

ACCIÓ COMUNICATIVA I FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA

Meritxell Roselló Alfonso

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

ACCIÓ COMUNICATIVA I FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA

MERITXELL ROSELLÓ ALFONSO

TESI DOCTORAL
2018

Als meus pares, Carles i Maria Dolors,
i a les meves germanes Maria Serra i Laura

Meritxell Roselló Alfonso

**ACCIÓ COMUNICATIVA I FET RELIGIÓS
A LA PREMSA ESCRITA**

TESI DOCTORAL

Dirigida pel Doctor Robert Roda i Aixendri

Departament de Filologies Romàniques

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

Tarragona

2018

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

FAIG CONSTAR que aquest treball, titulat 'Acció comunicativa i fet religiós a la premsa escrita', que presenta Meritxell ROSELLÓ ALFONSO per a l'obtenció del títol de Doctor, ha estat realitzat sota la meua direcció al Departament de Filologies Romàniques d'aquesta universitat.

HAGO CONSTAR que el presente trabajo, titulado "Acción comunicativa y hecho religioso en la prensa escrita", que presenta Meritxell ROSELLÓ ALFONSO para la obtención del título de Doctor, ha sido realizado bajo mi dirección en el Departamento de Filologías Románicas de esta universidad.

I STATE that the present study, entitled 'Communicative action and religious events in the writing press', presented by Meritxell ROSELLÓ ALFONSO to obtain the Doctorate Degree, has been carried out under my supervision at the Department of Romance Philology at this university.

Tarragona, 11 de desembre de 2018 / Tarragona, 11 de Diciembre de 2018 / Tarragona,
December 11, 2018.

El director de la tesi doctoral
El director de la tesis doctoral
Doctoral Thesis Supervisor

Roberto RODA AIXENDRI

AGRAÏMENTS

La tesi ha estat com una cursa amb moltes etapes —unes amb més dificultats i adversitats que altres— fins arribar a la meta. Aquesta cursa ha resultat ser un aprenentatge llarg i laboriós. Durant l'itinerari he estat una doctoranda que, en més d'una ocasió, he atabalat els qui tinc més a prop amb les meves preocupacions. Per això agraeixo la paciència dels qui les han hagut de suportar. És important sentir-se acompanyat. I és de sentit comú que els agraeixi el seu suport. En primer lloc, vull expressar l'agraïment als meus pares, Carles i Mª Dolors, i també a les meves dues germanes, Maria Serra i Laura, per la seva immensurable i il·limitada paciència a acompanyar-me moralment des de l'inici d'aquest treball. Els ho agraeixo de tot cor perquè, de no haver comptat amb el seu suport, aquesta investigació no hauria estat possible. Faig igualment extensiu l'agraïment a totes les persones entrevistades en aquest doctorat, des dels periodistes als representants religiosos del GTER (Grup de Treball Estable de les Religions) i passant pels quatre darrers Directors Generals d'Affers Religiosos de la Generalitat. A tots ells moltes gràcies per dedicar-me una mica del seu preuat temps. Tots han estat molt generosos, però voldria fer una menció especial a la recent traspasada periodista i vaticanista Paloma Gómez Borrero, que va respondre una de les entrevistes d'aquesta tesi amb molta atenció. Aquesta entrevista es va poder dur a terme gràcies a la col·laboració de l'Observatori Blanquerna de Comunicació, Religió i Cultura de la Universitat Ramon Llull (Barcelona), dirigit per la professora Míriam Díez Bosch. Al llarg dels anys que he dedicat a aquest doctorat, l'Observatori m'ha ajudat a seguir puntualment les activitats i les informacions en l'àmbit de "la comunicació religiosa." També vull agrair als professors Enric Castelló i Marta Montagut, del Departament d'Estudis de Comunicació de la URV, que desinteressadament m'aclarissin dubtes i m'indiquessin referències bibliogràfiques i articles. No puc pas passar per alt l'agraïment a dues persones que han estat persones clau en el progrés del doctorat. En primer lloc, la coordinadora del programa de Doctorat d'Estudis Humanístics, Dra. Maria Bargalló, la qual va possibilitar que aquest doctorat tirés endavant administrativament. I, en segon lloc, Josep Cazorla, un dels responsables de la Biblioteca (CRAI-Campus Catalunya), el qual sempre m'ha ajudat a orientar-me en la consulta del fons de biblioteca i ha donat suport a la meua investigació doctoral. Faig extensible l'agraïment a la resta de l'equip del CRAI. Agraeixo encara la tasca d'altres persones que m'han ajudat, de forma desinteressada, a fer que aquesta tesi doctoral tingui la qualitat acadèmica requerida. Especialment vull agrair a Lluís Maria Moncunill i a Núria Ventura la seva dedicació i paciència a corregir lingüísticament fragments d'aquest doctorat. Una altra de les persones que també ha tingut la paciència de llegir-me i de corregir-me ha estat Dolors Mestres, convilatana i amiga, la qual ha atès, en moltes ocasions, els meus dubtes i progressos en l'elaboració d'aquesta tesi, sobretot en moments complicats. No puc posar punt i final a aquesta pàgina d'agraïments sense esmentar el meu director de tesi, el Dr. Robert Roda, pel seu mestratge i per la seva exigent meticulositat i també per tenir sempre les portes obertes i el telèfon disponible davant la infinitat de qüestions que li he anat plantejant. Vull recordar també la seva traspasada esposa, Maria Cinta Ricart,

que va compartir els inicis i, de ben segur, que ens ha acompanyat en aquesta “cursa”. Finalment expresso també el meu agraïment alguns amics i amigues que m’han anat preguntant per l’estat del treball, perquè això també m’ha ajudat a tirar-lo endavant. Moltes gràcies a tots!

ÍNDEX

0. RESUM TESI DOCTORAL	3
I. INTRODUCCIÓ	6
II. MARC TEÒRIC: EL REFERENT CRÍTIC DE HABERMAS	15
2.1 ORIGENS DE LA TEORIA DE LA COMUNICACIÓ. BASES DEL MÈTODE.	15
2.2 LA PARADOXA DE LA RACIONALITZACIÓ EN CLAU DE DIALÈCTICA DE LA IL·LUSTRACIÓ.	23
2.3 DE LA DIALÈCTICA DE LA IL·LUSTRACIÓ A LA TEORIA DE L'ACCIÓ COMUNICATIVA.	29
2.4 GESTACIÓ DE LA TEORIA DE L'ACCIÓ COMUNICATIVA.	32
2.5 FITES DE LA TEORIA DE L'ACCIÓ COMUNICATIVA.....	39
2.6 FONAMENTACIÓ DISCURSIVA DE L'ÈTICA.	49
2.7 FITES DEL <i>DISKURSETHIK</i> : LA SITUACIÓ IDEAL DE DIÀLEG.....	55
2.8 TEORIA DE L'EVOLUCIÓ SOCIAL COM A TERCER PILAR DE L'ÈTICA DISCURSIVA..	64
2.9 HABERMAS I LA RELIGIÓ.....	73
III. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, ANÀLISI DELS CONTINGUTS EDITATS: PERSPECTIVA DEL MISSATGE	82
3.1. APROXIMACIÓ A LA INVESTIGACIÓ QUALITATIVA I JUSTIFICACIÓ DE LA MOSTRA	82
3.2. MARC TEÒRIC DE L'ANÀLISI DEL <i>FRAME</i> I APROXIMACIÓ METODOLÒGICA	84
3.3. ASPECTES QUANTITATIUS.....	96
3.4. EL CONTEXT, ESTUDI DE CAS I DEFINICIÓ DE LA QÜESTIÓ	111
3.5. CASOS ANALITZATS: CONSIDERACIONS GENERALS	115
3.6. COMPENDI FINAL DE L'APLICACIÓ	118
IV. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, PERSPECTIVA DE L'EMISSOR: ENTREVISTA A PERIODISTES	179
4.1 Entrevista a María Paz López (La Vanguardia).....	179
4.2 Entrevista a Oriol Domingo (Abans a La Vanguardia i actualment al blog personal In saecula saeculorum).....	190
4.3 Entrevista a Mireia Rourera (El Punt-Avui).....	203
4.4 Entrevista a Jordi Llisterra i Boix (Catalunyareligio.cat).....	213
4.5 Entrevista a Paloma Gómez Borrero (Degana del periodisme religiós).....	229
4.6 Entrevista a Francisco Otero (La Razón – Alfa y Omega)	234
4.7 Entrevista a Juan G. Bedoya (El País)	240
4.8 Entrevista a Míriam Díez Bosch periodista especialitzada en religió i directora de l'Observatori de Comunicació, Religió i Cultura de la Universitat Ramon Llull	247
4.9. Entrevista a Albert Sáez (periodista a El Periódico de Catalunya i al Grup ZETA)	251
4.10 Entrevista a Ignasi Miranda Giménez-Rico (Ràdio Estel)	256

V. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, PERSPECTIVA DE L'AL-LUDIT: ENTREVISTA A REPRESENTANTS DE CONFESSIONS RELIGIOSES "GTER" (Grup de Treball Estable Religions)	265
5.1 GUILLEM CORREA (Secretari general del Consell Evangèlic de Catalunya)	265
5.2 MOHAMMED HALHOUL (Secretari general de la Federació del Consell Islàmic de Catalunya).....	271
5.3 Pare VASILE (Representant de l'Església Ortodoxa Romanesa de Tarragona)...	278
5.4 JORGE BURTDAM (Representant de la Comunitat Israelita de Barcelona "CIB")	287
5.5 Mn. ANTONI MATABOSCH (Representant de l'Església Catòlica al "GTER")	301
VI. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, PERSPECTIVA INSTITUCIONAL: ENTREVISTA A DIRECTORS GENERALS D'AFERS RELIGIOSOS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA	311
6.1 Entrevista a Ignasi GARCIA CLAVEL (exdirector d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: 2000-2004).....	311
6.2 Montserrat COLL i CALAF (exdirectora general d'Afers Religiosos, Generalitat de Catalunya: 2004-2010)	321
6.3 Xavier PUIGDOLLERS i NOBLOM (exdirector d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: 2011-2013)	331
6.4 Enric VENDRELL AUBACH (exdirector general d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: 2013-2018)	342
VII. CONCLUSIONS	354
7.1 MARC TEÒRIC.....	354
7.2 ESTUDI DE CAMP	357
7.3 SÍNTESI CONCLUSIVA.....	367
VIII. BIBLIOGRAFIA	375
IX. ANNEXOS	388
(Veure l'índex detallat després de la bibliografia. Nombre de pàgines: 763)	

0.RESUM TESI DOCTORAL

Justificació

El nucli d'aquesta Tesi consisteix en un anàlisi crític del tractament informatiu del fet religiós per part de la premsa escrita, de major difusió en el nostre país. S'inscriu en una inquietud més ampla, i amplament compartida, d'enteniment transcultural i concòrdia, de convivència reeixida, en condicions de fluxos migratoris, complexitat social i difícil legitimació, no solament política sinó inclús de l'àmbit jurídic mateix, que la sosté. Dit d'una altra manera: les modernes nacions democràtiques, les "societats obertes", en termes popperians, ens juguem el futur en el signe que prengui el que Habermas anomena *Öffentlichkeit* ("esfera pública"). Sostenim, que aquesta qüestió és el veritable eix vertebrador de l'obra d'aquest pensador, i per tant, la millor clau de lectura. Així podem captar avantatjosament les raons del diagnòstic de l'arrel de la desagregació present (la invasió del "món de la vida" per part dels "subsistemes anònims") i alhora entendre la justificació de les claus per a afrontar el desequilibri d'aquesta polaritat, mitjançant una "tensió comunicativa ideal" (ètica del discurs-situació ideal de diàleg). Aquesta "tensió comunicativa ideal" interpel·la al conjunt social, però resulta obvi que, d'una manera especial als mitjans de comunicació i, dintre d'ells, la premsa escrita que és el nostre àmbit d'anàlisi i punt d'aplicació.

Metodologia

El mètode d'anàlisi, propi de les ciències de la comunicació, comporta la prèvia acotació de camp, que permeti la selecció d'una mostra prou significativa. En aquest sentit el criteri emprat ha estat la selecció durant un any natural (en aquest cas el 2012, per ser l'any de inici de la Tesi), d'un nombre suficientment representatiu de casos, en base al seu especial impacte, que fa que siguin recollits en tots els diaris, la qual cosa permet establir comparacions. A partir d'aquí, analitzem el nexa "línia editorial-variables de definició del marc o frame" en base al model de Robert Entmann, que aporta la categoria de "marc dominant" o *dominant framing* (R. Entman, 1993:56) i permet una identificació dels *frames* a partir de quatre variables o *reasoning devices*. A més incorporem les variables de dimensió "interpretativa, simbòlica i pragmàtica", així com la de *value frame* o valoratiu (negatiu o positiu) de Vreese i Boomgaarden, 2003, que permet no limitar-nos a variables o *frame devices* (Van Gorp, 2005) com el lèxic, imatges, actors o els recursos retòrics, sinó establir els *frames* o "marcs" d'una forma, alhora, més operacional i integral. En síntesi, la recopilació de totes aquestes variables fa possible realitzar una anàlisi, que permet la dissecció de les característiques del marc interpretatiu i identificar els *frames* més recurrents. L'entrevista personal, com un dels elements característics del mètode antropològic, ens permet tenir una visió més complerta del circuit informatiu al considerar no solament a l'emissor i la seva plasmació objectiva (el material seleccionat dels diaris i inclòs en els annexos d'aquesta Tesi), sinó també el que afecta al canal de transmissió i als receptors més implicats, per estar directament al·ludits (les diferents comunitats religioses, representades en els seus líders) i l'àmbit institucional incident (econòmicament, legislativament i, també, en un cert sentit tutelar) en els mitjans.

Habermas ens dota del marc-teòric crític necessari per a anar més enllà de l'estudi positivista del pur anàlisi estadístic i descriptiu, ens permet no solament descriure i quantificar, d'alguna manera, elements presents en la praxi periodística, sinó comprendre el sentit de marxa de les dinàmiques i justificar les valoracions dels actius i passius comunicatius dels diaris, podríem dir, el seu nivell de "competència comunicativa" en relació a aquest punt, especialment sensible, de l'*Öffentlichkeit* com és la temàtica religiosa.

Des d'una perspectiva acadèmica, aquesta combinació metodològica permet també, per un costat, corroborar el caràcter específic i alhora fortament interdisciplinari de les Ciències de la Comunicació i, per l'altre, revelar aquesta disciplina com un punt privilegiat per a posar a prova la *Teoria de l'Acció Comunicativa* de Habermas. Però això, ens obre ja a les conclusions.

Conclusions

Les conclusions a les que hem arribat corroboren la tendència invasiva dels "subsistemes anònims" en el "món de la vida", propiciant en el cas de la premsa escrita una tendència sensacionalista que dificulta la equanimitat en relació al fet religiós. No obstant cal advertir que els mitjans en general es mouen en un registre variable entre el que hem definit com a "tensió comunicativa ideal" i la deriva populista. Això resulta observable no ja entre els diferents diaris, sinó inclús dintre d'un mateix mitjà segons les circumstàncies editorials i socials.

La qüestió territorial, tot i manifestar alguns trets distintius (com ara el menor espai dedicat, per la premsa editada a Barcelona al fet religiós, en relació a la premsa editada a Madrid), no és manifesta tant determinant com el factor ideològic, que acosta diaris (com ara *La Vanguardia* amb *El Mundo* o *El Periódico* amb *El País*, per sobre el factor lingüístic o idiosincràtic de cada lloc. És cert que això resulta més matisat en diaris editats exclusivament en llengua catalana com ara *El Punt - Avui* i *l'ARA*. En qualsevol cas, en el conjunt de la premsa analitzada, sense arribar a l'extrem de poder considerar algun diari com una espècie d'òrgan de partit, hem pogut comprovar, efectivament, fins a quin punt hi ha una reciprocitat estreta entre *frames* i línies editorials, en un condicionament i alhora reforçament mutu, que cau en el condicionant ideològic. D'aquesta manera, coneguda la línia editorial d'un diari, resulten força previsibles els *marcs interpretatius* amb els que ens trobem i a la inversa. En aquest sentit, hem pogut explicitar en paral·lel, progressistes / conservadors, les constants comuns o implícits mediatitzadors del discurs, compartits pels diaris d'una o altra tendència, de cada línia ideològica, en la construcció de *frames* referents als casos analitzats. Així en el cas analitzat de l'Església Catòlica els mitjans progressistes manifesten un posicionament crític amb la institució, mentre que els mitjans conservadors la defensen. En el cas de l'Islam, les dues línies ideològiques, donant per irrenunciable la llibertat d'expressió com a pilar de la democràcia presenten un esquema divers. Mentre els mitjans progressistes tracten la immigració i la presència de l'Islam com un factor de multiculturalitat normalitzada, advocant per una necessària aliança de civilitzacions; els mitjans conservadors ofereixen una perspectiva qüestionadora de la política multicultural i resulten sensibles a un hipotètic "xoc de civilitzacions".

En relació al subsistema economia hem pogut també constatar, començant per la mateixa concessió d'espai, fins acabar amb la mateixa selecció de notícies, fins a quin punt, efectivament, en les nostres societats "postliberals" o de "capitalisme avançat", l'economia en lloc de ser un factor cooperant a la noció d'ésser humà, inverteix sovint l'ordre de prioritats, posant al servei de la mera "indústria cultural" el que, en realitat, hauria de ser acció comunicativa pròpia dels mitjans. També hem explicitat condicionaments i ambivalències degudes al "subsistema tecnològic", com ara, per un costat, la densitat informativa, la connectivitat en xarxa, i per l'altre la precipitació de judici o la superficialitat, i del risc administratiu, ja sigui a través de condicionaments legals, subvencions econòmiques, o influències polítiques.

Però dit això, alhora se'ns ha fet evident, tant a través de la notícia escrita com de l'entrevista a emissors i receptors, que el que hem definit com a "tensió ideal" no és absent de la premsa escrita, corroborant així la hipòtesi de Habermas de que l'ètica discursiva i la "situació ideal de llenguatge" no és un formalisme utòpic, sinó que està present en el fet mateix de la parla. En aquest sentit la premsa és ja, *de facto*, instància crítica del poder i veritable vehicle de comunicació. És el que permet no renunciar a la brega per uns mitjans nodridors de la "món de la vida" *Lebenswelt* i, propiciadors d'un veritable enteniment (*Verständigung*), base del consens.

I. INTRODUCCIÓ

Aquesta tesi doctoral neix de la inquietud per un rerefons de consens social, de concordança entre els interessos, en condicions de complexitat social i de difícil legitimació política. És possible l'enteniment transcultural sobre el sentit de la justícia, no ja en el context internacional sinó en el propi àmbit domèstic? Podem percebre algun tipus d'horitzó que ens permeti sortir de la sospita de fal·làcia i aporti, raonablement, la confiança necessària per a una cooperació lleial entre persones, institucions i països? És la concòrdia una quimera o hi ha algun factor de cohesió més enllà de les ideologies o fins i tot, les grans civilitzacions, que no aconseguen evitar la contraposició? En relació al repte multicultural, podem aspirar a la convivència o estem condemnats a oscil·lar entre l'esquema "multiculturalista", propiciador de guetos i abocat, en el millor dels casos, a la cohabitació, i l'esquema "intercultural", incapaç de donar raó d'àmbit compartit, de consistència del "entre"? L'espai aconfessional associat a l'Estat democràtic modern, com a superació del "xoc de religions", és realment un àmbit neutral com es qüestionen algunes cultures i, en la mesura en què tendeix cap a aquesta neutralitat purament administrativa, no està sentenciat a ser un espai tècnic buit, un "subsistema anònim" de "raó instrumental", incapaç de veritable cohesió democràtica? Estem condemnats a la fractura entre un laïcisme, fruit del "desencantament" (Weber) i un confessionalisme, fruit de la "revenja de Déu" (Kepel)?

Està clar, que aquest conjunt de preguntes perfila un camp molt més ampli que l'acotat com a objecte d'estudi per a la nostra tesi doctoral, en relació a l'anàlisi i la interpretació del fet religiós a la premsa escrita. I això no obstant, la inquietud inicial, traduïda en qüestions obertes, està directament relacionada amb això que Habermas, el nostre mentor, a mode de "marc teòric" a contrastar, anomena *Öffentlichkeit* ("esfera pública") i que, si la nostra lectura és encertada, representa l'eix, que articula la seva obra de principi a fi. Ja ho argumentarem més avant amb detall, però avancem, a mode de síntesi introductòria, que, per a ell, *Öffentlichkeit* ("esfera pública") i *kommunikative Handlung* ("acció comunicativa") pràcticament són sinònims.

Per tant, amb l'estudi del fet religiós a la premsa escrita ens situem en una encreuada privilegiada, no solament per a comprendre els havers i els deïbits informatius dels diaris i ratificar-ne una encertada orientació, sinó per avançar també, d'alguna manera, en la resposta a les qüestions que ens formulàvem al inici, que no són directament, ja ho hem avançat per tal d'evitar la més mínima confusió, el nostre objecte d'estudi, però que tampoc són alienes al paper que juguen els mitjans de comunicació; es més, diríem que estan en funció d'una *Kommunikativen Kompetenz* ("competència comunicativa"), les condicions de la qual, el nostre treball sí que té per objectiu mostrar. I és que el que acabem de dir concorda amb una afirmació del propi Habermas al prefaci del que és, dit en paraules de Burello, "tal vez su máximo aporte personal al pensamiento actual", la seva *Theorie des kommunikativen Handelns* (*Teoría de la acción comunicativa*, TAC) i que ens resulta força significativa: "He escrito este libro para aquellos que estén interesados en cuestiones de fundamentos de la teoría de la sociedad". Recopilant sintèticament: al ser la comunicació la clau del social, és també resposta als reptes que socialment tenim plantejats.

Estem, per tant, davant d'un punt d'aplicació especialment sensible i d'extrema actualitat, si atenem a més, no solament el context internacional present, sinó la mateixa complexa situació interna de la nostra societat occidental definida per alguns, amb arguments parcialment veritables, com "postmoderna".

La Unió Europea, especialment en la seva frontera sud, es veu desbordada diàriament pel repte que representa l'arribada de nous contingents de persones, ètnica, cultural i religiosament diverses. Aquest fenomen migratori no fa més que consolidar una pluralitat de tradicions, que se sumen a la cristiana. Juntament a aquesta, la més arrelada i estesa, veiem la reinstauració de dues altres confessions, que històricament van estar ja presents en el passat en el nostre territori i de les quals encara quedaven vestigis, la jueva i la musulmana, aquesta última en clara expansió demogràfica. Però també constatem, encara que de forma més minoritària, la presència de nuclis de tradicions religioses extrem orientals com ara l'hinduisme o el budisme i, fins i tot, creences espiritistes vigents entre nadius africans immigrants.

El tractament per part de la premsa de tot el conjunt de qüestions implicades en el tema religiós, ningú no ho dubta, resulta clau per a una convivència reeixida. Per això, emprem una reflexió crítica sobre aquests mitjans, en base a dues parts correlatives:

- La primera part porta per títol "Marc teòric: el referent crític de Habermas" i respon a la necessitat de disposar d'un marc teòric-crític apropiat, que permeti anar més enllà de l'anàlisi i la mera descripció estadística. Es tracta de realitzar una "comprensió explicativa" (*erklärendes Verstehen*), que permeti afrontar valoracions i possibilitar l'establiment de referents orientatius de sentit, cosa excepcional en atmosfera "postmoderna", és a dir epistemològicament desmantellada i, per tant, inevitablement relativista o fins i tot, per a molts, nihilista "perquè no resta massa en el que creure". No és aquest el cas de Habermas, qui assumint el "gir lingüístic" de la filosofia contemporània, reivindica, no obstant, part del potencial de la concepció clàssica de la veritat, definida com adequació entre el intel·lecte i la cosa.

Analitzarem doncs la seva obra, amb especial atenció pel que es considera la seva aportació cabdal i, sense dubte, el seu escrit més complex, la *Teoria de l'Acció Comunicativa* (TAC), els seus orígens, la seva pretensió d'articular una teoria general de la racionalitat, un eixamplament de la raó, que possibiliti, al seu torn, una teoria crítica de la societat amb rendiments mantenidors del impuls emancipatori característic de l'Escola de Frankfurt.

Argumentarem perquè creiem que l'obra de Habermas gira tota ella, en torn a la *öffentliche Meinung* ("opinió pública") identificable amb obertura democràtica, "instància crítica en relació a l'exercici del poder polític i social (...) nexa entre raó i llei", àmbit possibilitador, gràcies a l'acció comunicativa, de conversió del xoc d'interessos en l'espai d'enteniment (*Verständigung*), entès com un "acord racionalment motivat abastat entre els participants en la interacció, que es mesura per pretensions de validesa susceptibles de crítica" (TAC, I, p. 110).

Veurem perquè Habermas ubica la *öffentliche Meinung* ("opinió pública") en l'àmbit de la *Lebenswelt* ("món de la vida"), identificat ja, en clau epistemològica, per la Fenomenologia i reivindicat per ell, per a les ciències socials, com un substrat i horitzó de l'acció comunicativa; substrat consensual de fons, més o menys difús, però sempre

aproblemàtic, en el que s'arrela l'acció comunicativa, i l'horitzó dintre del qual aquesta es desenvolupa. El seu mitjà per excel·lència és la parla, el llenguatge humà, que manifesta una intrínseca tensió ideal cap a l'enteniment, i de la qual es pot deduir una Ètica discursiva (*Diskursethik*), que té com element central la "situació ideal de parla" (*ideale Sprechsituation*). Ara bé, la *Lebenswelt* experimenta en el seu sí la tendència centrífuga dels "subsistemes anònims" (economia, tecno-ciència, administració político-burocràtica...), que com ha passat, per exemple, amb la institucionalització del medi diners, l'acció orientada a l'èxit, regida ara a través del càlcul egocèntric d'utilitats, perd la seva connexió amb l'acció orientada a l'enteniment i imposa una actitud objectivant, una lògica abstracta, fins i tot davant les relacions interpersonals, distorsionant la comunicació, escanyant la "*öffentliche Meinung*" i depauperant la *Lebenswelt*. De fet, es produeix una "dinàmica del mal", un "bucle viciós", perquè quan menys consens conté aquesta, més inclinació, davant de les urgències, de recórrer a la ràpida funcionalitat dels subsistemes; però això comporta menor ocasió de comunicació i consens, que es veuen desplaçats pel recurs tècnic impersonal, per una "raó instrumental" atenta al problema (*know how*), però aliena a la discursivitat i a la seva tensió comunicativa, fora d'òrbita del que, emprant categories de Weber podem anomenar, "racionalitat substantiva"... Cap àmbit de la vida escapa a aquesta "dramàtica", tampoc els mitjans de comunicació, en general, i la premsa escrita en particular, que juguen un paper cabdal, en relació a la "*öffentliche Meinung*" ("opinió pública"). Habermas sap molt bé del que parla no solament per la seva aportació teòrica, sinó també perquè, abans d'aconseguir la seva primera beca, es va iniciar com a periodista *freelance*, i va poder experimentar ja com la premsa pot degradar-se en "indústria cultural", però també pot, quan és de qualitat, "satisfer molt bé, de manera lucrativa, la demanda d'informació i d'educació", és a dir pot ser un agent de "competència comunicativa" (*Kommunikative Handlung*) i, per tant de "mode racional de vida" (*rationale Lebensführung*).

Si considerem les fonts teòriques que han contribuït a la creació de la ciència de la comunicació constatem algunes variants, segons els diferents autors, que atorguen carta de naturalesa i més o menys rellevància a unes o altres disciplines. Així, per exemple, Judith Lazar (1996) inclou la semiologia, a la que no fa referència Armand Mattelart (1997), el qual, en canvi, sí menciona la teoria matemàtica de la informació de Shannon y Weaver (1948) i l'economia política. Robert T. Craig (1999), per la seva banda, recull la tradició la semiòtica i, juntament amb Bernard Miège (1996), afegeix la cibernetica a diferència dels anteriors... Però hi ha tres camps bàsics en el que tots ells estan d'acord: la sociologia, l'antropologia i, per suposat, la filosofia.

No obstant, és sobradament manifest que les Ciències de la Comunicació, a l'hora de reflexionar teòricament sobre la seva pròpia especificitat com a camp de coneixement i debatre assumptes teòrics i epistemològicament relacionats amb la construcció del saber comunicatiu i sobre la naturalesa inter i transdisciplinària del seu objecte d'estudi, han explorat escassament el vincle amb la filosofia i la seva aportació al camp de la comunicació (Cfr., en aquest sentit l'article de Marta Rizo, *La comunicació des de una perspectiva filosòfica. Lectura introductòria*, Portalcomunicación.com, Lecciones del portal ISSN 2014-0576). No forma part del nostre objecte d'estudi pal·liar la situació, realitzant un exercici teòric sobre els elements compartits i especificitats diferenciadores d'ambdues disciplines. No obstant, a l'hora d'abordar la qüestió

comunicativa, el fet mateix de recórrer a Habermas (filòsof i alhora pensador social, crescut a una Escola com la de Frankfurt, amb objectius clarament sociològics), pressuposa no solament el reconeixement implícit de la filosofia com a eina determinant, si no es vol renunciar a una orientació crítica, sinó també una contribució indirecta, per la via pràctica, a la dilucidació de la relació de camps i al perquè i al com d'aquesta específica interdisciplinarietat en ciències de la comunicació. En aquest sentit, remetre als mateixos rendiments podria resultar suficient per a donar raó d'apostes, d'especificitats i correspondències; no obstant apuntarem algunes conviccions corroborades, que poden alhora afavorir una millor comprensió de l'acotació de camp de la nostra Tesi.

Creiem que l'anomenat "model lingüístic-informacional", remarca amb raó la rellevància de la teoria matemàtica de la informació proposada per Shannon y Weaver, a l'explicitar els elements bàsics de tot procés comunicatiu: font, transmissor, canal, receptor i destinatari. La posterior adaptació de Jakobson d'aquest model a la comunicació lingüística, afegint els elements de codi, context i les funcions del llenguatge associades a cada element del procés comunicatiu, representa una *addenda* clau.

No obstant, els mateixos treballs de Morris han contribuït a que molts considerin que hi ha comunicació quan una senyal és transmesa d'un emissor a un receptor, provocant una reacció en aquest o, dit d'un altra manera, quan, pura i simplement, es verifica una resposta mediatitzada pel signe. Contingut que, tot i resultar necessari, resulta clarament insuficient, si es vol fer justícia a totes les implicacions pròpies de la comunicació humana, amb una dimensió històrico-cultural que, òbviament, va més enllà del que presenta un circuit cibernètic o del que podem trobar en el propi món animal.

En aquest sentit Habermas, que coneix molt bé la teoria dels actes de parla d'Austin, i també la posterior ampliació d'aquesta realitzada per Searle, resulta especialment rellevant perquè no solament contempla la dimensió lògic-gramatical i pragmàtica de la comunicació, sinó que té en compte el contingut, la forma i la intenció, es a dir, allò que es diu, com es diu i amb quin propòsit es diu. Dit d'un altra manera, és capaç de donar raó de la dimensió ètica del discurs sense la qual no hi ha pròpiament parlant civilització, perquè resulta impossible un veritable diàleg i l'abastament d'un imprescindible consens. I, el que encara resulta més rellevant, realitza aquesta aportació, assumint el que es deriva de la fenomenologia, de l'anàlisi lingüístic i de l'hermenèutica per a la comprensió antropològica i social en el segle XX, donant raó de fonament crític i emancipador sense necessitar recórrer a cap pressupòsit metafísic, en clau pragmàtic-formal. Una clau pragmàtic-formal que no solament no resta tancada a la dimensió relacional, en la que ja insistia Alfred Schütz des de la fenomenològica sociologia de la vida quotidiana (Cfr. *Making music together*, 1996), sinó que permet dialogar amb la corrent existencial-ontològica. Corrent, aquesta última, que reivindica, al nostre parer amb raó, que la comunicació constitueix la realitat humana, essent una forma de "presentificació personal", d'acció recíproca, entesa com una ocasió d'encontre i donació per la que circula l'ésser, possibilitant l'adquisició d'un plus ontològic (Jaspers 1958, Paul Ricoeur 1978, Buber 1998). Mantindrem tots aquests factors en l'horitzó del nostre estudi de camp per tal de contribuir a un tractament de

la comunicació que vagi més enllà dels abordatges soci-cèntrics, dels pragmàtic-lingüístics o dels associats amb el mer saber-fer empíric.

- La segona part, és correlativa de l'anterior perquè la il·lustra i al propi temps la corrobora, posant-la a prova de forma experimental. Titulada: "El factor religió a la premsa escrita", consisteix en la realització d'un "estudi de camp", durant el termini d'un any natural, del tractament donat pels diaris més importants al fet religió, tant a nivell de l'Estat Espanyol com de la Comunitat Autònoma de Catalunya.

Els diaris seleccionats són en l'àmbit Estatal: *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Mundo*. Els d'àmbit d'edició catalana són: *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El Punt-Avui* i *l'ARA*. D'acord amb les dades aportades per l'Estudi General de Mitjans (EGM), en el període de febrer a novembre 2017, i registrades per l'Asociación Investigación de Medios de Comunicación (AIMC), veiem que sis d'entre ells es segueixen situant, efectivament, dintre dels quinze rotatius amb més lectors per dia: *El País* amb 1.080.000; *El Mundo* amb 662.000; *La Vanguardia* amb 585.000; *El Periódico de Catalunya* amb 457.000; *ABC* amb 418.000 i *La Razón* amb 216.000. Els diaris més d'àmbit regional, seleccionats en la mostra, com *l'ARA* compta amb 115.000 lectors diaris i *El Punt-Avui* amb 102.000. En conjunt, els d'àmbit Estatal, comporten una mitjana de més de 2.300.000 lectors, i els d'edició catalana una mitjana de més de 1.200.000 lectors.

El percentatge de penetració de la premsa escrita, en relació a la resta de mitjans de comunicació com ara la ràdio, la televisió o internet, es situa en 24,3 %.

Un cop feta la selecció de la premsa a analitzar, vam procedir a la selecció dels casos d'especial impacte durant un any natural (2012, l'any d'inici del nostre treball) i que, donat que se'n fan ressò tots els mitjans, podem considerar "exemplars" en relació al tractament de les religions més arrelades a casa nostra: el "cas Vatileaks", en relació a l'Església Catòlica, la publicació de les caricatures de Mahoma a la revista "Charlie Hebdo", el "cas Festa de Ramadà" a Badalona, en relació a l'Islam, i el "cas atemptat a l'escola jueva de Toulouse", en relació al Judaisme (sense excloure l'aclariment del significat de la pràctica no aparició de notícies respecte d'altres comunitats més minoritàries).

Un cop recollides totes les notícies respecte als casos al·ludits, en tots els diaris seleccionats, analitzem el nexa "línia editorial-variables de definició del marc o *frame*" d'aquests, en base al model de Robert Entmann, que aporta la categoria de "marc dominant" o *dominant framing* (R. Entman, 1993:56) i permet una identificació dels *frames* a partir de *reasoning devices*. Si, a més, incorporem les variables de dimensió "interpretatiu, simbòlic i pragmàtic" (Castelló i Capdevila), així com la de *value frame* o valoratiu (negatiu o positiu) de Vreese i Boomgaarden, 2003, podem no limitar-nos a variables o *frame devices* com el lèxic o els recursos retòrics, sinó establir els *frames* o "marcs" d'una forma més operacional i integral. Cal tenir en compte que, tot i que en un principi dintre dels estudis de comunicació la teoria del "framing" va ser inclosa com una teoria dels efectes, posteriorment s'ha reconegut la seva rellevància dintre del paradigma narratiu. *De fet, és en els marcs interpretatius mediàtics o "media frames" on es concentra l'òptica, o enfoc genèric, a través del qual cada mitjà aborda i*

tracta allò que considera noticiable, creant així corrent d'opinió. És quelcom que resulta tant determinant, que en realitat, un cop establert, seria el marc interpretatiu el que determinaria la notícia (Castelló, Enric: 2012). Per això, al realitzar l'estudi de la premsa escrita hem cercat l'explicitació del *framing*, sense oblidar el nexa amb la línia editorial, ni oblidar la seva presentació formal, la seva discursivitat, el lèxic emprat, la il·lustració gràfica, el disseny, els actors implicats en cada article i, inclús, l'espai concedit a la notícia, com elements reveladors. La recopilació de totes aquestes variables fa possible realitzar una anàlisi, que permet la dissecció de les característiques del marc interpretatiu i identificar els *frames* més recurrents, controlant el procés de interpretació del discurs a través d'un mètode predominantment qualitatiu, però que no exclou elements quantitius.

En referència a les dades sobre les “persones involucrades en la informació”, o “anàlisi dels actors”, assumim la distinció, basada en la proposta conceptual de Enric Castelló (2012), entre la categoria més abstracta de “actants” (experts i responsables, polítics o institucionals) i “actors”.

Des d'una perspectiva de “modalitat narrativa” l'anàlisi comprèn els gèneres informatius, interpretatius i d'opinió. En termes generals, la metodologia escollida per a decidir la unitat d'anàlisi està basada en articles que es podien classificar en les següents unitats informatives: notícia o breu, unitats interpretatives: reportatge, entrevista, crònica discursiva, *news analysis* o informe o documentació; i, finalment, les unitats d'opinió: article d'opinió, columna d'opinió o bitllet.

Del que es dedueix de tot plegat, cerquem extreure conclusions sobre el nivell comunicatiu, descobrint les raons dels pros i contres, els condicionants de fons, amb la qual cosa quedarà també reflectida indirectament, la “consciència col·lectiva”, en general, del nostre país respecte al tema religiós.

Presentem conjuntament així la inquietud per l'estudi particular dels mitjans, amb la qüestió del sentit de marxa de la societat en una encreuada crucial. La correlació del tot i la part, és precisament el que permeten anar més enllà d'una mera descripció del que hi ha, per a accedir al que, tal i com reclamava ja Weber, hauria de ser una veritable comprensió del social (*Verstehende Soziologie*).

Per a tot això, com un component rellevant afegit al factor empíric, hem considerat convenient realitzar un conjunt d'entrevistes als propis periodistes com a actors principals, quant a “emissors”, de la informació. Els hem seleccionat en base a un tipus de mostreig no probabilístic, no basat en una representativitat estadística. Tot i que cal reconèixer factors condicionants com ara la disponibilitat dels professionals, juntament amb la major o menor proximitat geogràfica, el criteri major seguit ha estat la acreditada representativitat de les persones escollides. Al tractar-se d'una recerca de caire qualitatiu oferia molta flexibilitat d'aplicació i la mostra escollida era sensible a la variància de l'univers objecte d'estudi, que oferia una visió més plural i aportava diferents sensibilitats, suposant una ampliació tant de l'anàlisi de *frames*, com del discurs recollit en la mostra de premsa objecte del present treball.

Les entrevistes, tant als periodistes com als representants de confessions i líders religiosos qualificats als que després ens referirem, en la mesura del possible es van

dur a terme en forma de conversa, per tal de crear un clima d'interacció, facilitar la lliure expressió de l'entrevistat i potenciar una expressió més personal de la realitat viscuda. Aquesta modalitat es podria classificar com "entrevista semiestructurada" (Soriano, Jaume:2007:247), que consisteix en un qüestionari l'esquema del qual està en funció del curs mateix de l'entrevista, és a dir, tot i disposar d'un guió, es deixa oberta la possibilitat de plantejar qüestions o temes en funció de les respostes mateixes dels entrevistats.

La majoria d'entrevistes es van desenvolupar a Barcelona i en les mateixes seus dels mitjans, per una qüestió d'horaris i disponibilitats dels periodistes, fortament condicionats per les dinàmiques de l'ofici periodístic sempre sotmès a la immediatesa i a l'actualitat. Algunes altres entrevistes, a causa de la distància geogràfica i per un problema d'ajust d'agendes, es van realitzar via correu electrònic, previ el corresponent consentiment. És el cas, per exemple, de les realitzades a periodistes que treballen el fet religiós a dos mitjans de Madrid, com són *La Razón* i *El País*.

Podrem comprovar que, en efecte, les respostes dels periodistes entrevistats amplien la perspectiva en relació a la producció de les informacions, les claus d'aquesta producció informativa, la lògica i anàlisi de les rutines de producció del seu mitjà, la línia editorial que orienta el seu treball, les tensions viscudes i la visió conjunta de la presència del fet religiós als mitjans. En fi, amb la seva inclusió es pretén oferir una visió més ampla i profunda respecte l'anàlisi del fet religiós als mitjans i la correlació "premsa escrita-món de la vida", en últim terme, tot plegat, contribueix a conèixer les línies de força de la producció i reproducció social representada en els mitjans de comunicació.

A més, ens ha semblat interessant entrevistar també a representants de confessions i líders religiosos qualificats, d'algunes de les confessions religioses, com a "receptors" especials, per ser part directament implicada.

En la selecció de les confessions religioses hem seguit el criteri de la seva implementació i incidència en la societat, així com la seva consonant ressonància en els mitjans. Respecte als representants religiosos, tots són membres del Grup de Treball Estable de les Religions (GTER), que inclou les confessions més representatives a Catalunya i que, des del 2004, treballa principalment les relacions interreligioses, mitjançant accions concretes com el diàleg i el treball conjunt, per una millor relació, dintre del mateix món religiós, i entre aquest i el món laic.

En un principi, com a mètode de recerca del seu parer, ens vam plantejar el grup de discussió (Soriano, Jaume: 2007), però vam haver de desistir vista la impossibilitat fàctica de concertar en un mateix dia i hora als diferents líders religiosos.

En aquest sentit, novament, més que cercar un àmbit extensionalment considerable, ens cenyim a la prevalença qualitativa, en tant que representants de cada col·lectiu. Els participants en l'estudi són abordats com a intèrprets dels continguts i com a perceptors i descodificadors dels missatges dels mitjans d'acord amb les seves experiències de vida i coordinades cognitives.

A més de recollir els seus punts de vista sobre la religió a la premsa, des d'una perspectiva predominantment qualitativa però atenent també a factors quantitius, vam tractar de copsar alhora les anècdotes, vivències i les formes d'expressió mitjançant les quals les comunicaven, perquè diu molt de la seva idiosincràsia, visió i percepció.

Finalment, afegim un apartat més, dedicat a tots els directors generals d'afers religiosos de la Generalitat de Catalunya, des de que es va crear aquesta "Direcció General", fa divuit anys, amb el Sr. Ignasi Garcia-Clavel com a primer Secretari General, fins a l'actualitat amb el Sr. Enric Vendrell en exercici del càrrec fins el passat juny de 2018, passant per la Sra. Montserrat Coll i el Sr. Xavier Puigdollers. L'aportació de tots ells permet constatar les actuacions institucionals i de Govern en matèria religiosa, però sobretot les accions concretes que van desenvolupar en el tema de mitjans de comunicació, resultant valuosos portaveus d'un cas particular de la connexió, sempre delicada (ja ho veurem), del binomi Administració-mitjans de comunicació.

De totes formes, cal recordar que la present recerca no pretén abastar l'estudi dels efectes de manera exhaustiva i detallada, sinó que es ceneix a l'anàlisi d'estructures d'organització del contingut de les notícies, restant fora del camp acotat l'estudi empíric de l'audiència i dels efectes que provoca en els lectors el contingut de la informació religiosa en la premsa escrita d'àmbit tradicional; no obstant, hem considerat interessant incloure totes aquestes entrevistes, perquè d'aquesta manera podem, a part del que ja hem senyalat, avançar també en aquest camp de les repercussions, encara que sigui a títol hipotètic, tantejant alguns efectes previsibles, que òbviament un estudi de camp posterior hauria de corroborar.

- Per últim, per tal de fer el volum de la tesi doctoral més manejable, ubiqüem l'anàlisi detallat dels "mitjans de comunicació, premsa escrita", del que s'avança ja un compendi en l'apartat 3.6, juntament amb apunts sobre "dret eclesiàstic i laïcitat" i "multiculturalisme, identitats i globalització" a l'apartat "Annexos", el qual aporta també la base documental de l'estudi de camp (perspectiva del missatge): recull de notícies editades a la premsa, en relació als casos seleccionats, durant l'any 2012.

En els primers apunts, de caire jurídic, cerquem els "precipitats" de consens, manifestat a través de l'evolució històrica de la legislació vigent, i amb el segon tractem de corroborar el "plus" que ofereix Habermas en relació a altres plantejaments, prou positius, en relació a la convivència en el sí de societats multiculturals.

Com es veu, donades les característiques peculiars del nostre treball, pertanyent a l'àmbit genèric de "Ciències socials", però ubicat en una línia fronterera entre el camp de "Teoria de la Comunicació", "Antropologia" i "Teoria Social", hem hagut d'harmonitzar elements metodològics provinents de cadascun d'ells, prioritant la perspectiva qualitativa o, utilitzant terminologia weberiana, "comprensiva" (*Verstehende Soziologie*), sobre aproximacions merament analítiques, o estadístiques. Hem assumit així, dit d'una manera genèrica, la metodologia vinculada a la teoria del *frame* provinent de "Teoria de la Comunicació", l'entrevista com a mètode particular de l'Antropologia, i el mètode filosòfic vinculat a l'anàlisi crític i a la contrastació d'arguments. El nostre objectiu no és només descriure un fenomen ("veure per a preveure": Durkheim), sinó captar el seu significat, comprendre a què respon, quines repercussions es poden esperar i, fins i tot, com es podria potenciar que l'espai públic resulti un àmbit on els debats, les discussions i deliberacions estiguin exemptes de

coacció i es caracteritzin per la no dominació, dues exigències intrínseques del mateix fet comunicatiu implícit en la parla, d'acord amb Habermas.

- Els apartats restants són les conclusions i la bibliografia.

Les conclusions, com es veu a l'índex, són abordades en tres apartats diferents. El primer dona comptes de l'aportació teòrica, el segon explicita les conclusions de l'estudi de camp i el tercer, a mode de síntesi final, aborda des d'una perspectiva conjunta la convergència de les dues línies principals.

Esperem explicitar, contribuint a una consciència més ferma, per a la premsa en particular, però alhora també per al fet comunicatiu en general, d'una tensió ideal, plausible perquè ja està operant de fet (hipòtesi teòrica bàsica), de mode que puguem ser testimonis d'un "món de la vida" més ric en consens comunicatiu i concòrdia social.

II. MARC TEÒRIC: EL REFERENT CRÍTIC DE HABERMAS:

2.1 ORIGENS DE LA TEORIA DE LA COMUNICACIÓ. BASES DEL MÈTODE.

Remetre's a Habermas (Düsseldorf, 1929) suposa estar disposat a afrontar l'experiència que el seu amic i divulgador Thomas McCarthy va expressar en aquests termes:

“...no podemos evitar sentirnos consternados ante alguien que parece moverse tan a sus anchas en la rarificada atmósfera de las ideas generales y que entiende la teoría social en términos tan amplios, que prácticamente abraza todo el espectro del conocimiento sistemático que tenemos sobre el hombre (...) Apenas si existe un área de las humanidades o de las ciencias sociales que no haya experimentado la influencia de su pensamiento; es un maestro, lo mismo en extensión que en profundidad, de un amplio espectro de temas especializados” (1).

Tanmateix, d'altra banda, precisament això és el que el fa excepcionalment valuós a la hora de tractar qualsevol assumpte particular i, especialment per les raons que exposarem més avant, la teoria comunicativa. Habermas sap molt bé que si la manca de teoria crítica deixa desarmat a l'ésser humà front a la violència, la manca d'una visió de conjunt deixa al pensament orfe d'orientació (2).

“Frankfurtià impenitent” (3), malgrat que la seva incorporació a l'Escola de Frankfurt va tenir lloc al 1956 i només va restar vinculat oficialment a ella poc més d'una dècada, va poder constatar per contacte directe amb els mestres Horkheimer i Adorno l'efecte paradoxal de la racionalització i, per tant, la conveniència d'aferrar-se a la dialèctica negativa com a mètode (4). No obstant, des de ben aviat, tant l'exigència d'una teoria críticament conscient dels seus pressupòsits, que els frankfurtians van deixar clara especialment arrel de la seva disputa amb el positivisme (5), com la tensió per una visió de conjunt del social, que connectava amb la mateixa exigència metòdica de interdisciplinarietat present des dels mateixos orígens de l'Escola (6), prenen en ell una orientació específica vinculada amb els processos discursius, amb la teoria de la comunicació. En aquest sentit, no deixa de ser significatiu, com si d'un tret premonitori

1. MCCARTHY, Th. *La teoría crítica de Jürgen Habermas*. Tecnos, Madrid, 2013, p. 11 i 12.
2. Respecte al primer punt veure, referint-se a Horkheimer, ADELA CORTINA, *Crítica y utopía: la Escuela de Frankfurt*, Cincel, Madrid, 1985, p. 34. En relació al segon punt cfr. MCCARTHY, Th. *La teoría crítica de Jürgen Habermas*, Tecnos, Madrid, 2013, p. 10.
3. L'expressió és de BURELLO, M. G., *Habermas, una introducción*, Quadrata, Buenos Aires, 2013, p. 22.
4. En aquest sentit el referent basal és HORKHEIMER, M.–ADORNO T. W, *Dialéctica de la Ilustración*, Trotta, Madrid, 1994 (ed. orig. 1947) i després, per suposat, ADORNO, T. W. *Dialéctica negativa*. Taurus, Madrid, 1975 (ed. orig. 1966).
5. Cfr. AA.VV. *La disputa del positivismo en la sociología alemana*, Grijalbo, (ed. or. 1969).
6. “A la noción de investigación social se le confirió el sentido de “impulsar la teoría de la sociedad actual como un todo”, recurriendo a disciplinas diversas...” AA. VV. *Enciclopedia de la Filosofía*. Garzanti-Ediciones B., Barcelona, 1992, p. 363: “Frankfurt, escuela de”.

es tractés, que Habermas s'iniciés com a periodista *freelance* abans d'aconseguir la seva primera beca. Però més substantiu encara resulta el fet que la desconnexió a títol formal amb el *Institut für Sozialforschung* està vinculada al fet de l'anunci, per part del jove intel·lectual, del seu ambiciós projecte d'estudiar l'esfera pública (*Öffentlichkeit*) (7). El seu llibre *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, publicat al 1962, és ja una valuosa fita d'aquest camí (8). Doncs bé, moltes dècades més tard, en el prefaci a la nova edició alemanya de 1990, Habermas insisteix en subratllar fins a quin punt resulta rellevant la comprensió de l'evolució dels mitjans de comunicació per a la contribució a una teoria de la democràcia, que impliqui alhora emancipació social, pluralisme i capacitat de consens (9). Entretant, al 1981 havia aparegut ja la seva *Theorie des kommunikativen Handelns* (10) que, en paraules de Burello:

“Nadie ignora que tanto cuantitativa como cualitativamente, es su *opus magnum*, monumental tratado en dos tomos: *Racionalidad de la acción y racionalización social*, y *Crítica de la razón funcionalista*. En realidad, se trata de la obra de una vida, en el doble sentido de que toma una vida entera forjarla y de que fue surgiendo prácticamente a lo largo de su vida, siendo revisitada prácticamente hasta nuestros días” (11).

Ens interessa ara resseguir els orígens d'aquesta aportació capital des de la perspectiva concreta d'aplicació als mitjans de comunicació en general i a la premsa escrita en particular.

No és estrany que “raó” sigui potser la *keyword* major, juntament als equivalents “modernitat” i “democràcia”, de la seva aportació (12). De fet, l'anomenada “època

7. Cfr. BURELLO, M. G., Op. cit., p. 24.

8. HABERMAS, J. *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1962. Citarem d'ara en avant segons la versió castellana: *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, Gustavo Gili, Barcelona, 1981.

Cal tenir en compte que *Öffentlichkeit* s'ha vessat prevalentment al castellà per “publicitat” i *bürgerlichen Gesellschaft* per “societat burgesa”; però resulta interessant, per situar-se més comprensivament en el corpus habermasià, no perdre de vista les legítimes alternatives “opinió pública” o “esfera pública”, per a *Öffentlichkeit*, i “societat civil” per a *bürgerlichen Gesellschaft*.

9. HABERMAS, J. Cfr. Op. cit., p. 2.

10. HABERMAS, J. *Theorie des kommunikativen Handelns*. Band I, *Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung*. Band II, *Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1981. Citarem d'acord amb la versió castellana *Teoría de la acción comunicativa* (2 vols., *Racionalidad de la acción y racionalización social*, T.I, i *Crítica de la razón funcionalista*, T. II), Taurus, Madrid, 1987 (reed., al 1999; i a Trotta, Madrid, més recentment, al 2010).

11. BURELLO, M. G., Op. cit., p. 75 (Les cursives *opus magnum* són del propi Burello). McCARTHY, afirma també que representava “la culminación hasta la fecha de los esfuerzos de Habermas por reconstruir una teoría de la Sociedad con intención práctica”. Cfr. Op. cit., p. 446.

12. Cfr. BURELLO, M. G., Op. cit., p. 11.

moderna” ve majoritàriament definida per un projecte d’autonomia en l’ús de la raó, és a dir per una expansió excepcional de la mateixa. Això és vàlid, encara que de forma diferent, tant per a Descartes com per a Kant, tant per a Locke com per a Hegel. Y no obstant, poc més d’un segle després de que aquest últim, representant del “idealisme absolut”, pretengués donar compte mitjançant la raó de la realitat sencera, va anar prenent forma una consciència de mutilació i al mateix temps de reivindicació d’un concepte més ampli i diferenciat de racionalitat. Ho trobem a la fenomenologia de Husserl, a la emparentada hermenèutica per mitjà de Heidegger i de Gadamer i, fins i tot, a la corrent analítica inspirada en el segon Wittgenstein. S’obre així la consciència d’una tasca determinant per al futur de la humanitat. Es tracta de la reconsideració d’aspectes desatesos o menyspreats per un tipus de desenvolupament que hauria fet del treball, del rendiment productiu de les ciències, del càlcul estratègic i de la burocratització, de la raó tècnica en definitiva, el paradigma del saber humà en general. No obstant, entre tots aquells autors que veuen en la consideració de la raó la encreuada capital, on es juga el signe de la modernitat, creiem que la Teoria de l’Acció Comunicativa (a partir d’ara TAC) té en la paradoxa concomitant al procés de racionalització de la societat constatada ja per la sociologia de Weber, i represa després en clau especulativa per Adorno-Horkheimer en la seva famosa *Dialektik der Aufklärung*, un fil argumental major (13). Per una part, no deixa de ser significatiu que la TAC s’obri amb un llarg primer capítol introductori (197 pàgines) titulat “Accesos a la problemàtica de la racionalidad” i que trobem dos capítols determinants centrats en Weber (el segon del volum 1, titulat “La teoría de la racionalización de Max Weber” i el que tanca l’obra al volum 2 titulat “Consideraciones finales: de Parsons a Marx a través de Weber”, amb un total de dues-centes pàgines entre els dos). D’altra banda, en els últims anys, ha crescut la convicció entre els especialistes de que la *racionalització* es troba en el cor de la sociologia de Weber (1864 – 1920), tot i que és difícil extreure de la seva obra una definició clara de la mateixa (14). Ara bé, encara que no defineixi “racionalització”, sol remetre’s sovint a dos tipus de racionalitat distingibles, no equivalents: racionalitat en funció de fins i racionalitat en funció de valors. I, afinant molt, Stephen Kalberg, i Levine de forma molt similar, van arribar a identificar en el conjunt de l’obra de Weber *quatre variants bàsiques*, una espècie «d’instruments bàsics heurístics emprats per a analitzar el destí històric de la racionalització en tant que procés sociocultural» (15). Convé ara definir-les clarament,

13. Cfr., en el mateix sentit, INNERARITY, D. *Dialéctica de la modernidad*, Rialp, Madrid, 1990, p. 97: “La interpretación del mundo moderno llevada a cabo por Max Weber le sirve a Habermas, a modo de contrapartida, para justificar su propia orientación”. Respecte a l’obra citada, seguim la traducció castellana, ADORNO – HORKHEIMER, *Dialéctica del Iluminismo*, Sur, Buenos Aires, 1970 (ed. orig. 1947).

14. GIDDENS, A.: “El concepto de racionalización está incluido en tanta variedad de escritos históricos de Weber que se hace difícil dilucidar los principales ámbitos de su aplicación”. *El capitalismo y la moderna teoría social*, Barcelona, Idea Books, 1998, p. 297.

15. KALBERG, S. “Max Weber's Types of Rationality”, *The American Journal of Sociology*, University of Chicago, Vol. 85, No. 5, 1980, pp. 1145-1179.

Cfr. també: LEVINE, D. “Rationality and Freedom: Weber and Beyond”, *Sociological Inquiry*, Vol. 51, 1981, pp. 3-77.

per tal de comprendre com es perfila la idea d'una paradoxa lligada al procés modern de racionalització, que després serà represa en l'Escola de Frankfurt com a "dialèctica de la il·lustració".

Donem per suposat que, com a formes d'expressar-se la raó, els quatre tipus de racionalitat definits a continuació participen d'una base comuna compartida com és la de comportar processos mentals, que tracten de dominar la realitat relegant les percepcions particularitzades i ordenant-les en regularitats comprensibles i significatives. Ara bé, aquesta base comuna compartida enfila quatre dinàmiques específiques de signe diferent identificables de la següent manera:

El primer tipus de racionalització es la **racionalitat pràctica**, definida per Kalberg com «tota forma de vida que mira i jutja l'activitat mundana en relació als interessos purament pragmàtics i essencialment egoistes dels individus» (16). Els que exerceixen la racionalitat

pràctica accepten realitats donades i es limiten a calcular les formes més oportunes de tractar les dificultats que presenten. Aquest tipus de racionalitat trenca amb els llaços de la màgia primitiva i existeix a través de les civilitzacions i a través de la història; és a dir, no es restringeix al món occidental. Aquest tipus de racionalitat s'oposa a qualsevol cosa que amenaci transcendir la rutina diària; condueix a les persones a desconfiar dels valors poc pràctics, religiosos o de les utopies seculars, així com de la racionalitat teòrica dels intel·lectuals.

El segon tipus, la **racionalitat teòrica**, implica un esforç cognitiu per a *dominar la realitat mitjançant conceptes* creixentment abstractes, més que a través de l'acció. Inclou processos cognitius abstractes tals com induccions lògiques, deduccions, atribucions de causalitat, etc. Aquest tipus de racionalitat hauria estat practicada des de molt aviat a la història per xamans i sacerdots espirituals, i més tard per filòsofs, jutges i científics. A diferència de la racionalitat pràctica, *la racionalitat teòrica condueix a l'actor a transcendir les realitats quotidianes en un intent d'entendre el món com un cosmos significatiu.* Al igual que la racionalitat pràctica, es dona a través de les civilitzacions i de la història. En la mesura en que implica processos cognitius, no necessita influir en l'acció, el seu efecte en ella és limitat i té el poder d'introduir noves pautes d'acció només indirectament.

La **racionalitat substantiva** que, a diferència de la teòrica, ordena directament l'acció de forma anàloga a la racionalitat pràctica, però aquí en pautes d'acord a conjunts de valors, seria el tipus racionalitzador tercer. La racionalitat substantiva implica l'elecció de mitjans en funció dels fins en el context d'un sistema de valors. Aquest tipus de racionalitat també es dona a través de les civilitzacions i de la història, allí on existeix un sistema de valors coherent.

Finalment, el quart tipus és la **racionalitat formal**, el més important des del punt de vista de Weber. Al igual que la racionalitat pràctica implica el càlcul de mitjans i fins, però mentre que en aquesta el càlcul es presenta referit als propis interessos pragmàtics, en la racionalitat formal *"el càlcul de mitjans i fins es presenta en referència a regles, lleis i regulacions universalment aplicades"*. Seguint a Ritzer, podríem identificar sis trets bàsics que la caracteritzen:

16. KALBERG, S., Op. cit., p. 1151.

Primer l'emfatització de la *calculabilitat*, o d'aquelles coses que és possible contar o quantificar.

En segon lloc l'*eficiència* o utilització del millor mitjà per tal d'abastar un fi establert. En tercer lloc, la *predictibilitat*, allò que opera de la mateixa manera en temps i llocs diferents, ha de ser assegurada.

En quart lloc, la conseqüent reducció progressiva de tecnologia humana i, en últim terme, el seu *reemplaçament per tecnologia no humana*, donat que les tecnologies no humanes (com per exemple els sistemes informatitzats) es presenten com a més calculables, més eficients i més predictibles.

En cinquè lloc, *control* sobre una sèrie de incerteses, especialment les plantejades pels éssers humans que treballen amb les tecnologies o que es serveixen d'elles.

Per últim, sisè tret bàsic, *conseqüències irracionals* que els sistemes racionals tendeixen a provocar en les persones implicades i els mateixos sistemes, així com també en la societat en sentit ampli (17).

A més de distingir entre els quatre tipus de racionalitat i posar-los en relació, Kalberg va sumar, com a factor clarificador de la racionalització, la capacitat d'*introduir modes metòdics de vida*. La racionalitat pràctica no té aquesta capacitat, donat que implica reaccions a les situacions més que esforços per a ordenar-les. La racionalitat teòrica és cognoscitiva; per això, compta amb una limitada capacitat per a suprimir la racionalitat pràctica i sembla ser més aviat un producte acabat que productor. Per a Weber, la racionalitat substantiva seria l'únic tipus amb el «poder d'introduir modes metòdics de vida» (18). Per això, a Occident, una determinada racionalitat substantiva que emfatitzava un mode de vida metòdic, el calvinisme, hauria subjugat la racionalitat pràctica, conduint al desenvolupament de la racionalitat formal (19). Des de el punt de vista de Weber, l'únic rival real del buròcrata en especialització tècnica i coneixement de la realitat és el capitalista. No és estrany que descrigués *el capitalisme i les burocràcies com «dos grans forces racionalitzadores»* (20). De fet, segons ell, *el capitalisme i les burocràcies* derivaven de la mateixa font bàsica (l'ascetisme intramundà) i implicaven una acció racional i metòdica similar, *reforçant-se mútuament* en el procés de racionalització, o “desencantament de món” (*Entzauberung*), ja operant a Occident (21).

17. Cfr. RITZER, “The “McDonaldization” of Society”, *Journal of American Culture* n. 6, 1983, pp.100-107.

18. SICA, A. *Weber, Irrationality, and Social Order*, University of California Press, 1988, p. 15.

19. Cfr. WEBER, M., *L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme*, Edicions 62, Barcelona, 1984.

20. KALBERG, S. Op. cit., p. 1151.

21. Weber està convençut de que no solament és igualment demostrable la derivació del capitalisme de l'ascetisme intramundà, sinó també de les mateixes burocràcies del sistema: “la significació del racionalisme ascètic per als continguts de l'ètica *política i social*, és a dir, per al tipus d'organització i les funcions dels grups socials, començant pel conventicle i acabant per l'estat”. WEBER, M., Op. cit. p. 265. (Els subratllats són del propi autor). Derivant de la mateixa font és fàcil comprovar aquest reforçament mutu al que ens referíem. Cfr. WEBER, M., “Sociologia de la dominació”, *Economía y Sociedad*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 1992, pp. 695 y ss.

Per tant, encara que totes aquestes categoritzacions de la racionalitat es refereixen a accions particulars, permeten alhora entendre el sentit weberian de la racionalització a gran escala. De fet l'interès de Weber anava molt més enllà de les orientacions fragmentades de l'acció; la seva preocupació principal girava entorn a les *pautes i regularitats d'acció dins de les civilitzacions, institucions, organitzacions, estrats, classes i grups*. Donald Levine ho va expressar dient que Weber estava interessat en la racionalitat «objectivada»; es a dir, l'acció d'acord amb algun procés de sistematització externa (22). Com ha apuntat Brubaker: «La forma objectiva, institucionalitzada i supraindividual és comuna a la racionalitat del capitalisme industrial, el dret formalista i la burocràcia administrativa; en cada esfera, la racionalitat s'incorpora a la estructura social i els individus l'encaren com quelcom extern a ells» (23). Weber mateix aclareix el següent en el cas específic de la racionalització burocràtica:

“La racionalización burocrática revoluciona con medios técnicos, en principio, como cualquier reorganización económica, 'desde fuera': primero cambia los órdenes sociales y materiales, y a través de ellos, las personas, cambiando las condiciones de adaptación y quizá las oportunidades de adaptación, a través de determinación racional de medios y fines” (24).

Per tant, si bé Weber emprava, com hem dit, un sentit complex i polifacètic del terme racionalitat, la manera més significativa i poderosa d'emprar-lo era *en tant que aplicat a la seva visió del món occidental modern*, especialment a l'economia capitalista (25) i les organitzacions burocràtiques (26), com a una “*gàbia de ferro*” (27) d'estructures formalment racionals.

Així com els altres tipus de racionalitat es donen a través de les civilitzacions i transcendeixen la seva època, *la racionalitat formal s'hauria presentat a Occident només amb la industrialització. Les regles, lleis i regulacions universalment donades, que caracteritzen la racionalitat formal a Occident, estarien fonamentades, sobre tot, en les institucions econòmiques, legals i científiques, alhora que en formes burocràtiques de dominació.*

Per tant, resulta manifest el pes de l'efecte de la racionalització formal de la economia i les burocràcies del món occidental per a Weber (28). Per exemple, a *Economia i societat* afirma:

“El proceso completo de racionalización, tanto en la fábrica como en cualquier otra parte, y sobre todo en la máquina burocrática del estado, corre paralelo a la centralización de los medios materiales de organización en manos del señor. Por tanto, la disciplina actúa inexorablemente sobre áreas cada vez más amplias, al mismo tiempo que se racionaliza crecientemente la satisfacción de las necesidades políticas y económicas. Este fenómeno universal restringe cada vez más la importancia del carisma y de las conductas individuales diferenciadas” (29).

22. LEVINE, Op. cit., p. 22.

23. BRUBAKER, R. *The Limits of Rationality: An Essay on the Social and Moral Thought of Max Weber*, Taylor & Francis 1984, p. 90.

24. WEBER, M. *Economía y Sociedad*, Fondo de Cultura Económica, México, 1944, p. 178.

25. Cfr. COLLINS, R., *The sociology of philosophies*, Harvard University Press, 2009, p. 50.

26. Cfr. COHEN, I. J. *Structuration theory: Anthony Giddens and the constitution of social life*. Macmillan, 1989, p. 207.

27. Cfr. WEBER, M., *La ética protestante y el espíritu del capitalismo*, vol. 1. Orbis, Barcelona, 1985, p. 258.

28. Cfr. BRUBAKER, R. Op. cit., p. 94.

29. WEBER, M., Op. cit., p. 197.

Weber temia que la racionalitat substantiva es tornés menys important que altres tipus de racionalitat, sobre tot que la racionalitat formal, en el món occidental. Per això, els practicants de la racionalitat formal, com el buròcrata o el capitalista, estarien cridats a dominar Occident i això comportaria la desaparició d'aquell tipus que incorporava els més alts ideals de la civilització occidental: l'individu lliure i autònom les accions del qual rebien continuïtat per referència als valors últims (30).

En síntesi, si bé és cert que, si prenem a Weber fil per randa, és difícil mantenir que tingués

una teoria global de la racionalització i ell mateix afirma explícitament que el procés de racionalització assumeix «formes inusualment variades» i que la historia del racionalisme ens mostra un desenvolupament que no segueix, en absolut, línies paral·leles en els diversos àmbits de la vida (31), de fet no hauria pogut evitar pensar que la racionalitat formal s'oposava als altres tipus de racionalitat i que, sobretot, entrava en conflicte amb la racionalitat substantiva (32). En últim terme, en això consistiria la *“paradoxa de la racionalització”*, a saber, en un perillós predomini de la *“raó instrumental”*, que comportaria l'eclipsi del carisma i de la creativitat individual, un increment de la burocratització (i podríem afegir dels protocols), que podria acabar asfixiant els *impulsos motivacionals* de que s'alimenta el mode racional de vida (*“rationale Lebensführung”*). Un afermar-se de la raó a costa d'ella mateixa. Un conflicte, en definitiva, destinat a jugar un paper particularment funest en el desplegament dels processos de racionalització a Occident (33), i respecte al qual *els mitjans de comunicació en general i la premsa escrita en particular resulten determinants en la mesura que afavoreixin o no la “situació ideal de diàleg” que*

30. Cfr. KALBERG, S. Op. cit., p. 1152.

31. Cfr. WEBER, M. *Economía y Sociedad*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 1992, p. 64.

Si atenem al seu rebot de la idea « d'una seqüència general evolucionista » i la seva crítica a pensadors com ara Hegel i Marx, per estar condicionats per teories de la societat generals i teleològiques, ens farem càrrec millor del seu posicionament. En el seu treball tendia a evitar els estudis o les asseveracions sobre la societat como una totalitat. S'abstenia de fer generalitzacions totalitzants, sobre tot en referència a possibles orientacions futures. A més, el procés de racionalització que Weber descrivia en una estructura social o institució era normalment molt diferent de la racionalització d'un altra estructura o institució. Cfr., per exemple, en aquesta línia: BENDIX, R. *“Max Weber y su imagen de la sociedad”* a *Max Weber*, Amorrortu, Buenos Aires, 1970, pp. 437- 459. En particular a la p. 438 llegim: *“Weber a diferencia de sus otros grandes contemporáneos, no se hizo famoso por una idea clave (a diferencia de Marx, Durkheim, Freud...) es menos accesible al resumen y a la divulgación”*. Cfr. també en la mateixa línia: FREUND, J. *Sociología de Max Weber*, Península, Barcelona, 1968, o BRUBAKER y KALBERG Ops. cit.

32. Cfr. WEBER, M., Op. cit., pp. 20-21, 695 i 882.

33. Cfr. WEBER, M., Op. cit., pp. 44-45 i, també en aquest sentit, KALBERG, Op. cit., 1165.

reclama, segons Habermas, tota veritable acció comunicativa, l'única que pot superar la "paradoxa de la racionalització". El nostre autor aniria així més enllà de la mera denúncia pròpia de la "dialèctica de la il·lustració" i el seu mètode concomitant de "dialèctica negativa", pròpia de l'Escola a la que estan associats els seus orígens, de la qual va desconnectar a títol formal per la necessitat sentida d'estudiar l'àmbit de l'Öffentlichkeit i de la qual, potser, en continua essent el valedor principal.

2.2 LA PARADOXA DE LA RACIONALITZACIÓ EN CLAU DE DIALÈCTICA DE LA IL·LUSTRACIÓ.

Dialektik der Aufklärung és el títol d'una obra programàtica de l'Escola de Frankfurt escrita en col·laboració entre Horkheimer i Adorno, als que es pot considerar com a pares o fundadors i referents per excel·lència de la mateixa (34). Segons J.J. Sánchez:

“Es uno de los textos más explosivos, y también más explotados, de la filosofía europea contemporánea (...) expresada, de entrada, la conciencia de la densa complejidad de los procesos que dieron lugar a la modernidad y ahora están a punto de superarla *sin llevar consigo hacia adelante sus momentos de verdad*” (35).

Els autors adverteixen que aquests *moments de veritat* només són salvables si es pren consciència de la deriva de la raó que la “dialèctica de la il·lustració” comporta (36). En aquesta obra Horkheimer i Adorno empen el terme “il·lustració” (*Aufklärung*), no només per a referir-se a aquell moviment de pensament que va caracteritzar l'anomenada època de les llums i que té en Kant el seu màxim exponent, sinó que compren tot el trajecte recorregut per la raó que, amb base Grega, ha tractat de racionalitzar el món, convertint-lo en quelcom manipulable i sometent-lo a la dominació del home. La il·lustració és entesa en el més ampli sentit de “pensamiento en continuo progreso” (37).

Respecte al terme “dialèctica” (*Dialektik*), aquí, com en totes les variants filosòfiques en les que d'alguna manera s'erigeix en mètode, subratlla una pugna u oposició entre dos termes contraris, que només pot ser resolta a costa de la reintegració dels contraris en un ordre superior, en el que d'alguna manera es veuen dissolts. En això la dialèctica de Hegel resulta paradigmàtica, però aquest enfoc travessa, d'una manera o d'una altra, tota aquella corrent històrica de pensament, aquella forma de concebre la realitat, que va d'Heràclit a Marx. La singularitat del cas Horkheimer-Adorno és que els termes, que en principi haurien de considerar-se oposats, de fet, es converteixen entre sí sense síntesi superadora (“*Aufhebung*”), al produir, no un ordre superior sinó variants d'una mateixa escomesa cap al domini, la manipulació i el poder, en definitiva la injustícia i la barbàrie: “Cuando iniciamos el trabajo nos habíamos propuesto comprender por qué la humanidad, en lugar de entrar en un estado verdaderamente humano, desembocó en un nuevo género de barbarie” (38).

34. Publicada originàriament en una edició fotocopiada de cinc cèntims exemplars sota el títol de *Philosophische Fragmente* al 1944, va aparèixer ja com a llibre tres anys més tard, al 1947 a Amsterdam, amb el títol *Dialektik der Aufklärung*.

Seguim l'edició castellana traduïda per J.J. Sánchez: *Dialéctica de la Il·lustración. Fragmentos filosóficos*, Trotta, Madrid, 1994.

35. SÁNCHEZ, J.J. « Sentido y alcance de la dialéctica de la ilustración », *Introducción a l'edició castellana de Trotta*, pp. 9 i 10 (el subratllat és nostre).

36. « Salvar la Il·lustración » va ser el interès que els va moure a escriure *DI*. “Si (la Il·lustración) no asume en sí misma la reflexión sobre (su) momento destructivo, firma su propia condena” adverteixen en el Pròleg de 1944 y 1947 a la *DI*». HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., pp. 56 i 53.

37. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 59.

38. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 51.

Aquesta peculiar dialèctica restaria recollida en una doble tesi, que és la “tesis central de l’obra” (39): “El mito es ya Ilustración; la Ilustración recae en mitología” (40). La Il·lustració s’esmerça en desemascarar tot mite, dissoldre’l com una forma d’antropomorfisme, com una projecció de la subjectivitat humana sobre la natura. Totes les figures mítiques no serien més que representacions del subjecte humà i tot esdeveniment mític podria així ser abastat per una unitat, que formaria part d’una espècie de sistema inadvertit. Ara bé, resulta que, ben mirat, la Il·lustració mateixa que veu en el mite aquesta espècie de sistema inadvertit, no se’n adona de fins a quin punt ella mateixa participa d’ell. És per això que, de fet, en el mite ja hi ha un moment de Il·lustració; millor, el mite és ja el primer estadi de la Il·lustració, caracteritzada per un tipus de raó a la que Horkheimer designava com “subjectiva” i al mateix temps “instrumental” (el sistema), tota ella focalitzada en trobar els mitjans adequats per a objectius consistents, sempre a fi de comptes, en l’autoprevalença del subjecte. Aquest tipus reductiu de raó deixaria al marge la dimensió “objectiva” i, al mateix temps “autònoma”, caracteritzada per conèixer objectius més amplis que l’autoprevalença i amb competència per a jutjar el caràcter raonable d’aquests objectius més amplis (41).

A *Zur Kritik der instrumentellen Vernunft*, un obra considerada unànimement clau per a la comprensió de la tesi anteriorment referida, llegim:

“Los mitos que caen víctimas de la Ilustración eran ya producto de ésta”. En els mites batega ja l’aspiració al domini, volen “narrar, nombrar, contar l’origen” i, per tant, “explicar”, és a dir, en definitiva, controlar i dominar (42).

El procés de Il·lustració seria, expressat en paraules de J.J. Sánchez:

“Un proceso de “*desencantamiento del mundo*” que se revela como un proceso de progresiva racionalización, abstracción y reducción de la entera realidad al sujeto, bajo el signo del dominio, del poder” (43).

En aquest “pensament en continu progrés” com es considera la Il·lustració, la raó consistiria únicament en la capacitat de calcular les probabilitats i coordinar els mitjans adequats per a determinats fins i comportaria, també, que cap fi és raonable en sí mateix, i que no tindria sentit intentar establir entre dos fins quin és el més raonable. Estaríem així davant d’un instrument per a totes les accions de la societat; el qual, no obstant, no ha de tractar d’establir les normes de la vida social o individual, que se suposa establertes per altres forces: “En el camino hacia la ciencia moderna *los hombres renuncian al sentido*” (44). Dit d’un altra manera, la raó no oferiria veritats objectives i universals a les que poder atènyer-nos, sinó únicament instruments per a aconseguir objectius ja establerts. Ho podríem comprovar en dues de les principals

39. Cfr. SÁNCHEZ, J.J., Art. cit., p. 11., y en el mateix sentit MANSILLA, H. C. :

Introducción a la teoría crítica de la sociedad, Seix-Barral, Barcelona, 1970, p. 5.

40. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 56.

41. WIGGERSHAUS, R. *La Escuela de Fráncfort*, F.C.E., México, 2009, pp. 433 - 444.

42. HORKHEIMER, M. *Zur Kritik der instrumentellen Vernunft*, Fràncfort del Meno, 1967, versió ampliada de *Eclipse of Reason*, Nova York, 1947. Citem d’acord amb l’edició castellana: *Crítica de la razón instrumental*. Trotta, Madrid, 2002, p. 63

43. SÁNCHEZ, J.J., Art. cit., p. 13 (El subratllat és nostre).

44. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 61. Cfr. també: HORKHEIMER, M., Op. cit., pp. 46-47 i 115 (El subratllat és nostre).

corrents contemporànies: el positivisme i el pragmatisme. En el primer cas, el del positivisme, l'aspecte formalista de la raó subjectiva, hauria posat de relleu la seva renúncia al "contingut objectiu"; i en l'aspecte instrumental propi del pragmatisme, s'hauria posat de relleu la seva obediència a continguts heterònoms. La confiança en la "raó objectiva" s'esvaeix, i el que importa no és la veritat de les teories sinó la seva funcionalitat, en vista d'uns *fins sobre els quals la raó ha perdut tot dret*. En ella preval la idea de que *el saber es més tècnica que crítica*. I la por a allunyar-se dels fets es fa una amb la por a la desviació del parer socialment acceptat. *Aquesta raó* inevitablement sotmesa per complert al procés social, al valor instrumental, a la seva funció de mitjà per a dominar la naturalesa i als homes, *s'hauria quedat òrfena d'altre criteri que el del propi sistema, l'administració, la societat industrial*. Es veuria reduïda a pura *raó instrumental*, perquè únicament pot individualitzar, construir o perfeccionar els instruments o mediacions adequats per a abastar els fins establerts i controlats, pel sistema. Totalment *incapaç de fonamentar o de posar en discussió els objectius o finalitats que serveixen per a orientar la vida dels homes*, renunciant a la seva autonomia s'hauria convertit en un mer instrument, pura *ancilla administrationis* (45). La indústria cultural seria el sistema que la societat tecnològica contemporània posaria en funcionament per a arribar a ser funcional. Un poderós aparell format essencialment pels mitjans de comunicació de masses, la televisió, la radio, el cinema, la música, la publicitat, les revistes... i, per suposat, la premsa mateixa, que no escaparia tampoc a la seva constitució. A través d'aquets mitjans el poder imposaria valors i models de conducta, crearia necessitats i conformaria inclús el llenguatge. Aquests valors, necessitats, conductes i llenguatge resulten uniformes perquè han d'estar vigents per a tots, són amorfes, asèptics; no emanciparien, no estimularien la creativitat; ben al contrari, la obstaculitzarien perquè acostumarien a la recepció passiva dels missatges. Per això Horkheimer i Adorno conclouen: "*la indústria cultural ha realizado pérfidamente al hombre como ser genérico*" (46). Cadascun és, cada cop més, només allò pel qual pot substituir a un altre: quelcom amb data de caducitat, un mer exemplar. Ell mateix, en quant individu, es l'absolutament substituïble, un pur no res. Això també passaria amb la diversió, que ja no constitueix el lloc d'esbarjo, de la llibertat, la genialitat, l'alegria autèntica (47). La indústria cultural es la que fixaria les diversions i els seus horaris. L'individu continuaria patint, aquest cop sota les regles del "temps lliure", que seria temps programat també per la indústria cultural. "La apoteosis del individuo medio pertenece al culto de aquello que se encuentra a buen precio. De este modo, *la industria cultural no se limita a servir de vehículo a una ideología, sino que ella misma se convierte en ideología: la ideología de la aceptación de los fines establecidos por otros, es decir por el sistema*" (48). D'aquesta manera, la il·lustració s'hauria arribat a convertir en el seu oposat.

45. HORKHEIMER, M. Op. cit., p. 90.

46. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 190.

47. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 181 i 189.

48. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 181 i 189: "L'apoteosi del individu mitjà pertany al culte d'allò que es troba a bon preu. D'aquest mode, *la indústria cultural no es limita a servir de vehicle a una ideologia, sinó que ella mateixa es converteix en ideologia: la ideologia de l'acceptació dels fins establerts per altres, és a dir pel sistema*".

Volia eliminar els mites, però, en canvi, n'hauria creat una quantitat innumerable. Contràriament a la definició de Kant, segons la qual:

“La ilustración consiste en el abandono por parte del hombre de un estado de minoría de edad del cual el mismo es culpable” (49).

La “minoría d'edat” a la que es refereix Kant consisteix en la incapacitat de valer-se del propi intel·lecte i, per tant, a la necessitat de ser guiat per un altre. Un estat de dependència del que la Il·lustració l'hauria vingut a deslliurar. En canvi, el que ens trobem avui en dia és un individu guiat per altres, reduït al no res. En determinat moment es va arribar a dir que el destí del individu estava escrit en el cel; avui podríem dir que està fixat i establert en el sistema (50). En el mateix moment en que els coneixements tècnics eixamplen l'horitzó del pensament i de l'acció dels homes d'una manera prodigiosa, minvarien en canvi l'autonomia del home com individu, la força de la seva imaginació i la seva independència de judici. El progrés dels recursos tècnics que podrien servir per a il·luminar la ment del home es veuria acompanyat per un procés de deshumanització, amb la qual cosa el progrés amenaçaria amb destruir precisament allò que hauria de portar a terme, la noció d'home: “El individuo queda ya determinado sólo como cosa” (51). La condemna natural dels homes es mostraria avui inseparable del progrés social. Sense cap dubte les possibilitats d'avui resultaven inimaginables en èpoques passades; avui en dia el progrés tecnològic posa a l'abast de tots aquells objectes i bens que abans només es trobaven en els somnis dels utòpics. No obstant, si per una banda l'augment de la productivitat econòmica genera les condicions d'un món més just, atorgaria d'altra banda, a l'aparell tècnic i als grups socials que disposen d'ell, una superioritat immensa sobre la resta de la població. Davant les potències econòmiques, l'individu es veuria reduït a zero. Al mateix temps aquests poders portarien a un nivell abans mai abastat el domini de la societat sobre la naturalesa. Entretant l'individu desapareix front a l'aparell al qual serveix i que, a canvi, el reabasteix millor que en cap moment anterior: “en l'Estat injust, la impotència i la dirigibilitat de les masses creix al mateix temps que la quantitat de béns que se li assignen” (52).

En el sentit més ampli de “pensament en continu progrés”, la il·lustració hauria perseguit des de sempre l'objectiu de llevar la por als homes i convertir-los en amos, cercant dominar la naturalesa, cercant comprendre les seves lleis per a dominar-la, però per a això ha requerit la implantació d'una organització burocràtica i impersonal que, en nom del triomf de la raó sobre la natura, hauria fet del home mateix un mer instrument. No és estrany que s'incrementi el dubte respecte a la correlació progrés científic-tècnic, d'una banda, i cultura-llibertat o justícia-felicitat, de l'altra. La terra mateixa completament il·luminada resplendiria como un símbol de triomfal desventura. Degradada a pura matèria a dominar, transformades las idees en coses, a partir del moment en que “*la verdad ya no es un fin que se baste a sí mismo*” (53),

49. KANT, I. *¿Qué es la ilustración?*, Alianza, Madrid, 2009, pp.81-93: “la il·lustració consisteix en l'abandó per part de l'home d'un estat de minoria d'edat del qual ell mateix és culpable”.

50. Cfr. HORKHEIMER, M. Op. cit., p. 166.

51. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., p. 82, 89.

52. HORKHEIMER, M. Op. cit., p. 184.

53. HORKHEIMER, M. Op. cit., p. 119 (El subratllat és nostre).

l'home mateix restaria condemnat a raure en una casella i a ella restaria circumscrit el seu destí: "La evolución de la máquina se ha convertido ya en la evolución de la maquinaria del dominio, de tal modo que la tendencia técnica y la social, desde siempre entrelazadas, convergen en la dominación total del hombre" (54).

Així serien les coses, en opinió d'Adorno i de Horkheimer, "si la ilustración no acoge en su seno la conciencia del propio momento regresivo" (55). Cas de no fer-ho firmaria la seva pròpia condemna, el propiciament d'una "sociedad administrada", del "mundo de la organización", la "planificación total" (56).

En definitiva el que acabem d'exposar ens porta a afirmar, a mode de recapitulació sintètica, que amb Horkheimer i Adorno ens trobem amb una represa crítica de la paradoxa de la racionalització assenyalada per Weber, ratificant-la com la qüestió central en la que es decideix el signe del futur social: "El programa de la Ilustración era el desencantamiento del mundo" (57), i podríem afegir, en base als anàlisis anteriors, que ha abocat a una nova mitologia mitjançant la qual es domina al propi home.

Hi hauria una coincidència de diagnòstic que els portaria a veure en l'evolució de la cultura un eclipsi de la raó crítica, que comportaria l'anul·lació mateixa del individu, la pèrdua, en termes weberians, del "carisma" i de la "creativitat", la "prevalença del genèric" en termes frankfurtians (58). Ara bé, mentre que en el cas de Weber aquest eclipsi de la raó vindria donat per una lluita entre possibles modes de desenvolupar la raó, de la prevalença de la racionalitat instrumental (funcionalitat) sobre la substantiva (valors), en el cas de Horkheimer i Adorno, tot i que amb matisos diferencials entre ambdós autors, el problema derivaria de la naturalesa mateixa de la raó, seria un fenomen intern de la seva arrel mateixa en exercici, no una lluita entre dues línies de desenvolupament diferents. Com assenyala J.J. Sánchez:

"Mientras Horkheimer sigue manteniendo la *dialéctica* del concepto de razón o de pensamiento discursivo, Adorno tiende claramente a identificar la enfermedad de la razón *con la razón misma*" (59).

54. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 88.

55. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., pp. 53 i 56.

56. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., pp. 50 i 81.

57. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., Op. cit., p. 59.

58. Cfr. en el mateix sentit MUGUERZA, J. "Prólogo" a *Crítica y utopía: La Escuela de Fráncfort*, de CORTINA, A., Ed. Cincel, Madrid, 1985, p.12. També SÁNCHEZ, J.J., Art. cit., p. 23, i McCARTHY, Th., «Reflexiones sobre la racionalización en la Teoría de la Acción Comunicativa», AA. VV. *Habermas y la modernidad*, Cátedra, Madrid, 1994, p. 277.

59. SÁNCHEZ, J.J., Art. cit., p. 33 (els subratllats són del autor). Resulta interessant la cita a peu de pàgina relativa a Horkheimer: "En el concepto se dan inseparables, la plenitud y el sufrimiento".

En conseqüència la repercussió en els mitjans es traduiria en el cas de Weber en una pugna entre el interès econòmic i els principis morals (60). En el cas de Horkheimer i Adorno els mateixos mitjans de comunicació estarien involucrats, per damunt d'aquesta tensió, en una instrumentalitat que faria que inclús els mateixos principis morals estiguessin involucrats en l'erosió de la individualitat, al no qüestionar una injustícia última que ho amara tot, aquella que posa el genèric per sobre l'individu, la seva autonomia, la seva llibertat:

“La industria cultural ha realizado perversamente al hombre como ser genérico” (61).

Davant d'això només restaria la denúncia, el “no és això, no és això”, al que respondria la “dialèctica negativa”, entesa com “negación de un falso absoluto y negación de la negación de la libertad y autonomía por parte del sistema” (62), en la que no creiem necessari estendre'ns més aquí donat el nostre objectiu centrat en la competència comunicativa de la premsa, que implica un altre horitzó més positiu, obert per la teoria de l'acció comunicativa de Habermas.

60. El mateix Durkheim havia ja vist en la tensió entre economia i moral l'eix determinant del social, encara que certament d'una manera més simplista que en el cas de Weber, ja que per a Durkheim el moral és fundant, mentre que per a Weber hi hauria una correlació complexa entre economia i valors. Cfr. DURKHEIM, E. *La división del trabajo social*, Akal, Madrid, 1987, i WEBER, M. *Economía y Sociedad*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 1992.

61. HORKHEIMER, M. – ADORNO T. W., *Op. cit.*, p. 190.

Més tard, René GIRARD, particularment a *Le bouc émissaire Grasset*, Paris, 1982 (Trad. esp. *El chivo expiatorio*, Anagrama, 1986), des d'una òptica diferent, denunciarà en base a l'antropologia la violència implícita en tota moral.

62. Cfr. HERNÁNDEZ-PACHECO, J. *Corrientes actuales de la filosofía*, Tecnos, Madrid, 1996, p. 106.

Probablement l'autor que més críticament s'ha ocupat del mètode dialèctic és Adorno. Per a la lògica dialèctica la negació representa un moment immanent al procés objectiu, que permet la mediació i la transició. Però a diferència de Hegel, que postula la reconciliació de les contradiccions en el sí de l'Esperit absolut, Adorno entén la dialèctica com a pensament de la “no identitat” per principi entre el pensament i la realitat, entre el concepte i el seu objecte. L'accentuació del element negatiu de la dialèctica front a la identitat és una de les constants dels frankfurtians, per als quals la identitat és la forma originària de la ideologia hegeliana. Cfr. especialment: ADORNO, T. W., *Dialéctica negativa*, Taurus, Madrid, 1975 (ed. orig. 1966).

2.3 DE LA DIALÈCTICA DE LA IL·LUSTRACIÓ A LA TEORIA DE L'ACCIÓ COMUNICATIVA.

Com hem vist, la “dialèctica de la Il·lustració” (*Dialektik der Aufklärung*) d'Adorno-Horkheimer, pot ser interpretada com un reformulació de la paradoxa vinculada al desplegament històric de la raó, entesa com a “desencantament del món” (*Entzauberung*) per part de Weber. Tant la *dialèctica de la Il·lustració* com el *desencantament del món* convenen en què la ciència moderna ha suposat un nivell mai abastat en la desmitificació, però constaten alhora també com la raó, amb el concomitant esfondrament de les concepcions globals de món, s'ha vist desproveïda del seu caràcter veritatiu, essent abocada a mers processos estratègic-utilitaristes vinculats al poder. Hernández-Pacheco, un estudiós de les principals corrents de pensament modernes, formula de la següent manera aquesta reducció de la veritat, comentant a Max Horkheimer:

“La verdad es una categoría técnica ligada al progreso material concreto, sin más valor que el que resulta de lo que con ella se puede hacer en la historia” (63).

Aquesta insidiosa ambivalència de desmitificació-mitificant no es pot deslligar, sorprenentment, del desenvolupament de la racionalitat, és a dir d'una configuració coherent i sistemàtica de món. És cert que d'entrada promet l'emancipació de l'individu, però al final aboca a la seva “cosificació” (emprant una categoria capital per a Luckács), al fer prevaldre la raó “formal” (Weber) o “instrumental” (Adorno-Horkheimer). Weber és pessimista en relació a una possible alternativa (64) i Adorno i Horkheimer, vista la mistificació de tota utopia positiva, de tota solució de caire general (65), es veuen forçats a identificar crítica amb negació, recloent-se en la

63. HERNÁNDEZ-PACHECO, J. *Corrientes actuales de Filosofía*, Tecnos, Madrid, 1996, p. 59.

64. “Esta pasión por la burocracia... es razón suficiente para desesperar”. Observacions de Weber citades per J. P. MAYER, *Max Weber and German politics*, Londres, Faber&Faber, 1943, pp. 127-28, fetes en el curs d'un debat del Verein für Sozialpolitik, al 1909.

També BENDIX, R., a *Max Weber*, Amorrortu, Buenos Aires, 2000, p. , 439, constata que “la adhesión personal de Weber a la causa de la libertad y de la razón (...), su posición comprometida, está impregnada de pesimismo”.

Per la seva banda GIDDENS, A., a *El capitalismo y la moderna teoría social*, afirma com a conclusió al seu anàlisi d'aquest autor: “Puede decirse que la sociedad occidental se encuentra en una antinomia intrínseca entre la racionalidad formal i la de contenido; antinomia que, según el análisis de Weber del moderno capitalismo, no puede resolverse”. GIDDENS, A., a *El capitalismo y la moderna teoría social*, Idea Books, S.A., Barcelona, 1998, p. 299.

65. “Muchos jóvenes ven en la teoría crítica la receta para una rebelión contra las circunstancias existentes. Horkheimer observa preocupado este desarrollo... porque no existe receta alguna de tipo general”. AA. VV., *A la búsqueda de sentido*, Sígueme, Salamanca, 1989, p. 97.

denuncia, en el “no és això, no és això”, propi de la permanent insatisfacció, és a dir, també en últim terme de la desesperança (66). Val la pena citar en extens les encertades paraules de MacCarthy:

“Max Weber consideraba que el proceso de racionalización social es como una hegemonía en aumento de la *Zweckrationalität*, de la técnica y el cálculo, de la organización y la administración. El triunfo de la Razón trajo consigo no un *Reino de la Libertad*, sino el dominio de las fuerzas económicas impersonales y las administraciones burocráticamente organizadas; no un Reino de Dios sobre la Tierra, sino una “*jaula de hierro*” en la que de ahora en adelante estamos condenados a vivir. En la *Dialéctica de la Ilustración* escrita en la oscuridad de los primeros años de la década de los 40, Max Horkheimer y Theodor Adorno reconocieron la fuerza que tiene el diagnóstico de Weber. La Teoría Crítica se resignó; como mucho pudo desenmascarar la sinrazón que existía en el corazón de lo que se consideraba como razón, sin ofrecer ningún informe positivo propio” (67).

Habermas, en canvi, creu que la dificultat de sortida no es troba tant en la situació de fet, per més complicada que sigui, quant en la correcta identificació de l'etiologia o patologia. Agafant-ho des de la mateixa perspectiva de la teoria de l'acció de Weber, el veritable problema no seria, ni una paradoxa de la racionalització ni una dialèctica de la il·lustració, sinó un procés “selectiu” de racionalització, procés que estaria vinculat a una *concepció restringida de la racionalitat*. Per a Habermas la Il·lustració no és un paradigma periclitat. El problema no és de recerca de la racionalitat, això seria el nucli més positiu i irrenunciable de la modernitat, sinó d'insuficient desplegament de la mateixa. El projecte racionalitzador propi de la modernitat no estaria equivocat, sinó simplement incomplet. Es tractaria no de renunciar a la raó (com fan el relativisme, el decisionisme, o l'emotivisme), sinó d'eixamplar-la. D'aquesta manera, es podria donar sortida a l'aporia de la denunciada “paradoxa de la racionalització” i anar més enllà de la “dialèctica negativa”, sense veure's arrossegat ni per la corrent tradicionalista reaccionària, ni per la progressista corrent postmoderna, que liquiden de formes diferents (per dogmatisme l'una, per relativisme l'altra) la criticitat de la raó. Habermas, fidel a les seves arrels crítiques, sap que no es pot ja ratificar una utopia

66. HERNÁNDEZ-PACHECO afirma en aquest sentit:

“La protesta que se rinde en negatividad, que no afirma su propio sujeto, es expresión de un anarquismo teórico que es discrepancia, pero que no termina de ser resistencia, pues le falta el anclaje de una positividad ontológica en la que esa propuesta pudiera articularse con fuerza”. HERNÁNDEZ-PACHECO, J. *Corrientes actuales de Filosofía*, Tecnos, Madrid, 1996, p. 110.

67. McCARTHY, Th., « Reflexiones sobre la racionalización en la Teoría de la Acción Comunicativa », AA. VV. *Habermas y la modernidad*, Catedra, Madrid, 1994, p. 277. (El subratllat és nostre).

positiva, sap que refermar una positivitat ontològica seria recaure en el dogmatisme i en l'autoritarisme concomitant, en la injustícia en definitiva; però també sap que l'absència de criteri i el conseqüent relativisme no poden tampoc evitar-la. Per a ell la clau de l'eixamplament de la raó, sense lliurar-se a cap filosofia de la història, està en un "gir lingüístic" que reubiqui encertadament les seves bases mateixes. Aquestes no s'haurien de cercar en el subjecte, en la consciència del jo, com fa una modernitat col·locada en via morta. Les bases de la raó raurien en quelcom anterior al subjecte (en sentit lògic de fundant o possibilitador, no en el sentit temporal. Des d'aquesta perspectiva, es dona sempre de fet un desplegament conjunt indestruïble). Caldria indagar en aquesta instància inadvertida de "l'ésser-en-relació" implícit en la parla. Es tractaria d'explicitar aquesta transcendental-realitat formal i material, universal i particular, intemporal i històrica alhora, implícita en el llenguatge, en la dialogicitat constitutiva de l'ésser humà, configurant una *teoria de l'acció comunicativa* (TAC). La teoria crítica només pot adoptar avui la forma d'una *teoria de la comunicació*. Amb ella, la insistència de Weber en centrar l'atenció del anàlisi social en "l'acció significativa" i en abordar-la per la via de la "comprensió explicativa" (erklärendes Verstehen - Verstehenssociologie), l'exigència d'una teoria críticament conscient dels seus pressupòsits, com també la tensió d'una visió de conjunt, que connectava amb la mateixa exigència metòdica d'interdisciplinarietat des dels mateixos orígens de l'Escola de Frankfurt, són atesos per Habermas, però prenen, des de ben aviat, una orientació específica que es materialitzarà en la seva *teoria de la comunicació* (68). Amb la T.A.C, s'expliciten, per sobre les útils i legítimes discrepàncies ideològiques, uns "paràmetres", una "matriu disciplinar", o millor, una última "tensió ideal positiva" comuna, que permet dilucidar el valor de les accions en les relacions humanes en general i en els mitjans de comunicació en particular. No es tracta d'un idealisme moralista, ni tampoc de cap ètica material sinó, en sentit propi, d'una *teoria de la societat*, que implica alhora una visió relacional del subjecte. Si fos una mera presentació més d'un conjunt de valors, no comportaria la legitimitat necessària per a afrontar el repte de universalitat transnacional, i transversalitat històrica, que pretén comportar. En canvi, de l'anàlisi de la parla és deriva una ètica del discurs, una orientació de l'acció comunicativa. El que ara ens convé per al nostre treball és identificar les seves fites claus.

68. Cfr. BURELLO, M. G. *Habermas, una introducción*, Ed. Quadrata- Biblioteca Nacional, Buenos Aires, 2013, pp. 23-24.

2.4 GESTACIÓ DE LA TEORIA DE L'ACCIÓ COMUNICATIVA.

Amb Habermas ens trobem davant de “la excepció d’un pensador contemporani que pot mostrar una obra que ja en vida del autor val per clàssica” (69) i, dintre d’ella, tothom sap que tant quantitativa com qualitativament, l’obra magna per excel·lència és la seva *Theorie des Kommunikativen Handelns*, monumental tractat en dos volums *Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung* i *Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft* (70). Publicada al 1981, la *Teoria de l’acció comunicativa* (TAC) representa la culminació dels esforços de Habermas per reconstruir una teoria de la societat amb intenció pràctica. Aquest esforç s’organitza, segons afirma el propi Habermas en el prefaci, entorn a tres propòsits relacionats entre sí, que Burello sintetitza magníficament d’aquesta manera:

- 1) Desenvolupar un concepte de *racionalitat* que ja no estigui lligat, ni vingui limitat, per les premisses subjectivistes i individualistes de la filosofia i la teoria social modernes.
- 2) Construir un concepte de *societat en dos nivells*, que integri els paradigmes “*sistema*” i “*món de la vida*”.
- 3) Esbossar sobre aquest transfons una teoria crítica de la modernitat que analitzi i doni raó de les patologies d’aquesta, d’una manera que contribueixi a una *rectificació*, més que a un abandonament, *del projecte de la il·lustració* (71).

Els tres propòsits giren entorn al veritable pal de paller que és la noció “*acció comunicativa*”, que probablement suposi la seva màxima aportació personal al pensament actual i que en realitat, consta de xarxes complexes i interrelacionades, basades en investigacions molt diverses, però convergents. Es concentra realment en ella, citant novament a Burello:

“La obra de una vida, en el doble sentido de que toma una vida entera forjarla y de que fue surgiendo prácticamente a lo largo de su vida, siendo revisitada prácticamente hasta nuestros días (...) el sintagma “*acción comunicativa*” designa el *basso continuo* sobre el que el pensamiento habermasiano ha operado a la hora de formular propositivamente sus ideas” (72).

69. MÜLLER-DOOHM, S., *Jürgen Habermas. Leben, Werk, Wirkung*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 2008, p. 65.

70. HABERMAS, J., *Theorie des Kommunikativen Handelns*, 2 vols., Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1981. Seguim la edició castellana: *Teoría de la acción comunicativa*, 2 vols.: *Racionalidad de la acción y racionalización social* (vol. 1) i *Crítica de la razón funcionalista*, (vol. 2), Taurus, Madrid, 1987.

71. HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa*, vol. 1: *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit., p. 10.

72. Cfr. BURELLO, M. G., *Habermas, una introducción*, Quadrata, Buenos Aires, 2013, pp. 75 i 77 (El subratllat és del propi autor). En un moment de la mateixa obra llegim: “El provocativo concepto de “*acción comunicativa*” es sin duda el fundamento de su sistema, al punto de que seguramente será el baremo por el que dentro de unos años se medirá el autentico grado de la contribución invertida por Habermas al pensamiento contemporáneo”. Op. cit., p. 69.

Certament, “acció comunicativa” és el correlat permanent de tots els temes abordats amb posterioritat a 1981 i concentra la resposta a les inquietuds formulades ja per un jove Habermas en la seva memòria d’habilitació *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (73). Allí ja apareix la inevitable referència a la premsa i convé, per tot plegat, que ens hi detinguem ara un moment per tal de captar de forma aclaridora la gestació de la teoria de l’acció comunicativa.

El títol complert de l’assaig és *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, traduït en la versió que seguim de Domènech, Grasa i Martín per *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*. Com ja hem apuntat en una nota a peu de plana en un capítol anterior (74), vessar *Öffentlichkeit* per “opinió pública”, o també més comprensivament “espai o esfera pública”, és efectivament més encertat, per fer justícia al marc habermasià i evitar equívocs, que l’altra versió més freqüent de “publicitat”. Respecte a l’altra categoria clau de *Bürgerlichen Gesellschaft*, traduïda freqüentment de forma literal per “societat burgesa”, admet també, certament, el més genèric de “vida pública”, encara que preferim el de “societat civil”. D’aquesta manera resultaria *Historia i crítica de l’esfera pública. La transformació estructural de la societat civil*, que ens orienta millor, encara que convingui no excloure cap possibilitat per treure el millor partit segons el context.

La *Historia i crítica de l’esfera (u opinió) pública*, sota aquesta denominació, és una denúncia visionària sobre l’esfondrament present de l’*Öffentlichkeit*, de l’esfera pública mateixa. Així actualment “la” opinió pública (l’espai o esfera pública) és identificada per Habermas com una pura i simple ficció que, de fet, hauria estat desplaçada per un nodrit grup d’opinions privades “exteriorment governades” i “interessos privats organitzats col·lectivament” (75). Els mateixos mitjans de comunicació de masses que comporten un caràcter ambivalent i, per tant, poden ser posats tant al servei del domini com de l’emancipació, en aquest moment, produeixen un món *Öffentlichkeit* només aparentment, degut a la prevalença del domini. Aquesta situació, que s’apunta aquí ja als inicis dels 60, serà recollida més extensament també en els 80 (76).

Resulta interessant, ja en context de prevalença digital, comprovar la continuïtat en el diagnòstic de la deriva que acusa l’esfera pública segons Han, professor de Filosofia i Estudis culturals a la Universitat de les Arts de Berlín i una de les veus més innovadores sorgides recentment a Alemanya:

“Los social media... *desintegran la esfera pública*, la conciencia pública, crítica, y privatizan el mundo... Tampoco la política se le sustrae. Los políticos no se miden

73. HABERMAS, J., *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, Luchterhand, Berlín, 1962. Seguim la traducció castellana de Domenech, Grasa i Martín, *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, Gustavo Gili, Barcelona, 1981.

74. Cap 2.1 ORIGENS DE LA TEORIA DE LA CUMINICACIÓ. BASES DEL MÈTODE.

75. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., pp. 164 i 267.

76. HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa*, vol. 2, op. cit., p. 551.

por sus acciones, y esto engendra en ellos una necesidad de escenificación. La *pérdida de la esfera pública* deja un vacío... En lugar de lo público se introduce la publicación de la persona. La esfera pública se convierte con ello en *lugar de exposición*. *Se aleja cada vez más del espacio de la acción común*" (77).

La digitalització, de fet, no faria més que aguditzar la vella amenaça al discurs:

"El medio digital es un medio de *afectaciones*. Estas son más rápidas que los sentimientos o los discursos: aceleran la comunicación. La *afectación* no conoce la paciencia necesaria para el *studium* ni la necesidad necesaria para el *punctum*. Carece de ese silencio elocuente, de ese *silencio lleno de lenguaje* que constituye el *punctum*. La *afectación grita y excita*. Solo provoca excitaciones y estímulos sin habla..." (78).

I d'una manera encara més radical si cap:

"Ante el vertiginoso crecimiento del medio electrónico, Marshall McLuhan, teórico de los medios, advertía en 1964: "La tecnología eléctrica ya está dentro de nuestros muros y estamos embotados, sordos, ciegos y mudos ante su encuentro con la tecnología de Gutenberg (McLUHAN, M., *Comprender los medios de comunicación. Las extensiones del ser humano*, Barcelona, Paidós, 1996, p. 38)". Algo semejante sucede hoy con el medio digital. Somos programados de nuevo a través de este medio reciente, sin que captemos por entero el cambio radical de paradigma" (79).

Realment, per a McLuhan:

El "ciudadà electrònic és un home amb la identitat privada extingida psíquicament, per una exigència excessiva" (80).

Es cert que el nostre treball resta circumscrit a l'àmbit de la premsa escrita com a objecte d'estudi, però no ens hem pogut privar de fer una breu referència al tema digital degut a que el procés de precarització de la esfera pública, denunciada per part d'autors clàssics i novells, al veure's accentuat per determinades contrapartides de les tecnologies de la informació, pot ser observat més comprensivament.

77. HAN, Byung-Chul, *La sociedad de la transparencia*, Herder, Barcelona, 2013, pp. 68-69. Els subratllats de *desintegración de la esfera pública, pérdida de la esfera pública, reducció a lugar de exposición, alejamiento de la acción común*, són nostres.

78. HAN, Byung-Chul, *La salvación de lo bello*, Herder, Barcelona, 2015, p. 60. (Els subratllats són del propi autor).

79. HAN, Byung-Chul, *En el hambre*, Herder, Barcelona, 2014, p. 11.

80. McLUHAN, M., *Wohin steuert die Welt? Massenmedien und Gesellschaftsstruktur*, Berlin- Munich-Viena, Europa Verlag, 1978, p. 74.

Tornant a l'obra de Habermas, no trobem en ella solament un diagnòstic sobre l'estat de l'*Öffentlichkeit*, sinó un recorregut històric molt revelador. De fet, la gestació de la TAC respon a dos factors: certament, el diagnòstic d'una deriva inquietant en el si del projecte modern, però alhora la constatació d'un nucli de irrenunciable veritat a treballar.

En vista dels nostres objectius, ens interessa ara recollir, molt sintèticament, els continguts que considerem més rellevants d'aquest nucli de veritat que cal portar a compliment. Pròpiament parlant, *l'esfera pública es constitueix amb la societat burgesa*. A l'Antic Règim la llei tenia el caràcter d'expressió volitiva del poder monàrquic, les matèries d'interès públic estaven sotmeses a monopoli interpretatiu, *l'opinió pública era manifestativa*.

En la societat burgesa, al mateix temps que el tràfic mercantil s'emancipa de les directrius estatals d'acord amb el característic principi de la lliure concurrència, la legislació imposada, basada en el domini és reemplaçada per un concepte de *lleï entesa com expressió de la raó vinculada a la seva procedència popular*. *L'opinió pública és el nexa entre raó i llei*:

“Se desarrolla en la burguesa esfera pública una conciencia política que consigue articular la idea y la exigencia de leyes generales y abstractas contrapuestas al dominio absoluto, y que aprende a afirmarse a sí misma —es decir a la opinión pública— como la única fuente legítima de esas leyes” (81).

Aquest procés de *formació de la voluntat política, mediat per la formació de la opinió d'un públic raciocinant*, es tradueix institucionalment amb al fórmula clàssica del *parlamentarisme* propi de l'Estat lliberal. Les fórmules revolucionari-burgeses de llibertat i d'igualtat, el principi de paritat i accés general, cerquen fer prevaldre, *front a l'autoritat de la jerarquia, l'autoritat del millor argument*. Per tant, *la subjectivitat*, autònoma i deslligada de tot vincle coercitiu, s'entén implícitament a sí mateixa com una *instància argumentativa* legítima, reivindicadora del *traspàs de les matèries públiques monopolitzades a un nou espai intersubjectiu*, format per la concurrència pública d'arguments privats.

En la *possibilitat de l'accés general a l'opinió pública* es basa la garantia de veracitat pròpia del millor argument. La neutralització del poder immediat i la racionalització del domini polític en el marc de la discussió pública duta a terme per l'Estat lliberal de dret, pressuposa la *possibilitat d'una coincidència basada en criteris generals obligatoris*. Això suposa la supressió de la simple relació conjuntural de poder i l'equilibri precari d'interessos, en benefici de la *racionalitat com a pauta del interès general*.

Habermas reconeix en Kant la formulació més consistent d'aquets criteris universals, perquè hauria fet justícia a l'exigència burgesa de dotar a la llei d'un caràcter abstracte i racional, criticant a les ètiques materials no suficientment fonamentades en *principis d'ordre general*. En línia amb aquest il·lustrat determinant, *la publicitat* de les idees, la mateixa premsa com element clau de debat, s'erigiria clarament en *principi de mediació entre la política i la moral*, alhora que la idea d'un *consens públic* entre els raciocinants faria la funció de *controlador pragmàtic de la llibertat*.

81. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., op. cit., p. 257.

Tot aquest exposat, en conjunt, resulta ja suficient com per a recollir algunes de les claus que es veuran repeses en la teoria de l'acció comunicativa i, en la "situació ideal de diàleg" que, de forma simultània, aquella comporta:

- Una "esfera pública" (*Öffentlichkeit*) on els interessos particulars, les actituds, els hàbits o preferències són *dirimibles discursivament* perquè estan vinculats a *principis de discussió*.
- Models i pautes de conducta, consolidada *base de convergència*, que permet lliurar amb confiança les qüestions pràctiques, la matèria de compromís, a la *disputa pública*.
- *Opinions formades d'un mode racional*, en polèmica conscient amb estats de coses cognoscibles.
- Exercici i compensació del poder en base a la capacitat subjectiva de *raciocini crític*. És a dir, una "opinió pública" (*öffentliche Meinung*) entesa com una "instància crítica en relació a la notorietat pública, normativament limitada, del exercici del poder polític i social, i no com una instància receptiva en relació a la notorietat pública, "representativament" o manipulativament divulgada de persones i institucions, de bens de consum i de programes.
- Discussió general lliure de domini sobre la base exclusiva de l'autoritat del millor argument.
- Convergència de la dominació amb la raó en base a la *relació igualitària de reciprocitat* construïda en la *acció comunicativa*.
- *Consens* real.
- Vida social presidida per l'interès general.
- Vinclle entre la discussió pública i la norma legal (82).

Ara bé, aquesta teoria de l'acció comunicativa incoada haurà d'afrontar mancances denunciades en breu i objeccions formulades, coneixerà obstacles als que es veurà sotmesa i reptes nous, que caldrà considerar i que la faran madurar.

Una primera objecció la trobem ja avançada enèrgicament per Marx, al advertir que *el ideal de universalitat no es satisfà* en la mesura en que el pluralisme de l'esfera pública es veu restringit de fet degut, segons ell, al règim de la propietat, en una configuració sociopolítica que identifica "home" amb "propietari" i on l'emancipació abasta només a la classe burgesa.

Ara bé, inclús en el cas de que la dialèctica típicament marxista de "burguesia/proletariat" resulti excessivament simple per a copsar la realitat social d'un capitalisme avançat, en qualsevol cas, l'existència d'una contradicció interna a la esfera pública que bloqueja la participació igualitària, plural, lliure de domini, es posaria de manifest de manera intrínseca en el desenvolupament mateix de la societat liberal, tal i com l'entenen els seus propis representants clàssics. Així, tant en Stuart Mill com en Tocqueville, l'*Öffentlichkeit* presentaria, en opinió de Habermas, un caràcter ambivalent. En Tocqueville l'esfera pública seria entesa més com una coacció que *impel·leix a la uniformitat*, que com una capacitat crítica.

82. Cfr. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., p. 66 i ss.

En Stuart Mill donat que els interessos particulars no poden en absolut ser mesurats amb els generals, les opinions, en les que aquests s'encarnen, mantenen un irreductible nucli últim de creença, de injustificabilitat racional. *Mancaria un aval objectiu de concordança* entre els interessos, la qual cosa impediria la unitat entre opinió pública i raó. Per això Mill reclama tolerància, la crítica podria sufocar els restes dogmàtics, però no reduir-los al *comú denominador de la raó*. Tot això suposaria un empobriment del *pes polític de la publicitat*, és a dir de la *notorietat susceptible de crítica*, de la imprescindible submissió de l'estat de la cosa pública al control d'un públic crític, l'empobriment en definitiva de "una *voluntad común* anclada en la pràctica comunicativa de todos los individuos" (83). Però, significativament, quan es manifesta més clarament la contradictòria institucionalització de la publicitat és precisament en aquest pas racionalitzador que suposa el trànsit cap al *Estat social de dret*. Aquí l'Estat es veu obligat, precisament per tal d'impulsar el benestar social, universalitzant els serveis bàsics, a deixar de ser un mer àrbitre per a assumir funcions de configuració, a la vegada que "hace de la publicidad políticamente activa un órgano estatal con objeto de asegurar institucionalmente la conexión de la ley con la opinión pública" (84). L'Estat, convertit en productor comerciant i distribuïdor, ahora que *eixampla el poder administratiu*, es veu obligat a "acomodar-se" al camp de tensions dels interessos organitzats i, en conseqüència *l'esfera pública perd capacitat medidora*. Assistiríem a una mútua potenciació entre l'anar-se'n en orris de la vella base de convergència i un exercici, progressivament més burocràtic, del poder. El procés de privatització de l'esfera pública resultaria manifest en l'enquistament de les opinions, en l'enrocament de les posicions, escassament interessades en debatre seriosament, a no ser per a confirmar recíprocament les conviccions de cada part. L'opinió pública en allò que té d'opinió hauria estat reduïda a actituds, hàbits o preferències no dirimibles discursivament; el seu caràcter "públic" hauria cedit en benefici d'una creixent particularització. L'*Öffentlichkeit* hauria mantingut la ficció d'àmbit de convergència en la presentació pública dels interessos privats, però en realitat hauria quedat reduïda a un procés de transmissió desvinculat dels principis de la discussió pública i, per tant, de tot veritable procés comunicatiu. Per dir-ho sintèticament amb les mateixes paraules de Habermas:

"El ejercicio burocratizado del poder tiene su contrapartida en una esfera pública confinada a espectáculos de aclamación" (85).

Habermas identifica aquest procés com una *refeudalització de la publicitat*, consistent en que aquesta deixa de ser l'àmbit en el que es desenvolupa la crítica per a convertir-se en la cort davant del públic de la qual s'adquireix un determinat prestigi. "Els

83. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., p. 101; *Teoría de la acción comunicativa*, vol. 2: *Crítica de la razón funcionalista*, op. cit., p. 507, (El subratllat és nostre).

84. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., p. 94.

85. HABERMAS, J., *Ciencia y técnica como "ideología"*, Tecnos, Madrid, 1989, pp. 139-140.

portadors de l'oferta" desenvolupen tota una pompa "representativa" front als clients. La publicitat imita ara aquella aura de prestigi personal i d'autoritat sobrenatural tan característica de la publicitat representativa (86). El mateix parlament ha deixat de ser una assemblea d'homes prudents que intentaven convences mútuament a través d'arguments en pública discussió per a convertir-se en una tribuna pública des de la qual s'exposen les decisions ja adoptades a mode de reclam publicitari, però no per a aconseguir un acord racional entre participants en una discussió.

Aquesta representació està encaminada a enfortir el prestigi de la pròpia posició sense convertir la matèria de compromís en tema de discussió pública i mantenint, per tant, un "antagonisme estructural entre els interessos" (87). Les ofertes estan mediatitzades, més aviat, per la subconsciència, que per la voluntat i la consciència dels representats. Minvada la capacitat subjectiva de raciocini crític l'increment de sol·licitacions publicitàries no fa més que dificultar l'exercici i compensació del poder. L'opinió pública (öffentliche Meinung) va perdent com a "instància crítica", per a transformar-se en "instància receptiva". Les institucions intermèdies resulten també devaluades, com passa per exemple amb la família, al perdre funció econòmica i veure progressivament minvada la seva intimitat. Tot contribueix al anivellament de l'opinió pública i a la irrupció del consum i de la manipulació, substituint la publicitat plebiscitàriament "política", per la publicitat despolititzada dels consumidors de la cultura. La consumició passiva i estandarditzada de cultura ha fet que, "juntament amb la pèrdua de la forma privada de l'apropiació, desapareixi també la comunicació pública respecte a allò que hom s'apropia" (88). De la mateixa manera que la integritat de l'esfera privada promesa als consumidors es il·lusòria, el món produït pels mitjans de comunicació de masses és *Öffentlichkeit* només aparentment. La dissolució soci-psicològica del concepte d'opinió pública i el deteriorament de la noció i praxi de la mateixa democràcia no serien, en definitiva, més que dues cares d'un mateix procés. Però aquest procés no té perquè ser irreversible. El projecte emancipatiu de la il·lustració no és un paradigma periclitat, una utopia passada, sinó un ideal irrenunciable i factible, el millor al que podem aspirar. Podem recollir el nucli de veritat històricament realitzat, fonamentar-lo a la llum dels nous reptes i completar-lo en allò que tenia d'inacabat. A això respon la *Teoria de l'Acció Comunicativa*, les claus principals de la qual ha arribat ara el moment d'explicitar.

86. Cfr. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de*

la vida pública, op. cit., pp. 213-214; cfr. *id.*, pp. 174, 219-220, 230, 251.

87. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., p. 254; cfr. *id.*, p., 219.

88. HABERMAS, J., *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, op. cit., p. 180; cfr. *id.*, pp., 188, 195.

2.5 FITES DE LA TEORIA DE L'ACCIÓ COMUNICATIVA.

Molt sintèticament podríem resumir la tesi capital de Habermas dient que el projecte il·lustrat d'una raó crítica, en la que es pugui basar l'emancipació del subjecte, és prosseguible perquè, de l'anàlisi mateix del exercici de la parla, es pot deduir una categorialitat comunicativa particular, que sense ser abstracta, com la que va arribar a deduir Kant a partir de l'anàlisi del judici, conserva no obstant una recognoscible universalitat. Si això és així, podríem superar la situació de relativisme escèptic, cap a la que tant fàcilment deriven els postmoderns, i en relació a la qual ja va advertir Marx que ens fa "petits i dèbils i queixosos i irresolts" (89), perquè sens dubte, dit habermasianament, mina el consens comunitari. Però podem afegir més, si la categorialitat comunicativa comporta veritablement les atribucions al·ludides, la superació del relativisme es podria dur a terme sense caure necessàriament, com tant sovint passa en aquest moviment pendular tant repetit en la història, en el pol oposat, que representa el dogmatisme racionalista, al qual Kant assimila l'adormir-se de la raó (90), i en el que tampoc pot parlar-se veritablement d'acord social, perquè anorrea literalment al individu, com a veritable subjecte responsable d'acció.

Kant, que va fer tant per fonamentar una raó crítica, no va conèixer, no obstant, el "gir lingüístic" del pensament del segle XX, que faria despertar al propi Habermas (a partir de la dècada dels 70) del somni de la comprensió de la realitat basada en una teoria de la consciència: "Ya no creo que la teoría del conocimiento sea una vía regia" (91). I, més tard, afegiria: "Voy a empezar, pues, a desarrollar el marco categorial de una teoría de la sociedad planteada en términos de teoría de la comunicación" (92). Convençut de que certes formes de coneixement coadjuven a l'emancipació humana des de les seves meres aportacions crític-cognitives, subscriu l'orientació conforme a la qual el llenguatge deixa de ser un mer mitjà d'expressió per a constituir-se alhora en mitjancer i en *referència*, canal d'expressió i en objecte de reflexió. Com ell mateix afirma: "El giro lingüístico-pragmático realizado contra la ontología y el mentalismo se erige en clave de una investigación sistemática de los tipos de racionalidad encaminada a "recuperar" en términos de la teoría de la comunicación las dimensiones abandonadas del concepto de razón" (93). Així, el pas de la filosofia de la consciència a la filosofia del llenguatge permet revisar l'estatus de la comunicació i de l'acció.

89. MARX, K. *Lettere d'amore e d'amicizia*, Savelli, Roma, 1979, pp. 110 - 111.

90. KANT, I. *Prolegomena*, AA 04, p. 260.

En realitat Habermas afirmarà en *El pensamiento postmetafísico*, Taurus, Madrid, 1990, p. 9, que defensa "un concepte de raó escèptic, però no derrotista". Dit d'un altra manera, si és veritat que després del seu gir lingüístic-pragmàtic, canvia l'àmbit on cercarà la racionalitat, *no abandona mai el pressupòsit de que la raó guia la vida del esser humà*, vista la mateixa capacitat reflexiva o recursiva.

91. HABERMAS, J., *Ensayos políticos*, Península, Barcelona, 1988, p. 184.

92. HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa complementos y estudios previos*, Cátedra, Madrid, 2001 (1ª., ed. 1989) p. 58.

93. Cfr. HABERMAS, J., *Fragmentos filosófico-teológicos. De la impresión sensible a la expresión simbólica*, Trotta, Madrid, 1997.

Mentre la teoria del coneixement ocupava el lloc d'una filosofia primera en el plantejament prioritzat pel cogito, comunicació i acció formaven part de quelcom derivat, d'allò fenomènic,. En canvi, la filosofia del llenguatge porta, si no a invertir aquesta jerarquia, si almenys a anivellar-la, ja que el llenguatge serveix tant per a la comunicació com per a l'exposició, i l'expressió lingüística és ella mateixa una forma d'acció que serveix per a l'establiment de relacions personals (94). L'oriünd de Düsseldorf passa així de denunciar el fals desinterès del coneixement humà, en qualsevol de les seves activitats inclosa la científica (95), a exaltar *l'ètica subjacent en la comunicació intersubjectiva* quan aquesta es troba lliure de coercions (96). El gir des de la teoria del coneixement a la *teoria de la comunicació* hauria d'obrir la possibilitat de donar respostes substancials a qüestions tan apressants en la nostra encreuada històrica com ara l'objectivitat de la comprensió, però també hauria de poder afrontar la unitat en el pluralisme de les formes de vida i jocs de llenguatge, o inclús el *intercanvi racional d'arguments entre cultures diverses* (97). Però per a seguir adequadament aquest ambiciós programa haurem d'esperar al proper apartat "fonamentació discursiva de l'ètica", abans cal veure què és el que ens diu el llenguatge mateix respecte als seus propis pressupòsits.

El llenguatge aconsegueix tres funcions:

- a) Funció de reproducció cultural o d'actualització de tradicions en les que la comunicació particular està ja sempre inserida (des d'aquest punt de vista desenvolupa Gadamer la seva hermenèutica filosòfica).
- b) Funció de socialització o d'interpretació cultural de necessitats (des d'aquest punt de vista va desenvolupar Mead la seva psicologia social).
- c) *Funció d'integració social o de coordinació* dels plans dels diversos actors en la integració social (des d'aquest punt de vista ha desenvolupat Habermas la TAC) (98).

En l'article "¿Qué significa pragmática universal?" (1976), Habermas anuncia que pretén "sostener la tesis de que no solamente el lenguaje sino también el habla, es decir, el empleo de oraciones en emisiones, es accesible a un análisis formal" (99). El

94. Cfr. HABERMAS, J., *Verdad y justificación*, Trotta, Madrid, 2002, pp. 10-11.

95. Cfr. HABERMAS, J., *Conocimiento e interés*. Taurus, Madrid, 1982 (ed. orig. 1968, ed. con epílogo, 1973). Aquesta obra segueix essent una aportació capital en el pensament contemporani.

96. Cfr. HABERMAS, J., *Consciència moral i acció comunicativa*, Edicions 62, Barcelona, 1985 (En castellà a De Agostini, 1994, i posteriorment a Trotta, Madrid, 2008). Cfr. també: *Aclaraciones a la ética del discurso*, Trotta, Madrid, 2000.

97. Cfr. HABERMAS, J., *La lógica de las ciencias sociales*, Tecnos, Madrid, 1988, pp. 15-16.

98. HABERMAS, J., *Escritos filosóficos I. Fundamentos de la sociología según la teoría del lenguaje*, Paidós, Barcelona, 2011, p. 377.

99. HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa complementos y estudios previos*, op. cit., p. 304.

que la lingüística fa amb amb les oracions, la pragmàtica ha de fer-ho amb les “emissions”. I així com la lingüística estudia la capacitat del llenguatge d’un subjecte, això que Chomsky anomenà la famosa “competència lingüística”, a l’anàlisi pragmàtic li tocarà sondejar el que Habermas, ja en el marc de les discussions amb Luhmann, havia anomenat “*competència comunicativa*”. Aquesta, òbviament, no té com a objectiu una mera pragmàtica empírica, una espècie de casuística de la parla que analitza i tabula casos contextualitzats, sinó que vol abastar una “pragmàtica universal” o, en termes més modestos, una “pragmàtica formal” que, conservant el component universal propi del transcendental kantiana, tingui una concreció material (soci-històrica) que no tenia aquell.

Una disciplina d’aquest tipus és entesa pel nostre pensador com “ciència reconstructiva” que com, per exemple, la Filosofia de la ciència o la Lògica, transforma un saber preteòric (know how) en un saber explícit (know that). És a dir, permet anar més enllà d’una mera acumulació de dades empíriques, per a explicitar una racionalitat implícita, un vast *saber de la comunicativitat*, a la que respon, en el cas que ens interessa, la parla.

Dit d’un altra manera, es tracta de traure a la llum, de fer explícits i accessibles, d’eleva a la consciència els *pressupòsits*, que implícita o inconscientment ja estan funcionant *en tota acció orientada a l’enteniment*, tenint en compte (i aquest és un supòsit fonamental) que *no hi ha acció comunicativa en la que aquesta intencionalitat no estigui present*, inclús en el mal ús del llenguatge que comporta la falsedat, la mentida. Del que es tracta doncs és de *patentitzar la “raó comunicativa” subjacent als actes comunicatius*.

Amb això, tot i que Habermas no anul·la la seva confessa filiació weberiana, corregeix la descompensació present en Weber al definir la racionalitat. En aquest la “racionalitat segons fins” o “racionalitat finalista o teleològica” (*Zweckrationalität*) s’erigeix en la categoria clau, quasi exclusiva, quan es tracta de pensar la història de la cultura occidental amb un cert sentit lògic-narratiu, adquirint un rang de pressupòsit obvi en les mes diverses disciplines socials i humanes. Per tant, a l’hora d’establir els diferents tipus d’acció racional, que hem cregut mereixia una atenció especial en el nostre treball (100), la genialitat weberiana i la seva atenció a la concreció social no aconsegueix, desprendre’s de postulats abstractes, o filosofies de la història, no científics, significativament presents també tant en Marx com en Durkheim o Comte. En aquest últim la famosa fórmula dels “tres estadis” de civilització, teològic, metafísic i científic, manifesta una monologia de l’acció teleològica, del domini, en la que l’eficàcia de la intervenció causal i la veritat dels enunciats empírics, en que es basa

100. Cfr. supra Cap. 2.1 “Orígens de la teoria de la comunicació. Bases del mètode”. Allí hem exposat com, en l’estudi de la racionalitat, Weber distingeix entre la racionalitat pràctica, la racionalitat teòrica i la racionalitat formal, totes tres exercides en funció de fins, encara que de diferent manera com hem vist. La quarta forma d’acció racional, en inferioritat de condicions respecte a la cada cop més prevalent racionalitat formal, seria la substantiva o en funció de valors, l’únic tipus amb el poder d’introduir «modes metòdics de vida» o de generar “acció tradicional”. L’acció tradicional apareixeria, es miri com es miri, com una categoria residual no susceptible d’ulterior determinació.

la màxima o el pla d'acció, són els que determinen el sentit de marxa de l'evolució. Encara que es vegi críticament reconsiderat, encara que l'optimisme Comtià es vegi capgirat per la circumspecció, o inclús pel pessimisme, en el cas de Weber, la mentalitat a la que respon l'esquema positivista seguiria subreptíciament condicionant no solament la *Verstehende Soziologie*, sinó la pròpia *Dialektik der Aufklärung* de Horkheimer i Adorno, portant-les a un impasse. És això el que fa, com molt bé diu Burello:

“...dejar fuera de la racionalidad humana a cualquier uso práctico de la razón cuya meta no esté regida por una finalidad concreta, como por ejemplo lo sería, sin ir muy lejos, *la interacción* (inada menos!)” (101).

I aquest és el punt d'aplicació de Habermas, que glossarem ara en base a uns paràgrafs claus de *Teoría de la acción comunicativa* (102).

Sintetitzant el nucli de l'argumentació veiem d'entrada que si analitzem el quefer humà constatem *diferents tipus d'acció*. Una modalitat és l'*acció racional en funció de fins*, l'actor s'orienta exclusivament per la consecució del seu objectiu i sotmet a càlcul totes les altres conseqüències de l'acció com a condicions secundaries del èxit al que aspira (“erfolgsorientiert”). L'èxit ve definit per l'esdevenir-se d'un estat en el món, que en una situació donada pot ser causalment produït mitjançant acció u omissió intencionades. Una acció orientada a l'èxit l'anomenem *instrumental* quan la considerem sota l'aspecte d'observança de regles tècniques d'acció i avaluem el grau d'eficàcia de la intervenció en un estat físic; en canvi, a una acció orientada a l'èxit l'anomenem *estratègica* quan la considerem sota l'aspecte d'observança de regles d'elecció racional i avaluem el grau d'eficàcia abastat a l'hora de influir en les decisions d'un oponent racional. Les accions instrumentals poden anar associades a interaccions socials, les accions estratègiques són accions socials. Però Habermas fa notar que l'acció estratègica no es el tot de l'acció social pròpiament dita. Insisteix en distingir-la de l'**acció comunicativa**, tot i subratllant la rellevància d'aquesta, definida com:

“Una interacción de al menos dos sujetos capaces de lenguaje y de acción, que establecen una relación personal con el objetivo de entenderse (*verständigungsorientiert*)” (103).

En l'acció comunicativa les accions dels actors participants no es coordinen en funció

-
101. BURELLO, M. G., *Habermas, una introducción*, op. cit. p. 82. (Els subratllats són nostres).
102. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit. pp. 366, 367.
103. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, op. cit. p. 124.

de càlculs egocèntrics de interessos, sinó a través de **l'enteniment** (104), definit com:

“Un acuerdo racionalmente motivado, que se mide por pretensiones de validez, susceptibles de crítica” (105).

Habermas pot sortir de la paradoxa de la racionalització i de l'aprensió respecte al paper de la “raó instrumental”, tant viva en el conjunt de l'Escola de Frankfurt però massivament denunciada per Marcuse a *One-Dimensional Man* (106), gràcies a aquesta aproximació més comprensiva del veritable contingut, de l'autèntic abast, de la raó: si és veritat que la ciència i la tècnica responen a la necessitat de la nostra espècie de garantir la seua preservació mitjançant el treball, exemplificat per a ell en aquestes “accions teleològicament racionals” que són l'acció instrumental i l'acció estratègica; no és menys cert que en la interacció o “acció comunicativa” es manifesta un altra necessitat de la nostra espècie no menys peremptòria que l'anterior (107). I el que resulta encara més determinant:

“El entendimiento es inmanente como telos al lenguaje humano” (108).

Es a dir, la mateixa parla, *el més elemental acte comunicatiu, independentment de la intenció del subjecte parlant, conté ja in nuce un telos, una intencionalitat a la que respon*. En el fons, aquest és el factor últim que permetrà a Habermas deduir una ètica

104. El terme **enteniment** (“Verständigung”), del que es val Habermas per a expressar l'abastament de la comprensió entre dos o més subjectes, comporta en alemany una ambivalència molt semblant a la de la paraula “enteniment” en català, amb la que podem referir-nos tant a l'acte d'entendre com al fet “d'arribar a un acord” (“Einverständnis”). Abastar un enteniment (acte d'entendre Verständigung) comporta també assumir un acord (Einverständnis).

105. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit. p. 110.

106. MARCUSE, H. *One-Dimensional Man. Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, Beacon Press, Boston, 1964. Traducció espanyola: *El hombre unidimensional: ensayo sobre al ideología de la Sociedad industrial avanzada*, Planeta, Barcelona, 1985.

107. Javier Muguerza senyala com la gestació d'aquestes idees, “originariamente expuestas en trabajos como *Arbeit und Interaktion* (1967) i *Technik und Wissenschaft als Ideologie* (1968), alcanzaría su termino con la primera gran cristalización del pensamiento de Habermas en *Erkenntnis und Interesse*, 2ª. ed., 1973 (Taurus, Madrid, 1982)”. Cfr. MUGUERZA, J. “Prólogo” a CORTINA, A. *Crítica y utopía: la Escuela de Fráncfort*, Cincel, Madrid, 1985, p. 19.

108. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit. p. 369. (El subratllat és nostre).

del discurs (109), especialment rellevant per al nostre treball a l'hora de passar de una mera descripció de com la premsa escrita aborda la qüestió religiosa al nostre país en un moment donat, a una aproximació crítica de la mateixa. Hi tornarem, per tant, en el moment oportú; però abans cal referir-nos al paper que "el món de la vida" juga en tot això.

El **món de la vida** (*Lebenswelt*) és una categoria tardana en el programa fenomenològic, introduïda per Husserl l'any 1924. Respon a una forta pressió de la lògica immanent en l'evolució de la fenomenologia a l'hora de donar compte tant de la naturalesa de l'objecte representat (*cogitatum*) com de la consciència del subjecte representant (*cogito*), més enllà del ja insostenible autocerciorament del cogito com a certesa primera del coneixement. Sens dubte, el *penso* de l'experiència de sí immediata no ve donat en una nuesa aïllada, sinó que té els seus continguts i objectes abans de que pugui dubtar d'ells. És un jo penso en la unió amb una persona física, com una individualitat determinada que es troba a sí mateixa entre altres individualitats, com elles, amb i contra elles, en l'*associació de la intersubjectivitat*. El ròtol "món de la vida" respondria a la necessitat de recollir conceptualment el context del propi subjecte i d'altres subjectes, així com els *horitzons d'experiència compartida* (110). Aquesta revisió del cartesianisme feta pel mestre Husserl, es corrobora, a la seva manera, pel deixeble Heidegger, al definir el Dasein (el Dasein en que consistiria, segons ell, l'ésser humà) com l'*estar-en-el-món (in-der-Welt-sein)*, essent aquest "*in-der-Welt-sein*" com el *fons constant d'un únic a priori homogeni* (estructura de fons, un especial transcendental o, podríem dir amb més propietat, una dimensió existencial) present en cada percepció i en cada acció (111). Al seu torn, Gadamer, definint la naturalesa de la comprensió, remet també a un *substrat preteòric fundant* al afirmar que:

"...la primera de todas las condiciones hermenéuticas es la precomprensión que brota del *tener que ver con la cosa misma*" (112).

Habermas reconeix l'existència d'aquesta dimensió preteòrica, aquest fons contextual d'experiència compartida, però en tant que ancorada en l'acció comunicativa. Des

109. Cfr., especialment, HABERMAS, J., *Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln*, Suhrkamp, 1983, traduïda al català com *Consciència moral i acció comunicativa*, Edicions 62, Barcelona, 1985, y al castellà per Planeta-Agostini, 1994, y, posteriorment, Trotta, 2008.

Cfr., també, *La ética del discurso y la cuestión de la verdad*, Paidós, Barcelona, 2003, on Habermas respon amb gran mestratge les objeccions que li van fer a la publicació anterior.

110. Cfr. BLUMENBERG, H., *Teoría del mundo de la vida*. F. C. E., Buenos Aires, 2013, pp. 128-129.

111. Cfr. HEIDEGGER, M. *El ser y el tiempo*, Trotta, Madrid, 2003, p. 53.

112. GADAMER, H. G., *Verdad y método*, vol. I, Sígueme, Madrid, 1991, p. 278 (Els substratllats són nostres).

d'aquesta perspectiva el *món de la vida* apareix com *context formador d'horitzons dels processos d'enteniment*, context que delimita la situació d'acció i, per tant, resulta pressuposat, no temàticament explicitat, fora de focus, al mode com resta l'àrea de penombra que circumscriu el camp ben il·luminat pel feix de llum d'un focus projectant.

Aquest saber que és, emprant les seves pròpies paraules, "como todo saber atemático, el *saber de fondo constitutivo* del mundo de la vida nos es presente de forma implícita i prerreflexiva" (113). Un saber de fons dels grups socials, sostrat i horitzó, context dels processos d'enteniment, rerefons d'experiències i vivències «prerreflexives», a partir del qual es pot dotar de sentit a tot allò que s'enuncia, en el que l'acció comunicativa s'arrela i, dins del qual, es desenvolupa:

"El mundo de al vida es, por así decirlo, el lugar transcendental en que hablante y oyente se salen al encuentro; en que pueden plantearse recíprocamente la pretensión de que sus misiones concuerdan en el mundo (con el mundo objetivo, con el mundo subjetivo y con el mundo social); y en que pueden criticar y exhibir los fundamentos de esas pretensiones de validez, resolver sus disentimientos y llegar a un acuerdo (...) El mundo de la vida es un saber de fondo sobre el que nadie puede disponer a voluntad " (114).

Epistemològicament parlant, resulta rellevant tenir en compte que aquest "rerefons" té una naturalesa caracteritzada:

"...en primer lugar, por el modo de una *certeza directa*" (115).

Des d'una perspectiva de continguts, val a dir que aquest imprescindible *sol comú compartit*, aquest *horitzó cultural intersubjectiu*, que advé quasi naturalment en els actes comunicatius circumstancials, té una composició complexa, a saber:

- *Relacions de reciprocitat*, que en forma de drets i deures s'han anat formalitzant al fil de la història entre ciutadans, grups socials, institucions socials, religioses i educatives, cultures particulars i comunitats lingüístiques.
- *Patrons culturals*, per tant, ordres considerats legítims.
- I, finalment, les mateixes *estructures de la personalitat*, com a condensacions i sediments dels processos d'enteniment, de coordinació de l'acció i de socialització (116).

113. HABERMAS, J. Teoría de la acción comunicativa, T. II, op. cit., p. 179.

114. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, Taurus, Madrid, 1990, p. 95 i Teoría de la acción comunicativa, T. II, op. cit., p. 568. (Els subratllats són nostres).

115. Id., p. 95 (Els subratllats són nostres).

116. Cfr. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, op. cit., p. 99.

De fet, aquests recursos del *transfons*, d'aquesta "totalidad no objetual" (117), que és el *món de la vida*, són els que, al penetrar en l'acció comunicativa, passant per les encluses de la tematització, fan possible una resposta adequada a les situacions. Com afirma Habermas d'una manera categòrica:

"Sin un «mundo de la vida» compartido no puede haber acción comunicativa satisfactoria (...) El acoplamiento de sistema y mundo de la vida es un factor socializador determinante (...) Los nuevos conflictos surgen, en los puntos de sutura entre sistema y mundo de la vida" (118).

De fet, les genials aportacions dels pares fundadors de la sociologia, al no tenir en compte aquesta dimensió fonamental, que el nostre pensador identifica, de forma confessa, gràcies al "gir lingüístic-pragmàtic del pensament" (119), no aconsegueixen encertar no ja en la resposta sinó en la causa mateixa de les crisis i dels problemes socials. En efecte, no és tracta, en últim terme, d'una qüestió econòmica vinculada a la socialització dels mitjans de producció com pensava Marx, ni del factor moral vinculat a la solidaritat com pensava Durkheim, ni tampoc d'un xoc entre altes formes de racionalització, aquesta pèrdua de llibertat atribuïda per Weber a una burocratització derivada del desarrelament moral d'una racionalitat en funció de fins, desproveïda de tota base ètica. En realitat la causa última de la crisi present rauria en el desacoblament entre sistema i món de la vida. Desacoblament que portaria a la *colonització* d'aquest per part del sistema. En paraules de Habermas:

"La relación paradójica no se da ya entre diversos tipos de orientación de la acción, sino entre diversos principios de socialización. La racionalización del mundo de la vida hace posible que la integración de la sociedad se polarice hacia medios de control independientes del lenguaje, permitiendo con ello un desgajamiento de ámbitos de acción, que acaban organizados formalmente" (120).

117. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, op. cit., p. 59-60.

118. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. II, op. cit., pp. 549, 560.

119. Crec que paga la pena incloure aquest paràgraf textual del propi Habermas, pronunciat en un homenatge, amb motiu de la jubilació a Karl-Otto Apel, a qui no s'ha cansat mai de reconèixer per la seva lucidesa i com a figura clau del mencionat gir:

"El giro lingüístico pragmático realizado contra la ontología y el mentalismo se erige en clave de una investigación sistemática de los tipos de racionalidad encaminada a "recuperar" en términos de la teoría de la comunicación las dimensiones abandonadas del concepto de razón".

HABERMAS, J. *Vom sinnlichen Eindruck zum symbolischen Ausdruck*, Surhkamp, Frankfurt, 1997. Trad. espanyola: *Fragmentos filosófico-teológicos. De la impresión sensible a la expresión simbólica*, Trotta, Madrid, 1999, p. 84.

120. HABERMAS, J. *Fragmentos filosófico-teológicos. De la impresión sensible a la expresión simbólica*, Trotta, Madrid, 1999, p. 84 (Els subratllats són nostres).

El que s'esdevé de fet és que degut a un procés de racionalització social descontrolat, que ha perdut la seva capacitat autocorrectiva, el subsistemes de la economia (regida pel diner), la política (regida pel poder) i la tecno-ciència (regida per l'èxit en el domini funcional) avancen sobre el món de la vida i el *colonitzen*. Es tractaria d'una mena de bucle pervers consistent en que davant d'un repte en el que es pot experimentar una urgència i/o una precarietat comunicativa, com per exemple el que es dona en la relació natiu-immigrant, home-dona, joves-adults, metge-pacient, mestre-escolar, ideologies, ètnies i/o religions diverses..., es recorre a la solució tècnica (protocol, gestió, administració...) per tal d'obtenir una sortida funcional. Amb això es resol momentàniament un "impasse", però a costa d'agreujar la carència comunicativa, generalment determinant, que estava en la base de la qüestió. El resultat és que aquest sol nutrient d'on sorgeix la comunicativitat s'empobreix, afeblint-se i decantant-se més i més cap al recurs tècnic.

En l'àmbit de les comunicacions en particular, i de la cultura en general, aquest bucle pervers es deuria especialment a la conversió del destinatari de la informació en subjecte passiu de consum en lloc d'interlocutor crític, tendència que la vetiginositat i massificació en les emissions de missatges, sumada a la superficialitat i a la dificultat d'acreditació de les fonts, no fan més que accentuar.

Es mina així la comunicativitat, que es veu suplantada per un món administrat, tal vegada formalment democràtic però en realitat mogut per un principi de natura totalitària, en el que s'esvaeix la creativitat del subjecte comunicatiu.

El determinisme dels subsistemes mecànics prevalen sobre el món de la vida i el seu lliure joc. La necessària complementaritat entre els àmbits d'acció integrats sistèmicament com són l'Economia, l'Estat i la Tecno-ciència es veuen descompensats respecte als àmbits de l'acció integrada socialment (la societat civil), amb el predomini dels primers. Alhora, l'esfera de la vida privada i l'esfera de la vida pública (Öffentlichkeit) veuen alterats també en la seva veritable naturalesa i relació. Citant novament de forma literal a Habermas:

"La economía y la administración pública se han levantado muy por encima del horizonte del mundo de la vida. Estos subsistemas regidos por medios de control sistémico parecen haberse coagulado formando una segunda naturaleza (...) *La mediatización del mundo de la vida se trueca en colonización del mundo de la vida*" (121).

121. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, op. cit., pp. 181-182 i *Teoría de la acción comunicativa*, T. II, op. cit. p. 451.

Resulta interessant notar la convergència amb el diagnòstic de rellevants pensadors i sociòlegs com ara Gerd Baumann, Zigmunt Bauman o Byung-Chul Han:

Hi ha una convergència manifesta en la visió d'una globalització culturalment reduïda a la "raó instrumental" i assetjada per la *desintegració ràpida i incessant de les xarxes de seguretat tradicionals, teixides a partir dels llaços, les obligacions i els compromisos humans, i una concomitant incertesa provocada per la conversió d'allò que abans eren nexes potents en llaços provisionals i fràgils.*

(Segueix a l'apartat de notes de la pàgina següent).

Però la raó funcionalista i instrumental no té perquè primar excoentment en les interaccions de l'esfera privada i pública de la vida: aquest és un dany enorme actual, però que no té perquè ser definitivament fatal, pot corregir-se. Es tracta de, emprant els termes de Burello:

“Reponer las lógicas validadoras de cada discurso y cada esfera de la vida, reordenar los ámbitos de especialización en los que la razón se compartimentó, y recomponer, al cabo, el ligamen fundamental del mundo de la vida asumiendo que la crítica a la racionalidad humana solo puede aplicarse a reactivarla, y no a entonar su canto fúnebre” (122).

Per acabar aquest apartat, diem que abordar l'anàlisi de les “fites de la TAC” representa per a nosaltres donar compte dels elements aportats per Habermas, que responen als dos significats essencials d'aquest terme català, a saber, senyal que delimita, no solament en el sentit de definició d'un àmbit sinó també d'una distància a recórrer, i objectiu acomplert.

Recapitulant molt sintèticament convé subratllar de cara al que segueix que des d'una perspectiva “d'objectiu acomplert”, el nostre autor mostra com el “telos”, la finalitat immanent al llenguatge humà respon a l'enteniment (*verständigungsorientiert*). El pressupòsit que, en últim terme, el fa possible seria l'equilibri entre “món de la vida” (*Lebenswelt*, aquesta dimensió desatesa de la comunicativitat) i el sistema (amb això tindriem també la delimitació, la senyal d'àmbit, realitzada). Tot plegat comporta un vast saber de la comunicativitat, que renova el concepte modern de racionalitat fent-lo més comprensiu, d'una raó que pot sortir del impasse de la instrumentalitat, el pur càlcul, la pura estratègia i, en definitiva, el domini, responent a un veritable propòsit emancipador. D'aquesta manera el projecte il·lustrat, pot seguir sent reivindicat, resulta prosseguible la cerca d'una legítima racionalitat en base a la qual legitimar el processos socials en general i, com veurem en els següents apartats (distància a recórrer), la mateixa orientació dels mitjans en particular.

(Ve de la nota de la pàgina anterior) Però Zigmunt Bauman, a diferència de Habermas, posa la causa no en una *dificultat d'enteniment deguda a la precarització del món de la vida*, sinó en la vertiginosa rapidesa dels canvis, en l'esdevenir d'una “societat líquida”. Per a Habermas seria un component coadjuvant, però no últim. I quelcom de similar en aquest sentit, passaria en relació al filòsof i crític social Byung-Chul Han, que en un diagnòstic àmpliament compartit, posaria la causa en la revolució digital, en el “homo digitalis”, o amb Gerd Baumann que tot i apuntar cap al diàleg com a resposta a “l'enigma multicultural” no fonamenta com fa Habermas els motius d'una comunicativitat reeixida, més enllà de l'exigència de funcionalitat social. En definitiva malgrat un diagnòstic convergent respecte a una encreuada crítica, trobem en aquets investigadors una apreciació reductiva de les causes i, concomitantment, una capacitat de resposta inequívoca a la de Habermas. Cfr. BAUMAN, Z. *Vida líquida*, Paidós Ibérica, Madrid, 2006. HAN, Byung-Chul, *Psicopolítica: Neoliberalismo y nuevas técnicas de poder*. Herder, Barcelona, 2014. BAUMANN, G. *El enigma multicultural*, Paidós, Madrid, 2001. 122. BURELLO, M. G., *Habermas, una introducción*, op. cit. p. 96.

2.6 FONAMENTACIÓ DISCURSIVA DE L'ÈTICA.

“Ètica discursiva” o bé “ètica del discurs” són els termes amb els que s’ha traduït en el nostre context, de forma literal, l’alemany *Diskursethik* emprat per Habermas, tot i que “discurs” (*Diskurs*), a nosaltres, ens porta a pensar inevitablement en un pronunciament a mode de monòleg, mentre que per al nostre autor significa primordialment *debat*. “Debat”, és a dir quelcom que es presenta amb intencions provocatives (del llatí “vocare” i “pro”, literalment: “cridar cap endavant”), a mode d’argument que requereix contra-argument per poder avançar, com a proposta que reclama rèplica, amb la intenció d’abastar aquell *enteniment* (“*Verständigung*”) que és la base del *consens*. Per tant estem davant d’un sinònim de diàleg, solament que el terme debat accentua el punt de dissens o confrontació al que tot veritable diàleg ha d’estar obert. Ho veurem més avant quan parlem d’aquest veritable cor de l’acció comunicativa que és la “*situació ideal de diàleg*”, cal encara avançar abans algunes precisions més sobre el llenguatge mateix i aquesta modalitat seva determinant que és el discurs.

La relació complementària entre *Diskurs* i “acció comunicativa” va ser notada per Habermas molt prompte i així, a principis de la dècada dels 70, sentenciava: “ Con el discurso intentamos restablecer un acuerdo problemático, ya abordado en la acción comunicativa, mediante una fundamentación” (123). Amb el temps i un cop establerta la teoria de l’acció comunicativa, el pensador es dedicaria a perfeccionar i expandir aquest apunt en el *Diskursethik*.

L’anàlisi de l’acció comunicativa identifica al llenguatge com veritable *mèdiu* per antonomàsia de la doble via de formació humana, individual i social, assumint a més amb Mead, que “no hay individuación sin socialización, ni socialización sin individuación” (124). Com hem vist en l’apartat anterior, la TAC respon a la convicció de que tota acció social universalment legítima té al llenguatge com a última ratio i tota la recaragolada argumentació de Habermas porta a constatar com, en el mateix de la comunicació intersubjectiva, rau una ètica subjacent portable a la consciència.

Identificar al llenguatge com a última ratio de tota acció social universalment legítima, no equival a considerar-lo una instància que estigui per sobre de l’èsser humà, com va passar amb el romanticisme. Habermas ho adverteix referint-se a Heidegger i a Foucault, que de forma diferent cauen en el mateix parany:

“A las innovaciones creadoras en la imagen lingüística del mundo, no se las debe hipostasiar, como hacen Heidegger o Foucault, convirtiéndolas en una historia de la ontología o en una historia de formas de saber que, como tal historia, no resultase ya accesible al pensamiento argumentativo, o desarrollase una oscura lógica que burlase a este” (125).

123. HABERMAS, J (amb LUHMANN, N.), *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie: Was leistet die Systemforschung?*, Suhrkamp, Frankfurt a. M., 1971, p. 10.

124. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, op. cit., p. 37.

125. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, op. cit., p. 106.

Per a Habermas, només mereix crèdit allò *consensuable* socialment, és a dir, per la via de l'*enteniment* i allò que pot *fonamentar-se racionalment*, és a dir, per la via de l'*argumentació*, més enllà de circumstàncies espai-temporals:

“Válidas son aquellas normas (y solo aquellas normas) a las que todos los que puedan verse afectados por ellas pudiesen prestar su asentimiento como participantes en discursos racionales (...) La validez de una norma consiste en su potencialidad para ser reconocida, lo cual tiene que demostrarse discursivamente” (126).

La *consensuabilitat*, a la que anomena també *principi de discursivitat* (conegut com “D”), és un dels dos principis sobre el que es sosté l'ètica discursiva. L'altre principi és el de *universalitat* (conegut com a “U”). Podríem dir que representen una espècie peculiar d'imperatius categòrics: parcialment formals (en quant que estan implícits com a tensió ideal en qualsevol discurs), parcialment materials (en quant que es deriven de la praxis concreta de la parla, en quant que no tenen consistència més que lligats a casos concrets). La centralitat de tots dos es posa de manifest, entre d'altres maneres, en que Habermas els reprèn, reformulant-los, molts cops al llarg de la seva obra. La formulació clàssica del primer, *consensuabilitat “D”*, diu així:

“Toda norma válida ha de satisfacer la condición de que las consecuencias y los efectos secundarios que se deriven, previsiblemente, de su aceptación general para los intereses de cada particular, pueda ser libremente aceptada por cada afectado” (127).

La formulació del segon, *universalitat “U”*, es formula de la següent manera:

“Toda norma válida encontraría la aprobación de los afectados, siempre que estos puedan tomar parte en el discurso práctico” (128).

Encara que, aquest últim, rebria una forma lleugerament diferent i definitiva en una autocrítica d'uns quants anys després, tal i com segueix:

“Son válidas aquellas y sólo aquellas normas de acción a las que todos los posibles afectados pudiesen prestar su asentimiento como participantes en discursos racionales” (129).

126. HABERMAS, J., *Facticidad y validez. Sobre el Derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso*, Trotta, Madrid, 2010, p. 172, i també en el mateix sentit: *Verdad y justificación*, Trotta, Madrid, 2002, p. 53.

127. HABERMAS, J. *Consciència moral i acció comunicativa*, Ed. 62, Barcelona, 1985, p. 142.

128. HABERMAS, J., *id.*, p. 143.

129. HABERMAS, J. *Facticidad y validez. Sobre el Derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso*, Trotta, Madrid, 2010, p. 658.

Sobra dir que l'afirmació de que el fonament de la teoria crítica sigui "ideal", no vol dir que la mera expressió lingüística estigui dotada d'una espècie de propietat taumatúrgica, mitjançant la qual el llenguatge determini automàticament el desenllaç comunicatiu de les relacions. Com era previsible, i ara explícitament constatable, Habermas no és cap ingenu idealista de la comunicació. El filòsof és conscient de fins a quin punt el llenguatge s'utilitza correntment amb fins interessats i manipuladors, que anomena "estratègics", o inclús amb fins socials menys indignes però no estrictament comunicatius. Tampoc se li pot atribuir un consensualisme pueril, una mena de "dialogisme", fiat en què els conflictes sempre són dirimibles i que amb bona voluntat tot pot superar-se. Ben al contrari, sempre que pot deixa clar que acordar i fonamentar són processos que comporten sovint la promoció del dissensió:

"La unidad transitoria que se establece en la intersubjetividad porosa y entrecortada de un consenso mediado lingüísticamente no solo garantiza sino que fomenta y acelera la pluralización de formas de vida y la individualización de estilos de vida. Cuanto más discurso, tanta más contradicción y diferencia" (130).

El llenguatge no determina automàticament el sentit de marxa de la comunicació, ni assegura l'harmonització de voluntats, com tampoc l'ètica del discurs és reductible a un formalisme segons el qual un cop abastada una formulació acceptable com a principi d'acció, els debats estiguin acabats. L'ètica del discurs (recuperem aquí el punt en que l'havíem deixat en l'apartat anterior) reconeix la seva "no autosuficiència", la necessitat d'altres aportacions que apuntalin les seves pròpies formulacions com ara les del psicòleg conductista Lawrence Kohlberg, i no pot traduir-se en un programa concret o un corpus temàtic, *no és com la forma clàssica de la raó pràctica, una font de normes d'acció*. Només té un contingut normatiu en la mesura en què, qui actua comunicativament no té més remei que assumir pressupostos pragmàtics de tipus "contrafàctic", és a dir, que podrien esdevenir, encara que mai esdevinguin. A més té que emprendre idealitzacions, per exemple, atribuir a les expressions significats idèntics, associar a les seves manifestacions o elocucions una pretensió de validesa que transcendeix el context, i té que suposar als seus destinataris capacitat de respondre del seus actes, és a dir: autonomia i veracitat, tant front a sí mateixos com front als altres... Per això, qui actua comunicativament podem dir que es troba sota aquest "tenir que", que caracteritza el que podem anomenar *coerció transcendental de tipus dèbil*, malgrat la no renúncia a defensar tesis universals. Però, tant l'acció comunicativa com l'ètica del discurs, poden aspirar a fomentar una millor vida en societat, poden aspirar a una possibilitat concreta de interacció racional emancipadora, degut en últim terme a la força enorme continguda en el fet de que "el entendimiento (*verständigung*) es inmanente como telos al lenguaje humano" (131).

130. HABERMAS, J. *El pensamiento postmetafísico*, Taurus, Madrid, 1990, p. 181.

131. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit. p. 369.

Aquesta força enorme és l'impuls determinant que està al darrera d'aquest magma gegantesc de previs comunicatius, de patrimoni consensual heretat, que és la *Lebenswelt*. Això suposa no partir de zero en el camí d'un consens sempre problemàtic d'abastar i fràgil en el mantenir-se. Es cert que, recollint l'analitzat en l'apartat anterior, experimentem en l'actualitat una inusual depauperació de la seva densitat. Es cert que l'actual desenvolupament històric potencia la penetració prevalent, l'expansió en àmbit comunicatiu, dels subsistemes anònims (economia, administració i tecno-ciència). Tots experimentem l'efecte d'aquest bucle pervers que fa que cerquem en àmbit tècnic la solució als reptes comunicatius, potenciant en conseqüència aquella penetració que estava en l'origen del problema. És a dir, a menys "món de la vida" (*Lebenswelt*), apressats com estem per tants flancs no consensuats en un món fluid, més inclinació al recurs tècnic i, com a més recurs tècnic, menys "món de la vida", més raó instrumental, més vida administrada i menys emancipació, menys raó substantiva en el conjunt social... Malgrat tot però, no solament el patrimoni passat, sinó la permanent exigència comunicativa en tant que ADN del propi llenguatge en exercici, encoratja a un procés regenerador que permeti recuperar l'equilibri perdut. I és en aquest punt on des de sempre Habermas ha tingut consciència de la *rellevància del mitjans de comunicació* per tal de revertir el "bucle pervers" en un "bucle virtuós".

Les lúcides reflexions finals sobre els fonaments del sistema democràtic, amb voluntat de potenciar el que Popper anomenava "societats obertes" (132) i que per a Habermas és sinònim de "societats comunicatives", no fan més que tancar el cercle obert en l'inici del seu itinerari, quan feia seva la investigació sobre la qüestió de l'*Öffentlichkeit* "opinió pública", o "esfera pública". Nosaltres ens hi hem referit ja en tant que factor present en la gestació de la TAC a l'apartat 2. 4: "Gestació de la teoria de l'acció comunicativa (TAC)". Els anàlisis sobre les constants vitals del sistema democràtic, a les que es veurà necessàriament portat el nostre pensador i en les que no ens cal entrar en detall per a l'objectiu del nostre treball (133), ens donen ocasió d'abordar novament l'*Öffentlichkeit* a la llum del seu paper en la lluita contra qualsevol tipus de totalitarisme, també el tecnocràtic, aquell en el que, sota capa de democràcia formal, s'imposa de fet una societat administrada.

Com Habermas mateix ha reconegut de forma expressa, i no sense orgull, "la esfera pública como el espacio de trato comunicativo racional de unos con otros es el tema que me ha ocupado a lo largo de toda la vida. De hecho, la tríada conceptual de *esfera pública, discurso y razón* ha dominado mi trabajo científico y mi vida política" (134). Veritablement, amb una excepcional coherència, tot el seu itinerari pot ser interpretat

132. Cfr., POPPER, K., *The open society and its enemies*, 1945. En versió castellana: *La Sociedad abierta y sus enemigos*, Paidós, Barcelona, 2010.

133. Cfr. en aquest sentit, especialment: HABERMAS, J. *Debate sobre el liberalismo político*, Paidós, Barcelona, 1998, i *Facticidad y validez. Sobre el Derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso*, Trotta, Madrid, 2010.

134. HABERMAS, J. *Entre naturalismo y religión*, Paidós, Barcelona, 2006, p. 20 (Els subratllats són nostres).

com una resposta a les qüestions plantejades ja a la seva tesis d'habilitació docent, i primer llibre publicat al 1962 amb el títol *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (135). Allí el jove investigador es preguntava per les condicions inicials de l'opinió pública moderna, a l'Anglaterra dels segles XVII i XVIII, i la seva difícil adaptació -i deformació- en els països veïns fins al segle XIX, indagant quines van ser les institucions que van propiciar l'adveniment i la consolidació de la democràcia republicana i burgesa en termes de consciència social, i quins van ser els factors que van trastocar aquesta virtual promesa d'una comunitat de partícips lliures i iguals, en potencial estat de deliberació permanent. La conclusió d'aquell juvenil estudi monogràfic sostenia, "amb una maduresa sorprenent" com recull Burello, que:

"Conflicto y consenso, igual que la dominación misma y el poder –de cuyo grado de estabilidad son indicadores analíticos-, no son categorías abstraídas de la evolución histórica de la Sociedad. En la transformación estructural de la publicidad burguesa puede estudiarse hasta que punto *depende del grado y del tipo de capacidad funcional* de esta el *que* el ejercicio de la *dominación* y del *poder se enquisten*, por así decirlo, como una constante negativa en la historia, o *bien*, siendo ella misma como es una categoría histórica, el que *se preste a un cambio sustancial*" (136).

Creiem que Burello novament encerta quan tot seguit remarca:

"Las copiosas reediciones de aquella obra pionera y hoy de referencia para sociólogos, que se reflejan en el nuevo y largo prefacio de 1990 (donde el autor confiesa que "ha cambiado mi propia teoría, aunque, ciertamente, menos en sus rasgos fundamentales que en su grado de complejidad", delatan no solo su consagración, sino el *continuo regreso del autor a su texto fundacional*" (137).

Al final del cercle temàtic-històric, apareixerà a una nova llum, carregada d'un "background" excepcionalment ric en raons, el fet de fins a quin punt el procés d'integració social d'una "societat oberta" revela els *requisits funcionals per a una veritable formació democràtica de la voluntat*. Aquests requisits es concentren en dos principis coessencials: *circuits comunicatius* en una esfera pública política desenvolupada sobre la base d'*associacions civils* l'un, i sobre el mitjà de la *premsa de masses*, l'altre (138). Habermas experimenta la urgència (i això és fonamental per al

135. HABERMAS, J., *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, Luchterhand, Berlin, 1962. En castellà: *La transformación estructural de la vida pública*, Gustavo Gili, Barcelona, 1981.

136. Cfr. BURELLO, M. G., *Habermas, una introducción*, Quadrata, Buenos Aires, 2013, p. 105 (Els subratllats són nostres).

137. BURELLO, M. G., *Id.* p. 105 (Els subratllats són nostres)..

138. Cfr. HABERMAS, J. *La inclusión del otro. Estudios de teoría política*, Paidós, Barcelona, 1999, p. 134.

nostre treball) de recuperar la racionalitat comunicativa a diferents nivells discursius. Per un costat ens trobem que la xarxa de comunicacions dels mitjans electrònics de comunicació de masses, teixida d'una forma cada cop més espessa, està avui en dia organitzada de tal forma que, malgrat que tècnicament representa un potencial d'alliberament, *serveix més per a controlar* la lleialtat d'una població despolititzada, *que per a sotmetre els controls estatals i socials*, per la seva part, *a una formació discursiva i descentralitzada* de la voluntat, *canalitzada d'una forma rica i sense barreres* (139). D'altra banda, amb clara connexió amb la referència anterior a la revolució cibernètica, trobem prestigiosos àmbits en risc de col·lapse econòmic, a no ser que siguin objecte d'un subsidi estatal. Històricament va ser el mercat qui va crear l'escenari per a que es pogués generar un espai de debat crític front al poder del Estat. Però el mercat només pot seguir acomplint aquesta funció en la mesura en què les regulacions econòmiques no penetrin en les pors dels propis continguts polítics i culturals que el propi mercat ajuda a difondre (140). Això fa que, novament res, tampoc la subvenció estatal, sigui descartable per principi. Certament, tant el mercat, com la mateixa subvenció estatal, són ambivalents considerats en sí mateixos. El signe, positiu o negatiu, el marca novament si promou u obstaculitza l'acció comunicativa, que està per damunt de qualsevol ideologia o mitjà. És el que Habermas apuntava en un article publicat al diari *Süddeutsche Zeitung*, al maig del 2007, amb motiu de la polèmica al·ludida i amb un títol sobradament eloqüent: "Medis, mercats i consumidors: la premsa seria com a espina dorsal de l'esfera pública política".

139. Cfr. HABERMAS, J. *Teoría y praxis. Estudios de filosofía social*, Tecnos, Madrid, 1987, p. 15.

140. Cfr. HABERMAS, J. *¡Ay, Europa! Pequeños escritos políticos*, Trotta, Madrid, 2009.

2.7 FITES DEL *DISKURSETHIK*: LA SITUACIÓ IDEAL DE DIÀLEG.

El fet mateix de parlar suposa la possibilitat d'elaborar un món en comú on el llenguatge no és vegi distorsionat per interferències alienes a la seva pròpia naturalesa comunicativa. La radicació humana en la comunicació, com a dimensió distintiva a l'hora de comprendre a l'ésser humà en general o a la societat en particular i, dit d'una forma més concreta, l'anàlisi de les nostres *pràctiques comunicatives quotidianes*, permet a Habermas identificar una lògica implícita, una *pragmàtica del discurs*, una *racionalitat comunicativa* a la que respon la parla. Es tracta de l'exercici d'una *reflexió* a la que es pot anomenar *reconstructiva*, perquè mitjançant ella es recuperen per a la consciència els pressupòsits universals implícits als que respon el *Logos* propi del fet comunicatiu. Ara bé, si hi ha Logos, si hi ha racionalitat, hi ha criteri, és a dir, hi ha un conjunt d'exigències, regles o condicions, comunicatives mínimes a les que, de forma implícita i com a condició *sine qua non*, es sotmet ho vulgui o no, en sigui o no conscient, aquell que pren la paraula. *El fonament normatiu de la teoria crítica és una idea entreteixida amb el nostre discurs pràctic i descoberta per procediments transcendentals com a condició de sentit*. La força d'aquestes pressuposicions rau –ho avancem ara títol orientatiu- en el fet de que qualsevol participant en un discurs les ha reconegudes ja implícitament: ha reconegut que de fet, en últim terme, l'estructura de la comunicació cerca l'enteniment, no cerca el domini, ans al contrari exclou tota coerció. És la remissió a aquests pressupòsits el que permeten distingir una comunicació autèntica, que està orientada a l'enteniment (*Verständigung*), d'un altra que es troba en situació de distorsió o manipulació. *L'enteniment és doncs el télos immanent de la racionalitat comunicativa*: “Llamamos racional a una persona que se muestra dispuesta al entendimiento” (141). L'objectiu de la comunicació és entendre, és a dir, arribar a un acord de forma consensuada. I tot consens expressa una “voluntat racional”. La racionalitat d'aquesta voluntat constituïda discursivament consisteix en que:

“Las *expectativas recíprocas de conducta*, elevadas a la condición de una norma, ponen en vigor un *interés común* asegurado contra el engaño: común porque un consenso no coactivo admite solamente lo que todos pueden querer; y libre de engaño, porque también son objeto de la formación discursiva de la voluntad aquellas interpretaciones teóricas de la necesidad dentro de las cuales cada individuo tiene que poder reconocer lo que puede querer. Podemos llamar “racional” a la voluntad formada discursivamente porque *las propiedades formales del discurso garantizan* de manera suficiente que *puede alcanzarse un consenso*”

141.HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit. p. 42.

sólo mediante intereses generalizables, interpretados adecuadamente” (142).

Per tant el “principi d’universalització” assumeix un paper central en la categorialitat crítica, com assenyala Innerarity, “cumple una función semejante en el campo de la razón práctica a la inducción en el ámbito teórico” (143).

Amb la fonamentació del principi d’universalització -considerat un requisit del mateix discurs, de la mateixa relació comunicativa- Habermas aconsegueix esquivar l’acusació d’etnocentrisme i, alhora, desautoritzar l’escepticisme moral -aquesta posició vinculada al relativisme i tan a l’ús en la contemporaneïtat- d’una manera contundent. En efecte, qui entra en un discurs, prenent abjuració dels pressupòsits que el dotin de sentit, cau en contradicció pragmàtico-transcendental. I és precisament mitjançant l’argument pragmàtico-transcendental com Habermas palesa que *el principi d’universalització està implicat en els pressupòsits de l’argumentació*. Per a això ampra les regles que R. Alexy proposa en un dels seus treballs sobre el discurs pràctic “Eine Theorie des praktischen Diskurses” (1978) (144), realitzant una recomposició de la que ens interessa recollir aquí sintèticament el següent:

- a) Lògica mínima a nivell semàntic, per exemple:
 - A cap interlocutor li és permès contradir-se.
 - Qualsevol parlant que apliqui un predicat F a un objecte “o”, té que estar disposat a aplicar F a qualsevol altre objecte que coincideixi amb “o” en tots els aspectes rellevants.
 - Diferents parlants no poden utilitzar la mateixa expressió amb significats diferents.

- b) En aquest nivell apareixen ja *normes de contingut ètic, que suposen relacions de reconeixement recíproc*.
Si es considera l’argumentació com un procediment consistent en la recerca cooperativa de la veritat, sorgeixen els següents pressupòsits pragmàtics d’aquest tipus d’interacció:
 - Un parlant pot afermar únicament el que creu.

142.HABERMAS, J., *Problemas de legitimación en el capitalismo tardío*, Amorrortu, Buenos Aires, 1975, p. 105 (El subratllat és nostre).

143.INNERARITY, D. *Praxis e intersubjetividad. La teoría crítica de Jürgen Habermas*, EUNSA, Pamplona, 1985, p. 236.

144.Cfr.: HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. II, *Crítica de la razón funcionalista*, op. cit. p. 574.

- Qui recorri a un enunciat o a una norma que no és objecte de la discussió n'ha de donar una raó.
- c) El *discurs argumentatiu* pot considerar-se també com un *procés de comunicació*, que ha de satisfer una *tensió ideal* amb vistes a aconseguir un *acord motivat racionalment*. Des d'aquesta perspectiva es revelen les *estructures d'una situació ideal de parla*, immunitzada front a la repressió i la desigualtat. Les regles d'Alexy incorporades al plantejament de Habermas diuen així:
- Qualsevol subjecte capaç de llenguatge i acció pot participar en el discurs.
 - Qualsevol pot problematitzar i introduir qualsevol afirmació, així com expressar postures, desitjos i necessitats.
 - A cap parlant se li pot impedir fer valdre els drets establerts en els dos primers punts, mitjançant coacció interna o externa al discurs.

Si reconsiderem novament el que ja s'ha explicat veurem que el mateix principi d'universalització va associat a unes exigències nuclears que Habermas defineix com *situació ideal de diàleg*, o *situació ideal de parla (ideale Sprechsituation)*, i que es pot considerar com el cor, l'àmbit per excel·lència, dels requeriments rectoris implícits en el mateix fet comunicatiu. Dit amb les paraules del propi filòsof:

“La anticipación de una situación ideal de habla es lo que garantiza que podamos asociar a un consenso alcanzado fácticamente la pretensión de ser un consenso racional. Al propio tiempo, esa anticipación es una instancia crítica que nos permite poner en cuestión todo consenso fácticamente alcanzado y proceder a comprobar si puede considerarse indicador suficiente de un entendimiento real” (145).

És senzillament el que es donaria en una comunicació perfectament reeixida. Per tant, no s'ha d'entendre com una realitat de tipus fàctic, perquè en la pràctica, com sabem, les realitzacions comunicatives no són mai transparents, sempre són limitades, en procés...; però tampoc s'ha de pensar que es tracta d'una mena d'hipòstasi platònica pertanyent exclusivament al “kosmos noetós”, perquè realment no és aliena a cap praxis comunicativa, per manipulada que estigui i, d'altra banda, no tindria cap entitat fora d'ella. És important també advertir que el terme “ideal” no s'ha d'entendre com un projecte a realitzar, una utopia que perseguir, un reflex avançat d'una forma de vida abastable en el temps històric, sinó com un component regulatiu amb un estatut

145.HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa: complementos y estudios previos*, Cátedra, Madrid, 1981, p. 105.

contrafàctic, és a dir: quelcom que no trobem al complet en la realitat, però que la realitat mateixa exigeix no excloure'n la possibilitat, perquè ja el pressuposa, i no merament a títol lògic sinó pròpiament a títol històric o fenomènic.

La teoria elaborada per Habermas ha renunciat a formular projectes alternatius globals u utopies. Front als discursos que prometen l'emancipació de la humanitat -uns en aquest mateix món històric i altres en el més enllà-, la raó comunicativa no pot oferir de manera positiva ni redempció ni consol (posicionament prevalent en el conjunt de l'Escola de Frankfurt). Per tant, s'ha d'abstenir responsablement de realitzar formulacions absolutes; exceptuant, si de cas, la promesa mai garantida, de reconciliació política i social mitjançant l'ús públic de la raó, mitjançant l'exercici dels drets de participació en l'àmbit de l'esfera pública (*Öffentlichkeit*).

Habermas és plenament conscient de que:

“Ninguna sociedad compleja, incluso en las condiciones más favorables, podrá responder nunca al modelo de “asociación” comunicativa pura. Por lo demás, éste sólo puede tener (cosa que no debemos olvidar) el sentido de una ficción metodológica cuyo fin es sacar a la luz los inevitables momentos de inercia anejos a la complejidad social, es decir, el reverso de la asociación comunicativa, un reverso que, bajo la sombra de los presupuestos idealizadores implicados en la acción comunicativa permanece ampliamente oculto a los participantes mismos” (146).

Definida amb les pròpies paraules de l'autor la *ideale Sprechsituation*, s'hauria d'entendre de la següent manera:

“Llamo *ideal* a una situación de habla en que las comunicaciones no sólo no vienen impedidas por influjos externos contingentes, sino tampoco por las coacciones que se siguen de la propia estructura de la comunicación. La situación ideal de habla excluye las distorsiones sistemáticas de la comunicación. Y la estructura de la comunicación deja de generar coacciones sólo si para todo participante en el discurso está dada una distribución simétrica de las oportunidades de elegir y ejecutar actos de habla” (147).

A partir d'aquesta definició i de diferents represes que Habermas realitza en funció

146. HABERMAS, J., *Teoría de la acción comunicativa: complementos y estudios previos*, op. cit., p. 153.

147. Cfr. HABERMAS, J., *La necesidad de revisión de la izquierda*, Tecnos, Madrid, 1991, p. 189. (El subratllat és nostre).

d'objeccions que li van plantejar alguns crítics, podem sintetitzar les condicions configuradores de la *situació ideal de diàleg* de la següent manera:

- 1- Publicitat de les deliberacions.
- 2- Que s'escoltin totes les veus rellevants.
- 3- Repartiment simètric dels drets de comunicació.
- 4- Que puguin fer-se valdre els millors de tots els arguments disponibles, donat l'estat present del nostre saber.
- 5- Aïllament de les relacions de dominació, excepte l'exercida per la "coacció sin coacciones, la presión no coactiva del mejor argumento" (148).

Cohen i Arato ho tematitzen d'una forma que és necessari citar *in extenso*, perquè pensem que resulta especialment aclaridor:

"Si consideramos el concepto, muy discutido, de la "situación ideal de habla" como un conjunto de criterios (metanormas) que le permiten a uno distinguir entre normas legítimas e ilegítimas, podemos evitar la confusión causada por interpretaciones que identifican las reglas formales de la expresión o discurso argumentativo como una utopía concreta. La "situación ideal de habla" se refiere solo a las reglas que tendrán que seguir los participantes si quieren un acuerdo motivado *únicamente por la fuerza del mejor argumento*. Si no se satisfacen estas condiciones –por ejemplo, si los actores en un debate no tienen *oportunidades iguales para hablar o para poner en duda los supuestos*; si están sujetos a la fuerza y a la manipulación-, entonces los participantes no están tomando todos los demás argumentos seriamente como argumentos y, por lo tanto, no están participando en realidad en la expresión argumentativa" (149).

Com fa notar Velasco (150), des d'una perspectiva genealògica, la noció de *situació ideal de parla* formulada per Habermas està estretament emparentada amb la de *comunitat de discurs universal* de G. H. Mead i es remunta, com aquesta, a la d'una *comunitat il·limitada d'investigadors* perfilada per Charles S. Peirce, el qual tendia a considerar el desacord com una anomalia en l'ús de la raó i es manifestava convençut de que si tots fóssim capaços per igual d'argumentar racionalment, tots acabaríem a la llarga per compartir una comú opinió final. I, com Apel se'n ha encarregat sobradament de posar de relleu, aquesta opinió final seria quelcom així com *l'equivalent funcional* comunicatiu d'aquella consciència transcendental kantiana de la

148. HABERMAS, J., *Facticidad y validez*, Trotta, Madrid, 1998, p. 405.

149. COHEN, J. L., y ARATO, A. *Sociedad civil y teoría política*, FCE, México, 2000, p. 389. (El subratllat és nostre).

150. Cfr. VELASCO, J. C., *Para leer a Habermas*, Alianza Editorial, Madrid, 2003, pp. 42-43.

que depenia, en última instància, l'objectivitat del coneixement humà. Efectivament, sembla corroborar aquesta comparació el fet de que el discurs pràctic tracta de descobrir el nucli no convencional d'aquelles normes que poden justificar-se discursivament, perquè ni venen ja donades empíricament ni s'estableixen senzillament mitjançant una decisió, sinó que es configuren i es descobreixen al mateix temps d'una manera no contingent. Com remarca el mateix Habermas:

“El discurso empírico sólo es *posible* mediante las normas fundamentales del discurso racional” (151).

Efectivament, el que atorga aquí universalitat (que és l'equivalent a l'objectivitat en el pla purament cognitiu) no és un reconeixement fàctic, sinó únicament la seva *resolubilitat discursiva*, és a dir la seva capacitat de resistir les condicions d'un acord racionalment motivat que en últim terme, com subratlla Habermas, “se basa en la autoridad del mejor argumento” (152).

És cert que hi ha molt de Peirce en la idea Habermasiana de que també el discurs pràctic té per objectiu *gràcies a l'actuació en el seu interior del principi discursiu d'universalització, l'obtenció d'un consens racional en torn a un interès general, fet exigít pels pressupòsits necessaris del propi discurs* (153). Però cal advertir que, malgrat tot, les posicions de Peirce i Habermas no resulten intercanviables, la referència al paper de la *Lebenswelt* en el segon seria suficient per tal de desmarcar-los, però podem afegir que aquest paper del *món de la vida* es tradueix també, entre altres coses, en el rebuig per part de Habermas de tot universalisme abstracte i de tot transcendentalisme en sentit fort, que separi de forma tallant els elements a priori i els elements a posteriori. Resulta prou significatiu en aquesta línia que, sense caure en el psicologisme, s'esdevingui no obstant la contribució de la psicologia evolutiva del coneixement de Piaget i Kohlberg, per tal d'explicitar els nostres esquemes cognitius (154). En quant al reconegut important deute amb Apel, resulta també desmarcat

151. HABERMAS, J. *Conocimiento e interés*, Taurus, Madrid, 1982, p. 337 (El subratllat és del propi autor).

152. HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. II, *Crítica de la razón funcionalista*, op. cit. p. 369.

153. Cfr. MUGUERZA, J., “De la conciencia al discurso: ¿un viaje de ida y vuelta?”, a GIMBERNAT, J. A. (Ed.), *La filosofía moral y política de Jürgen Habermas*, Biblioteca Nueva, Madrid, pp. 63-110.

154. Respecte a Piaget cfr.: HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. I, *Racionalidad de la acción y racionalización social*, op. cit. pp. 18, 32, 73, 101 ss., 105, 107, 195 s., 238 i 308. Respecte a Kohlberg cfr.: HABERMAS, J. *Teoría de la acción comunicativa*, T. II, *Crítica de la razón funcionalista*, op. cit. p. 246.

donada la prevenció de Habermas front a tot intent de fonamentació última atemporal. Cal tenir molt en compte que els pressupòsits del discurs són transcendents en tant que no trobem per a ells equivalent funcional, *en tant en quant que comporten quelcom de comú compartit i reiterat en el temps, però alhora no són universals intemporals en tant en quant són elements amb “contingut implícit” de configuració variable* (155).

El principi d'universalització comporta l'exigència de no acceptar com a morals més que aquelles normes que tots poguessin admetre. Ja sigui entès com universalitat, generalitat o imparcialitat, es troba present en la major part d'ètiques del moment present, com és el cas de Tugendhat, o Rawls, per citar dues de les més rellevants. I és que, com fa notar Habermas, el nivell de desenvolupament abastat per la consciència moral social ens incita a no acceptar com a legítima una norma que no expressi la voluntat universal. Però cal tenir en compte que, en el seu cas, *no es tracta d'un mandat a complir, un principi ètic o moral amb contingut sinó*, en aquest sentit de forma anàloga a Kant, un test per a comprovar la legitimitat de les màximes. Expressat per ell mateix:

“Toda norma válida debe satisfacer la siguiente condición: que puedan ser aceptadas por todos los afectados (y preferidas a las consecuencias de las posibles alternativas conocidas) las consecuencias de todo tipo, primarias y secundarias que, para satisfacer los intereses de cada individuo se seguirán previsiblemente, en el caso de que fuera seguida universalmente” (156).

Com es veu s'assembla al primer imperatiu kantian “actúa de acuerdo con una máxima tal, que puedas querer al mismo tiempo que se convierta en ley universal” (157), però a Kant li manca reconèixer el caràcter dialògic de la raó humana i la necessitat –per tant– d'un discurs real per tal d'arribar a l'universal com a resultat. A més la consideració dels propis interessos i les conseqüències, també distancia a l'ètica kantiana de l'ètica discursiva. Aquesta, com a tota ètica amb pretensions de contemporaneïtat, no pot prescindir dels interessos empírics dels homes, ni de les conseqüències de les seves accions; no pot atènyer-se al model de l'ètica de la intenció kantiana, sinó apostar per “l'ètica de la responsabilitat” definida ja per Weber com a

155. “Contingut implícit” *no en el sentit de que estiguin units a particularitats fàctiques, materials, sinó en el sentit de que no tenen entitat més que en tant que contextualitzats soci-culturalment parlant.*

156. HABERMAS, J. *Conciencia moral y acción comunicativa*, Trotta, Madrid, 2008, p. 45.

157. KANT, I. *Fundamentación de la metafísica de las costumbres*, 1785, AA IV: 421 i *Crítica de la razón práctica*, 1788, AA. V: 30.

contrapunt a “l’ètica de principis” (158). Així doncs, per a Habermas, cada home ha d’exposar les seves necessitats i els seus interessos en el diàleg. No es tracta d’una ètica en la que s’exclou l’*altruisme*, però aquí aquest consisteix en deixar-se criticar sense reserves per la resta d’interlocutors.

Si ho comparem ara amb Rawls i la seva *Teoria de la justícia*, hem de dir que la *universalitat* és interpretada per aquest autor en línia amb Habermas, com *imparcialitat* –acollint la intuïció de Mead, expressada en l’assumpció ideal de rol-, però li manca de fet el factor dialògic, perquè cada membre de la posició original adopta idealment el punt de vista moral i universalitza monològicament; els principis de justícia no es sotmeten a una discussió real, que tingui lloc empíricament entre els afectats per les decisions (159). En conseqüència, la posició original és un constructe, que pretén servir per a explicar, però està mancada de valor fonamentador.

En quant a Tugendhat, als discursos pràctics els hi manca tenir primàriament un sentit cognitiu, perquè és cada individu qui té que contestar per sí mateix si una acció satisfà o no el seu interès, cosa que, a judici d’aquest autor, es pot fer perfectament seguint regles monològicament semàntiques. L’argumentació, com a manifestació intersubjectiva, en el cas de Tugendhat, només seria necessària per a organitzar una acció col·lectiva, perquè llavors tenim que coordinar els propòsits individuals i arribar a una decisió comú. Només en aquest cas, la norma s’hauria de justificar en base a *argumentacions, sobre les regles pragmàtiques del discurs*, essent necessari garantir que *cada afectat assentirà espontàniament* i, per tant, assegurarà la *no influenciabilitat del judici, l’autonomia en la formació de la pròpia voluntat*, més que la imparcialitat. Per això és necessari recórrer a regles normatives del discurs, com *neutralitzar els equilibris de poder* i *procurar la igualtat d’oportunitats* (160). Però si la forma de l’argumentació sorgeix de les necessitats de la participació i del equilibri de forces, aleshores *l’aspecte comunicatiu no és cognitiu sinó volitiu*. És el respecte a l’autonomia de la voluntat el que fa obligatori l’acord. Habermas, en canvi, pensa que *la idea de imparcialitat no pot reduir-se a un mer equilibri de forces*: en el discurs pràctic els participants *intenten aclarir-se sobre un interès comú*, en l’estipulació d’un compromís, *s’intenta connectar* interessos particulars contraposats. Tugendhat separa l’anàlisi de validesa de l’anàlisi semàntic de les regles del discurs analitzables pragmàticament i d’aquesta manera el procés intersubjectiu de justificació es veu mancat d’una fonamentació universal, capaç d’acollir la condició soci-històrica sense veure’s reduïda a la contingència.

158. WEBER. M. *Essays in Sociology*, Oxford University Press, 1946. Hi ha traducció castellana: *Ensayos de sociología contemporánea*, Ed. Martínez Roca S.A., Barcelona, 1972. Cfr., especialment el capítol referit a l’ètica.

159. Cfr. RAWLS, J. *A theory of justice* (l’edició original es de 1971). En castellà: RAWLS, John, *Teoría de la justicia*, México, F.C.E., 1993.

160. Cfr. TUGENDHAT, E. *Lecciones de ética*, Gedisa, Barcelona, 2001.

Cal insistir finalment en què, com hem avançat al inici però ara amb el recolzament de tot el recorregut argumental exposat, la força d'aquestes pressuposicions comunicatives rau en el fet de que qualsevol participant en un discurs les ha reconegut ja implícitament: al participar en la parla, ha reconegut ja que de fet l'estructura de la comunicació mateixa comporta una tensió ideal, una *ideale Sprechsituation*, que exclou tota coerció. Aquesta és l'exigència central d'una transcendentalitat *sui generis* del discurs, la no acceptació de la qual suposa o bé, excloure's de la comunicació (condemnar-se al mutisme) o bé incórrer en contradicció pragmàtica.

2.8 TEORIA DE L'EVOLUCIÓ SOCIAL COM A TERCER PILAR DE L'ÈTICA DISCURSIVA.

La “tensió ideal”, implícita en la mateixa parla, cap a una “situació ideal de diàleg” comporta que, junt als principis de *consensuabilitat* (o de *discursivitat*) i de *universalitat*, implícits en una ètica del discurs dialogal i axiològica, se'n derivi de manera natural una “teoria de l'evolució” social, com un tercer pilar sostenidor de l'acció comunicativa en el seu conjunt.

És quelcom que Habermas desenvolupa particularment a *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus* (1973) i a *Zur Rekonstruktion des historischen Materialismus* (1976), tot i que creiem que el germen es pot trobar ja a l'obra de 1963: *Theorie und Praxis. Sozialphilosophische Studien* (161).

Es tracta d'una veritable teoria de l'evolució social configurada en base a la revisió mateixa de la categoria de “racionalització” en clau “comunicativa”. Una revisió com aquesta, va lligada inevitablement amb la desautorització de la famosa clau “relacions de producció”, com a pedra angular d'una “lògica de l'evolució social” marxista, i comporta també un inevitable replantejament d'aquella concepció teleològica inseparable del desenvolupament, reduïda a procés del treball unilineal, ininterromput i ascendent, manifestament ideològica.

Durkheim havia cridat ja l'atenció sobre el pes determinant del factor moral en clau de “conscience collective” i Weber sobre les relacions complexes, no unilineals, entre l'economia i la moral. Habermas pot perfilar les condicions positives d'aquesta relació complexa, sense caure en el parany ideològic propi de tota filosofia de la història i de tota utopia positiva, que la *dialèctica de la il·lustració* dels seus col·legues de l'Escola de Frankfurt s'havia encarregat de denunciar i que, sobretot la *dialèctica negativa* de Adorno, havia intentat esquivar en els seus anàlisis socials. La “conscience collective”, redefinida en termes de *Lebenswelt* o “món de la vida”, permet recuperar el tema weberian de la racionalització en clau comunicativa, de mode que ara “racionalitzar” és sinònim, no de domini, sinó d'eliminació de les relacions de violència presents en les estructures de comunicació i que impedeixen regular els conflictes d'un mode consensual (162). L'origen de la violència rau doncs en una exigència defraudada de comunicació no-distorsionada i recíproca. Ens trobem de fet davant d'una veritable

161. HABERMAS, J. *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*, Suhrkamp, Frankfurt, 1973, *Zur Rekonstruktion des historischen Materialismus*, Suhrkamp, Frankfurt, 1976 i *Theorie und Praxis. Sozialphilosophische Studien*, Luchterhand, Neuwied-Berlin, 1963. Les respectives primeres edicions espanyoles son aquestes: *Problemas de legitimación en el capitalismo tardío*, Amorrortu, Buenos Aires, 1975, *La reconstrucción del materialismo histórico*, Taurus, Madrid, 1981 i *Teoría y praxis. Estudios de filosofía social*, Tecnos, Madrid, 1987 (La versió espanyola d'aquesta última obra està basada en la quarta edició alemanya de 1973, que incorpora un pròleg molt aclaridor sobre l'evolució del pensament de Habermas en els anys decisius de la revolta estudiantil).

162. Cfr. en el mateix sentit: CORTINA, A. *Crítica y utopía: La escuela de Fráncfort*, Ed. Cincel, Madrid, 1985, p. 170.

reconsideració dels orígens del conflicte social, que es tradueix molt bé en aquestes paraules, en clau positiva, de Habermas:

“La integración social tiene lugar cuando las orientaciones de acción (la búsqueda de metas) de los miembros de una sociedad se ve reconducida mediante procesos para alcanzar el entendimiento” (163).

Es tracta d’alliberar el potencial de racionalitat comunicativa. Ara bé, les característiques pròpies de tal “reconducció” fa que no es pugui “substantivar” en un corpus teòric donat, sinó que consisteixi en una via pragmàtica i procedimental. A *Theorie und Praxis. Sozialphilosophische Studien*, Habermas sosté ja que les decisions de la praxi política no poden ser anticipadament justificades en el pla teòric i afirma obertament:

“La única posible justificación a este nivel es el consenso, alcanzado en un discurso práctico, entre participantes que, mediante la conciencia de unos intereses comunes y el conocimiento de las circunstancias y consecuencias predecibles y secundarias, son los únicos que pueden saber qué riesgos están dispuestos a correr, y bajo qué expectativas. Aquí no existe una teoría que asegure de antemano una misión histórico-mundial al precio de sacrificios potenciales” (164).

Que no existeixi una teoria, com dirien els francesos (tranquil·litzadora) prèvia, no vol dir que hàgim de renunciar a una comprensió racional del món, a una orientació correcta de l’acció humana i a una configuració justa de la vida social (165). Creiem que aquí habita l’excepcionalitat del valor de l’aportació habermasiana. Traduït a l’àrea particular dels mitjans de comunicació, això significa que la crítica de tot dogmatisme no significa la caiguda inevitable en el relativisme postmodern, ni que haguéssim de combregar amb el que significa l’anomenada “postveritat”(166).

De fet, la clau que permet la superació de la raó instrumental, d’una voluntat de domini, venia ja donada en la *distinció entre treball i interacció* que el mateix Habermas afirma considerar “fonamental”. Tot i que ja hem apuntat continguts en aquest sentit en apartats anteriors creiem que no estaria de més recuperar, en base

163. HABERMAS, J. *La inclusión del otro. Estudios de teoría política*, Paidós, Barcelona, 1999, p. 43.

164. HABERMAS, J. *Teoría y praxis. Estudios de filosofía social*, Tecnos, Madrid, 1987, p. 38.

165. Cfr. tota la polèmica en torn a la viabilitat del programa universalista propi de la modernitat (postmodernitat versus modernitat). Especialment *Der philosophische Diskurs der Moderne*, Suhrkamp, Fráncfort, 1985 (Trad. esp.: *El discurso filosófico de la modernidad*, Taurus, Madrid, 1989), on en conjunt es realitza una ferma defensa del projecte il·lustrat. Sobre aquest assumpte és interessant l’obra col·lectiva, traduïda a l’espanyol del original anglès AA.VV. (*Habermas and Modernity*), *Habermas y la modernidad*, Cátedra, Madrid, 1994.

166. RAE: “Aseveraciones basadas no en hechos objetivos, sino en base a las emociones, creencias o deseos del público”. TESICH, S. “The Watergate Syndrome”, *The Nation*, January, 1992. KEYES, R, *The Post-truth Era*, St. Martins Press, New York, 2004. als mateixos termes de Habermas, aquesta distinció, donada la repercussió que té a nivell del plantejament d’evolució social. Per això, ens permetem recórrer ara, per

extensió, a la distinció de *Technik und Wissenschaft als "Ideologie"* (1968), que considerem excepcionalment clarificadora:

“Voy a partir de la distinción *entre trabajo e interacción* que considero fundamental.

Por “trabajo” o *acción racional con respecto a fines* entiendo o bien la acción instrumental o bien la elección racional, o una combinación de ambas. La acción instrumental se orienta *por reglas técnicas* (...), que implican en cada caso pronósticos sobre sucesos observables, (...) se orienta de acuerdo con estrategias que descansan en un saber analítico, (...) realiza fines definidos bajo condiciones dadas (...).

Por *acción comunicativa* entiendo una interacción simbólicamente mediada: Se orienta de acuerdo con *normas intersubjetivamente vigentes* que definen perspectivas recíprocas de comportamiento y que tienen que ser entendidas y reconocidas, por lo menos por dos sujetos agentes (...), se funda en la intersubjetividad del acuerdo sobre intenciones y sólo viene asegurada por el conocimiento general de las obligaciones” (167).

Per tant de cara a “l’eliminació de les relacions de violència” no és quelcom que es pugui resoldre mitjançant una mera intervenció política que socialitzi el mitjans de producció. Les “relacions de producció” (Marx) no són el fonament últim del social, ni “la moral” (Durkheim), ni tampoc una relació complexa entre economia i moral (Weber). Per a Habermas hi ha al darrera de tot això una instància anterior que ho sosté, que és la dimensió comunicativa. I és en les estructures de comunicació on és precís actuar “regulant els conflictes d’un mode consensual”. La “racionalització” social no resulta veritable més que en clau comunicativa. Per això convé remarcar el següent:

- a) La racionalització es plasma en el desenvolupament de les forces productives, però també en les formes de integració social: mecanismes de regulació de conflictes (moral i dret), imatges de món i formacions de identitat de la societat.
- b) En la transformació social no solament compta l’aprenentatge tècnic, sinó també el moral, que possibilita una integració social més madura i noves relacions de producció.
- c) És possible construir una teoria tenint en compte que les estructures lingüístiques de la intersubjectivitat són constitutives tant del sistema social com del sistema de la personalitat.

Dit d’una altra manera hi ha estructures de consciència homòlogues entre el desenvolupament del jo i l’evolució social, d’aquí la possibilitat de construir una

167. HABERMAS, J. *Technik und Wissenschaft als "Ideologie"*, Suhrkamp, Fráncfort, 1968. Citem en base a la traducció espanyola: *Ciencia y técnica como "ideología"*, Tecnos, Madrid, 1989, pp. 68-69 (els subratllats són del propi autor).

teoria de l'evolució social a partir dels estudis ontogenètics de la psicologia evolutiva i de la interacció (168).

De entre tots els trets evolutius derivats de l'homologia amb l'ontogènesi de la competència d'acció, els que tenen una major relació amb els modes de fonamentar la moral són, tres: "imatges del món", "formes de identitat" i "formes de legitimació" (169).

En conjunt la consideració d'aquets trets dóna lloc a cinc tipus de formació social:

1) Societats precivilitzades:

- Basen la *identitat* en la procedència d'un ancestre comú, lligada a una *imatge mítica* del món *particularista* i poc coherent.
- Tot gira en tor a la tribu.
- No els cal *cap legitimació particular* de l'ordre de dominació.

2) Civilitzacions arcaiques:

- Presenten també una *imatge mítica* i narrativa del món.
- Es tracta d'una imatge politeista i, per tant, *particularista*.
- Aquesta imatge, però, pot exercir *funcions de legitimació* per als qui estan en el poder.

3) Civilitzacions desenvolupades:

- Els relats mítics són reconsiderats mitjançant *imatges cosmològiques, filosofies i religions*.
- Són plantejaments *universalistes* que, no obstant, al pretendre donar raó de totalitat, poden recórrer al dogmatisme.
- Es tracta de les tradicions judeo-cristiana i grec-ontològica, que arriben fins i tot a afirmacions d'absolut.
- La *identitat* es configura de manera *més abstracta*: pertanyença compartida a l'organització d'un territori.
- S'organitzen estatalment, però la dominació s'entén com un llegat de l'ordre del món i de la salvació. Es tracta d'una *legitimació universalista, possible per la comú creença en una tradició religiosa o filosòfica*.
- La discrepància entre un ordre universalista de legitimació i un poder polític particularista, dóna peu a la infiltració del ideològic.

168. Cfr., especialment: *La reconstrucción del materialismo histórico*, Taurus, Madrid, 1981, on Habermas no s'ocupa tant sols del tema que li dóna títol, sinó també de la pretesa identitat estructural existent entre el desenvolupament de la personalitat i els canvis produïts a nivell social.

169. Cfr. en el mateix sentit: CORTINA, A. *Crítica y utopía: La escuela de Fráncfort*, Ed. Cincel, Madrid, 1985, p. 171. Fem també nostre, en línies generals, l'ajustat esquema d'aquesta autora, a l'hora d'organitzar la síntesi sobre la progressió dels tipus de formació social i els caràcters d'una *nova identitat* no identitarista, segons Habermas, que segueix a continuació.

4) Modernitat:

- Ciència i economia capitalista provoquen la pèrdua del caràcter inqüestionable de les cosmovisions.
- Fonamentalment a partir de Rousseau i Kant les *justificacions* no recorren ja a principis de tipus material, sinó al *principi formal de la raó*. Prenen força per sí mateixes les condicions formals de justificació, front a la justificació de normes en base a principis últims (metafísics), que apareixen qüestionables.
- S'obre pas la distinció entre raó teòrica i pràctica i la unitat del món es cerca en la unitat de totes dues, enlloc de fer-ho en un principi substantiu, sigui Déu, Ésser o Natura.
- La identitat col·lectiva de la societat burgesa es forma en base als principis abstractes de legalitat, moralitat i sobirania. El subjecte dona el pas de súbdit a ciutadà, moralment autònom, lliure i igual als altres en quant al dret.
Es tracta d'una *identitat universalista* abstracta en tensió amb el particularisme dels estats, especialment present en el moviment obrer. Per això s'obre la qüestió de si el que ha valgut per a moviments polítics pot resultar vàlid també per al conjunt social.

5) Capitalisme avançat:

- Comporta l'esfondrament del concepte de identitat, centrat en torn a l'Estat i articulats en cosmovisions.
Segons Hegel, el cristianisme va ser l'últim en donar una interpretació unificant, reconeguda per tots els membres de la societat. En virtut de la *secularització*, la qüestió que es planteja, segons Habermas, és si hi ha algun sistema parcial que pugui situar-se en lloc del religiós, de mode que en ell pugui reconèixer-se el conjunt d'una societat complexa i integrar-se en una consciència normativa unitària per a tots els membres de la societat. En definitiva, del que es tracta és de donar resposta a la qüestió de *com es pot mesurar en aquesta nova tessitura la racionalitat dels continguts de identitat*.

Habermas s'aventura a definir els caràcters d'una *nova identitat* no identitarista, que pugui mantenir un caràcter universalista, sense comportar dissolució en l'homogeneïtzació banalitzant de la globalització. O, dit més sintèticament en clau sociopolítica, es tracta de donar resposta al gran repte d'una *legitimació sense domini*. Fonamentalment els trets caracteritzadors d'aquesta nova identitat són tres:

- a) Comporta igualtat i universalitat d'oportunitats en la participació en els processos de formació de identitat, valors i normes.
- b) Els continguts als que es vincula són revisables, i els projectes a realitzar s'han de considerar hipòtesis pràctiques, que es confirmen o es desautoritzen en funció del resultat que es deriva del mode en que la població s'entén a ella mateixa. Tota identitat nociva en aquest sentit és immediatament desestimada com a falsa.

- c) La tradició comuna que formava la base de les anteriors identitats és substituïda per les estructures de la comunicació, que conformen els valors i les normes de la nova identitat. Les diferents postures poden coincidir en la seva preferència per un universal, que orienta el itinerari a recórrer.

En síntesi, podem dir que aquesta nova identitat es configura argumentativament en base als processos de reciprocitat comunicativa. El sistema polític concomitant que legitima és el *procedimental* i es pot afirmar que Rousseau ja el va fer seu, al postular el contracte social. Des d'aleshores podem dir que el procedimentalisme és sinònim de democràcia.

En l'actualitat, d'acord amb Habermas, front a tota normativa conjuntural o forçada, *només tenen força legitimant, les premisses i regles comunicatives que permeten obtenir un pacte entre persones lliures i iguals: aquí roman la seva racionalitat*. Resulta secundari que aquestes premisses i regles s'interpretin en clau jusnaturalista, contractualista, en termes de filosofia transcendental, de pragmàtica lingüística o d'acord amb categories del desenvolupament de la consciència moral.

Per tant, *el progrés en l'evolució de les societats*, en el que toca a les estructures normatives, ens porta des de l'anàlisi del desenvolupament de cadascuna d'elles (desenvolupament del jo, formacions de identitat, evolució de la consciència moral, evolució de les imatges de món) a la conclusió de que *l'única forma de fonamentació possible en l'actualitat consisteix en l'explicitació de les estructures comunicatives (transcendentals) que fan possible el mode procedimental de legitimació*. Per tant, per al nostre filòsof, del que es tracta, en definitiva, és de contribuir a l'explicitació de les condicions formals de racionalitat en la justificació de normes, que ja operen de mode inconscient orientant l'evolució social.

Podem dir, per tant, que la mateixa dinàmica històrica incoa una ètica del discurs. Dit d'un altra manera: l'ètica discursiva de Habermas (universalista, deontològica, cognitivista i procedimental) és exigida en base a la teoria de l'evolució social. Alhora l'explicitació de les estructures normatives en clau comunicativa afavoreix la correcta tensió evolutiva d'aquella. En conclusió: Ètica discursiva i teoria de l'evolució social es recolzen mútuament a l'hora d'explicitar una veritable tensió racionalitzadora.

Cal afegir, que a aquest recolzament mutu entre Ètica discursiva i teoria de l'evolució social no es aliè a una teoria discursiva del Dret, donat el vincle existent entre aquesta i l'Ètica discursiva. És per això que resulta natural trobar, en l'obra del nostre autor, tota una sèrie de reflexions jurídiques primerenques, que apunten ja en els anàlisis sobre el "jusnaturalisme", al segon capítol mateix de *Theorie und Praxis*. Aquestes reflexions es mantindran al llarg de tota la seva producció, seguint la pista al *procés de "juridificació" cap al que ha derivat la societat occidental*, en clau històrica, i per tal d'abordar els requisits legitimadors de institucions nacionals i internacionals, en clau política. De fet el seu model de democràcia parlamentària i republicana, entès com un "ideal regulatiu", conforma un *cercle virtuós* amb la seva tesis de la racionalitat comunicativa i les seves derivacions ètiques i jurídiques, donat que, com ha subratllat el nostre autor arrel del debat amb John Rawls:

“Tot el que té validesa es té que poder de justificar públicament”(170).

Ara bé, la possibilitat d’una “justificació pública adequada” és indestriable d’un poder democràtic vàlid, legal i legítim, sense el qual els ciutadans no podrien participar com a membres actius de la *presa de decisions*, ni que sigui almenys en les instàncies prèvies, que es donen *en l’esfera pública*. Ara bé, aquesta validesa, legalitat i legitimitat no prové d’altre lloc que de l’acció comunicativa:

“En las sociedades modernas el derecho solo puede cumplir la función de estabilizar expectativas si mantiene una conexión interna con la fuerza sociointegradora que tiene la acción comunicativa” (171).

Habermas, com remarca Burello, és un sòlid refutador de l’autonomisme jurídic:

“Autónomo es un sistema jurídico solo en la medida en que los procedimientos institucionalizados para la producción legislativa y para la administración de justicia garantiza una formación imparcial del juicio y la voluntad común y por esta vía permiten *que penetre, tanto en el derecho como en la política, una racionalidad procedimental de tipo ético*” (172).

Democràcia, Estat de dret, equival, per a Habermas, a *debat*. Un debat que de cap manera es pot circumscriure al Parlament o a instàncies particulars:

“La política deliberativa obtiene su fuerza legitimadora de la estructura discursiva de una formación de la opinión y la voluntad que solo puede cumplir su función sociointegradora gracias a la *expectativa de calidad racional* de sus resultados. De ahí que *el nivel discursivo del debate público constituye la variable más importante*” (173).

Amb aquestes reflexions sobre els fonaments del sistema democràtic, Habermas no fa

(170) HABERMAS, J. *Debate sobre el liberalismo político*. Con John Rawls, Paidós, Barcelona, 1998, p. 161.

(171) HABERMAS, J. *Teoría y praxis*. *Estudios de filosofía social*, Op. cit., p. 149.

(172) Cfr. BURELLO, M. G. *Habermas, una introducción*, Ed. Quadrata- Biblioteca Nacional, Buenos Aires, 2013, p. 103. La cita de HABERMAS, feta també per Burello, està treta de: *Escritos sobre moralidad y eticidad*, Paidós, Barcelona, 1991, p. 172 (El subratllat és nostre).

(173) HABERMAS, J. *Facticidad y validez*. *Sobre el Derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso*, Trotta, Madrid, 2010, p. 381 (El subratllat és nostre).

més que tancar el cercle que va obrir en els inicis com a pensador, quan feia seva la investigació sobre la qüestió de l'opinió pública, o millor, "l'esfera pública" (174). En la introducció a la nova edició de *Teoría y praxis* recordava així el punt inicial de la seva carrera acadèmica, ajuntant els successius nuclis d'interès:

" En la meua introducció a *Student und Politik* i a la investigació sobre *Strukturwandel der Öffentlichkeit (Historia i crítica de la opinió pública)* he analitzat la connexió històrica entre el desenvolupament capitalista i el sorgiment i caiguda de l'opinió pública lliberal. Per una part, la ficció d'una *formació discursiva capaç de dissoldre el domini* ha estat institucionalitzada de una forma efectiva per primer cop en el sistema polític de l'Estat de dret burgès; d'altra banda, es posa de manifest la incompatibilitat dels imperatius del sistema (...) amb les exigències d'un procés democratitzat de formació de la voluntat"(175).

L'Estat de dret burgès, es va generar conjuntament amb el *principi d'opinió pública* (o publicitat), fonamentat en un públic de persones privades, educades, raonants i que gaudeixen de l'art, mitjançant el *mèdiu* de la premsa burgesa. Aquest assoliment es va aconseguir, en primer lloc, com una funció inequívocament crítica contra la praxi secretista de l'Estat absolutista, i es va ancorar en les formes processuals dels òrgans de l'Estat de dret. Doncs bé, aquest principi *d'opinió pública*, segons Habermas, s'ha reconvertit per a fins demostratius i manipuladors:

"La xarxa de comunicacions dels mitjans electrònics de comunicació de masses, teixida d'una forma cada cop més espessa, està avui en dia organitzada de tal mode que, malgrat representar tècnicament un potencial d'alliberament, *serveix més per a controlar la lleialtat d'una població despolititzada, que per a fer front al domini estatal i social*, de mode que aquest fóra reconduït pels mitjans de comunicació a una *formació discursiva i descentralitzada de la voluntat*, canalitzada d'una forma rica en conseqüències i sense obstacles" (176).

En definitiva, la integració de les societats modernes, com testimonia la mateixa història, ha passat per a l'establiment d'una solidaritat jurídicament mediatitzada entre ciutadans estranys entre sí (òbviament diferent a les comunitats ètnicament

(174) El mateix Habermas afirma a *Entre naturalismo y religión*, Paidós, Barcelona, 2006, p. 20, el següent: "La esfera pública como el espacio del trato comunicativo racional de unos con otros es el tema del que me he ocupado a lo largo de toda una vida. De hecho la tríada conceptual de esfera pública, discurso y razón ha dominado mi trabajo científico y mi vida política".

(175) HABERMAS, J. *Teoría y praxis. Estudios de filosofía social*, Op. cit., p. 15 (El subratllat és nostre).

(176) HABERMAS, J. Op. cit., p. 15 (El subratllat és nostre).

fundades) i per una concomitant formació democràtica de la voluntat en el sí d'una

esfera política desenvolupada en els circuits comunicatius, sobre la base d'associacions civils i el mitjà de la pròpia premsa de masses. Però ara mateix ens trobem, respecte a aquests requisits funcionals, per una banda, amb un procés de juridificació de la vida, en lloc del correcte sentit de marxa invers, que hauria d'assentar el dret en l'acció comunicativa. D'altra banda, els mitjans de comunicació de masses, al seu torn, estarien ara mateix defraudant el potencial tècnic d'alliberament que comporten i contribuint a bloquejar, en lloc d'afavorir, la tensió comunicativa emancipadora ideal, present en l'evolució social (177).

La mateixa dinàmica econòmica que va permetre el sorgiment de la premsa escrita, l'està col·locant ara mateix en una situació de dificultat. Amb un article que porta per eloqüent títol "Medis, mercats y consumidores: la premsa seria com espina dorsal de l'esfera pública política" (*Süddeutsche Zeitung*, maig de 2007), Habermas va intervindre en el debat sorgit en el seu país respecte a la conveniència o no de subsidiar estatalment a certs mitjans prestigiosos i amenaçats de fallida. Habermas va fer notar que va haver un temps en que el mercat va crear un escenari per a que els pensaments subversius es poguessin emancipar de l'opressió de l'Estat. Però afegeix, el mercat tan sols pot seguir acomplint aquesta funció en la mesura en que les regulacions econòmiques no penetrin en els porus dels propis continguts polítics i culturals que el propi mercat ajuda a difondre. Per això podria no resultar impropï algun tipus de subvenció a periòdics i revistes (178).

En fi, fem nostres les paraules que es deriven del propi Habermas i amb les que Burello acaba el seu llibre sobre aquest autor:

"La sociedad no debe entregar sus ámbitos de interacción y discusión en manos de aquellos sistemas cuya finalidad es justamente imponer una lógica instrumental. Desde la praxis cotidiana más trivial hasta los foros más sofisticados, la acción comunicativa es el destello de la razón humana siempre listo a encenderse y proveernos de un imprescindible componente de racionalidad libre de coerciones, aun en los tiempos más oscuros" (179).

(177) Cfr. HABERMAS, J. *Historia y crítica de la opinión pública*, Gustavo Gili, Barcelona, 1994, pp. 10 i 134.

(178) Cfr. HABERMAS, J. *¡Ay Europa! Pequeños escritos políticos XI*, Trotta, Madrid, 2009, 134-135

(179) Cfr. BURELLO, M. G. *Habermas, una introducción*, Op. cit., p. 107.

2.9 HABERMAS I LA RELIGIÓ.

Dintre les dècades de 1970 i 1980, als països occidentals es tenia la impressió de que, amb el triomf del capitalisme, l'autonomia moderna i l'auge de la tecno-ciència, les religions estaven destinades a perdre definitivament tota rellevància fins a la desaparició, sense necessitat de ser perseguides com havia passat en els sistemes polítics ateu. En l'anomenat "debat de la secularització", que aleshores va tenir lloc a diferents nivells, tot semblava corroborar definitivament l'encert de la tesi de Weber sobre el "desencantament de món" (*Entzauberung*). La famosa "mort de Déu" (*Got is tot*), i conseqüent adveniment del superhome, definitiu superador de tota heteronomia, profetitzats per Nietzsche, semblaven acomplir-se i la qüestió estava a l'orde del dia en els debats de l'alta cultura (180).

Si ens remetem ara a "l'opus màgnum" per excel·lència de Habermas *Theorie des Kommunikativen Handelns*, que, recordem, es va publicar al 1981, veiem que les al·lusions al paper social de la religió participen encara d'aquest context, amb una genèrica aposta laïcista, condicionada però a una imprescindible progressió en la maduresa i abast de la racionalitat autònoma, que l'allunya de plantejaments bel·ligerants com el de Marx-Engels i de neopaganitzacions a l'estil de Nietzsche o Heidegger. Mardones ho sintetitza d'aquesta manera:

" Mientras en el medio que representa el habla argumentativa no encuentre mejores palabras para decir aquello que puede decir la religión, tendrá incluso que coexistir abstinentemente con ella, sin apoyarla ni combatirla" (181).

De fet, en general, en aquesta fase del seu pensament, Habermas creu que la funció social pròpia de la religió, això és, produir integració social, amb el desenvolupament de la moderna democràcia, passa bàsicament a la raó comunicativa secularitzada:

"...las funciones social-integradoras y expresivas, desempeñadas principalmente por la praxis ritual, pasan a la acción comunicativa, con lo que la autoridad de lo sagrado *se ve sustituida* por la autoridad de un consenso que se acepta como fundado" (182).

180. NIETZSCHE, F. *Die fröhliche Wissenschaft*, Verlag von Ernsts Schmelzter, Chemnitz, 1882. Traduït a l'espanyol com *La Gaya Ciencia*, Akal, Madrid, 1988. Respecte al debat teològic que va abastar en aquests dècades una àmplia ressonància, s'acostuma a situar el detonant més directe en el llibre de HAMILTON, W i ALTIZER, Th. *Teología radical y la muerte de Dios*, publicat al 1966.

181. MARDONES, J.M. a *El discurso religioso de la modernidad. Habermas y la religión*, Anthropos, Barcelona, 1998, p. 66.

182. HABERMAS, J. "Crítica de la razón funcionalista", *Teoría de la acción comunicativa*, (vol. 2), Taurus, Madrid, 1987, pp. 111-112. cfr. també p. 127: "La base de validez de la tradición *se desplaza* de la acción ritual a la acción comunicativa" i a la p. 128: "La integración social se efectúa a través de un *reconocimiento intersubjetivo* de las pretensiones de validez" (Els subratllats són nostres a totes les cites).

La raó comunicativa, ja ho hem vist, cerca l'enteniment entre persones que debaten de forma racional sobre les seves pretensions de validesa normativa i només poden pretendre validesa aquelles normes que compten (o poden comptar) amb la conformitat de tots els participants en el discurs pràctic, això és l'enteniment (*Verständigung*):

“Las normas validas exigen un momento de *asentimiento* reflexivo, racionalmente motivado, de *todos los afectados*” (183).

Des d'aquesta perspectiva, la religió pertanyeria, en última instància, a una fase a superar del desenvolupament del camí cap a la societat moderna concebuda democràticament, donat que comportaria el perill de bloquejar l'acció comunicativa en la que aquesta es fonamenta. Es donaria per descomptat que el creient, que participa en el discurs, no podria entrar en l'espai desprejudiciat de l'acord racional, sinó que fixaria unes metes en l'àmbit d'aquest discurs. Per aquesta raó, Habermas exigeix al ciutadà religiós que no absolutitzi els seus judicis unilaterals (morals), sinó que accepti les condicions d'un Estat lliberal.

No obstant, aproximadament a partir de la dècada de 1990 apreciem, ja en el mateix fet de passar de meres al·lusions indirectes a veritables incursions sistemàtiques, un canvi de sensibilitat, una nova percepció de la religió en aquest ateu metodològic (i alhora admirador de Tomàs de Aquino), que no ha deixat mai de ser originari de Düsseldorf. De fet, fins i tot en les mateixes dècades dels 70 i 80, es poden trobar manifestacions aïllades menys alineables amb el laïcisme (recordem: prioritat del secular sobre el religiós o, dit d'un altra manera, subordinació d'aquest al secular o, en un altra modalització més tova: resignada coexistència) i més obertes al que podríem anomenar “laïcitat positiva”: relació complementaria entre àmbit secular i àmbit religiós, o entre ciutadania i institució religiosa. En lloc del secularisme, estaríem davant d'una secularització entesa com un “procés complementari d'aprenentatge” (184).

Aquest canvi vindria motivat per allò que el mateix Habermas anomena “consciència

183. HABERMAS, J. “Crítica de la razón funcionalista”, *Teoría de la acción comunicativa*, (vol. 2), Op. cit., pp. 133 (Els subratllats són del propi autor).

184. HABERMAS, J. *Mundo de la vida, política y religión*, Trotta, Madrid, 2015, pp. 276-278: Habermas diferencia “secular” de “secularisme”. Dit curt i ras, “secular” fa referència a un temps viscut en clau profana. Habermas el situa en línia amb l'actitud neutra pròpia del agnòstic; mentre que el terme “secularista” comporta una actitud d'afirmació ideològica polèmica, bel·ligerant, del secular, particularment contraria a la presència pública del religiós, que en els nostres temps surt de l'aixopluc ideològic i cerca justificació en l'àmbit científic.

Crec que es podria establir un paral·lelisme amb dos termes que tot i ser diferents presenten una forta sinonímia: “laic” i “laïcista”. “Laic” seria un altra manera neutra de referir-se a una persona o àmbit (Estat, escola...) no compromesos per una consagració religiosa, mentre que “laïcista” comportaria una càrrega bel·ligerant front al religiós, que cercaria la seva eradicació pública i, portat al límit, inclús privada.

de lo que falta” (185), una consciència creixent d’un dèficit amb el que el projecte modern es topa, tant a nivell comunicatiu en allò social, com cognitiu en l’ordre de la comprensió. En un article introductori a *Israel o Atenas*, Mendieta ho explicita d’aquesta manera:

“...la promesa de la modernidad se troca en malestar: alienación, cosificación, desarraigo, superficialidad, estupidez, nivelación cualitativa a resultados de la maximización cuantitativa, es decir, masificación... temor a que bajo la bandera de la globalización nos convirtamos todos en una masa homogénea y amorfa de consumidores y adoradores de la tecnología, etc.” (186).

Tot “allò que manca” té, per a Habermas, l’arrel en la precarietat del “món de la vida”. Precarietat, que si per un costat respon a un positiu augment de la desdogmatització i de les possibilitats d’exercici crític, acusa concomitantment, en paraules de l’autor:

“déficits funcionales relacionados con unos recursos de sentido, una solidaridad y una justicia, que cada vez son más escasas (y que justifican la impresión) de una *modernidad que descarrila*”, sin olvidar el mismo “reto de legitimación” al que se enfrentan gobiernos e instituciones” (187).

El nostre pensador de la totalitat social constata:

“...tendencias a la insolidaridad (a las que se suman) los riesgos manifiestos que acompañan el paso de la constelación nacional a la postnacional”, a la vez que la necesidad de “impulsos más fuertes para la acción solidaria” (188).

Sens dubte les “tendències a la insolidaritat” tenen que veure amb això que més a dalt, ajudant-nos dels anàlisis de Zigmunt Bauman, descrivíem com la desintegració ràpida i

185. HABERMAS, J. “Una réplica” a AA.VV. *Carta al Papa. Consideraciones sobre la fe*, Paidós, Barcelona, 2009, p. 215. Aquesta consciència del que manca tindria que veure amb “patologías sociales que ni siquiera dejan tras de sí el aguijón crítico de una conciencia de la enfermedad”. Op. cit., p.216.

186. MENDIETA, E. (Ed.) “La lingüistificación de lo sagrado como catalizador de la modernidad”, Introducció a *Israel o Atenas, Ensayos sobre religión, teología y racionalidad*, Trotta, Madrid, 2001, pp. 12 i 16.

187. HABERMAS, J. “Una réplica” Op. cit., pp. 226-227 (Els subratllats són nostres). Cfr., també: HABERMAS, J.- RATZINGUER, J. *Dialéctica de la secularitzación: sobre la razón y la religión*, Encuentro, Madrid, 2006. Aquí Habermas explicita el que entén per una “modernitat descarrilada”, a saber: un programa de racionalització cultural i social autodestructiu, que aboqui a un “exhauriment de les “fonts de solidaritat” i a un malbaratament del vincle social o “llaç unificador”. A més, addueix dos símptomes que poden alertar a aquells que estiguin temptats de no voler veure-ho: la proliferació d’armes de destrucció massiva i les manipulacions genètiques alienes a tota ètica.

188. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 219 i 222.

inessant de les xarxes de seguretat tradicionals, teixides a partir dels llaços, les obligacions i els compromisos humans, així com una concomitant incertesa provocada per la conversió d'allò que abans eren nexes potents en llaços provisionals i fràgils (189); però Habermas afegeix una referència a causes, que agafades a diferents nivells i des de diferents perspectives (més a dalt parlàvem de l'arrel que és el món de la vida), les podríem concretar en aquest punt mitjançant la següent cita:

“La desolidarización en varios sectores de la sociedad crece de manera tanto más imparable cuanto mayor es la urgencia de los imperativos del mercado en la forma de costes-beneficios-cálculos o de competencia de prestaciones en ámbitos de la vida cada vez más variados y que constriñen a los individuos, en su trato con los demás, a una postura objetivizadora” (190).

És el que en altres llocs anomena de forma genèrica “invasió del món de la vida per part del subsistema economia”. Però concretant encara més en la identificació de les causes:

“Parece que se ha abierto un abismo entre una conciencia moral quisquillosa y la impotencia frente a la extensión de una conducta estratégica que es aceptada estructuralmente” (191).

S'estaria aquí assenyalant una falla entre l'observança (o almenys la voluntat d'observança) individual dels deures morals, respecte a la realització solidària de metes col·lectives, o la defensa cooperativa front a amenaces col·lectives. Per això es fa entenedora aquesta reacció defensiva tant generalitzada en els nostres temps:

“...la vuelta a lo privado y la represión de disonancias cognitivas dolorosas” (192).

I tot això, havent de mantenir un *statu quo* polític ja de per si complicat, en plena configuració política d'una societat global multicultural emergent amb un repte major de cohesió. Citant novament de forma literal a Habermas:

“Lo más inquietante es que estas tendencias hacia la desolidarización tienen como telón de fondo un escenario que exige no sólo el mantenimiento del *statu quo* político sino, además, la configuración política de una Sociedad global multicultural en pleno surgimiento” (193).

Tanmateix, no calia esperar al segle XXI per a prendre consciència de las “debilidades

189. Cfr., cap. 2.5: “Fites de la teoria de l'acció comunicativa”.

190. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 218.

191. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 218.

192. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 219.

193. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 219.

motivacionales de la moral racional” (194), com indica el propi Habermas:

“(Ya) Kant percibió como un déficit crucial la incapacidad de la razón práctica para fundar la realización solidaria de metas colectivas, por no decir la defensa cooperativa frente a peligros colectivos, de manera tan irrefutable y efectiva como la observancia individual de los deberes morales. Y sostuvo que la apropiación filosófica de las tradiciones religiosas era el camino para superar este déficit” (195).

En definitiva, si es vol reconduir la deriva instrumental, contribuint a potenciar la raó comunicativa, en el si d’una ambivalent societat moderna necessitada d’humanització, i de l’esperança de la promesa i del consol, tant respecte a les contingències personals com respecte a la realització de la reconciliació i redempció d’un món injust, no es pot menysprear certa comprensió i transmissió del potencial de les tradicions religioses. D’aquesta manera es podria anivellar la dicotomia immanència/transcendència en base a una estructura comunicativa que permeti als éssers humans anar més enllà de la seva naturalesa accidental, empírica, per a trobar-se uns als altres indirectament, és a dir, a través de quelcom objectiu que ells mateixos no són. Amb motiu del vuitanta aniversari de Gershom Scholem, Habermas va formular aquesta idea de la següent manera:

“Entre las sociedades modernas, solo aquella que pueda introducir contenidos esenciales de sus tradiciones religiosas -que salen de lo meramente humano- en los recintos de lo profano podrá salvar también la sustancia de lo humano” (196).

A l’hora de concretar en què podria contribuir la religió a aquesta “salvació de la substància del humà”, des d’un anàlisi del “pensament postmetafísic”(197) es podria afirmar en clau teòrica que, malgrat que cap religió (com tampoc cap filosofia) pot pretendre una visió de món totalitzant i per tant hegemònica, continua resultant impossible un anàlisi cabdal de les principals dinàmiques socio-polítiques en les diverses regions del món present sense tenir en compte el factor religiós. A més, trobem en les religions un “potencial semàntic i simbòlic” que, convenientment *traslladat o traduït* a un llenguatge secular accessible a tots, pot fer préstecs ara mateix a altres àmbits no genuïnament religiosos i convertir-se en un bé general i

194. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 221.

195. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 223.

196. HABERMAS, J - RATZINGUER, J. *Dialéctica de la secularitzación: sobre la razón y la religión*, Encuentro, Madrid, 2006.

197. Cfr., HABERMAS, J. “Nachmetaphysisches Denken” publicat en espanyol amb el títol “Religión y pensamiento posmetafísico” a *Mundo de la vida, política y religión*, Op. cit., pp. 108-158.

social, deixant així la seva particular petjada en la vida pública i cultural. Si per una banda Habermas està convençut de que l'Estat liberal no necessita més justificació que la que li atorga la mateixa pràctica democràtica, definida com un "mètode de producció de la legitimitat per la legalitat" (198); té també consciència de que: "resulta també en interès del propi Estat constitucional el tractar amb respecte i cura a totes aquelles fonts culturals de les que s'alimenta la consciència normativa de la solidaritat dels ciutadans". La democràcia depèn d'actituds morals que deriven de *fonts prepolítiques*, entre elles, per exemple, de projectes religiosos. Com a teló de fons i font motivacional, aquestes actituds acompleixen un paper important en el desenvolupament de la democràcia, encara que no puguin valdre com a models normatius propis, ni el govern estigui autoritzat per a entrar en la concurrència de les diverses comunitats de creients. Però si els ciutadans seculars no accepten concórrer en la societat civil i en l'esfera pública política a la mateixa alçada que els seus conciutadans religiosos en qualitat de ciutadans religiosos, si els ciutadans seculars desestimen, a causa de la mentalitat religiosa, prendre's de debò a aquests conciutadans, recauen en un mer *modus vivendi* i se'n surten de la base del reconeixement de la ciutadania en el seu conjunt, és a dir del principi d'inclusió igualitària com a fonament de la aconfessionalitat estatal (199). No es tracta, per tant, únicament de que els conceptes fonamentals de la història de l'esperit hagin sorgit en àmbit religiós i per tant no se'ls pugui comprendre suficientment sense tenir en compte aquest factor, sinó que hi ha *fonts no assecades de significat, arguments morals, continguts semàntics específics* que poden ser rellevants per al correcte modelat de les societats modernes, arribant a desenvolupar inclús una funció important en l'àmbit de la vida pública. Cal, com adverteix el mateix Habermas en un paràgraf, que és necessari citar "in extenso":

"(Es necessari)...no confundir la neutralidad del poder del Estado con la exclusión de las declaraciones religiosas de la esfera pública política. La neutralidad ideológica del Estado no habla en contra de la admisión de las declaraciones religiosas sobre la esfera pública política, si los procesos institucionalizados de asesoramiento y de decisión a nivel de los parlamentos, tribunales, ministerios y autoridades administrativas permanecen claramente separados de la participación informal de los ciudadanos en la comunicación y en la formación de la opinión públicas. La "separación de Estado e Iglesia" reclama entre ambas esferas un filtro que solo deje pasar las aportaciones "traducidas", es decir, las aportaciones seculares, desde el vocerío babilónico de la esfera pública a las agendas de las instituciones estatales." (200)

198. En això coincideix amb el positivisme jurídic, però a diferència d'aquest plantejament Habermas sosté un concepte de legalitat no decisionista. HABERMAS, J.-RATZINGUER, J. *Dialéctica de la secularització: sobre la razón y la religión*, Op. cit, p.28.

199. Cfr. HABERMAS, J. *Mundo de la vida, política y religión*, Op. cit., p. 278

200. HABERMAS, J. *Mundo de la vida, política y religión*, Op. cit., pp. 277-278 (Els subratllats són nostres).

Totes aquestes consideracions l'han portat a concebre la religió com un actiu a no menysprear. Ja a l'any 2001, al rebre el Premi de la pau dels llibreters alemanys, va sorprendre a l'auditori, plantejant la qüestió de la importància de les religions respecte a les qüestions morals suscitées en les societats secularitzades (201). No hi ha cap dubte que des d'aleshores ha marcat profundament el debat respecte al paper i el significat social de la religió, donant curs al terme de "postsecular" com a qualificatiu adequat per a la societat actual (202).

Es tracta de reintroduir la religió, si no ja dins dels límits de la raó com en el moment més pagat de sí de la il·lustració, sí dintre de la racionalitat rebaixada, discursiva i consensual, emancipadora però menys, sense radicalismes postmoderns, pròpia del plantejament neomodern habermasià. El nostre pensador reacciona tant contra una devaluació secularista de la religió com contra les noves formes d'obscurantisme, fonamentalisme, misticisme anàrquic, irracionalisme religiós i coses per l'estil, que pul·lulen abonades per la confusa postmodernitat.

Conscients de tot això s'imposaria la recepció positiva de les comunitats religioses i les Esglésies enteses com a:

"...comunidades de interpretación, que renunciando a la autoridad espiritual, aporten argumentos orientados al creyente en su papel como ciudadano del Estado, que podría realizar un papel activo en la vida política y tener su agenda propia" (203).

Referir-se a la societat present com a "societat postsecular" comportaria essencialment el pas a un nou estadi caracteritzat no només per la superació de tota pansida bel·ligerància laicista o secularista, sinó per la *positiva implicació en la perpetuació de les religions, cercant un diàleg constructiu amb elles, una reciprocitat comunicativa, "un procés complementari d'aprenentatge"* (204), sense els quals tant l'àmbit laic com l'àmbit religiós s'esfondren. De fet, com recorda Isidoro Reguera en base al que l'edició de *Israel o Atenas* va representar:

"el mateix pensament sense religió es queda buit i la religió sense pensament es queda muda" (205).

Una frase que evoca inevitablement la coneguda afirmació kantiana de la imprescindible

201. HABERMAS, J. *Glauben und Wissen: Ansprachen aus Anlass der Verleihung*, Premi de la pau dels llibreters alemanys, Frankfurt del Meno, 2001.

202. HABERMAS, J. *Mundo de la vida, política y religión*, Op. cit., p. 195.

203. REGUERA, I. "Ateísmo metódico", *El País* (Babelia - Filosofía), 3 de Noviembre de 2001.

204. HABERMAS, J. "Dialéctica de la ilustración: Secularización como proceso complementario de aprendizaje" a *Mundo de la vida, política y religión*, Op. cit., p. 277 (El subratllat és del propi autor).

205. REGUERA, I. "Ateísmo metódico", *El país*, sábado 3 de Noviembre de 2001.

cooperació entre concepte i intuïció per a que hi hagi coneixement (206). En definitiva:

“Israel i Atenes, continuen essent *impensables l’una sense l’altra*” (207).

En base a tot el que portem dit i com a conclusió podem subscriure la tesis de Mendieta que afirma en relació a Habermas una valoració sempre present de la religió, en contra d’aquells que afirmen una ruptura temporal entre una valoració positiva primer i negativa després (208); però amb la puntualització, que comporta alhora assumir els anàlisis dels alemanys Michael Reder i Josef Schmidt (209), de que aquesta consciència sostinguda de que en el religiós, per dir-ho sintèticament amb les pròpies paraules de Habermas, hi ha un potencial cognitiu, un potencial de veritat, així com la presència de motius i actituds que “venen bé a tots” (210), evoluciona des d’una

206. La coneguda afirmació kantiana, citada literalment, és com segueix: “Els conceptes sense intuïcions són buits, les intuïcions sense conceptes són cegues”.

KANT, I. *Crítica de la Raó Pura*, A, 51.

207. HABERMAS, J. “Una réplica”, Op. cit. p. 226 (Els subratllats són nostres).

208. MENDIETA, E. “La lingüistificación de lo sagrado como catalizador de la modernidad”, Introducció a *Israel o Atenas, Ensayos sobre religión, teología y racionalidad*, Trotta, Madrid, p. 27.

209. REDER, M. , Josef SCHMIT, J. “Habermas y la religión” a HABERMAS, J. *Carta al Papa*, Op. cit. pp. 13-51. Entre nosaltres també J. M. MARDONES a *El discurso religioso de la modernidad. Habermas y la religión*, Op. cit., aborda la qüestió en base a una diferenciació d’etapes, que tindria el seu eix en la TAC, però amb un marcat accent crític respecte a una pretesa visió reductiva no superada de Habermas respecte a la religió: “El balance es negativo para la pretensión habermasiana de ser el heredero filosófico de la significatividad religiosa”. Op. cit., p. 14. És un debat que desborda el perímetre del nostre objecte d’estudi i, per tant no pretenem dir l’última paraula, però en base al que portem dit si que es suscita, si més no, la qüestió: És realment aquesta la pretensió de Habermas respecte a la religió? No es tractaria més bé d’una pretensió menor de comunicativitat entre instàncies seculares i religioses? En qualsevol cas és aquesta línia d’aportació la que resulta determinant per al nostre treball.

210. MENDIETA, E. “La lingüistificación de lo sagrado como catalizador de la modernidad”. Art. cit., p. 14.

En el curs d’una entrevista el propi Habermas dona exemples d’aquest potencial de les religions que facilita continguts i motivacions a una raó secular: “...en Occidente el cristianismo no solo ha satisfecho las condiciones cognitivas de partida necesarias para las *estructuras* modernas de la conciencia, sino que ha aportado aquellas motivaciones que fueron el gran tema de la investigación sobre la ética económica emprendida por Max Weber. El cristianismo representa para la autocomprensión normativa de la modernidad no solo una forma precursora o un catalizador. El universalismo igualitario, de donde provienen las ideas de libertad y convivencia solidaria, así como las de forma de vida autónoma y emancipación moral de la conciencia individual, derechos humanos y democracia, es (segueix en la nota de la pàgina següent)

posició tàcitament alineada en context secularista il·lustrat no qüestionat, de subordinació assimiladora del religiós per part del laic, a una posició de reciprocitat comunicativa en la que trobem un reconeixement mutu, un procés *complementari* d'aprenentatge, en el sí d'una última irreductibilitat i independència:

“Jerusalén, Atenas y Roma o, en otras palabras, la tensión característica entre monoteísmo, ciencia y tradición republicana que Occidente debe mantener sin intentar asimilar un polo al otro (...) Lo mismo a nivel global entre las diferentes culturas y religiones mundiales (...) la tensión tiene que ser *estabilizada*, no puede ser superada (...) la filosofía, incluso en su forma postmetafísica, no podrá ni sustituir, ni eliminar la religión” (211).

Habermas en lloc de ser condicionat pel propi context el revisa críticament per a reacondicionar-lo, *promovent* (212) l'accés a un nou temps, el d'una societat postsecular, l'única que pot enfrontar els reptes radicals amb els que es troba la nostra encreuada històrica.

directamente una herencia de la ética judía de la justicia y de la ética cristiana del amor (...) La idea de un Dios oculto, a la vez creador y salvador, significaba, frente a las primeras narraciones mitológicas, la irrupción de una perspectiva completamente diferente: con ello el espíritu finito obtenía un punto de vista que trascendía todo lo intramundano. Con la modernidad el sujeto se apropia del punto de vista de Dios, de tal modo que emprende dos importantes idealizaciones. Por una parte, objetiva la naturaleza exterior como la totalidad de estados y acontecimientos vinculados de manera legaliforme y, por otra parte, extiende el mundo social conocido hasta la comunidad inclusiva e ilimitada de todas las personas que actúan con conciencia de sus acciones. De este modo se abre bidimensionalmente el acceso a la penetración racional del mundo opaco: la racionalización cognitiva de una naturaleza objetivada en su conjunto y la racionalización en términos social-cognitivos de la totalidad de las relaciones interpersonales reguladas moralmente”. Entrevista de Eduardo Mendieta a Habermas: “Un dialogo sobre lo divino y lo humano” a *Israel o Atenas, Ensayos sobre religión, teología y racionalidad*, Op. cit., pp. 184-185 (El subratllat és del propi autor).

211. HABERMAS, J. *Israel o Atenas, Ensayos sobre religión, teología y racionalidad*, Op. cit., p. 192 i 200.

212. HABERMAS, J. *Mundo de la vida, política y religión*. Op. cit, p. 277: “ El cambio de actitudes epistémicas es el resultado de un proceso de aprendizaje . Y los procesos de aprendizaje pueden promoverse, pero no exigirse moral ni jurídicamente”.

Cfr. també en el mateix sentit: HABERMAS, J. “La religión en la esfera pública. Los presupuestos cognitivos para el ‘uso público de la razón’ de los ciudadanos religiosos y seculares”, a *Entre naturalismo y religión*, Paidós, Barcelona, 2006, pp. 121-155.

III. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, ANÀLISI DELS CONTINGUTS EDITATS: PERSPECTIVA DEL MISSATGE

3.1. APROXIMACIÓ A LA INVESTIGACIÓ QUALITATIVA I JUSTIFICACIÓ DE LA MOSTRA

En aquest apartat tractem els aspectes metodològics qualitius que s'han utilitzat per aproximar-nos al text mediàtic, en aquest cas al tractament de la informació religiosa a la premsa d'Espanya i de Catalunya de l'any 2012. S'han utilitzat diverses metodologies qualitatives pròpies de la sociologia de la comunicació per aplicar-les al text mediàtic. La diversitat de metodologies manté un paral·lelisme amb la proposta de la teoria de l'acció comunicativa de Habermas, que s'insereix en la metodologia comprensiva de Habermas.

Abans d'entrar en l'aplicació de cadascun dels aspectes metodològics, descriurem els objectius i plantejaments proposats per utilitzar els mètodes qualitius a partir dels plantejaments teòrics dels investigadors Roger D. Wimmer i Joseph R. Dominick¹. La investigació qualitativa sempre ofereix una aproximació més profunda i més interpretativa sobre el text mediàtic. La tècnica utilitzada és l'entrevista oberta o intensiva a membres de diverses confessions i que representen les majoritàries a Catalunya, tots els integrants del GTER (Grup de Treball Estable de les Religions). També s'ha emprat aquesta tècnica per a les entrevistes als periodistes més especialitzats en l'àmbit religiós, que van tractar-la durant molts anys o que actualment tracten la informació religiosa. En aquest treball s'han volgut incloure les entrevistes als diversos directors generals d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya, per tal d'oferir una visió institucional de les relacions de les confessions religioses, tant les confessions amb més arrelament com les minoritàries amb els mitjans de comunicació.

Abans d'observar els resultats de l'aplicació de les tècniques, descriurem els aspectes del procés d'investigació qualitatiu respecte del quantitatiu a partir de la descripció de Wimmer i Dominick:

1. Paper de l'investigador. En l'anàlisi qualitativa, l'investigador interpretatiu és també una part integrant de les dades; de fet, sense la participació activa de l'investigador, no existeix la informació.
2. Disseny. El disseny qualitatiu evoluciona durant el procés i s'ajusta o es modifica segons va avançant.
3. Acotació de l'espai. L'investigador qualitatiu elabora els treballs en el terreny natural propi que rodeja els assumptes observats, i intenta captar el curs dels esdeveniments sense controlar les variables alienes.

¹ Wimmer, R.D., i Dominick, J. R. (1996): *La investigación científica de los medios de comunicación. Una introducción a sus métodos*. Barcelona, Bosch Casa Editorial – Wimmer, R.D., i Dominick, J.R. (2001): [*Introducción a la investigación de medios masivos de comunicación*](#). Mèxic, International Thomson, cop., 6a edició, p.104

4. Instruments de mediació. El principal instrument de la investigació qualitativa és el mateix investigador. La investigació qualitativa és el mateix investigador, el principal instrument, i cap altre analista pot substituir-lo.
5. Formulació de teories. La teoria qualitativista desenvolupa teories en relació amb el seu procés d'investigació: la teoria "canalitza les dades" i emergeix formant part del procés de recerca; evoluciona a partir de les dades al mateix temps que el recopila.

Per delimitar l'extens univers d'estudi i atenent a l'anàlisi dels continguts religiosos de la premsa autonòmica catalana i estatal espanyola, farem una selecció de la mostra i dels casos que cal investigar. La selecció es durà a terme a partir de la classificació de les cinc variables de l'anàlisi qualitativa i dels vuit diaris en l'àmbit territorial espanyol i català seleccionats en el període de l'any 2012. Les eines de recerca de recull de les peces periodístiques van ser l'ús de l'hemeroteca especialitzada en recopilació de publicacions periòdiques, a més de notícies dels diaris seleccionats en línia. Per una raó d'extensió, investigarem una part de l'univers de notícies per obtenir conclusions aplicables en conjunt. Consisteix en una selecció d'una porció de la realitat per estudiar-ne la totalitat, una pràctica pròpia de les ciències socials, que es du a terme amb l'objectiu que la mostra representi d'alguna forma un univers definit en la recerca². El tipus de mostreig aplicat està en relació amb l'estratègia extensiva, ja que en la nostra recerca hi ha una gran quantitat de casos per investigar.

Les unitats d'anàlisi del nostre estudi són les notícies religioses de l'any 2012, en la premsa editada a Barcelona i en la premsa editada a Madrid. Atenent a l'ampli ventall d'unitats, s'ha escollit una manera de seleccionar les unitats o casos d'anàlisi fonamentada en la selecció no probabilística.

Tal com ens indica Jaume Soriano en la seva obra bàsica *L'ofici del comunicòleg* (2007)³, el tipus de mostreig no probabilístic segueix estratègies més extensives en les quals no és tan rellevant la vessant més matemàtica o estadística. Els criteris que es destaquen en aquest tipus de mostreig són l'exemplaritat i la representativitat de les unitats o casos, sense seguir criteris estadístics o matemàtics. Aquestes formes no probabilístiques de mostreig estan associades a les recerques de tipus exploratori i qualitatiu, per una qüestió de facilitat i flexibilitat en l'aplicació. Possiblement, des d'un punt de vista estadístic són mostres que presenten limitacions en generalitzar les conclusions que es deriven dels resultats, ja que les mostres no probabilístiques són molt sensibles a la diversitat de continguts de tot l'univers objecte d'estudi⁴. Aquesta tipologia de mostreig ha de reflectir de forma acurada la diversitat de continguts per tal que els resultats s'ajustin als problemes del plantejament de la nostra recerca. El reflex de la pluralitat de continguts és un dels principals requisits i criteris per decidir la dimensió de la mostra.

² Soriano, Jaume (2007): *L'Ofici del Comunicòleg. Mètodes per investigar la comunicació*. Vic: Editorial Eumo de la Universitat de Vic, p. 66

³ Soriano, Jaume (2007): *Op. cit.*

⁴ Soriano, Jaume (2007): *Op. cit.*, p. 72

3.2. MARC TEÒRIC DE L'ANÀLISI DEL *FRAME* I APROXIMACIÓ METODOLÒGICA

L'anàlisi dels marcs interpretatius, també denominat *frame analysis*, no representa una metodologia d'anàlisi de contingut estricta. En línies generals se circumscriu a la perspectiva interpretativa. La base d'aquest mètode se situa en la consideració que les persones comprenem el nostre entorn mitjançant marcs interpretatius o *frames* de tipus cultural.

Molts acadèmics situen l'obra d'Erving Goffman (1974)⁵ per referir-se a un dels fundadors de l'estudi del *framing*, tot i que hi ha altres autors com Van Gorp (2007) que situen aquest mètode d'investigació en teories anteriors a la psicologia social. Des de la perspectiva de Goffman, el *frame analysis* se situa en l'estudi de l'organització de l'experiència, en què l'escenari és la vida quotidiana, on les persones organitzem el nostre món. Es tracta d'un tipus d'anàlisi que tracta d'identificar els principals esquemes o patrons cognitius, mitjançant els quals la gent organitza el món i es comunica. Per la seva banda, Goffman⁶ considera que les persones no podem submergir-nos en el nostre entorn de forma completa i assimilar la informació total, per això apliquem uns marcs primaris o primitius. Per mitjà d'aquests marcs primaris es classifica la informació i s'interpreta per donar sentit a la informació que rebem. Una perspectiva interpretativa que ha tingut influència en els estudis de comunicació, sobretot en l'àmbit de la comunicació política, en què s'ha aplicat més aquest mètode i també en l'anàlisi de les notícies.

La investigació acadèmica de la pràctica periodística de la dècada dels anys seixanta i setanta va estar dominada pel corrent objectivista, que consistia a copsar la realitat sense distorsions i sense interpretacions. Es tractava d'un domini de l'objectivisme en el procés de comunicació que va anar derivant cap a una nova visió. Aquesta visió nova s'insereix en la teoria del *framing* o marc interpretatiu a partir del concepte de *marc* o *frame* de Goffman, en el qual es produeix el trencament amb la posició objectivista. En aquest nou estudi del procés comunicatiu de l'anàlisi del *frame* ens acostem a una visió interpretativa. L'estudi del *frame* no pertany tan sols a l'àmbit periodístic, els seus orígens pertanyen al context de la sociologia interpretativa i la psicologia. Pilar Giménez i Mª Rosa Berganza (2009) aborden el concepte de *frame* i n'expliquen els orígens a partir de la psicologia cognitiva de Bateson:

El concepto de frame aparece por vez primera en el ámbito de la psicología cognitiva de Bateson, quién lo utilizó para explicar cómo las personas, cuando conocen se fijan en unos aspectos de la realidad y obvian otros. Así, este autor se refirió al frame en sentido figurado haciendo alusión a un "marco" que permite distinguir el cuadro de la pared en el que cuelga⁷.

⁵ Obra citada a Castelló, Enric (2008): *Identidades Mediáticas: Introducción a las teorías, métodos y casos*. Barcelona. Editorial UOC, p.192

⁶ Assumexo síntesi a partir de l'obra Castelló, Enric (2008): *Identidades Mediáticas: Introducción a las teorías, métodos y casos*. Barcelona. Editorial UOC, p.192

⁷ Giménez, Pilar; Berganza, Mª Rosa (2009): *Género y Medios de Comunicación. Un análisis desde la Objetividad y la Teoría del Framing*. Madrid. Ed. Fragua, p. 52

Bateson reforça la posició cognitiva definint els marcs com uns instruments de la ment a partir dels quals s'aprofundeixen les diferències i les formes diferencials de les coses o el text. Des d'aquest àmbit de la psicologia social, passarem a l'àmbit més sociològic de la mà d'Erving Goffman. En l'obra de Goffman *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience* de 1974, citada en l'obra de Berganza i Giménez⁸, apunta que Goffman aplica el concepte de *frame* i que es remet al fet que la realitat no és allò essencial. Allò bàsic a què ens hem de remetre és com la realitat és interpretada i valorada per l'individu. La informació sempre és emmarcada i interpretada dins el seu context. Particularment Goffman entén el *frame* com a marc i com a esquema per designar el context de la realitat i l'estructura mental que incorpora dades externes objectives. Goffman segueix la proposta de Bateson sobre la definició de marc. A partir del seu criteri conclou que les definicions d'una situació s'elaboren d'acord amb els principis d'organització dels esdeveniments socials i la nostra participació subjectiva. El marc o *frame* és el terme que Goffman empra per referir-se a aquests elements o principis bàsics que es poden identificar. La seva expressió "anàlisi de marc" és un eslògan per referir-se en aquests termes a l'examen d'organització de l'experiència (Goffman, Erving, 2006)⁹. Goffman, en la seva obra revisada i traduïda *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia* del 2006, intenta dissenyar un marc de referència per a l'organització de l'experiència, no tracta ni l'organització social ni l'estructura social: "No me ocupo de la estructura de la vida social, sino de la estructura de la experiencia que los individuos tienen en cualquier momento de sus vidas sociales."¹⁰ En aquesta obra bàsica de *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*¹¹ de Goffman mostra exemples de la premsa i de llibres. Aquí es refereix als fets relatats a la premsa i als mitjans com un disseny preestablert dels esdeveniments publicats, els quals responen a les pròpies demandes construïdes a partir de tipificacions i principis estandarditzats. Per Goffman, el relat d'aquestes històries socials demostren la capacitat de la nostra comprensió convencional per abordar el complex potencial de la vida social i la seva enorme experiència. La nostra comprensió del món és limitada i, per tant, necessitem aquests principis organitzatius per comprendre'l. Aquests principis organitzatius serveixen per prevenir l'allau d'històries diàries i són una defensa davant la complexitat del món. Per això, s'ha abordat la teoria del *framing* o el *frame analysis* des de tres nivells diferents: el procés productiu, com és processada la informació i els efectes que produeix en l'audiència. En aquest sentit, Goffman explica que en la nostra comprensió del món hi apliquem uns marcs de comprensió primaris que formen judicis sobre els fets i anticipen les expectatives sobre el que esdevindrà¹². Goffman en aquesta obra fonamental segueix molt de prop els

⁸ Giménez, Pilar; Berganza, Mª Rosa (2009): *Op. cit.*, p. 53

⁹ Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p.11

¹⁰ Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 14

¹¹ Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas

¹² Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 41

estudis de Bateson sobre el comportament animal, sobre una transformació d'una acció real al joc, fonamentada en una pauta que té sentit en els seus propis termes. Aleshores indica un concepte clau en l'anàlisi del marc o del *frame*, que és la transposició de clau o *the key*¹³. Fa referència a un conjunt de convencions, a través de les quals una activitat dotada de sentit per un marc de referència primari es transforma en pautat o esquematitzat respecte a aquesta activitat. Aquesta transformació és considerada pels participants com una interpretació molt diferent, i, per això, Goffman el denomina canvi o transposició de claus (*Keyings*)¹⁴. Bateson s'hi aproxima des de l'observació dels animals; tanmateix, aquest concepte de clau o *the key* traslladat al dels mitjans de comunicació, significa que la representació que fan de la realitat sempre segueix un guió o esquema determinat i, per tant, sempre està acompanyada d'un context. Erving Goffman assenjala diverses definicions respecte a aquest concepte de "transposició de claus" (*Keyings*). Tanmateix, pels nostres objectius en l'anàlisi de notícies podem adoptar dues definicions:

a) Transformación sistemática a través de un material que ya posee sentido de acuerdo con un esquema de interpretación, y sin el cual la transposición de claves no tendría sentido.

b) El paso de una clave a otra no se limita a los acontecimientos percibidos dentro de una determinada perspectiva. Sin embargo, se admite que los acontecimientos percibidos dentro de un esquema natural parecen menos proclives al cambio de claves que aquellos percibidos bajo un esquema social¹⁵.

Aquí el que indica Goffman és que en una "transformació de clau" aporta alguna cosa que no passa literalment, però davant d'aquesta escenificació sembla que els fets transcorrin realment. Tot això, traslladat en l'àmbit de la mediatització o del tractament dels mitjans, els fets són percebuts sota uns esquemes primaris que introdueix un fet transformat i que canvia la percepció en el lector. Per Goffman, en la "transformació de clau" s'uneixen fets percebuts sota una perspectiva primària i esdeveniments transformats.

Des de la definició inicial de Goffman han sorgit moltes interpretacions i estudis sobre la investigació del *frame*. D'una banda, alguns estudiosos que interpreten el *frame* des d'un punt de vista ideològic, en què intervenen factors individuals com: ideologia política, edat, educació, valors, etc. D'altra banda, per alguns investigadors el *frame* depèn de factors sociològics o organitzatius propis dels mitjans: línia editorial, interessos empresarials, ideologia i selecció d'informacions del dia. Els estudiosos Shoemaker i Reese citats en l'obra de Pilar Giménez i Mª Rosa Berganza assenyalen que "les perspectives de la realitat que ofereixen els mitjans de comunicació depenen de factors: objectius i subjectius, els quals intervenen en la producció de les notícies."¹⁶

¹³ Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 46

¹⁴ Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 47

¹⁵ Edició revisada: Goffman, Erving (2006): *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 48

¹⁶ Giménez, Pilar; Berganza, Mª Rosa (2009): *Op. cit.*, p. 53

Els factors subjectius comprenen des de característiques personals dels periodistes: tendències polítiques, ideologia, valors, educació, etc. Pel que fa als factors objectius, inclouen l'ús de les fonts, les pràctiques rutinàries del mitjà: criteris de noticiabilitat, estil informatiu, la infraestructura del mitjà (personal, organització de seccions, propietat del mitjà i altres elements externs). A més, en els factors objectius trobem les seccions dels diaris, editorials, extensió, disseny, fonts d'informació, fotografies, la pàgina o els titulars. Aquests factors representen formes que té el diari per emmarcar i enquadrar les informacions. Això, en general, provoca que la separació clàssica en el periodisme, entre informació i opinió, sigui més confosa i poc diàfana.

La teoria del marc o del *framing* posa l'accent en el fet que el periodista, a causa de les experiències personals o ideologia, interpreta la realitat dintre dels seus paràmetres subjectius. La realitat passa a través del subjecte, que per mitjà d'una sèrie de filtres (subjectius i objectius) interpreta la realitat; per tant, això genera que un mateix text no sigui interpretat de la mateixa forma per dues persones. En les investigacions del *framing* se subratllen aquests aspectes: per un costat, el treball periodístic, la seva incidència subjectiva i l'organització del mitjà; per un altre costat, la formació de marcs interpretatius que es donen en el receptor de la notícia que rep la informació i descodifica d'una determinada manera, dins un context i a partir del seus esquemes cognitius. A més, aquesta mena d'investigació pot inserir-se en la teoria dels efectes dels lectors, que sempre posa més l'accent en el "com" que en el "què". Tot això respon a la importància que la lògica mediàtica ofereix al format. El disseny i l'ordenació del relat explicarien els marcs interpretatius. En l'aplicació d'aquesta lògica el més important no és la fidelitat a la realitat, sinó en el mateix relat.

En termes generals, el *framing* fa referència a la manera com un tema determinat pot tenir una influència diferent en l'audiència depenent de com està tractat en els mitjans de comunicació. És una forma d'investigació dels discursos mediàtics que pot encabir-se en la teoria dels efectes. Per tant, la metodologia del *framing* es focalitza en la manera com els mitjans presenten els temes socials i com la manera de presentar-los condueix l'audiència a una interpretació diferent dels fets.

Pilar Giménez i Rosa Berganza (2009)¹⁷ citen Tuchman com un altre dels autors que inicien els estudis del *frame*. Juntament amb Goffman, van ser els iniciadors de l'estudi dels *frames*. Tuchman concep les notícies com un "marc" i compara la notícia amb una finestra des d'on podem observar la realitat. L'observació des d'aquesta finestra varia en funció de si és gran o petita, en funció de l'opacitat del vidre, així mateix l'escena depèn des d'on se situï un, lluny o a prop. Utilitza aquesta metàfora per establir una similitud amb les actituds professionals del periodista, del marc interpretatiu, resultat de l'organització i la seva influència en el periodista, que a través d'un procés de socialització genera el producte informatiu¹⁸. L'estudi de Tuchman se centra en l'efecte que produeix el treball del periodista, l'organització i els mitjans sobre la notícia, que faran variar el producte final. Tuchman estudia els factors més externs que configuren el producte final, però també els més interns com les fonts del periodista, el llenguatge, l'estil i la ideologia. Així:

¹⁷ Giménez, Pilar; Berganza, Mª Rosa (2009): *Op. cit.*, p. 53

¹⁸ Giménez, Pilar; Berganza, Mª Rosa (2009): *Op. cit.*, p. 55

También el lugar donde se cubra la noticia, la organización de las secciones, o cómo se catalogue en la redacción producirán un tipo de tratamiento u otro: si la noticia es considerada de gran interés tendrá una cobertura distinta que si se considera de importancia menor; asimismo, no será lo mismo que un evento se cubra desde una sección u otra del medio informativo¹⁹.

En les diverses definicions sobre el *frame analysis* es constata que no és una aproximació textual a l'estudi de la comunicació, sinó que és una aproximació discursiva i interpretativa. Per exemple, segons les definicions d'alguns autors com Robert Entman (1993), el *frame* és determinat pels resultats i els efectes:

To frame is to select aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation²⁰.

Una altra de les definicions interessants és la de David Morley (1976). Aquest acadèmic va afirmar que el *framing* és important per examinar "el concepte bàsic del marc o *framework*, a través del qual els esdeveniments són presentats i com a conseqüència se'ls dona un significat dominant en relació a un altre"²¹.

Altres acadèmics com Gamson i Modigliani (1989) van definir el *frame* com la "idea central que organitza per donar sentit els esdeveniments rellevants, suggerint el que està en qüestió."²² El *frame* central sempre és proposat pel paquet de metàfores o "media package" i altres recursos dintre el discurs mediàtic.

Una altra de les definicions rellevants de Goffman indica que els *frames* ajuden a classificar i permeten que l'audiència localitzi, percebi, identifiqui i etiqueti l'infinut nombre de casos o fets que són definits dintre els límits del *frame*. D'una banda, altres acadèmics com Hertog and McLeod comprenen l'anàlisi del *framing* com un indicador del context d'un cas o fet mediàtic. La seva anàlisi es trasllada en la seva definició que el *frame* o marc utilitzat per interpretar un esdeveniment determina quina informació és rellevant o irrellevant.

D'altra banda, la definició de Gitlin²³ observa els *frames* com a persistents esquemes de cognició, interpretació i presentació, de selecció, èmfasi i exclusió, a partir dels quals els "controladors de símbols" organitzen el discurs. Una definició de *frame* que

¹⁹ Giménez, Pilar; Berganza, Mª Rosa (2009): *Op. cit.*, p. 55

²⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p. 52

²¹ Cita de Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., p.10

²² Assumeixo cita dins Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., p.11

²³ Assumeixo cita a Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., p.11

posa èmfasi en l'organització rutinària que transcendeix qualsevol història i la seva persistència en el temps. Pel que fa al tractament de la informació, els *frames* permeten als periodistes reconèixer els marcs interpretatius com a informació per assignar-los a categories cognitives, la qual cosa dóna al *frame* un poder actiu per portar a una altra realitat dintre l'estructura significativa. Els *frames* o marcs interpretatius són actius, generen informació, recursos i estratègies. Per la seva banda, la definició d'Stephen D. Reese suggereix una sèrie de qüestions de recerca que estan fora dels components més simbòlics com verbals o visuals. El *framing* té relació amb la forma que combina: interessos, fonts, comunicadors i cultura, a partir dels quals es produeixen els camins coherents per comprendre el món, que es projecten utilitzant els recursos visuals i verbals disponibles. Stephen D. Reese planteja una definició alternativa, que defineix els *frames* com a principis organitzatius que són socialment compartits, persistents en el temps i estructuren simbòlicament el significat del món social.

Frames are organizing principles that are socially shared and persistent over time, that work symbolically to meaningfully structure the social world²⁴.

Reese proposa una definició de treball pròpia sobre la qüestió del *frame* a partir de sis punts:²⁵

- El primer punt el defineix com a *organizing* o organització. Aquest punt fa referència a la manera com el *framing* varia la forma amb èxit, de manera íntegra o completament en funció del seu procés organitzatiu.

Des d'aquest punt de vista, afirma que els *frames* són organitzatius i suggereixen la tasca activa contínua en la generació de significat. En aquest sentit, Reese planteja com un *frame* condiona la realitat que intenta explicar. Això s'explica en el procés interactiu en què els periodistes busquen la millor relació narrativa entre la informació rebuda i els *frames* o marcs existents.

Des del punt de vista de Reese, els *frames* o marcs interpretatius s'organitzen de diverses maneres. No obstant això, hi ha dues línies de pensament sobre això que poden ser identificades: cognitivament i culturalment. Els *frames* organitzatius cognitius inviten a pensar sobre el fenomen social, apel·len sovint a una desviació psicològica. Per exemple, alguns estudis han demostrat en la teoria dels efectes que emfatitzen els aspectes positius o negatius, els individuals o col·lectius i els aspectes més anecdòtics o els temàtics de la informació. Es tracta d'un *frame* "tàctic" que suggereix un específic patró d'informació, amb un abast limitat en el missatge. El sentit tàctic del *frame* respon a la manera com una forma o altra de presentar la història afecta d'una forma o una altra a l'audiència.

²⁴ Cita de Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., p. 11

²⁵ Assumeixo síntesi de Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., pp.11-12

Els altres *frames* “culturals” no s’aturen en l’organització d’una història. Tanmateix, ens inviten a formar una comprensió cultural i seguir mantenint-la més enllà de la informació. Aquests són els marcs “estratègics”, que parlen d’una manera més àmplia per donar compte de la realitat social. Per exemple, Stephen D. Reese indica que els *frames* basats en els esforços polítics dels moviments socials exploten aquests marcs interpretatius quan tracten d’organitzar el significat pels seus partidaris pel diagnòstic de problemes i proposta de solucions. Recorrent un altre cas de cobertura del marcs interpretatius respecte de la revolta palestina de la Intifada, revela dos *metaframes* bàsics: “lleï i ordre” i “injustícia i desafiament”, que prefereixen els partidaris poderosos i dèbils antagonistes de la causa respectivament. Aquests marcs interpretatius o *frames* poden condensar o anomenar un ampli significat del món, que sense tenir el suport latent de la realitat social, ells guanyen poder organitzador. Tal com explica Reese, cal tenir present l’abast dels *frames* per la seva difusió de la realitat social.

We must trace then the scope of framing, to evaluate the sweep of social reality they propose to explain and organize—considering their restrictiveness, openness, coherence, and comprehensiveness²⁶.

En general, els *frames* o marcs interpretatius tenen més interès, en la mesura que se sumen a alguna cosa més gran que una història individual. Això no aporta gaire cosa de si un *frame* es redueix a una posició o un “tema dominant”. Per Pan and Kosicki (1993)²⁷, per la seva funció d’estructura, un tema és un marc o *frame*; per tant, descriu i reforça la seva posició, però no va més enllà del fragment bàsic de la realitat social.

- El segon punt són principis o *principles*²⁸. Fa referència que el *frame* es basa en un principi organitzatiu abstracte i no és el mateix que el text a través del qual es manifesta. Seguint la proposta de *framing* d’Stephen D. Reese²⁹, es fa referència a un *frame* com a principi organitzatiu, que Reese defineix com una qualitat indefinida. El *frame* no és el mateix que una manifestació simbòlica, la qual cosa significa que s’ha d’aconseguir darrere de les característiques de la superfície del principi generador que produeix la forma d’emmarcar una història.

Aquest punt de vista suggereix que cal inferir el principi organitzatiu des del discurs mediàtic, que representa un engranatge i una jerarquització d’idees organitzatives. O bé, cal preguntar-se quins principis o patrocinadors de marcs adopten els periodistes que donen lloc a diverses maneres d’expressar aquests marcs interpretatius.

²⁶ Cita de Reese, Stephen D, (2003): “Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research”, pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., p.13

²⁷ Cita de Reese, Stephen D, (2003): “Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research”, pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., p.13

²⁸ Cita de Reese, Stephen D, (2003): *Op. cit.*, p. 14

²⁹ Assumixo síntesi de Reese, Stephen D, (2003): “Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research”, pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., pp. 14-19

Els *frames* o marcs interpretatius es poden abordar com un principi, instrument o esquema d'interpretació que treballa a través del text mediàtic per estructurar el significat social. Representen principis interpretatius latents en el discurs:

These interpretive principles are made manifest in discourse; symbolic devices making up media texts constitute the epiphenomena of the underlying principle³⁰.

Reese apunta amb més exactitud que hauríem de dir que els *frames* són principis organitzatius d'informació, que poden ser trobats en el discurs, en les pràctiques socials, culturals i individuals. Per Gitlin, els *frames* són una part d'un conjunt molt més ampli de les estructures o ideologia social, que troba la seva manifestació en el text. L'enfocament en el "principi organitzatiu" ens adverteix que allò observat en el text mediàtic és el resultat de molts principis que competeixen entre si, i entren en pugna entre les fonts i els mateixos periodistes.

Stephen D. Reese defineix el *frame* o marc interpretatiu més en concret com un moment en la cadena de significació, per la interacció entre els periodistes i les fonts. Aquestes interaccions requereixen inferències dels patrons i esquemes simbòlics dels textos mediàtics. Les fonts promouen "ocurrències" en els "esdeveniments"; per tant, els periodistes defineixen i busquen informacions que s'ajustin a les seves idees organitzatives. Els *frames* poden ajudar a designar algun nombre de moments quan es pot afirmar que un cert principi organitzatiu dóna forma a la realitat social.

- El tercer punt és el *shared* o compartit, això es tradueix que el *frame* ha de ser compartit en un cert nivell, perquè sigui significatiu i comunicable. Per Reese, els *frames* han de ser compartits socialment, per ser recursos organitzatius útils i notables, per això s'ha de qüestionar el grau en què estan compartits. Respecte a aquesta qüestió, pot ajudar-nos a determinar si els *frames* són personals, idiosincràtics, socials, compartits o bé, si comparteix una amplitud o profunditat cultural. En general, els marcs interpretatius poden ser considerats en el procés de guanyar o perdre valor organitzatiu i, en conseqüència, poden ser adoptats o abandonats. Per tant, ens porta a la pregunta següent: què fa que un *frame* sigui comprès i satisfactori per tothom? L'acceptació i la posada en comú d'un *frame* en els mitjans de comunicació, depèn de la comprensió del lector en relació amb el text, per produir un significat negociat.
- El quart punt fa referència a la persistència o "persistent", és a dir, la importància dels *frames* o marcs interpretatius es troba en la durabilitat, la persistència i la rutina en el temps. Per marcs interpretatius o *frames* entenem uns patrons i esquemes connectats a una causa important i que són persistents en el temps. En conseqüència, ens porta a qüestionar-nos quins són els factors que expliquen la persistència d'un marc interpretatiu sobre un altre. Gitlin defineix un marc interpretatiu o *frame* com a persistent per la gestió rutinària de la informació i perquè té tendències resistents al canvi.

³⁰ Cita de Reese, Stephen D, (2003): *Op. cit.*, p.14

Aquesta rutinització comporta que el marc interpretatiu s'hagi convertit en naturalesa de segon pla, en estar arrelada en la forma de fer les coses. En definitiva, el marc persistent, a través de la rutinització de les pràctiques informatives, suggereix en termes funcionals una estructura que satisfà una necessitat important.

- El cinquè es refereix a l'aspecte simbòlic o *symbolically*. El *frame* o marc interpretatiu sempre és revelat per mecanismes simbòlics d'expressió. Aquesta àrea representa l'àmplia investigació i condueix a preguntar quins tipus d'elements simbòlics treballen junts per constituir un *frame* o marc interpretatiu. L'aproximació del *framing*, en l'estudi del discurs mediàtic, n'examina l'organització simbòlica, estretament relacionada amb els esforços dels estudis europeus de la Glasgow Media Group i la proposta Van Dijk³¹. Altres acadèmics entren en l'àmbit simbòlic a través d'identificar i comparar els marcs interpretatius, mitjançant l'anàlisi de vocabularis específics. Els textos dels mitjans fan evident els marcs interpretatius latents i la creació d'un inventari d'elements verbals i visuals que poden ser útils, a partir dels quals descobreixen com totes aquestes característiques s'entrellacen per donar significat al *frame*. Alguns autors com Pan i Kosicki o Gamson and Modigliani, citats per Reese³², aborden l'anàlisi del *framing* mesurant diversos recursos. D'una banda, Pan i Kosicki inclouen quatre estructures: sintàctica, de guió, temàtica i retòrica. D'altra banda, Gamson i Modigliani ho aborden a partir dels recursos següents: metàfores, eslògans, exemples, dicció i imatges. En general, l'aspecte simbòlic del *frame* és important des d'un punt de vista focalitzat.

Per autors com Reese, alguns temes del text poden quedar subestimats, és a dir, només perquè la qüestió central marqui l'agenda comunicativa no significa que siguin temes clau. L'aspecte simbòlic del *frame analysis* ofereix un camí fàcil per representar el principal tema i mesurar el que és visible o disponible, i a partir d'aquí per agafar les característiques més impactants o destacades del discurs mediàtic. Entman³³ va afirmar que el *frame* ofereix una forma per descriure el poder del text comunicatiu i la informació que transfereix des d'aquest punt per conscienciar. L'aspecte simbòlic del *frame* és vist com un model de transmissió. Alguns acadèmics com Pan and Kosicki³⁴ situen el *framing* o marc interpretatiu entre els productors i el públic, cosa que pot comportar un altre efecte en el contingut. L'anàlisi simbòlica del *framing* entraria en la teoria dels efectes, que consisteix en la codificació del text, en la manera com el lector s'aproxima al text discursiu, és a dir, com un *frame* o marc interpretatiu pot ser distribuït a través de les informacions en el terreny simbòlic. L'estructura dels mitjans

³¹ Cita dins de Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., pp.16

³² Assumeixo síntesi de Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. pp.16

³³ Cita de Reese, Stephen D, (2003): *Op. cit.*, p.17

³⁴ Cita de Reese, Stephen D, (2003): *Op. cit.*, p.17

crea certs tipus de *frames* o marcs interpretatius rutinaris i exclou molts dels que no encaixen. La manera de posar l'accent en el contingut simbòlic i la gestió de les estructures permeten abordar el *framing*. L'estudi dels efectes no es tracta en aquest treball de doctorat.

- El sisè i últim punt es remet a l'estructura o *structure* dels *frames* o marcs interpretatius; s'organitzen per proporcionar patrons o esquemes identificables, que poden variar per la seva complexitat. Des del punt de vista de l'estructura, el *frame* imposa un patró al món social, un patró constituït per un nombre de recursos simbòlics, que guanyen en la complexitat i coherència en l'estructura en el temps. Els principis organitzatius del marc creen un paquet coherent combinant símbols, els donen èmfasi i els relacionen amb les idees culturals més grans. Aleshores, no és possible reduir un *frame* com a tema o indicador. Les estructures dels marcs interpretatius sempre són manifestos, explícits, incrustats o implícits.

La genealogia del *framing* pot ser complexa, o bé fàcilment definida. Així ho defineix Reese:

This structure may be manifest and explicit, or embedded and implicit. Some frames can be easily defined: lives lost or lives saved, positive or negative. Others depend on more complex and implicit structures that are not as easily classified and manipulated in, for example, an experimental setting³⁵.

En un treball d'estructuració més actiu, els marcs o *frames* transmeten un significat més enllà de l'absència o presència, o bé, de l'èmfasi de la informació. Tan sols la inclusió o exclusió ens recorda que un mètode ha de ser trobat per avaluar això. Els marcs interpretatius són observats a partir d'una profunda i implícita estructura simbòlica, la qual denota supòsits fortament arrelats per donar sentit al món, o bé, poden ser estructures superficials, determinades per la presència o absència de la informació.

A l'últim, per identificar els atributs impregnats en el text que descriuen un objecte particular posant èmfasi en el *framing* determinant. Alguns autors com McCombs reconeixen una rica varietat de *frames* o marcs que afecten els detalls de les notícies com entre la informació i la imatge. Des d'un nivell bàsic, l'estructura del *frame* crida l'atenció per l'organització interna en les notícies.

En l'estructura del *frame* o marc interpretatiu si existeix una presència de dos marcs oposats es genera una estructura de *metaframe*, que implica el seu propi èxit en la comptabilització de les posicions definides d'una qüestió. És una estructura superficial que no pot revelar el sentit complet. En abordar la qüestió de com s'estructura el sentit, el *framing* o marc interpretatiu es relaciona amb l'anàlisi ideològica, però que posa més èmfasi en la naturalesa de les estructures d'organització i com aconsegueixen estar establertes.

Després de revisar els sis punts bàsics de definició del *frame* a partir de la definició de Reese³⁶, els marcs interpretatius o *frames* es poden descriure millor mitjançant el

³⁵ Cita de Reese, Stephen D, (2003): *Op. cit.*, p.17

³⁶ Definició de Reese, Stephen D, (2003): "Prologue-Framing Public Life: A Bridging Model for Media Research", pp. 7-31, dins de Reese, Stephen D.; Gandy Jr, Oscar H.; Grant, August E. (eds.): *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

següent model de plantejament (Reese, 2003). En el plantejament ens mostra com les relacions de poder i els acords institucionals es configuren a través de les rutines de treball dels mitjans i les estructures persistents que elaboren un sentit del món social, situats a través de marcs específics i significatius, així com en els influents principis d'organització de la informació manifestats en determinats moments en l'estructura de significat i que es canalitzen en el discurs dels mitjans; per tant, poden guiar la vida pública. Finalment en l'aproximació del *frame analysis* existeix una noció que aborda com els periodistes organitzen la informació resultant de la seva interacció amb les fonts, i proporciona les seves perspectives, interessos o "judicis de valor" que són latents a la informació.

El *frame analysis* o l'anàlisi de marc interpretatiu intenta entendre com els missatges són emmarcats en el moment de la producció de la informació i com aquest procés es reflecteix d'una determinada forma en el missatge, a més com aquesta informació és llegida i interpretada pels lectors en l'aplicació particular dels *frames*. Per tant, en els seus efectes cognitius. La metodologia del *framing* manté alguna controvèrsia pel que fa a la seva aplicació que ha produït confusions en el disseny. Tanmateix, des de sempre ha estat aplicat en perspectives qualitatives tal com constata (Castelló, 2008): "El *framing* ha sido aplicado desde perspectivas más cualitativas a otras que han entendido que un estudio cuantitativo combinado con una interpretación cualitativa ofrece resultados más interesantes."³⁷

Com en qualsevol dels estudis sobre mitjans de comunicació, centrats en el contingut del missatge, per descobrir la forma amb què els mitjans representen els temes socials, s'analitzaran els marcs interpretatius i com aquests temes hi estant circumscrits. En termes generals, es tracta d'un emmarcament de la informació que es duu a terme tant en el moment de la producció del missatge com en el consum. En l'estudi dels articles de premsa seleccionats es mostraran una sèrie de qüestions de l'estudi del marc interpretatiu o *frame*, que hem esmentat en els sis punts anteriors. Un dels acadèmics que han treballat bastant aquesta metodologia d'anàlisi dels marcs interpretatius en relació amb la conflictivitat identitària és Baldwin Van Gorp (Van Gorp, 2005 i 2007). Van Gorp, en un dels seus treballs d'aplicació de l'anàlisi de marcs interpretació, presenta una esquematització dels mecanismes de marc i un model de matriu de treball. La seva aproximació al *frame analysis* es du a terme a partir de mecanismes de marc (*frame devices*), a partir dels quals realitza el procés d'emmarcament fonamentats a partir dels elements del text com metàfores, lèxic utilitzat, imatges, actors, fonts i arguments del text (Van Gorp, 2007: 64)³⁸.

Aquest model d'anàlisi proposat per aquest autor s'ha aplicat en la present recerca. En l'estudi de marcs interpretatius de la nostra mostra d'anàlisi també es va adoptar com a referent l'estudi elaborat per Van Gorp el 2005³⁹ de les persones que demanen asil a Bèlgica a través de la cobertura dels diaris belgues. En aquest estudi Van Gorp defineix

³⁷ Castelló, Enric (2008): *Identidades Mediáticas: Introducción a las teorías, métodos y casos*. Barcelona. Editorial UOC, p. 193

³⁸ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 64

³⁹ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.484-507

els *frames* més rellevants, partint d'una matriu de marcs que tenia en compte diverses variables, és a dir, fent una esquematització d'aquesta matriu i dels mecanismes de marc (*frame devices*). Aquesta "matriu de marcs" feia visibles els diversos *frames* del text i tenia en compte els diversos dispositius de marc o *frame devices* detectades: metàfores, figures retòriques, lèxic, dimensió de marc o *frame dimension* (simbòlica o pragmàtica); imatges, actors o marc valoratiu (negatiu o positiu). Aquesta construcció de la matriu no és únicament un instrument metodològic, sinó un resultat qualitatiu en si mateix (Castelló, Enric, 2012).⁴⁰ Per completar l'estudi del marc interpretatiu es va seguir el model d'anàlisi de Robert Entman (1993)⁴¹ a partir de les quatre variables de definició de marc. Entman planteja que un marc interpretatiu ha de respondre a quatre variables: definició del problema, interpretació causal, avaluació moral i recomanació o solució al tema. Els quatre raonaments actuen com a dispositius de raonament (*reasoning devices*) que ajuden a delimitar els marcs interpretatius. La metodologia emprada en la selecció de la mostra d'articles es concreta en un mostreig no probabilístic de propòsit (Riffe, Lacy i Fico, 2005:100)⁴². Per tant, el mostreig dels casos seleccionats per l'estudi de l'anàlisi qualitativa és un mostreig intencionat, a partir dels episodis més representatius de cadascun dels casos d'anàlisi a partir de les variables: *temes de fricció, conflictes religiosos, festes i tradicions religioses* de l'any 2012. La selecció de la mostra ha de posar de manifest la pluralitat dels continguts, a partir d'uns quants casos seleccionats i de la proporcionalitat de les tres variables classificatòries abans esmentades de tot l'univers d'estudi. La tipologia de selecció emprada en la mostra no probabilística de propòsit, és a dir, una selecció en la qual es decideixen les característiques de la mostra a través de consideracions pràctiques no per línies teòriques. La rellevància consisteix a definir els tipus de casos o unitats de notícies que s'ajustin a les variables en què s'ha establert la classificació de les dades. La selecció de casos d'anàlisi és força proporcional al percentatge de cada una de les variables: *temes de fricció, conflictes religiosos, festes i tradicions religioses*. El resultat de la selecció prèvia a l'anàlisi qualitativa del *framing* ha d'oferir una representativitat, una base exploratòria suficient per extreure'n conclusions. El mateix mètode de mostreig no probabilístic de propòsit ha estat emprat per la selecció dels diaris més representatius de l'Estat espanyol en l'àmbit estatal i autonòmic. La mostra en premsa per a l'anàlisi dels casos periodístics per a aquest estudi són els diaris amb més cobertura i influència de l'Estat espanyol i Catalunya, que es divideixen en dues categories. En primer lloc, la premsa editada a Barcelona: *La Vanguardia, El Periódico de Catalunya, El Punt Avui i l'Ara*; en segon lloc, la premsa editada a Madrid: *ABC, La Razón, El País i El Mundo*, per una qüestió de línia editorial i territorial, entre les dues ciutats: Madrid i Barcelona.

⁴⁰ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. (eds.) *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.146

⁴¹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p. 51-58

⁴² Riffe, D., S.Lacy i F.Fico (2005): *Analyzing media messages. Using quantitative content analysis in research*, Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. Londres, p. 100

Des d'un punt de vista més quantitatiu, es van recollir tots els articles de cadascun dels casos publicats als diaris abans esmentats i es va considerar la data de l'esdeveniment com el dia D. A partir d'aquí es va fer una prospecció a tots els rotatius que comprenien el període dels fets a partir dels dies posteriors i alguns anteriors al denominat dia D. Per a la recerca dels episodis de cada cas, es va consultar una hemeroteca especialitzada en publicacions, bases de dades de continguts periodístics i hemeroteques en línia. El mètode utilitzat combina alguns elements quantitatius i qualitius. Els quatre casos d'estudi aborden aspectes controvertits del fet religiós en el context internacional i estatal: el cas Vatileaks (Església catòlica), la festa del ramadà 2012 a Catalunya (islam), la publicació de caricatures de Mahoma (islam), l'atemptat a una escola jueva (judaisme).

3.3. ASPECTES QUANTITATIUS

La mostra d'estudi per a aquesta tesi doctoral està formada per vuit dels principals diaris d'àmbit estatal i autonòmic. D'una banda, els diaris estudiats s'editen a Barcelona: *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El Punt Avui* i el diari *Ara*. D'altra banda, els diaris també estudiats s'editen a Madrid: *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Mundo*. El període d'estudi comprèn un buidatge de notícies religioses entre gener i desembre de 2012, tot i que en aquest període s'han seleccionat quatre casos representatius i amb més ressò mediàtic, a partir d'una selecció no probabilística per fer-ne una anàlisi qualitativa-interpretativa més acotada fonamentada amb el *frame analysis* i l'enfocament del tema en cada mitjà.

El nombre total d'articles recopilats en la categoria premsa editada a Madrid és de 1.405, i en la categoria premsa editada a Barcelona, el total d'articles reunits és de 1.106. En total, el nombre d'articles recollits són 2.511 articles propis del gènere informatiu i interpretatiu i del gènere d'opinió corresponent al període d'estudi analitzat de l'any 2012. En aquest període d'estudi s'han separat tots els articles que corresponen al gènere interpretatiu: entrevista, reportatge, els quals s'han inserit en la categoria d'articles especials. D'aquests articles especials s'han recopilat un total de 99 articles especials en la premsa editada a Madrid i 78 articles de premsa editada a Barcelona, que sumen un total de 177 articles entre entrevistes, reportatges i cròniques especials. En l'apartat "Annexos"⁴³ d'aquesta tesi doctoral s'aporten les dades relatives als gèneres periodístics de tot l'univers d'estudi que comprèn el període de l'any 2012. Des del punt de vista quantitatiu, s'obté informació sobre la presència dels gèneres periodístics (informatius, interpretatius i opinió) en el fet religiós més utilitzats, en la mostra dels vuit diaris seleccionats. Aquestes dades aporten una interessant informació relativa a la quantitat, però també a la periodització del cas. En el present estudi s'han categoritzat els articles de la mostra a partir de la classificació formal entre informació, opinió i també el gènere interpretatiu.

⁴³ Vegeu annexos: apartat V

En aquesta introducció també s'indica que en la metodologia tant d'una anàlisi quantitativa de les informacions, com a tasca de codificació i l'ús d'una anàlisi qualitativa fonamentada amb l'anàlisi del *framing*, comprenen allò que està relacionat amb la determinació de la mostra i la quantificació. Aquests factors determinen el nombre de publicacions que s'analitzen i el període concret d'estudi, a banda de l'ús del criteri que s'utilitzarà, si és exhaustiu o implica l'ús d'un mostreig. Per delimitar tot l'univers d'estudi i atenent que l'anàlisi dels continguts religiosos de la premsa de les dues categories és extensa, es farà una selecció de la mostra i dels casos que cal investigar.

Encara que els rotatius de la categoria editada a Madrid formen part de l'edició de Catalunya, la majoria de continguts i la seva editorial es publiquen a tot l'Estat. Tot i això, la mostra de diaris estudiats reflecteix dos àmbits territorials divergents des del punt de vista més informatiu, distinció que es construeix a partir de la dinàmica centre-perifèria, concretament en la relació Catalunya-Espanya. Aquesta distinció s'ha formulat en dues categories: la premsa editada a Barcelona i la premsa editada a Madrid. La distinció parteix d'una hipòtesi inicial basada en si el factor regional incideix en el tractament informatiu i, per tant, pretén aportar dades addicionals en l'estudi, per exemple la divergència de tractament del fet religiós entre dos regions en l'Estat espanyol. Com s'ha mencionat anteriorment, aquesta tesi doctoral es basa en el marc teòric de la racionalitat comunicativa de Habermas. Per tant, amb aquesta mostra de la variabilitat d'opinions i posicions en les diverses publicacions, oferirà la informació idònia per descobrir quins discursos s'acosten més a aquesta raó comunicativa.

3.3.1. CATEGORITZACIÓ PER GÈNERES PERIODÍSTICS

3.3.1.1. Cas Vatileaks. Premsa editada a Barcelona

El Periódico de Catalunya Total: 24 articles	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Article perfil biogràfic	Gènere d'opinió:	Article d'opinió
		12		5	1		4
Presència en portada: sí							

La Vanguardia Total: 17 articles	Gèneres informatius	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius	Crònica	Entrevista
		5	3		9	1
Presència en portada: no						

El Punt Avui Total: 16 articles	Gèneres informatius	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius	Crònica	News Analysis/informe (article d'anàlisi)
		8	1		5	1
Presència en portada: sí						

Diari ARA Total: 8 articles	Gèneres informatius	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius	Crònica
		1	3		4
Presència en portada: no					

3.3.1.2. Cas Vatileaks. Premsa editada a Madrid

Diari ABC Total: 29 articles	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Article perfil	Infografia	Gèneres opinió:	Article d' opinió
		13	1		11	1	1	1		1
Presència portada: No										

La Razón Total: 22 articles	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica	News Analysis o informe	Entrevistes
		9	1		8	1	2
Presència portada al suplement dominical: sí							

El País Total: 36 articles	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Article Perfil	Reportatge	Infografi a	Gèneres opinió:	Articles opinió
		2		23	1	1	2		1
Presència a la portada: sí									

El Mundo Total: 27 articles	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretati us:	Crònica	News Analysis o informe	Entrevista	Gèneres opinió:	Articles d'opinió
		8		8	2	3		4
Presència a la portada: sí								

En relació amb el cas Vatileaks 2012, en la categoria premsa de Barcelona es van publicar 65 articles en conjunt. S'observa en les taules dels gèneres periodístics que els gèneres més emprats van ser els informatius i els interpretatius. Els gèneres d'opinió van ser els menys utilitzats, excepte *El Periódico de Catalunya*, que hi va dedicar quatre articles d'opinió. La resta de rotatius en aquesta categoria van oferir més rellevància a gèneres interpretatius com l'entrevista, sobretot en l'ús de cròniques i articles d'anàlisi. Els que van emprar més aquests gèneres van ser *La Vanguardia*, *El Punt Avui* o el diari *Ara*. El gènere informatiu en el format notícia va ser un dels més emprats perquè aportava un sentit de notícia i de novetat. I, per tant, enquadrava més la informació en els "fets" que no pas la "interpretació". Especialment *El Periódico de Catalunya* i el diari *El Punt Avui* són els que més utilitzen el format notícia apostant pels fets. Els altres diaris com *La Vanguardia* o *l'Ara* són els que van utilitzar més el format crònica i, per tant, van emmarcar més la informació en la "interpretació" i anàlisi.

La categoria premsa editada a Madrid va publicar un nombre superior d'articles amb relació a la categoria anterior. Els diaris de la premsa editada a Madrid van publicar un total de 114 articles sobre el cas Vatileaks. El volum elevat d'articles publicats en aquesta categoria correspon a un qüestió d'estructura interna del diaris i també perquè disposa de més mitjans. Tots aquests quatre diaris tenen de més mitjans i aquesta variable també es comprova en el fet que la gran majoria d'informacions del cas estan escrites pels corresponents del corresponent diari. Algunes de les informacions de la categoria editada a Barcelona provenien d'agències o bé s'havien reelaborat en la mateixa redacció sense especificar d'on procedia la informació. Aquest recurs va ser molt emprat pel diari *El Punt Avui*, la resta de diaris van publicar articles en format crònica elaborats pel seu corresponent.

En general els gèneres dels diaris de la premsa editada a Madrid més emprats van ser els informatius i els interpretatius. Tanmateix, aquesta categoria va utilitzar més el gènere d'opinió, com en el cas dels diaris *El País* i *El Mundo*, que entre els dos van dedicar 5 articles d'opinió. Entre els gèneres interpretatius més emprats hi havia la crònica, l'entrevista i els articles d'anàlisi o informe, reportatges i també la presència d'infografia i, per tant, amb més presència gràfica de la informació. Les dades de les taules de la premsa editada a Madrid mostren un nombre elevat pel que fa a la variable notícia i crònica, la qual cosa significa emmarcar la informació dintre de "fets" i aportar-hi més objectivitat. Per exemple, el diari *ABC* i *La Razón* van publicar un nombre més elevat de notícies, concretament 13 articles en format notícia el diari *ABC* i 9 articles el diari *La Razón*. Aquests dos rotatius van dedicar un nombre inferior al format crònica, però van publicar alguns altres formats com entrevistes i articles més d'anàlisi per ampliar la informació i contextualitzar-la. El diari que va dedicar més volum a la crònica va ser el diari *El País*, que va publicar 23 articles en aquest format i només 2 articles en format notícia. Aquesta variable indica que el rotatiu va emmarcar

més informació des d'una perspectiva interpretativa que no des d'una perspectiva dels fets o més impersonal, més propi de la notícia. En conjunt, en les dues categories de premsa de Barcelona i Madrid s'observa que van oferir una rellevància important al tema del Vatileaks en incloure'l en les portades.

3.3.2.1. Cas Ramadà. Premsa editada a Barcelona

El Periódico de Catalunya Total articles: 4 Presència portada: sí	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Destacat o Espedaçament:	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge
		1					2
El Punt Avui Total articles:1 Presència tema portada: no		1					
Diari Ara Total articles: 1 Presència tema portada: no						1 ⁴⁴	
La Vanguardia Total articles: 5 Presència tema portada: no		⁴⁵ 1		1		2	1

3.3.2.2. Cas Ramadà. Premsa editada a Madrid

	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica
Diari ABC Total articles: 1 Presència tema portada: no			1		
La Razón Total articles: 3 Presència tema portada: no		1	1		1 ⁴⁶
El País Total Articles:1 Presència tema portada: no		1 ⁴⁷			
El Mundo Total articles: 2 Presència tema portada: no		1			1

Respecte al cas Ramadà 2012, el nombre d'articles dels diaris de Barcelona és d'11 en total, sobretot en destaquen els gèneres informatius, en el format notícia i breu, però

⁴⁴ El diari *Ara* a més d'una crònica hi va dedicar una imatge a doble pàgina dins la secció "Mirades" del diari *Ara*, on es mostra de manera gràfica un fet rellevant del dia 21/07/12

⁴⁵ Dos dels articles d'aquest cas estaven publicats a l'edició digital a *La Vanguardia.com* publicats el 20/07/12

⁴⁶ El diari *La Razón* va publicar una crònica a doble pàgina del conflicte siríà i també mostra una "notícia gràfica" a la secció "Punto de Mira" del diari. Publicats el 20/08/12

⁴⁷ El diari *El País* va publicar una notícia sobre la festa final del ramadà emmarcada en la crisi del conflicte siríà. Publicada el 20/08/12

també algun text de suport o especejament en la informació. L'altre gènere més utilitzat és l'interpretatiu, amb la presència del format crònica i algun reportatge amb la voluntat d'ampliar la informació i contextualitzar-la. En general, els quatre diaris de la categoria premsa Barcelona van emmarcar la informació en "Fets" i molt poc en el marc "interpretació", tan sols destaquen dos reportatges a *El Periódico de Catalunya* i a *La Vanguardia*. La cobertura informativa del cas en la categoria premsa Barcelona és molt reduïda. El nombre d'articles publicats, 11, denota que aquests mitjans van oferir una rellevància molt reduïda al tema. A això s'hi ha d'afegir l'escassa presència del tema a la portada i la seva absència en alguns diaris com *La Vanguardia*, *l'Ara* i *El Punt Avui*, que ofereixen en conjunt menys notorietat al tema des d'un punt de vista quantitatiu. L'únic mitjà que va publicar el tema a la portada va ser *El Periódico de Catalunya*.

Des d'un punt de vista quantitatiu, la categoria premsa de Madrid va dedicar el nombre més petit d'articles del cas del Ramadà 2012, un total de 7 articles publicats. El gènere més predominant és l'informatiu amb cinc articles publicats en format notícia que es troben en tots els diaris. Tan sols *La Razón* i el diari *El Mundo* van publicar articles en format crònica, concretament dos entre els dos diaris. El nombre de gèneres a la taula de premsa de Madrid denota que va potenciar els "fets" en lloc de la interpretació. Per tant, va oferir més presència del relat informatiu i de l'element de notícia en els seus articles. En conjunt, els gèneres que tenen elements valoratius i interpretatius i de context són molt escassos. Els rotatius de la premsa editada a Madrid no van dedicar cap espai a la portada, això denota l'escassa notorietat que aquests diaris van oferir al tema.

3.3.3.1. Publicació de caricatures de Mahoma al setmanari *Charlie Hebdo*. Premsa de Barcelona

El Periódico de Catalunya Total articles: 9	Gèneres Informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Gèneres opinió:	Columna	Article d'opinió
		1	1		4	1		1	1
Presència tema portada: no									

La Vanguardia Total articles: 16	Gèneres informatius:	Notícia	Destacat o espedaçament	Gèneres interpretatius:	Crònica	Gèneres opinió:	Columna	Article Opinió de fons	Article d'opinió
		4	4 ⁴⁸		4		2	1	1
Presència tema portada: sí									

⁴⁸ El diari *La Vanguardia* va dedicar a quatre informacions un especejament o text de suport: primer a la publicació de caricatures de Mahoma en una revista satírica alemanya, *Titanic* (21/09/12); segon, unes declaracions de Le Pen contra el vel islàmic i la quipà (22/09/12); tercer, protestes al Pakistan arran de les caricatures (22/09/12); i quart, un destacat sobre les amenaces d'un ministre paquistanès contra l'autor del vídeo contra el profeta (23/09/12)

El Punt Avui Total articles: 5	Gèneres informatius:	Notícia	Especejament o punt de suport	Gèneres interpretatius:	Crònica	Gèneres opinió:	Article opinió
		1	3 ⁴⁹		3		1
Presència tema portada: no							

Diari Ara Total articles: 6	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Gèneres opinió:	Article opinió	Bitllet	Breu editorial
		1		1	1		1	1	
Presència tema portada: no									

3.3.3.2. Publicació de caricatures de Mahoma al setmanari *Charlie Hebdo*. Premsa editada a Madrid

Diari ABC Total articles: 13	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Gèneres opinió:	Articles opinió
		7	1 ⁵⁰		2	1		2
Presència tema portada: No								

La Razón Total articles: 17	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Entrevista	Infografia	Gèneres opinió:	Article opinió	Columna	Acudit
		4		2	1	2		3 ⁵¹	1	1
Presència tema portada: no										

El País Total articles: 14	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Entrevista	Gèneres opinió:	Articles opinió
-------------------------------	----------------------	---------	------	-------------------------	---------	------------	------------	-----------------	-----------------

⁴⁹ El diari *El Punt Avui* va publicar tres especejaments o *despieces* en tres cròniques diferents del cas caricatures de Mahoma; primer un destacat que 'instava a matar "nord-americans" (20/09/12); un segon que instava a matar francesos en països àrabs (21/09/12); un tercer destacat que recollia declaracions de Marine Le Pen contra els símbols religiosos (22/09/12)

⁵⁰ Aquest breu es troba publicat a la secció "Enfoque" amb dues imatges. Publicat el 20/09/12 al diari ABC

⁵¹ Molts dels articles d'opinió de *La Razón* apareixen publicats a la secció "Punto de Mira" i posen èmfasi en les protestes a Pakistan. *La Razón* va publicar molts gràfics sobre el tema i va mostrar molta informació visual

		3	1		3	1	1		3
Presència tema portada: sí									

El Mundo Total articles: 14	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Entrevista	Gènere s opinió:	Articles opinió	Acudit
		6		3	1		3	1
Presència tema portada: sí								

Respecte a la publicació de caricatures de Mahoma al setmanari *Charlie Hebdo* a la premsa de Barcelona, es van difondre un total de 36 articles. A la taula s'observa un volum de múltiples articles en els gèneres interpretatius i d'opinió. En relació amb el nombre de gèneres més utilitzat, en aquest cas destaquen els gèneres informatius amb un total de 15 articles i també el nombre d'articles en els gèneres interpretatius, amb un total de 14 articles. En els gèneres informatius sobresurt la presència del format notícia i del format *despiece* o especejament⁵² o punt de suport en la informació. Aquests formats es troben d'una banda, al diari *La Vanguardia*, que va publicar 4 notícies i 4 "especejaments o destacats". D'altra banda, el diari *El Punt Avui* també va emprar aquest format respecte del cas amb la publicació d'una notícia i 3 "destacats". Els dos rotatius que van publicar més cròniques en el gènere interpretatiu van ser *El Punt Avui*, amb 3 cròniques, i *El Periódico de Catalunya*, que en va publicar 4. Un altra dada interessant és el nombre d'articles en la variable gèneres d'opinió, que representa un indicador respecte del nombre elevat d'articles amb càrrega valorativa. La presència d'aquests articles en tots els diaris denota la voluntat dels rotatius de la valoració dels fets i d'una explicació més subjectiva del que significa la informació. *La Vanguardia* va publicar diversos articles en aquest gènere: 2 columnes d'opinió, 1 article d'opinió de fons i 1 article d'opinió. El diari *Ara* va publicar 1 article d'opinió, 1 article en format bitllet i 1 breu editorial. Aquests són els rotatius que van publicar més articles en aquest gènere. A *El Periódico de Catalunya* hi trobem 1 article d'opinió i 1 columna d'opinió, i en el diari *El Punt-Avui* trobem tan sols 1 article d'opinió. El diari *La Vanguardia* va ser l'únic que va oferir seguiment a la seva portada del cas, la resta de rotatius no van dedicar cap espai a la portada. La categoria premsa de Madrid va publicar més articles dels gèneres interpretatius en conjunt, però també un volum destacat d'articles dels gèneres informatius, especialment en format notícia. Els dos rotatius que més van publicar aquest format va ser el diari *ABC* amb 7 notícies i *El Mundo* amb un total de 6 notícies. *La Razón* va publicar un total de 4 notícies i *El País* 3 notícies i, també, 1 article breu. Els dos diaris van publicar el mateix nombre d'articles del gènere interpretatiu, un total de 5. Pel que fa als gèneres interpretatius, *La Razón* va publicar més diversitat de formats,

⁵² En l'argot periodístic es tracta d'una peça informativa complementària inserida en una informació

concretament 2 cròniques, 1 entrevista i 2 infografies⁵³. D'una banda, *El País* només va publicar 3 cròniques i 1 reportatge, d'aquesta forma potencià la vessant més analítica i explicativa de la informació.

D'altra banda, el diari ABC també va incloure 1 article en format reportatge per ampliar la informació. La resta de diaris en aquesta categoria van utilitzar el format entrevista i especialment el format crònica, la qual transmetia un enfocament més valoratiu i interpretatiu en el conjunt de la informació, més enllà d'una informació basada en dades. *La Razón* va ser el mitjà que més va enquadrar la informació dins un punt de vista més gràfic amb la publicació de dues infografies, en què la informació s'interpreta de manera més visual.

La categoria premsa de Madrid va publicar un volum important d'articles del gènere d'opinió. En aquest gènere es van publicar els formats més tradicionals com els articles d'opinió i articles en format columna. *El País* va publicar 3 articles d'opinió i el diari ABC va publicar 2 articles d'opinió i destacà el format més tradicional en el gènere d'opinió. El diari que més volum d'articles en el gènere d'opinió va publicar és *La Razón* amb 5 articles, seguit d'*El Mundo* amb 4 articles. S'ha de subratllar que el diari *La Razón* va publicar molts dels seus articles d'opinió en unes pàgines que destaquen de manera gràfica el més important de la jornada. També el diari ABC va publicar un breu⁵⁴ situat en unes quantes pàgines que destaquen el més rellevant de la jornada amb imatges. La variable de la situació de la informació del tema a la portada és la dada que corrobora el seguiment i importància que es va oferir al cas de la publicació de les caricatures de Mahoma. La presència del tema a les portades de la categoria premsa de Madrid no és continua i s'observa que *La Razón* i *ABC* no van dedicar cap espai a la qüestió, però *El País* i *El Mundo* van dedicar espais de la seva portada respecte del cas de les caricatures. Per tant, aquests dos rotatius van atorgar una importància més rellevant al tema.

3.3.4.1. Atemptat a una escola jueva de Tolosa. Premsa editada a Barcelona

El Periódico de Catalunya Total articles: 11	Gèneres informatius:	Notícia	Breus	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Infografia
		2	2		4	1	1
Presència tema portada: sí							

La Vanguardia Total articles: 26	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Entrevista	Gèneres opinió:	Articles opinió	Editorial
-------------------------------------	----------------------	---------	-------------------------	---------	------------	------------	-----------------	-----------------	-----------

⁵³ La infografia és un gènere interpretatiu en el qual la informació s'ofereix i s'interpreta de manera visual, amb elaboracions gràfiques que denoten un estil lliure

⁵⁴ *Breu*. En els gèneres informatius és la notícia més sintètica. Consta d'un o dos paràgrafs que es redueixen al *lead* i a vegades no tenen ni títol propi

		7		9	2	2		3	1
Presència tema portada: sí								Columna: 2	

El Punt Avui Total articles: 22	Gèneres informatius :	Notícia	Gèneres interpretatius :	Crònica	Infografia	News Analysis	Gèneres opinió:	Article opinió	Columna
		9		6	1	2		1	2
Presència tema portada: sí							Acudit: 1		

Diari Ara Total articles: 27	Gèneres informatius:	Notícia	Gèneres interpretatius:	Crònica	Entrevista	Infografia	News Analysis o informe
		7		5	2	2	1
Presència tema portada: sí							

Diari Ara	Gèneres opinió:	Articles opinió	Editorial	Bitllet
		5	1	4

3.3.4.2. Atemptat a una escola jueva de Tolosa. Premsa editada a Madrid

Diari ABC Total articles: 43	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius :	Crònica	Entrevista	Infografia	Reportatge	Article documentació
		11	2		6	2	1	2	1
Presència tema portada: sí									

Diari ABC	Gèneres opinió:	Articles opinió	Editorial	Columna
		5	3	7

La Razón Total articles: 64	Gèneres informatius :	Notícia	Notícia gràfica	Gèneres interpretatius:	Crònica	Entrevista	Reportatge	Infografia	News Analysis
		15	2		12	8	1	10	1
Presència tema portada: sí									

La Razón	Gèneres opinió:	Articles opinió	Editorial	Columna
		5	3	1

El País	Gèneres informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius:	Crònica	Reportatge	Infografia	Article documentació	Article perfil
Total articles: 37									
		5	1		7	6	3	1	1
Presència tema portada: sí									

El País	Gèneres opinió:	Articles opinió	Editorial
		5	1

El Mundo	Gèneres Informatius:	Notícia	Breu	Gèneres interpretatius :	Crònica	Reportatge	Infografia	Perfil biogràfic	News Analysis	Entrevista
Total articles: 41										
		6	3		10	3	1	1	1	1
Presència tema portada: sí										

El Mundo	Gèneres opinió:	Articles opinió	Columna	Editorial
		5	4	3

El cas de l'atemptat a l'escola jueva va tenir un seguiment exhaustiu i, per tant, el conjunt de diaris va publicar un volum més elevat en relació amb els anteriors casos de la mostra. El volum d'articles més elevat es va situar sobretot en els gèneres interpretatius. Per la seva banda, els gèneres informatius també contenen una quantitat elevada d'articles, en especial en el format notícia i breu. La gran majoria de les publicacions proporcionaven articles dintre els gèneres d'opinió, però un nombre diferent en relació amb el format. La categoria premsa de Barcelona va difondre un total de 86 articles en el cas de l'atemptat de l'escola jueva. L'únic rotatiu que no va publicar cap article d'opinió va ser *El Periódico de Catalunya*, aquest va emmarcar més la informació des d'un punt de vista interpretatiu i informatiu. Aquest diari va ser el que menys articles va publicar, un total d'11 articles. Respecte dels gèneres informatius trobem 4 articles, i en els gèneres interpretatius 6 articles, 4 cròniques, 1 reportatge i 1 infografia. *El Periódico* va ser el que va dedicar menys articles informatius: amb 2 notícies i 2 breus. Pel que fa a *La Vanguardia*, el diari *Ara* i *El Punt Avui* són els rotatius que més diversitat i quantitat de gèneres interpretatius i d'opinió van publicar. El diari *Ara*, dins d'aquesta categoria de premsa de Barcelona, va publicar el nombre més gran d'articles amb un total de 27. D'aquesta publicació s'ha de

destacar la variació de gèneres interpretatius: 5 cròniques, 2 entrevistes, 2 infografies i 1 *News Analysis* o informe. *La Vanguardia* va ser el que més articles en format crònica va publicar amb un total de 9 cròniques, 2 reportatges i 2 entrevistes. Per la seva banda, *El Punt Avui* va publicar 6 cròniques, 1 infografia, 2 articles *News Analysis* o informes. Per tant, va publicar un nombre d'articles semblant amb proporció al diari *Ara*. Tant *l'Ara* com *El Punt Avui* van dedicar més articles de tipus analític respecte al tema, d'aquesta manera van enquadrar la informació des d'una vessant d'anàlisi i informativa, incloent més articles en format notícia: 7 notícies *l'Ara* i 9 *El Punt Avui*, així com articles d'anàlisi. Tot i així, en els gèneres interpretatius, els dos rotatius que més articles en format crònica van publicar van ser *El Punt Avui* amb 6 i 5 articles *l'Ara*, pel que fa als gèneres interpretatius.

La presència del tema a la portada va ser constant en tots els rotatius, totes les publicacions van oferir un espai a la portada del tema. Això significa que tots els mitjans d'aquesta categoria van oferir un seguiment constant a la temàtica i d'una manera més o menys proporcional van aportar rellevància al tema.

En relació amb els gèneres d'opinió, tots els diaris de la categoria premsa Barcelona van dedicar un volum d'articles als gèneres d'opinió. Els dos diaris que més articles van dedicar al gènere van ser *l'Ara* amb 10 i *La Vanguardia* amb 6. *El Punt Avui* hi va dedicar articles d'opinió, un dels quals era 1 acudit en format gràfic. Aquests 3 rotatius són els que van enquadrar més la informació des d'un punt de vista valoratiu i aportaren subjectivitat. *La Vanguardia* i *l'Ara* van ser els que van donar més rellevància oferint una editorial a la qüestió, en aquest cas oferien l'anàlisi del diari. La resta d'articles són els convencionals: articles d'opinió i columna més d'autor. *l'Ara* va utilitzar un format més petit i menys convencional com el bitllet. *El Periódico de Catalunya*, que tenia menys articles respecte del conjunt dels diaris, no va publicar cap article en els gèneres d'opinió respecte a l'atemptat a l'escola jueva, de manera que va atorgar menys valoració i subjectivitat al tema.

La categoria premsa de Madrid va publicar en conjunt més articles que la premsa de Barcelona. En concret, el doble d'articles que l'anterior categoria analitzada, un total de 185 articles. Els diversos diaris van publicar un nombre més elevat d'articles en cadascun dels gèneres periodístics. Els més emprats van ser els gèneres interpretatius en tots els quatre diaris de premsa editada a Madrid, tot i que presentaven alguns diferències entre si quant al nombre d'articles. Per la seva banda, els gèneres informatius amb el format notícia o breu també tenien una presència destacada, ja que presentaven un nombre elevat d'articles en aquest gènere. En concret, 45 articles del gènere informatiu en tots els diaris.

El diari *ABC* va proporcionar 11 notícies i 2 articles breus⁵⁵; *La Razón* 15 notícies i 2 notícies gràfiques; *El País* 5 notícies i 1 breu, i per acabar, *El Mundo* amb 6 notícies i 3 articles breus. En proporció s'observa que les notícies ocupaven una quarta part del total d'articles que van publicar els diaris.

Respecte dels gèneres interpretatius, el format més utilitzat va ser la crònica, juntament amb el reportatge, l'entrevista i el *News Analysis*. S'ha de mencionar que un dels articles més emprats és la infografia, la qual transmet la informació de manera visual. La seva presència indica que els quatre diaris d'aquesta categoria van atribuir

⁵⁵ *Breu*. En els gèneres informatius és la notícia més sintètica. Consta d'un o dos paràgrafs que es redueixen al *lead* i a vegades no tenen ni títol propi

als elements visuals una rellevància força important, ja que en el conjunt dels diaris hi havia 15 infografies publicades del cas en total.

Després de llegir les taules anteriors s'observa com en els gèneres interpretatius, el format més emprat és la crònica des d'un punt de vista quantitatiu: *La Razón*, 12 cròniques seguida d'*El Mundo* amb 10 cròniques; *El País* 7 cròniques, i l'*ABC* va publicar 6 cròniques, gairebé una quarta part del total.

En cadascun dels rotatius existeixen diferències significatives respecte de l'ús dels formats pel que fa als gèneres interpretatius. Per exemple, el diari *ABC* va utilitzar més l'entrevista i el reportatge. En canvi, l'ús del format infografia⁵⁶ va ser molt escàs amb només 1 article. Un altre format que també va utilitzar va ser el de "documentació" amb 1 article, aquest últim un text complementari d'altres textos en què es presentava informació d'antecedents i de dades relacionades. *La Razón*, per la seva banda, va emprar més articles en format entrevista amb un total de 8, només 1 reportatge, 1 *News Analysis* i 10 articles d'infografia, això significa que va enquadrar la informació des d'una vessant més visual. Tot i que aquest mitjà va publicar més cròniques i notícies, va presentar la informació de forma molt gràfica que determinà un enfocament molt visual de la informació en global. *El País* va oferir més importància al format reportatge amb 6 articles, pel que fa a la resta d'articles eren 7 cròniques, 3 infografies, 1 article de documentació i 1 article de perfil. Per tant, va enquadrar el conjunt de la informació des de la vessant dels "fets", del context i la descripció. A més, la presència d'un article de documentació subratllava més l'esforç per enfocar la informació des d'un punt de vista més descriptiu. El diari *El Mundo*, igual que *La Razón*, van ser dos dels diaris que van oferir més rellevància al format crònica, en publicar 22 cròniques entre els dos.

Aquesta dada és un indicador de la rellevància concedida per aquests dos diaris a un enfocament del relat més interpretatiu, diferent de la interpretació dels reportatges, sinó que es tracta d'una interpretació més valorativa o subjectiva amb més presència del narrador. Un enfocament diferent respecte del diari *El País*, que va publicar 6 reportatges i 1 article de documentació, que situava la informació des d'un punt de vista interpretatiu però fonamentat amb la lògica de l'anàlisi, les dades i els antecedents i, per tant, amb menys elements valoratius que s'acosten més a la impersonalitat del relat. En aquest rotatiu s'apreciava un esforç per enquadrar la informació en els "fets" més que en elements valoratius.

Tots els diaris d'aquesta categoria van publicar articles en els gèneres d'opinió i oferiren rellevància a la valoració del cas. El diari que més quantitat d'articles va publicar va ser el diari *ABC* amb 15, seguit pel diari *El Mundo*, que va publicar 12 articles, *La Razón* amb 9 articles i, per acabar, el diari *El País*, que és el que menys va publicar, només 6 articles. Tots els diaris van emprar el mateix format: articles d'opinió, columna i editorial, però amb una proporció diferent. Des del punt de vista quantitatiu la categoria premsa de Madrid va ser la que més articles va publicar amb un total de 42, mentre que la categoria premsa de Barcelona en va publicar menys, 26 articles en total. Aquestes dades determinen que en conjunt la categoria premsa de Madrid va fer recaure més el pes de la informació en els gèneres d'opinió i d'interpretació, sobretot en articles d'opinió i columnes d'experts en el tema del

⁵⁶ La infografia és un gènere interpretatiu en el qual la informació s'ofereix i s'interpreta de manera visual, a través d'elaboracions gràfiques que denoten un estil lliure

terrorisme, del qual hi havia més quantitat d'articles, 30, que en el format d'article editorial, en què hi havia publicats 10 articles. Tal com ens mostren les dades, la categoria premsa de Barcelona, tot i que va incidir en els gèneres d'opinió, va centrar les informacions en fets, la descripció i l'anàlisi publicant més articles en format reportatge i de *News Analysis* o informe⁵⁷.

Finalment, cal indicar que els quatre diaris de la premsa de Madrid van dedicar un espai a la seva portada de manera continuada sobre el tema de l'atemptat a l'escola jueva. Per tant, aquesta dada denota la importància i dimensió que van concedir al cas de l'atemptat de l'escola jueva de Tolosa.

L'alt volum en el nombre d'articles dels gèneres d'interpretació en tots els casos analitzats denota la voluntat periodística més actual d'interpretar els fets i, per tant, donar-los sentit. La interpretació és el que proporciona relleu als fets, els situa en un context amb les dades d'anàlisi, el qual per damunt de tot en revela el significat. Per tant, l'enfocament de la majoria d'informacions és interpretativa i també valorativa en els articles d'opinió, que denota la superació de la dicotomia entre "fets i valors"⁵⁸.

En les taules anteriors es pot obtenir una informació interessant respecte a la categoria relativa al gènere periodístic dels articles, que en aquest cas s'ha classificat a partir de les categories gèneres informatius, gèneres interpretatius, separat dels gèneres d'opinió. Dintre dels casos seleccionats s'han distingit els episodis i les notícies més rellevants de cadascun per ser analitzats posteriorment de forma qualitativa. Amb la recopilació de les dades s'obté la informació de la presència del tema en el mitjà des d'una perspectiva més quantitativa. Les presents taules mostren una correlació de variables que permeten mesurar dades més explícites com la situació a la portada, el gènere periodístic i també, el volum d'articles dedicats a cada un dels quatre casos analitzats.

Es tracta de dades que aporten una informació rellevant en el tractament tant pel que fa a la quantitat (nombre total de peces per publicació), però també sobre la periodització (evolució del tractament). A banda del mètode d'anàlisi més quantitatiu, basat en la recopilació de variables esmentades anteriorment, l'anàlisi del tractament dels mitjans respecte dels quatre casos d'estudi que es complementen amb altres variables de contingut com la part temàtica, metàfores, lèxic i elements gràfics introduïts juntament en l'estudi de la dimensió del marc simbòlic / pragmàtic i el marc valoratiu positiu / negatiu, la secció on es va publicar l'article; entre altres dades de tipus més informatiu (dates, números en la pàgina d'aparició). Es tracta d'uns paràmetres de marcs interpretatius que es troben en línia amb els estudis del *framing analysis* i, per tant, amb una metodologia més qualitativa interpretativa, en què incorpora una tipologia de variables més interpretatives. Aquest tipus d'anàlisi és conegut com l'estudi de marcs interpretatius i és una tipologia d'investigació que es pot circumscriure en la perspectiva interpretativa i combina dades quantitatives amb la seva interpretació qualitativa. L'anàlisi més qualitativa que combina elements discursius i l'anàlisi de marcs interpretatius es troba en l'apartat següent. En aquesta

⁵⁷ *News Analysis* o *informe*. És un format en els gèneres interpretatius que té una naturalesa més analítica i explicativa que la crònica i el reportatge. Inclou antecedents o *background*. És un text informatiu principal no complementari, privilegia l'aspecte explicatiu

⁵⁸ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 37

secció s'han abordat les dades més quantitatives en relació amb la quantitat d'articles dintre cada categoria i el nombre de gèneres. Aquestes dues variables combinades aporten la visió de conjunt de l'anàlisi del *frame* o del marc interpretatiu i, per tant, de l'enfocament de cadascuna de les informacions. El conjunt de dades aporten informació interessant relativa la quantitat d'articles en cada gènere, i també a la periodització del cas, és a dir, a l'evolució del seu tractament.

3.4. EL CONTEXT, ESTUDI DE CAS I DEFINICIÓ DE LA QÜESTIÓ

Cas Vatileaks 2012

Una de les informacions que va aparèixer amb més força en els mitjans de comunicació al llarg del 2012 en la premsa escrita va ser el denominat cas Vatileaks, en la variable “temes de fricció” pel seu component de conflicte i la controvèrsia generada en una de les institucions religioses més arrelades al continent europeu. Un dels marcs interpretatius o *frame* més dominants era el de la conflictivitat. El cas Vatileaks va tenir un profund ressò mediàtic el 2012, perquè va sacsejar el Vaticà arran de la publicació d’uns documents que denunciaven les intrigues pel poder i la corrupció a la cúria vaticana. L’anàlisi d’aquestes informacions és interessant des d’un punt de vista periodístic, i en el nostre estudi en concret, pel seu tractament discursiu, i també, des de l’anàlisi del marc interpretatiu. Tal com si es tractés d’una trama d’una novel·la de Dan Brown en *El Codi Da Vinci*, els mitjans de comunicació van donar una especial rellevància i notorietat a aquesta qüestió.

En el context dels fets del cas Vatileaks, cal fer referència a la cronologia dels episodis. A principis de febrer de 2012 un diari Italià va informar sobre l’existència d’un complot contra el papa dins la cúria. Més tard, el portaveu de la Santa Seu, el pare Federico Lombardi, va denunciar l’existència d’una mena de “Wikileaks” per desacreditar l’Església catòlica. A finals de febrer de 2012, un dels implicats a la trama apareix en una entrevista a una televisió italiana, amb la veu encoberta. Més endavant, es descobrirà que és Paolo Gabriele, el majordom de Benet XVI, el principal implicat en el robatori dels seus documents. El 24 d’abril de 2012 el papa Benet XVI crearà una comissió sota la direcció del cardenal espanyol Julián Herranz per investigar els fets, que apareix com un dels actors principals de la història unit a Benet XVI. A mitjan maig es publica el llibre *Sua Santità*, del periodista Gianluigi Nuzzi, on es recull un centenar de documents que revelen intrigues al Vaticà, entregades per un grup de persones pròximes al pontífex, entre les quals el majordom Paolo Gabriele, que volien denunciar el mal govern de la cúpula de l’Església. En paral·lel a la successió d’aquests fets del Vatileaks, es destituí Ettore Gotti Tedeschi, president del Banc del Vaticà o Institut per a les Obres de la Religió (IOR), una institució que ha protagonitzat diversos escàndols financers, sobretot durant la dècada dels anys vuitanta.

A grans trets, aquesta és la cronologia dels fets més rellevants del cas Vatileaks, que va irrompre a Itàlia amb força i va tenir un seguiment exhaustiu i un ressò mediàtic a la premsa de Barcelona i de Madrid, sobretot a partir del maig del 2012. El primer diari de l’Estat espanyol que va publicar informació respecte al cas Vatileaks va ser *El País*, concretament el 19 de febrer de 2012, amb una notícia titulada “Un Papa rodeado de lobos”⁵⁹, acompanyat d’un subtítol que denota un marc valoratiu negatiu en relació amb la institució vaticana: “Intrigas y luchas de poder preparan la sucesión de un Benedicto XVI solo y enfermo”. Aquí s’ha de destacar que aquesta informació va aparèixer el mateix cap de setmana que Benet XVI va proclamar 22 nous cardenals. La resta de publicacions analitzades en aquest treball només es van fer ressò dels nomenaments cardenalícs, que van tenir lloc el 18 de febrer de 2012.

⁵⁹ Vegeu “Un Papa rodeado de lobos”, *El País*, diumenge 19 de febrer de 2012, p. 3

El diari *El País* va publicar una fotografia de la basílica de Sant Pere en el moment de la proclamació dels 22 nous cardenals. No obstant això, la informació que acompanyava la notícia es focalitzava en les filtracions de documents sobre la corrupció interna i les lluites de poder a la cúria vaticana. Cal destacar que dóna més rellevància a aquesta qüestió sobre l'assumpte de la filtració de documents sobre la corrupció al Vaticà, en lloc de visualitzar el nomenament dels nous cardenals. *El País* és un diari de tradició més progressista i contundent respecte a la institució eclesiàstica. Per tant, la crònica reforça la línia ideològica habitual del mitjà. Aquesta és la primera informació publicada a l'Estat espanyol que va fer referència a l'assumpte del cas Vatileaks. La resta de diaris no van publicar cap informació fins al mes de maig de 2012, quan va esclatar amb més força el cas Vatileaks, a partir de la publicació del llibre *Sua Santità*. Les informacions sobre el cas Vatileaks van aparèixer per primera vegada als diaris de l'Estat espanyol entre el 26 i 27 de maig de 2012. És a partir d'aquestes dates quan trobem més publicacions a la premsa i, per tant, el cas va prendre més força mediàtica i va aconseguir ocupar més espai a l'agenda mediàtica fins al desembre del 2012 quan Benet XVI va perdonar el majordom i a partir d'aquí van decaure les publicacions sobre el tema. L'estudi d'aquest cas comporta que es focalitzi en els aspectes quantitius com la quantitat d'episodis de cada cas, el gènere informatiu, la presència a la portada, el nombre d'imatges i altres dades de tipus informatiu com el número de pàgines d'aparició, la classificació per gèneres i la secció.

Cas Ramadà 2012

La festa del ramadà del 2012 ha estat escollida com un exemple en la variable de festes i tradicions. No obstant això, a causa de la problemàtica de la ubicació de la pregària del ramadà, el cas es pot inserir en la variable "temes de fricció". La festa musulmana del ramadà s'analitza com a exemple d'un cas representatiu que tradicionalment genera controvèrsia social, sobretot, en les nostres societats occidentals. En alguns pobles i ciutats de Catalunya i de l'Estat espanyol, però també, en el conjunt d'Europa, els ciutadans autòctons han mostrat reaccions de tolerància, però també de discriminació, racisme o xenofòbia contra les comunitats musulmanes. En el cas analitzat de la festa musulmana del ramadà del 2012 trobem en alguns mitjans un tractament amb connotacions més positives, i d'altres mitjans ofereixen un tractament més negatiu. A més, des de fa un parell de dècades, a causa dels fenòmens migratoris, l'islam constitueix una de les religions més implantades a la nostra societat. Per això, la premsa i els mitjans de comunicació en general han mostrat interès a seguir aquesta tradició religiosa, tant des d'un punt de vista de multiculturalitat com des del punt de vista de la controvèrsia que genera amb la societat autòctona. La festa musulmana del ramadà varia d'any en any i depèn de l'observació del quart creixent lunar. El mes de sagrat pels musulmans va iniciar-se el 20 de juliol i va finalitzar el 19 d'agost de l'any 2012. Aquell any la festa del ramadà va estar marcada per unes declaracions de l'aleshores alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, mitjançant les quals es prohibia la pregària del ramadà, especialment a la comunitat musulmana dels barris d'Artigues i Sant Roc, a la via pública de Badalona. Garcia Albiol els emplaçava a trobar un espai alternatiu per resar que no fos a l'espai públic. A més d'analitzar els articles referents a l'inici del ramadà, l'anàlisi també aborda la festa final del ramadà anomenada Festa

d'Al-Fitr, que es duu a terme al cap de trenta dies pel seu interès informatiu. La categoria premsa editada a Barcelona va publicar 17 articles en total i la premsa de Madrid en va publicar 11.

Cas de la publicació de caricatures de Mahoma a la revista *Charlie Hebdo* 2012

El cas de les caricatures de Mahoma a la revista satírica francesa *Charlie Hebdo* és un cas seleccionat pel ressò mediàtic i també perquè és un cas molt d'actualitat, arran dels últims atemptats recents reivindicats per grups terroristes radicals. El cas de les caricatures de Mahoma va tenir un especial ressò mediàtic i va generar controvèrsia al setembre de 2012, arran de la publicació d'unes caricatures de Mahoma a la revista satírica francesa *Charlie Hebdo*, com a reivindicació de la controvèrsia pel vídeo de Mahoma difós des dels EUA. Es tracta d'un cas que s'insereix en la variable "temes de fricció" i també perquè afecta la qüestió de la llibertat d'expressió. Com en els anteriors casos analitzats, s'ofereix un petita explicació de context, mitjançant un breu relat a partir de les informacions publicades en els diversos diaris de la mostra.⁶⁰ Aquest cas va causar un malestar generalitzat a la comunitat musulmana d'Europa, i en general, a tot el món musulmà. Aquest malestar anava precedit d'un context violent arran de la difusió d'una pel·lícula que denigrava Mahoma, titulada *La innocència dels musulmans*, o en el títol original *Innocence of Muslims*, difosa dues setmanes abans. Aquesta pel·lícula difosa des dels EUA, a través d'Internet, es va presentar amb to burlesc i va provocar la ira generalitzada en el món musulmà. Amb l'atemptat a la redacció de *Charlie Hebdo*, concretament el 7 de gener de 2015 i els posteriors atemptats de París al novembre de 2015, aquesta conflictivitat continua molt viva en els mitjans de comunicació, sobretot en el moment de redactar aquesta investigació. El debat dels límits de la llibertat d'expressió, sobretot en el tema religiós, continua sent un debat sense final. A més del tema de la llibertat d'expressió, l'afer presenta diverses facetes com el de la multiculturalitat, el tema de la identitat i la incomprensió d'una part del món musulmà amb relació a la llibertat d'expressió.

Cas de l'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah de Tolosa, març de 2012

L'atemptat a una escola jueva, Ozar Hatorah de Tolosa, al març del 2012, es va produir en plena campanya electoral de la primera volta de les eleccions presidencials franceses. L'agressor va acabar amb la vida de tres nens jueus i un mestre d'aquella escola. Aquest cas s'analitzarà en aquest apartat pel ressò mediàtic que va tenir i perquè és un tema de marcada actualitat, sobretot pel tema del gihadisme i la reivindicació d'atemptats per l'islamisme radical. L'atemptat a l'escola jueva de Tolosa va generar molta consternació i expectació a França, i, a més, seguiment en gairebé tots els mitjans de comunicació europeus. El cas va adquirir més notorietat en produir-se enmig de la campanya de les eleccions presidencials franceses del 2012, marcades pel qüestionament per part de la ultradreta respecte dels rituals de les religions musulmana i jueva. Seguint la classificació de les informacions en variables, aquest cas es pot inserir en una doble variable: "temes de fricció" i "conflictes religiosos" entre

⁶⁰ El context del cas de les caricatures de Mahoma ha estat elaborat d'acord amb informacions publicades en els diaris de la nostra mostra d'anàlisi, tant la categoria premsa de Barcelona com premsa de Madrid

diverses confessions. Abans d'entrar en l'anàlisi de les informacions s'ofereix una breu explicació de context, basada en les informacions publicades en els diversos diaris de la mostra⁶¹. L'atemptat a l'escola jueva va causar un malestar generalitzat a França i dins la comunitat jueva, ja que en un primer moment es va creure que l'atac era antisemita o un atac neonazi, però finalment l'autoria de l'atemptat va ser d'arrel gihadista. Un fenomen que ha adquirit notorietat i rellevància en els últims temps a Europa. L'afer presenta diverses vessants, com el de la multiculturalitat, el tema de la identitat, el problema del terrorisme gihadista i l'islamisme radical.

⁶¹ El context del cas de les caricatures de Mahoma ha estat elaborat d'acord amb informacions publicades en els diaris de la nostra mostra d'anàlisi, tant la categoria premsa Barcelona com premsa de Madrid

3.5. CASOS ANALITZATS: CONSIDERACIONS GENERALS

Per avaluar com la premsa tracta el fet religiós al conjunt de premsa de l'Estat espanyol i Catalunya, ens centrem en una selecció de casos representatius de cada confessió religiosa. La tècnica de mostreig és no probabilística i, per tant, es fonamenta en la selecció dels casos més representatius de cada una de les confessions, en l'any estudiat, amb la finalitat de fer una anàlisi més acurada. La representativitat dels casos d'estudi intentarà ser proporcional i paradigmàtica per a cada una de les tres variables, en què s'ha dividit l'univers d'anàlisi de notícies religioses:

- *Temes de fricció*
- *Conflictes religiosos*
- *Festes i tradicions religioses*

L'anàlisi qualitativa dels casos representatius seleccionats ha d'esdevenir una prospecció adequada per poder extreure'n conclusions. L'anàlisi qualitativa, bàsicament fonamentada en el mètode d'anàlisi del *framing* o marcs interpretatius a partir de variables, i l'anàlisi del discurs s'inicien amb cadascuna de les confessions religioses de l'univers d'anàlisi, des de la més majoritària, en aquest cas l'Església catòlica, i també les religions amb una presència destacada del mapa religiós a casa nostra com la comunitat musulmana i la comunitat jueva. A més, l'anàlisi pretén mostrar com la mediatització de conflictes en l'àmbit socioreligiós influeix en els discursos sobre aquesta realitat. En aquest cas l'estudi és la premsa escrita. També s'investiga com els mitjans influeixen i transformen situacions del conflicte socioreligiós. En l'anàlisi de la mediatització del conflicte es posarà especial èmfasi en l'estudi del *frame* o del marc interpretatiu, les narratives i els discursos de la premsa. Tanmateix, el que més ens interessa és comprovar com la mediatització del conflicte del fet religiós genera diverses comunicacions respecte de la realitat del fet religiós. D'una banda, com es pot aplicar la proposta integradora i inclusiva de la raó comunicativa de Habermas, o bé si el discurs mediàtic de l'esfera pública s'allunya dels paràmetres de la teoria de l'acció comunicativa. D'altra banda, com la comunicació social ajuda o no a representar i visualitzar les diverses tradicions religioses. En l'aspecte de l'estudi més qualitatiu s'obté un altre tipus d'informació a partir de l'estudi de marcs interpretatius. En l'anàlisi de la mediatització del discurs, basat en el *framing*, es focalitza en l'articulació i anàlisi d'un relat resultat de les lògiques pròpies d'organitzacions de les empreses de comunicació social, i se centra en l'àmbit de la construcció de notícies. Per molts teòrics de la comunicació, aquesta lògica mediàtica està a la base de la construcció de marcs interpretatius mediàtics i també, la mateixa construcció del discurs. És una forma d'estudi del discurs mediàtic que es pot circumscriure en la teoria dels efectes en l'audiència, però posa èmfasi en el "com" més que en el "què", és a dir, en com els mitjans presenten els temes socials amb un enfocament diferent en funció del mitjà. Com indica Castelló (2012)⁶², la importància

⁶² CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.137

de la lògica mediàtica ofereix al format, als temes, al disseny i a l'ordenació del relat, explica l'enquadrament o els marcs interpretatius o *frames* dels mitjans, en aquest cas la premsa escrita:

Quando se aplica dicha lógica, lo crucial del acto comunicativo no es la fidelidad del relato a la realidad, aspecto que el periodismo actual considera una especie de trastienda ética que hay que tener ordenada. Los esfuerzos ahora se concentran en construir una realidad fiel al relato que se pretende transmitir. En este sentido, el marco interpretativo que ofrece el medio tiene su lógica ya no en "la realidad" que relata sino en el relato mismo⁶³.

En la mostra representativa d'anàlisi del present treball es manifesten els mecanismes de mecanització del discurs o *frame device*⁶⁴, en què es fonamenta en l'estudi del marc interpretatiu o *framing*.

La narrativa no és el referent principal de l'anàlisi del *framing*, sinó que el seu referent se centra en la lògica mediàtica que implica l'articulació de marcs interpretatius amb formats narratius que es poden reconèixer fàcilment, i que són de fàcil assimilació pel públic. Aquests marcs interpretatius tenen l'objectiu de ser incorporats al coneixement que un determinat públic té sobre determinats conflictes. Per tant, aquests factors són els que s'intenten ressaltar i posar més èmfasi en la nostra anàlisi de notícies. Tal com reconeix Castelló (2012)⁶⁵, la mediatització i els marcs interpretatius o *frames* no són conceptes que actuen per separat, sinó que actuen amb una correlació directa. És a dir, en l'estudi dels marcs interpretatius va més enllà dels factors de contingut o de format, ja que el context cultural i les seves ressonàncies mediàtiques actuen de forma concordant. Per tant, en l'estudi dels marcs interpretatius s'han de considerar les lògiques dels mitjans i també altres qüestions com la *forma, contingut, imatge, formats, espai i temps* en el qual es narra la història, al mateix temps que la *configuració, estructura i naturalesa de narratives informatives*.

En la primera part d'aquest apartat es mostra un conjunt d'autors que aborden l'anàlisi de marcs interpretatius, o que han posat les bases teòriques i mostren cert discerniment sobre aquesta qüestió. No obstant això, l'anàlisi qualitativa del marc interpretatiu de les notícies d'aquest treball es farà mitjançant l'adaptació d'una obra de Robert Entman (1993)⁶⁶ a partir de la seva proposta de quatre variables de marc interpretatiu:

- *Definició de problema*
- *Responsabilitat dels actors*
- *Judici moral*
- *Vies de resolució*

⁶³ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.138

⁶⁴ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 64

⁶⁵ CASTELLÓ, E. eds. (2012): *Op. cit.*, p.138

⁶⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p. 51-58

Aquestes variables es complementen amb altres variables inspirades amb una matriu de marcs interpretatius o *frames* emprada per Van Gorp (2005)⁶⁷ en un estudi sobre estrangeria a la premsa belga, basada en diversos mecanismes de marc (*frame devices*)⁶⁸. Aquesta matriu de marcs està fonamentada en aquests *frame devices* o dispositius de marc: *metàfores, lèxic, imatges, gràfics i actors*. Per complementar aquestes variables se n'han tingut en compte d'altres com la diferenciació entre actors i actants⁶⁹, a més de les variables de dimensió de marc o *frame dimension*⁷⁰: simbòlic quan els raonaments es basen en arguments de tipus cultural o històric, i pragmàtic quan els raonaments es basen en arguments d'àmbit material i pràctic. A banda d'aquestes variables es va complementar aquest model d'anàlisi inspirat amb Van Gorp amb altres variables com els marcs valoratius (*value frames*)⁷¹ a partir dels quals interpreten si un *frame* valora un tema de manera positiva o negativa.

⁶⁷ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p. 484-507

⁶⁸ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 64

⁶⁹ CASTELLÓ, E. eds. (2012): *Op. cit.*, p.145

⁷⁰ CASTELLÓ, E. eds. (2012): *Op. cit.*, p.139

⁷¹ Classificació establerta per De Vreese (2003), citat a CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

3.6. COMPENDI FINAL DE L'APLICACIÓ

Recordem que l'anàlisi realitzat focalitza el tractament mediàtic de diversos temes per part de 8 diaris seleccionats en base a la seva representativitat, per la seva difusió i tirada, de l'Estat Espanyol i del conjunt de Catalunya en el termini de 2012. El mitjans en qüestió són: *El Periódico de Catalunya*, *La Vanguardia*, *El Punt-Avui* i *l'ARA*; en el categoria premsa estatal: *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Mundo*.

Els casos seleccionats, a partir d'una mostra en base a un mostreig no probabilístic (Riffe, Lacy, Fico, 2005:96), són: *Vatileaks* (Església Catòlica), Festa del Ramadà (Islam), caricatures de Mahoma a la publicació "Charlie Hebdo" (Islam) i atemptat escola jueva de Toulouse (Islam-Judaisme). Es tracta de temes vinculats a tradicions religioses, que tenen en l'actualitat un notable arrelament al continent europeu i una llarga història de presència en el passat. Tots ells van generar controvèrsia social degut a diferents elements noticiables com són celebracions religioses, components de fricció i/o conflictes interculturals. En conjunt van ocupar bona part de l'agenda mediàtica pel seu interès informatiu, generant un gran clímax informatiu.

Cas Vatileaks (Església Catòlica)

Al 2012 el tema "Vatileaks" va irrompre amb força en els mitjans de comunicació, arran de la publicació d'uns documents que denunciaven les intrigues de poder i corrupció dintre del Vaticà durant l'últim any de pontificat de Benet XVI. Val a dir que en el context del moment l'escassa transparència en la informació transmesa des del Vaticà, per exemple sobre la destitució del president del Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi, va redundar en els estereotips habituals sobre la institució vaticana com a opaca, repercutint notablement en el tractament informatiu de l'episodi en els diferents mitjans. La presència d'aquests estereotips respecte a la institució vaticana van aparèixer en bloc a la premsa editada a Barcelona, però amb matisos. En la mostra analitzada es van posar de manifest els mecanismes de mediatització del discurs dels diversos marcs interpretatius o *frames* majoritaris detectats. En línies generals, el marc interpretatiu i la seva presentació estarien determinats per estratègies discursives. A grans trets els dos marcs interpretatius o *frames* detectats es poden categoritzar en dos: *frame* guerra interna/lluita interna al Vaticà o *frame* culpabilitat del ex-majordom del Papa, Paolo Gabriele.

Des d'un punt de vista quantitatiu, constatem que el cas Vatileaks va tenir un notable ressò mediàtic reflectit en l'abundant nombre d'articles publicats i l'espai que li van dedicar els mitjans de la mostra analitzada. A més, des d'aquest punt de vista veiem que en la categoria "premsa editada a Barcelona", el nombre d'articles publicats respecte aquest cas va ser molt menor, en relació al nombre d'articles publicats dins la categoria premsa editada a Madrid. En relació als "gèneres periodístics" més emprats vam constatar que la premsa editada a Barcelona va publicar més episodis que pertanyien, per les seves característiques estilístiques als "gèneres informatius"; en canvi en la categoria "premsa editada a Madrid" presentava un major nombre d'articles dintre els "gèneres interpretatius", classificables en "cròniques" i "reportatges".

Respecte al "tractament", els aspectes que mereixen reflexió són els que aborden l'àmbit dels mecanismes de mediatització del discurs en la presentació dels *frames*, en

els relats de la premsa. En la **categoria “premsa editada a Barcelona”**, conformada pels diaris: *El Periódico de Catalunya*, *La Vanguardia*, *El Punt – Avui* i *l’ARA*, vam observar punts en comú en relació a la detecció del marc interpretatiu o *frame* dominant. El marc interpretatiu detectat o *frame* genèric constatat és el de lluites de poder al Vaticà molt defensat en aquests diaris. Tanmateix, des d’un punt de vista discursiu es van observar alguns matisos diferents entre aquests rotatius. Tots ells, inclosos dintre de la “premsa editada a Barcelona”, com hem assenyalat, mostraven una línia comuna destacant les lluites i les intrigues internes al Vaticà, però en alguns casos amb una narrativa que accentuava el misteri i intriga. *El Periódico de Catalunya*, per exemple, presentava un estil narratiu molt expressiu mitjançant un relat que, mantenint sempre les característiques lingüístiques del marc interpretatiu comú de lluita interna al Vaticà i de bel·ligerància dins el govern de l’Església Catòlica, accentuava molts termes amb connotacions de misteri, que li aportaven una dimensió simbòlica a tot el relat, presentava l’afer amb un estil molt novel·lesc, que feia pensar en alguns extrems en el propi de Dan Brown. La resta de rotatius com *El Punt-Avui* i *l’ARA*, no presentaven un relat novel·lesc, però sí que determinaven el marc interpretatiu dominant de lluita interna i intriga dins la Santa Seu. Els dos mantenien una correlació discursiva respecte aquest tema, sempre dintre d’aquest *frame* “lluites de poder” i “guerra interna al Vaticà”. Tot plegat quadra amb una línia editorial compartida pels tres diaris que podem confirmar ara com de perfil ideològic liberal i progressista moderat. De forma concomitant els articles informatius cercarien els aspectes conspiratius d’una institució a la que es cerca desgastar en el seu ascendent moral.

Per la seva banda, el diari *La Vanguardia* manté un distanciament respecte els anteriors diaris, tant des del punt de vista del tractament discursiu com del marc interpretatiu o *frame* genèric detectat. *La Vanguardia* reforça molt més, mitjançant l’ús del seu lèxic, figures retòriques i d’altres variables un marc interpretatiu o *frame* de dimensió pragmàtic. És a dir, en les seves informacions ofereix moltes més dades i aporta un conjunt plural d’arguments, tant els oficials de la Santa Seu com, fins i tot, els dels actors més pròxims al majordom, passant pels de l’advocada defensora de tipus més judicial. El marc valoratiu o *frame valoratiu* en el conjunt de les peces analitzades és, no obstant, força negatiu en relació a la institució eclesial. Tant les característiques lèxiques i retòriques, com els actors i l’organització del discurs determinen un marc interpretatiu o *frame* dominant de lluites de poder i intrigues internes. Tanmateix el tipus de lèxic emprat no transmet unes connotacions molt agressives en relació a la cúpula de l’Església Catòlica, encara que mantingui implícitament una crítica a la cúpula vaticana, marcant el *frame* global de lluita interna i intriga al vaticà.

En el conjunt, no obstant, es pot apreciar dintre el marc global al que s’ajusta *La Vanguardia* algunes variants en les intervencions. Alguns usos lèxics i retòrics, així com apreciacions negatives decantades sobre l’acció del majordom. Altres actors importants en aquest cas com el portaveu de la Santa Seu, el Pare Federico Lombardi, el Secretari d’Estat Tarcisio Bertone, o el propi Papa Benet XVI, apareixien tractats amb respecte, tot i evitant valoracions de tipus negatiu. El Pare Lombardi, per exemple, considerat la cara visible de la institució davant l’opinió pública, es mostrava com una persona capacitada per gestionar la comunicació al Vaticà. El Cardenal Bertone es presentava com artífex d’alguns esdeveniments importants en el pontificat de Benet

XVI com ara el viatge a Cuba del Papa l'any 2012, amb una valoració, per tant, positiva de la seva gestió. Tot plegat, corrobora una tradicional línia editorial de caràcter moderadament conservador. En general denotava un marc valoratiu positiu global respecte la institució vaticana.

Els altres diaris de la categoria "premsa editada a Barcelona" tenen una línia editorial més uniforme. El seu discurs global presenta, per exemple, una marcada sintonia al compartir el marc interpretatiu global comú, anteriorment al·ludit, que marca l'accent en les lluites internes i la intriga present a la Santa Seu. Els tres rotatius, *El Periódico*, *El Punt-Avui* i *l'ARA*, s'alineen al darrere d'un mateix enfocament marcadament bel·ligerant en el que respecta al tractament en relació al govern de la cúpula de l'Església. Una posició compartida, que corrobora similituds en el perfil ideològic i en la línia editorial pròpia de les tres publicacions. Per exemple, *El Periódico de Catalunya* es situa a si mateix com un diari de perfil ideològic d'esquerra moderada (Giró, X. 1999) i de forma concomitant el seu tractament de l'Església Catòlica acostuma a tenir un to crític i una mica més bel·ligerant. En el cas que ens ha ocupat, el seu tractament es manifesta fortament simbòlic al oferir un relat en el que, en conjunt preval el misteri i la intriga, amb un estil molt novel·lesc, expressat mitjançant la cuidada selecció del conjunt lèxic i retòric. En general, tot el tractament de la informació estava determinada per una dimensió de marc o *frame de "dimensió simbòlica"* (E. Castelló, 2012:139), sustentat en la presentació d'arguments més històrics com ara els relacionats amb l'habitual, segons ells, secretisme i manca de transparència vinculats a la mort de Pontífexs i que va envoltar, per exemple, el decés de Joan Pau I (*El Periódico de Catalunya*, "Secrets i despropòsits", 14/08/12, p.3). A més, entre les opinions destacades introduïa les dels teòlegs més crítics amb el govern de l'Església, com ara la de Juan José Tamayo, que disposa de reconeixement dintre del sector "progressista" i de dissens de l'Església. El seu article d'opinió titulat "El Vaticà heretgia del cristianisme" (14/08/12, p.3), resulta significatiu en tant en quant aporta des de dintre mateix del religiós arguments contraris, fortament crítics, respecte al funcionament de la cúpula de l'Església. La inclusió d'aquests arguments reforçava la posició del diari i el marc interpretatiu defensat. En general en el que respecta a *El Periódico de Catalunya*, en el cas Vatileaks, no s'hi troba cap dimensió de marc pragmàtica en la que s'aborden arguments sobre les causes i conseqüències del procés judicial del majordom. La majoria d'articles recollits en el mostreig utilitzaven un llenguatge simbòlic (amb lèxic bel·ligerant), emfatitzant les disputes internes al Govern de la Santa Seu i arguments del relat desfavorables en relació a la manca de gestió transparent en la investigació i, tot plegat, respecte el misteri que envoltava l'assumpte sencer. Des del punt de vista del gènere periodístic hi predominaven els articles de gèneres informatius i interpretatius, però pocs articles del gènere d'opinió, tanmateix tenint en compte la hibridació entre informació i opinió tant dintre les notícies, com dintre de les cròniques, resulta manifesta la presència de molts elements interpretatius. Predominen els relats informatius, portats a la màxima expressió, amb una forta càrrega subjectiva.

En relació al tractament dels dos últims rotatius de la categoria "premsa editada a Barcelona", *El Punt-Avui* i *l'ARA*, manifesten un llenguatge de to més pragmàtic. En el cas de *El Punt-Avui* desplegava un marc interpretatiu o *frame* dominant de lluita interna i intriga dintre a la cúria vaticana. El discurs en general apel·lava a arguments de tipus pragmàtic fent referències a les formes de gestió de la cúria, a una política de

manca de transparència, a la voluntat política de transparència de Benet XVI, i sobretot apel·lava a arguments de tipus judicial quan es referien en el procés judicial contra el majordom. En aquest *frame* els mecanismes de marc que determinaven el marc interpretatiu dominant van aprofundir en el discurs de les disputes internes utilitzant un lèxic bel·ligerant de màxima intensitat. En conjunt, aprofundia més en una dimensió de marc pragmàtica que simbòlica, ja que els aspectes més històrics i religiosos referits a l'Església eren força exempts. En aquesta publicació l'ús d'un llenguatge simbòlic que construeix un relat novel·lesc i d'intriga era absent tant en les cròniques com en les notícies.

Paral·lelament el diari ARA també utilitzava unes estratègies discursives similars i una dimensió de marc pragmàtica per a la construcció del marc interpretatiu de lluites de poder i intriga dintre el Vaticà. Tampoc aquest mitjà va realitzar un seguiment molt exhaustiu i des d'un punt de vista dels gèneres periodístics els més emprats van ser el informatiu i el interpretatiu. Pel que fa al gènere informatiu els formats més presents durant les primeres informacions publicades van ser el breu. Això indica que en un principi no es va abordar el tema en tota la seva complexitat i de manera profunda i que el diari no li va atorgar un grau d'importància elevat. A mesura que el conflicte del Vatileaks es va prolongar, el diari va publicar articles en format de crònica, escrits per l'enviada especial del diari a Roma, que intentaven tractar la qüestió d'una manera més complexa i aportar elements interpretatius.

Tant *El Punt-Avui* com el diari ARA no van donar cap gran rellevància a aquest conflicte, l'espai dedicat va ser marcadament menor en relació al que li van dedicar *La Vanguardia* o *El Periódico de Catalunya*. Respecte a les intervencions dels diversos actors eren molt similars des d'un punt de vista de les seves posicions, sempre crítiques amb el funcionament de la cúpula Vaticana. Pel que fa a les fonts informatives emprades no s'observaven de forma molt transparent i normalment utilitzaven mitjans d'informació italians com a fonts principals, o bé, fonts que es citaven genèricament. Els dos diaris van presentar l'actor principal Paolo Gabriele com un "cap de turc" de tot l'entramat *Vatileaks* i al cardenal Bertone com una persona amb molt de poder dintre la Santa Seu i amb connotacions negatives. El tractament dels dos diaris coincidia en oferir les lluites de poder internes del Vaticà com el detonant principal del conflicte. Per reforçar aquest marc interpretatiu oferia articles d'anàlisi i algun article d'opinió que incidien en els problemes de gestió i transparència dintre el Vaticà i que apel·laven a arguments pragmàtics com ara la renovació de la gestió de la cúria Vaticana com a via de solució. La dimensió de marc pragmàtica sustentada en aquests arguments reforçava més la línia editorial d'aquests dos diaris. L'escàs espai dedicat i el baix nombre de reportatges o articles més grans pot respondre, més que a un menor interès per aquestes qüestions, a que es tracten de dos mitjans amb una estructura petita, que no disposen d'un desplegament de mitjans equiparable a diaris més grans com ara *La Vanguardia* i *El Periódico* per a cobrir aquest conflicte d'una forma corresponent a la alçada de la seva complexitat.

Dintre de la categoria "**premsa editada a Barcelona**" hem observat també que presentava un paral·lisme entre la destitució del president del Banc Vaticà o l'Institut d'Obres de la Religió (IOR), Ettore Gotti Tedeschi i la detenció del majordom, fins i tot subratllant la seva vinculació.

Les publicacions de la categoria "**premsa editada a Madrid**" van concedir un espai més ampli a aquest esdeveniment respecte les publicacions de la categoria "premsa

editada a Barcelona". Això demostra que per a la premsa nacional aquest esdeveniment va ser rellevant. Els factors que indiquen la gran importància que l'hi van concedir són el tractament de la informació per part del corresponsal del diari per cobrir l'esdeveniment, destacar l'esdeveniment en un epígraf especial, la quantitat de fotografies per part d'alguns mitjans, alguns reportatges i seguiment constant del *Vatileaks*. En general es pot concloure que aquest tipus de premsa de difusió estatal va dedicar-hi una major cobertura a la informació i en va destacar l'acte molt més que la premsa editada a Barcelona, que té una difusió més regional.

La referida categoria està conformada pels diaris *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Mundo* i en alguns d'ells es van observar alguns matisos diversos des d'un punt de vista discursiu. No obstant, en algunes publicacions es van observar punts en comú respecte la detecció del marc interpretatiu o *frame* més genèric i dominant. Els diaris *ABC* i *La Razón* van perfilar un marc interpretatiu o *frame* genèric de culpabilitat del majordom. Per la seva banda, el diari *El País* i *El Mundo* coincidien en subratllar un marc interpretatiu dominant i genèric de lluites de poder, corrupció i conspiracions determinat, sobretot, a partir dels arguments: "intereses y ambiciones personales." Es pot destacar que l'*ABC* no és aliè al marc interpretatiu "lluites de poder/intriga al Vaticà", tanmateix en els arguments presentats qüestiona aquesta intriga interna a la Santa Seu. Si bé el discurs en general s'articula entorn d'aquest *frame*, el conjunt lèxic presenta el conflicte amb components de novel·la, segons el que es publicava a la premsa italiana, amb arguments que es situen dintre una dimensió de marc simbòlica, fent referència a temes de gèneres literaris: "lío a la italiana", "tragedia" i "comedia".⁷² Al fer referència a aquests aspectes simbòlics es reforça més el *frame* genèric de traïció del majordom, utilitzant un llenguatge molt metafòric de connotacions més agressives, que expressa la traïció patida per Benet XVI i que va afectar al seu govern. Aquestes connotacions estaven reforçades a partir de la presència de l'argument: "mayordomo infiel", "el último espectáculo de "Paoletto", "traición" o "prisionero de sí mismo". S'observa que l'ús d'aquest lèxic de tipus més simbòlic i amb un alt grau de negativitat serveix per a presentar al majordom com una persona sense moral, que va traïr al Papa i defensar així amb vehemència la seva posició i el *frame* traïció dominant. També s'observa que tot el procés judicial efectuat al majordom es presenta amb un conjunt lèxic de tipus pragmàtic i amb connotacions positives. En aquest sentit ofereix dades respecte el procés judicial i al tipus de legislació que aplicat, però tant el lèxic com els arguments dintre la dimensió pragmàtica també fan referència als objectes i documents trobats a casa del majordom Paolo Gabriele i a les seves trobades clandestines amb el periodista Gianluigi Nuzzi.

Per la seva banda, el diari *La Razón* presenta igual que l'*ABC* un discurs similar construït a partir del marc interpretatiu de traïció i culpabilitat del majordom. El llenguatge de *La Razón* és molt simbòlic quan aborda la traïció del majordom, Paolo Gabriele, fonamentant-se a partir dels termes claus: "traición" o "gargantas profundas", és a dir, incidint en arguments simbòlics. El majordom és presentat com el protagonista de la traïció, dibuixant-li un perfil de delinqüent i de personatge rocambolesc: "se compara con un enviado del Espíritu Santo"(*La Razón*, "El Botín del

⁷² Mirar: "Los "topos" del Vaticano afirman que quieren ayudar al Papa" , *Diari ABC*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 43 El periodista emprava aquests termes que descriuen l'ambient que es vivia a Roma arran del escàndol del *Vatileaks* i com ho presentaven alguns mitjans italians.

mayordomo", 14/08/12 p.37). Aquesta dimensió simbòlica no s'observava tant sols en els aspectes discursius, sinó també en altres aspectes com l'ús de les imatges i el format, factors molt rellevants en la lògica mediàtica. D'aquí s'infereix que l'esforç en la construcció del marc interpretatiu té la seva lògica no tant en la realitat, quant en el relat mateix (Castelló, Enric, 2012:138). Partint d'aquesta premissa i traslladada al nostre treball la dimensió simbòlica es reflecteix en algunes imatges de *La Razón* que utilitzaven plans curts que focalitzaven l'atenció en elements com una barret de cardenal i un missal com a símbols de les lluites internes vaticanes, oferint-li una aureola de misteri. Aquesta publicació no obviava les tensions internes dintre la cúria vaticana, però s'observa que tracta aquest conflicte a partir del format reportatge, més contextualitzat. La utilització d'aquest gènere periodístic era mínim i la majoria d'informacions estaven elaborades en base a declaracions importants com les del Papa Benet XVI, o bé, altres personalitats de pes dintre el Vaticà, com el cardenal Tarcisio Bertone, ex-secretari d'Estat. S'oferia més rellevància a aquests personatges dels quals en destacava el seu paper de víctima dintre el cas Vatileaks. D'una banda, en destacava el dolor de Benet XVI i la seva decepció respecte el sensacionalisme que li oferien els mitjans, així com el seu patiment per la traïció del majordom. D'altra banda, a l'ex-secretari d'Estat, Tarcisio Bertone, li dedica una crònica sencera aportant declaracions crítiques contra la premsa, a la que acusava d'oferir un tractament del Vatileaks de "novel·la de Dan Brown" i molt de sensacionalisme sense fonaments. Restava així determinada una positivitat en relació al marc lluites de poder, respecte l'actuació de la cúria que apareix com a víctima.

En relació al procés contra el majordom s'observava l'ús de marcs interpretatius més pragmàtics que explicaven el procés judicial. Com en l'anterior publicació aquest llenguatge més pragmàtic, amb un lèxic de tipus judicial, aporta positivitat a la gestió de la Santa Seu respecte al procés judicial. En aquest àmbit emprava un llenguatge altament jurídic, destacant com el judici s'està duent a terme amb altes mesures de seguretat. També en destaca la celeritat amb la que és portat a terme el judici, per associar-ho amb la voluntat vaticana de passar pàgina del cas i perquè no es connectés amb el Sínode de Bisbes sobre la Nova Evangelització, que s'estava celebrant aquells dies a Roma.

L'ús d'aquests factors i la dimensió pragmàtica emprada tant per l'ABC com per *La Razón* en el tractament del procés judicial, reforcen la culpabilitat del majordom sense apel·lar a les causes de la seva actuació, alhora que accentuen una valoració positiva de la Santa Seu. El llenguatge simbòlic emprat per aquestes dues publicacions serveix per a presentar al Pontífex i altres membres de la cúria com a víctimes del majordom revestit de personatge novel·lesc. Aquest llenguatge simbòlic es continua reproduint quan s'apel·la a qüestions de la fe cristiana i al tarannà paternal del Papa. Així el diari ABC presenta a un pontífex dolgut per traïció de Paolo Gabriele i remarca el perdó de Benet XVI al majordom pel robatori dels documents. El diari *La Razón* selecciona aquest llenguatge simbòlic, recordant els fonaments bàsics de la fe cristiana, del perdó i la misericòrdia, connectant el gest del pontífex amb la "gràcia divina."

L'ús d'aquest discurs es troba en correlació amb la línia editorial d'aquests dos mitjans, que acaba determinant en gran mesura l'enfocament de la informació. Resulta comprensible l'enfocament informatiu d'aquests diaris tenint en compte que tenen línies editorials que presenten similituds ideològiques. Per la seva banda, el diari ABC és un diari centenari i ideològicament de dreta moderada, vaticanista i defensors dels

valors tradicionals i monàrquics; la seva línia es desenvolupa dintre l'òrbita del principal partit de la dreta espanyola (Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 67). El diari *La Razón* presenta similituds ideològiques amb *l'ABC*, tot i que no compte amb una tradició centenària, va ser fundat fa gairebé dues dècades, pel periodista Luis María Ansón, actualment pertany al grup de comunicació Planeta i des d'un punt de vista ideològic que defineix la seva línia editorial, és liberal, conservador en valors tradicionals catòlics, reflectint la visió més clàssica de la dreta espanyola; en aquest sentit destaca per la seva defensa respecte la monarquia. D'aquesta manera es constata l'efectiva correlació entre el tractament de les notícies i la línia editorial d'aquests mitjans.

Per la seva banda, en el diari *El País* i el diari *El Mundo* s'observava un discurs més allunyat dels dos anteriors presentant un llenguatge més bel·ligerant respecte a l'Església. El diari *El País* presenta un relat d'intriga i misteri en el seu tractament del cas *Vatileaks* i també una dimensió simbòlica en el discurs. El llenguatge és altament metafòric i amb connotacions bel·ligerants que presenten un relat de conspiració a l'entorn de la cúria vaticana, a més de la seva crisi interna. La presència d'actors que mostra en els seus episodis serveix per reforçar més el marc interpretatiu dominant de lluites internes i corrupció de la Santa Seu. La presència de membres de la cúria fent declaracions respecte les discrepàncies internes és molt major i el majordom Paolo Gabriele té una presència més secundària, i no s'indaga en el seu retrat psicològic, com ho realitzava *La Razón* o *l'ABC*.

Sobretot el diari *El País* al llarg del conflicte articula tot un discurs marcat per la corrupció i les disputes internes a la Santa Seu. Els actors més presents en les informacions corroboraven aquests arguments fent presents les revelacions de més "corbs" als diaris italians, que revelaven com alguns cardenals denunciaven la corrupció interna al Vaticà i seves les faccions internes, a través de cartes enviades al Papa Benet XVI. Aquestes filtracions a la premsa italiana són molt emprades pel diari *El País* com a una font informativa mencionada utilitzada per confeccionar la informació. La presència de filtracions incideix en els arguments sobre les lluites internes i la corrupció al Vaticà, per reforçar més el *frame* o marc interpretatiu defensat per *El País*. Respecte a les veus discrepants sobre el tractament de la premsa respecte el cas *Vatileaks*, dintre del Vaticà el diari *El País* no li va atorgar una rellevància notòria en relació a altres publicacions analitzades de la mostra. Per exemple, no ofereix un espai rellevant a les reaccions de Benet XVI i del cardenal Bertone acusant a la premsa de jugar a Dan Brown. Amb això introdueix alhora elements interpretatius per part del redactor criticant la transparència informativa del Vaticà: "Pese a la queja del Papa, el asunto sigue y seguirá dando mucho que hablar. Entre otras cosas por la ausencia de una versión oficial mínima."⁷³ La selecció del vocabulari a voltes manifesta la intenció interpretativa del redactor a més s'observa com jutja l'acció de l'Església i li suggereix com ha d'actuar. Alguns titulars de *El País* transmetien una avaluació explícita en relació a l'Església, que sempre destaca la divisió interna i la crisi institucional: "lucha larvada por el poder del Vaticano", "limpiar el Vaticano", "nido de cuervos en el Vaticano", molt freqüents en els gèneres interpretatius, en format de crònica. Aquests judicis interpretatius molt presents, tant en els titulars com en el cos de les

⁷³Mirar: "El Papa critica la actitud de la premsa en el caso del mayordomo que filtró documentos", *el diari El País*, publicat el 31 de mayo del 2012 p. 4

informacions, mostren clarament l'orientació i la línia editorial del diari *El País*, que és un capçalera liberal, d'esquerres i progressista i plural, com han subratllat altres autors (Cfr., per exemple Giró,X:1999:17). Aquest rotatiu sempre ha emès un discurs crític respecte l'Església més institucional. A més va ser una de les capçaleres que va relacionar el cas Vatileaks amb la destitució del director del Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi acusat de corrupció i altres escàndols anteriors.

Altres elements de l'anàlisi que requereixen una reflexió són la presència d'una dicotomia entre el discurs simbòlic i el pragmàtic en la presentació del marc interpretatiu o *frame* dominant de corrupció i lluites de poder al Vaticà. L'ús del llenguatge simbòlic és més present en alguns articles en format reportatge com el publicat al suplement "DOMINGO" el 3/06/12 titulat: "Nido de cuervos en el Vaticano", la dimensió simbòlica es feia present en base a la utilització d'arguments relacionats amb les lluites internes entre membres de la cúria pel poder de la Santa Seu, a partir d'un relat de misteri i utilitzant molt lèxic del camp bèl·lic: "campo de batalla" o "luchas de poder". Per intensificar aquest relat de misteri aquest reportatge de *El País* emprava algunes figures retòriques respecte l'actuació del majordom sobre si va actuar amb còmplices o no a l'hora de robar els documents al Papa. Aquest recurs retòric molt propi de l'estil dels reportatges intensifica més el *frame* genèric dominant de corrupció i lluites internes al Vaticà i també, determina un marc interpretatiu temàtic d'intriga i misteri sobre tot el conflicte.

En conjunt el diari *El País* no va oferir molts articles del gènere d'opinió, però els elements interpretatius negatius sobre la institució de l'Església en algunes notícies o cròniques són molt abundants. Un dels articles d'opinió va ser el publicat al mateix suplement en aquest mateix reportatge titulat: "Del veneno de los Borgia al pederasta Maciel", signat per Lola Galán. En aquest article repassava els escàndols al Vaticà evidenciant que s'han produït al llarg dels segles. Alhora trobem un marc de dimensió molt simbòlic que fa referència a arguments sobre la religió i sobre la història d'escàndols de la Santa Seu, des dels temps dels papes Borgia fins a repassar els escàndols financers al Banc Ambrosià del 1982. Per tant, amb aquest discurs s'intensifica el marc valoratiu negatiu respecte la institució vaticana.

Troblem una presència d'elements pragmàtics quan aborda el tema del judici contra el majordom, Paolo Gabriele. Aquesta dimensió comportava arguments de tipus judicial a partir de termes com: "alegaciones, delito, supuestos filtradores de documentos, tribunal o pesquisas", que denotaven l'actitud del redactor respecte el judici en qüestió i que es reflecteix en el text. En aquest sentit s'infereix un tractament distant i una actitud antagònica respecte la institució, però al mateix temps ofereix les dades més necessàries i informatives a partir dels quals hauria de poder valorar el propi lector. És a dir, es fa un esforç per tractar la informació de manera més objectiva. En el tractament del judici *El País* concedeix un espai considerable a la intervenció del majordom destacant les seves intervencions, sobretot les que fan referència al tractament donat per l'Església Catòlica en relació a ell, i sobretot els seus arguments en què es manifesten les faccions internes de la cúria, la manipulació a la qual era sotmès el Papa, i les lluites de poder. El relat incideix en el *modus operandi* del majordom quan fotocopiava i filtrava els documents, així com les persones amb qui havia parlat del mal funcionament de la Santa Seu. Es torna així a fer evident una dimensió de marc pragmàtic, que empra arguments de tipus més material. Això demostra la voluntat del mitjà d'oferir una imatge neutral, sense visió crítica, de l'acció

del majordom (Contreras, Diego: 2004:300). El presenta com un “cap de turc” de la cúria Vaticana, a qui li va recaure tota la culpabilitat, per desviar l’atenció dels problemes dins la cúria. Aquesta actitud del mitjà canvia quan parla de les persones pròximes al Papa, és a dir, la cúria. En aquest punt el tractament és diferent. Mitjançant la selecció del lèxic, expressions col·loquials, metàfores o estratègies discursives i la cita d’algunes fonts, defineix el marc interpretatiu o *frame* més dominant de lluites de poder/corrupció al Vaticà. *El País* construeix el discurs a partir d’aquest *frame* i tendeix a emprar marcs de dimensió simbòlica o *frame dimensions* (Castelló, Enric, 2012:139), que s’articulen en base a arguments simbòlics com la religió catòlica, la història de la cúria unida a la corrupció i a la tradició catòlica, sobretot quan parla del paper de la Santa Seu en la resolució del judici contra el majordom. Per tant, al fer referència al paper de la cúria continua desplegant un relat de traïció, de falta de transparència i d’actuació teatral per part de la cúria, reforçat a partir d’elements interpretatius per part del redactor. Una de les principals conclusions que s’observa és el marge del periodista per crear un marc interpretatiu propi i re-emmarcar la informació. La creació del marc interpretatiu propi està condicionat a la línia editorial de cada diari i a la cultura organitzativa del mitjà, és a dir, una específica manera de fer que es transmet des dels editors o els llibres d’estil.

El Mundo, per la seva part, presenta, respecte a *El País*, una intensificació del discurs altament bel·ligerant i d’alt voltatge. Aquest rotatiu desplega en termes generals el marc interpretatiu de lluites de poder/corrupció al Vaticà, i vincula més estretament el cas *Vatileaks* amb la destitució del director del Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi. En general, el discurs es situa en una dimensió molt simbòlica, sempre dins d’un *frame* temàtic, que destaca un relat de misteri i intriga, però al mateix temps s’observava un marc de dimensió pragmàtic. En aquesta línia presenta, sobretot en els articles interpretatius o informatius com les cròniques i notícies, els arguments del majordom, referint-se a més amb molt d’èmfasi als problemes financers del Vaticà i a la destitució del director del Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi. Dins el *frame* de lluites de poder/corrupció els mecanismes de marc aprofundeixen així en el discurs de les disputes internes, utilitzant un lèxic bel·ligerant i expressions amb to irònic o combatiu. Aquesta vinculació era presentada al principi de la informació en què es destacava la seva estreta relació amb la filtració de documents, presentant-lo de manera negativa com un dels “corbs o talps”, és a dir, com un dels encarregats de passar informació. Aquest actor era presentat com un banquer investigat per blanqueig de diners, respecte això si afegia la documentació que va recopilar el banquer on hi figurava la informació respecte irregularitats financeres i l’esforç del Vaticà per ocultar-ho. En aquest sentit destacava moltes intervencions del banquer, que tenen una correlació directe amb les intrigues vaticanes, i que contenen dosis d’amenaça, algunes de contundents com: “Si me asesinan, aquí dentro está la razón de mi muerte”, o bé, “En el Vaticano he visto cosas que dan miedo.”⁷⁴ Això reforça més el marc interpretatiu de corrupció i lluites de poder, que es manté a través d’arguments de dimensió pragmàtica, que apel·len al blanqueig de diners, les irregularitats financeres del Banc Vaticà o la vinculació de comptes a la màfia italiana i la batalla interna de l’entitat amb alguns membres de la cúria. Als mecanismes de marc i variables que construeixen aquest *frame* dominant en tota la mostra d’anàlisi del cas, cal afegir-li moltes

⁷⁴ Mirar: “El testamento secreto del “banquero de Dios”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 8 de junio de 2012 p.35

estratègies discursives que construeixen un marc temàtic desenvolupat mitjançant un relat propi de novel·la d'intriga i misteri. Tots els actors de la història estan associats a diverses accions de traïció i en situacions d'incertesa, a més la història del robatori dels documents del Papa transmet grans dosis de misteri per intentar descobrir els còmplices del majordom en el conjunt de la trama. Aquest relat de conjunt conforma una narració novel·lesca que envolta el cas en gairebé tota la mostra d'anàlisi, tant en els articles dintre dels gèneres interpretatius (cròniques, reportatges, news analysis o informes...) com informatius (notícies). El relat en conjunt confereix una dimensió simbòlica al marc interpretatiu de corrupció i lluites de poder, sobretot en els titulars on s'emprava un llenguatge molt metafòric, que incideixen en la falta de transparència del Vaticà o bé, sobre la situació judicial del majordom.

Pel diari *El Mundo* la traïció del majordom va clarament en correlació amb les trames d'intriga i corrupció entre els membres de la cúria dintre la Santa Seu. Manté el marc de lluites de poder /corrupció desplegant-lo a través d'arguments com que des de la Santa Seu es pretén passar pàgina el més aviat possible del cas al condemnar ràpidament el majordom i rebre aquest el perdó del Papa, per evitar que sorgeixin altres noms de la cúria vinculats al cas *Vatileaks*, tot i reconèixer l'alta traïció del majordom. Aquests arguments també eren molt presents en el diari *El País*. Les dues publicacions mantenen punts de contacte respecte el tractament informatiu del cas *Vatileaks*, a pesar de tenir línies editorials distants. En conjunt en el diari *El Mundo* es determinava un marc valoratiu negatiu respecte la institució vaticana per la manca de transparència en la gestió del cas i el seu secretisme, a més de posar molt d'èmfasi sobre les intrigues vaticanes a partir d'arguments més pragmàtics i també, simbòlics. Tanmateix en alguns articles d'opinió i en un editorial, els arguments emprats oferien elements positius respecte la gestió de la Santa Seu, davant d'aquests escàndols, en el qual la ingerència del Pontífex intercedeix per mitigar l'execució de la justícia i normalment concedeix la gràcia del perdó als acusats. Aquests arguments oferien una variant dintre el marc interpretatiu dominant i conferien un marc valoratiu positiu a la gestió del Vaticà i en concret a l'actuació del Papa. No és estrany aquest tractament per part de *El Mundo*, ja que des de la seva fundació simpatitza amb l'ala del centre-dreta espanyol, que acostuma a donar un tractament respectuós a l'Església Catòlica. Des de la seva fundació s'ha caracteritzat per tenir un tractament sensacionalista i per un gran nombre d'articles d'investigació (Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 68). *El País* no atorga gran espai a aquesta informació, en canvi els diaris analitzats anteriorment sí. Per exemple el diari *La Razón* va dedicar-li dues informacions publicades el 19/06/12 i el 5/07/12, la primera recollia unes declaracions del cardenal Tarcisio Bertone, en què advertia que "la mano del diablo está detrás de "Vatileaks"⁷⁵; també acusava a la premsa d'imitar al Codi da Vinci. La segona publicada el 5/07/12 tractava sobre les declaracions de Benet XVI donant suport als seus col·laboradors. També el diari ABC publicava el 31/05/12⁷⁶ unes declaracions de Benet XVI en el qual donava suport als seus col·laboradors, atorgant una rellevància notòria al dedicar-li dues pàgines. A més, publica unes declaracions del Cardenal Bertone, aleshores

⁷⁵Mirar : "Bertone advierte de que "la mano del diablo está detrás del "Vatileaks" , *La Razón* , publicat el 19 de junio del 2012 p. 38

⁷⁶Mirar : "El Papa renueva la confianza a sus colaboradores tras las filtraciones" , *diari ABC* , publicat el 31 de mayo del 2012 p. 42-43

Secretari d'Estat del Vaticà , en què valora el cas com a formant part d'agressions al Papa Benet XVI.⁷⁷ Pel simple fet de donar més espai, s'augmenta la rellevància i es reforça el marc interpretatiu o *frame* favorable a la institució eclesiàstica.

Cas Festa del Ramadà (Islam)

Els mecanismes de mediatització del discurs en aquest cas mostren també diferències entre els diferents mitjans en el tractament del cas de la festa del Ramadà. Aquest cas normalment sempre està envoltat per la polèmica veïnal sobre el permís de pregària en l'espai públic. Es pot dir que el marc interpretatiu genèric a partir del qual s'aborda el tema és el de la conflictivitat, sustentat sobretot en base al lèxic. Des d'un punt de vista quantitatiu la majoria de mitjans no ofereixen un espai ampli al tema i es limiten a reflectir la controvèrsia que envolta la festivitat del Ramadà. Tots els diaris de la categoria premsa editada a Barcelona es fan ressò de la controvèrsia que envolta aquesta festivitat. Una controvèrsia que es focalitza a Badalona, davant la negativa del aleshores alcalde Xavier Garcia Albiol de donar permís a la comunitat musulmana per resar a l'espai públic, emplaçant-los a trobar espais alternatius. La comunitat musulmana va protestar pel fet de que se'ls comunicés aquesta resolució un dia abans de l'inici de la festa.

Gran part del discurs presenta una dimensió de marc pragmàtic, tant al tractar aspectes positius com aspectes negatius respecte al permís de la pregària dels musulmans durant el Ramadà. Aquest discurs pragmàtic s'utilitza per explicar els procediments de la prohibició de la pregària a l'espai públic i d'algunes declaracions de l'alcalde de Badalona respecte a la pregària al carrer, o bé, en relació a altres arguments de tipus material com l'assistència a la mesquita i la problemàtica dels musulmans diabètics per viure el Ramadà.

Els marcs interpretatius detectats es poden categoritzar en dos: marc interpretatiu o *frame* conflictiu/controvèrsia i marc interpretatiu o *frame* crític i provocació de l'alcalde Albiol. A més d'algun altre *frame* que no es categoritzaria en cap d'aquests dos anteriors i/o la proposta de noves variables o *frame devices* dintre de cada marc interpretatiu. És a dir, les estratègies discursives, diferents arguments o el tipus de lèxic aporten nous elements valoratius que indiquen la presència d'un marc interpretatiu diferent des d'un punt de vista global, i també ajuden a detectar més l'ideari específic de cada mitjà.

Tots els mitjans dintre la categoria de "premsa editada a Barcelona" van determinar per una banda, els marcs interpretatius o *frame* conflictiu dominant, que es mantenia latent en tota la mostra, i per altra banda, el *frame* crític o de provocació de l'alcalde de Badalona. A l'explicar aquest conflicte sobre la ubicació de la pregària dels musulmans, resulta molt habitual tant en els mitjans d'àmbit autonòmic com estatal, que defensin un marc valoratiu negatiu a la decisió de l'alcalde de Badalona, o bé un marc no crític o de no provocació. Per a la construcció d'aquests dos marcs utilitzen un llenguatge estratègic, amb valoracions més crítiques o negatives, defensant la posició de cada mitjà.

⁷⁷Mirar : "El cardenal Bertone rompe su silencio: "Son ataques feroces" , *diari ABC* , publicat el 6 de junio del 2012 p. 42

El Periódico de Catalunya, el diari *ARA* i *El Punt – Avui* van construir un discurs a partir del marc interpretatiu o *frame* crític i focalitzat en l'acció de l'alcalde de Badalona com una provocació. Les variables o els mecanismes de mediatització determinen un discurs molt pragmàtic sustentat en general a partir dels arguments com: "veto d'Albiol", "conflictes", "el canvi era dràstic", "enfrontaments", "atiar", "estratègies", "acció política", "representants d'entitats" o bé, "Badalona foragita el rés dels musulmans al carrer". Des d'un punt de vista genèric tots els articles de premsa van aprofundir en aquest discurs més bel·ligerant i controvertit que accentua la línia provocació per part del protagonista en tots els articles de la categoria "premsa editada a Barcelona". L'alcalde Xavier Garcia Albiol era presentat per les tres publicacions i com el principal provocador de la situació i el veritable antagonista de tot el conflicte. La comunitat musulmana era presentada, en general, en base a un discurs envoltat de victimisme.

Cap de les tres publicacions li van dedicar un espai molt ampli, però el diari *El Periódico de Catalunya* li va atorgar més articles, atorgant-li en conseqüència, comparativament, una rellevància més gran, incidint en l'actitud provocadora de l'alcalde de Badalona i presentant als musulmans en situació de vulnerabilitat. A través de dos reportatges més contextualitzats, aquest rotatiu va atorgar prioritat als costums i al simbolisme de la festa musulmana del Ramadà, com expressió de convivència a Badalona i en el conjunt de Catalunya. L'altre episodi publicat també per aquest diari respecte el Ramadà fa referència a la situació que viuen els diabètics musulmans per viure el dejuni. Un tema que es situa en àmbit pragmàtic a l'estar fonamentat en arguments materials com el tipus de medicació i les instruccions que han de seguir aquests malalts. Els arguments emprats estan recolzats a través d'opinions d'experts. El marc valoratiu que s'infereix del seu tractament informatiu és positiu en tot el conjunt respecte a la presència de comunitats musulmanes a Badalona, així com també la seva festa religiosa. En general, la interpretació és positiva ja que es llegeix en clau de convivència ciutadana que no genera problemàtica. Aquest tractament respondria a una determinada cultura professional del mitjà i a una línia editorial de *El Periódico*, que en el seu cas és d'esquerra moderada i antidreta espanyola, partidari de la moderació i defensor de l'estabilitat social, acostuma a posar la religió en el marc de la modernitat i a ser crític amb la l'Església Catòlica com institució (Giró, X:1999:342). En relació a les publicacions com el diari *ARA* o *El Punt-Avui* constatem un marc interpretatiu o *frame* crític i que gira entorn a l'actuació de de l'alcalde Albiol, entesa com una provocació, igual que en el cas de *El Periódico de Catalunya*. En principi tots dos rotatius no dediquen un espai molt ampli a la festa del Ramadà, tanmateix el context del cas va provocar que anessin atorgant un espai més ampli, donant més relleu a la qüestió. De fet, el tractament informatiu de la festa del Ramadà va estar condicionat per la prohibició de l'alcalde de Badalona de la pregària musulmana al carrer després de la festa musulmana. Aquesta decisió va generar conflicte i es va veure reflectida en les informacions que en tot moment van envoltar la notícia. Observem que, en general, aquests dos mitjans construeixen el seu discurs en el *frame* provocació/crític, amb tendència a emprar una dimensió de marc pragmàtic genèric, que es tradueix en el lèxic utilitzat. Un lèxic propi de la gestió. En concret sobre el tema de l'arrendament de l'espai per a l'oració i els diners del lloguer, quan feien referència a la sol·licitud de l'Ajuntament per a què la comunitat musulmana llogués un local. La dimensió de marc esdevé més simbòlica quan fa referència a les intervencions de la

comunitat musulmana, que es tradueix en un abundant lèxic religiós sobre la tradició musulmana. El conjunt d'intervencions dels representants musulmans de Badalona estan dirigides a la convivència, al diàleg, la reconciliació i a la voluntat de la comunitat musulmana d'arribar a un acord amb l'ajuntament. Aquest conjunt d'intervencions no encabibles dintre del *frame* principal de provocació/crític de l'alcalde de Badalona, es vinculen a altres continguts de tradició i es detecta un altre *frame* valoratiu més positiu. La presència d'aquests temes sobre la convivència i el diàleg, a través de les intervencions presents de la comunitat musulmana, indiquen els trets propis de la narrativa global del mitjà. Una narrativa molt similar als rotatius *El Punt-Avui* i el diari *ARA*, en què es perfilen uns *frames* similars. Tots tres diaris, com hem dit, presenten un discurs que s'articula a partir del *frame* provocació/crític respecte l'alcalde Xavier Garcia Albiol, tanmateix en *El Periódico de Catalunya* abunda un lèxic més bel·ligerant en relació a l'actitud de l'alcalde i, en canvi, els diaris *ARA* i *El Punt-Avui* presenten un conjunt lèxic moderat sense connotacions agressives.

Un exemple d'aquest abundant lèxic més bel·ligerant en *El Periódico de Catalunya* seria la inclusió de la notícia de una manifestació "antiislam" a Berlín. Amb això es determinava un *frame* genèric de conflicte i radicalització de l'extrema dreta contra l'Islam. Les variables o *frame devices* que determinaven aquest marc interpretatiu principal, emprant un grup lèxic que apel·la a consignes radicals de la ultradreta contra la presència de l'Islam com: "l'Islam no forma part d'Alemanya o "atureu la Islamització", i alguna metàfora present en el titular com: "Els ultres d'Alemanya desfilen contra l'islam", emprant alhora un abundant lèxic més bel·ligerant i agressiu per descriure l'ambient de la protesta. A partir d'aquest tipus d'arguments s'infereix un marc valoratiu crític i negatiu respecte l'auge de l'extrema dreta a Europa, dintre el *frame* general d'auge d'extrema dreta, en correlació amb el marc interpretatiu genèric defensat pel diari. D'aquesta informació sobre la protesta "antiislam" a Alemanya, també se'n feia ressò *La Vanguardia*. *El Punt-Avui* i el diari *ARA* la ometen tant en l'edició en paper com en l'edició digital.

En relació a *La Vanguardia* s'observa un discurs totalment oposat respecte a les anteriors publicacions. El seu discurs no transmet la tensió acusada entre el govern municipal de Badalona i la comunitat musulmana respecte la pregària al carrer, tal i com s'ha observat en les anteriors publicacions. En general, el llenguatge emprat per *La Vanguardia* redueix el discurs bel·ligerant i presenta la problemàtica destacant l'acord entre l'Ajuntament de Badalona i la comunitat musulmana. Es perfila un marc interpretatiu no crític respecte l'actitud de l'Ajuntament de Badalona i del seu alcalde, en el què la seva imatge de provocació és absent. La informació es centra en l'acord entre l'Ajuntament i la comunitat musulmana, pel lloguer de l'espai públic per realitzar les seves pregàries, eludint el context de conflictivitat entre ambdues parts. Tanmateix *La Vanguardia* va traslladar la informació sobre aquest cas a la seva edició digital *La Vanguardia.com*. Això denota que aquest rotatiu va atorgar una importància complementària a aquest tema. L'edició impresa no dedica un ampli espai a la qüestió, tant sols un petit destacat dintre la notícia, l'esmentada informació apareix a l'edició digital del rotatiu més extensa. El *frame* genèric és no crític amb Albiol i d'acord entre les dues parts, inserit en una dimensió de marc pragmàtica. Aquest esquema és recurrent en totes les informacions publicades per *La Vanguardia*, i es reflecteix en un lèxic utilitzat molt institucional i que no transmeti tensió. La dimensió de marc pragmàtica apareix sustentada en base a l'argument més tècnic "d'acord. Respecte als

actors principals, entre els què sobresortien l'alcalde de Badalona i el representant de la comunitat musulmana, es presenten amb més neutralitat. L'espai dedicat a les declaracions d'ambdues parts davant el fet que la comunitat musulmana pregui en l'espai públic durant el Ramadà, sempre estan focalitzades a l'enteniment recíproc i per tant disminueixen el discurs de tensió existent en els anteriors rotatius dintre la mateixa categoria i l'element d'amenaça i de prohibició està absent. Dit això, *La Vanguardia* no eludeix, en canvi, la polèmica lligada a la qüestió de cercar un espai per la pregària dels musulmans.

En relació a la celebració musulmana del Ramadà l'edició digital de *La Vanguardia* va publicar un altre article sobre costums i tradició. La informació tenia un alt contingut d'accent humà i social al fer referència a com viuen els musulmans la seva festivitat, marcada per la crisi, les altes temperatures o a través d'una malaltia com la diabetis. Respecte a la dimensió de marc presenta una oscil·lació entre pragmàtica i simbòlica. Pragmàtica en tant en quant fa referència a factors materials com ara les elevades temperatures, en base a dades de l'Agència Estatal de Meteorologia, o bé quan aborda el control de la glucosa que han de tenir presents els diabètics, o els efectes de la crisi econòmica sobre els membres de la comunitat musulmana en general. La dimensió simbòlica es posa de manifest al fer referència a aspectes religiosos del Ramadà com les hores de dejuni, els preceptes del Islam i els donatius solidaris entre les famílies necessitades com una obligació del Islam. Tant *La Vanguardia* com *El Periódico de Catalunya* dediquen espais a aquesta temàtica, però amb algunes diferències entre els dos rotatius. *El Periódico* accentua més els aspectes religiosos que *La Vanguardia*, però totes dues publicacions presenten aspectes molt analítics i explicatius amb rerefons humà com informacions complementàries als textos principals sobre el Ramadà. Al igual que *El Periódico*, *La Vanguardia* també es fa ressò d'una manifestació antiislam a Berlín, però només en forma de petit destacat dintre una notícia. Aquesta manifestació va condicionar el tractament informatiu de la festa final del Ramadà (Al – Fitr o Idu I-Fitr) en tots dos rotatius, recollint ambdós que existeix un problema de xenofòbia, encoratjada per l'extrema dreta a Europa.

La "premsa editada a Madrid" s'aplega al voltant del mateix marc interpretatiu dominant no crític i positiu respecte l'actitud de l'alcalde de Badalona. En aquesta categoria es constaten moltes similituds en diferents apartats. Per exemple, l'espai dedicat es molt reduït en els diferents mitjans, l'espai dedicat al diari era mitjà, sobretot en els diaris ABC i La Razón que presenten una superfície semblant dedicada al Ramadà. La dimensió de marc en aquests rotatius es situa en un àmbit molt pragmàtic en tant que es centra en la decisió de l'ajuntament de prohibir la pregària de la comunitat musulmana als carrers de Badalona. El llenguatge en les dues publicacions transmet connotacions molt bel·ligerants fonamentades en termes claus com: "retar", "veta el Ramadán", "ha provocado" o "malestar". Les declaracions de l'alcalde de Badalona transmeten contundència i més agressivitat respecte la prohibició. Les seves declaracions ocupen un espai molt més gran respecte a les declaracions dels representants de la comunitat musulmana. El lèxic, terminològic i retòric emprat ajuda a desplegar el *frame* no crític en relació a l'alcalde de Badalona i el marc valoratiu positiu en la seva gestió del conflicte. Detectar l'ús que cada font realitza dels marcs o *frames* més genèrics aporta una informació valuosa de la construcció de marc o *frame*, també ens aporta dades de la interacció entre l'emissor i la font. Tanmateix el nostre estudi de marc interpretatiu és genèric i qualitatiu i està

basat amb l'estructura global a partir del conjunt d'intervencions i les característiques del gènere periodístic.

A més de destacar la intervenció de l'alcalde, en algun d'aquests rotatius com *La Razón* s'observa una avaluació per part del redactor, que posa en valor la contundència de l'alcalde i fa molt palpable la seva actitud. Tant en el diari *La Razón* com en el diari *ABC* es recull la presència activa de l'alcalde adoptant la iniciativa en les seves accions. La presència de les declaracions del representant de la comunitat musulmana de Badalona és menor i ocupa un posició inferior en l'estructura narrativa global. Partint la valoració positiva defensada pels dos rotatius, la presència desigual dels dos actors reforça més el marc interpretatiu front al crític, en relació a la gestió del senyor Albiol. Aquestes publicacions que construeixen el seu discurs dins aquest marc tendeixen a utilitzar marcs pragmàtics a partir d'arguments materials respecte la prohibició de la pregària musulmana, degut a la invasió de l'espai públic i pel gran nombre de musulmans que es concentren al centre de Badalona.

La delimitació del discurs ens porta a reafirmar que aquests mitjans articulen el seu discurs en base a aquest esquema, amb arguments més agressius que es tradueixen en el lèxic emprat. Tot plegat fa pensar en tant en uns plantejaments ideològics com en una línia editorial similars. Es tracta de dues publicacions conservadores, pertanyents a l'esfera de la dreta espanyola, defensors dels valors tradicionals i monàrquics, les seves posicions es construeixen en base a l'humanisme cristià, vaticanistes; i per tant, amb diferències ideològiques respecte l'òrbita de l'esquerra espanyola (Giménez, Pilar i Berganza, M^aRosa, 2009:67). Pel que fa al diari *El Mundo* presenta un discurs que situa la qüestió en un marc interpretatiu o *frame* en la que domina més el conflicte, ja present en tota la mostra analitzada sobre el Ramadà. Aquest context conflictiu marcat per la prohibició del aleshores alcalde Albiol de la pregària musulmana al carrer va influir directament en el tractament informatiu de l'episodi. *El Mundo* va abordar aquesta qüestió amb el gènere informatiu de notícia, presentant els fets més rellevants i la novetat del conflicte; però també difon informació sobre el mateix episodi a través del gènere interpretatiu, amb un petita crònica d'interès humà i social, que reflectia la conflictivitat i la mala convivència del barri de Sant Roc de Badalona, entre la comunitat gitana i la musulmana, presentant-ho com una problemàtica. La crònica publicada a *El Mundo* manté una doble vessant social, primer al manifestar els problemes i les expressions pròpies de grups socials; segon el centrar-se en les persones del barri, però en un segon pla. Això es tradueix en el lèxic emprat que es caracteritza per un alt voltatge en la presentació de les tensions: "*La vida en Sant Roc está trasteada por sobresaltos y la convivencia siempre amenaza con romperse*", que descriu l'ambient candent del barri de Badalona, a través d'un relat molt dramatitzat. Es tradueix també en el llenguatge una dicotomia marc pragmàtic/simbòlic. Per una banda, és pragmàtic quan fa referència als impediments per part de l'Ajuntament i les condicions del lloguer imposats pel consistori, així com també en relació a les disputes entre els grups socials. Per altra banda, el marc pren una configuració més simbòlica quan fa referència a aspectes religiosos de la pregària i als preceptes musulmans del Ramadà. Aquesta dicotomia es repeteix en les diferents peces periodístiques d'aquest conflicte, en els diversos mitjans de la mostra analitzada dels diaris editats a Madrid. L'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol adopta un paper protagonista en la seva decisió d'impedir la pregària a l'espai públic, presentat amb una actitud desafiant. Els altres actors protagonistes, els representants de la comunitat musulmana Camí de la

Pau, es presenten més bé passius, amb un paper de víctima respecte l'acció. Aquests desenvolupen un paper de representants institucionals, és a dir, més abstracte i serien definits com actants. S'infereix en conjunt un marc valoratiu negatiu en relació a l'actitud de l'alcalde de Badalona, en el que de la comunitat musulmana apareix com a víctima.

De la festa final del Ramadà "*Eid Al Fitr o Idu l Fitr*" tots els diaris dins la categoria "premsa editada a Madrid" se'n fan ressò, però el context internacional bel·ligerant al voltant de la Guerra de Síria i el drama dels immigrants subsaharians que intenten saltar les tanques a la frontera per entrar a Europa determina el seu tractament. Els diaris *La Razón* i l'*ABC* ho aborden, d'una forma marginal i circumstancial. La informació fonamental fa referència a la inestabilitat política i de seguretat a Síria, que va provocar el conflicte permanent en aquesta regió. Els dos rotatius van vincular aquesta festa amb que es tanca el Ramadà amb el conflicte sirianès. *La Razón* ho aborda d'una manera més àmplia i presenta un accent social i humà al focalitzar els greus problemes de la població civil per sobreviure a la violència en aquell país i les absències del president Al-Assad. El diari explica que la no celebració de les famílies i nens de la festa del "*Eid Al Fitr o Idu l Fitr*", és a causa de la inestabilitat política i social. Per la seva banda, el diari *ABC* també presenta aquesta festa lligant-la amb el discurs bel·ligerant del conflicte sirianès, per tant construint també en general el seu discurs a partir del *frame* genèric conflicte. L'espai dedicat pel diari *ABC* és més reduït respecte a la *La Razón*. Qualitativament parlant no aborda el tema des d'un punt de vista social i humà i tampoc es focalitza amb la situació vulnerable dels ciutadans sirians. La seva narrativa és molt més genèrica tant respecte al conflicte com a la festa. En una mateixa línia de tractament informatiu es mostrava el diari *El País* quan va abordar el tema. En el cas d'aquest rotatiu del Grup Prisa el context del conflicte sirianès va predominar en el tractament informatiu relegant la festa en qüestió a un segon terme.

Tant *ABC*, *La Razón*, com *El Mundo* articulen gairebé tot el seu discurs en base al *frame* genèric i temàtic conflicte i bel·ligerància, i aquest patró recurrent s'observa en el conjunt lèxic emprat. En general, es presenten els fets del context bèl·lic sirianès, sense oferir molts elements per a una anàlisi de les causes i conseqüències dels enfrontaments. L'actor principal és el president Bachar Al – Assad, que es mostra com el principal protagonista, destacant la seva fortalesa al capdavant del govern sirianès. El seu protagonisme es fa més palès a l'*ABC* o *El País*, en canvi *La Razón* va opta per un tractament més alarmista i amb molt accent humà. Dins aquest marc interpretatiu més centrat en el conflicte s'ampren tant la dimensió pragmàtica com la simbòlica. La dimensió pragmàtica quan s'apel·la a arguments bel·ligerants referents al conflicte permanent mitjançant un llenguatge d'alt voltatge i combatent. En aquests mitjans analitzats, on els arguments de base cultural resten en un segon pla i presenten poc pes, apunta tímidament la dimensió simbòlica, en alguns arguments de tipus religiós, en la referència al culte o als preceptes religiosos.

El Mundo va abordar el tema de la festa musulmana del "*Eid Al Fitr o Idu l Fitr*" en un segon pla com els anteriors rotatius, però aquí el context va repercutir directament en el tractament de la informació perquè va ser abordat a la llum del drama humà diari que viuen milers d'immigrants al intentar saltar les tanques per a entrar a Europa, coincidint amb la festa del *Eid*, l'últim dia del Ramadà. La informació estava doncs focalitzada en el fenomen creixent de la immigració, que per la seva persistència i pel

seu interès humà, els mitjans de comunicació han inclòs de manera creixen a la informació de successos.

En aquest sentit es constata que la referència a la festa musulmana del *Eid*, amb què finalitza el Ramadà era circumstancial i gairebé absent. Només apareixia una petita referència a través d'expressions com ara: "última jornada del Ramadán" i "tras pasar todo el día sin comer ni beber"⁷⁸, a partir de les quals es feia referència al precepte religiós. La resta de la informació se situa en una dimensió de marc pragmàtic, que apel·la a la problemàtica del fenomen migratori a partir d'arguments materials com el nombre de persones que van saltar les tanques, el nombre d'immigrants implicats quan van saltar, els fets i al tractament dels immigrants per part de les autoritats. El lèxic evoca una "invasió d'immigrants" i a moments de tensió, provocació i conflicte. Tot i que el tema de la immigració no és l'objecte, Aquest episodi ofereix diferents components força interessants respecte al tema de la immigració, que situen la qüestió en la vessant de conflicte social i conflicte cultural en base al caràcter religiós del Ramadà i que només senyalem de passada perquè se'n surt fora del objecte d'estudi d'aquest treball. En termes generals, l'abundant presència d'un conjunt lèxic i d'expressions referides al conflicte, juntament amb el suport d'imatges centrades en el precari estat dels immigrants, condueix a un relat molt negatiu respecte al tema de la immigració. Es pot concloure que el tractament per aquest diari va ser parcial i amb un llenguatge en conjunt alarmista i sensacionalista amb paraules freqüents com: "asalto", "expediente de expulsión" o "dos estampidas", tot i que es presenta com un fet aïllat. Es constata que tant en el tractament del discurs com en les imatges es reproduïen els estereotips comuns respecte a la immigració. En cap cas hi havia una representació d'associacions d'immigrants o de caire cultural, ni es realitza un seguiment amb una anàlisi complert. Les fonts eren les exclusivament oficials, generades per les autoritats nacionals.

En síntesi, la informació de *El Mundo* poc va tenir a veure amb el *Eid Al Fitr o Idu I Fitr*. El enfoc molt eurocèntric, presenta aquest col·lectiu com "intrús" i precari, il·lustrat per exemple per la imatge d'un immigrant atès per un cooperant. La imatge concordava amb la de l'arribada de pasteres a un altre lloc. Es reforça així el tractament que lliga immigració amb problemàtica social i drama.

L'anàlisi del tractament mediàtic del fet religiós a la premsa basat en un anàlisi discursiu i en el *frame analysis* ens han aportat diferents resultats en com incideix en els discursos respecte aquesta realitat socioreligiosa i en la conseqüent incidència en la opinió pública. No obstant creiem que la visió dels periodistes que han treballat o treballen la qüestió religiosa en els mitjans resulta un valuós complement per comprendre la construcció del marc interpretatiu en el que s'ha centrat la present recerca. Com hem tingut ocasió de comprovar, en la construcció dels marcs interpretatius analitzats intervenen dos actors com són els representants de les diferents confessions, per un costat i els periodistes, per l'altre. Els periodistes duen a terme les seves accions comunicatives en base a que els mitjans de comunicació són l'espai de la comunicació amb la ciutadania, amb l'objectiu de generar el debat social i religiós en l'opinió pública. Això passa quan aquests tenen la capacitat d'establir l'agenda de temes que entraran en el debat públic mitjançant els mitjans.

⁷⁸ Mirar breu a dintre: " Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.11

Desenvolupen així el paper de d'actors privilegiats per comunicar i entendre les qüestions traslladant-les a l'esfera pública a través dels mitjans.

Sabem que el marc interpretatiu o *frame* no es construeix de forma neutral. Els mitjans de comunicació no són simples reproductors de temes ni mers actors neutrals en el procés de construcció del *frame*. Incideixen molts factors interns i externs com ara la cultura pròpia del mitjà, la dels periodistes, els valors propis, les indicacions dels caps de redacció i les normes dels llibres d'estil, que es van absorbint i es traslladen implícitament en els textos. Ja em comprovat el determinant que resulta la línia editorial i la relació amb les fonts informatives, a partir dels quals els mitjans forgen el marc interpretatiu. Tots aquests factors influeixen en la construcció del *frame* i de la informació, i els periodistes són conscients de que el relat és resultant de les rutines professionals i la lògica de l'organització, amb els seus avantatges i inconvenients de cara al resultat final. Per això, per comprendre millor l'espai que proporcionen els diaris de la mostra i els marcs interpretatius més determinants, hem inclòs algunes **entrevistes** en profunditat realitzades a diversos professionals de la comunicació, que es dediquen, o s'han dedicat, a la informació religiosa i que normalment treballen en la secció de "Societat" del diari, com un element ja usual dels estudis antropològics de cara a unes conclusions més comprensives i contrastades. L'aplicació de les entrevistes juga un paper secundari combinada amb els altres mètodes d'anàlisi de tipus textual aplicats, però ens aporta el punt de vista biogràfic de la realitat i del funcionament del mitjà, connectant l'anàlisi discursiu i de marcs mediàtics amb l'anàlisi de les rutines professionals i la seva lògica.

En el present treball s'han dut a terme 12 entrevistes a professionals de la comunicació de diferents mitjans, alguns fins i tot fora de la mostra analitzada, en l'àmbit de societat i el fet religiós. En general han estat força exploratòries, aplicant la modalitat d'entrevista semiestructurada (Soriano, Jaume:2007:246), que ens ha semblat, metodològicament parlant, el millor procediment per recollir dades. Els criteris temàtics en l'elaboració de les entrevistes han estat en funció de:

- Entendre les rutines de producció dels seus mitjans.
- Aprofundir en les raons del nivell de presència atorgada a la pluralitat religiosa.
- Captar els rols i funcions dels periodistes respecte a la informació socioreligiosa.
- Identificar la correlació en el tractament de les informacions i la línia editorial del mitjà.
- Constatar el grau de coneixement i aplicació de la Teoria de l'Acció Comunicativa (T.A.C).

En relació a l'espai ofert a la presència d'altres confessions religioses, com ara l'Islam mateix, i en particular respecte a festes, ritus i tradicions, com per exemple el Ramadà, ja hem comprovat que els mitjans de la mostra analitzada no hi dediquen massa espai i que el seu tractament està condicionat pel context polític internacional i local. Els periodistes entrevistats fan un anàlisi concordant respecte aquesta tendència, afirmant que la qüestió d'arrelament del mitjà prima sobre altres qüestions com ara la crisi o una proporcionalitat matemàtica abstracta per a atendre la presència de les diferents confessions:

“La cuestión del pluralismo es previa a la crisis. En eso hay mucho debate. Lo que no se puede pretender es que, en un medio de España, donde hay una gran mayoría de personas que son de tradición católica o de fe católica, se sea plural sin respetar la proporcionalidad, es decir, no se puede dar idéntico espacio informativo a los católicos que a los evangélicos (...) El pluralismo no dependería tanto de la crisis como del lugar en que está radicado ese medio; tienes que tener presente la composición de la sociedad y el perfil mayoritario de quienes te leen. Por eso en *La Vanguardia* se da más información sobre catolicismo que sobre otras religiones, y los demás medios españoles, en general, siguen un criterio parecido, incluso aquellos que priman la polémica.” (María-Paz López, periodista a *La Vanguardia*).

Respecte a la qüestió de la presència de l'islam i el reduït espai que li ofereixen els mitjans, la periodista ho vincula amb el context internacional, al factor del terrorisme d'arrel islamista i a la immigració:

“El Islam se ha ganado espacio en los medios occidentales no por una cuestión de religión, sino por la conexión con informaciones sobre inmigración y sobre terrorismo. En una primera fase de la inmigración, todos los medios fueron haciendo los típicos reportajes culturales sobre el ramadán, la peregrinación a la Meca, etcétera, pero eso ya no tiene tanta novedad (...) La cobertura informativa del Islam está cautiva del contexto mundial, que no favorece que se dé de esa religión una visión positiva, porque ha habido actos terroristas en nombre del islam, entre ellos el del 11-M en Madrid y otros; eso es un dato incuestionable. Luego, la inmigración tiene a veces elementos de conflicto social, y eso también está muy capitalizado en el islam. Así pues, si no fuera por inmigración y terrorismo, el islam saldría poco en los medios (...)” (María-Paz López, periodista a *La Vanguardia*).

En altres mitjans com per exemple, *El Punt-Avui*, relacionen aquesta manca de presència de la pluralitat religiosa amb la manca d'estratègia comunicativa per part de les diferents confessions religioses:

“Abans de tot vull fer referència a un fet freqüent en les confessions. L'Església Catòlica envia notes de premsa, només si hi ha un acte molt important des dels Bisbats. Les altres religions només envien notes de premsa, per exemple des del Consell Islàmic quan obren les mesquites, o bé, realitzen alguna jornada semblant, quan hi ha alguna conferència d'algun Imam, o bé, es fan algunes jornades sobre dones, aleshores t'envien una nota de premsa, sinó no et diuen res més. Totes les religions volen sortir a la premsa, però en realitat ningú envia gairebé res. Per tant, els has de conèixer i els has d'insistir, sinó no t'envien res per treure alguna notícia. (...) Des del meu punt de vista les religions, encara els falta més estratègia en el camp de la comunicació” (Mireia Rourera, periodista *El Punt-Avui*).

En aquest sentit Rourera afegeix que el diari *El Punt-Avui* intenta ser molt plural en l'àmbit religiós i donar el màxim de visibilitat a totes les tendències i confessions:

“Quan vam començar a dedicar una pàgina de religió el diumenge es va decidir que intentaríem ser molt plurals, per tant que intentaríem abordar-ho tot. A més dintre la Religió Catòlica també es va decidir que s'intentaria focalitzar el tema des d'un punt de vista plural (...). Una entitat social que porten uns capellans, però explicant la informació sempre des d'un punt de vista objectiu, sense fer proselitisme ni voler convèncer a ningú. Per tant seguir aquest model és el que sempre he intentat realitzar” (Mireia Rourera, periodista *El Punt-Avui*).

Respecte el Ramadà, en el cas del diari *El Punt-Avui* intentà fer-ne ressò, però normalment s'acostuma a vincular amb el fenomen de la immigració, tot i així per una qüestió d'arrelament les tradicions d'arrel catòlica tenen un pes més important:

“Per exemple, el diumenge de Rams, la celebracions musulmanes del Ramadà i la Festa del Xai o la festa dels sikhs. Evidentment, els lectors del diari “El Punt-Avui” els hi agraden més les tradicions de casa nostra, però també descobrir les tradicions dels altres, els hi fa gràcia. Si es pot es fa, però no hi ha la obligació, és a dir, no apareix de forma constant. Al Ramadà normalment es fa referència i es publica, ja

que al nostre territori hi ha molts nouvinguts, és una festa que implica moltes coses, en la que sempre hi ha coses com la feina, els drets que tenen els musulmans, sempre hi ha matisos” (Mireia Rourera, periodista *El Punt-Avui*).

La visió d’altres mitjans, per exemple, dintre de la categoria “premsa editada a Madrid” és similar en quant a la presència quantitativa i qualitativa de les altres confessions que no són la catòlica. Alguns d’aquests professionals senyalen que el fet de l’escassa presència del pluralisme religiós als mitjans es deu al pes social de l’Església Catòlica:

“El peso de la Iglesia católica en nuestro país determina esa presencia mayoritaria. No creo que sea malo para el pluralismo. Simplemente refleja la realidad social. Creo que el espacio concedido debe estar en función de su peso y de su dimensión en la sociedad. Por lo tanto, decididamente no creo que sea malo” (Fran Otero, periodista de *La Razón*).

Preguntat per la mateixa qüestió un periodista d’un altre diari, amb una línia editorial contraposada, presenta una altra visió més crítica:

“Tiene razón; es uno de mis lamentos habituales. Vivimos todavía en un Estado semiconfesional católico (España es un Estado aconfesional con querida, suelo bromear...), en el que las otras religiones son vistas como extrañas y casi ilegales. Como periodista tengo la obligación de creer que no existe una religión verdadera y otras que no lo son. Todas son religiones y merecen el mismo trato” (Juan G. Bedoya, periodista del diario *El País*).

Tanmateix al ser preguntat respecte a si les diverses religions han de disposar d’un espai equivalent als mitjans, aportava una visió contradictòria amb l’anterior resposta, comparant-ho amb el tractament esportiu:

“No, claro. Como en el resto de los asuntos sociales, el tamaño manda. Sería como pensar que el Alcoyano o el Terrasa deberían contar con el mismo espacio que el Barça o el Real Madrid en las páginas deportivas.” (Juan G. Bedoya, periodista del diario *El País*.)

Cas caricatures de Mahoma revista “Charlie Hebdo” 2012

Els mecanismes de mediatització del discurs, en aquest cas, posen en evidència fins a quin punt existeixen diferències entre els diferents mitjans en el tractament del cas caricatures de Mahoma a la revista “Charlie Hebdo”. En línies generals, el marc interpretatiu i la seva presentació estan determinats per estratègies discursives. Els marcs interpretatius en els articles es poden resumir en tres: el de conflicte, el de provocació i el de llibertat d’expressió.

En aquest episodi el context també resulta significatiu en el tractament informatiu de l’episodi. El fet que uns dies anteriors a les publicacions de les caricatures es produís una greu tensió en els països musulmans, arran de la difusió de la pel·lícula: “*La innocència dels Musulmans*”, amb to satíric es va reflectir en els articles publicats. En general, tant en els mitjans analitzats de la categoria “premsa editada a Barcelona” com el de “premsa editada a Madrid”, s’aprecia la construcció d’un discurs generalitzat a partir del marc conflicte, en una dimensió de marc força pragmàtica. La narrativa dominant està impregnada de conflictivitat, en tots els diaris analitzats.

No obstant, malgrat que aquest discurs conflictiu era genèric, no es presenta de forma homogènia en tots els diaris. De fet, el ventall discursiu és força heterogeni entre els

diferents diaris de la mostra. Aquesta heterogeneïtat es presenta en correlació amb les diverses línies editorials o, dit en altres termes, el nivell de conflictivitat és més o menys elevat en funció de la línia editorial de cadascun d'ells. Observem també que els mitjans que construeixen el seu discurs en base al marc interpretatiu o *frame* més genèric de conflicte, tendeixen a emprar una dimensió de marc pragmàtica i aquesta va unida a arguments de tensió, de seguretat policial o de bel·ligerància respecte la reacció del món musulmà davant la publicació de les caricatures, amb un abundant lèxic i metàfores que fan referència a la tensió.

Els mitjans que articulen el seu discurs en base al *frame* de llibertat d'expressió presenten arguments amb una dimensió de marc simbòlica. El conjunt lèxic apel·la als trets que defineixen la confessió musulmana, o bé, fa referència al dret de llibertat d'expressió. Es convenient advertir que l'ús del lèxic simbòlic també desplega el marc interpretatiu genèric de conflicte, al recórrer a un llenguatge metafòric molt carregat de termes que expressen tensió al descriure el context. En el cas de *El Periódico de Catalunya* ja hem observat que aquesta dimensió de marc pragmàtic amb un llenguatge de tensió és dominant en tota la mostra d'anàlisi, degut a la reacció dels països àrabs, amb una possible escalada de violència arran de la publicació de les caricatures a França. En el marc interpretatiu de tensió/conflicte genèric, en el que abunden expressions de tensió, s'empra un conjunt lèxic i abundants metàfores amb moltes connotacions bel·ligerants. A partir d'aquest conjunt es conforma un relat bel·ligerant específic i global al voltant del tema de les caricatures, a més de desplegar un *frame* temàtic bel·ligerant.

Quant a la dimensió de marc simbòlica, emergeix amb els arguments respecte al debat sobre la llibertat d'expressió. Aquest rotatiu especialment incideix per una banda, en les apel·lacions a la llibertat d'expressió dels responsables del setmanari satíric *Charlie Hebdo*, i per altra banda al reclam dels responsables polítics i dels organismes internacionals com la ONU per a un ús responsable de la mateixa. Arguments sobre la conquesta que ha suposat la llibertat d'expressió i la necessitat de preservar-la com un dret bàsic, apareixen reiteradament en aquest *frame* de la llibertat d'expressió-responsabilitat. Dos marcs interpretatius que entren en contacte i es mantenen dintre de la dimensió de marc simbòlic. El marc valoratiu varia en funció de l'ús lligat a les intervencions de cadascun dels actors que intervenen. En conjunt s'aprecia un marc valoratiu positiu, quan intervenen els representants de la revista defensant la llibertat d'expressió, i es detecta un marc valoratiu negatiu quan intervenen els actors que apel·len a una responsabilitat en l'ús de la llibertat d'expressió. En *El Periódico de Catalunya* la globalitat de les imatges emprades fa referència a contextos violents, a les protestes del col·lectiu musulmà, i de guardes de seguretat vigilant les ambaixades franceses. Tot i que no s'havien produït incidents importants per la publicació de les caricatures al *Charlie Hebdo*, sí que van esclatar per la difusió del vídeo "*La innocència dels musulmans*". El context conflictiu i de litigi, que precedia la publicació de les caricatures, va quedar reforçat per les imatges emprades. El conjunt, ens porta a concloure que *El Periódico de Catalunya* recorre a arguments i imatges amb connotacions de violència i, també, a un llenguatge metafòric amb una forta càrrega expressiva grandiloqüent i amb exageració respecte la situació real de la qual s'informa. Un llenguatge que s'acosta al sensacionalisme per a abordar de forma global el tema de les caricatures (cfr., en el mateix sentit Grijelmo, Àlex:2014:396), relata la controvertida qüestió donant més cobertura a la informació, utilitzant gèneres

informatius (notícies) i interpretatius (cròniques i un reportatge). El gènere d'opinió, amb un sol article, està pràcticament absent. Amb poc posicionament crític explícit, tanmateix les informacions en forma de notícia, però sobretot crònica i reportatge transmetien un nivell valoratiu màxim. Sobretot els reportatges i cròniques tenen una forta càrrega d'accent humà, on es transmet la indignació i descontentament dels musulmans, reforçant les seves intervencions i mostrant les manifestacions de rebuig pacífiques del col·lectiu.

Respecte al diari *La Vanguardia* es manté el discurs articulat en el marc interpretatiu o *frame* conflicte, tot i que en tots els articles rebaixa el nivell d'agressivitat, tant en el lèxic com en les imatges. Aquest *frame* general manté una dimensió pragmàtica i també, simbòlica dintre. Els seus titulars no presenten connotacions grandiloqüents, rotundes i emfàtiques. Tanmateix el llenguatge que connota conflictivitat es situa a l'interior dels articles, on l'argument clau era "focus de tensió." No obstant, tot i que el marc interpretatiu o *frame* general bascula entre conflicte/tensió, presenta variacions en funció de l'anàlisi qualitatiu de la llibertat d'expressió i de les publicacions de les caricatures al *Charlie Hebdo*, a les que considera provocatives i valora negativament. Constatem per tant l'entrada en joc del *frame* "provocació", sustentat en fonts com ara *Le Monde*, el qual argumenta que les caricatures van ser publicades en un context de violència i que no farien més que incrementar la tensió. En relació al *frame* "llibertat d'expressió" no incideix ni desplega un discurs apologetic respecte la llibertat d'expressió, tant sols fa referència a l'argument, pròpiament pragmàtic, de que la llibertat d'expressió és el "bé suprem"⁷⁹ d'un sistema democràtic, però al mateix temps insisteix en la moderació, fonamentant-ho particularment en l'argument bàsic de la "no-provocació" i en qüestions d'oportunitat. Per subratllar més aquest marc interpretatiu de la provocació, en altres articles es mostren fonts informatives governamentals de l'administració Obama que pretenen pagar espots televisius per disminuir la tensió al món musulmà, després de les caricatures i la pel·lícula contra Mahoma que es va difondre als EUA.

Dintre del *frame* "llibertat d'expressió", *La Vanguardia* utilitza marcs més simbòlics, a partir d'arguments religiosos sustentats en fonts informatives com ara experts en cultura àrab, o bé representants d'associacions musulmanes. Resulta notori que el diari fa un esforç per aportar arguments sòlids, elements interpretatius i de context, per a indagar, més a fons en la problemàtica, adduint, per exemple, que l'Alcorà no prohibeix la publicació d'imatges sinó que es tracta d'una qüestió de tradició. En conseqüència, cal admetre que *La Vanguardia* intenta, amb aquesta crònica discursiva, no desconèixer la complexitat de la qüestió, tot i que la resta d'articles aborden la conflictivitat a partir de marcs més pragmàtics, fonamentats qüestions com ara la seguretat i amb un llenguatge amb connotacions bel·ligerants, encara que no de manera emfàtica com els altres rotatius. El conjunt lèxic, en general, és més moderat i neutral. A mesura que el nombre d'informacions s'allunyen del dia que va esclatar el conflicte, la bel·ligerància respecte a les protestes dutes a terme en països de tradició musulmana es minimitza. Quan aquest conflicte evolucionava cap a les protestes escampades en diversos països de tradició musulmana el diari no li va atorgar una gran rellevància i estava tractada a través de marcs interpretatius pragmàtics, sustentats a partir d'arguments materials sobre la seguretat i la recompensa per la captura de

⁷⁹ Mirar: "l'ara... caricatures de Mahoma", diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

l'autor del vídeo de Mahoma i publicació de les caricatures al *Charlie Hebdo* i posteriorment al setmanari *El Jueves*.

Des d'un punt de vista dels gèneres periodístics la majoria d'informacions s'aborden dintre de les categories "informatius-interpretatius", amb un llenguatge més moderat i amb un marc valoratiu negatiu respecte a l'abús de la llibertat d'expressió. Tanmateix en els articles d'opinió el marc valoratiu respecte la llibertat d'expressió era molt positiu, amb un llenguatge entre simbòlic i pragmàtic que l'exaltava. És el cas, per exemple, de la columnista Pilar Rahola i del periodista Llätzer Moix, amb dos articles valoratius en els que s'observa una dicotomia entre la dimensió simbòlica i pragmàtica. L'article de Pilar Rahola, altament simbòlic, defensa clarament els valors occidentals, entre els quals ocupa un lloc privilegiat la llibertat d'expressió. La seva valoració era altament positiva i sense matisos, utilitzant expressions apologetiques en la defensa de l'exercici d'aquesta llibertat per part de les revistes satíriques, juntament a altres arguments de tipus simbòlic, alhora que critica el totalitarisme del "islamofeixisme", en referència del "islamisme radical." El marc de dimensió pragmàtic s'utilitza per explicar la seva crítica a les administracions per la gestió de la immigració, realitzava un posicionament contrari respecte a la immigració, vinculant-ho amb l'auge del fonamentalisme. Un sentit concordant semblant es presenta en la columna d'opinió de Llätzer Moix, que també realitza una defensa i un discurs positiu sobre la llibertat d'expressió, però amb un llenguatge més subtil i moderat que el de Pilar Rahola. Utilitza marcs de dimensió simbòlic quan apel·lava a la història i les relacions difícils entre Orient i Occident, emprats de forma mesurada. Els arguments pragmàtics creixen quan critica la permissivitat de la policia dels països per permetre manifestacions i atemptats, reclamant a la vegada respecte al profeta. *La Vanguardia* publica també un article de "fons" d'un intel·lectual marroquí, en el que trobem un llenguatge altament pragmàtic, fonamentat sobretot a partir d'arguments de política internacional, argumentant que les protestes al món musulmà són una coartada per anar en contra dels EUA i Israel. A més fa referència a altres factors de descontentament al món musulmà respecte a Occident i els seus aliats, les primaveres àrabs i l'auge del islamisme radical. Resulta manifesta la voluntat del diari d'abordar el tema en tota la seva complexitat, ajudant a entendre les causes de les manifestacions i la reacció al món musulmà.

En el cas de *La Vanguardia* es manté, per tant, un marc interpretatiu global, que defensa la moderació. Això es tradueix en el llenguatge, a través del conjunt intervencions, fonts informatives i d'opinió, que integren la narrativa global del diari. En general, respecte a la radicalització musulmana, posa molt l'accent en el terme "islamisme", on *El Periódico de Catalunya* usa més aviat el terme "extremista".

La resta de mitjans de la categoria premsa editada a Barcelona, *El Punt-Avui* i *l'ARA*, mantenen en conjunt un relat de conflicte respecte a la controvertida publicació de les caricatures al "Charlie Hebdo". L'espai que aquests dos rotatius dediquen al tema té una dimensió molt menor que el dedicat per part de *El Periódico de Catalunya* o *La Vanguardia* i, sens dubte, concorda amb la ideologia del propi mitjà i la franja de lectors als que va destinat, d'aquí deriven les decisions de la redacció i les rutines de producció.

El marc interpretatiu o *frame* dominant a partir del qual es va construir el discurs és el de "conflicte/provocació". El *frame* "llibertat d'expressió" no es presenta amb tanta força. Una de les reflexions que es desprèn de l'anàlisi del discurs és que el context

previ de protestes arreu del món musulmà per la pel·lícula que es va difondre als EUA, denigrant la imatge de Mahoma, té una influència notòria en el tractament informatiu d'aquest episodi. De fet, la oscil·lació observable entre la dimensió de marc pragmàtica i simbòlica, es dona sempre dintre del marc interpretatiu dominant de conflicte, que es manté en tota la mostra d'anàlisi. Tanmateix constatem algunes variacions en aquest *frame* entre *El Punt-Avui* i *l'ARA*, degut a la connexió amb el marc interpretatiu de provocació, més o menys incident. Respecte el nombre d'articles d'opinió és gairebé insignificant en tots dos, tot i que s'aprecien algunes diferències en la càrrega valorativa de tots dos.

En *El Punt-Avui* la dimensió de marc més determinant és la pragmàtica, reflectida en els arguments emprats, la gran majoria d'ells, referits al context bel·ligerant i de protesta desenvolupat a alguns països musulmans, a més dels hipotètics atacs a la seu de "Charlie Hebdo" i a interessos francesos. El lèxic desenvolupa una descripció formal de la portada del setmanari "Charlie Hebdo", que obre un parèntesi al llenguatge genèric directament lligat a la conflictivitat. La narrativa global de *El Punt-Avui* trasllueix un marc interpretatiu general de conflicte d'alt voltatge tant per a abordar la problemàtica de les caricatures, com les manifestacions de protesta al món musulmà. La utilització dels marcs pragmàtics presenten un discurs amb molta intensitat i connotacions bel·ligerants, que determina un marc valoratiu o *frame value* negatiu respecte a les protestes dels països de tradició musulmana contra interessos occidentals. Dintre aquest marc s'insereixen els raonaments sobre la prohibició per part del Govern Francès de les manifestacions de musulmans a la mesquita de París, tot i presentar-se amb un llenguatge més neutral. Els judicis crítics transmeten prevenció, incidint en les possibles conseqüències. Dintre del marc interpretatiu de conflicte trobem abundant lèxic referit al "islamisme", però sense tenir elements suficients per ser categoritzat com a marc, tot i que sí denoten una nova dimensió temàtica, lligada a una narrativa més global. En general el marc valoratiu en relació a les protestes és negatiu.

Respecte a l'ús més simbòlic del llenguatge s'empra en el relat positiu respecte la llibertat d'expressió. Els arguments fan referència a drets i/o a qüestions religioses com ara la "blasfèmia", reforçant la narració identitària en pro de la cultura occidental, la qual cosa ha pogut ser interpretada com a participant del discurs ideològic, és a dir, relat de determinats grups hegemònics amb pretensions d'imposar a la resta de la comunitat uns trets simbòlics i unes pràctiques culturals com a pròpies, de "designar les característiques que s'atribueixen a una persona o a un col·lectiu per a sentir-se d'una determinada cultura" (cfr., per exemple, Rodrigo Alsina, Miquel, 2000:94). Els mitjans oferirien així una visió del món a partir d'un horitzó geogràfic i cognitiu, que estableix fronteres polítiques i culturals i, per tant, s'explica, en aquest cas, des de paràmetres occidentals (Rodrigo Alsina, Miquel, 2000:126).

Respecte als marcs de dimensió simbòlica en un sentit positiu, fent referència directa a referents de l'Islam com ara el profeta Mahoma, constatem que són molt escassos. La presentació dels elements religiosos tenen un to negatiu i inclús denoten certa agressivitat. En alguns titulars resulta notori un judici implícit, associant religió musulmana i integritat, per exemple: "El mal humor de Mahoma" o bé, "Mort a França!". Aquest últim recull el lema d'una pancarta exhibida en les protestes dels països musulmans contra les caricatures. Les expressions anteriors reflectides en metàfores, i també les imatges, tot i no arribar al sensacionalisme remarquen la

vessant integrista d'uns actes de protesta que, en alguns casos, van atacar materialment interessos occidentals. Tanmateix, en el cos del text, aquesta grandiloqüència minva. La dimensió simbòlica que fa referència a arguments més de tipus religiós és menor en el conjunt de la mostra d'informacions i aflora en les resolucions més negatives del conflicte. En un dels casos, en un destacat enmig de la informació general d'unes declaracions de la líder d'ultradreta francesa Marine Le Pen, en pro de la prohibició de símbols religiosos musulmans i jueus a l'espai públic. En aquest diari que estem analitzant, *El Punt-Avui*, es constata que en conjunt el tractament del conflicte es aborda a partir de informacions elaborades en base a esdeveniments i declaracions institucionals del govern francès, els redactors del setmanari "*Charlie Hebdo*" i també, encara que d'una manera molt reduïda, d'alguns representants de institucions musulmanes. Es tracta de notícies i cròniques, dintre dels gèneres informatius i interpretatius. Tant sols es va publicar un article d'opinió, on es realitzava un elogi a les llibertats democràtiques occidentals i s'advertia sobre la manca de fermesa d'Occident davant les amenaces dels radicals islàmics. En conjunt, estrictament parlant, no hi ha un posicionament d'opinió en el *frame* mateix de conflicte, tanmateix els elements interpretatius de les informacions incideixen en la construcció dels relats informatius, en consonància amb l'únic article d'opinió favorable a la llibertat d'expressió i marcadament pro Occident.

En una línia similar es mostra el diari ARA. Aquest mitjà, al igual que *El Punt-Avui*, no atorga un espai molt extens al conflicte i el marc interpretatiu o *frame* genèric i temàtic és el de conflicte. També el context de protestes i indignació prèvies en molts països musulmans, per la pel·lícula "*La innocència dels musulmans*", que ridiculitzava el profeta Mahoma, i que es van accentuar després, repercuteix en el tractament informatiu de la mostra analitzada. El discurs global es construït a partir del *frame* conflicte, utilitzant marcs interpretatius pragmàtics, que fan referència a arguments del tipus seguretat, processos judicials o que apel·len a tensions respecte als interessos francesos en els països musulmans. El factor tensió es veu reflectit clarament en el seu discurs en general, amb un lèxic molt bel·ligerant, però que en general no té connotacions expressives exagerades, que s'acostin al sensacionalisme. No hi trobem una gran càrrega de metàfores ni d'argot bèl·lic, però sí que manifesta les tensions entre Orient i Occident. Dintre del *frame* global de conflicte l'anàlisi qualitatiu a partir del lèxic, metàfores i arguments permet detectar algunes variacions de to. Hi trobem un abundant lèxic, que fa referència al fonamentalisme sense arribar a desplegar un marc interpretatiu específic, però que indica una narrativa global sensibilitzada per aquest factor. La qualificació "fonamentalista" es troba freqüentment associada a termes com islàmic o musulmà. Amb això, es pot constatar novament que els mitjans ofereixen una determinada visió del món i que en aquest cas és occidental. A més, s'observa com es reproduceix el discurs de les identitats, propostes discursives que repeteixen i transformen les narracions identitàries sobre grups socials i a les que es poden anomenar "identitats mediàtiques". Alhora resulta manifest un desequilibri de representació, que pot arribar a la estigmatització de grups culturals i religiosos sotmesos a sectors dominants de la societat. Estaríem davant d'estereotips, en aquest cas d'un islam vinculat al fonamentalisme i al terrorisme. Però com es sabut, els estereotips es basen en una visió distorsionada i superficial de grups socials (Castelló, 2008:260-261).

El marc simbòlic es reflecteix a través d'un abundant lèxic religiós, que fa referència a preceptes de la religió musulmana, al profeta Mahoma i a associacions musulmanes. Aquesta perspectiva religiosa i simbòlica resulta minoritària en el conjunt de les informacions i manté un to més "informatiu" i, per tant, més neutral, sense abusar del llenguatge metafòric. En el seu posicionament en aquest conflicte el diari ARA utilitza un conjunt d'expressions religioses que remetent directament a la religió musulmana i jueva, indagant en la qüestió, sostingudament debatuda, de la secularització i sobre la presència dels valors religiosos en la vida pública a Europa. Per abordar aquesta temàtica que s'allunya del tema central de la mostra, trobem una peça del gènere interpretatiu com el reportatge. Un reportatge que remet a una qüestió interessant i amb accent humà, encara que no de immediata actualitat, per tal d'abordar el tema en el seu context i en base a tota la seva complexitat. Els marcs que s'empren són fonamentalment més pragmàtics, amb arguments en els que surt a col·lació la controvèrsia generada uns mesos abans a Alemanya respecte a la legalització de la circumcisió jueva i, per tant la legislació al país germànic, que afecta a aquets temes. El diari reforça el debat sobre aquesta qüestió, posant l'accent en arguments sobre la intolerància respecte a minories religioses, fonamentats en opinions de rabins i representants musulmans.

Altres raonaments que inclinen aquest discurs cap al costat simbòlic són els que fan referència a la llibertat d'expressió. En aquest punt observem la intervenció i selecció de diferents actors, que representen fonts d'opinió i marquen en conjunt, amb un oportú ordre de intervencions, una narrativa en la que apunta la variant temàtica de "responsabilitat".

El posicionament valoratiu del mitjà respecte a la problemàtica, per la seva banda, va ser molt escàs. Només es va publicar l'article d'opinió d'una escriptora iraniana, Nazanin Armanian, que aborda l'anàlisi de la polèmica situant-la en el context de la campanya de les eleccions presidencials dels EUA el 2012, oferint dades de context per abordar amb més complexitat la qüestió. Armanian indaga la causa principal del problema i apunta cap a les autoritats dels països musulmans que, donada la manca de garanties democràtiques, enganyen a una població abocada a la crisi permanent. Amb això es posa en evidència un esforç major per abordar el conflicte en la seva complexitat, oferint un anàlisi més profund, per part del diari ARA, en relació al diari *El Punt-Avui*. Malgrat ser dos rotatius amb una línia editorial, una estructura similar i un perfil de lectors focalitzat a l'àmbit català, plantegen un enfocament diferent respecte a la controvèrsia de les caricatures de Mahoma. Els gèneres d'opinió presenten en ambdues publicacions un espai molt limitat; per això els elements interpretatius i valoratius es concentren en els gèneres informatius, tornant-se més evidents per tal de reforçar el *frame* "conflicte" comú. El diari *El Punt-Avui* el reforça i desenvolupa amb expressions i un conjunt lèxic amb connotacions sensacionalistes. En canvi, el diari ARA utilitza, en termes generals, un lèxic amb connotacions més judicials, legals i mesures preventives per part dels governs, que disminueixen la intensitat de to en el llenguatge.

En la categoria "premsa editada a Madrid" i en concret en el diari ABC, el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte es mantingut en totes les informacions del corpus d'articles analitzat. A banda d'aquest marc, a través del nostre anàlisi a partir dels *frame devices* (*mecanismes de marc*) i l'organització de la narrativa global, hem detectat altres *frames* com el de provocació i islamisme radical. En aquesta publicació,

com en la resta, dintre del marc conflicte, el context de protestes dels països de tradició musulmana resulta incident, tant en el tractament informatiu com en els elements valoratius d'aquest episodi. El llenguatge resulta altament pragmàtic a l'emprar arguments més materials sobre manifestacions, decisions governamentals, seguretat...; però amb argot abundant amb fortes connotacions bel·ligerants, adherides al lèxic i a les expressions de gairebé tots els articles de la mostra. Aquestes expressions, com a variables de marc, reforcen molt el *frame* conflicte, fent-lo acostar al sensacionalisme, sobretot al referir-se a la violència en els països àrabs. El conjunt de fotografies i imatges estan en plena correlació amb el discurs. La majoria d'actors es mostren en plena acció, sobretot atacant i incendiant interessos occidentals. En relació al marc "provocació", s'utilitza un llenguatge simbòlic referent a la llibertat d'expressió, com un principi essencial de les democràcies occidentals. En aquest sentit el marc valoratiu detectat és positiu. La llibertat d'expressió resulta irrenunciable si s'ha de preservar la "societat oberta". Tanmateix quan es refereix a l'abús d'aquest dret, el marc valoratiu manifest, encoratjat per l'augment imminent del islamisme radical, es torna negatiu tot i reconèixer que la publicació de les caricatures al "Charlie Hebdo" eren inoportunes, a causa d'atiar la indignació viva en molts països musulmans per la pel·lícula. El diari ABC va ser un dels mitjans en construir el seu discurs en base al marc o *frame* "provocació", respecte a la publicació de les caricatures de Mahoma. En la construcció d'aquest marc interpretatiu hi apareixen múltiples reaccions de polítics francesos i altres actors institucionals, com la Santa Seu a través del seu òrgan de comunicació "L'Osservatore Romano", que qüestiona l'oportunitat de la publicació de les caricatures en un context turbulent als països àrabs, valorant-la negativament. A l'hora de desplegar el *frame* es dedica un espai proporcional als representants de països del Magrib com Marroc o Tunísia amb opinions negatives de les caricatures. També eren freqüents la presència d'actors no identificats que van interposar una acusació contra el setmanari francès. La presència d'altres reaccions amb una proporció destacada, com la del representant de la Mesquita de París, on denunciava l'auge del islamisme radical per propagar la *ghihad* o "guerra santa" a França. Les declaracions són exponencialment directes i clares i formen part d'una estratègia discursiva que reforça el *frame* provocació i el marc valoratiu negatiu de la publicació de les caricatures.

Tots aquests anàlisis ens porten a la conclusió de que el periodista crea el propi marc interpretatiu o reforça el més defensat pel diari, condicionat pel pes de la línia editorial del diari. Podem dir que, en aquest cas, el periodista realitza la funció del *reframer*, que consisteix en una metafunció per part dels redactors de la capacitat de treballar sobre un marc intencional per contextualitzar-lo, encastant contingut i continent (Cfr., en aquest mateix sentit Montagut, Marta, 2012:302). Cal dir que l'ABC no ofereix tant de protagonisme als redactors del setmanari, com el que dona a actors i fonts institucionals que aporten una visió negativa respecte la publicació de les caricatures. El desplegament del marc interpretatiu o *frame* provocació es completa, tot i tenir un espai reduït o poc rellevant en la publicació, amb la presència d'articles que fan referència a publicacions ulteriors de caricatures a una revista alemanya "Titanic" i a la revista espanyola "El Jueves" i s'advertia emfàticament de les possibles reaccions violentes en diversos països àrabs contra interessos occidentals.

En aquest àmbit simbòlic hi apareixen a més articles en profunditat com ara un reportatge informatiu intemporal, és a dir, la construcció del reportatge a partir d'un

esdeveniment d'interès per als lectors, de forma que presenta no un article d'imminent actualitat, sinó que simplement afegeix dades en torn a un fet donat. Aprofita així el context de les caricatures per publicar la història de la primera caricatura de Mahoma. El relat és molt impersonal, construït a partir de marcs simbòlics, amb una referència explícita a la història i al context del s.XII⁸⁰, que aborda la primera traducció al llatí de l'Alcorà. La presència de l'article no aporta una valoració analítica-interpretativa, sinó elements de context i antecedents, en un sentit de *background*. La introducció d'aquestes dades té una evident voluntat d'oferir una objectivitat i versemblança a la qüestió, tot i que és presentada com un element anecdòtic.

A mesura que el conflicte va evolucionant cap a resultats més negatius, la dimensió de marc o *frame* pragmàtica destaca més el problema de l'augment del islamisme radical. Els últims articles sobre el cas es dedica a subratllar més les disputes en el món àrab i ho vincula amb l'augment del fanatisme islamista i la manipulació exercida pels seus líders respecte la població. Emergeix així un nou marc interpretatiu de islamisme radical, en el qual hi apareixen tant elements més valoratius com articles d'anàlisi i opinió que indaguen en la problemàtica de la distància entre la civilització occidental i la musulmana. Presenta també dos articles d'anàlisi on dos d'experts arabistes aprofundeixen, principalment a partir d'arguments de tipus religiós, en la posició de la tradició musulmana respecte a la blasfèmia, recordant que a l'Islam és un greu pecat des de fa molts segles. Aquests precedents són emprats per alguns líders radicalitzats per condemnar els pretesos atacs a la religió. S'observa per tant com en aquest *frame* "provocació" i "crítica de l'abús de la llibertat d'expressió" s'articula un discurs en el qual es dona un toc d'atenció a la societat occidental, al recordar-li la responsabilitat de publicar expressions blasfemes. Per una banda, accentua l'advertència en el discurs de la divisió entre Orient i Occident i també, per l'altra, de la manipulació exercida per líders musulmans radicalitzats a l'hora d'intensificar la violència als països musulmans. S'empra un discurs altament crític amb l'islamisme radical equiparant-lo al fanatisme i acusant-lo de ser el principal detonant de la conflictivitat d'aquests països musulmans. La interpretació d'aquest auge del islamisme radicalitzat és polèmica i negativa i s'observa com una manipulació i com un fenomen que ha d'estar controlat pels governs occidentals. Remarquem com el marc interpretatiu de provocació manté punts de contacte amb un altre marc interpretatiu o *frame* molt present el de l'islamisme radical. Des d'un punt de vista d'anàlisi de la narrativa global constatem la publicació d'alguna entrevista, en format crònica, a un líder salafista tunisià, Skander Boughanmi, amb unes declaracions absolutament radicals. Els seus arguments, en cites directes, fan referència al retorn de les lleis islàmiques com la *sharia* i la tradició musulmana literal, que justifiquen la violència contra Occident pels seus atacs. En relació a les seves intervencions subratlla la voluntat de instauració d'un "califat universal". També fa referència a les provocacions que rep l'Islam des d'Occident a través de les caricatures que denigren el profeta Mahoma.

En les últimes informacions publicades, en un format de notícies breus, el discurs es construeix en base al *frame* "islamisme radical", que resulta dominant. En aquest *frame*, quan fa referència a aspectes de la religió musulmana com "califato", "sharia" o

⁸⁰ Mirar: " Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.64

“el Corán”, es presenta una dicotomia entre la dimensió de marc simbòlica i la dimensió de marc pragmàtica. Aquesta pren relleu quan fa referència a les protestes i a casos molt bel·ligerants de països com Pakistan o Líbia, on els arguments més abundants es basen en la recompensa econòmica que un ministre pakistanès va oferir per a qui matés el director de la pel·lícula sobre Mahoma. Altres raonaments dintre aquest marc fan referència a les intervencions militars a Líbia contra els grups salafistes que autors d’atemptats i violència. En general, es tracta d’un relat on s’acusa al islamisme violent, al salafisme de ser responsable de la “ira islàmica” i de la violència als països àrabs. Els islamistes són presentats com actors amb un paper creixent en l’últim tram de la mostra analitzada. El format a partir del qual s’encabeixen aquests episodis són els gèneres informatius-interpretatius, on els mecanismes interpretatius i el llenguatge són duts fins l’extrem. Respecte als gèneres més valoratius com ara els articles d’opinió fan una clara al·lusió al marc interpretatiu de “islamisme radical”. En línies generals al diari *La Razón* trobem una línia narrativa molt semblant al diari ABC. Els dos rotatius articulen un discurs semblant, accentuant el factor provocació, les protestes en els països àrabs i remarcant un marc valoratiu negatiu respecte l’abús de la llibertat d’expressió. La coincidència en el discurs respon en gran mesura a la línia editorial d’aquests mitjans, que ha estat definida com de “dreta, conservadors, defensors dels valors tradicionals i monàrquics, enfrontats i crítics respecte a l’òrbita del PSOE i pròxims al PP” (Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 67).

El discurs de *La Razón* s’articula dintre d’un marc interpretatiu genèric de conflicte a partir de l’ús de marcs pragmàtics de manera força dominant, que fan referència a raonaments més materials de seguretat o jurídics, emprats per explicar la resolució més violenta del conflicte. Pel que fa a l’ús de la dimensió de marc simbòlica és menys present, tot i que es fa servir en la resolució menys bel·ligerant en relació a l’abús de la llibertat d’expressió, amb abundants arguments de tipus religiós. El conjunt lèxic “d’alt voltatge” es veu reflectit en els arguments d’aquesta capçalera, on la interpretació més freqüent és que la publicació de les caricatures va ser el detonant de l’escalada de violència als països àrabs. Així trobem, en algunes de les metàfores amb connotacions més bel·ligerants i sensacionalistes, expressions com: “otoño de sangre” o “escalada de tensión”, per designar l’ambient candent. En termes generals, gran part del llenguatge dominant reflecteix la tensió existent als països àrabs per les caricatures. Respecte a les manifestacions violentes subratlla el caràcter anti-americà de les protestes i sobretot les tensions entre EUA i Pakistan. Les imatges utilitzades mantenen una relació paral·lela amb el discurs sostingut i grandiloqüent de conflictivitat i ira musulmana. Per exemple, algunes fotografies mostren, mostren la màxima expressió de les protestes a Pakistan, Bangladesh, una manifestació d’un grup de musulmans on apareixen dones amb Niqab que porten pancartes amb el lema: “Sharia for France” i, també, moltes explosions en plena detonació. En els recursos visuals que acompanyen la informació és habitual la presència d’infografies, que aporten antecedents d’atemptats d’arrel islamista i la cronologia de les protestes, que es van estendre al món àrab des de l’atac d’un ambaixador d’EUA a Líbia fins l’onada de protestes a Pakistan.

Les estratègies discursives de construcció del marc interpretatiu “provocació” són més simbòliques, quan estan publicades dintre dels gèneres d’opinió, on s’aprofundeix en els arguments de cerca d’equilibri entre la llibertat d’expressió i el dret al respecte de les persones amb una determinada creença, manifestant oposició a l’abús de la

provocació. Aquests articles s'endinsen en el debat de si ha de prevaldre l'humor i la llibertat d'expressió respecte als valors religiosos dels qui puguin sentir-se ofesos i també al·leguen que l'ofensa a la religió des de sempre és un recurs comercial fàcil per a vendre revistes, a més de l'excessiva tolerància actual en relació a tota forma de blasfèmia. En aquests gèneres d'opinió també s'explicita la divisió entre el món àrab i el món occidental, perquè en matèries com la llibertat d'expressió no parteixen de les mateixes premisses. En qualsevol cas la violència exercida pels radicals davant una qüestió de blasfèmia, és condemnada per tots els articulistes, advocant per una reivindicació pacífica, però en cap cas oposició violenta contra l'exercici d'una llibertat com la d'expressió. Alguns dels articulistes van més enllà en les seves opinions i fan referència a factors com la "sharia" com a font del Dret islàmic, així com també a la pretesa via modernitzadora dels països àrabs, en la que aquella llei hauria de garantir els Drets Humans. En aquests anàlisis més interpretatius, que aborden el tema en la seva complexitat, s'observa la reproducció d'un discurs occidental explícit. Els arguments reflecteixen prevalença etnocèntrica al universalitzar a partir de la cultura pròpia i no en base a quelcom compartit. Un discurs força dominant en els mitjans europeus, amb una visió del món basada en un horitzó geogràfic i cognitiu, que estableix fronteres polítiques i culturals i, concomitantment, s'explica des de paràmetres occidentals, sobretot a l'abordar i emetre judicis sobre les altres cultures (Cfr., en aquesta línia Rodrigo Alsina, Miquel, 2000:126).

Observem també a *La Razón* un cert to expressiu sensacionalista, dintre del *frame* "provocació", utilitzant marcs pragmàtics, amb raonaments més materials que fan referència a la seguretat dels països occidentals, al tancament d'ambaixades i sobretot a l'atemptat perpetrat contra un ambaixador dels EUA a Líbia. Compareixen aquí actors més institucionals, com ara ministres d'exterior i portaveus de comunitats musulmanes, que alerten contra atacs a qualsevol país occidental o, també, actors d'altres confessions com la Santa Seu, o bé portaveus de la Casa Blanca, que qüestionen l'oportunitat de la publicació de les caricatures. El corpus d'anàlisi destaca la notícia que la revista satírica "Titanic" també va publicar caricatures del profeta Mahoma i dedica un espai força ampli a la qüestió, denotant, per tant, la rellevància que concedeix al tema satíric, major que la resta de diaris de la categoria "premsa editada a Madrid". Les publicacions analitzades de la categoria "premsa editada a Barcelona", per la seva banda, minimitzen aquesta qüestió amb "especejament"⁸¹ dintre les informacions generals. En general, *La Razón* reforça i desplega el *frame* conflictivitat i el *frame* provocació amb un pes dominant en gairebé tots els episodis analitzats. La valoració negativa dins la conflictivitat i la provocació respecte a la publicació de caricatures del setmanari "Charlie Hebdo", comporta altres argumentacions susceptibles de desplegar altres marcs interpretatius més secundaris. La presència d'un determinat lèxic carregat de connotacions bel·ligerants perfila en tota la mostra d'anàlisi un tractament expressiu, amb un fort accent humà, amb expressions que es podria considerar, en alguns punts, ratllen sinó cauen en el sensacionalisme. Observem que en algunes informacions on es mostra la voluntat per part dels actors en la història de pacificar la situació, el diari ho minimitza, com per exemple que l'administració Obama volia emetre uns anuncis a Pakistan desvinculant-

⁸¹ Especejament: En argot periodístic representa un article breu, de petit tamany que acompanya al principal. Els dos tracten el mateix tema. Però el "el despiece" indaga en un aspecte del mateix tema en profunditat.

se de la pel·lícula que denigrava a Mahoma. En correlació amb la seva línia editorial, *La Razón*, quan aborda la publicació de les caricatures a la portada de la revista espanyola “El Jueves”, ho fa en clau nacional, subratllant sobretot els perills dels espanyols que viuen en països com Egipte.

El tercer diari d'aquesta categoria *El Mundo* manté molts punts de contacte respecte el tractament de *La Razón* i *l'ABC*. Així veiem com perfila el seu discurs en els diferents marcs interpretatius ja identificats com el de “provocació” i “conflicte”. Aquests dos marcs es presenten flexibles i dúctils, mantenint, a més, punts de contacte entre ells. El llenguatge dominant de *El Mundo* presenta moltes connotacions bel·ligerants, reflectint l'ambient de tensió, mitjançant expressions amb connotacions religioses un tant grandiloqüents, que en certs punts es podria considerar sensacionalista. El discurs presenta moltes figures retòriques com metàfores i paradoxes. Això es trasllada al tractament informatiu de, per exemple, el nivell de tensió viscut a França arran de les publicacions. La narrativa manté molts paral·lelismes amb la “crònica de successos”, una narració en general construïda en base a expressions molt grandiloqüents i d'arrel popular que s'acosten al sensacionalisme (Cfr., Grijelmo, Àlex:2014:396). Com a exemple, referint-se a conseqüències nefastes de la violència als països de tradició musulmana: “los cuerpos quedaron destripados y desparramados por el suelo y así estuvieron (...)”⁸², on es podria apreciar certa morbositat a l'entretenir-se en la descripció dels cossos ferits i/o abatuts. Aquesta narrativa genèrica de *El Mundo* correspon a la seva línia editorial. Se'l arribat a definir com, en paraules literals: “d'original estil, que combina recursos visuals de la premsa sensacionalista, amb la publicació de molts articles d'investigació; des del punt de vista ideològic ha estat sempre un diari crític amb el PSOE i simpatitzant del centre – dreta” (Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 67-68).

La dimensió de marc predominant és el pragmàtic, dintre del de “conflicte”, ja que conté molts arguments de tipus jurídic, quan parla, per exemple, de delictes de blasfèmia, de temes d'enfrontaments, violència, manifestacions i de seguretat, tot i que a aquest últim no se li dedica gran atenció. La focalització sobre la violència repercuteix en els conceptes emprats, força bel·ligerants. Tanmateix aquest marc interpretatiu s'obre a altres arguments de tipus més simbòlic, que fan referència a qüestions directament religioses com ara blasfèmia, tradició islàmica, valors sagrats..., i també quan s'apel·la a arguments respecte la llibertat d'expressió i de creences. En el marc interpretatiu genèric se insereixen la majoria d'imatges i recursos visuals focalitzats en el conflicte en plena acció, mostrant com a principals protagonistes als manifestants radicals dels països musulmans, expressant la seva adhesió al profeta Mahoma, provocant accions i incidents violents. En conseqüència, la correlació entre violència i islamisme resulta palesa. Així es determina un marc interpretatiu de caire més temàtic d'islamisme radical, delimitat a partir de les variables lèxiques, retòriques i recursos gràfics, plantejant la presència del marc “islamisme radical”, que en principi no era un dels dominants.

Respecte al *frame* “provocació”, la dimensió de marc emprada presenta una dicotomia entre pragmàtic i simbòlic. El discurs construït en base al primer a l'esgrimir arguments que giren en torn a la paraula “crisis”, de denuncia sobre l'actuació provocativa del

⁸² Mirar: “Los extranjeros en la diana de la cólera afgana”, publicat al diari *El Mundo*, el 19 de septiembre de 2012 p. 30

setmanari “Charlie Hebdo” i apel·lant també al deure de la responsabilitat. Aquest argumentari es introduït, en clau de reacció política, per actors polítics com elaleshores primer ministre francès, Jean – Marc Ayrault i el ministre d’Exteriors, Laurent Fabius, que són els que més es van criticar l’actuació del setmanari. En aquesta línia trobem també actors com els representants del Consell dels Musulmans Francesos, argumentant que les caricatures eren un atac islamòfob. Els líders musulmans apareixien en general en una actitud reactiva i més agressiva respecte la publicació de les revistes. Aquest marc de provocació també recorre a apunts simbòlics, quan fa referència a arguments com un atac als sentiments religiosos dels musulmans, o a la blasfèmia, tenyits d’un cert victimisme. Tanmateix la presència de marcs simbòlics en clau de reacció apareixia en un menor terme. Tant en una dimensió com en l’altra el conflicte es dirigeix cap a resultats negatius de la història. En relació al marc de la llibertat d’expressió, també present en la mostra analitzada, és construït a partir del *frame* pragmàtic, en base a arguments jurídics i de drets humans. A partir d’aquí resulta una dicotomia entre positiva i negativa. Positiva, quan a través de diferents actors experts en llibertat religiosa advoca per mantenir la llibertat individual com a garantia de la llibertat d’expressió i per tal de preservar un dels pilars de la democràcia. S’empren també arguments jurídics per advocar per una legislació que penalitzi les ofenses religioses, evitant l’abús de la llibertat d’expressió. Aquesta dimensió pragmàtica deriva cap a una dimensió més simbòlica a l’emprar raonaments negatius amb connotacions religioses, basats en conceptes com: “la ofensa a valors sagrados” o “injurias al profeta Mahoma y a los califas”. En aquestes intervencions s’hi hauria d’afegir altres estratègies discursives que respondrien a una narrativa global del mitjà, com les valoracions del propi redactor, ajudant a intensificar el marc interpretatiu o *frame* “provocació”: “Unos burdos fotogramas y unas provocativas caricaturas de Mahoma han desempolvado la llamada a poner coto jurídico a los blasfemos”. Aquest *frame* és força ampli i flexible i dintre seu trobaríem punts de contacte amb altres marcs interpretatius com el de “conflicte”, quan els arguments emprats en algunes informacions fan referència a què la revista “Charlie Hebdo” va ser el detonant de les accions violentes a països de tradició àrab. Els que empen aquest marc realitzen un anàlisi qualitatiu de la sentència, amb una àmplia diversitat de lectures. En general, es transmet una gradació valorativa negativa, en funció de l’accent que posa cada actor en els aspectes pragmàtics o simbòlics de la provocació. Aquests resultats ens duen a la conclusió que el grau de negativitat és més profund quan més simbòlics són els raonaments, en canvi la clau pragmàtica rebaixava aquesta negativitat. Aquest marc interpretatiu presenta un ventall ampli d’actors i argumentaris, que comporten interpretacions de diferent signe respecte la publicació del “Charlie Hebdo”, a les que s’haurien d’afegir les declaracions de Marine Le Pen en pro de la prohibició de símbols religiosos com el vel islàmic i la quipà jueva. Aquestes intervencions presenten connotacions provocatives fonamentades en arguments que fan referència a les lleis franceses i al necessari enduriment d’aquestes per tal de relegar els símbols religiosos a l’àmbit privat. En aquest punt la dimensió de marc pragmàtica resulta majoritària, sense masses apunts de contingut religiós. En el titular “Cruzada de Le Pen contra el velo y la “kipá”⁸³ apareix més el component simbòlic i cridaner, habitual en el diari. Les últimes informacions de *El Mundo* respecte aquest

⁸³ Mirar: “Cruzada de Le Pen contra el velo y la kipá”, publicat al diari *El Mundo*, el 22 de septiembre de 2012 p.30

cas, que ja no ocupen l'agenda i, per tant, el gros del diari, aborden la publicació d'altres caricatures a la revista espanyola "El Jueves" i el desafiament d'un ministre del Pakistan, oferint una recompensa a qui assassinés al director de la pel·lícula contra Mahoma. La primera es va publicar a l'edició impresa, a un espai molt reduït de la secció "España", atorgant-li una perspectiva pròpiament nacional; la segona va sortir publicada a l'edició digital de *El Mundo*, atorgant-li poca rellevància.

El discurs en les dues informacions es mou dintre els marcs interpretatius més genèrics presents al diari: "provocació i conflicte", construïts a partir d'una dimensió de marc pragmàtics en el seu conjunt; els elements simbòlics estan en un segon terme quan fan referència a Mahoma. En cas del ministre pakistanès, la majoria d'intervencions fan referència als diners de la recompensa i a factors de tipus electoralista que se suposa l'haurien portat al desafiament; alhora repassa els incidents al Pakistan, mitjançant un lèxic bel·ligerant. El cas de la publicació de caricatures a "El Jueves", presenta arguments en contra basats en la seguretat, en els interessos espanyols i en el reforç de vigilància a ambaixades espanyoles, tot i rebaixar el to bel·ligerant. Aquestes dos últimes informacions són les que duen menys càrrega interpretativa, i per tant, menys força valorativa i no es centren en els elements més controvertits i sensacionalistes. Tanmateix mantenen l'enfocament bel·ligerant, que perdura sempre en el tractament de les informacions del cas, intensificant per tant també els *frames* "conflicte-provocació".

En general, els gèneres periodístics més abundants en la mostra analitzada, són els informatius i els interpretatius, que es tradueixen en el format notícia i crònica. Tanmateix, en el corpus analític es troben alguns textos en format de reportatge i entrevista, per tal de contextualitzar el conflicte. En l'entrevista intervé un representant del diàleg cristià-musulmà, Mohamed Sammak, que aporta la seva valoració subjectiva de la situació en forma genèrica. Les seves respostes afronten la multiplicitat de temàtiques implicades ja al·ludides com la llibertat religiosa, la blasfèmia, els drets civils en els països àrabs i, també, la provocació per part d'Occident en relació als símbols musulmans i l'actitud dels radicals que han provocat la violència. Les seves expressions aporten, juntament a l'anàlisi de la situació, judicis de, ajudant a inserir, tot plegat, els fets en el context. Els elements valoratius reforcen el discurs contra l'islamisme radical i la reacció violenta com a resposta davant les ofenses religioses. Tot i així, considera les provocacions per part d'Occident contra l'islam la causa de les accions violentes. El diari *El Mundo*, en aquest cas, afegeix alguns articles d'opinió, que estan en correlació amb els arguments d'aquesta entrevista. Els articulistes són personatges intel·lectuals de prestigi del món àrab o experts en llibertat religiosa, que construeixen el discurs sota els marcs de "provocació" i "islamisme radical", emprant el patró recurrent que transita entre la dimensió simbòlica i pragmàtica. Gran part dels arguments argüits són pragmàtics, ja que es refereixen a l'actuació violenta dels integristes, la globalització, les polítiques en contra de minories religioses; però presenten apunts simbòlics quan incideixen en l'odi Orient-Occident, en les ofenses religioses i en la tergiversació d'una part de l'Islam. Finalment en el *frame* "llibertat d'expressió" els arguments valoratius giren entorn a l'ús responsable de la llibertat d'expressió per tal d'impedir més morts i atacs contra els interessos occidentals. En definitiva, aquests arguments intensifiquen els marcs interpretatius defensats pel diari *El Mundo*, amb un discurs i *frames* similars als defensats per l'ABC i La Razón, presentant tots tres línies editorials similars.

Per la seva banda, el diari *El País* presenta diferències tant en els marcs interpretatius defensats, oposats a les anteriors publicacions, com en la seva narrativa de conjunt. En general, aquest diari presenta una major pluralitat de fonts informatives i actors i, per tant, arguments i punts de vista més plurals. No obstant, aquestes fonts i actors, distants ideològicament dels anteriors rotatius, exclouen, per exemple, les declaracions de la Santa Seu o la Casa Blanca condemnant la publicació de les vinyetes. En els *frames* identificats de “conflicte”, genèric en tota la mostra, i el de “llibertat d’expressió”, la dimensió de marc dominant és pragmàtica. A grans trets manifesta un enfocament de conflicte en tota la mostra analitzada, mantenint però un to atenuant respecte els anteriors rotatius. No reflecteix una bel·ligerància similar a altres rotatius de la mateixa categoria, on s’utilitzen expressions més sensacionalistes o de tècnica popular (Grijelmo, Àlex:2014:396). El diari *El País* emprà un llenguatge més senzill i pla, sense connotacions d’exageració davant la realitat dels fets, tot i no defugir la problemàtica. Algunes de les expressions més recurrents són “han suscitado inquietud”, “estupor en Whashington”, “reforzó la seguridad” o “la comunidad islàmica de Francia se sumó a las protestas que recorrían el mundo”; en lloc d’utilitzar altres termes grandiloqüents com: “otoño de sangre”, “el viernes de la ira” o “reguero de sangre.” Les connotacions bel·ligerants no connoten sensacionalisme, sinó prudència: “ha vetado estas protestas” o “un ataque”, en lloc d’altres expressions emprades en rotatius d’aquesta categoria com ara: “escalada de tensión” o “las manifestaciones se tornaron sangrientas”. En general, les imatges i fotografies no transmeten la tensió i el conflicte viscut en alguns països àrabs d’una manera grandiloqüent. Una tendència observada és que *El País* minimitza molt les protestes als països àrabs davant interessos occidentals, sobretot en les seva portada. També minimitza el tema de les protestes d’algunes comunitats musulmanes en contra la publicació de les caricatures. El llenguatge d’alt voltatge molt característic en altres portades resulta menys present, i en relació a la temàtica de l’islamisme radical, *El País* va emprar més el terme “integrista”, enlloc de “islamista”. Des d’un punt de vista semàntic i del lèxic, aquest concepte no presenta una presència generalitzada com per desplegar un marc interpretatiu temàtic, tanmateix aportava una variació dintre el marc interpretatiu o *frame* genèric “conflicte”.

El diari va focalitzar més la seva atenció en presentar als dibuixants de “Charlie Hebdo”, com els principals protagonistes i en atorgar-los una rellevància especial, amb una valoració positiva en general. És important destacar que al director de la revista “Charlie Hebdo” se li concedeix una “crònica-entrevista” a pàgina sencera i un altra va ser ocupada per l’entrevista a un dels dibuixants. El recull d’intervencions, a través de les cites directes i indirectes dels representants de “Charlie Hebdo”, respon a l’ús d’estratègies discursives, que intensifiquen el marc interpretatiu “llibertat d’expressió” i la seva defensa aferrissada. Tot i que *El País* no es prodiga en el que respecta a elements visuals i fotogràfics en relació al cas de les caricatures (una variable que s’ha d’interpretar en el marc d’un estil genèric poc expressiu i visual), les fotografies que reflecteixen les manifestacions de protesta no presenten accions violentes per part de grups musulmans, al contrari, destaquen el seu rebuig pacífic a la publicació de les caricatures i focalitzen, més bé, l’atenció sobre les forces de seguretat, encara que estiguin inactives.

Un altra constatació significativa que en resulta de l’anàlisi és que el context de tensió i conflicte, que precedeix a la publicació de les caricatures de Mahoma, no té una

ressonància explícita en *El País*. El seu discurs, construït tanmateix dintre del *frame* “conflicte”, redueix la tensió en la mesura del possible. La dimensió de marc majoritària és pragmàtica a l’argumentar sobre seguretat, mesures policials, manifestacions i accions de protesta, dret de informació, respecte a les lleis de la República francesa, defensa de la línia editorial del setmanari “Charlie Hebdo” i, també, quan aborda el delictes d’ofensa dels sentiments religiosos. Pel que fa a la dimensió de marc simbòlica, menys present, es manifesta a l’abordar el principi de la llibertat d’expressió com un bé cultural, o bé, els costums religiosos de l’islam, el cristianisme o el judaisme i el tema de la blasfèmia.

En quant al posicionament front al conflicte, el marc interpretatiu “llibertat d’expressió” presenta una valoració positiva en general, ja que la majoria d’arguments en clau pragmàtica estan dirigits a reforçar el principi de la llibertat d’expressió com a dret fonamental de les democràcies, alhora que posa èmfasi en criticar l’autocensura com un dels factors totalitaris i de manipulació religiosa, elogiant la democràcia identificada amb lliure circulació d’idees.

Dintre d’aquest marc podem notar alguns aspectes distintius respecte a les altres publicacions analitzades, vinculats a l’estratègia editorial del diari. Per exemple, no hi trobem el *frame* “provocació” sempre molt minimitzat, tant pels actors focalitzats com pels arguments i testimonis gràfics emprats. Un altre aspecte a ressaltar, en aquest cas del marc interpretatiu “llibertat d’expressió”, és la ductilitat i elasticitat que presenta a través d’alguns elements:

- En principi conté molts elements que es mouen en l’àmbit pragmàtic, sustentat amb arguments del dret i principi de llibertat d’expressió i pensament.
- Mostra una escala alta de valoració positiva de la llibertat d’expressió a una de més moderada, que aporta variacions dintre del mateix *frame*, ampliant el seu recorregut.

Tot i que presenta diferents actors, que amb les seves intervencions transmeten els elements comuns citats, els actors de referència són els dibuixants del setmanari “Charlie Hebdo”. Emmarcat en el debat de la llibertat d’expressió, *El País* els concedeix un espai més ampli als seus raonaments en pro de les caricatures, exigint als governants no deixar-se dur pels integristes religiosos, a més d’apel·lar al argument pragmàtic de que els dibuixants és limitaven a “fer la seva feina de comentar l’actualitat”. En les fotografies els dibuixants apareixen o bé, mostrant la portada del “Charlie Hebdo” i ressaltant amb orgull el seu treball, o bé, participant en alguna manifestació en defensa del propi setmanari. Aquests elements força pragmàtics reforcen arguments anteriors i transmeten una càrrega valorativa molt positiva de forma contundent.

La resta d’actors o fonts informatives, com polítics i membres del govern de François Hollande (aleshores president de França), o bé, alguns representants de comunitats musulmanes conformen un discurs més moderat i flexible dintre el marc interpretatiu de la llibertat d’expressió. De fet, observem, per obra de les declaracions dels diferents actors i fonts, una gradació valorativa que va del pol positiu al negatiu. La majoria de intervencions dels actors polítics mostren, de forma conjunta i de manera uniforme, una defensa de la llibertat d’expressió des d’un punt de vista pragmàtic i les veus crítiques respecte l’abús de la llibertat d’expressió no són abundants. No obstant, la no

absència d'aquestes veus més crítiques i del marc "provocació", qüestionant l'actitud de "Charlie Hebdo", aporta una certa obertura i pluralitat de punts de vista, en el tractament de la informació. De totes formes, cal acceptar, que la presència de marcs rivals pot ser interpretada com una estratègia d'afermament del marc interpretatiu genèric i de la pròpia línia editorial. De ser així, el tractament informatiu no respondria més que a la comunitat d'interessos a la que respon el diari, el grup PRISA com a holding. Un mecanisme al que no són aliens la resta de diaris i que respondria a la defensa de la línia editorial i dels propis interessos i que exposa a més o menys subtils manipulacions (Cfr., Castelló, Enric:2012:151-152). Aquest mecanisme de reforçament de la pròpia posició resulta patent, per exemple, si considerem l'espai atorgat a unes declaracions de la líder ultradretana Marine Le Pen, en les quals insta a prohibir l'ús de símbols religiosos musulmans i jueus a l'espai públic, llançant alhora una dura crítica als integristes musulmans. Aquí el marc interpretatiu genèric de "conflicte" està sustentat a partir de marcs simbòlics respecte els símbols religiosos com les mesquites, el salafisme, però també per marcs més pragmàtics referits, per exemple, a l'aplicació de les lleis d'expulsió d'immigrants. Al costat d'aquestes declaracions es mostren les intervencions que presenten arguments contraposats, denunciant el fanatisme laïcista i el racisme de la líder del Front Nacional. Per tant, a través de les declaracions d'aquesta es desplega un marc interpretatiu més temàtic, sustentat a partir dels arguments de "fanatisme laïcista i racista" respecte a Le Pen, que no fa sinó reforçar la minimització de la protesta per part dels musulmans plantejada pel diari.

Un altre exemple és el reportatge on, suposadament, s'acosta a la qüestió de les caricatures amb major comprensivitat, donant entrada a experts en l'islam, que aporten marcs simbòlics juntament amb alguns arguments de tipus pragmàtic sobre el delicte de blasfèmia i la llibertat d'expressió, de la mà d'experts en Dret que es mouen en àmbit jurídic. En conjunt els experts es plantegen si realment la provocació redunda en bé de la llibertat d'expressió. Els arguments adduïts giren entorn a factors amb fortes connotacions emocionals com el fanatisme, la sàtira malintencionada i la provocació intencionada, perfilant el marc interpretatiu "provocació", poc present en el conjunt informatiu del diari. Alhora que altres punts de vista, els experts aporten dades, més coneixements i *background*, però novament ens podem qüestionar si aquesta presència de marcs creuats no és una estratègia per reforçar i defensar el marc interpretatiu, la posició pròpia, en lloc d'una qüestió de pluralitat informativa. De fet el missatge últim no es separa mínimament del seu talant més "progressista", en comparació a les altres capçaleres d'aquesta categoria "premsa editada a Madrid", socialdemòcrata en política, pròxim als principis de l'esquerra espanyola, molt crític en relació a l'àmbit eclesiàstic i, dit curt i ras, pro-PSOE, simpatitzant del "centre felipista" (Cfr., Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 67).

Respecte a la variable de la gradació de positiva a més moderada, a la qual ens hem referit anteriorment, també es posa de manifest a través del gènere periodístic emprat. Com sabem, les estratègies discursives inherents són divergents en funció del tipus de gènere. En el cas de les cròniques i notícies (gèneres interpretatius o informatius) el conjunt de declaracions són de tipus pragmàtic i clarament favorable a l'ús de la llibertat d'expressió; en el cas dels gèneres d'opinió la dimensió de marc resulta prevalentment simbòlica i ve definida a partir d'arguments sobre el diàleg intercultural i interreligiós, sobre la blasfèmia, apel·lant a referències històriques i exhortant a una cultura de diversitat, convivència i a la pau, mitjançant un diàleg sense

extremismes. En els articles d'opinió de *El País* s'observa que quan hi ha una resolució que apel·la a la responsabilitat o moderació en l'ús de la llibertat d'expressió s'empren sobretot arguments de tipus simbòlic; quan en canvi trobem un afermament clar de la llibertat d'expressió s'empren arguments de tipus més pragmàtic vinculats a la legislació, per una part al delictes de difamació i, alhora per l'altra, al dret a la blasfèmia.⁸⁴

En general, podem concloure que tant els mitjans que defensen el marc crític com el favorable a la llibertat d'expressió, reforcen un marc o l'altre de forma concordant amb la respectiva línia editorial conservadora o progressista. La comunitat d'interessos en front dels altres rotatius com adversaris determina el propi plantejament. Hem pogut comprovar també que el lloc d'edició Madrid o Barcelona no comporta cap correlació en relació a l'estil i el marc interpretatiu defensats en les seves informacions. La distinció del marc interpretatiu en les notícies de la mostra ve donada per una qüestió ideològica i de línia editorial conservadora vs. progressista, que en determina el tractament informatiu final.

Atemptat a l'Escola Jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse

Després de l'anàlisi creuat de les dades quantitatives i qualitatives són diverses les qüestions relatives als resultats que requereixen una valoració. Als diaris de la categoria "premsa editada a Barcelona" identifiquem marcs interpretatius o *frames* comuns: "antisemita/racista", "gihadisme" i "electoralista (pro o contra Sarkozy)", amb accents variables.

En efecte dintre d'aquests marcs interpretatius construeix el seu discurs *El Periódico de Catalunya*, emprant la doble dimensió pragmàtica i simbòlica en funció del desenvolupament del discurs. Encara que la dimensió pragmàtica, fonamentada en arguments més materials, resulta majoritària, el llenguatge està força impregnat de recursos retòrics com metàfores, que s'acosten al sensacionalisme. En general, aquest llenguatge més sensacionalista es trobava present en tots els marcs. En el marc "antisemita" el discurs presenta un conjunt lèxic amb molt accent humà, a l'aprofundir en el dolor i tristesa dels familiars de les víctimes de l'atemptat, i també presenta algun apunt simbòlic al fer referència a elements de la religió jueva com les sinagogues o la "quipà". En aquest sentit mostra imatges dels familiars de les víctimes i persones pròximes al col·legi amb rostres consternats, accentuant força la criminalitat de l'afer. Episodis anteriors, amb un alt grau de violència contra minories, resulten manifestament influents en el tractament informatiu. El *frame* "antisemita" es veu sostingut en base a mecanismes de marc com el lèxic i argumentacions vinculades a termes com "antisemitisme", i elements de la confessió jueva com "rabi" o "jueus practicants". La imatge publicada de l'enterrament de les víctimes jueves amb el ritual propi intensifica aquest *frame*.

Per tant, la denuncia del mòbil racista és molt present en el discurs, reforçat sobretot pels testimonis de l'atemptat, a les reaccions dels quals s'atorga un gran

⁸⁴ Bassets, Lluís: "Derecho a la blasfemia", article opinió al diari *El País.es*, publicat el 26 de setembre del 2012. Enllaç: http://internacional.elpais.com/internacional/2012/09/26/actualidad/1348683039_817306.html

protagonisme. Aquestes reaccions accentuen, de forma grandiloqüent, la visió de l'ambient de confusió, pervers i criminal, en què es va perpetrar l'atemptat. L'estratègia de construcció d'aquest marc interpretatiu presenta una major flexibilitat quan més simbòlic es torna. En primer terme adopta un enfocament genèric en clau "racisme" i, en funció de la entrada de testimonis, adopta un enfocament amb accent humà.

L'altre marc interpretatiu delimitat de "islamisme radical", es torna dominant quan es va descobrir que l'assassí era Mohamed Merah. El discurs es configura aleshores majoritàriament mitjançant elements pragmàtics, força determinants, amb arguments d'àmbit policial (material i armament) i, sobretot, metodologia criminal, *modus operandi* seguit pel terrorista per a dur a terme l'atemptat. A través del lèxic, mitjançant metàfores i argumentacions, delimita un *frame* criminalista temàtic d'ordre secundari. El discurs de criminalitat i radicalitat resulta comú i es manté en tota la mostra d'informació analitzada, que es reflecteix en el llenguatge metafòric amb cert accent sensacionalista. Per exemple, "llop solitari Al-Qaida", "fanatisme" o "radicalització." Dintre d'aquesta vessant criminalista emfatitza la influència, exercida pel germà de Mohamed Merah, sobre el terrorista per cometre els atemptats; però sense estendre-s'hi gaire, ja que és un factor considerat a títol de hipòtesi junt amb la de altres possibles còmplices. En canvi, emfatitzava força la seva vinculació amb l'extremisme islamista.

La majoria de fonts informatives que intervenen són institucionals i aporten dades sobre trets psicològics i personalitat del terrorista, juntament amb informacions de context, que intensifiquen aquest *frame*. De fet, en les últimes informacions repassa els antecedents de formació terrorista de Merah amb el seu contacte amb Al-Qaeda. Una gran part del llenguatge utilitzat és pragmàtic, impregnat d'un discurs bel·ligerant i criminalista, utilitzat en aquesta evolució negativa del relat. La bel·ligerància en el discurs va decaient a mesura que avancen els fets i el cas de l'atemptat no centra l'agenda dels mitjans, quan es fa referència a la complicitat del germà i a l'ordre de Sarkozy de no deixar emetre les imatges de la matança per televisió. La resta de dispositius de marc com les imatges mostren moltes fotos de seguretat, amb una forta presència dels guàrdies policials, o les infografies que repassant els crims anteriors de Merah, accentuen més el discurs criminalista. La fotografia de Mohamed Merah a dalt d'un cotxe derrapant, amb actitud provocadora, que també apareixerà en els altres mitjans, reforça encara més el marc islamista radical i el seu fanatisme. *El Periódico*, en general, realitza un lectura del conflicte presentant-lo com un potencial detonant d'escalada conflictiva entre musulmans i jueus, i possible auge de terrorisme islamista a França. Els diferents marcs interpretatius presenten una delimitació flexible, connectant en alguns punts, per exemple, el marc dominant de islamisme radical amb altres marcs com l'electoralista. Aquest marc, tot i ser secundari, es fa però present a partir de l'ús que diversos actors, sobretot candidats polítics, d'arguments pragmàtics o simbòlics en funció de com evolucionava l'afer. La majoria d'arguments es situen en la dimensió pragmàtica, girant en torn a temes de la campanya electoral com ara la unitat política. Per la seva banda, els arguments simbòlics tenen relació amb elements de la religió musulmana i la vinculació Islam-terrorisme, o l'amenaçada unitat de la nació.

El aleshores president francès, Nicolas Sarkozy, és presentat com un líder reforçat a causa de la tragèdia, amb un discurs que accentua la dignitat de la resposta francesa i

es postula com a garant de la unitat política i de la nació. No obstant, per als líders socialistes i altres grups polítics de l'oposició, que presenten raonaments pragmàtics-crítics de la seva gestió, instrumentalitza políticament el drama i reforça la intolerància en relació a la immigració musulmana. El cert és que, en vista a la campanya presidencial francesa del 2012, la estratègia identitària necessitava adoptar un marc valoratiu negatiu respecte al Islam en particular i, d'una manera més o menys accentuada, contra la presència del religiós en àmbit públic en general. Per exemple, les intervencions de Marine Le Pen en clau predominantment simbòlica, amb estratègies discursives per reforçar el marc interpretatiu "islamista", vinculen als musulmans de França amb el terrorisme islamista i propugnen la prohibició de qualsevol signe religiós a l'espai públic. Resulta clar que al presentar el discurs més dur de Le Pen i Sarkozy front als musulmans, *El Periódico* cerca reforçar la línia editorial pròpia, amb un marc valoratiu negatiu de la gestió de Sarkozy i del que representa Marine Le Pen. De fet, aquest diari regional està orientat a un públic prevalentment progressista i popular i el podem catalogar com un mitjà "populista i expressiu", com assenyalen també Jimenez i Berganza (Cfr., Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 69).

La resta d'arguments de l'àmbit polític en general emfatitzen el discurs d'unitat política i de la nació, del sentir republicà, d'acollida positiva segura entre la majoria de l'electorat. En les imatges corresponents, Sarkozy hi apareix reforçant el seu paper de president i líder, i ressaltant a més la seva voluntat de gestió hegemònica de l'atemptat. En aquest punt el marc del relat comporta una valoració positiva, tot i que en general la informació de *El Periódico* té pocs articles d'opinió i una carrega valorativa explícita limitada, que contrasta amb la densitat interpretativa present tant en les cròniques com en les notícies.

El llenguatge emprat a *La Vanguardia* en contraposició de *El Periódico* no és en conjunt tant expressiu ni s'acosta al sensacionalisme. En el marc interpretatiu "antisemita/racista", la dimensió prevalent és pragmàtica a l'oferir sobretot dades, per exemple del nombre de jueus residents a França, destacant-ne el gran nombre; però tanmateix hi ha apunts simbòlics referits als seus emblemes i a la judeufobia. En aquest *frame* antisemita les primeres informacions publicades adopten un accent humà, al focalitzar l'ànim de les víctimes a través del relat testimonial, que emfatitza la consternació i sorpresa davant un acte horrible d'aquestes dimensions. *La Vanguardia* va ser el diari que més va intensificar el marc d'antisemitisme, no sols mitjançant les intervencions de líders europeus sinó, sobretot, oferint un espai a les intervencions dels dirigents israelians com ara Netanyahu, subratllant-ne la seva contundent condemna de l'atac, al que per suposat qualifica sense pal·liatius de terrorista i afegint una crítica contundent de l'ONU, per la seva actitud condescendent amb l'antisemitisme i per rebre dirigents de Hamás. Amb tot això es reforça el discurs d'antisemitisme i resta relativitzada la lectura en clau del conflicte àrab-israelià. Els líders europeus emfatitzaven la xenofòbia i l'antisemitisme històric mitjançant arguments simbòlics, l'ús dels quals resulta també evident pel fet de donar força espai a l'enterrament de les víctimes, acompanyat de declaracions sobre el tema. Es destaca, certament, el ritual jueu, però sobretot s'emfatitza el dolor dels familiars, denotant un clar accent humà. No obstant, aquest *frame* manifesta flexibilitat en l'alternança del binomi simbòlic-pragmàtic a l'hora d'argumentar. La dimensió pragmàtica emergeix en base a arguments sustentats per representants d'associacions jueves de diverses

ciutats europees sobre el necessari reforç en la seguretat de molts centres jueus en el conjunt de la Unió.

La dimensió simbòlica del *frame* antisemita, apareix un cop esclatat el conflicte. Tanmateix, a mesura que evolucionen les informacions, va derivant cap a una dimensió pragmàtica, delimitant un marc interpretatiu racisme/seguretat. Els raonaments giren en torn del reforç de la seguretat a Toulouse i també recuperen antecedents de matances a Europa per causes racistes. Per exemple, es recorda el crim múltiple del ultra Anders B. Breivik, que va matar a unes 70 persones a Noruega el juliol de 2011. L'enfocament de mòbil racista o d'extrema dreta era el dominant en bona part de les primeres informacions de l'atemptat. Un enfocament que va recollir i defensar especialment *La Vanguardia*, en contraposició amb *El Periódico de Catalunya*, que no va emfatitzar tant aquesta perspectiva. La seva construcció presenta flexibilitat, ja que els arguments pragmàtics es mouen en l'àmbit criminalista, de seguretat i d'investigació policial, traslladant-se al conjunt lèxic amb força connotacions bel·ligerants i negatives, però "estàndard" (Grijelmo, Àlex:2014:396), sense connotacions violentes, o expressions de caràcter popular o sensacionalista. Tot i que no es presenta d'una manera molt genèrica, entra però en contacte amb el marc "islamisme radical", en el mateix moment en que es va identificar a l'autor Christian Etelin. A partir d'aleshores, el discurs informatiu es construeix en clau pragmàtica, quan es mou a partir d'elements de tipus judicial i d'investigació policial, amb expressions com: "la primera pista que va permetre arribar fins el sospitós...".⁸⁵ Un dels arguments claus d'aquest marc és el concepte "radicalitzar", molt defensat pels diferents actors com ara l'advocat del encausat, la intervenció dels comandaments de la policia, o bé, la del fiscal general de París i altres experts en matèria terrorista. Entre la selecció d'intervencions, en estil directe, trobem la del propi Etelin, autodefinit a través de fonts policials com un "combatent islàmic" i la presentació de dades de context que subratllen els seus viatges d'entrenament a l'Afganistan i a Pakistan. L'argot emprat en el discurs, amb alguns termes amb connotacions bel·ligerants, fa molta referència a la investigació policial i a les armes emprades. En canvi, no trobem, en un sentit dominant, figures retòriques com metàfores. La selecció d'aquest discurs i conjunt lèxic respon a una qüestió d'estil del diari, que en el cas de *La Vanguardia* no es caracteritza per un llenguatge sensacionalista. Els arguments es caracteritzen per aportar moltes dades de context, com els percentatges d'immigració dels darrers 40 anys, i elements descriptius com els del barri on residia Merah.

Un altre factor d'aquest marc interpretatiu consisteix en l'ús de gèneres periodístics interpretatius/informatius, la gran majoria cròniques, que recullen diferents declaracions i també, articles complementaris més analítics, introduïts amb la finalitat de contextualitzar la problemàtica. Dues entrevistes, una a un representant musulmà i l'altra a un representant jueu, són un bon exemple. La primera aporta arguments sobre l'estigmatització de la comunitat musulmana i el problema dels *banlieues*. La segona defensa la no marginació de la comunitat musulmana i aposta per una solució de convivència entre musulmans i jueus. En aquest punt, el *frame* "islamisme radical" gira cap a àmbit simbòlic, introduint arguments religiosos, produint-se una simbiosi entre simbòlic i pragmàtic, amb moltes combinacions d'arguments. A aquest nivell constatem ja que, efectivament, *La Vanguardia* defensa, com a detonant d'aquest

⁸⁵ Mirar: "El malson s'ha acabat", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.3

atemptat, una conflictiva convivència religiosa i planteja la millora de la mateixa com a solució. És el que reflecteix un editorial publicat en aquest rotatiu amb el títol “Crims contra la convivència”⁸⁶, presentant el cas com a “problema de context”. És el que desenvolupa un reportatge, aportant una contextualització al tema i aprofundint més en la vida i evolució de radicalització del terrorista Mohamed Merah. El mateix reportatge utilitza estratègies discursives, amb elements de context i anàlisi, que intensifiquen més el marc interpretatiu defensat, emprant en aquest punt una dimensió pragmàtica lligada a les dades d’antecedents de presó, delinqüència i perfil social de “fracassat de *banlieue* criat en una família salafista.”⁸⁷ En continuïtat amb això es veu intensificat l’enfocament d’islamisme radical, amb la introducció de mecanismes de marc com fracàs escolar, els seus viatges d’adoctrinament, el fet d’estar fitxat pels serveis secrets dels EUA i, també, unes declaracions del terrorista recordant que volia reunir-se amb “Al·là”. Els recursos visuals del reportatge intensifiquen la deriva cap a la radicalització del jove i a més, mostren un grup de dones amb vel integral i niqab, defensant a la mare del terrorista. *La Vanguardia* va ser el rotatiu que més va vincular el terrorisme amb l’Islam i al problema de convivència entre religions. Un plantejament intensificat en base les esmentades estratègies discursives, amb apunts simbòlics sobre la religió musulmana, però des de la vessant salafista.

A mesura que els arguments remetien més al context de problemàtica convivència entre les diverses comunitats religioses i, per tant, a la qüestió de la unitat de la República emergeix un altre marc interpretatiu en clau “electoralista”. El més genèric, comporta raonaments de base simbòlica, apel·lant al sentit unitari de la nació francesa o a la convivència, i sobretot al discurs determinant de Sarkozy advocant per una República unida i forta, i també, destacant el seu paper de líder indiscutible. *La Vanguardia* posava l’èmfasi en aquest discurs, destacant-ne molts fragments i presentant una resolució positiva, advocant fins i tot, en algun article d’opinió, a favor de la seva reelecció com a president. Per tant, perfila un marc interpretatiu en estreta correlació amb la seva línia editorial i molt favorable al candidat. Aporta elements pragmàtics fonamentats com els resultats d’una enquesta respecte l’opinió de l’amença terrorista i el benefici electoral que podria treure Sarkozy de la bona actuació policial. El grau de valoració positiva respecte a la seva gestió és alt en tot moment i es manté subratllant el seu paper de lideratge com a president, al que respon l’avantatge polític reflectit a les enquestes. La presència de dades i xifres transmet una voluntat d’objectivitat i fiabilitat i resulta destacable que *La Vanguardia* dona, a diferència de *El Periódico*, informació contextualitzada i no es focalitza en la pura polèmica. Tot plegat, casa amb la línia d’un diari considerat comunament com “conservador de centre-dreta” (Cfr., Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 69). Els dos diaris restants d’aquesta categoria, *El Punt-Avui* i *l’ARA*, presenten una marcada correlació i paral·lelismes en la construcció del marc interpretatiu general. En ambdós rotatius, i en tots els marcs delimitats, la dimensió de marc predominant és pragmàtica i, més en particular, apreciem coincidències en el contingut textual, expressions, lèxic i

⁸⁶ Mirar editorial: “Crims contra la convivència”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012, secció “OPINIÓ”, p.18

⁸⁷ Veure el reportatge: “El Misteri Merah”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012, p.3-4

metàfores, recursos estratègics i estructura narrativa global del conjunt de les informacions.

Tant en el *El Punt-Avui* com en l'ARA, trobem que el marc interpretatiu de referència és el "criminalista/bel·ligerant", expressat mitjançant la terminologia pròpia d'aquest plantejament: "pistoler de Tolosa", "tiroteig", "investigació" "pista", "mòbil"... El marc "antisemitisme" no es presenta com el *frame* de referència en les primeres informacions i, en la mesura en que es veu introduït després, no apareix molt intensificat, com s'esdevé en els altres rotatius de la categoria "premsa editada a Barcelona".

El Punt-Avui aporta senzillament arguments de tipus pragmàtic, repassant anteriors atacs patits per la comunitat jueva a França. En quant a la dimensió simbòlica menys present i tampoc intensificada, presenta arguments en correlació indirecta respecte a la persecució històrica dels jueus, la causa racista de l'atemptat, i el context àrab-israelià. El mòbil antisemitisme, resulta poc marcat pels actors que intervenen en les informacions i és construït a partir d'antecedents històrics, emprant una "retòrica de l'exactitud", que ratifica una dimensió més bé pragmàtica. Els arguments són presentats des d'un punt de vista més aviat hipotètic. Les intervencions de representants de les comunitats jueves són tamisades apel·lant a la prudència i se'ls obre a altres possibles causes, com ara la variant del "mòbil racista". Les dades són introduïdes per donar més versemblança al relat.

També el diari ARA, en la mesura que s'emmarca en el *frame* "antisemitisme", apel·la a la dimensió pragmàtica. El llenguatge comú es situa en l'àmbit de la criminalitat, de seguretat, bel·ligerant... sense oblidar el context internacional del conflicte àrab-israelià, que resulta dominant i, sobretot, utilitza alguns textos de suport com estratègia discursiva per posar de relleu les armes emprades pel terrorista. La presència d'aquests elements reforça el marc de referència "criminalitat/bel·ligerància", el discurs criminalista i també, arguments que reforçaven l'enfocament "racisme-xenofòbia", present tant a l'ARA com en *El Punt-Avui*. En ambdós el discurs és altament pragmàtic, el llenguatge metafòric i simbòlic amb doble significat és pràcticament absent i les metàfores emprades comporten una càrrega criminalista, que no fa sinó reforçar el marc interpretatiu defensat per tots dos rotatius.

Respecte a les imatges emprades mostren als joves de l'escola jueva *Ozar Hatorah* amb la *quipà* i també escenes de dolor per les víctimes, però alhora apareixen també els agents de la policia francesa vigilant el centre educatiu. Dona que pensar l'absència de les víctimes en els reportatges gràfics. Interès pels fets, més que pels actors en concret?, elusió de la morbositat i del sensacionalisme? Sense excloure cap de les dues possibilitats, probablement voluntat d'apropament tècnic, si tenim en compte la minimització del simbòlic relacionat amb aspectes de la religió jueva o la seva història, tot i aparèixer de manera col·lateral. En el cas de *El Punt-Avui* apareix en els actes d'homenatge a les víctimes jueves a la sinagoga de París o en l'enterrament de les víctimes jueves a Jerusalem, que presenta de manera indirecte el ritual d'enterrament jueu. Tanmateix inclús aquí la informació utilitza marcs pragmàtics, fent referència al nombre de jueus de Tolosa i a la seguretat del funeral. Respecte del diari ARA la qüestió de l'enterrament a les víctimes jueves apareix com una informació complementària, no obstant donar-li un major accent simbòlic al subratllar els aspectes religiosos de la cerimònia. En qualsevol cas la notícia presta atenció als fets

transcendentals de la vida del rabí assassinat i el dolor dels familiars, cosa que li dona un cert accent humà. Els recursos visuals que va utilitzar el diari ARA en aquest cas es focalitzen prevalentment en fets com les protestes de comunitats jueves i musulmanes. En alguna portada apareix Mohamed Merah mostrant el seu desafiament i orgull. A l'hora d'ubicar els fets, es mostra al terrorista encerclat de policies. La resta d'imatges estan focalitzades en Nicolas Sarkozy, reflectint el seu protagonisme en la campanya electoral. L'ARA aporta també algun gràfic, que descriu l'evolució de la persecució del terrorista com a recurs visual contextualitzador de la informació.

A l'hora d'abordar la identificació de Mohamed Merah com autor dels atemptats de Toulouse, El marc de referència que d'entrada presenta *El Punt-Avui* no és el de "islamisme radical" sinó el de "criminalista/bel·ligerant", configurat mitjançant mecanismes de construcció basats en el procediment de cerca i captura i expressat, de forma prevalent, mitjançant termes i frases molt bel·ligerants en el conjunt de l'estructura informativa. En la mesura en que va guanyant pes el *frame* "islamisme radical" és sempre de la mà d'elements pragmàtics i el llenguatge, en general, no està determinat per expressions sensacionalistes ni grandiloqüents, que no quadren amb l'estil del diari. No obstant es clar que la circumstància políticsocial va incidir tant en el tractament informatiu d'aquest episodi com implícitament, alhora, en l'opinió pública regional. Constatem com, en els articles del gènere d'opinió, es vincula, l'episodi de l'atemptat a Toulouse amb la deficient política immigratòria de Sarkozy i el seu argumentari d'entrellaçat de la immigració amb la qüestió de la seguretat. La mateixa gestió de l'ex-president de la República és vista com a impulsora de la indesitjable radicalització i conversió en màrtir del salafisme de gent com Mohamed Merah.

Els articles informatius/interpretatius, especialment en els articles d'anàlisi, aporten moltes dades sobre la presència de comunitats salafistes a Catalunya i, arriba a detallar, la participació, uns anys enrere, de Mohamed Merah en un dels seus congressos, tot i que donat que aquesta dada es trobava en un espai secundari dintre d'un text de suport a l'interior de la informació, ocupant un espai més reduït, podem concloure que el rotatiu no li atorga una gran rellevància sinó que simplement forma part de informació de context entre d'altres viatges a Catalunya, sustentades per fonts policials. Els articles més interpretatius i complementaris que aborden el cas de manera encara més contextualitzada, el *frame* de referència és el de "islamisme radical". En la construcció d'aquest marc interpretatiu els dispositius de marc o *frame devices* com el conjunt lèxic i els recursos retòrics aporten molts elements d'anàlisi de la vida passada, dels antecedents existencials, del terrorista i, també, d'alguns trets de la seva personalitat, remarcant la seva radicalització i conseqüent criminalitat. A més aquests recursos retòrics i les estratègies discursives en el conjunt de la narrativa global són cites en estil indirecte, no reproduïx les frases literals del terrorista, sobretot quan ressalta les motivacions del terrorista per realitzar l'atemptat. D'aquesta manera es trau força a les connotacions islamistes, alhora que s'eviten les expressions més sensacionalistes. A l'hora d'exposar el desenllaç es reprèn la seqüència de tot el procés de detenció, utilitzant elements pragmàtics, amb alguns components simbòlics. Així trobem detalls de l'operació policial, de l'assalt a casa del terrorista, sobre la detenció, i sobre la radicalitat del terrorista, amb una gradació d'intensitat diversa en funció dels actors intervinents. Recordem, en aquesta línia, que

l'evolució de la investigació va conduir a la hipòtesi de la complicitat del germà Abdelkader en l'atemptat i que en aquest punt el marc islamisme queda en un segon pla, construïnt-se el discurs dintre de la dimensió criminalista fonamentada en marcs pragmàtics, integrats per arguments sobre indicis. La intensitat de la gradació varia en funció de la lectura negativa que feia cada actor respecte a la radicalitat del terrorista. El llenguatge del desenllaç transmet connotacions bel·ligerants, amb una narrativa pròpia de la crònica de successos, que es troba majoritàriament en el cos de les cròniques i en "despieces"⁸⁸ de les informacions. Respecte a la residual dimensió simbòlica constatem que es construïda a partir d'arguments referits al seu origen algerià, a la vinculació amb el salafisme i el seu pretès testimoni martirial destacat mitjançant algun titular com "Final d'un Martiri".⁸⁹

El Punt-Avui va remarcar la qüestió de la seguretat, del context insegur que van viure els habitants de Toulouse fins que es va capturar l'autor de l'atemptat, mitjançant els gèneres interpretatius de "crònica discursiva i d'ambient", per construir un relat amb molt d'accent humà i social, que aporta un punt simbòlic al relat. La majoria de les imatges emprades, que reforcen el marc interpretatiu criminalista de referència, no ressalten els actors en concret, sinó que es centren en l'operació policial, les manifestacions, els fets posteriors a l'assalt a la casa del terrorista fins a la seva mort. La majoria d'actors són testimonis residents al barri de Mohamed Merah, però també, apareixen algunes fonts de les comunitats musulmana i jueva. Aquesta última fa referència a l'antisemitisme. La intervenció d'aquestes dues comunitats no aporta arguments respecte l'islamisme radical i a la valoració de l'actuació del terrorista, sinó que entra en contacte amb el marc interpretatiu "electoralisme", al realitzar una lectura de la gestió de la crisi de l'atemptat en clau política. Ambdues comunitats valoren negativament la política de Sarkozy, perquè creuen que el president adopta decisions en clau electoral. L'argument central gira en torn a "instrumentalització política de l'atemptat."

Al diari *ARA* articula un discurs dintre del *frame* "islamisme radical", que presenta moltes similituds respecte el tractament informatiu genèric d'aquest marc. Igual que al diari *El Punt-Avui*, també va utilitzar marcs pragmàtics en els que el context d'inseguretat social de la ciutat de Toulouse pesa molt i, fins i tot, apunta un *frame* temàtic secundari "d'inseguretat terrorista i criminalitat". El lèxic, amb accent bel·ligerant, presenta connotacions d'investigació policial i el conjunt de declaracions estan redactades en estil indirecte, a més d'estar entrelaçades amb notícies sobre anteriors viatges del terrorista a Afganistan i Pakistan i la possible complicitat del germà de l'autor dels atemptats, Abdelkader Merah. La indagació sobre les causes de la investigació completa la contextualització, aportant-li més versemblança. En la construcció del marc "islamisme radical" el lèxic referent al gihadisme en particular i al islamisme en general es troba reduït a algun titular i a textos de suport. Així, com un reforç estratègic d'aquest marc interpretatiu, són introduïdes algunes declaracions directes del terrorista, en les que es remarca el mòbil de lluita radical

⁸⁸ Dintre del periodisme els "especejaments" representarien textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser, per exemple, la cronologia d'uns fets, l'aportació d'antecedents i/o reaccions, l'avaluació d'avantatges i/o inconvenients d'alguna cosa, la descripció d'anècdotes respecte un esdeveniment, etc.

⁸⁹ Veure: "Final del martiri", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012, p. 8-9.

contra les polítiques occidentals. Els fets són tractats en format informatiu/interpretatiu, abordant esdeveniments puntuals i declaracions més institucionals i polítiques, basades majoritàriament en fonts informatives com ara els agents de la investigació, però també en el parer d'experts quan es tracta del debat sobre l'emissió o no de les imatges de l'atemptat gravades pel propi detingut. Amb voluntat de contextualitzar el conflicte apareix també una entrevista a un expert en ètica de la comunicació, ampliant els elements d'anàlisi temàtic. En general, el diari *ARA* aporta molts elements de context en clau pragmàtica, a l'hora de delimitar els marcs interpretatius. El llenguatge emprat és molt pla i eludeix tota mena de sensacionalisme. Els mecanismes de marc en conjunt com ara el lèxic, els recursos retòrics i l'estructura de les informacions, formada per antecedents indagats i dades aportades, concorden estretament amb l'estil i línia editorial del rotatiu.

En *El Punt-Avui* el tercer marc detectat en l'anàlisi d'aquest cas és el marc interpretatiu "electoralisme". La presència d'actors com Nicolas Sarkozy i la resta de candidats a les eleccions presidencials de França del 2012 utilitzen un conjunt lèxic, argumentaris i imatges, que delimiten el context electoral en què es va produir l'atemptat. Convé notar que la rellevància d'aquest marc es deu a aquest context i accentua la seva importància en proporció indirecta a la densitat de dades aportades sobre el fet mateix de l'atemptat. D'entrada, una de les seves característiques, és que presenta punts de contacte amb el marc "islamisme radical", tot i ser un factor col·lateral ja que no comporta un conjunt lèxic i argumentacions que vinculin la corrent politicoreligiosa del islamisme amb terrorisme. Els conceptes freqüents de "terrorisme" o "lluita terrorista" i "seguretat amenaçada" es veuen empetitits per termes que evoquen aspectes més pragmàtics, emprats per alguns actors com Sarkozy i altres candidats, tant de centre com socialistes, i referits a la unitat i força de la República front al terror. Només Marine Le Pen vincula directament islamisme i terrorisme, parlant de "radicals islamistes" que, segons ella, controlen els suburbis de les ciutats. Amb això, Le Pen denuncia com a fracassada la política de "seguretat" del seu contrincant. *El Punt-Avui* en general defensa una valoració negativa, fortament bel·ligerant tant en els articles informatius com d'opinió, de la gestió política de Sarkozy. En els articles d'opinió, amb un marge ample d'utilització de lèxic i recursos retòrics, es posa èmfasi en el context electoral, en la qüestió de la immigració i en el de la seguretat. Els articles en conjunt i l'editorial concorden en la valoració negativa de la política de Sarkozy, a qui arriba a acusar d'haver creat un màrtir. La gradació en aquesta valoració s'expressa a través d'un discurs molt pragmàtic, que aporta moltes dades tècniques sobre la detenció del terrorista, la seva autòpsia, així com també cites de fonts governamentals, la majoria, i de polítics de l'oposició, que es contraposen a la versió oficial del govern. A més, la presència d'algun text de suport introdueix antecedents sobre el president, que el vinculen inclús a un cas de finançament il·legal en anteriors campanyes.

En el diari *ARA* la mateixa amplitud del marc interpretatiu "islamista" fa inevitable la presència de punts de contacte amb el marc "electoralisme", present en articles d'opinió i en un editorial del diari, basat en algun argument de tipus simbòlic quan s'aborden qüestions identitàries. Però la majoria d'arguments són pragmàtics i fan referència a la instrumentalització política del cas per part dels partits polítics en general i de Sarkozy en particular, de fet es denuncia que la majoria de imatges del president destaquen la seva posició de lideratge en la campanya electoral. La qüestió "seguretat", es torna a manifestar axial en aquest camp i, resulta manifest, que la

batalla per l'apropiació del seu ús per cada un dels actors polítics coincideix, en el fons, amb la batalla electoral i dialèctica per l'apropiació del millor argument per a guanyar les eleccions. En aquest sentit s'observa que cada un dels actors polítics utilitza elements pragmàtics sobretot, però també simbòlics.

Podem concloure que tots dos diaris tant *l'ARA* com *El Punt-Avui* coincideixen en la valoració negativa de Sarkozy en la gestió del cas en particular i en la seva política en general. Les similituds en l'ús dels mecanismes de mediatització del discurs, que configuren els diversos marcs interpretatius dels relats, responen a un estil periodístic, línia editorial i perfil ideològic molt similar. Es tracta de dos rotatius regionals, distribuïts en l'àmbit de Catalunya, dirigits a un perfil ideològic de lectors molt similar, que es podrien incloure en la franja progressista.

La "premsa editada a Madrid" empra, en aquest cas, uns marcs interpretatius comuns als de la categoria "premsa editada a Barcelona", analitzada anteriorment: "antisemita racista", "gihadisme" i "electoralisme" pro o contra Nicolas Sarkozy. Uns marcs interpretatius, que es veuran modulats però en funció de la línia editorial de cada rotatiu.

Des d'un punt de vista quantitatiu, els diaris *ABC* i *La Razón* són els rotatius que, amb més d'un centenar d'articles, dediquen al cas de l'atemptat de l'escola jueva de Toulouse *Ozar Hatorah* un més gran espai. El diari *ABC* construeix el discurs recurrent predominantment a elements simbòlics en la majoria de les informacions, sense excloure'n de pragmàtics, encara que en menor grau. La presència d'aquestes dues dimensions varia en funció de l'evolució del cas. En general, el llenguatge utilitzat per aquest rotatiu ampra moltes metàfores com a principal recurs retòric.

El primer *frame* clarament delimitat és el "d'antisemitisme". El discurs amb forta càrrega simbòlica, presenta arguments que es mouen en l'àmbit més sentimental i emotiu, comunicant el patiment dels familiars de les víctimes, alhora que aprofundeix també en el context social i la problemàtica racista latent a França, vinculant-la sobretot a grups neonazis. Dintre d'aquest marc estable i de referència, emergeix un altre *frame* criminalista més pragmàtic "d'antisemitisme/racisme", que ofereix un relat comú a la crònica de successos. Els arguments, amb forta càrrega bel·ligerant, recullen continguts materials referits al material bèl·lic del terrorista i als dispositius policials. El context convuls, a causa d'un imminent perill racista, transmet una valoració negativa, en quant es plantegen hipòtesis racistes o es fa menció de grups neonazis, tot i que aquesta darrera no apareix amb tant força. A més el *frame* presenta una gran flexibilitat en la seva construcció tant des de la perspectiva del conjunt lèxic (més bel·ligerant) com en base a la narrativa global dels articles estructurada a partir d'intervencions d'experts en seguretat i balística, oferint els seus coneixements de cara a la identificació dels autors. La valoració negativa es manté també en aquest marc a partir del context. Aquest és sostingut per arguments predominantment simbòlics, que giren en torn a aspectes qualitatius de la confessió religiosa jueva, a més dels aspectes més emotius i amb accent humà transmesos pels familiars de les víctimes. Les imatges emprades en les primeres informacions traspuen un nivell màxim d'accent humà, mostrant el dolor dels familiars i l'enterrament de les víctimes, destacant els símbols jueus. Tot lo qual ve reforçat per un llenguatge metafòric, conformat mitjançant expressions que s'acosten al sensacionalisme, per designar el context social. Alguns exemples d'expressions més exagerades poden ser: "la violencia racista puede estallar en cualquier momento ...", "para liquidarlas a tiros" o "... los agarra por el cuello o

cabello y los mata a tiros en la cabeza.” Un altre factor rellevant és la pròpia evolució de la informació. En els primers episodis predomina el *frame* “racisme/criminalista”, però paulatinament se imposa el de “antisemitisme”, afermat per la presència de portaveus i imatges de rituals religiosos de les comunitats jueves. En general, aquest *frame* es veu delimitat a partir d’una dimensió predominantment simbòlica. Des d’un punt de vista dels gèneres periodístics abunden els gèneres informatius i interpretatius. D’aquests últims en destaca algun article molt analític, amb un format més explicatiu que la crònica, on se inclou informació de context social i, sobretot, se incideix en el context de la campanya electoral a les presidencials franceses del 2012. En el marc interpretatiu “antisemitisme” *La Razón* emprà estratègies discursives semblants a les del diari *ABC*. A més, en conjunt, són els dos rotatius que van incloure més recursos visuals per tal de presentar les circumstàncies de l’atemptat. Per exemple, les primeres instantànies tenen un fort accent humà, destacant els rostres de dolor dels familiars i alumnes que el van presenciar. *La Razón* desenvolupa el marc “antisemitisme/racisme” des de les primeres línies d’un discurs sustentat sobretot per la presència d’elements simbòlics, amb un llenguatge molt bel·ligerant i expressions de to sensacionalista i grandiloqüent. Les expressions vulgars són emprades amb més freqüència i intensitat que el diari *ABC*, sobretot quan entra en la descripció detallada del crim comés, dels nens jueus assassinats, on el relat es torna molt escabrós. Aquest discurs s’entrellaça amb els testimonis dels pares dels alumnes que, transmetent el seu dolor, aporten accent humà al relat. Les imatges, focalitzades en l’emoció i dolor dels familiars de les víctimes, accentuen encara més aquest clima tràgic. El simbolisme es veu també intensificat amb imatges dels emblemes característics del judaisme com ara la bandera, l’estel de David o la menorah. A més, l’argument de la forta unió entre l’Estat d’Israel i la resta de comunitats jueves, reforça de forma conjunta el simbolisme, introduint qüestions identitàries i religioses. La presència d’articles d’opinió d’alguns membres de institucions, com ara un representant de l’ambaixada d’Israel a Espanya, explicant que tant el islamisme radical com altres formes d’antisemitisme són autoritarismes que cal combatre, funcionen com a intensificadors de marc. Per últim la publicació d’un reportatge extens de tres pàgines, amb molt accent humà i personal, titulat “Ser judío en España”, aprofundeix en les costums jueves i tant en temes històrics majors com l’Holocaust com en conflictes menors, intensificant encara més la dimensió simbòlica. accentuant el plantejament pro-israelià i els vincles compartits entre nacions que el diari *ABC*, però sense aportar més llum al complex rerefons.

Tot i que una de les característiques més rellevants del marc interpretatiu “antisemitisme” és, com hem vist, la dimensió simbòlica dominant, podem constatar també la presència d’una dimensió de marc pragmàtica, en la mesura en que es fa referència a les hipòtesis i pistes sobre l’autoria de l’assassinat, l’actuació policial contra el criminal (valorada molt positivament), i possibles implicacions d’altres persones. El lèxic en aquesta dimensió pragmàtica és molt criminalista, amb apunts que s’acosten també al sensacionalisme. El tractament informatiu de les últimes notícies introdueix la referència contextual de presència de grups neonazis a Europa i per tant, de l’odi a les minories. Podríem parlar de l’emergència d’un *subframe* secundari “neonazisme/racisme”, esbossat a través de diferents actors i fonts que defensen, amb recursos discursius estratègics, més mesures de seguretat de les

autoritats per garantir la seguretat de les minories. La publicació d'imatges amb militars fent salutacions nazis intensifiquen aquesta variant.

L'accentuació de la causa antisemita, com a principal mòbil de l'atemptat, es recolza mitjançant l'aportació de dades sobre anteriors actes antisemites violents perpetrats a escoles i sinagogues. Les declaracions del primer ministre israelià Benjamin Netanyahu, emfatitzant el caràcter antisemita de l'atemptat i un cert victimisme jueu en el context del conflicte àrab-israelià serveix de intensificador negatiu del *frame*. A més valoracions negatives, més intensitat de marc "antisemitisme".

A mesura que es publiquen nous episodis, el marc "antisemitisme" perd força en pro del *frame* "islamisme/gihadisme", la dimensió simbòlica del qual adopta un relleu especial, erigint-se en la dimensió de referència en el conjunt de informacions d'aquest marc interpretatiu. Resulta un esquema recurrent en el tractament informatiu que, naturalment, repercuteix en el lèxic emprat. En quant als gèneres més habituals dintre d'aquest *frame* són interpretatius, com ara reportatges contextualitzats amb accent humà on destaca la descripció del perfil del terrorista, dades sobre els seus antecedents i, particularment, la forta vinculació amb moviments talibans al Pakistan, grups radicals religiosos vinculats generalment a Al-Qaida. La majoria d'aportacions destaquen la seva radicalitat i el seu context sociocultural, que va repercutir en el tractament informatiu de tota la mostra analitzada, tant en els articles informatius, com en els interpretatius o d'opinió.

L'ABC, presenta al terrorista Mohamed Merah com un perfil de jove provinent de barris perifèrics que va patir un procés de radicalització, traduït en expressions com "Merah descobrí su "fe", "vocación", o "fanatizado." El marc "islamisme/gihadisme" es perfila a partir de l'abundant ús de termes contundents, emprats estratègicament com: "yihadistas", "jornadas islámicas de formación" o bé, l'abundant ús del terme "extremista." Aquest *frame* es veu reforçat per la posta en escena de declaracions de polítics, autoritats institucionals, figures mediàtiques i experts en terrorisme. Aquests últims argumenten l'existència d'una minoria musulmana radical a França, que rep formació subversiva a l'Afganistan. En aquesta línia abunda la presència d'articles complementaris tipus reportatge, destacant sobretot els antecedents de Merah i la seva formació radical en camps de formació de terroristes vinculats Al-Qaida. A l'ABC també trobem amb freqüència petits reportatges amb accent humà i social, que destaquen la problemàtica permanent i la conflictivitat recurrent en la comunitat musulmana dels barris perifèrics on residia Merah, mitjançant fonts testimonials que hi havien residit i descrivien un ambient tens i insegur. La descripció del context és abordat des d'una perspectiva simbòlica, tant respecte a la cultura occidental com a la musulmana, aquesta última pretesament dividida internament entre musulmans "moderats" i "integristes" i molt lligada a termes com "religiosa y militar", "fanatizada", "ultranacionalista y ultrareligiosa", o referida a qüestions emblemàtiques com la del "vel islàmic". El lèxic resulta molt bel·ligerant, reforçat amb múltiples estratègies discursives com figures retòriques, cites d'experts i dades d'estudis sociològics, sempre esmentats això sí de forma genèrica, ratlla en alguns punts el sensacionalisme. El redactor actua com a *reframer*, es a dir treballa en el significat d'un marc intencional per a adequar-lo i reforçar el marc genèric i la posició defensada pel diari (Cfr., Montagut, Marta, 2012:302). Així, apreciem una certa deriva per part del rotatiu cap a la inclusió de la religió musulmana dintre del *frame* "gihadista", comportant un valoració implícita negativa d'aquella. De fet, en general, el llenguatge

simbòlic s'empra en les valoracions negatives del islamisme, quan entra en correlació amb el terrorisme i la radicalitat dels grups.

Quan el conflicte deriva cap a resultats més positius utilitza marcs interpretatius pragmàtics, en especial, quan explica les causes del procés de detenció. El discurs, construït en base a arguments de contingut empíric, es manté força bel·ligerant, emfatitzat amb dades el nombre de musulmans residents a França, el tema de la seguretat, l'operació policial, a més de la referència a reunions prèvies en jornades islàmiques de formació. El conjunt lèxic apel·la a la conflictivitat i a l'ambient de criminalitat, però no conte prous elements per desplegar un marc interpretatiu criminalista, que resta apuntat en un segon pla tot i estar present en alguna fotografia focalitzada en els agents de la policia en plena detenció policial. En altres els recursos gràfics mostra també molts mapes del barri on residia Merah i acompanya amb il·lustracions l'actuació de les forces especials franceses. A mesura que avancen, les notícies es centren en la detenció del terrorista, sempre en base al marc interpretatiu "islamisme", posant l'accent en la ideologia totalitària del terrorista, un acusat accent, comú als relats de tots els gèneres: informatius, interpretatius i d'opinió. En els articles d'opinió trobem també una carrega valorativa negativa respecte la ideologia "politicoreligiosa", que va empènyer a Merah a cometre l'atemptat, sustentada en termes d'ordre religiós com "fe islàmica", "herejes" o "cruzada"; intensificant sempre els seus arguments mitjançant la referència a les minories radicals presents en la comunitat musulmana. Aquesta, en general, en resulta estigmatitzada, situada en àmbit negatiu, degut a la seva passivitat davant els sectors radicals. El discurs en conjunt afavoreix el nexa interpretatiu "ortodòxia i doctrina musulmana - terrorisme islamista".

Dintre de la dimensió pragmàtica s'incideix en la gestió de la seguretat, a més de en l'actuació policial. En primer terme apareix la descripció de la detenció, subratllant la resposta desproporcionada del terrorista a l'actuació policial; a continuació, tant en els articles d'opinió com en els editorials, es realitza una valoració molt positiva de l'actuació policial, en canvi en alguns relats interpretatius o inclús informatius, alguns articulistes, critiquen la inoperància dels serveis de vigilància, que va facilitar la llibertat de moviments del terrorista. L'editorial connecta la valoració positiva del treball de les forces de seguretat amb l'argumentari en defensa dels valors democràtics basats en la llei. També es fa referència a la indesitjable llibertat de moviments dels terroristes a Afganistan i a Europa i, finalment, un altre articulista intensifica el *frame* "islamisme/gihadisme", comparant "gihadisme" amb "nazisme" i acusant a governs autoritaris de propagar aquesta ideologia.

El rotatiu *La Razón* aborda en conjunt la notícia mitjançant marcs simbòlics i pragmàtics similars a l'ABC dins del *frame* "islamisme radical". El llenguatge amb termes altisonants com "el demonio de Toulouse", "sed de venganza" o "ha sembrado el pánico con una brutal serie de asesinatos", resulta força bel·ligerant i, també, alarmista a l'accentuar un context d'amenaça terrorista. Aquest context presentat amb un relat d'estil criminalista, configura un *frame* secundari. Es tracta d'un esquema recurrent en l'articulació lèxica del conjunt. De fet, *La Razón* aprofundeix amb més intensitat que el diari ABC, en l'ús de metàfores amb contingut bèl·lic, marcadament "criminalistes", sobretot en la descripció dels antecedents del terrorista, la seva brutal actuació i l'adhesió al ideari gihadista.

Respecte a la dimensió de marc s'observa també la bipolaritat simbòlica-pragmàtica, tot i que, certament, predomina la simbòlica. Per una banda, els elements que es mouen en la dimensió pragmàtica són de caire empíric com la descripció de la intervenció policial, la detenció del terrorista al seu apartament, l'armament utilitzat per la policia francesa en l'assalt i, també, les armes emprades per part del terrorista en l'atemptat. Aquests continguts es recolzen en testimonis presencials, que expliquen amb gran dosis de dramatisme, per exemple, l'intercanvi de trets en l'assalt policial. A més, la presència i les cenyides declaracions del ministre de l'interior o del president Sarkozy, juntament amb d'altres fonts institucionals, ratifiquen la positiva actuació policial i la violència extrema del terrorista. Les declaracions d'aquestes fonts governamentals, juntament amb les d'alguns experts i les dels mateixos mitjans de comunicació francesos, contribueixen a la gestió d'aquest *frame* secundari "criminalista" al que ens hem referit anteriorment.

L'ús d'elements pragmàtics, tenyits amb tons criminalistes i bel·ligerants, són presents sobretot en els últims articles a l'hora de tractar la resolució de l'atemptat. Fan referència a la forma d'actuar dels serveis antiterroristes, a més, dels complots de cèl·lules islamistes i camps d'entrenament a Pakistan, en boca d'experts en terrorisme i espionatge, i d'informes d'agències d'espionatge, que exposen el seu anàlisi, tant del "modus operandi" com del procés de radicalització dels imputats. El contingut de les imatges són guerrillers en camps d'entrenament i gràfiques que mostren el nombre d'atemptats, a banda d'aparèixer mapes del Magreb on hi ha més presència de grups d'Al-Qaeda; la resta són infografies⁹⁰, molt visuals i detallades, de l'assalt policial a la casa del terrorista, o focalitzades en el grup d'agents policials en un paper actiu després de l'assalt. La valoració general de la policia francesa resulta manifestament positiva i tots aquests continguts, en conjunt, intensifiquen la vessant "d'amenaça gihadista" defensada per *La Razón*, dins el *frame* genèric de "islamisme".

Per altra banda, la dimensió de marc simbòlica apareix vinculada a tendències presents en la religió musulmana com la interpretació maximalista del Islam, la qüestió identitària i la polític-religiosa associada a la "gihad"⁹¹; quasi totes elles són presents en els articles d'opinió. La majoria d'articles en format crònica, pertanyents al gènere interpretatiu, utilitzen aquesta dimensió i estan elaborats en base a declaracions del terrorista, que expressa els seus sentiments i la ideologia islamista radical de forma vehement. En el marc secundari de "amença gihadista", constatem també una dimensió simbòlica en base a arguments històrics i identitaris orientada a explicar l'estreta vinculació entre gihadisme i una part de l'Islam.

Per a defensar el *frame* "amença gihadista", *La Razón* introdueix un discurs amb marcat accent social que, sobretot, subratlla el context on es formen els terroristes,

⁹⁰ Infografia: En argot periodístic significa la informació que acompanya el contingut general, o que pot ser una informació en sí mateixa, que es presenta de manera visual amb combinant gràfics i fotografies.

⁹¹ Gihad: Avui dia, aquest concepte s'associa a l'anomenada 'guerra santa', que es fa per defensar o estendre el domini de l'islam. Ara bé, en el seu origen és un terme alcorànic que significa lluita i esforç, amb dues dimensions: la lluita o esforç individual o col·lectiva a favor de la veritat i del bé, i la lluita armada contra els enemics. L'ús del terme "gihadista" s'ha convertit en habitual al fer referència al terrorista i a la instauració d'un ordre teocràtic a través de la revolució islàmica.

amb arguments com la manca de identitat i la seva trobada radicalitzadora amb grups fonamentalistes. En aquesta línia trobem reportatges de context, que abordaven el nou perfil terrorista a Europa i l'amenaça que implica, sempre amb un llenguatge bel·ligerant i acompanyat de dades sobre terroristes detinguts i nombre d'atemptats a Europa.

L'ús d'aquests mecanismes de marc intensifiquen el *frame* "islamisme radical/gihadisme". Com exemple de la seva vigència englobant notem que *La Razón* va ser l'únic rotatiu que va dedicar un article a un grup vinculat a Al-Qaeda i establert a Europa, originat en un suposat comunicat de la banda mateixa, sense citar però la procedència exacta de la font. En el comunicat es ressalten els objectius de la "guerra santa", fonamentats en raonaments simbòlics de tipus polític-religiós i amb conceptes com "Califato", reemmarcant així la problemàtica gihadista, a la qual de pas es referma, en la qüestió identitària.

La gran majoria dels articles publicats, en format notícia o crònica, pertanyen als gèneres informatius i interpretatius, que aporten dades de context com els antecedents penals del terrorista, la seva ideologia polític-religiosa, el procés de radicalització, la referència a l'ús d'indumentària tradicional musulmana per part del germà del imputat i a altres símbols com el vel integral de la seva dona, que intensifiquen el vincle entre una interpretació literalista i ultraortodoxa del Islam i terrorisme. El discurs, emprant molt lèxic del camp religiós, gira en torn d'aquest nexce, transmetent un to "d'alt voltatge", fortament bel·ligerant. Els articles en format informatiu, remetent a esdeveniments i declaracions, mitjançant un estil impersonal, però amb interpretacions per part del redactor, lligades a diverses estratègies discursives.

Per a finalitzar l'anàlisi entorn als mecanismes de construcció del marc "islamisme radical" de *La Razón* destaquem que va ser l'únic rotatiu que, mitjançant una connexió un tant forçada i molt hipotètica, va vincular l'atemptat de l'escola jueva de Toulouse amb els atemptats de l'11-M a Madrid l'any 2004, argumentant que la primera mort de Toulouse també es va produir un 11 de març, i que Mohamed Merah pertanyia a la mateixa facció d'Al-Qaeda que va perpetrar els atemptats a la capital d'Espanya.

Un tercer marc identificat en l'anàlisi, com en els anteriors rotatius, és "electoralisme", amb la variant de valorar positivament la gestió de Nicolas Sarkozy i, sobretot, emfatitzant la seva presència, cosa que apareixia marcadament també a l'ABC.

Observem com la construcció del discurs presenta novament una oscil·lació entre la polaritat simbòlica i la pragmàtica; simbòlica quan els arguments giren en torn a la unitat nacional i la desitjable solidaritat entre les confessions, i pragmàtica quan els raonaments esgrimits remarquen el paper del Cap d'Estat, la seva gestió política i de seguretat. En aquesta segona dimensió es remarquen les dades de les enquestes, que donen la victòria a Sarkozy, i s'elogia especialment la seva proposta de perseguir a aquells que visitin webs terroristes.

En el cas de *La Razón* els elements simbòlics apareixien preferentment en els titulars lligats al terme "Nación". El conjunt lèxic incideix en la unitat nacional i en la política, tant de Sarkozy com de la resta de candidats a les presidencials franceses; però les declaracions de Sarkozy i la seva acció política i de lideratge té el major protagonisme, al ser presentant com un valuós Cap d'Estat i artífex d'unió entre les religions jueva i musulmana. D'entre els candidats col·locats en segon pla destaca Hollande, que apareix en negatiu, oferint una imatge de candidat dèbil i amb un lideratge menor

respecte Sarkozy, particularment en temes de política de seguretat, tot i haver paritat en el tema de la unitat nacional. Respecte a Marine Le Pen, candidata de l'ultradreta, o Jean Luc Mélenchon, candidat d'esquerres, són presentats com a candidats en retrocés a les enquestes i com a no representant una veritable alternativa.

Finalment, el marc "electoralisme" conté també elements d'ordre pragmàtic que, a part de les dades favorables de les enquestes a la gestió, aporten l'opinió favorable d'experts i inclús membres del mateix partit Republicà. Sarkozy apareix de forma aclaparadora com el millor líder per combatre el terrorisme, remarcant per exemple la prohibició per part d'aquest de webs que enaltissin el terrorisme. Les imatges ho corroboren mostrant plans generals dels mítings on apareix junt al seu lema de campanya: "La France Forte".

Com resulta notori, estem davant d'un conjunt periodístic intensificador del *frame* principal "islamisme radical" i al servei de la línia editorial del diari, inclús mitjançant la inclusió d'elements contraposats. La presència de marcs contraris no hi són en clau de pluralitat política, sinó com a reforçament de marc interpretatiu (Cfr., Castelló, Enric, 2012:151-152). Respecte al paral·lelisme observat entre *La Razón* i l'*ABC*, és clar que respon a una línia editorial similar des d'un punt de vista ideològic conservador, molt pròxim a la dreta espanyola. Els dos rotatius transmeten una interpretació semblant de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse, sobretot emfatitzant la qüestió simbòlica de la religió musulmana i la seva interpretació més radical, així com el context "d'amenaça gihadista" a Europa, que juguen un paper clau en el tractament de les seves informacions.

El diari *El Mundo* presenta els mateixos marcs interpretatius majors o *frames* principals, "antisemitisme" i "islamisme radical/gihadisme", amb un enfocament que manté també paral·lelismes amb *La Razón* i l'*ABC*. El marc "antisemitisme", desplegat en un relat amb molt d'accent humà, i major grandiloqüència i sensacionalisme que els anteriors rotatius, presenta de forma accentuada el component simbòlic. Aquest va lligat a les al·lusions a elements de la religió jueva, antecedents històrics com la col·laboració de França amb els nazis durant la Segona Guerra Mundial i a l'augment d'actes xenòfobs indistintament de les capes socials. Tanmateix, més enllà d'elements simbòlics vinculats a la menció de causes històriques i identitàries, el marc "antisemitisme" manté contacte amb altres marcs o *frames* secundaris, quan s'apunta a la causa racista i xenòfoba de l'atemptat. S'observa que la causa de la persecució històrica dels jueus pren molta força en algun editorial i també en alguns articles d'opinió, que retrauen el col·laboracionisme de la França de Vichy amb els nazis. La introducció d'aquests formats valoratius, amb arguments sobre antecedents històrics i una important càrrega valorativa, eixamplen el marge en la construcció del marc, ja que obren el conjunt lèxic i argumental més enllà del format merament informatiu, amb una estructura més rígida.

Les primeres informacions es van centrar en la figura del terrorista, mitjançant un relat propi de la crònica de successos i l'ús de imatges, que delimiten un marc genèric criminalista en el sí del context racista i xenòfob francès. El discurs, d'accent molt humà i lèxic escabrós, suma més connotacions sensacionalistes, com per exemple: "el terrorista agarró por los pelos y remató con sangre fría".⁹² La dimensió predominantment pragmàtica gira en torn a continguts com el material, l'armament

⁹² Cfr., "¿Hasta cuándo nos van a golpear?", *El Mundo*, 22 de marzo de 2012, p. 33.

del terrorista i el seu *modus operandi*. La intervenció d'experts en criminologia, citats de forma genèrica, que sempre comporta des d'un punt de vista tècnic menys versemblança en la informació, intensifica, no obstant, el plantejament general i algunes intervencions de representants de la comunitat jueva o musulmana posen estratègicament de relleu l'atrocitat comesa. També constatem algun apunt simbòlic en l'argument de la possible connexió de la religió musulmana i el mòbil racista de l'atemptat, o en declaracions recollides del fiscal de París o del ministre de l'Interior, destacant l'extremisme de l'autor de la matança degut a qüestions de raça i religió. No obstant, la dimensió simbòlica abasta el seu nivell més alt sobretot quan ressalta els aspectes més identitaris de la persecució, que ha arrossegat el poble jueu al llarg de la història. Aquest tema és un dels més preponderants en aquest nivell informatiu, on les estratègies discursives presenten una identificació entre la comunitat jueva i la francesa, de tal manera que s'enforteix el discurs del "nosaltres". És el que es posa de manifest en les cites seleccionades, normalment d'alguns membres del govern francès que consideren l'atac a la comunitat jueva com un atac a la pròpia nació francesa. Les últimes informacions, que aborden l'enterrament de les víctimes jueves de l'atemptat de Toulouse a Jerusalem, aporten més elements simbòlics vinculats ara, no solament a la persecució històrica dels jueus, sinó també a la història de Jerusalem i a la confessió jueva com aital. Aquesta part es desenvolupa també mitjançant un llenguatge amb molt accent humà narrat des d'un prisma personal, que es veu intensificat mitjançant les intervencions dels familiars de les víctimes, expressant el seu dolor. El diari configura aquí, en conjunt, una crònica d'ambient amb molts elements interpretatius, on el corresponal actua directament de testimoni.

El llenguatge simbòlic del conjunt de la informació sobre l'enterrament apareix molt impregnat de victimisme, el frame antisemitisme s'intensifica, insistint no solament sobre la persecució al poble jueu, sinó sobre l'atac als jueus equiparat ara a un atac al conjunt de la veritable nació francesa. Les imatges mostren els taüts amb els mantells on apareix l'estrella de David, i el dolor dels rabins i dels alumnes del col·legi de Toulouse.

Mitjançant el segon *frame* principal "islamisme radical/gihadisme", es col·loca en el centre de la notícia l'actuació i el fanatisme de Mohamed Merah, amb un llenguatge fortament bel·ligerant. El context social de classe baixa i la seva família, especialment les figures de la seva mare i del germà Abdelkader Merah, a qui es relaciona amb cèl·lules gihadistes, prenen un especial relleu i són presentats com a còmplices inductors de l'atemptat.

El pol dimensió pragmàtica va lligada a la captació gihadista i a les informacions sobre els serveis d'espionatge, i la dimensió simbòlica a notícies d'àmbit religiós i, també, a alguns elements relacionats amb la fanàtica ideologia de base islàmica i al procés cap a la militància gihadista. Uns elements reforçats per les declaracions del propi imputat, en estil directe, com per exemple: "*Soy un luchador de Al-Qaeda. Me enorgullezco de haber puesto a Francia de rodillas (...)*", que fan ressaltar per sí soles la seva radicalitat. El lèxic frega sovint el sensacionalisme, particularment en els titulars.

Els mecanismes de construcció de marc posen de manifest força flexibilitat, entrant en conjunció amb altres marcs, com el criminalista i policial, dels quals adopta alguns dels seus elements, segons l'ús que en realitzin els diferents actors. La dimensió pragmàtica augmenta en la mesura en que es descriu minuciosament l'operació policial: armes emprades, tècniques de combat, assalt a l'apartament de Mohamed Merah i

bel·ligerància de la detenció amb intercanvi de trets. El llenguatge, que descriu descarnadament, per exemple, la resistència del terrorista a entregar-se, resulta força bel·ligerant, en algun punt escabrós, i sovint propi de la crònica de successos. Les imatges són plans generals, mostrant agents del RAID, reforçant l'aspecte més criminal o plans mitjans que mostraven els forats de les bales del tiroteig... En conjunt, l'espai concedit a aquestes informacions és molt ampli i des del punt de vista de gènere periodístic resten "emmarcats" dintre del "informatiu/interpretatiu"; com passa també amb els abundants articles sobre el perfil psicològic i social del terrorista, que posen l'accent en la personalitat de Mohamed Merah i el seu comportament, o que recullen les declaracions testimonials de veïns del barri, expressant els sentiments de preocupació i malestar pels esdeveniments viscuts. Es pot afegir també la inclusió d'anàlisis d'experts en criminologia, tot i que la qüestió del "fanatisme religiós" es veu, en aquest cas, minimitzada en benefici de frustracions no assimilades, dels antecedents penals del criminal, de les seves agressivitat i vulgaritat, així com també dels instints violents com a factors presents a considerar en la seva actuació. Al igual que l'ABC i *La Razón*, *El Mundo* també posa l'accent en el vincle entre Mohamed Merah i el grup "Soldados del Califato", pròxim a Al-Qaeda. Per una banda, el protagonisme en els tres rotatius l'assumeixen Mohamed Merah, adoptant el rol de pretès màrtir d'una causa criminal, i els agents especials de la policia francesa, presentats com a herois. Per altra banda, la resta d'actors involucrats en la informació són principalment institucionals, com ara representants de l'àmbit judicial i de l'executiu francès, però en qualsevol cas, es tracti de qui es tracti, acaben sempre contribuint a l'emfatització de l'aspecte més combatiu del terrorista. Això porta a la conclusió que els tres diaris comparteixen, en bona mesura, una mateixa línia editorial i aprenen estratègies similars.

Convé puntualitzar que, en la fase de resolució del conflicte, quan la informació no formava ja part del clímax noticiable, els articles més emprats són del gènere interpretatiu, la majoria en format estricte de crònica, o bé de crònica construïda a partir de declaracions, i algun reportatge contextualitzat de notable extensió, en el que s'aporten moltes dades i antecedents respecte als periples del terrorista en els seus viatges d'entrenament a Afganistan. La presència d'aquestes dades conformaven un *background*, que reforça més la hipòtesi de vinculació amb el gihadisme i, per tant, el *frame* genèric "islamisme radical/gihadisme", però la seva inclusió denota un esforç per abordar la qüestió en tota la seva complexitat. El discurs aprofundeix en la línia bel·ligerant i metafòrica, mitjançant un vocabulari en el que ressona la violència simbòlica i identitària lligada al cas i, per tant, amb tot el que té que veure amb la "lluita de civilitzacions", en general, i entre "Orient i Occident" en particular, l'imperialisme occidental i la criminalitat pròpia del gihadisme. Aquesta escenari simbòlic es trasllada al contingut gràfic, que mostra el rostre de provocatiu de Merah, les víctimes jueves, els militars, a més d'unes vinyetes il·lustradores de la seqüència de detenció. En aquests reportatges, la funció descriptiva predomina i la dimensió pragmàtica és general, al presentar una successió de fets i incidir en la criminalitat, la delinqüència anterior i el context marginal del terrorista; tanmateix la dimensió simbòlica resulta present com a marc de fons, a més de traduir-se en els arguments derivats de les creences del terrorista, el fanatisme religiós en auge i la complicitat estreta entre els dos germans derivada de l'ascendent del germà gran Abdelkader, que va persuadir al petit perquè adoptés les tesis gihadistes. Aquesta complicitat de

ambdós germans apareix força en les publicacions finals, a l'hora de presentar la resolució del cas, publicant petits articles informatius en els que es destaca la detenció preventiva de Abdelkader. Val a dir que en *El Mundo* l'òptica dels redactors que actuen com a punts de vista del mitjà, es fa sentir, no solament en els articles d'opinió, que no eren abundants en el cas d'aquest atemptat, sinó inclús en els informatius, reforçant en tot moment els marc genèrics "d'islamisme radical i de criminalitat". Per exemple, per intensificar més la dimensió de marc simbòlica dins el *frame* islamisme radical donen notícia d'una manifestació de dones musulmanes pro família Merah, i fins i tot, la complicitat entre els germans i el seu fanatisme era tractada amb un llenguatge amb ressonàncies bíbliques com: "(...) eran los hermanos Caín del Corán" o "cómplices de sangre".⁹³ Respecte als pocs articles d'opinió, apel·len de forma general a les qüestions identitàries, i aborden la problemàtica en base a la presència de radicals dintre la comunitat musulmana i inclús s'accepta una certa autoinculpació de la nostra societat, que hauria estat un tant corresponsable en la generació d'aquests tipus de "monstres" (sic). El tractament conjunt no obstant podria inclinar fàcilment a una valoració negativa de la comunitat musulmana, degut a una certa apreciació de continuïtat de fons entre aquesta i el gihadisme. La valoració negativa en conjunt senyala, com arrel causal principal, que el terrorista és "muyahidí" abans que francès, apuntant en direcció a la problemàtica formació d'identitat d'aquest col·lectiu.

Cal també no desatendre, com *adenda* crítica, la informació final sobre la detenció d'un gihadista a València que gestionava fòrums per internet. Encara que no tenia relació directa amb l'atemptat de Toulouse, sí que implicava un suport moral i, permetia per tant aprofundir, en clau simbòlica, en el discurs de fanatisme islàmic compartit. Les mateixes declaracions recollides del ministre de l'interior espanyol, sobre anteriors detencions de cèl·lules gihadistes a Espanya i referències a la religió islàmica, corroboren el marc interpretatiu genèric de "islamisme radical/gihadista", juntament amb una amenaça comuna, que afecta per tant també al propi Estat Espanyol.

Pel que fa a la flexibilitat del *frame* "islamisme" es posa en evidència pels punts de contacte que presenta, per exemple, amb "islamisme radical", o també amb "antisemitisme"; vinculat, aquest últim amb informacions en format breu que connecten l'atemptat amb la profanació d'un cementiri jueu a Niça, i resulta intensificat per les declaracions d'un rabí francès i el mateix executiu de la nació. Les últimes informacions que pertanyen a l'àmbit de la resolució del relat incideixen sobretot en el context social i en les tensions entre les comunitats jueves i franceses, però a títol molt hipotètica.

El *frame* "islamisme" connecta aquí també circumstancialment amb el marc "electoralisme" pel context de disputa electoral entre els candidats, expressat en un llenguatge marcadament metafòric i amb connotacions bel·ligerants, com per exemple: "*volvió al campo de batalla*". El posicionament general és pro-Sarkozy, mitjançant un discurs construït en base a una dimensió de marc predominantment pragmàtica, que fa referència a la disputa electoral, a les dades d'enquestes, al lideratge i mesures legals del president. El seu lideratge i bona gestió apareix en tota la mostra analitzada, inclosa una editorial, tot i discrepar en el punt de la mesura legislativa de perseguir als visitants de webs terroristes. La valoració positiva

⁹³ Cfr., "Cómplices de sangre", publicat al diari *El Mundo*, el 25 de marzo de 2012, p.42.

s'emfatitza mitjançant la major presència en els articles fonamentats en declaracions. L'atenció dedicada a la resta de candidats és menor, reduïda generalment a declaracions sobre l'ideari del partit i la crítica a Sarkozy. Les fotografies reflecteixen actes institucionals en plans mitjans, que no fan sinó rubricar el lideratge del president. La qüestió electoral, en general, es tractada en base als gèneres interpretatius, articles complementaris, en els que hi abunda el format crònica, tot i que des d'un punt de vista de l'espai que ocupen resulta, en conjunt, molt menor en relació al de les altres *frames*. En aquests gèneres interpretatius el marc valoratiu és més positiu en general i ofereix un marge més ampli al redactor per a intensificar el *frame* general defensat pel diari, a més de portar-lo cap al marc interpretatiu global del mitjà. La presència d'articles d'opinió és reduïda i s'aplica a defensar la posició crítica front a la mesura penal de Sarkozy contra els visitants de pàgines webs terroristes. Fins i tot per intensificar més la crítica a la mesura legal del president introdueix, en alguns articles, intervencions d'experts.

El discurs en base al *frame* electoralista pro-Sarkozy conté molts elements pragmàtics, que fan referència a la manca d'unitat, a la desunió política. Les intervencions contraposades de la resta de candidats perfilen molt bé l'ideari del rotatiu. Marie Le Pen manté un discurs molt contundent respecte el fonamentalisme islàmic unint-lo amb l'antisemitisme. Hollande fa un discurs unitari respecte la nació i retreu a Sarkozy la instrumentalització de l'atemptat. La resta de candidats fan referència al context d'intolerància i racisme que existeix a la societat, i a lo que contribuiria l'actuació del president. La presència menor de les declaracions dels candidats, la seva posició més extrema i la contraposició d'arguments servia per reforçar el marc interpretatiu propi i serveix d'estratègia per defensar la pròpia posició del diari. L'ús d'aquests arguments contraposats no s'empra com a pluralitat informativa sinó que és un altre mecanisme de reforçament del *frame*, és un mecanisme utilitzat pels diaris que defensen més radicalment un marc interpretatiu, que en el cas de *El Mundo* s'acosta al sensacionalisme i el marc defensat era més positiu respecte a Sarkozy, tot i aparèixer també alguna crítica. Com ha posat de manifest Castelló, la constatació de l'existència de "l'altre" a través de les reaccions i expressions, justifica el posicionament del "nosaltres" com a comunitat d'interessos (Cfr., Castelló, Enric:2012:152). La presència majoritària dels mecanismes emprats en la construcció dels tres marcs mediàtics en el diari *El Mundo* resultaria comprensible si tenim en compte que és un rotatiu que té una línia editorial entre liberal i conservadora, acostuma a ser crític amb la política del PSOE, i es caracteritza per publicar molts articles d'investigació.

Respecte al diari *El País*, constatem que va ser el que menys articles va dedicar a aquest cas. Els *frames* genèrics són similars als altres rotatius, però construïts a partir de mecanismes de marc diferents, els hi dona un tractament propi. Predominen els reportatges i articles amb un alt component d'informació de context i anàlisi, que manifesta l'esforç del diari per tractar el conflicte des de la seva complexitat. L'estil és planer i, en general, evita les expressions grandiloqüents i/o sensacionalistes. Les imatges responen també a aquesta línia. D'aquesta forma el rotatiu emmarca i "enfoca" la informació, en base a la cultura pròpia del mitjà, al seu format i a la seva línia ideològica.

En les primeres informacions, quan no es coneixia la identitat de l'autor de l'atemptat, el marc interpretatiu o *frame* dominant és el "racisme/neonazisme", i en un nivell més secundari "l'antisemitisme". Un altre *frame* temàtic és el "criminalista/judicial",

delimitat per un conjunt lèxic que posa l'accent en els crims, el perfil de l'assassí, el tipus d'armes emprades, però sense entrar en els detalls operatius. El pol judicial funciona, de fet, com un marc secundari amb un relat i un lèxic específic referit a la causa judicial. Des d'un punt de vista del posicionament respecte el conflicte, constem la preeminència d'una dimensió pragmàtica. La dimensió simbòlica apareix puntualment dintre del *frame* antisemitisme, quan fa referència a elements històrics com l'*Holocaust* nazi i la identitat jueva.

Considerant tant els gèneres informatius com els interpretatius, la presència del *frame* "antisemitisme" presenta una presència dúctil i molt residual. Es determina per diferents característiques com: el contacte amb altres marcs com el "xenofòbia", "racisme" i "electoralisme", l'ús d'una determinada selecció d'expressions lèxiques, les intervencions dels diferents actors quan defensen un o altre marc, l'espai i, també, des del punt de vista estructural, l'ordre d'aparició de les intervencions. En general, en les informacions que recullen diferents declaracions, el pes simbòlic referit als arguments lligats a la religió i a la identitat jueva, com a motivació de l'atemptat, són mínims. De fet, els factors instigadors s'associen al "racisme/xenofòbia" i, fins i tot, al "neonazisme". El discurs en aquests marcs és molt pragmàtic, conformant un relat criminalista que aporta moltes dades sobre la investigació com ara les pistes, les armes emprades i inclús detalls de tipus judicial. Les expressions amb connotacions dramàtiques i sensacionalistes són aquí també escasses. El llenguatge en general és de tipus tècnic, conformant una narració preminentment informativa en el tractament inicial del cas.

El *frame* "antisemitisme" es present en articles pertanyents al gènere d'opinió i al reportatge, amb una càrrega interpretativa i valorativa major. La intensitat d'arguments respecte a la causa antisemita o a la identitat jueva varia en funció dels arguments de cada actor. Els arguments prenen així, en major o menor mesura, un gir simbòlic. Els articulistes afirmen que el rerefons de l'atemptat a Toulouse era antisemita i plantegen com a resolució una "República Francesa" forta i unida per combatre aquests tipus d'actes. La dimensió més simbòlica fa referència a la "identitat nacional" entesa com a plural i oberta, per garantir la convivència. Hi trobem també algun apunt sobre l'ascendència jueva de la família del president Sarkozy i d'alguns membres del seu executiu. Les fotografies emprades mostren amb plans generals manifestacions de comunitats jueves i algunes imatges d'una comitiva, amb la barba i el barret característic dels "jueus ultraortodoxos", acompanyant als familiars de les víctimes.

En les informacions més recents, dintre del marc antisemitisme de *El País*, constatem l'ús d'elements d'anàlisi i elements de context que, a part d'aportar més versemblança al relat, posen de manifest la voluntat d'aportar una comprensió més profunda dels fets que la que trobem a l'*ABC* i a *La Razón*. Des d'una perspectiva informativa, *El País* aporta moltes dades i antecedents respecte anteriors atemptats a interessos jueus i víctimes a França. Entre els articles també hi trobem un petit reportatge amb pinzellades d'accent humà i elements de context, on s'aborda la situació actual de la comunitat jueva a Toulouse amb un mica més de complexitat. El reportatge en qüestió presenta una polaritat entre la dimensió pragmàtica i la simbòlica. La pragmàtica, quan fa referència a la seva situació socioeconòmica, al nombre de jueus a França i a les dades d'actes violents contra la comunitat jueva, complementada amb elements d'anàlisi tècnic per part d'experts en antisemitisme; la

dimensió simbòlica quan fa referència a aspectes de la identitat cultural o a qüestions històriques com l'Holocaust, en hebreu la *Shoah*.

La mínima presència d'elements simbòlics en el *frame* "antisemitisme", es comprova, no solament pel petit espai atorgat a la informació sobre l'enterrament de les víctimes jueves, sinó també perquè no s'aborda posant accent en la identitat jueva, ni tampoc des de l'emotivitat de les víctimes. Les intervencions del rabí o polítics d'Israel resulta molt reduïda. Podem afegir algun testimoni jueu, fent referència a la "comunitat mundial jueva" i a la seva imatge, i poca cosa més. El moment en que el discurs pren un gir més simbòlic ve de la mà dels arguments institucionals d'alts càrrecs de l'executiu francès, posant èmfasi en què l'atemptat contra la comunitat jueva és també un atemptat contra "els valors de la república francesa".

Un altre dels *frames* identificables és el de "gihadisme/islamisme radical", que es pren forma a mesura que van evolucionant els fets. Tanmateix, l'emmarcament que presenta *El País* conté matisos diferents en relació als altres diaris de la categoria "premsa editada a Madrid". Dintre d'aquest marc el discurs tendeix a utilitzar predominantment marcs pragmàtics, que determinen el seu posicionament en detriment dels simbòlics.

El *frame* "islamisme radical/gihadisme" adopta diferents variacions i intensitats en funció dels temes que aborda: l'entorn de marginalitat del terrorista, l'actuació policial, la seva detenció i les polítiques d'integració (aquesta última temàtica entra en contacte amb el marc crític amb Sarkozy, de qui fa una valoració negativa). La dimensió pragmàtica és constant, especialment en les informacions de la detenció, sense aprofundir en el relat dramàtic, en aspectes d'accent humà, ni les característiques psicosocials com fan l'*ABC* i sobretot, *La Razón*. El que es fa és abordar la criminalitat i la violència de Mohamed Merah, emprant un lèxic propi de la crònica de successos. El relat és deté en aspectes com les armes emprades en la seqüència dels fets, la detenció o el nombre de policies, traduït en un llenguatge més bel·ligerant, però sense concessions a l'exageració o al sensacionalisme. El discurs presenta una resolució negativa respecte a l'actuació de la policia francesa, per no haver capturat viu al implicat, de la que se infereix també una valoració negativa de la gestió de Sarkozy. Les imatges tant de portada com de interior es focalitzen sobre els agents de la policia francesa després d'actuar en l'assalt a l'apartament de Mohamed Merah; no hi trobem en elles ni referència a l'acció, ni agressivitat, no reforcen el protagonisme del terrorista, sinó els aspectes de seguretat. Les infografies són prevalentment informatives, oferint mapes de Toulouse i una cronologia dels fets, per situar el lector i ajudar-lo en la seva comprensió.

De forma similar al *frame* "antisemitisme", *El País* aborda la informació del marc "gihadisme/islamisme radical" amb una quantitat més elevada d'articles informatius, analítics i de context, que els altres rotatius. Els articles d'opinió també apareixen, en canvi la presència d'elements interpretatius per part del redactor no eren abundants, ni tampoc els gèneres interpretatius, que servissin de *reframer* o "reemmarcament". En alguna ocasió, dintre el relat de la detenció, el periodista "reemmarca", a través d'alguns recursos expressius, el *frame* criminalista intensificant-lo. El gènere que prima és el del reportatge i d'anàlisi, on hi abunden les intervencions d'experts en terrorisme, o bé antecedents en format contextual o *background*⁹⁴, aportant, per exemple, dades

⁹⁴ Background: En periodisme s'entén el conjunt de dades anteriors i de context del esdeveniment.

d'anteriors actes terroristes a Europa perpetrats per Al-Qaeda. En un dels articles d'opinió signat per un catedràtic expert en terrorisme internacional, es qüestiona l'actuació en solitari del gihadista i es defensa la tesi d'amenaça gihadista a Europa, mitjançant actes individuals en relació a diverses formes de terrorisme global i del provenir d'un context radicalitzat dintre de cercles gihadistes en comunitats musulmanes. Aquestes tesis són defensades en un editorial de *El País* que ratifica aquests arguments respecte l'amenaça latent d'Al-Qaeda, tot i estar debilitada, segons l'editorial. Els arguments entren en contacte amb el marc "electoralisme", crític amb la política de Sarkozy, acusant-lo sobretot de la seva radicalitat en el discurs cap a la comunitat musulmana, que s'acostaria a les posicions de Marine Le Pen.

El marc "gihadisme/islamisme radical" s'intensifica amb el protagonisme de Mohamed Merah i amb els arguments respecte a la seva procedència d'un barri marginal de Toulouse i la seva conseqüent radicalització. La presència d'alguns actors com ara el director de presons de Kandahar (Afganistan) té relació amb la presència del terrorista en aquest país i la suposada connexió salafista del germà Abdelkader. No obstant el protagonisme cau del costat dels responsables de la investigació, com el Fiscal de París, investigadors i alguns testimonis del barri de Merah, que ratifiquen la descripció del terrorista i el grau de criminalitat atribuïts per la policia. En aquest punt la presència de veus institucionals com el ministre de l'Interior o el president de la República francesa són menors.

La resta d'informacions en aquest marc aborden l'amenaça de la radicalització islamista a Europa, però com un resultat dels errors propis de les actuals polítiques d'integració. Amb això constatem l'entrada d'un nou *frame* "polítiques d'integració", comprès com una de les causes majors d'aquest tipus d'accions terroristes (aquest posicionament presenta punts de contacte amb el tractament informatiu dels diaris editats a Barcelona). La qüestió del context social en què viuen aquests joves musulmans i el tema de les "polítiques d'integració a França" s'aborden en articles o reportatges de perfil molt analític, aportant més dades de context sobre el moviment d'Al-Qaeda establert a Europa i anteriors atacs seus, tot i que per al *El País* aquest moviment arrossega una crisi des de la mort de Bin Laden. A més, el perfil del terrorista, descrit per testimonis policials i de gent del carrer, recull aspectes psico-socials com ara la seva radicalitat, el context marginal i la delinqüència. Totes aquestes dades reverteixen com a intensificadors en el *frame* "islamisme radical", però des d'una vessant més social i pragmàtica. Els apunts simbòlics com els elements político-religiosos de la seva religió són escassos i es presenten com elements de context en les primeres informacions. Tampoc trobem incidència en el context familiar de la mare i del germà de Mohamed Merah, ni en el seu Islam radicalitzat. La dimensió pragmàtica en base a continguts, com les polítiques integració a França i la il·lustració d'aquestes polítiques mitjançant fets, és general, per tant, en l'enfoc d'aquest diari.

Les informacions més recents del *frame* "islamisme radical/gihadisme" ocupen un espai menor, en sintonia amb la davallada del clímax informatiu, quan el tema no centra l'agenda informativa sinó que aborda merament el desenllaç del cas. En aquesta part resolutive i final del relat, la dimensió de marc pragmàtica resulta especialment preponderant en tot el discurs, recollint detencions per part del FBI i la inclusió de Merah en la llista de terroristes d'aquesta agència, els viatges del terrorista per a entrenar-se a Afganistan i Pakistan..., a més d'introduir dades molt precises sobre Al-Qaeda. El format informatiu en clau de notícia, presenta un conjunt lèxic tècnic,

explicant la no-emissió de les imatges de l'atemptat filmades pel terrorista. Els actors que corroboren aquest relat més tècnic són el director d'Al-Yazira, que adopta més relleu en les intervencions, i els actors institucionals com Sarkozy i Hollande, que s'oposen a l'emissió de les imatges, encara que el pes de les intervencions d'aquests últims resulta més residual. L'espai dedicat a la complicitat del germà Abdelkader en la preparació de l'atemptat i en l'enviament del vídeo, no va ser destacada per *El País* i essent tractada com una informació hipotètica i residual. També trobem algunes dades fonamentades en declaracions de policies espanyols, que argumenten sobre la necessitat de majors operatius policials davant de desafiaments terroristes com el de Toulouse, incidint en les tècniques de detenció i el "modus operandi." El lèxic amb connotacions bèl·liques i policials, esbossa un *frame* temàtic més criminalista, també present en la informació de la detenció d'un gestor de fòrums gihadistes a València. El *frame* "islamisme radical/ gihadisme", referit tant a "l'estratègia de Al-Qaeda" en general, com quan Merah es presenta com a membre actiu de xarxes d'apologia del *gihad* en particular, es delimita amb l'ús de terminologia pròpia de l'àmbit del gihadisme. Aquest vocabulari intensifica el marc interpretatiu "islamisme radical", que es delimita també mitjançant la referència al contingut del vídeo, on hi apareixien cants religiosos corànics i, també, destacant les cites directes del detingut a València, exhortant les accions del terrorista de Toulouse en base a arguments com "*Acaba con el enemigo sionista (...)*"⁹⁵. Amb això s'acosta a una dimensió més simbòlica que, com hem vist, al diari *El País* és més reduïda en proporció, a més de presentar-se com un mecanisme contextual en el conjunt de la mostra analitzada.

En contacte amb aquest marc de "islamisme radical" o també amb el "d'antisemitisme/racisme", entra en contacte l'últim marc interpretatiu identificat "l'electoralista", amb una valoració negativa respecte a Sarkozy i positiva respecte Hollande. D'una banda, el discurs es mou en dimensió pragmàtica, quan aborda arguments sobre el procés electoral, els beneficis electorals i la operació policial gestionada per Sarkozy. Un esquema recurrent, traduït en el lèxic tècnic característic. Un discurs el contingut del qual aborda les qüestions més empíriques com el dret a la llibertat d'idees, la legalitat i constitucionalitat de la mesura penal de Sarkozy per part d'actors experts en Dret Internacional i terrorisme. Amb les seves intervencions es dota al relat major credibilitat i esperit crític. També trobem dimensió simbòlica quan aborda la pretesa deriva populista i xenòfoba dels últims temps de Sarkozy i sobretot de la campanya electoral, denunciada com un allunyament dels valors republicans, particularment les seves mesures penals impulsades pel president contra qui consulti webs terroristes. Els articles d'opinió són menors en aquest marc, però n'apareix un de l'escriptor i col·laborador del diari Sami Naïr en el que desenvolupa una crítica contundent de Sarkozy. Els gèneres predominats són els informatius, però també interpretatius com la publicació d'alguna crònica, on les estratègies discursives aporten més elements interpretatius al conjunt de la informació.

Per exemple, en una d'elles elaborada en base a declaracions dels candidats a les eleccions franceses del 2012 es critica l'actuació policial per no capturar el terrorista, i a més es destaquen algunes cites directes de Marine Le Pen en les que es concentra el seu discurs més anti-islàmic i xenòfob. Respecte a Hollande, el aleshores candidat socialista a la presidència francesa, desplega una valoració positiva tant de la seva

⁹⁵ Cfr.: *El País*, 28 de marzo de 2012, p.17: "*Merah es uno solo, pero es un león que ha resistido 30 horas*".

actitud davant l'atemptat, com durant la campanya, tot i destacant "el to presidencialista, la seva discreció i saber actuar." Es reafirma així el marc valoratiu positiu respecte al candidat socialista, sustentat per valoracions del redactor, que funcionen de "remmarcament" i reforç de la posició del diari. Aquí també s'infereix que la presència de diverses declaracions, tant extremes com discrepants, de diferents candidats, serveixen pura i simplement per a reforçar el marc interpretatiu propi i consolidar la posició ideològica del diari. Podem concloure que els marcs i arguments defensats per *El País*, efectivament concorden amb una línia progressista "en l'òrbita socialdemòcrata, pro-PSOE i els hàbits culturals més d'esquerra", en la que sempre s'ha situat al rotatiu (Cfr., Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa, 2009: 67).

IV. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, PERSPECTIVA DE L'EMISSOR: ENTREVISTA A PERIODISTES

4.1 Entrevista a María-Paz López (La Vanguardia).

DIA: 3 /01/2013

HORA: 10:00 h

LLOC: Seu - Redacció Diari La Vanguardia

Perfil:

María-Paz Lopez (Barcelona, 1967) se incorporó en 1990 al diario *La Vanguardia*, donde ha desempeñado diversas funciones. En la actualidad es **corresponsal en Alemania y Centroeuropa**, puesto que ocupa desde septiembre de 2014, y es también **columnista de Religión**. Antes fue jefa de sección de Internacional, **corresponsal en Italia y la Santa Sede (2003-2009)**, y redactora en Barcelona del área de Religión entre 2009 y 2014. Durante su etapa en Roma y también después como enviada especial, cubrió el fallecimiento de Juan Pablo II, la elección y pontificado de Benedicto XVI, y el cónclave que eligió al Papa Francisco, además de varios viajes papales al extranjero y la información cotidiana generada por la Santa Sede. En 2012 publicó el e-book: *Al rescate. Crónica de los viajes de Benedicto XVI a España*, sobre las tres visitas de Joseph Ratzinger a España. Desde siempre apasionada por la información religiosa, en la actualidad es la representante de Europa en la Junta Directiva de la **International Association of Religion Journalists / Asociación Internacional de Periodistas de Religión (IARJ)** www.theiarj.org, que se dedica a promover un periodismo de religión riguroso tanto en medios confesionales como no confesionales. Antes fue su presidenta, desde la fundación de la IARJ en marzo de 2012 hasta febrero de 2016. En los últimos años, María-Paz López ha dado **conferencias sobre periodismo y religión** en Barcelona, Roma, París, Kíev, Belo Horizonte y Río de Janeiro.

Licenciada en Ciencias de la Información por la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) en 1990, María-Paz López es **Máster en Periodismo como becaria Fulbright por la Columbia University**, en Nueva York, título que obtuvo en 1997 durante un año sabático. En 1998, participó activamente en la creación del Máster de Periodismo BCN_NY <http://www.masterperiodismo.il3.ub.edu/>, coorganizado por la Universitat de Barcelona (UB) y la Columbia University, en el que dio clases durante cinco años.

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:⁹⁶

La tipologia de preguntes se centren amb el model productiu: Processos de producció i lògica productiva

⁹⁶ Es base en un model d'entrevista que combina el qüestionari de temes o preguntes amb la interacció més flexible amb l'entrevistat. Hem seguit aquest model segons la definició de: Soriano, Jaume (2007): *L'Ofici del Comunicòleg. Mètodes per investigar la comunicació*. Vic: Editorial Eumo de la Universitat de Vic, 247-249

Preguntes més tancades/estructurades:

- En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista especialitzada en religió a La Vanguardia? Per exemple: El procés de construcció de la notícia i les rutines de producció en la redacció, la col·laboració amb altres periodistes dintre la redacció...

El caso de La Vanguardia es particular, porque los domingos hay dos páginas de religión. Si durante la semana se produce una noticia que no es importantísima, el redactor jefe puede decidir que ya se publicará el domingo en la sección de religión. En cambio, si no existieran esas dos páginas el domingo, quizá se publicaría el día de autos. Una de esas dos páginas del domingo -la página 2- incluye una carta dominical del cardenal de Barcelona, y una columna de opinión de alguna personalidad del ámbito eclesial o bien una columna de Cáritas con peticiones de personas que tienen necesidad; eso marca mucho esa página, la hace muy católica. El reportaje que va en esa página, acompañando, tiene ese aroma confesional por el mero hecho de estar pegado gráficamente a esos contenidos. En cambio, la página 1 de religión, que lleva un pie de publicidad y simplemente está encabezada como "Religión", no tiene esa implicación; resulta más neutra. Para que entre semana se dé información de religión, tienen que ser noticias muy polémicas para que ganen espacio; que el cardenal Rouco diga algo novedoso en Madrid relacionado con algún tema controvertido, o el Papa, o algún obispo de aquí, entonces, es factible que se publique de modo inmediato. Si no, es difícil porque hay muchas noticias de otros ámbitos que se juzgan prioritarias. El ámbito religioso y el catolicismo dominaba mucho en la sociedad años atrás; ya no es lo mismo, ya no se considera que el lector tenga un interés masivo hacia ese ámbito, aunque conserve cierto interés por él. Una información sobre sanidad, por ejemplo, se considera más importante, porque afecta a recortes, operaciones, ... se considera que interesará a más ciudadanos.

También es verdad que existe cierta hostilidad ideológica, es decir, en la mayoría de redacciones de periódicos, radios y televisiones, los subdirectores y redactores jefes son personas en torno a la cincuentena, y algunas son muy reacias al hecho religioso, porque en su infancia y en su juventud se sintieron oprimidos por la Iglesia católica. Por ese motivo, ahora no juzgan con ecuanimidad las noticias de religión, sino que las evalúan con un prejuicio ideológico. Eso no es periodístico, no es profesional.

- A l'hora d'informar i més concretament en l'àmbit religiós. Com afecta el procés de producció de la notícia en el producte final. A l'hora de construir la notícia aquests prejudicis com afecten en el resultat final?

Depende de tu credibilidad como profesional y de tu trayectoria. Si llevas cubriendo religión muchos años, como es mi caso, adquieres credibilidad y respeto ante tus compañeros de profesión en tu medio. Entonces, si ante una noticia de religión, dices: 'esto es importante, hay que darlo', es muy probable que los redactores jefe acepten tu criterio. Está, pues, muy basado en la reputación de ese periodista concreto. Sin ese aval del periodista, esa noticia quizá no se abriría camino.

- Les fonts principals per construir la notícia és a partir de notes de premsa d'institucions religioses o associacions religioses o cíviques, o bé, a partir dels fets d'actualitat en què el periodista realitza el procés d'investigació com a reporter, és a dir, sense l'ajuda d'aquestes notes de premsa?

Depende. Notas de prensa llegan a montones a todas las áreas informativas, y te las miras porque te ayudan a saber lo que está pasando, a programar reportajes y a tomar decisiones. Alguna de ellas puede ser interesante; entonces allí tú inicias el proceso de llamar, buscar, investigar. Cuando se trata de investigaciones propias como reportero suele ser porque ese ámbito concreto tú lo conoces de antemano como asunto colateral de un reportaje anterior que hiciste; se te abrió un camino, en el que en aquel momento no pudiste ahondar, y más adelante lo recuperas. También en el ámbito religioso funciona mucho el tema del "star system"; o sea, obispos, gente conocida del ámbito eclesial, es decir, lo institucional suele ser noticia *per se*. Desde la Iglesia de base, tiene que ser iniciativas muy originales para que periodísticamente tenga interés. Por ejemplo: entidades religiosos que dan de

comer a los pobres. Como en este momento, por la crisis, hay muchas entidades y oenegés que lo hacen, sólo eso es difícil que sea noticiable. ¿Por qué reflejar lo que hace una, y lo que hace otra no? En cambio, si cada vecino del barrio da un donativo por ladrillo, y así se reconstruye el techo de unas dependencias parroquiales, y así esa Cáritas parroquial puede atender mejor a la gente necesitada de su entorno, ... eso ya tiene un poco de punta. Es complicado que la Iglesia de base emerja en los medios si no hace algo muy original, rompedor o anti-jerarquía. Los obispos y la gente con cargo sí, por el criterio de notoriedad. Como ocurre en otros ámbitos: si habla Sandro Rosell cuenta más que si habla alguien cualquiera del Barça. En eso, la información de religión no es diferente de cualquier otro ámbito informativo.

- Perquè aquest criteri noticiabilitat en què les declaracions dels líders d'opinió, "l'star system" té una prevalença en relació amb les declaracions de la gent de base?

A mí me gustaría que los católicos de base tuvieran más presencia en los medios, pero luego la realidad demuestra que los líderes de opinión y los que tienen cargos proporcionan más discurso, y les asiste, como he dicho antes, el criterio de notoriedad, muy importante en la profesión periodística. Yo, por ejemplo, cubriendo viajes internacionales del Papa, he escrito la típica pieza de color con declaraciones de los fieles asistentes, etcétera. Pero muchas veces sus declaraciones no van más allá de: "Nos hace mucha ilusión porque está el Papa". Claro, en un artículo que tiene tres párrafos, no vas a gastar uno en reflejar eso, porque no aporta nada.

Para que la base genere noticias, tiene que tener un plus de sustancia; y a veces cuesta localizar el tipo de iniciativas de base que tienen contenido; tienen que compensar con sustancia su falta de notoriedad. El obispo, en cambio, tiene nombre, notoriedad, discurso previo (no entraré en si ese discurso tiene sustancia o no); igual que un presidente del gobierno, un conseller... Notoriedad: ¿Por qué has venido a verme a mí para tu tesis doctoral? Porque trabajo en La Vanguardia cubriendo información religiosa hace muchos años, y porque presidí la Asociación Internacional de Periodistas de Religión. Si hubiera sido una periodista de un medio más pequeño, probablemente no me habrías solicitado esta entrevista.

(Si em respon que treballa amb Fonts Oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l'hora de treballar la notícia? I en el resultat? *Per exemple: en els interessos d'influència que determinats grups religiosos volen tenir en els mitjans de comunicació o en una major presència institucional. Ex: Més presència de religiosos que les comunitats de base, creients, etc.*

En eso la información de religión no se diferencia de cualquier otro ámbito informativo. Los jefes de prensa de cualquier asociación, equipo de baloncesto, partido, gobierno, conselleria, sindicato, ... van a intentar convencerte de esto y de lo otro, van a perseguirte y van a bombardearte con notas de prensa, e intentarán convencerte de que lo suyo es lo mejor. Tú debes aplicar el criterio periodístico. Pero el mundo religioso no es distinto ni peor que otro mundo en ese aspecto. Por ejemplo: algunos partidos políticos van estar todo el día llamando insistiendo en que su proyecto es el mejor para Catalunya. Tú, como periodista de la sección de política, intentarás discernir si es noticia o no aplicando criterios de proporción de las encuestas, intuición social u olfato periodístico, que eso es casi un don que algunos tienen y otros no. Pero que haya presión de los gabinetes de prensa forma parte de la profesión.

- En l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista?

- Com he pogut comprovar en el recull de notícies religioses dels mitjans de comunicació en l'àmbit espanyol i català hi ha un excés de "soroll informatiu" basat amb l'excès de polèmica en els titulars i en el contingut, generat per l'abundància d'informació de la nostra societat. Això incideix de manera molt directa en el procés de producció de la notícia?

Hay hostilidad ideológica de determinados colectivos de profesionales. Hay que tener en cuenta el peso de la historia: la Iglesia -o buena parte de ella- ha sido franquista en determinados momentos de

la historia reciente de España. Eso se arrastra con lo que te decía antes: directivos de medios que han tenido experiencias poco agradables con colegios religiosos en su infancia. Eso no debería servir de disculpa por su parte para no dar noticias de religión, hay que entender el contexto. Ahora, además, todos los medios de comunicación se han vuelto muy ideológicos. En eso hemos retrocedido: cada portada de diario parece realizada por equipos que viven en distintos planetas. Hace diez años en la reunión de redacción que hacen cada mañana los redactores jefe, se tenía encima de la mesa todas las portadas de la prensa nacional y se comparaban, para evaluar nuestra propia portada, ver si otro medio nos había colado un gol, etcétera. Ahora ese ejercicio diario tiene menos sentido, porque cada portada es la expresión orgánica de una ideología. Ya sabemos cómo será la del *Ara*, la de *La Razón*, ... La parte profesional de rigor, de analizar, ... ha disminuido. Una cosa es que cada medio tenga una línea editorial, algo totalmente legítimo, y otra cosa es que cada medio se erija descaradamente en defensor de una opción política o ideológica. Y eso está ocurriendo en todos los ámbitos, no solamente en el religioso.

- Com a presidenta de la recent creada Associació Internacional de Periodistes de Religió (IARJ). Aquesta xarxa que aplega 400 periodistes de 90 països de quina manera pot aportar més rigorositat en la cobertura de la informació religiosa?

Nosotros en la asociación intentamos que los socios compartan unos estándares profesionales. Que las noticias de religión se elaboren con respeto, teniendo en cuenta que los creyentes, los de cualquier religión, son personas sensibles respecto a su fe. Y al tiempo tenemos que mantener los valores periodísticos profesionales estándar, como incluir las dos caras de una información, a favor o en contra, y ese tipo de prácticas.

Cuestión importante: hay que tener en cuenta que se trata de una organización internacional donde hay personas de diferentes países y tradiciones religiosas, y hay países en los cuales la mezcla entre sociedad y religión es muy fuerte. Por ejemplo, es distinto el tratamiento en la prensa anglosajona, del tratamiento que se da en la española, donde hay mucha animadversión en ciertos medios y demasiada confesionalidad en otros. En el ámbito anglosajón, sobre todo en Estados Unidos, como son lugares con muchas religiones, la prensa es más ecuaníme, profesional y diplomática con todas ellas, aunque también se den disfunciones. En un país de mayoría islámica, incluso un diario muy respetuoso y abierto, probablemente va a sobredimensionar y priorizar el islam. Por eso tenemos que intentar buscar estándares comunes; somos una especie de ONU, no una organización de periodistas occidentales o de periodistas cristianos, o de raíz cristiana. Recordemos que en España las personas, incluso las que se definen laicas, tienen una perspectiva judeocristiana. Es la que hemos heredado: tenemos herencia judeocristiana, grecorromana y de la Ilustración.

Preguntas comunes

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa? **No**

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós? **Sí. Desde mi punto de vista, haber tratado distintos ámbitos es muy saludable para tu trayectoria profesional.**

- Quins?

- Política Internacional
- Política Nacional
- **Societat**
- **Informació Local de Barcelona**
- Cultura
- Economia
- Esports
- **Comunicació**

He estado en esos ámbitos directa o indirectamente, por estar encuadrada en esa sección concreta, o porque todo eso es posible sin salir de la religión, que como ámbito informativo puede ser muy

polifacética y poliédrica. Ejemplo: hace unos años, el PP y el PSOE firmaron el llamado pacto antiterrorista, que pretendía aislar a los elementos que apoyaban a ETA en el País Vasco. Firmaron Aznar, entonces presidente del Gobierno, y Zapatero, que estaba en la oposición. El PP esperaba que la Iglesia católica lo apoyara también, pero no ocurrió, porque los obispos vascos se desmarcaban. Hubo un gran conflicto. Esa información se dio en la sección de Política, no en las páginas de Religión del domingo. Si el Papa hace un viaje al Líbano o habla de temas relacionados con la guerra de Siria, va en Internacional, no va en Religión. Otro caso: le hice una entrevista al entonces director del Pontificio Instituto de Música Sacra del Vaticano, que es catalán y había compuesto un oratorio. Se publicó en la sección de Cultura. La religión es un asunto transversal.

- Les creences d'un periodista són un factor important en prendre decisions sobre què i com informar, en aquest cas en l'àmbit religiós? Sí o no? Per què?

En este tema hay mucho debate. Al final, se trata de ser un buen profesional. He conocido a periodistas católicos practicantes que son excelentes profesionales que saben separar sus creencias del criterio periodístico, y otros que no, que se creen curas y que hacen prédica. Eso al final desacredita el periodismo, que es percibido como "de parte", y por otro lado perjudica a la religión, que parece un instrumento para adoctrinar. Hay que ser profesional. El periodista, sea creyente o no, debe seguir las reglas de la profesión. A mediados de septiembre del 2012 estuve en un congreso en Ucrania de un grupo de periodistas evangélicos europeos. Fue interesante: los periodistas evangélicos de la Europa occidental, todos practicantes, defendían a capa y espada el rigor y la profesionalidad para servir mejor a su religión, y los del bloque del Este (moldavos, rumanos, ucranianos,...) decían que el periodista tenía que reflejar en su trabajo sus creencias, servir a Dios. No creo que eso contribuya a ganarse el respeto de los lectores, salvo quizá de los creyentes muy convencidos y poco amigos de la imparcialidad. Otra cosa es la prensa confesional, que tiene todo el derecho a predicar su fe, siempre y cuando por defender su religión no descalifique a las otras, ni a los no creyentes, y no incurra en un discurso agresivo, que en una revista religiosa no es correcto.

- Treballeu molt amb agències de notícies per abastar el fet religiós?

Las agencias de noticias te dan el flash "Rouco ha dicho", y entonces tú lees lo que Rouco ha dicho, lo valoras a ver qué tiene de noticiable para tu medio, y luego coges el teléfono, llamas a Madrid, te pones en marcha. La agencia se ha convertido en todos los ámbitos en una especie de alerta y de aviso. Pero al final cuando los productos periodísticos son cada vez más específicos, no puedes depender de informaciones de agencia que ven también todos los demás medios que están suscritos. Si todos tus colegas en periódicos, radios y teles ven la misma toma de agencia, y tú la publicas tal cual, no tendrá valor añadido para el lector. Cada medio tiene que trabajarla para darle un valor añadido para el perfil de su lector o su oyente habitual.

- En l'actual context de crisi de mitjans es difícil mantenir la pluralitat religiosa dintre els mitjans?

Yo no lo atribuiría exclusivamente a la crisis económica, que sí afecta a todo en el sentido de que hay menos dinero para desplazarse. Si el periodista quiere ir a hacer un reportaje a Zaragoza, hay que tomar un tren, desplazarse y eso cuesta un dinero, y a lo mejor no se hace. La cuestión del pluralismo es previa a la crisis. En eso hay mucho debate. Lo que no se puede pretender es que, en un medio de España, donde hay una gran mayoría de personas que son de tradición católica o de fe católica, se sea plural sin respetar la proporcionalidad, es decir, no se puede dar idéntico espacio informativo a los católicos que a los evangélicos. Sería como querer dar el mismo espacio informativo al Espanyol que al Barça; no tiene sentido, porque el Barça tiene más seguidores. Del mismo modo, hay más ciudadanos católicos que judíos en este país; por tanto el pluralismo no exige dar a los judíos el mismo espacio, cuantitativamente hablando, que a los católicos. El pluralismo no dependería tanto de la crisis como del lugar en que está radicado ese medio; tienes que tener presente la composición de la sociedad y el perfil mayoritario de quienes te leen. Por eso en *La Vanguardia* se da más información

sobre catolicismo que sobre otras religiones, y los demás medios españoles, en general, siguen un criterio parecido, incluso aquellos que priman la polémica.

Preguntes Obertes Generalitzables

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació en concret d'Espanya i Catalunya?

Creo que eso funciona en los dos niveles. En medios donde hay una prevención ideológica sobre el hecho religioso, es verdad que a veces se da un lenguaje agresivo y polémico. Luego está la zona 'diplomática' y centrada, que podríamos ser nosotros (refiriéndose a *La Vanguardia*), que intentamos tratar el hecho religioso con respeto pero sin obsequiosidad. Y luego está obsequiosidad, es decir, esos medios que se pasan porque defienden agresivamente el catolicismo y usan lenguaje religioso en vez de periodístico. No es de recibo que en un medio presuntamente no confesional, el periodista escriba como si fuera un cura. Hay que utilizar los términos religiosos de modo técnico: obispos, cardenales, sacerdotes, ... Yo, por ejemplo, para referirme al Papa siempre escribo: Benedicto XVI o Joseph Ratzinger (y en su época, Juan Pablo II o Karol Wojtyła), el Papa o el Pontífice. Si escribes el Santo Padre o Su Santidad, ya estás suministrando opinión; ya no estás mencionando al jefe de la Iglesia católica, ya hablas de alguien a quien tú veneras, y eso el lector lo detecta. Creo que tú, como periodista, debes mantenerte fuera, lo cual no quita que trates al personaje con respeto, seas o no creyente.

- Considera que en els mitjans de comunicació d'àmbit espanyol i català, els no confessionals, el tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El País o Público?

Sí, es en parte esa cuestión de lenguaje que estaba comentando. Por ejemplo, *ABC*, oficialmente un diario generalista no confesional, tiene el cuadernillo de religión *Alfa y Omega*, que es del arzobispado de Madrid, y que por tanto hace prensa confesional. Luego está por ejemplo *La Razón*, también oficialmente prensa generalista, que distribuye la edición española de *L'Osservatore Romano*, que es el diario del Papa; es, por tanto, un diario perteneciente también a un órgano de la Iglesia católica, también es prensa confesional. La prensa confesional es totalmente legítima; el lector la elige precisamente por eso. Claro, lo chocante es que ambos suplementos confesionales van incluidos en diarios oficialmente no confesionales. Y en cualquier caso, en España, por razones históricas, hay mucha militancia en torno en la información religiosa, en ambos bandos a mi juicio. Los medios muy críticos con el catolicismo por razones ideológicas, muchas veces impregnan de ideología sus informaciones sobre religión, y eso tampoco es periodismo riguroso.

- Quin creu que ha de ser el millor mètode per crear i redactar aquests tipus de notícies dintre d'un mitjà no confessional? Cas: Premsa (Contestada més amunt)

(Aquesta qüestió ja l'hauria respost en una pregunta anterior) (Ella em va contestar que el millor mètode era tractar la informació religiosa com en qualsevol altre àmbit: Internacional, Política, Cultura, etc.)

Comentari de la Periodista sobre aquest aspecte de redactar notícies en l'àmbit religiós:

Ningún medio, sea cual sea su color político, puede sustraerse al hecho de que hay en este país una 'guerra cultural', es decir, una pugna entre la visión religiosa y la visión laica en la sociedad. Por razones de historia reciente de España, aquí esta 'guerra cultural' es mucho más agresiva que en otros lugares de Europa. Existe también en Francia, Alemania, Bélgica, ... pero esos países no tuvieron una guerra civil como la nuestra; no vienen de matanzas de sacerdotes y religiosas, y no vienen de una Iglesia franquista que se puso del lado del poder. En el resto de Europa, esa 'guerra cultural' es más intelectual, más razonada. Aquí es más visceral, por ambas partes. Eso nos lo pone muy difícil a los profesionales que intentamos ser centrados, es decir, ofrecer las noticias de religión desde un punto de vista no confesional pero respetuoso, y al tiempo si es necesario contar las noticias negativas sin

disimular los errores de la Iglesia; el fuego graneado nos viene de las dos partes partes. Porque nadie está contento; unos quieren “caña” a la Iglesia, y otros quieren defensa a ultranza de la Iglesia. Yo no quiero defender a nadie ni atacar a nadie, sino reflejar la realidad del modo más 'no ideológico' posible.

- A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes com l'avortament, l'homosexualitat, l'eutanàsia o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com Islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, el vel, el burka, etc. En relació a les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents. **Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?**

El Islam no se ha ganado espacio en los medios occidentales por una cuestión de religión, sino por conexión con informaciones sobre inmigración y sobre terrorismo. En una primera fase de la inmigración, todos los medios fueron haciendo los típicos reportaje culturales sobre el ramadán, la peregrinación a la Meca, etcétera, pero eso ya no tiene tanta novedad. La cobertura informativa del islam está cautiva del contexto mundial, que no favorece que se dé de esa religión una visión positiva, porque ha habido actos terroristas en nombre del islam, entre ellos el del 11-M en Madrid; eso es un dato incuestionable. Luego, la inmigración tiene a veces elementos de conflicto social, y eso también está muy capitalizado en el islam. Así pues, si no fuera por inmigración y terrorismo, el islam saldría poco en los medios, porque hay pocos musulmanes en España que no sean inmigrantes, y volvemos a la 'regla' de la proporcionalidad. Es cierto que, sobre todo en Andalucía (no es raro, es Al-Andalus), ha habido conversiones; hay españoles que se han convertido al islam, pero el grueso de los musulmanes en España son inmigrantes. Eso es otra problemática.

- Aquest tractament informatiu més polèmic o hiperbòlic pot comportar l'abandonament i la incomprensió per part d'una àmplia majoria de la societat cap al fet religiós i, sobretot cap a l'Església?

Está claro que a las personas de fe católica en general les perjudica mucho que las religiones sean vistas como factor de conflicto, porque al final luego todo se mezcla. Las personas no creyentes acaban diciendo que las religiones sólo dan problemas, sean las que sean. Pero si un atentado, por ejemplo, es reivindicado por sus autores en nombre del islam, no puedes hacer como que eso no es un dato, para supuestamente no perjudicar la imagen de esa religión o de las religiones, o para supuestamente contribuir a la paz social en tu país, etcétera. Como periodista, no eres el árbitro de la historia, eres un notario. Debes ejercer la responsabilidad, sí, pero no erigirte en un actor decisivo. Más ejemplos: cuando hay un cura pederasta, parece que todos los curas son pederastas; si un guardia civil asesina a su esposa, todos los guardias civiles son asesinos; si un gitano roba, ese robo 'salpica' a todos los gitanos; ... Igual pasa con las religiones; cuando hay una persona creyente hace algo incorrecto, toca a todas las religiones. Pero como periodistas nuestra obligación no es proteger la imagen de nadie, sino intentar contar la realidad. Y eso no quita que seas responsable.

- Aleshores, el que m'ha dit abans que doneu més prioritat a la gent de notorietat. Si en les redaccions dels mitjans de comunicació (no confessionals) el treball del compromís social, les festes religioses o els rituals, que no comporten polèmica enmig de la societat actual està més apartat? O bé, està força present en les redaccions dels mitjans ?

Resulta difícil a menos que tengan un punto de originalidad. Porque esas cosas que mencionas compiten con la notoriedad de los líderes. Sólo prosperan en los medios si aportan algo muy original. Entonces sí, pero si no, es más complicado. Ejemplo relacionado con el compromiso social y cívico: en el caso de la pederastia, muchos sacerdotes se quejaban acusando a los medios de poner mucho énfasis en el caso de la pederastia, y no hablar nunca de los miles de sacerdotes que en el mundo desarrollan su misión de modo correcto, y de los religiosos y religiosas que hacen un ingente trabajo

en los colegios. Bueno, claro, tampoco hablamos del trabajo ingente que hacen las enfermeras en los hospitales, sino de recortes en sanidad, porque ese es el tema ahora. Si se detectan cinco curas pederastas y hay mil sacerdotes muy honestos, eso no quita que los cinco pederastas hayan hecho daño a niños, deban ser castigados, y la Iglesia admitir que no gestionó bien el problema. La Iglesia como institución tiene aún una gran incomprensión de los mecanismos por los cuales un asunto es noticiable. También se siente amenazada y ve agresiones donde a veces no hay más que praxis periodística rutinaria.

- Per què ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós ? Es pot prescindir d'aquest àmbit per entendre el món i la societat ?

Está de capa caída, perdiendo mucho protagonismo. Yo diría que por dos motivos. Uno es la propia evolución de la sociedad. Si las iglesias en Catalunya no están repletas cada domingo, eso quiere decir que hay menos gente interesada, y por tanto los medios no van a dedicarle más espacio a la hora de seleccionar temas; tienen que publicar lo que tiene visos de ser importante. La sociedad está cada vez más secularizada, y se puede deducir que a la mayoría de lectores no les va a interesar. Es difícil calibrarlo. Otro motivo es la no aparición de nuevos reporteros en el ámbito, que tomen el relevo. Claro, los periodistas jóvenes lo tienen muy difícil para conseguir un trabajo en medios de comunicación, y los que lo logran es en situación de precariedad laboral. En ese contexto, ¿por qué una persona joven, que consigue entrar en un medio de comunicación y trabajar, elegiría dedicarse a la información religiosa? En las redacciones, los otros periodistas se lo toman a broma, hay burlitas a veces... En cambio, en otros ámbitos, como cultura, política, internacional o economía, eso no ocurre. Cubrir religión es poco atractivo; no es una información glamurosa, comparada con otras, a menos que sigas al Papa, la Conferencia Episcopal, o las 'primaveras árabes', algo muy relevante. También un periodista joven difícilmente puede elegir de qué ámbito se ocupa; le destinan a una sección o a otra, rara vez es decisión suya. Como mucho, le dirán: si quieres, fuera de horario, escribe de religión. Pero las personas tienen su vida (familia, etcétera) y no siempre pueden hacer doble jornada para plasmar un sueño profesional. Y no olvidemos que el grueso de la población joven no es creyente, y culturalmente puede que no les interese el tema.

Al ser preguntada per la seva confesionalitat, creences d'un periodista:

Yo soy muy respetuosa, trato de ser siempre muy profesional. Hay periodistas católicos de medios no confesionales que, en mi opinión, hacen *periodismo basura*, porque están todo el día predicando como si fuera ese su papel, sin separar información y opinión. Y por otra parte hay pocos periodistas que, siendo agnósticos o no creyentes, respeten el hecho religioso, lo cual conduce también a *periodismo basura* cuando atacan por ideología y por norma a la Iglesia. Creo que profesionalidad, rigor y aplicación estricta de los viejos mecanismos del oficio es lo relevante también en la información de religión, como en cualquier otra. Para mí, que el periodista sea creyente o no debería ser irrelevante, siempre y cuando trate el hecho religioso con respeto, pero sin defender la fe como un cruzado.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de la Acció Comunicativa:

*** No em va respondre una per una les qüestions. Sinó que em va fer una reflexió sobre aquest aspecte de la situació ideal de Diàleg que propugna Habermas.**

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de Diàleg" pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa? I per la interlocució Intercultural?

El periodismo es un oficio. Al final, lo importante es el sentido común, la capacidad de discernir qué es noticia y qué no lo es aplicando unos criterios que se obtienen en la teoría en la facultad, y en la práctica con los años de profesión. No forma parte de la reflexión cotidiana de un periodista la Teoría

de la Acció Comunicativa de Habermas, que probablemente la majoria de periodistes ni siquiera recorda de cuando la estudió en la facultad. No te planteas modelos teóricos. Se trata de ejercer una técnica: ¿debo incluir este aspecto en mi reportaje, es relevante, aporta algo al conjunto?, y normalmente con apremio de tiempo: no incluyes la cita de X, que habría redondeado el tema, porque el tal X no se te puso al teléfono, y había que cerrar la edición. Luego alguien igual se pone a analizar por qué ese X no aparecía en el reportaje buscando una explicación *ideológica*, y resulta que fue por eso tan banal. Me recuerda los análisis *a posteriori* de escritores de grandes obras, que dicen que parece mentira lo que los críticos literarios sacan de, por ejemplo, *Cien años de soledad*, que a García Márquez ni se le habían pasado por la cabeza cuando escribió la novela. Respecto a Habermas, insisto, los periodista lo estudiaron en la facultad, nunca les resultó vital para el ejercicio diario, y dudo que haya profesionales que lo tengan en cuenta.

- Això pot anar en línia amb la iniciativa en "l'Atri dels Gentils". Diàleg entre creients i no creients?

Esa iniciativa era original y los medios la hemos reflejado porque era original, es decir, un foro en que creyentes y no creyentes dialogan, cuando normalmente en la sociedad no lo hacen, o al menos no lo hacen sobre determinadas cuestiones. Pero los periodistas no hicimos esa apuesta informativa porque pensáramos en Habermas, o porque pensáramos que un medio deba implicarse como actor en tal iniciativa, sino porque tenía elementos noticiables. Si analizas el Atrio de los Gentiles, te hace pensar que surge precisamente del ámbito católico, que es el que se siente amenazado. El otro ámbito -el secularizado- no se siente amenazado, y no "pierde el tiempo" montando esos diálogos. ¿Fernando Savater va a dedicarse a organizar diálogos entre católicos y no católicos? ¿Para qué, si él ya vive en una sociedad secularizada en la que respira cómodamente? Es la Iglesia la que percibe esa urgencia, y por eso diseña un proyecto de diálogo, y a algunas personas del ámbito no creyente les parece interesante y se suman, pero la iniciativa parte de la situación del que se siente amenazado. Es periodísticamente atractivo, novedoso, y por eso los medios lo reflejamos. Pero los medios no tienen nada que ver con el Atrio de los Gentiles, ni en principio tienen por qué incorporar ese modelo a su praxis cotidiana.

- La coneixen els periodistes la Teoria de l'Acció Comunicativa? Pot ser important conèixer-la?

(Em va respondre que dubtava que algú de la redacció coneixés la Teoria de l'Acció Comunicativa)

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

Eso sería la Arcadia feliz. Estoy de acuerdo, y sería maravilloso, que todos los especialistas de cada ámbito informativo (política, religión, cultura, economía, sociedad, ...) expusieran lo que ocurre en un día determinado en su ámbito y se generara un debate interno en el medio para decidir qué es lo más importante, qué grupos sociales tratamos menos y merecen más tratamiento, qué es banal y no vale la pena dar... Eso sería lo ideal. En la práctica, ¿por qué no ocurre, o por qué no siempre ocurre? En buena medida, porque las rutinas de producción son aceleradas. En una radio que tiene que emitir boletines cada hora, ¿los periodistas pueden permitirse estar debatiendo largo rato? Un diario tiene más tiempo, porque es un producto que sale cada 24 horas, pero en contrapartida los textos son más largos; también requieren tiempo, entrevistas, comprobaciones, ... Hay un tiempo de reflexión y cambio de impresiones matinal, pero luego también apremia el reloj. Las rutinas de producción no facilitan el debate interno; para eso habría que hacer sólo productos semanales. Y luego está la pugna interna entre profesionales del mismo medio. Un periodista puede aceptar, desde un punto de vista técnico, que en Francia hay elecciones y eso hay que darlo en grande y eso puede quitar espacio a su reportaje sobre otro tema también internacional, porque la sección ya va cargada; es bastante evidente en ese caso, pero en otros quizá no. Y al mismo tiempo las secciones compiten entre sí; reciben una cantidad de papel proporcional, pero compiten por salir en la portada. Ese debate existe, pero no siempre es ecuánime; a veces está basado en tu interés como periodista individual por defender un reportaje sólo porque lo has escrito tú, o como redactor jefe que quiere que el reportaje

estrella de su sección vaya a portada. Eso ocurre en todas partes; hay un componente de flaqueza humana, de competencia entre profesionales, que queda fuera del análisis técnico de las cosas. Por eso a veces una se sorprende de que determinadas noticias se den a determinado tamaño. Ese planteamiento de tu trabajo doctoral sería maravilloso que existiera, que la redacción de un medio de comunicación fuera un ágora que reflejara la sociedad en su conjunto, en la cual todos los actores de esa sociedad, proporcionalmente, tuvieran un espacio en el debate, y que eso se reflejara en el producto informativo final. Mi opinión es que eso ahora no ocurre y quizás sí ocurría -o se acercaba más a esa situación ideal- hace unos años, antes de la crisis económica y de la radicalización política de los propios medios en su esfuerzo por captar lectores, oyentes y telespectadores.

- Els mitjans són organitzacions complexes amb recursos limitats o no per a la producció de continguts, i en ocasions les directrius econòmiques i de gestió des de la direcció influeixen en la decisió de continguts. Aquest factor pot tenir repercussió en el que estem dient?

Tiene incidencia. En un momento en que hay menos publicidad, que es el modo en que se financian la mayoría de los medios privados y en parte también los medios públicos, que a su vez sufren recortes de presupuesto, el principal objetivo de todos es conservar lectores, conservar oyentes. Luego la OJD (Oficina de Justificación de la Difusión) y el EGM (Estudio General de Medios) certifican las credenciales; dicen qué ventas y qué seguidores tiene ese medio, y los anunciantes eligen donde anunciarse. Como a los medios les interesa no perder lectores, tienen que 'cuidar' a su público. Ahora no interesa tener lectores con conciencia crítica. Se apuesta por un *target (público objetivo)* más exagerado; se le hace la pelota al lector, vamos. Ejemplos: tú eres un lector muy católico, te voy a dar a leer lo que tú quieres leer, lo que te reafirme en tus creencias y te haga feliz, para que me compres de nuevo. Tú eres un lector independentista, lo mismo; nunca te voy a explicar las razones de los que no quieren la independencia, para que estés contento y me compres. Tú eres un lector que quiere la unidad de España, lo mismo. Es la tendencia actual de todos los medios. Hace unos diez años, había menos desfachatez en los medios. Se intentaba ser imparcial, guardar las formas; independientemente de la línea editorial de ese medio, se buscaba reflejar también el resto de sensibilidades, aunque fuera en menor medida. Ahora, la presión por la falta de publicidad hace que se le dore la píldora al oyente y al lector. Se detecta un *nicho* de mercado y se va a por él; si bien es cierto que ha existido siempre la línea editorial, ahora es más agresiva. Aunque sea en distinto grado de intensidad, de esta tendencia no se salva ningún medio.

- La premsa pot estar per damunt de les ideologies o és inevitable que cada Diari s'aliniï en una línia ideològica?

En este momento, me parece inevitable. Quienes mandan en los medios han decidido como apuesta estratégica que, como hay que competir por los recursos publicitarios, la manera de competir es tener muy cuidados a los lectores, y se les mantiene así dándoles siempre lo que quieren, en el mal sentido. No le van a plantear al lector pensar de modo distinto, para no "enfadarle".

- Donada la prevalença de la imatge en el món dels mitjans i en la premsa escrita, els articles de fons poden mantenir el pes de la reflexió i l'anàlisi en configurar l'Opinió Pública? (Relacionada amb la tendència actual del ritme trepidant de vida i el periodisme de fons i el seu futur)

Ha habido un auge del periodismo de opinión, del "tertulianismo" en general, y creo que en la actualidad hay una inflación de periodismo de opinión en los periódicos, también de los tertulianos en radio y televisión. Antes, se accedía al periodismo de opinión tras una larga trayectoria en la profesión. Ahora no hace falta; cualquiera dentro de la profesión puede ponerse a opinar, si le dan ese espacio. La opinión publicada contribuiría a configurar la opinión pública, si existiera un periodismo de opinión de calidad. Pero aunque sigue habiendo muy buenos articulistas, por supuesto, hay una inflación de esos otros opinadores que te enseñan la verdad de la vida. Por ejemplo, he leído muchos artículos de opinión en contra de la reforma educativa de Wert, todos ellos muy enfurecidos, pero sin explicar la reforma. Yo personalmente prefiero que un periodista me resuma bien el contenido de la ley de Wert y sus implicaciones, y ya me formaré una opinión después. Pero si hay un

montón de tertulianos en contra o a favor de Wert, pero sin abundar en la reforma, una se pregunta: ¿En qué medio debo construirme una opinión, si todos me están vendiendo una opinión prefabricada que encaja con los intereses políticos del medio al que representan? Al final, de lo que menos se habla en los medios es del contenido mismo de los hechos. Yo veo una tendencia de desprecio en los propios medios por el periodismo informativo en favor del periodismo de opinión, también porque este segundo es más barato (no exige desplazamientos, entrevistas, comprobaciones, transcripciones, estudio de documentos, trabajo de campo). Quiero seguir creyendo que el lector inteligente prefiere que le cuenten hechos, tratados con veracidad y honestidad; y que luego de leer y evaluar, se forma una opinión propia. También ocurre ahora que los géneros periodísticos se mezclan mucho sin el menor rubor; hay periodistas que, en lo que es técnicamente una noticia y está maquetada en página como tal, vierten opiniones personales. Forma parte de la dinámica actual de los medios y de la propia crisis de la profesión, y eso afecta a la religión y a todos los demás ámbitos informativos.

- ¿Qué futuro té la prensa escrita en relación a la prensa digital?

Hay una crisis de la prensa, eso es evidente, de carácter económico, y luego también de enfoque, de decir hacia dónde vamos como profesión y como modelo de negocio. Pero la prensa digital no ha demostrado aún capacidad para generar beneficios de modo análogo a como lo hace la prensa en papel. Está todo lleno de gurús afirmando que la prensa de papel va a desaparecer y que el futuro se encuentra en lo digital, pero lo digital no es el negocio principal de los medios. Claro, hay gente que crea blogs y que recibe muchas visitas; pero eso es gratis, y se trata de que sean de pago, de que los periodistas puedan vivir de su trabajo. No está demostrado aún que la prensa digital aporte dinero, aunque sí produzca algo. Los anunciantes todavía quieren papel, son reticentes, ... aunque haya algunas publicaciones en internet que logren banners. Pero lo falaz del tema es que lo digital mide su impacto por número de visitas, que son gratis y no generan beneficio, salvo en casos muy concretos de cifras enormes de visitantes. Se vende el mundo digital como un éxito porque una web tiene muchas visitas, pero si luego eso no se traduce en un modelo de negocio, ¿a dónde conduce? Lo deseable es que el ámbito digital se convierta en un medio más como la radio, la TV o la prensa escrita, que viva de la publicidad y así dé trabajo remunerado a periodistas. Pero ahora el ámbito digital compite con -y a veces destruye- otros medios clásicos pero sin generar aún un beneficio o negocio consistente. La proliferación de blogs puede ser interesante como reflejo de los deseos de los ciudadanos de expresarse, pero no como una vía profesional para los periodistas. Hay algún medio donde se puede vivir de ser periodista digital, como www.catalunyareligio.cat de información religiosa en Catalunya, porque está financiada por una serie de entidades de Iglesia y congregaciones religiosas, que funcionan como patrocinadores. O www.religiondigital.es que es una web española, un portal de información religiosa en castellano también muy visitada en Latinoamérica, que se financia con publicidad de editoriales católicas, universidades, entidades, ... Da trabajo a dos periodistas. En mi opinión, se trata de eso; no de ser leídos y seguidos porque sí.

Reflexions finals de la periodista al voltant del futur de la premsa digital:

Reconozco que a mí me gustan los medios generalistas, tanto en prensa como en radio y TV. Haciendo un juego de palabras con *broadcasting* (radiodifusión) se habla ahora de *narrowcasting* (radiodifusión 'estrecha'), es decir, fragmentando la audiencia por temas o intereses. Ahí existe el peligro de crear un canal de comunicación realizado por convencidos para convencidos, que luego pueden acabar pensando que lo suyo es "mainstream" (es decir que forma parte de la corriente principal). Por ejemplo: si un grupo de Iglesia monta una web o una red social, y sólo se comunican entre ellos, sin atender también a los medios generalistas, pueden acabar convencidos no sólo de que el catolicismo es la verdad absoluta, sino de que su visión de lo católico es la mejor dentro del catolicismo. Creo que, si mantienes una perspectiva generalista, tanto en la producción como los lectores y oyentes en el momento de elegir qué leen y qué escuchan, hay más posibilidades de que los medios sean un ágora en la que se oiga algo distinto a lo tuyo, y a que se pueda ponderar. La fragmentación de la audiencia puede ser una vía, siempre que la audiencia de ese medio sea animada a escuchar y leer contenidos de prensa generalista, es decir, puntos de vista diferentes.

4.2 Entrevista a Oriol Domingo (Abans a *La Vanguardia* i actualment al blog personal *In saecula saeculorum*).

DIA: 7 /01/ 2013

HORA: 11:00 h

LLOC: Seu - Redacció Diari *La Vanguardia*

Font: Blog personal *In saecula saeculorum*

Perfil: *Diuen que vaig néixer en una tempestuosa matinada de gener a Barcelona, capital de Catalunya. Va cursar els estudis de Dret i Periodisme. Grup Democràtic de Periodistes durant la transició. Segon en el primer premi de "Serra d'Or". Premi IRES (Institut de Reinserció Social). Premi de Periodisme Ciutat de Barcelona. Vinculat a "La Vanguardia" des d'abril de 1974. Des del setembre del 2002 es dedica a temes d'afers religiosos. En assabentar-se de la llavors nova tasca, un polític em va preguntar: "¿T'han castigat?". Confessió personal: "En la meua trajectòria periodística, mai com ara, com informador d'afers religiosos, rebo tants comentaris per part de molta gent, creient o agnòstica". Això es confirma des que, a partir de setembre del 2008, començo el blog: "In saecula saeculorum" fins al febrer del 2014 a www.lavanguardia.com. Després d'aquesta data els posts del blog es publiquen durant uns mesos a www.catalunyareligio.cat. El blog es converteix en web amb el mateix nom l'agost del 2014. A la web s'hi pot accedir a través de: www.orioldomingo.cat i www.insaeculasaeculorum.cat. Es desvincula de *La Vanguardia* l'1 de març del 2014, actualment només escriu en el seu blog.*

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

Preguntes més tancades/estructurades:

Bloc de preguntes sobre Procés de Producció comunicació i la lògica productiva:

- En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista especialitzat en religió a *La Vanguardia*, durant aquests anys ? Per exemple: El procés de construcció de la notícia, treball a partir de fonts i les rutines de producció en la redacció o bé, la col·laboració amb altres periodistes dintre la redacció.

Jo havia fet molta informació en diverses àrees. Arriba un dia que María - Paz López, que feia informació religiosa va marxar de corresponsal a Roma. Aleshores la direcció del diari em suggereix que realitzés la informació religiosa i vaig dir que sí. Ignoro perquè la direcció del diari pensa en mi. Començo a fer aquesta informació religiosa a *La Vanguardia* que consisteix en una secció setmanal que són dues pàgines, normalment, en funció del volum d'altres informacions pot passar a una. També en l'època estival pot passar a una pàgina. Hi ha una secció de religió i es tracta de fer un seguiment del fet religiós del dia a dia que s'encabeix a la secció de "Societat" que ara s'anomena "Tendències", o es pot encabir a "Política" o a "Internacional" si es tracta d'un viatge del Papa. La informació de la Conferència Episcopal Espanyola va a "Política", etc. A banda de l'espai propi del

diumenge de “Religió”, aquestes informacions diàries que van sorgint es van publicant en aquestes seccions. El periodista d’informació religiosa no té l’exclusiva de la informació religiosa, per exemple, si el Papa fa un viatge, el que cobreix aquesta informació és el corresponsal a Roma, o bé si el bisbe Pere Casaldàliga li succeeix algun fet a Brasil el que cobrirà el fet és el corresponsal a Llatinoamèrica, si a Madrid, el cardenal Rouco realitza algunes declaracions, el que ho cobrirà serà el corresponsal a Madrid, etc. Per tant, el seguiment de la informació religiosa no recau tant en l’especialista d’informació religiosa, però sí que el responsable d’informació religiosa procura estar atén a tot.

Reflexió sobre la secció de religió:

Normalment acostumen a reservar-se dues pàgines per a la secció de religió. Actualment no estem en una època d’ampliació, a causa de la crisi econòmica. Perquè el diari d’avui, fa uns anys era el doble de gruixut. Per exemple, tu et mires *La Vanguardia* de fa deu anys i de pàgines de classificats n’hi havia entre vint i trenta, això provoca que es redueixi l’espai i que les informacions també quedin reduïdes. Aquesta precisament és una de les raons en garantir una secció periòdica o setmanal de Religió, perquè garanteix que hi hagi informació religiosa de manera continuada i de manera periòdica, sinó és una batalla al diari.

A més, una de les batalles en periodisme és la lluita per l’espai, de premsa escrita perquè podríem parlar de ràdio i televisió, aleshores parlaríem de minuts o segons. En premsa parlem d’espai, però està més disputat. Per exemple, el periodista d’informació esportiva vol quatre pàgines, el periodista d’informació política en vol cinc pàgines, etc. La batalla de l’espai és constant, davant de determinats temes transcendentals la informació religiosa queda simplement reduïda. Per tant, arriba el diumenge i almenys hi ha dues pàgines de religió. Personalment sóc defensor que hi hagi una secció com aquesta, i a més a més té els seus lectors incondicionals si ho comparem amb altres publicacions que no ho tenen. Per això, molts lectors de Catalunya es veuen obligats a mirar *La Vanguardia*, per llegir informació religiosa, atès que en aquest diari hi apareix de forma més sistemàtica.

Una de les peculiaritats de *La Vanguardia* és que segueix aquest tipus d’informació religiosa, per una banda hi ha la secció fixa els diumenges, per altra banda, en el dia a dia realitza un seguiment exhaustiu del tema religiós, en comparació en altres diaris que redueixen el tema al mínim, ho ofereixen el tema des d’un punt de vista més “sorollós”; en canvi *La Vanguardia* d’una forma sistemàtica ho segueix en el dia a dia. El tractament que realitza, no tant des del punt de vista del redactor si no del tractament editorial, no és informació anticlerical tipus “El País”, tipus “Público”, no és una informació vinculada a un bisbat, sinó que dintre del possible és respectuosa i utilitza un llenguatge més moderat.

-Les fonts per construir la notícia com us baseu i com treballem? M’ho podria explicar una mica...

Això es pot explicar posant exemples concrets. Per exemple, fa un temps vaig treballar la notícia sobre el tema del traspàs de la monja que havia cuidat Antoni Gaudí, Montserrat Rius. Ella havia estat l’última supervivent que havia conegut l’arquitecte Gaudí. En primer lloc, les informacions t’arriben a partir de les persones que coneixes, em vaig trobar a un claretià molt amic d’aquesta monja i em va comentar que ella havia traspassat. Aleshores comença la teva tasca com a periodista, començo a indagar i investigar posant-me en contacte amb la font, en aquest cas el claretià. Llavors parlant amb aquest claretià em va comentar que existia un llibre sobre la vida d’aquesta religiosa, basada en una entrevista i vaig demanar aquest llibre. Aleshores a partir d’altres informacions publicades, a partir del llibre i el que em va explicar el claretià vaig començar a treballar-hi. És a dir, a partir d’una data, que moltes vegades per construir una notícia no és necessari la nota de premsa, vaig estirant els “fils” i a partir d’aquestes fonts construeixes la informació.

Un altre exemple:

També vaig realitzar una informació sobre el traductor de l’últim llibre del Papa Benet XVI al català. Es publica el llibre del Papa i apareix les diferents traduccions en diferents idiomes. Recordo el cas del segon llibre, edició catalana va aparèixer molts mesos després. Aleshores en aparèixer el tercer llibre del Papa, per no passar el mateix vaig posar-me en contacte amb l’editorial. Des de l’editorial em van informar sobre qui era el traductor en català i ells em van comentar que es tractava d’un capellà filòleg que viu a Moià. Aleshores em vaig posar en contacte amb ell, el qual no es tractava tant de tractar el contingut del llibre del Papa, sinó focalitzar-ho en el paper del traductor i el que ell troba al llibre. Llavors vaig decidir titular-ho: “30 hores amb Jesús”, perquè aquest traductor es va passar gairebé 30 hores per traduir el llibre des de Moià. I vaig muntar aquesta informació. Les informacions

es construeixen a partir de fets que passen o a partir de declaracions que es fan i a través d'aquests fets o declaracions, es busca documentació en arxius dels diaris, en llibres, per mitjà d' Internet o amb contactes, etc. Així vaig aprofitar que es publicava aquest llibre i en vaig realitzar una informació prèvia. Si hi ha gent que en parla d'aquest fet en relació a la publicació d'aquest llibre, doncs aprofites per realitzar la informació. Treballes amb materials que ja tens.

Posa l'exemple de l'Encíclica "*Pacem in Terris*", aquest 2013 celebra els seus 50 anys. En motiu d'aquesta efemèride és possible que la Facultat de Teologia convoqui algunes conferències. El meu paper de periodista, abans que la Facultat realitzi algun acte, hauré de desenvolupar a través d'aquest coneixement, a partir d'aquest i de contactes previs es podrà realitzar aquesta informació, mitjançant una crònica, entrevista, etc. Es pot traduir en aquestes diferents formes de periodisme.

- Aquesta lògica de producció de la notícia i de les rutines de producció. Com afecta en el producte final i en el resultat? Em refereixo com afecta aquest procés en el resultat, ja que hi ha un periodisme que es base a partir de declaracions, rapidesa en la manera de treballar en periodisme.

Normalment el treball en periodisme va contrarellotge en el diari o en qualsevol mitjà. Per exemple, *La Vanguardia* l'edició d'avui s'acabarà de realitzar a les 10 o a les 11 de la nit. Però podem fer referència als diaris digitals, no tens 10 hores per realitzar el diari, en els diaris digitals la rapidesa en la redacció s'incrementa molt més. Per exemple, hi ha una roda de premsa per parlar de Càritas, a les 12 del migdia qualsevol redactor recull la crònica i arriba a la redacció del diari i l' indiquen l'espai disponible (4 o 1 columna) on haurà d'anar la notícia de la roda de premsa. Tot està en relació en la disputa de l'espai, si una notícia ha d'anar a 5 columnes o 1 columna, en un mitjà de comunicació si un dia una cosa va a 5 columnes, un altre dia anirà a una, ja que és possible que hi hagi una informació més important que provoqui que caigui la teva informació, un cop saps l'espai t'has de posar a escriure, a més dintre aquest procés és millor que entreguis la crònica el més aviat millor, etc. Existeix una carrera a contrarellotge que pot condicionar la qualitat del producte final relativament, perquè el periodista ja s'ha acostumat a escriure amb aquest ritme accelerat i en aquesta situació. Compara aquest ritme de treball propi d'un mitjà de comunicació amb el d'un partit de futbol. El cas de la premsa esportiva el ritme encara ha d'anar més accelerat, i per tant els que es dediquen en aquest tipus d'informació només tenen mitja hora per resoldre-ho i per tant, ja estant acostumats. La rapidesa afecta a la qualitat de la notícia, sigui religiosa o de qualsevol altre àmbit, és cert, però queda salvat per la professió del periodista que està acostumat a resoldre aquest tipus de situacions. En conclusió: la rapidesa pot afectar la qualitat del producte final, però la bona professionalitat del periodista pot salvar aquest inconvenient.

- Les fonts principals per construir la notícia és a partir de notes de premsa d'institucions religioses o associacions religioses o cíviques, o bé, a partir dels fets d'actualitat en què el periodista realitza el procés d'investigació com a reporter, és a dir, sense l'ajuda d'aquestes notes de premsa? Per exemple buscant els temes.

Potser en el que menys es treballa és amb les notes de premsa en general, però són útils, en el camp del fet religiós es treballa a partir de notes de premsa de bisbats o associacions religioses, però com un element més de la informació. Les fonts informatives quines són: notes de premsa, els fets que passen, declaracions, contactes personals que es fan en la professió, etc. Per exemple, si tu comences a cobrir informació religiosa i portes molts anys portant aquesta temàtica comences a adquirir confiança i per tant, guanyaràs a un altre company que no porta el mateix temps que tu cobrint aquest tipus d'informació. Per exemple, si fos necessari trucar a un bisbe d'una diòcesi tindria moltes possibilitats de posar-se al telèfon. En el cas que es tractés d'un altre persona que no porta tant de temps fent informació religiosa, segurament hi hauria menys possibilitats que el bisbe es posés al telèfon. En relació a fonts, les notes de premsa de les entitats, que no menys importants que un altre font no s'han de menysprear, ni supervalorar, a més també s'han de comptar les declaracions dels bisbes, els teòlegs, els responsables de Càritas, els contactes que mantens, els que cuides o la documentació que has recopilat. Per exemple si has de parlar del Concili Vaticà II tinc disponibles els textos del Vaticà II a la llibreria, també si he de parlar amb un biblista s'ha de disposar de la Bíblia i saber llegir els seus versets, etc. A partir d'aquest material tu com a periodista construeixes la informació, això no ho puc consultar-ho si la informació la faig ara i s'ha de publicar dintre de dues hores, però les informacions es poden preparar amb anterioritat. Per exemple, el cas el qual he fet

referència abans, aquest any 2013 es celebrarà algun acte sobre la *"Pacem in Terris"*, no fa falta que esperi d'aquí a uns mesos, puc començar a fullejar-la ara.

En relació a les notes de premsa:

Hi ha una diversitat de notes de premsa, per exemple n'hi ha que són declaracions del bisbe, que cal llegir bé el que diuen, que pot ser interessant o no, notes de la Conferència Episcopal Tarraconense, etc. Fa un temps en motiu de la diada del 2012 la Conferència Episcopal Espanyola va realitzar una nota de premsa recordant el tema de la *"Unidad Moral de España"*, i l'endemà mateix la Conferència Episcopal Tarraconense va realitzar una nota afirmant: *"totes les opcions polítiques són legítimes"*. Pel fet de ser nota de premsa és susceptible de ser notícia i per tant, com a periodista ho has de llegir-ho.

Dintre les notes de premsa hi ha associacions i organismes que ho realitzen molt bé: Per exemple, Càritas transmet notes de premsa que estant molt bé, són interessants, els Jesuïtes, la Unió de Religiosos de Catalunya, l' Abadia de Montserrat, la Fundació Joan Maragall, sobretot, quan es realitzen conferències de qualsevol cosa. No podem parlar de notes de premsa en general, depèn, perquè n'hi ha que ho fan molt bé i d'altres que no. El paper d'un periodista en un organisme d'aquest tipus es comprova en la qualitat de la nota de premsa.

(Si em respon que treballa amb Fonts Oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l'hora de treballar la notícia? I en el resultat? **Per exemple: en els interessos d'influència que determinats grups religiosos poden tenir en els mitjans de comunicació.**

En aquest aspecte de les fonts oficials em refereixo al següent: hi ha dos nivells en un diari que consisteixen en la influència de dalt per part de la propietat i de la direcció, en els quals determinats grups o no, poden incidir en el treball diari. Per altre hi ha la informació del dia a dia, a mi ningú m'ha influït per part d'algun organisme religiós o entitat religiosa en el meu treball quotidià i del dia a dia. I menys en el camp religiós, en què els representants acostumen a ser força respectuosos. L'altre cosa consisteix que alguna institució es posa en contacte amb la propietat o es posi en contacte amb la direcció i alerti sobre el tractament d'alguns temes, però a mi com a redactor no m'ha arribat res. Cal tenir en compte una qüestió, tot redactor actua amb llibertat, però sap en quin mitjà treballa. Si jo escric un article sobre bisbes a Catalunya Cristiana sé en quin mitjà estic, però si escric un article de bisbes al diari EL PAÍS, també sé en quin mitjà estic, o bé, en qualsevol altre mitjà.

Abans et comentava que escric articles en paper, però també en el blog de *La Vanguardia* digital. Però allà on em sento més identificat és en el meu blog: *"In saecula saeculorum"*, perquè allà actuo amb el 100% de llibertat a l'hora d'escriure, en canvi quan escric en el diari de paper, "no és l'Oriol Domingo qui escriu, sinó l'Oriol Domingo que escriu a *La Vanguardia*". M'entens? Això passa en qualsevol tipus d'informació com política, religiosa o esportiva, etc. Un redactor no té la total llibertat de fer el que vulgui ni amb religió, política, ni amb esports, ni gairebé res. Un dels aspectes més importants és escriure de manera raonada, és a dir, explicar les coses no realitzar les afirmacions perquè sí, sinó introduir les afirmacions raonant-les.

- En l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista?

No, perquè les notes de premsa són un element i una font més de les diverses que té el periodista per dur a terme el seu treball.

- Com he pogut comprovar en el recull de notícies religioses dels mitjans de comunicació en l'àmbit espanyol i català hi ha un excés de "soroll informatiu", basat amb la polèmica en els titulars i en el contingut, generat per l'abundància d'informació de la nostra societat. Això incideix de manera molt directa en el procés de producció de la notícia i en el resultat?

Pot incidir, perquè els diaris no deixen de competir l'un amb l'altre. Per exemple, si hi ha un fet, el cas de la pedofília i un diari indaga sobre això, i n'hi ha un altre diari de més assenyat, que ho vol tapar el que no pot fer és ignorar-ho. Primer no s'ha d'ignorar, perquè és la realitat i perquè sembla que

amagaria alguna cosa. A més com que els diaris es fan la competència has d'informar amb aquest soroll que existeix en el món comunicatiu, perquè si no informes quedes amb evidència, per tant aquest soroll informatiu t'obliga a informar. Una mica ets esclau del soroll. Això ha de quedar contrarestat si un mitjà és bo, en el sentit de plantejar-te el què s'ha de fer, en el sentit de si has de ser esclau del soroll, o bé, tenir uns criteris informatius. A més, també et pots plantejar de si has de mantenir una línia informativa segons aquests criteris.

Si un diari fa soroll a base de rumors i tu ets un diari seriós, "el que ha de plantejar-se és si ha de seguir una línia informativa basada amb rumors", o dir "el meu criteri és dilucidar entre el que és un rumor en relació en allò que és estrictament seriós". Sobre l'exemple de la pedofília, com a periodista has de plantejar-te de si afecta a mil capellans no afecta a cent mil capellans, no es tracta de justificar la pedofília. Si un altre diari no parlés d'això, possiblement tu no en parlaries, però quan existeix el soroll, aleshores és quan has de plantejar-te del què faries tu. Per tant, sí que condiona, però un diari ha de tenir criteri propi o força per saber situar les coses en el seu lloc.

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa? Sí o No. A partir de l'any 2002.

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós i Quins?

- Política Internacional
- **Política Nacional de Catalunya i parlamentària**
- **Societat: barris, associacions veïns, ensenyament i universitats**
- Cultura
- Economia
- Esports
- Comunicació
- Local

Reflexió Oriol Domingo

Finalment vaig passar a realitzar informació religiosa. Personalment prefereixo utilitzar el terme "afers religiosos" és més neutral i menys confessional. La informació religiosa existeixen les dues dimensions: àmbit temàtic i l'àmbit geogràfic. El temàtic és bàsicament el catòlic, ja que la societat històricament i més numèricament és més catòlica i cristiana, no obstant no significa, que no es parli, sobretot fruit de la immigració, d'altres confessions. (Fa la comparativa entre el Barça i l'Espanyol, el Barça sempre té més seguidors per això se'n parla més i més lectors).

Això no significa que el diari *La Vanguardia* sigui catòlic, és un diari laic, però els seus lectors són majoritàriament de cultura catòlica, que no vol dir que professin aquesta confessió, sinó que són de cultura cristiana catòlica. L'àmbit geogràfic el que interessa més, és l'àmbit més proper, per tant s'incidirà en la informació de l'Església a Catalunya, per això s'aborden les diòcesis d'aquí que no pas d'altres diòcesis.

A més en el diari també s'aborda la informació de l'Església espanyola, per la relació Catalunya - Espanya, Conferència Episcopal Espanyola (CEE), i també, la informació que arriba des de Roma, especialment la que fa referència al tema del Vaticà. Però la religió d'arreu del món també s'aborda.

- Per què ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós? Es pot prescindir d'aquest àmbit per entendre el món i la societat?

Vull destacar un fet, perquè fer informació de tipus religiós. El periodisme que tracta? Sobretot aquelles qüestions que són de tipus humà i social. Una informació humana però que afecta a una persona no interessa. Per exemple, si hi ha una informació sobre un descobriment sobre la SIDA és molt humà i per tant, interessa a molta gent ja que afecta a la societat. El fet religiós és també un fet humà i social, i per tant cau dintre del que és interès periodístic, però des del meu punt de vista, de tots els fets que existeixen, el fet religiós és el més polièdric de tots. És a dir, els esports tenen una vessant lúdica, esportiva, etc... però quan parlem del fet religiós té "diverses cares", perquè està vinculat amb la vessant antropològica, vinculat amb el fet cultural, històric, artístic, de consciència, polític... té totes aquestes cares. Per tant, l'àmbit religiós conté la seva dimensió pròpiament

religiosa, de consciència, d'història, de cultura, de política... em costa veure qualsevol altre fet que tingui tantes facetes.

- L'edició digital complementa l'edició de paper? Per exemple: Quan un fet no apareix en edició de paper es publica en digital.

Primer era la premsa i els diaris, després vindrà la ràdio i la televisió... La premsa apareix per informar, després apareixerà la ràdio que crec que al principi no estava pensada per informar, sinó per distreure, igual que la televisió. Però arribarà un moment que l'una i l'altra tindran espais informatius. Un cop apareix la televisió es produeix la sensació que la ràdio ha de desaparèixer, els fets demostren que la ràdio continua escoltant-se molt, no són incompatibles.

En un primer moment la ràdio i la televisió informativament viuen de la premsa escrita. Els primers informatius d'aquests mitjans es realitzaven a partir de la lectura dels diaris. Avui en dia, la ràdio i la televisió s'avançant al diari o no. Ara hi pot haver un esdeveniment, per exemple: un incendi i sortiran imatges per televisió i notícies per ràdio, de forma immediata. Tanmateix, l'informador d'un diari que informi del incendi sortirà demà, ell hi anirà, parlarà amb la guàrdia urbana, bombers, etc Per tant són mitjans que es complementen i es potencien (...).

El fenomen dels mitjans digitals considero que tenen un immens futur i que això repercutirà en els mitjans escrits, de quina manera? No ho sé. Però cada vegada hi ha més gent que està informada a través d'internet i dels diaris digitals, i que no necessiten tant en el diari de paper, que serà més romàntic... però que els diaris digitals tenen un immens futur i els de paper han de trobar el seu lloc. I això té repercussions informatives, econòmiques i socials.

Per exemple qualsevol cosa que estigui passant en aquest moment vas a un diari digital, en l'edició digital de *La Vanguardia*. Això s'observa amb el tema de les declaracions. Per exemple, l'Artur Mas fa unes declaracions, al cap de poc hi haurà un altre partit que en farà unes altres vas allà ho veus en text, foto i en vídeo. En diari de paper, demà tant sols veuràs una foto.

Per tant, té futur el diari digital ja que té forces avantatges. Per una banda, hi ha la immediatesa i el seu risc, en contenir errors informatius. La immediatesa té el seu risc que consisteix en la superficialitat i en l'error, per anar de pressa, però que queden subsanats, ja que en format digital al cap de cinc minuts pots corregir-ho. No obstant, la immediatesa també és un valor. A més l'internauta hi pot intervenir i interpel·lar al periodista això passa molt. (...) Per exemple un article en un blog et dona la possibilitat de publicar al mateix moment i l'internauta pot contactar amb l'autor al moment, té unes possibilitats enormes. El diari digital fa que sigui compatible la immediatesa amb aquell article més reposat. Per exemple, el bisbe fa unes declaracions i que estiguin publicades al moment té unes possibilitats enormes això, pots llegir-ho a tot arreu... Des del meu punt de vista el futur és digital, segur, que això repercutirà laboralment, econòmicament, en el diari de paper, segur. No vol dir que el diari de paper desapareixi, però s'ha de replantejar tot.

- Les creences d'un periodista (confessional o no confessional) són un factor important en prendre decisions sobre què i com informar, en aquest cas en l'àmbit religiós? Sí o no? Per què?

El que és important més enllà de les creences del periodista d'informació religiosa, és que el periodista sigui un bon professional i segueixi els criteris periodístics professionals. I ser un bon periodista en una matèria significa tenir coneixements sobre aquesta matèria. Un bon informador religiós pot ser que sigui creient o no creient. El fet que sigui creient no ha de suposar un obstacle, per ser un bon informador d'Afers Religiosos i el fet que no sigui creient, tampoc no és cap obstacle. Per què? Perquè, en un cas com un altre el que importa és ser un bon professional periodístic dintre l'àmbit de la comunicació, inclou diverses idees. Inclou no tenir una actitud antireligiosa ni actitud servil. Significa tenir una preparació mínima dels afers religiosos i com a mínim reconèixer que és un element polièdric que té un interès humà, etc. A partir d'aquí intentar abordar el tema des d'una actitud el més imparcial possible, ser el més objectiu, tenir unes característiques de bon professional. Aleshores ser creient o no creient crec que és un segon pla, l'important és la resta. Perquè si jo sóc creient i desconec la matèria de què va, seré un mal periodista. Però si sóc un periodista no creient

ha d'informar del Vaticà i ho realitza d'una manera no antipapal ni propapal serà un bon periodista.

- És el seu cas? **Sí és creient.**

Prequntes Obertes Generalitzables (Perspectives de l'actor social)

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació en concret d'Espanya i Catalunya?

Aquí depèn dels mitjans. Per exemple, una cosa és el llenguatge que utilitza el diari "El País" en l'àmbit religiós força feridor i anti, encara que amb això sense aquest sarcasme, dona veu a teòlegs o entitats que són qualificats de progressistes. Existeixen aquestes dues vessants. En relació a l'última vessant sóc respectuós, ja que qualsevol mitjà de comunicació pot agafar els col·laboradors que vol. I l'altre és el tipus d'informació crítica que tracte el diari El País. Un altre tipus de periodisme és el del ABC i La Razón, que tracta d'una temàtica molt conservadora, molt espanyolista, molt nacionalcatòlica, etc destaca molt per aquestes característiques. Exemples de titulars: "El Papa quiere España y España quiere al Papa." Això hi és. Hi ha una línia diferent que seria el de La Vanguardia.

Respecte a la crítica a la informació eclesial:

Això passa perquè? Doncs per dos o tres motius, aquesta crítica que es fa és perquè hi ha motius per realitzar-ho, no són gratuïts, tot i que realitzar una crítica a una institució no ha de ser agre, ni despectiva. Totes aquestes actituds es donen per dos fets: la manca de formació, d'informació i un desconeixement en relació al fet religiós, per exemple hi ha una sèrie d'històries/novel·les que tenen èxit, com el cas de El Codi da Vinci, si Maria Magdalena era la dona de Jesús, això té èxit per persones que no s'han llegit els Evangelis. Crec que existeixen altres causes, per exemple, l'Església, bisbes i cristians també tenen la seva part de responsabilitat. Des del meu punt de vista considero que la formació que ofereix no és la correcta. La formació transmesa des de l'Església en certs moments no ha estat la més correcta, per exemple s'ha posat molt d'èmfasi amb temes com: "el Sagrado Corazón" o amb una processó o una novena, i no s'ha donat importància a com s'ha de llegir l'Evangelí, com s'ha d'interpretar i en què consisteix la Fe.

Un altre tema de recent actualitat ha estat el de la presència del "Bou i la Mula" al pessebre que es va produir arran de la publicació d'un llibre del Papa Benet XVI, el 2012 en què parla que no hi havia ni bou ni mula. Ja se sap des de fa 20 segles que no hi havia ni bou ni mula al pessebre. El Papa Benet XVI en el llibre parla que en els Evangelis no parlen ni bou ni mula i que segurament hi havia animals, però demana que quan es faci el pessebre s'inclougi el bou i la mula. Si més no, els mitjans de comunicació han posat molt de relleu en aquesta qüestió "del bou i la mula", que des del meu punt de vista és un tema poc rellevant. Això forma part d'una certa manca de formació que existeix tant a dintre com a fora dels mitjans de comunicació. I sobretot penso que l'Església més institucional té una part de responsabilitat per exemple en època de Franco anava sota pal·li, per això alguns mitjans de comunicació mantenen la crítica a la Institució.

- Considera que en els mitjans de comunicació d'àmbit espanyol i català, **els no confessionals**, el tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El País o Público.

Sí, segur.

- A pesar de la crisi dintre la comunicació és possible mantenir el pluralisme religiós?

Sí, pluralisme si tenim en compte que si estem a Catalunya es parla més de l'Església catalana que la de l'Església d'un altre part d'Espanya. És normal que els afers de l'Església Catòlica tinguin més ressò que els Testimonis de Jehovà. Encara que estem arribant a un moment que el fet religiós entre Orient

i Occident, la relació entre l'islam i el cristianisme està guanyant terreny en aquest pluralisme religiós. La presència de l'islam al nostre país és una realitat notable, a causa de la immigració, per tant aquestes qüestions s'han d'abordar. S'ha de mantenir aquest pluralisme, perquè es mou i no és un tema estàtic.

- És difícil mantenir-lo en un país on la tradició i la religió cristiana han tingut una influència important? Han de tenir el mateix pes totes les tradicions religioses?

No han de mantenir el mateix pes totes les confessions, ja que socialment, històricament, etc. l'interès de les persones és més de tradició cristiana. Quan un escriu ha de pensar en el lector i el percentatge més elevat és més de cultura cristiana catòlica, que no jueva i budista.

- A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes com l'avortament, l'homosexualitat, l'eutanàsia o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com l'islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, el vel, el burka, etc. En relació a les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents. **Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?**

Sí, evidentment ha de seguir els mateixos criteris. Penso que es parla més de quan els Testimonis de Jehovà es reuneixen a un Camp de futbol, o bé, quan l'islam celebra la Festa del Corder i del Ramadà, que quan els catòlics comencen la Quaresma, que tant sols apareix vinculat amb la tradició dels bunyols de Quaresma. Més enllà d'això, el més important és que en periodisme s'han de seguir els criteris periodístics, sigui la matèria que sigui com afers religiosos, política, societat, etc. Els criteris periodístics, també d'ètica periodística, que es fonamenten en el rigor, distingir el que és informació o opinió, el tractament responsable i respectable cap a les persones, una bona documentació, argumentar bé totes les argumentacions que es fan, no difondre rumors, a més de no oferir-li a un rumor una excessiva rellevància o importància que té un rumor. Quant a ètica periodística mirar que una informació faci mal a les persones o que sigui respectuosa amb les persones, és a dir, seguint aquestes característiques tant és si realitzés informació religiosa, d'esports, economia, etc. Els criteris han de ser els mateixos. En realitzar informació religiosa no existeix un criteri específic religiós, sinó que és periodístic, en realitzar informació esportiva no existeix un criteri esportiu, sinó que el tractament de les informacions es regeixen per criteris periodístics.

- Les religions minoritàries (islam, judaisme, budisme, hinduisme...) no apareixen amb tanta regularitat com l'Església Catòlica. Aquest fenomen es deu a que no tenen una organització tant estructurada (per enviar comunicats) o bé, per la implantació majoritària de l'Església Catòlica a la nostra societat?

Continuo pensant que és per una qüestió que l'Església Catòlica està més arrelada aquí a Catalunya i Espanya. La cultura d'aquí té valors catòlics i cristians, tot i que hi ha molt a discutir, ja que són valors molt deteriorats, però en teoria els valors més arrelats són cristians. Per exemple, la família, teòricament més arrelada és la cristiana, tot i que alguns admeten el divorci i altres no, per exemple la poligàmia no és pròpia del nostre país. La gent que viu al nostre país numèricament és més de cultura cristiana, no hi ha una cultura budista, ni musulmana, això no significa que una sigui inferior que un altre, a més penso que s'ha de seguir informativament perquè té el seu pes social. Per exemple, en el cas de *La Vanguardia* amb una mostra de 200.000 lectors, si realitzéssim una enquesta quants budistes llegeixen *La Vanguardia*, m'entens?

Penso que un periodista ha de ser conscient del lloc on està i pensar en el lector, i el lloc a on estàs és més de cultura cristiana catòlica, que jueva o musulmana, encara que les altres també hi són.

- Alguns professionals parlen que el fet religiós està força apartat dels mitjans de comunicació (no confessionals) sobretot quan es tracten de notícies que no comporten una polèmica enmig de la actual societat secularitzada com (el treball de compromís social, les festes religioses o els seus rituals)? O bé, està força present en les redaccions dels mitjans ?

El tema religiós està marginat, és a dir, no s'ofereix la importància que té, amb el qual no significa dedicar-hi moltes pàgines. Però parlant en general l'àmbit religiós en els mitjans informatius: tant sigui premsa, ràdio o televisió no té un tractament adequat. Sobre això penso que la causa, és la que té comentat en altres preguntes anteriors, la manca de formació i d'informació. Hi ha en moltes redaccions un menyspreu, una visió anti-religió, motivat per motius històrics: per exemple pel nacionalcatolicisme, per la vinculació per part de la jerarquia eclesiàstica amb el franquisme, quan l'Església predica una cosa i en fa un altre, etc. Hi ha un seguit d'elements que faciliten aquesta indiferència en el món periodístic. Malgrat això, un ciutadà que pensa i un bon periodista, o que vulgui esdevenir un bon professional, incloent-hi l'agnosticisme i l'ateisme, ha de tenir en compte que el fet religiós té un component humà, un fet social i té caràcter polièdric, el qual he fet referència. Aquest caràcter polièdric té una cara relacionada amb la cultura, l'economia, la història i la política. A més penso que negar-ho des del punt de vista religiós no és correcte, però a nivell periodístic és un error. A més quan estem en un món en què la relació entre cultures, i dintre la cultura la relació entre Cristianisme i Islam, entre el nord-sud, és un element inherent, tot això no pots obviar-ho.

Per exemple quan el Papa viatja a molts països i aplega unes grans multituds és un fet i per tant, com a informador no es pot obviar. Són fenòmens que hi són. El món no s'entén sense l'economia, el món no s'entén sense el fet religiós (...). Com et comentava abans existeixen persones que creuen en l'Amor de Déu o amb l'absència de Déu i és un fet que preocupa per moltes persones. Aleshores, tornant a la qüestió el fet religiós s'ignora i a voltes ignorar-lo com es fa és un desavantatge, tot i que es pot tractar de moltes maneres i punts de vista.

- Aquest tractament informatiu o discurs pot comportar l'abandonament i la incomprensió per part d'una àmplia majoria de la societat cap al fet religiós en particular i especialment cap a l'Església Catòlica?

Sí està clar. No juga a favor, és a dir, tot aquest oblit, aquesta negació, aquest "anti" fet religiós, més aviat està immersa en aquesta societat... quan els periodistes juguen i actuen en aquest sentit, responen a un tipus de societat. Ells estant immersos en aquesta societat més secularitzada, si en els diaris el fet religiós, és ignorat, és silenciats i és negat, en tot cas, afavoreix que la societat es reafirmi en aquesta ignorància, en aquesta indiferència al fet religiós.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de l'Acció Comunicativa:

-Coneix la Teoria de l'Acció Comunicativa de Jürgen Habermas?

La conec, tot i que poc, però amb el què he llegit em reafirmo en els seus principis i estic completament d'acord des d'un doble plantejament. Primer com a cristià i segon com a

periodista. Tot i que en aquest estudi interessa parlar des de la vessant de periodista. La meua manera d'entendre la informació religiosa, que és la que intento practicar en el diari i en el blog és en la línia d'aquesta Teoria d'Acció Comunicativa (T.A.C) de Habermas, que pot ser ho posava en pràctica sense saber que era de Habermas. A més, també està en línia de la proposta d'Atri dels Gentils, impulsada per Benet XVI. Aquest àmbit en què conviu i dialoguen cristians de diverses confessions del cristianisme, de diferents religions, en el qual hi ha un diàleg entre Fe i Política, Fe i Ciència, Fe i Raó és una opció, no la única, però crec que cal seguir per aquí i aplicar-ho en el periodisme i en la vida diària. Aquesta relació entre Fe i Ciència, Fe i Política, Fe i cultura contemporània, la relació entre creient i no creient, Església i Política, etc. El periodisme enfocat així, la informació religiosa no sigui tant sols parlar de religió, sinó que ho abordi des del component, que t'he mostrat abans, és a dir, des de la vessant polièdrica. En aquí voldria realitzar un incís, em vull remetre al famós diàleg entre Jürgen Habermas i Joseph Ratzinger a Baviera l'any 2004, quan era cardenal. El diàleg Habermas i Ratzinger, l'Atri dels Gentils considero que l'Església ha d'anar per aquí. Penso que el periodisme d'afers religiosos ha d'anar per aquí, per exemple a la pàgina de religió que no parli tant sols el cardenal, sinó que parli l'ateu, també, o bé, que dialoguin entre ells. En l'actualitat han aparegut una gran quantitat de llibres d'aquest tipus sobre Raó i Fe, creients i no-creients, que segueixen la línia del diàleg de Ratzinger – Habermas, a més també s'han publicat d'altres llibres sobre la mateixa temàtica. Tot i que no és l'únic camí per tractar la informació religiosa.

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'àmbit creient i el no creient? I per la interlocució Intercultural?

Considero que és la línia més adient per tractar la informació religiosa avui. Tinc una teoria penso que molts creients tenen dosis d'agnosticisme i molts agnòstics tenen dosis de Fe. Per exemple, quan Jesús està a la creu i diu: "*Déu meu Déu meu perquè m'heu abandonat*", fa referència a un Salm. Al llarg de la teologia cristiana es parla "del silenci de Déu", però que no havíem quedat que Déu parla? I quan Sant Pau va a Atenes i els hi parla del Déu desconegut i els primers cristians considerats ateus per no creure en els Déus romans. És a dir, és tot un món que es troba a la frontera on la Fe i l'agnosticisme més que barrejar-se, conviuen i dialoguen i per tant, això aplicar-ho al periodisme és fabulós.

- La coneixen els periodistes la Teoria de l'Acció Comunicativa? Sí o No
Pot ser important conèixer-la?

Per mi és molt important que es conegui aquesta teoria. En aquesta línia estava el papa emèrit Benet XVI, quan ell va llençar la proposta de l' "Atri dels Gentils", quan en el món nostre hi ha el diàleg entre en Francesc Torralba i Vicenç Villatoro i altres llibres d'aquest tipus que estant publicats.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

Sí. s'ha d'anar per aquesta línia, estic totalment d'acord.

- On creieu que rau la força del Diàleg?

El diàleg de tot tipus consisteix en establir una obertura cap a l'altre interlocutor. Una obertura cordial cap a l'altre és un escoltar i ser escoltat consisteix en un raonar i aportar raons. Aplicat al fet religiós és quan la Fe es proposa com una cosa molt raonable i no s'imposa. És una proposta molt de Benet XVI, sobre la Fe i la Raó, una Fe raonable, si fem un joc de paraules consisteix en una raó/ creient. Tot això és fruit del diàleg que ho facilita. El diàleg és civilització que facilita l'entesa entre cultures i religions, i també entre persones oposades que pensen diferent. El diàleg és perfecte quan hom no és dogmàtic. Això significa tenir unes conviccions fermes, que no es poden imposar, per tant està obligat a escoltar l'altre interlocutor.

Tota convicció per ferma que sigui és millorable i, això, es pot aplicar a totes les formes de la vida i en la qüestió religiosa. Aquí entrariem amb l'ecumenisme i entrariem en fer informació ecumènica. En aquest sentit entrariem en una societat on existeix el domini d'una religió per diverses raons, les altres també són respectables, perquè la raó no depèn tant del número sinó dels arguments que s'utilitzin.

- De quina manera els Mitjans de Comunicació poden superar els interessos implicats en cada diari? (En relació a la informació religiosa)

Doncs practicant-ho. Tot mitjà té els seus condicionaments i una manera de superar aquests condicionaments és la pràctica diària. Un periodista que té la responsabilitat de cobrir la informació religiosa, la seva tasca de cada dia consisteix en proposar una sèrie de temàtiques a tractar i realitzar-ho amb un tractament correcte i respectuós. En lloc de realitzar grans combats ideològics, doncs consisteix en portar-ho a terme a través de la pràctica.

El mes de gener de cada any és el mes ecumènic. Creiem que val la pena el diàleg ecumènic, doncs això traslladar-ho a la pràctica de la informació periodística. Parlar amb un catòlic i parlar amb un ortodox sobre com està la situació de l'ecumenisme.

- La premsa pot estar per damunt de les ideologies o és inevitable que cada Diari s'alini en una línia ideològica?

La realitat diu que cada diari té una línia ideològica, quan fulleges qualsevol diari o publicació comproves que tenen una ideologia, ja sigui econòmica, esportiva, política, nacional, etc. Si tu llegeixes *La Vanguardia* no diràs que és un diari madridista, si tu llegeixes *l'ABC* no diràs que és un diari barcelonista, si llegeixes *La Razón* no és nacionalista català, si llegeixes *l'ARA* o *El Punt* – Avui diràs que són catalanistes, tot diari té la seva ideologia, però no fa falta que hi hagi una declaració de principis i si ho llegeixes veus com des del punt de vista social, econòmic, cultural, esportiu manté aquesta ideologia. Aleshores en referència al món digital esquerda tot aquests elements.

- **(Unida a l'anterior pregunta)** Donada la prevalença de l'imatge en el món dels mitjans i en la premsa escrita, els articles de fons poden mantenir el pes de la reflexió i l'anàlisi en configurar l'Opinió Pública, en relació a la informació religiosa?
(Relacionada amb la tendència actual del ritme trepidant de vida i el periodisme de fons i el seu futur)

Sí, està clar. La informació és informació i opinió és opinió. L'avantatge de l'opinió, tot i que hi ha opinió i opinió, per exemple hi ha opinions que tant sols són una sèrie d'afirmacions

gratuïtes que simplement pretenen imposar el criteri d'una persona sobre un tema, o bé, l'opinió que està argumentada, que és més vàlida pots estar-hi d'acord o no, però ha d'estar argumentada.

Per exemple en el cas del tema religiós, pot existir un article d'opinió sobre la família que afirmi que aquesta ha d'estar formada per home i dona i que han de tenir molts fills, però això s'ha d'argumentar. No obstant, un altre pot escriure un article afirmant que la família de Jesús era poc cristiana, segons alguns esquemes. Per alguns esquemes els esposos han d'arribar verges al matrimoni i sense fills, però Maria arriba amb un fill al matrimoni, perquè està embarassada.

Segons alguna doctrina ortodoxa de l'Església el matrimoni és per tenir molts fills. Existeix una versió que afirma que Maria i Josep només van tenir Jesús, però hi ha un altre evangeli en què afirma que va tenir germans. Sobre això què vull dir? L'opinió és important, però no qualsevol opinió, però si està ben argumentada. No qualsevol opinió. Es pot opinar en un sentit o en un altre. En definitiva, l'opinió té valor si està ben argumentada.

- Quin futur té la premsa escrita en relació a la premsa digital? (Per l'àmbit religiós)

La premsa digital té futur per la immediatesa, el text, la imatge, el vídeo, el diàleg amb els internautes, entre l'autor i l'internauta per tant, això, repercutirà en la premsa segur, en la manera de fer el periodisme escrit, en repercussions econòmiques, etc. Per exemple, hi ha dues redaccions a *La Vanguardia*. Per una banda, té la redacció digital i per altra la redacció en paper, potser dintre de cinc anys només existirà una redacció, i també estarà més unida a les xarxes socials: twitter i facebook. La via digital té futur i repercutirà en la premsa escrita i en el periodisme. Penso que té futur.

-I la premsa digital com repercutirà en la informació religiosa?

Penso que també repercutirà aquest món digital en la informació religiosa. El camp de la informació religiosa en relació a la informació generalista penso que seran totalment compatibles. M'imagino que dintre d'uns anys projectes de comunicació religiosa com per exemple: www.catalunyareligio.cat continuaran existint, a la vegada coexistirà amb la premsa digital generalista.

De la mateixa manera que tens un diari esportiu, *La Vanguardia* o el setmanari *Catalunya Cristiana*, en paper, també ho tens en versió digital. Per tant no és incompatible. A més penso que portals a internet com: www.catalunyareligio.cat continuaran existint i tenen futur. Les persones que estiguin interessades en aquests temes serà un públic fidel o un públic passatger. Sóc lector d'un diari generalista, però visitaré el portal digital religiós, perquè m'oferirà una informació més àmplia sobre una temàtica religiosa. Potser que un tema com l'encíclica "*Pacem in Terris*" a *La Vanguardia* digital apareixi només un article, però que en un portal com www.catalunyareligio.cat surti publicat el tema de forma més àmplia que em donarà més informació. Això significa que "un no nega a l'altre", no són models incompatibles, un pot potenciar a l'altre.

Reflexió Premsa generalista vs. Premsa més especialitzada:

La premsa generalista en premsa, ràdio o televisió sempre existirà i ha d'existir. Això exclou la premsa especialitzada? No l'exclou, és totalment compatible.

Per exemple, tornant al cas de *La Vanguardia* és generalista, perquè hi ha unes pàgines d'Esports, d'Economia, Política, Cultura per què no unes pàgines de Religió? Un diari generalista té seccions d'Internacional, política, esports, cultura, i per què no religió? Això no

vol dir que unes pàgines de religió vagin només a unes pàgines de religió, hi ha informacions de predomini religiós, però d'altres no. Si el Papa realitza un viatge a Veneçuela apareixerà a les pàgines d'Internacional, si hi ha un debat sobre el divorci anirà a la secció de Política, etc. Això és així. Existeixen diaris econòmics, esportius, de política internacional, etc per què no un diari religiós? Primacia generalista? Però la realitat és que també hi ha la premsa especialitzada. Ara si es fa només un diari generalista tant sols, que apareixi i s'inclogui també les pàgines de religió i no s'exclouï aquest tema, que també s'ofereixi. Les pàgines de religió de *La Vanguardia* tant sols són dues cada setmana! En un diari generalista hi ha d'haver informació d'afers religiosos? Doncs sí. Això és compatible amb premsa religiosa? Doncs ho és. Per tant, que un diari generalista tingui una secció religiosa és compatible, també ja que es corre el risc de liquidar la informació religiosa.

4.3 Entrevista a Mireia Rourera (El Punt-Avui).

DIA: 7 /01/ 2013

HORA: De 16:00 – 17:00h

LLOC: Seu - Redacció Diari El Punt-Avui

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

- Perfil:

Des del 1992 estic al diari "AVUI", però des del 2010 el diari "El Punt" ens va comprar i en l'actualitat s'ha convertit en "El PUNT-AVUI". Però des del desembre de 1992 he estat treballant al diari "AVUI", en el diari sempre he tractat diversos temes, però sempre he estat en la secció de "Societat" i també, treballant en el suplement del diari. Aleshores a la secció de "Societat" he portat el tema de successos, tribunals, sobretot, i en l'actualitat tracto el tema de Comerç, Consum i Religió. Amb el tema de Religió vaig començar l'any 2009 fins a l'actualitat. En l'actualitat presenta i dirigeix el programa de televisió "Religions" al canal "El Punt-Avui Televisió" sobre les religions presents a Catalunya.

En el funcionament dels diaris hi ha periodistes que tenen afinitats, per exemple a la secció d'economia i per tant, es volen mantenir en aquesta secció. Però normalment en la secció de Societat es van "rodant" els temes, és a dir, els periodistes poden canviar de temàtica i especialitat dintre aquesta secció. Per exemple la persona que porta la secció de salut podria portar el tema de religió i jo el tema de salut per exemple. Aleshores et vas especialitzant en el tema a mesura que hi vas treballant.

Preguntes més tancades/estructurades:

Bloc de preguntes se centren amb el model productiu: Processos de producció i lògica productiva:

- En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista especialitzada en religió al Punt-Avui? Per exemple: El procés de construcció de la notícia, tractament de fonts i les rutines de producció en la redacció, la col·laboració amb altres periodistes dintre la redacció...

Hi ha dues coses en aquest diari, una d'aquestes són els esdeveniments que són notícia: Per exemple, l'arquebisbat modifica el full dominical i crea una web renovada 2.0, l'arquebisbat envia una nota de premsa i et convoca a una roda de premsa, aleshores com a periodista hi vas i cobreixes la notícia. Un altre exemple, el Cor de la Catedral estrena el cant de la Sibila... t'envia una nota, aleshores hi vas o no, en funció del interès; o bé, la Comunitat de Sant Egidí realitzen el dinar de Nadal o un acte en contra la pena de mort i t'envien una nota de premsa, aleshores hi pots anar o no. Un musulmà més

destacat ve a Barcelona per presentar un llibre i t'envien una nota de premsa, en aquí també en funció de l'interès hi puc assistir o no.

Com escullo? En funció de l'espai de les pàgines del diari i en funció de l'interès del personatge o actor que hagi d'aparèixer. A més la publicitat també marca l'espai del diari. L'espai destinat a la publicitat "mana" en totes les redaccions pels ingressos del diari, "on hi ha publicitat cau la notícia".

Quins criteris utilitzem perquè aquesta notícia surti publicada?

Primer que hi hagi espai i en segon lloc en funció de les altres notícies del dia. Com sempre l'actualitat marca bastant l'agenda dels diaris, per exemple si morís una persona destacada de l'àmbit eclesial des del diari li dedicarem tres pàgines, però si al mateix dia morís una persona rellevant de l'àmbit polític de Catalunya, l'altra persona de l'àmbit eclesial li dedicarem menys espai. Els criteris per publicar o no una notícia dintre l'àmbit religiós estant marcats per l'actualitat i pel que passi en el dia a dia.

Avui (l'entrevista es va realitzar el 7 de gener) hauria de competir amb les rebaixes d'hivern, una operació important al Clínic, etc, cada dia et marca l'actualitat i els temes que el consell de redacció et marca cada dia i es valora, finalment el cap de redacció decideix. Abans teníem una pàgina cada diumenge i totes les coses que considerava interessants m'ho guardava i realitzava un reportatge el diumenge, que també ho realitza actualment el diari *La Vanguardia* cada diumenge. *La Vanguardia* publica una secció de religió d'una o dues pàgines cada diumenge. Tot i que cal tenir en compte que la línia editorial del diari "*El Punt-Avui*" és molt diferent a la línia del diari "*La Vanguardia*", el diari "*El Punt-Avui*" és totalment laic. Si existeix un tema molt important dintre l'àmbit religiós nosaltres el publicarem, però no amb regularitat ni per donar suport a una determinada religió o a una altra. Si hi ha alguna notícia que apareix dintre aquest àmbit sempre és perquè aquell fet té un interès general, i perquè el cap de redacció també li interessa que es publiqui. Per exemple, un fet rellevant que vam publicar va ser la notícia sobre els 50 anys del Concili Vaticà II el dia que es commemorava l'efemèride, aleshores el cap de redacció també hi va estar d'acord. Tot i que si aquell dia hagués passat alguna cosa transcendent dintre l'actualitat, possiblement el reportatge del Concili Vaticà II hagués passat a diumenge. Sempre és prioritari les notícies en funció del que passa en aquell dia i aleshores en el consell de redacció es realitza la tria sobre quines notícies són més importants. En el moment de decidir quines notícies són més importants o menys, es diu "això va aquí" però hi ha mitja pàgina dedicada a la publicitat i pot quedar reduït, etc i al final hi ha moltes notícies que "salten". Temes importants en aquest àmbit, són les declaracions del Papa, les institucions i el que diuen, però en relació als altres temes he realitzat algun reportatge que passa al diumenge. Si no hi hagués una pàgina al diumenge possiblement no haguessin aparegut, perquè no són notícia o són notícies diferents. Penso que en qüestió de religió hi ha moltes coses diferents però que no són notícia. Per exemple el canvi d'any de la comunitat jueva, això no és notícia, perquè passa cada any, aquest fet no hagués entrat mai al diari, a no ser que realitzis un reportatge el diumenge explicant que hi existeixen altres tradicions a Catalunya que no són la Catòlica que també ho celebren. També he realitzat algun reportatge sobre els Sikhs, els Baha'ís o d' exposicions religioses, etc.

- He vist que el vostre diari intenta ser molt plural en el fet religiós?

Intento ser molt plural, quan vam començar a dedicar una pàgina de religió al diumenge, es va decidir que intentaríem ser molt plurals, per tant que intentaríem abordar-ho tot. A més dintre la Religió Catòlica també es va decidir que s'intentaria focalitzar el tema des d'un punt de vista plural, per exemple publicar un curs, exposició, unes conferències d'una monja que pots realitzar-li una entrevista i pot dir coses alternatives. Una entitat social que porten uns capellans, però explicant la informació sempre des d'un punt de vista objectiu, sense fer proselitisme ni voler convèncer a ningú. Per tant seguir aquest model és el que sempre he intentat realitzar. Sobre el tema de buscar les notícies tal com comentaves, per exemple arriben teletips des de Roma quan el Papa realitza algunes declaracions, aleshores això es converteix en notícia. Moltes agències des de Roma ens envien teletips.

- Treballeu molt amb agències?

A nivell internacional treballo molt amb agències, però en les notícies de l'àmbit català no, perquè mantinc els contactes amb personalitats de l'àmbit religiós d'aquí. Tant si estàs en una secció com una altra al final mantens bones relacions amb els teus contactes i les diferents fonts a l'hora de construir

les notícies. A l'hora de cobrir diversos fets sí que em baso amb agències, però jo personalment tinc les meves fonts. Per exemple si hi ha un fet a Roma en relació al Papa no puc accedir-hi directament, no obstant tinc fonts molt properes al Vaticà. Si alguna cosa passa a Roma em baso amb els teletips d'agències o a través del corresponsal del diari a Roma, igual com va succeir quan es a morir Joan Pau II, en el qual ens vam basar amb la tasca realitzada pel corresponsal a Roma.

- *Aquesta lògica de producció de la notícia i de les rutines de producció. Com afecta en el producte final i en el resultat? (Contestada)*

- Les fonts principals per construir la notícia és a partir de notes de premsa d'institucions religioses o associacions religioses o cíviques, o bé, a partir dels fets d'actualitat en què el periodista realitza el procés d'investigació com a reporter, és a dir, sense l'ajuda d'aquestes notes de premsa? Per exemple buscant els temes.

Abans de tot vull fer referència a un fet freqüent en les confessions. L'Església Catòlica envia notes de premsa, només si hi ha un acte molt important des dels Bisbats. Les altres religions només envien notes de premsa, per exemple des del Consell Islàmic quan obren les mesquites, realitzen alguna jornada, quan hi ha alguna conferència d'algun Imam, o bé, es fan algunes jornades sobre dones, aleshores t'envien una nota de premsa, sinó no et diuen res més. Totes les religions volen sortir a la premsa, però en realitat no envien moltes notificacions. Per tant, els has de conèixer i els has d'insistir sinó no t'envien res per treure alguna notícia. L'Església Catòlica envia tant sols la nota oficial el mateix dia o el dia abans i envien notes de premsa, però de l'Església Catòlica s'estan duent a terme cada dia milers i milers d'actes i conferències. Ara, els Bisbats o l'Arquebisbat envia un cop al mes les previsions dels actes del mes, però fins ara no enviaven res per realitzar la pàgina del diumenge de religió, pensava: "bé i ara què explico", havia de realitzar una tasca personal de recerca per publicar una notícia, ningú t'informava de res. Ara des de l'Arquebisbat s'ha començat una remodelació del Gabinet de Premsa, però l'Arquebisbat de Barcelona genera molta informació, des d'ara l'Arquebisbat ofereix informació però està molt dispersa. No hi ha ningú que ho canalitzi. Aquest problema segurament és a causa de les diverses fundacions, entitats que existeixen, per tant és difícil aquesta bona arribada de la informació.

Una vegada es va realitzar una trobada entre mitjans de comunicació i religions, nosaltres (periodistes) ens queixàvem que no ens arribava la informació i les religions ens deien que volien tenir més presència en els mitjans de comunicació. Per exemple, des de la comunitat ortodoxa no s'envien notes dels seus actes, aleshores no pots controlar els actes que duen a terme les diferents comunitats, ja que no tenen els canals de comunicació adequats, ni tampoc una infraestructura adequada, com per exemple un gabinet de premsa o un responsable de comunicació. Tampoc els protestants d'aquí envien informació freqüentment, tenen una revista digital, que vaig consultant algunes vegades. Des del meu punt de vista les religions estant encara molt tancades en el camp de la comunicació. Els bisbats o arquebisbats, de l'Església Catòlica comencen a oferir informació però també és molt difícil, perquè si vols entrevistar-los o qualsevol cosa el procés és força lent. Et posaré un exemple, si necessitem declaracions amb la cambra de Comerç per les rebaixes s'obtindran de manera més ràpida que en relació a un responsable de l'Arquebisbat, al final s'acaba aconseguint, però és força lent. L'Església es bastant curiosa a l'hora d'enviar la informació. Sí que surten notes de premsa, però són molts concretes i puntuals. Si vols realitzar una pàgina de religió cada diumenge, has de buscar la informació per la teva banda. Per cercar les informacions i publicar notícies has de buscar les webs de: Cristianisme i Justícia, de la Fundació Joan Maragall, la de Dones per l'Església, etc. A partir d'aquí trobes que realitzen actes interessants o bé, conferències importants, possiblement a partir d'aquí pots trobar alguna cosa interessant.

(Si em respon que treballa amb Fonts Oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l'hora de treballar la notícia? I en el resultat? **Per exemple: en els interessos d'influència que determinats grups religiosos poden tenir en els mitjans de comunicació.**

A veure ells et diuen una cosa i a partir del que et diuen tu com a periodista ho treballes. Per exemple, l'Arquebisbat afirma alguna declaració, i aleshores els cites a ells, és clar que condiciona, això com tot religió, política, economia, etc.

- En l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista o hi ha més presència de la jerarquia en front a la base?

Evidentment quan tu entrevistes o reps una nota oficial no té res a veure amb les notes que rebem des de la base, quant a l'Església Catòlica. En relació als musulmans no existeix gairebé divergència, ja que normalment la comunitat musulmana no responen a les declaracions dels seus líders religiosos. En relació a les altres religions la presència és molt minoritària, com t'he comentat anteriorment no envien moltes notes de premsa i no hi ha pràcticament contestació. Quan tu treballes a partir d'una nota oficial, evidentment que condiona, ja que parteixes de la base de què la font és oficial. Però tu pots trucar a la part contrària i contrastar-ho, així pots donar dues opinions. Per exemple, la visita del Papa, des de l'Arquebisbat s'oferia una visió més institucional i menys crítica, aleshores havies d'oferir aquesta visió, i per altra banda la visió d'altres entitats d'Església potser més crítiques. Aquí està la teva tasca com a periodista, en contrastar i en oferir de més i de menys. Ara si tu vas a una roda de premsa al bisbat, el bisbe realitzarà les seves declaracions i tu com a periodista hauràs de reproduir el que ha dit el bisbe. Però si estàs realitzant un reportatge, a part de dir el que diu el representant d'Església, vols contrastar-ho, truques a un altre entitat més crítica i segur que et contesten el que ha dit el Bisbe.

- Com he pogut comprovar en el recull de notícies religioses dels mitjans de comunicació en l'àmbit espanyol i català hi ha un excés de "soroll informatiu" basat amb la polèmica en els titulars i en el contingut, generat per l'abundància d'informació de la nostra societat. Això incideix de manera molt directa en el procés de producció de la notícia?

Es fa poc periodisme religiós, ja que el que fan des d'alguns diaris és més propagandístic, hi ha molta militància, des d'alguns diaris de l'Estat Espanyol, que no és periodisme. El periodisme religiós consisteix en que passa un fet, aleshores tu com a professional, ho pots interpretar, redactar i després ho contrastes. És a dir, si hi ha la declaració d'algun representant religiós ho reproduïxes, però sempre sabent que estàs treballant en un mitjà de comunicació, sense realitzar proselitisme ni convèncer a ningú. El que intento és realitzar articles que puguin interessar a la gent dels fets que passen, però sense convèncer a ningú.

Una altra cosa sobre els musulmans i sobre l'Islam en general, no apareixen mai des del punt de vista de la religió musulmana, sempre apareixen en la majoria de les publicacions, sota la "sombra" del terrorisme islamista. No tenen un bon tractament. Tot i que això no té res a veure amb la religió. En general, afirmaria que d'informació religiosa se'n fa poca, ja que en la majoria de publicacions hi ha un cert desprestigi, o bé, es tracta amb un to molt propagandístic.

Però en el panorama comunicatiu existeixen rotatius que fan anàlisis bons per exemple el diari "El País". Per exemple, en el meu i des del diari "El Punt-Avui" intentem cobrir tot el que succeeix a Catalunya, tant de l'Església Catòlica, com d'altres confessions.

En general es fa poc periodisme religiós, perquè s'explica la declaració més oficial del que es diu des d'una confessió, que normalment és des de l'Església Catòlica, o bé, van per carregar-se un altre confessió. Sempre intento realitzar reportatges que tinguin un interès humà, aleshores el lector decidirà si li interessa o no. Hi ha moltes persones que tenen coses a dir i a partir d'aquí, pots discernir i destriar el que t'interessa del què no. Personalment penso que la religió o la filosofia et poden ajudar aprofundir en tu mateix, per pensar, encara que no siguis confessional.

La informació religiosa és força difícil de tractar, perquè és una àrea molt específica i no és el mateix una missa, que una celebració, etc, a banda és necessari una formació. No és el mateix parlar d'un bisbat que parlar d'un consell, etc. Cada religió té les seves peculiaritats. A banda totes les religions són bastant immobilistes, tot és molt difícil de tractar, sobretot per l'argot de cada religió, a nivell de tecnicismes i pel que fa als conceptes que tenen. La religió en relació a altres àmbits és força complicada, tot i que totes les temàtiques tenen el seu argot, és a dir, el seu llenguatge específic que cal dominar i interpretar. Però la religió té més complexitat, pel llenguatge, perquè manté tot un simbolisme que has de saber el seu significat i tots el representats de religions en general són força exigents, sobretot quan veuen una notícia publicada del seu àmbit no s'ajusta exactament al seu argot

o té una altra interpretació. Hi ha temes difícils com per exemple un reportatge que vaig realitzar sobre els gnòstics. Has de preparar-te molt bé els temes, llegir molt o quan fas l'entrevista a l'autor d'un llibre ja que són llibres molt profunds.

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa? **Abans tractava temes de Successos.**

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós? Sí o No Quins?

- Política Internacional
- Política Nacional
- **Societat (Sempre s'ha mogut en aquest tema)**
- Cultura
- Economia
- Esports
- Comunicació
- Local

- És el seu cas? **No és creient**

- Els mitjans són organitzacions complexes amb recursos limitats o no per a la producció de continguts, i en ocasions les directrius econòmiques i de gestió des de la direcció influeixen en la decisió de continguts. Pot tenir una gran repercussió en el producte final?

A mi el diari no m'ha prohibit publicar un o un altre tema. "El Punt-Avui" és un diari laic. En el tema de "Religió" si el tema és molt transcendent apareixerà, però un tema com per exemple, el canvi d'una campana en una església no apareixerà, ja que no és un tema molt rellevant. Han de ser temes força rellevants. En el cas del diari "El Punt – Avui" no m'ha prohibit mai publicar una informació, per exemple per una declaració d'un bisbe o d'un líder religiós, perquè "en això no hi creiem." En canvi, algunes vegades he insistit que s'ha de publicar un tema i des de la direcció del diari m'han respost que no hi havia espai. És a dir, a diferència d'altres diaris que tenen una línia ideològica diferent a la nostra i tenen una línia més confessional donaran més importància en les declaracions d'un bisbe, per exemple. Ara a mi tampoc m'han prohibit publicar res perquè ho ha declarat un bisbe. Personalment he de tenir el meu criteri periodístic i després si hi ha espai en el diari. Alguns temes d'actualitat recent com ha estat la pederàstia, qualsevol declaració era important per publicar-la. Quan un tema és important o notori, com a periodista cal saber discernir.

-I les festes i rituals queden molt relegats?

Els rituals si hi ha espai es fan com per exemple les processons, Diumenge de Rams, el Diumenge de Pascua, la mona, etc., a més al lector li agrada i des del diari es publica, a la gent li agrada independentment de la seva confessió. Aquestes festes des del diari es publiquen tractades com una tradició, sempre que hi hagi espai en el diari, normalment ho traiem. Per exemple, el diumenge de Rams, la celebracions musulmanes del Ramadà i la Festa del Xai o la festa dels sikhs. Evidentment, els lectors del diari "El Punt-Avui" li agraden més les tradicions de casa nostra que les dels altres, però també descobrir les tradicions dels altres els hi fa gràcia. Si es pot es fa, però no hi ha l'obligació, és a dir, no apareix de forma constant. El Ramadà normalment en fem referència i es publica, ja que al nostre territori hi ha molts nouvinguts, és una festa que implica moltes coses com la feina, els drets que tenen els musulmans, sempre hi han matisos. El reportatge del Ramadà sempre es publica, però si aquell dia hi ha un fet fortuït més rellevant no apareixerà. El diumenge de Rams, la mona, etc sortiran com a tradició. Per exemple, des de "El Punt – Avui", el Nadal també apareix més com a tradició que com a religió. Per exemple farem un reportatge dels pessebres i del que signifiquen, un altre any sobre els àpats nadalencs, més que com a festa religiosa. També en aquest cas també hi ha el debat en si s'ha d'abordar com una festa religiosa, o bé, una tradició.

- Durant el seguiment de Mitjans (Premsa generalista) he comprovat com el diari El Punt – Avui ofereix un espai important a diferents grups religiosos. Davant el context de crisi en la Comunicació es pot mantenir la pluralitat en l'àmbit religiós?

Es pot mantenir la pluralitat. Abans quan teníem la pàgina al diumenge podia dedicar alguna pàgina a tots els grups i fer una mica de tot, i publicar reportatges grans. Parlar d'uns o altres, també posar una mica d'agenda i poder donar veu a tothom, ser la veu de tots els grups religiosos. Evidentment en temps de crisi no hi ha espai, perquè hi ha menys pàgines, amb menys pàgines només surten les coses noticiables. Com que en l'àmbit religiós, els temes noticiables són bàsicament de l'Església Catòlica, doncs els altres grups religiosos han quedat un pèl relegats. Els musulmans també poden aparèixer amb freqüència si realitzen algun acte important, però les minories religioses d'aquí no apareixeran tant. La crisi econòmica ha provocat que hi hagi menys paper si hi ha menys paper, també hi haurà menys espai, i evidentment si no tenim espai jo no tindrè pàgina al diumenge per dedicar a les religions, tant sols puc dedicar-ho al que és noticable.

Aleshores et posaré un exemple, una vegada un membre de la religió Sikh que és el president de la Comunitat dels Sikhs de Catalunya es va presentar a la redacció, aleshores li vam dedicar una entrevista a la contraportada, ja que vaig creure que era interessant.

Però no tenim espai per donar veu a les minories religioses, sinó és un fet rellevant. Fins i tot, a l'Església Catòlica ha de ser un acte rellevant perquè apareixi publicat o molt curiós.

- He comprovat que realitzeu un seguiment més exhaustiu del fet religiós de l'àmbit català que no quan hi ha una declaració des de Madrid. Això és per una qüestió d'estratègia editorial o econòmica?

No és tant per estratègia editorial, nosaltres "El Punt-Avui" parlem de Catalunya com a país i tractem bàsicament les coses d'aquí. Si es tracta d'una notícia o una declaració molt important des de Madrid en farem ressò. Però des de "El Punt-Avui" parlem de les coses i fets d'aquí, en relació al fet religiós. Si des de Madrid es generen algunes declaracions molt rellevants que afecten a Catalunya, aleshores en farem ressò i ho publicarem. Però el fet religiós s'aborda des d'un punt de vista català. Igual si passa alguna cosa important a Roma, també ho abordarem, o bé, un cardenal dels Estats Units està implicat en algun escàndol també em farem ressò, però com a notícia. Aquest tractament informatiu també es dona en tots els altres àmbits com Sanitat, Política, etc, si hi ha temes rellevants fora de Catalunya es publicarà, però sempre prevaldran els temes des de Catalunya. Intentem tractar la religió com totes les àrees o àmbits informatius, amb el mateix nivell d'importància.

- L'edició digital complementa l'edició de paper? Per exemple: Quan un fet no apareix en edició de paper es publica en digital.

Nosaltres estem remodelant la pàgina web i per tant, la idea consisteix en què sigui així tal com m'ho plantejes. Per exemple, un periodista realitzi una notícia, però que molts temes que no han pogut entrar en l'edició de paper, així més fotos podran entrar en l'edició digital. Però de moment tot el que està publicat en l'edició digital és el mateix que en l'edició de paper. M'imagino que ho apliquen a tots els mitjans, en què l'edició digital pugui complementar i ampliar l'edició de paper.

Preguntes Obertes Generalitzables (Perspectives de l'actor social)

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació en concret d'Espanya i Catalunya?

Si tu mires el que passa amb la religió a Espanya comprovaràs que la religió més predominant i gairebé l'única que existeix és l'Església Catòlica. A Espanya té un pes molt predominant la Conferència Episcopal Espanyola en general de tendència força conservadora. Per tant això et condiciona a l'hora de tractar el fet religiós si ho vols tractar de manera objectiva i et genera una certa violència i "tu com a periodista et plantejes ho transcriu o ho contrasto?". Aleshores hi ha mitjans que li donen "cancha" i n'hi ha que obvien directament aquest tipus de discurs. A més penso que la religió a Espanya en general està tractada no com un Estat laic, sinó com si fos un Estat confessional, i sobretot, et fa pensar que des de l'àmbit espanyol es potencia aquest discurs més "confessional catòlic". Així el llenguatge està corromput d'entrada, ja que ho "venen" d'una manera que no sembla religió, sembla que a vegades intentin imposar els seus criteris, quan s'ha realitzat algun tipus de

declaració des d'una part de la jerarquia catòlica, o bé, declaracions amb connotacions intransigents d'altres líders religiosos. Personalment quan tracto aquest tipus d'informació religiosa, intento tractar-ho des de la vessant més objectiva, ser plural, explicar els fets amb molta objectivitat, utilitzar el llenguatge més objectiu en explicar les coses i crear debats. Com en qualsevol informació, en el qual t'has de plantejar com a periodista si poses o no poses la informació, aleshores has de trucar per contrastar, i plantejar si has de posar o no les declaracions, etc.

- Considera que en els mitjans de comunicació d'àmbit espanyol i català, **els no confessionals**, el tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El País o Público*

Sí, totalment. Però alguns d'aquests mitjans no ofereixen una informació objectiva sobre el fet religiós, i el resultat és el d'una informació *esbiaixada*. Per exemple, La Razón i el ABC les seves informacions tenen connotacions més confessionals, i fins i tot, que s'acosten a la propaganda religiosa. No és una informació molt objectiva. A més tenen un suplement cada un d'aquests diaris que està totalment en línia confessional amb l'Església Catòlica. En canvi "El País" i "Público.es" ofereixen una informació més objectiva, tot i que a vegades es passen bastant en crítica. En aquests diaris "El País" i "Público.es" les seves informacions denoten que estant tractades amb contrast.

- Quin creu que ha de ser el millor mètode per crear i redactar aquests tipus de notícies dintre d'un mitjà no confessional? Cas: Premsa

Intentar tractar de la manera més objectiva, com la resta d'informacions, però els periodistes som humans hi ha fets que hi estaràs més d'acord, en canvi en d'altres fets no tindràs masses afinitats. Tant si parlo de religió com una altra cosa es denotarà si el tema està tractat més acuradament o no. Per exemple he assistit en homenatges a sacerdots i bisbes i sempre he intentat acostar-me al màxim a l'objectivitat i tractar-ho de la manera més objectiva possible. Els periodistes tenim la nostra personalitat, la nostra sensibilitat a l'hora de tractar els temes, tot i que sempre intentes mantenir una distància d'objectivitat, però es clar amb la personalitat, la manera de treballar i en el tipus de mitjà que és "El Punt-Avui" es nota la manera de treballar.

M'han deixat parlar de totes les confessions, és a dir, la línia editorial del "El Punt-Avui" aposta el màxim per la pluralitat en relació aquest tema. Ha de sortir tothom. La filosofia és intentem ser plurals.

- A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes com l'avortament, l'homosexualitat, l'eutanàsia o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com Islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, el vel, el burka, etc. En relació a les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents. **Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?**

Les religions minoritàries que gairebé no fan molts actes, per això són menys presents o bé, no fan molts actes que puguin ser notícia. Hi ha revistes de religió que podran tractar el tema de manera més gran i d'una manera més profundament i extensa. Nosaltres (el cas de El Punt-Avui) al ser un diari, es viu més al dia a dia de l'actualitat i es dediquem a publicar notícies i reportatges. Tal com he fet referència més abans, nosaltres ens focalitzem en un 90% en l'Església Catòlica que és la religió majoritària, i en segon lloc l'Islam en tenir una presència bastant nombrosa. En segon es parlen de polèmiques, és el que dona la notícia, encara que no té massa a veure amb el fet religiós. Les polèmiques penso que són més qüestions socials, que no pas de ser una qüestió religiosa estrictament. En el cas dels musulmans quan es vincula amb el terrorisme. En relació a la pregunta de seguir els mateixos criteris, penso que sí que ha de seguir el mateix criteri que qualsevol informació.

Però la religió en ser una qüestió que es vincula amb l'ètica i les creences i té un sentit especial i diferent en relació a altres àmbits.

- Les religions minoritàries (Islam, judaisme, budisme, hinduisme...) no apareixen amb tanta regularitat com l'Església Catòlica. Aquest fenomen es deu a que no tenen una organització tant estructurada (Per enviar comunicats) o bé, per la implantació majoritària de l'Església Catòlica a la nostra societat?

En primer lloc, aquestes religions més minoritàries no informen de res, i a més com t'he comentat anteriorment duen a terme poques activitats. A més no ho donen a conèixer als mitjans. Per exemple els Testimonis de Jehovà realitzen una trobada anual al Palau Sant Jordi, en què bategen als nous membres, però cada any no dedicaràs una pàgina per aquest esdeveniment. Per una qüestió de rutina de producció dintre el mitjà i per buscar l'interès del lector anem canviant els temes. En algunes ocasions m'assabento que arriba algú important dintre del Budisme, no obstant existeixen molts entrebancs a l'hora d'entrevistar-lo. Alguns cops et trobes amb entrebancs a l'hora d'entrevistar aquests líders religiosos.

-Les religions han de tenir el mateix pes totes les religions?

Evidentment que no pot tenir el mateix pes a nivell informatiu, quan per exemple una religió majoritària com l'Església Catòlica amb molts seguidors, en relació a un altre confessió minoritària que té pocs seguidors. Es tracten amb el mateix respecte, però no pot tenir el mateix pes a nivell informatiu, per una qüestió de volum.

- El fet religiós està força apartat dels mitjans de comunicació (no confessionals) o encara es considera força present, sobretot quan es tracten de notícies que no comporten una polèmica enmig de la actual societat com (el treball de compromís social, les festes religioses o els seus rituals)?

No surt als mitjans no confessionals pràcticament la informació religiosa és inexistent, a no ser que sigui notícies puntuals. El que s'ha fet en el diari "El Punt-Avui" durant aquests últims anys és pràcticament irregular i anormal en els mitjans convencionals. La informació religiosa és pràcticament inexistent en els mitjans de comunicació convencionals, a no ser que siguin notícies puntuals. Aquesta política s'ha mantingut per una iniciativa i un acord amb la Generalitat, sobretot quan hi havia la Montserrat Coll al capdavant d'Afers Religiosos. Tot allò va anar molt bé i totes les religions estaven molt contentes, totes les confessions apareixien amb més o menys freqüència al diari, quan hi havia la pàgina al diumenge de "Religió". Però malauradament si no tens espai i si no és molt noticable, la informació queda reduïda a la notícia. I com que es va reduint l'espai si una cosa no és molt noticable doncs no apareix. Si hi ha una informació molt interessant intento realitzar una entrevista pel "Presència", suplement de "El Punt-Avui", o una contraportada per religiosos que tenen una notorietat, però entres en conflicte a la Redacció del diari per l'espai. En els diaris si hi ha algunes qüestions com per exemple un homenatge al Pare Botam, prior dels caputxins l'any 66 durant la "caputxinada" a Barcelona, es poden introduir en el dominical dels diaris, però si no tens gairebé l'espai per publicar aquestes informacions en els diaris és inexistent, i a més en els temps de crisi en els quals vivim. He entrevistat al Pare Manel, a la Lucia Caram, etc en el "Presència".

- Per què ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós Es pot prescindir d'aquest àmbit per entendre el món i la societat ?

Personalment penso que és un àmbit els quals no se'n pot prescindir, perquè per moltíssimes persones les creences i visions del món són molt importants. Tu pots ser catòlic, protestant, budista, laic, agnòstic, ateu, etc, però has de saber per on van les coses per entendre el món, i a més les creences també mouen el món. Des del meu punt de vista considero que no és possible prescindir de l'àmbit religiós en els diaris ni en qualsevol dels mitjans de comunicació, a part que és un àmbit que interessa a moltes persones, fins i tot a les que no tenen confessió religiosa. A mi personalment m'interessa llegir obres filosòfiques i religioses, que fan reflexionar i pensar en determinats àmbits de

la vida, de cara a la dimensió pròpia de la persona i també, dintre l'àmbit social, ja que està immersa en el que passa en el món. Però s'ha de tractar amb molta objectivitat des del punt de vista informatiu sense fer proselitisme. Un exemple, una de les seccions que agradava més als nostres lectors era l'agenda, la gent té ganes de saber els actes que s'organitzen i té ganes d'assistir a les diverses conferències. Personalment considero que la informació religiosa ha d'estar tractada com qualsevol altre informació. A més en un món com el que vivim en el qual tot és molt dispers, els fets passen amb molta rapidesa i per tant, és necessari que es mantinguin aquest tipus d'informacions en els diaris, ja que inviten a la reflexió penso que haurien de ser molt més presents. Per exemple, si arriba el Papa a Barcelona s'ha de realitzar la mateixa cobertura que quan ve qualsevol altre líder espiritual o no espiritual. Per tant, la gent catòlica té el mateix dret a seguir el Sant Pare, que en relació a les persones que els hi agrada qualsevol altre líder.

- Aquest tractament informatiu pot comportar l'abandonament i la incomprensió per part d'una àmplia majoria de la societat cap al fet religiós en particular i especialment cap a l'Església Catòlica?

Si et refereixes en el sentit de que en ocasions es treuen les frases de context en l'àmbit periodístic es pot donar aquesta incomprensió, pot ser perillós, per exemple amb el que va passar amb el discurs de Benet XVI a una Universitat a Alemanya, el 2006 ell particularment no volia ofendre a l'Islam. Aquell discurs calia analitzar-ho dintre la conferència en aquella universitat a Alemanya, ja que era un debat entre intel·lectuals.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de la Acció Comunicativa:

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa? I per la interlocució Intercultural?

Suposo que sí que és interessant arribar en aquest punt de trobada. Però no tinc un coneixement molt gran sobre aquesta Teoria.

- La coneixen els periodistes la Teoria de l'Acció Comunicativa? Sí o No
Pot ser important conèixer-la?

No en tinc un coneixement molt exhaustiu sobre aquesta teoria.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"? **Sí estic d'acord.**

- On creieu que rau la força del Diàleg?

- De quina manera els Mitjans de Comunicació poden superar els interessos implicats en cada diari? (En relació a la informació religiosa)

- La premsa pot estar per damunt de les ideologies o és inevitable que cada Diari s'alini en una línia ideològica?

Per mi sí que ha d'estar per damunt de les ideologies. Però és el que t'he comentat abans, tot dependrà de l'entrevistat i del seu discurs i, també, la predisposició per part del periodista i del mitjà on treballi. Tot aquest "embolcall" és el que acaba condicionant el discurs.

- Quin futur té la premsa escrita en relació a la premsa digital?

Personalment m'agrada molt el paper en relació en allò que és digital. Però penso que no hi ha molt de futur quant a l'edició de paper, sembla que el futur és digital. Per mi no té res a veure llegir la premsa en paper que a Internet, en el paper sempre estàs en un contacte més físic. També l'àmbit religiós s'haurà d'adaptar en aquest entorn digital, la informació religiosa no és diferent a qualsevol altre tipus d'informació. Per exemple, d'aquí a un temps el Full Dominical introduirà més el codi QR i a partir del mòbil hauràs de descarregar la informació. És un dels grans debats dintre la premsa.

- Donada la prevalença de la imatge en el món dels mitjans i en la premsa escrita, els articles de fons poden mantenir el pes de la reflexió i l'anàlisi en configurar l'Opinió Pública, en relació a la informació religiosa? (Relacionada amb la tendència actual del ritme trepidant de vida i el periodisme de fons i el seu futur)

No, qualsevol informació tant religiosa com no religiosa és important el paper, ja que en aquest suport ets pots explicar perfectament, pots fer més preguntes, pots analitzar. Això és el mateix com la diferència entre ràdio i el diari, la ràdio trobes la notícia sense "background", i per exemple al diari l'entens, és diferent. Tu veus els titulars a la televisió en què et descriuen els fets, però per saber el què ha passat és important tenir un "background", és a dir, un coneixement previ, un context per tal de contextualitzar la notícia i saber que hi ha al darrere. Per això és important que els periodistes s'especialitzin. Per exemple, el cap de redacció et diu tu faràs "Religió", comences a entendre-hi, coneixes i parles amb les fonts, i amb els anys saps el que està passant, llegeixes del tema i et vas fent especialista d'aquell àmbit. Algú que està a la ràdio et realitzarà un titular, però no t'explicarà els fets profundament. Jo quan estic realitzant un article intento reflectir la informació bàsica i el meu coneixement. Per exemple, si fos una persona religiosa segurament estaria més condicionada per les meves creences i no hi hauria aquesta "frescura" a nivell periodístic, segurament no seria tant objectiva com sóc, però la meva cultura és aquesta i això queda reflectit en les informacions. Si fos musulmana la informació seria diferent... evidentment la teva visió de la vida o ideologia queda reflectida i incideix en les informacions.

4.4 Entrevista a Jordi Llisterri i Boix (Catalunyareligio.cat).

Data: 23/03/13

Hora:11:00 h

Lloc: Facultat Comunicació – Blanquerna (Barcelona)

Perfil:

És Periodista i director del portal www.catalunyareligio.cat. Va ser coordinador durant un temps de l'edició del suplement [Vida Nueva Catalunya](#) i corresponsal de la revista a Catalunya, actualment n'és només col·laborador. Llicenciat en Ciències de la Comunicació a la UAB, es dedica a la informació religiosa des de principis dels anys 90. Va treballar gairebé dotze anys al programa *Signes dels Temps* de TV3, també va formar part de l'oficina de premsa del Concili Provincial Tarraconense de 1995 i va col·laborar dos anys al diari l'[Avui](#). Va estar durant onze anys, fins el febrer del 2011, director de la revista [Foc Nou](#) i també va ser gerent de la seva editorial, que també publica [El Ciervo](#) i [Dialogal](#). El 2005 va publicar el llibre: [Les ferides de l'Església catalana](#) (Ed. Columna), on explicava tot el que sabia de l'Església catalana dels darrers deu anys. Del 2005 al 2010 va col·laborar amb la Síndica de Greuges de Barcelona. Actualment forma part del [Moviment de Professionals Catòlics de Barcelona](#), integrat a la Federació Catalana de [Pax Romana](#). Va ser coordinador diocesà del MUEC.

Bloc de preguntes sobre els processos de Producció comunicació i la lògica productiva

Preguntes més tancades/estructurades:

- En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista especialitzat en religió durant aquests anys? Per exemple: El procés de construcció de la notícia, tractament de fonts i les rutines de producció i el seu treball com a director del diari digital www.catalunyareligio.cat.

Des de fa 20 anys que em dedico estrictament a la informació de l'àmbit religiós a Catalunya, i amb això he tocat diverses branques de la pràctica periodística he estat en format de televisió, en format radiofònic tot i que no tant. També, he estat col·laborant en un diari durant dos anys, he estat en un revista mensual i ara em dedico en el tema digital. La dedicació principal, des de fa quatre anys, és en el portal de notícies religioses: www.catalunyareligio.cat que implica un seguiment exhaustiu i intensiu de tota la informació religiosa a Catalunya, en l'àmbit digital. Tot i que aparentment sembla un sector molt limitat i especialitzat, com si es tractés d'una informació que pots mirar-la de manera superficial, però una de les coses que té l'àmbit religiós és que és molt transversal. D'una banda, un tema que sembla molt superficial, després comproves que en qualsevol diari veus coses vinculades al fet religiós, en qualsevol portal d'internet també veus fets vinculats al fet religiós. D'altra banda, un altre factor que afecta la feina que estic fent en l'àmbit religiós és que hi ha una dimensió estrictament informativa i periodística, quant hi ha una notícia o un fet; però també hi ha una dimensió més eclesial o pastoral. És a dir, em trobo a mig camí entre el que és la informació religiosa com la política, la econòmica, etc, però alhora l'ús de

les xarxes socials i internet és com un element dins la tasca d'evangelització i de presentació del missatge de l'Església. Això en l'àmbit, que estic actualment, combina les dues coses, és a dir, no sóc un periodista que combina un tema més i després es dedica a una altra cosa. Són dos àmbits que en la meva dedicació professional actual estant molt lligats.

-Procés de construcció de la notícia, és a dir, a partir de quines fonts esteu treballant?
Hi ha una novetat, actualment que és que hi ha un volum prou important de comunicació institucional des de les institucions religioses. Fa uns 5 o 6 anys per omplir un espai amb contingut d'informació religiosa havies d'anar a buscar tot i com a molt algun bisbat t'enviava alguna cosa noticiosa o quan hi havia un fet important. El bisbat convocant rodes de premsa o Càritas enviant comunicats de premsa, etc això fa temps que existeix. Tanmateix una informació constant sobre l'activitat de les institucions religioses, fins fa poc no hi era, però ara comença a ser-hi. És a dir, existeixen unes institucions diocesanes, també de vida religiosa que tenen una producció, unes persones dedicades i uns espais, a produir informació que poden interessar als periodistes, en la informació de l'àmbit més religiós. Per tant, això significa que hi ha una producció important en l'àmbit de la informació religiosa que dóna molt de sí. El cas de www.catalunyareligio.cat per exemple hi ha dos persones a mitja jornada, però podrien existir més persones a jornada completa seguint el tema, ja que l'activitat religiosa comporta un volum de feina rellevant. Existeix un volum considerable d'informació sobre l'activitat religiosa a Catalunya i, també a nivell mundial com és el cas del missatge del Papa que comporta una cobertura àmplia i un gran seguiment per part de periodistes.

La rutina en aquest moment funciona molt més que anar a buscar informació. Ara la rutina consisteix en organitzar els *inputs* que t'arriben, evidentment com a periodista has d'anar a buscar i seleccionar la informació que t'arriba, ja que la informació institucional sempre és interessada i parcial. També pots anar a buscar temes que surten de la informació institucional, o persones que estant realitzant un treball, però que no tenen al darrere congregacions com els jesuïtes, els claretians, escolapis, o algun arquebisbat, doncs potser no surt i el que fan és més interessant d'altres institucions que t'envien contínuament comunicats de premsa. Per exemple si estàs en l'àmbit cultural i esperes que t'arribin les notes de premsa de llibres que s'estan editant, potser estàs perdent un llibre interessant si no estàs pendent del que es publica. Doncs això que fa uns anys no passava ara amb la informació religiosa ja està passant. Abans podies omplir una web, revista, etc pràcticament només seguint els *inputs* que et marquen els serveis comunicatius de les informacions religioses. En general, tots els mitjans treballen i funcionen de la mateixa manera, és diferent un mitjà tv que un digital, per les servituds de cada mitjà.

- Les fonts principals per construir la notícia que utilitzen des de www.catalunyareligio.cat, és a partir de notes de premsa d'institucions religioses o associacions religioses o cíviques, o bé, a partir dels fets d'actualitat en què el periodista realitza el procés d'investigació com a reporter, és a dir, sense l'ajuda d'aquestes notes de premsa? Per exemple buscant els temes.

Molta part, no només en el nostre àmbit es base en els *inputs* o comunicats que reps, això és causa de l'estructura de cada mitjà de comunicació. Si tens una redacció amb 10 persones, és possible que tinguis dues persones repicant i redactant notes de premsa i els altres vuit buscant temes que el cap de redacció l'interessin. Si la tens d'una o dues, doncs amb prou feina et dóna temps de cobrir tots els actes. Això és un problema de la crisi, en general, de tot el sistema i les rutines de comunicació i les empreses comunicatives. Les redaccions s'estan aprimant i si això passa es va a buscar allò més fàcil i també, té relació del tema de com s'està finançant internet, de com s'està finançant la informació, si la informació és gratuïta, doncs és més barata la manera de produir-la que anar seguint un determinat tema.

Pesa molt aquest factor, que és un problema no tant sols de l'àmbit religiós, sinó de la crisi i canvi de les rutines de producció d'aquest país i el funcionament de les empreses de comunicació, en general.

En l'àmbit de les fonts, una de les coses que et compensa aquest problema són dos, una és la teva agenda, però això si ets un periodista especialitzat que porta un temps com és el meu cas, amb una agenda consolidada de contactes o fonts d'informació. Exemple amb el cas del canvi de Papat de Francesc, tots els mitjans anaven saturats buscant persones amb opinió i criteri per analitzar aquest tema i amb dues idees clares sobre això. Va ser un temps en què tots els programes de ràdio, televisió i premsa es veien obligats a omplir els seus espais i les tertúlies. Som pocs a Catalunya que ens dediquem a la informació religiosa, però els que sí que ens dediquem en això, sempre ho pots compensar amb les fonts que tens, a mi hi hagut gent que m'ha arribat a trucar i dir "escolta saps que hi ha això i no ho esteu abordant?" sempre hi ha un interès a darrere, però et permet aixecar un tema que potser t'interessa. I al revés sobre un tema que no ho veus massa clar, pots trucar algú i preguntar sobre la importància del tema i contrastar-ho. (...) Per ex. persones religioses que entren en processos judicials.

Per tant, destaco aquests tres factors que et comentava: la font, el tema de contactes i el tercer factor que està tenint molta rellevància són el tema de les xarxes socials, per exemple el seguiment de fonts que pots fer a través del Twitter o del Facebook de gent, a mi em dóna molta informació. Personalment en un dia consulto dos, tres o quatre vegades "el time-line" que tinc construït a partir de l'àmbit que jo treballo, per veure que passa. Aleshores consulto totes les institucions que tenen perfil a les xarxes socials, per exemple a persones vinculades en aquest tema, que poden ser capellans, catequistes, intel·lectuals, religiosos etc. o seguir la premsa comarcal, per tant les xarxes socials et permet anar seguint alguns temes que potser d'altres maneres no seguiries.

Per mi les xarxes socials com a font d'informació de la rutina periodística s'està fent servir molt, ja que pot ser que et corregeixi la primera font, ja que en la xarxa social tens el superior provincial o l'última persona de la jerarquia a l'Església. A part, també té una personalització tu pots rebre un acte que realitza una congregació religiosa, però també és interessant algun comentari del superior de la congregació que sigui. Però li dóna un toc més personal, i et dóna més claus de lectura sobre aquell tema, i també et serveix per donar-li més relleu un tema que potser no li havies donat, potser també veus que un tema que havies deixat al marge, ara té més relleu per persones d'una institució, per tant això és una tercera part de les fonts que utilitzes i que serveix també, per corregir la informació.

(Si em respon que treballa amb Fonts Oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l'hora de treballar la notícia? I en el resultat? **Per exemple: en els interessos d'influència que determinats grups religiosos poden tenir en els mitjans de comunicació.**

El factor ideològic o d'influència que genera qualsevol institució te'l trobes en l'àmbit religiós com també està present en el polític, l'econòmic, o en qualsevol tipus d'informació. Tanmateix per la meva experiència no és una de les coses que he patit més en l'àmbit religiós, penso que en altres àmbits com el polític o l'econòmic és on s'exerceix més durament aquesta pressió. Algun dia que he estat més crític o exercit més pressió en un tema, però en general no he patit grans problemes sobre aquesta qüestió. A veure aquí el problema genèric es troba en com ens financem els mitjans de comunicació. Aleshores què passa en l'àmbit religiós? Doncs que l'àmbit religiós no té prou crítica o fama com per tenir el finançament publicitari de la premsa esportiva o la premsa generalista. Hi ha sectors especialitzats que tenen unes fonts de finançament força importants, com el del periodisme

de viatges tenen la seva agència que els dóna força econòmicament pel darrere, o bé, el periodisme en medicina, en què una empresa vol promocionar un producte i tens diners al darrere.

En l'àmbit religiós a Catalunya, això no passa, perquè institucions religioses amb gran poder econòmic i financer al darrere no n'hi ha massa. Per tant, no tens aquesta pressió publicitària com tenen altres mitjans de comunicació. Ara el cas del www.catalunyareligio.cat es base en patrocinis, per això cal ser curós en aquest tema. El nostre es base en patrocinis, un altre per exemple en publicitat d' editorials i parlaran bé sobre aquest llibre. Sempre hi ha un factor tendenciós de qui depens en el tema del finançament que et marca una tendència. No és tant dur com altres àmbits periodístics i amb interessos més grans, però evidentment si treballes amb una informació d'àmbit religiós si és una publicació que depèn d'una editorial en parlaràs d'una manera, si treballes en una institució religiosa predominaràs unes determinades coses d'una altra manera. I després hi ha el factor de la titularitat, per exemple si estàs en un mitjà oficial i estàs a l'arquebisbat realitzant el full dominical, o bé si estàs a la secció de "Religió" de *La Vanguardia* mantindrà unes servituds diferents. O en el nostre cas www.catalunyareligio.cat que és una associació civil, que no depèn de cap institució religiosa, però que es finança per institucions religioses. Entenc que alguns mitjans de titularitat diocesana com el full dominical o *Catalunya Cristiana* determinats temes no es poden publicar o no es pot enfocar d'una determinada manera.

En general, la informació de les publicacions de mitjans diocesans tenen un grau de tolerància i llibertat prou ampli, sobretot els religiosos de vida religiosa, que diocesans, en general podríem parlar si estant en el mateix grau d'igualtat en tres sectors diferents. Diria que en alguns punts hi ha molta més flexibilitat que altres produccions de comunicació institucional interna.

- En l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista?

Això depèn del grau d'implicació que tens amb la pròpia institució, si escrius a *Catalunya Cristiana* no és el mateix que està a *La Vanguardia*. També depèn molt de la implicació que tu tens en aquest tema, que siguis un periodista i que la teva vida no tingui cap relació en l'àmbit religiós i que tractes aquest tema com un tema més, però l'altre és quan t'impliques en aquest tema i aleshores ets més responsable. Des de la meva experiència professional estic acostumat a temperar els temes polèmics i partim parlant d'un context del periodisme religiós, en l'àmbit eclesial en què predomina molt el prejudici, en general, en l'àmbit periodístic, per exemple: un polític que l'han portat a declarar pot ser sospitós de culpable. Això també passa quan apareix un personatge del món eclesial vinculat amb afers de diners i sexualitat segur que serà motiu d'acusació.

Des de la meva experiència he intentat sempre tractar aquests temes amb responsabilitat potser també per implicació amb el tema, jo penso que cal anar a una temparació. Des de fora et poden dir que ho tractes així perquè estàs implicat, a més a l'hora d'abordar determinats temes controvertits intento tractar-ho des d'una perspectiva més curosa, sobretot si repercuteixen a la imatge de la institució i de la persona.

Per exemple, en el cas de dimissió de Benet XVI pot comportar especular en relació als temes que han portat a Benet XVI a dimitir. Hi ha aquests factors al darrere que han conduït aquesta decisió, però d'entrada primer has d'escollar el que diu el mateix papa Benet XVI: "jo no em veig amb forces per continuar". Això s'ha d'adoptar com a punt de partida per fer la notícia. Després a partir d'aquesta afirmació pots formular les diferents hipòtesis i entrar en aquests factors com la "corrupció a Banca Vaticana", "els abusos a menors", "cúria complicada", etc. No obstant, dir que Benet XVI l'han fet dimitir per la cúria, doncs no és el més correcte. Aleshores abans de publicar una afirmació, o bé, aportar qualsevol argument

cal ponderar i examinar qui ho afirma depenen de la seva experiència i trajectòria del qui expressa l'opinió.

Al final la tasca del periodista és donar credibilitat a les fonts o arguments en què tu treballes, en funció de la teva experiència com periodista. Tu tens diverses fonts quan hi ha un problema, entremig has de veure on et situes i en què ofereixes credibilitat sempre dependrà de la teva experiència.

També condiona els patrocinadors de la publicació, o bé, el director de la publicació, són factors externs que condicionen a l'hora d'escriure. Els condicionants, criteris, etc són diferents i cal conèixer-ho. Ara bé, el tractament i la forma de funcionar amb les fonts no es diferencia de cap altre periodisme especialitzat. Per la meva experiència en aquest àmbit no em sento més condicionat que en un altre àmbit d'informació. En general, veig més flexibilitat en aquestes qüestions en l'àmbit eclesial, que en altres estructures on es juguen més influències de poder i d'economia.

-Seguint amb el tema de les notes de premsa i els comunicats oficials. Parlant amb alguns periodistes especialitzats amb el tema religiós em comentaven que les religions en general no envien amb regularitat comunicats o notes de premsa. Tots els grups volen aparèixer al diari però els hi falta coordinació a l'hora de comunicar de manera constant, tant sols comuniquen quan es produeix un acte rellevant, a vegades l'accés a l'entrevista d'un líder religiós és lent. Quins efectes pot comportar a l'hora d'informar en l'àmbit religiós?

No contradic el que t'he comentat primerament, cada vegada més hi ha institucions religioses que envien notes informatives i, això, està marcant la manera de treballar pels periodistes. Si t'envien una nota de premsa per setmana treballes d'una manera, si t'arriben deu cada dia en treballaràs d'una altra. Això ha anat creixent, aleshores 3 o 4 inputs et poden arribar cada dia d'institucions d'Església a Catalunya, sense comptar esdeveniments mundials com un canvi de Papat. Tot i que és un tema verd dintre l'Església, hi ha altres empreses o partits polítics que fan comunicació institucional des de fa molts anys. En l'Església a Catalunya porta pocs anys fent això. Hi ha poques institucions dins l'Església a Catalunya que estiguin realitzant comunicació institucional. La majoria d'institucions s'hi han incorporat recentment. Com bé saps la comunicació no és una nota d'un fet d'un dia, sinó que és la construcció d'un discurs que has d'anar generant durant un temps. Per exemple, l'única institució que ha tingut realment comunicació institucional a Catalunya, durant els últims 20 anys, ha estat l'Opus Dei. L'Opus Dei és una de les poques institucions que han realitzat aquesta tasca de comunicació institucional a Catalunya. Això no vol dir que hagin aparegut més als diaris, ja que la comunicació institucional és una altra cosa. En funció d'aquesta realitat ells han realitzat una estratègia comunicativa durant els últims 10 anys molt interessant.

La majoria d'institucions fa molt poc que s'hi han posat, i n'hi ha menys de les que hauria d'haver, amb poca experiència, la majoria de vegades s'han incorporat caps de premsa en algunes institucions religioses. Tot i que, en el cas de Catalunya des de fa uns anys s'ha agafat consciència en les institucions religioses en què l'àmbit comunicatiu s'ha de dedicar recursos. En alguns casos no es fa prou bé, en alguns casos no s'hi dedica prou recursos i falta experiència en aquest camp. Les parròquies tenen limitacions respecte aquest tema de la gestió de la comunicació, però quan parlem d'institucions a Catalunya o bisbats aquest tema el porten prou bé, però depèn de l'estructura interna de cada bisbat, així com també del volum de feina de cada un dels deu bisbats a Catalunya. Per exemple, la comunicació de Càritas Barcelona no és la mateixa que Càritas de Lleida, per una qüestió de volum de feina, per tant no pots exigir el mateix. Dintre aquests deu bisbats n'hi ha que tenen una política comunicativa nefasta i n'hi ha que no la tenen, altres ho estant portant molt bé, però des de fa deu anys ha anat evolucionant i ha millorat positivament. Possiblement un dels

problemes que ha patit el món eclesial (parròquies, bisbats) és que ha centrat més esforços en l'administració dels sacraments en l'àmbit pastoral, però d'una manera passiva. L'Església ha comprovat que si no surt al carrer veu com es tanca en ella mateixa. Es tracta d'un problema pastoral i d'evolució de la religió en aquest país, per això l'àmbit comunicatiu està tenint un pes important. Això que fa deu anys les institucions no s'estaven preocupant, ara com a mínim s'estan preocupant. Algunes ho resolen de forma satisfactòria aquest problema de comunicació, tot i que no totes, però com a mínim una cosa que fa deu anys no passava, ara com a mínim s'estan preocupant i algunes institucions religioses estant encertant. En general aquesta política comunicativa dintre el món eclesial ha d'anar millorant.

-I les altres confessions com és la seva política comunicativa?

Les altres confessions tenen dos problemes. Els protestants en relació amb l'Església Catòlica tenen molt més clar aquesta política comunicativa, que la gent s'ha d'anar a buscar, en aquest sentit són molt més pro-actius dins la seva tradició religiosa. No obstant, existeixen dos problemes: un que arran de la immigració hi hagut un augment de la diversitat religiosa en aquest país, no han estructurat encara institucions fortes, és a dir, no hi ha uns escolapis, uns jesuïtes amb institucions fortes o universitats dels musulmans i protestants. A més de cara a les administracions existeix el problema de qui és l'interlocutor dels musulmans en una ciutat o en una localitat? És difícil posar-se en contacte amb algun dels seus representants. Evidentment hi ha un augment d'aquestes confessions religioses, però no estant ben estructurades algunes per problemes laborals, d'integració o culturals, etc. El factor religiós és important, però si el problema primer és de què treballen i de què mengen la resta ve després. Per tant si això no està estructurat, ja és un pas més enllà que no s'ha donat que estructurin la política comunicativa. Algun comunicat vas rebent d'aquest tipus i alguna gestió s'ha fet, però res comparable amb què és el pes de l'Església Catòlica. Per exemple, existeix en l'àmbit protestant amb una tradició antiga i genuïna de Catalunya, els protestants no acaben d'arribar a Catalunya, des del s.XIX hi ha un protestantisme arrelat a Catalunya, és minoritari, però més estructurat. Aquests protestants establerts a Catalunya tenen una dinàmica comunicativa establerta a Catalunya a través de la seva web, envien al seu butlletí, i en produir-se un esdeveniment important t'informen, però és poc estructurada.

Sobre l'Islam les dues entitats grans que hi ha a Catalunya: UCIDE (Unión de Comunidades Islámicas de España) i Consell Islàmic de Catalunya que es troben en la mateixa línia en política comunicativa amb forces mancances. Per exemple, a les trobades d'entitats islàmiques a vegades els participants intervenen en àrab i et dificulta la comunicació. En temes més controvertits o difícils de comprendre a vegades el periodistes no el tracten. Al final al periodisme religiós li tocarà seguir a unes confessions minoritàries, però seguir el món islàmic o seguir les esglésies protestants, tot i que és més fàcil en ser esglésies cristianes i compartir alguns punts de referència, quant a l'Islam penso que requereix d'una especialització del *background*, dels seus criteris, entorn i dificultats. Pel tractament de les religions és necessari una especialització, si que existeixen trets comuns entre les religions monoteïstes, però també hi ha altres factors culturals que no et serveixen a l'hora de tractar-ho. No existeix gent especialitzada en la religió musulmana, sinó que són periodistes que segueixen el tema d'immigració musulmana i aleshores han de tenir en compte el factor religiós. Tanmateix no són persones especialitzades en religió musulmana concretament.

Sobre aquest tema de la presència de *pluralitat religiosa* als diaris, algunes pàgines de religió de *La Vanguardia* van intentar introduir altres confessions i també el diari *El Punt-Avui* va estar publicant durant un temps informacions de diferents religions de forma setmanal, subvencionats per la Direcció d'Afers Religiosos de la Generalitat, tot i que va costar molt, ja que no hi ha la massa crítica informativa suficient per abordar-ho. El tema catòlic o cristià de qualsevol tema des de qualsevol àmbit social, cultural, turístic, etc, sempre hi ha alguna cosa

que pots estirar el fil en l'àmbit religiós. Per exemple, tema cultural, cuina i l'àmbit catòlic pots estirar el fil. En el tema crisi i social acabaràs fent referència a Càritas i parròquies, per ser més ecuànim i objectiu. Si parles de Museus de Catalunya has d'acabar fent referència al Museu de Montserrat, si estàs abordant el tema turístic acabaràs parlant de la Sagrada Família. Sobre el tema educatiu també estàs obligat a parlar de l'Església Catòlica, ja que escolaritza el 25 % dels escolars a Catalunya. Això amb altres religions no passa, perquè no tenen tanta transcendència social a Catalunya com el cas de l'Església Catòlica. Si parles d'universitats a Catalunya tampoc pots obviar la Universitat Ramon Llull, que té un dels centres més antics de Catalunya i una part significativa de titularitat és catòlica. Els protestants tenen una xarxa d'atenció social que ha tingut un paper dintre la crisi, en què també tenen projectes d'atenció social i a banda també un centre de formació teològica, però dintre el protestantisme. Des del meu punt de vista per una qüestió d'igualtat no pots col·locar en la mateixa quota les minories religioses amb l'Església Catòlica. En l'àmbit religiós no pots tractar-ho des d'un punt de vista de quotes i percentatges per una qüestió d'igualtat entre les confessions. La importància de cada religió ha d'anar en consonància amb la seva incidència social, cultural i demogràfica. Per exemple, els jueus el seu pes demogràfic no és rellevant, però hi ha un contrapès històric important. Els musulmans demogràficament tenen un pes important, però no tenen la incidència social que té a l'Església Catòlica. Els protestants que són la segona comunitat a Catalunya, però dintre aquesta confessió existeix una realitat diversa: pentecostals, anglicans, evangèlics, etc.

-Les conseqüències d'aquest discurs més polèmic poden repercutir negativament en la percepció del fet religiós dintre els mitjans de comunicació?

Que en parlin bé o malament de tu sempre té una repercussió i els mitjans sempre tenen una gran capacitat i impacte, perquè les persones tinguin una imatge sobre tu. Ara evidentment si es parla malament de l'Església Catòlica, la gent pot acabar tenint una mala imatge sobre l'Església. Ara sobre això hi ha dos factors que cal tenir en compte. Per exemple, els atacs amb més incidència poden portar al tancament en un mateix o "encapsular-se". A dintre l'àmbit religiós la informació del diari *El País*, que té una línia més anticlerical, hi ha gent que tanca files en aquest sentit. Sí que té unes conseqüències negatives, però a la vegada cohesiona el grup dintre la confessió. Aleshores quan et reuneixes amb les diverses confessions acostumen a queixar-se del tracte poc objectiu i equànim dels mitjans cap a les seves confessions. Això ajuda a cohesionar el grup i els mitjans no s'adonen de les conseqüències que tenen en aquest sentit.

També tenir en compte la distinció entre la imatge mediàtica i la realitat de cada confessió. Conec persones que en ambients més privats mantenen un discurs anticlerical, però amb la funció social, per exemple de l'Església amb Càritas és menys crítica i en moments importants de la vida amb els batejos, els enterraments, etc i en solucionar un problema important hi torna. Externament hi ha una indiferència i crítica, però quan la realitat s'imposa hi ha un acostament. Evidentment, el factor mediàtic sempre et situa cap a fora. També és veritat, i ara veurem amb aquest nou Papat de Francesc, sempre existeix la crítica en l'Església que els mitjans no ho tracten bé, però amb la qüestió de la crisi econòmica la situació també ha canviat i el reconeixement a la tasca social de l'Església a nivell social i mediàtic ha millorat. No vol dir que canviarà la imatge general de l'Església, però en aquest moment gràcies a la crisi, la idea que l'Església és de les institucions que està fent més per pal·liar els efectes de la crisi, és una qüestió no a nivell intern, sinó un discurs generalitzat que s'ha instal·lat. Per tant, el factor mediàtic és important però no és del tot determinant.

Preguntes Comunes:

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa? **Sí, sempre he tractat el tema religió des de que vaig començar en l'àmbit periodístic. He fet altres coses però més indirectament.**

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós? **Sí o No Quins?**

- Política Internacional
- Política Nacional
- Societat
- Cultura
- Economia
- Esports
- Comunicació
- **Local amb temes de la Síndic de Greuges de Barcelona. I altres qüestions de tipus organitzatiu.**

- Les creences d'un periodista són un factor important en prendre decisions sobre què i com informar, en aquest cas en l'àmbit religiós?

Sí o no? Sí que influeix.

- És el seu cas? **Sí, és catòlic.**

- Per què? **Evidentment que influeix. Hi ha una part que cadascú amb les seves conviccions i creences personals influeix i deformen la informació que emet o no. Un altre de les coses que penso en aquest tema és que el tractament, la millor manera de ser honest amb això és que sigui públic el teu grau de compromís amb això, ja sigui en l'àmbit esportiu o polític. Si és l'àmbit religiós no m'he d'amagar de les creences i vinculació amb la institució religiosa. A vegades faig una abstracció i no parlo com a membre confés de l'Església. Des del meu punt de vista, crec que el més honest és reconèixer-ho i a vegades he explicat en articles d'opinió la meva vinculació com a membre de l'Església. No veig inconvenient que una persona catòlica es dediqui en aquest àmbit, però ha d'intentar ser el més honest possible i penso que és positiu. En articles d'opinió i direcció penso que és bo que es coneguin les teves creences, però tampoc no utilitzar el la teva fe catòlica com instrument de fer proselitisme quan fas periodisme. Això és més personal. Amb alguns mitjans en què treballa, sí que acostumo a oferir una imatge més adequada a la realitat i positiva del treball de l'Església Catòlica. Ara no vol dir que si un membre de l'Església fa una cosa mal feta, no s'hagi de publicar i a més, s'ha de dir. El fet que el meu punt de partida que Església realitza un treball positiu, és el meu punt de partida, això no vol dir que no pugui formular alguna crítica a la institució.**

Continuant sobre aquest punt:

Hi ha molta gent que confon per una idea equivocada del fet religiós, que entén que com que tu ets catòlic tens una obediència deguda a "no se sap què". Jo puc ser d'un partit polític i el líder del partit no t'ha d'ordenar el que has d'escriure o el que he de pensar.

Per tant, jo sóc catòlic i ser catòlic implica una vinculació de comunió i de fe, però no vol dir perquè sigui catòlic, les afirmacions del meu bisbe o del meu superior a la jerarquia catòlica han de ser sempre veritat. Si sóc catòlic una encíclica del Papa, abans de criticar-la me la llegiré, però el que no faré es basar-me amb l'opinió dels diaris.

Abans m'ho llegiré i un cop me l'hagi llegit opinaré sobre el què m'agrada o no m'agrada, i, això, ho passaré pel prisma de les meves creences, però aquest factor no m'anul·la la meva capacitat de pensament. Això no és exactament així, precisament com que sóc catòlic ho puc reflexionar i discernir. A més puc tenir en compte el factor religiós en aquell tema, ja que pot tenir molts aspectes, per exemple pot tenir una derivada cultural, social, antropològica i també religiosa.

Per exemple, no puc tractar la informació religiosa sense tenir en compte l'aspecte religiós, és a dir, amb la dimissió del Papa o l'elecció d'un bisbe, existeixen mecanismes de poder que són paral·lels al món polític, hi ha també una qüestió religiosa. I per exemple l'elecció del Papa Francesc sense la

dimensió religiosa no s'entén, tant sols amb els paràmetres estrictes de poder. A més existeix una qüestió transcendent o religiosa, amb això no em poso en si l'Esperit Sant intervé o no, ja no forma part de l'àmbit periodístic. Com a periodista no puc defensar si l'Esperit Sant intervé o no en el conclave, no m'hi puc posar, en tot cas s'ha de considerar que per l'Església Catòlica és important. En tot cas aquesta qüestió no es pot eludir, ja que en un conclave i per un cardenal, aquesta qüestió té molt de pes en prendre decisions. No obstant, quan tractes el tema de l'elecció d'un Papa, no només ho has de tractar com una qüestió de relacions de poder, encara que hi siguin presents. Quan s'anomena un bisbe o una institució religiosa adopta una decisió de ben segur que hi ha factors econòmics, socials, etc, hi ha tots els factors, però també hi ha el factor religiós. Però si no tens una mínima noció del factor religiós no informaràs completament del que passa. Per això, entenc que si ets un periodista religiós d'obediència cega al que diu el teu superior jeràrquic no informaràs bé, però tampoc informaràs completament si penses que tota institució religiosa està plena de corruptes o que la religió és "l'opi del poble", per tant, el periodista no s'ha de veure condicionat per aquests tòpics.

Al marge d'aquests dos extrems que cada periodista que vulgui tractar el tema de l'àmbit religiós, estigui situat en un grau diferent d'adhesió a la institució religiosa, no és rellevant, ja que penso que ha de conèixer bé el tema. No fa falta que siguin periodistes confessionals per tractar el tema religiós, en tot cas poden estar al marge de les conviccions religioses. Ara bé, si es mou per aquests tòpics o prejudicis sobre la religió no farà bon periodisme. Els periodistes que som moderats o que ens sentim catòlics, si en el moment que convingui transmetem les nostres conviccions, no fa falta que explicitem el nostre grau d'experiència espiritual o d'assistència als oficis religiosos, penso que això és el problema personal de cadascú. Si t'especialitzes molt en un tema el lector ja ho va veient.

Preguntes Obertes Generalitzables

- Creu que es posa massa l'accent en destacar el llenguatge més polèmic i controvertit de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació, especialment a l'Estat Espanyol i Catalunya. El tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El País o Público.

Sí, és una queixa constant en l'àmbit religiós. Sempre els hi comento el mateix no hi ha cap col·lectiu o comunitat que se senti ben tractat pels mitjans de comunicació. Penso que és un problema més de l'àmbit periodístic, que és una reflexió que ens hauríem de fer dintre l'àmbit. Aleshores què passa? que no hi ha cap sector social, ni institució que estigui satisfet en com apareix la seva representació social a través dels mitjans de comunicació. En general, en l'àmbit eclesial la interpretació que es fa queda reduïda en les relacions de poder i no es veu reflectida l'acció social, tot i que surt Càritas. Es produeix, també un problema que no sols apareix en l'àmbit eclesial, sinó en altres àmbits que els criteris d'interpretació dels esdeveniments es basen amb analogies polítiques, per exemple dretes i esquerres, guanyar o perdre, els que perden o guanyen. És cert que hi ha aquest component en l'àmbit eclesial, dintre el món sindical, empresarial, educatiu, etc hi ha uns interessos creats, però no tant sols no hi ha aquest factor. Es presenten les coses, en general, amb una dialèctica partidista que no és així.

En relació a la segona pregunta, això és agreujat ja que determinats mitjans amb pressupòsits ideològics utilitzen la religió al seu favor o a la seva contra. Això no beneficia en absolut a la institució religiosa ni a l'experiència religiosa. Per exemple si per un mitjà tot el que diu el Papa està bé o sempre està malament, senyal que aquí existeix algun problema. Per exemple en el tema nacional, si tu tens un pressupòsit ideològic sobre la independència de Catalunya, utilitzar la religió a favor o en contra d'aquest pressupòsit. Hi ha alguns mitjans que utilitzen aquest pressupòsit ideològic sobre la independència per afirmar que l'Església a Catalunya és sobiranista, en lloc de parlar del seu veritable posicionament. Personalment, el que més em preocupa és utilitzar el fet religiós, com un altre, a favor dels teus principis. El mateix exemple el podríem utilitzar en l'àmbit judicial i com s'utilitza. Una mateixa sentència la pots entendre diferent en el diari *La Razón*, que en *El País*. Això no és un tema exclusiu de l'àmbit religiós, és un problema genèric que la informació pateix, però no és un problema no tant sols de la informació religiosa.

- Quin creu que ha de ser el millor mètode per redactar aquests tipus de notícies dintre d'un mitjà no confessional? Cas: Premsa

Això és el que ens parlàvem a la facultat sobre l'objectivitat i l'objectivitat no existeix. Ara crec en la veracitat, que no és la veritat. Ara hi ha coses que no són certes i d'altres que sí. El que no pots fer és dir coses que no són, o explicar coses de la manera que no són. Poden haver dubtes sensats sobre determinades versions i les pots explicar. Ara el que no pots fer és *assentar càtedra* sobre una cosa que no és. Això tant des del punt de vista religiós. Després hi ha la tendència, el to que accentues, puc parlar de tot fenomen social té ambivalències o contradiccions, o posar l'accent en la contradicció o en la tasca social, o en tota la porqueria que hi hagi. Evidentment puc posar accents, però no puc destacar tant sols una d'aquestes facetes que t'he esmentat. El que no puc fer és dir coses que no són i portar "l'aigua al teu molí", per tant parlar objectivament d'un tema és molt difícil, sigui per la seva vinculació o no religiosa. Ara una cosa és això i l'altre és mentir volgudament. En la meua experiència he vist mentir deliberadament, per exemple agafant fonts parcials. És a dir, per exemple tractar una informació, trucar a tres sacerdots que tots tres tenien la mateixa posició i dedueixes que les seves declaracions és la veritat absoluta. Sí que hi ha tres capellans que pensen això, però si coneixes el món religiós has de tenir prou informació per saber si aquells tres capellans són els tres més significatius o responen a un parer general, etc. Ara, això tant amb el bo o el dolent si agafes sempre la font d'informació del col·lectiu que sempre crítica l'Església no informaràs bé. No és problema de fer quedar bé ni malament o dir aquesta "és la font fiable", sinó que has de parlar que existeix pluralitat dintre l'Església, etc.

- A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes de fricció en l'àmbit moral o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com l'Islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, i la conflictivitat social de l'immigració. Les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents.

-Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?

Sí, evidentment, abans justificava que la majoria d'institucions religioses se senten incòmodes amb la seva representació mediàtica, però també és veritat que el periodisme fa referència a la famosa frase: "allò que és notícia és que una persona ha mossegat un gos". El periodisme és això, i per tant el titular ha de reflectir que hi ha algun conflicte. Això forma part de la professió. I aquí entrem en la dinàmica que les notícies més polèmiques són les que tenen més seguiment, i això passa i és un joc en què tots entrem. Ara d'aquí a utilitzar-ho sistemàticament, aleshores et faria referència allò que t'he comentat abans, no veig una diferència entre l'àmbit religiós i d'altres àmbits amb tractament mediàtic.

- Les religions minoritàries (Islam, judaisme, budisme, hinduisme...) no apareixen amb tanta regularitat com l'Església Catòlica. Aquest fenomen pot repercutir en el pluralisme religiós dels mitjans, tal i com està definit l'Estat, des del punt de vista jurídic, com a aconfessional?

L'Estat no té confessió però la gent sí que en té. Això no vol dir que la gent no pugui professar la seva confessió no expressar-la i això que no tingui un mínim d'incidència social. És a dir, una laïcitat mal entesa, significa definir la religió relegar-la en l'àmbit privat que no té dimensió social. Cap confessió és la religió de l'Estat, ara ni cap confessió pot ser la confessió d'un mitjà generalista. Ara, això no vol dir que els ciutadans tinguin confessió, que el tema religiós tingui una projecció social, més enllà del fet privat de cadascú de si resa o no resa. Almenys aquest és el meu punt de partida és aquest.

Reflexió sobre la presència pública de la religió.

En l'esport ser del Barça o Espanyol no és un factor privat, i per exemple quan el Barça guanya la Lliga es tallen els carrers, per què l'Ajuntament és del Barça o de l'Espanyol? No, perquè és un fenomen que provoca que hi hagin 100.000 o 200.000 persones al carrer que van a un lloc, i quan el Barça guanya la Lliga la guàrdia urbana talla els carrers. Per què la Guàrdia Urbana és del Barça? No, perquè és un fet absolutament privat, i a més fan negoci, que genera un moviment de gent, genera unes conseqüències socials i logístiques, etc. Com que és un fet privat, pots parlar de si l'Ajuntament hi ha d'intervenir? És un fet privat però per motius de seguretat ha d'intervenir l'Ajuntament.

Aleshores en l'àmbit religiós podem parlar del mateix, algú està obligat a assistir a una processó o a fer el que digui un bisbe? No, però el que diu va més enllà del fet privat. Si per exemple a Montserrat, un diumenge hi assisteixen 10.000 persones, o a la Sagrada Família hi passen milers de persones a l'any, evidentment això té una dimensió que l'administració hi ha d'intervenir. Igualment quan ve el Papa a Barcelona, una persona pot ignorar la visita del Papa, però si hi ha milers de persones que surten al carrer i es monta un circuit, evidentment l'administració hi ha d'intervenir. I a més és un esdeveniment en què ho emeten totes les teles del món, potser alguna cosa ens interessa que surti bé. Personalment la visita del Papa em va interessar, però per exemple la Marató d'una ciutat, però això no vol dir que hi estigui en contra que els mitjans realitzin un seguiment, que tallin el trànsit, etc., ja que té una dimensió social pel fet que congrega uns 10.000 corredors.

-Totes les confessions han de tenir el mateix pes dintre els mitjans de comunicació?

No, que aquí hi ha un factor correctiu a favor de les minories, si haguéssim d'anar amb una quotes de representativitat doncs hi hauria gent que no sortiria mai als mitjans, ara el pes ha d'estar a on està la realitat social.

- Creu que el fet religiós està força apartat dels mitjans de comunicació (no confessionals) o encara es considera força present, sobretot quan es tracten de notícies que no comporten una polèmica enmig de la actual societat secularitzada com (el treball de compromís social, les festes religioses o els seus rituals) i si es pot prescindir en les redaccions, d'aquest àmbit religiós per entendre el món i la societat?

El fet és que els mitjans no assumeixen el fet religiós com a fet transversal, està bé que en les redaccions hi hagi algun redactor especialitzat en això, però no és el problema de fons. També es pot veure en altres àmbits per exemple l'educatiu, el cultural o social, sempre tindran una faceta religiosa, en la religió catòlica. Crec que es tracta d'una qüestió d'incultura religiosa o un desconeixement sobre la informació religiosa. Per exemple, no he de ser un expert en música o en art, però en canvi tenir unes nocions mínimes d'art o música pot ser important. El periodista per molt especialitzat que estigui, ha de tenir coneixements de context i de com estant passant les coses, en un sentit de fenomen social.

Si en el teu tema hi ha un aspecte que és el religiós el que no pots fer és com no m'interessa allò, ignorar-lo. Per tant, penso que els periodistes d'altres àmbits (política, cultura, societat, internacional, etc) també han de saber algun aspecte sobre la religió. Evidentment, els periodistes de política internacional han de saber alguns aspectes sobre religió, no cal que siguin experts, per exemple que l'Islam no és tot igual: que hi ha les dues branques xiïtes i sunnites.

-Els discursos de les religions amb la seva moral i ètica en relació a la vida, en qüestions de bioètica, sobre l'homosexualitat, la sexualitat, sobre en retornar el valor de l'home com a subjecte, amb una concepció antropològica basada amb la revelació de Déu i la idea de comunitat creu que són els factors principals que causen la incomprensió en les redaccions a l'hora de tractar el fet religiós? N'hi afegiria algun factor més?

Sí, de fet aquí existeix un problema que es troba en totes les religions, però que també hi és en l'àmbit catòlic. Una cosa és la filosofia en general, la singularitat o dignitat de la persona humana o el valor de la vida com a concepte general hi podem estar d'acord, l'altra cosa són les concrecions i normes, i és clar xoquen amb la societat en general. Per exemple les religions i la religió catòlica defensen de què en el cas del matrimoni que no és una cosa passatgera, sinó que hi ha un valor de fidelitat, que la sexualitat no és tant sols mecànica, etc, això com a norma general tothom ho acceptaria. No obstant,

el tema d'estar casat tota la vida i "si us separeu esteu en pecat", aleshores això es converteix en un tema de fricció amb la resta de la societat. Penso que hi ha uns valors de fons que podrien estar compartits amb la resta de la societat, del que aparentment estant compartits. Per exemple, que la sexualitat no és una dimensió humana "mecànica", això és clar. Ara si fas un salt de la idea en general a la norma, "els catòlics no es poden divorciar", aleshores això és el que xoca i crea el problema. Aleshores això és el que distorsiona, des de missatges de la pròpia institució que han pogut quedar desfasats, però quan et centres amb l'anècdota i no en la idea de fons, la idea sempre és distorsionada. Aleshores és com si d'una simfonia toques només una nota, però és el paquet que és la simfonia.

-Com poden els mitjans de comunicació defensar una laïcitat positiva, la llibertat religiosa, la diversitat de religions, amb les seves concepcions, valors de l'ètica religiosa i les seves tradicions sense entrar en polèmiques, ni desvalorar aquestes identitats, per tal de promoure els seus drets i la convivència dintre una societat plural?

Els mitjans amb polèmica sempre hi entraran, ja que una de les coses que reflecteixen és el conflicte. Ara bé, aquí hi ha dos temes: el tema dels mitjans generalistes, que evidentment tenen una responsabilitat en transmetre una imatge el més ajustada a la realitat possible, però el periodisme també té un seguit de limitacions, és a dir, el periodisme no és sociologia. Per tant, té les seves pròpies limitacions del titular, l'espai, la imatge, dinàmiques, servituds dels mitjans, per tant no podem demanar al periodisme, les exigències que demanem als sociòlegs, etc. És evident que el periodisme genera una imatge social, però el periodisme no és sociologia. I el segon tema, també crec que hi ha un factor important i que en aquest moment és factible amb els mitjans especialitzats. Per exemple fa uns anys per obrir qualsevol mitjà (diari, revista...) necessitaves uns processos tècnics, que feien difícil obrir un blog o imprimir si no eres un grup potent no ho podies realitzar. Avui qualsevol pot fer una web, blog o imprimir la revista del barri és més factible, cosa que fa uns 50 anys no era possible. Per tant, la dinàmica dels mitjans especialitzats et poden corregir això, el que no et podran oferir mai els mitjans generalistes t'ho podran oferir els mitjans especialitzats. Per exemple amb temes com aquests del canvi de Papa o temes que transcendeixen l'àmbit religiós i que són notícia mundialment, hi ha el fenomen que els mitjans generalistes acudeixen a periodistes especialitzats amb això. Per exemple en el moment de "l'Habemus Papam", quan Catalunya Ràdio ho retransmet en directe, va a buscar un capellà o un periodista especialitzat, que estiguin en el locutori explicant l'esdeveniment. Perquè els mitjans són conscients que hi ha gent que en sap més que els periodistes generalistes, per tant això seria un tractament correcte sobre un esdeveniment. Catalunya Ràdio no farà un seguiment exhaustiu del pontificat del Papa Francesc, això és la feina dels mitjans especialitzats. En al canvi de Papat també s'han vist firmes de periodistes especialitzats d'aquests temes en diaris generalistes que normalment no apareixen en aquests mitjans. Això sí és possible si han sortit en els mitjans, ràdios, teles, diaris, per exemple deu periodistes que ens podem dedicar en això, perquè hi ha deu periodistes que es dediquen en això. En determinats moments quan hi ha un esdeveniment que fa el salt a un contingut més transcendent, els mitjans agafen de les persones que tenen un coneixement exhaustiu i una trajectòria més àmplia sobre això.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de la Acció Comunicativa :

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre els creients i no creients? I per la Interlocució Intercultural?

Des del punt de vista més pràctic crec que encara pesa un sectarisme periodístic i Espanya és un dels llocs on pesa més, existeix una dialèctica massa forta i a més, per motius històrics, en el qual és un àmbit que està molt polaritzat i sectaritzat, i per tant, encara hi ha molta feina per fer. El típic "jo sóc catòlic, però..." i sembla que es justifiquen d'alguna manera. En tot cas sabem que existeixen moltes maneres de ser catòlic.

Sembla que el món catòlic s'hagi de justificar més, en canvi ser catòlica sembla que sigui una foto fixa i immòbil, però de fet el catolicisme és molt divers. De fet, ser una religió majoritària és ser divers en el seu sí. Una religió minoritària és pura, precisa, etc hi ha catòlics catalanistes, catòlics papistes n'hi ha que no, etc.

- Això pot anar en línia amb la iniciativa en "l'Atri dels Gentils". Diàleg entre creients i no creients?

Sí, el que passa és que en ocasions, des de l'àmbit catòlic, s'ha confós amb "ara vaig a convertir-vos". És a dir, l'essència de "l'Atri dels Gentils" és un espai de diàleg en el qual hi participen gent vinculada a l'àmbit catòlic i persones que no ho estan. En canvi, molts ho han confós en què consisteix en explicar als no creients el que és el catolicisme i no és això. Benet XVI i el cardenal Ravasi quan executen aquest "Atri dels Gentils" ho realitzen per posar en marxa aquesta idea. D'una banda és una idea que consisteix en dir hi ha un discurs (catòlic), que també és polifacètic, per tant no és un discurs únic hi ha uns punts comuns i a la vegada, és divers. Per altra banda, existeix un "món laic" o no creient que té un altre discurs, per tant consisteix en dialogar. Això significa parlar, dialogar, sense anar a convèncer a ningú i comprovem els punts de trobada o comuns que hi hagin els celebrarem, però també es trobaran punts de conflicte i es produiran algunes discussions. En canvi, el que no es pot pretendre en "l'Atri dels Gentils" és apropar-se a l'àmbit no creient i "imposar la teva raó", a través del seu llenguatge, apropiant-se del seu discurs, però en el fons el que vaig és a convertir-los. No, l'objectiu de fons consisteix en el diàleg i l'intercanvi d'arguments.

Des del meu punt de vista, des de l'àmbit eclesial considero que s'ha produït una evolució en els últims anys hi hagué "modulacions". Aquests canvis segueixen una línia en general, en la qual parla que el cristianisme ha de viure en una societat plural. No existeix una societat plenament catòlica o cristiana. Per tant, existeix una societat en la qual hi ha cristians i com qualsevol altre institució o grup té una proposta a fer i una proposta influent. Així doncs, si sóc cristià i defenso uns determinats principis, intentaré que allò estigui present en la societat secularitzada. Ara, això no ho imposaré, tant sols com a presència i com a proposta. Aleshores Benet XVI ho tenia molt clar que és tant sols una proposta que es fa. Per exemple, si tu ets cristià i no creus en l'avortament intentaràs que en aquella societat no hi estigui present, però no tancaràs a la presó les que avorten. En altres temes com per exemple el matrimoni, tu pots creure que el matrimoni autèntic és tant sols el que està format entre home i dona, quan es plantegi aquest tema defensaràs que aquest matrimoni és l'autèntic. Ara el que no pots fer és "com que l'Església pensa això, d'aquest tema no en pot parlar". Això no. A més, dintre l'Església hi ha persones que pensen molt diferent. Però, fins i tot els que pensen com l'oficialitat de l'Església sobre aquest tema del matrimoni tenen el dret d'intervenir en el debat, per tant, dir el que pensen i argumentar-ho i si aquest criteri és el més general s'haurà d'acatar.

Aleshores l'Església té aquest posicionament i ha exposat uns criteris i la majoria de gent hi ha està d'acord, doncs molt bé. L'Església els ha exposat uns criteris, però la majoria no hi ha està d'acord, doncs s'entra en discussió. Tanmateix el que no pot ser és que l'Església no pugui aportar aquests criteris i valoracions en aquests temes de fricció en la societat.

-Per tant la seva presència en l'àmbit públic...

Des del punt de vista de l'Església no és una aportació més, però des d'una societat plural és una aportació més en el sentit que ha de ser proporcionada en la seva tradició i en el seu pes en el seu país, etc. És el que dèiem l'Estat és aconfessional sí, però diferent un Estat aconfessional en un país en què el 98% és musulmà o el 80% són catòlics o encara que el 30% siguin catòlics, però resulta que en aquell país té una tradició catòlica important.

Per exemple, és diferent parlar d'això en país com Polònia amb una presència del catolicisme notable, que als EUA on el catolicisme i la seva tradició no té el mateix pes. Evidentment, això vol dir que a Polònia ha de manar l'Església Catòlica, no, que als EUA l'Església Catòlica no pot dir res, doncs tampoc.

Valors i Tradicions:

Les religions poden aportar valors forts i, això, està bé, és una aportació que poden fer. El problema està en què hi ha gent que confon aquests valors amb el que la religió vol imposar. "Si jo li proposo la fidelitat com un valor, però no li imposable està casat amb la seva parella per tota la vida" i fins i tot, no m'ho imposable a mi, ja que la vida és complicada. Ara el que sí que li puc proposar és com a valor, el que tota la vida he de treballar per la mateixa empresa, com a valor, etc. Ara una fidelitat a la teva família, a la teva empresa, al teu àmbit professional, a la religió, etc, és un valor positiu d'entrada. I per proposar-ho digui vostè m'ho està imposant, aleshores no és el mateix, ja que jo li estic "proposant la fidelitat com a valor".

- Pot ser important que els periodistes coneguin la Teoria de l'Acció Comunicativa?

Sí, que és important, considero que forma part d'un discurs del sentit comú. És a dir, és el tipus de discurs amb aquesta línia, és el més viable, ja que els altres porten més cap a un tipus de confrontació.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

A veure no pots demanar al periodisme que arregli la humanitat. Per exemple la televisió té un valor educatiu, sí; ara la televisió educa els meus fills, no. Si més no, no s'ha d'obviar el paper educatiu. Ara que el periodisme hi pot jugar un paper en això, sí, ara no puc anar amb la responsabilitat d'això.

D'una banda, crec que el periodisme ha de ser un reflex de la societat, una societat crispada i amb conflicte, genera un periodisme en conflicte i crispat. D'altra banda, una societat harmoniosa i en comunió plena, doncs generarà un periodisme més en aquesta línia. Una societat monolítica i dictatorial genera un periodisme dictatorial. Però genera un periodisme així, un món monolític així, un món polític així, un món cultural així, per tant tot està lligat.

- La premsa pot estar per damunt de les ideologies o és inevitable que cada Diari s'alini en una línia ideològica?

És inevitable i és bo sempre que no es vulgui amagar. Una cosa és que es parteixi des d'un punt de vista de les teves creences i l'altre és que es vulgui imposar i l'altre és ser un sectari. Allò que et deia abans construir veritats de coses que són discutibles, però hi ha coses que són verídiques, sobre les coses verídiques pots construir el que vulguis. No obstant, una cosa és opinar i l'altre és pontificar, aleshores la frontera està en quan pontifiques, opinar és un altre cosa i pots opinar sobre el que vulguis.

Aleshores un mitjà estarà més a favor d'una cosa i un altre mitjà tindrà la tendència a opinar sobre una altra cosa i això està bé. Per exemple, les persones també saben quan veuen un canal o un altre. Evidentment, en els mitjans públics tenen un factor de correcció i que han de tenir una pluralitat més àmplia.

- On creieu que rau la força del Diàleg?

Personalment el diàleg no ho veig tant com una eina de convenciment, sinó com una eina d'empatia. És a dir, tu pots conviure amb aquell qui dialogues i en aquí, els mitjans hi poden jugar un gran paper, mostrant i donant a conèixer els altres pensaments. Sempre en el diàleg, fins i tot estant en desacord, et genera una dinàmica de convivència. Ara no vol dir que hi hagi un pas del diàleg, que pot ser que modifiqui els punts de partida dels interlocutors.

Per exemple en el diàleg interreligiós no penso tant en què s'ha d'anar a convertir els musulmans, sinó en què s'ha d'aprendre un de l'altre i en quins espais podem conviure, a partir dels diferents punts de partida. També el diàleg entre religió i laïcitat, crec que passa per aquí, no passa per convertir els laics ni que els laics no ens deixin ser religiosos als que ho som. El diàleg ens permet que gent que partim amb pressupòsits i principis diferents podem conviure, aquesta és la seva màxima utilitat. Per tant, el diàleg permet que això sigui possible. Si els mitjans són més de trinxera més dificultaran l'enteniment.

- Donada la prevalença de la imatge en el món dels mitjans i en la premsa escrita, els articles de fons poden mantenir el pes de la reflexió i l'anàlisi en configurar l'Opinió Pública? (Relacionada amb la tendència actual del ritme trepidant de vida i el periodisme de fons i el seu futur)

Penso que cada cop aquest pes de l'anàlisi i la reflexió va disminuint, cada vegada pesa més la foto. Per una qüestió econòmica i de rendiment tendeix més a l'espectacle i és clar, l'espectacle té la limitació de l'espectacle. L'espectacle no aporta res, l'espectacle distreu, però no informa. Per tant, la majoria de formats periodístics sota format de tertúlia són espectacles. Per exemple, el gran exponent d'espectacle, actualment, és el debat de Telecinco el dissabte al vespre, en què la finalitat última d'allò és l'espectacle, tot i que hi hagin persones amb parers contraposats, però no és el debat en sí. Així per molts aspectes, sobretot econòmics, el periodisme tendeix cap a aquest tipus d'espectacles per comercialitzar la informació. No es produeix informació.

La facilitat tecnològica, internet, per imprimir, per crear nous mitjans, compensa això. Com per exemple el www.catalunyareligio.cat és un mitjà especialitzat en informació religiosa, per exemple els dies d'internet que sobrepassa o va més enllà de l'àmbit religiós tenim més visites. Per tant, què vol dir això? Vol dir que hi ha gent que normalment no et segueix, però que sap que el dia que es produeix un esdeveniment en l'àmbit religiós en un mitjà especialitzat trobarà coses que en un mitjà generalista no troba. Hi ha més seguiment dels lectors més fidelitzats. Això també passa en la premsa esportiva. Una persona no compra normalment la premsa esportiva cada dia, però en canvi el dia que guanyi el Barça ho comprarà. Fins ara hi havia temes com l'esport o la cultura que donaven per mitjans especialitzats, però hi havia temes que no donaven prou de sí. En canvi, la tendència en els últims anys és que hi hagués un increment en els mitjans especialitzats en qualsevol tema. Aleshores, et trobes els grans mitjans la seva funció informativa és menor i que estant més dedicats a la informació – espectacle, “per baix” creix la possibilitat de tenir una informació especialitzada, que abans no podies tenir – hi accés, ja que ho havia una massa crítica en el qual hi hagués possibilitats d'existir o mantenir-se.

- La premsa digital i el seu increment en els últims anys pot representar una oportunitat per l'àmbit religiós?

Sí, és clar amb la línia del que et deia ara. Avui per exemple una notícia sobre els jesuïtes al TN, també pots anar a un mitjà especialitzat sobre el que diuen dels jesuïtes i al final anar a la web dels jesuïtes amb una nota de premsa que han emès els jesuïtes directament. Abans havies d'esperar l'endemà que és publicat en la premsa escrita. Per exemple, pots seguir una missa que es dugui a terme des del Vaticà, en qualsevol lloc del món, en directe, pots veure-ho en alguna televisió, a internet. També per exemple en una televisió generalista pots veure la primera missa del Papa i "l'Habemus Papam", però per exemple el que ha fet el Papa Francesc aquest matí, no ho pots veure per un mitjà generalista, però ho podràs seguir i veure per internet tots els textos i documents del Papa, per tant representa un canvi substancial.

Internet tens l'accés a la font directe, que pots seguir, ja sigui perquè és un tema que t'interessa i vols accedir-hi, o bé és un tema que no tens un interès especial, però quan t'interessa hi pots accedir-hi tenint les fonts directes. Per tant, aquí també, qüestiona el paper del periodista tenint la font directa, llavors això ens ajuda a ser més curiosos. Per exemple, no puc parlar dels jesuïtes d'una cosa, que després entrant a la seva web es demostra que això no va així.

- El nou Observatori Blanquerna de Comunicació, Religió i Cultura de la Universitat Ramon Llull, com pot ajudar a favorir aquesta "situació ideal de Diàleg" a través dels estudis sobre comunicació i religió?

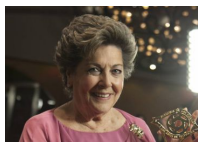
Ara han aprovat una ajuda europea per un projecte per dos anys. La idea de l'Observatori és aquesta, no és cap altre. També és important que això estigui en els àmbits acadèmics, la religió ja des del punt de vista sociològic, polític, més econòmic s'ha tractat força en l'àmbit acadèmic. Però en l'àmbit comunicatiu no tant, tenint en compte aquest àmbit polièdric de la religió, doncs està bé que en l'àmbit comunicatiu hi hagi un àmbit acadèmic. Per aquest projecte europeu, també es van anar a buscar altres institucions d'Europa que tractessin aquest tema, també en l'àmbit acadèmic i no ha estat difícil que això es faci, per exemple vas a buscar algú a Suècia, que tracti el mateix tema més o menys i s'ha construït algun projecte amb participació de tres o quatre països europeus, que han construït aquest tema. Els EUA van més avançats en relació a la comunicació i religió, perquè sempre els hi ha preocupat més l'àmbit comunicatiu.

4.5 Entrevista a Paloma Gómez Borrero (Degana del periodisme religiós).

Entrevistes Tesi – Periodistes: Paloma Gómez Borrero

Data: 21/04/ 2013

Lloc: Facultat de Comunicació Blanquerna

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

Perfil:

Va ser la primera dona periodista de l'Estat Espanyol que es va convertir en corresponsal a l'estranger. Entre la seva llarga trajectòria ha estat enviada especial a Àustria, Alemanya i Regne Unit pel setmanari *Sábado Gráfico*, va ser corresponsal durant 12 anys de TVE a Itàlia i al Vaticà. Al llarg de gairebé 30 anys ha treballat com a corresponsal al Vaticà i a Itàlia explicant els viatges i les anècdotes del pontificat de Joan Pau II i Benet XVI. Moltes persones l'han definit com a Vaticanista pel seu gran coneixement del Vaticà i la Santa Seu, a més d'acompanyar el Papa Joan Pau II en tots els seus viatges pastorals a un total de 160 països. Va col·laborar en diferents cadenes de televisió espanyoles i sudamericanes. Fins a juny de 2012 va exercir la vocació periodística com a corresponsal de la COPE al Vaticà i va col·laborar en espais d'altres mitjans de comunicació com 13 TV. Tot aquest coneixement sobre la Santa Seu s'ha reflectit en els seus llibres de diversos Papes i d'Itàlia com: *Huracán Wojtyła*; *Juan Pablo, amigo* y *Los Fantasmas de Italia*. Sempre ha estat comentant els esdeveniments de l'Església Catòlica a cadena COPE o 13 TV o participant en altres programes com a comentarista fins a la seva mort el març de 2017.

Apartado de opinión sobre la evolución del periodismo:

-Durante su larga trayectoria como ve la evolución del periodismo desde sus inicios hasta la actualidad? En las rutinas de producción, el proceso de construcción de la noticia durante la última década sobretodo durante la última década.

Pues en la última década hay que tener en cuenta todo lo que estaría relacionado con la parte tecnológica. Yo empecé con la prensa que utilizaba la "Olivetti 32" y de esta pasas al ordenador. Cuando estaba en televisión los videos se enregistaban tipo película y ahora todo se graba con los medios actuales de los videos y en digital. En ese campo ha evolucionado muchísimo, de tal manera que influye mucho en la rapidez. Es decir, yo he hecho mucho televisión, he sido la corresponsal de TVE en el Vaticano, durante muchos años y yo realizaba toda la información en formato de película, y con lo cual había que revelar la película, montar la película, etc igual como si fuera el cine. Claro, por mucho que corrieras el montaje necesitaba su tiempo, ahora es una cosa inmediata. Luego Internet ha provocado que todas las noticias lleguen antes de que tú misma la puedas escribir, entonces se trata de una evolución enorme. Ha habido una evolución enorme en estos últimos diez años, en relación entre mi época y cien años antes.

Es decir, partiendo de esta base, la información ha adquirido mayor importancia desde la muerte de Pablo VI, es la información Vaticana, por lo tanto la información religiosa. Antes era una información de vez en cuando, existía el periodista especializado en el Vaticano II, en el Concilio y los periódicos tenían una sección religiosa especializada. En es tal la importancia del Vaticano, que tiene más corresponsales acreditados en la Santa Sede que en la misma Italia. Entonces la información religiosa,

mejor dicho “político-religiosa”, aunque el término “político” hace referencia al Papa y su influencia en muchos países del mundo. Por tanto, esto produce que tenga su importancia en el mundo, también por su influencia en todo el mundo y la información con los medios de comunicación del “qué dices” en tu medio pues es recogida en los medios del mundo entero, también. Desde mi punto de vista creo que la información religiosa sigue teniendo mucha importancia, mucha más importancia que la política, pero hay que observar según en qué campos. Yo hablo desde el punto de vista “Italiano-Vaticano”. Tan solo hace 50 años los tres portavoces más importantes eran el portavoz de la Casa Blanca, el portavoz de Moscú y el portavoz de la Santa Sede. Actualmente, también afirmarí que el portavoz del Vaticano es aun más importante que el de la Casa Blanca. Por una cuestión de referencia moral, por la importancia de las declaraciones del Papa y cuanto influye sobre cien millones de católicos en cinco continentes.

-Durante la última década cree usted que la base para construir la información se ha basado más en notas o comunicados de prensa de instituciones religiosas o culturales, a partir de fuentes oficiales, o bien, a partir del trabajo propio como periodista en el cual realiza el proceso de investigación como reportero buscando la documentación y ampliando los temas?

Existen agencias importantes como EFE o Europa Press que influyen muchísimo porque tienen un vaticanista o un enviado especial en las informaciones. Pero muchas veces los profesionales de la información tenemos que “descifrar” el comunicado que nos ofrece el portavoz del Vaticano, el padre Federico Lombardi. Si tú te limitas al que dice el padre Lombardi, o bien el que publica la agencia EFE, Europa Press o Ansa en Italia, esta información tiene muy poco peso, esta información se limita a contar. Pero como los grandes medios hoy pueden tener sus corresponsales, como en el caso de La Vanguardia, el ABC, etc, es inusual que los grandes medios de cierta importancia no tengan su corresponsal. Entonces ahí existe “el enfoque” que le da el corresponsal, que es muy importante, porque debe tratar con un amplio conocimiento sobre estos ámbitos y el interés informativo que encaja, además de tener una gran responsabilidad, porque le siguen y le leen muchas personas que estarán pendientes de cómo él ha enfocado esta noticia. No puedes olvidar el comunicado de prensa, pero se debe elaborar, además de tener tus contactos, también es muy importante. Por tanto, debe haber una elaboración propia. Los periódicos que tienen su corresponsal, deben elaborarla, porque sino se limita a contar lo que ha publicado una agencia del comunicado del Vaticano, sin embargo muchas veces el comunicado del Vaticano hay que leerlo entre líneas, insisto en que en la elaboración de la información son importantes los contactos y el contexto en dónde tiene lugar la información. En la actualidad existen muchas universidades que disponen de un departamento de información religiosa, muchísimos de ellos, como la Universidad de la Santa Croce y la Universidad Gregoriana en Roma se han dado cuenta de la importancia de formar al periodista dentro de este ámbito. En muchas informaciones se puede dar que predomine más la información que un fondo con un contexto. En muchos medios quieren más información que el corresponsal le realice un análisis por eso está el editorial, que ya no entra dentro del corresponsal que puede hacerte una columna de opinión, pero el análisis lo realizarían los editorialistas en los diarios.

-Las creencias de un periodista son un factor importante a la hora de tomar decisiones sobre qué y cómo informar en este caso del ámbito religioso? ¿Por qué?

Personalmente creo que influye mucho cuando es una persona creyente que está informando sobre el Vaticano, lo ve con otra óptica, pero eso no quita que uno se crea un “sacerdote” que cree que está escribiendo una homilía, porque no es eso tampoco. Todo los campos tanto seas creyente o no, a mi personalmente me ha enseñado muchísimo el que ha sido vaticanista del diario “L’Unità”, órgano del partido comunista en Italia,(...) hay que tener respeto y ser muy ecuánime en cuanto a la información. No puedes dejarte llevar por tus sentimientos, porque te es simpático o porque tú odias esta información, entonces estás engañando, debes contar la verdad y lo que estás viendo. No hay que pretender hacer política ni doctrina, tú estás allí para contar lo que ves, por supuesto tú lo ves con otros ojos si crees o no crees. No es lo mismo contar un conclave pensando que existe el espíritu

santo, que explicar un conclave pensando que no existe el espíritu santo. Todo eso debes contarlo con respeto y con credibilidad buscando las diferentes fuentes.

Y en el discurso ?

Pues si tu eres creyente debes poner más hincapié en lo que hay de doctrina o de valor religioso. Pero valores los hay, por ejemplo en la religión católica y debería haberla en todos los ámbitos y en política, etc. Los valores como por ejemplo, el Ser, el no robar porque lo dice la Iglesia Católica y la honestidad, todo eso son valores que deberían existir de facto, quitando la parte de tus creencias. Existen valores que no son nuestros y por tanto, existen en la conciencia de cada uno.

-En mi compilación de noticias religiosas de periódicos del ámbito español y catalán. Cree que se pone demasiado acento en el lenguaje y discurso más polémico y controvertido en ocasiones sobre el Vaticano, Iglesia,... etc, por tanto de caer en el fácil ataque del hecho religioso en los medios de comunicación de aquí?

Creo que existen periódicos en España que son tremendamente partidistas y entonces se denotan en las informaciones la mala intención. A veces se comprueba que algunos periodistas no contrastan correctamente la información, por ejemplo confunden cardenales con algún obispo, parece como si no quisieran buscar realmente la verdad, cuentan las noticias, y personalmente cuando las leo no las reconozco y estamos en el mismo sitio. En general, considero que hay mala intención por parte de algunos medios de comunicación y poca objetividad.

-Considera que los medios de comunicación **no confesionales**, de aquí y todos en general, el tratamiento de la información religiosa, en su lenguaje, discurso e imágenes denotan una especial atención a la línea ideológica de cada medio?

El medio influye mucho en el trabajo del corresponsal en el cuál estas dentro, tú debes defender tus ideas, pero tú sabes que si estas en un periódico que va en contra de tus creencias al final no vas a poder permanecer o te van a echar o tendrás que irte, no te lo van a permitir, cuando trabajas debes conocer por dónde va la línea ideológica de cada diario. Eso no debe influirte en tu trabajo, hay que mantener la honestidad profesional y no puedes perderla sin que el medio te influya.

A diferencia de nuestro país, la prensa y los medios italianos son más respetuosos con toda la información religiosa, por poner ejemplos: "La Repubblica" no es lo mismo que "El Corriere della Sera" en cuanto a los informadores del Vaticano, pero hay más respeto. Estos medios hacen más hincapié en una frase del Papa o en otra, o en un documento más que en otro, pero no con esa "hazaña" con la que aquí se están tratando algunos temas. Por ejemplo sobre una encíclica cogen justo aquello que ya no es.

- Cuál cree que debe ser el mejor método para redactar este tipo de noticias religiosas dentro de un medio no confesional ? Caso de la Prensa.

Considero que el mejor método para la información religiosa es buscar la verdad de lo que el periodista está observando y contar la verdad, explicando las afirmaciones del Papa que son realmente importantes, se deberían dejar entre "comillas", o no puedes ignorarlas si son importantes porque no te interesan a ti. Creo que la verdad y el respeto son dos factores muy importantes para tratar la información y crear la noticia en el ámbito religioso.

-Cree que para disminuir el discurso controvertido de las informaciones religiosas con prejuicios en ciertas ocasiones el periodista debería estar especializado en temática religiosa? Cree que se deberá ir hacia una especialización dentro de este ámbito?

Creo que debería haber una especialización, es decir, y debería ser actualmente obligatorio tal y como es la información de la Santa Sede, que es religiosa, pero es una información que tiene influencia política y moral en el mundo entero. Por lo tanto el periodista que quiere especializarse en la información vaticana deberá especializarse y realizar un curso intensivo antes de ponerse en el

Vaticano a escribir o hablar. Por ejemplo al futuro informador sobre la Santa Sede debería distinguir que es una Encíclica y que es un “moto propio”, porque a veces existen unas confusiones que de entrada no puedes informar bien.

Apunt de Paloma Gómez-Borrero sobre l'ecumenisme a Roma:

Actualmente en el Vaticano la importancia del ecumenismo es enorme, actualmente existe un prefecto-presidente del diálogo interreligioso, existen otros prefectos para el diálogo con los ortodoxos y sobre todo con los anglicanos que tienen tantos puntos en común. El ecumenismo lo lanzó con gran fuerza el Vaticano II y lo llevó por el mundo y tendió la mano a todas las religiones fue el Papa Juan Pablo II, él es quien entra por primera vez en una mezquita. El sucesor de Juan Pablo II, el papa emérito Benedicto XVI ha seguido con fuerza el fenómeno del ecumenismo, pues es el que más veces ha entrado en una mezquita y en una sinagoga. También, el Papa Francisco también le ofreció mucha importancia, como hemos visto en su trayectoria en Buenos Aires, con unas relaciones espléndidas con las otras religiones, tratándolos como hermanos y buscando esa unión de respeto por parte del Islam, el cual la relación con esta confesión se basa en un Dios único. Entonces esos deben ser los factores que nos unan.

-Cree que todas las confesiones deben tener el mismo tratamiento ecuánime y cuantitativa y cualitativamente dentro de los medios de comunicación en nuestro país?

Los medios de comunicación se basan en el lector, o bien en el oyente o en el televidente, por tanto es inútil... que si tú debes tener un respeto para todas las confesiones, eso des de luego, por tanto partimos de esta base que no puede existir discriminación. Pero cómo vas a dar el mismo espacio a cinco que son hindúes y que adoran a “Zoro Astro” con un 80 % que son católicos. Des de mi punto de vista, pienso que hay que ofrecer el máximo respeto en la información religiosa de otras confesiones, y si tiene información importante habrá que darla. Pero la mayoría cuenta y la mayoría de una confesión (Católica) cuenta y la mayoría quieren saber. A mi me parece muy bien que publiquen una noticia muy importante sobre los musulmanes y de lo que está pasando, pero el día a día de su comunidad y el documento que publique un imam no creo que sea muy relevante (en nuestro país), en un medio la influencia del lector y el que compre o sigue ese medio es muy importante y eso hay que tenerlo muy en cuenta.

-Usted que tiene una larga experiencia en la información religiosa y en el conocimiento de la Santa Sede cómo ha evolucionado el ecumenismo y el Diálogo Interreligioso por parte de la Iglesia Católica y como puede transmitirse en los medios de comunicación?

Lo veo importantísimo, veo que el papa emérito Benedicto XVI le ha dado mucha importancia y un pulso enorme que está buscando los puntos de unión, en relación a los ortodoxos el punto más difícil era Moscú, porque los patriarcados son muy independientes, entonces con el patriarcado de Constantinopla ahora el diálogo es total y la estima recíproca es enorme. La dificultad en relación con los patriarcados la encontramos por ejemplo con Moscú, porque en algunos encuentros con Juan Pablo II, el patriarca Alexis II no asistió en Hungría, y en Austria, tampoco quiso asistir. Por eso Juan Pablo II no pudo viajar a Moscú. Como el Sínodo Ortodoxo tiene una gran importancia, el patriarcado es importante, pero lo que cuenta es el sínodo. Cada vez se está buscando esta unión por parte de todos y cada vez es este el “primus inter pares” para buscar estos puntos de unión y diálogo. Finalmente, gracias a estos pasos parece que el patriarca de Moscú, Kiril está interesado en que el Papa Francisco viaje a Moscú.

-La presencia de la Iglesia Católica es mayoritaria en los medios de comunicación de nuestro país en relación con las otras religiones (Islam, judaísmo, budismo, hinduismo), esto puede repercutir negativamente en el pluralismo religioso si tenemos en cuenta que el Estado, es aconfesional?

Bueno el Estado es Aconfesional pero está integrado por una serie de ciudadanos que practican una religión, por lo menos oficialmente y por tanto, habrá que tener en cuenta lo que pidan estos ciudadanos y a esta opinión. Por eso por mucho que sea aconfesional un Estado deberá tener en

cuenta lo que pidan sus ciudadanos, que son muchísimos y habrá que tenerlos en cuenta y habrá que tener en cuenta lo que desean.

4.6 Entrevista a Francisco Otero (La Razón – Alfa y Omega).

Entrevista realitzada a través del correu electrònic. Resposta el 25/02/15

Perfil:

Fran Otero Fandiño va néixer a Marín (Pontevedra, 1984). Es va llicenciar en Periodisme a la Facultat de Ciències de la informació de la Universidad Complutense de Madrid. Un temps després va cursar el Màster d'Innovació en Periodisme a la Universidad Miguel Hernández. Ha treballat en diversos Mitjans de comunicació entre els quals hi ha: *La Gaceta de los Negocios*, *Europa Press*, *Vida Nueva*, *La Razón* i actualment realitza la tasca periodística al setmanari *Alfa y Omega*. En radio ha col·laborat a la cadena COPE en algun moment en concret.

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

Preguntas cerradas/estructuradas:

Bloc de preguntes sobre els processos de Producció comunicació i la lògica productiva.

-En primer lugar, podría describirme su trabajo como periodista especializado en religión en el caso de La Razón?

El trabajo se desarrolla en diversos sentidos: primero en lo que se refiere a la agenda oficial de las distintas religiones, con mayor peso en España de la Iglesia católica, y de sus líderes. A las convocatorias y agendas establecida, nosotros intentamos proponer temas nuevos y con enfoques propios sobre cuestiones como la persecución religiosa, la doctrina social de la Iglesia, el patrimonio eclesial... El contacto con las fuentes propias, expertos, así como representantes religiosos es fundamental para mi trabajo, así como la coordinación con mis compañeros, pues es muy importante el trabajo en equipo.

- Las fuentes principales que utiliza para construir la noticia son más a partir de notas de prensa de instituciones religiosas o a partir de los hechos de actualidad el cual el periodista realiza el proceso de investigación como reportero sin la ayuda de esas notas de prensa?

Fundamentalmente, nos guiamos por la actualidad y por la investigación de temas propios de interés para la línea editorial del periódico.

-En vuestro trabajo periodístico el criterio noticable en el cual las declaraciones de los líderes de opinión, "el star-system" por ejemplo declaraciones del Papa, cardenales y obispos prevalecen más en relación a las declaraciones de la gente de base de la Iglesia o otras confesiones?

Por supuesto, la jerarquía en la Iglesia es proporcional a la jerarquía informativa.

-A la hora de informar y más concretamente en el ámbito religioso: Como afectan a todo ese proceso de producción, los prejuicios y esos criterios noticiables de la noticia en el producto final?

Depende del periodista. En mi caso, intento que en mis informaciones no aparezcan prejuicios ni la información se vea adulterada, ofreciendo voz a todos los que deben ofrecerla en un tema concreto.

(Si me responde que trabaja con Fuentes Oficiales: Notas de prensa)

-Trabajar con fuentes oficiales, es decir, comunicados, notas de prensa condiciona a la hora de trabajar la noticia?

No. La nota de prensa puede ser un apoyo, pero es necesario ir más allá, hacer un análisis crítico y consultar otras fuentes-.

-En el ámbito religioso es más acurado o cuidadoso trabajar a partir de esas fuentes oficiales cuando se produce un evento, por tal de disminuir el lenguaje polémico o sensacionalista?

En el religioso y en cualquier otro es importante ser lo más preciso posible. Es cierto que, en la sociedad de hoy, el desconocimiento hacia lo religioso es más acusado, por lo que es importante que las informaciones y las expresiones que utilizan los periodistas deban ser las correctas.

-He comprobado que en mi recopilatorio de noticias religiosas de la muestra estudiada de prensa no confesional en España y Cataluña: (ABC, La Razón, El País, Público, La Vanguardia, El Periódico, Ara y Punt-Avui) existe un exceso de polémica y se denota una cierta controversia en el tratamiento de los titulares y en el contenido religioso. Cree que eso incide de forma muy directa en el proceso de producción de la noticia?

Es cierto que el periodismo sobre religión se ha reducido de alguna manera a los sucesos, polémicas... Pocas veces se informa del hecho religioso en positivo y esto es realmente preocupante, porque se construye una realidad sobre la religión que nada tiene que ver con ella.

En relación al tema de las notas de prensa y los comunicados oficiales. Hablando con algunos de los periodistas especializados en religión me comentaban que las religiones en general no envían con regularidad comunicados o notas de prensa. Todos los grupos quieren aparecer en el diario, pero les falta coordinación a la hora de comunicar de forma constante, tan sólo comunican cuando se produce un acto relevante, y a veces el acceso para entrevistar a un líder religioso es muy lento. Puede tener efectos a la hora de informar en el ámbito religioso?

Es cierto que todas las instituciones religiosas tienen mucho que mejorar a nivel comunicativo. Queda mucho por hacer, aunque van dando pasos en la buena dirección. Eso sí, están a años luz de otros actores sociales como partidos político o empresas.

Preguntas comunes:

-Des de sempre ha tratado la información religiosa en su trayectoria periodística?

Siempre he abordado esta información, aunque también otras de tipo social, cultural, deportivo.

-Ha informado sobre otros ámbitos antes de tratar el hecho religioso? Sí o no? Cuáles?
(márquelo en color distinto)

- Política Internacional
- Política Nacional
- Sociedad **Sí y lo sigo haciendo**
- Cultura

- Economía
- Deportes **Sí**
- Comunicación **Sí**
- Local **Sí**.

-Las creencias de un periodista son un factor importante en tomar decisiones sobre qué y cómo informar, en este caso del ámbito religioso? Sí o no?

Ofrecen un plus a la hora de informar, pero no debieran ser determinantes.

-Por qué?

-Es su caso? **Yo soy creyente y esa condición me hace ser todavía más exigente con la verdad de mis informaciones y el respeto en ellas a la persona humana. Pero hay unos mínimos que todo periodista debe cumplir sean cual sean sus creencias, las tenga o no.**

Preguntas Abiertas más Generales:

-Cree que se pone mucho énfasis en destacar el lenguaje más polémico y controvertido de caer en el ataque del hecho religioso en los medios de comunicación al Estado Español y Cataluña?

Depende el medio de comunicación, pero por lo general las noticias de religión casi siempre son negativas. A nivel general, sí, pero también hay muy buenas prácticas, que desgraciadamente no son lo general.

-Considera que en los medios de comunicación de ámbito español y catalán, **los no confesionales**, el tratamiento de información religiosa se puede denotar claramente la línea ideológica de cada medio? Por ejemplo el tratamiento de La Razón y ABC en relación al de El País o Público?

Es cierto que el trato varía en función de la línea ideológica, pero sobre todo en función de los intereses de los lectores.

-Cree que en algunos periódicos utilizan un discurso muy confesional en abordar el tema de la religión y otros que utilizan un discurso más laicista. Cree que esto puede ideologizar más la noticia y condicionarla?

Creo que la información debe ser información y que los diferentes discursos de cada periódico deben darse en las páginas de opinión o en una opinión bien diferenciada.

-¿Cuál cree que debe ser el mejor método por redactar estos tipos de noticias dentro de un medio no confesional?

Para todo periodista, el rigor, la verdad y el respeto a los demás debe ser fundamental, sea cual sea la temática que trate.

En mi recopilatorio de noticias y en observar las diferentes noticias religiosas he comprobado que algunos medios de comunicación no confesionales (prensa), mantienen un lenguaje agresivo especialmente hacia la Iglesia Católica, en relación a los temas de fricción en el ámbito moral. Y en relación a otras confesiones como el Islam, siempre se pone más el acento en el marco del terrorismo islamista, y la conflictividad social de la inmigración. Las otras confesiones: judaísmo, budismo, hinduismo son menos presentes. Por tanto, por informar con más rigor del periodismo religioso

(en general) ha de seguir los mismos criterios como otros ámbitos como en política, internacional, sociedad o cultura?

Por supuesto. Deben ser los mismos.

-Las religiones minoritarias (Islam, judaísmo, budismo, hinduismo...) no aparecen con tanta regularidad como la Iglesia Católica. Esta tendencia puede repercutir negativamente en el pluralismo dentro de los medios, teniendo en cuenta que el Estado se define como aconfesional?

El peso de la Iglesia católica en nuestro país determina esa presencia mayoritaria. No creo que sea malo para el pluralismo. Simplemente se refleja la realidad social.

-Todas las confesiones deben tener el mismo espacio y el mismo peso dentro de los medios de comunicación (en este caso de estudio la prensa)?

Creo que deberían tenerlo en función del peso y la dimensión en la sociedad. Por lo tanto, no.

-Cree que el hecho religioso está muy apartado de los medios de comunicación (no confesionales) o todavía se considera muy presente, sobre todo cuando se traten noticias que no conlleven una polémica en medio de la actual sociedad secularizada como (el trabajo de compromiso social, las fiestas religiosas o sus rituales)?

El hecho religioso es minoritario en los medios de comunicación. Hoy manda la política en todo. Incluso cuando se informa de religión, se hace desde premisas políticas.

-Puede prescindirse o no, en las redacciones, de este ámbito religioso por entender el mundo y la sociedad? Por qué?

Creo que no. La religión es muy importante para las personas y los medios de comunicación informamos de aquello que afecta a éstas. Cada persona, que tiene derecho a la información, debe ser nuestra prioridad. De otra forma, no haremos bien nuestra misión.

-Los medios son organizaciones complejas con recursos limitados, para la producción de contenidos y en ocasiones las directrices económicas y de gestión des de la dirección influyen en la dirección de contenidos. Esto puede tener una gran repercusión en el producto final?

Por supuesto que lo recursos afectan a los contenidos. Es inevitable, pero también lo es que los recursos son escasos y hay que adaptarse. En este sentido, se están haciendo grandes cosas. No hay que ser pesimista.

Preguntas de opinión:

-Los discursos de las religiones con su moral y ética sobre la vida, bioética, homosexualidad, la sexualidad, sobre su concepción antropológica basada con la revelación de Dios, la idea de comunidad y sobre la idea del valor del hombre. Cree que son los factores principales que causan la incomprensión en las redacciones a la hora de tratar el hecho religioso? Añadiría otro factor más?

Creo que el desconocimiento es fundamental para que no se trate. La secularización, la indiferencia hacia lo religioso, como si no interesase, es lo que hace que se olviden estos temas.

-Cómo pueden los medios de comunicación defender una laicidad positiva, la libertad religiosa, la diversidad de religiones, con sus concepciones, valores de ética religiosa y sus tradiciones sin entrar en polémicas ni menospreciar las identidades religiosas, con el fin de promover sus derechos y la convivencia (interreligiosa) en una sociedad plural?

Contando la verdad, acercándose a las distintas realidades religiosas sin prejuicios. Contar lo que se ve... Así se hará un gran trabajo en favor de la convivencia.

-Cree que el tratamiento informativo, más controvertido, puede llevar al abandono y a la incompreensión por parte de una amplia mayoría de la sociedad hacia al hecho religioso?

Afecta a la idea que los ciudadanos tienen sobre las religiones, ciertamente, pero tampoco se le puede achacar a los medios de comunicación los males de las religiones. Hay un poco de todo.

Bloque de preguntas sobre Jürgen Habermas y la Teoría de la Acción Comunicativa:

-La Teoría de la Acción Comunicativa propuesta por Habermas y su denominada “situación ideal de Diálogo”, entre el mundo laico y el religioso, una teoría que propone la reciprocidad de las ideas, apuesta por la utilización del lenguaje para conseguir una cohesión social y en el uso de argumentos para alcanzar consenso en la esfera pública. Puede ser garante de consenso y punto de encuentro entre la esfera laica i la religiosa? Y para la Interlocución intercultural?

Es muy importante el lenguaje y el diálogo en este sentido. Más aún, necesario y urgente.

-Eso puede ir en la línea impulsada por Benedicto XVI del “Atrio de los Gentiles”. Diálogo entre creyentes y no creyentes?

Creo que es una de las grandes contribuciones del Papa Benedicto. Desgraciadamente, ni los actores sociales ni los medios de comunicación han estado a la altura.

-Puede ser importante que los periodistas conozcan la Teoría de la Acción Comunicativa? Cree que la conocen los periodistas esta Teoría?

No la conocen y sería importante que la tuvieran presente.

-Los medios de Comunicación deberían ser el espacio dónde participaran todos los argumentos de forma deliberada y en dónde el debate fuera ejercido sin ninguna dominación por parte de los actores. Es decir, representando una “comunicación no distorsionada”?

Los medios no solo son canal, son también lugar de interpretación y de elección.

-La prensa puede estar por encima de ideologías o es inevitable que cada diario alinee en una línea ideológica?

Es inevitable. Lo que no debiera pasar es que la ideología de un periódico modifique la realidad de algo. La verdad es una.

-Dónde cree que está la fuerza del Diálogo?

En la empatía entre las partes, en ponerse en lugar del otro.

-En prevalecer más la imagen en el mundo de los medios y en la prensa escrita, en los artículos de fondo pueden mantener el peso de la reflexión y el análisis en configurar la Opinión Pública? (Relacionado con la tendencia actual del ritmo trepidante de vida y el periodismo de fondo y su futuro)

Cada vez es más difícil que así sea, pero hay nuevas iniciativas que van en esta dirección.

-La prensa digital y su incremento en los últimos años puede representar una oportunidad para el ámbito religioso? Y su futuro? (En relación a la prensa digital vs. prensa escrita?)

Por supuesto. Como para todo tipo de información. Es cierto que ha permitido medios de comunicación dedicados exclusivamente a la información religiosa.

4.7 Entrevista a Juan G. Bedoya (El País).

Entrevista a Juan G. Bedoya, periodista que tracta els temes religiosos a *El País* - Entrevista realitzada a través del correu electrònic:

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

La tipologia de preguntes se centren amb el model productiu: Processos de producció i lògica productiva.

Perfil:

Juan González Bedoya (Tollo, Vega de Liébana (Cantabria, 1945) és periodista càntabre. És llicenciat en Ciències de la Informació per la Universitat de Navarra. Ha treballat com a periodista, entre altres Mitjans, a *El Correo Español* (Bilbao), Televisió Espanyola (TVE) i a *El País*. Va ser director de la *Hoja del Lunes* de Santander entre 1975 i 1980. Escriu i està vinculat al diari *El País* des de la fundació d'aquest diari, el maig de 1976. A banda de la seva carrera periodística ha mantingut un paper destacat en política dintre el Partit Socialista de Cantàbria (PSOE-PSC) essent senador en diferents legislatures i diputat regional, membre de la comissió executiva del Partit Socialista de Cantàbria i, també membre del Comité Federal del PSOE (2000-2002). La Comissió Europea li va concedir l'any 2009 "el Premio Europeo de periodismo 2009: Por la diversidad. Contra la discriminación" per l'informe "Trampas y miserias del Estado del Bienestar", publicat al diari *El País* el 5 de juliol de 2009.

Preguntas cerradas/estructuradas:

Bloc de preguntes sobre els processos de Producció comunicació i la lògica productiva.

-En primer lugar, podría describirme su trabajo como periodista especializado en religión en el caso de *El País*? Por ejemplo: El proceso de construcción de la noticia y las rutinas de producción en la redacción, la colaboración con otros periodistas en la redacción, como se realiza el seguimiento des de que le asignan la información hasta que se edita...

R. En primer lugar, no me considero un especialista, y mucho menos en religiones. Soy un periodista que ha trabajado en varios medios, incluso como director, y en muchas secciones. En un determinado momento, la dirección de *El País* me incorporó a la sección de Sociedad, donde he realizado trabajos sobre múltiples temas: educación, sanidad, servicios sociales, etc., y también sobre los asuntos religiosos. Es verdad que en un determinado momento (en el año 2000) me centré en estos temas, y así sigo, aunque no en exclusiva. Pondré un ejemplo: En 2009, un informe mío sobre el Estado de Bienestar en España, afectado seriamente ya por la crisis, recibió el Premio Europeo de Periodismo que otorga cada año la Comisión Europea desde Bruselas. El informe, en dos páginas, se titulaba: "Trampas y miserias del Estado del bienestar". Tengo que decir, además, que esta pluralidad de enfoques me permite ver las religiones de manera distinta a como lo haría un especialista, es decir, desde todos los puntos de vista sociales y políticos.

-Las fuentes principales que utiliza para construir la noticia son más a partir de notas de prensa de instituciones religiosas o a partir de los hechos de actualidad el cual el periodista realiza el proceso de investigación como reportero sin la ayuda de esas notas de prensa? (Por ejemplo: Buscando los temas)

R. Hago poco caso a las notas oficiales. Mis noticias e informes se guían por mis propias fuentes: busco, leo documentos, libros y lo que publican otros colegas, consulto los archivos y los servicios de documentación, pregunto, consulto con los expertos y llego a mis propias conclusiones.

-En vuestro trabajo periodístico el criterio noticable en el cual las declaraciones de los líderes de opinión, “el star-system” por ejemplo declaraciones del Papa, cardenales y obispos prevalecen más en relación a las declaraciones de la gente de base de la Iglesia o otras confesiones?

(Quiero decir, se da mayor importancia a las declaraciones de gente con responsabilidad a la de la gente de base)

R. Todas las voces tienen relevancia si son auténticas y dicen algo distinto de lo habitual o de lo que ya se ha convertido en tópico. Como en todo buen periodismo, no es noticia que el Papa esté en contra del pecado, del sacerdocio femenino o del aborto, lo mismo que no es noticia que un perro muerda a un hombre, sino que un hombre muerda al perro. Eso no quiere decir que demos más relevancia a las voces anónimas que a las opiniones de la jerarquía. Pero procuro escuchar también, y mucho, a Redes Cristianas, a Somos Iglesia, a las comunidades populares, a la Asociación de Teólogos Juan XXIII, al Foro de Curas, por citar grupos de cristianos casi siempre muy críticos con las jerarquías católicas. También nos esforzamos en escuchar a las otras religiones, o en analizar los aspectos polémicos de la católica, como algunos de sus escándalos morales, la polémica de su financiación pública, las sentencias por su comportamiento con los profesores del catolicismo, las exenciones fiscales o las disputas sobre las inmatriculaciones de bienes públicos por parte de algunos obispos.

-A la hora de informar y más concretamente en el ámbito religioso: Cómo afectan a todo ese proceso de producción, los prejuicios y esos criterios noticiables de la noticia en el producto final?

R. Procuro no tener prejuicios, o, si los tengo, me esfuerzo en que no se trasladen a mis informes. No soy clerical, pero tampoco anticlerical. Respeto a las creencias, me esfuerzo en el respeto de todas ellas.

(Si me responde que trabaja con Fuentes Oficiales: Notas de prensa)

-Trabajar con fuentes oficiales, es decir, comunicados, notas de prensa condiciona a la hora de trabajar la noticia ? I en el resultado? **Por ejemplo: con los intereses de influencia que determinados grupos religiosos quieren tener en los medios de comunicación.**

-En el ámbito religioso es más acurado o cuidadoso trabajar a partir de esas fuentes oficiales cuando se produce un evento, por tal de disminuir el lenguaje polémico o sensacionalista?

-He comprobado que en mi recopilatorio de noticias religiosas de la muestra estudiada de prensa no confesional en España y Cataluña: (ABC, La Razón, El País, Público, La Vanguardia, El Periódico, Ara y Punt-Avui) existe un exceso de polémica y se denota una cierta controversia en el tratamiento de los titulares y en el contenido religioso. Cree que eso incide de forma muy directa en el proceso de producción de la noticia?

R. Son los hechos los que provocan las polémicas, no los medios. En ocasiones, en la vida religiosa española, como en la vida política o de otro tipo, ocurren cosas nada edificantes, de forma que cuando se reflejan en los medios de comunicación provocan reacciones no siempre pacíficas. No tengo la impresión de que esto suceda con frecuencia.

En relación al tema de las notas de prensa y los comunicados oficiales. Hablando con algunos de los periodistas especializados en religión me comentaban que las religiones en general no envían con regularidad comunicados o notas de prensa. Todos los grupos quieren aparecer en el diario, pero les falta coordinación a la hora de comunicar de forma constante, tan sólo comunican cuando se produce un acto relevante, y a veces el acceso para entrevistar a un líder religioso es muy lento. Puede tener efectos a la hora de informar en el ámbito religioso?

R. Mi experiencia no coincide. Prácticamente todos los días hay comunicados de prensa o noticias en casi todas las confesiones, bien remitidas a los medios, bien en sus portales digitales. Se trata de buscarlas.

Preguntas comunes:

-Desde siempre ha tratado la información religiosa en su trayectoria periodística?

R. Gran parte de mi vida profesional he estado lejos de este tipo de temas.

-Ha informado sobre otros ámbitos antes de tratar el hecho religioso? Sí o no? Cuáles?
(márquelo en color distinto)

- Política Internacional

- Política Nacional

- Sociedad

- Cultura

- Economía

- Deportes

- Comunicación

- Local

R. He informado de todos estos temas que apuntas, aunque de unos más que de otros. Por ejemplo, apenas he tratado sobre Deportes, pero sí muchísimo de Internacional, Nacional y Sociedad, y mucho de Cultura y Economía.

-Las creencias de un periodista son un factor importante en tomar decisiones sobre qué y cómo informar, en este caso del ámbito religioso? Sí o no?

R. No. Las creencias y los prejuicios hay que dejarlos en casa cuando uno sale camino de la Redacción o del lugar donde se produce la noticia.

-Por qué?

R. La objetividad no existe, pero tenemos que esforzarnos en aproximarnos a la realidad de los hechos con honestidad, siempre pensando en los lectores, que tienen derecho a saber lo que pasa, no lo que piensa el periodista (para esto, están los artículos de Opinión).

-Es su caso? (Usted es o no es confesional)

R. Sinceramente, hace varias décadas que no me hago esta pregunta.

Preguntas Abiertas más Generales:

-Cree que se pone mucho énfasis en destacar el lenguaje más polémico y controvertido de caer en el ataque del hecho religioso en los medios de comunicación al Estado Español y Cataluña?

R. No me lo parece. Al contrario, creo que en España las confesiones religiosas gozan de un tratamiento informativo muy pacífico, que muchas veces no se merecen.

-Considera que en los medios de comunicación de ámbito español y catalán, **los no confesionales**, el tratamiento de información religiosa se puede denotar claramente la línea ideológica de cada medio? Por ejemplo el tratamiento de La Razón y ABC en relación al de El País o Público?

R. Me temo que sí, lo cual no es un buen síntoma.

-Cree que en algunos periódicos utilizan un discurso muy confesional en abordar el tema de la religión y otros que utilizan un discurso más laicista. Cree que esto puede ideologizar más la noticia y condicionarla?

R. Sí, ocurre muy a menudo. Procuero no caer ni el vicio confesional, ni en el vicio laicista. Procuero ser periodista laico, nada más y nada menos.

-Cuál cree que debe ser el mejor método por redactar estos tipos de noticias dentro de un medio no confesional? Caso: Prensa

R. Seguir las lecciones de Periodismo. Buscar la noticia y contarla desde la famosa pirámide invertida: lo más importante al principio y lo menos al final. Y si se puede, publicar un llamado Análisis aparte, con algo de opinión e interpretación.

- En mi recopilatorio de noticias y en observar las diferentes noticias religiosas he comprobado que algunos medios de comunicación no confesionales (prensa), mantienen un lenguaje agresivo especialmente hacia la Iglesia Católica, en relación a los temas de fricción en el ámbito moral. Y en relación a otras confesiones como el Islam, siempre se pone más el acento en el marco del terrorismo islamista, y la conflictividad social de la inmigración. Las otras confesiones: judaísmo, budismo, hinduismo son menos presentes.

R. Quizás tiene razón. En El País procuramos no caer en esos vicios. Publicamos lo que dicen el Papa o los Obispos sobre esos temas que usted califica de polémicos y dejamos que sean los lectores los que hagan el juicio que se merecen.

- Por tanto, por informar con más rigor del periodismo religioso (en general) ha de seguir los mismos criterios como otros ámbitos como en política, internacional, sociedad o cultura?

R. Cierto. No veo diferencia entre hacer la crónica de un partido de fútbol o de un pleno del Congreso de los Diputados, que de una asamblea plenaria de la Conferencia Episcopal.

-Las religiones minoritarias (Islam, judaísmo, budismo, hinduismo...) no aparecen con tanta regularidad como la Iglesia Católica. Esta tendencia puede repercutir negativamente en el pluralismo dentro de los medios, teniendo en cuenta que el Estado se define como aconfesional?

R. Tiene razón; es uno de mis lamentos habituales. Vivimos todavía en un Estado semiconfesional católico (España es un Estado aconfesional con querida, suelo bromear), en el que las otras religiones se las ve como extrañas y casi ilegales. Como periodista tengo la obligación de creer que no existe una religión verdadera y otras que no lo son. Todas son religiones y merecen el mismo trato.

-Todas las confesiones deben tener el mismo espacio y el mismo peso dentro de los medios de comunicación (en este caso de estudio la prensa)?

R. No, claro. Como en el resto de los asuntos sociales, el tamaño manda. Sería como pensar que el Alcoyano o el Terrasa deberían contar con el mismo espacio que el Barça o el Real Madrid en las páginas deportivas

-Cree que el hecho religioso está muy apartado de los medios de comunicación (no confesionales) o todavía se considera muy presente, sobre todo cuando se traten noticias que no conlleven una polémica en medio de la actual sociedad secularizada como (el trabajo de compromiso social, las fiestas religiosas o sus rituales)?

R. Creo que tienen el espacio que se merecen por su peso o influencia en la vida social.

-Puede prescindirse o no, en las redacciones, de este ámbito religioso por entender el mundo y la sociedad? Por qué?

R. El hombre es un ser religioso, además de otras muchas cosas, de forma que las religiones deben contar con espacios propios en los medios de comunicación, para bien (muchas veces), para mal (en otras).

-Los medios son organizaciones complejas con recursos limitados, para la producción de contenidos y en ocasiones las directrices económicas y de gestión des de la dirección influyen en la dirección de contenidos. Esto puede tener una gran repercusión en el producto final?

R. Los asuntos religiosos “venden”, y mucho. Los medios de comunicación publican estos temas porque tienen muchos lectores.

Preguntas de opinión:

-Los discursos de las religiones con su moral y ética sobre la vida, bioética, homosexualidad, la sexualidad, sobre su concepción antropológica basada con la revelación de Dios, la idea de comunidad y sobre la idea del valor del hombre. Cree que son los factores principales que causan la incomprensión en las redacciones a la hora de tratar el hecho religioso? Añadiría otro factor más?

R. Son las visiones de esos temas, minoritarias y muy extravagantes, las que hacen interesantes las informaciones religiosas. Si los obispos fueran partidarios del matrimonio gay, o de los métodos anticonceptivos nadie les haría caso. Las extravagancias de, por ejemplo, el obispo Reig Plá llamando enfermos a los homosexuales o atacando a los jóvenes por ir a discotecas le procuran a veces primeras páginas que de otra manera no tendría nunca.

-Cómo pueden los medios de comunicación defender una laicidad positiva, la libertad religiosa, la diversidad de religiones, con sus concepciones, valores de ética religiosa y sus tradiciones sin entrar en polémicas ni menospreciar las identidades religiosas, con el fin de promover sus derechos y la convivencia (interreligiosa) en una sociedad plural?

R. Los medios informan de lo que pasa, no tienen por qué defender o atacar en una determinada dirección. Mi responsabilidad es informar, no defender la laicidad positiva o negativa. De eso, que se encarguen los docentes, los políticos, las Cortes Generales, el Ministerio de Educación o las organizaciones sociales.

-Cree que el tratamiento informativo, más controvertido, puede llevar al abandono y a la incompreensión por parte de una amplia mayoría de la sociedad hacia al hecho religioso?

R. El lector de periódicos es una persona formada e informada. No creo que los periodistas le guiemos en una u otra dirección. Otra cosa son los medios audiovisuales, que llegan (por ser gratis y muchas veces intrascendentes) a sectores que pueden ser manipulados y conducidos. Salvo una breve etapa en TVE, siempre he trabajado en Prensa, de manera que no me siento responsable de este otro aspecto.

Bloque de preguntas sobre Jürgen Habermas y la Teoría de la Acción Comunicativa:

-La Teoría de la Acción Comunicativa propuesta por Habermas y su denominada "situación ideal de Diálogo", entre el mundo laico y el religioso, una teoría que propone la reciprocidad de las ideas, apuesta por la utilización del lenguaje para conseguir una cohesión social y en el uso de argumentos para alcanzar consenso en la esfera pública. **Puede ser garante de consenso y punto de encuentro entre la esfera laica i la religiosa? Y para la Interlocución intercultural?**

R. En 2006 publiqué una larga entrevista con Habermas, a quien hasta entonces creía, como diría Max Weber, un filósofo "carente de oído musical para la religión". Me contestó esto: "Ciertamente, soy amusical ante la religión. Pero en mi opinión, en la esfera pública política los ciudadanos seculares y religiosos, como miembros de la misma comunidad política, deben abordarse con respeto mutuo y disposición a aprender recíprocamente, es decir, con los oídos abiertos. No creo en un choque inevitable de civilizaciones. Sólo podemos integrar a inmigrantes de orígenes culturales y religiosos ajenos si, por nuestra parte, también abrimos nuestras formas nacionales de vida. La integración no es una vía de sentido único, sino que exige la ampliación del propio horizonte. Naturalmente, el Estado democrático de derecho debe imponer sus normas. Pero eso no lo niega nadie. Por tal motivo, combatir el odio y la violencia exige una autoconciencia tranquila, no afán de provocar. En la misma medida en que la guerra contra el terrorismo no es una *guerra*, tampoco ese imaginario *islamofascismo* es una magnitud espiritual que nos amenace. Quien se dedique a jugar con este sinsentido lo que hace es tocar a rebato contra un indeterminado enemigo interior. Debemos precavernos frente a semejante militarización del espíritu occidental".

-Eso puede ir en la línea impulsada por Benedicto XVI del "Atrio de los Gentiles". Diálogo entre creyentes y no creyentes?

R. Ratzinger/Benedicto XVI fue durante décadas el Inquisidor de la Iglesia romana, sin contemplación alguna con los diferentes. No le creo una autoridad en esa materia.

-Puede ser importante que los periodistas conozcan la Teoría de la Acción Comunicativa? Cree que la conocen los periodistas esta Teoría?

R. Desgraciadamente, los periodistas conocemos poco de demasiadas cosas tan necesarias para nuestro oficio. Me incluyo.

-Los medios de Comunicación deberían ser el espacio dónde participaran todos los argumentos de forma deliberada y en dónde el debate fuera ejercido sin ninguna dominación por parte de los actores. Es decir, representando una “comunicación no distorsionada”?

R. Dice usted muy bien.

-La prensa puede estar por encima de ideologías o es inevitable que cada diario alinee en una línea ideológica?

R. No existe la libertad de expresión, sino la libertad de Prensa. Tienen libertad de expresión los dueños de los periódicos y sus amigos o protegidos. Lo que debemos exigir es que en las sociedades haya medios de comunicación de todas las ideologías y de todas las tendencias. Y, sobre todo, que los periodistas, trabajen para quien trabajen, se esfuercen en ser objetivos, es decir, honrados.

-Dónde cree que está la fuerza del Diálogo?

R. En la honradez con uno mismo. Se preguntaba el teólogo laico Miret Magdalena: ¿Qué hay que hacer para ser feliz? Contestación: Ser moral. Pregunto al periodista: ¿Qué hay que hacer para ser buen periodista?. Contesto: Ser moral. Ser buena persona. Ser buen periodista. Nada más, pero nada menos.

-En prevalecer más la imagen en el mundo de los medios y en la prensa escrita, los artículos de fondo pueden mantener el peso de la reflexión y el análisis en configurar la Opinión Pública? (Relacionado con la tendencia actual del ritmo trepidante de vida y el periodismo de fondo y su futuro)

R. El mundo no es más trepidante que en otros tiempos para quien disfruta de la lectura de un buen libro, de un buen periódico, de un buen artículo, de una buena información. El hombre sigue teniendo sed de conocimiento. Eso de las prisas es un cuento que nos han dicho para ver si consumimos más las cosas que no necesitamos. Sigue habiendo millones de españoles que disfrutan de la vida pensando y aprendiendo. El hombre es un ser pensante, sediento de sabiduría.

-La prensa digital y su incremento en los últimos años puede representar una oportunidad para el ámbito religioso? Y su futuro? (En relación a la prensa digital vs. prensa escrita?)

R. La buena Prensa no tiene adjetivos. O es buena o es mala.

4.8 Entrevista a Míriam Díez Bosch periodista especialitzada en religió i directora de l'Observatori de Comunicació, Religió i Cultura de la Universitat Ramon Llull.

Entrevista realitzada a través del correu electrònic. Resposta el 2/10/2013

Perfil:

Míriam Díez Bosch, Doctora en Ciències Socials per la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma, llicenciada en Estudis Eclesiàstics, periodista especialitzada en Religió i directora de l'Observatori de Comunicació, Religió i Cultura de la Facultat de Comunicació Blanquerna – URL. Cofundadora i editora en cap de l'agència de notícies H2O News, d'informació sobre l'Església Catòlica, integrada dins el portal Aleteia (www.aleteia.org), d'on és directora d'experts i partners.

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

La tipologia de preguntes se centren amb el model productiu: Processos de producció i lògica productiva.

Preguntas cerradas/estructuradas:

-En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista especialitzada en religió durant aquests anys? Per exemple: El procés de construcció de la notícia, tractament de fonts i les rutines de producció i el seu treball com a directora editorial de l'Agència H2O News a Roma, etc.

La dedicació a la informació religiosa ja limita bastant les rutines productives, doncs tot es mira en funció de la seva dimensió religiosa. Un desastre natural, l'aprovació d'una llei, una manifestació o una estrena d'una pel·lícula poden tenir aspectes socio-religiosos rellevants, i els que ens hi dediquem els busquem i els difonem. Actualment, el procés d'elaboració de les notícies que seguim a Aleteia es basa en seguir i si pot ser anticipar què està passant al món i oferir-ho en clau religiosa. Les categories de Google News són molt útils per detectar els trending topics. A partir d'aquí busquem els nostres partners si tenen notícies, articles, comentaris... i els anem publicant, o elaborem nosaltres les peces, entrevistant experts, buscant contrastar la informació... i tot això en 6 llengües, la qual cosa ens facilita molt trobar especialistes i comptar amb fonts locals de gran valor.

El que és més important en la construcció de la notícia, quan ets en un mitjà religió o quan t'ocupes de religió en un mitjà que no ho és, és calibrar molt bé la fiabilitat de les teves fonts. Primordial saber d'on surt la notícia, perquè hi ha molts rumors, anònims, periodistes que intoxiquen i fonts fosques que no aclareixen res.

-Les fonts principals per construir la notícia és a partir de notes de premsa d'institucions religioses o associacions religioses o cíviques, o bé, a partir dels fets d'actualitat en què el periodista realitza el procés d'investigació com a reporter, és a dir, sense l'ajuda d'aquestes notes de premsa? Per exemple buscant els temes.

Les notes de premsa a vegades són útils només per saber que ha passat alguna cosa, però no n'hi ha mai prou.

(Sí em respon que treballa amb Fonts Oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l'hora de treballar la notícia?

Sí, és el primer que fem tractant-se d'informació religiosa.

-I en el resultat? **Per exemple: en els interessos d'influència que determinats grups religiosos poden tenir en els mitjans de comunicació.**

Les fonts són perilloses, sempre volen alguna cosa (tot i que sigui positiva). El periodista ha de ser molt conscient d'aquesta premissa.

-En l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista?

Les fonts sempre et voldran vendre la pel·lícula, això és el que cal tenir clar. Ara bé, no es pot obviar la font, com alguns mitjans es dediquen a fer a vegades. S'ha de donar veu als protagonistes i també els antagonistes. Hem acabat fent un periodisme religiós de font insoluble. El periodista no és la veu del seu amo: es deu als lectors, als usuaris, als oients... i no a la institució que cobreix.

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa?

El meu cas és bastant atípic. Sí, sempre, des del meu primer article fa 20 anys al diari El Punt. Habitualment els meus col·legues provenen de política, cultura, fins i tot esports. Jo no, sempre he tractat la informació religiosa, i per això vaig estudiar al mateix temps periodisme i teologia.

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós? Sí o No Quins?

- **Política Internacional**
- Política Nacional
- **Societat**
- **Cultura**
- Economia
- Esports
- **Comunicació**
- **Local**

Sí, i he estat la corresponsal del "Temps" a Roma i per tant política internacional ha estat molt present.

-Les creences d'un periodista són un factor important en prendre decisions sobre què i com informar, en aquest cas en l'àmbit religiós? Sí o no?

Jo crec que no ho hauria de ser. Però ho és.

- Per què? És el seu cas? **Jo no pretenc fer informació catòlica sinó informació sobre el catolicisme, si és el cas. No he vist mai el periodisme com un front de militància. És el meu cas però: molts dels meus col·legues discrepen i pensen que primer cal ser catòlica, i després periodista. Hi ha un llibre que es diu així, escrit per gent que em mereix respecte. Però jo penso que cal ser periodista primer que tot, i saber-se distanciar del que penses perquè sinó fas altres coses, però no periodisme.**

Preguntes Obertes Generalitzables (Perspectives de l'actor social)

-El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació especialment a l'Estat Espanyol i Catalunya?

Sí, però això no és exclusiu de la informació religiosa.

-Considera que en els mitjans de comunicació d'àmbit espanyol i català, **els no confessionals**, el tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El País o Público?

Sí i em sembla un empobriment.

-Quin creu que ha de ser el millor mètode per crear i redactar aquests tipus de notícies dintre d'un mitjà no confessional? Cas: Premsa

-A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes com l'avortament, l'homosexualitat, l'eutanàsia o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com Islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, el vel, el burka, etc. En relació a les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents. **Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?**

El periodisme religiós és periodisme. Per tant, els criteris són els mateixos.

- Les religions minoritàries (Islam, judaisme, budisme, hinduisme...) no apareixen amb tanta regularitat com l'Església Catòlica. Aquest fenomen es deu a que no tenen una organització tant estructurada (Per enviar comunicats) o bé, per la implantació majoritària de l'Església Catòlica a la nostra societat?

A aquests factors i a molts d'altres. A vegades no tenen prou estructura com per, des de la mateixa institució, fer-se presents. I és cert que la majoria catòlica és molt present i per tant s'organitzen més actes, és una evidència

- El fet religiós està força apartat dels mitjans de comunicació (no confessionals) o encara es considera força present, sobretot quan es tracten de notícies que no comporten una polèmica enmig de la actual societat secularitzada com (el treball de compromís social, les festes religioses o els seus rituals)?

Està present, però la gent no ho sap. Vagi a la Sagrada Família i pregunti a la gent que la visita què vol dir "sagrada família". Segur que molts no ho lliguen amb Maria, Josep i Jesús.

- Es pot prescindir d'aquest àmbit religiós per entendre el món i la societat en les redaccions ?

Es pot, però seria mutilar la realitat.

- Creu que aquest tractament informatiu pot comportar l'abandonament i la incomprensió per part d'una àmplia majoria de la societat cap al fet religiós en particular i especialment cap a l'Església Catòlica?

Si no es fa periodisme religiós rigorós es pot caure en aquesta dinàmica, sí.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de la Acció Comunicativa i l'Observatori de Comunicació, Religió i Cultura:

-La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa? I per la Interlocució Intercultural?

El problema que veig en Habermas, i en altres teòrics de la comunicació, és que aborden teories però llavors la realitat s'imposa i costa més. Una situació ideal de diàleg no es dona ja ni en el sí de les institucions (ni de les famílies, ni de tantes organitzacions). Per tant, veure-ho com a terreny ideal per a trobar-se amb no creients sí, ho veig bé, però crec que és utòpic. Les religions tenen un primer problema, i és intern, de diàleg, cohesió i negociació interna.

-Pot ser important que els periodistes coneguin la Teoria de l'Acció Comunicativa?

Els periodistes, quantes més coses coneguin, millor. I si la teoria de l'acció comunicativa els pot ser un revulsiu per a dinamitzar terrenys infèrtils fins ara, endavant.

-El nou Observatori Blanquerna de Comunicació, Religió i Cultura com pot actuar pot ajudar a favorir aquesta "situació ideal de Diàleg" a través dels estudis sobre comunicació i religió?

La nostra voluntat és aportar coneixement en l'àmbit de la religió la comunicació i la cultura, i estem treballant en alguns projectes que visualitzen com entre les religions hi ha cooperació i diàleg.

- L'Observatori Blanquerna de Comunicació, Religió i Cultura pot tenir entre altres funcions la "d'Observador" del tractament que fan els mitjans en relació al fet religiós i ajudar a un millor tractament d'aquest àmbit?

Ho fem, volem ser un ull crític que recull el que els mitjans fan, diuen o no diuen sobre el fet religiós. I amb el nostre postgrau de comunicació i religió a l'era digital insistim en la formació per a la millora de la cobertura de la informació religiosa.

4.9. Entrevista a Albert Sáez (periodista a El Periódico de Catalunya i al Grup ZETA).

Entrevista realitzada a través del correu electrònic. Resposta el 2/08/15.

Perfil:

Va treballar al programa “Signes del Temps” de TV3 i “Paraules de Vida” de Catalunya Ràdio als anys 80. Als anys 90, va ser redactor de temes religiosos al diari El Observador, ja desaparegut, i va fer la tesi doctoral sobre el tractament a la premsa espanyola dels viatges de Joan Pau II, una part de la qual es va publicar al llibre *“El llenguatge religiós en la cultura de masses”*. Actualment és director adjunt de El Periódico de Catalunya.

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

La tipologia de preguntes se centren amb el model productiu: Processos de producció i lògica productiva

Preguntes tancades/estructurades:

- En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista quan es dedicava al fet religiós? Per exemple: El procés de construcció de la notícia, treball a partir de fonts i les rutines de producció en la redacció o bé, la col·laboració amb altres periodistes dintre la redacció.

Bé, la meua feina tenia una triple dimensió: primer controlar les fonts d’informació institucional de l’Església que eren molt reticents a comunicar; en segon lloc buscar notícies que fossin d’interès general, dins i fora de la comunitat eclesial; i, finalment, ajudar a que els redactors no especialitzats en religió entenguessin la posició de l’Església en temes que els sorgien a les seves àrees de treball.

- Em pot descriure, a grans trets les rutines de producció i el procés de construcció de la notícia actuals, és a dir, a partir de quines fonts treballen més: amb notes oficials o comunicats de premsa d’entitats religioses, o bé, a partir dels fets d’actualitat, en què el periodista realitza el procés d’investigació com a reporter? Per exemple buscant els temes.

Avui en dia hi ha molta informació disponible i bàsicament el que fem és interpretar-la pel lector.

(Si em respon que es treballa amb comunicats oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l’hora de treballar la notícia? I en el resultat? **Per exemple: en els interessos d’influència que determinats grups religiosos poden tenir en els mitjans de comunicació.**

Jo diria que els grups religiosos avui influeixen més aviat poc en el tractament que en fan els mitjans de comunicació.

- Creu que en l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista?

No.

- Com he pogut comprovar en el recull de notícies religioses dels mitjans de comunicació en l'àmbit espanyol i català (recull de premsa del 2012) hi ha un excés de "soroll informatiu", basat amb la polèmica en els titulars i en el contingut. Creu que incideix de manera en el procés de producció de la notícia, la lògica de producció i en la comprensió i consum de la informació religiosa?

Sí

-Quines creu que poden ser les causes d'aquest "soroll informatiu" o polèmic en la premsa?

- Els mitjans són organitzacions complexes amb recursos limitats o no per a la producció de continguts, l'organització del mitjà
- Les directrius econòmiques i de gestió des de la direcció influeixen en la decisió de continguts.
- **La manca de formació dels periodistes en l'àmbit religiós, que continuen generant estereotips sobre l'àmbit**
- **El context social en el qual viuen els periodistes**
- Un conjunt de totes les respostes anteriors
- Resposta lliure ...

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa? Sí o No.

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós i Quins?

- Política Internacional
- **Política Nacional de Catalunya i parlamentària**
- **Societat**
- Cultura
- Economia
- Esports
- Comunicació
- Local

- Les creences d'un periodista (confessional o no confessional) són un factor important en prendre decisions sobre què i com informar, en aquest cas en l'àmbit religiós? Sí o no? Per què?

Crec que no ho hauria de ser. S'ha d'exigir el mateix nivell de respecte i de competència professionals als que són creients i als que no ho són.

- És el seu cas?

No

Prequntes Obertes Generalitzables (Perspectives de l'actor social).

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge i marc interpretatiu més polèmic de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació en concret d'Espanya i Catalunya ?

Crec que això ha estat especialment així en els pontificats del papa Joan Pau II i de Benet XVI, amb el papa Francesc ha canviat perquè ha canviat l'actitud de l'Església.

- Considera que en els mitjans de comunicació d'àmbit espanyol i català, **els no confessionals**, el tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El Periódico o "Público.es"

Sí, tenen públics diferents.

- Com creu que s'ha de mantenir el pluralisme religiós en la premsa i mitjans, en un país on la tradició i la religió cristiana han tingut una influència important? Han de tenir el mateix pes totes les tradicions religioses?

Sí, però avui el pluralisme ja no el garanteixen només ni principalment els mitjans de comunicació.

- Quin creu que ha de ser el millor mètode per crear i redactar aquests tipus de notícies dintre d'un mitjà no confessional? Cas: Premsa

La professionalitat i el rigor que es concreten en l'especialització dels redactors.

- A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes com l'avortament, l'homosexualitat, l'eutanàsia o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com Islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, el vel, el burka, etc. En relació a les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents. **Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?**

Sí

- Les religions minoritàries (Islam, judaisme, budisme, hinduisme...) no apareixen amb tanta regularitat com l'Església Catòlica. Aquest fenomen es deu a que no tenen una organització tant estructurada (Per enviar comunicats), o bé, per la implantació majoritària de l'Església Catòlica a la nostra societat?

Sobretot pel desconeixement i la manca d'especialització dels redactors.

- Creu que el fet religiós està força apartat dels mitjans de comunicació (no confessionals) o encara es considera força present, sobretot quan es tracten de notícies que no comporten una polèmica enmig de la actual societat secularitzada com (el treball de compromís social, les festes religioses o els seus rituals) i si es pot prescindir en les redaccions, d'aquest àmbit religiós per entendre el món i la societat ?

No tenen el relleu que mereixen i no se'n pot prescindir.

- Per què ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós o es pot prescindir d'aquest àmbit per entendre el món i la societat ?

Ha de tenir un paper rellevant.

-Els discursos de les religions amb la seva moral i ètica en relació a la vida, en qüestions de bioètica, sobre l'homosexualitat, la sexualitat, sobre en retornar el valor de l'home com a subjecte , amb una concepció antropològica basada amb la revelació de Déu i la idea de comunitat creu que són els factors principals que causen la incomprensió en les redaccions a l'hora de tractar el fet religiós? N'hi afegiria algun factor més?

Si es plantegen aquests temes amb una actitud dialogant com ha fet el papa Francesc no tenen perquè provocar incomprendions.

-Com poden els mitjans de comunicació defensar una laïcitat positiva, la llibertat religiosa, la diversitat de religions, amb les seves concepcions, valors de l'ètica religiosa i les seves tradicions sense entrar en polèmiques, ni desvalorar aquestes identitats, per tal de promoure els seus drets i la convivència dintre una societat plural?

Informant amb rigor.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de l' Acció Comunicativa:

-Coneix la Teoria de l'Acció Comunicativa de Jürgen Habermas:

- Sí
- No

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'àmbit creient i el no creient? I per la interlocució Intercultural?

Sí

- Pot ser important que els periodistes coneguin la Teoria de l'Acció Comunicativa? Sí o **No**

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

Això ja no passarà als mitjans sinó a les xarxes socials.

- La premsa pot estar per damunt de les ideologies o és inevitable que cada Diari s'alini en una línia ideològica?

Els diaris són comunitats de sentit i, per tant, amb gent que comparteix determinades idees.

- On creieu que rau la força del Diàleg?

En l'alteritat.

- Donada la prevalença de l'imatge en el món dels mitjans i en la premsa escrita, els articles de fons poden mantenir el pes de la reflexió i l'anàlisi en configurar l'Opinió Pública, en relació a la informació religiosa? (Relacionada amb la tendència actual del ritme trepidant del periodisme en les redaccions, el periodisme de declaracions i el periodisme de fons i el seu futur)

Les imatges també són reflexió i anàlisi com demostra l'art romànic.

- La premsa digital i el seu increment en els últims anys pot representar una oportunitat per l'àmbit religiós? (Per ex. Flama.info, catalunyareligio.cat, etc)

Sens dubte i també una oportunitat de fer comunitats amb vincles religiosos.

4.10 Entrevista a Ignasi Miranda Giménez-Rico (Ràdio Estel).

DIA: 13 /02/ 2015

HORA: 16:45 – 18:00 h

LLOC: Seu - Redacció Ràdio Estel (Barcelona)

Perfil:

Periodista des del juny de 1993. Ha treballat al Diari Oficial dels Jocs Olímpics (com a redactor entre el juny i l'agost de 1992), al diari SPORT (entre març de 1994 i novembre de 2000), a Ràdio Estel (on treballa de periodista des del desembre del 2000 i encara hi és), a la web i servei de premsa de l'associació E-Cristians, www.e-cristians.net (entre març de 2002 i desembre de 2005), al diari digital ForumLibertas www.forumlibertas.com (entre juny i desembre de 2005) i en el servei de coordinador i director de la Missa de TVE-2 en català (des del gener de 2006 i encara hi treballa). També ha fet col·laboracions amb el setmanari CATALUNYA CRISTIANA i DIARIO DE BURGOS. A la COPE presenta i dirigeix el programa EL MIRALL DE L'ESGLÉSIA (espai religiós per a Catalunya) des del març de 1999 fins al moment actual.

Tipologia utilitzada entrevista semiestructurada:

Preguntes més tancades/estructurades:

Bloc de preguntes sobre Procés de Producció comunicació i la lògica productiva

- En primer lloc, em podria descriure a grans trets la seva tasca com a periodista especialitzat en religió a Ràdio Estel, a E-cristians i a la COPE durant aquests anys? Per exemple: El procés de construcció de la notícia, treball a partir de fonts i les rutines de producció en la redacció o bé, la col·laboració amb altres periodistes dintre la redacció.

Actualment la meva tasca com a redactor a Ràdio Estel és elaborar butlletins de notícies, on la presència de la informació religiosa és notable. A més també faig espais d'entrevista i de reportatge de temàtica religiosa. La notícia la construeixo normalment a través de fonts, de noves tecnologies o d'agències de casa nostra o internacionals. També a partir de fonts pròpies, a partir del que rebo dels gabinets de premsa o de comunicació, d'institucions religioses eclesiàstiques o interreligioses o no confessionals d'inspiració cristiana. Per exemple, premsa de Montserrat, premsa de l'Arquebisbat de Barcelona, premsa editorials catòliques o de temàtica religiosa. I també agències internacionals del Vaticà: Fides, Aleteia, també consultem premsa en el seu format digital especialitzada en temàtica religiosa i altres fonts. A partir d'aquí a través d'una agenda de contactes i de previsions que nosaltres tenim. Considero que això és important per la temàtica religiosa, en una societat secularitzada. Tota aquesta temàtica i producció que va en dos sentits o s'adrecen a nosaltres oferint temes o a vegades som nosaltres els que hem de trucar i demanar temes, i d'aquí surten entrevistes molt interessants. Per exemple, sobre l'acció social de diferents institucions, la pastoral juvenil dels salesians, que aquest

2015 celebren els 200 anys del naixement de St. Joan Bosco, i altres més o menys lligades a l'actualitat. Tot això pel que fa a la temàtica religiosa a Ràdio Estel.

A E-Cristians hi vaig treballar entre el 2002 i el 2005. E-Cristians és una gran plataforma de trobada d'entitats cristianes, que volen promoure la presència de la concepció cristiana a l'espai públic i va néixer amb vocació de plataforma integradora de moltes entitats, associacions, parròquies, etc. E-Cristians també, tenia vocació d'entrar pel món virtual, l'any 2002 internet estava en màxima ebullició, per tant es va crear una pàgina web, que encara existeix. El web es va potenciar molt i la meua tasca consistia en realitzar continguts mitjançant una revista digital i uns butlletins de notícies que sortien cada dia. Aleshores no estava tant potenciat el vídeo o altres recursos audiovisuals actuals, però a través del format de premsa escrita digital va funcionar molt bé. El 2004 es va crear un diari digital: www.forumlibertas.com, en el qual jo també hi vaig participar en la seva elaboració. Al web de www.e-cristians.cat vaig notar que tot el procés d'elaboració de la notícia amb fonts es va alterar, ja que amb el tema de la premsa digital, es realitzaven molt poques trucades es treballava molt per internet, amb elaboració pròpia, amb comunicats que arribaven per correu electrònic. En general, vaig notar que era una rutina de producció molt diferent respecte a les rutines de Ràdio Estel, on es combina recepció de materials a través de notes de premsa, o bé, de comunicats i també a través d'agències.

A la COPE des de l'any 1999 fins a l'actualitat estic realitzant un programa primer d'una hora i actualment de mitja hora. Es tracta d'un programa concebut com una proposta sobre l'actualitat de l'Església a Catalunya, perquè la COPE té molta informació religiosa en àmbit estatal i internacional. En el cas de Catalunya intento potenciar molt, fets i notícies i l'actualitat en general, de casa nostra i de Catalunya. Es tracta d'un sistema de treball una mica diferent, preparo una selecció de notícies, que em serveix d'ajuda i penso en dues o tres persones que poden venir a explicar temes d'actualitat, i així, formen una taula de testimonis. A partir de rebre notes de premsa, d'agències de notícies, per correus electrònics i a través del que m'assabento per una agenda de previsions; que és molt important tenir-la, sobretot, en els mitjans on treballo. L'agenda de previsions és important, perquè no es passin els temes, per preveure o entrevistar a alguna personalitat, o bé, realitzar un reportatge o dedicar un programa a un tema determinat. Per exemple, quan es va celebrar el Sínode de la Família l'octubre del 2014 vaig voler dedicar una tertúlia a l'espai "El Mirador de l'Actualitat", que realitzo diàriament a Ràdio Estel, amb persones especialitzades.

- Em pot descriure, a grans trets les rutines de producció i el procés de construcció de la notícia, és a dir, a partir de quines fonts treballem: més amb notes o comunicats de premsa d'entitats religioses, o bé, a partir dels fets d'actualitat, en què el periodista realitza el procés d'investigació com a reporter, és a dir, sense l'ajuda d'aquestes notes de premsa? Per exemple buscant els temes.

A Ràdio Estel treballem més a través dels fets d'actualitat, amb notes de premsa i elaboració pròpia com un procés d'investigació propi, combinem molt bé aquests tres elements. Per exemple, en l'última campanya de Mans Unides, on vénen aquí a Catalunya testimonis de països del Tercer Món que han estat ajudant. Aleshores, l'equip de redacció fabriquem un material propi en forma d'entrevista, de reportatge, en forma de missatge de crida a favor de la col·laboració amb els 600 projectes de Mans Unides. En el cas de Ràdio Estel, les rutines de producció depenen de l'equip de persones i del context de cada moment, són força estables. Per exemple, hi ha persones que fan trucades o escriuen correus electrònics i treballen en producció, hi ha altres persones que es dediquen a preparar i a fer entrevistes o a redactar notícies. No obstant, aquests rols interactuen, a vegades els que escrivim notícies també fem producció, o bé els que fan producció també escriuen. Les notes de premsa, per exemple, aprofitem el contingut i les reelaborem, perquè sovint existeixen algunes diferències en presentar una notícia en una nota de premsa per la ràdio.

(Si em respon que treballa amb comunicats oficials)

- Treballar amb Fonts Oficials, és a dir, comunicats, notes de premsa condiciona a l'hora de treballar la notícia? I en el resultat? **Per exemple: en els interessos d'influència que determinats grups religiosos poden tenir en els mitjans de comunicació.**

No condiciona més enllà del desig de ser fidel al què t'expliquen, és a dir, l'emissora de ràdio o el mitjà de comunicació i el professional tenen un marge de llibertat per presentar la notícia com creuen més convenient, sobretot, pensant en la línia del mitjà, però també en l'estil propi. Per tant, sense excedir-se en una cosa i en un altre, és a dir, sense emfatitzar massa la visió personal d'una cosa i tampoc sense emfatitzar tant la identitat del mitjà, sense caure en un excés per aquestes línies. En general, considero molt important que s'ha de ser fidel a la nota oficial del mitjà, perquè el que diuen s'ajusta a la realitat. Ara bé, com que citem aquesta font oficial els periodistes hem de dir: "aquest govern", "aquest arquebisbat" o la institució ens diu "això", sempre segons la font.

Aquests grups religiosos influeixen o condicionen? Ens influeix només en el sentit de voler ser justos amb la presència d'aquests grups religiosos a casa nostra. Per exemple, si el Consell Evangèlic de Catalunya edita una Bíblia, o si la Federació d'Entitats Islàmiques de Catalunya realitzen una acció social, en farem ressò. Això ens condiciona des del respecte mutu, dins la nostra llibertat, el fet que aquests són grups de persones creients que viuen entre nosaltres. Sempre tots els condicionaments jo els veig en positiu, no pas com a privació a la llibertat que tenim com a mitjans i els professionals com informadors, sinó que ho veig com una oportunitat per ser equitatiu amb la presència d'aquesta realitat a casa nostra.

- Creus que en l'àmbit religiós és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials quan es produeix un esdeveniment per tal de disminuir el llenguatge polèmic o sensacionalista?

Penso que sí, és més acurat treballar a partir d'aquestes fonts oficials. Per exemple, quan es va saber que Benet XVI renunciava, com que va ser inesperat i increïble, aquest cas és molt clar, en tant que vam haver d'esperar un comunicat oficial. Per tant, si no hi ha una investigació més a fons i contrastada, mentrestant això no es realitzi, per les informacions del dia a dia, sempre és bo ser acurat fins que no es tingui la informació de la font oficial. Quan parlo de font oficial em refereixo no només a l'administració pública en un sentit polític o civil, sinó aquella instància oficial de cada notícia. Això pot ser una federació de protestants o pot ser un arquebisbat o bisbat, o bé, una organització com Càritas. En general, considero que és millor treballar a partir de fonts oficials per disminuir el llenguatge polèmic, tot i que no sempre ha de ser així.

Per què?

Perquè, les fonts oficials ens permeten actuar amb més seguretat informativament i ens agilitzen la feina, i ens permeten comunicar la realitat a uns oients, des de la ràdio. Aleshores la notícia d'una convocatòria d'eleccions a Catalunya, la principal font és l'anunci que fa el President de la Generalitat o el comunicat oficial, per tant és més fiable. Ara bé, també es pot fugir del llenguatge polèmic o sensacionalista sense recórrer a fonts oficials. No crec que s'han d'utilitzar sempre.

- Com he pogut comprovar en el recull de notícies religioses dels mitjans de comunicació en l'àmbit espanyol i català (recull de premsa del 2012) hi ha un excés de "soroll informatiu", basat amb la polèmica en els titulars i en el contingut. Creu que incideix de manera en el procés de producció de la notícia, la lògica de producció, en la comprensió i consum de la informació religiosa?

Hi ha un principi que tinc molt clar i et respondré parcialment la pregunta amb una reflexió. Nosaltres els comunicadors no tenim la vocació de comunicar per crear nosaltres una realitat, nosaltres informem d'una realitat que existeix, que és la que és, i a vegades pot estar marcada pel soroll informatiu. Possiblement, no és el més desitjable, però sí, influeix. Per exemple, l'any 2012 es va produir el cas *Vatileaks*, si el Papa Benet XVI va renunciar, en part, és perquè va tenir sobre la taula un informe demolidor sobre determinades pràctiques de la cúria romana, això no es pot amagar, cal explicar-ho tal com és. S'ha d'explicar des de la nostra vinculació a l'Església Catòlica, des de Ràdio Estel, com a mitjà confessional, però des de la nostra pertinença no hem d'amagar les coses. Aquí, la frontera és la intenció. Si aquesta és la d'informar, interpretar, ajudar als oients o realitzar un servei,

considero que no passa res perquè influeixi el soroll. Però si la intenció és buscar la polèmica, trencar les barreres ètiques, doncs evidentment ja no ho trobo bé.

-Quines creus que poden ser les causes d'aquest "soroll informatiu" o polèmic en la premsa?

- **Els mitjans són organitzacions complexes amb recursos limitats o no per a la producció de continguts, l'organització del mitjà**
- Les directrius econòmiques i de gestió des de la direcció influeixen en la decisió de continguts.
- La manca de formació dels periodistes en l'àmbit religiós, que continuen generant estereotips sobre l'àmbit
- **El context social en el qual viuen els periodistes**
- Un conjunt de totes les respostes anteriors
- Resposta lliure ...

***Va marcar aquests dos punts com a principals causes de soroll informatiu a la premsa. Ell va fer referència en aquests dos punts, perquè els mitjans sovint aposten fort per una determinada línia interpretativa: Per exemple, el diari EL MUNDO i EL PUNT-AVUI realitzen soroll informatiu, en sentits molt diversos. Per a mi, soroll informatiu no vol dir necessàriament una cosa negativa, a vegades és legítim en un context de llibertats democràtiques. (...)**

Afegeix com a resposta lliure.

Els mitjans omplen pàgines i minuts o imatges, a partir d'una realitat, i de com la veuen els respectius mitjans aquesta realitat, des de la pluralitat, aleshores no la poden crear. Alguns fets els podràs explicar, però alguns d'altres no i per tant, t'has d'adaptar al mitjà de comunicació.

- Des de sempre ha tractat la informació religiosa? Sí o No. **Tot i que va treballar 7 anys en el diari SPORT.**

- Ha informat sobre altres àmbits abans de tractar el fet religiós i Quins?

- **Política Internacional**
- **Política Nacional de Catalunya i parlamentària**
- **Societat**
- Cultura
- Economia
- **Esports**
- Comunicació
- Local

***Tot i que Ràdio Estel tracta molt el tema religiós, però també té vocació d'oferir informació generalista.**

- Les creences d'un periodista (confessional o no confessional) són un factor important en prendre decisions sobre què i com informar, en aquest cas en l'àmbit religiós? Sí o no? Per què?

Sí, són factors importants per prendre decisions sobre què i com informar. Sí, perquè la societat és plural, no és laica, com tampoc és cristiana. Per tant, dintre d'aquesta pluralitat, Ràdio Estel està al servei de la concepció cristiana i, d'una banda, les meves creences penso que són molt importants a l'hora d'informar. D'altra banda, també, des d'un punt de vista personal, el fet de ser creient em dóna un plus d'exigència, a nivell ètic, a nivell de convivència amb els companys. Des del meu punt de vista penso que la meva creença ha de servir per contribuir a un bon clima a la feina i per realitzar la feina el millor possible, en aquest sentit. Per tant, aquestes són les dues raons: el mitjà on treballo, que dóna importància a les creences, i per la meva autoexigència.

- És el seu cas? **Sí, sóc creient.**

- Com observa, en general, la productivitat i el procés de producció de la notícia dintre la premsa escrita a l'Estat Espanyol i a Catalunya?

Personalment, si hem d'establir una classificació crec que els diaris grans treballen més amb elaboració pròpia, és a dir, a partir dels redactors propis. Per exemple, el cas de La Vanguardia, El Punt-Avui o el diari ARA a Catalunya, també treballen a través de corresponents aquí i a fora. A més, de les informacions, els reportatges que ells puguin elaborar amb un procés de treball propi. En general, penso que treballen més des d'aquest punt de vista. El sistema de treball, en la premsa, em sembla que s'està adaptant a les noves exigències de les noves tecnologies: internet, el món virtual, encara que els diaris de paper continuen existint, però estant condicionats pel predomini dels mitjans digitals, que són molt immediats. Per exemple, un diari de paper al matí t'ofereix notícies del dia abans i durant tota la matinada tens la xarxa plena de notícies d'última hora, que a vegades poden ser modificades. O a vegades, també passa que les notícies que ofereix la premsa, possiblement s'han ofert per televisió.

Un tema important de la premsa escrita és que s'està convertint amb una generadora d'opinió i d'interpretació. La premsa escrita molta gent ho segueix pels articles de determinats escriptors o de determinats articulistes, per exemple: l'Enric Juliana, en el cas de *La Vanguardia* o Josep Mª Espinàs, en el cas de *El Periódico de Catalunya*. El concepte clàssic del redactor que va a una roda de premsa o va a cobrir un acte i després torna a la redacció, penso que s'està replantejant.

Actualment els comunicadors estem abandonant l'especialització i estem fent tots una mica les coses com podem, fer una mica de tot, per ser més pràctics i més immediats. Tots podem fer una foto, tots podem publicar i gravar un vídeo, penjar una nota a internet i en el cas dels diaris publicar un enllaç. Per la seva banda, la premsa en paper, també s'està adaptant, tot i que continuï existint.

Preguntes Obertes Generalitzables (Perspectives de l'actor social)

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic de caure en l'atac en el fet religiós en els mitjans de comunicació, en concret d'Espanya i Catalunya ?

Amb el Papa Francesc estem vivint temps millors, pel que fa als atacs a l'àmbit religiós en els mitjans de Catalunya i Espanya. Personalment considero que no s'ataca tant el fet religiós, en els mitjans de comunicació. El que sí, que crec és que es posa massa l'accent, en els mitjans en general, en destacar el llenguatge més polèmic, això sí. La polèmica malauradament ven i és cert, que no es pot amagar. Els mitjans, a vegades, hem d'acceptar que una notícia polèmica, si sabem presentar-la d'una manera determinada ens pot seguir gent, a la ràdio, a la televisió, a internet, en premsa etc. Però no hem d'utilitzar-la com si ens alegréssim d'aquesta polèmica. La nostra principal eina en la comunicació no és la polèmica.

I sobre l'atac al fet religiós, sí que és veritat que encara estem en un panorama comunicatiu on si un sacerdot ha estat denunciat per abusos sexuals sortirà a tota la premsa generalista, webs públiques, privades i altres mitjans. Però si un sacerdot ha aconseguit salvar la vida de deu immigrants, com ha passat en algunes ocasions a Ceuta i els ha acollit en una casa de Càritas potser aquest sacerdot apareix una mica, però difícilment hi haurà ressò mediàtic. Això és una injustícia de fons que existeix en els mitjans de comunicació, a l'hora de tractar el fet religiós. Després hi ha una mena d'associació inconscient sobre religió-violència, que això és un problema que en una sessió de treball d'ara fa un any i mig, organitzada per l'Associació d'Afers Religiosos i el GTER hi va aparèixer bastant. Sobretot, quan es parla d'atemptats a Nigèria s'intenta presentar com si fos una guerra entre cristians i musulmans, i això també és injust.

- Considera que en els mitjans de comunicació d'àmbit espanyol i català, els no confessionals, el tractament d'informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica de cada mitjà? Per exemple el tractament de La Razón i ABC en relació al de El País o "Público.es"

Evidentment, amb el tractament de la informació religiosa es pot denotar clarament la línia ideològica. Per exemple, una informació religiosa en el diari *El País* té un tractament molt diferent al diari *La Razón* o el ABC. El tractament de la informació religiosa i la línia ideològica no sempre tenen una equivalència matemàtica, per exemple *La Razón* i el ABC tenen una ideologia de dretes i d'àmbit espanyol en àmbit polític, però a vegades en el fet religiós es pot reflectir aquesta tendència i altres vegades no, possiblement hi hagi alguns punts de connexió. Per exemple, no és el mateix el diari *El País*, un diari amb oscil·lacions però que es dirigeix més cap a l'esquerra, i en el fet religiós té un tractament no sempre d'amistat, sinó més aviat hostil.

- Com creu que s'ha de mantenir el pluralisme religiós en la premsa i mitjans, en un país on la tradició i la religió cristiana han tingut una influència important? Han de tenir el mateix pes totes les tradicions religioses?

El pluralisme religiós a la premsa i als mitjans, en un país com el nostre que té una forta presència cristiana i cultura cristiana, penso que ha de ser no proporcional al que tenim a nivell social. Tenim una influència cristiana, una majoria cristiana, la majoria a Catalunya i a Espanya se senten identificats amb el catolicisme, però això no significa que s'hagi de reflectir a la premsa o als mitjans en un percentatge igual als de qui es declaren catòlics, si són un 70%. Per tant, no significa que la premsa hagi de ser en un 70 % catòlica, perquè la iniciativa privada és lliure i els mitjans públics, també, intentaran ser equilibrats, però no es poden ajustar exactament a totes.

A la segona part de la pregunta jo contestaria, que evidentment no totes les tradicions religioses han de tenir el mateix pes. Crec que és just que totes tinguin alguna presència, seria injust que algun mitjà de comunicació públic o privat ignorés que a Catalunya hi ha centenars de musulmans. També, per altra banda, és important recórrer al principi que la societat és plural, encara que de cultura i d'arrels cristianes, en el cas de Catalunya i Espanya, doncs és bo que les religions i la seva presència social es normalitzi. Per exemple, la presència d'un crucifix a una escola, no hauria d'escandalitzar a ningú, tot i que ha donat a vegades polèmica, la creu no tant sols és un símbol religiós també forma part de la nostra cultura i història.

- Quin creu que ha de ser el millor mètode per crear i redactar aquests tipus de notícies dintre d'un mitjà no confessional? Cas: Premsa

Penso que el millor mètode per tractar les notícies religioses en un mitjà no confessional és el d'intentar ser el màxim de fidels a la veritat i el no veure amb prejudicis el fet religiós i de ser just en el tractament. Des del punt de vista del mitjà ha de deixar clar que és respectuós amb totes les sensibilitats i que ho fa en un règim de pluralitat.

- A l'hora de realitzar el recull de premsa i en observar les diverses notícies religioses he comprovat com en determinats mitjans de comunicació no confessionals, mantenen un llenguatge agressiu sobretot cap a l'Església Catòlica pel que fa a temes com l'avortament, l'homosexualitat, l'eutanàsia o segons es parla l'estancament que ha viscut després del Concili Vaticà II. I en relació en altres confessions com Islam, sempre es posa més l'accent en el marc del terrorisme islamista, el vel, el burka, etc. En relació a les altres confessions: judaisme, budisme, hinduisme són menys presents. **Per tant, per informar amb més rigor el periodisme religiós ha de seguir els mateixos criteris com altres àmbits com la política, internacional, societat o cultura?**

Entenc que per informar de religions, això no funciona com en els blocs electorals o quotes. En el cas del periodisme religiós no va per quotes. És a dir, si els budistes representen un 2% en el conjunt de Catalunya, la seva presència en un mitjà públic o privat hagi de ser d'un 2%. Considero que per informar amb més rigor, el periodisme religiós ha de ser sensible a la presència d'aquestes religions a casa nostra. Per exemple, si hi ha la inauguració d'un monestir budista a Catalunya, com el del Garraf o en un altre lloc o a Madrid, això és una notícia religiosa. Aquesta notícia es pot donar tranquil·lament i un dia pot ocupar més minuts dels que són proporcionalment els budistes a Catalunya i a Espanya. Igualment amb el tema d'altres religions.

Pel que fa al Islam dic el mateix, en relació al tema que comentava abans en aquesta tendència a vegades més o menys conscient o inconscient que tenen els mitjans d'associar religió i guerres, religió i problemes, religió i conflictes o religió i pederàstia. Doncs en relació a l'Islam considero el mateix no es pot associar Islam amb terrorisme, perquè no s'ha de confondre i no és el mateix. El terrorisme és una perversió humana és una maldat és un creure que tens dret a treure la vida dels altres i que això ho fas pensant equivocadament que faràs un món millor. I com han declarat molts papes i altres líders religiosos la religió no ha de servir mai per matar ni per fer la guerra, sinó per fer la pau.

- Les religions minoritàries (Islam, judaisme, budisme, hinduisme...) no apareixen amb tanta regularitat com l'Església Catòlica. Aquest fenomen es deu a que no tenen una organització tant estructurada (Per enviar comunicats), o bé, per la implantació majoritària de l'Església Catòlica a la nostra societat?

Crec que hi ha una mica de les dues coses. El fet que tinguin poca presència les anomenades confessions minoritàries, potser té causes a les dues bandes, en els mateixos musulmans, jueus, budistes, etc. Aquestes necessiten millorar la seva cohesió interna, a través d'alguna federació comuna, que permeti donar més potència i presència a les seves informacions i també, una mica per part nostra els mitjans de comunicació i especialment en els mitjans públics. Actualment, en els mitjans de comunicació de casa nostra encara es dona força preeminència a l'Església Catòlica. L'Església Catòlica manté legítimament uns acords amb l'administració de l'Estat, a través d'un Concordat vigent, que permet tenir espais en els mitjans públics, perquè la població majoritària és catòlica i requereix aquests serveis.

Possiblement el que es requereix és que aquestes altres religions minoritàries i la societat civil i els poders públics realitzin un esforç perquè tinguin més presència a l'espai públic. És veritat que en general, aquestes confessions pateixen un cert dèficit en la presència als mitjans.

- Creu que el fet religiós està força apartat dels mitjans de comunicació (no confessionals) o encara es considera força present, sobretot quan es tracten de notícies que no comporten una polèmica enmig de la actual societat secularitzada com (el treball de compromís social, les festes religioses o els seus rituals) i si es pot prescindir en les redaccions, d'aquest àmbit religiós per entendre el món i la societat ?

No es pot prescindir mai de l'àmbit religiós per comprendre el món i la societat. La creença és lliure, fins i tot la Constitució reconeix el dret a no revelar la creença que té cadascú. Però al mateix temps la Constitució Espanyola reconeix la dimensió positiva de les religions i parla de neutralitat o no confessionalitat de l'Estat i els poders públics, des d'un règim i una voluntat de col·laboració amb totes les confessions religioses.

Personalment considero que no està apartat del tot el fet religiós dintre els mitjans de comunicació, Però potser es requereix que la seva presència sigui més justa, equilibrada i que la seva presència no estigui envoltada de polèmica o negativitat. Hi ha d'haver una positivitat en general i, això, requereix un esforç per part de les confessions religioses.

-Els discursos de les religions amb la seva moral i ètica en relació a la vida, en qüestions de bioètica, sobre l'homosexualitat, la sexualitat, sobre en retornar el valor de l'home com a subjecte, amb una concepció antropològica basada amb la revelació de Déu i la idea de comunitat creu que són els factors principals que causen la incomprensió en les redaccions a l'hora de tractar el fet religiós? N'hi afegiria algun factor més?

Crec que els discursos morals i ètics influeixen en la incomprensió que algunes redaccions donen a l'hora de tractar el fet religiós. És evident que influeixen. Considero que hi ha unes actituds injustes per les dues bandes, ja que per una banda les creences parlen de l'homosexualitat, de qüestions sobre la família, el matrimoni, o la revelació de Déu i potser a vegades, no han posat la mateixa força respecte la defensa d'un dret a la vida en països del Tercer Món o bé, el dret a la vida dels immigrants que emigren d'Àfrica per trobar un futur millor a Europa. Per tant, la moral religiosa té tot el dret a manifestar-se en contra l'avortament, però també ha de posar més força en el compromís a favor de la Pau, denunciar la presència de tropes estrangeres en llocs de conflicte i a favor d'una justícia econòmica. En això, considero que en el cas de l'Església Catòlica, el Papa Francesc està equilibrant

molt els missatges. El mateix Papa ha dit no emfatitzeu tant alguns temes, fins i tot referint-se a l'avortament. Per tant, això influeix molt en la incomprensió com també pot influir la percepció d'incoherència dels mateixos creients de l'Església Catòlica. Per exemple, els cristians defensem la justícia social, la pobresa i la lluita contra la pobresa, i a vegades no oferim exemple d'aquesta pobresa.

-Com poden els mitjans de comunicació defensar una laïcitat positiva, la llibertat religiosa, la diversitat de religions, amb les seves concepcions, valors de l'ètica religiosa i les seves tradicions sense entrar en polèmiques, ni desvalorar aquestes identitats, per tal de promoure els seus drets i la convivència dintre una societat plural?

Aquesta pregunta defensa l'escenari ideal, el que defensa una laïcitat positiva, on com he comentat abans tots tinguem clar que aquesta laïcitat és d'una societat que és plural no és laica, ja que la societat no és uniforme, és plural. Per tant, en aquesta pluralitat hi ha catòlics, protestants, musulmans, agnòstics i ateus. Per tant, perquè aquest escenari sigui ideal o perquè el panorama dels mitjans de comunicació sigui més proper a aquest escenari ideal considero que s'ha de potenciar més una confiança mútua. És a dir, entre les creences religioses la societat civil, la política i els mitjans de comunicació, aleshores es podrà parlar amb més normalitat i es valorarà més aquestes entitats, el seu dret i la seva convivència dins d'una societat plural. Per exemple, el fet que apareixi una processó en un canal públic, alguns sectors de la societat de l'Estat Espanyol ho consideren contrari al ordre constitucional, ja que consideren que l'Estat és laic, que no és laic, sinó aconfessional. A voltes tampoc no veuen bé que es parli de religió a la premsa o que les autoritats públiques assisteixin a una missa en una festa major. Personalment considero que això es supera amb aquest respecte mutu, entre tots.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de l' Acció Comunicativa:

-Coneix la Teoria de l'Acció Comunicativa de Jürgen Habermas:

- **Sí, ho conec una mica**

- No

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'àmbit creient i el no creient? I per la interlocució Intercultural?

Penso que sí, perquè el que proposa Habermas amb la Teoria de l'Acció Comunicativa (T.A.C.) és en el fons que el llenguatge tingui una potència aglutinadora. Els signes de la llengua, la paraula siguin com un factor de cohesió i això, suposa un factor positiu per construir una nova ètica en el context de la comunicació. A més, quan reivindicuem el no a la guerra i el sí a la Pau, és el llenguatge i la paraula per sobre de les armes. Per tant, aquesta teoria, la (T.A.C.) hi pot contribuir molt.

- Pot ser important que els periodistes coneguin la Teoria de l'Acció Comunicativa? Sí o No

Sí

-Per què? **Perquè conèixer els teòrics de la comunicació, no tant sols Habermas, sinó tots, ens ajuda a ser més bons professionals, als que ens dediquem això. Després perquè un**

aspecte central de la teoria de Habermas és la veritat i la veracitat, precisament. I si alguna cosa coincideixen els comunicadors i els creients és buscar la veritat.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

Considero que sí. Penso que els mitjans haurien de ser l'espai on participessin els actors de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense denominació. El que passa és que l'objectivitat plena, tal i com diuen alguns teòrics és impossible, potser també la participació total i perfecte de totes les sensibilitats també és difícil. Però hem d'intentar tendir-hi i arribar-hi.

- La premsa pot estar per damunt de les ideologies o és inevitable que cada Diari s'alini en una línia ideològica?

Penso que són les dues coses. És inevitable que els diaris situïn en una línia ideològica, però crec que la premsa en general hauria d'estar per damunt. A més seria positiu que hi haguessin més mitjans que no tinguessin una ideologia concreta, sinó que fossin més oberts. Considero que haurien d'existir mitjans més imparcials i, també, que existissin mitjans amb un perfil ideològic més marcat, ja que en una societat plural poden coexistir mitjans en un sentit i en un altre.

- On creieu que rau la força del Diàleg?

En el respecte als altres i per part dels mitjans de comunicació també en el respecte als lectors o als oients.

- Donada la prevalença de l'imatge en el món dels mitjans i en la premsa escrita, els articles de fons poden mantenir el pes de la reflexió i l'anàlisi en configurar l'Opinió Pública, en relació a la informació religiosa? (Relacionada amb la tendència actual del ritme trepidant del periodisme en les redaccions, el periodisme de declaracions i el periodisme de fons i el seu futur)

La premsa escrita, com he dit abans, potencia molt l'opinió. Aleshores els articles de fons, poden mantenir el pes d'aquesta reflexió i en el cas de la informació religiosa poden influir molt. Tant en un sentit i en un altre. Per tant, és legítim que un articulista digui la seva sobre el fet religiós, sempre que respecti les confessions religioses. En aquest sentit, la premsa té dret a potenciar els seus articulistes, per tant els articulistes cristians també.

- La premsa digital i el seu increment en els últims anys pot representar una oportunitat per l'àmbit religiós? (Per ex. Flama.info, catalunyareligio.cat, etc)

La premsa digital i el seu increment en els últims anys pot ser una oportunitat. És a dir, la presència de l'agència Flama.info o de Catalunyareligio.cat, o bé, de E-Cristians amb el seu portal: *Forumlibertas*, d'inspiració cristiana i de molts diaris propers al cristianisme, però també en altres confessions, representa una oportunitat. Els cristians i en particular, l'Església Catòlica no ha perdut "el tren" d'internet ni de les noves tecnologies i està molt present en l'àmbit. Això representa una oportunitat única per l'evangelització, per la difusió de les creences i per la promoció dels valors de la pau, que des d'un punt de vista social és el que pretén el cristianisme i les creences en general.

V.EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, PERSPECTIVA DE L'AL-LUDIT: ENTREVISTA A REPRESENTANTS DE CONFESSIONS RELIGIOSES "GTER" (Grup de Treball Estable Religions)

5.1 GUILLEM CORREA (Secretari general del Consell Evangèlic de Catalunya).

Representants de diverses confessions. Entrevistat el 23-01-2014 a Barcelona a la seu GTER :

- **Protestants: Sr. Guillem Correa, secretari general del Consell Evangèlic de Catalunya (Aquesta entrevista va estar condicionada pel poc temps disponible de l'entrevistat. Algunes qüestions no es van respondre)**
- Ortodoxos
- Musulmans
- Jueus
- Catòlics

L'objectiu plantejat en aquest exercici consisteix a comparar les reaccions (actituds) que provoca la cobertura religiosa a la premsa i, en general, el seu tractament periodístic sobretot a les comunitats religioses. L'exercici consisteix a fer emergir els seus punts de vista, les seves actituds i la seva *subjectivitat* en relació al tractament del fet religiós a la premsa generalista. Després de parlar amb diversos professionals dels mitjans de comunicació, en premsa escrita, és l'hora de consultar als representants religiosos per conèixer la seva opinió i experiència sobre el tractament religiós dintre de la premsa generalista a Espanya i Catalunya. Amb les opinions obtingudes, es detectaran els principals potencials i problemes entre les comunitats religioses i els mitjans. Així, mitjançant els resultats de les entrevistes als professionals dels mitjans i les entrevistes en les comunitats religioses es desenvoluparà una reflexió teòrica i s'intentarà aportar coneixement en la direcció que han d'adoptar els mitjans en el tractament del fet religiós.

Eixos temàtics generals:

- Creu a grans trets que el pluralisme religiós a la premsa de l'Estat Espanyol i Catalunya està ben reflectit?

No. La diversitat religiosa no està reflectida ni en els mitjans públics ni en els privats. Tampoc en els mitjans catalans ni en els mitjans de l'Estat.

- Considera que el discurs del tractament religiós en la premsa, amb el seu posicionament ideològic (Progressista vs. Conservador) subratlla una imatge estereotipada de les religions?

Excepte en molt comptades ocasions, la majoria de vegades que qualsevol confessió religiosa, fins i tot la majoritària (Església Catòlica) apareix en els mitjans de comunicació, sempre és per accentuar allò que desfigura i desmarca sobre el que som, pensem i actuem. En relació a l'Església

majoritària (referint-se a la catòlica) que té mitjans propis, i també en el cas dels grans esdeveniments que organitza, i que aleshores són molt més fidels, però exceptuant aquestes ocasions, em ratifico amb el que he dit anteriorment.

- Considera en general que el discurs mediàtic es guia massa pel context sociocultural de la societat actual? (No li vaig fer)
- Creu que el discurs en les informacions religioses reflecteix la realitat de les comunitats religioses i les seves activitats (socials, de culte, culturals, tradicionals)?

No, ja ho he comentat anteriorment. Des del meu punt de vista, el discurs mediàtic ni representa, ni explica el què pensem i som les confessions religioses. A més, presenta l'anècdota com si fos la norma, a més a vegades presenta les informacions que estant a l'extrem com si fos també la norma. Nosaltres (confessions) pensem que això, tergiversa molt el que som nosaltres mateixos, i pensem que això desfigura el que són les nostres vivències i actuacions majoritàries.

- Creu que en un país com el nostre, històricament arrelat a la tradició i fe cristiana catòlica, la resta de confessions religioses (Islam, Judaisme, etc) han de tenir la mateixa proporcionalitat en els mitjans, en el cas d'aquest estudi de la premsa?

Malauradament és que no tenim proporció i ni presència en els mitjans de comunicació, per la qual cosa el que haurien de reflectir els mitjans de comunicació és la diversitat viscuda des del respecte. En moltes ocasions, els mitjans haurien d'entendre que la diversitat és bona, no per contribuir en el debat religiós, sinó també en el debat social. Les confessions religioses tenim opinió i tenim posició en determinats temes. La comunitat protestant no té una ètica impositiva, no pretenem que la societat faci el que nosaltres creiem i pensem. No obstant, creiem que tenim dos drets: primer el dret a viure i explicar-nos, és a dir, nosaltres expliquem el que és d'aplicació per nosaltres mateixos, i explicar-nos el que creiem que és bo per nosaltres mateixos, també creiem que és bo pels altres. Com a mínim tenim el dret de ser escoltats, ja que creiem que estem fent un bé a la nostra societat.

- Parlant amb periodistes pel doctorat, em comentaven que per a ells és difícil accedir a les informacions que generen les confessions més minoritàries, sobretot en la comunicació dels actes que celebren aquestes confessions: Religions com ara budistes, protestants, judaisme, ortodoxos. Què en pensa?

Per què els hi és més difícil? La nostra comunitat protestant, el Consell Evangèlic de Catalunya té més de 35 anys d'història i ha estat present durant més de trenta anys a Catalunya, a més representa la totalitat de la comunitat

protestant a Catalunya, ni tant sols l'Església Catòlica a Catalunya té una organització que aplegui a tot Catalunya.

Això significa (referint-se als periodistes) que ni tant sols saben adreçar-se i ni a on per buscar la informació. Jo sóc periodista i he treballat durant molts anys com a periodista, per la qual cosa sé com funcionen els mitjans comunicació. A mi em sembla, que des de fa un bon grapat d'anys, no només la comunitat protestant i la resta de confessions estem organitzades com per poder-nos localitzar i adreçar-nos a nosaltres. Per tal de poder donar les respostes a les preguntes que ens formulin. O bé parlant amb ells (periodistes) directament o trobant les persones que puguin contestar.

Sobre els comunicats que reben des de l'Església Catòlica us. altres:

L'Església catòlica té recursos econòmics i la resta de confessions no en tenim tants de mitjans econòmics. Això és com si em parléssim els partits parlamentaris i extraparlamentaris que tenen un pressupost desequilibrat entre els dos.

El problema consisteix en com ens presentem la resta de confessions sense mitjans i amb això estic parlant del cofinançament, una de les assignatures pendents d'aquest país, fins que aquest tema no estigui resolt i gràcies a Déu aconseguim estar a on estem.

- **La Teoria de l'Acció Comunicativa, que defensa el consens en l'àmbit de les idees i la validesa dels arguments per part de tots els actors, pot ajudar a garantir l'àmbit de trobada entre l'esfera laica i la religiosa, així com contribuir a impulsar el diàleg interreligiós. Creuen que són els factors principals per fomentar la situació ideal de Diàleg entre els mitjans de comunicació i el fet religiós?**

Més enllà del que digui la Teoria de l'Acció Comunicativa i la seva reflexió, és evident que les confessions religioses som gent de pau. Les confessions religioses aportem valor a la nostra societat. En tant que nosaltres aportem valor com un factor positiu amb ell mateix, i com a factor de cohesió social, és evident que tot el que vagi amb aquesta línia d'aquesta teoria és bo, ja que reforça el que som i com ens definim. L'altra cosa és com ens vulguin llegir des de fora intencionadament o de forma desintencionada, però el que és cert és que les confessions religioses el que fem és contribuir al bon funcionament dels que formen part de les nostres comunitats, sinó de la resta de la societat.

- **(Ensenyar-los algunes informacions).** Us mostraré alguns exemples de notícies del fet religiós recopilades al 2012 (any d'estudi de la tesi).

- **Sobre l'absència de notícies del protestantisme:** No hi ha notícia del protestantisme, i generalment les notícies que hi ha d'altres confessions són negatives o bé, són de fora del nostre país.

Aleshores, veu reflectides en aquestes informacions els tòpics, estereotips sobre les religions quant al discurs i a les imatges?

Evidentment, i no les he llegides, ja que no crec que siguin diferents de les que he trobat en els diaris.

Com les percep en general? **(No contestada)**

- Reforça el discurs més laïcista o el d'indiferència religiosa?
Reflexió: Segurament, una de les coses és bona d'entendre, quan un dret només està a mans d'un grup és un privilegi, en lloc d'un dret. Però quan un dret està compartit per altres grups, és això, és un dret.
Aquest exemple transportat en la democràcia. Personalment penso què seria la democràcia en aquest país si només tinguessin cofinançament un partit polític? aleshores no li diríem democràcia, sinó una altra cosa. El fet que diversos partits polítics tinguin cofinançament provoca que li diguem democràcia. A mi em sembla que la universalitat dels drets en general, i dels drets col·lectius de les minories religioses estem aprofundint amb la diversitat.

Si això fos així, es veuria reflectit en els mitjans de comunicació i si això es veïés reflectit en els mitjans de comunicació, la imatge de les confessions religioses seria diversa. Ara, malauradament cada cop que es pensa en confessions religioses, es pensa només amb la imatge que la gent té de l'Església Catòlica. Fins i tot quan es parla de l'Església, es parla de l'Església Catòlica, quan jo parlo de l'Església no parlo de la Catòlica, parlo de l'Església protestant, per la qual cosa amb la nostra terminologia es parla "d'evangelistes". Per tant, no es parla de protestants, ni d'evangèlics, i a vegades es parla de sectes, etc. Hi ha un gran desconeixement per part de la societat, aleshores quan els mitjans de comunicació siguin autènticament plurals, doncs ajudarà a una millor percepció de la religió com un fenomen positiu a la societat. Si només s'entén d'una manera sempre estarà relligat al com s'entengui la imatge, si sempre està relligat a la imatge que tinguem de l'Església Catòlica. No obstant, cal tenir en compte que l'Església catòlica és plural, no és el mateix el model Barcelona que el model Madrid. No és el mateix la jerarquia a Catalunya que a Madrid. És la percepció clara que les coses van per un altre camí.

Diàleg Interreligiós preguntes realitzades amb el tutor de tesi:

- Com poden els mitjans de comunicació (en aquest cas d'estudi la premsa) afavorir el Diàleg Interreligiós?

Segurament fomentant la pluralitat. Una de les maneres que els mitjans de comunicació poden ajudar al diàleg social, és en primer lloc identificant els actors veritables d'aquest diàleg, en segon lloc respectar aquests actors. Un dels elements decisius de comunicació és oferint-los veu a les diferents confessions. Si els mitjans de comunicació no són portaveus del que veritablement existeix... Aleshores, el gran problema de les confessions minoritàries d'aquest país és que no tenim visibilitat pública. Per tant, no tenim visibilitat en els mitjans, per la qual cosa estem al marge de la realitat, perquè els mitjans ni ens identifiquen ni ens reconeixen, per la qual cosa no podem anar més enllà si la primera etapa no s'ha aconseguit i la primera etapa és la de la visibilitat.

- Creu que és proporcionat o absent l'espai que s'ofereix al diàleg interreligiós a la premsa? (No li vaig realitzar)

- Creu que hi haurà un nou augment de la presència pública del fet religiós a la nostra societat? O pensa que no?

Des del meu punt de vista i posant com exemple el cas del cristianisme que és el cas que més conec, cada dia en el món hi ha 45.000 nous cristians. Això significa que la vitalitat religiosa del cristianisme és imparable, per tant, nosaltres no som el "melic" del món. Això significa que el que està succeint entre nosaltres no reflecteix la realitat de la vitalitat de l'Església cristiana arreu del món. A més, estic convençut que tal i com molts sociòlegs van anticipar-nos el s.XXI tornaria a ser el segle de la vitalitat religiosa. Aquesta vitalitat religiosa es veurà i serà una realitat entre nosaltres. En aquest segle, l'espai públic es veurà implicat i afectat per aquesta vitalitat religiosa i també pel cristianisme, i també entre nosaltres.

- Quina és la rellevància del diàleg interreligiós per a vosaltres?

Segurament, l'ecumenisme en aquest s.XXI l'hem de viure amb una doble dimensió, en primer lloc cal repensar el què entenem per ecumenisme en aquest s. XXI, una tasca que ens correspon fer dintre l'Església, i en segon lloc, el plantejament és que aquest diàleg ecumènic ens ha de dur a una segona fase. Aquesta segona fase consisteix en el diàleg interreligiós, el qual ens hi ha portat des de fa molt de temps. Aleshores en aquesta nova definició de l'ecumenisme s'entén que aquest diàleg interreligiós, forma part d'aquesta expressió ecumènica de l'Església.

- Hi ha iniciatives en l'àmbit laic i religiós que han fomentat el diàleg interreligiós? (No li vaig realitzar)

- Habermas, com a pensador il·lustrat, en base a la seva ètica del discurs pretén ser l'Hereu del contingut semàntic (significació) de l'aportació de sentit en clau secular. La religió aporta un plus al diàleg o ha necessitat de la laïcitat per accedir a la coexistència interreligiosa?

La laïcitat reconeix una realitat que es troba en l'església protestant, des de fa molts anys. L'església protestant és rica, amb la qual una persona que no forma part d'un orde religiós, forma part de la mateixa. L'Església (protestant) no es defineix per la jerarquia. Aquesta pregunta està pensada des d'una mentalitat catòlica. L'Església no es defineix per la jerarquia, sinó que l'Església es defineix pel poble per la qual cosa no hi ha separació entre laic i persona ordenada. Si no que hi ha una crida diferent i una diferent vocació, i en tant que no hi ha separació aquest diàleg permanent entre laic i persona ordenada es dona en el sí de la pròpia església. En conseqüència, el que fem és reflectir aquest diàleg en el sí de la nostra societat, perquè no és una realitat estranya, forma part de la pròpia realitat de l'Església.

Sobre tema separació entre laics i jerarquia

Resposta: Perquè la nostra societat, quan pensa amb expressions religioses, encara hi ha una mentalitat catòlica. Des del meu punt de vista és lamentable que des de la facultat es segueixi pensant de la mateixa manera. A mi em sembla que un dels factors fonamentals de transformació de la nostra societat és el d'entendre que la diversitat religiosa, significa pensar el fenomen religiós va més enllà d'una cosmovisió catòlica. Hi ha altres cosmovisions cristianes que representaria una primera aproximació i al mateix temps, més enllà del cristianisme existeixen altres cosmovisions, que també expliquen una altra realitat. En conseqüència quan parlem de diversitat religiosa, ho hem d'entendre no des d'una mentalitat catòlica, que es dona en el sí de la nostra societat, sinó des d'una mentalitat plural.

Per il·lustrar això et poso un exemple: seguint la retransmissió de la presa de possessió del president dels Estats Units, en aquella cerimònia hi havia representades totes les confessions dels Estats Units procedents de tots els racons del país, tothom estava present. Era un acte interreligiós. En allà hi havia un altre experiència, una altra cosmovisió i una altra experiència, que no veia des de la cosmovisió catòlica, sinó que es veia des d'una cosmovisió de la pluralitat i la diversitat. En aquella cerimònia interreligiosa, tothom si podia sentir identificat i tothom podia sentir-s'hi representat. Per exemple, jo de la confessió que sigui m'identifico també en aquest país, ja que la meva creença també està acceptada i reconeguda en aquest país. Aquesta és una gran diferència. Això no està ni de bon tros en el sí de la nostra societat ni en les institucions.

5.2 MOHAMMED HALHOUL (Secretari general de la Federació del Consell Islàmic de Catalunya).

Representants de diverses confessions. Entrevistat el 23-01-2014 a Barcelona a la seu GTER :

- Protestants
- Ortodoxos
- **Musulmans : Representant Mohammed Halhoul, Secretari General Federació Consell Islàmic de Catalunya**
- Jueus
- Catòlics

Eixos temàtics generals:

- Creu a grans trets que el pluralisme religiós a la premsa de l'Estat Espanyol i Catalunya està ben reflectit?

No queda reflectit mai. El que fa la premsa són, a vegades apunts d'incidències i notícies relacionades amb polèmiques o amb conflictes, o bé esdeveniments desafortunats, però mai reflecteix el pluralisme religiós en l'àmbit d'Estat o local català.

- Considera que el discurs del tractament religiós en la premsa, amb el seu posicionament ideològic (Progressista vs. Conservador) subratlla una imatge estereotipada de les religions?

Sí, sempre ha estat així, nosaltres (comunitat musulmana) mai hem estat d'acord amb les notícies que sortien, ja que sempre deformaven i tergiversaven les notícies del fet religiós. No detallaven els fets que estaven relacionats amb el fet religiós. Aleshores, mai podíem parlar de què estàvem d'acord amb el què es publica sobre l'Islam i els musulmans, sobre les corrents, sobre el terrorisme que segons diuen està relacionat amb les corrents musulmanes. Sempre havíem de donar explicacions de perquè no és així.

- Considera en general que el discurs mediàtic es guia massa pel context sociocultural de la societat actual?

Crec que la premsa fa el que pot. A més no hi ha premsa independent, sempre depèn de moltíssimes pressions per part d'un sector i d'un altre, per tant, per part del qui "paga" el mitjà. Per tant, no podríem parlar d'una independència, d'una coherència que a vegades marca el treball del periodista.

- I el context social?

El context social forma part de tot això. La societat s'ha revelat en contra del que és religiós, s'ha intentat secularitzar a la societat i crear una societat laica i a vegades s'ha confós amb societats aconfessionals. Per això s'ha fet que dintre aquesta cursa la societat fins i tot tingui aquesta confusió.

- Creu que el discurs en les informacions religioses reflecteix la realitat de les comunitats religioses i les seves activitats (socials, de culte, culturals, tradicionals)?

Nosaltres intentem aportar el nostre granet de sorra en l'àmbit social, a l'àmbit cultural, veïnal i d'altres àmbits. El nostre intent és ajudar a les comunitats de l'entorn i aportar l'essència de la nostra religió, la Pau, el diàleg entre les persones, la participació, el civisme, el tema mediambiental, etc. Tots aquests temes estant tractats a l'Islam. És possible que s'interpreti d'una altra manera, pot ser. Però el treball de les comunitats està dirigit i enfocat en aquest sentit.

- Creu que en un país com el nostre, històricament arrelat a la tradició i fe cristiana, la resta de confessions religioses (Islam, Judaisme, etc) han de tenir la mateixa proporcionalitat en els mitjans, en el cas d'aquest estudi de la premsa?

A veure, quan parlem de llibertat religiosa, quan parlem d'articles a la Constitució que parlen d'igualar el tracta entre tothom, la igualtat, la justícia i l'accés de tothom als serveis, etc; considero que hauria de ser el mateix. Aquest tracte hauria de ser el mateix, ja que ha canviat la realitat social des d'un punt de vista estatal i, això ha provocat la creació de convenis entre Estats i confessions. Per exemple, l'Estatut de Catalunya, també, parla d'una diversitat religiosa al país, per això hi ha una llei de centres de culte, aleshores hi ha més iniciatives que parlen d'aquesta nova realitat. També existeixen més iniciatives des de l'Estat que ha intentat donar una resposta a la nova realitat de país, però a la pràctica no s'ha desenvolupat. Possiblement, perquè la teoria ha anat més avançada i en un sentit, però a l'hora de posar-ho a la pràctica no s'ha aconseguit desenvolupar aquest desafiament.

Sobre el conveni a l'Estatut:

Resposta: Si mires la llei de centres cultes de la Generalitat, de l'any 2009 en el seu preàmbul parla de tot l'articulat a la Constitució com parla de l'Estatut de Catalunya, en aquest preàmbul parla d'aquesta llei emparada tant per la Constitució com per l'Estatut.

- Parlant amb periodistes pel doctorat, em comentaven que per a ells és difícil accedir a les informacions que generen les confessions més minoritàries, sobretot en la comunicació dels actes que celebren aquestes confessions: Religions com ara budistes, protestants, judaisme, ortodoxos. Què en pensa?

A vegades penso que hi ha preferències en un mitjà de comunicació, preferències que introdueixen una notícia de temes concrets que tenen més preferència, que en relació a una notícia d'una comunitat minoritària al barri del Raval de Barcelona. Aleshores, que ho reculli un diari local del Raval tindrà cabuda, però que ho reculli un altre mitjà de comunicació més gran, hauria de ser que en aquest acte participi una important figura del món de la política o una institució política. Si és així, el mitjà de comunicació en farà cobertura, sinó no publicaran el tema.

Aleshores, nosaltres quan organitzem activitats hem convidat a tots els mitjans, però a vegades no ha arribat ningú. Només arriben quan hi ha declaracions sobre un fet controvertit, perquè estan buscant la notícia i, això ho fan tots. La nostra comunitat té contactes amb tots els mitjans de comunicació quan parlem amb els periodistes, sempre presenten objeccions sobre si "el meu director m'ha enviat aquí", etc, és això, una manca d'interès per part dels mitjans.

- La Teoria de l'Acció Comunicativa, que defensa el consens en l'àmbit de les idees i la validesa dels arguments per part de tots els actors, pot ajudar a garantir l'àmbit de trobada entre l'esfera laica i la religiosa, així com contribuir a impulsar el diàleg interreligiós. **Creuen que són els factors principals per fomentar la situació ideal de Diàleg entre els mitjans de comunicació i el fet religiós?**

Penso que hauria d'existir aquest diàleg. A més, amb una de les últimes reunions entre el C.A.C (Consell Audiovisual de Catalunya) i el Col·legi de Periodistes ha quedat de rellevància la importància de l'existència dels decàlegs, però a banda també contacte. A més, que hi hagi accés de les comunitats religioses en igualtat de drets i d'igualtat als mitjans, sinó no podem parlar de justícia en aquest sentit.

- **(Ensenyar-los algunes informacions).** Us mostraré alguns exemples de notícies del fet religiós recopilades al 2012 (any d'estudi de la tesi).

Aleshores, veu reflectides en aquestes informacions els tòpics, estereotips sobre les religions quant al discurs i a les imatges? (Cas Sermó Imam de Terrassa Cas Ramadà a Badalona)

- **Malauradament, sí que n'hi ha d'estereotips. Tornem al que he comentat al principi, ja que la notícia mai sabem que és la notícia, la intriga i el populisme,**

a vegades, són factors presents en la premsa. Això fan que es vengui més publicacions en el dia que ha sortit la notícia o no. O almenys que la gent realitzi un seguiment amb el tema religiós, sinó que hi ha molts temes socials. Penso que l'habilitat que hauria de tenir el periodista és el coneixement de causa, coherència, etc, després si es tracta d'un tema fiscal, que realitzés un seguiment però no entrar en atacar una religió. Ser cautelós, exercir la professió amb imparcialitat. Això haurien de ser les característiques que hauria de reunir el periodista, quan recull una notícia del món musulmà, ell no hauria de començar a atacar, no adoptar prejudicis, etc. No començar donar explicacions que no tenen res a veure amb la realitat de la notícia mateixa, que trobem desgraciadament en moltes notícies.

Sobre el sermó de l'Imam de Terrassa:

- Les declaracions de l'Imam encara estan sent objecte d'anàlisi i d'interpretació. Els intèrprets del jutge estant qüestionats, ara mateix i han buscat altres intèrprets amb el que volia dir l'Imam en el seu moment. L'Imam de Terrassa s'ha defensat que amb el seu sermó es reflecteix una *sura*, un text corànic, i no ho feia amb l'intentiu d'atacar la dona, sinó de parlar d'un text concret. Aquest text es troba a l'Alcorà, però per dir a algú que faci les coses, perquè a l'Alcorà hi té accés tothom. Aleshores la interpretació que hem donat nosaltres no és la mateixa que li ha donat l'Imam. I la seva defensa és aquesta, si hi ha una interpretació d'un intèrpret que no ha traduït bé el sermó en el seu moment, dona cabuda, a dubtar d'aquesta interpretació, llavors a donar-li raó a l'Imam que estava explicant un text sagrat. Cal tenir en compte que a la Bíblia existeix la frase: "ull per ull, dent per dent", però en cap cas el text bíblic no significa que hem de trencar els ulls a la gent, ni dents. Això només significa que existia una realitat i que només estem recordant el que existia en el text, no anem més enllà, no estem implicant a la gent, no estem incitant a la gent a què actuï d'aquesta manera. Aleshores, el que ha donat l'explicació de tot aquest procés, és aquesta i, l'interpretació dels intèrprets ha estat una altra, aleshores el jutge ja decidirà. Sobre el cas de l'Imam, Resposta: Encara és un cas en què està oberta la investigació.

Com les percepcions en general, les imatges reforcen estereotips?

Cas Ramadà a Badalona: Això es tracta d'una pregària (en referència al Ramadà). Però el fet de corroborar en la notícia, el fet que en les imatges apareixin homes barbuts, sempre tenen una imatge tergiversada de l'Islam, amb el qual transmet els estereotips de gent barbuda, gent violenta, gent que incita a l'odi, incita a l'opressió de dones, etc.

Però també apareix un perfil de musulmà, però és clar l'èmfasi recau en aquest perfil de persona (en referència a l'imatge de la notícia). No obstant, els altres no porten barba, doncs aleshores perquè posem èmfasi en aquest

senyor que porta barba i amb el seu barret. Aleshores és un tema del periodista que vol oferir-li aquesta imatge negativa al musulmà.

- Reforça el discurs més laïcista o el d'indiferència religiosa?

No, aquestes imatges (referint-se a les mostres de notícies sobre l'Islam) normalment no són d'una indiferència religiosa, sinó més aviat un desconeixement, perquè estem parlant d'una notícia antiislam (referint-se a una notícia d'una manifestació a Alemanya contra les mesquites) aquí amb una imatge, on hi ha un símbol contra les mesquites, que es tracta només de centres de culte...tot això depèn del encert i la professionalitat de cada periodista.

Atemptats escola jueva al Mes de Març del 2012 (Diari Ara)

En un atac terrorista ningú pot estar content ni amb les imatges (de la premsa), ni amb el dolor que hi ha. Penso que en aquest sentit, la societat francesa, espanyola i catalana són prou cauteloses i preparades per aquest tipus de reaccions, si la premsa vol oferir-li aquest tipus de "tics" antisemita o un altre "tic"... No està inserit. Però sí que les imatges de dolor són sempre de dolor per tothom, ningú està d'acord amb aquestes accions.

Associació religió Islam i terrorista:

Estem ... i el periodista relaciona Islam, com a gran religió amb fets concrets. Això sí que es negatiu pel treball que estem fent les comunitats musulmanes i, també deriva tot el treball que fan els musulmans diàriament, i el treball dels musulmans que fan diàriament a Europa, en els oratoris, etc. La comunitat musulmana francesa té una llarga història a França, no és una comunitat recent. A més fets com aquests són puntuals, la societat no està o les comunitats musulmanes no tenen res a veure amb aquests actes. Fins i tot, comunitats musulmanes de França ho van denunciar en el seu moment i van sortir al carrer a manifestar-se. També, van organitzar actes conjunts amb la comunitat jueva a França, i això posa en èmfasi aquesta convivència que denúncia i rebutja símbols de violència, que no tenen res a veure amb una religió o una altra.

Diàleg Interreligiós preguntes realitzades amb el tutor de tesi:

- Com poden els mitjans de comunicació (en aquest cas d'estudi la premsa) afavorir el Diàleg Interreligiós?

No penso que els mitjans de comunicació hagin de promoure o crear el diàleg interreligiós, aquesta tasca ens pertoca a les comunitats religioses. Les comunitats religioses hem d'estar interessats a què hi hagi aquest diàleg entre les diverses comunitats religioses. El GTER (Grup de Treball Estable de les Religions), aquest organisme és un exemple d'aquest treball, de l'existència i el diàleg de la diversitat religiosa a Catalunya i l'acció comuna. Els mitjans de comunicació haurien d'ajudar-nos a posar èmfasi del treball i

les activitats del nostre grup. Amb això no vull dir que no han de reflectir la tasca de moltes comunitats religioses, o bé, altres iniciatives de diàleg interreligiós que s'han de reflectir en els mitjans. No obstant, la funció dels mitjans no és fomentar el diàleg interreligiós, sinó que és una tasca de les pròpies comunitats, però no ha de ser la funció primordial dels mitjans de comunicació; sinó que és la funció de les comunitats i també, una tasca de les administracions. En aquest sentit l'administració pot facilitar la tasca de molts grups o si es fomenta una activitat de diàleg interreligiós. Aleshores, si l'administració es posa per buscar interlocutors, o bé, que hi hagin projectes d'aquest diàleg en aquest sentit, penso que és una de les obligacions de l'Administració. Dintre del marc de diversitat religiosa, dintre del marc de la Constitució, i dels convenis que té l'Estat.

- Creu que és proporcionat o absent l'espai que s'ofereix al diàleg interreligiós a la premsa?

Inexistent. A vegades apareixen fets puntuals de comunitats minoritàries, potser l'Església Catòlica té més mitjans, en el qual apareix i es reflecteix el diàleg, perquè té més mitjans.

- Creu que hi haurà un nou augment de la presència pública del fet religiós a la nostra societat? O pensa que no?

Com l'augment de la demografia humana. Si aquest país té una determinada demografia, doncs es tracta d'una demografia religiosa determinada. Això no és estrany, ja que les estadístiques poden desvirtuar, perquè no preguntem a ningú a quina religió pertany. No obstant, la pràctica de la Fe és molt habitual, des de l'existència de l'ésser humà. Ningú ha de qüestionar si d'aquí a un any hi haurà més religiosos o no, perquè mentre hi ha naixements hi haurà religiosos.

- Potser existeix més interès cap a l'espiritualitat?

Penso que en totes les comunitats religioses en el sí mateix, i en les dinàmiques pròpies de cadascuna. D'una banda existeix aquesta lluita per preservar, per tornar a les essències i als valors de la Fe. D'altra banda, perquè els nens i nenes coneixen les realitats de la seves comunitats, també perquè els joves siguin més participatius, també, per ser més oberts a la societat. Considero que aquests factors formen part del dia a dia de les comunitats, aquest moviment farà que es reflecteixi en l'acció de la gent i l'enfortiment d'aquesta acció, i també de la presència, en l'espai públic.

Sembla que la religió quedi apartada de l'espai públic?

Resposta: Penso que no. Tot i que existeixen sectors de la societat, que afirmen que la religió "està a casa", però això és mentida.

- Quina és la rellevància del diàleg interreligiós per a vostè?

La rellevància consisteix en l'acció d'aquest diàleg, no és un diàleg intern sobre fets teològics i religiosos. Nosaltres amb l'experiència del GTER (Grup de Treball Estable de les Religions) hem superat aquesta realitat, que ho deixem per alguns acadèmics, pensadors, que pretenen matisar punts de coincidència amb les religions i el seu origen, del que hauria de ser. Personalment, considero que el més primordial és demostrar el que les religions aporten i fan per la societat.

- Hi ha iniciatives en l'àmbit laic i religiós que han fomentat el diàleg interreligiós?

Torno a insistir en l'aspecte de què les comunitats han de buscar aquest diàleg i aquesta acció comuna i el que hauria de fer les administracions: governs locals, municipals i autonòmics, és afavorir aquest diàleg. Hi ha petites iniciatives, com les del GTER (Grup de Treball Estable de les Religions), però a vegades es troben sense resposta (*oïda sorda*) per part del govern municipal de torn. És possible que en ocasions es dugui a terme alguna activitat, alguna iniciativa amb l'administració. Per tant, considero que ha d'existir un interès obert per part de l'administració, i si hi ha un interès per part de l'administració cap al diàleg interreligiós es podrien enfortir tot aquest tipus d'accions i també, es visualitzaria més les accions del diàleg interreligiós.

- Habermas, com a pensador Il·lustrat, en base a la seva ètica del discurs pretén ser l'Hereu del contingut semàntic (significació) de l'aportació de sentit en clau secular. La religió aporta un plus al diàleg o ha necessitat de la laïcitat per accedir a la coexistència interreligiosa?

Des del meu punt de vista, penso que el què s'ha guanyat amb l'aconfessionalitat i la laïcitat positiva és que s'arribi a reconèixer almenys en l'àmbit de la burocràcia, legislatiu, i decrets es reconeixi l'existència d'altres religions. Això no passava fa un temps a l'Estat Espanyol i en el context europeu, que ha fet que la societat s'adoni que no existeix tant sols un model o paradigma cristià, fundat en l'Església catòlica, sinó que hi ha altres models religiosos, en l'àmbit espanyol, català i europeu. Pot ser que sigui a la secularització de la societat, o bé a les lleis laiques de l'Estat o aconfessionals, pot ser. És un factor positiu (referint-se a la laïcitat) que ha donat veu o almenys reconeixement a les confessions.

5.3 Pare VASILE (Representant de l'Església Ortodoxa Romanesa de Tarragona).

Representants de diverses confessions. Entrevistat el 06/02/2014 a Tarragona:

- Catòlics
- Protestants
- **Ortodoxos, Pare Vasile representant de l'Església Ortodoxa Romanesa de Tarragona**
- Musulmans
- Jueus

Eixos temàtics generals:

- Creu a grans trets que el pluralisme religiós a la premsa de l'Estat Espanyol i Catalunya està ben reflectit?

Depèn. És una mica relatiu. Depèn del mitjà o diari, hi ha diaris que exposen coses negatives no solament de l'Església Catòlica o d'altres cultes. Hi ha diaris que exposen o escriuen fets i esdeveniments, que s'han desenvolupat i han tingut lloc en una parròquia, a la vida de l'Església o en una comunitat. Penso que quan hi ha diferents esdeveniments també la premsa es fa ressò de fets sobretot amb impacte social o afecten la vida social.

L'Església Ortodoxa Romanesa:

- **L'Església Ortodoxa, en l'àmbit d'Espanya estem representats amb l'Església Ortodoxa Romanesa, que té gairebé 800.000 feligresos a l'Estat Espanyol. Després hi ha l'Església Ortodoxa Russa, que inclou els ucraïnesos, que tenen el seus propis sacerdots d'Ucraïna. (Nosaltres a Reus tenim un sacerdot). També hi ha l'Església Búlgara, de Sèrbia, Grega. Els bisbes Grecs i Romanesos viuen a Madrid. Els bisbes Russos i Serbis resideixen a París, per tant tenen la seva pròpia jurisdicció de les seves diòcesis.**
- **Aleshores, vostè veu molt reflectida l'Església Ortodoxa Romanesa als mitjans de l'Estat Espanyol i Catalunya? No, molt.**

L'Església Ortodoxa Romanesa i Grega celebrem les festes de Nadal junts amb l'Església Catòlica. El món ortodox, els russos, ucraïnesos, serbis, tenen els festius religiosos com el calendari antic, nosaltres només celebrem amb ells la Pasqua Ortodoxa, però la resta ho celebrem com l'Església Catòlica.

L'Església Ortodoxa Romanesa, Grega i Búlgara segueix el calendari gregorià, com l'Església Catòlica. L'Església Ortodoxa Russa i altres esglésies orientals segueixen el calendari julià.

Pel que fa a la meua a la meua parròquia, a vegades sí que apareixem en els mitjans de comunicació si hi ha algun esdeveniment, sobretot el 2005, a partir

de 2009 ja no tant. En l'àmbit de l'Estat Espanyol, l'Església Ortodoxa Romanesa ha aparegut, en diverses ocasions, en els mitjans estatals.

- Creu, en general, que la resta de confessions estan ben reflectides?

Les minories religioses no podem comparant-nos amb els catòlics quant a quantitat, és impossible. Des del meu punt de vista, considero que les minories religioses estem bastant ben reflectides, però també podríem aparèixer més.

- Considera que el discurs del tractament religiós en la premsa, amb el seu posicionament ideològic (Progressista vs. Conservador) subratlla una imatge estereotipada de les religions?

No, ho crec. A més, no segueixo molt les notícies d'aquest tipus. Però m'he fixat molt amb les crítiques davant a l'Església Catòlica. Com home d'Església tampoc m'agrada molt això. Depèn. Si es realitza un reportatge sobre l'Església Ortodoxa es subratlla molt tots els aspectes referents a les tradicions ortodoxes o costums ortodoxos. Depèn del tipus de reportatge, si més no quan es realitza es subratlla molt "l'individualisme de cada culte".

Tots aquests aspectes com estereotips que hi ha en les religions, com les barbes dels ortodoxos, les imatges que s'utilitzen, etc. penso que tenen un impacte davant l'auditori i la societat. Són aspectes que se subratllen molt, ja que no formen part de la nostra quotidianitat. Aquestes imatges estereotipades poden semblar inhabituals, singulars o insòlites, etc. per la gent corrent aleshores la premsa pot subratllar-ho amb més freqüència.

- Acostuma a seguir amb regularitat la premsa d'Espanya i Catalunya?

Una mica sí. Acostumo a seguir la premsa més local de Tarragona, com el Diari de Tarragona, els diaris gratuïts com el Més Tarragona i en l'àmbit de Catalunya, segueixo La Vanguardia. Però el ABC, La Razón i el País, no acostumo a seguir-los. Tot i que a vegades consulto El País a través d'internet.

En general, estic més interessat amb la premsa local de Tarragona, ja que sóc el representant de la comunitat ortodoxa romanesa de Tarragona i si es publica algun tema relacionat amb la meva comunitat m'interessa. En relació a altres temes com la política, l'economia no els segueixo amb tanta freqüència. Pel que fa a la resta de confessions que apareixen en les diverses publicacions tampoc les segueixo amb freqüència, no sé si apareixen massa en els mitjans de comunicació. Un altre dels factors a destacar és el sensacionalisme dels mitjans. Per exemple, des de la comunitat ortodoxa romanesa de Tarragona vam col·laborar amb una iniciativa social amb l'Ajuntament de Tarragona i no va aparèixer a la premsa, en canvi si es produeix una acció dolenta dins la nostra comunitat l'endemà està a primera pàgina.

- Considera en general que el discurs mediàtic es guia massa pel context sociocultural de la societat actual?

Crec que sí. Penso que no hi ha molts periodistes formats en el camp religiós - teològic. Penso que els mitjans de comunicació tracten el fet religiós des del punt de vista sociocultural, no des de la vessant més religiosa. Penso que també el tractament de la informació depèn del seu enfocament per part del informador. Per exemple, considero que es tracta de com focalitzes una cosa: "si ho vols veure en negre ho veus en negre, o d'un altre color ho veus d'aquest color." També en funció de quins "ulls tracten la notícia". Si parlem d'un home podem destacar les coses bones i les dolentes, depèn del que vulguis escriure i de com et focalitzes en un fet. Penso que si tractes un tema en els mitjans, dins l'àmbit eclesiàstic, hauria de ser un especialista en el tema religiós.

- Creu que el discurs en les informacions religioses reflecteix la realitat de les comunitats religioses i les seves activitats (socials, de culte, culturals, tradicionals)?

No molt, perquè si només reflecteixen les desgràcies. Depèn. Però a vegades sí que reflecteixen algunes activitats socials o de culte de les comunitats.

- Creu que en un país com el nostre, històricament arrelat a la tradició i fe cristiana, la resta de confessions religioses (Islam, Judaisme, etc) han de tenir la mateixa proporcionalitat en els mitjans, en el cas d'aquest estudi de la premsa?

Evidentment que totes les confessions no poden tenir la mateixa proporcionalitat. Nosaltres els ortodoxos russos som uns vuit-cents mil o dos milions de persones, i els catòlics ultrapassen aquesta xifra i són una religió majoritària, amb uns quaranta milions de persones. Per tant, no es pot comparar quantitativament el nombre de fidels de l'Església Ortodoxa amb el nombre de l'Església Catòlica. Personalment crec que apareix representada als mitjans, però amb molta més força l'Església Catòlica i després els musulmans en proporció.

- Parlant amb periodistes pel doctorat, em comentaven que per a ells és difícil accedir a les informacions que generen les confessions més minoritàries, sobretot en la comunicació dels actes que celebren aquestes confessions: Religions com ara budistes, protestants, judaisme, ortodoxos. Què en pensa?

Per exemple, el passat gener vam tenir una missa en honor a St. Fructuós a Tarragona, que és el nostre patró, en el qual va participar el metropolità d'Alemanya i també, van participar algunes autoritats locals com l'alcalde. En les grans celebracions convidem a representants d'autoritats. La comunitat ortodoxa romanesa de Tarragona és molt oberta i sempre oferim informació nostra.

- Vostès comuniquen als mitjans locals de Tarragona les activitats que realitza la seva comunitat?

No, perquè ningú m'ho ha demanat. Ni els mitjans m'ho demanen ni tampoc jo personalment he enviat informació als mitjans. Però quan hi ha la festa de la nostra parròquia o alguna activitat es comunica a l'alcaldia de Tarragona, per tant nosaltres estem implicats amb ella quan es realitzen diverses activitats. És a dir, es comunica a l'alcaldia enlloc de comunicar les activitats als mitjans de comunicació locals de Tarragona, no ho he realitzat mai. També ens comuniquem amb la policia local, quan assisteixen a la parròquia uns 1.500 fidels per la Pasqua Ortodoxa a vegades es talla el carrer per problemes de trànsit.

A Tarragona, l'Església Ortodoxa de Romania de Tarragona som uns 1.000, a Reus uns 2.000, en total la nostra parròquia té uns 4.000 feligresos.

- La Teoria de l'Acció Comunicativa, que defensa el consens en l'àmbit de les idees i la validesa dels arguments per part de tots els actors, pot ajudar a garantir l'àmbit de trobada entre l'esfera laica i la religiosa, així com contribuir a impulsar el diàleg interreligiós. **Creuen que són els factors principals per fomentar la situació ideal de Diàleg entre els mitjans de comunicació i el fet religiós?**

Sí, si es coneix i s'aplica aquesta Teoria pot ajudar molt en el diàleg interreligiós i a més, dintre la comunitat i també, pot ajudar en el diàleg entre creients i no creients, ja que hi ha molts factors socials que divideixen. Aquesta Teoria és fonamental i els seus punts generals és la base del diàleg dintre una societat multicultural i entre les diverses comunitats religioses.

- **(Ensenyar-los algunes informacions).** Us mostraré alguns exemples de notícies del fet religiós recopilades al 2012 (any d'estudi de la tesi). Aleshores, veu reflectides en aquestes informacions els tòpics, estereotips sobre les religions quant al discurs i a les imatges?

Parla sobre el reportatge de l'Església Ortodoxa Sèrbia – Diari ARA:

Pare Vasile: És evident que reflecteix la imatge pròpia de l'Església Ortodoxa, a través de les icones. (Aleshores va comentant la resta de les imatges del reportatge).

Aquí per exemple apareix un taller d'iconografia, també apareix un monjo ortodox durant una cerimònia litúrgica ortodoxa. La imatge de l'Església ortodoxa està ben reflectida en aquesta imatge. Mostrar una imatge del sopar típic de Nadal amb un pastís d'Ukràina (Kiev) de l'església ortodoxa de Barcelona, que pertany al patriarcat de Sèrbia.

Pare Vasile: No existeix una església ortodoxa a l'Estat Espanyol autònoma, sinó que està en comunió amb una església d'orient, amb el patriarcat de

Sèrbia. Respecte a l'Església de Sèrbia compartim la mateixa Fe, però no compartim la mateixa comunió, tenim una altra identitat. Ells són serbis i nosaltres romanesos amb tradicions i costums diferents. En el cas de l'església ortodoxa romanesa, a la qual pertanyo mantinc comunió amb el patriarcat de Romania i amb la resta d'esglésies ortodoxes. La funció del Patriarca equival més o menys a la del Papa, però és un bisbe. Els ortodoxos tenim tres ministeris: diaca, sacerdot i bisbe, aleshores el Patriarca exerceix una funció administrativa és el cap d'una Església Nacional. Per sota del patriarca tenim 8 metropolitans, que equivaldrien als cardenals, i després arquebisbes i bisbes aquest seria l'organigrama general de l'Església Ortodoxa, que seria similar al de l'Església Catòlica.

En el nostre cas la comunió seria amb el patriarcat romanès, del qual depenen tots els ortodoxos romanesos. Aleshores tenim un "arquebisbat" a Amèrica, Austràlia, París, un bisbat a Espanya i un metropolità a Alemanya que té el bisbat d'Europa del Nord, on hi ha ortodoxos romanesos i a Romania hi ha més bisbes i arquebisbes. L'estructura és: patriarcat, metropolità, arquebisbats i bisbats. L'església ortodoxa romanesa de Tarragona pertany al bisbat ortodox romanès d'Espanya i Portugal.

Imatges del grup de rock "Pussy Riot" que van profanar la catedral de Moscou:

**Pare Vasile: (Em descriu el vestuari dels sacerdots ortodoxos russos)
Les "Pussy Riot" és un grup de rock rus que van contestar al Govern de Vladimir Putin dintre una catedral ortodoxa. Des del meu punt de vista considero que és molt democràtic discrepar, però no estic d'acord en què es realitzi en un lloc sagrat. Penso que no s'han d'unir l'àmbit polític i l'àmbit religiós.**

- **Imatge reconciliació ortodoxos russos i catòlics polonesos:
Pare Vasile: Valora positivament la reconciliació i que la premsa transmeti aquest acte, es tracta d'un bon exemple d'ecumenisme. Comenta l'espai de la notícia sobre la reconciliació que és inferior a la de dalt sobre la polèmica de les "Pussy Riot".**

- **Imatges sobre la polèmica del Ramadà a Badalona, el juliol del 2012:
Pare Vasile: Quan tu ets alcalde ho has de ser per tots, no tant sols per cristians, sinó també per persones d'altres confessions. Però si vaig a Dubai o Doha i intentés posar una creu, com a signe de la meva religió, en aquells països tindria moltes dificultats, perquè existeixen persecucions. Aleshores no s'han de perseguir les tradicions religioses, però cal trobar les oportunitats per manifestar la pròpia Fe. En la gestió pública sempre s'ha de buscar i fomentar el diàleg sempre dintre de l'Amor de Déu i de l'Amor de la Humanitat. Totes les persones independentment de la nostra condició, creences o no tenim els mateixos drets i la mateixa dignitat humana.**

- Com les percep en general? Reforça el discurs més laïcista o el d'indiferència religiosa?

Li vaig mostrar notícies d'altres confessions: Església Catòlica – Viatges Papa Benet XVI i Tema IBI Església:

Pare Vasile: En aquests tipus d'articles la gent no s'identifica amb l'Església que apareix en els mitjans, a més també penso que és la manera com els mitjans enfoquen la imatge de l'Església. A més, són uns tipus d'articles que pretenen apartar el fet religiós i l'Església, perquè es mantingui al marge de la societat. Penso que es tracta d'un problema de laïcisme més que d'indiferència religiosa.

Li vaig mostrar imatges de la manifestació anti-Islam a Alemanya:

Pare Vasile: Això per mi no és normal, les persones que organitzen aquests actes són tant fonamentalistes com els altres, les persones que volen desterrar la religió de l'esfera social són persones fonamentalistes. Com per exemple alguns fonamentalistes islàmics que destrueixen la creu com a imatge de Jesucrist en alguns països d'Orient. Reflecteixen una imatge més laïcista en contra l'Islam.

Diàleg Interreligiós preguntes realitzades amb el tutor de tesi:

- Com poden els mitjans de comunicació (en aquest cas d'estudi la premsa) afavorir el Diàleg Interreligiós?

Bé, penso que els mitjans de comunicació poden ajudar molt en el diàleg interreligiós. Com? Doncs realitzant una promoció de les activitats que realitza cada Església per realitzar-ne difusió, per tal de poder conèixer les tradicions religioses a fons, perquè si només observes l'Islam i ho vincules amb Al-Qaeda o amb el fonamentalisme, aleshores si tant sols observes el fet religiós des d'aquest enfocament no ajuda en el diàleg interreligiós. No obstant, si les publicacions en la premsa són més objectives aleshores aquest tractament pot ajudar en el diàleg interreligiós. Depèn de la objectivitat de la premsa i el seu punt de vista, en què està realitzat el seu tractament, a més, també es troba influït per la línia editorial de cada diari, ja que marca el camí del tractament de la informació.

Per afavorir el diàleg interreligiós ha de tenir una línia editorial més imparcial o indefinida, de veritat, que no sigui ni de dretes ni esquerres que respecti els fets reals per conèixer els uns als altres millor. Des del meu punt de vista la premsa en general no afavoreix molt el diàleg interreligiós, possiblement perquè apareixen molts fets desagradables del fet religiós. En general, és difícil d'afavorir el diàleg i superar les línies ideològiques. Nosaltres, les religions tenim com a principi l'amor de Déu, si busquem el diàleg dintre aquest amor el trobarem, sinó no crec que s'assoleixi. Aquest és el meu principi: si hi ha més diàleg entre religions i més comunió es podrà reflectir d'una manera més directe a la premsa. Penso que sí que ho reflecteix, però

més en la premsa especialitzada en religió o confessional que no en la premsa laica.

- Creu que és proporcionat o absent l'espai que s'ofereix al diàleg interreligiós a la premsa?

No. No crec que sigui proporcionat. No obstant, l'Església Catòlica sí que té una proporció més gran en relació a les altres confessions, que des del meu punt de vista és normal. Per exemple, a Romania la premsa dedica més espai a l'Església Ortodoxa que en relació a l'Església Catòlica. En general, no puc afirmar si existeix espai proporcionat a la premsa sobre diàleg interreligiós. Els ortodoxos tenim un bona relació amb la resta d'esglésies: l'Anglicana i la Catòlica.

- Creu que hi haurà un nou augment de la presència pública del fet religiós a la nostra societat? O pensa que no?

No, perquè la societat és laica i secularitzada, i per tant els mitjans de comunicació, en general tenen una visió pejorativa sobre el fet religiós, i també de qualsevol tipus d'església. La societat en la qual estem immersos és secularitzada i globalitzada. La Globalització provoca cada dia més la secularització en aquest món. Un món que pretén apartar Déu del centre de la persona, al marge de l'univers, d'aquí arribarà el final, perquè quan l'home reemplaça a Déu del centre de la seva vida arriba el final. Es tracta d'una lluita de l'Església i de les confessions per incrementar la vida religiosa de l'home, tanmateix hi ha una gran secularització. Des del meu punt de vista considero que hi ha un increment del fonamentalisme religiós, que existeix en totes les confessions. Aquest fonamentalisme pot existir també dintre els partits polítics.

- Quina és la rellevància del diàleg interreligiós per a vosaltres?

És molt important per a nosaltres, l'Església Ortodoxa Romanesa, perquè som una església molt oberta. L'Església Ortodoxa de Romania som una de les esglésies més obertes de tots els ortodoxos, per això la importància del diàleg interreligiós és fonamental per a nosaltres. Estem molt oberts al coneixement recíproc entre les nostres comunitats, al diàleg i a fer intercanvis interreligiosos. A Catalunya en general existeixen moltes iniciatives en el camp del diàleg interreligiós, sobretot a Barcelona. Aquí a Tarragona el diàleg no és tant freqüent, no obstant hi ha alguns actes interreligiosos destacats al llarg de l'any, com per exemple la setmana per la Unitat dels Cristians, que se celebra anualment. Tanmateix, com a representant de l'Església Ortodoxa Romanesa també participem en actes a Barcelona organitzats per la Direcció General d'Afers Religiosos i altres entitats.

- Hi ha iniciatives en l'àmbit laic i religiós que han fomentat el diàleg interreligiós?

Des del meu punt de vista crec que falten més iniciatives per fomentar el diàleg interreligiós. No obstant, existeixen alguns actes organitzats per l'Ajuntament de Tarragona, per tal de fomentar el diàleg entre els diferents cultes, existents a la ciutat. Això és un exemple d'iniciativa organitzat des de l'àmbit laic. Tanmateix, penso que falta la organització de més iniciatives que fomentin el diàleg interreligiós.

- Habermas, com a pensador Il·lustrat, en base a la seva ètica del discurs pretén ser l'Hereu del contingut semàntic (significació) de l'aportació de sentit en clau secular. La religió aporta un plus al diàleg o ha necessitat de la laïcitat per accedir a la coexistència interreligiosa?

Personalment considero que les dues línies han fet aportacions per la coexistència religiosa, per a mi són correctes les dues opcions. Cadascuna amb la seva direcció. D'una banda, sí que la religió aporta un plus de diàleg com un fet normal. D'altra banda, sí que necessitem de la laïcitat, per tal que les confessions tinguin una relació i un contacte amb l'Estat secular i les formacions polítiques. Considero que ha d'existir una col·laboració entre les confessions i l'Estat, sobretot en un estat democràtic. En un Estat teocràtic, les confessions religioses exercirien tant sols el seu poder.

Les esglésies cristianes i la resta de confessions religioses sempre aporten un "plus" al diàleg, sobretot quan s'aproven lleis contràries a la mentalitat religiosa. No obstant, no pot aprovar lleis que destrueixin a les esglésies, sinó que ens necessitem els uns als altres per a una bona cooperació. Les esglésies sempre aportem un plus de diàleg en relació a l'Estat, mitjançant els laics es realitza un diàleg polític. Per tant, les dues opcions són normals, no són contradictòries per la coexistència religiosa, mai pot ser en contra, les esglésies aporten un plus de diàleg a la societat i a la religió en general.

- En relació a la religió que aporta un plus al diàleg en la nostra societat. Com a conclusió:

La religió representa un grup de gent que formen part de la societat en general, aleshores aquest grup de persones tenen els seus propis interessos, manaments i per tant, una mentalitat diferent de la resta de la societat. Per tant, aquest grup de persones que formen part de les confessions religioses, han de mantenir una bona relació amb l'Estat. Aleshores l'Estat ha de tenir un diàleg permanent amb les religions, per una bona coexistència a la societat. Per això, qualsevol església o confessió religiosa és rellevant dintre de la societat, ja que representa un segment de la població de l'estat. És clar que aporta un plus de diàleg a la societat.

Per exemple, jo com a representant d'un grup nombrós de persones o dos milions de persones a Espanya que són ortodoxos, per tant l'Estat ha de

contemplar la presència de l'Església Ortodoxa a la nostra societat. Però, també ha de tenir en compte la presència a la societat dels musulmans, jueus, catòlics o evangelistes, el diàleg amb les confessions ha de ser normal en un país de llibertats democràtiques.

5.4 JORGE BURTDAM (Representant de la Comunitat Israelita de Barcelona "CIB").

Representants de diverses confessions. Entrevistat el 13/03/2014 a Barcelona, a la seu del GTER :

- Protestants
- Ortodoxos
- Musulmans
- **Jueus: Jorge Burtdam, representant de la Comunitat Israelita de Barcelona (CIB).
Responsable d'Educació (Joves i Grans) i Diàleg Interreligiós de la (CIB).
Auxiliar del Rabí. Encarregat de formació de Cultura Hebrea per adults.**
- Catòlics.

Eixos temàtics generals:

- Creu a grans trets que el pluralisme religiós a la premsa de l'Estat Espanyol i Catalunya està ben reflectit?

En Catalunya, creo que sí. Aunque a veces hay una desinformación generalizada. Cada año los conocimientos son mayores, en un principio se vinculaba el tema judío al tema del estado de Israel, exclusivamente y al conflicto judío en especial. Todo esto dejaba a un lado la vida judía en Catalunya y en el resto de España, también. Sólo debo decir que en Cataluña existe una intencionalidad de los medios en informarse, en los últimos años el objetivo de información ha sido amplio y básico. Aunque falta mucho por hacer en los medios de comunicación al ámbito de la información.

- Considera que el discurs del tractament religiós en la premsa, amb el seu posicionament ideològic (Progressista vs. Conservador) subratlla una imatge estereotipada de les religions?

Creo que no en este sentido. Si las religiones son noticia creo que es en mérito o en perjuicio de la acción de los religiosos. Pues si las religiones son criticadas, muchas veces, es por el mal funcionamiento de sus representantes. Por ejemplo, si hay una acción incorrecta en las religiones la prensa lo criticará, sin embargo cuándo se trata de acciones humanitarias, como por ejemplo Cáritas, la prensa lo refleja positivamente. Esta en manos de los religiosos ser promotores de estas noticias.

- Considera en general que el discurs mediàtic es guia massa pel context sociocultural de la societat actual i no tant pel coneixement?

Los conocimientos religiosos aún no son tan amplios, a veces hay estereotipos y clichés, entonces se manejan. Sin embargo, los conceptos religiosos, aquí en Catalunya la DGAR (Dirección General Afers Religiosos) intenta implementar

una guía para los medios de comunicación para saber utilizar terminología, tener conocimiento de las ceremonias, etc.

En los últimos años, TV3 y las diferentes radios se preocupan en difundir este tipo de información. Entonces se ve reflejado en la cantidad de noticias que se difunden: TV3, Catalunya Ràdio i BTV, para reflejar el pluralismo.

- Creu que el discurs en les informacions religioses reflecteix la realitat de les comunitats religioses i les seves activitats (socials, de culte, culturals, tradicionals)?

En Catalunya hay un intento de realizarlo, sobretodo en los últimos años. Existe el caso de Televisió de Catalunya (TV3) dedica programas a las actividades religiosas. Una vez al año dedica un espacio a una cerimonia en vivo para difundir, así como cada año se difunde la misa del Gallo, también cada comunidad puede elegir un festivo en Catalunya, para difundir su actividad y esto es muy importante y novedoso.

La prensa últimamente se acerca, hace dos años tuvimos una entrevista del diario El Punt – Avui , también hace dos años hubo una entrevista del diario Ara a todo color. Desde luego la presencia del pluralismo religioso podría ser intensificado en los medios, la presencia podría ser en mayor cantidad. Pero desde mi punto de vista puedo afirmar que los medios no son indiferentes, esto sí sería un asunto grave.

- Creu que en un país com el nostre, històricament arrelat a la tradició i fe cristiana, la resta de confessions religioses (Islam, Judaisme, etc) han de tenir la mateixa proporcionalitat en els mitjans, en el cas d'aquest estudi de la premsa?

En relación a la proporcionalidad no puede comentar el caso del resto de España. En el caso de Catalunya, creo esa proporcionalidad en los medios se manifiesta positivamente. En el caso particular de los medios en España, lo desconozco.

Por qué cree que en el caso de Catalunya es positivo? Porque en los últimos años, cuándo se acerca un festivo nos llaman para preguntarnos en qué consiste el festivo. Porque en algunos programas televisivos de difusión general dedican espacios a la comunidad judía de Barcelona, especialmente los programas como “Terrícoles” o “Entre veïns” de BTV (Barcelona Televisió), además Televisió de Catalunya está realizando algun documental sobre la comunidad judía y el pluralismo religioso. También hemos notado interés por parte de la prensa y la radio para hacer difusión sobre nuestra comunidad, por supuesto nuestra voluntad es que exista más difusión sobre nuestra comunidad, por tanto se puede intensificar la difusión, pero existe difusión. Por nuestra parte, la comunidad judía si organiza alguna actividad puede llamar a la prensa y esta acude.

- Quins són els festius a partir dels quals la seva comunitat s'ha vist reflectida en els mitjans?

“Ros-Hannà” (Cap d’any jueu)

“Pessah” (Pasqua jueva)

“Fiesta de Navidad – Hannukà” (Es tracta d’una festa jueva, “festa de la Llum”, que coincideix amb la festa del Nadal cristià). Entonces los medios estan interesados por el paralelismo, entre la fiesta de Navidad i el “Hannukà judío”. Aún la sociedad en sí no conoce todas estas tradiciones, pero creo que la sociedad no conoce la religiosidad en sí. Últimamente el actual director de Afers Religiosos decía una cosa muy interesante, debemos lograr que los medios, más que las religiones y comunidades, conozcan la religiosidad de cada comunidad, porque la información objetiva está a través de los múltiples medios de información que tenemos, pero el tema es la religiosidad.

En qué consiste la religiosidad? En el accionar positivo de la religión, en su función social y su vinculación con la sociedad. No solamente en la celebración del culto individual de cada persona, es decir no lo que hace a la práctica religiosa, que en definitiva hoy los colegios tienen información, sino que hace cada comunidad religiosa en el país que habita.

- Parlant amb periodistes pel doctorat, em comentaven que per a ells és difícil accedir a les informacions que generen les confessions més minoritàries, sobretot en la comunicació dels actes que celebren aquestes confessions: Religions com ara budistes, protestants, judaisme, ortodoxos. Què en pensen?

A nosotros los medios nos llaman y los atendemos inmediatamente, no sé el medio al que usted se refiere, porque a nuestra comunidad nos llama la prensa y en seguida tienen acceso.

- Se referían a la escasa información (comunicados, notas de prensa...) que reciben de las comunidades...

En la medida en que haya actividades religiosas creo que las comunidades deberían informar. Entonces yo también coincido creo que las comunidades deberían llamar a los medios. No obstante, hay que tener en cuenta que la comunidad jueva en Catalunya, con respecto a la de Francia, la de Suramérica o Norte América, es una comunidad muy pequeña entonces no existe una actividad tan constante, nuestra actividad se limita a sus festivos, hay que tenerlo en cuenta. Pero sí que cuándo llega un festivo, los medios de comunicación tienen un interés constante en nuestra comunidad. Desde mi punto de vista, pienso que sería interesante empezar difundir mucho más el tema. Aunque pienso que es más por la falta de actividad que por la falta de voluntad, por parte nuestra. Siempre que nos llaman los medios les atendemos en seguida.

- La Teoria de l'Acció Comunicativa, que defensa el consens en l'àmbit de les idees i la validesa dels arguments per part de tots els actors, pot ajudar a garantir l'àmbit de trobada entre l'esfera laica i la religiosa, així com contribuir a impulsar el diàleg interreligiós. **Creuen que són els factors principals per fomentar la situació ideal de Diàleg entre els mitjans de comunicació i el fet religiós?**

Por supuesto que esta Teoría ayuda enormemente, porque esta es la base de las religiones. Las religiones no son feudos o doctrinas uniformes, sino, al contrario, las religiones son caminos para llegar a un objetivo común y las religiones tienen que estar interrelacionadas, para lograr este objetivo. Precisamente la palabra religión proviene de la etimología: "religare – religum", es decir reunirse, religarse.

Pienso a veces en ese sentido que la sociedad desconoce, que en Catalunya existen "xarxes" o redes profundas en este aspecto. Entonces ahí se cumplen todas las teorías en práctica. Tu sabes que Catalunya es un modelo de convivencia para estas teorías, y en consecuencia vienen de Bélgica, de Francia aquí para ver este modelo de convivencia que existe. Aquí no tenemos debates respecto a la religión, aquí existe una hermandad religiosa, aquí estamos unidos católicos, protestantes, judíos, musulmanes, budista, baha'ís o sikhs, etc. Cada semana realizamos alguna acción en común. Estas acciones se especifican en: visitar las cárceles, mediación, vamos a hospitales, etc. Por tanto, se puede afirmar que en Catalunya no hay acciones racistas o xenofobas, existen acciones violentas individualizadas, pero no hay un clima de persecución religiosa o un clima de odio, por parte de la población. Aquí cada ciudadano puede ejercer libremente su religión, por tanto esto se desconoce. Cuando en Bélgica o en Francia hay campañas antireligiosas, aquí se vive diferente. Por qué? Porque existe un trabajo desde las bases de hacer mediación. Nosotros (la comunidad judía) vamos a visitar mezquitas, vamos a centros católicos y a su vez ellos nos visitan a nosotros. Cada semana un colegio de Catalunya nos visita en la sinagoga de Barcelona, también los colegios van a otros centros como mezquitas, centros budistas, iglesias en un marco de interreligiosidad. Creo que está creciendo una generación, que no solamente conoce la religión, sino que aprenda a vivir en la interreligiosidad, pienso que los medios lo deberían difundir más. También hay una noticia positiva, se prepara en Catalunya, precisamente sobre este tema, no sabemos si es este año o el próximo, un programa semanal sobre la cultura judía en Catalunya, en televisión. Aunque no sabemos, en cuál o cuándo y en qué canal de televisión. Por tanto, estamos preparando una programación para que se difunda en televisión y si es pública mucho mejor, lo que es la comunidad catalana jueva y en función de su vínculo interreligioso será en català.

(Ensenyar-los algunes informacions). Us mostraré alguns exemples de notícies del fet religiós recopilades al 2012 (any d'estudi de la tesi). Aleshores, veieu

reflectides en aquestes informacions els tòpics, estereotips sobre les religions quant al discurs i a les imatges?

Concretamente en estos artículos (sobre el tema Israel-Palestí) no. Sí conozco artículos que a veces hacen tópicos de confundir la realidad judía con el tema político israelí. Yo hago personalmente una diferenciación entre el Estado de Israel y las comunidades judías. Aquí en Catalunya nuestra comunidad judía es autónoma. Es una comunidad formada por ciudadanos de religión judía y tiene vínculos con todas las comunidades judías, pero es autónoma. Por lo tanto toma sus decisiones que afectan a la comunidad de manera libre y autónoma. Nosotros realizamos elecciones convalidadas por el ministerio de Justicia, dónde existe una normativa de asociación con el ministerio de Justicia. Nuestra comunidad está dirigida por un comité voluntario elegido de forma democrática por todos los socios. En tanto que el comité es voluntario y dirige la comunidad por su propia voluntad.

Para eso nos centramos a lo que nos exige el ministerio, por ejemplo si una persona tiene antecedentes no puede ser dirigente de la comunidad, aunque si puede ser socio. La comunidad judía es autónoma y está integrada en el país, en Catalunya. Y si en el Estado de Israel si la mayoría son de religión judía, también hay cristianos, ateos, musulmanes, de todas las religiones. Entonces el Estado de Israel surgió por una necesidad específica, sobretudo después de la Segunda Guerra Mundial, pero eso no significa que yo me identifique con el Estado de Israel. El Estado de Israel es independiente y, por lo tanto, no se trata de una comunidad judía.

En relació al conflicte israeliano-palestí:

Cuándo me preguntan sobre el conflicto yo personalmente estoy en contra de la guerra, yo creo en la paz para todos los pueblos. Además, creo que no se puede vincular el Estado de Israel con el judaísmo, un estado formado por personas a favor o en contra del Gobierno. Esto quiere decir que la política de un gobierno no se identifica con nuestro pensar individual de las personas. Estoy en contra de cualquier guerra y la ocupación por parte de Israel en territorios palestinos, y a favor de la convivencia de los dos Estados: Israel y Palestina. Aunque estoy en contra de las facciones radicales como Hamás y en las facciones radicales de las dos partes.

Continua comentant-me les notícies:

“Un veto judicial a la circuncisión indigna els jueus d’ Alemanya” El Periódico de Catalunya 15/07/12

“Encuentro exabrupto comparar la circuncisión con el Holocausto, ya que esto fue una persecución criminal total. Y esto es una medida que puede ser debatida desde el punto de vista religioso y hay muchas formas de explicar la circuncisión. Yo creo que debe haber un control médico, de hecho no se puede realizar ninguna circuncisión sin un control médico. Por ejemplo en

Catalunya, cuándo una familia decide (libre elección) realizar la circuncisión, el rabino tiene que tener el aval médico, sin el aval médico esto no lo puede realizar.”

Otra noticia: “Margallo garantiza que España no apoyará ningún boicot a Israel” La Razón 19/01/12

“Esto es político. Es un tema referente a Israel, se trata de un tema que no hace la comunidad judía. Hace referencia al tema de la embajada de Israel y a la embajada de Israel en Madrid, pero no tiene que ver con la comunidad judía de Catalunya. Esto son temas políticos y no hablar de boicot o no (como refiere el titular de la noticia), los gobiernos deben garantizar la vida de las personas, esto es un tema económico hay que ir más allá de la noticia.”

Reflexió de si el judaisme es pot veure com una minoria privilegiada (sobre noticia Espanya-Israel):

Resposta: “Esto depende de como lo presente la prensa y los periodistas. Te voy a dar un dato concreto. En los últimos tiempos se está realizando una diferenciación entre la comunidad judía en Catalunya y el Estado de Israel. Al principio los temas que me preguntaban los medios eran en el 90% sobre Israel y casi nada sobre el culto judío. Con el tiempo se ha producido un cambio respecto a esta tendencia. Primera pregunta sobre el tema político y el resto sobre el tema del culto.”

“En esto la Generalitat de Catalunya lo tiene claro. Por ejemplo, el 27 de enero todos los parlamentos de Europa conmemoran el día de las víctimas por el nazismo o el Holocausto, el Parlament de Catalunya convoca a todos los colectivos afectados: pueblo gitano, judíos, discapacitados, etc. El Parlament también invita al embajador de Israel en España, pero lo realiza como Estado a Estado, lo realiza el Parlament al embajador de Israel. Nosotros como comunidad judía en Catalunya no tenemos ningún vínculo en esto. El embajador de Israel representa a su país no a la comunidad judía de Catalunya.”

Otro ejemplo: “El Vaticano representa a todos los ciudadanos de España? En todo caso a todos los católicos, pero no a todos los ciudadanos de España. El Estado de Israel representa a todos los judíos del mundo? No, es un país independiente. Por supuesto como aquí la mayoría es de religión católica y los recursos deben ser dados a la mayoría de religión católica, porque existen más necesidades de los ciudadanos de religión católica como mayoría.”

“En Israel, la mayoría son de religión judía, pero en el Parlamento de Israel hay árabes cristianos, árabes musulmanes, etc, pero el Estado es laico. Si un día vas a Israel comprobarás que la sociedad es laica, no es religiosa. Los líderes religiosos dicen que el israelí judío se alejó de la religión que es un ciudadano como cualquier otro. Ahí un ciudadano vive su vida libremente, aunque las tensiones del conflicto condicionan a la sociedad y pienso que el único camino para superar todo esto es la paz.”

“Egipto fue uno de los máximos enemigos que tuvo Israel, pero cuándo ambos países firmaron la paz fue un cambio para la sociedad Israelí. Por qué? Porque ahora Egipto es un país amigo y durante 40 años fue un país enemigo. Este es el gran cambio. Por la mayoría de jóvenes israelíes Egipto es un país de visita turístico, aunque para el padre sigue siendo un país enemigo, y esto es lo que logra la paz. Por lo tanto, pienso que se logrará la paz entre Israel y los palestinos, entonces creará una cultura de Medio Oriente. Cada vez hay más grupos pro-Derechos Humanos, la ciudadanía quiere la paz, el clima es el mismo, la lengua y la gastronomía es lo mismo.”

- Com percep aquestes informacions en general? Reforça el discurs més laïcista o el d'indiferència religiosa?

Em comenta les imatges dels articles sobre el problema de l'antisemitisme, diaris 2012:

“Esto es muy importante, a veces las imágenes que utilizan los medios para comentar una noticia no tiene nada que ver con la imagen. Por ejemplo, en una noticia titulaba “Violencia en Medio Oriente” y mostraban a un soldado israelí con un niño, pero tampoco no mostraban al terrorista suicida. A veces son muy parciales las imágenes. También esto se refleja en cada editorial periodística busca la imagen que quiere, busca tres periódicos y verás como tratan una misma noticia desde diferente angulo, a veces son unos expertos en buscar cuál es el lenguaje más correcto.”

“Desde hace unos años, en Francia existen campañas antijudías, hay muchos grupos de ultraderecha nazis que en Francia que provocan elementos de odio. Aquí en Catalunya no es muy frecuente, en Francia sí que ha sido. El atentado en una escuela judía de Francia (2012), fue un ejemplo, persecuciones a los musulmanes, a los gitanos, existen muchos elementos fóbicos y de odio racial en Francia. Han venido grupos interreligiosos de la red interreligiosa de “Marseille”, para entrevistarnos al GTER de Catalunya y aprender de la actividad interreligiosa de Catalunya. En Marsella y en Bélgica les falta este trabajo de mediación y ahí tienen problemas graves de racismo, es terrible. Esta imagen no se produce en Catalunya, ya que no existen estos elementos fóbicos. Aquí no existen problemas de antisemitismo o islamofobia graves, esto es consecuencia del trabajo que existe desde las bases, cada vez que hay un conflicto intervenimos, hay trabajo de mediación. Además hay mucha necesidad de diálogo interreligioso, por ejemplo cuándo ocurrió el atentado en la escuela judía en Francia, se hizo un acto en la Sinagoga de Barcelona y estuvo la cónsul de Francia y una delegación de la comunidad musulmana. Por lo tanto, esto es una hermandad continua.”

Pregunta: Les imatges d'aquestes notícies reforcen l'estereotip dels jueus?

“Sí, a veces los estereotipos de los judíos consisten en una levita negra, las trenzas o tirabuzones que en hebreo es “*las peot*”, los cuáles aparecen en las películas, se trata de una imagen estereotipada que se da todavía. Sobre eso de los estereotipos existe una fundación jesuítica que se llama *Sigma*, los

jesuïtas tienen un centro educativo que se encuentra en Barcelona y trabajan los estereotipos religiosos, a través de la educación. La forma de quebrar estos estereotipos o los clichés es a través de la educación. Desde mi punto de vista estos estereotipos que aparecen en las imágenes no lo veo como una agresión al judaísmo.”

“Aunque la comunidad judía queremos mostrar otro tipo de imagen. En definitiva lo que queremos mostrar des del comunidad judía es que somos otro ser humano igual y cuándo se ponen sus símbolos judíos estant practicando su religión, pero es igual que cualquier otro. Normalmente se muestra un judío rezando con barba, como las películas de Woody Allen reforzando los clichés. Aunque pienso que el tiempo va a solucionar esto. Los medios de comunicación difunden más que hace veinte años y, por tanto, con el tiempo se va a superar. Aún hay mucho trabajo por realizar y por superar estos clichés. Además pienso que este tema es una cuestión por parte de ambos: de la prensa y de las comunidades judías de como depende de como quieran manifestar su judaísmo. Es una cuestión de ambos.”

Útims articles sobre l’atemptat a l’escola jueva de Tolosa de Llenguadoc (França) – Diari Ara 20/03/12

“En este caso fue un hecho violento, a veces se confunde el terrorismo con la religión, y esto es algo que es la Historia. La Historia mostró el enfrentamiento entre religiosos durante veinte siglos: católicos contra protestantes, sikhs contra hinduistas, etc, y tuvo que llegar el siglo XXI para mostrar otra realidad. Pero estos veinte siglos de Historia todavía quedan aquí, quedan en la mente del ser humano. El canibalismo todavía queda en el ser humano, la agresión y la violencia. Y cada vez que una persona religiosa comete un acto terrorista queda más en la memoria, en lugar de un religioso que nunca hizo un acto terrorista, esto es así. Es muy humano.”

Sobre confundir terrorismo con Islam:

“Eso es terrible y es un grave error. Hace unos años hubo una detención de un imán pakistaní y unos musulmanes en una mezquita en Barcelona. Entonces la prensa llamó a la comunidad isrelita de Barcelona (CIB), entonces me llama el periodista y me pregunta: “Qué piensa de los imanes terroristas que han detenido y del terrorismo islámico?”.

Yo le respondí: “No entiendo tu pregunta, me la puedes volver a formular, porque el Islam es una religión y el terrorismo es una acción criminal, entonces tu me estas hablando de lo mismo, si tu te refieres a estas personas que son sospechosas y todavía ni siquiera son culpables, esto es una cosa, pero no me digas terrorismo islámico. Entonces me reconoció que yo tenía razón y me volvió a formular la pregunta, y además recuerdo que en televisión apareció enfocado otro imán marroquí, cuando el interrogado era un imán pakistaní, pero como visten igual... Entonces me puse en contacto

con la comunidad Islámica de Catalunya y me lo agradecieron. Este es el tema. A veces la prensa no está informada y puede deformar las noticias.”

“En los últimos años ha existido una necesidad de la prensa de informarse, ha habido un cambio. Antes era el tema muy morboso y hoy las notas son más de información que de opinión o prejuicio, por lo tanto existen algunos cambios. Además los informadores necesitan mucha formación y conocer y la mejor forma es acercarse, por eso la universidad les puede brindar las mejores técnicas periodísticas, pero la realidad de cada comunidad se le ofrecerá cada comunidad, es necesario ir al lugar de los hechos, para presenciar una circuncisión, una boda o comunión judía, etc. Por supuesto aún falta mucha formación por parte de los periodistas, pero creo que con el tiempo se va a dar, pero en general las comunidades también deben abrirse y mostrar lo que hacen.”

Continua comentant la notícia de l'atemptat a l'escola jueva a Tolosa. Diari Ara: 20/03/12

“La verdad es que este hecho fue terrible, que de pronto se esté realizando un hecho violento, que ya de por sí matar a estudiantes es violento, pero fue un hecho de violencia racista, por ser judíos. El agresor (jihadista) creo que no representa el Islam. Creo que cuándo hay un hecho violento en nombre de la religión, cualquier comunidad religiosa debe salir a criticarlas y a oponerse, esto ayudaría a dar otra imagen. La comunidad católica de Sant Egidí organiza actos a favor de la paz en Barcelona cada 31 de diciembre, con carteles de cada país en conflicto y marchamos todos con una consigna: “No a la guerra, Pau a la terra” es muy importante, pero los medios no reflejan mucho eso. Vivir en paz no es noticia.”

- Última pregunta: En España la mayoría de noticias son de la Iglesia Católica cree usted que esto puede representar un obstáculo hacia el pluralismo religioso?

Para mí está muy bien que se difunda el mundo católico, porque es mayoritario, pero también debería difundirse el resto de los ámbitos religiosos, es decir que no reste. Por lo tanto que se siga difundiendo las informaciones del ámbito católico, ya que la mayoría de la población es católica y se sienten identificados en su mayoría con ella. No obstante, también debe entender que existen ciudadanos de otras religiones, y por tanto deben empezar a difundir más las informaciones de las otras confesiones que existen en Catalunya.

Sobre l'organització de les confessions en relació a la comunicació:

(Li comentava que les confessions minoritàries no estan tant ben organitzades per difondre els missatges als mitjans.)

Resposta: Si vienen los medios a nuestra comunidad siempre se los recibe, aunque a veces por nuestra parte no se difunde al máximo como se debería difundir. Yo pienso que la prensa accede y va a buscar más las informaciones de la Iglesia Católica, no tanto por la estructura interna de la Iglesia. No creo que la Iglesia Católica envíe tantos comunicados de prensa, es la prensa que se acerca por sí misma. Además, creo que es natural que la prensa se aproxime más a la Iglesia Católica, a causa de la tradición histórica que hay en nuestro país arraigado en la Iglesia Católica, y no lo critico. En Israel por ejemplo, difundirán más las noticias de tradición judía. Por eso la Direcció d'Afers Religiosos de la Generalitat ha pedido a las televisiones públicas que no sólo difunde la Misa del Gallo, sino que retransmite otras fiestas como la Fiesta del Cordero (Islam) o la Fiesta de Hannuká (Judaísmo).

Diàleg Interreligiós preguntes realitzades amb el tutor de tesi:

- Com poden els mitjans de comunicació (en aquest cas d'estudi la premsa) afavorir el Diàleg Interreligiós?

Pues como tú haces, comunicándolo, en buscar la noticia. A veces son más noticia, las noticias mórbidas o las bombas que la paz y la paz debe ser también noticia. Entonces también tenemos que mostrar como vive la cotidianidad la comunidad judía en Catalunya, aquí hay programas de televisión que entraron a filmar cómo vive un judío cada día, como es el culto o como se realizan las ceremonias. Lo que sucede en Catalunya, que a veces no se entiende, pero yo pongo énfasis es en el concepto de ciudadanos laicos. Por tanto, cada uno manifiesta su religión de manera particular y esto es muy importante. No existe un concepto teocrático de ciudadanía, sino un concepto de ciudadanía libre. Entonces la religión se manifiesta libremente y en total armonía. Yo siempre digo si hay algún acto xenófobo o campaña racista que se diga exactamente cuál es, porque una cosa es creer que exista y otra cosa es verla. No hace falta que exista una ley.

Por ejemplo, han venido de instituciones oficiales de Madrid para pedir que en Madrid exista la hermandad interreligiosa que hay aquí. En España existe un diálogo interreligioso, lo que pasa es que la intensidad del diálogo que se manifiesta en Cataluña es ejemplar en cuánto a los resultados conseguidos. Aquí existe un clima de amistad, aquí no existe una relación protocolaria o institucional necesaria, sino que hay un clima de hermandad entre los propios actores religiosos. Nosotros nos sentimos amigos de las otras confesiones religiosas y hacemos acciones en común. Si existe un problema de violencia o mediación, en seguida estamos juntos todos: cristianos, musulmanes, judíos, etc. Cada semana estamos realizando seminarios o encuentros sobre como trabajar estos temas en la sociedad.

Un ejemplo es Cáritas que es una magnífica creación de la Iglesia Católica, pero todos somos Cáritas. Todos debemos trabajar para Cáritas y estos conceptos de socializar la religión se da aquí. Un ejemplo educativo: cuándo

la comunidad judía recibimos los colegios les hablo del monoteísmo como concepción de todas las religiones, no como una concepción judía, entonces las concepciones monoteístas tenemos algunos elementos en común: un día de descanso semanal. En el judaísmo el sábado, en el cristianismo el domingo (dominus), en el Islam el viernes. Entonces todos nos incluimos en el todos.

- Creu que és proporcionat o absent l'espai que s'ofereix al diàleg interreligiós a la premsa?

Des de mi punto de vista en la prensa escrita debería haber más espacio dedicado al diálogo interreligioso. Pienso que debería haber más difusión respecto al tema del diálogo interreligioso.

- Creu que hi haurà un nou augment de la presència pública del fet religiós a la nostra societat? O pensa que no?

Esto depende de las comunidades religiosas, pues existe un distanciamiento. Con esto quiero recordar unas palabras de un gran filósofo norteamericano "Martin Schell" (rabino espiritual, que fue uno de los primeros en caminar junto al Papa Juan XXIII y acompañó las luchas de Martin Luther King). Él afirmaba no es que la sociedad se ha alejado de la religión, sino que la religión no ha sabido ofrecer las respuestas a los tiempos actuales. La religión, en lugar de ser un espacio espiritual dónde debe acudir la gente, se transformó en centros dogmáticos dónde la gente no hallaba sus respuestas. Y ahí está el desafío. Es decir, si solamente vamos a hacer ceremonias doctrinales o dogmáticas dónde se habla de castigo de Dios y de recompensas, la sociedad no se va a acercar. Si se habla del objetivo de para qué fue creado el mundo, y cuál es el objetivo del ser humano en este universo, entonces en este camino de respuestas, la sociedad va encontrar su propio Ser.

- Tornant a la Teoría de la Acción Comunicativa (T.A.C) diàleg entre creients i no creients ...

El no creyente también cree, cree en su forma de vida no creerá en una actitud dogmática o sobrenatural, pero creerá en la actitud positiva del ser humano. Sería entre laicismo y religiosidad.

Respecto al diálogo entre creyentes y no creyentes, todo depende del religioso que lleve la acción y de la figura religiosa, por ejemplo si un rabino llega a la gente, esta lo va a querer. Si un rabino no sabe ofrecer un ejemplo de espiritualidad, la gente no va a creer en él. Hay que ser consecuente con las ideas, no solamente hay que hablar de religión, sino mostrarse como un religioso. Es muy diferente una persona que ofrece una imagen doctrinal, más cerca de lo metafísico que de lo real, que una hermana como Sor Lucía Caram. Esta religiosa habla y tiene los auditorios llenos, porque hizo de su vida una realidad social. Por tanto, creo que esto es lo que hicieron los profetas. Jesús

no se encerró en ninguna Iglesia ¿ En qué Iglesia se encerró Jesús? Jesús caminó con la gente. Sabes a cuál sinagoga iba Moisés? Ninguna. Caminaba en el desierto con la gente. Gandhi también iba con la gente ,etc. Es decir debemos rescatar el ejemplo de vida de estas personas para que la sociedad nos crea.

Afegeix: Personalmente creo más en un senyor Francisco, que nació en Italia en Asís, y que para la Iglesia Católica es San Francisco de Asís y su hermana Clarisa. Para mí los dos son guías espirituales que hicieron del materialismo una vida espiritual. Yo creo que en este camino nos van crear. El Papa Francisco tiene una gran convocatoria con la misma Fe, las mismas palabras pero diferentes actitudes.

- Quina és la rellevància del diàleg interreligiós per a vostè i el GTER?

El Diálogo interreligioso, es esencial y no tan sólo en el GTER, sino también en diferentes redes en Catalunya que promueven el Diálogo interreligioso: UNESCO, en Manresa, Terrassa, etc, existen en varios sitios. Es fundamental ver en el próximo este camino. La confesión Baha'í que nació en Iran (Persia) dice que las religiones somos flores en un mismo jardín, es decir, un mismo jardín con flores, y cada flor tendrá su tamaño, su aroma, etc , pero si falta una flor en el jardín, es decir si falta una religión, se nota. Y esto es un concepto muy poético para describir esto. Todos somos en cierto modo caminos y tenemos que habitar juntas en la Tierra.

Y esto trasladado en el diálogo interreligioso, es como llevar el amor al prójimo en los diferentes caminos que el ser humano elige. Porque las religiones no son verdades absolutas, ahí sería una hegemonía, son caminos para llegar a la Verdad. Hay un sólo Creador y todos somos iguales ante este Creador, tú eliges el camino cristiano, otro elige el camino del Islam y otro elige el camino judío, pero para Dios somos seres humanos, más allá de nuestra religión. Para el Creador él puede creer en caminos, pero si creemos que la Verdad está en un camino, ahí entra el problema de la violencia.

Ejemplo: Tú sabes que la Torá, conocida como Biblia, el primer hebreo fue Abraham y por que fue el primer hebreo? Porque creyó en el monoteísmo. Pero la Torá no empezó con Abraham, con el primer hebreo, sino que empezó con Adán y Eva. Entonces si Abraham era el primer hebreo no era de ninguna religión hebrea, y por lo tanto, Adán y Eva tampoco eran de religión hebrea, la Torá no lo dice. La Torá qué dice? Un hombre y una mujer. Entonces eso es una enseñanza, hay que entender la Biblia desde estos conceptos: un hombre y una mujer, luego vienen el camino de las religiones. Tuvieron que pasar diez siglos, hoy en el siglo XXI, dónde lo empezamos a entender.

Esto empezó con el Papa San Juan XXIII, con el Concilio Vaticano II y ahí se entendió que las religiones son caminos espirituales de convivencia. Por lo tanto, en este camino que vamos a encontrar muchas respuestas positivas para los problemas actuales. La religión no es un lugar mágico dónde el ser humano va a rezar, sino que es un lugar dónde el ser humano se tiene que

realizar, un lugar dónde sentir el sufrimiento del otro, un lugar dónde sentir la crisis económica que hacen los poderosos contra la sociedad entera. No existen crisis. Son formas de vida mezquinas que provocan crisis, y ahí está la religión diciendo no al egoísmo y sí a la participación social.

- Però per manifestar en aquest diàleg interreligiós necessitem més espais de trobada i que s'encaminin en l'Acció Comunicativa, tal i com afirma Habermas?

Aquí en Catalunya, dónde resido actualmente, se dan muchos encuentros de esos, entonces sería muy positivo que la prensa y los medios difundieran más esos encuentros. Porque no hay semana que no haya un encuentro, por lo tanto, sería muy positivo que los medios de comunicación hicieran difusión de esos encuentros.

- Hi ha iniciatives en l'àmbit laic i religiós que han fomentat el diàleg interreligiós?

Sí. Los propios ámbitos laicos de la sociedad, fomentan esto. Por ejemplo, actualmente en los hospitales: como atender a un paciente en su espiritualidad, por ejemplo el Colegio de Psicólogos están preparando encuentros sobre qué "aportan las religiones al ser humano frente al dolor o en la pérdida de un ser querido." Hay sociedad sobre los accidentes de tráfico, que también habla con las religiones sobre qué aportan en estos momentos de dolor. Esta sociedad también realiza un encuentro anual, dónde las distintas religiones asistimos para dar una aportación en este aspecto. Es decir, qué aportan las religiones en los distintos ámbitos convocados por entidades laicas.

Por ejemplo, la Universidad pública y privada, también organiza encuentros interreligiosos, dónde participan representantes católicos, protestantes, musulmanes y judíos. Aunque pienso que falta difusión por parte de los medios de comunicación, pero son encuentros y la gente concurre y son personas laicas.

Otro ejemplo es el Hospital de Sant Boi de la sociedad de Sant Joan de Déu, la comunidad judía ha participado en encuentros. El año pasado hubo un congreso, dónde todos los representantes religiosos estuvimos en el seminario y realmente fue muy emotivo. Allí todos los representantes de confesiones religiosas (cristianos, judíos, musulmanes) participamos en talleres sobre el aporte de las religiones a los enfermos. Y allí participé junto al padre Joan Botam leyendo la Biblia como un sólo testamento, y comprobabas que la gente estaba emocionada, porque coincidíamos en muchos puntos. Además como la gente lo entendía, ya no veía a un cristiano o a un judío, la gente comprobaba que todos somos hermanos y así terminó el encuentro. Y esto es importante y representa acción social que realizan para los demás y los enfermos.

Reflexió sobre la religió a la societat actual:

Sí, es cierto que la historia de la religiones fueron más enfrentamientos que uniones. Yo también creo que la historia la escriben los historiadores y entonces escribieron más de luchas que de personas como San Francisco de Asís, que hubo muchas. Hubo muchas personas anónimas que dedicaron su vida al prójimo. No obstante, siempre es más noticia, es más morboso la violencia y también hay que aprender un poco el lenguaje. El verdadero religioso tiene que buscar el camino de la Paz, una idea superior para la Paz. Cuando uno mata en nombre de una religión ha dejado su espiritualidad.

- Habermas, com a pensador Il·lustrat, en base a la seva ètica del discurs pretén ser l'Hereu del contingut semàntic (significació) de l'aportació de sentit en clau secular. La religió aporta un plus al diàleg o ha necessitat de la laïcitat per accedir a la coexistència interreligiosa?

La religión sin la laicidad no puede en ciertas formas fundamentarse, porque la laicidad forma parte del ámbito humano y la religión debe ser del ámbito humano, porque no somos Dios, ni dioses, somos seres humanos. Entonces la religión es el camino para entender el sentido de la vida y en este sentido, no puede haber un enfrentamiento entre laicos y religiones, tiene que haber caminos de entendimiento para el objetivo de la religión que es construir un mundo mejor, este es el objetivo de la religión. La religión no es como las antiguas idolatrías que pensaban que eran dioses y sobre esto debían dominar el mundo, las religiones son una forma de entender el sentido de la vida, desde su inicio hasta el fin de sus días. Entonces esto se puede hacer desde la filosofía laica, desde la religiosidad para entender el sentido de la vida. A propósito me gusta mucho el juego de los nombres. En hebreo "Javer" quiere decir amigo. Por lo tanto, este filósofo "Habermas" es mucho más que un amigo.

5.5 Mn. ANTONI MATABOSCH (Representant de l'Església Catòlica al "GTER").

Representants de diverses confessions. Entrevistat el 08/05/2014 a Barcelona, a l'Arquebisbat de Barcelona:

- Protestants
- Ortodoxos
- Musulmans
- Jueus
- **Catòlics: Mn. Antoni Matabosch**
- Càrrec: President del GTER (Grup de Treball Estable de les Religions) a Catalunya quan es va fer l'entrevista. Delegat i Ecònom de l'Arquebisbat de Barcelona (2005-2018). Teòleg i president Honorari de la Fundació Joan Maragall i membre catòlic del GTER

Eixos temàtics generals:

- Creu a grans trets que el pluralisme religiós a la premsa de l'Estat Espanyol i Catalunya està ben reflectit?

Recentment el (C.A.C) Consell Audiovisual de Catalunya ha fet un estudi, un treball que ha aparegut fa poc i allà es reflecteix com el fet religiós està poc present en els mitjans de comunicació. Aquest treball reflecteix com el pluralisme en els mitjans no reflecteix el pluralisme confessional que hi ha a la societat. A la societat hi ha més creences i religions, gent religiosa del que surt en els mitjans en els mitjans de comunicació. És un tema que estem tractant amb el (C.A.C) i la Direcció General d'Afers Religiosos, perquè els mitjans reflecteixin millor el què passa i que ho reflecteixin amb els termes adequats, ja que moltes vegades parlen de capellans protestants i s'ha d'utilitzar el terme pastors. Per exemple, enlloc de parlar de monjos de Taizé, s'ha de parlar de germans de Taizé. També hi ha casos en els mitjans que es parla de què els protestants celebren missa i són els catòlics. No és tant sols que es tracti poc, sinó amb poc coneixement de la religió. Precisament en una reunió entre representants de religions i comunicadors per abordar el tema es van extreure unes conclusions força ambigües.

- Diferència Pastor Protestant vs. Capellà Catòlic:

Els pastors protestants són els que dirigeixen els cultes de la comunitat, però no sempre són els dirigents de la comunitat, poden fer un servei de culte, però el que dirigeix la parròquia o comunitat pot ser un laic/a escollit dintre la comunitat. Amb altres confessions protestants, en el catolicisme i també, dins els anglicans i ortodoxos qui presideix l'eucaristia, la persona ordenada presideix la comunitat i el culte.

Els protestants moltes vegades només celebren els culte i moltes vegades la direcció de la comunitat la té un laic/a, escollit entre ells. Una cosa

interessant és parlar de la terminologia. Un sacerdot, capellà o un mossèn no es pot dir a un protestant, ells parlen de pastors que cuida la comunitat pastoralment. Ells celebren la eucaristia però el significat depèn de les confessions, segons la confessió creurà que és més segons el ritu de la concepció catòlica, els anglicans, els luterans, o els ortodoxos és molt semblant al catòlic. En canvi, els metodistes o els pentacostals celebren poc el record de l'últim sopar i moltes vegades no és una consagració, sinó que és un record, depèn.

- Considera que el discurs del tractament religiós en la premsa, amb el seu posicionament ideològic (Progressista vs. Conservador) subratlla una imatge estereotipada de les religions?

Bé, no sé si la divisió és entre progressista o conservador. Hi ha certs mitjans de comunicació, des d'un punt de vista progressista que només parlen de la religió, i en concret de l'Església Catòlica insistint en els aspectes més negatius, si hi ha algun abús a menors hi posen èmfasis. És com diu el Papa Francesc: "es nota més un arbre que cau, que no pas un bosc que creix." Sempre fa més soroll un arbre que cau.

Amb el tema del IBI, o de la immatriculació, que consisteix en què l'Església pot portar a inscriure al registre de la propietat, propietats que mai havien estat inscrites, però que tradicionalment són de l'Església. Com si les esglésies fossin del poble i no de l'Església.

També, cal puntualitzar que des d'una premsa més de dretes o més conservadora, també volen assumir l'Església dintre dels seus pressupòsits. I es volen estirar perquè defensin el què ells pensen. Per exemple, si un bisbe o un Papa fan una crítica social ho silenciaran.

És a dir, la premsa conservadora tendeix a amagar els aspectes més socials de l'Església, i els més progressistes realitzaran una crítica més dura de manera sistemàtica, seran més tendencials. (...)

- Considera en general que el discurs mediàtic es guia massa pel context sociocultural de la societat actual, o bé no es guia massa per l'objectivitat?

L'objectivitat és molt difícil. Les observacions que un realitza passen pels propis prejudicis, per la pròpia consciència, pel propi pensament, etc. Aleshores, quan un escriu una notícia té la tendència a justificar el que un pensa. En tot cas, penso que la premsa està molt mediatitzada i cadascú observa les notícies des del seu propi punt de vista. Això passa també en el terreny polític, i en el terreny social i des de *La Razón*, el *ABC* i *El Mundo* veuen les coses d'una manera, *El País* i *El Periódico* ho enfoquen d'un altre punt de vista. Enfoquen el discurs des d'un punt de vista molt diferent.

Evidentment que limita el context social a l'hora d'elaborar un discurs, pels prejudicis, per la manera que cadascú té d'enfocar, de pensar ... i també, el partit pres que cadascú té sobre un tema. Si tu consideres que la religió és

una lacra per la societat sempre tendirà a parlar en termes que confirmen aquesta idea, en canvi si tu penses que la religió és un servei a la societat i és positiva tendirà a recalcar les coses més positives de la religió.

- Creu que el discurs en les informacions religioses reflecteix la realitat de les comunitats religioses i les seves activitats (socials, de culte, culturals, tradicionals)?

Les socials molt poc. Només cal veure quan un bisbe, o bé una institució d'Església o un Papa realitzen unes declaracions de tipus social, en general es desconeix. El Papa Francesc perquè ha caigut força bé.

Però hi hagut encíclics o documents d'altres Papes, socialment interessants, en què els mitjans de comunicació no han fet molt de ressò mediàtic. Tant sols ha aparegut una notícia molt breu.

- Creu que en un país com el nostre, històricament arrelat a la tradició i fe cristiana, la resta de confessions religioses (Islam, Judaisme, etc) han de tenir la mateixa proporcionalitat en els mitjans, en el cas d'aquest estudi de la premsa?

Personalment penso que hauria de ser proporcional aproximadament, a la força que té aquella religió en el país. De fet, nosaltres ens trobem que fins fa trenta anys la religió única era la religió catòlica. Per exemple, a Catalunya hi havia una comunitat ortodoxa, en l'actualitat n'hi ha cinquanta. A més, fa trenta anys existien a Catalunya unes 40 o 50 comunitats protestants i ara n'hi ha dues-centes, per tant aquesta pluralitat cada vegada més gran s'hauria de reflectir en programes religiosos en la premsa en general.

Una cosa són els programes realitzats per cada confessió, que són escassos, per exemple el cas de "Signes dels Temps", algun programa catòlic, també va existir un programa de TV realitzat pels protestants. Per tant, una cosa són els programes dintre els mitjans de comunicació, produïts per cada confessió i l'altre són notícies d'aquestes confessions, que des del meu punt de vista penso que no és proporcionat.

- Parlant amb algunes de les confessions em comentaven que l'Església Catòlica apareix amb més freqüència en relació a les altres...

No penso que sigui un privilegi. L'Església Catòlica apareix amb més freqüència que les altres, però no és perquè l'Església Catòlica pressioni als mitjans, perquè apareixi més informació sobre l'Església Catòlica. Aleshores, són els mateixos mitjans de comunicació que decideixen la proporcionalitat de les confessions. En tot cas és l'Església Catòlica té influència amb els seus propis mitjans com: Catalunya Cristiana o Ràdio Estel.

(...) Sessions de formació per periodistes per saber de què tracten i què s'ha de fer servir.

- Parlant amb periodistes pel doctorat, em comentaven que per a ells és difícil accedir a les informacions que generen les confessions més minoritàries, sobretot en la comunicació dels actes que celebren aquestes confessions: Religions com ara budistes, protestants, judaisme, ortodoxos. Què en pensa?

Bé...Potser l'Església Catòlica en ser majoritària ha reforçat més l'aspecte comunicatiu i ha creat diverses oficines de premsa... Però també pot ser culpa de cada confessió que no incideix en cada una de les accions comunicatives com crear una pàgina web apropiada, etc. Personalment penso que a vegades, les confessions i l'Església Catòlica també, té un dèficit amb la comunicació i amb la imatge que ofereix.

Referent a la pregunta, penso que l'Església Catòlica disposa d'una estructura més ben organitzada, que les comunitats protestants són més heterogènies entre sí i no tenen una organització molt cohesionada.

A més, l'Islam tenen associacions diverses i diferents llocs de culte, per tant, és difícil que aquestes comunitats comuniquin de manera cohesionada. No obstant, és difícil apropar-se i veure el que fan les altres confessions. A més, hi ha comunitats molt minoritàries com els jueus, que a més no creixen, ja que no fan proselitisme, si creixen és per la immigració. Penso que són els factors que fan difícil l'accés dels periodistes, a les informacions d'aquestes confessions.

- La Teoria de l'Acció Comunicativa, que defensa el consens en l'àmbit de les idees i la validesa dels arguments per part de tots els actors, pot ajudar a garantir l'àmbit de trobada entre l'esfera laica i la religiosa, així com contribuir a impulsar el diàleg interreligiós. **Creuen que són els factors principals per fomentar la situació ideal de Diàleg entre els mitjans de comunicació i el fet religiós?**

Penso que s'haurien de conèixer molt més, entre mitjans de comunicació i religions, escoltar-se mútuament, veure les dificultats que tenim entre els dos àmbits, veure el coneixement que mutu, apreciar-se mútuament, etc. Des del meu punt de vista, cal realitzar grups de treball i trobades, entre periodistes i confessions per conèixer més els dos àmbits, conèixer els problemes, etc. Considero que hi ha un desconeixement bastant notable, també crec que s'han de trencar estereotips, idees preconcebudes, prejudicis, etc. Això només es fa quan ens acostem més els uns als altres, quan ens acostem i ens comuniquem, jo crec molt amb el contacte relació personal que ha d'existir.

- Això es pot veure reflectit en els mitjans?
Això s'hauria de veure reflectit en els mitjans de comunicació. Personalment m'adono quan en el bisbat (Barcelona) hi ha una roda de premsa, per explicar l'economia de l'Arquebisbat i quan vénen els mitjans... Per exemple una idea que té inserida la societat: "L'Església és rica" inserida en la ment de les persones. Per què aquesta idea? Perquè té Sta. Maria del Mar, Sta. Maria del

Pi, la Catedral, etc, però es tracta d'un patrimoni que s'ha de conservar, i per tant té un cost molt elevat, quan has d'arreglar la façana o el cimbori. Són aquests estereotips com: "L'Església és rica", sobretot de la manera que la gent percep el seu patrimoni monumental i el seu manteniment econòmic.

Si ens comunicuéssim més, potser ... Un altre estereotip és que els comptes de l'Església són desconeguts i no s'ofereixen públicament. Jo fa vuit anys que estic al capdavant d'economia de l'Arquebisbat i cada any s'auditen els comptes i el 90% de les parròquies publiquen els seus comptes, de forma anual o mensual. Per tant, un altre estereotip que si no ens coneixen no ho saben.

- **Potser els mitjans busquen més l'anècdota?**

Potser són els lectors que busquen l'anècdota, sinó com és que tenen tanta audiència els programes del cor?

Aleshores no crec que la superficialitat vingui dels mitjans, els mitjans han de fer espectadors i han de vendre, perquè necessiten publicitat, i per tant han de presentar els nivells d'audiència.

D'una banda, si la gent demana superficialitat, el mitjà servirà a la demanda de l'audiència. D'altra banda, els mitjans tenen la feina d'educar o fer pedagogia, no poden sempre cedir a la superficialitat de la gent. A vegades en els mitjans de comunicació els continguts de qualitat també han tingut èxit.

- **(Ensenyar-los algunes informacions).** Us mostraré alguns exemples de notícies del fet religiós recopilades al 2012 (any d'estudi de la tesi).

Sobre el cas del IBI:

Jo diria que és discutible, si els ajuntaments han de perdonar l'IBI a certes institucions, pot ser o pot no ser. Un ajuntament pot dir és discutible que s'hagi de fer exempció del IBI, si o no. Aleshores, hem de tractar a tothom per igual.

Quina és la raó de l'exempció del IBI?

Són les entitats que fan un servei social, sí o no? Si és afirmatiu totes les entitats que fan un servei social quedaran exemptes del IBI, siguin o no d'Església. Per què hem de fer una discriminació? El contrari del privilegi és la discriminació. El privilegi és tenir una cosa que no pot tenir ningú. La discriminació és no deixar-te tenir una cosa que no tenen els altres. Podem passar de dir que és un privilegi a dir que és una discriminació. El IBI és un impost que els ajuntaments han de perdonar? A qui? A les entitats que fan un servei social? Doncs, no pots dir que les fundacions que fan un servei social que no, perquè "així ho determino jo".

El que pots dir és si l'Església fa un negoci, que pagui l'IBI. Si l'Església té activitats de servei social, doncs com altres entitats que mantenen un servei social que no el pagui. O tots o cap. Perquè només s'ha de treure l'Església?

D'on prové aquesta idea? Prové del pressupòsit que "l'Església fa un mal social" o almenys que "no fa cap bé social". Aleshores, perquè ha d'estar exempta d'IBI? Això és un prejudici. Una parròquia tenint escoltes, grups de joves, fent acció social, fa un bé social? Si fa un bé social no ha d'estar exempta d'IBI, igual que altres?

- Aleshores, veu reflectides en aquestes informacions els tòpics, estereotips sobre les religions quant al discurs i a les imatges?

Altres exemples en la premsa:

"Campanya bisbes-CEE, per captar sacerdots. Any 2012".

Resposta: Primera resposta és sí. La segona resposta és per tòpics o prejudicis, moltes vegades. Això és veritat, però no és tota la veritat. Per tant, si no és tota la veritat, deixa de ser veritat. Els bisbes van realitzar aquest espot publicitari el dia del seminari, on hi havia forces missatges. En un d'ells afirmava amb ironia: "No et faltarà mai el treball" (...). Era una campanya dirigida a la falta de vocacions. El que passa que aquell espot donava a entendre un altre significat: "Fes-te sacerdot, perquè així tindreu feina", però tampoc es tracta d'això.

"Cas Vatileaks"

A mi em sap greu que passin aquests fets com el "Vatileaks" o la "Banca Vaticana". Espero que amb el Papa Francesc canviï la situació de l'economia del Vaticà, ell ha nomenat nous càrrecs. Perjudica la imatge de l'Església. Tant de bo no hi fossin. Hi ha fets que són veritat s'han de canviar i per tant, la premsa els ha de donar a conèixer, i allò que és dolent es pot criticar, però matisant. Tot i així, en les informacions es denota que els mitjans i la premsa posen molt l'accent amb els estereotips, les influències de poder, etc.

Com les perceps en general?

Reflexió: En general costa molt trobar una notícia positiva sobre l'Església, dintre els mitjans i en la premsa, sobretot al "El País" i "El Periódico". En aquests mitjans els hi costa publicar alguna informació positiva de l'Església. Normalment apareixen informacions controvertides o polèmiques, a no ser que sigui alguna informació de Càritas, perquè té molt bona imatge. Es pot criticar quan hi ha coses que no funcionen dintre l'Església, però no cal criticar-ho de forma tendenciosa i amb despropòsit.

- Aquestes notícies reforcen el discurs més laïcista o el d'indiferència religiosa? **Totes les religions i la catòlica també, hi ha un aspecte molt important, que és: la credibilitat. Amb una institució no hi creus si no fa coses que valguin la pena, o bé si no respon a necessitats de la gent o teves. La credibilitat és importantíssima per crear o no crear indiferència. Per exemple: Càritas fa creïble la institució, els escàndols de la Banca Vaticana no fan creïble la institució.**

Per tant, el fet que les religions, o l'Església en particular, mostrin allò que són en l'aspecte positiu és important, i que combatin l'aspecte negatiu. No obstant, si en els mitjans comunicació, per on la gent accedeix a la informació, es reflecteixen només aspectes negatius, o s'exageren, aleshores es perd credibilitat i es crea indiferència.

Imam de Terrassa:

L'Islam com que és molt plural en el seu interior i és tant poc organitzat, per principi, és molt heterogeni. Segurament, hi ha algun imam que és més profundamentalista, o pro-taliban, però cal tenir en compte que és molt plural: hi ha xiïtes, sunnites, sufís o wahaites. Però a vegades tendim a fer por, posar aquelles coses que són l'estereotip de la por, del integrisme, de l'imposició.

Estereotips de les fotografies i el discurs:

Sobre el Ramadà: "L'Islam comença el dejuni del Ramadà quan hi ha llum i s'acaba quan no hi ha llum, com més al Nord vagis, més hores de llum hi haurà a l'Estiu"

Fotografies: Es fixa amb les fotografies sobre el Ramadà, on apareix una icona que denota aversió a l'Islam, reforcen l'estereotip sobre l'Islam... Penso que és molt important d'escollir unes imatges que reflecteixin molt bé el que volen dir, i que denotin una cosa que sigui més positiva, és clar.

Diàleg Interreligiós preguntes realitzades amb el tutor de tesi:

- Com poden els mitjans de comunicació (en aquest cas d'estudi la premsa) afavorir el Diàleg Interreligiós?

Primer donant a conèixer amb objectivitat el que pensen cadascuna de les confessions. El cas més concret és l'Islam. En l'Islam es tendeix a publicar notícies relacionades amb el fanatisme religiós, el terrorisme islàmic, l'Estat Islàmic, els talibans etc. La gent mantindrà una imatge amb por sobre l'Islam. Penso que en general els mitjans de comunicació ho poden contrarestar, o minimitzar. Des del meu punt de vista si els mitjans informen amb més objectivitat sobre els fets, els mitjans poden contribuir a no tenir prejudicis, ni por dels altres i per tant, poden ajudar a crear un diàleg. Afegeix: Si sempre es reforcen els mateixos arguments i prejudicis amb l'Islam, la gent es crearà una mala imatge en relació a l'Islam.

- Creu que és proporcionat o absent l'espai que s'ofereix al diàleg interreligiós a la premsa?

Des del meu punt de vista penso que a la premsa no confessional, no hi ha pràcticament massa cosa de diàleg interreligiós, la informació és força absent en aquest camp. Per exemple, La Vanguardia o l'ARA publiquen més sovint notícies sobre diàleg interreligiós.

Tinc la impressió que no existeix un interès molt gran en aquest camp. L'experiència personal ha estat en les trobades ecumèniques i religioses, en què he assistit normalment he publicat alguns articles als diaris, i el mateix esdeveniment ara puc publicar una cinquena part del que publicava fa uns 20 o 30 anys. Hi ha molt menys espai per publicar fets d'aquest estil en els mitjans.

Crisi? Abans del 2007 ja passava una mica. Aquesta pèrdua d'interès per part dels mitjans ha anat passant progressivament, no es deu tant a la crisi econòmica. S'ha d'insistir molt perquè apareixin notícies religioses i interreligioses a la premsa. Si hi ha un esdeveniment de diàleg interreligiós molt important i destacat, convocat per la Comunitat de Sant Egidí, algun acte del GTER, Atri dels Gentils, aleshores els mitjans estant més predisposats a publicar-ho.

- **Creu que hi haurà un nou augment de la presència pública del fet religiós a la nostra societat? O pensa que no?**

Personalment penso que el tema de l'interès del fet religiós canvia segons les èpoques. Hem passat i estem passant un temps, en què hi hagut una decadència de l'interès cap al fet religiós. Però penso que el fet religiós i la vida religiosa responen a unes preguntes i a una inquietud, que es poden canalitzar per molts llocs. Però em sembla que la resposta religiosa és important per aquestes inquietuds.

Per tant, atenent aquests factors penso que l'interès pel tema interreligiós i religiós augmentarà en el futur. Jo sóc director de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona (Iscreb) i hem anat augmentant el número d'alumnes, tenim un miler d'alumnes en aquest moment, dels quals uns 800 alumnes són per internet i el nombre està en augment. Hi ha signes de decadència d'interès pel tema religiós, però també hi ha signes que augmenta aquest interès per part de moltes persones.

Només un apunt: aquesta teoria sobre que la religió ha de desaparèixer, els sociòlegs de la religió, afirmen que no és possible, ja que la religió està arrelada a unes preguntes molt profundes de l'ésser humà.

- **Quina és la rellevància del diàleg interreligiós per a vostè?**

Particularment vaig començar fa molt de temps el treball amb el diàleg ecumènic, que és el diàleg a l'interior del cristianisme, per la unitat dels cristians. Amb el pas dels anys, els canvis a la realitat social i les circumstàncies socioculturals del nostre país, hi hagut un interès pel diàleg interreligiós.

Des del meu punt de vista, considero que Catalunya hi ha convivència religiosa no hi ha tensions pel fet religiós. La resta de representants del GTER afirmen que a Catalunya hi ha una bona convivència interreligiosa. No hi ha

tensions pel fet religiós, en tot cas per altres coses. Per tant es constata aquest fet i és una realitat és interessant.

- Hi ha iniciatives en l'àmbit laic i religiós que han fomentat el diàleg interreligiós?

D'una banda hi ha el nivell laic del centre UNESCO, ha tingut i continua essent un departament de Diàleg interreligiós. Després des de les administracions s'ha creat una direcció d'Afers Religiosos (cas de Catalunya) Direcció d'Afers Religiosos, també hi ha un responsable d'Afers Religiosos a l'Ajuntament. Això significa que les administracions tenen en consideració el fet religiós, i per tant s'ha de gestionar i s'ha de tenir en compte. Després les diferents confessions, com per exemple el GTER ens hem espavilat per l'autogestió de nosaltres mateixos.

Anem com a representants de les diverses religions. Jo hi vaig perquè el bisbe m'envia estar present en enllà. Falta molt de camí encara per recórrer en aquest camp. Però existeix un bon interès pel fet religiós, en aquest moment.

- Habermas, com a pensador Il·lustrat, en base a la seva ètica del discurs pretén ser l'Hereu del contingut semàntic (significació) de l'aportació de sentit en clau secular. La religió aporta un plus al diàleg o ha necessitat de la laïcitat per accedir a la coexistència interreligiosa?

Personalment diria que totes les religions tenen en el seu origen un desig de Pau, de diàleg i d'entesa amb les altres religions. El que passa és que al llarg de la història hi hagut moments de tensions, d'intolerància, hi hagut moments d'imposar-se a les altres. El moviment il·lustrat va intentar en el moment que hi havia les guerres de les religions del s.XVI-XVII, va intentar posar pau entre les religions que aleshores estaven en tensió a Europa. Aleshores van idear la tolerància, que no és laïcitat encara, i després la llibertat religiosa, el que passa és que la Il·lustració va ajudar a què les mateixes religions s'adonessin de les tensions, a les quals havien arribat, eren intolerables i per tant, havien de tornar als seus orígens.

A grans trets, crec que les religions i especialment la catòlica, el diàleg és essencial a la manera de viure la seva Fe. Sempre he afirmat que tots des del punt de vista cristià ha de mantenir la seva identitat, però aquesta identitat, si no és dialogada és una realitat fonamentalista. I el fonamentalisme és tot allò contrari a la religió, religiós cristià. És a dir, identitat no dialogal és una identitat fonamentalista, representa una identitat que no dialoga, que no s'entén amb els altres. I la veritable identitat cristiana, és una identitat que pretén recollir el bo i millor, vol assumir i vol imitar i recollir, tot el bo de totes les altres identitats: musulmanes, jueves, ateisme, etc. Primer ser el que un és i segon per relacionar-se amb els altres. Si tu penses que disposes de tota la veritat, no et relacionaràs amb ningú i la imposaràs als altres, és quan dialogues que tu no t'imposes, aleshores reps i dones.

- Adopció de les religions de l'hermenèutica, interpretació dels textos sagrats segons l'hermenèutica...

Si tu creus que els teus llibres sagrats s'han d'entendre, no es poden interpretar i s'han d'entendre literalment, no has de fer exegesi ni hermenèutica. Per tant, el literalisme és font de fonamentalisme.

VI. EL FET RELIGIÓS A LA PREMSA ESCRITA. ESTUDI DE CAMP, PERSPECTIVA INSTITUCIONAL: ENTREVISTA A DIRECTORS GENERALS D'AFERS RELIGIOSOS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA.

6.1 Entrevista a Ignasi GARCIA CLAVEL (exdirector d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: 2000-2004).

Síntesi biogràfica i Perfil:

- Secretari General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya entre 2000-2004 (Va ser el que va iniciar aquesta nova Secretaria General)
- Del 2004 al 2011 ha estat director del Síndic de Greuges de Catalunya
- Comissionat de l'Alcalde de l'Oficina d'Afers Religiosos a l'Ajuntament de Barcelona (2011-Fins el 2015)
- Ignasi Garcia i Clavel (Barcelona, 1943) és llicenciat en Filosofia i Lletres i té estudis de Dret. Va ser director general de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació entre els anys 1990 i 1999, durant els governs de Jordi Pujol. Ha ocupat altres càrrecs a l'administració de la Generalitat de Catalunya com ara gerent de l'Institut Català de Serveis a la Joventut (1985-90), delegat del Govern a les comarques de Barcelona i Secretari General d'Afers Religiosos durant el període 2000-2004.

Temes abordar:

- La laïcitat cooperativa amb les diverses confessions
- Aplicar el principi de laïcitat en relació a les religions
- Laïcitat enmig de la pluralitat confessional
- Mitjans de comunicació i el tractament de la pluralitat religiosa
- La seva tasca com a directora d'Afers Religiosos
- Teoria de l'Acció Comunicativa de Habermas per tal d'arribar a una situació ideal de comunicació i diàleg entre ambdues esferes laica i religiosa, i per promoure la millor tensió comunicativa en el diàleg interreligiós
- Respecte dels sentiments religiosos dintre els mitjans de comunicació

Ignasi Garcia Clavel,

Data: 13/02/14

Hora: 10:30

Preguntes Generalitzables:

- En primer lloc, quines van ser les seves principals actuacions com a Director General d'Afers Religiosos dintre la relació amb les diferents confessions religioses?

Doncs en primer lloc va ser conèixer-les i saber què hi havia a Catalunya, per això vam fer un esforç per encarregar a la Universitat Autònoma en el Departament de Sociologia de la Religió, dirigit pel Dr. Estruch per conèixer la

realitat. No tant sols des del punt de vista sociològic, sinó també establir el contacte amb aquestes comunitats, establir contacte i veure realment quines són les seves necessitats. Per tant, conèixer-les posar- nos amb contacte amb aquestes confessions i conèixer les seves necessitats.

- Com es concretaven les tasques de la Secretaria d'Afers Religiosos?

Aquestes tasques es concretaven en visites al meu despatx i en les visites a les diverses confessions religioses. I també es concretaven en escoltar molt les dificultats que tenien a Barcelona i a Catalunya que era l'àmbit de la meva responsabilitat.

Quines dificultats presentaven? Doncs, bàsicament moltes confessions no tradicionals no vinculades al cristianisme, i què vull dir amb això els evangèlics, els ortodoxos i els catòlics romans, des del meu punt de vista són els propis de la nostra cultura. Aleshores a partir d'aquí es tractava de veure quina participació tenia la resta de confessions: musulmans, budistes, etc. S'ha d'esmentar que les comunitats que tenien més dificultat en aquell moment eren les comunitats musulmanes, tot i que a Catalunya sempre ha existit un bon clima de convivència. A vegades amb els autòctons d'un país es produeixen dificultats amb tot allò que és desconegut. A més les pròpies comunitats perquè en aquell moment entre els anys (2000-2004) tenien un component de no realitzar una pedagogia prou adequada. És a dir, es produïen dues coses, per una banda, els ciutadans autòctons no escoltaven prou i per l'altre les comunitats novingudes no s'explicaven prou bé. Davant d'aquest entrebancs calia combatre-ho fent un exercici de pedagogia per evitar-ho.

- Quina és la millor política per afrontar el fet religiós en una societat secularitzada i relativista com l'actual?

No sé quina és la millor política exactament. Però si que existeixen maneres civilitzades de poder fer. Crec que la millor manera consisteix en el coneixement mutu, el compliment dels drets que tenen i els deures que tenen les comunitats novingudes. Aquestes han de conèixer els seus drets, però també han de conèixer els seus deures i sense perdre la seva identitat pròpia han d'aprendre a respectar i entrar amb la cultura pròpia del país i per tant això és un tema que s'ha de treballar i fer una bona pedagogia. L'altre fórmula es pot establir a partir d'ajudes, no solament econòmiques, que a vegades també es poden donar per l'activitat no tant religiosa, sinó per l'activitat cultural i assistencial que aquestes comunitats duen a terme. I un altre assumpte es base en què els diferent locals de pregària i oratoris que tenen aquestes comunitats tinguin les condicions dignes i que s'adeqüin a les ordenances municipals de cada poble o ciutat de Catalunya.

- Quina és la millor forma de laïcitat per aplicar davant del fet religiós, també en els mitjans de comunicació?

La laïcitat positiva que consisteix en la no ignorància. Aquesta laïcitat és la que el president francès Nicolas Sarkozy en un discurs molt potent va consagrar, que la laïcitat positiva, que consisteix en el respecte, el coneixement i la col·laboració, bàsicament són les millors maneres d'actuar. No pas el laïcisme, que ens portaria a la ignorància, al desconeixement, i al pensar que el fet religiós és una qüestió privada no interessant pel comú de la societat. Nosaltres en aquell moment creiem, quan es va formar la Secretaria d'Afers Religiosos, i personalment crec des del meu càrrec de Comissionat de l'Oficina d'Afers Religiosos que té tot el sentit del món, el reconeixement a les confessions religioses que ajuden a vertebrar el teixit social.

- I com s'ha de reflectir el pluralisme religiós en un país de tradició cristiana? (No contestada)

Preguntes concretes:

- Durant la seva responsabilitat al capdavant de la Direcció General d'Afers Religiosos quines actuacions es van dur a terme en matèria de Mitjans de Comunicació i Religió?

Bé, en primer lloc jo tenia una persona encarregada en l'àmbit de la premsa i des de la Secretaria estàvem en el Departament de Presidència de la Generalitat, i concretament adscrits a la Secretaria General. Per tant, moltes de les comunicacions no érem nosaltres directament, sinó que la relació continuada la tenia el Departament de Presidència de la Generalitat. S'ha de dir que les intervencions i les relacions amb la premsa eren per donar resposta a fets puntuals que es podien produir a Catalunya, que no pas tenir una política específica de comunicació que en aquell moment l'estàvem construint, no la teníem prou vertebrada des de la Secretaria d'Afers Religiosos. En canvi, sí que estava vertebrada en el Govern des del Departament de Presidència, que era el lloc en el qual nosaltres depeníem. Què fèiem? Doncs nosaltres donàvem notes específiques sobre algunes qüestions polèmiques, per exemple es va produir un conflicte a Premià de Mar en una comunitat musulmana, aleshores nosaltres vam manifestar el nostre punt de vista. S'ha d'esmentar que els mitjans de comunicació es cenyien en les situacions de certs conflictes i en canvi, el que és la normalitat té poc interès periodístic. Des de la Secretaria d'Afers Religiosos nosaltres ens movíem molt des de la normalitat tret de moments puntuals, en què esclatava algun conflicte.

- I en relació al pluralisme vostè creu que les religions no s'han de reflectir en forma de "quotes" ?

Jo penso que hi ha realitats religioses en el nostre país que estant més arrelades en el nostre ADN cultural i constitutiu com a país, això es comprova

en les nostres confessions cristianes. Un altre qüestió és que les confessions no hagin de ser tractades des de la mateixa igualtat, això no es reflecteix de manera suficient tant en els mitjans de comunicació públics com en els privats. Per tant s'ha de dir que tothom ha de tenir una finestra pública per manifestar-se i que quedi reflectit. Tractar-ho en forma de quotes penso que no és necessari. Insisteixo en què en els mitjans de comunicació hi d'haver aquesta presència en els mitjans de comunicació vinculada a la realitat sociocultural del país.

- Com va intentar transmetre la política de laïcitat de la Direcció d'Afers Religiosos perquè fos aplicada en els mitjans de comunicació?

Des de la Secretaria d'Afers religiosos, que nosaltres vam iniciar la Secretari d'Afers Religiosos, en què després el Govern tripartit va convertir en Direcció General, però és una qüestió de denominació, de fet la competència que teníem nosaltres eren les mateixes que les de la Direcció General d'Afers Religiosos. Per exemple, es donava una paradoxa, l'entitat era una Secretaria General però el titular era un Director General, que era jo. Per tant, no era una secretaria general, amb un secretari general que comportaria un rang superior.

Penso que no podríem parlar en aquell moment d'una política general de comunicació establerta, pensada i molt treballada, sinó una mica anàvem fent amb el nostre assessor de premsa el que la realitat ens anava portant. Tanmateix, sí que estàvem preocupats per crear contactes amb diversos mitjans de comunicació, i alguns contactes els teníem amb diversos mitjans de comunicació, d'una manera no real no sistemàtica d'una política comunicativa. Tampoc no era programada i pensada quan vam començar. Quan vam començar la nostra presència va durar 4 anys i una mica menys, ja que la Secretaria va néixer al maig del 2000.

Especial incidència:

Cal esmentar que hi hagué una especial incidència, quan el 2001 es van produir els tancaments en algunes esglésies de Barcelona i especialment a la Basílica de Santa Maria del Pi, on allà es va fer un seguiment i el que va propiciar un desenllaç important del tema va ser el síndic de Greuges de Catalunya, amb el senyor Anton Cañellas al capdavant, que juntament amb la Delegació del Govern vam trobar una fórmula per solucionar el problema. Des de la Secretaria General d'Afers Religiosos acompanyaven cada dia al rector de la parròquia, Mn Josep M. Vidal Aunós i si se'ns demanava realitzar algunes declaracions davant la premsa contestàvem no defugiem mai.

Recordo que nosaltres (Secretaria General) vam tenir un paper significatiu en desmuntar en l'assemblea que s'havia organitzat en aquella església, vam tenir un paper rellevant. Aquesta tasca va consistir en recol·locar els immigrants que no tenien lloc ni ubicació en diversos centres. En aquí hi hagué una política de comunicació en diversos centres. Des de la Secretaria d'Afers Religiosos teníem el convenciment que calia ser transparents en la informació

i que havíem de ser clars, tot i que la nostra principal preocupació era intentar donar suport al mossèn i resoldre el tema.

- Durant la seva etapa com a Director General d'Afers Religiosos i en el Departament van aplicar alguna mesura per facilitar la comunicació entre els mitjans i comunitats religioses, que revertís a més en la difusió de les activitats d'aquestes?

Vam intentar que hi hagués una presència en alguns mitjans públics d'algunes d'aquestes comunitats religioses. Especialment en les comunitats evangèliques que tenien un greuge significatiu. Els mitjans de comunicació no sempre oferien prou espai i visualització a la realitat religiosa de la comunitat evangèlica i a les qüestions que ells vivien.

Això cal recordar-ho i com actual comissionat d'afers religiosos de l'Ajuntament de Barcelona tinc les ganes que els mitjans de titularitat pública, i els mitjans que depenen de l'Ajuntament ofereixin a les confessions religioses una visualització i un ressò mediàtic que potser no tenen prou en aquest moment.

- Creu que estan ben organitzades per dur a terme una política de comunicació que els hi facilités fer-se presents en els mitjans?

Depèn, hi ha comunitats i diversitat entre les comunitats religioses. Vull dir que alguns tenen una vertebració, com per exemple en el Consell Evangèlic de Catalunya, que evidentment no aglutina totes les sensibilitats evangèliques en el sí de les diverses esglésies, però sí que és més fàcil treballar quan hi ha agrupacions o federacions de les diferents comunitats, i això no passa en totes les confessions. També existeix el Consell Islàmic i Cultural de Catalunya, que també va començar a funcionar en aquell moment, actualment té un paper divers i diferent, però no tant amb el relleu que li volíem donar en aquell moment.

Per tant, tot el que sigui des de les diferents confessions religioses agrupacions que permetin una veu única amb els matisos que calgui, és una bona iniciativa. La resposta a la teva pregunta sobre si les confessions religioses estant ben organitzades, doncs seria que algunes de moment no ho estant, estant en camí d'organització en relació a la política de comunicació. Per una banda un exemple seria des de l'àmbit de l'Islam, on hi ha sensibilitats molt contrastades.

Per altra banda, hi ha el budisme que existeix la Federació d'Entitats Budistes de Catalunya, que és un altre vivència del fet religiós, o més ben dit de l'espiritualitat. Hi ha aquesta federació, però no és portaveu de tots ni de bon tros.

Per tant, sobre el tema de si estant ben organitzades, penso que estant en el camí de la seva organització, tot i que no és fàcil aquesta organització, ja que tenen sensibilitats molt diverses. Aquest cas també passa d'alguna manera en l'Església Catòlica, encara que l'Església Catòlica té una vertebració jeràrquica.

Sobre si les comunitats religioses estant preparades...

Doncs depèn n'hi ha que ho estant molt i n'hi ha que n'han d'aprendre més.

- En el contacte que va tenir amb les diferents entitats religioses, aquestes sentien que la seva representació en la premsa i els mitjans era adequada? Li van manifestar algun cop alguna proposta de millora?

Penso que en aquell moment tenien altres problemes, hi ha moltes tenien el problema del reconeixement que té l'Església Catòlica, o d'arribar al acostament que té l'Església Catòlica, que és gairebé un tractament constitucional, per altra banda. Això és una cosa que les confessions i sobretot les cristianes, són conscients que la majoritària culturalment, però no pas per la pràctica, és l'Església Catòlica i Romana.

Aleshores les confessions evangèliques sempre presenten les ganes de tenir un reconeixement similar, d'acord amb la seva realitat d'implantació en el territori. No vull parlar de quotes, però sí tenir un reconeixement més ple, en aquell moment les altres confessions, estaven en un procés previ sobre aquesta qüestió. Estaven en un procés de reconeixement entre elles mateixes, treballar conjuntament cosa no fàcil. Per tant, en relació a la qüestió de la comunicació, del (2000 al 2004) no s'ho havien plantejat de forma seriosa del que significa el fet comunicatiu.

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic? Creu que es cau en l'atac al fet religiós en els mitjans de comunicació d'Espanya i Catalunya?

Penso que passa de tot. Primer penso que hi ha un cert desconeixement. Sobre aquesta matèria de la premsa d'Espanya no tinc un coneixement suficient, per dir el què és i no és. Ara, sí que puc parlar de que l'Església Catòlica va realitzar un esforç molt gran, concretament quan va venir el Papa Benet XVI per la dedicació del Temple de la Sagrada Família. En aquesta visita hi hagué un esforç de culturalització per part de l'Església Catòlica, amb la finalitat de què totes les informacions, especificitats, que es produïssin d'aquell viatge hi hagués per part dels periodistes no avesats en la matèria un coneixement. Pel que fa a altres confessions religioses, durant el període que vaig ser responsable d'Afers Religiosos, és evident que allò ens és pròpiament cultural de la tradició cristiana amb totes les seves variants, existeix un desconeixement molt més n'hi ha amb altres confessions no cristianes. Tot i així es poden trobar aquestes confessions no cristianes en els 2000 anys d'història del nostre país, i per tant penso en la presència de l'Islam al nostre país en alguns moments donats de la nostra història. No obstant, la presència actual de l'Islam, en aquells segles no és notòria. Des del meu punt de vista penso que existeix un desconeixement, i que els mitjans han de realitzar un esforç per fer una transmissió correcta, culte i real del fet religiós.

- Quin creu que hauria de ser el millor llenguatge per crear el discurs sobre les identitats religioses dintre els mitjans de comunicació, i en concret en la premsa? (No realitzada)

- Considera en general que existeix una certa hostilitat ideològica en el món de la comunicació en relació al fet religiós. Creu en general que des d'alguns mitjans es tracta el fet religiós des d'un punt de vista més laïcista que no pas des d'una laïcitat més "positiva"?

Sí en general considero que no tot el fet religiós es tracta d'una manera molt adequada i rigorosa. Això passa perquè es considera que el fet religiós no ha de tenir prou visualització el fenomen religiós, i per tant, d'alguna manera hi ha mitjans que es dediquen a ignorar-lo tot el fet religiós, n'hi ha que es dediquen a distorsionar-lo. Però n'hi ha que es dediquen a treballar-ho amb una certa transparència i objectivitat, tot i que no és fàcil, ja que tots els mitjans de comunicació tenen propietari. Per tant, això és complicat.

- La imatge estereotipada i el seu discurs estereotipat sobre l'àmbit religiós en la premsa i en els mitjans de comunicació creu que té a veure més amb la seva lògica productiva i l'organització del mitjà, o bé, amb la manca de formació dels periodistes?

Doncs personalment, penso que es tracta de les dues coses, però crec que el factor que té més pes és el primer, la lògica productiva i l'organització del mitjà, i la propietat del mitjà. A més, la visió de la societat que intenten defensar o influir, més ben dit, influir a la societat manipulant la informació, de manera més "malèvola".

Afegir: La línia ideològica dels periodistes, en aquest cas a en alguna televisió autonòmica hi hagué durant alguns anys molta informació del món budista.

- Perquè ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós ?

És un fet social i vertebrador que no s'ha d'amagar en una taula, és un fet un positiu i vertebrador de la societat. A més hi ha moltíssima gent creient en el món, probablement si es sumen en conjunt totes les "fes" al món, apareixen més persones que no pas que gent no creient. Tothom busca alguna cosa o altra, amb la versió que sigui, per tant no es pot silenciar el fet religiós.

- Una de les parts del meu Doctorat consistirà en realitzar una anàlisi de la informació religiosa de la premsa generalista d'Espanya i Catalunya. Com ex-secretari d'Afers Religiosos considera que totes religions han de tenir la mateixa proporcionalitat dintre la premsa?

L'ofici de la premsa és informar dels fets que passen i perquè passen, sempre des d'un màxim intent d'objectivitat, tot i que sé que l'objectivitat ve tenyida de la subjectivitat, com a mínim. Però penso que hi ha d'haver una presència significativa de tots aquells fets religiosos que succeeixin ara si han de ser més uns o altres.

En el decurs de les meves respostes he deixat clar que hi ha d'haver igualtat en relació a la llei de la llibertat religiosa i en la llei de centres de culte a Catalunya que han de ser les dues eines que han d'orientar les polítiques públiques a Catalunya, en aquesta matèria; i en conseqüència els mitjans de comunicació han de ser-hi sensibles. Ara, he deixat ben clar, també, que hi ha tradicions religioses que són culturalment més arrelades a la nostra cultura respecte a altres que són més noves. Amb això què vull dir? Vull dir senzillament, doncs que en determinades circumstàncies, no s'ha de fer al revés. És a dir, pensar que tot el país sigui d'una tendència allunyada de la nostra tradició cultural, i per contraposició minimitzar el que forma part del nostre ADN de la nostra tradició cultural cristiana. No vull mencionar explícitament el nom de cap religió, però es pot inferir les conclusions i entendre-ho.

Però vull remarcar que el tractament no ha de ser per quotes en els mitjans de comunicació, això vull deixar-ho molt clar. Per exemple, es produeixen fets, per tant hi ha qüestions sobre les que s'ha d'informar de la confessió que siguin, així cal realitzar-ho amb la màxima objectivitat. Aleshores, l'altre qüestió consisteix en cal que tinguin més presència els uns que els altres, doncs depèn de la vida d'uns i altres ofereixin, i que sigui necessari de ser coneguts per la Opinió Pública. Ara en el nostre ADN què hi aportem culturalment, doncs hi aportem el cristianisme.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de l' Acció Comunicativa:

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "*situació ideal de "Diàleg"*", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa, o millor dit entre creients i no creients? I per la interlocució Intercultural?

Doncs m'hi apunto. Però jo penso que el no creient o l'ateu, hem de ser capaços de dialogar amb tothom, sobretot amb aspectes tant vitals i configuradors de la persona humana.

No sé si és el garant, però que el diàleg és una bona eina, perquè realment les diferents confessions religioses i els diferents posicionaments, tant dels que creuen i estant agrupats en les comunitats religioses, com dels que no creuen, doncs penso que això té sentit a la vida. Per mi el diàleg és vertebrador de convivència i de capacitat d'entesa i de coneixement mutu. I això, per tirar endavant en el món i en una humanitat tant convulsa que tenim, això és fonamental. Ara aquesta capacitat no tothom la té, i en aquest cas a vegades les religions majoritàries els costa dialogar des de la proximitat amb altres confessions. Això és una dificultat important que hi ha. I dins els

propis posicionaments ecumènics entre els cristians tampoc és fàcil i es produeixen aquestes dificultats.

A vegades penso que aquests diàlegs es produeixen a alt nivell teològic, alt nivell comunicatiu, alt nivell cultural, però en contra i no és fàcil que es transmetin a les bases. Per contra es dóna en aquests moments una situació interessant i digne d'estudi, fins i tot per difondre, des d'un punt de vista comunicatiu que és la capacitat d'algunes comunitats més de base tenen per treballar al costat de les altres. Amb això què vull dir, doncs que des de la base es poden aglutinar, en el moment de crisi en què vivim, a la gent que s'ho passa malament que és molta. En aquí, podem trobar-hi confessions diverses, des de les alçades, podem trobar un debat d'alt nivell, però que no passa per les realitats més properes de les diferents confessions. Així en repartiria.

- Pot ser important pels periodistes conèixer la Teoria de l'Acció Comunicativa de Habermas com a base d'un model deontològic pel tractament de la informació religiosa?

Segur que sí, pels periodistes generalistes han de conèixer una mica de tot i per tant, crec que aquesta teoria és important. Pels periodistes especialistes s'han de formar més del que estant d'una manera generalitzada. I una mica com el tema de les "Fes" i creences no està de moda. La gent busca molt i es refugia en posicionaments curiosos i en canvi, no treballa en les Fes més properes. No em refereixo tant sols al cristianisme, sinó també amb les que estant més properes ara i aquí. Penso que cal un major coneixement i visibilitat a casa nostra ara, avui i aquí, per tant penso que hi ha d'haver un major coneixement i la teoria de l'acció comunicativa de Habermas, que afavoreix el diàleg, pot ser una bona eina, pels periodistes que s'especialitzin en comunicació religiosa.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

Evidentment, però cal dir que això és complicat, perquè els mitjans de comunicació tenen propietari, amb l'excepció dels públics. Fins i tot, a vegades els mitjans públics, en funció dels poders del moment poden intervenir en el seu treball. Des del meu punt de vista penso que a casa nostra això passarà cada cop menys, de fet passa poc. En els mitjans públics catalans, jo penso que on realment el periodista pot ser més, sobretot en l'àmbit de la religió, on no hi ha grans especialistes, lliure a l'hora de comunicar i fer un servei a la societat, probablement siguin en els mitjans públics.

Per contra els mitjans de titularitat privada, segurament serà més complicat, el grau d'intervenció de la propietat del mitjà és més alt en el treball dels periodistes. No dic que els governs a vegades no tinguin temptacions d'influir, però cada vegada pel respecte dels governs i per la llibertat que senten, per

una banda, i la llibertat dels periodistes per altra banda, però aquests mitjans tindran més sentit de servei públic.

- De quina manera els Mitjans de Comunicació poden superar els interessos implicats en cada diari? (En relació a la informació religiosa)

Això és difícil, perquè els interessos hi són presents. Per tant, una superació d'això és complex, així que contestaria amb una frase de llibre que està lluny de la realitat que viuen els periodistes i que no té traducció a la realitat que viuen vostès.

La frase de llibre seria a base d'intentar fer veure als propietaris del mitjà, que el seu mitjà de comunicació tindrà més credibilitat i major prestigi quan més bons periodistes tinguin, servidors de la transparència i la veritat. Però és clar això és una frase acadèmica, ja que a l'hora d'implementar-se en la vida quotidiana té moltes dificultats.

- On creieu que rau la força del Diàleg?

En intentar buscar el màxim contrast de la notícia, i del fet en concret a difondre. Per mi la força del Diàleg recau en la sinceritat, i amb la voluntat de defensar cadascú amb convicció, però amb prou capacitat d'escoltar a l'altre, els seus raonaments i els seus posicionaments, per mi la força del Diàleg radica aquí. Tanmateix això és complicat a vegades, ja que si algú pensa que posseeix la veritat, doncs li costa moltes vegades escoltar l'altre. A vegades, considero que la incapacitat que tenim per dialogar, és posar bé l'orella i escoltar, el poder entendre de l'altre amb la nostra clau receptora. Vull dir que quan dialoguem i expresseu coses cal que l'altre intenti tenir la clau, amb la qual l'altre parla, sinó no ens entenem. I això, per mi és un problema bàsic de la comunicació, entre receptor i emissor, existeixen interferències per una banda, i aquestes interferències és no parlar un mateix llenguatge. És clar aquest mateix llenguatge no és fàcil d'obtenir. Aleshores penso que aquest llenguatge recau en la voluntat d'escoltar, la voluntat de dialogar i essent coneixedors de les interferències que es produeixen, i finalment aquestes hem de ser capaços de corregir-les. I pensar que l'altre també té la raó o la veritat.

- Com va sorgir la idea de crear la Secretaria d'Afers Religiosos?

La idea va sorgir de la Comunitat Evangèlica de Catalunya que li va demanar en el president Pujol, que creés un òrgan de diàleg i de relació permanent amb les confessions. Aleshores es tractava del darrer mandat del president Pujol. Nosaltres dèiem, en aquell moment, que la nostra feina no era promocionar el diàleg entre les religions, ja que això es tasca de les confessions. La nostra feina consistia en col·laborar positivament en aquest camp.

6.2 Montserrat COLL i CALAF (exdirectora general d'Afers Religiosos, Generalitat de Catalunya: 2004-2010).

Síntesi biogràfica i Perfil:

Montserrat Coll i Calaf, Rodonyà 1951, (Alt Camp). Catedràtica d'Institut. Doctora en Filosofia i Lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona, el 1990 amb el Títol de la Tesi "*El llenguatge religiós en Duméry*". Professora de l'Institut de Ciències Religioses Sant Fructuós de Tarragona des del 1996 fins el 2004, del qual també fou vice-directora. Ha impartit els cursos "Els continguts fonamentals de cultura religiosa", ICE, a la Universitat Rovira i Virgili, i també "El llenguatge religiós", del cicle de Llicència a la Facultat de Teologia de Catalunya. Entre les seves publicacions destaquen "*Introducció a la filosofia de Paul Ricoeur*", Edicions de la Universitat de Barcelona, 1999, i "*Una filosofia del llenguatge religiós. Henri Duméry*", Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002. Ha estat directora general d'Afers Religiosos en el període 2004-2010 (amb l'excepció del període en què els consellers d'ERC van sortir del Govern de Pascual Maragall).

Temes a abordar:

- La laïcitat cooperativa amb les diverses confessions
- Aplicar el principi de laïcitat en relació a les religions
- Laïcitat enmig de la pluralitat confessional
- Mitjans de comunicació i el tractament de la pluralitat religiosa
- La seva tasca com a directora d'Afers Religiosos
- Teoria de l'Acció Comunicativa de Habermas per tal d'arribar a una situació ideal de comunicació i diàleg entre ambdues esferes laica i religiosa, i per promoure la millor tensió comunicativa en el diàleg interreligiós
- Respecte dels sentiments religiosos dintre els mitjans de comunicació

Montserrat Coll,

Data: 18/06/13

Hora: 17:00

Tarragona

Preguntes Generalitzables:

- En primer lloc, quines van ser les seves principals actuacions com a directora general d'Afers Religiosos dintre la relació amb les diferents confessions religioses?

Primer de tot el reconeixement institucional a les confessions religioses presents a Catalunya, invitant-les als actes institucionals de la Generalitat, per exemple a l'esmorzar tradicional a la diada de Sant Jordi, i també assistint a actes de totes les confessions. Quan elles ens invitaven, ens fèiem presents: reconeixien la laïcitat i, per tant, no hi havia cap inconvenient a assistir a actes de totes les tradicions.

Una altra actuació va ser la signatura de convenis de col·laboració: amb l'Església Catòlica (tot i que ja n'hi havia en l'anterior etapa de govern, convenis per a hospitals, per a presons, per a conservació del patrimoni, amb els departaments diversos); amb el Consell Islàmic de Catalunya, amb el Consell Evangèlic de Catalunya i amb les comunitats jueves (amb aquestes confessions també n'hi havia hagut anteriorment); i amb totes les confessions amb les quals va ser possible establir un marc de col·laboració.

També es va obrir un programa d'ajuts, és a dir, subvencions, però no per a subvencionar les diferents "fes", sinó per a activitats de relació entre les confessions i la societat i entre elles mateixes, és a dir, activitats de convivència.

Una altra de les actuacions concretes va ser de manera més indirecta la llei dels centres de culte i les guies d'actuació davant la pluralitat religiosa en diversos àmbits però això no seria tant la relació estricta sinó indirecta. No obstant, per elaborar les guies i la llei vam entrar en contacte amb totes les confessions.

- Com es concretaven les tasques de la Direcció?

Consten en la memòria de la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR) 2004-2010. Les principals són les guies d'actuació en diversos àmbits: hospitals, tanatoris, cementiris, escoles i presons, i la Llei dels centres de culte. En relació a la Llei dels centres de culte, hi havia una necessitat d'espais per poder obrir i ubicar els centres, i a més hi havia edificis en mal estat; personalment i des de la direcció vam creure oportú que s'havia d'impulsar una llei.

Una altra actuació concreta va ser la coordinació entre tots els organismes de l'Administració implicats en el tema. Cada Departament de la Generalitat pot tenir algun punt que tingui a veure amb les religions, per exemple: Justícia s'ha d'ocupar de l'assistència religiosa a les presons, el Departament de Cultura s'ocupa de la conservació del patrimoni arquitectònic, el Departament d'Agricultura s'ocupa del tema del sacrificis rituals que duen a terme la comunitat musulmana i la comunitat jueva, el Departament d'Educació del tema de la cultura religiosa o l'assignatura de religió, el Departament de Salut té relació amb l'assistència religiosa als hospitals. També teníem relació amb el Parlament de Catalunya. La nostra actuació incloïa una tasca de sensibilització i de pedagogia moltes vegades. Un altre dels organismes amb el qual també ens vam posar en contacte va ser el Consell Audiovisual de Catalunya.

Una altra de les actuacions importants que es van dur a terme durant la meua etapa a la Direcció General d'Afers Religiosos, va ser acabar l'elaboració del mapa de la diversitat religiosa de Catalunya, per saber quines tradicions

religioses hi ha al nostre país i el nombre de centres de culte de cadascuna. Això va ser una tasca important, ja que fins aleshores era una informació desconeguda; a partir d'aquest estudi es va descobrir la quantitat de centres i tradicions que hi havia en el territori. Aquest mapa el va encarregar el meu antecessor, Ignasi García-Clavel, el vam continuar i el vam donar a conèixer.

A més, una altra de les actuacions que es van dur a terme va ser una sèrie de col·laboracions amb els mitjans de comunicació, per donar a conèixer la realitat religiosa de Catalunya, tot i que des de la Direcció General d'Afers Religiosos no podíem interferir ni incidir directament en les decisions dels mitjans, ja que són organismes independents del Govern i representen un "poder" a part. En aquesta línia de donar a conèixer la realitat religiosa es va realitzar un estudi de la tasca social de religiosos i religioses a Catalunya: un dia parlant amb la presidenta de la Unió de Religiosos i Religioses de Catalunya, ens vam adonar que ells tampoc no sabien el volum d'activitat que estaven realitzant en conjunt. Altres actuacions realitzades es van concretar en l'organització d'una exposició sobre Religió, Llengua i Cultura a Catalunya, que comprenia totes les confessions religioses.

A més, es va crear el premi Memorial Cassià Just, que té com a objectiu reconèixer a persones que s'han caracteritzat en l'àmbit del diàleg, de la tolerància, de la humanitat de l'acolliment. El primer memorial es va concedir al Cardenal Martí.

Es va intentar desenvolupar l'Estatut i es va fer un conveni amb el govern de l'Estat, per tal que la Dirección General de Asuntos Religiosos, que ara és la Subdirección General de Asuntos Religiosos, que té el registre d'entitats religioses de l'Estat, passés algunes competències al govern de Catalunya, però tot això no s'ha desenvolupat després.

- Quina és la millor política per afrontar el fet religiós en una societat secularitzada i relativista com l'actual?

Personalment, penso que la millor política es la que parteix de la laïcitat. En una societat com la nostra que és secularitzada, on, a diferència d'èpoques anteriors, les institucions públiques i les entitats civils funcionen de manera autònoma respecte a l'Església Catòlica, crec que la millor forma és la laïcitat.

- Quina és la millor forma de laïcitat per aplicar davant del fet religiós, també en els mitjans de comunicació?

D'això en vaig fer molta pedagogia, dins el govern i dins el partit d'Esquerra Republicana de Catalunya. Personalment em vaig trobar que hi ha gent que oposa la laïcitat i les religions com si fossin dos camps separats. Això és fals, no es pot entendre així. Si ens imaginem com a parts d'un pastís, hi haurà els agnòstics, ateu i els religiosos, això són àmbits. Però imaginar la religió per una banda i la laïcitat per l'altra és incorrecte des del meu punt de vista. La

laïcitat no és un àmbit oposat a la religió, la laïcitat és una relació. La laïcitat és una separació entre institucions civils i institucions religioses. Aquesta separació vol dir que les institucions del govern com a tals, no són religioses: no són catòliques, ni musulmanes... el govern no és res d'això; ni tampoc és ateu. Aquesta relació de separació permet que totes les opcions religioses i les no religioses com l'ateisme i l'agnosticisme tinguin cabuda en un país i en una societat. I això és molt important. En tot cas, quan es diu escola laica o govern laic, ens referim a la institució, però no a les persones concretes que en són membres. La paraula "laics" dins l'Església Catòlica té un altre sentit, representa els que no són clergues. No obstant, no apliquem "laïcitat" a les persones en el sentit oposat a religió, ho apliquem a les institucions. Per mi la millor forma d'afrontar el fet religiós és dur a terme aquesta política des del govern, que és la laïcitat, la qual cosa permet respectar totes les opcions dels ciutadans d'un país. Per què el govern no és Catòlic? Doncs, perquè en un país hi habita diversos ciutadans que creuen respectivament en diverses opcions.

Si ho apliquem a l'àmbit dels mitjans no confessionals, crec que també s'ha d'entendre així. No laïcitat en contra de religió. Sinó laïcitat com a respecte a totes les religions; crec que no es pot oferir la informació des d'una fe, ja que un mitjà ha de reflectir el conjunt de la societat; sí que ha de parlar de notícies relacionades amb les confessions, i tot i això sense obviar el sentit crític. D'altra banda, hi ha mitjans confessionals que tracten aquesta temàtica des d'un punt de vista confessional, la qual cosa és totalment respectable.

- I com s'ha de reflectir el pluralisme religiós en un país de tradició cristiana?

Per una banda, considero que haurien de reflectir la pluralitat, han de reflectir la realitat, i la societat és cada dia més plural. Possiblement en alguns mitjans hi manca una visió de la pluralitat.

Per altra banda, en un país on la majoria de ciutadans són de tradició cristiana catòlica, la asimetria de notícies és lògic que hi sigui i es dona sola, si hi ha més activitat d'entitats catòliques és lògic que hi apareguin amb més freqüència. Considero que no s'ha de seguir una lògica de quota, com ara reservar una pàgina o columna per una determinada confessió. Però no s'ha d'ignorar la diversitat religiosa; considero que això és molt important, perquè es tracta de donar a conèixer la realitat existent en la societat.

Preguntes concretes:

- Durant la seva responsabilitat al capdavant de la Direcció General d'Afers Religiosos quines actuacions es van dur a terme en matèria de Mitjans de Comunicació i Religió?

Doncs mira, des de la Direcció General Afers Religiosos (DGAR) no podia actuar i incidir directament sobre els mitjans de comunicació; és molt important tenir-ho present. Per tant, el Govern no actua directament sobre

els mitjans, la relació només consistia a buscar el diàleg, cercar col·laboracions entre ambdós organismes: Des del Govern no pots dirigir el que han de fer els mitjans, perquè entenem que els mitjans són autònoms i per tant, han de realitzar la seva feina amb llibertat.

Les actuacions es van concretar en organitzar un Seminari sobre *“Mitjans de comunicació i pluralisme religiós”* al Palau de la Generalitat i amb col·laboració amb el Consell Audiovisual de Catalunya (CAC) (...) invitant a periodistes que tractaven el tema o a representants dels mitjans de comunicació, per parlar. Un representant del CAC va realitzar una ponència, el Sr Rafael Jorba, i es va abordar el tema, van intervenir alguns periodistes que van opinar sobre el tema i van realitzar diverses peticions.

La voluntat del Govern era transmetre que consideràvem que des dels mitjans s'havia de reflectir el fet religiós plural i nosaltres demanàvem si podien tractar-lo. Des dels representants dels mitjans ens van comunicar que no tenien massa contactes amb persones de confessions religioses. Aleshores, a partir d'aquí, vam realitzar una segona trobada entre periodistes i portaveus de les confessions religioses, era una reunió simplement perquè es coneguessin i perquè sabessin qui eren les persones que podrien informar.

Un altre actuació que es va dur a terme va ser l'elaboració d'un document, que no s'ha fet públic, que contenia propostes per normalitzar el fet religiós a la televisió. Estava dirigit a Televisió de Catalunya; ens vam reunir amb representants de TV3 i els hi vam explicar el document, a banda d'oferir-los una sèrie de suggeriments per crear nous programes de tema relacionat amb religions o bé per “tenyir” els programes existents amb l'aspecte del fet religiós. Al final, el que van decidir dur a terme va ser emetre, una vegada a l'any, un culte de la tradició islàmica, consistent en la festa del sacrifici, i un culte de la comunitat jueva -la mateixa comunitat va escollir la festa del *Hanukà-*, i un culte de les esglésies evangèliques, en aquest cas es va decidir emetre la Festa de la Reforma; això va ser nou. La retransmissió de la missa a Montserrat, que s'emet una vegada al mes, ja es feia. Per tant, aquests van ser alguns dels objectius que vam aconseguir. Altres notícies concretes van ser actuacions del Govern, per exemple l'elaboració del mapa dels centres de culte i tradicions i la Llei dels centres de culte, que va tenir molt de ressò.

Una altra de les actuacions concretes es va dur a terme amb el diari *AVUI*. Amb aquest diari es va acordar publicar una pàgina setmanal, els diumenges, en què es presentés el fet religiós de manera plural, de manera respectuosa i que compregués tot Catalunya. Aquest apartat va aparèixer durant bastant de temps. A més, des de la Direcció es va donar suport a la creació del portal *Catalunyareligio.cat*, un portal digital, amb la finalitat que donés a conèixer el fet religiós d'una manera més plural, i en el qual hi apareixen col·laboracions d'altres confessions a més de la Catòlica.

- I en relació al pluralisme vostè creu que les religions no s'han de reflectir en forma de "quotes" ?

Jo personalment crec que no, qualsevol mitjà, premsa, televisió, ràdio, ha transmetre notícies, però no pot ser que existeixin quotes per a musulmans, catòlics, protestants, etc. Això no vol dir que s'hagin d'ignorar les notícies de les confessions. Suposo que no es fa en cap més àmbit en els mitjans.

- Com va intentar transmetre la política de laïcitat de la Direcció d'Afers Religiosos perquè fos aplicada en els mitjans de comunicació?

Sobretot era insistir en això que en filosofia s'anomena "fenomenologia de la religió", és a dir, que havien de tractar el fet religiós com la filosofia es mira la religió amb el mètode fenomenològic. Per tant, acostant-s'hi sense prejudicis, amb respecte, volent entendre el sentit que té per aquelles persones que tenen aquella fe i aquella creença. La fenomenologia és una aproximació al fet o fenomen, religiós en aquest cas, que, d'entrada, no pretén jutjar-lo sinó entendre'l, i descriure'l en allò que té d'essencial, tenint en compte el sentit que li dóna el subjecte religiós que l'engendra. Així es va intentar des de la Direcció General d'Afers Religiosos.

- Durant la seva etapa com a Directora General d'Afers Religiosos i en el Departament van aplicar alguna mesura per facilitar la comunicació entre els mitjans i comunitats religioses, que revertís a més en la difusió d'activitats d'aquestes?

Es això el que vam intentar en la trobada entre portaveus religiosos i periodistes, que s'apropessin i es coneguessin; no sé en quina mesura es va quedar reflectit. La meva tasca es va concretar en l'acostament entre els dos sectors. Per exemple en la mesura que vaig poder veure en el diari AVUI, sí que es va notar, perquè hi havia col·laboració. Crec que aquesta trobada a la qual he fet referència anteriorment, va ajudar que les religions perdessin la por a sortir al diari i als mitjans, i que els periodistes coneguessin més de prop la realitat religiosa.

- Creu que estan ben organitzades per dur a terme una política de comunicació que els hi facilités fer-se presents en els mitjans?

Penso que falta tradició d'això; el món de les fe i les creences és molt personal i molt important per moltes persones. Per això en aquest àmbit les persones són molt susceptibles, hi ha una certa por i desconfiança per part de les entitats religioses, potser perquè no han estat ben tractades en alguns mitjans. Penso que, per una banda, no s'ha de tenir por a comunicar

informacions i notícies, i que, per altra banda, en els mitjans hi ha ignorància - no menyspreu- i no hi ha prou coneixement de l'àmbit religiós.

- En el contacte que va tenir amb les diferents entitats religioses, aquestes sentien que la seva representació en la premsa i els mitjans era adequada? Li van manifestar algun cop alguna proposta de millora?

El que em van manifestar és que eren ignorades, és a dir, que en general l'esdeveniment religiós era ignorat. I aquesta queixa principal era formulada per gairebé totes les confessions religioses. Per exemple, milers de joves s'ajunten en l'Aplec de l'Esperit en l'Església Catòlica i aquesta gran concentració no té reflex en la premsa. Per exemple, es reuneixen els Testimonis de Jehovà i omplen el Palau Sant Jordi per batejar, o els protestants celebren la Festa de la Reforma, i això no és notícia. Una altra de les queixes que formulaven es referia a la poca precisió terminològica, per exemple la comunitat islàmica es queixava que quan es produïa algun atac terrorista s'emprava molt l'expressió "terrorisme islàmic"; aleshores els musulmans demanaven que se separés l'Islam del terrorisme.

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic? Creu que s'arriba a caure en l'atac al fet religiós en els mitjans de comunicació d'Espanya i Catalunya?

Personalment considero que en general no hi ha un atac al fet religiós, sí que hi ha persones concretes i articulistes que tenen mala intenció. Però en general no crec que hi hagi un atac en el fet religiós, el que crec que existeix és molta ignorància, però crec que no hi ha mala fe. Considero que ja ha passat aquella època en què s'atacava la religió, sobretot com a conseqüència del nacionalcatolicisme que va patir la gent més gran.

- Quin creu que hauria de ser el millor llenguatge per crear el discurs sobre les identitats religioses dintre els mitjans de comunicació, i en concret en la premsa?

En primer lloc, caldria que els periodistes que han de tractar el tema tinguessin uns coneixements mínims del tema. Un exemple de tot el contrari: de vegades els mitjans envien a cobrir un acte relatiu al fet religiós simplement els últims professionals que han arribat a la redacció.

Per tant, considero que caldria una formació per part de les persones que volen tractar aquest tema: han de dominar el vocabulari, han de saber què vol dir una determinada expressió per una determinada religió. Cal un llenguatge precedit d'un coneixement; a més, si no es disposa d'informació, caldrà buscar-la. També cal el respecte al fet religiós; hom pot no compartir determinades creences, però sí que, d'entrada, ho pot observar amb

l'empatia de buscar quin sentit té allò per aquella persona que està donant lloc en aquell fet. No obstant això, no s'ha d'evitar la crítica; s'ha de respectar la llibertat religiosa, però sempre dintre els límits de lleis comunes, i per tant, si es donés el cas que una determinada religió demana saltar-se la llei, cal denunciar-ho. Des del meu punt de vista, per damunt de les normes religioses hi ha les lleis civils compartides per tothom.

Un exemple seria el següent. Davant la petició d'alguns representants de la comunitat sikh, que demanen poder anar amb moto sense casc, ja que porten un turbant que ho dificulta, cal dir que la llibertat religiosa té uns límits, que són les lleis comunes civils i democràtiques i els drets humans; així doncs, si hi ha un xoc, cal que prevalgui la llei comuna. També hi hauria altres exemples. El que passa és que a voltes es fa passar per religió el que no n'és, com és el cas de l'ablació de clítoris, que és una qüestió cultural i no religiosa. Sobre aquest tema, la comunitat musulmana es molesta quan es relaciona la seva religió i aquesta pràctica. A vegades existeixen confusions. També penso que les religions, en algunes qüestions, han de ser capaces d'evolucionar. Tornant a l'exemple dels sikhs, alguns porten una daga com un símbol religiós i pretenen entrar en llocs públics en els qual no és permesa l'entrada d'armes: considero que, si és un símbol, potser en l'actualitat podria evolucionar cap a un tamany més petit o a un altre tipus de material. Tornant a la qüestió inicial, caldria tractar la notícia amb respecte però al mateix temps amb sentit crític.

- Considera en general que existeix una certa hostilitat ideològica en el món de la comunicació en relació al fet religiós?

Personalment considero que, en trets generals, no existeix aquesta hostilitat, i també he vist notícies positives sobre el fet religiós que passen desapercebudes pels propis religiosos, que no s'adonen que aquelles notícies estan valorant el fet religiós. Sí que considero que, en general, hi ha ignorància per part dels periodistes.

- Creu en general que des d'alguns mitjans es tracta el fet religiós des d'un punt de vista més laicista que no pas des d'una laïcitat més "positiva"?

Si laicista vol dir contra les religions, considero que els mitjans no ho són. Alguns periodistes sí que ho observen des d'un punt de vista laicista. Però, com a mitjans, no considero que es puguin definir com a laicistes. Des de la meva experiència considero que es tracta d'una manca de formació i d'ignorància respecte a tot el fet religiós per part d'alguns professionals de la comunicació. Ignorància en el sentit de prescindir d'aquest fet com si no fos notícia ni fos important per a la majoria (i cal tenir present que una gran majoria de ciutadans considera que pertany a una determinada fe o religió).

- La imatge estereotipada i el seu discurs estereotipat sobre l'àmbit religiós en la premsa i en els mitjans de comunicació creu que té a veure més amb la seva

lògica productiva i l'organització del mitjà, o bé, amb la manca de formació dels periodistes?

Si he d'escollir una de les alternatives que m'acabes de formular, afirmaria que en general és la manca de formació allò que condiciona aquesta imatge estereotipada. Tampoc no "jutjo" els periodistes ni se'ls ha de culpar, ja que a vegades han de treballar en condicions precàries i a un ritme accelerat. Però penso que es la manca de formació sobre aquest àmbit.

- Quan apareixen articles d'opinió i no està condicionat per aquesta immediatesa?

Quan és el cas d'una persona o periodista concret, n'hi ha que parlen des dels prejudicis i se'ls veu cap a on van.

- Perquè ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós ?

Considero que el fet religiós és importantíssim per la majoria de les persones ciutadans d'aquí; és un fet importantíssim que estructura la vida de moltes persones. Per tant, com es pot ignorar aquest fet? Penso que el fet religiós ha de tenir una presència important i més rellevant en els mitjans. Si com a mitjans pretenen reflectir la realitat, no poden prescindir d'un fet com el religiós que és essencial. Per molta gent és important el que passa en l'àmbit de la religió, i, per tant, igual que es parla de futbol, que curiosament és un tema privat i se'n parla moltíssim, es pot parlar de religions. Considero que els mitjans no aborden regularment allò que és habitual, com en qualsevol tema. Els mitjans no parlen del que és quotidià en cap aspecte. Però no es tracta d'explicar això, sinó esdeveniments importants per a un grup nombrós de persones.

- Una de les parts del meu Doctorat consistirà en realitzar una anàlisi de la informació religiosa de la premsa generalista d'Espanya i Catalunya. Com exdirectora d'Afers Religiosos considera que totes religions han de tenir la mateixa proporcionalitat dintre la premsa?

No. Han de tenir el mateix respecte, i la proporcionalitat no dependrà de la religió ni del nombre de fidels, dependrà dels fets que s'esdevinguin. Si la premsa reflecteix notícies, dependrà de si hi ha més notícies en una confessió o en una altra. Potser hi haurà alguna religió que no vol reflectir els seus esdeveniments, i no apareixerà tant. No crec que sigui qüestió de quotes ni del nombre de fidels el reflex de l'àmbit religiós, sinó que dependrà de les notícies que es generin.

- Quan era directora d'Afers Religiosos va notar que la visió de les religions en els mitjans era molt simplista? Com si totes les religions fossin iguals?

Sí que s'ofereix des d'un punt de vista simplista. Però considero que qualsevol notícia s'ofereix de forma simplista, no crec que es doni més en el tema de la religió que en qualsevol altre tema (política, societat, esports...). Tot es diu de forma molt simplista, retallada i "esbiaxada", considero que és un mal general i que els periodistes estan condicionats per tots els factors que condicionen la construcció de la notícia, la recerca del gran titular i un cert sensacionalisme en les informacions que es publiquen.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de l' Acció Comunicativa: (No respostes)

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de "Diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa? I per la interlocució Intercultural?
- Pot ser important pels periodistes conèixer la Teoria de l'Acció Comunicativa de Habermas com a base d'un model deontològic pel tractament de la informació religiosa?
- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?
- On creieu que rau la força del Diàleg?
- De quina manera els Mitjans de Comunicació poden superar els interessos implicats en cada diari? (En relació a la informació religiosa)

6.3 Xavier PUIGDOLLERS i NOBLOM (exdirector d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: 2011-2013).

Síntesi biogràfica i Perfil:

Xavier Puigdollers (nascut a Barcelona el 1951) és catòlic i presideix l'Associació d'Amics i Devots de Sant Raimon Penyafort, patró dels advocats. Advocat de professió, és vocal de la secció de Drets de la Infància i l'adolescència del Col·legi d'Advocats de Barcelona i és, també, professor de Dret Civil i Dret Eclesiàstic de l'Estat a la Universitat Abat Oliba. Sempre ha estat molt vinculat a entitats socials, ha presidit la fundació '[La Tutela](#)', l'organització més important i més antiga de Catalunya dedicada a la tutela legal de discapacitats psíquics. En accedir al càrrec de la Direcció General d'Afers Religiosos va deixar la presidència de "La Tutela" i d'altres entitats socials. També ha estat vinculat al Moviment d'Esplais Cristians (MCEC) i va pertànyer al Moviments de Graduats Catòlics. Va ser conseller per CiU al Districte de l'Eixample i presideix la comissió de Benestar Social de UDC i fou director de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat. Xavier Puigdollers va substituir en el càrrec a Montserrat Coll i Calaf, que va ser directora general d'Afers Religiosos durant els dos governs tripartits, fins que ERC va sortir del Govern. Durant uns mesos de l'any 2006, aquesta àrea la va ocupar el socialista Jordi López Camps i des de l'any 2000 fins inicis del 2004 Ignasi García Clavell. Ha estat al capdavant de la Direcció entre el febrer del 2011 i juny del 2013.

La Direcció General d'Afers Religiosos és un organisme públic, consolidat des de fa molts anys i només existeix a Catalunya. A la resta de l'Estat Espanyol no existeix un departament semblant en cap altre comunitat autònoma. Actualment, la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR) depèn del Departament de Governació i Vicepresidència de la Generalitat.

Xavier Puigdollers,

Data: 23/07/13

Hora: 10:30

Preguntes Generalitzables:

- En primer lloc, quines van ser les seves principals actuacions com a director general d'Afers Religiosos dintre la relació amb les diferents confessions religioses?

El primer va ser conèixer la gent i entrar en contacte amb els representants de les diverses confessions religioses. D'entrada significa una qüestió diferencial: una cosa és la religió i l'altre el seu representant. Aquests representants són persones amb el seu tarannà personal i després descobreixes l'estructura de les diferents confessions que són diferents entre sí, per tant en aquest contacte vaig adonar-me que calia tenir en compte l'estructura organitzativa de cada confessió i les persones que les representaven o les podien representar.

- Però com es concretaven les tasques de la Direcció a nivell de comunicació?
En aquí cal distingir dues maneres de fer comunicació. La primera seria la comunicació de la direcció amb les entitats, una manera orgànica, i l'altra seria la comunicació de les diverses confessions amb el món. La intenta de contacte directe va ser primer personal, amb els diversos representants i la segona va consistir en la participació en els diversos actes de les confessions, és a dir, en fer-se present en els actes acadèmics, litúrgics, etc. I per tant, seguint l'actuació de les diverses comunitats segons la seva estructura i dinamisme.

- Com es concretaven les tasques amb el diàleg laïcitat – religió?
La característica del diàleg es posar-se un davant de l'altre i escoltar. Per tant calia posar-se al costat de l'altre. Parlar i escoltar. El diàleg en la societat es fa entre les persones i per tant, s'havia d'escoltar quines eren les necessitats de cada confessió, de cada comunitat, i més concretament de cada persona que viu aquella fe i quines són les possibilitats de la societat per atendre aquelles necessitats. És a dir, no hi ha un diàleg ideològic, com en la política. És un diàleg pràctic, d'estructura, de com es pot ajudar a uns o altres.

- Quina és la millor política per afrontar el fet religiós en una societat secularitzada i relativista com l'actual?
La millor política és respectar la sensibilitat religiosa de la societat, és a dir, la societat actual és el resultat de molts segles d'història d'aquest país, i la conclusió actual respon, precisament, aquesta vivència. Doncs bé, la societat té uns valors religiosos, que ens han arribat i que estan arrelats en la nostra societat. El fet que avui puguin existir més o menys persones practicant una religió, o bé practicant moltes religions com s'està duent a terme en la nostra societat, cada cop més, respon a una realitat actual. aquest diàleg entre ambdós àmbits, el laic i el religiós, es farà respectant els valors reals de la societat.

- Quina és la millor forma de laïcitat per aplicar davant del fet religiós, també en els mitjans de comunicació?

La millor forma de laïcitat seria el respecte a la diversitat religiosa, però també a la realitat de la sensibilitat religiosa de la societat. A més d'oferir una oportunitat a tots per manifestar la seva fe. És a dir, pensar que no està contraposat una cosa amb l'altre. La laïcitat respondrà al respecte de totes les sensibilitats personals.

- Creu que els mitjans ho reflecteixen d'una manera molt reduïda, com si pertanyés a l'àmbit privat?

En termes generals, els mitjans responen a un interès determinat, que en el fons és el de l'empresa que està al darrere. Aleshores, per una banda una

cosa és la sensibilitat religiosa i un altre qüestió és la notícia concreta d'un fet religiós i d'una fe determinada. Aleshores els mitjans no estant responent a la diversitat religiosa que existeix en el país, perquè no serà un tema que interessi massa a les empreses dels mitjans de comunicació. Si observem la realitat veiem que interessen més altres temes que apareixen amb més freqüència en els mitjans com per exemple, els esports, la política, la contrapolítica, l'economia, etc. Són uns fets més puntuals, que poden treure uns titulars més cridaners o fins i tot, més escandalosos, també depèn del tipus de premsa. I també, observem que només es manifesten en el fet religiós quan aconseguen un titular, també, en aquesta línia més espectacular. No entren o no estan planificats en els seus programes, ni en la seva agenda, la comunicació sobre fets religiosos diversos. Per això veiem que existeix poca comunicació sobre el fet religiós i poques seccions especialitzades en el fet religiós en la premsa diària. Però, sí que existeix una premsa especialitzada que fa el seu camí.

- I com s'ha de reflectir el pluralisme religiós en un país de tradició cristiana?
Segons la realitat. És a dir, hem d'intentar evitar transmetre un pluralisme religiós que intenti igualar totes les religions. Partint de la base de la pregunta, si hi ha un país que viu una tradició, en cas del nostre país cristiana, vol dir que la sensibilitat social respon aquells principis i aquella història. Per tant, els mitjans de comunicació hauran de respondre a aquesta tradició. I les novetats que s'hagin produït amb les noves religions, seran segons la transcendència social que tinguin. No contraposant la novetat religiosa contra la tradició cristiana del país. Possiblement, en el titular de premsa pot interessar més aquesta part de contra la tradició cristiana del país, però en realitat interessarà la notícia quan respongui a la necessitat i la sensibilitat dels lectors en aquesta diversitat i en aquesta proporció.

Preguntes concretes:

- Durant la seva responsabilitat al capdavant de la Direcció General d'Affers Religiosos quines actuacions es van dur a terme en matèria de Mitjans de Comunicació i Religió?

Aquestes actuacions es van concretar en donar resposta a totes aquelles inquietuds que es podien produir en matèria de mitjans de comunicació. Per tant donar resposta directe, és a dir, si hi havien entrevistes les concedíem, per tant si algun mitjà s'apropava per realitzar alguna entrevista o per preguntar sobre algun fet concret, per després preparar la notícia, doncs hi havia totes les possibilitats: comunicats de premsa sobre els fets que tenien un cert interès que es comunicuessin, en general i en tot allò que era possible. Si hi va haver-hi campanyes de premsa per transmetre alguna notícia o algun interès?, doncs no. La notícia no era en la Direcció, en tot cas la notícia era aquells fets que podien ocórrer en qualsevol confessió i que podien tenir un interès global.

- En matèria de subvencions i que el fet religiós aparegués més en els mitjans?
No hi havia una política directe, la diversitat religiosa es troba en la realitat social i per tant, no l'hem de "fabricar", no hem de convèncer a ningú. La direcció d'Afers Religiosos, en aquest cas el director, anava a diversos actes de les diverses confessions, es participava en diversos actes i activitats. Aquesta era la forma de participar en la diversitat religiosa. Si això transcendia després a la premsa era possiblement comunicats de les pròpies confessions que tenien el seu interès, perquè transcendís aquella notícia. El fet de rebre els diversos representants de les comunitats de forma permanent, ells mateixos tenien l'interès, en tot cas, perquè això transcendís a fora. Per una banda, la direcció feia els seus comunicats en un moment determinat i es va crear un butlletí electrònic de la Direcció d'Afers Religiosos (DGAR) en qual es recollien les notícies diverses que poguessin existir. Per altra banda, des de la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR) es van organitzar unes jornades sobre l'aportació social de les religions, sobre l'aportació que realitzen les religions a la cohesió social. Eren les religions, en plural, per tant les diverses religions i el que aporten a la societat. Per tant eren jornades públiques i es veia la seva transcendència pública i així, es veia la vivència de la realitat plural religiosa de la societat.

- I en relació al pluralisme vostè creu que les religions s'han de reflectir en forma de "quotes" ?

Personalment penso que no. Hi ha d'haver un reflex de la realitat social. La premsa anirà publicant allò que interessa i per tant, anirà agafant allò que respon a la tradició i a un fet puntual. Així, si volem fer una notícia per quotes cada dia, sobre una religió diferent, hem de tenir en compte les persones a qui s'adreça. Penso que realment el que ha de ser reflectit és el fet religiós. Per tant la transcendència de la notícia serà en funció del fet no per la "quota" de les religions.

- Com va intentar transmetre la política de laïcitat de la Direcció d'Afers Religiosos perquè fos aplicada en els mitjans de comunicació?

No considero que hi hagués una política de laïcitat. En tot cas era a l'inversa, la transmissió des de la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR), consistia en redescobrir el valor del fet religiós en la societat. Sembla que quan parlem tant de laïcitat signifiqui expulsar de la societat el fet religiós, i precisament moltes vegades hi ha una necessitat de redescobrir els valors del fet religiós en la societat. Aquesta laïcitat hauria de portar a que el fet religiós no fos una cosa estranya en la societat, ni fos una anomalia en les persones que viuen en la societat; sinó que realment la societat respectés la seva tradició, la vivència del fet religiós i que la gent pogués viure amb normalitat la seva vivència religiosa. La laïcitat, ha de respectar la diversitat. L'Estat és aconfessional, la societat té uns valors religiosos.

- Durant la seva etapa com a Director General d'Afers Religiosos i en el Departament van aplicar alguna mesura per facilitar la comunicació entre els mitjans i comunitats religioses, que revertís a més en la difusió d'activitats d'aquestes?

Sempre que es podia es realitzava o s'enviava un comunicat de premsa. Per tant es facilitava la notícia als mitjans que després la premsa ho recollia o no. Això era un altre qüestió. La possibilitat d'ajudar perquè sortís alguna notícia i perquè hi hagués coneixement sobre un fet de l'àmbit religiós, s'intentava quan hi havia algun acte des de la Direcció.

- Creu que estan ben organitzades per dur a terme una política de comunicació que els hi facilités fer-se presents en els mitjans?

Sembla que quan parlem de religions ho comparem amb les empreses, de tal manera com si s'establís una equivalència. En ocasions es percep com si els mitjans de comunicació tractessin a les religions com empreses i no hauria de ser així. És a dir, com si les confessions fossin estructures organitzades i les religions no són estructures organitzades. Concretament, les confessions religioses responen a la fe d'una creença i que la fan viure, per tant van a l'aspecte més personal. Aquesta diversitat religiosa que existeix actualment en el país és un fruit, no d'un despatx en què hi ha organitzada la diversitat religiosa, sinó que és fruit de la immigració i de la globalització. Aquesta aflluència de persones que provenen d'altres parts del món, instal·len la seva vivència a les nostres terres i construeixen el seu projecte de vida personal. Com que venen amb la seva creença i la seva fe, comencen a organitzar l'estructura de la seva creença. L'estructura de les confessions, de les esglésies, de les comunitats religioses són molt diferents entre sí, i és de mica en mica que aniran estructurant la confessió organitzada. En primer lloc, hi ha un problemàtica de vida, i de transmissió de la creença, i en segon lloc la tasca que tenien és d'anar-se instal·lant, construir temples, etc. Per tant, muntar un gabinet de premsa és una qüestió molt estructurada i molt professionalitzada i la gran majoria no en tenen, possiblement tampoc sigui per a moltes confessions un motiu de gran preocupació, perquè tenen altres problemes. Així doncs, el periodista que busca un diàleg permanent amb les confessions s'ho ha de plantejar d'una manera molt diferent.

- En el contacte que va tenir amb les diferents entitats religioses, aquestes sentien que la seva representació en la premsa i els mitjans era adequada? Li van manifestar algun cop alguna proposta de millora?

En general veien que tenia poca ressonància el fet religiós més que la notícia d'un fet puntual, tots eren bastant conscients que estem en una societat bastant secularitzada. Els mitjans de comunicació responen, possiblement a altres interessos i, es percebia que els mitjans buscaven la gran notícia. Normalment el fet religiós era poc rellevant en els mitjans de comunicació, això provocava a vegades, el fet que li donessin poc interès a la notícia, no

prenien interès, temps, ni esforços perquè sortís una notícia. Aquests esforços per part de les comunitats es centraven en servir les persones que vinguessin. Per això, en moltes confessions no existeixen persones dedicades a la comunicació i s'aprofitava el temps i la seva economia per altres qüestions. Si que algunes vegades si que volien que hagués aparegut les seves notícies en un moment determinat. En algun cas, vaig constatar que existia un cert recel en alguns representants de confessions o crítica cap a l'Església Catòlica, perquè està més estructurada, per la seva implantació i que les seves notícies tenien més repercussió que no pas d'altres confessions. Era més vist com a crítica contra l'Església Catòlica que pel fet que no sortissin com altres confessions. Aquest fet no era un bon exemple de diàleg interreligiós ni de caritat entre ells.

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit en el discurs en els mitjans. Creu que es posa massa l'accent en destacar aquest llenguatge més polèmic?

Des del meu punt de vista considero que s'hauria de distingir dos qüestions que és el contingut de la notícia i el titular que cridi l'atenció i que busqui la polèmica, l'escàndol, el fet diferencial, ja que el lector llegeix el titular, i potser després la notícia no és tant controvertida. O bé, aquelles que ja estan fetes directament per comunicar la realitat del fet que acaba de passar, la importància, la transcendència d'aquell acte, aquella litúrgia, aquell nou document, del viatge històric, etc., per tant que transmeten la realitat i l'actualitat. Això també depèn, del tipus de premsa, del periodista o bé, del mitjà de comunicació determinat.

- Creu que s'arriba a caure en l'atac al fet religiós en els mitjans de comunicació d'Espanya i Catalunya?

En aquí també es podria realitzar una distinció entre mitjans de comunicació i entre la sensibilitat d'alguns comunicadors, ampliant més el fet del comunicador no només del periodista. En general el fet religiós és motiu de burla i d'ofensa en alguns moments determinats per notícies i per part d'humoristes. Si volen que el seu públic rigui, fer una broma sobre el fet religiós, ho aconsegueix. Això passa a Espanya i a Catalunya. En relació a la premsa considero que això no passa tant, en quant a la burla, en tot cas hi han moments determinats de recollir els aspectes polèmics de la doctrina d'alguna religió, en relació a algunes informacions actuals de sensibilitat social, especialment en la qüestió sexual, etc. Això pot ser motiu de polèmica civil, perquè les lleis civils porten el seu propi camí, i aleshores s'aprofita per treure tot el debat sobre societat i religió. Això succeeix en un moment determinat, però personalment considero que no respon sempre a la realitat comuna de la societat.

- Quin creu que hauria de ser el millor llenguatge per crear el discurs sobre les identitats religioses dintre els mitjans de comunicació, i en concret en la premsa?

El primer de tot seria conèixer amb profunditat les diverses confessions, és a dir, hi ha una gran ignorància sobre el fet religiós i la diversitat religiosa. Per tant és difícil transmetre aquesta diversitat si no ho coneixes, és a dir, què aporta, quins són els valors de cada religió, què és la litúrgia i la forma d'expressar-se de cadascú, i de vegades quins són aquells valors comuns i què aporten. Si parlem de societat hi haurà algun punt, que serà comú entre totes les religions, per tant es podrà crear un discurs de la participació i la col·laboració social entre de totes les sensibilitats religioses. A vegades parlava de la "regla d'or" de les religions, és a dir, la sensibilitat al feble, al malalt, a l'infant, al gran; l'ajuda a aquell que té una necessitat, aquesta és comuna a totes les religions. Per una banda, pots fer un discurs de col·laboració i d'ajuda entre totes. Per altra banda, hi haurà moments que existirà alguna diferència, i per tant, l'has de conèixer i l'has de respectar. Per poder transmetre realment el que hi ha de cadascuna en la seva diversitat i per tant, el que pot aportar a la societat.

- Considera en general que existeix una certa hostilitat ideològica en el món de la comunicació en relació al fet religiós?

Més que hostilitat, personalment afirmaria que el món de la comunicació està molt pressionat per la immediatesa, per vendre la notícia i buscar el fet concret que vengui en aquell moment. Aleshores, si hi ha unes determinades capes de la societat, que el fet religiós no els aporta grans novetats, doncs no interessa com a fet noticiable. Per exemple, el fet polític aporta cada dia una novetat, la informació esportiva aporta cada dia una novetat, si el fet religiós no aporta una informació transcendent ni amb grans titulars, no interessa més. Des del meu punt de vista considero que més que una hostilitat és la manca d'interès, a més considero que es tracta d'una ignorància del que representa el fet religiós a la societat.

- Considera que la formació del discurs pot estar causada per una mala intencionalitat per part dels mitjans?

Durant molt de temps s'ha anat incidint en la societat que la religió pertany a l'àmbit privat i ha d'estar expulsada de la vida pública. Això s'ha anat introduint en la societat i està tenint la seva repercussió, per tant no interessa i s'ha d'apartar. Per contra si realitzéssim el discurs a l'inrevés, de què això pot interessar a la gent, sabríem trobar les notícies importants.

-Creu en general que des d'alguns mitjans es tracta el fet religiós des d'un punt de vista més laicista que no pas des d'una laïcitat més "positiva"?

Sí, evidentment. Es podien classificar els mitjans de comunicació entre els laïcistes, que pretenen apartar la religió de l'esfera pública, i els més "pro-religió" i que per tant, la religió ho envaeix tot i és la solució de totes les coses. Uns per excés en aquest sentit i d'altres per defecte en l'altre sentit. No tracten en el seu mitjà, de manera puntual el fet religiós, que ha de respondre a la realitat de la societat i a les necessitats de la societat.

- La imatge estereotipada i el seu discurs estereotipat sobre l'àmbit religiós en la premsa i en els mitjans de comunicació creu que té a veure més amb la seva lògica productiva i l'organització del mitjà, o bé, amb la manca de formació dels periodistes?

Segurament la unió dels dos factors que ha esmentat, però la manca de formació dels periodistes seria un dels factors principals, ja que no existeix un tipus de formació determinada sobre el fet religiós, ni tampoc existeix un interès determinat, per tant qui no està format, ni té interès, difícilment pot donar una acurada informació. Després també hi ha l'altre factor, l'estructura de l'empresa comunicativa ha deixat això de banda. És curiós observar les notícies actuals i el que barreja la premsa pel que fa a tot aquests temes d'actualitat en relació al que s'anomena "La Primavera Àrab". El canvi que pot suposar globalment en tots els països d'Àfrica i Àsia, en què la majoria formen part del món musulmà. En aquí barregem permanentment les notícies entre el que és l'estructura d'una nova societat, el que és l'Islam i el que és la vivència religiosa. Al final no saps si són notícies de religió o de política. Es una barreja permanent en la premsa. A vegades llegeixes premsa religiosa especialitzada i t'assabentes del que està passant a Síria, així doncs es pot explicar per motius polítics o religiosos, així doncs en la clau en que es publica ho poden explicar d'una forma o d'una altra. Depèn en la clau en què es llegeixi es pot entendre d'un sentit o d'un altre, per tant saber distingir i separar una cosa i l'altre és molt important. En conseqüència això és una qüestió de formació i d'entendre.

-Perquè ha de continuar tenint un paper rellevant en les redaccions dels diaris el fet religiós ?

La persona és moltes coses, i també és religiosa, no és un invent que ve de fora, i per tant el ser humà és religiós. Per tant allò que afecti a la seva vida i persona té importància. Si un mitjà de comunicació està informant del que està passant a prop o lluny i informa en tots aquests aspectes de la vida que afecten a la persona, doncs el fet religiós i la vivència religiosa és un aspecte que interessa a la persona i per això és bo que hi hagi aquest fet comunicatiu.

-Una de les parts del meu Doctorat consistirà en realitzar una anàlisi de la informació religiosa de la premsa generalista d'Espanya i Catalunya. Com ex-

director d'Afers Religiosos considera que totes religions han de tenir la mateixa proporcionalitat dintre la premsa?

Distingiria una mica entre el fet religiós en general i de la confessió religiosa determinada, que sembla que es bastant lògic que la premsa reculli, segons la sensibilitat que hi pugui haver en aquells moments a la comunitat. Encara en l'actualitat, la tradició més gran del país és la catòlica, o la judeocristiana, i per tant, les sensibilitats populars aniran responent a això. Segons el lloc geogràfic i el diari local que hi hagi s'aniran interessant més en aquelles comunitats que van creixent d'altres confessions, així doncs el director del diari haurà d'estar emetent quines notícies són les que poden interessar més en el seu públic, progressivament aniran creixent les notícies relatives a d'altres confessions. Això va responent més a la realitat social del moment. Aquesta realitat és dinàmica i no es tracta d'un mapa tancat, aleshores la premsa haurà d'estar atenta per respondre al dinamisme propi de la societat.

Bloc de Qüestions sobre Jürgen Habermas i la Teoria de l' Acció Comunicativa:

- La Teoria de l'Acció Comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "*situació ideal de "Diàleg"*", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa? I per la interlocució Intercultural?

Pot ser el punt de trobada, si la definició ideal de diàleg està en escoltar i parlar, i escoltar i buscar els punts que podem trobar en comú, realment és una bona manera de començar a caminar conjuntament. Per tant, d'acord amb aquest plantejament de partida del diàleg entre els dos móns. Dos móns que en el fons, és el món que respon la societat determinada.

-I per la interlocució Intercultural?

Igualment, anar buscant aquells punts de trobada, és a dir, en un moment determinat. No és el mateix dialogar de forma intercultural, en països distants geogràficament que dialogar de forma intercultural en una comunitat que s'està formant i recreant, a base del fet migratori i que, per tant s'estan incorporant nous models de cultura, de vivència i d'entendre la vida. En conseqüència s'hauran d'escoltar uns i altres, per un costat uns amb unes orelles més grans que els altres i els altres explicant molt quina és la seva vivència, per anar cercant els punts de trobada i no de confrontació. A més s'ha de saber en quin lloc s'està vivint, i a on s'està estructurant aquella comunitat. No és el mateix la societat que té una tradició i escolta la pluralitat dels que venen, depèn on sigui la societat receptora, perquè ha de canviar la seva tradició. Això ho hem d'escoltar i d'acabar acceptant uns i altres, tant els que venen com els que hi són.

-Pot ser important pels periodistes conèixer la Teoria de l'Acció Comunicativa de Habermas com a base d'un model deontològic pel tractament de la informació religiosa?

Des del meu punt de vista pot ser bàsica, el conèixer quines són les normes bàsiques de respecte per poder comunicar i poder respondre. Tot professional ha de tenir el màxim coneixement de la seva professió i de les seves tècniques i dinàmiques de teories comunicatives.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on hi participessin tots els arguments de forma deliberada i a on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors?

Sí, el mitja de comunicació ha de buscar en essència el transmetre a fora allò que un té a dintre. Per tant, ha de ser la plataforma per poder comunicar a la societat el que pensen, el que viuen i com ho viuen, etc. Ha d'estar obert i a la disposició d'escoltar a tots els actors.

- Hi ha massa comunicació distorsionada?

El que crec és que hi ha massa comunicació permanent, i a sobre n'hi ha molta de distorsionada amb la qual cosa existeix algú que la distorsiona. Així doncs com a tot arreu hi ha algú que dirigeix les coses, aleshores ho hem de tenir en compte, sobretot quan ens queixem que en altres aspectes de la vida també n'hi ha d'altres que dirigeixen. Per tant, en els mitjans també n'hi ha que dirigeixen.

- On creieu que rau la força del Diàleg?

La força del diàleg està en mirar els ulls a l'altre, en l'obertura, en la generositat i en la capacitat d'explicar el que un té a dintre, però sobretot és escoltar el que diu l'altre. A partir d'aquí els dos, tres o quatre actors que participin en el diàleg han de ser generosos i, per tant, intentar trobar "el pont de consens". En conseqüència implica renunciar en algun aspecte d'allò que hom pensa i creu, i acceptar algun altre aspecte de l'altre actor. Si això es realitza així i es fa entre tots haurà tingut fruit, i per tant, s'haurà arribat a un consens per caminar conjuntament, sinó és una mera exposició de principis i poc més.

- Aquesta Teoria de l'Acció Comunicativa de Habermas que cerca el Diàleg, la comunicació no distorsionada i la garantia de consens, va en línia amb la iniciativa de Benet XVI de "l'Atri dels Gentils"?

Aquesta iniciativa de Benet XVI connectava en la línia de connectar els dos móns, partint de la base que no són dos móns, sinó que és una societat, per tant són persones que viuen en els mateixos carrers i en la mateixa població. Per tant, el diàleg consistia en això: "el teu veí que pensa i què diu" i "tots dos

us escolteu i parleu” aquest és el diàleg que es va realitzar. A més, aquí a Barcelona hi hagué la possibilitat de veure’l, viure’l i de participar en aquests diàlegs. “L’Atri dels Gentils” va consistir en uns diàlegs que es van dur a terme a diferents llocs, en diversos àmbits: a nivell cultural, a nivell de comunicació, etc. En el fons la idea era aquesta: parlem i escoltem-nos, per tal de descobrir què diu i pensa l’altre. És a dir, “el que pensa l’altre del què jo estic pensant”, quina és la seva visió d’aquell fet.

- De quina manera els Mitjans de Comunicació poden superar els interessos implicats en cada diari? (En relació a la informació religiosa)

A base de generositat, encara que els mitjans de comunicació, en el fons no deixen de ser un negoci. Aleshores busquen què, qui em comprarà la meua notícia, per tant hi ha mitjans que pressionaran més amb un sentit perquè el seu públic està més decantat cap allà. I en aquí també existeix la manipulació, per tant, com “més carreguem les tintes”, per tant com més es posa èmfasi en aquest sentit o un altre, “més èxit tindrem”. Des del meu punt de vista els mitjans de comunicació superaran aquesta problemàtica si els mitjans estant disposats a un diàleg social, realment tenint en compte la qüestió religiosa el què aporta en el bé de la comunitat, existiria més la possibilitat d’arribar a un consens, baixant el to en les dues perspectives tant a favor com en contra del fet religiós. Així s’arribaria a un consens en el qual la comunicació fora la que necessita autènticament la societat i la comunitat concreta a qui va adreçada a la premsa.

6.4 Enric VENDRELL AUBACH (exdirector general d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya: 2013-2018).

Temes a abordar:

- La laïcitat cooperativa amb les diverses confessions
- Aplicar el principi de laïcitat en relació amb les religions
- Laïcitat enmig de la pluralitat confessional
- Mitjans de comunicació i tractament de la pluralitat religiosa
- La seva tasca com a director general d'Afers Religiosos
- Teoria de l'acció comunicativa de Habermas per tal d'arribar a una situació ideal de comunicació i diàleg entre ambdues esferes, laica i religiosa, i per promoure la millor tensió comunicativa en el diàleg interreligiós
- Respecte dels sentiments religiosos entre els mitjans de comunicació

Enric Vendrell

Data: 14/10/14

Lloc: Barcelona

Síntesi biogràfica i Perfil:

Enric Vendrell va néixer a Tarragona l'any 1963. Llicenciat en Dret per la UNED i diplomad en gestió i administració pública per la Universitat Internacional de Catalunya (UIC). Ha cursat els crèdits del programa de doctorat sobre ciència política i de l'Administració a la UIC. Va ser director del Programa d'Innovació i Qualitat Democràtica del Departament de Governació i Relacions Institucionals, càrrec per al qual va ser nomenat el febrer del 2012. Després va ser nomenat el director general d'Afers Religiosos del Departament de Governació i Relacions Institucionals des del juny 2013 fins al juny de 2018. En l'àmbit eclesial ha format part dels moviments d'estudiants i de professionals d'Acció Catòlica a l'Arxidiòcesi de Barcelona. Ha treballat en l'àmbit de la gestió d'entitats, tant públiques com privades. Ha estat professor de l'Escola de Relacions Laborals Blanquerna de la Universitat Ramon Llull, i també membre de l'equip directiu d'aquesta fundació.

Preguntes genèriques:

- En primer lloc, quines són les seves principals actuacions com a director general d'Afers Religiosos en la relació amb les diferents confessions religioses?

Fonamentalment diria dues coses. La primera és que el gran objectiu que m'he proposat gira al voltant del que anomeno fer visible la diversitat religiosa del país. Per mi és el lligam que uneix les diverses accions que estem duent a

terme. En definitiva, si anem a buscar totes les actuacions que s'estan realitzant, és això: treballar perquè cada dia en aquest país sigui més visible la diversitat religiosa. A vegades explico que hi ha una certa disfunció, ja que per una banda, els sociòlegs afirmen que una majoria molt àmplia del país continua tenint uns sentiments religiosos, però, per altra banda, et mous pel país i creus que és justament el contrari segons el que veus. Per tant, no es visualitza la religiositat en aquest país. Així doncs, l'eix de tot el que fem és que cada dia sigui més visible.

- Com es concreten les tasques de la Direcció General d'Afers Religiosos?

Després de comentar-te això, que és l'eix on se centren totes les accions, hi ha una sèrie de tasques concretes. Potser la més important en major mesura té a veure amb la formació. Hem fet un esforç de formació en tots els àmbits. Principalment ens estem dedicant a formar tot el personal funcionari, no només de la Generalitat, sinó dels ajuntaments o dels consells comarcals. Estem fent cursos per tot arreu, des de Tortosa i Girona fins a Lleida, adreçats al personal funcionari, amb la finalitat que conegui la diversitat religiosa del país. Des de la Direcció creiem que un servidor públic difícilment pot servir la seva comunitat sense conèixer per què pensen com pensen i actuen una sèrie de ciutadans quan al darrere d'aquestes actuacions i formes de pensar hi ha una religió concreta.

Però no només el personal funcionari, també treballem perquè els mitjans de comunicació d'aquest país, els professionals que treballen en aquests mitjans coneguin aquesta diversitat religiosa. Per a aquest col·lectiu hem fet algunes activitats de formació, i en farem més. També estem treballant per fer una nova actualització d'un diccionari sobre religions, que es va editar fa uns anys a Catalunya, especialment dedicat als periodistes, perquè parlin amb coneixement de causa quan parlen de religions. És un llibre que està exhaurit. Ara hem treballat amb la gent que el va elaborar fa uns anys i ens hem proposat actualitzar-lo per posar-lo al servei de la ciutadania; per tant, és formació per a periodistes o per a funcionaris. Un altre gran conjunt d'accions que estem realitzant des de la Direcció és la difusió de la diversitat. Per exemple, la convocatòria de subvencions ens va servir, una mostra de cinema també ens ha de servir i, per tant, hi ha una sèrie d'accions que pretenen fer visible aquesta diversitat religiosa al nostre país.

***Sobre el diccionari: Es podrà trobar al web d'Afers Religiosos. Aquest diccionari, el *Vocabulari de les religions per als mitjans de comunicació*, es va publicar l'any 2004. Està exhaurit i hem pensat d'actualitzar-lo amb l'ajuda dels autors a partir de l'arribada de noves tradicions religioses i així posar-lo a l'abast de la gent. Fa deu anys es va editar en paper, i ara intentarem posar-lo a l'abast de la ciutadania a través d'Internet. Potser també se'n farà una edició en paper, o bé en edició electrònica.**

- Quina és la millor política per afrontar el fet religiós en una societat secularitzada i relativista com l'actual?

Tot i que ja ho he explicat, ho exposaré de l'altra manera que m'agrada explicar-ho. Fa uns anys, en aquest país es parlava de la tolerància, es posava el concepte de *tolerància* com a principi que havia d'informar i organitzar la nostra societat. Personalment penso que aquest principi està bé, però, des del meu punt de vista, el trobo un concepte pobre per edificar-hi al damunt una societat. Des del meu punt de vista, opto per parlar de *convivència*.

Si parlem de tolerància, dues persones es poden tolerar i per mitjà d'aquesta tolerància arriben al pacte de no agressió, és a dir, tu no et mous d'aquí i jo no em moc d'aquí, i jo faré la meva i tu la teva. Això, per mi és el concepte de la tolerància, però per bastir la societat penso que és un principi molt pobre. I la convivència, en canvi, comporta la idea de treballar conjuntament amb l'altre, no anar cadascú a la seva, sinó treballar plegats. Personalment penso que no es pot treballar amb l'altre si no es coneix l'altre. Per mi, la millor política que cal fer en aquests moments és donar a conèixer aquesta diversitat religiosa, perquè jo estic convençut que la naturalesa humana ens fa a tots plegats, d'entrada, allunyar-nos del que desconeixem. En l'home i la dona hi ha una tendència natural a posar distàncies respecte del desconegut, hi ha una prevenció que t'allunya. Des del meu punt de vista, caldria posar èmfasi en el fet de conèixer i fer coses plegats. Díficilment es pot fer quan amb l'altre no tens cap coneixença, si no coneixes l'altre no faràs coses amb l'altre. El nostre punt de vista és arribar a un marc de convivència, i per arribar-hi ens cal molta formació per conèixer aquesta diversitat.

- Quina és la millor forma de laïcitat per aplicar davant del fet religiós, també als mitjans de comunicació?

La laïcitat, que mirem de treballar des del Govern, és una laïcitat que a partir de la legislació vigent pressuposa o estableix que el Govern no opta per cap confessió, però que apliquem i apostem per una laïcitat que no significa obviar aquesta religiositat. És diferent que l'Estat o els governs optin per una de les confessions religioses; això no encaixa en el marc legal de l'Estat. No obstant això, que l'Estat no s'inclini cap a una determinada confessió no vol dir que no es pugui acompanyar, vetllar o promoure el sentiment religiós de la gent. Per tant, aquest és el marc en què es mou el Govern, és a dir, no prendre part per cap tradició religiosa, però des del convenciment que la religiositat és quelcom important en la naturalesa humana, i cal promoure-ho, acompanyar-ho, etc.

- I com s'ha de reflectir als mitjans el pluralisme religiós en un país de tradició cristiana?

Crec que ho estem fent o almenys s'hauria de fer. Per exemple, jo he tingut converses amb el director de Televisió de Catalunya i amb el director de Catalunya Ràdio en aquest sentit. Hem intentat fer pedagogia per tal de fer-los adonar que el país és plural en l'àmbit religiós, sense perdre de vista que no

totes les confessions religioses tenen el mateix arrelament a Catalunya. Per tant, això s'ha de tenir en compte i posar-ho en relleu.

Des del meu nomenament com a director general d'Afers Religiosos, no crec que s'hagin de tractar per igual totes les tradicions religioses. Jo sempre afirmo que s'ha de conèixer aquesta diversitat religiosa, s'ha de tractar amb totes les tradicions religioses per igual, però no totes tenen el mateix arrelament a Catalunya. I la manera de donar veu consisteix a promoure la presència de les religions minoritàries. A mi personalment no m'agrada l'expressió, però s'utilitza per parlar sobre els jueus, sobre l'islam, sobre els evangèlics, etc.

Potser sí que són minoritàries, però són presents al nostre país i haurien de ser visibles també als mitjans de comunicació. Pel que fa als mitjans públics, hem fet gestions i s'han dut a terme algunes accions. I els que no són mitjans públics, des de la darrera convocatòria de subvencions que es va realitzar des de la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR), per primera vegada ens vam adreçar a les empreses periodístiques per tal que es fessin sensibles en aquesta temàtica i perquè dediquessin espais a parlar de les religions. Alguns mitjans de comunicació van adoptar aquesta mesura i altres mitjans de comunicació estan treballant en aquest sentit.

- Què creu que aporten les religions a la nostra societat?

Penso que qualsevol religió aporta als homes una sèrie de valors amb els quals un nombre de ciutadans organitzen la seva vida. Són una sèrie de creences o valors que fonamenten l'existència dels creients de cadascuna de les tradicions religioses. Si hom hi aprofundeix, comprova que hi ha una gran transversalitat, hi ha una sèrie de principis o de valors generals que els pots trobar en qualsevol de les religions.

Tornant a la pregunta, què aporten les tradicions religioses? Doncs aporten una sèrie de valors que ens aboquen a una societat més justa, una societat que busca la pau, una societat en què cadascú es preocupa pel conjunt de la col·lectivitat, dels germans, dels conciutadans, i per tant penso que aporten tot això.

Preguntes concretes:

- Durant la seva responsabilitat al capdavant de la Direcció General d'Afers Religiosos, quines actuacions es duen a terme en matèria de mitjans de comunicació i religió?

Pel que fa als mitjans públics, he tingut entrevistes amb responsables dels mitjans per conscienciar que no s'està oferint resposta, des del punt de vista de la Direcció General d'Afers Religiosos, a aquesta diversitat religiosa. Per posar-ne un exemple, a Televisió de Catalunya hem estat capaços de recuperar una actuació que es feia durant uns anys, però que l'any passat per dificultats econòmiques i de reorganització no es va atendre ni emetre: es tracta d'uns programes que en terminologia de televisió s'anomenen uns *especials*. Eren uns programes especials sobre jueus, musulmans i protestants. Aquests

programes no es van poder emetre durant el 2013 i, en canvi, per enguany s'han recuperat. Això representa una de les actuacions importants. L'altra de les actuacions destacades és que quan vam convocar subvencions, per primera vegada vam possibilitar que els mitjans en format paper, ràdios, digitals, etc. es poguessin presentar a la convocatòria per dedicar uns espais a la diversitat religiosa. Hi ha algun diari, com *La Vanguardia*, que hi dedica un espai el diumenge, però fonamentalment és religió catòlica. Des de la Direcció General d'Afers Religiosos hem fet una crida perquè els mitjans de comunicació dediquessin espais a parlar de religions en plural. Aleshores, alguns mitjans del país i alguns diaris s'hi han acollit i alguna cosa hem aconseguit.

Quant als mitjans de comunicació, una altra línia d'actuació consisteix en la formació. Una de les qüestions que preocupa la Direcció General d'Afers Religiosos és la formació dels professionals dels mitjans de comunicació. Els mitjans de comunicació no dediquen un espai determinat a la religió, però el dia que parlen sobre religió perquè s'ha dut a terme un gran esdeveniment, com ara una beatificació o una peregrinació a la Meca o a Lourdes, se n'ha de parlar amb propietat. Això també ens preocupa i ens n'ocupem.

- I en relació amb el pluralisme, vostè creu que les religions s'han de reflectir en forma de quotes per ajustar-se a la proporcionalitat?

No sé si *quotes* seria el terme adequat, però a Catalunya no té el mateix arrelament el catolicisme que el budisme o judaisme, i considero que això és evident a ulls de qualsevol.

Per tant, si una Televisió de Catalunya emet un espai setmanal pensat per als catòlics, penso que ningú reclamaria la mateixa presència. De fet, els jueus no reclamen aquesta presència. Estic parlant de quotes en el sentit que cadascú tingui un espai en funció del seu pes específic. No m'agrada caure en un càlcul. Ningú té les dades exactes. Tothom sap que hi ha més catòlics que jueus, però quants catòlics o quants jueus, això no ho sap ningú ni ho pot calcular ningú, per tant, que la quota sigui un percentatge això no ho pot calcular ningú, no? La màxima prioritat, doncs, és que es conegui i que puguem visualitzar el panorama religiós del país, i aquí hi entren totes les religions del país. Ja he comentat en un altre moment de l'entrevista que hem de ser conscients de l'arrelament i del pes específic de cadascú. Per tant, jo penso que més enllà de la religió, el que cal és que els protestants, els jueus, etc. que duguin a terme una activitat o celebrin una festivitat important, més enllà de pensar si és de quatre ciutadans o de dos-cents, valorin l'acció concreta per ella mateixa o per l'esdeveniment i que no caiguin en les quotes.

- Alguns dels representants amb qui he parlat es queixen de la falta de representació de la seva comunitat religiosa...

Ja he comentat que he anat a veure el director de Catalunya Ràdio i el de Televisió de Catalunya i els he manifestat aquesta inquietud i sentiment. Actualment, Catalunya Ràdio emet un programa per a catòlics a les sis del matí dels diumenges, i Televisió de Catalunya (TVC) emet un programa per a

catòlics a les deu del matí dels diumenges i, un cop al mes, abans d'aquest programa per a catòlics, s'emet un programa pensat per als protestants. Aquesta és tota l'oferta religiosa dels mitjans públics. Jo he anat a exposar als dos directors que hauríem de fer alguna cosa més. Hem aconseguit que TVC emeti algun programa més sobre tradicions religioses, però hi ha molta feina a fer en aquest camp. Penso que els del Grup de Treball Estable de Religions (GTER) tenen raó.

- Com intenta transmetre la política de laïcitat de la Direcció General d'Afers Religiosos perquè sigui aplicada als mitjans de comunicació?

Em sembla que ja ho he comentat. Em sembla que la laïcitat significa ser escrupolosos amb el marc legal, que de fet significa que ni els governs ni l'Estat han de prendre part per cap confessió religiosa. No obstant això, la laïcitat d'aquest Govern, a partir d'aquest principi legal, consisteix a entendre que la religió interessa a molta ciutadania i, per tant, és quelcom que s'ha de promoure. Aquesta és la laïcitat, i també s'ha de traslladar aquest missatge als mitjans de comunicació. Des d'un compliment, que pensem que és estricte de la legalitat, de no optar per cap tradició religiosa, sí que cal promoure i oferir visibilitat a la religiositat, que per a molta gent del país és quelcom important.

- En la seva etapa com a director general d'Afers Religiosos, el Departament aplica alguna mesura per facilitar la comunicació entre els mitjans i les comunitats religioses, que reverteixi a més en la difusió de les activitats d'aquestes?

No tot el que hauria volgut o el que la Direcció General d'Afers Religiosos voldria. A finals del 2013 hi hagué una trobada organitzada pel Grup de Treball Estable de Religions (GTER) per parlar de la relació entre els mitjans de comunicació i les confessions religioses. En aquesta jornada, un dels punts que hi van sortir va ser el de la manca de formació per part dels professionals que treballen als mitjans. Un altre dels aspectes que s'hi van tractar va ser la manca de relació o relacions entre confessions religioses i els mitjans. Aquest és un tema que cal resoldre: els mitjans no saben a vegades a qui cal dirigir-se i anar a preguntar algunes coses, no saben qui és l'interlocutor dels sikhs o dels jueus. I les confessions religioses constaten que no acaben de treballar bé la seva relació amb els mitjans de comunicació. Aquest és un tema en què hi ha molt de camí per treballar.

Quan vaig arribar a la Direcció General d'Afers Religiosos hi havia un butlletí d'Afers Religiosos trimestral, però des que vaig arribar al juny del 2013, entre el gener i el juny del 2013, només s'havia publicat un número d'aquesta revista. Quan vaig arribar a la Direcció General, el vam convertir en un butlletí mensual, un butlletí que des del primer dia vaig voler que no tan sols parlés de les accions de la Direcció General, sinó que donés a conèixer les nostres accions i també les activitats de totes les confessions religioses al nostre país. Aquestes activitats es tradueixen en actes, esdeveniments, festes, congressos o seminaris que han organitzat les entitats religioses, i també parlem de coses de les quals tenim notícia i que s'organitzaran en les properes setmanes. Per

tant, fem difusió dels actes que s'han dut a terme i dels actes que les entitats preveuen realitzar. Pensem que això és un servei. Aquest butlletí el rep qui s'hi subscriu, però nosaltres l'enviem als mitjans de comunicació; per tant, d'alguna manera, amb modèstia, estem posant en contacte les entitats religioses i els mitjans de comunicació.

- Creu que les confessions estan ben organitzades per dur una política de comunicació que els faciliti fer-se presents als mitjans?

No. I no és que ho pensi el director general d'Afers Religiosos. En aquestes jornades del 2013, les confessions religioses reconeixien que no ho fan bé i que tenen molta feina a fer en aquest camp. També hi ha un altre factor, i és que hi ha unes confessions religioses on el pes de cadascuna s'ha de valorar en la seva mesura, ja que no totes tenen el mateix arrelament. Per tant, no totes estan organitzades amb la mateixa estructura sòlida. No és el mateix un bisbat catòlic, on hi ha una delegació de mitjans de comunicació amb persones que s'hi dediquen, que estan duent a terme un butlletí electrònic, emeten un dominical, etc. Això no ho pots comparar, des del punt de vista de l'abast, amb les comunitats musulmanes, que no tenen els mateixos mitjans.

- En el contacte que té amb les diferents entitats religioses, aquestes senten que la seva representació a la premsa i als mitjans és adequada? Li han manifestat alguna proposta de millora?

No m'han manifestat propostes de millora. Algun mitjà públic ha fet alguns passos i alguna cosa m'han fet arribar. En general, les confessions no ho tenen prou treballat per presentar propostes de millora. En les jornades de finals de l'any passat reconeixien que és una feina que no acaben de fer. Ells mateixos s'adonen que hi haurien de dedicar mitjans per donar-se a conèixer. Moltes vegades, això es produeix per falta de mitjans de les mateixes tradicions religioses.

Hom pensa que, fora del catolicisme, la diversitat religiosa d'aquest país -de què he anat parlant tota l'estona- ha arribat de la mà de la immigració, moltes vegades amb pocs recursos econòmics. En ocasions, aquestes comunitats religioses -ortodoxos de Romania, evangèlics de Filadèlfia o comunitats musulmanes- són gent que tenen pocs recursos econòmics i en aquesta època de crisi encara més. Aquestes comunitats es veuen obligades amb els seus recursos a mantenir els seus locals abans de dedicar diners a una tasca de relació amb els mitjans de comunicació. Una feina que reconeixen que algun dia hauran de realitzar.

- El llenguatge de les informacions d'àmbit religiós s'acostuma a caracteritzar per un registre en general polèmic o controvertit. Creu que es posa massa l'accent a destacar aquest llenguatge més polèmic? Creu que es cau en l'atac fàcil del fet religiós als mitjans de comunicació d'Espanya i Catalunya?

Penso que sí. Abans parlava d'aquesta situació, que per mi és una disfunció. Tenim unes societats, catalana i espanyola, que si preguntes, majoritàriament

responen que sí, que tenen unes creences religioses. Una altra cosa és la pràctica religiosa, que és un altre tema. Però la convicció més íntima dels ciutadans del país consisteix en una resposta que afirma que sí que tenen creences religioses. Aleshores, vas pel carrer i podries pensar justament el contrari, ja que això no es visualitza gens.

Ara, afegeixo un altre element. Penso que tenim una sèrie de gent col·locada en llocs estratègics que militen amb l'antireligiositat, ja sigui un professional dels mitjans de comunicació o bé un director d'un centre educatiu que milita amb l'antireligió; per tant, hi ha centres educatius del país en què no s'imparteix religió. Això per què és així? Doncs perquè moltes vegades hi ha un director o equip directiu que fan militància de l'antireligió. Ho plantegen tan complicat que arriben a dir a les famílies que tindran molts problemes, etc. La gent es fa enrere i no apunten els fills a la signatura de religió. Això també està passant als mitjans de comunicació: gent que s'escolta molta altra gent que milita en aquest camp contra la religió. Personalment, penso que això anirà desapareixent, per tant, serà més fàcil que canviï. Però avui en dia és així.

Llenguatge als mitjans:

En relació amb el llenguatge que s'utilitza als mitjans, va unit amb el que acabo de dir. Hi ha una certa premsa, uns professionals dels mitjans, que malauradament aborden el tema religiós per parlar-ne malament. Això es veu en el llenguatge que s'utilitza. Des del meu punt de vista, penso que hi ha persones que parlen sistemàticament malament de religió i quan han de parlar-ne bé, ho eludeixen, o bé no en parlen.

- Quin creu que hauria de ser el millor llenguatge per crear el discurs sobre les identitats religioses als mitjans de comunicació i en concret a la premsa?

Des del meu punt de vista, considero que el llenguatge hauria de ser positiu, senzillament que fos positiu.

Un exemple: el juliol del 2013, un cop acabat de ser nomenat director general d'Afers Religiosos, es va celebrar el Ramadà. Cal tenir present que hi ha entre 300 i 400 comunitats musulmanes al país. La gran majoria van poder celebrar el Ramadà amb normalitat, però no totes. Hi havia algunes comunitats musulmanes, fins i tot el 2014, que van tenir problemes i que no van obtenir les ajudes necessàries per part d'alguns ajuntaments per accedir a espais per poder-se reunir, etc. El problema rau que la majoria van poder celebrar el Ramadà i els mitjans de comunicació, en lloc de presentar-ho amb normalitat, van destacar en portada una sèrie de musulmans resant al mig d'una plaça. Personalment penso que no és la manera. A mi aquells dies em van preguntar sobre el tema i vaig respondre que en aquest país es pot viure amb normalitat segons les creences de cadascú. Això no vol dir que estigui tot solucionat. Parlàvem de mitjans però hi ha molta feina a fer en altres camps. El problema està on posem el focus, si en la feina que queda per fer o bé en la que s'ha fet o bé en la normalitat en què es viu al país el tema religiós. Aleshores em preguntaves on s'hauria de posar el focus, doncs jo aposto per posar el focus

en la normalitat. Moltes vegades la premsa, justament en lloc de parlar en positiu, utilitza un llenguatge més pejoratiu. Jo aposto perquè s'utilitzi un llenguatge positiu, ja que totes les tradicions religioses en aquest país fan una gran tasca social a més de la tasca espiritual. En aquest moment, totes les confessions religioses fan una gran tasca social, i això és un aspecte que podríem destacar. Tothom coneix Càritas, que forma part de l'Església catòlica. Però totes les confessions tenen "la seva Càritas" i això no es destaca. Parlen de religió i es posa algun titular en portada quan hi ha algun problema. El que passa és que haurien de destacar un llenguatge de la positivitat i no l'usen prou des del meu punt de vista.

- Considera en general que hi ha una certa hostilitat ideològica en el món de la comunicació en relació amb el fet religiós? Creu en general que des d'alguns mitjans es tracta el fet religiós des d'un punt de vista més laïcista que no pas des d'una laïcitat més "positiva"?

(Ja m'ha respost en línies anteriors, hi està d'acord)

- La imatge estereotipada i el seu discurs estereotipat sobre l'àmbit religiós a la premsa i als mitjans de comunicació, creu que té a veure més amb la seva lògica productiva i l'organització del mitjà, o bé amb la manca de formació dels periodistes?

Especialment, però no només és aquest factor. Penso que es tracta d'una manca de formació dels periodistes. Per exemple, una de les accions que es va dur a terme entre professionals dels mitjans i la Direcció General d'Afers Religiosos va ser a TVE- Sant Cugat del Vallès, on es va organitzar un curs per a professionals. Es va tractar d'un curs pràctic per a professionals i hi havia una vintena de professionals apuntats. Era un curs molt pràctic, poc teòric. Es va fer una feina de recollir coses publicades per poder analitzar amb un professional d'aquí i per posar de manifest quins estereotips anàvem repetint, reproduint i publicant. Va consistir en un curs molt pràctic, en què a una sèrie de professionals se'ls va presentar al davant una sèrie de notícies publicades per analitzar-les amb ells. Aquest curs va funcionar molt bé. Per tant, penso que principalment és una qüestió de formació.

- Per què ha de continuar tenint un paper rellevant a les redaccions dels diaris el fet religiós?

Perquè és un fet molt important per a una part molt important de la ciutadania d'aquest país. És una gran contradicció que la gent es manifesti, que es consideri i s'afirmi que té uns valors religiosos i que això no es faci visible als mitjans. Penso que ho han de fer visible perquè, senzillament, és important per a molta gent. Hi ha molta gent en aquest país que es considera creient i avui creient s'ha d'associar a la diversitat religiosa present al país. Això és així per a molta gent. El més normal és que els mitjans haurien de dedicar un espai a un fet d'aquesta importància.

- Una de les parts del meu doctorat consistirà a fer una anàlisi de la informació religiosa de la premsa generalista d'Espanya i Catalunya. Com a director d'Afers Religiosos, considera que totes les religions han de tenir la mateixa proporcionalitat a la premsa?

Com ja he comentat, aconseguir la proporcionalitat és molt difícil perquè ningú disposa del nombre de creients a partir del qual poder establir la fórmula matemàtica. D'una banda, totes haurien de tenir algun espai i totes haurien de fer-se visibles, penso que sí. D'altra banda, això ha d'anar acompanyat d'un principi que no és qüestionable, i és que no totes tenen el mateix pes específic al nostre país. Però, sense agafar la "calculadora", totes les tradicions religioses haurien de tenir presència als mitjans.

Bloc de qüestions sobre Jürgen Habermas i la teoria de l'acció comunicativa:

- La teoria de l'acció comunicativa proposada per Habermas i la seva denominada "situació ideal de diàleg", entre el món laic i el religiós, pot ser garant del consens i el punt de trobada entre l'esfera laica i la religiosa o, millor dit, entre creients i no creients?

Sens dubte, tot el que sigui diàleg és imprescindible. En el moment en què estem i la gran diversitat religiosa present en aquest país, et comentava que una de les coses imprescindibles és la necessitat de conèixer l'altre per poder-hi conviure. I en la mesura que ens coneixem, un altre factor en què crec profundament és en el diàleg. Abans de dialogar amb l'altre l'has de conèixer, perquè abans de dialogar amb un desconegut s'ha de conèixer; si no, no s'hi establirà diàleg. Primer cal fer aquesta feina de conèixer l'altre i després és necessari establir un diàleg amb l'altre. Normalment, quan em conviden i vaig a llocs, poso en relleu la feina a favor del diàleg que es fa a Catalunya.

En relació amb el Grup de Treball Estable de Religions (GTER), és per definició un òrgan de diàleg. Les diverses confessions religioses es troben i dialoguen, per tant és importantíssim. Una altra cosa que sempre anomeno quan assisteixo a diversos actes al país, és no només que tenim un GTER, sinó que tenim una societat civil interessada i que promou el diàleg entre religions. El centre UNESCO va promoure l'AUDIR (Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós). Aleshores, en la mesura del que puc, miro d'assistir a totes les iniciatives que m'arriben de diàleg interreligiós, i miro de promoure-les i d'animar-les. Per mi és molt important.

- I per la interlocució Intercultural?

En gran mesura, la diversitat de religions del nostre país ens ha arribat de la mà de la immigració que s'ha desenvolupat al país els darrers 15 o 20 anys. Respecte d'aquestes onades migratòries, les que s'havien produït a Catalunya en els anys seixanta provenien d'altres llocs de l'Estat espanyol i, per tant, hi havia una base cultural compartida. En aquests darrers 20 anys, s'han produït unes altres onades migratòries importants, però, a diferència de les dels anys seixanta, ens trobem amb una diversitat important de cultures. Moltes vegades la diversitat de

cultures et porta a la diversitat de religions i per això tenim una gran diversitat de religions en aquest moment, perquè han vingut subsaharians, romanesos, pakistanesos i sud-americans. Es tracta d'una diversitat cultural que gairebé sempre va unida a la diversitat religiosa.

- Pot ser important pels periodistes conèixer la teoria de l'acció comunicativa de Habermas com a base d'un model deontològic per al tractament de la informació religiosa?

No conec massa aquest autor, però si fa del diàleg un aspecte rellevant, pot ser important. On els actors puguin trobar-se i en la mesura en què els mitjans veiessin que això és important, ens ajudarien donant la paraula i promovent espais per a les tradicions religioses. De la visita que vaig fer a TVE – Sant Cugat, després de la qual es va acabar creant un curs de formació, vam parlar d'altres possibilitats que hem de reprendre sobre aquella actuació. Hi ha moltes activitats que es poden fer, més enllà d'un curs de formació. Amb la gent de TVE–Sant Cugat vam comentar que es podria introduir la religió en diversitat d'espais dins la graella televisiva. Parlant amb els directius del centre de Sant Cugat, fins i tot afirmaven que és una iniciativa que no s'havia dut a terme mai. Per exemple, en els concursos culturals televisius es podrien introduir preguntes sobre temàtica religiosa. En definitiva, tot adreçat a espais de diàleg i de trobada. Per tant, espais de diàleg per conèixer l'altre són molt necessaris.

(...) Sobre les preguntes de religió als concursos: Haurien d'insistir-hi i així els concursants veurien que són un tipus de preguntes que poden sortir, ho buscarien i es prepararien els temes.

- Els mitjans de comunicació haurien de ser l'espai on participessin tots els arguments de forma deliberada i on el debat fos exercit sense cap dominació per part dels actors? És a dir, representant una "comunicació no distorsionada"?

Totalment d'acord. M'has dit que t'has centrat en la premsa, en què aquest debat es pot veure convidant diferents interlocutors a escriure i a donar la seva opinió. En un mitjà radiofònic, estaria molt bé que en una tertúlia de ràdio hi intervinguessin representants de les confessions religioses, podrien ser convidats. No tan sols quan es produís un esdeveniment important. Per exemple, convidar un destacat membre de la comunitat musulmana del Raval quan han aparegut pintades al barri del Raval i aleshores anar a buscar l'opinió. En termes generals, només es va a buscar opinions de representants de grups religiosos quan hi ha hagut males notícies. Hauríem d'incorporar l'opinió de representants religiosos no només quan han passat males notícies, sinó que les hauríem d'introduir amb normalitat.

- De quina manera els mitjans de comunicació poden superar els interessos implicats en cada diari? (en relació amb la informació religiosa)

Te'n posaré un exemple. Fa uns dies, el dominical del diari *El Punt-Avui* va dedicar tres pàgines a parlar dels àngels, es va publicar el diumenge 12 d'octubre de 2014. En aquest reportatge parlen dels àngels i parlen sobre diàleg interreligiós.

També parlen d'aquesta associació: *Amics dels Àngels*, que organitzen cada any unes jornades per parlar dels àngels en les diverses tradicions religioses. Aquest exemple està vinculat a la pregunta que m'has formulat sobre com superar els interessos implicats en cada diari. Els interessos es poden superar en la mesura que hi ha professionals disposats a fer propostes als seus mitjans. És a dir, jo vaig escriure un correu electrònic a la periodista del mitjà després de llegir el reportatge i ella em va comentar que aquesta va ser una tasca que no li havia demanat ningú. En aquest cas no va ser una decisió dels propietaris dels mitjans, però aquesta professional va plantejar la proposta i els seus responsables li van dir que ho tirés endavant.

Penso que la manera de superar aquests interessos consisteix en el fet de tenir convençuts els professionals sobre la importància de la religió, del diàleg interreligiós i de la importància de donar a conèixer les religions. Per tant, si estan convençuts, ells traslladen aquestes iniciatives i idees a les empreses on treballen.

- On creieu que rau la força del diàleg?

Des del meu punt de vista, la força del diàleg consisteix en el fet que és el principal mecanisme que tenim per superar les diferències. Abans he fet referència a la convivència perquè considero que és una eina important a treballar, ja que la convivència comporta diàleg i, insisteixo, la importància del diàleg, si no és l'única, és la principal manera que tenim per superar els enfrontaments i els punts de fricció.

VII. CONCLUSIONS

7.1 MARC TEÒRIC

Els anàlisis realitzats de l'obra de Habermas ens han permès explicitar la connexió entre un mode racional de vida ("rationale Lebensführung") i els *processos discursius*, el nivell de *competència comunicativa* dels diferents actors socials. Aquesta competència comunicativa és paràmetre de racionalitat i d'ella depenen, per tant, l'èxit en la convivència quotidiana i la cohesió, indistriciblement lligades a la justícia, la llibertat i la pau, com a tensió ideal inherent als propis processos discursius en què es basa el factor social.

Però, com hem pogut comprovar, aquesta *competència comunicativa* no és assimilable, pura i simplement, a domini de les "noves tecnologies de la comunicació" que, com s'ha dit recentment, "faciliten la connexió en xarxa, al mateix temps que dificulten l'escolta i la trobada amb els altres" (Byung-Chul Han), ni tampoc es veu abastada mitjançant protocols, regles d'actuació, normes jurídiques i morals o codis deontològics. Aquests factors, certament no menyspreables, considerats en si mateixos com a instància última a la que atènyer-se, no solament no poden evitar el que Weber va anomenar "*paradoxa de la racionalització*" i Horkheimer-Adorno van reconsiderar com a "*dialèctica de la il·lustració*", sinó que la fomenten. Com hem vist, "*paradoxa de la racionalització*" i "*dialèctica de la il·lustració*" fan referència, d'un mode o altre, en últim terme, a aquesta xocant dinàmica de l'evolució cultural, que per un costat fa eixamplar l'horitzó cognitiu i d'acció dels éssers humans d'una manera prodigiosa, però a costa de fer minvar alhora, per un altre costat, la força de la seva creativitat simbòlica, de la seva capacitat crítica i de independència de judici, de la seva autonomia com individus, en definitiva, de la seva humanitat. Dit d'un altra manera, podríem trobar-nos que, allò que prometia llum i llibertat, resulti font d'alienació; aquesta és en síntesi la denúncia dels pares fundadors de l'Escola de Frankfurt. No obstant, per a Habermas, que no ignora el repte, la prevalença de la "raó instrumental", el "món de la organització", el propiciament d'una "societat administrada", l'amenaça d'una "planificació total", no és necessàriament el destí de les actuals "societats obertes", de la democràcia. El progrés dels recursos, que poden servir per a il·luminar la ment de l'ésser humà, pot no estar inexorablement lligat a un procés deshumanitzador. Dit d'un altra manera, el progrés no té perquè destruir precisament allò que hauria de portar a terme, la noció d'ésser humà.

A diferència de Horkheimer-Adorno, Habermas sosté que es pot anar més enllà del "no és això, no és això" en el que s'encalla la "dialèctica negativa". Segons ell, es pot fer quelcom més que una denúncia crítica de tota realització, veritablement sempre parcial i, per tant, afectada d'una certa inadequació per principi, sense caure en una il·legítima imposició, tipus "absolutisme il·lustrat", vist com una cara més de les modernes ideologies totalitàries. Habermas s'esforça per explicitar una instància del social, tant última com inadvertida i desatesa, a la que no es pot designar de millor manera que com a *món de la vida* ("*Lebenswelt*"). Aquest concepte d'origen fenomenològic, és entès per Habermas com el conjunt de relacions de reciprocitat, que en forma de drets i deures s'han anat formalitzant al llarg de la història entre ciutadans, grups socials, institucions socials, religioses i educatives, cultures particulars

i comunitats lingüístiques. Comporta un transfons d'experiències i vivències «prerreflexives», saber de fons dels grups socials, una espècie de sòl cultural natal, de patrimoni consensual heretat, alhora substrat, horitzó i context, viu i per tant en evolució, en el que les relacions es poden recolzar com allò que es pot donar per descomptat en el seu desenvolupar-se, però sobre el qual reverteixen també, positiva o negativament, en funció de si responen o no a la tensió ideal per l'enteniment present en el propi llenguatge, en el sí del qual s'han anat conformant.

Habermas és categòric en això, sense un "món de la vida" compartit no pot haver acció comunicativa satisfactòria, ja que és en ell on l'acció comunicativa s'arrela i és dins d'ell on es desenvolupa, possibilitant dotar de sentit a tot allò sobre què tractem.

Pensem que *La Teoria de l'acció comunicativa (TAC)* sencera no pretén altra cosa que explicitar aquest "món de la vida", configurat en clau comunicativa, posant en relació amb ell i orientant a la seva llum tot avenç tècnic, tota actuació, protocol, regla d'actuació, norma jurídica i moral o codi deontològic inclosos. Dit d'una altra manera, la nostra clau de lectura de la TAC, és que aquesta no respon a altra cosa que a la promoció d'un veritable diàleg, que és com a dir una *reciprocitat comunicativa guiada* no per una mera "negociació política", funcional, d'abastament d'un cert compromís fruit d'un equilibri d'interessos, sinó per una lleial intenció d'enteniment ("*verständigungsorientiert*"), capaç de generar un veritable consens ("*Zustimmung*").

Això i no el poder; el consens comunicatiu entre consens i sediment revisable i, alhora, dotat de la major estabilitat abastable, és el que nodreix *el món de la vida*, veient-se alhora facilitat per ell. Estaríem davant d'un "bucle virtuós", una "dinàmica del bé", capaç de fer front al mal denunciat en clau tant de "*paradoxa de la racionalització*", com de "*dialèctica de la il·lustració*".

No es tracta d'un projecte utòpic a realitzar. No és quelcom mecànic, ni dominable per experts que "saben com procedir". No hi ha receptes. Tot això suposaria caure en les xarxes de la indesitjable "*dialèctica de la il·lustració*", convertir-nos en abominables promotors d'enginyeries socials a l'ús. Però que no es pugui identificar amb cap projecte utòpic, que implica sempre un contingut substanciat, no vol dir que no sigui un ideal prosseguible a mode de "*pragmàtica formal*", ja que l'enteniment ("*Verständnis*") entre persones és immanent com a *telos* a la parla, al llenguatge humà. Es tracta d'una dimensió que no és pensable ni tant sols al mode d'un formalisme similar als "a priori" kantians, privats de historicitat, però que sí comporta certa analogia en tant que previ possibilitador de l'acció comunicativa. De fet, si ens atenim a la mateixa parla, constatem que la discrepància resultaria impossible sense la presència implícita d'un cert consens. Partim, per tant, de la vigència d'un substrat comunicatiu vigent, operant. Partim d'un rèdit favorable, d'una positivitat atorgada. La *consciència explicitada* dels factors que la possibiliten, comporta la possibilitat de "promoció social en competència comunicativa"; amb el consegüent reforçament de la complexa i vital *Lebenswelt*, categoria privilegiada per a designar el referit substrat al que acabem de referir-nos més a dalt i que, s'ha posat de manifest, val la pena donar-li una volta més, com una "totalitat no objectual", "horitzó d'experiència acendrada", "horitzó cultural intersubjectiu", transfons i alhora context compartit del que formen part les relacions de reciprocitat establertes, formalitzades en drets i deures, en ordres considerats legítims, o inclús, afegim, les mateixes estructures de la personalitat, en tant que condensacions i sediments dels processos d'enteniment, de coordinació de l'acció i de socialització dels individus. Dit sintèticament: un conjunt de previs

comunicatius, de patrimoni consensual heretat i, alhora, de patrimoni consensual en formació.

En aquest ideal prosseguible de promoció social en competència comunicativa, en aquest “exercici de perfeccionament comunicatiu”, resulta obvi que els mitjans de comunicació juguen un paper clau. Aporten concreció a la component “formal” de l’acció comunicativa i alhora poden rebre orientació deontològica d’ella, gràcies a l’explicitació realitzada del “saber precomprés”, dels requisits implícits als que respon ja (“sine qua non”) de manera prerreflexiva la mateixa parla, el mateix fet comunicatiu. Però, en base al que ja hem dit, ens equivocaríem si interpretéssim aquesta relació entre teoria i mitjans de comunicació com una posada en relació de dos elements externs, autònomament nodrits. Distingibles ho són, però no separables, perquè l’accés a una “racionalitat eixemplada”, a una “raó comunicativa” com a gran aportació de la TAC, pren forma, de manera significativa, i tenim la convicció de que no casual, en base a una central inquietud per l’esfera pública, una veritable *Öffentlichkeit*, que acompanya a Habermas de principi a fi en la seva trajectòria. Tant és així que si, d’una banda, la comprensió de l’evolució dels mitjans de comunicació en general i la premsa escrita en particular, resulta clau per a explicitar una orientació constructiva implícita en els mateixos processos discursius, alhora, a mode de “feedback”, els mitjans de comunicació es veuen dotats d’una brúixola capaç d’afermar veritablement el seu paper d’impuls democràtic, és a dir de pluralisme, recerca d’emancipació social, i capacitat d’enteniment. Dit d’una altra manera: els mitjans podrien, al menys cognitivament parlant, plantar cara a la “indústria cultural”; recordem: “aquella que contribueix pèrfidament a la realització de “l’home genèric”, sotmès a la ideologia del poder”, aquella “que substitueix la publicitat plebiscitàriament “política”, per la publicitat despolititzada dels consumidors de la cultura”.

Gràcies a aquest referent, hem pogut copsar en quin punt es troba l’actual premsa escrita, que lidera el sector al nostre país, des de la perspectiva de la “competència comunicativa”, hem identificat el seu nivell de maduresa discursiva, donant resposta a una sèrie de qüestions, que des d’una perspectiva “postmoderna” resulten irresolubles, com ara:

Contribueix, com el mateix Habermas planteja, a una “opinió pública” (*öffentliche Meinung*) entesa com una instància crítica en relació a la notorietat pública, normativament limitada, de l’exercici del poder polític i social, o bé representa una instància receptiva en relació a la notorietat pública, “representativament” o manipulativament divulgada de persones i institucions, de béns de consum i programes?

Respon a una “situació ideal de diàleg” (*ideale Sprechsituation*) i la fomenta o no?

És un exponent més de mera “indústria cultural” o, en canvi, representa un factor de “promoció social en competència comunicativa”, de veritable publicitat?

En definitiva, contribueix a que els “subsistemes de poder” avancin sobre el “món de la vida”, suplantant l’acció comunicativa per un món administrat, formalment democràtic però en realitat mogut per un principi de natura totalitària, o afavoreix, per contra, una societat comunicativa, sinònim d’oberta i democràtica?

7.2 ESTUDI DE CAMP

En base al tractament del fet religiós en la mostra analitzada podem concloure el següent:

Catolicisme, islam i judaisme són les tradicions religioses sobre les quals els mitjans estudiats informen amb regularitat, comportant una certa presència continuada, tant per raó d'història i tradició a les espatlles en el continent europeu, com d'arrelament creixent en el present, així com també pels fets noticiables d'ampla repercussió, tant a l'àmbit local com internacional.

Al comparar les dues grans categories de la mostra "premsa editada a Madrid" i "premsa editada a Barcelona", constatem, ja d'entrada, que el religiós té, en conjunt, una presència més marcada a la primera, és a dir a l'ABC, *La Razón*, *El País* i *El Mundo*, que a la segona, conformada pels diaris *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El Punt - Avui* i l'ARA. Deixant ara de banda la qüestió de la qualitat (gènere, estil, fonts, format i expressió gràfica) difícil d'avaluar per blocs i cenyint-nos a la quantitat (nombre de publicacions i espai dedicat), resulta notori que, sense necessitar quantificar nombre de notícies editades i espai atorgat a les mateixes, veiem que l'ABC, oficialment un diari generalista no confessional, difon, a més de les notícies habituals, el quadernet *Alfa y Omega* de l'Arquebisbat de Madrid i, per la seva part, *La Razón*, també oficialment premsa generalista no confessional, distribueix l'edició espanyola de *L'Osservatore Romano*. Això, donat que no és merament atribuïble a una qüestió de mitjans (apartat en el que no trobem una descompensació suficient com per a elevar-la a causa agent), creiem que es pot explicar, almenys en part, pel major nivell de secularització a Catalunya, tal com demostren per exemple els percentatges d'assistència a la missa dominical, nombre de batejos i casaments, casella d'adjudicació de fons en el IRPF, etc., que es tradueix en el nivell d'interès dels subscriptors per la temàtica i afecta, al seu torn, als continguts dels diaris.

D'aquesta forma estariem copsant un dels punts sensibles, que connecta amb la habermasiana advertència de la tendència invasiva del "subsistema econòmic" sobre el comunicatiu. Per descomptat, no es pretén que la competència comunicativa no hagi de passar pels interessos materials. Habermas sap, com tot aquell que hagi passat per Marx, que la cultura no pot, ni deu, estar deslligada d'un treball productor de riquesa. Sabem que el món de la vida, la concreció de l'existència, passa per les relacions de producció. Però també sabem que el treball no és el tot de la vida, una correcció de Habermas a Marx, sinó que hi ha una totalitat més comprensiva i determinant, de la qual depèn el mateix treball, que és el factor comunicatiu.

La premsa, recordem-ho, va sorgir com un fruit menor del capitalisme i les finances, ha crescut amb ells i al seu servei, i va arribar al cim del seu poder en el mateix moment de la modernitat que ho van fer ells. Un diari és una empresa i el propietari ha d'afrontar la seva obligació de fer que obtingui el màxim benefici dintre del marc legal. En el cas particular de la premsa, el màxim benefici o, almenys, la viabilitat empresarial comporta la recerca del nombre més ampli possible de lectors. A més, està clar que el nivell de tirada i aquest factor determinant que és la propaganda comercial interessada pel mitjà són directament proporcionals. Això és quelcom sobre el que hi ha unanimitat per part dels mateixos periodistes entrevistats (cfr. supra: "Entrevistes a periodistes d'àmbit religiós"). Des de finals del segle XIX, en els ingressos d'un periòdic

resulta determinant no solament el que la gent pagui per obtenir-lo, sinó també el que la gent pagui per donar a conèixer mitjançant aquest mitjà els seus productes i necessitats. Ja des de l'últim terç del segle XIX, qualsevol periòdic de gran tirada representa un negoci o una propietat que depèn completament dels anunciants. La publicitat s'ha anat convertint cada cop més en la base del benefici. Per tant, no cal entrar en suposats afanys de guany personal i/o empresarial, es tracta d'una forma de penetració del "*subsistema economia*", que pugna amb altres sistemes, com ara l'ideològic o el del poder (però aquests els abordarem després), tendint a la invasivitat. Resulta significativa en aquest sentit la resposta d'Ignasi Garcia Clavel (ex-director general d'affers religiosos de la Generalitat de Catalunya) a la qüestió sobre els factors més incidents sobre la imatge que donen els mitjans de l'àmbit religiós: "Crec que el factor que té més pes és la lògica productiva, la organització i la propietat del mitjà" (cfr. supra: Entrevistes a directors generals, resposta a la pregunta 13. Cfr. també les declaracions de Xavier Puigdorells, resposta a la pregunta 20). Des de la mateixa òptica periodística, l'afirmació de Mireia Rouera (*El Punt-Avui*) no pot ser més lapidària: "La publicitat "mana" a totes les redaccions, pels ingressos del diari" (Cfr. "Entrevistes a periodistes d'àmbit religiós", resposta a la pregunta 1). En una altra resposta, aquesta mateixa periodista posa sobre la taula el mateix tema des d'un angle més circumstancial: "La crisi econòmica ha provocat que hi hagi menys paper i si hi ha menys paper també hi haurà menys espai i, evidentment, si no tenim espai jo no tindrè pàgina el diumenge per dedicar a les religions" (cap. cit., resposta a la pregunta 13). Jordi Llisterri ho complementa molt bé a l'afirmar: "Això és un problema de la crisi en general, que repercuteix en tot el sistema i les rutines de comunicació i les empreses comunicatives. *Les redaccions s'estan aprimant i si això passa es va a buscar allò més fàcil* i també, té relació amb el tema de com s'està finançant internet, de com s'està finançant la informació, *si la informació és gratuïta, doncs és més barata la manera de produir-la* que anar seguint un determinat tema. *Pesa molt aquest factor, que és un problema no tant sols de l'àmbit religiós, sinó de la crisi i canvi de les rutines de producció d'aquest país i el funcionament de les empreses de comunicació, en general...*" (Cfr.: "Entrevistes a periodistes d'àmbit religiós", Llisterri, J. *Catalunyareligio.cat*, resposta a la pregunta 2, el subratllat és nostre). A mode de síntesi podem citar a Francisco Otero: "Los recursos afectan a los contenidos" (Cfr.: "Entrevistes a periodistes d'àmbit religiós", *La Razón*, resposta a la pregunta 7).

Respecte als "*gèneres periodístics*" més emprats, en la "premsa editada a Barcelona" veiem que predominen amplament els "gèneres informatius", mentre que a la "premsa editada a Madrid" trobem, juntament amb aquests, una major presència d'articles dintre els "gèneres interpretatius", classificables en "cròniques" i "reportatges". Això facilita una major claredat en la distinció de *gèneres*, en aquesta última. De fet, cal reconèixer que tant a la "premsa editada a Madrid" com a la "premsa editada a Barcelona", existeix una hibridació entre informació i opinió tant dintre les mateixes notícies, com dintre de les cròniques, resultant manifesta la presència de molts elements interpretatius i fins i tot, valoratius normalment reservats als gèneres d'opinió. Podem ratificar que prevalen relats interpretatius, amb una forta càrrega subjectiva i que les *fonts* informatives emprades són citades d'una forma genèrica, presentant-se de forma poc transparent. Això corroboraria l'afirmació de María-Paz López, feta en el seu cas d'una manera genèrica, de que "...también ocurre

ahora que *los géneros periodísticos se mezclan mucho sin el menor rubor*; hay periodistas que, en lo que es técnicamente una noticia y está maquetada en página como tal, vierten opiniones personales. *Forma parte de la dinámica actual de los medios y de la propia crisis de la profesión, y eso afecta a la religión y a todos los demás ámbitos informativos*” (Cfr.: “Entrevistes a periodistes d’ àmbit religiós”, María-Paz López, *La Vanguardia*, resposta a la pregunta 28, el subratllat és nostre). Seguint amb la comparativa, constatem també que, en conjunt, la premsa editada a Barcelona presenta un *estil* més bel·ligerant que la d’ àmbit estatal respecte a la institució de l’Església Catòlica, en general, i al seu govern, en particular.

Però, dit això, les diferències més marcades no responen, continuant cenyits al tema religiós, tant a una qüestió territorial quant *ideològica*. Més en concret, *La Vanguardia*, per exemple, resulta més pròxima de *La Razón*, o de l’*ABC*, que de *El Punt - Avui* i l’*ARA*. *La Vanguardia*, l’*ABC* i *La Razón* són, tots tres, mitjans afins a ideologies polítiques de dreta (liberal i lligada a la burgesia catalana en el cas de *La Vanguardia*, monàrquica en el cas de l’*ABC*), amb seccions religioses periòdiques i una actitud positiva respecte al tema, mentre que *El Punt-Avui* i l’*ARA*, es presenten cenyits a la més inevitable actualitat i amb un to que, en funció de la mostra analitzada, considerem més en clau secular, malgrat la presentació remarcablement equànime sostinguda per Mireia Rourera, redactora de *El Punt-Avui* en temàtica religiosa, en l’entrevista que ens va concedir. El tractament del religiós és marcadament diferent des de mitjans clarament afins al conservadorisme com *El Mundo*, a la de mitjans afins al progressisme com *El Periódico de Catalunya*, tots dos amb certs tocs sensacionalistes. Aquesta és també una diferència apreciable entre *La Vanguardia* i *El País*, en aquest cas compartint procediments més elaborats i línies editorials menys lligades a la figura del director en exercici, com passa, per exemple, en el cas de *El Mundo*. És a dir, la tendència economicista, territorialista o, més o menys, sobiranista, present en els mitjans catalans complica sí el tractament de la qüestió religiosa, però no resulta tant determinant com el factor ideològic conservador o progressista de fons, d’esquerres i dretes més o menys centristes o radicals.

D’acord amb el plantejament teòric tradicional de les democràcies liberals, els interessos vinculats a diferents visions de món poden cooperar de forma justa al funcionament social gràcies a una democràcia representativa, on les ideologies concorren entre sí a través dels diferents partits. Ho tradueix molt expressivament, en clau periodística, Juan G. Bedoya, parlant sobre la llibertat d’expressió: “Lo que debemos exigir es que en las sociedades haya medios de comunicación de todas las ideologías y de todas las tendencias” (Cfr.: “Entrevista a Juan G. Bedoya”, resposta a la pregunta 29). Nosaltres, des d’una perspectiva d’acció comunicativa, pensem que aquest enfoc resulta necessari, però és insuficient. Creiem que cal superar la mera coexistència, gràcies a l’engrescament per la cooperació en un ideal comunicatiu, al que d’alguna manera ja s’està contribuint. Creiem que Ignasi Miranda ho intueix, quan afirma: “És inevitable que els diaris es situïn en una línia ideològica, però crec que *la premsa en general hauria d’estar per damunt. A més, seria positiu que hi haguessin més mitjans que no tinguessin una ideologia concreta, sinó que fossin més oberts*” (Cfr.: “entrevista a Juan G. Bedoya”, resposta a la pregunta 24, el subratllat és nostre).

No va desencaminada la consideració de la premsa com un “quart poder”, operant de facto, encara que de manera indirecta, alhora que els altres tres poders, institucionalment reconeguts en la configuració d’un Estat modern, com són el legislatiu, l’executiu i el judicial. Des de la perspectiva estrictament ideològica, la premsa partiria, per tant, d’aquests “interessos vinculats a diferents visions de món”, es situaria en una línia de força particular i des d’allí presentaria assumptes per a l’observació i el debat, difondria una manera de considerar les coses, erigint-se en influent, vinculant-se massa estretament al “subsistema poder”, d’un mode que, fins i tot, ha portat a més d’un diari, en determinades etapes, a poder arribar a ser considerats com una espècie “d’òrgan de partit”. Sense arribar a aquest extrem, hem pogut comprovar, efectivament, fins a quin punt hi ha una reciprocitat estreta entre *frames* i línies editorials, en un condicionament i alhora reforçament mutu, que cau en el condicionant ideològic. D’aquesta manera, coneguda la línia editorial d’un diari, resulten força previsibles els *marcs interpretatius* amb els que ens trobem i a la inversa. Hi ha unes afirmacions de María-Paz López en aquest sentit, que convé ara citar *in extenso*: “Ahora todos los medios de comunicación se han vuelto muy ideológicos. En eso hemos retrocedido: cada portada de diario parece realizada por equipos que viven en distintos planetas. Hace diez años en la reunión de redacción que hacen cada mañana los redactores jefes, se tenía encima de la mesa todas las portadas de la prensa nacional y se comparaban, para evaluar nuestra propia portada, ver si otro medio nos había colado un gol, etcétera. Ahora ese ejercicio diario tiene menos sentido, porque *cada portada es la expresión orgánica de una ideología*. Ya sabemos cómo será la del *Ara*, la de *La Razón...*, *la parte profesional de rigor, de analizar...*, ha disminuido. Una cosa es que cada medio tenga una línea editorial, algo totalmente legítimo, y otra cosa es que cada medio se erija descaradamente en defensor de una opción política o ideológica. Y eso está ocurriendo en todos los ámbitos, no solamente en el religioso... Hace unos diez años, había menos desfachatez en los medios. Se intentaba ser imparcial, guardar las formas; independientemente de la línea editorial de ese medio, se buscaba reflejar también el resto de las sensibilidades, aunque fuera en menor medida. Ahora, la presión por la falta de publicidad hace que se le dore la píldora al oyente y al lector. Se detecta un nicho de mercado y se va a por él; si bien es cierto que ha existido siempre *la línea editorial, ahora es más agresiva*. Aunque sea en distinto grado de intensidad, de esta tendencia no se salva ningún medio... hay que competir por los recursos publicitarios, la manera de competir es tener muy cuidados a los lectores, y se les mantiene así dándoles siempre lo que quieren, en el mal sentido. No le van a plantear al lector pensar de modo distinto, para no “enfadarle”. Ejemplos: tú eres un lector muy católico, te voy a dar a leer lo que tú quieres leer, lo que te reafirme en tus creencias y te haga feliz, para que me compres de nuevo. Tú eres un lector independentista, lo mismo; nunca te voy a explicar las razones de los que no quieren la independencia, para que estés contento y me compres. Tú eres un lector que quiere la unidad de España, lo mismo...” Per a rematar-ho, no podem no afegir aquestes sucoses afirmacions d’aquesta mateixa gran professional: “*La opinión publicada contribuiría a configurar la opinión pública, si existiera un periodismo de opinión de calidad*. Antes, se accedía al periodismo de opinión tras una larga trayectoria en la profesión. Ahora no hace falta; cualquiera dentro de la profesión puede ponerse a opinar, si le dan ese espacio. Ha habido un auge del periodismo de opinión, del “tertulianismo” en general, y creo que en la actualidad hay una inflación

de periodismo de opinión en los periódicos, también de los tertulianos en radio y televisión. Pero, aunque sigue habiendo muy buenos articulistas, por supuesto, hay una inflación de esos otros opinadores que te enseñan la verdad de la vida. Por ejemplo, he leído muchos artículos de opinión en contra de la reforma educativa de Wert, todos ellos muy enfurecidos, pero sin explicar la reforma. Yo personalmente prefiero que un periodista me resuma bien el contenido de la ley de Wert y sus implicaciones, y ya me formaré una opinión después”. (Cfr. “Entrevistas a periodistas d’ àmbit religiós”, María-Paz López, *La Vanguardia*, respostes a les preguntes: 6, 7, 26, 27 i 28. El subratllat és nostre).

Exposem a continuació, en paral·lel, progressistes vs. conservadors, les constants comunes o mecanismes de mediatització del discurs, compartits pels diaris d’una o altra tendència, de cada línia ideològica, en la construcció de *frames* referents als casos analitzats. Es tracta d’explicitar els trets específics majors, així com també els punts de divergència, els paràmetres bàsics de contrast. Per a això, tenim alhora molt present, com a teló de fons, una tercera línia transversal, que podríem anomenar “contextualitat”: interconnexió simultània respecte al tractament informatiu, no solament amb el context nacional, sinó també i de vegades d’una manera més incident amb el context internacional, corroborant la ja vaticinada conversió del planeta en “Aldea global” per part de Marshall McLuhan, com element present en tots dos plantejaments ideològics, encara que selectivament incorporat i diferentment valorat. Val a dir que, metodològicament parlant, assumim que els esquemes genèrics comporten inevitablement la pèrdua de particularitats i, amb elles, de matisos diferencials o accents variables reals, existents entre periòdics ubicats en una mateixa franja ideològica, com hem pogut comprovar i on remetem, per a qüestió de matís, a l’apartat del nostre treball: “Anàlisi dels mitjans de comunicació: el factor religiós en la premsa escrita”. Però d’altra banda, aquesta renúncia, possibilita identificar elements compartits, matrius ideològiques de base implícites, realment operants en la redacció dels editorials i les informacions, amb ells, en totes les rutines de producció, d’un mode revelador.

Recapitulant, dintre del primer apartat genèric *progressistes* podem incloure *El País* (“premsa editada a Madrid”), *El Periódico de Catalunya*, *El Punt - Avui* i *l’ARA* (“premsa editada a Barcelona”).

Dintre d’un segon apartat genèric *conservadors* podem incloure *l’ABC*, *La Razón*, i *El Mundo* (“premsa editada a Madrid”), així com també *La Vanguardia* (“premsa editada a Barcelona”):

Esquemes implícits recurrents, constants compartides, o matrius últimes subjacents i la seva dinàmica operativa:

Sobre la base de l’anàlisi detallat, es poden induir els següents esquemes implícits recurrents, matrius últimes o claus interpretatives operants, segons l’afinitat ideològica dels diferents mitjans anteriorment exposada:

1- Respecte a l’Església Catòlica:

1.a- Progressistes:

En el “cas *Vatileaks*”, les lents operants dels “mitjans denominats progressistes” en general, significativament, posen el focus sobre els elements de corrupció, guerres internes, secretisme, opacitat i, en definitiva, crisi de la institució, com a causa veritable de “l’affaire”; sense perdre l’ocasió per a establir paral·lelismes amb el “cas Banca Vaticana”, del destituït director del Banc Vaticà (IOR).

No resulta difícil establir els nexes amb la mentalitat subjacent, prou coneguda, característica d’aquest alineament ideològic. A aquells que no malden obertament per la desaparició de l’Església com a institució, els resulta difícil d’amagar la seva incomoditat davant d’una estructura jeràrquica, a la que consideren desfasada per doctrinària i autoritària, històricament carregada d’actuacions imperdonables en el passat i d’influències poc recomanables en el present. En definitiva, un indesitjable òrgan de poder, almenys en la seva estructura actual; un llast per al “progressisme” moral, que representen aquests mitjans, començant per la seva tradicional “sensibilitat social” i seguint en tants de camps com ara la igualtat, l’abolició de privilegis, el poder per al poble, l’alliberament sexual, el divorci, l’avortament, la ideologia de gènere, el multiculturalisme, l’autonomia personal, la preeminència de la llibertat sobre la veritat, etc. Només en el cas de periòdics amb més tradició, com ara *El País*, trobem matisacions, per exemple en l’espai habitualment més ampli atorgat al religiós, o fins i tot en certes complicitats amb punts, que presenten alguna sintonia amb la “utopia socialista”, com ara la doctrina social, vista però, és clar, en clau de veus (teològiques o de comunitats de base) considerades generalment dissidents o, al menys, crítiques per part de la corrent oficial. Un fet que, si hem de creure als propis cronistes, no respondria a altra cosa que a donar cabuda a la pluralitat present en el propi sí de la institució eclesial. En paraules Juan G. Bedoya, especialista en religió de *El País*: “Todas las voces tienen relevancia si son auténticas y dicen algo distinto de lo habitual o de lo que ya se ha convertido en tópico. Como en todo buen periodismo, no es noticia que el Papa esté en contra del pecado, del sacerdocio femenino o del aborto, lo mismo que no es noticia que un perro muerda a un hombre, sino que un hombre muerda al perro. Eso no quiere decir que demos más relevancia a las voces anónimas que a las opiniones de la jerarquía. Pero procuro escuchar también, y mucho, a Redes Cristianas, a Somos Iglesia, a las comunidades populares, a la Asociación de Teólogos Juan XXIII, al Foro de Curas, por citar grupos de cristianos casi siempre muy críticos con las jerarquías católicas (Cfr.: “Entrevista a Juan G. Bedoya”, resposta a la pregunta 3).

1.b- Conservadors:

En el cas de la premsa “alineada a la dreta”, també coneixem sobradament les raons d’una consideració bàsicament positiva de la institució eclesial, que explica que l’enfocament caigui, en aquest cas, del costat de l’ex-majordom reu de traïció, tant al Papa, en particular, com a la cúria en general. Aquesta busca ser compresa en el seu passat sense incórrer en anacronismes històrics, inserida en el seu context, i encara que, tant en el passat com en el present, presenti clars i foscos, és vista en el seu conjunt, comparada amb altres institucions, com una influència positiva digna de ser recolzada. És considerada “de facto” com un contrapès al poder tendencialment invasiu de la intimitat personal per part de l’Estat i afavoridora, per tant, del desplegament de l’espai necessari per a un sistema lliberal. Els diaris posicionats en aquesta franja es reconeixen en la preeminència de la veritat sobre la llibertat, de la

llibertat sobre la igualtat i no creuen que un ingenu “progressisme”, llançat cegament cap a endavant, sigui garantia, de supervivència de la modernitat, ni pugui afrontar la desmembració, l’ambivalència, la contingència i el risc, entesos pels principals sociòlegs del moment com a “contraimatges, alteritats d’una normalitat social problemàtica” o possibles símptomes de “progrés descarrilat” (Cfr.: Giddens, Bauman, Luhmann, Beck. *Las consecuencias perversas de la modernidad*, Anthropos, Barcelona, 1996). D’aquí el valor de conservar, de no desfer-se equivocadament d’aportacions que han acreditat la seva consistència front al pas del temps, abraçant-ne precipitadament d’altres que es presenten com a noves i prometedores conquestes, però resultant, sovint, dubtoses i/o ambivalents, i en qualsevol cas sense acreditació suficient (per exemple, l’avortament, l’eutanàsia, la manipulació genètica, el multiculturalisme, etc.). Des d’aquí s’explica que de forma amprable, en el cas que ens ocupa, creiem a mode de referent exemplar, el pes del litigi recaigui en la culpabilitat del majordom, sense que tampoc la proximitat amb la destitució del president del Banc Vaticà o Institut d’Obres de la Religió (IOR) Ettore Gotti Tedeschi, com a “contextualitat Vaticana del moment”, afecti negativament a la institució en conjunt.

2- Respecte a l’Islam:

Tant mitjans progressistes com conservadors comparteixen un consens bàsic en relació als pilars de la democràcia, un dels quals és, sense dubte, la “llibertat d’expressió”; valor fonamental posat en l’ull del huracà pel cas “Charlie Hebdo”. Però, tot i així, no sense que es manifestin discrepàncies a l’hora d’interpretar-la, com ja hem apuntat i recollirem tot seguit.

En l’altre punt en que s’imposa el mateix enfocament, en aquest cas per la més elemental objectivitat periodística, és en el *frame* “conflicte”; però, tot i així, no sense que s’abordi de manera diferent i diferentment es combini, segons el signe ideològic, amb l’altre *frame* ineludible de “provocació”.

2.a- Progressistes:

La premsa que comparteix aquesta orientació subratlla la positiva i necessària tasca crítica del setmanari, apologitza la llibertat d’expressió “sine glossa” i arremet contra l’autocensura com arrel decisiva de la manipulació religiosa i del totalitarisme. Conseqüentment, minimitza el *frame* “provocació” i les seves repercussions. A l’hora d’abordar el *frame* “conflicte”, la debatuda fractura entre civilitzacions i la qüestió migratòria perden relleu, front a la tensió albergada en el binomi laïcitat/religió. Es posa de manifest una especial cura per destriar el terme “integrista” (militància associada a la violència terrorista), del de “islamista” (opció polític-cultural legítima) i, en clau pragmàtica s’atrau l’atenció cap a les manifestacions pacífiques de rebuig i la forta presència policial.

D’entre les notícies relacionades, presents en el context internacional, com ara la projecció de la pel·lícula *La innocència dels musulmans*, que ridiculitzava el profeta Mahoma, la campanya de les eleccions presidencials als Estats Units-tensions entre Orient i Occident, en particular, entre EUA i Pakistan, amb manifestacions, alguns cops violentes, esteses a altres països de tradició musulmana, o el debat laïcitat positiva

(legalització de la circumcisió jueva a Alemanya) – laïcisme (iniciatives a França de relegació de símbols religiosos a l'àmbit privat), es veu prioritzada aquesta última en relació a les anteriors.

Tampoc aquí resulta difícil establir nexes amb la mentalitat subjacent. L'esquerra, en general, no dona crèdit al "xoc de civilitzacions" (Huntington, S. *El choque de civilizaciones y la reconfiguración del orden mundial*. Paidós, Barcelona, 1997), creu que aquest plantejament no valora adequadament el paper dels interessos polítics, geoestratègics i econòmics (control i explotació de les matèries primeres: petroli, gas, aigua...) implicats en el conflicte. D'altra banda, oblida una interdependència cada dia més estreta i reptes i objectius comuns com desocupació, superpoblació, fam, mediambient, droga, delinqüència... Respecte a la dimensió cultural, autors com Huntington i també Kaplan, R. D., errarien novament a l'endurir-la, simplificar-la i extrapolar-la; considerant-la immòbil, inamovible i predeterminada, descuidant el caràcter evolutiu, complex i sovint contradictori de la realitat. Finalment, s'ignoraria a més el veritable nucli pacífic constitutiu de la religió i, alhora, els límits i el malestar d'un universalisme neoliberal basat en el càlcul financer i una tecno-ciència ("raó instrumental"), que pretén erigir-se en únic paradigma vàlid de configuració de món, abocant a l'individualisme, la competitivitat agressiva i a una injusta distribució de la riquesa.

El que acabem d'explicitar permet entendre el tractament donat tant a la immigració en general, com a tot el relacionat amb l'Islam en particular. Ho hem comprovat no solament en el cas "Charlie Hebdo", sinó també en el cas "Festa del Ramadà", on la implicació d'un oponent polític com Xavier García Albiol, alcalde de Badalona pel PP, va propiciar encara més la sintonia i to de les tintes de diversos mitjans. El litigi arranca, recordem, amb la denegació de permís per part d'aquest per a realitzar la pregària dels musulmans al carrer i l'exigència necessària de trobar espais alternatius, com ara locals en lloguer. La mesura va ser interpretada com una veritable provocació a un col·lectiu no problemàtic (comunitat musulmana "Camí de la Pau") "sempre obert al diàleg". Amb un tractament bàsicament pragmàtic (encara que amb força components d'àmbit simbòlic) i un lèxic fortament bel·ligerant, la mesura va ser vinculada, per alguns articulistes, a la islamofòbia característica de l'extrema dreta europea.

2.b- Conservadors:

Partint també del inqüestionable valor de la llibertat d'expressió i del paper crític i catàrtic de la sàtira, la premsa "dretana" passa del "sine glossa" a l'acotació, que comporta apel·lar al "deure de responsabilitat en el seu ús". Es considera que la llibertat d'expressió deixa de ser el que pretén, per a convertir-se en agressió, quan, més enllà de l'humor, degrada, ridiculitzant tradicions, creences i valors sagrats. Aleshores el que en principi és un exercici constructiu de distanciament respecte als propis bloquejos o a les pròpies rigideses culturals es convertiria en un veritable abús de confiança. Evitar això, des d'aquesta perspectiva, en cap cas es podria considerar autocensura, sinó imprescindible cerca d'equilibri entre llibertat d'expressió i el dret al respecte de les persones. La llibertat d'expressió, per sí sola, no es garantia de grandesa, de llibertat d'esperit.

Resulta així fàcil d'entendre que, en aquesta línia, guanyi pes el *frame* "provocació", juntament amb les seves repercussions, com ara les protestes violentes de les comunitats musulmanes europees, certament menors, però també, particularment, les més intenses dels països àrabs, amb atemptats contra ambaixades i interessos occidentals...

A més, a diferència del que passa amb el sector progressista, l'eix del *frame* "conflicte" es desplaça. Sense ignorar el component de tensió albergada en el binomi laïcitat/religió, gira majoritàriament sobre la qüestió migratòria i el conflicte entre civilitzacions. Es nota que, per a aquesta perspectiva, els arguments de Huntington sobre el fracàs del intent universalista i la reacció conseqüent de mirar de reconfigurar un equilibri geoestratègic i comercial, basat en influències civilitzadores i l'interès per atributs comuns, sota la base d'una coexistència pacífica dintre d'un món multipolar, no són pura especulació. Com tampoc ho seria el rebuig del multiculturalisme com una forma de desagregació d'Occident. En conseqüència, des d'una perspectiva de context internacional, el que es veu rellevant en aquest punt planteja enllaços, no tant amb el debat laïcitat positiva (legalització de la circumcisió jueva a Alemanya) vs. laïcisme (iniciatives a França de relegació de símbols religiosos a l'àmbit privat), quan amb les turbulències prèvies, suscitades ja per la projecció recent de la pel·lícula *La innocència dels musulmans*, on es ridiculitza al profeta Mahoma, o les tensions entre Orient i Occident, en particular, entre EUA i Pakistan, que fan la publicació de les caricatures, no solament inconvenients, sinó també especialment inoportunes. I tot això, és clar, sense deixar de condemnar tota protesta violenta, advocant per una reivindicació pacífica i incidint en la violència intrínseca al món àrab, fruit de la manipulació i el fanatisme propi de l'islamisme salafista. Deixant finalment, una inevitable sensació de contraposició entre la civilització occidental i la musulmana.

El cas "Festa del Ramadà", ens permet veure, com significativament, l'actuació de l'alcalde de Badalona, en particular, i el conjunt d'institucions oficials, en general, prenen un protagonisme prevalentment positiu. La mesura de denegació de permís per part d'aquell per a realitzar la pregària dels musulmans al carrer i l'exigència conjunta de trobar espais alternatius, lluny de ser interpretada com una provocació vinculada a islamofòbia, és vista com una necessària i raonable exigència d'ordre i correcta convivència. Per això es destacant l'acord final pel lloguer d'un local en condicions, del qual Xavier Garcia Albiol n'hauria estat el principal propiciador, atorgant-li un espai molt més ampli que als representants de la comunitat musulmana "Camí de la Pau".

De pas, som assabentats de la conflictivitat entre les comunitats musulmana i gitana al barri "Sant Roc" de Badalona, alhora que el Ramadà és tractat en connexió amb un context internacional, del que repercuteix la problemàtica migratòria i el conflicte sirí, front al menor ressò atorgat a qüestions d'actualitat vinculades a l'extrema dreta europea, com per exemple la manifestació anti-islam a Alemanya.

Respecte al tractament discursiu és realitzat en clau pragmàtica, amb força components d'àmbit simbòlic i un lèxic bel·ligerant, amb major o menor intensitat segon els casos.

3- Respecte al Judaisme:

La notícia que, en aquesta ocasió, ens serveix de cas exemplar és l'atemptat a l'escola jueva "Ozar Hatorah" de Toulouse, esdevingut el 19 de març de 2012, amb quatre morts, tres d'ells nens.

A ningú se li escapa que també aquí el tractament de la notícia parteix d'un consens bàsic transversal, a dreta i esquerra: segueix planejant sobre Europa l'ombra d'una "shoah", que fa que qualsevol atemptat contra els jueus afegeixi un "plus" sensible, a la condemna unànime de qualsevol tipus d'assassinat, especialment si es tracta d'infants. No obstant, la història recent del sionisme vinculat a l'Estat de Israel i la seva ocupació de territoris palestins, a la contra del dret internacional i atiant el xoc d'interessos i cultures, potencien un acostament de les esquerres a la causa palestina, que d'alguna manera ressona indirectament en el tracte donat a qualsevol altre tema en el que es trobin implicades el món israelià i el musulmà.

Referides a aquest esdeveniment es presenten, fonamentalment, quatre *frames*, que novament seran tractats diferentment segons l'afinitat ideològica pròpia de cada diari i reflectida en l'editorial: "criminalitat/bel·ligerància", "antisemitisme/racisme", "islamisme radical/gihadisme" i "electoralisme (contra Sarkozy)".

Alhora tant el context nacional francès (campanya presidencial del 2012 i conflictivitat als "Banlieues"), com internacional (crim múltiple de 70 persones a Noruega, perpetrat per l'ultra Anders B. Breivik, al juliol de 2011, conflicte àrab-israelià, fenomen migratori, presència del salafisme, a Occident en general i a Europa en particular i terrorisme internacional (talibans, Al-Qaida...), són elements transversals, que jugaran també un paper diferent en funció del marc hermenèutic.

3.a- Progressistes:

En la premsa que comparteix aquesta orientació trobarem l'atorgament d'un espai reduït al mínim imprescindible, en el que s'accentua el marc "criminalitat/bel·ligerància" front al de "antisemitisme/racisme" o al de "islamisme radical/gihadisme". A més, quan aquest últim apareix va lligat al *frame* "electoralisme", és a dir, instrumentalització política del cas per part dels partits polítics, en general, i de la pretesa voluntat de Sarkozy, en particular, de gestió hegemònica de l'atemptat, prenent decisions en clau electoral. De fet el que la premsa denuncia és una batalla per l'apropiació del factor "seguretat", que el cas hauria contribuït a posar en l'ànim de la ciutadania com un valor cotitzable front a la sensació de desordre i vulnerabilitat. Però la causa de l'atemptat no s'hauria de buscar, com pretén l'ex-president de la República, en la unió, establerta per aquest, entre immigració i inseguretat ciutadana (un "tic" característic de la dreta), sinó en la seva *deficient política immigratòria*, que és la que hauria fomentat una major intolerància en relació als immigrants musulmans i, com a conseqüència, una indesitjable radicalització i conversió en màrtir del salafisme d'individus com ara Mohamed Merah, autor de l'atemptat.

3.b- Conservadors:

D'entrada trobem els mateixos *frames* considerats, delimitant un contingut que és el que és i, per tant, no poden ser altres: “criminalitat/bel·ligerància”, “antisemitisme/racisme”, “islamisme radical/gihadisme” i “electoralisme”. Aquest grup de diaris li dedica un major espai al tema, a la que se suma un evident *frame* pro-Sarkozy. Aquests factors són una primera senyal de divergència.

Una anàlisi més detinguda posa de seguida, també, en evidència, no solament la presència d'un to pro-israelià, sinó també la intensificació, front al marc “criminalitat/bel·ligerància”, dels de “antisemitisme/racisme”, en connexió amb “islamisme” radical/gihadisme”, erigint-se, aquest últim, en central tant aviat com es va identificar a l'autor Mohamed Merah, considerat “fracassat de *banlieue* criat a una família salafista” i autodefinit com un “combatent islàmic”, entrenat a l'Afganistan i a Pakistan.

Observem també la introducció de qüestions identitàries i, alhora, la qüestió de la problemàtica convivència entre religions, com un possible factor detonant de fons. Nicolas Sarkozy, és presentat com un líder indiscutible, reforçat a causa de la tragèdia, defensor dels valors democràtics basats en la llei, advocant per una República unida i forta, amb un discurs determinant, que accentua la dignitat de la resposta francesa i es postula com a garant de la unitat política i de la nació. Constatem l'alta valoració de la seva gestió en tot moment i el permanent subratllat del seu paper de lideratge com a president, que l'avantatge polític de les enquestes reflectiria manifestament per a aquest sector de la premsa.

7.3 SÍNTESI CONCLUSIVA

Com a síntesi conclusiva podem afirmar, sense necessitat d'aclariments afegits, que la “competència comunicativa” (*Kommunikativen Kompetenz*) és la clau d'un “mode racional de vida” (*rationale Lebensführung*), sinònim de societat oberta, és a dir, democràtica, justa, integrada i en pau.

Aquesta competència comunicativa no és assimilable a protocols o habilitats procedimentals, que poden ampliar la funcionalitat i, per tant, la durabilitat d'un sistema, sense garantir la seva humanitat; és més poden resultar un positiu agent de les tendències deshumanitzadores que, suposadament, haurien de permetre afrontar. Les tendències deshumanitzadores, o factors totalitaris, tenen que veure sempre amb els “subsistemes de poder anònims”, és a dir configurats genèricament en clau abstracta, que com ara l'econòmic, el ideològic, el tecno-científic, el polític-administratiu..., pugnen entre sí, i sovint generen sinèrgies, tendint a la invasivitat del *món de la vida*, bloquejant l'acció comunicativa que el configura. Habermas reivindica aquesta categoria de *Lebenswelt* (“món de la vida”) com una dimensió última del social, sense la qual no el podem entendre adequadament, la situa com a cor de la *öffentliche Meinung* (“opinió pública”) i la defineix com patrimoni consensual heretat, en evolució a través del mateix exercici de la parla, del llenguatge humà implicat, a mode de suport o condició “sine qua non”, en les relacions de reciprocitat configuradores de la persona i de la societat.

Si és veritat, com hem sostingut en aquesta Tesi doctoral, que l'obra de Habermas gira tota ella, entorn a la *öffentliche Meinung*, és fàcil preveure fins a quin punt el paper dels mitjans de comunicació, en general, i de la premsa, en particular, és veuen

realçats i fins a quin punt resulten un punt privilegiat per a posar a prova l'aportació d'aquest autor a una teoria crítica de la societat. Però això no és tot en relació a la nostra temàtica, si tenim en compte el progressiu interès, d'un autor declaradament ateu, pel religiós, al que considera una positiva aportació en temps depauperats de la *Lebenswelt*. Emprant, una vegada més les seves pròpies paraules, en un context en el que, novament, es fa sentir la seva preocupació sobre la necessitat de la formació d'un consens normatiu universal sobre els estàndards de justícia : "...es necesario examinar, en los contextos de la formación política de la voluntad de una sociedad pluralista, el contenido de verdad de los enunciados religiosos independientemente del contexto epistémico de origen. A este le sirve la cláusula de traducción..., si en el futuro, seguimos confiando el destino de un orden político mundial a las *artimañas de la razón económica*, no podremos menos que esperar, sumisos, las consecuencias catastróficas de la próxima crisis" (Habermas. "El rol de la religión en el ámbito público político", *Mundo de la vida, política y religión*, Trotta, Madrid, pp. 140 i 142, el subratllat és nostre).

Per la nostra part, hem pogut constatar en el nostre àmbit d'anàlisi, fins a quin punt, efectivament, l'economia, en les nostres societats "postliberals" o de "capitalisme avançat", en lloc de ser un factor cooperant a la noció d'ésser humà, inverteix sovint l'ordre de prioritats, posant al servei de la mera "indústria cultural" el que, en realitat, hauria de ser acció comunicativa pròpia dels mitjans: "Per una qüestió econòmica i de rendiment es tendeix més a l'*espectacle*... Per exemple, el gran exponent d'espectacle, actualment, és el debat de Telecinco en què la finalitat última d'allò és l'espectacle, tot i que hi hagin persones amb parers contraposats, però el centre no es el debat en sí..., l'espectacle distreu, però no informa" (Jordi Llisterra, *Catalunyareligio.cat*). Però, probablement, un dels símptomes majors en què la penetració del subsistema econòmic es concreta és la manifesta dificultat dels diaris, fins i tot els més acreditats, per eludir, la deriva sensacionalista en titulars, editorials i material gràfic, en massa ocasions. Cal incloure en aquesta deriva la correlació espai-temes, recordem, per exemple, les ja citades transparents declaracions de Mireia Rouera (*El Punt-Avui*) sobre el pes de la propaganda comercial i/o les repercussions de la crisi i com ho acusa la pàgina de religions, independentment de la seva rellevància social; teòricament és assumit que "no es pot prescindir mai de l'àmbit religiós per a comprendre el món i la societat" (Ignasi Miranda, Ràdio Estel) i, de fet, no és estrany que "els redactors de temes no directament religiosos necessitin l'ajut dels especialitzats en religió per a informar bé" (Albert Sáez, *El Periódico de Catalunya*), podem posar molts exemples: la situació política a l'orient mitjà, el contenciós Xina-Tibet, el nacionalisme irlandès, el subdesenvolupament Haitian, determinats plantejaments de microeconomia a Àfrica i a Amèrica Llatina, els anuncis televisius a partir de determinada franja nocturna, determinades pertinences esportives, etc. La història, la política, l'economia mateixa, el fet artístic, la relació entre cultures..., el món sencer no s'entén sense el fet religiós. No obstant, en paraules d'Oriol Domingo (*La Vanguardia* i el blog *In saecula saeculorum*), remarcant el que tothom pot comprovar: "...el diari d'avui, fa uns anys era el doble de gruixut", o per citar la lapidària síntesi de Francisco Otero (*La Razón i Alfa y Omega*): "los recursos afectan a los contenidos", notòriament al religiós. Finalment, hem d'afegir que tampoc no està deslligada d'aquesta afecció, per part del "subsistema economia", quelcom sobre el que hi ha també un significatiu consens: la *manca de formació específica del periodista destinat a la secció religiosa*, cosa que es

tradueix, com hem pogut constatar de vegades, en un ús imprecís (en ocasions incorrecte) del vocabulari i sobretot en una *manca de profunditat*, que afecta al plantejament de la notícia, cosa que els mateixos periodistes reconeixen d'aquesta manera: “Hi ha desconeixement i manca d'especialització dels redactors” (Albert Sáez, *El Periódico de Catalunya*), “els comunicadors estem abandonant l'especialització i estem fent tots una mica de tot” (Ignasi Miranda, Ràdio Estel).

És clar que la mencionada manca de profunditat enllaça també amb el “subsistema tecnològic”, que presenta, per la seva part, en sí mateix una doble cara o, en paraules de Habermas, “un potencial ambivalent”, que s'acusa a diferents nivells, des de les rutines de producció al comunicat final, passant per la configuració de la notícia, el tractament de les fonts o la col·laboració entre periodistes. La seva imponent capacitat vehiculadora del cabal informatiu, unida a la vertiginositat i liquiditat que van de la seva mà, al temps que obren possibilitats de connexió poden provocar una paradoxal desinformació per sobrecàrrega. La connexió en xarxa i l'emissió en “real-time news” poden facilitar, però també problematitzar, l'escolta atenta i la trobada relaxada, la capacitat crítica, l'aprofundiment i l'element creatiu, factors tots ells presents en la reciprocitat pròpia de relacions veritablement comunicatives. En paraules de Puigdollers: “crec que hi ha massa informació permanent, i a sobre n'hi ha molta de distorsionada” (Xavier Puigdollers, Director General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya, 2011-2013).

En el sí d'aquesta ambivalència lligada a la tecnologia i on molts pensen com Rourera, que “no hi ha molt de futur quant a l'edició en paper, sembla que el futur és digital” (Mireia Rouera, *El Punt-Avui*), els diaris tradicionals poden jugar un paper de complementarietat, contrapès i fins i tot de potenciació mútua, com ha passat, contra tantes expectatives amb la ràdio i la televisió; María-Paz López aporta dos bons arguments, que abunden en aquesta direcció, l'econòmic i el comunicatiu: “...la prensa digital no ha demostrado aún capacidad para generar beneficios de modo análogo a como lo hace la prensa en papel..., ahora el ámbito digital compite con -y a veces destruye- otros medios clásicos, pero sin generar aún un beneficio o negocio consistente. La proliferación de blogs puede ser interesante como reflejo de los deseos de los ciudadanos de expresarse, pero no como una vía profesional para los periodistas..., creo que, si mantienes una perspectiva generalista, tanto en la producción como en el momento de elegir los lectores y oyentes que leen y que escuchan, hay más posibilidades de que los medios sean un ágora en la que se oiga algo distinto a lo tuyo, y a que se pueda ponderar. La fragmentación de la audiencia puede ser una vía, siempre que la audiencia de ese medio sea animada a escuchar y leer contenidos de prensa generalista, es decir, puntos de vista diferentes” (María-Paz López, *La Vanguardia*, els subratllats són nostres). Aquest valor de la premsa tradicional per al manteniment de la *Öffentlichkeit* (“opinió pública”) ha fet que el propi Habermas es pronunciés a favor de les subvencions per part de les institucions governamentals per tal de mantenir-la (Cfr.: “Medis, mercats i consumidors: la premsa seria com a espinada dorsal de l'esfera pública política”, *Süddeutsche Zeitung*, maig, 2007). És tracta d'una altra qüestió controvertida, perquè a ningú se li escapen els riscos d'una tal mesura, que Habermas mateix formulava com invasió del “subsistema polític-administratiu, burocràtic” de la *Lebenswelt*. No obstant l'objectiu resulta suficientment valuós com per a assumir els riscos, sempre, això sí, que es garanteixin

els controls i contrapesos convenients. I la veritat és que si mantenir la independència dels poders democràtics resulta complicat, tampoc estan lliures de desequilibri (per aquesta qüestió econòmic-administrativa-burocràtica i per qüestió ideològica) els mitjans de comunicació. No obstant, també a nivell de Catalunya, el govern de la Generalitat ha decidit assumir riscos (no estem segurs respecte a la formalització de controls i contrapesos). La Generalitat de Catalunya ha creat i mantingut, des de l'any 2000, una "Direcció General d'Afers Religiosos", que cuida especialment la construcció d'una política específica de comunicació, disposant d'una persona encarregada específicament de la relació amb l'àmbit de la premsa per tal de promoure la connexió entre mitjans, confessions i societat civil. Aquest és un punt de marcada unanimitat entre tots els Directors Generals que hi hagut fins ara i que, amablement, ens han concedit de ser entrevistats: "estàvem preocupats per crear contactes amb diversos mitjans de comunicació" (Ignasi Garcia Clavel), "col·laborar, sense interferir ni incidir directament en les decisions del mitjans, ja que representen un "poder" a part..., promoure la trobada entre portaveus religiosos i periodistes, que s'apropessin i es coneguessin. La meva tasca es va concretar en l'acostament entre els dos sectors" (Montserrat Coll), "...Volíem donar resposta a totes aquelles inquietuds que es podien produir en matèria de mitjans de comunicació...Normalment el fet religiós era poc rellevant en els mitjans de comunicació" (Xavier Puigdollers), "la convocatòria de subvencions ens va servir per a la difusió de la diversitat religiosa..., si no coneixes l'altre no faràs coses amb l'altre..., per poder conviure hi ha que conèixer a l'altre..., des de la Direcció General d'Afers Religiosos hem fet una crida perquè els mitjans de comunicació dediquessin espais a parlar de religions en plural. Aleshores, alguns mitjans del país i alguns diaris s'hi han acollit i alguna cosa hem aconseguit (Enric Vendrell).

Respecte al límit de les ideologies, ja ho hem vist, és clar: es presenten com absoluts però deixen quelcom fora, per tant, són reduccionistes (Cfr., també en aquesta línia, George Steiner, *Nostalgia de absoluto*, Siruela, Madrid, 2016). Per això abandonades a sí mateixes, com a horitzó últim de diàleg, les ideologies són incapaces de propiciar una "situació ideal de diàleg" o "situació ideal de parla" (*ideale Sprechsituation*). Al partir d'un principi abstracte, sempre ens trobem amb una dialèctica de contraposició última de perspectives, amb una dialèctica de contraposició entre jo i l'altre, els nostres i els aliens. La institució eclesial és "criminal", com pretenen alguns, o "benefactora" com sentencien els altres? Des d'una perspectiva abstracta podem realment dirimir qui té raó, la "política de la por" de les dretes advertint sobre el "xoc de civilitzacions" o el "bonisme" de les esquerres negant-la? Qui és el veritable culpable del contenciós de Palestina? La tecnologia és la clau del progrés humà o està implicada en la seva decadència?

La ideologia és incapaç d'albirar l'interès comú entre interessos contraposats que permeti el veritable enteniment (*Verständigung*), que està a la base del consens (*Zustimmung*) nodridor de la *Lebenswelt*. En realitat, la ideologia transforma el diàleg en erística, en esgrima verbal, per a acabar imposant-se o, en el millor dels casos, abocant a un pacte, a una situació d'equilibri (sempre precari, sempre insatisfactori), que possibilita, com a molt, una coexistència, una cohabitació, però en cap cas una comunicació, una convivència, satisfactòries en la diversitat; la cohesió social necessària per a la plenitud personal i el reeiximent social.

En la mesura en què els mitjans es veuen arrossegats per la deriva invasiva dels subsistemes anònims, ni que sigui ocasionalment i en grau mínim, s'afavoreix el conjunt de la "postveritat" i de les "fake news", de les que es nodreix el populisme. El primer símptoma d'això és la insatisfacció, que hem pogut constatar en els mateixos receptors implicats en la notícia. Extraïem alguns continguts del nostre apartat "Entrevistes a representants de confessions religioses "GTER", mitjançant el qual cercàvem una ampla comprensió de les dificultats i possibilitats presents particularment en la relació, no sempre satisfactòria, entre mitjans-comunitats religioses i, alhora, entre comunitats religioses entre sí, en opinió de persones qualificades, de líders religiosos:

- **Guillem Correa, secretari general del Consell Evangèlic de Catalunya:**

"La diversitat religiosa no està reflectida ni en els mitjans públics ni en els privats. Tampoc en els mitjans catalans ni en els mitjans de l'Estat. Excepte en molt comptades ocasions, la majoria de vegades que qualsevol confessió religiosa, fins i tot la majoritària (Església Catòlica) apareix en els mitjans de comunicació, sempre és per accentuar allò que desfigura i desmarca sobre el que som, pensem i actuem.

Des del meu punt de vista, el discurs mediàtic ni representa, ni explica el què pensem i som les confessions religioses. A més, presenta l'anècdota com si fos la norma, a més a vegades presenta les informacions que estant a l'extrem com si fos també la norma, tergiversa molt el que som, desfigura el que són les nostres vivències i actuacions majoritàries.

Els periodistes ni tant sols saben a qui adreçar-se ni on buscar la informació. Jo sóc periodista i he treballat durant molts anys com a periodista, per la qual cosa sé com funcionen els mitjans comunicació. A mi em sembla, que des de fa un bon grapat d'anys, no només la comunitat protestant sinó també la resta de confessions, estem organitzades com per poder-nos localitzar i adreçar-se a nosaltres..."

- **Mohammed Halhoul, Secretari General Federació Consell Islàmic de Catalunya:**

"El que fa la premsa, a vegades, són apunts d'incidències i notícies relacionades amb polèmiques o amb conflictes, o bé esdeveniments desafortunats. Deformen i tergiversen les notícies del fet religiós. La intriga i el populisme, a vegades, són factors presents en la premsa.

Crec que la premsa fa el que pot, però sempre depèn del qui "paga" el mitjà. No hi ha sempre la independència, la coherència que, a vegades, marca el treball del periodista. Nosaltres quan organitzem activitats convidem a tots els mitjans, però a vegades no ha arribat ningú. Només arriben quan hi ha declaracions sobre un fet controvertit, perquè estan buscant el titular..."

- **Pare Vasile, representant de l'Església Ortodoxa Romanesa de Tarragona:**

"Des del meu punt de vista, considero que les minories religioses estem bastant ben reflectides, però també podríem aparèixer més. La premsa es fa ressò de fets sobretot amb impacte social. Un altre dels factors a destacar és el sensacionalisme dels mitjans. Per exemple, des de la comunitat ortodoxa romanesa de Tarragona vam col·laborar

amb una iniciativa social amb l'Ajuntament de Tarragona i no va aparèixer a la premsa, en canvi si es produeix una acció dolenta dins la nostra comunitat l'endemà està a primera pàgina.

Els mitjans de comunicació, en general, tenen una visió pejorativa sobre el fet religiós, i també de qualsevol tipus d'Església.

Penso que no hi ha molts periodistes formats en el camp religiós-teològic. Els mitjans de comunicació tracten el fet religiós des del punt de vista sociocultural, no des de la vessant més religiosa. Penso que si tractes un tema en els mitjans, dins l'àmbit eclesial, hauria de ser un especialista en el tema religiós”.

- **Jorge Burtdam, representant de la Comunitat Israelita de Barcelona (CIB):**

“Aunque a veces hay una desinformación generalizada, cada año los conocimientos son mayores, en un principio se vinculaba el tema judío al tema del estado de Israel, exclusivamente y al conflicto judío en especial. Todo esto dejaba a un lado la vida judía en Catalunya y en el resto de España, también. Sólo debo decir que en Catalunya existe una intencionalidad de los medios en informarse, en los últimos años el objetivo de información ha sido amplio y básico, aunque falta mucho por hacer.

Si las religiones son criticadas, muchas veces, es por el mal funcionamiento de sus representantes.

Hemos notado interés por parte de la prensa y la radio para hacer difusión sobre nuestra comunidad, por supuesto nuestra voluntad es que exista más difusión sobre nuestra comunidad, por tanto, se puede intensificar la difusión, aunque existe difusión. Por nuestra parte, la comunidad judía si organiza alguna actividad puede llamar a la prensa y esta acude.

Los medios a veces son muy parciales, otras son unos expertos en buscar cuál es el lenguaje más correcto. Aún falta mucha formación por parte de los periodistas, pero creo que con el tiempo se va a dar, pero en general las comunidades también deben abrirse y mostrar lo que hacen...”

- **Mn. Antoni Matabosch, representant de l'Església Catòlica al GTER:**

“El fet religiós està poc present en els mitjans de comunicació. No és tant sols que es tracti poc, sinó amb poc coneixement... Penso que la premsa està molt mediatitzada i cadascú observa les notícies des del seu propi punt de vista, pels prejudicis, per la manera que cadascú té d'enfocar, de pensar... i també, el partit pres que cadascú té sobre un tema. La premsa conservadora tendeix a amagar els aspectes més socials de l'Església, i els més progressistes realitzaran una crítica més dura de manera sistemàtica.

En les informacions es denota que els mitjans i la premsa posen molt l'accent amb els estereotips, les influències de poder, etc. Totes les religions tenen en el seu origen un desig de Pau, de diàleg i d'entesa amb les altres religions. El fonamentalisme és tot allò contrari a la religió. Considero que són necessàries sessions de formació per a periodistes, per saber de què tracten i què s'ha de fer servir. Però personalment penso també que, a vegades, les confessions, l'Església Catòlica inclosa, té un dèficit amb la comunicació i amb la imatge que ofereix.

Considero que hi ha un desconeixement bastant notable, també crec que s'han de trencar estereotips, idees preconcebudes o prejudicis. Això només es fa quan ens

acostem més els uns als altres, quan ens acostem i ens comuniquem. Crec molt en el contacte, ha d'existir relació personal”.

El factor encoratjador, enmig de la penetració dels “subsistemes de poder anònims” i els seus símptomes, *versus* una comunicació no distorsionada, no solament en l'àmbit religiós, és que ja hi ha una positivitat operant recognoscible. La *kommunikative Handlung*, amb el seu *Diskursethik* i la tensió ideal per una *ideale Sprechsituation*, no és una utopia (“Una situació ideal de diàleg és utòpica”, Míriam Díez Bosch, directora de “l'Observatori de Comunicació, Religió i Cultura de la URL, qüestió 16). “Utopia” literalment és “lloc inexistent”, construcció especulativa, concepció imaginària d'un ideal irrealitzable, d'una societat ideal. Res a veure amb el treball de Habermas. Partim de l'explicitació de la realitat operant que és la *Lebenswelt* i si la *ideale Sprechsituation* no estigués ja d'alguna manera present i viva a les famílies, les institucions, els mitjans..., amb totes les mancances i imperfeccions que es vulgui, la comunicació i la societat amb ella haurien ja col·lapsat fa molt de temps.

Malgrat tot, el cert és que els diaris manifesten, de fet, formes diferents d'afrontar la invasivitat dels “subsistemes anònims”. Poden sucumbir veient-se, per exemple, atrapats pel sensacionalisme, del qual determinats “tabloides” com, per posar dos exemples palmaris, *The Sun* o el mateix *Daily Mail* (significativament vetat per Wikipedia per ser considerat “poc fiable”) representen el punt extrem. Aleshores la comunicació es posa clarament al servei de l'economia, la demagògia i el populisme, perjudicant la “situació ideal de diàleg” (*ideale Sprechsituation*); i anorreament la “tensió ideal cap a l'enteniment” (*verständigungsorientiert*). En paraules de Jordi Llisterra: “Una tendència a l'espectacle moguda per l'economia i el rendiment” (Cfr., resposta a la pregunta 26). Però també es pot invertir la relació i posar l'economia al servei de la comunicació, plantejant complicitats amb la mateixa tensió cap a l'enteniment, sovint inconscient, present en els lectors, i arribar inclús a transcendir el factor ideològic, com passa de vegades amb la premsa més seria. Estaríem aleshores front a manifestacions de “competència comunicativa”, que al seu torn contribuirien a la seva expansió i fomentarien l'equilibri dels subsistemes, en el sí del tot social. En principi, no són excepció els periodistes que tenen consciència del valor de la veracitat, de la honestat i del respecte, per a ser un bon periodista, així com de la necessitat de “no obviar el paper educatiu de la premsa” (Cfr., entrevistes a Jordi Llisterra, resposta a les preguntes 13 i 23, Juan G. Bedoya, resposta a la pregunta 30, Ignasi Miranda, resposta a la pregunta 25). Donant per descomptat que estem davant d'una qüestió complexa, que remet com hem avançat de la mà de Habermas, més enllà de l'àmbit moral, al de la *Lebenswelt* (“món de la vida”), cal no excloure el factor creatiu, no aliè a ella, i que apunta Enric Vendrell, en base a exemples concrets: “Els interessos es poden superar en la mesura que hi ha professionals disposats a fer propostes als seus mitjans” (cfr., cap. : “Entrevistes a directors generals”, resposta a la pregunta 28). En qualsevol cas, el que hem pogut constatar, analitzant la nostra mostra, és que la premsa es mou entre una gamma variable, fins i tot dintre d'un mateix diari, d'aquests dos pols (economia-comunicació), deixant-se portar en ocasions pel rèdit previsible d'una concessió demagògica, cercant la major objectivitat en d'altres, inclús a costa d'una menor difusió.

D'altra banda, la Constitució, les pròpies lleis en general, les experiències vives de interculturalitat són part del patrimoni de consens generat en el sí del "món de la vida", ho hem pogut comprovar en els annexos "Apunts de dret eclesiàstic de l'Estat i Laïcitat" i "Apunts de multiculturalisme, identitats i globalització".

Però resultaria carregós recopilar *in extenso*, novament a mode de síntesi, per exemple, com un d'aquests signes encoratjadors, la unanimitat per part dels periodistes entrevistats en els criteris rectors d'un bon professional i que no podem considerar absents en la mostra que hem analitzat: el valor de l'objectivitat, la recerca de la veritat, la contrastació de les dades, la tria de fonts veritables, la precisió, el rigor en la informació, la imparcialitat, la honestat amb els lectors, que tenen dret a rebre clarament distingit el que passa del que pensa el periodista, la voluntat de reflectir la realitat del mode més "no ideològic" possible, l'exigència de "dilucidar el que és un rumor del que és estrictament seriós", el respecte, l'escolta atenta, la consciència de responsabilitat en la generació d'opinió, del paper no solament informatiu, sinó també educatiu de la premsa...?

No es tracta, per tant, de construir una imaginària perfecció, projectada en un imprecís futur, que no acaba d'arribar mai, sinó de prendre consciència del millor del que ja disposem, de la mateixa tensió ideal operant en la parla i manifestada de tantes maneres, per tal d'evitar distorsions i, alhora, potenciar-la.

Tal vegada podem permetre'ns citar un d'entre els múltiples exemples recents, que encara que no sigui enquadrable en l'estrictament religiós, considerem força il·lustratiu de l'acció comunicativa en acte, d'un espai d'acció viva (*Handlungsräume*: Ulrich Beck. *La metamorfosis del mundo*, Paidós Ibèrica, 2007) on és recognoscible fàcilment el batec del millor de la *Lebenswelt* ("món de la vida") en acte. Amb això, posem un punt i final a la nostra Tesi doctoral en clau narrativa.

Es tracta d'un fet propi de la crònica de successos, que també recull Javier M^a. Prades en un article que porta per títol "¿Tenemos algo en común?" (3 de maig de 2018, ABC, seguim pràcticament la seva eficaç exposició, desenvolupada més extensament en altres mitjans). Gabriel, un nen de vuit anys va desaparèixer mentre anava de la seva casa a la de la seva àvia, a un poble molt petit. Durant dues setmanes tothom el va buscar però no es va trobar ni rastre del nen, que era fill de pares divorciats. La policia començà a sospitar de la nova parella del pare com possible culpable del segrest. Uns dies després, van trobar el cos sense vida del nen. L'havia matat aquella dona, potser per cels. La mare va parlar dos o tres cops dirigint-se als mitjans, expressant el seu dolor, manifestant el seu agraïment per la vida del seu fill anomenat: "Pescaïto", per la seva presència bona durant vuit anys. Es va fer càrrec del dolor del seu exmarit, del drama de la dona que va cometre el delictes, i va demanar als espanyols no afegir al dolor la rancúnia, l'odi o el ressentiment. En un ambient de linxament a punt d'esclatar, la capacitat d'aquesta dona d'assumir el dolor causat pel mal va bastar per a desmuntar l'odi. *No va haver ni un sol periodista que s'atrevis a criticar-la. Durant uns dies va ressonar a la premsa un silenci commogut davant de l'única persona que legítimament hagués pogut demanar venjança i que, en canvi, va demanar que no s'estengués l'odi en nom del nen.*

Pensem que aquest cas il·lustra molt bé el significat i abast del *món de la vida*, i la seva positiva implicació amb els mitjans de comunicació, a l'hora de generar això que hem anomenat "bucle virtuós" en la creació i densificació de l'entrellat comunicatiu, del consens (*Zustimmung*), que és com a dir la creació i densificació de la dinàmica inversa,

del imprescindible contrapès, a la insidiosa tendència a la invasivitat dels “subsistemes anònims”, al seu deshumanitzador prevaldre, al seu transformar-se de mediatitzadors en *colonitzadors* de la *Lebenswelt*, polaritzant la integració de la societat cap a mitjans escindits del llenguatge, de la comunicació, i permetent, amb això, un esquinçament d'àmbits d'acció formalment organitzats. En l'exemple que hem posat, efectivament, no venç el sensacionalisme, no venç el titular, no hi ha subsistema econòmic, tecnològic, o de poder que valgui, preval l'ascendent d'una humanitat, d'una acció comunicativa (*kommunikative Handlung*) amb una profunditat excepcional, a prova de distorsions. En aquesta línia, des del àmbit religiós, el Papa Francesc durant el seu missatge anual de la XLVIII jornada mundial per les comunicacions socials del 2014, titulada *Comunicación al servicio de una auténtica cultura del encuentro*, subratllava que: “La comunicación es una conquista más humana que tecnológica, requiere tiempo y capacidad de guardar silencio, verdadero deseo de escuchar a los otros”, i acabava el seu discurs reivindicant la “paràbola del bon samarità” com un referent il·lustratiu de posada de la comunicació al servei d'una autèntica “cultura de trobada”, contrapesadora dels “subsistemes anònims” i fomentadora com reclama Habermas, d'una autèntica “acció comunicativa” dintre el “món de la vida.”

VIII. BIBLIOGRAFIA

- AA. VV. (1989). *A la búsqueda de sentido*, Salamanca, Sígueme.
- AA. VV. (1992). *Enciclopedia de la Filosofía*, Barcelona, Garzanti-Ediciones B.
- AA. VV. (1994). *Habermas y la modernidad*, Madrid, Cátedra.
- AA.VV (2004). *Comunicación y conflicto intercultural*, Revista Designis núm.6 Octubre de 2004, França, Gedisa Editorial.
- AA.VV. (2005). *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*, Barcelona, Editorial Mediterrània.
- AA.VV. (ed. orig. 1969). *La disputa del positivismo en la sociología alemana*, Neuwied und Berlin, Grijalbo.
- ABRIL, G. (2013). *Cultura visual, de la semiòtica a la política*, México, Plaza y Valdés.
- ADORNO – HORKHEIMER (1970). *Dialéctica del Iluminismo*, Buenos Aires, Sur (ed. orig. 1947).
- ADORNO, T. W. (1975). *Dialéctica negativa*, Madrid, Taurus (ed. orig. 1966).
- ADORNO, Th. W. (1970). *Crítica cultural y Sociedad*, Barcelona, Ariel.
- ARENDT, H. (1990). *Hombres en tiempos de oscuridad*, Gedisa, Barcelona.
- ARENDT, H. (1999). *Eichmann en Jerusalén*, Barcelona, Debolsillo.
- ARENDT, H. (2005). *Los orígenes del totalitarismo*, Madrid, Alianza.
- ARENDT, H. (2015). *Palabra de H. A., Ser o no ser periodista en la era punto cero*, Madrid, Encuentro.
- BAUMAN, Z. (2001). *Globalització. Les conseqüències humanes*, Barcelona, Ediuoc/Pòrtic.
- BAUMAN, Z. (2005). *Identitat. Converses amb Benedetto Vecchi*, Valencia, Publicacions de la Universitat de València.
- BAUMAN, Z. (2006). *Vida Líquida*, Barcelona, Paidós.
- BAUMAN, Z.-TESTER, K. (2002). *La ambivalència de la modernidad y otras conversaciones*, Barcelona, Paidós.
- BAUMANN, G. (2001). *El enigma multicultural. Un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas*, Barcelona, Ed. Paidós (Traducción Al Castellano por Carlos Ossés Torrón).

- BENDIX, R. (1970). “Max Weber y su imagen de la sociedad” a *Max Weber*, Buenos Aires, Amorrortu.
- BENDIX, R. (2000). *Max Weber*, Buenos Aires, Amorrortu.
- BERELSON, B. & JANOWITZ, M. (1950). *A Reader in public opinion and communication*, Nueva York, Glencoe The Free Press.
- BERGANZA Conde, Mª Rosa; RUIZ SAN ROMÁN, José A. (et. al.) (2005). *Investigar en comunicación : guía práctica de métodos y técnicas de investigación social en Comunicación*, Madrid, McGraw – Hill.
- BERGER, P.L. & LUCKMANN, Th. (2008). *Modernidad, pluralismo y crisis de sentido. La orientación del hombre moderno*, Barcelona, Paidós.
- BLUMENBERG, H.(2013). *Teoría del mundo de la vida*, Buenos Aires, F. C. E.
- BUBER, M. (1998). *Yo y Tú*, Madrid, Caparrós.
- BURELLO, M. G. (2013). *Habermas, una introducción*, Buenos Aires, Quadrata.
- BUSTAMANTE, E. (coord.), (2003). *Hacia un nuevo sistema mundial de comunicación. Las industrias culturales en la era digital*, Barcelona, Gedisa.
- C.A.C (Consell Audiovisual de Catalunya) (2010). *Mitjans de Comunicació i Pluralisme Religios*, Barcelona, Ed. C.A.C i Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).
- CANTERO, C. (2014). *El poder y las nuevas tecnologías*, Barcelona, Erasmus.
- CAPOGRASSI, G. (2015). *El individuo sin individualidad*, Madrid, Encuentro.
- CAROD-ROVIRA, Josep –Lluís (Ed.) (AA.VV.) (2015). *Les religions a Catalunya*, Lleida, Ed. Pagès Editors.
- CARRASCOSA, J. L. (2003) *Comunicación. De la Sociedad de la Información a la Sociedad de la Comunicación*, Madrid, Arcadia.
- CASTELLÓ, E. (2008). *Identidades Mediáticas: Introducción a las teorías, métodos y casos*, Barcelona, Editorial UOC.
- CASTELLÓ, E. (Ed.) (2012). *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*, Barcelona, Ed. Laertes.
- CASTELLS, M. (2000). *La era de la información: economía, sociedad y cultura*, México, Siglo XXI.
- CASTELLS, M. (2009). *Comunicación y Poder*. Madrid, Alianza Editorial.
- COHEN, J. L., i ARATO, A. (2000). *Sociedad civil y teoría política*, México, FCE.

- COLL, M. (2012). *“Laïcitat i Llibertat Religiosa”* dintre *DivÈrsia*, Revista de la càtedra diversitat social de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), Barcelona, Desembre 2012.
- CONSELL ASSESSOR PER A LA DIVERSITAT RELIGIOSA. *La diversitat religiosa en les societats obertes. Criteris de discerniment*, Document 1, Barcelona, setembre de 2013, Direcció General d’Afers Religiosos (DGAR).
- CONTRERAS, D. (2004). *La Iglesia Católica en la prensa*, Navarra, Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA).
- CORTINA, A. (1985). *Crítica y utopía: la Escuela de Francfort*, Madrid, Cincel.
- CORTINA, A. (1993). *Ética Aplicada y Democracia Radical*, Madrid, Editorial Tecnos.
- CRAIG, Robert T. (1999). “Communication Theory as a Field”, *Communication Theory*, 9 (2), Mayo, pp. 119-161.
- D’ALMEIDA, F. (2003). *La manipulation*. Paris, PUF.
- DE FLEUR, M. L. & BALL-ROKEACH, S. J. (1993). *Teorías de la comunicación de masas*. Barcelona, Paidós.
- DE VREESE, C. H. y H. G. BOOMGAARDEN (2003). “Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data”, *Communications* 3(4):363.
- DURKHEIM, E. (1987). *La división del trabajo social*, Madrid, Akal.
- ECO, U. (1995), *Apocalípticos e Integrados*, Barcelona, Tusquets.
- ENTMAN, R.M. (1993). *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4).
- ESTRUCH, J. (2015). *Entendre les religions. Una perspectiva sociològica*, Barcelona, Editorial Mediterrània.
- FABRIS, A. (2004). *Etica della comunicazione interculturale*, Pregassona (Suiza), Europress.
- FLETCHER, W. *Advertising. A very Short Introduction*, New York, Oxford University Press.
- FREUND, J. (1968). *Sociología de Max Weber*, Barcelona, Península.
- GADAMER, H. G. (1991) *Verdad y método*, vol. I, Madrid. Sígueme.
- GADAMER, H. G. (1995). *El giro hermenéutico*, Madrid: Cátedra.

- GEERTZ, C. (2006). *La interpretación de las culturas*, Barcelona, Gedisa.
- GIDDENS, A (2004). *Sociología*, Madrid, Alianza Editorial.
- GIDDENS, A. (1998). *El capitalismo y la moderna teoría social*, Barcelona, Idea Books.
- GIMBERNAT, J. A. (Ed.) (1997). *La filosofía moral y política de Jürgen Habermas*, Madrid, Biblioteca Nueva.
- GIMÉNEZ, P.; BERGANZA, M^aR. (2009). *Género y Medios de Comunicación. Un análisis desde la Objetividad y la Teoría del Framing*, Madrid, Ed. Fragua.
- GIRARD, R. (1986). *El chivo expiatorio*, Paris, Anagrama, (Traducció a l'espanyol).
- GIRÓ, X. (1999). *Anàlisi Crítica del Discurs sobre nacionalisme i identitat els editorials de premsa diària publicada a Catalunya des de la transició fins al govern del PP (1977-1996)* (tesi doctoral). Recuperat de <http://hdl.handle.net/10803/4206> (Data consulta: 13/11/18)
- GOFFMAN, E. (2006). *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas (C.I.S).
- GONZÁLEZ, N. (1997). *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*, Pamplona, Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA).
- GUBERN, R. (1977) *Comunicación y cultura de masas*, Barcelona, Península.
- HABERMAS, J. (2003). *La ética del discurso y la cuestión de la verdad*, Barcelona, Paidós.
- HABERMAS, J. (2006). *Entre Naturalismo y Religión*, Barcelona, Paidós.
- HABERMAS, J. (1981). *La reconstrucción del materialismo histórico*, Madrid, Taurus.
- HABERMAS, J. (1981). *La transformación estructural de la vida pública*, Barcelona, Gustavo Gili.
- HABERMAS, J. (1982). *Conocimiento e interés*, Madrid, Taurus (ed. orig. 1968, ed. epíleg, 1973).
- HABERMAS, J. (1985). *Conciencia moral y acción comunicativa*, Barcelona, Edicions 62.

- HABERMAS, J. (1987). *Teoría y praxis. Estudios de filosofía social*, Madrid, Tecnos.
- HABERMAS, J. (1988). *La lógica de las ciencias sociales*, Madrid, Tecnos.
- HABERMAS, J. (1988). *Ensayos políticos*, Barcelona, Península.
- HABERMAS, J. (1989). *Ciencia y técnica como "ideología"*, Madrid, Tecnos.
- HABERMAS, J. (1990). *El pensamiento postmetafísico*, Madrid, Taurus.
- HABERMAS, J. (1991). *Escritos sobre moralidad y eticidad*, Barcelona, Paidós.
- HABERMAS, J. (1991). *La necesidad de revisión de la izquierda*, Madrid, Tecnos.
- HABERMAS, J. (1994). *Israel y Atenas o ¿a quién pertenece la razón anamnética? Sobre la unidad en la diversidad multicultural*, Article de Revista ISEGORÍA/N.10, Universidad de Francfort, Traducció de Pere Fabra.
- HABERMAS, J. (1997). *Fragmentos filosófico-teológicos. De la impresión sensible a la expresión simbólica*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J. (1998). *Debate sobre el liberalismo político*, Barcelona, Paidós.
- HABERMAS, J. (1999). *La inclusión del otro. Estudios de teoría política*, Barcelona, Paidós.
- HABERMAS, J. (2001). *Glauben und Wissen: Ansprachen aus Anlass der Verleihung*, Premi de la pau dels llibreters alemanys, Frankfurt del Meno.
- HABERMAS, J. (2001). *Teoría de la acción comunicativa complementos y estudios previos*, Madrid, Cátedra (ed. orig. 1989).
- HABERMAS, J. (2002). *Verdad y justificación*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J. (2008). *"Otra manera de salir de la Filosofía del sujeto: razón comunicativa vs. razón centrada en el sujeto"* (Capítol 11) a Habermas, Jürgen: *El Discurso filosófico de la modernidad*, Madrid, Ed.Katz Editores.
- HABERMAS, J. (2008). *Conciencia moral y acción comunicativa*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J. (2008). *Teoría de la Acción Comunicativa I. Racionalidad de la acción y racionalización social*, Mèxic, Taurus.
- HABERMAS, J. (2008). *Teoría de la Acción Comunicativa II. Crítica de la razón funcionalista*, Mèxic, Taurus.
- HABERMAS, J. (2009). *¡Ay, Europa! Pequeños escritos políticos*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J. (2009). *"Una réplica"* a AA.VV. *Carta al Papa. Consideraciones sobre la fe*, Barcelona, Paidós.

- HABERMAS, J. (2009). *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, Barcelona, Gustavo Gili, (Seguim la traducció castellana de Domènech A., Grasa R., Martín J).
- HABERMAS, J. (2010). *Facticidad y validez. Sobre el Derecho y el Estado democrático de derecho en términos de teoría del discurso*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J. (2011). *Escritos filosóficos I. Fundamentos de la sociología según la teoría del lenguaje*, Barcelona, Paidós.
- HABERMAS, J. (2015). *Mundo de la vida, política y religión*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J. (amb LUHMANN, N.) (1971). *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie: Was leistet die Systemforschung?*, Frankfurt am Main, Suhrkamp.
- HABERMAS, J.- RATZINGUER, J. (2006). *Dialéctica de la secularización: sobre la razón y la religión*, Madrid, Encuentro.
- HABERMAS, J.(1975). *Problemas de legitimación en el capitalismo tardío*, Buenos Aires, Amorrortu.
- HABERMAS, J.(1998). *Facticidad y validez*, Madrid, Trotta.
- HABERMAS, J.(2000). *Aclaraciones a la ética del discurso*, Madrid, Trotta.
- HAN, Byung-Chul (2013). *La sociedad de la transparencia*, Barcelona, Herder.
- HAN, Byung-Chul (2014). *En el enjambre*, Barcelona, Herder.
- HAN, Byung-Chul (2014). *Psicopolítica: Neoliberalismo y nuevas técnicas de poder*, Barcelona, Herder.
- HAN, Byung-Chul (2015). *La salvación de lo bello*, Barcelona, Herder.
- HEIDEGGER, M. (2003). *El ser y el tiempo*, Madrid, Trotta.
- HERNÁNDEZ-PACHECO, J. (1996). *Corrientes actuales de la filosofía*, Madrid, Tecnos.
- HORKHEIMER, M. (2002). *Crítica de la razón instrumental*, Madrid, Trotta (Ed. Castellana).
- HORKHEIMER, M. i ADORNO T. W. (1994). *Dialéctica de la Ilustración*, Madrid, Trotta (ed. orig. 1947).
- INNERARITY, D. (1985). *Praxis e intersubjetividad. La teoría crítica de Jürgen Habermas*, Pamplona, EUNSA.
- INNERARITY, D. (1990). *Dialéctica de la modernidad*, Madrid, Rialp.

- JASPERS, K. (1958). *Filosofía*, Puerto Rico-Madrid: UPR-Revista de Occidente.
- JAY, M. (1974). *La imaginación dialéctica. Una historia de la escuela de Frankfurt*, Madrid, Taurus.
- JENKINS, H. (2008) *Convergence culture: la cultura de la convergencia de los Medios de Comunicación*, Barcelona, Paidós.
- JENSEN, K. B., y JANKOWSKI, N.W. (1993). *Metodologías cualitativas de investigación en comunicación*, Barcelona, Bosch Casa Editorial.
- KALBERG, S. (1980). "Max Weber's Types of Rationality", *The American Journal of Sociology*, University of Chicago, Vol. 85, No. 5.
- KANT, I. (2009). *¿Qué es la ilustración?*, Madrid, Alianza.
- KANT, I. *Prolegomena*, AA 04.
- KEYES, R. (2004). *The Post-truth Era. Dishonesty and Deception in contemporary Life*, New York, St. Martins Press.
- KRIPPENDORF, K. (1990). *Metodología de análisis de contenido. Teoría y práctica*, Barcelona, Ed. Paidós, Traducció al castellà.
- KYMLICKA, W. (1999). *Ciudadania multicultural. Una teoria liberal dels drets de les minories*, Barcelona, Ed.UOC i Proa (Traducció catalana M.Lluïsa Parés Carpio).
- LAZAR, Judith (1996). *La ciencia de la comunicación*, México: Publicaciones Cruz.
- LEVINE, D. (1981). "Rationality and Freedom: Weber and Beyond", *Sociological Inquiry*, Vol. 51.
- LUCKMANN, Th. (2008), *Conocimiento y sociedad. Ensayos sobre acción, religión y comunicación*, Madrid, Trotta.
- LUHMANN, N. (1997). *La realidad de los medios de masas*, Barcelona, Paidós.
- LUHMANN, N. (2007). *La realidad de los medios de masas*, Barcelona, Anthropos.
- LUHMANN, N. *La realidad de los medios de masas*. Anthropos, Barcelona, 2007.
- MAALOUF, A. (2008). *Identidades Asesinas*, Madrid, Ed. Alianza Editorial, *Títol Original: Les identités meurtrières. Traductor: Fernando Villaverde*.
- MANSILLA, H.C.F. (1970). *Introducción a la teoría crítica de la Sociedad*, Barcelona, Ed. Seix y Barral S.A. (Traducció de Michel Faber – Kayser).

- MARCUSE, H. (1985). *El hombre unidimensional: ensayo sobre la ideología de la Sociedad industrial avanzada*, Barcelona, Planeta.
- MARDONES, J.M. (1998). *El discurso religioso de la modernidad. Habermas y la religión*, Barcelona, Anthropos.
- MARTÍN CABELLO, A. "Comunicación, cultura e ideología en la obra de Stuart Hall", *Revista internacional de Sociología*, Vol. LXVI, N. 50.
- MARTÍN ROJO, L.-WHITTAKER, R. (ed.) (1998). *Poder-decir o el poder de los discursos*, Madrid, Arrecife.
- MARX, K (1979). *Lettere d'amore e d'amicizia*, Roma, Savelli.
- MATABOSCH, A.; POULAT, É. (2005). *Sobre la Laïcitat*, Barcelona, Quaderns Fundació Joan Maragall (Col·lecció Cristianisme i Cultura), Ed. Claret.
- MATTERLAT, A. & MATTERLAT, M. (2010). *Historia de las teorías de la comunicación*, Barcelona, Paidós.
- MAYER, J.P. (1943). *Max Weber and German politics*, Londres, Faber&Faber, fetes en el curs d'un debat del Verein für Sozialpolitik, al 1909.
- McCARTHY, Th. (1994). « Reflexiones sobre la racionalización en la Teoría de la Acción Comunicativa », AA. VV. *Habermas y la modernidad*, Madrid, Catedra.
- McCARTHY, Th. (2013). *La teoría crítica de Jürgen Habermas*, Madrid, Tecnos.
- McLUHAN, M. (1978). *Wohin steuert die Welt? Massenmedien und Gesellschaftsstruktur*, Berlin- Munich-Viena, Europa Verlag.
- McLUHAN, M. (1993). *La galaxia Gutenberg*. Barcelona, Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores.
- McLUHAN, M. (1997). *Comprender los medios de comunicación: las extensiones del ser humano*, Barcelona, Paidós.
- MENDIETA, E. (Ed.) (2001). "La lingüistificación de lo sagrado como catalizador de la modernidad", Introducció a *Israel o Atenas, Ensayos sobre religión, teología y racionalidad*, Madrid, Trotta.
- MONTAGUT, M. (2012). "El caso de la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el Estatut en la radio matinal" A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*, Barcelona, Laertes.

- MONTAGUT, M. (2012). *L'agenda temàtica i la construcció de marcs interpretatius a la ràdio. El cas de la sentència de l'Estatut de Catalunya* (Tesi doctoral). Recuperat de <http://hdl.handle.net/10803/87116> (Data consulta: 13/11/18)
- MORAGAS, de M. (1985). *Sociología de la Comunicación de Masas II. Estructura, funciones y efectos*, Barcelona, Ed. Gustavo Gili.
- MUGUERZA, J. (1985). "Prólogo" a *Crítica y utopía: La Escuela de Fráncfort*, de CORTINA, A., Madrid, Ed. Cincel.
- MUGUERZA, J., "De la conciencia al discurso: ¿un viaje de ida y vuelta?", a
- MÜLLER-DOOHM, S. (2008). *Jürgen Habermas. Leben, Werk, Wirkung*, Frankfurt am Mai, Suhrkamp.
- MUÑIZ, C.; IGARTUA, J. J.; OTERO, J. A. "El tratamiento de la inmigración en los medios de comunicación. Un análisis comparativo entre prensa y televisión", a: Igartua, J.J., Muñiz, Carlos eds. (2007). *Medios de comunicación, inmigración y sociedad*, Salamanca, Colección AQUILAFUENTE 106, Ed. Universidad de Salamanca.
- NIETZSCHE, F. (1988). *La Gaya Ciencia*, Madrid, Akal.
- ORTEGA Y GASSET, J. (1987). "La rebelión de las masas", *Obras completas*, vol. IV, Madrid, Alianza.
- PERICOT, J. (2002). *Mostrar para decir. La imagen en contexto*, Barcelona – Bellaterra, Ed. UAB.
- PICÓ, J. (1999). *Cultura y modernidad. Seducciones y desengaños de la cultura moderna*, Madrid, Alianza.
- POPPER, K. (2010). *La Sociedad abierta y sus enemigos*, Barcelona, Paidós.
- RAWLS, J. (1993). *Teoría de la justicia*, México, F.C.E.
- REESE, S. D.; GANDY Jr., O. H.; GRANT, A. E. (eds.) (2003). *Framing Public life: perspectives on media and our understanding of the social world*, Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- REGUERA, I. "Ateísmo metódico", *El País* (Babelia - Filosofía), 3 de Noviembre de 2001.
- REYES, G. (1994). *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*, Madrid, Ed. Arcos Libros, S.L. , Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española.

- RIESMAN, D. (1971). *La muchedumbre solitaria*, Buenos Aires, Paidós.
- RIFFE, D., S. LACY & F. FICO (2005). *Analyzing media messages. Using quantitative content analysis in research*, London, Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- RITZER, G. (1983). "The "McDonaldization" of Society", *Journal of American Culture* n. 6.
- RODRIGO ALSINA, M. (2000). *Identitats i comunicació intercultural*, València, Edicions 3i4.
- SÁDABA GARRANZA, T. (2001). *Origen, aplicación y límites de la "teoría del encuadre" (framing) en comunicación*, *Comunicación y Sociedad*, Vol. XIV. núm. 2.
- SALVAT, G. & SERRANO, V. (2011). *La revolución digital y la sociedad de la información*. Sevilla-Zamora, Comunicación Social.
- SÁNCHEZ, J.J. (1994). « Sentido y alcance de la dialéctica de la ilustración », *Introducción a l'edició castellana de Trotta*.
- SÁNCHEZ, J.J. (1994). *Dialéctica de la Ilustración. Fragmentos filosóficos*, Madrid, Trotta.
- SATORRAS FIORETTI, R. M. (2002). *Lecciones de Derecho Eclesiástico del Estado*, Barcelona, Ed. J.M.Bosch Editor.
- SCOLA, Angelo (Cardenal) (2007). *Una Nueva Laicidad. Temas para una sociedad plural*, Madrid, Ed. Ediciones Encuentro, CEU Ediciones - Universidad San Pablo CEU.
- SEGLERS, À. (2009). *La Laïcitat*, Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC).
- SEGLERS, À.(coord.), Gámiz Sanfeliu, M., García García, R. (2008). *Dret Eclesiàstic de l'Estat*, Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC).
- SICA, A. (1988). *Weber, Irrationality, and Social Order*, USA, University of California Press.
- SIERRA BRAVO, R. (1992). *Técnicas de investigación social*, Madrid, Editorial Paraninfo.

- SORIANO, J. (2007). *L'Ofici del Comunicòleg. Mètodes per investigar la comunicació*, Vic, Editorial Eumo de la Universitat de Vic.
- STRATE, L. (2012). "El medio y el mensaje de McLuhan. La tecnología y amputación del ser humano", *Infoamérica: Iberoamerican Communication Review*, N. 7-8.
- TAYLOR, C. (2003) (et al.). Comentarios Amy Gutmann, Steven C. Rockefeller, Michael Walzer y Susan Wolf. *Multiculturalismo y la "política del reconocimiento"*, Mèxic, Ed. Fondo de Cultura Económica (Traducción Mónica Utrilla de Neira).
- TAYLOR, CH. (2015). *La era secular* (T.I y II), Barcelona, Gedisa.
- TESICH, S. (1992). "The Watergate Syndrome", *The Nation*, January.
- THOMPSON, J. B. (2010). *Los media y la modernidad*, Barcelona, Paidós.
- THOMPSON, J. B. (2010). *Los media y la modernidad*. Barcelona, Paidós.
- TIMOTEO, J. (1987). *Historia y modelos de comunicación en el s. XX*, Barcelona Ariel.
- TIMOTEO, J. (1989), *Historia de los medios de comunicación en España*, Barcelona, Ariel.
- TORTAJADA, I. (2007). "Tratamiento informativo de los hechos de Ceuta y Melilla". A: Juan José Igartua y Carlos Muñiz (Eds). *Medios de comunicación, inmigración y sociedad*, Salamanca, Colección AQUILAFUENTE106, Ediciones Universidad de Salamanca.
- TUCHMAN, G. (1983). *La producción de la noticia. Estudios sobre la construcción de la realidad*, Barcelona, Gustavo Gili.
- TUGENDHAT, E. (2001). *Lecciones de ética*, Barcelona, Gedisa.
- VAN DIJK T. A. (2003). *Ideología y discurso*, Barcelona, Editorial Ariel.
- VAN DIJK, T. A. (1990). *La noticia como discurso. Comprensión, estructura y producción de la información*, Buenos Aires, Paidós.
- VAN GORP, B. (2005). "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue", *European Journal of Communication*, Vol. 20, núm. 4.
- VAN GORP, B. (2007). "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In", *Journal of Communication*, Núm. 51 (V.1).

- VELASCO, J. C.(2003). *Para leer a Habermas*, Madrid, Alianza Editorial.
- VIZER, E. (2001). *La trama (in)visible de la realidad social. Comunicación, sentido, realidad*. Buenos Aires, La crujía.
- WEBER, M. (1984). *L' ètica protestant i l'esperit del capitalisme*, Barcelona, Edicions 62 (Edició catalana).
- WEBER, M. (1985). *La ética protestante y el espíritu del capitalismo*, vol. 1. Barcelona, Orbis.
- WEBER, M. (1992). "Sociología de la dominación", *Economía y Sociedad*, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica.
- WEBER, M. (1992). *Economía y Sociedad*, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica.
- WEBER. M. (1972). *Ensayos de sociología contemporánea*, Barcelona, Ed. Martínez Roca S.A.
- WEST, R. & TURNER, L. (2005). *Teoría de la comunicación*, Madrid, McGraw Hill.
- WIGGERSHAUS, R. (2010). *La escuela de Frankfurt*, México, Ed. Fondo de Cultura Económica (F.C.E).
- WILLIAMS, R. (2013). *Los medios de comunicación social*, Barcelona, Paidós.
- WIMMER, R.D., y DOMINICK, J. R. (1996). *La investigación científica de los medios de comunicación. Una introducción a sus métodos*, Barcelona, Bosch Casa Editorial.
- WIMMER, R.D., y DOMINICK, J. R. (2001). *Introducción a la investigación de medios masivos de comunicación* , México, International Thompson.

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI

IX ANNEXOS (Veure el CD adjunt)

9. ANÀLISI DETALLAT DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ, PREMSA ESCRITA	3
9.1. ESTUDI DE CAS: PREMSA EDITADA A BARCELONA	3
9.1.1. Església catòlica: Cas Vatileaks	3
9.1.1.1 El Periódico de Catalunya.....	3
9.1.1.2 La Vanguardia.....	11
9.1.1.3 El Punt-Avui	27
9.1.1.4 Diari ARA	30
9.1.2 Islam: Festa Ramadà 2012	41
9.1.2.1 El Periódico de Catalunya.....	41
9.1.2.2 La Vanguardia	53
9.1.2.3 El Punt-Avui	67
9.1.2.4 Diari ARA	70
9.1.3 Islam: Publicació caricatures de Mahoma a la revista “Charlie Hebdo”	74
9.1.3.1 El Periódico de Catalunya.....	75
9.1.3.2 La Vanguardia	89
9.1.3.3 El Punt-Avui	112
9.1.3.4 Diari ARA	125
9.1.4 Judaisme: Atemptat a l’escola jueva de Toulouse	135
9.1.4.1 El Periódico de Catalunya.....	135
9.1.4.2 La Vanguardia	151
9.1.4.3 El Punt-Avui	187
9.1.4.4 Diari ARA	216
9.2 MODEL D’ANÀLISI DE ROBERT ENTMANN, APLICAT ALS CASOS D’ESTUDI A PARTIR DE LES VARIABLES DE DEFINICIÓ DE MARC O FRAME: CATEGORIA “PREMSA EDITADA A BARCELONA”	235
9.2.1 El cas Vatileaks:.....	235
9.2.2 Festa Ramadà.....	237
9.2.3 Publicació Caricatures Mahoma	242
9.2.4 Atemptat escola jueva.....	245
9.3. ESTUDI DE CAS: PREMSA EDITADA A MADRID	252
9.3.1. Església Catòlica: Cas Vatileaks	252
9.3.1.1 ABC.....	252
9.3.1.2 La Razón	270
9.3.1.3 El País	288
9.3.1.4 El Mundo	326
9.3.2 Islam: Festa Ramadà.....	359
9.3.2.1 ABC.....	360
9.3.2.2 La Razón	363
9.3.2.3 El País	373
9.3.2.4 El Mundo	376

9.3.3 Islam: Publicació caricatures de Mahoma a la revista “Charlie Hebdo”	386
9.3.3.1 ABC	386
9.3.3.2 La Razón	405
9.3.3.3 El País	422
9.3.3.4 El Mundo	443
9.3.4 Judaisme: Atemptat a l’escola jueva de Toulouse	464
9.3.4.1 ABC	464
9.3.4.2 La Razón	512
9.3.4.3 El País	570
9.3.4.4 El Mundo	626
9.4 MODEL D’ANÀLISI DE ROBERT ENTMANN, APLICAT ALS CASOS D’ESTUDI A PARTIR DE LES VARIABLES DE DEFINICIÓ DE MARC O FRAME: CATEGORIA “PREMSA EDITADA A MADRID”	698
9.4.1 El cas Vatileaks	698
9.4.2 Festa Ramadà	701
9.4.3 Publicació Caricatures de Mahoma	704
9.4.4 Atemptat escola jueva	707
9.5 APUNTS DE DRET ECLESIASTIC DE L’ESTAT I LAÏCITAT	716
9.5.1 Concepte i objecte del Dret Eclesiàstic de l’Estat	716
9.5.2 L’autonomia científica del Dret Eclesiàstic	720
9.5.3 Claus hermenèutiques del Dret Eclesiàstic de l’Estat	722
9.5.3.1 El principi de llibertat religiosa a l’Estat Espanyol dintre la societat multicultural	722
9.5.4 El principi d’igualtat i no discriminació religiosa	725
9.5.5. La laïcitat o aconfessionalitat a Espanya i Catalunya	727
9.5.5.1. Etimologia de la paraula laïcitat	727
9.5.6 Evolució Històrica de la laïcitat, des de la Cristiandat fins a la llibertat religiosa actual	730
9.5.7. El difícil camí cap a la llibertat religiosa: La Reforma protestant	732
9.5.7.1 De la tolerància a la llibertat religiosa en l’actualitat	733
9.5.8 Evolució històrica de la Laïcitat a Espanya des del s. XIX fins a la Constitució de 1978	735
9.5.9 La política de la Laïcitat a la Constitució Espanyola de 1978	739
9.5.9.1 La Constitució Espanyola de 1978	740
9.5.10. La Laïcitat “positiva” enmig d’una societat plural	744
9.6 APUNTS DE MULTICULTURALISME, IDENTITATS I GLOBALITZACIÓ	750
9.6.1. Ciutadania Multicultural	750
9.6.2. La Gènesi dels Drets Civils i els drets comunitaris (Baumann/Kymlicka)	752
9.6.3. El Triangle Multicultural de Gerd Baumann	756
9.6.4. L’Estat – Nació com a “religió civil” i l’aportació al projecte multicultural	760
9.6.4.1 ¿Què aporta al projecte multicultural?	760
9.6.5 Models de Multiculturalisme: una crítica a l’essencialisme i un concepte de multiculturalitat més relacional (Baumann- Kymlicka- Taylor)	763

9.7 BASE DOCUMENTAL DE L'ESTUDI DE CAMP (PERSPECTIVA DEL MISSATGE): RECUILL DE NOTÍCIES EDITADES A LA PREMSA, EN RELACIÓ ALS CASOS SELECCIONATS, DURANT L'ANY 2012 (Veure el CD adjunt).

9. ANÀLISI DETALLAT DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ, PREMSA ESCRITA

9.1. ESTUDI DE CAS: PREMSA EDITADA A BARCELONA

9.1.1. Església catòlica: Cas Vatileaks

En aquest apartat els diaris analitzats són quatre en la categoria premsa editada a Barcelona: *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El Punt Avui* i *l'Ara*, que mantenen una repercussió social en nombre de lectors força elevat i remarcable en el conjunt de Catalunya. Com ja s'ha fet referència en línies anteriors, s'analitzaran les notícies més representatives del 2012 des de la confessió més majoritària, el cristianisme i l'Església catòlica, en particular; fins a les religions més minoritàries, però que tenen un notable arrelament a la nostra societat, sobretot l'islam i el judaisme. En general, per avaluar com la premsa tracta el tema del fet religiós des de tres variables: *temes de fricció, conflictes religiosos, festes i tradicions religioses*. Els temes escollits dels quatre casos d'anàlisi es basen en les variables mencionades i són especialment representatius per la incidència en l'opinió pública i perquè transmeten unes narratives que agrupen una multiplicitat de temàtiques amb incidència social com ara la identitat, la història, la tradició religiosa en l'àmbit simbòlic; però també la llibertat d'expressió, la seguretat ciutadana o el terrorisme en l'àmbit més pragmàtic.

9.1.1.1 El Periódico de Catalunya

El Periódico de Catalunya, que pertany al grup de comunicació ZETA, és un dels grups de comunicació de referència a Catalunya. A més, el grup ZETA té una presència rellevant en el conjunt de l'Estat espanyol amb una facturació d'uns 200 milions d'euros a l'any i totes les publicacions del grup ZETA tenen una audiència diària d'1,3 milions de lectors⁹⁷. En concret, el rotatiu *El Periódico de Catalunya* registra 416.000 lectors diaris en el període estudiat de l'audiència d'abril de 2017 a març de 2018⁹⁸. És un dels diaris que mantenen una difusió notòria en l'edició impresa; entre el període controlat de gener i desembre de 2017 manté una mitjana de 72.787 exemplars, segons dades publicades per l'OJD⁹⁹. *El Periódico de Catalunya* es va fundar el 1978, durant l'època de la transició democràtica i la seva orientació ideològica està marcada per la regió on va néixer, Catalunya, i amb els valors democràtics: la justícia social, la

⁹⁷ Segons dades del grup ZETA: <<http://www.grupozeta.es/nuestra-historia/>>

⁹⁸ Segons dades generals de l'EGM (estudi general de mitjans) que elabora l'AIMC (Associació per a la Investigació de Mitjans de Comunicació) de l'últim any (tres últimes onades) entre abril 2017 i març de 2018: <<http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>>

⁹⁹ Vegeu <<https://www.ojd.es/medios-controlados/>>

democràcia, els drets i les llibertats¹⁰⁰. *El Periódico de Catalunya* des de la seva fundació ha apostat per un disseny innovador, amb una decidida aposta gràfica. “L’important és el què es diu, però també com es diu”¹⁰¹, tal com es defineix el mateix grup corporatiu. Aquest rotatiu disposa de dues edicions: una en castellà i l’altra en català.

En l’anàlisi del marc interpretatiu del cas Vatileaks s’han seleccionat els episodis més significatius i amb més ressò mediàtic. La prospecció de diaris comprèn els dies en els quals es va desencadenar l’afer del Vatileaks i el seguiment de la premsa en els dies successius. Aquest rotatiu va publicar la primera notícia el 26/05/12¹⁰² i ocupà mitja pàgina, acompanyada d’una fotografia que mostra el papa Benet XVI acompanyat d’alguns membres de la cúpula vaticana, com l’antic secretari d’estat de la Santa Seu, el cardenal Tarsicio Bertone, i altres bisbes. Una imatge que transmet connotacions pejoratives amb relació a la cúria vaticana i pretén focalitzar l’entorn del papa Benet XVI com a còmplice de l’escàndol de les filtracions dins el Vaticà. El conjunt d’articles seleccionats comprèn des del dia de la detenció del majordom del papa per robatori de documents, anomenat dia D, fins al dia que el pontífex va perdonar el majordom i també alguns episodis anteriors. El corpus de la investigació comprèn 24 peces informatives.

La primera informació que va aparèixer a *El Periódico de Catalunya* es va publicar arran de la detenció de Paolo Gabriele, majordom del papa Benet XVI, acusat d’amagar documents privats de Benet XVI. Es va publicar el 26/05/12 sota el titular “Intrigues vaticanes”¹⁰³, juntament amb l’avantítol “Tensió dins la cúria romana”, i se centrava en la presó preventiva del majordom del papa Benet XVI. Amb l’ús del lèxic d’aquests dos títols hi ha implícita la crítica i una connotació pejorativa del funcionament de l’Administració vaticana.

Lèxic i expressions

El lèxic emprat en aquesta informació són termes com “revelar”, “il·legalitats colossals”, “reservat”, “secret”, “confidencial” o “lluïta pel poder”. També s’observa que en aquesta notícia hi apareixen expressions com “per acabar amb l’opacitat de la institució”, amb relació a l’Institut per a les Obres de Religió (IOR). I també altres expressions com “esglaó afectat per les polítiques de transparència de Joseph Ratzinger” o “amb el Banc el papa ha tocat fils o interessos incandescents” o bé, “si el Vaticà hi jugués un partit, es podria dir que estan guanyant els adversaris de la transparència”¹⁰⁴.

A més, la notícia, també, reflecteix la destitució d’Ettore Gotti Tedeschi, president de l’Institut per a les Obres de Religió (IOR) o conegut com a Banc del Vaticà per la seva

¹⁰⁰ Vegeu el web corporatiu: <<http://www.grupozeta.es/>>

¹⁰¹ Vegeu el web corporatiu: <<http://www.grupozeta.es/prensa/>>

¹⁰² Vegeu: “Intrigues vaticanes”, *El Periódico de Catalunya*, 26 de maig de 2012

¹⁰³ Vegeu: “Intrigues vaticanes”, *El Periódico de Catalunya*, 26 de maig de 2012, p.15

¹⁰⁴ Vegeu “Intrigues vaticanes”, *El Periódico de Catalunya*, 26 de maig de 2012, p. 15

mala gestió, produïda en paral·lel a l'arrest del majordom. Aquestes variables descrites anteriorment conformen el marc interpretatiu o *frame* estable de la notícia que és el marc interpretatiu crític amb la institució vaticana.

Imatge

El Periódico de Catalunya també va publicar el 29/05/12¹⁰⁵ a la portada de la secció "Panorama internacional" una imatge que ocupa mitja pàgina que mostra un pla de detall d'una porta entreoberta a primer pla, i a segon pla, la silueta d'un bisbe amb el seu faixí que tanca la porta. Una imatge que transmet un important simbolisme novel·lesc i que a més està fora de context i que desprèn unes connotacions d'intriga. A la imatge hi apareix l'avantítol "Intrigues a la cúria romana" i l'acompanya el titular "El codi Ratzinger", fent una clara al·lusió a la novel·la *El Codi da Vinci* de Dan Brown, la qual cosa denota la crítica implícita a la cúria vaticana i un llenguatge d'intriga. Aquest titular va acompanyat d'un subtítol força bèl·lic: "El Vaticà s'enfronta a una truculenta guerra interna per la transparència de la institució". En general es denota un llenguatge bel·ligerant, que reforça el marc interpretatiu o *frame* més crític cap a la institució.

En totes les informacions publicades sobre el Vatileaks, *El Periódico* reforçava un marc interpretatiu o *frame* estable crític amb el govern de l'Església catòlica i la cúria vaticana.

Pel que fa a la crònica publicada el dia 29/05/12¹⁰⁶, *El Periódico* va dedicar dues pàgines senceres al tema. El titular de la crònica és "Les clavegueres del Vaticà" acompanyat de l'avantítol "Escàndol a la Santa Seu". En el titular hi ha implícita una crítica al funcionament de la institució arran del denominat cas Vatileaks.

Imatge

A més, anava acompanyat d'una imatge, la qual mostrava tot el consistori de cardenals en un acte amb el papa a la plaça de Sant Pere del Vaticà. Una imatge que es focalitza amb la cúria com a responsable de la mala gestió al govern de la Santa Seu i ajuda a reforçar més el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb la institució. Juntament amb aquesta imatge que ocupa doble pàgina hi apareixen fotografies de les persones implicades al Vatileaks amb el títol "Els protagonistes de les turbulències a la Santa Seu". Aquests actors més involucrats són el papa Benet XVI; el secretari d'estat del Vaticà, Tarcisio Bertone; el cardenal Julián Herranz, que estava a la comissió d'investigació; l'expresident del Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi, i el cardenal Attilio Nicora, president de l'Autoritat d'Informació Financera (AIF). En aparèixer en imatges molt reduïdes denota culpabilitat cap a aquests actors. La presència d'aquests actors avala el marc valoratiu negatiu respecte del tema.

¹⁰⁵ Vegeu "El Codi Ratzinger" a la portada "Panorama Internacional" d'*El Periódico de Catalunya*, 29 de maig de 2012, p. 11

¹⁰⁶ Vegeu "Les clavegueres del Vaticà", *El Periódico de Catalunya*, 29 de maig de 2012, p.14-15

Lèxic i expressions

Aquesta crònica, “Les clavegueres del Vaticà”¹⁰⁷, va acompanyada de dos subtítols que expressen un llenguatge bèl·lic i negatiu. D’una banda, “sectors afins al pontífex i al secretari d’estat entaulen una guerra bruta pel poder”. D’altra banda, un cardenal afirma sota l’anonimat que cal fer aflorar “la corrupció” de l’Església”. Amb relació al lèxic que trobem al llarg de la crònica, “entaulant”, “lluita de poder”, “enfrentament”, “furt”, “defenestrat” o “documents secrets”, “confidencials” o “reservat”, a més de “draps bruts”, “passats truculents” o “altes jerarquies vaticanes”, es va repetint. A més del lèxic, la crònica del 29/05/12¹⁰⁸ introdueix expressions que remarquen encara més el marc interpretatiu o *frame* estable crític o bel·ligerant defensat per *El Periódico* com: “Aquests dos sectors estarien entaulant un enfrentament”, o bé, amb relació al majordom i al president del Banc Vaticà, “al primer l’acusen de furt greu de documents, i el segon és acusat d’incompetència”. I també “en aquesta Roma que evoca passats molt més truculents”.

Actors

D’altra banda, en la variable actors, persones involucrades a les informacions, s’ha de destacar la presència de declaracions del portaveu del Vaticà, el jesuïta Federico Lombardi, per esclarir la situació. La crònica també ofereix un relleu especial a la confessió d’un cardenal anònim. Apareixen les seves declaracions destacades a la notícia en què explica les oposicions internes de la cúria, avisa de la corrupció del Vaticà i els obstacles que posen davant la gestió de transparència de l’Església. Les declaracions reforcen més el marc interpretatiu dominant de lluita interna i intriga dins la Santa Seu.

Les informacions recollides a *El Periódico de Catalunya* entre el maig i el mes de desembre, quan es va produir el desenllaç final amb el perdó del papa Benet XVI cap al majordom, oferien noves dades amb relació als implicats del cas Vatileaks. Es proporcionaven dades d’antecedents i d’altres escàndols al Vaticà, com assumptes d’espionatge, secrets i l’opacitat informativa de la Santa Seu. Per exemple, el dia 30/05/12¹⁰⁹ trobem una notícia de perfil del cardenal Tarcisio Bertone, que va ser secretari d’estat de Benet XVI. En aquest perfil del cardenal s’emfatitza la mala gestió del cardenal amb relació a la transparència del Banc Vaticà o altres errors en la gestió de la cúria vaticana. Un altra de les informacions que representen el context interpretatiu amb relació al cas Vatileaks és un article d’anàlisi titulat “Els espies i el pontífex”, amb l’avantítol “Intrigues del passat”¹¹⁰. S’hi aborden les intrigues històriques i actes d’espionatge a la Santa Seu i al voltant dels papes. Aquestes informacions addicionals més interpretatives ajuden a reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable negatiu i crític pel que fa a al *cas Vatileaks*.

¹⁰⁷ Vegeu “Les clavegueres del Vaticà”, *El Periódico de Catalunya*, 29 de maig de 2012, p.14-15

¹⁰⁸ Vegeu “Les clavegueres del Vaticà”, *El Periódico de Catalunya*, 29 de maig de 2012, p.14-15

¹⁰⁹ Vegeu “La mà de ferro”, *El Periódico de Catalunya*, 30 de maig de 2012, p.15

¹¹⁰ Vegeu “Els espies i el Pontífex”, *El Periódico de Catalunya*, 3 de juny de 2012, p.18

Article d'opinió

En relació amb els articles d'opinió, s'ha de destacar la columna d'opinió de Josep Maria Espinàs amb un títol molt suggeridor sobre el *cas Vatileaks*: "Si tornessin els dotze apòstols"¹¹¹. La columna aborda i subratlla les tradicionals intrigues al Vaticà i el tradicional secretisme de l'organització, així com antics escàndols relacionats a la Banca Vaticana. També destaca la història de l'Església com a poc exemplar, i separa la fe d'aquests casos de corrupció. Ho indica amb aquesta frase: "La fe és una cosa, l'aprofitament de la fe n'és una altra."¹¹² Acabava l'escrit referint-se a la hipocresia vaticana sobre l'empresonament de Gabriele. Una altra columna d'opinió de Josep Maria Espinàs titulada "Continua el silenci del Vaticà"¹¹³ abordava el silenci imposat pel Vaticà pel que fa a les declaracions de Paolo Gabriele respecte a la fuga de documents. A més, també feia referència al fet que Gabriele no va concretar les persones que l'havien instigat a cometre els robatoris de papers confidencials. Així ho constatava: "Gabriele es va excusar, intentant tristament justificar-se":

"No he sigut jo, només, qui ha passat els documents del Vaticà. ¿S'ha sabut qui eren els altres? Quan intentava explicar-ho, es va produir un fet sorprenent: el president del tribunal li va retirar la paraula"¹¹⁴.

En la conclusió de la columna d'opinió de Josep Maria Espinàs, en destacava el silenci mantingut pel Vaticà en tot aquest assumpte i la seva manca de transparència per aportar més informació sobre les causes. El silenci en relació amb l'actitud Vaticana era l'eix del seu article. Així ho constatava:

"Des d'aleshores no s'ha aclarit públicament res. Ni dels documents, ni de qui els va filtrar, ni de la situació actual del majordom. Silenci. I així passen els dies. No ens ha arribat més informació"¹¹⁵.

Amb els arguments del columnista i escriptor Josep Maria Espinàs, se sustentava clarament el marc interpretatiu o *frame* principal detectat en el diari sobre la falta de transparència i les "guerres internes" al Vaticà. Reitera el llenguatge més recurrent utilitzat en *El Periódico* sobre aquest tema.

Un altre dels episodis rellevants del cas Vatileaks publicat a *El Periódico* va ser la crònica publicada el 14/08/12, que ocupava pràcticament la portada del diari i dos pàgines. En aquest cas s'ha d'assenyalar que, tractant-se del mes d'agost, enmig del

¹¹¹ Vegeu la columna d'opinió "Si tornessin els dotze apòstols", *El Periódico de Catalunya*, 31 de maig de 2012, p.14

¹¹² Vegeu la columna d'opinió " Si tornessin els dotze apòstols", *El Periódico de Catalunya*, 31 de maig de 2012, p.14

¹¹³ Vegeu la columna d'opinió "Continua el silenci del Vaticà", *El Periódico de Catalunya*, 20 de novembre de 2012, p. 20

¹¹⁴ Vegeu la columna d'opinió "Continua el silenci del Vaticà", *El Periódico de Catalunya*, 20 de novembre de 2012, p. 20

¹¹⁵ Vegeu la columna d'opinió "Continua el silenci del Vaticà", *El Periódico de Catalunya*, 20 de novembre de 2012, p. 20

període estival, la resta de notícies de política nacional o internacional que ocupen les portades la resta de l'any no acostumen a trobar-se a l'agenda de mitjans a l'estiu. La portada del 14/08/12¹¹⁶ estava encapçalada pel titular següent: "Àngel o dimoni", i en el centre apareixia una imatge a primer pla del majordom del papa Benet XVI. El titular fa una clara al·lusió a un altre dels *best-sellers* d'intriga i suspens de Dan Brown: *Àngels i dimonis*. El titular evoca clarament a un llenguatge d'intriga i suspens tal com si es tractés d'un *thriller* de suspens. El subtítol de la portada és "El majordom del Papa i un còmplice seran jutjats per robar secrets d'una trama que implica la cúpula del poder catòlic." A la portada també hi apareixen cinc fotografies a primer pla dels principals "protagonistes" de la filtració de documents a la Santa Seu.

La crònica a la secció "Tema del dia" d'*El Periódico* el 14/08/12¹¹⁷ estava encapçalada pel titular següent: "El majordom no va actuar sol", amb un avantítol prou evocador: "La Santa Seu posa una mica de llum sobre un tèrbol assumpte." En un dels subtítols hi posa: "El jutge dicta els dos primers processaments i insinua que rodaran més caps." La crònica fa referència a l'ordre del jutge de processar Paolo Gabriele, el majordom del papa i un informàtic com a encobridor del primer.

Imatge

A la imatge que acompanya la crònica hi apareixia el majordom, Paolo Gabriele, i el pontífex a dalt del papamòbil, una foto que focalitza el majordom com un dels implicats a la trama.

Conjunt lèxic

El lèxic i les expressions de la crònica mostren un llenguatge bèl·lic que reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable crític i polèmic amb la institució. Hi trobem algunes expressions com: "La lluita per la transparència al Vaticà va tenir ahir els dos primers imputats", "va semblar que dins del Vaticà s'estava lliurant una pugna entre favorables i contraris a la política de transparència", o bé, "l'existència de l'informe sobre la corrupció redactat a instàncies del Papa". També una de les figures retòriques en forma de metàfora com: "Això fa suposar que rodaran uns quants caps més." En el lèxic o vocabulari emprat en aquesta peça periodística hi predominen termes com ara "corrupció", "lluita", "pugna", "transparència bancària", "sacsejar la cúria" o "disputa". A més, d'aquest ús de lèxic freqüent en totes les peces sobre l'afer Vatileaks, a la crònica¹¹⁸ hi apareix una de les fotografies de les persones que formen part de la cúria Vaticana com Benet XVI, el secretari d'estat Tarcisio Bertone, el responsable de la policia vaticana, Carlo Maria Viganò, el nunci de Washington i Ettore G. Tedeschi, expresident del Banc del Vaticà, acompanyada del títol "Els que manen al Vaticà"¹¹⁹. Aquest titular evocava i transportava més les lluites internes al Vaticà.

¹¹⁶ Vegeu portada "Àngel o Dimoni", *El Periódico de Catalunya*, 14 d'agost de 2012

¹¹⁷ Vegeu "El majordom no va actuar sol", *El Periódico de Catalunya*, 14 d'agost de 2012, p. 2-3

¹¹⁸ Vegeu "El majordom no va actuar sol", *El Periódico de Catalunya*, 14 d'agost de 2012, p. 2-3

¹¹⁹ Vegeu "El majordom no va actuar sol", *El Periódico de Catalunya*, 14 d'agost de 2012, p. 2-3

La crònica va acompanyada d'una notícia titulada "Secrets i despropòsits", també publicada el 14/08/12¹²⁰, que mostra una imatge de l'enterrament de Joan Pau I, una mort envoltada de misteri i rumors segons mostra la informació. El text aporta dades d'ampliació i deixa entreveure els antecedents amb relació a la política de secretisme que ha dut a terme la Santa Seu històricament. Aborda la desinformació que existia al voltant de les malalties dels papes i els assumptes interns de la cúria o govern central de l'Església catòlica.

Lèxic i expressions

El lèxic predominant en aquesta peça és "falta de transparència", "secretisme" o expressions com "escriure sobre la seva salut era tabú". Aquesta crònica anava acompanyada d'un article d'opinió de fons del teòleg progressista Juan José Tamayo, l'article del qual es titulava amb la següent expressió: "El Vaticà, heretgia del cristianisme." Totes aquestes variables com el lèxic, la imatge, les expressions i l'article d'opinió reforcen el marc interpretatiu estable o *frame* crític i negatiu amb relació a la institució.

Respecte al cas Vatileaks, *El Periódico de Catalunya* publica noves informacions a mesura que avança el procés contra el majordom. El 30/09/12¹²¹ es fa ressò de l'inici del procés judicial contra el majordom del papa, acusat de robar i filtrar a la premsa documents papals, amb una crònica amb el següent titular: "La justícia vaticana contra el majordom papal serà expeditiva." La crònica és expositiva en general i no empra un lèxic amb connotacions expressives ni metàfores que ofereixin una opinió implícita a la informació. Es dedica a exposar les declaracions del majordom, del jutge i del fiscal del cas, és a dir, els actors, les persones involucrades a la informació; això dóna un marc interpretatiu pragmàtic en el conjunt de la notícia en oferir dades més objectives. Aquesta peça informativa va acompanyada de la imatge de Paolo Gabriele al banc dels acusats. Pel que fa a la informació recollida el 3/10/12¹²², publica les declaracions de Paolo Gabriele durant l'interrogatori del jutge. A l'interrogatori el majordom reconeixia que havia filtrat documents, però que no era l'instigador principal de l'operació, sinó que insinuava altres implicats dins la cúria vaticana, fet que no es va aclarir mai. És important indicar que les dues cròniques introdueixen un comentari del mateix periodista, que ofereix una crítica pejorativa i negativa respecte a la política informativa vaticana. La Santa Seu només va deixar entrar vuit periodistes al judici per transmetre'ls a la resta de companys informadors, a més de l'embargament sobre la informació imposat, perquè tots els periodistes publicuessin a la mateixa hora. Això implica un judici moral i una valoració implícita del cas Vatileaks per part de l'informador.

¹²⁰ Vegeu "Secrets i despropòsits", *El Periódico de Catalunya*, 14 d'agost de 2012, p. 3

¹²¹ Vegeu "La justícia vaticana contra el majordom papal serà expeditiva", *El Periódico de Catalunya*, 30 de setembre de 2012

¹²² Vegeu "L'exmajordom del Papa reconeix que va filtrar dades", *El Periódico de Catalunya*, 3 d'octubre de 2012, p.16

El Periódico de Catalunya també va dedicar una pàgina sencera a la sentència al majordom Paolo Gabriele el 7/10/12¹²³ amb el títol “Condemnat a 18 mesos de presó el majordom papal”. La crònica va acompanyada d’una fotografia del majordom, dins la sala del tribunal, juntament amb el jutge.

La crònica utilitza un llenguatge força expositiu, introdueix les declaracions del portaveu del Vaticà, el Pare Federico Lombardi i les de Paolo Gabriele, com a fonts principals. En aquest escrit no empra un lèxic, ni figures retòriques o un vocabulari amb connotacions implícites o crítiques amb el cas Vatileaks. No obstant això, reflecteix com alguns cardenals expliquen que hi havia més implicats en la filtració de documents i que el majordom formava part d’un grup intern de la cúpula que defensava la transparència de Benet XVI. Sobre això l’articulista afirma que és possible que no se’n sàpiga res, pel secretisme de la Santa Seu¹²⁴. Es tracta d’un judici moral fet pel periodista, la qual cosa ofereix a la informació una dimensió interpretativa. Per acabar, *El Periódico* va publicar l’última notícia sobre el cas Vatileaks el dia 23/12/12¹²⁵, en què s’informa de la visita de Benet XVI a la presó per comunicar-li el perdó del pontífex i, per tant, quedava alliberat. L’avantttítol era prou evident: “Desenllaç del cas Vatileaks.” Amb aquesta metàfora molt novel·lesca evocava al desenllaç d’una trama policíaca. La crònica manté unes connotacions força interpretatives. En primer lloc, atenent al conjunt de variables de Robert Entman (1993)¹²⁶, observem en aquesta informació que ofereix les vies de resolució del tema del cas Vatileaks. L’indult del majordom Paolo Gabriele per part de Benet XVI pel robatori i la filtració de documents confidencials del pontífex marca el final del cas. Aquesta peça informativa presenta una estructura, des del *lead*, l’entradeta de la informació després del titular, en forma de notícia. Per tant, s’observa un pretensió d’objectivisme per part de l’informador, que contesta les 5 W preguntes bàsiques de la informació¹²⁷.

No obstant això, l’informador afegeix judicis amb relació a la gestió de transparència del pontífex al Vaticà i sobre alguns escàndols anteriors de l’Església, que transmeten implícitament la seva opinió respecte al cas Vatileaks. A través d’aquestes valoracions s’especula que són resultat de les guerres internes del Vaticà.

A partir d’aquestes variables i dels arguments, s’infereix un marc de dimensió simbòlica en presentar arguments que apel·len a històries de guerres internes a la cúria.

¹²³ Vegeu “Condemnat a 18 mesos de presó el majordom papal”, *El Periódico de Catalunya*, 7 d’octubre de 2012, p. 19

¹²⁴ Vegeu “Condemnat a 18 mesos de presó el majordom papal”, *El Periódico de Catalunya*, 7 d’octubre de 2012, p. 19

¹²⁵ Vegeu “L’exmajordom del Papa rep el perdó i queda en llibertat”, *El Periódico de Catalunya*, 23 de desembre de 2012, p.16

¹²⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p. 51-58

¹²⁷ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 27-28

Actors

En la variable actors hi apareix el papa Benet XVI i el majordom. La informació va acompanyada d'una foto del majordom en primer pla. El lèxic emprat no denota una crítica implícita sobre l'assumpte ni tampoc és tan expressiu com en la resta de cròniques. També utilitza el terme "el Corb" per referir-se al sobrenom que va donar la premsa italiana al majordom; no obstant això, és la primera vegada que l'informador utilitza aquest sobrenom. El periodista afirma que va ser a través d'un comunicat oficial, en què es va donar a conèixer que el papa havia perdonat al majordom. Això li dóna una dimensió de marc interpretatiu o *frame dimension* pragmàtic al conjunt de la informació.

Lèxic i expressions

Finalment, pel que fa a la notícia del dia 23/12/12¹²⁸, manté un lèxic no tan expressiu i manté una pretensió d'objectivisme, i també aporta algunes expressions com "La gràcia al majordom li ha estat concedida" i, a més, " un cas que a més de causar sorpresa i perplexitat [...] va evidenciar algunes guerres internes vaticanes". O bé, "Benet XVI va posar en marxa una neteja interna i va imposar una política de transparència." Aquestes expressions més explícites ofereixen en conjunt i reforcen un marc valoratiu negatiu pel que fa a la institució eclesiàstica i el *frame* dominant de lluita interna i intriga al Vaticà.

6.

7. 9.1.1.2 La Vanguardia

El diari *La Vanguardia* és una publicació que pertany al Grup Godó de Comunicació, un dels principals grups de comunicació a Catalunya i amb força notorietat a l'Estat espanyol. La seva presència al conjunt de l'Estat es pot veure a través del seu diari *La Vanguardia*, que es consolida com el tercer a l'Estat amb un registre de 611.000 lectors diaris¹²⁹. El Grup Godó és un hòlding empresarial que integra ràdio, TV i Internet i publica el diari *La Vanguardia*, el més llegit a Catalunya que registra 561.000 lectors de mitjana diaris aquest trimestre del 2018¹³⁰. La rellevància i presència del Grup Godó en el conjunt de Catalunya també s'observa en el nombre d'oients de l'emissora del grup, RAC1, que obté una mitjana de 822.000 oients diaris en el període estudiat entre abril

¹²⁸ Vegeu "L'exmajordom del Papa rep el perdó i queda en llibertat", *El Periódico de Catalunya*, 23 de desembre de 2012, p.16

¹²⁹ Segons dades generals de l'EGM (estudi general de mitjans) que elabora l'AIMC (Associació per a la investigació de mitjans de comunicació) de l'últim any (tres últimes onades) entre abril 2017 i març de 2018:<
<http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>>

¹³⁰ Vegeu <<http://www.grupogodo.com/lavanguardia-afianza-su-condicion-de-lider-en-catalunya-y-tercero-de-espana/>>

de 2017 i març de 2018, que corresponen al primer trimestre del 2018¹³¹. *La Vanguardia* és un diari de tradició centenària i familiar fundat el 1881 per la família comte de Godó, i és el més antic en la categoria premsa de Barcelona. La seva orientació ideològica s'ha caracteritzat "per un esperit liberal i per la voluntat de centralitat"¹³². És el diari que manté la difusió més alta en d'edició impresa dintre la categoria premsa de Barcelona. Entre el període controlat de gener i desembre de 2017 manté una mitjana de 105.813 exemplars, segons dades publicades per l'OJD¹³³.

En termes generals, el rotatiu *La Vanguardia* no és tan expressiu quant al tractament informatiu respecte del cas Vatileaks. *La Vanguardia* ofereix moltes dades i més arguments oficials de la Santa Seu, en tot el conjunt de la mostra. Per tant, la dimensió de marc o *frame* dominant constitueix pragmàtica en general. El marc valoratiu o *frame value* es manté força negatiu i pejoratiu amb relació a la institució eclesial, tot i que el tractament informatiu manté imparcialitat i moderació en el llenguatge. En general, el tractament de les informacions publicades a *La Vanguardia* no utilitza variables com les imatges que denoten un marc interpretatiu o *frame* simbòlic de novel·la fantàstica de Dan Brown. Tampoc en el lèxic i els termes usats es reflecteix aquest simbolisme. Des d'un punt de vista quantitatiu, el nombre total d'informacions publicades sobre el cas Vatileaks són 17 articles.

Com en la resta de publicacions analitzades, s'han seleccionat els episodis més rellevants del cas Vatileaks, que comença amb l'arrest del majordom Paolo Gabriele i amb la defenestració del president del Banc del Vaticà. La prospecció dels articles s'ha dut a terme a partir dels dies en què es van produir els fets més importants del cas, en el moment de màxim clímax informatiu des de la detenció del majordom fins que el papa Benet XVI el va perdonar.

La primera notícia que va publicar *La Vanguardia* va ser el 26/05/12¹³⁴, en què es feia ressò de la detenció del majordom i de la destitució del president de l'Institut d'Obres per a la Religió (IOR) o Banca Vaticana, dos fets produïts paral·lelament. La primera informació manté un tractament molt prudent dels fets a partir de les diverses variables com el lèxic, les imatges i les expressions. Aquesta primera informació se sustenta dins el marc interpretatiu o *frame* estable crític i negatiu amb la gestió de la cúpula vaticana.

Lèxic i expressions

En aquesta notícia del dia 26/05/12 hi predomina un lèxic i unes expressions que denoten un discurs de moderació. No obstant això, no hi apareix tan sols una informació purament objectiva, sinó que l'informador introdueix lèxic o expressions

¹³¹ Segons dades generals de l'EGM (estudi general de mitjans) que elabora l'AIMC (Associació per a la investigació de mitjans de comunicació) de l'últim any (tres últimes onades) entre abril 2017 i març de 2018: <<http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>>

¹³² Vegeu el web corporatiu <<http://www.grupogodo.com/carta-del-editor/>>

¹³³ Vegeu <<https://www.ojd.es/medios-controlados/>>

¹³⁴ Vegeu "Un majordom del Papa robava documents per donar-los a la premsa", *La Vanguardia*, 26 de maig de 2012, p. 6

que denoten una crítica implícita i la interpretació per part del periodista. Per exemple, hi trobem: “Un majordom traïdor i el banquer defenestrat” o “el Vaticà continua patint violentes convulsions que augmenten la sensació de crisi a la cúspide de l’Església catòlica”, i en una altra part de la notícia hi apareix “La cacera del corb o corbs¹³⁵ es va convertir en una obsessió, davant el temor de noves revelacions explosives.”¹³⁶ Aquesta informació va acompanyada d’una fotografia que mostra Paolo Gabriele assegut davant de Benet XVI a dalt del papamòbil. La resta del cos de la notícia està conformada per un lèxic i expressions sense connotacions implícites, i la informació es construeix a partir dels comunicats oficials de l’oficina de premsa de la Santa Seu, que devien actuar com una de les fonts majoritàries.

Actors

Una altra de les variables analitzades són els actors i el seu càrrec en la informació que s’inspira amb la matriu i proposta de matriu de marcs interpretatius o *frames* emprada per Van Gorp (2005)¹³⁷ o Van Gorp (2007)¹³⁸. En la notícia del 26/05/12¹³⁹ hi apareixen els actors que estan involucrats en el denominat Vatileaks, per exemple: el pare Federico Lombardi, portaveu de la sala de premsa de la Santa Seu, que exerceix en totes les notícies de portaveu i ofereix la informació oficial. Una informació a partir de la qual es fonamenta tota notícia, la resta de dades corresponen a una petita síntesi biogràfica del majordom. A més, l’informant afegeix informació complementària a partir de l’anàlisi dels vaticanistes i experts que li aporten un context que permet contextualitzar les causes de la filtració de documents i la destitució del president de l’IOR. S’ha de fer referència que aquesta notícia incorpora un espedaçament¹⁴⁰, que aborda el tema de la destitució d’Ettore Gotti Tedeschi, president de l’IOR, a partir d’unes declaracions a l’agència italiana ANSA. L’esmentada agència devia actuar com a font informativa. En aquesta peça s’expliquen les causes de l’expulsió de Tedeschi, en part per les lluites internes al Vaticà i les discrepàncies amb la cúria per les lleis antiblanqueig.

¹³⁵ Aquest terme (*Corb*) va ser utilitzat per la premsa italiana per designar la persona que havia robat i filtrat documents secrets de Benet XVI a la premsa

¹³⁶ Vegeu “Un majordom del Papa robava documents per donar-los a la premsa”, *La Vanguardia*, 26 de maig de 2012, p. 6

¹³⁷ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p. 484-507

¹³⁸ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007)

¹³⁹ Vegeu “Un majordom del Papa robava documents per donar-los a la premsa”, *La Vanguardia*, 26 de maig de 2012, p. 6

¹⁴⁰ *Nota d’aclariment*. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment

Altres cròniques que van aparèixer durant l'esclat informatiu va ser la del 27/05/12¹⁴¹ titulat: "El Vaticà busca còmplices del majordom que va traïr el Papa", i acompanya el subtítol "Un llibre esmenta l'informant, que va actuar «per trencar la mentida i el silenci»". Aquesta expressió final, presentada en cometes, en estil directe, designa una subjectivitat respecte al tractament de la informació en què el redactor marca una expressió avaluativa de la qual desitja mantenir una distància, és a dir, distanciar-se de l'expressió d'un altre¹⁴².

Lèxic i expressions

La crònica comença emprant figures retòriques com és el cas d'aquestes preguntes retòriques, les quals denoten un marc de misteri i intriga a l'assumpte: "Paoletto va actuar sol o té còmplices? Què va empènyer aquest modest funcionari a fer el pas?"¹⁴³ Pel que fa al discurs, no és expressiu de forma majoritària, sinó que en general manté un to prudent en relació amb l'Església catòlica. Tot i això, en aquesta crònica hi predomina bastant el lèxic amb connotacions de novel·la d'intriga i d'operació policial: "escàndol", "intrigues vaticanes", "episodis desconeguts", "còmplices" o "operació". A més, d'expressions bel·ligerants com "l'operació forma part d'un gran disseny desestabilitzador i de lluites intestines"¹⁴⁴.

El cos de la crònica publicada el 27/05/12¹⁴⁵ es divideix en dues parts. La primera consta de les declaracions de Lombardi sobre la situació del majordom, i l'altra d'una síntesi del llibre del periodista italià que ha escrit el llibre *Sua Santità*. La informació va acompanyada d'una imatge de Benet XVI i el seu secretari després de les habituals audiències del papa.

Una altra de les informacions publicades va ser la crònica del 29/05/12 titulada "El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona"¹⁴⁶, seguit del subtítol "Les declaracions d'una pretesa informant abonen la tesi del complot". Aquesta informació es classifica com a crònica, ja que aporta molts elements interpretatius i forma part dels gèneres interpretatius.

Lèxic i expressions

¹⁴¹ Vegeu "El Vaticà busca els còmplices del majordom que va traïr el Papa", *La Vanguardia*, 27 de maig de 2012, p. 6

¹⁴² Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p. 265

¹⁴³ Vegeu "El Vaticà busca els còmplices del majordom que va traïr el Papa", *La Vanguardia*, 27 de maig de 2012, p. 6

¹⁴⁴ Vegeu "El Vaticà busca els còmplices del majordom que va traïr el Papa", *La Vanguardia*, 27 de maig de 2012, p. 6

¹⁴⁵ Vegeu "El Vaticà busca els còmplices del majordom que va traïr el Papa", *La Vanguardia*, 27 de maig de 2012, p. 6

¹⁴⁶ Vegeu "El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona", *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

El lèxic majoritari emprat és “complot”, “escàndol”, “corbs”, “papa ancià i dèbil”, “maniobres fosques”, o “boc expiatori”. Altres expressions presents són “La Santa Seu intenta treure dramatisme a l’escàndol de la fuga de documents”, “L’actitud defensiva vaticana mira de contrarestar la sensació de complot”, “davant les maniobres fosques dels que l’envolten”. Aquestes expressions reforcen el marc interpretatiu crític i negatiu amb relació a la institució eclesiàstica, tot i que *La Vanguardia* manté un discurs discret i prudent respecte al cas Vatileaks, el judici moral en general és força pejoratiu.

El cos de la notícia se sustenta amb declaracions dels actors, les persones involucrades en la informació com el portaveu del Vaticà, el jesuïta Federico Lombardi, l’advocat del majordom, una breu aportació en forma de síntesi del llibre *Sua Santità. Le carte secrete de Benedetto XVI*, del periodista Gianluigi Nuzzi com a detonant de tot l’afer del cas Vatileaks. A més de les declaracions d’un teòleg catòlic “dissident” com Hans Küng, crític amb la forma de govern de la Santa Seu, que al seu parer és un forma de govern medieval, “totalment inadequada per als temps moderns”¹⁴⁷, aquest últim devia tenir un paper d’expert i, per tant, entra en la categoria d’actant¹⁴⁸. El redactor presenta les declaracions dels actors i experts com a variables que ajuden a conformar un marc interpretatiu de dimensió pragmàtic¹⁴⁹ per les seves connotacions materials sobre el complot i l’aspecte judicial, afegint declaracions de l’advocat de Paolo Gabriele, Carlo Fusco, que defensen el majordom. Aquesta informació acaba aportant dades més concretes extretes del llibre *Sua Santità* del periodista Gianluigi Nuzzi, que publica alguns dels documents robats al pontífex.

Aquests fragments seleccionats de l’esmentat llibre destaquen els generosos *òbols* (donatius) que rebia el papa després de les audiències. “Segons Nuzzi, en un sol dia les audiències poden proporcionar entre 40.000 i 150.000 euros.”¹⁵⁰ Aquestes dades seleccionades reforcen més la dimensió de marc més pragmàtica de la informació, en utilitzar un recurs retòric, molt emprat en premsa, anomenada “retòrica de l’exactitud” estratègia per oferir una versemblança en el conjunt de la informació.

Imatge

Pel que fa a la imatge que apareix en la crònica del dia 29/05/12¹⁵¹, és idèntica a la publicada a *El Periódico de Catalunya*¹⁵² el mateix dia, en què apareix una imatge que

¹⁴⁷ Vegeu “El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona”, *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

¹⁴⁸ Seguint la classificació entre actors i actants dins: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁴⁹ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p. 145

¹⁵⁰ Vegeu “El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona”, *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

¹⁵¹ Vegeu “El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona”, *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

ocupa mitja pàgina que mostra un pla de detall d'una porta entre oberta a primer pla i a segon pla, la silueta d'un bisbe que tanca la porta. *La Vanguardia* el mateix dia publica la mateixa imatge, però al peu de la fotografia afegeix: "Un prelat obre la porta de la biblioteca papal per a la visita de la presidenta de Costa Rica". Aquest títol ofereix una imatge més objectiva, no està fora de context i, per tant, no presenta unes connotacions negatives.

Un altre dels assumptes del Vatileaks consisteix en les crítiques dirigides a l'aleshores secretari d'estat Tarcisio Bertone. En una informació publicada a *La Vanguardia*, edició en castellà, del 5/07/12, tan sols es refereix a un comunicat oficial de Benet XVI en relació amb les seves funcions i en defensa absoluta a la gestió del secretari d'estat. Aquesta notícia porta per títol "El Papa reitera su apoyo total al cardenal Tarcisio Bertone"¹⁵³, publicada a la secció "Internacional". La notícia ocupa una superfície mitjana, és a dir, ocupa l'espai de mitja pàgina a cinc columnes. El cos de la informació es divideix primer en els fragments de la carta de Benet XVI, publicada a *L'Osservatore Romano*, en defensa del seu col·laborador, que ocupava el càrrec de secretari d'estat, davant les crítiques de la premsa i dels seus adversaris dins la cúria.

En la selecció de fragments destaquen: "al venerado y querido hermano" en referència al cardenal Bertone; també "Habiendo notado con amargura las críticas injustas que se levantan contra su persona —escribe Benedicto XVI— deseo renovarle la afirmación de mi confianza personal".¹⁵⁴ D'una banda, en la notícia trobem algunes notes interpretatives que funcionen com a *background*¹⁵⁵ o context i anàlisi dels fets. En aquest sentit, el periodista explica com el comunicat de Benet XVI està dirigit a la cúria, a tota l'Església universal i per acabar amb els rumors al Vaticà i els de la premsa. D'altra banda, també afegeix unes declaracions d'un vaticanista (analista sobre la Santa Seu), Marco Tosatti, al diari italià *La Stampa*, que aborden el desenvolupament de l'assumpte a la cúria que expliquen que és comú que entre el papa i la cúria es produeixi unitat davant de crisis internes: "La Santa Sede, en el momento en que uno de sus personajes públicos está bajo ataque, tiene como costumbre secular la de defenderlo."¹⁵⁶ La seva intervenció mostra la visió d'expert. Per tant, es defineix com actant, el qual ofereix més elements d'anàlisi i context en el conjunt d'informació. La segona part de la notícia aporta dades sobre les crítiques rebudes per un sector de la cúria respecte als errors de gestió. Tanmateix, el periodista acaba reconeixent alguns èxits de Bertone com el viatge a Cuba de 2012 de Benet XVI i la consagració de la Sagrada Família de Barcelona el 2010. Per tant, l'aportació dels antecedents, des d'un

¹⁵² Vegeu "El Codi Ratzinger" a la portada "Panorama Internacional" d'*El Periódico de Catalunya*, 29 de maig de 2012, p. 11

¹⁵³ Vegeu "El Papa reitera su apoyo total al cardenal Tarcisio Bertone", *La Vanguardia ed. Castellana*, 5 de juliol de 2012, p.7

¹⁵⁴ Vegeu "El Papa reitera su apoyo total al cardenal Tarcisio Bertone", *La Vanguardia ed. Castellana*, 5 de juliol de 2012, p. 7

¹⁵⁵ *Background*. Per *background* s'entén el conjunt de dades anteriors i context de l'esdeveniment

¹⁵⁶ Vegeu "El Papa reitera su apoyo total al cardenal Tarcisio Bertone", *La Vanguardia ed. Castellana*, 5 de juliol de 2012, p. 7

punt de vista d'anàlisi, ajuda a oferir un marc valoratiu o *frame value* més positiu sobre el tema i sobre el cardenal Bertone. En aquesta informació era presentat com a víctima.

Imatge

A la imatge de la notícia hi apareix Benet XVI, i a segon pla el cardenal Bertone en un viatge papal¹⁵⁷. Una imatge que no transmetia unes connotacions negatives, i en què el cardenal Bertone es mostra en un segon pla. Aquesta fotografia mostra la confiança del papa Benet XVI respecte al cardenal Bertone, exsecretari d'estat i vol reforçar la continuïtat de Bertone en el càrrec. En aquesta informació el protagonisme principal era per al papa Benet XVI, que demostra un paper més actiu i contundent amb relació al seu suport al cardenal Bertone. Aquesta intervenció en reforça la imatge de cohesió a la cúria vaticana.

Dues informacions van ser publicades a *La Vanguardia* respecte a la destitució d'Ettore Gotti Tedeschi, expresident de l'Institut d'Obres per a la Religió (IOR) o Banca Vaticana, el 8/06/12¹⁵⁸ sota el títol "Persecució judicial de l'exbanquer del Vaticà, que tem per la seva vida", una notícia que recull l'escorcoll que va fer la policia a casa de l'exbanquer destituït pels incompliments i mala gestió a l'IOR, davant les sospites de blanqueig de diners de l'entitat, on es van trobar documents sobre la seva etapa al capdavant de l'IOR. La superfície és mitjana i ocupa l'espai de mitja pàgina i de cinc columnes. Aquí l'actor protagonista és Ettore Gotti Tedeschi, detingut per la policia en trobar-li un dossier que l'acusava d'incompliments davant la Banca Vaticana.

L'article, per la seva estructura, és una notícia i pertany al gènere informatiu. El redactor no unia aquest fet amb el cas del Vatileaks, però, tanmateix, el vincula de forma implícita per mitjà d'aquestes expressions: "Va coincidir amb la notícia de la detenció del majordom privat del Papa Paolo Gabriele, Paoletto, per la presumpta sostracció de documents reservats que van acabar en mans de la premsa".¹⁵⁹ En aquesta notícia també apareix una metàfora que il·lustra molt bé el context que es respirava a Roma enmig d'aquest afer: "La caiguda d'Ettore Gotti Tedeschi va deixar un regust molt amarg a Roma i nombrosos interrogants."¹⁶⁰ Tot i així, introduïa les declaracions oficials de la Santa Seu que desvinculen la seva detenció amb el Vatileaks: "Segons la versió oficial del Vaticà, aquests dos assumptes no van tenir res a veure."¹⁶¹

¹⁵⁷ Vegeu "El Papa reitera su apoyo total al cardenal Tarcisio Bertone" de *La Vanguardia ed. castellana*, 5 de juliol de 2012, p. 7

¹⁵⁸ Vegeu "Persecució judicial de l'exbanquer del Vaticà, que tem per la seva vida" de *La Vanguardia*, 8 de juny de 2012, p. 6

¹⁵⁹ Vegeu "Persecució judicial de l'exbanquer del Vaticà, que tem per la seva vida" de *La Vanguardia*, 8 de juny de 2012, p. 6

¹⁶⁰ Vegeu "Persecució judicial de l'exbanquer del Vaticà, que tem per la seva vida" de *La Vanguardia*, 8 de juny de 2012, p. 6

¹⁶¹ Vegeu "Persecució judicial de l'exbanquer del Vaticà, que tem per la seva vida" de *La Vanguardia*, 8 de juny de 2012, p. 6

En la present notícia afegeix declaracions del secretari d'estat vaticà, el cardenal Tarcisio Bertone: “va denunciar en una entrevista a la RAI una campanya ben orquestrada per perjudicar el Papa. Però va afegir que «Benet XVI no es deix intimidar».”

Amb la seva presència té un paper de representant de l'Estat del Vaticà o amb un rol més polític, per tant, d'actant¹⁶². La presència d'aquestes declaracions desvinculen la detenció de l'expresident de l'IOR o Banca Vaticana del cas Vatileaks. Aquestes expressions i informacions afegeixen i subratllen el marc valoratiu negatiu, però de manera implícita, amb relació al cas Vatileaks sobre la filtració de documents a la Santa Seu.

L'altra notícia publicada el 10/06/12¹⁶³ sobre l'afer del director del Banc es titula “Indicis de diners de la màfia a la banca vaticana”. Aquesta notícia publica dades sobre la investigació judicial italiana sobre Gotti Tedeschi, juntament amb una imatge de la policia italiana de finances davant la plaça de Sant Pere. La superfície que ocupava era mitjana i l'espai era de mitja pàgina, amb la informació distribuïda en cinc columnes. La qüestió principal de la notícia se centrava a subratllar la implicació dels indicis de comptes bancaris de mafiosos i polítics en la Banca Vaticana o l'Institut d'Obres per a la Religió (IOR) i, a més, que la Santa Seu, com un altre dels protagonistes de la història, en què reclamava la seva potestat per investigar el cas.

Actors

Els actors principals són el president de la Banca Vaticana destituït, que apareixia en la informació fent afirmacions en estil indirecte i de forma molt reduïda, i també la Santa Seu, amb la intervenció del p. Federico Lombardi, aleshores portaveu oficial del Vaticà, i tan sols en destaca unes quantes declaracions sobre que les autoritats italianes respectessin les lleis sobiranes de la Santa Seu per investigar la detenció del director del Banc. En aquesta informació no hi havia una correlació directa entre el cas Vatileaks i la destitució del banquer, ja que no ho menciona explícitament.

Tanmateix, com a tancament de la crònica en la part conclusiva apareix una nota avaluativa del redactor que mostra indirectament la preocupació del Vaticà davant el tèrbol context: “Pot ser un avís no només a Itàlia, sinó també al mateix Gotti Tedeschi perquè no se'n vagi més de la llengua en el seu afany d'ajustar comptes i defensar la seva reputació.”¹⁶⁴

Pel que fa a la resta d'informacions destacades de l'anomenat cas Vatileaks publicades a *La Vanguardia*, va ser el dia 14/08/12¹⁶⁵ titulada “El majordom del Papa anirà a judici amb un còmplice”, i afegeix un subtítol “Paolo Gabriele se sentia «un infiltrat de

¹⁶² Seguint la classificació d'Enric Castelló dins: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p. 145

¹⁶³ Vegeu “Indicis de diners de la màfia a la banca vaticana” de *La Vanguardia*, 10 de juny de 2012, p. 9

¹⁶⁴ Vegeu “Indicis de diners de la màfia a la banca vaticana” de *La Vanguardia*, 10 de juny de 2012, p. 9

¹⁶⁵ Vegeu “El majordom del Papa anirà a judici amb un còmplice” de *La Vanguardia*, 14 d'agost de 2012, p. 6

l'Esperit Sant»". Comença la informació descrivint el procés de judici contra el majordom Paolo Gabriele. La resta del cos de la informació aporta més dades amb relació a les novetats del cas i de les investigacions, com l'existència d'un segon còmplice, l'informàtic Claudio Sciarpelletti.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia és un primer pla general que mostra el majordom i, en un segon terme, el papa Benet XVI i el seu secretari Georg Gänswein, en una imatge d'arxiu.

Lèxic i expressions

El lèxic emprat en el títol i el subtítol no denoten unes crítiques implícites, en relació amb la institució eclesiàstica. El titular de *La Vanguardia* mostra un grau més elevat d'objectivitat i l'expressivitat era absent, juntament amb el subtítol mostra un tractament prudent sobre aquesta informació. El lèxic més emprat de la notícia és "escàndol", "persona processada", "mal", "corrupció", "còmplice" o "responsabilitats", "judicials" o "morals". A més, utilitza algunes expressions com "l'obra (en referència al llibre *Sua Santità*) que va disparar les alarmes vaticanes", "un element una mica misteriós", "decidit a protegir el seu estimat Papa i a denunciar el mal i la corrupció a altes esferes de l'Església." Per tant, són variables que continuen reforçant el marc interpretatiu o *frame* variable negatiu i de misteri que envolta el cas Vatileaks.

Actors

Una altra variable important són els actors o persones implicades en el cas, així com el seu nivell de responsabilitat. Primer trobem les declaracions de Paolo Gabriele, que afirmava que volia protegir el papa per denunciar la corrupció a la cúria vaticana, però destaca entre cometes que el majordom se sentia "un infiltrat de l'Esperit Sant". Una manera de tractar la informació amb molta prudència, sense entrar en cap judici per part de l'informant. També introdueix les declaracions de vaticanistes, que aporten dades i el seu judici moral sobre els fets.

Una altra de les notícies que també ajuden a subratllar el marc interpretatiu o *frame* estable crític o negatiu és la crònica publicada el dia 30/09/12¹⁶⁶ amb el titular següent: "Cap cardenal no serà testimoni en el procés a l'exmajordom del Papa." La imatge que acompanya la informació és una imatge del judici, que mostra l'exmajordom seriós a primer pla. Tot i que en general, el discurs és força objectiu i aporta dades informatives sobre el procés de judici i les aplicacions del Codi penal italià a l'exmajordom; a més, també aporta dades sobre el funcionament de la justícia vaticana. Al final de la crònica hi afegeix els antecedents del cas Vatileaks, explica la detenció i la imputació per robatori i, a més, fragments dels documents sostrets i publicats a un llibre que revelava les intrigues i lluites de poder del Vaticà. Aquestes variables despleguen i reforcen més el marc interpretatiu global de lluites internes dins del Vaticà.

¹⁶⁶ Vegeu "Cap cardenal no será testimoni en el procés a l'exmajordom del Papa" de *La Vanguardia*, 30 de setembre de 2012, p. 6

Respecte a les variables de la crònica del 30/09/12¹⁶⁷, s'ha de destacar algunes expressions com "Al Vaticà hi ha molta pressa per girar full, com més aviat millor pel desagradable escàndol de l'exmajordom", o bé altres expressions de la crònica que descriuen l'ambient del cas i denoten unes connotacions d'intriga sobre el procés judicial del cas Vatileaks. En aquesta expressió es denota una interpretació per part del periodista que reforça el marc interpretatiu o *frame* negatiu en relació amb l'assumpte del Vatileaks, a partir d'aquestes expressions i la metàfora "presagiava tempesta":

"Una gran expectació mediàtica va acompanyar ahir l'inici del procés, en una Roma sumida en molesta xafogor que presagiava tempesta. Les habituals riuades de turistes creuaven la plaça de Sant Pere, alienes al que succeïa en un discret edifici proper a la basílica"¹⁶⁸.

Una altra de les informacions rellevants de la notícia és quan destaca que els resultats de la comissió papal, creada en paral·lel per Benet XVI i dirigida per un cardenal espanyol Julián Herranz, que investigava el cas Vatileaks, es mantindrà en secret i no s'introduïa al sumari de les conclusions del judici. En aquesta crònica s'ha de destacar l'especejament o "destacat", el requadre inserit a la crònica que n'amplia la informació principal. L'especejament¹⁶⁹ recull una anècdota complementària a la informació, amb el títol "Confiscats els bolígrafs a la premsa." El requadre explica que vuit periodistes seleccionats van poder cobrir el judici contra l'exmajordom, i posteriorment explicar-ho a la resta de companys de professió, a més de la prohibició de mòbils i bolígrafs que poguessin enregistrar durant el judici. A més de les declaracions del majordom, en què afirma que havia actuat com un "agent de l'Esperit Sant" per protegir el papa de la corrupció i les lluites internes. Aquestes dades, juntament amb les expressions emprades i l'especejament, són variables que aporten i reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable crític i negatiu respecte al tractament informatiu del cas Vatileaks. Una altra de les informacions més destacades en la mostra d'anàlisi és la del 3/10/12¹⁷⁰ titulada "L'exmajordom afirma que al Papa el manipulen i no l'informen"; a més, afegeix el contundent subtítol: "Paolo Gabriele va passar 20 dies en una cel·la estreta i amb llum les 24 hores". Uns discurs molt contundent que denota unes connotacions crítiques i ajuda a donar un marc interpretatiu o *frame* valoratiu negatiu al tema.

Lèxic i expressions

Amb relació a les variables, podem destacar expressions i un lèxic que ajuden a conformar un discurs negatiu pel que fa a la institució eclesial. Per exemple,

¹⁶⁷ Vegeu "Cap cardenal no será testimoni en el procés a l'exmajordom del Papa" de *La Vanguardia*, 30 de setembre de 2012, p. 6

¹⁶⁸ Vegeu "Cap cardenal no será testimoni en el procés a l'exmajordom del Papa" de *La Vanguardia*, 30 de setembre de 2012, p. 6

¹⁶⁹ *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

¹⁷⁰ Vegeu "L'exmajordom afirma que al Papa el manipulen i no l'informen" de *La Vanguardia*, 3 d'octubre de 2012, p. 5

trobem expressions valoratives com: “Moments molt incòmodes per al Vaticà en el judici a l'exmajordom del Papa”, “La transparència a què obliga el s. XXI xoca amb una tradició d'opacitat i ressorts autodefensius seculars”, en relació amb la política de secretisme informatiu que normalment ha mantingut la Santa Seu. També “Paolo Gabriele es va atrevir a afirmar que davant el jutge [...] que al Pontífex el manipulen i que li amaguen informacions bàsiques.” També en la variable dels termes emprats un lèxic com “manipular”, “còmplices”, “confidències” o “complot” i “situació insuportable”. En la crònica de la segona sessió de judici contra l'exmajordom es va revelar un fet, que l'informador no eludeix. Es tracta de les declaracions de Gabriele en relació amb “les dures condicions de detenció a què el van sotmetre”¹⁷¹. Segons Gabriele, “Durant 20 dies va estar reclòs en una cel·la claustrofòbica en què no podia ni estirar els braços.”

No obstant això, aquesta dada és tractada amb equanimitat pel rotatiu *La Vanguardia* mitjançant expressions com “la notícia dels presumptes maltractaments”, tot i que afegeix un apunt interpretatiu: “El fantasma d'un petit Guantánamo a la seu apostòlica va planar sobre els presents”, que denota un marc interpretatiu o *frame* valoratiu negatiu amb relació a l'Església i més en concret a la Santa Seu. Aquest apunt interpretatiu denota el rol del periodista que reforça un marc intencional i el *frame* valoratiu negatiu amb relació a la Santa Seu.

Actors

Pel que fa a la variable actors, pel que fa a les persones implicades en la informació, apareixen, sobretot, el portaveu del Vaticà, el pare Federico Lombardi per oferir, assegurar i aclarir que la cel·la del majordom complia tots els paràmetres de convencions internacionals, a més del protagonista del cas, el mateix exmajordom, Paolo Gabriele, amb les seves declaracions que es declarava innocent del robatori, però que havia traït la confiança dipositada en el papa. En aquesta crònica publicada el 3/10/12 s'oferia un espai destacat a les declaracions del detingut Paolo Gabriele, les quals totes tenien en comú la convicció de Gabriele de “salvar” el pontífex, com si la seva missió fos ajudar-lo.

Feien al·lusió a les lluites internes de poder a la cúpula de l'Església catòlica: “Vaig madurar la convicció de que fàcil que és manipular una persona (el papa Benet XVI) que té un poder decisor tan enorme”, va dir l'exmajordom. “Feia preguntes sobre coses de què hauria hagut d'estar informat”, va continuar Gabriele¹⁷². La seva imatge mostrava uns trets pejoratius amb relació al majordom per prendre la iniciativa d'actuar, a més en la crònica es remarcava que ell va actuar sol. Tanmateix, sí que va declarar que es va sentir induït per alguns personatges a actuar:

“Malgrat que Gabriele va negar haver tingut còmplices, sí que va reconèixer haver-se sentit influït per la situació ambiental, amb un clima “de suggestió” i per les converses d'una sèrie de personatges [...]. A més d'això afegia:

¹⁷¹ Vegeu “L'exmajordom afirma que al Papa el manipulen i no l'informen” de *La Vanguardia*, 3 d'octubre de 2012, p. 5

¹⁷² Vegeu “L'exmajordom afirma que al Papa el manipulen i no l'informen” de *La Vanguardia*, 3 d'octubre de 2012, p. 5

“L'exmajordom va parlar d'una «situació insuportable al Vaticà», que el va impulsar actuar”.¹⁷³

Les paraules entre cometes són un recurs retòric que destaquen una expressió de la qual el periodista es distancia, i a més ofereix una valoració implícita¹⁷⁴.

Respecte a la imatge, apareix una fotografia que mostra un pla general de Paolo Gabriele durant el judici amb un rostre seriós. S'ha de mencionar que el p. Federico Lombardi, aleshores portaveu del Vaticà, va ser un dels actors a qui el diari *La Vanguardia* va oferir més protagonisme amb un paper actiu, i amb una valoració positiva en tota mostra d'informacions. El marc valoratiu de la seva actuació sempre és positiva. Per exemple, en la crònica del dia 29/05/12¹⁷⁵ el redactor emetia una descripció positiva de la tasca de portaveu del pare Lombardi:

“Malgrat la seva condició de sacerdot, Lombardi torna a ser com sempre, l'escut protector vaticà, l'home amb la difícil tasca de donar explicacions i de contestar les preguntes. Cap alt càrrec a la cúria, cap cardenal ni cap bisbe donen la cara davant la premsa.¹⁷⁶ I també afegia: “El Papa sempre acaba pronunciant-se, però mentre no ho fa, ningú més que Lombardi es juga la pell davant l'opinió pública”.¹⁷⁷

Un altre dels episodis del cas Vatileaks, recollit a *La Vanguardia*, és la crònica sobre la condemna del majordom Paolo Gabriele titulada “Condemna lleu a l'exmajordom”, del dia 7/10/12¹⁷⁸. Aquesta crònica subratlla la celeritat en la qual s'ha produït el procés penal contra el majordom, per la seva responsabilitat en el robatori de documents al papa. Respecte del punt de vista interpretatiu de la crònica, deixa palès que la celeritat en què es va produir el judici és per passar pàgina al cas Vatileaks el més aviat millor. No obstant això, cal destacar que la crònica va acompanyada d'una entrevista a l'expert vaticanista, Marco Politi, publicada el mateix dia 7/10/12¹⁷⁹. Es tracta d'una entrevista informativa que intenta ampliar la informació i aportar més dades d'anàlisi i de context per comprendre les causes del cas Vatileaks. Marco Politi observa la sentència ràpida del majordom, per evitar indagacions profundes dins la cúria

¹⁷³ Vegeu “L'exmajordom afirma que al Papa el manipulen i no l'informen” de *La Vanguardia*, 3 d'octubre de 2012, p.5

¹⁷⁴ Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p. 265

¹⁷⁵ Vegeu “El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona”, *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

¹⁷⁶ Vegeu “El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona”, *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

¹⁷⁷ Vegeu “El Vaticà nega que entre els talps hi hagi un cardenal i una dona”, *La Vanguardia*, 29 de maig de 2012, p. 8

¹⁷⁸ Vegeu “Condemna lleu a l'exmajordom, en espera de l'indult segur del Papa”, de *La Vanguardia*, 7 d'octubre de 2012, p. 8

¹⁷⁹ Vegeu l'entrevista “El jutge no ha investigat a fons” a *La Vanguardia*, del 7 d'octubre de 2012, p. 9

vaticana, ja que no han aprofundit en les causes i les influències que van moure al majordom. A més, tal com afirma Politi, la decisió del tribunal parteix d'una lògica política de no aprofundir en la dissidència dintre la cúria romana.

Finalment, *La Vanguardia* publica el desenllaç del *cas Vatileaks* en format de *despiece* o especejament¹⁸⁰, un peça informativa complementària inserida en una altra notícia publicada el 23/12/12¹⁸¹ amb el titular "Monti s'inclina per ser neutral" en relació amb la convocatòria d'eleccions italianes del 2012.

L'especejament que està inserit en aquesta crònica es titula "El Papa indulta el majordom que li va robar documents." El petit requadre o especejament destaca molt breument la visita i el perdó de Benet XVI, en primer lloc, al seu exmajordom, pel cas de la filtració de documents.

A més, recull les declaracions del portaveu del Vaticà, que destaca "el gest paternal"¹⁸² del papa amb el majordom i que es dona per tancat un dels capítols més tristos al Vaticà. La informació també aporta dades sobre la nova situació del majordom després de sortir de la presó. En aquest destacat també aporta els motius que van portar actuar al majordom d'una manera furtiva, que segons l'exmajordom Paolo Gabriele eren per protegir el papa de les lluites de poder al Vaticà.

El marc interpretatiu o *frame* genèric, que impera a *La Vanguardia*, era el de turbulències dintre el Vaticà. Tanmateix, els actors més pròxims a l'Església, com el portaveu Vaticà, el pare Federico Lombardi o el cardenal Bertone no apareixien amb unes connotacions negatives ni amb un reforçament de marc valoratiu negatiu, a través del lèxic i les expressions. El discurs global era altament pragmàtic i oferia moltes dades precises i més materials com ara judicials, però amb algunes dosis d'intriga i arguments de context per analitzar la informació.

8.

9. 9.1.1.3 El Punt-Avui

*El Punt Avui*¹⁸³ és una publicació que pertany al grup Hermes Comunicacions SA, que és l'empresa editora. Les dues publicacions *El Punt* i *l'Avui*, que es publicaven per separat abans de la seva fusió total el 2011, van tenir una presència significativa des de l'època de la transició democràtica a Catalunya. Actualment és una publicació conjunta, *El*

¹⁸⁰ *Despiece* o *especejament*. En l'argot periodístic es tracta d'una peça informativa complementària inserida dintre d'una informació

¹⁸¹ Vegeu "Monti s'inclina per ser neutral" de *La Vanguardia*, 23 de desembre de 2012, p. 3

¹⁸² Vegeu "Monti s'inclina per ser neutral" de *La Vanguardia*, 23 de desembre de 2012, p. 3

¹⁸³ Es tracta d'una publicació resultat de la fusió dels diaris *El Punt* i *l'Avui* que abans del 2009 es publicaven per separat. L'any 2009 l'empresa editora d'*El Punt*, el grup Hermes, va comprar *l'Avui*. Aquesta compra va implicar que els dos rotatius compartissin bastants continguts. Des del 31 de juliol del 2011 els dos diaris es van fusionar amb *El Punt Avui*

Punt Avui, que registra 101.000 lectors de mitjana diaris en l'últim estudi de l'EGM¹⁸⁴, que correspon al primer trimestre del 2018. Se situa com a quart diari quant a nombre de lectors per darrere de *La Vanguardia* i *El Periódico de Catalunya*, dins la categoria analitzada premsa de Barcelona. Els dos rotatius van néixer en l'època de la transició democràtica, quan es publicaven separadament. Des de la seves respectives fundacions i després amb la fusió dels dos rotatius i l'aparició d'*El Punt Avui* ha mantingut una orientació editorial molt arrelada amb la identitat catalana i sobiranista en ser un rotatiu d'àmbit català. És un diari que manté la difusió notòria en d'edició impresa en la categoria premsa de Barcelona, entre el període controlat de gener i desembre de 2017 manté una mitjana de 21.693 exemplars, segons dades publicades per l'OJD.¹⁸⁵

La notícia publicada el 26/05/12 titulada "Detingut el majordom del Papa perquè filtrava cartes" i la notícia publicada el 27/05/12 amb el títol "Acusació formal per al majordom de Benet XVI", són les dues primeres notícies publicades en aquest rotatiu i es presenten com a textos breus. Aquestes dues primeres notícies se centren en l'acusació al majordom. Expliquen en format notícia i aporten dades essencials sobre la preparació del judici contra el majordom. Recullen les declaracions del portaveu del Vaticà, el Pare Lombardi, que aporta arguments sobre el cas i confirma "l'estupor"¹⁸⁶ sobre el robatori de documents. Totes les informacions del cas Vatileaks estaven publicades a la secció "Societat", sota l'epígraf de "Religió."

En termes generals aquestes dues notícies presenten el cas, primer recorren a informacions oficials sobre el procés judicial, aporten aspectes legals en relació amb la detenció del majordom, amb la qual cosa denota un marc interpretatiu o *frame* més pragmàtic sobre el cas. A més, presenta el problema del cas Vatileaks com un fet aïllat de les lluites de poder i tota la importància cau en el majordom. En les dues primeres notícies no tenen imatges i ocupen una petita part de la pàgina del diari. En l'evolució del cas Vatileaks es destaquen altres articles amb dades més interpretatives per contextualitzar la informació i oferir *background*. Per exemple, es destaca l'article d'anàlisi, *News Analysis* o informe, del dia 3/06/12¹⁸⁷ titulat "És la transparència!". Un titular que representa tota una declaració d'intencions sobre el que passa a la Santa Seu i apel·la a la intenció de fer una nova direcció eclesial i incrementar la credibilitat de l'Església. Aquest article ajuda a entendre les claus dels detonants del cas Vatileaks. Les variables que ajuden a definir i estudiar el marc interpretatiu o *frame* estable, són les metàfores, el lèxic i conceptes més utilitzats i les imatges.

¹⁸⁴ Segons dades generals de l'EGM (estudi general de mitjans) que elabora l'AIMC (Associació per a la investigació de Mitjans de Comunicació) de l'últim any (tres últimes onades) entre abril 2017 i març 2018: <<http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>>

¹⁸⁵ Vegeu <<https://www.ojd.es/medios-controlados/>>

¹⁸⁶ Vegeu "Acusació formal per al majordom de Benet XVI", *El Punt Avui*, 27 de maig de 2012, p. 29

¹⁸⁷ Vegeu "És la transparència!", *El Punt Avui*, 3 de juny de 2012, p. 30

Lèxic i expressions

En primer lloc, el lèxic més emprat en l'article del 3/06/12¹⁸⁸ és "crisi", "cessament del director del banc vaticà", "direcció eclesial transparent", "errors", "credibilitat", "transparència", "reforma de la cúria", "tempesta", "fuita", "corrupció", "lluïta vaticana", "hostilitats" o "neteja". Amb relació a les expressions més destacades: "Pentacosta horribilis per Benet XVI", "Dos cops contra la credibilitat i el rigor", "dur la transparència a la direcció i administració vaticanes", "la reforma de la cúria i que duria fins a les últimes conseqüències l'admissió dels errors de l'Església", o "altres analistes aposten perquè la crisi escamparà i Benet XVI continuarà amb la seva «neteja»". Aquestes variables ajuden a reforçar un marc interpretatiu o *frame* estable crític i de misteri amb relació a la institució eclesiàstica, així com un *frame* valoratiu negatiu en conjunt.

L'article descriu les causes i els antecedents del cas Vatileaks. D'una banda, el cessament del cap del Banc Vaticà i la detenció del majordom per robatori de documentació privada de Benet XVI. Per primera vegada fa una referència a la destitució del president del Banc del Vaticà o Institut de les Obres de la Religió (IOR), Ettore Gotti Tedeschi, conseqüència de la presumpta corrupció i mala gestió a la cúria vaticana. També fa referència a l'intent de política de transparència impulsada per Benet XVI des del 2005, però trencada pel cas Vatileaks, el qual va fer aflorar els errors i les lluites internes a la cúria vaticana. Unes lluites que feien emergir la divisió dels cardenals pel pròxim conclave. Cal esmentar que l'article fa referència a l'esdeveniment que va tenir lloc a principis de juny de 2012 a Milà, la VII Trobada Mundial de les Famílies. *El Punt Avui* no va publicar un seguiment exhaustiu ni va fer un gran ressò d'aquest esdeveniment.

Actors i imatge

Pel que fa a la variable actors, l'article inclou l'opinió de diversos vaticanistes que expliquen les causes que han conduït al Vatileaks, com hauria d'haver actuat Benet XVI per aplicar les reformes a la cúria. Es tracta d'un article d'anàlisi interpretativa que presenta elements de context i antecedents, és a dir, un *background*, per oferir un coneixement a fons d'una situació. La imatge que acompanya l'article és una imatge de Benet XVI a Milà durant la VII Trobada Mundial de les Famílies.

En una altra peça informativa publicada el 9/06/12 titulada "El Vaticà busca la trama que vol desgastar Benet XVI"¹⁸⁹ manté en el títol unes connotacions negatives. En la mateixa línia trobem els subtítols que apareixen com "La divulgació de documents interns del Vaticà destapa les lluites internes per controlar el poder de la institució" i "El complot contra el papa va més enllà de la detenció del seu majordom personal."

Lèxic i expressions

¹⁸⁸ Vegeu "És la transparència!", *El Punt Avui*, 3 de juny de 2012, p. 30

¹⁸⁹ Vegeu "El Vaticà busca la trama que vol desgastar Benet XVI", *El Punt Avui*, 9 de juny de 2012, p. 23

En relació amb les variables com el lèxic també trobem els mateixos termes que l'anterior: “complot”, “incòmode”, “vella guàrdia de la cúria”, “neteja” o “destitució fulminant”, “corrupció i mala gestió” i “privilegis endèmics”. Les expressions més utilitzades són les següents: “el totpoderós secretari d'estat Tarcisio Bertone”, “una màquina molt poderosa que [...] va aconseguir tenir molta influència i està a tot arreu”. En conjunt construeix un discurs directe i amb un lèxic amb connotacions negatives i bèl·liques sobre la gestió de la cúria vaticana. Sobretot el cardenal Tarcisio Bertone, que apareix com un dels principals actors protagonistes, presentat com un home amb un poder absolutista i amb una gestió plena d'errors. El seu paper sempre és presentat amb connotacions molt negatives. Pel que fa a la imatge que acompanya la crònica, també és molt suggeridora i hi apareixen dos arquebisbes entrant en una sala i que reben la salutació d'un membre de la Guàrdia Suïssa, una imatge que focalitza a la cúria vaticana.

La notícia va acompanyada d'un petit article d'anàlisi interpretativa per part de la periodista que explica la situació interna al Vaticà titulat “Un papa que viatja poc i està massa pendent de casa.”¹⁹⁰ L'article aborda l'actitud de Benet XVI respecte a la cúria, fonamentada amb un control exigent sobre els afers de la cúria, en comparació amb el papa Joan Pau II, molt marcat pels viatges i poc entregat als afers interns. També es refereix a les situacions de corrupció i prevaricació al Vaticà, per desgastar suposadament Benet XVI pel nou conclave. L'article torna a referir-se al cas Vatileaks com a “complot”, un terme que defineix el cas d'una manera directa i pejorativa i que dibuixa en conjunt un marc valoratiu negatiu del cas. Aquesta comparació també s'observa en altres articles d'*El Punt Avui*.

Un altre dels episodis importants que cal analitzar és la notícia del judici al majordom publicada el 14/08/12, que ocupa també la portada d'*El Punt Avui* del mateix dia¹⁹¹. La portada va amb el títol “Justícia vaticana contra l'entorn papal”, acompanyada d'una imatge del portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi.

Imatge

La imatge mostra el portaveu en actitud de preocupació i meditació, a un segon pla l'escut pontifici, que il·lustra molt bé la tensió i la preocupació viscuda a la Santa Seu.

La notícia de les pàgines interiors, publicada el 14/08/12¹⁹² es titula “El Vaticà jutjarà l'exmajordom de Benet XVI i un encobridor.” L'article en format de notícia segueix l'estructura piramidal i ofereix en conjunt un missatge informatiu més directe, sense presentar un discurs amb elements interpretatius, és a dir, el relat objectiu dels fets, una informació ajustada a la tècnica de les 5 W o qüestions amb el tractament de

¹⁹⁰ Vegeu l'article d'anàlisi a la crònica “El Vaticà busca la trama que vol desgastar Benet XVI”, *El Punt Avui*, 9 de juny de 2012, p. 23

¹⁹¹ Vegeu la portada “Justícia Vaticana contra l'entorn papal”, a *El Punt Avui*, 14 d'agost del 2012

¹⁹² Vegeu “El Vaticà jutjarà l'exmajordom de Benet XVI i un encobridor”, *El Punt Avui*, de 14 d'agost del 2012

piràmide invertida¹⁹³. Comença oferint les dades sobre l'inici del procés judicial contra Paolo Gabriele, el majordom i un altre dels implicats, Claudio Sciarpelletti.

Lèxic i imatge

Atenent a les característiques del lèxic estudiades en aquesta anàlisi del *framing* trobem: “robatori”, “difusió”, “enjudiciament”, “investigació”, “acte d’interrogatori”, “detenció dels acusats”; a més, torna a emprar el lèxic habitual com “filtracions”, “escàndol”, “corrupció”, “prevaricació” i “mala gestió”. A la fotografia de la notícia apareix una imatge de Paolo Gabriele al papamòbil i a un segon pla, Benet XVI saludant els fidels. Un conjunt de característiques lèxiques que reforcen el *frame* global de lluites internes a la seu pontifícia.

El Punt Avui va donar una forta notorietat a aquesta notícia, ja que ocupa una pàgina sencera i es presenta a la primera pàgina de la secció “Societat.” Possiblement perquè la notícia va estar publicada en època estival, quan cauen el nombre més grans d’informacions amb interès general, *El Punt Avui* li va donar més notorietat.

Un altre dels episodis apareguts sobre el *cas Vatileaks* és el publicat el 2/09/12¹⁹⁴ al diari *El Punt Avui* titulat: “El cas del majordom papal atia la pressió contra el secretari d’estat Bertone.” *El Punt Avui*, com les anteriors publicacions, dedica una peça informativa al que va ser secretari d’estat, Tarcisio Bertone, com un dels principals implicats en el *cas Vatileaks*. En els documents filtrats a la premsa pel majordom es manifestava la mala gestió de Bertone a la secretaria d’estat. Aquesta crònica recull el rumor de la seva destitució i també el suport que li va donar Benet XVI mitjançant un comunicat.

Amb relació a les variables analitzades com el lèxic, trobem “totpoderós”, “mà dreta”, “dimitir”, “escàndol”, “malestar”, “filtració”, “neteja” o “instigar”. Es tracta d’atributs que fan referència a la personalitat del cardenal Bertone. A grans trets, la crònica es pot classificar en el gènere interpretatiu. Aquesta aporta elements de context i antecedents, sense entrar en el subjectivisme i aportant *background*. Per Martínez Albertos, citat al llibre de Norberto González (1997)¹⁹⁵, aquests elements interpretatius entenem que actuen en el missatge interpretatiu com a punt de vista, judici de valor o tesi que organitza el relat interpretatiu, que en reforcen el marc interpretatiu principal de lluites de poder al Vaticà.

Lèxic i expressions

En general, el discurs d’aquest relat interpretatiu es troba en un àmbit simbòlic, pel que representa el pontificat i les lluites de poder; però també es detecta un discurs pragmàtic en oferir els arguments dels experts respecte de les causes de la filtració de

¹⁹³ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 33

¹⁹⁴ Vegeu “El cas del majordom papal atia la pressió contra el secretari d’Estat Bertone”, *El Punt Avui*, de 2 de setembre del 2012, p. 32

¹⁹⁵ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 34

documents. Unes causes que apunten a una batalla interna dintre la cúria vaticana, contra l'entorn de l'aleshores secretari d'estat, Tarsicio Bertone. El discurs es fonamenta en expressions que mantenen algunes connotacions bèl·liques com: "Però sembla que la maquinària vaticana es mou i que l'escàndol de les 2 filtracions" i "la batalla pel control del poder a la cúria i la successió del papa," o bé, a través de metàfores com "la filtració de documents forma part d'una «rebel·lió de monsenyors»"¹⁹⁶. I també, "En el llibre *Sua Santità*, del periodista Gianluigi Nuzzi, l'espurna que va iniciar la polèmica de les filtracions."¹⁹⁷ Es tracta d'un llenguatge bèl·lic, en emprar aquestes expressions i metàfores que sustenten un marc interpretatiu o *frame general* crític i de lluita interna al Vaticà, amb relació a la institució eclesiàstica; i al mateix temps es dedueix un marc valoratiu negatiu sobre el cas. Un marc que persisteix en totes les notícies d'*El Punt Avui*. En la fotografia que acompanya la crònica apareix Bertone amb el papa Benet XVI en un viatge pontifici. Un altre dels episodis seleccionats és la notícia del 30/09/12 titulada "El secretari personal del papa haurà de declarar en el judici contra «el corb»."¹⁹⁸ Aquesta crònica, d'una banda repassa la primera sessió del judici contra el majordom Paolo Gabriele, en què per primer cop es refereix a ell pel terme "el Corb"; d'altra banda, fa referència a les dues altres persones dintre del cercle íntim de Benet XVI, entre les quals, el secretari personal Georg Ganswein que estaven obligades a declarar en el judici pel cas Vatileaks. Com en la resta d'informacions publicades en altres mitjans sobre el judici, també en aquesta crònica fa referència a l'opacitat informativa de la Santa Seu. Només vuit periodistes van poder entrar per cobrir el judici; per tant, van rebre la informació oficial des de la Santa Seu.

Imatge

La fotografia, feta per *L'Osservatore Romano*, acompanya la crònica i és la mateixa que apareix en totes les publicacions. La fotografia va ser distribuïda per totes les agències internacionals. La imatge mostra Paolo Gabriele assegut durant el judici pel cas Vatileaks.

Des d'un punt de vista del llenguatge no empra un llenguatge bèl·lic ni un discurs amb connotacions crítiques, ni tampoc empra metàfores d'aquesta mena. Tan sols es dedica a aportar dades contextuals del judici, el funcionament del judici i els antecedents de la detenció de Paolo Gabriele. Altres variables que cal tenir en compte són l'espai que ocupa la peça informativa que és la meitat de la pàgina; per tant, significa que *El Punt Avui* li va oferir una notorietat important i durant un període de temps va ocupar l'agenda mediàtica del mitjà.

¹⁹⁶ Vegeu "El cas del majordom papal atia la pressió contra el secretari d'Estat Bertone", *El Punt Avui*, de 2 de setembre del 2012, p. 32

¹⁹⁷ Vegeu "El cas del majordom papal atia la pressió contra el secretari d'Estat Bertone", *El Punt Avui*, de 2 de setembre del 2012, p.32

¹⁹⁸ Vegeu "El secretari personal del papa haurà de declarar en el judici contra «el Corb»", *El Punt Avui* de 30 de setembre del 2012, p. 32

Inclou l'especejament¹⁹⁹ inserit en la mateixa notícia del 30/09/12²⁰⁰, titulat “Les cartes que encenen el Vatileaks”. En el titular es destaca el llibre *Sua Santità*”, detonant de la polèmica, que revela als mitjans els documents i les cartes personals de la cúria vaticana i Benet XVI.

Lèxic i expressions

El lèxic emprat manté algunes connotacions bèl·liques i és el més habitual en aquests episodis analitzats, per exemple “intrigues vaticanes”, “guerra bruta”, “titans”, “neteja” i “privilegis”. Aquests termes pejoratius ajuden a reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable crític de complot intern a la cúria i, a més, negatiu en relació amb el cas Vatileaks, molt recurrent a la premsa catalana i en general, ofereix una avaluació moral d'intriga i misteri sobre el cas. *El Punt Avui* utilitza en moltes de les peces informatives, la paraula “Administració vaticana” en lloc de “cúria vaticana”. Es tracta d'un recurs que reforça la línia editorial de la publicació, ja que ofereix una connotació més política amb el terme “administració”, en lloc de “cúria”, que conté connotacions religioses.

A l'últim, cal destacar les dues darreres peces informatives en format notícia, que són la publicada el 7/10/12²⁰¹, que tan sols ocupa una quarta part de la pàgina, acompanyada d'una imatge del majordom al judici. La superfície dedicada denota que el diari li va oferir una rellevància menor a la informació. La informació es titulava “Presó i indult per al majordom de Benet XVI”²⁰², la qual donava per fet que el majordom seria perdonat pel papa, argument fonamentat segons el portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi. Una expressió que cal destacar en aquesta breu notícia és “La filtració a la premsa de centenars de documents quedarà impune, ja que l'exmajordom serà perdonat.” Una expressió que denota una avaluació moral dels fets i crítica, amb relació a la investigació del cas de la filtració de documents i a les presumptes lluites internes. Per tant, significa que van quedar molts interrogants oberts sobre els implicats en el cas, les persones que van organitzar el suposat complot contra Benet XVI i les divisions a la cúria.

Com en la resta de publicacions, l'última notícia del cas publicada és del dia 23/12/12²⁰³: “*El papa indulta l'exmajordom que li va robar documents*”. La notícia només ocupa una quarta part de la pàgina. Per tant, no se li va oferir una notorietat excessiva i no va acompanyada d'imatges. Explica que Benet XVI visita la presó per indultar el majordom, Paolo Gabriele, condemnat per robatori de documents, i defineix com serà la nova vida de l'exmajordom a partir d'ara. S'ha de destacar que el

¹⁹⁹ *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

²⁰⁰ Vegeu especejament a la crònica d'*El Punt Avui* del 30 de setembre del 2012, p. 32

²⁰¹ Vegeu “Presó i indult per al majordom de Benet XVI”, *El Punt Avui* de 7 d'octubre del 2012, p. 29

²⁰² Vegeu “Presó i indult per al majordom de Benet XVI”, *El Punt Avui* de 7 d'octubre del 2012, p. 29

²⁰³ Vegeu “El Papa indulta l'exmajordom que li va robar documents”, *El Punt Avui* del 23 de desembre del 2012, p.

terme més utilitzat és “indult” en lloc de “perdó”. En emprar la paraula “indult” es referia a un terme més pragmàtic que fa referència a una concessió de llibertat, amb connotacions judicials; en canvi, el terme “perdó” evoca connotacions més religioses, en referència a la confessió cristiana. L’elecció d’aquest terme és un recurs retòric i estilístic, que entra amb correlació en l’estil del diari i la seva línia editorial. A més, l’elecció d’aquests termes implica una avaluació de la realitat²⁰⁴. El marc interpretatiu o *frame* genèric, que imperava a *El Punt Avui*, era el d’una situació de complot intern dins del Vaticà.

Actors

Pel que fa a un dels *frame devices*²⁰⁵ o la variable actors més propers a la cúria vaticana com l’antic secretari d’estat, el cardenal Bertone, era presentat com a mà dreta del pontífex i molt desprestigiat, però en subratlla la seva proximitat amb l’Església a Catalunya i amb Montserrat; així ho notifica a la crònica publicada el 9/06/12: “un home molt proper a l’Església catalana i molt amic de Montserrat”.²⁰⁶ També era presentat com un home enfrontat amb altres cardenals de la cúria com Angelo Sodano i Carlo Maria Viganò, que va ser destituït del Vaticà i enviat als EUA, pel mateix Bertone.

El portaveu del Vaticà, el pare Federico Lombardi, és presentat de forma neutral sense cap valoració implícita. Pel que fa a Benet XVI, apareix en les informacions com una persona que volia reformar la cúria vaticana i sobretot implantar una política de transparència. També com una persona amb molta fermesa.

El discurs és altament pragmàtic i ofereix moltes dades precises de tipus judicial, quan feien referència al judici de Paolo Gabriele; en canvi, el llenguatge era més simbòlic quan feia referència assumptes com al pontificat o al perdó. En termes generals, la variable del lèxic i metàfores tenien grans connotacions bel·ligerants que sustentaven el marc interpretatiu o *frame* genèric de complot i lluita interna al Vaticà, algunes dosis d’intriga. *El Punt Avui* no va oferir moltes informacions en què es presentava context i elements d’anàlisi, les seves informacions ocupaven un espai menor.

10.

11. 9.1.1.4 Diari ARA

El diari *Ara*, fundat el 28 de novembre de 2010, és una publicació editada per Edició de Premsa Periòdica ARA, SL. El diari registra 129.000 lectors de mitjana diaris segons l’estudi de l’EGM de les últimes tres onades, que inclouen el primer trimestre del

²⁰⁴ Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p. 261

²⁰⁵ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 7

²⁰⁶ Vegeu “El Vaticà busca la trama que vol desgastar Benet XVI”, *El Punt Avui* del 9 de juny del 2012, p. 23

2018²⁰⁷. Amb aquesta xifra, el diari *Ara* se situa en la tercera posició entre els diaris editats a Barcelona analitzats per aquest estudi. La seva política informativa està molt orientada als assumptes del territori de Catalunya. Amb el temps el diari ha anat creixent fins a tenir presència en altres regions de l'Estat com València, les Balears i Andorra. És un diari que manté la difusió baixa en edició impresa, en la categoria premsa de Barcelona. Entre el període controlat de gener i desembre de 2017 manté una mitjana de 13.625 exemplars, segons dades publicades per l'OJD²⁰⁸. D'una banda, el diari va néixer amb voluntat d'escriure des d'una òptica catalana entesa com a entitat política i social; d'altra banda, com fa referència el seu manifest fundacional, pretén ser un diari que neix en un context digital, però que vol preservar els valors del periodisme de rigor.

“L'ARA neix per ser una àgora pública, que mira i explica el món des de Catalunya. El món digital i les xarxes socials estan transformant el periodisme, desplaçant el lector cap a un protagonisme més gran. (...) Ara serà un diari d'última generació tecnològica, un diari sense fronteres mentals. (...) I per tot això també es compromet a fer un periodisme a favor del que ens fa grans, en contra del que ens empeteix, amb l'autoexigència màxima i la recerca de l'excel·lència, valors indispensables que ens donaran l'autoritat moral per ser exigents amb els altres²⁰⁹.”

El diari *Ara* no va fer un seguiment tan exhaustiu com les altres publicacions. En format de notícia breu trobem el 26/05/12²¹⁰ “El Vaticà deté un assistent del Papa per filtrar informació confidencial”, en què recull la detenció del majordom Paolo Gabriele, acusat de robatori i filtrar la informació confidencial al Vaticà i la denominació del cas pels mitjans de comunicació com a cas Vatileaks. La següent notícia en format breu va ser publicada el 27/05/12²¹¹, titulada “El Vaticà imputa el majordom del Papa per filtrar documents secrets”, aquesta informació breu recull que el Vaticà assegura que Paolo Gabriele és el talp encarregat de filtrar informació confidencial de la Santa Seu a la premsa i, per tant, s'ha imputat. La informació entre les notícies breus està acompanyada d'una foto de Paolo Gabriele. Totes les informacions del cas Vatileaks apareixen a la secció d'internacional.

²⁰⁷ Segons dades generals de l'EGM (estudi general de mitjans) que elabora l'AIMC (Associació per a la Investigació de Mitjans de Comunicació) del darrer any (tres últimes onades) entre abril 2017 i març 2018: <<http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>>

²⁰⁸ Vegeu <<https://www.ojd.es/medios-controlados/>>

²⁰⁹ Consulteu <https://www.ara.cat/manifest_fundacional.html>

²¹⁰ Vegeu “El Vaticà deté un assistent del Papa per filtrar informació confidencial”, diari *Ara*, publicat el 26 de maig del 2012, p. 19

²¹¹ Vegeu “El Vaticà imputa el majordom del Papa per filtrar documents secrets”, diari *Ara*, publicat el 27 de maig del 2012, p. 22

La matriu de variables, que hem anat seguint en l'anàlisi del *framing* d'aquest treball, que defineixen el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites internes vaticanes, són les metàfores, el lèxic i els conceptes més utilitzats, les imatges, els actors i també el desenvolupament del problema. En la crònica del 5/06/12²¹², una traducció d'una crònica del diari *The New York Times* titulada "Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà", va acompanyada per un subtítol amb connotacions crítiques a la institució "La cúria romana intenta donar una imatge de fortalesa mentre surten a la llum nous draps bruts." Aquest article es classifica en els gèneres interpretatius i es tracta d'una crònica que aporta molts elements interpretatius en la informació, amb un enfocament personal, i no segueix l'estructura tan rígida de piràmide invertida com la notícia²¹³.

Lèxic i expressions

La majoria del lèxic emprat és "corb", "boc expiatori", "Vatileaks", "Watergate", "jugades maquiavèliques", "minar", "lluita interna", "filtració", "escàndol", "crisi destructives" o "joc de poder" o "influència". Amb relació a les expressions més significatives trobem: "Vatileaks ha revelat una vegada més com el Vaticà no és només una força global", "una institució profundament italiana, en què les connexions i la lleialtat sovint compten més que els mèrits, i les jugades maquiavèliques són la regla més que l'excepció", i també, "per l'escàndol de les filtracions que sembla haver convertit el Vaticà en un niu de vespes, de punyalades per l'esquena i tafaneries."²¹⁴ A més, trobem exemples d'un llenguatge bèl·lic que subratllen la lluita interna vaticana que se sustenta a partir d'expressions com "Les línies del front de batalla són complexes", "D'altres atribueixen la lluita interna [...] a la pugna per la influència i els diners."²¹⁵ Això genera un discurs simbòlic, i al mateix temps reforça el marc interpretatiu o *frame* estable més crític i ofereix un relat d'intriga i misteri que conforma un marc temàtic d'intriga al cas Vatileaks. El problema del cas Vatileaks és presentat per l'*Ara*, també en la premsa editada a Barcelona en general com a conseqüència de les lluites internes a la cúria Vaticana i en què el corb o majordom no va actuar sol, sinó que és el boc expiatori.

Imatge

En relació amb la variable imatges, apareix una fotografia de Benet XVI a la VII Trobada Mundial de les Famílies a Milà. La foto denota una imatge d'isolament, a més de representar el centre de totes les lluites vaticanes.

Actors

Pel que fa a la variable actors, que representen les persones involucrades a la informació, trobem el portaveu del Vaticà el Pare Lombardi, i experts com Alberto Melloni, investigador, que analitzen el cas *Vatileaks*, afirmant que es tracta d'un petit

²¹² Vegeu "Un nou "corb" assenyala la cúpula del Vaticà", diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²¹³ Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p.154

²¹⁴ Vegeu "Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà", diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²¹⁵ Vegeu "Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà", diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

episodi “dels jocs de poder” i que es volia posar el papat de Ratzinger en crisi. A més, al final aporta una informació a partir dels crítics vaticanistes, que afirmen que Tarcisio Bertone, secretari d'estat vaticà, és un executiu dèbil²¹⁶, per les seves decisions poc encertades. En presentar aquesta pugna interna entre Bertone i la resta de cardenals, provoca que el *cas Vatileaks* sigui definit en conjunt, amb un marc valoratiu negatiu o *frame value*²¹⁷ pel diari *Ara*.

Un altre dels episodis de la mostra anàlisi del *cas Vatileaks* és la notícia publicada el 14/08/15²¹⁸ titulada “El Vaticà processa el «corb»”, juntament amb el subtítol “El majordom del Papa i un informàtic de la Santa Seu seran jutjats per filtrar cartes confidencials.” La peça informativa es troba en format notícia, segueix l'estructura de la piràmide invertida, la informació és presentada de forma impersonal, sense recórrer a un lèxic bèl·lic, ni que comporti una crítica implícita a la institució. La notícia ofereix les dades de la sentència del jutge i la imputació del majordom, i la de l'informàtic Claudio Sciarpetletti per delictes d'encobriment i còmplice, i ofereix un llenguatge jurídic, que dóna un marc interpretatiu o *frame* pragmàtic.

Lèxic *frame* pragmàtic

Així, des del punt de vista de la variable del lèxic són habituals els termes següents: “sentència”, “jutge instructor”, “filtració”, “confidencial”, “arrest domiciliari”, “imputar”, “delicte”, “testimoni” o “jerarquia eclesiàstica”, els quals aporten una dimensió de *frame* més pragmàtica. S'ha d'assenyalar també, que la notícia fa referència al “corb” per designar el majordom, la persona que va filtrar els documents a la premsa, un terme creat per la premsa italiana.

Pel que fa a la resta de variables, les quals ajuden a definir el marc interpretatiu o *frame* crític i negatiu, és un article d'opinió, que el diari *Ara* emmarca sota el títol de “Bitllet”. L'article està escrit per Enric Canet, escolapi, que col·labora en diversos mitjans de comunicació de Catalunya habitualment. El títol de l'article manté una connotació clarament pejorativa i negativa amb relació a la institució: “El Vaticà té empresonada l'Església.”²¹⁹ L'article d'opinió d'Enric Canet és força contundent a les pràctiques de l'estat del Vaticà. Critica a la jerarquia de l'Església de ser tan exigent amb relació a la moral sexual i, en canvi, que no ho sigui tant per condemnar el desig de poder dintre el Vaticà, per l'espera d'un canvi de papat.

Enric Canet defineix el cas Vatileaks d'espectacle i afirma que a l'estat del Vaticà hi ha instal·lat com en qualsevol estat el desig de poder, cobdícia i de domini. Una opinió que ofereix en el conjunt de la notícia un marc o *frame* valoratiu negatiu.

Ell defensa que:

²¹⁶ Vegeu “Un nou «corb» assenyalat la cúpula del Vaticà”, diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²¹⁷ Classificació establerta per De Vreese (2003), citat a CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²¹⁸ Vegeu “El Vaticà processa el «corb»”, diari *Ara*, publicat el 14 d'agost del 2012, p. 11

²¹⁹ Vegeu l'article “El Vaticà té empresonada l'Església” dintre de la notícia “El Vaticà processa el «corb»”, diari *Ara*, publicat el 14 d'agost del 2012, p. 11

“el Vaticà té empresonada l'Església, perquè va en contra de l'actitud de ser servidora fonamentalment dels més petits, la més insistent en les paraules de Jesús.”²²⁰

Imatge

A la foto que acompanya la notícia apareix el majordom Paolo Gabriele a dalt al papamòbil, i en un segon pla hi ha el papa Benet XVI, una foto d'agència publicada també per la resta de publicacions analitzades.

En això s'ha d'afegir que la notícia està acompanyada d'un espejament titulat “Els draps bruts de la cúria romana en els papers filtrats”, en el requadre incrustat a la notícia treu a la llum les revelacions dels documents que es van filtrar a la premsa. En els epígrafs apareixen els temes principals dels documents robats: acusacions de corrupció, lluites de poder i difamacions i complots, que en reforcen el marc interpretatiu global de les lluites vaticanes.

A la notícia del 30/09/12 titulada “*Procés exprés al «corb» vaticà*”²²¹ l'acompanya el subtítol “Els tribunals del Papa jutjaran en una setmana l'ajudant de Benet XVI acusat de robar-li cartes”. El titular “Procés exprés al «corb» vaticà” denota un punt de vista interpretatiu del diari i al mateix temps, un contingut implícit, que reflecteix una crítica a un procés judicial tan accelerat respecte al majordom, perquè segons la interpretació del diari, la Santa Seu volia acabar amb el *cas Vatileaks* al més aviat millor. El diari *Ara* va mostrar implícitament a Paolo Gabriele com un “cap de turc” o “corb” del *cas Vatileaks*. La interpretació de la majoria de diaris en la categoria premsa de Barcelona consisteix a presentar el majordom com el presumpte culpable per evitar més difusions als mitjans sobre les lluites de poder vaticanes.

El contingut de la peça en format crònica, ja que no manté l'estructura de piràmide invertida, aborda el judici de l'exmajordom, Paolo Gabriele acusat d'haver estat el “corb” que filtrava els documents privats de Benet XVI a la premsa. La crònica aporta dades sobre el procediment del judici, sobre la decisió del tribunal de jutjar per separat el majordom i l'informàtic. A més, també aporta les declaracions del majordom Paolo Gabriele en el judici, a més d'altres dades que aporten una informació de context o *background*, que ajuda en la interpretació de la informació. No explicita la font de la informació; tanmateix, es dedueix que la principal font és la informació oficial de la Santa Seu.

Actors

²²⁰ Vegeu l'article “El Vaticà té empresonada l'Església” dintre de la notícia “El Vaticà processa el «corb»”, diari *Ara*, publicat el 14 d'agost del 2012, p.11

²²¹ Vegeu “Procés exprés al «corb» vaticà”, diari *Ara*, publicat el 30 de setembre del 2012, p. 18

En la variable actors, les persones involucrades en l'acció, s'ha de destacar la presència del majordom Paolo Gabriele, que actua com acusat i culpable en la informació, a més de l'advocada defensora de Gabriele, Cristiana Arru. També s'ha de destacar la presència secundària de l'informàtic Claudio Scarpelletti, un altre dels acusats i implicats en el cas Vatileaks i la cita del secretari personal Georg Gänswein com a testimoni, ja que apareix implicat en els documents filtrats a la premsa.

El lèxic predominant de la crònica és similar a l'anterior. També ofereix un llenguatge jurídic en general a partir de paraules com: "el corb", "penes", "tribunal", "sentència", "interrogatoris", "judici" o "culpable". Aquests termes construeixen un discurs més pragmàtic i ofereixen arguments més tècnics, la qual cosa reforça la dimensió de marc més pragmàtica. A més, també introdueix les declaracions del majordom per reforçar aquest *frame* pragmàtic. També trobem termes bel·ligerants habituals com en les anteriors informacions analitzades del marc interpretatiu o *frame* estable de lluita i "guerra" interna com: "lluïtes de poder", "corrupció" "cúria vaticana" o "complot contra el pontífex".

Lèxic i expressions

En general utilitza un llenguatge no tan expressiu, sinó més informatiu, no fa servir un discurs tan expressiu, però que marca la personalitat del majordom. Es detecten expressions populars que designen implícitament l'ambient del judici i la descripció psicològica de Gabriele, com "Vestit de forma discreta i impecable, amb l'aire sol·lícit i la cara de no haver trencat mai cap plat", "el mateix imputat ha reconegut que «se li'n va anar la mà»" i "Gabriele diu que va actuar perquè creia que a l'Església li aniria bé ventilar certes pràctiques vaticanes."

Aquests arguments emesos pel majordom a partir de metàfores com "ventilar certes pràctiques vaticanes" plantegen i reforcen de nou el marc interpretatiu majoritari de lluita i guerra al Vaticà. Amb l'ús d'aquesta terminologia es remarca una dimensió de marc pragmàtica, molt estesa en tota la mostra.

Imatge

La foto que acompanya la informació mostra Paolo Gabriele durant el judici, amb rostre seriós, i remarca el seu protagonisme, una imatge distribuïda per una agència de notícies, i que també ha estat publicada per algun dels altres diaris analitzats.

L'espai dedicat a la crònica és tota la pàgina. En una part de la crònica, en format de requadre apareixen publicades, com en l'anterior notícia, les revelacions dels documents filtrats a la premsa, que denunciaven casos de corrupció, amenaces i lluites de poder.

En relació amb les últimes informacions que va publicar l'*Ara* sobre el cas Vatileaks trobem, per exemple, una notícia publicada el 3/10/12²²² que està dedicada als presumptes maltractaments que va patir el majordom Paolo Gabriele en una cel·la petita al Vaticà, durant els primers dies de l'arrest. La fotografia que acompanyava la informació és una imatge en primer pla detallat del majordom al costat de Benet XVI. Per les característiques de l'estructura de l'article es classifica en els gèneres informatius, es tracta d'una notícia que segueix l'estructura de piràmide invertida i, en

²²² Vegeu "El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la", diari *Ara*, publicat el 3 d'octubre del 2012, p. 12

general, no conté un enfocament personal en la informació. També publica altres declaracions de Gabriele respecte de les seves actuacions en la filtració de documents, que apareixen citades de forma directa. En el relat es referia a l'afer de la filtració de documents, que estava descrit en estil indirecte, tan sols subratllava algunes paraules entre cometes, “suggestionat” o “l'únic” com a recurs retòric i estilístic per part del redactor per emfasitzar que el majordom va actuar induït per algunes persones internes del Vaticà: “Aquestes converses, va dir, l'haurien «suggestionat», però cap dels alts càrrecs de la cúria el va instar a actuar explícitament. Això sí el majordom va deixar clar que no ha estat «l'únic» a filtrar documents a la premsa.”²²³

En destacar aquests termes, el redactor emet una avaluació implícita i en reforça el marc interpretatiu de complot intern al Vaticà, defensat pel mitjà. Per defensar aquesta posició afegia els noms de les persones que devien haver induït a Gabriele a robar els documents sota el títol d’“irregularitats en el procés”.²²⁴ Són els següents:

“Entre aquests noms hi ha dos alts càrrecs de la cúria vaticana: els cardenals Angelo Comastri, vicari general de l'estat del Vaticà i Paolo Sardi, patró de l'orde de Malta, així com el bisbe Francesco Cavina.”²²⁵

L'aportació d'aquestes dades se situava en el marc interpretatiu o *frame* complot/guerra interna al Vaticà i en reforçaven la posició global adoptada pel diari *Ara*. En determinaven un marc valoratiu negatiu amb relació a aquesta qüestió de lluites internes a la Santa Seu i en el procés de detenció.

La notícia està construïda a partir de les declaracions del majordom respecte al procediment de la detenció i a la pressió a la qual està sotmès. La notícia titulada “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”²²⁶ destaca en primer terme la denúncia del majordom.

La superfície de la notícia ocupa mitja plana a tres columnes. Aquesta superfície denota que el rotatiu va concedir una rellevància destacada a l'assumpte dels maltractaments al majordom. El discurs genèric d'aquesta notícia era altament pragmàtic en fer referència a les males condicions de la cel·la on residia el majordom, durant la detenció. Aquests arguments més materials determinen una dimensió de marc o *frame dimension* més pragmàtica en general, i a més, al majordom li confereixen una valoració més humana i positiva al paper de Paolo Gabriele. Alguns exemples són: “va estar durant dies tancat en una cel·la tan petita que no podia ni estirar els braços”, “el van mantenir sempre amb un llum encès durant els quinze o vint dies que va estar en aquell espai claustrofòbic.”²²⁷

²²³ Vegeu “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”, diari *Ara*, publicat el 3 d'octubre del 2012, p. 12

²²⁴ Vegeu “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”, diari *Ara*, publicat el 3 d'octubre del 2012, p. 12

²²⁵ Vegeu “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”, diari *Ara*, publicat el 3 d'octubre del 2012, p. 12

²²⁶ Vegeu “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”, diari *Ara*, publicat el 3 d'octubre del 2012, p. 12

²²⁷ Vegeu “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”, diari *Ara*, publicat el 3 d'octubre del 2012, p. 12

D'una banda, aquests arguments amb la descripció de les pèssimes condicions a què està sotmès el majordom reforcen l'argument del maltractament al Vaticà i el marc valoratiu negatiu. D'altra banda, queden subratllats en destacar algunes declaracions en estil directe i d'àmbit pragmàtic, del mateix majordom, que incidien en el seu maltractament: "El majordom va explicar que a la cel·la «no hi havia cap interruptor i que el llum va estar encès les 24 hores del dia», cosa que li va provocar «problemes a la vista»". O bé: "l'acusat va relatar altres «pressions psicològiques»" ²²⁸.

Tanmateix, unes declaracions del portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi, afegien que contrarestaven les afirmacions anteriors i aportaven informació oficial. Aquestes declaracions no ocupaven tant espai en la notícia com les de Paolo Gabriele i subratllaven que la cel·la respectava les normes internacionals; això últim ho destacava en estil directe: I va afegir que la cel·la més petita de les tres que hi ha al Vaticà "respecta els estàndards internacionals." O bé, "El portaveu del Vaticà, Federico Lombardi, va assegurar ahir que la Santa Seu va prendre 39 disposicions a favor de Gabriele." ²²⁹

A l'últim, una de les últimes informacions publicades és la condemna aplicada al majordom, duta a terme pel tribunal de l'Estat Vaticà. És la notícia publicada el 7/10/12 sota el titular "Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa" ²³⁰, acompanyada del subtítol "Benet XVI vol perdonar-li la pena de 18 mesos de presó". La superfície de la notícia, que pertanyia als gèneres informatius, ocupava mitja pàgina amb cinc columnes; aquest factor indica que el diari va oferir una rellevància destacada al tema. La qüestió essencial de la notícia és la sentència dictada al majordom, reduïda a divuit mesos de presó, en arrest domiciliari; tanmateix, en un apartat de la notícia hi apareix sota un epígraf uns paràgrafs centrats en les lluites de poder, les amenaces i casos de corrupció, que revelaven els documents filtrats a la premsa.

Lèxic i expressions

En el paràgraf hi destaca un lèxic amb connotacions bel·ligerants que se situen en el marc interpretatiu o *frame* genèric de lluites i guerra interna al Vaticà: "intrigues vaticanes", "guerres internes", "complot", "còmplices"; els verbs més comuns són "atacar" o "matar". Aquestes variables o *frame devices* ²³¹ fonamentades en el lèxic defineixen i reforcen les característiques del *frame* majoritari de lluites de poder o

²²⁸ Vegeu "Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa", diari *Ara*, publicat el 7 d'octubre del 2012, p. 19

²²⁹ Vegeu "Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa", diari *Ara*, publicat el 7 d'octubre del 2012, p. 19

²³⁰ Vegeu "Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa", diari *Ara*, publicat el 7 d'octubre del 2012, p. 19

²³¹ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 7

guerra al Vaticà. Tanmateix, en l'episodi publicat el 7/10/12 hi havia un especejament²³² titulat “*El misteri d'altres possibles còmplices*”, en què aborda sobre les possibles col·laboracions de Paolo Gabriele. La presència d'aquest lèxic com “misteri”, “el judici ha aportat poca llum sobre qui va poder confabular-se amb Paolo Gabriele”, són variables que permeten detectar la variant temàtica de misteri i intriga dintre el marc interpretatiu o *frame* dominant de lluita interna o intriga. El desenllaç presentat per la notícia és que el majordom tenia còmplices, per això se sustenta amb una declaració de Gabriele en què afirma que no va actuar sol. Per tant, es dedueix que hi ha més implicats.

Actors

Amb relació a la variable actors, com a persones involucrades en la informació, els principals actors són l'exmajordom, Paolo Gabriele, que apareix en el rol de culpable, el tribunal i el portaveu del Vaticà, el pare Federico Lombardi, que actua com a portaveu i com a responsable de transmetre la informació oficial de la institució, el qual insinua la possibilitat de perdó per part del papa. També cal tenir presents els experts que mantenen el rol d'interpres amb relació al cas Vatileaks i aporten informació de context per comprendre'n les causes.

Lèxic i expressions

El lèxic i la terminologia utilitzats són d'ús freqüent en la resta de peces periodístiques analitzades com ara “escàndol”, “judici exprés”, “sentència”, “condemna”, “pràctiques corruptes”, “complot” o “guerres internes”. Les frases presenten una terminologia expressiva com “Les cartes que va filtrar, de fet, dibuixen un escenari vaticà ben poc espiritual” i “I és evident que hi ha més «corbs» que encara volen lliures.”

Imatge

La imatge que apareix és una fotografia de pla mitjà del majordom Paolo Gabriele durant el judici, que també es mostra en altres publicacions i està firmada per *L'Osservatore Romano*. Això significa que parteix d'una font oficial i demostra com el seguiment del judici va ser exclusiu.

Aquestes variables esmentades en aquesta anàlisi dels episodis publicats per l'*Ara* denoten un marc interpretatiu o *frame* estable i global crític amb la institució, que es manté en tot el corpus d'anàlisi, però al mateix temps s'infereix un *frame* genèric de lluita i complot intern al Vaticà.

L'última informació publicada a l'*Ara* és una notícia en format breu, que explica com el papa Benet XVI va perdonar Paolo Gabriele, publicada el 23/12/12²³³ i titulada “El Papa perdona el majordom empresonat pels Vatileaks.” L'escassa superfície denota que el rotatiu no va oferir importància al desenllaç de la informació. El final del breu finalitza amb el plantejament de si el Vaticà dona el cas per tancat, o bé, continuarà buscant més còmplices.

²³² *Especejament*. En l'argot periodístic es tracta d'una peça informativa complementària inserida en una informació

²³³ Vegeu “El Papa perdona al majordom empresonat pel Vatileaks”, diari *Ara*, publicat el 23 de desembre del 2012, p. 16

Des d'un punt de vista genèric, el marc interpretatiu o *frame* genèric, que impera a l'*Ara*, és el d'una situació de complot o lluita interna al Vaticà. Aquest *frame* queda determinat amb variables com el lèxic i metàfores que tenen grans connotacions bel·ligerants que sustenten el marc interpretatiu o *frame* genèric de lluites de poder i guerra interna al Vaticà. El llenguatge d'intriga i misteri expressiu és poc representat en aquest diari. L'*Ara* no ofereix moltes informacions en què es presenten dades de context i elements d'anàlisi, que ajuden el lector a entendre i interpretar el cas. És el diari que menys espai dedica al tema del Vatileaks. Les notícies més rellevants de la qüestió estan escrites per la corresponent del diari a Roma, Sandra Buxaderas, però alguna informació és recollida per mitjà d'un diari internacional com *The New York Times*; és el cas de la informació publicada el 5/06/12²³⁴.

Actors amb més presència

L'actor que té una presència més acusada és el portaveu del Vaticà Federico Lombardi, que es presenta amb una imatge neutral sense elements valoratius positius o negatius. El paper que representa Paolo Gabriele, el majordom, és de "boc expiatori" i un "infiltrat", que amb l'ajuda d'un actor secundari i informàtic Claudio Scarpetti devia haver robat documents al papa Benet XVI per ajudar-lo davant les lluites internes a la cúria vaticana. El diari *Ara* el defineix com el "corb", és a dir, la denominació que rep la persona que filtra els documents. És presentat pel diari *Ara* com a "culpable" de traïr la confiança del papa i que actuant sol va ser "suggestionat", però a qui ningú va obligar a robar documents confidencials del papa. Però en les informacions de l'*Ara* deixa clar que no va ser l'únic que va filtrar documents a la premsa. També és presentat com un personatge que es va veure "obligat a dur a terme una missió per salvar el Papa". En una de les informacions publicada el 7/10/12 apareixen intervencions en estil directe, del majordom en què afirma:

"L'única cosa que sento molt fort dins meu és la convicció d'haver actuat només per amor, diria visceral, per l'Església de Crist i el seu cap visible (el Papa)" o "havia afirmat que es veia com una mena «d'Esperit Sant» davant la situació de «desconcert» del Vaticà."²³⁵

Aquestes variables lèxiques ofereixen la variant dins el *frame* dominant del perfil "excèntric" del majordom. Paolo Gabriele adopta protagonisme en totes informacions publicades pel diari *Ara*, ja que apareix en gairebé totes les fotografies publicades del corpus d'anàlisi i manté una presència important en cadascuna de les informacions. Per la seva banda, el cardenal Tarcisio Bertone, aleshores secretari d'estat del Vaticà, apareix com un dels més homes forts a la cúria, mà dreta del pontífex, que manté el pols amb un sector crític de la cúria amb la seva política. Respecte a Bertone, en fa una crítica per la seva mala gestió política davant la cúria: "ha estat un executiu dèbil per a un Papa teòleg amb poc interès per governar, cosa que corroboren algun dels

²³⁴ Vegeu "Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà", diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²³⁵ Vegeu "Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa", diari *Ara*, publicat el 7 d'octubre del 2012, p.

documents filtrats”.²³⁶ La seva presència passa desapercebuda en els vuit articles publicats al diari *Ara* respecte del cas Vatileaks. En la crònica del 30/09/12²³⁷ es menciona indirectament Bertone quan un exmembre de la cúria, Carlo Maria Viganò, es lamentava a Benet XVI del comportament en una de les cartes filtrades a la premsa:

“Entre les cartes del papa Benet XVI n’hi ha una en què l’exministre de l’Interior del Vaticà, Carlo Maria Viganò, lamenta a Joseph Ratzinger que el cardenal Bertone l’hagi enviat lluny, concretament de nunci als Estats Units²³⁸.”

En un altre article publicat el 7/10/12 menciona Bertone com a objecte d’una guerra interna a la cúria: “el braç dret del Papa, el cardenal Tarcisio Bertone” o “Experts vaticans s’han preguntat si la fuga de documents no tenia com a objectiu atacar Bertone, després que hagi fet pols a la poderosa Església italiana. Són guerres internes”²³⁹.

Pel que fa a la presència de Benet XVI és secundària i tan sols apareix com un papa teòleg i en el centre de les disputes entre els membres de la cúria, allunyat de les gestions de govern. Apareix en algunes fotos, com en la crònica 5/06/12²⁴⁰, presenciant la VII Trobada Mundial de les Famílies a Milà. El discurs és altament pragmàtic i la majoria del seu lèxic és bel·ligerant en fer referència a les lluites de poder vaticanes: “les línies del front de batalla són complexes”²⁴¹ o “són guerres internes”²⁴². El diari *Ara* presenta un discurs molt pragmàtic, ja que en tota la mostra d’informacions es feia referència al procés judicial que jutja el majordom: “procés exprés” i “els tribunals del Papa”²⁴³ o bé “la justícia vaticana investigarà”²⁴⁴.

9.1.2 Islam: Festa Ramadà 2012

12. 9.1.2.1 El Periódico de Catalunya

El Periódico de Catalunya dedica 5 peces informatives a la festa musulmana del ramadà. De fet, és el diari de la nostra mostra d’estudi el que va donar més rellevància

²³⁶ Vegeu “Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà”, diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²³⁷ Vegeu “Procés exprés al «corb» vaticà”, *El Punt Avui* del 30 de setembre del 2012, p.18

²³⁸ Vegeu “Procés exprés al «corb» vaticà”, *El Punt Avui* del 30 de setembre del 2012, p.18

²³⁹ Vegeu “Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa”, diari *Ara* del 7 d’octubre del 2012, p.19

²⁴⁰ Vegeu “Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà”, diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²⁴¹ Vegeu “Un nou «corb» assenyala la cúpula del Vaticà”, diari *Ara*, publicat el 5 de juny del 2012, p. 13

²⁴² Vegeu “Condemna lleu al majordom que va robar papers al Papa”, diari *Ara* del 7 d’octubre del 2012, p.19

²⁴³ Vegeu “Procés exprés al «corb» vaticà”, *El Punt Avui* del 30 de setembre del 2012, p.18

²⁴⁴ Vegeu “El «corb» vaticà denuncia maltractaments a la cel·la”, diari *Ara*, publicat el 3 d’octubre del 2012, p. 12

al cas, ja que hi va dedicar més espai. En la classificació per gèneres periodístics es recullen 2 cròniques, 1 reportatge, la presència del tema a la portada de secció “Coses de la Vida” i 1 notícia. En la secció “Coses de la Vida”, que és l’equivalent a la secció “Societat”, la festa musulmana del ramadà ocupa la portada de la secció del divendres 20/07/12²⁴⁵. En la portada hi figura una imatge de pla general que mostra el col·lectiu de musulmans pregant de manera inclinada, la qual cosa pretén demostrar la presència notòria d’aquest col·lectiu al nostre país. El titular de la imatge és contundent, i exposa “Comença el ramadà” i, a sota, “¿On resaran?”²⁴⁶; el titular transmet la incògnita i al mateix temps la problemàtica per la celebració de la festa del ramadà. A la part inferior hi apareix un subtítol que aporta més informació respecte a la problemàtica: “L’alcalde de Badalona prohibeix als musulmans el culte al carrer i cedeix un local només per al mes sagrat.”

La primera crònica publicada el mateix dia 20/07/12 titulada “Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del ramadà”²⁴⁷ a la secció “Coses de la Vida” ocupa la meitat d’una pàgina, que comparteix espai amb altres informacions sobre el ramadà. *El Periódico* dedica al tema del Ramadà dues planes senceres amb tres peces diferents. Per tant, tenint en compte aquesta superfície, es denota que el diari hi atorga força importància i rellevància notòria. Atenent a l’espai que hi dedica el diari, s’infereix que tractant-se del mes de juliol, enmig del període estival, *El Periódico de Catalunya* atorga més notorietat al tema. A més, tractant-se d’una festivitat religiosa important per l’islam, una de les confessions amb més presència a casa nostra i la polèmica generada amb l’alcalde de Badalona, ocupa una bona part de l’agenda mediàtica durant aquells dies. Aquesta polèmica entre l’alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, i la comunitat musulmana, centra bona part del discurs mediàtic en la categoria premsa editada a Barcelona, en lloc de focalitzar-se amb la celebració i el significat de la festivitat religiosa del ramadà.

La qüestió de la crònica del 20/07/12²⁴⁸ se centra, d’una banda, en la polèmica de l’enfrontament entre l’alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, i la comunitat musulmana dels barris d’Artigues i Sant Roc per la pregària del Ramadà a la plaça Camarón de la Isla de Badalona. El qui va ser alcalde, Garcia Albiol, els emplaça a trobar un espai alternatiu per resar que no sigui a l’espai públic. D’una banda, la crònica també indica que l’alcalde els emplaça a una seu alternativa per al Ramadà, amb la condició que la comunitat musulmana es comprometí per escrit a buscar un nou indret, fora de l’espai públic, un cop acabat el mes del ramadà. D’altra banda, els representants musulmans, pertanyents a la comunitat pakistanesa mostren la seva

²⁴⁵ Vegeu portada de la secció “Coses de la Vida”: “Comença el Ramadà: ¿On resaran?”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012

²⁴⁶ Vegeu portada de la secció “Coses de la Vida”: “Comença el Ramadà: ¿On resaran?”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012

²⁴⁷ Vegeu “Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

²⁴⁸ Vegeu “Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

protesta que l'Ajuntament de Badalona els comuniqui un dia abans de l'inici del Ramadà que no poden resar al carrer. La principal causa de la problemàtica és la negativa per part de Xavier Garcia Albiol, aleshores alcalde de Badalona, que la comunitat musulmana ocupi l'espai públic en les seves pregàries.

Actors

Els actors centrals d'aquesta crònica, més involucrats en la informació són Xavier Garcia Albiol, aleshores alcalde de Badalona, que prohibeix les pregàries de la comunitat musulmana en l'espai públic, i el president del centre islàmic Camí de la Pau, Mohamed Ikbal, interlocutor amb l'Ajuntament de Badalona. A més d'un actor involucrat secundàriament, el regidor de Seguretat, Convivència i Participació, Miguel Jurado.

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra una reixa i al darrere dos nens que observen la plaça Camarón de la Isla, espai de pregària dels musulmans. La fotografia apareix en un pla general i està presa des de darrere les reixes, la qual cosa transmet una connotació negativa de prohibició i tancament, amb relació a la prohibició de l'alcalde de la pregària dels musulmans.

Aquesta primera crònica sobre la festa musulmana del ramadà manté un discurs més pragmàtic, però en fer referència aspectes materials d'un grup social i a les condicions i permisos per poder pregar, també fa patent un llenguatge de dimensió simbòlica. Trobem una segona crònica publicada el 21/07/12²⁴⁹ titulada "Sense recollir odi", que es remet a la problemàtica generada per la prohibició de l'alcalde de Badalona perquè els musulmans preguin a la via pública. Aquesta segona crònica també empra un discurs molt pragmàtic, tot i que guarda un rerefons de dimensió simbòlica en abordar el tema de les identitats culturals. En les dues cròniques es fa present un marc interpretatiu o *frame* estable crític amb l'actitud de l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, sobre la prohibició que els musulmans resin a l'espai públic, perquè segons l'alcalde genera mala imatge.

Lèxic de dimensió simbòlica

A la primera crònica del 20/07/12²⁵⁰ trobem un llenguatge de dimensió més simbòlica quan es refereix als costums de la comunitat musulmana. El marc de dimensió simbòlica es fa patent a partir d'un lèxic més identitari com aquests conceptes: "ramadà", "islàmics", "comunitat musulmana", "origen pakistanès", "barri Badaloní de Sant Roc", "mes sagrat dels musulmans", "divendres", "pregàries", "interlocutor", "centre islàmic camí de la Pau", "fidels" o "comunitat pakistanesa". Alguns verbs clau són "prohibeix", "resar", "pregar", "acollia", "no els va comunicar" o "que no podrien resar al carrer." El concepte "islàmics" també és emprat en el subtítol de la crònica: "Els islàmics accepten pregar aquest mes en un vell institut i després buscar-se un

²⁴⁹ Vegeu "Sense recollir odi", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de juliol del 2012, p.38

²⁵⁰ Vegeu "Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

local.”²⁵¹ Aquí trobem un mal exemple d’ús d’aquest terme, “islàmics”, en lloc de “musulmans”. L’ús d’aquest terme pot portar a confusions amb els moviments més fonamentalistes dintre de l’islam, i fins i tot confusió amb el concepte *ghihad*, l’anomenada “guerra santa” per estendre l’islam. I també pot transmetre confusió amb el terrorisme d’arrel islamista. Segons el *Diccionari de les religions*, consultat en línia, el terme *islàmic* és un adjectiu que fa referència a l’islam i s’aplica més a objectes i no a persones²⁵². Per exemple, seguint l’exemple del diccionari s’acostuma a dir “art islàmic”, però “persones musulmanes”.

Lèxic de dimensió pragmàtica

No obstant això, es detecta també un llenguatge de dimensions més pragmàtiques, quan fa referència a qüestions més materials com als permisos del nou indret destinat a la pregària dels musulmans. El conjunt lèxic denota un marc de dimensió més pragmàtic a partir de conceptes clau com “obres col·locació dels mòduls”, “instal·lació d’una comissaria provisional”, “tancament de la pròxima pista esportiva”, “promesa electoral”, “problemes de tràmit”, “espai per resar alternatiu”, “una seu alternativa”, “tancament pista”, “consistori”, “les dues obres coincidissin en el temps”, “proposta d’acord”, “pati institut”, “emplaçament”, “seu temporal als musulmans”, “solució nova”, “l’acord” o “regidor de Seguretat, Convivència i Participació”.

En aquest marc de dimensió pragmàtica trobem els verbs d’acció i d’interpel·lació a la comunitat musulmana: “dirigit explícitament a la comunitat musulmana”, amb relació al comunicat de l’alcalde: “els va emplaçar a buscar un altre destí”, “proposa”, “comprometin per escrit a buscar”, “està en desús”, en relació a la proposta que els fidels utilitzessin un pati d’institut durant el ramadà, “va esgrimir un informe que denunciava”, “un mur amenaçava ruïna”, “no existeix cap possibilitat que els musulmans segueixin assistint a l’antic centre escolar”, “es comprometen a buscar-se”. També verbs: “es queixen”, “no els va comunicar”, “que no podrien resar al carrer”, “impedeix avisar”, en relació amb les queixes presentades pels pakistanesos a l’Ajuntament de Badalona. Sobre l’acord firmat per buscar-se un local per a les pregàries, es mostren els verbs següents: “va firmar” o “també subscriu”.

En l’anàlisi dels aspectes més estilístics, ens ajustem en alguns dels recursos estilístics que es refereixen clarament a la controvèrsia entre l’Ajuntament de Badalona i la comunitat pakistanesa. Utilitza expressions populars i algunes metàfores, que de forma implícita es refereixen a la polèmica i fan una crítica a Xavier Garcia Albiol, per la seva política amb relació als estrangers. En l’anàlisi d’aquest aspecte ens situem amb algunes de les nocions i principis de l’anàlisi del discurs, tot i que aquest apartat estigui centrat amb el *frame analysis*. Sobretot en la vessant de la pragmàtica i l’ús del llenguatge en el seu context, sobretot pel que fa en l’ús del lèxic.

²⁵¹ Vegeu “Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

²⁵² Consulta en línia: ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. *Diccionari de religions* [en línia]. Barcelona: TERM CAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en línia). Recuperat de http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris/En_Linia/193/

Seguint la proposta de Van Dijk (1990)²⁵³, l'elecció de les paraules s'associa a l'estil del discurs. L'elecció de les paraules pot marcar el grau de les ideologies del parlant, en el nostre cas d'estudi de les informacions religioses als mitjans de comunicació. Per exemple, si el diari elegeix utilitzar *terrorista* o *lluïtador per la llibertat* per referir-se a la mateixa persona, no és tant una qüestió semàntica, sinó una qüestió d'expressió indirecta de valors implícits i incorporats en els significats de les paraules.

Expressions importants en el *frame* global

Això s'observa en la selecció de lèxic i metàfores, a la qual ens referim a la part inferior. Per exemple, en el *lead*²⁵⁴ de la crònica hi trobem aquestes dues metàfores: "Amenança tempesta d'estiu a Badalona amb ingredients coneguts de sobres" o "El regidor que sempre ha destacat per convertir els forans en objecte de les seves ires i obtenir-ne rendes electorals va advertir ahir, 24 hores abans de començar el ramadà, que el rés als carrers de la ciutat s'ha acabat", o l'expressió implícita "Sembla que ara ja no existeix aquest problema" amb connotacions d'ironia, el qual fa referència a un emplaçament promès per l'Ajuntament de Badalona per al ramadà, en què l'any anterior els havia estat prohibit als musulmans, perquè hi havia un mur en ruïna.

Tanmateix, l'any 2012 l'Ajuntament els va donar el mateix emplaçament sense fer referència a aquest problema, per això introdueix aquest comentari. Cal afegir una citació directa de l'alcalde de Badalona, que aporta dades sobre la pregària setmanal dels musulmans a l'espai públic de la ciutat: "Normalment hi ha entre 400 i 500 persones. I durant el mes que dura el Ramadà, unes 2.500. [...] És inadmissible que 2.500 persones ocupin la via pública cada dia durant un mes. Això només passa a Badalona."²⁵⁵ Aquesta declaració, que representa un contingut explícit, no ha estat seleccionada per casualitat, ja que serveix per reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb l'actitud de l'alcalde de Badalona amb els immigrants.

Aquesta declaració, juntament amb les metàfores i expressions, denota el punt de vista interpretatiu i l'avaluació moral d'*El Periódico de Catalunya*. Una avaluació moral que consisteix en una crítica pejorativa a la política de l'aleshores alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, amb relació a les comunitats musulmanes i a les comunitats estrangeres. A partir d'aquí es pot inferir un marc valoratiu negatiu del conjunt del tema. Un altre aspecte que cal tenir en consideració de la crònica és l'espequejament²⁵⁶ o requadre explicatiu, referit a l'alcalde Xavier Garcia Albiol, titulat "El flagell dels

²⁵³ Van Dijk, Teun A. (1990): *La noticia como discurso. Comprensión, estructura y producción de la información*. Barcelona. Ed. Paidós. 1a Ed., p. 122-123

²⁵⁴ Representa el primer paràgraf de la notícia en què es responen les 5 W i conté en poques línies els elements més rellevants de la notícia, que després s'amplia al cos. Síntesi de l'obra: Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p. 153

²⁵⁵ Vegeu "Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

²⁵⁶ *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

romanesos”, en una clara referència a la política sobre els estrangers de l’alcalde de Badalona.

Recorda com l’alcalde va incrementar la seva posició política a partir dels seus missatges amb connotacions xenòfobes amb relació a la política dels estrangers. Així ho transmet en el text: “Va anar pujant a cop de declaració altisonant i gràcies al filó que va trobar en la denúncia als estrangers, especialment, els gitanos romanesos.”²⁵⁷

Aquest requadre ajuda reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb l’actitud de l’alcalde de Badalona amb els immigrants.

Després de veure aquests exemples d’estil respecte el lèxic, més lliure, les eleccions de l’estil indiquen la classe de discurs adequat pel context. En canvi, el recurs de la retòrica no està dictat pel context. Així ho corrobora Van Dijk:

“Las elecciones del estilo indican la clase de discurso adecuada para una situación particular o los antecedentes ideológicos presupuestos. El recurso a la retórica, en cambio, no viene dictado por el contexto. Puede utilizarse libremente si lo que se quiere es hacer más efectivo el mensaje²⁵⁸.”

Es tracta de l’ús del llenguatge des d’un punt de vista estètic, vinculat a la retòrica, que fa més efectiu el missatge. Aquest recurs retòric es veu reflectit en l’elecció de les metàfores i expressions abans esmentades. Des d’un nivell cognitiu o semàntic es vol que les persones compreguin el que diem en certs contextos.

La segona crònica que fa referència a aquesta polèmica de la pregària del ramadà dels musulmans es va publicar el 21/07/12²⁵⁹, titulada “Sense recollir odi.” La crònica ocupa gairebé una pàgina sencera. Per tant, *El Periódico* li va oferir una superfície i rellevància força notòria.

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra un grup de musulmans pregant enmig d’un pati d’institut a Badalona. La imatge transmet unes connotacions positives i demostra la bona convivència d’aquesta comunitat amb Badalona; a més, ofereix en general una imatge pacífica de la comunitat musulmana.

La qüestió central o definició del problema és que l’alcalde de Badalona va anar a visitar la plaça Camarón de la Isla, lloc de pregària habitual dels musulmans. En aquell indret s’esperaven enfrontaments que no es van produir entre la comunitat gitana i la musulmana. Albiol va oferir una crítica contundent del res al carrer dels musulmans comparant-la amb una imatge del Tercer Món. L’alcalde va reiterar la prohibició de la pregària dels musulmans a la via pública després del ramadà, els quals haurien de

²⁵⁷ Vegeu l’espejament dins de la crònica: “Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

²⁵⁸ Van Dijk, Teun A.(1990): *La noticia como discurso. Comprensión, estructura y producción de la información*. Barcelona. Ed. Paidós. 1a Ed., p. 123

²⁵⁹ Vegeu “Sense recollir odi”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de juliol del 2012, p. 38

buscar un altre local. Aquesta decisió de l'alcalde, presa per evitar conflicte, és la causa de la polèmica generada a Badalona durant el ramadà i que va obligar la comunitat musulmana a signar un document pel qual llogaven un espai i es comprometien a no tornar al carrer quan acabés el ramadà. L'alcalde els imposava un llistat de locals i un preu de lloguer que la comunitat paquistanesa trobava desproporcionada.

Aquí, el conjunt lèxic conté unes connotacions més de conflicte, però és concebut des d'una concepció més pragmàtica en fer al·lusió a arguments més materials com els indrets on poden pregar els musulmans. Tot i que, en la dimensió del *frame* ens trobem una dicotomia entre pragmàtic i simbòlic, és a dir, quan apel·la a arguments més materials sobre la ubicació de la pregària, i manté una perspectiva simbòlica quan recorre a elements amb un rerefons de conflictivitat cultural.

Tanmateix, el titular "Sense recollir odi"²⁶⁰ i l'avantítol "Convivència a la tercera ciutat de Catalunya", fan al·lusió a la convivència entre la comunitat pakistanesa i els ciutadans autòctons. A més, denoten un marc valoratiu positiu amb relació a aquest assumpte de la ubicació de la pregària dels musulmans.

Lèxic pragmàtic

Respecte el conjunt lèxic, d'una banda trobem un lèxic més bèl·lic com "veto d'Albiol", "conflictes", "protestes", "enfrentaments" o "desproporcionat desplegament de la policia municipal". Els verbs clau són "no genera", "va vetar", "el canvi era dràstic", "ni hi va haver protestes ni enfrontaments", "negaven estar enfrontats", "ni els pakistanesos ni gitanos busquen brega". Són conceptes amb connotacions bèl·liques que es troben en el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb la política d'Albiol i que apel·la a la convivència amb la comunitat musulmana. D'altra banda, el lèxic amb un marc de dimensió més pragmàtica es representa a partir d'aquests conceptes: "pati d'un institut", "carrer", "plaça", "espai gratis", "la llista possibles locals" o "nau per llogar". Alguns verbs clau detectats són "va acceptar firmar el document pel qual van llogar el pati", "va oferir el pati d'un institut" o "van comprometre a no tornar al carrer".

Lèxic simbòlic

El lèxic que fa patent un marc de dimensió més simbòlica és: "gitanos", "pakistanesos", "musulmans", "ramadà", "president del centre islàmic Camí de la Pau", "vuit hores de pregària al carrer", "comerciants paquistanesos" o "germans". Alguns dels verbs clau són: "pregaven a la zona", "va reiterar", "no tornaran a resar mai més al carrer", "els pakistanesos hauran de buscar una altra seu". I amb relació a unes paraules de l'alcalde de Badalona, que tractava la pregària dels musulmans com una imatge del Tercer Món, l'informador ho expressa amb unes expressions més implícites i contenen unes connotacions negatives: "Ell no es va tallar", "va descriure la imatge dels centenars de musulmans" o "més pròpia Tercer Món".

En general, a partir dels aspectes discursius descrits en aquesta anàlisi i de la crònica del 20/07/12²⁶¹ se sustenten el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb la política

²⁶⁰ Vegeu "Sense recollir odi", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de juliol del 2012, p. 38

²⁶¹ Vegeu "Badalona prohibeix resar al carrer la vigília del Ramadà", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30

de Garcia Albiol i al mateix temps es denota el marc interpretatiu o *frame* de convivència de la comunitat musulmana amb la resta de ciutadans de Badalona. En aquest marc o *frame* estable, l'avaluació moral del diari es fonamenta en el fet que la comunitat musulmana, formada per pakistanesos, majoritàriament, no genera conflictes en la pregària i que l'alcalde de Badalona mostra una actitud de duresa respecte a aquestes comunitats. La proposta de resolució que s'infereix és la defensa de la convivència entre aquestes comunitats i de cercar la via del diàleg amb la comunitat musulmana.

Les altres dues peces publicades el 20/07/12 a *El Periódico de Catalunya* són més complementàries a les dues anteriors i, en general, mostren un discurs més positiu sobre la festa musulmana del ramadà. La primera peça aborda la tradició i els costums del ramadà; la segona peça és un reportatge que explica com viuen els diabètics musulmans la festa sagrada del ramadà.

El primer reportatge es titula "El mes de dejuni i celebració"²⁶², amb el subtítol que aporta informació complementària "Els musulmans es disposen a celebrar la seva principal festa." La definició bàsica i la qüestió que aborda aquest reportatge és la descripció dels costums i de la tradició que hi ha al darrere del ramadà, una de les festivitats més importants per l'islam.

Imatge

En l'estudi del marc interpretatiu la variable imatge utilitzada per aquesta crònica és una fotografia de pla general que mostra uns "dolços de Ramadà" des d'un aparador d'una pastisseria de Barcelona a una banda de la imatge; a l'altra banda, hi apareix una dona amb un vel que camina davant l'aparador. La seva presència dóna una clara referència a la cultura musulmana. La fotografia ocupa les dues pàgines dedicades al ramadà del 20/07/12.

Actors

Sobre la variable actors, representa un rol més d'expert, en lloc de tenir un rol actiu a la informació, "jugant" al rol d'experts i portaveus. Així, els actors més destacats del petit reportatge són Naveed Asghar, portaveu de l'Associació Islàmica Camí de la Pau; Mohamed Alboul, portaveu del Consell Islàmic Cultural de Catalunya; el doctor Jordi Moreras, investigador del centre de Recerca en Governança del Risc a l'UAB i que representa la veu d'un dels experts; a l'últim, Salah Jamal, metge palestí. El rol que tenen els dos primers representants de la comunitat musulmana són de portaveus i testimonis de primera mà, que expliquen els costums i la tradició del ramadà. Els dos últims, l'investigador sociòleg i el metge palestí, tenen un rol d'experts, aporten dades més pragmàtiques, és a dir, més de tipus material i dades complementàries. Segons la classificació de Castelló (2012:145)²⁶³, es podrien denominar actants, en lloc d'actors pel seu paper d'experts.

²⁶² Vegeu "El mes de dejuni i celebració", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 30-31

²⁶³ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

Lèxic

El conjunt lèxic i els elements més discursius fan referència a un àmbit més simbòlic. Es tracta d'un discurs construït a partir d'arguments i amb un conjunt lèxic de tipus cultural o històric sobre la festa del ramadà. Tot i que en general el discurs és força simbòlic, a la part final del reportatge trobem un discurs més pragmàtic, a partir d'un conjunt lèxic més material.

Aquest conjunt de variables defineix un marc interpretatiu o *frame* estable de convivència i multiculturalisme respecte a altres tradicions religioses.

Els conceptes clau són els substantius: “dejuni”, “celebració”, “musulmans”, “festa”, “festivitat musulmana”, “l’observació del Quart Creixent Lunar”, “ramadà”, “mes”, “recolliment”, “Festa de l’Aid”, “regals”, “familiars”, “seus hàbits”, “cinc de la matinada a una del migdia”, “obligacions”, “musulmà”, “primera oració”, “cinc previstes (oracions)”. Trobem altres expressions sobre les cinc pregàries del ramadà: “cinquena i última oració”, “ocàs”, “ruptura del dejuni”, “unitat comunitat musulmana”, “fe”, “assistència al temple”, “convivència i reunió social” i “mesquita”.

Algunes expressions en el marc de dimensió simbòlic són: “es disposen a celebrar” o “no respectar el ramadà està mal vist”. Aquests termes transmeten unes connotacions religioses i representen un lèxic religiós i de tradició. Per tant, se situen en el marc de dimensió simbòlica referent a la tradició i als costums del ramadà.

Referent als termes en el marc de dimensió pragmàtic hi trobem: “primer rés”, “Occident”, “Aràbia Saudita”, “Casa Reial d’aquell país”, “ratificació testimonis”, “rés nocturn”, “mes”, “dejuni” o “recolliment”. En aquest marc de dimensió pragmàtica, que aporta les raons més materials per les quals s’inicia el ramadà, trobem algunes expressions com: “s’ha testificat l’observació”, “segueix decisió Aràbia Saudita”, “hi va haver un comunicat Casa Reial d’aquell país”, “El Tribunal Suprem saudita ha confirmat l’observació aquesta tarda del creixent lunar.” En el marc de dimensió pragmàtica podem introduir algunes expressions que fan referència a l’assistència a la mesquita, per exemple: “rebutja la comparació entre religions”, “adverteix que la Fe de les persones no s’ha de mesurar per la seva assistència al temple” i “30% compleix el Ramadà a Catalunya”. I altres declaracions del metge palestí Salah Jamal, com ara “creu que el que acosta molts a la mesquita és el fet que els partits polítics els ignoren” i “A vegades l’única ideologia és la mesquita.”

L’avaluació moral que s’infereix d’aquestes variables de tipus lèxic i de la imatge és que la festivitat del ramadà es viu amb normalitat a casa nostra, a Catalunya, i que també representa un enriquiment cultural. Tanmateix, els arguments sobre l’assistència a la mesquita denoten que hi ha una certa problemàtica de la comunitat musulmana amb les polítiques sobre immigració; això se sustenta a partir de les declaracions: “creu que el que acosta molts a la mesquita és el fet que els partits polítics els ignoren” i “A vegades l’única ideologia és la mesquita.”²⁶⁴ D’aquí també s’infereix un marc valoratiu positiu del tema de la celebració del Ramadà. Tanmateix, hi ha implícita una crítica a la política d’immigració. Aquestes variables del lèxic i les imatges estan en correlació amb el punt de vista interpretatiu del diari favorable a la convivència.

²⁶⁴ Vegeu “El mes de dejuni i celebració”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012 p. 30-31

L'altre petit reportatge que acompanya l'article sobre la tradició del ramadà també va aparèixer el 20/07/12 amb el titular "Un repte per als diabètics."²⁶⁵ El discurs en general és més pragmàtic que l'anterior, ja que aporta moltes dades respecte del tractament de la diabetis i ocupa dues columnes; per tant, una quarta part de la pàgina. Aquest reportatge no va acompanyat de cap imatge ni fotografia. El reportatge aborda la problemàtica d'un musulmà diabètic que fa el dejuni del ramadà, l'alimentació que ha de consumir després de tantes hores sense menjar, la medicació i les instruccions que han de seguir aquests tipus de malalts, tant els que depenen d'injectar-se insulina com els que no, per evitar marejos, pujades i baixades de sucre. L'actor principal d'aquest petit reportatge complementari a les dues pàgines dedicades al ramadà és el metge d'un centre assistència primària de Salt (Gironès) i educador en diabetis, el doctor Joan Barrot. Podríem definir-lo com "actant"²⁶⁶, és a dir, que aporta el coneixement de l'expert sobre com cuidar el malalts de diabetis durant la festivitat musulmana del ramadà. Tot el reportatge està construït partint de les seves declaracions.

El discurs està construït amb un lèxic i arguments més tècnics i materials, gairebé majoritari, respecte a la malaltia de la diabetis, dades dels musulmans que pateixen diabetis i, a més, trobem les declaracions del metge, és a dir, l'especialista que aporta el coneixement tècnic i professional respecte del tractament dels musulmans diabètics. Tot i que el conjunt del text està construït a partir d'un llenguatge tècnic, el titular "Un repte per als diabètics" és força expressiu i evoca el desafiament que suposa per als musulmans amb diabetis.

Lèxic amb connotacions religioses

Alguns termes clau transmeten una connotació religiosa, encara que el text en general se situï en un nivell gairebé pragmàtic. Alguns exemples són els substantius següents: "trenc d'alba", "novè mes lunar", "55.000 musulmans tenen diabetis", "dejuni diürn del Ramadà", "dejuni", "fidels a l'Alcorà", "menú nocturn", "la seva dieta per motius culturals", "malalts (musulmans)", "Suhoor (sortida del sol)", l'hora del "Zuhr (rés del migdia)", "Iftar (quan baixa el sol)", "abstinència absoluta", "quinze hores diàries", "precepte", "repte saludable indubtable", en relació amb un diabètic musulmà. Aquests exemples anteriors són conceptes amb un rerefons religiós, que denoten tots els costums i les pregàries pròpies del ramadà. Aquest lèxic denota un marc de dimensió simbòlica més de tipus cultural i religiós.

Lèxic pragmàtic

D'altra banda, trobem un ús del lèxic més tècnic, que aporta dades estadístiques, i també un lèxic mèdic. D'una banda, alguns substantius com "metge assistència primària", "42% població immigrant", "majoritàriament musulmana", "ni menjar, ni

²⁶⁵ Vegeu "Un repte per als diabètics", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 31

²⁶⁶ Classificació establerta per CASTELLÓ, Enric; "actant" en clau abstracta són experts o responsables polítics, definició a: "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

beure ni prendre medicaments”, “malalts”, “90% musulmans diabètics” i “pateixen el grau menys greu de la malaltia”. Aquest tipus de lèxic consisteix en dades més estadístiques i quantitatives. D'altra banda, s'ha de destacar alguns substantius amb connotacions més científiques, com “pastilles antidiabètiques”, “proteïna no grassa”, “diabètics”, “la seva dieta”, “metges educadors en diabetis”, “pacients diabètics”, “crisis hipoglucèmiques o hiperglucèmiques”; o bé arguments més científics com “malaltia relacionada amb la nutrició”, “glucosa que arriba a la sang”, “capacitat del pàncrees per produir insulina”, “metabolitza i assimila sucres”, “el seu pàncrees no produeix aquesta hormona” i “diabètics dependents insulina seguir el ramadà encara és més complicat”.

Algunes altres expressions són “que el malalt s'injecti insulina diverses vegades al dia”, “per evitar que el sucre s'acumuli a la sang”, “els donen abundants consells sobre el tema quan passen per la consulta” i “els donen un fullet informatiu del laboratori MSD”. També descriu alguns símptomes que poden tenir, com ara: “noten confusió”, “marejos”, “somnolència”, “molta set”, “debilitat” o bé, “han d'interrompre el dejuni.” Aquest tipus de lèxic i expressions es troben en el marc de dimensió més pragmàtic construït a partir dels arguments més materials. Aquestes dues peces analitzades es poden classificar en el gènere periodístic de reportatges, ja que no són actes d'actualitat, sinó que es refereixen a una situació interessant i que emfatitza l'interès humà i social.

Introdueix algunes declaracions del metge parlant de tractament d'aquests malalts de diabetis com ara: “hidrats de carboni d'absorció lenta, que els mantindrà un acceptable nivell de glucosa a la sang durant hores i els donarà energia per treballar” o “sopen bé, però no s'engreixen perquè, en realitat, acaben ingerint el mateix que quan fan tres àpats al dia”. En la declaració última del metge, que pot servir de conclusió final, es remet a l'Alcorà i als seus arguments amb relació a com els fidels musulmans amb malaltia han de celebrar el ramadà: “L'Alcorà diu que les malalties que impliquen risc vital, com és la diabetis estan exemptes del Ramadà, però la immensa majoria dels diabètics musulmans que viuen aquí el compleixen.”²⁶⁷ Amb les declaracions del metge i l'ús del conjunt lèxic que representa el contingut més explícit, es pot inferir l'avaluació i la resolució que presenta *El Periódico de Catalunya* sobre com els diabètics musulmans poden celebrar la festivitat del ramadà sense cap problema. D'aquí s'infereix a partir del plantejament discursiu de la notícia el punt de vista interpretatiu del diari, en què presenta la celebració del ramadà d'una forma positiva. Per tant, és pot definir un marc valoratiu positiu del tema. Aporta dades de forma positiva per aprofundir en com la comunitat musulmana viu aquesta festivitat sense problemes. En general, pel que fa a aquestes dues últimes peces analitzades, a partir de les seves variables, es pot inferir un marc interpretatiu o *frame* estable de convivència i multiculturalisme i de respecte a altres tradicions religioses. Tant aquests dos reportatges com les cròniques de la prohibició de l'alcalde de Badalona al rés dels musulmans ofereixen un marc valoratiu positiu de la festivitat del Ramadà. A més, el discurs és força positiu, en general en els dos reportatges si es comparen amb el tema de la polèmica generada per Garcia Albiol sobre la prohibició de la pregària dels musulmans a l'espai públic. A partir d'aquí s'inferia un marc interpretatiu o *frame*

²⁶⁷ Vegeu “Un repte per als diabètics”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de juliol del 2012, p. 31

deductiu de convivència i multiculturalisme que és el més present en *El Periódico de Catalunya*.

Festa final del ramadà (Al-Fitr o Idu I-Fitr)

El tractament informatiu de la festa final del ramadà, (Al-Fitr o Idu I-Fitr)²⁶⁸ que marca el final del mes del ramadà va tenir poc seguiment mediàtic. Tanmateix, alguns dels mitjans analitzats de la nostra mostra ho han reflectit en un segon terme. *El Periódico de Catalunya* va dedicar una petita notícia a la manifestació antiislàmica de Berlín, de la qual també es va fer ressò *La Vanguardia*, però aquest diari amb espediment i d'una manera més secundària. Aquesta informació publicada a *El Periódico* el diumenge 19/08/12 es titula “*Els ultres d’Alemanya desfilen contra l’islam.*”²⁶⁹ La informació publicada en format notícia, per tant, formava part dels gèneres informatius, ja que en presentava els elements més característics. Es limita a presentar la novetat, i segueix l’estructura de piràmide invertida. La informació més important se situa al principi i la irrellevant, al final. La superfície que ocupa la notícia es força reduïda, tan sols una quarta part de la pàgina, la qual representa el tema secundari. Per tant, el diari no hi va oferir una rellevància molt destacada. La informació principal es troba focalitzada en el càstig que van rebre tres cantants a Rússia per protestar contra Putin i l’Església ortodoxa en un temple ortodox. Això ofereix a la notícia de la manifestació antiislàmica de Berlín una dimensió més de conflictivitat. La notícia no va acompanyada de cap fotografia ni imatge.

Lèxic i expressions

Amb relació a les variables importants per a l’anàlisi de premsa com el lèxic i les metàfores, trobem que tenen una dimensió conflictiva i bel·ligerant. Així ho constata el següent lèxic detectat: “manifestacions convocades”, “grups d’extrema dreta “Pro Deutschland”, “lemes: “l’Islam no forma part d’ Alemanya o “atureu la Islamització”, “ultres”, “partits polítics”, “organitzacions sindicals”, “provocació”, “pancartes”, “consignes”, “organitzacions d’ultradreta”, “policia de Berlín”, “1800 agents”, “risc enfrontaments”, “ultradretans i salafistes”, “tribunal” o “atac contra creences religioses”.

Els verbs clau són: “van protestar”, “va mobilitzar”, “existia”, “cridant”, “ignoressin les provocacions”, “havien après la lliçó” o “el dret a la llibertat d’expressió havia de prevaldre”. També empra una expressió col·loquial: “va llençar una crida”, per designar el pronunciamet del líder musulmà alemany a la seva comunitat. En aquest lèxic s’ha d’afegir un lèxic més de tipus religió com “membres comunitat musulmana”, “caricatures de Mahoma” o “algunes mesquites”.

En l’anàlisi de tipus discursiu es denota en tot l’article un llenguatge bèl·lic i conflictiu que apareix en l’avantítol: “Auge de l’extrema dreta”, i en el titular hi apareix una

²⁶⁸ AA.DD (2005): *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*. Barcelona: Ed. Mediterrània. 2a Edició, p. 207

²⁶⁹ Vegeu “Els ultres d’Alemanya desfilen contra l’Islam”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 19 d’agost del 2012, p. 14

metàfora molt evocadora: “Els ultres d’Alemanya desfilen contra l’Islam.”²⁷⁰ Tant l’avantítol com el titular mostren unes connotacions bel·ligerants, de pugna i radicalització. Gairebé ho presentava sota un marc interpretatiu o *frame* de la problemàtica de l’auge de l’extrema dreta. Aquest *frame* dominant quedava sustentat a partir d’un lèxic genèric més de tipus bèl·lic que es troba en el subtítol: “Un jutge permet les manifestacions per no ser un atac “religiós.”²⁷¹

Actors

D’una banda, els actors més involucrats a la informació són el grup extrema dreta Pro Deutschland, la comunitat musulmana i el jutge que va permetre la manifestació al·legant que era un “dret a la llibertat d’expressió”. D’altra banda, l’actant, que apareix com a portaveu representant de la comunitat musulmana és Burhan Kesici, secretari general del Consell de l’Islam a Alemanya. Les atribucions a les fonts, que coincideixen amb els actors, apareixen en estil indirecte, aquí són emprades en un sentit de pluralitat informativa per contrastar els diversos punts de vista, però al mateix temps per defensar la posició i el marc interpretatiu del diari. En definitiva, atenent a l’anàlisi de tipus més discursiu i a les diverses variables, es presenten en un marc interpretatiu o *frame* clarivident de conflicte i radicalització extrema dreta contra l’islam.

Tot i que és una notícia molt breu, es pot deduir que la definició del problema en aquest marc interpretatiu o *frame* és que a Europa existeixen grups xenòfobs que defensen postures radicals contra altres tradicions religioses i generen intolerància respecte a altres grups socials. La responsabilitat dels actors o els causants són els grups d’extrema dreta que no toleren altres tradicions i, per això, es manifesten davant de les mesquites. Tanmateix, el tribunal de Berlín va permetre la manifestació, ja que no va considerar-la un atac “religiós”. L’avaluació moral segons aquest *frame* és que hi ha “permissivitat” i tolerància amb les manifestacions de grups d’extrema dreta contra els musulmans apel·lant a la llibertat d’expressió. Aquesta permissivitat genera tensió. La solució o recomanació que s’infereix és que cal estar alerta davant de l’auge de l’extrema dreta.

13.

14. 9.1.2.2 La Vanguardia

La Vanguardia dedica en l’edició impresa un especejament²⁷² introduït en una altra notícia titulada “Un any de gestió del PP divideix la Guàrdia Urbana de Badalona”

²⁷⁰ Vegeu “Els ultres d’Alemanya desfilen contra l’Islam”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 19 d’agost del 2012, p. 14

²⁷¹ Vegeu “Els ultres d’Alemanya desfilen contra l’Islam”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 19 d’agost del 2012, p. 14

²⁷² *Nota d’aclariment*. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment

publicada el 22/07/12²⁷³. L'especejament o "destacat" que fa referència a la problemàtica de Badalona sobre la prohibició de la pregària al carrer dels musulmans es titula "Ramadà pactat a Badalona"²⁷⁴, i amb un avanttítol, "L'Acord". El títol transmet unes connotacions més positives que els anteriors diaris analitzats en la categoria premsa editada a Barcelona, sobre la polèmica sorgida a Badalona, arran de la decisió de l'alcalde Garcia Albiol de prohibir la pregària a la comunitat musulmana durant la festivitat del ramadà a la via pública. En emprar el terme "pactat" es transmet la noció que ambdues parts arriben a un acord. Aquest argument sobre l'acord entre la comunitat musulmana i l'alcalde de Badalona és inexistent en la resta de diaris dintre aquesta categoria. A més, l'espai que va dedicar *La Vanguardia* a aquesta qüestió era molt reduïda, i representava un complement de la informació principal.

Pel que fa a l'anàlisi dels aspectes discursius, no és molt exhaustiu, tan sols destaca que la comunitat musulmana no resarà a la plaça Camarón de la Isla, però que el Govern municipal els impedirà fer-ho. A partir d'aquestes paraules: "Finalment, ni la comunitat musulmana de Sant Roc i Artigues resarà a la plaça Camarón de la Isla, ni el Consistori impedirà que ho facin, com els havia advertit. L'associació islàmica Camí de la Pau ha accedit a fer les oracions conjuntes amb motiu del Ramadà al pati de l'antic Institut Badalona 9."²⁷⁵

En aquest requadre o especejament²⁷⁶, indica que la comunitat musulmana va accedir sense posar cap tipus d'objecció ni fer cap crítica. També s'ha de destacar que quan parla del lloguer canvia les xifres, és a dir, no destaca que l'Ajuntament cobra 2.000 euros al mes pel lloguer de l'espai del pati a la comunitat musulmana, sinó que són uns 30 euros l'hora: "El consistori els llogarà aquest espai a raó de 30 euros l'hora, havent pagat prèviament una fiança de 6.000 euros."²⁷⁷

Estil del discurs

El discurs és directe i està redactat en estil impersonal, no trobem elements interpretatius per part del periodista, com en els anteriors diaris analitzats. És a dir, no trobem elements interpretatius amb connotacions crítiques, respecte a la decisió de l'alcalde de Badalona i, per tant, eludia la controvèrsia completament. A més, indica implícitament que la comunitat musulmana va acceptar les condicions de l'Ajuntament sense resistència. Així ho defineix: "L'associació islàmica Camí de la Pau ha accedit a fer

²⁷³ Vegeu: "Un any de gestió del PP divideix la Guàrdia Urbana", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 5, al suplement "Viure a l'Estiu"

²⁷⁴ Vegeu l'especejament: "Ramadà pactat a Badalona", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 5, al suplement "Viure a l'Estiu"

²⁷⁵ Vegeu l'especejament: "Ramadà pactat a Badalona", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 5, al suplement "Viure a l'Estiu"

²⁷⁶ *Especejament*. En l'argot periodístic es tracta d'una peça informativa complementària inserida en una informació

²⁷⁷ Vegeu l'especejament "Ramadà pactat a Badalona", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 5, al suplement "Viure a l'Estiu"

les oracions conjuntes amb motiu del Ramadà al pati de l'Institut Badalona 9"²⁷⁸, la frase expressa la conformitat passiva dels musulmans.

Aquí veiem un altre exemple de l'ús del terme *islàmic* per referir-se a una associació de musulmans. L'ús d'aquest terme pot portar a confusions amb els moviments més fonamentalistes en una part reduïda de l'islam i, a més, pot transmetre confusió amb el terrorisme d'arrel islamista. Segons el *Diccionari de les religions* consultat en línia, el terme *islàmic* és un adjectiu que fa referència a l'Islam i s'aplica més a objectes i no a persones.²⁷⁹ Per exemple, seguint l'exemple del diccionari, s'acostuma a dir *art islàmic*, però *persones musulmanes*. És un adjectiu o terme més associat a objectes.

La Vanguardia va publicar la controvèrsia generada a Badalona per l'alcalde Xavier Garcia Albiol i la seva prohibició a la pregària de la comunitat musulmana en l'edició digital (*La Vanguardia.com*) editada en castellà. Hi va publicar dues peces el dia 20/07/12 i, per tant, ampliava la informació de l'edició impresa.

La peça que fa referència al conflicte entre l'alcalde Xavier Garcia Albiol i la comunitat musulmana de Sant Roc va sortir publicada el divendres 20/07/12, amb el següent titular: "Albiol llega a un acuerdo con los musulmanes para que no recen en la calle"²⁸⁰ a la secció de societat: "Barcelonès Nord", donant-li la categoria d'informació local. La peça va sortir publicada en format notícia, i a més segueix tots els criteris d'aquest format. No aporta informació de *background* ni antecedents, i es limita a presentar una novetat. Està redactada amb estil impersonal i la informació està organitzada amb forma de piràmide invertida, el menys rellevant se situa al final. Aquesta notícia respecte a la controvèrsia a Badalona generada per l'alcalde i el govern municipal, en la seva negativa d'autoritzar la pregària dels musulmans al carrer, publicada en format digital, significa que el diari li concedeix una importància complementària.

Lèxic i expressions

En termes generals, les variables com el conjunt lèxic i la imatge eludeixen qualsevol terme sobre la polèmica generada per l'Ajuntament de Badalona. A més, les variables determinen un marc interpretatiu o *frame* no crític amb la decisió d'Albiol i, fins i tot, un marc o *frame* estable no conflictiu. Des d'un punt de vista discursiu, rebaixa la tensió entre la comunitat musulmana i la decisió del govern municipal. En general, el llenguatge se situa en àmbit pragmàtic i institucional.

Imatge

La fotografia que apareix en aquesta notícia mostra la comunitat musulmana de Sant Roc pregant a la plaça Camarón de la Isla de Badalona. Transmet la imatge estereotipada sobre la comunitat musulmana pregant inclinada, de forma

²⁷⁸ Vegeu l'especejament "Ramadà pactat a Badalona", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 5, al suplement "Viure a l'Estiu"

²⁷⁹ Consulta en línia: ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. *Diccionari de religions* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en Línia). Recuperat de http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/193/

²⁸⁰ Vegeu "Albiol llega a un acuerdo con los musulmanes para que no recen en la calle", edició digital del diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012

multitudinària, a la via pública. Una imatge estereotipada pròpia de l'imaginari col·lectiu²⁸¹.

Actors

L'actor principal involucrat a la notícia és l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, que adopta la prohibició que la comunitat musulmana pregui a l'espai públic de Badalona. Els altres actors es poden classificar com a actants²⁸², ja que fan el paper de portaveus, per exemple el portaveu de la comunitat musulmana de Sant Roc, Muhammad Iqbal. Ell va anunciar que aquesta comunitat volia evitar el conflicte i també es va comprometre a buscar lloc per a la pregària després del ramadà. Un altre actant és el portaveu de la comunitat, Alfurqan, Abdelkrim Latifin. Es tracta d'una altra comunitat musulmana del barri de la Pau de Badalona que va llogar un poliesportiu per a la pregària. Respecte a la recerca d'espais per a la pregària, Abdelkrim Latifin va afirmar que han de ser les comunitats les que han de cercar els seus propis espais. Aquests actors i portaveus destacats en aquesta notícia representen les fonts informatives, utilitzades per desenvolupar la informació. En aquest cas el tipus de fonts utilitzades són institucionals, ja que representen un organisme o institució.

Lèxic pragmàtic i simbòlic

L'ús del conjunt lèxic es remet a un llenguatge de dimensió pragmàtica i institucional. En general, trobem una dimensió de marc o *frame* amb una dicotomia entre pragmàtica, institucional, però també simbòlica. La dimensió pragmàtica es constata quan es recorre a arguments d'un lèxic material sobre el lloguer de l'espai als musulmans i en decisions polítiques en l'acord entre el govern municipal i la comunitat musulmana. El lèxic habitual en aquest marc de dimensió pragmàtica és: "acuerdo", "espacio municipal", "gobierno", "plaza Camarón de la Isla", "Gobierno de Badalona", "su voluntad", "vía pública", "un lugar", "patio antiguo instituto Badalona 9", "30 euros hora", "fianza previa de 6.000 euros", "lugar rezos los viernes", "en esta plaza", "gobierno municipal", "la nueva comisaria del barrio de Sant Roc", "ayuntamiento", "una nueva ubicación" o "solución".

Els verbs clau són: "alquilarà", "han llegado a un acuerdo", "para alquilar", "Ayuntamiento alquilarà", "comunidad musulmana de Sant Roc se compromete a buscar un lugar para los rezos", "podrán hacer sus oraciones", "está instalando una nueva comisaría", "Ayuntamiento no permitirá que lo sigan haciendo" o "cuándo acabe Ramadán tendrá que haber encontrado". En aquests verbs es detecta distanciament i, per tant, "neutralitat" i unes connotacions més informatives en els arguments respecte de l'acció de Xavier Garcia Albiol. D'altra banda, es detecta un marc de dimensió pragmàtica però més institucional, sobretot amb les declaracions de l'alcalde i els portaveus de les comunitats musulmanes, a partir del lèxic com "Muhammad Iqbal, representante de este colectivo", "acuerdo" o "voluntad del Ayuntamiento", els verbs clau són "Xavier Garcia Albiol ha dejado clara su voluntad de prohibir que recen en la vía pública", "insta a encontrar un lugar donde hacer sus

²⁸¹ Vegeu "Albiol llega a un acuerdo con los musulmanes para que no recen en la calle", edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012

²⁸² CASTELLÓ, Enric. (2012): *Op. cit.*, p. 145

oraciones”; amb relació a la comunitat musulmana els verbs clau són: “quiere evitar cualquier conflicto”, “esperan poder encontrar un lugar para los rezos”, “asegura que han aceptado el acuerdo”, “si no tienen suerte buscando” o “realizar sus oraciones”. També s’ha de destacar alguna frase feta o expressió col·loquial: “volverán a picar a la puerta”, per tal de transmetre la voluntat de la comunitat musulmana de buscar un espai propi per a les pregàries.

Pel que fa al marc de dimensió més simbòlica, es transmet a partir del següent lèxic més religiós, que fa referència a les tradicions musulmanes: “musulmanes”, “comunidad musulmana barrio de Sant Roc”, “Ramadán”, “oraciones” o “comunidad islámica”. Aquest diari empra reiteradament el terme “comunidad islámica”. Aquí s’observa un nou ús del terme *islàmic*, molt emprat pels mitjans de comunicació i que pot portar a confusió, amb els moviments més fonamentalistes de l’islam. També pot transmetre confusió en el lector amb el terrorisme d’arrel islamista. Segons el *Diccionario de las religiones* consultat en línia, el terme *islàmic* és un adjectiu que fa referència a l’islam i s’aplica més a objectes i no a persones, ni a comunitats²⁸³. Pel que fa a la problemàtica de la recerca d’espais per a la pregària a Badalona, la Vanguardia.com en fa ressò en la mateixa notícia del 20/07/12²⁸⁴, a partir del cas de la comunitat musulmana Alfurqan.

Lèxic pragmàtic

El lèxic és força pragmàtic i disminueix el to del llenguatge polèmic, els termes clau són: “La comunidad Alfurqan rezará sin problemas en el Polideportivo de Montigalà”, “menos problemas”, “miembros comunidad musulmana Alfurqan”, “estrenaron nueva mezquita”, “pequeña para acoger”, “centenares de musulmanes”, “se reúnen”, “gestión privada”, “comunidad alquilarà”, “para llevar a cabo sus oraciones”, “polideportivo”, “el portavoz Alfurqan”, “problemática”, “falta de espacio para la comunidad musulmana en Badalona” o algunes expressions populars “se arrastra desde hace décadas”. Aquí es destaca que a Badalona existeix de forma latent una problemàtica sobre la ubicació dels centres de culte per als musulmans.

No obstant això, el lèxic emprat en general a la notícia no transmet connotacions bèl·liques ni de polèmica de manera explícita, sinó que disminueix la tensió a través del llenguatge. A més, no introdueix elements interpretatius amb connotacions crítiques per part del periodista ni tampoc les declaracions crítiques per part de les comunitats musulmanes, ni les declaracions directes de l’alcalde com hem observat en les anteriors publicacions. Les expressions que denoten aquest llenguatge més atenuant són: “Con este acuerdo, la comunidad musulmana de Sant Roc se compromete también a buscar un lugar para los rezos de los viernes”, o “No obstante, el gobierno municipal ya les advirtió hace 8 meses que se deberían buscar algún otro espacio.”²⁸⁵

²⁸³ Consulta en línia: ASOCIACIÓN UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. *Diccionario de religiones* [en línia]. Barcelona: TERM CAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en línia). Recuperat de http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/193/

²⁸⁴ Vegeu “Albiol llega a un acuerdo con los musulmanes para que no recen en la calle” edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012

²⁸⁵ Vegeu “Albiol llega a un acuerdo con los musulmanes para que no recen en la calle”, edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012

En aquesta notícia el marc interpretatiu o *frame* estable és un marc no crític respecte a la decisió d'Albiol i no conflictiu. Un altre marc interpretatiu o *frame* detectat és el *frame* "d'acord", sustentat a partir de l'argument més tècnic de l'acord entre ambdues parts. La presència d'aquest argument determina una dimensió de marc pragmàtica. Aleshores, la definició del problema plantejat és que les dues parts, comunitat musulmana i l'alcalde de Badalona, arriben a un acord i que els musulmans accepten la decisió sense objeccions. El principal causant d'aquesta situació és la decisió d'Albiol de prohibir la pregària dels musulmans al carrer.

L'avaluació moral de la informació planteja que la comunitat musulmana i l'Ajuntament de Badalona van arribar a un acord sobre la ubicació de la pregària durant el mes del ramadà i al llarg de l'any, sense complicacions. A més, transmet que la comunitat musulmana va acceptar sense reticències el lloguer de la nova ubicació per a les pregàries i que es comprometia a cercar un nou espai després del ramadà. Per tant, transmet que la relació entre els musulmans de Badalona i l'alcalde Xavier Garcia Albiol està normalitzada. Tanmateix, en l'últim paràgraf de la notícia, explica el cas de la comunitat musulmana d'Alfurqan del barri de la Pau, que va llogar un poliesportiu per a la seva pregària sense problemes. Tanmateix, en unes declaracions del seu portaveu, Abdelkrim Latifi assegura que existeix una problemàtica per la falta d'espais de pregària latent des de fa dècades. El portaveu Abdelkrim Latifi va remarcar que les comunitats han de fer les gestions per buscar el seu propi espai. Les vies de resolució o solució que s'infereixen en aquest marc o *frame* defensat és que la solució a la problemàtica de cercar espais de pregària hauria de venir per part de les comunitats musulmanes i no dels governs municipals. I també que la comunitat musulmana de Sant Roc que va entrar en litigi amb l'Ajuntament, advertida prèviament per l'Ajuntament, havia de trobar un espai fora de la via pública per part d'ells mateixos.

En termes generals, el lèxic i les expressions emprades construeixen un discurs pragmàtic, institucional i impersonal, present en el marc interpretatiu o *frame* no conflictiu i no crític amb l'actitud d'Albiol. Aquest discurs es troba en correlació amb l'avaluació moral del diari. L'estil de la redacció és impersonal i no introdueix les declaracions polèmiques de l'alcalde Albiol, ni la comunitat musulmana protestant per la ubicació de l'espai de pregària, el qual reforça el marc interpretatiu o *frame* no crític ni conflictiu entre l'alcalde i la comunitat musulmana, a més de desplegar-se el *frame* genèric "d'acord". L'absència d'aquestes declaracions més controvertides són resultat d'estratègies discursives que delimiten més l'estil del diari²⁸⁶. El marc valoratiu que es denota és positiu respecte del tema, ja que la notícia reforça la idea que la comunitat musulmana i l'Ajuntament de Badalona respecten assolir un acord per la cessió de l'espai de pregària, sense problemes. Tanmateix, implícitament es denota un marc interpretatiu secundari o latent, que fa referència a la controvèrsia de la pregària de l'espai públic dels musulmans, tot i que manté un nombre d'intervencions i arguments que desenvolupen del tot un marc interpretatiu estable.

²⁸⁶ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 260

El següent article sobre el ramadà publicat a la *Vanguardia.com* aborda la festa musulmana recordant els seus costums i la seva tradició, i està publicat a la secció “Vida” del diari. Aquest article publicat el 20/07/12 es titulava: “Un millón y medio de musulmanes comienza hoy un mes de Ramadán marcado por la crisis.”²⁸⁷ En la classificació de gèneres periodístics es tracta d’un reportatge més analític que aborda la celebració del ramadà i subratlla l’accent humà i social. Emfatitza la manera com la comunitat musulmana viu el Ramadà en un context complex marcat per la crisi econòmica, les altes temperatures i les dificultats dels diabètics musulmans en aquesta celebració. En la seva classificació es tracta d’un reportatge informatiu, recrea una notícia, un text informatiu que inclou elements de notícia, declaracions de diversos testimonis, descripció d’ambient i de context²⁸⁸. L’estil literari és més absent i, en aquest article, hi predomina un estil més analític i molt descriptiu. Amb relació a l’estudi del marc interpretatiu o *frame analysis* d’aquesta informació s’ha de mencionar la recollida de variables de les anteriors informacions com l’ús i la tipologia del lèxic, els conceptes més usuals, les imatges i els actors. En general, la qüestió que defineix la informació és la celebració de la festa musulmana del Ramadà i els seus costums, també aborda el context de crisi i la solidaritat, en què estan sotmeses les famílies musulmanes.

Imatge

La imatge utilitzada és la mateixa que en l’anterior notícia, la qual aborda el debat entre la comunitat musulmana de Sant Roc i l’alcalde de Badalona, sobre la prohibició de la pregària dels musulmans al carrer. La fotografia, una imatge d’arxiu, mostra la comunitat musulmana pregant en grup a la plaça Camarón de la Isla durant el Ramadà del 2011. La imatge reforça l’estereotip sobre la comunitat musulmana pregant en grup enmig d’una via pública, molt present en la imatge col·lectiva occidental.

Transmet les característiques normalment atribuïdes a la comunitat musulmana més comunes a la seva cultura. Aquesta imatge de la comunitat musulmana pregant està totalment relacionada amb la representació de les identitats, una construcció simbòlica, és a dir, potser articulada com un sentiment de formar part d’una comunitat que dona sentit a la nostra existència²⁸⁹. En aquest sentit s’observa com els diaris en general transmeten una imatge de la comunitat musulmana, i d’altres identitats, força estereotipada i a vegades, molt homogènia. La identitat cultural sempre és diversificada i heterogènia, s’ha de parlar d’identitats culturals, tot i que es formula el concepte en singular. Les persones se senten identificades en una comunitat i construeixen el sentit del “nosaltres”, tot i que les identitats col·lectives no són internament homogènies, sinó que són canviants. Tot i això, les identitats col·lectives persisteixen per la seva dimensió simbòlica. Aquesta pluralitat de la cultura i la

²⁸⁷ Vegeu “Un millón y medio de musulmanes comienza hoy un mes de Ramadán marcado por la crisis”, edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012 Recuperat de <<http://www.lavanguardia.com/vida/20120720/54327853834/musulmanes-ramadan.html#ixzz24Mkzrtr1>>

²⁸⁸ Grijelmo, Álex (2014): *El estilo del periodista*. Madrid: Ediciones Taurus, 18a edició, p. 64

²⁸⁹ Castelló, Enric (2008): *Identidades Mediáticas: Introducción a las teorías, métodos y casos*. Barcelona. Editorial UOC, p. 102-103

identitat contrasta amb l'ús que en fan els mitjans de comunicació, a vegades presentada de forma simplista i reduccionista, d'aquests conceptes i en altres com la religió, el país i la nació²⁹⁰.

Lèxic pragmàtic i simbòlic

Amb relació al llenguatge manté una dicotomia entre el llenguatge pragmàtic i simbòlic. Per tant, significa que utilitza arguments pragmàtics en fer referència al nombre de musulmans que inicien el ramadà en el conjunt de l'Estat espanyol. A més, quan recorre a arguments sobre les condicions suportades en el mes del ramadà, i les condicions materials dels musulmans diabètics quan viuen el ramadà. Alguns dels conceptes clau que trobem són els següents: "este mes del Ramadán", "uno de los días más calurosos año", "40 grados 17 provincias", "previsión Agencia Estatal de meteorología (AEMET)", i expressions com "alcanzarán temperaturas", "se caracteriza" o "comunidad musulmana lo afronta".

Respecte al fet de passar el ramadà en condicions de temperatura alta es detecten algunes expressions i termes més simbòlics. Aquestes expressions s'atribueixen a la principal font informativa que utilitza el diari, el president de la Unión de Comunidades Islámicas de España (UCIDE), Riay Tatory²⁹¹. Aquesta és un tipus de font institucional, i un tipus de font identificada²⁹² que representa un organisme o institució de la comunitat musulmana: "el año pasado ya se cumplió con el mes de Ramadán en agosto", "los musulmanes lo llevaron "estupendamente", "cuando no se come, no hay tanta necesidad de beber", "se irá viviendo el Ramadán con menos calor" o "un musulmán no pasa más de dos veces en su vida por un Ramadán en agosto" ²⁹³. En el marc de dimensió més pragmàtic trobem un tipus de lèxic amb connotacions més materials i de l'àmbit de la salut, quan fa referència a les condicions en què viuen el ramadà les persones amb problemes de salut i diabètiques, per exemple: "quedan excluidos", "ayuno", "menores de 14 años", "mujeres embarazadas", "enfermos", "aquellas personas con trabajo duro", "puedan sufrir deshidratación", "los musulmanes que trabajen a pleno sol o calor", "podrán cumplir con el precepto" o "previa consulta con un imán". En aquest marc de dimensió pragmàtic, trobem conceptes de l'àmbit de la salut; amb relació als diabètics musulmans hi ha alguns

²⁹⁰ Castelló, Enric (2008): *Identidades Mediáticas: Introducción a las teorías, métodos y casos*. Barcelona. Editorial UOC, p. 103-104

²⁹¹ Vegeu "Un millón y medio de musulmanes comienza hoy un mes de Ramadán marcado por la crisis", edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012. Recuperat de <<http://www.lavanguardia.com/vida/20120720/54327853834/musulmanes-ramadan.html#ixzz24Mkzrtr1>>

²⁹² Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p.192

²⁹³ Vegeu "Un millón y medio de musulmanes comienza hoy un mes de Ramadán marcado por la crisis", edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012. Recuperat de <<http://www.lavanguardia.com/vida/20120720/54327853834/musulmanes-ramadan.html#ixzz24Mkzrtr1>>

conceptes com “materiales informativos”, “empresa investigación y producción de fármacos MSD”, “mal control glucémico” o “hipoglucemias”; els verbs clau són: “se han presentado”, “se recomienda”, “hayan tenido” i “abstenerse practicar el Ramadán”.

Lèxic pragmàtic versus simbòlic

Finalment, sobre les dificultats que tenen les persones diabètiques de viure el ramadà, empra un llenguatge entre pragmàtic i simbòlic: “en un estadio avanzado de diabetes”, “la persona”, “mes de Ramadán”, “persona necesitada”, “donativo equivalente corresponde a una comida”, “en casos excepcionales” o “es un sacrificio”. Els verbs són: “puede abstenerse de ayunar”, “a cambio de dar un donativo” o “ha puntualizado”. És a dir, ofereix un lèxic amb connotacions més científiques o de salut amb termes referents a la diabetis; per tant, de dimensió pragmàtica, però també empra un lèxic religiós que fa referència a la tradició musulmana del ramadà. Fa referència a una dimensió simbòlica quan recorre a arguments de la tradició religiosa del ramadà i sobre els costums musulmans quan fa referència a la solidaritat i la generositat dels musulmans respecte dels qui pateixen a la seva comunitat. Una solidaritat manifestada a la mesquita i a la família com a lloc de reunió i convivència.

Els conceptes més presents són els següents: “ayuno”, “Ramadán”, “solidaridad”, “familias musulmanas”, “crisis y recortes”, “Revelación del Corán”, “cinco preceptos del Islam”, “oración”, “limosna”, “peregrinación” o “mezquita”, “confesión de la palabra de la Fe”. A més, apareixen altres termes que fan referència al calendari musulmà o bé a la solidaritat entre els musulmans: “novenos mes del calendario lunar”, “355 días diez menos que el calendario solar”, “solidaridad”, “generosidad”, “familia”, “limosna del ayuno”, “familias necesitadas”, “comidas”, “cenas” o “personas se sientan arropadas”.

Verbs

Alguns dels verbs clau són: “somos solidarios”, “se manifiesta”, “se conoce e intercambia ideas”, “conoce necesidades familias”, “se recolecta”, “se reparte”, “habrá comidas en las mezquitas”, “romper el ayuno”, “tienen menos recursos”, “están invitados” o “pueden acudir.” A partir d’aquests conceptes s’infereix que la narrativa respecte a aquesta qüestió emfatitza molt l’accent humà sobre la vivència del ramadà. A partir d’aquestes variables analitzades es pot determinar un marc interpretatiu o *frame* estable de festivitat religiosa i solidaritat entre la comunitat musulmana. En general es determina que el marc valoratiu del conjunt del tema és positiu. Aquesta informació té algunes característiques de la notícia, ja que presenta les dades sobre el nombre de musulmans que celebraran el ramadà. No obstant això, la informació es presenta com a recopilatori de declaracions del president de la Unión de Comunidades Islámicas de España (UCIDE), Riay Tatary a l’agència de notícies Europa Press²⁹⁴. Segons

²⁹⁴ Vegeu “Un millón y medio de musulmanes comienza hoy un mes de Ramadán marcado por la crisis”, edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012. Recuperat de <<http://www.lavanguardia.com/vida/20120720/54327853834/musulmanes-ramadan.html#ixzz24Mkzrtr1>>

la classificació dels gèneres (Contreras, Diego: 2004), es pot classificar com a entrevista, ja que recull declaracions d'una persona, però es troba en l'apartat notícia²⁹⁵. La informació es troba escrita en un estil més impersonal. Tanmateix, posa molt l'accent en l'interès humà i emfatitza la situació de crisi i la dels diabètics musulmans com viuen el ramadà.

Amb relació a l'avaluació moral, destaca que en la festivitat musulmana del ramadà existeix solidaritat entre les famílies musulmanes més necessitades, es fa present la convivència i la reunió social entre la comunitat musulmana. També aborda la qüestió, tot i que el Ramadà suposa un sacrifici i és una de les festes centrals dels musulmans, que la comunitat musulmana queda exempt de practicar-lo en el cas de patir malalties cròniques com la diabetis, persones ancianes, menors d'edat i persones que treballen en condicions dures. En aquests casos els musulmans que pateixen aquestes condicions poden abstenir-se del dejuni i fer un donatiu a una persona necessitada. La proposta de resolució que s'infereix és que la comunitat musulmana està oberta a la societat d'acollida i que invita tots els ciutadans a conèixer la comunitat per una qüestió de respecte cap a ells i per poder afavorir la convivència.

El discurs de l'article²⁹⁶, com els dos articles anteriors analitzats de *La Vanguardia* és força pragmàtic, institucional i impersonal, present tant dins el marc interpretatiu o *frame* no crític i no conflictiu sobre la decisió de l'Ajuntament de Badalona i també, en aquest marc o *frame* de festivitat religiosa i solidaritat entre la comunitat musulmana, d'aquesta última informació.

Aquest discurs, a partir del lèxic i les declaracions del president de la Unió de Comunitats Islàmiques, Riay Tatary, aquest contingut explícit, per tant, es troba en correlació amb l'avaluació moral del diari. L'estil de la redacció és impersonal, sobretot en la primera part que ofereix dades sobre el nombre de musulmans que celebren el ramadà i recorda els costums durant aquesta celebració. Així, aporta objectivitat a la informació. La resta del text recull les declaracions del representant de les comunitats islàmiques en un format de notícia. La selecció de declaracions ofereixen en el conjunt de la notícia l'accent d'interès humà. La valoració que s'infereix en conjunt en aquest marc és positiva.

Festa final del ramadà (Al-Fitr o Idu I-Fitr)

El tractament informatiu de la festa final del ramadà (Al-Fitr o Idu I-Fitr)²⁹⁷ que marca el final del mes del ramadà, és molt escàs. Tanmateix, alguns dels mitjans analitzats en la nostra mostra ho aborden de manera més secundària. *La Vanguardia* hi dedica dos articles. La primera notícia està publicada el 19/08/12 amb el següent titular: "Ramadà al cercle polar", i pel tipus d'informació es pot classificar en el gènere interpretatiu o

²⁹⁵ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p.155

²⁹⁶ Vegeu "Un millón y medio de musulmanes comienza hoy un mes de Ramadán marcado por la crisis", edició digital diari *La Vanguardia.com*, publicat el 20 de juliol del 2012. Recuperat de <<http://www.lavanguardia.com/vida/20120720/54327853834/musulmanes-ramadan.html#ixzz24Mkzrtr1>>

²⁹⁷ AA.DD (2005): *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*. Barcelona: Ed. Mediterrània. 2a Edició, p. 207

complementari entre un reportatge o una crònica, transmet una situació interessant, tot i que no és de màxima actualitat.

La qüestió o la problemàtica que aborda aquesta informació defineix les dificultats de la comunitat musulmana per viure el ramadà, a prop del cercle polar, a països com Suècia o Finlàndia, on les nits són curtes o pràcticament inexistent. El text del reportatge accentua l'interès humà²⁹⁸, és a dir, com afecta a la seva salut el dejuni del ramadà durant tantes hores. A més, també, hi predomina una funció més narrativa, és a dir, el redactor transmet els sentiments i les vivències dels testimonis que inclou. També es pot classificar com una crònica, ja que està escrita pel corresponal del diari, hi apareixen abundants elements interpretatius i està construïda amb diverses declaracions de testimonis. La informació ocupa tota una pàgina sencera. Per tant, s'infereix que el diari li va atorgar una àmplia superfície i una rellevància destacada amb relació al tema de la pràctica i els costums del ramadà, en coincidir amb la festa final del ramadà.

Lèxic i expressions

La recol·lecció dels altres factors per a l'estudi del marc interpretatiu o *frame* són els usos, el tipus de lèxic i conceptes que ens trobem. En aquesta informació publicada el dia 19/08/12 ens trobem un llenguatge força simbòlic, amb connotacions religioses, que fan present un marc de dimensió simbòlic com ara: "Festa d'Al-Fitr (festa final del ramadà)", "musulmans", "30 dies abstinència", "seguidors de l'Islam", "des de l'Alba fins que es pon el Sol", "els creients d'aquesta religió", "calendari lunar", "*ulemes* egipcis", "dues opcions", "nostre consell de la Societat Islàmica", "horari de la Meca", "temps sagrat", "la resta de comunitat musulmana", "dejuni", "jove sueca origen eritreu" o "abstinència", i alguns verbs claus serien: "celebren", "viuen" "s'ha celebrat" o "el Ramadà no té dates fixes". En aquesta dimensió simbòlica trobem les expressions següents: "Ramadà no és un càstig" i la metàfora: "té l'objectiu d'entrenar la voluntat i els valors morals dels creients", emprades per embellir el llenguatge.

Tanmateix, tot i que el llenguatge és pràcticament religiós i es presenta des d'un àmbit molt simbòlic, també trobem alguns tipus d'arguments o conceptes que denoten un sentit bèl·lic que apel·len a seguir un repte. Per exemple: "persones incapaces de seguir l'horari finlandès", "horari", "encoratjats a fer-ho" o "acceptar el repte de dejunar més de 19 hores seguides". I també conceptes més materials i que, per tant, remetent a un marc de dimensió més pragmàtic: "mesos hivern", "nits al nord fosques i interminables", o "va caure en estiu per aquestes latituds fa una vintena d'anys".

El llenguatge general en el conjunt de la informació és de dimensió simbòlica i religiosa, ja que recorre a arguments sobre els preceptes i costums durant el ramadà. A més accentua l'interès humà, a través del testimoni d'una jove musulmana que viu a Suècia i explica com viu el ramadà. Tanmateix, aborda l'abstinència i el dejuni del ramadà com un repte. Per tant, li aporta una connotació de superació o càstig, ja que utilitza els termes: "repte" i "encoratjats".

Actors

²⁹⁸ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 154

Els actors principals que es troben en la crònica són Abdul Mannan, imam i president de la Societat Islàmica del Nord de Finlàndia, els erudits de l'Àrab Saudita i el testimoni d'Iman Nurlin, metgessa musulmana resident a Suècia. En la classificació que fem, els dos primers són actants, els quals apareixen com a experts religiosos o portaveus que transmeten la recomanació de seguir el ramadà en condicions més precàries. I l'actor destacat és el testimoni d'Iman Nurlin, com a principal actor en la informació.

Fonts informatives

Aquestes fonts informatives emprades per construir el relat i donar-hi més autenticitat es poden classificar per tipus i per identificació o no. Seguint Diego Contreras (2004), la font utilitzada com Abdul Mannan, imam i president de la Societat Islàmica del Nord, representa un tipus de font institucional identificada. Altres fonts principals són "els erudits de l'Àrab Saudita", que com a tipologia de font es pot classificar com a experts teòlegs i com una font no identificada, aquí la descripció és genèrica. A l'últim, la última tipologia de font es pot classificar com a testimoni i, a més, és identificada. En les seves afirmacions explica la superació personal per viure el ramadà. L'ús d'aquestes fonts i, per tant, dels actors mencionats té com objectiu oferir un grau més alt de veracitat i vivesa amb relació a la informació.

En conjunt, el marc interpretatiu o *frame* que sustenta és religiós, cultural o simbòlic. Si més no, dins aquest marc n'hi ha un altre de variable que ens condueix a definir un nou *frame*, el *frame* conflictiu. Al costat d'aquesta crònica o reportatge hi apareix un especejament o requadre informatiu²⁹⁹ complementari que es fa ressò d'una manifestació antimusulmana a Berlín que coincidia amb la festa final del ramadà, la festa d'Al-Fitr.

El requadre recull els elements bàsics de la informació, com si es tractés del *lead* d'una notícia. El llenguatge manté forces connotacions conflictives i bel·ligerants, els conceptes que hi destaquen són: "grup extrema dreta", "ultres", "protesta", "hostilitat amb l'Islam", "sense incidents", "nombrosa presència policial", "pancartes" i "contramanifestants". Alguns dels verbs clau són "van manifestar", "mostrar", "van exhibir caricatures de Mahoma" o "el grupuscle va desplegar".

Imatge

A més, s'ha d'afegir que la imatge de la notícia té més relació amb l'especejament o requadre complementari, que amb la informació principal. La imatge publicada mostra una parella que aguanta una pancarta amb un senyal de prohibició i el símbol d'una mesquita. Al costat seu hi apareix una bandera d'Alemanya. La fotografia pretén transmetre la imatge d'un sector de la societat, que s'identifica amb els valors tradicionals d'Alemanya i que rebutja la inclusió d'altres minories i que no veu l'islam com la seva pròpia tradició. A més de transmetre una imatge d'un problema present a Europa, la xenofòbia. Aquesta sèrie de factors reflecteixen un marc interpretatiu o

²⁹⁹ Nota d'aclariment. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

frame conflictiu, el qual transmet un marc valoratiu negatiu en el marc simbòlic i en el conjunt de la informació.

Després de definir els *frames* a partir de variables de marc simbòlic i pragmàtic, així com un a partir de la matriu de marcs de Van Gorp (2005) d'acord amb l'anàlisi de premsa, s'aplicarà la definició de *frame* de Robert Entman (1993). Segons Entman, el marc interpretatiu respon a quatre variables bàsiques: definir el problema, oferir una interpretació causal, exposar una avaluació moral i fer una recomanació o solució del tema. Aplicant aquesta definició, es delimiten quatre *frames* bàsics per a la investigació³⁰⁰.

La crònica del 19/08/12 en el marc interpretatiu més predominant és el religiós i cultural. Però a partir de les variables analitzades anteriorment podem determinar un altre marc interpretatiu, aquest és el conflictiu.

Marc interpretatiu o *frames*: cultural i problemàtic

La definició del problema en aquests dos marcs o *frames* és que els musulmans presents a Europa celebren la seva festa del ramadà amb normalitat, com la resta de musulmans del món, però a determinats punts d'Europa com en els països la durada tan llarga del dia provoca que el dejuni dels musulmans s'allargui molt. Tanmateix, l'altre marc interpretatiu detectat indica la problemàtica a Europa d'uns moviments xenòfobs que rebutgen per qüestions de tradició i d'identitat a grups estrangers. La interpretació causal o la responsabilitat dels actors cau en el marc simbòlic de tradició que els responsables en la comunitat musulmana a Europa i del món han de decidir quin horari han de seguir els musulmans, a causa del clima a una part d'Europa més septentrional. En el marc de conflicte, la interpretació causal o la responsabilitat dels actors es troba en què els grups xenòfobs produeixen el conflicte permanent amb la comunitat musulmana a Europa. L'avaluació moral detectada en el *frame* cultural és que els musulmans es veuen obligats a seguir el dejuni del ramadà, a pesar de les condicions del clima, per reforçar el valor moral dels creients, per això els líders espirituals musulmans es veuen obligats a trobar una solució en l'establiment de l'horari. L'avaluació moral en el marc conflictiu és que existeix un conflicte històric a Europa, des de fa molts anys respecte a la convivència entre la cultura majoritària i les noves cultures, fruit de la immigració. Per acabar, la recomanació o solució del marc cultural o religiós exigeix adaptar-se a l'horari de la Meca, Medina o del país musulmà més proper. La recomanació i la solució del marc conflictiu és que pels grups reduïts d'extrema dreta la solució demana fer fora els musulmans, però pel col·lectiu musulmà que no volen el racisme, la solució exigeix la convivència entre cultures.

La segona informació publicada que fa referència a "la festa final del ramadà", és del dia 20/08/12 i es titula "Els rebels lluiten pel control de l'aeroport militar d'Alep"³⁰¹, però apareix situada en un segon pla. La major part de la crònica es dedica al conflicte

³⁰⁰ Montagut, Marta. "El caso de la sentencia del Tribunal Constitucional sobre el Estatut en la radio matinal". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p. 86

³⁰¹ Vegeu "Els rebels lluiten pel control de l'aeroport militar d'Alep", diari *La Vanguardia*, publicat el 20 d'agost del 2012, p. 4

bèl·lic sirian, aquesta crònica ocupa mitja pàgina. En el subtítol hi destaca “El president Al-Assad apareix en públic per celebrar el final del Ramadà.” Per tant, la festa petita del ramadà, Eid al-Fitr, que es pot categoritzar en un marc de festa o tradició, se situa en un marc interpretatiu o *frame* de fricció.

Imatge

De fet, la fotografia que acompanya la crònica és del president Baixar Al-Assad resant en una mesquita a Damasc, com a mostra de les seves aparicions públiques.

Lèxic

El lèxic utilitzat a la crònica del 20/08/12 és força candent i “voltaic” en referir-se principalment a la pugna del país sirian. La referència a la festa final del ramadà Eid al-Fitr se situa en un segon pla. Això queda patent amb l’ús d’un abundant llenguatge bèl·lic, el qual dóna constància del conflicte a Síria. Tanmateix, tant en el subtítol com a l’interior del text trobem l’ús d’un lèxic religiós que fa present una esfera més simbòlica en aquest conflicte sirian i, per tant, manifesta que la tradició religiosa té un valor transcendental a pesar del conflicte. A més de la qüestió principal del conflicte sirian, trobem que centra l’atenció en l’aparició pública del president Al-Assad per celebrar el final del Ramadà.

Lèxic religiós o simbòlic

En relació amb el llenguatge religiós present en el text, s’han de destacar alguns exemples com ara “gran festa popular”, “final del Ramadà”, “Eid-Al Fitr”, “mes sagrat”, “jornada d’ahir celebrada com una festa familiar i alegre als pobles de l’Islam”, “oració comunitària i massiva”, “suposa la culminació d’aquest mes sant del Ramadà”. El lèxic bèl·lic és present de forma general en tot el conjunt de la crònica. Hi trobem expressions com “ha quedat ensangonada”, “4.685 persones les que han mort”, “43 soldats activistes”, “rebels i l’exèrcit”, “exèrcit i el règim”, “lluïta”, “mortífer atemptat”, “la missió a Síria de l’enviat especial de l’ONU i la Lliga Àrab”, “caps militars”, “cap grup de militars”, “fracassada missió”, “l’oposició armada”, “per verificar l’alto el foc”, “conflicte sirian”, “grup militar” o “final d’aquesta missió”. En aquests termes cal afegir alguns verbs importants com “es van enfrontar”, “per controlar”, “van morir” o “va acusar”. Tots aquests termes i expressions amb connotacions bèl·liques són freqüents en els mitjans de comunicació i, per tant, presents en el nostre imaginari col·lectiu. A més, tenen un alt voltatge i unes grans connotacions que denoten el conflicte i la bel·ligerància present en el país.

Actors

Respecte als actors que apareixen a la crònica del 20/08/12³⁰², són persones vinculades a organismes internacionals com l’ONU, diplomàtics o caps militars. Per tant, els actors involucrats en la informació estan plenament vinculats al conflicte. No apareix cap líder religiós per parlar sobre la festa final del ramadà, com en el cas de la informació publicada el 19/08/12.

³⁰² Vegeu “Els rebels lluiten pel control de l’aeroport militar d’Alep, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 d’agost del 2012, p.4

Uns altres actors es poden classificar com a actants³⁰³ (Castelló, Enric, 2012), que amb les seves declaracions aporten interpretacions amb relació al conflicte sirianès pel paper institucional de l'oposició i del Govern sirianès. Aquests actors aporten el seu punt de vista sobre les causes del conflicte i, per tant, en tota la informació reforcen el marc interpretatiu de conflicte. No trobem actors involucrats a la informació que parlin de la festa final del ramadà, que es troba en una situació més secundària. Les fonts utilitzades són institucionals, ja que totes representen organitzacions i institucions; a més, pel grau de transparència totes són identificades, tret del Consell Nacional Sirianès, que representa una font no identificada, ja que es descriu de forma genèrica.

La definició del problema en aquest marc interpretatiu o *frame* de conflicte o bèl·lic és que la festa popular del final del ramadà, Eid al-Fitr, va quedar marcada per les víctimes de la guerra de Síria. Una guerra que encara perdura avui en l'actualitat, i que va deixar més de 4.000 morts durant el mes sagrat del ramadà el 2012. Enmig de la problemàtica de la guerra, el president Al-Assad va tornar a aparèixer en públic pregant en una mesquita. La responsabilitat dels actors o els causants és que el president Baixar Al-Assad apareix amb motiu de la festa del ramadà, que apareix en comptades ocasions. El ramadà no es pot celebrar amb normalitat a causa del conflicte armat permanent a Síria. L'avaluació moral és que el president Al-Assad apareix poc i està absent del conflicte. L'enviat especial de l'ONU no té prou força perquè Govern i oposició armada compleixin les obligacions humanitàries. La solució o resolució seria que Baixar Al-Assad no estigués absent en el conflicte i que es complís l'alto el foc.

En conjunt, el marc interpretatiu o *frame* estable detectat en aquestes dues informacions de *La Vanguardia* és de conflicte. Tot i que també s'ha detectat un marc de dimensió simbòlic en recórrer als preceptes religiosos del Ramadà. En la primera informació que fa referència a la vivència del Ramadà als països del cercle polar, el marc interpretatiu o *frame* general és el religiós o tradicional, però la presència d'altres variables com la imatge i la breu informació sobre la manifestació "antiislam" determinen un *frame* en conjunt de conflictivitat. En la segona informació sobre la reaparició d'Al-Assad durant el ramadà se situa en una informació general sobre la conflictivitat de Síria. La celebració de la festa final del Ramadà va quedar reduïda en un segon terme. A *grosso modo* el marc de dimensió es troba amb una dicotomia entre simbòlica i bèl·lica. En la primera informació domina el marc de dimensió simbòlic, ja que apel·la a arguments més de tipus religiós, i en la segona informació domina un marc de dimensió més bèl·lic perquè recorre a arguments més conflictius sobre la guerra de Síria.

15. 9.1.2.3 El Punt-Avui

El diari *El Punt-Avui* dedica només una notícia a l'inici del ramadà i centra la informació en la prohibició de l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, que la comunitat

³⁰³ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p. 145

musulmana pregui al carrer. El format de la peça és una notícia, ja que segueix l'estructura de piràmide invertida i només ocupa mitja pàgina. La notícia publicada és del dia 21/07/12 dins la secció de "Societat" i el titular és: "Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer."³⁰⁴ En el titular apareix el verb "foragita", que aporta connotacions negatives respecte a l'actitud de l'alcalde de Badalona.

Imatge

A la fotografia de la notícia hi apareix la comunitat musulmana en el moment de la pregària col·lectiva al pati d'institut de Badalona, a canvi d'un lloguer de 2.000 euros. És una fotografia feta per l'Agència Catalana de Notícies i mostra una imatge estereotipada i emprada sovint per mostrar a la comunitat musulmana. És una fotografia pròpia de l'imaginari col·lectiu sobre els musulmans.

Actors

Els actors de la notícia són l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, que va decidir prohibir el rés dels musulmans durant el ramadà a la plaça Camarón de la Isla, perquè segons ell oferia una mala imatge de la ciutat; l'altre actor, en aquest cas actant, és el portaveu del centre islàmic Camí de la Pau, Muhammad Iqbal, que respon a la decisió de l'alcalde i ofereix el punt de vista de la comunitat musulmana, crític amb l'actitud de l'alcalde. La introducció d'aquests dos actors és institucional, és a dir, actuen com un tipus de fonts informatives institucionals³⁰⁵. Les dues persones mencionades parlen en representació de la seva respectiva institució i, per tant, aporten un discurs més oficial o institucional.

La definició del problema o qüestió bàsica de la notícia és la prohibició per part de l'alcalde de Badalona de la pregària dels musulmans al carrer durant el ramadà. Tanmateix, la comunitat musulmana s'oposa a generar un conflicte amb l'Ajuntament i n'accepta les condicions. El principal causant i responsable és la decisió provocadora de l'alcalde i la decisió municipal d'obrir aquest conflicte amb els musulmans per la ubicació de la pregària.

El llenguatge és altament pragmàtic, ja que l'ús i la tipologia del lèxic aporten dades materials, respecte del procés iniciat per l'alcalde de Badalona perquè la comunitat musulmana no resi al carrer. Tanmateix, trobem un discurs més simbòlic quan es refereix al lèxic de tipus religiós de la comunitat musulmana. Segurament el fet que la peça sigui en format notícia determina que els aspectes discursius siguin més pragmàtics i amb menys connotacions interpretatives per part del redactor, ni, per tant, amb elements discursius de tipus simbòlic. La notícia com a gènere informatiu es limita a presentar una novetat, no hi ha molts elements de *background* o

³⁰⁴ Vegeu "Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer", diari *El Punt Avui*, publicat el 21 de juliol del 2012, p. 26

³⁰⁵ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p.191

ambientacions interpretatives. La informació està organitzada seguint l'estructura de piràmide invertida, segueix el criteri d'importància: allò menys rellevant es deixa al final, la informació rellevant és a la part superior. La informació està redactada amb un estil impersonal³⁰⁶. Tots aquests elements es donen en la notícia d'*El Punt Avui* publicada el 21/07/12: "Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer."³⁰⁷

Lèxic pragmàtic

Referent als elements més discursius i, per tant, al plantejament de la notícia en general, les variables com l'ús del lèxic situen el tema en un àmbit pragmàtic. Els conceptes clau són: "alcalde de la ciutat Xavier Garcia Albiol", "decisió municipal", "rés al mig del carrer", "pati antic Institut", "ajuntament", "cessió de l'espai", "plaça Camarón de la Isla desocupada", "6.000 euros de fiança", "portaveu centre Islàmic Camí de la Pau", "pati antic Institut Badalona 9", "durant el mes del Ramadà", "recerca d'un lloc", "primeres possibilitats no els han satisfet", "decisió executada", "procés iniciat fa mesos", "nou emplaçament" o "segons el seu parer", amb relació al punt de vista de l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol.

Verbs

Referent els verbs clau trobem: "va evitar ahir", "entrar en conflicte", "acatar la decisió", "prohibir el rés", "van decidir fer oració", "va cobrar 2.000 euros", "l'alcalde es va traslladar per comprovar personalment", "l'alcalde va proclamar" o "Albiol va sostenir que la decisió executada és el fruit d'un procés". Aquest tipus de lèxic, sobretot els verbs, situa el tema en una dimensió pragmàtica i en una valoració molt "neutral" a partir d'arguments més materials, que denoten el procés del canvi d'emplaçament. A partir de la semàntica d'aquest lèxic podem distingir marcs genèrics conflictius, ja que empra una família lèxic de tipus bel·ligerant.

Lèxic simbòlic

Tanmateix, trobem alguns conceptes que denoten un marc de dimensió més simbòlic basat en la tradició religiosa dels musulmans i que fan referència a la comunitat: "comunitat musulmana", "primer dia del Ramadà", "musulmans", "la seva oració", "pràctica religiosa" o "oratori", es tracta d'un lèxic religiós que fa referència a una tradició religiosa, en aquest cas musulmana.

Amb relació a la rèplica de la comunitat musulmana respecte a l'actitud de Xavier Garcia Albiol, les expressions emprades són: "la comunitat musulmana va replicar", "si tingués cor", "els hauria cedit de manera gratuïta el lloc al qual van anar a resar", "les primeres possibilitats no els han satisfet" o "lloc on poder-se establir de manera definitiva". Amb relació a les declaracions que introdueix el diari, s'atribueixen al portaveu de la comunitat musulmana, Muhammad Iqbal: "Però hem hagut de pagar

³⁰⁶ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 153

³⁰⁷ Vegeu "Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer", diari *El Punt Avui*, publicat el 21 de juliol del 2012, p. 26

2.000 euros i ho fem amb molt mal gust perquè no volem entrar en confrontació”, sobre el lloguer imposat per l’Ajuntament pel pati d’Institut. Una altra declaració és: “Si tingués cor, Albiol no ens hauria cobrat 2.000 euros per ocupar el pati al qual hem anat a resar.”³⁰⁸

Aquesta última s’empra com a destacat de la informació. Aquestes declaracions o cites atribuïdes i el conjunt del lèxic més de dimensió pragmàtic, respecte de la comunitat musulmana fan patent el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb l’actitud provocadora de l’alcalde de Badalona, en prohibir la pregària al carrer.

Aquest marc interpretatiu o *frame* estable crític amb la decisió de Garcia Albiol també es fa palès implícitament en les declaracions en estil directe de l’alcalde: “La Tercera ciutat de Catalunya no es podia permetre el luxe de consentir una imatge més pròpia del Tercer Món”, “segons el seu parer, “allí no molesten ningú”, en relació amb la comunitat musulmana. El titular, “Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer”³⁰⁹, juntament amb els dos subtítols “Xavier Garcia Albiol es felicita d’haver posat fi a una imatge pròpia «del Tercer Món». En aquest últim reforça el discurs discriminatori de l’alcalde, en la comparativa dels musulmans pregant i el Tercer Món, que amenaça la convivència entre la comunitat autòctona i la comunitat musulmana. L’expressió entre cometes “Tercer Món” denota una expressió avaluativa, de la qual el periodista desitja distanciar-se, és a dir, se separa d’una manera de parlar d’un altre. Es tracta d’un recurs retòric i estilístic que influirà en allò que comunica el text (efecte il·locutiu). Aquests recursos expressius són estratègies discursives resultat de l’elecció del redactor en funció del mitjà on treballa i el públic.³¹⁰

El segon subtítol, “Un portaveu de la comunitat islàmica acusa a l’alcalde de no tenir cor”, transmet una crítica a l’actitud provocadora de l’alcalde. L’expressió clau és “acusa a l’alcalde de no tenir cor”. Aquesta expressió indica explícitament i denota que existeix un conflicte latent entre l’Ajuntament i els musulmans. Es tracta d’un altre exemple en la variable del lèxic i el discurs que reforça el marc interpretatiu o *frame* estable crític amb l’actitud de l’alcalde de Badalona respecte de la gestió de la pregària dels musulmans. A partir d’aquest conjunt de variables s’infereix un marc valoratiu negatiu pel que fa al tema de la gestió del ramadà de l’Ajuntament de Badalona. Finalment l’avaluació moral que podem inferir d’aquest text és que la comunitat musulmana no busca un conflicte amb l’Ajuntament de Badalona, i que l’actitud de l’alcalde és provocadora respecte a la prohibició de la pregària dels musulmans durant el ramadà. La resolució que s’infereix és que els musulmans no busquen conflicte, que les mesures no són excessives i que, per tant, s’haurà d’arribar a un acord amb l’Ajuntament. *El Punt Avui*, a diferència de la resta de rotatius de la categoria premsa editada a Barcelona, no fa cap al·lusió ni publica res de la festa final del ramadà.

³⁰⁸ Vegeu “Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer”, diari *El Punt Avui*, publicat el 21 de juliol del 2012, p. 26

³⁰⁹ Vegeu “Badalona foragita el rés dels musulmans del carrer”, diari *El Punt Avui*, publicat el 21 de juliol del 2012, p. 26

³¹⁰ Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p. 260-261

16.

17. 9.1.2.4 Diari ARA

Pel que fa al diari *Ara*, també va recollir, com la resta de diaris de premsa catalana, la controvèrsia generada per l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, en prohibir la pregària dels musulmans durant el mes sagrat del Ramadà a la via pública de Badalona. Aquesta controvèrsia va focalitzar gairebé tota la informació referent a la festivitat musulmana del Ramadà del 2012. L'*Ara* va dedicar dos articles a aquesta festa: una crònica, que ocupa mitja pàgina, publicada el 22/07/12 i una fotografia que ocupa dues pàgines senceres a l'apartat "Mirades" en l'edició impresa del diari *Ara* publicada el 21/07/12. En aquesta fotografia mostra, des d'un pla general, la comunitat musulmana pregant a l'espai cedit per l'Ajuntament de Badalona. L'apartat "Mirades" del diari *Ara* està dedicat al treball fotoperiòdic i mostra imatges de celebracions religioses o d'actualitat. Aquest és l'espai que va dedicar el diari *Ara* a la festivitat musulmana del ramadà.

La crònica publicada el 22/07/12 titulada "Garcia Albiol atia el conflicte amb els musulmans"³¹¹ ocupa mitja pàgina a la secció de "Societat" i es complementa amb una fotografia que mostra un pla general de la comunitat musulmana pregant a l'espai cedit per Xavier Garcia Albiol. Es tracta d'un pati d'institut de Badalona. La definició del problema d'aquesta crònica és el conflicte generat a Badalona per la prohibició de la pregària dels musulmans al carrer a l'inici del ramadà. La font principal o la causa principal del conflicte era l'actitud opositora de l'alcalde de Badalona, amb relació a la comunitat musulmana i a la prohibició del rés al carrer, perquè segons ell denigrava la imatge de la ciutat, i la convertia en una de més pròpia del Tercer Món. A canvi, els havia ofert el pati d'un antic institut de Badalona mitjançant un lloguer.

Actors

Els actors principals involucrats a la informació són l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, que és el responsable d'iniciar la controvèrsia amb la comunitat musulmana per la pregària del Ramadà a Badalona; Muhammad Iqbal, portaveu del centre Islàmic Camí de la Pau, que actuava com a representant de la comunitat musulmana de Badalona, el qual protesta en nom seu; i, per acabar, s'ha de destacar el moviment associatiu Badalona Som Tots. Aquest actor són les entitats, com a representants de la societat civil, que decidiren fer front, mitjançant estratègies, a la política immigratòria de l'alcalde Xavier Garcia Albiol. El portaveu Muhammad Iqbal es podria denominar "actant", en lloc d'"actor" seguint la classificació de Castelló (2012:145)³¹².

Lèxic

La variable del llenguatge i la forma expressiva de la crònica és bastant pragmàtica en conjunt. La majoria del lèxic manté unes connotacions de conflicte i reforça el marc de dimensió pragmàtica mitjançant uns arguments més materials sobre el procés que es

³¹¹ Vegeu "Garcia Albiol atia el conflicte amb els musulmans", diari *Ara*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 31

³¹² CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

va dur a terme des de l'Ajuntament, l'espai cedit als musulmans i l'estratègia de com fer front a la política de Garcia Albiol. Els conceptes destacats són els següents: "moviment associatiu", "jornada a l'Ateneu de Sant Roc", "representants d'entitats", "estratègies", "acció política de Xavier Garcia Albiol", "idees", "objectiu d'aquella sessió", "promoguda", "societat civil més activa", "desorientada" o "des dels resultats electorals". Els verbs clau són "va organitzar", "s'hi van reunir" o "fer front comú", "havia advertit", "L'Ajuntament considerava". També altres expressions com ara "un argument més", "en l'intent de construir un relat", "integri", "en lloc de criminalitzar", "denigrava la imatge de Badalona" o "no els permetria resar". Aquestes dues últimes expressions fan referència a la política de Garcia Albiol.

Amb relació a la reunió de la societat civil de Badalona hi ha una metàfora com ara "Desactivar el discurs de la por"³¹³, una metàfora que transmet una crítica i fa una clara al·lusió a la política contra l'oració al carrer de l'alcalde Garcia Albiol.

També s'ha de destacar un altre lèxic que fa referència a la controvèrsia: "pressió", "prohibir oració al carrer", "mes sagrat del Ramadà", que reforcen el marc de dimensió més pragmàtic i dues metàfores: "vestida amb frases de menyspreu al col·lectiu musulmà dels barris d'Artigues i Sant Roc" i "ha actualitzat la versió més populista de l'alcalde".

Aquestes metàfores i expressions que contenen la interpretació del periodista, s'han d'afegir a les declaracions de l'alcalde de Badalona oposades a la pregària dels musulmans a la via pública:

"Si hi ha algú a qui no li sembli bé, el que ha de fer és donar-me l'adreça de casa seva, i jo els enviaré (els musulmans) a resar a la porta de casa seva, a veure què els sembla aquesta situació."³¹⁴

Aquests mecanismes de marc o *frame devices* reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable crític i negatiu amb la política de Xavier Garcia Albiol, defensat per l'*Ara*. Aquí s'observa aquest reforçament de *frame* genèric crític i negatiu global en aquesta anàlisi i, que al mateix temps, la selecció d'aquesta intervenció representa un marc valoratiu negatiu respecte a la seva política i del *frame* genèric.

Pel que fa a la política de l'alcalde de Badalona, empra un vocabulari més material d'un caire més pragmàtic, basant-se en els fets i el procediment de cessió de l'espai als musulmans, els termes clau són: "Ajuntament", "denigrava imatge de Badalona", "col·lectiu islàmic", "lloguer del pati", "antic Institut", "espai previ pagament", "unes 1.500 persones", "uns 2.000 euros", "fiança de 6.000 euros", "espai municipal cedit per l'Ajuntament"; els verbs són "considerava", "havia ofert", "ha cedit" o "van participar". El text també intercala alguns termes religiosos propis de la comunitat musulmana, que reforcen la imatge i l'estereotip propi de la comunitat musulmana, com "oració", "divendres", "resar" o "ramadà". Amb relació als musulmans, utilitza l'expressió "col·lectiu islàmic". Aquí observem un altre exemple d'un mal ús del terme *islàmic* per part del diari *Ara*, com en l'anterior publicació d'*El Periódico de Catalunya*.

³¹³ Vegeu "Garcia Albiol atia el conflicte amb els musulmans", diari *Ara*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 31

³¹⁴ Vegeu "Garcia Albiol atia el conflicte amb els musulmans", diari *Ara*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 31

L'ús d'aquest terme pot portar a confusions amb els moviments més fonamentalistes, anomenat terrorisme islàmic, i fins i tot, confusió amb el concepte *ghihad*, conegut com la “guerra santa” per estendre l'Islam. Tanmateix, segons el *Diccionari de les religions* el terme *ghihad* s'ha d'entendre com l'“esforç de superació i de resistència contra tot mal, tant en l'àmbit personal com dins de la comunitat musulmana”.

Tot i que existeixen algunes accepcions en aquest terme³¹⁵, segons el *Diccionari de les religions* consultat en línia, el terme *islàmic* és un adjectiu que fa referència a l'islam i s'aplica més a objectes i no a persones.³¹⁶ Per exemple, seguint l'exemple del diccionari, s'acostuma a dir *art islàmic*, però millor *persones musulmanes*.

Lèxic referent a la comunitat musulmana

Per acabar, en el discurs respecte a l'actitud de la comunitat musulmana de Badalona amb relació a l'actitud de Xavier Garcia Albiol, es mantenen connotacions de diàleg i d'integració. Els conceptes i expressions clau són “comunitat musulmana”, “demana sensibilitat a Garcia Albiol”, “portaveu centre islàmic Camí de la Pau”, “disposa d'un oratori”, “durant el Ramadà queda desbordat per l'increment de fidels”, “no busca cap confrontació” i “solució de llarga durada basada en el diàleg”. A més d'aquestes expressions, s'han d'afegir les declaracions del portaveu de la comunitat musulmana de Badalona, Muhammad Iqbal, que apel·len al diàleg: “Estem disposats a pagar per utilitzar els equipaments mentre el lloguer sigui assequible, però l'alcalde ha de pensar que governa per tota la ciutat, i nosaltres també som badalonins.”³¹⁷ Es tracta d'unes expressions simbòliques vinculades a la tradició i a la cultura dels musulmans que fan patent un marc de dimensió simbòlic que apel·la al diàleg, a la igualtat i a la convivència entre comunitats. A partir d'aquesta dimensió del *frame* s'infereix un marc valoratiu positiu i de convivència sobre l'actitud de la comunitat musulmana. L'ús de les declaracions del portaveu de la comunitat musulmana de Badalona ajuden a reforçar el marc interpretatiu o *frame* defensat pel diari, que és crític, amb la política de Xavier Garcia Albiol. Aquí s'inferia un marc valoratiu negatiu respecte de l'actitud de l'alcalde.

A partir de les declaracions d'Albiol i del portaveu de la comunitat musulmana s'infereix l'avaluació moral basada en una crítica de l'actitud desafiant de Xavier Garcia Albiol amb relació al col·lectiu musulmà. El portaveu de la comunitat musulmana apel·la al diàleg i a la convivència en els seus raonaments. Aquesta avaluació moral quedava palesa, també, a partir del contingut implícit com ara “versió més populista de l'alcalde” o la metàfora “vestida amb frases de menyspreu al col·lectiu musulmà”, a més de les declaracions de l'alcalde de Badalona recollides més amunt. La proposta de

³¹⁵ Consulta en línia: ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. *Diccionari de religions* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en Línia) Recuperat de http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/193/ Nota aclaridora al terme. L'espiritualitat islàmica distingeix entre el gran gihad, que és la lluita interior en favor de la veritat i del bé, i el petit gihad, que és la lluita armada contra els enemics (bizantins, croats)

³¹⁶ Consulta en línia: ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. *Diccionari de religions* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en Línia). Recuperat de http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/193/

³¹⁷ Vegeu “Garcia Albiol atia el conflicte amb els musulmans”, diari *Ara*, publicat el 22 de juliol del 2012, p. 31

resolució que s'infereix és que aquest conflicte s'ha de resoldre a través del diàleg. En el marc interpretatiu dominant conflictiu s'inferia un marc valoratiu negatiu a la política de l'alcalde de Badalona.

Segons Castelló (2012: 151-152), l'ús dels arguments contraris per un mitjà de comunicació no està utilitzat en clau de pluralitat informativa, sinó com un mecanisme que subratlla i posa èmfasi en el marc interpretatiu o *frame* defensat: "La constatación de la existencia del «otro» a través de sus palabras, expresiones y «reacciones», justifica la existencia y posicionamiento de «nosotros» como comunidad de intereses."³¹⁸

Festa final del ramadà (Al-Fitr o Idu l-Fitr)

El diari *Ara* es va fer ressò de la festa final del ramadà (Al-Fitr o Idu l-Fitr) tot i que d'una forma molt escassa. L'*Ara* va dedicar-hi tan sols un breu publicat a la secció de "Societat", però no aborda que la comunitat musulmana celebra el final del ramadà. Mostra de forma reduïda que les comunitats musulmanes de Catalunya celebren el "final del Ramadà" a mesquites i a l'espai públic. Publicada el 20/08/12 amb el títol "Els musulmans celebren el final del ramadà amb la "festa petita".

El diari *Ara* també publica en un breu en la secció "Internacional" que el president Baixar Al-Assad va aparèixer públicament en una pregària en una mesquita al final del mes del Ramadà. Aquest breu va ser publicat el 20/08/12³¹⁹; no fa una referència directa al Ramadà, tan sols afirma que el president de Síria reapareix públicament després de la mort del ministre de Defensa en un atemptat, pregant en una mesquita de Damasc. Un altre exemple que la festa final del Ramadà queda en un segon terme i no es destaca en la informació. El breu s'acompanya d'una fotografia del president Al-Assad pregant a la mesquita.

9.1.3 Islam: Publicació caricatures de Mahoma a la revista "Charlie Hebdo"

La mostra de la investigació està conformada per setanta articles periodístics en total, tant en les dues categories: premsa de Barcelona i Madrid. En el corpus d'anàlisi s'inclouen els gèneres d'opinió, els informatius i els interpretatius, com els gèneres més tractats per les capçaleres per parlar del cas. La nostra mostra d'estudi es focalitza en el moment de clímax informatiu, en què la polèmica ocupa una gran part de l'agenda informativa de mitjans, és a dir, a partir del dia després de la publicació de les caricatures al setmanari satíric *Charlie Hebdo*. A partir d'aquí el nombre d'articles va en descens i el conflicte ocupa menys espai en els mitjans. Respecte a la categoria premsa de Barcelona va publicar 28 articles en total. Com en els anteriors casos analitzats,

³¹⁸ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.152

³¹⁹ Vegeu "Al-Assad reapareix públicament resant en una mesquita de Damasc", diari *Ara*, publicat el 20 d'agost del 2012, p. 10

s'utilitzarà la proposta d'anàlisi de marcs interpretatius de Van Gorp (2005)³²⁰, Van Gorp (2007)³²¹ i l'obra de Robert Entman (1993) amb les quatre variables bàsiques de definició del *frame* (definició del problema, responsabilitat dels actors, judici moral i vies de resolució). Tanmateix, per a l'anàlisi s'han afegit les variables de marc de dimensió simbòlica i pragmàtica, marc valoratiu, els actors i les imatges.

18.

19. 9.1.3.1 El Periódico de Catalunya

El Periódico de Catalunya publica nou articles sobre les caricatures de Mahoma a la revista *Charlie Hebdo*. La primera publicació al mitjà del cas de les caricatures és un breu publicat el 19/09/12, a la secció "Internacional", amb el titular "Caricatures del profeta en un setmanari francès"³²². Aquest breu avança la informació que el setmanari francès publicarà caricatures del profeta Mahoma i avança la portada del setmanari que mostra un musulmà en cadira de rodes empès per un jueu ortodox. També afegeix declaracions de l'aleshores primer ministre francès, Jean-Marc Ayrault, en què demana responsabilitat al setmanari francès.

Imatge

La imatge del breu era la portada de *Charlie Hebdo*, on es mostrava un musulmà empès en una cadira de rodes per un jueu ortodox sobre un fons verd.

El breu va precedir per una notícia que es fa ressò d'un atemptat suïcida a Kabul el dia anterior, en resposta a la difusió de la pel·lícula que ridiculitzava Mahoma difosa a través d'Internet dues setmanes abans. La notícia publicada el mateix dia es titulava "El vídeo de Mahoma incita a Kabul la matança més gran"³²³, precedit per l'avantítol "Onada de violència al món islàmic". El marc interpretatiu o *frame* estable detectat en aquesta informació és el marc interpretatiu de conflicte.

Lèxic i expressions

El llenguatge en general és altament bel·ligerant i amb connotacions de conflictivitat. Els conceptes més utilitzats són "resposta violenta generalitzada del món musulmà", alguna metàfora en el *frame* conflicte: "va arribar ahir a la seva cota més mortífera", "un atemptat suïcida", "còmput de ferits", "un grup insurgent afganès", "l'atac", "testimonis", "autoritats afganeses", "restes del vehicle calcinat" i "senyor de la guerra", en referència a un moviment integrista pròxim als talibans. Aquest lèxic és predominant en el marc interpretatiu o *frame* conflicte, és altament conflictiu i

³²⁰ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p. 484-507

³²¹ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 7

³²² Vegeu el breu "Caricatures del profeta en un setmanari francès", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 19 de setembre del 2012, p.13

³²³ Vegeu "El vídeo de Mahoma incita a Kabul la matança més gran", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 19 de setembre del 2012, p.13

presenta els fets de l'atemptat suïcida com un revenja del món musulmà pel vídeo de Mahoma *La innocència dels musulmans*. Aquesta informació és una notícia, en els gèneres informatius, en què no presenta molts elements interpretatius, mostra el fet de l'atemptat com una novetat, com un fet més. Si més no, el discurs és altament conflictiu i bèl·lic i, per tant, reforça el marc interpretatiu o *frame* conflicte o venjança. Aquest marc interpretatiu detectat en la notícia de l'atemptat en resposta al vídeo de Mahoma li dóna al breu sobre la caricatura a la portada del *Charlie Hebdo* un marc valoratiu negatiu.

La següent informació del cas de les caricatures de Mahoma publicada a *El Periódico* publicada el 20/09/12 es troba a l'espai "Internacional" amb el titular "Alerta total a França"³²⁴, juntament amb una notícia d'una conferència de l'exministre José Manuel García Margallo sobre l'auge de l'extremisme islamista.

La crònica titulada "Alerta total a França" ocupa tota una pàgina i un fragment de la següent, la qual cosa ofereix una superfície important i una forta rellevància al tema de la publicació de les caricatures de Mahoma. El gènere de la informació és una crònica, ja que mostra molts elements interpretatius, una estructura menys rígida i un enfocament més personal respecte a una notícia. La qüestió principal de la informació es basa en la publicació d'una caricatura de Mahoma al setmanari francès *Charlie Hebdo* amb motiu de la difusió d'una pel·lícula d'ofensa al profeta titulada *La innocència dels musulmans*. Aquesta és la causa de la indignació de molts musulmans a França i arreu del món musulmà, enmig d'un context previ de gran tensió per la difusió del vídeo.

Imatge

La imatge que acompanya la informació és una fotografia que mostra el director i caricaturista de *Charlie Hebdo*, anomenat "Charb", sostenint la portada amb la caricatura de Mahoma i el braç esquerre alçat en senyal de desafiament. Una fotografia difosa per l'agència France Press i que apareix en alguna de les capçaleres analitzades a la nostra mostra. La imatge reforça les connotacions de desafiament i de provocació per part del director del setmanari. La fotografia connota i reforça el missatge per part del setmanari *Charlie Hebdo* a favor de la llibertat d'expressió.

En relació amb l'anàlisi dels aspectes discursius, el llenguatge és altament pragmàtic. Tanmateix, es detecten alguns aspectes més de tipus simbòlic en referència a la llibertat d'expressió i al respecte de les creences religioses. Respecte al model d'anàlisi dels marcs mediàtics i sobre qüestions de semàntica i lèxic, es poden detectar la dimensió del *frame* un d'àmbit més pragmàtic i l'altre més simbòlic. En aquest sentit trobem una dicotomia pragmàtica i simbòlica. Manté una dimensió pragmàtica quan apel·la a arguments respecte d'àmbit de seguretat o de conflicte. La dimensió simbòlica es fa present mitjançant els arguments sobre la llibertat d'expressió i al respecte per les creences religioses. En termes generals, el llenguatge amb connotacions bèl·liques i de conflicte és present en tota la categoria de premsa editada a Barcelona.

³²⁴ Vegeu "Alerta total a França", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12-13

Lèxic bel·ligerant

A *El Periódico de Catalunya* hi destaca un lèxic amb connotacions molt bèl·liques i de tensió. Hi predominen els conceptes i lèxic com “tensió al món islàmic”, “alerta total”, “manifestacions d’extremistes”, “polèmic vídeo islamòfob”, “ofensa a l’Islam”, “onada de violència”, “mesura preventiva”, “situació delicada abans de la sortida últim número de *Charlie Hebdo*”, “convocatòria manifestacions ambaixada dels EUA”, “grups extremistes”, “context de gran tensió”, “tribunals”, “difamació i incitació a l’odi”, “furgó policial”, “convocatòria protestes”, “artefacte incendiari”, “actes islamòfobs i antisemites”.

Verbs *frame* conflictius

Els verbs més freqüents són: “va ser rebuda com una nova ofensa”, “disparant l’alerta”, “van condemnar iniciativa de *Charlie Hebdo*”, “no van coincidir amb la forma de reaccionar”, “va patir un atemptat fa un any”, “incendiar els locals”, “van bloquejar la pàgina web”, “van amenaçar de mort”, “protegia la seu del setmanari” o “va demanar prudència”. Tot aquest conjunt lèxic fa referència a arguments de caràcter material de tipus conflictiu i bèl·lic.

Expressions

A més del conjunt lèxic també empra altres recursos expressius com alguns “refranys” populars com “atiar el foc”, “no llençar oli al foc”, o bé, algunes metàfores com “crident a la calma” o expressions populars “intentar calmar els ànims”. L’ús d’aquests recursos lingüístics serveix per oferir una qüestió més purament estilística que retòrica. Per tant, representa una petjada del context dins el text. Segons Diego Contreras (2004: 260)³²⁵, l’estil representa el resultat de l’elecció de l’autor en funció de la seva concepció, a més del mitjà informatiu on escriu i a qui es dirigeix. Aquest lèxic condueix a uns arguments més de tipus pràctic i material, amb relació a la polèmica generada per les vinyetes. Per tant, determina una dimensió de marc pragmàtica.

Encara que el discurs en general té un alt component de tensió i de to bèl·lic, trobem alguns termes i conceptes amb una semàntica més simbòlica, que fan referència a la tradició religiosa i a la llibertat d’expressió, com un dels pilars bàsics de l’estat democràtic. Alguns dels conceptes o expressions són: “rector³²⁶ de la Gran Mesquita de París, Dalia Boudakeur”, “va anunciar la lectura, divendres a tots els centres de culte”, “d’un missatge crident a la calma”, “Consell Francès del Culte Musulmà”,

³²⁵ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA), p. 260

³²⁶ Nota d’aclariment. El terme *rector* segons el *Diccionari de religions* [en línia] fa referència només a l’àmbit del cristianisme amb aquesta definició: “Prevere que governa una parròquia.” En aquesta crònica s’utilitza de forma inadequada per designar un líder musulmà. Consulta en línia: ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. Barcelona: TERM CAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en Línia). Recuperat de <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris/En/Linia/193/>

“caricaturitza el profeta Mahoma”, “musulmans”, “nova ofensa a l’islam”, “video antiislàmic: *La innocència dels musulmans*”, “va defensar el dret a la llibertat d’expressió”, “la llibertat d’expressió és un “dret fonamental”, “se sentia ofès”, “la publicació de les caricatures”, “inoportuna”, “havia de recórrer a la justícia”, “líders religiosos musulmans”, “caricaturitzar el profeta és atiar el foc” o “ministre de l’Interior va demanar prudència”. Aquests conceptes assenyalen uns arguments més simbòlics i determinen un marc o *frame* de dimensió simbòlic. En un sentit semàntic en l’ús del lèxic, amb connotacions bèl·liques, s’ha detectat un marc temàtic que construeix un relat polèmic i de tensió, tal com s’observa en els articles analitzats en la categoria de premsa editada a Barcelona.

Actors

Amb relació a la variable d’actors detectats en la informació, es pot destacar la diferenciació entre actors i actants (Castelló, Enric: 2012)³²⁷. Els actors involucrats en la informació són el director del setmanari satíric Stéphane Charbonnier, *Charb*, i la comunitat musulmana francesa, representada pel Consell Francès del Culte Musulmà. Els denominats actants, en el sentit de responsables polítics o representants d’una organització són: Dalia Boudakeur, responsable de la Gran Mesquita de París; el ministre de l’interior, Manuel Valls, en el moment que es van produir els fets, i el ministre d’exteriors Laurent Fabius. Alguns d’aquests actors representen, al mateix temps, les fonts informatives principals per construir la crònica. Tot i que no és l’objectiu de l’anàlisi, l’ús i l’accés a les fonts ofereixen una informació sobre la transparència de la informació. En aquest cas, la majoria de les fonts són de tipus institucional, ja que esmenten representants de l’islam a França i del Govern francès, però també els protagonistes de la informació, com el director del *Charlie Hebdo*. El marc interpretatiu o *frame* estable principal detectat a *El Periódico de Catalunya* és el de conflicte o tensió i es troba en la categoria premsa editada a Barcelona i en la premsa editada a Madrid. No obstant això, dins la categoria premsa editada a Barcelona detectem un altre *frame* que fa referència a la llibertat d’expressió, en què s’observa un marc positiu i favorable sobre aquest tema a la premsa de Barcelona. Aquest *frame* conté una dimensió de marc simbòlica. Per exemple, en la crònica d’*El Periódico* publicada el dia 20/09/12³²⁸, a “Internacional”, es publica un requadre amb arguments a favor i en contra sobre les caricatures. La selecció de declaracions o cites inserides en el text denoten la manifestació del paper de l’autor en el text i la valoració de les dades que ofereix. En aquest sentit, s’han d’estudiar les característiques de l’ús i tipus de fonts. Aquest ús de les fonts serveix per a una doble funció: una forma de detectar la veracitat del missatge, que el redactor reproduceix i per la interpretació i les dades que proporcionen³²⁹.

³²⁷ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p. 145

³²⁸ Vegeu “Alerta total a França”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de setembre del 2012, p. 12-13

³²⁹ Contreras, Diego (2004): *Op. cit.*, p. 274-275

Fonts informatives

En les fonts que ens proporciona la crònica analitzada trobem el director del setmanari, Charb, i alguns membres del Govern francès defensant la llibertat d'expressió. En la cita, en estil directe, exposa una opinió favorable respecte a la llibertat d'expressió: "L'únic que provoquem eventualment és el riure. El que és irresponsable per a nosaltres és cedir a la pressió de quatre extremistes."³³⁰

La resta de declaracions introduïdes són de membres del Govern francès, com l'exprimer ministre François Fillon; el ministre de l'Interior, Manuel Valls, i també del representant del Partit Comunista, Pierre Laurent. Les seves cites destaquen el dret a la llibertat d'expressió i d'informació com a fonamental. Tanmateix, el ministre Manuel Valls, com el titular d'exteriors Laurent Fabius, reiteren el seu suport al dret de llibertat d'expressió, però al mateix temps apel·len a la "responsabilitat" de cadascun dels actors sobretot en aquell context convuls. Tanmateix, en un sentit de pluralitat informativa, la crònica publica un requadre amb declaracions "a favor o en contra" de les caricatures. Els arguments, en estil directe, són declaracions del representant del Consell Musulmà Francès, Mohammad Mussau i el representant de la comunitat jueva, Richard Prasquier, en les quals destaquen la publicació com un "acte irresponsable." Els actors anteriorment citats delimiten un marc interpretatiu o *frame* més dominant favorable a la llibertat d'expressió, però al mateix temps es detecta un *frame* més deductiu, que a partir de la intervenció d'altres actors es detecta un *frame* de responsabilitat, que entrava en contacte amb l'anterior. Es generava una flexibilitat entre ambdós marcs interpretatius.

Diego Contreras (2004) ens recorda que el recurs de la cita i l'ús de fonts que proporcionen interpretacions serveixen per justificar la pròpia opinió i unir-la amb una opinió aliena. Per altres autors (Castelló, Enric: 2004), l'ús d'arguments de l'altre o la part contrària és una presència que s'utilitza per reforçar el marc interpretatiu propi i representa una estratègia per defensar la posició del diari. Es tracta d'un mecanisme de reforç del marc interpretatiu defensat³³¹.

Altres variables que reforcen i subratllen clarament el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte o tensió és l'especejament o requadre informatiu³³² sota l'avantítol de "protestes" i el títol "Una setmana de violència". Publica el *background* de context, en el qual s'insereixen les reaccions violentes per part del món musulmà, a causa de la difusió del vídeo i les caricatures de Mahoma. En el requadre es repassen els actes violents, d'una forma cronològica, dels països àrabs i serveix per ubicar el lector en el context de tensió. A més, una altra variable que reforça el marc interpretatiu o *frame* de conflicte o tensió és una notícia sobre una conferència del

³³⁰ Vegeu "Alerta total a França", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de setembre del 2012, p. 12-13

³³¹ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152.

³³² *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

ministre d'extersiors espanyol, José Manuel García-Margallo, en un acte a l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed), on alertava de l'augment de l'extremisme islamista al món àrab. En aquesta notícia es publica una fotografia que mostra una protesta de musulmans per la pel·lícula contra Mahoma. Aquests elements ajuden a defensar el marc interpretatiu propi del diari.

Les altres informacions publicades a *El Periódico de Catalunya* sobre la polèmica de les caricatures de Mahoma al setmanari *Charlie Hebdo* són notícies, reportatges i algun article d'opinió que subratllen el discurs més de tensió i conflicte. A més, també es denota de manera implícita una valoració positiva amb relació a la llibertat d'expressió i també, s'observa la voluntat implícita, a través d'arguments, de presentar la llibertat d'expressió i informació com un dret fonamental.

En la notícia publicada el 21/09/12 i titulada "França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà"³³³. En termes generals, se subratllen les mateixes variables de marc que a l'anterior crònica del dia 20/09/12. *El Periódico de Catalunya* hi dedica cinc columnes, que ocupen una pàgina i mitja, la qual cosa significa que el diari ofereix una gran superfície i una àmplia rellevància al tema. El tema de les caricatures de Mahoma ocupa l'agenda de mitjans, sobretot després de la publicació de les caricatures, que està determinat com a dia D³³⁴. L'ús i la tipologia de lèxic i el llenguatge, en termes generals, és altament bèl·lic, amb connotacions de tensió i conflictius. Igual que a la resta d'articles d'*El Periódico*, el marc interpretatiu o *frame* més destacat és el de conflicte o tensió. Es detecta un marc de dimensió simbòlic, mitjançant les variables esmentades, referent a la llibertat d'expressió, i d'informació com un dels drets fonamentals a les societats occidentals.

En l'anàlisi del *framing* i dels aspectes discursius s'identifiquen les unitats tenint en compte, també, el gènere o el format de l'article, encara que a vegades presenta una hibridació de gènere, entre la informació i l'opinió. L'article publicat el dia 21/09/12, dintre la secció "Internacional", presenta un format més proper a la notícia, enlloc d'una crònica, tot i que manté alguns elements interpretatius. La notícia introdueix un especejament³³⁵ o requadre complementari titulat "Charlie Hebdo: es defensa". Aquí reproduïx intervencions del director del setmanari, Stéphane Charbonnier, en què expressa que no se sent responsable de les conseqüències de la publicació. Ho transmet en una cita reproduïda, en estil directe:

³³³ Vegeu "França es prepara per afrontar un "divendres de la ira" musulmà", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p. 18-19

³³⁴ El dia D representa el dia que va començar el conflicte i va aparèixer als mitjans

³³⁵ *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

“No em sento responsable de les conseqüències. Jo no empunyaré un kalàixnikov ni una pedra per esclafar un crani en una ambaixada. El meu únic límit, la meva responsabilitat, és la legislació francesa.”³³⁶

En aquest mateix especejament³³⁷ es detecta una cita en estil indirecte, que transmet una posició favorable, de forma implícita, respecte a l'opinió del setmanari francès, per exemple: “El director del setmanari satíric *Charlie Hebdo*, Stéphane Charbonnier, *Charb*, va justificar la seva aposta editorial per l'actualitat, com fa qualsevol periodista, i va denunciar les crides a la responsabilitat fetes des del Govern francès.”³³⁸ Una manera implícita de reforçar el marc interpretatiu defensat per *El Periódico*.

Imatge

En relació amb les imatges, mostra a un pla general, un grup de policies antiavalots que vigilen una ambaixada francesa al Iemen, una fotografia que subratlla més el marc interpretatiu o *frame* de conflicte o tensió en general, detectat en aquest diari.

Lèxic

El lèxic més present en aquest *frame* de conflicte o tensió és un conjunt lèxic i expressions amb connotacions bèl·liques. Alguns exemples són: “clima de creixent tensió”, “França es prepara per afrontar un «divendres de la ira»”, “arran de l'onada de violència desfermada”, “atac”, “com a nova i oportunista provocació”, “el malestar patent dins i fora de les «fronteres franceses»”, “crit de mort als EUA i mort a França”, “mesures de precaució”, “crides a concentrar-se davant ambaixada” o “impulsen demostració a la Gran mesquita de París”, “branca d'Al-Qaida al Magrib”. Alguns verbs clau són: “han estat percebuts per molts musulmans”, “les mesures de precaució es van avançar”, “van tancar les escoles franceses” respecte a la situació de Tunísia i Egipte. També altres com: “primers manifestants es van concentrar davant ambaixades de Kabul i Teheran”, “webs promusulmanes incitaven a protestar”, “van alertar de la intenció de molts joves de sortir al carrer” o “van amenaçar de matar quatre hostatges”. Aquests conceptes mantenen unes connotacions més materials i de seguretat i determinen una dimensió de marc pragmàtica.

Lèxic de dimensió simbòlica

D'altra banda, a la notícia trobem una dimensió de marc simbòlica, a partir del conjunt lèxic i d'arguments que apel·len a la discussió sobre el dret a la llibertat d'expressió, un dels símbols de l'estat de dret, sobretot, en les democràcies. En aquesta dimensió més simbòlica, els exemples de conjunt lèxic són: “executiu francès defensa la llibertat d'expressió”, “retreu al setmanari”, “haver actuat de manera irresponsable”, “debat”,

³³⁶ Vegeu l'especejament “Charlie Hebdo es defensa” a la notícia “França es prepara per afrontar un “divendres de la ira” musulmà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p.18

³³⁷ *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

³³⁸ Vegeu l'especejament “Charlie Hebdo es defensa” a la notícia “França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p. 18

“límits llibertat d’expressió”, “polítics i intel·lectuals dividits”, “els que jutgen sagrada la llibertat d’expressió i els que s’ha d’utilitzar amb moderació”. Tanmateix, a banda d’aquests arguments més de tipus simbòlic, es denota un llenguatge de tensió en aquest debat sobre la llibertat d’expressió, que conté molts elements de positivitat. En aquest sentit, a la notícia trobem expressions com “Incòmode i amb veus una mica discordants” o “l’Executiu francès defensa la llibertat d’expressió alhora que també li retreu a *Charlie Hebdo* haver actuat de manera “irresponsable”³³⁹. Aquesta notícia, en concret, introdueix cites d’alguns responsables polítics com el ministre d’Educació francès, del qual destaca una cita en estil directe: “no es pot transigir” amb la llibertat d’expressió “perquè seria el primer pas cap als totalitarismes”³⁴⁰. A més, introdueix algunes opinions oposades, com la del secretari general de l’ONU, Ban Ki-moon, en què assenyalava: “La llibertat d’expressió és un dret fonamental i un privilegi, no s’ha d’utilitzar abusivament.”³⁴¹

Exposa aquesta discussió publicant altres declaracions com de l’exlíder d’ultradreta Jean Marie Le Pen, en què recull aquestes declaracions: “Si cedim en un dret tan fonamental, cedirem a la pitjor de les censures que és l’autocensura”³⁴², i opinions contràries com la de Daniel Cohn, dirigent d’Europa Ecologia, que indica que en determinats contextos cal autocensurar-se. Respecte a aquest debat, insereix un requadre amb els arguments “a favor i en contra” de determinats representants polítics, responsables del món periodístic com el director del setmanari *Charlie Hebdo*, Charb, o representants de *Reporters Sense Fronteres*, Christophe Deloire. Amb un posicionament favorable a la llibertat d’expressió, com un dels valors democràtics i pel desenvolupament polític i social. D’altra banda, les persones que mantenen un posicionament “en contra” d’un determinat ús de la llibertat d’expressió excessiu són Ban Ki-moon, el secretari general de l’ONU; Ekmeledin Ihsanoglu, organitzador de la conferència islàmica, i Charles Fries, ambaixador de França a Rabat. A més de les posicions sobre la llibertat d’expressió, la crònica està acompanyada d’un altre requadre que recull l’acusació de l’actriu de la pel·lícula que denigra el profeta Mahoma contra el productor. La dona denuncia els productors del film, ja que aquests van assegurar-li unes altres intencions i arguments a l’hora de gravar la pel·lícula. La presència de les declaracions en un requadre representa que el diari li atorga una rellevància mínima en aquesta qüestió.

Actors

³³⁹ Vegeu “França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p. 18-19

³⁴⁰ Vegeu “França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p. 18-19

³⁴¹ Vegeu “França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p. 18-19

³⁴² Vegeu “França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p. 18-19

Amb relació als actors involucrats en la informació, són els responsables del setmanari *Charlie Hebdo*, a través del seu director, Stéphane Charbonnier, que es mostra sempre fent una defensa de la llibertat d'expressió; els musulmans, indignats per la publicació de les caricatures, a través de representants com Mehdi Bigardene, portaveu de l'associació AClefeu³⁴³. AClefeu és una organització apolítica que defensa el dret comú i la lluita contra la discriminació, fundada després dels disturbis a les *banlieues* l'any 2005. Els actants³⁴⁴ més destacats són els portaveus polítics de l'executiu francès, del secretari general de l'ONU, Ban Ki-Moon, líders de partits polítics i persones de la societat civil com el dirigent d'Europa Ecologia Daniel Cohn, en què intervenen en el debat sobre el dret a la llibertat d'expressió. Aquests actors, anomenats anteriorment, representen les fonts principals per construir la notícia.

Fonts informatives

En termes generals s'observa que l'ús i el tipus de "fonts informatives" són institucionals, ja que la gran majoria són de persones que representen organitzacions polítiques o governamentals o societats. Es tracta de fonts identificades que, per tant, donen més grau de transparència a la informació. Tanmateix, trobem el tipus de font, que es podria classificar com el "protagonista", que estaria representada pel director de *Charlie Hebdo*, i per alguns representants musulmans. També introdueix referències del diari *La Libération* en utilitzar-ho com a font informativa³⁴⁵.

Una altra notícia, que presenta una estructura en què la informació rellevant va al principi i la menys rellevant al final, respecte a la polèmica del cas de les caricatures a *Charlie Hebdo* és la publicada el 22/09/12 titulada "França conté la ràbia"³⁴⁶. Una notícia que es troba dintre la secció "Internacional". Un titular molt evocador que expressa, a través d'aquesta metàfora, la tensió que es percep al país per aquesta publicació. A més, manté unes connotacions molt conflictives i reforça el marc interpretatiu o *frame* de conflicte i de tensió detectat a *El Periódico*. També en l'avantítol, com en els anteriors articles analitzats, mostra "Tensió en el món islàmic", molt representatiu en el marc interpretatiu de conflicte o tensió. Aquest dia *El Periódico* va dedicar-hi una superfície més gran al cas de les caricatures de Mahoma amb una notícia, un petit reportatge i una columna d'opinió.

Imatges

³⁴³ Consulteu el següent enllaç:

<http://www.aclefeu.org/index.php?option=com_content&view=article&id=143&Itemid=269>

³⁴⁴ *Actant*. En un sentit abstracte significa el "representant polític, experts, etc." Definició en la classificació entre actors i actants a: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

³⁴⁵ Vegeu l'especejament "Charlie Hebdo es defensa" a la notícia "França es prepara per afrontar un «divendres de la ira» musulmà", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 21 de setembre del 2012, p.18

³⁴⁶ Vegeu "França conté la ràbia", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p. 12-13

Les fotografies que acompanyen la notícia presenten unes connotacions de violència, de conflictivitat i de tensió molt elevades. Es publiquen tres fotografies, una de les quals mostra unes quantes persones protestant amb vehemència, ardor violent, amb pancartes en àrab, ensenyant unes quantes imatges dels musulmans amb barba. Una altra fotografia mostra un grup de musulmans cremant banderes nord-americanes i franceses, a més d'una altra fotografia de dones amb nicab davant una ambaixada a Londres.

Actors

Pel que fa a la variable actors i seguint la classificació aplicada en aquesta anàlisi (Castelló, Enric: 2012)³⁴⁷, tenim el Consell Francès del Culte Musulmà (CECM), el col·lectiu de musulmans manifestant-se; i com a actants podem determinar l'Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans; Muhammad Mussaui, portaveu del principal òrgan de representació dels musulmans a França, i Ban Ki-moon, secretari general de l'ONU. Representen els actors principals que el diari empra per deixar-los parlar i com a fonts informatives, identificades i de tipus institucional.

En termes generals, el discurs presenta les mateixes característiques que les anteriors informacions, un llenguatge bèl·lic i amb connotacions de conflicte. Igual que en la resta d'articles es fa patent un discurs de divergència, amb relació a les protestes i atacs, però també es trasllada una "tensió dialèctica", en relació amb el debat sobre la llibertat d'expressió, un llenguatge que juntament amb les imatges sosté el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte.

Lèxic i expressions

El lèxic i les expressions marquen la tensió i el context bèl·lic, molt present en tots els articles i reportatges publicats del cas de les caricatures. El llenguatge bèl·lic és molt present en aquesta notícia com en els anteriors d'*El Periódico de Catalunya* i situa el discurs en un àmbit més pragmàtic. Aquest llenguatge es mostra a partir d'aquests exemples de conceptes com ara: "un altre divendres de la ira", "vídeo ofensiu amb Mahoma", "autoritats franceses", "protestes", "tancats per temor", "desbordament", "batalles campals", "indignació dels musulmans", "nou divendres de la ira", "sagnant", "concentracions" o "descontentament". Aquests són els conceptes clau. Tanmateix, la crònica empra altres recursos expressius, com metàfores i expressions populars, que defineixen l'estil del mitjà i embelleixen el llenguatge. Alguna metàfora és "intentaven calmar el foc".

També trobem algunes expressions més col·loquials com: "el Govern pakistanès va fer una crida" o "El Consell Francès del Culte Musulmà (CECM) va fer una crida als seus seguidors."

Verbs

³⁴⁷ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

Alguns dels verbs més destacats que determinen aquest marc interpretatiu o *frame* de conflicte són: “protestar”, “van enfrontar a les forces de seguretat”, “van manifestar pacíficament”, “van cremar banderes americanes” o “condemnar i denunciar.” Un conjunt lèxic, que al mateix temps, designa uns arguments materials que denoten un marc de dimensió pragmàtic.

No obstant això, s’han detectat termes i conceptes en relació amb la llibertat d’expressió, el debat a l’opinió pública dividida sobre la publicació de les caricatures. Per exemple, aquest llenguatge és expressat en dades com: “el 58% dels enquestats consideren que la llibertat d’expressió és un dret fonamental”, del qual formen part les caricatures del setmanari satíric³⁴⁸. Algunes expressions populars com “L’ONU va ser molt clara en relació al tema”, a més d’aquest fragment com “l’Oficina de l’Alt Comissionat per als Drets Humans va considerar «malintencionades i deliberadament provocatives» les caricatures de Mahoma, igual que el vídeo *La innocència dels musulmans*, que ridiculitza la figura del profeta.”

Per finalitzar la crònica introdueix en estil directe unes declaracions de Ban Ki-moon en què afirma que “la llibertat d’expressió és un dret que no ha de servir per provocar i humiliar els valors i les creences”³⁴⁹, una cita introduïda com a conclusió final. A més d’aquestes variables s’ha d’assenyalar una altra variable que ajuda a determinar el marc interpretatiu de conflicte d’aquest diari. La notícia publicada el 22/09/12 acompanya un requadre o especejament que explica les declaracions de la líder d’ultradreta Marine Le Pen. En les seves declaracions demana que es prohibeixi el vel islàmic i la quipà jueva a l’espai públic. Una variable que subratlla el marc interpretatiu o *frame* estable sobre el conflicte o tensió principal detectada en aquest diari. En una entrevista al diari *Le Monde* la líder del Front Nacional, Marine Le Pen, afirma que s’havia de prohibir el vel islàmic i un altre signe religiós, la quipà jueva. En la cita en estil directe de Marine Le Pen afirma que s’ha de prohibir el vel islàmic “a les botigues, els transports, el carrer” i afegeix que si la prohibició s’aplica a aquest signe religiós “és evident que també se suprimeix la quipà de l’espai públic.”³⁵⁰ En aquestes declaracions es mostra de manera implícita el debat a França sobre la presència dels signes religiosos a l’espai públic. Un debat que posa de manifest altres problemes com l’antisemitisme i la xenofòbia latent a França i en alguns punts d’Europa.

Una altra peça informativa destacable publicada el 22/09/12, en la secció “Internacional”, és un article petit en format de reportatge titulat “És una provocació.”³⁵¹ Un titular molt evocador, el qual mostra l’ambient candent que viu França per la publicació de les caricatures. Una mostra més del llenguatge bèl·lic i

³⁴⁸ Vegeu “França conté la ràbia”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p.12-13

³⁴⁹ Vegeu “França conté la ràbia”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 12-13

³⁵⁰ Vegeu l’especejament “Le Pen demana que es prohibeixin el vel islàmic i la quipà jueva al carrer”, a “França conté la ràbia”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p.12-13

³⁵¹ Vegeu el reportatge “És una provocació”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p.13

conflictiu, present en els diaris d'anàlisi. Totes les capçaleres de la mostra analitzada, dins la categoria premsa editada a Barcelona, presenten un llenguatge "voltaic" i molt conflictiu. Tanmateix, *El Periódico de Catalunya* emfatitza molt aquest discurs mostrant un to més expressiu, amb algunes connotacions i acostament al sensacionalisme.

Imatge

La fotografia publicada incideix en el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte o tensió mostrant un grup de dones iranianes protestant amb pancartes davant l'ambaixada de França a Teheran.

També introdueix un espejament³⁵² o requadre que ofereix dades sobre l'expansió de l'islam. Amb aquest títol, "L'islam: una religió en expansió"³⁵³, proporciona les dades sobre el nombre de musulmans, l'increment dels centres de culte, el nombre de practicants, així com la regulació del vel integral efectuada el 2011. Un requadre introduït per oferir *background* al conjunt de la informació.

Aquest reportatge mostra diversos testimonis que denuncien la publicació de les caricatures de Mahoma al setmanari *Charlie Hebdo*. També proporciona dades en relació amb la religió musulmana, una religió en expansió a França, en què el nombre de mesquites s'ha doblat en els últims vint anys. L'estil de la redacció és molt més narratiu, amb relació a la notícia anterior; a més, el redactor té més llibertat en l'aspecte estilístic i s'acosta a una forma més literària.

Lèxic bel·ligerant

D'una banda, el llenguatge, com en els anteriors articles, és força bel·ligerant. Tanmateix, com que es tracta d'un reportatge i, per tant, d'un gènere complementari o interpretatiu, posa èmfasi en l'aspecte humà. Els exemples de llenguatge més bèl·lic detectats en el text són: "ha sollevat el món islàmic", "em sento vexat", "les crides a manifestar-se", i alguna metàfora com "corren com la pólvora", "és una provocació ens inciten a reaccionar" o "els fidels molts d'ells joves, llancen una mirada desafiadora." Aquests termes estan relacionats amb arguments de tipus més pragmàtic, ja que són de tipus més pràctic. Per tant, determinen un marc de dimensió pragmàtic. Dins aquesta dimensió, el to transferit en el lèxic s'acostava al sensacionalisme. Els *frames dimensions* o dimensions del marc són més presents dintre de la definició de marcs mediàtics de conflicte social.

D'altra banda, introdueix en el discurs un conjunt lèxic religiós. Els exemples d'aquest conjunt de conceptes són: "musulmans", "convertida a l'islam", "catòlica de naixement", "l'Alcorà", "vels musulmans", "l'hijab", "quipàs jueves", "cridaners turbants centreafricans", "practicant", "burca", "profeta", "direcció a la Meca", "mesquita Omar", "fidels", "vestits amb la túnica tradicional musulmana", "la pregària", "imam" o "rector Gran Mesquita de París." Aquests conceptes incidirien en

³⁵² Nota d'aclariment. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

³⁵³ Vegeu l'espejament "L'islam: una religió en expansió", al reportatge "És una provocació", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p. 13

argumentacions de tipus simbòlic, respecte a les tradicions i cultures religioses, que determinen un marc de dimensió simbòlic.

Les variables indicades de tipus discursiu com el lèxic o les metàfores més bèl·liques, en relació amb la semàntica determinen en aquest marc interpretatiu de conflicte, un marc genèric a partir d'una família lèxica de tipus bèl·lic. Si més no, el reportatge en general estableix un marc temàtic en oferir un relat, sobre l'ambient i les reaccions dels habitants en un barri multicultural de París, després de la publicació. En general, el reportatge recull les declaracions de musulmans del barri, en què mostren el descontentament i la indignació amb la publicació de les caricatures. Un exemple de cites directes és: "Estem farts que l'empreguin amb els musulmans, des de l'11-S que ens estigmatitzen. Primer amb el burca, ara amb les caricatures del profeta. Ens sentim perseguits."³⁵⁴ El marc valoratiu o *frame value*³⁵⁵ que s'infereix en aquest reportatge és negatiu amb relació a la publicació de les caricatures.

Un altre dels articles publicats a *El Periódico de Catalunya* pel que fa a la publicació de les caricatures de Mahoma, és un episodi en clau local. La crònica, també publicada el 22/09/12, es titula "Divendres sense ira a BCN"³⁵⁶ i recull una protesta pacífica de musulmans residents a Catalunya per la difusió del vídeo que es burlava de Mahoma. Aquesta crònica no fa cap referència a la publicació de les caricatures del profeta Mahoma per part de *Charlie Hebdo*. No obstant això, les caricatures van ser publicades en motiu de les protestes en els països musulmans, per la difusió del vídeo *La innocència dels musulmans*. En aquest context de tensió s'insereix el cas de la publicació de les caricatures. Aquesta crònica sobre la protesta pel vídeo que es burlava de Mahoma, d'un grup de musulmans al parc de la Ciutadella de Barcelona, també hi ha present un llenguatge bèl·lic i conflictiu com en tots els articles analitzats. Tanmateix, ofereix una altra perspectiva en reforçar més l'enuig i el sentiment d'indignació de la comunitat musulmana.

Imatge

Amb relació a la imatge utilitzada mostra el grup de musulmans enmig de la protesta, sostenint pancartes amb el següent lema: "Nuestro profeta, nuestro honor" i un cor amb un símbol en àrab.

Fonts informatives

La majoria de fonts informatives pertanyen a la categoria no identificades, no ofereixen totes les dades, són de tipus genèric: "tal com deia un d'ells", "l'imam" o "els

³⁵⁴ Vegeu el reportatge "És una provocació", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p. 13

³⁵⁵ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

³⁵⁶ Vegeu "Divendres sense ira a BCN", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p.14-1

musulmans”, “fonts de l’organització” o “una dona en representació del col·lectiu.” Això ofereix un grau menys de transparència a la informació. Tanmateix, també insereix un tipus de font identificada i institucional com el secretari general del Centre Islàmic Camí de la Pau, Mohammad Iqbal, que li dona més credibilitat. El llenguatge de la crònica³⁵⁷ manté moltes connotacions de tensió i conflicte, que deixen patent que es tracta d’un debat profund en què intervenen qüestions pregones com la llibertat d’expressió, el respecte als signes religiosos i el conflicte de civilitzacions. També, mitjançant les expressions s’accentua la voluntat de que la protesta a Barcelona fos pacífica, tenint en compte les reaccions violentes en els països de tradició musulmana. Per reflectir aquest fet la crònica ho deixa palès mitjançant la cita d’una de les persones de l’organització: “Temien perquè degenerés en violència”, va assegurar una de les persones que van mediar per aconseguir el vistiplau amb el compromís de garantir la tranquil·litat de la protesta.”³⁵⁸ Els exemples de lèxic més conflictiu i bèl·lic serien: “ira”, “acte de protesta” o “té en peu de guerra els seguidors del profeta a tot el món”. Aquests exemples narrats en tercera persona, en estil indirecte estant intercalats amb declaracions dels testimonis de la crònica, com: “insult intolerable”, “una provocació”, “un greu acte de terrorisme” o “va lamentar la violència extrema que han marcat les protestes al món”. Per emfatitzar, aquest descontentament per part de la comunitat musulmana introduïnt aquesta cita, en estil directe:

“La comunitat musulmana a través del manifest, considera que “aquestes pel·lícules sacrílegues estant pressionant la comunitat musulmana i el món pacífic i civilitzat cap al radicalisme.”³⁵⁹”

Tot i el marc interpretatiu dominant de conflictivitat, les intervencions de la comunitat musulmana apel·lant al respecte i avisant de la possible escalada de tensió i radicalisme. Aquesta presència presenta un relat més favorable en relació a la comunitat musulmana i també, rebaixa la tensió comunicativa. El marc valoratiu que s’infereix era positiu respecte la manifestació pacífica musulmana.

En termes generals, la matriu de marcs a partir de les variables detectades del lèxic, metàfores i les imatges d’aquesta crònica subratllen el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte/tensió que es troben en tota la mostra dels articles analitzats de *El Periódico de Catalunya*. La publicació de les caricatures de “El Jueves” com a reinvidicació a la llibertat d’expressió, arran de la difusió de la pel·lícula “La innocència dels musulmans” i la publicació de les caricatures de Mahoma a “Charlie Hebdo”, també va tenir ressò a *El Periódico de Catalunya*.

Aquest diari només li va dedicar a l’episodi una petita columna, dins la secció “Internacional” publicada el 28/09/12. En l’article reduït en què l’epígraf ja denota la controvèrsia: “*Portada Polèmica*”, el titular és: “*Alarma entre els espanyols a Egipte*”

³⁵⁷ Vegeu “Divendres sense ira a BCN”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012, p. 14

³⁵⁸ Mirar: “Divendres sense ira a BCN”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012 p.14

³⁵⁹ Mirar: “Divendres sense ira a BCN”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de setembre del 2012 p.15

per “El Jueves.”³⁶⁰, la informació en format notícia aborda d’una manera molt concisa que l’ambaixada d’Espanya a Egipte demana que els espanyols residents en aquell país extremessin precaucions. Tant sols es dedica a presentar la novetat, està escrita en estil impersonal i no hi ha ambientacions ni *background*, a més està construïda a partir d’una informació d’agència de notícia. La imatge que acompanya la notícia és la portada polèmica de “El Jueves”, titulada: “Pero... ¿Alguien sabe cómo es Mahoma?”

Actors

En la notícia els actors destacats són l’ambaixada i el ministeri d’afers exteriors. Tant sols recull les seves declaracions expressant que els espanyols a Egipte extremen precaucions, a més d’adoptar mesures d’autoprotecció, i que si han de viatjar no ho facin en determinades zones. També, destaca que a El Caire es van extreure la presència policial al voltant dels edificis oficials espanyols. També inclou que el productor de la pel·lícula: “La innocència dels musulmans” va ser detingut.

Lèxic bèl·lic

El llenguatge empleat en aquesta notícia denota polèmica i és altament conflictiu, en destaca al titular: “Alarma”, “polèmica”, “extremen precaucions”, “viatjar amb extrema precaució”, “instruccions”, “cumpleixin mesures autoprotecció”, “evitar riscos inessaris”, “va detenir” o “ha desfermat la violència al món àrab”. Es detecta una dimensió de marc pragmàtica i el llenguatge és altament bèl·lic. Aquest discurs i variables es troben en el marc o *frame* genèric detectat de conflicte o provocació.

20. 9.1.3.2 La Vanguardia

La Vanguardia publica 13 articles en el cas de les caricatures de Mahoma a la revista “Charlie Hebdo”. El primer episodi sobre el cas de les caricatures de Mahoma apareix publicat el 20/09/12, en què es dedica una petita part de la portada de *La Vanguardia* al tema de les caricatures. El titular que apareix a peu de pàgina era: “Unes caricatures obren un nou front amb l’islam a França”, amb el subtítol: “Alerta màxima arran de la publicació d’acudits sobre Mahoma”³⁶¹, acompanyades per una petita fotografia de l’ambaixada francesa al Caire mostrant un policia a l’entrada. Un titular que evoca la ofensiva, que presenta un determinat sector de l’islam, en rebug a la publicació de les caricatures. En aquest titular de portada mostra un llenguatge bèl·lic, el qual denota la tensió existent entre un sector del Islam i els països occidentals.

A les pàgines interiors de *La Vanguardia* hi trobem dues pàgines senceres sobre el cas de les caricatures de Mahoma, dintre la secció d’Internacional. Les dues pàgines senceres denoten una superfície bastant considerable, i per tant, més impacte visual.

³⁶⁰ Mirar: “Alarma entre els espanyols a Egipte per “El Jueves”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de setembre del 2012 p.16

³⁶¹ Mirar portada: “Unes caricatures obren un nou front amb l’islam a França”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012

Aquests dos trets manifesten una rellevància notòria, que el diari li ha concedit. El titular de la crònica del dia 20/09/12 és: “*I ara... caricatures de Mahoma*”³⁶², un titular que evoca clarament el context, en què han estat realitzades aquestes caricatures. Un context marcat per la difusió de la pel·lícula: “*La innocència dels Musulmans*”, que ha provocat una greu tensió entre una part de l’Islam i Occident.

El titular de la crònica, “*I ara... caricatures de Mahoma*”³⁶³ al·ludeix de manera explícita al context violent en el qual s’han publicat les caricatures. A més, amb la introducció dels punts suspensius denota el context anterior i exposa de manera irònica el nou escenari conflictiu. El format de la informació és una crònica, és a dir, un gènere interpretatiu, en presentar totes les seves característiques. Està escrita pel corresponsal geogràfic del diari, inclou abundants elements interpretatius per part del redactor, a més l’estil de la redacció és més personal i no està determinada per la rigidesa de la notícia. Una part de la crònica està construïda a partir d’un conjunt de declaracions enllaçades, presentades amb una certa successió temporal.³⁶⁴ Com en les anteriors notícies de la mostra es determinaran els marcs o *frames* d’aquest diari, a partir de l’anàlisi de les variables com el lèxic, les metàfores o expressions i les imatges més recurrents.

Imatge

Les imatges emprades en la crònica principal³⁶⁵ i la crònica complementària³⁶⁶ apareixen dues imatges que no transmeten unes connotacions de conflictivitat ni tensió. La imatge de la primera crònica mostra al director de “Charlie Hebdo”, Stéphane Charbonier, mostrant la portada polèmica del setmanari. Es tracta d’una imatge de l’agència de notícies France Press (AFP). Respecte a la imatge de la crònica complementària mostra un pla general, on apareixen els seguidors d’un grup musulmà d’inspiració sunnita que pregunten a davant del consolat dels EUA per protestar contra el film: *La innocència dels musulmans*. Mostra un pla general dels fidels preguntant en motiu de protesta per la pel·lícula.

Lèxic i expressions

El llenguatge en la crònica principal “*I ara... les caricatures de Mahoma*”³⁶⁷ es situa en un àmbit més simbòlic en les dues primeres cròniques. Tot i que, també es detecta un llenguatge més pragmàtic. Per tant, en termes generals presenta una dicotomia entre dimensió pragmàtica i simbòlica en el tractament informatiu de *La Vanguardia*. El marc interpretatiu o *frame* estable detectat és de provocació-tensió. En el discurs d’aquesta primera informació es pot destacar per una banda, un lèxic de tipus més bèl·lic o més

³⁶² Mirar: “*I ara... caricatures de Mahoma*”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁶³ Mirar: “*I ara... caricatures de Mahoma*”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁶⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

³⁶⁵ Mirar: “*I ara... caricatures de Mahoma*”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁶⁶ Mirar: “*El rostre invisible*”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 4

³⁶⁷ Mirar: “*I ara... caricatures de Mahoma*”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

de tipus “voltaic”, el qual constata que la publicació de les caricatures és observada com una polèmica i una provocació. Els exemples de conceptes d’aquest lèxic serien: “alerta a França”, “nou focus de tensió amb l’Islam”, “inflammat”, “segon focus de tensió”, “inquiet pel risc”, “escalada atada pels integristes”, “els radicals”, “nova manifestació”, “com a mesura de precaució excepcional” o “controvertides caricatures”; també trobem verbs que indiquen aquesta tensió com “va posar en alerta.”

Metàfores

En aquest marc interpretatiu o *frame* detectat trobem altres recursos “expressius” com la metàfora: “mestre en l’exercici de la provocació”, que té relació amb l’actitud del setmanari “Charlie Hebdo”. Una metàfora que denota una opinió i una interpretació per part del redactor. A més, també, trobem expressions més populars, i a la vegada, un element interpretatiu com: “no podia deixar passar l’oportunitat d’afegir-se a la polèmica actual”.

En relació als dibuixos del setmanari satíric utilitza els adjectius “mordaços i saguinaris”, el qual reforcen més el marc interpretatiu de provocació. També trobem un altre element interpretatiu que denota clarament l’argument de provocació mantingut per *La Vanguardia* amb l’expressió valorativa: “El govern francès va encaixar l’última humorada de “Charlie Hebdo” amb una visible incomoditat.”³⁶⁸ Aquest conjunt lèxic i aquestes expressions reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable de provocació, i apel·len al mateix temps a una dimensió de marc més pragmàtica, a partir d’arguments sobre la provocació. En aquí, aquest marc interpretatiu advoca per una valoració negativa respecte les publicacions de les caricatures, fent referència als aspectes de provocació.

Lèxic simbòlic

En el text s’observa una posició i una narració que apel·la a la tensió i provocació generada pel setmanari, tanmateix trobem un llenguatge més simbòlic fonamentat a partir dels arguments sobre la llibertat d’expressió. Un llenguatge en general, que advoca a favor de la llibertat d’expressió, a través de fonts indirectes, però que apel·len a la prudència al mateix temps. Els exemples serien declaracions dels actors involucrats a la notícia com:

“El primer ministre Jean Marc Ayrault va defensar la llibertat d’expressió com a bé del “sistema democràtic”, (...) “però va mostrar la desaprovació davant tots els accessos”.³⁶⁹

En línia amb aquest punt de vista s’han observat altres declaracions a partir d’altres actors com “Fonts de l’Elisi esmentades per *Le Monde* van remarcar que en l’exercici de la llibertat d’expressió els periodistes han de sospesar “l’oportunitat”, o bé, “és una

³⁶⁸ Mirar: “I ara... caricatures de Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁶⁹ Mirar: “I ara... caricatures de Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

provocació inútil”, va dir Brice Hortefeux.” Altres expressions que denoten la posició de *Le Monde* com:

“(…) ahir en canvi va ser molt dur en el seu editorial de portada: “Les caricatures incriminades són de mal gust, fins i tot, lamentables. I sobretot, es publiquen en un moment que contribuirà conscientment a atiar el foc cosa que condueix en efecte a preguntar-se sobre el sentit de la responsabilitat dels seus autors i editors.”³⁷⁰”

També transmet un conjunt de declaracions de les autoritats religioses franceses apel·lant al respecte i la prudència. S’observa una posició a les informacions que denoten el conflicte i la consideració que la publicació de les caricatures ha estat una provocació, tanmateix apel·la a defensar la llibertat d’expressió, però simultàniament defensant una responsabilitat. Però el diari inclou arguments de la part contrària de manera implícita, amb la cita d’unes declaracions del director del setmanari com: “cedir a la censura dels extremistes això sí que és irresponsable.”³⁷¹

Actors

En relació a la detecció dels actors involucrats a la notícia s’ha de destacar el paper del setmanari “*Charlie Hebdo*” com un dels principals protagonistes i responsables de la polèmica. Aquest rol queda encarnat pel director, Stéphane Charbonnier, que representaria el detonant de la polèmica. Un altre dels actors principals serien algunes autoritats religioses musulmanes, representades pel rector de la Gran Mesquita de París, Dalil Boubakeur o el president del Consell Francès del Culte Musulmà, Mohamed Moussaoui, que jugarien un paper de víctima. Seguint la diferenciació entre actors i actants³⁷² segons (Castelló, Enric: 2012) es pot establir que els actants serien els responsables polítics com aleshores primer ministre Jean Marc Ayrault; el ministre d’exteriors Laurent Fabius; el aleshores ministre de l’interior, Manuel Valls, que manifestaven la seva posició institucional apel·lant al dret a la llibertat d’expressió, però al mateix temps a la responsabilitat. També es poden destacar com actants els portaveus d’altres confessions religioses: Església Catòlica mitjançant *L’Osservatore Romano*, diari oficial de la Santa Seu o La Comunitat Jueva. Aquestes van expressar la solidaritat amb la comunitat musulmana i van expressar la seva disconformitat en relació a la publicació de les caricatures.

Fonts informatives

Aquests actors esmentats anteriorment representen les “fonts informatives”. Si ens centrem amb la tipologia es denota que són fonts institucionals, en què la gran majoria

³⁷⁰ Mirar: “I ara... caricatures de Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁷¹ Declaracions Stephan Charbonnier a la crònica: “I ara... caricatures de Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁷² CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

representen una institució governamental o religiosa i algunes d'elles identificades. Tot i que trobem algunes fonts més "genèriques" o institucionals com per exemple quan esmenta "fonts de l'Elisi", en relació a l'executiu francès. Aquest ús de fonts institucionals ofereix un grau de transparència més alt com a font, i a la vegada, li aporta oficialitat al conjunt de la informació i disminueix el llenguatge de tensió.

En general, a través dels elements expressius de la notícia indicats anteriorment com el conjunt lèxic i les expressions presentades de forma explícita, en les declaracions; o bé de forma implícita a través d'expressions del propi redactor com: "mestre en l'exercici de la provocació" respecte el setmanari: "Charlie Hebdo", sobre els dibuixos del setmanari satíric utilitza els adjectius "mordaços i saguinaris". Per tant, denota una correlació entre el discurs i el punt de vista interpretatiu i el judici moral del diari. Respecte a la crònica complementària, que podria classificar-se com entrevista en format de crònica, en recollir un conjunt de declaracions d'estudiosos de l'Islam, o bé, representants de la comunitat musulmana. Aquesta crònica està publicada al costat de l'anterior amb el títol: "El rostre invisible"³⁷³, com una informació complementària que ofereix més claus interpretatives per ajudar entendre la qüestió de la reproducció de la imatge de Mahoma. En l'avant-títol mostra una paradoxa: "L'Alcorà no prohibeix la representació de Mahoma però per tradició al Món Àrab es considera un sacrilegi."

Actants

Intervenien diversos experts o "actants",³⁷⁴ que són Jamal el Attouaki, del Consell Islàmic de Catalunya; Dolors Bramon d'Estudis Àrabs i Islàmics a la UB; Javier Rosón, analista de la Casa Àrab. Cadascun d'ells ofereix la seva opinió respecte la publicació de les caricatures de Mahoma i un anàlisi més exhaustiu sobre si està prohibida la reproducció d'imatges del profeta. En el seu anàlisi es basen amb els textos sagrats de l'Alcorà. El representant del Consell Islàmic de Catalunya, Jamal el Attouaki ofereix el punt de vista més religiós, recorrent al respecte d'allò sagrat. Attouaki afirma: "Tot el que és sagrat és superior a la reproducció humana i únic, no es pot reproduir." Per la seva banda, la professora d'Estudis Àrabs i Islàmics de la UB, Dolors Bramon ofereix l'anàlisi de les caricatures basant-se amb fragments del llibre sagrat de l'Alcorà, afirmant: "L'origen de l'embolic rau, segons Bramon, en una mala interpretació d'un vers de la cinquena sura que diu: "creients! El vi, els jocs d'atzar, les pedres erectes i les fletxes són una abominació de satanàs. Eviteu-los!"³⁷⁵ En el text destaca unes altres afirmacions de Bramon, que desmentirien la presumpta prohibició de la reproducció de Mahoma, a partir d'aquesta premissa transmet que:

³⁷³ Mirar: "El rostre invisible", diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 4

³⁷⁴ Proposta de classificació de Castelló, E., A. citats a: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

³⁷⁵ Mirar: "El rostre invisible", diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 4

“(…) Bramon ha mostrat als creients diapositives de bellíssimes miniatures perses, mongoles i otomanes que representen Mahoma, de vegades amb el rostre descobert (...), que desmenteixen la presumpta prohibició.”³⁷⁶

També introdueix unes declaracions del representant de la Casa Àrab, Javier Rosón que observa com un atac la reproducció d’imatges de Mahoma, però reconeix que l’Alcorà no ho prohibeix. D’aquesta manera afirma que:

“És cert que l’Alcorà no ho prohibeix , però no per això resultarà menys insultant per als àrabs la representació del seu profeta. No cal que estigui escrit, si la teva tradició no ho permet t’ho prendràs com un atac.”³⁷⁷

En general, el llenguatge de l’article disminueix la tensió comunicativa i subratlla el marc interpretatiu o *frame* en defensa a la llibertat d’expressió, tot i que continua mantenint el relat de provocació.

Un altre episodi destacable del cas de les caricatures de “Charlie Hebdo” és la notícia publicada el 21/09/12, a la secció “Internacional” intitulada: “Els islamistes desafien el Govern francès amb protestes a tot el país”³⁷⁸. La notícia ocupa mitja plana, per tant el diari li dóna una rellevància important. La informació es troba en format notícia, en presentar l’estructura de “piràmide invertida” i la informació rellevant a la part superior i la menys important a la inferior. Es limita a presentar una novetat sense ambientacions ni *background*. La majoria de continguts que presenta s’adjudiquen a les fonts que estant identificades. Està redactada amb un estil més impersonal. La qüestió principal de la notícia tracta sobre la convocatòria de diverses protestes a França, per la difusió de la pel·lícula de Mahoma i les caricatures al “Charlie Hebdo”. El Govern Francès denegava aquest tipus de mobilitzacions en considerar que eren de grups extremistes minoritaris.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia mostra a un manifestant detingut a prop de l’ambaixada dels Estats Units a París. La fotografia mostra als gendarmes francesos en el moment de la detenció del manifestant i ajuda a reforçar més el marc interpretatiu o *frame* de conflicte/provocació.

Lèxic i expressions de dimensió pragmàtica

En relació a la dimensió del *frame* o marc trobem una de dimensió pragmàtica en recórrer arguments de tipus de seguretat, sobre les protestes i manifestacions. Dins aquesta dimensió de marc el lèxic de confrontació o protesta destaquem: “islamistes”,

³⁷⁶ Mirar: “El rostre invisible”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 4

³⁷⁷ Mirar: “El rostre invisible”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 4

³⁷⁸ Mirar: “Els islamistes desafien el Govern francès amb protestes a tot el país”, diari *La Vanguardia*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 6

“manifestacions”, “els promotors de les protestes”, “associacions islàmiques”, “dos centenars d’islamistes”, “forces de seguretat”, “serveis lluita antiterrorista”, “individus vinculats a grups islamistes radicals”, “1.600 antiavalots”, “mesures de seguretat”, “manifestacions antifranceses”, “incidents de rellevància”, “mesures ràpides i fermes” contra “Charlie Hebdo”. En relació als verbs principals trobem: “protestar”, “desafiar el Govern”, “va denegar aahir l’autorització”, “es van manifestar”, “han identificat”, “vigilat” o “van reclamar al Govern Francès”. També trobem alguna metàfora, molt present en el marc interpretatiu conflicte com: “que volen explotar la situació”, la qual fa referència a unes declaracions del primer ministre dirigides als promotors de la protesta comparant-los amb grups minoritaris extremistes.

Lèxic de dimensió simbòlica

Una part del lèxic és de tipus religiós, per tant es situa en una dimensió de marc més simbòlica, en què el lèxic més destacat seria: “autoritats religioses musulmanes franceses”, “mesquites”, “rector de la Gran Mesquita de París”, “als fidels”, “president Consell Francès del Culte Musulmà (CFCM), Mohamed Moussaoui”, “no cedir a la provocació”, “20 països de religió musulmana” o “pregària dels divendres”. Respecte al lèxic s’ha de mencionar que es troben múltiples termes que poden conduir a confusió. L’ús del terme “islamista” amb molta reiteració pot conduir a una confusió amb el concepte “musulmà”. En aquesta notícia de *La Vanguardia* publicada el 21/09/12³⁷⁹ el terme “islamista” és emprat amb molta freqüència, tanmateix s’ha observat com a *La Vanguardia* empra més el concepte “islamista” i a *El Periódico* es troba un ús més freqüent del terme “extremista”. El conjunt global d’aquest lèxic actua com a reforç dintre del marc interpretatiu estable conflicte i provocació.

Fons informatives

En relació a les fonts informatives utilitzades per la notícia són bastant de tipus institucional, i es poden dividir en dos àmbits: identificades i no identificades. Les no identificades serien: “segons fonts policials” o “autoritats religioses franceses”. Les fonts identificades trobem: “el primer ministre Jean-Marc Ayrault”, com a font governamental. A més, d’altres fonts institucionals que representen una organització religiosa, el rector de la Gran Mesquita de París, Dalil Boubakeur; el president del Consell Francès del Culte Musulmà, Mohamed Moussaoui.

En l’anàlisi d’aquest episodi s’ha de posar en relleu el “especejament”³⁸⁰ o destacat que fa referència a una revista satírica alemanya: “Titanic”, en què anunciava la publicació de més caricatures, tot just després de la publicació de caricatures al “Charlie Hebdo”. Unes caricatures que mostrarien al profeta Mahoma, juntament amb Bettina Wulff, muller de l’expresident alemany, a la portada, en el qual estarien agafats de la mà com si fossin parella.

³⁷⁹ Mirar: “Els islamistes desafien el Govern francès amb protestes a tot el país”, diari *La Vanguardia*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 6

³⁸⁰ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

El títol que havia d'acompanyar la portada seria: *“Occident revolucionat: Bettina Wulff roda una pel·lícula sobre Mahoma.”*³⁸¹ Tal com deixa palès el “despiece” o especejament el director d'aquesta revista va explicar que l'objectiu de les caricatures representava “una defensa del Món Musulmà de vídeos de fets per persones amb ànsies de protagonisme”. Els responsables de la pel·lícula tenien por que Bettina Wulff pogués preparar un segon vídeo de Mahoma. La revista alemanya Titanic ja va causar polèmica en reproduir les caricatures daneses de Mahoma el 2005. Un especejament, que amb el tipus de lèxic, reforça el marc interpretatiu o *frame* estable conflicte-provocació.

A la mateixa pàgina trobem una altra notícia que també fa referència al cas de la difusió per internet del vídeo: *“La inocència dels musulmans”*. La informació ocupa mitja pàgina, cosa que significa que el diari li va atorgar una importància menor. Atenent a les seves característiques es pot classificar dins la categoria de crònica, ja que aporta més elements interpretatius i força informació d'antecedents o *background*. El titular és: *“Una actriu de la pel·lícula blasfema demanda el director i Youtube.”*³⁸² La qüestió de la notícia tracta sobre una demanda judicial feta per l'actriu Cindy Lee Garcia, que va denunciar als productors de la pel·lícula: *“La inocència dels musulmans”*, per un engany del director. Ella creia que havien participat en un relat d'aventures titulat: *“El guerrer del desert.”* La imatge que acompanya la crònica és una fotografia de l'actriu, Cindy Lee Garcia, en un primer pla.

Conjunt lèxic bel·ligerant

El llenguatge utilitzat és altament “candent” i bel·ligerant. Entre el lèxic comú podem destacar: “atacs contra l'islam”, “va presentar”, “una demanda”, “el plet contra el director de la pel·lícula YouTube i Google”, “Pastor Terry Jones va assolir notorietat mundial per les amenaces de cremar alcorans” o expressions com: “perquè s'han negat a bloquejar la difusió del vídeo”. També, cal subratllar algunes declaracions de l'actriu demandant:

“A la meua boca han posat paraules plenes d'odi que jo mai no vaig pronunciar.”³⁸³

Una metàfora recurrent dintre el marc interpretatiu o *frame* conflicte-provocació és: “La mateixa que, segons la Casa Blanca, ha llançat la gasolina de l'odi als països musulmans, altament inflamables.” Aquesta peça sobre la demanda de l'actriu contra el productor intensifica més la tensió, els interrogants i la polèmica generada per la difusió del vídeo de Mahoma, a través del lèxic i les expressions destacades anteriorment es reforça el discurs més polèmic i controvertit.

³⁸¹ Mirar despiece: “Una revista alemanya anuncia més caricatures”, dintre la notícia: “Els islamistes desafien el Govern francès amb protestes a tot el país”, diari *La Vanguardia*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 6

³⁸² Mirar: “Una actriu de la pel·lícula blasfema demanda el director i YouTube”, diari *La Vanguardia*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 6

³⁸³ Mirar: “Una actriu de la pel·lícula blasfema demanda el director i YouTube”, diari *La Vanguardia*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 6

En la crònica publicada el 22/09/12, a la secció “*Internacional*” de *La Vanguardia*, titulada: “França fa acte de contrició”³⁸⁴ amb el subtítol: “Hollande reconeix la persecució dels jueus i alerta contra l’antisemitisme.” El diari li dedica una pàgina sencera i una part de l’altra pàgina, a la persecució als jueus, amb la col·laboració de França durant l’Holocaust de la Segona Guerra Mundial. La qüestió principal aborda la inauguració pel president francès, François Hollande, d’un memorial de la (*shoah* o *xoà*), en hebreu la “catàstrofe” o l’Holocaust, el genocidi jueu per part de l’Alemanya Nazi a Drancy als afores de París. La causa o font de la qüestió es troba en què els francesos van mantenir una estreta connivència amb el nazisme en deportar milers de jueus cap a camps d’extermini. A més, l’efèmeride coincideix amb un rebrot de formes d’antisemitisme actualment a l’Estat Francès. Per aquest motiu en el titular destaca el terme “contrició”, és a dir, es refereix a “penediment” causat pel dolor. Per tant, apel·la a l’obligació moral de França de demanar perdó per la col·laboració amb el nazisme. Tenint en compte que el diari li va atorgar una pàgina i mitja en aquest ítem³⁸⁵ o text, s’infereix que el diari li va dedicar una importància rellevant que reflecteix a través de la superfície. La superfície que ocupa situen la informació en el centre d’impacte visual.

El discurs és també força voltaic i d’horror en recordar un dels episodis més obscurs de la França contemporània. A partir dels atributs del text sobretot, respecte qüestions de semàntica i lèxic en aquesta crònica del 22/09/12 es determina que el marc interpretatiu o *frame* estable d’horror i d’acte de penediment. Atenent al tema es determina un marc genèric d’horror i bèl·lic, en emprar un conjunt lèxic de tipus controvertit, però al mateix temps trobem un relat específic d’arrepentiment, denota un marc temàtic de penediment. D’aquí s’infereixen dos marcs valoratius, per una banda, negatiu respecte a la connivència entre els francesos i el nazisme; per altra banda, positiu respecte al arrepentiment per part de l’actual estat francès.

Imatge

La imatge que acompanya aquesta crònica és una fotografia que mostra un pla general de l’antic centre d’internament de Drancy, i en el centre apareix el president François Hollande, en la inauguració del memorial de la xoà. La fotografia reforça la figura del president francès François Hollande, representant a França al capdavant de l’arrepentiment davant la col·laboració de França durant l’Holocaust nazi. És a dir, representaria la nació francesa, en el seu acte d’arrepentiment en la deportació de jueus a camps d’extermini.

Lèxic i metàfores

Dintre aquest *frame* temàtic d’horror i antisemitisme trobem metàfores que exposen l’horror dels jueus: “la porta de l’infern es trobava a 15 km del centre de París”, a més

³⁸⁴ Mirar: “França fa acte de contrició”, diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 3-4

³⁸⁵ Diego Contreras fa referència al terme “ítem” i no a “text”, perquè el que es publica no és un text, sinó l’inici d’un text, o bé un titular, una línia de sumari, etc. basat amb de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.85

de conceptes freqüents com: “camp d'internament”, “trens de la mort”, “camí camps d'extermini”, “63.000 jueus del total de 76.000 deportats per França”, “petició de l'Alemanya Nazi”, “memorial de la xoà”, “paper de França a l'holocaust” o “noves formes d'antisemitisme.” Algun dels verbs principals serien: “es concentraven els jueus abans d'embarcar-los”, o “fer també una crida a combatre les noves formes d'antisemitisme.”

Actors

En relació al llenguatge s'ha de destacar algunes cites directes per part dels actors com el president François Hollande i un testimoni que va viure al camp d'internament a França. Per exemple, unes declaracions del president Hollande, en què atribuïa a la col·laboració francesa amb el nazisme a “l'esperit de submissió” col·lectiu i a l'antisemitisme que regnava a la societat francesa”, “abans d'afegir que el que va passar als anys quaranta sota l'ocupació ha de servir avui de “llició”. “Res no és insignificant. Tota afirmació, tot acte de caràcter antisemita o racista és inacceptable. No hem d'admetre allò inadmissible”, va dir³⁸⁶. Unes declaracions que reforcen més el marc temàtic d'horror i del penediment per part de França amb la seva col·laboració amb el nazisme.

Les paraules del testimoni de Annette Karjcer, jueva que en 12 anys va estar al camp d'internament de Drancy, afirma a través d'un llenguatge bèl·lic, controvertit i d'horror el paper de França amb la deportació dels jueus, amb aquesta cita:

“Per Annette Karjcer, el més xocant va ser el paper dels francesos. “A Vel d'Hiv, el camp de Pithiviers, a Drancy no vaig veure ni un sol alemany. Sempre m'ha quedat aquesta terrible decepció, aquest dolor, que els francesos haguéssin ajudat en tot això,” explicava.³⁸⁷”

Especejament o destacat informatiu

En una superfície inferior i situat al mig de la crònica trobem un “especejament” o destacat³⁸⁸ que fa referència al cas de les caricatures de “Charlie Hebdo” i desplega el *frame* conflictiu. Recull unes declaracions de Marine Le Pen en resposta a la polèmica de la publicació. El titular és: “*Le Pen, contra el vel i la quipà*”. La líder del Front Nacional va proposar prohibir a França el vel islàmic i la quipà jueva a l'espai públic. El discurs manté unes connotacions força bèl·liques i de polèmica, però també s'observa un llenguatge més simbòlic amb connotacions religioses.

Lèxic de l'especejament

³⁸⁶ Mirar: “França fa acte de contrició”, diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 3

³⁸⁷ Mirar: “França fa acte de contrició”, diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 4

³⁸⁸ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

En el llenguatge més voltic trobem termes o expressions com: “va entrar en polèmica”, “proposta incendiària”, “prohibir presència vel islàmic” o “la proposta (...) va rebre moltes crítiques”. En relació al concepte “proposta incendiària” denota implícitament l’opinió del autor del diari, o si més no, condueix a una interpretació crítica respecte a la proposta de Le Pen. És a dir, una valoració indirecta per part de l’autor. L’adjectiu “incendiària” ofereix una interpretació subjectiva i una valoració negativa per part del redactor en relació a la proposta de la líder xenòfoba. Consistiria en evidenciar l’actitud i opinió del autor en el text, una manera d’indicar al lector la interpretació que ha de realitzar.³⁸⁹ També es poden destacar conceptes d’àmbit simbòlic i religiós com: “vel total”, “hijab”, “quipà jueva”, “prohibir”, “espai públic”, “les dues peces”, “signe religiós” o “al carrer l’única vestimenta vetada és el burka o niqab”.

En aquest espequejament s’introdueixen algunes cites directes atribuïdes al ministre d’educació francès, Vicent Peillon, en què exposa: “va qualificar Le Pen de “la primera de les integristes” i un altre cita directa, en aquest cas atribuïda a Hollande com: “el president Hollande va qualificar de “potiner” allò que “oposa i divideix”. En aquest cas s’observa com l’autor atribueix en aquestes fonts les seves informacions i com són introduïdes. En aquestes cites directes es reforça la crítica implícita i un marc valoratiu negatiu respecte la proposta de prohibició del vel islàmic de Marine Le Pen. En general, el marc interpretatiu o *frame* que s’infereix aquí és el de conflicte-provocació, que apareix en tot l’anàlisi de la mostra de notícies de *La Vanguardia*. Però al mateix temps un marc interpretatiu deductiu de responsabilitat, a partir de les declaracions de Hollande. El marc valoratiu o *value frame*³⁹⁰ que es dedueix és negatiu sobre la publicació de les caricatures i la proposta de Marine Le Pen.

Un altre de les informacions destacades en la mostra d’anàlisi és una crònica publicada al mateix dia 22/09/12, dintre la secció “Internacional” a *La Vanguardia*. Aquesta portava per títol: “Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans”.³⁹¹ Una crònica que s’insereix dintre del context de protestes del món islàmic, en relació a Occident, arran de la difusió d’un vídeo sobre Mahoma, i accentuades després d’una publicació de caricatures al setmanari satíric “Charlie Hebdo” a França. Tot i que no té una relació directa. Uns fets que es van produir de forma continuada i van desencadenar una sèrie de protestes, sobretot en els països de tradició musulmana, com si es tractés d’un “efecte domino”.

Després de l’episodi de la publicació de les caricatures, que està considerada com la data clau de l’esdeveniment, el “dia D”, en la nostra anàlisi; s’ha tingut en compte els dies després de la publicació. Aquest cas va disminuir la seva força, no va tenir tanta

³⁸⁹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.280-281

³⁹⁰ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

³⁹¹ Mirar: “Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans”, diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 6

cobertura mediàtica i els mitjans no van focalitzar la seva atenció cap aquesta qüestió. Tot i això, alguns rotatius com *La Vanguardia* continuen fent-se ressò de les protestes. El marc interpretatiu o *frame* estable és el de conflicte-provocació present en tot el rotatiu de *La Vanguardia*. Les variables detectades que despleguen el marc o *frame* serien la fotografia i el lèxic i les expressions emprades.

Imatge

La imatge acompanya a l'especejament, dintre de la crònica³⁹² intitulat: "Divendres d'ira al Pakistan: quinze morts". La fotografia mostra, amb un pla general, a un manifestant expressant la seva ira i consternació, al seu costat mostra cotxes de policia en flames per la protesta. La imatge acompanya a un destacat o especejament que mostra les manifestacions a diverses ciutats del Pakistan impulsades per grups islamistes contra la pel·lícula nord-americana que ridiculitzava el profeta Mahoma. Per tant, la superfície dedicada és considerable i li dona una rellevància notòria. La imatge i el lèxic emprat amb connotacions bèl·liques reforcen i determinen el marc interpretatiu o *frame* conflicte-provocació.

La crònica "Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans"³⁹³, publicada el 22/09/12, a la secció "*Internacional*" ocupa mitja plana i acompanya la crònica anterior sobre les víctimes dels camps d'internament dels jueus a França. La qüestió de la informació es basa en què els EUA va pagar diferents anuncis televisius per disminuir la tensió entre els musulmans del Pakistan, un lloc clau pels interessos dels EUA. Els anuncis servien per devincular els EUA de la pel·lícula. La causa principal es deu a la controvèrsia generada per la difusió d'un vídeo que ridiculitzava el profeta Mahoma. Pakistan va ser un dels països on es van produir un nombre de morts més elevat.

El format de la informació és una crònica, per tant s'encabeix dintre els paràmetres dels gèneres interpretatius. Està escrita pel corresponsal on es produeixen els fets i ofereix molts elements de *background* o antecedents que aporten dades de context per la interpretació del lector. En general, també trobem forces elements interpretatius, els quals ofereixen un enfocament més personal i menys rígid que la notícia.³⁹⁴ L'estructura de la informació es presenta seguint el criteri de major a menor importància. El discurs presenta una doble dimensió: simbòlic i pragmàtic.

Lèxic i expressions dimensió pragmàtica

El lèxic o expressions més representatives en el marc de dimensió pragmàtica, fins i tot amb connotacions bèl·liques serien: "Als EUA els fa por que l'onada antinord-americana", "es va desencadenar amb el pretext d'un rudimentari vídeo sobre Mahoma", "focus de terrorisme islàmic", "nombre més alt de morts registrats han estat en aquest país", "l'aliat dels EUA", "protestes i xocs", "esclat antiamericà ha

³⁹² Mirar: "Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 6

³⁹³ Mirar: "Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 6

³⁹⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

agafat l'Administració Obama a contrapeu", "imatges d'assalts a ambaixades i protestes contra EUA (...)", "política exterior fallida", "mesures de seguretat" o "atac terrorista".

Verbs i expressions destacats per l'acció

Entre els verbs destacats es podrien classificar com a "verbs d'acció" i verbs amb connotacions de tensió. L'elecció d'un verb sempre manifesta la intenció interpretativa del redactor³⁹⁵. Els exemples més representatius: "per apaivagar els musulmans", "molts musulmans creuen que és insultant", "la Casa Blanca ha atribuït les protestes", "(les protestes) es van estendre a altres països, a la reacció al vídeo de Mahoma", "va condemnar les vinyetes" o "s'inclinava per descriure l'assalt com una protesta." Es tracten d'uns verbs amb un significat intencional, que transmeten una valoració de tensió i de conflicte. En aquesta línia també trobem algunes expressions col·loquials com: "Esclat antiamericà ha agafat l'Administració Obama a contrapeu", per expressar la seva sorpresa, o "la política exterior d'Obama ha envalentit els enemics dels EUA", "els EUA ni toleren el vídeo ni l'aplaudeixen". Són verbs claus de diferents actors que despleguen el marc interpretatiu de provocació-conflicte. La crònica recull, en general, uns conceptes o expressions amb un to que denoten el clima de tensió i confrontació existent. No obstant, l'intervenció de les fonts informatives nord-americanes baixaven la tensió comunicativa i el to bel·ligerant i, al mateix temps, reforçaven el marc interpretatiu o *frame* provocació i negatiu en relació a les caricatures.

Lèxic i expressions simbòliques

En relació al lèxic més comú dintre el marc de dimensió simbòlica està vinculat, amb la llibertat de culte/religiosa o llibertat d'expressió dintre la Constitució nord-americana és a dir, unida a les tradicions i cultura. Per exemple, "l·leis i tradicions del país imposen el respecte per la llibertat d'expressió", "Mahoma", "l'esmena inclou dos dels pilars de la democràcia nord-americana: llibertat d'expressió i llibertat de culte" o "però les lleis i les tradicions del país imposen el respecte per la llibertat d'expressió." En un altre enunciat fa referència als punts principals de tolerància religiosa recollits a carta magna americana:

"La Constitució consagra el dret a opinar –i també a ofendre- i la tolerància i respecte per les religions són que cap no domini les altres."

El text transmet dues declaracions en estil directe del president Obama i la secretària Clinton, que reforcen la tolerància religiosa com un dels pilars democràtics, en què es basa la Constitució nord-americana. Així ho transmet la següent cita:

Des que es van fundar, els Estats Units és una nació que respecta totes les fes. Rebutgem tots els esforços per denigrar les creences religioses d'altres³⁹⁶

³⁹⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.282

³⁹⁶ Mirar: "Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans", diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 6

En relació a la cita de Hillary Clinton: “El Govern dels EUA no va tenir res a veure amb aquest vídeo. En rebutgem absolutament el contingut i el missatge. El compromís nord-americà amb la tolerància religiosa es remunta al principi de la nostra nació.”³⁹⁷ Les dues declaracions reforcen el dret a la llibertat religiosa, a més disminueixen el to de llenguatge conflictiu, després de l’esclat de protestes musulmanes als països de tradició musulmana.

Actors i Fonts informatives

Els actors principals involucrats a la informació serien Hillary Clinton, aleshores secretària d’Estat, i Barack Obama president dels EUA. Són els actors que representarien “les fonts informatives” en aquest cas identificades i institucionals per construir la informació. Un altre font detectada és l’oposició republicana, una font no identificada, però que tanmateix entraria en el tipus de “font institucional.”

A la crònica posa en evidència que la crisi del vídeo del profeta Mahoma va coincidir amb la campanya a les presidencials dels EUA 2012. Un element de context a tenir en compte, per explicar el perquè l’ambaixada dels EUA a Pakistan paga anuncis televisius per disminuir la tensió arran del vídeo de Mahoma. En relació als elements interpretatius dins la crònica, cal mostrar aquest:

“La pedagogia al món musulmà sobre la primera esmena de la Constitució no és senzilla”, o bé, “(...) es va desencadenar amb el pretext d’un rudimentari vídeo sobre Mahoma afecti els seus interessos al Pakistan (...).”³⁹⁸

Es tracta de dos elements interpretatius, que denoten un enfocament més personal per part del redactor i, a més, una valoració de les dades del text. De forma implícita el primer enunciat manifesta la incompatibilitat de la doctrina musulmana i els pilars de la democràcia nord-americana. En el segon enunciat s’observa una crítica implícita en relació al vídeo de Mahoma, per la seva baixa qualitat tècnica. En general, les variables detectades en l’anàlisi demostren una correlació entre la forma expressiva de la crònica i el punt de vista interpretatiu del diari, que serveixen per reforçar el marc interpretatiu, que en aquest cas és un marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació. Dintre aquest *frame* el marc valoratiu que es determinava era negatiu respecte la difusió del vídeo de Mahoma.

Una de les últimes informacions respecte la pel·lícula de Mahoma va aparèixer el 23/09/12, quan l’esdeveniment ja no ocupava el centre de l’agenda informativa. La notícia principal aborda una rebel·lió dels ciutadans de Bengasi, la segona ciutat de Líbia, contra milícies islamistes radicals a través d’assalts i atacs. La notícia principal no té res a veure amb la crisi de la pel·lícula de Mahoma i les caricatures. Tanmateix dintre de la notícia hi trobem un text de suport o especejament amb el títol:

³⁹⁷ Mirar: “Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans”, diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 6

³⁹⁸ Mirar: “Washington paga espots televisius per apaivagar els musulmans”, diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 6

“Recompensa per a qui mati l’autor del vídeo de Mahoma.”³⁹⁹ La qüestió principal d’aquesta informació és el ministre pakistanès de Ferrocarrils, Gulam Ahmed, que anuncia una recompensa per la persona que assassinés l’autor del vídeo que denigra Mahoma. El discurs emprat manté una dimensió de tensió i conflicte, per tant reforça el marc intepretatiu o *frame* de provocació i conflicte. Aquesta seria la mostra d’anàlisi del cas de les caricatures de Mahoma publicades al setmanari “Charlie Hebdo”. Tanmateix uns dies més tard i com si es tractés d’un “efecte domino” un altre setmanari, *El Jueves* va dedicar una portada a Mahoma. En el número polèmic d’aquesta publicació hi apareix Mahoma a la primera pàgina en una portada, on sobre una caricatura amb diversos homes amb barba i vestits de musulmà, es pregunten: “Però...algú sap com és Mahoma?” En general, en la mostra d’anàlisi es comprova com aquesta informació no ocupa tant espai als mitjans amb una presència menor, a més de poc ressò mediàtic en relació a les caricatures publicades a “Charlie Hebdo”. *La Vanguardia* hi dedica tres articles, dues notícies i una columna d’opinió escrita per Pilar Rahola sobre la portada de *El Jueves* sobre Mahoma. Després de la publicació de les caricatures al setmanari francès, “Charlie Hebdo”, la informació de les protestes dels musulmans minven, tanmateix amb la informació de la portada de *El Jueves* l’afer resorgeix de nou.

La Vanguardia publica la primera informació el 27/09/12: “Alerta policial per una portada d’ “El Jueves” sobre Mahoma.”⁴⁰⁰ que apareix a la secció: “Cultura” del diari, en format notícia. La qüestió de la notícia tracta que el setmanari satíric *El Jueves* va publicar unes vinyetes sobre Mahoma a la seva portada del 26 de setembre de 2012, a causa d’això l’ambaixada d’Espanya a Egipte extremaria les precaucions al Caire. La superfície que li dedica el diari no és molt extensa en relació a les informacions sobre el cas de les caricatures al “Charlie Hebdo”, tant sols ocupa mitja plana. Per tant, s’infereix que l’espai i el relleu que el diari li dedica no és molt destacat. Això manifesta que la importància que li atorga és molt menor o irrellevant. Tot i que no es medeix la superfície en aquest treball, a través de l’espai atorgat, es pot inferir la rellevància concedida. El tamany del titular, la disposició del text i la imatge de la portada li ofereix un alt impacte visual. Una part significativa de la plana està gairebé ocupada per la publicitat, això significa que és el “tema principal.” Des del punt de vista estilístic i per l’estructura del text, l’article és una notícia que es classifica dintre dels gèneres informatius. L’estil impersonal de redacció, la presentació d’un element informatiu de novetat i el contingut adjudicat a les fonts són els trets principals que classifiquen la informació com a notícia.⁴⁰¹

Imatge

³⁹⁹ Mirar “destacat”: “Recompensa per a qui mati l’autor del vídeo de Mahoma”, dintre la notícia: “Els ciutadans de Bengasi ataquen les bases de les milícies islamistes”, diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p. 10

⁴⁰⁰ Mirar: “Alerta policial per una portada d’ “El Jueves” sobre Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 27 de setembre del 2012 p. 40

⁴⁰¹ Mirar: “Alerta policial per una portada d’ “El Jueves” sobre Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 27 de setembre del 2012 p. 40

La imatge que acompanya la notícia és la portada d'*El Jueves* amb el titular: "Pero...¿Alguien sabe cómo es Mahoma?".

Lèxic i expressions dimensió pragmàtica

En relació a les variables que determinen el marc interpretatiu o *frame* destaquen els usos lèxics i els conceptes amb connotacions de protesta i conflicte. Aquesta és la tipologia de lèxic dominant, en detriment del lèxic més de tipus religiós amb una dimensió simbòlica. El discurs en general de la notícia és força pragmàtic, en fer referència a qüestions que afecten als ciutadans com la seguretat. La majoria de l'ús del lèxic i expressions detectades determinen un marc de dimensió pragmàtic, en recórrer a arguments de seguretat i protesta, alguns dels exemples serien: "alerta policial", "l'ambaixada demana precaució als espanyols", "fonts de la lluita antiterrorista", "les protestes pel vídeo difós des dels EUA", "les vinyetes d'*El Jueves* motivaran un increment de la vigilància", "plena revolta al món islàmic per una vinyeta de la publicació a Charlie Hebdo i la difusió del vídeo sobre el Profeta", "va costar la vida a l'ambaixador dels EUA", "provocació", "l'ambaixada espanyola en aquest país (Egipte) considera que la publicació de les vinyetes", "extremar la precaució", "l'ambaixada espanyola es posa al servei dels ciutadans espanyols al Caire" o "mesura de prevenció davant qualsevol incident". Al final del cos de la notícia aporta els antecedents del cas i dades de context recordant les mobilitzacions arran del vídeo que ridiculitzava Mahoma destacant aquests conceptes claus: "mobilitzacions" i "violentes." Els verbs més freqüents dintre aquest marc de dimensió pragmàtic serien: "extremen", "preocupen", "es produeixi acció de protesta" o "provocada"⁴⁰².

Actors

Pel que fa als actors involucrats a la informació, en destaca l'actor predominant que desenvolupa el rol més actiu i, a més, es classificaria com a "font informativa" identificada. Es tracta de la directora del setmanari *El Jueves*, Mayte Quílez, com a responsable del setmanari realitza una defensa del seu setmanari i advoca a favor de la llibertat d'expressió. Per exemple, a través d'una selecció de cites directes de l'agència de notícies EFE la directora destaca:

En declaracions a EFE ha subratllat que ha optat per la llibertat d'expressió" i ha manifestat que al seu setmanari no tenen "por" de possibles reaccions contra la publicació. Es tracta, diu, de "fer humor" i s'ha preguntat "perquè tothom protesta" per una presumpta caricatura de Mahoma "si realment ningú no sap quina és la seva imatge gràfica."⁴⁰³ En aquest línia continua exposant més declaracions de la directora d'*El Jueves*:

⁴⁰² Mirar: ""Alerta policial per una portada d' "El Jueves" sobre Mahoma", diari *La Vanguardia*, publicat el 27 de setembre del 2012 p. 40

⁴⁰³ Mirar: ""Alerta policial per una portada d' "El Jueves" sobre Mahoma", diari *La Vanguardia*, publicat el 27 de setembre del 2012 p. 40

“Malgrat que pugui semblar una provocació, la directora ha recalcat que “l’últim” que volen és que “passi alguna cosa”, perquè la portada “realment no representa Mahoma.”⁴⁰⁴”

Un altre dels actors presents a la notícia seria “l’ambaixada espanyola”, que a través d’un comunicat expressa el seu malestar per la publicació de les vinyetes a *El Jueves*. En aquest sentit oferiria el punt de vista més institucional. Així veiem el testimoni d’un actor més directe i més involucrat en la informació, com és el cas de la directora del setmanari, que a la vegada representaria una font identificada, esdevenint una de les protagonistes que presenta un grau més de transparència.

Fonts informatives

La tipologia de fonts són no identificades, no ofereixen totes les dades per exemple, “fonts de la lluita antiterrorista consultades” o “En un missatge enviat a la comunitat d’espanyols a Egipte l’ambaixada espanyola (...)” són fonts institucionals però amb menys transparència.⁴⁰⁵ La notícia ha estat elaborada a partir d’informacions d’altres mitjans i agències com per exemple, l’agència EFE, la qual cosa denota que els redactors no han accedit directament a la informació de manera directe, sinó de forma indirecte. Això ofereix menys profunditat a la informació, ja que passa per altres filtres i li dona més oficialitat. A través de les variables detectades en aquest anàlisi determinen el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació que trobem amb més presència a *La Vanguardia*. Aquest *frame* que és molt generalitzat en tots els mitjans resultat de ser un marc interpretatiu molt flexible en adaptar el seu argumentari en funció de si posen més accent en la tensió social o menys i, també, per entrar en contacte amb el *frame* de llibertat d’expressió. En aquesta última informació es detecta el *frame* llibertat d’expressió a través de la directora de *El Jueves*. L’altra informació que publica *La Vanguardia* referent a les vinyetes d’*El Jueves* es el 1/10/12, que es titula: “La comunitat pakistanesa de Barcelona porta al jutjat la portada d’*El Jueves*”⁴⁰⁶, amb el subtítol: “L’associació religiosa Camí de la Pau considera que s’ha injuriat Mahoma.” La superfície que ocupa la notícia és mitja plana, essent el tema principal en presentar un impacte visual més gran, en relació a la notícia inferior. El diari li atorga més rellevància que l’anterior notícia⁴⁰⁷ i més superfície.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia mostra als representants de l’entitat religiosa “Camí de la Pau” de Barcelona, mostrant la portada d’*El Jueves* demandada. La imatge

⁴⁰⁴ Mirar: “Alerta policial per una portada d’ “El Jueves” sobre Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 27 de setembre del 2012 p. 40

⁴⁰⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191-192

⁴⁰⁶ Mirar: “La comunitat pakistanesa de Barcelona porta al jutjat la portada d’El Jueves”, diari *La Vanguardia*, publicat l’1 d’octubre del 2012 p. 36

⁴⁰⁷ Mirar: “Alerta policial per una portada d’ “El Jueves” sobre Mahoma”, diari *La Vanguardia*, publicat el 27 de setembre del 2012 p. 40

no transmet unes connotacions implícites, però reforça el marc interpretatiu o *frame* de conflicte/provocació.

Lèxic i expressions pragmàtiques

En aquest article també predomina un llenguatge de conflicte i de provocació, per tant és de tipus pragmàtic, sustentat a partir d'arguments tècnics i jurídics. Alguns exemples d'expressions o lèxic serien: "els musulmans catalans ho perceben com una cadena de provocacions", "la primera reacció va ser sortir al carrer a protestar", "presentar (...) una demanda contra l'editora d'*El Jueves*", "delictes d'injúries", "calúmnies i ofensa als sentiments religiosos". A més, del conjunt lèxic amb connotacions de protesta es detecta un lèxic amb connotacions tècniques i jurídiques com "querella", "presumpte delicte de vulneració de sentiments religiosos", "d'acord amb l'article 525 del Codi Penal", "demanda redactada" o "lletrat especialitzat en Drets Humans". Els verbs claus serien: "s'ha vulnerat", "rebutgen i condemnen" o "per protestar." Es tracta d'un conjunt lèxic que determina un marc de dimensió o *frame dimension* pragmàtic.

Lèxic i expressions simbòliques

Un altre conjunt lèxic detectat és de tipus simbòlic, que fa referència al tema religiós i a la llibertat d'expressió, un símbol de les llibertats democràtiques. Alguns dels exemples serien: "comunitat pakistanesa", "associació religiosa Camí de la Pau", "Mahoma", "musulmans", "individus de Fe islàmica", "vulnerar els nostres sentiments religiosos" i "llibertat d'expressió", "sense traspasar els límits d'un sa exercici d'aquesta llibertat."⁴⁰⁸

Actors

En relació als actors d'aquesta notícia són religiosos, és a dir, apareixen els responsables de l'associació religiosa islàmica "Camí de la Pau" de Barcelona. A més del seu advocat defensor Iván Jiménez Aybar, especialitzat en Drets Humans. En relació a la notícia anterior, en aquesta no hi apareixen els responsables del setmanari *El Jueves*, ni tampoc actors polítics involucrats a la informació.

D'una banda, es constata entre els dos articles analitzats una dicotomia entre la dimensió més pragmàtica, que és imperant en els dos articles, i la dimensió simbòlica. La primera dimensió es detecta quan fa referència a arguments més de tipus jurídic i de protesta; la segona dimensió es transmet quan recórrer a arguments de tipus religiós o a la llibertat d'expressió. En la recollida de variables, el tipus de lèxic predominant és sobretot de dimensió pragmàtica, es determina un marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació, i a la vegada un marc temàtic de conflicte. D'altra banda, a partir d'una presència més continuada de lèxic més simbòlic es determina un marc interpretatiu més crític amb la llibertat d'expressió, i un marc temàtic simbòlic, sobre el referent religiós i les llibertats. Tot i que no podem delimitar els marcs valoratius de manera exacte, es pot inferir dintre el *frame* conflicte una valoració

⁴⁰⁸ Mirar: "La comunitat pakistanesa de Barcelona porta al jutjat la portada d'*El Jueves*", diari *La Vanguardia*, publicat l'1 d'octubre del 2012 p. 36

negativa, i un marc valoratiu més “equidistant” quan es refereix a la llibertat d’expressió en aquests articles, en concret.

Articles d’opinió

La Vanguardia va ser una de les publicacions en dedicar més articles d’opinió al cas de les caricatures de Mahoma, publicades al “Charlie Hebdo”. Els articles d’opinió de la mostra d’anàlisi són quatre en relació a les vinyetes de Mahoma. Un dels primers articles és una columna d’opinió de Pilar Rahola a *La Vanguardia*, que disposa d’una secció periòdica al diari i una de les columnistes de referència del rotatiu. L’esmentada columna es titula: “Repte a la llibertat”⁴⁰⁹ publicada el dissabte 22/09/12 a la secció “Opinió”. L’articulista comença exposant un cas d’una noia que va realitzar una defensa del “gihad” en un congrés islamista. L’articulista reafirma el seu interès cap a aquests temes i ho vincula amb la radicalització de l’islamisme i el seu increment a Occident. Segons l’articulista el partit que va organitzar el congrés, té com objectiu la conquesta d’Occident i, que en el cas de Catalunya ha anat implantant-se entre la immigració musulmana. En aquest sentit alerta de l’increment del fonamentalisme i el descens de la fortalesa dels valors occidentals, que ho atribueix als interessos que manté Occident amb aquests països del Pròxim Orient. Les paraules clau són: “proselitisme”, “immigració musulmana”, “fonamentalisme”, “fortalesa” o “valors occidentals”. Des del seu punt de vista l’actitud dels governants no ha estat l’adient i qualifica l’actitud dels governants com a “deplorable” i “servil”. Realitza una apologia del dret a la llibertat d’expressió de riure’s dels “Déus com dels humans.” També, es refereix a que la civilització es fonamenta en el principi de que “cap dogma ni Fe pot estar per damunt de la llibertat del ciutadà de riure’s de la fe i del dogma.” Finalment, realitza una crítica contundent a la ONU per no intervenir davant les lleis de països musulmans que persegueixen la llibertat religiosa.

També denuncia la poca capacitat d’enfrontar-nos al fenomen del fonamentalisme a través d’aquests termes:

“(…) i aleshores usem la tàctica del cranc, amb la idea que si cedim terreny, potser passem la tempesta.(…) Cosa que no passa mai, perquè el terreny que cedeix la llibertat sempre l’ocupa la intolerància⁴¹⁰”

Un altre article, dintre dels gèneres d’opinió, és un “article de fons” del diari *La Vanguardia* publicat el diumenge 23/09/12. Aquest article porta per títol: “Musulmans Vulnerables”⁴¹¹ i està firmat per Tahar Ben Jelloun, escriptor marroquí francòfon, membre de l’Acadèmia Goncourt. En aquest s’aborda des d’un aprofundiment les causes que han dut a una part de l’Islam a rebel·lar-se arran de la publicació de les

⁴⁰⁹Rahola, Pilar: “Repte a la llibertat”, columna d’opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p.27

⁴¹⁰ Rahola, Pilar: “Repte a la llibertat”, columna d’opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p.27

⁴¹¹ Ben Jelloun, Tahar: “Musulmans vulnerables”, article de fons al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.33

caricatures de Mahoma i el vídeo: “*La Innocència dels Musulmans.*” L’articulista comença amb una pregunta retòrica: La primera pregunta que em ve al cap: és tan vulnerable l’Islam que la més mínima caricatura provoca violències excessives i fanàtiques?⁴¹²

L’autor va comentant diferents factors per entendre com s’ha arribat a la situació d’intolerància. Segons Tahar Ben Jelloun l’origen d’aquestes reaccions daten del 1988 amb la fàtua de l’aiatol·là contra Salman Rushdie, que va publicar el llibre “Versos satànics”. En aquest sentit explica que totes les reaccions i desgràcies del món musulmà troben la seva justificació en aquesta fàtua. Com a conseqüència d’això determinats musulmans es van tornar sensibles respecte de qualsevol fet que no respectés la seva religió.

Segons assenyala l’escriptor un altre dels factors que explica aquestes reaccions violentes són que molts dels països musulmans no viuen en democràcia, per això cap govern pot impedir una manifestació espontània. En aquest sentit opina que les manifestacions serveixen de coartada per anar en contra dels EUA i, a la vegada, en contra de la política d’ocupació d’Israel. La imatge del món musulmà respecte Sam Bacile, director i promotor de la pel·lícula: “*La innocència dels musulmans*” és injusta i escandalosa. A més, des del punt de vista musulmà es creu que darrere de la pel·lícula es troba Israel i el Pentàgon, tot i que a Occident el Govern no intervé en la producció d’una pel·lícula ni en la cultura. En els països de tradició musulmana l’Estat intervé en moltes ocasions en la premsa i la cultura. Des del seu punt de vista tot això ho fan aquests estats per ferir els sentiments més íntims dels musulmans.

Aquest article d’opinió reforça el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació molt present a *La Vanguardia* com en general a la premsa editada a Barcelona. L’autor ofereix el seu punt de vista des d’una perspectiva de cultura musulmana que és més crítica amb la política nord-americana. L’autor exposa l’ambient de tensió marcat per algunes teories que afirmen que els EUA i Israel tenen en el punt de mira l’Islam i els musulmans com “enemics potencials”. Aleshores, compara la política de “blocs” i separació, amb la política que feia servir els EUA durant la “Guerra Freda” amb el comunisme. Avui en dia aquest enemic és el terrorisme d’Al-Qaida. L’autor defensa aquesta tesi a partir del següent argument:

“En l’actualitat és el terrorisme d’Al-Qaida. O encara que reconeguim que no tots els musulmans són terroristes, afirmen que tot terrorista és forçosament musulmà.”⁴¹³

Aquest fenomen, segons l’autor, es deu a què: “La relació entre Islam i Occident està en tensió permanent.”⁴¹⁴ L’autor subratlla una sèrie de fets i factors que determinen el

⁴¹² Ben Jelloun, Tahar: “Musulmans vulnerables”, article de fons al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.33

⁴¹³ Ben Jelloun, Tahar: “Musulmans vulnerables”, article de fons al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.33

⁴¹⁴ Ben Jelloun, Tahar: “Musulmans vulnerables”, article de fons al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.33

context de tensió actual. Per una banda, a Occident hi ha una por i odi a tot allò que no sigui occidental; per altra banda, després de les primaveres àrabs, en què han triomfat els islamistes després de la revolució, cosa que provoca un rebuig a Occident. Tahar Ben Jelloun⁴¹⁵ finalitza el seu article fent una crida a una condemna més ferma de la pel·lícula per part de Barack Obama, ja que fomenta l'odi a l'Islam.

L'últim article d'opinió publicat, en relació a la polèmica de les caricatures a "Charlie Hebdo", va ser escrit pel periodista de cultura de *La Vanguardia*, Llàtzer Moix. Aquest article estava titulat: "*Charlie Hebdo*."⁴¹⁶ El periodista comença mostrant alguns episodis publicats pel setmanari satíric "Charlie Hebdo", que han generat provocació i controvèrsia. Recorda que la línia editorial del setmanari és fer sàtira de tot sense distinció de condició i la seva defensa a ultrança a la "llibertat d'expressió". Com afirma:

"(...) assumint en aquesta tasca riscos i, de vegades –ai!-, projectant-los sobre d'altres persones o entitats⁴¹⁷"

Es refereix en el context en què van ser publicades les caricatures, enmig de la controvèrsia per la difusió de la pel·lícula: "*La Innocència dels musulmans*", que va desencadenar la ira d'una part del món musulmà a mitjan setembre del 2012. Posa en evidència que el cas de les caricatures ha generat una forta revolta social, que ha produït morts i assalts. Per això qualifica "d'assassines" les protestes, que van acabar amb la mort de l'ambaixador a una ambaixada dels EUA a Bengasi. En l'article posa èmfasi en el debat sobre "la llibertat d'expressió" mitjançant aquest argument: "Per alguns, la llibertat d'expressió és una conquesta irrenunciable. Per altres, l'ofensa a una religió és inadmissible."⁴¹⁸

Igual que l'article anterior de l'escriptor, Tahar Ben Jelloun, l'articulista considera que darrere d'aquesta polèmica hi ha les relacions Orient i Occident amb una història complicada, farcida de croades, guerres i atemptats, a més dels recents fluxos migratoris del Magrib cap a Occident. I per tant, s'infereix que les relacions d'ambdós costats és complexa i continua amb tensió.

Això reforçaria el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació que defensa el rotatiu. Tanmateix, enlloc de demanar una condemna per les caricatures i de mostrar un discurs subratllant la provocació per part del setmanari, es dedica a realitzar una defensa de la llibertat d'expressió. En aquest sentit indica:

"Jo sóc partidari sense reserves de la llibertat d'expressió inclosa la del dibuixant més groller, tot i que prefereixo els subtils⁴¹⁹"

⁴¹⁵ S'ha consultat la pàgina oficial de l'autor marroquí a través del website: <http://www.taharbenjelloun.org/>

⁴¹⁶ Moix, Llàtzer: "Charlie Hebdo", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.53

⁴¹⁷ Moix, Llàtzer: "Charlie Hebdo", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.53

⁴¹⁸ Moix, Llàtzer: "Charlie Hebdo", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.53

⁴¹⁹ Moix, Llàtzer: "Charlie Hebdo", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.53

Acaba reforçant el seu discurs a favor de la llibertat d'expressió i denunciant la incoherència dels països musulmans en demanar respecte pel profeta i a la vegada encoratjar a les protestes. El periodista Llätzer Moix ho exposa així:

“Que no pot ser que la policia dels països on es produeixen aquests aldarulls els toleri. Que tot i comprendre les crides a la prudència del govern francès a “Charlie Hebdo”, qualsevol censura a aquest mitjà va contra l'esperit de les lleis, sobretot si s'assoleix utilitzant la violència i la intimidació. No és procedent demanar respecte per al profeta i, alhora, encoratjar assassinats o atemptats incendiàries, com el que va patir “Charlie Hebdo” fa un any⁴²⁰”

Aquest discurs que reforça la llibertat d'expressió molt recurrent en altres articles analitzats de *La Vanguardia*, on trobem elements interpretatius i subjectius per part del redactor, disminuint la importància de les caricatures i la pel·lícula, i a través d'una crònica tipus discursiva: “El rostre invisible”⁴²¹. En aquesta mostra arguments que evidencien que el text sagrat dels musulmans, no fa cap referència a la prohibició de la reproducció del rostre de Mahoma. Aquest llenguatge determina una presència d'un marc interpretatiu o *frame* a favor de la llibertat d'expressió. La inclusió d'arguments que d'una banda promouen la llibertat d'expressió com una conquesta de la llibertat individual; com d'altra banda, els que són més crítics i que apel·len a la responsabilitat per part de col·laboradors habituals o columnistes de *La Vanguardia*, serveixen per reforçar el marc interpretatiu propi i una estratègia per defensar la seva línia editorial del mitjà. Els textos d'opinió mostren d'una manera més diàfana els principis editorials de moderació, ja que fan més explícit el que en els altres textos està de forma implícita, tal i com indica (Contreras, Diego: 2004).⁴²²

En relació a l'últim article d'opinió en el cas de les caricatures és una columna de Pilar Rahola habitual articulista de *La Vanguardia*. Una columna intitolada: “D'El Jueves a Ikea”. Igual que en la columna anterior de Pilar Rahola⁴²³ titulada: “Repte de la llibertat”, l'articulista realitza una apologia de les llibertats individuals arrelades en les nostres societats occidentals, com és la llibertat d'expressió. El seu discurs subratlla i incideix amb la defensa de la llibertat d'expressió, el qual ajuda a determinar un marc interpretatiu o *frame* a favor de la llibertat d'expressió.

Les línies bàsiques del discurs de la seva columna d'opinió es construeixen a partir d'una defensa de les llibertats i d'una denúncia del que anomena: “islamofeixisme”⁴²⁴,

⁴²⁰ Moix, Llätzer: “Charlie Hebdo”, article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 23 de setembre del 2012 p.53

⁴²¹ Mirar: “El rostre invisible”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 4

⁴²² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.158

⁴²³ Rahola, Pilar: “Repte a la llibertat”, columna d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de setembre del 2012 p.27

⁴²⁴ Rahola, Pilar: “D'El Jueves a Ikea”, columna d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 7 d'octubre del 2012 p.35

el qual incideix en els límits de la llibertat occidental. Segons l'articulista els poders occidentals han cedit massa respecte aquest tipus de totalitarisme. En aquest sentit torna a realitzar un elogi de les revistes satíriques que exerceixen aquesta llibertat sense declinar. Ho transmet així:

“Com vaig escriure no fa gaire, només les revistes satíriques estant aguantant el tipus, davant una societat que calla i mira cap a una altra banda, potser amb la infantil idea que el feixisme de qualsevol índole se'l venç ignorant-lo⁴²⁵”

Per reforçar el seu discurs crític denuncia alguns fets, que entren en contradicció amb la visió i la identitat occidental. En la columna denuncia un cas a Aràbia Saudita en què es va obligar a esborrar unes dones d'un anunci d'Ikea, fins i tot, vestides amb la indumentària musulmana. Per expressar aquest fet Pilar Rahola utilitza la metàfora: “fins i tot quan aquestes anaven vestides com espectres negres enfundats en les seves presons tèxtils.”⁴²⁶ També transmet una crítica a la religió quan aquesta s'imposa per damunt de la llibertat individual o col·lectiva.

Acusa als islamistes, sense esmentar-los, de “feixisme” recordant les amenaces i protestes recents per les caricatures i la pel·lícula de Mahoma. D'aquesta manera ho defineix Rahola en el seu article:

“I és feixisme violentar amenaçar i fins i tot, matar aquells que exerceixen la seva llibertat de dibuixar caricatures, fer pel·lícules dolentes o escriure llibres crítics. Dels danesos a Salman Rushdie passant per Theo Van Gogh o per “El Jueves”, cap ideologia fanàtica no pot estar per sobre del seu dret a la llibertat d'expressió”⁴²⁷

I finalment realitza una denuncia de la política de les administracions en relació a les comunitats musulmanes:

“Aquests mateixos que han portat El Jueves als tribunals, són els que asseiem a la taula de les administracions, els donem dineret públic i els convertim en interlocutors.” Finalitzava la columna afirmant: “Avança l'islamofeixisme i retrocedeix la llibertat”⁴²⁸

Tanmateix en els episodis de *La Vanguardia* anteriorment analitzats, que pertanyen als gèneres informatius, apareix un contingut implícit que denota un punt de vista favorable de la llibertat d'expressió, però no explícit. Els articles d'opinió de *La Vanguardia* van defensar en bloc la llibertat d'expressió, en posicionar-se a favor.

⁴²⁵ Rahola, Pilar: “D'El Jueves a Ikea”, columna d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 7 d'octubre del 2012 p.35

⁴²⁶ Rahola, Pilar: “D'El Jueves a Ikea”, columna d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 7 d'octubre del 2012 p.35

⁴²⁷ Rahola, Pilar: “D'El Jueves a Ikea”, columna d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 7 d'octubre del 2012 p.35

⁴²⁸ Rahola, Pilar: “D'El Jueves a Ikea”, columna d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 7 d'octubre del 2012 p.35

21.

22. 9.1.3.3 El Punt-Avui

El diari *El Punt-Avui* no va dedicar un nombre molt gran d'articles del cas de les caricatures que va banalitzar Mahoma. La primera crònica publicada de *El Punt-Avui* va sortir publicada el dijous 20/09/12 amb el titular: "Una caricatura de Mahoma nu fa revifar la flama islamista"⁴²⁹, que transmet de manera explícita unes connotacions de controvèrsia i bel·ligerància. La informació ocupa una pàgina sencera, obrint la secció més internacional: "Europa-Món", essent el tema principal de la secció, això denota que el diari li va oferir una rellevància atesa la superfície.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia apareix en primer pla, la portada de "Charlie Hebdo" mostrada per un lector. Aquest mostra la portada polèmica, en què es mostra un jueu ortodox que porta en cadira de rodes a un musulmà integrista, sobre un fons verd.

La categoria a la qual pertany aquesta informació és una crònica, dintre dels gèneres interpretatius. Tot i que la categoria de la informació presenta una hibridació entre informació i càrrega valorativa, per les seves característiques d'estil i d'estructura s'acosta a una crònica. En ser un gènere interpretatiu hi trobem més llibertat expressiva⁴³⁰, a més de presentar dades sobre esdeveniments nous. Per tant, presenta un enfocament més personal, no està en estil impersonal i no presenta una estructura tant marcada com la de la notícia. La qüestió de la notícia tracta sobre la publicació de les caricatures que ridiculitzaven Mahoma al setmanari satíric francès "Charlie Hebdo", en el context de protesta per una pel·lícula on també es caricaturitzava el profeta, arran d'això en el món musulmà es van desencadenar una sèrie de protestes. Des d'un punt de vista de l'anàlisi dels aspectes discursius, el llenguatge és altament candent, de provocació i amb connotacions bèl·liques. En establir una distinció sobre la proposta conceptual del *frame* dimensió o dimensió de marc⁴³¹ trobem una dualitat entre la dimensió pragmàtica i simbòlica.

Lèxic dimensió pragmàtica

Té una dimensió de marc pragmàtica quan recórrer a arguments de tipus material, de protesta i al conflicte, per tant que afecta a la seguretat dels ciutadans, es denota una dimensió de marc simbòlica quan apel·la a arguments sobre cultura religiosa i la llibertat d'expressió. El lèxic és altament voltaic des d'un punt de vista de la provocació i de la controvèrsia generada arran de les caricatures, això queda patent a través d'un lèxic de protesta i més bèl·lic: "provocació", "temor", "manifestacions multitudinàries i

⁴²⁹ Mirar: "Una caricatura de Mahoma un fa revifar la flama islamista", diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴³⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.152

⁴³¹ Propostes conceptuals de Castelló, E. i Capdevila, A. citats a: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

violentes”, “la primera ordre”, “demanda d’Al-Qaida”, “atacs”, “manifestacions”, “aquest episodi no és el primer ni l’últim conflicte que obre el setmanari satíric”, “època hostil”, “possibles atacs” o “tancament ambaixades i escoles”. Els verbs d’acció més destacats serien: “per protestar”, “la seu del setmanari va ser incendiada”, “va condemnar”, “va fer que es protegís la seu del setmanari” o “el govern francès va reaccionar”. Tanmateix, trobem dins aquesta dimensió pragmàtica una descripció de les característiques de la portada, al principi de la crònica, en què realitza una descripció més tècnica de la portada del “Charlie Hebdo” oferint així un marc temàtic tècnic i de dimensió pragmàtica. Amb aquesta descripció:

“La revista tornava a il·lustrar el profeta Mahoma. En portada, el títol de la pel·lícula: Intocables 2 servia de paraigua al dibuix d’un jueu ortodox que porta en cadira de rodes un musulmà integrista (...)” i “En les pàgines interiors, la publicació satírica va més enllà, amb dibuixos de Mahoma despullat, acompanyat d’un text palmari sobre les revoltes viscudes durant els darrers dies al món islàmic (...)”⁴³²

Lèxic de dimensió simbòlica

En la crònica també s’ha detectat un marc o *frame* de dimensió simbòlica que es remet a la tradició i cultura religiosa, el lèxic comú queda patent a través d’aquests exemples: “profeta Mahoma”, “jueu ortodox”, “musulmà integrista”, “dibuixos de Mahoma”, “món islàmic”, “retrata el profeta”, “dia d’oració dels musulmans”, “ofenses a Mahoma”, “la victòria dels integristes” i “la flama islamista”, que denoten el caràcter intransigent dels musulmans que defensen la tendència política i religiosa més reaccionària dintre la religió musulmana. A més, denota el conflicte arran de la publicació de les caricatures. Dintre aquest marc de dimensió simbòlic trobem alguns arguments respecte la llibertat d’expressió com: “El govern de Sarkozy va defensar la llibertat de “Charlie Hebdo” o “aquest cop sembla que l’executiu d’Holande juga a les ambigüitats morals.” A pesar d’aquestes dues dimensions de marc detectades el marc intepretatiu o *frame* estable és el de conflicte-provocació.

Dintre aquest *frame* cal destacar una observació en el discurs, en aquest episodi analitzat a *El Punt-Avui*, en què aborda el cas com una provocació des d’Occident cap als musulmans. Ho trobem a través de declaracions del Govern Francès: “evitar tot excés en el context actual.” La presència d’aquestes intervencions, mitjançant les fonts institucionals del Govern Francès, plantejava unes argumentacions, que apuntava a un altre *frame* el de provocació.

S’ha de tenir en compte un “destacat”⁴³³ o especejament en aquesta crònica⁴³⁴, que aborda la qüestió que Al-Qaida del Magrib Islàmic instava els musulmans a matar nord-

⁴³² Mirar: “Una caricatura de Mahoma un fa revifar la flama islamista”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴³³ “Despiece”: En l’argot periodístic es tracta d’una peça informativa complementària inserida dintre d’una informació

⁴³⁴ Mirar: “Una caricatura de Mahoma nu fa revifar la flama islamista”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

americans en resposta al film: “*La innocència dels musulmans*.” El titular tenia unes connotacions de tensió i bel·ligerants: “Crida a matar nord-americans.”

Lèxic

El lèxic emprat és força polèmic i controvertit, alguns dels verbs més freqüents serien “va instar”, “matar”, “ha denunciat”, “va ser enganyat pel productor sobre el contingut del film”, “va assegurar”, “va alterar el contingut de la pel·lícula” o “va ser interrogat per la policia”, “activista antiislàmic.” Aquest “despiece” o especejament reforça el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte/provocació, on s’empren molts arguments d’ofensa i de provocació. Això es veu en unes declaracions de representants del Magrib Islàmic:

“Animem a tots els musulmans a intensificar les seves protestes, així com a matar i expulsar els ambaixadors i representants nord-americans per netejar la nostra terra de la seva debilitat.”⁴³⁵

A la segona part d’aquest destacat el discurs rebaixa el to més convuls i es focalitza en l’engany que va patir un activista copte, Joseph Nassralla, per part del productor del film: “*La innocència dels musulmans*” sobre el seu contingut. Per tant, tot i que el marc interpretatiu és de conflicte s’introdueixen arguments que fan referència a l’engany del col·laborador del film. A través d’unes declaracions seves, en estil directe: “va assegurar que és víctima de “desinformació i desprestigi.”⁴³⁶ És una manera de rebaixar el to controvertit i, a més, de disminuir la transcendència i polèmica del film. En termes generals, tot el discurs posa molt d’accent en l’integrisme musulmà, i per tant en una dimensió pragmàtica amb connotacions d’agressivitat. La dimensió simbòlica de caràcter religiós o de tradició musulmana queda en un segon pla. Un altre element del discurs a tenir en compte són els anomenats *verba dicendi*.⁴³⁷ Són verbs de tipus declaratiu que no estan marcats de significat intencional i no es percep implícitament la valoració del periodista. Alguns dels exemples del present article serien:

“Aquestes manifestacions no estan autoritzades”, “va avisar ahir el primer ministre Jean-Marc Ayrault”, o bé, mentre el primer ministre reclamava “evitar tot excés en el context actual.”

Es tracta de verbs que ofereixen uns matisos interpretatius i per tant, es denota com el redactor realitza una valoració negativa del tema.

⁴³⁵ Mirar despiece: “Crida a matar nord-americans” dintre la notícia: “Una caricatura de Mahoma nu fa revifar la flama islamista”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴³⁶ Mirar despiece: “Crida a matar nord-americans” dintre la notícia: “Una caricatura de Mahoma nu fa revifar la flama islamista”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴³⁷ *Verba dicendi*: els verbs que descriuen l’acte de parla a través d’unes declaracions. Aquests acostumen a indicar algun acte intencional del redactor en sentit implícit, segons (Contreras, Diego:2004:281).

En una altra crònica que porta per títol: “El Mal humor de Mahoma”⁴³⁸ publicada el 21/09/12 a *El Punt-Avui* dins la secció Europa-Món, també es detecta el marc o *frame* genèric de conflicte-provocació. En dedicar-li una pàgina sencera, el diari li va concedir una notorietat i rellevància destacada. En tractar-se d’una crònica que pertany als gèneres interpretatius no presenta l’estructura de notícia i no està redactada amb estil impersonal. En la metàfora emprada en el titular hi ha un significat implícit, en la qual expressa el conflicte present en les caricatures que ridiculitzaven Mahoma, a més de transmetre el malestar dels musulmans.

Imatge

La imatge que apareix a la crònica mostra uns agents antiavalots de la policia iraniana que protegien l’ambaixada francesa a Teheran. En relació al discurs empra moltes frases fetes i metàfores populars amb un accent molt conflictiu.

Lèxic i expressions de dimensió marc pragmàtic

En general el discurs és altament pragmàtic. En relació a la variable del llenguatge, trobem un lèxic en general amb connotacions molt conflictives i bel·ligerants. Per exemple, abunden termes com: “protestes”, “dues querelles per incitació a l’odi” o “la prohibició de la marxa de la protesta.” Dintre el lèxic de conflicte, cal tenir en compte els següents exemples d’expressions: “rebéssim dues denúncies”, “per incitació a l’odi”, “difamació i injúries públiques”, “estudia querellar-se contra la revista” o “condemnés”, que serien exemples d’un lèxic més pragmàtic de tipus judicial. També trobem un lèxic bèl·lic i de protesta molt propi dintre el marc o *frame* genèric de conflicte com: “batallar”, “manifestació” o “marxa de protesta.” A més d’aquest lèxic bastant “d’alt voltatge” que es troba en general a tots els articles de la mostra, s’han detectat metàfores que determinen el marc interpretatiu o *frame* genèric de protesta-conflicte.

Metàfores del *frame* protesta-conflicte

“El setmanari satíric que ha inflammat els esperits del món musulmà més integrista”, “lluny d’apagar l’incendi, els ànims es van encendre una mica més (...)” o “tocarà batallar també als tribunals.”⁴³⁹

Dins d’aquest marc interpretatiu o *frame* més genèric de conflicte-provocació s’han de ressaltar unes declaracions de Stéphane Charbonnier, director del setmanari satíric “Charlie Hebdo”, que reforcen el marc valoratiu positiu respecte la llibertat d’expressió. En aquestes manifestava: “*cal continuar fins que l’Islam estigui tan banalitzat com el catolicisme.*”, una expressió candent, la qual mostra la voluntat de seguir defensant la llibertat d’expressió i a continuar amb el seu propòsit.

⁴³⁸ Mirar: “El mal humor de Mahoma”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

⁴³⁹ Mirar: “El mal humor de Mahoma”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

És una manera d'expressar que continuaran la seva "batalla" particular. Seguint amb la dimensió pragmàtica trobem forces arguments respecte al nombre d'exemplars venuts del setmanari, com per exemple:

"En poques hores, les 75.000 revistes posades a la venda havien desaparegut" o "tot i que en alguns quioscos l'absència de revistes responia a un excés de zel."⁴⁴⁰

Aquesta última expressió "excés de zel" fa referència a com els quioscos van vendre exemplars de seguida. Al final d'aquest episodi torna a posar accent en el marc de dimensió pragmàtic mantingut a partir dels arguments anteriors, que justifiquen la prohibició de la manifestació dels musulmans davant la Mesquita de París.

Lèxic de dimensió marc simbòlic

També es detecta un marc de dimensió més simbòlic a partir d'un conjunt lèxic religiós com: "blasfèmies", "pontificant", "vinyetes de Mahoma", "no em toquis el profeta" i en el mateix titular "El mal humor de Mahoma". Una dimensió que no és present en l'enfocament general de la informació. Respecte a la dimensió simbòlica també trobem alguns arguments sobre el dret a la llibertat d'expressió, mitjançant declaracions d'alguns portaveus del govern que ofereixen suport a aquesta llibertat d'expressió. Aquestes declaracions representarien un judici moral per part del diari respecte la llibertat d'expressió, que des d'un punt de vista implícit representaria una interpretació favorable. Alguns dels exemples es troben en cites indirectes, que representen un contingut implícit com: "(...) ahir el seu homòleg a Educació, Vincent Peillon, va ser el primer membre del govern a defensar nítidament els drets de "Charlie Hebdo". Tanmateix aquest contingut implícit també es denota mitjançant cites indirectes com: "Amb la llibertat d'expressió no es pot transigir, (...) seria el primer pas cap als totalitarismes."⁴⁴¹ A més, també introdueix declaracions del president francès, François Hollande del 2007 en què elogiava la llibertat d'expressió:

"Hi ha llibertats que no es discuteixen, que no es negocien" i d'altres com: "insuportable la idea que hi hagi tabús sobre els quals no es pugui parlar. (A França) no existeix el delictes de blasfèmia."⁴⁴²

A més d'aquestes cites directes trobem algun element interpretatiu per part del redactor respecte a l'absència del pronunciament d'Hollande en el cas de les caricatures de Mahoma al "Charlie Hebdo" referent al pronunciament del 2007: "Aquesta vegada, encara guarda silenci." En un dels destacats de la crònica trobem unes declaracions implícites d'un redactor del setmanari, que transmeten una posició favorable a la llibertat d'expressió:

⁴⁴⁰ Mirar: "El mal humor de Mahoma", diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

⁴⁴¹ Mirar: "El mal humor de Mahoma", diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

⁴⁴² Mirar: "El mal humor de Mahoma", diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

“L’humor és un llenguatge que els integristes no entenen. Ells es basen en la por.”⁴⁴³”

Una altra variable a tenir en compte seria un “despiece” o especejament publicat al costat de la crònica, es tracta d’un comunicat del ministeri d’Afers Estrangers que alerta del perill dels francesos que viuen en països de tradició musulmana. El titular del “especejament” és contundent: “Mort a França!”⁴⁴⁴ recollint un dels lemes de protesta dels musulmans contra les caricatures de Mahoma. Un titular amb connotacions molt bel·ligerants, de protesta i ardent, el qual reforça més el discurs conflictiu i de provocació.

Lèxic i expressions de dimensió marc pragmàtic

El llenguatge és pragmàtic i reflecteix molt el clima de protesta i confrontació que viuen els francesos en el països musulmans. Les expressions més freqüents serien: “veient la volada que agafaven les protestes”, “la més sonada va tenir lloc a la capital iraniana”, “cordó policial i agents antiavalots”, “marxa de protesta” o bé, “(...) un centenar de persones es van reunir a les portes de l’ambaixada francesa per protestar contra les caricatures”, també inclou alguns dels lemes: “Mort a Amèrica!, Mort a Israel!, Mort a França!”. Els verbs més freqüents serien: “L’ambaixada estava protegida”, “per protestar”, “prop de 300 persones van conduir una marxa de protesta” o “actuï amb mesures fermes.”

Per tant, el llenguatge de dimensió pragmàtica és el que domina en tot el “destacat” o especejament, cenyint-se als arguments en base tècnica sobre les protestes o manifestacions. Tanmateix, al final de l’article es fa al·lusió a la reacció de partits islamistes, per demanar al govern francès que actuï amb mesures contra la publicació de caricatures del setmanari satíric. Allí, hi apareixen un lèxic de tipus religiós com: “blasfem”, o bé, “Un segon partit egipci s’afegia a la demanda argumentant que és impensable que no prengui mesures contra blasfems un país com França, tenint en compte “la severa posició contra els qui neguen l’holocaust (...)” o “el partit dels Germans Musulmans va demanar al govern francès que actuï amb mesures fermes.”⁴⁴⁵ Aquestes declaracions serveixen per demostrar la indignació del món musulmà i el malestar general a més d’emprar-les, més que en un sentit de pluralitat informativa, com una manera de reforçar el marc o *frame* interpretatiu de conflicte-provocació. Tanmateix, tot aquest “destacat” expressa la indignació general dels musulmans, amb els lemes de la protesta: “Mort a Amèrica!, Mort a França!”, posant accent en les mesures de precaució del govern francès, s’inicia amb un comunicat del ministeri d’Afers Estrangers.

Actors

⁴⁴³ Mirar: “El mal humor de Mahoma”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

⁴⁴⁴ Mirar especejament: “Mort a França” dintre la notícia: “El mal humor de Mahoma”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

⁴⁴⁵ Mirar despiece: “Mort a França” dintre la notícia: “El mal humor de Mahoma”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 22

En relació a la resta de variables, s'ha de destacar la variable dels actors dintre aquesta crònica de la mostra. Trobem una pluralitat d'intervencions i d'actors destacables. En primer lloc, apareixen l'il·lustrador i director del setmanari satíric "Charlie Hebdo" i responsable de les caricatures de Mahoma, Stéphane Charbonnier. Aquest representaria un dels protagonistes principals de la informació, esdevenint un dels causants del conflicte. Altres actors detectats, que representarien portaveus de l'organització de l'Islam, i segons la classificació de (Castelló, Enric:2012)⁴⁴⁶ serien actants. Per exemple, Associació Síria per la Llibertat, Associació de Musulmans de Meaux, Unió d'Organitzacions Islàmiques de França, són organitzacions que es van querellar contra el setmanari satíric. Tanmateix no hi apareix cap declaració per part dels portaveus d'aquestes associacions, sinó a través del seu advocat, Richard Malka. Els portaveus detectats que adoptarien un paper d'actant serien els portaveus del Govern Francès, amb cites directes d'alguns defensant la llibertat d'expressió i d'altres desaprovant la publicació de les caricatures. Entre aquests trobem el ministre d'Afers Estrangers, Lauren Fabius; el ministre d'Educació, Vincent Peillon i el ministre de l'Interior, Manuel Valls. Una observació respecte a això és que en l'article trobem declaracions dels portaveus del Govern francès, en canvi, de les associacions de musulmans, no n'apareix cap menció.

Fons informatives

Les fonts emprades són de tipus institucional la gran majoria, tot i que hi ha una part de fonts identificades, i les dels representants del Islam no ho són. L'omissió de les fonts dels portaveus dels musulmans també aportava informació del desplegament del *frame*, i en aquest cas es veia reforçat el marc interpretatiu genèric conflictiu. Aquestes fonts es feien presents a través dels seus portaveus, els advocats, que amb les seves intervencions desplegaven el marc interpretatiu de provocació. Les declaracions dels representants del Govern francès serveixen per reforçar el marc o *frame* genèric interpretatiu sobre la llibertat d'expressió. Aquí s'infereix un marc valoratiu positiu en relació a la llibertat d'expressió, tanmateix de manera implícita. En termes generals, atenent a les variables inspirades amb la proposta d'anàlisi de Van Gorp (2005), referents al lèxic i semàntica, el marc o *frame* genèric interpretatiu d'aquest article és el de conflicte-provocació. Això denota un marc valoratiu negatiu i desfavorable en relació al tema de la publicació de les caricatures.

En la següent notícia publicada a *El Punt-Avui* el 22/09/12 dins la secció Europa-Món intitulada: "Les condemnes dels EUA al film no frenen la ira pakistanesa"⁴⁴⁷, una crònica centrada en l'onada de protestes al món musulmà pel film que es burlava de Mahoma i sobre l'anunci realitzat pels EUA per frenar la protesta pakistanesa. Com en els anteriors episodis analitzats trobem que es perpetua el llenguatge de tipus bèl·lic i de conflicte. El diari li va dedicar una plana sencera, cosa que indica la rellevància

⁴⁴⁶ Propostes conceptuals de Castelló, E. i Capdevila, A. citats a: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

⁴⁴⁷ Mirar: "Les condemnes dels EUA al film no frenen la ira pakistanesa", diari *El Punt-Avui*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

atorgada pel diari. El gènere al qual pertany la peça és l'informatiu, ja que segueix l'estructura de piràmide invertida i no conté elements interpretatius per part del redactor. D'aquesta notícia s'ha de subratllar el especejament o destacat que acompanya l'article, amb un titular abrasador i candent: "*Le Pen "caldeja" l'ambient a França*"⁴⁴⁸, que recull unes declaracions de la líder del Front Nacional per prohibir la quipà jueva i el vel islàmic. Unes declaracions que s'emmarquen dins la polèmica de les caricatures de Mahoma, publicades al "*Charlie Hebdo*" i que reforçarien el marc global del mitjà, que és de confrontació.

La crònica intitolada: "*Les condemnes dels EUA al film no frenen la ira pakistanesa*" no presenta una relació directa amb el cas de les caricatures de "*Charlie Hebdo*". No obstant, la publicació de les caricatures se situa en el context de la difusió del film que ridiculitzava Mahoma, que encara va tenir més ressò mediàtic i va ser un tema que va ocupar l'agenda mediàtica durant força dies.

En general, el llenguatge de la notícia anterior⁴⁴⁹ manté una dimensió pragmàtica i és altament "inflamable", amb connotacions bèl·liques, incidint amb el lèxic més polèmic. Això queda manifest amb la pretensió de controvèrsia en el titular. La notícia aborda la creació d'uns anuncis realitzats per l'ambaixada dels EUA al Pakistan, on es mostra al president Obama i a l'aleshores secretària d'Estat, Hillary Clinton condemnant el vídeo de la polèmica amb l'objectiu de calmar les protestes i rebaixar les alertes. També és una manera d'estendre el missatge de condemna, no obstant les protestes van continuar.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En relació a les variables com el lèxic, les expressions o les metàfores, detectades a la notícia mantenen la mateixa intensitat de polèmica que les anteriors. Els conceptes més freqüents són: "manifestacions", "condemnes EUA", "ira pakistanesa", "ires antiamericanes", "alertes", "estendre el missatge de condemna", "la violència", "els incidents virulents", "missatge de condemna", "protestes", "a mode de barricada", "els manifestants pakistanesos" o "atac al consolat". Els verbs més destacats serien: "no frenen", "condemnant", "intent de calmar", "ha obligat el Departament d'Estat nord-americà a extreure les alertes", "van perdre la vida", "van cremar", "van resultar ferides" o "es va posar fi a la vida". Aquest representaria un lèxic de tipus bèl·lic, amb connotacions de protesta; comú en els anteriors articles, que s'inclouria dintre d'una dimensió de marc pragmàtica.

A més, dintre d'aquesta dimensió pragmàtica es troben uns arguments de tipus material que descriuen la despesa i la producció dels anuncis produïts per l'ambaixada d'EUA. Per exemple, "ambaixada", "ha invertit 70.000 dòlars", "emissió", "7 cadenes de TV", "anunci de servei públic, en què s'observa el president nord-americà Obama i

⁴⁴⁸ Mirar despiece: "*Le Pen caldeja l'ambient a França*" dintre la notícia: "*Les condemnes dels EUA al film no frenen la ira pakistanesa*", diari *El Punt-Avui*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁴⁹ Mirar: "*Les condemnes dels EUA al film no frenen la ira pakistanesa*", diari *El Punt-Avui*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

la seva secretària d'Estat Hillary Clinton", "compila 2 breus clips", "audiència potencial de 90 milions de persones, en un país de 180 milions", o "consideren que l'anunci televisiu és la millor i més efectiva eina." Apareixen algunes referències religioses a través de termes com: "blasfem" o "profeta Mahoma."

En general l'enfocament de la notícia se situa dintre el marc o *frame* interpretatiu genèric de conflicte-tensió. La dimensió es pràcticament pragmàtica en fer referència a protestes i a qüestions més materials que afecten a la seguretat dels ciutadans. La notícia aporta moltes dades i és eminentment informativa, tan sols descriu la producció sobre l'anunci, les protestes i la violència que van tenir lloc al Pakistan. A més, no ofereix elements interpretatius que aportin un significat implícit, està redactada en estil impersonal. Els tipus d'actors detectats serien l'ambaixada dels EUA i una portaveu del Departament d'Estat, Victoria Nuland, que apareixen sense atribuir-li cap cita directa. A més, serien un tipus de fonts institucionals i algunes no apareixen identificades directament.

En aquest article cal que observem el destacat o especejament⁴⁵⁰, el qual fa referència al cas de la publicació de les caricatures de Mahoma. En aquest, es recullen unes declaracions de la líder del Front Nacional, Marine Le Pen, sobre prohibir els signes religiosos als espais públics, arran de la publicació de les caricatures de Mahoma. Unes declaracions que estan publicades en clau de reacció "reacció" respecte a l'assumpte de la publicació de les caricatures. Un mecanisme que s'utilitza per reforçar el marc interpretatiu propi i per defensar els interessos propis del mitjà.

Com en tots els articles de la mostra analitzats, i en concret *El Punt-Avui*, el discurs és altament conflictiu en relació al cas de la publicació de les caricatures de Mahoma. El lèxic emprat en general, en els articles de *El Punt-Avui*, és força bèl·lic i mordaç, sobretot destacant la controvèrsia generada per la publicació, al món musulmà. En aquest especejament, el lèxic que podem destacar, empra els conceptes i termes habituals "polèmiques declaracions", "estat d'alerta"; a més de metàfores com: "foc encès", "un allau de reaccions" o frases fetes "posar llenya al foc". Els verbs més freqüents serien "va atiar", "reclamar" o "caldejar", verbs molt agressius i amb connotacions de conflicte. En el titular ja destaca el verb "caldejar" que denota l'ambient calent en què s'han produït les protestes.

També hi ha algunes declaracions per part de representants del Govern francès, en reacció a les declaracions de Le Pen:

"La primera de les integristes", en aprofitar la tensió que hi ha en aquests moments amb els musulmans (...).⁴⁵¹"

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

⁴⁵⁰ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

⁴⁵¹ Mirar especejament o destacat dintre: "Les condemnes dels EUA al film no frenen la ira pakistanesa", diari *El Punt-Avui*, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

Quant al marc de dimensió simbòlic, el trobem representat a través de termes religiosos com: “el vel islàmic”, “la quipà jueva”, “signes d’identitat religiosa al carrer”, “distintiu religiós”, “el memorial de la Shoah”, “els musulmans” i el verb principal és “prohibir”, en relació a la demanda de prohibició d’aquests signes religiosos. Aquest tipus de vocabulari queda en un segon terme, en relació als termes sobre la protesta i la controvèrsia, que són més preponderants. El llenguatge d’aquesta informació i el seu enfocament subratlla un relat de protesta i conflicte molt propi, determina un marc interpretatiu o *frame* de conflicte-provocació, que trobem en l’anàlisi realitzada a *El Punt-Avui*.

Imatge

La fotografia transmet un clima de polèmica, unes connotacions pejoratives negatives i conflictives, ja que presenta un grup de manifestants en protesta per la pel·lícula i les caricatures de Mahoma.

Actors

Els actors detectats són Marine Le Pen, com la persona que va generar la controvèrsia, els responsables polítics com el president francès François Hollande i el ministre d’Educació Vincent Peillon. Es tracta d’actors polítics i, per tant, representarien veus oficials. No trobem declaracions per part de representants de confessions religioses. La poca variabilitat d’actors es deu al fet que és una informació complementària i molt breu. Com en els anteriors rotatius analitzats dintre la premsa de Barcelona, *El Punt-Avui* no li va oferir una rellevància especial, sinó que va quedar reduïda en un destacat o espejament. El diari en va fer ressò, però relegant-ho a un nivell secundari a informació complementària.

Com en el cas anteriorment analitzat, *El Punt-Avui* també es va fer ressò de la publicació d’unes caricatures de Mahoma a la portada de “El Jueves”, a finals de setembre del 2012, pocs dies després de la polèmica de la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”. En aquest número de la publicació hi apareixia Mahoma a la portada, en la qual hi ha una caricatura amb diversos homes amb barba i vestits de musulmà, amb la pregunta: “Però... algú sap com és Mahoma?” Aquest cas no va tenir una repercussió tant gran com les caricatures de “Charlie Hebdo”, en la nostra anàlisi tan sols es focalitza el dia després de la publicació de “El Jueves”, com el moment que ocupa gran part de l’agenda mediàtica.

L’única informació respecte les caricatures de “El Jueves” a *El Punt-Avui* es va publicar el 2/10/12, dins la secció de “Societat”. La superfície que ocupa la informació és reduïda, tan sols una quarta part de la pàgina, això indica que el diari no li ofereix una gran rellevància. El gènere al qual pertany la informació és la notícia, ja que té l’estructura de piràmide invertida, es limita a exposar una novetat, ja que no presenta molts antecedents. La majoria dels continguts són atribuïts a les fonts i l’estil de la redacció és impersonal. La qüestió de la notícia aborda la demanda que van presentar una dotzena d’entitats musulmanes als jutjats contra “El Jueves”, per considerar ofensives les caricatures de Mahoma publicades al setmanari.

Imatge

La imatge que acompanya la informació és la portada polèmica amb les caricatures.

El titular és molt informatiu: “Els musulmans denuncien “El Jueves” al jutjat”⁴⁵² i no presenta unes connotacions de conflicte ni agressives, com en la resta d’episodis analitzats.

Des d’un punt de vista de la dimensió del marc o *frame* és pot considerar que és de tipus pragmàtic a través de la majoria d’argumentacions emprades. La majoria recorren a arguments de tipus tècnic-jurídic i de protesta. També es detecta un lèxic més agressiu, i una dimensió del marc o *frame* més simbòlic, en què es mostren arguments més religiosos. Tanmateix es tracta d’una notícia molt breu, en la qual no es poden identificar els actors d’una forma molt definida, i no hi apareixen declaracions directes per part de cadascun d’ells. La notícia està construïda mitjançant un comunicat per part de les organitzacions musulmanes, en què el redactor ha seleccionat les declaracions més rellevants.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

D’una banda, el lèxic més genèric en la notícia pertany a una tipologia més tècnica-jurídica, en aquest sentit cal destacar els termes i expressions: “demanda als jutjats”, “consideren ofensives”, “acusen”, “presumptes delictes”, “calúmnies”, “ofensa als sentiments religiosos”, “vulnera els sentiments religiosos”, “denúncia”, “codi penal”, “article 525”, “delicte” o “delinqüència i repressió”. D’altra banda, es detecta un tipus de lèxic més agressiu o conflictiu, que fa referència al context de protesta al món àrab, però en menor mesura, com: “onada de violència”, “auge de la violència musulmana contra Occident”, “protesta”, “es van manifestar”, “pancarta” o “manifestació.” Aquí introdueix una afirmació en forma de cita directa, en relació a la manifestació com “a favor de la convivència”, que rebaixa la tensió informativa. Per tant, el llenguatge disminueix el seu to conflictiu com en la resta d’episodis analitzats. Aquesta tipologia de lèxic és més mordaç i té un enfocament més conflictiu, s’insereix dintre el marc de dimensió pragmàtic, en referir-se a arguments més tècnics, i de tipus material.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

A més, es detecta un lèxic de tipus religiós i també, un altre que es refereix a la llibertat d’expressió. En l’àmbit religiós els exemples serien: “caricatures de Mahoma”, “una pel·lícula sobre la vida de Mahoma”, “imatges del profeta”, “musulmans catalans”, “blasfèmia”, “vídeo de Mahoma” o “altres caricatures del profeta.” Aquest tipus de lèxic es podria incloure en un marc de dimensió simbòlic, però no representa la dimensió de marc o *frame* principal. En relació a la qüestió de la llibertat d’expressió, es fa present amb aquesta afirmació: “La portada va ser una reivindicació a la llibertat d’expressió motivada per l’onada de violència radical (...).”⁴⁵³ Atenent a aquestes variables el marc valoratiu que s’infereix és negatiu en relació a la publicació de caricatures a la revista “El Jueves”.

⁴⁵² Mirar: “Els musulmans denuncien “El Jueves” al jutjat”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 2 d’octubre del 2012 p. 27

⁴⁵³ Mirar: “Els musulmans denuncien “El Jueves” al jutjat”, diari *El Punt-Avui*, publicat el 2 d’octubre del 2012 p. 27

El conjunt de variables detectades en aquest episodi continua determinant un marc interpretatiu o *frame* genèric o principal de conflicte-provocació, que és el més general en el diari *El Punt-Avui*. No obstant, el llenguatge no és tan altament mordaç ni tan bèl·lic com els anteriors episodis analitzats del diari *El Punt-Avui*, aquí la tensió comunicativa disminueix. És més descriptiu i l'estil de l'article és impersonal, descriu els fets sobre la demanda per part de les organitzacions musulmanes a "El Jueves." No hi ha valoracions personals per part dels musulmans ni tampoc per part de responsables de la revista com passa en anteriors episodis analitzats i d'altres rotatius analitzats, com *La Vanguardia*.

Articles d'opinió

En relació als articles d'opinió dedicats al cas de la publicació de les caricatures, *El Punt-Avui* va publicar un article d'opinió, el 20/09/12, amb el suggeridor títol: "*Per les barbes del profeta!*"⁴⁵⁴. Un article d'opinió de l'escriptor Manuel Castaño. L'article aborda l'agressió que va patir un professor d'institut per part d'un estudiant marroquí, a causa d'una discussió sobre si el Marroc és una teocràcia o bé una democràcia. En conseqüència, el mestre pretenia reunir-se amb el ministre d'Educació francès per discutir la qüestió de com s'han d'abordar els afers religiosos i filosòfics a les aules. L'escriptor explica que el mestre no contrari a la "sacrosanta laïcitat francesa"⁴⁵⁵ i, per tant, defensor dels valors laics, critica la dominació de la fe cristiana en el calendari lectiu de França, a més de la presència de la Fe cristiana en la dimensió pública i reclama que els mestres haurien de rebre formació sobre la Fe islàmica.

A partir d'aquí, denuncia que existeix una predisposició per adaptar l'activitat educativa a les exigències d'alguns alumnes intransigents. Davant d'això denuncia que la política europea està cedint a les demandes de l'ofensiva islàmica, "per evitar mals més grans"⁴⁵⁶. Aleshores explica que la tendència a Occident és de culpar de racistes i intolerants als qui no veuen la necessitat d'adoptar noves identitats i cultures, a més rebutja "que l'ordre i la democràcia s'apliquin a determinades "comunitats". Segons l'autor, això és una submissió per part d'Occident a aquestes noves comunitats.

L'escriptor Manuel Castaño assegura en aquest article que lamenta la inconsciència d'un transgressor que realitza unes caricatures de Mahoma, però s'obvia que l'ofensiva és constant per part dels radicals. Segons ell, això representa un pretext per tal de desencadenar la violència. Al final d'aquest article d'opinió realitza un elogi a les llibertats occidentals, que permeten ridiculitzar i criticar el que es vulgui. L'escriptor ho emfatitza amb les següents paraules:

"És hora de deixar ben clar a tot propagandista de la cosa islàmica que, donat que som uns infidels, estem orgullosos de ser-ho i ens fotem del mort i del qui

⁴⁵⁴ Castaño, Manuel: "*Per les barbes del profeta!*", article d'opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p.23

⁴⁵⁵ Castaño, Manuel: "*Per les barbes del profeta!*", article d'opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p.23

⁴⁵⁶ Castaño, Manuel: "*Per les barbes del profeta!*", article d'opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p.23

el vetlla, li concedim (i ja és molt) el dret a amenaçar-nos amb les flames de l'infern, però no a fer de la nostra vida terrenal un infern.”⁴⁵⁷

Igual que els articles de Pilar Rahola i Llàtzer Moix analitzats anteriorment a *La Vanguardia*, en aquest article hi trobem un enaltiment de la llibertat d'expressió, i per tant, de les llibertats democràtiques. D'una banda, aquest article d'opinió de Manuel Castaño reforça el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte, per tant, denota el conflicte latent per la publicació de les caricatures. I d'altra banda, determina un altre marc interpretatiu o *frame* genèric a favor de la llibertat d'expressió, en què també advoca a favor d'aquest dret. D'aquest *frame* es dedueix un marc o *frame* valoratiu positiu en relació a la llibertat d'expressió aquest tema de la publicació. Com en els anteriors casos analitzats, aquesta inclusió d'arguments serveix per reforçar el marc interpretatiu propi i és una estratègia per defensar la seva línia editorial. Els textos d'opinió mostren d'una manera més diàfana els principis editorials, ja que fan més explícit el que en els altres textos està de forma implícita, tal i com indica (Contreras, Diego: 2004).⁴⁵⁸

23.

24. 9.1.3.4 Diari ARA

El diari ARA va dedicar 6 articles al cas de la publicació de les caricatures de Mahoma. Entre aquests articles trobem diferents tipus de gèneres informatius, interpretatius i d'opinió.⁴⁵⁹ Igual que el diari *El Punt-Avui*, el diari ARA no va dedicar un nombre molt gran d'articles al cas de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”.

La primera informació publicada es troba en forma d'editorial, per tant, atenent a les seves característiques, presenta el punt de vista davant d'una determinada situació d'actualitat. No està firmat i, per tant, denota la línia editorial del diari. Aquest petit “breu editorial” repassa els fets arran de la publicació al setmanari “Charlie Hebdo” de les caricatures de Mahoma, que van provocar molta indignació dels musulmans en determinats països. Acaba el breu editorial destacant que, enmig del reforç de la seguretat per part de França, existeix un debat entre el respecte per les religions i donar prioritat a les llibertats democràtiques, com la llibertat d'expressió.

La primera informació principal publicada va ser el 20/09/12, es tracta d'una notícia intitulada: “França, en estat d'alerta per la publicació d'una nova caricatura de Mahoma”⁴⁶⁰ a la secció “Internacional”. Aquesta ocupa una pàgina sencera, tenint en

⁴⁵⁷ Castaño, Manuel: “*Per les barbes del profeta!*”, article d'opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 20 de setembre del 2012 p.23

⁴⁵⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.158

⁴⁵⁹ Mirar apartat 3.3. Aspectes quantitius d'aquesta tesi doctoral, en què es classifiquen els articles per gèneres periodístics

⁴⁶⁰ Mirar: “França, en estat d'alerta per la publicació d'una nova caricatura de Mahoma”, diari *ARA*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

compte que es tractava de la notícia que va aparèixer l'endemà de la publicació de les caricatures de Mahoma, moment de màxim clímax informatiu i que ocupava la major part de l'agenda informativa. Aquest espai i superfície atorgats pel diari indiquen que li atorga una importància i rellevància important al tema, en tenir un impacte visual destacat.

Aquesta informació segueix una estructura de piràmide invertida, la informació de major importància va a la part superior i la de menor importància a la inferior. Està redactada en estil impersonal, però es troben alguns elements interpretatius per part del periodista tot i que no amb valoracions explícites.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia mostra una fotografia on apareix el director de la revista "Charlie Hebdo", Stéphane Charbonnier "Charb", sostenint la portada, on es caricaturitza el profeta Mahoma. Es tracta d'una fotografia de l'agència de notícies AFP que ha estat distribuïda a diferents diaris, ja que la trobem en altres diaris de la mostra d'anàlisi. S'ha d'assenyalar que la cara del dibuixant mostra perplexitat i un cert enuig, això subratlla encara més l'oposició entre el món musulmà i els qui defensen la llibertat d'expressió. També evoca al conflicte desfermat entre els dibuixants i el món musulmà.

La qüestió principal de la notícia és la publicació de les caricatures de Mahoma al setmanari satíric "Charlie Hebdo", que van provocar la consternació i la indignació de tants musulmans. Els principals causants del conflicte van ser la difusió d'una pel·lícula: "*La innocència dels musulmans*", que va generar un enuig en molts països musulmans, i posteriorment, en aquest context, es va produir la publicació de les caricatures al "Charlie Hebdo".

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge és altament pragmàtic i emfatitza el discurs polèmic i més bel·ligerant. Els conceptes més usats són: "ira dels fonamentalistes", "polèmica", "reacció violenta", els verbs "va provocar" i "va condemnar" serien els més emprats, com en la resta de notícies analitzades dins la categoria de premsa editada a Barcelona. En relació al lèxic bèl·lic alguns dels exemples serien: "en estat d'alerta", "augmenta la ira dels fonamentalistes", "nova onada d'indignació", "va extremar la seguretat a les ambaixades" o "furgons policials controlaven ahir al vespre l'ambaixada francesa." A més d'aquests conceptes amb connotacions bel·ligerants, es poden destacar altres conceptes i expressions amb connotacions de conflicte i tensió, per exemple: "plena polèmica global", "mesures de precaució", "ministeri francès d'Exteriors", "provocació a l'odi", verbs com: "va provocar un incendi als locals de la publicació", "va condemnar ahir la publicació de les caricatures del profeta", "les principals autoritats religioses franceses també s'hi van mostrar contràries" o "les caricatures van incitar a una misteriosa organització –l'Associació Siriana per la llibertat (...)".

Recursos expressius: metàfores

En la informació es detecten metàfores com "ha encès", sobre la pel·lícula que va generar la polèmica, i "van fer augmentar la por d'una reacció violenta", metàfores

que expressen el conflicte existent. A més, també s'han de destacar altres com “va ser l'ull de l'huracà”, en relació al setmanari satíric “Charlie Hebdo”, quan el 2006 va reproduir les caricatures del diari danès “*Jyllands-Posten*” i va causar una altra polèmica per part dels responsables de la revista. A més s'han de destacar alguns conceptes de tipus judicial com “va generar un llarg procés judicial” o “se sumava a l'ofensiva judicial contra la revista”, “ (...) a denunciar el setmanari satíric”. Aquestes metàfores i expressions determinen un llenguatge d'àmbit pragmàtic. En aquesta dimensió de marc pragmàtic s'han d'incloure les dades sobre la venda dels exemplars, en les que hi posa molt d'accent i la descripció de la portada que va generar la polèmica, a més d'introduir els antecedents de les anteriors polèmiques generades pel setmanari satíric. Per tant, es detecta un marc o *frame* de dimensió pragmàtic, que és el més dominant en el text, en aportar molts arguments de tipus tècnic, jurídic i material, a més dels arguments sobre la seguretat i la tensió generada per la publicació de les caricatures.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

D'altra banda, cal destacar un seguit de conceptes religiosos i d'àmbit més simbòlic com: “fonamentalisme islàmic”, “caricatura de Mahoma”, “ fonamentalisme musulmà”, “divendres dia de la pregària”, “jueu ortodox”, “un musulmà”, “Mahoma”, “Charia Hebdo”, “islamisme radical”, “població d'origen africà i religió musulmana”, “primera autoritat de l'Islam sunnita, Al-Alzhar”, “profeta”, “principals autoritats religioses franceses”, “Consell Francès del Culte Musulmà” o “Consell Representatiu de les Institucions Jueves”. Aquests conceptes i expressions representen un àmbit simbòlic i fan referència a la religió, tot i que queda en un menor pla i el text de l'article no mostra de manera explícita uns arguments religiosos, determinen un marc o *frame* de dimensió simbòlic. Tot i que hi ha un abundant lèxic i expressions que fan referència al fonamentalisme, es refereixen a aspectes temàtics de la notícia, però no tenen prou elements per ser categoritzats com a marc interpretatiu o *frame*.

Respecte a aquest tipus de conceptes i expressions amb connotacions religioses s'ha de mencionar que l'article presenta conceptes del corrent de l'islamisme i el fonamentalisme com: “fonamentalisme islàmic”, “fonamentalisme musulmà”, “l'islamisme radical” o “la ira dels fonamentalistes”. Tot i que els mitjans els publiquin units, aquests conceptes de fonamentalista i islàmic poden portar a confusions en barrejar qüestions d'un corrent de pensament de tipus polític i social amb la religió. Segons el *Diccionari de les Religions*⁴⁶¹, el terme “fonamentalisme islàmic” fa referència a un moviment que preconitza el retorn als principis autèntics de l'islam. L'adjectiu “islàmic” s'aplica més a objectes i, el terme “musulmà” a persones o a la religió musulmana.”

Actors

Els actors més presents en la informació es mostren opinant sobre la publicació, utilitzant termes que determinen un marc de dimensió simbòlic. Per exemple, *L'Osservatore Romano*, el diari oficial del Vaticà, va afirmar que es tractava “d'una

⁴⁶¹ Nota aclariment: Consulta en línia: ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. Barcelona: TERMCAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en Línia). <[http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris En Línia/193/](http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris%20En%20Linia/193/)>

iniciativa discutible”, així com les opinions d’altres autoritats religioses com el Consell Francès del Culte Musulmà i el Consell Representatiu de les Institucions Jueves, que també es van mostrar crítiques. En relació amb aquesta qüestió, apareixen les declaracions d’alguns membres de l’executiu francès, com el primer ministre, Jean – Marc Ayrault que “va desaprovar els excessos” i “va realitzar una crida a la responsabilitat”.⁴⁶² També exposa les declaracions de l’aleshores titular d’interior, Manuel Valls, que realitzava “una defensa aferrissada de la llibertat d’expressió i anunciava que no autoritzarà més manifestacions pro islam (...).”⁴⁶³ En relació als actors s’ha de mencionar que en aquesta notícia apareixen més els representants d’associacions musulmanes, que no portaveus o representants del setmanari satíric “Charlie Hebdo”. És a dir, no apareixen cap declaració per part de representants del setmanari defensant el dret a la llibertat d’expressió, com en els anteriors rotatius analitzats de la premsa editada a Barcelona.

La notícia es focalitza en la polèmica i el conflicte amb el món musulmà arran de la publicació de les caricatures al “Charlie Hebdo”. En aquest sentit, aporta dades sobre les mesures de precaució adoptades pel ministeri francès d’Exteriors en relació als francesos que viuen al món àrab. Aquí s’ha de destacar la presència de responsables polítics definits com a “actants” seguint la classificació de (Castelló, Enric:2012)⁴⁶⁴ com el ministre d’Afers Exteriors, Laurent Fabius; primer ministre, Jean – Marc Ayrault, que es mostra crític amb el setmanari i el ministre del Interior, Manuel Valls, que va realitzar una defensa de la llibertat d’expressió. Entre els responsables polítics, s’ha de destacar el portaveu de la Casa Blanca, Jay Carney, crític amb la publicació. Els actors més destacats serien l’Associació Siriana per la Llibertat i l’Associació Musulmana de Meaux, que va denunciar al “Charlie Hebdo” per “provocació a l’odi”. A més, també destaca el representant de l’islam sunnita, Al-Alzhar que va condemnar la publicació, i altres actors contraris a la publicació, tot i que no els identifiquen personalment, com *L’Osservatore Romano*, representant la Santa Seu, el Consell Francès del Culte Musulmà i el Consell Representatiu de les Institucions Jueves.

Fonts informatives

Aquests actors representen les fonts informatives mencionades en el text, que no tenen que coincidir amb les fonts utilitzades per construir la informació⁴⁶⁵, els tipus de fonts emprades serien de tipus institucional, ja que representen organitzacions religioses o confessions i polítiques. Algunes estarien identificades i d’altres no, sinó que es recorreria al nom genèric.

⁴⁶² Mirar: “França, en estat d’alerta per la publicació d’una nova caricatura de Mahoma”, diari *ARA*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴⁶³ Mirar: “França, en estat d’alerta per la publicació d’una nova caricatura de Mahoma”, diari *ARA*, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴⁶⁴ Proposta de classificació de Castelló, E., A. citats a: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

⁴⁶⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

En termes generals, el marc interpretatiu o *frame* genèric i estable és el de conflicte, atenent el model d'anàlisi de variables basat amb Van Gorp (2005). Un marc interpretatiu global, que es fa present en tota la mostra d'anàlisi dintre la categoria premsa editada a Barcelona. És a dir, en tots els articles analitzats es manté aquest enfocament interpretatiu de conflicte i provocació, en relació a la publicació de les caricatures del "Charlie Hebdo." El tipus de lèxic emprat i l'ús d'algunes metàfores reforcen més el discurs de provocació en aquest text del diari ARA, que altres rotatius. Dins la notícia es troba "un especejament" o destacat titulat: "Por entre la premsa occidental a Bengasi", que aborda la problemàtica d'alguns periodistes que buscaven allotjament per por dels atacs, sobretot després de la publicació de les caricatures, principals detonants del conflicte. Els termes "atacs", "polèmic vídeo" o "esclat de les protestes" són els més habituals en l'especejament, això ajuda a determinar tant un marc interpretatiu o *frame* genèric i temàtic de conflicte en tot el diari, però al mateix temps detectava un *frame* més secundari de provocació al diari ARA.

Article d'opinió

Un altre aspecte a considerar en l'anàlisi del *frame* és un petit article d'opinió publicat al peu de la notícia del 20/09/12⁴⁶⁶ titulada: "França, en estat d'alerta per la publicació d'una nova caricatura de Mahoma." Aquest petit article, sota l'epígraf de "El Bitllet" i sota l'evocador títol: "Humor bel·licista"⁴⁶⁷, realitza una lectura sobre les protestes de les caricatures. L'article és d'una escriptora iraniana, Nazanin Armanian, i realitza l'anàlisi de la polèmica situant-la en el context de la campanya de les eleccions presidencials dels EUA (2012), per explicar l'onada d'islamofòbia. L'escriptora explica la polèmica de les caricatures, amb motiu d'una nova onada d'islamofòbia, situant-la en el context de les presidencials als EUA el 2012. Segons l'escriptora, "el Tea Party posa a prova el cristianisme de Barack Obama i l'empeny a una guerra contra l'Iran i Síria."⁴⁶⁸ Des del punt de vista de l'escriptora el xoc religiós es presenta com a conseqüència o detonant del conflicte de les caricatures i la pel·lícula que ridiculitzava Mahoma és en realitat una fal·làcia i un miratge, per amagar els dirigents autoritaris dels països musulmans. Així ho defineix:

"El xoc religiós és una cortina de fum que oculta els que han condemnat a la fam milions de persones cristianes, jueves, musulmanes"⁴⁶⁹

També defineix com a insòlit que un film i les caricatures provoquin aquesta commoció entre persones que no l'han vist, sobretot en països governats per dictadors que prohibeixen les protestes. En les seves paraules defineix com a "surrealista" que una pel·lícula provoqui aquesta commoció. L'autora remarca que també ho és pensar que

⁴⁶⁶ Mirar: "França, en estat d'alerta per la publicació d'una nova caricatura de Mahoma", diari ARA, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴⁶⁷ Armanian, Nazanin: "Humor Bel·licista", article d'opinió al diari ARA, publicat el 20 de setembre del 2012 p.12

⁴⁶⁸ Armanian, Nazanin: "Humor Bel·licista", article d'opinió al diari ARA, publicat el 20 de setembre del 2012 p.12

⁴⁶⁹ Armanian, Nazanin: "Humor Bel·licista", article d'opinió al diari ARA, publicat el 20 de setembre del 2012 p.12

els manifestants representin a tots els creients musulmans, que intenten sobreviure a la crisi dels seus països.

El següent episodi a analitzar no realitza una referència directe a la crisi de les caricatures de Mahoma, publicades al "Charlie Hebdo", es refereix a una qüestió més profunda sobre la secularització i la intolerància religiosa a Occident. Per les seves característiques es tracta d'un reportatge publicat el 21/09/12 a la secció "Internacional" intitulat: "Alemanya reobre el debat sobre la secularització i la intolerància."⁴⁷⁰ El reportatge se centra en el context de prohibició a Alemanya respecte les circumcisions i al context d'intolerància/secularització religiosa que viu Europa. El plantejament de prohibir les circumcisions a Alemanya, que es va plantejar a l'estiu del 2012, va generar un debat que es va unir a la crisi de les publicacions de les caricatures de Mahoma a França. A més, es va relacionar amb una revista satírica a Alemanya que també va publicar caricatures de Mahoma. En termes generals, el llenguatge és molt simbòlic, ja que es remet a arguments basats en la tradició religiosa, cultural jueva, però també en la tradició religiosa en general. Es tracta d'un reportatge que reporta una situació interessant, però no d'imminent actualitat, hi predomina la funció narrativa i accentua l'interès humà.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

En relació amb les variables com el lèxic i els recursos expressius, alguns dels conceptes més comuns presenten connotacions de la tradició religiosa jueva i musulmana. Per exemple, els més destacats són: "secularització", "caricatures de Mahoma", "circumcisió", "catòlica Baviera", "sinagoga", "tolerància religiosa", "el rabi", "la comunitat", "els jueus", "circumcisions religioses", "líders religiosos", "intolerància", "valors seculars i religiosos", "Islam", "minarets", "vels que cobreixen la cara de les dones", "Mahoma", "caricatures del profeta dels musulmans", "debat sobre la circumcisió", "musulmans", "cristians", "jueus", "societat secular", "ritual religiós", "la fe", "pràctica central de la fe jueva i la musulmana", "La Bíblia", "Consell Central dels jueus", "Comitè dels Musulmans a Alemanya", "creient", "mandat de Déu", "la religió" o "moviments antisemites" i "recels". Es tracten d'expressions i termes que determinen una dimensió de marc simbòlica en fer al·lusió a la cultura religiosa. A més, representen els arguments que es refereixen a la pràctica de la circumcisió, a la pràctica religiosa i a la seva cultura religiosa.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Un altre tipus de lèxic que trobem és de tipus pragmàtic i fa referència als procediments legals. Aquest tipus de conceptes i expressions són: "denúncies", "tribunal de Colònia", "no va tenir cap condemna", "apel·lació", "la decisió no estableix jurisprudència", "la sentència", "investigació formal", "la seva defensa als tribunals" o "nova legislació que expressament legalitzi la circumcisió"; els verbs serien: "no ha contractat cap advocat", "ha rebutjat l'oferta d'un lletrat", "assumir" o "a ser dictada".

⁴⁷⁰ Mirar: "Alemanya reobre el debat sobre la secularització i la intolerància", diari ARA, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 18

Aquests tipus de lèxic determinaria una dimensió de marc pragmàtic. Tanmateix, en aquesta dicotomia entre la dimensió pragmàtica-simbòlica s'ha detectat un tipus de lèxic i vocabulari que evoca clarament al conflicte i a la polèmica sobre les circumcisions a Alemanya, però en menor mesura que els anteriors episodis analitzats. Els termes usats són: “polèmica”, “focus de la polèmica”, “disputa”, “tensions”, “s’agreugen”, “debat” o “criminalització d’una pràctica”.

En general, l’enfocament discursiu en aquest episodi no és molt conflictiu, a diferència de la notícia anterior de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”⁴⁷¹. Des del punt de vista del llenguatge fa més referència a la pràctica religiosa de la circumcisió, no obstant queda patent de manera implícita el marc interpretatiu o *frame* genèric o estable de conflicte - debat. Tot i que la majoria del discurs té relació amb la circumcisió, el reportatge uneix la indignació latent per les publicacions de les caricatures al “Charlie Hebdo” i a una revista Alemanya.

Imatge

La imatge que acompanya el reportatge mostra uns cartells que reflecteixen el debat de la circumcisió a Alemanya. En els cartells, que es trobaven als carrers de Berlín, es mostren les mans d’un nen que es tapa “la part inferior dels pantalons”, amb el titular: “El meu cos em pertany! La circumcisió és dolenta per als nois, també”.

Actors

Els actors més destacats en el reportatge són personalitats que pertanyen a la confessió jueva i musulmana, per tant involucrats en la informació. La majoria d’actors són religiosos. Aquests són el rabí David Goldberg, rabí de la població alemanya de Hof i denunciat davant la fiscalia per quatre ciutadans, per practicar circumcisions. A més, Stephan J. Kramer, secretari general del Consell Central dels Jueus a Alemanya; Aiman A. Mazyek, president del Comitè de Musulmans a Alemanya, representant dels musulmans a Alemanya. Aquests, com a màxims representants de les seves confessions religioses al país, mostren la seva indignació i denuncien la intolerància existent en alguns països d’Europa en relació als valors d’algunes minories religioses com l’Islam i el judaisme. Un altre actor és el fiscal en cap de Hof (Alemanya), Gerhard Schmitt, involucrat en la investigació contra el rabí. Un altre tipus d’actor seria Ervin Kohn, un líder jueu de Noruega, on també hi ha un debat sobre la circumcisió. Aquí apareixeria com actant⁴⁷², ja que seria un actor més indefinit o abstracte.

En aquest reportatge trobem una referència a les caricatures que la revista alemanya *Titanic* volia publicar una setmana després de la publicació al “Charlie Hebdo”. Està en format d’especejament o destacat amb el títol: “*El Profeta Mahoma, amb l’exprimera dama germànica als braços.*”⁴⁷³ El diari ARA va reflectir aquesta informació en un

⁴⁷¹ Mirar: “França, en estat d’alerta per la publicació d’una nova caricatura de Mahoma”, diari ARA, publicat el 20 de setembre del 2012 p. 12

⁴⁷² Proposta de classificació de Castelló, E., A. citats a: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

⁴⁷³ Mirar especejament: “El Profeta Mahoma, amb l’ex primera dama germànica als braços” dintre la notícia: “Alemanya reobre el debat sobre la secularització i la intolerància”, diari ARA, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 18

format més reduït, això significa que li va donar una rellevància menor. El destacat tan sols subratlla com serà la portada de la revista satírica, la qual mostraria la imatge del profeta Mahoma amb l'exprimera dama germànica Bettina Wulff. També posava el titular previst, que seria: "Occident revolucionat: Bettina Wulff filma una pel·lícula sobre Mahoma". A més, hi apareixia una cita del director de la revista satírica *Titanic*, Leo Fischer, en què recordava:

"(La caricatura) volia ser una advertència contra les pel·lícules ofensives mal fetes (...) i contra els famosos passats de moda que pretenen beneficiar-se de la crítica barata contra l'islam"⁴⁷⁴

Al final remarca que la revista *Titanic* va reproduir les polèmiques caricatures de Mahoma del diari danès, l'any 2005, que van provocar una onada de protestes al món musulmà. Aquest especejament o destacat ajuda a reforçar el marc interpretatiu o *frame* genèric o principal de conflicte. Tanmateix, des d'un punt de vista narratiu i dels recursos lingüístics emprats, presenta el conflicte amb el món musulmà, però el discurs en general no presenta tensió ni termes bèl·lics o agressius. És un tipus de discurs molt present en tots els episodis analitzats del diari ARA.

L'última informació que publica el diari ARA en relació a la crisi de les caricatures i al film que ridiculitzava Mahoma, va ser publicada el 22/09/12 a la secció "Internacional". Aquesta portava per títol: "Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan"⁴⁷⁵. La informació es presenta en format notícia i, per les seves característiques, es pot classificar dintre els gèneres informatius. En presentar la novetat informativa, està escrita en estil més impersonal i no hi ha elements interpretatius.

D'una banda, la qüestió de la notícia se centra en les conseqüències de la pel·lícula i les caricatures que es burlaven del profeta Mahoma. Aborda els enfrontaments i disturbis, sobretot al Pakistan, a causa d'aquestes publicacions. Uns enfrontaments aturats per les mesures preventives dels Governos, que haurien aconseguit frenar les manifestacions violentes. D'altra banda, explica com el ministre de l'interior, Manuel Valls, i el d'Alemanya van ajornar les protestes en el context europeu i van voler reduir l'islamisme radical. En relació a la creació de la campanya de publicitat nord-americana, la qual desvinculava Washington amb el vídeo: "La innocència dels musulmans", en fa una breu menció en el text, però no hi dedica una notícia sencera.

Imatge

En la detecció del marc interpretatiu o *frame* en els episodis analitzats del ARA s'ha de tenir en compte una altra mostra visual que apareix publicada el 22/09/12 dintre la secció "MIRADES" de l'ARA. En aquesta secció hi apareix publicada una fotografia en pla general sobre un tema d'actualitat. La fotografia es titula: "La ira contra l'insult"⁴⁷⁶,

⁴⁷⁴ Mirar despiece: "El Profeta Mahoma, amb l'ex primera dama germànica als braços" dintre la notícia: "Alemanya reobre el debat sobre la secularització i la intolerància", diari ARA, publicat el 21 de setembre del 2012 p. 18

⁴⁷⁵ Mirar: "Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan", diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁷⁶ Mirar fotografia secció "Mirades": "La ira contra l'insult", diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012

en què mostra a paquistanesos musulmans en plena protesta a la ciutat de Lahore al Pakistan. Mostra les reaccions violentes per part del món musulmà contra el film que ridiculitzava Mahoma. Una altra mostra visual la trobem en la notícia del 22/09/12⁴⁷⁷, i és una fotografia que mostra dos manifestants a Peshawar al Pakistan, després de cremar un cinema, protestant i cantant consignes contra els EUA. Les dues imatges reforcen el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte/provocació.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge presenta una dimensió pragmàtica en vincular-se amb les protestes i la seguretat. Des d'un punt de vista discursiu, el lèxic emprat és bèl·lic i amb connotacions conflictives. En relació al lèxic més convuls, trobem els exemples dels conceptes següents: "multituds violentes", "per culpa enfrontaments amb l'exèrcit o disturbis", "víctimes mortals", "protestes", "polèmica pel·lícula", "manifestacions violentes", "ferides amb arma de foc", "escenes de caos", "un total 19 víctimes mortals", "mesures preventives de governs", "protesta antioccidental", "indignació" o "forces d'emergència". Els adjectius "violentes" i "radical" són els més destacats en relació a les protestes. En relació als verbs més freqüents s'han de destacar: "van convulsionar", "van perdre la vida", "van esclatar", "va morir", "per impedir les protestes", "mentre calaven foc a una figura (...) amb un retrat del president Barack Obama", "aturessin" o "d'haver prohibit", en relació a les manifestacions. Seguint aquest enfocament en l'ús d'aquest lèxic més conflictiu, trobem alguna metàfora representativa com: "es van estendre igualment com la pólvora", que fan referència a les protestes esteses a tot el Pakistan. També es pot afegir un tipus de lèxic més administratiu com: "mesures preventives de governs, institucions occidentals i autoritats locals" i "les seues diplomàtiques". Encara que aquests termes es refereixen a uns tipus d'arguments més bel·ligerants, convulsos, conflictius determinarien una dimensió de marc o *frame* més pragmàtica.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

El llenguatge, amb connotacions conflictives generalitzat en el text, queda ratificat en aquestes declaracions del Raja Pervez Ahrif, primer ministre del Pakistan: "Atacar el profeta sagrat [Mahoma] significa atacar les creences de 1.500 milions de musulmans." Ell indica que s'adoptin mesures contra la incitació a l'odi. En les declaracions de l'Alt comissionat de l'ONU destaca, en una cita directa, que les caricatures de Mahoma eren: "malintencionades i deliberadament provocatives."⁴⁷⁸ Tant els termes anteriors amb rerefons religiós com les valoracions atribuïdes al ministre del Pakistan i a l'Alt Comissionat de l'ONU, determinen una dimensió de marc més simbòlica, que és més implícit, però present al mateix temps. Respecte a la presència de les declaracions del ministre de l'Interior francès, Manuel Valls, sobre les mesures preventives adoptades a França, i les del ministre pakistanès i l'Alt Comissionat de l'ONU, valorant negativament les caricatures, es denota com l'autor

⁴⁷⁷ Mirar: "Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan", diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁷⁸ Mirar: "Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan", diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

atribueix a les fonts les seves informacions. Això és una manera de detectar la “modalitat”, l’actitud del redactor cap al grau de veritat del missatge que reproduïx i la interpretació de l’estil directe o indirecte.⁴⁷⁹ Una forma de veure-ho és en la manera d’utilitzar els “verbs de parla” en els que qualifica l’acció verbal que realitza l’actor de la informació. En aquesta notícia s’han de destacar els verbs que interpreten l’actitud del parlant i com entén el redactor el contingut del discurs original⁴⁸⁰, en els que trobem:

“El ministre de l’Interior francès, Manuel Valls va reiterar que havia ordenat (...)”, “el primer ministre del Pakistan, Raja Pervez Ahraf, va exigir ahir a les Nacions Unides (...)”, “l’Alt Comissionat de l’ONU pels Drets Humans amb seu a Ginebra, va qualificar (...)”⁴⁸¹

Són verbs que mostren l’actitud del parlant i denoten una valoració negativa de la qüestió. Per altra banda, si abordem la presència d’aquestes declaracions, tant des de la part del govern francès que anuncia mesures de prevenció i les denúncies cap a la publicació de les caricatures de Mahoma, en un sentit de l’anàlisi del *frame* s’infereix que serveixen per reforçar el marc interpretatiu o *frame* genèric o principal de conflicte - provocació generalitzat en el diari ARA.

A més del tipus de lèxic bel·ligerant, trobem un vocabulari amb connotacions més religioses, aquest es troba en un segon terme. Els exemples de l’ús de conceptes més usuals serien: “Mahoma”, “profeta”, “dia festiu i de pregària al món musulmà”, “profeta sagrat (Mahoma)”, “les creences”, “1.500 milions de musulmans” o “conferència religiosa”. Al final de la notícia publicada el 22/09/12⁴⁸² parla sobre la llibertat d’expressió i la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”. Ho aborda a partir d’unes declaracions del primer ministre del Pakistan i de l’Alt comissionat de l’ONU pels Drets Humans.

Fonts informatives

En relació a les majoria de “fonts informatives” emprades en la notícia són de tipus institucional, així trobem el ministre del Interior, Manuel Valls; el primer ministre Pakistaní i l’Alt Comissionat de l’ONU pels Drets Humans.

Especejament o destacat

Una altra variable a tenir en compte és el l’especejament o destacat que aborda la qüestió d’uns anuncis polèmics al metro de Nova York, el qual acompanya la notícia

⁴⁷⁹ Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

⁴⁸⁰ Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.282

⁴⁸¹ Mirar: “Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan”, diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁸² Mirar: “Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan”, diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

analitzada del 22/09/12.⁴⁸³ El titular del destacat és: “Anuncis contra la jihad al metro de Nova York”. L’especejament en concret es focalitza en el contingut de l’anunci:

“En qualsevol guerra entre homes civilitzats i els salvatges, dóna suport als homes civilitzats. Dóna suport a Israel. Derrota la jihad⁴⁸⁴”

Senyala breument que un jutge va autoritzar aquesta iniciativa, animada per una *bloguera* ultraconservadora, Pamela Geller. Al final del text exposa una afirmació que denota una opinió implícita i el punt de vista del redactor, que reforça el marc o *frame* de provocació i conflicte:

“La decisió judicial d’ara, però, no podia arribar en pitjor moment, enmig de les protestes violentes al món musulmà.”⁴⁸⁵

9.1.4 Judaisme: Atemptat a l’escola jueva de Toulouse

La mostra de la investigació està conformada per 58 peces periodístiques dins la categoria premsa editada a Barcelona. En el corpus d’anàlisi s’inclouen els gèneres d’opinió, els informatius i els interpretatius, com els més emprats per les capçaleres per tractar el cas. La nostra mostra d’estudi està focalitzada des del moment de clímax informatiu, quan la polèmica ocupa una gran part de l’agenda informativa dels mitjans, és a dir, a partir del dia després de l’atemptat a l’escola jueva *Ozar Hatorah*. Després de la data de l’atemptat, el número d’articles va decreixent i el conflicte ocupa menys espai en els mitjans. Com en els anteriors casos analitzats, s’utilitzarà la proposta d’anàlisi de marcs interpretatius de Van Gorp (2005)⁴⁸⁶ i Van Gorp (2007)⁴⁸⁷ i la proposta d’anàlisi de Robert Entman (1993)⁴⁸⁸ a partir de les quatre variables de definició del *frame* (definició del problema, responsabilitat dels actors, judici moral i vies de resolució). Tanmateix, per a l’anàlisi s’han afegit les variables de marc de dimensió simbòlica i pragmàtica, marc valoratiu, els actors i les imatges.

⁴⁸³ Mirar: “Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan”, diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁸⁴ Mirar: “Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan”, diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁸⁵ Mirar: “Les protestes anti-Occident deixen 19 morts al Pakistan”, diari ARA, publicat el 22 de setembre del 2012 p. 15

⁴⁸⁶ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.484-507

⁴⁸⁷ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

⁴⁸⁸ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p.52

25. 9.1.4.1 El Periódico de Catalunya

El primer diari analitzar és *El Periódico de Catalunya* que va dedicar 11 articles al cas de l'atemptat de Toulouse. La metodologia es basa en l'anàlisi del *frame* o *framing* i elements d'anàlisi quantitativa i qualitativa. Es va procedir a la recollida de tots els articles del diari sobre aquest cas, però el mètode emprat considera l'endemà de l'atemptat com el dia "D", moment que va tenir un màxim clímax informatiu, després el nombre de publicacions del cas va disminuint. *El Periódico de Catalunya* va dedicar la portada del 20/03/12 a l'atemptat de Toulouse. La portada es titulava: "Bogeria racista", un titular amb connotacions molt expressives, els subtítols eren més informatius tot i que denotaven contundència: "Quatre jueus moren a trets a Tolosa a la porta d'una escola" i "L'arma i la moto de l'agressor coincideixen amb les de tres assassinats més."⁴⁸⁹ El tema ocupava la majoria de superfície de la portada, la qual cosa es pot definir com a tema principal de portada. En la primera plana apareix una primera mostra del discurs sensacionalista i bel·ligerant, que trobarem en tot el "corpus d'anàlisi" del cas de les notícies de *El Periódico de Catalunya*.

Imatge

La fotografia mostra alumnes i pares de l'escola "Ozar Hatorah" de Toulouse, que apareixen amb els rostres commocionats per la mort d'alguns alumnes de l'escola. Els nens de la imatge apareixen amb una "quipà", símbol característic del judaisme i usada pels actes de culte. Una imatge que reforça l'estereotip de la confessió hebraica. La primera crònica va ser publicada el dia 20/03/12 amb el titular: "L'atac antisemita de Tolosa fa posar en alerta França"⁴⁹⁰, a la secció "Internacional" de *El Periódico*. La superfície de la crònica ocupava una plana sencera, tres columnes; al costat de la crònica central apareix una crònica complementària, que ocupa un espai més reduït de dues columnes. L'espai dedicat a aquesta crònica, de dues planes, denota la importància, la rellevància⁴⁹¹ i l'impacte visual que li va concedir *El Periódico de Catalunya*.

Imatges

Les imatges que acompanyen aquesta crònica de les pàgines interiors mantenen un paral·lelisme amb la fotografia de la portada. Apareixen els rostres dels alumnes de l'escola jueva *Ozar Hatorah*, desencaixats, commocionats i afligits. Unes escenes que mostren el dramatisme dels fets i dels alumnes després que aquests hagin presenciat l'atac terrorista. A les fotografies apareixen persones i alumnes de l'escola jueva portant una *quipà*, un casquet usat sobretot pels homes jueus en les pràctiques rituals. La imatge subratlla un estereotip molt comú d'aquesta religió. A la fotografia més gran hi apareix un adult consolant un nen jueu. Al costat d'aquesta hi ha una imatge menor, on s'observa la policia francesa treballant a la zona del tiroteig. Una altra mostra el

⁴⁸⁹ Mirar portada: "Bogeria racista", diari *El Periódico de Catalunya*, publicada el 20 de març del 2012

⁴⁹⁰ Mirar: "L'atac antisemita de Tolosa fa posar en alerta França", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de març del 2012 p. 12-13

⁴⁹¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.85

president de França d'aleshores, Nicolas Sarkozy, i la seva esposa, Carla Bruni, a la sortida d'una sinagoga de París, en la qual apareixen molts adults amb *quipà jueva*.

El gènere periodístic al qual pertany és interpretatiu i es tracta d'una crònica escrita pel corresponal en el lloc dels fets. En aquesta peça es troben molts elements interpretatius, dades com a *background*, l'estil és molt expressiu vinculat a la crònica de successos, sobretot a la primera part. A la segona part posa en relleu un conjunt de declaracions dels portaveus polítics esmentats anteriorment, que fan referència al context electoral de les presidencials franceses.

Lèxic i expressions de dimensió de marc pragmàtic

En general, el discurs transmet un alt "voltatge" i connotacions bèl·liques. El llenguatge se situa en un àmbit de dimensió pragmàtica i, també, propi de la crònica negra. Entre el lèxic i les expressions més habituals d'aquesta crònica trobem: "França va descobrir ahir consternada la mort de quatre jueus", "remeten a una pel·lícula de terror", "alarma", "crim antisemita", "mort de tres militars", "agressor amb les mateixes armes", "autor de dos tirotejos", "la pista de crims tipus racista", "autor de la matança", "alerta antiterrorista", "víctima mortal", "tiroteig", "amenaces", "drama més mortal" o "atemptat". Els verbs més freqüents són: "actuar amb premeditació", "va elegir les seves víctimes" o "va disparar". En el discurs trobem altres recursos expressius com expressions populars i metàfores.

Algunes d'aquestes expressions col·loquials com "a sang freda", i entre aquestes destaca una metàfora com: "per dirigir la caça de l'assassí".⁴⁹² Aquest tipus de lèxic es refereix a un llenguatge molt bel·ligerant i a un discurs altament voltaic, amb moltes connotacions de violència.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

A més, es detecta una dimensió de marc simbòlica a partir d'un conjunt lèxic referent a la cultura religiosa. Alguns dels exemples serien: "jueus", "escola hebrea", "rabí", "professor de religió franco-israelià", "escoles jueves", "centres de culte", "dues sinagogues", "comunitat jueva", "barri hebreu", "centre integrista", "jueus practicants", "antisemitisme", "representants religiosos", "polèmica carn *halal*", "rituals ancestrals de musulmans i jueus", "dirigents de totes les confessions" i "líders de les confessions musulmana, jueva i catòlica".

La qüestió de la informació aborda l'atac a l'escola jueva de Toulouse a mans d'un pistoler dalt d'una moto, que va matar tres alumnes i un professor. No obstant, no revela l'autor del crim i es creia que era un "atac antisemita". En termes generals, el llenguatge situa la qüestió en el context de l'odi antisemita determinant un marc interpretatiu o *frame* genèric antisemita. En la determinació de la matriu de marcs es detecta un marc o *frame* més secundari electoralista. Per una banda, determinat per la campanya electoral francesa; i per altra banda, per la polèmica agitada per l'ultradreta,

⁴⁹² Mirar: "L'atac antisemita de Tolosa fa posar en alerta França", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de març del 2012 p. 12-13

enmig de la campanya electoral sobre la qüestió identitària dels rituals a la comunitat musulmana i jueva.

Actors i actants

Els actors més destacats d'aquesta crònica, a qui el diari va atorgar una presència major, serien les víctimes de l'atemptat. Aquestes serien Jonathan Sandler, professor de religió de l'escola, l'únic que apareix identificat; els seus fills de 3 i 6 anys; la filla del director del centre i un adolescent de 17 anys ferit. Representarien els actors més involucrats a la informació. Per altra banda, la resta d'actors identificats es podrien definir com actants⁴⁹³, seguint la proposta de Castelló (2012), serien el president francès, Nicolas Sarkozy; el ministre de l'interior, Claude Guéant; la representant del Front Nacional Francès, Marine Le Pen i el primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu. Es posen de relleu les seves declaracions fonamentades en la unitat de país, en reforçar la seguretat i la solidaritat amb les víctimes.

Del president Francès, Nicolas Sarkozy, en destaca una cita en la que posa èmfasi en el discurs d'apel·lar a la calma i de transmetre seguretat als ciutadans. Es tracta d'un llenguatge que situa la qüestió en una dimensió més simbòlica observada des del punt de vista de la identitat:

“La barbàrie, la crueltat, l'odi, no poden guanyar, la República és més forta. S'ha de tenir confiança”⁴⁹⁴

Altres actants no identificats serien la comunitat internacional i dirigents de totes les confessions, sense ser esmentats, els quals condemnen la cadena d'assassinats a França.

A la pàgina del costat apareix publicat un petit reportatge que pertany al gènere interpretatiu, que reforça molt l'accent humà i social, hi predomina la funció narrativa i l'estructura és més lliure que la notícia. A més, utilitza un conjunt lèxic molt bel·ligerant, igual que l'anterior crònica. El titular era: “*Sis forats al col·legi*”, un títol molt evocador que subratlla la tragèdia ignominiosa ocorreguda a l'escola jueva.

Actors

Els actors destacats d'aquest article, com a persones més involucrades a la informació, són alguns dels testimonis de l'atemptat, alguns veïns propers a l'escola jueva *Ozar Hatorah*, on es va produir el crim, a més de familiars d'alumnes que van sortir il·lesos del crim.

El discurs se situa en una dimensió més pragmàtica, el conjunt lèxic és força bèl·lic i dramàtic, posant molt d'accent humà i social. Això determina un marc interpretatiu més social, però amb connotacions bel·ligerants. En termes generals, l'estil d'aquest

⁴⁹³ Proposta de classificació de Castelló, E., A. citats a: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

⁴⁹⁴ Mirar: “L'atac antisemita de Tolosa fa posar en alerta França”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de març del 2012 p. 12

petit reportatge, igual que l'anterior crònica, s'acosta a una dimensió sensacionalista. Per alguns autors, l'estil representa la marca del context en el text, l'autor realitza una sèrie d'eleccions tenint en compte el mitjà en què escriu i a qui es dirigeix. El que comunica el text depèn de la interpretació pragmàtica, segons el context, per tant també hi influeixen els aspectes estilístics i retòrics.⁴⁹⁵

Lèxic bèl·lic de dimensió pragmàtica

El conceptes més emprats dintre del llenguatge serien: "matança", "brutal assassinat", "sis forats de bala", "dolor", "quatre víctimes", "els veïns de Tolosa estan commocionats" o "mostraven als periodistes i curiosos on havia començat la matança". En la crònica trobem algunes cites directes dels testimonis i veïns de l'escola jueva que transmeten els seus sentiments i impressions, que reforcen més l'enfocament de conflictivitat i dramatisme:

"La persona que ha fet això no és un boig. Ho tenia tot perfectament planificat. Igual que en els assassinats dels militars. És possible que fins i tot es tracti d'una organització amb un mòbil racista, perquè els soldats eren d'origen magribí." (...)"A la nena petita que ha matat l'ha agafat pels cabells i li ha disparat al cap. Això només ho pot fer una persona que ha perdut la raó"⁴⁹⁶

Per reforçar aquest enfocament de conflictivitat i dramatisme, al final del petit reportatge, com a conclusió, posa molt d'èmfasi en els detalls de l'assassinat:

"Ningú ho sabia amb seguretat. L'única certesa és que hi havia sis terribles forats a la tàpia blanca d'un col·legi"⁴⁹⁷

Fonts informatives

Les fonts informatives utilitzades en les dues informacions són institucionals, tot i que poden ser identificades quan parla dels portaveus dels diferents partits, o no són identificades en oferir una descripció genèrica com: "la comunitat internacional i els dirigents de totes les confessions a França"⁴⁹⁸. També s'han detectat els testimonis de persones que vivien a prop del col·legi, algunes d'elles identificades, com Guedy Ethel, una mare de dos nens que estudien al col·legi jueu; o algunes altres no identificades quan esmenta: "una veïna".

La segona informació destacada va ser publicada a la secció "Internacional" de *El Periódico* el 22/03/12. El titular era contundent: "Acorralat a Tolosa"⁴⁹⁹, i l'avant-títol amb connotacions bèl·liques que transmetia el context de conflicte: "Commoció a

⁴⁹⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

⁴⁹⁶ Mirar: "Sis forats al col·legi", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de març del 2012 p. 13

⁴⁹⁷ Mirar: "Sis forats al col·legi", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de març del 2012 p. 13

⁴⁹⁸ Mirar: "Sis forats al col·legi", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 20 de març del 2012 p. 13

⁴⁹⁹ Mirar: "Acorralat a Tolosa", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 14-15

França – La caça del terrorista”. L’espai que li va donar *El Periódico* a aquests articles són dues pàgines, la qual cosa mostra la importància i notorietat que li va atorgar el diari. La crònica principal s’intitulava: “*Acorralat a Tolosa*” i la crònica secundària es titulava: “*Un extremista fitxat*”. La qüestió de la informació se centrava en la captura, per part del cos policial francès, de l’assassí de l’Escola jueva, Mohamed Merah. Aquest va morir a trets després d’un tiroteig a mans de la policia francesa, després de no aconseguir que s’entregués. La crònica no ho reflecteix, ja que va ser publicada una mica abans de la mort del terrorista, així ho constata a l’article: “A l’hora de tancar aquesta edició, encara no havia estat detingut ni s’havia entregat.”⁵⁰⁰

Imatges

Les imatges publicades en aquestes dues cròniques mostren diferents escenes relacionades amb l’atemptat com: consternació, aflicció de les víctimes, seguretat i conflictivitat. A la primera apareix el president de la República, Nicolas Sarkozy, passant revista a les tropes franceses en el funeral d’un dels militars assassinats, uns dies abans. A la segona imatge apareixen familiars dels militars assassinats que mostren la seva consternació i aflicció, a la localitat francesa de Montalban. L’última fotografia mostra a les forces d’elit franceses i els agents de seguretat rodejant a la residència de l’autor del crim. Una imatge que reforça més l’enfocament de conflictivitat, terror i seguretat.

Actors i Fonts informatives

Entre els actors destacats en aquesta crònica trobaríem a Mohamed Merah, acusat de l’atemptat de l’escola jueva de Toulouse i perseguit per la policia; la mare del sospitós, de la que no es dóna el nom, perquè ajudés a entregar el seu fill a la policia i l’advocat francès de Mohamed Merah; Christian Etelin. Un altre actor destacat seria el ministre de l’Interior francès, Claude Guéant, que va ser l’encarregat de dirigir l’operació. Posa molt en relleu als actors principals, que intervenen en el procés de captura de Mohamed Merah, per tant ajuda a reforçar l’enfocament més criminalista. Alguns d’aquests actors mencionats representarien algunes de les “fonts informatives” emprades per redactar la informació.

Lèxic criminalista dimensió pragmàtica

El marc interpretatiu o *frame* genèric d’aquesta crònica és de conflictivitat islamista, en comparació amb l’anterior crònica que determinava un *frame* genèric antisemita. En el tractament que li va oferir *El Periódico de Catalunya*, s’observa un discurs molt bel·ligerant, acostant-se al sensacionalisme, molt d’operació policial i criminalista. El llenguatge és en general d’àmbit pragmàtic. Els exemples de lèxic bèl·lic serien: “tres militars”, “operació policial”, “atrinxerat i fortament armat”, “suposada rendició”, “investigació policial”, “dos policies i un militar”, “dispositiu policial”, “un grup d’agents de la policia francesa”, “intercanvi de trets”, “durant l’operació”, “l’assalt” o “armament militar”. També posa en relleu el material bèl·lic utilitzat pel terrorista: “metralleta Uzi”, “fusell d’assalt Kalaixnikov” o “pistola colt 45”. Entre el discurs es detectaven alguns termes amb connotacions de criminalitat com: “presumpte assassí”,

⁵⁰⁰ Mirar: “Acorralat a Tolosa”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 14

“sospitós” o “suposada rendició”, “detingut” o “fiscal”. Els verbs més comuns serien: “capturar-lo”, “s’ha enfrontat”, “ni s’havia entregat”, “va detenir”, “cominés a entregar-se” o “han estat interrogats”. El lèxic presentat aquí, com a variable de determinació de marc, fa present el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflictivitat. També, enmig de la notícia fa servir el concepte: “jove islamista”, amb què determina el marc o *frame* islamista.

Un altre marc interpretatiu o *frame* detectat és l’electoralista, en fer referència al context electoral en el qual es va produir l’atemptat a l’escola jueva. En el primer paràgraf denota el context en què s’ha desenvolupat l’atemptat, en plena campanya electoral que reforça aquest marc:

El president Nicolas Sarkozy no vol màrtirs de l’islamisme radical, i menys encara en plena campanya electoral⁵⁰¹

Tanmateix, dins el paradigma dels marcs mediàtics, i respecte a qüestions de semàntica i lèxic, es poden distingir marcs o *frames* temàtics quan ofereix un determinat relat.⁵⁰² El marc temàtic seria en el conjunt dels articles el de conflictivitat i criminalitat.

Especejament o destacat

Una altra característica de la crònica és el destacat o especejament⁵⁰³, que ofereix les dades del mètode que va utilitzar Mohamed Merah per cometre els crims a França. Aquest ofereix dades complementàries del cas de l’atemptat referent a l’operatiu policial per arribar a Mohamed Merah. El títol molt evocador: “El rastre de l’IP de l’assassí”. En aquest explica com la policia va detectar l’assassí, a través d’una adreça d’IP quan Mohamed Merah navegava per internet. Aquestes dades reforcen el relat criminalista present en tota la crònica.

La crònica complementària titulada: “Un extremista fitxat”⁵⁰⁴ estava publicada, també el 22/03/12 i acompanyava l’anterior dintre la secció “Internacional”. Aquesta crònica aporta informació de *background*, és a dir, els antecedents que ofereixen més elements interpretatius sobre la vida de Mohamed Merah. Algunes expressions detectades en el text aporten *background* i antecedents com: “era un vell conegut de la policia francesa”, o bé, alguns termes com: “l’home més buscat a França”, “islamista radical” o “ha assassinat 7 persones”.

⁵⁰¹ Mirar: “Acorralat a Tolosa”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 14

⁵⁰² (De Vreese, 2003) citat dintre CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139.

⁵⁰³ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien els textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

⁵⁰⁴ Mirar: “Un extremista fitxat”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 15

Les dades aportades com a *background* ofereixen una valoració i més elements d'anàlisi, a més de transmetre informació sobre la personalitat i els trets psicològics de Mohamed Merah. Les característiques de personalitat i trets psicològics apareixen com a cites directes dels actors de la crònica, com el ministre de l'Interior i alguns veïns de Merah. Les seves declaracions són subratllades en negreta per emfatitzar la seva personalitat. Veieu l'exemple: m"decidit i amb un molta calma", "persona educada i amable", algú "tranquil", "un barbut discret que mai ha fet res d'especial" o "Alguns van afirmar que es tracta d'un jove "fràgil" des del punt de vista psicològic i que probablement va ser influenciat en el seu fanatisme per persones fora de Tolosa."⁵⁰⁵

Són termes que mostren més dades de context i aporten un enfocament social i humà a l'article. L'espai que ocupa són tres columnes, mitja pàgina, és un article complementari a la crònica principal, en el que només aporta més informació complementària del terrorista. L'article no va acompanyat de cap imatge ni fotografia.

Lèxic bèl·lic i criminalista

El llenguatge de l'article segueix marcat per connotacions bèl·liques i criminalistes, igual que les cròniques anteriors. El marc interpretatiu o *frame* genèric d'aquesta crònica "Un extremista fitxat"⁵⁰⁶ és de conflictivitat islamista. El discurs és altament de dimensió pragmàtica. *El Periódico* li va donar a la crònica un enfocament bel·ligerant i criminalista, en repassar els antecedents i els trets de personalitat de Mohamed Merah i, també, subratlla la seva vinculació amb l'islamisme radical. El conjunt de lèxic destacat seria: "islamisme radical", "tres mortífers atacs", "serveis d'informació", "jove relacionat amb cercles extremistes", "salafistes", "18 antecedents policials", "coneguts els seus vincles amb el gihadisme i el salafisme", "radicalització", "una onada d'assassinats", "uns trets de personalitat" i "va demostrar tenir molta sang freda i pocs escrúpols." Els verbs més característics serien: "van alertar l'any passat", "van advertir" o "col·laborar amb la insurgència". Aquests conceptes tenen una càrrega bel·ligerant i una base material que determinen una dimensió de marc pragmàtica en tot aquest article, igual que l'anterior crònica. En conjunt, el lèxic i les variables de detecció de marc, com les imatges i les expressions reforcen el marc interpretatiu o *frame* genèric conflictiu/islamista. En general, el marc valoratiu o *value frame*⁵⁰⁷ detectat és negatiu dintre el marc genèric.

Infografia⁵⁰⁸

⁵⁰⁵ Mirar: "Un extremista fitxat", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 15

⁵⁰⁶ Mirar: "Un extremista fitxat", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 15

⁵⁰⁷ (De Vreese, 1993; de Vreese y Boomgarden, 2003) citat dintre CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139.

⁵⁰⁸ Infografia: Dintre l'argot periodístic aporta més elements interpretatius, de "background" i dades explicatives com a tècnica d'anàlisi. La informació s'ofereix de forma visual.

D'una forma més il·lustrativa i per ampliar informació hi apareix el mapa de les dues localitats on va atemptar Mohamed Merah: Montalban i Toulouse. També de la zona de Toulouse, on residia Merah, encerclada per les forces de seguretat, que pressionaven perquè s'entregués. Es tracta d'una infografia que indica el nombre d'assassinats de Merah les darreres dues últimes setmanes.

El mateix dia 22/03/12, *El Periódico de Catalunya* va publicar una altra crònica que ocupava gairebé dues pàgines, la qual cosa denotava la rellevància que li va concedir el diari. El context en què s'emmarca la notícia fa molt present la campanya electoral. Els actors, que tenen més visibilitat a la crònica són els portaveus polítics de cada partit que, per tant, apareixen com actants. El tema se centra en la cerimònia funeral pels tres soldats francesos assassinats a la base de Montalban, així com el funeral per les quatre víctimes de l'escola jueva de Toulouse a Jerusalem. No obstant, la interpretació que li ofereix està marcada per la campanya electoral, i el debat del risc del terrorisme d'arrel islamista, i el risc d'enfrontaments entre la comunitat hebrea i la comunitat musulmana.

Aquest article reforça molt el marc interpretatiu o *frame* islamista i el marc interpretatiu genèric electoralista. Uns marcs o *frames* determinats a partir dels dispositius de marc (*frame devices*) i de la matriu de variables que determinen el *frame* genèric. Aquesta matriu dispositius del *frame* o "*frame devices*" són: les metàfores, l'ús del lèxic, imatges, actors, etc. segons Van Gorp (2005).

El titular de la crònica és molt evocador, es tracta d'una cita del president Nicolas Sarkozy, que explica com el terrorista volia sotmetre a França amb el seu terror. Aquesta és: "*Volia posar la República de genolls*"⁵⁰⁹. La notícia va aparèixer publicada el 22/03/12 a la secció "Internacional", després de les dues anteriors analitzades. Aquesta se centra en les conseqüències polítiques de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse "*Ozar Hatorah*".

Imatge

La imatge central que acompanya la crònica mostra una fotografia de l'enterrament de les quatre víctimes de l'escola jueva, que es va celebrar a Jerusalem. En la mateixa hi apareixen imatges de jueus amb el barret i la "quipà" jueva, símbols d'aquesta confessió, a més de l'enterrament tradicional jueu. La imatge en subratlla l'estereotip d'aquesta tradició religiosa.

Lèxic i expressions criminalistes

El discurs es troba dins un àmbit molt criminalista i bèl·lic i se situa en una dimensió més pragmàtica. Els exemples de conceptes com: "assassí en sèrie de Tolosa", "captura del criminal", "per les set víctimes mortals", "tirotejos" o algunes expressions com: "no solament va escollir de manera cruel els seus objectius, sinó també el moment dels seus atacs contra el cor de la República" o "evitar l'amalgama entre terrorisme i religió". Les metàfores són destacades com una de les figures retòriques

⁵⁰⁹ Mirar: "*Volia posar la República de genolls*", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 16-17

preponderants en el periodisme, per comprendre situacions més complexes.⁵¹⁰ Les aplicades en aquesta crònica tenen connotacions molt bèl·liques, per exemple: “sembrant el terror”, “la suposada treva de la campanya (...) es va esquarterar ahir amb la irrupció del terrorisme i de l’islam” o “La frase va caure com una bomba de neutrons fent realitat els temors de les autoritats religioses.”⁵¹¹

Aquestes expressions i metàfores són pròpies del marc interpretatiu o *frame* islamista en emprar aquesta família lèxica en concret. A més de les variables del lèxic o metàfores, trobem un requadre enmig de la crònica, en el qual repassa els antecedents dels arrestos d’islamistes des del 2005 fins al 2010.

L’altre marc detectat és un marc o *frame* temàtic electoralista molt present a les cròniques i ofereix un determinat relat sobre el tema. Dintre aquest marc les metàfores destacades són:

“l’aspirant de la ultradreta va desfermar una tempesta política (...)”, “Sarkozy ha posat en guàrdia els seus rivals”. “Els dirigents socialistes acusen el president Sarkozy d’instrumentalitzar el drama”.⁵¹²

En relació als hipotètics enfrontaments entre comunitats religioses a França, un debat atiat per l’ultradreta, les metàfores serien: “la guspira pot saltar fàcilment” o “l’acusen de jugar amb foc i reforçar el clima d’intolerància.”

Altres expressions que es troben dintre del marc interpretatiu o *frame* temàtic electoralista seria:

“(...) el país s’enfronta a la gestió d’un drama d’aquestes dimensions en plena campanya electoral” o “Es tracta d’un període especialment delicat que posa a prova el comportament unitari i solidari que tradicionalment han tingut els principals partits polítics davant de qualsevol qüestió referent al terrorisme.”⁵¹³

Lèxic religiós de dimensió de marc simbòlic

D’altra banda, es detecta una família lèxica que té relació amb l’àmbit religiós i els costums religiosos com per exemple: “els líders espirituals de les comunitats jueva i musulmana”, “líders religiosos”, “mig milió de jueus”, “la comunitat hebrea més nombrosa d’Europa occidental”, “la forta presència de musulmans” o “va portar al Govern a aprovar la llei del vel que prohibeix qualsevol signe religiós a l’escola pública i laica.”

⁵¹⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.263

⁵¹¹ Mirar: “Volia posar la República de genolls”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 16-17

⁵¹² Mirar: “Volia posar la República de genolls”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 16-17

⁵¹³ Mirar: “Volia posar la República de genolls”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 16

Actors marc electoralista

A la crònica apareixen unes cites directes destacades dels principals líders polítics francesos com el president Nicolas Sarkozy, François Hollande i Marine Le Pen. Dels dos primers representants en destaca una frase d'unitat política i "de garants de la cohesió", per la seva banda, de Nicolas Sarkozy destaca la frase: "França ha donat una imatge de dignitat. Hem d'estar tots units i no cedir a la venjança"; de François Hollande en destaca: "Vull dir que aquest és un moment per a la unitat, però també per prendre una decisió." Aquestes dues cites directes reforcen el marc interpretatiu electoralista. La cita destacada de la líder de l'ultradreta Marine Le Pen és: "Aquest home és un musulmà abans que francès. S'ha subestimat el risc terrorista." Aquesta cita directa subratlla el marc interpretatiu o *frame* sobre el terrorisme islamista. No obstant, el relat genèric de la crònica manté un marcat to electoralista i polític. De la crònica en destaquen actors polítics, als quals posa molt en relleu, en tenir un marcat to polític i sota un enfocament molt electoralista. Entre aquests s'han de destacar Nicolas Sarkozy, president de la República francesa; François Hollande, candidat del partit socialista francès i Marine Le Pen, candidata del Front Nacional, aquests serien els actors als que *El Periódico* ofereix més presència. D'altra banda, uns altres actors també polítics, però amb menys presència, serien Jean François Copé, secretari general del partit del govern de Sarkozy, i François Bayrou, del partit de centre francès.

Actants

Altres actors serien els líders espirituals de les comunitats jueva i musulmana, que no estan identificats a la crònica. Aquests últims es podrien definir com actants, ja que tenen un rol de portaveus o experts. En general, totes aquestes variables reforcen el marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista, per tant el discurs se situa en un àmbit força pragmàtic, però també trobem un discurs amb apunts simbòlics en fer referència a la "unitat", entesa com la unitat nacional de la República, que determina un marc valoratiu més positiu de les actuacions polítiques; i a més, elements religiosos musulmans. Els arguments simbòlics són emprats per Marine Le Pen, en un discurs crític en relació a la presència de musulmans i la seva vinculació amb el terrorisme, posa èmfasi en el seu discurs xenòfob i en determina un marc valoratiu negatiu. Al costat d'aquesta crònica hi va aparèixer una notícia breu i complementària que feia referència al "*modus operandi*" de Mohamed Merah en relació al crim. El titular d'aquesta notícia breu és: "Llop solitari d'Al-Qaida"⁵¹⁴, va ser publicada el mateix 22/03/12 dintre la secció "Internacional". La superfície que ocupa és un quart de pàgina i està dividida en quatre columnes. La qüestió de la breu notícia només aporta informació ampliada del "*modus operandi*" dels *gihadistes* d'Al-Qaida, per exemplificar que Mohamed Merah reuneix les condicions de la manera d'actuar de l'organització terrorista. El conjunt de la informació se situa dintre del marc interpretatiu o *frame* islamista. La notícia no va acompanyada de cap gràfic ni cap fotografia.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge és altament bèl·lic i amb moltes connotacions de criminalitat i d'operacions terroristes. Per tant, el discurs se situa en un àmbit força pragmàtic.

⁵¹⁴ Mirar: "Llop solitari d'Al-Qaida", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 17

Entre el lèxic més usat s'ha de subratllar: “comando d'Al-Qaida”, “coordinada acció”, “Bin Laden fos abatut”, “mort del líder”, “precipitat el declivi”, “la deriva que ha pres el *modus operandi* dels guerrers d'Al·là”, “experts antiterroristes”, “soldats perduts i llops solitaris”, “fanatisme”, “altíssima perillositat”, “capacitat de matar”, “zones tribals de l'Afganistan i el Pakistan” o “compten amb la seva ideologia indestructible”; alguna metàfora: “bressol de gihadistes” i alguna altra com “Llop solitari d'Al-Qaida”. Els verbs més freqüents són: “va ordir”, “atempta” o “matar”. El subtítol també se situa dintre de l'enfocament general de la notícia: “El jove francès d'origen algerià, assassí de set persones, exemplifica a la perfecció com els terroristes islamistes actuen cada vegada més de manera individual.”⁵¹⁵

Actants

Dins la crònica posa de relleu a dos actors, que segons la seva responsabilitat es poden definir com actants, seguint la classificació de Castelló (2012).⁵¹⁶ Aquests serien l'expert del centre contra el terrorisme de Barcelona, Àlex Gallo i l'ex-cap de la direcció de vigilància terrorista a França, Louis Capriole. Aquest conjunt de variables citades conformen el marc interpretatiu o *frame* genèric islamista, molt present als episodis del cas de l'atemptat de l'escola jueva de Toulouse a *El Periódico de Catalunya*. El marc valoratiu o *frame value* que es dedueix és un marc valoratiu negatiu en relació al tema tractat.

Els dos últims episodis del cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse es situen en una dimensió més “judicial i penalista”. El llenguatge en general és menys bèl·lic que en els primers episodis del cas de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* i, se situa en un llenguatge més de tipus jurídic i criminalista. Reforça aspectes judicials i criminals, en un relat propi d'una crònica de successos. Per tant, se situa dins un àmbit pragmàtic.

El primer va ser publicat el 26/03/12 dintre la secció “Internacional” de *El Periódico de Catalunya* i portava com a titular: “Imputat com a còmplice el germà de l'assassí de Tolosa.”⁵¹⁷ L'última notícia, dintre el *frame* electoralista, publicada el 28/03/12 portava com a titular: “Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah”⁵¹⁸, que aborda com el president francès va sol·licitar a Al-Jazira que no fes difusió de les imatges de les víctimes. Els dos articles es poden classificar dintre dels gèneres periodístics, com a notícia, per tant dintre els textos noticiosos. Presenta una novetat, no introdueix dades com antecedents o *background*, ni tampoc presenta molts elements interpretatius com la crònica. La informació segueix l'estructura de piràmide invertida, el més irrellevant es deixa pel final. No obstant, partint del principi que

⁵¹⁵ Mirar: “Llop solitari d'Al-Qaida”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 22 de març del 2012 p. 17

⁵¹⁶ Seguint la classificació de: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

⁵¹⁷ Mirar: “Imputat com a còmplice el germà de l'assassí de Tolosa”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 26 de març del 2012 p. 18

⁵¹⁸ Mirar: “Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

l'activitat periodística es basa en la interpretació, en aquests textos s'observen alguns elements de criteris personals, no manifestats de manera explícita.⁵¹⁹

La primera informació⁵²⁰ explica que Mohamed Merah va atemptar gràcies a l'ajuda del seu germà Abdul-Qàdir, que hauria influenciat en la seva conducta i, per tant, va ser còmplice dels crims comesos pel seu germà. La superfície de la notícia no ocupa un gran espai, sinó tan sols quatre columnes i la meitat de pàgina. No obstant, es presenta com a tema principal en estar situada a l'angle superior dret, l'espai al qual teories com el "triangle de Haas" li ofereix una major rellevància.⁵²¹ No està acompanyada amb moltes imatges, sinó que apareix una foto de primer pla del germà de Merah.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El lèxic més comú en la primera notícia, posa molt en relleu els aspectes de tipus jurídic i criminalista com: "imputat", "còmplice", "indícis", "polícia", "gràcies a l'ajuda del seu germà", "corrent salafista", "disposició del jutge", "per complicitat en els assassinats", "després de 14h de declaració davant del jutge", "investigadors", "proves incriminatòries", "en aplicació de la llei antiterrorista i interrogat durant quatre dies" o "condemnat 18 vegades per delictes comuns." Els verbs més presents i centrals serien: "va imputar", "va ser enviat a la presó", "va prestar suport logístic al seu germà".

Lèxic i expressions gihadistes

Tanmateix, també trobem exemples de llenguatge bèl·lic, que fan referència a l'actuació de "Abdul-Qàdir": "va animar Mohammad a viatjar a l'Afganistan i el Pakistan, instruït en un camp d'entrenament d'Al-Qaida", "violent tiroteig amb forces especials", "32 hores de setge", "la massacre". També es detecta un conjunt lèxic que fa referència al terrorisme islàmic: "conegut amb el sobrenom de "petit Bin Laden" o "va ser vinculat a una xarxa de reclutament de gihadistes a la zona de Tolosa el 2007", "corrent salafista, un dels més radicals de l'Islam." També es poden mencionar algunes expressions populars com "va poder matar a sang freda", o algunes metàfores com: "la tesi del llop solitari fa aigües", "cosit a trets" i una pregunta retòrica com: "¿Abdul-Qàdir és la punta de l'iceberg? La investigació no descarta noves detencions"⁵²²

Actors

Pel que fa als actors, el més destacat és el germà de Mohamed Merah, Abdul-Qàdir, que es presenta com a protagonista principal de la informació. A més del seu germà, Mohamed Merah, principal acusat de matar a quatre jueus i tres militars a Toulouse; i un antic company de presó de Mohamed Merah, que apareix de forma secundària declarant la gran influència de Abdul-Qàdir respecte a Merah.

⁵¹⁹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.152

⁵²⁰ Mirar: "Imputat com a còmplice el germà de l'assassí de Tolosa", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 26 de març del 2012 p. 18

⁵²¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

⁵²² Mirar: "Imputat com a còmplice el germà de l'assassí de Tolosa", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 26 de març del 2012 p. 18

Fonts informatives

Si analitzem les fonts informatives mencionades per a la realització de la informació, no apareixen mencionades de forma explícita, sinó tant sols algunes. Les fonts citades en el text no han de coincidir necessàriament amb les fonts utilitzades per l'elaboració de la informació. És difícil saber quines són les fonts d'una determinada informació, només les cites són més visibles.⁵²³ En aquest cas la font citada és “segons un antic company de cel·la de Mohammad (...)”, seria un testimoni si s'hagués de classificar com a font informativa, però no està identificada. També es detecten com a font altres mitjans de comunicació com “ha declarat *al Journal du Dimanche*”⁵²⁴, citat a la crònica, emprat com a canal informatiu. En general, les fonts informatives no són mencionades en el text, es poden classificar com a no identificades tant sols realitzant una descripció genèrica. Això li ofereix un grau menor de transparència.⁵²⁵

Estil indirecte

En relació a l'estil emprat, des d'un punt de vista de l'anàlisi retòrica i pragmàtica, transmet el context marcat per la lluita antiterrorista. En el text hi predomina l'estil indirecte, no obstant es detecten alguns conceptes entre cometes que representen cites directes dels protagonistes i que posen accent implícitament sobre un aspecte del discurs. Les paraules marcades entre cometes, atribuïdes a una font, proporcionen interpretacions o més dades. És una forma de entreveure l'actitud del redactor cap al grau de veracitat que conté el missatge que reproduceix i la interpretació que li vol oferir.⁵²⁶ Un exemple d'això és un concepte extret d'un comentari del germà de Mohamed Merah, on s'entreveu el seu suport en la forma com va morir el seu germà: “nega tota col·laboració en els atemptats encara que diu estar “orgullós” de la forma en què ha mort Mohammad, (...)”. Aquest “orgullós” denota implícitament una complicitat entre germans i una interpretació implícita per part del periodista. L'última informació en relació a l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* va ajudar a aportar més dades sobre la identitat de Merah i la seva manera d'actuar. Aquesta notícia estava publicada a la secció “Internacional” de *El Periódico de Catalunya*, el 28/03/12, amb el següent titular: “*Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah*”⁵²⁷. El discurs es va centrar en una intensitat d'alt “voltatge”, criminalista i bel·ligerant, per tant continuava la dinàmica de discurs respecte a les anteriors informacions. La qüestió de la informació es troba en una sol·licitud de Sarkozy i els familiars de les víctimes, per tal que la cadena de TV Al-Jazira no realitzés difusió de les imatges de la matança comesa per Mohamed Merah.

⁵²³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

⁵²⁴ Mirar: “Imputat com a còmplice el germà de l'assassí de Tolosa”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 26 de març del 2012 p. 18

⁵²⁵ Segons la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.192

⁵²⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

⁵²⁷ Mirar: “Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

Respecte a les característiques de l'anàlisi discursiva, s'ha de posar en relleu un lèxic pragmàtic sobre les imatges enregistrades pel terrorista: "les imatges de les matances comeses per Mohamed Merah, gravades pel mateix terrorista amb una càmera adossada al tòrax (...)". A l'última part de la notícia el discurs adquireix una nova dimensió que s'acosta més al suspens i la hipòtesi sobre els antecedents de Merah i el seu contacte amb Al-Qaeda, a més del seu *modus operandi*. En la variable del conjunt lèxic, els conceptes més comuns en aquest últim apartat serien termes de l'espionatge, dels serveis i operacions policials. El llenguatge també se situa en un àmbit molt pragmàtic. Alguns exemples serien:

"mentre la investigació se centrava a esbrinar (...)", "per un tercer col·laborador", "sobre l'actuació dels serveis d'intel·ligència", "tesi confusa", "antic cap del contraespionatge francès, Yves Bonnet", "actual cap del contraespionatge, Bernard Squarcini", "confident o agent doble", "els serveis francesos no sospitaven de Merah" o "figura a la llista de l'FBI" quan es refereix a Merah, "davant d'aquesta tesi, els interrogants sobre l'operació per capturar a Merah (...) cobren un nou sentit."⁵²⁸ En un espequejament o "destacat"⁵²⁹ posa en relleu una cita del pare de Mohamed Merah, que transmet el seu malestar per la mort del seu fill. En el destacat transmet l'opinió del pare de forma indirecta, subratllant que: "opina que la policia no va fer prou per capturar-lo amb vida."⁵³⁰

En el mateix destacat recull la declaració del ministre d'extersiors francès, Alain Juppé: "Si fos el pare d'un monstre així, callaria de vergonya."⁵³¹ En la cita fa present una atribució d'una font apropiada per al redactor, que mostra un sentiment compartit general i també, emfatitza l'atrocitat comesa per Merah. Aquestes paraules marcades entre cometes proporcionen una valoració negativa donada pel redactor de manera més implícita.

Imatge

En relació a la variable de la imatge que acompanya la notícia, és un fotograma capturat de les imatges de la televisió francesa: "France 2", que mostren Mohamed Merah, l'autor de l'atemptat. Aquest apareix en una actitud provocadora dalt d'un cotxe derrapant. La imatge reforça més l'actitud de supremacia i fanatisme del responsable dels atemptats de Toulouse. La fotografia transmet connotacions de fanatisme i exaltació del jove Merah.

Actors i actants

⁵²⁸ Mirar: "Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

⁵²⁹ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

⁵³⁰ Mirar despiece:"El pare de l'assassí acusa França de matar el seu fill" dintre la notícia: " Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

⁵³¹ Mirar despiece:"El pare de l'assassí acusa França de matar el seu fill" dintre la notícia: " Sarkozy impedeix que Al-Jazira difongui les matances de Merah", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

Els actors que posa més de relleu aquesta notícia en concret són: Nicolas Sarkozy, aleshores president de la República francesa, que va demanar a la cadena Al-Jazira que no oferís imatges dels atemptats; l'emir de Qatar, Hamad Bin Khalifa al-Thani, que manté una bona amistat amb el president, i amb poder d'influència sobre la televisió Al-Jazira. També apareixen dos experts en espionatge francès, Yves Bonnet, antic cap del contraespionatge francès, que afirmava que el terrorista Merah va ser un confident dels serveis secrets; a més de l'actual cap del contraespionatge francès, Bernard Squarcini, que negava que Merah sigui un agent doble. En un sentit més abstracte i seguint la classificació de Castelló (2012)⁵³² aquests actors es poden definir com actants, en ser presentats com experts.

Respecte a l'estructura del text, el penúltim paràgraf de la notícia aporta més dades i l'últim paràgraf tanca el discurs i afegeix una consideració personal, que pot funcionar com a conclusió. Aquesta consideració fa referència a la detenció de Mohamed Merah, a partir de la tesi de si es tractava d'un agent doble, en conseqüència la seva detenció tindria un nou sentit.

A la part inferior d'aquesta informació apareix una notícia molt breu, que ajuda a emfatitzar més el marc interpretatiu o *frame* genèric islamista, en què aborda una operació policial a València amb la detenció d'un expert en captar "nous gihadistes". El titular era: "Detingut a València un expert en captar nous gihadistes"⁵³³, el gènere al qual pertany és informatiu, ja que es tracta d'una informació que segueix l'estructura de piràmide invertida i presenta un fet noticiós. El discurs comprèn un estil molt directe i el llenguatge se situa en un àmbit pragmàtic, en fer referència a un operatiu policial.

Alguns exemples en el discurs serien: "la Guàrdia Civil el va detenir", "presumpta pertinença a Al-Qaida", "administrador a internet d'un dels fòrums gihadistes més importants del món", "registre que va durar més de 6 hores", "va sortir emmanillat", "com a fruit d'una investigació" o "detingut". La identitat del detingut queda ocultada sota les sigles M.H.A., aportant dades de la seva edat i afirmant que és de nacionalitat saudita. Tant sols aporta el sobrenom amb què se'l coneixia: "el bibliotecari".

Imatge

La variable de la fotografia d'aquesta segona notícia mostra el detingut "encaputxat" i acompanyat per agents de la Guàrdia Civil.

Fonts informatives

En relació a les fonts informatives mencionades, que coincideixen amb els actors, una és de tipus institucional i identificada com el ministre de l'Interior espanyol, Jorge Fernández Díaz, que fa referència a l'adoctrinament de terroristes comparant-lo amb l'actuació de Mohamed Merah. Un altre font mencionada es podria classificar com a

⁵³² Seguint la classificació de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145.

⁵³³ Mirar: "Detingut a València un expert en captar nous gihadistes", diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

un testimoni i apareix no identificada, es tracta del veí del detingut: “Vivia aquí des de fa almenys 15 anys”, assegura un home amb qui compartia replà.”⁵³⁴ En aquest cas, la no identificació de la font es deu a evitar represàlies i per protegir la font. Totes aquestes variables detectades per l’estudi del marc interpretatiu reforcen més el marc interpretatiu o *frame* genèric de terrorisme islamista molt present a *El Periódico de Catalunya*, dintre de les informacions del cas de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse. En general, el marc valoratiu o *frame value* del tema és negatiu. L’enfocament genèric de *El Periódico de Catalunya* és força pejoratiu en relació al tema de l’atemptat i Mohamed Merah, presenta un enfoc de terrorisme islamista, en què els termes més freqüents són “assassí” i “islamista radical”.

26.

27. 9.1.4.2 La Vanguardia

La Vanguardia va ser un dels rotatius que va realitzar un seguiment ampli del cas de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse *Ozar Hatorah*. El total d’articles recopilats són 27 peces periodístiques, gairebé una trentena. Com els anteriors casos, la metodologia aplicada seran elements d’anàlisi quantitativa i l’anàlisi del *framing*, des d’un punt de vista més qualitatiu. En la recol·lecció de notícies es considera l’endemà de l’atemptat com el moment de màxim clímax informatiu, després la quantitat de notícies anirà minvant.

La primera informació va aparèixer en portada el 20/03/12 intitulada: “Un pistolero horroritza França amb set assassinats”, un titular molt informatiu, que aporta més dades i menys elements expressius, sense transmetre connotacions de sensacionalisme.

Imatge

La imatge utilitzada a la portada no es focalitza en una de les víctimes, sinó que mostra a un grup de familiars i companys de classe de l’Escola jueva *Ozar Hatorah*. A la fotografia també apareixen alguns membres de la gendarmeria. A un costat de la imatge hi ha un paràgraf, en què indica que el pistolero, que va matar a tres nens i a un adult a l’escola jueva, és el mateix autor de la mort de tres persones de l’exèrcit francès.

En el diari *La Vanguardia* es van detectar tres marcs interpretatius o *frames* més genèrics com són l’antisemita, l’islamista i l’electoralista. Les primeres informacions publicades van reforçar la hipòtesi de la pista antisemita o neonazi com a principal explicació dels assassinats. Per tant es fa ben present el marc interpretatiu o *frame* antisemita. La primera informació del cas de l’atemptat a l’escola jueva *Ozar Hatorah*, ocupava una presència destacada a la portada de *La Vanguardia* del 20/03/12. El cas de atemptat de Toulouse representava el tema principal de la portada, en tenir més impacte visual a partir de l’espai que ocupa, la mida del titular i la presència d’una fotografia en el centre de la portada. El titular d’aquesta informació: “Un pistolero

⁵³⁴ Mirar: “Detingut a València un expert en captar nous gihadistes”, diari *El Periódico de Catalunya*, publicat el 28 de març del 2012 p. 13

horroritza França amb set assassinats”⁵³⁵, un titular més informatiu, presenta més dades i no és tant expressiu.

Fotografia de portada

En relació a la fotografia de portada, mostra els familiars i els alumnes de l’Escola jueva *Ozar Hatorah*, transmetent el sentiment d’indignació i commoció. El text breu que acompanyava el titular de portada indicava el número de víctimes i exposava les diverses hipòtesis, antisemita o neonazi, sobre l’autoria de l’atemptat. En aquest text s’assenyala la pista islamista com una hipòtesi plausible.

L’enorme dimensió que *La Vanguardia* li va atorgar al tema es constata amb la presència de la columna diària d’opinió, del que en va ser director, José Antich. El seu article reforça el marc interpretatiu antisemita, ja que els seus arguments defensen l’autoria d’extrema dreta o neonazi, induïda per un mòbil racista o antisemita. Així ho posa en relleu el mateix José Antich:

“La concatenació dels tres casos en un període de temps molt curt i el perfil dels atacs, a més de despertar una gran alarma a la regió, dona versemblança a la pista neonazi i al perfil “professional” de l’autor o autors de la matança. Aquests són els fets, en espera d’una concreció policial més gran, però caldrà recordar que es tendeix a donar, en massa ocasions, la definició de persones trastocades als que són racistes sense escrúpols.”⁵³⁶

L’autor de l’article, José Antich, acaba fent referència a la presència de grans comunitats musulmanes i jueves a França. En aquest sentit l’autor defensa la tesi que el criminal no va buscar el lloc on podria fer més mal. En realitzar l’anàlisi més discursiva, les informacions que va publicar *La Vanguardia* van subratllar molt l’accent humà i social al cas de l’atemptat a l’escola jueva. Les primeres informacions van posar més en relleu la causa antisemita, com a rerefons de l’atemptat. La primera crònica publicada estava encapçalada per un titular més expressiu: “Un assassí posa en alerta França”⁵³⁷. L’avant-títol: “Alarma a Migdia-Pirineus” i el subtítol: “Un pistoler de Tolosa mata tres nens i un adult en una escola jueva de Tolosa”, fan referència al context d’alarma que viu el país. Aquesta crònica estava publicada a la secció “*Internacional*”, ocupava tota una pàgina i una part de la següent. El total de la superfície que ocupava era de cinc columnes, cosa que significa que el mitjà li va atorgar una rellevància important, en representar el tema principal.

A més de la crònica principal⁵³⁸, anteriorment comentada, el diari va publicar dues informacions més complementàries, que també pertanyien a la secció “*Internacional*”

⁵³⁵ Mirar portada: “Un pistoler horroritza França amb 7 assassinats”, diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de març del 2012

⁵³⁶ Antich, José: “Assassinats a Tolosa de Llenguadoc”, article d’opinió diari *La Vanguardia*, publicat el 20 de març del 2012 p.2

⁵³⁷ Mirar: “Un assassí posa en alerta França”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.3-4

⁵³⁸ Mirar: “Un assassí posa en alerta França”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.3-4

del diari. La primera és una notícia sobre les declaracions per part de membres del govern israelià com el primer ministre Benjamin Netanyahu, el president d'Israel i altres representants institucionals. La segona aborda el tema de la seguretat i vigilància en centres jueus de la UE, i es tracta d'un format breu.

Imatge

La imatge publicada al costat d'aquesta crònica, mostra una fotografia de l'agència de notícies "Reuters", que també apareix en altres diaris de la nostra mostra d'anàlisi. En aquesta es contempla a un adult consolant a un alumne de l'escola jueva "Ozar Hatorah", aquest últim duu una *quipà*; un dels símbols jueus més representatius. La fotografia posa molt accent humà i transmet la tragèdia humana i, a més, es tracta d'un mecanisme de marc, que reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemita. Des d'un punt de vista discursiu, en general se situa en un àmbit molt pragmàtic, en emprar molts arguments de tipus més material, en relació a la seguretat i la investigació policial i a l'àmbit criminalista.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Dintre aquesta dimensió de marc o *frame dimension* el lèxic més freqüent es fa patent a partir de conceptes com: "pistoler", "mòbil", "militars atacats", "contingent enviat a l'Afganistan", "l'assassí i reforçar la seguretat", "investigació", "serveis antiterroristes", "matança", "pista neonazi" o "pista terrorisme islamista", "cadena d'assassinats"; a més d'alguns verbs claus com: "va assassinar", "van condemnar la matança" o "va disparar indiscriminadament". Altres expressions a destacar són: "l'assassí va actuar a tota hora amb aparent calma i determinació", "després se li encastés una primera pistola, va disparar amb una segona arma." Aquest ús lèxic i de conceptes incideixen en una dimensió de marc més pragmàtica, però que presenta unes connotacions més criminalistes i bèl·liques. A banda d'aquest llenguatge, amb un rerefons més bel·ligerant, també es detecten uns arguments sobre seguretat i vigilància, que són de dimensió pragmàtica, però que es llegeixen des d'un punt de vista electoral.

Per exemple, unes declaracions de Nicolas Sarkozy:

"Nicolas Sarkozy va anunciar, més enllà de la investigació, el Govern reforçarà la seguretat a la regió de Tolosa –on el pla de vigilància antiterrorista ha estat elevat al màxim nivell- i desplegarà una vigilància especial sobre els centres escolars confessionals"⁵³⁹

D'una banda, aquest seria un llenguatge de molta intensitat i voltaic, que es remet a un àmbit molt militarista i bèl·lic, i que situa el discurs en un àmbit molt pragmàtic en tota la crònica. D'altra banda, dintre d'aquesta dimensió més pragmàtica es detecta un llenguatge de tipus electoral. No obstant, situa la qüestió en una dimensió simbòlica quan es refereix a "tragèdia nacional" si es llegeix el discurs en clau més nacional:

"El president francès, que va reunir d'urgència els principals membres del Govern, va qualificar la matança de "tragèdia nacional" i a la nit va anunciar, en un missatge televisiu a la nació, la mobilització de "tots els mitjans de la República" (...). "El president francès va suspendre la seva campanya electoral

⁵³⁹ Mirar: "Un assassí posa en alerta França", publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.3-4

(...)” o “tots els líders polítics francesos van condemnar la matança entre ells la líder del Front Nacional (FN), Marine Le Pen.”⁵⁴⁰

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

A més, es detecta un llenguatge més simbòlic-religiós, però que apareix en un segon terme. Alguns conceptes propis d'aquesta dimensió serien: “el rabí Jonathan”, “centres escolars confessionals”, “ofici religiós”, “comunitat jueva”, “sinagoga de París”, “el Consell Representatiu d’Institucions Jueves a França (CRIF)” o “500.000 francesos formen part de la comunitat jueva més gran d’Europa occidental.”

Actors

En relació als actors més preeminents d'aquesta crònica⁵⁴¹ i de les informacions adjuntes serien les víctimes de l’atemptat, que presenten un rol de protagonistes. D’una banda, els introdueix en el discurs identificant-los: “rabí Jonathan Sandler, 30 anys; els seus dos fills assassinats Arie de 6 anys i Gabriel de 3 anys; Míriam Monsonego de 8 anys, filla del director Yaacov Monsonego i un adolescent de 17 anys.” D’altra banda, s’han de destacar actors, que tenen un rol més polític dintre la informació, com per exemple el president de la República, Nicolas Sarkozy, que ofereix un discurs de seguretat i unitat a la nació; François Hollande, representant del partit socialista francès; François Bayrou, representant del partit centrista francès; i també la ultradretana Marine Le Pen. Aquests apareixen condemnant l’atemptat i ofereixen la seva particular visió de l’atemptat en clau política. Aquests serien els actors més destacats de la primera informació.

La resta d’informacions publicades el mateix dia 20/03/12, són articles complementaris i que aporten més dades de context a la crònica principal. El primer era un reportatge titulat: “*Por? Gens de por*”⁵⁴², té un alt accent humà, subratlla la tragèdia i posa en relleu el dolor i l’estat d’ànim de les víctimes i familiars que han viscut la cruesa de l’atemptat. El seu titular està extret d’un dels testimonis del reportatge, que vivia a prop de l’escola on es va produir l’atemptat. En els primers paràgrafs recull el testimoni d’un jove, que treballava a l’escola, i explica l’ambient que viu el barri després dels atemptats. Presenta algunes cites directes d’alguns testimonis o persones que coneixien a les víctimes. Un d’aquests seria un jove de 20 anys, Simon, exalumne de l’escola: “Tothom s’ha quedat molt atònit, perdut. Tots estem sota l’efecte del xoc” o altres cites de testimonis com aquesta: “És un covard, un gran covard!”. Afegeix algunes anotacions com: “postil·la amb els ulls envermellits el seu amic Olivier” per part del redactor que transmeten l’estat d’ànim i ofereixen més vivesa al text. També afegeix les declaracions d’altres testimonis que reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable antisemita. Per exemple:

⁵⁴⁰ Mirar: “Un assassí posa en alerta França”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.3-4

⁵⁴¹ Mirar: “Un assassí posa en alerta França”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.3-4

⁵⁴² Mirar reportatge: “Por? Gens de Por”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.4

“Per Jean-Jacques, com per a tothom, l’atac ha estat una sorpresa. A Tolosa, explica, no hi havia hagut fins ara actes antisemites de gravetat: “Amenaces, grafitis, poca cosa”, diu.” o “La Jeanine i l’Henri també han anat a la sinagoga a expressar la seva indignació i la seva solidaritat.” (...) “No esperàvem una cosa així, no ens ho esperàvem”, confessen desconcertats davant el que consideren un acte propi d’un desequilibrat”⁵⁴³

Imatge

Una de les variables de la matriu del marc antisemita inspirada amb la proposta de Van Gorp (2005)⁵⁴⁴ és la imatge. La que acompanya el reportatge, és una fotografia del president Sarkozy i la seva esposa Carla Bruni dintre la Sinagoga de París. Aquesta variable ajuda a reforçar més el marc interpretatiu o *frame* estable antisemita. Un altre element visual que apareix en aquest reportatge⁵⁴⁵ és una infografia⁵⁴⁶, que repassa els assassinats anteriors a l’atemptat, amb la intenció d’oferir elements de context i *background*, i per tant, més elements valoratius de cara al lector.

Infografia

Aquesta infografia mostra un mapa on se situen Toulouse i Montauban, les dues ciutats on es van produir els atemptats, a més descriu el nombre de persones que hi van morir. En aquesta també es mostra el model d’arma amb el qual el terrorista va perpetrar els atemptats i representa gràficament la bala i la moto que va utilitzar en tots els crims. Aquests elements visuals, combinats amb textos, pretenen il·lustrar i aprofundir millor en la seqüència dels fets.

Dues informacions complementàries

Dues informacions, publicades posteriorment al costat d’aquesta, recollien les reaccions de dirigents internacionals sobre el cas de l’atemptat, especialment, de dirigents israelians. Aquestes dues informacions són representatives i subratllen el marc interpretatiu o *frame* genèric antisemita, sobretot a les primeres informacions, quan no estava confirmat l’autor de l’atemptat. *La Vanguardia* interpreta els fets, en un principi, des d’un punt de vista antisemita, i sobretot molt a prop de les tesis d’Israel. La primera crònica porta per títol: “L’atac causa commoció a Israel i una repulsa unànime a Europa i els EUA.”⁵⁴⁷ Es tracta d’un gènere interpretatiu, una crònica “discursiva”, que enllaça un conjunt de declaracions, presentades com una

⁵⁴³ Mirar reportatge: “Por? Gens de Por”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.4

⁵⁴⁴ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.484-507

⁵⁴⁵ Mirar reportatge: “Por? Gens de Por”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.4

⁵⁴⁶ Infografia: Es tracta d’un gènere interpretatiu que consisteix en què la informació s’ofereix i interpreta de manera visual, a partir d’elaboracions gràfiques que denoten creativitat.

⁵⁴⁷ Mirar: “L’atac causa commoció a Israel i una repulsa unànime a Europa i els EUA”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.6

successió temporal.⁵⁴⁸ En les primeres informacions *La Vanguardia* va interpretar el cas en clau antisemita, fins i tot potenciant aquesta posició.

Actors

S'ha de destacar que els actors que tenen més relleu són: Benjamin Netanyahu, primer ministre israelià; Shimon Peres, president d'Israel; Saeb Erakat, negociador de l'Autoritat Nacional Palestina i Ismail al-Aixqar, representant polític de Hamás rebut pel consell dels Drets Humans de l'ONU. Els altres actors destacats, serien portaveus polítics, i segons la classificació de Castelló (2012)⁵⁴⁹ es tractaria d'actants com: el portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi o el cap del Govern Italià, Mario Monti, que mostren el seu rebuig a l'atemptat. A més també, posa en relleu les declaracions de condemna d'altres líders europeus com Guido Westerwelle, ministre alemany d'exteriors; Herman Van Rompuy; José Manuel Durao Barroso, aleshores president de la Comissió Europea; el president de l'eurocambra, Martin Schulz o altres portaveus de la Casa Blanca.

Lèxic i expressions *frame* antisemita-xenofòbia

El lèxic i les expressions més freqüents serien: "commoció a Israel", "repulsa unànime a Europa i als EUA", "l'atac va commocionar la societat israeliana i va provocar la condemna unànime dels EUA, Europa i el Vaticà", "aquest sentiment va ser general a tot Israel, on la notícia va provocar un gran impacte" o "el mestre assassinat a Tolosa, Jonathan Sandler, era un rabí que havia completat els estudis rabínics a Jerusalem". En la línia del lèxic i les expressions anteriors s'ha d'observar com l'autor introdueix a les fonts les seves informacions, un aspecte important és l'ús dels anomenats *verba dicendi*, és a dir, que descriuen l'acte de parla a partir de l'ús de declaracions. L'elecció d'un verb manifesta com interpreta l'autor del text el contingut del discurs original, poden venir marcats de significat intencional en relació a l'objecte destinatari del seu discurs.⁵⁵⁰

Això s'observa en unes declaracions de Netanyahu com:

"El primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu, va condemnar l'atac a Tolosa de Llenguadoc, que no va dubtar a qualificar d'atemptat terrorista. També va acusar l'ONU de mantenir silenci sobre la matança de jueus, especialment nens, basada en l'odi", el mateix dia que rebia Hamás." "No he sentit una condemna de l'ONU a l'atemptat terrorista", va dir Netanyahu, molest, a més, perquè el Consell de Drets Humans rebés ahir a Ginebra Imail al-Aixqar, un dirigent polític de Hamás, "organització dedicada a l'assassinat de jueus tot l'any."⁵⁵¹

⁵⁴⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

⁵⁴⁹ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁵⁵⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.281

⁵⁵¹ Mirar: "L'atac causa commoció a Israel i una repulsa unànime a Europa i els EUA", publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.6

Troben altres declaracions de líders europeus com Mario Monti, aleshores cap del Govern Italià, “va afirmar que “l’antisemitisme, la xenofòbia i la intolerància són totalment estranyes a la humanitat sencera”.⁵⁵² En una línia similar s’expressava Guido Westerwelle, ministre alemany d’Exteriors, que afirmava: “l’antisemitisme i la violència contra les propietats jueves o el poble de fe jueva no tenen un lloc a Europa.”⁵⁵³Totes aquestes declaracions i conjunt lèxic redunden el marc interpretatiu o *frame* estable antisemita-xenofòbia, molt present sobretot en les primeres informacions de *La Vanguardia*. La majoria d’arguments utilitzats reforcen aquest marc interpretatiu, però s’observa de manera implícita que hi ha una lectura del cas de l’atemptat en clau del conflicte àrab-israelià. Això s’observa a través d’unes declaracions del primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu que criticaven l’ONU en rebre un dirigent de Hamàs:

“També va acusar l’ONU de mantenir silenci sobre la matança de jueus, especialment nens, basada en l’odi”, el mateix dia que rebia Hamàs⁵⁵⁴”

Es tracta d’una font informativa que està identificada, i és un argument que proporciona una interpretació i informació que reforça el discurs del diari a favor de la pista antisemita. En conjunt, el seu discurs està molt pròxim a la posició d’Israel en la seva condemna a l’atemptat. En relació a la dimensió de marc o *frame*, en la majoria de les primeres informacions és pragmàtica, però amb moltes connotacions bel·ligerants. En aquesta notícia també es fa present una dimensió més simbòlica a partir d’arguments religiosos i culturals.

Imatge

En relació a la imatge que acompanya aquesta notícia, és una fotografia que mostra a Anders B. Breivik, que va matar a 69 persones en un campament a Utoya (Noruega), el juliol del 2011. Al costat hi apareix una infografia, on es repassen els assassinats més sanguinaris i atemptats terroristes dels últims temps.

A sota d’aquesta crònica hi apareix una notícia, en format breu, que recull un seguit de declaracions i aborda el tema de la vigilància policial als centres educatius jueus a tota Europa. Està publicada el mateix dia 20/03/12, sota el titular: “Vigilància policial en centres jueus de la UE.”⁵⁵⁵ En aquesta es recullen declaracions de diversos líders

⁵⁵² Mirar: “L’atac causa commoció a Israel i una repulsa unànime a Europa i els EUA”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.6

⁵⁵³ Mirar: “L’atac causa commoció a Israel i una repulsa unànime a Europa i els EUA”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.6

⁵⁵⁴ Mirar: “L’atac causa commoció a Israel i una repulsa unànime a Europa i els EUA”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.6

⁵⁵⁵ Mirar: “Vigilància policial en centres jueus de la UE”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 20 de març del 2012 p.6

polítics i representants d'associacions jueves sobre la necessitat de reforçar la seguretat en centres educatius i associacions jueves.

Actors i fonts informatives

Hi apareixen un conjunt de declaracions de la ministra d'Interior belga, Joëlle Milquet; el cap del Consell de Comunitats jueves de Suècia, Lena Posner; el president de la comunitat jueva de Roma Riccardo Pacifici; el president del centre jueu Europeu, Moshe Kantor i representants de la Conferència Europea de Rabins. Totes les seves cites estan orientades a condemnar l'atemptat i en transmetre un missatge de seguretat i tranquil·litat. Aquestes fonts són les mencionades en el text, per tant s'infereix que es tracta de les fonts usades per l'elaboració de la notícia. Es tractaria de fonts institucionals que representen governs o bé representants institucionals del judaisme. Aquesta publicació reforça el marc interpretatiu antisemita.

Les següents informacions sobre el cas de l'atemptat de Toulouse presenten un discurs més centrat en la seguretat i en un àmbit molt pragmàtic. En aquest discurs s'han de destacar les informacions publicades el dia 21/03/12. *La Vanguardia* va dedicar un petit espai a la portada d'aquest dia respecte al cas de l'atemptat de l'escola jueva *Ozar Hatorah*, es tracta d'un tema secundari, no és el tema principal. El titular en portada: "La policia cerca contra rellotge per tot França l'assassí múltiple."⁵⁵⁶ El petit text que acompanya el titular destaca les mesures de seguretat dutes a terme a Tolosa de Llenguadoc, destacant aquests conceptes: "activitat policial francesa era frenètica", "agents", "han reforçat la vigilància" o "la gendarmeria ha cridat l'atenció."

A les pàgines interiors hi trobem articles que pertanyen a gèneres interpretatius, sobretot destacant el format de crònica. La crònica interior publicada el dia 21/03/12 portava com a titular: "*Cacera contra rellotge*"⁵⁵⁷, un titular molt evocador, que és una metàfora que reflecteix la tensió i la persecució que es respirava a Toulouse en aquell moment. El subtítol era: "Gran desplegament policial per evitar que l'assassí de Tolosa torni a matar." La qüestió de la crònica es focalitza molt en el tema de la seguretat, amb el conjunt d'hipòtesis de la policia per buscar l'assassí, no obstant el discurs es focalitza de manera implícita en altres temes com la convivència, la intolerància i l'estigmatització als altres. Des d'un punt de vista més quantitatiu, la superfície que ocupa és una pàgina sencera i una part de l'altra pàgina, en total ocupa unes sis columnes. La superfície denota que el diari li va atorgar una rellevància important al tema.

Imatge

La imatge que acompanya aquesta crònica, mostra a alumnes i familiars de les víctimes, entre llàgrimes, darrere el cotxe fúnebre que trasllada els fèretres. El contingut de la imatge denota el dolor que es va viure a l'escola i transmet molt accent humà.

⁵⁵⁶ Mirar portada: "La policia cerca contra rellotge per tot França l'assassí múltiple", publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012

⁵⁵⁷ Mirar portada: "La policia cerca contra rellotge per tot França l'assassí múltiple", publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Des d'un punt de vista de l'anàlisi qualitativa més discursiva, el llenguatge és força bèl·lic i se situa en una dimensió de marc força pragmàtica, en referir-se a arguments més materials, sobre temes de seguretat i les armes emprades per l'assassí. En aquestes informacions no s'havia determinat la identitat de l'autor del crim. Per aquest motiu s'ha detectat un marc interpretatiu o *frame* genèric de inseguretat-policia. Dins aquest *frame* els conceptes més freqüents tenen algunes connotacions bèl·liques: "el pistolero", "atac", "una tragèdia", "víctimes", "assumpte qualificat de terrorisme", "la mateixa arma" o "la policia". Fins i tot, una expressió col·loquial: "disparant-los a boca de canó al cap". En aquesta línia els verbs més freqüents serien: "ha matat", "va matar", "ha traumatitzat" i "ha horroritzat".

Dintre aquest marc interpretatiu o *frame* hi apareix un llenguatge més criminalista com: "identificar i capturar l'assassí en sèrie", "la pista", "200 investigadors", "de diversos serveis", "les pistes possibles -fins i tot- les més mínimes i inversemblants", "mirar d'identificar el tirador", "rastres". També introdueix la descripció psicològica i el *modus operandi* de l'assassí: "escrupolosament metòdic i d'una crueltat sense límit, l'assassí ha actuat fins ara en intervals de quatre dies, cosa que augmenta la inquietud general".⁵⁵⁸ El perfil psicològic queda completat amb aquests conceptes:

"(...)els criminòlegs consideren que la policia s'enfronta a algú extremadament meticulós i calculador, tan determinat com cruel, possiblement narcisista i megalòman, un venjador que creu estar imbuït d'una missió⁵⁵⁹"

Aquesta descripció també va acompanyada d'altres expressions que s'emmarquen dintre aquesta família lèxica més criminalista: "han estat interrogats i aquesta hipòtesi ha passat a segon pla", "entre les noves pistes", "el fiscal de París, François Molins -que centralitza ara la direcció de la investigació" i "l'assassí va fer servir la mateixa arma". En aquest sentit posa molt l'accent en els detalls del tipus d'armes i la moto emprada per cometre l'atemptat:

"(...) l'assassí va fer servir la mateixa arma -una pistola Colt 45 de Calibre 11,43 mm-, es va desplaçar amb un escúter de gran cilindrada -Yamaha T-MAX 130-, va anar vestit amb una granota negra i un casc (...)⁵⁶⁰"

En el marc interpretatiu de seguretat trobem alguna metàfora com: "Es tracta d'una autèntica cacera contra rellotge la que han desencadenat les forces de seguretat

⁵⁵⁸ Mirar portada: "La policia cerca contra rellotge per tot França l'assassí múltiple", publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012

⁵⁵⁹ Mirar portada: "La policia cerca contra rellotge per tot França l'assassí múltiple", publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012

⁵⁶⁰ Mirar portada: "La policia cerca contra rellotge per tot França l'assassí múltiple", publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012

franceses (...).⁵⁶¹ També altres expressions com: “la policia està revisant 7.800 hores d’enregistraments de càmeres de videovigilància”.

El reportatge, que apareix al costat de la crònica principal, és un article propi dels gèneres interpretatius, en què predomina la funció narrativa i ofereix més dades tipus *background* per contextualitzar els fets. El reportatge portava per títol: “*En espera del quart cop*”⁵⁶² i mostra un “mosaic” de testimonis que relaten la seva experiència i l’estat d’ànim després de l’atemptat. Aquest article reforça el marc interpretatiu o *frame* de seguretat, sobretot a través de la variable de la imatge. La fotografia mostra agents i guardes de seguretat vigilant al metro de Toulouse i ofereix la imatge de l’amenaça i la incertesa; també mostra el reforçament de vigilància i seguretat que es vivia a Toulouse.

Algunes expressions com “el Govern ha decretat la màxima alerta antiterrorista” o “La seguretat s’ha convertit en la principal prioritat.” A través de les diferents variables que fan patent el marc interpretatiu inseguretat-bel·ligerant, en destaca un ambient d’inseguretat, a partir dels arguments dels veïns i la vigilància, reforçant un discurs instaurat en el terror. En aquest marc interpretatiu o *frame* de seguretat es poden destacar alguns conceptes que apareixen en l’esmentat reportatge⁵⁶³ com: “14 companyies de CRS i Gendarmeria mòbil”, “grup especial d’intervenció de la policia RAID”, “dispositiu”, “integrat per un miler d’agents”, “la policia municipal ha tornat a sortir amb armes al carrer.” Alguns verbs més freqüents: “ha mobilitzat unitats militars” o “reforçar la vigilància”.

En relació a la campanya de les presidencials franceses del 2012, moment en el qual es va produir l’atemptat, aquesta crònica⁵⁶⁴ no va posar tant en relleu aquest tema, per això està situat a l’últim paràgraf de la crònica, la qual cosa li ofereix una menor importància. En aquest sentit, i des d’un punt de vista estilístic i retòric, en el qual denota el context en el text,⁵⁶⁵ en destaca alguna metàfora com: “la campanya de les eleccions presidencials continua virtualment suspesa (...)” i també una altra figura retòrica com la metonímia: “els candidats a l’Elisi.” Per últim unes declaracions de François Bayrou, que va vincular la matança de Tolosa “al clima d’intolerància creixent” i “d’estigmatització dels altres” que se situen dintre el marc interpretatiu intolerància-antisemitisme.

Actors

Els protagonistes del reportatge serien els veïns de Toulouse, que mostren el seu sentiment d’indignació i inseguretat, i el Fiscal de París, François Molins, que dirigia la

⁵⁶¹ Mirar: “Cacera contra rellotge”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012 p.3-4

⁵⁶² Mirar: “En espera del quart cop”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012 p. 4

⁵⁶³ Mirar: “En espera del quart cop”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012 p. 4

⁵⁶⁴ Mirar: “Cacera contra rellotge”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012 p.3-4

⁵⁶⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

investigació. Segons la proposta de diferenciació entre actors i actants de Castelló (2012)⁵⁶⁶, els “actants” detectats en aquestes informacions serien Stéphane Bourgoïn, especialista en criminals en sèrie, com expert i altres actants destacats, que desenvolupen la funció de representant polític com el centrista francès, François Bayrou, que vinculava la matança de Toulouse amb un clima d’intolerància creixent. També es pot remarcar l’alcalde de Toulouse, Pierre Cohen, com a principal representant polític de la ciutat, destacant un discurs de condemna de l’atemptat. Aquestes dues informacions remarquen el marc interpretatiu o *frame* genèric de seguretat i investigació policial. El marc valoratiu que s’infereix dintre aquest *frame* seria negatiu.

Les pròximes informacions publicades en relació a l’atemptat de l’escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse, a partir del 22 de març de 2012, adoptaran un nou marc interpretatiu. El seguiment d’aquest cas per part de *La Vanguardia* té dues etapes diferenciades respecte al clímax informatiu, quan el conflicte ocupa la major part de l’agenda de mitjans. La primera etapa va des del dia després de l’atemptat fins a les primeres hipòtesis per descobrir l’assassí, i la segona etapa arribarà quan es descobreix que l’assassí és un islamista radical, anomenat Mohamed Merah.

Descripció portada

A partir del dia 22/03/12, el cas adopta un nou clímax informatiu, que torna a ocupar un espai notori en totes les capçaleres dels diaris i el nombre d’articles publicats, s’igualava al del dia després de l’atemptat, denominat dia D. La portada d’aquest dia estava dedicada de forma rellevant a l’atemptat de Toulouse. Es tractava del tema principal, al qual li atorgava més rellevància, ocupant el centre d’impacte visual. El seu contingut ocupa més espai, la mida del titular és gran i està acompanyat de la fotografia principal, cosa que atreia abans l’atenció del lector. El titular presentava una superfície més gran: “L’islamista de Tolosa preparava més crims”⁵⁶⁷.

Imatge portada

La fotografia situada a la part inferior mostrava el rostre del culpable de cometre els atemptats. La imatge ensenya la cara del culpable, Mohamed Merah, dalt d’un cotxe derrapant i amb una expressió de provocació.

El titular secundari, situat al costat de la imatge, era: “La Guàrdia Civil va buscar l’assassí a Catalunya”, posant més èmfasi als antecedents de l’autor del crim. El text que serviria d’entradeta o *lead*⁵⁶⁸, situat al costat de la fotografia, conté els elements

⁵⁶⁶ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁵⁶⁷ Mirar portada: “L’islamista de Tolosa preparava més crims”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012

⁵⁶⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.153

més rellevants de la informació, en què s'aborda que Mohamed Merah, a qui se li atribueixen els assassinats; era encerclat per la policia abans de tancar l'edició del diari: "A l'hora de tancar aquesta edició tres detonacions feien esperar un final imminent."⁵⁶⁹

Als elements principals de la portada s'ha d'afegir que a la part inferior hi havia un petit espai dedicat a una notícia, que aquell 2012 també va tenir un fort ressò mediàtic. Es tractava de la notícia d'un imam de Terrassa que va pronunciar un sermó polèmic, en què instava als seus fidels "a donar cops a les dones." El titular era: "Cal pegar-li sense que sagni, sense fractura d'ossos"⁵⁷⁰, i hi apareixia la imatge de l'imam Abdeslam Laarusi. El titular exposa amb molta contundència un fragment del sermó de l'imam, que de forma implícita reforça el marc interpretatiu o *frame* genèric islamista, defensat a partir d'aquesta data per *La Vanguardia*.

A les pàgines interiors, gairebé tots els articles pertanyen als gèneres interpretatius, com la crònica principal publicada el 22/03/12, dintre la secció "Internacional", intitolada: "El malson s'ha acabat"⁵⁷¹. En l'article s'observa un estil més lliure per part del corresponçal, ja que no segueix una estructura tan rígida com la notícia, dóna compte dels fets succeïts i combina molts elements interpretatius, oferint una visió més personal. La superfície d'aquesta crònica ocupa unes cinc columnes, és a dir, tota una plana i una part de la pàgina següent. El diari li va oferir una notorietat destacada.

Imatge

La fotografia de la crònica mostra tres guardes de seguretat en un carrer de Toulouse, a prop de l'habitatge de Mohamed Merah. Al darrere dels guardes hi apareixen algunes furgonetes blindades de la policia. Una imatge que denota el clima de terror que vivia Toulouse, a més de fer patent el marc interpretatiu o *frame* de inseguretat.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Des d'un punt de vista d'anàlisi més narrativa, el discurs es va situar en un àmbit molt pragmàtic, igual que les anteriors notícies i informacions. Els arguments més predominants dintre aquesta dimensió de marc o *frame*, fan referència a la seguretat, l'armament i vigilància. Per tant, predominen una sèrie d'arguments de tipus material. El lèxic és d'àmbit bèl·lic i criminalista, tot adoptant un discurs propi de la crònica de successos. D'aquesta tipologia de lèxic trobem alguns exemples de termes bel·ligerants com: "el perillós i cruel assassí en sèrie", "la matança", "s'ha acabat la incertesa i l'angoixa", "el terrorista", "tres explosions", "edifici assetjat", "el nivell d'alerta antiterrorista", "assassí solitari", "la policia", "la seva rendició", "temor d'un altre atemptat" o "assumpte de terrorisme". Alguna locució adverbial: "Estar fora de combat" o en relació a les figures retòriques emprades trobem alguna metàfora més

⁵⁶⁹ Mirar portada: "L'islamista de Tolosa preparava més crims", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012

⁵⁷⁰ Dintre la portada: "L'islamista de Tolosa preparava més crims", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012

⁵⁷¹ Mirar: "El malson s'ha acabat", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.3-4

bel·ligerant com: “no vessarà més sang”; i alguna antítesi: “(...) Mohamed Merah ha instal·lat en la societat francesa una inquietud vaga però ben punyent.”⁵⁷²

L'estil global de l'article és directe, sense redundàncies i en reforça les expressions, propi d'una crònica de successos. A més del lèxic bèl·lic, introdueix i posa molt en relleu els detalls de l'operació i el material usat pel terrorista, alguns dels exemples serien: “armat amb un Kalàixnikov i una metrallera Uzi (d'origen israelià)”, “(...) mentre la policia intentava convence'l de depositar les armes”, “pistola Colt 45” o “arma de calibre 11,43 mm”. Els verbs principals se situen en la mateixa línia discursiva: “assassinar”, “matar”, “atemptar” o “reivindicar els atemptats”.

Lèxic i expressions criminalistes

Des d'un punt de vista semàntic i lèxic, també es detecta un relat més criminalista, la qual cosa denota un marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista⁵⁷³ en conjunt. Algunes expressions pròpies serien: “el mateix sospitós va identificar armes i municions”, “presumpte autor de l'assassinat d'un paracaigudista”, “Merah havia actuat en intervals de quatre dies” o bé, “la primera pista que va permetre arribar fins al sospitós va ser el rastre que va deixar a Internet (...)”. També destaca unes expressions més de tipus judicial i criminalista:

“la policia que havia mobilitzat 200 investigadors va identificar el sospitós i el seu germà dilluns a la tarda i dimarts va aconseguir localitzar-los” o “un equip d'intervenció especial de la policia RAID va iniciar l'operació al voltant del pis que Merah ocupava a la planta baixa (...)”.⁵⁷⁴

Marc interpretatiu o *frame* islamista

Un altre marc interpretatiu o *frame* que es comença a delimitar en aquesta crònica⁵⁷⁵ i que representarà un marc genèric és l'islamista. Alguns conceptes presents en aquest marc o *frame* serien: “Al-Qaida”, “atemptat suïcida”, “freqüentava una quinzena d'islamistes radicals” o “propers als salafistes”. En aquest *frame* islamista s'ha d'assenyalar una interpretació que es remet implícitament a la dimensió antisemita o d'intolerància. Per exemple:

“Merah va justificar la matança a l'escola jueva com una revenja per la mort de nens palestins a Gaza i l'assassinat dels militars -curiosament tots tres d'origen magribí i potser musulmans- (...) També va al·ludir a la llei francesa que prohibeix el vel integral -burca i niqab- a l'espai públic⁵⁷⁶”

⁵⁷² Mirar: “El malson s'ha acabat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.3

⁵⁷³ A partir de la definició de: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

⁵⁷⁴ Mirar: “El malson s'ha acabat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.3-4

⁵⁷⁵ Mirar: “El malson s'ha acabat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.3

⁵⁷⁶ Mirar: “El malson s'ha acabat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.4

Unes expressions que es troben en la línia d'unes cites directes destacades i atribuïdes a François Bayrou, líder centrista francès, que va recordar que França viu un clima creixent d'intolerància.⁵⁷⁷

A la pàgina següent hi ha una una informació titulada: “Merah tenia antecedents per delictes comuns i es va radicalitzar fa dos anys”, amb l'avant-títol: “Terror a França: El malson s'ha acabat”. Es tracta d'un article complementari, que mostra molts antecedents del jove Merah, en un sentit de *background*, per tant, aportant elements d'anàlisi i de context, com un treball de documentació. Segons la classificació de Contreras (2004), aquest article està en format de “Documentació”⁵⁷⁸, que presenta dades i antecedents relacionats amb el cas d'actualitat, a més aporta dades psicològiques i biogràfiques de Merah.

En relació a les dades de perfil psicològic en destaca: “Segons va explicar Etelin al canal de televisió BFM, el seu client hauria experimentat fa un parell d'anys una “sobtada radicalització”, que l'hauria portat a viatjar al Pakistan i l'Afganistan.”, “Abans era un noi “amable i educat” del qual mai no s'hauria esperat una duresa com aquesta.”⁵⁷⁹ Les cites directes de l'advocat de Merah, Christian Etelin, que estan entre cometes, com “sobtada radicalització” i “amable i educat”, posen èmfasi en la radicalització de Mohamed Merah, i, a més, reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable islamisme radical.

En general, tot el discurs i les expressions estan orientats a reforçar aquest marc interpretatiu islamista. La selecció d'aquestes cites directes ofereix una interpretació, on s'observa el paper del redactor, i es detecta la seva actitud cap al grau de veracitat del missatge que reproduceix.⁵⁸⁰ Una altra expressió, en estil indirecte, també se situa en aquest marc i reforça d'una manera radical la posició del diari, per exemple:

“Mohamed Merah no feia parlar gaire i el seu fanatisme religiós el duia amb gran discreció⁵⁸¹”

En els últims paràgrafs recull el perfil més cronològic, subratllant el seu pas per l'Afganistan o el Pakistan; a més posa en relleu el seu intent d'entrar a l'exèrcit. Així ho exposa:

⁵⁷⁷ Mirar: “Cacera contra rellotge”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 21 de març del 2012 p.3-4

⁵⁷⁸ Definició “Documentació”: “El texto no presenta la información de actualidad sino antecedentes o datos relacionados. Es un complemento de otros textos: no aparece solo”. Seguint la definició a partir de l'obra: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

⁵⁷⁹ Mirar: “Merah tenia antecedents per delictes comuns i es va radicalitzar fa dos anys”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.4

⁵⁸⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

⁵⁸¹ Mirar: “Merah tenia antecedents per delictes comuns i es va radicalitzar fa dos anys”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.4

“Merah va viatjar a la regió tribal pakistanesa del Waziristan i l’Afganistan el 2010 i el 2011 pel seu compte, sense utilitzar les tradicionals xarxes de transport de gihadistes⁵⁸²”

L’últim paràgraf, a mode de conclusió, en el qual aporta més antecedents de Merah, i indica com Merah es defineix com a combatent islàmic:

“En les converses amb els comandaments policials que negociaven la seva rendició, Mohamed Merah es va definir com un mujahidí (combatent islàmic) i va reivindicar la seva pertinença a Al-Qaida, un extrem sense confirmar.⁵⁸³”

Imatges

La imatge que acompanya aquest article també està focalitzada en reforçar el marc interpretatiu o *frame estable* islamista. Es tracta de la fotografia que apareixia a la portada⁵⁸⁴ en la que es mostra a Mohamed Merah en actitud de provocació i derrapant un cotxe. Aquesta està publicada en pla més curt i mitjà. El gràfic que apareix al costat de la fotografia mostra una infografia i el mapa de Toulouse, el barri de Cote Pavée, on el terrorista va ser encerclat per la policia. En aquesta també es mostren els percentatges d’immigració de Tolosa dels últims 40 anys, i en aquest sentit destaca que s’ha triplicat en aquest temps. El gràfic i la fotografia són dos mecanismes de marc o *frame devices* que reforcen el marc interpretatiu islamista.

Actors

Un altre dels *frame devices* o dispositius de marc, com els actors, posa més en relleu aquestes dues informacions. L’actor principal seria Mohammed Merah, autor dels assassinats a militars i d’una escola jueva *Ozar Hatorah* a Toulouse. De Mohamed Merah posa molt en relleu la seva vinculació amb els crims de Toulouse, i sobretot les seves tendències islamistes radicals. També apareix el seu germà Abdelkader Merah, relacionat amb els ambients salafistes i detingut per la policia. Una altra de les persones involucrades en la informació és François Molins, Fiscal de París, que era l’encarregat de conduir la investigació, en ser considerat un assumpte de terrorisme. Uns altres actors involucrats serien els policies que segueixen la investigació, però que no apareixen identificats, per exemple un equip del grup d’intervenció especial de la policia RAID, que va iniciar la detenció al voltant del pis de Merah, o bé, els serveis secrets que el tenien identificat. I finalment tenim a Nicolas Sarkozy, aleshores president de la República francesa, que va donar l’ordre de detenir a Mohamed

⁵⁸² Mirar: “Merah tenia antecedents per delictes comuns i es va radicalitzar fa dos anys”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.4

⁵⁸³ Mirar: “Merah tenia antecedents per delictes comuns i es va radicalitzar fa dos anys”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.4

⁵⁸⁴ Mirar portada: “L’islamista de Tolosa preparava més crims”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012

Merah. Existeix un altre tipus d'actors que es podrien classificar com actants⁵⁸⁵. Per una banda, sobresurt el ministre de l'interior francès, Claude Guéant, que realitza un paper de portaveu polític que dóna explicacions sobre l'evolució del cas; per altra banda, l'advocat de Merah, Christian Etelin, que adoptaria el paper d'expert seguint l'evolució delictiva de Mohamed Merah.

Fonts informatives

Les fonts informatives emprades, en aquesta anàlisi s'analitzen les fonts mencionades en el text, que no significa que siguin les verdaderament utilitzades. En fer referència a aquesta qüestió, es pretén fer patent "a qui es deixa parlar" i "a qui s'acudeix per elaborar la informació".⁵⁸⁶ En catalogar-les es pot dir que la majoria són fonts institucionals, ja sigui d'organitzacions de seguretat franceses o de persones que ocupen un càrrec en una institució, com per exemple Claude Guéant, ministre de l'interior francès, o el fiscal de París. També acudeix a un tipus de fonts com l'advocat de Mohamed Merah, Christian Etelin, que es podria identificar com expert en l'àmbit judicial. Aquestes són uns tipus de fonts identificades. Un altre tipus de font és la del testimoni, que serien els veïns que vivien a prop de Mohamed Merah, tot i que no són identificades: "Els seus veïns són els primers sorpresos"⁵⁸⁷, sinó que apareixen en una descripció genèrica. Aquestes persones identificades en aquestes informacions transmeten el grau de transparència i aporten més informació respecte el protagonista principal, acusat dels atemptats de Toulouse, Mohamed Merah.

Un article que fa patent el marc interpretatiu o *frame* islamista radical és un article complementari, publicat el 22/03/12 al costat de la crònica principal, titulat: "La Guàrdia Civil va buscar Merah per Girona".⁵⁸⁸ Seguint la classificació de gèneres periodístics a partir de l'obra de Contreras (2004), la tipologia d'aquest text és un "News Analysis o Informe".⁵⁸⁹

Aquest aporta informació complementària i *background* respecte al *modus operandi* dels terroristes salafistes, oferint més elements d'anàlisi i valoració al lector. La qüestió es troba en què alguns agents de policia van comentar al diari *La Vanguardia* que la policia francesa va avisar a les forces de seguretat espanyoles, que Mohamed Merah assistiria a Girona, a una reunió salafista, el 2011. El text es focalitza en com el salafisme té una presència excepcional a Catalunya, a més incideix en el *modus operandi* de la policia per vigilar les xarxes de terroristes de tipus islamista. En el

⁵⁸⁵ A partir de la classificació de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁵⁸⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

⁵⁸⁷ Mirar: "Merah tenia antecedents per delictes comuns i es va radicalitzar fa dos anys", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.4

⁵⁸⁸ Mirar: "La Guàrdia Civil va buscar Merah per Girona", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.7

⁵⁸⁹ Segons la definició de Diego Contreras, un "News analysis o Informe": "Tiene una naturaleza más analítica y explicativa que la crónica y el reportaje. Incluye background y proyección de futuro de un tema que ha sido o es noticia. Se privilegia el aspecto explicativo." Extret de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

mateix text incideix en la preocupació dels agents antiterroristes respecte com la tercera generació de joves musulmans volen retornar a la terra dels seus avantpassats, tot idealitzant el Califat universal. Així ho constata l'autor:

“Amb aquesta idea impregnada a cop de doctrina impartida per extremistes formats per crear proselitisme, aquests joves viatgen a l'Afganistan o al Pakistan, on reben el seu baptisme de foc i acaben per sentir-se part d'aquesta nebulosa anomenada Al-Qaida⁵⁹⁰”

Des d'un punt de vista d'estil, i com a recurs expressiu, és significatiu destacar la metàfora: “on reben el seu baptisme de foc i acaben per sentir-se part d'aquesta nebulosa anomenada Al-Qaida.”⁵⁹¹ Aquesta il·lustra molt bé la situació complexa de captació de joves per la lluita de la *ghihad* i en el terrorisme islamista, emfatitzant la preparació militar que reben amb l'expressió “baptisme de foc.”

Finalment, aporta més dades sobre la manera d'operar de les xarxes terroristes, indicant que es tracten de “llops o soldats solitaris” que mantenen contactes amb altres extremistes nòmades. Es tracta d'un final que subratlla la tesi inicial del periodista:

“Aquests temuts “soldats solitaris” estableixen repetits contactes amb altres extremistes de manera que alimenten el seu odi mútuament⁵⁹²”

Aquest article manté una interpretació i enfocament genèric de tipus islamista, que reforça el *frame* estable islamista i el tema de la *ghihad*. La dimensió de marc en aquest text és pragmàtica i el marc valoratiu és negatiu.

Aquest mateix dia *La Vanguardia* va dedicar una crònica, amb un marcat accent humà i social, als enterraments de les víctimes de Toulouse, com a qüestió central. A la part inferior de la crònica apareixien dues petites entrevistes: una al líder de les organitzacions musulmanes i un altre al representant de les institucions jueves. Aquest article i les dues breus entrevistes enfoquen la qüestió des d'un àmbit més simbòlic, en relació a les anteriors informacions. La superfície de la crònica i les dues entrevistes ocupen una plana sencera. El titular: “*Dol compartit de dos nens nonats*”⁵⁹³ emfatitza l'accent humà i social. Els actors principals són les dues vídues, Caroline Mone, parella del paracaigudista i Eva Sandler, esposa del rabí Jonathan Sandler i mare de dos fills assassinats per Mohamed Merah.

Imatge

La primera de les fotografies que acompanyen l'article mostra a l'esposa del paracaigudista mort durant l'atemptat a Toulouse, amb signes de dolor; i la segona mostra els fèretres del Rabí Sandler, i els seus fills assassinats per Mohamed Merah, amb ornaments jueves.

⁵⁹⁰ Mirar: “La Guàrdia Civil va buscar Merah per Girona”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.7

⁵⁹¹ Mirar: “La Guàrdia Civil va buscar Merah per Girona”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.7

⁵⁹² Mirar: “La Guàrdia Civil va buscar Merah per Girona”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.7

⁵⁹³ Mirar: “Dol compartit de dos nens nonats”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

En aquest article emfatitza molt el dolor de les dues esposes, emprant les següents figures retòriques una comparació i una metàfora:

“Les cerimònies religioses, els discursos polítics, l’enorme projecció mediàtica, van passar com trens per sobre de dues dones més enllà del consol⁵⁹⁴”

“El plor de Monet a la catedral de Montauban i a la caserna del regiment, així com els de Sandler al cementiri Givat Shaul de Jerusalem, van reflectir, com diria el poeta Huidobro, que la mort està cargolada a la vida⁵⁹⁵”

Discurs àmbit simbòlic

En termes generals, el discurs se situa en un àmbit simbòlic. La majoria d’arguments que empen fan referència al ritus jueu i sobre la religió en general. Per tant, la dimensió de marc o *frame* en general és d’àmbit simbòlic. Alguns dels més exponencials serien:

“El rabí Jonathan Sandler, de 30 anys i els seus fills Gabriel de quatre i Arie de cinc, van entrar dins la terra coberts amb els xals blancs de l’oració. Les dones esperaven darrere d’una tanca que els homes complissin els ritus(...). El bisbe de Montauban va parlar de Caín i Abel durant el sermó a la catedral. “La fe -va dir- ens redimeix quan correm el risc de deixar-nos portar per l’odi⁵⁹⁶”

El marc interpretatiu o *frame* genèric és l’antisemitisme i la problemàtica de la convivència entre comunitats religioses. Aquest *frame* es detecta a partir d’algunes declaracions com la del primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu: “Hem de combatre aquesta extraordinària propaganda contra Israel i els jueus”; però també la del ministre d’Afers Exteriors francès Alain Juppé: “l’antisemitisme va contra tots els valors de França”.⁵⁹⁷ També cal afegir dintre el marc o *frame* dificultats de convivència entre jueus i musulmans, les dues breus entrevistes.

Actors

Un parell d’entrevistes expressen el punt de vista de representants de les comunitats jueva i musulmana. Per una banda, l’entrevista a Ahmed Jaballah, líder de la Unió Francesa d’Organitzacions Islàmiques, se centra en el conflicte social de les *banlieues* i sobre l’estigmatització de la comunitat musulmana. El discurs de l’entrevistat també se centra en desmarcar que l’Islam no té res a veure amb el terrorisme. En aquest sentit afirmava:

⁵⁹⁴ Mirar: “Dol compartit de dos nens nonats”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

⁵⁹⁵ Mirar: “Dol compartit de dos nens nonats”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

⁵⁹⁶ Mirar: “Dol compartit de dos nens nonats”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

⁵⁹⁷ Mirar: “Dol compartit de dos nens nonats”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

“El terrorisme no té religió, encara que els qui el practiquen diguin que actuen en nom seu -diu Ahmed Jaballah-. No hi ha res de l’islam que justifiqui aquesta mena d’actes.”⁵⁹⁸

Finalment acaba el seu discurs apel·lant tant a la responsabilitat de la comunitat musulmana, com a la de la societat, per garantir una bona convivència. Per altra banda, el segon entrevistat és el director del Consell Representatiu de les Institucions Jueves, Haïm Musicant. El discurs central continua en la línia de l’anterior respecte a la relació entre la comunitat jueva i musulmana, a més d’intentar desvincular qualsevol relació entre terrorisme i religió. El tema de l’atemptat s’aborda en clau electoral, respecte a l’auge de l’extrema dreta, del Front Nacional. Respecte a la relació entre les comunitats musulmana i jueva, afirma que les relacions són fraternals, tanmateix hi ha camí per fer. Igual que l’anterior entrevistat, Haïm Musicant apel·la a la no estigmatització de tota la comunitat musulmana per un sol individu. En aquest sentit expressa que: “És un home i no una religió, però hi ha molta feina per fer conjuntament per millorar la comprensió entre jueus i musulmans.”⁵⁹⁹ Tanmateix, el seu discurs no incideix en el tema de l’antisemitisme, molt emprat per alguns polítics.

Editorial

La Vanguardia va dedicar l’editorial d’aquell dia a la qüestió de la convivència entre comunitats religioses, i reforçava el marc o *frame* de problemàtica de la convivència. L’editorial titulada: “Crim contra la convivència”.⁶⁰⁰ En el mateix aborda la qüestió de l’amenaça terrorista d’arrel islamista, recordant els atemptats perpetrats, com el de l’11-S el 2001 als Estats Units. Segons la valoració de l’editorial, el *modus operandi* de les cèl·lules islamistes radicals ha estat diferent als anteriors atemptats, ja que no estaven organitzades per atemptar a l’escola jueva de Toulouse. En el cas dels atemptats a Toulouse es tractava d’un nou sistema d’atemptar que opera en solitari, provocant incertesa davant d’uns cops difícils de neutralitzar per les forces de seguretat. L’editorial defensa que es tractava d’un crim contra la convivència entre minories ètniques o religioses, reforçant el discurs de Nicolas Sarkozy, apel·lant al sentiment comunitari de la nació francesa.

Així ho exposava el mateix editorial: “Els atacs registrats aquests dies a França són crims contra la convivència.”⁶⁰¹ Posa en relleu les paraules de Nicolas Sarkozy respecte a l’enfortiment de les comunitats religioses en relació al sentiment comunitari a França. Segons l’editorial és el més “pertinent” en el context de tensió i terror després d’un atemptat: “El president Sarkozy va manifestar ahir amb tota solemnitat que “el

⁵⁹⁸ Mirar entrevista a Ahmed Jaballah: “El terrorisme no té religió”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

⁵⁹⁹ Mirar entrevista a Haïm Musicant: “No és només una història jueva”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p.8

⁶⁰⁰ Mirar editorial: “Crim contra la convivència”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012, secció “OPINIÓ” p.18

⁶⁰¹ Mirar editorial: “Crim contra la convivència”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012, secció “OPINIÓ” p.18

terrorisme no aconseguirà trencar França.(...) Aquest era ahir el discurs més pertinent.”⁶⁰²

Amb aquesta estratègia discursiva es reforçava la posició de *La Vanguardia* respecte al discurs de Nicolas Sarkozy i la seva posició a favor de la unitat de la República. Finalment apel·lava a la responsabilitat dels líders polítics en oferir un discurs de concòrdia i no a connectar amb sectors de l’electorat a favor de determinats col·lectius.

Un altre reportatge que ofería informació més àmplia va ser publicat el 25/03/12 intítulat: “*El Misteri Merah*”. El cas de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse ocupava un espai secundari a la portada del dia, situat a la part inferior, la qual cosa denota que el diari li va atorgar una rellevància menor. Hi apareix una fotografia de pla mitjà del jove terrorista amb actitud provocadora. A més, introdueix una entradeta descriptiva del barri on residia Merah i l’ambient d’inseguretat que vivien els veïns. El reportatge és un exemple de com evoluciona el cas de l’atemptat de Toulouse. *La Vanguardia* es va focalitzar molt en la vessant “gihadista” i del “terrorisme islamista”. Es detecten dos marcs interpretatius sobretot l’islamista i el marc o *frame* electoralista, però posant en relleu el lideratge de Nicolas Sarkozy. Un exemple dintre del marc islamista és el reportatge intítulat: “*El Misteri Merah*”⁶⁰³, que ocupava doble pàgina a cinc columnes, que incidia en la quotidianitat de Mohamed Merah i, també en la transformació de la seva conducta a les cèl·lules de l’islamisme radical.

Es tracta d’un reportatge més complementari, situat dintre dels gèneres interpretatius, en el qual el periodista utilitza mètodes d’anàlisi, la presentació d’antecedents, elements de situació i de context; a més aporta la valoració o explicació personal més subjectiva dels fets. En relació a la distinció entre valorar i analitzar, alguns autors com González (1997) admeten aquesta dificultat:

“La valoración está implícita en la lógica de los datos explicativos (análisis) que no es más que el resultado de haber partido de un determinado “background”⁶⁰⁴

El llenguatge predominant del reportatge és bèl·lic i pragmàtic, quan fa referència a arguments jurídics. En el discurs emprat es detecten expressions que reforcen el marc interpretatiu o *frame* del islamisme radicalitzat, per exemple:

“Mohamed no és l’únic dels cinc fills de Zulika que professa un islamisme radicalitzat. (...) La radicalització de Mohamed Merah és irreversible: deixa la bona vida de Tolosa cap al Waziristan, una regió del Pakistan veïna de

⁶⁰² Mirar editorial: “Crimis contra la convivència”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012, secció “OPINIÓ” p.18

⁶⁰³ Mirar reportatge: “*El Misteri Merah*”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p.3-4

⁶⁰⁴ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 33

l'Afganistan, (...) Això va venir a dir Bernard Squarcini a Le Monde en una entrevista que estableix la tesi oficial del terrorista solitari: "Cap activisme ideològic, res de freqüentació de mesquites"⁶⁰⁵

Algunes altres expressions o lèxic que són molt presents en el marc o *frame* islamista són:

"França ja no és immune al terrorisme islamista del s.XXI, que ha colpejat la Gran Bretanya i Espanya malgrat que, en teoria, era un país molt vulnerable perquè té cinc milions de musulmans, la xifra més elevada d'Europa Occidental"⁶⁰⁶

Alguns conceptes amb connotacions bel·ligerants, a partir d'aquest lèxic i expressions que reforcen el marc interpretatiu o *frame* islamista són: "Ange Mancini, el coordinador de l'Elisi", "el terrorista no era res més que "un petit fracassat de *banlieue* criat en una família salafista", "el misteri Merah i els seus interrogants: un terrorista solitari?", "la policia de Kandahar triga pocs dies a detectar el jove de Tolosa" i "está fitxat pels serveis dels EUA i França." Altres exemples de llenguatge bèl·lic es troben quan descriu la persecució i setge que va patir el terrorista Merah:

"Allà, al 17 del carrer sargent Vigné, és on mor cosit a trets (dues bales mortals, al cap i a l'abdomen, i 20 més a les extremitats). De res no li van servir l'armilla antibales i 32 hores de negociació"⁶⁰⁷

A més repassa els antecedents de la vida de Merah, aportant un tipus de *background*, destacant el seu pas frustrat per l'escola i quan els va abandonar el seu pare per retornar a Algèria; així com els seus antecedents per delinqüència.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Aquest *frame* islamista és reforçat a partir d'un llenguatge més pragmàtic fonamentat amb un lèxic més jurídic sobre el seu passat de delinqüent: "(...) va començar aviat, als 15 anys, a alternar la petita delinqüència i les bravates amb dos períodes laborals", "van ser set detencions en total, assenyala Le Monde", "li va imposar una estada a la presó de Seysses de 22 mesos (...)", "el fiscal general de París va atribuir la radicalització del jove al pas per la presó" o "centre penitenciari." Una de les cites directes atribuïdes al seu advocat, Axelle Chorier, reforcen aquests arguments, que se situen dintre d'un marc de dimensió pragmàtic: "No són gaires, per l'edat, la pitjor en general dels nois dels barris", assenyala l'advocat Axelle Chorier, que el va defensar en cinc d'aquests processos."⁶⁰⁸

⁶⁰⁵ Mirar reportatge: "El Misteri Merah", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

⁶⁰⁶ Mirar reportatge: "El Misteri Merah", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

⁶⁰⁷ Mirar reportatge: "El Misteri Merah", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

⁶⁰⁸ Mirar reportatge: "El Misteri Merah", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

A banda d'aquests conceptes, emergeixen algunes cites directes o declaracions, com la del cap del RAID (les forces especials que van emprendre l'assalt), realitzades al diari *Le Figaro* com: "Volia reunir-se amb Al-là i les seves 72 verges"⁶⁰⁹. Una cita que es troba destacada a la segona plana del reportatge com un segon titular, que reforça la posició i enfocament del diari. Tal com indica Castelló (2012) es tracta d'un mecanisme utilitzat de forma sistemàtica pels diaris que defensen més radicalment un marc interpretatiu, els quals empen els arguments i expressions més extremes de la part contrària. No es tracta d'una qüestió de pluralitat informativa, per un tema de complexitat del cas, sinó d'un mecanisme que reforça el marc interpretatiu o *frame* genèric més defensat pel diari.⁶¹⁰ Un altre dels marcs interpretatius detectats en aquest diari és el de la por i la inseguretat, per exemple algunes expressions i arguments ho fan patent com el subtítol:

"La vida i la mort del gihadista creen dubtes a França", "Trois Cocus (barri on vivia Merah) sotmès a una forta vigilància policial i a la peregrinació dels periodistes. Els uns i altres busquen. Al final del carrer és la llei del silenci", "la bibliotecària argumenta que hi ha instruccions de no fer comentaris sobre M. Merah, però convida a seguir la xerrada fora de l'espai públic."⁶¹¹

Imatges

Un altre dels *frames devices*, és a dir, els dispositius que delimiten el marc, serien les imatges que acompanyen aquest reportatge. Per una banda, trobem una imatge de Mohamed Merah dalt d'un cotxe derrapant i amb actitud provocadora, aquesta presideix la primera part del reportatge. Es tracta de la captura d'un vídeo emès per la cadena de televisió pública France 2, on es veu el jove Merah divertint-se amb un cotxe. Per altra banda, l'altra fotografia mostra un grup de dones, algunes apareixen amb el vel integral o niqab, que es dirigeixen a la casa de la mare de Merah a Tolosa, reforçant d'aquesta manera un estereotip de la dona musulmana i l'islam. Es tracta de dues imatges, que es poden situar dintre del marc interpretatiu o *frame* del islamisme radical, molt present en el diari *La Vanguardia*.

Actors

Els actors més presents a la informació serien els veïns que vivien a prop del barri de Merah, així com algunes persones amb càrrecs jurídics que segueixen la investigació. A més, també recull alguns testimonis de la comunitat jueva. Alguns dels més destacats serien: l'advocat Axelle Chorieur, que va defensar Mohamed Merah en diferents processos per actes de delinqüència; el fiscal general de París, no identificat; el cap del

⁶⁰⁹ Mirar reportatge: "El Misteri Merah", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

⁶¹⁰ Assumeixo síntesi: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

⁶¹¹ Mirar reportatge: "El Misteri Merah", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

Raid (forces especials que van emprendre l'assalt contra el terrorista). Altres actors que apareixen amb menor freqüència serien Jean Christophe Sánchez, secretari de la branca penitenciària del sindicat filocomunista CGT i Ange Mancini, coordinador de l'Elisi per als serveis d'intel·ligència. Altres actors detectats, que apareixen com actants, serien el rabí Gabriel i Nicole Yardini, representant del Consell de les Institucions Jueves de França (CRIF). Aquests ofereixen el seu punt de vista sobre l'atemptat parlant que es deu més al mal que a un acte de bogeria.

Fons informatives

Si ens acostem a l'anàlisi del text des d'un punt de vista de les fonts informatives, apareixen testimonis de persones pròximes a Merah, algunes de les quals no apareixen identificades, però que parlen dels trets de personalitat del terrorista. Una d'aquestes apareix identificada amb el nom de Fátima, que descriu la realitat del barri. D'aquesta manera, accentua l'interès humà en el contingut⁶¹², aportant d'aquesta manera un testimoni més directe i més viva en el text. A més introdueix fonts de tipus institucional, com un representant del sindicat de la CGT francès, Jean Christophe Sánchez, o bé Bernard Squarcini, patró dels serveis d'intel·ligència de França. Altres fonts de tipus institucional serien representants de la confessió jueva, que estarien identificats: el rabí Gabriel i Nicole Yardini, del Consell de les Institucions Jueves de França (CRIF).

Aquestes últimes fonts informatives, que apareixen citades en el reportatge, posen de relleu com el diari *La Vanguardia* va oferir una importància notòria a les veus dels representants del judaisme. A més d'aquests tipus de fonts més institucionals, que representen confessions com el judaisme, o bé organitzacions governamentals, es detecten una tipologia de fonts que estarien catalogades com a mitjans de comunicació. És a dir, inclouen referències que es realitzen a altres mitjans de comunicació, per exemple en el text trobem que s'utilitzen fonts que publiquen altres diaris o mitjans⁶¹³. Alguns dels exemples mostrats en el text són:

“Segons la seva definició d'ahir a la cadena BMF, “el terrorista no era res més que un petit fracassat de *banlieue* criat en una família salafista”, “això va venir a dir Bernard Squarcini a *Le Monde* en una entrevista que estableix la tesi oficial del terrorista solitari: (...)”, o bé, “volia reunir-se amb Al·là i les seves 72 verges”, assenyalava ahir a *Le Figaro* el cap del Raid (les forces especials que van emprendre l'assalt)⁶¹⁴”

Algunes d'aquestes cites, atribuïdes a diferents mitjans, demostren que el redactor va emprar majoritàriament els mitjans francesos per elaborar la informació. Des d'un punt de vista de les atribucions de les fonts i com el redactor les introdueix, s'observa la manera de seleccionar les cites directes, a través de l'estil directe. Les declaracions seleccionades dels representants de seguretat, que formen part d'una estratègia

⁶¹² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 154

⁶¹³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 191

⁶¹⁴ Mirar reportatge: “El Misteri Merah”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 4

d'atribució per part del redactor, proporcionen elements d'anàlisi i interpretacions. A més, aquestes estratègies discursives reforcen el marc interpretatiu o *frame* genèric islamista. El marc valoratiu inferit és negatiu dintre aquest *frame* en general.

Un altre dels articles en relació amb el cas de l'atemptat de Toulouse, publicat el mateix diumenge 25/03/12, es focalitza en la campanya electoral i en la percepció de seguretat dels ciutadans de Toulouse. El gènere periodístic al qual pertany és a l'interpretatiu, es tracta d'un "news analysis o informe", segons la classificació de Contreras (2004) en tenir un format més analític i explicatiu que la crònica i el reportatge.⁶¹⁵

L'article aporta molts elements d'anàlisi, a partir de les dades d'un sondeig d'opinió, que consultava quina era la percepció que tenien els francesos sobre l'amenaça terrorista. Realitzava una prospecció, a partir dels resultats del sondeig, sobre com anirien les eleccions presidencials del 2012 a França. Les variables analitzades abordaven la relació entre l'atemptat i l'impacte que podria tenir en els resultats de les eleccions presidencials franceses. També el nivell de percepció de la seguretat i l'estat anímic entre els francesos, després d'un acte terrorista com aquest.

El discurs és d'àmbit pragmàtic, en fer referència a arguments electoralistes, analistes polítics, resultats d'enquestes, gràfiques del sondeig, etc. Per tant, denota un marc de dimensió pragmàtic en fer referència a molts arguments de tipus tècnic com els percentatges resultat del sondeig, el reforç del líder i el seu rèdit electoral. El titular era: "França defuig la psicosi"⁶¹⁶, que reforça un altre dels *frames* o marcs detectats, el del context d'inseguretat. La superfície que ocupa el *news analysis o informe*, és una plana sencera i ocupa cinc columnes, cosa que indica que el diari li va atorgar una rellevància força destacada.

Lèxic i expressions bel·ligerants

En el text hi ha una forta presència del llenguatge bèl·lic, sobretot en la introducció, que reflecteix el context social, al qual estava sotmesa França després de l'atemptat. El lèxic i les expressions tenen un rerefons molt bel·ligerant per exemple: "la tragèdia de Tolosa", "la crueltat que va demostrar la matança a l'escola jueva Ozar Hatorah, a mans del terrorista islamista", "perseguir-la per rematar-la", "autor dels crims", "tragèdia", "amenaça terrorista" o "sigui perquè l'assassí sembla (...) que ha actuat sol, sigui perquè va atacar objectius específics en comptes de cometre atemptats indiscriminats(...)"⁶¹⁷ Des d'un punt de vista estilístic també trobem figures retòriques com aquesta hipèrbol: "ha fet estremir tota la societat."⁶¹⁸

⁶¹⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 154

⁶¹⁶ Mirar: "França defuig la psicosi", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 6

⁶¹⁷ Mirar: "França defuig la psicosi", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 6

⁶¹⁸ Mirar: "França defuig la psicosi", publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 6

En relació al conjunt d'indicadors o els *framing devices* segons Van Gorp (2005)⁶¹⁹ denoten un *frame* majoritari electoralista. Algunes d'aquests mecanismes o *frame devices* representen el conjunt lèxic i expressions:

“un sondeig d'urgència dut a terme per l'Institut d'opinió (...)” “preguntats per la percepció que tenien de l'amenaça terrorista que pesa sobre el país, el 53% la qualifica d'elevada (un 11% de molt elevada), davant el 47% que la considera feble o molt feble”, “els analistes creuen que Sarkozy en pot treure un rèdit electoral, però encara no es nota” o “en aquestes condicions es fa extramadament difícil aventurar quins efectes pot tenir el trauma de Tolosa sobre la dinàmica de la campanya electoral francesa (...)”.⁶²⁰

L'article no s'adscriu a un únic *frame* o marc interpretatiu, sinó que es detecten interpretacions diverses en el mateix i per tant, diversos marcs. El mateix relat de l'article ofereix una interpretació sobre la inseguretat i seguretat, delimitant així un altre marc interpretatiu més temàtic. Per exemple, les expressions més usuals serien: “la percepció de l'amenaça terrorista que pesa sobre el país”, “la preocupació dels francesos pel terrorisme és la més baixa d'ençà del 2001”. Una altra interpretació dintre aquest marc electoralista, és la que reforça la figura de Sarkozy. Alguns dels exemples serien:

“A priori, la situació política ha atorgat a Sarkozy l'oportunitat de desempallegar-se de la condició de candidat a la reelecció i retrobar el paper del president de la República i pare de la pàtria”, “l'èxit policial, que va identificar i neutralitzar l'autor dels atemptats en menys de 48 hores després de la matança de l'escola Ozar Hatorah -una altra cosa són els eventuals errors en les tasques de prevenció- ha reforçat políticament Sarkozy”⁶²¹

Aquestes expressions anteriors estant reforçades amb unes cites directes, atribuïdes a un editorial de *Le Monde*, on es fa referència a què la tragèdia beneficiarà el president francès. Però també en destaca una opinió del politòleg francès Pascal Perrineau al diari *Le Figaro*. Aquestes cites reforcen aquest relat i, en conseqüència, un marc interpretatiu més temàtic que reforça la figura de Sarkozy molt defensat pel diari *La Vanguardia*. Al final del “News Analysis o informe” es remet a una conclusió que valida la tesi inicial sobre el reforçament polític de Nicolas Sarkozy i la seva continuïtat al govern de l'Elisi. En aquest apartat aporta els resultats dels sondejors, que tot i que mostren un resultat favorable a Sarkozy, alguns també anunciaven la victòria de François Hollande. Acaba oferint un final obert: “Les coses doncs, de moment no han canviat gaire. Però encara queden quatre setmanes.”⁶²²

⁶¹⁹ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.486

⁶²⁰ Mirar: “França defuig la psicosi”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 6

⁶²¹ Mirar: “França defuig la psicosi”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 6

⁶²² Mirar: “França defuig la psicosi”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 6

Actors

En relació als actors més presents en l'article, en destaquen experts en l'anàlisi política, aquests des d'un punt de vista més abstracte són classificats com "actants."

Imatge

La fotografia publicada en aquest "news analysis o informe" és un pla general de l'enterrament dels tres soldats assassinats per Merah, en què apareix Nicolas Sarkozy presidint els funerals. La imatge, com un altre dels mecanismes de marc, reforça el marc electoralista, sobretot centrat en la figura de Sarkozy.

Una altra informació publicada per *La Vanguardia*, es trobava inserida al marc interpretatiu electoral, respecte a les eleccions presidencials franceses del 2012. Igual que el "news analysis o informe" anteriorment analitzat, l'enfocament majoritari de la informació destacava la figura política i el lideratge de Nicolas Sarkozy, aleshores president de la República. El titular de la crònica era: "L'eficàcia de la policia reforça Sarkozy",⁶²³ i el subtítol era: "Els fets de Tolosa de Llenguadoc sacsegen la cursa cap a l'Elisi." La crònica, publicada a la secció "*Internacional*" del diari *La Vanguardia*, formaria part dels gèneres interpretatius.

L'estructura del text presenta molts elements interpretatius, no segueix una estructura de piràmide invertida com la notícia. Presenta un enfocament més personal i menys rígid que la notícia, està escrita pel corresponsal que dóna compte dels fets i interpreta el context electoral com a qüestió principal. La superfície que ocupa la crònica és una pàgina sencera i l'espai que ocupa són sis columnes. Això indica que *La Vanguardia* va atorgar una rellevància important al context de la campanya electoral. En relació a la imatge, mostrava a Nicolas Sarkozy en el funeral dels tres soldats assassinats, la qual cosa destaca més la seva figura política i lideratge en la campanya electoral.

Lèxic i recursos retòrics d'àmbit pragmàtic: *frame* electoralista

El tractament de l'anàlisi discursiva subratlla, en primer terme, l'enfocament electoralista, tanmateix hi és present el context criminalista de l'atemptat. Això es denota a través de les següents expressions:

"Amb la seva acció criminal ha condicionat el desenvolupament de la campanya electoral francesa", "(...) pot haver contribuït a alterar d'una manera substancial el resultat de les presidencials del 22 abril i 6 de maig".⁶²⁴

Una metàfora emprada com un recurs expressiu, reforça el context criminalista: "L'assassí de Tolosa ha fet alguna cosa més que sembrar el terror i segar la vida de set persones."⁶²⁵ Es troba a l'inici de la crònica i reflecteix el context en què s'ha produït l'atemptat i la seva incidència a la campanya de les presidencials franceses.

⁶²³ Mirar: "L'eficàcia de la policia reforça Sarkozy", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

⁶²⁴ Mirar: "L'eficàcia de la policia reforça Sarkozy", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

⁶²⁵ Mirar: "L'eficàcia de la policia reforça Sarkozy", publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

Lèxic i expressions *frame* electoralista

El lèxic i les expressions més comunes de la crònica que delimiten el marc interpretatiu o *frame* electoralista serien els conceptes: “campanya”, “electorat”, “la condició de favorit”, “pretès caràcter institucional”, “el resultat de les presidencials” o “la figura del president.” Les expressions més rellevants dintre d’aquest *frame* són les metàfores:

“els esdeveniments de Tolosa, però, han dinamitat les regles del joc”, “una part de l’electorat popular, inquiet i desconfiat es pot sentir temptat d’adherir-se als plantejaments de fermesa de Sarkozy contra reivindicacions comunitaristes i la immigració estrangera”, per altra banda, “el socialista Hollande, la condició de favorit del qual ja començava a estar amenaçada, ha reaccionat com ha pogut, suspenent formalment la seva campanya, (...)”⁶²⁶

La Vanguardia, dintre aquest marc interpretatiu electoralista, va accentuar l’actuació política de Sarkozy davant la crisi dels atemptats de Toulouse. Així ho reflecteixen algunes de les seves expressions: “(...) però l’èxit de la colossal operació policial reforçarà sens dubte la figura del president, Nicolas Sarkozy, (...)”, “Sarkozy -sempre s’ha dit i mai no ha estat més veritat- s’envalenteix en les situacions de crisi, (...)”, “desplega les millors arts polítiques i demostra la indubtable categoria d’home d’Estat”. Aquí es detecten dues paradoxes en relació al president Sarkozy: “contra l’adversitat, es transfigura”, “les seves millors qualitats n’enterren els defectes més criticats i molestos.”⁶²⁷ A més, es fa una pregunta retòrica:

“El president francès ha fet el que havia de fer, qui l’hi pot retreure? I tanmateix, amb la seva actuació -no mancada de càlcul polític- ha col·locat els seus rivals en una situació impossible.”⁶²⁸

Es tracta d’estratègies discursives que empra el periodista que li permeten primer, mantenir el marc interpretatiu global i segon, construir una narrativa global. Des d’un punt de vista de la proposta de dimensió de marc o *frame dimension*, la majoria de la crònica seria d’àmbit pragmàtic, en fer referència a arguments d’àmbit de càlcul polític, de tipus electoral i acció política.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

A la part final de la crònica detectem arguments més simbòlics sobre les relacions històriques entre la comunitat musulmana i la jueva. En aquest cas delimita una dimensió de marc més simbòlica. El conjunt lèxic detectat en aquesta dimensió seria:

⁶²⁶ Mirar: “L’eficàcia de la policia reforça Sarkozy”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

⁶²⁷ Mirar: “L’eficàcia de la policia reforça Sarkozy”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

⁶²⁸ Mirar: “L’eficàcia de la policia reforça Sarkozy”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

“els líders de les comunitats van fer una crida ahir a no responsabilitzar-ne tota la comunitat islàmica”, “però d’entrada, la manifestació conjunta convocada per diumenge ja ha estat desconvocada”; la metàfora: “el gir dels esdeveniments pot fer saltar pels aires la fràgil unitat entre jueus i musulmans.”⁶²⁹

Aquestes últimes expressions i conceptes es desmarquen del marc electoralista, i delimiten un marc interpretatiu o *frame* de fricció i estigmatització entre les comunitats religioses. *La Vanguardia* aposta per aquesta interpretació i, per tant, reflecteix l’ambient latent que viu França i una part d’Europa.

Actors

L’actor més reforçat en aquestes dues últimes informacions, dins el marc electoralista, seria sens dubte la figura de Nicolas Sarkozy. Els altres actors presents serien els candidats a l’Elisi, com François Hollande, al que critica la seva actuació com a més institucional després de l’atemptat; Marine Le Pen, en grau menor; i finalment François Bayrou i Jean Luc Melenchon, que són presentats com a candidats més secundaris. Aquí posa en relleu actors més institucionals i polítics. Per una banda, el marc valoratiu que s’infereix és positiu en relació al reforçament polític de Sarkozy; per altra banda, el marc valoratiu és negatiu en relació al tema dels problemes de convivència entre comunitats religioses.

Les següents informacions publicades, que s’allunyaven del moment de màxim clímax informatiu, és a dir, del dia després de l’atemptat, reforcen el marc interpretatiu o *frame* islamista. Aquestes últims articles estan publicats en format notícia, a la secció “d’Internacional”, per tant es poden classificar dintre els gèneres informatius.

La primera notícia intitolada: “*El germà de Mohamed Merah podria ser acusat de complicitat*”⁶³⁰, publicada a la secció “Internacional”, com la gran majoria d’informacions de la mostra d’anàlisi. La notícia està elaborada pel corresponsal de *La Vanguardia* a França, el qual es percep com una de les principals fonts. Des d’un punt de vista quantitatiu, la superfície de la notícia ocupava gairebé una pàgina sencera, la qual cosa indica que el diari li va oferir una importància rellevant. Les últimes notícies del cas de l’atemptat a l’escola jueva ocupaven una superfície inferior, la qual cosa significa que el rotatiu li va atorgar una menor importància a les últimes publicacions. La notícia, en pertànyer als gèneres informatius, manté una estructura de piràmide invertida, en què la informació rellevant va al principi i la informació irrellevant al final.

Imatge

Una de les variables de definició de marc és la imatge, en la qual apareix Abdelkader amb el rostre cobert arribant a la seu de la policia antiterrorista, amb dos policies

⁶²⁹ Mirar: “L’eficàcia de la policia reforça Sarkozy”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 22 de març del 2012 p. 6

⁶³⁰ Mirar: “El germà de Mohamed Merah podria ser acusat de complicitat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 7

encaputxats. El germà de Mohamed Merah apareix en un pla mitjà, la qual cosa el focalitza com a protagonista de la història.

La qüestió de la notícia es remet a una possible complicitat entre Abdelkader Merah, i el seu germà, Mohamed Merah, autor dels atemptats. El germà va negar la complicitat a l'hora de preparar els crims, no obstant durant la investigació van aparèixer elements comprometedors. Tot i que els indicis indicaven que els atemptats van ser comesos per Merah en solitari, no exclouen que els crims haguessin tingut un suport moral. El discurs en general és molt propi de la crònica de successos, amb un estil molt directe i sense circumloquis.

Lèxic i expressions criminalistes

Aquestes informacions fan patent de forma generalitzada el marc interpretatiu o *frame* del gihadisme o islamisme. Les tres últimes notícies analitzades mostren un conjunt lèxic bèl·lic i de connotacions criminalistes. Els conceptes més freqüents tenen un component bèl·lic: “terrorista de Tolosa”, “acusat de complicitat”, “atemptats”, “investigació”, “la matança”, “els seus crims”; aquí els verbs més usuals serien: “haver-lo ajudat a perpetrar”, “els seus crims haguessin estat inspirats i haguessin tingut el suport directament o indirectament de terceres persones” o “assassinar”. A més, també es focalitza en els detalls de les armes que va utilitzar en l'atemptat: “la pistola Colt 45, calibre 11,43 mm, el jove gihadista tenia un arsenal per valor de 20.000 euros”. Aquest lèxic identificat configura en el conjunt de la crònica un relat criminalista.

Tanmateix, també es detecta un conjunt lèxic amb connotacions jurídiques i que fan referència al procés d'investigació, per exemple: “investigació”, “interrogatoris policials”, “la dona a la qual s'ha retingut fonamentalment per esbrinar el paper del seu marit en els atemptats de Mohamed, podria ser presentada avui davant el jutge”, “termini legal de detenció”, “indicis i elements recollits” o “a ser processat”. Les expressions populars detectades també estant orientades en aquest sentit: “una altra dada contribueix a col·locar Abdelkader Merah en una posició difícil”, “és un vell conegut dels serveis d'informació.”⁶³¹

Alguns mecanismes de marc de tipus lèxic delimiten el marc interpretatiu o *frame* gihadista o islamista, per exemple: “terrorista de Tolosa” o “integrista radical pròxim al moviment salafista”.

Dins aquest *frame* islamista es posa en relleu algunes cites directes del mateix Abdelkader Merah, que el redactor destaca entre cometes, per donar-li més èmfasi a les seves expressions, per exemple: “Potser el mateix Abdelkader Merah, que davant la policia va dir que se sentia “orgullós” del seu germà petit i “feliç” que hagués mort com un “màrtir”.⁶³² Un altre variable de tipus lèxic que trobem en aquest *frame* islamista, és que el diari posa de relleu la descripció física i els antecedents de Abdelkader Merah, que segueixen el model de l'islamisme radical:

⁶³¹ Mirar: “El germà de Mohamed Merah podria ser acusat de complicitat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 7

⁶³² Mirar: “El germà de Mohamed Merah podria ser acusat de complicitat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 7

“Abdelkader Merah, un integrista que porta barba i gel·laba -i la dona del qual vesteix el vel integral-, és un vell conegut dels serveis d’informació, que el 2007 el van vincular a un grup islamista de Tolosa que facilitava el viatge de joves aspirants a gihadistes a les zones d’entrenament i de combat a l’Iraq, encara que no va arribar a ser processat⁶³³”

També en destaca unes declaracions posades entre cometes de la seva mare, dintre d’un “especejament”, que reforcen l’enfocament islamista i la conversió al gihadisme per part de Mohamed Merah. Per exemple:

“Posada en llibertat sense càrrecs divendres a la nit, la mare de Mohamed Merah, Zoulika Aziri, experimenta un sentiment de “culpabilitat” i “remordiments” per no haver sabut percebre el canvi que s’estava produint en el seu fill i no haver pogut evitar que cometés els crims (...)”.⁶³⁴

Aquestes cites atribuïdes a aquests dos actors: la mare i el germà de Merah, demostra com es manifesta la valoració de l’autor de les dades que ofereix, a més de veure la interpretació que fa el redactor dels textos externs que selecciona.⁶³⁵ Una interpretació consonant amb l’enfocament generalitzat del diari.

La notícia publicada l’endemà el 26/03/12 titulada: “*El terrorista de Tolosa no va actuar tan sol com va dir*”, també es troba a la secció “Internacional”, igual que totes les informacions de la mostra analitzada. La superfície que ocupa la informació és mitjana, no ocupa tota la pàgina sencera. La qüestió central de la informació recull la imputació del jutge per complicitat en assassinat amb finalitats terroristes del germà de Mohamed Merah, Abdelkader Merah. *La Vanguardia* introdueix moltes dades i antecedents que emfatitzen la complicitat dels dos germans, de tal manera com si es tractés d’una xarxa gihadista. Per subratllar això també posa de relleu el mètode emprat per adquirir les armes i la descripció d’aquestes. S’ha d’indicar que totes les cites atribuïdes als actors presents a la notícia estan dirigides a presentar la complicitat dels dos germans, que el diari *La Vanguardia* emfatitza molt.

Per exemple, destaca dues declaracions del mateix Mohamed Merah durant el setge amb la policia francesa:

“Durant les seves llargues converses amb els agents que intentaven negociar la seva rendició – en els quals va arribar a expressar haver sentit un “plaer infinit” en cometre els assassinats- (...) Però va parlar de “germans” en plural – quan va explicar que li havien suggerit cometre un atemptat a París – possibilitat que va

⁶³³ Mirar : “El germà de Mohamed Merah podria ser acusat de complicitat”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 7

⁶³⁴ Mirar “despiece”: “Remordiments de la mare”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 25 de març del 2012 p. 7

⁶³⁵ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA) p.274-275

rebutjar, perquè volia començar a la seva ciutat Tolosa- (...). Als seus “germans” de combat va dir haver confiat també els enregistraments dels seus assassinats, perquè les difonguessin per internet⁶³⁶”

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Igual que l’anterior notícia el discurs és d’àmbit pragmàtic. Igual que la informació anterior la majoria d’arguments són de tipus material, judicial o policial. D’una banda, ens trobem alguns exemples de termes que evocuen a una bel·ligerància com els termes: “setge”, “forces especials”, “associació de malfactors”, “assassinat” i els verbs d’acció “va cometre la matança”, “va costar la vida”, “perpetrar els atemptats” o “intentaven negociar la seva rendició.”

D’altra banda, apareixen molts termes jurídics o amb connotacions judicials: “la investigació policial”, “la hipòtesi”, “còmplices”, “fiscal”, “indícis greus o concordants”, “va ser imputat per complicitat” o “delicte comú”. Com en l’anterior informació, hi és present un conjunt lèxic que fa present el marc interpretatiu o *frame* islamista: “radicalització islamista”, “terrorista Tolosa”, “jove gihadista”, “llop solitari”, “catifa per resar”, “gel·laba”, “un CD amb cants islàmics” o “crides a la gihad”.

Imatge

La fotografia que acompanya la notícia del dia 26/03/12⁶³⁷ mostra a dos manifestants que van condemnar aquests tipus d’actes, és a dir, es focalitza amb els fets posteriors a l’atemptat. Un dels manifestants apareix tapant-se el rostre com a signe d’indignació, enuig, tristesa davant un cartell que clama a la no-violència.

Actors

Els actors més destacats en aquestes informacions com Abdelkader Merah, la mare dels dos germans, Zoulika Aziri i, en un segon terme Mohamed Merah. El germà Abdelkader és presentat com una persona vinculada a xarxes islamistes, que es dedicava a captar joves aspirants a gihadistes. Es detecten alguns “actants”⁶³⁸ com el ministre de l’Interior francès, Claude Guéant, que juga el rol de portaveu. A més, també, en destaca les persones d’àmbit judicial com els jutges antiterroristes i el fiscal que investigaven la vinculació entre el germà i el terrorista Mohamed Merah, en els quals destaca algunes cites directes del fiscal que subratllen l’estreta vinculació dels dos. Aquests últims estarien classificats com actants. Aquests actors esmentats anteriorment reforcen el marc interpretatiu o *frame* genèric del islamisme i gihadisme.

⁶³⁶ Mirar: “El terrorista de Tolosa no va actuar tan sol com va dir”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 26 de març del 2012 p. 7

⁶³⁷ Mirar: “El terrorista de Tolosa no va actuar tan sol com va dir”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 26 de març del 2012 p. 7

⁶³⁸ Seguint la classificació de: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

La dimensió de marc detectada o *frame dimension*⁶³⁹ és gairebé pragmàtica, sobretot en fer referència a arguments de tipus jurídic i processal; no obstant es detecta una dimensió més simbòlica en fer referència a elements identitaris de l'islam com "el vel integral" i "barba o gel·laba". El marc valoratiu en general en aquesta informació és negativa.

En un *especejament* o destacat⁶⁴⁰ en la mateixa notícia, el diari destaca unes declaracions de Marine Le Pen, com a representant del Front Nacional, en què fa referència al "feixisme verd" com a "feixisme islamista". El destacat titulat: "Le Pen i el "feixisme verd"⁶⁴¹ posa en relleu el seu discurs sobre la vinculació entre terrorisme i immigració també culpabilitza de l'augment de l'extremisme religiós islàmic del "bonisme" de l'esquerra i "laxisme" de la dreta. En aquesta línia acaba el text amb un fragment del discurs de Le Pen que reforça el seu ideari: "quants Mohameds Merah hi ha als avions i vaixells que arriben a França amb immigrants."⁶⁴²

Article d'opinió

En un article d'opinió del periodista Rafael Jorba, publicat a la part inferior del dia 22/03/12. L'article d'opinió es titulava: "Amalgama sense treva"⁶⁴³, i l'articulista es preguntava quin era el rerefons d'uns actes perpetrats per la bogeria descontrolada. Des de la seva visió seria resultat de la problemàtica d'un grau de violència i una estigmatització de la societat francesa, i per defensar aquesta tesi destaca una frase del líder centrista François Bayrou.

Aquest afirmava: "Hi ha un grau de violència, d'estigmatització en la societat francesa (i europea, afegeixo jo) que està augmentant". L'odi a l'altre, amb la crisi com a caldo de cultiu."⁶⁴⁴ En l'article fa present els missatges que oferien els diferents líders polítics, respecte el tema de les minories ètniques per obtenir rèdit electoral. En aquest sentit reforçava el marc interpretatiu o *frame* d'estigmatització entre comunitats religioses, en el qual vaticinava l'inici d'una campanya més tensa:

⁶³⁹ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

⁶⁴⁰ En l'argot periodístic es tracta d'una peça informativa complementària inserida en una informació

⁶⁴¹ Mirar "despiece": "Le Pen i el "feixisme verd", publicat al diari *La Vanguardia*, el 26 de març del 2012 p. 7

⁶⁴² Mirar "despiece": "Le Pen i el "feixisme verd", publicat al diari *La Vanguardia*, el 26 de març del 2012 p. 7

⁶⁴³ Jorba, Rafael: "Amalgama sense treva", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.6

⁶⁴⁴ Jorba, Rafael: "Amalgama sense treva", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.6

Ara, després de la treva del dol, començarà *una altra* campanya. Afegir més llenya al foc pot atiar els conflictes comunitaris en un país, en què conviuen prop de sis milions de francesos de tradició musulmana amb mig milió de la comunitat jueva⁶⁴⁵

Columna d'opinió

La columna del periodista Lluís Foix titulada: "Terrorisme en campanya"⁶⁴⁶ i publicada el mateix 22/03/12, es focalitza en la incidència de la matança a l'escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse i la mort de tres militars francesos d'origen magribí en la campanya electoral. El periodista Lluís Foix es remet a les conseqüències electorals de l'atemptat i a quin dels candidats pot sortir-ne beneficiat electoralment: "Quan la seguretat nacional és en perill acostumen a sortir-ne beneficiats els partits que són al govern."⁶⁴⁷ També fa referència als missatges dels candidats que generaven un clima de controvèrsia entre els grups ètnics a França:

"Van ser diversos representants del candidat Sarkozy els que van llançar missatges en contra dels drets dels immigrants i van parlar despectivament de la gastronomia jueva i musulmana⁶⁴⁸"

En correlació amb el discurs del diari, que reforça la figura del president Sarkozy en la seva actuació després de l'atemptat, el columnista Lluís Foix també al·ludeix al protagonisme de Sarkozy: "(...) pot donar més protagonisme a Sarkozy, que s'ha tret el vestit de candidat i s'ha posat el de president que actua com a candidat" i afegeix: "Caldrà veure quin Sarkozy surt ara: l'integrador o l'aspirant a la reelecció. Penso que sortirà amb força el segon."⁶⁴⁹

Últimes informacions

Les dues últimes notícies, en què el cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse tenia una presència menor als mitjans, també posen èmfasis amb el marc islamista i el gihadisme extremista. La notícia publicada el 28/03/12: "*Un excap del contraespionatge francès sospita que Merah era un confident*"⁶⁵⁰, dins la secció "Internacional" de *La Vanguardia* es focalitza amb la hipòtesi, plantejada per un excap de l'espionatge, de que Merah podria haver estat un confident dels serveis secrets

⁶⁴⁵ Jorba, Rafael: "*Amalgama sense treva*", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.6

⁶⁴⁶ Foix, Lluís: "*El terrorisme en campanya*", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.22

⁶⁴⁷ Foix, Lluís: "*El terrorisme en campanya*", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.22

⁶⁴⁸ Foix, Lluís: "*El terrorisme en campanya*", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.22

⁶⁴⁹ Foix, Lluís: "*El terrorisme en campanya*", article d'opinió al diari *La Vanguardia*, publicat el 22 de març del 2012 p.22

⁶⁵⁰ Mirar: "*Un excap del contraespionatge francès sospita que Merah era un confident*", publicat al diari *La Vanguardia*, el 28 de març del 2012 p. 6

francesos. Aquesta informació va ser realitzada pel corresponsal del diari a París. La superfície ocupa una pàgina sencera, cosa que significa que el diari li va concedir una gran importància. Com en les anteriors informacions hi apareixen moltes dades d'anàlisi, és a dir, antecedents de Mohamed Merah, que fan plausible la hipòtesi que hagués pogut col·laborar amb els agents de la Direcció Central d'Informació Interior (DCRI). La notícia està construïda a partir de declaracions realitzades per Yves Bonet, antic director del contraespionatge, i el director actual del DCRI, Bernard Squarcini que demostren la relació entre l'organisme i el terrorista. En un segon terme de la informació, fa referència a les queixes del pare de Mohamed Merah, perquè la policia francesa va matar el seu fill.

Imatge

La imatge que acompanya la informació apareix el pare de Mohamed Merah, a Algèria tapant-se el rostre, la qual cosa reforça el marc de criminalitat.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El marc interpretatiu o enfocament principal no és islamista, sinó més criminalista. El marc de dimensió dominant seria el pragmàtic, tots els arguments emprats fan referència a les converses entre els serveis d'espionatge i al *modus operandi* dels serveis secrets. El llenguatge mostra connotacions d'espionatge i d'estil propi de la crònica de successos. Els conceptes més freqüents serien: "un confident dels serveis secrets", "hipòtesi", "antic director del contraespionatge, Yves Bonnet", "espionatge", "un interlocutor fix a la DCRI (Direcció Central d'Informació Interior)", o bé alguna expressió com: "Merah s'havia mostrat extramadament cooperador amb els seus serveis (...)"⁶⁵¹ Tanmateix també hi és present l'enfocament de l'islamisme o del gihadisme radical a partir d'algunes cites directes atribuïdes a Yves Bonnet: "era conegut a la DCRI no especialment per ser islamista sinó per tenir un corresponsal a Informació interior"; o bé alguns antecedents de Merah: " Mohamed Merah va mantenir el novembre del 2011 una entrevista amb dos agents de la DCRI, interessats oficialment pel viatge que l'any abans havia realitzat a l'Afganistan i a l'Orient Mitjà."

Lèxic bèl·lic i criminalista

També hi apareix de manera predominant un lèxic més bèl·lic i criminalista: "sospitós de l'atemptat", "envoltat per la policia", "agent regional", "exdelinqüent", "també podria haver participat com a cómplice", "atemptats" o el verb "va amenaçar". Tots aquests conceptes i termes estant orientats a subratllar la relació entre el terrorista i la seva complicitat amb els serveis secrets francesos.

En aquest sentit, s'ha de tenir en compte l'ús de les cites i com les atribueix a les diferents fonts, d'aquestes s'infereix la interpretació que fa el redactor dels textos externs que selecciona.⁶⁵² Per exemple, en un fragment posa entre cometes unes

⁶⁵¹ Mirar: "Un excap del contraespionatge francès sospita que Merah era un confident", publicat al diari *La Vanguardia*, el 28 de març del 2012 p. 6

⁶⁵² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

declaracions del director d'espionatge: "l'agent regional de la DCRI- una dona d'origen àrab-, amb qui, segons el mateix Squarcini, mantenia una "relació de confiança". Aquesta cita entre cometes ofereix més dades i emfatitza la relació entre Merah i els agents secrets francesos.

Actors

Els actors en què posa més èmfasi en aquesta part formen part dels serveis d'espionatge i institucions governamentals. Els més rellevants serien: Yves Bonnet, antic director del DCRI; Bernard Squarcini, el director actual dels serveis secrets, Daniel Vacillant, ex-ministre de l'Interior ; el pare de Merah, Mohamed Benabel Merah, molest amb l'actuació francesa per la mort del seu fill per la policia francesa. En la classificació entre actors i actants, els actants com a portaveus polítics serien: "Nicolas Sarkozy, va expressar la seva indignació sobre les declaracions del pare del terrorista; François Hollande i el ministre d'Exteriors Alain Juppé que van mostrar una disconformitat amb les declaracions del pare de Merah."

Fonts informatives

Per últim, des d'un punt de vista de les fonts informatives mencionades, serien del tipus altres mitjans de comunicació francesos, que recullen les declaracions dels principals actors citats. Aquest conjunt de declaracions han estat seleccionades pel corresponal dintre del diaris francesos com: *La depeche du Midi*, *Le Monde*, *Il Foglio o Le Nouvel Observateur*. En aquest cas, ha estat utilitzat com a canal informatiu exclusiu , el text que analitza emprà les fonts utilitzades per un altre diari.⁶⁵³

Tot i que en aquesta notícia el *frame* principal no és l'islamista a la part inferior de la notícia hi apareixia un "especejament"⁶⁵⁴ amb l'avant-títol: "Noves mesures" i el titular: "*Sarkozy accelerarà l'expulsió "d'extremistes"*". En aquest torna a fer patent el marc interpretatiu o *frame* genèric del islamisme radical. En destaca unes declaracions de Nicolas Sarkozy, que reforcen encara més la seva figura i el seu protagonisme que li dóna *La Vanguardia*. Una de les cites seleccionades destacava:

"El govern francès accelerarà els procediments d'expulsió dels "extremistes" que hi ha al país, "va afirmar que totes aquelles persones que facin afirmacions "difamatòries" contra França i els valors republicans (...)"⁶⁵⁵

En aquí el concepte clau són "extremistes"; a més introdueix l'expressió: "haver vetat l'entrada en territori francès de dos predicadors islamistes", que reforcen més el marc o *frame* islamisme radical. L'últim episodi del cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse es refereix a la detenció a València d'una persona vinculada a Al-Qaida, la

⁶⁵³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

⁶⁵⁴ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

⁶⁵⁵ Mirar: "Detingut a València "el Bibliotecari" d'Al-Qaida", publicat al diari *La Vanguardia*, el 28 de març del 2012 p. 13

qual es dedicava a captar gihadistes per internet. Es tracta d'una informació més secundària, que no té relació directe amb l'atemptat de Toulouse. Al costat hi apareixia una columna d'opinió titulada: *"La cibergihad"*, firmada per Florencio Domínguez, que abordava la captació de terroristes a la xarxa. En aquesta columna d'opinió subratlla el potencial d'Internet pel terrorisme, a més de l'ús que fan els terroristes de la xarxa. En la seva conclusió final realitza una crida a no baixar la guàrdia davant aquesta problemàtica.

La superfície que ocupava era mitjana, gairebé una plana sencera, cosa que significava que el diari li va atorgar una rellevància notòria aquest fet. Altres rotatius com *El Periódico de Catalunya* només li va dedicar un destacat. La notícia apareixia publicada a la secció "Política" de *La Vanguardia* i està escrita pel corresponal del diari a València, Salvador Enguix.

Imatge

La imatge que acompanyava la notícia es focalitzava amb la detenció del veí de València que captava futurs terroristes. A la fotografia hi apareixia el detingut encaputxat i dos guàrdies civils en el moment de l'arrest. La notícia va aparèixer publicada el mateix 28/03/12, amb el següent titular: *"Detingut a València "el Bibliotecari" d'Al-Qaida"*.⁶⁵⁶

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Les variables que determinen el marc interpretatiu o *frame* de tipus lèxic, en destaquen aquests conceptes: "conegut en els cercles gihadistes: el Bibliotecari", "tasca intensa d'adoctrinament i la captació per la causa d'Al-Qaida de joves", "fòrums d'internet", "organització terrorista", "atemptats contra objectius Europa i Orient Mitjà" o "el gihadista detingut". Els verbs més freqüents serien: "va detenir", "utilitzava la xarxa per encoratjar", "difonia missatges en fòrums", "els provocava a secundar els objectius d'Al-Qaida", "instruïa a joves" i "treballava per a Al-Qaida en les seves filials de la península Aràbiga." Al final de la notícia a l'últim paràgraf es detecta un conjunt lèxic propi de l'àmbit judicial: "el matrimoni residia a l'habitatge que ahir va ser escorcollat per la Guàrdia Civil", "va efectuar un profund escorcoll", "serà traslladat a declarar davant el titular del jutjat número 5 de l'Audiència Nacional" o "l'operació continua oberta i no es descarten més detencions."⁶⁵⁷

Per subratllar la posició del diari i el *frame* genèric, destaca dintre la notícia algunes cites i missatges del detingut, que reforcen el *frame* gihadista i islamista, per exemple:

⁶⁵⁶ Mirar: "Detingut a València "el Bibliotecari" d'Al-Qaida", publicat al diari *La Vanguardia*, el 28 de març del 2012 p. 13

⁶⁵⁷ Mirar: "Detingut a València "el Bibliotecari" d'Al-Qaida", publicat al diari *La Vanguardia*, el 28 de març del 2012 p. 13

“És una sola persona, però és un lleó que ha resistit més de 30 hores davant d’un exèrcit”, o “elimina l’enemic sionista creat i els seus aliats governants apòstates i els seus soldats⁶⁵⁸”

En general, les variables de tipus discursiu detectades en aquesta notícia reforcen el marc interpretatiu o *frame* genèric islamista. El discurs es situa, de forma genèrica, en un àmbit pragmàtic, sustentat per arguments més de tipus material i jurídic, per tant el marc de dimensió o *frame dimension* és pragmàtic. El marc valoratiu que s’infereix en aquí és negatiu respecte el tema.

28. 9.1.4.3 El Punt-Avui

El diari *El Punt-Avui* va dedicar un nombre d’articles similar a altres rotatius analitzats al cas de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse Ozar Hatorah. Els articles recollits són 26 peces periodístiques que corresponen a diferents gèneres periodístics. La metodologia aplicada combina característiques de l’anàlisi del *frame* com a més qualitativa, i també dels aspectes més discursius. L’anàlisi de la mostra comença l’endemà de l’atemptat en el moment de màxim clímax informatiu. *El Punt-Avui* li va dedicar diferents espais a les seves portades, per tant significa que el rotatiu li va atorgar una notorietat important.

El Punt-Avui va dedicar un espai a quatre portades al cas de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse. A la portada del dia 20/03/12, el diari li va dedicar un petit espai, no era el seu tema principal, ni tampoc l’espai central. El titular “*Cadena d’atacs*” i està situat a la franja superior de la portada, ocupant un espai reduït. Està acompanyat per una fotografia dels alumnes de l’escola amb cares de resignació. A les pàgines interiors el tema ocupa dues pàgines senceres, la qual cosa indica que el diari li va atorgar una rellevància notòria. El titular transmetia el context de barbaritat i contundència: “Terror a Tolosa”⁶⁵⁹, amb molta expressivitat.

Imatge

La fotografia mostra els agents i policies treballant a l’indret del crim, a través d’un pla general, que es focalitza en els fets. Es tracta d’una imatge firmada per l’agència internacional de notícies Reuters.

En la classificació de gèneres periodístics, aquesta informació pertany al format de notícia, en seguir l’estructura de piràmide invertida. L’article forma part dels gèneres informatius, un dels gèneres amb més presència dintre del cas de l’atemptat a l’escola jueva. Els articles de gèneres interpretatius, com cròniques o reportatges, no hi són tant presents. Abans de realitzar una anàlisi més extensa s’abordaran alguns aspectes

⁶⁵⁸ Mirar: “Detingut a València “el Bibliotecari” d’Al-Qaida”, publicat al diari *La Vanguardia*, el 28 de març del 2012 p. 13

⁶⁵⁹ Mirar: “Terror a Tolosa”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 8-9

genèrics del discurs i narratius del cas de l'atemptat a Toulouse. El lèxic emprat és força bèl·lic i presenta forces connotacions criminalistes i de relat de successos. A partir d'aquí es construeix un discurs de la por i la seguretat. Les imatges utilitzades en gairebé totes les informacions emfatitzen els fets dels atemptats i les manifestacions de protesta, però no destaquen tant els protagonistes.

Es detecten dos marcs interpretatius o *frames* genèrics i dominants com el marc antisemita-racista i el marc interpretatiu o *frame* electoralista. En aquest últim es mostra una crítica implícita a Sarkozy. Tanmateix, hi ha una evolució en el discurs i les últimes informacions determinen un marc interpretatiu o *frame* del islamisme radical.

Lèxic i discurs bel·ligerant

A més d'aquests *frames* estables o de referència detectats en el cas de l'atemptat a l'escola jueva, també es determina un marc interpretatiu o *frame* genèric bel·ligerant, que té relació amb qüestions de semàntica i el lèxic general utilitzat. Una mostra dintre aquest *frame* seria per exemple aquesta metàfora en la frase: "Tolosa va despertar ahir amb el tercer episodi de l'onada d'assassinats"; o bé, alguns conceptes com: "pistoler", "una segona arma", "abans de fugir", "primera arma utilitzada", "revòlver de 9 mm", "la mateixa arma", "tres militars", "autor dels trets", "després de l'atac", "les víctimes pertanyen a minories". Alguns verbs dintre d'aquest marc interpretatiu serien: "va disparar", "cinc persones més van rebre ferides de bala", "tirotejar" o "va ser assassinat d'un tret al cap al centre de Tolosa." A banda d'aquest tipus de marc interpretatiu més bel·ligerant, simultàniament, es fa evident un *frame* genèric de tipus criminalista i d'investigació policial. Alguns exemples detectats serien: "pista", "crim", "el fiscal de Tolosa, Michel Valet", "segons una font propera a la investigació", "la investigació ha revelat", "la fiscalia antiterrorista de París", "hipòtesi del mòbil racista" o "els mitjans francesos han filtrat tota mena d'hipòtesis"⁶⁶⁰

Aquest tipus de lèxic és present en tots els articles sobre el cas de l'atemptat, publicats pel diari *El Punt – Avui*. D'aquesta manera tracta el tema oferint un relat més propi de la crònica de successos. Això conforma un *frame* temàtic o més implícit de criminalitat i per reforçar-ho destaca el nombre de morts: "La xifra: 7 persones han estat assassinades per la mateixa arma."⁶⁶¹

Actors

Dels actors principals de la informació en destaca les víctimes de l'atemptat, i els representants institucionals i polítics. No identifica totes les víctimes, sinó que les descriu de forma genèrica: "professor de religió, 30 anys", "els seus dos fills de 4 i 5 anys i una nena de 9 anys", "un alumne del centre, de 17 anys, en estat crític", "Imad Ibn-Ziaten, militar d'origen antillà de 30 anys assassinat a Tolosa." En referir-se a l'assassí empra un nom genèric "el pistoler", en canvi sí que identifica plenament el Fiscal de Tolosa, Michel Valet, com una de les persones més involucrades en la investigació. El diari *El Punt-Avui* no va posar tant en relleu la figura de les víctimes.

⁶⁶⁰ Mirar: "Terror a Tolosa", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 8-9

⁶⁶¹ Mirar: "Terror a Tolosa", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 8-9

Seguint la classificació de Castelló (2012)⁶⁶², els portaveus polítics o representants institucionals com el president francès, Nicolas Sarkozy; el president del Consell Representatiu de les Institucions Jueves a França, Richard Prasquier; i el candidat socialista, François Hollande, es podrien classificar com “actants”. Aquests mostren la seva visió dels fets, sobretot amb un discurs centrat amb les condolences a les víctimes i en el mòbil antisemita.

Un altre marc interpretatiu o *frame* estable present en aquests episodis analitzats és l'antisemitisme-racista. Les primeres notícies publicades i el seu discurs delimitaven aquest *frame*. Les variables que determinen el marc interpretatiu i que conformen la matriu de marcs a partir dels *framing devices*⁶⁶³ inspirats en Van Gorp (2005) com el lèxic, imatges i actors, determinen un *frame* antisemita.

Lèxic i discurs àmbit simbòlic

La notícia secundària de la segona pàgina està centrada en la comunitat jueva: “*La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig.*”⁶⁶⁴ El discurs d'aquest episodi se situa en un àmbit simbòlic en fer referència a l'homenatge a les víctimes a una sinagoga, centre de culte dels jueus, però també, trobem arguments que fan referència a atacs anteriors en contra la comunitat jueva. La dimensió simbòlica es fa present amb les següents expressions:

“La comunitat jueva de França, que aplega a prop de 500.000 persones i és la més nombrosa d'Europa Occidental, es va mobilitzar ahir al vespre amb una gran manifestació a París per mostrar la seva repulsa a la massacre. (...) Una marxa silenciosa va portar a uns quants milers de persones (...) per honrar la memòria de les víctimes”, “els homenatges van tenir lloc durant tota la tarda”, “es va celebrar un ofici en una sinagoga del centre de la ciutat al qual van assistir personalitats referents de la comunitat jueva francesa (...)”⁶⁶⁵

Altres cites directes o declaracions que trobem en aquest sentit com: “Només Jonathan Hayoun, president de la Unió dels Estudiants Jueus, va sortir d'aquest discurs, “Els jueus estan en el punt de mira avui en dia a França pel fet de ser jueus (...)” o “qui va mostrar-se especialment aïrat va ser el primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu, que va aprofitar l'atemptat per criticar les Nacions Unides i va declarar que “els assassinats s'han fet per antisemitisme.”⁶⁶⁶

⁶⁶² CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁶⁶³ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

⁶⁶⁴ Mirar: “La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

⁶⁶⁵ Mirar: “La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

⁶⁶⁶ Mirar: “La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

A l'últim paràgraf de l'episodi s'afegeixen dades, en un sentit d'antecedents o *background*, que fan referència als diversos atacs recents que ha patit la comunitat jueva en els darrers 30 anys a França:

“No en va, el d'ahir és l'atemptat més greu que ha patit la comunitat jueva a França des del 1982, quan un comando d'Al-Fatah va assassinar 6 persones i en va ferir 22 més(...). Des d'aleshores la comunitat ha estat víctima recurrent d'atacs més o menys violents”⁶⁶⁷

En aquest mateix sentit, es mostra una declaració de François Hollande, publicada a l'anterior crònica, que incidia en el discurs antisemita o racista:

“He de fer el que calgui perquè els actes antisemites i el racisme generin una resposta conjunta i ferma de tota la República”⁶⁶⁸

Aquesta sèrie d'arguments destacats en aquest episodi reforcen, per una banda, una dimensió de marc més simbòlica, sustentada per l'argument de l'antisemitisme; per altra banda, una dimensió de marc més pragmàtica, sustentada pels atacs que va rebre la comunitat jueva en el passat. D'aquesta manera subratlla un marc interpretatiu antisemita i un estereotip molt unit a la comunitat jueva, sobre la persecució històrica dels jueus. A més defensa el discurs propi de cadascun dels actors, com Netanyahu o Hollande. Tanmateix, en aquest marc interpretatiu antisemita defensat en els primers articles, es mostra un altre enfocament, que defensa un discurs alternatiu. L'episodi introdueix arguments defensats per Moshe Lewin, portaveu del gran rabí de França, que afirmava: “No em correspon pronunciar-me sobre les causes mentre duri la investigació”.⁶⁶⁹

També hi ha declaracions de Marc Knobel, investigador del CRIF (Consell Representatiu de les Institucions Jueves), el qual afirmava:

“Hi ha antisemitisme a França però no ho podem extrapolar perquè no sabem exactament a què respon aquest atemptat.”⁶⁷⁰

Aquestes declaracions es desmarquen del marc interpretatiu principal i introdueixen una hipòtesi sobre l'autoria de l'atemptat alternativa als discursos dels portaveus oficials, que atribuïen l'autoria a un motiu antisemita. És a dir, qüestionaven que l'atemptat pogués ser a causa de l'antisemitisme, o sigui que podia ser que respongués a una altra causa.

⁶⁶⁷ Mirar: “La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

⁶⁶⁸ Mirar: “Terror a Tolosa”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 8-9

⁶⁶⁹ Mirar: “La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

⁶⁷⁰ Mirar: “La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

Actors i Actants⁶⁷¹

Els actors detectats en aquestes primeres informacions són personalitats de la comunitat jueva francesa, a més de representants polítics. Els representants institucionals per part de la comunitat jueva serien: el president del Consell Representatiu de les Institucions Jueves (CRIF), Richard Prasquier, que esdevindria la veu més institucional; el gran rabí de França, Gilles Bernheim i el seu portaveu, Moshe Lewin; Marc Knobel, investigador del CRIF i Jonathan Hayoun, president de la Unió dels Estudiants Jueus. El rol que desenvolupen és de portaveus de la seva comunitat. Un altre grup d'actors, tant de la crònica principal com la secundària, serien els representants polítics, com Nicolas Sarkozy, aleshores president de la República; François Hollande, líder socialista i principal adversari polític de Sarkozy, a més de Benjamin Netanyahu; primer ministre israelià. Les declaracions de Benjamin Netanyahu reforcen el discurs del marc interpretatiu antisemita però, a més, posa en evidència la posició política de cada actor. Els investigadors o personalitats jurídiques, com el fiscal de Tolosa, Michel Valet, esdevindrien "actants" i adopten un rol d'experts en la informació.

Imatge

La foto de la segona crònica: "La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig"⁶⁷², es focalitza en dues persones que consolen a un nen jueu, emfatitzant d'aquesta manera el marc interpretatiu o *frame* antisemita. En general, en les primeres informacions l'enfocament més genèric és el d'odi racial i el més criminalista. El marc antisemita no se situa en un primer pla ni està delimitat amb tanta mesura. En un marc o enfocament general semblant se situa la crònica, publicada el dia següent, el 21/03/12, titulada: "*França lluita sense treva per caçar l'assassí de Tolosa*"⁶⁷³. La crònica ocupa tota una pàgina a la secció "Europa-Món" del diari, remarcant d'aquesta manera la rellevància atorgada en el cas de l'atemptat. A la fotografia que acompanya la informació hi apareixen uns soldats vigilant el metro de Tolosa. Aquesta imatge transmet inseguretat, la por social present a Tolosa, a més de connotacions d'un ambient de por i criminalitat. La imatge fa patent el marc interpretatiu o *frame* criminalista.

Lèxic i expressions de tipus criminalistes

En la mateixa línia que les primeres publicacions, el conjunt lèxic més predominant és de tipus criminalista i presenta moltes connotacions bel·ligerants. La proposta de

⁶⁷¹ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁶⁷² Mirar: "La comunitat jueva es mostra prudent sobre les causes del tiroteig", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 20 de març del 2012 p. 9

⁶⁷³ Mirar: "França lluita sense treva per caçar l'assassí de Tolosa", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 21 de març del 2012 p. 8

dimensió de marc o *frame dimension* de Castelló i Capdevila⁶⁷⁴ és, en general, pragmàtica quan apel·la a raonaments més materials i que fan referència a elements de la investigació. Els exemples de conceptes dins l'enfocament més criminalista serien: “por”, “criminal”, “les matances”, “sospitosos”, “la pista dels tres exmilitars”, “assassí”, “1.000 agents de la policia”, “treballa amb hipòtesis alternatives”, “se sospita”, “el fiscal de París, François Molins”; també és present la metàfora: “la investigació no ha aportat gaire llum als fets”. Alguns exemples de termes més bèl·lics en la informació: “per atrapar l’assassí en sèrie” o “els atacs”. El titular de portada també es caracteritza per aquesta bel·ligerància: “França lluita sense treva per capturar el pistoler de Tolosa”.⁶⁷⁵ El marc valoratiu inferit és clarament negatiu. En general, l’estil de les informacions publicades a *El Punt-Avui* és directe, clar i concís, i el llenguatge és propi del context criminalista i d’assassinats.

Des d’un punt de vista retòric, no presenta un estil amb circumloquis ni moltes figures retòriques. Segons la proposta d’anàlisi dels elements retòrics i pragmàtics de Contreras (2004)⁶⁷⁶ l’estil representa una petjada del context en el text, el redactor s’adequa a les circumstàncies. L’estil és el resultat de les eleccions de l’autor; a més la interpretació depèn del context, que manté una influència en els aspectes estilístics. Com indica aquest autor, l’ús i l’elecció de les paraules denota una valoració explícita o implícita de la realitat. Les paraules descriuen i expressen les reaccions davant els esdeveniments⁶⁷⁷, en el cas de l’atemptat a Toulouse seria una expressió de criminalitat i bel·ligerant.

Finalment, en aquesta primera part del discurs trobem que el diari no va subratllar molt el marc electoralista-*frame* electoral. Tanmateix, va dedicar-hi un “espequejament”⁶⁷⁸ a la informació amb aquest titular: “Fer campanya sense que ho sembli”. En el mateix destaca com els candidats dels diversos partits polítics van aprofitar, després de la treva dels atemptats, per criticar la gestió del govern Sarkozy, i també per a obtenir rèdit electoral. Aquí també introdueix la veu d’un representant de la comunitat musulmana demanant la no instrumentalització de l’atemptat per causes electorals.

A mesura que la investigació del cas avança, les informacions continuen ocupant bona part de l’agenda mediàtica i el discurs evoluciona cap a un marc interpretatiu o *frame* del islamisme radical. El dia 22/03/12, el cas sobre l’atemptat a l’escola de Toulouse

⁶⁷⁴ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

⁶⁷⁵ Mirar portada: “França lluita sense treva per capturar el pistoler de Tolosa”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 21 de març del 2012

⁶⁷⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

⁶⁷⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.261

⁶⁷⁸ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien els textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

ocupava l'espai central en la portada de *El Punt-Avui*, com un dels temes principals. En aquesta portada el discurs presenta connotacions criminalistes i bel·ligerants: "El pistolero de Tolosa planejava tornar a matar ahir".⁶⁷⁹

A més, el llenguatge del titular reforça l'estil de la crònica de successos. El tipus de discurs predominantment bel·ligerant continua a les pàgines interiors amb el següent titular: "*L'assassí de Tolosa planejava més atacs a soldats i policies*".⁶⁸⁰ En els subtítols, per exemple, els conceptes més abundants que trobem: "setge", "pista", "les forces de seguretat localitzen l'autor confés de la mort de tres militars i de quatre persones més en una escola jueva." En relació a la superfície ocupa l'espai d'una pàgina sencera i una petita part de l'altra, que obria la secció "Europa-Món", és a dir, una superfície de set columnes. Aquesta notícia, classificada dintre dels gèneres informatius, constitueix la informació principal de la secció en ocupar tota la pàgina i per tant, li ofereix una rellevància notòria.

Imatge

La variable de les imatges publicades el 22/03/12, mostra una fotografia a la portada en la que hi apareixen una sèrie d'agents policials a prop del domicili on es va encerclar al presumpte autor dels fets. En una línia semblant, la fotografia de la notícia principal⁶⁸¹ és un pla general que mostra agents de la policia francesa patrullant a prop de la residència del terrorista Mohamed Merah. Les fotografies són realitzades i distribuïdes per agències internacionals com AFP o EFE. Les imatges publicades a *El Punt-Avui* es focalitzen més en els fets en general, que no en un actor concret de la informació.

El marc interpretatiu o *frame* islamista no apareix amb un enfocament explícit com en altres rotatius analitzats. Les variables com el conjunt lèxic o la imatge referents a l'islamisme radical són menors. La qüestió central de la notícia es limita a recollir els fets de la detenció, en ordre cronològic, sobre l'intent de detenció del terrorista al voltant del seu habitatge.

Lèxic i figures retòriques bel·ligerants

Respecte l'anàlisi discursiva destaca una narrativa més criminalista i bèl·lica en gairebé tota la selecció d'episodis de *El Punt-Avui*. Els exemples de conceptes freqüents en la informació: "la policia", "un altre atac", "l'operació arrencava", "unitat d'elit de la policia francesa", "per resposta van rebre els trets d'un Kalàixnikov", "encerclat per centenars de policies i enfrontat a morir o rendir-se", "delinqüent comú", "les matances", "tot eren indicis i la policia es va limitar a punxar els telèfons", o bé "el sospitós havia preguntat com podia desconnectar el localitzador". Alguns verbs destacats són: "van ferir", "per detenir-lo" o "l'intent d'arrestar-lo va fracassar".

⁶⁷⁹ Mirar portada: "El pistolero de Tolosa planejava tornar a matar ahir", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012

⁶⁸⁰ Mirar: "L'assassí de Tolosa planejava més atacs a soldats i policies", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 9

⁶⁸¹ Mirar: "L'assassí de Tolosa planejava més atacs a soldats i policies", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 9

Algunes figures retòriques detectades com “responsable confés de 7 assassinats va tenir tot el país pendent que s’entregués” són unes hipèrboles que transmeten el context de terror viscut. També es detecten metàfores que transmeten connotacions més bel·ligerants com “Merah seguia atrinxerat al seu cau.” Dintre aquest marc criminalista s’infereix un marc o *frame* valoratiu més negatiu.

Expressions *frame* islamista

En un segon pla es delimita el marc interpretatiu o *frame* islamista que es troba implícit en aquestes informacions, per exemple algunes expressions com: “convertit al radicalisme salafista”, “Merah es va presentar a si mateix com un membre d’Al-Qaida”, “l’interès el despertaven el conegut extremisme del primer i els dos viatges a l’Afganistan i el Pakistan de Mohamed, el germà gran, havia fet el 2010 i el 2011”, algunes cites directes que segons el ministre Claude Guéant “van reforçar la seva radicalització.”⁶⁸² Una variable que determina aquest marc interpretatiu temàtic és l’especejament⁶⁸³ titulat: “Connexió salafista catalana”.⁶⁸⁴ Les expressions que delimiten aquest *frame* serien el “procés de radicalització de Merah (...) va tenir com a mínim una parada en els entorns del salafisme a Catalunya” i “el 2008 va reunir-se amb els líders d’aquest moviment sunnita de caràcter ultraconservador i fonamentalista”. Altres arguments com: “el salafisme que advoca per una lectura textual de l’Alcorà però que no defensa la gihad islàmica” i “té una notable implantació al nostre país i té a Salt la mesquita més gran d’Europa”, subratllen el marc interpretatiu del islamisme més radicalitzat.

A la següent pàgina, dedicada al cas dels atemptats a l’escola jueva “*Ozar Hatorah*” de Toulouse, hi apareixien dues informacions més complementàries. Un dels articles es titula: “*Un mujahidí contra la República*”⁶⁸⁵. En aquest s’aborda el perfil biogràfic del terrorista, però també mostra els seus trets de personalitat. En la classificació per gèneres periodístics es tracta d’un “News Analysis o Informe”⁶⁸⁶, no és un article complementari d’un altre text, sinó que es tracta del text informatiu. Aquest article inclou *background*, i per tant, elements de context i antecedents en relació a la informació de Merah. La superfície que ocupa l’article és més de la meitat de la superfície de la pàgina, convertint-se en el tema principal.

En la narrativa d’aquest article hi ha expressions amb connotacions bèl·liques com: “va executar amb extrema sang freda els assassinats”, “ahir mentre negociava amb la

⁶⁸² Mirar: “L’assassí de Tolosa planejava més atacs a soldats i policies”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 9

⁶⁸³ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien els textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

⁶⁸⁴ Mirar “despiece”: “Connexió salafista catalana”, dintre la notícia: “L’assassí de Tolosa planejava més atacs a soldats i policies”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 9

⁶⁸⁵ Mirar: “Un mujahidí contra La República”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 10

⁶⁸⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

polícia que el tenia encerclat a casa, es va identificar com a mujahidí (combatent islàmic)”, “a l’hora de planificar i executar atemptats”, “soldat”, “exèrcit de terra i legió”; i algunes expressions populars com “va actuar amb extrema sang freda”. També destaquen alguns verbs d’acció com: “va matar fingint” i “a l’hora de planificar o executar els atemptats”.⁶⁸⁷

Expressions *frame* islamista

A més d’aquest lèxic més bel·ligerant s’han detectat expressions que fan patent el marc interpretatiu islamista: “(...) va evocar la memòria dels nens palestins morts per l’exèrcit israelià”, “les intervencions militars franceses a l’Afganistan i la prohibició del burca -el vel integral musulmà proscrit a França” i, també, “mujahidí (combatent islàmic) i membre d’Al-Qaida.” En relació a la variable, no té una atribució directe amb el text, ja que no hi apareix Mohamed Merah, el principal protagonista de la informació.

Imatge

La imatge mostra els familiars dels militars assassinats per Merah durant l’enterrament. La fotografia s’allunya, per tant, del marc interpretatiu o *frame* del islamisme gihadista.

Actors

En relació als actors, el més destacats d’aquestes informacions és Mohamed Merah, principal responsable dels set assassinats realitzats a Tolosa; d’aquest en remarca la seva radicalització i la seva vinculació amb el gihadisme. També en destaquen actors més institucionals, que estant involucrats amb la investigació, com el fiscal general de París, François Molins. Altres actors que desenvolupen un paper de portaveu polític són el ministre d’interior, Claude Guéant, i el ministre de defensa, Gerard Longuet. Es podrien classificar com actants, seguint la classificació entre actors i actants de Castelló (2012)⁶⁸⁸.

Una altra peça destacada és un article d’Aleix Renyé, presentada com a “Crònica” i duu el següent titular: “Tolosa de Llenguadoc respira”.⁶⁸⁹ En la classificació dels gèneres periodístics, es trobaria dintre dels gèneres interpretatius, tot destacant l’accent humà. L’estructura de la crònica és discursiva, introduint un conjunt de declaracions entrelaçades, que aporten més dramatisme al text. En la mateixa s’aborda la sensació d’inseguretat que existia a Toulouse després dels atemptats. Per descriure l’ambient introdueix alguns testimonis pròxims a Mohamed Merah i alguns veïns que viuen a prop de l’escola jueva. A més, introdueix algunes declaracions de representants de la comunitat jueva i musulmana.

⁶⁸⁷ Mirar: “ Un mujahidí contra La República”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 10

⁶⁸⁸ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁶⁸⁹ Mirar: “ Tolosa de Llenguadoc respira”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

Imatge

Pel que fa a la fotografia publicada, mostra la façana de l'Ajuntament de Toulouse, amb les banderes oficials amb crespons negres. Aquesta transmet l'ambient de dol que ha viscut la ciutat.

Testimonis destacats per l'acció

La crònica té un component molt humà en mostrar els sentiments, sobretot d'alleujament en saber que l'assassí havia estat abatut per la policia. El discurs se situa en un àmbit més simbòlic i apareix preponderantment un relat de por, mantenint un accent més humà. La paraula clau emprada pel redactor és "*soulagement*" o "alleujament", que descriu l'ambient més alliberat que es vivia a Toulouse després de l'atemptat. Aquest discurs, amb un enfocament d'inseguretat i més social, queda palès a les cites de diferents testimonis, com l'alcalde de Toulouse Pierre Cohen:

"Alleujament" de no viure "amb la por que va embolcallar la ciutat durant dos dies", explicava l'alcalde enmig del desplegament policial més important que l'Estat francès ha conegut en les darreres dècades⁶⁹⁰

També hi apareixen les cites directes d'altres testimonis que vivien al carrer Sargent Vigné, on hi havia l'apartament de Merah a Toulouse. Alguns dels exemples serien: "Hem passat molta por sentint els trets en plena matinada això semblava Hollywood", o "s'havia instal·lat un ai al cor generalitzat. Durant dues nits tot era mort, ningú sortia"⁶⁹¹

Al mateix temps que introdueix aquests testimonis, també interpreta i situa els esdeveniments dintre del context. Aquests testimonis aporten noves dades i nous aspectes de la personalitat de Merah, en relació al context quotidià on vivia. En aquesta informació es fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable islamisme-gihadisme sostingut per declaracions o cites directes de testimonis, o bé del propi Mohamed Merah. A més, introdueix descripcions de com era l'ambient del barri dels Isards de Toulouse, a partir d'alguns amics de Merah:

"Al barri dels Isards -una barreja d'extraradi amb forta població immigrada i barri tradicional tolosà- molts coneixen Mohamed Merah des que era infant. Uns joves aproven amb el cap. El que porta la veu cantant, en Larbi, explica: "Ens ha humiliat, tenim vergonya que sigui del barri"⁶⁹²

També sustenta aquest *frame* altres declaracions de testimonis pròxims al terrorista, i a més la declaració pròpia de Merah, després de trucar a una periodista, en què va revelar-li els seus sentiments:

⁶⁹⁰ Mirar: "Tolosa de Llenguadoc respira", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹¹ Mirar: "Tolosa de Llenguadoc respira", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹² Mirar: "Tolosa de Llenguadoc respira", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

“Des que va tornar dels seus viatges a l’Afganistan i el Pakistan, els seus amics diuen que Mohamed Merah “era un solitari, es tancava a casa.” Merah: “Això només s’acabarà amb la presó i el cap ben alt o la mort i el somriure als llavis⁶⁹³”

Finalment, aquesta crònica⁶⁹⁴ introdueix alguns testimonis seleccionats dels representants de la comunitat jueva i musulmana. Per una banda, la comunitat jueva en reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme; per altra banda, el discurs de la por sobre la no instrumentalització durant les eleccions presidencials franceses. Un d’aquests actors jueus és la mare d’una alumna de l’escola *Ozar Hatorah*, identificada amb el nom de Sabrina, que explica que saber que s’havia identificat l’autor de la matança representa: “un deslliurament per a tota la família i la comunitat.”⁶⁹⁵ Des d’un punt de vista més institucional, introdueix unes declaracions de la presidenta del CRIF (Consell Representatiu de les Institucions Jueves), Nicole Yardeni: “Des de la infància aprenem que si som jueus, podem ser un objectiu per l’odi. La brutalitat del mal ens ha tocat una vegada més.”⁶⁹⁶ D’una banda, aquesta cita reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemita i el discurs de la por de la comunitat jueva. D’altra banda, reforça l’estereotip del poble jueu perseguit.

Finalment, destaca un discurs per part de representants de la comunitat jueva i musulmana per demanar respecte i la no instrumentalització política dels seus col·lectius:

“Durant tot el dia, a Tolosa i a París, representants de les religions jueva i musulmana van comparèixer junts per demanar que no hi hagi: “Cap instrumentalització política d’aquests fets⁶⁹⁷”

Respecte aquests testimonis, s’ha d’indicar que els jueus apareixen identificats, però el representant de la comunitat musulmana apareix descrit de forma genèrica, no s’ofereixen totes les dades d’aquest. En relació a la tipologia de fonts informatives detectades són per una banda institucionals, com és el cas de l’alcalde de Toulouse Pierre Cohen, representant del govern local i Nicole Yardeni com a representant de la comunitat jueva. D’altra banda, es tracta d’opinions de gent del carrer i de testimonis, que tenien una proximitat amb Mohamed Merah, que aporten més autenticitat al relat i un accent més social.

A la part inferior d’aquesta crònica apareix una breu notícia que tracta sobre els enterraments de les quatre víctimes de l’escola jueva a Jerusalem. L’estil i l’estructura de la breu notícia és breu i concisa titulada: “Emotiu comiat a Israel de les víctimes

⁶⁹³ Mirar: “Tolosa de Llenguadoc respira”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹⁴ Mirar: “Tolosa de Llenguadoc respira”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹⁵ Mirar: “Tolosa de Llenguadoc respira”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹⁶ Mirar: “Tolosa de Llenguadoc respira”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹⁷ Mirar: “Tolosa de Llenguadoc respira”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

jueves.”⁶⁹⁸ En relació a l’anàlisi més discursiva, fa patent una dimensió de marc pragmàtica⁶⁹⁹, a través d’arguments que són de tipus material i pràctic com la seguretat. Així ho transmet mitjançant unes declaracions del ministre de l’interior israelià:

“El ministre de l’interior israelià, Eli Yishai va demanar al govern francès que
“prengui mesures severes contra els culpables i lluiti contra l’antisemitisme”⁷⁰⁰”

Lèxic i actors

Respecte les variables com el lèxic, l’article incideix en el nombre de jueus que residien a Tolosa, on formen una comunitat de 25.000 persones. Els actors són de tipus institucional, com el ministre d’afers estrangers, Alain Juppé i el ministre de l’interior israelià. També menciona a les víctimes de l’atemptat, com el professor Jonathan Sandler i els tres menors que van perdre la vida a l’escola jueva *Ozar Hatorah*. A la fotografia es mostra el taüt d’una de les nenes assassinades a l’escola jueva, que estava embolcallat per un mantell amb l’estrella de David, símbol propi del judaisme. Al seu voltant diverses persones amb la quipà i barrets propis de jueus acompanyaven el fèretre.

Atenent a aquest conjunt de variables o *frame devices*, Van Gorp (2005), es determina un marc interpretatiu o *frame* estable islamista, i a més, es reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme. No obstant, al diari *El Punt-Avui* el *frame* antisemitisme es troba en un segon terme, però dins aquest, l’enfocament es remet al discurs de la seguretat ciutadana.

El cas de l’atemptat a l’escola jueva *Ozar Hatorah* ocupava un espai central a la portada del 23/03/12 de *El Punt-Avui*, i el diari publica una fotografia al centre d’aquesta. Aquest espai li confereix una rellevància destacada al tema, a través de la superfície que li atorga el diari, al centre de la pàgina, per tant, li atorga un major impacte visual.

Imatge

A la imatge apareix la finestra del pis de Mohamed Merah amb els trets de bala. Es tracta d’un pla mitjà més de detall, on també hi apareix un gendarme d’esquena. La imatge ha estat distribuïda per l’agència internacional de notícies AFP (France Press). El titular que acompanya la imatge era força contundent i d’alt voltatge: “Un final tràgic”.⁷⁰¹

⁶⁹⁸ Mirar: “Emotiu comiat a Israel de les víctimes jueves”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁶⁹⁹ Proposta conceptual de Castelló i Capdevila a: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

⁷⁰⁰ Mirar: “Emotiu comiat a Israel de les víctimes jueves”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 22 de març del 2012 p. 11

⁷⁰¹ Mirar portada: “Un final tràgic”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012

A les informacions publicades a les pàgines interiors de *El Punt-Avui*, la crònica ocupa doble pàgina dins la secció “Europa-Món” i portava per títol: “*Final del martiri*.”⁷⁰² El llenguatge del titular transmet unes connotacions religioses, per subratllar el final de l’assalt de la policia al domicili del terrorista. La qüestió de la crònica se centra en l’assalt per part de les forces d’elit franceses al domicili del terrorista, on va morir pels trets de la policia.

A partir de la publicació de la detenció del terrorista, el llenguatge és més bèl·lic i conté més lèxic sobre el gihadisme i l’islamisme radical. A la crònica es fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable del islamisme o gihadisme. Per exemple, el titular més expressiu com: “Final del Martiri”, amb reminiscències religioses, evoca el final del patiment per l’amenaça terrorista.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Aquest *frame* més estable és sostingut pel conjunt lèxic més comú : “gihadista tolosà”, “origen algerià”, “va abraçar el salafisme radical”; i també expressions bastant comunes com “més enllà de l’autoria reivindicada per un grup afganès vinculat a Al-Qaida”, “especialment fetitxista de les decapitacions que Al-Qaida penja a la xarxa”. Aquí s’hi han d’afegir algunes expressions amb connotacions religioses: “Merah volia el seu testimoni de màrtir.”

No obstant, afegeix una sèrie d’expressions amb un rerefons més bèl·lic i criminalista: “mort o rendició. No hi havia cap més alternativa”, “podia morir o entregar-se a la policia”, “va escollir saltar per la finestra de l’apartament on era assetjat des de feia 32 h”, “rebre un tret al cap”, “un dels agents que participava en l’assalt”, “un últim atac contra els agents”, “es va negar per enèsima vegada a entregar-se”, “lluny de rendir-se” o “havia convertit el seu petit apartament de 38 metres quadrats en una zona de combat.”

Figures retòriques

Per emfatitzar aquest discurs s’han trobat algunes figures retòriques dins la informació com hipèrbol: “per morir matant”⁷⁰³, o anàfores com: “tres minuts més tard, tres-centes bales més tard”⁷⁰⁴. També destaquen algunes metàfores que determinen molt el relat bel·ligerant: “s’acabava el malson” i “el soroll del tiroteig s’apagava i la història criminal de Merah es tancava definitivament.”⁷⁰⁵

A més d’aquest conjunt de variables citades, que representen mecanismes de marc o *frame devices*, Van Gorp (2005)⁷⁰⁶, s’han de tenir en compte les declaracions dels diferents actors, per exemple de Amaury de Hautecloque, cap de l’equip d’assalt francès, que exposava:

⁷⁰² Mirar: “Final del martiri”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 8-9

⁷⁰³ Mirar: “Final del martiri”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 8

⁷⁰⁴ Mirar: “Final del martiri”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 8

⁷⁰⁵ Mirar: “Final del martiri”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 8

⁷⁰⁶ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

“És la primera vegada a la meua vida que veig algú que quan, ens disposem a llençar un assalt, és ell qui ens ataca a nosaltres.”⁷⁰⁷

El llenguatge, en conjunt, és altament maximalista, expressiu i amb connotacions bel·ligerants, propi d'un relat de successos. Aquests mecanismes de marc delimiten i fan patent el *frame* del islamisme-gihadisme sustentat pels antecedents del terrorista. El relat de l'assalt al pis de Merah conté un enfocament molt bel·ligerant i criminalista. La dimensió de marc o *frame dimension* és pragmàtica en general, en emprar molts arguments de tipus bèl·lics i criminalistes.

Infografia

Una *infografia* en forma de cronologia subratlla el marc islamista que apareix a la part inferior de la successió dels fets: “Dotze dies de bogeria criminal i d'angoixa”.⁷⁰⁸ Repassa els fets des del primer crim, quan Merah va disparar des de dalt d'una moto a un militar francès; a més, també repassa els assassinats de tres militars més, quatre dies després del primer atemptat. A la infografia introdueix una fotografia petita dels familiars de les víctimes de l'Escola Jueva i els seus alumnes mostrant dolor.

Imatge

La fotografia central que acompanya la crònica mostra un pla general dels agents d'elit saludant-se, després de l'assalt al pis de Mohamed Merah. Aquesta imatge fa patent i reforça un enfocament de seguretat, també molt present a la informació.

Actors

En relació als actors més involucrats en les informacions publicades el 23/03/12, s'hauria de destacar per una banda, Mohamed Merah, autor confés de la matança, del que aporta més antecedents sobre la seva personalitat. Per altra banda, destaquen altres actors més institucionals involucrats amb la informació, com el ministre de l'interior, Claude Guéant, que va dirigir l'operació de captura del terrorista, o bé, Amaury de Hautecloque, cap de l'equip d'assalt, que va ser el que va dirigir l'assalt amb altres agents.

Actants

Altres actors predominants en aquestes informacions es podrien classificar com actants, seguint la classificació de Castelló (2012), serien actors que desenvolupen un rol de portaveu polític com Nicolas Sarkozy, president de la República i principal cara visible com a president de França i el fiscal que dirigia el cas dels atemptats de Toulouse, François Molins, el qual aportava més informació respecte l'evolució del cas i la investigació.

Fonts informatives

Des d'un punt de vista de les fonts informatives, és a dir, a qui es recórrer per buscar la informació, no apareixen mencionades directament. Aquí ens focalitzem en les fonts

⁷⁰⁷ Mirar: “Final del martiri”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 8

⁷⁰⁸ Mirar infografia: “Final del martiri”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 8-9

mencionades, que no coincideixen amb les fonts verdaderament emprades. És necessari distingir entre les fonts i les cites, i només aquestes últimes són visibles.⁷⁰⁹ La font principal és el corresponsal de París del diari i, respecte a les fonts mencionades, trobem mitjans de comunicació francesos com *Le Monde*. Aquest representaria una tipologia de font de mitjans de comunicació, utilitzat com a canal informatiu exclusiu, és a dir, és emprat com a canal informatiu en utilitzar les fonts que publica el diari *Le Monde*. La resta de fonts, tot i no està explícitament identificades, poden equiparar-se al mateix temps, a fonts informatives. Aquestes són fonts de tipus més institucionals, i es tracta de portaveus polítics com Sarkozy, el ministre del interior o el fiscal que dirigia el cas.

Un article que fa present el marc interpretatiu o *frame* islamista seria la notícia també, publicada el 23/03/12, titulada: “Merah ja va passar per la Jonquera el 2007”⁷¹⁰, amb el següent subtítol: “La policia nacional el va controlar un dimecres a la matinada però no tenia cap ordre de recerca ni reclamació.”

La superfície de la notícia tan sols ocupa dues columnes dintre la secció “Europa-Món”, la superfície és mitjana. Per tant, no li confereix una notorietat destacada, es tracta d’una informació més secundària. En aquesta notícia només aporta dades com antecedents, com a *background*, per donar-li un context a la informació sobre alguns aspectes de vida de Merah. La notícia explica que Mohamed Merah va traspasar la frontera entre França i Espanya el 2007: “transitava per les comarques gironines.”⁷¹¹ A més, fa referència als viatges de Merah entre França i l’Estat Espanyol. En aquí en destaca una dada important, el 28 de novembre de 2007, Mohamed Merah va passar per la Jonquera i la policia el va controlar però no tenia cap ordre de recerca ni requeriment.

Així ho indicava:

“Se sap de les seves incursions perquè als arxius de la Policia Nacional consta de dimecres 28 de novembre del 2007 (...), Merah va ser sotmès a un control policial rutinari”⁷¹²”

A través de les variables de l’anàlisi, delimita el marc interpretatiu islamista, però en aquest discurs concret no vincula Merah directament amb el salafisme d’una manera molt explícita.

En aquest sentit narra que Merah no va passar per la Jonquera per adoctrinar-se, sinó “per anar a buscar sexe de pagament en algun local de l’Empordà.”⁷¹³ També ho expressa en un altre punt de l’article:

⁷⁰⁹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

⁷¹⁰ Mirar: “Merah ja va passar per la Jonquera el 2007”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷¹¹ Mirar: “Merah ja va passar per la Jonquera el 2007”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷¹² Mirar: “Merah ja va passar per la Jonquera el 2007”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷¹³ Mirar: “Merah ja va passar per la Jonquera el 2007”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

“La presència de Merah a la Jonquera un dimecres de novembre del 2007 a la matinada no permet vincular el seu viatge amb cap trobada de caràcter salafista o terrorista.”⁷¹⁴

Imatge

La imatge que acompanya la informació mostra un pla mitjà de Merah a dalt d'un cotxe derrapant amb actitud de provocació. Aquesta representa la captura d'un vídeo difós per la cadena de televisió francesa France 2. Es tracta d'una imatge molt difosa per tots els mitjans de comunicació sobre aquest cas, tot i que *El Punt-Avui* no ho destaca amb un gran espai.

Un altre article semblant es mostra en una breu notícia titulada: “Imputen el germà de Merah per complicitat en les matances”⁷¹⁵ i publicada el 26/03/12, en què la qüestió principal es remet a la imputació del germà de Mohamed Merah, Abdelkader Merah. La notícia, dintre dels gèneres informatius, també està a la secció “Europa - Món”, tot i que el rotatiu no li va concedir un espai molt destacat, ocupa una mica més de dues columnes. L'actor principal involucrat a la informació és Abdelkader Merah, germà del terrorista Mohamed Merah. En aquest article apareix com a principal còmplice de l'atemptat a Toulouse a través d'indícis com ajudar a robar la moto al seu germà. Aquest se situa en el marc interpretatiu o *frame* islamisme/gihadisme.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs se situa en un àmbit pragmàtic en referir-se a arguments de tipus d'investigació i judicial. El lèxic més comú en aquesta breu notícia era: “el jutge”, “per complicitat”, “les set morts causades”, “les investigacions”, “indícis greus o concordants”, “com a còmplice en la comissió de crims lligats a una empresa terrorista”, “la fiscalia”, “el rastre del seu telèfon mòbil” o “l'assassí confés”. Dintre aquest lèxic els verbs d'acció més destacats són: “va imputar”, “no es descarta que hi hagi més còmplices”, “va afirmar durant el setge” o “va sentir un “plaer infinit” en matar els 3 militars, 1 professor i 3 alumnes.” Aquí s'ha d'afegir una cita de la fiscalia, que es mostra en estil gairebé indirecte⁷¹⁶: “Les investigacions han permès establir contra Abdelkader indicis greus de crims lligats al terrorisme”⁷¹⁷

Aquesta última expressió és una cita directe de Mohamed Merah durant l'interrogatori amb la policia, per una banda ajuda a subratllar el marc interpretatiu o *frame* del islamisme - gihadisme. Per altra banda, emfatitza un discurs extern, a través d'una font que, d'alguna manera, el redactor adopta com a propi, i a través d'aquests arguments

⁷¹⁴ Mirar: “Merah ja va passar per la Jonquera el 2007”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷¹⁵ Mirar: “Imputen el germà de Merah per complicitat en les matances”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 26 de març del 2012 p. 12

⁷¹⁶ Reyes, Graciela (1994): *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*. Madrid. Ed. Arcos Libros, S.L. , Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española. P.22

⁷¹⁷ Mirar: “Imputen el germà de Merah per complicitat en les matances”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 26 de març del 2012 p. 12

el diari *El Punt-Avui* es reafirma en la seva posició del terrorisme d'arrel islamista. A més, d'aquest discurs fonamentat amb el terrorisme islamista, en l'article es troben referències lèxiques negatives respecte el racisme i l'antisemitisme. La dimensió de marc o *frame* dimension d'aquests dos articles seria pragmàtica, el marc valoratiu inferit és negatiu.

Imatge

La fotografia de la notícia mostra un moment d'una manifestació, celebrada a París, en rebuig al racisme. Es tracta d'un pla mitjà que mostra un noi portant una pancarta. A la mateixa hi apareix una fotografia petita d'Abdelkader Merah. Aquesta variable reforça el doble enfocament del diari islamisme radical i criminalista/racista.

A mesura que es publicaven noves informacions sobre el cas de l'escola jueva *Ozar Hatorah*, el discurs es transforma cap a un enfocament més electoralista, tot i que un altre marc interpretatiu genèric era l'islamisme. El discurs d'àmbit molt pragmàtic se centra en el debat electoral, però en un sentit crític cap a la gestió política de Sarkozy. La informació va ser publicada el 23/03/12 amb el titular: "Sarkozy anuncia càstigs als que consultin webs que incitin al terrorisme."⁷¹⁸

La superfície de la notícia ocupa quatre columnes, tan sols té una dimensió de mitja pàgina. Es tracta d'una informació més secundària, en la que es reforça la figura del president Sarkozy. També hi apareixen els testimonis de la resta de candidats a l'Elisi, però d'una forma menor. La notícia apareix publicada a la secció "Europa-Món", com la resta d'episodis analitzats. En la classificació per gèneres periodístics aquesta notícia pertany al gènere informatiu, ja que manté una estructura més rígida de piràmide invertida, presenta una novetat i l'estil de la redacció és impersonal.

Imatge

La fotografia principal mostra a Sarkozy en un míting electoral, és de l'agència internacional AFP. A la fotografia Sarkozy apareix en una actitud d'assertivitat i contundència durant el seu discurs. El pla de la fotografia és un contrapicat, per tant, la càmera és troba inclinada cap amunt i situada en posició baixa, i capta la imatge del president Sarkozy de manera magnificada. Per tant, en reforça el lideratge i la seva supremacia.

El discurs se situa en una dimensió pragmàtica, en fer referència a arguments més electoralistes i legislatius, per tant, s'insereix dintre la proposta conceptual de la dimensió de marc pragmàtica. Aquest és sustentat amb un conjunt lèxic com: "codi penal" o bé, "l'operació de la policia contra Merah". Nicolas Sarkozy és l'actor principal i, per tant, el protagonista de la informació. Aquesta subratlla la imatge de líder davant dels atemptats i, també, el seu discurs de seguretat, determinació i força. La notícia recull una sèrie de declaracions del president Sarkozy, d'altres membres del seu govern i, també d'altres candidats a les presidencials. Les cites seleccionades de Sarkozy reforcen el seu discurs d'unitat de la República i determinant:

⁷¹⁸ Mirar: "Sarkozy anuncia càstigs als que consultin webs que incitin al terrorisme", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 9

“(…)França ha demostrat sang freda i determinació”, va dir Sarkozy i va destacar que “els musulmans no tenen res a veure amb les motivacions boges d’un terrorista. (…) i va acabar la seva intervenció proclamant: “La unitat ha de ser el nostre objectiu; la fermesa el nostre instrument al servei dels valors de la nostra República”⁷¹⁹

Pel que fa a la resta de declaracions de candidats que es presentaven a les eleccions presidencials franceses, també anaven dirigides a la seguretat i a la unitat de França. El discurs es focalitza en la força i el valor de les forces de seguretat franceses: “Hollande va retre homenatge a les forces de l’ordre pel seu “valor i determinació” en “una operació eminentment arriscada”. “La lluita contra el terrorisme és un combat continu, que no permet cap relaxació ni cap debilitat.” (…) “La República és més forta. Sap alçar-se contra els seus pitjors adversaris cap dels seus valors”, va dir Hollande.”⁷²⁰

Una de les últimes declaracions publicades, en estil indirecte, van ser realitzades per Marine Le Pen del partit ultradretà Front Nacional, en una declaració, en la qual destaca el seu discurs més xenòfob:

“Marine Le Pen, va acusar el govern d’haver permès que els radicals islamistes hagin aconseguit el control dels suburbis de les grans ciutats, i va reclamar una revisió de la política de seguretat, arran dels assassinats de Merah⁷²¹”

S’ha de posar èmfasi en un destacat o especejament que publica tres frases d’altres candidats: François Hollande, Marine Le Pen i François Bayrou, del partit centrista. Els tres destaquen un discurs en relació a la seguretat.

Marc interpretatiu o *frame* electoralista

En un sentit similar al de l’article anterior se situa un “*news analysis o informe*”, segons la classificació de gèneres periodístics de Contreras (2004)⁷²², intitulat: “El Setge electoral”.⁷²³ L’article, dintre els gèneres interpretatius, té una naturalesa més analítica i repassa el canvi de to de la campanya electoral arran de l’atemptat a Toulouse el març de 2012. Els partits polítics francesos, molt avesats al discurs contra la crisi econòmica, van canviar el to d’aquest després de l’atac perpetrat per Mohamed Merah. El discurs polític es va centrar en la seguretat i en la integració de joves que es veuen desemparats. Així ho constaten diversos fragments de l’article:

⁷¹⁹ Mirar: “Sarkozy anuncia càstigs als que consultin webs que incitin al terrorisme”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 9

⁷²⁰ Mirar: “Sarkozy anuncia càstigs als que consultin webs que incitin al terrorisme”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 9

⁷²¹ Mirar: “Sarkozy anuncia càstigs als que consultin webs que incitin al terrorisme”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 9

⁷²² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

⁷²³ Mirar News Analysis o Informe: “El setge electoral”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

“Del torn de preguntes als candidats cauran conceptes com deute sobirà i s’hi afegirà el camp semàntic de la violència. Terrorisme, Seguretat, Prevenció, Enduriment, Justícia i Integració⁷²⁴”

Aquest discurs, com el de *El Punt-Avui*, se centra en el lideratge de Sarkozy, però des d’un punt de vista més crític. En el discurs subratlla molt la seva grandiloqüència com a home d’estat i el seu discurs sobre la seguretat, un terreny en què el president s’hi sent molt còmode. Així ho constata el següent paràgraf:

“Sarkozy, home d’envejable olfacte polític, va ser el primer a fer-ho ahir al migdia. Durant la roda de premsa en què anunciava que Mohamed Merah havia estat mort per la policia, el candidat va usurpar l’escenari del president per deixar un avís que sona a promesa electoral: consultar regularment llocs web que fomentin el terrorisme estarà perseguit penalment⁷²⁵”

Amb l’objectiu de determinar més el discurs característic de Sarkozy, mostra dades com antecedents, en un sentit de *background*, per indicar que el tema de la seguretat és un terreny còmode quan Nicolas Sarkozy es troba en campanya electoral. En aquest sentit apunta que en les eleccions presidencials del 2007, ell va fonamentar la seva carrera electoral en aquest àmbit.

El text delimita el marc interpretatiu o *frame* electoralista, crític amb la figura de l’aleshores president Nicolas Sarkozy. L’article presenta una crítica implícita, per part del redactor, respecte la mesura del president Sarkozy sobre la prohibició de consultar webs que enalteixin el terrorisme: “Malgrat que la viabilitat legal i constitucional de la mesura és més que discutible, el rèdit polític apunta maneres.”⁷²⁶

Columna d’opinió

En un sentit similar, que també delimita aquest enfocament crític amb la gestió de Nicolas Sarkozy, s’ha de destacar la columna d’opinió de J.J.Navarro Arisa, sota el titular: “Les urnes de la por”⁷²⁷ dintre la secció “Punt de Vista” del diari. Aborda el tema de la incertesa en les eleccions presidencials franceses del 2012. La columna d’opinió subratlla, sobretot, el marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista crític amb la gestió política de Sarkozy que, segons el columnista, està basada en la seguretat i en el discurs de la por, molt present en tota la mostra analitzada:

⁷²⁴ Mirar News Analysis o Informe: “El setge electoral”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷²⁵ Mirar News Analysis o Informe: “El setge electoral”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷²⁶ Mirar News Analysis o Informe: “El setge electoral”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

⁷²⁷ Arisa Navarro, J.J.: “Les urnes de la por”, columna d’opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 23 de març del 2012 p.21

“Tanmateix, Sarkozy ha recuperat el lideratge a la intenció de vot després d’un inici de campanya en què va conrear el temor entre els electors, anunciant duresa amb la immigració i proteccionisme davant la crisi econòmica⁷²⁸”

“Gairebé amb tota seguretat, caldrà esperar a la segona volta – el 6 de maig – per posar nom al proper president de França, però si la tàctica de Sarkozy d’atiar la por al canvi dona resultats, serà certa -un cop més- la màxima sobre la dificultat de fer girar la truita francesa⁷²⁹”

El titular: “El setge electoral” manté una forta càrrega de bel·ligerància i transmet la pugna entre els candidats a les presidencials del 2012, que sobretot encerclaven el principal favorit en les enquestes, Nicolas Sarkozy.

Imatge

La preponderància de Sarkozy respecte als altres candidats està determinat, a més de pel conjunt lèxic, per la imatge que acompanya l’article. En aquesta mostra un pla general, on apareix Nicolas Sarkozy durant un míting electoral a Estrasburg, ple de persones. La fotografia reforça el lideratge del president mostrant la seva grandiloqüència i superioritat respecte la resta de candidats.

Finalment, per reforçar més el marc interpretatiu o *frame* electoralista, però amb un enfocament que denota el lideratge de Sarkozy. Introdueix una conclusió amb relació al fet que la carrera a les presidencials franceses es troba entre dos candidats, indicant d’aquesta forma com Sarkozy domina el discurs de la seguretat i de la carrera electoral. Amb aquestes coordenades, la cursa torna a començar. Sarkozy i Hollande continuen empatats punt amunt i punt avall, amb vista a la primera volta.” Acabava amb una afirmació contundent: “Haurà de resistir el setge del president⁷³⁰

A mesura que les noves informacions es distancien del denominat dia “D”, és a dir, quan el cas va presentar un màxim clímax informatiu; les publicacions tenien una presència menor. Aquestes publicacions aborden la mort de Mohamed Merah i la gestió per part del president Sarkozy. Les informacions es distancien del dia després de l’atemptat i, per tant, el nombre de publicacions tenen una presència menor. Els articles destaquen els antecedents criminals de Merah i el context quotidià en el qual va viure. Els marcs interpretatius o *frames* més presents en les últimes informacions del cas són l’electoralista i crític amb la gestió política de Sarkozy i el *frame* islamista. El llenguatge és propi de la crònica de successos i d’alt voltatge, així com un llenguatge propi electoralista i amb moltes referències al camp bèl·lic. Des del punt de vista narratiu el discurs es troba situat en un àmbit més pragmàtic en emprar molts arguments de gestió política, les proves de la mort de Merah i sobre la recerca contra el terrorista. Alguns exemples serien la notícia publicada el 24/03/12 i la notícia

⁷²⁸ Arisa Navarro, J.J.: “Les urnes de la por”, columna d’opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 23 de març del 2012 p.21

⁷²⁹ Arisa Navarro, J.J.: “Les urnes de la por”, columna d’opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 23 de març del 2012 p.21

⁷³⁰ Mirar News Analysis o Informe: “ El setge electoral”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 23 de març del 2012 p. 10

publicada el 25/03/12, les dues informacions publicades a la secció “Europa-Món” de *El Punt-Avui*. La primera titulada: “*El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir*” i la segona: “*Sarkozy es responsabilitza de l’operació contra Merah*”. El gènere periodístic el qual pertanyen les informacions és l’informatiu, en mantenir una estructura més rígida i de piràmide invertida, pròpia de la notícia.

La primera notícia explica que hi havia una contradicció entre la versió oficial donada sobre la mort de Merah i les proves de l’autòpsia realitzada al terrorista, per tant se centra en la polèmica de la gestió política. Així ho mostra en el primer paràgraf:

“L’autòpsia del cos, filtrada ahir al vespre per *Le Parisien*, revela que el terrorista de Tolosa va rebre més de vint trets, la majoria als braços i a les cames, abans de ser impactat per dues bales al front i a l’abdomen que van ser mortals⁷³¹”

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge de la informació, d’àmbit molt pragmàtic, ofereix molts arguments de tipus polític i judicial, amb un enfocament més bel·ligerant. Les expressions més freqüents se situen dintre del *frame* electoralista i polèmica electoral amb la gestió política de Nicolas Sarkozy:

“La dada en qüestió la versió inicial del ministre del Interior, Claude Guéant”, “havia explicat que una sola bala havia mort el terrorista durant l’intercanvi de trets”, “policies que actuaven en “legítima defensa” o “van començar a aflorar crítiques.”⁷³²

Dintre aquest marc interpretatiu o *frame* es detecten algunes cites directes de responsables polítics, que mantenen aquest enfocament: “fins i tot el ministre d’Afers Estrangers, Alain Juppé va plantejar com a raonable la possibilitat que “hi hagi hagut un error, o bé, la declaració de la candidata ecologista Eva Joly: “la candidata Eva Joly, jutgessa d’instrucció abans d’entrar en política va posar en dubte l’eficàcia policial argüint que: “els serveis secrets el coneixien i se’l podria haver detingut.”⁷³³ A més es detecta dintre aquest *frame* una metàfora dintre el marc interpretatiu electoralista, que implícitament realitza una crítica a la gestió política de Nicolas Sarkozy:

“la revelació amenaça d’afegir pólvora a la polèmica política encesa des de dimecres (...)”.⁷³⁴

⁷³¹ Mirar: “El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

⁷³² Mirar: “El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

⁷³³ Mirar: “El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

⁷³⁴ Mirar: “El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

En aquest sentit la introducció d'aquestes cites o declaracions atribuïdes a aquestes fonts informatives proporcionen interpretacions, per part del redactor, dels textos externs que selecciona;⁷³⁵ a més de reforçar més el marc interpretatiu o *frame* defensat pel diari. En aquest cas és un marc valoratiu crític amb la gestió política de Nicolas Sarkozy.

En aquesta primera notícia s'han detectat una sèrie d'atributs lingüístics com *frame devices* o mecanismes de marc⁷³⁶ que delimiten el marc interpretatiu o *frame* islamista. Per exemple, sobresurten algunes expressions com: "l'FBI el tenia fitxat en una llista negra de presumptes terroristes", "la policia coneixia la seva aproximació als moviments salafistes de Tolosa" o "les dues denúncies que una veïna va interposar contra Mohamed Merah per haver fet proselitisme d'Al-Qaida." A més d'una cita entre cometes del primer ministre francès François Fillon:

"(...) el primer ministre francès François Fillon, que en la seva intervenció va afegir una preocupant dada segons la qual "diversos centenars" de joves francesos empren anualment viatges a països com l'Afganistan per abraçar el gihadisme⁷³⁷"

Pel que fa al conjunt lèxic més freqüent de la informació sobresurten termes com: "Al-Qaida", "Afganistan", "Pakistan", "gihadisme" o "proselitisme d'Al-Qaida", que es trobarien dintre aquest *frame* islamista-gihadista més secundari en aquesta informació.

En una mateixa línia se situa la informació publicada el 25/03/12 titulada: "Sarkozy es responsabilitza de l'operació contra Merah"⁷³⁸, amb un enfocament preponderament electoralista i dedica la informació a la responsabilitat en la gestió de la captura del terrorista per part de Sarkozy. La notícia, que ocupa una superfície mitjana, no omple tota la plana sencera, en aquest sentit el diari no li concedeix una rellevància tan gran. La informació torna a centrar-se en la figura de Sarkozy, però d'una manera més crítica amb la seva actuació davant la crisi de l'atemptat. La qüestió de la notícia se situa al voltant del debat de la mort del terrorista durant la seva captura, que es va produir enmig de la campanya electoral francesa del 2012. Els candidats van qüestionar l'actuació policial i la gestió de Nicolas Sarkozy, i a més s'aportaven noves dades de la investigació respecte la recerca de còmplices de l'atemptat.

⁷³⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276

⁷³⁶ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

⁷³⁷ Mirar: "El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

⁷³⁸ Mirar: "Sarkozy es responsabilitza de l'operació contra Merah", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 25 de març del 2012 p. 12

Lèxic i expressions dimensió de marc pragmàtic

Des d'un punt de vista discursiu, el conjunt lèxic i les expressions estan orientades dintre el marc interpretatiu o *frame* electoralista i a la crítica en la gestió política de Nicolas Sarkozy. El conjunt d'arguments més materials, dintre aquest *frame*, determinen una dimensió de marc pragmàtic. Algunes de les més exemplars serien: "La campanya electoral gira al voltant dels fets de Tolosa i Montalban des de dijous, quan Mohamed Merah va ser abatut per la policia després de 32h de setge", "la majoria de candidats a la presidència han dedicat els darrers dies a posar en dubte l'actuació de la policia", "Sarkozy va aprofitar l'embranchida per atacar el seu principal rival, François Hollande (...)". Com a recurs expressiu emprà una metàfora dintre aquest *frame* que té connotacions esportives: "Superada la tragèdia provocada pel pistoler de Tolosa, les forces polítiques franceses estant dedicant el post-partit a passar comptes."⁷³⁹

En *El Punt-Avui* el discurs es centra en una explícita crítica a la figura política de Nicolas Sarkozy. Per exemple, a la crònica publicada el 28/03/12 intitulada: "*Sarkozy promet accelerar l'expulsió d'extremistes*"⁷⁴⁰, dintre hi apareix un "especejament" o destacat⁷⁴¹ que aborda el cas de corrupció en el qual es trobava immers el president. Aquest especejament porta per titular: "La corrupció assetja el president". Es tractava del cas Bettencourt, en què el jutge investigava a Sarkozy per presumpte finançament il·legal durant la campanya presidencial del 2007. El periodista emprà com a font el diari *Le Monde*, que havia revelat documents de la investigació, en el qual hi havia un interrogatori amb Bettencourt, presidenta de l'Imperi l'Oréal. Aquesta conversa implicava a Sarkozy en el cas. L' "especejament" o destacat dintre aquesta crònica delimita encara més el *frame* crític o l'enfocament general crític amb la figura de Nicolas Sarkozy.

Columna d'opinió

Seguint la línia del discurs d'aquestes informacions trobem una columna d'opinió publicada el 24/03/12, dintre la secció "Punt de Vista" i titulada: "Sarkozy ha fet un màrtir"⁷⁴², firmada per David Castillo. El discurs central de la columna manté una crítica aferrissada a la gestió de Sarkozy, en aquest sentit en reforça el marc interpretatiu electoralista, però amb un enfocament crític amb la figura del president. Ho reforça amb aquestes expressions:

⁷³⁹ Mirar: "Sarkozy es responsabilitza de l'operació contra Merah", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 25 de març del 2012 p. 12

⁷⁴⁰ Mirar: "Sarkozy promet accelerar l'expulsió d'extremistes", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 28 de març del 2012 p. 10

⁷⁴¹ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien els textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

⁷⁴² Castillo, David: "Sarkozy ha fet un màrtir", columna d'opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 24 de març del 2012 p.20

“Molts temíem que el desenllaç del psicòpata Mohamed Merah acabaria a la francesa, és a dir, en un fracàs. Centenars de policies i de militars d’elit només van aconseguir convertir-lo en un nou màrtir del salafisme⁷⁴³”

En la mateixa columna es detecta un altre marc interpretatiu molt present, és el *frame* islamisme radical, sostingut a partir d’aquests arguments. Uns arguments que fan referència a la formació dels gihadistes:

“Aquesta púrria avui abraça unes creences sense la més mínima preparació, sense haver llegit res i només amb els màsters de l’Afganistan, que els nord-americans han convertit en santuaris predilectes dels nihilistes més violents. (...) Merah ascendirà no se sap ben bé a on, però Sarkozy ha evitat un judici, on aquest psicòpata podria haver demostrat els seus arguments, que provenen d’una ment escarransida i malalta⁷⁴⁴”

Últimes informacions:

Aquest marc interpretatiu o *frame* crític amb Sarkozy es troba molt present en les últimes informacions de la mostra d’anàlisi del diari *El Punt-Avui*, a partir de l’ús de recursos lingüístics i la imatge.

Imatge

La fotografia mostra un pla contrapicat, el qual capta de forma engrandida la figura de Sarkozy enmig d’un míting, destacant així el seu lideratge. En aquesta crònica publicada el dia 28/03/12⁷⁴⁵ amb un marcat enfocament electoralista es detecta un *frame* subjacent islamista, sustentat a partir d’alguns termes com: “extremistes”, “còctel immigració i seguretat”, “el pare del gihadista” o “cadena Al-Jazeera”.

Imatges

En aquesta informació destaquen dues imatges que mostren, per una banda, una manifestació en record a les víctimes dels atemptats de Tolosa, i per altra banda, la imatge d’un vídeo que mostra el nombre de bales a la paret del pis de Merah després de l’assalt de la policia. Es tracta d’imatges de l’agència AFP. Aquestes fotografies fan patent el marc interpretatiu o *frame* polèmica política crítica amb la gestió de Sarkozy.

El llenguatge, en general, té moltes connotacions de criminalitat i sobre la investigació policial, alguns exemples són: “la investigació segueix buscant còmplices”, “la policia”, “arsenal”, “la segona línia d’investigació”, “indicis”, “col·laboració de còmplices” o “incrimin”, a més de termes que presenten connotacions més bel·ligerants: “setge”,

⁷⁴³ Castillo, David: “Sarkozy ha fet un màrtir”, columna d’opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 24 de març del 2012 p.20

⁷⁴⁴ Castillo, David: “Sarkozy ha fet un màrtir”, columna d’opinió al diari *El Punt-Avui*, publicat el 24 de març del 2012 p.20

⁷⁴⁵ Mirar: “Sarkozy promet accelerar l’expulsió d’extremistes”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 28 de març del 2012 p. 10

“armes” o “trajectòria criminal”, i alguns verbs com “investiga”, “capturar”, “atacar” o “va ser abatut”. Dins l’anàlisi qualitativa es detecten un conjunt de variables lingüístiques que serien els *frames devices* Van Gorp (2005)⁷⁴⁶ que fan patent el marc interpretatiu o *frame* islamista. Per exemple algunes expressions, conjunt lèxic com:

“Merah, que vivia de l’assistència estatal, tenia armes per valor de 20.000 euros i, segons va explicar durant la negociació, havia finançat la compra d’armes amb diners dels robatoris⁷⁴⁷”

“El germà del terrorista, Abdelkader Merah, que durant els interrogatoris havia reconegut sentir-se “orgullós” de la trajectòria criminal del seu germà petit (...)”. Aquest “orgullós” destacat entre cometes és una declaració del germà de Mohamed Merah, Abdelkader que subratlla més el *frame* islamista-gihadista. A més, d’algunes altres expressions com “antic company del pis del terrorista”, o “sospitós pel seu perfil ultraradical (...)”.

Una altra variable que fa patent aquest *frame* islamista-gihadista és un “especejament” titulat: “Una mare “minada per la culpa”, on la mare expressa la seva desolació i el seu sentiment de culpa davant l’acte terrorista del seu fill, a més des del punt de vista més narratiu, reforça el discurs de criminalitat molt propi de la mostra analitzada.

Actors

Un altre de les variables o *frame devices* són els actors més preponderants d’aquestes informacions que fan patents el marcs interpretatius detectats de polèmica política i crítica amb la gestió política de Sarkozy i l’islamista. En aquestes dues notícies analitzades, els actors, més involucrats són membres del govern de Nicolas Sarkozy i membres dels serveis secrets francesos. En la primera informació⁷⁴⁸ tots els actors identificats ofereixen el seu punt de vista sobre l’intent de detenció de Mohamed Merah i la seva mort. Els líders del govern de Nicolas Sarkozy, com Claude Guéant, ministre de l’interior; el ministre d’afers estrangers, Alain Juppé i el primer ministre François Fillon, utilitzaven arguments que defensen l’actuació policial. En aquest mateix sentit es mostra el director dels serveis secrets francesos, Bernard Squarcini, que afirma que va ser impossible arrestar al terrorista. També, mostra altres veus com la del exministre socialista francès, Laurent Fabius i la candidata ecosocialista Eva Joly, les declaracions dels quals van dirigides a qüestionar la gestió policial. A la segona informació analitzada⁷⁴⁹ destaca com a actor principal Nicolas Sarkozy, que apareix

⁷⁴⁶ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

⁷⁴⁷ Mirar: “Sarkozy es responsabilitza de l’operació contra Merah”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 25 de març del 2012 p. 12

⁷⁴⁸ Mirar: “El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

⁷⁴⁹ Mirar: “Sarkozy es responsabilitza de l’operació contra Merah”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 25 de març del 2012 p. 12

realitzant una defensa a ultrança de la seva gestió política davant l'intent de detenció de Mohamed Merah, situant-se al capdavant dels altres candidats en matèria de seguretat. Així es denota en la següent afirmació:

“No permetré que ningú posi en qüestió l'honor dels que han posat fi, arriscant la seva vida, a la trajectòria sagnant d'un terrorista monstruós”, va reivindicar el president francès durant un míting celebrat a prop de París⁷⁵⁰”

També apareix François Hollande, líder socialista que planteja la possibilitat d'algun error en la detenció i vigilància del terrorista. També hi surten altres representants que dirigeixen l'operació criminal com Ange Mancini, coordinador dels serveis d'informació francesos. Un altre dels actors destacats és Abdelkader Merah, germà del terrorista, que es mostrava orgullós de l'actuació del seu germà i subratllava la seva complicitat en el robatori de la moto que va utilitzar en els atemptats.

Fonts informatives

Finalment, des d'un punt de vista de les fonts informatives emprades per realitzar la notícia, trobem que la principal font és el propi corresponal del diari. També hi ha fonts més institucionals, com representants de governs, a més d'experts en el tema criminalista. En la tipologia de fonts s'ha d'afegir la d'altres mitjans de comunicació, és a dir, fa referència a altres mitjans que actuen com una altra font informativa. Per exemple en aquest últim cas trobem: “segons *Le Monde*, aquest home va conviure amb Merah(...)”⁷⁵¹, o bé, “L'autòpsia del cos, filtrada ahir al vespre per *Le Parisien*, revela que el terrorista de Tolosa(...).”⁷⁵² En general, les fonts esmentades són identificades mencionant el seu nom, i són les més utilitzades en la mostra d'anàlisi. Aquesta identificació de les fonts li atorga al conjunt de la informació una transparència major i un acostament a l'objectivitat mitjançant l'ús de dades.

En aquesta mostra d'informacions de *El Punt-Avui* predominen també altres fonts més implícites, en què el periodista és el garant de la informació que transmet, això es classifica sota la denominació de “autor com a testimoni” Contreras (2004)⁷⁵³. Aquesta modalitat es basa en les afirmacions de l'autor del text que no citen una font. La persona que escriu és testimoni dels fets i es fa responsable de les dades que proporciona. A més d'aquest tipus de font que representa el corresponal del diari, en aquesta mostra analitzada hi predomina la informació de *background*, la qual proporciona antecedents i dades que ajuden a comprendre millor la informació nova del text.

⁷⁵⁰ Mirar: “Sarkozy es responsabilitza de l'operació contra Merah”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 25 de març del 2012 p. 12

⁷⁵¹ Mirar: “Sarkozy es responsabilitza de l'operació contra Merah”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 25 de març del 2012 p. 12

⁷⁵² Mirar: “El pistolero de Tolosa va rebre vint trets abans de morir”, publicat al diari *El Punt - Avui*, el 24 de març del 2012 p. 7

⁷⁵³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

En la primera part de l'anàlisi sobre les fonts informatives del text s'ha fet referència a la forma d'inclusió de les cites directes o indirectes. En la praxis periodística els textos informatius aporten alguna referència del responsable de les afirmacions. No obstant, que s'introdueixin cites directes o declaracions de les fonts no implica que siguin certes. L'ús de les fonts serveix com un procés retòric per mitjà del qual el periodista busca el grau de veritat que conté la informació⁷⁵⁴. En aquesta recerca, la inclusió de molts arguments per part de fonts informatives i arguments contraposats, dintre l'anàlisi del *frame*, serveixen per a reforçar el marc interpretatiu defensat pel diari.

L'última informació analitzada sobre el cas de l'atemptat de Toulouse va aparèixer publicada el 30/03/12, també a la secció "Europa-Món" amb un titular que reflecteix molt bé el context que es vivia a Toulouse: "*Un cadàver incòmode*"⁷⁵⁵. Aquest article es pot classificar dintre el gènere periodístic informatiu, i pertany a la notícia. Des d'un punt de vista quantitatiu la superfície de l'article ocupa l'espai d'una pàgina sencera i es troba a cinc columnes. L'espai dedicat denota que *El Punt-Avui* li atorga una rellevància notòria i una importància destacada a aquesta última informació. Un altre dels indicadors que li confereix importància a aquest ítem⁷⁵⁶ és que obre la secció "Europa-Món" i a partir d'elements com l'espai, la mida dels titulars, l'ús del color i la presència de la fotografia representa el centre de l'impacte visual, i per tant atrau primer l'atenció del lector⁷⁵⁷.

Imatge

La fotografia principal d'aquesta notícia mostra a uns joves que acompanyaven el fèretre de Merah, abans de ser enterrat al cementiri de Cornebarrieu, a l'exterior de Toulouse. Es tracta d'un pla general que mostra el grup de joves abans d'enterrar Mohamed Merah, la fotografia està agafada des d'un segon pla. La imatge va ser realitzada per l'agència internacional Reuters.

Lèxic i expressions criminalistes

Dintre l'aspecte narratiu i d'anàlisi qualitativa, el llenguatge emprat té moltes connotacions criminalistes, molt comú dintre la crònica de successos, i seguint la mateixa línia que els altres episodis de la mostra analitzada de *El Punt-Avui*. D'una banda, el lèxic més comú es focalitza en aspectes criminals i de la investigació: "polèmica", "investigació de les matances de Tolosa", "indicis", "segon còmplice de Merah", "autor confés de 7 assassinats", "abatut el 22 de març per les forces especials", "interrogatoris policials", o bé, "el germà de l'assassí mort"; amb alguns verbs d'acció característics: "va declarar", "no va revelar", "van fer tot el que van poder per capturar-lo viu". D'altra banda, hi havia un conjunt lèxic i expressions que

⁷⁵⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.194

⁷⁵⁵ Mirar: "Un cadàver incòmode", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 30 de març del 2012 p. 6

⁷⁵⁶ Nota aclariment: S'utilitza l'expressió *ítem* i no text perquè el que es publica no és un text, sinó l'inici d'un text, un titular, peu de foto, etc.

⁷⁵⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

feien referència a l'àmbit de la seguretat: "l'alcalde del poble de Bezzaz, al sud d'Alger, va rebutjar les despulles de Merah per raons de seguretat" o "en una cerimònia celebrada enmig d'importantes mesures de seguretat a la qual van assistir una trentena de persones (...)". Això delimita un *frame* genèric de seguretat i criminalista en utilitzar una família lèxica concreta de seguretat i criminalista molt present en aquest episodi. A més d'aquesta família lèxica, aquest enfocament genèric està sustentat a partir de les descripcions precises sobre la moto utilitzada per Merah per cometre l'atemptat i el cotxe utilitzat per un còmplice. Pel que fa a la dimensió del marc o *frame dimension*⁷⁵⁸ és pragmàtica en apel·lar a l'ordre i a les forces de seguretat. La valoració que proposa aquest marc és negativa en relació a l'enterrament de Merah als afores de Toulouse.

Un altre marc interpretatiu o *frame* latent en aquesta notícia, però en un menor grau, és el *frame* islamisme radical. Els mecanismes de marc o *frame devices*⁷⁵⁹ que delimiten aquest marc són les declaracions de l'alcalde de Toulouse i un destacat o "especejament" intitulat: "Vet a quatre figures musulmanes."⁷⁶⁰ La cita directa destacada de Pierre Cohen, aleshores alcalde de Toulouse, són:

"Hi ha un turisme macabre i temo que hi hagi gent -poca, afortunadament, i sobretot a l'estranger- que el considerin un màrtir i vagin a visitar la seva tomba⁷⁶¹"

L'especejament o destacat aborda la qüestió de la prohibició d'entrada a França de quatre predicadors islàmics. En aquest el conjunt lèxic comú fa referència a personalitats del món musulmà i del govern francès, alguns exemples: "autoritats franceses", "quatre predicadors islàmics", "organització pròxima als Germans Musulmans", "gihadista Mohamed Merah", "intel·lectual d'origen egipci molt influent controvertit", "exgran muftí de Jerusalem Akrima Sabri", "al saudita Ayed Bin Abdal·là Al-Qarni", "imams Safwat Al Hijazi i Abdal·là Basfar" i "el cèlebre predicador qatarià d'origen egipci Iussef Al-Qatradai (...) o "congrés de les organitzacions islàmiques de França (UOIF)".

Actors

Els actors més destacats dintre la informació són els més implicats en concedir el permís, perquè s'enterrés el terrorista a Toulouse, o al seu país d'origen, Algèria. Es tractaria d'actors més institucionals, com l'alcalde del poble de Bezzaz al sud d'Alger,

⁷⁵⁸ Proposta conceptual de Castelló i Capdevila a: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

⁷⁵⁹ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

⁷⁶⁰ Mirar especejament: "Vet a quatre figures musulmanes" dintre la notícia, "Un cadàver incòmode", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 30 de març del 2012 p. 6

⁷⁶¹ Mirar: "Un cadàver incòmode", publicat al diari *El Punt - Avui*, el 30 de març del 2012 p. 6

que va rebutjar les despulles del terrorista al seu poble per raons de seguretat; Abdal·là Zekri, assessor del rector de la gran mesquita de París, que apareix com a portaveu i per tant, es pot classificar com actant.⁷⁶² Un altre dels actors mencionats és l'alcalde de Tolosa, Pierre Cohen, que no va acceptar que Mohamed Merah fos enterrat a prop de Toulouse per por de convertir-lo en un màrtir.

Actant

Un altre actor destacat és Nicolas Sarkozy, aleshores president de la República, adopta un protagonisme especial, però el seu rol és de portaveu. El seu paper en aquesta informació representa el de màxim responsable polític, per tant es pot catalogar com actant. En aquest sentit, Sarkozy es reafirma com líder davant la gestió de la crisi dels atemptats a Toulouse, reforçant el seu discurs en defensa de les forces de l'ordre que van actuar amb contundència, tot intentant capturar viu a Merah.

Fonts informatives

Des d'un punt de vista de les fonts informatives citades a la informació, es fa referència a tres mitjans de comunicació, que actuen com una font més. Aquests serien: "TV France 3" o el diari *Le Parisien*. En la informació es pot inferir que han estat utilitzats com a canals exclusius i per tant, la font informativa principal en aquesta notícia. En general en aquesta informació, el marc interpretatiu o *frame* més detectat és el de seguretat, però també del islamisme radical molt present en tota la mostra de *El Punt-Avui*. La valoració en general que s'infereix dintre d'aquests marcs o *frames* detectats és que són negatius davant aquest tema.

29. 9.1.4.4 Diari ARA

El diari *ARA* va dedicar-hi un nombre d'articles similar als altres rotatius analitzats, en el cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse *Ozar Hatorah*. Els articles recollits són un total de 28 articles per aquesta publicació. La metodologia aplicada combina característiques de l'anàlisi quantitativa o la del *frame* com a més qualitativa i també l'anàlisi dels aspectes més discursius. L'anàlisi de la mostra de notícies comença, com en la resta de casos, a partir de l'endemà de l'atemptat fins després de la mort del terrorista. Aquest període analitzat és el que ocupava la major part de l'agenda mediàtica i per tant, el moment de màxim clímax informatiu. El diari *ARA* va dedicar un espai a tres portades respecte al cas de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse. Aquesta inclusió a les portades transmet la importància que li va oferir el rotatiu al cas de l'atemptat. La superfície dedicada a aquest cas pel diari *ARA* és similar a l'anterior rotatiu, *El Punt-Avui*.

La primera portada que el diari *ARA* li dedica al tema és la del dia 20/03/12. Es tracta del tema principal, la informació ocupa gairebé tota la portada i constituïa el centre d'impacte visual, a través d'un conjunt d'elements com l'espai, la mida dels titulars i la

⁷⁶² Segons la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

presència d'una fotografia central. A més, el conjunt d'aquests elements està situat a l'angle superior dret que, segons teories com el "triangle de Haas"⁷⁶³, proporciona una major rellevància al tema. El titular principal és: "Matança antisemita"⁷⁶⁴ i els subtítols que l'acompanyen són: "Un motorista armat mata tres nens i un mestre en una escola jueva de Tolosa" i "Psicosi a França davant la cadena d'atemptats racistes".

Imatge

Pel que fa a la imatge de portada mostrava a un dels adults consolant a un nen de l'escola Ozar Hatorah, que duu una quipà. La fotografia pertany a l'agència de notícies AFP i és una de les imatges recurrents en els diferents diaris analitzats. Tant el titular com la fotografia de portada reforçen el discurs de l'antisemitisme, molt present a les primeres publicacions del diari ARA.

En relació a la superfície de la primera informació publicada el 20/03/12, titulada: "Commoció a França per un atac antisemita"⁷⁶⁵, ocupa gairebé dues pàgines i està disposada en 6 columnes. Aquest espai denota que el diari ARA li ofereix una notorietat i rellevància eminent, tenint en compte que és la primera informació l'endemà de l'atemptat, i per tant, el moment de màxim clímax informatiu.

Anàlisi dels aspectes qualitius

Després de la classificació més quantitativa, ens centrarem en els aspectes de tipus més qualitatiu, per situar tots els elements en el seu context i comprovar quins són destacats i quins eludits. A més, es realitza una anàlisi discursiva que aporta interessants resultats sobre el tractament d'aquest mitjà del conflicte. Els marcs interpretatius o *frames* genèrics detectats són tres: el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme-racisme; el *frame* gihadisme, i per últim, el *frame* electoralista-instrumentalització Sarkozy. En l'últim marc interpretatiu es mostra una crítica explícita a la gestió de Sarkozy de l'atemptat. En la mostra de notícies analitzada es mostra una evolució en el discurs, i en les publicacions finals es detecta un marc interpretatiu o *frame* estable islamista.

La primera informació publicada a les pàgines interiors és una notícia que pertany als gèneres informatius i segueix l'estructura de piràmide invertida, en la qual la informació més irrellevant es troba al final. Els gèneres informatius són dels més utilitzats en el tractament del cas de l'atemptat de Toulouse en el diari ARA, per tant, gran part de les informacions publicades fan referència als fets. El titular principal de la primera notícia era: "Commoció a França per un atac antisemita"⁷⁶⁶, mantenint l'enfocament del titular de la portada, que destaca la causa antisemita. El subtítol que

⁷⁶³ Seguint la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

⁷⁶⁴ Mirar portada: "Matança Antisemita", publicat al diari ARA, el 20 de març del 2012

⁷⁶⁵ Mirar: "Commoció a França per un atac antisemita", publicat al diari ARA, el 20 de març del 2012 p.14-15

⁷⁶⁶ Mirar: "Commoció a França per un atac antisemita", publicat al diari ARA, el 20 de març del 2012 p.14-15

l'acompanya és contundent: “Quatre persones moren a la porta d’una escola jueva en el tercer assalt comès amb la mateixa arma en pocs dies.”⁷⁶⁷

Imatges

Les imatges que acompanyen gairebé totes les informacions emfatitzen els fets dels atemptats i les manifestacions de protesta, però no destaquen tant els fets des del punt de vista de les víctimes.

Lèxic i expressions criminalistes

El llenguatge més comú en la mostra d’articles analitzada és de to criminalista i l’estil més directe hi és molt present. El conjunt lèxic emprat és força bèl·lic, amb connotacions criminalistes i construeix un discurs basat en la por i la seguretat. Alguns exemples d’aquest conjunt lèxic més abundant: “misteriós assassí”, “matar quatre persones”, “el sospitós”, “quatre víctimes mortals”, “caràcter reincident de l’assassí”, “responsable dels atemptats”, “dues armes”, “l’autor del crim”, “testimonis”, “mòbil xenòfob i sospita de tres militars”, “*modus operandi*” i “la fiscalia antiterrorista de París”, que reforçarien el llenguatge més comú en la crònica de successos. També es detecta un lèxic tipus bèl·lic molt present en aquesta primera informació com: “atacs”, “suboficial del primer regiment”, “víctima”, “arma”, “radi d’acció” o “participarien 120 agents policials.” En aquest conjunt lèxic el tipus de verbs més freqüents són: “matar”, “van resultar ferits”, “van ser assassinats” o “coordinar personalment la investigació.” Entre les expressions populars detectades destaquen: “seria un motorista que es va donar a la fuga”, i també la metàfora: “onada de crims”.

A banda d’aquests conjunts lèxics, en destaca un tercer amb conceptes propis de seguretat que es troben a la informació: “eivar el protocol de seguretat”, “un president que eleva fins a la màxima alerta aquest pla de seguretat”, “pensat per combatre situacions d’emergència i amenaces terroristes” o “màxima emergència.” El marc interpretatiu o *frame* antisemita-racista queda palès amb conceptes com: “atac antisemita”, “escola jueva”, “la policia aposta pel mòbil xenòfob i de tres militars de tendències neonazis.”⁷⁶⁸

Imatges

El marc interpretatiu o *frame* genèric criminalista es delimita per les dues imatges centrals que acompanyen aquesta notícia, que mostren l’escenari del crim. D’una banda, la primera fotografia de la notícia publicada el 20/03/12⁷⁶⁹, mostra a diversos centenars de familiars i alumnes que marxen de l’escola jueva *Ozar Hatorah* després de l’atac i a la segona fotografia mostra a agents de la policia francesa investigant al voltant del centre.

⁷⁶⁷ Mirar: “Commoció a França per un atac antisemita”, publicat al diari *ARA*, el 20 de març del 2012 p.14-15

⁷⁶⁸ Mirar: “Commoció a França per un atac antisemita”, publicat al diari *ARA*, el 20 de març del 2012 p. 15

⁷⁶⁹ Mirar: “Commoció a França per un atac antisemita”, publicat al diari *ARA*, el 20 de març del 2012 p. 14-15

D'altra banda, al costat de la primera informació hi apareix una columna amb el següent epígraf: "les coincidències", i el títol: "*La mateixa arma per atacar en un radi de cinquanta quilòmetres*". En aquesta columna apareixen tres petits breus o destacats que parlen sobre el mètode d'actuar del criminal, l'arma que va utilitzar i el seu radi d'acció. Es tracta d'un "especejament" o destacat⁷⁷⁰ que posa l'accent en el mètode criminal i els recursos materials que va utilitzar l'assassí, per tant reforça aquest discurs més d'alt voltatge i tensió, que determina un marc interpretatiu o *frame* genèric criminalista.

La segona informació publicada segueix un discurs semblant respecte a la primera notícia publicada. La crònica porta per titular: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes"⁷⁷¹, també molt pròpia del marc interpretatiu o *frame* antisemita-racista. Té el format d'una crònica i es classificaria dintre dels gèneres interpretatius, en introduir més comentaris interpretatius per part del corresponsal. En aquest cas, la crònica està formada per declaracions, segons la classificació de Contreras (2004)⁷⁷² es tracta d'una "crònica discursiva", basada en un conjunt de declaracions. Des d'un punt de vista quantitatiu, la superfície que ocupa la crònica era una pàgina sencera, per tant significa que el diari atorga una rellevància destacada al cas de l'atemptat de Toulouse.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

L'enfocament genèric, des d'un punt de vista del llenguatge, continua essent criminalista, i la majoria de conceptes utilitzats pertanyen a l'àmbit de la investigació policial. Alguns conceptes representatius en la informació són: "cap pista", "autor dels crims", "més de 200 investigadors", "identitat desconeguda", "policia judicial", "serveis d'informació i defensa", "el mòbil de la investigació", "tres sospitosos", "hipòtesi", "coartades", "cap empremta dactilar a l'escena del crim" o "sense deixar rastre". Entre els verbs més destacats en aquest àmbit trobem: "havia sospitat", "haurien descartat" o "va caldre interrogar-los". A banda d'aquest llenguatge més voltaic i de tensió, molt present en el tractament de l'ARA del cas de l'atemptat de Toulouse, existia un lèxic bèl·lic com: "la matança", "tirotejos", "assassí en sèrie" o "perill de reincidència".

Recursos retòrics: metàfores

També aquest llenguatge presenta dues metàfores, que segueixen aquest enfocament: "la confusió regna en la cacera de l'assassí" o "(...) les autoritats intensificaven una autèntica cacera." Aquest discurs, en general, determina un marc interpretatiu o *frame* genèric criminalista. Tanmateix, el *frame* antisemita-racista no és tant present, però s'infereix a partir de la fotografia principal⁷⁷³, que mostra un grup de persones jueves,

⁷⁷⁰ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

⁷⁷¹ Mirar: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes", publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 10

⁷⁷² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

⁷⁷³ Mirar: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes", publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 10-11

companyes de les víctimes de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah*, algunes d'elles amb *quipà*. A banda d'aquest *frame* antisemita, es detecta un marc interpretatiu o *frame* electoralista crític amb la instrumentalització política de Sarkozy, més secundari, en la segona crònica publicada⁷⁷⁴. L'acompanya un "especejament" titulat: "*Un desafortunat discurs de Sarkozy genera crítiques*". Aquest discurs més crític amb la instrumentalització política de Sarkozy del cas de l'atemptat a Toulouse, queda reforçat amb les següents expressions:

"Nicolas Sarkozy va ser criticat per pronunciar un discurs que alguns van considerar desafortunat (...)", a més afegeix una cita directe del president francès: "Ha passat a Tolosa, però hauria pogut passar aquí", va dir amb un to més tenebrós que institucional, davant d'un públic format per nens."⁷⁷⁵

Fa referència a un fragment del discurs de Nicolas Sarkozy, introduït per emfatitzar més aquest marc interpretatiu o *frame* d'instrumentalització política de Sarkozy de l'atemptat. Aquests arguments o expressions destacades, s'utilitzen per reforçar el marc interpretatiu propi i formen part d'una estratègia per defensar la seva posició. Aquestes expressions seleccionades no hi són en clau de pluralitat informativa, sinó per reforçar el marc interpretatiu defensat pel diari d'una forma més radical.⁷⁷⁶

Imatge

La fotografia principal reforça un estereotip molt comú en el judaisme, en mostrar les persones amb la *quipà*⁷⁷⁷ al cap i la barba pròpia del ortodoxos jueus.

A més, al costat d'aquesta primera informació, apareix publicada una altra notícia que parla del passat de les víctimes jueves a Toulouse i, també, de com es va dur a terme el seu enterrament a Jerusalem. El seu titular era: "*Israel enterra avui el mestre i els tres nens*"⁷⁷⁸, i la notícia aborda la cerimònia religiosa que es va oferir en memòria de les víctimes de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse i el seu posterior enterrament a Jerusalem. Aquesta informació no se centra en la problemàtica de l'antisemitisme, ni en la persecució de minories religioses a França; sinó que subratlla els aspectes religiosos de la cerimònia religiosa jueva, amb alguns termes com:

⁷⁷⁴ Mirar: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes", publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 10-11

⁷⁷⁵ Mirar especejament: "Un desafortunat discurs de Sarkozy genera crítiques", publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 10-11

⁷⁷⁶ Assumeixo síntesi de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

⁷⁷⁷ Quipà: Peça de tela, de punt o d'un altre teixit, en general en forma de casquet, que hom es posa al cap tradicionalment quan entra a la sinagoga. Extret del ASSOCIACIÓ UNESCO PER AL DIÀLEG INTERRELIGIÓS. *Diccionari de religions* [en línia]. Barcelona: TERMCAT. Centre de Terminologia, cop. 2015. (Diccionaris en Línia) <http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/193/>

⁷⁷⁸ Mirar: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes", publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 11

“comunitat jueva”, “salms”, “pregàries” i “cerimònia d’enterrament”. A més, també posa en relleu alguns aspectes de la vida del professor de l’escola jueva, Jonathan Sandler, i altres de religiositat jueva a través d’aquestes expressions: “va néixer a París i va dedicar la seva vida a estudiar la Torà”, “a preparar joves jueus perquè arribessin a ser rabins”, “va marxar a Jerusalem per estudiar en una *ieshiva*, un centre d’estudis religiosos per a solters”, “(...) van tornar aleshores a Jerusalem per viure al barri de Kiryat Hayovel, on va estudiar en un *kolel* -una escola talmúdica per a homes casats-“ i, finalment, unes declaracions d’un amic del professor Jonathan Sandler : “Havia tornat a França per una missió de dos anys, abans de convertir-se en rabí (...)”.⁷⁷⁹

Imatge

La imatge gran, abans esmentada, que acompanya la crònica, determina de forma implícita el marc interpretatiu o *frame* antisemita-racista. La notícia sobre l’enterrament del professor Sandler, està acompanyada d’una petita fotografia, que mostra el plor d’una alumna de l’escola davant del cotxe que s’emporta les víctimes. La fotografia reforça més el *frame* antisemitisme i l’atemptat a causa de l’odi a Toulouse.

El marc valoratiu és negatiu dintre aquest marc interpretatiu o *frame* antisemita, i es transmet a través d’un “especejament”⁷⁸⁰ o destacat intítulat: “Irritació de Tel Aviv amb la UE per comparar Tolosa i Gaza”⁷⁸¹. En aquest posa en relleu una crítica efectuada pel govern israelià, que va criticar la cap de la diplomàcia europea, Catherine Ashton, que va comparar Gaza i Tolosa com a indrets on els joves moren per tot tipus de circumstàncies. Aquestes declaracions van ser rebudes amb estupor pel primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu, i altres ministres del govern israelià, que les van trobar inapropiades per la situació que viuen els nens del sud d’Israel. Aquest “especejament” relaciona l’atemptat de Toulouse amb el context de conflicte permanent que viu el Pròxim Orient, especialment, el conflicte àrab-israelià. Això li confereix un altre sentit dintre el marc interpretatiu antisemita, en què el context internacional tenia una influència respecte el *frame*. A mesura que apareixen noves publicacions, el discurs es transforma, a més d’aparèixer altres marcs interpretatius. Una vegada detectat l’autor del crim, el marc interpretatiu més predominant serà el *frame* islamista-gihadista. No obstant, un altre marc interpretatiu o *frame* que sobresurt en aquestes noves informacions serà el *frame* electoralista-instrumentalització política de Nicolas Sarkozy de l’atemptat de Toulouse.

Les següents informacions van ser publicades el 22/09/12, quan el tema de l’atemptat de Toulouse ocupava l’agenda mediàtica i apareixia a la portada del diari ARA. No es tracta del tema central de la portada, sinó que al centre de la pàgina apareix una fotografia que mostra a Mohamed Merah dalt d’un cotxe derrapant.

⁷⁷⁹ Mirar: “França viu sota l’amenaça de més assassinats racistes”, publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 11

⁷⁸⁰ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

⁷⁸¹ Mirar especejament: “Irritació de Tel Aviv amb la UE per comparar Tolosa i Gaza”, dintre la notícia “Israel enterra avui el mestre i els tres nens”, publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 11

Imatge

La fotografia representa un fotograma de la TV France 2, que mostra el gihadista amb un gest d'arrogància i prepotència.⁷⁸² Al peu de la fotografia en destaca un breu text que subratlla alguns aspectes com que era un gihadista d'Al-Qaida de 23 anys que, segons el govern francès, va acceptar l'encàrrec de realitzar l'atemptat. La seva presència a la portada, tot i que no és el tema central sinó un dels secundaris, mostra la rellevància que li concedeix el rotatiu a aquest tema.

En primer lloc, endinsant-nos en la qüestió de la superfície de la crònica a les pàgines interiors, s'observa que és molt àmplia. El diari ARA li dedica dues pàgines senceres a la qüestió de l'intent de detenció del terrorista. Això denota la importància i la rellevància que li va oferir la publicació. A la pàgina següent hi apareix una breu notícia centrada en la temàtica electoralista, abordant el tema de com els partits francesos es van reincorporar a la campanya electoral. Aquí el tema de la seguretat i la inseguretat es focalitza de nou en la campanya electoral.

Imatge

Pel que fa a la imatge, mostrava un pla general del carrer on hi ha l'apartament de Mohamed Merah, el lloc on es produí l'assalt realitzada per la policia francesa per a la seva detenció. A la mateixa fotografia mostra, en un segon pla, els mitjans de comunicació esperant que es produís la detenció del terrorista. Aquesta imatge posa de relleu "els fets", en comparació amb la fotografia de portada, que subratlla el protagonista principal de la informació, Mohamed Merah.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En relació al discurs, és majoritàriament pragmàtic, ja que la majoria d'arguments són sobre tipus d'investigació policial, d'execució policial, de seguretat i criminalitat o del *modus vivendi* d'organitzacions terroristes i policials, també d'aspectes bèl·lics. Per tant, determina una dimensió de marc o *frame dimension* pragmàtica. Tanmateix, en aquesta crònica el discurs es transforma en un altre més centrat en el terrorisme islamista.

Conjunt lèxic criminalista i islamista

El conjunt lèxic que determina el marc criminalista són: "presumpte assassí", "tortuosa operació policial", "la pista", "investigadors examinessin les 575 connexions", "sospitós", "forces de seguretat", "inici de l'operació", "antecedents judicials" o "el rastre deixat". Els verbs més paradigmàtics són: "executar", "assetjar-lo" "declarar-se culpable" o "va delatar".

A més d'aquesta família lèxica, es detecten dues metàfores que determinen el marc interpretatiu o *frame* o enfocament genèric criminalista com: "L'home més buscat i perseguit de França va adoptar ahir els trets de Mohamed Merah (...) sense cap

⁷⁸² Mirar fotografia de portada: "El jove que ha sembrat el terror a França", publicat al diari ARA, el 22 de març del 2012

síntoma i orgullós d'haver fet "agenollar" -en paraules seves- un país que ha passat tres dies en estat de psicosi⁷⁸³"

A banda, d'aquest llenguatge anterior també hi és present, un conjunt lèxic que fa referència al islamisme radical com: "amença terrorista", "cèl·lula islamista", "organització terrorista d'Al-Qaida", "el presumpte assassí -que es va reivindicar "salafista" i "jihadista", "entre el 2010 i el 2011 va fer dos viatges a l'Afganistan i al Pakistan per formar-se en un camp d'entrenament jihadista", " el seu perfil no correspon al d'un asceta ultrareligiós", "hi havia centenars de Talibans" o "hauria radicalitzat el seu combat polític". També s'han d'afegir unes declaracions del fiscal general de París, François Molins: "que va dir que tenia un "perfil d'autoradicalització atípic"(...)". A més hi afegeix algun llenguatge que fa referència a la tradició musulmana i jueva com "oposar-se a la llei gal·la contra el vel integral i venjar el destí dels nens palestins", "ús del mocador islàmic" o "escola religiosa jueva", que fan referència al motiu pel qual va actuar el terrorista. El conjunt lèxic d'aquest àmbit determina un marc interpretatiu o *frame* genèric islamista radicalitzat.

Aquest discurs s'accentua amb una columna al costat de la crònica principal, intitulada: "Les claus: El rastre que va portar fins al pis on el *gihadista* es va fer fort". En la mateixa columna introdueix una sèrie de preguntes com: "Qui és Mohamed Merah?", o "Per què diu que va actuar?". En la resposta a la primera deixa ben clara la seva afiliació al *gihad* islàmic i l'entrenament que va rebre d'Al-Qaida. En la resposta a la segona afegeix els motius de l'actuació com a revenja de la mort d'infants palestins i la intervenció de l'exèrcit francès a l'Afganistan. Aquestes dades reforcen més el *frame* islamista radical i criminalista. El *frame* islamista no és un dels principals, ja que el discurs en general i la majoria d'imatges i gràfics fan referència al marc interpretatiu criminalista genèric.

Infografia

El *frame* també es determina a la infografia que es troba sota la informació, que presenta una informació que s'ofereix de manera més visual, amb algunes elaboracions gràfiques⁷⁸⁴, hi posa algunes imatges de rellotges per indicar el temps, repassa l'evolució temporal del setge i la persecució del terrorista, a més del funeral de les víctimes celebrat a Jerusalem. D'aquest últim fet en fa referència d'una forma més secundària i subratlla de forma rellevant el procés de detenció del terrorista. Aquesta infografia remarca més el llenguatge de tipus criminalista, o propi de la crònica de successos.

⁷⁸³ Mirar: "Un jihadista d'Al-Qaida, l'autor dels assassinats de Tolosa", publicat al diari ARA, el 22 de març del 2012 p. 10

⁷⁸⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

Una altra notícia, que pertany als gèneres informatius, titulada: “Empresonen el germà del jihadista de Tolosa per còmplice”⁷⁸⁵. L’estructura de l’article és el propi d’una notícia en mantenir la forma de piràmide invertida, la informació menys important va a la part inferior. No es tracta de la informació principal de la pàgina, és més secundària, ja que ocupa un “faldón”⁷⁸⁶. La qüestió de la notícia aborda que la policia francesa va detenir i processar a Abdelkader Merah, el germà del gihadista que va assassinar a set persones a Toulouse, per complicitat en els crims del seu germà. L’estil de la notícia és força impersonal i indirecte i no predominen cites directes que subratllin el “gihadisme” del germà de Merah. La notícia no posa èmfasi en el “salafisme” ni la radicalització del germà de Mohamed Merah, Abdelkader.

Actors

La presència d’actors és mínima i en destaca la intervenció de l’advocada d’Abdelkader, a la que no identifica i l’actor principal de la informació, que és Mohamed Merah.

Imatge

En relació a la imatge publicada juntament amb aquesta informació⁷⁸⁷, no presenta una correlació directa amb el seu tema central. Hi apareixen representants de les comunitats jueva i musulmana durant una concentració de protesta a Tolosa per condemnar els atemptats. La imatge fa més present la dimensió de marc simbòlica en mostrar representants d’aquestes comunitats. D’aquesta forma reforça la imatge de bona convivència entre ambdues comunitats.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs, en general, és força pragmàtic, ja que recorreix a arguments materials i de tipus processal, molt propis de la crònica de successos. Se situa en una dimensió molt pragmàtica i no posa tant en relleu la dimensió més simbòlica, sobretot pel lèxic, que és força “voltaic” i bèl·lic, per exemple: “còmplice”, “justícia francesa”, “forces de seguretat”, “setge per capturar”, “acusacions”, “complicitat”, “associació de malfactors”, “actes de terrorisme”, “assassinats”, “forces especials” o “cap prova incriminatòria”. Alguns dels verbs més comuns serien: “processar”, “va assassinar”, “va ser detingut”, “va decretar”, “va condemnar fermament”. Aquest conjunt de conceptes determina una dimensió de marc o *frame dimension* pragmàtica. El *frame* més islamista queda patent a partir de mots com: “salafista” o “fonamentalista religiós.” El marc interpretatiu o *frame* principal no és el gihadista, sinó que es tracta

⁷⁸⁵ Mirar: “Empresonen el germà del jihadista de Tolosa per còmplice”, publicat al diari ARA, el 26 de març del 2012 p. 16

⁷⁸⁶ “Faldón”: En argot periodístic especialment en premsa es denomina “faldón” a la zona inferior de la pàgina, que és el lloc que pot ocupar una notícia o un anunci.

⁷⁸⁷ Mirar: “Empresonen el germà del jihadista de Tolosa per còmplice”, publicat al diari ARA, el 26 de març del 2012 p. 16

d'un marc o *frame* criminalista, que es troba més en relleu. El marc o *frame* valoratiu seria negatiu dintre aquest marc.

Els últims articles que tracten el cas de l'atemptat de l'escola jueva de Toulouse són dues notícies, una referent a la negativa d'Al-Jazira a emetre el vídeo del terrorista del moment de l'atemptat, i l'altra a unes declaracions del pare del gihadista Mohamed Merah. Aquestes notícies no pertanyen al moment de màxim clímax informatiu. Tal com he indicat, a mesura que avancen les informacions es detecten altres marcs interpretatius com l'electoralista i el d'instrumentalització política de Sarkozy. Per exemple, s'ha de destacar l'editorial que forma part dels gèneres d'opinió, publicada el 23/03/12, que posa molt de relleu la gestió política de Sarkozy.

La notícia publicada el 28/03/12, sota el titular: "*Al-Jazira es nega a emetre el vídeo gravat per l'assassí de Tolosa*"⁷⁸⁸, determina dos *frames*, l'islamista i el criminalista. A la part inferior de la pàgina hi apareix un altre notícia més breu, que ocupa un "*faldón*"⁷⁸⁹ amb el titular: "*El pare del gihadista retreu a la policia que l'hagi matat*".⁷⁹⁰ Aquestes dues últimes informacions i les altres analitzades estan publicades a la secció "Internacional", i s'ha d'indicar que l'epígraf era: "Terrorisme islamista", reforçant el marc interpretatiu o *frame* principal islamista. Les dues informacions s'encabien dintre els gèneres informatius. En relació a la superfície conjunta de les dues informacions, ocupaven una pàgina sencera, en concret la superfície de la primera notícia és de mitja plana i ocupa dues columnes. A més, aquest article va acompanyada d'una petita entrevista a un professor d'ètica de la Comunicació de la Universitat Ramon Llull, Carles Ruiz, que ofereix la seva anàlisi com expert.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs és altament pragmàtic i fa referència a la qüestió de què la cadena de televisió Al-Jazira va decidir no emetre les imatges de l'atemptat gravades pel propi terrorista. D'una banda, el lèxic majoritari evoca els arguments de les televisions de no emetre les imatges, un conjunt lèxic amb connotacions més pròpies de la comunicació: "emetrà", "gravat", "Al-Jazira", "cadena", "televisió", "Consell Superior de l'Audiovisual", "va controlar les seves emissions" o "difonguin el vídeo". D'altra banda, un altre llenguatge és el de tipus judicial, que subratlla més el marc de dimensió o *frame dimension* pragmàtica: "van demanar que es condemni judicialment qui difongui les imatges" i "la justícia francesa ha de dictaminar demà si tira endavant aquesta petició", "el seu germà Abdelkader, imputat diumenge per complicitat tampoc va poder fer-ho perquè estava detingut, fet que obre la porta a un tercer còmplice", o

⁷⁸⁸ Mirar: "Al-Jazira es nega a emetre el vídeo gravat per l'assassí", publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

⁷⁸⁹ "Faldón": En premsa es denomina "faldón" a la zona inferior de la pàgina, que és el lloc que pot ocupar una notícia o un anunci.

⁷⁹⁰ Mirar: "El pare del gihadista retreu a la policia que l'hagi matat", publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

“la fiscalia de París va controlar les emissions de la cadena tot el dia.” Les dues informacions es troben en una dimensió de marc o *frame* pragmàtica.

Un altre *frame* detectat és l'electoralista, a partir dels *frame devices* o mecanismes de marc⁷⁹¹ com els arguments següents: “Sarkozy està en plena campanya per la reelecció” o “el candidat socialista François Hollande, no va ser tan explícit però va advertir a Al-Jazira (...)” i la metàfora: “va aplaudir la decisió de la cadena”⁷⁹².

Imatge

Un altre mecanisme de marc detectat és la única fotografia que acompanya la informació, que mostra a Sarkozy envoltat de periodistes i sortint d'un míting. La imatge reforça més el marc interpretatiu o *frame* d'instrumentalització política del cas per part de Sarkozy. Reforça la seva posició com actor-protagonista de la història de l'atemptat al col·legi jueu de Toulouse, a més del seu rol com a cap d'Estat que va aplicar política de contundència. A més, realitza una breu descripció del contingut de les imatges i del vídeo, amb el qual reforça més la dimensió de marc o *frame* pragmàtica, per exemple:

“el vídeo havia estat editat i incloïa una barreja de música i cants religiosos, com versos de l'Alcorà sobreimpresos a les imatges”, “l'àudio original s'hauria mantingut i el periodista detallava que es podia sentir la veu de l'assassí i també les de les víctimes”⁷⁹³

Entrevista informativa

Un apunt a tenir en compte és la petita entrevista informativa que apareix al costat d'aquesta informació. Es tracta d'una entrevista realitzada a un professor d'ètica de la comunicació de la Universitat Ramon Llull, Carles Ruiz, que analitza amb profunditat la qüestió de l'emissió d'imatges, des d'un punt de vista ètic, als mitjans de comunicació. Aquesta entrevista aporta l'anàlisi d'expert, que dona al lector elements de context i interpretatius per tal que aquest pugui aprofundir i descobrir millor el tema. Ell aborda la qüestió de la difusió de les imatges de la matança a Toulouse des del punt de vista acadèmic i expert. Explica que s'ha de regular internet i defensa que no han d'existir diferències entre l'espai real i l'espai mediàtic i que s'hi han d'aplicar les mateixes normes, a més també aporta arguments sobre la necessitat de racionalitzar comunitàriament la xarxa, és a dir, l'espai públic. Per tant, es tracta de presentar elements de context a partir de dades explicatives, partint d'un *background*⁷⁹⁴.

⁷⁹¹ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

⁷⁹² Mirar: “Al-Jazira es nega a emetre el vídeo gravat per l'assassí”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

⁷⁹³ Mirar: “Al-Jazira es nega a emetre el vídeo gravat per l'assassí”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

⁷⁹⁴ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 33

No obstant, el mateix dia 28/03/12, el diari va publicar una notícia que parlava de la detenció d'un gihadista a València, que captava nous terroristes. Tanmateix, la informació no mantenia una estreta relació amb el cas de l'atemptat de Toulouse. És una notícia que ocupava una superfície de mitja plana, a dues columnes, la qual cosa significa que el diari ARA no li va concedir una rellevància destacada. El titular era: “*El gihadista valencià detingut captava nous terroristes*”⁷⁹⁵. La informació apareixia publicada el mateix dia que la notícia anterior sobre el cas de Mohamed Merah.

Imatge

A la fotografia que acompanyava la informació apareixia el gihadista detingut a València, sense que mostrés el rostre, acompanyat d'un Guàrdia Civil. Aquesta imatge emfatitza més el marc interpretatiu o *frame* de terrorisme gihadista.

En relació als mecanismes de marc o *frame devices*⁷⁹⁶ s'ha de destacar dintre aquesta informació un avant-títol: “Islamisme radical”. El lèxic més comú i predominant a la informació seria: “gihadista”, “bibliotecari d'Al-Qaida”, “identificat com a M.H.A”, “treballs de captació de futurs terroristes”, “el bibliotecari es passava reclòs a casa entre 8 i 16 hores al dia gestionant la pàgina web i els fòrums des dels quals tractava de captar i adoctrinar islamistes radicals” o “facilitava el transport de terroristes a l'Afganistan o altres zones en què actuava l'organització”⁷⁹⁷.

Lèxic criminalista

En aquest article també posa en relleu un lèxic amb connotacions criminalistes, que determinen un marc interpretatiu més criminalista, molt present en tot el discurs de la mostra de notícies del diari ARA. Alguns exemples són: “operació policial”, “assassinats comesos pel terrorista Merah a Tolosa”, “edifici acordonat per la policial local”, “agents”, “detenció”, “resultat d'una investigació” o “ha fet obrir diligències prèvies al jutjat central d'instrucció núm. 5 de l'Audiència Nacional”. Alguns dels verbs més freqüents serien: “escorcollar”, “va deixar l'edifici emmanillat” o “va requisar material”. A l'interior del text de la notícia assenyalava que el cas del detingut a València no presenta cap correlació amb el cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. Així ho descriu amb un estil més indirecte:

“I encara que els dos casos no tenen cap relació, Fernández Díaz va assenyalar que la formació terrorista de Merah es va forjar en Fòrums com els administrats a València”⁷⁹⁸

⁷⁹⁵ Mirar: “El gihadista valencià detingut captava nous terroristes”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 11

⁷⁹⁶ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.496

⁷⁹⁷ Mirar: “El gihadista valencià detingut captava nous terroristes”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 11

⁷⁹⁸ Mirar: “El gihadista valencià detingut captava nous terroristes”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 11

Fonts informatives

En aquest apartat s'abordaran les principals fonts informatives a partir de les quals el redactor ha configurat la informació. En tractar el tema de les fonts es pretén veure el grau de transparència en la menció d'aquestes, la seva tipologia, si són identificades o no, o bé anònimes. Tanmateix, en aquesta anàlisi es distingeixen les cites del que són les fonts identificades, ja que citar significa que algú ha dit una cosa, però no implica que tal cosa sigui veritat. Les cites són més visibles en atribuir a algú un determinada afirmació, però pot induir a l'error d'identificar el fet de citar una font amb el fet de dir la veritat⁷⁹⁹. Les més citades són les "institucionals", és a dir, representants del govern de la República francesa com Nicolas Sarkozy, ministres del seu govern, però també representants oficials de la comunitat jueva francesa com Richard Prasquier, president del Consell Representatiu de les Institucions Jueves. També representants de tipus institucional d'altres organismes com François, fiscal de la República. Un altre tipus de fonts informatives detectades serien les de protagonistes, testimonis⁸⁰⁰ com l'amic del professor jueu assassinat Jonathan Sandler, Aaron Guez.

Altres cites destacables són de líders polítics que estan a l'oposició, com Cécile Duflot, líder ecologista francesa i François Bayrou, líder del partit centrista de França. Aquests últims entren dintre de la tipologia de fonts protagonistes o testimonis. D'altra banda, altres fonts informatives pertanyen a la tipologia "mitjans de comunicació", un dels casos seria l'agència de notícies France Press, que trobem que actua com a font informativa dins la notícia sobre l'enterrament del professor jueu, Jonathan Sandler⁸⁰¹. El mitjà citat actua com una font més: "El religiós era molt popular entre la comunitat jueva francòfona de Jerusalem, segons van explicar a l'agència France Press els seus amics."⁸⁰² Aquí els mitjans de comunicació citats també actuen com a canal informatiu, el text utilitza les fonts que publica un altre diari. Per exemple: "Fonts de la investigació van reconèixer al diari *Le Monde*, que el mòbil neonazi (...)"⁸⁰³ o "va declarar al diari *Le Monde*"⁸⁰⁴. En les primeres informacions, la majoria de fonts citades són "institucionals" i també, "mitjans de comunicació", tanmateix podem destacar alguns tipus de fonts "no identificades"⁸⁰⁵, no s'ofereixen totes les dades, per exemple: "fonts policials van confirmar que una de les dues armes (...)" o "segons la premsa francesa"⁸⁰⁶.

⁷⁹⁹ Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.192-194

⁸⁰⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

⁸⁰¹ Mirar: "Israel enterra avui el mestre i els tres nens", publicat al diari *ARA*, el 21 de març del 2012 p. 11

⁸⁰² Mirar: "Israel enterra avui el mestre i els tres nens", publicat al diari *ARA*, el 21 de març del 2012 p. 11

⁸⁰³ Mirar: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes", publicat al diari *ARA*, el 21 de març del 2012 p. 10

⁸⁰⁴ Mirar: "Els partits gals suspenen la campanya en senyal de dol", publicat al diari *ARA*, el 20 de març del 2012 p. 15

⁸⁰⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.192

⁸⁰⁶ Mirar: "Commodió a França per un atac antisemita", publicat al diari *ARA*, el 20 de març del 2012 p. 14-15

Segurament aquestes fonts no apareixen amb totes les dades per una qüestió de prudència i per mantenir un cert anonimat en tractar-se d'un tema de criminalitat. No obstant, representen recursos dels redactors, que emprant expressions com “segons la premsa” o “segons fonts policials” representen recursos retòrics en què adjudiquen a altres valoracions pròpies o punts de vista compartits⁸⁰⁷. Un recurs emprat per justificar la pròpia posició del diari. Les principals fonts informatives utilitzades en les últimes informacions sobre el cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse, corresponen a mitjans de comunicació: “*Le Parisien*”, “*Le Figaro*” i “*Le Monde*”. Alguns d'ells actuen com a font informativa i d'altres són emprats com a canals informatius exclusius. A la primera notícia, publicada el 28/03/12, cita a “*Le Figaro*”, i el text que s'analitza utilitza les fonts que publica aquest rotatiu, per exemple:

“El diari *Le Figaro* citava fonts policials segons les quals Merah no va poder enviar el vídeo perquè el paquet duia data de dimecres i aquell dia ell ja estava al seu pis mentre la policia intentava capturar-lo.”⁸⁰⁸

Per últim, a la part inferior de la pàgina hi ha publicada una breu informació que ocupa un “*faldón*”⁸⁰⁹, amb el següent titular: “El pare del jihadista retreu a la policia que l'hagi matat”. Es tracta d'una breu notícia que recull declaracions del pare de Mohamed Merah, Mohamed Benalel Merah; de Sarkozy; del ministre d'Exteriors francès Alain Juppé i del seu advocat, que no apareix identificat. Les fonts informatives de l'última notícia no apareixen identificades, però en sentit implícit s'inferia que les fonts utilitzades són fonts institucionals, és a dir, principalment de persones que representen una organització governamental o institució. En aquest cas destaca Jorge Fernández Díaz, ministre del Interior, que parla com a portaveu dels agents de la Guàrdia Civil i com a responsable de seguretat.

Discurs de dimensió de marc pragmàtic

Des del punt de vista del discurs, se situa en un marc de dimensió o *frame dimension* molt pragmàtic. igual que tota la mostra de notícies del Diari ARA analitzada. La majoria de conjunt lèxic té connotacions judicials i criminals, per exemple: “(...) *ha obert la polèmica després d'anunciar que es planteja demandar a l'estat francès per haver abatut el seu fill.*”⁸¹⁰ A banda d'aquest, trobem altres exemples com:

“les investigacions continuen endavant”, “haver empresonat el germà de l'assassí”, “la policia segueix la pista d'un “tercer home”, “darrere la pista d'un

⁸⁰⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276

⁸⁰⁸ Mirar: “Al-Jazira es nega a emetre el vídeo gravat per l'assassí”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

⁸⁰⁹ “Faldón”: En premsa es denomina “faldón” a la zona inferior de la pàgina, que és el lloc que pot ocupar una notícia o un anunci.

⁸¹⁰ Mirar: “El Pare del gihadista retreu a la policia que l'hagi matat”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

tercer home”, “hauria estat implicat en el robatori de la moto”, “aquest sospitós”, “(...) hauria estat implicat en altres episodis precedents als crims”, “la teoria principal dels investigadors”, “Merah era un llop solitari que sol·licitava ajuda puntual a alguns còmplices”.⁸¹¹

Aquest conjunt lèxic i arguments determinen un marc interpretatiu genèric criminalista-judicial.

Imatge

Un altre dels mecanismes de marc o *frame devices* és la imatge en la que apareix el pare de Merah amb el rostre mig tapat i en primer pla, en un pla més tancat. És una manera de focalitzar el protagonisme del pare del terrorista Mohamed Merah. S’ha de puntualitzar que el marc interpretatiu o *frame* gihadista no és dels principals ni majoritari dintre aquesta informació, tanmateix es fa present en un segon pla, en el titular: “El pare del gihadista retreu a la policia que l’hagi matat”⁸¹² en el que apareix el terme: “gihadista”.

Actors i actants

Els actors o persones involucrades en aquestes notícies són, la gran majoria, persones d’àmbit institucional o que tenen alguna responsabilitat dintre l’àmbit governamental. Les víctimes de l’atemptat també adopten un especial protagonisme, evident, en la informació, on s’identifica: “un professor de religió de 30 anys”, “les seves dues filles de 3 i 6 anys i una altra alumna de 8 anys”. El president francès Nicolas Sarkozy adopta un protagonisme rellevant en la primera crònica⁸¹³, apareix com a líder indiscutible de la gestió política i policial de l’atemptat; però també en la resta d’informacions. Tanmateix, la valoració que realitza el diari ARA de Sarkozy evolucionarà des de les primeres informacions fins a les últimes. La valoració que realitza aquest rotatiu respecte a la gestió de Nicolas Sarkozy és més negativa en les últimes publicacions. A més d’aquests actors, que es poden qualificar com protagonistes principals de les informacions, s’han de destacar les víctimes, com el professor jueu assassinat, Jonathan Sandler, del qual repassa la seva vinculació amb l’escola jueva i amb l’espiritualitat jueva com a rabí.

Altres actors que van adoptar un protagonisme rellevant van ser François Fillon, aleshores primer ministre i el president del Consell Representatiu de les Institucions Jueves de França (CRIF), Richard Prasquier. El primer apareix com a portaveu de la centredreta, moviment pròxim al partit de Sarkozy; el segon es mostra com a portaveu de la comunitat jueva a França i ofereix la seva visió negativa respecte la relació entre la problemàtica identitària a França i l’atemptat. També afegeix al Ministre d’Exteriors Francès, Alain Juppé, que va assistir al funeral de les víctimes a Jerusalem. Aquests

⁸¹¹ Mirar: “El Pare del gihadista retreu a la policia que l’hagi matat”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

⁸¹² Mirar: “El Pare del gihadista retreu a la policia que l’hagi matat”, publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p. 13

⁸¹³ Mirar: “Commoció a França per un atac antisemita”, publicat al diari ARA, el 20 de març del 2012 p. 14-15

protagonistes es podrien classificar com a actants⁸¹⁴ ja que actuen com a responsables polítics o portaveus. Altres actants presents serien el ministre de l'Interior, Claude Guéant, encarregat de coordinar la investigació del cas que aporta elements nous de la investigació, en ocasions en contradicció amb la posició defensada per Nicolas Sarkozy. També s'ha de destacar la presència del Fiscal de la República francesa, François Molins, que ajudava en la investigació i, a la crònica publicada el 21/09/12⁸¹⁵, apareix contradient algunes de les dades publicades en mitjans francesos i, també reconeix que l'autor del crim podia tornar a actuar en qualsevol moment. A partir de la crònica publicada el 22/09/12⁸¹⁶, el terrorista que reivindica els atacs, Mohamed Merah adopta un protagonisme principal. També el Ministre de l'Interior Claude Guéant continua tenint un paper rellevant, com actant, en ser un dels principals portaveus sobre l'atemptat.

A la informació publicada el 28/03/12, un dels actors més rellevants seria Nicolas Sarkozy, que exigeix que no s'emetin les imatges, la qual cosa reforça el seu rol d'home fort. Un dels altres actors protagonistes serien François Hollande, com a candidat socialista, que llença una advertència a Al-Jazira. A més, s'ha de destacar la presència de Zied Tarrouche, director d'Al-Jazira a París, que realitza el rol de portaveu del mitjà i també cal subratllar la presència indirecta del professor d'Ètica de la Comunicació de la Universitat Ramon Llull, Carles Ruiz, que apareix en la informació en el rol d'expert, per tant apareix com a actant⁸¹⁷. En l'última informació, publicada el 28/03/12⁸¹⁸, que presenta una relació indirecta amb el cas de l'atemptat de Toulouse, els actors involucrats serien la Guàrdia Civil i el jihadista identificat amb les sigles M.H.A., principal protagonista de l'acció i acusat de captar nous terroristes. Un altre actor, que podria definir-se com actant, seria Jorge Fernández Díaz, que actua com a portaveu del govern estatal i aporta les informacions oficials sobre la detenció del jihadista de València i desvinculant-ho amb el cas de Toulouse.

Articles d'opinió del cas de l'atemptat a l'escola jueva diari ARA

Un dels articles d'opinió destacats en relació amb l'atemptat, és escrit per un col·laborador habitual del diari ARA, el periodista Xavier Bosch, intitulat: "França de genolls". En aquest, realitza un paral·lelisme dels fets amb una de les pel·lícules franceses més taquilleres a França l'any 2012, titulada: "*Intocable*", una comèdia

⁸¹⁴ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁸¹⁵ Mirar: "França viu sota l'amenaça de més assassinats racistes", publicat al diari ARA, el 21 de març del 2012 p. 11

⁸¹⁶ Mirar: "Un gihadista d'Al-Qaida, l'autor dels assassinats de Tolosa", publicat al diari ARA, el 22 de març del 2012 p. 10

⁸¹⁷ Seguint la classificació de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

⁸¹⁸ Mirar: "El gihadista valencià detingut captava nous terroristes", publicat al diari ARA, el 28 de març del 2012 p.

dramàtica entre un multimilionari francès tetraplègic que va contractar com a “mainadera” un delinqüent provinent d’un barri marginal. Segons l’articulista, la pel·lícula volia unir les dues Frances, la dels autòctons de moltes generacions i la dels barris marginals de la *banlieue* de grans ciutats. Tanmateix, la tragèdia a l’escola jueva i els assassinats a Toulouse semblen dissoldre la bona convivència.

En aquest article, Xavier Bosch reforça el marc interpretatiu o *frame* instrumentalització política de Sarkozy de l’atemptat en realitzar una crítica de la gestió del president Sarkozy. Com en altres articles de la mostra analitzada, aquest article d’opinió també exposa arguments que critiquen la instrumentalització política de Sarkozy. Aquest reforça el discurs crític generalitzat present al diari ARA contra la política de Sarkozy. Això es mostra en el següent exemple:

“El jove confés, en les primeres hores de setge, havia dit que havia posat “França de genolls” i en aquest filó patriòtic, de seguretat nacional, Sarkozy ha trobat un argument. Ell, conscient que va arribar a l’Elisi gràcies a haver estat un ministre de l’Interior duríssim, ha intuït que la solució ràpida d’aquest cas li podia servir també, per capgirar l’allau d’enquestes contràries⁸¹⁹”

En el desenllaç de l’article reforça el discurs bàsic emfatitzant els errors en la gestió de Nicolas Sarkozy:

“Els dos errors, criticats ja per gent escoltada com Alain Juppé, han estat no aconseguir detenir l’assassí amb vida i haver trigat 32 h. a intentar-ho. Amb França de genolls, Sarkozy volia ser l’heroi. Diria, però que ha fet salat⁸²⁰”

Un altre article d’opinió que també reforça aquest discurs crític és el de Iu Forn, col·laborador habitual del diari ARA. Aquest portava per títol: “L’assassí de Tolosa ara és un porc”.⁸²¹ En el seu article també es refereix a la instrumentalització per part de Sarkozy del cas de l’atemptat a Tolouse, per treure’n un rèdit electoral propi. El títol de l’article transporta “a la idea que del porc s’aprofita tot”, així ho explica el propi articulista:

“Doncs bé, ara Merah és un porc. Concretament en la seva accepció de “del porc tot se n’aprofita” perquè ara tothom s’aprofita d’ell per al seu negoci particular⁸²²”

En l’article destaca el concepte de la utilització per part de tots els actors implicats en el cas de l’atemptat a Toulouse, del terrorista Mohamed Merah en benefici propi, des del president Sarkozy, els partits d’esquerres i altres polítics, fins als responsables policials per mostrar-se satisfets de la seva operació. A més, també, qüestiona implícitament la gestió política i la gestió de captura de Merah.

⁸¹⁹ Bosch, Xavier: “França de genolls”, article d’opinió al diari ARA, publicat el 23 de març del 2012. Contraportada

⁸²⁰ Bosch, Xavier: “França de genolls”, article d’opinió al diari ARA, publicat el 23 de març del 2012. Contraportada

⁸²¹ Forn, Iu: “L’assassí de Tolosa ara és un porc”, article d’opinió al diari ARA, publicat el 24 de març del 2012 p.54

⁸²² Forn, Iu: “L’assassí de Tolosa ara és un porc”, article d’opinió al diari ARA, publicat el 24 de març del 2012 p.54

Alguns exemples són:

“Sarkozy l’usa per a la seva campanya electoral. És el tema perfecte per prendre vots a la ultradreta de la pubilla Le Pen a base de declaracions afectades anunciant presó per a qui consulti webs que incitin a la violència (...)”; també “L’esquerra Loewe francesa (ei, i també la catalana) l’usa per dir que no hem de criminalitzar els musulmans i, de passada, per practicar aquell paternalisme Mimosín que camina per una línia prima que va del respecte per qualsevol creença a l’anticatolicisme, passant pràcticament per justificar l’imam de Terrassa⁸²³”

A més, afegeix:

“Els responsables policials i polítics de l’operació l’usen per posar-se medalles amb una literatura més pròpia d’un informatiu sensacionalista de Piqueras que d’algú amb dos dits de front⁸²⁴”

En conclusió, aquests dos articles d’opinió reforcen clarament el marc interpretatiu o *frame* genèric sobre la instrumentalització política de Sarkozy i una crítica a la seva política. Un últim article d’opinió de fons, que es va publicar uns dies després de l’atemptat, quan el clímax informatiu del cas va disminuir amb força, porta per títol: “475 euros”⁸²⁵, i estava signat pel filòsof Ferran Sáez Mateu.

Realitza una crítica tenaç i dura a la cultura del subsidi cap a aquests immigrants, que a França es denomina RSA, un equivalent a un ajut per a persones amb dificultats econòmiques. Precisament Mohamed Merah presentava aquest perfil, un jove que cobrava el RSA, la quantitat de 475 euros, no treballava i no disposava d’una feina, presentant alguns delictes menors per delinqüència. L’autor de l’article realitza una evident crítica al sistema i a les polítiques de prestació econòmica concedides a persones que viuen amb precarietat. Així ho descriu:

“Aquest sistema pervers, injust i horrible havia proporcionat a Merah i a milions de persones com ell una educació absolutament gratuïta, totes les prestacions sanitàries que convinguessin, subsidis estatals, ajuts municipals, etc. (...) És probable que el sistema actués així per pur egoisme: sempre és preferible subsidiar que haver de bunqueritzar les ciutats envoltades per suburbis, i sempre és més fàcil anestesiar el personal amb llaminadures que haver de mobilitzar l’exèrcit per sufocar els aldarulls i els incendis massius de cotxes, com fa uns anys⁸²⁶”

En aquest article, que determina el marc interpretatiu o *frame* del islamisme radical a través dels seus arguments, ofereix una valoració i anàlisi diferents al tractament dels

⁸²³ Forn, Iu: “L’assassí de Tolosa ara és un porc”, article d’opinió al diari *ARA*, publicat el 24 de març del 2012 p.54

⁸²⁴ Forn, Iu: “L’assassí de Tolosa ara és un porc”, article d’opinió al diari *ARA*, publicat el 24 de març del 2012 p.54

⁸²⁵ Sáez Mateu, Ferran: “475 euros”, article d’opinió de fons al diari *ARA*, publicat el 28 de març del 2012 p.25

⁸²⁶ Sáez Mateu, Ferran: “475 euros”, article d’opinió de fons al diari *ARA*, publicat el 28 de març del 2012 p.25

articles anteriors analitzats. És més extens i profund en abordar la naturalesa del conflicte, que té una relació directe amb la identitat. Segons l'autor Ferran Sáez Mateu, el terrorista Mohamed Merah va abraçar l'islamisme radical perquè li ofereix una identitat més convincent que el que li ofereix el sistema. Així ho exposa:

“Què li oferia el sistema a Merah? 475 euros. I què li oferia l'islamisme radical? Una cosa força més valuosa: una identitat irreal però convincent, rotunda i alhora superficial, en la mesura que Merah l'havia adoptada com a darrer recurs, tot i provenir d'una família de tradició salafista⁸²⁷”

L'autor subratlla, sobretot, la qüestió del conflicte d'identitat, que segons ell és el veritable problema que s'amaga darrere dels joves atrets per l'islamisme radical. Respecte a les preguntes sobre la identitat, segons ell requereixen una resposta més complexa i que, evidentment, no resol el subsidi dels 475 euros. Segons Ferran Sáez:

“El problema arriba quan pensem: i jo, qui/què sóc? Les qüestions que fan referència a la nostra identitat són molt més difícils de resoldre. De fet la resposta pot arribar a generar un conflicte molt profund. (...) Amb 475 euros o sense, la vivència d'una identitat que és percebuda per alguns com una contradicció acaba passant factura.”⁸²⁸

I acaba reforçant la seva teoria: “Mohamed Merah no és pas el primer noi nascut a l'Europa Occidental que s'apunta a l'islamisme radical per provar de foragitar el seu estupor identitari”⁸²⁹

9.2 MODEL D'ANÀLISI DE ROBERT ENTMANN, APLICAT ALS CASOS D'ESTUDI A PARTIR DE LES VARIABLES DE DEFINICIÓ DE MARC O FRAME: CATEGORIA “PREMSA EDITADA A BARCELONA”

9.2.1 El cas Vatileaks:

El Periódico de Catalunya

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³⁰ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/frame. El marc interpretatiu o *frame* principal era de guerres internes i de falta de transparència al Vaticà:

⁸²⁷ Sáez Mateu, Ferran: “475 euros”, article d'opinió de fons al diari *ARA*, publicat el 28 de març del 2012 p.25

⁸²⁸ Sáez Mateu, Ferran: “475 euros”, article d'opinió de fons al diari *ARA*, publicat el 28 de març del 2012 p.25

⁸²⁹ Sáez Mateu, Ferran: “475 euros”, article d'opinió de fons al diari *ARA*, publicat el 28 de març del 2012 p.25

- **Definició del problema:** El majordom de Benet XVI va ser acusat de robar documents confidencials al papa. Ell mateix devia haver passat documents que revelaven les intrigues vaticanes i que després van ser publicades en el llibre *Sua Santità* del periodista Gianluigi Nuzzi.
- **Interpretació causal:** La cúria vaticana estava totalment a l'ombra del robatori d'aquests documents. Demostrava les guerres internes al Vaticà. La cúria vaticana n'era el principal responsable.
- **Avaluació moral:** La cúria sempre ha demostrat manca de transparència i intriga en els afers de govern. Lluites de poder tradicionals. Valoració negativa en general.
- **Recomanació o solució:** Paolo Gabriele és el cap de turc de tota l'operació, ja que la cúria el vol fer passar com el principal responsable. El Vaticà, amb les seves intrigues històriques del seu passat, hauria d'anar cap a una transparència més gran.

La Vanguardia

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³¹ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant dissidència-guerra interna a la Santa Seu:

- **Definició del problema:** Un majordom del papa Benet XVI, Paolo Gabriele va ser detingut per robar documents al pontífex i per filtrar-los a la premsa italiana. Aquests documents evidenciaven tensions dins la cúria, i a més, criticaven l'antic secretari d'estat vaticà, el cardenal Tarcisio Bertone.
- **Interpretació causal:** Paolo Gabriele era presentat com el responsable de l'operació de la fuga de documents, però sobre ell planejava l'ombra de si hauria comptat amb l'ajuda de còmplices. Es parlava d'un complot intern dins la cúria, organitzat en dos bàndols, que va originar la fuga de documents. El cardenal Bertone, exsecretari d'estat, va quedar desprestigiats en aquests documents.
- **Avaluació moral:** El majordom no semblava haver actuat sol i era molt probable que hagués estat ajudat per altres membres de la cúria. El secretari d'estat,

⁸³⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

⁸³¹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

Bertone, té el suport total de Benet XVI, és una víctima. Valoració positiva del portaveu del Vaticà, Federico Lombardi i el cardenal Bertone. Valoració negativa general del paper de la cúria vaticana per manca de transparència.

- **Recomanació o solució:** Acabar amb el secretisme informatiu de la Santa Seu. Reformar la cúria vaticana amb una forma de govern en consonància amb els temps actuals.

El Punt-Avui

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³² a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant complot-guerra interna a la Cúria Vaticana és el següent:

- **Definició del problema:** El majordom de Benet XVI, Paolo Gabriele, va ser acusat i detingut de robar documents confidencials al papa Benet XVI i alguns van ser filtrats a la premsa italiana. Moltes de les cartes i documents confidencials van ser publicats en el llibre revelador de Gianluigi Nuzzi titulat *Sua Santità*.
- **Interpretació causal:** El majordom es presenta com el principal acusat i detingut. En tot l'assumpte planejava la sospita d'una lluita interna entre els cardenals, enfrontats en dos bàndols, entre els que volien aturar les reformes de transparència de Benet XVI i en la carrera successòria que havia de succeir el pontificat de Benet XVI. Benet XVI era presentat com un "controlador" de tot el que passava a la cúria. Un bàndol de cardenals mantenia crítiques al secretari d'estat, Tarcisio Bertone.
- **Avaluació moral:** El majordom detingut era el cap de turc de tota l'operació. Hi havia lluites internes a la cúria entre el cardenal Tarcisio Bertone i l'exalt càrrec del Vaticà destituït per Bertone, Carlo Maria Viganò. Una trama per desgastar Benet XVI. Valoració negativa de la cúria en general.
- **Recomanació o solució:** Per evitar crisis com la del Vatileaks i les lluites internes de la cúria, la Santa Seu ha de dur a terme un pla modernitzador i de reformes. A banda d'un pla de transparència amb relació a l'activitat interna de la cúria i la seva gestió de govern.

Diari ARA

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³³ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant són les lluites de poder o complot a la Santa Seu:

⁸³² Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

- **Definició del problema:** El majordom del papa, Paolo Gabriele, va filtrar documents secrets a la premsa. Els documents mostraven faccions internes de la cúpula vaticana.
- **Interpretació causal:** La motivació que va causar l'actuació del majordom va ser la de protegir el papa. Es tractava del "boc expiatori" de tot l'entramat. El problema de fons que ha generat la fuga de documents són les lluites de poder internes a la Santa Seu, sobretot entre el cardenal Bertone i un sector de la cúria que mostrava la seva oposició. Valoració negativa en general cap a la cúria vaticana. La figura de Gabriele apareix de forma més positiva.
- **Avaluació moral:** El majordom, Paolo Gabriele, no va actuar sol i és molt probable que ho hagués fet amb l'ajuda de còmplices, perquè quan estava detingut es van produir més fugues de documents. Va tenir l'ajuda de l'informàtic Claudio Scarpelletti i altres membres de la cúria. Evidència les lluites entre faccions de membres de la cúria i la corrupció en el govern de l'Església. Aquestes pugnes es caracteritzen normalment perquè són "maquiavèl·liques."
- **Recomanació o solució:** Plantejar-se alliberar-se de l'Estat del Vaticà o bé canviar les praxis ambigües del Govern de la Santa Seu.

9.2.2 Festa Ramadà

El Periódico de Catalunya

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³³ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant crític amb l'actitud de l'alcalde de Badalona el 2012, Xavier Garcia Albiol:

- **Definició del problema:** Enfrontament entre l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, i la comunitat musulmana per la prohibició de la pregària durant el mes del Ramadà.
- **Interpretació causal:** L'alcalde Albiol és el principal causant de la problemàtica entre la comunitat musulmana i el govern local de Badalona. La principal causa és la negativa de l'alcalde que la comunitat musulmana ocupés l'espai públic de Badalona.
- **Avaluació moral:** Valoració negativa en general de l'actitud d'Albiol perquè segons el seu criteri la pregària musulmana del Ramadà genera mala imatge,

⁸³³ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

⁸³⁴ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

també de la seva habitual política respecte la immigració. L'alcalde va comunicar un dia abans del Ramadà que no podien resar al carrer.

- **Recomanació o solució:** Es requereix a la comunitat musulmana que busqui un altre emplaçament durant el mes del Ramadà, ja que són un nombre molt elevat de persones pregant al carrer.

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³⁵ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant xenofòbia (notícia manifestació xenòfoba Alemanya):

- **Definició del problema:** en aquest marc interpretatiu o *frame* és que a Europa existeixen grups xenòfobs que defensen postures radicals contra altres tradicions religioses i generen intolerància respecte a altres grups socials.
- **Interpretació causal:** Els grups d'extrema dreta representen els actors principals que no toleren altres tradicions i, per això, es manifesten davant les mesquites. Tanmateix, el tribunal de Berlín va permetre la manifestació, ja que no va considerar-la un atac "religiós".
- **Avaluació Moral:** Segons aquest *frame* és que hi ha "permissivitat" i tolerància amb les manifestacions de grups d'extrema dreta contra els musulmans apel·lant a la llibertat d'expressió. Aquesta permissivitat genera tensió. Valoració negativa.
- **Recomanació o solució:** La conclusió que s'infereix és que el poder ha d'estar alerta davant de l'auge de l'extrema dreta.

La Vanguardia

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³⁶ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant acord entre la comunitat musulmana i l'Ajuntament de Badalona:

- **Definició del problema:** La definició del problema plantejat és que les dues parts, comunitat musulmana i l'alcalde de Badalona, arriben a un acord i que els musulmans accepten la decisió sense objeccions.

⁸³⁵ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

⁸³⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

- **Interpretació causal:** El principal causant d'aquesta situació és la decisió d'Albiol de prohibir la pregària dels musulmans al carrer.
- **Avaluació Moral:** L'avaluació moral de la informació planteja que la comunitat musulmana i l'Ajuntament de Badalona van arribar a un acord sobre la ubicació de la pregària durant el mes del ramadà i al llarg de l'any, sense complicacions. La comunitat musulmana va acceptar sense reticències el lloguer de la nova ubicació per a les pregàries i que es comprometia a cercar un nou espai després del ramadà. La relació entre els musulmans de Badalona i l'alcalde Xavier Garcia Albiol està normalitzada.
- **Recomanació o solució:** Les vies de resolució o solució que s'infereixen en aquest marc o *frame* defensat és que la solució a la problemàtica de cercar espais de pregària hauria de venir per part de les comunitats musulmanes i no dels governs municipals. La comunitat musulmana de Sant Roc que va entrar en litigi amb l'Ajuntament havia de trobar un espai fora de la via pública per part d'ells mateixos.

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³⁷ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. Un altre dels marcs interpretatius o *frame* detectats era el cultural i problemàtic respecte la comunitat musulmana:

- **Definició del problema:** Els musulmans presents a Europa celebren la seva festa del Ramadà amb normalitat, com la resta de musulmans del món, però a determinats punts d'Europa com en els països la durada tan llarga del dia provoca que el dejuni dels musulmans s'allargui molt. El marc interpretatiu xenòfob detectat indica la problemàtica a Europa d'uns moviments xenòfobs que rebutgen per qüestions de tradició i d'identitat a grups estrangers.
- **Interpretació causal:** La causa recau en l'àmbit de la tradició que els responsables en la comunitat musulmana a Europa i del món han de decidir quin horari han de seguir els musulmans, a causa del clima a una part d'Europa més septentrional. En el marc de conflicte, la interpretació causal o la responsabilitat dels actors es troba en què els grups xenòfobs produeixen el conflicte permanent amb la comunitat musulmana a Europa.
- **Avaluació Moral:** L'avaluació moral detectada en el *frame* cultural és que els musulmans es veuen obligats a seguir el dejuni del ramadà, a pesar de les

⁸³⁷ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

condicions del clima, per reforçar el valor moral dels creients, per això els líders espirituals musulmans es veuen obligats a trobar una solució . L'avaluació moral en el marc conflictiu és que existeix un conflicte històric a Europa, des de fa molts anys respecte a la convivència entre la cultura majoritària i les noves cultures, fruit de la immigració.

- **Recomanació o solució:** La solució del marc cultural o religiós exigeix adaptar-se a l'horari de la Meca, Medina o del país musulmà més proper. La recomanació i la solució del marc conflictiu és que pels grups reduïts d'extrema dreta la solució demana fer fora els musulmans, però pel col·lectiu musulmà que no volen el racisme, la solució exigeix la convivència entre cultures.

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³⁸ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. Un altre dels marcs interpretatius o *frame* detectats era el conflicte bèl·lic de Síria durant el final del Ramadà:

- **Definició del problema:** La problemàtica en aquest marc interpretatiu o *frame* de conflicte o bèl·lic és que la festa popular del final del Ramadà, Eid al-Fitr, va quedar marcada per les víctimes de la guerra de Síria. Enmig de la problemàtica de la guerra, el president Al-Assad va tornar a aparèixer en públic pregant en una mesquita.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat dels actors o els causants és que el president Baixar Al-Assad apareix amb motiu de la festa del Ramadà, que apareix en comptades ocasions. El Ramadà no es pot celebrar amb normalitat a causa del conflicte armat permanent a Síria
- **Avaluació Moral:** El president Al-Assad apareix poc i està absent del conflicte. L'enviat especial de l'ONU no té prou força perquè Govern i oposició armada compleixin les obligacions humanitàries. Valoració negativa en general.
- **Recomanació o solució:** La resolució del conflicte seria que Baixar Al-Assad no estigués absent en el conflicte i que es complís amb l'alto el foc.

El Punt-Avui

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸³⁹ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant conflicte i provocació de l'alcalde de Badalona el 2012, Xavier Garcia Albiol:

⁸³⁸ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

⁸³⁹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

- **Definició del problema:** La problemàtica o qüestió bàsica de la notícia és la prohibició per part de l'alcalde de Badalona de la pregària dels musulmans al carrer durant el Ramadà. La comunitat musulmana s'oposa a generar un conflicte amb l'Ajuntament i n'accepta les condicions.
- **Interpretació causal:** El principal causant i responsable és la decisió provocadora de l'alcalde i la decisió municipal d'obrir aquest conflicte amb els musulmans per la ubicació de la pregària.
- **Avaluació Moral:** L'avaluació moral que podem inferir d'aquest text és que la comunitat musulmana no busca un conflicte amb l'Ajuntament de Badalona, i que l'actitud de l'alcalde és provocadora respecte a la prohibició de la pregària dels musulmans durant el ramadà. Valoració negativa en general.
- **Recomanació o solució:** La resolució que s'infereix és que els musulmans no busquen conflicte, que les mesures no són excessives i que, per tant, s'haurà d'arribar a un acord amb l'Ajuntament.

Diari ARA

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸⁴⁰ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant és conflicte i negatiu respecte la política de l'alcalde de Badalona el 2012, Xavier Garcia Albiol:

- **Definició del problema:** La definició del problema és el conflicte generat a Badalona per la prohibició de la pregària dels musulmans al carrer a l'inici del ramadà.
- **Interpretació causal:** La font principal o la causa principal del conflicte era l'actitud opositora de l'alcalde de Badalona, amb relació a la comunitat musulmana i a la prohibició del rés al carrer, perquè segons ell denigrava la imatge de la ciutat, i la convertia en una de més pròpia del Tercer Món.
- **Avaluació Moral:** L'avaluació moral està basada en una crítica de l'actitud desafiant de Xavier Garcia Albiol amb relació al col·lectiu musulmà. Aquesta avaluació moral queda palesa i fonamentada a partir dels arguments com ara la "versió més populista de l'alcalde" o la metàfora "vestida amb frases de menyspreu al col·lectiu musulmà". Valoració negativa en general de l'actitud de l'alcalde.

⁸⁴⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p. 52

- **Recomanació o solució:** La proposta de resolució que s'infereix és que aquest conflicte s'ha de resoldre a través del diàleg.

9.2.3 Publicació Caricatures Mahoma

El Periódico de Catalunya

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸⁴¹ a *El Periódico* partir de les seves quatre variables. Aquesta definició del *frame* és un dispositiu de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant és conflicte i provocació del setmanari francès i favorable a la llibertat d'expressió:

- **Definició del problema:** Una revista francesa "Charlie Hebdo" va publicar unes caricatures de Mahoma aprofitant la tensió generada per la difusió d'una pel·lícula islamòfoba que denigrava el profeta Mahoma.
- **Interpretació causal:** Les manifestacions violentes i el reforçament de la seguretat a les ambaixades franceses i occidentals han estat causades per uns dibuixants d'una revista satírica francesa. La publicació va ser realitzada pels dibuixants com a defensa de la llibertat d'expressió i pel seu deure de fer humor de la realitat. La majoria de musulmans ho van percebre com un atac.
- **Avaluació moral:** En un context d'actes islamòfobs i antisemites la publicació d'un es dibuixants d'unes caricatures en una revista satírica representen una provocació. S'ha de preservar la llibertat d'expressió però amb responsabilitat. Els grups extremistes aprofiten aquestes situacions per avivar més les protestes entre la població musulmana.
- **Recomenació o solució:** No provocar amb actes islamòfobs enmig d'un context de tensió. No abusar d'un dret tan preuat per l'Estat democràtic com la llibertat d'expressió i mantenir-la amb responsabilitat.

La Vanguardia

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸⁴² a partir de les seves quatre variables. Aquesta definició del *frame* és un dispositiu de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant és provocació i *frame* pro llibertat expressió amb responsabilitat: (La Vanguardia)

⁸⁴¹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

⁸⁴² Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Definició del problema:** Un setmanari satíric francès “Charlie Hebdo” va publicar unes caricatures mordaces i iròniques de Mahoma. Aquestes publicacions van incomodar el Govern Francès i van causar manifestacions dintre les comunitats musulmanes d’Europa i en els països àrabs.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat de la causa va recaure en els dibuixants de la revista que van aprofitar la polèmica de la pel·lícula, que va causar la indignació del món musulmà. Els extremistes van aprofitar la polèmica per protestar i desafiar els governs occidentals. Alguns partits d’extrema dreta com el Front Nacional van aprofitar el context de crisi per demanar la prohibició de símbols religiosos a l’espai públic.
- **Avaluació moral:** El món musulmà es veu atacat i vulnerat per les burles de Mahoma des d’Occident. La llibertat d’expressió és un bé preuat i una conquesta de les democràcies. Les forces de seguretat dels països àrabs permeten les reaccions violentes.
- **Recomenació o solució:** La llibertat d’expressió s’ha de preservar però s’ha d’exercir amb responsabilitat. Els governs i les forces de seguretat dels països àrabs no han de permetre aldarulls violents

El Punt-Avui

Aplicació del model d’anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸⁴³ a partir de les seves quatre variables. Aquesta definició del *frame* és un dispositiu de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* dominant és conflicte i provocació i positiu respecte la llibertat d’expressió a *El Punt-Avui*:

- **Definició del problema:** Unes caricatures de Mahoma amb to sarcàstic i burlesc van fer revifar l’extremisme islamista.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat recau en els extremistes que van animar les protestes violentes en tots els països àrabs i a Europa.
- **Avaluació moral:** Intransigència per part dels grups extremistes d’una provocació i l’ús de la llibertat d’expressió per part d’Occident.
- **Recomenació o solució:** Exercir la llibertat d’expressió per damunt de qualsevol amenaça intransigent.

Diari ARA

⁸⁴³ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)⁸⁴⁴ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame* (ARA). El marc interpretatiu o *frame* dominant és conflicte Occident-Orient/pro-llibertat expressió:

- **Definició del problema:** El setmanari satíric francès “ Charlie Hebdo” va provocar una nova onada d'indignació del fonamentalisme islàmic amb la publicació d'una caricatura de Mahoma. Aquesta publicació es va publicar enmig del context de crisi per la difusió del vídeo antiislamista.
- **Interpretació causal:** Els dictadors i líders fonamentalistes són els causants de la majoria de protestes violentes contra interessos occidentals. Els dibuixants francesos van causar la ira dels fonamentalistes.
- **Avaluació moral:** Les caricatures són banals, no haurien de provocar aquests aldarulls ni violència. Aquest xoc religiós amaga la intransigència d'alguns líders de països àrabs.
- **Recomanació o solució:** Exercir la llibertat d'expressió per damunt de qualsevol amenaça intransigent.

9.2.4 Atemptat escola jueva

El Periódico de Catalunya

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993)⁸⁴⁵ del cas atemptat Escola jueva dintre a *El Periódico de Catalunya*, a partir de les quatre variables de definició de marc. El marc interpretatiu o *frame* dominant és islamisme radical/antisemitisme.

- **Definició del problema:** Un atemptat a una escola jueva de Toulouse per part d'un motorista que mata a tres nens jueus i a un mestre jueu. Uns dies abans havia mort tres oficials de l'exèrcit francès. Es tractava de la mateixa persona.
- **Interpretació Causal:** En un primer moment es va indicar que el causant era una persona de perfil ultradretà, que pertanyia a un grup neonazi. També que va actuar per una raó antisemita. Finalment, el principal acusat va ser una persona vinculada a l'islamisme radical.
- **Avaluació Moral:** Tot i la seva vinculació amb l'islamisme radical, Mohamed Merah tenia llibertat de moviments entre Espanya i França. Irresponsabilitat per part de les forces de seguretat, perquè haurien de controlar més les persones que defensen aquestes idees extremistes. Valoració negativa en general.

⁸⁴⁴ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

⁸⁴⁵ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Resolució o Proposta de solució:** Les forces de seguretat han de controlar millor els moviments dels extremistes fixats i que siguin detinguts, quan tenen antecedents i delictes.

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993)⁸⁴⁶ del cas atemptat Escola jueva dintre a *El Periódico de Catalunya*, a partir de les quatre variables de definició de marc. El marc interpretatiu o *frame* temàtic és l' electoralista -crític amb Sarkozy:

- **Definició del problema:** Un atemptat a una escola jueva de Toulouse per part d'un motorista que mata a tres nens jueus i a un mestre jueu. Es va produir en plena campanya electoral de les presidencials franceses del 2012.

- **Interpretació Causal:** Un cop descobert que el causant era un terrorista islamista, els candidats van canviar el seu discurs. Alguns, com Sarkozy, van adoptar un nou lideratge defensant la força de la República francesa. La resta de candidats, defensant la unitat política. A causa de l'atemptat, Marine Le Pen va radicalitzar el seu discurs xenòfob.

- **Avaluació Moral:** Valoració negativa de la gestió de Sarkozy, que instrumentalitzava l'atemptat en benefici de la campanya i també, valoració negativa de Marine Le Pen per radicalitzar el seu discurs xenòfob contra els musulmans. Valoració més positiva de la resta de candidats en demanar una unitat política.

- **Resolució o Proposta de solució:** Les forces polítiques, davant una crisi com un atemptat, han de saber donar una resposta unitària i no radicalitzar el seu discurs contra minories socials.

La Vanguardia

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993) a *La Vanguardia*.⁸⁴⁷ El marc interpretatiu o *frame* dominant i genèric és l'antisemitisme:

- **Definició del problema:** Un pistoler entra en una escola jueva de Tolosa i mata tres nens i un mestre a sang freda.

⁸⁴⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

⁸⁴⁷ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

- **Interpretació Causal:** En un primer moment la principal causa sembla que sigui un crim antisemita, racista i d'extrema dreta.
- **Avaluació Moral:** Hi ha una estigmatització creixent a França contra determinades comunitats, sobretot la jueva. Aquesta última ha patit diversos atacs en diversos temps.
- **Solució o proposta de solució:** Es va reforçar la seguretat en diferents centres d'ensenyament jueus a França, però també a altres països europeus com Bèlgica, Itàlia i Suècia. Protegir les minories religioses.

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁴⁸ El marc interpretatiu o *frame* dominant i genèric és l'islamista radical:

- **Definició Problema:** L'atemptat a l'escola jueva va ser perpetrat per un islamista salafista, Mohamed Merah. Va ser assetjat per la policia i mort per aquests en no rendir-se.
- **Interpretació causal:** El radicalisme que va adoptar Mohamed Merah, fonamentat en el seu fanatisme religiós. La presència de molts musulmans a França provoca que hi hagi més probabilitat de risc de terrorisme d'arrel islamista. Es movia en un grup de tendència salafista i fins i tot, va viatjar a l'Afganistan i Pakistan. Això el va fer radicalitzar i passar a l'acció.
- **Avaluació Moral:** La radicalització d'aquests joves que cauen en el fanatisme i abracen la causa de la "gihad", és conseqüència de sentir-se exclosos i desintegrats a la societat d'acollida. Molts acaben en el terrorisme islamista per perpetrar atemptats. Valoració negativa en general.
- **Proposta de solució o resolució:** Setge policial contra el terrorista per obligar-lo a rendir-se, fins a ser abatut per la policia. Posar més seguretat i controlar millor aquests joves que cauen en les xarxes extremistes.

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁴⁹ El marc interpretatiu o *frame* temàtic és l'electoralista favorable a la gestió de Sarkozy:

- **Definició del problema:** L'acte terrorista va tenir lloc en plena campanya electoral francesa, en conseqüència es va dissoldre la campanya.

⁸⁴⁸ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

⁸⁴⁹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

- **Interpretació causal:** A causa de l'atemptat a l'escola jueva de Tolosa, la figura de Sarkozy en va sortir reforçada sobretot com a president de la República francesa i candidat.
- **Avaluació Moral:** Nicolas Sarkozy apareix reforçat políticament i de forma positiva després de l'atemptat. Però no té perquè repercutir en el resultat electoral segons alguns analistes i sondejos.
- **Proposta de Resolució o Solució:** Els moments de crisi com els atemptats Sarkozy en surt reforçat en saber gestionar aquests moments difícils. Sarkozy sap resoldre amb eficàcia aquests moments de crisi.

El Punt-Avui

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁵⁰ Dintre el marc interpretatiu o *frame* racista xenòfob extremisme en *El Punt-Avui*:

- **Definició del problema:** Un pistoler de Toulouse assassina a sang freda a tres nens i a un professor a una escola jueva. Uns dies abans havia mort a trets a tres soldats de l'exèrcit francès d'origen magrebí.
- **Interpretació causal:** Atac de tipus racista induït per un mòbil de tendència antisemita o neonazi. Les víctimes pertanyien a una minoria.
- **Avaluació Moral:** Auge d'aquest tipus d'actes a França i al continent europeu, amb rerefons racista i antisemita. Un problema present i latent, però que no s'ha d'extrapolat.
- **Proposta de Resolució o Solució:** Impulsar plans de seguretat en centres educatius jueus o sinagogues, etc.

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁵¹ Dintre el marc interpretatiu o *frame* islamisme en *El Punt-Avui*:

- **Definició del problema:** Els atemptats van ser comesos per un combatent islàmic, nascut a França i d'origen algerià. L'assassí es va declarar membre d'Al-Qaida i radicalitzat en entorns salafistes.

⁸⁵⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

⁸⁵¹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

- **Interpretació causal:** La venjança pels nens palestins morts per l'exèrcit d'Israel, intervencions militars a l'Afganistan i la prohibició del burca; a més de la personalitat fanàtica per part de Merah.
- **Avaluació Moral:** El terrorista va actuar amb una falta d'escrúpols i extrem fanatisme en cometre els atemptats, amb l'objectiu de dur la por als ciutadans de Toulouse. El seu fanatisme i radicalització ha condicionat aquest comportament negatiu de Merah.
- **Proposta de solució i recomanació:** Encerclament per part de la policia de l'habitatge del terrorista, davant la negativa de rendir-se, Merah va morir de diversos trets a mans de la policia. Reforçar la seguretat.

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁵² Dintre el marc interpretatiu o *frame* electoralista crític amb Sarkozy en *El Punt-Avui*:

- **Definició del problema:** L'atemptat es va produir enmig de la campanya per les eleccions presidencials franceses. La tragèdia va transformar el to dels candidats durant la campanya, aquest va girar entorn a la seguretat.
- **Interpretació causal:** El discurs de tots els candidats va girar entorn a la lluita antiterrorista, però amb matisos, a causa de la tragèdia. Per Nicolas Sarkozy la causa de què el terrorista no va voler entregar-se es va haver d'actuar amb contundència. Falta de mesures i consens per adoptar unes lleis que persegueixin el gihadisme.
- **Avaluació Moral:** Els partits de l'oposició van posar en dubte la viabilitat de l'actuació policial contra Merah, sobretot Hollande. Nicolas Sarkozy es va reafirmar en la seva decisió i va donar total suport a l'actuació policial, valorant-la positivament. També Sarkozy es referma en la seva política antiterrorista.
- **Proposta de solució i recomanació:** Endurir el codi penal per a totes les persones que visitin webs extremistes, també endurir la política antiterrorista i expulsar extremistes, segons la proposta de Sarkozy. Tanmateix la censura i el discurs de la por no són les solucions factibles al problema del radicalisme.

Diari ARA

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁵³ Dintre el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme del diari ARA :

⁸⁵² Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

- **Definició del problema:** Un atac terrorista a una escola jueva, on hi hagué quatre morts. En un principi aquest marc defensa que la causa racista i antisemita estava a darrere de l'atemptat terrorista a l'escola jueva *Ozar Hatorah*.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat recau en una persona que va actuar per motius racistes i antisemites i que va dur a terme una matança en una escola jueva de Tolosa.
- **Judici Moral:** L'antisemitisme i els atacs racistes són molt presents a França. La policia estava convençuda del mòbil racista en sospitar de tres militars amb tendències neonazis. Valoració negativa.
- **Proposta de Resolució:** Debatre amb més intensitat i posar de relleu les qüestions identitàries, sobretot entre les comunitats musulmanes i jueves, també en el debat de l'antisemitisme a França. Reforçar millor la seguretat.

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁵⁴ Dintre el marc interpretatiu o *frame* terrorisme - gihadisme del diari ARA:

- **Definició del problema:** Un jove d'origen algerià de 23 anys va perpetrar un atemptat a una escola jueva de Toulouse. Aquest va reivindicar que pertanyia a un grup gihadista. L'atemptat es va fer en nom d'Al-Qaida, segons ell per venjar la mort de nens palestins.
- **Interpretació causal:** Un "llop solitari" que ataca a una escola jueva, suposadament en venjança per la mort de nens palestins i les polítiques de França sobre l'ús del "vel integral".
- **Judici Moral:** La forta radicalització terrorista d'un jove nascut a França que amb el temps hauria adoptat els postulats terroristes. Valoració negativa.
- **Proposta de resolució:** Establir més controls sobre els moviments d'aquests joves que viatgen a l'estranger, a zones d'entrenament de terroristes. Posar més en relleu el debat de la qüestió identitària.

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).⁸⁵⁵ Dintre el marc interpretatiu o *frame* electoralista-instrumentalització política del cas per part de Sarkozy del diari ARA:

⁸⁵³ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

⁸⁵⁴ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

- **Definició del problema:** L'atemptat va tenir lloc en plena campanya electoral de les presidencials franceses de la primavera del 2012. L'atac a l'escola jueva va paraitzar la campanya electoral i Nicolas Sarkozy va reforçar més el seu protagonisme com a president, sobretot en la gestió de la crisi i en el discurs de la seguretat.
- **Interpretació causal:** En el context arran de l'atemptat a l'escola jueva, Nicolas Sarkozy va intentar liderar la gestió de la crisi que li va permetre encarnar el rol de president protector i garant de la unitat nacional. Va adoptar la responsabilitat d'home d'estat fort i va anunciar mesures per fer front al terrorisme islàmic.
- **Judici Moral:** Sarkozy va instrumentalitzar el cas de l'atemptat de l'escola jueva per raons polítiques i per obtenir rèdit electoral en benefici de les seves aspiracions. Aquesta instrumentalització la va realitzar anunciant mesures contra el terrorisme islàmic. El discurs de Sarkozy va avivar les pors unides a l'amenaça terrorista. Podia comportar el reforçament de l'extrema dreta i un gir populista del candidat, també podia agreujar la convivència cultural a França. Valoració negativa.
- **Proposta de resolució:** El discurs de Sarkozy sobre el control de la propagació i l'apologia d'ideologies extremistes és un mecanisme per controlar els moviments del terrorisme gihadista. Sarkozy reforçava el seu paper de candidat i de president.

9.3. ESTUDI DE CAS: PREMSA EDITADA A MADRID

9.3.1. Església Catòlica: Cas Vatileaks

En aquest apartat, els diaris analitzats seran els quatre dintre la categoria premsa editada a Madrid: *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Mundo*, que representen les capçaleres més representatives en el conjunt de l'Estat Espanyol. Aquí s'abordarà l'anàlisi qualitatiu del cas *Vatileaks*, tal i com s'ha realitzat en la categoria premsa editada a Barcelona. A partir de la metodologia aplicada fonamentada amb l'anàlisi interpretatiu (*framing*) i anàlisi narratiu, permet valorar i observar, en les conclusions, les diferències qualitatives entre diaris d'àmbit nacional i diaris d'àmbit autonòmic. A més de comprovar les possibles divergències entre les diverses línies editorials i dels punts de vista interpretatius dels diaris entre si i entre els diversos àmbits de difusió de premsa. Tanmateix, també els diversos punts de sintonia o correlacions entre les dues categories. Igual que en l'anàlisi anterior, seguirem la matriu o esquema de marcs per analitzar i identificar el marc interpretatiu o *frame* estable i els més deductius. També

⁸⁵⁵ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.51-58

es complementen amb variable de marc valoratiu o dimensió de marc. Com en l'anterior categoria, sanalitzarem els episodis més rellevants i significatius del *cas Vatileaks*.

30.

31. 9.3.1.1 ABC

El diari ABC pertany al grup de comunicació VOCENTO, és un dels diaris de referència a la premsa espanyola i de tradició centenària. El rotatiu ABC registra 437.000 lectors de mitjana diaris en el període estudiat de l'audiència des d'abril 2017 a març 2018,⁸⁵⁶ situant-se en la quarta posició del rànquig de lectors de diaris generalistes. És un dels diaris que mantenen una difusió alta en l'edició impresa, entre gener i desembre de 2017 amb una mitjana de 79.892 exemplars, segons dades publicades per l'OJD.⁸⁵⁷ El grup de comunicació multimèdia VOCENTO va néixer el 2002 a partir de la fusió entre Grupo Correo i Prensa Española. El diari ABC té una tradició centenària i va néixer el 1903⁸⁵⁸, pertanyia abans de la seva fusió a Prensa Española, per tant és un dels diaris dins l'àmbit de l'Estat Espanyol molt consolidat i amb un fort arrelament en l'opinió pública. Actualment el grup VOCENTO té una presència destacada en diverses àrees d'informació: premsa, en agrupar diferents diaris regionals i autonòmics de l'estat espanyol, *El Correo* o *El Diario Vasco*, etc; en suplementes i revistes, producció audiovisual i a Internet. Des del 2013, comparteix línia editorial amb la cadena COPE⁸⁵⁹. El posicionament global de VOCENTO té una cobertura de contactes diaris de 37,9 milions segons la 3a onada estudiada del EGM de 2018 i l'estudi realitzat per comScore multiplataforma 2018.⁸⁶⁰

El primer episodi important que va publicar el diari ABC va ser el dissabte 26/05/12⁸⁶¹ amb la notícia titulada: *"El "topo" que reveló los secretos del Vaticano era el mayordomo del Papa"*. La notícia aborda la qüestió de la detenció del majordom Paolo Gabriele per la filtració de documents confidencials. La principal font és la informació oficial que transmet l'oficina de premsa de la Santa Seu.

⁸⁵⁶ Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) del últim any (tres últimes onades) entre Abril 2017 a Març 2018: <http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

⁸⁵⁷ Mirar: <https://www.ojd.es/medios-controlados/>

⁸⁵⁸ Mirar el web corporatiu: <http://www.vocento.com/nosotros/historia>

⁸⁵⁹ Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) entre Abril 2017 a Març 2018, Cadena Cope ocupa la segona posició en el rànquig d'audiència de ràdios generalistes amb de dos milions d'oients diaris. <http://www.aimc.es/a1mcc0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

⁸⁶⁰ Mirar web corporatiu: <http://www.vocento.com/nosotros>

⁸⁶¹ Mirar: "El "topo" que reveló los secretos del Vaticano era el mayordomo del Papa" , *Diari ABC*, publicat el 26 de maig del 2012 p. 54

Actors

Els principals actors que apareixen en aquesta notícia són: el majordom, Paolo Gabriele, el qual apareix com el culpable del robatori de documents; un altre dels actors, present en molts dels articles analitzats, és el pare Federico Lombardi que actua com a portaveu pels mitjans de comunicació; l'últim actor rellevant involucrat en el cas és el cardenal espanyol Julián Herranz, que presideix la comissió nomenada per Benet XVI per investigar internament el cas, en paral·lel a la justícia italiana. A més, la comissió presidida pel cardenal Herranz va conduir l'arrest del majordom. La notícia es focalitza en la detenció del majordom i en aportar dades sobre la seva tasca d'acompanyar el Papa en la seva vida privada, al final es plantegen els motius que el poden haver conduït a actuar amb traïció.

Lèxic i expressions

En relació a la variable del lèxic o terminologies, trobem substantius i adjectius com: “documentos confidenciales”, “viejas novelas policíacas”, “culpable”, “traicionado”, “despecho”, “hipocresía”, “filtraciones”, “topo” o “arresto”. O bé alguns verbs com: “interrogar”, “ordenar”, “ocultar”, “forzar” o “identificar”. En general, el discurs de la notícia no presenta un llenguatge de contingut implícit ni és un llenguatge de doble sentit. En general, es tracta d'un llenguatge explícit en el contingut. Tan sols estableix una comparació del *cas Vatileaks* amb les novel·les policíacques a través d'aquesta expressió: “Como en las viejas novelas policíacas, el culpable resulta ser el mayordomo”, “Paolo Gabriele, el mayordomo del Papa, era un personaje fuera de toda sospecha (...)” o “El misterioso “topo” buscado desesperadamente entre los funcionarios de alto nivel de la Secretaría de Estado resultaba ser un miembro de la Familia Pontificia (...)”. També s'ha de subratllar que, per designar al majordom, utilitza el terme “topo”, terme denominat per la premsa italiana per designar els responsables de la filtració o, enlloc del nom Paolo Gabriele, utilitza l'expressió col·loquial: “Paoletto”. A grans trets, es pot afirmar que el lèxic i les expressions utilitzades construeixen un marc temàtic d' història de misteri o novel·lesca i, en general, un de pragmàtic, ja que ofereix molts arguments pràctics i dades més tècniques que acusen el majordom directament.

Al final de la notícia el periodista ofereix dues preguntes retòriques, les quals obren un interrogant als lectors, sobre si el majordom va actuar sol o perquè va traïr al Papa. En aquí, ofereix un contingut implícit sobre la qüestió: “¿Por qué puede haberle traicionado?”, “¿Es el único responsable de las filtraciones?”⁸⁶². Aleshores ofereix el contingut del llibre de Gianluigi Nuzzi, en el qual s'oculta la identitat de la font, però que la font dels documents coordina filtracions de diverses persones que treballen en diversos departaments al Vaticà. Per tant, a partir d'aquestes variables es pot afirmar que el marc valoratiu és negatiu. Encara que falten la resta d'episodis per analitzar en aquest apartat d'anàlisi qualitatiu, es pot comprovar com el marc interpretatiu o *frame* dominant és la culpabilitat del majordom com a principal culpable del *cas Vatileaks*, evitant la interpretació crítica respecte a la institució eclesiàstica.

⁸⁶² Mirar: “El “topo” que reveló los secretos del Vaticano era el mayordomo del Papa”, *Diari ABC*, publicat el 26 de maig del 2012 p. 54

Imatge

La fotografia que acompanya la notícia és un primer pla del majordom Paolo Gabriele a dalt del papamòbil, una imatge que posa el majordom en el centre d'atenció. S'ha de tenir present que el diari ABC en publicar el cas *Vatileaks* no es va fer ressò de la destitució del president del Banc Vaticà o del Institut de les Obres de la Religió (IOR), Ettore Gotti Tedeschi. Un fet que va tenir lloc paral·lelament amb el cas *Vatileaks*, sobre la fuga de documents.

La crònica publicada el 27/05/12⁸⁶³ al ABC titulada: "El mayordomo del Papa usaba cámaras especiales para fotografiar documentos", l'acompanya el subtítol: "Tras la detención de Paolo Gabriele, la comisión Herranz busca los otros "topos" del Vaticano y el "piloto" de la operación contra Tarcisio Bertone." El contingut de la crònica ofereix noves dades respecte a la detenció de Gabriele i els seus mètodes per fotografiar els documents, el material de càmeres i documents que tenia el majordom a casa seva.

Lèxic i expressions

En relació al lèxic més habitual emprat a la crònica està centrat en el procés de detenció de Paolo Gabriele, cal destacar alguns termes adjectius com: "arrestado", "infiltrado". A més de substantius com: "registro", "topos", "investigación", "estudio de registros", "instrucción sumaria", "promotor de justicia (fiscal)", "juez instructor", "absolución", "juicio", "traición", "proceso" o "condena". Algunes expressions mantenen un discurs explícit que incideix en la culpabilitat del majordom:

Nadie comprende cómo "Paoletto", una persona encantadora y en apariencia fidelísima al Papa, haya podido hacer esto" o "Aun así, los primeros resultados revela un panorama inimaginable. "Paoletto" tenía en su casa no sólo cámaras fotográficas sofisticadas (...).⁸⁶⁴

Són clares expressions que al·ludeixen a la culpabilitat del majordom. A la crònica, també hi apareixen expressions sobre la comissió cardenalícia dirigida pel cardenal espanyol Julián Herranz, que li donen un contingut implícit sobre una suposada batalla interna al Vaticà, i sobretot d'operació contra el cardenal Bertone. Unes expressions que denoten un contingut implícit de misteri i intriga. Algunes d'aquestes són:

"Entretanto la comisión "Herranz" sigue buscando los demás "topos" y el "piloto" de la sofisticada operación para derribar al cardenal secretario de Estado, Tarcisio Bertone" o "En un mundo supertecnológico, la investigación del cardenal español Julián Herranz no se parece a las películas contemporáneas, sino a una novela de John Le Carré."⁸⁶⁵

Encara que ofereix arguments i dades del procés judicial, que presenten un discurs que construeix un marc pragmàtic, també trobem termes que denoten un marc simbòlic pel que representa històricament el papat i la traïció, com:

⁸⁶³Mirar: "El mayordomo del Papa usaba cámaras especiales para fotografiar documentos", *Diari ABC*, publicat el 27 de maig del 2012 p. 66

⁸⁶⁴ Mirar: "El mayordomo del Papa usaba cámaras especiales para fotografiar documentos", *Diari ABC*, publicat el 27 de maig del 2012 p. 66

⁸⁶⁵Mirar: "El mayordomo del Papa usaba cámaras especiales para fotografiar documentos", *Diari ABC*, publicat el 27 de maig del 2012 p. 66

“(…) un pontificado que ha estado a punto de descarrilar o (...) nadie podría sospechar el drama en la Familia Pontificia por la traición de uno de sus miembros(…).⁸⁶⁶”

Actors

Els principals actors o persones involucrades en aquesta crònica serien el majordom, Paolo Gabriele, el qual és al·ludit amb el terme col·loquial “Paoletto”. També trobem el cardenal Herranz com a responsable de la investigació de la comissió de cardenals i que actuaria com un “*Sherlock Holmes*”, tal com es defineix en la notícia del 26/05/12 el diari ABC.⁸⁶⁷ El cardenal Julian Herranz és un dels actors al qual el diari ABC li atorga una presència notòria, el tractament que li ofería l’ABC és positiu i se’l presenta com un dels artífexs per descobrir la trama del Vatileaks. El pare Lombardi actuaria com a portaveu del Vaticà oferint la informació oficial, així com el fiscal Nicola Picardi i el jutge Piero Antonio Bonnet, com a principals involucrats en el procés judicial.

Imatges

La crònica està acompanyada per dues fotografies, una de Paolo Gabriele a dalt el Papamòbil, abans de l’escàndol Vatileaks i una altra del papamòbil, en el qual apareixia el nou majordom. Una imatge que transmet el relleu que ell tenia dins la família pontificia.

La crònica publicada el 29/05/12 al diari ABC titulada: “Los “topos” del Vaticano afirman que quieren ayudar al Papa”⁸⁶⁸, acompanyada pel subtítol: “El portavoz Federico Lombardi niega que haya cardenales entre los sospechosos”. La crònica versa sobre unes entrevistes publicades al diari “La Repubblica” i a “La Stampa” a dos dels “talps” o “topos”⁸⁶⁹ del cas Vatileaks. Per aquesta qüestió, el periodista es remet a aquests dos diaris com a font de la qüestió. Els “talps” parlen que el robatori de documents que serveixen per ajudar al Papa i protegir-lo de l’acumulació de poder per part del cardenal Bertone. Un dels talps o “topos” afirma, dins la crònica del 29/05/12, que els filtradors de documents són algunes persones destacades de la cúria com: “cardenals, secretaris, bisbes, laics i laiques i prelats.” També assegura que Paolo Gabriele no és un talp, sinó un missatger.

Actors

⁸⁶⁶ Mirar: “El mayordomo del Papa usaba cámaras especiales para fotografiar documentos” , *Diari ABC*, publicat el 27 de maig del 2012 p. 66

⁸⁶⁷ Mirar: “El “topo” que reveló los secretos del Vaticano era el mayordomo del Papa” , *Diari ABC*, publicat el 26 de maig del 2012 p. 54

⁸⁶⁸ Mirar: “Los “topos” del Vaticano afirman que quieren ayudar al Papa” , *Diari ABC*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 43

⁸⁶⁹ “Topos”: terme que habitualment utilitza la premsa per referir-se a les persones que van filtrar els documents del Papa. “Topos” és un terme habitual utilitzat pel diari ABC.

Respecte la variable actors, cal destacar la presència dels talps o “topos” que revelen informació confidencial respecte el *cas Vatileaks*, a través dels diaris italians: “La Repubblica” i “La Stampa”. D’aquests diaris, en remarcava fragments amb estil directe, amb la voluntat de distanciar-se de les declaracions realitzades dintre aquests mitjans italians. La inclusió d’aquests diaris s’utilitza com a canals informatius i, per tant, com a fonts informatives. Es tracta de fragments que emfatitzaven el complot de robatori dels documents per ajudar el Papa, presentats com un novel·la d’intriga. Això ajudava a reforçar la valoració explícita del periodista que exposava com aquests diaris presentaven el conflicte com una novel·la: “En su entrevista en “La Repubblica” el “topo” incluía elementos de novela (...)”⁸⁷⁰. Evidencia l’actitud de l’autor del text, que expressa els seus dubtes sobre les afirmacions dels “talps” fetes pel diari italià.⁸⁷¹

També s’ha de destacar la presència del portaveu de la Santa Seu, el pare Federico Lombardi, que exerceix el rol d’oferir informació oficial i de negar que existeixin alguns cardenals importants de la cúria entre els sospitosos. Un altre actor, amb molta presència en la crònica, és el cardenal espanyol Julián Herranz, que té rol d’investigador dintre la comissió cardenalícia, en paral·lel al del fiscal del Vaticà. En relació a la variable del lèxic, trobem el més habitual entre les peces informatives, que ofereix un marc temàtic d’intriga i misteri sobre el *cas Vatileaks*. Per exemple, trobem substantius com: “thriller”, “embrollo”, “comedia de Hollywood”, “filtración”, “conjura”, “lío a la italiana”, “tragedia” i “comedia”, “culebrón”, “topo” o “corrupción”, “delito”.

A la crònica del 29/05/12,⁸⁷² no utilitza figures retòriques, tanmateix sí que utilitza expressions, que reforcen el discurs i el marc temàtic d’intriga com: “Si no fuera porque se trata de la peor crisis de gobierno en este pontificado, la situación de ayer en Roma parecía estar a medio camino entre un thriller y una comedia de Hollywood”, o bé, “El embrollo de la filtración de documentos del Papa y la conjura contra el cardenal Bertone es un lío “a la italiana”. També s’ha de destacar que la crònica va acompanyada d’un *especejament* que explica com és la presó vaticana i les seves cel·les i per tant, la situació en el qual es troba Paolo Gabriele. Una variable que confereix un marc temàtic d’intriga i la culpabilitat del cas recau sobre el majordom. En termes generals, el punt de vista interpretatiu i el judici moral, per part del ABC sobre el *cas Vatileaks*, és d’un cas de novel·la policíaca, entre tragèdia i comèdia. Les variables emprades li presenten un marc temàtic d’un cas d’intriga, que el lector pot deduir de forma implícita, però amb un contingut molt expressiu. A més, el marc interpretatiu o *frame* més secundari que es dedueix és d’un cas de novel·la d’intriga o misteri. També, es dedueix un marc valoratiu negatiu sobre el *cas Vatileaks*, tot i que no es denota un marc valoratiu crític respecte la institució eclesiàstica.

⁸⁷⁰ Mirar: “Los “topos” del Vaticano afirman que quieren ayudar al Papa”, *Diari ABC*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 43

⁸⁷¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.280

⁸⁷² Mirar: “Los “topos” del Vaticano afirman que quieren ayudar al Papa”, *Diari ABC*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 43

Imatge

Per últim, s'ha de subratllar que la fotografia que acompanya la crònica mostra un grup de cardenals durant una cerimònia al Vaticà. Aquesta transmet connotacions que apunten a la cúria vaticana i que al·ludeixen una història de misteri i intriga respecte el que viu la cúria vaticana, per l'actuació de filtració de documents pels "talps".

Un altre dels episodis, que són claus dintre del *cas Vatileaks*, és la notícia publicada el dia 31/05/12⁸⁷³ intitulada: "El Papa renueva la confianza a sus colaboradores tras las filtraciones", seguit del subtítol: "En sus primeras palabras por el "Vaticanleaks", confiesa su "tristeza" por la traición pero también se queja de las "noticias infundadas". La crònica versa sobre unes declaracions de Benet XVI respecte a renovar la confiança als seus col·laboradors: el secretari d'Estat, Tarcisio Bertone, el secretari personal, Georg Gänswein i al subsecretari d'Estat, Àngelo Becciu, a partir de les seves acusacions en el cas "Vaticanleaks". Les fotografies dels tres són publicades a la notícia sota el títol de: "El núcleo duro de Benedicto XVI".

Actors

Entre els actors, i per tant persones involucrades en el cas Vatileaks, trobem Benet XVI, que renova la confiança als seus col·laboradors i és presentat, en tota l'anàlisi del marc interpretatiu o *framing*, com a víctima d'una traïció. També trobem el cardenal Tarcisio Bertone, presentat com una de les persones, sobre qui recau tota la culpabilitat de la gestió de la cúria vaticana; i Georg Gänswein, involucrat a la trama del cas per descobrir Paolo Gabriele com a culpable i per no haver controlat de més a prop els documents privats del Papa. L'últim actor que apareix a la crònica és Gianluigi Nuzzi, el periodista que va publicar el llibre "Suà Santità. Los papeles secretos de Benedicto XVI", i que va ser el detonant de l'escàndol Vatileaks, ell a la crònica declara com va contactar amb els "talps" i com va obtenir els documents. En la notícia, es presenta Nuzzi com una de les persones que han violat la privacitat del Papa.

Lèxic de dimensió pragmàtica

El lèxic dominant construeix un marc pragmàtic, ja que va definint l'evolució del procés en el *cas Vatileaks*. En el lèxic predominant, s'han de destacar substantius com: "confianza", "estrechos colaboradores", "crisis", "culpabilidad", "negligencia", "documentos", "arresto", "investigaciones", "registro a domicilios", "filtraciones", "traición" o "especulaciones". Els verbs dintre aquest conjunt destaquen: "renovó", "descubrió", "denunciar", "publicó" o "divulgarlos". Entre els adjectius més destacats trobem: "(...) lamentó también las múltiples noticias infundadas y especulaciones gratuitas, amplificadas en algunos medios de comunicación, ofreciendo una imagen de la Santa Sede que no se corresponde con la realidad". Aquesta és una cita de Benet XVI sobre el tractament dels mitjans de comunicació italians, a més de la traïció del majordom.

Imatge

⁸⁷³Mirar: "El Papa renueva la confianza a sus colaboradores tras las filtraciones", *Diari ABC*, publicat el 31 de maig del 2012 p. 42-43

Respecte a la fotografia que acompanya la crònica, s'ha de destacar una imatge de pla mitjà de Benet XVI durant l'audiència general dels dimecres al Vaticà. Una imatge que mostra com el vent aixeca una part de l'esclavina de Benet XVI tapant-li gairebé el rostre. La imatge pretén il·lustrar implícitament la situació delicada que viu personalment Benet XVI, la seva crisi de govern i la traïció dintre la cúria.

En general, el contingut de la crònica del 31/05/12⁸⁷⁴ és força explícit, oferint el punt de vista interpretatiu del diari que acusa bàsicament el majordom de traïció, cosa que reforça amb un marc temàtic més de misteri i intriga. També es refereix a la complicada situació del Vaticà pel cas *Vatileaks* d'una manera més implícita a partir d'aquesta expressió: "A medida que se calman las aguas, los principales colaboradores del Papa vuelven a la visibilidad." Al final l'informador elabora una valoració que apel·la a arrestar tots els talps a partir d'aquesta frase: "En todo caso, la tarea urgente es localizar al resto de los "topos" y castigarlos."

El marc interpretatiu o *frame* estable sobre intriga i misteri continua en un especial reportatge dedicat al cas *Vatileaks*, publicat el 3/06/12⁸⁷⁵ dintre del suplement del ABC: "*Los domingos de ABC*". El tema del cas *Vatileaks* ocupa la portada del suplement "*Los domingos de ABC*". El reportatge portava el suggerent títol: "Intrigas vaticanas versión 2.0". S'ha de remarcar que la fotografia del reportatge va ser emprada per altres mitjans, analitzats en aquest apartat, com *El Periódico de Catalunya* i *La Vanguardia*. Aquestes dues publicacions van publicar el 29/05/12 respectivament aquesta imatge, la qual mostra un pla de detall d'una porta entre oberta i a segon pla, la silueta d'un bisbe que tanca la porta. Tot i que, publicada fora de context pels dos diaris.

Imatge

El suplement "*Los domingos de ABC*" publica aquesta mateixa imatge en aquest reportatge de "Intrigas vaticanas 2.0" el 3/06/12, la imatge de la porta entre oberta per un prelat manté unes connotacions pejoratives que fan referència molt directa a la crisi i a la inestable situació que es viu en l'entorn papal.

El reportatge aborda el cas *Vatileaks* aportant els antecedents, les causes que va dur a Benet XVI a crear una comissió d'investigació, i es pregunta pels motius que han dut a les persones a actuar d'aquesta manera. En ser un reportatge, ho aborda des d'un punt de vista més profund, aportant més dades de context i més informació. Tanmateix, no aporta una nova informació. En tractar-se d'un gènere complementari, predomina la interpretació i la funció narrativa, i aporta dades complementàries. Segons Norberto González (1997),⁸⁷⁶ la diferència entre informació, interpretació i

⁸⁷⁴Mirar: "El Papa renueva la confianza a sus colaboradores tras las filtraciones", *Diari ABC*, publicat el 31 de maig del 2012 p. 42-43

⁸⁷⁵Mirar "*Los domingos de ABC*": Títol: "Intrigas vaticanas versión 2.0", suplement *diari ABC*, publicat el 3 de juny de 2012 p.52-53

⁸⁷⁶González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 35

opinió no sempre és diàfana, aleshores denomina la crònica i al reportatge interpretatiu com a gèneres híbrids entre la informació i la demanda d'opinió, a partir d'una definició de Martínez Albertos.⁸⁷⁷ En termes generals, el missatge interpretatiu és difícil de classificar, es tracta d'una informació de profunditat, però en un segon nivell, que per a molts autors té un caràcter híbrid. L'estructura interna del relat interpretatiu segueix regularment aquestes tres fases, que observem en aquest reportatge del ABC, del dia 3/06/12:

- 1) Tesi, punt de vista o judici de valor com inici del reportatge
- 2) Acumulació lògica de dades que avalen i justifiquen la tesi inicial
- 3) Conclusió que reforça el plantejament de la tesi⁸⁷⁸

Comença el reportatge a partir de la tesi o punt de vista personal de l'informador. El punt de vista personal defensa la tesi de la traïció a Benet XVI com a pilar essencial del *cas Vatileaks*, en relació a altres peces periodístiques, analitzades anteriorment, les quals defensen el punt de vista interpretatiu o *frame* estable de les lluites de poder vaticanes. En el reportatge, afegeix dades que avalen la tesi de traïció.

En primer lloc, narra la creació de la comissió d'investigació paral·lela a la justícia, dirigida pel cardenal espanyol Julián Herranz, per indagar sobre la filtració de molts documents confidencials. Aporta les dades i les causes que han conduït a la polèmica, per exemple indica la publicació dels documents a la publicació del llibre del periodista Gianluigi Nuzzi. També presenta les reaccions del Vaticà i la seva sorpresa en veure els documents publicats. En el reportatge es planteja, mitjançant preguntes retòriques, qui pot ser el "talp" que va filtrar els documents, si a l'interior de la cúria vaticana hi ha diversos grups oposats al secretari d'Estat, el cardenal Tarcisio Bertone. També fa referència a la detenció del majordom Paolo Gabriele, com a principal sospitós per treballar l'apartament privat del Papa. El reportatge intitulat: "Intrigas Vaticanas 2.0" senyala que pot tractar-se d'un complot o bé de si el majordom va actuar sol o amb altres persones.

En definitiva, el reportatge aporta les claus bàsiques i els interrogants bàsics per entendre les causes que han conduït al talp a filtrar els documents, i per què Benet XVI va crear una comissió d'investigació presidida per un cardenal octogenari, no elector, Julián Herranz. Amb aquesta edat, estava lliure de tota sospita dins la cúria de mantenir lluites de poder. Les lluites de poder al Vaticà i els casos de corrupció van estar sempre presents en el rerefons del *cas Vatileaks*, tal i com apunta el llibre de Gianluigi Nuzzi: "Suà Santità". Finalment, el reportatge acaba amb unes conclusions que reforcen clarament la tesi inicial d'una traïció a Benet XVI. En l'últim paràgraf, hi trobem una reflexió i el judici moral respecte al tema, que demana detenir a la resta

⁸⁷⁷Assumeixo cita de Martínez Albertos, J.L.(1983): *Curso General de Redacción Periodística*, Barcelona, Ed. Mitre, dintre de González, Norberto (1997): *Op. Cit* p. 35

⁸⁷⁸Classificació a partir de la cita de Martínez Albertos, J.L.(1983): *Curso General de Redacción Periodística*, Barcelona, Ed. Mitre, dintre de González, Norberto (1997): *Op. Cit* p. 35

d'infiltrats per tal de restablir la confiança a dins i fora del Vaticà, i a l'Església en general. Aquesta conclusió final denota implícitament el punt de vista interpretatiu del ABC que defensa, mitjançant el lèxic i els actors protagonistes, un marc interpretatiu estable o *frame* de cas d'intriga i traïció respecte el Papa.

Lèxic de dimensió simbòlica

En relació a les variables de lèxic i expressions, trobem els termes més habituals que construeixen un discurs simbòlic que determinen un marc temàtic d'intriga i de traïció a Benet XVI a partir de recursos retòrics. En el reportatge "Intrigas Vaticanas 2.0", publicat el dia 3/06/12,⁸⁷⁹ trobem metàfores com: "A Juan Pablo II le dispararon con balas de plomo en la Plaza de San Pedro. A Benedicto XVI le han disparado con balas de papel, pero ha sido un ataque grave a su capacidad de gobernar", o altres com: "El impacto psicológico fue tremendo. El Vaticano se quedó atónito al ver en las librerías las indicaciones reservadas del Papa (...)", o bé "Al final, como en las antiguas novelas policíacas, el culpable era el mayordomo." Pel que fa al lèxic majoritari reafirmava el *frame* intriga i traïció, amb substantius com: "traición", "emergencia", "culpables", "filtración", "impacto psicológico", "enemigos", "ajuste de cuentas", "topo", "complot" o "conjura". I adjectius com: "atónito" o "grave disgusto".

Fins ara, en aquest anàlisi del *framing* o marcs interpretatius, no s'ha analitzat cap informació que fes referència a la destitució sobtada del president del Banc Vaticà o l'Institut d'Obres de la Religió (IOR), Ettore Gotti Tedeschi. Una destitució que va anar en paral·lel a l'arrest del majordom. El diari ABC publica la destitució del president del Banc Vaticà de forma aïllada i ho desvincula del cas *Vatileaks*. El diari ABC publica el dia 9/06/12⁸⁸⁰ la notícia: "El Vaticano protesta por los documentos de su exbanquero", la notícia no va acompanyada de cap fotografia i ocupa mitja pàgina. La notícia tracta sobre el registre a la casa del banquer Gotti Tedeschi, a més de trobar documents sobre les finances vaticanes. La notícia del dia 9/06/12 està basada a partir d'un comunicat del Vaticà i segueix l'estructura de piràmide invertida i es presenta amb imparcialitat. El discurs utilitzat es presenta des d'un àmbit bastant pragmàtic, ja que utilitza el lèxic fonamentat amb el comunicat oficial del Vaticà. La notícia és breu i no utilitza metàfores expressives amb connotacions implícites.

Expressions d'àmbit pragmàtic

Algunes expressions que reforcen el marc més pragmàtic són: "En un duro comunicado, el Vaticano manifestó ayer "sorpresa y preocupación" por el secuestro de los documentos del banco del Vaticano (IOR) (...)", o "En un tono muy agresivo para los casos diplomáticos, el Vaticano advierte (...)." ⁸⁸¹ Són expressions recollides des d'un comunicat oficial, a partir de la qual li ofereixen un marc temàtic més oficial, a la informació.

⁸⁷⁹Mirar: "Los domingos de ABC": Títulat : "Intrigas vaticanas versión 2.0", suplement *diari ABC*, publicat el 3 de juny de 2012 p.52-53

⁸⁸⁰Mirar : "El Vaticano protesta por los documentos de exbanquero", *diari ABC*, publicat el 9 de juny de 2012 p.54

⁸⁸¹Mirar : "El Vaticano protesta por los documentos de exbanquero", *diari ABC*, publicat el 9 de juny de 2012 p.54

Lèxic de dimensió pragmàtica

Els conceptes més emprats que trobem són: “comunicado”, “acusaciones”, “abrupto cese”, “Santa Sede”, “prerrogativas soberanas”, “registro”, “fiscalía de Nápoles”, “investigación”, “presuntos sobornos”, “contrato”, “documentos IOR”, “exbanquero”, “abogado” o “mala gestión”. Es tracta d’un camp lèxic temàtic que sustenta arguments processals i jurídics, per tant reforça el marc més pragmàtic i en determina un marc de dimensió pragmàtic. A més, des d’un punt de vista interpretatiu del diari, s’observa un judici personal implícit, per part del diari ABC en relació a la mala gestió del ex-president del (IOR) Ettore G. Tedeschi, també cal afegir que separa molt bé la destitució del president del (IOR) per la seva gestió en relació al Vaticà.

Un altre dels episodis a analitzar, en el procés del Vatileaks, és la notícia que manté l’estructura de piràmide invertida, del dia 14/08/12⁸⁸², titulada: “Un cómplice ayudó al mayordomo del Papa a robar documentos vaticanos”. El contingut de la notícia tracta sobre la sentència que enviava a judici el majordom, Paolo Gabriele i el seu còmplice l’informàtic Claudio Sciarpelletti i la continuïtat de la investigació. La notícia amplia la informació oferint dades del procés judicial: un acte jurídic que es realitza a través de lleis civils diferents al dret canònic. A més d’oferir informació sobre la instrucció del cas, també oferia informació de la sentència sobre l’existència de còmplices, dels delictes i la confessió de Gabriele sobre la seva vinculació amb el periodista Gianluigi Nuzzi i el motiu que el va moure a robar els documents del Papa.

Lèxic de dimensió pragmàtica

El discurs general de la notícia se situa en un marc interpretatiu molt pragmàtic, ja que aporta un lèxic i uns arguments de base jurídica, és a dir, uns arguments més racionals. Dintre el lèxic, trobem que els substantius més emprats són: “sentencia”, “juez instructor”, “juicio”, “acusado”, “investigación”, “cómplices”, “acto jurídico”, “leyes civiles y penales”, “requisitoria”, “fiscal”, “proceso de instrucción”, “testigos”, “tribunal”, “sustracción” o “delitos”.

És important subratllar que la notícia va acompanyada d’un especejament o “especejament”⁸⁸³ amb el títol: “Sobre las pistas”. Aquest requadre destaca les informacions de la sentència, com els sospitosos, els objectes i documents trobats a la casa del majordom, i les trobades clandestines del majordom amb el periodista Gianluigi Nuzzi. L’especejament i el conjunt lèxic reforça el marc interpretatiu o *frame* temàtic d’intriga i misteri: “Más sospechosos”, “Citas clandestinas” o “El cheque”.

Tanmateix, el lèxic i la terminologia emprada ajuden a reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable, que sosté el diari ABC, que és la traïció per part del majordom. S’ha de destacar com el diari ABC denomina al majordom amb la denominació col·loquial: “Paoletto”, de tal manera que li dóna una connotació pejorativa. Per exemple, en l’últim paràgraf intítulat amb aquest epígraf “Denunciar la “corrupción”, en els últims

⁸⁸²Mirar: “Un cómplice ayudó al mayordomo del Papa a robar documentos vaticanos”, *Diari ABC*, publicat el 14 d’agost del 2012 p. 34-35

⁸⁸³ En l’argot periodístic es tracta d’una peça informativa complementària inserida en una informació

paràgrafs, recull les declaracions del majordom i els seus motius per entregar els documents confidencials de Benet XVI a la premsa. En el paràgraf queda expressat així:

“Su motivo para entregarlos fue “mejorar la situación de la Iglesia”, provocando un “shock mediático” que ayudase a limpiar “el mal y la corrupción” que él creía ver en torno a un Pontífice “no correctamente informado.”⁸⁸⁴

Les declaracions del majordom representen el mòbil que el va portar a actuar, les declaracions subratllen i tenen una correlació de forma implícita i ajudaven a construir el marc interpretatiu o *frame* dominant de traïció i de culpabilitat del majordom.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia mostra el portaveu del Vaticà, Federico Lombardi, en una roda de premsa. Està publicada el 14/08/12 i mostra un primer pla del portaveu i l'escut papal en un segon pla. La fotografia il·lustra i ofereix un aspecte d'oficialitat a la informació, a més d'un aspecte de fortlesa institucional. La notícia ocupa una pàgina i mitja.

Un altre dels episodis destacats per analitzar és la crònica del dia 30/09/12 titulada: “*El Vaticano sentenciarà en una semana el mayordomo “infel”*”⁸⁸⁵. Un titular que denota implícitament una acusació al majordom i reforça el marc interpretatiu o *frame* de traïció defensat pel diari ABC. La crònica versa sobre el procés judicial iniciat al Vaticà contra Paolo Gabriele, les objeccions per part de l'advocada defensora de Gabriele i la seva acusació. A més, aporta dades sobre com es va desenvolupar el judici, amb celeritat i de manera ràpida, l'interrogatori al majordom i la declaració dels vuit testimonis, entre ells el del secretari personal del papa, Georg Gänswein, que va sospitar del majordom. La crònica ocupa dues pàgines i, per tant, denota la notorietat que li va donar el diari ABC.

Actors

En aquesta variable trobem l'ex-majordom Paolo Gabriele, que desenvolupa el rol de culpable i d'imputat, l'informàtic Claudio Sciarpetti, acusat de còmplice i l'advocada del majordom, Cristiana Arru, que exerceix la defensa.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En l'ús del lèxic i la terminologia de la crònica del dia 30/09/12, queda determinat el marc pragmàtic, en ser emprats arguments de tipus pràctic i judicial. El lèxic més emprat respon a substantius com: “Tribunal del Vaticano”, “audiencia”, “objeciones”,

⁸⁸⁴Mirar: “Un cómplice ayudó al mayordomo del Papa a robar documentos vaticanos”, *Diari ABC*, publicat el 14 d'agost del 2012 p. 34-35

⁸⁸⁵Mirar: “El Vaticano sentenciará en una semana al mayordomo “infel””, *Diari ABC*, publicat el 30 de setembre del 2012 p. 64-65

“abogada”, “nulidad”, “sentencia”, “robo con agravantes”, “interrogatorio”, “Paoletto”, “testigos”, “sospechoso”, “proceso de instrucción”, “código penal”, “delito”, “documentos” o “trama”. En aquesta crònica, es torna a constatar com el diari ABC es refereix al majordom Paolo Gabriele, amb el seu nom col·loquial, “Paoletto”; implícitament li dóna unes connotacions negatives per la seva actitud. Amb l’ús d’aquest lèxic el diari ABC, subratlla el seu punt de vista interpretatiu de forma implícita, que dóna tota la culpabilitat al majordom i el marc interpretatiu o *frame* de traïció respecte el majordom.

Imatge

La imatge que acompanya la crònica és la del majordom Paolo Gabriele, que presenta un rostre seriós, a l’obertura del judici. Es tracta de la mateixa fotografia distribuïda per agències internacionals de notícies, que acompanya les altres informacions analitzades en diaris anteriors. Això indica com la majoria dels informadors no van poder accedir al judici per realitzar la cobertura del esdeveniment, i que, des de la Santa Seu, se li va voler donar una imatge d’oficialitat al cas Vatileaks.

Respecte això, el diari ABC eludeix que només un grup reduït de periodistes, i només seguint les directrius de la Santa Seu, van tenir accés al judici i van poder cobrir l’acte. Els diaris de premsa catalana, sí que van fer referència sobre aquest fet a la seves cròniques. Un altre de les variables a destacar és el resum dels moments més importants sobre el cas Vatileaks que ofereix el diari ABC: des de la sortida al mercat del llibre del periodista de Gianluigi Nuzzi, que va divulgar la documentació confidencial de Benet XVI, el registre a l’apartament del majordom i al despatx de l’informàtic Claudio Sciarpelletti, fins que, a mitjan agost del 2012, el jutge va ordenar d’enviar a judici a Paolo Gabriele i l’informàtic per còmplice. Per últim, s’ha d’afegir que la crònica va acompanyada d’un especejament o “destacat” amb el títol: “Otros implicados”, en què destaca el paper de l’informàtic i altres possibles persones anònimes implicades en les filtracions. Ajuda a reforçar el marc interpretatiu o *frame* de traïció per part del majordom.

Una altra crònica destacada és la publicada el 3/10/12 al diari ABC titulada: “El último espectáculo de “Paoletto”⁸⁸⁶, acompanyada del subtítol: “El mayordomo del Papa acusa a la Gendarmería de torturarlo durante su arresto y se declara ahora inocente del robo del Vaticano.” La crònica ocupa una pàgina i mitja, es troba dins la secció de “Societat” i sota l’epígraf de “El caso Vatileaks”. Aquest episodi entraria en el format d’una crònica, dintre dels gèneres interpretatius, en aportar molts elements d’interpretació, amb un enfocament personal per part del corresposal del ABC.⁸⁸⁷

Imatge

La fotografia que mostra és una de la sessió de judici al majordom Paolo Gabriele, en el qual se’l mostra com acusat amb un rostre seriós, a més, també mostra al jutge i fiscal. Sota la fotografia hi apareixen algunes declaracions del majordom en el judici, en les

⁸⁸⁶Mirar: “El último espectáculo de “Paoletto” , *Diari ABC*, publicat el 3 d’octubre del 2012 p. 39-40

⁸⁸⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

quals hi ressalten els següents títols: “Traición”, “En horas de oficina”, “Manipular al Papa” i “Pérdida de visión”. En aquestes hi destaca que ha traït la confiança del Papa, com fotocopiava documents a les hores d’oficina i de com es manipulava el Papa.

En relació al discurs se situa en una dimensió molt pragmàtica, ja que l’ús del lèxic s’enquadra en un àmbit força jurídic. Tanmateix, també trobem que el punt de vista interpretatiu del diari se sosté amb el contingut implícit que transmet un marc temàtic d’intriga i misteri respecte el cas *Vatileaks*, i el marc interpretatiu o *frame* estable que defensa la traïció del majordom.

Recursos retòrics

En aquesta crònica, trobem algunes metàfores que determinen el marc interpretatiu o *frame* del qual hem fet abans referència, que configuraven un marc valoratiu o *frame value* negatiu en relació al majordom. Per exemple en algunes metàfores com: “El personaje desconocido que logró parar en seco el funcionamiento de la Curia Vaticana el pasado mes de mayo ofreció ayer su último gran “show”, convirtiendo su juicio por “robo con agravantes” de cientos de documentos del Papa en una acusación de torturas a la Gendarmería Vaticana” o “(...) el Vaticano fue “el mundo al revés”: el mayordomo se declaraba “inocente”, mientras que la Gendarmería quedaba a la altura de los torturadores de Guantánamo.⁸⁸⁸

Conjunt lèxic

En relació al lèxic que determina el marc temàtic més jurídic de la crònica del ABC del dia 3/10/12⁸⁸⁹, trobem substantius com: “audiencia”, “juicio”, “testimonio”, “documentos confidenciales”, “Paoletto”, “sospechoso” o “juez de instrucción”. També es poden destacar alguns substantius que defensen el marc temàtic més propi de novel·la policíaca com: “tortura”, “tratamiento inhumano”, “detención preventiva”, “celda” o “presiones psicológicas”. Per últim, s’ha de destacar que en els últims paràgrafs s’empren unes expressions i una terminologia que defensen el marc interpretatiu o *frame* traïdor i culpable del majordom, emprant el següent lèxic: “Paoletto”, “delito”, “robo con agravantes”, “culpable”, “traicionado” i “confianza” o expressions que denoten el punt de vista interpretatiu de l’informador força pejoratiu com: “De un modo bastante teatral (...)”, respecte l’actitud del majordom Paolo Gabriele en el judici.

En general, el llenguatge utilitzat intenta acostar-se a una objectivitat i és força explícit. La crònica recull les declaracions de Paolo Gabriele de forma directa, en relació a les suposades tortures i sobre el llum de la cel·la encès durant 20 dies de manera ininterrompuda. Per donar-hi un estil més objectiu, la crònica inclou algunes cites del comunicat de la Gendarmeria Vaticana. En aquest sentit explica:

“En un comunicado de la Gendarmería Vaticana, precisaba que se mantuvo encendida ininterrompidamente la luz durante veinte días “para evitar posibles

⁸⁸⁸ Mirar: “El último espectáculo de “Paoletto” , *Diari ABC*, publicat el 3 d’octubre del 2012 p. 39-40

⁸⁸⁹ Mirar: “El último espectáculo de “Paoletto” , *Diari ABC*, publicat el 3 d’octubre del 2012 p. 39-40

autolesiones y por razones de seguridad” o “se le proporcionó un antifaz nocturno (tipo avión) que le permitiese descansar completamente a oscuras.⁸⁹⁰”

A més, acaba amb una última cita del comunicat que recorda que les cel·les respecten els estàndards de detenció d'altres països. La inclusió d'aquestes cites poden ser observades com a pluralitat informativa, però també pot ser una estratègia per reforçar el marc interpretatiu propi i defensar la pròpia posició. No es tracta d'una qüestió de pluralitat informativa, sinó com a mecanisme de reforçament del marc interpretatiu defensat. Alguns acadèmics defensen aquesta tesi, com Castelló (2012)⁸⁹¹:

“La constatación de la existencia del “otro” a través de sus palabras, expresiones y “reacciones”, justifica la existencia y posicionamiento del “nosotros” como comunidad de intereses.⁸⁹²”

Per últim, constatar que aquesta crònica del ABC també inclou un *especejament*⁸⁹³ o quadre complementari, amb unes declaracions de Georg Gänswein, secretari personal de Benet XVI, quan afirma que l'ex-majordom estava fora de tota sospita. Aquest llenguatge que transmet la culpabilitat del ex-majordom, també es troba en un article d'opinió del ABC del 3/10/12 titulat: “Prisionero de sí mismo”⁸⁹⁴, dintre la secció d'anàlisi i opinió “ENFOQUE”. En l'article s'empren expressions i metàfores que reforcen el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat del majordom defensat al ABC. Algunes metàfores que utilitza l'article d'opinió realitzen una crítica al comportament moral del majordom pel robatori de documents:

“Un espacio minúsculo, tanto que al alargar la mano para sustraer documentos y apropiarse de un cheque de 100.000 euros derribó todos sus muros y se quedó sin defensas, exhibiendo groseramente sus vergüenzas” o “Tal vez la Justicia lo absuelva, pero a “Paoletto”-impecable traje gris, camisa blanca y corbata gris oscura- ya le ha condenado su conciencia, lo que debería ser (por tenerla) un primer paso para tratar de rehabilitar su moral.⁸⁹⁵”

⁸⁹⁰ Mirar: “El último espectáculo de “Paoletto” , *Diari ABC*, publicat el 3 d'octubre del 2012 p. 39-40

⁸⁹¹ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.152

⁸⁹² CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.152

⁸⁹³ Especejament: En argot periodístic representa un article breu, de petit tamany que acompanyava al principal. Els dos tractaven el mateix tema. Però el “el especejament” indaga amb un aspecte del mateix tema en profunditat.

⁸⁹⁴ Mirar article opinió: Jaime González, “Prisionero de sí mismo” , *Diari ABC*, publicat el 3 d'octubre del 2012 p. 5

⁸⁹⁵ Mirar article opinió: Jaime González, “Prisionero de sí mismo” , *Diari ABC*, publicat el 3 d'octubre del 2012 p. 5

Recursos expressius

També alguna altra figura retòrica com la hipèrbole: “Lo peor de Paolo no es que tuviera larga la mano, sino muy corta la ética” i una altra figura exagerada com: “Su mayor delito es la ingratitud; porque, si es cierto que profesaba al Santo Padre “un amor como el que siente un hijo”, se ha traicionado a sí mismo”. Per últim, s’ha de destacar l’última metàfora que defensa el marc de culpabilitat i traïció al Papa Benet del ex- majordom: “Tan cerca de Benedicto XVI que ahora puede saber como pocos lo que sintió el Papa al conocer que había sido traicionado. “Paoletto” si tu celda es muy estrecha será porque sigues siendo prisionero de ti mismo”.⁸⁹⁶

Lèxic

Trobem conceptes, que reforcen el llenguatge sobre la traïció del majordom, com: “vergüenzas”, “condenado”, “confianza”, “conciencia”, “delito”, “ingratitud”, “traicionado”, “perdón” i “Paoletto”, aquest últim denotava un to despectiu en relació al ex-majordom.

Els últims episodis per analitzar del *cas Vatileaks* serien la crònica publicada el 7/10/12 que tracta el tema de la condemna del majordom i la del 23/12/12 sobre el perdó del Papa al exmajordom Paolo Gabriele. En aquestes dues cròniques, s’observen i es repeteixen les constants i variables de la resta de notícies analitzades dins el diari ABC. La crònica del diumenge 7/10/12⁸⁹⁷ titulada: “El mayordomo del Papa no entrará en prisión, tras una condena benevolente”. La crònica versa sobre la condemna dictada contra l’ex-majordom Paolo Gabriele i també, explica el possible perdó per part del Papa. Els actors principals serien l’ex-majordom, Paolo Gabriele, en el seu rol d’acusat, el pare Federico Lombardi, que desenvolupa la responsabilitat de portaveu del Vaticà i els membres del Tribunal de l’Estat del Vaticà.

Imatge

La imatge publicada és una fotografia del ex-majordom després de la sentència i es mostra somrient. Una imatge que expressa la condemna lleu aplicada al majordom i que el diari ABC publica per indicar la seva despreocupació i reforça el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat del majordom.

La crònica va acompanyada d’una “cronologia” dels episodis més rellevants del cas Vatileaks, des de finals de gener, quan va aparèixer la primera filtració, la publicació del llibre: “*Sua Santità: Los papeles secretos de Benedicto XVI*”, que divulga molts documents confidencials, el descobriment dels documents a la casa del majordom, la complicitat de l’informàtic, el judici i la condemna al majordom. Tanmateix obvia la destitució del president del Banc Vaticà, que va anar en paral·lel a l’inici del escàndol del Vatileaks. La inclusió dels antecedents del cas *Vatileaks* aporta elements de context i anàlisi en el conjunt de la crònica, és a dir, el *background*. També aporta una

⁸⁹⁶ Mirar article opinió: Jaime González, “Prisionero de sí mismo”, *Diari ABC*, publicat el 3 d’octubre del 2012 p. 5

⁸⁹⁷ Mirar: “El mayordomo del Papa no entrará en prisión tras una condena benevolente”, *Diari ABC*, publicat el 7 d’octubre del 2012 p. 60-61

interpretació al conjunt del relat i més sentit als fets i revela el seu significat.⁸⁹⁸
Aquests arguments, respecte la condemna “lleu” efectuada per la Santa Seu en relació al majordom, transmeten un enfocament positiu en relació a l’actuació vaticana. La valoració que s’ofereix és positiva en relació a l’actuació de la Santa Seu.

Lèxic de dimensió simbòlica

En aquesta crònica, el lèxic emprat defineix el marc temàtic més jurídic, per exemple trobem alguns substantius característics com: “fiscal”, “robo con agravantes”, “abogada defensora”, “código penal”, “sentencia”, “condenas”, “antecedentes penales”, “recurso”, “Tribunal del Estado”, “atenuantes”, “declaración”, “magistrados” o “caso”. Els verbs més usats són: “condenarle”, “haber sustraído” o “deliberar”. I els adjectius com: “vetusto código penal” o “condena ridícula”. En relació al marc interpretatiu de traïció i culpabilitat del majordom defensat pel diari, trobem alguns conceptes i termes com: “traicionado al Santo Padre”, “violación de su privacidad” o “comportamiento de “Paoletto” había sido “condenable e il·lícito”. Altres expressions dins la crònica del dia 7/10/12⁸⁹⁹ que reforcen aquest marc de traïció i culpabilitat seria: “Paolo Gabriele salió ayer sonriendo del Tribunal del Vaticano” o “Con creyentes así en las propias filas, el Vaticano no necesita enemigos”. Amb aquest contingut implícit, es denota el punt de vista interpretatiu del diari i de l’informador, així com el seu posicionament ideològic, que acusen el majordom i obvien les lluites internes dins la cúpula vaticana i les crítiques a l’Església Catòlica. Reforça la línia editorial del ABC i la posició ideològica, que és conservadora i favorable a la doctrina tradicional de l’Església. A l’últim paràgraf, indica de forma explícita la posició ideològica del diari indicant el judici moral del diari:

“Y todos quieren dejar atrás un caso penoso que ha causado ya suficientes daños a las principales víctimas: no sólo al Papa y la Cúria vaticana sino también a los autores de las cartas confidenciales a Benedicto XVI (...).⁹⁰⁰”

La crònica publica unes paraules del portaveu del Vaticà que parla sobre el possible perdó del Papa cap al ex-majordom. A més, la crònica va acompanyada d’una notícia que recorda el perdó que han realitzat Papes anteriors, com el de Joan Pau II a Alí Agca, que va atemptar contra ell l’any 1981. També apareix la imatge de Joan Pau II perdonant Alí Agca. Aquesta notícia reforça la posició ideològica del ABC, a més d’oferir una interpretació favorable en relació a l’Església Catòlica.

L’últim episodi per analitzar és la crònica publicada el 23/12/12⁹⁰¹ i titulada: “El Papa concede el perdón al mayordomo que filtró documentos confidenciales”.

⁸⁹⁸González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 37

⁸⁹⁹Mirar: “El mayordomo del Papa no entrará en prisión tras una condena benevolente” , *Diari ABC*, publicat el 7 d’octubre del 2012 p. 60-61

⁹⁰⁰ Mirar: “El mayordomo del Papa no entrará en prisión tras una condena benevolente” , *Diari ABC*, publicat el 7 d’octubre del 2012 p. 60-61

⁹⁰¹Mirar: “El Papa concede el perdón al mayordomo que filtró documentos confidenciales” , *Diari ABC*, publicat el 23 de desembre del 2012 p. 62-63

Imatge

La imatge publicada és una fotografia distribuïda per una agència de notícies, que mostra el papa visitant el majordom a la presó. És la mateixa foto que acompanya aquesta informació en la resta de diaris. La crònica va acompanyada d'un requadre cronologia del *cas Vatileaks*, per mostrar els antecedents i el context del *cas Vatileaks*. La crònica tracta sobre la concessió del perdó del Papa Benet XVI a l'ex-majordom Paolo Gabriele i la vista de Benet XVI a la presó. La crònica es refereix al desenllaç de la història del Vatileaks amb el perdó del Papa, des d'un plantejament narratiu que s'acosta al desenllaç i als elements d'una història d'intriga i novel·lesca. Per això, empra expressions com:

“Ayer a las doce y media al término de la visita, Paoletto era un hombre libre , y corrió a su casa, situada a solo veinticinco metros del cuartel de la Gendarmería Vaticana, para abrazar a su mujer, María, y a sus tres hijos pequeños.⁹⁰²”

El llenguatge que empra és novel·lesc i manté una càrrega simbòlica, la història explicada pel diari ABC s'acosta al gènere narratiu i narra la història amb un relat novel·lesc que acaba amb final feliç. Per exemple, emprant aquesta expressió: “La angustia de la familia ha terminado (...)”. Compara el perdó de Benet XVI amb el perdó que va conferir el Papa Joan Pau II a Alí Agca, la persona que va intentar assassinar-lo, tot i que explica que no és el mateix cas. La crònica aborda el temps que ha passat el majordom a la presó i explica com se li ha aplicat una sentència molt reduïda. Finalment, narra amb un contingut molt explícit, com el majordom va causar un dany gravíssim a la institució eclesiàstica per la violació de privacitat a moltes persones. Això reforça el marc interpretatiu o *frame* estable sostingut per l'ABC sobre tot el *cas Vatileaks*, de traïció. Acaba plantejant el futur del ex-majordom a partir de l'indult.

Actors

Els actors principals de la crònica són el Papa Benet XVI que va perdonar el majordom, l'ex-majordom Paolo Gabriele apareix com el principal culpable del cas Vatileaks i com a persona indultada. Un altre actor que apareix habitualment en moltes informacions analitzades és el portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi, oferint la informació oficial la premsa. La introducció de les declaracions de Lombardi com a portaveu aporta oficialitat a la notícia, i en representaria un *actant*⁹⁰³, és a dir, desenvoluparia un paper més abstracte com a representant de la institució. En aquesta crònica, es reforça el marc interpretatiu o *frame* favorable a l'Església i favorable al Pontífex. Al mateix temps reforça el marc interpretatiu o *frame* de traïció del majordom.

Lèxic

⁹⁰²Mirar: “El Papa concede el perdón al mayordomo que filtró documentos confidenciales”, *Diari ABC*, publicat el 23 de desembre del 2012 p. 62-63

⁹⁰³ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric) d'actant, dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

En la variable lèxic s'han de destacar substantius que fan patents el missatge favorable al Pontífex: “perdón”, “concesión del indulto”, “detalle”, “benévolo”, “gesto paterno”, “hombre libre” o “indulto”. També s’ha de destacar un lèxic que reforça el marc interpretatiu o *frame* de traïció amb aquests substantius: “filtraciones”, “delito”, “ofensa”, “traición del mayordomo”, “perjuicio”, “culpable” o “sentencia”. També alguns adjectius com: “ambiente venenoso”. En relació a algunes expressions dins la crònica del dia 23/12/12 aquestes també reforcen el marc favorable al Pontífex:

“La visita de ayer fue un detalle absolutamente fuera de lo previsible. El trato del Papa a la persona que publicó centenares de documentos confidenciales y provocó el caos en el Vaticano con las filtraciones de “Vatileaks” ha sido extraordinariamente benévolo.⁹⁰⁴”

Fins i tot empra la figura retòrica de la hipèrbole. Altres expressions com:

“(…) la visita a la cárcel ha sido “un gesto paterno hacia una persona con la que el Papa ha compartido durante algunos años un ambiente de familia.⁹⁰⁵”

També s’ha de destacar expressions que reforcen el punt de vista interpretatiu del ABC en relació al Vatileaks, és a dir, el marc de culpabilitat en relació al majordom: “La ofensa es mucho menor, pero la traición del mayordomo ha supuesto un perjuicio de gran envergadura al Vaticano donde el ambiente se hizo venenoso hasta que se descubrió el culpable.” O bé, a l’últim paràgraf reforça el marc violació i ofensa a partir d’aquesta frase:

“(…) la mayor parte de las personas que trabajan en el Vaticano consideraban escandaloso liberar inmediatamente a un colega que había causado daños gravísimos a la institución y que había violado, la privacidad de docenas de personas (...).⁹⁰⁶”

En general, el diari ABC utilitza un llenguatge més elaborat des d’un punt de vista del dramatisme i de la traïció. Sobretot el punt de vista interpretatiu que ofereix el diari i el seu judici moral és del marc o *frame* culpabilitat i traïció del majordom. El discurs, en general, se situa en un marc de dimensió simbòlica d’intriga i de misteri. S’ha d’afegir que, en l’anàlisi realitzada, el diari ABC separa l’afer de la destitució del president del Banc Vaticà o Institut de les Obres de la Religió (IOR) del *Vatileaks*. Totes les peces analitzades apareixen publicades dins la secció de Societat, cosa que li ofereix un marc de dimensió més pròpia de la “crònica de successos”.

⁹⁰⁴ Mirar: “El Papa concede el perdón al mayordomo que filtró documentos confidenciales” , *Diari ABC*, publicat el 23 de desembre del 2012 p. 62-63

⁹⁰⁵ Mirar: “El Papa concede el perdón al mayordomo que filtró documentos confidenciales” , *Diari ABC*, publicat el 23 de desembre del 2012 p. 62-63

⁹⁰⁶ Mirar: “El Papa concede el perdón al mayordomo que filtró documentos confidenciales” , *Diari ABC*, publicat el 23 de desembre del 2012 p. 62-63

32. 9.3.1.2 La Razón

El diari *La Razón* és una publicació d'àmbit estatal i d'informació general que pertany al grup de comunicació Planeta, que n'és el seu principal accionista. El diari va ser fundat l'any 1998.⁹⁰⁷ El diari *La Razón* registra 235.000 lectors de mitjana diaris, dintre el període estudiat de l'audiència d'abril 2017 a març 2018 de l'EGM.⁹⁰⁸ Amb aquesta xifra, el situa en la sisena posició dins el rànquing de lectors de la premsa generalista. És un dels diaris amb una difusió notable, entre gener i desembre de 2017 manté una mitjana de 70.019 exemplars, segons dades publicades per l'OJD (Oficina Justificación de la Difusión).⁹⁰⁹ A partir d'aquestes, dades es pot afirmar que *La Razón* és una publicació consolidada en l'àmbit comunicatiu estatal i, per tant, un referent en l'opinió pública espanyola. La seva orientació ideològica està fonamentada en els valors tradicionals i, sobretot, realitzant una aposta per la família com a pilar de la societat, tal i com exposa en el web corporatiu.⁹¹⁰ El Grup de comunicació Planeta manté una destacada presència en el sector comunicatiu, és l'accionista principal de la corporació Atresmedia, que controla diversos mitjans de referència pel nombre d'audiència, com Antena 3 TV, La Sexta i Onda Cero,⁹¹¹ però també és propietari d'algunes editorials de renom com Destino o Editorial Planeta.⁹¹²

Els articles analitzats corresponen als episodis del *cas Vatileaks*, amb més ressò mediàtic, i, per tant, en el moment més culminant. S'observa, en tots els diaris analitzats que el *cas Vatileaks* va ocupar la major part d'agenda mediàtica després de la detenció del majordom. La primera notícia publicada el dia 27/05/12 titulada: "Un ayudante de cámara, en la cárcel de Pío XI"⁹¹³, acompanyada d'uns subtítols que aporten un context i focalitzen tota l'atenció en el majordom, Paolo Gabriele, tot destacant la seva culpabilitat. Aquests subtítols són: "El Vaticano acusa a Paolo Gabriele de posesión ilegal de documentos secretos" i "Se encuentra en "silencio y oración" en una habitación de 4 m²".

La notícia publicada el 27/05/12 manté l'estructura de piràmide invertida responnent a les 6 W's en els primers paràgrafs i manté un estil força impersonal en el conjunt de la notícia. La informació presenta el mínim de context o *background*, amplifica la

⁹⁰⁷ Mirar el web corporatiu: <https://www.planeta.es/es/la-razón>

⁹⁰⁸ Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) del últim any (tres últimes onades) entre Abril 2017 a Març 2018: <http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

⁹⁰⁹ Mirar: <https://www.ojd.es/medios-controlados/>

⁹¹⁰ Mirar el web corporatiu: <https://www.planeta.es/es/la-razón>

⁹¹¹ Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) entre Abril 2017 a Març 2018: Onda Cero ocupa la tercera posició en el rànquing d'audiència de ràdios generalistes, Antena 3 ocupa el primer lloc del rànquing amb un 16% quota de pantalla i la Sexta el tercer lloc amb un 7% de quota de pantalla: <http://www.aimc.es/a1mcc0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

⁹¹² Mirar el web corporatiu: <https://www.planeta.es>

⁹¹³ Mirar: "Un ayudante de cámara, en la cárcel de Pío XI", *La Razón*, publicat el 27 de maig del 2012 p. 58

informació a partir de les declaracions de les fonts principals.⁹¹⁴ La notícia tracta sobre l'arrest del majordom Paolo Gabriele, a causa de posseir il·legalment documents confidencials del Papa Benet XVI i de filtrar-los a la premsa.

Actors

Presenta Paolo Gabriele com el principal culpable del *cas Vatileaks*, el qual es presenta com un dels principals implicats en el cas. També apareix el portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi, que, tot i que no està involucrat directament a la trama, manté el rol d'aportar la informació oficial de la Santa Seu. A més del fiscal vaticà, Nicola Picardi i del jutge instructor Piero Antonio Bonnet.

Imatge

En la variable d'imatge apareix una foto de Benet XVI dalt del papamòbil, a la plaça de Sant Pere al Vaticà, però sense l'ex-majordom Paolo Gabriele. La notícia inclou un "*destacat*"⁹¹⁵ o especejament que amplia la informació i ofereix una petita síntesi biogràfica de Paolo Gabriele amb una fotografia.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En relació a la variable lèxic, trobem, per exemple, substantius com: "escándalo", "documentos confidenciales", "caso "Vatileaks", "dolor", "estupor", "posesión ilegal", "documentos secretos", "cómplice", "ayudante de confianza", "atentado" o "seguridad de la Santa Sede", que denoten un marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat del majordom. Altres substantius que fan referència a un marc temàtic jurídic com, per exemple: "imputaciones", "delito", "robo agravado", "imputado", "Tribunal vaticano", "garantías jurídicas", "códigos penales", "acusado", "juez instructor" o "juicio". A més d'alguns adjectius, com "confidenciales" o "secretos", que fan referència als documents i informes secrets trobats a casa del majordom. També, la introducció de les declaracions de portaveu de la Santa Seu, pare Lombardi, com:

"El portavoz de la Santa Sede, Federico Lombardi, explicó a través de un comunicado que ya se ha concluido una primera fase de la "instrucción sumarial" (...) o " Él (Gabriele) goza de todas las garantías jurídicas previstas por los códigos penales y de procedimiento penal en vigor en el estado de la Ciudad del Vaticano. ⁹¹⁶"

Les declaracions del pare Lombardi i l'ús del terme "comunicado" ofereixen un marc de dimensió més pragmàtic, a més li dóna un marc de dimensió d'oficialitat i institucional a la notícia. En general, amb el tipus de lèxic utilitzat, queda patent el marc de dimensió pragmàtica en esgrimir arguments de tipus jurídic i processal.

⁹¹⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.153

⁹¹⁵ Especejament: En argot periodístic representa un article breu, de petit tamany que acompanyava el principal. Els dos tractaven el mateix tema. Però el "el destacat o especejament" indaga amb un aspecte del mateix tema en profunditat.

⁹¹⁶ Mirar: "Un ayudante de cámara, en la cárcel de Pío XI" , *La Razón* , publicat el 27 de maig del 2012 p. 58

En general, la notícia del 27/05/12, publicada a la secció de Societat, manté un discurs força directe i el contingut és força explícit; en el discurs, no s'utilitzen moltes figures retòriques com, per exemple, metàfores tan emprades en premsa, per tant, el discurs no té un marc de dimensió simbòlica. Tanmateix, trobem algunes metàfores com per exemple: “*La odisea de Gabriele comenzó el miércoles por la tarde (...)*”, aquesta metàfora dóna una connotació de procés legal en relació al majordom i reforça el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat i traïció, i, per tant, el punt de vista interpretatiu del diari *La Razón*. També trobem que reforça el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat i traïció a partir del següent paràgraf:

“Des de que fuera detenido, el jueves por la noche, el ayudante de confianza del Papa, la persona que le atendía al Pontífice en las labores de la vida cotidiana (...), se ha pasado encerrado en una habitación de cuatro metros cuadrados y escoltado por cuatro personas. (...)”⁹¹⁷”

Un altre dels episodis a analitzar és la crònica publicada el 29/05/12⁹¹⁸ titulada: “*Los topos dicen que defienden al Papa*”, acompanyada del subtítol: “La Santa Sede busca más implicados en la filtración de documentos secretos a la prensa.” Aquesta crònica ocupa una pàgina.

La crònica tracta sobre les altres possibles detencions dels col·laboradors i còmplices del majordom, a partir d'unes declaracions dels “*topos*”, al diari italià “*La Repubblica*”. Aquest article no manté l'estructura de piràmide invertida pròpia de la notícia, en què la informació més rellevant es troba al principi. Està escrita pel corresponsal geogràfic i manté un enfocament més personal i amb més elements interpretatius que la notícia. Aquesta crònica posa de manifest els mateixos marcs que els defensats a la notícia anterior, sobretot el marc interpretatiu que clarament sobresurt és el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat i traïció del majordom i dels seus col·laboradors. També apareix el marc interpretatiu o *frame* més institucional i oficial a partir de les declaracions del portaveu de la Santa Seu, el pare Federico Lombardi, i perquè l'informador no ofereix cap judici moral explícit en contra el funcionament de la cúria vaticana, tal i com s'ha vist reflectit en els marcs interpretatius o *frames* identificats a la premsa editada a Barcelona.

Actors

Els actors que apareixen a la crònica, com els més involucrats, serien l'ex- majordom, Paolo Gabriele, com el principal acusat del Vatileaks, un dels “*gargantas profundas*”⁹¹⁹, expressió emprada pel diari *La Razón* per designar una de les persones properes a l'entramat del *cas Vatileaks*, que revela informació confidencial al diari italià “*La Repubblica*” sobre quants “*talps*” o “*topos*” que hagin filtrat informació confidencial a la premsa. L'expressió “*garganta profunda*” evoca implícitament un altre cas de

⁹¹⁷Mirar: “Un ayudante de cámara, en la cárcel de Pío XI”, *La Razón*, publicat el 27 de maig del 2012 p. 58

⁹¹⁸Mirar: “Los topos dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

⁹¹⁹Mirar: “Los topos dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

filtracions com el “Watergate”, que, als anys 70, va representar un escàndol als EUA i va fer dimitir el president Nixon. Un altre dels actors principals d’aquesta crònica és el portaveu de la oficina de premsa de la Santa Seu, que ofereix la visió institucional del Vaticà i la informació més oficial davant la premsa. El marc interpretatiu o *frame* de dimensió més institucional o oficial de l’Església queda reflectit implícitament en les declaracions de Lombardi. Aquest actuaria com una de les fonts principals:

“El Papa está informado de todo y no puede no estar más dolido, pero permanece sereno: en todos existe el compromiso de restablecer lo más pronto posible un clima de transparencia, verdad y confianza”, dijo Lombardi.⁹²⁰”

Al mateix temps, amb la introducció d’aquesta declaració, queda reflectit implícitament un marc valoratiu positiu sobre l’Església i el judici moral del diari respecte que l’Església està realitzant una política d’investigació de transparència i correcta. L’article d’opinió d’un dels col·laboradors de *La Razón*, titulat: “Cuervos y Palomas”,⁹²¹ fa que aquesta opinió reforci el marc valoratiu positiu en relació a l’Església Catòlica, en general. L’article explica que, a pesar d’aquest cas perjudicial per l’Església, no s’ha confondre tota la Institució amb les persones que obren malament dintre seu. Afegeix que l’Església vencerà qualsevol perjudici o entrebanc, perquè “está asistida por el Espíritu Santo”.⁹²²

Lèxic de traïció

Pel que fa a la variable o *frame device*⁹²³ del lèxic més habitual, fa patent el marc interpretatiu o *frame* de traïció. Per exemple, amb substantius com: “escándalo”, “traición”, “colaboradores”, “topos”, “confidenciales”, “gargantas profundas”, “filtraciones”, “agentes”, “dolido” i “sereno”. En relació a la variable lèxic, s’han d’afegir alguns adjectius com: “entristecido”, “dolido” o “documentos confidenciales.” El marc interpretatiu o *frame* de dimensió més simbòlica es denota a partir dels termes propis de novel·la d’intriga com: “operación”, “filtrado” o “detención del mayordomo”. També a través de frases com:

“Una de las pocas cosas que parecen claras hoy en el caso Vatileaks es que el mayordomo papal no actuó sólo.”⁹²⁴”

Encara que aquesta crònica no introdueixi un enfocament personal, per part del periodista, ni elements interpretatius que apel·lin a les lluites internes de la cúria

⁹²⁰Mirar: “Los topes dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

⁹²¹Mirar article opinió: “Cuervos y palomas” dintre de “Los topes dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

⁹²² Mirar article opinió: “Cuervos y palomas” dintre de “Los topes dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

⁹²³ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 64

⁹²⁴ Mirar: “Los topes dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

Vaticana de forma directa, sí que trobem algunes referències a les lluites internes. Les expressions són:

“(…) quienes han dado muestras de estar más preocupados por el carrerismo que denunció el propio Pontífice que por trabajar por el bien de la Iglesia católica.⁹²⁵”

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra una fotografia que ajuda a reforçar el marc interpretatiu de traïció per part del majordom. En una fotografia de l'any 2008, en un viatge papal a Pompeia, apareix Paolo Gabriele a primer pla, donant un maletí a un altre persona. En un segon pla, apareix Benet XVI sortint d'un vehicle. La imatge transmet unes connotacions negatives respecte al majordom, ja que, amb la maleta a la mà, transmet unes connotacions de “delinqüència”. A la foto s'informa que es tracta d'un viatge papal de l'any 2008.

Un dels altres articles rellevants de les peces seleccionades és l'informe o *news analysis*⁹²⁶ publicat al suplement de *La Razón*: “*La Razón del domingo*” del dia 3/06/12, intitulat: “Las cartas robadas del Papa”. L'article ocupa la portada del suplement dominical i dues pàgines senceres. Segons la classificació de Diego Contreras (2004),⁹²⁷ l'informe o *news analysis* té una naturalesa més analítica i explicativa respecte a la crònica i el reportatge. Inclou *background*, és a dir, la informació necessària per oferir la interpretació i el context necessari al lector; es destaquen els aspectes més explicatius. Els marcs interpretatius o *frames* que han sobresortit en la resta de peces analitzades són constants i es mantenen en aquest article del 3/06/12, intitulat: “Las cartas robadas del Papa”.

Imatge

En relació a la variable de les imatges utilitzades en aquest *informe o news analysis*,⁹²⁸ s'ha de destacar la de la portada del suplement, que mostra en un pla de detall, una birreta d'un cardenal sobre un missal. El titular que acompanya la foto és el de l'informe: “Las cartas robadas del Papa”, i va acompanyat del següent subtítol: El mayordomo de Benedicto XVI ha sido detenido por filtrar documentos confidenciales. El Vaticano investiga cuántos “cuervos” espían en contra de la Santa Sede.⁹²⁹

⁹²⁵ Mirar: “Los topos dicen que defienden al Papa”, *La Razón*, publicat el 29 de maig del 2012 p. 42

⁹²⁶Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA) p.154-155

⁹²⁷Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154-155

⁹²⁸ Contreras, Diego (2004): *La Iglesia Católica en la prensa*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA) p.154-155

⁹²⁹ Mirar suplement “La Razón del Domingo”, article: “Las cartas robadas del Papa”, *La Razón*, p. 2-3

La imatge evoca clarament el lloc on se situa i on existeix el litigi de la qüestió del *Vatileaks*. La imatge de la birreta de cardenal denota que a la cúria vaticana hi ha el centre del litigi, on han començat les filtracions i, per tant, una gran part de la responsabilitat i la causa de l'assumpte té lloc a la cúpula de la Santa Seu. La imatge del missal denota la fidelitat a l'Església de Crist. En general indica la dicotomia entre la lluita pel poder i la fidelitat a l'Església. Respecte a la imatge que acompanya l'informe, mostra una fotografia, en la qual apareix Benet XVI en una reunió amb diplomàtics al costat, sota el títol: "Los protagonistas" hi apareixen les fotos amb un primer pla de les persones implicades en les filtracions com el monsenyor Carlo Maria Viganò, l'arquebisbe de Palerm, Paolo Romeo i, finalment, el periodista Gianluigi Nuzzi, autor del llibre que va fer explotar l'escàndol. Unes imatges, que fan patent la dimensió del *frame* simbòlic d'història novel·lesca d'intriga i misteri.

En general, l'informe presenta la qüestió seguint els antecedents bàsics del *Vatileaks*, que serveixen de context en aquest informe. En els antecedents, es presenten els principals actors involucrats a la informació, presentats com a principals responsables del escàndol *Vatileaks*. Els antecedents essencials del cas se situen a partir del nomenament de Carlo Maria Viganò, ex secretari de Governació, com a nou nunci de Whashington, destituït per lluitar contra la corrupció al Vaticà. L'article presenta aquest nomenament com la principal causa del problema i font de la qüestió. A partir d'aquí, comença l'enemistat amb Bertone i altres membres de la cúria. Com que les seves peticions en contra la corrupció no van ser escoltades, això va provocar l'inici de les filtracions a la premsa.

Recursos Retòrics

Aquest informe o *news analysis* del 3/06/12 utilitza la següent metàfora per designar això: "El hecho de que las peticiones de Viganò no fueran escuchadas provocó la activación de los topes".⁹³⁰ La metàfora denota el marc de dimensió simbòlica d'intriga i de misteri. S'ha de constatar que, per designar aquest marc de dimensió simbòlica propi de novel·la d'intriga, emprà un lèxic bèl·lic: "En una entrevista en "La Stampa", uno de los supuestos autores de las filtraciones dijo que "todo comenzó cuando el secretario de Gobernación perdió su batalla contra la corrupción".⁹³¹ En emprar el terme "batalla" reforça el marc de dimensió d'intriga i, a més, representa un marc valoratiu negatiu al tema. Una altra de les filtracions importants anunciava un complot contra el Papa, publicada al febrer de 2012 a la premsa. També feia referència al conflicte entre Bertone i el Papa. L'informador emprà els termes: "supuesto conflicto", per no oferir un marc de dimensió de lluita o d'intriga, a més donar-li un marc valoratiu més positiu en relació a la cúpula de l'Església.

Actors

Un altre actor important en la selecció d'informacions analitzades és el portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi. La seva responsabilitat és oferir la informació institucional i oficial de l'Església, en conseqüència, la introducció de les seves

⁹³⁰ Mirar suplement "La Razón del Domingo", article: "Las cartas robadas del Papa", *La Razón*, p. 2-3

⁹³¹ Mirar suplement "La Razón del Domingo", article: "Las cartas robadas del Papa", *La Razón*, p. 2-3

declaracions transmeten un marc valoratiu positiu respecte a l'Església, per això utilitza els següents termes: “ (...) la fuga de documentos confidenciales pretendía “crear confusión y desconcierto”. Aquesta última frase transmet una imatge d'unitat i fortalesa, i que reforça el marc valoratiu positiu del govern de l'Església.

Fonts informatives

Altres antecedents sobre el *cas Vatileaks* fan referència a que el Vaticà va reaccionar davant les filtracions amb la creació d'una comissió cardenalicia, liderada pel cardenal Julián Herranz. A més, de la detenció de Paolo Gabriele i més filtracions. Per acabar amb la recopilació d'antecedents, fa referència a la publicació a mitjan de maig del llibre del periodista de Gianluigi Nuzzi. El llibre “*Su Santidad. Las cartas secretas de Benedicto XVI.*”, que recopila més de cent comunicacions reservades, informes i cartes personals del Papa. Uns antecedents que aporten les fonts de la qüestió i la definició del problema. El marc interpretatiu o *frame* estable de traïció i culpabilitat del majordom, que sobresurt en el diari *La Razón*, és present en global en l'article.

Lèxic

Trobem alguns substantius com: “tristeza en el corazón”, “mayordomo”, “documentos” o “imagen del Vaticano”, “medios de comunicación”. Els verbs per exemple serien: “robaba”, “afrentó” o “lamentó”. L'expressió que també reforça el marc o *frame* traïció: “(...) algunos medios de comunicación hayan “amplificado” de forma “gratuïta” estas noticias.”⁹³² Aquests termes fan referència a la decepció del Papa Benet XVI per la traïció del majordom i per la mala imatge del Vaticà transmesa per la premsa.

L'informe o *news analysis*⁹³³ del 3/06/12 titulat: “Las cartas robadas del Papa”, apareix a l'últim paràgraf les declaracions recollides de l'arquebisbe Angelo Becciu, substituït de la Secretaria d'Estat i publicades a *L'Osservatore Romano*. Tal com indica l'informe: “complementó las palabras del Pontífice al denunciar en una entrevista (...)”. Les declaracions de Becciu reforcen, a partir de l'ús de la metàfora “vil ultraje”, de forma implícita el marc interpretatiu o *frame* de traïció-culpabilitat del majordom. Per últim, introdueix unes últimes declaracions de Becciu que, de forma explícita, ofereixen una comprensió, per entendre les friccions del Vaticà filtrades a la premsa. Les declaracions són:

“No revelan luchas o venganzas, sino la libertad de pensamiento.” En aquest sentit, afegeix: “ (...) incluso si alguien se siente incomprendido, tiene pleno derecho a dirigirse al Pontífice. ¿Dónde está el escándalo?”.⁹³⁴”

En aquesta afirmació s'expressa una paradoxa que pretén emfatitzar l'absència de lluites pel poder dintre el Vaticà i la llibertat d'opinions dintre el Vaticà. Aquestes últimes declaracions expressen i posen de manifest el marc o *frame* valoratiu positiu

⁹³² Mirar suplement “La Razón del Domingo”, article: “Las cartas robadas del Papa”, *La Razón*, p. 2-3

⁹³³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

⁹³⁴ Mirar suplement “La Razón del Domingo”, article: “Las cartas robadas del Papa”, *La Razón*, p. 2-3

respecte a l'Església, el qual és latent en tot l'article, a més apareixen en format destacat enmig de l'article. La selecció d'aquestes declaracions en l'informe o *news analysis* representen, de manera implícita, el punt de vista interpretatiu i el judici moral del diari, que emfatitza la culpabilitat del majordom i exigeix continuar investigant.

Un últim apunt respecte aquest informe és un "destacat" o especejament, al costat de l'article, apareix amb una fotografia de Paolo Gabriele a la part davantera del Papamòbil; en segon pla apareixen Benet XVI i el seu secretari personal. Sota la imatge, apareix un petit article que explica com l'ex-majordom Paolo Gabriele és el culpable del cas *Vatileaks*, tal com mostra la publicació del llibre de Gianluigi Nuzzi. L'article està titulat amb una pregunta retòrica: "¿Un "cuervo" solitario?"⁹³⁵, amb el qual, emfatitza encara més el marc interpretatiu o *frame* estable de culpabilitat-traïció del majordom. El títol posa de manifest si Paolo Gabriele, el "corb" identificat i acusat, que va filtrar documents a la premsa és l'únic que va actuar, o bé, si hi ha altres implicats. Això, de manera implícita, ofereix el marc de dimensió simbòlica d'intriga i misteri respecte al cas *Vatileaks*.

Un altre dels articles seleccionats dintre l'anàlisi és el publicat el 19/06/12⁹³⁶ que porta per títol: "*Bertone advierte de que la "mano del diablo" está detrás de "Vatileaks"*", ocupa doble pàgina i apareix a la secció de "Societat". Aquesta crònica té una rellevància especial en recollir declaracions del que va ser secretari d'Estat de la Santa Seu, Tarcisio Bertone. En aquesta crònica, emfatitzava unes declaracions del cardenal, que acusava la premsa d'aplicar sensacionalisme en relació al cas *Vatileaks*. A partir d'aquesta metàfora, que aporta un marc simbòlic de novel·la: "(...) algunos periodistas "están jugando a hacer imitaciones de Dan Brown." Unes declaracions que va fer a una entrevista al setmanari italià: "Familia Cristiana". La imatge que acompanya la crònica és una fotografia de Bertone darrere un vehicle. El titular manté unes connotacions negatives i està dirigit a les persones que intenten fer mal a l'Església i junt amb el subtítol: "También acusa a la prensa sensacionalista de imitar a "El Código da Vinci"⁹³⁷. Per tant, fa patent un marc valoratiu negatiu en relació a la premsa.

Lèxic de dimensió simbòlica

El lèxic emprat en aquesta crònica és l'habitual en la resta d'articles analitzats del cas *Vatileaks*. S'han de destacar substantius com: "escándalo", "filtraciones", "imitaciones de Dan Brown", "El Código da Vinci", "Ángeles y demonios", "falacias", "leyendas", "fábulas" o "participación", "cardenal", "luchas" o "personalidades eclesiásticas". Es tracta d'un vocabulari que reforça el marc valoratiu negatiu a la premsa i, al mateix temps, es tracta d'un marc de dimensió simbòlica i novel·lesc. També trobem algun lèxic de tipus bèl·lic: "conquista", "poder" o "irreal", sobre la suposada corrupció al Vaticà.

⁹³⁵Mirar suplement "La Razón del Domingo", article: "Las cartas robadas del Papa", *La Razón*, p. 2-3

⁹³⁶Mirar : "Bertone advierte de que "la mano del diablo está detrás del "Vatileaks" , *La Razón* , publicat el 19 de junio del 2012 p. 38

⁹³⁷ Mirar: "Bertone advierte de que "la mano del diablo está detrás del "Vatileaks" , *La Razón* , publicat el 19 de junio del 2012 p. 38

Altres termes que fan referència al marc interpretatiu o *frame* estable de traïció-culpabilitat del majordom els trobem en substantius com: “robo”, “correspondencia”, “violación” o “intimidación”, també expressions com: “derecho a la privacidad”, “acto inmoral” o “violación de un derecho”, “el Papa está triste y dolido” por la traición del mayordomo”, per fer referència a la traïció del majordom i el disgust de Benet XVI. El discurs i l’ús d’aquest tipus de lèxic ofereix un contingut implícit que proporciona una bona imatge de l’Església i de la cúpula Vaticana en concret, un marc valoratiu positiu en relació a la cúpula de l’Església. La presència de les declaracions de Bertone reforçaven positivament la seva imatge i oferien cohesió interna entre els homes forts de Benet XVI.

Actors

Aquest marc queda reforçat amb la introducció de les declaracions del Pare Federico Lombardi, un altre dels actors principals involucrats en la història. Les declaracions introduïdes fan referència al procés de la investigació de la comissió de cardenals. A més, també fa patent una dimensió de *frame* simbòlica pròpia de novel·la d’intriga i misteri. Tarcisio Bertone, en la major part de documents filtrats, apareix enfrontat amb la resta de cardenals i com a actor principal de la crònica i transmet el seu punt de vista, com un dels principals implicats al *cas Vatileaks*. La notícia publicada el 5/07/12, amb el títol: “Benedicto XVI ratifica su confianza en Bertone” ajuda a reforçar la imatge del cardenal Bertone, un dels implicats en el *cas Vatileaks*. El cardenal Bertone, segons alguns dels documents filtrats a la premsa, estava enfrontat amb una part de la cúria romana. Les declaracions de Benet XVI a favor de Bertone ajuden a fer patent el marc interpretatiu o *frame* institucional i també el marc valoratiu positiu.

La notícia publicada el 14/08/12⁹³⁸ titulada: “El botín del mayordomo”, acompanyat dels següents subtítols: “El ayudante del Papa será juzgado junto con un informático por el “caso Vatileaks”, i “En su casa escondía una pepita de oro, un cheque y un libro”. El titular empra una metàfora: “El botín” per designar la culpabilitat de Paolo Gabriele, evoca a una imatge de “delinqüent”.

Imatge

La fotografia de la notícia, en la qual apareix Paolo Gabriele, davant la plaça de Sant Pere, en primer pla, sostenta el marc interpretatiu de traïció i culpabilitat en relació al majordom. Aquí s’ha d’afegir un altre variable dintre del marc: una infografia que mostra un llibre de l’*Eneida* edició del s.XVI, un xec de 100.000 euros de la Universitat San Antonio de Múrcia i un tros d’or, tots ells regals destinats a Benet XVI durant les audiències, que la gendarmeria va requisar a la casa del majordom. Aquest “requadre” infogràfic porta per títol “El Bazar de Paoletto.”

La notícia segueix l’estructura de piràmide invertida, la informació va de major a menor importància i apareix a la secció de “Religión” de *La Razón* i ocupa una pàgina sencera. La qüestió principal de la notícia es refereix al dictamen fet públic pel jutge del *cas Vatileaks*, que envia a judici l’ex-majordom de Benet XVI a causa del robatori i

⁹³⁸Mirar : “El Botín del mayordomo”, *La Razón*, publicat el 14 de agosto del 2012 p. 37

filtració de documents secrets. Finalitza la “fase d’instrucció” des de l’arrest del majordom el 23 de maig de 2012, confinat en una cel·la fins al seu arrest domiciliari.

Actors

El majordom representa el principal actor de la trama del *cas Vatileaks*, però un altre dels actors implicats, que apareix com a còmplice, és l’informàtic Claudio Scarpelletti. Es presenten en totes les peces analitzades com els principals responsables del cas, juntament amb el majordom Paolo Gabriele.

Lèxic de dimensió pragmàtica

El lèxic més usat és el jurídic/processal, per tant, trobem substantius com: “dictamen”, “transtorno psiquiátrico”, “juicio”, “Santa Sede”, “mayordomo”, “acusado”, “robo por agravantes”, “fiscales”, “abogados”, “magistrado”, “cartas confidenciales”, “celda”, “gendarmería vaticana”, “banquillo acusados”, “petición de enjuiciamiento” o “delito”, “declaración”, “libertad bajo fianza” o “acta de interrogatorio”.⁹³⁹ Aquest llenguatge jurídic, present en el conjunt de la notícia, fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable de traïció-culpabilitat del majordom, que reforça un marc de dimensió pragmàtic. La introducció de les declaracions de la confessió de Paolo Gabriele les fa presents en el marc intepretatiu o *frame* de culpabilitat. En la notícia destaca:

“En su confesión Paolo Gabriele se compara con un enviado del Espíritu Santo utilizando expresiones apocalípticas: “El mal y la corrupción están en todas partes en la Iglesia, en los últimos tiempos la degeneración está en un punto de no retorno”, i afegeix que “Para cometer el delito, Gabriele admite haber fotocopiado documentos, aunque también revela que en la Santa Sede nadie había echado de menos los originales.”⁹⁴⁰

Aquestes variables reforcen una dimensió de marc simbòlic en fer referència a arguments de la religió i també un marc valoratiu negatiu respecte al majordom. Finalment, les declaracions de Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, apel·lant que encara falta investigar més, fan patent el marc interpretatiu o *frame* institucional i a més, donen un marc valoratiu positiu de la cúpula vaticana.

A partir d’aquesta part de l’anàlisi de *La Razón*, trobem els articles que fan referència al judici del ex-majordom, Paolo Gabriele, des de la seva celebració fins al desenllaç final, amb el perdó del Papa Benet XVI. La primera informació va sortir publicada el 30/09/12, es tracta d’una crònica titulada: “El “caso Vatileaks” se divide en dos juicios diferentes”⁹⁴¹. La crònica està publicada a la secció de *La Razón* de “Religión – Fe y Razón” i està publicada en dues pàgines.

Imatge

⁹³⁹ Mirar : “El Botín del mayordomo” , *La Razón*, publicat el 14 de agosto del 2012 p. 37

⁹⁴⁰ Mirar : “El Botín del mayordomo” , *La Razón*,, publicat el 14 de agosto del 2012 p. 37

⁹⁴¹ Mirar : “El “caso Vatileaks” se divide en dos juicios diferentes” , *La Razón* , publicat el 30 de septiembre del 2012 p. 54-55

La fotografia que acompanya la crònica és una imatge distribuïda per l'agència de notícies AP, i mostra una imatge del judici que presenta Paolo Gabriele en el banc dels acusats amb rostre seriós.

El discurs de la crònica se situa en una dimensió molt pragmàtica, en emprar molts arguments de tipus judicial. La crònica tracta sobre la primera sessió de judici del cas *Vatileaks* contra el principal actor – protagonista, Paolo Gabriele.

Actors

Els altres actors destacats dins la notícia són el president del tribunal del Vaticà, Giuseppe Dalla Torre, els advocats del cas, com l'advocada del majordom, Cristina Arru, que actua en el cas *Vatileaks* com advocada defensora. En general, el discurs se situa en un àmbit molt pragmàtic, ja que empra molts conceptes jurídics que no tenen connotacions implícites ni expressives. Les referències a la crítica de la institució eclesiàstica queden eludides, no es detecta un judici crític, per exemple sobre la política informativa de la Santa Seu per cobrir el judici del *Vatileaks*. La crònica tan sols destaca que el judici es va produir amb grans mesures de seguretat. A partir d'aquestes paraules:

“Las medidas de seguridad, destinadas a evitar que los reporteros grabaran o filmaran dentro del aula, eran muy altas. Los agentes de la Gendarmería Vaticana llegaron a pedir a los periodistas que entregasen sus bolígrafos por si escondían grabadoras dentro de ellos.”⁹⁴²

També s'ha de destacar la figura retòrica com la hipèrbole emprada dins aquest *frame*: “El juicio se celebró entre una gigantesca expectación.”⁹⁴³ Aquest discurs emfatitza el marc interpretatiu o *frame* institucional i oficial de l'Església, al mateix temps que els conceptes fan patents un marc valoratiu positiu en relació a l'actitud de l'Església. En els anteriors diaris analitzats denunciaven la pràctica de la política informativa vaticana, *La Razón*, en canvi, ho eludeix.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En el lèxic que destaca la notícia trobem: “juicio”, “procesos”, “sesión”, “presidente del Tribunal de la ciudad del Vaticano”, “acusados”, “encubridor”, “robo”, “cartas”, “proceso”, “tribunal”, “testigos”, “petición”, “juicio civil”, “documentos pontificios”, “derecho canónico”, “encubrimiento” o “condenado”. En relació als verbs més utilitzats s'ha de destacar: “juzgase”, “declare”, “solicitó”, “perdonarle” o “pronuncie”. També s'ha d'esmentar que la crònica, en referir-se al majordom, ho fa a través del terme: “Paoletto”, nom amb què era conegut a dintre la família pontifícia. En emprar aquest terme s'indica una connotació negativa i crítica respecte al majordom. Es tracta dels conceptes claus que determinen i reforcen el marc interpretatiu o *frame* de traïció-culpabilitat del majordom.

⁹⁴² Mirar : “El “caso Vatileaks” se divide en dos juicios diferentes” , *La Razón* , publicat el 30 de septiembre del 2012 p. 54-55

⁹⁴³ Mirar : “El “caso Vatileaks” se divide en dos juicios diferentes” , *La Razón* , publicat el 30 de septiembre del 2012 p. 54-55

Imatge

A això s'ha d'afegir una nova variable: una imatge d'arxiu del majordom al costat de Benet XVI. Al costat d'aquesta va acompanyada d'un petit article que destaca el perfil més psicològic del ex-majordom, a més de la forma com es va presentar en el judici.

Aquestes variables que reforcen els *frames* més destacats dintre *La Razón* mostren implícitament el judici moral i el punt de vista interpretatiu del diari, correlatiu amb el tipus de lèxic emprat basat amb mostrar una imatge més institucional de l'Església i també de marc interpretatiu o *frame* culpabilitat. Aquesta crònica va acompanyada d'una entrevista d'anàlisi a un expert en dret canònic, Manuel de Castro Martínez, sobre quin paper pot jugar el Papa en el procés judicial de Paolo Gabriele, i si pot intercedir per donar-li el perdó. Una entrevista breu aporta al lector les claus d'anàlisi interpretatiu sobre la informació. També està acompanyat d'una infografia, que repassa del procés del *Vatileaks* considerant les dates claus de manera visual. Per últim, la crònica inclou un destacat al final de la pàgina, intitulat: "*Juicio rápido a Paoletto*", en què explica la celeritat amb què es va dur a terme el procés judicial per evitar que coincidís amb el Sínode dels Bisbes sobre la Nova Evangelització del 2012.

En algunes cròniques, dins la categoria premsa editada a Barcelona, aquest argument és emprat en el marc interpretatiu negatiu respecte a l'Església i es destaca la celeritat del procés judicial, per tal de no entrar a fons amb la investigació dintre la Cúria Vaticana. En el cas d'aquesta crònica publicada a *La Razón*, la utilització d'aquest argument del judici ràpid del majordom serveix per reforçar el marc interpretatiu o *frame* positiu respecte la institució eclesiàstica.

Les dues altres notícies publicades a *La Razón*, una corresponent al 3/10/12 intitulada: "El mayordomo admite su traición", i l'altra notícia correspon a la sentència a Paolo Gabriele, que va ser publicada el 7/10/12, intitulada: "Año y medio de cárcel para el mayordomo del Papa". Les dues informacions subratllen els marcs interpretatius o *frames* trobats en el diari *La Razón*, és a dir, marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat del majordom i el marc interpretatiu o *frame* més institucional i oficial de l'Església. La notícia del 3/10/12 intitulada: "El mayordomo admite su traición"⁹⁴⁴ tracta del judici a Paolo Gabriele, principal imputat pel cas *Vatileaks*, per la sustracció de documents del papa Benet XVI. La notícia del 7/10/12 intitulada: "Año y medio de cárcel para el mayordomo del Papa".⁹⁴⁵ La notícia versa sobre la sentència dictada a l'ex-majordom Paolo Gabriele, que considera a Gabriele com a màxim culpable del robatori de documents confidencials. Les dues informacions ocupen una pàgina, la qual cosa indica que el diari li va atorgar una importància mitjana. La sentència dictada a Gabriele li donava una pena d'un any i mig de presó.

Actors

⁹⁴⁴Mirar: "El mayordomo admite su traición", *La Razón*, publicat el 3 de octubre del 2012 p. 47

⁹⁴⁵Mirar: "Año y medio de cárcel para el mayordomo del Papa", *La Razón*, publicat el 7 de octubre del 2012 p. 54

L'actor principal sobre qui recau la màxima responsabilitat és Paolo Gabriele, en les dues notícies, la resta d'actors estant presentats de manera secundària, per exemple, apareixerien el president del Tribunal vaticà, Giuseppe Dalla Torre; el fiscal, Nicola Picardi; l'advocada de Paolo Gabriele, Cristiana Arru. A més, apareixen els testimonis del judici com el secretari personal de Benet XVI, Georg Gänswein. Un altre actor destacat que apareix a la notícia publicada el 7/10/12⁹⁴⁶ és Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, que desenvolupa el rol d'aportar la informació oficial, en què explica l'alta probabilitat que Benet XVI concedís la gràcia del perdó.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia del dia 3/10/12 mostra Paolo Gabriele, amb un rostre seriós en el judici del *cas Vatileaks*, la foto és la mateixa publicada a d'altres peces informatives anteriors i està distribuïda per una agència internacional. La imatge que acompanya la notícia del 7/10/12⁹⁴⁷ mostra Paolo Gabriele després d'escoltar la sentència, la fotografia va ser distribuïda pel diari oficial de la Santa Seu, "*L'Osservatore Romano*". Mostra al majordom somrient de forma irònica, el qual li dona un marc de culpabilitat al majordom.

Lèxic de dimensió pragmàtica

Respecte al lèxic més habitual en les dues informacions, trobem substantius amb connotacions jurídiques: "inocente", "acusación de robo", "juicio", "caso Vatileaks", "Paoletto", "culpable", "presidente del Tribunal vaticano", "fiscal (promotor de justicia)", "interrogatorio", "documentos", "Santo Padre", "comprometidos", "pésima gestión financiera", "testigo", "cómplices", "imputado", "Curia Vaticana" o "interlocutores". Els verbs que trobem: "declaró", "fotocopió", "guardó", "haber traicionado", "robar", "copiar", "divulgar", "manipular", "ha filtrado", "quejarse", "requisados" o "sospechó", que sustenten el marc pragmàtic més jurídic dintre la informació del 3/10/12⁹⁴⁸.

El discurs de les dues notícies se situa en una dimensió de marc interpretatiu altament pragmàtic, ja que s'ofereixen bàsicament arguments fonamentats en la justícia i l'àmbit jurídic. Quant a la dimensió de marc simbòlic, present en altres informacions anteriors, en què s'ofereixen arguments propis de novel·la d'intriga i misteri no es fa present en aquestes dues últimes informacions.

En aquesta notícia publicada el 3/10/12, també trobem lèxic que fa referència a la denúncia del majordom pels "maltractaments" que va rebre a una cel·la de la Gendarmeria Vaticana, cosa que ofereix una dimensió de marc negativa al cas. Entre el lèxic que sustenta aquest marc, s'ha de destacar substantius com: "cautiverio", "habitación minúscula", "reo", "celda", "periodo de reclusión", "presiones", "imputado", "intimidad" o "acusación". Respecte el verbs trobem: "sufrió",

⁹⁴⁶Mirar : "Año y medio de cárcel para el mayordomo del Papa" , *La Razón* , publicat el 7 de octubre del 2012 p. 54

⁹⁴⁷Mirar : "Año y medio de cárcel para el mayordomo del Papa" , *La Razón* , publicat el 7 de octubre del 2012 p. 54

⁹⁴⁸Mirar : "El mayordomo admite su traición" , *La Razón* , publicat el 3 de octubre del 2012 p. 47

“denunció”, “reconoció”, “preparar” o “sufrido”. S’ha d’esmentar que el tema dels maltractaments no apareix en un destacat, sinó enmig del cos de text de la notícia. A més, introdueix el comunicat oficial de la Gendarmeria vaticana, més que per oferir una pluralitat informativa, serveix per reforçar la pròpia posició del diari *La Razón* i el marc interpretatiu defensat. Al mateix temps, la versió de la gendarmeria, li aporta un marc interpretatiu o *frame* temàtic d’oficialitat i positiu respecte a l’Església, a partir d’expressions com:

“La Gendarmería Vaticana ha respondido con un comunicado en el que confirma que la luz permanecía encendida 24 horas al día y justifica esta decisión para evitar que el acusado “se autolesionase” y por “cuestiones de seguridad.”⁹⁴⁹”

Per exemple, trobem algunes expressions col·loquials com:

“Como muestra del buen trato brindado (...)” i altres expressions com “Sus principales derechos, también los relacionados con su intimidad, nunca fueron violados.”, garantiza la Gendarmería Vaticana.⁹⁵⁰”

En el “destacat” o especejament⁹⁵¹ que acompanya la notícia porta per títol: “Paoletto” afirma que no tuvo cómplices”, a l’inici del text introdueix les declaracions del majordom: “Afirmo de la forma más absoluta que no he tenido cómplices en la acción de la que se me acusa”, que subratlla el titular anterior. Això reafirma el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat en relació al majordom.

Lèxic de dimensió pragmàtica

El lèxic predominant en la notícia de la sentència del dia 7/10/12 és similar a l’anterior. Trobem substantius: “acusado”, “documentos confidenciales”, “prisión”, “condenado”, “proceso”, “culpable”, “delito”, “pena”, “cárcel”, “antecedentes”, “tribunal”, “sentencia”, “impasible”, “arresto domiciliario”, “condena”, “juicio”, “alegatos” o “cómplices”. En relació als verbs més destacats, trobem: “sustraído” y “difundido”, “condenó”, “anunció”, “citó” o “solicitó”, “apelará”. Tots aquests termes reforcen el marc interpretatiu o *frame* pragmàtic.

La notícia del dia 7/10/12⁹⁵² va acompanyada d’un destacat o especejament⁹⁵³ amb declaracions del pare Federico Lombardi, respecte al possible perdó de Benet XVI al

⁹⁴⁹Mirar : “El mayordomo admite su traición” , *La Razón* , publicat el 3 de octubre del 2012 p. 47

⁹⁵⁰ Mirar : “El mayordomo admite su traición” , *La Razón* , publicat el 3 de octubre del 2012 p. 47

⁹⁵¹ *Nota d’aclariment*. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment

⁹⁵²Mirar : “Año y medio de cárcel para el mayordomo del Papa” , *La Razón* , publicat el 7 de octubre del 2012 p. 54

majordom, intitulat: “*Es muy verosímil que el Papa le perdone*”. El destacat ajuda a reforçar el marc interpretatiu o *frame* d’oficialitat de l’Església, i li aporta una dimensió de marc positiva en relació a la institució eclesiàstica. La notícia està acompanyada dels antecedents del cas “Vatileaks”, la cronologia de fets porta per títol: “Cronología de una traición”. Ajuda a reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable de traïció i culpabilitat del majordom. Per últim, cal destacar que la notícia sobre la sentència del majordom, no tan sols *La Razón* li dedica una pàgina, sinó que a la seva secció “Punto de Mira”, publicada el 7/10/12,⁹⁵⁴ li dedica una pàgina amb fotografies, una amb un pla americà del majordom durant el judici. Al costat, hi destaquen dos titulars: “El perdón papal, más que probable” i “Benévola condena vaticana contra “Paoletto”. En el text que acompanya la fotografia, hi destaca un resum del judici i la condemna del majordom a 18 mesos de presó. En el contingut hi destaca el mot: “ladrón”. El text sustenta aquest argument a partir de la frase que explicita el judici moral del diari donant-li tota la responsabilitat moral al majordom, a banda del seu punt de vista interpretatiu:

“El ladrón, que afirmó “no sentirse ladrón” y haber actuado por “amor visceral a la Iglesia de Cristo”, escuchó impasible la condena.⁹⁵⁵”

A la notícia del desenllaç final de la història del Vatileaks, publicada el 23/12/12,⁹⁵⁶ el diari li dedica dues pàgines.

Imatge

La primera apareix a la secció del diari *La Razón*: “Punto de Mira” amb una fotografia d’un pla general que mostra Benet XVI perdonant el ex majordom, Paolo Gabriele, la fotografia ha estat distribuïda per “L’Osservatore Romano”, cosa que dóna un cert grau d’oficialitat i institucionalitat a la notícia.

El titular principal: “*Un gesto ejemplar de misericordia*”⁹⁵⁷ és una metàfora i representa una analogia entre el perdó i la misericòrdia, a més emfatitza una dimensió de marc positiva respecte a l’Església i en el seu cap visible, el Pontífex. També reforça el marc interpretatiu o *frame* constant d’oficialitat respecte a la institució eclesiàstica. Dintre del text hi destaca:

⁹⁵³ Nota d’aclariment. En el periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment

⁹⁵⁴ Mirar: “Bénévola condena vaticana contra “Paoletto”, dins la secció “Punto de mira”, *La Razón*, el 7 de octubre de 2012 p.6

⁹⁵⁵ Mirar: “Bénévola condena vaticana contra “Paoletto”, dins la secció “Punto de mira”, *La Razón*, el 7 de octubre de 2012 p.6

⁹⁵⁶ Mirar: “Un gesto ejemplar de misericordia”, dins la secció “Punto de Mira”, *La Razón*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p. 7

⁹⁵⁷ Mirar: “Un gesto ejemplar de misericordia”, dins la secció “Punto de Mira”, *La Razón*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p. 7

“El Sumo Pontífice mostró misericordia y en un gesto ejemplar, conmutó la pena de “el cuervo”, según le apodan, para ejemplificar la necesidad del perdón en estas fechas.”⁹⁵⁸”

Una frase que ajuda a reforçar més el marc interpretatiu o *frame* d’oficialitat i de positivitat de l’Església. S’ha d’esmentar que *La Razón* emprà el terme “perdó”, enlloc “d’indultar” com la premsa de la categoria premsa editada a Barcelona. L’ús del terme “perdó” molt important per l’Església aporta una connotació de misericòrdia a la notícia i posiciona el diari amb la doctrina que defensa l’Església.

La notícia referent al perdó publicada el 23/12/12 porta per títol: “La libertad, el regalo del Papa a Paoletto.”⁹⁵⁹ La notícia fa referència al perdó atorgat per Benet XVI al seu ex – majordom Paolo Gabriele, també al perdó concedit pel Papa Benet XVI a l’informàtic Claudio Sciarpelletti, segon imputat. La informació presenta un format de notícia, car presenta la informació seguint l’estructura de piràmide invertida, en què la informació rellevant es presentada al principi i la menys rellevant al final. Manté una estructura més rígida que la crònica, no es troben abundants elements d’interpretació per part del diari. Tampoc apareixen molts antecedents ni molt *background* per aportar noves dades, l’estil de la redacció és impersonal. Tan sols introdueix antecedents en l’últim paràgraf que explica com va esclatar la polèmica i la publicació del llibre “Sua Santità” que feia públics documents confidencials, escrit pel periodista Gianluigi Nuzzi. Tanmateix, en el text s’intercalen declaracions, les quals li ofereixen una dramatització i dinamisme en el conjunt del discurs.

Actors

Pel que fa a la variable actors, es poden destacar els que han tingut un rol important en el *cas Vatileaks*, en primer lloc apareix l’ex-majordom Paolo Gabriele, com acusat i perdonat, el papa Benet XVI i el portaveu del Vaticà, Federico Lombardi; que aporta la informació i la font vaticana. La solució al tema dels documents filtrats és presentada amb el perdó del Papa a Paolo Gabriele, sempre presentat com el principal culpable del *cas Vatileaks*.

Conjunt lèxic de dimensió simbòlica

El discurs d’aquesta peça se situa en un àmbit molt simbòlic, sustentat a partir de conceptes claus com el “perdón papal” o “gràcia”. És a dir, el llenguatge situa la qüestió en una dimensió simbòlica des del punt de vista de la misericòrdia concedida pel papa Benet XVI i tot el que representa per l’Església catòlica. La força simbòlica al voltant del perdó representa la reconciliació, la renovació. Tanmateix, aquest perdó concedit pel papa Benet XVI també significa, tal com es denota en la informació, la solució d’un capítol incòmode per la Santa Seu. El llenguatge és força paternalista i es fa patent amb substantius com: “libre”, “gràcia”, “perdón papal”, “gesto paterno”, “cotidianidad familiar”, “arrepentimiento”, “sincero”, “serenidad”, “vida” o “familia”.

⁹⁵⁸ Mirar : “La libertad, el regalo del Papa a Paoletto”, *La Razón*, publicat el 23 de diciembre del 2012 p. 51

⁹⁵⁹ Mirar : “La libertad, el regalo del Papa a Paoletto”, *La Razón*, publicat el 23 de diciembre del 2012 p. 51

Aquest llenguatge més paternal fa patent el marc interpretatiu o *frame* d'oficialitat de l'Església. També apareix un llenguatge propi de la intriga i misteri com per exemple:

“Des del pasado mes de febrero la Santa Sede se ha visto sacudida por filtraciones de cartas y documentos privados que desvelan supuestas pugnas de poder dentro de la Curia romana.⁹⁶⁰”

Un llenguatge que indica el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat, a més de donar-li un marc valoratiu negatiu i una dimensió de marc simbòlica al cas Vatileaks.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia mostra una fotografia de pla mig, que presenta Benet XVI visitant Paolo Gabriele, quan li concedeix el perdó, la foto és una imatge d'agència.

En general, el lèxic, els termes i la imatge reforcen els dos marcs interpretatius o *frames* més presents al diari *La Razón*: primer, el marc interpretatiu o *frame* de culpabilitat al majordom, i el segon, el marc interpretatiu o *frame* d'oficialitat de l'Església, el qual li dóna una dimensió positiva. En termes generals, el llenguatge és altament institucional i oficial, l'articulista construeix la notícia a partir de fonts oficials que cita a l'article. En aquest sentit, introdueix expressions com:

“Lombardi dijo que el encuentro entre el Papa y Gabriele (...)” o “La Secretaría de Estado afirmó en un comunicado que el encuentro entre el Pontífice y su ex mayordomo era un “gesto paterno hacia una persona con la que el Papa ha compartido durante varios años una cotidianidad familiar.⁹⁶¹”

En general, l'anàlisi realitzat al diari *La Razón* s'observa que en les primeres informacions publicades trobem un marc interpretatiu o *frame* més simbòlic i d'intriga i misteri, posteriorment, en les informacions del judici, un marc interpretatiu o *frame* més pragmàtic i de culpabilitat al majordom. Aquests marcs interpretatius detectats es fan patents en totes les informacions. En general, a la primera notícia el lèxic i terminologia emprada fan patents un marc temàtic jurídic, el qual li dóna un marc de dimensió molt pragmàtic. A més, es detecta un marc valoratiu negatiu en relació a l'actitud del majordom, en canvi es dedueix un marc valoratiu positiu respecte a l'Església. En totes les informacions de *La Razón*, no trobem continguts interpretatius explícits per part de l'informador amb connotacions contra l'Església Catòlica.

⁹⁶⁰Mirar : “La libertad, el regalo del Papa a Paoletto” , *La Razón* , publicat el 23 de diciembre del 2012 p. 51

⁹⁶¹ Mirar : “La libertad, el regalo del Papa a Paoletto” , *La Razón* , publicat el 23 de diciembre del 2012 p. 51

33.

34. 9.3.1.3 El País

El País, un dels diaris de referència dintre l'Estat Espanyol i en el món hispanoamericà, publica en castellà, pertany al grup de comunicació PRISA. El grup PRISA és un dels grups de comunicació multimèdia, controla l'emissora generalista més escoltada, cadena SER, amb més de quatre milions d'oients de mitjana diaris i l'emissora musical Los40, amb més de dos milions d'oients,⁹⁶² manté una presència molt destacada en el panorama comunicatiu de l'Estat Espanyol. Respecte a la resta de rotatius analitzats, la línia editorial del diari *El País* es pot definir com un diari liberal d'esquerra, defensor de l'estabilitat política, constitucionalista, moderadament monàrquic, favorable a l'estat de les autonomies i partidari del marc constitucional del 78, segons (Giró, X 1999).⁹⁶³ El diari va néixer l'any 1976, durant la transició democràtica, els seus fundadors el defineixen com un diari independent, de qualitat, de vocació europea, progressista i defensor d'una democràcia plural.⁹⁶⁴ El diari *El País* registra 1.128.000 lectors de mitjana diaris, dintre el període estudiat de l'audiència d'abril 2017 a març 2018 de l'EGM.⁹⁶⁵ Amb aquesta xifra, el situa en la primera posició dins el rànquing de lectors de la premsa generalista. És un dels diaris amb una difusió notable, entre gener i desembre de 2017, manté una mitjana de 175.041 exemplars, segons dades publicades per l'OJD (Oficina Justificación de la Difusión).⁹⁶⁶

Igual que els anteriors casos, la selecció d'articles analitzats correspon als episodis del "cas Vatileaks" amb més presència mediàtica. Aquests casos analitzats representen els moments més culminants del *cas Vatileaks*, des de la detenció del majordom fins al seu judici i perdó per part de Benet XVI.

La primera crònica de l'anàlisi correspon a la publicada el 26/05/12 titulada: "Cae el topo del Vaticano"⁹⁶⁷, i està acompanyada pels següents subtítols: "Detenido el mayordomo del Papa por difundir documentos secretos a los periodistas", "La crisis vaticana se agrava por la destitución del presidente del banco de la Santa Sede". Apareix dintre la secció d'Internacional. La crònica aborda la detenció de la persona

⁹⁶² Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) entre Abril 2017 a Març 2018: la cadena SER ocupa la primera posició en el rànquing d'audiència de ràdios generalistes, i Los40 ocupa el primer lloc de les ràdios temàtiques musicals amb més 2.600 milions d'oients: <http://www.aimc.es/a1mcc0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

⁹⁶³ Giró,X (1999): *Anàlisi Crítica del Discurs sobre nacionalisme i identitat als editorials de premsa diària publicada a Catalunya des de la transició fins al govern del PP (1977-1996)* (tesi doctoral), Cerdanyola del Vallès: Universitat Autònoma de Barcelona.

⁹⁶⁴ Consultada pàgina del grup Prisa: <http://www.prisanoticias.com/es/pagina/el-pais-el-periodico-global-de-noticias-en-espanol/>

⁹⁶⁵ Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) de l'últim any (tres últimes onades) entre Abril 2017 a Març 2018: <http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

⁹⁶⁶ Mirar: <https://www.ojd.es/medios-controlados/>

⁹⁶⁷ Mirar: "Cae el topo del Vaticano", *el diari El País*, publicat el 26 de mayo del 2012 p. 6

que va apropiari-se i filtrar documents privats del Pontífex a la premsa, és a dir, la crònica presenta Paolo Gabriele com el principal causant de l'extracció de documents. Aquest article té un format de crònica, ja que introdueix forces elements interpretatius, no segueix l'estructura de piràmide invertida i no és tan rígida com la notícia.

Actors

Els principals actors involucrats a la història són Paolo Gabriele, presentat com el principal traïdor o (corb) per posseir documents confidencials del Papa. També apareix el pare Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, que aporta la nova informació sobre el *cas Vatileaks* i dona oficialitat a la informació. Un altre dels actors principals és el periodista Gianluigi Nuzzi, autor del llibre: *“Su Santidad. Las cartas secretas de Benedicto XVI”*, que publicava documents confidencials. També presenta dos actors més, que tenen un rol més secundari, Nicola Picardi fiscal del Vaticà, que intervé en la informació i Ettore Gotti Tedeschi, president destituït del Banc Vaticà o de l'Institut per les Obres de la Religió (IOR). Un fet que es va produir en paral·lel a l'esclat del robatori i filtració de documents secrets de Benet XVI. A diferència de les anteriors capçaleres analitzades *ABC* i *La Razón*, el diari *El País* no eludeix el tema de la destitució del president de la Banca Vaticana a la crònica del 26/05/12,⁹⁶⁸ i ho vinculava implícitament amb el *cas Vatileaks*.

Conjunt lèxic comú

Respecte a les variables analitzades com a lèxic s'ha de destacar que en la crònica destaquen substantius com: “topo”, “intereses”, “precio”, “documentos”, “conjura”, “Secretaria de Estado Vaticana”, “investigación”, “presunto culpable”, “mayordomo Paolo Gabriele”, “padre Federico Lombardi”, “portavoz”, “interrogatorio”, “cuervo o traidor”, “familia pontificia”, “conmoción”, “filtraciones”, “divulgación”, “fiscal general del Vaticano” o “Vaticanleaks”. També afegeix altres termes com: “casos de corrupción”, “complot”, “luchas de poder”, que feien referència al *frame* dominant lluites de poder/corrupció. En relació a la destitució de Ettore G. Tedeschi, les paraules claus serien: “Banco Vaticano”, “blanqueo de capitales” o “fiscalía”. Pel que fa al lèxic, els verbs a destacar serien “subministrando”, “desvelaban”, “reaccionó”, “cazar”, “ha detenido y sometido”, “estaba considerado” o “ponían al descubierto”.

En primer lloc, aquest discurs és força pragmàtic, quan utilitza un llenguatge propi del món judicial, però a la vegada és simbòlic, per la imatge d'intriga i misteri que li ofereix l'informador, a partir de metàfores com “cazar”, en emprar conceptes com: “conjura”, “cuervo o traidor”.

Recursos retòrics: metàfores *frame* lluites de poder

Pel que fa a les metàfores de la crònica, s'han de destacar les del primer paràgraf, en què l'informador descriu l'ambient que es viu a Roma arran de l'esclat del denominat *cas Vatileaks* sobre la filtració de documents confidencials de la cúria romana. En aquest sentit, comença amb una metàfora sobre la delicada situació del Papa Benet XVI: “Nunca un Papa había estado tan desnudo”, metàfora que fa referència a la greu crisi que viu Benet XVI al Vaticà. Tot seguit, explica que els documents confiscats no

⁹⁶⁸Mirar: “Cae el topo del Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 26 de mayo del 2012 p. 6

esperaven estar al denominat Arxiu Secret del Vaticà, sinó que havien estat difosos a la premsa. Per expressar aquesta idea, utilitza una metàfora, per parlar que els documents havien estat difosos:

“(…) sinó que circulaban por las calles de Roma aún con la tinta fresca”⁹⁶⁹

En el cos de la crònica, també trobem altres metàfores que il·lustren l'impacte que va produir la revelació de documents en el Vaticà, per exemple:

“La sorpresa es mayúscula porque el detenido estaba considerado como una persona “muy devota y absolutamente fiel” a Benedicto XVI.”⁹⁷⁰

La metàfora: “la sorpresa es mayúscula” denota un sentit hiperbòlic i també, indica l'impacte viscut. També es troben altres metàfores com:

“(…) una serie de documentos que ponían al descubierto casos de corrupción”,
“(…) descabellado complot para quitar de la circulación al Papa Ratzinger” i
també, “Nadie duda de que aquellas filtraciones ponían al descubierto las descarnadas luchas de poder entre distintos sectores de la curia ante la posible inminencia del fin del papado.”⁹⁷¹

Aquestes metàfores, que apel·laven a la corrupció, desplegaven el marc interpretatiu o *frame* genèric i dominant de lluites de poder/corrupció al Vaticà. Un *frame* molt defensat a *El País*. Una altra metàfora que es troba a la crònica és una utilitzada pel “*Observatore Romano*”, que descriu la situació del Papa com “un pastor rodeado de lobos”.

Unes metàfores que serveixen per fonamentar el marc interpretatiu o *frame* sobre lluites de poder/corrupció dintre la Santa Seu. També utilitza expressions més explícites que reforcen aquest *frame* de lluites de poder i la crisi l'interior de la cúpula vaticana, com:

“La detención del supuesto cuervo no hace más que poner el acento en la delicada situación por la que atraviesa la Iglesia.”⁹⁷²

A més, amb l'explicació de la destitució del president del Banc del Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi, pel suposat blanqueig de capital. Aquest contingut explícit ajuda a reforçar el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-culpabilitat de la cúpula del poder de l'Església, i a més denota el punt de vista interpretatiu del diari a partir d'aquestes expressions.

⁹⁶⁹ Mirar: “Cae el topo del Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 26 de mayo del 2012 p. 6

⁹⁷⁰ Mirar: “Cae el topo del Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 26 de mayo del 2012 p. 6

⁹⁷¹ Mirar: “Cae el topo del Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 26 de mayo del 2012 p. 6

⁹⁷² Mirar: “Cae el topo del Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 26 de mayo del 2012 p. 6

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra un pla mig de Benet XVI i un primer pla del majordom Paolo Gabriele a dalt del Papa-mòbil. Una imatge que centra l'atenció amb els protagonistes de la història: el suposat *corb*, Paolo Gabriele, i el Papa Benet XVI com a cap visible de l'Església Catòlica.

En la primera crònica del diari *El País*, es dedueix un marc de dimensió simbòlica d'història d'intriga i misteri, a més d'un marc valoratiu negatiu en relació a l'Església. Una altra de les cròniques rellevants dintre el diari *El País* és la publicada el 27/05/12⁹⁷³, que porta per títol: "*Lo que ocultaba el cuervo del Papa*". Aquesta crònica ocupa mitja plana. També apareix publicada a la secció "Internacional" del diari. Un titular expressiu amb connotacions clarament d'història de misteri i d'intriga sobre el *cas Vatileaks*, a més d'una traïció respecte el Papa. La qüestió de la crònica és que la Gendarmeria Vaticana va trobar molts documents confidencials de Benet XVI al apartament privat del majordom, Paolo Gabriele.

Actors

L'ex-majordom de Benet XVI és presentat, en aquesta crònica, com el principal culpable i, per tant, l'actor principal de l'extracció de documents secrets. Tanmateix, l'informador introdueix nous actors com a possibles involucrats en la trama de la filtració de documents. Aquests són: Gianluigi Nuzzi, l'autor del llibre que va revelar els documents secrets de Benet XVI i algun sector de la cúria que volien desacreditar el cardenal Bertone.

Imatge

En una fotografia apareix Paolo Gabriele sostenint un gran paraigües blanc damunt del Papa Benet XVI en un dels viatges del Papa a Savona. Aquesta fotografia és una imatge d'arxiu. La imatge manté una estreta vinculació amb el titular: "*Lo que ocultaba el cuervo del Papa*". En la fotografia apareix l'ex-majordom sostenint el paraigües damunt del Papa de tal manera com si amagués alguna cosa. La imatge manté unes connotacions negatives respecte el majordom i a la cúpula de l'Església.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En relació al lèxic, trobem conceptes que han estat emprats en l'anterior informació i que determinen un marc temàtic del tema judicial en emprar un lèxic més específic sobre el tema. Els substantius que determinen aquest marc temàtic són: "el mayordomo", "Gendarmería Vaticana", "el cuervo", "filtración", "cargo", "robo de la correspondencia", "delito", "atentado contra la seguridad del Estado", "bajo la vigilancia" o "interrogatorios".

Lèxic de dimensió simbòlica

Quant al lèxic emprat, en global, a la crònica, determina un marc de dimensió més simbòlica en basar-se amb argumentacions més pròpies de l'intriga i del misteri. Cal

⁹⁷³Mirar: "*Lo que ocultaba el cuervo del Papa*", *el diari El País*, publicat el 27 de mayo del 2012 p. 8

destacar verbs claus com: “sustrayendo y difundiendo”, “urdir”, “ayudar”, “sacando a la luz”, “desacreditar”, “permanece” o “posicionarse ante la sucesión”. Dintre d’aquest lèxic de dimensió simbòlica, s’han de destacar els substantius com: “traidor”, “cuervo”, “cartas secretas”, “filtración masiva”, “conmoción”, “pruebas halladas”, “nido del cuervo”, “conspiración”, “filtración”, “interés económico”, “garganta profunda”, “facciones de la curia” o “traición”. En general, amb l’ús d’aquest lèxic es determina un marc o *frame* de dimensió simbòlica, en tant que empra expressions que designen un relat específic d’intriga i misteri. En el primer paràgraf, trobem que l’informador descriu l’ambient en què es movia el majordom Paolo Gabriele quan era ajudant de cambra del Papa Benet XVI, és a dir, com era la seva vida abans de la detenció. Ho planteja a partir d’aquesta descripció:

“Lo despertaba a las 6:30, le ayudaba en la misa a las 7:00, le servía el desayuno a las 8:00, el almuerzo a las 13:30 y la cena a las 19:30. Lo acompañaba al caer la tarde en su paseo por el jardín, elegía la menta perfumada para la infusión, le daba las medicinas justas y, en torno a las nueve de la noche, le ayudaba a desvertirse para ir a la cama.⁹⁷⁴”

O per exemple: “La conmoción es total en el Vaticano”, també, en descriu els trets físics i psicològics del majordom: “Se trata de un hombre de buena presencia, muy reservado, extremadamente religioso y devoto (...)”, en descriure la seva detenció diu: “Hasta su detención, vivía con su familia en un confortable apartamento (...)”, fins al moment que li van requisar els documents .

A més, s’han de destacar algunes metàfores claus que aporten un llenguatge novel·lesc que determina un *frame* de dimensió simbòlica de misteri i traïció global com:

“Pese a las pruebas halladas en “el nido del cuervo” parecen definitivas (...)”, o “(...) haya sido capaz de urdir en solitario una conspiración de tal magnitud.⁹⁷⁵”

Al final de la crònica expressa aquesta traïció de forma explícita, explicant que Benet XVI va cridar Paolo Gabriele no tant com un majordom, sinó per formar part de la “família pontifícia”. És a dir, alguna cosa més que un servei, havia de compartir la seva intimitat diària amb el Papa. Així ho indica:

“Paolo Gabriele era el primero y el último en verlo cada día. Su traición, según el Vaticano, ha dejado al Papa “golpeado y triste.”⁹⁷⁶”

Un contingut explícit que fa patent el marc o *frame* de traïció i d’intriga global. A més, li dona un marc valoratiu negatiu del tema del *cas Vatileaks*, però també de la gestió de govern dintre la cúpula Vaticana. Per tant, el marc interpretatiu descrit, el lèxic i les

⁹⁷⁴Mirar: “ Lo que ocultaba el cuervo del Papa” , *el diari El País* , publicat el 27 de mayo del 2012 p. 8

⁹⁷⁵ Mirar: “ Lo que ocultaba el cuervo del Papa” , *el diari El País* , publicat el 27 de mayo del 2012 p. 8

⁹⁷⁶Mirar: “ Lo que ocultaba el cuervo del Papa” , *el diari El País* , publicat el 27 de mayo del 2012 p. 8

metàfores anteriors denoten el punt de vista i la base moral del diari que denota una traïció per part del majordom, i les possibles lluites de poder a l'interior de la cúria Vaticana. Existeix, per tant, una correlació entre el judici moral implícit i el discurs emprat. Dins la crònica, l'informador introdueix les tres hipòtesis sobre la conspiració: la primera, l'interès econòmic de les filtracions; la segona, el desig altruista del majordom per ajudar al Papa davant la corrupció i la tercera, el majordom com a instrument de la cúria per desacreditar el Cardenal Tarcisio Bertone.

En una mateixa línia, es manifesta la crònica publicada al *El País* el dia 28/05/12, titulada: “*El Vaticano ultima más arrestos por la filtración de documentos*”.⁹⁷⁷ Apareix a la secció “Internacional”, enlloc d'estar publicada a la secció de *Societat* o *Religió*. L'anterior crònica del dia 27/05/12, comentada anteriorment, ha fet referència a l'interrogatori del ex-majordom Paolo Gabriele i plantejava tres possibles hipòtesis en relació a les implicacions de les filtracions. La crònica del dia 28/05/12 ocupa mitja plana.

Imatge

A la imatge apareix Benet XVI al llarg d'una celebració litúrgica. Una imatge que col·loca Benet XVI com el principal focus de la traïció, a més de remarcar el seu isolament a la cúria vaticana.

Conjunt lèxic de dimensió pragmàtica

Pel que fa al lèxic, trobem conceptes amb connotacions judicials. Per exemple, els substantius utilitzats són: “mayordomo”, “cuervo”, “cómplices”, “Paoletto”, “celda”, “detenciones”, “Gendarmería Vaticana”, “filtración”, “documentos secretos”, “Vaticanleaks”, “Altas instancias”, “arresto”, “cajas repletas de documentos”, “abogado de confianza”, “Tribunal de vigilancia” o “cámara de seguridad”. Són alguns dels conceptes claus dintre la crònica que fan patent un marc interpretatiu o *frame* genèric que relata una temàtica concreta de fons jurídic, que determinen una dimensió de marc pragmàtica.

Conjunt lèxic de dimensió simbòlica

Altres substantius que trobem com: “escándalo”, “traicionado”, “víctima”, “acción malvada”, “chivo expiatorio”, “difusión” i “traición”; en aquest sentit destaquen alguns verbs claus com: “robar y difundir”, “encontraron”, “reproducirlos”, “golpeado y triste”, “dirimían”, “pedir perdón”, “recuperar la confianza”, “rechazan”, “lucrarse” o “examinando”, sostenen el marc interpretatiu o *frame* de dimensió més simbòlica sobre la traïció, intriga i misteri del *cas Vatileaks*.

Recursos retòrics: metàfores

En relació a les metàfores emprades en aquesta crònica publicada el 28/05/12, cal destacar:

⁹⁷⁷Mirar: “ El Vaticano ultima más arrestos por la filtración de documentos ” , *el diari El País* , publicat el 28 de mayo del 2012 p. 5

“allí dónde desde un tiempo en esta parte los hombres de Dios libran una guerra endiablada por sentarse en la silla de Pedro (...)”, “Se dice en el Vaticano que los cuervos raramente vuelan solos” o “El cuervo ha cantado”.⁹⁷⁸

Unes metàfores i un llenguatge bel·ligerant que reforcen el marc interpretatiu o *frame* de corrupció i lluites de poder a dintre el Vaticà. A més, de determinar un marc de dimensió simbòlic d'intriga i misteri. Aquestes metàfores, unides a un contingut explícit, fan referència a les diferències dintre la cúria, per exemple:

“(...) las diferencias entre los más altos representantes de la Curia, que hasta ahora se dirimían en secreto, empiezan a salir a la luz pública.”⁹⁷⁹

A la crònica introdueix un actor que té un rol secundari com el cardenal jesuïta Carlo Maria Martini, el qual exigeix a la cúpula de l'Església demanar perdó pels seus escàndols. Per això, el jesuïta es remonta fa 2.000 anys, per dir que Jesús també va ser traït i que ara el Papa ha estat víctima d'una acció de traïció. El contingut anterior, juntament amb les declaracions del cardenal jesuïta, com a representant d'una Església més oberta i crítica, fan patent el judici moral del diari, crític amb la institució eclesiàstica. Aquest judici moral apel·la al canvi de les estructures de l'Església. Això reforça el marc interpretatiu o *frame* de corrupció-lluites de poder al Vaticà, i al mateix temps fa patent un marc valoratiu negatiu de la institució i sobre el *cas Vatileaks*.

La crònica publicada del dimarts 29/05/12 ocupa una part de la portada de *El País*. El titular apareix a la part inferior de la portada amb el següent text: “*Lucha larvada por el poder en el Vaticano.*”⁹⁸⁰ Acompanyat del subtítol: “El escándalo de las filtraciones revela tensiones internas en torno al Papa.”

El titular i el subtítol revelen unes connotacions negatives respecte a la institució eclesiàstica. Aquest titular de portada va acompanyat d'una entradeta o *lead*, el qual resumeix els elements més importants de la crònica. En aquesta entradeta es destaca que la detenció del majordom representa una petita part del profund problema que s'amaga al Vaticà. L'informador ho indica amb la metàfora del “iceberg”:

“La detención del mayordomo de Benedicto XVI por la filtración de documentos secretos se ha revelado *la punta del iceberg* de un escándalo mucho más amplio que afecta al corazón del Vaticano (...)”. Tanmateix també, senyala, amb un llenguatge més bèl·lic, la corrupció i les diferències pel poder dintre la cúpula vaticana: “(...) una lucha por el poder en el entorno del pontífice.”⁹⁸¹

⁹⁷⁸ Mirar: “ El Vaticano ultima más arrestos por la filtración de documentos ”, *el diari El País*, publicat el 28 de mayo del 2012 p. 5

⁹⁷⁹ Mirar: “ El Vaticano ultima más arrestos por la filtración de documentos ”, *el diari El País*, publicat el 28 de mayo del 2012 p. 5

⁹⁸⁰ Mirar portada: “ Lucha larvada por el poder en el Vaticano ”, *el diari El País*, publicat el 29 de mayo del 2012

⁹⁸¹ Mirar portada: “ Lucha larvada por el poder en el Vaticano ”, *el diari El País*, publicat el 29 de mayo del 2012

La crònica que ocupa tota una pàgina dintre la secció Internacional porta per títol: “Los cómplices del mayordomo del Papa dicen que quería limpiar el Vaticano”.⁹⁸² La qüestió de la crònica aborda la creació, per part de Benet XVI, d’una comissió d’investigació de cardenals per solucionar l’assumpte de les filtracions al Vaticà. A més, tracta sobre les diverses persones anònimes, anomenats els “corbs”, que donaven informacions als diaris italians sobre les lluites internes a la cúria vaticana. Segons la crònica, el principal causant d’aquestes filtracions són les diverses faccions internes i les lluites pel poder al Vaticà. La crònica assenyala els denominats “corbs” que ofereixen informació als diaris italians. Els principals causants del problema, segons assenyala la crònica del 29/05/12⁹⁸³ a partir de les revelacions dels corbs als diaris italians, seria una carta del secretari general del Governatorato Carlo Maria Viganò enviada a Benet XVI, la qual denunciava la corrupció interna al Vaticà. Aquest no va ser escoltat i el van enviar com a nunci a Washington, destituït pel cardenal Tarcisio Bertone. En conseqüència, els “corbs” van decidir actuar i filtrar cartes a la premsa. Un altre causant del problema és la segona filtració en què destapava un suposat complot per matar al Papa. En una carta enviada al Pontífex pel cardenal colombià Darío Castrillón Hoyos, la qual comentava que un altre cardenal, Paolo Romeo, arquebisbe de Palerm (Sicília) en un viatge a Xina hauria explicat les dues faccions enfrontades de la cúria, entre el cardenal Tarcisio Bertone i el Papa Benet XVI.

Actors

Els diferents actors implicats en el *cas Vatileaks* que ocupen responsabilitats diverses serien, per exemple, l’ex-majordom Paolo Gabriele, acusat de ser el principal traïdor del Papa, i qui va filtrar els seus documents secrets. Carlo Maria Viganò, arquebisbe que va denunciar la corrupció al Vaticà amb una carta al Papa Benet XVI. El cardenal italià Paolo Romeo, que, en un viatge a la Xina, havia revelat les lluites de corrupció del Vaticà, com la divisió interna entre el grup del Secretari d’Estat de la Santa Seu, Tarcisio Bertone i el grup de cardenals oposats. Un altre dels actors que apareixen amb freqüència a les cròniques és el portaveu de la Santa Seu, el pare Federico Lombardi. Aquest manté la responsabilitat d’oferir la informació oficial i de desmentir o afirmar les diverses informacions oficials. Federico Lombardi desmenteix davant les afirmacions dels “corbs” o confidents als diaris italians que cap cardenal està acusat ni sotmès a cap investigació. També desmenteix que la detenció del majordom estigui vinculada amb la destitució de Ettore Gotti Tedeschi, ex-president del Institut per les Obres de la Religió (IOR) i el Banc Vaticà. Segons els confidents, la destitució de Gotti Tedeschi és obra del cardenal Bertone davant de l’intent del primer d’evitar el blanqueig de capital al (IOR).

Lèxic de dimensió simbòlica

En relació a les altres variables analitzades que defineixen el marc o *frame* com el lèxic, trobem conceptes habituals d’anteriors cròniques. Per exemple, substantius i adjectius

⁹⁸²Mirar: “ Los cómplices del mayordomo del Papa dicen que quería limpiar el Vaticano” , *el diari El País* , publicat el 29 de mayo del 2012 p. 6

⁹⁸³ Mirar portada: “ Lucha larvada por el poder en el Vaticano” , *el diari El País* , publicat el 29 de mayo del 2012

com: “documentos secretos”, “cónclave”, “libres”, “esperanza”, “mayordomo”, “cuervo”, “traidor”, “correspondencia”, “apartamento papal”, “misteriosas llamadas”, “supuestos cuervos”, “divulgación”, “filtración”, “casos de corrupción”, “complot”, “cuervo anónimo”, “célula de contraespionaje”, “agentes secretos”, “aluvión de rumores”, “cautiverio” o “misterios”. Aquests conceptes determinen un marc de dimensió simbòlica d'intriga i misteri. Al mateix temps, trobem paraules claus com: “arresto”, “investigación” o “detención” que determinen el marc temàtic jurídic que determina el relat específic sobre el tema judicial.

Recursos retòrics

Pel que fa a les metàfores, cal destacar: “En el Vaticano, la fe es una virtud y la confianza, un peligro”, o “La segunda filtración destapa un supuesto complot para matar al Pontífice”, representen dues metàfores que reforcen el marc o *frame* de dimensió simbòlica d'intriga i misteri. També apareixen metàfores amb connotacions bèl·liques com:

“Las voces anónimas confirman un secreto a voces – el Vaticano es desde hace meses un *campo de batalla entre distintas facciones que luchan por el poder-*, pero se arrogan unas intenciones beatíficas difíciles de creer”, o “al frente de *la operación de limpieza* estaría una mujer –extremo bastante extraño tratándose del Vaticano-, a cuyas órdenes *volarían cuervos de distinta graduación y estado civil*, desde cardenales a mayordomos, incluido un pirata informático.”⁹⁸⁴

A més, d'altres metàfores amb llenguatge bèl·lic com: “ (...) monsenyor Carlo Maria Viganò, *perdió su batalla* en contra de la corrupción” o “(...) el Papa y su número dos, Tarcisio Bertone, *se llevan a matar y que Benedicto XVI estaría dejando todo atado y bien atado* para que su sucesor fuese el actual arzobispo de Milán, el cardenal Angelo Scola” i “Queremos defender al Papa, denunciar la corrupción, hacer limpieza en el Vaticano.”⁹⁸⁵

S'ha de destacar que, a banda de les metàfores, trobem dues preguntes retòriques com: “*¿Defender al Papa? ¿De quién?*”.⁹⁸⁶ Totes aquestes metàfores i preguntes retòriques reforcen el marc interpretatiu o *frame* de corrupció-lluïtes de poder a la Santa Seu, molt patent en les informacions del *cas Vatileaks* del diari *El País*. El contingut publicat mitjançant les declaracions dels “corbs” o confidents del *cas Vatileaks*, les metàfores i el lèxic utilitzat representen un contingut implícit que mostren el punt de vista interpretatiu implícit de *El País* sobre el cas, a més, mostra el seu judici moral on es fa patent que aquest cas és un misteri i que queden molts interrogants per respondre.

⁹⁸⁴ Mirar: “ Los cómplices del mayordomo del Papa dicen que quería limpiar el Vaticano ”, *el diari El País*, publicat el 29 de mayo del 2012 p. 6

⁹⁸⁵ Mirar: “ Los cómplices del mayordomo del Papa dicen que quería limpiar el Vaticano ”, *el diari El País*, publicat el 29 de mayo del 2012 p. 6

⁹⁸⁶ Mirar: “ Los cómplices del mayordomo del Papa dicen que quería limpiar el Vaticano ”, *el diari El País*, publicat el 29 de mayo del 2012 p. 6

Imatge

En relació a la imatge que acompanya la notícia, mostra el majordom donant una maleta a una altra persona i, en segon terme, apareix Benet XVI saltant del papamòbil. Es tracta d'una imatge d'arxiu sobre un viatge del Papa el maig del 2008. La fotografia mostra les persones des d'un pla americà. En un primer pla, apareix Paolo Gabriele, amb un maletí a la mà, entregant-lo a una altra persona, darrere d'ell un grup de persones esperant l'arribada de Benet XVI i, en un segon terme, es mostra Benet XVI baixant del papamòbil. La fotografia denota unes connotacions negatives en relació al majordom, que apareix en el centre de la imatge, el qual transmet el concepte de ser el protagonista principal, com a acusat del *cas Vatileaks*. El majordom Paolo Gabriele se situa en el centre i, al fons, es mostra Benet XVI com un altre dels actors secundaris del *cas Vatileaks*. L'escena denota el marc interpretatiu de dimensió de misteri i intriga i, a més, ofereix en general un marc valoratiu negatiu al *cas Vatileaks*.

Una variable que s'ha de tenir en compte és l'espai que el diari ofereix a una informació, una manera de veure la rellevància que aquest li ofereix. En aquesta anàlisi no es calculen les dimensions de la superfície de la notícia, tanmateix s'agafarà el punt de referència del conjunt de la pàgina. La següent informació a analitzar es troba en les pàgines internes del diari. *El País* li dedica un espai secundari, és a dir, representa un tema secundari, tan sols li dedica la part inferior de la pàgina, és a dir, el *faldón*⁹⁸⁷ de la pàgina. Es tracta d'una notícia publicada a la secció "Internacional" el 31/05/12 i intitulada: "El Papa critica la actitud de la premsa en el caso del mayordomo que filtró documentos".⁹⁸⁸ La notícia no va acompanyada de cap imatge ni gràfic. La informació es presenta en format notícia, ja que recull les dades essencials de la informació, i no hi ha molts elements interpretatius com, per exemple, comentaris implícits per part de l'informador que denotin una opinió sobre el *cas Vatileaks*. Aquesta superfície indicava que el rotatiu no li va dedicar una rellevància a aquesta informació.

La definició del problema i per tant, la qüestió de la notícia, versa sobre la crítica del Papa Benet XVI als mitjans de comunicació, pel seu tractament tergiversat de l'assumpte de les filtracions de documents secrets a la premsa italiana, és a dir, del "*cas Vatileaks*". La notícia està construïda a partir de les declaracions del Papa Benet XVI respecte a la seva opinió de la premsa, en estil indirecte. Per exemple:

"Siete días después de la detención, Joseph Ratzinger se ha referido al caso. "Se han multiplicado deducciones, amplificadas por algunos medios de comunicación, del todo gratuitas y que han ido más allá de los hechos, ofreciendo una imagen de la Santa Sede que no se corresponde con la realidad"⁹⁸⁹

⁹⁸⁷ Faldón: En argot periodístico es trata de la zona inferior de la página. El terme s'utilitza per referir-se a un anunci o a una notícia.

⁹⁸⁸ Mirar: "El Papa critica la actitud de la premsa en el caso del mayordomo que filtró documentos" , *el diari El País* , publicat el 31 de mayo del 2012 p. 4

⁹⁸⁹ Mirar: "El Papa critica la actitud de la premsa en el caso del mayordomo que filtró documentos" , *el diari El País* , publicat el 31 de mayo del 2012 p. 4

“Benedicto XVI lo dejó claro: “Lo sucedido ha entristecido mi corazón, pero jamás he tenido duda de que, pese a las debilidades del hombre, las dificultades y las pruebas, la Iglesia está guiada por el Espíritu Santo y el Señor jamás dejará de prestarle ayuda ni de apoyarla en su camino.”⁹⁹⁰”

Al final de la breu notícia, l’informador indica que l’assumpte sobre les filtracions a la premsa italiana està obert i queden moltes preguntes a l’aire. En aquest sentit, l’avaluació moral que en fa el diari és perquè no existeix una versió oficial mínima. Ho transmet amb les següents paraules: “Pese a la queja del Papa, el asunto sigue y seguirá dando mucho que hablar. Entre otras cosas por la ausencia de una versión oficial mínima.”⁹⁹¹ Aquest contingut explícit subratlla el punt de vista interpretatiu del redactor del diari *El País*, que, amb aquests arguments, reforça una dimensió de marc interpretatiu simbòlic d’intriga, misteri i batalles vaticanes. A més, s’observa com emet un judici sobre l’Església i sembla suggerir-li com actuar.⁹⁹² També, s’observa un marc valoratiu negatiu sobre el tema i l’Església.

Per això, introdueix les declaracions del portaveu del Vaticà, Federico Lombardi, a partir d’aquest contingut:

“Lombardi no dijo radicalmente que no , pero lo puso en duda: “Los cardenales responden directamente ante el Papa. Si hubiera algún problema sobre un purpurado, tendría que decir el Pontífice.(...).”⁹⁹³”

Unes declaracions que confirmen i reatifiquen l’avaluació moral del diari sobre la poca transparència de la institució. A més, la dimensió de marc simbòlic interpretatiu o *frame* d’intriga i misteri respecte el *cas Vatileaks*, que es continuarà mantenint en els episodis posteriors. Un altre exemple evident del manteniment del marc interpretatiu o *frame* lluites de poder-corrupció és el *news analysis* o informe⁹⁹⁴ del diumenge 3/06/12 publicat en el suplement: “Domingo”, el dominical de *El País*. Aquest dia, el suplement “Domingo” dedica al denominat *cas Vatileaks* la portada sencera i tres pàgines senceres a l’interior. El títol de la portada és: “*Nido de cuervos en el Vaticano*”,

⁹⁹⁰ Mirar: “El Papa critica la actitud de la prensa en el caso del mayordomo que filtró documentos” , *el diari El País* , publicat el 31 de mayo del 2012 p. 4

⁹⁹¹ Mirar: “El Papa critica la actitud de la prensa en el caso del mayordomo que filtró documentos” , *el diari El País* , publicat el 31 de mayo del 2012 p. 4

⁹⁹² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.294

⁹⁹³ Mirar: “El Papa critica la actitud de la prensa en el caso del mayordomo que filtró documentos” , *el diari El País* , publicat el 31 de mayo del 2012 p. 4

⁹⁹⁴ News Analysis o Informe: Té característiques més analítiques i explicatives, introdueix *background*, una informació de context per situar el cas i per oferir la interpretació necessària al lector. Amb els antecedents presents a l’article, li reporta un aspecte explicatiu a l’informe. Segons definició de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154-155

acompanyat d'un títol amb connotacions negatives i amb un llenguatge bèl·lic en relació al cas: "En la Santa Sede se ha desatado una guerra por la sucesión de Benedicto XVI en la que incluso se emplean armas del demonio."⁹⁹⁵

El títol del reportatge- *news analysis* o informe que fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable del diari *El País*, de lluita de poder-corrupció al Vaticà, el títol és: "El diablo en la Santa Sede"⁹⁹⁶, acompanyat per subtítols que posen èmfasi en aquest marc: "Benedicto XVI trata de obtener una tregua, pero la lucha es encarnizada". Quant al gènere de l'article, no es pot determinar exactament, ja que la divisió és molt confusa. Trobem elements del reportatge en aportar antecedents, que accentuen molt l'interès humà i mostren un llenguatge narratiu per captar l'interès humà. Al mateix temps trobem elements propis del "News Analysis" o informe.

Imatge

En relació a les variables, com la imatge de la portada del suplement "*Domingo*", apareix un primer pla del ex-majordom Paolo Gabriele assegut en el "Papamòbil", al darrere apareix dret Benet XVI. Tots dos apareixen en l'escena, en un primer pla i estant focalitzats com els principals protagonistes de la història. A l'interior del reportatge apareixen dues fotografies i una infografia. Una de les fotografies inserida al centre del text mostra Benet XVI, el secretari personal Georg Gänswein, i el nou majordom del papa Sandro Mariotti.

La fotografia mostra un pla general dels col·laboradors més estrets del Papa i el nou majordom, a peu de foto apareix el títol: "Nuevo rostro en el coche papal". Pel que fa a la fotografia de la següent pàgina, apareix l'antic Secretari d'Estat Vaticà, el cardenal Tarcisio Bertone, somrient i envoltat de cardenals, en un primer pla, en finalitzar el conclave que escollí Benet XVI el 2005. La imatge a primer pla del cardenal Bertone pretén centrar-se en la seva persona, com un dels actors principals involucrats en la història. Segons les filtracions dels documents publicats a la premsa italiana, el cardenal Bertone representa una de les faccions oposades a Benet XVI.

Infografia

També inclou una "infografia" on mostra com es mou "la família pontifícia" al Vaticà i les estances privades de Benet XVI. Es tracta d'una informació que, interpretada de manera visual a partir de gràfics, aporta una informació complementària sobre el "cas Vatileaks". Una informació que aporta més dades i interpretacions sobre aquest cas d'actualitat, a través d'un codi iconogràfic, facilita la comprensió del cas i ajuda a contextualitzar-lo millor.⁹⁹⁷ En aquesta infografia mostra una cronologia que reflecteix

⁹⁹⁵Mirar portada: "Nido de cuervos en el Vaticano", Suplement "DOMINGO" del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012

⁹⁹⁶Mirar: "El diablo en la Santa Sede", Suplement "DOMINGO" del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012 p. 2-4

⁹⁹⁷ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d'un altre gènere periodístic, que actua com a model, on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

l'horari diari del Papa, el nombre de persones que ajuden el Papa des dels secretaris fins a les persones que cuiden del Papa i de l'apartament, el majordom Paolo Gabriele i altres ajudants de les estancies. A més, mostra cadascuna de les cambres dintre les estances privades del Papa des de l'habitació privada del Papa, la biblioteca, el menjador, la capella, etc. També apareix una il·lustració de l'Estat del Vaticà i quatre fotografies, amb un primaríssim primer pla de l'ex-majordom Paolo Gabriele, l'ex-president de la Banca Vaticana, Gotti Tedeschi, el secretari personal, Georg Gänswein i l'ex-secretari de l'Estat del Vaticà Tarcisio Bertone. Aquestes fotografies representen els principals protagonistes o actors involucrats en el "*cas Vatileaks*" i que també, són presents i representen els principals protagonistes a l'interior del reportatge.

Actors

Aquests actors principals i les responsabilitats assenyalades en l'article són Paolo Gabriele o "*corb*", detingut per les filtracions i vist pel diari com un dels principals còmplices dintre la trama del cas; Ettore G. Tedeschi, ex-president de la Banca Vaticana i destituït per una enemistat amb el cardenal Bertone; el secretari personal Georg Gänswein, encarregat de la correspondència del Papa i el que va descobrir el "*corb*" i el cardenal Bertone, secretari d'Estat, que manté divisions amb la resta de la cúria per la seva mala gestió en el govern.

El llenguatge del reportatge-*news analysis* o informe presenta dos àmbits: el primer manté una funció més narrativa i usa un llenguatge més bèl·lic. El reportatge comença amb una descripció ambient sobre com es desenvolupa la vida quotidiana de la família pontifícia, quan Paolo Gabriele era majordom. A més, descriu el perfil del secretari personal Georg Ganswein.

A la segona part del reportatge, s'utilitza un llenguatge més informatiu, en el qual ofereix els antecedents del cas abans de la detenció de Paolo Gabriele. La segona part de l'article ofereix els antecedents, és a dir, el *background* necessari per a aportar dades explicatives sobre l'esdeveniment, a més projecció de futur d'un tema d'actualitat.

Lèxic i expressions bel·ligerants

En la primera part, el llenguatge manté connotacions molt bel·ligerants i les paraules claus són: "*lucha*", "*armas*", "*campo de batalla*", "*pléyade de vengadores*" que s'aniran reiterant, sobretot a la primera part de l'informe. Altres exemples de substantius dintre aquest tipus de lèxic són: "*traidor*", "*enemigos*", "*lucha encarnizada*", "*radicaliza*", "*filtraciones*", "*casos de corrupción*", "*la tormenta*" o "*escándalo*". Pel que fa als verbs o expressions com: "*conmocionan*", "*Para matar al Pontífice (...)*", "*tratar de ganar poder*", "*ha despedido o enviado al exilio*" o "*contando supuestos secretos del Vaticano, tales como que el Papa y su número dos, Tarcisio Bertone se llevan a matar y que Benedicto XVI está dejando atado y bien atado (...)*" o "*denunciar la corrupción*". En aquests conceptes s'han d'afegir algunes metàfores com: "*hacer limpieza en el Vaticano*", "*los muros del Vaticano se cierran aún más*" o "*la tormenta que esos días azota la Iglesia amainará*". Es tracta d'un tipus de lèxic i metàfores que reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder - corrupció del Vaticà defensat pel diari *El País*; i a més, fan patents una dimensió de marc més simbòlica, ja que ofereix un relat més d'intriga i misteri.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Un altre tipus de discurs present en l'informe té una funció narrativa i fa patent un marc que construeix un relat de misteri i novel·lesc. Per exemple, en el lèxic trobem noms com: "traidor", "cuervo", "mayordomo", "Familia Pontificia", "fiel Paoletto", "documentos secretos", "enemigo", "relaciones peligrosas", "primer golpe", "divulgación", "segunda filtración", "supuesto complot", "sucesor al frente de la Iglesia" o "escándalo". En els verbs, per exemple, trobem: "detenido", "desvelar" o "difundir", en relació a la filtració massiva de documents. A banda d'algunes preguntes retòriques, com: "¿Ha hablado ya Paoletto?", ¿Ha dicho si robó la correspondencia del Papa por su cuenta o por encargo?".⁹⁹⁸ Aquests conceptes fan presents un marc de dimensió més simbòlic sobre una història de misteri a la Santa Seu, i també, un marc temàtic que construeix un relat novel·lesc i d'intriga global.

L'avaluació moral que planteja el marc interpretatiu o *frame* lluita de poder-corrupció, molt present en el diari *El País* i en aquest reportatge, és que es tracta d'un cas d'intriga vaticana, que continua sense resoldre's i que, com a una història de misteri dintre el Vaticà, mai es descobrirà la veritat.

La visió que planteja el diari és que l'Església, com a institució, es manté en el secretisme i la foscor: "La Iglesia católica, que necesita de la fe para seguir existiendo, sigue sintiéndose cómoda en la oscuridad"⁹⁹⁹, per tant, li requereix una reforma de transparència. En l'última part de l'anàlisi del reportatge, es comprova com existeix una correlació entre les variables del lèxic, metàfores, imatges i el punt de vista interpretatiu de *El País*, que fan patent el marc interpretatiu o *frame* estable de lluita de poder-corrupció al Vaticà, en què, al mateix temps, es dedueix un marc valoratiu o *value frame* negatiu.

En tot aquesta anàlisi, s'ha d'afegir una peça d'un altre gènere periodístic com un article d'opinió firmat per Lola Galán, que porta per títol: "*Del veneno de los Borgia al pederasta Maciel*"¹⁰⁰⁰, acompanyat del subtítol: "Las intrigas y luchas del poder en el Vaticano han provocado escándalos durante siglos", un discurs amb moltes connotacions negatives i que despleguen amb força un marc valoratiu o *value frame* negatiu (de Vreese y Boomgaarden, 2003) en relació al cas *Vatileaks* i una crítica a la cúria vaticana. L'article realitza un repàs històric dels escàndols vaticans i, per tant, del govern de l'Església Catòlica. L'autora destaca les lluites de poder i ambició dintre del Vaticà al llarg dels segles. Comença recordant els escàndols del Papa Borja i altres casos turbulents com la mort sobtada de Joan Pau I. Una mort que algunes versions, atribueixen a la mala gestió de les finances vaticanes, concretament del IOR (Institut per les Obres de la Religió) o Banca Vaticana per part del seu responsable, el bisbe Paul

⁹⁹⁸ Mirar: "El diablo en la Santa Sede", Suplement "DOMINGO" del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012 p. 2-4

⁹⁹⁹ Mirar: "El diablo en la Santa Sede", Suplement "DOMINGO" del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012 p. 2-4

¹⁰⁰⁰ Mirar: "El diablo en la Santa Sede", Suplement "DOMINGO" del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012 p. 2-4

Marcinkus. Repassa l'escàndol financer del 1982 amb la bancarrota del Banc Ambrosià, una institució catòlica de la qual el Banc Vaticà era el principal accionista. Entre els episodis turbulents, repassa l'atemptat contra Joan Pau II l'any 1981, un fet que les investigacions policials no han resolt mai. També fa referència a l'estreta amistat de Joan Pau II amb Marcial Maciel, fundador dels Legionaris de Crist. Una relació estreta, però unida a la tèrbola imatge de Maciel, acusat d'escàndols de pederàstia, i en què, segons l'article de Lola Galán, aquest va tenir la protecció de Joan Pau II, i per tant, no va ser mai investigat.

Conjunt lèxic i expressions lluites de poder

El lèxic present a l'article d'opinió i algunes expressions ajuden a defensar el marc interpretatiu o *frame* del diari sobre les lluites de poder - corrupció al Vaticà. A l'inici de l'article trobem algunes preguntes retòriques com:

“Cuervos en el Vaticano?”, “¿Maledicencia y cuentas pendientes solventadas en los medios de comunicación?” *Peccata minuta* frente al historial de escándalos del Estado Pontificio, un territorio de apenas medio kilómetro cuadrado donde las luchas de poder y la ambición sin límites han creado un microclima insano durante siglos.” Altres preguntes, com “¿Se había negado Juan Pablo I a tapar el escándalo que sobreolaba las finanzas vaticanas?”.¹⁰⁰¹”

A l'article trobem bastants conceptes que fan patents el marc o *frame* de lluites de poder-corrupció com substantius: “escándalo”, “episodios sombríos”, “teorías conspirativas”, “sospechas”, “bancarrota fraudulenta”, “investigaciones judiciales”, “gigantesca rumorología” o “personaje influyente”. Es tracten de conceptes claus que es fan patents, i sempre són presents dins el marc lluites de poder-corrupció. Finalment, l'article subratlla la vinculació entre Maciel i el Papa Joan Pau II, sobretot destacant la seva influència en el pontífex; també posa èmfasi en la vinculació entre Maciel i la pedofília i la corrupció. Això ho expressa a partir d'aquestes paraules:

“Maciel era un personaje influyente en los palacios vaticanos y uno de los más queridos colaboradores del Papa” o “Numerosas denuncias de exlegionarios lo describían como un sujeto cínico y amoral, y un pedofilio desatado.”¹⁰⁰²”

Dins l'anàlisi dels episodis claus del *cas Vatileaks* hi ha dos articles publicats sobre la gestió davant del Banc Vaticà per part de Ettore Gotti Tedeschi i els interrogants sobre la seva destitució, el 10/06/12, notícia que el diari *El País* li va oferir una rellevància notòria. Tanmateix, aquesta mateixa informació va ser omesa per les anteriors publicacions del ABC i *La Razón*, o bé, explicada de manera superficial. Aquesta informació ocupa una part de la portada del diumenge 10/06/12 amb el títol o ítem¹⁰⁰³: “*El Vaticano se mancha con el dinero de la mafia*”. Pel que fa a l'interior del

¹⁰⁰¹ Mirar article d'opinió: “Del veneno de los Borgia al pederasta Maciel” de Lola Galán, Suplement “DOMINGO” del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012 p. 4

¹⁰⁰² Mirar article d'opinió: “Del veneno de los Borgia al pederasta Maciel” de Lola Galán, Suplement “DOMINGO” del diari *El País*, publicat el 3 de junio del 2012 p. 4

diari la informació ocupa dues pàgines. En aquestes dues pàgines *El País* li dedica una crònica a doble pàgina i una notícia a la part inferior de la pàgina, per tant és evident que el diari *El País* li va oferir un espai notori, el qual significa la importància atorgada per ell. Les dues peces periodístiques apareixen dintre la secció d'Internacional.

La crònica publicada el diumenge 10/06/12 està intitulada: "El dinero sucio salpica al Vaticano"¹⁰⁰⁴, el titular utilitza una metàfora amb connotacions negatives dirigides al Vaticà. El titular està acompanyat del subtítol: "El banquero Gotti Tedeschi sospechaba que algunas de las cuentas cifradas abiertas en la Santa Sede ocultaban fondos ilícitos de empresarios y jefes de la Mafia." Aquest article és una crònica, ja que conté diversos elements interpretatius més implícits que denoten el punt de vista del diari. L'article no correspon al gènere notícia, ja que no respon a l'estructura formal de piràmide invertida. Per tant, l'informador utilitza aquesta figura retòrica, molt extesa en el món del periodisme escrit, que serveix per comprendre i expressar situacions complexes servint-se d'uns conceptes més bàsics i entenedors. A grans trets, la metàfora conceptual s'entèn com a una projecció d'uns conceptes des d'un camp a un altre.¹⁰⁰⁵ La connotació negativa d'aquest titular: "El dinero sucio salpica al Vaticano"¹⁰⁰⁶ presenta una imatge de l'Església molt negativa i reforça el marc interpretatiu o *frame* de corrupció a la cúria vaticana. A més, s'ha d'afegir que la notícia de la part inferior té un titular que segueix la mateixa línia que l'anterior: "El laico que quiso pasar la ITV de la decencia"¹⁰⁰⁷, per referir-se a la voluntat de Ettore G. Tedeschi d'implantar a la Banca Vaticana una política de transparència.

La qüestió principal de la crònica exposa que l'ex-president del IOR (Institut per les Obres de la Religió) o Banca Vaticana, Ettore Gotti Tedeschi, va elaborar un document que destapava els fons il·lícits per part de persones públiques i de persones de la Mafia. Un document, que calia entregar a persones de confiança en el cas de la seva mort i que Gotti Tedeschi va elaborar a causa de sospitar que darrere d'alguns comptes de la Banca Vaticana hi havia diners bruts d'empresaris, polítics i la Mafia. Un document requisat per la policia italiana. La crònica també subratlla com la destitució de "*El Banquero de Dios*" està vinculada amb les diverses faccions de la cúria Vaticana, especialment amb el grup de l'ex-secretari d'Estat Vaticà, el cardenal Tarcisio Bertone. Aquest últim va ser el responsable de la destitució, a causa de les lluites internes i els enemics del banquer dintre a la cúria romana que pretenien desacreditarlo. Dintre la crònica, el periodista ho remarca de manera implícita amb una metàfora:

¹⁰⁰³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.85: Seguint el llibre de Diego Contreras, s'empra el terme "ítem" i no "text", perquè, a vegades, el que es publica no és un text sinó l'inici d'un text (per exemple, a la primera pàgina), o bé un simple text, una línia de sumari i una foto a peu de pàgina.

¹⁰⁰⁴ Mirar : "El dinero sucio salpica al Vaticano", *el diari El País* , publicat el 10 de junio del 2012 p. 4

¹⁰⁰⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.263

¹⁰⁰⁶ Mirar : "El dinero sucio salpica al Vaticano", *el diari El País* , publicat el 10 de junio del 2012 p. 4

¹⁰⁰⁷ Mirar : "El laico que quiso pasar la ITV de la decencia", *el diari El País* , publicat el 10 de junio del 2012 p. 4

“No hay quien gane en crueldad a los hombres de Dios cuando juegan a suplantar al diablo.¹⁰⁰⁸”

Actors

Els actors principals que trobem són Ettore Gotti Tedeschi, com el principal protagonista d'aquesta història, Benet XVI com un dels amics personals del ex-banquer. La crònica també introdueix la font d'un expert com el vaticanista, Andrea Tornelli, que exerceix el rol d'expert en relació al cas del IOR.

Imatge

La imatge que utilitza per a la crònica és una fotografia d'arxiu, firmada per l'agència Reuters, en què apareix Ettore Gotti Tedeschi parlant amb Benet XVI de manera cordial. L'escena denota l'estreta amistat que tenien l'exbanquer del Vaticà i el papa Benet XVI, per indicar, tanmateix, la confiança del Pontífex cap a la seva persona.

Lèxic de dimensió simbòlica

El discurs d'aquesta crònica se situa, des d'un punt de vista dels aspectes estilístics i retòrics, en un àmbit molt expressiu que denota un marc simbòlic d'intriga i misteri. Un reflex d'aquest llenguatge és el lèxic emprat, com alguns substantius i adjectius: “dinero sucio”, “jefes de la mafia”, “pánico verdadero”, “prerrogativas soberanas”, “amenaza”, “lesividad”, “asuntos”, “tribunales”, “escándalo”, “filtración”, “documentos secretos”, “exótico complot”, “defenestración”, “casos de corrupción”, “correspondencia papal”, “enemigos”, “golpe mediático”, “cuervos infieles”, “destitución fulminante”, “pérdida de confianza”, “saña” o “asesinado”. Els verbs claus són: “diesen la orden de matarlo”, “fracasó”, “adecentar”, “sospechaba”, “incauto”, “amenaza”, “aumenta de nivel”, “se libraban”, “eliminar”, “denunciar”, “robar y filtrar”, “demolía”, “destruirlo”, “fue descubriendo” o “se escondía”.

Figures retòriques

En les figures retòriques presents en el text, s'han de destacar algunes metàfores claus com per exemple:

“Por si eso llegaba a suceder, construyó con paciencia de filatélico un voluminoso informe (...)”, “se ocultaba el dinero sucio de empresarios, políticos y hasta jefes de la Mafia”, “Ahora es el Vaticano el que tiene miedo” o “No es otra cosa que temor, aunque disfrazado de amenaza (...)”. “La traducción al román paladino es bien clara: saquen sus manos de nuestros asuntos o todos ustedes (...) se las tendrán que ver con nosotros en los tribunales.¹⁰⁰⁹”

Aquesta última expressió és una metàfora molt recurrent i popular, per tant, l'informador fa un ús de metàfores que estan insertades en el llenguatge quotidià. Unes metàfores que s'empren com a codis lingüístics que mantenen una convenció de significat amb el lector.

¹⁰⁰⁸ Mirar : “El dinero sucio salpica al Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 10 de junio del 2012 p. 5

¹⁰⁰⁹ Mirar : “El dinero sucio salpica al Vaticano”, *el diari El País*, publicat el 10 de junio del 2012 p. 5

Metàfores dintre el *frame* intriga i misteri

Trobem altres metàfores com: “se libraba una guerra de poder muy poco piadosa entre sectores de la Curia (...)” o “El escándalo del Vaticano aumenta de nivel vertiginosamente.” En relació al contingut, s’observa que l’informador inclou uns fragments d’un comunicat de la sala de premsa de la Santa Seu: “(...) lo que rezuma un comunicado hecho público por la sala de prensa del Vaticano (...). El primer párrafo advierte:

“La Santa Sede ha recibido con sorpresa y preocupación los recientes sucesos en los que está involucrado el profesor Gotti Tedeschi” o “El segundo párrafo amenaza: “La Santa Sede (...) está examinando con el mayor cuidado la eventual lesividad de las circunstancias. La traducción al román paladino es bien clara: saquen sus manos de nuestros asuntos(...)”¹⁰¹⁰.

Aquests fragments poden indicar que està publicat en clau de pluralitat informativa, però poden servir per reforçar el marc interpretatiu del diari de d’intriga o misteri. És a dir, apareixen les reaccions de la versió contrària, tanmateix com indica (Castelló, Enric:2012:151) aquesta presència d’arguments contraris s’utilitza bàsicament per reforçar el marc interpretatiu propi i és una estratègia per defensar una posició.¹⁰¹¹ Segons aquest autor, l’ús d’arguments de l’altra part no es realitza en clau de pluralitat informativa sinó com un reforçament del marc interpretatiu defensat. El discurs de la crònica, en general, denota un marc simbòlic en referir-se a una història d’intriga i misteri desenvolupada al Vaticà, que li dóna al mateix temps un marc valoratiu negatiu.

La notícia de la part inferior, que té una rellevància secundària, publicada el 10/06/12 i intitulada: “El laico que quiso pasar la ITV de la decencia”¹⁰¹², acompanyat del subtítol: “El “banquero de Dios” dijo a la policía que fue atacado por pedir transparencia.” La notícia és complementària a l’anterior i fa un repàs per la gestió del exbanquer del Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi, que tenia per objectiu dur a terme una gestió de transparència al Banc. Ell apareix com el principal protagonista de la història, i com a desqualificat per part del grup opositor dintre el cas dels diners de la Banca Vaticana, després que la policia italiana li confisqués un informe sobre l’estat dels comptes del Banc.

A la notícia realitza una comparació entre un enterrament d’un “capo” de la mafia autoritzat pel Vaticà i l’ocultació de diner negre o de la màfia per part del Banc Vaticà. És a dir, que el Banc Vaticà conserva codis per protegir l’anonimat d’alguns clients. Aleshores formula una pregunta retòrica:

¹⁰¹⁰Mirar : “El dinero sucio salpica al Vaticano”, *el diari El País* , publicat el 10 de junio del 2012 p. 4

¹⁰¹¹CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151

¹⁰¹²Mirar : “El laico que quiso pasar la ITV de la decencia”, *el diari El País* , publicat el 10 de junio del 2012 p. 4

“Si un mafioso fue enterrado como un Papa ¿por qué no su dinero?” o “¿quién puede extrañarse de que el banco del Vaticano conserve aún códigos cifrados para proteger el anonimato de sus dudosos clientes?”.¹⁰¹³

L'estil de la notícia és força expressiu, utilitza moltes metàfores per exemple: “(...) quien mucho antes de ser elegido Papa ya se conocía al dedillo las intrigas del Vaticano” o “De hecho, la decisión de limpiar las cuentas del Vaticano no fue alcanzada después de un sincero examen de conciencia.” També, altres com: “El Instituto para las Obras de la Religión (IOR), o banco vaticano, siempre se había preciado de estar fuera de las garras de la justicia italiana y si ahora se intentaba desde dentro un lavado de cara (...)” i “La punta del iceberg de esa presión es el comunicado emitido el viernes por la sala de prensa del Vaticano.” Algunes metàfores amb reminiscències religioses com: “Esa era “la misión” de Gotti Tedeschi.” Aquestes metàfores estant ben incrustades en el nostre llenguatge quotidià, que poden passar més inadvertides pels lectors, però també, són reconegudes fàcilment pels lectors.

Lèxic de dimensió simbòlica

En el lèxic trobem alguns substantius com: “informe”, “la presión”, “Vaticano”, “líos”, “asesinado”, “escándalo”, “envenenado” o “dosis”. Alguns termes de tipus bèl·lic com: “batalla subterránea” Pel que fa als verbs trobem alguns claus com: “resistir” i “ejercer”. L'ús d'aquestes figures retòriques i recursos lèxics reforcen i fan patents el marc interpretatiu o *frame* estable, el marc de corrupció - lluites de poder al Vaticà, defensat en aquestes dues informacions de *El País*. En relació a la semàntica i el lèxic d'aquests articles, determinen un marc temàtic en oferir un relat narratiu i gairebé novel·lesc. També determinen un marc o *frame* de dimensió simbòlica al basar-se en arguments propis d'una història d'intriga i misteri, vinculada amb la temàtica de la tradició de l'Església. En general, de les dues informacions podem determinar un marc valoratiu negatiu. *El País* sobre el cas dels diners de la gestió de transparència d'Ettore Gotti Tedeschi a l'Institut d'Obres de la Religió (IOR) o Banca Vaticana, ho vincula amb les lluites internes a la cúria dintre del *cas Vatileaks*, sobretot, pel grup liderat pel cardenal Bertone.

L'últim bloc de notícies per analitzar en el diari es refereix al judici contra el majordom, Paolo Gabriele. Aquest bloc de notícies posa més èmfasi en la figura de Paolo Gabriele, com a principal acusat en l'afer del *cas Vatileaks*, observat com a traïdor dintre la trama. La primera va ser publicada el 14/08/12 i fa referència a la imputació del majordom i l'anunci del seu judici. La informació ocupa un espai de la portada del dimarts 14/08/12, això significa que *El País* li va oferir una rellevància especial. La resta de diaris analitzats en la categoria premsa editada a Barcelona i editada a Madrid, també van fer-se ressò de l'anunci del judici de l'ex-majordom de Benet XVI. Un tema que va ocupar l'agenda de mitjans, segurament en tractar-se d'època estival, quan es produeix un descens de les informacions, sobretot polítiques.

El títol que apareix a la portada de *El País* el dimarts 14/08/12 és més informatiu: “El mayordomo del Papa irá a juicio por ladrón”¹⁰¹⁴, acompanyat del subtítol: “Robó un

¹⁰¹³ Mirar : “El laico que quiso pasar la ITV de la decencia”, *el diari El País*, publicat el 10 de junio del 2012 p. 4

cheque de 100.000 euros que Benedicto XVI recibió desde España.” A sota apareix una breu entradeta o (lead), que fa referència a la celebració del judici de Paolo Gabriele, a causa del robatori de documents secrets. Juntament amb ell, serà jutjat el principal còmplice, l’informàtic.

El diari *El País* va dedicar dues notícies sobre la informació del judici de l’ex-majordom, Paolo Gabriele. La notícia principal ocupa dues pàgines i l’altra notícia complementària només una i està intitulada: “El mayordomo del Papa tenía un cómplice”¹⁰¹⁵, els subtítols són complementaris i situen el lector: “Un informático colaboró con Gabriele en el robo de documentos del Vaticano” i “El juicio se abrirá en otoño y el acusado afronta una pena de seis años de cárcel.” Les dues informacions del procés judicial a Paolo Gabriele es troben a la secció “Internacional”, així mateix, en una part de la pàgina, hi apareix el títol: “Escándalo en la Santa Sede”, per designar el *cas Vatileaks*. Aquest petit títol, a la part superior de la pàgina, reforça més el marc interpretatiu o *frame* de corrupció - lluites de poder al Vaticà, que apareix amb més presència al diari. La notícia està acompanyada d’una cronologia complementària del text principal intitulada: “Los hitos del “Vaticanleaks”.

Cronologia

Aquesta aporta els antecedents més destacats del Vatileaks, des de la detenció del majordom fins que comença el procés judicial contra ell, acompanyada d’una fotografia del cardenal Bertone, un dels protagonistes i la del pare Federico Lombardi, portaveu del Vaticà. La cronologia aporta un *background* important, una informació que ajuda el lector a contextualitzar l’esdeveniment.

Imatge

A la fotografia que acompanya la notícia apareix una imatge de Benet XVI, des d’un primer pla; a la part inferior, surt el rostre de l’ex-majordom Paolo Gabriele, tots dos en el papamòbil a la plaça de Sant Pere del Vaticà. Una fotografia força gran i ampliada que es focalitza amb els dos protagonistes del cas: el traïdor i la víctima.

Lèxic de dimensió pragmàtica

El discurs d’aquesta notícia se situa en un àmbit força pragmàtic, que denota un marc de dimensió pragmàtic en emprar arguments de tipus jurídic i processal contra el majordom. Un llenguatge pragmàtic predominant, si es compara amb el llenguatge de les anteriors notícies, que se situa en un marc simbòlic sobre una història d’intriga i traïció. En la variable lèxic, cal destacar substantius com: “ladrón”, “mayordomo”, “escándalos”, “robo con agravantes”, “acusación”, “documentos secretos”, “cómplice”, “objetos sustraídos”, “sumario”, “arrestado”, “libertad provisional”, “investigación”, “juicio”, “juez instructor”, “tráfico de documentos”, “detención”, “fase

¹⁰¹⁴Mirar portada : “El mayordomo del Papa irá a juicio por ladrón”, *el diari El País*, publicat el 14 de agosto de 2012

¹⁰¹⁵Mirar: “El mayordomo del Papa tenía un cómplice”, *el diari El País*, publicat el 14 de agosto de 2012 p. 2-3

de instrucció”, “caso”, “enorme filtració”, “condena”, “càrcel”, “acusado”, “registro”, “hipòtesis”, “comisión cardenalicia”, “material sensible” o “policia”. Acompanyat per verbs claus com: “revela”, “enfrentarse”, “será procesado”, “decretar la detenció”, “confesó”, “ha sido interrogado”, “decreta” i “barajar”. Aquests termes construeixen un marc genèric, ja que utilitza una família lèxica sobre el tema jurídic, al mateix temps determina un marc de dimensió pragmàtic, perquè sustenta raonaments més pràctics de tipus judicial i jurídic.

Aquesta notícia publicada el 14/08/12, intitulada: “El mayordomo del Papa tenía un cómplice” també introdueix un lèxic que determina un marc simbòlic d’història d’intriga i traïció. Els substantius claus com “Pontífice”, “Paoletto”, “intrigas”, “maquinaciones”, “superior jerarquico”, “hombre de confianza” o “fiel colaborador del Pontífice”. Els verbs claus predominants serien: “tenía en su poder” o “destapó”. Al mateix temps determina un marc temàtic que construeix un relat d’intriga i traïció dintre la cúria vaticana. Aquesta peça del dia 14/08/12 s’ha de classificar en el gènere notícia, ja que segueix l’estructura de piràmide invertida, en què la informació més transcendental està al principi i la menys transcendental al final. En general el llenguatge és molt pragmàtic, no hi ha molts elements interpretatius explícits, també utilitza recursos expressius com metàfores, moltes imatges, i gràfics. El discurs és molt informatiu, explícit utilitzant un lèxic sobre temàtica judicial.

Per exemple, en construir la notícia, utilitza una font oficial, com el Pare Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, per donar més rigor a la notícia i ajudar la comprensió de la qüestió. També, afegeix la veu d’un expert, la del corresponsal Alessandro Speciale, de l’agència Religion News Service, que comenta alguns aspectes del procés judicial. Segons la visió d’aquest corresponsal, existeixen més còmplices en la trama del Vatileaks. El seu punt de vista s’afegeix a la notícia per donar un context i una comprensió de l’esdeveniment al lector. Per tant, es veu que el conjunt del lèxic anterior i el contingut més explícit mantenen una correlació que denota un tractament global més objectiu de la notícia. La qüestió principal de la notícia és que el majordom és el principal causant dels robatoris i filtracions de documents del Papa Benet XVI, pels documents requisats en el seu apartament, però el diari explica que hi poden haver més còmplices, que poden estar dintre o fora de la cúria. L’avaluació moral que en fa el diari és que la investigació del “cas Vatileaks” continua oberta, tant la interna formada per cardenals, “comissió cardenalicia” com l’externa per part de la policia. Aquesta avaluació queda ben reflectida a partir d’una metàfora del text: “Benedicto XVI está muy atento a la investigación, que hace temblar con sacudidas muy terrenales su Santa Sede al otro lado del río Tíber, desde la residencia de Castelgandolfo a las afueras de Roma”.¹⁰¹⁶ La solució que s’infereix del diari a partir d’unes paraules de Benet XVI: “En aquella reunión Ratzinger animó a los investigadores a proseguir su labor “con diligencia” para llegar a la verdad.” S’ha de descobrir la veritat.

Actors

Pel que fa als actors més destacats i la corresponent responsabilitat són: Piero Antonio Bonnet, jutge instructor del Tribunal de l’Estat Vaticà; Claudio Sciarpetti, Informàtic de la Secretaria d’Estat de la Santa Seu, declarat còmplice i ajudant de l’ex-majordom;

¹⁰¹⁶Mirar: “El mayordomo del Papa tenía un cómplice”, el diari *El País*, publicat el 14 de agosto de 2012 p. 3

Paolo Gabriele, ex-majordom acusat de ser el principal traïdor del Papa i del robatori de documents, a més d'objectes personals del Papa com una peça d'or, una edició del llibre de La Eneida del s.XVI i un xec firmat per la Universitat Catòlica de San Antonio (Murcia); Nicola Picardi, fiscal del cas; Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu que ofereix les informacions oficials sobre "el cas Vatileaks"; Gianluigi Nuzzi, periodista que va publicar diversos documents secrets en el seu assaig: "Sua Santità" i un periodista Alessandro Speciale, corresponsal d'una agència de notícies Religion News Service, que aporta la seva visió d'expert explicant que, de les conclusions del fiscal del cas, es pot inferir que dintre dels robatoris de documents hi ha més persones implicades.

El País complementa aquesta notícia ara analitzada, amb una informació complementària i menys rellevant, sobre el teló de 100.000 euros de la Universitat Catòlica de Murcia, que es trobava entre els objectes requisats al majordom Paolo Gabriele. Es tracta d'una notícia que recull les declaracions del director de la Universidad Católica San Antonio de Murcia, José Luis Mendoza, a *El País*. La notícia porta per títol: "El Cuervo tenía un cheque español".¹⁰¹⁷ Explica que el director d'aquesta universitat, en motiu de l'"Óbolo de San Pedro", va entregar un teló al Papa que es destina a les persones amb menys recursos. L'"Óbolo de San Pedro" és una ajuda que els fidels ofereixen al Papa, com a expressió de suport a la sol·licitud del successor de Sant Pere per les moltes necessitats de l'Església i les obres de caritat dels més desvalguts.¹⁰¹⁸ A la notícia destaca que José Luis Mendoza, que va donar el teló de 100.000 euros requisat a l'apartament de Paolo Gabriele, és el propietari d'una poderosa universitat catòlica a Murcia: Universidad Católica San Antonio de Murcia (UCAM). Una universitat molt vinculada al Vaticà i especialment amb Benet XVI. A la notícia hi destaca que es membre del "Camino Neocatecumenal". Es realitza una pinzellada per la trajectòria d'aquesta universitat, les aportacions econòmiques de Mendoza a l'"Óbolo de San Pedro" intercalant amb declaracions de Mendoza. En el breu repàs per la trajectòria d'aquesta universitat, s'hi destaca, per exemple, que la universitat va obrir el curs 97/98, que és propietat de la fundació que predideix Mendoza, que és un centre que ha anat incrementant el nombre d'alumnes.

També destaca les diverses vicissituds que ha patit la universitat, com, per exemple, d'haver de mantenir la seva independència respecte el control del bisbe de la diòcesi i els enfrontaments amb la Universitat Pública de Murcia, per la seva expansió amb l'acumulació de noves titulacions. A més, inclou un petit perfil biogràfic del director de la UCAM, José Luis Mendoza, tot destacant que ell i la seva dona van ser missioners a la República Dominicana per l'Óbolo de San Pedro. També subratlla la seva estreta relació amb l'Església Catòlica, i amb Joseph Ratzinger, sobretot posa èmfasi en els seus grans donatius a l'Església.

Imatge

¹⁰¹⁷Mirar: "El Cuervo tenía un cheque en español", el diari *El País*, publicat el 14 de agosto de 2012 p. 3

¹⁰¹⁸Consultat a: http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/obolo_spietro/documents/index_sp.htm

Per últim, s'ha de comentar la fotografia que acompanya la notícia. S'hi mostra el director de la Universitat Catòlica de Murcia, José Luis Mendoza que besa la mà del bisbe Juan Antonio Reig Plà, l'any 2008, en el fons de la imatge apareix un pla general de la catedral de Murcia. L'angulació de la imatge és un contrapicat, és a dir, la fotografia és presa amb inclinament de baix cap a dalt. Amb aquesta angulació, la imatge connota que vol remarcar la grandesa i el poder de l'Església. Li dóna un valor expressiu. La imatge i la notícia sobre el perfil del director la Universitat Catòlica de Murcia ajuda a reforçar un marc valoratiu en conjunt negatiu respecte a l'Església Catòlica. Així, fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable defensat pel *El País* de lluites de poder – corrupció a l'Església.

La següent informació destacada sobre el judici està publicada el 30/09/12 i està intitulada: "La justicia llama al secretario del Papa"¹⁰¹⁹, i el subtítol: "Gänswein declararà sobre la filtración de documentos personales de Benedicto XVI.", aquesta apareix a la secció d'Internacional. La informació pertany al gènere crònica per no tenir una estructura de piràmide invertida, com la notícia. El periodista que firma la crònica és el corresponsal que es troba in situ en el lloc dels fets i insereix molts elements interpretatius. Aquests reforcen, com en les anteriors informacions analitzades, un marc de dimensió simbòlica d'història d'intriga i misteri. La qüestió fonamental de la crònica se centra en la declaració al judici del *cas Vatileaks*, per part de Georg Gänswein, secretari personal de Benet XVI. El secretari personal formava part de la "família pontificia", era el més estret col·laborador del Pontífex, era un dels encarregats de controlar als membres de l'apartament papal, entre ells Paolo Gabriele, i gestionar els documents confidencials que va robar l'ex-majordom. Per tant, es tractava d'una declaració transcendental del *Cas Vatileaks*.

Conjunt lèxic dimensió pragmàtica

Pel que fa al lèxic o els conceptes que determinen un marc de dimensió més pragmàtic i arguments de temàtica judicial, cal destacar: "condena", "tribunal", "jueces laicos", "declaración", "testigo", "caso", "juicio", "alegaciones", "abogada", "defensor", "encausado", "robo agravado", "delito", "causa de la investigación", "comisión cardenalicia", "pesquisas", "Derecho Canónico", "código penal", "Gendarmería Vaticana" o "presencia de testigos". Pel que fa als verbs d'aquest àmbit, trobem a la crònica: "rechazó", "se le acusa", "tomaron declaración", "llamar a declarar" o "incauto".

Conjunt lèxic dimensió simbòlica

En relació al marc de dimensió simbòlica sobre una història d'intriga i misteri, trobem els substantius claus, que són: "intriga", "robo", "difusión de correspondencia secreta", "personaje secundario", "supuestos filtradores", "secretario particular", "familia pontificia", "Paoletto", "correspondencia privada", "detención", "filtraciones" o "miserias". En relació als verbs que determinen un marc de dimensió simbòlica, trobem: "esclarecer", "fue comunicado" o "sacar a la luz". A banda d'això, en l'article també trobem altres recursos expressius com metàfores que arrodoneixen el marc de

¹⁰¹⁹Mirar: "La justicia llama al secretario del Papa", el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

dimensió simbòlica d'història d'intriga i traïció, com per exemple: "La declaración como testigo de un personaje a la altura de la obra, monseñor Georg Gänswein, el secretario particular de Joseph Ratzinger, puede arrojar luz sobre un caso aún muy oscuro". Un altre metàfora referida al secretari és:

"Pero también, como habitante del apartamento papal, tocado por la sombra de la sospecha", "Un monseñor con aspecto de galán de cine, volveran a verse las caras."¹⁰²⁰

En relació a la comissió cardenalicia, instituïda per Benet XVI per investigar el cas *Vatileaks*, utilitza una metàfora com:

"Durante varios meses, tres cardenales mayores de 80 años -ya no papables y por tanto libres de esa tentación- (...)."¹⁰²¹

Per un últim, introdueix unes metàfores que fan clarament patents el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder/corruptió al Vaticà:

"(...) 20 personas deseosas de sacar a la luz las miserias del Vaticano por el bien de la Iglesia", una metàfora utilitzada pel diari de la Santa Seu, "L'Osservatore Romano": "un Papa rodeado de lobos" i "Compatriotas, amigos, su última trinchera frente a la enfermedad o los lobos."¹⁰²²

En aquesta crònica, s'empra una expressió molt recurrent a les anteriors informacions analitzades a *El País*, una expressió bèl·lica com: "Luchas de poder". Aquest terme amb connotacions bèl·liques, molt emprat en *El País*, determina el marc interpretatiu o *frame* estable de corruptió-lluites de poder al Vaticà. La crònica ocupa una pàgina sencera a la secció *Internacional*.

Imatge

Apereixen dues fotografies: la primera és una imatge de Paolo Gabriele durant el judici, en la qual mostra el majordom amb un rostre seriós, juntament amb els membres del tribunal. La fotografia està firmada per l'agència Reuters, i és la mateixa que han publicat els anteriors diaris, per tant s'infereix que és una fotografia distribuïda a altres mitjans de comunicació. Això és degut que el Vaticà només va deixar accedir a un determinat grup de periodistes i agències per cobrir el judici, restringint l'accés a d'altres mitjans. Aquesta imatge denota que l'Església vol donar una imatge d'oficialitat, i al mateix temps, d'informació restringida. També apareix una imatge més petita del secretari personal de Benet XVI, Georg Gänswein.

Actors

¹⁰²⁰ Mirar: "La justicia llama al secretario del Papa", el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

¹⁰²¹ Mirar: "La justicia llama al secretario del Papa", el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

¹⁰²² Mirar: "La justicia llama al secretario del Papa", el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

Els actors detectats en aquesta crònica serien: el secretari personal de Benet XVI, Georg Gänswein, que apareix en el paper de declarant en el judici contra Paolo Gabriele, com a membre de la denominada “Família Pontificia”, i representa l’actor principal de la crònica, juntament amb l’ex-majordom Paolo Gabriele, principal acusat de la filtració de documents. Els altres actors, amb un rol més secundari, dintre la crònica serien les persones de la Família Pontificia que han d’anar a declarar en el judici del “cas Vatileaks”: el religiós Carlo Maria Polvani; el responsable de la Gendarmeria Vaticana, Domenico Giani per exercir l’operació policial contra el majordom. També cal destacar Benet XVI, que apareix com la víctima de tot el “cas Vatileaks”, per la confiscació de documents i Tarcisio Bertone, acusat en els documents filtrats per la seva mala relació amb el Papa. A més de tots ells, el President del Tribunal de Justícia del Vaticà, Giuseppe Dalla Torre.

En general, el contingut de la crònica és força expressiu, apareixen molts elements interpretatius per part del corresponal de *El País*, recurrent al lèxic i a les metàfores anteriorment citades en aquest anàlisi. D’aquí s’infereix un contingut implícit que, unit amb el punt de vista interpretatiu del diari, demostra una correlació entre els recursos expressius utilitzats i l’avaluació moral del diari *El País*. Comença la crònica descrivint un ambient de novel·la d’intriga i misteri en el cas *Vatileaks*, en descriure el rol que exerceix el secretari personal amb el Pontífex i el perfil de Paolo Gabriele en el judici:

“No sería lógico, ni creíble, que la gran intriga sobre el robo y la difusión de la correspondencia secreta de Benedicto XVI se cerrara en falso con la condena rápida y a media luz de un personaje secundario llamado Paolo Gabriele (...)”, “ (...) asumiendo su papel en el reparto, traje gris, corbata oscura, aspecto demacrado, pero con la esperanza de descargar el peso de la culpa.”¹⁰²³

I continua sobre Georg Gänswein:

“La declaración como testigo de un personaje a la altura de la obra, monseñor Georg Gänswein, el secretario particular de Joseph Ratzinger, puede arrojar luz sobre un caso aún muy oscuro” o “Pero también como habitante del apartamento papal, tocado por la sombra de la sospecha” o bé, “el mayordomo gris y un monseñor con aspecto de galán de cine, volverán a verse las caras (...).”¹⁰²⁴

Un altre aspecte important a comentar d’aquesta crònica, en relació a les anteriors notícies de *l’ABC* o *La Razón*, és que comenta amb connotacions iròniques i crítiques l’actitud de la Santa Seu, el fet que al judici tant sols van poder entrar alguns periodistes seleccionats:

“(...) porque a la sala pudo acceder un grupo de ocho periodistas cuya misión era apuntar todo con un bolígrafo facilitado por el Vaticano –para evitar que

¹⁰²³ Mirar: “La justicia llama al secretario del Papa”, el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

¹⁰²⁴ Mirar: “La justicia llama al secretario del Papa”, el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

algún espabilado pudiese col·locar una cámara en el capuchón- y luego contárselo a los colegas de todo el mundo arremolinados en la puerta.¹⁰²⁵”

Les següents informacions més rellevants respecte al judici apareixen publicades a *El País* el 3/10/12 i el 7/10/12. La primera és la publicada el dimecres 3/10/12, a aquest seguiment del judici a l'ex-majordom, *El País* li va donar molta notorietat. La notícia que recull les declaracions de Paolo Gabriele publicada el 3/10/12, ocupa una part de la portada de *El País* amb el títol: “Traicioné al Santo Padre”.

Imatge

La fotografia que acompanya la informació mostra l'ex-majordom a dalt del papamòbil en un primer pla, en un segon pla hi apareix el Papa Benet XVI. El tema del judici es troba a la franja de destacats de la portada del 3/10/12 de *El País*.

A les pàgines interiors, la informació ocupa dues pàgines senceres, a la secció *Internacional*, amb una crònica i una notícia complementària. A la part superior de la pàgina, trobem un petit títol: “Escándalo en la Santa Sede” tot referint-se al cas *Vatileaks*. La crònica principal ocupa una pàgina i mitja, i està intitulada amb una cita del majordom Paolo Gabriele: “Traicioné al Santo Padre”¹⁰²⁶, acompanyat dels subtítols: “El mayordomo del Papa se declara en el juicio inocente de la acusación de robo de documentos secretos” i “Gabriele denuncia malos tratos en la cárcel vaticana.” La qüestió principal de la crònica del dia 3/10/12 és la declaració de Paolo Gabriele davant el tribunal del Vaticà pel cas *Vatileaks*, com a causa de la filtració dels documents confidencials del Pontífex, a més de la declaració del secretari personal de Benet XVI, Mons. Georg Gänswein. El titular de la crònica: “Traicioné la confianza del Santo Padre” és una cita de la declaració de Paolo Gabriele en el judici, aquest titular manté unes connotacions molt negatives sobre l'actitud del majordom i reforça la dimensió de marc simbòlic d'història d'intriga i misteri molt present en el *El País*. La crònica va acompanyada per una “cronologia” que destaca els fets més rellevants del cas *Vatileaks*, com per exemple, la primera filtració a mitjans de comunicació que posaven al descobert les lluites de poder internes al Vaticà, fins a la detenció del majordom per posseir els documents, les investigacions revelen que Bertone és ambiciós i està enfrontat al Papa, segueixen les filtracions a la premsa, fins al judici de Paolo Gabriele. La cronologia que acompanya la crònica¹⁰²⁷ serveix per situar el lector i li aporta un *background* i un context. Aquesta està acompanyada per una imatge de Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu.

Imatge

Quant a la imatge de la crònica, apareix Paolo Gabriele durant la primera jornada del judici, i també mostra alguns dels membres del Tribunal. La imatge també surt publicada a les anteriors notícies del judici difoses pels anteriors diaris de la categoria

¹⁰²⁵Mirar: “La justicia llama al secretario del Papa”, el diari *El País*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p. 3

¹⁰²⁶Mirar: “Traicioné la confianza del Santo Padre”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.2-3

¹⁰²⁷Mirar: “Traicioné la confianza del Santo Padre”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.2

premsa editada a Madrid, es tracta d'una fotografia distribuïda per agències de notícies.

Actors

En la variable actors, es poden destacar com a principals: el majordom Paolo Gabriele, principal acusat de robar i filtrar documents confidencials a la premsa italiana i el periodista Gianluigi Nuzzi; el secretari personal Georg Gänswein, que va declarar en el judici per ser cap del majordom i treballar junts a l'apartament papal, també de descobrir el "talp". Altres actors involucrats a la crònica serien l'advocada de Paolo Gabriele, Cristina Arru; Giuseppe dalla Torre, president del tribunal i Nicola Picardi, el fiscal. També hi és present el pare Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu i director de l'oficina de premsa que ofereix la informació des del punt de vista de la Santa Seu; el periodista Gianluigi Nuzzi, apareix involucrat a la trama del "Vatileaks" per la publicació del seu llibre "*Su Santidad. Las cartas secretas de Benedicto XVI*", on es revelaven els documents secrets de la Cúria Vaticana, encara que apareix en un rol més secundari. Altres actors més secundaris, involucrats indirectament en el cas *Vatileaks*, són citats per l'ex-majordom, Paolo Gabriele, en el judici, amb qui comentaven la mala situació de la cúpula de l'Església Catòlica: el cardenal Angelo Comastri, arxiprest de la Basílica de Sant Pere; Ingrid Stampa, antiga secretària del Papa i Paolo Sardi, durant un temps escriptor dels discursos de Benet XVI.

Com en l'anterior informació, el discurs es mou entre un àmbit pragmàtic i simbòlic. La crònica està escrita en un estil força personal, hi predomina una funció més narrativa, presentada amb un discurs més dramàtic; la crònica està construïda a partir d'una sèrie de declaracions, es pot denominar crònica "discursiva".¹⁰²⁸

Lèxic de dimensió pragmàtica

En relació a la variable lèxic i per tant, els termes més predominants són presents en les anteriors informacions. Es poden destacar conceptes o substantius que determinen una dimensió de marc pragmàtic, en referir-se a raonaments més de tipus judicial o policial. Tanmateix també a partir d'aquests termes es pot deduir un marc o *frame* genèric sobre un relat més judicial. Els substantius destacats serien: "banquillo de los acusados", "ex-mayordomo", "juicio", "declaraciones", "celda", "detención", "presidente del Tribunal", "declaración", "promotor de justicia (fiscal)", "investigación", "peores delinquentes", "acusaciones", "celda", "calabozo", "querella", "cómplices", "el registro", "Gendarmería Vaticana" o "carpetas documentación privada". Alguns dels verbs claus: "fotocopió y difundió", "fue recludo", "fue filtrando", "debían difundirse" o "se incautaron". En relació a l'estat de les cel·les del Vaticà i la queixa formulada pel majordom pels possibles maltractaments trobem els verbs: "se apresuraron a desmentir", "se circunscribía" o "pudieron habilitar". La crònica fa patent el marc interpretatiu o *frame* de corrupció-lluïtes de poder amb conceptes i expressions com: "casos de corrupción" o expressions com "era hacerse una idea de la situación del Vaticano". Sobre el tema que el cardenal Carlo Maria Viganó va ser el primer que va denunciar la corrupció al Vaticà i després enviat de nunci a Whashington per Bertone segons els mitjans de comunicació, el diari ho indica

¹⁰²⁸Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

amb les següents expressions: “fue enviado lejos de Roma” o “el Papa llegó a llorar” i “(El Papa)no se atrevió a contradecir a Bertone”¹⁰²⁹.

Figures retòriques: metàfores

En relació a les metàfores trobem algunes que subratllen el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder-corrupció al Vaticà, les metàfores claus serien:

“Que fotocopió y difundió la documentación secreta de Ratzinger para ayudar al Papa y a la Iglesia a hacer limpieza”, “(...) actuó guiado por el Espíritu Santo, pero sí insistió en que tantos años de misas tempraneras junto a Benedicto XVI habían dejado en él un surco de caridad (...)”¹⁰³⁰

Aquesta última metàfora està relacionada amb l’actuació de robar documents per part del majordom, per tal de protegir el Papa de les lluites de poder per la successió a la Seu de Sant Pere. Altres metàfores sobre la declaració de Paolo Gabriele trobem:

“Contó con un punto de ingenuidad, la importancia que el resto veía en él” o “cuando ya se le iba el santo al cielo.”¹⁰³¹

Lèxic de dimensió simbòlica

D’altra banda, aquests marcs interpretatius trobem altres termes o metàfores que configuren una dimensió de marc simbòlica sobre història d’intriga i misteri, per exemple: “integrante de la familia pontificia”, “sorpresa”, “relato”, “cómplices”, “robo de documentos”, “efectos destructivos” o “mala situación de la Iglesia”. Alguns verbs com: “nunca sospeché”, “reprimió”, “se mostraba orgulloso”, “sin dirigirle ni siquiera una mirada”. Altres metàfores que denoten aquesta dimensió de marc més simbòlica sobre una història d’intriga i misteri: “esbozó una sonrisa, que en seguida reprimió” o “(...) tal vez buscando un rastro de la antigua complicidad”¹⁰³², dues metàfores sobre la indiferència que va mostrar el secretari personal del Papa Georg Gänswein, respecte al majordom. Per completar l’anàlisi de la crònica publicada del dimecres 3/10/12 de *El País* s’ha de tenir en compte una crònica complementària publicada al costat de la principal, intitulada: “Cita en la intimidad pontificia”.¹⁰³³ La crònica ocupa mitja plana i la qüestió principal destaca una de les declaracions del secretari personal del Papa Benet XVI durant el judici. En la declaració explica que Georg Gänswein, a causa del problema de les filtracions va reunir a tots els membres de la denominada “família pontificia”, per tal que Paolo Gabriele, el majordom confesés, però no va ser així. D’aquí es deu el titular: “Cita en la intimidad pontificia” i el subtítol ho sintetitza: “El

¹⁰²⁹ Mirar: “Traicioné la confianza del Santo Padre”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.2-3

¹⁰³⁰ Mirar: “Traicioné la confianza del Santo Padre”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.2

¹⁰³¹ Mirar: “Traicioné la confianza del Santo Padre”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.2-3

¹⁰³² Mirar: “Traicioné la confianza del Santo Padre”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.2-3

¹⁰³³ Mirar: “Cita en la intimidad pontificia”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p. 3

secretario privado de Ratzinger organizó una reunión para intentar que el mayordomo confesara su culpa.”¹⁰³⁴

Imatge

Respecte a la imatge apareix Benet XVI en una audiència al Vaticà i al costat mostra al secretari personal que està ajudant al Papa. La fotografia reforça el binomi entre el secretari del Papa, com a confident i amic de confiança i el Papa Benet XVI, en uns moments difícils del Pontificat.

Lèxic i figures retòriques de dimensió simbòlica

El lèxic i les metàfores emprades reforcen la dimensió de marc simbòlic d'història d'intriga i traïció. L'estil de la crònica és molt narratiu i construeix un relat novel·lesc i d'història gairebé de cinema. Un exemple el trobem en la descripció del primer paràgraf, on descriu l'ambient en què va tenir lloc la reunió dels membres de la família pontifícia:

“Dos días antes de la detención de Paolo Gabriele, en los apartamentos del Papa se produjo una escena digna de una superproducción de Hollywood. Georg Gänswein, el secretario privado de Benedicto XVI, reunió a toda la familia ponticia. (...) ya sabía que la detención de Paoletto iba a ser cuestión de horas, pero intentó que fuese él quien confesase allí, en la intimidad de la familia.”¹⁰³⁵

La crònica també fa patent l'estreta relació de confiança entre el secretari Georg Gänswein i el Papa Benet XVI, a partir d'aquestes metàfores: “Durante los últimos meses el padre Georg había ganado poder en el Vaticano. Sombra del Papa desde 1996 (...)”, o “El único hombre sobre el que un Papa anciano, enfermo y rodeado por lobos podía descansar”. Tanmateix, torna aparèixer el llenguatge bèl·lic sobre el tema disputes a l'Església, un llenguatge simbòlic que determina el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder - corrupció al Vaticà, present en el diari *El País*. Aquest marc es troba en conceptes com: “disputas por el poder en el seno de la Iglesia” o “escándalo de Vaticanleaks”, “corrupción”, o verbs com: “denunció”.

Figures retòriques: metàfores

Respecte a les metàfores d'aquesta crònica que determinen el marc lluites de poder-corrupció: “no basta ser amigo del Papa ni una trayectoria recta para evitar una emboscada en los pasadizos del Vaticano”, “Benedicto XVI querrá dedicarse a los asuntos del cielo habiendo resuelto antes los de la tierra” i finalment, acaba amb aquesta metàfora:

“El juicio está demostrando que el mayordomo es un pobre diablo que, solo o en compañía de otros, quebró la confianza del Papa. Pero todavía son más las preguntas que las respuestas.”¹⁰³⁶

¹⁰³⁴ Mirar: “Cita en la intimidad pontificia”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p. 3

¹⁰³⁵ Mirar: “Cita en la intimidad pontificia”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p. 3

¹⁰³⁶ Mirar: “Cita en la intimidad pontificia”, el diari *El País*, publicat el 3 de octubre de 2012 p. 3

En aquesta última frase, l'informador mostra el punt de vista interpretatiu del diari, apel·lant a què queda molt per solucionar i descobrir la veritat en el *cas Vatileaks*. En general, el contingut genèric de la crònica és implícit construït a partir dels recursos expressius que hem comentat anteriorment. En aquest es denota el punt de vista interpretatiu del diari, que en general és crític amb l'Església i denota un marc valoratiu negatiu sobre la institució. Per tant, existeixen una correlació directa entre el llenguatge emprat i l'avaluació del diari.

En general, l'avaluació moral del diari *El País*, en aquestes informacions analitzades, mostra a Paolo Gabriele com el traïdor i principal culpable del robatori i filtració de documents confidencials. Però, a la vegada, s'infereix que el judici demostra que Paolo Gabriele és el "Cap de turc" de la trama, que ha estat acompanyat d'altres implicats i que existeixen més preguntes que respostes.

La següent informació sobre el judici es va publicar el 7/10/12 i *El País* li va concedir una rellevància notòria. El tema de la crònica ocupa una petita part de la portada, és un dels destacats de la portada d'aquell dia, tot i que no destaca dintre les informacions principals. En el petit titular de la portada hi destaca: "*18 meses de cárcel para el exmayordomo del Papa*". A les pàgines interiors *El País* li dedica dues pàgines senceres amb la publicació de dues cròniques. La crònica principal del diumenge 7/10/12 està titulada: "*El Vaticano aplica una pena leve a El Cuervo*".¹⁰³⁷ Els subtítols que l'acompanyen són: "El mayordomo del Papa es condenado a 18 meses de cárcel por robar un millar de documentos secretos" i "La Santa Sede da por hecho el indulto para Gabriele." La crònica del dia 7/10/12 està acompanyada per una fotografia, en què apareix l'ex-majordom acompanyat de dos membres del Tribunal, abandonant el judici després d'escoltar la sentència.

Infografia

També trobem una infografia amb el títol: "Escenario y personajes de la trama", una informació que s'ofereix de forma visual a partir d'una gràfica.¹⁰³⁸ En aquesta infografia mostra a un petit mapa de la Ciutat del Vaticà, amb dues fotografies del Palau del Tribunal i un altre del Palau del Vaticà, una expressió visual per ubicar el lector. Es tracta d'una imatge distribuïda per una agència i és la mateixa del judici que apareix publicada en els diaris anteriors. Cal tenir present que el Vaticà va restringir l'accés als mitjans per cobrir el judici, i tant sols alguns d'ells van tenir permís per accedir-hi.

Imatges dels actors principals

A sota del mapa apareixen en fotografies mida carnet, sota el títol dels "implicats": Paolo Gabriele, ex-majordom principal acusat de robar i filtrar cartes; Ettore G. Tedeschi, ex-president de la Banca Vaticana, destituït per mala gestió i per enemistat

¹⁰³⁷Mirar: "El Vaticano aplica una pena leve a El Cuervo", el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p. 2-3

¹⁰³⁸Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

amb membres de la Cúria; Tarcisio Bertone, aleshores Secretari d'Estat del Vaticà, en els documents filtrats s'afirmava que estava enemistat amb el Papa, i que una part de la cúria es mostrava crític amb ell per la seva mala gestió; per últim, trobem a Georg Gänswein, secretari personal de Benet XVI, que s'encarregava de la correspondència privada i va descobrir a Gabriele. La infografia i el títol "Escenario y personajes de la trama" reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable i més general de corrupció-lluites de poder.

Actors

Respecte als actors més destacats que apareixen a la crònica del 7/10/12¹⁰³⁹ serien els observats en les notícies anteriors. L'actor protagonista involucrat a la història seria Paolo Gabriele, l'ex-majordom i principal responsable de la fuga i filtració de documents. A la crònica es recull la seva condemna a un any i mig de presó. Els altres principals actors involucrats en el judici serien Giuseppe Dalla Torre, jutge del Vaticà; Nicola Picardi, promotor de justícia (fiscal); Cristina Arrú, advocada defensora del majordom i Federico Lombardi, que apareix com a portaveu del Vaticà, i per tant esdevé una font informativa aportant la informació oficial.

Pel que fa a la variable del lèxic i el llenguatge es tornen a trobar els termes habituals als anteriors. D'una banda, el discurs presenta una dicotomia entre un llenguatge simbòlic, a més insereix un llenguatge bèl·lic molt propi del marc interpretatiu o *frame* de corrupció-lluites de poder molt present al diari *El País* i a la premsa editada a Barcelona. D'altra banda, es detecta un llenguatge que denota un marc de dimensió pragmàtica quan alguns dels termes es refereixen a la temàtica judicial.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En el lèxic trobem substantius que determinen el marc de dimensió pragmàtic que construeix un relat més judicial, a partir d'aquí es pot distingir un marc temàtic sobre el tema més jurídic i d'història d'intriga. Aquests són: "sentencia", "reclusión", "documentos privados", "proceso terrenal", "juicio", "leyes vigentes", "juez vaticano", "mayordomo", "prisión", "ausencia de antecedentes", "pena", "prisión", "proceso", "actuación de la Gendarmería Vaticana", "Paoletto", "filtraciones", "20 personas implicadas", "caso Vatileaks", "abogada", "fiscal", "tribunal", "alegato", "hurto", "cárcel", "arresto domiciliario" o "cómplices". Els verbs d'aquest *frame* serien: "declaró", "deliberar y dictar", "brindó la posibilidad", "filtrar", "reducir la pena", "había sido condenado", "robar" o "redimir".

S'han de destacar alguns conceptes que determinen la dimensió de marc simbòlica de novel·la d'intriga i traïció com: "recto quehacer", "convencimiento subjetivo", en referència a l'actuació del majordom quan robava els documents. També trobem altres com: "trama", "inspiradores", "ocultos" i "tiene potestad de perdonar", en relació a la possible concessió de perdó del Papa. En aquest sentit s'han de destacar els verbs "anunciaba la posibilidad" i "conceda el perdón."

Figures retòriques: metàfores

¹⁰³⁹Mirar: "El Vaticano aplica una pena leve a El Cuervo", el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p. 2-3

El plantejament de la crònica, en general, és força expressiu i es poden destacar algunes metàfores que remarquen la dimensió de marc simbòlica sobre història d'intriga i traïció. Per exemple:

“Allí según la invocación del juez vaticano Giuseppe Dalla Torre había otros altos poderes en danza”, “Un final feliz para una representación perfecta” o “En el teatro del mundo, Italia es la “prima donna”, y cuando borda el papel se llama Vaticano”, “en un proceso teatral en el que todos quisieran dejar una frase célebre, la abogada Arrú no se quedó atrás”, “a su otrora fiel Paoletto”, “el mayordomo llegó a decir que actuó bajo los influjos del Espíritu Santo¹⁰⁴⁰”

Són metàfores presents en la dimensió de marc simbòlica que fa referència a un relat d'història de traïció i d'intriga. Altres metàfores que utilitzen un llenguatge bèl·lic, molt present a les informacions de *El País* per determinar el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció, per exemple:

“que tuvo en jaque a la Iglesia durante el último año, desvelando las luchas de poder internas (...)”, “(...)L’*Osservatore Romano* definiera al Papa como un “Pastor rodeado por lobos” i finalment, “ (...) y que su único afán al filtrar los documentos fue ayudar al Papa y a la Iglesia a hacer limpieza.¹⁰⁴¹”

També val la pena analitzar que, en la crònica, hi ha un llenguatge religiós, que denota un contingut implícit: “resucitar una normativa”, per designar que es va aplicar al majordom una norma aprovada per Pau VI. L'última metàfora fa referència a les persones de la Cúria que, segons el diari, van induir el majordom a apropiarse dels documents del Papa Benet XVI: “Se les ha visto pasar por el juicio como sombras chinescas, bastaba apuntarles con la luz de una pregunta para que se desvanecieran”, que reforça el marc interpretatiu o *frame* principal de corrupció-lluites de poder al Vaticà. Aquest conjunt de variables mostren un marc valoratiu negatiu en relació a l'Església.

En aquesta anàlisi de la crònica principal publicada el diumenge 7/10/12,¹⁰⁴² s'ha de tenir en compte una crònica complementària, que reforça el marc principal. Va ser publicada el mateix dia 7/10/12 amb el títol: “Un exmayordomo rodeado por lobos”.¹⁰⁴³

Imatge

A la imatge que acompanya la crònica hi apareix Federico Lombardi, portaveu del Vaticà després d'una conferència de premsa. Es mostra amb un rostre seriós i de preocupació, al darrere hi apareix l'escut papal. La imatge denota la preocupació de la Santa Seu pel majordom.

¹⁰⁴⁰ Mirar: “El Vaticano aplica una pena leve a El Cuervo”, el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p. 2-3

¹⁰⁴¹ Mirar: “El Vaticano aplica una pena leve a El Cuervo”, el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p. 2-3

¹⁰⁴² Mirar: “El Vaticano aplica una pena leve a El Cuervo”, el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p. 2-3

¹⁰⁴³ Mirar: “Un exmayordomo rodeado por lobos”, el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

La qüestió principal de la petita crònica tracta que la Santa Seu vol vigilar a l'exmajordom, perquè no reveli més secrets quan surti de la presó, a causa de la seva implicació "al cas Vatileaks". Respecte a l'anàlisi de tipus discursiu i a la matriu de variables analitzades en aquest treball, trobem un llenguatge que se situa en un àmbit força simbòlic, que reforça el marc interpretatiu o *frame* principal de lluites de poder-corrupció. Per exemple, s'han de subratllar alguns conceptes claus com: "correspondencia privada", "escándalo Vaticanleaks", "peligroso" o "dueño de un secreto". També cal destacar una dimensió de marc pragmàtica on, per exemple, conceptes com: "juicio", "imputado", "sentencia" o "testimonio", reforçarien els arguments que construeixen un relat més judicial.

Recursos expressius: metàfores

Les metàfores, dintre d'aquesta crònica complementària, determinen, per una banda, el marc de dimensió simbòlic sobre una història d'intriga i traïció. En el primer paràgraf, s'ha de destacar aquesta:

"Paolo Gabriele, con su rostro impenetrable, su traje gris y su devoción a la santa polaca Faustina Kowalska, sigue siendo un peligro para el Vaticano" i "Gabriele es peligroso porque obtenga el perdón del Papa o no – se podría apostar una temporada en el infierno a que sí y muy pronto-, sigue siendo el dueño de un secreto. ¹⁰⁴⁴"

Les altres metàfores fan referència al marc interpretatiu o *frame* principal de lluites de poder-corrupció, per exemple:

"Según su testimonio, filtró los documentos para hacer limpieza en una Iglesia corrupta, golpeada por las luchas de poder" o "Benedicto XVI es un hombre anciano, enfermo y rodeado por lobos" i per últim, "Su verdad completa –la suya, no la del juicio- vale mucho dinero. Y ahí fuera hay un ejército de lobos dispuesto a comprársela. ¹⁰⁴⁵"

Tornem a veure les metàfores claus dintre del marc lluites de poder-corrupció com "hacer limpieza", "golpeada por las luchas de poder" i "rodeado de lobos". Aquestes metàfores s'han detectat en anteriors cròniques i són força presents en les informacions de *El País* respecte al cas *Vatileaks* dins el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder-corrupció. En general, s'observa que el plantejament de les dues cròniques és expressiu a partir de l'ús del lèxic, de les metàfores i les imatges, i per tant, existeix una evident sintonia amb el punt de vista interpretatiu del diari. En conjunt, les dues cròniques determinen un marc valoratiu negatiu respecte la institució eclesiàstica i sobre l'escàndol *Vatileaks*. Els últims dos episodis per analitzar són dues cròniques sobre la condemna del majordom i l'informàtic Claudio Sciarpelletti, acusat de complicitat en la filtració de documents, i el perdó concedit per Benet XVI al majordom. Tot i així, aquests últims episodis corresponen al final del cicle

¹⁰⁴⁴ Mirar: "Un exmayordomo rodeado por lobos", el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

¹⁰⁴⁵ Mirar: "Un exmayordomo rodeado por lobos", el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

del Vatileaks i, per tant, no ocupen tant d'espai com en l'esclat de l'escàndol ni en la informació del judici.

La informació referent a la condemna del Vaticà de l'informàtic Claudio Sciarpetti i els interrogants del *cas Vatileaks* va ser publicada el diumenge 11/11/12. És una crònica, amb molts elements interpretatius i amb abundants components implícits, que reforcen l'avaluació moral del diari *El País*, esmentada en línies anteriors. La crònica intitolada: "*La Iglesia da carpetazo al "Vatileaks"*"¹⁰⁴⁶ manté unes connotacions negatives respecte a l'actitud de l'Església Catòlica pel que fa a aquest cas. El titular implícitament explica que la cúria vaticana ha volgut tancar de forma ràpida l'escàndol del "cas Vatileaks". La crònica ocupa gairebé una pàgina sencera i està publicada dintre la secció *Internacional* de *El País*, es nota que el diari li va atorgar una rellevància bastant important. La qüestió principal de la notícia està focalitzada en la condemna de l'informàtic Claudio Sciarpetti a quatre mesos de presó, les tres versions diferents que va oferir sobre qui havia entregat el sobre amb documents a la Gendarmeria Vaticana. La crònica des d'un punt de vista interpretatiu es focalitza amb la versió oficial donada des del Vaticà, la qual només senyala com a culpables el majordom i l'informàtic. Tanmateix, el diari *El País* subratlla que no se sap res de la investigació de cardenals sobre el cas i queden molts interrogants respecte a les batalles internes.

Imatge

En relació a les variables per determinar els marcs interpretatius o *frames*, s'ha de destacar que la imatge mostra una fotografia de l'agència Reuters al començament del judici de Paolo Gabriele, que va estar publicada el 30/09/12 a *El País*. Respecte a les altres variables, com la tipologia de metàfores, el lèxic i conceptes més usats reforcen els marcs interpretatius identificats a les informacions anteriors.

Lèxic de dimensió simbòlica

El llenguatge, en general, té un component molt simbòlic. S'ha de destacar conceptes com: "culpables", "verdad oficial", "libro escandaloso de tremendo éxito", "versión oficial", "llamada anónima", "asuntos no ejemplares del Vaticano", "extrañas palabras", "esta historia de intrigas", "material sensible", "documentos secretos", "correspondencia", "documentación sustraída", "una llamada anónima" o "aluvión de filtraciones". Els verbs claus: "ofreció", "manejase", "avisaba", "no ser reemplazado" o "confió". Aquests termes i verbs representarien els més usats en la dimensió de marc simbòlica sobre història d'intriga o traïció que construeixen un marc temàtic construït un relat d'intriga i misteri.

Lèxic de dimensió pragmàtica

També, utilitza algun tipus de lèxic que determina una dimensió de marc més pragmàtic sobre temàtica judicial, per tant, determina un marc temàtic que construeix un relat més judicial: "prisión", "cárcel", "investigación", "tres versiones", "sobre",

¹⁰⁴⁶Mirar: "La Iglesia da carpetazo al "Vatileaks"", el diari *El País*, publicat el 11 de noviembre de 2012 p.10

“documentos”, “Gendarmería”, “investigadores”, “vista oral”, “sesión juicio” o “sentencias”, serien els termes claus. Els verbs més destacats en aquesta dimensió de marc són: “fuese condenado”, “por robar”, “obstruir”, “fue detenido”, “acusó”, “arrestado e interrogado” i “robó y filtró”. Tanmateix es pot afirmar que aquest conjunt de variables determinen el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder-corrupció de forma general present a la crònica. Aquest *frame* és reforçat a partir d’aquests conceptes amb connotacions bèl·liques: “feroces batallas”, “poder”, “casos de corrupción” i “acusaciones de corrupción.”

Recursos expressius: metàfores

En termes generals, la crònica és molt rica en recursos expressius emprats pel corresponsal de *El País* en aquesta crònica, per això, s’han de destacar les metàfores com:

“aquella acusación llevaba veneno dentro”, sobre una de les acusacions de l’informàtic, “para llegar hasta el fondo del asunto”, “sin embargo Benedicto XVI prefirió hacer oídos sordos y enviarlo lejos de Roma”, “guerras intestinas en la cumbre de la Iglesia” o “un aluvión de filtraciones que tuvo en vilo al Vaticano.”¹⁰⁴⁷

També, torna a emprar una metàfora habitual com “*Un Papa rodeado de lobos*” una expressió utilitzada per *L’Osservatore Romano* per definir l’escàndol del Vatileaks. Es tracten de metàfores utilitzades en el marc interpretatiu o *frame* estable i genèric de lluites de poder-corrupció molt present en totes les peces analitzades i en aquesta publicada el diumenge 11/11/12. També s’ha de tenir present la metàfora com “*pobre diablo que acusó a diestro y siniestro para quitarse el muerto de encima*”, per referir-se al rol de l’informàtic en el cas Vatileaks, segons la versió oficial de la Santa Seu. També a l’últim paràgraf es destaca:

“Hay que tener mucha fe, ninguna esperanza e infinita caridad para dar por buena la verdad oficial del Vaticano sobre el llamado caso Vatileaks.”¹⁰⁴⁸

En general, aquestes variables determinen un marc valoratiu negatiu i un marc de dimensió d’intriga i misteri respecte a l’institució eclesiàstica i especialment en la seva gestió del cas Vatileaks.

Actors

Els actors principals detectats de la crònica serien el majordom Paolo Gabriele, com a principal acusat de la trama del Vatileaks i la filtració de documents; l’actor principal seria l’informàtic Claudio Sciarpelletti, detingut després del majordom i acusat de complicitat amb el primer, en aquesta crònica es presenta la seva declaració al tribunal. Els altres dos actors que representen un rol més secundari són: William Kloter, vicecomandant de la Guàrdia Suïssa, que va anar a registrar el despatx de l’informàtic, que es presenta a la declaració i, per últim, Carlo Maria Polvani sacerdot i

¹⁰⁴⁷ Mirar: “Un exmayordomo rodeado por lobos”, el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

¹⁰⁴⁸ Mirar: “Un exmayordomo rodeado por lobos”, el diari *El País*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

cap de la Oficina d'Informació i Documentació de la Secretaria d'Estat del Vaticà que també apareix declarant, com a ex-cap de l'informàtic.

En termes generals, s'infereix que les variables analitzades com la tipologia de lèxic i les metàfores emprades i el plantejament expressiu de la crònica tenen una correlació directa amb el punt de vista interpretatiu de *El País*. Les metàfores emprades dintre del marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció estant en sintonia amb l'avaluació moral del diari, que es base que la versió oficial del Vaticà no és completa, i que no es vol indagar a fons respecte a les lluites internes de la cúria vaticana. El conjunt lèxic molt present a la dimensió de marc d'intriga i misteri construeix un contingut que implícitament construeix un relat novel·lesc i d'intriga sobre el cas. Això li dona un marc valoratiu negatiu global respecte a l'Església Catòlica.

L'última crònica publicada el 23/12/12, planteja el final de la trama del *cas Vatileaks*, que va sacsejar l'Església Catòlica i que va ocupar bona part de l'agenda mediàtica a la premsa d'Espanya i Catalunya. La crònica intitolada: "*El Papa perdona al mayordomo infiel*"¹⁰⁴⁹ publicada el diumenge 23/12/12, no ocupa un espai destacat del diari *El País*, tan sols ocupa mitja plana a la secció *Internacional*. Està acompanyat d'un subtítol: "El caso deja sin resolver los verdaderos motivos de Paolo Gabriele para filtrar documentación privada de Ratzinger", un subtítol que denota implícitament una crítica a l'Església sobre la seva gestió i en oferir una versió parcial del cas.

Imatge

La imatge és una fotografia on apareix Benet XVI amb l'ex-majordom Paolo Gabriele, en el moment que el Papa el perdona. Es tracta d'una fotografia distribuïda pel Vaticà realitzada per una agència de notícies AFP.

La qüestió principal de la notícia aborda el perdó concedit per Benet XVI a l'ex-majordom a la vigília de Nadal del 2012. Aquesta escena representa el final de la història, encara que queden molts interrogants per respondre segons el rotatiu *El País*. El perdó és concedit en el cas del robatori i la filtració de documents privats que Paolo Gabriele va realitzar a la Santa Seu.

Actors

Els actors principals involucrats a la informació són Benet XVI, que concedeix el perdó a Paolo Gabriele i l'informàtic, Claudio Sciarpelletti, acusat de còmplice; l'ex-majordom Paolo Gabriele que queda alliberat de la pena de presó; i el portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi, que a la crònica dona la informació oficial del *cas Vatileaks*.

Lèxic de dimensió simbòlica

Referent al conjunt de variables com les metàfores o el lèxic s'ha de destacar en general un discurs bastant simbòlic, igual que la resta de notícies analitzades

¹⁰⁴⁹Mirar: "El Papa perdona al mayordomo infiel", el diari *El País*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p.5

anteriorment. Els substantius més representatius serien: “operación”, “impecable”, “desde el punto de vista mediático”, “perdón”, “antiguo mayordomo”, “condenado”, “robo y difusión”, “documentos reservados”, “indulto”, “lobo gris”, “cuervo negro”, “familiaridad diaria”, “caso Vatileaks”, “respuesta verdadera”, “preguntas clave”, “comisión”, “proceso” o “averiguaciones”. Els verbs a destacar serien: “visitarlo”, “posan”, “mirándose”, “sonriendo levemente”, “confirmarle su perdón”, “condenado”, “obstruir la investigación”, “dilucidar”, “almacenado”, “había sustraído”, “filtrado” o “filtrar documentos”. Aquests conceptes i verbs determinen una dimensió de marc més simbòlica i construeixen un relat d’història d’intriga i misteri. A més de denotar que no s’ha indagat prou per arribar a la veritat del cas. També trobem alguns conceptes claus que reforcen el marc interpretatiu o *frame* de corrupció-lluïtes de poder: “conjuras y corrupción de la cúria”.

Un contingut més objectiu es troba en la utilització de cites del comunicat de premsa de la Santa Seu, que determinen una dimensió de marc més oficial i pragmàtica a la crònica. Per exemple, amb termes com: “nota de la Secretaría de Estado”, “había aceptado su petición de indulto”, “pena impuesta”, “portavoz del Vaticano”, “encuentro”, “retrato”, “ha visitado en la cárcel” o “gesto paternal”, en relació a l’actitud del Pontífex. A la crònica també realitza una comparació entre aquest perdó i el que va concedir Joan Pau II, l’any 1983 a Ali Agca, el terrorista que va atemptar contra ell, el maig del 1981, a partir d’aquesta expressió: “El papa Karol Wojtyla que resultó herido, también perdonó al pistolero turco e incluso logró su indulto.” També s’ha de destacar com la crònica emprà diverses vegades el terme “indulto”, enlloc de “perdó” o termes com “misericòrdia”, utilitzats en els rotatius anteriors *ABC* i *La Razón*. El concepte “indulto” emprat pel *El País* denota un clar distanciament amb la doctrina de l’Església i fa referència a una concessió realitzada per un cap d’Estat, no li dóna la referència simbòlica, sinó que denota un marc de dimensió més pragmàtica.

Recursos expressius: metàfores

Les metàfores més emprades determinen i es troben en la dimensió de marc més simbòlica que construeix una història d’intriga i misteri. Per exemple, trobem: “Las principales preguntas continúan sin respuesta” o “una verdad sólo al alcance de los ojos del Papa”. Respecte a la fotografia oficial distribuïda als mitjans, del perdó de Benet XVI a l’ex-majordom, utilitza una expressió llatina molt arrelada en l’Església: “(...) retrato difundido *urbi et orbi*”. Per designar la nova situació que viurà el majordom després del perdó del Papa és que:

“(…) Paolo Gabriele, de 46 años, casado y con tres hijos, no se irá de rositas” o
“(…) tampoco se trata de dejar en el arroyo a quien tantas cosas sabe de los intrínquilis de la Santa Sede.¹⁰⁵⁰”

Sobre la celebració del judici explica que va quedar clar que Paolo Gabriele va ser el qui va filtrar els documents reservats de Joseph Ratzinger, però que es va evitar anar més enllà a l’hora de cercar la veritat. Ho expressa amb aquesta metàfora: “a ratos de manera flagrante”. A l’últim paràgraf es plantegen molts interrogants respecte al cas.

¹⁰⁵⁰Mirar: “El Papa perdona al mayordomo infiel”, el diari *El País*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p.5

Per denotar implícitament que queden moltes preguntes per respondre, al final introdueix aquesta pregunta retòrica i una metàfora amb connotacions bel·liques:

“¿Quién ordenó a Paolo Gabriele que difundiera un sinfín de documentos secretos para demostrar al mundo que en la casa de Dios arde una hoguera de odios y venganzas?¹⁰⁵¹”

Les dues últimes metàfores reforcen i subratllen encara més el marc interpretatiu o *frame* estable sobre lluites de poder/corrupció en el Vaticà defensat de forma global a *El País*. Així, doncs, en aquesta última crònica es deixa palès, en el seu plantejament força expressiu, i, a través, del conjunt de variables abans detectades, els marcs interpretatius de corrupció-lluites poder i la dimensió de marc d'intriga i misteri. El contingut implícit on es denota el punt de vista interpretatiu del diari i la matriu de variables, com el lèxic i les metàfores, està en correlació i sintonia.

Precisament d'aquí es dedueix l'avaluació general que defensa en el *cas Vatileaks* queden moltes preguntes obertes per resoldre plenament pel que afecta al cas. *El País* creu que s'han obviat les lluites internes de la Cúria Vaticana, que alguns dels sectors van induir a Paolo Gabriele a actuar d'aquesta manera i que això no es va revelar. A més destaca que no es va tenir en compte l'informe elaborat per la comissió de cardenals creada pel propi Pontífex per descobrir els possibles enfrontaments a la cúria i buscar la veritat de les filtracions. En aquesta avaluació del diari, s'observa una evolució, les primeres cròniques, quan es va destapar el cas, apuntaven clarament a la culpabilitat del majordom, encara que amb la sospita que no va actuar sol; després, a mesura que es descobrien més filtracions, l'avaluació va canviar en considerar de manera molt rellevant que les lluites de poder i la corrupció estaven totalament presents darrere el cas.

35.

36. 9.3.1.4 El Mundo

L'últim diari de la categoria premsa editada a Madrid és el diari *El Mundo*. *El Mundo* és un altre dels diaris de referència en el conjunt de l'Estat Espanyol. Aquest rotatiu pertany al grup de comunicació *Unidad Editorial*, que agrupa diferents mitjans de comunicació temàtics com l'esportiu MARCA amb més d'1.800.000 lectors o econòmics com *Expansión* amb una nombrosa audiència de 140.000 lectors.¹⁰⁵² En premsa, el mitjà de comunicació generalista més destacat del grup és *El Mundo*, que va ser fundat l'any 1989 i es presenta com un diari fidel al seu projecte fundacional intel·lectual i un dels influents al conjunt de l'Estat Espanyol.¹⁰⁵³ El diari *El Mundo* es

¹⁰⁵¹ Mirar: “El Papa perdona al mayordomo infiel”, el diari *El País*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p.5

¹⁰⁵² Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) del últim any (tres últimes onades) entre Abril 2017 a Març 2018: <http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

¹⁰⁵³ Consultada pàgina del grup Unidad Editorial: http://www.unidadeditorial.es/producto.aspx?id=el_mundo

caracteritza, des dels inicis, per ser una publicació amb un estil on es combinen alguns recursos visuals de la premsa sensacionalista, la publicació d'un gran nombre d'articles d'investigació, l'ús de gràfics des dels seus orígens i s'ha caracteritzat per ser molt crític amb els governs socialistes.¹⁰⁵⁴ El diari *El Mundo* registra 736.000 lectors de mitjana diaris, dintre el període estudiat de l'audiència d'abril 2017 a març 2018 de l'EGM.¹⁰⁵⁵ Amb aquesta xifra, se situa en la segona posició dins el rànquing de lectors de la premsa generalista. És un dels diaris amb una difusió notable, entre gener i desembre de 2017, manté una mitjana de 97.162 exemplars, segons dades publicades per l'OJD (Oficina Justificación de la Difusión).¹⁰⁵⁶

Els 27 articles publicats representarien la unitat de la nostra investigació, per una anàlisi més acotada s'han seleccionat els episodis més representatius. En l'anàlisi de *El Mundo* s'ha realitzat una selecció d'articles que corresponen als episodis del *cas Vatileaks* amb seguiment mediàtic. Els casos seleccionats per l'anàlisi representen els moments de més "clímax" informatiu, des de la detenció del majordom el maig de 2012, que representaria el dia "D", passant pel seu judici fins al perdó de Benet XVI. Aquests serien els episodis del *cas Vatileaks* que ocupen més espai als mitjans i de l'agenda mediàtica, on també es constata el cicle de vida de la notícia. El primer episodi analitzat parla de la detenció del majordom produïda a finals de maig del 2012. Apareix en la portada de *El Mundo* el 26/05/12 amb una foto del majordom Paolo Gabriele i amb el titular: "El sospechoso asistente del Papa", i el subtítol: "Detenido por filtrar documentos reservados del Vaticano".¹⁰⁵⁷ Ocupa una petita part de la portada situat dintre els destacats, a la part superior de la plana, no ocupa la superfície de la portada. La crònica de les pàgines interiors ocupa una pàgina sencera, també publicada el 26/05/12 amb el següent titular: "El filtrador era el mayordomo"¹⁰⁵⁸, dintre la secció "Mundo" del diari *El Mundo*.

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra Benet XVI, en un primer pla, entrant a la Basílica de Sant Pere durant una missa. El Papa apareix en el centre de la fotografia i envoltat pels cardenals i bisbes. Aquesta imatge focalitza el centre de la problemàtica en la cúria romana, i el pastor de l'Església universal com a víctima del cas.

La qüestió central de la crònica aborda la detenció del majordom del Papa Benet XVI, Paolo Gabriele, mentre l'article indica que presumptament és el culpable de l'apropiació i filtració de documents confidencials, segons els mitjans de comunicació italians. La detenció es va produir a causa d'allò que la Gendarmeria Vaticana va

¹⁰⁵⁴ Giménez, Pilar; Berganza, M^aRosa (2009): *Op. Cit* P.68

¹⁰⁵⁵ Segons dades generals del EGM (Estudi General de Mitjans) que realitza l'AIMC (Asociación para la investigación de Medios de Comunicación) del últim any (tres últimes onades) entre Abril 2017 a Març 2018: <http://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/04/resumegm118.pdf>

¹⁰⁵⁶ Mirar: <https://www.ojd.es/medios-controlados/>

¹⁰⁵⁷ Mirar portada: "El sospechoso asistente del Papa", el diari *El Mundo*, publicat el 26 de mayo de 2012

¹⁰⁵⁸ Mirar: "El filtrador era el mayordomo", el diari *El Mundo*, publicat el 26 de mayo de 2012 p.34

trobar, grans quantitats de documents reservats, a l'apartament de Paolo Gabriele, detectats pels mateixos membres de la "família pontificia".

Actors

En relació als actors involucrats durant la informació es poden destacar Paolo Gabriele, detingut i presumpte culpable de la filtració de documents reservats de Benet XVI; el pare Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, que ofereix la versió oficial vaticana; Benet XVI, com a persona víctima de l'escàndol al Vaticà; el promotor de justícia vaticana Nicola Picardi; el cardenal Julián Herranz, encarregat de dirigir la investigació interna a la Santa Seu i Gianluigi Nuzzi, el periodista autor del llibre: "*Su Santidad. Las cartas secretas de Benedicto XVI*" que revelava els documents confidencials de la cúria romana.

Lèxic de dimensió simbòlica

El conjunt de variables o *frame devices*¹⁰⁵⁹, tenim el lèxic i les metàfores que determinen els marcs interpretatius més destacats de la crònica. El llenguatge se situa en un àmbit força simbòlic, igual que a l'anterior rotatiu analitzat. En el lèxic trobem substantius com "cuervo o topo", "archivos secretos", "documentos confidenciales", "presunto cuervo", "documentos confidenciales", "enemigo público", "presunto culpable", "Vatileaks", "ingentes cantidades de papeles reservados", "documentos filtrados", "Ex-banquero de Dios", "trama", "mayordomo", "Paoletto", "familia pontificia" o "revelaciones". Pel que fa als verbs, trobem: "se ha dedicado a sacar", "hayan podido encubrir", "hay quien sospecha" o "ha amenazado", representaria el conjunt lèxic que determina una dimensió de marc interpretatiu d'història intriga i misteri. A partir d'aquest lèxic, també podem distingir un marc temàtic, en tractar un determinat tema i que, a la vegada, ofereix un relat d'intriga i traïció.

També trobem el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder i conspiració a partir d'aquest concepte: "intereses y ambiciones personales", en una referència clara a la situació interna del Vaticà i a les presumptes lluites de poder. Aquí es podem inferir que el diari *El Mundo* i *El País* coincideixen en subratllar aquest marc interpretatiu en el cas *Vatileaks*. Tanmateix, es pot distingir una dimensió de marc més pragmàtica quan empra conceptes propis de l'àmbit judicial. Un exemple serien els substantius: "autoridades judiciales", "en posesión ilícita", "promotor de justicia (fiscal)" o "Gendarmeria", i els verbs com: "fue detenido", "interrogado", "está a disposición de las autoridades", "perseguir por vía judicial", "querrellarse" o "acusarle".

Respecte a les metàfores s'ha de destacar:

"se ha dedicado a sacar de los archivos secretos de la Santa Sede centenares de documentos confidenciales, cuyo contenido ha sido aireado públicamente (...)", "La Santa Sede hacia tiempo que trataba de dar con el cuervo (...)", "(...) puso en marcha una comisión cardenalicia capitaneada por Julián Herranz (...)".¹⁰⁶⁰

¹⁰⁵⁹ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 7

¹⁰⁶⁰ Mirar: "El filtrador era el mayordomo", el diari *El Mundo*, publicat el 26 de mayo de 2012 p.34

En l'última metàfora s'observa que emprà un llenguatge futbolístic "capitaneada" per explicar que dirigia la comissió. Representen unes metàfores que determinen una dimensió de marc simbòlic sobre una història d'intriga i misteri. També s'han detectat altres metàfores que permeten distingir el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder/corrupció al Vaticà com: "(...) y ha expuesto a la luz numerosos trapos sucios de la Santa Sede", o "Las revelaciones del Vatileaks hace ya meses que sacuden al Vaticano", "(...) la guinda al escándalo llegó hace sólo unos días con la publicación en Italia de *Su Santidad: Las cartas secretas de Benedicto XVI*", aquí fa referència a una expressió molt arrelada en el llenguatge quotidià com "la guinda del pastel". Aquesta expressió tan popular fa al·lusió a donar per ben finalitzada una actuació o una obra.

Altres metàfores com:

"(...) unidas por una misma decisión: sacar a la luz papeles que desvelan tramas inéditas, críticas y asuntos de la Iglesia"¹⁰⁶¹

Es tracten d'unes declaracions del periodista Gianluigi Nuzzi, les quals es refereixen al grup que filtrava els documents, també determina el marc principal o *frame* lluites de poder-corrupció al Vaticà.

Figures retòriques

En el text, també s'han detectat altres figures retòriques i una locució llatina molt popular. En primer lloc, cal fer referència a la figura retòrica de l'hipèrbole: "El presunto culpable de Vatileaks, la mayor filtración de documentos reservados registrada en el Vaticano (...)", una comparació com: "(...) detrás del cual se mueve constantemente como si fuera una sombra." I també l'expressió llatina: "in fraganti", per indicar que l'ex-majordom va ser enxampat inesperadament per persones pròximes al Pontífex. Per tant, l'estil de la crònica és força expressiu i va determinat pel seu contingut a partir de l'ús del conjunt lèxic, les metàfores i les figures retòriques. L'estil de la crònica i les eleccions del informador està determinat pel context i les circumstàncies. Segons Diego Contreras, l'estil és la petjada del context en el text, en el sentit que qui escriu s'adequa a les circumstàncies. L'estil és el resultat de les eleccions de l'autor tenint en compte qui és ell o el mitjà informatiu on escriu i a qui es dirigeix.¹⁰⁶²

En relació al contingut de la crònica publicada el 26/05/12,¹⁰⁶³ trobem que les declaracions del periodista Gianluigi Nuzzi, autor del llibre que revelava els documents confidencials de Benet XVI, afirma que el majordom no està sol en la filtració de documents, sinó que es tracta d'un grup reduït de persones unides per una mateixa causa per tal de descobrir i revelar les lluites internes vaticanes. En aquestes mateixes declaracions, afirma que una persona, sota el pseudònim de "Maria", li subministrava

¹⁰⁶¹ Mirar: "El filtrador era el mayordomo", el diari *El Mundo*, publicat el 26 de mayo de 2012 p.34

¹⁰⁶² Definició a partir de l'adaptació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

¹⁰⁶³ Mirar: "El filtrador era el mayordomo", el diari *El Mundo*, publicat el 26 de mayo de 2012 p.34

els documents a les trobades regulars amb aquesta persona. Ell assegura que la filtració de documents no era una qüestió d'ambició, sinó per solucionar el problema dels interessos i intrigues al Vaticà, per això utilitza una expressió evangèlica: "lo único que desea es que los mercaderes sean expulsados del templo (...)".¹⁰⁶⁴

En termes generals, es dedueix que la interpretació del diari, a partir d'aquestes variables, porta a creure que a l'interior de la cúria existeix una pugna per interessos i ambicions, presentada com una de les causes de la fuga de documents. I, per tant, que es tracta d'un cas on la intriga i la traïció són determinants per entendre el *cas Vatileaks*. A la part superior d'aquesta crònica, apareixen algunes revelacions més compromeses difoses als mitjans de comunicació, com el d'una carta que parlava d'un complot contra el Papa, els casos de pederàstia del superior dels Legionaris de Crist i la carta de l'arquebisbe Carlo Maria Viganò denunciant la corrupció a la cúria. La crònica publicada el 27/05/12 al diari *El Mundo* intitulada: "*El Papa busca a los cómplices del "cuervo"*"¹⁰⁶⁵ i continua fent referència a la detenció de l'ex-majordom Paolo Gabriele. Els dos subtítols són: "El mayordomo guarda silencio en la habitación de seguridad en la que ha sido encerrado" o "Entre las "gargantas profundas" que filtraron documentos podría haber altos prelados".¹⁰⁶⁶ Es tracten d'uns subtítols amb un contingut molt objectiu i que serveixen per ubicar el lector sobre el *cas Vatileaks*. La crònica ocupa una plana sencera dintre la secció "*Mundo*", que equival a la secció Internacional, per tant, significa que el diari li va oferir una importància destacada. La qüestió principal de la crònica aborda la situació de l'ex-majordom com a detingut i parla també dels possibles còmplices que han ajudat Paolo Gabriele, per això, la investigació continua oberta. Tot i que a la casa del majordom es van descobrir múltiples caixes de documents, es dedueix que la seva actuació forma part d'un petit grup organitzat dintre la cúria vaticana. Les causes i la font principal de la detenció és la descoberta dels documents fotocopiats a la casa del majordom.

Actors i fonts informatives

Respecte als actors, que estant involucrats a la informació, trobem Paolo Gabriele, detingut i acusat del robatori de documents; Ettore Gotti Tedeschi, destituït com a president de l'IOR (Institut per Obres de la Religió) i que la crònica indica que podria tractar-se d'un dels *corbs* i, per tant, culpable de les filtracions i Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu que té la responsabilitat d'aportar les informacions oficials als periodistes. Les persones involucrades directament en la investigació del *cas Vatileaks* com el promotor de justícia Vaticana, Nicola Picardi que va interrogar el majordom; el juez Piero Antonio Bonnet que duu a terme la fase d'instrucció formal del *cas Vatileaks*. Aquesta crònica també inclou, com a fonts per la construcció de la informació, analistes vaticans, per tant, que realitzen el rol d'experts, que es classificarien com actants¹⁰⁶⁷. Per exemple, trobem al vaticanista John Allen i a

¹⁰⁶⁴ Mirar: "El filtrador era el mayordomo", el diari *El Mundo*, publicat el 26 de mayo de 2012 p.34

¹⁰⁶⁵ Mirar: "El Papa busca a los cómplices del "cuervo", el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.34

¹⁰⁶⁶ Mirar: "El Papa busca a los cómplices del "cuervo", el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.34

¹⁰⁶⁷ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric) d'actant, dintre: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E.

l'escriptor Vittorio Messori. Amb les seves declaracions es fa més patent el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció al Vaticà. John Allen afirma:

“En el Vaticano hay una lucha interna entre varias corrientes de poder” i l'expressió emprada per Vittorio Messori: “La curia romana siempre ha sido un nido de víboras”.¹⁰⁶⁸

Imatge

En relació a les imatges publicades a la crònica, trobem una imatge gran de Benet XVI a dalt del *papamòbil* saludant els fidels a la plaça de Sant Pere i el seu majordom Paolo Gabriele, assegut a la part del davant. La fotografia centre l'atenció en l'ex-majordom com a principal actor dintre del *cas Vatileaks*, i que, en aquests moments, és el principal focus d'atenció. Pel que fa a la resta de fotografies, apareixen tres imatges a primer pla de: Tarcisio Bertone, Ettore G. Tedeschi i Julián Herranz, president de la comissió de cardenals que investiga els culpables de la filtració de documents. El títol que acompanya les fotografies és molt evocador: “Los nombres propios de la trama”¹⁰⁶⁹, la qual cosa li dóna unes connotacions d'història d'intriga i misteri, que a la vegada en reforça el *frame* intriga i misteri.

Lèxic i expressions de dimensió simbòlica

Per determinar la matriu de marcs o *frames* s'han d'analitzar les diverses variables com el conjunt lèxic i les metàfores més destacades. En l'ús i la tipologia del conjunt lèxic, s'ha de destacar: “clásico de las novelas negras”, “mayordomo sea el asesino”, “autoridades”, “documentos confidenciales”, “cómplices”, “cuervo”, “investigación”, “nuevos arrestos”, “documentos filtrados”, “documentos filtrados al exterior”, “demasiado reservados”, “Papa “dolido” o “era una persona muy cercana al Pontífice”, en referència al majordom. Els verbs més freqüents són: “haber filtrado”, “no actuó solo”, “ha amenazado”, “fue destituido”, “querellarse”, “guarda silencio”, “acusado”, “no le traicionaría jamás” o “vigilado día y noche”.

Aquest conjunt lèxic i les expressions fan patent un marc de dimensió simbòlic sobre una història d'intriga i traïció, i a més, també es pot denotar un marc temàtic que construeix un relat d'intriga i més novel·lesc. S'ha de constatar que en les primeres cròniques analitzades del diari *El Mundo*, s'utilitza un estil, a les seves cròniques, força “sensacionalista” i més propi d'investigació; per exemple, en aquesta crònica del 27/05/12 sura molt el concepte: “escándalo Vatileaks” per fer referència al cas, i “cuervo” en relació al responsable del robatori i filtració de documents. També, en gairebé totes les cròniques, apareix un avant-títol destacant: “El Escándalo del

eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁰⁶⁸ Mirar: “El Papa busca a los cómplices del “cuervo”, el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.34

¹⁰⁶⁹ Mirar: “El Papa busca a los cómplices del “cuervo”, el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.34

“Vatileaks”/ La investigación”, que aporta unes connotacions més sensacionalistes i reforça el marc de dimensió més d'intriga i misteri.

Lèxic de dimensió pragmàtica

D'altra banda, cal destacar un altre conjunt lèxic i substantius molt presents com: “fase de instrucció sumaria”, “promotor de justícia vaticano (fiscal)”, “instrucció formal”, “juez”, “cuervos”, “cárceles”, “delitos”, “violación de la correspondencia de un jefe de Estado” o “interrogatorios”. A més, trobem un llenguatge més jurídic a través d'aquest lèxic concret: “imputado”, “abogados de confianza”, “tribunal vaticano”, “fases del proceso”, “dos letrados”, “tribunal apostólico”, “tres grados judiciales: primera instancia, apelación y Tribunal Supremo de la Asignatura Apostólica (última instancia)” o “sentencia”. Després del conjunt lèxic, s'han d'afegir els verbs claus: “ha nombrado”, “habilitados para actuar”, “sin revelar la identidad”, “pronuncie el Supremo”, “sometido” o “fuera condenado”. A partir d'aquest llenguatge, es determina un marc o *frame* genèric fent servir un família lèxica jurídica i a més, un marc de dimensió pragmàtica construït a partir dels conceptes jurídics.

Per un últim, s'ha de destacar el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció determinada amb l'ús d'aquests substantius de connotacions bèl·liques: “luchas internas”, “situación más compleja”, “crisis de gobierno”, o bé expressions com: “mejor colocados para suceder” i “detrás de la cual puede haber intereses oscuros”. Per últim, inclou una cita de Benet XVI d'un passatge evangèlic que es refereix directament a la situació complicada del Vaticà pel cas *Vatileaks* com:

“Cayó la lluvia, se desbordaron los ríos, soplaron los vientos y se abatieron sobre la casa de Dios , pero ésta no cayó porque estaba fundada en la roca.”

1070

Figures retòriques: metàfores

També trobem una metàfora que fa referència a aquest marc: “La curia romana siempre ha sido un nido de vívoras”. En relació a les figures retòriques emprades, cal posar accent en l'ús de metàfores com: “Además, muchos sospechan que entre las “gargantas profundas” podría haber altos prelados”, la metàfora “gargantas profundas” és una expressió pròpia d'un altre cas de filtracions en aquest cas el “Watergate” i que utilitza per designar els possibles filtradors del Vaticà. Altres com: “Tengo serias dudas que de que todo esto lo haya orquestrado un empleado (...) sobre el majordom, o bé, “Ha sacado a la luz” en relació al llibre de Nuzzi. “Persona que sale peor parada”, “la filtración de documentos confidenciales buscaba golpearle”, altres metàfores que fan referència al secretari d'Estat Bertone a partir dels documents filtrats, on s'explica que existeix un sector oposat a Tarcisio Bertone.

En general, s'observa que utilitza un llenguatge força simbòlic i expressiu en aquestes peces analitzades. Entre el contingut explícit determinat per aquest conjunt de conceptes i el contingut implícit a partir de l'ús de les metàfores anteriorment citades, es denota la interpretació del diari. Aquesta es fonamenta en el cas de les filtracions i el robatori de documents confidencials que no resulta solament de l'actuació del

¹⁰⁷⁰ Mirar: “El Papa busca a los cómplices del “cuervo”, el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.34

majordom, sinó que al darrere s'amaga una profunda crisi de govern al Vaticà a causa de les lluites internes i la presumpta corrupció, de cara a la successió de Benet XVI.

El mateix dia trobem publicat un altre article dintre dels gèneres interpretatius, que es podria classificar com "Informe o News analysis", seguint la classificació de Diego Contreras¹⁰⁷¹. Aquest "informe o news analysis"¹⁰⁷² aprofundeix, amb les dades publicades, en els informes que apareixen al llibre del periodista Gianluigi Nuzzi. El titular de "l'informe o news analysis" és: "El Papa está angustiado por algo tan terrenal como el dinero vaticano" publicat al suplement "CRÓNICA" del diari *El Mundo*, el diumenge 27/05/12 a doble pàgina.¹⁰⁷³

Imatge

Al centre de les dues pàgines apareix una imatge gran de Benet XVI, en un primer pla, on focalitza el rostre de Benet XVI amb el cap abaixat, el fons és completament negre. Una imatge que pretén reflectir la preocupació del Papa en relació a la situació de la Santa Seu i especialment del *cas Vatileaks*.

L'Informe o "News analysis" aprofundeix en la qüestió de les finances vaticanes, a partir de les revelacions dels 300 documents confidencials publicats al llibre: "*Su Santidad: las cartas secretas de Benedicto XVI*" de Gianluigi Nuzzi. Comença l'article parlant dels comptes del Banc Vaticà, destacant el número de compte corrent personal del Papa Benet XVI, que es troba en un dels documents publicats. També explica les transferències realitzades des del seu compte corrent a les fundacions sense ànim de lucre vinculades a Joseph Ratzinger, Benet XVI. L'article continua fent referència al contingut de l'obra de Nuzzi, que revela les "conjures i els complots dintre la Santa Seu". Tanmateix es focalitza sobretot amb els ingressos que rep Benet XVI durant les audiències dels dimecres al Vaticà, aporta les dades específiques de les quantitats i donatius que rep Benet XVI després de les audiències.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En termes generals, el llenguatge d'aquest informe és molt pragmàtic i el contingut, en general, reflecteix un to informatiu, visible en el text, s'aprecia un esforç per situar les informacions en un context ampli per una millor comprensió de les dades.¹⁰⁷⁴ D'una banda, en l'informe s'aporten moltes dades objectives, per tant, molts arguments materials referents a les finances vaticanes i als comptes personals del Papa. Per exemple, "Entre las alrededor de 44.000 cuentas corrientes que tiene el Banco

¹⁰⁷¹ Segons definició de Contreras, Diego (2004), Informe o News Analysis: Es tracta d'una peça que podríem qualificar com a complementària a la crònica anterior, encara que no és l'objectiu. Es tracta d'un article que aporta una nova informació i ell mateix és un nou text informatiu principal. En general, el text té una naturalesa analítica i explicativa, i a més introdueix *background* a l'article, per tant ofereix els antecedents i context. Dintre de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁰⁷² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁰⁷³ Mirar suplement "CRÓNICA": "El Papa está angustiado por algo tan terrenal como el dinero vaticano", dins el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.10-11

¹⁰⁷⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.299-301

Vaticano, y que están reservadas a dependientes de la Santa Sede y a eclesiásticos, hay una muy especial: la número 39887” o bé, “(...) que engloba el conjunto de donaciones realizadas al Papa por parte de las diócesis y los fieles de todo el mundo, sólo ha sido de 67 millones de dólares en 2010. Se trata de una reducción del 20% respecto a los 82,5 millones recaudados de 2009.”¹⁰⁷⁵D'altra banda, destaca un llenguatge més d'intriga com: “conjuras y complots”, “saca a la luz”, “muchas conjuras y complots vaticanos” o “encubrimiento y difusión de documentos secretos”. El text es focalitza molt en el tema de les finances vaticanes a partir de les publicacions al llibre de Gianluigi Nuzzi. Per exemple, quan afirma: “ Pero uno de los principales asuntos que revela es la gran preocupación que existe en el Vaticano respecto a la marcha de las finanzas.”¹⁰⁷⁶ En un dels punts del text es refereix a un dels períodes quan l'Església rebia més diners, que és el període de Nadal.

Utilitza un conjunt de termes com: “Navidad lucrativa”, “periodo más fértil”, “a la hora de recibir donativos”. També incorpora un llenguatge religiós en referir-se als donatius: “Un rito en el que participan muchos bancos italianos”. A més de posar exemples sobre els donatius que rep el Papa, trobem conceptes de llenguatge bèl·lic que denoten la greu situació interna al Vaticà, per exemple:

“Ettore Gotti Tedeschi, economista cercano al Opus Dei que desde 2009 estaba al frente del Banco Vaticano (el jueves pasado fue cesado, víctima de una feroz lucha dentro de la Santa Sede respecto a la aplicación de la ley de transparencia financiera y contra el lavado de dinero) (...)”.¹⁰⁷⁷

Inclou unes altres declaracions de l'ex-banquer del Vaticà que vincula la relació entre la crisi econòmica i el seu impacte en les finances vaticanes. També afegeix els casos de pederàstia, com a causants de la seva crisi en les finances del Vaticà. En aquest sentit, aporta dades sobre aquest fet:

“Se calcula que entre indemnizaciones y resarcimientos, los 4.500 casos de pederastia cometidos por curas y destapados en Estados Unidos le han costado a la Iglesia de ese país unos 2.600 millones de euros y la bancarrota de siete diócesis.”¹⁰⁷⁸

Aquests exemples serien una mostra del contingut bàsicament pragmàtic i informatiu de l'article, que reforcen un marc valoratiu negatiu, en conjunt, respecte a l'Església Catòlica, i tanmateix reforcen el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-

¹⁰⁷⁵ Mirar suplement “CRÓNICA”: “El Papa está angustiado por algo tan terrenal com el dinero vaticano”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.10-11

¹⁰⁷⁶ Mirar suplement “CRÓNICA”: “El Papa está angustiado por algo tan terrenal com el dinero vaticano”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.10-11

¹⁰⁷⁷ Mirar suplement “CRÓNICA”: “El Papa está angustiado por algo tan terrenal com el dinero vaticano”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.10-11

¹⁰⁷⁸ Mirar suplement “CRÓNICA”: “El Papa está angustiado por algo tan terrenal com el dinero vaticano”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.10-11

corrupció a la Santa Seu. En aquest *informe o news analysis* ofereix una nova variable dos dels documents filtrats a la premsa que corresponen a una donació del Banc San Paolo Intesa i una petició de 25.000 euros per la fundació Benet XVI. Una variable que reforça el marc de dimensió més pragmàtic i el *frame* de lluites de poder-corrupció, ja que representa noves dades i serveix per aportar proves i oferir més dades explicatives en el contingut del "*informe o news analysis*".

A més, denoten el punt de vista interpretatiu del diari, fonamentada en una crítica implícita a la situació del Vaticà, a més d'emfatitzar que la causa principal del *cas Vatileaks* es deu a les lluites internes i a una trama organitzada per succeir al Papa. Aquest marc de lluites de poder-corrupció es veu més reforçat per un destacat titulat: "*La advertencia sobre Maciel*", en aquest hi apareix la portada del llibre: "*Su Santidad: Las cartas secretas de Benedicto XVI*", a més d'una síntesi de les principals revelacions del llibre, entre les quals destaquen les queixes del secretari del Fundador dels Legionaris de Crist, Marcial Maciel, en què exposa els casos de pederàstia comesos pel seu superior i la poca atenció que el problema va rebre per part del Papa Joan Pau II. El destacat comença amb un descripció i sinopsi de les qüestions més bàsiques del llibre, tot amb un llenguatge altament simbòlic d'intriga i misteri:

"Intrigas en la curia, la ira de Benedicto XVI contra Angela Merkel, un documento sobre el alto el fuego de ETA, papeles que demuestran los esfuerzos de la Santa Sede por ocultar el móvil sexual del asesinato en 2010 de un sacerdote polaco degollado en Ecuador, la confesión del secretario del fundador de los Legionarios de Cristo asegurando que informó a Juan Pablo II de los abusos sexuales cometidos por Marcial Maciel seis años antes de que el Vaticano tomara las primeras medidas contra él..."¹⁰⁷⁹

Una altra notícia de l'anàlisi va ser la publicada el 28/05/12 dintre la "secció Mundo", intitulada: "El Vaticano entre sospechas y abucheos",¹⁰⁸⁰ en què afegeix una informació addicional al *cas Vatileaks* que ajuda a subratllar el marc de dimensió intriga i també, el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder i corrupció. Respecte a la classificació de gèneres es pot definir l'article com una notícia, en mantenir l'estructura de piràmide invertida, no conté molt de *background* i transmet una novetat. Els actors principals serien el majordom, Benet XVI i la comissió de cardenals. En termes generals, el llenguatge està construït a partir d'un conjunt lèxic de connotacions més sensacionalistes i de misteri. La notícia ocupa la meitat de la pàgina i a l'altra part trobem una entrevista del periodista que va publicar el llibre: "*Su Santidad: las cartas secretas de Benedicto XVI*", Gianluigi Nuzzi. En l'entrevista, s'aborda el tema de la publicació dels documents confidencials i les seves causes.

La qüestió principal de la notícia del 28/05/12 senyalava que la investigació respecte el *cas Vatileaks* continua buscant més còmplices o "corbs"¹⁰⁸¹. Els còmplices que van

¹⁰⁷⁹ Mirar suplement "CRÓNICA": "El Papa está angustiado por algo tan terrenal com el dinero vaticano", dins el diari *El Mundo*, publicat el 27 de mayo de 2012 p.10-11

¹⁰⁸⁰ Mirar: "*El Vaticano entre sospechas y abucheos*", el diari *El Mundo*, publicat el 28 de mayo de 2012 p.10

¹⁰⁸¹ Corbs: Terme emprat per designar les persones que van filtrar documents confidencials del Vaticà.

ajudar el majordom Paolo Gabriele en el robatori i la filtració posterior dels documents secrets; segons aquesta notícia, la Santa Seu busca una dona jove resident a Itàlia que compagina el seu treball al Vaticà amb un altre a l'exterior. Tanmateix ho uneix amb un altre escàndol relacionat amb la desaparició de Emanuela Orlandi, la filla d'un funcionari, desapareguda durant els anys 80 al Vaticà. Aquesta vinculació amb l'escàndol Vatileaks ajuda a reforçar la dimensió de marc simbòlic fonamentat amb arguments propis d'una història d'intriga i misteri. Des del punt de vista de la informació, els principals causants de la detenció del majordom Paolo Gabriele serien "els corbs", dintre una trama per desestabilitzar el Pontífex.

Imatge

S'ha de remarcar que la imatge que acompanya la notícia és una fotografia, en la qual es mostra un birret de bisbe damunt les sagrades escriptures. La imatge és un primer pla i, per tant, focalitza que les principals causes de la problemàtica es concentren a la Cúria romana, per tant, subratlla la temàtica principal de la notícia.

Lèxic de dimensió simbòlica

En relació al llenguatge, és bastant simbòlic, ja que reforça una dimensió de marc d'intriga, i per tant en l'ús del lèxic destaquen els conceptes: "sospechas", "abucheos", "filtraciones", "escándalo Vatileaks", "referencia explícita", "temor recíproco", "peligrosos unos para otros", "comisión", "ayudante de cámara", "bastante insólito o "implicado". Els verbs com "para investigar" serien determinants per desplegar aquest tipus de marc.

Hi ha un altre conjunt lèxic que fa referència a les protestes davant la Santa Seu sobre el tema de Emanuela Orlandi com: "protestas", "una marcha en recuerdo", "llamada anónima", "secreto de la desaparición", "Pontífice", "Ángelus", "Admisión", "Vaticano", "desaparición", "pancartas ofensivas o protesta". Els verbs claus que trobaríem en aquest cas serien: "fue abucheadó", "se podría ocultar", "analizando restos dentales", "hallados en la sepultura", "aconsejaron a Benedicto XVI" o "pidieron al Pontífice que guardara silencio".

Recursos expressius: metàfores

Respecte a les metàfores, també reforcen la dimensió de marc simbòlic d'intriga i misteri: "El Vaticano continúa sacudido por la detención de Paolo Gabriele (...)", en relació a una homilia de Benet XVI " (...) pero dejó entre líneas". També trobem metàfores que determinen molt el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder-corrupció a partir d'un llenguatge bèl·lic: "La caza de los otros *cuervos* prosigue", "en estos momentos golpea" o "desató la ira de muchos". També trobem l'ús d'expressions col·loquials com: "tendría en el punto de mira" o "se esfumó sin dejar rastro", les quals fan patents una dimensió de marc més simbòlic d'intriga i misteri. En conjunt, d'aquestes variables detectades del lèxic també es pot deduir un marc valoratiu negatiu en relació a l'Església. Aquest contingut implícit, construït a partir d'aquests recursos expressius, denota clarament el punt de vista interpretatiu del diari en què assenyala al principal causant: la política hermètica vaticana i a les lluites internes del Vaticà.

A la pàgina, també apareix publicada una entrevista al periodista Gianluigi Nuzzi, autor del llibre: *“Su Santidad: las cartas secretas de Benedicto XVI”*. Aquesta entrevista representa un nou gènere interpretatiu-complementari, un recurs molt emprat pel diari *El Mundo*. Es tracta d’una breu entrevista complementària a la informació anterior que repassa el tema de la filtració de documents, sobre qui pot estar al darrere i quines persones li han passat els documents secrets. Amb aquesta entrevista, *El Mundo* ofereix un protagonisme rellevant al periodista que va publicar les filtracions, desplegant més el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder-corrupció que queda reforçat a través de l’entrevista. El llenguatge que empra és força bel·ligerant i són les metàfores reiterades al llarg de tota l’entrevista i que reforcen i fan patent el marc estable de lluites de poder-corrupció, per exemple:

“El libro revela varias conjuras y trapos sucios del Vaticano a través de cerca de 300 documentos que han pasado por el despacho del Papa” o “La filtración de esos papeles, conocida como Vatileaks, ha desatado la ira de la Santa Sede (...)”, “(...) que la filtración de esos papeles es parte de una cruenta lucha de poder en la cúpula de la Iglesia”, “significaría que los verdaderos cuervos son esos cardenales que están dispuestos a cualquier cosa para ganar la guerra.”

1082

El titular de l’entrevista també hi destaca aquesta situació inestable i delicada de la Santa Seu: *“Han filtrado los papeles para que el Papa haga limpieza en la Curia”*,¹⁰⁸³ la metàfora “haga limpieza” és molt present en el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció. També es pot destacar una expressió evangèlica per designar aquest marc: “Han sacado esos papeles porque quieren que el Papa eche a los mercaderes del templo (...)”. Els recursos expressius emprats en aquesta entrevista i el contingut explícit de conjunt transmet també l’avaluació del diari i serveix per defensar el marc interpretatiu de lluites de poder i corrupció i a més, serveix per ajudar a copsar les causes de la problemàtica i a contextualitzar.

En l’evolució del *cas Vatileaks* i a mesura que s’anaven publicant noves informacions, comprovem que reforça principalment el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder-corrupció, però tanmateix també es fa patent una dimensió de marc d’intriga i de traïció. És el cas de la notícia publicada el 31/05/12¹⁰⁸⁴, que ocupa mitja plana i està acompanyada d’una fotografia de Benet XVI saludant als fidels a la Plaça de Sant Pere del Vaticà, es mostra a primer pla. La notícia porta per títol més expressiu: “El Papa planta cara a los “cuervos”, amb el titular més informatiu: “Revalida su apoyo a Bertone, principal objetivo de las filtraciones del “Vatileaks”. La qüestió principal de la notícia són unes declaracions de Benet XVI durant la audiència general, en relació a l’escàndol dels “corbs” o el “cas Vatileaks”. En el seu discurs, reforçava la seva confiança en els seus màxims col·laboradors, en especial en el seu secretari d’Estat,

¹⁰⁸² Mirar: Entrevista a Gianluigi Nuzzi, dins el *El Mundo*, publicat el 28 de mayo de 2012

¹⁰⁸³ Mirar: Entrevista a Gianluigi Nuzzi, dins el *El Mundo*, publicat el 28 de mayo de 2012

¹⁰⁸⁴ Mirar : “El Papa planta cara a los “cuervos””, dins el diari *El Mundo*, publicat el 31 de mayo de 2012 p.30

Tarcisio Bertone, acusat de les filtracions de documents de la seva mala gestió a la cúria. Per això, la intenció dels “corbs” era debilitar Bertone amb la filtració de documents als mitjans i forçar-lo a dimitir. Les fonts de la qüestió i les causes de la declaració de Benet XVI en aquest suport, es deuen a les filtracions de papers confidencials als mitjans i per algunes tergiversacions publicades als mitjans de comunicació.

Actors

Els actors principals de la notícia són Benet XVI, com a protagonista, qui apareix en el rol de víctima i vol mostrar una imatge de fortalesa d'ell mateix; el pare Federico Lombardi, portaveu del Vaticà, el qual ofereix la versió oficial i ha d'afrontar els rumors, representaria una de les fonts per elaborar la informació, en aquest cas la institucional de l'Església. Els actors més secundaris en aquesta notícia serien el majordom Paolo Gabriele com a culpable de les filtracions i Tarcisio Bertone, acusat en les filtracions de documents de la seva pèssima gestió a la cúria romana.

Fonts informatives

En l'article, també, s'inclou la font d'alguns experts com els analistes especialitzats en el Vaticà, com: Andrea Tornielli i Giacomo Galeazzi. L'ús d'aquestes fonts com experts ofereixen una informació de “background” que ajuda a copsar la informació nova que proporciona el text. Aquí l'autor introdueix les fonts en estil directe, citant la font directament. Les fonts emprades proporcionarien unes interpretacions més que dades. Seguint (Diego Contreras, 2004)¹⁰⁸⁵ quan en l'ús de les fonts, s'utilitzen expressions com “asegura uno de los expertos en Vaticano” es pot entreveure el propi periodista, que se serveix d'aquestes expressions com a recurs retòric, ja que, en elaborar textos informatius adjudica a d'altres els seus propis comentaris i observacions, o el que considera punts de vista compartits. En aquest sentit, aquest autor recorda que la funció de la cita és justificar la pròpia opinió, i, sobretot, s'utilitza més quan la cita queda en l'anonimat. En tot cas, les cites d'aquests experts reforcen el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder/corrupció. Així ho especifica en la seva obra:

“No hay que olvidar que, con frecuencia, una de las funciones de la cita es justificar la opinión propia engarzándola con una ajena.”¹⁰⁸⁶

En l'ús de les fonts trobem la inclusió del punt de vista dels experts vaticanistes, un recurs que ofereix objectivitat a la informació i reforçar el *frame* global lluites de poder – corrupció, per exemple:

“La mayoría de los analistas coinciden en señalar que con el Vatileaks lo que pretendían los “cuervos” era provocar la caída de Bertone, criticado por su gestión al frente de la curia.”¹⁰⁸⁷

¹⁰⁸⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276

¹⁰⁸⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.278

¹⁰⁸⁷ Mirar : “El Papa planta cara a los “cuervos””, dins el diari *El Mundo*, publicat el 31 de mayo de 2012 p.30

Imatge

Les imatges que acompanyen “l’Informe o News analysis” també fan patents els marcs principals detectats en la informació. En una de les fotografies publicades, el cardenal Bertone, enfocat des d’un pla mitjà, acompanyat del jove Marco Simeon, que l’article el defineix com el protegit del cardenal en promocionar-lo internament oferint-li un càrrec en el Govern de Monti i de director de la cadena de TV de Rai Vaticano. La segona fotografia és una imatge general de Bertone assegut en una butaca ornamentada, que, en la part superior, mostra l’escut cardenalici i vesteix la indumentària i el birret de cardenal. També mostra els símbols propis, com l’anell episcopal, com a signe d’autoritat i la creu pectoral. La fotografia ofereix unes connotacions d’autoritat, tal com es reflecteix a l’article, a més transmet una imatge d’ostentació.

Lèxic i expressions simbòliques

En termes generals, el llenguatge és força simbòlic i el tipus de lèxic és d’intriga i bèl·lic. Aquest ús està determinat pel context del cas. En relació a la variable lèxic es poden destacar els conceptes més significatius: “cuervos”, “filtración”, “documentos reservados”, “topos”, “primera declaración pública sobre “Vatileaks”, “escándalo”, “difusión papeles reservados”, “cuervos”, “su dimisión”, “estrategia”, “contra informaciones periodísticas”, “elucubraciones”, “confianza”, “estrechos colaboradores”, “fuga de documentos reservados”, “tres sospechosos”, “colaboración o “autoridades italianas”. “Las debilidades humanas”, “dificultades y las pruebas”, un fragment del discurs de Benet XVI que fa evident la situació dèbil de la cúpula de l’Església. En relació als verbs claus detectats: “desafió a los cuervos”, “admitió” o “renovar mi confianza”, en relació a l’estat del Papa Benet XVI. En aquest sentit trobem una metàfora molt significativa:

“Los sucesos de estos días sobre la curia y mis colaboradores han llenado de tristeza mi corazón (...).”¹⁰⁸⁸

Sobre l’afer de la dimissió de Bertone destaquen: “debilitar a Bertone”, “forzarle a presentar”, “ha fracasado solemnemente” i “no tiene intención de reemplazar”. I respecte als comentaris dels mitjans del *cas Vatileaks* els verbs claus serien: “se han multiplicado”, “amplificadas por algunos medios de comunicación”, “van mucho más allá de los hechos”, “ofreciendo una imagen de la Santa Sede que no responde a la realidad”. En la investigació del “cas Vatileaks”, trobem: “renovar mi confianza”, “para investigar”, “se especula puede tener en el punto de mira.”

Recursos expressius: metàfores

En relació a les metàfores més destacades que es troben en el marc lluites de poder-corrupció són: “La Iglesia superará esta nueva tormenta”, realitzant una comparació amb un fenomen meteorològic. Com en la resta de notícies, es determina un

¹⁰⁸⁸ Mirar : “El Papa planta cara a los “cuervos””, dins el diari *El Mundo*, publicat el 31 de mayo de 2012 p.30

llenguatge bèl·lic en aquest marc: “*Una cruenta lucha de poder en la cumbre de la Iglesia*”, en aquest cas per fer referència a les crítiques del Pontífex sobre les publicacions tergiversades de la premsa. Altres metàfores que trobem en el marc interpretatiu lluites de poder-corrupció serien:

“pero lo más grave estaba por llegar para manejar la complicada maquinaria que es la Cúria, es necesario tener excelentes dotes de Gobierno”, “las ausencias de Bertone de Roma siempre según sus detractores, repercuten en su gestión y son en buena parte responsables del descontrol que muchas veces parece reinar en la curia.”¹⁰⁸⁹

Un altre dels recursos expressius que empra serien expressions més col·loquials com: “*La inmensa mayoría de los cientos de documentos que han salido a hurtadillas de la Santa Sede (...)*”, per referir-se que van sortir d’una manera furtiva sense que ningú ho noti. En aquest anàlisi del *framing*, s’ha de tenir en compte un altre “news analysis o informe” destacat que ocupa dues pàgines, publicat al Suplement “CRÓNICA” del diari *El Mundo*. Aquest “News analysis o Informe” està intitulat: “*El escándalo apunta al “número dos” del Vaticano*”¹⁰⁹⁰, en un dels destacats o especejament amb un estil més informatiu explica:

“Detrás de las filtraciones del “Vatileaks”, el Wikileaks del Vaticano, hay un plan para acabar con el cardenal Bertone. Un importante diario italiano insinúa ahora que tiene un hijo al que el secretario de Estado ha favorecido estos años.”¹⁰⁹¹

En el conjunt de l’informe, es determinen els marcs interpretatius o *frames* més habituals trobats en aquesta anàlisi qualitativa, a més serveix per a reforçar el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció a l’interior de la cúria vaticana, emprant un discurs altament simbòlic patent a través d’un llenguatge novel·lesc i bèl·lic.

Els conceptes d’aquest “news analysis o informe” són els més habituals detectats en l’anàlisi del *framing*. Combina la funció narrativa i l’explicativa. Comença amb una descripció molt narrativa i d’ambient, i explica com Benet XVI va designar Tarcisio Bertone, secretari d’Estat Vaticà. La designació de Bertone com a Secretari d’Estat del Vaticà, va ser el resultat després un cop que aquest hagués treballat amb Benet XVI durant la seva etapa a la Congregació de la Doctrina de la Fe. L’article explica introduint *background* i, des d’un punt de vista més explicatiu, com Tarcisio Bertone va ser designat secretari d’Estat i com va ser menystingut i observat amb perplexitat des del primer moment pels membres de la cúria. Tot i que el llenguatge és força expressiu i no tan objectiu, a més introdueix informació de context per situar el cas i oferir la interpretació necessària al lector.

¹⁰⁸⁹ Mirar : “El Papa planta cara a los “cuervos””, dins el diari *El Mundo*, publicat el 31 de mayo de 2012 p.30

¹⁰⁹⁰ Mirar suplement “CRÓNICA”: “El escándalo apunta al “número dos” del Vaticano”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de junio de 2012 p.10-11

¹⁰⁹¹ Mirar suplement “CRÓNICA”: “El escándalo apunta al “número dos” del Vaticano”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de junio de 2012 p.10-11

Lèxic de dimensió simbòlica

El llenguatge de l'informe és majoritàriament d'àmbit simbòlic, també trobem un llenguatge amb una forta càrrega bèl·lica. En aquest sentit s'ha de destacar alguns conceptes com: "escándalo", "filtraciones", "plan", "una guerra tan feroz", "polémico", "cuervos", "su dimisión", "designación", "su nombramiento", "cierta perplejidad", "la complicada maquinaria", en relació a la cúria vaticana; altres com: "detractores", "descontrol", "increíble injerencia" o "sus detractores". Uns substantius que designen la disputa de certa part de la cúria amb el cardenal Bertone. Alguns verbs claus serien: "omitió revelarle", "la intención de acabar", "no tienen ninguna duda", "ha sacudido", "era menoscabar", "revelan", "dejen mal parado", "fue apartado", "ha acumulado", "ha desatado no pocos rumores", "causó cierta perplejidad" o "fueron arreciando". L'ús i la tipologia lèxica determinaria el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder-corrupció i un marc temàtic que construeix un relat de les traïcions i les intrigues vaticanes.

També s'ha detectat un llenguatge bèl·lic respecte els atacs a la figura de Tarcisio Bertone i les intrigues al Vaticà, a partir de les següents metàfores:

"El fin de las guerras que se viven en la curia la podría ofrecer el propio pontífice aceptando en diciembre el retiro del secretario de Estado", "los ataques contra él comenzaron nada más conocerse su nombramiento como secretario de Estado Vaticano en sustitución de Angelo Sodano, en junio de 2006", "como el batallón de italianos que en febrero pasado fueron investidos cardenales, lo que desató la furia de muchas conferencias episcopales (...)".¹⁰⁹²

Recursos retòrics

En destacar l'autoritat de Tarcisio Bertone i la seva mà de ferro utilitza amb una locució llatina "*manu militari*": "Entre los papeles de "Vatileaks" hay varios que muestran esa tendencia a imponer su autoridad "manu militari." O bé aquesta, com: "Por no hablar de los documentos que revelan cómo Bertone decidió cargarse al arzobispo Carlo Maria Viganò (...)". També trobem altres figures retòriques com l'hipèrbole: "(...) cuyo gigantesco sistema de corrupción ha salido a la luz en los últimos meses", o l'exemple d'un epítet, un adjectiu que no ofereix res significatiu i ressalta una característica coneguda: "la inmensa mayoría de los corrosivos documentos (...)".

També s'han de destacar algunes altres expressions més col·loquials, per exemple:

"han salido a hurtadillas del Vaticano", o com, "Ratzinger era consciente de que iba a levantar ampollas si colocaba al frente de la secretaria de Estado a un hombre que no había sido nunca ni nuncio ni diplomático pontificio (...)".¹⁰⁹³

¹⁰⁹² Mirar suplement "CRÓNICA": "El escándalo apunta al "número dos" del Vaticano", dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de junio de 2012 p.10-11

¹⁰⁹³ Mirar suplement "CRÓNICA": "El escándalo apunta al "número dos" del Vaticano", dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de junio de 2012 p.10-11

A grans trets s'observa en aquest article com s'empren una multitud d'expressions i recursos expressius que enriqueixen el discurs, donant-li una argumentació més narrativa. El conjunt de variables analitzades, tant el lèxic utilitzat com l'ús de metàfores i la definició del problema, determinen l'avaluació del diari que s'estableix en base a la idea que els *corbs* van robar i filtrar documents per fer dimitir Bertone, a més de defensar el *frame* estable que a la Santa Seu existeixen lluites de poder i faccions entre el secretari d'Estat Bertone i els seus opositors. Encara que el Papa Benet XVI es va tancar en banda i va continuar mantenint Bertone en el càrrec. Tota la matriu de variables analitzades i el plantejament de l'Informe o *News Analysis* mantenen sintonies amb el punt de vista interpretatiu del diari *El Mundo* i reforcen el marc interpretatiu lluites de poder-corrupció al Vaticà.

Una altra de les peces destacades de l'anàlisi del *framing* és la notícia publicada el 4/06/12 a *El Mundo* i intitulada: "*Los "cuervos" vuelven a planear sobre el Vaticano*"¹⁰⁹⁴, un titular força expressiu i que reforça la posició que el majordom no va actuar sol; junt amb una subtítol que afirma: "La filtración de nuevos documentos pone en cuestión la autoridad del mayordomo". La notícia ocupa una pàgina sencera dintre la secció "Mundo".

Imatge

La informació va acompanyada d'una fotografia, en la qual mostra a Benet XVI junt amb el secretari d'Estat del Vaticà, Tarcisio Bertone, durant una trobada amb altres prelats a Milà, durant la VII Trobada Mundial de les Famílies del 2012. S'ha d'esmentar que, junt amb la notícia, hi ha publicat un "destacat" o especejament¹⁰⁹⁵ fa referència a l'esdeveniment de la Trobada Mundial de les Famílies, que es va produir a principis de juny del 2012 a Milà, a partir de declaracions de Benet XVI.

El cas *Vatileaks* va ocupar bona part de l'agenda mediàtica al llarg del 2012, en aquest sentit s'observa com el diari *El Mundo* no va donar una gran rellevància a l'esdeveniment de la VII Trobada Mundial de les Famílies a Milà. La notícia sobre la Trobada Mundial de les Famílies està publicada en forma de "destacat" que recull algunes declaracions de Benet XVI sobre la naturalesa de la família a partir de la unió entre un home i una dona, el suport de la societat a la família, una crítica a les teories econòmiques que generen desigualtats i sobre els divorciats. És un "destacat" que es dedica a reforçar la centralitat de la doctrina social de l'Església. La notícia sobre la filtració de nous documents confidencials en els mitjans de comunicació va aparèixer durant els dies que es realitzava la trobada de les famílies a Milà. La informació referent a les noves filtracions ocupa gairebé tota la pàgina, mentre que la informació

¹⁰⁹⁴ Mirar: "*Los "cuervos" vuelven a planear sobre el Vaticano*", dins el diari *El Mundo*, publicat el 4 de junio de 2012 p.31

¹⁰⁹⁵ *Nota d'aclariment*. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment

de la trobada a Milà ocupa un especejament.¹⁰⁹⁶ Tot i que no es mesura la superfície de la notícia sobre les filtracions, s'infereix que és el tema principal i, per tant, *El Mundo* li va concedir la rellevància més important. El "destacat" o especejament que recull la trobada de les famílies representa el tema secundari en importància de la pàgina. Per tant, s'infereix que *El Mundo* no li va concedir una rellevància notòria.

Lèxic de dimensió simbòlica

En relació a l'ús del lèxic s'han de destacar els substantius com: "cuervos", "documentos reservados", "primeros papeles confidenciales", "mayordomo", "carta anónima", "chivo expiatorio", "misiva", "compinches", "cuervo", "víctima", "topo", "ocultado", "sello oficial", "verdad de los hechos", "intimidación", "miembro de la familia de Benedicto XVI", "archivo del secretario personal", "texto" o "ineptos colaboradores". Els verbs més destacats serien: "revelan", "revelaron" (sobre els papers confidencials) o "ha sido destituido", "se difunden", "sacude", "fueron difundidos", "sacar", "para demostrarlo", "han salido a la luz", "ha sido ocultado", "no publicamos" o "ha filtrado". Es tracta d'un conjunt lèxic que reforça el marc de dimensió d'història d'intriga i traïció. Alguns termes claus sobre les denúncies dels documents: "filtraciones", "denuncias", "guerras internas", "papeles confidenciales", "filtración de documentos", "corrupción en la Iglesia" o "complot". Serien els conceptes claus que fan patent el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder-corrupció a l'Església. Al principi de la notícia, trobem el concepte "cuervos" i "revoloteando", metàfores que reforcen el marc o *frame* lluites de poder internes al Vaticà com: "Los *cuervos* continuán revoloteando sobre la cúpula de San Pedro".

Lèxic de dimensió pragmàtica

Per altra banda, trobem altres conceptes que denoten un marc de dimensió més pragmàtic sostingut per conceptes que fan més referència al procés judicial com: "sala de seguridad de Gendarmería vaticana", "único acusado", "fuga de papeles reservados" o "arresto". Pel que fa els verbs claus dintre d'aquest marc o *frame* pragmàtic serien: "fue arrestado", "permanece encerrado" o "ser juzgado".

Fonts informatives

Una de les característiques de la notícia a tenir en compte és l'ús de les fonts a partir de les cites dels nous documents publicats al diari *La Repubblica*, enviats per un dels *corbs*, junt amb una carta anònima, on s'assegura que Paolo Gabriele és només un "cap de turc" i no ha actuat sol en la filtració de documents. En la notícia es reflecteix una part de la carta:

"Hay que expulsar del Vaticano a los auténticos responsables. Una vez más, el que está pagando es el típico chivo expiatorio. Que mejor víctima que el mayordomo del Santo Padre. La verdad se tiene que buscar en el poder central."¹⁰⁹⁷

¹⁰⁹⁶ Nota d'aclariment. En el periodisme representen els textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

¹⁰⁹⁷ Mirar: "Los "cuervos" vuelven a planear sobre el Vaticano", dins el diari *El Mundo*, publicat el 4 de junio de 2012 p.31

Cita la font de manera directa a partir de la carta que d'un dels corbs va enviar al diari: "se denuncia en la carta" o "en la misiva se denuncia", és una manera de reforçar la objectivitat de la notícia, amb la inclusió d'altres arguments, i donar una veracitat en el missatge. Tanmateix, els exemples de l'ús de les fonts i atribucions de les cites emprades en aquesta notícia, com l'anterior, serien fonts que proporcionen interpretacions. Darrere d'aquestes cites, el redactor reforça la seva posició i s'entreveuen els comentaris del propi periodista¹⁰⁹⁸ i el marc interpretatiu estable de lluites de poder-corrupció.

El conjunt lèxic exposat és habitual i es repeteix en les anteriors informacions analitzades del diari "El Mundo"; en conseqüència, continua reforçant els marcs interpretatius més presents com és el marc o *frame* lluites de poder-corrupció i la dimensió de marc més simbòlica, sostentat a partir de les argumentacions d'història d'intriga i traïció. Al mateix temps s'observa la correlació entre el plantejament de la notícia i del contingut implícit sobre la base de les cites, amb l'interpretació implícita del diari. El plantejament general de la notícia és construïda en base a la carta i els documents que un dels corbs va enviar al diari *La Repubblica*, que no ofereixen les declaracions de la Santa Seu.

Això encara reforça més el marc interpretatiu de lluites de poder-corrupció dins l'Església. En general, amb aquestes característiques de la notícia, s'infereix un marc valoratiu negatiu del tema del *cas Vatileaks* i de l'Església en general.

Una altra de les notícies destacables que es van produir en paral·lel amb el *cas Vatileaks* va ser la destitució del president del (IOR) Institut per les Obres de la Religió o Banc Vaticà, Ettore Gotti Tedeschi. El diari *El Mundo* ho aborda sense vincular-ho de manera explícita amb la trama del *cas Vatileaks*, tanmateix ho va publicar amb una notícia intitulada: "El testamento secreto del "Banquero de Dios"¹⁰⁹⁹, el 8/06/12. La notícia publicada a la secció "Mundo" i la superfície que ocupa és la meitat de la pàgina. El format és propi de la notícia, ja que segueix més l'estructura de piràmide invertida, però el seu enfocament és més personal i aporta elements d'interpretació. Per exemple: "(...) con muy malos modos para lo que suele ser la exquisita diplomacia vaticana"¹¹⁰⁰, per fer referència de la destitució de Gotti Tedeschi. La notícia arrenca a partir del dossier amb documents confidencials, que Ettore Gotti Tedeschi va preparar durant els anys que va ser president del Banc Vaticà. Aquest dossier recopila part de les intrigues i operacions financeres il·lícites del (IOR). En la documentació, revela alguns dels noms importants de l'àmbit polític, eclesiàstic i empresarial. El dossier es troba en mans de la fiscalia, després que l'ex-banquer o *Banquero de Dios* va voler col·laborar amb la justícia italiana. Aquesta va ser una de les causes de la seva destitució fulminant al capdavant del IOR o Banca Vaticà.

¹⁰⁹⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276

¹⁰⁹⁹ Mirar: "El testamento secreto del "banquero de Dios", dins el diari *El Mundo*, publicat el 8 de junio de 2012 p.35

¹¹⁰⁰ Mirar: "El testamento secreto del "banquero de Dios", dins el diari *El Mundo*, publicat el 8 de junio de 2012 p.35

En general, l'estil de la notícia és més directa, empra moltes expressions que incideixen en una emotivitat emfatitzant en emocions com el dolor. Aquestes són presents en conceptes com per exemple, la primera frase és una cita del propi Ettore Gotti Tedeschi: "Si me asesinan, aquí dentro está la razón de mi muerte", cosa que reforça la dimensió de marc més d'intriga i corrupció, a més de revelar el seu temor per tenir informació confidencial. L'article no vincula directament la destitució amb el cas de les filtracions, el *Vatileaks*, ja que aquest terme no apareix, però de forma implícita ajuda a reforçar el marc o *frame* de corrupció al Vaticà, força patent en el diari *El Mundo*.

Actors

L'actor principal involucrat a la informació és Ettore Gotti Tedeschi, que posseix informació confidencial sobre les operacions del Banc Vaticà, també apareix un actor més secundari, Giuseppe Orsi, president de Finmeccanica, acusat de corrupció que manté una estreta amistat amb l'ex-banquer Ettore G. Tedeschi.

Conjunt lèxic predominant

Pel que fa a l'ús del lèxic, s'han de destacar conceptes com: "todopoderoso Banco Vaticano", "documentos", "*Banquero de Dios*", que fa referència a la denominació popular a Ettore G. Tedeschi, que reforça el seu poder dins al Vaticà i a les finances. D'altres substantius que fan referència a la destitució de l'ex-Banquer i als papers confidencials: "fulminante destitución", "carpetas", "secretos potencialmente explosivos", "dossier", "intrigas que se cuecen", "operaciones ilícitas", "delito", "presunto delito de corrupción", "documentos comprometedores", "lista sospechosos", "hermético IOR o Banco Vaticano" o "exquisita diplomacia vaticana". Aquesta última expressió designa una ironia referent a la dura actitud del Vaticà cap a la diplomacia vaticana. Cal destacar el llenguatge col·loquial per designar les operacions de blanqueig de capital del Banc Vaticà, com: "entresijos" o "supuestos chanchullos". Tot aquest conjunt de termes fa patent un marc temàtic que construeix un relat d'intriga. En aquest sentit, trobem algunes expressions populars i col·loquials, com: "lavado de dinero", "*Banquero de Dios*", "puesto de patitas en la calle", "malos modos" o "los agentes se dieron de bruces con el dossier de Gotti Tedeschi sobre el IOR". Totes ajuden a reforçar la destitució "expres" del banquer i el marc de dimensió simbòlica a partir d'un relat d'intriga i traïció present en tota la notícia. Tanmateix, també es poden destacar termes més jurídics i verbs que marquen a una dimensió de marc pragmàtica com: "fiscales", "fiscalía", "justicia italiana" o "fueron registradas."

Imatge

La notícia està acompanyada d'una petita fotografia del banquer Ettore Gotti Tedeschi, a segon pla hi apareix un Sant Crist, per reforçar més la imatge de "*Banquer de Déu*" i el seu poder sobre les finances vaticanes.

La notícia està acompanyada per un especejament o destacat, on hi ressalta una mica d'història de la fundació del Banc Vaticà i antecedents, que fan referència a una investigació de blanqueig de diners del IOR. Aquest destacat es titula: "Una institución de siete décadas", que ofereix *background* i dona context a la notícia. La matriu de variables analitzades en aquest article i el contingut explícit i implícit denoten una

sintonia amb la interpretació moral del diari. Aquesta es fonamenta en els documents en mans de Ettore Gotti Tedeschi i revelen les operacions fraudulentament del (IOR) i el blanqueig de diners que va dur a terme la institució i que, a la Santa Seu, existeix corrupció i pugnes de poder; això queda palès amb una cita de l'ex-banquer: "En el Vaticano he visto cosas que dan miedo."¹¹⁰¹ A més, es pot destacar un contingut implícit a la notícia com: "se puede cobrar su venganza" o "repleta de secretos potencialmente explosivos" que reforcen més l'avaluació del diari i l'enfocament emotiu.

Una de les informacions destacades del *cas Vatileaks* és la notícia que recull la informació sobre l'anunci del judici del majordom i de l'informàtic Claudio Sciarpelletti. L'article segueix força l'estructura de piràmide invertida que pertany als gèneres informatius. Va ser publicada el 14/08/12 i porta per títol: "El Vaticano busca cómplices del "Cuervo"¹¹⁰², dintre la secció "Mundo", equivalent a la secció Internacional. La informació referent a l'escàndol "Vatileaks" del judici ocupa una superfície de dues pàgines senceres, la primera presenta el format de notícia i la segona és un article d'opinió del jesuïta Pedro Miguel Lamet, amb el títol: "Lo que el mayordomo calla", i una cronologia, sota el títol: "Un caso abierto." Com en la resta de diaris analitzats, en les dues categories de premsa, va fer-se un ampli ressò de l'anunci del judici de l'ex-majordom de Benet XVI. És un altre moment de clímax informatiu del *cas Vatileaks*, quan el cas ocupa la major part de l'agenda mediàtica. El tema va ocupar l'agenda de mitjans, segurament tractant-se d'època estival, quan es produeix un descens de les informacions sobretot polítiques. En aquest cas, es pot observar, a grans trets, com funciona l'establiment de l'agenda mediàtica. A la premsa existeix una intensa competició entre temes per un lloc en l'agenda mediàtica, ja que aquesta té una grandària limitada, per donar-se una dimensió limitada d'espai en el diari.¹¹⁰³ Unes limitacions de l'agenda que es poden resumir amb la noció del procés de l'establiment d'agenda.

Imatge

La imatge principal que acompanya la notícia del dia 14/08/12¹¹⁰⁴ mostra al Papa Benet XVI, juntament amb tres cardenals més que tenen una rellevància fonamental en el *cas Vatileaks*, com Angelo Scola, cardenal de Milà; Tarcisio Bertone, enfrontat amb altres membres dins la cúria i Bagnasco. En la foto mostra els tres cardenals de forma correlativa darrere Benet XVI, en primer pla. La imatge transmet unes connotacions pejoratives respecte a la cúria, de tal manera com si mostrés la pugna per la successió del Pontífex. Aquesta variable reforça el marc interpretatiu o *frame*

¹¹⁰¹ Mirar: "El testamento secreto del "banquero de Dios", dins el diari *El Mundo*, publicat el 8 de junio de 2012 p.35

¹¹⁰² Mirar: "El Vaticano busca cómplices del "Cuervo", dins el diari *El Mundo*, publicat el 14 de agosto de 2012 p.24-25

¹¹⁰³ A partir d'una síntesi extretat de la monografia: McCombs, Maxwell (2006): *Estableciendo la agenda. El impacto de los medios en la opinión pública y en el conocimiento*. Barcelona: Ed. Paidós Comunicación, p.

¹¹⁰⁴ Mirar: "El Vaticano busca cómplices del "Cuervo", dins el diari *El Mundo*, publicat el 14 de agosto de 2012 p.24-25

lluites de poder-corrupció al Vaticà per la successió del Pontífex, com un dels causants del “Vatileaks”.

La qüestió de la notícia aborda la imputació del majordom, Paolo Gabriele pel cas *Vatileaks*, acusat de robatori i la filtració de documents confidencials de Benet XVI i de l'informàtic Claudio Sciarpetletti, acusat de còmplice del majordom. Ells dos van ser citats a declarar al judici pel cas *Vatileaks*, sobre la filtració de documents confidencials de Benet XVI i difosos a la premsa italiana. Els causants de la trama del Vatileaks van ser la substracció de documents per part de l'ex-majordom, Paolo Gabriele, que ha revelat les pugnes internes del Vaticà per la successió de Benet XVI i la mala gestió de les finances.

Actors

En relació als actors, un altra de les variables, que serien les persones més involucrades a la informació. Per exemple, un dels actors principals seria l'ex-majordom Paolo Gabriele, principal acusat del robatori i la filtració de documents; Claudio Sciarpetletti, acusat de còmplice i ajudant del majordom. També trobem el portaveu de la Santa Seu que aporta la informació oficial del Vaticà, el jesuïta Federico Lombardi; de manera indirecta s'ha de destacar la presència de Benet XVI, com a víctima del cas *Vatileaks* i Gianluigi Nuzzi, periodista que va publicar el llibre: *“Su Santidad. Las cartas secretas de Benedicto XVI”*, un dels detonants del cas. Per últim, s'ha identificat un actant, és a dir, la inclusió d'un expert vaticanista, atenent la classificació de Enric Castelló,¹¹⁰⁵ entre actors i actants. L'expert vaticanista és Andrea Torielli aporta la seva visió del tema afirmant que és estrany que el majordom hagi actuat sol. La seva declaració ajuda a reforçar de manera implícita el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder al Vaticà, indicant que el majordom va actuar suggestionat per persones de la cúria.

Lèxic de dimensió simbòlica

En relació a les altres variables com l'ús i la tipologia del lèxic, s'han de destacar els conceptes. Alguns d'ells serien els més habituals detectats a les informacions anteriors, tot i que es troben conceptes que fan referència a altres marcs. Per exemple, hi ha una presència notòria de conceptes que fan patent un marc de dimensió simbòlica que construeixen un relat d'intriga i traïció amb “dosis de suspens”: *“El Cuervo”*, “presunto autor del robo”, “difusión documentos secretos”, “investigación”, “eventuales cómplices”, “Vatileaks”, “robo y violación de secreto”, “informe”, “numerosas contradicciones”, “violación de secreto”, “ayudante de cámara”, “robo y filtración”, “documentos”, “shock mediático”, “la corrupción”, “interrogatorio”, “documentos sensibles”, “documentos privados”, “entramado”, “habitación de seguridad”, “secretismo”, “oscuro entramado”, “transparencia” o “intrigas vaticanas”. Alguns verbs claus serien: “existan personas del entorno de Benedicto XVI”, “hayan podido colaborar”, “confiesa haber recibido”, “entregara”, “quería hacer llegar”, “permanece anónimo”, “Nuzzi revela” o “identifica con el nombre de María”. El conjunt del lèxic anterior demostra que la notícia està construïda a partir d'un llenguatge molt simbòlic.

¹¹⁰⁵ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

Des d'un punt de vista semàntic i del lèxic, es pot distingir un marc temàtic oferint un relat amb connotacions novel·lesques.

D'altra banda, trobem un conjunt lèxic, que defineix l'estat psicològic del majordom, que també denota un marc de dimensió simbòlic: "pericias psicológicas", "tipo enajenación", "exámenes", "correcto y normal", "acto extremadamente grave i imputable", "pericia psiquiátrica" o "fácil de sugestionar"; els verbs claus serien: "han descartado", "Lombardi ha aclarado" o "consciente haber cometido." Es tracten d'uns termes que construeixen un marc temàtic sobre una història d'intriga i novel·lesca. Al costat de tot aquest conjunt lèxic, cal destacar un llenguatge més oficial i amb unes connotacions més objectives, a partir de les cites del Pare Federico Lombardi. Per exemple, "portavoz de la Santa Sede habló" o "Pontífice", "Según Lombardi" o "Benedicto XVI no se ha pronunciado". Les declaracions fan referència a la no intervenció de Benet XVI en el cas, per tal de no condicionar el treball de les autoritats judicials vaticanes, segons la versió oficial.

Lèxic de dimensió pragmàtica

Al mateix temps, es detecta un llenguatge més pragmàtic a partir de conceptes: "delito", "robo con agravantes", "investigación", "sentencia", "juez instructor", "informe" "contradicciones del programador informático", "libertad vigilada", "sentencia" o "declaración". En els verbs destaquem: "será juzgado", "por ayudar", "acusarlo", "fue arrestado", "reconoció en los interrogatorios", "fue sometido", "imputable", "informe instrucción", "juicio", "vista oral", "proceso", "autoridades judiciales" o "consciente de haber cometido."

En el contingut de la notícia, veiem recórrer a fonts com l'informàtic, Claudio Sciaperlletti i del majordom Paolo Gabriele, que apareixen citats de forma indirecta. Deixa entreveure que la filtració es va produir a través d'un entramat d'algunes persones, a partir d'aquest fragment: "Lo que Sciarperlletti no aclara en su declaración es el fin con el que "W"- así se le nombra en el informe- quería hacer llegar documentos privados al ayudante del Papa."¹¹⁰⁶ En relació a l'existència de còmplices en la filtració de documents s'ha de subratllar a partir d'una cita del llibre de Gianluigi Nuzzi:

"En el libro de Gianluigi Nuzzi revela que su fuente – a la que identifica con el nombre de "María"- no siempre acudía a los encuentros sólo y que en ocasiones a la cita se presentaron otras personas que le entregaron los documentos que más tarde publicaría."¹¹⁰⁷

En termes generals, tant el punt de vista interpretatiu del diari i la seva avaluació moral queden reflectides mitjançant el contingut anterior explícit; a partir del conjunt lèxic. Aquest conjunt lèxic reforça el frame estable de lluites d'interessos al Vaticà. A això s'ha d'afegir un article d'opinió que ajuda a subratllar aquesta posició del diari. L'article d'opinió s'intitulava: "Lo que el mayordomo calla" del jesuïta i escriptor, Pedro Miguel Lamet. L'escriptor fa referència a la detenció del majordom com a

¹¹⁰⁶ Mirar: "El Vaticano busca còmplices del "Cuervo", dins el diari *El Mundo*, publicat el 14 de agosto de 2012 p.24

¹¹⁰⁷ Mirar: "El Vaticano busca còmplices del "Cuervo", dins el diari *El Mundo*, publicat el 14 de agosto de 2012 p.24

principal culpable de la sustracció de documents i ho compara amb una novel·la policíaca. A més, ressalta que la gestió informativa vaticana està molt marcada per la prudència i el secretisme. La informació del judici va ser transmesa en època estival en baix moment informatiu per acontentar els mitjans de comunicació:

“Es una estrategia de la diplomacia más vieja del mundo para contentar a la prensa” o “(...) nos damos de bruces con el secretismo proverbial del pequeño Estado Vaticano.”¹¹⁰⁸

Des del punt de vista d'aquest jesuïta, la causa principal del Vatileaks no es redueix a una obsessió del majordom d'ajudar al Papa, sinó que el cas amaga molts secrets, cómplices i intrigues internes de la Cúria per succeir el Papa. Així ho constata amb aquestes expressions: “Tampoco resultan creíbles las declaraciones de Paolo Gabriele presentándose poco menos que de “salvador de la Iglesia”, para purificar la de corrupción y liberar al Papa de su doble condición de pastor y jefe de Estado” o mitjançant l'expressió col·loquial: “Habrá que pues que esperar para saber quién anda entre bambalinas.”¹¹⁰⁹ En la notícia apareix un destacat que detalla els 3 objectes trobats juntament amb els documents confidencials a casa de Paolo Gabriele. Es tracten: “d'una peça d'or”, un teló de 100.000 euros, que una universitat va regalar al Papa; i un llibre de “La Eneida” del s.XVI. Amb el títol: “Un cheque desde Murcia para el Papa”. Aquest subratlla el marc valoratiu negatiu en el conjunt del *cas Vatileaks*. En conjunt, tota la “matriu” de variables obtinguda a partir de la notícia i l'article d'opinió subratllen el marc interpretatiu o *frame* lluites de poder i corrupció interna del Vaticà, i per tant defensen que el majordom no va actuar sol.

Una altra de les peces periodístiques a destacar és l'entrevista a Marco Politi, expert vaticanista. L'entrevista va ser publicada el 30/09/12 i porta per títol: “Nadie cree que el mayordomo actuara solo”¹¹¹⁰, i acompanya a una crònica, publicada el mateix dia, respecte a la declaració del secretari personal del Papa, Georg Gänswein. Una crònica titulada: “El secretario del Papa declarará sobre “El Cuervo.” L'entrevista té un caràcter informatiu i serveix per ampliar la informació del *cas Vatileaks*, a més d'oferir l'anàlisi per un expert, i per tant donar un *background* al lector, és a dir, un conjunt de dades de context per entendre el *cas Vatileaks*. En ampliar la informació sobre el “Vatileaks” a través de l'entrevista a un expert, *El Mundo* ofereix l'ingredient interpretatiu i li dóna un èmfasi més gran al cas. Es tracta d'una reivindicació de la interpretació, és a dir, la interpretació dóna sentit als fets i es contextualitza en la situació. Per tant, proporciona relleu als fets, els situa en el seu context i revela el seu significat.¹¹¹¹

¹¹⁰⁸ Mirar article opinió: “Lo que el mayordomo calla”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 14 de agosto de 2012 p.25

¹¹⁰⁹ Mirar article opinió: “Lo que el mayordomo calla”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 14 de agosto de 2012 p.25

¹¹¹⁰ Mirar entrevista a Marco Politi: “Nadie cree que el mayordomo actuara solo”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 30 de septiembre de 2012 p.31

¹¹¹¹ Assumixo síntesi a partir de la monografia de: González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 37

El conjunt de l'entrevista, que ocupa mitja pàgina, reafirma el marc interpretatiu o *frame* estable pugnes de poder-corrupció interna al Vaticà, que van fer explotar l'escàndol i que van incidir en el majordom perquè filtrés els documents. En definitiva, l'entrevista reforça i subratlla molt més el marc interpretatiu o *frame* de lluites de poder i denota un marc valoratiu negatiu respecte a l'institució eclesial.

La següent crònica està publicada el 3/10/12 i està intitulada: "*El Cuervo*" denuncia malos tratos",¹¹¹² ocupa una pàgina sencera i està acompanyada d'un article d'opinió. La crònica està inserida a la secció "Mundo" del diari *El Mundo*. La qüestió es focalitza, bàsicament, en la denúncia de maltractaments per part del majordom, Paolo Gabriele, a la part final de la crònica publica algunes de les declaracions del majordom durant el judici, en què va afirmar que era culpable de traïr la confiança del Papa. Tanmateix, tota la crònica es focalitza amb els maltractaments que suposadament li va dispensar la Gendarmeria Vaticana.

Actors

Pel que fa a la variable actors involucrats en la informació, seria Paolo Gabriele el detingut com a principal acusat del robatori de documents i que denuncia maltractaments. La crònica es refereix a ell com "El Cuervo", denominació posada pels mitjans de comunicació. També apareixen com actors principals Cristina Arru, advocada defensora del majordom; Patrizio Gonnella, president de Antigone, una associació italiana en defensa dels drets dels reclusos; Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu i Gian Luigi Nuzzi, periodista que ha publicat els documents confidencials del "Vatileaks", que exposa la seva opinió sobre les denúncies de maltractaments.

Lèxic de dimensió simbòlica

El conjunt lèxic, en general, es refereix a la denúncia de maltractaments per part de Paolo Gabriele. L'ús i la tipologia de conceptes reforcen un marc de dimensió simbòlic sobre un relat d'intriga i novel·lesc com: "documentos confidenciales", "cuervo", "cárcel", "investigación", "gendarmería vaticana", "inocente", "culpable", "persona manipulable", "no bien informado", "delito robo agravado", "inocente" o "ex-mayordomo". Alguns verbs, com: "sin ocultarse", "asegurando", "haber traicionado la confianza del Papa", "no tenía cómplices", "actuó" o "fácil de manipular." Trobem altres termes que remarquen un marc gèneric sobre tortura, a partir de les declaracions de Gabriele. Per exemple: "impedimiento del sueño", "la luz encendida 24h", "clásica práctica de tortura", "aislamiento prolongado del individuo" o "haber sufrido", per una banda aquest lèxic denota un marc de dimensió simbòlica a partir d'aquests arguments de tipus sobre la tortura.

Lèxic de dimensió pragmàtica

Altres termes habituals de la crònica publicada el 3/10/12 fan patent un marc de dimensió pragmàtic més d'àmbit judicial: "arresto", "acusado de robo", "tribunal vaticano", "fiscal", "abogada defensora", "gendarmería vaticana", "arresto", "eventuales autolesiones al imputado", "exigencias de seguridad", "detenido" o "gendarmería vaticana"; en els verbs claus trobem "se declaró" o "actuó". Per altra banda, el conjunt lèxic com "estándares fijados comisión europea", "prevención de la

¹¹¹² Mirar: "El Cuervo" denuncia malos tratos", dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.30

tortura”, “celda individual”, “espacio angosto”, “a todos los efectos como tortura”, “dimensiones del calabozo”, “celda internamientos prolongados” o “calabozo para arrestos breves” representarien un marc de dimensió pragmàtica a partir d’aquests arguments més de tipus material. La denominació d’aquests marcs o *frames* estan inspirats amb una proposta conceptual de Castelló i Capdevila, denominada *frame dimensions* o dimensiones del marco.¹¹¹³ Aquí es podria distingir un marc temàtic en parlar d’aquest tema que ofereix un relat específic.

Un altre marc de dimensió pragmàtic el trobem en les cites directes de Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, quan justifica que les cel·les vaticanes complien amb els paràmetres internacionals: “*Hasta la celda más pequeña del Vaticano cumple con los requisitos internacionales*”, indicaba en ese sentido Federico Lombardi (...). El diari ofereix les cites de Lombardi per oferir els arguments des d’un altre punt de vista i veure la versió des del Vaticà. Respecte a la resposta del pare Lombardi, la periodista empra una metàfora molt eloqüent: “Lombardi respondía con el silencio cuando un periodista le preguntó (...)”, que ofereix més el relat d’intriga i misteri. En aquest mateix sentit introdueix unes declaracions del periodista Gian Luigi Nuzzi pel diari “*El Mundo*”: “Es muy fácil: el Vaticano debería mostrar la celda en la que ha tenido encerrado a Gabriele. Así veremos si han cumplido o no con los requisitos internacionales exigidos.”¹¹¹⁴

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra agents de la guardia suïssa del Vaticà i guardes de seguretat parlant. La fotografia agafada des de lluny, mostra en segon pla els guardes de seguretat parlant, mostrats a la penombra. En el centre, i més a primer pla, es mostren les cames d’un guàrdia suís, en un primer pla es defineixen les siluetes d’unes persones però desenfocades. Una imatge que transmet unes connotacions d’opacitat, que volen mostrar la poca transparència de la Santa Seu, així com les qüestions encara per resoldre. En termes generals, el contingut explícit, a partir de les declaracions de les fonts i el contingut implícit i la matriu de variables analitzada, el lèxic, imatge i metàfores denoten clarament l’avaluació moral i la interpretació del diari.

Article d’opinió

La crònica està acompanyada d’un article d’opinió de Rafael Navarro-Valls, catedràtic i acadèmic, que acompanya amb el següent titular: “*¿Garganta Profunda?*” per interpel·lar el lector sobre si el “*cas Vatileaks*” és comparable a l’escàndol *Watergate* del president Nixon. Des del seu punt de vista, no són comparables els dos casos, ja que allò que va filtrar i robar el majordom, *Paoletto* (nom amb que se’l coneix a la família pontificia) simplement expressa implícitament una forma de treballar a la Cúria Vaticana. Per designar això, empra una expressió col·loquial: “El Cuervo vaticano (...) es

¹¹¹³ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹¹¹⁴ Mirar: “El Cuervo” denuncia malos tratos”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.30

una especie de Garganta profunda que utilizó pólvora de salvas (...)",¹¹¹⁵ l'expressió *pólvora de salvas* es refereix que va malgastar i posar mitjans inútils per arribar a una finalitat, ja que la manera de treballar de la cúria és comunicar-li al Papa per escrit o per paraula les coses i que no ha fet trontollar els pilars de l'Església. L'article d'opinió defensa que aquest *cas Vatileaks*, com el de l'atemptat a Joan Pau II l'any 81, acabarà amb el perdó per part del Papa Benet XVI.

Ho expressa amb aquestes paraules:

"Por lo demás, el horizonte judicial de este proceso apunta al perdón" o

"También ahora la tendencia pontificia de atemperar la justicia con la misericordia probablemente actuará de nuevo."¹¹¹⁶

L'article del catedràtic de Dret Canònic, Rafael Navarro-Valls, advoca per una defensa de l'actuació de la Santa Seu en el *cas Vatileaks*. A més, posa en dubte la paraula del majordom Paolo Gabriele respecte els maltractaments: "Malos tratos muy dudosos, dado que durante durante todo el tiempo de internamiento, *Paoletto* dispuso de asistencia legal y médica."¹¹¹⁷ En l'article d'opinió es dedica a "criminalitzar" i treure importància a l'actuació del majordom. No crítica les lluites internes i les divisions de la cúria revelades en els documents filtrats. En general, l'article s'infereix normalment en un marc valoratiu positiu respecte a la institució eclesial i un marc valoratiu negatiu pel majordom.

La següent informació sobre el judici correspon a la última sessió del judici. La notícia referent a la condemna del majordom va ocupar un espai destacable a la portada de *El Mundo* del 7/10/12, acompanyat del següent titular: "*El Papa sopesa otorgar el perdón a su mayordomo, condenado a 18 meses por robarle*"¹¹¹⁸, acompanyat d'una fotografia petita, de primer pla del majordom, Paolo Gabriele. Respecte a l'espai i el destacat que *El Mundo* va dedicar a aquesta informació és notori, tenint en compte la superfície i la rellevància, una manera de denotar la importància que li va atorgar el diari. En aquest cas en concret, *El Mundo* li va oferir una importància rellevant en aquest tema o ítem, ja que ocupa el tercer tema dintre la portada del dia 7/10/12. No és el tema principal ni el "centre de l'impacte visual", però, en anar acompanyat d'una fotografia, el titular i el "lead" o encapçalament de la crònica, dóna una rellevància destacada a aquesta informació, tot ocupant una franja de la superfície. A més de la crònica que ocupa una plana sencera dintre la secció "Mundo", el diari li dedica un petit editorial titulat: "Roma quiere cerrar el Vatileaks", i a més una entrevista informativa al Vaticanista, Andrea Torielli.

¹¹¹⁵ Mirar article d'opinió: "¿Garganta profunda?", dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.30

¹¹¹⁶ Mirar article d'opinió: "¿Garganta profunda?", dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.30

¹¹¹⁷ Mirar article d'opinió: "¿Garganta profunda?", dins el diari *El Mundo*, publicat el 3 de octubre de 2012 p.30

¹¹¹⁸ Mirar portada: " El Papa sopesa otorgar el perdón a su mayordomo, condenado a 18 meses por robarle", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012

La crònica o ítem de la pàgina interior ocupa una pàgina completa, per tant la superfície és força notòria i amb força impacte visual. El titular de la crònica del 7/10/12 és: “*El Cuervo*”, a la espera del indulto papal”¹¹¹⁹, a la part superior apareix un epígraf que mostra “El “cas Vatileaks”/ La decisión del tribunal”. S’ha d’esmentar que l’ús del mot “indulto papal”, en lloc de “perdón”, en el titular denota el punt de vista del diari interpretatiu no molt pròxim a la doctrina social de l’Església Catòlica. És a dir, s’infereix que vol mantenir unes distàncies amb la institució.

Imatge

La imatge de la crònica és la mateixa que apareix en els anteriors diaris analitzats dintre la categoria, premsa castellana, que mostra a Paolo Gabriele dintre la sala del tribunal vaticà, després d’escoltar la sentència. La foto va estar distribuïda per “*L’Osservatore Romano*” a tots els mitjans escrits, ja que només un grup reduït de periodistes van poder entrar a cobrir el judici i observar directament el que passava allà. En relació als actors, serien els principals dintre la trama “Vatileaks”, trobem a l’ex-majordom Paolo Gabriele com a principal responsable de la fuga de documents i condemnat a un any i mig de presó; Cristina Arru, advocada defensora del majordom; el fiscal del Vaticà, Nicola Picardi, també apareix involucrat dintre a la informació el pare Federico Lombardi, el portaveu de la Santa Seu que aporta la informació oficial del Vaticà.

Conjunt Lèxic

Pel que fa a la resta de variables o *frame devices*¹¹²⁰ s’han de tenir presents el conjunt lèxic, l’ús i la seva tipologia. A *grosso modo* el conjunt lèxic és el predominant com en la resta d’informacions analitzades. En general, el llenguatge és força simbòlic però també trobem un llenguatge força pragmàtic.

Lèxic de dimensió pragmàtica

Per una banda, s’ha trobat una tipologia de lèxic jurídic, per tant remet a un llenguatge més pragmàtic, per tant fan patent un marc de dimensió pragmàtic construït a partir de conceptes judicials. Els substantius claus serien: “sentencia”, “robo agravado”, “abuso de confianza”, “cárcel”, “pena final”, “18 meses de prisión”, “antecedentes penales”, “fiscal”, “juicio relámpago”, “cuatro sesiones”, “inhabilitación perpetua”, “información sensible”, “abogada defensora”, “delitos”, “Estado Vaticano”, “condena de prisión”, “arresto domiciliario”, “sesión del proceso” o “dos magistrados”. També cal destacar “arenga final”, “abogada defensora”, “tribunal”, “condena” o “fiscal Vaticano, Nicola Picardi”. Entre els verbs claus s’han de destacar: “ha sido reducida”, “haber mostrado arrepentimiento”, “ha sido condenado”, “estaba acusado”, “para apelar la sentencia” o “ha desarrollado en cuatro sesiones”, “deliberar la sentencia” o “destacó en su intervención”, que es troben en el marc de dimensió pragmàtica de tema jurídic. A més, es pot determinar, a través de la semàntica i aquest lèxic, un marc genèric ja que empra una família lèxica jurídica, en concret.

¹¹¹⁹ Mirar: “*El Cuervo*”, a la espera del indulto papal”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.34

¹¹²⁰ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p. 7

Lèxic de dimensió simbòlica: Intriga i traïció

Per altra banda, l'altre conjunt lèxic destacat pertany a una tipologia d'intriga i misteri, té connotacions més simbòliques. Aquest fa patent un marc de dimensió més simbòlica determinat a partir de conceptes més d'una història d'intriga i traïció. Els substantius claus d'aquest marc serien: "El Cuervo", denominació donada als filtradors de documents, "imposible", "ojos clavados", "ex-mayordomo", "responsable de la fuga de documentos reservados", "ex-ayuda de cámara", "leve parpadeo" emprà aquest mot en descriure l'actitud del majordom en el judici; "el perdón del Pontífice", "papeles procedentes del despacho privado del Papa", "su afán" o "motivación moral", que fan referència al robatori i l'actuació fraudulenta per part del majordom. Aquests conceptes es troben a l'inici de la crònica on l'informador realitza una descripció d'ambient i el retrat psicològic del majordom. Els verbs claus serien: "ha sacudido", "efectuó", "convencido que actuaba de buena fe", "ha sufrido", "se maneje información sensible", "haber puesto en peligro la seguridad", "se da por descontado que el Papa indultará", "motivo que había llevado a Gabriele", "no quería dañar", "el Papa no estaba suficientemente informado", "actuó empujado per su fe" o "tenía acceso a los papeles y permiso de sus superiores." En termes generals, la semàntica i el conjunt lèxic determinen un marc temàtic que ofereixen un relat específic d'una història d'intriga i traïció, amb connotacions de novel·la.

A més, la crònica fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable defensat en global, pel diari *El Mundo* de lluites de poder-corrupció a través d'un exemple de lèxic bèl·lic: "feroces luchas internas y corrupciones varias". Però també algunes metàfores com: "(...) a la humillación pública que ha sufrido a causa de los numerosos trapos sucios que ha revelado el Vatileaks", amb la qual fa patent que aquest cas ha sacsejat el Vaticà. En aquest sentit trobem altres expressions que fan patent el marc lluites de poder-corrupció i que actuen com a reforçadors de marc com:

"(...) su afán por conseguir que se hiciera "limpieza" en el Vaticano", "(...) pensando que su acción empujaría a hacer una "limpieza" en la Santa Sede."
"(...) se pone punto y final a un juicio relámpago", "(...) la Santa Sede espera poder dar el carpetazo a la humiliación pública (...)" o "juicio relámpago".¹¹²¹

A més de designar implícitament les pugnes internes al Vaticà, aquestes expressions denoten que la Santa Seu pretén tancar al més aviat possible el denominat *cas Vatileaks*, un afer que va suposar un greu escàndol per la institució, a més de voler resoldre de forma interna. S'ha de constatar que, en aquesta crònica de la sentència del majordom, s'eludeix qualsevol referència implícita o explícita a la investigació duta a terme per la comissió cardenalicia, i també que el Tribunal va desestimar incloure-ho en l'informe del judici, una comissió aquesta creada pel Papa Benet XVI per investigar internament els còmplices de l'afer i les causes de les filtracions. Per tant, es determina que no aporta moltes dades sobre aquesta qüestió, sinó que posa més èmfasi en la informació d'ambient del judici i en el procés judicial; tot recollint declaracions dels actors principals.

¹¹²¹ Mirar: "El Cuervo", a la espera del indulto papal", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.34

Cal constatar que acaba la crònica des d'un punt de vista molt interpretatiu que al·ludeix als interrogants oberts del *cas Vatileaks*. Ho expressa amb un contingut molt explícit: “Sin embargo la condena de Gabriele no cierra los interrogantes que rodean al Vatileaks”, aquesta metàfora expressa molt bé l'avaluació moral del diari que advoca per investigar més a fons en el “cas Vatileaks” i afirma que existeixen pugnes internes del Vaticà, cosa que s'infereix com les causes del Vatileaks, que encara s'han de descobrir a fons per arribar a la veritat. A més, l'ús i la tipologia del lèxic analitzada en línies anteriors també mantenen una correlació amb l'avaluació moral del diari. Amb el subtítol i les declaracions de Lombardi, el diari interpreta que el Papa perdonarà al majordom. En aquest sentit indica: “La opinión más extendida entre los vaticanistas es que nunca se sabrá toda la verdad.”¹¹²² A partir d'aquesta cita indirecta, d'opinió dels experts, s'infereix la interpretació i la solució del diari, basades en què no es descobrirà la veritat a causa de l'opacitat tradicional de la Santa Seu.

La crònica publicada el 7/10/12 està acompanyada d'una entrevista a Andrea Tornelli, expert en informació vaticana. L'entrevista amplia la informació en oferir l'anàlisi per part d'un expert, per tant, ofereix al lector un conjunt de dades de context per entendre el *cas Vatileaks*. Amb l'entrevista, a l'expert o actant, *El Mundo* ofereix l'ingredient interpretatiu i dóna un èmfasi més gran al cas. L'entrevista ocupa mitja pàgina i va acompanyada d'una fotografia de Andrea Tornelli.

El titular és: “*Urge que el Vaticano haga limpieza y cambios*”¹¹²³, un titular que fa patent el marc interpretatiu o *frame* estable sobre les lluites de poder-corrupció a la Santa Seu. Andrea Tornelli ofereix el seu punt de vista respecte el procés del judici, del qual esperava la condemna del majordom, tot i que la investigació sobre el fets més greus, com la violació de secrets d'Estat del “Vatileaks”, continua oberta. Tanmateix explica la possibilitat que el Papa Benet XVI li concedeixi el perdó, per concloure definitivament l'escàndol. En relació a l'actuació en solitari o en complicitat del majordom, Tornelli afirma que: “la figura más importante del Vatileaks sin duda es Paolo Gabriele”, tot i que, segons el majordom, va estar condicionat per suggestions. Tornelli considera que un gran percentatge de gent al Vaticà critica el seu funcionament, però que no es converteixen en cómplices de Gabriele. Respecte a les revelacions de corrupció i pugnes de poder, Tornelli defensa la tesi que existeixen problemes greus a la Santa Seu. Per això, demana que el Vaticà investigui a fons els documents per arribar a la veritat:

“El Vaticano necesita hacer limpieza y debería tomar decisiones para llevar a cabo cambios que urge realizar (...) cuando aún se hace más necesario que el Vaticano dé ejemplo con un estilo de vida más coherente con el Evangelio.”¹¹²⁴

¹¹²² Mirar: “El Cuervo”, a la espera del indulto papal”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.34

¹¹²³ Mirar entrevista: “Urge que el Vaticano haga limpieza y cambios”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.35

¹¹²⁴ Mirar entrevista: “Urge que el Vaticano haga limpieza y cambios”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.35

En el seu anàlisi, Tornielli presenta al Papa emèrit Benet XVI com una persona no manipulable, contraposant les paraules de Paolo Gabriele, ja que aquest no va oferir exemples de les qüestions de les que estaria desinformat el Pontífex. En l'entrevista, també posa èmfasi en el fet que el cardenal Tarcisio Bertone ha sortit reforçat de l'escàndol "Vatileaks", a pesar de les acusacions en els documents filtrats. En la conclusió final, el vaticanista Andrea Tornielli, subratlla que, amb la condemna a l'exmajordom Paolo Gabriele, el Vatileaks no està resolt ni s'eliminen les pugnes internes de la Santa Seu. Tornielli ho transmet a partir d'aquestes paraules:

"El clima, de hecho, es peor ahora, porque las sospechas se han incrementado. Serán necesarios años para que se pueda superar el "Vatileaks."¹¹²⁵

El punt de vista del vaticanista Andrea Tornielli i el seu anàlisi, expressat en aquesta entrevista, reforça sobretot el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder-corrupció dins la Santa Seu, tot i que reforçava la imatge de Benet XVI. Al mateix temps en l'entrevista, es pot determinar una dimensió de marc simbòlic en el qual s'apela a una història de traïció i intriga, sobretot quan afirma:

"El Papa ha sufrido muchísimo con el *Vatileaks*. Y la imagen del Vaticano ha resultado muy deteriorada."¹¹²⁶

Un editorial publicat el mateix dia 7/10/12, dins la secció "Opinió", amb el títol: "Roma quiere cerrar el "Vatileaks"¹¹²⁷, es reforça més els marcs identificats a l'anàlisi. A l'editorial expressa el punt de vista de *El Mundo* després de la condemna de l'exmajordom Paolo Gabriele i també, presenta la seva opinió respecte al *cas Vatileaks*. L'opinió se centra en el fet que la Santa Seu ha volgut celebrar un judici amb celeritat i assegura que Paolo Gabriele rebria el perdó de Benet XVI, així ho manifestava l'editorial:

"La Curia ha querido celebrar un juicio rápido y es más que probable que el Papa le indulte haciendo uso de sus prerrogativas para conceder el perdón."¹¹²⁸

En l'editorial predominen conceptes recorrents en tot l'anàlisi del *framing* com: "denunciar la corrupció", "delitos", "pidió perdón" o "haber traicionado su confianza", "jerarquía vaticana", "escándalo", "revelaciones documentos filtrados", "traición" o "tramas". A més d'una metàfora molt suggerent: "El Vatileaks, sin embargo, ha envenenado aún más las relaciones entre los cardenales (...)".¹¹²⁹ Aquest conjunt lèxic i aquesta metàfora es troben i determinen el marc interpretatiu o *frame* estable de

¹¹²⁵ Mirar entrevista: "Urge que el Vaticano haga limpieza y cambios", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.35

¹¹²⁶ Mirar entrevista: "Urge que el Vaticano haga limpieza y cambios", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.35

¹¹²⁷ Mirar editorial: "Roma quiere cerrar el "Vatileaks", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

¹¹²⁸ Mirar editorial: "Roma quiere cerrar el "Vatileaks", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

¹¹²⁹ Mirar editorial: "Roma quiere cerrar el "Vatileaks", dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

lluites de poder-corrupció molt present en el diari *El Mundo*, el qual defensa que la principal causa de la filtració de documents confidencials són les pugnes internes al Vaticà i que cal continuar indagant en aquest factor.

Tanmateix, el breu editorial de *El Mundo*¹¹³⁰ també reforça el discurs més de relat d'intriga i misteri a partir de termes més simbòlics que fan referència a una història de traïció, com per exemple amb conceptes i expressions: “conceder el perdón”, “movido por su “amor por la Iglesia de Cristo(...)”, “el Cuervo”, “al filtrador”, “La traición”, “miles de novelas” o “(...) cuya sucesión está en el centro de las intrigas”. També recorda una expressió directa emprada per “*L'Osservatore Romano*”: “Un papa rodeado de lobos”, amb què se subratlla més el *frame* estable de lluites de poder al Vaticà. Aquest llenguatge fa patent, al mateix temps, un marc de dimensió simbòlica que relata una història d'intriga i traïció. Aleshores l'ús i tipologia de lèxic de l'editorial reforça el punt de vista i la interpretació de *El Mundo* de totes les peces analitzades del *Vatileaks*, que advoca pel marc interpretatiu de la pugna interna a la cúria vaticana. El final d'aquesta història amb connotacions de novel·la d'intriga va estar publicat el 23/12/12 amb una crònica intitolada: “*El Papa perdona a “El Cuervo”*”¹¹³¹, que ocupa mitja pàgina, i que es troba a la secció “Mundo”. La informació, que no segueix una estructura tant rígida com la notícia, hi trobem forces elements interpretatius, amb un enfoc més personal per part de l'informador. El titular escrit en estil directe transmet, de manera implícita, la voluntat del Vaticà de tancar el cas *Vatileaks*, a causa de produir un deteriorament d'imatge de la institució eclesiàstica. El titular, en emprar la paraula “perdona”, subratlla les connotacions “paternals”, les quals fa referència Federico Lombardi, i se situa més a prop de la doctrina social de l'Església sobre el perdó. Com en la resta de rotatius analitzats en les dues categories de premsa, la crònica de la visita de Benet XVI a Paolo Gabriele i el seu perdó no va ocupar un espai destacat en el diari *El Mundo*. Per tant, li va otorgar una rellevància menor a la concessió del perdó a l'ex-majordom per part de Benet XVI.

Imatge

La fotografia que acompanya la crònica és la mateixa imatge que publiquen la resta de diaris de la mostra analitzada. És una fotografia de l'agència AFP (France Presse), distribuïda a tots els diaris, en la qual es mostra a Benet XVI i a l'ex-majordom Paolo Gabriele conversant, quan el Papa li va concedir el perdó. Aquesta fotografia, publicada a la resta de mitjans, reforça la imatge del Pontífex i la de l'Església, a més manté unes reminiscències del perdó que va concedir Joan Pau II a Ali Agca, després del seu intent d'assessinar-lo l'any 1981. Com que és una fotografia d'agència de notícies li dóna unes connotacions d'oficialitat, i pretén aportar una imatge d'oficialitat per part de l'Església.

Actors

¹¹³⁰ Mirar editorial: “Roma quiere cerrar el “Vatileaks”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 7 de octubre de 2012 p.3

¹¹³¹ Mirar: “El Papa perdona a “El Cuervo”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p.38

Els actors principals de la crònica involucrats a la informació serien l'ex-majordom, Paolo Gabriele, Benet XVI i el pare Federico Lombardi. Aquests representarien els tres actors principals involucrats a la informació. El Papa Benet XVI representaria la principal persona perjudicada pel *cas Vatileaks*, en aquesta informació, concedeix el perdó al seu ex ajudant de càmera; Paolo Gabriele, condemnat a 18 mesos de presó per l'apropiació de documents confidencials del Pontífex, a la notícia rep el perdó del Pontífex; l'últim seria el pare Federico Lombardi, portaveu de la Santa Seu, encarregat d'oferir la informació oficial del Vaticà sobre la qüestió, i esdevindria el responsable de la Santa Seu davant la premsa. Seguint la classificació de Enric Castelló,¹¹³² es podria definir com "actant" en clau més abstracta que representarien els experts o responsables polítics, enlloc d'emprar el terme "actor".

Lèxic de dimensió simbòlica

El conjunt lèxic és comú a la resta d'informacions analitzades. Ofereix un llenguatge que situa el fet des d'una dimensió simbòlica en utilitzar expressions que construeixen un relat d'intriga. L'ús del lèxic més simbòlic fa patent el marc de dimensió simbòlic d'història d'intriga i traïció com: "escándalo", "filtración masiva documentos confidenciales", "Santa Sede", "robo agravado", "papeles reservados", "El Cuervo", "ayuda de cámara", "arrepentimiento"; o bé, verbs com: "ha sacudido", "el Papa indultó", "informarle en persona" o "penden muchas incógnitas." També es troben alguns conceptes més pragmàtics amb connotacions judicials, com: "excarcelado", "celda", "gendarmería vaticana", "encerrado", "detención", i alguns verbs com: "fue excarcelado y regresó a su casa", "haber sido condenado" o "llevar ocho meses en prisión". Dins aquest marc de simbòlic, trobem la metàfora: "El Cuervo fue excarcelado y ya vuela libre", per referir-se a la celeritat en què la Santa Seu ha tancat el "cas Vatileaks", i que va voler "passar pàgina", en un afer que va revelar les intrigues vaticanes i va deteriorar la seva imatge.

Conjunt Lèxic bèl·lic

Un altre tipus de lèxic, present en la informació té connotacions bèl·liques i es remet a les pugnes de poder vaticanes: "intrigas", "corrupciones y feroces luchas", "indulto", "escándalo" o "implicados altos cargos vaticanos", a més dels verbs: "ha dañado la imagen de la Santa Sede" o "revelar". A més, en aquest tipus de lèxic, s'han d'afegir algunes expressions col·loquials com: "(...) dar el carpetazo definitivo al Vatileaks (...)", o bé unes declaracions del portaveu de la Santa Seu, Federico Lombardi, que remet al gest de Benet XVI per tal de subratllar la seva misericòrdia en relació al majordom:

"Con este gesto paternal y muy bello del Santo Padre se concluye un capítulo triste y doloroso", recalco".¹¹³³

¹¹³² CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹¹³³ Mirar: "El Papa perdona a "El Cuervo", dins el diari *El Mundo*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p.38

A diferència del titular on s'utilitza la paraula "perdona", en l'avantítol destaca: "indulto del Pontífice" i en el text empra el concepte indult, enlloc de perdó, per exemple: "(...) su decisión de indultarlo", "el Papa indultó" o "El indulto a Gabriele". En emprar aquest concepte, manté una distància amb la doctrina social de l'Església, a més li dóna una connotació d'una facultat d'un cap d'estat, el qual atorga aquesta prerrogativa a algú. En general, aquesta tipologia de lèxic i aquestes expressions subratllen el marc interpretatiu o *frame* estable de lluites de poder-corrupció en què advoca el diari *El Mundo*.

La tipologia i l'ús del lèxic i les expressions, que formen el plantejament de la informació, determinen la interpretació defensada pel diari *El Mundo* respecte el cas *Vatileaks*. Aquesta interpretació es mostra amb el marc interpretatiu estable defensat advoca que les causes del denominat cas *Vatileaks* van ser les lluites de poder internes pel futur conclave, intrigues i corrupcions vaticanes, que Paolo Gabriele no va actuar sol, que la Santa Seu pretén tancar el cas el més aviat possible. A través d'alguns mecanisme de marc com les cites directes publicades per part de la Secretaria d'Estat del Vaticà i les cites del portaveu, el pare Federico Lombardi, es revela implícitament el punt de vista interpretatiu de *El Mundo*, amb què pretén transmetre la celeritat amb què el Vaticà va voler tancar el "Vatileaks". La interpretació final, que es pot inferir de la crònica, és que van quedar molts interrogants per respondre i que en queda molt per arribar a la veritat.

Això queda patent en l'últim paràgraf:

"La filtración masiva de documentos confidenciales del Vaticano ha dañado notablemente la imagen de la Santa Sede, al revelar intrigas, corrupciones y feroces luchas internas" i "(...) penden muchas incognitas y en el que varios analistas consideran que podrían estar implicados altos cargos vaticanos."¹¹³⁴

9.3.2 Islam: Festa Ramadà

Continuem amb l'anàlisi de marcs a la categoria premsa editada a Madrid, en què s'analitzaran aspectes de tipus discursiu i de tipus qualitatiu. El cas de la festa del Ramadà ha estat escollit com un exemple dintre la variable *Festes i Tradicions*, tot i que, a causa de la problemàtica tradicional de la ubicació de la pregària del Ramàda, el cas es pot inserir dintre la variable *Temes de Fricció o conflicte*. La festa musulmana del Ramadà serà analitzada com exemple d'un cas representatiu d'un esdeveniment festiu, que genera controvèrsia social, sobretot, en les nostres societats occidentals. En alguns pobles i ciutats de Catalunya i de l'Estat Espanyol, però també en el conjunt d'Europa, els ciutadans autòctons han mostrat reaccions de tolerància, però també de discriminació, racisme o xenofòbia en relació a les comunitats musulmanes. La

¹¹³⁴ Mirar: "El Papa perdona a "El Cuervo", dins el diari *El Mundo*, publicat el 23 de diciembre de 2012 p.38

premsa i els mitjans de comunicació han mostrat interès a seguir aquesta tradició religiosa, tant des d'un punt de vista de multiculturalitat com des del punt de vista de la controvèrsia que genera en la societat d'acollida. El mètode d'anàlisi emprat combina elements d'anàlisi quantitatiu i qualitatiu – interpretatiu que en aquest cas d'estudi se centra amb l'aplicació del *frame analysis*. La mostra de diaris seleccionada per aquest treball està constituïda per les principals capçaleres de premsa amb més difusió de l'Estat Espanyol. En la categoria premsa editada a Madrid s'analitzaran El diari *ABC*, *La Razón*, *El Mundo* i *El País*.

En total el corpus empíric de la investigació està conformat per 11 peces periodístiques, que es poden incloure dintre dels gèneres d'opinió i informatius-interpretatius, per tractar el cas de la festa del Ramadà des de l'inici fins al final. El diari *El País* no es va fer ressò, tant en l'edició impresa com en l'edició digital, sobre el conflicte a Badalona de la celebració del Ramadà l'any 2012. En el recull de premsa realitzat per aquest treball, no es va trobar cap article referent a la controvèrsia de la Festa del Ramadà. En general, la categoria premsa de Madrid no va oferir un extens seguiment de la festa musulmana del Ramadà. Tampoc en el discurs destaca la qüestió tradicional o el rerefons religiós de la festivitat tant de l'inici com el final. A la premsa editada a Madrid, en general, destaca un discurs polèmic, focalitzat amb la desició de l'alcalde de Badalona de prohibir la pregària dels musulmans al carrer. Les peces recollides sobre la festivitat del Ramadà correspon al moment més àlgid de la festivitat, marcada per la polèmica a Badalona que ocupa la major part de l'agenda de mitjans.

37. 9.3.2.1 ABC

El diari ABC hi va dedicar un article breu i es va centrar en la polèmica a Badalona sobre la desició de prohibir la pregària a la via pública. Dintre els gèneres informatius o noticiosos, trobem el format "breu" com seria una notícia més sintètica que no una notícia tradicional, que consta d'un o dos paràgrafs que es redueixen al *lead*, és a dir conté en poques línies els elements més importants de la notícia. Per tant, l'espai dedicat al tema és més limitat, de fet el breu se situa al final de la pàgina i n'ocupa una quarta part. Atenent la superfície limitada d'aquesta peça, s'infereix que la rellevància és menor pel poc impacte visual que transmet.¹¹³⁵

Pel que fa al discurs, és polèmic, ja que només subratlla dins l'escàs text unes declaracions de l'alcalde Albiol sobre la pregària dels musulmans. Aquest breu no conté cap imatge i va ser publicat el 22/07/12 amb el titular: "*Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes ante sus casas*"¹¹³⁶ amb un avantítol informatiu: "El alcalde de Badalona veta el Ramadán en las calles". Tant el titular com l'avantítol transmeten unes connotacions negatives, i fins i tot, bel·ligerants amb l'ús del verb: "retar" en el titular. El breu apareix publicat a la secció "Espanña" del ABC, una secció que recull temes socials dintre l'àmbit d'Espanya, però també crònica política. L'actor principal

¹¹³⁵ Síntesi de l'obra: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.85-86

¹¹³⁶ Mirar: " Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes antes us casas", dins el diari ABC, publicat el 22 de julio de 2012 p.34

que apareix és l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, com a responsable de prohibir la pregària dels musulmans al carrer. El llenguatge del breu és força pragmàtic i, de manera concisa, resumeix, en poques línies, els elements claus de la problemàtica, és a dir, que l'alcalde de Badalona va prohibir la pregària dels musulmans al carrer. Aquest breu publicat al ABC consta d'un paràgraf que es redueix al *lead* i només ofereix els arguments de l'alcalde en contra que els musulmans preguin al carrer.

Lèxic i expressions

El lèxic i expressions amb connotacions bèl·liques i pejoratives com: “ha prohibido los rezos”, “ha “retado” a los críticos con esta medida”, “a afrontar esta situación delante de sus casas”. Aleshores finalitza el breu destacant les declaracions de Xavier Garcia Albiol, també amb molta càrrega de polèmica, en què destaca:

“yo no consentiré, como ha ocurrido en los últimos años, que se pongan a rezar y a hacer oraciones 500 personas cada viernes, y 2.500 para el Ramadán.”¹¹³⁷

A més, en l'última declaració recull la idea principal del titular:

“Si hay alguien a quien no le parezca bien –añadió-lo que tiene que hacer es darme su dirección, y yo se los enviaré a la puerta.”¹¹³⁸

Aquestes últimes paraules reproduïen unes declaracions de l'alcalde de Badalona, que es troben repetides amb una reformulació en el titular. Entre les connexions, entre el títol i el text, trobem que el títol reformula el contingut del paràgraf. El títol, que reformula les declaracions de Garcia Albiol en estil indirecte segueix els criteris professionals quant a la rellevància, tenint en compte que és un gènere periodístic informatiu i que segueix de forma implícita els principis editorials del diari.¹¹³⁹

Festa final del Ramadà (Aid al-Fitr)

La notícia del ABC porta per títol: “Al Assad reaparece tras el ataque contra su cúpula de seguridad” i va ser publicada el 20/08/12¹¹⁴⁰ dintre la secció “Internacional”. Es pot definir el format de la informació dintre el gènere notícia, ja que segueix l'estructura de *piràmide invertida* pròpia de l'estructura de notícia. A més no presenta molts elements interpretatius dins el cos de la informació.

Imatge

¹¹³⁷ Mirar: “ Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes antes us casas”, dins el diari ABC, publicat el 22 de julio de 2012 p.34

¹¹³⁸ Mirar: “ Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes ante sus casas”, dins el diari ABC, publicat el 22 de julio de 2012 p.34

¹¹³⁹ Síntesi de l'obra: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.208

¹¹⁴⁰ Mirar: “Al Assad reaparece tras el ataque contra su cúpula de seguridad”, dins el diari ABC, publicat el 20 de agosto de 2012 p.27

A la fotografia que acompanya la informació hi apareix el president sirianès Bashar Al-Assad pregant en una mesquita a Damasc. La imatge és un pla general en què mostra a Al – Assad al centre de la imatge acompanyat per destacats membres del seu govern. Si ens centrem en els aspectes de l'anàlisi discursiva s'observa que, en conjunt, el llenguatge és força conflictiu i bèl·lic. El llenguatge presenta una dicotomia entre la dimensió simbòlica-pragmàtica. Per una banda, es presenta una dimensió més pragmàtica quan es refereix als arguments de tipus bèl·lic i als mitjans militars respecte la guerra de Síria; per altra banda, es presenta una dimensió simbòlica quan recorre a arguments sobre la tradició cultural de la festa musulmana (Aid Al-Fitr) de final del Ramadà.

Dicotomia de lèxic simbòlic - pragmàtic

Respecte al lèxic dintre el marc de dimensió simbòlica-religiosa els termes que trobem són: “mezquita”, “tradicional rezo”, “Eid al – Fitr”, “final del Ramadán”, “templo”, “mezquita de Riad Al Hamad”, “dirigente orando”, “ceremonias”, “plegaria”, “jeque Mohamad Kheir Ghantous” o “celebra 3 días festivos”. En relació al marc de dimensió més pragmàtic, trobem un lèxic de tipus bel·ligerant i conflictiu, alguns dels termes més representatius serien: “tras el ataque”, “puestos de control”, “atentados”, “deserción”, “opositores”, “atentado que costó la vida” a “su cúpula de seguridad”, “en Síria no hay tregua”, “los combates”, “cascos azules cerraban sus maletas”, “abandonar el país”, “nuevos enfrentamientos”, “entre leales y opositores al régimen”, “el ejército” o “con apoyo aéreo”. A més d'aquestes dues dimensions de marcs detectades i que són genèriques, també apareixen un seguit de variables a partir de conceptes i metàfores que fan referència a la inestabilitat política i el “caos” de Síria, en relació al règim de Bashar Al-Assad i les absències públiques del president. El tema de l'inestabilitat política de Síria queda palesa a partir de la metàfora del primer paràgraf:

“Damasco despertó rodeado por un fuerte cordón de seguridad que impedía la entrada y salida de vehículos” (...) “Según medios opositores, se celebraron manifestaciones multitudinarias (...) pidiendo la caída del presidente” o “Desde entonces los rumores sobre el paradero del presidente han sido constantes”.¹¹⁴¹

També es pot denotar aquesta inestabilitat política amb la introducció d'una pregària d'un alt mandatari musulmà afí al règim, Mohamad Kheir Ghantous, que defensa els principis del règim de Al-Assad a partir d'aquestes paraules:

“Nadie podrá derrotar a nuestro Islam, nuestra ideología y nuestra determinación”.¹¹⁴²

¹¹⁴¹ Mirar: “Al Assad reaparece tras el ataque contra su cúpula de seguridad”, dins el diari ABC, publicat el 20 de agosto de 2012 p.27

¹¹⁴² Mirar: “Al Assad reaparece tras el ataque contra su cúpula de seguridad”, dins el diari ABC, publicat el 20 de agosto de 2012 p.27

Unes declaracions que transmeten la voluntat del règim de continuar al capdavant del país i de no abandonar el poder, mantenint els seus principis. La resta d'expressions i la metàfora citada determinen la inestabilitat política i la confrontació que viu Síria, tota la narració de la notícia té un enfocament bel·ligerant i denota una posició contra el règim de Al-Assad.

Actors

En relació als actors, s'han distingit les persones involucrades a la informació serien el president de Síria, Bashar Al Assad i el mandatari Mohamad Kheir Ghantous, els actants¹¹⁴³ serien els portaveus oficials, els portaveus opositors quan diu: "según medios opositores" i les fonts diplomàtiques europees consultades per elaborar la informació. El tipus de fonts emprades no serien identificades, es podrien classificar com a generalistes i institucionals ja que representen persones que ocupen un càrrec oficial per exemple: "fuentes oficiales", "fuentes diplomáticas europeas" o "según medios opositores". En aquesta notícia del ABC es pot detectar que les fonts no coincideixen amb les cites o declaracions.

Tal com ja hem fet referència, el fil narratiu del text és força bel·ligerant i conflictiu, tanmateix, dintre del text no hi ha molts elements interpretatius ni comentaris d'opinió per part del redactor. Trobem la declaració del mandatari musulmà afí al règim, Mohamad Kheir Ghantous, que defensa el principi del règim de Al-Assad a partir d'aquestes paraules: "Nadie podrá derrotar a nuestro Islam, nuestra ideología y nuestra determinación".¹¹⁴⁴ I a més, algun comentari que fa referència a la reaparició pública de Al Assad com "la televisión estatal ofreció solo imágenes del dirigente orando nada de su entrada y salida del templo." En general, tota la narració expressa la inestabilitat en què viu el país pels actes dels rebels i la oposició; a més d'una crítica al règim de Síria reforçada a partir de declaracions. A partir d'aquest conjunt: lèxic i expressions, es reforçava un marc valoratiu negatiu amb el règim de Al-Asad.

38.

39. 9.3.2.2 La Razón

En una mateixa línia que el ABC trobem el diari *La Razón* quant al reduït nombre de publicacions que li dediquen al tractament del cas. *La Razón* també recull, en el titular, les declaracions de l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, en què desafiava els crítics a acollir la pregària dels musulmans a casa seva. *La Razón* va dedicar un article en format notícia, que ocupava mitja pàgina, publicada el 22/07/12 a l'apartat "Política" de la secció "Cataluña" del diari. No obstant, al tema del Ramadà, quan la comunitat musulmana va iniciar la festa, li va dedicar un petit breu, sense imatges,

¹¹⁴³ Segons la classificació de CASTELLÓ, E. eds.(2012): Op. Cit p.145

¹¹⁴⁴ Mirar: "Al Assad reaparece tras el ataque contra su cúpula de seguridad", dins el diari ABC, publicat el 20 de agosto de 2012 p.27

publicat el 20/07/12, on descrivia els costums del Ramadà i el nombre de persones que el celebren a Catalunya. Aquest breu, titulat: “Llega el Ramadán para 300.000 musulmanes”¹¹⁴⁵ va aparèixer publicat a l’apartat “Sociedad” dintre la secció “Cataluña”. La informació centrada en la festa d’inici del Ramadà va aparèixer d’una forma molt sintètica en aquest diari, el paràgraf conté la informació del *lead*, és a dir, respon a les 5 (W’s) i ofereix, en poques línies, els elements més rellevants de la notícia. També introdueix les declaracions del coordinador de la Federació de Consells Islàmics de Catalunya, Jamal El Attouaki amb un estil indirecte. Les seves declaracions destaquen que la coincidència del Ramadà en ple agost farà més difícil el seu seguiment, però que la majoria de musulmans el segueixen amb rigor. Tant en el diari ABC com a *La Razón* el tema de l’inici de la festa musulmana del Ramadà del 2012, marcada per les declaracions de l’alcalde de Badalona no van aparèixer en portada, tant sols en pàgines interiors, cosa que li dona una rellevància inferior.

En relació a la notícia publicada el 22/07/12, a *La Razón* titulada: “Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”¹¹⁴⁶ un titular idèntic al publicat en el breu del diari ABC, la qual cosa s’infereix que pot ser una notícia reelaborada a partir d’una notícia d’agència de notícies.

Es tracta d’una notícia pel seu format, ja que la informació més rellevant va al principi, i la menys rellevant recull un conjunt de declaracions, en què les fonts són identificades.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia és una fotografia de primer pla de l’alcalde de Badalona Xavier Garcia Albiol.

Lèxic de dimensió pragmàtica

En relació al llenguatge de la notícia és força pragmàtic en relació als motius de la prohibició de la pregària, i el lèxic, en general, manté connotacions més materials. Però també trobem un llenguatge simbòlic quan es refereix a la festivitat musulmana.

En relació a la variable del lèxic s’ha de destacar els substantius: “su gobierno municipal”, “protestas”, “en respuesta a los que cuestionan esta medida”, “críticos”, “delante de sus casas”, “tercera ciudad de Cataluña”, “el malestar”, “vecinos”, “el patio de un antiguo instituto”, “flexibilidad”, “consistorio” o “sitio alternativo”. En relació als verbs serien: “considera”, “no se adecuaba”, “había provocado”, “ha alquilado”, “pidió flexibilidad”, “buscar” o “para orar”. Aquest lèxic seria el més representatiu dintre el marc de dimensió pragmàtic, el qual es vincula als arguments tipus administratiu, per tant, materials sobre les decisions municipals, sobre la pregària del Ramadà i aquesta problemàtica. Dins aquest marc, es poden afegir les cites de l’alcalde de Badalona Xavier Garcia Albiol, que ajuden a defensar aquest marc de dimensió pragmàtic per exemple:

¹¹⁴⁵ Mirar breu: “Llega el Ramadán para 300.000 musulmanes”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de julio de 2012 p.4

¹¹⁴⁶ Mirar: “Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

“Yo no consentiré, como ha ocurrido en los últimos ocho años, que se pongan a rezar y a hacer oraciones 500 personas cada viernes y 2.500 personas para el Ramadán”¹¹⁴⁷

A més d'altres que es troben en aquest marc de dimensió:

“Ayuntamiento considera que no se adecúa a la imagen de la tercera ciudad de Cataluña” i “Había provocado el malestar de los vecinos en otras ocasiones.”¹¹⁴⁸

Lèxic de dimensió simbòlica

El lèxic representatiu dintre del marc de dimensió simbòlica serien els substantius amb connotacions religioses: “rezos”, “durante el Ramadán”, “comunidad musulmana barrios Artigues y Sant Roc”, “La Meca”, “un rezo público”, “cientos de fieles del Islam”, “primeras oraciones”, “primer día del Ramadán” o “comunidad musulmana de origen paquistaní”, a més, afegeix algunes dades quantitatives com: “15.000 personas” o “1/3 parte”, en relació al nombre de musulmans dintre la seva comunitat. Els verbs claus serien: “concentrarse”, “rezar” o “celebraron”. Aquest seria el conjunt lèxic clau que trobem en el marc de dimensió més simbòlica de la notícia, que fa referència als termes religiosos i als costums de l'Islam.

Fonts informatives

El llenguatge de les dues informacions publicades tant en el breu del ABC com en el diari *La Razón* és força institucional, ja que introdueixen les declaracions de l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, a més del portaveu del Centre Islàmic Camí de la Pau, Muhammad Iqbal. En primer lloc, s'ha de determinar que la tipologia d'aquestes fonts és institucional, es tracten de cites introduïdes amb estil directe en la notícia breu publicada al ABC¹¹⁴⁹, en què només utilitza com a font unes declaracions de l'alcalde Xavier Garcia Albiol. L'ús d'aquesta font representa una font institucional i identificada, la qual li dona un major grau de transparència per estar al capdavant de l'Ajuntament de Badalona. En el cas de la notícia de *La Razón*¹¹⁵⁰ les fonts mencionades en el text són institucionals, introduint cites en estil directe, tant de l'alcalde de Badalona, com a principal representant del consistori municipal, com del portaveu del Centre Islàmic Camí de la Pau, Muhammad Iqbal. A més de ser unes fonts institucionals representen unes fonts identificades amb el nom, per tant amb un grau

¹¹⁴⁷ Mirar: “ Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

¹¹⁴⁸ Mirar: “ Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

¹¹⁴⁹ Mirar: “ Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes antes us casas”, dins el diari *ABC*, publicat el 22 de julio de 2012 p.34

¹¹⁵⁰ Mirar: “ Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

elevat de transparència. En emprar les cites directes d'aquestes dues fonts, hom recorre a un efecte de dramatització retòrica.¹¹⁵¹

Actors

En relació al tipus d'actors involucrats a la informació seria l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, encarregat de prohibir la pregària dels musulmans al carrer durant el Ramadà i que els va exigir demanar un altre espai per les pregàries la resta de l'any. Un altre actor que podria ser qualificat d'actant, seguint la classificació de Enric Castelló¹¹⁵², seria el portaveu del Centre Islàmic Camí de la Pau de Badalona, Muhammad Iqbal el qual ofereix el punt de vista del Centre Islàmic i la seva versió i crítica. El portaveu de l'entitat musulmana expressa la seva disconformitat amb l'Ajuntament de Badalona i explica que el consistori hauria pogut cedir l'espai per la pregària de forma gratuïta, i donar-los més protecció com a minoria.

Igual que l'anterior notícia breu publicada al ABC¹¹⁵³, també el diari *La Razón* emfatitza i subratlla en el titular la declaració de l'Alcalde Albiol: "*Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas*"¹¹⁵⁴. També el diari ABC utilitza el mateix discurs en el seu titular: "*Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes ante sus casas*". Tot i que en general el llenguatge dels dos articles, se situa en una dimensió força pragmàtica, tant l'ABC com *La Razón* empen un llenguatge més bel·ligerant en el titular, en utilitzar els termes: "retar" i "críticos", a més també transmeten unes connotacions més pejoratives en relació al tema.

Lèxic pragmàtic i simbòlic

El lèxic emprat a la notícia del diari *La Razón*, segons el qual el discurs se situa en una dicotomia entre un marc de dimensió pragmàtica i simbòlica. Tanmateix, tant el titular com el lèxic i les declaracions de l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, esmentades anteriorment, determinen tant en el diari ABC com en aquesta notícia de *La Razón*, el marc interpretatiu o *frame* dominant no crític amb la posició de la política de l'Alcalde de Badalona, sobretot en relació a la categoria premsa editada a Barcelona amb un marc més crític. Dins aquest marc interpretatiu, s'infereix un marc valoratiu o *value frame*¹¹⁵⁵ positiu, en relació a l'actitud de l'alcalde de Badalona respecte a la comunitat musulmana. A més, en la notícia, trobem l'ús d'algunes expressions per part del redactor que denoten un apropament implícit a la posició de l'alcalde de

¹¹⁵¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

¹¹⁵² CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹¹⁵³ Mirar: "Albiol reta a los críticos a acoger rezos musulmanes antes us casas", dins el diari ABC, publicat el 22 de julio de 2012 p.34

¹¹⁵⁴ Mirar: "Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas", dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

¹¹⁵⁵ De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): "*Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data*", *Communications* 3(4):362-363

Badalona i, amb el conjunt de recursos lèxics i d'expressions reforçaven el marc interpretatiu o *frame* estable no crític amb la política de l'Alcalde de Badalona, com per exemple:

“Del alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol (PP), se pueden decir muchas cosas pero no se puede poner en duda que sea un político contundente y con las ideas claras” i un altre expressió en estil indirecte com: “En respuesta a los que cuestionan esta medida, Albiol retó ayer a los críticos a permitir que dichos rezos se celebren delante de sus casas.”¹¹⁵⁶

Aquestes expressions que es troben al principi de la notícia, és a dir, en el *lead*¹¹⁵⁷ reforcen implícitament el marc interpretatiu o *frame* general al diari *La Razón*, no crític amb aquesta decisió de l'alcalde de Badalona, i, per tant, s'inferia un marc valoratiu positiu respecte la seva decisió. Tanmateix, també transmetia una connivència amb la seva posició, respecte a la pregària al carrer dels musulmans, de l'alcalde de Badalona. L'elecció d'aquestes expressions i el conjunt lèxic responen a qüestions d'estil, segons el qual el redactor té en compte el mitjà que treballa i el tipus de lector. A partir de l'elecció de les expressions anteriors, es detectava allò que es diu implícitament per part del redactor, en el qual s'infereix l'incidència del redactor, la seva valoració i la ideologia del seu mitjà.¹¹⁵⁸ En referència a l'actitud del redactor sobre el grau de veracitat que conté el missatge que reproduceix és una qüestió d'introduir el discurs aliè en el discurs propi i la interpretació del redactor en els textos aliens que selecciona.¹¹⁵⁹ Per exemple, les cites de l'alcalde de Badalona Xavier Garcia Albiol, que estant en estil directe dintre d'un marc de dimensió pragmàtic són:

“Yo no consentiré, como ha ocurrido en los últimos ocho años, que se pongan a rezar y a hacer oraciones 500 personas cada viernes y 2.500 personas para el Ramadán”, a més d'altres com: “Si hay alguien a quien no le parezca bien-añadió- lo que tiene que hacer es darme la dirección de su casa, y yo se los enviaré a rezar a la puerta de su casa, a ver que les parece la situación.”¹¹⁶⁰

Aquestes declaracions introduïdes al ABC i a *La Razón* representen una manera d'introduir el discurs aliè del redactor, que juga un paper essencial la seva interpretació en relació als discursos dels altres. L'ús de les declaracions de l'alcalde de Badalona com a font proporcionen dades i al mateix temps interpretacions. Tot i que estan en estil directe, proporcionen implícitament la interpretació del redactor. D'una banda, reforça la posició de les publicacions i el marc interpretatiu defensat o *frame*

¹¹⁵⁶ Mirar: “ Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

¹¹⁵⁷ *Lead*: En argot periodístic correspon al primer paràgraf entre el titular i el cos de la notícia i respon a les (6 W) preguntes essencials que ha de tenir qualsevol notícia.

¹¹⁵⁸ Assumexo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260-261

¹¹⁵⁹ Assumexo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

¹¹⁶⁰ Mirar: “ Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

estable no crític amb la decisió de l'alcalde de Badalona. D'altra banda, presentava el tema a través d'un relat de conflictivitat, que desplegava un *frame* temàtic de conflicte. L'ús d'aquesta font també el trobem a la notícia amb estil indirecte i també, juga un paper essencial la interpretació per part del redactor i reforça el marc interpretatiu o *frame* no crític i de conflictivitat. Un dels exemples en estil indirecte seria:

“Ayuntamiento considera que no se adecuía a la imagen de la tercera ciudad de Cataluña” i “Había provocado el malestar de los vecinos en otras ocasiones.”¹¹⁶¹

En el cas de la notícia breu publicada a l'ABC només cita els arguments de l'Alcalde de Badalona. Tanmateix, a la notícia publicada a *La Razón*, apareixen citades les declaracions de l'alcalde de Badalona defensant la prohibició de la pregària al carrer, però també les del portaveu del Centre Camí de la Pau de Badalona, Muhammad Iqbal, aportant la seva visió crítica en relació a la decisió de l'Ajuntament. Les declaracions estan situades a l'últim paràgraf de la informació, és a dir, en el lloc on la informació de la notícia, seguint l'estructura de piràmide invertida (de més a menys importància) és més irrellevant. D'això s'infereix que aquesta presència dels dos arguments no hi és per una qüestió de pluralitat informativa, sinó que s'utilitza per reforçar el marc interpretatiu propi i el marc interpretatiu defensat.¹¹⁶² Es tracta d'un mecanisme emprat pels diaris per defensar, de forma més radical, el seu marc interpretatiu propi i reforçar l'existència de l'altre. Segons (Enric Castelló, 2012) aquest mecanisme és degut a la constatació de l'existència de l'altre, que justifica l'existència d'una comunitat d'interessos dels propis diaris i mitjans:

“La constatación de la existencia del “otro” a través de sus palabras, expresiones y “reacciones”, justifica la existencia y posicionamiento del “nosotros” como comunidad de intereses.”¹¹⁶³

Es determina una matriu de *frames* que aglutinen quatre variables: definició del problema, responsabilitat dels actors o causants, judici moral i solucions proposades. En aquests dos diaris *La Razón* i *ABC*, es determina un marc interpretatiu o *frame* no crític amb la política de Xavier Garcia Albiol, i fins i tot, presenta una complicitat respecte la seva mesura d'impedir la pregària als musulmans. Per tant, la definició del problema que presenta aquest marc interpretatiu o *frame* és que la prohibició per part de l'alcalde de Barcelona de la pregària dels musulmans al carrer és perquè no s'adequava a la imatge de la tercera ciutat de Catalunya i perquè molestava els veïns. En relació a la responsabilitat dels actors trobem que la responsabilitat recau en el gran nombre de gent que prega a l'espai públic, causant molèsties als veïns. L'avaluació moral que determina aquest marc interpretatiu és que, com que provoquen molèsties veïnals i donen mala imatge, la pregària musulmana no pot continuar al carrer. La solució presentada dins en aquest marc és que l'ajuntament va llogar per a la comunitat musulmana el pati d'un antic Institut de la ciutat per no

¹¹⁶¹ Mirar: “ Albiol reta a sus críticos a acoger los rezos de los musulmanes en sus casas”, dins el diari *La Razón*, publicat el 22 de julio de 2012 p.2

¹¹⁶² Assumeixo síntesi de: CASTELLÓ, E. eds. (2012): Op. Cit p.151-152

¹¹⁶³ CASTELLÓ, E. eds.(2012): Op. Cit p.152

molestar. En relació aquestes variables analitzades, es pot inferir que el marc valoratiu del tema és negatiu en relació al tema de la pregària dels musulmans al carrer.

Festa final del Ramadà (Aid al-Fitr)

El diari *La Razón* també va tractar el tema de la festa final del Ramadà, (Aid al-Fitr) focalitzant-lo, sobretot, en la reaparició del president Bashar Al-Assad i el conflicte bèl·lic de Síria. Tanmateix, fa alguna referència a la festa musulmana, Aid Al-Fitr, però de forma secundària. En primer lloc, la informació referent a la festa final del Ramadà apareix a la secció "Punto de Mira", que recull els temes principals d'actualitat política i social i en destaca el tema del dia. En aquesta secció, el titular destacat és: "Al-Assad y su ramadán sangriento"¹¹⁶⁴ i l'avant-títol transmet unes connotacions negatives respecte la política de Al-Assad i denota el conflicte siríà: "El dictador aparece en público en una mezquita de Damasco".¹¹⁶⁵ A la secció es publiquen dues fotografies.

Imatges

Una de les fotografies apareix a doble pàgina, en què apareix Al-Assad pregant en una mesquita juntament amb altres mandataris del país. Aquesta imatge de Al-Assad pregant a la festa final del Ramadà, Aid Al-Fitr, va ser difosa per les agències internacionals i apareix publicada en tots els diaris de la mostra analitzada. Això ofereix una imatge d'oficialitat, que vol transmetre el règim siríà. A la segona fotografia, més petita, hi apareix una casa destruïda per la Guerra a la ciutat de Alep. També és una imatge transmesa per una agència de notícies, a causa de les dificultats que tenen els mitjans per informar en el territori. Les dues fotografies evocuen una imatge de paradoxa i contrast entre la barbàrie i la aparició del president de Síria, Al – Assad en plena festivitat religiosa, mentre el país viu en enfrontaments constants i destrucció.

En un breu text a sota la fotografia, com si es tractés d'una entradeta o *lead*, exposa la situació dramàtica que viu Síria a través d'aquest fragment del discurs:

"La guerra de Siria se extiende por todo el país con enfrentamientos cada vez de mayor violencia. Los frentes son múltiples y, por esa razón, las apariciones del dictador son escasas. Su seguridad es prioritaria en un régimen amenazado. Ayer tuvo lugar una de esas apariciones. Bachar al Asad participó, en una mezquita de Damasco, en la oración de Aid Al-Fitr, la fiesta final del Ramadán, junto a varios altos cargos del Estado y del partido gubernamental de Al Baaz."¹¹⁶⁶

A les pàgines interiors, la crònica està publicada a doble pàgina, dins la secció "d'Internacional" juntament amb un article d'opinió, per tant es denota que el diari va

¹¹⁶⁴ Mirar secció "Punto de Mira": "Al Asad y su ramadán sangriento", dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.2

¹¹⁶⁵ Mirar secció "Punto de Mira": "Al Asad y su ramadán sangriento", dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.2

¹¹⁶⁶ Mirar secció "Punto de Mira": "Al Asad y su ramadán sangriento", dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.2

atorgar una superfície important i una gran rellevància al conflicte bèl·lic. La informació presenta les característiques d'una crònica en oferir alguns elements d'interpretació partint de recursos expressius, donant-li un enfoc més personal i menys rígid que una notícia. Una altra part de la crònica està construïda a partir d'una sèrie de declaracions que presenten dinamisme a la informació.

Infografia

Una altra de les variables, que li aporta *background* i context en el conjunt de la informació, és una infografia¹¹⁶⁷ amb el titular: “Una misión fracasada”, en què exposa, a través d'informació visual, els objectius de la ONU per la seva missió de pau a Síria. També apareix una altra infografia amb el títol: “Diario de Guerra”, que fa referència als morts produïts pel conflicte Sirià i la decisió de la ONU de finalitzar la missió dels observadors per no aconseguir acabar la violència.

Algunes de les fonts no estan identificades i totes representen els rebels i persones vinculades a l'oposició, que actuen com a testimonis, li ofereix dramatisme al conjunt de la informació. Tanmateix, trobem algunes fonts identificades, com la de mitjans de comunicació i del mediador de la ONU a Síria, Lakhdar Brahimi, el qual oferiria una dimensió més institucional a la notícia.

Actors

Els actors de la crònica, involucrats a la informació, serien el president sirià, Bachar Al-Asad i les autoritats sirianes que acompanyaven Al-Asad a la mesquita per pregar, en aquest cal afegir al mediador de la ONU, Lakhdar Brahimi i el Consejo Nacional Sirio que representarien els actants.¹¹⁶⁸ El titular principal de la crònica és: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, juntament amb el subtítol:

“El sátrapa árabe participa en el rezo de *Eid* tras seis semanas de ausencia y lo hace con un fuerte dispositivo de seguridad, mientras continuán los combates.”¹¹⁶⁹

Tant el titular com el subtítol evoquen clarament el conflicte bèl·lic i l'actitud dèspota i dictatorial del president Assad, en relació a la guerra del seu país. Sobretot destaquen les seves absències en la direcció del país davant d'una situació d'instabilitat constant. En general, el llenguatge en conjunt de la crònica és molt bèl·lic i conflictiu. Quant a la dimensió del marc o *frame*, en denota un marc de dimensió pragmàtic en fer referència al procés del conflicte i als enfrontaments bèl·lics. També trobem un marc de dimensió més simbòlic en fer una mica de referència als costums i tradicions de la festa final del Ramadà (Eid Al – Fitr). A pesar d'aquests dos *frames* de dimensió, el marc interpretatiu o *frame* principal és el de conflicte i instabilitat, per tant, a pesar

¹¹⁶⁷ La infografia és un gènere interpretatiu en el qual la informació s'ofereix i s'interpreta de manera visual, amb elaboracions gràfiques que denoten un estil lliure

¹¹⁶⁸ CASTELLÓ, E. eds.(2012): Op. Cit p.145

¹¹⁶⁹ Mirar: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.20-21

d'una presència de termes amb connotacions religioses, tot el discurs se centra en la inestabilitat de Síria.

Imatge

La imatge que acompanya la crònica mostra un pla general de Al-Asad, fotografiat de forma individual, donant-li una rellevància especial i situant-lo en el centre de la informació. La fotografia està firmada per l'agència de notícies Reuters, oferint-li una imatge d'oficialitat.

Lèxic de dimensió simbòlica

En relació al marc de dimensió simbòlic-religiós, el lèxic més representatiu seria: “rezo oficial”, “mezquita de Damasco”, “Fiesta del Eid (la celebración del final del mes de ramadán)”, “el rezo de Eid”, “sirios”, “celebrar en familia ni con alegría”, “plegaria”, “mezquita”, “sura del Corán” o “imán”. Dins aquest *frame* de dimensió simbòlic trobem expressions que denoten indirectament el conflicte sirianès, però amb connotacions religioses. Això queda per exemple reflectit en aquest paràgraf:

“Los niños sirios deberían haber estrenado ayer ropas nuevas y sentarse a la mesa para disfrutar de un festín familiar, pero en muchas partes del país los menores llevan con las mismas ropas sucias desde hace días, viviendo en escuelas sin luz ni agua corriente y comiendo un cuenco de arroz con un poco de caldo con patatas”¹¹⁷⁰

La metàfora: “La celebración de la fiesta musulmana no acalló las armas y los combates (...)”¹¹⁷¹

Un altre de les cites representatives que denoten el conflicte del país és una predicació del imán durant la pregària: “tras lo malo llegará lo bueno” y arremetió contra el “complot” de EE.UU. por “haber apoyado a los wahabistas y takfiris” (extremistas sunitas)”¹¹⁷².

Lèxic de dimensió pragmàtica

El marc de dimensió més pragmàtic, que fa referència al procés del conflicte bèl·lic i a la reparació de Bachar al-Asad, és el més present en el conjunt de la informació. L'ús del llenguatge bèl·lic a partir de termes amb connotacions militars i d'enfrontació que determina aquest marc de dimensió: “jornada dejó más de 120 muertos”, “los rebeldes y las tropas sirias”, “clave para la toma de la ciudad”, “ejército sirio”, “distritos rebeldes”, “asediado barrio saladino”, “armamento pesado”, “helicópteros y cazas rusos”, “ayuda servicios secretos”, “servicios espionaje”, “combatientes”,

¹¹⁷⁰ Mirar: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.20-21

¹¹⁷¹ Mirar: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.20-21

¹¹⁷² Mirar: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.20-21

“Ejército libre de Siria”, “ataques devastadores”, “Ejército de Al-Asad”, “40 tanques”, “operaciones encubiertas”, “espionaje británico”, “dos bases militares” o “rebeldes la obtienen de los turcos”. Els verbs claus serien: “se enfrentaron”, “bombardeó”, “poder atacar”, “bombardean” o “hayan efectuado”.

Un altre tipus de lèxic que es troba a la crònica és el que es refereix més a la inestabilitat del país i a l’aparició de Al-Assad en una festa enmig dels combats: “aparición pública de Asad”, “seis semanas de ausencia”, “dar una imagen de normalidad”, “en esta Siria teñida de sangre y de unidad del régimen”¹¹⁷³. Aquesta última metàfora designa la barbàrie, en la qual està sotmesa el país; també trobem altres expressions com: “todos rodeados de un fuerte dispositivo de seguridad”, en al·lusió clara als alts càrrecs de la política de Síria que participaven a la pregària a la mesquita. Aquesta expressió també designa el difícil moment, al qual està sotmès el país siria. En aquest sentit, trobem altres termes i un conjunt lèxic que denota aquesta inestabilitat política com: “terreno diplomático”, “fin de la misión de observadores de la ONU”, “grave derrota”, “fin al conflicto”, “oposición Siria”, “mediador internacional Lakdhar Brahimi”, “pedir la partida de Asad”, “Consejo Nacional Sirio”, “órgano político”, “exilio”, “nuevo emisario”, “pueblo Sirio”, “al Régimen”, i els verbs més representatius serien: “declaró”, “han contabilizado”, “consternado”, “pidió” o “se disculpe”. L’ús d’aquest lèxic i metàfores detectades es troben dintre el marc de dimensió pragmàtic de conflicte, però al mateix temps construeixen un relat de inestabilitat que determina un *frame* o marc temàtic de conflictivitat.

En general, el llenguatge és força bèl·lic i conflictiu, tanmateix tendia a oferir un accent humà. Aquest “accent humà”, que emfatitza la crònica, es pot observar a partir d’aquests exemples:

“que muchos sirios no pudieron celebrar en familia ni con alegría”, o “Los niños sirios deberían haber estrenado ayer ropas nuevas y sentarse a la mesa para disfrutar del festín familiar, (...) los menores llevan con las mismas ropas sucias desde hace días, viviendo en escuelas sin luz ni agua corriente y comiendo un cuenco de arroz con un poco de caldo de patatas.”¹¹⁷⁴

Aquest discurs exposa, amb accent humà, la dramàtica situació que viuen els ciutadans del país, a causa de la inestabilitat per la guerra, la qual els impedeix celebrar la festa final del Ramadà Eid al-Fitr amb tranquil·litat. En aquesta crònica, s’ha de tenir en compte el “destacat” o especejament¹¹⁷⁵ que parla sobre la possible deserció i desaparició del vicepresident de Síria, Farouk al Shara. Això li aporta un significat

¹¹⁷³ Mirar: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.20-21

¹¹⁷⁴ Mirar: “Asad reaparece en una Siria desangrada”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.20-21

¹¹⁷⁵ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien el textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d’uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d’alguna cosa, per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

d'inestabilitat a tot el conjunt de la informació. Aquesta variable, unida a les anteriors variables o *frame devices* relacionades amb la semàntica i el lèxic detectats, determina i distingeix el marc interpretatiu o *frame* estable i temàtic sobre conflicte-inestabilitat. El tractament del ABC sobre el final del Ramadà es va focalitzar en el conflicte sirianès, igual que altres rotatius analitzats a la mostra com *La Razón* o *El País*. Tots els diaris de la categoria premsa editada a Madrid van tractar el tema de la festa final del Ramadà (Aid Al-Fitr) de forma col·lateral i dintre el conflicte sirianès. Els diferents arguments entorn a l'inestabilitat, la conflictivitat, el conflicte bèl·lic en determina aquest marc interpretatiu o *frame* estable de tensió política i de conflicte en conjunt.

40. 9.3.2.3 El País

El diari *El País* no va publicar cap informació referent a l'inici de la festa musulmana del Ramadà. Tanmateix, va tractar la festa final del Ramadà (Aid Al-Fitr) de manera circumstancial com els anteriors rotatius analitzats, ABC i *La Razón*, focalitzant-se amb la reaparició del president Al-Assad en una mesquita de Damasc. També en aquest diari s'ha detectat el marc o *frame* de conflicte o inestabilitat. Aquesta notícia de *El País* no realitza moltes referències a la tradició del (Eid-al Fitr o Aid Al-Fitr) sinó a la reaparició del president Al-Assad. La informació al diari *El País* va ser publicada el 20/08/12 amb el titular: "El Asad reaparece tras la campaña militar de Ramadán"¹¹⁷⁶, a la secció "Internacional".

Com s'observa en el titular informatiu, realitza una clara al·lusió a l'aparició pública de Al-Assad després de la "campanya militar del Ramadà", també realitza una referència secundària a la festa religiosa. La informació es pot classificar dintre els gèneres interpretatius. El subtítol es refereix a la hipotètica deserció del vicepresident Faruk el Shara, que possiblement hauria fugit del país: "El paradero del vicepresidente Al Shara es un enigma", que ajuda a reforçar el marc interpretatiu o *frame* de conflicte i d'inestabilitat. Per les seves característiques, es tracta d'una crònica, ja que introdueix elements interpretatius i està redactada pel corresponent que es troba en el lloc dels fets. Manté un enfocament més personal i menys rígid que el gènere informatiu de la notícia. No es presenta com una crònica "discursiva" construïda a partir de declaracions entrelaçades. Les característiques de la informació s'acosten al format de la crònica, tanmateix per l'ordre d'importància de la informació s'acosta al gènere informatiu de la notícia. A vegades, una classificació estricta en relació als gèneres periodístics no es pot dur a terme a causa de presentar un format híbrid entre els diferents gèneres.

Imatge

En relació a la imatge que acompanya la crònica, mostra un pla mitjà del president Bachar Al-Asad, en què el situa en el centre de la informació, com a principal "focus mediàtic" de l'agenda de mitjans d'aquells dies.

¹¹⁷⁶ Mirar: "El Asad reaparece tras la campaña militar de Ramadán", dins el diari *El País*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.5

Des d'un punt de vista de l'anàlisi dels aspectes de tipus discursiu, s'observa que el tipus de llenguatge emprat és molt similar a la resta de diaris analitzats dins la categoria premsa de Madrid. El *frame* defensat pel diari *El País* és el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte i inestabilitat de Síria. Per tant, dintre aquest *frame* trobem un llenguatge amb connotacions molt bèl·liques, fent referència clara al conflicte sirianès. No obstant, com en la resta de diaris el llenguatge no presenta una dicotomia entre la dimensió simbòlica i la pragmàtica.

Lèxic de dimensió simbòlic-pragmàtic

La majoria d'arguments utilitzats se situen dintre un marc de dimensió pragmàtic, en utilitzar uns arguments que recorren als motius bèl·lics i al procés del conflicte armat. No obstant, trobem uns arguments que apel·len a la festa final del Ramadà, que denoten un marc o *frame* de dimensió simbòlica. La seva presència és minoritària el lèxic clau seria: "Ramadán", "mezquita", "celebración del Eid al-Fitr", "rezo", "muftí", "la oración", "imán" o "al templo Al Amawi". En relació al marc de dimensió pragmàtic, que és majoritari, els conceptes més habituals tenen connotacions militars i bèl·liques serien: "campana militar", "24 horas después del ataque", "deserción", "rebeldes", "helicópteros", "fueron objetivos de artillería", "el gran frente", "helicópteros del régimen", "octavillas", "alzamiento", "milicianos a su rendición", "Observatorio Sirio de Derechos Humanos", "lejos del campo de Batalla", "los servicios de inteligencia" o "lucha rebelde contra el régimen". Els verbs més destacats serien: "se enfrentaron", "bombardearon", "lanzaron", "previenen", "invitan", "reveló" o "colaborando". Un conjunt lèxic que fa patent el conflicte bèl·lic i els enfrontaments permanents en el país i que trobem dintre el marc o *frame* interpretatiu de conflicte i d'inestabilitat.

Figures retòriques

S'ha de destacar l'ús de figures retòriques com comparacions, per exemple: "las incógnitas sobre la seguridad del presidente crecen como la batalla en la capital."¹¹⁷⁷ Una comparació que recorre a la dimensió d'inestabilitat política de Síria i amb les absències i la reaparició de Al-Assad. En el primer paràgraf, també hi ha una al·lusió directa a la reaparició del president sirianès. Per exemple:

"Ni se ve cómo entra ni cómo sale de la mezquita. Ni siquiera se sabe si llegó en coche, solo o acompañado. Más preguntas que respuestas ha dejado al reaparición del presidente sirio, Bachar Al Asad (...)"¹¹⁷⁸

El conjunt de la informació està redactat amb un estil impersonal, però trobem alguns elements d'interpretació com comentaris introduïts pel redactor, que presenten unes connotacions crítiques respecte al règim de Al-Assad i l'inestabilitat política del país de

¹¹⁷⁷ Mirar: "El Asad reaparece tras la campaña militar de Ramadán", dins el diari *El País*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.5

¹¹⁷⁸ Mirar: "El Asad reaparece tras la campaña militar de Ramadán", dins el diari *El País*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.5

forma implícita. Es tracta d'una valoració implícita realitzada pel redactor, atenent al context polític en què es troba Síria. Aquesta expressió inicial representaria una manifestació del paper del autor en el text a partir de la valoració de les dades, a més d'una estratègia de reforç del marc interpretatiu propi i la posició del diari. Aquí entrariem en una qüestió d'anàlisi retòric i pragmàtic, tot i que no és l'esquema de l'anàlisi de la mostra. Com indica (Diego Contreras,2004)¹¹⁷⁹ des del punt de vista del que comunica un text, el seu efecte il·locuti, depèn de la interpretació pragmàtica, segons el context i en la interpretació influeixen els aspectes estilístics i retòrics. El diari *El País* no va emprar fonts institucionals o de portaveus oficials d'organitzacions oficials, com trobem en el cas del *ABC* i *La Razón*, sinó que la informació està construïda a partir d'agències internacionals com AFP o agència estatal Sanà i altres mitjans de comunicació, citades com a fonts principals. Això denota la dificultat del redactor per accedir a la informació i estar informant des del terreny, per tant ofereix una informació condicionada per aquests mitjans.

Actors

Els actors principals involucrats a la informació serien el president Al-Assad, que reapareix en un mesquita per la pregària del (Eid Al –Fitr) després d'un temps absent al capdavant del país. Altres actors destacats serien els membres del govern de Al-Assad, que acompanyaven el president durant la pregària a la mesquita de Al Hamad, el nou primer ministre Wael al Halqi. Altres serien els actors enfrontats en la guerra permanent del país, com l'exèrcit, els rebels i els països europeus que donen suport a lluita rebel contra el règim.

Tot aquest conjunt de factors i variables, que conformen una matriu de marcs, determinen el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte i d'instabilitat defensat per *El País* i en tota la mostra de diaris dins la categoria premsa de Madrid. Dintre aquest *frame* es pot deduir un marc valoratiu negatiu en relació tant al conflicte obert de Síria, i en especial al seu president.

Pel que fa a l'anàlisi de marc interpretatiu a partir de la proposta de Robert Entman (1993)¹¹⁸⁰ amb les quatre variables de definició de marc aplicada als tres rotatius dintre la categoria premsa editada a Madrid: *La Razón*, *ABC* i *El País* presenten el mateix marc interpretatiu o *frame* de conflicte o d'instabilitat durant la festa final musulmana del Ramadà.

La definició del problema que planteja aquest marc és la Festa final del Ramadà (Eid al Fitr) que queda marcada pel conflicte bèl·lic a Síria. Només ho celebra amb normalitat el president Bachar Al – Assad i el seu equip de govern que viu amb instabilitat política i amb enfrontaments constants entre rebels i l'exèrcit. Es tracta d'una de les escasses aparicions de Al- Assad en públic, per un tema de seguretat. La responsabilitat dels actors seria que els principals causants de la situació de no poder celebrar bé el Ramadà són els constants enfrontaments entre l'exèrcit del règim i els rebels amb el

¹¹⁷⁹ Assumeixo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

¹¹⁸⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

suport de les potències internacionals. Una altra de les causes és la ineficàcia de les forces diplomàtiques de l'ONU d'aturar les hostilitats. L'avaluació moral que trobem en aquest marc és la irresponsabilitat política de Al-Assad davant els enfrontaments i la Guerra a Síria. Es veu sotmès a ocultar-se per motius de seguretat. La seva reaparició en una mesquita a la festa final del Ramadà transmet una imatge de normalitat. No obstant, la població civil no pot celebrar de manera normal la seva festa familiar del Ramadà a causa dels enfrontaments. La ONU no ha estat capaç de posar fi als combats i canalitzar un procés de reforma política. Representa un fracàs per part d'Occident. Per últim, la proposta de solució seria acabar la violència constant a Síria, demanar responsabilitats polítiques a Al-Assad i canalitzar un procés democràtic amb l'ajuda d'Occident per acabar el conflicte.

41. 9.3.2.4 El Mundo

L'últim diari per analitzar el cas de l'inici de la festa musulmana del Ramadà del 2012, dins la categoria premsa editada a Madrid, és el diari *El Mundo*. Aquest va publicar dues informacions: una notícia i una crònica. La primera notícia va sortir publicada el 20/07/12 amb el titular: "*Albiol veta los rezos en la calles con el inicio del Ramadán*"¹¹⁸¹, apareix dintre la secció "Catalunya" del diari *El Mundo*. Així doncs, dóna una dimensió d'informació local a la notícia. La notícia no va acompanyada de cap imatge ni fotografia, la notícia ocupa la superfície d'una columna, per tant no li dóna una rellevància molt gran. L'espai d'una columna que li dedica el diari al tema, manifesta que no li va donar una importància molt notòria, a més tampoc no apareix en la portada de *El Mundo*, sinó en les pàgines interiors. Tanmateix, la informació se situa a l'angle superior dret en què, segons algunes teories com la del "triangle de Haas", li ofereix una major rellevància.¹¹⁸²

La qüestió principal de la notícia és la prohibició per part de l'alcalde Xavier Garcia Albiol d'impedir la pregària multitudinària dels musulmans al carrer de Badalona i, que obliga a la comunitat musulmana a buscar un nou recinte quan acabi el Ramadà, a més de pagar un lloguer per utilitzar el pati d'un Institut. La principal font de la qüestió o causant de la problemàtica és l'alcalde Albiol en prohibir la pregària.

Actors

Els actors principals més involucrats a la informació serien l'alcalde de Badalona, Xavier Garcia Albiol, per prohibir la pregària als musulmans; també hi hauria la comunitat musulmana afectada per la decisió de l'alcalde i que entra en disputa d'interessos amb l'ajuntament. Una altra persona important a destacar seria el portaveu Camí de la Pau, Mohammad Iqbal, el qual ofereix el punt de vista de la seva comunitat. Seguint la classificació d'Enric Castelló, aquest es podria denominar un actant.¹¹⁸³

¹¹⁸¹ Mirar: "Albiol veta los rezos en la calle con el inicio del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de julio de 2012 p.21

¹¹⁸² Assumeixo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

¹¹⁸³ CASTELLÓ, E. eds. (2012): Op. Cit p.145

Lèxic de dimensió pragmàtica

Pel que fa a la resta de variables presents s'han de tenir en compte els *frames devices* com el lèxic o les expressions. El llenguatge se situa en una dimensió molt pragmàtica, perquè els arguments són de tipologia més material i sobre la gestió administrativa de l'emplaçament de la pregària. No obstant, també trobem alguns termes amb connotacions més bèl·liques que reforcen el discurs conflictiu molt present en les informacions del diari *El Mundo*. El lèxic predominant que se situa dintre del marc de dimensió pragmàtic serien els substantius: "aval de 6.000 euros", "periferia de Badalona", "el patio instituto abandonado", "31 euros por cada hora al recinto", "tres comunidades de la ciudad", "rezos multitudinarios en la calle", "anterior equipo de Gobierno", "asociación Islámica Camí de la Pau", "alquiler asequible", "a los populares", "el Consistorio", "la plaza", "entidad", "arrendamiento", "fin del Ramadán", "una reunión de 2 horas", "condiciones", "fianza 6.000 euros", "dos altavoces y alfombras", "el Ayuntamiento" o "un local".

Alguns dels verbs destacables dintre aquest marc de dimensió més pragmàtic serien: "presentan", "empezarán", "entreguen y abonen", "acudan", "se quedará", "concentrar", "se postran", "lleva tiempo proclamando", "desea poner fin", "nunca les ha agradado", "no ha hallado un alquiler", "sino se abandonaba", "pagaba", "anunció", "contraponen", "insta al colectivo a mudarse", "renuncia" o bé "seguir ofreciendo".

Conjunt Lèxic bel·ligerant

A banda del lèxic més pragmàtic, trobem alguns termes amb connotacions bèl·liques com: "amenazó", "impedir", "que no toleraría que volvieran", "veta", "evitar entrar en discusiones", a més de l'ús d'algunes expressions col·loquials com: "se les ha agotado la paciencia", en relació a l'actitud de l'Ajuntament de Badalona o "se plegó a las condiciones, aunque a regañadientes", aquesta última expressió col·loquial o expressió popular fa referència a l'actitud de la comunitat musulmana Camí de la Pau, que va acceptar a la força les condicions de l'ajuntament de Badalona. A més, el redactor emprà algun lèxic amb connotacions religioses com: "el Ramadán", "fieles", "orando" o "El consistorio amenazó con impedir la liturgia (...)", en aquí el terme "liturgia" es refereix a la pregària musulmana. Tanmateix aquest terme està més reservat a l'àmbit de les esglésies cristianes i en especial al cristianisme. La litúrgia pel cristianisme i en especial, per l'Església representa el conjunt de celebracions establertes per l'Església per al culte de la comunitat, és a dir, representa la forma del culte establerta per a la comunitat cristiana. En ocasions s'empra per designar la forma de celebrar actes religiosos, de forma general i es trasllada el sentit d'aquest terme a altres terrenys.

Gènere informatiu

En relació a qüestions de gènere periodístic, la informació està publicada en format notícia i és fidel a l'estructura de piràmide invertida. L'estil de la redacció és molt concís i impersonal, ja que no presenta especials ambientacions o *background*, per tant, les dades són de context. El titular és força informatiu i no presenta unes connotacions de doble sentit. Recull unes declaracions que són atribuïdes a unes fonts

identificades, algunes publicades en estil directe i d'altres en estil indirecte. Continuant amb els aspectes discursius de l'anàlisi, és necessari esmentar, *a grosso modo*, els elements estilístics i retòrics, tot i que anteriorment ja s'ha fet referència als aspectes generals com el lèxic, o bé, les expressions col·loquials molt insertades en el llenguatge quotidià.

En la notícia es pot entreveure un estil propi del mitjà i el marc interpretatiu. En general l'estil d'aquest text és força directe, sense dades de context ni antecedents, ja que no empra moltes figures retòriques per embellir i fer més descriptiu el llenguatge. Tanmateix, en l'estil emprat pel redactor s'observa la marca del context en el text, és a dir, el redactor s'adapta a les circumstàncies. Com apunta Diego Contreras¹¹⁸⁴ l'estil és el resultat de les eleccions que l'autor realitza tenint en compte qui és ell, o el mitjà informatiu en què escriu i a qui es dirigeix. Si tenim en compte que l'estil és la marca del context en el text, s'ha de dir que el lèxic, anteriorment esmentat, de tipus pragmàtic i amb connotacions bel·ligerants i de conflicte com per exemple: "veta", "poner fin" o "amenazó" denoten molt bé el que s'està vivint a Badalona arran de la prohibició de la pregària al carrer dels musulmans. La presència d'aquests recursos lèxics i expressions determina un *frame* temàtic bel·ligerant. Al primer paràgraf fa referència a l'amenaça del alcalde als musulmans i ho exposa en condicional:

"Si esta mañana presentan un aval por valor de 6.000 euros, centenares de la periferia de Badalona empezarán el Ramadán orando (...)" i "En caso de que no lo entreguen y no abonen al Ayuntamiento 31 euros por cada hora que acudan al recinto hasta finales de agosto, una de las tres comunidades de la ciudad se quedará sin donde concentrar a los feligreses (...)." ¹¹⁸⁵

En emprar aquest recurs del condicional per transmetre les condicions que posa l'ajuntament de Badalona, denota un conflicte latent. Al final de la notícia utilitza el recurs de la pregunta retòrica, a partir de les declaracions del representant de la comunitat musulmana de Badalona, una expressió interrogativa en què no s'espera resposta: "¿de dónde vamos a sacar el dinero?" ¹¹⁸⁶. Amb la selecció d'aquesta cita de Mohammad Iqbal, es pretén denotar implícitament que el conflicte segueix latent i posa la qüestió a l'aire de cara al lector.

Per exemple, també trobem alguns exemples de termes, els quals denoten implícitament un punt de vista com: "en el rincón más mísero del municipio", per fer referència al lloc on es concentren els musulmans, la plaça Camarón de la Isla, com un dels indrets més marginals de Badalona. En conseqüència, s'infereix que el col·lectiu musulmà ha de resar en condicions precàries. Tot i que el gènere és informatiu, i això implica el tractament de la informació amb objectivitat, en l'estil emprat pel periodista

¹¹⁸⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

¹¹⁸⁵ Mirar: " Albiol veta los rezos en la calle con el inicio del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de julio de 2012 p.21

¹¹⁸⁶ Mirar: " Albiol veta los rezos en la calle con el inicio del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de julio de 2012 p.21

li aporta l'empremta del context i per tant, és el resultat de les eleccions que aquest realitza. En general, el contingut d'aquesta notícia és explícit, construït amb les declaracions del portaveu de la Comunitat Musulmana, que denoten implícitament l'avaluació moral del diari, que indica que el conflicte és latent i crític amb la decisió del Consistori de Badalona. L'opinió de l'alcalde de Badalona es troba en un contingut més implícit, en un estil indirecte, el qual denota la crítica cap a ell. En general, el llenguatge no és molt literari no utilitza metàfores i ni formes molt expressives. Per tant, existeix una correlació entre el plantejament del discurs, l'avaluació moral i del marc interpretatiu. A partir d'aquestes eleccions del redactor es denota el que aquest vol expressar, no de forma explícita, en ser un gènere informatiu. A través de l'elecció de les paraules i les declaracions, ja s'està valorant la realitat i per tant, implícitament es revelen opinions del mitjà. En el cas d'aquesta notícia publicada el dia 20/07/12¹¹⁸⁷, l'elecció de les paraules designen clarament un malestar entre la comunitat musulmana de Badalona per la prohibició de la pregària al carrer i a més, també es determina el *frame* de conflictivitat.

La següent informació publicada sobre l'inici del Ramadà va ser el 21/07/12 titulada: "Cuando acabe el Ramadán..."¹¹⁸⁸ es tracta d'una informació en format crònica d'interès més social i humà, tot i que es basa en confrontar declaracions entre els principals actors de la informació, que es troba dintre la secció "Catalunya" del diari *El Mundo*.¹¹⁸⁹ En el titular es transmet la imatge que el conflicte continuarà vigent, a pesar que acabi la festivitat del Ramadà, a més presenta el conflicte sobre la pregària dels musulmans de forma inacabada, sense un final clar.

Imatge

En aquesta crònica d'interès humà mostra una imatge, on apareix la comunitat musulmana enmig d'un poliesportiu pregant a l'aire lliure. La fotografia mostra un pla general, en què es mostra un conjunt de musulmans d'esquena pregant davant del imam.

En relació al gènere periodístic, es pot classificar com a crònica, ja que el redactor es troba en el lloc dels fets, i no aporta antecedents ni *background* es tracta d'un recull de declaracions i manté bastants elements interpretatius. Es podria tractar d'una entrevista en format de "Crònica de tipus discursiva".¹¹⁹⁰ No es tracta d'una notícia amb una estructura rígida, sinó que té un enfocament més personal. La crònica publicada el 21/07/12¹¹⁹¹ és discursiva construïda a partir de textos entrelaçats, és a

¹¹⁸⁷ Mirar: " Albiol veta los rezos en la calle con el inicio del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de julio de 2012 p.21

¹¹⁸⁸ Mirar: " Cuando acabe el Ramadán...", dins el diari *El Mundo*, publicat el 21 de julio de 2012 p.16

¹¹⁸⁹ La mostra de diaris seleccionada per aquest treball d'investigació es van analitzar l'edició de Catalunya del diari *El Mundo* i de la resta de diaris amb seu a Madrid. Per això aquesta notícia apareix en aquesta secció, on normalment apareixen publicades informacions referents a successos, política, etc dintre de Catalunya.

¹¹⁹⁰ Assumexo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹¹⁹¹ Mirar : " Cuando acabe el Ramadán...", dins el diari *El Mundo*, publicat el 21 de julio de 2012 p.16

dir, declaracions, presentades de forma dramatitzada. En presentar-se com una successió temporal li aporta un cert dinamisme en el discurs.¹¹⁹² Un altre element que indica que es tracta d'una crònica és l'epígraf: "Testigo Directo", que denota que el redactor estava en el lloc dels fets.

Conjunt lèxic pragmàtic i simbòlic

En relació a les altres variables com el lèxic i en general, el discurs presenta una dicotomia. Per una banda, és força pragmàtic i per altra banda, és conflictiu i dramatitzat, a més es troba un cert lèxic de tipus religiós. En relació a la dimensió del marc o *frame*, presenta diverses dimensions entre pragmàtica, simbòlica i conflictiva. Per exemple, el lèxic dintre el marc de dimensió pragmàtic s'ha de destacar: "movilización policial", "aparición del Alcalde", "entidad", "un aval de 6.000 euros", "el patio", "un viejo instituto", "consistorio", "el pago", "nuevo emplazamiento", "local" o "el PP negará dar licencias si halla una nave donde mudarse". Aquí fa referència a un tipus d'arguments materials i administratius, que determinen aquesta dimensió de marc pragmàtic. A partir d'aquest conjunt de termes específic i el seu significat més administratiu, es pot determinar un marc o *frame* genèric¹¹⁹³ conflictiu en emprar aquesta família lèxica. També dins el discurs trobem un lèxic de tipus més policial i conflictiu: "cinco patrullas", "decena larga de agentes", "estrecha vigilancia en la Plaza Camarón de la Isla", "sobresaltos", "provocaciones", "paradoja", "gresca", "chiquillada", "policia", "manos al cuello", "urbanos abucheados" o "en medio del barullo". Alguns verbs claus serien: "se llevó una torta", "muchacho se encaró", "gritó un hombre", "arremolinó" o "se replegaran". També s'ha d'afegir l'expressió col·loquial:

"la confusa trifulca acabó en nada" o a través de la següent metàfora: "La vida en Sant Roc está trasteada por sobresaltos y la convivencia siempre amenaza con romperse" i l'expressió: "La confusa trifulca acabó en nada".¹¹⁹⁴

La metàfora i expressió col·loquial denota la conflictivitat que es viu a Badalona, al barri de Sant Roc entre la comunitat gitana i la comunitat musulmana. Això també es transmet en el subtítol de la "crònica": "Albiol promete a los gitanos de Sant Roc que no permitirá más rezos musulmanes en la calle."¹¹⁹⁵

Aquests exemples mostren un lèxic conflictiu, de tipus policial i dramatitzat, el qual construeix un discurs força conflictiu i bel·ligerant en relació al cas del Ramadà a Badalona. D'altra banda, en la informació també trobem un lèxic de tipus religiós: "hora del primer rezo", "Ramadán", "cientos de musulmanes", "cada viernes", "fieles", "algunos creyentes del barrio de Sant Roc", "penitencia" o "no se celebraran más

¹¹⁹² Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

¹¹⁹³ CASTELLÓ, E. eds. (2012): Op. Cit p.139

¹¹⁹⁴ Mirar : " Cuando acabe el Ramadán...", dins el diari *El Mundo*, publicat el 21 de julio de 2012 p.16

¹¹⁹⁵ Mirar : " Cuando acabe el Ramadán...", dins el diari *El Mundo*, publicat el 21 de julio de 2012 p.16

rezos". Per tant, aquest tipus de lèxic és present dins el marc de dimensió més simbòlic, en recórrer a uns arguments més culturals i religiosos.

En relació a les qüestions de la semàntica i el lèxic del conjunt d'aquesta crònica publicada el 21/07/12¹¹⁹⁶ es pot determinar que aborda el tema oferint un relat dramatitzat del conflicte de la prohibició als musulmans de la pregària al carrer a Badalona, es pot distingir un marc o *frame* temàtic de tipus conflictiu. Un exemple del relat més dramatitzat seria el primer paràgraf escrit amb un estil més narratiu com si es tractés d'una novel·la policial:

“Cinco patrullas y una decena larga de agentes. Estrecha vigilancia en la plaza Camarón de la Isla, en Badalona. Gitanos y paquistaníes apenas cruzan palabras.”¹¹⁹⁷

Fonts informatives

La majoria de declaracions no estant atribuïdes a fonts oficials ni a portaveus, sinó a fonts sense identificar per exemple: “confiaba un mando policial”, “un joven de la asociación islámica Camí de la Pau” es tracten de fonts que parlen a títol personal i són els testimonis directes dintre la informació. Aquestes estant seleccionades per aportar una dramatització en el conjunt del text i per mantenir la vinculació de la font anònima amb el *frame* de conflictivitat.

Actors

Els actors destacats en aquesta crònica publicada el dia 21/07/12 serien l'alcalde Albiol que va anar a visitar la plaça Camarón de la Isla, juntament amb mandos policials per si hi havia possibles aldarulls, la resta són testimonis que formen part de la comunitat gitana i la comunitat musulmana, sobretot de l'Associació Islàmica Camí de la Pau. Aquests ofereixen el seu testimoni directe dels fets que tenen lloc a la plaça Camarón de la Isla davant l'arribada preventiva d'agents de la policia per evitar aldarulls. A més expressen el seu punt de vista sobre la impossibilitat d'una bona convivència dintre el Barri de Sant Roc de Badalona, que accentua més el marc interpretatiu de conflictivitat.

Aquestes variables citades anteriorment com el lèxic i les expressions utilitzades tant en la notícia del dia 20/07/12¹¹⁹⁸ com aquesta crònica reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable conflictiu, i fins i tot, crític amb la política de l'alcalde de Badalona Xavier Garcia Albiol, que està defensat pel diari *El Mundo* en els dos articles analitzats.

¹¹⁹⁶ Mirar : “ Cuando acabe el Ramadán...”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 21 de julio de 2012 p.16

¹¹⁹⁷ Mirar : “ Cuando acabe el Ramadán...”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 21 de julio de 2012 p.16

¹¹⁹⁸ Mirar : “ Albiol veta los rezos en la calle con el inicio del Ramadán”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de julio de 2012 p.21

Pel que fa a les quatre variables de definició de marc proposades per Robert Entman (1993)¹¹⁹⁹ trobem que dins d'aquest marc o *frame* de conflicte la definició del problema és que Albiol prohibeix la pregària dels musulmans al carrer del Barri de Sant Roc, a no ser que entreguin un aval a l'Ajuntament fins al final del Ramadà. El Barri de Sant Roc es troba en un dels indrets més marginats i amb falta de convivència per un conflicte entre la comunitat gitana i els musulmans. La responsabilitat dels actors recau en l'alcalde Albiol de prohibir la pregària al carrer, sinó firmen un lloguer d'un recinte, això condueix a la protesta dels musulmans en un dels barris més conflictius de la ciutat. Si avaluem la qüestió trobem que al Barri de Sant Roc hi ha un conflicte latent entre musulmans i gitanos i que la solució passa per les mesures d'Albiol de prohibir la pregària als musulmans. La solució dintre d'aquest marc és que han de buscar un local i una alternativa per la pregària dels divendres i durant el Ramadà i evitar així la conflictivitat en aquest barri de Badalona.

Festa final del Ramadà – (Eid Al Fitr o Idu I Fitr)

Dels quatre diaris analitzats *El Mundo* també abordava la festa final del Ramadà "Eid Al Fitr o Idu I Fitr"¹²⁰⁰ des d'un punt de vista més local. La notícia publicada se centra en el drama dels immigrants subsaharians que intenten saltar les tanques frontereres per intentar entrar a la península. La notícia publicada s'intitulava: "Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán"¹²⁰¹ i portava per subtítol: "Cerca de 60 subsaharianos lograron entrar a España en dos estampidas de 450 personas". La qüestió de la notícia tracta que un centenar d'immigrants van intentar saltar la valla que separa Espanya del Marroc i que va coincidir amb la jornada de l'últim dia de la celebració del Ramadà, però sense aportar una contextualització. D'aquest centenar uns 60 van aconseguir escalar la valla que separa la frontera i van accedir a la ciutat autònoma de Melilla. El tractament d'aquest mitjà sobre la festa final del Ramadà "Eid Al Fitr o Idu I Fitr" és molt secundari, tota la informació se centra en l'arribada de subsaharians en territori espanyol. La informació segueix les característiques pròpies de la notícia, és a dir, es troba dintre del gènere informatiu.

Es limita a presentar la novetat i un context que segueix l'estructura de piràmide invertida. No hi ha elements interpretatius, sinó moltes dades per ampliar la informació i està redactada en estil impersonal. La notícia ocupa mitja pàgina i està publicada a la secció "España" on s'insereixen informacions de crònica social i política.¹²⁰² És l'únic tema de la pàgina, per tant, el diari li va oferir una rellevància

¹¹⁹⁹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

¹²⁰⁰ AA.VV. (2005): *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*. Barcelona: Ed. Mediterrània. 2ª Edició. P. 207

¹²⁰¹ Mirar: " Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.11

¹²⁰² Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.153

important. El fet que la notícia tingués una especial notorietat és degut que coincidís en període estival, un moment en què el gruix de notícies sobre de tipus social i polític acostumen a descendir, per això el tema del Ramadà va ocupar bona part de l'agenda de mitjans dintre la mostra analitzada.

Criteris de noticiabilitat

Una altra categoria d'anàlisi a tenir en compte són els criteris de noticiabilitat en aquestes informacions. L'interès que ocasiona en els mitjans de comunicació aquest tipus d'informació sobre la immigració es troba en alguns criteris de noticiabilitat com: l'actualitat, el conflicte social, intercultural o l'emotivitat focalitzat en el drama humà.¹²⁰³

Imatge

Pel que fa a la fotografia que acompanya la notícia mostra a un subsaharià atès per un tècnic de la Creu Roja, la imatge transmet el drama humà que es viuen en alguns territoris de l'Estat Espanyol com Almeria, Canàries i Tarifa, amb l'arribada d'immigrants a les seves costes. La fotografia no correspon a la notícia principal sinó a un "breu" que es troba sota la imatge i es titula: "Interceptadas varias pateras en Almería, Tarifa y Canarias"¹²⁰⁴.

El breu apareix com una informació secundària que recull les dades principals del fet. Aquest breu que es troba sota la imatge que aborda la qüestió que les autoritats van localitzar diverses embarcacions en aquestes costes, les quals transportaven a subsaharians. Aquestes van ser interceptades per les autoritats marítimes.

Lèxic conflictiu i simbòlic

En relació al discurs general d'aquesta notícia, és un tema força problemàtic i conflictiu. El llenguatge està conformat per un lèxic conflictiu, d'alt voltatge i més criminalista, més propi de la crònica de successos. El lèxic de tipus religiós que defineix el marc o *frame* de dimensió simbòlic és molt escàs. Aquesta dimensió de marc està determinada pel lèxic com: "Ramadán", "último día del Ramadán", "última jordana del Ramadán" i "tras pasar todo el día sin comer ni beber" o "subsaharianos". En emprar el terme *subsahariano* fa referència a la identitat dels immigrants i fa una clara al·lusió a la identitat de l'altre.

Lèxic pragmàtic

La resta del lèxic del conjunt de la notícia és força pragmàtic. El llenguatge, a partir del lèxic i les expressions, fa referència a uns arguments de tipus més pràctic, material i les xifres dels immigrants. Per exemple, trobem el següent lèxic dins el marc de dimensió

¹²⁰³ Totajada, Iolanda (2007): "Tratamiento informativo de los hechos de Ceuta y Melilla". A: Juan José Igartua y Carlos Muñiz (Eds): *Medios de comunicación, inmigración y sociedad* (pp. 173-195), Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, Colección AQUILAFUENTE

¹²⁰⁴ Mirar breu a dintre: " Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán", dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.11

pragmàtic: “valla melillense”, “60 personas”, “la valla que separa España de Marruecos”, “dependencias policiales”, “asaltos”, “450 inmigrantes”, “los sin papeles”, “300 implicados”, “el primer episodio tuvo lugar a las 21:00h”, “policías marroquíes”, “segundo suceso”, “montes cercanos”, “paso fronterizo”, “lado marroquí”, “obstáculo de la valla”, “la elevase de 3 a 6 metros”, “añadiendole una sirga de cables”, “treintena de personas”, “dos asaltos”, “150 inmigrantes”, “autoridades”, “expediente expulsión”, “el otro gran salto”, “ley extranjería” o “Centro Estancia Temporal de Inmigrantes (CETI)”. Alguns verbs dintre aquest marc de dimensió pragmàtic serien: “provocó”, “buscan”, “lograron acceder a Melilla” o “identificarles”.

Lèxic conflictiu

També s’ha de destacar un tipus de lèxic amb connotacions conflictives i amb connotacions més criminalistes com: “lindes fronterizas”, “fuerzas de seguridad marroquíes y españolas”, “dos estampidas”, “la estampida”, aquest terme designa l’arribada massiva de subsaharians, com les següents expressions: “protagonizaron un salto masivo” o “custodiar la valla”, “bajaron corriendo de los montes cercanos”. I alguns termes per designar el marc interpretatiu o *frame* de tensió o conflicte com: “momentos de tensión”, “últimos incidentes” o “heridos”. Al costat d’aquest lèxic cal afegir-hi algunes metàfores que reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable com: “Para tratar de entrar en España de un salto”, “custodiar la valla” o “protagonizaron un salto masivo”.¹²⁰⁵

El lèxic i les expressions emprades en conjunt i el de la informació principal sobre l’arribada d’immigrants coincidint amb la festa final del Ramadà, juntament amb la informació breu del interceptament de pasteres, determinen un marc interpretatiu o *frame* estable de tensió o conflicte que viu la regió constantment.

Respecte la semàtica i el lèxic es pot distingir un marc o *frame* temàtic conflictiu i criminalista. Tracta el tema de la immigració, principal tema de la notícia¹²⁰⁶, oferint un relat específic “criminalista” construït a partir d’una successió de fets, escrita amb estil d’una crònica de successos. Aquest *frame* temàtic es pot distingir amb l’ús d’alguns termes com: “300 implicados”, “150 implicados”, “los sin papeles”, “dos asaltos”, “arrecian el fin del Ramadán”, “El primer episodio que tuvo lugar a las 21:00 horas (...)”, “Para alcanzar su objetivo, los subsaharianos (...)”, “el segundo suceso aconteció a las 5:00 horas (...)” o “Ceuta vivió otro episodio similar ayer”.¹²⁰⁷

Tot i que l’objectiu de l’anàlisi qualitatiu no és abordar la immigració, sinó el fet religiós, s’ha exposat un cas de tractament de la immigració, en què també feia referència al Ramadà. En general, aborda el problema d’una manera molt

¹²⁰⁵ Mirar: “ Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.11

¹²⁰⁶ Mirar: “ Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.11

¹²⁰⁷ Mirar: “ Los asaltos a la valla melillense arrecian en el fin del Ramadán”, dins el diari *El Mundo*, publicat el 20 de agosto de 2012 p.11

“criminalista” i problemàtica, en tractar els immigrants com implicats, assaltants i com “intrusos”.

El lèxic abundant, observat en línies anteriors, que incidia en la problematització del fenomen migratori es determina un *frame* temàtic, en què es construïa un relat respecte l’immigrant com “intrús”. No empra un lèxic en un sentit humanista, és a dir, observant el fet de l’arribada d’immigrants com a persones que busquen una vida millor. En termes generals, aquest cas, analitzat a *El Mundo*, aborda la festa final del Ramadà “Eid Al Fitr o Idu I Fitr”, dintre un marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte i de la problemàtica de la immigració. La festa final del Ramadà apareix de forma secundària, tanmateix “emmarcada” dintre aquest *frame* de la problemàtica de la immigració que li ofereix un marc valoratiu negatiu.

En general, el diari *El Mundo* també va abordar el tema de la festa final del Ramadà, però des d’un marc interpretatiu diferent al de la resta de diaris dins la categoria premsa editada a Madrid. Aquest marc interpretatiu era el de conflicte i problemàtica de la immigració.

La definició del problema dintre aquest *frame* és l’arribada constant d’immigrants a les costes de Ceuta i Melilla, que salten les valles de les fronteres entre el Marroc i Espanya. Aquest “assalt” d’immigrants va coincidir amb la festa final del Ramadà a Ceuta i Melilla. La responsabilitat dels actors o causants és que l’arribada massiva d’immigrants es produeix per obtenir una vida millor a Europa. Els països europeus intenten impedir l’arribada massiva, ja que es considera un problema. L’avaluació moral es basaria en l’obligació moral d’expulsar els immigrants sense papers per la llei d’Estrangeria. No obstant, existeix, també, l’obligació moral d’atendre’ls per part de les ONG’s i les associacions assistencials. La proposta de solució residiria en obrir un expedient a tots aquells que siguin irregulars, a més d’internar-los temporalment en un centre intern d’immigrants.

9.3.3 Islam: Publicació caricatures de Mahoma a la revista “Charlie Hebdo”

En l’anàlisi de marcs a la categoria premsa editada a Madrid s’analitzaran aspectes de tipus discursiu i de tipus qualitatiu del cas de les caricatures de Mahoma, publicades a la revista francesa: “Charlie Hebdo” inserida dintre la variable *Temes de Fricció o conflicte*. Un cas transcendent i de permanent actualitat, arran d’alguns atemptats d’arrel islamista, que repercuteixen en un altre assumpte: el de la llibertat d’expressió. El cas de les caricatures de Mahoma va tenir un especial ressò mediàtic i va generar controvèrsia el setembre de 2012, arran de la publicació d’unes caricatures de Mahoma a la revista satírica francesa “Charlie Hebdo”, com a reivindicació de la controvèrsia pel vídeo de Mahoma, “*La innocència dels musulmans*”, difòs des dels EUA. En la categoria premsa editada a Madrid, d’aquest apartat, s’analitzaran: *ABC, La Razón, El País i El Mundo*. La nostra mostra d’estudi està focalitzada amb el moment de clímax informatiu, en què la polèmica ocupa una gran part de l’agenda informativa de mitjans, és a dir, a partir del dia després de la publicació de les caricatures al setmanari satíric “Charlie Hebdo”. A partir d’aquí, el número d’articles van decreixent i

el conflicte ocupa menys espai en els mitjans. Com en els anteriors casos analitzats, s'utilitzarà la proposta d'anàlisi de marcs interpretatius de Van Gorp (2005) i l'obra de Robert Entman (1993) i la seva proposta de quatre variables bàsiques de definició del frame (definició del problema, responsabilitat dels actors, judici moral i vies de resolució). Tanmateix, per l'anàlisi s'ha afegit les variables de marc de dimensió simbòlica i pragmàtica, marc valoratiu, els actors i les imatges.

42.

43. 9.3.3.1 ABC

El primer diari a analitzar és el *ABC* que va dedicar-hi 13 articles en total al cas de les caricatures de Mahoma. Les primeres informacions van ser publicades a la secció "ENFOQUE" publica les imatges més rellevants de l'actualitat del dia en el diari *ABC*. És interessant esmentar-la pel contingut de les seves imatges i l'article breu que l'acompanya.

Imatge

Les fotografies que apareixen en aquesta secció mostren i subratllen, de manera explícita la indignació dels islamistes. En aquestes s'expressa i es reforça l'enuig islamista. Hi ha dues imatges, una d'elles és molt gran i l'altra presenta un tamany mitjà. La més gran mostra les protestes generalitzades al món musulmà, l'altra apareix un policia vigilant a l'ambaixada francesa del Caire. Aquestes subratllen i posen èmfasi amb la conflictivitat i l'agitació religiosa contra Occident. També hi apareix una fotografia en format més petit, on hi apareix la portada del número de "Charlie Hebdo", de les caricatures de Mahoma.

L'article breu, que acompanya les fotografies, s'intitula: "Francia se blindade ante una nueva oleada islamista", el qual reforça més el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte defensat a l'*ABC*. Tanmateix, es dedueix un marc interpretatiu o *frame* més secundari de provocació, a través del lèxic emprat. És a dir, el diari advoca, mitjançant arguments més indirectes o implícits, que la publicació de les caricatures és una provocació. Defensa aquesta posició mitjançant arguments d'altres actors, per exemple, introdueix:

"Desde al Vaticano a la Casa Blanca, pasando por la Liga Árabe, la oportunidad de la publicación de estos dibujos fue ayer cuestionada ante el temor fundado de que los países musulmanes vuelvan a prender la mecha de una guerra religiosa que hace solo unos días dejó su rastro de odio y muerte en numerosas ciudades del mundo islámico.¹²⁰⁸"

També apareix una declaració atribuïda al director de la revista Stéphanne Charbonnier, que defensava el seu dret a la publicació de les caricatures, ja que sinó els extremistes guanyen. I una altra del ministre d'Afers Exteriors francès, Laurent Fabius que va dir: "que está "en contra de cualquier provocación." Aquest tipus de cites ajuden a reforçar el marc interpretatiu de provocació.

¹²⁰⁸ Mirar secció "ENFOQUE", el breu: " Francia se blindade ante una nueva oleada islamista", dins el diari *ABC*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.6-7

La primera informació publicada pel diari ABC respecte la publicació de les caricatures de Mahoma a “Charlie Hebdo”, el setembre de 2012 va ser el 20/09/12. La crònica portava com a titular: “Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma”¹²⁰⁹, estava publicada a la secció “*Internacional*” del diari. El tipus de text és una crònica, que pertany al gènere complementari o interpretatiu. Segueix les característiques pròpies de la crònica, ja que està escrita pel corresponsal geogràfic, manté un enfoc més personal i molts elements interpretatius. Es pot definir com una crònica “discursiva”, està construïda a partir d’un conjunt de textos, declaracions i reaccions. Aquestes estan presentades com una successió temporal, que li aporta un dinamisme en el conjunt del discurs. L’enfocament del conjunt dels episodis analitzats del ABC, és a dir, la interpretació genèrica sobre aquest tema d’actualitat és de conflicte en general. Per tant, determina un marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte-provocació en tota la mostra del diari.

En termes generals, el llenguatge denota el conflicte i provocació latent arran de la publicació de les caricatures al setmanari “Charlie Hebdo”. L’enfocament interpretatiu és conflictiu, per tant el marc interpretatiu o *frame* genèric detectat és el de conflicte, en general. Tanmateix trobem matisos en el lèxic i en les expressions, que fan referència a la temàtica de la provocació per part del setmanari, que presenta una crítica implícita a la llibertat d’expressió. A més, destaca molt el tema de la radicalitat dintre la religió musulmana, fent referència a la “guerra santa” o *ghihad* i al islamisme radical.

Imatge

La fotografia que acompanya la crònica¹²¹⁰ apareix el director del setmanari mostrant la portada del seu últim número polèmic, sota el títol “*Intocables*”. La fotografia és de l’agència AFP (France Press), per tant distribuïda en altres mitjans. Aquí el director del setmanari “Charlie Hebdo”, Stéphane Charbonnier hi apareix mostrant un rostre normal, no com en altres publicacions analitzades de la mostra, on mostra un rostre més reivindicatiu.

La qüestió que planteja la crònica en concret i el seu marc interpretatiu és que l’Estat Francès, a causa de la publicació de les caricatures de Mahoma, va establir mesures preventives en els països de tradició musulmana per prevenir possibles protestes. La font de la qüestió és la difusió del film: *La innocència dels musulmans* i les caricatures de Mahoma, que va originar la ira dels radicals islamistes.

Lèxic bèl·lic

En relació al lèxic, que apareix amb més freqüència, manté connotacions més bel·ligerants per exemple: “la ira islamista”, “por los radicales”, “ataques informáticos”, “ataques clásicos”, “bombardeo”, “acaban bloqueando el sitio”, “un servicio de seguridad especial”, “ataque terrorista con incendio”, “crisis caricaturas de

¹²⁰⁹ Mirar: “ Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma”, dins el diari ABC, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

¹²¹⁰ Mirar: “ Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma”, dins el diari ABC, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

Mahoma”, “querella contra semanario satírico”, “denunciando su presunta incitación al odio” o “despliegues policiales preventivos” També trobem algunes expressions col·loquials com: “El jefe del Gobierno intenta calmar los ánimos”. Els verbs més utilitzats en el llenguatge bèl·lic serien: “teme”, “prohíbe”, “evitar”, “denunciado”.

Lèxic islamisme radical

Aquest llenguatge més bèl·lic, present en el text, al·ludeix a una dimensió de marc pragmàtica en fer referència a atacs i a la seguretat. En aquesta línia posa molt d'èmfasi “en la guerra santa o *el gihad*”, aportant arguments de què a l'Estat Francès creix el radicalisme dintre algunes faccions de l'Islam. Alguns exemples serien: “teman desbordamientos”, “intentan propagar”, “espectro guerra santa”, “facción ultraminoritaria y radical”, “intento de pacificar la crisis”, “critica duramente a islamistas radicales”, “5.000 a 10.000 pudieran ser salafistas”, “divididos a su vez en “quietistas” (tradicionalistas)”, “reformistas y yihadistas”, “partidarios de la “guerra santa”, a més d'aquesta interrogació “Cuántos yihadistas hay entre quienes pretenden extender a Francia la agitación religiosa?”

Lèxic de dimensió pragmàtica

Un altre tipus de llenguatge destacat seria tot el lèxic que té relació amb les protestes. Un lèxic molt comú dintre el marc interpretatiu o *frame* principal de conflicte. En aquest llenguatge de protesta queda patent a través d'aquests exemples: “convocatorias de manifestaciones de protesta musulmana contra las caricaturas”, “previsiblemente prohibidas, las convocatorias de manifestación circulan en masa”, “servicios de seguridad del Estado”, “petición oficial de autorización”, “una supuesta manifestación pacífica”, “otra convocatoria”, “manifestaciones más o menos espontáneas”, “despliegue preventivo”, “el Gobierno francés ha decidido ordenar cierre embajadas y centros culturales”, o bé, emprant metàfores per expressar la convocatòria constant de protesta com “rosario imprevisible de lugares estratégicos”. Aquest lèxic sobre seguretat i protesta fa patent una dimensió de marc pragmàtica. En general, el discurs se situa en un àmbit altament pragmàtic. Els conceptes claus són *manifestació* i *protesta*. En aquesta crònica publicada el 20/09/12, no hi ha una referència explícita a l'àmbit simbòlic, ni apareixen molts conceptes sobre la tradició religiosa musulmana. Presenta el fets del conflicte a França, arran de la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”, però sobretot dedica l'article a reforçar el discurs més conflictiu vinculant-ho amb les protestes convocades per l'islamisme radical. A més, introdueix molts arguments i lèxic que intenten subratllar l'augment dels partidaris del “gihadisme” i de la guerra santa, que, tot i ser una minoria radical, està creixent desmesuradament en els darrers temps.

A més de determinar un marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte a partir de les variables que s'han determinat, es pot inferir un marc interpretatiu més secundari, que denota provocació i una posició en contra la llibertat d'expressió utilitzada així. També presenta una crítica implícita a la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”. Una crítica que es transmet a partir d'algunes informacions que fan present aquest marc interpretatiu més deductiu, sobre la provocació, i que és crític amb la

publicació de les caricatures de Mahoma. Aquest marc interpretatiu més deductiu es determina a través d'un "destacat"¹²¹¹ o espejament que introdueix unes declaracions crítiques del Vaticà, en relació a les caricatures. Aquest ajuda a reforçar un marc interpretatiu o *frame* més crític amb la llibertat d'expressió. El titular és: "El Vaticano cree que es como echar leña al fuego"¹²¹² en aquest incideix amb cites directes d'algunes declaracions realitzades al diari oficial del Vaticà: "*L'Osservatore Romano*". Per exemple: "Son una iniciativa discutible" que "echa más leña al fuego"¹²¹³, atenent al context de protestes. Afegeix unes declaracions crítiques de la Conferència Episcopal Francesa, a més recorda les manifestacions convulses arran de les publicacions i la pel·lícula: "*La innocència dels musulmans*". En aquest "destacat" o espejament afegeix més arguments citant les protestes produïdes, sobretot al Pakistan com: "Según la agencia catòlica Fides, "la situación es tensa y el miedo y la inquietud reinan entre los creyentes." La inserció d'algunes cites extrems de "*L'Osservatore Romano*" ajuden a reforçar el *frame* estable conflicte-provocació oferint un matís, en el conjunt del discurs, de provocació.

Amb la introducció de les cites extrems de "*L'Osservatore Romano*" es denota implícitament el paper de l'autor en el text informatiu i en les dades que aporta. Aquí, de forma implícita, es detecta la "modalitat", és a dir, l'actitud del redactor en relació al grau de veritat del missatge que reproduïx. És una qüestió relacionada amb la manera d'introduir el discurs aliè dins el discurs propi. Aquí intervé la interpretació que realitza el redactor en relació a la selecció dels textos externs. La funció d'aquestes cites, que apareixen identificades en el text, per part del diari del Vaticà i la Conferència Episcopal Francesa, és tal com indica Diego Contreras:¹²¹⁴ justificar l'opinió pròpia unint-la amb una externa. A més, més que exemples de pluralitat informativa, serveix per reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació defensat en aquest rotatiu.

Actors

En relació a la variable actors, s'ha de destacar que la majoria que apareixen en aquest article són responsables polítics. Tanmateix apareixen sense identificar els responsables de la revista "Charlie Hebdo", no especifica els treballadors ni el director de la revista. Aquí cita la font de forma genèrica per exemple: "La dirección de "Charlie Hebdo se apresuró a comunicar (...)"¹²¹⁵, això denota millor l'escassa rellevància que

¹²¹¹ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien els textos de suport a la notícia o crònica principal.

Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

¹²¹² Mirar "destacat" : " El Vaticano cree que es como echar leña al fuego", dintre notícia: "Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma", publicat al diari ABC, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32-33

¹²¹³ Mirar destacat o espejament: "El Vaticano cree que es como echar leña al fuego", dins el diari ABC, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

¹²¹⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.278

¹²¹⁵ Mirar: " Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma", dins el diari ABC, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

va atorgar el diari als responsables de la informació. No apareixen declaracions, ni l'autor els atribueix cap informació mitjançant cites directes. Per tant, els arguments dels treballadors del setmanari queden el·ludits estratègicament. Dins aquesta variable s'han de destacar els responsables polítics de l'Estat francès, dels qual sí que apareixen unes declaracions seves, en cita directe. Aquests *actants*¹²¹⁶ serien: Jean-Marc Ayrault, primer ministre; Manuel Valls, aleshores ministre del Interior; Laurent Fabius, ministre d'Estat i assumptes exteriors. Les declaracions seleccionades i atribuïdes en aquestes fonts mostren un descontentament, en relació a la publicació de caricatures de "Charlie Hebdo", tanmateix defensen la llibertat d'expressió però moderadament. En un primer moment, la reacció per part d'un membre del govern francès, aleshores primer ministre Jean-Marc Ayrault, apareix en estil més indirecte, que el redactor no reproduïx literalment les seves paraules. Però insereix alguns termes entre cometes, que són extrets de les seves declaracions:

"Jean-Marc Ayrault, primer ministro, comenzó por "desaprovar" la decisión de "Charlie Hebdo" de consagrar la portada y cuatro páginas interiores al debate internacional sobre las caricaturas de Mahoma, publicando nuevas viñetas del profeta en "poses inconvenientes."¹²¹⁷

Els exemples de cites atribuïdes en aquests responsables polítics defensen la llibertat d'expressió, però demanen precaució en el context difícil. És el cas de les declaracions seleccionades del aleshores ministre de l'interior, Manuel Valls:

"La libertad de expresión y la caricatura son derechos fundamentales, que deben respetarse. Al mismo tiempo, las manifestaciones que perturben el orden público serán reprimidas con severidad."¹²¹⁸

Pel que fa a les declaracions de Laurent Fabius, ministre d'Estat i assumptes exteriors en aquell moment, empra una declaració més atenuant com:

"En Francia, el principio es la libertad de expresión. Será respetada. Dicho esto, en el contexto actual, teniendo en cuenta el impacto de esa película imbécil, ese vídeo absurdo, ¿hay que echar aceite al fuego...? Mi respuesta es no."¹²¹⁹

¹²¹⁶ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹²¹⁷ Mirar: " Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma", dins el diari *ABC*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

¹²¹⁸ Mirar: " Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma", dins el diari *ABC*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

¹²¹⁹ Mirar: " Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma", dins el diari *ABC*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

A partir d'aquestes declaracions construeix i intensifica un marc interpretatiu o *frame* més temàtic respecte la provocació de les caricatures, però al mateix temps a la defensa de la llibertat d'expressió com un dret fonamental.

Un dels últims actors, detectats, seria el rector de la Gran Mesquita de París, que mostra la seva crítica a l'islamisme radical, que pretén propagar a França la "guerra santa." A través de la següent cita:

"Son siempre los mismos, manipuladores radicales. Su estrategia clásica es lanzar a la calle a sus simpatizantes, quedándose ellos en la sombra. Pretenden que se trata de manifestaciones espontáneas, cuando son ellos quienes les manipulan. Están intentando poner a prueba la resistencia de la sociedad francesa.¹²²⁰"

En clau més abstracte es detecta a un actant¹²²¹, "un misterioso "Señor K", desconocido hasta entonces por los servicios de la seguridad interior, presentó oficialmente una querrela contra el semanario satírico (...)". L'adjectiu "misteriós" aporta més conflictivitat al tema, i a més un marc interpretatiu de conflicte. Les cites i declaracions de membres del Govern Francès serveixen per reforçar l'enfocament del diari sobre conflicte i el seu *frame* provocació i el marc valoratiu negatiu a la llibertat d'expressió. A més, una altra de les últimes variables a subratllar, és el conjunt de reaccions per part de representants de països com el Marroc, Egipte, Tunísia i el Líban. La dimensió de marc d'aquestes reaccions estarien entre l'àmbit pragmàtic i el simbòlic. La dimensió pragmàtica es denota en oferir arguments sobre les protestes, la tensió, etc. que al mateix temps aporten arguments de tipus simbòlic, quan acudeix al profeta Mahoma i a la llibertat d'expressió. Aquestes reaccions contràries a la publicació de les caricatures contribuïrien a reforçar el marc interpretatiu genèric de conflicte, determinant en el diari ABC. El marc valoratiu que s'infereix en aquest *frame* genèric de conflicte és negatiu en relació a la publicació de les caricatures.

L'altra informació destacable dintre del cas de les caricatures, va ser publicada el 21/09/12, a la secció "*Internacional*". Pel format de text i les seves característiques, la informació se situa entre el gènere interpretatiu i l'informatiu, tanmateix s'acosta més a la notícia. Presenta la novetat de la informació, però ofereix alguns elements interpretatius i no hi apareixen tantes declaracions. La notícia estava encapçalada per aquest titular: "Francia defiende la libertad de expresión frente al acoso islamista"¹²²². La notícia ocupa tota la pàgina dintre la secció "*Internacional*", una superfície notòria, la qual cosa significa que el diari li va atorgar una rellevància important.

¹²²⁰ Mirar: "Francia teme la ira islamista por las nuevas caricaturas de Mahoma", dins el diari ABC, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.32

¹²²¹ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹²²² Mirar: "Francia defiende la libertad de expresión frente al acoso islamista", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.49

Lèxic d'àmbit simbòlic-pragmàtic

El llenguatge manté característiques de l'àmbit simbòlic i pragmàtic. Els conceptes de l'àmbit simbòlic serien “els principis” de la llibertat d'expressió, així com els arguments sobre l'islamisme. En l'àmbit pragmàtic, els conceptes claus farien referència a la seguretat i a les manifestacions, i també als arguments sobre l'islamisme. En relació a la dimensió del *frame*, presenta la dicotomia entre simbòlica i pragmàtica. És a dir, quan els raonaments són més materials fan referència a una dimensió pragmàtica. Quan fan referència a raonaments de la pròpia tradició musulmana o al moviment del islamisme, pertany a la dimensió simbòlica. El llenguatge predominant manté un caràcter pragmàtic, en centrar-se en la defensa de la llibertat d'expressió per part del Govern Francès davant l'auge de l'islamisme radical i, per emfatitzar el tema de l'islamisme radical, aporta arguments sobre l'aplicació de la legislació francesa contra el vel islàmic, a més de les tensions que produeix en l'espai públic, entre la policia i els ciutadans musulmans. Ho presenta com una conflictivitat constant, i també ho presenta com un assetjament per part dels islamistes. En general, el marc valoratiu seria negatiu, dintre aquest marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte.

Imatge

En relació a la imatge, apareix una fotografia que mostra una protesta davant l'ambaixada de França a Teheran, en què mostra el rebuig dels ciutadans amb la publicació de les caricatures de Mahoma. Els manifestants mostren pancartes contra l'Estat Francès, però els manifestants no transmeten una agitació tan marcada com en les anteriors imatges publicades del ABC.

Lèxic conflictiu

En termes generals el llenguatge evidencia un to conflictiu i de provocació molt elevat, reforçant molt la radicalitat i el conflicte. En aquesta línia, els conceptes i expressions claus que trobem són: “acoso islamista”, “provocación”, “responderá con “firmeza” a cualquier provocación”, “minorías islamistas”, “los musulmanes que pudieran sentirse heridos”, “medidas de seguridad”, “manifestaciones de protesta”, “convocadas oficiosamente”, “mantienen la convocatoria de manifestación”, “corren el riesgo de seis meses de cárcel y 7.500 euros de multa” o el “Ejecutivo (islamista moderado)”. En aquí els verbs claus serien: “responderá con “firmeza”, “asegurar”, “han sido prohibidas”, “ha prohibido”, en relació a les manifestacions. D'una banda, aquest conjunt lèxic fa referència a la conflictivitat latent arran de la publicació de les caricatures al “Charlie Hebdo”.

Lèxic de dimensió pragmàtica

D'altra banda, hi apareix un conjunt lèxic referent a l'administració i l'àmbit legislatiu, per exemple: “Los ministerios de Justicia e Interior”, “el ministerio de Asuntos Exteriores y ordenó el cierre de embajadas e instituciones culturales”, “rescatar y aplicar con severidad la legislación contra el velo islámico”, “por iniciativa de Nicolas Sarkozy”, o bé, “la justicia ha dictado sentencias”, “llegaron a enfrentarse con la policia.” En general aquest conjunt lèxic determinaria un àmbit pragmàtic.

Lèxic i metàfores de dimensió simbòlica

Pel que fa al conjunt lèxic d'àmbit més simbòlic es refereix a la llibertat d'expressió i a la tradició musulmana. Els exemples més rellevants serien: “los musulmanes franceses”, “caricaturas de Mahoma”, “Gran Mezquita de París”, “autoridades religiosas musulmanas”, “imanes y jerarquías religiosas”, “manipulación islamista”, “velo islámico integral” o “el viernes, día de la oración”. A més de conceptes vinculats als principis i pilars de la República Francesa, com és la llibertat d'expressió, per exemple: “cuestiones de principio”, “la libertad de expresión”, “esos principios”, “toda la clase política francesa cierra filas en la defensa de los principios esenciales de la República”. En el discurs, presenta algunes figures retòriques, com un recurs estilístic que busca un efecte dins el text periodístic, en aquest cas determina el context dintre de la notícia. La majoria d'exemples de figures retòriques detectades són metàfores, molt emprades en premsa. Com assenyalava (Contreras, Diego: 2004)¹²²³ la metàfora és un mecanisme per comprendre i expressar situacions complexes servint-se de conceptes més bàsics i coneguts. Un dels exemples seria: “Publicación sedienta de notoriedad y nuevos lectores”¹²²⁴, en relació a l'ocasió aprofitada per “Charlie Hebdo”, per publicar les caricatures i augmentar les vendes. En aquesta metàfora hi ha implícita una valoració per part del redactor, que s'adapta a la interpretació del moment. L'altra metàfora té connotacions bèl·liques com “*Cierre de Filas*”, en relació a que tots els polítics de França van defensar els principis de la República, com la llibertat d'expressió. Una metàfora en línia amb el conjunt lèxic de la notícia que manté connotacions de protesta i bel·ligerants. Un altre recurs expressiu utilitzat sobre la llibertat d'expressió, és la comparació:

“La defensa de la libertad de expresión es presentada como una cuestión capital.”¹²²⁵

Actors

En la variable actors, involucrats en aquesta informació, en destaca actors molt institucionals i que realitzen declaracions més oficials com Jean – Marc Ayrault, aleshores primer ministre; d'altres actors que apareixien mencionats amb una descripció genèrica, per exemple: “el ministerio del Interior, el ministerio de Asuntos Exteriores, el Ejecutivo Tunecino, la clase política”. Alguns altres protagonistes que intervenen serien aquells quan es refereix a: “la extrema derecha (Marine Le Pen), al ministro de Educación, Vincent Peillon”, serien actors institucionals, però identificats.

Un altre dels episodis analitzats també va ser publicat el 21/09/12. Es tractava d'una notícia més secundària, la superfície que ocupava era una columna d'una pàgina, per tant, el diari li va concedir una rellevància menor. La notícia, reelaborada a partir

¹²²³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.263

¹²²⁴ Mirar: “ Francia defiende la libertad de expresión frente al acoso islamista”, dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.49

¹²²⁵ Mirar: “ Francia defiende la libertad de expresión frente al acoso islamista”, dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.49

d'altres agències de notícies, aborda el tema que una revista alemanya, "Titanic". Aquesta també va publicar una caricatura de Mahoma a la portada. La informació portava per titular: "La revista "Titanic" también publicará su caricatura de Mahoma"¹²²⁶, en què es denota el context turbulent, en què una publicació darrere l'altra han publicat caricatures de Mahoma. Per això, titula: "La revista "Titanic" también "publicará" (...)", transmetent la continuïtat de molts setmanaris de publicar caricatures.

Imatge

La imatge que acompanya la informació mostra la portada sencera del setmanari "Titanic", en què mostra al profeta Mahoma caricaturitzat. La qüestió central de la notícia aborda l'anunci de la revista satírica alemanya, de la publicació d'una portada amb una caricatura del profeta Mahoma i Bettina Wulff, esposa de l'anterior president d'Alemanya Christian Wulff. La causa de la qüestió és que la publicació arriba en el context de la crisi per les caricatures de "Charlie Hebdo" i el film: "La innocència dels musulmans".

En aquesta informació, el llenguatge més conflictiu disminueix clarament, respecte els dos episodis anteriors. En el text, destaca el titular de la revista alemanya "Titanic": "*Occidente revolucionado: Bettina Wulff rueda una película sobre Mahoma*". En el discurs d'aquesta notícia subratlla les declaracions del director de la revista, Leo Fischer, citades al "Financial Times Deutschland". El director principal representa l'actor principal de la notícia. La informació elaborada a partir de l'agència de notícies EFE, que és la font a partir de la qual es construeix la informació. Hi afirma:

"La sátira pretende ser una advertencia contra las películas malas y ofensivas, pero sobretudo contra unos famosos pasados de moda, que pretenden beneficiarse de la crítica barata contra el islam."¹²²⁷

Aquesta cita transmet la justificació de la revista per la publicació de les seves caricatures, a més d'una crítica a les persones dedicades al sarcasme de la religió. També afirma que no tenien la intenció de reproduir les polèmiques caricatures de Mahoma publicades al "Charlie Hebdo". Per això destaca dues opinions del director entre cometes "las considera poco interesantes" y "bastante burdas"¹²²⁸. La superfície de la notícia és molt breu, en no afegir molts elements interpretatius, per part del redactor.

Des d'un punt de vista discursiu, no transmet un llenguatge altament de conflicte, per les cites emprades i atribuïdes al responsable de la revista; aquestes denoten un

¹²²⁶ Mirar: " La revista "Titanic" también publicará su caricatura de Mahoma", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.50

¹²²⁷ Mirar: " La revista "Titanic" también publicará su caricatura de Mahoma", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.50

¹²²⁸ Mirar: " La revista "Titanic" también publicará su caricatura de Mahoma", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.50

discurs més atenuant. En general, és força pragmàtic en fer referència a qüestions molt materials, en descriure les característiques de la portada del setmanari "Titanic". Tanmateix al final de la notícia, surten adjectius més conflictius com: "polémica", "caricatura", "protestas masivas", "numerosos muertos", per tant denoten un discurs més bèl·lic. Aquest article incideix en el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte, present en els episodis de la mostra d'anàlisi.

Reportatge traducció al llatí de l'Alcorà

A mesura que els episodis analitzats s'anaven distanciant de la data de publicació de les caricatures del "Charlie Hebdo", es troben reportatges que estan dedicats a temes de context, com la blasfèmia i a les representacions de Mahoma al llarg de la història. Un exemple és el petit reportatge que aborda la imatge de la primera traducció al llatí de l'Alcorà, publicat dintre la secció de "Cultura" del ABC. En aquesta primera traducció de l'Alcorà al llatí, es va publicar la "primera caricatura de Mahoma representat com un "estraný personatge amb cua de peix i plumes." El titular del reportatge és informatiu, però manté una vinculació amb el context actual de les caricatures de Mahoma: "*Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141*".¹²²⁹ L'elaboració de la informació va ser realitzada per part del corresponsal del diari, no hi apareixen actors ni altres fonts informatives externes. En general, aporta moltes dades històriques i de context en relació a la publicació de la primera "caricatura" del profeta Mahoma, en la primera traducció al llatí de l'Alcorà. Es tractava d'una col·laboració cultural entre el rei de Castella i l'Abat de Cluny. L'Abat de Cluny, Pedro el Venerable, i el rei Alfons VII van creure oportú donar a conèixer l'Alcorà en llatí, per oferir arguments als cristians per desmentir el llibre sagrat dels musulmans.

Aquest reportatge¹²³⁰ utilitza moltes cites de l'Abat de Cluny, Pedro el Venerable, justificant la decisió de la traducció al llatí de l'Alcorà. L'article posa èmfasi en la figura de l'Abat de Cluny, destacant la seva faceta de "modernista" de l'època, d'intel·lectual, d'emprendre un gran projecte per conèixer i traduir l'Alcorà. Una de les traduccions que es considera un dels fonaments de les posteriors traduccions de l'Alcorà. Aquesta formava part de les "interpretacions" en què els erudits cristians sortien al pas de les doctrines musulmanes. Aquesta traducció de 1141 tenia la finalitat de:

"Para discutirlo, incluso para denunciarlo y combatirlo. Pero respetando la integridad de la obra, en cuya traducción trabajaron los mejores especialistas que encontró Pedro el Venerable."¹²³¹

Lèxic de dimensió simbòlica

¹²²⁹ Mirar: " Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.64

¹²³⁰ Mirar: " Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.64

¹²³¹ Mirar: " Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141", dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.64

En general, el llenguatge del reportatge és d'àmbit simbòlic en fer una clara al·lusió a la història i al seu context de la Cort de Castella, sota el regnat del rei Alfons VII. Exposa dades històriques del context, en el qual l'Abat de Cluny va realitzar el projecte de traducció de l'Alcorà, l'any del seu viatge a Espanya, que culminà amb la trobada amb el rei de Castella.

Una primera traducció al llatí que va incloure la primera caricatura de Mahoma. En el text inclou la descripció de la primera caricatura de Mahoma:

“En esa primera traducción del Corán al latín se publicó la primera caricatura de Mahoma, representado como un extraño personaje con cola de pez y plumas en el cuerpo.¹²³²”

Afegeix antecedents que el llibre traduït, pertany a la Biblioteca Nacional de França, que l'ha exposat en motiu d'exposicions del llibre àrab, la Bíblia, la Torah i l'Alcorà. El reportatge publicat subratlla el tema de la primera caricatura, estratègicament, que agafa una transcendència pel context de crisi de les caricatures. El reportatge dintre de la nostra mostra d'anàlisi es presenta com una anècdota, enmig d'aquell context històric, però també en el context de la publicació de caricatures de Mahoma. El redactor recórrer implícitament al context actual explicant que:

“Más allá de las apariencias, esa primera caricatura de Mahoma quizá esté muy alejada de cualquier intento de ofender o difamar a Mahoma. Y es una anécdota colorista en un proyecto ilustrado de gran envergadura.¹²³³”

Imatge

En la imatge apareix el fragment de l'Alcorà traduït al llatí (s.XII), amb la caricatura de Mahoma, representat com un personatge amb cua de peix i plumes.

Article d'anàlisi

A la part inferior de la pàgina, es trobava un article d'anàlisi de Eduardo Manzano, arabista en el Centro de Ciencias Humanas y Sociales de CSIC, titulat: “*La blasfemia en el Islam*”. En l'esmentat article, hi destacava el context de la crisi de les caricatures al “Charlie Hebdo” i el film: “La innocència dels musulmans”, fent referència a la precaució respecte la llibertat d'expressió. Aquí, es determina el marc interpretatiu o *frame* provocació-conflicte. L'article empra un llenguatge simbòlic i es remet a arguments més religiosos sobre la tradició musulmana i la seva posició sobre la blasfèmia. Critica en general la llibertat d'expressió, si s'empra per denigrar l'altre o si és provocació que reforça el marc o *frame* de provocació:

¹²³² Mirar: “ Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141”, dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.64

¹²³³ Mirar: “ Historia de la primera caricatura de Mahoma, que data de un Corán de 1141”, dins el diari ABC, publicat el 21 de septiembre de 2012 p.64

“Sin embargo, si lo que pretendemos es comprender (y no sólo denigrar) conviene tener en cuenta que nuestras sociedades proferir ciertas palabras puede ser también algo muy grave.¹²³⁴”

En el marc interpretatiu o *frame* conflicte-provocació també es denota amb una autocrítica a Occident, en tant que els musulmans realitzen crítiques a Occident per la seva doble moral.

“Muchos musulmanes consideran que el poco caso que se les hace cuando ellos protestan es una prueba más – entre otras muchas- del doble rasero que desde Occidente se impone siempre contra ellos.¹²³⁵”

Finalment, l’articulista advertia que la indignació musulmana pot ser manipulable i es descontrolada:

“Lo malo es que esa indignación es fácilmente manipulable y a veces se dirige de forma ciega y descontrolada, como bien hemos podido ver en estos días, o como bien pudo comprobar en su día ese gran escritor llamado Salman Rushdie.¹²³⁶”

Posteriorment a la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”, el diari va continuar el seguiment sobre les protestes. És el cas de la notícia publicada el 22/09/12 a la secció “Internacional”, intitulada: “La cólera islamista se convierte en un baño de sangre en Pakistan”.¹²³⁷ Pel tipus de format i estructura el text es pot classificar dintre els gèneres informatius, en no presentar un enfocament molt personal per part del redactor. La informació ocupa la plana sencera i a més, també, hi afegeix un article d’opinió a peu de pàgina. Aquesta es focalitza i es centra amb la protesta islamista i la seva indignació al Pakistan.

Lèxic i metàfores de dimensió pragmàtica

El discurs és d’àmbit pragmàtic en general i el llenguatge emprat és de tipus bèl·lic en tot el text, els exemples que trobem en el lèxic són: “brutales enfrentamientos”, “dispositivo de seguridad”, “desplegado”, “blindaje armado en las representaciones diplomáticas de países occidentales”, “tensión en Túnez”, “sin altercados de gravedad”, “ataque”, “seguridad reforçada”, “descomunal despliegue policial” o “agentes de uniforme y paisano.” Seguint aquesta línia de conflictivitat també s’han detectat exemples de protesta com: “otras doscientas personas se congregaron”,

¹²³⁴ Manzano, Eduardo: “La blasfemia en el islam”, article d’opinió al diari ABC, publicat el 21 de septiembre del 2012 p.64

¹²³⁵ Manzano, Eduardo: “La blasfemia en el islam”, article d’opinió al diari ABC, publicat el 21 de septiembre del 2012 p.64

¹²³⁶ Manzano, Eduardo: “La blasfemia en el islam”, article d’opinió al diari ABC, publicat el 21 de septiembre del 2012 p.64

¹²³⁷ Mirar: “ La cólera islamista se convierte en un baño de sangre en Pakistan”, dins el diari ABC, publicat el 22 de septiembre de 2012 p.30

“manifestantes”, “no entraron en contacto con antidisturbios”, “la seguridad de la sede diplomática” o “se vio reforzada”.

Els verbs més freqüents són: “para evitar”, “organizaron protestas”, “quemaron”, “asaltar” o “atacaron.” Altres recursos lingüístics detectats serien metàfores amb components bel·ligerants com: “frenar la cólera de los fieles”, “un baño de sangre en Pakistán”, “el viernes de la ira islamista”, “estalló la llamarada del odio” o “la ira no pasará mayores”. Totes aquestes variables lingüístiques, molt presents en tot l’anàlisi discursiu, són presents dintre del marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte-provocació. Tanmateix, en aquest marc interpretatiu més genèric, està compartit amb altres *frames* més deductius, com el *frame* temàtic bèl·lic i d’indignació permanent. Aquest vocabulari determinaria un marc o *frame* de dimensió més pragmàtica.

Imatge

La imatge que acompanya la notícia mostra la ira col·lectiva dels manifestants. En el contingut de la imatge, manifestants intentant cremar una bandera dels EUA davant de cotxes de policia del Pakistan. Els cotxes que apareixen estant en flames, que reforça més el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte. La presència d’una bandera dels EUA reafirma més l’enfocament del diari sobre la qüestió entre la guerra entre Orient i Occident.

Lèxic de dimensió simbòlica

També compagina un llenguatge de tipus més simbòlic, que es remet a la tradició religiosa. Per exemple: “día de amor a Mahoma”, “los fieles”, “mundo musulmán”, “la gran sinagoga”, “sermón en Marruecos”, “mezquita imán salafista Hassan Kettani”, “sermón”, “chiíes independientes” i “ataques al islam y su profeta.” Aquest tipus d’arguments determinarien un marc o *frame* de dimensió simbòlica. En aquest text, publicat el 22/09/12¹²³⁸, no es va posar èmfasi com en altres publicacions dels anuncis realitzats pels EUA on apareixia Barack Obama demanant disculpes, ja que la seva administració no tenia res a veure amb el film contra els musulmans. Aquesta informació apareixia en un segon terme enmig del text. En alguns diaris de la categoria premsa editada a Barcelona, van centrar-se principalment en aquesta informació. Els primers episodis publicats al ABC mantenien un enfocament conflictiu, però feien referència a la llibertat d’expressió, a mesura que els episodis s’allunyen del dia de la publicació de les caricatures, l’ABC es dedicà a subratllar les alteracions i conflictes del món àrab en global. Unes protestes que són resposta a la difusió del film contra Mahoma i les seves caricatures, però també que amaguen un recel contra Occident. Aquest enfocament es troba en tota la mostra analitzada.

Article d’opinió

A la part inferior de la notícia apareixia publicat un article d’opinió titulat: “Una ira mesurada”¹²³⁹ firmat per Hermann Tertsch. Començava recordant les persones

¹²³⁸ Mirar: “La cólera islamista se convierte en un baño de sangre en Pakistan”, dins el diari ABC, publicat el 22 de septiembre de 2012 p.30

¹²³⁹ Tertsch, Hermann: “Una ira mesurada”, article d’opinió al diari ABC, publicat el 22 de septiembre del 2012 p.30

víctimes de la violència de les manifestacions en protesta per les caricatures i el vídeo contra Mahoma. Destacava l'oposició existent a la provocació anti-islàmica dels països musulmans. Es mostrava crític amb la resposta de protesta dels països musulmans, que han comès crims a estrangers pel fet de publicar les caricatures. També puntualitzava que una de les jornades, que esperaven com a problemàtica, no ho va ser. L'autor afirmava que la ira va ser mesurada, perquè no es va voler donar la raó als fanàtics de l'islamisme, per causa que els governs de països musulmans van demostrar un major autocontrol. Finalment, criticava que, per causa de la por a la crisi del fanatisme islamista de molts països europeus, es van anul·lar campanyes per combatre el reclutament de joves a entorns de l'islamisme. Un article que ajuda a realçar un altre enfocament secundari del diari respecte l'auge de l'islamisme radical.

En els últims episodis del cas de les caricatures de Mahoma, es destacava aquest enfocament de conflicte, i el fenomen de l'islamisme radical. En conjunt fa patent el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte, destacant el relat del *gihadisme* i la *guerra santa*. Aquí es detectava un marc interpretatiu temàtic sobre l'islamisme radical. Per exemple, el diumenge 23/09/12, a la secció "Internacional" del ABC va dedicar una pàgina sencera a les protestes al món musulmà que publicava una entrevista i dues notícies breus. Com en els anteriors episodis analitzats, les variables que determinen el marc interpretatiu o *frame* es mantenen en aquest episodi. El llenguatge és altament bèl·lic i de protesta. S'ha de destacar l'avantítol: "La amenaza del islamismo radical", en una d'elles hi ha una entrevista a un imán salafista, Skander Boughanmi.

Una entrevista que recull declaracions i està publicada en format "Crònica."¹²⁴⁰ El titular destacat de l'entrevista és: "Si no quieres que robe, corta las manos al ladrón"¹²⁴¹. Aquest denota una radicalitat per part del corrent del islamisme. Aquí, subratlla de forma expressiva la bel·ligerància i el fanatisme per una minoria del Islam. Al llarg de les seves declaracions, destaca el llenguatge més bèl·lic i exposa el pensament de l'islamisme radical i la instauració del "califat" universal. Comença l'entrevista amb una declaració contundent per part del salafista: "Deberíamos cortarle las manos a Ben Alí por todo lo que robó."¹²⁴² L'entrevista està publicada en format crònica recull algunes declaracions de l'imam, que estan reproduïdes en estil directe, un dels tres mecanismes de cita. Aquí, es tracta d'una reproducció literal d'una proposició emesa per un altre. Es tracta de cites de representacions lingüístiques, en aquest cas total¹²⁴³ amb la intenció de reproduir el pensament de la font principal.

¹²⁴⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

¹²⁴¹ Mirar entrevista: " Si no quieres que robe, corta las manos al ladrón", dins el diari ABC, publicat el 23 de septiembre de 2012 p.48

¹²⁴² Mirar entrevista: " Si no quieres que robe, corta las manos al ladrón", dins el diari ABC, publicat el 23 de septiembre de 2012 p.48

¹²⁴³ Reyes, Graciela (1994): *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*. Madrid. Ed. Arcos Libros, S.L. , Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española. P.9

Llenguatge de conflictivitat

El llenguatge present en la selecció de declaracions, com en la narració del redactor en estil quasi indirecte propi de les notícies periodístiques,¹²⁴⁴ evoca a la conflictivitat i al context de l'islamisme més radical. Alguns exemples de conjunt lèxic dintre aquesta línia són: “efectividad de las leyes”, “bajo dominio de yihadistas”, “sharía (ley islámica)”, “ley antiterrorista”, “imanes de Arabia Saudí, Marruecos, Egipto o Mauritania”, “interlocutores o maestros”, “yihadistas que han pasado años en la cárcel” o “empujaron a la turba que atacó”.

Respecte a la qüestió de l'implantació de la “sharía” o llei islàmica es denota a partir d'una glossa del redactor:

“Este joven de 26 años, busca la implantación de la “sharía” (ley islámica) que en su opinión impone amputar la mano al ladrón. “Esos castigos aparecen en el Corán y por tanto están justificados. Así no robarán más.”¹²⁴⁵”

Un dels epígrafs de l'entrevista destaca una de les declaracions del imam salafista transmetent la seva opinió respecte a l'onada de publicacions de caricatures del profeta. En l'epígraf es destaca: “Nos provocan”. El redactor fa referència a la qüestió dels atacs i protestes dels països musulmans a ambaixades dels EUA, a la implicació de l'imam i el seu pensament respecte al vídeo així:

“El nombre del imán de Bizerta aparece entre los que empujaron a la turba que atacó la semana pasada la Embajada de EE.UU. en Túnez. “Occidente y América nos atacan porque nos tienen miedo. Por eso nos provocan con vídeos como ese, (...)” El ataque a la embajada “fue una reacción normal... Yo solo espero que este sea el principio de una revolución universal contra Estados Unidos.”¹²⁴⁶”

En conjunt, aquesta entrevista presenta un relat sobre l'islamisme radical, present en tots els episodis del cas, això determina un marc interpretatiu o *frame* temàtic sobre l'islamisme radical que apareix en un segon terme. En l'últim paràgraf de l'entrevista exposava els fonaments bàsics d'aquest corrent que defensa tornar als principis de l'Islam, i que desplejava el *frame* islamisme radical, a partir d'una glossa de l'entrevistador i d'unes declaracions del imam:

“Boughanmi deja claro que él no cree en la democracia. “El sistema actual se basa en el capitalismo internacional, donde prima la libertad individual. En nuestro sistema la prioridad es la libertad del grupo. En el liberalismo no importa la moral, y para ensalzar al máximo la moral está el islam.”¹²⁴⁷”

¹²⁴⁴ Reyes, Graciela (1994): *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*. Madrid. Ed. Arcos Libros, S.L. , Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española. P.21

¹²⁴⁵ Mirar entrevista: “ Si no quieres que robe, corta las manos al ladrón”, dins el diari *ABC*, publicat el 23 de setembre de 2012 p.48

¹²⁴⁶ Mirar entrevista: “ Si no quieres que robe, corta las manos al ladrón”, dins el diari *ABC*, publicat el 23 de setembre de 2012 p.48

¹²⁴⁷ Mirar entrevista: “ Si no quieres que robe, corta las manos al ladrón”, dins el diari *ABC*, publicat el 23 de setembre de 2012 p.48

La glossa de l'entrevista en estil directe denota implícitament la posició i la radicalitat d'aquest pensament, a més les declaracions de l'imam reforcen encara més aquesta posició. Es fa present un *frame* més secundari, partint del conjunt lèxic i les variables detectades denoten el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte-provocació.

Les altres dues notícies breus que acompanyen l'entrevista també reforcen el marc interpretatiu o *frame* de conflicte, en relació al cas de les caricatures i el film que ridiculitzava Mahoma. No obstant, en el discurs es detecta un relat que subratlla l'islamisme violent, el salafisme i la ira islàmica, com un problema emergent. Les dues notícies ocupen una superfície molt reduïda, tant sols una quarta part de la pàgina, això indica la poca rellevància atorgada pel diari. A grans trets, la primera notícia aborda la qüestió que un ministre pakistaní va anunciar una recompensa per qui assassinés al director del film. En la segona notícia la qüestió principal són unes protestes populars a Líbia que van obligar a retirar als salafistes de Bengasi.

La primera informació titulada: "Un ministro paquistaní pone precio a la cabeza del director".¹²⁴⁸ El discurs de les dues informacions és força candent i mantenen un enfocament molt conflictiu. Quant a la dimensió del marc o *frame*, es determina que la dimensió predominant és la pragmàtica, ja que la majoria dels raonaments fan referència a qüestions materials, com qüestions de recompensa econòmica, manifestacions o de seguretat. La dimensió de marc simbòlica sobre la tradició religiosa tindria una presència menor.

Lèxic conflictiu de dimensió pragmàtica

En relació al lèxic de la primera notícia, que es pot destacar en aquest *frame* genèric conflicte seria: "ha desatado la ira de los musulmanes", "diatriba", "llamamiento", "los talibanes y los hermanos de Al-Qaida" se unan a una causa y participan en esta noble acción", "si tuviera ocasión lo mataría él mismo con sus propias manos", "el foco más virulento de protestas contra el film", "varias manifestaciones", "desembocaron en incidentes violentos", "21 fallecidos", "200 heridos", "las protestas", "5.000 personas marcharon en dirección al Parlamento" o "zona de seguridad". A més s'ha de destacar la metàfora: "reinó la calma en las protestas", el qual evoca als moments menys turbulents en l'onada de violència.

La segona informació intitolada: "La cólera popular expulsa a los salafistas de Bengasi"¹²⁴⁹, també predomina un llenguatge en general pragmàtic, de protesta i bel·ligerant. Així es demostra amb els exemples del lèxic: "milicia salafista libia Ansar Al Sharia", "se han retirado de las bases", "fueron expulsados", "levantamiento de la población", "acusado del ataque al consulado estadounidense", "tras el asalto en la noche del viernes", "multitud encolerizada" "tras el ataque" o "protestas por la publicación del film". Els verbs més freqüents serien "murieron", "murió el embajador Chris Stevens", "se menosprecia al profeta Mahoma" o "los que acusan".

¹²⁴⁸ Mirar: "Un ministro paquistaní pone precio a la cabeza del director", dins el diari *ABC*, publicat el 23 de septiembre de 2012 p.48

¹²⁴⁹ Mirar: "La cólera popular expulsa a los salafistas de Bengasi", dins el diari *ABC*, publicat el 23 de septiembre de 2012 p.48

Imatge

En el contingut de la fotografia que acompanya la informació apareixen un grup de combatents de Líbia, amb armes i mostrant la senyal de victòria davant la seu salafista de Bengasi. La imatge mostra clarament l'assaltament i l'enfrontament.

Actors

Els actors representatius de les informacions s'observen actors institucionals, com l'imam de la mesquita Taouba, Skander Boughanmi, representant de la comunitat musulmana i del moviment salafista. La resta d'actors seria el ministre de Ferrocarrils del Pakistan, Ghulam Ahmed, que va realitzar una crida a assassinar el director del film: "La innocència dels musulmans". Seria el protagonista i un tipus d'actor institucional, que representaria el govern pakistanès. S'ha d'esmentar que en la notícia del ministre pakistanès¹²⁵⁰ no hi apareix cap més testimoni, com per exemple representants del govern desmarcant-se de la crida del ministre, ni altres portaveus polítics. L'altra notícia sobre l'assaltament popular contra els salafistes de Bengasi¹²⁵¹ els actors principals són els membres de la milícia salafista Ansar Al Sharia, i el portaveu Yusef al Yehani, tanmateix no es troba cap declaració o cita per part de representants dels ciutadans de Bengasi que van assaltar les bases salafistes.

Fonts informatives

En relació a la catalogació de fonts informatives¹²⁵² les emprades en aquestes informacions són institucionals, algunes identificades com l'imam salafista i el ministre pakistaní, i el portaveu Yusef al Yehani. Totes aquestes variables de determinació de marc del conjunt lèxic i les metàfores determinen el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació.

Talment com si es tractés d'un "efecte domino", la revista satírica "El Jueves" va publicar unes vinyetes de Mahoma en portada i en pàgines interiors. Unes vinyetes que s'han de situar en el context de la crisi de les caricatures i la pel·lícula de Mahoma. El diari ABC se'n va fer ressò, quan van aparèixer a finals de setembre de 2012. El diari ABC no va publicar la informació en la seva edició impresa, sinó que va publicar-ho en la seva edició digital: ABC.es.¹²⁵³ Amb això s'infereix que el diari no li va concedir una rellevància especial, sinó que li va atorgar una rellevància menor i més secundària. Es tracta d'una notícia, per tant, que es troba dintre els gèneres informatius i està reelaborada a partir de l'agència de notícies EFE, que representa la font principal, per tant aporta en el relat una institucionalitat. És breu i sintètica, es limita a oferir la informació bàsica i la novetat. La qüestió bàsica de la informació és una crida de

¹²⁵⁰ Mirar: "Un ministro paquistaní pone precio a la cabeza del director", dins el diari ABC, publicat el 23 de septiembre de 2012 p.48

¹²⁵¹ Mirar: "La cólera popular expulsa a los salafistas de Bengasi", dins el diari ABC, publicat el 23 de septiembre de 2012 p.48

¹²⁵² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190-191

¹²⁵³ Mirar enllaç: <http://www.abc.es/20120926/espana/abci-embajada-mahoma-espana-201209262123.html>

l'ambaixada espanyola a El Caire, que alerta als ciutadans extremar precaucions. La causa de la qüestió és la publicació de vinyetes de Mahoma per la revista "El Jueves".

La notícia en general no es focalitza en la descripció de les caricatures de la portada, els motius de la publicació de les caricatures, sinó que se centra amb una crida de l'Ambaixada d'Espanya a Egipte als ciutadans espanyols perquè extremessin precaucions. La notícia va ser publicada el 26/09/12, i s'intitulava: "La Embajada de España en Egipto pide a los españoles extremar precauciones por las viñetas"¹²⁵⁴ que transmet la conflictivitat latent i el context de crisi per les publicacions.

En aquest últim episodi analitzat de les caricatures, el llenguatge se situa en un àmbit pragmàtic i fa referència a les característiques de la portada i a les mobilitzacions. En termes generals, el llenguatge és d'àmbit pragmàtic, per tant, determina una dimensió de *frame* pragmàtica. Fa referència a les característiques de la portada, a les mobilitzacions i manté moltes connotacions bèl·liques i conflictives.

Lèxic de dimensió pragmàtica

Des d'un punt de vista comunicatiu no redueix la tensió comunicativa i manté en general el discurs dels anteriors episodis. Els exemples del conjunt lèxic serien: "extremen sus precauciones", "obliga a extremar la precaución", "polémica creada", "como medida de prevención ante cualquier incidente", "miles de personas se manifestaron en diversos países musulmanes", "las movilizaciones se tornaron violentas", "polémica portada" i els verbs més destacats serien: "costaron la vida", "para protestar". Un conjunt lèxic freqüent en el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte. En el text de la notícia descriu les característiques de la portada:

"varios hombres, con barba y atuendo musulmán aparecen en una presunta rueda de identificación policial", y se pregunta en su titular: "Pero... ¿Alguien sabe quién es Mahoma?"¹²⁵⁵

És significatiu com al final apareixen les declaracions de la directora de "El Jueves" afirmant que: "su portada "realmente no representa a Mahoma."¹²⁵⁶ D'aquestes declaracions entre cometes s'infereix una crítica implícita per part del diari, que reforça el marc interpretatiu o *frame* provocació.

Imatge

En relació a aquesta variable que acompanya la notícia, mostra la portada "El Jueves", amb diversos homes vestits de musulmà. La portada no apareix publicada totalment, està retallada i destaca la paraula: "Mahoma?".

¹²⁵⁴ Mirar enllaç: <http://www.abc.es/20120926/espana/abci-embajada-mahoma-espana-201209262123.html>

¹²⁵⁵ Mirar enllaç: <http://www.abc.es/20120926/espana/abci-embajada-mahoma-espana-201209262123.html>

¹²⁵⁶ Mirar enllaç: <http://www.abc.es/20120926/espana/abci-embajada-mahoma-espana-201209262123.html>

La majoria d'articles i reportatges publicats del ABC sobre “el cas de les caricatures de Mahoma” mantenen un discurs de conflictivitat. Els primers episodis després de la publicació tenen un llenguatge amb connotacions molt bèl·liques i de conflicte, que fan molt present aquest context. No obstant, es publica un reportatge sobre la primera caricatura de Mahoma, en què disminueix la tensió en el discurs. En els últims episodis analitzats es focalitza molt en l'auge de l'islamisme radical i en el llenguatge hi predominen més connotacions bel·ligerants i conflictives.

44.

45. 9.3.3.2 La Razón

Un altre rotatiu que s'ha d'analitzar en aquesta categoria és *La Razón*. Aquest diari va publicar uns 15 articles en total, en relació al cas de les caricatures de Mahoma al setmanari “Charlie Hebdo”. La primera informació publicada a *La Razón* és a la secció “Punto de Mira” del diari hi apareixen 3 fotografies i un article d'opinió breu firmat pel periodista, Alfredo Semprún, comprenia quatre pàgines. El lèxic emprat tant en l'avant-títol com en el titular denota el conflicte i la protecció adoptada per França davant el perill de l'integrisme islàmic. L'exemple del titular seria: “Esa inoportuna libertad de expresión”, que denota una crítica a la publicació, i l'avant-títol: “Francia cierra sus sedes en el mundo musulmán”, referent al context de tensió als països musulmans. L'article crític amb la decisió de “Charlie Hebdo” de publicar les caricatures del profeta destaca per la seva poca sensibilitat respecte les creences religioses:

“No se caracteriza “Charlie Hebdo”, precisamente, por mantener una exquisita sensibilidad hacia las creencias religiosas. Número tras número, rabinos y curas pueblan sus páginas en viñetas de dudoso gusto, entre la indiferencia general.”¹²⁵⁷

Mostra també, l'actitud provocadora del director del setmanari, Stéphane Charbounnier, sobre la publicació de les caricatures del profeta Mahoma ridiculitzant-ho i les seves conseqüències. A més, l'actitud del Govern Francès, que no va veure amb bons ulls la publicació de les caricatures, pel context de crisi del film de Mahoma:

“Al Gobierno Francès no le ha sentado muy bien la provocación y, puesto en lo peor, ha ordenado que el viernes cierren sus embajadas, consulados, colegios e institutos en 20 países musulmanes. Es el día santo de los musulmanes, y van a salir calientes de las mezquitas.”¹²⁵⁸

Imatges i fotografies

¹²⁵⁷ Mirar: “Esa inoportuna libertad de expresión”, dins la secció “Punto de Mira” del diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.4

¹²⁵⁸ Mirar: “Esa inoportuna libertad de expresión”, dins la secció “Punto de Mira” del diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.4

En relació a les imatges publicades en aquesta secció: “Punto de Mira” apareixen tres fotografies, dues d’elles mostren protestes al Pakistan i els cossos de seguretat protegint les ambaixades franceses. La tercera fotografia evidencia un pla general, on apareix el director del “Charlie Hebdo”, Stéphane Charbonnier a l’entrada de la redacció. El director apareix mostrant un gran somriure. La fotografia se centra amb el director com a gran protagonista i actor principal de la història. En aquesta secció, les imatges emprades i usades reflecteixen la conflictivitat i la provocació del setmanari.

En termes generals, els primers episodis analitzats del diari *La Razón* del cas de les caricatures de Mahoma, se centren molt en el tema provocació i la llibertat d’expressió, i menys amb la conflictivitat dels països àrabs, tot i que és molt present en tots els articles de la mostra. Es denota el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte, però també subratllant el marc interpretatiu o *frame* provocació. Aquest marc interpretatiu més estable s’observa en la primera crònica de *La Razón*, publicada el 20/09/12, en el “*lead*”¹²⁵⁹ hi ha present una crítica implícita al setmanari francès “Charlie Hebdo”. Aquest manifesta l’objectiu principal i la provocació, com el principal efecte buscat pel setmanari “Charlie Hebdo”. Aquesta entradeta o *lead* destaca principalment les dades sobre l’èxit de vendes dels exemplars del setmanari i es remet al context en el qual es van publicar les caricatures de Mahoma.

D’una banda, el discurs d’aquest diari és de dimensió pragmàtica, és a dir, conforma una dimensió de marc o *frame dimension*¹²⁶⁰ en fer referència als arguments més materials i de seguretat, a les accions legals dutes a terme per les comunitats musulmanes, a més de les protestes. D’altra banda, el discurs simbòlic era menys present tot i que es fa present quan trobem arguments sobre la llibertat d’expressió, així com alguna referència a les tradicions religioses.

Imatge

La imatge de la crònica hi apareix el director, *Charb*, mostrant la portada i contraportada del setmanari. La portada mostra un jueu ortodox empenyent un musulmà en cadira de rodes. En la contraportada apareixen vinyetes mostrant el profeta amb posicions obscenes, com per exemple nu.

La crònica publicada el 20/09/12, dintre la secció “*Internacional*” presenta les característiques d’aquest gènere interpretatiu en aparèixer molts elements interpretatius i en tenir un enfocament més personal i menys rígid que la notícia. Està firmada pel corresponal geogràfic del diari, que explica allò que està succeïnt en el lloc dels fets.

Lèxic bèl·lic i dimensió de marc pragmàtica

¹²⁵⁹ *Lead*: En argot periodístic correspon al primer paràgraf entre el titular i el cos de la notícia i respon a les (6 W) preguntes essencials que ha de tenir qualsevol notícia.

¹²⁶⁰ Seguint la classificació de Castelló i Capdevila a CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

En relació a la variable del lèxic en l'avant-títol trobem conceptes amb connotacions bèl·liques, per exemple: “Primavera árabe, otoño de sangre”, “Crece la escalada de Tensión”. En el titular: “Francia se blindo ante la ira islamista”, en els subtítols destaquen “Cierre embajadas y escuelas en países musulmanes” i “Al-Qaeda amenaza con matar a los rehenes franceses por las viñetas”.¹²⁶¹L'enfocament del discurs és força conflictiu, tanmateix es detecten alguns exemples de lèxic i expressions que fan referència a arguments més jurídics:

“invitó ayer a que quien pueda sentirse ofendido acuda a los tribunales”,
“asociación ha denunciado” o “ha iniciado acciones legales”¹²⁶²

En la crònica s'uneix un llenguatge amb un rerefons de provocació per exemple: “El objetivo no era solo romper el tabú de la religión y de los extremismos, sino disparar las ventas”, “polémicas caricaturas”, “gesto de rechazo e indignación”, “desencadene reacciones contra los intereses de Francia” o “en el actual clima de tensión”. El discurs més conflictiu es transmet a través d'un lèxic de seguretat i amb connotacions de violència com: “decidió ayer reforzar la seguridad”, “se ha decretado cierre embajadas”, “actos de violencia”, “zonas sensibles y suburbios del país”, “una protesta”, “organizada por grupúsculos radicales”, “el primer ministro confirmó ayer la prohibición de una convocatoria”, “el Gobierno (...) teme las consecuencias en el exterior”. A més d'expressions més bel·ligerants com: “Al – Qaeda para el Magreb Islámico amenazó, asesinar franceses secuestrados por represalia, por la publicación caricaturas”, o bé, “(...) la difusión del vídeo antiislam sigue suscitando violentas reacciones.” L'ús d'aquest lèxic i les expressions reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte-provocació. Aquests arguments sustenten una dimensió de marc pragmàtica.

Lèxic i expressions de dimensió simbòlica

Al mateix temps trobem un llenguatge des d'un àmbit més simbòlic, amb arguments units a la llibertat d'expressió i a les tradicions religioses. Per exemple, “en la difícil tesitura de defender la libertad de expresión”, “en el mundo musulmán”, “tras la difusión de un vídeo considerado islamófobo”, “una tibia postura (sobre actitud del Govern Francès en relació amb la revista)”, “justificó la decisión de su revista por el derecho a la crítica y la provocación independientemente de las circunstancias.” En la dimensió de marc més simbòlica sobresurten unes declaracions en estil directe del director del Setmanari, Stephane Charbonnier, Charb com:

“Si se tuviera que tener en cuenta el contexto mundial, éste nunca sería propicio para poder reírse del islam radical, aseguró Charb, para quien aceptar esos condicionantes supondría el fin de la prensa escrita.”¹²⁶³

¹²⁶¹ Mirar: “Francia se blindo ante la ira islamista”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.26

¹²⁶² Mirar: “Francia se blindo ante la ira islamista”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.26

¹²⁶³ Mirar: “Francia se blindo ante la ira islamista”, publicat al diari *La Razón*, el 20 de septiembre de 2012 p.26-27

Un altre dels marcs interpretatius detectats en la mostra d'anàlisi dintre la categoria premsa editada a Madrid és el marc interpretatiu o *frame* de provocació. En la distinció de marcs mediàtics es podria classificar com un marc temàtic, ja que ofereix un relat constant de provocació. Els exemples presents a la crònica del dia 20/09/12 serien:

“Si la clase política está dividida entre la defensa de la libertad de prensa y la “inoportunidad” de las tan traídas caricaturas, la mayor parte de las organizaciones religiosas de todas las confesiones las han condenado.”¹²⁶⁴

Aquest marc interpretatiu també es fa present en aquest relat a partir de les declaracions del rector de la Gran Mesquita de París, Dalil Boubakeur que reforcen el *frame* estable provocació: “es extremadamente peligroso e irresponsable” repetir “las mismas estupideces y calumnias.”¹²⁶⁵ Altres cites directes o declaracions per part del Vaticà i la Casa Blanca, entorn al cas de les caricatures de Mahoma al setmanari Francès. Utilitza el recurs expressiu d'una metàfora “echar gasolina al fuego”.

El Vaticano por su parte señaló que la publicación de las caricaturas de Mahoma en “Charlie Hebdo” es “echar más gasolina al fuego”(…).¹²⁶⁶ En aquest sentit, hi ha altres declaracions: “la Casa Blanca que, aunque defendió la libertad de expresión, cuestionó la utilidad de las caricaturas.” Aquestes expressions i lèxic ajuden a reforçar el marc interpretatiu o *frame* provocació.

Infografia

Una altra variable present en la crònica publicada el 20/09/12, com a recurs visual és una “infografia”¹²⁶⁷ titulada: “9 días de ira” i en destaca les manifestacions, protestes causades per la publicació de les caricatures de Mahoma. En aquesta aporta més dades de context i “background”, apareix com una informació que apareix en forma gràfica i uneix imatge amb text. Aquest nou gènere, dintre dels gèneres interpretatius, ofereix una informació més atractiva als lectors. En aquesta destaca dades des de l'inici de les protestes l'11-S atacant a l'ambaixada dels EUA a El Caire i a Bengasi (Libia), on quatre diplomàtics van ser assassinats. A més repassa l'onada de protestes que es van estendre per tot el món àrab, Iemen, Tunísia, Sudan, Pakistan, Afganistan, Iraq i Iran. Tots ells incidents, protestes i manifestacions, que representaven una resposta a les publicacions i a les caricatures de Mahoma. Amb la publicació d'aquesta variable, el diari *La Razón* reforça més el marc interpretatiu o *frame* genèric i estable de conflicte-provocació present en tots els episodis del cas analitzat.

¹²⁶⁴ Mirar: “Francia se blindo ante la ira islamista”, publicat al diari La Razón, el 20 de septiembre de 2012 p.26-27

¹²⁶⁵ Mirar: “Francia se blindo ante la ira islamista”, publicat al diari La Razón, el 20 de septiembre de 2012 p.26-27

¹²⁶⁶ Mirar: “Francia se blindo ante la ira islamista”, publicat al diari La Razón, el 20 de septiembre de 2012 p.26-27

¹²⁶⁷ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d'un altre gènere periodístic, que actua com a model on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

Aquesta crònica publicada el 20/09/12 va acompanyada d'una petita entrevista a un professor de Dret Internacional de la Universitat de León, Romualdo Bermejo. El titular evoca el context, en el qual està immers el món occidental i els països musulmans amb la crisi de les caricatures. L'entrevista aporta informació d'anàlisi i context, està realitzada a un expert de Dret Internacional. En aquesta mateixa s'aborda el tema dels límits de la llibertat d'expressió, la reforma de la llei contra la blasfèmia, l'ús de la violència per l'ofensa a la religió. A més del probable procés de modernització en el món àrab. El punt de vista i anàlisi extret de l'entrevistat es basa en observar les caricatures com un greuge. Ell defensa un equilibri entre la llibertat d'expressió i el dret que tenen els que practiquen una determinada creença religiosa, una posició defensada pel Tribunal Europeu dels Drets Humans a Estrasburg. Tanmateix reafirma la seva oposició a les provocacions, en relació a les religions; un punt de vista que reforça el marc interpretatiu o *frame* provocació global defensat pel diari:

“Desde esta perspectiva, es evidente que habría que evitar las graves provocaciones que en algunos casos se han llegado a cabo en torno a determinadas religiones, no sólo de la islámica, ya que sus autores se amparan, quizás de forma abusiva en esa libertad de expresión para otros fines. No todo debería estar permitido bajo el paraguas de la libertad de expresión.”¹²⁶⁸

També es refereix al tema de la llibertat de religió i els drets civils en el món islàmic i el món occidental, explica la no interferència entre un i l'altre. Considera que es parteix de dues posicions diferents. Per tant, referma el *frame* temàtic general, que s'infereix en el diari, a favor de les llibertats occidentals:

“El mundo musulmán, no sólo el mundo árabe, tiene que comprender que no puede imponer sus decisiones a ese mundo occidental (por hablar de 2 mundos que grosso modo no comparten la misma religión), ya que en algunas materias, como quizás en ésta, no se parte de las mismas premisas.”¹²⁶⁹

En relació a l'ús i a la legitimació de l'ús de la violència per la ofensa a una religió, el catedràtic de Dret Internacional, Romualdo Bermejo, advoca no per l'ús de la violència davant un cas de blasfèmia, sinó per una reivindicació pacífica per condemnar l'ofensa:

“El uso de la violencia nunca podrá estar justificado por esos hechos. Esto no quiere decir sin embargo que no se levante la voz para condenarlos.”¹²⁷⁰

L'entrevista va més enllà i li preguntaven sobre la “*sharia*” i si el món àrab ha d'iniciar un procés de modernització. La qüestió és força profunda i es vincula al context actual

¹²⁶⁸ Mirar entrevista Romualdo Bermejo: “¿Libertad o provocación?”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.27

¹²⁶⁹ Mirar entrevista Romualdo Bermejo: “¿Libertad o provocación?”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.27

¹²⁷⁰ Mirar entrevista Romualdo Bermejo: “¿Libertad o provocación?”, dins el diari *La Razón*, publicat el 20 de septiembre de 2012 p.27

polític i social que viuen els països musulmans. Realitza una reflexió afirmant que creu que la “*sharia*” continuarà essent font de Dret, a pesar de les revoltes. En relació al tema del procés de modernització, l’entrevistat considera que la qüestió versa sobre si, amb la “*sharia*”, es protegeixen i garenteixen els Drets Humans Fonamentals.

Gènere opinió: Acudit

Un element poc freqüent en el nostre anàlisi del framing és “l’acudit”¹²⁷¹ que proporciona moltes dosis interpretatives i d’opinió, gairebé sempre en clau més d’humor. És un element que cal tenir en compte en l’anàlisi, pel missatge que proporciona. L’acudit analitzat va ser publicat al diari *La Razón* el 21/09/12, dins a la secció “Opinió” de “La Razón”.

Descripció visual de l’acudit:

En un primer pla apareix una persona amb el vestuari típic de musulmà: turbant, una daga a la mà i amb l’altre sosté un braç tallat amb un llapis. Aquest llapis al·ludeix als dibuixants del “Charlie Hebdo”. En el turbant hi apareix una mitja lluna, símbol de l’Islam, el personatge va vestit amb una túnica blanca i duu barba blanca. La seva aparença té una clara reminiscència musulmana i de tradició àrab. En un segon pla de l’acudit, hi apareix un personatge vestit de nord-americà i l’altre la figura de la república francesa. Els dos personatges mantenen una conversa i un d’ells afirma (el nord-americà): “*Si es que van provocando, como los cristianos que viven allí*”; la figura que representa la república francesa afirma: “*No tanto, No tanto...*”

L’acudit subratlla la “ira musulmana” com a resposta a la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”. També subratlla la provocació per part d’Occident, i introdueix una crítica a la persecució dels cristians als països àrabs. El personatge que representa la figura de la república francesa contraresta la denúncia de provocació amb la frase: “*No tanto, No tanto...*”. Es tracta d’una imatge visual que reforça un altre marc interpretatiu o *frame* genèric de provocació defensat en aquest diari.

Una altra peça a destacar és la crònica publicada el 21/09/12: “La ira árabe apunta a Alemania”¹²⁷², es troba a la secció “*Internacional*.” L’avant-títol com en la resta de cròniques és: “*primavera árabe, otoño de sangre*”/ “*Aumenta la tensión*”. Pel que fa a les variables a tenir en compte en l’estudi de definició de marc interpretatiu o *frame* són les freqüents, que trobem en altres notícies de la mostra d’anàlisi dins la categoria premsa editada a Madrid.

Imatge

¹²⁷¹ Nota explicativa: “*Chiste: las viñetas de actualidad son a veces más expresivas que todo un editorial. Como el periodismo ofrece una interpretación de la actualidad, las viñetas serían asimilables a los géneros de opinión.*”
Extret de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.156

¹²⁷² Mirar: “La ira árabe apunta a Alemania”, publicat al diari La Razón, el 21 de septiembre de 2012 p.31

La imatge que acompanyava la crònica mostra, de manera explícita, la tensió i la indignació musulmana, a més subratllava el conflicte i la tensió. La fotografia mostrava una bandera americana i una figura del president Obama cremant-se.

Lèxic de dimensió pragmàtica

El llenguatge, com en tots els episodis de la nostra selecció, es troba en un àmbit pragmàtic, ja que connota conflicte de forma global. El lèxic és força pragmàtic, és a dir, fa referència a temes de conflicte o seguretat. No obstant, quant a dimensió de marc trobem la dimensió més pragmàtica, i la dimensió més simbòlica. Es detecta la dimensió de marc més pragmàtica, quan l'ús lèxic i les expressions fan referència al conflicte com: "el temor", "prudencia", "las protestas se dispersaron por todo el mundo", "cualquier precaución es poca", "fallecidos", "el atentado". Altres termes que fan referència a aquesta conflictivitat serien: "proyectar película antiislámica en Berlín", "ningún musulmán responda de forma violenta", "tribunal de California rechazó", "la polémica película pese haber recibido amenazas de muerte y sentirse engañada por el director" o "temor a un "viernes de la ira." En aquest sentit, introdueix algunes cites directes o declaracions del ministre d'extersiors espanyol, José Manuel García-Margallo:

"(...)pueda haber un ataque a cualquier interés occidental como consecuencia de cualquier ocurrencia" en estos países. De ahí que "nuestras embajadas tienen orden de ser extraordinariamente prudentes."¹²⁷³

A més, empra molt un lèxic de seguretat sobre el tancament d'ambaixades, com: "el cierre de embajadas y liceos", "Alemania (...) cerrará hoy sus sedes diplomáticas por temor a un "viernes de la ira" o "aumento de la seguridad en embajadas occidentales de países islámicos".

Lèxic de dimensió simbòlica

Des d'un punt de vista de la dimensió de marc simbòlic els exemples de lèxic i les expressions més exemplars serien: "caricaturas de Mahoma", "ningún musulmán", "antiislámica", "contra la difusión del filme blasfemo en internet", "oración tradicional musulmana de los viernes"; també es remet a arguments sobre la llibertat d'expressió com "próxima portada", "revista satírica "Titanic", "debates sobre "la libertad de expresión", "se produjo en Francia tras la publicación de caricaturas de "Charlie Hebdo", "se trasladaba ayer a Berlín". El relat de la crònica es focalitza, sobretot, amb el reforçament de la seguretat en els països occidentals, arran de les protestes, atacs i assassinat de l'embaixador dels EUA a Libia. Es refereix a molts antecedents de les protestes i atacs a països musulmans arran de la difusió de la pel·lícula "*La innocència dels musulmans*" i la publicació de les caricatures de Mahoma al "Charlie Hebdo". Una altra qüestió de la notícia és la nova publicació de caricatures de Mahoma a una revista satírica alemanya, "Titanic". En aquesta revista hi va aparèixer una caricatura de Mahoma junt amb la dona del ex-president Christian Wulff, Bettina. A diferència dels anteriors diaris analitzats, dintre la premsa editada a Barcelona i l'ABC, no hi dedica un

¹²⁷³ Mirar: "La ira árabe apunta a Alemania", publicat al diari La Razón, el 21 de septiembre de 2012 p.31

article sencer a aquesta informació, ni entra en detalls de la publicació de les noves caricatures.

Actors

En relació a la variable dels actors destacats de la crònica serien portaveus polítics i institucionals. En ella s'observa la declaració del ministre d'extersiors espanyol, José Manuel García-Margallo i el ministre d'extersiors alemany, Guido Westerwelle. Un altre dels actors a destacar, que no està involucrat en la informació, sinó que actua de portaveu, seria Imran Jattala editor de "Ahmadiyya Times". Sobre aquesta publicació, que té una denominació en àrab, no aporta més informació de la mateixa. Aquests actors esmentats anteriorment no estant involucrats de forma directa en la informació, seguint la classificació de (Castelló, Enric: 2012) es poden denominar *actants*, és a dir, serien responsables polítics o experts¹²⁷⁴ realitzant una valoració sobre un determinat tema.

Fonts informatives

Les fonts informatives emprades per elaborar la crònica no apareixen molt detallades, ni identificades. Només s'identifiquen aquests dos *actants*, els dos representants polítics i l'editor de la publicació "Ahmadiyya Times". En la classificació, serien fonts institucionals tot representant organismes i institucions identificades. En aquest apartat s'analitzen les fonts mencionades, tot i que a vegades no són exactament les fonts usades per l'elaboració de la informació.¹²⁷⁵ Aquesta crònica aporta molts antecedents respecte al cas de la publicació de les caricatures de Mahoma al "Charlie Hebdo" i novetats com la publicació de més caricatures en una revista satírica alemanya.

A més d'aquestes variables recollides per determinar el *frame*, se n'ha d'afegir una altra en l'estudi del marc interpretatiu o *frame* és un "destacat"¹²⁷⁶ o especejament que es titula: "El asalto de Bengasi fue un "ataque terrorista." En el text introdueix unes declaracions de la Casa Blanca, que considera un "atac terrorista" el perpetrat contra el consolat dels EUA a Libia el passat setembre del 2012, on van morir 4 representants diplomàtics dels EUA. La foto que acompanya aquest petit "especejament" mostra una explosió al consolat de Bengasi a Libia. Les variables destacades i el conjunt de la informació recopilada per l'estudi del marc interpretatiu reforcen i subratllen el *frame* o esquema bàsic de conflicte-provocació. Com exemple més evident el titular principal: "La ira árabe apunta a Alemania" transmet clarament connotacions de provocació i tensió, ara contra l'Estat Alemany. En general, el marc valoratiu que s'infereix dintre aquest *frame* estable és negatiu, en relació a la publicació de les caricatures.

¹²⁷⁴ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹²⁷⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

¹²⁷⁶ Nota aclariment: Dintre el periodisme representarien els textos de suport a la notícia o crònica principal. Podrien ser la cronologia d'uns fets, per oferir els antecedents o les reaccions, donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, per descriure les anècdotes d'un esdeveniment.

Entre els episodis seleccionats dins la mostra d'anàlisi d'aquest treball, entre la data de la publicació considerada com a "dia D" i més, els dies posteriors a la publicació, s'han de destacar dos episodis més. Un d'ells va ser publicat el dissabte 22/09/12 i comprèn dues peces i imatges que reforcen l'enfocament genèric de les informacions que és de conflicte. A la secció "Punto de Mira"¹²⁷⁷ apareixen quatre fotos, que posen de relleu les protestes al món musulmà al Pakistan, a Bangladesh i també, una manifestació a Londres d'un grup de musulmans. En una d'elles apareix una persona amb Niqab, portant una pancarta reivindicativa: "*Sharia for France*". Les imatges van acompanyades d'un article breu titulat: "El "viernes de la ira" deja un reguero de sangre"¹²⁷⁸, en el titular transmet connotacions de tensió i conflictivitat. El breu que acompanya a les fotos apareixen declaracions del secretari general de la ONU, Ban Ki Moon, en les quals es refereix a les publicacions de les caricatures com una provocació i d'una humiliació a les creences i valors:

"(...) afirmó ayer que la libertad de expresión es un derecho que no debería servir "para provocar y humillar los valores y las creencias" de otros pueblos."¹²⁷⁹

El llenguatge de l'article breu té moltes connotacions bèl·liques, i més en referir-se a la llibertat d'expressió es refereix a un àmbit simbòlic. En aquest text breu, dintre la secció "Punto de Mira" inclou una cita directe de Ban Ki Moon, una representació total d'un altre text, el reproduïx literalment i subratlla el marc interpretatiu o *frame* provocació: "Las viñetas son un abuso de la libertad de expresión". El breu combina frases en estil directe i estil indirecte, per exemple en estil indirecte es destaca:

"El secretario general de Naciones Unidas, Ban Ki Moon, afirmó ayer que la libertad de expresión es un derecho (...)"¹²⁸⁰

Les cites en estil directe sobresurten:

"para provocar y humillar los valores y las creencias" o "vergonzoso y de mal gusto"¹²⁸¹

A més, en el text destaca un reguitzell de lèxic bèl·lic i de protesta com:

¹²⁷⁷ Mirar imatges: "El "viernes de la ira" deja un reguero de sangre", publicat al diari La Razón a la secció "Punto de Mira", el 22 de septiembre de 2012 p.4-5

¹²⁷⁸ Mirar: "El "viernes de la ira" deja un reguero de sangre", publicat al diari La Razón a la secció "Punto de Mira", el 22 de septiembre de 2012 p.4-5

¹²⁷⁹ Mirar imatges: "El "viernes de la ira" deja un reguero de sangre", publicat al diari La Razón a la secció "Punto de Mira", el 22 de septiembre de 2012 p.4-5

¹²⁸⁰ Mirar: "El "viernes de la ira" deja un reguero de sangre", publicat al diari La Razón a la secció "Punto de Mira", el 22 de septiembre de 2012 p.4-5

¹²⁸¹ Mirar: "El "viernes de la ira" deja un reguero de sangre", publicat al diari La Razón a la secció "Punto de Mira", el 22 de septiembre de 2012 p.4-5

“protestas cruentas en Pakistán”, “fallecieron catorce personas en choques con la policia”, “Francia estudia si mantiene cerradas sus embajadas en los países islámicos, ante el temor a ataques de radicales”.¹²⁸² També s’ha de destacar la metàfora molt pròpia del marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte: “rosario de protestas”. Les cites anteriors siguin en modalitat directa o indirecta, representa la forma d’introduir el discurs extern en el discurs propi, en aquí hi juga un paper essencial la interpretació del redactor dels textos externs seleccionats.¹²⁸³

En relació a la crònica principal estava publicada a la secció “*Internacional*”. En el titular principal es feia ressò de tensió, a causa de la publicació de les caricatures de Mahoma al “Charlie Hebdo”. La crònica portava per títol: “El viernes de la ira estalla en Pakistán”.¹²⁸⁴ El gènere al qual pertany la informació és interpretatiu, ja que empra alguns elements interpretatius per part del redactor. L’estructura de la informació és més tancada i no té un estil lliure, pot semblar una notícia. Aquest titular es remet a la festivitat dels musulmans, concretament els divendres. A més, en inclou el terme “ira” expressa les protestes en el context d’actualitat. El llenguatge de la informació continua mantenint el clima de tensió i bel·ligerància, per tant l’enfocament genèric de conflicte present a la crònica. En relació a la dimensió del marc, es pot definir com a pragmàtica, com la predominant en la informació, ja que utilitza arguments sobre seguretat, ferits, morts i protestes. A més, posa molt d’accent en els fets produïts en les protestes, pel video que caricaturitzava el profeta Mahoma: “*La innocència dels musulmans.*”

Expressions bel·ligerants

En relació a la variable del lèxic els termes predominants són bèl·lics com per exemple: “violentas protestas”, “19 muertos y cientos heridos”, “ a lo largo de todo el mundo, se registraron ayer protestas en contra del vídeo antiislámico y en favor del profeta Mahoma” o “las manifestaciones se tornaron sangrientas”.

Es tracta d’un lèxic i expressions comunes en el marc interpretatiu o *frame* conflicte. També en els antecedents que afegeix trobem aquest tipus de llenguatge:

“El sentimiento antiamericano en Pakistán, que se exacerba tras la muerte de Bin Laden ha encontrado en el lugar de producción de la tosca película (...) la excusa perfecta para calentar la calle.”¹²⁸⁵

La informació posa molt d’accent en el sentiment antiamericà al Pakistán després de la mort de Bin Laden. Per això, descriu amb precisió els fets i les protestes a les diverses ciutats pakistaneses. Així ho constata la crònica:

¹²⁸² Mirar: “El “viernes de la ira” deja un reguero de sangre”, publicat al diari La Razón a la secció “Punto de Mira”, el 22 de septiembre de 2012 p.4-5

¹²⁸³ Assumeixo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

¹²⁸⁴ Mirar: “El viernes de la ira estalla en Pakistan”, publicat al diari La Razón, el 22 de septiembre de 2012 p.26-27

¹²⁸⁵ Mirar: “El viernes de la ira estalla en Pakistan”, publicat al diari La Razón, el 22 de septiembre de 2012 p.26

“Las relaciones entre Islamabad y Whashington son cada vez más tensas. La guerra de Afganistán fue el principal objeto de disputa, pero desde la muerte del líder de Al Qaeda, Osama Bin Laden, escondido en territorio paquistaní, los lazos se han deteriorado todavía más” o “durante todo el 2011 creció la retórica antiestadounidense.”¹²⁸⁶

Expressions estratègiques del *frame*

Des d'un punt de vista d'anàlisi discursiu, en la crònica es poden destacar recursos com expressions col·loquials: “para añadir más leña al fuego”. Una expressió que denota el context de crisi i tensió. La majoria de cites directes o declaracions estan enfocades al conflicte i a la provocació, com unes declaracions del primer ministre pakistanès, Raja Pervez Ashraf: “declaró que la película contra el fundador del Islam era “un ataque en contra de 1.500 millones de musulmanes.” Per una banda, també, s'han de destacar unes declaracions del ministre d'extersiors pakistanès respecte un ambaixador nord-americà, per transmetre el seu malestar: “eliminar el vídeo sacrílego de Youtube e inicie acciones contra su autor.”¹²⁸⁷ Per altra banda, trobem algunes declaracions del president nord-americà i algun conjunt lèxic que determinen un marc interpretatiu o *frame*, més secundari, que determina la tensió anti-occidental o anti-americana. Per exemple, unes declaracions del president Obama:

“Aunque criticó la película “se está usando como excusa para ver si pueden hacer daño directamente a los intereses de EE.UU.”¹²⁸⁸

També altres expressions com:

“En Bangladés, Sri Lanka, Indonesia y Malasia, las protestas también tuvieron un sesgo claramente antiamericano y las consignas gritadas criticaban a Obama directamente.”¹²⁸⁹

Lèxic tensió i conflicte

En el lèxic habitual els conceptes claus i més repetits són: “protestas convocadas”, “manifestaciones”, “protestaban”, “exacerbar”, “relaciones entre Islamabad y Whashington son cada vez más tensas” ; “trató de calmar a la población paquistaní” o “primavera árabe, otoño de sangre” Es tracta d'un conjunt lèxic amb moltes connotacions de tensió i conflictivitat, per tant, determina un marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte.

Imatge

¹²⁸⁶ Mirar: “El viernes de la ira estalla en Pakistan”, publicat al diari La Razón, el 22 de septiembre de 2012 p.26

¹²⁸⁷ Mirar: “El viernes de la ira estalla en Pakistan”, publicat al diari La Razón, el 22 de septiembre de 2012 p.26

¹²⁸⁸ Mirar: “El viernes de la ira estalla en Pakistan”, publicat al diari La Razón, el 22 de septiembre de 2012 p.26

¹²⁸⁹ Mirar: “El viernes de la ira estalla en Pakistan”, publicat al diari La Razón, el 22 de septiembre de 2012 p.26

La imatge principal que acompanya la crònica mostra una foto en plena manifestació al Pakistan. Hi apareixen dos homes mostrant la seva indignació i al darrere un cinema en flames i destruït.

Una altra variable a tenir en compte és un “destacat” o especejament en què hi apareix una imatge de Hillary Clinton. Hi aborda la qüestió que set televisions del Pakistan van emetre anuncis, en els quals l’Administració Obama oferia un missatge de respecte a l’Islam. Amb aquests anuncis televisius pretenien contenir les protestes contra els EUA. A diferència dels altres diaris analitzats, sobretot en la categoria premsa de Barcelona que van abordar aquesta qüestió en una notícia sencera; el diari *La Razón* ho va publicar en un especejament, que va quedar en un segon pla.

Actors i actants

Pel que fa a la variable actors, cal dir que són de tipus institucional, en ser representants polítics, però també hi trobem algun representant d’altres organismes. Destaquen els portaveus polítics, com ara el portaveu de la província de Sindh, Allaha Bachayo Memon, o Najan Sethi, cap de redacció de GEOtv i director del setmanari *Friday Times*. Seguint la classificació de (Castelló, Enric: 2012:145) hauríem de parlar d’actants. Els actors més definits i involucrats en la informació són Raja Pervez Ashraf, primer ministre pakistanès; el ministre d’exteriors i el president nord-americà Barack Obama. Els qualifiquem com a actors més involucrats, ja que la crònica que fan té un marcat enfocament en relació a l’odi antiamericà. Aquests actors citats no representen les fonts informatives utilitzades per a la informació, ja que se n’ha detectat alguna més. Per exemple, “fuentes de las fuerzas armadas”, que es tracta un tipus de font no identificada.

Infografia

Per últim, a la crònica hi apareix una infografia¹²⁹⁰ referida al debat sobre la llibertat d’expressió. Ajuda a completar la informació i ofereix *background* i dades de context. En aquesta mateixa crònica apareixen les declaracions textuais de l’ONU, que considerava les caricatures “malintencionadas y deliberadamente provocativas”. I també les declaracions de Ban Ki-Moon, que demanava respecte pels valors i les creences. A més a més, informa del resultat d’una enquesta en què els francesos expressen el seu parer pel que fa a l’esmentada publicació. Uns resultats que informen d’un percentatge més alt de desaprovació de les caricatures de Mahoma i a favor d’una llibertat d’expressió des del respecte. La inclusió d’aquestes dades aporta una informació més quantitativa i dona més credibilitat a la informació. Aquest tipus d’informacions determinen el marc interpretatiu o *frame* de provocació, defensat pel diari. Cal dir que aposten pel tractament de la llibertat d’expressió amb respecte. En aquest *frame* s’inferia un marc valoratiu negatiu respecte a l’abús de la llibertat d’expressió.

¹²⁹⁰ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d’un altre gènere periodístic, que actua com a model, on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

Una altra informació rellevant és la publicada per *La Razón.es*,¹²⁹¹ en l'edició digital del diari. Aquesta edició digital es va fer ressò de la crida del ministre de Ferrocarrils, Ghulam Ahmed Bilour, el qual oferia una recompensa a qui assassinés l'autor del vídeo sobre Mahoma.

Actors

Un dels actors principals detectats seria el portaveu del primer ministre del Pakistan, Shafqat Jalil, el qual, en unes declaracions, es desvinculava de les del ministre de ferrocarrils. Uns altres actors serien els portaveus del partit del Pakistan, Partit Nacional Awami (ANP). Tant l'un com els altres es podrien classificar com a actants. L'actor principal seria el ministre de ferrocarrils, ja que és el més involucrat en la informació. Des del punt de vista de l'estructura i de l'estil aquesta informació pertany al gènere informatiu. És una notícia breu, on no hi ha gaires elements interpretatius. Tan sols presenta una novetat. Està elaborada a partir de l'agència de notícies EFE i no a partir d'un corresponsal o periodista.

La notícia breu es titula: "El primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro".¹²⁹² En el titular es rebaixa la tensió comunicativa i no hi ha connotacions implícites de conflictivitat. És un titular més aviat informatiu. La informació està elaborada a partir de citacions directes del ministre de ferrocarrils i del representant del primer ministre del Pakistan. Per exemple:

"Si existe alguna causa interpuesta contra mí en una corte internacional o nacional, pediré al pueblo que me entregue." O bé: "Pidió a los ricos que pongan a disposición de la causa todo su dinero, para que así el asesino pueda ser bañado en oro y dólares"¹²⁹³

En relació a les citacions quasi indirectes -recurs molt comú en el llenguatge de premsa- observem que el periodista reformula com a pròpia la notícia, però ha de donar compte d'on prové i preservar la seva responsabilitat.¹²⁹⁴ Vegem un exemple d'aquestes "citacions quasi indirectes":

"Fuentes del partido al que pertenece el ministro, el Partido Nacional Awami (ANP), que forma parte del gobierno de coalición en Pakistan, señalaron también a la cadena británica que las manifestaciones de Bilour lo fueron a

¹²⁹¹ Mirar: "El Primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro", publicat el 23/09/12 a *La Razón.es*.

¹²⁹² Mirar: "El Primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro", publicat el 23/09/12 a *La Razón.es*.

¹²⁹³ Mirar: "El Primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro", publicat el 23/09/12 a *La Razón.es*.

¹²⁹⁴ Reyes, Graciela (1994): Op. Cit p.22

título personal y que no responden a una política de partido, aunque añadieron que no tomarían medidas contra él”¹²⁹⁵

Aquest estil quasi indirecte, des d'un punt de vista d'anàlisi del discurs, serveix per a assumir el que diuen els altres com si fos propi, encara que es percebi que ho diuen els altres.¹²⁹⁶ Les declaracions anteriors del ministre de ferrocarrils denoten rancor i indignació envers el director de la pel·lícula *La innocència dels musulmans*. Aquestes variables reforcen el marc interpretatiu o *frame* de conflicte, ja que en el conjunt de l'anàlisi de la selecció d'episodis es manté un enfocament força conflictiu. En l'últim paràgraf hi afegeix el punt de vista de l'autor i, a més a més, escull una de les seves declaracions i la introdueix com a conclusió. En l'article "El primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro"¹²⁹⁷ deduïm que l'enfocament no és tan conflictiu i que redueix la tensió comunicativa.

La publicació dels episodis sobre el cas de les caricatures de Mahoma al *Charlie Hebdo* va anar disminuint a mesura que s'allunyava de la data de publicació. El tema de la publicació de les caricatures va tornar a fer-se present quan la revista *El Jueves* va publicar una caricatura del profeta a la portada, el 28/09/12. Es tracta d'una notícia en què la informació està organitzada en forma de piràmide invertida i amb una estructura més tancada. La superfície que ocupa és la meitat d'una pàgina. Això vol dir que el diari *La Razón* no li atorga molta notorietat i una rellevància escassa. Aquesta crònica es titula: "España pone en alerta a sus sedes diplomáticas". I l'avant-títol era: "Furia islamista/Crisis de las embajadas"¹²⁹⁸. Es tracta de titulars amb connotacions de conflictivitat molt presents en el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

La crònica transmet un llenguatge força simbòlic des d'un punt de vista patriòtic i de nació, sobretot pel que fa als interessos de la nació espanyola. Alguns termes fan referència a "la qüestió nacional", és a dir a la defensa dels interessos espanyols a les diferents ambaixades d'Espanya a Egipte i al món musulmà. Per tant, aquests termes i expressions fan referència a la dimensió de marc simbòlic.

Transcrivim alguns exemples d'aquestes expressions: "Después de EE.UU y Francia ha llegado el turno de España", "La embajada española en Egipto solicitó, dentro de las órdenes dadas por Exteriores, que las autoridades egipcias reforzasen la seguridad en las sedes españolas, a lo que han respondido favorablemente". O també: "Por ello, se mantendrá la seguridad en la zona donde esta situada la embajada española, en el

¹²⁹⁵ Mirar: "El Primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro", publicat el 23/09/12 a *La Razón.es*.

¹²⁹⁶ Reyes, Graciela (1994): *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*. Madrid. Ed. Arcos Libros, S.L., Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española. p.19

¹²⁹⁷ Mirar: "El Primer ministro paquistaní desvincula a su Gobierno de la recompensa del ministro", publicat el 23/09/12 a *La Razón.es*.

¹²⁹⁸ Mirar: "España pone en alerta a sus sedes diplomáticas", publicat al diari *La Razón*, el 28/09/2012 p.38

barrio de Zamalek, y en otros centros asociados y símbolos de España (...)", "pero hacia España los sentimientos son muy positivos en general."¹²⁹⁹

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

La resta de llenguatge present a la crònica és de seguretat i bèl·lic. Exemples d'aquest tipus de lèxic: "medidas", "órdenes", "autoridades egipcias", "revueltas provocadas", "asalto", "protesta", "crisis" i "sentimientos antiamericanos"; i d'accions relacionades amb aquest mateix tipus de lèxic: "mantendrá la seguridad", "han extremado precauciones", "la capital egipcia ha vuelto a la normalidad y no se han registrado incidentes contra intereses occidentales" o "tuvo lugar una protesta a las puertas de la Embajada de Francia en El Cairo, poco multitudinaria y pacífica". També cal destacar algunes metàfores, com ara "sentimientos antiamericanos arraigados entre la población fueron los que encendieron la violencia", "han dejado claro que el profeta es la línea roja que nadie puede cruzar". Són les metàfores pròpies dintre del marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte. Evoquen unes connotacions bèl·liques per designar com el món musulmà no permet cap tergiversació respecte a Mahoma. En el text podem comprovar que es subratlla el sentiment antiamericà, present en molts països de tradició musulmana, a través d'expressions com aquesta: "los sentimientos antiamericanos". A partir del conjunt lèxic i d'expressions es denota una dimensió de marc pragmàtic. Són expressions molt freqüents en els articles analitzats de *La Razón*, en què se subratlla el marc interpretatiu o *frame* més secundari, antiamericanisme o antioccidental. Al final de la notícia hi ha unes declaracions de la directora de *El Jueves*, on exposa que no té por de les reaccions contra el setmanari:

"(...) Mayte Quilez, declaró que "no tenían miedo" a las reacciones contra la publicación y defendió la portada indicando que "es noticia". "La publicación se limita a representar el rostro de Mahoma sin elementos ofensivos", añadió Quilez."¹³⁰⁰

En el diari *La Razón* el lèxic emprat en les declaracions determina un marc interpretatiu contrari al que banalitza la publicació de les caricatures i que està a favor de la llibertat d'expressió. La presència d'aquests arguments o declaracions més oposades el marc interpretatiu general defensat a *La Razón* no són cap mostra de pluralitat informativa, sinó que actuen com a mecanisme de reforçament del marc interpretatiu defensat. Aquesta presència d'arguments rivals s'utilitza per a reforçar el marc interpretatiu propi i és una estratègia per a defensar una posició.¹³⁰¹

Actors

Els actors més destacats de la crònica serien el ministeri d'Exteriors, com a portaveu polític, i la directora de la revista *El Jueves*. Quant a dimensió de marc, s'ha de destacar que és pragmàtic, en aportar arguments tècnics de seguretat. D'altra banda, també és

¹²⁹⁹ Mirar: "España pone en alerta a sus sedes diplomáticas", publicat al diari *La Razón*, el 28/09/2012 p.38

¹³⁰⁰ Mirar: "España pone en alerta a sus sedes diplomáticas", publicat al diari *La Razón*, el 28/09/2012 p.38

¹³⁰¹ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

simbòlic, encara que no ho sigui tant quan fa referència als símbols espanyols, quan parla de la religió musulmana o quan exposa referències antiamericanes. Aquestes referències a Espanya reforcen la línia editorial de *La Razón*. A través del conjunt lèxic i d'algunes expressions veiem configurat el marc interpretatiu o *frame* genèric del diari de conflicte-provocació. Exemple: "(...) tras las revueltas provocadas por el vídeo que se burlaba de Mahoma y la portada de la satírica revista francesa *Charlie Hebdo*".¹³⁰²

El marc valoratiu és negatiu en relació a la publicació de les caricatures en tots els episodis. En termes generals, totes les informacions, cròniques o articles d'opinió de *La Razón* tenen un enfocament de conflictivitat i subratllen molt la provocació per part del setmanari satíric francès. A diferència dels diaris de premsa editada a Barcelona, en què es banalitzava la publicació de les caricatures, el diari *La Razón* critica la publicació per ultrapassar els límits de la llibertat d'expressió. Totes les informacions subratllen l'aspecte de les víctimes i de les protestes com si es tractés d'una crònica de successos, a part de posar molt d'èmfasi en els interessos nacionals espanyols, una actitud molt pròpia de la línia editorial de *La Razón*.

Articles d'opinió de *La Razón*

El dia 21/09/2012, dins la secció "Tribuna" de *La Razón*, es publicava una columna d'opinió de María José Navarro, titulada "Oportunité (et miopie)"¹³⁰³. Critica negativament la publicació de les caricatures de Mahoma atacant l'oportunisme de la revista francesa *Charlie Hebdo* en publicar, a parer seu, aquelles caricatures per incrementar les vendes de la seva revista, en plena crisi al món àrab per la difusió del film *La innocència dels musulmans*". En aquest sentit destaca:

"Ahora, precisamente ahora, llega un francés con gafitas y publica unas caricaturas de Mahoma, así, por si alguien esperaba que el tema del vídeo se solucionara. Stephane Charbonnier se llama este señor tan oportuno que sabe desde hace años que estas cosas valen muy bien para llamar la atención y vender revistas"¹³⁰⁴

La columnista planteja la qüestió central del debat, és a dir si ha de prevaldre la llibertat d'expressió per sobre dels valors religiosos:

"El debate no es nuevo: ¿debe primar la libertad de expresión y el humor sobre el respeto a los valores (religiosos o no) de quienes puedan sentirse ofendidos, o es al revés?"¹³⁰⁵

La columnista considera que, davant d'aquest dilema, s'han de contemplar dos elements: la bona educació i el sentit comú. La columnista ho argumenta així:

¹³⁰² Mirar: "España pone en alerta a sus sedes diplomáticas", publicat al diari *La Razón*, el 28/09/2012 p.38

¹³⁰³ Navarro, María José: "Oportunité (et miopie)", columna d'opinió al diari *La Razón*, publicat el 21/09/2012 p.26

¹³⁰⁴ Navarro, María José: "Oportunité (et miopie)", columna d'opinió al diari *La Razón*, publicat el 21/09/2012 p.26

¹³⁰⁵ Navarro, María José: "Oportunité (et miopie)", columna d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 21/09/2012 p.26

“El dilema es más sencillo de resolver si se añaden dos elementos redundantemente elementales y lamentablemente escasos: la buena educación y el sentido común”¹³⁰⁶

María José Navarro insisteix a criticar la provocació per part del setmanari francès *Charlie Hebdo*. Considera que la provocació a la religió és un gran recurs comercial i, per tant, un recurs molt antic. I ho expressa amb aquesta conclusió: “planteamiento y nudo son viejos, ya veremos cuál es ahora el desenlace.”

Un altre article d'opinió que volem comentar en la nostra mostra d'anàlisi, és de Manuel Coma, director del Grupo de Estudios Estratégicos (GEES), el qual aborda les protestes en el món musulmà. Des del seu punt de vista té moltes facetes. L'article es titula: “Entre Blasfemias y Furias”¹³⁰⁷ i es refereix a una contradicció que és present a la nostra societat: les prohibicions més ortodoxes sobre el llenguatge de l'odi o la discriminació per qualsevol característica i l'absoluta tolerància a tota forma de blasfèmia. L'autor ho resumeix d'aquesta manera:

“Por nuestra parte, existe ciertamente una profunda contradicción entre los inapelables dictados de la férrea ortodoxia de la corrección política que nos vigila incansablemente, imponiéndonos un veto estricto sobre todo lo que se le antoje “lenguaje de odio” o discriminación por cualquier característica diferencial de los sujetos del agravio, por un lado, y por otro la absoluta tolerancia de toda forma de blasfemia, por abyecta que sea, que hiere en lo más profundo a los creyentes de la religión agredida (...)”¹³⁰⁸

L'article fa una anàlisi força exhaustiva de la crisi entre el món musulmà i Occident, a causa de la publicació de les caricatures. Des del seu punt de vista, la correcció política i la tolerància a la blasfèmia no són compatibles. Manuel Coma es mostra crític amb la fúria dels radicals islamistes i els seus fanàtics. Considera que no poden imposar, a través de les reaccions violentes, un xantatge sobre la llibertat. Finalment acaba fent una crida perquè els estats aturin els actes de vandalisme produïts pel fanatisme de certs sectarismes, de què també són víctimes les minories cristianes. Fins i tot anima a denunciar-los, aquests actes:

“Nuestros interlocutores son los estados y a ellos hay que exigirles una contención decidida y eficaz de sus fanáticos como nosotros haríamos sin contemplaciones con los nuestros si las palabras pasasen a los hechos”¹³⁰⁹

¹³⁰⁶ Navarro, María José: “Oportunité (et miopie)”, columna d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 21/09/2012 p.26

¹³⁰⁷ Coma, Manuel: “Entre Blasfemias y Furias”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 22/09/2012 p.27

¹³⁰⁸ Coma, Manuel: “Entre Blasfemias y Furias”, article d'opinió al diari *La Razón*, publicat el 22/09/2012 p.27

¹³⁰⁹ Coma, Manuel: “Entre Blasfemias y Furias”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 22/09/2012 p.27

Per últim, comentem un altre article d'opinió rellevant per a la nostra anàlisi, publicat el 28/09/12. L'article portava per títol: "Mahoma es invisible"¹³¹⁰. I l'autor, Martín Prieto, el publicà dins la secció "El Purgatorio de los días" de *La Razón*. Fa referència tant a la cultura musulmana com a la nostra tradició cultural cristiana. En relació a la cultura musulmana, aborda la qüestió de no representar gràficament el seu profeta Mahoma en cap dels països musulmans. El compara amb l'art cristià inspirat per la Bíblia. En l'article apel·la a la no provocació i reforça l'enfocament general del diari *La Razón* en el *frame* de la no provocació. Defensa una llibertat d'expressió amb responsabilitat:

"La tolerancia que pretendemos de ellos también consiste en saber callarse y entender, aunque no comprender una religión con cientos de millones de fieles para los que el profeta es un ejemplo como Cristo para nosotros"¹³¹¹

En la reflexió sobre la llibertat d'expressió també reitera la seva posició favorable a la no provocació:

"La libertad de expresión no debe cubrir males mayores que la autocensura como echar a correr a la muerte"¹³¹²

46. 9.3.3.3 El País

El diari *El País* va publicar un total de 14 articles en relació al cas de les caricatures de Mahoma publicades en el setmanari satíric "*Charlie Hebdo*" el setembre del 2012. En general, el diari va donar molta rellevància al tema de la publicació de les caricatures en publicar el tema en dues ocasions a la portada. Per exemple, en la portada del dia 20/09/12 hi dedica força espai. Com en els anteriors articles analitzats de premsa editada a Madrid, l'enfocament és conflictiu i bel·ligerant, malgrat que no emfatitza en primer terme aquest aspecte. Tanmateix, a diferència del diari *La Razón*, no aprofundeix en el tema de les víctimes, dels atemptats i de les protestes, per tant no té tant d'accent social. En general, els articles analitzats de *El País* exposen els arguments dels dibuixants i els arguments de les organitzacions musulmanes. El titular de la portada del dia 20/09/12 és "*Francia cierra temporalmente embajadas en 20 países por temor a la ira islamista*".¹³¹³ A més a més, el text breu que acompanya el titular destaca que l'Estat francès ha adoptat mesures de seguretat en diferents països musulmans i en les seves ambaixades. La presència d'aquest titular en la portada fa deduir que el diari va atorgar, a aquest tema, una rellevància i notorietat destacades. Val a dir que no és el contingut principal de la portada i que tampoc no ocupa un gran

¹³¹⁰ Prieto, Martín: "Mahoma es invisible", article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 28/09/2012 p.38

¹³¹¹ Prieto, Martín: "Mahoma es invisible", article d'opinió dins diari *La Razón*, publicat el 28/09/2012 p.38

¹³¹² Prieto, Martín: "Mahoma es invisible", article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 28/09/2012 p.38

¹³¹³ Mirar portada: "Francia cierra temporalmente embajadas en 20 países por temor a la ira islamista", publicat dins diari *El País*, el 20/09/2012

espai. La mida del titular no és exagerada i no s'hi reproduïx cap fotografia, a la portada. No és, doncs, el centre de l'impacte visual. Si tenim en compte el criteri de (Contreras, Diego:2004)¹³¹⁴, és el tercer tema d'interès, ja que és el que ocupa menys superfície en la portada.

A les pàgines interiors, *El País* va publicar, el mateix dia 20/09/12, una crònica principal i una crònica-entrevista amb declaracions del director del setmanari "*Charlie Hebdo*", publicades a la secció "Internacional". El titular de la crònica era: "*Francia se blindada frente a la ira integrista*".¹³¹⁵ Tant el llenguatge de la crònica principal com el de la crònica que recull declaracions del director, Stéphane Charbonnier, és altament pragmàtic i s'hi aprecien connotacions de conflictivitat

Aquesta crònica del dia 20/09/12 recull declaracions del govern francès, del govern nord-americà i d'alguns representants de partits islamistes. Hi ha, doncs, una "pluralitat de veus" que participen i s'introdueixen dintre la informació. Això vol dir més arguments i més punts de vista. La crònica pròpiament dita ocupa tota una pàgina sencera, i encara hi ha una altra pàgina sencera, una crònica-entrevista, que recull declaracions dels dibuixants. És evident que el diari *El País* va concedir una rellevància destacada a aquesta qüestió, ja que la crònica a què ens referim és el tema principal a les pàgines interiors, les de més impacte visual. El tipus de lèxic és moderat. Denota un enfocament conflictiu (que trobem en tota la mostra analitzada), però manté un to atenuant. Els termes i conceptes no reflecteixen una tensió comunicativa com passa en altres rotatius.

Imatge

La fotografia que acompanya aquesta crònica mostra un grup de policies antidisturbis, vestits amb proteccions i armelles antibales, davant d'una ambaixada de França a Tunísia, controlant l'amenaça de protestes. Els policies estan alineats, en actitud de reforçar la seguretat i la protecció. La fotografia emfatitza el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte.

Lèxic i expressions de conflictivitat i tensió

En relació a la variable del lèxic i de les expressions més comunes per a la determinació de marc interpretatiu o *frame* conflicte, es comprova que estant orientades a la conflictivitat i a la tensió arran de la publicació de les caricatures de Mahoma. Vegem alguns exemples d'aquest lèxic i d'aquestes expressions: "Francia se blindada"; "ira integrista"; "Las caricaturas de Mahoma publicadas el miércoles por el semanario satírico francés "*Charlie Hebdo*" han suscitado inquietud en el país; estupor en Whashington"; "un portavoz de Barack Obama expresó sus "reservas" a las motivaciones de la revista, aunque añadió que nada justifica la violencia e indignación (...); "Asociación Siria por la Libertad, domiciliada en el distrito 20 de París puso una

¹³¹⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

¹³¹⁵ Mirar: " Francia se blindada frente a la ira integrista", publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2012 pp. 2-3

denuncia contra “*Charlie Hebdo*” (...). Aquest marc interpretatiu de conflicte també es veu reflectit en aquesta consideració: “El Gobierno de François Hollande, preocupado porque las caricaturas puedan generar un estallido de violencia (...)”.¹³¹⁶

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

D'altra banda, en el text hi predomina molt un lèxic de seguretat i protesta: “prevención de incidentes”; “reforzó la seguridad ante la redacción”; “en protesta”; “la comunidad islámica de Francia se sumó a las protestas que recorrían el mundo”; “Interior informó que había prohibido una manifestación”; “llamó a mantener la calma y desaprobó la decisión editorial”; “cierre de embajadas, consulados y colegios”. El verb *cerrar* és un dels verbs clau. També hi és present un llenguatge bèl·lic: “fueron destruidos”; “por un ataque”; “todo ello no impidió que subiera la temperatura de las relaciones interreligiosas”; o bé, “para aumentar la confusión y el surrealismo”.¹³¹⁷ Aquest conjunt lèxic i d'expressions, que es refereixen a arguments més materials o de seguretat, pertanyen a una dimensió de marc o *frame dimension* de tipus pragmàtic.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Cal dir, però, que en el text també hi figura un llenguatge més de tipus simbòlic, sobretot quan es refereix a la llibertat d'expressió i a costums religiosos de l'Islam, del judaisme i del cristianisme. Per exemple: “Mientras la Unión de Estudiantes judíos de Francia dió su apoyo a la revista y defendió su derecho a ejercer la libertad de expresión”; “Según el Corán, Mahoma no puede ser representado de ninguna forma, y cuando es reproducido de modo figurativo siempre sale cubierto con velo”; “muestra en sus páginas al profeta llorando por lo mala que es la película”; “un judío ortodoxo lleva en silla de ruedas a un musulmán y ambos afirman: “No conviene burlarse”.¹³¹⁸

Actors

Els principals actors detectats en la crònica són portaveus governamentals, representants polítics i d'organitzacions religioses jueves i musulmanes. Tanmateix el diari *El País* ofereix molt de protagonisme als principals actors involucrats en la informació: els dibuixants del *Charlie Hebdo*, sobretot al seu director, Stéphane Charbonnier. El dibuixant juntament amb l'advocat de la revista Richard Malka. En els articles analitzats hi trobem actants i actors. Alguns dels actants detectats són, a tall d'exemple: el portaveu del president dels Estats Units; el govern de François Hollande; el primer ministre Jean Marc Ayrault; Essam Erian, president en funcions del Partit Justícia i Llibertat; el ministre de l'Interior, Manuel Valls; l'Associació Síria per la Llibertat i la Unió d'Estudiants jueus de França. Són actants ja que desenvolupen el rol de representants de les seves associacions. Al costat de la crònica principal hi ha una crònica que recull declaracions de Stéphane Charbonnier, *Charb*, director de la revista *Charlie Hebdo*. Es manifesta clarament a favor de la llibertat d'expressió i de premsa. En aquesta “crònica-entrevista” publicada el 20/09/12 i intitulada: “Solo se considera

¹³¹⁶ Mirar: “ Francia se blindo frente a la ira integrista”, publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2012 pp. 2-3

¹³¹⁷ Mirar: “ Francia se blindo frente a la ira integrista”, publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2012 pp. 2-3

¹³¹⁸ Mirar: “ Francia se blindo frente a la ira integrista”, publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2012 pp. 2-3

provocación cuando dibujamos a Mahoma”¹³¹⁹, *El País* fa una descripció objectiva del setmanari *Charlie Hebdo*. No empra termes ni elements interpretatius. Perquè ens en fem una idea transcrivim aquest breu fragment:

“Teóricamente irreverente y sordo a los deseos del poder, el semanario fundado en 1992, que sucedió a una cabecera llamada *Hara Kiri* lleva muchos años haciendo sátira y humor más o menos grueso, con el integrismo de todo pelaje, fundamentalmente el católico y el islámico”¹³²⁰

Inclou moltes citacions indirectes que fan referència a la llibertat d’expressió i a la llibertat de premsa. Algunes de les més significatives són aquestes: “Charb explicó que no han hecho nada extraordinario y que es mucho más peligroso autocensurarse que publicar”; “Charb fue el indiscutible protagonista del día de ayer en Francia. Recorrió todos los medios concediendo entrevistas, rechazó la condena expresada por su gobierno, y afirmó que el primer ministro, Jean-Marc Ayrault “debería defender la libertad de prensa y a la República en vez de dejarse impresionar por los payasos que se manifiestan.”¹³²¹

La “crònica-entrevista” introdueix, objectivament, antecedents de publicacions per ajudar el lector a comprendre el conjunt de la informació. Es tracta de dades introduïdes com a *background*. Per exemple, explica com, el febrer del 2006, el setmanari va tornar a publicar les 12 caricatures de Mahoma de la revista danesa *Jyllands Posten*, les quals van generar una onada de protestes i de morts als països musulmans.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge, si el comparem amb el de l’anterior crònica, és més pragmàtic, en introduir arguments més materials, com ara el nombre de vendes del setmanari, la descripció de la línia editorial del setmanari, a més dels arguments que justifiquen les actuacions per part dels redactors del setmanari. El conjunt lèxic, en general, rebaixa el to bel·ligerant. Els elements interpretatius no fan una crítica implícita del setmanari. Els exemples són elements interpretatius en estil indirecte: “No asumen la acusación de echar gasolina al fuego (...)”; “Charb ironizó sobre su vida bajo escolta policial”; “Charb fue el indiscutible protagonista del día de ayer en Francia”; “Ayer se fotografió con el puño en alto y enseñando su portada, defendió las viñetas “en nombre de la libertad de prensa”, y afirmó que “respetan las leyes de la República”.¹³²²

¹³¹⁹ Mirar: “ Solo se considera provocación cuando dibujamos a Mahoma”, publicat dins el diari *El País*, el 20/08/2012 p. 3

¹³²⁰ Mirar: “ Solo se considera provocación cuando dibujamos a Mahoma”, publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2012 p. 3

¹³²¹ Mirar: “ Solo se considera provocación cuando dibujamos a Mahoma”, publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2012 p. 3

¹³²² Mirar: “ Solo se considera provocación cuando dibujamos a Mahoma”, publicat dins el diari *El País*, el 20/09/2018 p. 3

En el text s'enllacen diferents tipus de citacions directes i indirectes, que manifesten el paper de l'autor del text informatiu en la valoració de les dades que ofereix. L'autor examina les característiques de l'ús de les fonts, és a dir, de quina manera les introdueix en el seu text. Tot això té molt a veure en la manera d'introduir el discurs extern en el discurs propi.¹³²³ En aquesta selecció de citacions hi juga un paper fonamental la interpretació i la valoració del redactor. Com indica (Reyes, Graciela: 1994:22), aquest estil quasi indirecte, molt comú en el llenguatge de la premsa, serveix per a apropiar-se d'un sistema conceptual extern i fer com si fos propi.¹³²⁴ Aquestes expressions detectades i el lèxic estant orientades a reforçar el marc interpretatiu defensat pel diari *El País* a favor de la llibertat d'expressió.

Imatge

La imatge que apareix en la crònica-entrevista mostra el director *Charlie Hebdo*, Stéphane Charbonnier, alçant el puny i mostrant la portada del setmanari, una imatge que transmet la seva actitud de defensar la llibertat d'expressió i alhora corrobora el marc interpretatiu o *frame* temàtic a favor de la llibertat d'expressió.

El grup de variables per a l'estudi del marc interpretatiu (el lèxic, les imatges emprades, alguns recursos expressius, malgrat que no apareguin gaire freqüentment) determinen un marc interpretatiu més secundari a favor de la llibertat d'expressió. Des d'un punt de vista discursiu, aquestes dues cròniques publicades el 20/09/12 no presenten un estil gaire expressiu ni gaires elements interpretatius, sinó que aporten moltes dades sobre la seguretat i arguments a favor i en contra de la publicació de les caricatures. Respecte a l'estil discursiu, cal dir que és força objectiu. I l'enfocament genèric de les dues peces periodístiques és de conflicte. Un altre dels articles que comentarem va ser publicat el dia 21/09/12. El diari *El País* va dedicar una part de la portada del diari al tema de les caricatures de Mahoma. No es tractava del tema principal ni tampoc ocupava gran part de la portada, ni era, per tant, el centre de l'impacte visual. La informació del cas de les caricatures de Mahoma ocupa un petit espai a la portada, el lloc d'un dels temes més secundaris, formant part del sumari de temes destacats. El titular de la portada transmet connotacions bel·ligerants perquè es referia al tancament de les ambaixades davant l'amenaça dels violents: "*Berlín también cierra embajadas ante la amenaza de los integristas*".¹³²⁵ El llenguatge, en aquesta informació de la portada de *El País*, té moltes connotacions conflictives i bel·ligerants a partir de conceptes com ara:

"El temor a una explosión de ira de integristas islámicos contra el vídeo y las caricaturas de Mahoma (...)"; "Berlín ha ordenado que hoy cierran todas sus

¹³²³ Assumixo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.274-275

¹³²⁴ Reyes, Graciela (1994): *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*. Madrid. Ed. Arcos Libros, S.L. , Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española. p.22

¹³²⁵ Mirar portada: "Berlín también cierra embajadas ante la amenaza de los integristas", publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012

embajadas en países musulmanes”; o en alguns conceptes de protesta, com ara “ha vetado estas protestas”; “han convocado para hoy mobilizaciones.”¹³²⁶

En les pàgines interiors del diari del mateix dia s’hi publicà una entrevista a un dels redactors del setmanari “*Charlie Hebdo*”. A la part inferior de la pàgina hi apareixia una notícia sobre la prohibició, a França, de les manifestacions organitzades per les comunitats musulmanes. Tant l’entrevista com la notícia eren a les pàgines de la secció “Internacional”, sota d’aquest avantttítol: “Protestas en los países islámicos.”

El titular de l’entrevista a Gérard Biard, un dels co-directors del setmanari *Charlie Hebdo*, era: “*La autocensura es el principio del totalitarismo. No podemos ceder*”¹³²⁷. S’hi evidencia el pensament a favor de la llibertat d’expressió, sense límits, que defensava la revista. El redactor Gérard Biard recorda que es va limitar a complir amb la seva feina de provocar i de comentar l’actualitat amb humor i que van ser fidels a la seva línia editorial. Totes les respostes per part del redactor de “*Charlie Hebdo*” resulten ser una exhortació a la democràcia, basada en la lliure circulació d’idees. Des del seu punt de vista, la religió ha de ser privada. A més a més, fa referència a la manipulació per part dels líders religiosos:

“Estamos ante una gran manipulación: alguien tiene muchas ganas de que algunos se escandalicen. A mi no me gustan las religiones y no por eso voy a las iglesias y las mezquitas a protestar”¹³²⁸

Un altre punt de vista que exposa el dibuixant és el de la banalització de les caricatures i de la pel·lícula de Mahoma, un marc interpretatiu molt recurrent en el diari *El País*. Per això considera que moltes persones que protesten no han vist la pel·lícula:

“Las caricaturas están en la contraportada y en las páginas interiores. La mayor parte de la gente que está protestando no las ha visto, igual que la película la han visto muy pocos”¹³²⁹

El diari *El País* subratlla i destaca molt l’opinió dels dibuixants del setmanari de què parlem. Ho fa molt més àmpliament que no pas altres diaris que hem analitzat anteriorment. Destaca molt la seva presència com a actors principals i aprofita la referència als dibuixants per a reforçar el seu punt de vista a favor de la llibertat d’expressió. El titular de la notícia que apareixia a la part interior de la pàgina del mateix diari que ara comentem era aquest: “Francia prohíbe las marchas contra las

¹³²⁶ Mirar portada: “Berlín también cierra embajadas ante la amenaza de los integristas”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012

¹³²⁷ Mirar entrevista “Gérard Biard”: “La autocensura es el principio del totalitarismo. No podemos ceder”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 4

¹³²⁸ Mirar entrevista “Gérard Biard”: “La autocensura es el principio del totalitarismo. No podemos ceder”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 4

¹³²⁹ Mirar entrevista “Gérard Biard”: “La autocensura es el principio del totalitarismo. No podemos ceder”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 4

viñetas”.¹³³⁰ *El País* no hi va donar tanta importància com a l’entrevista a Gérard Biard. Presenta arguments més de tipus material, en relació a les protestes. En general, el to del *frame* és pragmàtic.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge és més aviat referit al conflicte i també argumenta alguna connotació sobre la seguretat. No és tan evident el to expressiu i sensacionalista dels articles d’altres diaris dins la categoria de premsa editada a Madrid. Aquesta dimensió de marc o *frame* queda justificada si tenim en compte el lèxic i les següents expressions que contenen connotacions de seguretat o de protesta: “las marchas”, “la polémica”, “la policia ha denegado los permisos de manifestación”, “temerosas”, “organizar una protesta”, “jóvenes radicales”, “no respeten las prohibiciones”, “fuentes policiales”, “dispositivos especiales”, “participa en marchas no autorizadas”, “criticaron el Ejecutivo socialista” o “no consentir las manifestaciones”.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

D’altra banda, s’aprecia una dimensió de marc més simbòlica en fer referència a la qüestió de la llibertat d’expressió. Per exemple: “el primer ministro, Jean Marc Ayrault, tendió puentes con los islamistas radicales y elogió “el gran espíritu de responsabilidad y moderación” de los dirigentes musulmanes”; “llamaron a no caer en “espíritu victimista”, ni en “trampas o provocaciones”; “debate sobre las caricaturas creció en intensidad y dividió a medios, partidos y ministros”. Sigui com sigui, en el llenguatge, de forma general, manté el to de conflictivitat. La resta de la notícia recull declaracions i citacions directes de diferents polítics i portaveus dels partits polítics. Aquests ofereixen el seu punt de vista sobre la publicació de les caricatures. La majoria denuncien la provocació per part del setmanari “*Charlie Hebdo*”, però també n’hi ha algun que defensa la llibertat d’expressió.

En aquest sentit, en l’últim paràgraf trobem una declaració de Vincent Peillon, ministre d’Educació, que una defensa clara de la llibertat d’expressió: “La libertad de expresión es un principio intangible de la civilización y hace falta preservarla sin excepciones”¹³³¹

Les posicions respecte a la publicació de les caricatures són expressades en estil directe. S’hi entreveu el paper de l’autor a través de la selecció de citacions que duu a terme. A més a més, la interpretació, per part del redactor, dels textos externs seleccionats hi juga un paper fonamental (Contreras, Diego:2004).¹³³² Aquestes citacions directes proporcionen interpretacions i, per tant, determinen el marc interpretatiu o *frame* a favor de la llibertat d’expressió, sobretot la citació del primer ministre Vincent Peillon. Vegem també altres citacions directes, com la del copresident del Grup dels Verds al Parlament Europeu, Daniel Cohn-Bendit, que afirma:

¹³³⁰ Mirar : “Francia prohíbe las marchas contra las viñetas”, publicat dins el diari *El País*, el /09/2012 p. 4

¹³³¹ Mirar : “Francia prohíbe las marchas contra las viñetas”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 4

¹³³² Assumexo síntesi de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 275

“Todos los integristas son una gilipollez. El cristiano, el judío, el laico y el musulmán. (...) Y no vale decir que no hay límites a la provocación. Los hay por ejemplo cuando hablamos del Holocausto”¹³³³

També una altra declaració proporciona una posició semblant:

“Los trotskistas del Nuevo Partido Anticapitalista emitieron una nota en la que acusaron al semanario de “participar en la imbecilidad reaccionaria del choque de civilizaciones (...)”¹³³⁴

Aquestes citacions directes justifiquen l'opinió pròpia, unint-la amb una d'externa. Aquestes citacions, que proporcionen comentaris i interpretacions, transmeten el debat i el conflicte sobre la publicació de les caricatures i reforcen un marc interpretatiu o *frame* de conflicte-provocació, més secundari en el diari *El País*. També, en utilitzar l'estil directe, l'autor es posiciona en una distància i no entra de forma directa en el pensament de l'altre.

Imatge

La fotografia, situada en el centre de la pàgina acompanya l'entrevista, presenta una manifestació encapçalada pels redactors del *Charlie Hebdo*, l'any 2011, a París. Els redactors sostenen una pancarta amb el nom del setmanari i algunes portades de la revista. La fotografia referma més el marc interpretatiu o *frame* a favor de la llibertat d'expressió.

Actors i actants

Els actors involucrats en aquesta informació són, en una gran majoria, responsables polítics. El principal actor és el ministre de l'interior, Manuel Valls, que va prohibir la protesta contra la divulgació de la pel·lícula *La innocència dels musulmans* i les caricatures al *Charlie Hebdo*. Seguint la classificació de (Castelló, Enric:2012),¹³³⁵ la resta d'actors els podem classificar com a actants, donat que hi intervenen com a responsables polítics. Aquests actants són Jean-Luc Mélenchon, el líder del Frente de Izquierda; el primer ministre Jean-Marc Ayrault; l'alcaldessa de París, Rachida Dati; el copresident del Grup dels Verds en el Parlament Europeu, Daniel Cohn-Bendit; membres d'altres partits, com el nou partit Anticapitalista i el ministre d'Educació, Vincent Peillon. En aquest article, els actors principals del cas de les caricatures, els dibuixants del setmanari satíric *Charlie Hebdo*, apareixen en un segon pla. Les fonts informatives majoritàriament són institucionals i identificades.

¹³³³ Mirar : “Francia prohíbe las marchas contra las viñetas”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 4

¹³³⁴ Mirar : “Francia prohíbe las marchas contra las viñetas”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 4

¹³³⁵ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

La segona informació que va aparèixer publicada el mateix dia 21/09/12 portava per títol: “Alemania también cierra sus embajadas en los países musulmanes”¹³³⁶, un titular pragmàtic que té connotacions de seguretat i tensió. Com en tots els episodis del cas de les caricatures, a la part superior de la pàgina, hi ha l’epígraf: “Protestas en los países islámicos”, que ofereix un enfocament de conflictivitat. La dimensió de marc o *frame dimension* és pragmàtica en tota la informació, en abordar el tema, en general, de les protestes i el de la seguretat a Alemanya. Encara que hi ha latent el tema de la llibertat d’expressió. El marc interpretatiu o *frame* detectat que es manté en totes les notícies i episodis analitzats és el de conflicte.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Els exemples del lèxic de seguretat o conflictivitat serien: “El Gobierno alemán contempla cerrar este viernes todas sus embajadas y representaciones diplomáticas en países de mayoría musulmana”, “protestas violentas”, “diversas manifestaciones”, “turbamulta de radicales”, “pasividad de la policía sudanesa”, “enfrentamientos entre la policía y un grupo de manifestantes”, “gases lacrimógenos”, “ministro de exteriores, José Manuel García – Margallo”, “orden de guardar “màxima prudencia” o “la prohibición de manifestaciones para hoy.” Pel que fa als verbs, aquests són els més freqüents: “alertó”, “cerrar embajadas”, “asaltó e incendió” o “anunció la prohibición”.

Recursos retòrics metàfores

Trobem també metàfores dintre del marc interpretatiu conflicte: “llamó a la prudencia y a diferenciar entre los ciudadanos comunes” o “la ola de violencia suscitada por el vídeo no se ha calmado”. Algunes citacions directes seleccionades, en aquest cas en concret estant atribuïdes al ministre d’extersiors alemany, Guido Westerwelle. Són molt habituals dins el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte:

“ha reforzado las medidas de seguridad en todas partes y, en algunas representaciones, aumentado el número de vigilantes de seguridad” o “los clérigos del odio no representan a todos los creyentes musulmanes del mundo”¹³³⁷

Imatge

La imatge que acompanya aquesta notícia publicada el 21/09/12 és la d’un cotxe enmig d’una protesta, a Islamabad, contra la pel·lícula *La innocència dels musulmans*. S’hi veuen dues persones que ataquen els ocupants del vehicle amb molt d’ardor, vehemència i fúria. El contingut d’aquesta imatge transmet unes connotacions de conflictivitat, de tensió i deconfrontació, cosa que reforça el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte.

¹³³⁶ Mirar : “Alemania también cierra sus embajadas en los países musulmanes”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 5

¹³³⁷ Mirar : “Alemania también cierra sus embajadas en los países musulmanes”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 5

Actors i actants

Els actors que sobresurten en aquesta informació són el ministre d'exteriors alemany, Guido Westerwelle, i el ministre d'exteriors espanyol, José Manuel García-Margallo, com a portaveus polítics que alerten de les probables protestes a les seves ambaixades en països de tradició musulmana. Es poden classificar com actants, ja que apareixen com a portaveus polítics. Un altre element actor en aquesta informació és l'actriu Cindy Lee Garcia, que va denunciar un dels productors del vídeo *La innocència dels musulmans*. Apareix, però, de manera més secundària, ja que la referència al cas d'aquesta denúncia per part de l'actriu tan sols s'esmenta a l'últim paràgraf. El diari *El País* no li atorga una rellevància especial a aquesta informació, a diferència d'altres diaris de la nostra mostra analitzada. Aquesta notícia aborda el tema del reforçament de la seguretat a les ambaixades alemanyes i espanyoles. En canvi no focalitza la publicació de les caricatures de Mahoma a la revista alemanya *Titanic*.

L'evolució de les informacions publicades al diari *El País* sobre el cas de les caricatures de Mahoma es manté sempre amb un discurs conflictiu i, per tant, el tractament de la informació se centra en aquest tema. Les informacions publicades al cap d'uns quants dies del dia "D", és a dir del dia de la publicació de les caricatures de Mahoma tenen un caràcter més simbòlic, ja que es remeten a qüestions de tradició religiosa. A més a més, els reportatges i els articles d'opinió també estant enfocats en aquesta direcció. Aquesta transformació s'observa en la crònica publicada el dia 22/09/12 titulada: "Le Pen pide prohibir el uso público del velo islámico y la kipá judía",¹³³⁸ un titular que no denota unes connotacions de conflicte, però que transmet una càrrega simbòlica important. En canvi, el subtítol: "El viernes de oración islámica transcurre sin incidentes con Francia blindada", transmet unes connotacions de conflicte. La crònica apareix publicada a la secció "*Internacional*". Tenint en compte els elements interpretatius que presenta i l'estructura més lliure, hem de dir que es tracta d'una crònica que pertany als gèneres interpretatius. La qüestió principal de la crònica se centra en unes declaracions de Marine Le Pen, en estar més involucrada en la informació.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

El llenguatge és força atenuant i no transmet gaire tensió comunicativa, encara que faci referència a unes declaracions polèmiques de la líder del Front Nacional, Marine Le Pen. La informació reflecteix la discussió existent a França al voltant de la llibertat d'expressió, a més de tractar qüestions com la laïcitat, les relacions entre l'Estat i les confessions religioses i l'ús dels símbols religiosos a l'espai públic. Bona part del lèxic més i de les expressions evidencien aquest debat identitari, en què s'observa un rerefons simbòlic, a més d'una dimensió de marc simbòlica. Per exemple:

"En pleno debate sobre las caricaturas de Mahoma, la libertad de expresión y el fanatismo religioso, con Francia blindada con una imponente presencia policial en los barrios donde viven los seis millones de musulmanes para evitar manifestaciones e incidentes", o bé "fue más lejos que nunca en su

¹³³⁸ Mirar : "Le Pen pide prohibir el uso público del velo islámico y la kipá judía", publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2018 p. 5

reinvidicaci3n de “una aplicaci3n estricta” de la ley de 1905 sobre el laicismo.”
1339

Tot i que el llenguatge en general 3s de tipus simb3lic, en referir-se als s3mbols religiosos, trobem algunes expressions i met3fores que denoten el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte. Ho podem comprovar amb exemples com aquests: “atizar el fuego”, “presidenta Frente Nacional acusada de alentar el odio racial”, “alert3 de que esto es inquietante” o “habr3a sido un montaje de los salafistas para justificar el atentado de Bengasi”. Quant a la variable del conjunt l3xic cal destacar algunes de les declaracions de Marine Le Pen, representant el pensament de la l3der ultradretana. En podem repassar algunes:

“Ahora la l3der ultraderechista insiste en “expulsar a todos los integristas extranjeros”, y pide que “no se d3 financiaci3n, ni directa ni indirecta a las mezquitas, ni se permita su financiaci3n extranjera salvo en casos espec3ficos”¹³⁴⁰

Fixem-nos tamb3 en altres declaracions de Le Pen destacades en la informaci3:

“La primavera 3rabe se ha transformado en un invierno salafista”, “La ultraderechista pide expulsar a “todos los integristas extranjeros”, o b3, “Sobre Libia, afirm3 que Francia hab3a “seguido ciegamente a EE.UU.” y que el resultado es que “los fundamentalistas armados por Qatar” controlan la jefatura del Estado”¹³⁴¹

Aquestes declaracions reforcen el discurs de la l3der ultradretana en relaci3 amb la immigraci3 i els estrangers.

Actors i actants

A banda dels arguments de Le Pen, trobem alguns arguments oposats a la seva posici3. Per exemple, els del president franc3s Fran3ois Hollande, els del president del Consell Representatiu de les Institucions Jueves de Fran3a (CRIF), o les del ministre d'Educaci3, Vincent Peillon, que deia: “llam3 a Le Pen la primera de las integristas”. Tamb3 se situen en el camp dels arguments oposats a Le Pen representants d'altres formacions pol3tiques, com Gilbert Collard, diputat del Front Nacional. O Richard Prasquier, president del (CRIF), el qual afirmava: “forma parte del fanatismo laicista, igual que existe el fanatismo religioso. Son declaraciones que, bajo el pretexto de luchar contra las exageraciones aumentan los conflictos”. O el representant de l'Observatori de l'Islamof3bia, Abdellah Zekri, que afirmava: “Trata de echar leña al

¹³³⁹ Mirar : “Le Pen pide prohibir el uso p3blico del velo isl3mico y la kip3 jud3a”, publicat dins el diari *El Pa3s*, el 21/09/2012 p. 5

¹³⁴⁰ Mirar : “Le Pen pide prohibir el uso p3blico del velo isl3mico y la kip3 jud3a”, publicat dins el diari *El Pa3s*, el 21/09/2018 p. 5

¹³⁴¹ Mirar : “Le Pen pide prohibir el uso p3blico del velo isl3mico y la kip3 jud3a”, publicat dins el diari *El Pa3s*, el 21/09/2018 p. 5

fuego para crear problemas entre las comunidades”. Aquests actors es poden classificar com a actants, d’acord amb la classificació de (Castelló, Enric:2012: 145), perquè tenen un rol de representants polítics i actuen com a actants.

La incorporació d’aquests arguments contraris a les propostes de Le Pen no respon a una qüestió de pluralitat informativa, sinó que reforça l’enfocament d’aquesta informació, a més de la posició defensada pel diari. La presència de marcs contraris s’utilitza per reforçar el marc interpretatiu propi i és una estratègia per defensar la pròpia posició. Aquests arguments no s’empren en clau de pluralitat informativa, sinó com un reforçament del marc interpretatiu defensat.¹³⁴²

A més a més, les expressions emprades i la selecció de declaracions de Le Pen comporten una valoració de la política de Marine Le Pen i subratllen el seu discurs. A més li dedica un espai notori en el diari. Per exemple: “acusada de alentar el odio racial”, “la lider ultraderechista” o “con su habitual habilidad para jugar con las palabras”. Aquests arguments de Le Pen i els altres actors sustenten el marc interpretatiu genèric de conflicte. Els arguments que fan referència a símbols religiosos, de la seva banda, detecten un marc interpretatiu o *frame* més simbòlic com: “la prohibición del velo y otros distintivos religiosos en los servicios públicos estatales y territoriales” o “en su reivindicación de una “aplicación estricta” de la ley de 1905 sobre el laicismo.”¹³⁴³ Evidentment el lèxic i les expressions detectades estant en correlació amb la línia editorial.

Imatge

En la imatge de la crònica hi veiem una manifestació musulmana pacífica a Barcelona. Es tracta d’una fotografia que no té correlació directa amb el contingut de la informació, publicada fora de context. És la imatge d’una manifestació musulmana pacífica celebrada a Barcelona, en contra del vídeo *La innocència dels musulmans* i per demanar respecte per les religions. La fotografia, en incloure el terme “pacífica”, es desmarca del marc interpretatiu o *frame* principal de conflictivitat present en tots els episodis analitzats de *El País*. Per tant, rebaixa la tensió comunicativa.

Dins la mostra d’episodis analitzats trobem diversos articles que podem classificar com a pertanyents als gèneres informatius o interpretatius, però també cal destacar un reportatge sobre els límits de la llibertat d’expressió pel que fa al fet religiós. Aquest reportatge, que podem incloure en el gènere interpretatiu, ofereix més elements interpretatius. Utilitza mètodes d’anàlisi i aporta antecedents, a més d’elements de situació i de context.¹³⁴⁴ Per tant, el reportatge ajuda a interpretar millor els fets del cas de les caricatures de Mahoma i amplia la visió respecte a la polèmica.

¹³⁴² Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, pp.151-152

¹³⁴³ Mirar : “Le Pen pide prohibir el uso público del velo islámico y la kipá judía”, publicat dins el diari *El País*, el 21/09/2012 p. 5

¹³⁴⁴ Assumixo síntesi de: González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 33

Es tracta d'un reportatge interpretatiu que es pot classificar en tres apartats, segons (González, Norberto: 1997). Això vol dir que l'estructura interna del relat interpretatiu passa per tres fases:

1. Tesis, punto de vista o juicio de valor como punto de arranque del reportage
2. Acumulación lógica de datos que avalan y justifican la tesis inicial
3. Conclusión que viene a reforzar el planteamiento de la tesis¹³⁴⁵

De bon començament, el reportatge indica les causes i emet el judici de valor sobre el que ha provocat violència, morts i protestes als països musulmans. Vegem-ho:

“Un (estúpido) vídeo de autoría poco clara sobre Mahoma y una ristra de viñetas que caricaturizan al profeta en una revista satírica francesa han incendiado a los integristas musulmanes provocando un reguero de sangre y violencia en decenas de países, desde L’Afaganistan y Pakistan hasta Arabia Saudí e Indonesia. El conflicto pone de manifiesto la sibilina barrera entre lo que puede ser interpretado como una ofensa o lo que puede considerarse una simple crítica mordaz.(...)”¹³⁴⁶

La primera part del reportatge, en relació al punt de vista o judici de valor, acabada d'aquesta manera:

“A este vídeo se han unido esta semana las caricaturas de Mahoma publicadas por la revista satírica francesa “Charlie Hebdo”, que han venido a echar más leña al fuego. ¿Son estas viñetas una manera de reivindicar la libertad de expresión o una provocación?”¹³⁴⁷

A la segona part del reportatge es detecten dades i més informacions d'anàlisi que avalen la tesi primera. En aquest apartat s'hi introdueixen valoracions d'experts respecte a la crisi de les caricatures de Mahoma. Cal destacar la del professor Jordi Moreras com a investigador del *Pluricity*, programa d'investigació que examinava els riscos d'exclusió social; la d'Amparo Sánchez com a representant de les comunitats musulmanes a l'Estat espanyol i presidenta del centre cultural islàmic de València. Aporten arguments crítics sobre la publicació de les caricatures de Mahoma i sostenen que la llibertat d'expressió no pot comprendre-ho tot. Uns arguments que sustenten una dimensió de marc més simbòlica.

Lèxic i expressions de dimensió pragmàtica

¹³⁴⁵ Assumixo síntesi de: González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 35

¹³⁴⁶ Mirar reportatge : “¿Patochada o blasfemia?”, publicat dins el diari *El País*, el 22/09/2012 pp. 28-29

¹³⁴⁷ Mirar reportatge : “¿Patochada o blasfemia?”, publicat dins el diari *El País*, el 22/09/2012 pp. 28-29

Pel que fa a la dimensió més pragmàtica, els arguments que la sustenten són aportats per experts en matèria jurídica com, per exemple, Iván Jiménez Aybar, advocat especialista en Drets Humans i professor de la UAB, el qual aporta dades sobre la legislació a l'Estat espanyol en matèria de protecció dels sentiments religiosos i sobre la blasfèmia, basant-se en els articles 510.1, 510.2; i en l'article 525 que tipifica com a delicte les ofenses als sentiments religiosos. Un altre aportació és la del catedràtic de Dret eclesiàstic de l'Estat a la Universitat de A Coruña, Juan Ferreiro, el qual explica què empara la llibertat d'expressió dintre del marc jurídic. L'un i altre són els experts consultats per al reportatge. Tots dos aporten dades d'anàlisi que ajuden a entendre la interpretació dels fets. Els arguments oferts per aquests experts consultats donen una dimensió pragmàtica en general, a tot el reportatge, i proporcionen les claus d'anàlisi i de context. Finalment es formula una qüestió, la resposta a la qual serveix de conclusió, és a dir que tant la pregunta com la resposta reforcen el plantejament de la tesi del començament: "¿La defensa de una libertad se garantiza mediante la provocación?"¹³⁴⁸ Aquesta conclusió és traduïda en forma de resposta per part d'un dels experts consultats:

"Para Moreras, la doctrina "ha sido reemplazada por la socarronería, por la satirización malintencionada, que busca premeditadamente una reacción inmediata de la que protegerse con el manto de la libertad de expresión". I encara afegeix: "Se trata en su opinión, de alimentar fanatismos a través de las emociones: "Soberbia frente a humillación, potencia frente a impotencia, amenaza frente a miedo."¹³⁴⁹

Una característica important és el destacat o especejament, en qualitat de *background* o antecedents que es troba al costat de la fotografia: "Arte incendiario". Repassa els antecedents més rellevants dels atacs als sentiments religiosos. Per exemple cita el vídeo *La inocencia de los musulmanes i Versos satánicos*, de Salman Rushdie, una novel·la que atacava els principis de l'Islam, l'any 1989. Salman Rushdie va haver de viure exiliat i amb protecció oficial. També es refereix a les caricatures de Mahoma publicades en el diari danès *Jyllands Posten*, l'any 2005. I, finalment, a les caricatures de Mahoma publicades en el setmanari *Charlie Hebdo*, l'any 2012.

Imatge

La fotografia que acompanya el reportatge es desmarca de la línia central del contingut, ja que reflecteix l'ira d'un grup de musulmans. La fotografia és presentada en un primer pla, en un pla curt, cosa que reforça més la intensitat de la protesta i el conflicte. Aquesta fotografia serveix a per reforçar el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte, que és l'enfocament genèric en la mostra d'anàlisi de notícies, dintre les dues categories de premsa castellana i catalana.

Lèxic i expressions conflicte

¹³⁴⁸ Mirar reportatge : "¿Patochada o blasfemia?", publicat dins el diari *El País*, el 22/09/2012 pp. 28-29

¹³⁴⁹ Mirar reportatge : "¿Patochada o blasfemia?", publicat dins el diari *El País*, el 22/09/2012 pp. 28-29

El conjunt de variables detectades, el lèxic i les imatges subratllen el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte. No obstant això, per primera vegada, apareix un marc interpretatiu de provocació a partir del relat i de les expressions emprades pels experts, crítics amb l'ús abusiu de la llibertat d'expressió. Un marc poc abundant en els episodis del diari *El País*. A mesura que avancen les publicacions sobre el cas de les caricatures, el marc interpretatiu passa a ser més de provocació.

L'últim article del cas de les caricatures de Mahoma es dedica a la publicació d'unes caricatures de Mahoma al setmanari satíric *El Jueves*, que es van produir posteriorment a la publicació de les del setmanari francès *Charlie Hebdo*. La notícia no va ser publicada a l'edició impresa, sinó que va aparèixer en l'edició on-line de *El País*. Això significa que la rellevància atorgada pel diari era més complementària. Es tracta d'una notícia breu elaborada a partir de l'agència de notícies EFE. La notícia portava per títol: "Exteriores alerta a los españoles en Egipto tras las viñetas en "El Jueves". I el següent subtítol: "La embajada española pide que se extreme la precaución tras la polémica creada con el vídeo de Mahoma".¹³⁵⁰

Imatge

La imatge que acompanya la notícia presenta la portada polèmica del setmanari *El Jueves*, en què apareixen diferents homes amb barba, vestits de musulmans. El titular formula la pregunta: "Pero...¿Alguien sabe quién es Mahoma?".

El llenguatge disminueix la tensió comunicativa mostrada en anteriors episodis pel que fa al cas de les caricatures. Malgrat tot, manté un to polèmic, però sense ser agressiu. La dimensió de marc o *frame dimension* és pragmàtica, ja que els raonaments són de tipus pràctic i material en fer referència a qüestions de seguretat i protestes. La dimensió de marc simbòlica no és gaire molt present en la informació.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El conjunt lèxic destacat evoca la bel·ligerància i la precaució: "Exteriores alerta", "La Embajada española pide que se extreme la precaución", "medida de prevención", "ante cualquier incidente", "refuerzos", "para proteger", "una petición que fue aceptada por las autoridades egipcias", "costaron la vida" o "tras la polémica creada". També hi trobem lèxic amb connotacions de protesta: "se manifestaron" o "para protestar contra el citado vídeo". Una altra mostra de llenguatge més pragmàtica és la descripció de la portada del setmanari *El Jueves*:

"El setmanario satírico El Jueves saca hoy una polémica portada en la que varios hombres con barba y atuendo musulmán aparecen en una presunta rueda de identificación policial y se pregunta en su titular: "Pero...¿Alguine sabe quién es Mahoma?"¹³⁵¹

¹³⁵⁰ Mirar: "Exteriores alerta a los españoles en Egipto tras las viñetas en "El Jueves", publicat dins el diari *El País.es*, el 26/09/2012

¹³⁵¹ Mirar: "Exteriores alerta a los españoles en Egipto tras las viñetas en "El Jueves", publicat dins el diari *El País.es*, el 26/09/2012

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Hi ha també algunes altres mostres de llenguatge de contingut més simbòlic que es refereixen a la religió musulmana com: “viñetas sobre el profeta Mahoma”, “los musulmanes”, “blasfemo” o “realmente no representa a Mahoma”. Aquesta última expressió correspon a una declaració de la directora de la revista, Mayte Quílez. El llenguatge és força impersonal en general, en mantenir l'estructura bàsica de la notícia, en què la informació important va al principi i la menys important al final. La notícia acaba amb una selecció de declaracions de la directora Mayte Quílez, en què disminueix el to més bel·ligerant. Per exemple:

“Desde España, la directora de El Jueves, Mayte Quílez, ha declarado que “lo último” que quiere es que “pase algo”, porque su portada “realmente no representa a Mahoma.”¹³⁵²

Des del punt de vista de l'anàlisi de l'estructura del text informatiu es constata una persistència de l'estructura “piràmide invertida”, pròpia del text informatiu. L'altre objectiu de l'anàlisi és comprovar com l'últim paràgraf ofereix el punt de vista implícit de l'autor del text. El cas d'aquesta citació serveix com a conclusió. Seguint la proposta de (Contreras, Diego, 2004), la citació que es col·loca en últim lloc pot ser la que més s'aproxima a la posició personal de l'autor del text o a la línia editorial del diari.¹³⁵³

Aquest últim paràgraf fa la impressió que tanca un discurs, o bé que sintetitza el punt de vista de l'autor, o que reproduïx la veu de l'autor, o bé la línia editorial del diari. A través del contingut implícit de les citacions es dedueix el punt de vista interpretatiu del diari.¹³⁵⁴ El paper d'actor principal de la notícia recau en la directora de *El Jueves*, com a principal implicada en la informació, a més dels representants del ministeri d'Exteriors.

Una altra de les informacions destacades del cas de les caricatures de Mahoma del setembre del 2012 és la que aborda la qüestió de les declaracions del ministre del Pakistan, Ghulam Ahmed Bilour, el qual reclama ajuda als talibans per a assassinar el director de la pel·lícula que es burlava de la figura de Mahoma. L'article pertany al gènere informatiu i segueix acuradament l'estructura tradicional de “piràmide invertida”. Es titula: “*Un ministro paquistaní pide a Al Qaeda que mate al autor del vídeo de Mahoma*”¹³⁵⁵ També es va publicar a l'edició on-line de *El País.es*, la qual cosa denota que el diari li va atorgar una rellevància més secundària. L'últim paràgraf, quant a l'anàlisi de l'estructura del text, aporta dades rellevants, com ara els antecedents de violència viscuts al Pakistan, les víctimes i ferits que es van registrar. Per tant, no és la informació menys rellevant, encara que, en l'últim paràgraf, la informació té un pes inferior.

¹³⁵² Mirar: “*Exteriores alerta a los españoles en Egipto tras las viñetas en “El Jueves”*”, publicat dins el diari *El País.es*, el 26/09/2012

¹³⁵³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 212

¹³⁵⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 212

¹³⁵⁵ Mirar: “*Un ministro paquistaní pide a Al Qaeda que mate al autor del vídeo de Mahoma*”, publicat dins el diari *El País.es*, el 23/09/2012

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge se situa en un àmbit pragmàtic i segueix l'enfocament genèric conflictiu del diari *El País* i, per tant, la dimensió de marc també és pragmàtica. La notícia recull un conjunt de declaracions del ministre de ferrocarrils, Ghulam Ahmed Bilour, que sol·licitava el suport dels talibans per a acabar amb la vida del director de la pel·lícula. I també recull les declaracions del representant del Govern, Shafqat Jalil, que es desmarcava de les declaracions del ministre de ferrocarrils. Els arguments destacats en forma de declaracions i el conjunt lèxic estant focalitzats en el tema del desafiament, la recompensa, el delictes i les decisions polítiques. Tot plegat qüestions materials que afecten la vida dels ciutadans. A més a més, aporta dades en relació a l'equip de govern paquistanès. Per exemple: "(...) Partido Popular de Pakistan, él es un dirigente del Partido Nacional Awami (formación de izquierda perteneciente al Gobierno de coalición)".¹³⁵⁶ En general, l'estil no és gaire expressiu, no transmet unes connotacions gaire bel·ligerants o mordaces, sinó que responen a una perspectiva més impersonal. Això s'observa per la presència dels verba *dicendi*¹³⁵⁷, és a dir, els verbs que descriuen l'acte de parla, verbs com ara "declaró", "pidió" o "ha explicado". Aquests verbs declaratius no van marcats de significat intencional i se solen emprar per no arriscar una interpretació problemàtica.

Lèxic pragmàtic

Exemples del tipus de lèxic utilitzat: "ofrece 100.000 dólares por la cabeza del director del film", "instar al asesinato supone un delito", "su medida", "único modo de amedrentar a los blasfemos", "sentenció", "el ministro de Ferrocarriles solicitó apoyo de los talibanes y de la red terrorista Al Qaeda", "el Gobierno de Pakistan se desmarcaba del titular de la cartera de Ferrocarriles" o "dicha oferta no concuerda con el ideario del partido".

Actors

Els actors principals són el ministre de ferrocarrils, Ghulam Ahmed Bilour, que va fer unes declaracions polèmiques i el portaveu del primer ministre paquistanès, Raja Pervaiz Ashraf. Són actors institucionals que representen els seus respectius governs. Les fonts principals són altres mitjans de comunicació, com ara els diaris *Dawn*, *Express Tribune* o la cadena *BBC*, els quals actuen com una font més. Hi destaca un vocabulari bèl·lic que es troba dintre el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte.

Articles d'opinió de El País sobre el cas de les caricatures de Mahoma

Els articles d'opinió que es van publicar, durant el cas de les caricatures de Mahoma, al setmanari *Charlie Hebdo* pertanyen al gènere d'opinió, gènere en el qual predominen els judicis de valors que ofereixen valoracions respecte de les conseqüències dels fets i de les situacions publicades. Aquests articles ofereixen més comentaris subjectius o elements de valoració i alhora aporten molts elements d'anàlisi que ajuden els lectors

¹³⁵⁶ Mirar: "Un ministro paquistaní pide a Al Qaeda que mate al autor del vídeo de Mahoma", publicat dins el diari *El País.es*, el 23/09/2012

¹³⁵⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 281

a situar-se. Tenint en compte que els gèneres d'opinió destaquen per formular valoracions subjectives i per un estil més lliure, en aquest apartat analitzem diversos articles que es desvinculen del marc interpretatiu més genèric a favor de la llibertat d'expressió.

Dels quatre articles publicats destaquem el primer, titulat: "Provocaciones y "Blasfemia"¹³⁵⁸ de què és autor el francès Sami Naïr. Hi fa una anàlisi exhaustiva dels fets i de les conseqüències de les caricatures publicades al *Charlie Hebdo* i de la pel·lícula *La innocència dels musulmans*. Sami Naïr opina que els fets responen a la llibertat d'expressió. Respecte de l'ira i de les morts produïdes als Estats musulmans indica que estan sembrades pels fanàtics, que manipulen la fe de milions d'individus. Per tant, en fer referència al context del cas de les caricatures, coincideix amb els raonaments principals detectats en les informacions analitzades anteriorment, uns raonaments que determinaven un marc interpretatiu més favorable a la llibertat d'expressió, però amb responsabilitat, i també al marc interpretatiu de conflictivitat. Així, Sami Naïr indica que es produeix allò que cerquen uns i altres: provocar conflictes, cridar a l'odi i impulsar les guerres d'identitats. A més a més, afegeix a aquesta anàlisi el concepte de la interculturalitat:

"Los partidarios de la interculturalidad del diálogo entre confesiones, del encuentro entre seres humanos diferentes pero unidos por la misma condición humana, lo deben entender: hay cada vez menos espacio por los valores que defienden. El mundo hundido en las guerras identitarias se puede volver loco por cualquier tontería"¹³⁵⁹

Segons Sami Naïr existeixen unes provocacions mediàtiques i periodístiques que es paguen amb vides humanes. Segons ell hi ha una bogeria per part dels dos bàndols. No obstant això, fa una crida a favor de la llibertat d'expressió i de premsa com a llibertat fonamental, a pesar de les conseqüències que pugui comportar en relació al fanatisme i a la manipulació dels fanàtics. També banalitzava la pel·lícula esmentada afirmant que és "inepta y grosera." La seva valoració sobre la llibertat d'expressió és una defensa positiva del que és un dret fonamental en els Estats de Dret. En aquest punt qüestiona si els qui pretenen defensar-la ho fan per exercir un dret o per provocar. Sami Naïr apel·la a la responsabilitat per part dels qui exerceixen aquest dret com una manera ètica d'actuar.

Així ho expressa en l'article:

"En materia de libertad de expresión es bastante difícil demostrar jurídicamente la voluntad de dañar al otro. Éticamente es diferente, pues entra aquí otro concepto cuya existencia parece ausente en la mente de los

¹³⁵⁸ Naïr, Sami: "Provocaciones y "blasfemia", article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.4

¹³⁵⁹ Naïr, Sami: "Provocaciones y "blasfemia", article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.4

caballeros de la libertad de expresión anárquica: el de responsabilidad. Es esa responsabilidad la que es pateada en el conflicto actual”¹³⁶⁰

En reflexionar sobre la llibertat d’expressió estableix una comparació entre les societats democràtiques, que tenen l’Estat de Dret garantit, i les societats tradicionals. En l’Estat de Dret la llibertat d’expressió està garantida i protegida davant els fanàtics. En les societats tradicionals existeix una condemna al deshonor i a la vergonya, aquesta última convertida en valor comercial en les societats mercantilistes:

“(…) y la desvergüenza se ha vuelto, merced a la sociedad de mercantilización generalizada, un valor comercial muy rentable.”¹³⁶¹

Continuant amb la seva defensa de la llibertat d’expressió critica una iniciativa de la Lliga Àrab a favor del “delicte de blasfèmia”: “(…) por eso la Liga Árabe ha pedido a la ONU la creación del “delito de blasfemia”. ¡Faltaría más!”.¹³⁶² Finalment advoca per la defensa de la llibertat d’expressió, tesi principal de l’article de Sami Naïr, per la supressió dels fanatismes i perquè la religió musulmana sigui més oberta:

“La respuesta sensata es evidente: por un lado, defender la libertad de expresión, incluso para los estúpidos y despreciables provocadores; por otro lado, hacer de la religión musulmana una confesión abierta, que no obliga a nadie y lucha en contra de los fanatismes”¹³⁶³

Aquest article, en conjunt, tant pels conceptes clau com “libertad fundamental” o “derechos fundamentales” com pels seus raonaments reforça el marc interpretatiu a favor de la llibertat d’expressió, un marc molt present en el diari *El País*.

Un altre dels articles d’opinió que està en paral·lelisme amb els arguments de Sami Naïr és el publicat per Lluís Bassets, el dia 26/09/12, titulat: “*Derecho a la blasfemia*”¹³⁶⁴. L’autor fa una apologia a ultrança de la llibertat d’expressió i de la defensa dels drets de l’individu. En aquest sentit, defensa les llibertats de consciència i d’expressió com a béns superiors a què no s’ha de renunciar en nom de cap religió. Fins i tot subratlla que respecte no vol dir obligació de respectar, igual que defensar el dret a la blasfèmia no vol dir obligació de blasfemar:

¹³⁶⁰ Naïr, Sami: “Provocaciones y “blasfemia”, article d’opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.4

¹³⁶¹ Naïr, Sami: “Provocaciones y “blasfemia”, article d’opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.4

¹³⁶² Naïr, Sami: “Provocaciones y “blasfemia”, article d’opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.4

¹³⁶³ Naïr, Sami: “Provocaciones y “blasfemia”, article d’opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.4

¹³⁶⁴ Bassets, Lluís: “Derecho a la blasfemia”, article opinió dins el diari *El País.es*, publicat el 26/09/2012. Enllaç: http://internacional.elpais.com/internacional/2012/09/26/actualidad/1348683039_817306.html

“Pero las libertades de conciencia y de expresión son un bien superior que no cabe degradar en nombre de religión alguna. Nadie puede castigar un supuesto delito de difamación religiosa sin afectar directamente al corazón de la libertad. Pero inducir al respeto no significa obligación de respetar, com defender el derecho a la blasfemia no significa obligación de blasfemar”¹³⁶⁵

Reitera la seva tesi principal a favor de les llibertats i dels drets individuals, destacant que tot allò sagrat, com els mites, les banderes no tenen drets ni deures com sí que, en canvi, els tenen els ciutadans individuals. Segons Bassets, tots els fanàtics i violents que demanen respecte i honors als seus profetes a través de la violència fan un xantatge. Incideix a comentar que aquesta discussió correspondria a un debat medieval i que està induïda pels poders i les oligarquies religioses que volen promoure una legislació internacional contra la difamació de la religió. Fent una retrospectiva respecte al debat explica que, abans de les primaveres àrabs del 2011, aquesta problemàtica s’abordava dins les presons i comissaries de les dictadures àrabs. Després de l’arribada dels partits islamistes al poder, el debat té lloc als parlaments. El columnista Lluís Bassets fa una defensa vehement de la llibertat d’expressió respecte a Sami Naïr. Aquest últim també advoca a favor de la llibertat d’expressió, però amb un discurs més atenuant, sense tanta tensió comunicativa.

L’article de Lluís Bassets s’igualava per afinitat ideològica i argumentativa amb l’article de Pilar Rahola: “*De El Jueves a Ikea*”,¹³⁶⁶ columna d’opinió al diari *La Vanguardia*, publicada el 7/10/12. Finalment, Bassets admet en la seva tesi, que la llibertat d’expressió traspasa els límits quan incita a la violència:

“El único límite a la libertad de expresión es la incitación a la violencia. No es el caso de las imágenes de Mahoma. Tampoco del humor más o menos grueso e irreverente con el islam o el cristianismo. Ni siquiera es el caso de la zafia producción videográfica utilizada como excusa para una campaña de violència”¹³⁶⁷

Reforça i subratlla la seva tesi inicial, que defensa els drets individuals per sobre de divinitats i mites.

En aquesta mostra també destaquen dos articles d’opinió que mantenen unes tesis oposades als anteriors articles d’opinió. Fins i tot, aquests dos articles, es poden situar en el marc interpretatiu o *frame* de provocació-conflicte. A més a més, fa referència a la responsabilitat d’exercir la llibertat de premsa o expressió, recordant que som davant d’un context convuls dominat per l’extremisme en els països àrabs. L’article

¹³⁶⁵ Bassets, Lluís: “Derecho a la blasfemia”, article opinió dins el diari *El País.es*, publicat el 26/09/2012. Enllaç: http://internacional.elpais.com/internacional/2012/09/26/actualidad/1348683039_817306.html

¹³⁶⁶ Rahola, Pilar: “*De El Jueves a Ikea*”, columna d’opinió dins el diari *La Vanguardia*, publicat el 7/10/2012 p.35

¹³⁶⁷ Bassets, Lluís: “Derecho a la blasfemia”, article opinió dins el diari *El País.es*, publicat el 26/09/2012. Enllaç: http://internacional.elpais.com/internacional/2012/09/26/actualidad/1348683039_817306.html

publicat el 20/09/12 es titulava: “Reírse solo en el momento oportuno”,¹³⁶⁸ firmat per Ignacio Cembrero. En aquest article, l'autor repassa els incidents violents produïts arran de la difusió del vídeo *La innocència dels musulmans* i les caricatures publicades al *Charlie Hebdo* i, finalment, advoca per la responsabilitat abans de publicar les caricatures en un context convuls. Sosté un argument que advoca per establir unes recomanacions davant la blasfèmia, però no pas mesures coercitives. I considera que, a canvi, els estats musulmans haurien de ser tolerants amb les minories religioses:

“La propuesta de formular recomendaciones –no de introducir medidas coercitivas– merecería ser estudiada si, a cambio, los Estados musulmanes estuviesen dispuestos a aceptar la libertad de culto y de conciencia que permitiese, por ejemplo, al millón de inmigrantes filipinos en Arabia Saudí acudir a misa el domingo. Es poco probable que acepten el trato”¹³⁶⁹

Columna d'opinió

Un altre article que s'aproxima als arguments de l'article anterior és la columna d'opinió “*Valores comunes y Derechos*”¹³⁷⁰ de Jorge Sampaio, publicat al costat del reportatge “*¿Patochada o Blasfemia?*” No es refereix explícitament al cas de les caricatures de Mahoma, sinó que fa referència als valors del respecte i als drets individuals. A la seva columna d'opinió destaca, per una banda, la indignació per part dels musulmans i, per altra banda, posa accent i advoca a favor de la protecció dels sentiments religiosos. També fa referència a la responsabilitat en la llibertat d'expressió.

Com en altres articles d'opinió també destaca la instrumentalització per part dels fanàtics que utilitzen la violència per als seus fins polítics després de la primavera àrab. Defensa la garantia de preservar els sentiments religiosos i de protegir-los dels atacs, però defensant-los dins dels paràmetres de la llei. Finalment advoca per la defensa de manifestar les diferents posicions, però allunyades dels comportaments i de les visions extremistes que segons l'articulista són “una amenaza para cualquier democracia.”¹³⁷¹ També fa una apologia de la convivència en la diversitat, el respecte, la pau i el diàleg. A més a més, anima els ciutadans a unir-se i a treballar junts per combatre l'extremisme i el discurs de l'odi.

“Unamos todos nuestras voces y trabajemos juntos para lidiar de una manera adecuada con el brote alarmante de extremismo, odio religioso y discurso de odio que mina las expectativas de la gente de alcanzar una vida mejor, con dignidad, libertad y Seguridad”¹³⁷²

¹³⁶⁸ Cembrero, Ignacio: “*Reírse solo en el momento oportuno*”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 20/09/2012 p.2

¹³⁶⁹ Cembrero, Ignacio: “*Reírse solo en el momento oportuno*”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 20/09/2012 p.2

¹³⁷⁰ Sampaio, Jorge: “*Valores comunes y derechos*”, columna d'opinió del diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p.29

¹³⁷¹ Sampaio, Jorge: “*Valores comunes y derechos*”, columna d'opinió del diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p. 29

¹³⁷² Sampaio, Jorge: “*Valores comunes y derechos*”, columna d'opinió del diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p. 29

En general, aquest article, a diferència del de Sami Naïr, critica els radicalismes, però exhorta una cultura de trobada, de treballar junts per aturar manifestacions de l'extremisme; i per aturar també l'odi religiós i el discurs de l'odi. Al final demana més acció per aconseguir la convivència en la diversitat, diàleg, respecte i pau. Es desvincula del marc interpretatiu genèric a favor de la llibertat d'expressió:

“Hacen falta urgentemente acciones contundentes para hacer realidad la posibilidad de convivir en diversidad, diálogo, respeto y paz”¹³⁷³

47. 9.3.3.4 El Mundo

El diari *El Mundo* va publicar un nombre similar d'articles en relació al diari *El País*. En l'edició en paper va publicar 14 articles en relació al cas de les caricatures de Mahoma publicades al setmanari satíric *Charlie Hebdo* el setembre del 2012. *El Mundo* va dedicar a aquesta qüestió un petit espai a la portada del 22/09/12.

La mostra d'episodis seleccionada de *El Mundo* comprèn l'univers de peces periodístiques que tenen relació amb el cas de les caricatures de Mahoma. Aquests articles corresponen al període de temps que va des de l'endemà de la publicació de les caricatures al *Charlie Hebdo* fins als dies posteriors a la publicació de les caricatures. El diari va atorgar al tema que analitzem una rellevància notòria, igual que la resta de diaris de la mostra analitzada. A més dels articles publicats en l'edició en paper, també va publicar diversos articles en l'edició digital del diari com a complementaris. Des d'un punt de vista discursiu, *El Mundo* manté l'enfocament conflictiu i bel·ligerant, igual que la resta de diaris. En concret, però, emfatitza molt el lèxic bèl·lic i de tensió.

El primer article publicat l'endemà de la publicació de les caricatures al *Charlie Hebdo* porta per títol: “Una revista gala “resucita” la guerra de las viñetas”, publicada a la secció “Mundo” i l'acompanya l'avantítol: “Violencia Antioccidental/El efecto contagio”.

Des d'un punt de vista d'espai, aquesta primera notícia, en concret, no ocupa tota la superfície de la pàgina ni tampoc no hi té una rellevància destacada. Per tant, no era el tema principal de la pàgina o del dia. L'espai que un diari dedica a un tema denota la importància que aquest li concedeix, independentment de la valoració del contingut. També indica un altre factor: el de la rellevància a partir de la superfície i de l'impacte visual que produeix.¹³⁷⁴ En el cas d'aquesta notícia és menor, ja que no és el tema principal de la pàgina, sinó que és el tema secundari.

¹³⁷³ Sampaio, Jorge: “Valores comunes y derechos”, columna d'opinió del diari *El País*, publicat el 22/09/2012 p. 29

¹³⁷⁴ Assumeixo síntesi: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 85-86

El tema principal de la pàgina és una crònica que recull un atemptat a l'Afganistan, concretament a la ciutat de Kabul. L'avantítol és molt expressiu: "Violencia antioccidental/ El efecto contagio". Reforça el marc interpretatiu general de conflicte. El titular transmet moltes connotacions bèl·liques: "*Los extranjeros en la diana de la cólera afgana*"¹³⁷⁵ La qüestió principal és un atemptat a un bus a l'Afganistan per part d'un grup terrorista suïcida. El llenguatge és altament pragmàtic en referir-se a la violència que va tenir lloc a l'Afganistan, a causa de la difusió del vídeo. El llenguatge, en un estil directe, transmet unes connotacions catastròfiques i dramàtiques en descriure les característiques i les conseqüències dels ferits i morts. El lèxic emprat és molt bel·ligerant i amb connotacions dramàtiques:

"Los cuerpos quedaron destripados y desparramados por el suelo y así estuvieron durante más de dos horas hasta que alguien se dignó finalmente atraparlos con un plástico". (...) "En el minibús en el que viajaban, puro amasijo de hierros, parecía cualquier cosa menos un vehículo."¹³⁷⁶

Expressions bel·ligerants

Altres exemples d'expressions amb connotacions bel·ligerants que es troben en la informació: "La Fuerza Internacional de Asistencia para la Seguridad Internacional en L'Afganistan(Isaf) (...) decidió reducir las patrullas conjuntas con los efectivos afganos (...)", "número de soldados extranjeros muertos a manos de militantes y policías locales", "nivel de amenaza"; "la vulnerabilidad ante disturbios civiles o ataques de infiltrados"; "La insurgencia eligió ayer un objetivo muy fácil"; "como ése, hay muchos más objetivos en Kabul"; "una joven de 18 años protagonizó el atentado" o "la población está furiosa". En el discurs trobem exemples de lèxic de protesta: "alguna protesta", "con el objetivo de manifestarse", "la autorización de las autoridades locales" o "en Kabul se espera una gran manifestación el viernes."

Recursos retòrics

Des del punt de vista de l'anàlisi retòrica s'hi detecten algunes expressions populars com: "se puede llevar todo por delante", "que vuelven a estar en el objetivo de los terroristas", o bé l'ús d'una metàfora: "la situación se había relajado". Aquesta crònica¹³⁷⁷ focalitza el discurs en la guerra entre Occident i els països d'Orient, i també en l'odi dels països àrabs envers els occidentals. Aquest discurs determina el marc interpretatiu genèric de conflicte-violència.

Imatge

La fotografia que acompanya la crònica mostra les restes cremades i destruïdes del minibus. Per tant, subratlla més aquest *frame*. Algunes expressions de la imatge ho evidencien: "(...) un simple grupo de civiles extranjeros que, como cada mañana, se dirigía en minibús a trabajar al aeropuerto de la capital afgana, Kabul (...). Todos

¹³⁷⁵ Mirar: "*Los extranjeros en la diana de la cólera afgana*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

¹³⁷⁶ Mirar: "*Los extranjeros en la diana de la cólera afgana*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

¹³⁷⁷ Mirar: "*Los extranjeros en la diana de la cólera afgana*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

murieron en el acto,” o “sobretudo los extranjeros, que vuelven a estar en el objetivo del odio de los terroristas.”¹³⁷⁸

La primera notícia publicada al *El Mundo* sobre les caricatures de Mahoma va sortir publicada el 19/09/12. Va aparèixer publicada com a tema secundari, al costat de l’anterior crònica analitzada, que tracta l’atemptat a Kabul i representa el tema principal de la plana. El titular: “Una revista gala “resucita” la guerra de las viñetas”¹³⁷⁹ Fa servir una metàfora que evidencia el context d’indignació en el món musulmà. El lèxic emprat transmet connotacions religioses i al mateix temps bèl·liques amb la metàfora: “resucita” la guerra de las viñetas”. La superfície de la notícia ocupa una columna. Per tant, no té una rellevància notòria.

Lèxic bel·ligerant

En aquesta breu notícia s’hi observa un lèxic majoritàriament bel·ligerant i de protesta, si ens fixem en les següents expressions: “La revista satírica francesa *Charlie Hebdo* vuelve a la carga”, “las protestas en el mundo islámico”, “el redactor responsable Stéphane Charbonnier señaló que las viñetas no son más provocativas de lo usual”, “(...) más de 150 personas murieron. Entonces el desencadenante fueron los dibujos publicados en el diario danés “*Jyllands Posten*” (...)”, “El Ejecutivo francés reaccionó para alertar sobre el riesgo” o “de que esta publicación atice nuevas protestas.”

Recursos retòrics: metàfores

En aquesta línia cal destacar una metàfora: “desataron una ola de disturbios (...)”. Aquestes expressions són molt comunes en el marc interpretatiu o *frame* conflicte. També es dedueix un marc interpretatiu o *frame* de provocació. Es detecten en aquesta notícia una selecció de citacions directes i indirectes entrellaçades i emeses pels responsables polítics de l’Estat francès i per representants de les comunitats musulmanes. Despleguen encara més aquest marc interpretatiu de provocació. Vegem-ne alguns exemples:

“El primer ministro, Jean – Marc Ayrault, afirmó en un comunicado que desapruaba “cualquier exceso” y apeló a la “responsabilidad”. El ministro de Exteriores, Laurent Fabius, que se encontraba en El Cairo ayer, se pronunció en contra de toda “provocación”, informa France-Presse”¹³⁸⁰

“El Consejo de Musulmanes Franceses CFCM expresó su “profunda consternación” y juzgó las caricaturas “insultantes”. Mohamed Musauí, presidente del órgano, condenó “con el mayor vigor este nuevo acto de islamofobia”¹³⁸¹

¹³⁷⁸ Mirar: “Los extranjeros en la diana de la cólera afgana”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

¹³⁷⁹ Mirar: “Una revista gala “resucita” la guerra de las viñetas”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

¹³⁸⁰ Mirar: “Una revista gala “resucita” la guerra de las viñetas”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

¹³⁸¹ Mirar: “Una revista gala “resucita” la guerra de las viñetas”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 19/09/2012 p. 30

Les citacions directes destacades són: “cualquier exceso”, “responsabilidad” o “provocación”. L’estil indirecte és expressat per mitjà de perífrasis i sobretot pels *verba dicendi*, que descriuen l’acte de parla. Vegem alguns exemples d’aquests verbs que interpreten l’actitud del parlant: “desaprueba”, “apeló”, “juzgó”, “condenó” o “se pronunció en contra”. Aquests mateixos verbs donen a entendre que el parlant fa una valoració negativa o positiva sobre un assumpte. A més a més, no cal dir que l’elecció d’un verb expressa com entén, el qui escriu, el contingut del discurs original.¹³⁸² Aquests exemples determinen el marc interpretatiu o *frame* de provocació per part del setmanari francès, molt present en el diari *El Mundo*.

Actors i actants

Els actors destacats poden ser classificats com a actants¹³⁸³ en tant que responsables polítics i confessionals. Són: Primer ministre Jean Marc Ayrault; ministre d’exteriors Laurent Fabius; Mohamed Musau, president del Consejo de los Musulmanes Franceses (CFCM). L’actor involucrat en la notícia és Stéphane Charbonier, director i responsable del setmanari satíric *Charlie Hebdo*. En general, podem parlar d’uns tipus d’actors més institucionals i identificats.

Fonts informatives

Pel que fa a les fonts informatives, són fonts oficials i identificades: el director de la revista, el representant dels musulmans francesos i representants del govern francès, per exemple: “afirmó en un comunicado”; i alguns mitjans de comunicació com France-Presse o agència Dpa. El marc valoratiu és negatiu respecte a la publicació de les caricatures.

L’altre episodi destacat del cas de les caricatures publicades al *Charlie Hebdo* és la crònica publicada, a la secció “Mundo”, el 20/09/12, intitulada: “*El fuego islámico prende en Francia*”.¹³⁸⁴ El titular és una metàfora que fa referència a conflicte existent en els països musulmans, a més de presentar unes connotacions bèl·liques i de tensió, a través d’expressions com “fuego islámico” o el verb “prende”. La qüestió principal de la crònica al·ludeix a la publicació de les caricatures de Mahoma al *Charlie Hebdo*, a les seves dramàtiques conseqüències en països àrabs i a les protestes produïdes a França. Quant a la superfície, la crònica ocupa gairebé la major part de la pàgina i una part de la següent. És el tema principal de les pàgines interiors. No obstant això, no ocupa cap espai en la portada del dia. Per les seves característiques d’estil i estructura pertany als gèneres interpretatius. Es tracta d’una crònica, perquè no segueix l’estructura rígida de

¹³⁸² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 282

¹³⁸³ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹³⁸⁴ Mirar: “*El fuego islámico prende en Francia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 24

la notícia. L'estil és més lliure, ja que hi incorpora elements interpretatius per part del corresponçal, que es troba en el lloc dels fets.

Imatge

Pel que fa a la variable de la imatge, es tracta d'una fotografia que mostra un policia antidisturbis vigilant l'ambaixada francesa a El Caire. A la caserna hi ha la bandera francesa i el policia apareix en un segon pla, cosa que confereix una connotació de protecció i de preservar la seguretat francesa en el món musulmà.

El conjunt lèxic i les metàfores en el diari *El Mundo* i en aquesta crònica en particular es caracteritzen pel seu alt voltatge. En el primer paràgraf al·ludeix al context de crisi actual a França, arran de la publicació "de les caricatures de Mahoma". Transmet l'ambient que viu el país:

"Ni la deuda, ni el déficit, ni el paro. El mayor problema de Francia estos días se llama "Charlie Hebdo". Desde que la popular revista satírica publicó ayer un número alusivo a la polémica en varios países árabes por el documental anti islámico, la crisis del vídeo contra Mahoma se ha convertido en la crisis del cómic galo blasfemo"¹³⁸⁵

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Els conceptes més utilitzats són: "polémica", "crisis", "guerra de denuncias judiciales", "sabotaje tecnológico", "amenazas contra la publicación", "fundamentalista exaltado", "enfrentamiento entre ciudadanos ofendidos", "nueva rebelión", "en un contexto muy tenso" o "una bomba de baja intensidad en un supermercado judío ortodoxo". Els verbs més comuns són: "le puede estallar", "atentar", "para vengar", "no desemboque", "exacerbar las tensiones" o "anunciava el cierre provisional de embajadas". A més a més, també, s'hi detecta un lèxic de seguretat en fer referència a les protestes i a les manifestacions: "manifestaciones ilegales convocadas para el sábado", "previsibles disturbios callejeros", "convertir el "affaire" en la continuación natural de la oleada de protestas y atentados acaecida en diversos países por culpa del vídeo "*La inocencia de los Musulmanes*", "manifestaciones convocadas" o "cierre provisional de embajadas". Els verbs més rellevants en aquest sentit són: "tras prohibir", "no permitirá alteraciones de orden público".

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

També trobem arguments jurídics com: "la ley Gala", "delito de Blasfemia" o "la Asociación Siria por la libertad puso una denuncia contra "Charlie Hebdo" (...). Aquest tipus de llenguatge determina una dimensió de marc o *frame* més pragmàtica en referir-se a arguments materials, jurídics i de descripció de les pàgines de la revista.

A la crònica s'hi observa una dicotomia de dimensió de *frame* pragmàtico-simbòlica. A més de la perspectiva pragmàtica esmentada anteriorment, adopta una perspectiva simbòlica quan es refereix a arguments sobre el laïcisme, la llibertat d'expressió i als costums religiosos o laics francesos. Per exemple: "Aunque Charb justificó ayer que los

¹³⁸⁵ Mirar: "El fuego islámico prende en Francia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 24

dibujos “respetan las leyes de la República”, “su publicación ha molestado a mucha gente dentro y fuera de el país”, “este nuevo acto islamófobo ofende los sentimientos de los musulmanes”, “imán de la gran mezquita de París” o “la blasfemia”.

Unes declaracions dels dibuixants: “Según ellos, sus dibujos satíricos no distinguen entre religiones y se mofan por igual del Papa Benedicto XVI y de Mahoma (...)”.¹³⁸⁶

Unes declaracions de Manuel Valls sobre la llibertat d’expressió:

“En cuanto al ministro del Interior, Manuel Valls recordó que “la libertad de expresión es un derecho fundamental” (...) en una actitud valiente que les acerca al laicismo militante del Partido Comunista Francés, recordó en un comunicado que “en Francia no existe el delito de Blasfemia”¹³⁸⁷

La majoria de les citacions en estil directe i les citacions en estil indirecte subratllen el discurs de la provocació per part del diari. Alguns dels exemples més paradigmàtics poden ser les declaracions de l’Imam de París: “Dalil Boubakeur, imán de la gran mezquita de París, habló de “idiotez, calumnia e ignominia” o l’Associació Siria per la Llibertat va qualificar les vinyetes de Mahoma de “difamación y apología del odio religioso”. També la resta de citacions directes atribuïdes al president Hollande quan considera les caricatures de fet “Irresponsable y poco oportuno” i les citacions del primer ministre, Jean – Marc Ayrault se situen en la mateixa línia.

Algunes atribucions en estil indirecte o estil quasi indirecte¹³⁸⁸, propi del discurs periodístic i alguns verbs que descriuen l’acte de parla també cal tenir-les en compte:

“El partido En Nahda, que gobierna Túnez, condenó firmemente las caricaturas y el presidente egipcio Mohammed Mursi, llamó a penalizar la blasfemia”¹³⁸⁹

La crònica que acompanya l’anterior, que ja hem analitzat, respon al titular: “Disparen al blasfemo”¹³⁹⁰, cosa que transmet connotacions més bèl·liques i religioses. La qüestió principal és la qüestió de la legislació sobre la blasfèmia. Per l’estil i l’estructura es tracta d’una crònica complementària amb característiques de reportatge, en presentar un mosaic de la situació legislativa de les lleis de la blasfèmia. Des del punt de vista de la superfície, la crònica ocupa gairebé una pàgina sencera. Per tant, vol dir que el diari li va atorgar una forta rellevància.

Imatge

¹³⁸⁶ Mirar: “El fuego islámico prende en Francia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 24

¹³⁸⁷ Mirar: “El fuego islámico prende en Francia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 24

¹³⁸⁸ Reyes, Graciela (1994): *Los procedimientos de cita: citas encubiertas y ecos*. Madrid. Ed. Arcos Libros, S.L. , Col·lecció: Cuadernos de Lengua Española p.21

¹³⁸⁹ Mirar: “El fuego islámico prende en Francia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 24

¹³⁹⁰ Mirar: “Disparen al blasfemo”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 25

La fotografia que il·lustra la crònica “Disparen al Blasfemo”¹³⁹¹ mostra un jove musulmà de l’Índia calant foc a una imatge del president Obama. El jove estudiant apareix envoltat de flames. La imatge reforça i subratlla els marcs interpretatius més freqüents en el diari *El Mundo*, els de conflicte-provocació.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En termes generals, el llenguatge es mou en un àmbit molt pragmàtic i fa referència a la legalitat contra la blasfèmia, és a dir al fet de recórrer a termes legals i jurídics. També fa referència a un vocabulari més religiós, en relació a la tradició religiosa. L’article ofereix arguments d’ambdues bandes, tant dels partidaris de la nova llei com dels que creuen que la llei contra la blasfèmia limitaria la llibertat d’expressió. Igual que l’anterior crònica presenta una dicotomia de dimensió pragmàtico-simbòlica. La dimensió de marc o *frame* més pragmàtica es detecta a partir d’arguments jurídics respecte a la legislació de blasfèmia. Els exemples poden ser: “Coto jurídico”, “una legislación internacional contra la ofensa religiosa”, “(...) la bienintencionada resolución 16/18”, “los gobiernos egipcio y tunecino, liderados por partidos islamistas moderados, abogan por penalizar el ultraje contra la fe más allá de sus propias fronteras”, “presionar a la comunidad internacional para que elabore leyes nacionales e internacionales que castiguen los insultos a las tres religiones del Mundo”. A més, “el partido gubernamental En Nahda ha presentado un proyecto de ley para penalizar la ofensa (...)”, “herramienta jurídica”. La majoria de conceptes i expressions, dintre la informació, pertanyen a l’àmbit jurídic i fan referència a la protecció de les creences religioses. També trobem exemples de lèxic més bèl·lic, dintre el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte com: “la pugna”, “al calor de la cólera” o bé, “protagonista de una lucha entre islamismos”.¹³⁹²

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

En relació al *frame* de dimensió simbòlica trobem conceptes i arguments dins la informació, sobre la cultura religiosa, la blasfèmia i la cultura democràtica. Alguns d’aquests conceptes són: “para promover la tolerancia y situar el foco en proteger a los creyentes más que en blindar dogmas”, “acallaba la blasfemia”, “(...) de la Universidad de Al Azhar, la institución más prestigiosa del islam suní o la milicia chií libanesa de Hizbulá”, “prohíba insultar a las religiones”, “Centro de Libertad Religiosa del Instituto Hudson de Whashington”, “valores sagrados”, “en la tierra de los faraones de la ortodoxia salafista”, “prohíba injuriar a los profetas, a las esposas y compañeros de Mahoma y a los califas”, “La libertad de expresión no puede ser absoluta. Alá está por encima”, “conforme a su defensa literal del Corán”, “castigo a los blasfemos” o “la blasfemia”.

Recursos expressius: metàfores

¹³⁹¹ Mirar: “Disparen al blasfemo”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 25

¹³⁹² Mirar: “Disparen al blasfemo”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 25

Des del punt de vista de l'estil s'hi detecten recursos expressius, com ara metàfores: "Los países islámicos resucitan su propuesta de consensuar una ley contra la ofensa religiosa", "Unos burdos fotogramas y unas provocativas caricaturas de Mahoma han desempolvado la llamada a poner coto jurídico a los blasfemos", "si no se acallaba la blasfemia"; o l'expressió col·loquial: "los países islámicos advirtieron de que volverían a las andadas". També hi ha metàfores a destacar de l'anterior crònica: "Esta revista ha decidido echar aceite al fuego difundiendo una caricatura que ridiculiza al profeta (...)", o "Y al Gobierno socialista de François Hollande, sin comerlo ni beberlo, se le ha incendiado un polvorín que le puede estallar en cualquier momento (...)".¹³⁹³ Aquestes metàfores determinen el marc interpretatiu o *frame* de provocació a partir del tema tractat.

El conjunt del discurs d'aquesta crònica principal i de la complementària, tenint en compte el lèxic, les metàfores, les expressions i les imatges, determina els marcs interpretatius genèrics de provocació i conflicte. El marc valoratiu dintre d'aquest *frame* més genèric és negatiu respecte a la publicació de les caricatures. Els marcs interpretatius detectats són els de conflicte i provocació. No obstant això, en la crònica "Disparen al blasfemo" apareixen altres arguments a favor de la llibertat d'expressió, a través d'unes declaracions atribuïdes a Nina Shea directora del Centro de Libertad Religiosa del Instituto Hudson de Whashington. Vegem-ho:

"Desde la II Guerra Mundial el sistema protege derechos personales y no institucionales religiosas. Introducir castigos terrenales contra los blasfemios limitaría las libertades de expresión y credo y dañaría los pilares de la democracia"¹³⁹⁴

S'han de destacar alguns exemples d'elements interpretatius que deixen entreveure el redactor i denoten una crítica al salafisme i als valors sagrats. Per exemple: "(...) para penalizar la ofensa contra los "valores sagrados" y en la tierra de los faraones la ortodoxia salafista propone incluir en la Carta Magna (...)".¹³⁹⁵

Com indica (Castelló, Enric: 2012), la presència d'arguments que es refereixen a marcs oposats o que utilitzen arguments contraris serveix per a reforçar el marc interpretatiu propi i és una estratègia per a defensar una posició. Aquesta presència no respon a una pluralitat informativa, sinó que no actua com a mecanisme de reforçament del marc interpretatiu defensat. La constatació de l'existència de "l'altre" a través de les seves paraules, expressions i "reaccions", justifica el posicionament del "nosaltres" com a comunitat d'interessos.¹³⁹⁶

¹³⁹³ Mirar: "El fuego islámico prende en Francia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/ 2012 p. 24

¹³⁹⁴ Mirar: "Disparen al blasfemo", publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 25

¹³⁹⁵ Mirar: "Disparen al blasfemo", publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/09/2012 p. 25

¹³⁹⁶ Assumixo síntesi: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

Actors i actants

Entre els actors principals de la primera informació, “El fuego islámico prende en Francia”, destaca Stéphane Charbonnier, *Charb*, director de la revista *Charlie Hebdo* i un dels principals implicats en la informació i en el conflicte. D'altra banda, són també actors diversos representants de la religió musulmana, com el president de Consell Francès del Culte Musulmà, Mohammed Moussaoui; i l'imam de la Gran mesquita de París, Dalil Boubakeur. En un altre nivell d'implicació destaquen representants polítics, com el president francès François Hollande; el primer ministre Jean-Marc Ayrault, els quals van criticar l'actuació de la revista i dels periodistes, actuació que consideraren provocativa; també destaca el ministre de l'interior, Manuel Valls, que va fer una manifestació a favor de la llibertat d'expressió. Aquests últims actors es poden classificar d'actants.¹³⁹⁷

En la segona crònica, “Disparen al blasfemo”, els actors principals cal definir-los com a “actants”, és a dir com a experts en relació a les lleis de la blasfèmia, en desenvolupar un paper més abstracte. Per exemple, Nina Shea, directora del Centre de Llibertat Religiosa de l'Institut Hudson de Washington, i Ishak Ibrahim, activista pro drets humans, els quals es posicionen a favor de la llibertat d'expressió. També destaca un líder d'un grup salafista, Hisham Kamal, que advoca a favor de la creació d'un codi que protegeixi els atacs contra les creences religioses.

La següent informació important del cas de les caricatures de Mahoma al *Charlie Hebdo* i a la crisi dels països àrabs es refereix a una jornada de protestes violentes al Pakistan. La informació ocupa un petit espai en la portada de *El Mundo*. Tot i que no és el tema principal, la informació es troba en el sumari de les informacions més rellevants del dia. Aquest és el titular que apareix en la portada: “Queman cines en Pakistan en las protestas contra el vídeo de Mahoma”¹³⁹⁸. Transmet unes connotacions de conflictivitat.

A les pàgines interiors del mateix diari hi trobem una crònica referida al titular esmentat. Ocupa una plana sencera i una part de l'altra plana. De fet, ocupa gairebé tota la superfície de la pàgina en la categoria de tema principal, ja que representa l'ítem¹³⁹⁹ més important, però no és l'únic tema. A partir d'aquestes característiques s'infereix que el diari va concedir una rellevància important a aquest tema. El titular, “Cines en llamas por “amor a Mahoma”,¹⁴⁰⁰ crea una paradoxa amb la unió de dues idees contradictòries amb connotacions bèl·liques. Tant el titular com en el subtítol transmeten la tensió i la violència viscuda al Pakistan.

¹³⁹⁷ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹³⁹⁸ Mirar portada: “Queman cines en Pakistan en las protestas contra el vídeo de Mahoma”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012

¹³⁹⁹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 87

¹⁴⁰⁰ Mirar: “Cines en llamas por “amor a Mahoma”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

Lèxic bèl·lic i conflictiu

El llenguatge i el discurs presenten un alt voltatge, ja que fan servir un discurs bèl·lic i conflictiu, una característica molt present en totes les peces analitzades. El lèxic més comú presenta termes com: “protestas”, “contra vídeo sobre Mahoma”, “jornada de odio y violencia”, “violentas manifestaciones”, “nunca se habían registrado tantos muertos”, “mayores incidentes” o “manifestantes”. Altres expressions amb connotacions de protesta: “El gobierno paquistaní contribuyó en parte al caos”, “(...) la gente pudiera ejercer su derecho a manifestarse a favor del profeta”, “para evitar la furia” i “la medida empeoró la situación”. Entre els verbs s’ha de destacar: “murieron”, “resultaron heridas” i “manifestarse.”

Figures retòriques

El text conté molts recursos expressius, la majoria dels quals són metàfores, i expressions populars i algunes figures retòriques. Les metàfores solen transmetre connotacions bel·ligerants: “la policia intentó cerrarles el paso con gases lacrimógenos”, “para intentar frenar la violencia”, “el principal blanco de las protestas fueron las salas de cine”, “sus principales vías de entrada y salida quedaron selladas”, “el principal blanco de las protestas fueron las salas de cine” o “el primer ministro paquistaní Raja Ashraf, ya calentó los ánimos”. En el text també destaquen algunes frases fetes com: “acabaron siendo pasto de las llamas en diversas ciudades” o “viendo lo que se avecinaba”. Des del punt de vista estilístic, l’autor de la crònica va utilitzar altres figures retòriques per presentar el context de la situació. Per exemple dues paradoxes:

“Lo que tenía que ser un “Día de Amor a Mahoma” en Pakistan se convirtió en una jornada de odio y violencia (...)”, i “(...) a pesar de que, ironías de la diplomacia internacional, el país es aliado de Whashington”¹⁴⁰¹

La dimensió de marc o *frame* majoritària és la pragmàtica, ja que es refereix a qüestions de protesta, a conflictes i a enfrontaments. Sobre l’anunci televisiu realitzat pels EUA per reduir la tensió al Pakistan, hi ha una referència enmig de la crònica. *El Mundo* no hi va dedicar un espai sencer, a aquest tema.

Imatge

La fotografia que acompanya la crònica principal mostra uns policies en plena càrrega contra els manifestants a la ciutat de Peshawar. Es manifestaven pel film contra Mahoma. La imatge transmet el conflicte latent i la crisi desfermada als països àrabs. Una altra variable rellevant és el “*espejamiento*”¹⁴⁰² o destacat publicat enmig de la crònica, en què exposa el cas de tres països diferents -Alemanya, Líban i el Iemen- on es van produir incidents violents dins del context de crisi provocat pel vídeo i per les caricatures que denigraven Mahoma.

¹⁴⁰¹ Mirar: “Cines en llamas por “amor a Mahoma”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

¹⁴⁰² Nota aclariment: En periodisme són el textos de suport a la notícia o crònica principal. Per exemple, la cronologia d’uns fets per a informar dels antecedents o de les reaccions, explicar els avantatges o els inconvenients d’alguna cosa per descriure les anècdotes d’un esdeveniment.

A més a més del marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte, també es detecta un marc interpretatiu més de provocació, sempre present en *El Mundo*. Algunes declaracions i citacions, com la del primer ministre pakistanès, Raja Ashraf, subratllen la provocació per part dels periodistes del *Charlie Hebdo*: “El primer ministro paquistaní Raja Ashraf, ya calentó los ánimos calificando de “ataque inaceptable contra el profeta” el vídeo que denigra a Mahoma.”¹⁴⁰³ Podem veure altres citacions en estil indirecte que critiquen el vídeo:

“Si en vez de echarse a la calle, los paquistaníes se hubieran quedado en casa viendo la tele habrían visto algo muy diferente: a Barack Obama y a Hillary Clinton criticando el vídeo “La inocencia de los musulmanes”, que ha desatado la oleada de manifestaciones y los ataques pirómanos contra los cines de Peshawar”¹⁴⁰⁴

En aquestes atribucions i citacions directes hi juga un paper essencial la interpretació del redactor en la selecció del textos externs. D'aquests textos seleccionats s'infereix que són fonts que aporten interpretacions i comentaris.¹⁴⁰⁵ El marc interpretatiu o *frame* de provocació-ofensa és més secundari, perquè el marc interpretatiu o *frame* estable i dominant és el de conflicte. Ho determinen les variables del lèxic, les figures retòriques i les imatges emprades.

L'article respon a les característiques d'una crònica. No té l'estructura rígida de la notícia, perquè conté molts elements interpretatius. L'estil, en general, és sensacionalista, en posar molt d'accent en el nombre de morts i ferits i en les destrosses materials produïdes en la protesta.

En la part inferior de la mateixa pàgina apareixia publicada la notícia “Cruzada de Le Pen contra el velo y la “kipá””.¹⁴⁰⁶ La informació ocupa la superfície d'una quarta part de la pàgina i no va acompanyada de cap imatge. El diari *El Mundo* no li va atorgar una rellevància destacada. La notícia se centra en unes declaracions de l'ultradretana Marine Le Pen, en relació a prohibir els símbols religiosos al carrer. L'article es pot classificar com una notícia, dintre els gèneres informatius, però manté alguns trets interpretatius, com el judici moral per part del redactor. Això vol dir que els gèneres s'entrellacen i no tenen una estructura rígida.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

La paraula “cruzada” en el titular transmet connotacions bel·ligerants i al mateix temps religioses. El discurs és simbòlic en referir-se a qüestions de símbols religiosos i a la llibertat d'expressió. Per exemple: “velo y kipá”, “prendas religiosas en la vida pública” “respeto de los símbolos religiosos”, “unas caricaturas de Mahoma”, “respeto para el profeta”, “Shoah de Drancy”, “Holocausto nazi”, “los musulmanes” o “tenso debate sobre la libertad de expresión.”

¹⁴⁰³ Mirar: “Cines en llamas por “amor a Mahoma”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

¹⁴⁰⁴ Mirar: “Cines en llamas por “amor a Mahoma”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

¹⁴⁰⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p. 276

¹⁴⁰⁶ Mirar: “Cruzada de Le Pen contra el velo y la kipá”, publicat dins diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

Llenguatge bèl·lic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge transmet moltes connotacions de tensió i presenta un contingut d'alt voltatge, amb molts termes de conflicte com: “jornada se prevé agitada”, “varias manifestaciones convocadas”, “reclamaba respeto”, “la candidata del FN ya abogaba por un endurecimiento de la ley de 1905” i “aprovechar la tensión”. Aquest lèxic i aquestes expressions formen part d'una perspectiva més pragmàtica, en referir-se a raonaments de tipus material. Les declaracions i les citacions seleccionades segueixen aquest enfocament de conflicte. Cal destacar les citacions directes de François Hollande criticant la proposta de Le Pen: “Todo lo que rompe, opone y divide es desacertado. Las únicas reglas que conocemos son las de la República y las del laicismo”;¹⁴⁰⁷ també trobem les declaracions de Vincent Peillon, ministre d'educació, en què qualificava a la dirigent ultradretana com: “la primera de les integristas”, al aprovechar la tensió que existe en estos momentos con los musulmanes para “echar más leña al fuego”.¹⁴⁰⁸ Les variables recopilades per la detecció dels marcs, tant en la crònica anterior com en aquesta petita notícia, constaten el marc interpretatiu o *frame* genèric de conflicte present a *El Mundo*, en el cas de les caricatures.

Actors i actants

En la primera crònica, el govern pakistanès és l'actor principal, igual que els manifestants i la policia. Els actants detectats són el primer ministre, Rajá Ashraf, i el ministre d'Informació, Qamar Zaman Kaira, els quals tenen un rol més abstracte com a responsables polítics. En la segona crònica l'actor principal és Marine Le Pen, representant d'un partit d'extrema dreta. La resta d'actors involucrats són representants institucionals, com François Hollande o el ministre d'Educació, Vincent Peillon. Aquests últims contraresten les declaracions de Marine Le Pen.

Un altre article a destacar en l'anàlisi del marc interpretatiu és una entrevista publicada el mateix dia 22/09/12. L'entrevistat és Mohamed Sammak, aleshores secretari general del Comitè de Diàleg Cristià-Musulmà al Líban.¹⁴⁰⁹ Al llarg de l'entrevista s'aborden qüestions en profunditat, com la llibertat religiosa, la convivència entre religions, la blasfèmia contra les creences religioses i, no cal dir-ho, el cas de les caricatures i el vídeo de Mahoma; i també la necessitat d'instaurar Estats Civils en països de tradició musulmana. Quan li pregunten què en pensa, de la publicació de les caricatures de Mahoma, respon que existeix un sentiment de rebuig per part d'Occident respecte als musulmans. Segons el seu punt de vista, els extremistes empen aquest sentiment de rebuig per justificar la seva violència. Així ho declarava:

¹⁴⁰⁷ Mirar: “Cruzada de Le Pen contra el velo y la kipá”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

¹⁴⁰⁸ Mirar: “Cruzada de Le Pen contra el velo y la kipá”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 p.30

¹⁴⁰⁹ Mirar entrevista: “Como musulmán devoto creo que el embajador de EE.UU es un mártir”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 pp.26-27

“Occidente también tiene que ponerse en los zapatos de los musulmanes. No es la primera vez que ocurre esto. Han quemado el Corán han publicado una y otra vez caricaturas del Profeta. Este tipo de noticias da la impresión a un sector de extremistas de que hay una ofensiva contra el Islam. (...)Ese sentimiento se encuentra detrás de esta erupción de violencia que en cualquier caso no podemos justificar de ninguna forma”¹⁴¹⁰

En relació al cas de les caricatures de Mahoma publicades al *Charlie Hebdo*, l'entrevistat, Mohamed Sammak, amb les seves paraules, reforça el marc interpretatiu o *frame* genèric de provocació, un altre marc o *frame* força present en el diari *El Mundo*. Encara que faci referència al sentiment ofensiu que existeix contra l'Islam i als atacs contra alguns símbols de l'Islam, l'entrevistat es posiciona en contra de la reacció violenta en els països musulmans. Mohamed Sammak al·lega a favor de presentar recursos als tribunals, en cas d'ofensa contra la religió, però no considera pas que s'hagi de respondre amb violència. La presència d'aquest entrevistat i les seves intervencions desplega un marc interpretatiu o *frame* menys dominant i temàtic¹⁴¹¹ sobre l'islamisme radical. Dintre del *frame* conflictiu dominant en tota la mostra, es detecta, a través d'un conjunt lèxic sobre radicalisme, un relat més específic pel que fa a la conflictivitat.

Una altra informació destacada que es va produir, al cap d'uns quants dies de la publicació de les caricatures al *Charlie Hebdo* el setembre del 2012, és la notícia que aborda el desafiament del ministre de Ferrocarrils, Ghulam Ahmed Bilour, que va demanar matar l'autor del vídeo sobre Mahoma. El discurs en general d'aquesta notícia és molt bèl·lic i reflecteix el context de tensió arran de la crisi de les caricatures i del vídeo sobre Mahoma. En el titular hi queda ben reflectit: “*Tibia réplica en Pakistan al ministro que pide matar al autor del vídeo de Mahoma*”¹⁴¹², i en l'avantítol s'hi especifiquen algunes dades més materials sobre la recompensa: “Un ministro ofreció 100.000 dólares por su muerte.” El titular no transmet unes connotacions de bel·ligerància, sinó que és més atenuant i expressa que el mateix govern no ha estat contundent amb el ministre de Ferrocarrils. D'aquesta notícia, que manté l'estructura de piràmide invertida, allò que és més rellevant va a la part superior i el que és menys rellevant, a la part inferior.

La notícia no l'ha elaborada el corresponsal, sinó que l'ha reelaborada a partir de la informació emesa per l'agència de notícies EFE. Apareix publicada a l'edició digital del

¹⁴¹⁰ Mirar entrevista: “*Como musulmán devoto creo que el embajador de EE.UU es un mártir*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 pp.26-27

¹⁴¹¹ *Frame temàtic*: concepte a partir de la classificació (de Vreese,1993,2003) citat dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹⁴¹² Mirar: “*Tibia réplica en Pakistan al ministro que pide matar al autor del vídeo de Mahoma*”, publicat dins el diari *El Mundo.es*, el 23/09/2012

diari *El Mundo*. La seva presència en l'edició on-line denota que el diari no li va concedir una rellevància destacada.

Imatge

La fotografia no subratlla el context bèl·lic i conflictiu, molt freqüent en tota la mostra de notícies de *El Mundo*. Aquesta es desmarca de la línia general, ja que mostra una noia musulmana que duu una cinta al front amb el lema "I love Prophet" (*Estimo al profeta*) i que es troba enmig d'una protesta al Pakistan.

Seguint la línia de les informacions anteriors, el llenguatge és contundent i polèmic. Reflecteix les diferències entre els membres del govern i les protestes del Pakistan. Alguns exemples d'aquest tipus de llenguatge: "los fuertes disturbios", "en lo que algunos analistas ven como un movimiento calculado", "anunció que proponía un botín a cualquiera que asesine a Nakely Basula", "pidió a "los ricos que pongan a disposición de la causa todo su dinero, para que así el asesino pueda ser bañado en oro y dólares", "instar al asesinato supone un crimen" o "pero en la misma rueda de prensa condenó los disturbios". A més a més d'aquest llenguatge tan bel·ligerant, introdueix un discurs més polític, que reflecteix precisament la controvèrsia política. Per exemple:

"Sus declaraciones fueron replicadas con cautela por la oficina del primer ministro, Rajá Pervez Ashraf, que, según la cadena local Geo News, marcó las distancias con la postura de Bilour, y dijo que el Gobierno "no tiene nada que ver" con las afirmaciones del ministro"¹⁴¹³

El text aporta dades de context, com a *background*, respecte a la posició política del ministre de Ferrocarrils, les propietats i el perquè va fer aquestes declaracions, enfocades a les properes eleccions, segons els analistes polítics consultats. Aquesta notícia¹⁴¹⁴ acaba fent referència als antecedents de les protestes i dels incidents produïts al Pakistan arran de la publicació de les caricatures i del vídeo sobre Mahoma. Amb la introducció d'aquests antecedents aporta més elements interpretatius i d'anàlisi, una informació més completa, en general, aporta més dades i testimonis com a *background*. L'enfocament que hi dona el diari, quant a tractament de la notícia, és molt bel·ligerant. Alguns exemples d'aquest to bel·ligerant els trobem en expressions com: "la resaca por la cascada de acontecimientos de los últimos días, que culminaron con protestas masivas(...)", "fuertes enfrentamientos entre las fuerzas de seguridad y los miles de manifestantes (...)". I encara en alguns conceptes com aquests: "Entre los incidentes se registró", "ataque", "fue condenado" i "unos criminales."

Les citacions directes, subratllades en negreta, pertanyen a declaracions del ministre de Ferrocarrils, Ghulam Ahmed Bilour, les quals provoquen la indignació de membres del govern pakistanès, com el primer ministre Rajá Pervez, i la d'analistes polítics, com

¹⁴¹³ Mirar: "Tibia réplica en Pakistan al ministro que pide matar al autor del vídeo de Mahoma", publicat dins el diari *El Mundo.es*, el 23/09/2012

¹⁴¹⁴ Mirar: "Tibia réplica en Pakistan al ministro que pide matar al autor del vídeo de Mahoma", publicat dins el diari *El Mundo.es*, el 23/09/2012

Humayún Khan, els quals que es desmarquen de les declaracions del ministre de Ferrocarrils.

Actors

La selecció de les declaracions responen al paper del redactor en el text. Interessa observar com les declaracions del ministre de Ferrocarrils i les dels altres actors -el primer ministre Rajá Pervez o l'analista polític- reforcen el marc interpretatiu genèric conflictiu. Des d'un punt de vista discursiu, el discurs extern s'introdueix en el discurs propi. La inclusió d'arguments contraris, tant per part del ministre de Ferrocarrils com de per part de l'oposició, són una estratègia que serveix per a reforçar el marc interpretatiu propi, que és el de conflictivitat. Tal i com explica (Castelló, Enric: 2012), l'ús d'arguments de les parts oposades per part dels diaris no es fa en clau de pluralitat informativa ni per expressar la complexitat del cas, sinó que reforça el marc interpretatiu defensat. La constatació dels arguments de l'altre mitjançant les seves reaccions, justifica també el posicionament del "nosaltres" com a comunitat d'interessos.¹⁴¹⁵

Els arguments que ofereix el ministre Bilour amenaçant el director del film contra Mahoma transmeten unes connotacions més passionals i, per tant, més de dimensió simbòlica, a partir de l'argument "para que el asesino pueda ser bañado en oro y dólares".¹⁴¹⁶ En canvi, els arguments oferts que fan servir altres actors, com el primer ministre, Raja Pervez, o bé, altres portaveus del govern pakistanès o analistes, són en clau electoral i política. Trasmeten les vicissituds polítiques entre els membres del govern que es desmarquen de l'actitud desafiant del ministre de Ferrocarrils Bilour. Són uns tipus d'arguments tècnics que sustenten una dimensió de marc pragmàtica.

Actors

Els actors més destacats de l'article, els que apareixen amb més freqüència, són membres del govern Pakistanès i del partit governamental. L'actor més rellevant és el ministre Bilour, que va llençar el desafiament contra el director de la pel·lícula.

Actants

Els altres -els portaveus dels partits, els analistes polítics, com Humayún Khan i els representants del primer ministre, Rajá Pervez-- es poden classificar com a "actants", segons la diferenciació de (Castelló, Enric: 2012).¹⁴¹⁷ Quant a tipologia, les fonts informatives detectades se situen dintre de les institucionals, que són les que provenen dels portaveus del govern pakistanès o d'analistes polítics. Hi trobem també

¹⁴¹⁵ Assumeixo síntesi: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, pp.151-152

¹⁴¹⁶ Mirar: "Tibia réplica en Pakistán al ministro que pide matar al autor del video de Mahoma", publicat dins el diari *El Mundo.es*, el 23/09/2012

¹⁴¹⁷ Assumeixo síntesi: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, pp.145

fonts provinents d'un altre mitjà, de *Geo News* i d'*Express Tribune*. I encara cal fer esment de les fonts no identificades, les quals no ofereixen dades precises de procedència: "medios locales" o "algunos analistas". En termes generals, les variables identificades, és a dir les expressions, el lèxic, les citacions directes i la imatge emfatitzen el marc interpretatiu genèric de conflicte i de provocació que va viure el món musulmà durant la crisi de les caricatures.

L'última notícia relacionada amb el cas de les caricatures de Mahoma va sortir publicada el 27/09/12. La nostra mostra d'anàlisi comprèn els articles que es van codificar el dia de la publicació i els dies següents a la publicació de les caricatures. No obstant això, quan el cas de les caricatures ja no ocupava l'agenda de mitjans ni el seu moment de clímax informatiu, el tema va tornar a tenir rellevància perquè *El Jueves* va publicar unes caricatures de Mahoma. La notícia sortí publicada a la secció "España". Vol dir, doncs, que el diari *El Mundo* li va oferir un enquadrament més nacional. El titular és molt informatiu: "La embajada española en Egipto refuerza su seguridad por las viñetas de "El Jueves"¹⁴¹⁸, i subratlla força les connotacions de seguretat.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs de la notícia és altament pragmàtic en emprar lèxic de seguretat, de prevenció i de precaució. Afegeix dades, en un sentit de *background*, és a dir que presenta antecedents i elements de context, amb la intenció d'oferir una perspectiva d'anàlisi. La informació no va acompanyada de cap fotografia. Només ocupa una quarta part de la superfície de la pàgina, la qual cosa indica que el diari no li va concedir una rellevància notòria. La informació fou elaborada per l'enviat especial del diari a El Caire, però també va recórrer a l'agència EFE com a font informativa. Desplega un marc interpretatiu més temàtic de seguretat, pel que fa a l'enfocament més genèric de conflicte. El llenguatge transmet moltes connotacions de tensió i posa molt d'accent en el conflicte a través de l'ús d'un conjunt lèxic controvertit. Hi trobem un lèxic de seguretat: "refuerza su seguridad", "extremar la precaución", "llamó ayer a extremar la prudencia", "han pedido a las autoridades egipcias que se refuerce la seguridad exterior (...)" o "el Ministerio de Asuntos Exteriores ha incrementado las advertencias para quienes visitan el país".

Al mateix temps observem que hi ha un conjunt lèxic amb moltes connotacions de protesta i tensió, connotacions molt presents en el marc interpretatiu de conflicte. Per exemple: "potenciales incidentes", "disturbios violentos", "se cobraron la vida de más de una treintena de personas", "brutal asalto", "previsión de potenciales accidentes", "al airado debate desatado" o "controvertida portada." El tipus de lèxic de seguretat i de protesta determina una dimensió de marc més pragmàtica, molt dominant en tot el text.

Lèxic de dimensió de marc simbòlica

A banda del llenguatge pragmàtic hi veiem una dimensió més simbòlica a partir d'expressions i lèxic amb connotacions de religió i llibertat d'expressió. D'aquestes

¹⁴¹⁸ Mirar : "La embajada española en Egipto refuerza su seguridad por las viñetas de "El Jueves", publicat dins el diari *El Mundo*, el 27/09/2012 p.9

expressions destaquem: “aparecen varios hombres con barba, enfundados en la túnica tradicional, con el gorro musulmán”, “libertad de expresión”, “supuesta caricatura del profeta”, “blasfemo por el Islam” o “no representa a Mahoma”. En aquesta dimensió més simbòlica hi ha una al·lusió a l'espanyolitat, expressada en aquests conceptes: “embajada de España”, “españoles” o “la misión diplomática española”.

Actors i Fonts

Els actors involucrats en la informació són la directora de la revista *El Jueves*, Mayte Quílez, com a protagonista de la història, i per altra banda, l'ambaixada d'Espanya a Egipte. L'ambaixada, de fet, és un actor més indefinit: “En declaraciones a *El Mundo*, fuentes de la embajada española (...)” o “la misión diplomática española”. Des del punt de vista de l'anàlisi de la tipologia de les fonts, haurem de dir que són indefinides. Descrites en un sentit genèric, són fonts que aporten dades de context.

Les expressions i els conceptes més freqüents, analitzats com a variables que determinen el marc interpretatiu o *frame*, subratllen el *frame* de conflicte-provocació estable que trobem, de forma genèrica, en el diari *El Mundo*. El marc valoratiu o *value frame* que s'infereix en relació a la publicació de les caricatures és negatiu dins d'aquest marc més general. Molt freqüentment, el diari *El Mundo* interpreta el problema de les caricatures de Mahoma del *Charlie Hebdo* com una provocació i una continuïtat de les protestes pel vídeo *La innocència dels musulmans*, difós per internet.

A més a més, presenta els fets com una reacció generalitzada del món musulmà contra tot allò que és occidental. En l'anàlisi de la mostra observem que manté el binomi entre la perspectiva pragmàtico-simbòlica. Comença amb una dimensió del *frame* molt pragmàtica, en fer referència a les protestes, a les manifestacions i les mesures de prevenció adoptades pels governs. Una dimensió que és molt present en els primers episodis analitzats. A mesura que evoluciona el cas de la publicació de les caricatures de Mahoma, s'observa que adopta una dimensió del *frame* més simbòlica. Per exemple, amb l'entrevista a Mohamed Sammak, responsable del diàleg Cristià – Musulmà al Líban.¹⁴¹⁹ En aquesta entrevista es tracten diverses qüestions amb profunditat, com ara la llibertat religiosa en els països de tradició àrab, la llei contra la blasfèmia, les provocacions produïdes per part d'Occident en relació a l'Islam. Hi ha una dimensió de *frame* ben present en els arguments emprats en els articles d'opinió del cas de les caricatures de Mahoma, que apelen a les creences i a l'enfrontament entre civilitzacions i a un odi global. Malgrat tot, els últims episodis en relació a les caricatures de *El Jueves* retornen a una dimensió de marc més pragmàtica, posant molt d'èmfasi en les probables protestes i en la violència.

Articles d'opinió en *El Mundo* sobre el cas de les caricatures de Mahoma

El primer article d'opinió que va publicar *El Mundo* del cas de les caricatures de Mahoma es titulava: “*La Globalización del odio*”,¹⁴²⁰ firmat per Rafael Navarro-Valls,

¹⁴¹⁹ Mirar entrevista: “*Como musulmán devoto creo que el embajador de EE.UU es un mártir*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/09/2012 pp.26-27

¹⁴²⁰ Navarro-Valls, Rafael: “*La Globalización del odio*”, article d'opinió del diari *El Mundo*, publicat el 20/09/2012 p.24

catedràtic emèrit de Dret Eclesiàstic de l'Estat i col·laborador habitual del diari *El Mundo*. S'hi publicà el 20/09/2012. Navarro-Valls estudia la reacció dels països musulmans davant les injúries a les creences religioses. En primer lloc, analitza dos actes produïts pel fonamentalisme islàmic. Per una banda, la reacció violenta en els atemptats de l'11-S i la seva deriva cap a una teocràcia. Per altra banda, analitza la reacció moderada del Govern de Líbia davant l'assassinat de l'ambaixador nord-americà en aquest país, que segons l'autor és el camí adequat. Des del seu punt de vista, el problema del atac contra les religions en les societats plurals rau en la manera de saber reaccionar. L'autor de l'article argüeix que a Europa la reacció davant dels atacs a la religió passen pels tribunals de justícia. Així ho indica:

“Efectivamente, en una sociedad plural – pero a veces desquiciada- el ataque injusto a las grandes religiones no es infrecuente. El problema es cómo reaccionar”¹⁴²¹

En relació als conflictes generats per les injúries a les creences religioses, Navarro-Valls incideix en el concepte *localització i globalització*. Explica que la localització dels conflictes a Occident oblida la tendència a globalitzar-los, sobretot quan interfereix la part més integrista de l'Islam. En la reacció per part dels ultratjats és es poden produir atacs en cadena. Així ho manifesta:

“Esta localización de los conflictos en Occidente lleva a olvidar la tendencia a su globalización cuanto está por en medio la parte más integrista del islam. Ésta tiende a globalizar la ofensa inferida”¹⁴²²

Rafael Navarro-Valls denuncia la tergiversació, per part de l'islamisme radical, quan reacciona davant d'aquests conflictes. L'argument sobre la indignació violenta per una part de l'integrisme és present en la resta d'articles, els quals podem classificar en l'apartat de gèneres informatius-interpretatius. Aquest mateix argument el trobem en aquest article d'opinió. Així ho constata el mateix autor:

“En estas reacciones hay que distinguir bien lo que es una actuación legítima contra “el discurso del odio” de lo que es una manipulación de un extremismo político-religioso que no se resigna a morir”¹⁴²³

Amb aquest argument posa de relleu el marc interpretatiu o *frame* estable de conflicte/provocació. Al mateix temps s'hi detecta un altre *frame* sobre l'auge del fonamentalisme islàmic més radical i la violència antioccidental. Per últim, com a conclusió, fa un advertiment respecte del fonamentalisme, amb el qual argumenta:

¹⁴²¹ Navarro-Valls, Rafael: “*La Globalización del odio*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 20/09/2012 p.24

¹⁴²² Navarro-Valls, Rafael: “*La Globalización del odio*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 20/09/2012 p.24

¹⁴²³ Navarro-Valls, Rafael: “*La Globalización del odio*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 20/09/2012 p.24

“Hay que estar en guardia contra el fundamentalismo, pero el respeto a las ideas ajenas –incluidas las religiosas– debe llevar en Occidente a ser cauto en un mundo lleno de pirómanos que tienden a globalizar el odio”¹⁴²⁴

Veiem, doncs, com fa una exhortació a favor del respecte a les creences religioses. A més a més, també subratlla la prudència que ha de tenir Occident davant dels fonamentalistes islàmics.

El segon article d'opinió destacat porta per títol “Mi país en el atolladero”.¹⁴²⁵ El signa Ahmed Rashid i fou publicat dins el diari *El Mundo* el 22/09/12. Es tracta d'un article d'anàlisi en aportar dades de context i l'opinió de l'articulista. Aquest article focalitza molt el tema en la situació de Pakistan, sobretot en relació amb els grups fonamentalistes. I analitza, a fons i de forma crítica, la relació del govern pakistanès amb els grups extremistes i la seva política ambigua en relació amb els terroristes i els nord-americans. L'article de l'escriptor Ahmed Rashid subratlla, en conjunt, el marc interpretatiu genèric sobre la violència antioccidental. Un altre marc interpretatiu o *frame* que hi trobem és el de conflicte-provocació entre civilitzacions, però sobretot en les protestes en el seu país: Pakistan. Fa referència a la superioritat occidental i a les ofenses que dirigeix al món musulmà. Manté un punt de vista paral·lel amb l'anterior article de Rafael Navarro-Valls pel que fa a les reaccions violentes dins el fonamentalisme islàmic. Ambdós articles són crítics amb les reaccions violentes després dels atacs contra les creences religioses.

L'article d'Ahmed Rashid banalitza la pel·lícula i les caricatures de Mahoma. Ho reflecteix d'aquesta manera:

“Un extracto de la película chabacana y de mal gusto y unas caricaturas que se burlan del profeta Mahoma han enfurecido y soliviantado a musulmanes de todo el Mundo. (...) Esta creciente sensación de impotencia económica y política está siendo incluso alimentada por los extremistas que se aprovechan para hacer valer sus pretensiones en estos momentos tan turbulentos”¹⁴²⁶

Hi afegeix un seguit de dades i d'antecedents per justificar la tesi inicial basada en el sentiment d'inferioritat dels països musulmans respecte a Occident. Es tracta d'una sensació d'impotència que aprofiten els fonamentalistes musulmans per a imposar la seva visió de l'Islam a la població. Les dades que aporten informen sobre la legislació del Pakistan, que va contra les minories religioses. Informen també de la creació, per part de grups extremistes, d'una plataforma política denominada “*Movimiento de Defensa de Pakistan*”. I, encara, denuncia l'exèrcit i els serveis d'intel·ligència per la seva ambigüitat i per no tenir una estratègia definida respecte als grups extremistes.

¹⁴²⁴ Navarro-Valls, Rafael: “*La Globalización del odio*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 20/09/2018 p.24

¹⁴²⁵ Rashid, Ahmed: “*Mi país en el atolladero*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 22/09/2018 p.31

¹⁴²⁶ Rashid, Ahmed: “*Mi país en el atolladero*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 22/09/2012 p.31

Totes aquestes contradiccions quant a la política contra el terrorisme són denunciades per Ahmed Rashid:

“Todas estas políticas, que se contradicen entre sí y permiten inducir a la población a creer cada vez más las mentiras perpetradas por los organismos gubernamentales, están arrastrando a Pakistan a un auténtico atolladero”¹⁴²⁷

L'últim paràgraf reflecteix la visió personal de l'autor, com a conclusió final i com a reiteració de la seva tesi inicial. Ahmed Rashid exposa la seva denúncia de la situació actual del Pakistan, que rep l'amenaça exterior i occidental. En la seva conclusió subratlla, com a marc interpretatiu de conflicte, el marc interpretatiu sobre la violència antioccidental-islamisme radical. Aquestes afirmacions ho corroboren:

“Pakistan sigue creyendo que los de fuera son la causa de sus desgracias. (...) Esa más adecuada percepción de la realidad se vería favorecida si hubiera empresas occidentales, ya que no gobiernos, que adoptaran una actitud más dura con los materiales que incitan al odio”¹⁴²⁸

Un altre article d'opinió que va publicar *El Mundo* respecte al cas de les caricatures és de Rubén Amón, periodista i col·laborador habitual. En el seu article d'opinió es refereix a la dimensió reduïda de la religió i, també, a la tolerància existent en relació a la llibertat d'expressió.

A parer seu, l'exercici de llibertat d'expressió per part dels redactors de *Charlie Hebdo* és una falta de responsabilitat, en no intuir el perill que corren els ciutadans occidentals que viuen en països musulmans:

“(...) pero semejantes reproches subestiman la vulnerabilidad de los súbditos americanos o franceses en territorio comanche, minusvaloran la precariedad geopolítica de la primavera árabe y sobrentienden que las libertades pueden ejercerse frívola, oportunista y arbitrariamente”¹⁴²⁹

En la conclusió del seu article s'inclina a favor de la responsabilitat en exercir la llibertat d'expressió. L'autor afirma que els redactors tenien avantatge davant la situació dels musulmans i que van causar provocació. Segons el seu punt de vista, exercir de forma desmesurada la llibertat d'expressió significa banalitzar-la:

“(...) pero su posición ventajista del debate -la provocación frente a la hipersensibilidad- descuida el peligro de acabar con la libertad precisamente a cuenta de desperdiciarla ilimitadamente”¹⁴³⁰

¹⁴²⁷ Rashid, Ahmed: “*Mi país en el atolladero*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 22/09/2012 p.31

¹⁴²⁸ Rashid, Ahmed: “*Mi país en el atolladero*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 22/09/2012 p.31

¹⁴²⁹ Amón, Rubén: “*Mahoma*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 22/09/2012 p.27

¹⁴³⁰ Amón, Rubén: “*Mahoma*”, article d'opinió dins el diari *El Mundo*, publicat el 22/09/2012 p.27

Acudit 20/09/12

Encara que l'anàlisi dels acudits no ha estat freqüent en la mostra d'anàlisi de notícies que anem exposant, en volem comentar un, publicat dins *El Mundo* el 20/09/12, a la secció "Opinió". Il·lustra el context de crisi provocat pel setmanari *Charlie Hebdo*. La il·lustració de l'acudit és un llapis amb el nom de *Charlie Hebdo*. El llapis és dins una maquina de fer punxa, de la qual surten flames. A la part inferior de la imatge hi ha aquesta llegenda: *integrismo islámico*. El missatge que vol transmetre l'acudit és el de la provocació, per part del setmanari *Charlie Hebdo*, als països musulmans. Provoca la reacció violenta per part dels integristes islàmics cap a interessos occidentals. És un acudit que d'una manera molt gràfica reforça el marc interpretatiu o *frame* de provocació-conflicte del diari.

9.3.4 Judaisme: Atemptat a l'escola jueva de Toulouse

L'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah de Toulouse, el març del 2012, es va produir en plena campanya electoral de la primera volta de les eleccions presidencials franceses del 2012. L'agressor va acabar amb la vida de tres nens jueus i amb la d'un mestre-rabí jueu d'aquella escola. Aquest cas s'analitzarà en aquest apartat pel ressò mediàtic que va tenir i per ser un tema de marcada actualitat, sobretot pel tema del *gihadisme* i de la reivindicació d'atemptats per part del terrorisme d'arrel islamista radical. L'atemptat a l'escola jueva de Toulouse va generar molta consternació a França i molta expectació i seguiment en tots els mitjans de comunicació europeus. El cas va adquirir major notorietat en produir-se durant la campanya per a les eleccions presidencials franceses, marcades pel qüestionament, per part de l'ultradreta, dels rituals de les religions musulmana i jueva. Seguint la classificació de les informacions en quatre variables, aquest cas es pot inserir en una doble variable: *Temes de fricció i Conflictos Religiosos* entre diferents confessions. En un primer moment es va creure que l'atac era antisemita o que era un atac neonazi, però finalment es va saber que l'autoria de l'atemptat era d'arrel islamista. Com en els anteriors casos analitzats, el mètode emprat combina elements de l'anàlisi quantitativa i qualitativo-interpretativa. En la categoria de premsa editada a Madrid, en aquest apartat, analitzarem els diaris *ABC*, *La Razón*, *El País* i *El Mundo*.

Igual que en els casos anteriors, el mètode utilitzat identifica la data en què es va produir els fets com el dia "D". L'endemà de l'atemptat es va fer una exploració de totes les informacions publicades que hi tenien relació. Es va observar quin fou el moment de més clímax informatiu, és a dir en quin moment l'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah va ocupar més part de l'agenda. Aquesta observació va prosseguir fins que el nombre d'informacions sobre aquest tema va créixer i el va anar ocupant menys espai en els diaris de la premsa editada a Madrid. El nombre total de peces publicades en aquesta categoria el conformaven 185 articles de diferents gèneres periodístics, sobretot, gèneres informatius i interpretatius. Des del punt de vista qualitatiu, ens servim de la proposta d'anàlisi de marcs interpretatius de Van Gorp

(2005)¹⁴³¹ i de la proposta d'anàlisi de Robert Entman (1993)¹⁴³² a partir de les quatre variables de definició del *frame* (definició del problema, responsabilitat dels actors, judici moral i vies de resolució). A part d'això, per a l'anàlisi, s'hi han afegit les variables del marc de dimensió simbòlica i pragmàtica, les del marc valoratiu, els actors i les imatges.

48. 9.3.4.1 ABC

El diari ABC va dedicar un total de 43 articles, publicats a la secció "Internacional", al cas de l'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah de Toulouse. La metodologia s'ha basat en l'anàlisi del *frame* o *framing* més qualitativa. L'ABC va dedicar una part de la portada al cas de l'atemptat, l'endemà que es produïssin els atemptats, és a dir el dia "D", d'acord amb la metodologia que ens hem proposat de seguir.

El 20/03/12 el cas de l'atemptat va aparèixer a la portada del ABC. No era el tema principal ni ocupava el centre d'impacte visual, sinó que es tractava d'un tema secundari, destacat amb un breu, en què es podia llegir el nom de les víctimes de l'atemptat i s'hi reproduïa una fotografia, en el qual es veia un adult consolant a un nen jueu. Aquesta fotografia la van fer servir també altres mitjans de la mostra. El titular de portada era aquest: "Un asesino en serie y xenófobo atemoriza a Francia"¹⁴³³

Editorial

El mateix dia, un dels editorials publicats parlava d'aquest tema, malgrat que no era l'editorial central. La dedicació d'un editorial a aquest tema, tot i que no fos el principal, expressa la notorietat que el diari li va concedir. El titular era: "*Crímenes atroces en la campaña francesa*".¹⁴³⁴ En certa manera la posició del diari era la de considerar que es tractava d'un mateix criminal o d'un grup de criminals que estaven al darrere dels atemptats a l'escola jueva Ozar Hatorah de Toulouse i que havien trencat la tranquil·litat de la campanya electoral francesa del 2012. L'editorial no s'atrevia a exposar els motius que hi havia al darrere. Eren difícils i aparentment xenòfobs, ja que la majoria de víctimes eren jueus i militars magrebíns. L'editorial manifesta el seu suport a tots els candidats que van suspendre la campanya arran de l'atemptat:

"Si el o los autores intentaban influir en la elección presidencial, los candidatos hicieron bien en suspender la campaña electoral, para dejar claro que en este campo no hay matices entre los demócrates"¹⁴³⁵

¹⁴³¹ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.484-507

¹⁴³² Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p.52

¹⁴³³ Mirar portada: "Un asesino en serie y xenófobo atemoriza a Francia", publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012

¹⁴³⁴ Mirar editorial: "*Crímenes atroces en la campaña francesa*", publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.4

¹⁴³⁵ Mirar editorial: "*Crímenes atroces en la campaña francesa*", publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.4

Al final, l'editorial fa una crida al govern central espanyol, perquè adopti mesures de prevenció amb França perquè es pugui atrapar els autors i els criminals.

Imatges a la secció "ENFOQUE"

El diari *ABC* va concedir molta rellevància a aquesta notícia, en ser una de les informacions principals del dia. Emprà molts recursos gràfics, com fotografies i il·lustracions. La secció "ENFOQUE" del rotatiu, que destaca les informacions més rellevants de l'actualitat, mostrava una imatge del voltant de l'escola jueva, la d'una manifestació en contra dels crims i la d'una imatge del rabí Jonathan Sandler, assassinat a la porta de l'escola. En un primer moment es va creure que la causa principal de l'atemptat era antisemita, i que havia estat perpetrat per un grup neonazi. La notícia més destacada sobre la qüestió va ser publicada el dia 20/03/12 i es titula: "Salvaje ataque antisemita en Francia".¹⁴³⁶ Es tracta d'un article que es pot classificar en els gèneres informatius, en seguir l'estructura de piràmide invertida on el més important va a la part superior i en no presentar un conjunt de dades que formin un *background*. La majoria d'aquests articles foren publicats a l'apartat "Internacional." El marc interpretatiu o *frame* estable detectat és l'antisemitisme-xenòfob, que va ser molt determinant en les primeres informacions. Per descomptat que l'estudi d'aquest marc interpretatiu o *frame* es va fer a partir de la recollida de diverses informacions, com l'ús del lèxic, la tipologia de les metàfores, els actors, les imatges i les representacions gràfiques més usuals. Són els denominats mecanismes de marc *frame devices*¹⁴³⁷ proposta d'estudi de Van Gorp (2005) que serveixen per a determinar el marc interpretatiu o *frame*.

Des del punt de vista de l'anàlisi discursiva, hem de dir que manté moltes connotacions bèl·liques, connotacions de violència i connotacions criminalistes. És un discurs molt comú en la crònica de successos. En els primers articles de la mostra s'ha observat una posició emotiva, en apel·lar a declaracions de tipus sentimental i emotiu, que transmeten el patiment de les víctimes i la consternació generalitzada. La narrativa és de tipus criminalista, un discurs molt propi de la crònica de successos. Les primeres informacions presentaven un marc interpretatiu o *frame* antisemita-neonazi. La semàntica i el lèxic ens situen alhora en un marc interpretatiu o *frame* temàtic de criminalitat i conflicte en oferir un relat de criminalitat.

Lèxic bel·ligerant

Alguns exemples del lèxic més comú que cal destacar: "salvaje ataque", "ataque antisemita", "tres niños y un judío mueren", "arma", "reciente asesinato", "tres militares", "víctimas de la matanza". També introdueix molt de vocabulari bèl·lic i criminalista: "pertrechado", "arma de calibre 11,43 mm", "primeras pistas", "el Ministerio del Interior movilizó de inmediato a más de 200 policías", "el arma usada por el criminal de la escuela Ozar Hatorah era la misma usada", "con la misma frialdad", "conmoción en la campaña", "conmoción moral", "la matanza". I algunes

¹⁴³⁶ Mirar: "Salvaje ataque antisemita en Francia", publicat dins el diari *ABC*, el 20/03/ 2012 p.30

¹⁴³⁷ VAN GORP, Baldwin. "Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue". *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, pp.484-507

metàfores que es troben dins aquest *frame*: “(...) se transformó en una gigantesca toma de conciencia de un problema de inmenso calado” o “las llamadas racistas en Francia tienen siempre ecos inflamables en los países árabes.” Els verbs més freqüents són aquests: “en la que huyó el criminal” o “comenzó a disparar contra todo el mundo de forma indiscriminada.”

Un text informatiu no s’adscriu a un únic marc interpretatiu o *frame*, sinó que presenta múltiples interpretacions en el mateix *frame*. En aquest es poden inferir diversos *frames* en funció de l’ús dels diferents actors. En les primeres informacions publicades del ABC hi ha un altre marc interpretatiu o *frame* genèric racista-neonazi, si tenim en compte alguns conceptes que hi apareixen, com aquests: “habrían sido identificados como militantes o simpatizantes de movimientos neonazis”, o “expertos en balística comparten esta pista”.¹⁴³⁸ També fa referència a un testimoni que sustenta el marc:

“El coronel Michel Esparsa, oficial de 17 regimiento de Ingeniería de Paracaidistas de Montauban, habría presentado una denuncia judicial contra esos militares o exmilitares neonazis, sin que la instrucción judicial haya dado mucho resultado (...)”¹⁴³⁹

A la pàgina següent hi ha un article en format de crònica. Una peça més complementària, on hi ha reproduïdes declaracions dels testimonis que vivien a prop de l’escola jueva *Ozar Hatorah*; o dels pares dels alumnes de la mateixa escola. La crònica és encapçalada amb un titular, que fa servir la citació d’un fiscal de la República francesa: “Disparó con frialdad contra todo lo que veía a la puerta de la escuela”.¹⁴⁴⁰ Segons la classificació de (Contreras, Diego:2004),¹⁴⁴¹ es tracta d’una crònica discursiva a partir d’un text o d’un conjunt de declaracions entrelaçades. Des d’un punt de vista discursiu, es troba en sintonia amb l’anterior article, perquè també recorre a un enfocament emotiu en presentar els sentiments de les persones pròximes a l’escola jueva.

Fonts informatives

En aquests dos primers articles les fonts informatives detectades són de tipus institucional, en citar fonts com el president de la República, Nicolas Sarkozy, i els diversos candidats de partits polítics, com François Hollande i Marine Le Pen, a més d’experts en balística, com Benoit Ebel. En la segona crònica s’hi esmeta el Fiscal de la República (sense dir-ne el nom). Es tracta, en aquest cas, d’una font més institucional. I en aquesta mateixa línia també identifiquem altres fonts institucionals o representants governamentals, com Cecile Malmström, comissaria europea d’Afers Exteriors i Benjamin Netanyahu, com a primer ministre d’Israel. Les fonts més

¹⁴³⁸ Mirar: “*Salvaje ataque antisemita en Francia*”, publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.30

¹⁴³⁹ Mirar: “*Salvaje ataque antisemita en Francia*”, publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.30

¹⁴⁴⁰ Mirar: “*Disparó con frialdad contra todo lo que veía a la puerta de la escuela*”, publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.31

¹⁴⁴¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

emprades són de tipus testimonials, perquè fan servir el testimoni de diversos veïns que vivien a prop del col·legi jueu i el de pares que duïen els seus fills en aquest mateix col·legi. Aquestes fonts emfatitzen més la tragèdia i dramatitzen molt més els fets. Observem com l'autor introdueix les diverses fonts i com aquestes estan citades i introduïdes. Atenent a aquest punt de vista, cal fixar-se en la interpretació que en fa el redactor, de les declaracions externes que selecciona.

El tipus de fonts informatives mencionades i detectades en els dos articles proporcionen interpretacions i, a més a més, subratllen els marcs interpretatius o *frames* genèrics indicats anteriorment. Tanmateix, des del punt de vista de l'anàlisi, no és fàcil detectar si són fonts que ofereixen dades o interpretacions, però, valorant algunes expressions com "según los expertos", es veu la valoració del periodista, que se serveix d'aquestes expressions com si es tractés d'un recurs retòric. Estem davant d'una estratègia d'atribució.¹⁴⁴² Un exemple el trobem en la primera crònica, quan el redactor intenta relativitzar la pista neonazi:

"Pero no todos los expertos en balística comparten esa pista. Habla Benoit Ebel, especialista en armas del sindicato de policía Synergie-officiers: "El arma utilizada ue un arma reglamentaria en el Ejército norteamericano durante los años 80 del siglo pasado. (...) Pero hoy por hoy, es un tipo de arma que solo interesa a coleccionistas y tiradores deportivos"¹⁴⁴³

El redactor utilitza els arguments de l'expert per qüestionar la tesi sobre l'autoria neonazi i defensar la radicalització de l'autor de l'atemptat.

Per altra banda, s'ha de dir que totes les citacions directes i les declaracions seleccionades en la segona crònica¹⁴⁴⁴ reforcen i subratllen el marc interpretatiu antisemita i el mòbil racista que hi ha al darrere. Per exemple, unes declaracions atribuïdes a un veí del barri del col·legi:

"(...) La violencia racista puede estallar en cualquier momento. Lo impensable ha ocurrido. Debemos reflexionar. Es nuestro deber sacar lecciones de un crimen espantoso"¹⁴⁴⁵

En relació al lèxic i a les metàfores del segon article, notem que subratllen la criminalitat de l'acte i tenen connotacions molt bel·ligerants. Ho podem comprovar en algunes metàfores com:

"La primera descripción oficial de la matanza en boca del fiscal de la República fue recibida como un electroshock trágico (...)", i també, "más allá del barrio de

¹⁴⁴² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276

¹⁴⁴³ Mirar: "Salvaje ataque antisemita en Francia", publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.30

¹⁴⁴⁴ Mirar: "Disparó con frialdad contra todo lo que veía a la puerta de la escuela", publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.31

¹⁴⁴⁵ Mirar: "Disparó con frialdad contra todo lo que veía a la puerta de la escuela", publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.31

Jolimont, más allá de Toulouse, la conmoción se transformó en una ola de horror, consternación y solidaridad”¹⁴⁴⁶

D’una banda, es detecta un llenguatge que transmet unes connotacions tràgiques que configuren un discurs d’alt voltatge, el qual emfatitza la commoció i la consternació generalitzades. D’altra banda, també aporta dades respecte a les cerimònies religioses que s’han dut a terme en diverses sinagogues. A més, afegeix algunes dades, tipus *background*, que aporten dades de context. Per exemple:

“Las ceremonias de recogimiento en numerosas sinagogas recibieron la solidaridad espontánea de hombres y mujeres de la distinta sensibilidad cultural y religiosa.” (...) “La comunidad hebrea de Francia es la primera de Europa, con más de medio millón de miembros.”¹⁴⁴⁷

Actors

Pel que fa als actors principals, en el primer destaquen actors que es podrien definir com a actants.¹⁴⁴⁸ Per exemple, l’expert en balística, Benoit Ebel, i un dels oficials de l’exèrcit, Michel Esparsa; cal fer esment dels actors polítics, també definits com a actants en el seu rol més de portaveus polítics o governamentals: Nicolas Sarkozy, com a president de la República; François Hollande, com a líder dels socialistes francesos i Marine Le Pen, com a líder del partit d’ultradreta, que destaquen el seu discurs a favor de la unitat nacional.

Imatges

En relació a les imatges i als recursos gràfics que acompanyen als articles, es fixen molt en l’escena on es van produir els fets, els voltants del col·legi jueu *Ozar Hatorah*. Presenten l’escena del crim on treballaven els investigadors policials. També reflecteixen escenes de les manifestacions antixenòfobes i en contra de l’atemptat. Veiem un primer pla del rabí de l’escola, Jonathan Sandler, assassinat. La segona crònica reproduïx una fotografia, en pla mitjà, de Nicolas Sarkozy i la seva esposa dins una sinagoga, envoltats de fidels jueus que anaven amb una quipà. Podem veure també la imatge d’una pistola, la que va utilitzar l’assassí. Aquesta imatge, per una banda, reforça el lideratge de Sarkozy; i la resta, el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme.

¹⁴⁴⁶ Mirar: “Disparó con frialdad contra todo lo que veía a la puerta de la escuela”, publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.31

¹⁴⁴⁷ Mirar: “Disparó con frialdad contra todo lo que veía a la puerta de la escuela”, publicat dins el diari ABC, el 20/03/2012 p.31

¹⁴⁴⁸ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

En una línia idèntica, les publicacions de l'endemà, el 21/03/12, també se situen en el marc interpretatiu o *frame* racista-antisemita. En l'apartat "ENFOQUE" del diari hi ha una imatge de mida gran, un pla general, on es poden veure els alumnes jueus mostrant un rostre d'indignació i dolor. Alguns duïen quipà i el barret típic dels jueus ultraortodoxos. Al costat, un breu amb el següent titular: "A la caza del enemigo número uno"¹⁴⁴⁹ i "Duelo tras el asesinato xenófobo". Al mateix temps també, reforça el lideratge de Sarkozy destacant el següent discurs: "Hacía tiempo que Francia no quería creer con tanta fuerza a su presidente."¹⁴⁵⁰ A més a més, destaca algunes atribucions del president Sarkozy: "el Estado es más fuerte que el miedo y la venganza."¹⁴⁵¹

En aquestes primeres informacions publicades, quan encara no s'havia descobert l'autor del crim, el discurs era molt propi de la crònica de successos. Adoptava un enfocament molt emotiu i la narrativa era molt bel·ligerant. La crònica principal del 21/03/12, titulada "Carrera contrareloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar"¹⁴⁵², la podríem classificar de gènere interpretatiu. La va escriure el corresponsal del diari. Presentava les característiques pròpies del gènere, com ara alguns elements interpretatius, i un esquema no tan rígid com el de la notícia. Aparagué a la secció "Internacional." Des del de vista de la superfície, el diari va dedicar dues pàgines senceres al tema de l'atemptat a Toulouse. Això vol dir que l'ABC li va atorgar una rellevància important, i que per tant, ocupava bona part de l'agenda mediàtica de la secció "Internacional."

Lèxic criminalista

Des del punt de vista semàntic i dels conceptes segueix un mateix fil conductor, el de fer servir un relat criminalista, judicial i bel·ligerant. Per tant, es detecta un marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista-judicial. El conjunt lèxic més comú és el criminalista: "encontrar una pista fiable", "identidad del asesino", "la matanza de Toulouse", "tras haber asumido la instrucción judicial", "los asesinatos y la matanza" o "protagonizado por un hombre que perseguía a sus víctimas". Hi trobem, fins i tot, figures retòriques, com hipèrboles: "para liquidarlas a tiros, tiradas por el suelo". No podem passar per alt la presència d'un lèxic més judicial: "delitos terroristas", "el fiscal del Estado", "la busca y captura del enemigo número uno", "laborioso trabajo de rastreo y estudio" o "intentar reconstruir algunas pistas posibles."¹⁴⁵³

¹⁴⁴⁹ Mirar apartat ENFOQUE: "A la caza del enemigo público número uno", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.6

¹⁴⁵⁰ Mirar apartat ENFOQUE: "A la caza del enemigo público número uno", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.6

¹⁴⁵¹ Mirar apartat ENFOQUE: "A la caza del enemigo público número uno", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.6

¹⁴⁵² Mirar: "Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁵³ Mirar: "Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

Lèxic antisemita de dimensió de marc simbòlic

El marc interpretatiu o *frame* racista-antisemita queda completament determinat amb la selecció d'intervencions de Nicolas Sarkozy: "La motivación racista parece fuera de dudas", había reconocido Sarkozy". Les declaracions atribuïdes a François Molins, fiscal general de l'Estat, destacades entre cometes, subratllen més aquest *frame*:

"El rabino y profesor de hebreo, asesinado en compañía de niños y una compañera de colegio, habían sido "cuidadosamente elegidos."¹⁴⁵⁴

A més, també introdueix algunes cites representatives de la presidenta del Consell representatiu d'institucions jueves de França, Nicole Yardeni, que emfatitza més l'emotivitat del discurs:

"Descubrimos a un hombre que corre tras los niños, que los agarra por el cuello o cabello y los mata a tiros en la cabeza."¹⁴⁵⁵

Igual que unes declaracions de Nicolas Sarkozy durant el comiat dels fèretres del rabí i els seus fills:

"Se trata de unos crímenes tan horribles que deben ser castigados con rapidez."¹⁴⁵⁶

Imatge

La intervenció de la presidenta del consell representatiu d'institucions jueves de França, juntament amb la fotografia que acompanya la informació, subratllen més el marc interpretatiu o *frame* antisemita. La fotografia reproduïx, en primer pla, una imatge general dels alumnes, amb quipà, i dels professors amb barret ultraortodox jueu portant el taüt d'una de les víctimes al col·legi jueu.¹⁴⁵⁷

En general, el llenguatge és força simbòlic, determina una dimensió de marc simbòlica en recórrer a arguments més emotius. El marc valoratiu és negatiu dintre aquest *frame*. Al costat hi apareixia un article que es pot classificar entre el gènere crònica o *news analysis*.¹⁴⁵⁸ És del mateix dia i correspon a un altre marc interpretatiu o *frame* electoralista-pro-Sarkozy. El títol és "El debate del racismo entra en campaña". El cos

¹⁴⁵⁴ Mirar: "Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁵⁵ Mirar: "Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁵⁶ Mirar: "Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁵⁷ Mirar fotografia: "Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁵⁸ Segons classificació Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

de la informació presenta una correlació directa amb el titular, ja que aborda el debat entre els candidats a la campanya electoral.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

El llenguatge se situa en una dimensió força simbòlica, en general, en apel·lar a arguments com els de la “unitat nacional”, o bé a arguments amb connotacions religioses o culturals. En aquest sentit trobem algun tipus de lèxic que fa referència a la unitat política entre Hollande i Sarkozy, a partir de paraules amb referències religioses. Per exemple:

“(…) han adoptado un tono “ecuménico”, apelando a la unidad de la nación ante la locura de la violencia racista.”¹⁴⁵⁹

En relació a la resta de candidats afirma, introdueix una crítica i denota les discrepàncies polítiques entre si:

“Otros candidatos han adoptado posiciones menos ecuménicas.”¹⁴⁶⁰

El marc interpretatiu o *frame* estable racista/antisemita és molt present en tota aquesta crònica a partir d’aquestes expressions:

“(…) la consternación nacional, ante el espectáculo sombrío de una matanza racista, pone en evidencia los pavorosos riesgos de nuevas llamaradas xenófobas (…)”¹⁴⁶¹

Hi ha altres *frame devices* o mecanismes de marc,¹⁴⁶² com la imatge que mostra els tres paracaigudistes magrebís detinguts, que també reforcen aquest marc interpretatiu racista. Al costat d’aquests dos articles hi ha una columna d’opinió firmada per Alfonso Rojo, que se situa en aquest marc interpretatiu o *frame* racista i criminalista. La columna se centra en la gravació del terrorista dels crims, que duu una càmera adossada al pit. L’autor qualifica aquest fet de “voyerismo criminal”. I sobretot posa èmfasi en el discurs més simbòlic sobre la identitat de les víctimes. Això ajuda a reforçar el llenguatge simbòlic, molt present en els primers articles del ABC:

“La identidad de los asesinados – un antillano, dos paracaidistas de origen magrebí, tres niños judíos y un adulto- hace presumir que el facineroso tiene una motivación xenófoba pero mata solo y nada permite descartar que lo hace porque le gusta”¹⁴⁶³

¹⁴⁵⁹ Mirar: “El debate del racismo entra en campaña”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.31

¹⁴⁶⁰ Mirar: “El debate del racismo entra en campaña”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.31

¹⁴⁶¹ Mirar: “El debate del racismo entra en campaña”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.31

¹⁴⁶² VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.64

¹⁴⁶³ Rojo, Alfonso, columna d’opinió: “El fotógrafo del miedo”, publicada dins el diari ABC, 21/03/2012, p. 31

Actors

En la primera informació, publicada el dia 21/03/12, els actors més involucrats en la informació són actors de tipus institucional, governamentals o representants polítics. Representen les fonts informatives importants, les quals ajuden a configurar els marcs interpretatius o *frames* mitjançant les seves argumentacions. La introducció d'aquesta variable permet una definició dels *frames* més acurada i també una anàlisi més exploratòria dels actors principals que intervenen en la construcció dels marcs interpretatius. En primer lloc, s'han de destacar les intervencions de Nicolas Sarkozy com a president de la República. En les informacions de l'ABC desenvolupa un rol molt actiu, perquè assumeix plenament les funcions de Cap d'Estat. A més a més, les seves intervencions o citacions directes subratllen els marcs interpretatius o *frames* detectats en la nostra mostra d'anàlisi, com el *frame* racista o a favor de la gestió política de Sarkozy. En aquesta línia també trobem les declaracions i les citacions directes del fiscal de l'Estat, François Molins. Per exemple, de Nicolas Sarkozy s'ha de destacar aquesta intervenció:

“La motivación racista parece fuera de dudas”, había reconocido Sarkozy.”¹⁴⁶⁴

Pel que fa a algunes intervencions del Fiscal de l'Estat, François Molins, s'ha de remarcar:

“El rabino y profesor de hebreo, asesinado en compañía de sus hijos y una compañera de colegio, habían sido “cuidadosament elegidos.” O també; “La pista de los exmilitares extremistas neonazis, “no ha sido descartada”, afirmó a última hora el fiscal de París.”¹⁴⁶⁵

Actants

En un segon pla figura una intervenció del ministre de l'Interior francès, Claude Guéant. Adopta el rol més passiu de dirigir la investigació des de Toulouse, sota les directrius del cap d'Estat. Amb la seva intervenció només subratlla el perfil psicològic, fred i cruel, de l'assassí. Per últim, s'ha de tenir en compte la intervenció de Nicole Yardeni, presidenta del Consell representatiu de les institucions jueves a França, la qual, amb la seva declaració, reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemita-racista, en què subratlla la gran bogeria i criminalitat de l'assassí.

En la segona part de la crònica principal, “Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar”,¹⁴⁶⁶ trobem altres actors que, seguint la classificació de Castelló, Enric (2012),¹⁴⁶⁷ es poden definir com a actants, ja que desenvolupen el paper

¹⁴⁶⁴ Mirar fotografia: “Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁶⁵ Mirar: “Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁶⁶ Mirar: “Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

de representants polítics. Es tracta, sobretot, de declaracions atribuïdes a Nicolas Sarkozy. Subratllen el seu discurs d'un estat fort i d'una política de seguretat eficient. Per exemple:

“Tenemos la obligación de conseguir resultados con rapidez. El Estado es más fuerte que el miedo y la venganza.”¹⁴⁶⁸

La resta de candidats a la campanya presidencial francesa tenen un paper més secundari. No surt cap declaració d'ells. Tan sols se'ls esmenta: François Hollande, socialista; François Bayrou, del partit centrista i Marine Le Pen, del Front Nacional, d'extrema dreta.

Actors

En la crònica complementària de la pàgina del costat, publicada el mateix dia 21/03/12, titulada: “*El debate del racismo entra en campaña*”¹⁴⁶⁹, els principals actors protagonistes de l'article són els candidats a la campanya presidencial francesa del 2012. No inclou cites directes de cada candidat, és a dir declaracions d'actors que representen proposicions en si, sinó que el redactor empra més elements intepretatius. Destaca, en tota la nostra mostra d'anàlisi, el paper institucional de Cap d'Estat fort i eficient de Nicolas Sarkozy. S'evidencia, en aquest sentit, el marc interpretatiu o *frame* electoralista Pro-Sarkozy, amb expressions com aquestes:

“En tanto que jefe del Estado, Sarkozy ocupa todo el terreno institucional que le corresponde y nadie reprocha. Él ha ordenado medidas policiales de excepción. (...) Y ha reaccionado con rapidez y gravedad a la conmoción nacional. (...) El electorado francés es sensible a las cuestiones de autoridad y orden, que Nicolas Sarkozy defiende con vigor.”¹⁴⁷⁰

Hollande apareix com a candidat i, encara que és present en els actes institucionals, no té una credibilitat tan contundent com Sarkozy en el terreny de la seguretat i l'autoritat. La seva presència és, doncs, més modesta, segons l'ABC:

“En ese terreno, François Hollande tiene una credibilidad personal más modesta.”¹⁴⁷¹

¹⁴⁶⁷ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁴⁶⁸ Mirar: “*Carrera contra reloj para atrapar al asesino antes de que vuelva a atacar*”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.30

¹⁴⁶⁹ Mirar: “*El debate del racismo entra en campaña*”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.31

¹⁴⁷⁰ Mirar: “*El debate del racismo entra en campaña*”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.31

¹⁴⁷¹ Mirar: “*El debate del racismo entra en campaña*”, publicat dins el diari ABC, el 21/03/ 2012 p.31

El diari ABC ressalta la voluntat d'unitat mostrada per Sarkozy i Hollande subratllant la paraula "ecuménico" com a metàfora que defineix el seu discurs d'unitat nacional. En canvi, quan es refereix a la resta de candidats, remarca que les seves posicions no han estat tan "ecumèniques", metàfora usada per designar les seves discrepàncies amb el president de la República francesa. En relació al representant del partit centrista, François Bayrou, destaca la seva posició de censurar, de forma no legitimada, les polèmiques sobre la immigració. Aquestes estan fonamentades, sobretot, per la candidata del Front Nacional, Marine Le Pen. De la candidata de l'ultradreta només fa referència a la pèrdua de protagonisme en els sondejos. Fa servir a l'expressió "*perder fuelle*" per parlar d'aquesta pèrdua i crítica el seu discurs xenòfob, fet que la desacredita:

"Marine Le Pen perdía "fuelle" desde hace semanas. Quizá sea sensato pensar que la consternación nacional, ante el espectáculo sombrío de una matanza racista, pone en evidencia los pavorosos riesgos de nueva llamadas xenófobas, y va en detrimento de la credibilidad moral de una candidata cuya campaña se funda en la denuncia brutal del "otro" (...)"¹⁴⁷²

En aquesta segona crònica observem la presència de diversos arguments dels candidats a la presidència. No obstant això, a la part final de la informació, el redactor fa una valoració implícita que denota un favoritisme per Sarkozy en qüestions de seguretat i ordre: "Nicolas Sarkozy defiende con vigor".¹⁴⁷³ La presència d'arguments oposats dels candidats no hi és per una qüestió purament de pluralitat informativa, sinó que actua com un mecanisme de reforç del mateix marc interpretatiu o *frame* defensat a favor de Sarkozy. Segons l'anàlisi de Castelló, Enric (2012):

"La constatación de la existencia del "otro" a través de sus palabras, expresiones y "reacciones", justifica la existencia y posicionamiento del "nosotros" como comunidad de intereses"¹⁴⁷⁴

Fonts informatives

Les fonts informatives emprades en les primeres informacions són de tipus institucional, ja que representen els seus organismes, les institucions, o bé partits polítics. La majoria són fonts identificades. Per tant, responen a un alt grau de transparència pel que fa a la informació i d'institucionalitat.

A mesura que es descobrien més dades respecte a l'atemptat i a mesura que s'anava sabent que el responsable de l'atemptat a l'escola jueva fou un terrorista d'arrel islamista, els mitjans van canviar el discurs. El diari ABC va adoptar un discurs que feia referència al terrorisme gihadista.

¹⁴⁷² Mirar: "El debate del racismo entra en campaña", publicat dins el diari ABC, el 21/03/2012 p.31

¹⁴⁷³ Mirar: "El debate del racismo entra en campaña", publicat dins el diari ABC, el 21/03/ 2012 p.31

¹⁴⁷⁴ Segons CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, pp.151-152

Fotografia portada 22/03/12

A la portada del 22/03/12 hi surt una foto gran de Mohamed Merah, el terrorista, en primer pla. La fotografia pretén transmetre l'agressivitat de Mohamed Merah. La imatge era un fotograma d'un vídeo, en el qual apareixia el terrorista amb actitud de provocació. Es tracta d'un fotograma d'un vídeo enregistrat pel mateix terrorista i difós pel canal de TV France 2. El titular de portada era contundent: "El yihadista que puso en jaque a Francia."¹⁴⁷⁵ Manifesta clarament l'amenaça a què va ser sotmès el país.

Imatges secció ENFOQUE

A la secció ENFOQUE del mateix dia hi sortí una notícia gràfica¹⁴⁷⁶, que pertany als gèneres informatius. És una fotografia pla general, on es veuen els quatre cossos dels nens i el del professor assassinats, embolcallats amb el mantell del ritual funerari jueu. I, encara, un voluntari jueu, amb quipà, preparant els cossos dels assassinats. Al costat d'aquesta imatge gran hi ha, en primer pla, una fotografia més petita de Mohamed Merah, autor de la matança, amb actitud provocadora. El breu publicat al costat de les fotos resumeix l'operació policial i els antecedents gihadistes del terrorista.

Les informacions de les pàgines interiors del mateix dia 22/03/12 a l'ABC ocupen una superfície de quatre pàgines. Aquest espai indica que el diari va atorgar una rellevància notòria al tema i que, al cap de tres dies de l'atemptat a l'escola jueva, el cas continuava ocupant la major part de l'agenda dels mitjans de comunicació. El primer article era una notícia. Pertany, doncs, als gèneres informatius. Segueix l'estructura de la piràmide invertida, en què la informació rellevant va a la part superior i la inferior, al final. No hi ha gaires elements de *background*. La superfície que ocupa és la de tota una pàgina a quatre columnes.¹⁴⁷⁷

Imatges i Recursos gràfics

En relació a les imatges i fotografies cal dir que no se centren en l'operació policial. Tan sols hi ha una imatge d'una furgoneta amb agents policials al barri on es va encerclar el terrorista Mohamed Merah. En una altra foto veiem una imatge del president Sarkozy en el funeral pels militars assassinats pel mateix Merah uns dies abans. És un pla general de l'enterrament, però la fotografia reforça el lideratge de Sarkozy. Una de les tres imatges publicades correspon a una escena de l'enterrament d'una de les nenes de l'escola jueva *Ozar Hatorah*, assassinada per Merah. És un primer pla, en el qual es veu el cos embolcallat amb un mantell amb l'estrella de David, símbol del judaisme. El fèretre era transportat per persones que duïen quipà, símbol característic dels jueus. També trobem en la informació un mapa de la ciutat de Toulouse, que situa el lloc dels fets. Es tracta d'una imatge que contextualitza la informació.

¹⁴⁷⁵ Mirar portada: "El terrorista que puso en jaque a Francia", publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012

¹⁴⁷⁶ Segons classificació Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154. Segons la seva classificació es tracta d'una fotografia o conjunt de fotografies que estan acompanyades d'un petit text més o menys llarg. A vegades pot ser un breu i no acostuma a portar titular.

¹⁴⁷⁷ Una pàgina de diari divideix l'espai del text en columnes.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Des d'un punt de vista discursiu, el llenguatge se situa en un àmbit més pragmàtic, en recórrer a termes i a conceptes de l'àmbit judicial, amb una narrativa molt comuna en la crònica de successos. El marc valoratiu o *frame value* detectat respecte a aquest tema és negatiu. A partir d'aquest dia les informacions publicades van determinar un marc interpretatiu o *frame* estable islamista-gihadisme.

Lèxic criminalista i bel·ligerant

Els denominats *frame devices* o mecanismes de marc,¹⁴⁷⁸ és a dir la selecció de paraules, conceptes, metàfores o imatges que permeten inferir els *frames* o marcs, determinen el marc o *frame* més genèric, que queda incrustat en el contingut del missatge. Des del punt de vista narratiu, el conjunt del lèxic és molt bel·ligerant i policial. Per això el marc interpretatiu o *frame* estable és bèl·lic i de conflictivitat en tots els episodis de la mostra. Per exemple: “las fuerzas antiterroristas”, “acorralan”, “asesino”, “la policia (...) hizo estallar tres artefactos”, “Mohamed Merah, el presunto autor del asesinato”, “acorralado en su apartamento”, “cercado”, “bombas de ruido”, “su entrega”, “intentos de negociación”, “representantes de las fuerzas de seguridad”, o bé, “fueron los especialistas en cibercriminalidad de los ministerios del Interior y Defensa”.¹⁴⁷⁹ Vegem una metàfora corresponent a aquest marc o *frame* criminalista: “Numerosos especialistas pasaron muchas horas “peinando” más de 20.000 fichas de soldados”, i també; “Los especialistas intentaban “razonar” el minucioso goteo de confesiones de Merah.”¹⁴⁸⁰ Els verbs més comuns són: “esperaban su rendición”, “anoche, a las 22:45h, los agentes detonaron tres artefactos”, “amedrentarle”, “asaltar por la fuerza” o “podrían ocultar kilos de explosivos.”¹⁴⁸¹

Frame islamisme-gihadisme

Un altre *frame* a subratllar com a tema, en aquest marc interpretatiu genèric criminalista, és l'islamista-gihadisme, que és molt present en el lèxic. Per exemple: “islamista radical”, “descubrir la pista del yihadista” o bé, “(...) dejando en suspenso las posibles relaciones de Merah con otros terroristas, prestos a “rendirle homenaje”, en nombre de la “solidaridad” entre los lobos de Al-Qaida.”¹⁴⁸²

¹⁴⁷⁸ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁴⁷⁹ Mirar: “Las fuerzas antiterroristas acorralan al asesino en su casa de Toulouse”, publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.30

¹⁴⁸⁰ Mirar: “Las fuerzas antiterroristas acorralan al asesino en su casa de Toulouse”, publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.30

¹⁴⁸¹ Mirar: “Las fuerzas antiterroristas acorralan al asesino en su casa de Toulouse”, publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.30

¹⁴⁸² Mirar: “Las fuerzas antiterroristas acorralan al asesino en su casa de Toulouse”, publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.30

Aquí, la paraula *solidaridad* és escrita entre cometes, perquè el periodista pretén un distanciament. Es tracta d'un recurs estilístic que fa una valoració implícita d'aquesta paraula.¹⁴⁸³ La presència de les cometes li dona un sentit negatiu i reforça el *frame* gihadista. També es nota, aquesta valoració implícita, al final de la notícia, quan el periodista destaca unes declaracions atribuïdes a Nicolas Sarkozy. Aquesta citació directa de Sarkozy proporciona una interpretació perquè reforça el discurs d'unitat nacional davant les atrocitats del terrorisme. Reforça, en definitiva, el *frame* electoralista pro-Sarkozy:

“El terrorista quería matar a soldados franceses. Al matar a nuestros soldados, el terrorista ataca al corazón de Francia. Es nuestro deber estar unidos contra la barbarie criminal”¹⁴⁸⁴

Actants

Els actors visibles en aquest article entrarien en la categoria d'oficials i governamentals, que són responsables polítics, és a dir que es podrien classificar com a actants:¹⁴⁸⁵ Gérard Longuet, ministre de Defensa; Claude Guéant, ministre del Interior; Nicolas Sarkozy, president de la República i François Hollande, candidat socialista. A tots ells el diari els atribueix diferents declaracions que subratllen la radicalitat del terrorista i el deure de jutjar aquestes accions. Els altres actors involucrats en la informació no estan clarament definits, sinó que són denominats des d'un punt de vista genèric. Per exemple: “agentes, los especialistas, los representantes de las fuerzas de seguridad”. Fan el paper d'experts i protagonistes.

Fonts informatives

Les fonts informatives detectades pertanyen al tipus de fonts institucionals i d'experts. Segons la classificació de (Contreras, Diego:2004) sobre el grau de transparència de les fonts informatives, les de tipus institucional són fonts identificades,¹⁴⁸⁶ però les altres, no. Per exemple: “fuentes policiales” o “los especialistas”. Aquesta identificació més genèrica és un recurs habitual emprat pel redactor, en tractar l'ús de les fonts, per adjudicar a altres els seus propis comentaris. Per tant, es tracta d'una tipologia de fonts que proporciona interpretacions i que és susceptible ser catalogada com una estratègia d'atribució per part del periodista. Una de les funcions de les citacions i de les fonts genèriques és justificar la font pròpia unit-la amb una d'externa.¹⁴⁸⁷ La presència d'aquests actors i d'aquestes fonts reforcen el marc interpretatiu islamista/gihadisme.

¹⁴⁸³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

¹⁴⁸⁴ Mirar: “Las fuerzas antiterroristas acorralan al asesino en su casa de Toulouse”, publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.30

¹⁴⁸⁵ Segons classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁴⁸⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.192

¹⁴⁸⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276-278

El reportatge publicat al costat d'aquesta informació se situa clarament en el marc interpretatiu o *frame* islamista o gihadisme, sobretot perquè subratlla la vessant més radicalitzada. En relació al gènere periodístic, hem de considerar que és un reportatge, ja que ofereix molts elements d'interès humà, un petit mosaic del perfil del terrorista i dades de *background* que fan referència als seus antecedents. En general, es tracta d'una informació més complementària, perquè, per exemple, des del punt de vista de la superfície només ocupa una mitja pàgina. L'article comença amb una descripció del perfil psicològic i físic de Mohamed Merah. Es refereix al seu perfil més criminal, agressiu i violent. Hi trobem una metàfora que argumenta aquest perfil: "puede perpetrar con una pistola pasada de moda un rosario de matanzas (...)".¹⁴⁸⁸

Lèxic i expressions *frame* islamisme-gihadisme

El lèxic i les expressions més comunes sostenen clarament el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme. Per exemple, "un hombre joven, musulmán", "(...) por haber seguido "cursillos" de formación criminal, terrorista, en Pakistan y Afganistán, (...)", "dónde recibió formación militar entre los grupos de "combatientes" próximos a Al-Qaida", "antes de emprender la ruta islámica había sido condenado(...)." També reproduïx alguna afirmació atribuïda al terrorista com: "(...) afirmó que aceptó de Al-Qaida la "misión general de cometer un atentado", pero que rechazó un ataque suicida."¹⁴⁸⁹

Aquest reportatge: "Un islamista en Afganistán"¹⁴⁹⁰ posa molt en relleu el passat islamista de Merah a partir de dades que ofereixen més elements d'anàlisi i que poden representar elements de context tipus *background*. Per exemple:

"Según fuentes policiales, Merah había formado parte del Movimiento de los talibanes de Pakistan, ultrareligiosos y ultranacionalistas, asociados a las familias de Al-Qaida instaladas en su territorio, contando con un centenar de campos de entrenamiento para musulmanes con "vocación" terrorista"¹⁴⁹¹

A continuació, per reforçar aquest argument afegeix que, en aquests camps d'entrenament, Mohamed Merah es va radicalitzar. Per a explicar-ho, l'autor del reportatge se serveix d'un llenguatge més simbòlic, que apel·la a arguments més religiosos:

"Es en uno de esos campos donde pudo haber recibido formación "religiosa y militar" Merah descubrió su "fe" y volvió a su patria, Francia, presto a matar, fanatizado"¹⁴⁹²

¹⁴⁸⁸ Mirar: "Un islamista en Afganistán" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.31

¹⁴⁸⁹ Mirar: "Un islamista en Afganistán" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.31

¹⁴⁹⁰ Mirar: "Un islamista en Afganistán" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.31

¹⁴⁹¹ Mirar: "Un islamista en Afganistán" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.31

¹⁴⁹² Mirar: "Un islamista en Afganistán" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.31

Les paraules destacades entre cometes “vocación”, “fe” o “religiosa y militar” representen un recurs estilístic per part del redactor i fan pensar en una valoració implícita. Les cometes marquen expressions de valoració. En aquest cas es tracta d’unes citacions implícites,¹⁴⁹³ amb què el redactor de l’ABC vol subratllar el radicalisme islàmic. El recurs d’estil esmentat reforça el *frame* del islamisme-gihadisme radical. Un *frame* que queda encara més reforçat amb les declaracions d’especialistes en terrorisme gihadista, els quals desenvolupen un paper d’experts i, per tant, es poden classificar com a actants:

- Jean-Louis Brugière: Actua com a jutge especialista en lluita antiterrorista
- François Heisbourg: Va ser representant del International Institute for Strategic Studies
- Jean-Pierre Filliu: Presentat com a especialista en gihadisme

Les declaracions en estil directe d’aquests especialistes subratllen el perfil més comú dels islamistes radicalitzats, els quals viatgen a Pakistan o Afganistan per entrenar-se. A més a més destaquen com Al-Qaida s’aprofita de l’atemptat per demostrar que encara està en actiu. La majoria d’arguments que publica fan referència a motius religiosos, sobretot, pel que fa a l’Islam: “ultrareligiosos y ultranacionalistas”, “fanatizado”, “para musulmanes con “vocación” terrorista” o “la “ruta” islamista”. Per tant, determina una dimensió de marc o *frame* simbòlic. El marc valoratiu és negatiu en relació a aquesta qüestió. Les altres publicacions del mateix 22/03/12 són dues notícies més breus que ocupen la superfície d’una pàgina. Aquests dos articles reforcen i determinen amb força el marc interpretatiu o *frame* genèric del islamisme-gihadisme radical, molt defensat pel diari.

D’una banda, la primera informació porta com a titular: “*Francia pidió a España datos del asesino que fue detectado en Cataluña*”.¹⁴⁹⁴Tota la informació està centrada en una visita que va fer, segons el diari ABC, el terrorista durant l’any 2007 a Catalunya, concretament a Tarragona, per assistir a unes jornades islàmiques de formació.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Des del punt de vista discursiu, el llenguatge de la primera informació se situa en un àmbit més pragmàtic, que fa referència a arguments més materials o relacionats amb l’activitat terrorista. El lèxic predominant conté connotacions bel·ligerants força agressives relacionades amb l’àmbit terrorista. La gran majoria són termes vinculats amb el terrorisme i amb el radicalisme islàmic.

¹⁴⁹³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

¹⁴⁹⁴ Mirar: “*Francia pidió a España datos del asesino, que fue detectado en Cataluña*” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

Recursos retòrics i expressions

A partir dels *frame devices* o mecanismes de marc,¹⁴⁹⁵ com el lèxic, les metàfores i les imatges podem identificar clarament el *frame* islamista-gihadista, i també el *frame* estable criminalista. Vegem uns quants exemples de lèxic islamista: “ataque terrorista en Francia”, “terrorista islamista”, “yihadistas”, “jornadas islámicas de formación”, “reuniones más restringidas” o “individuos más radicalizados”, “(...) Mohamed Merah, que entonces tenía unos 20 años, frecuentase círculos radicales”. També hi trobem expressions com “mantuviera actividad alguna que pudiera resultar sospechosa de derivar en actividades terroristas”, o alguna metàfora com: “el terrorista sea un “lobo solitario”.

Al final de la notícia se subratlla encara més aquest marc interpretatiu o *frame* islamista:

“se trata de un radical islámico poco preparado o muy escasamente cuidadoso (...)”. La narrativa de la notícia és força criminalista. El lèxic ho denota: “delitos” o “rodeado por la Policía.”¹⁴⁹⁶

D'altra banda, a la part inferior de la pàgina, hi ha un article més breu que se centra en la radicalització de la comunitat musulmana a França. Fixem-nos en l'avantítol: “Comunidad Musulmana en Francia”. I en el següent titular: “*Incapaces de controlar a su minoría extremista.*”¹⁴⁹⁷ És difícil de classificar-lo en un gènere periodístic, ja que presenta unes línies difuses d'interferència entre la notícia i el *new analysis* o *informe*. Potser, però, les seves característiques, es podria qualificar de breu informe o *news analysis*¹⁴⁹⁸. Se centra en la conflictivitat que protagonitza una part de la comunitat musulmana de França. A més a més, posa èmfasi en l'enfrontament entre la mateixa comunitat musulmana, cosa que aporta elements d'anàlisi, com a *background*, pel que fa al perfil de les comunitats musulmanes a França. Aquestes, segons el diari ABC, estan enfrontades entre sí. El marc interpretatiu o *frame* més genèric detectat és el de conflictivitat. Secundàriament es pot considerar també un *frame* sobre l'islamisme radical. Exemples dels diferents recursos lingüístics i mecanismes que determinen els *frames*:

“Los 5 o 6 millones de franceses musulmanes están divididos en muy distintas “familias” enfrentadas incapaces de “controlar” las tentaciones subversivas de una minoría violenta que llega a perseguir a los musulmanes partidarios de una integración no conflictiva”¹⁴⁹⁹

¹⁴⁹⁵ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁴⁹⁶ Mirar: “Francia pidió a España datos del asesino, que fue detectado en Cataluña” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁴⁹⁷ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁴⁹⁸ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁴⁹⁹ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

Vegem altres expressions que reforcen el *frame* islamisme radicalitzat:

“Estudios sociológicos confirman este aproximado “retrato robot”: son mayoritarios los musulmanes tradicionalistas, partidarios de la integración; aumentan la indiferencia religiosa y agnosticismo; se ha desarrollado un integrismo no violento; y, en la periferia de las grandes ciudades, existen minúsculos grupos de musulmanes jóvenes que han utilizado la libertad de movimientos para seguir cursos de “formación” teológica y subversiva en Yemen, L’Afaganistano Pakistan”¹⁵⁰⁰

En relació a les figures retòriques emprades destaca un pregunta retòrica: “¿Cuántos son los musulmanes jóvenes tentados por el terrorismo?”¹⁵⁰¹ Tot seguit introdueix una citació en estil directe per part d’un expert en terrorisme. Per sostenir els seus arguments, François Heisbourg, que va presidir l’International Institute for Strategic Studies, afirmava:

“Quizá solo sean unas pocas decenas. Pero la tragedia de Toulouse pone de manifiesto que pueden ser muy peligrosos.”

Finalment, el redactor introdueix una font policial, sense identificar-la, que ratifica els arguments anteriors i explica el perfil social d’aquestes persones:

“Los ultraradicales no son muy numerosos. Algunas decenas. Hay muchos fichados. La mayoría son “lobos solitarios”. Gente de muy baja formación, pertenecen a familias que no son demasiado pobres.(...)”¹⁵⁰²

Imatges

Pel que fa a la fotografia publicada al costat d’aquestes dues informacions, s’hi veuen uns policies i uns agents de seguretat que encerclaven la zona on residia Mohamed Merah a Toulouse. La imatge reforça el *frame* de la conflictivitat i l’amenaça gihadista permanent.

Lèxic i expressions àmbit pragmàtic

El discurs, en general, en tots dos articles, és d’àmbit més pragmàtic, si ho comparem amb les informacions publicades anteriorment, és a dir que es remet a arguments més de tipus material, que corresponen a dades com el nombre de dones que es vesteixen amb el *burka*, o bé al nombre de francesos musulmans. En la segona informació hi llegim:

¹⁵⁰⁰ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁵⁰¹ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁵⁰² Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

“Los 5 ó 6 millones de franceses musulmanes (...)”, “Según cifras del Ministerio del Interior, en Francia solo unas 400 o 450 mujeres visten el burka.”¹⁵⁰³ I també: “Francia pidió datos a España de Mohamed Merah(...)”.¹⁵⁰⁴

Aquests dos articles, amb un discurs més pragmàtic, per tant en una dimensió de marc pragmàtica, pretén de sostenir, a través d'arguments més objectius, el marc interpretatiu o *frame* islamista radical/conflictivitat genèric defensat més àmpliament pel diari ABC.

Actors i actants

En general, els actors detectats no són gaire visibles, ni identificats. Tan sols en destaca un, François Heisbourg, expert en terrorisme, el qual es podria classificar com a actant.¹⁵⁰⁵ En la primera notícia: “Francia pidió a España datos del asesino, que fue detectado en Cataluña”, no hi apareixen actors d'una manera gaire definida ni tampoc compta amb una font informativa explícita. Sí que hi apareixen fonts no identificades i genèriques. Per exemple: “según fuentes consultadas por este diario”. La segona informació, titulada “Incapaces de controlar a su minoría extremista”, menciona alguna font de forma definida i es podria classificar dintre la tipologia d'experts. La resta de fonts són més genèriques. Per exemple: “según cifras del Ministerio del Interior”; o bé: “una fuente policial comenta a ABC”.

Articles d'opinió *frame* islamisme-gihadisme

Un altre exemple de com és ratificat el *frame* de l'islamisme radicalitzat en el diari ABC és un article d'opinió de Ramón Pérez-Maura titulat: “No es lo mismo”.¹⁵⁰⁶ El discurs de l'article d'opinió, en general, se situa en un àmbit molt simbòlic apel·lant a arguments més religiosos. L'articulista estableix una comparació entre l'assassí de Toulouse i l'assassí noruec, Anders Behring Breivik, que el juliol del 2011 va perpetrar una matança de joves a l'illa d'Utoya (Noruega). L'articulista afirmava que el primer, l'assassí de Toulouse, autoproclamat gihadista, va actuar en coherència amb les seves “idees” polítiques i ideològiques. El segon, l'assassí de Noruega, era un boig radical i se'l va acusar de l'islamòfob nacionalista. Segons Pérez-Maura, el mòbil de l'assassí de Noruega va ser la seva malaltia mental i no pas una raó ideològica. En canvi, al darrere de l'assassí de Toulouse hi havia una ideologia política que el dugueren a perpetrar els atemptats. Ho argumentava així:

¹⁵⁰³ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁵⁰⁴ Mirar: “Incapaces de controlar a su minoría extremista” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.32

¹⁵⁰⁵ Segons classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁵⁰⁶ Pérez-Maura, Ramón: “No es lo mismo”, article d'opinió dins el diari ABC, publicat el 22/03/2012 p.34

“La diferencia entre la isla de Utoya y Toulouse es inmensa. Es evidente que algunos estaban deseando desde el primer minuto poder culpar a quien tiene muchas responsabilidades (...)”¹⁵⁰⁷

L'article d'opinió referma l'argument de l'islamisme radicalitzat. Mitjançant un seguit d'argumentacions, Pérez-Maura construeix i defineix el *frame* de l'islamisme-gihadisme radicalitzat:

“Y lo que es más relevante, un yihadista cree su obligación asesinar a hijos del islam que se han integrado en el Ejército de una nación cristiana porque los considera lo peor que se puede ser: herejes. Incluso aunque sigan profesando la fe islámica. Están alineados con el enemigo.”¹⁵⁰⁸

Editorial

Un altre dels gèneres d'opinió rellevants és l'editorial publicat el mateix 22/03/12, titulat així: “El asesino de Toulouse”. Reforça el marc interpretatiu o *frame* islamista. Fa referència al notable creixement de l'islamisme a la França laica i democràtica, però també argumenta que s'ha deixat influir “pels mites de la violència religiosa islàmica”. L'editorial de l'ABC apel·la a arguments simbòlics, sobretot respecte a la religió, i admet la idea que en la comunitat musulmana francesa existeix una minoria extremista i violenta. Respecte a aquest fet, l'editorial proposa a la comunitat musulmana de condemnar aquest tipus d'actes:

“En todo caso, los primeros en condenar y despreciar al autor de este comportamiento deberían los líderes de la comunidad musulmana de Francia y del resto de Europa, para definir claramente que están del lado de las instituciones democráticas y laicas y que no justifican en ningún caso esos crímenes horrendos cometidos en nombre del islam”¹⁵⁰⁹

Finalment apel·la a la defensa dels valors bàsics de la societat democràtica com a garantia de la defensa de la seguretat ciutadana:

“Defendiendo sin concesiones los valores básicos de la sociedad democrática se refuerzan también su seguridad y la de todos los que la componen, vengan de donde vengan”¹⁵¹⁰

En l'última informació publicada el 22/03/12 es determina un altre *frame* electoralista, amb un discurs a favor de la gestió política de Nicolas Sarkozy, quan estava al capdavant de la República. Es titula: “*La matanza de Toulouse incendia la campaña*”

¹⁵⁰⁷ Pérez-Maura, Ramón: “No es lo mismo”, article d'opinió dins el diari ABC, publicat el 22/03/2012 p.34

¹⁵⁰⁸ Pérez-Maura, Ramón: “No es lo mismo”, article d'opinió dins el diari ABC, publicat el 22/03/2012 p.34

¹⁵⁰⁹ Mirar editorial: “El asesino de Toulouse” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.4

¹⁵¹⁰ Mirar editorial: “El asesino de Toulouse” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.4

electoral.¹⁵¹¹ Aquest article, per les seves característiques, podem classificar-lo en el gènere interpretatiu de la crònica. És escrita pel corresponsal, el que exposa la situació. Presenta un enfocament més personal que no pas la notícia i hi apareixen molts elements interpretatius per part del redactor.

Frame electoralista-Pro Sarkozy

La detecció del *frame*, d'acord amb els mecanismes de marc i amb els recursos utilitzats, és el marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista. Tanmateix també s'hi detecten altres *frames* més secundaris, com l'islamisme radicalitzat i de conflictivitat política.

Lèxic bel·ligerant i conflictiu

Des del punt de vista discursiu, el llenguatge és altament bel·ligerant i conflictiu. En relació als mecanismes de marc o *frame devices*¹⁵¹² emprats per la detecció del *frame*, podem considerar el lèxic: "matanza" o la metàfora "incendia la campaña electoral" i "se han transformado en un incendio político". I, en aquest mateix sentit, encara podem subratllar algunes expressions com:

"Todos los protagonistas y candidatos son conscientes de la gravedad de una situación, cuya gestión, correcta u oportunista, debe someterse al veredicto implacable de una opinión pública consternada, inquieta"¹⁵¹³

Són exemples de metàfores i d'expressions que reforcen més el marc interpretatiu genèric de la conflictivitat. Aquí s'infereix un marc valoratiu negatiu en relació a la campanya electoral. En aquest marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista hi podem considerar també un *frame* més secundari que fa referència a la bona gestió política de Sarkozy davant la crisi de l'atemptat. Un *frame* sustentat a partir de l'argumentació principal de Nicolas Sarkozy, un argument simbòlic en relació a la unitat nacional. Alguns dels exemples més rellevants del discurs són:

"Nicolas Sarkozy fue el primero en reaccionar convocando en el Elíseo a los máximos responsables de las religiones judías y musulmana y declarando: Citació en estil directe de Sarkozy: La nación debe estar unida en la tragedia, manifestando su solidaridad y homenaje con los muertos. Por esa razón he deseado recibir en el Elíseo al gran rabino de París, unidos, también ellos, en la solidaridad y unidad de la nación"¹⁵¹⁴

Per subratllar més aquest aspecte destaca unes altres paraules de Sarkozy:

¹⁵¹¹ Mirar: "La matanza de Toulouse incendia la campaña electoral" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 pp.34-35

¹⁵¹² VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.64

¹⁵¹³ Mirar: "La matanza de Toulouse incendia la campaña electoral" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.34

¹⁵¹⁴ Mirar: "La matanza de Toulouse incendia la campaña electoral" publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.34

“Nadie debe utilizar políticamente estas muertes. El terrorista quería atentar contra Francia, matando soldados franceses. Toda la nación debe estar unida en el dolor”¹⁵¹⁵

El redactor de l'article es posiciona a favor de la gestió política de Sarkozy mitjançant uns comentaris. Per tant, se situa en el marc interpretiu o *frame* a favor de la gestió política de Sarkozy:

“Se trata de las palabras propias de un jefe de Estado, en una cerimonia fúnebre. Palabras que también tienen la inevitable lectura del candidato en campaña, mañana”¹⁵¹⁶

Per reforçar aquest *frame* utilitza arguments del candidat socialista François Hollande, que reforcen més el discurs sobre la unitat nacional:

“François Hollande, socialista, ha recurrido al mismo tono solemne para insistir en la unidad y el rechazo de todo oportunismo”¹⁵¹⁷

En general, el discurs es situa en un àmbit simbòlic. Per tant, la dimensió de marc detectada és simbòlica. El marc valoratiu o *frame value* és positiu pel que fa a aquest *frame* a favor de la política de Sarkozy.

Imatges

La imatge que acompanya l'article no presenta una correlació directa amb la informació. S'hi veu un pla general del funeral celebrat en un cementiri de Jerusalem, amb el cossos de les víctimes embolcallats amb un mantell, costum propi de la tradició funerària jueva. Moltes persones porten la quipà i el barret ortodox jueu. La imatge subratlla més el marc interpretatiu o *frame* Israelí/antisemitisme, determinat en les primeres informacions del diari ABC.

L'endemà, el 23/03/12, el tema de l'atemptat de Toulouse va ocupar la portada del diari ABC. N'era el tema central. Aquest *ítem* ocupa gairebé tota la portada. És el tema principal i ha de captar l'atenció. Per això, la imatge de l'atemptat ocupa la meitat de la pàgina. És el centre d'impacte visual.¹⁵¹⁸ La imatge mostra un pla general on s'hi veu un conjunt de membres de les forces especials de la Gendarmeria Francesa, que van encerclar el pis del terrorista per detenir-lo.

¹⁵¹⁵ Cita de Sarkozy dintre de: “La matanza de Toulouse incendia la campaña electoral” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.34

¹⁵¹⁶ Mirar: “La matanza de Toulouse incendia la campaña electoral” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.34

¹⁵¹⁷ Mirar: “La matanza de Toulouse incendia la campaña electoral” publicat dins el diari ABC, el 22/03/2012 p.34

¹⁵¹⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

El titular de la portada és molt bel·ligerant i contundent: “*Disparaba a todas partes, como en un videojuego*”.¹⁵¹⁹ El subtítol segueix una línia discursiva semblant: “El yihadista Mohamed Merah, atrincherado 32 horas, muere de un balazo en la cabeza tras disparar 30 veces a la Policía.” La superfície que li va concedir el diari ABC representa una notorietat i importància rellevant respecte al tema. A més, els conceptes emprats reforcen el marc interpretatiu o *frame* estable de l’islamisme, dins un *frame* més temàtic de conflictivitat i bèl·lic.

Editorial

El mateix dia 23/03/12 un dels tres articles editorials era dedicat a aquesta qüestió i amb els seus arguments reforça el marc interpretatiu o *frame* de l’islamisme radical. Aquest editorial es titula: “Acoso a los islamistas” i és dedicat a l’operació de captura del terrorista. El breu editorial elogia la importància de la detenció i l’operació policial per part dels policies:

“La operación de captura del terrorista Mohamed Merah ha tenido el desenlace que él había querido y las fuerzas de seguridad francesas no pudieron hacer nada para salvar la vida de este asesino confeso, trastornado por una ideología totalitaria inspirada en la religión islámica”¹⁵²⁰

L’editorial també destaca i elogia la proposta del president francès de perseguir les persones que visitin pàgines webs de terroristes:

“La idea del presidente francés, Nicolas Sarkozy de criminalizar las visitas a páginas de internet donde se hace apología del terrorismo islámico está llena de lógica, aunque es posible que su eficacia sea limitada”¹⁵²¹

El diari ABC, en aquest editorial, valora positivament l’acció de Sarkozy en relació a l’acció de perseguir les visites a pàgines on es faci exaltació del terrorisme per combatre’l. No obstant això, l’editorial és conscient també que es tractaria de creuar la frontera de la llei.

En la publicació del dia 23/03/12 l’ABC presentava una multiplicitat d’articles, sobretot gèneres informatius-interpretatius, on es determinava el marc interpretatiu o *frame* de l’islamisme-gihadisme radical. Per exemple, una notícia gràfica,¹⁵²² que combina un conjunt de fotografies i un breu text amb una selecció de declaracions del terrorista, declaracions que subratllen la seva radicalitat. En una de les fotografies s’hi poden veure els agents policials després de l’operació. En una altra, un policia forense agafant mostres en el lloc dels fets. I en la tercera, més petita, la finestra per on va saltar Mohamed Merah.

¹⁵¹⁹ Mirar portada: “*Disparaba a todas partes, como en un videojuego*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012

¹⁵²⁰ Mirar editorial: “*Acoso a los islamistas*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.4

¹⁵²¹ Mirar editorial: “*Acoso a los islamistas*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.4

¹⁵²² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

Aquesta notícia gràfica aparegué a l'apartat ENFOQUE del diari ABC, on publica les informacions més destacades de la jornada. El llenguatge del text és de molt alt voltatge i se situa en un àmbit molt simbòlic en apel·lar als arguments més religiosos. Aquests arguments posen molt d'èmfasi en la brutal manera d'actuar de Mohamed Merah i les declaracions, que reproduïxen estil directe, subratllen el seu fanatisme religiós:

“Si muero, voy al paraíso”, “Si muero peor para mí, pero voy al paraíso... Si sois vosotros, peor para vosotros”, había advertido el terrorista confeso a los agentes que lo rodeaban desde la madrugada del pasado miércoles.”¹⁵²³

A més per reforçar aquest marc interpretatiu o *frame* d'islamisme radicalitzat afegeix els arguments del portaveu de la policia de Toulouse, amb connotacions molt bèl·liques: “Nunca habíamos visto nada igual: disparó a todas partes, (...)”.¹⁵²⁴ També cal tenir en compte les declaracions de Nicolas Sarkozy:

“Sus crímenes no son los de un loco. Un loco es irresponsable. Esos crímenes son los de un fanático y un monstruo.”¹⁵²⁵

En el breu text que acompanya la notícia gràfica es destaca la reinvidicació del grup vinculat a Al-Qaida, que es va atribuir l'atemptat. Reforça el marc interpretatiu o *frame* estable de l'islamisme/gihadisme radical:

“Los soldados del Califato, grupo vinculado a Al-Qaida se atribuyeron la matanza del pasado lunes cometida por “nuestro hermano Yusuf al Faransi”- como identifican a Mohamed Merah- para sacudir los pilares del sionismo y los cruzados en todo el mundo”¹⁵²⁶

Aquest *frame* de l'islamisme radicalitzat estable se subratlla encara més en la crònica, a través d'un espejament¹⁵²⁷ o requadre destacat titulat: “Al-Qaida reivindica los atentados”¹⁵²⁸. En aquest text aborda l'atribució de la matança de Toulouse al grup *Los soldados del Califato*.

¹⁵²³ Mirar secció ENFOQUE: “El fanatismo anida en Francia” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.7

¹⁵²⁴ Mirar secció ENFOQUE: “El fanatismo anida en Francia” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.7

¹⁵²⁵ Mirar secció ENFOQUE: “El fanatismo anida en Francia” publicat dins el diari ABC, el 23 de marzo de 2012 p.7

¹⁵²⁶ Mirar secció ENFOQUE: “El fanatismo anida en Francia” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 de marzo p.7

¹⁵²⁷ Espejament: En argot periodístic es tracta del text de suport que té una estructura semblant a la notícia. Explica un determinat aspecte de la informació per oferir una millor comprensió al lector, ampliant-la. També poden ser textos d'opinió que acompanyen la informació principal.

¹⁵²⁸ Mirar espejament: “Al-Qaida reivindica los atentados” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.29

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Aquí el llenguatge és simbòlic en referir-se a arguments religiosos inspirats en l'Islam i també del judaisme. Per tant, es determina una dimensió de marc o *frame* simbòlica, que queda sustentada a partir dels arguments com “uno de los caballeros del Islam, nuestro hermano Yusuf al Faransi (Mohamed Merah) ha lanzado una operación que ha sacudido los pilares del sionismo”, “los cruzados de todo el mundo.” En aquest petit destacat només hi llegim uns quants fragments d'un comunicat difós per la web islamista *Shamikh*. Per exemple:

“Uno de los caballeros del Islam, nuestro hermano Yusuf al Faransi (Mohamed Merah), ha lanzado una operación que ha sacudido los pilares del sionismo”, reza el texto”, “Anunciamos nuestra responsabilidad en esas operaciones benditas y decimos que los crímenes que comete Israel contra nuestra gente en el territorio de Palestina, sobretodo en Gaza, no van a pasar sin castigo”, agrega el comunicado”¹⁵²⁹

Pel que fa a les publicacions del dia 23/03/12, estan centrades en la successió de fets al voltant de la detenció del terrorista. El discurs és molt comú i propi de la crònica de successos. La narrativa s'hi nota una posició més emotiva i gairebé sensacionalista amb connotacions bel·ligerants. La crònica de les pàgines interiors la trobem a la secció “*Internacional*”. La informació se circumscriu a l'assalt per part de la policia antiterrorista al pis de Mohamed Merah, autor confés dels atemptats a l'Escola jueva de Toulouse. La superfície de la crònica ocupa dues pàgines senceres. Això significa que el diari ABC li va atorgar una especial rellevància i notorietat. L'article és una crònica i, per tant, s'insereix dintre dels gèneres interpretatius. Això comporta una dosi d'interpretació, un punt de vista, que s'afegeix a la informació, i no respon a una estructura tan rígida com la notícia. La crònica titulada: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos”¹⁵³⁰ comença amb una descripció cronològica molt detallada del procés d'intent de detenció del terrorista. Tant el titular com el subtítol responen al contingut més agressiu i bel·ligerant. El subtítol es fixa en detenció del terrorista:

“Localizado en el cuarto de baño, fue abatido de un balazo en la cabeza después de que se abriera paso a tiros y se arrojara por una ventana”¹⁵³¹

Actors

En relació als actors, les imatges o els recursos lingüístics freqüents, cal fer esment del pes preponderant de la imatge gran i d'algunes altres imatges que acompanyen la informació. D'una banda, la imatge central és una infografia¹⁵³² que descriu gràficament el procés de detenció amb un mapa descriptiu de la zona, en el qual veiem

¹⁵²⁹ Mirar despiece: “*Al-Qaida reivindica los atentados*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.29

¹⁵³⁰ Mirar: “*El terrorista muere tras efectuar 30 disparos*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 pp.28-29

¹⁵³¹ Mirar: “*El terrorista muere tras efectuar 30 disparos*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵³² Infografia: En argot periodístic es denomina al tipus d'informació que es presenta i s'interpreta de manera visual amb elaboracions gràfiques.

com el terrorista queda encerclat. Hi ha un mapa de Toulouse i una il·lustració del pis de Merah. D'altra banda, la resta d'imatges són d'agents de les forces especials de la policia francesa. Aquestes il·lustracions subratllen més el marc interpretatiu o *frame* temàtic de conflictivitat i criminalitat, molt destacat i posat de referència dins la mostra de l'ABC.

Actors Principals

Els principals actors d'aquesta informació són Mohamed Merah, principal autor declarat de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse, *Ozar Hatorah*. Aquest és l'actor més involucrat en la informació. De fet, la majoria d'actors desenvolupen un paper molt institucional, en actuar de portaveus institucionals. Els actors destacats més involucrats en la informació formen part de l'àmbit polític. N'hi ha dos de destacats:

- Nicolas Sarkozy, aleshores president de la República. Compareix com a màxim líder a l'hora de gestionar la crisi i com a portaveu a l'hora de fer un balanç oficial de la crisi.
- Claude Guéant, ministre de l'Interior. Com a representant del Govern s'encarrega de les accions més executives. Dona les ordres per dur a terme les operacions. Ofereix el relat oficial dels fets.

La resta d'actors són els agents de la policia, uns dels principals actors protagonistes.

Actants

La resta d'actors detectats, els podem classificar com a actants,¹⁵³³ en realitzar els papers de portaveus polítics o experts. Per exemple, tenim François Hollande, portaveu polític i líder candidat socialista, enfrontat amb Sarkozy durant la campanya electoral; un líder de la UMP, Jean François Copé, del mateix partit de Sarkozy, que tancava files entorn a la figura del president; i encara d'altres, com Pierre Moscovici, director de campanya d'Hollande que replicava al líder la UMP, François Copé; i, per últim, Pascal Perrineau, expert en ciències polítiques, director del Centre de Recherches Politique Sciences ProParís. Aquest últim reforça el discurs a favor de la gestió política de Sarkozy. Reforça, en definitiva, el *frame* a favor de la gestió política de Nicolas Sarkozy.

Lèxic bel·ligerant

Els mecanismes de marc o *frame devices*, com el llenguatge o el conjunt lèxic són d'alt voltatge i tenen moltes connotacions bèl·liques. Els conceptes i els arguments emprats remetent a l'acció processal i de persecució. El discurs concret d'aquesta crònica té un estil directe que s'acosta al sensacionalisme, propi de la crònica de successos. Un exemple d'aquest lèxic bèl·lic pot ser: "tras 32 horas de angustiosa incertidumbre", "un comando de la policia antiterrorista", "acusado del asesinato", "varios servicios de seguridad del Estado", "con un espectacular tiroteo", "varios servicios de Seguridad del

¹⁵³³ Segons classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

Estado”, “varios disparos”, o “(...) los “negociadores” de varios comandos antiterroristas intentaron conseguir la rendición incondicional”.

Recursos retòrics

Per emfatitzar aquesta narrativa més pròpia de la crònica de successos trobem alguns recursos estilístics, com ara preguntes retòriques: “¿Se había suicidado el asesino? ¿Se trataba de una trampa?”¹⁵³⁴ També és present, en tota la crònica, un lèxic amb moltes connotacions bèl·liques. Exemples d’algunes expressions d’aquest tipus: “la orden de preparar el asalto”, “se habían lanzado varias granadas para intentar atemorizarlo”, “los comandos entraron por la puerta, el techo y las ventanas de la parte trasera del edificio.”

I encara hi podríem d’afegir algunes declaracions de policies que descriuen l’actitud bel·ligerant de Merah:

“En pie, en posición de combatiente, comenzó a disparar con una determinación terrible”, afirma una fuente policial. “Nos disparaban como conejos”, llegió a comentar uno de los policías¹⁵³⁵

En la descripció dels fets i en la informació que afegeix el mateix redactor abunda aquest lèxic més combatiu i bèl·lic:

“(...) el fiscal del Tribunal de París confirmaría que el asesino fue abatido de un tiro “muy preciso” en la cabeza”, “En total se hicieron más de 300 diparos en cuestión de minutos”, “se calcula que el terrorista debió hacer más de treinta disparos. “Dos policías resultaron heridos en la acción”, “barricadas”, “ruido atroz de los tiroteos”, “comando antiterrorista”, “lanzó un ataque directo”, a més d’aquesta figura retòrica com una antítesi: “La crisis terrorista más grave de los últimos años había terminado con el fragor de un tiroteo y una gestión política impecable.”¹⁵³⁶

En general, aquest llenguatge determina el marc interpretatiu o *frame* genèric bel·ligerant que trobem en tota la mostra analitzada. El discurs està focalitzat en una dimensió de marc més pragmàtica, en fer referència a arguments sobre la detenció policial.

Frame electoralista - pro-Sarkozy

A banda d’aquest marc interpretatiu, l’última part d’aquesta crònica del 23/03/12¹⁵³⁷ està dedicada a la campanya electoral. El discurs, doncs, canvia del tot i està completament centrat en les discussions electorals. El conjunt lèxic i les expressions pertanyen al marc interpretatiu o *frame* electoral-suport a la gestió política de Sarkozy.

¹⁵³⁴ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵³⁵ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵³⁶ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵³⁷ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins diari ABC, el 23/03/2012 p.28

Metàfores

En aquest *frame* trobem moltes metàfores amb connotacions bèl·liques que evidencien la batalla política:

“Dos horas antes, había estallado un gigantesco incendio político nacional (...)”, o “la guerra política sin cuartel se relanzaba con una violencia verbal particularmente brutal.”¹⁵³⁸

Actors

En relació als actors de la primera part de la informació, hem de dir que són de tipus oficial. Hi podem inscriure Nicolas Sarkozy, com a màxim representant de la República; el ministre de l'interior, Claude Guéant, que protagonitzà el paper executiu d'ordenar l'assalt a casa del terrorista; el fiscal de l'Estat i els directors generals de diversos serveis de Seguretat de l'Estat. A la segona part de la informació els actors hi fan un paper més polític. Destaca sobretot Nicolas Sarkozy, que reitera el discurs de la unitat i de la seguretat. És, de fet, l'actor que té més presència. François Hollande se situa en una posició inferior. El portaveu de la UMP (Partit de Sarkozy) critica l'actitud d'Holland posant-se a favor de la unitat que proposa Sarkozy. Com un actor més secundari, que es podria classificar com a actant,¹⁵³⁹ en tant que apareix com a expert en anàlisi política, cal esmentar Pascal Perrineau, director del centre de recerca de Ciències Polítiques de París. En les declaracions seleccionades fa un elogi de la gestió política de Nicolas Sarkozy en relació amb l'atemptat.

El marc interpretatiu o *frame* més secundari a favor de Sarkozy queda determinat a partir de declaracions atribuïdes al president Nicolas Sarkozy en un míting en què, sobretot, enalteix el discurs de la unitat nacional i de la gestió basada en la determinació:

“Merah no era un simple asesino. Era un asesino, un fanático, un monstruo. Nuestra mejor defensa con la barbarie terrorista debe ser la unidad y la determinación”¹⁵⁴⁰

La resta del discurs té com a tema prioritari la defensa de la gestió política de Sarkozy, sobretot centrada en la defensa de la unitat i de la seguretat. El diari ABC va divulgar el discurs a través de l'argument pragmàtic “*de la unitat nacional i la seguretat*”, que sustentava una dimensió de marc pragmàtica en la crònica titulada “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos.” Ho demostra amb aquests termes:

¹⁵³⁸ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins diari ABC, el 23 de marzo de 2012 p.28

¹⁵³⁹ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁵⁴⁰ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

“Como presidente, Sarkozy ha hecho una gestión política intachable de la crisis, cuando su principal rival quizá haya sido víctima de un cierto eclipse, víctima de una personalidad más difusa”¹⁵⁴¹

I en aquesta metàfora:

“A un mes corto de la primera vuelta, la seguridad interior se instala en el corazón político de la campaña desde dos frentes: la determinación ante las amenazas y la cohesión nacional frente a las crisis derivadas del “multiculturalismo”¹⁵⁴²

Al final, aquesta crònica es decanta cap un llenguatge més simbòlic i, per tant, determina un marc de dimensió simbòlic, fent referència a arguments de tipus religiós-cultural, per explicar que Nicolas Sarkozy va dirigir el seu discurs cap a les comunitats musulmana i jueva per atraure el seu vot:

“En este terreno el presidente Sarkozy ha insistido en recibir y “apadrinar” la unidad de las jerarquías religiosas musulmanas y judías, en el Elíseo”¹⁵⁴³

Acaba amb la metàfora:

“Cuando la elección presidencial se juega en un pañuelo de poco más de un millón de votos”¹⁵⁴⁴

Dimensió simbòlica i dimensió pragmàtica

En termes generals, els marcs de dimensió o *frame dimension*, en aquesta crònica, són, d'una banda, marcs de dimensió simbòlica, quan fan referència a arguments sobre la religió musulmana o jueva, o bé sobre el discurs de la unitat nacional. D'altra banda, tenim també marcs de dimensió pragmàtica, quan fan referència a aspectes materials de la detenció del terrorista, o bé al procés de detenció del terrorista. El *frame value* o marc valoratiu és negatiu quan fa referència a l'islamisme radicalitzat de Mohamed Merah. I, en canvi, és un marc valoratiu positiu quan es refereix a la gestió política de Nicolas Sarkozy.

Seguint amb l'aspecte del marc de dimensió simbòlic, el mateix dia 23/03/12 l'ABC publicà un petit reportatge -un tipus de gènere interpretatiu- que ofereix el testimoni d'una ex-estudiant d'Erasmus que va residir en el mateix bloc de pisos del barri (Côte Pavée) de Toulouse que el terrorista Mohamed Merah. La superfície del reportatge és de gairebé una pàgina sencera, dividida en tres columnes. Això significa que el diari li va atorgar una rellevància notòria.

Imatge

¹⁵⁴¹ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵⁴² Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵⁴³ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

¹⁵⁴⁴ Mirar: “El terrorista muere tras efectuar 30 disparos” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.28

Pel que fa a la imatge, es tracta d'un primer pla de l'habitatge del terrorista ple de trets a les parets. S'hi infereix la persecució policial per a atrapar el terrorista. L'enfocament de la imatge en primer pla hi donava més èmfasi.

Des del punt de vista discursiu intercala les declaracions de l'estudiant, orientades a transmetre la imatge del barri (Côte Pavée) de Toulouse, molt conflictiu, i a descriure l'ambient de marginalitat que es vivia. La narrativa del reportatge se centra a reforçar l'aspecte humà i social. Per exemple:

“Todos los días mi compañera y yo cometábamos lo mismo al observar la cantidad de jóvenes musulmanes que pasaban el día entero en el patio interior manipulando piezas de motor”, recuerda María: “! No estamos en Francia, sino en el Bronx!”¹⁵⁴⁵

La jove estudiant d'Erasmus, que feia una descripció de l'ambient conflictiu del Barri, afirmava:

“No se hablaba de guerra santa ni de odio a la República, pero todo en la atmosfera del barrio hablaba de marginalidad y falta de horizontes”, afirma la estudiante española, para quien en ese clima “cualquier joven yihadista como Mohamed Merah podia pasar perfectamente inadvertido.”¹⁵⁴⁶

A partir d'altres citacions atribuïdes a la jove estudiant d'Erasmus, María C., es pot deduir que el marc interpretatiu o *frame* genèric és el de conflictivitat social i tensió. D'altra banda, els arguments més simbòlics indiquen que el marc interpretatiu o *frame* temàtic és el d'un islam radicalitzat. Per exemple:

“¿Alguna agresión por ser occidental de cultura? No. Al menos de obra. Al llegar al barrio siempre me llevaba comentarios de los chicos musulmanes, algunos subidos de tono, pero nunca pasó de la palabra”¹⁵⁴⁷

Al final del reportatge, justament en l'últim paràgraf, hi ha unes dades a tall de conclusió que revaliden més encara el marc interpretatiu o *frame* d'islamisme radical i conflictivitat. Vegem-ho:

“Según los analistas, en los años 90 algunos predicadores de las mezquitas podían hablar impunemente de la “guerra santa” y propiciar reclutamiento de yihadistas. Pero cuando, a partir del 11 de septiembre, los servicios de inteligencia penetraron en las mezquitas, la leva de salafistas se hizo más difícil, y pasó al ámbito de internet y de las relaciones personales en barrios – gueto como el de “Côte Pavée” de Toulouse”¹⁵⁴⁸

¹⁵⁴⁵ Mirar reportatge: “Un día en el gueto de Mohamed” publicat dins diari ABC, el 23/03/2012 p.32

¹⁵⁴⁶ Mirar reportatge: “Un día en el gueto de Mohamed” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.32

¹⁵⁴⁷ Mirar reportatge: “Un día en el gueto de Mohamed” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.32

¹⁵⁴⁸ Mirar reportatge: “Un día en el gueto de Mohamed” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.32

En relació al discurs empra molts termes que emfatitzen, més encara, els estereotips de la comunitat musulmana. Per exemple:

“al barrio siempre me llevaba comentarios de los chicos musulmanes, algunos subidos de tono (...)”, “(...) casi todas llevaban velo.”¹⁵⁴⁹

En relació a algunes estratègies estilístiques que utilitza trobem, per exemple, “según los analistas(...)”. Segons la classificació de (Contreras, Diego:2004), en tractar l'ús de les fonts explica que, de vegades, el periodista se serveix de fonts genèriques i ho expressa dient: “según los analistas”, és a dir, sense concretar de quines fonts es tracta. Aquest recurs permet d'adjudicar, a altres, punts de vista propis.¹⁵⁵⁰ En aquest cas, es tracta d'un tipus de font que proporciona interpretacions. Amb aquest recurs retòric i amb els arguments emprats es reforça el marc interpretatiu islamista defensat per l'ABC.

Entrevista

A la part inferior de la pàgina s'hi va publicar una petita entrevista al ministre d'Exteriors de la Autoritat Nacional Palestina (ANP), Riad Malki. En les seves respostes aborda el problema del terrorisme d'arrel islamista radicalitzat i la probable vinculació entre els grups gihadistes i algunes zones de Palestina. De tota manera, les preguntes estaven orientades a vincular els atacs amb la lluita per la causa de Palestina, però l'entrevistat ho desvinculava. L'entrevista subratlla encara més el marc interpretatiu o *frame* genèric sobre l'islamisme-gihadisme radicalitzat. La dimensió de marc o *frame dimension* majoritària detectada fins ara és força simbòlica en aquestes últimes informacions de la mostra. El marc valoratiu o *frame value* és negatiu en relació al marc interpretatiu islamisme - terrorisme gihadista radicalitzat. No obstant això, en una informació publicada el mateix 23/03/12 la dimensió de marc o *frame dimension*¹⁵⁵¹ majoritàriament detectada és pragmàtica, ja que empra molts arguments en relació a la seguretat. El titular principal, “*Polémica sobre la actuación de los servicios secretos que conocían al asesino*”, ens situa en un altre *frame* temàtic de conflictivitat política dins el cas. Es tracta d'una crònica discursiva que recull un seguit de declaracions fetes per experts en matèria de seguretat, però també les d'alguns representants polítics i governamentals. La crònica qüestiona els serveis de seguretat francesos respecte a la poca eficàcia que van tenir en la captura de Mohamed Merah, a partir d'una pregunta retòrica:

¹⁵⁴⁹ Mirar reportatge: “*Un día en el gueto de Mohamed*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.32

¹⁵⁵⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.278

¹⁵⁵¹ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric i Capdevila, Arantxa) dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

“¿Era posible detener a Mohamed Merah, antes de que perpetrase tres matanzas en diez días?”¹⁵⁵²

Implícitament ofereix una interpretació al lector respecte a l'efectivitat de l'actuació policial. Per sustentar la dimensió de marc més pragmàtica a partir de l'argument de la seguretat, cal tenir en compte alguns recursos lèxics o expressions com:

“(...) los servicios de seguridad del Estado francés no han dejado al descubierto peligrosos e inquietantes fallos.”¹⁵⁵³

Actors

I també cal tenir en compte els arguments que ofereixen els principals actors de la crònica, que són experts en temes de seguretat, com ho és François Heisbourg, que va ser director del International Institute for Strategic Studies (IISS). Aquesta crònica destaca les seves declaracions en estil directe, declaracions que qüestionen els serveis de seguretat francesos:

“Las tesis de Heisbourg, compartida por otros analistas es muy simple y brutal: (...) Merah no fue objeto de ninguna vigilancia particular. Y pudo perpetrar sus matanzas gracias a esa impunidad. (...) Los servicios de seguridad franceses hacen un trabajo muy bueno desde hace más de quince años. No se había producido un atentado, en Francia, desde 1996. Pero las matanzas de Montauban y Toulouse deben hacernos reflexionar”¹⁵⁵⁴

Al final afegeix valoracions d'un altre expert en qüestions de seguretat com Jean-François Daguzan. Les seves declaracions exposen matisos respecte de les de l'anterior expert, Heisbourg. Explica que els serveis secrets francesos fan detencions permanents i que cap sistema no és perfecte. De les seves declaracions també s'infereix un marc interpretatiu o *frame* a favor de la política del govern francès. Ho descrivia així:

“(...) Nada indica que haya habido fallos en el caso de Toulouse. Ningún sistema es perfecto, por supuesto. Un terrorista determinado puede “colarse” a través de las “mallas” de los mejores servicios de seguridad. Quizá es lo que ha ocurrido con Merah.(...) Es imposible practicar detenciones intempestivas contra un número importante de sospechosos. Es nuestro honor. Y nuestro drama”¹⁵⁵⁵

¹⁵⁵² Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁵⁵³ Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁵⁵⁴ Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁵⁵⁵ Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

Aquest *frame* més pro política governamental de Sarkozy també queda determinat a partir de la presència d'un altre actor, Gerard Longuet, ministre de Defensa, a través dels seus arguments. Aquestes declaracions subratllen els arguments anteriors de l'especialista Jean-François Daguzan:

“(…)Merah fue objeto de controles policiales que no dieron resultados llamativos. Luego, desapareció. Para reaparecer matando. Es injusto culpar a nadie. Nuestros servicios de seguridad han funcionado con rapidez y eficacia
1556”

Lèxic i expressions de dimensió de marc pragmàtic

La dimensió de marc pragmàtica queda determinada a partir dels arguments de dimensions més materials com: “Nuestros servicios de seguridad han funcionado con rapidez y eficacia” i per “ningún sistema es perfecto (...)”. La presència d'arguments rivals que critiquen les funcions dels serveis de seguretat pot ser explicada en un sentit de reacció. La introducció d'aquests arguments rivals s'utilitza per reforçar el marc interpretatiu propi i és una estratègia per a defensar una posició i no pas en clau de pluralitat informativa. Es tracta d'un mecanisme emprat pels mitjans que defensen amb més ardor un marc interpretatiu (Castelló, Enric:2012).¹⁵⁵⁷

A més de la presència dels marcs interpretatius detectats anteriorment, en aquesta crònica també hi ha un marc interpretatiu o *frame* d'islamisme radical. En aquest sentit, s'utilitzen uns arguments que entren en una dimensió de marc pragmàtica, fonamentats amb dades:

“La tesis de Heisbourg, compartida por otros analistas, es muy simple y brutal: ciudadano francés, fichado e interrogado tras sus viajes a Pakistan y Afganistán, donde pudo recibir formación religiosa y militar, Merah no fue objeto de ninguna vigilancia particular¹⁵⁵⁸”

Columna d'opinió

En aquesta dimensió de marc més pragmàtica, sustentada a partir de l'argument del funcionament dels serveis de seguretat durant la vigilància de Mohamed Merah, trobem una columna d'opinió firmada per Hermann Tertsch i titulada “Cruzada Gestual”, que sortí publicada el 24/03/12. El titular de la columna presenta unes connotacions clarament religioses. L'esmentada columna fa una crítica negativa a la gestió de Sarkozy en relació a la recerca i captura del terrorista Mohamed Merah, susceptible d'aixecar sospites durant la seva presidència. La columna d'opinió fa

¹⁵⁵⁶ Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁵⁵⁷ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

¹⁵⁵⁸ Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

referència a la llibertat de moviments que tenia el terrorista, tot i estar vigilat, i a la inoperància dels serveis de vigilància.

En aquesta columna es detecta un marc valoratiu més negatiu respecte a aquesta dimensió de marc o *frame dimension* sobre la seguretat i també pel que fa a la gestió de seguretat de Sarkozy:

“Pero de momento lo que tenemos es a un terrorista muerto que durante la presidencia de Sarkozy hizo todo lo posible por llamar la atención como terrorista potencial. En la red y fuera de ella. Sin que nadie le molestara. Hasta que mató.”¹⁵⁵⁹

I subratlla encara més el marc interpretatiu o *frame* genèric d'islamisme radicalitzat a partir de l'argument de la seva llibertat de moviments entre el Pakistan i l'Afganistan:

“Merah estaba fichado por diversas policías, frecuentaba a los peores yihadistas en Europa, L'Afganistany Pakistan. Pero no tuvo problemas para irse comprando un modesto arsenal en Francia.”¹⁵⁶⁰

Finalment qüestiona les polítiques d'integració auspiciades per la República francesa a la *banlieue* i en reforça el *frame* islamisme radical. Considera que amb aquestes polítiques no n'hi ha prou per a combatre l'amenaça terrorista, sinó que tan sols serveixen per a evitar aldarulls. Fa, això sí, una exhortació al compliment de les lleis:

“La educación y el desarrollo son de capital importancia. (...)No para combatir nuestra amenaza terrorista inmediata. Para eso además de la vigilancia – que fracasó en el caso de la familia Merah-, hagan leyes y se cumplan, exíjase lealtad y cooperación y sanciónese la falta de la una y la otra”¹⁵⁶¹

El *frame* islamista estable, també està determinat a partir de la presència de les declaracions de François Heisbourg, el qual també corrobora els antecedents de Merah, en el seu pas per l'Afganistan i el Pakistan:

“Merah y su familia estaban fichados por los servicios de seguridad. Se conocían sus viajes a Pakistan y Afganistán. En noviembre de 2011, fue detenido por la Dirección Central de Seguridad...”¹⁵⁶²

Imatge

¹⁵⁵⁹Tertsch, Hermann: “Cruzada Gestual”, columna d'opinió dins el diari ABC, publicat el 2/03/2012 p.28

¹⁵⁶⁰ Tertsch, Hermann: “Cruzada Gestual”, columna d'opinió dins el diari ABC, publicat el 24/03/2012 p.28

¹⁵⁶¹ Tertsch, Hermann: “Cruzada Gestual”, columna d'opinió dins el diari ABC, publicat el 24/03/2012 p.28

¹⁵⁶² Mirar: “Polèmica sobre la actuación de unos servicios secretos que conocían al asesino” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

A la fotografia que acompanya aquesta informació hi apareix el retrat, en primer pla, de Nicolas Sarkozy amb la bandera europea i francesa al fons. Una imatge que realça el lideratge del president davant la crisi. La presència d'aquesta variable reforça encara més el marc interpretatiu o *frame* estable a favor de la política de Nicolas Sarkozy sobre la gestió de la crisi.

La presència d'aquest marc interpretatiu o *frame* estable o genèric islamista és plenament present en els últims articles de la mostra analitzada. Al costat, però d'un *frame* temàtic o *issue-specific frames*¹⁵⁶³ de conflictivitat, si es té en compte el relat general, que és molt bèl·lic. Aquests últims articles aborden el context familiar de Mohamed Merah i la situació de la comunitat musulmana francesa, que es troba amb el problema de la presència d'una minoria integrista.

El titular d'un d'aquests articles era: "Guerra fría en la comunidad musulmana". També cal situar-lo en el marc de l'islamisme-gihadisme radical. El llenguatge és força bèl·lic i d'alt voltatge, ja que totes les expressions van en aquesta direcció. La narrativa incideix molt en el conflicte entre els diversos grups de la comunitat musulmana francesa. Comença amb una entradeta i una metàfora que descriu l'ambient d'algunes comunitats musulmanes:

"Imanes amenazados por fanáticos islamistas. Familias amenazadas por bandas ultraortodoxas. Musulmanes moderados amedrentados por musulmanes ultras... (...) Eso son algunos de los rostros de la "guerra civil fría" que han desenterrado las matanzas de Toulouse y Montauban" o bé, aquesta: "en el corazón de una geografía suburbana más problemática."¹⁵⁶⁴

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El conjunt lèxic i metafòric ens situa en el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadista radicalitzat. El gran conjunt de termes i conceptes utilitzats segueixen aquesta línia i reforcen el discurs d'una corrent de l'islam amenaçador i integrista. Vegem uns quants exemples: "las amenazas violentas contra el iman Chalhouni se repiten sistemáticamente, des de hace años", "debe recurrir sistemáticamente a la vigilancia policial, para evitar las violencias provocadas por los ultraintegristas", "(...)de este modo el conflicto muy duro que viven los musulmanes franceses", "los musulmanes pacíficos que aspiran a la más plena integración son mayoritarios", "sin embargo, las minorías fanáticas, al borde de la delincuencia y el crimen (...) o "son muy activos y temibles" i "deben ser protegidos, sistemáticamente."¹⁵⁶⁵

Aquestes expressions fan referència a un discurs molt bèl·lic, que determina una dimensió de marc o *frame dimension* més pragmàtica. Ara bé, en el mateix text també hi ha determinada una dimensió de marc més simbòlica, per exemple quan apel·la a arguments més religiosos: "(...) agravado por divisiones teológicas de distinta envergadura", "tiene fichados a un número relativamente pequeño de imanes que

¹⁵⁶³ De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): "Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data", *Communications* 3(4):363

¹⁵⁶⁴ Mirar: "Guerra fría en la comunidad islámica" publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

¹⁵⁶⁵ Mirar: "Guerra fría en la comunidad islámica" publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

predican un islam integrista”, “los imanes moderados”, “mezquita”, “imán moderado” o “las minorías fanáticas.”¹⁵⁶⁶

El marc interpretatiu temàtic de conflictivitat està sustentat sobretot a partir del conjunt lèxic sobre la seguretat, el conflicte i el fanatisme. Per exemple: “conflicto”, “guerra civil fría”, “para evitar que los fanáticos consumen sus amenazas de muerte”, “debe recurrir sistemáticamente a la vigilancia policial, para evitar las violencias provocadas por los ultraintegristas” i “deben ser protegidos.”¹⁵⁶⁷

Actors

En relació als actors presents en aquest petit reportatge i les corresponents fonts informatives cal dir tant els actors com les fonts són institucionals i fàcilment identificables perquè representen diferents comunitats musulmanes. Cal dir, però, que hi ha, tot amb tot, una font no identificada i que demana expressament de no ser identificada per qüestions de seguretat: “un joven musulmán de *La Courneuve*, que prefiere guardar el anonimato”.¹⁵⁶⁸ El redactor atribueix les informacions a les fonts en estil directe, la qual cosa els confereix un efecte més dramatitzador,¹⁵⁶⁹ un grau de veracitat més elevat i, també val a dir que són fonts que aporten dades de *background*. Però les declaracions seleccionades subratllen encara més les estratègies discursives que reforcen els *frames* detectats de l’islamisme radicalitzat i el conflictiu. Per exemple:

“El imán moderado de Drancy Hassen Chalghoumi, comentaba poco antes de las matanzas: “Los islamistas radicales me han amenazado físicamente. Tuve que pedir socorro a la Policía, para que defendiese mi mezquita de las violencias de quienes me amenazan por predicar un islam moderado, (...)”¹⁵⁷⁰

També reforcen aquests *frames* de l’islamisme radical i la conflictivitat les afirmacions atribuïdes a Tarek Obrou, un imam moderat de Burdeus:

“Todos conocemos el perfil violento de muchos fieles que vienen a nuestras mezquitas y están siempre en el límite de los casos psiquiátricos, pasando de la delincuencia a la utra religiosidad con mucha facilidad”¹⁵⁷¹

L’article acaba reforçant la tesi inicial del reportatge i els marcs interpretatius defensats pel diari, ja que fa referència a la tensió que hi ha dintre la comunitat musulmana francesa a causa d’una minoria integrista:

“Se trata de un conflicto grave y muy profundo, agravado por divisiones teológicas de distinta envergadura. El Ministerio del Interior tiene fichados a un

¹⁵⁶⁶ Mirar: “Guerra fría en la comunidad islámica” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

¹⁵⁶⁷ Mirar: “Guerra fría en la comunidad islámica” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

¹⁵⁶⁸ Mirar: “Guerra fría en la comunidad islámica” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

¹⁵⁶⁹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

¹⁵⁷⁰ Mirar: “Guerra fría en la comunidad islámica” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

¹⁵⁷¹ Mirar: “Guerra fría en la comunidad islámica” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.27

número relativamente pequeño de imanes que predicen un islam integrista. Algunos son expulsados de Francia.”¹⁵⁷²

Les últimes informacions publicades pel diari ABC, en relació al cas de l'atemptat de l'escola jueva de Toulouse, parlen de la complicitat del germà de Mohamed Merah, Abdelkader Merah, en la preparació dels atemptats. Aquestes últimes informacions se situen clarament dintre el marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme-gihadisme radicalitzat. Una d'aquestes informacions és un article que pertany al gènere informatiu, una notícia publicada el 25/03/12, titulada: “*El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice.*”¹⁵⁷³ La informació en aquesta notícia segueix l'estructura de piràmide invertida, és a dir, el més important es troba a la part superior i el menys rellevant al final. Presenta, això sí, la novetat de la informació sense abundants elements interpretatius i la informació s'adjudica a les fonts informatives. Des d'un punt de vista de la superfície, ocupa una pàgina i mitja. Va acompanyada d'un article d'opinió, que aporta més elements d'anàlisi. L'espai que hi destina el diari ABC evidencia la important rellevància que va donar a aquest fet en concret. La trama informativa se centra en la possibilitat que el germà gran de Mohamed, Abdelkader, fos el principal còmplice dels atemptats a Toulouse. El subtítol de la informació en destaca aquesta complicitat: “El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice.”¹⁵⁷⁴

Imatge

Seguint el model d'anàlisi de (Van Gorp:2005)¹⁵⁷⁵, es construeix una matriu de marcs que tenen en compte els mecanismes de marc (*frame devices*) o variables, en aquesta anàlisi. Així, doncs, les imatges mostren, per un costat, el cotxe de policia on hi havia arrestat el germà de Mohamed Merah, Abdelkader: un primer pla del cotxe envoltat de policies. A la part inferior de la pàgina hi ha una altra fotografia, més petita, on es veu una dona que porta *niqab*, al costat d'agents antidisturbis, en una manifestació que donava suport a la mare del terrorista Mohamed Merah. Una imatge que emfatitza el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical.

Des d'un punt de vista discursiu i narratiu segueix el mateix plantejament que les anteriors informacions publicades. El llenguatge, doncs, manté moltes connotacions bel·ligerants i es fan servir molts termes policials i criminalistes. L'estil presenta força recursos expressius, d'acord amb el context tràgic que es pretén de descriure, un context habitual en la crònica de successos.

¹⁵⁷² Mirar: “*Guerra fría en la comunidad islámica*” publicat dins el diari ABC, el 24/04/2012 p.27

¹⁵⁷³ Mirar: “*El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice*” publicat dins el diari ABC, el 25/03/2012 p.40

¹⁵⁷⁴ Mirar: “*El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice*” publicat dins el diari ABC, el 25/03/2012 p.40

¹⁵⁷⁵ VAN GORP, Baldwin. “Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue”. *European Journal of Communication*. Vol. 20 (2005), núm. 4, p.484-507

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Alhora el llenguatge també presenta connotacions religioses. Bona part del text se situa en una dimensió molt simbòlica. Això determina, precisament, una dimensió de marc o *frame dimension* més simbòlica en bona part de l'article, en fer servir arguments sobre la religió.

Per exemple: “escuela judía”, “autoridades religiosas musulmanas y judías”, “terrorismo islámico”, “el fanatismo integrista de una parte de la juventud musulmana” o alguna metàfora com: “con una “nube” de organizaciones islamistas radicales”. Destaquem, en aquesta mateixa línia, alguns verbs: “convertirse al islamismo radical”, “animaría” una “comunidad de fieles” fichada por la policía por el radicalismo de sus opiniones religiosas”.

Lèxic i expressions de dimensió de marc pragmàtic

I, d'altra banda, és notable també un *frame dimension* més pragmàtic quan es recorre a arguments d'investigacions policials i més materials. Des del punt de vista més bel·ligerant destaquen termes com “guerra civil”, en què s'emfatitza el conflicte i la radicalitat. O altres com: “El 53 por ciento de los franceses estiman que el terrorismo es una “amenaza alta”, “matanzas terroristas”, o bé, una metàfora: “(...) la gravedad cancerosa de la “guerra civil” entre fanáticos y musulmanes moderados”. O altres expressions que fan referència a arguments més materials com: “la policía ha confirmado que el Colt 45 descubierto en un Renault Clio fue el mismo utilizado para el asesinato de tres paracaidistas y la matanza frente a la escuela judía.”

El lèxic més criminalista queda reflectit en els següents termes: “investigaciones policiales”, “el asesino”, “para ser interrogados por especialistas en lucha antiterrorista” o “una carrera que había comenzado como delincuente común.” Aquest conjunt lèxic i d'expressions més emprades determinen una dimensió de marc més pragmàtica. Tot plegat determina el marc interpretatiu o *frame* estable de l'islamisme radicalitzat. També podem parlar d'un *frame* temàtic criminalista. El marc valoratiu que s'infereix és negatiu, en general, dintre d'aquest *frame*.

Per tal d'emfatitzar més el radicalisme islamista dels acusats, Mohamed Merah i Abdelkader Merah, el redactor del diari ABC empra un recurs estilístic i retòric que està en correlació amb el context i la seva interpretació. Per exemple, trobem aquest recurs en les paraules que el redactor posa entre cometes: “orgullosos y felices” o “màrtir”; “manifestarse en Toulouse en “solidaridad” con Merah”. L'ús de cometes en paraules aïllades dóna a entendre que fa servir expressions avaluatives, que responen a un distanciament per part del redactor i al mateix temps ofereixen una valoració implícita. Aquestes cometes responen a la voluntat de fer una interpretació, cosa que no pot fer explícitament, perquè les convencions dels gèneres periodístics, sobretot les dels gèneres informatius, no ho aconsellen.¹⁵⁷⁶

Actors

L'actor principal d'aquest article és Abdelkader Merah, detingut com a possible col·laborador del seu germà Mohamed. Un altre dels actors involucrats en la informació és la mare de Mohamed Merah i d'Abdelkader Merah, Zouhika Aziri, la

¹⁵⁷⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.261

qual manifesta tenir remordiments per l'actuació del seu fill i dona a entendre la relació que té amb una comunitat musulmana de fidels radicalitzats. L'advocat de la família Merah és un altre dels actors. No en sabem el nom, però és qui explica la radicalització de Mohamed Merah.

Actants

Els altres s'han de classificar com a actants,¹⁵⁷⁷ ja que apareixen com a representants polítics, són Nicolas Sarkozy i François Hollande. El primer és presentat com a president de la República i com a líder que sap gestionar la crisi de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse i com a garant de la unitat. El segon hi té un paper més secundari, el de candidat fràgil, que no té recursos per a afrontar la qüestió de la seguretat.

Fonts informatives

En relació a les fonts informatives a partir de les quals el periodista ha confegit la informació, la font principal és la d'un mitjà de comunicació, el diari *Le Parisien*. S'inclou la referència a aquest mitjà que actua com a font informativa principal. Una altra de les fonts a tenir en compte és la que aporta l'advocat de la família Merah, una font que, d'altra banda, ha fet servir *Le Parisien*. Cal dir que en el text no s'esmentaven clarament les fonts. Sí que hi ha referències a moltes citacions de testimonis, com la de l'advocat de la família Merah. Tal com diu (Contreras, Diego:2004) s'ha de diferenciar entre fonts i citacions detectar. Les fonts informatives són més difícils detectar que no pas les citacions. Que són fàcilment recognoscibles.¹⁵⁷⁸

Especejament o destacat

La figura de Nicolas Sarkozy es reforça en un especejament¹⁵⁷⁹ o destacat titulat: "Nueva legislación antiterrorista". Des d'un punt de vista discursiu, el llenguatge és força pragmàtic, ja que fa referència a arguments sobre la legislació antiterrorista que vol impulsar Sarkozy. La introducció d'aquesta mesura legislativa enmig de la informació reforça el marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista a favor de la política de Nicolas Sarkozy. En el discurs emfatitza la defensa de la gestió de Sarkozy en relació a la detenció de Mohamed Merah, sobretot davant les crítiques dels seus adversaris. Això emfatitza més el *frame* pro-Sarkozy defensat pel diari. Algunes expressions i el lèxic fan referència a una dimensió de marc pragmàtica:

¹⁵⁷⁷ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁵⁷⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

¹⁵⁷⁹ Nota aclariment: En periodisme són el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, els antecedents o les reaccions, els avantatges o inconvenients d'alguna cosa, les anècdotes d'un esdeveniment, etc..

“Nicolas Sarkozy ha comenzado a preparar una nueva legislación antiterrorista, (...)”, “Interior prosigue los trabajos comunes, en varios terrenos sensibles”, “Defensa investiga las ramificaciones internacionales del caso” o “Justicia trabaja en varios terrenos sensibles: estudios de una nueva legislación antiterrorista, que pudiera entrar en vigor con rapidez si Sarkozy es reelegido presidente(...)”¹⁵⁸⁰

Aquesta declaració de Sarkozy reforça la seva determinació:

“No dejaré a nadie atentar contra el honor de quienes pusieron fin a la trayectoria de un individuo monstruoso.”¹⁵⁸¹

Ahora podem parlar de la presència d'un lèxic vinculat al terrorisme islamista i de a investigació entre les connexions dels germans Merah i l'islamisme radical. L'una cosa i l'altra determinen el marc interpretatiu o *frame* estable de l'islamisme/gihadisme radicalitzat, Un *frame* estable que es va repetint en tota la mostra d'anàlisi. Per exemple:

“Los hermanos Merah han estado en relación con grupúsculos muy vinculados de diversas formas con Irak, Pakistan y Afganistán. Se estima, oficialmente, que en Francia existen “varias decenas quizá centenas” de islamistas peligrosos”¹⁵⁸²

A la pàgina del costat d'aquesta notícia hi ha un article d'opinió signat per Jorge Trías Sagnier, el qual critica els governs que alimenten aquest tipus d'autoritarismes i de moviments radicalitzats. En conjunt, l'article determina el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme i, també el *frame* de l'antisemitisme genèric determinat en les primeres informacions. El discurs, en general, és simbòlic en apel·lar a arguments més ideològics i de tipus cultural. L'autor vincula l'acció del terrorista amb l'antisemitisme:

“Detrás de esa matanza hay gobiernos, que propagan ideas destructoras y criminales, vínculos con grupos neonazis, como la librería Kalki, y grupos de extrema izquierda cuyo objetivo es la destrucción de Israel. (...) Como si de esa forma todos aquellos que promueven, incitan y propagan el antisemitismo y las destrucciones del Estado de Israel des de posiciones afines a la extrema derecha quedasen exculpados”¹⁵⁸³

¹⁵⁸⁰ Mirar espejament: “Nueva legislación antiterrorista” dintre de “El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice” publicat dins el diari ABC, el 25/03/2012 p.40

¹⁵⁸¹ Mirar espejament: “Nueva legislación antiterrorista” dintre de “El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice” publicat dins el diari ABC, el 25/03/2012 p.40

¹⁵⁸² Mirar espejament: “Nueva legislación antiterrorista” dintre de “El hermano mayor del asesino de Toulouse podría ser cómplice” publicat dins el diari ABC, el 25/03/2012 p.40

¹⁵⁸³ Sagnier Trías, Jorge: “La matanza de Toulouse”, article d'opinió dins el diari ABC, publicat el 25/03/2012 p.41

El marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme radicalitzat es fa present quan l'autor estableix un paral·lelisme entre aquest i el nazisme:

“Somos los europeos quienes hemos consentido el resurgimiento del nazismo y de su primo hermano árabe que se llama yihadismo”¹⁵⁸⁴

L'última informació publicada en relació al cas dels atemptats a l'escola jueva de Toulouse i, en concret, amb la complicitat del germà de Mohamed Merah és una notícia més breu que es va publicar el 26/03/12. El títol era: “El hermano mayor del terrorista de Toulouse, acusado de complicidad”.¹⁵⁸⁵ L'espai que ocupa aquesta informació no és tan ampla com el de l'anterior notícia. Ocupa l'espai d'una columna.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs és igual que el de l'anterior informació publicada el 25/03/12. Se circumscriu a un àmbit pragmàtic, apel·lant a arguments sobre la investigació policial i a arguments bèl·lics. Subscriu el discurs de complicitat de Abdelkader amb el seu germà Mohamed durant l'atemptat i reforça el *frame* de l'islamisme/gihadisme radicalitzat. El marc valoratiu és negatiu dintre d'aquest *frame*. Quant al lèxic, fixem-nos en aquests fragments: “será inculpado por los delitos de “complicidad en varios crímenes”, y “asociación de malhechores con fines terroristas”. D'una banda subratlla sovint l'islamisme-gihadisme radicalitzat d'Abdelkader i la complicitat amb el seu germà. “(...) habría declarado estar “orgullosa” de los crímenes por su hermano menor, antes de ser puesto a disposición judicial, en París.” “(...) pero la policía ha descubierto indicios “graves y concordantes” que hacen muy verosímil su participación como cómplice en los crímenes de su hermano.”¹⁵⁸⁶D'altra banda, relaciona de forma directa la seva radicalització amb la religió musulmana:

“Abdelkader estaba fichado por ser un integrista peligroso, que había seguido en El Cairo cursos de “teología musulmana”. Estuvo relacionado, hace años, en la organización de una “filial” de yihadistas europeos que “combatieron” en Irak”¹⁵⁸⁷

Les últimes informacions publicades, quan el clímax informatiu no ocupava l'agenda dels mitjans, tractaven sobre la detenció a València d'una persona presumptament integrada Al-Qaida. Aquest fet es va produir al cap de pocs dies dels atemptats de Toulouse. La superfície de dues pàgines que hi va dedicar l'ABC va ser prou rellevant.

¹⁵⁸⁴ Sagnier Trías, Jorge: “La matanza de Toulouse”, article d'opinió dins el diari ABC, publicat el 25/03/2012 p.41

¹⁵⁸⁵ Mirar : “El hermano mayor del terrorista de Toulouse, acusado de complicidad” publicat al diari ABC, el 26/03/2012 p.40

¹⁵⁸⁶ Mirar : “El hermano mayor del terrorista de Toulouse, acusado de complicidad” publicat al diari ABC, el 26/03/2012 p.40

¹⁵⁸⁷ Mirar : “El hermano mayor del terrorista de Toulouse, acusado de complicidad” publicat al diari ABC, el 26/03/2012 p.40

Fotografies apartat ENFOQUE

L'apartat "ENFOQUE", que l'ABC dedica a les notícies destacades del dia, publicava una notícia gràfica¹⁵⁸⁸, que comprenia dues fotografies. Una, un pla general on es veuen els agents de la Guàrdia Civil custodiant el detingut, que apareix encaputxat i amb el cap baix. Al costat, una fotografia de primer pla, que mostra el rostre del detingut.

En el mateix apartat "ENFOQUE", el titular petit del text destaca: "La biblioteca virtual de Al-Qaida, desenchufada". El llenguatge del text, sota de les fotografies, respon al de l'àmbit policial i té connotacions criminalistes:

"Vigilado desde hace un año, "El Bibliotecario" un presunto integrante de Al-Qaida que operaba desde Valencia, fue ayer detenido por la Guardia Civil (...)", "(...) fueron incautados en el piso de "el Bibliotecario" un hombre discreto que nunca había despertado las sospechas de sus vecinos y que rara vez salía de su vivienda, desde donde presuntamente dirigía uno de los foros yihadistas (...)"

1589

El relat en general pertany a l'àmbit criminalista. Per tant, el marc interpretatiu o *frame* temàtic és criminalista en el seu tractament informatiu. La notícia, més ampliada, es publica a les pàgines interiors, a la secció "España", el 28/03/12. El títol és: "Cae un yihadista en Valencia, al servicio directo de Al-Qaida".¹⁵⁹⁰ La informació pertany al gènere informatiu. Es tracta d'una notícia i l'estructura segueix el model de piràmide invertida. En relació a la superfície de la notícia ocupa mitja plana i quatre columnes. El diari ABC li va atorgar més rellevància que no pas altres rotatius analitzats en la mostra d'estudi. Els marcs interpretatius d'aquesta informació són el *frame* genèric del islamisme-gihadisme i el *frame* criminalista. El llenguatge se situa en un àmbit pragmàtic, però també simbòlic, en emprar arguments religiosos.

Imatge

Una de les variables, la fotografia, mostrava el detingut amb la cara coberta per una jaqueta, custodiat per agents de policia. En aquesta imatge el pla és més tancat que el de la secció "ENFOQUE" i, per tant, focalitza més la criminalitat de l'individu.

Lèxic criminalista

La narració és la pròpia en l'àmbit de la crònica de successos. D'una banda, el lèxic és de tipus criminalista. Vegem-ho amb algun exemple: "La guardia civil llevaba tras él más de un año, siguiendo su rostro a través de foros públicos (...)" o "los agentes entraron en su casa". La resta dels termes i expressions feien referència a connotacions sobre l'islamisme radical. Es determina una dimensió de marc o *frame*

¹⁵⁸⁸ "Notícia grafica": "A la fotografía o conjunto de fotografías le acompaña un pie más o menos largo. Habitualmente no lleva título" segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁵⁸⁹ Mirar secció ENFOQUE: "La biblioteca virtual de Al-Qaida, desenchufada" publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.8

¹⁵⁹⁰ Mirar : "Cae un yihadista en Valencia, al servicio directo de Al-Qaida" publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.26

dimension pragmàtica, que recorre a arguments sobre l'ús d'internet per captar gihadistes. El marc valoratiu que s'infereix és negatiu:

“(…) pero sobre todo privados de Internet que son el instrumento de Internet que son el instrumento de Al-Qaida para captar y adoctrinar a islamistas radicales e incluso proporcionar los medios a los terroristas que viajan a L’Afaganistano a otros lugares similares bajo la influencia de la organización terrorista”¹⁵⁹¹

“El yihadista, al que se conoce como el “bibliotecario” de Al-Qaida por la cantidad de documentos que almacenaba, pasaba entre 8 y 16 horas al día dedicado a ganar adeptos y al adoctrinamiento (...)”, o bé, “de nacionalidad saudí pero nacido en Jordania”¹⁵⁹²

Aquest article reforça el discurs respecte a l'islamisme radicalitzat i sobretot emfatitza el grau de vinculació del detingut amb la xarxa gihadista radicalitzada. També posa en relleu la seva posició a favor de l'acció terrorista de Mohamed Merah amb l'atemptat de Toulouse. Deixa clar que des dels fòrums d'internet cridava a la violència amb missatges d'alt contingut bèl·lic:

“Es una sola persona, pero es un león que ha resistido más de 30 horas frente a un ejército al que llaman fuerzas especiales que temblaron por el asalto”, o “También llamaba abiertamente a la violencia: “Quien quiera el mal para los muyahidín, devuélveselo, devuélveselo”¹⁵⁹³

Actors

Un dels principals actors és el detingut, que respon a les sigles “M.H.A”. Tenia un rol molt actiu a les xarxes d'internet amb l'objectiu de captar adeptes per Al-Qaida. Els altres actors són els agents policials, que apareixen sota una denominació genèrica i que van ser molt actius a l'hora de la detenció. Un altre actor destacat és el ministre del Interior, Jorge Fernández Díaz, que es podria classificar com a actant. Com a portaveu polític aporta les dades oficials. En les seves declaracions ratifica l'estreta vinculació del detingut amb Al-Qaida. No hi surt cap intervenció de veïns o de persones que coneguin de prop el detingut. Les persones que parlen més són els agents policials. En relació a les fonts informatives no es mostren d'una forma clarivident i no són esmentades. La utilització de fonts informatives es pot inferir si es tenen en compte les citacions del ministre i dels agents policials, la qual cosa significa que el redactor va utilitzar fonts de tipus oficial i governamental.

Marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista pro-Sarkozy

¹⁵⁹¹ Mirar : “Cae un yihadista en Valencia, al servicio directo de Al-Qaida” publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.26

¹⁵⁹² Mirar : “Cae un yihadista en Valencia, al servicio directo de Al-Qaida” publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.26

¹⁵⁹³ Mirar : “Cae un yihadista en Valencia, al servicio directo de Al-Qaida” publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.26

Trobem encara dos episodis, en la mostra analitzada, que determinen clarament aquest marc interpretatiu genèric. Un es va publicar el 24/03/12. Es tracta d'una notícia. Pertany, doncs, als gèneres informatius, en seguir una estructura més rígida i en oferir més objectivitat. Fou publicada a la secció "Internacional". La superfície que ocupa és de tres columnes distribuïdes en una plana sencera.

El titular és: "*Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse*"¹⁵⁹⁴ i el subtítular, "El 76 por ciento de los franceses creen que el presidente "ha estado a la altura", y mejora en intención de voto ante las presidenciales."

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Des d'un punt de vista discursiu, ofereix moltes dades sobre les enquestes electorals, moltes dades transmises per experts sobre les campanyes electorals. El llenguatge té moltes connotacions electoralistes i bèl·liques i se situa en un àmbit pragmàtic. La narrativa total és clarament pro-Sarkozy, aleshores president de la República francesa i candidat del partit conservador UMP. En els diferents articles de la mostra, tot i que no se centren en la tema electoralista, s'intenta demostrar l'eficàcia de la gestió política de Sarkozy. Les variables com el lèxic i les cites atribuïdes als diferents actors defineixen el marc interpretatiu o *frame* electoralista-pro-Sarkozy. Les diferents atribucions estant dirigides al suport a la política de seguretat de Sarkozy i critiquen la política de François Hollande. Per exemple:

"La gestión política de los asesinatos de Toulouse y Montauban puede dar la victoria a Nicolas Sarkozy en las elecciones presidenciales(...)" i una metàfora: "acelerando una reconquista del electorado moderado que había comenzado semanas atrás."¹⁵⁹⁵

En reforçar el discurs a favor a Sakorzy presenta un llenguatge que manté força connotacions bel·ligerants: "contraataque", "Sarkozy afronta tal desafío con una doble estrategia (...)" o bé, "tras el epílogo ensangrentado de la crisis de Toulouse, socialistas y conservadores se han embarcado en una peligrosa batalla de posiciones" i també, "(...) indisociable de la firmeza y la mano de hierro policial."¹⁵⁹⁶

Les declaracions d'un expert, Pascal Perrineau, director del Centro Nacional de Investigaciones Políticas subratllen el *frame* pro-Sarkozy, a través d'aquests arguments a favor de la seva política de seguretat:

"Los acontecimientos de Toulouse y Montauban son algo excepcional, que no había ocurrido jamás. Y la función presidencial se instala en el corazón del juego

¹⁵⁹⁴ Mirar : "*Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse*" publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

¹⁵⁹⁵ Mirar : "*Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse*" publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

¹⁵⁹⁶ Mirar : "*Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse*" publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

político, en beneficio de Sarkozy. La seguridad vuelve a ser uno de los temas capitales de la campaña. Es un tema muy favorable para el presidente”¹⁵⁹⁷

Per reforçar aquest discurs, el redactor empra, com a arguments, resultats de sondejos. Utilitza un recurs retòric denominat retòrica de la exactitud, segons la classificació de (Contreras, Diego:2004), un recurs que consisteix a encomanar una sensació de fiabilitat i d’objectivitat al lector, comprovable per part de tots.¹⁵⁹⁸ Per exemple:

“El 76 por ciento de los franceses de izquierda y derecha, estiman que el presidente de la República ha estado “a la altura de la función presidencial”, “atento al respeto de todas las sensibilidades”(75 por ciento, y “cuidadoso de la unidad nacional” (72 por ciento), según un sondeo de Sofres para i-TV.”¹⁵⁹⁹

El llenguatge és altament pragmàtic, per tant estem davant d’un marc de dimensió o *frame dimension* pragmàtic sustentat amb els percentatges de les enquestes i amb l’argument de la “seguretat”. En relació al candidat socialista Hollande s’observa una valoració negativa cap a la seva gestió en constatar les poques probabilitats que té de guanyar les presidencials. Ho subscriu a partir de l’argument més pragmàtic, el del seu estancament en les enquestes:

“Des de hace tres semanas, el candidato socialista se estanca o pierde terreno, cuando Sarkozy comienza a cotizarse como ganador de la primera vuelta, recortando distancias en la segunda y decisiva.” O bé, “Según todos los estudios de opinión, desde hace meses Hollande tiene muy poca credibilidad nacional en materia de seguridad”, “El posicionamiento favorece sensiblemente a Sarkozy.”¹⁶⁰⁰

En relació als altres candidats a la presidència, com Marine Le Pen o Jean–Luc Mélenchon del Front d’Esquerres, subratlla el seu retrocés en les enquestes. Finalment la informació acaba reforçant el marc interpretatiu a favor de Sarkozy a partir de l’argument de la unitat. Es tracta d’una estratègia del redactor per intensificar el marc interpretatiu defensat:

“Se trata de una manera de intentar “minimizar” la eficacia policial del gobierno. Sarkozy, por su parte, ha decidido avanzar en varios terrenos:

¹⁵⁹⁷ Mirar : “Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

¹⁵⁹⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

¹⁵⁹⁹ Mirar : “Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

¹⁶⁰⁰ Mirar : “Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

claridad, transparencia e insistencia en la unidad de la nación, indisociable de la firmeza y la mano de hierro policial”¹⁶⁰¹

Imatge

La variable de la fotografia, que acompanya la notícia, mostra un primer pla d'un policia de les forces armades inspeccionant la casa de Merah. La imatge de les forces de seguretat és molt utilitzada en tots els articles de la mostra d'anàlisi de l'ABC. Transmeten la idea “d'eficàcia policial” i de política de seguretat de Nicolas Sarkozy. Tot plegat reforça el marc interpretatiu principal i electoralista pro-Nicolas Sarkozy, molt defensat pel diari.

Actors i actants

Els actors més importants de la informació són els candidats a les presidencials franceses del 2012, sobretot la figura del president Nicolas Sarkozy. La resta es podrien classificar com a actants, és a dir experts, com Pascal Perrineau, director d'un centre d'Investigacions Polítiques. El diari ABC es dedica a enaltir la figura de Nicolas Sarkozy, enmig de la crisi pels atemptats a la ciutat de Toulouse. Alguns altres exemples els trobem en dues notícies breus publicades el 23/03/12, dintre la secció Internacional. Se situen clarament en el marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista a favor de Sarkozy. Un d'aquests breus respon a aquest titular: “*Sarkozy ve reafirmado su liderazgo gracias a su equilibrada actuación institucional*”¹⁶⁰²

L'altra notícia breu afirmava:

“El presidente anuncia que irán a la cárcel quienes visiten páginas webs terroristas”¹⁶⁰³

En general els arguments majoritaris són favorables a la gestió de Sarkozy. Se situen en una dimensió de marc o *frame dimension* pragmàtic, sustentat a partir dels arguments sobre “la seva gestió en seguretat”, “la seva experiència en seguretat” i en el “lideratge a les enquestes.” Hollande és presentat com un líder amb poca experiència.

En aquest sentit llegim:

“Nicolas Sarkozy ya se beneficiaba de mejores intenciones de voto desde hace varias semanas. Pero su gestión política de la crisis de las matanzas de Toulouse y Montauban le ha dado un nuevo impulso a su campaña electoral. (...) Y la tendencia general, desde hace semanas, es esta: Sarkozy sube, Hollande se estanca o pierde terreno”¹⁶⁰⁴

¹⁶⁰¹ Mirar : “*Sarkozy sube en las encuestas tras la tragedia de Toulouse*” publicat dins el diari ABC, el 24/03/2012 p.26

¹⁶⁰² Mirar : “*Sarkozy ve reafirmado su liderazgo gracias a su equilibrada actuación institucional*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁶⁰³ Mirar : “*El presidente anuncia que irán a la cárcel quienes visiten páginas webs terroristas*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁶⁰⁴ Mirar : “*Sarkozy ve reafirmado su liderazgo gracias a su equilibrada actuación institucional*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

El segon breu segueix la mateixa línia discursiva i tanca files a l'entorn de la figura de Nicolas Sarkozy, a partir de l'argument principal a favor de la seguretat:

“En su primera alocución presidencial, tras el fin de la crisis, el presidente anunció: “Todas las personas que visiten regularmente páginas webs terroristas serán perseguidos y castigados. Quienes viajen al extranjero y regresen a Francia tras haber recibido adoctrinamiento y formación radical serán perseguidos”¹⁶⁰⁵

Actors

L'actor principal en aquestes informacions és el president Sarkozy, el qual, a través de les seves declaracions i del seu paper actiu institucional a favor de la seguretat i en la gestió de la crisi, determina el *frame* electoralista pro-Sarkozy.

Aquest *frame* de referència també és present en l'última informació sobre l'atemptat a Toulouse, publicat el 28/03/12. El títol de la notícia és: “*Sarkozy impide que se difunda el vídeo de las matanzas de Toulouse.*”¹⁶⁰⁶ S'hi explica la decisió contundent de Sarkozy de prohibir la difusió del vídeo que va enregistrar el terrorista quan va dur a terme la matança. La informació ocupa un espai de quatre columnes i mitja plana, la qual cosa significa que el diari ABC va atorgar una rellevància destacada aquest fet. Aquesta informació exposa el supòsit que la còpia del vídeo podia haver estat enviada a la redacció de Al-Yasira per un tercer còmplice. I d'aquesta mateixa informació destaca una de les declaracions del delegat d'Al-Yasira a París, Zied Tarrouche, la que descriu el contingut del vídeo que mostrava les imatges de les matances de l'atemptat mesclades amb cants i versos de l'Alcorà. També fa referència a la intervenció dels familiars de les víctimes dels atemptats a Toulouse, els quals manifesten la seva oposició a difondre les imatges per televisió, al·legant arguments morals. Un portaveu de la família de Jonathan Sandler deia:

“Se trata de una victoria moral. El crimen deseaba utilizar el derramamiento de sangre para hacerse la más odiosa publicidad. Impedir esa “victoria” era nuestro deseo más íntimo.”¹⁶⁰⁷

El protagonista principal és Nicolas Sarkozy, que desenvolupa un paper actiu en relació a la prohibició de la difusió de les imatges d'una manera molt contundent.

Imatge

¹⁶⁰⁵ Mirar : “*El presidente anuncia que irán a la cárcel quienes visiten páginas webs terroristas*” publicat dins el diari ABC, el 23/03/2012 p.30

¹⁶⁰⁶ Mirar : “*Sarkozy impide que se difunda el vídeo de las matanzas de Toulouse*” publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.32

¹⁶⁰⁷ Mirar : “*Sarkozy impide que se difunda el vídeo de las matanzas de Toulouse*” publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.32

Per reforçar el seu protagonisme la informació va acompanyada d'una imatge d'ell en un míting. Es tracta d'un pla mitjà, on apareix fent un discurs amb una actitud contundent. En aquesta imatge s'hi veu un rètol amb el següent lema: "La France Forte."

Reproduïm una citació directa atribuïda al president:

"Esas imágenes no deben emitirse de ninguna manera. Francia tomará todas las decisiones prácticas, jurídicas y técnicas para impedir que esas imágenes lleguen a emitirse."¹⁶⁰⁸

En relació a la valoració del marc o de la variable del *frame value* hem de dir que és positiva en relació al *frame* a favor de la política de Sarkozy i negativa quan parla del paper d'Hollande en la campanya. La dimensió de marc en aquest *frame* genèric és, en general, pragmàtica en fer moltes referències al discurs de la unitat nacional, a la seguretat i als resultats dels sondejos favorables al candidat conservador Sarkozy.

49. 9.3.4.2 La Razón

El diari *La Razón* va publicar un total de 64 articles referits al cas de l'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah de Toulouse. És el diari que va hi va dedicar més d'articles. Com tots els rotatius estudiats de la mostra, el diari *La Razón* va reservar la portada als fets dels atemptats a Toulouse, l'endemà del dia que es van produir. Aquesta data representa el dia "D", a partir del qual comença l'anàlisi de la informació, atenent a la nostra metodologia utilitzada. Els gèneres periodístics més emprats van ser els informatius-interpretatius. El tema va tenir fins a 5 vegades presència a la portada. La gran majoria o pràcticament la totalitat d'articles van ser publicats a la secció "Internacional".

El cas de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* va ocupar una part de la portada de *La Razón* el 20/03/12, l'endemà de l'atemptat. No era el tema principal de la portada. Per això no ocupa el centre d'impacte visual, perquè és tractat com a tema secundari. El tema central de la portada és la celebració dels 200 anys de la Constitució de Cadis de 1812. A la part inferior de la portada hi ha un breu, en format de subtítols, que fa referència a les víctimes de l'atemptat i a les possibles conseqüències violentes que els atemptats podien comportar. La fotografia que acompanya el text és la imatge d'un policia que consola un dels alumnes de l'escola. El titular de la portada és: "*La ira antisemita estalla en Francia.*"¹⁶⁰⁹ Les primeres informacions publicades respecte a l'atemptat senyalaven que la principal causa era la racista o antisemita. El marc interpretatiu o *frame* principal és l'antisemitisme-racista, detectat ja a les primeres informacions publicades del cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse, sobretot des d'una variant antisemita.

¹⁶⁰⁸ Mirar : "Sarkozy impide que se difunda el vídeo de las matanzas de Toulouse" publicat dins el diari ABC, el 28/03/2012 p.32

¹⁶⁰⁹ Mirar portada: "La ira antisemita estalla en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012

Editorial

Els fets tràgics produïts a l'escola jueva de Toulouse motivaren que hi dediqués part del seu editorial el dia 20/03/12. L'editorial portava per títol: "Terrorismo Racista." Incidia a constatar que l'antisemitisme encara és latent en els països i en les fronteres a Europa. Recorda els fets previs produïts abans de l'atemptat a l'escola jueva, en què van morir una sèrie de militars francesos, alguns d'ascendència magrebí. Destaca que tots els crims es van cometre amb la mateixa arma. Textualment:

"La matanza perpetrada ayer en una escuela judía de Toulouse trae de nuevo a Francia y a Europa la evidencia de que el antisemitismo el asesinato por odio y el peor de los racismos, no afectan sólo al lejano Israel y de que el peligro late cerca de nuestras casas"¹⁶¹⁰

Subratlla, sobretot, els atacs a minories religioses i l'antisemitisme que, segons l'editorial de què parlem, és present i latent a Europa. I també deixa constància dels constants atacs a la comunitat jueva:

"Como los niños y el profesor de la escuela de Toulouse, o los miles de franceses judíos que han sufrido agresiones y han visto durante años cómo se profanaban sus cementerios, se atacaban sus sinagogas y centros de reunión hasta el punto de que el Gobierno tuvo que adoptar planes especiales de protección(...)". "Los asesinatos nos recuerdan que el antisemitismo no se reduce a los libros de historia y es una asignatura pendiente en nuestra sociedad." "Bajo ningún concepto el odio hacia los judíos puede llegar a considerarse sólo como un extremismo político socialmente rechazable"¹⁶¹¹

En aquest sentit apel·la a combatre les ideologies de l'odi i sobretot fa un elogi del govern francès de Sarkozy, que va saber donar una resposta ràpida al cas. Respecte a això emfatitza el paper de fortalesa que va desenvolupar Nicolas Sarkozy en la gestió de la crisi de l'atemptat:

"El presidente Sarkozy se mostró firme al calificar la matanza como "una tragedia nacional" que "no afecta sólo a la comunidad judía, toda la comunidad nacional está conmocionada" y al afirmar que "Francia no cederá al terror", porque "el odio no puede ganar; la República es mucho más fuerte."¹⁶¹²

Finalment l'editorial central del diari *La Razón* del dia 20/03/12 fa una defensa de les llibertats:

"Son razones que valen también para nosotros porque la democracia se fortalece cuando no hay dudas, ni oportunistas equidistancias, en la defensa de la libertad de los demás."¹⁶¹³

¹⁶¹⁰ Mirar editorial: "Terrorismo racista" publicat al diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.3

¹⁶¹¹ Mirar editorial: "Terrorismo racista" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.3

¹⁶¹² Mirar editorial: "Terrorismo racista" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.3

¹⁶¹³ Mirar editorial: "Terrorismo racista" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.3

Imatges

Igual que el diari ABC, *La Razón* té una secció anomenada “Punto de Mira”, on es recullen i destaquen els temes més destacats del dia. El diari *La Razón* va publicar una notícia gràfica, amb imatges i text. La fotografia és gran, de pla curt, i focalitza els rostres dels familiars i dels alumnes de l’Escola jueva Ozar Hatorah. Els rostres transmeten la tragèdia i la consternació viscuda a causa de l’atemptat. La fotografia del costat mostra un pla mitjà del president Sarkozy, que van visitar una sinagoga de París en un ofici religiós en record dels familiars. En general, el diari *La Razón* va utilitzar molts recursos gràfics per a les informacions del cas de l’atemptat de Toulouse, és a dir que les seves informacions contenien un alt component gràfic en relació a la resta de rotatius.

El text que acompanya les fotografies es titula: “El huevo de la serpiente”. El cos del text apunta que el mòbil principal va ser l’antisemita, com a moviment de fanatisme religiós molt present al continent europeu:

“El antisemitismo es un odio enquistado en Europa. Un fanatismo del que nunca terminamos de recuperarnos. (...) El estado del bienestar y la sombra del Holocausto habían congelado en un iceberg temporal aquellas inclinaciones racistas haciéndonos creer que ya pertenecían al pasado, a la centuria anterior, para descubrir ahora, a tiros, en el cuerpo de 3 niños y un profesor, que el siglo XX todavía anda por aquí, agitando sus cascabeles y sonajeros, llamando a la intolerancia y a la aniquilación del otro”¹⁶¹⁴

Un dels primers episodis publicats a *La Razón* respecte al cas de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse va ser la crònica publicada el 20/03/12, l’endemà de l’atemptat. Aquest va ser el moment de màxim clímax informatiu. El marc interpretatiu o *frame* principal era l’antisemitisme-racista. Però hi ha un altre *frame* a tenir en compte, un *frame temàtic o issue-specific frame*¹⁶¹⁵ que estableix un relat sobre el terror produït en l’atemptat. El llenguatge, en gairebé tot el relat, transmet connotacions de terror. I la bel·ligerància és d’alt voltatge, característica molt freqüent en totes les notícies del cas publicades al diari *La Razón*. Aquesta primera crònica respon al titular: “*La pesadilla antisemita revive en Francia*”¹⁶¹⁶

La crònica s’inscriu a la secció “Primera Plana” del diari, que sempre focalitza el tema més rellevant del dia. Des del punt de vista de la superfície, ocupa un espai considerable, perquè el diari va dedicar dues pàgines senceres a aquest tema, un indicador que el diari li va atorgar una gran rellevància. El marc interpretatiu o *frame* estable i principal detectat en aquestes primeres informacions és l’antisemitisme-racista, que considera com un problema present a Europa. El relat és molt propi de la crònica de successos i es fonamenta bàsicament en les intervencions dels testimonis.

¹⁶¹⁴ Mirar “Punto de Mira”: “El huevo de la serpiente” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.5

¹⁶¹⁵ De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): “Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data”, *Communications* 3(4):p.363

¹⁶¹⁶ Mirar: “La pesadilla antisemita revive en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 pp.10-11

Imatges

En relació als diferents mecanismes de marc (*frame devices*) que determinen el marc interpretatiu o *frame* cal tenir en compte els recursos gràfics i les imatges. Per exemple, la imatge utilitzada en aquesta crònica mostra un adult consolant un nen jueu, alumne de l'escola on es va produir l'atemptat. La fotografia és de l'agència Reuters i va ser distribuïda per diversos mitjans, en les categories premsa, de Madrid i també de Barcelona.

Infografia¹⁶¹⁷

En una altra part de la notícia, trobem una infografia intitolada "La secuencia del pánico",¹⁶¹⁸ on la informació és gràfica. La infografia que acompanya la crònica principal narra la seqüència dels assassinats produïts a l'escola jueva de Toulouse. Les vinyetes reproduïxen les armes utilitzades i el moment en què el motorista va començar a disparar als alumnes i al professor-rabí Jonathan Sandler. En relació als marcs interpretatius o *frames* detectats hi ha un *frame* més temàtic que fa referència al relat de terror o de bel·ligerància. Ho podem comprovar en el titular: "La pesadilla antisemita revive en Francia", i en els subtítuls: "Un encapuchado mata a tres niños y a un profesor en un colegio judío" i "El arma del tiroteo se usó en otros dos ataques la semana pasada."¹⁶¹⁹

Lèxic i recursos retòrics

La resta del conjunt lèxic i d'expressions més comunes s'encabeixen en aquest *frame* més específic o temàtic. Per exemple: "Hacia décadas que Francia no conocía una tragedia de tal dimensión", "un hombre armado", "abría fuego indiscriminadamente dejando tras él cuatro víctimas mortales y un herido grave", "se debatía entre la vida y la muerte". També cal fixar-se en una metàfora: "(...) cuando el terror sacudió ayer a la ciudad de Toulouse."¹⁶²⁰ Per emfatitzar el relat de terror i tragèdia utilitza un llenguatge amb un to agressiu i una narrativa amb un accent molt humà. Per exemple:

"Las víctimas fueron abatidas fría y despiadadamente", "el agresor", "en perseguir a varios menores hasta el interior del centro cuando trataban de escapar", "en las paredes del recinto podían apreciarse el impacto de los casquillos de bala", "móvil de tal acto sigue siendo un misterio para investigadores"¹⁶²¹

¹⁶¹⁷ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d'un altre gènere periodístic, que actua com a model, on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

¹⁶¹⁸ Mirar infografia: "La pesadilla antisemita revive en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.11

¹⁶¹⁹ Mirar: "La pesadilla antisemita revive en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.10

¹⁶²⁰ Mirar: "La pesadilla antisemita revive en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.10

¹⁶²¹ Mirar: "La pesadilla antisemita revive en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.10

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

A banda del llenguatge que emfatitza el relat de terror, també hi trobem un lèxic d'àmbit policial i d'investigació, que se situa en una dimensió de marc més pragmàtica, en fer referència a qüestions més materials. Per exemple: “despliegue policial”, “ más de dos cientos agentes trabajan para dar captura al autor de los tres crímenes”, “la sección antiterrorista de la Fiscalía de París”, “según los expertos se trataría de la misma arma, una pistola automática del calibre 11,43 mm”, “aunque el agresor recurrió también a una 9 milímetros”, “se haya podido identificar la placa de la matrícula y comprobar que corresponde a una moto modelo Yamaha.”¹⁶²²

Lèxic i expressions antisemites

El lèxic i les expressions que determinen el marc interpretatiu o *frame* principal de l'antisemitisme sovintegen: “los actos y ofensas antisemitas se habrían recrudecido en los últimos tiempos, según miembros de la comunidad judía de Toulouse”, “ el Ministerio del Interior galo confirmó un refuerzo de la vigilancia en todos los centros confesionales de Francia” o bé, “no és la primera vez que se intensifica la seguridad en los centros hebreos.”

Per reforçar el discurs de l'antisemitisme s'introdueixen alguns antecedents d'anteriors actes antisemites produïts a França, com: “En 2005, debido a una oleada de actos antisemitas, el Gobierno lanzó un plan masivo para proteger los accesos a las sinagogas, escuelas o asociaciones judías mediante la instalación de verjas, barreras, cámaras y sistemas de alarma (...).”¹⁶²³ La crònica reforça encara més el *frame* i el discurs de l'antisemitisme vinculant l'atemptat a Toulouse amb unes amenaces rebudes a la sinagoga de París:

“El drama de Toulouse coincide, además, con las amenazas vertidas contra dos sinagogas de París en sendas cartas recibidas durante el fin de semana (...) en las que se califica a la comunidad judía de “pueblo de satán” y se advierte de que “el infierno os espera.”¹⁶²⁴

En aquest article s'hi observen altres variables que defensen el marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme, com una fotografia de primer pla, on apareix Nicolas Sarkozy en una sinagoga jueva, en un acte en record de les víctimes. Alguns porten la *quipà*, un dels símbols de la comunitat jueva. A més a més, les declaracions del president, transcrites, emfatitzen el terror i el drama dels fets: “No vamos a ceder ante el terror, la barbarie, la salvajda y la crueldad no pueden ganar.”¹⁶²⁵ Les declaracions en estil directe determinen el relat de terror, molt present al diari *La Razón*.

¹⁶²² Mirar: “La pesadilla antisemita revive en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.11

¹⁶²³ Mirar: “La pesadilla antisemita revive en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 de p.11

¹⁶²⁴ Mirar: “La pesadilla antisemita revive en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.11

¹⁶²⁵ Mirar “destacat”: “La pesadilla antisemita revive en Francia” dins el diari *La Razón*, publicat el 20/03/2012 p.11

Infografia¹⁶²⁶

Una altra variable que determina el *frame antisemitisme* és una infografia situada a la part superior de la informació, que mostra els diferents atemptats contra interessos jueus produïts a França, des del primer atemptat, l'any 1982, fins a l'últim, esdevingut l'any 2007, quan un jove va apallissar un rabí a París.

Article d'opinió

A la part inferior de la pàgina hi ha un petit article d'opinió, signat pel president de la Federació de Comunitats Jueves de Espanya, Isaac Querub. El titular de l'article és: "Alerta antirracista en Europa". En l'article es comprova que l'autor de l'atemptat sabia perfectament on atacava, on podia fer més mal. I aquest mal, des del punt de vista de l'autor, és atacar interessos jueus per l'arrelament que té la comunitat a França.

Segons l'autor, aquest arrelament en la societat francesa provoca que la comunitat jueva sigui un dels objectius dels terroristes:

"Todas estas características hacen de Francia y de su comunidad judía un objetivo prioritario, pues la mano que mece la cuna sabe de sobra dónde y cómo hacer daño. (...) tienen como atacar nuestros valores, que son los principios de la civilización judeo-cristiana y fundamento de nuestra convivencia"¹⁶²⁷

L'autor de l'article al·lega que aquests atacs representen un atemptat contra els símbols i les llibertats de les nostres societats. Al final fa una crida a la societat, perquè estigui alerta davant dels enemics dels valors de la societat occidental:

"Atacan nuestros símbolos más queridos, como la infancia, la libertad, la diversidad, el progreso, la igualdad y la Ley como expresión de la voluntad popular. (...) hacemos un llamamiento a la gente de buena fe para que se mantenga alerta y vigilante ante la embestida de los enemigos de la democracia occidental"¹⁶²⁸

Fonts Informatives

Les fonts informatives, que són força visibles en aquesta primera informació, són variades. D'una banda, tenim les de tipus institucional, és a dir, persones que representen una institució o càrrec oficial, per exemple el fiscal de Toulouse, Michel

¹⁶²⁶ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d'un altre gènere periodístic, que actua com a model, on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

¹⁶²⁷ Querub, Isaac: "Alerta antirracista en Europa", article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 20/03/2012 p.11

¹⁶²⁸ Querub, Isaac: "Alerta antirracista en Europa", article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 20/03/2012 p.11

Valet, que informava sobre l'actuació de l'agressor quan perseguia els alumnes al pati de l'escola. La resta de fonts són del tipus testimoni o protagonista.¹⁶²⁹

L'autor de l'article destaca algunes declaracions d'alguns dels pares d'alumnes del col·legi Ozar Hatorah, declaracions que transmetien dolor per la tragèdia. Per exemple: "son lágrimas de incomprensión".¹⁶³⁰ Aquestes declaracions ofereixen un valor més humà a la informació. Altres fonts més visibles són fonts no identificades i de tipus i més genèriques. Per exemple: "según los expertos(...)". Amb l'ús d'aquesta expressió "según los expertos", es pot entreveure que el mateix periodista se'n serveix per a expressar les seves valoracions. La fa servir, doncs, com a recurs retòric. També en el text apareixen citats altres actors, com Nicolas Sarkozy. És difícil destriar l'ús verdader de fonts de les citacions.¹⁶³¹

Actors

Els actors més involucrats en la informació són de tipus institucional. Per exemple, Nicolas Sarkozy hi té un gran protagonisme, tant per la seva participació en els actes d'homenatge a les víctimes en la comunitat jueva com per la seva opinió sobre els atemptats. Un altre actor amb un protagonisme notori és Isaac Querub, president de la Federació de Comunitats jueves d'Espanya, que intervé amb un article d'opinió titulat: "Alerta antirracista en Europa", on exposa que l'atac tenia un mòbil antijueu molt evident.

Actants

Aquests actors, com a representants institucionals, es poden definir com a actants. La resta d'actors són els testimonis que tenien relació amb el col·legi. Un altre actor que també té un paper protagonista és el fiscal de Toulouse, Michel Valet, que relatava el *modus operandi* de l'autor de l'atemptat.

El mateix dia 20/03/12 van aparèixer publicades una petita crònica i una entrevista, en format columna, al president de la "Red cívica contra el antisemitismo". Cal classificar-les en el mateix marc interpretatiu o *frame* estable de l'antisemitisme. El titular és molt contundent: "Caza al asesino de "masas"¹⁶³² Els subtítols apunten a la pista neonazi: "La policia apunta a uno o varios individuos de ideologia neonazi" i "Los agentes temen que de no detenerlos a tiempo tomen rehenes." La superfície de la crònica, juntament amb una petita entrevista adjunta, ocupa gairebé una pàgina sencera a quatre columnes. Això significa que el diari li va atorgar una gran notorietat.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

En relació a les característiques del discurs de la crònica, notem un llenguatge d'àmbit simbòlic, quan fa referència a arguments més de tipus cultural i religiós. El llenguatge també fa referència a un àmbit més pragmàtic quan es refereix a arguments sobre

¹⁶²⁹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

¹⁶³⁰ Mirar: "La pesadilla antisemita revive en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.10

¹⁶³¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit

¹⁶³² Mirar: "Caza al asesino de "masas" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

mitjans tècnics i temes policials. Es presenta una dicotomia entre el marc de dimensió simbòlica i el marc de dimensió pragmàtica.¹⁶³³ Des d'un punt de vista narratiu, presenta moltes connotacions criminalistes i el llenguatge és força bel·ligerant. Posa molt l'accent en les investigacions i en la hipòtesi sobre els possibles criminals.

Recursos retòrics: metàfores

Pel que fa a les figures retòriques detectades i al conjunt lèxic destaca, per exemple, una pregunta retòrica: “¿Busca la policía francesa su propio Anders Breivik, autor de la muerte de 77 personas el pasado verano en Noruega?”¹⁶³⁴ A banda d'aquesta figura retòrica, val la pena destacar algunes metàfores de tipus criminalista: “Es quien ayer segó la vida a otras cuatro personas” i “ha sembrado cierto deconcierto en la línea de investigación”¹⁶³⁵

L'ús d'aquestes figures retòriques respon a qüestions estilístiques i retòriques pròpies del mitjà. L'ús d'aquest estil representa la incidència del context dintre el text. El redactor empra aquest estil més agressiu i els recursos retòrics d'acord amb la interpretació que ell fa del context dels fets. La pregunta retòrica i les metàfores detectades transmeten una intenció expressiva¹⁶³⁶, la intencionalitat de la qual és denunciar la brutalitat de l'atemptat.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El conjunt lèxic que se situa en una dimensió de marc més pragmàtica se serveix de conceptes bèl·lics: “la división antiterrorista a unidades de ciberagentes”, “todas las unidades de la policía están movilizadas”. I d'un tipus de lèxic més criminalista: “la pista del terrorismo internacional cobra menos valor a la luz de los indicios”, “responsable de las pesquisas”, “algunos especialistas creen que no se trata de un asesino en serie” o “asesino de masas.” Altres conceptes que corresponen a aquest àmbit més criminalista: “investigadores galos”, “serie de asesinatos múltiples”, “triple tiroteo perpetrado”, “el móvil”, “seguía siendo un misterio”, “los indicios”, “con los más sofisticados medios” o “asesinato de tres militares.” Els verbs que entren en aquest àmbit i que són més exponencials: “urge actuar”, “para localizar al criminal”, “se persigue al mismo hombre”, “corroboran se rastrea” o bé, “podría encajar con el perfil de un militar o ex militar.”

Especejament o destacat

¹⁶³³ A partir de la proposta conceptual de Castelló i Capdevila: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹⁶³⁴ Mirar: “Caza al asesino de “masas” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶³⁵ Mirar: “Caza al asesino de “masas” publicat al diari *La Razón*, el 20 de marzo de 2012 p.12

¹⁶³⁶ A partir de la definició de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.263

En un espejamiento ¹⁶³⁷ o destacat del diari hi ha també aquest relat sobre el terror i el reforç de la seguretat en emprar un llenguatge de terror. S'hi remarca que el terror es va estendre a EUA i a Bèlgica: "El pánico se extiende a EE.UU y a Bélgica." En el text hi diu:

"El temor a un nuevo ataque de estas características se extendió como la pólvora. Apenas en unas horas tardó el Gobierno belga en activar las alertas en torno a los centros judíos(...). Poco después en Nueva York también reforzaba la seguridad en sinagogas, centros judíos de la ciudad (...)"¹⁶³⁸

Imatge

El text d'aquest destacat va acompanyat d'una petita fotografia que mostra guardes de seguretat. Reforça més la imatge de terror i seguretat que vol difondre el diari. Aquest tipus de conjunt lèxic determina el marc interpretatiu o *frame* temàtic més de terror i criminalista, és a dir que fa referència a un relat de terror.

Lèxic dimensió de marc simbòlic

Al mateix temps, en aquesta crònica trobem diverses expressions que fan referència al marc interpretatiu o *frame* principal de l'antisemitisme-xenòfob. Aquestes expressions i aquest lèxic formen part d'una dimensió de marc més simbòlica o *frame dimension* simbòlic: "brutal atentado antisemita", "pero el hecho de enfrentarse a víctimas de distinta confesión religiosa y diferente perfil profesional, tanto a adultos como a niños, y a dos instituciones como la escuela y el Ejército" o "por protagonizar actos xenófobos y militar en movimientos extremistas."¹⁶³⁹

Imatge

El marc interpretatiu o *frame* estable de l'antisemitisme-xenòfob també es fa present en la fotografia principal de la informació, on veiem tres nois fent la salutació nazi i amb una bandera amb la creu gammada, símbol del nazisme. Es tracta d'una foto d'arxiu del 2008 que havia sortit en un diari regional francès, *La Dépeche du midi*, i també en el setmanari *Le Canard Enchaîné*. Aquesta foto pretenia demostrar que els tres soldats del 17è regiment d'enginyers paracaigudistes de Montauban tenien actituds neonazis.

Actor principal en la informació

L'entrevista adjunta que acompanya aquesta crònica, una entrevista a Ricardo Ruiz de la Serna, president de "La red cívica contra el antisemitismo", també emfatitza sobre el grau d'antisemitisme que hi ha a Europa i el perill que representa. L'entrevistat defensa la presència de neonazis a Europa i l'odi als jueus, a través de formes de

¹⁶³⁷ Nota aclariment: En periodisme representen el textos de suport a la notícia o crònica principal. Poden ser la cronologia d'uns fets, poden oferir els antecedents o les reaccions, poden donar les avantatges o inconvenients d'alguna cosa, descriure les anècdotes d'un esdeveniment, etc.

¹⁶³⁸ Mirar espejamiento: " El pánico se extiende a EE.UU y Bélgica" dintre de la crònica: "Caza al asesino de "masas" publicat al diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶³⁹ Mirar: "Caza al asesino de "masas" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

deslegitimació de l'Estat d'Israel. Per últim, l'entrevistat fa referència a com viu la comunitat jueva aquestes accions. Manifesta amb indignació que exigeix a les autoritats que adoptin les mesures pertinents per a vetllar per la seguretat de les minories, per a garantir que es compleixin les lleis. Ricardo Ruiz de la Serna és un dels actors principals d'aquesta informació, en subratllar més el *frame* genèric de l'antisemitisme.

Fonts informatives

D'aquesta informació, les fonts informatives mencionades o més visibles són les que corresponen a la tipologia de mitjans de comunicació. Per exemple, la fotografia d'aquesta crònica prové d'un diari regional i d'un setmanari francès. La font, doncs, és un altre mitjà de comunicació. Consta al costat de la fotografia:

“En 2008 la imagen de la izquierda era publicada en el diario regional “*La Dépeche du Midi*” y en el semanario “*Le Canard Enchainé*.”¹⁶⁴⁰

En el text trobem altres fonts informatives que també corresponen a la tipologia de font de mitjans de comunicació. Aquests actuen com una font informativa més:

“Algunos medios, como el semanario “*Le Point*”, señalaban en su edición digital que los militares asesinados la pasada semana en Toulouse y Montauban pertenecían al mismo regimiento de paracaidistas del que fueron expulsados en 2008 tres de sus colegas por protagonizar actos xenófobos y militar en movimientos extremistas”¹⁶⁴¹

Un altre exemple és una font publicada al diari *Le Figaro*.¹⁶⁴² En aquest cas la font és un psiquiatra, que actua com a expert. Així ho exposa la crònica:

“Su mensaje puede ser tan simple como mostrar su oposición al mestizaje y la diversidad”, declaraba a “*Le Figaro*”, Roland Coutenceau, psiquiatra y experto criminal”¹⁶⁴³

Pel que fa a la resta de fonts informatives, són citades de forma genèrica, d'una manera poc precisa: “Según los responsables de las pesquisas” o bé “los agentes”, o bé “según algunos testimonios”. D'acord amb la proposta de (Contreras, Diego:2004), aquí el grau de transparència respecte a qui s'atribueix la informació és menor. No és tan evident. L'atribució de fonts pot ser un procediment retòric per mitjà del qual el periodista busca conquerir la confiança del lector sobre la veracitat de les afirmacions.¹⁶⁴⁴ També amb l'expressió de “Según...” s'entreu la valoració del periodista de manera implícita. A voltes el redactor se serveix d'expressions i de

¹⁶⁴⁰ Mirar: “*Caza al asesino de “masas”*” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶⁴¹ Mirar: “*Caza al asesino de “masas”*” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶⁴² Mirar: “*Caza al asesino de “masas”*” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶⁴³ Mirar: “*Caza al asesino de “masas”*” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶⁴³ Mirar: “*Caza al asesino de “masas”*” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.12

¹⁶⁴⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.194

recursos retòrics per atribuir a altres les seves pròpies observacions o punts de vista genèrics.¹⁶⁴⁵

L'última informació publicada el dia 20/03/12 és una breu notícia, que ocupa l'espai de mitja pàgina. La notícia es refereix a les declaracions del primer ministre d'Israel, Benjamin Netanyahu, sobre el paper poc contundent de l'ONU davant els crims de Toulouse. L'article destaca moltes de les seves intervencions crítiques contra l'ONU, que va rebre el líder de Hamás i que no va ser prou contundent contra l'atemptat de Toulouse. El titular és: "*Netanyahu carga contra el silencio de la ONU*"¹⁶⁴⁶; i el subtítol: "Crítica que no condene el ataque mientras recibe a un líder de Hamás."

En termes generals, la notícia determina, principalment, el marc interpretatiu o *frame* estable de l'antisemitisme-pro-israelià. I sobretot accentuant molt aquest punt. La notícia recull moltes declaracions de Benjamin Netanyahu, primer ministre d'Israel, sobretot emfatitzant el caràcter antisemita de l'atemptat i el victimisme jueu. L'actor principal és el primer ministre israelià.

Moltes de les seves intervencions són destacades en estil directe:

"(...) y afirmó que no se puede descartar "una fuerte motivación antisemita asesina". El jefe del Ejecutivo hebreo se mostró seguro de que el presidente de Francia, Nicolas Sarkozy, y su Gobierno "harán lo máximo para hallar al asesino"¹⁶⁴⁷

Fonts informatives

És important observar com l'autor atribueix la informació a les fonts. És una forma de detectar la modalitat de l'actitud del redactor en relació a la veracitat del missatge que reproduïx. Es tracta d'una qüestió relacionada amb la manera d'introduir el discurs extern dins el discurs propi i amb la interpretació que fa el redactor dels textos que selecciona. Segons la classificació establerta per (Contreras, Diego: 2004) sobre les fonts, s'ha de dir que la citacions atribuïdes a Netanyahu proporcionen interpretacions, tot i que poden generar confusió entre les fonts que proporcionen dades, comentaris o interpretacions.¹⁶⁴⁸ En l'adjudicació de les citacions que fa el periodista a la font principal s'hi observa una reafirmació del discurs defensat a *La Razón* sobre l'antisemitisme i això reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemita. Per exemple, la citació de Benjamin Netanyahu, que criticava el Consell de Drets Humans de la ONU per convidar un representant de Hamás a Gaza, Ismail Al Asghar, coincidint amb els atemptats de Toulouse:

"Su constitución llama a matar judíos donde los hallen. Y lo que el Consejo de Derechos humanos decidió hacer fue traer un miembro de Hamas. Así que

¹⁶⁴⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276

¹⁶⁴⁶ Mirar: "*Netanyahu carga contra el silencio de la ONU*" publicat dins diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.13

¹⁶⁴⁷ Mirar: "*Netanyahu carga contra el silencio de la ONU*" publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.13

¹⁶⁴⁸ Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275-276

tengo algo que decir al Consejo de Derechos Humanos de la ONU: ¿ qué tienen que ver ustedes con los Derechos Humanos? Deberían tener vergüenza”¹⁶⁴⁹

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

D'altra banda, les expressions i el conjunt lèxic emprat pel redactor ens situen en una dimensió més simbòlica. Per tant, hem de parlar d'una *dimensió de marc o frame* simbòlica. Els arguments fan referència a la religió i cultura jueva i a l'Estat d'Israel:

“Cuando son blancos judíos los atacados en diferentes lugares, los israelíes también se sienten agredidos. El fuerte vínculo entre el Estado de Israel y las comunidades judías del mundo sirve a enemigos de Israel como vía para agredir a uno a través del otro”¹⁶⁵⁰

Reforça el discurs respecte de la política de l'Estat israelià en relació amb el conflicte àrab-israelià i el seu victimisme, i en determina un *frame* més secundari pro-israelià. Aquest *frame* queda sustentat a partir de l'argument més simbòlic sobre el vincle entre l'Estat d'Israel i les comunitats jueves.

Imatge

La fotografia que acompanya la informació mostra un primer pla de Netanyahu i, en un segon pla, la bandera d'Israel. Aquesta imatge contribueix a determinar més el *frame* antisemitisme.

L'article acaba emetent diverses hipòtesis en relació amb el mòbil xenòfob dels atemptats i desvinculat de la causa islamista. Així ho constata: “(...) podría existir una cuestión de xenofobia extremista y no necesariamente un tema ligado al terrorismo de la Yihad global (...).”¹⁶⁵¹

Actants

Els actors principals d'aquesta informació són institucionals, representants polítics. Per tant, es poden classificar com a actants.¹⁶⁵² Destaquen les declaracions de Durao Barroso, aleshores president de la Comissió Europea, les de Mariano Rajoy, president del Govern Espanyol; i unes declaracions de la Casa Blanca. Es tracta de representants polítics que condemnen els atemptats i, per tant, les seves valoracions, de manera implícita, fan costat a les víctimes jueves. L'endemà, el dia 21/03/12, el diari va dedicar un ampli espai al cas de l'atac a l'escola jueva de Toulouse, *Ozar Hatorah*.

¹⁶⁴⁹ Mirar: “Netanyahu carga contra el silencio de la ONU” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.13

¹⁶⁵⁰ Mirar: “Netanyahu carga contra el silencio de la ONU” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.13

¹⁶⁵¹ Mirar: “Netanyahu carga contra el silencio de la ONU” publicat dins el diari *La Razón*, el 20/03/2012 p.13

¹⁶⁵² Segons classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

En la secció “Punto de Mira” va destinar-hi una plana sencera, mitjançant una notícia gràfica¹⁶⁵³, és a dir amb un conjunt de fotografies acompanyades d’un text breu.

Imatges

Les imatges subratllen, sobretot, el dolor i el record de les víctimes de l’atemptat. La fotografia més gran mostra un primer pla d’una alumna plorant desconsolada davant el cotxe que transporta les víctimes. Una imatge que evocava desesperació, indignació i els sentiments més intensos dels alumnes de l’escola jueva. La resta de fotografies focalitzen un homenatge a les víctimes, presidit per Nicolas Sarkozy en un col·legi francès. En una altra imatge s’hi reflectia un acte de record a les víctimes en una sinagoga de Madrid.

El llenguatge del text breu que acompanya a les fotografies és força criminalista i apel·la a arguments de tipus psicològic. La narrativa, en aquesta notícia gràfica, com en la resta d’articles publicats aquest dia, fa referència a les hipòtesis de la investigació, que segueixen el mòbil xenòfob sense descartar el terrorisme islàmic. Per exemple: “*Las autoridades siguen la pista de un ex-militar neonazi sin descartar el terrorismo islámico.*”¹⁶⁵⁴ Però sobretot subratlla molt l’agressivitat i el perfil agressiu de l’autor dels fets.

En la crònica principal del dia 21/03/12 el llenguatge és força criminalista i presenta connotacions bel·ligerants. Aquestes característiques són similars a les dels anteriors articles publicats de la mostra. Els arguments emprats fan referència a hipòtesis policials i a una narrativa pròpia de la crònica de successos. El titular és “*Cerco al asesino del cuarto día*”¹⁶⁵⁵ L’avantítol: “Atentado antisemita en Francia”. Les connotacions que transmet són molt bèl·liques i de tema antisemita. Es publicà a la secció “*Internacional*”, com tots els articles de la mostra. La superfície de la crònica ocupa una plana a cinc columnes, un espai que denota una rellevància important.

Discurs criminalitat àmbit pragmàtic

El marc interpretatiu que es determina és un *frame* temàtic que fa referència a un relat de criminalitat. El *frame* principal antisemitisme també hi és present. El discurs es determina en un àmbit molt pragmàtic. La dimensió de marc o *frame dimension* és pragmàtica, en apel·lar a arguments sobre la vigilància policial i sobre les forces de seguretat. Hi ha també connotacions bèl·liques, que es reiteren en tota la informació. Alguns dels exemples del conjunt lèxic o expressions:

“Es el hombre más buscado de Francia, pero poco se sabe de él. Su identidad, como sus motivaciones para perpetrar la peor serie de asesinatos hasta ahora conocida en Francia sigue siendo un misterio para los investigadores.”¹⁶⁵⁶

¹⁶⁵³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁶⁵⁴ Mirar: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

¹⁶⁵⁵ Mirar: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

¹⁶⁵⁶ Mirar: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

Alguns exemples de lèxic bel·ligerant: “ el objetivo: atrapar al criminal, pero sobre todo, evitar una nueva tragedia”, “triple tiroteo”, “por luchar en las filas de un ejército” o “el modus operandi”. Ens podem fixar també en alguna metàfora de tipus bèl·lic que descriu el context de la situació:

“Nicolas Sarkozy, ha instalado el centro de operaciones para dar caza al llamado “asesino del cuarto día” tras la brutal matanza del lunes”¹⁶⁵⁷

Les declaracions del fiscal François Molins estan directament relacionades amb aquest *frame* criminalista, en descriure el perfil psicològic de l'autor dels fets. Per exemple: “extremadamente determinado en su acción”, “a sangre fría” y “premeditadamente”, “(...) la tesis que cobra más valor es la del lobo solitario”, o bé “un individuo con rasgos narcisistas y que se cree “omnipotente”. Per sustentar aquest *frame* més temàtic inclou la font d'experts en matèria de criminologia: “Es un asesino en serie, con experiencia en el manejo de armas y una misión”, según el profesor en criminología Alain Bauer.”¹⁶⁵⁸ Per tant, s'observa i emergeix un discurs amb molt d'accent humà, que especifica el perfil psicològic de l'agressor.

Cronologia

Dintre del *frame* més temàtic sobre el tema criminalista es va publicar una cronologia a la part inferior de la fotografia principal, on s'aprecien algunes característiques físiques de l'autor dels fets, l'arma i la moto que va utilitzar per perpetrar els atemptats.¹⁶⁵⁹ Algunes de les expressions que se situen dintre del marc interpretatiu o *frame* antisemitisme-xenòfob són: “tras haberse privilegiado la pista del ex-militar extremista y convicciones xenófobas, el fiscal Molins reiteró que no hay ninguna hipótesis que prevalezca por el momento”, o bé, “(...) pudiera ser obra de alguien que quisiera vengar con un ataque antisemita la causa palestina y castigar por “traidores(...)”¹⁶⁶⁰

Actant¹⁶⁶¹

Un actor rellevant és el sociòleg de la Universitat de Munich, especialista en antimitisme, Alejandro Baer, entrevistat per *La Razón*. Ahora és també una font informativa. En el seu paper d'expert es podria definir com a actant. En l'entrevista es parla del problema de l'antisemitisme a Europa des d'un punt de vista general. La breu entrevista aporta elements d'anàlisi interpretatiu per als lectors

¹⁶⁵⁷ Mirar: “Cercó al asesino del cuarto día” publicat dins diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

¹⁶⁵⁸ Mirar: “Cercó al asesino del cuarto día” publicat dins diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

¹⁶⁵⁹ Mirar infografía dintre la crònica: “Cercó al asesino del cuarto día” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.25

¹⁶⁶⁰ Mirar infografía dintre la crònica: “Cercó al asesino del cuarto día” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.25

¹⁶⁶¹ Classificació establerta per De Vreese (2003), citat a CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

sobre aquest tema. A més a més reforça el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme molt defensat al diari *La Razón*.

El llenguatge se situa en un àmbit molt simbòlic, en general. En l'entrevista es parla de l'atrocitat de l'atemptat i sobretot del fet que tingués lloc a Europa, on es va viure, durant la II Guerra Mundial, l'Holocaust. També s'hi comenta que hi ha atacs continus a Europa, per part de grups extremistes. Els arguments del sociòleg Alejandro Baer, respecte a l'ideari de l'antisemitisme, acusen la causa neonazi i, també les cèl·lules islamistes. Els arguments de l'entrevistat, la majoria amb un caràcter simbòlic, fan referència al rerefons ideològic de l'antisemitisme. A part d'aquests arguments també posa molt d'èmfasi en el fet que el problema és molt present en països com França i Alemanya. Segons el sociòleg, tot i que els actes criminals són comesos per grups extremistes, hi ha un ampli sector a la societat que acull opinions antisemites. Opina també que aquests extremistes estant familiaritzats amb un ambient d'odi:

“Mientras que los actos criminales los cometen grupos extremistas, hay un amplio sector de opinión que alberga sentimientos y opiniones antisemitas. Un asesino como el de Toulouse no es un extraterrestre, sino que ha sido socializado en un determinado entorno favorable a ese ideario de odio”¹⁶⁶²

Imatge

La imatge emprada com un dels (*frames devices*),¹⁶⁶³ és a dir com a mecanismes que defineixen el *marc interpretatiu estable antisemitisme*, és una fotografia del professor mort a l'escola jueva, juntament amb la seva dona i els seus fills. La presència d'aquesta imatge transmet una forta càrrega emocional. La imatge està acompanyada d'un text, que explica com va anar l'assassinat del professor de 30 anys i la mort dels seus fills.

Lèxic i metàfora de dimensió de marc simbòlic

D'altra banda, explica alguns episodis d'aquesta família i del pas del professor amb la seva família per Jerusalem, on es formà, fins que va tornar a Toulouse. El tipus de llenguatge se situa en un àmbit més simbòlic, en destacar l'accent més humà, com la consternació i el dolor dels familiars, a més d'apel·lar a qüestions identitàries. El titular del text: “*El último viaje del rabino y sus hijos*”. En relació a algunes variables que determinen el marc destaca alguna metàfora:

“El flagelo del terrorismo y el extremismo sea cual sea su rostro, su origen y la identidad de sus blancos y de singular dolor por el hecho que considera indudable: que las víctimas fueron atacadas por ser judias”¹⁶⁶⁴

¹⁶⁶² Mirar entrevista al sociòleg Alejandro Baer, dintre la crònica: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.25

¹⁶⁶³ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁶⁶⁴ Mirar: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

Vegem algun aspecte més emotius que destaca en la narració d'accent més humà:
“El rabino Sandler que según los testigos murió tiroteado con sus hijos en sus brazos y sus manos(...)”¹⁶⁶⁵

Actants

En aquesta informació els actors més preponderants són experts, en la majoria dels casos, en criminologia. També n'hi ha que tenen el rol de representants polítics. Es denominarien actants, segons la classificació de (Castelló, Enric:2012).¹⁶⁶⁶ Entre ells hi ha Claude Guéant, ministre de l'Interior, que dona la informació oficial des de Toulouse; François Molins, el fiscal de París, que facilita les dades sobre l'autor dels atemptats. Cal esmentar també alguns experts en criminologia, com el professor Alain Bauer i Laurent Montet, els quals descriuen el perfil de l'agressor i la seva manera d'actuar. Són esmentats encara alguns agents de policia, que continuaven la investigació. També s'ha de destacar, en aquesta informació, el paper del sociòleg entrevistat, Alejandro Baer, expert en antisemitisme, tema sobre el qual parla en aquesta entrevista.

Fonts informatives

Pel que fa a les fonts informatives, les podem classificar en tres àmbits. Un d'institucional, en què s'inclou el ministre de l'Interior, Claude Guéant, que aporta les informacions principals sobre la investigació de l'autor dels fets. En un altre àmbit hi situaríem la tipologia de fonts provinents d'experts, en què podem situar els experts en criminologia i el sociòleg Alejandro Baer, especialista en antisemitisme. I, en un tercer àmbit, les fonts més gènériques no identificades, com les policials: “una fuente policial descartó (...)”¹⁶⁶⁷

Per últim, aquell mateix dia 21/03/2012, per especificar més el caràcter antisemita de l'atemptat, el diari *La Razón* publica una notícia més breu que es fa ressò d'un acte d'homenatge a les víctimes en una sinagoga de Madrid. Aquesta notícia cal classificar-la dins el gènere informatiu. Fou publicada dins la secció “*Internacional*”. Es tracta d'una peça en format columna que ocupa un espai més secundari, al costat de la crònica principal que parla sobre la campanya presidencial francesa. El marc interpretatiu o *frame* principal antisemitisme-pro-Israel l'evidencia l'argument que fa servir per parlar sobre l'odi jueu i sobre unes lleis que considera que haurien de ser més eficients per a combatre l'antisemitisme. Hi ha altres mecanismes de marc o (*frame devices*) a partir dels quals es realitza el procés d'emmarcat: el conjunt lèxic o les imatges. En el titular, per exemple, s'hi destaca: “*Matar a un judío ya no resulta gratis*”.¹⁶⁶⁸

¹⁶⁶⁵ Mirar: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

¹⁶⁶⁶ A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁶⁶⁷ Mirar: “*Cerco al asesino del cuarto día*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.24

¹⁶⁶⁸ Mirar: “*Matar a un judío ya no resulta gratis*” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 de marzo p.26

Lèxic bèl·ligerant del *frame* antisemita

El conjunt lèxic acull força connotacions bèl·liques en referir-se al tema de l'antisemitisme: “para combatir el antisemitismo en un acto que congregó al colectivo judío de Madrid”, “vil asesinato”, “rebrote de la violencia por los movimientos extremistas”, “para luchar contra el antisemitismo”. També trobem alguns exemples de termes de més d'alt voltatge com: “también el embajador de Israel, Alon Bar, de visita oficial en Navarra, alertó del “peligro” que supondría un eventual rebrote de la violencia por los movimientos extremistas”.¹⁶⁶⁹ En relació a la presència de citacions directes atribuïdes als diferents actors, cal dir que reforcen el mateix *frame* antisemita. Podem parlar, en aquest sentit, de la intervenció del president de la comunitat jueva de Madrid, David Hatchwell. En la seva declaració trobem aquestes expressions: “pidió “leyes más eficientes” para combatir el antisemitismo (...)” o bé, “Hatchwell reclamó que “este crimen nazi” sirva de impulso (...)” y “(...) pidió que no se permita “la demonización del Estado de Israel”. Aquesta última és una figura retòrica que correspon a una personificació. De l'ambaixador d'Israel també en destaca una de les intervencions: “el embajador de Israel Alon Bar, de visita oficial en Navarra, alertó del “peligro” que supondría un eventual rebrote de la violencia (...)”.¹⁶⁷⁰

Actors

Bona part dels actors són de tipus institucional i apareixen com a representants de la seva organització, en aquest cas jueva, i també com a representants polítics. Com a representants jueus trobem David Hatchwell, president de la comunitat jueva de Madrid. També ressalta el paper del president de la Federació de Comunitats Jueves d'Espanya, Isaac Querub.

Actants

I com a representants polítics, l'ambaixador d'EUA a Espanya, Àlex Salomon; l'ambaixador francès, Bruno Delaye; i l'ambaixador d'Israel, Alon Bar, els quals van participar en l'acte d'homenatge a la sinagoga de Madrid. Aquests actors els podem classificar com a actants¹⁶⁷¹ en intervenir com a representants polítics.

Imatge

Respecte a la imatge que acompanya la informació, es tracta d'una fotografia de pla mitjà en què surten dos nens jueus que duen quipà i encenen espelmes. La imatge reforça més el marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme-pro-Israelí, que té una presència molt notable en les primeres informacions publicades a *La Razón* en relació

¹⁶⁶⁹ Mirar: “Matar a un judío ya no resulta gratis” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 de marzo p.26

¹⁶⁷⁰ Mirar: “Matar a un judío ya no resulta gratis” publicat dins diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.26

¹⁶⁷¹ A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

al cas d'estudi de l'atemptat a l'escola jueva. El marc valoratiu dintre aquest *frame* de l'antisemitisme és negatiu davant el fenomen.

Un altre dels articles rellevants publicats pel diari *La Razón* respecte al nostre cas d'estudi de l'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah és una notícia publicada el 22/03/12, dedicada a l'enterrament de les quatre víctimes de l'atemptat. El marc interpretatiu o *frame* més determinant és el de l'antisemitisme. N'hi ha un altre de més secundari, el pro-israelià. El discurs se situa, en general, en un àmbit més simbòlic, ja que ofereix molts arguments sobre la identitat jueva i sobre el tema de l'antisemitisme. La superfície de la notícia ocupa mitja pàgina. Per tant, el diari va oferir una rellevància notòria a l'enterrament de les víctimes del col·legi jueu. La notícia combina dades amb declaracions en estil directe atribuïdes a molts membres del govern israelià, els quals emfatitzaven el discurs de l'odi contra els jueus i contra l'antisemitisme. La narrativa se centra molt en la vessant més social i en l'accent més humà del patiment de les víctimes. En aquest sentit subratlla molt el dolor i els sentiments més íntims dels familiars. En la primera part de l'article descriu l'ambient dolorós de l'enterrament:

“En un ambiente solemne, pleno de congoja y cargado de dolor, miles de personas acompañaron ayer en Jerusalén a las cuatro víctimas del atentado terrorista (...)”¹⁶⁷²

Lèxic i expressions de l'antisemitisme

En relació a les variables, com ara el conjunt lèxic i les expressions, transmet moltes connotacions d'accent humà i sobre l'antisemitisme, les quals emfatitzen el marc interpretatiu o *frame* estable de l'antisemitisme-pro-Israel. Algunes d'aquestes expressions són citacions destacades, atribuïdes a representants polítics francesos i israelians. Per exemple, unes declaracions atribuïdes a Alain Juppé, aleshores ministre d'Exteriors francès:

“Juppé aseguró que los ataques contra judíos en Francia equivalen a ataques “contra todos los 65 millones de ciudadanos” o “Francia no tolerará el terrorismo”¹⁶⁷³

Vegem alguna altra expressió publicada en estil indirecte, que reforça encara més el marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme:

“Es que la sensación en Israel, pese a que las víctimas eran francesas, era que también su propia gente había sido el blanco del atentado”, o también “Es que en Israel no hubo dudas en ningún momento acerca del hecho de que la identidad judía de las víctimas fue lo que selló su destino.”¹⁶⁷⁴

¹⁶⁷² Mirar :“Israel llora por las víctimas” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

¹⁶⁷³ Mirar :“Israel llora por las víctimas” publicat el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

¹⁶⁷⁴ Mirar :“Israel llora por las víctimas” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

Unes declaracions atribuïdes a Benjamin Netanyahu, primer ministre d'Israel, ajuden a subratllar el *frame* antisemita i defensen un discurs més pro-israelià, molt propi de *La Razón*. Llegim aquestes citacions:

“La propaganda contra Israel y los judíos” está detrás del atentado de Toulouse. (...) Debemos luchar contra esa extraordinaria propaganda contra Israel y los judíos en cualquier lugar, contra inocentes, que lleva a esa gente a perpetrar tales actos bárbaros”, aseguó Netanyahu¹⁶⁷⁵

Aquestes declaracions determinen un marc de dimensió més simbòlic en conjunt, en fer referència a arguments de qüestions identitàries sobre el judaisme, dintre del *frame* de l'antisemitisme. El marc valoratiu o *value frame* és negatiu en relació a aquest tema.

Imatge

La variable de determinació de marc o *frame* de la imatge mostra un primer pla del taüt d'una de les víctimes, on hi ha l'estrella de David, símbol per excel·lència del judaisme. La imatge que acompanya la informació reforça més el *frame* de l'antisemitisme, però sobretot el pro-Israelià.

En relació al discurs amb més accent humà, una postura molt defensada per *La Razón*, trobem que destaca molt el sentiments de dolor dels familiars de les víctimes. Vegem una declaració del germà d'una de les víctimes:

“Reza para que Dios dé fuerzas a papá y mamá y para que puedan superar la prueba más difícil que pueda existir.”¹⁶⁷⁶

També introdueix una descripció molt acurada, que ofereix connotacions molt morboses, ja que descriu la tragèdia amb molts detalls com:

“Testigos presenciales de la tragedia en Toulouse habían contado el lunes que el padre de la pequeña la vio en un charco de sangre, sin vida, y se despidió de ella con un beso, entre lágrimas”¹⁶⁷⁷

A més d'alguna altra descripció amb molt d'accent humà:

“(...) Ayer sostenía a la pequeña Liora, de 2 años, sabiendo que el bebé que lleva en su vientre no conocerá jamás a su padre y a los otros dos hermanos que iba a tener”¹⁶⁷⁸

¹⁶⁷⁵ Mirar :“Israel llorea por las víctimas” publicat dins diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

¹⁶⁷⁶ Mirar :“Israel llorea por las víctimas” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

¹⁶⁷⁷ Mirar :“Israel llorea por las víctimas” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

¹⁶⁷⁸ Mirar :“Israel llorea por las víctimas” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.30

Actors

En aquesta notícia els actors més rellevants de la informació són, d'una banda, els familiars de les víctimes, el quals subratllen molt el seu testimoni personal. El testimoni de la viuda del rabí Jonathan Sandler, Eva Sandler, és prou significatiu.

Actants

D'altra banda, altres actors, que es podrien classificar com a actants¹⁶⁷⁹, són el ministre d'Afers Exteriors, Alain Juppé, que va assistir al funeral en nom de la República Francesa; Simon Peres, president d'Israel; i el primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu. Són representants polítics i donen la seva visió dels fets des d'una vessant institucional, sobretot en correlació amb les tesis polítiques de l'estat israelià. Per últim, s'hi inclouen unes declaracions del terrorista Mohamed Merah, que explica que la causa de la seva actuació és una venjança per les morts produïdes a Gaza i per la presència de tropes franceses a Afganistà.

La inclusió d'aquests arguments oposats, emesos pel terrorista, no responen a una qüestió de pluralitat informativa, sinó que s'hi inclouen per reforçar el marc interpretatiu antisemita-pro-Israelià i per defensar la posició del diari. Per tant, la inclusió de les reaccions de "l'altre", justifica el posicionament del "nosaltres" com a comunitat d'interessos.¹⁶⁸⁰ En general, les fonts informatives no apareixen citades amb transparència, però es pot deduir que són oficials.

Articles d'opinió

En relació als articles del gènere d'opinió, a la part inferior de la pàgina trobem un article d'opinió d'un portaveu de l'ambaixada d'Israel a Espanya, Lior Haiat. Un article que podem situar dintre el *frame* de l'antisemitisme i del *frame* de l'islamisme radical. Aquest article exposa com la unió de tot el bloc occidental ha de combatre el desafiament de l'antisemitisme i l'islamisme radical. Així ho reflecteix el titular: "*Un duelo que nos une a todos*". Llegim algun fragment d'aquest article:

"El antisemitismo y el radicalismo islámico deben ser combatidos por Occidente en bloque", també manifestava la seva objecció als autoritarisme de tot tipus: "(...) se debe practicar tolerancia cero hacia quienes utilizan la excusa del Corán o del Islam para perpetrar atentados."¹⁶⁸¹

¹⁶⁷⁹ A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁶⁸⁰ Assumixo síntesi: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

¹⁶⁸¹ Haiat, Lior: "*Un duelo que nos une a todos*", article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 22/03/2012 p.30

El llenguatge de l'article, en general, se situa en un àmbit molt simbòlic, en apel·lar a arguments sobre la identitat jueva i, a més a més, a la unió entre la societat israeliana i les comunitats jueves de la diàspora:

“La sociedad israelí y todas las comunidades judías vivieron ayer con intensidad la ceremonia de despedida de las cuatro víctimas del colegio Ozar Hatorah”.
(...) “Israel supone el último refugio para el pueblo judío y si no existiera no habrá un lugar seguro.”¹⁶⁸²

Un dels últims episodis publicats a *La Razón*, que aborda el tema del judaisme i de l'antisemitisme, sobretot des d'una valoració positiva pro-israeliana, és un ampli reportatge de 3 pàgines sobre la comunitat jueva a Espanya. El reportatge porta per títol: “*Ser judío en España*”¹⁶⁸³ i es va publicar el diumenge 25/03/12 al suplement *La Razón del Domingo*. El subtítol aporta dades sobre la situació de la comunitat jueva: “La comunidad israelita española, con 40.000 miembros, vive con preocupación los asesinatos de Toulouse y una nueva ola de antisemitismo.”

El diari *La Razón* va ser l'únic diari, dins la categoria premsa editada a Madrid, que va dedicar un reportatge a la situació dels jueus a Espanya, al cap d'una setmana de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse.

Imatge

La imatge de la portada del suplement mostra a un nen jueu llegint, amb una *quipà* al cap. Es tracta d'un pla general que mostra el noi llegint un llibre en actitud de pregària. D'imatges a l'interior del reportatge, n'hi ha tres. Una és d'Esther Bendahan, directora del Centro de Cultura Sefarad; l'altra, d'un empresari jueu Guido Ruda, d'origen *ashkenazi*; i ben al mig del reportatge, hi ha una tercera foto de pla general que mostra, d'esquena, el jove Isaac Chocrón amb una *quipà* al cap. Al seu davant hi ha una bandera d'Israel amb l'estrella de David i una bandera espanyola al costat, de mida inferior. Aquesta fotografia reforça la valoració positiva de les bones relacions entre Espanya i Israel i també un enfocament més pro-israelià.

Actors

Aquest reportatge presenta un mosaic de tres testimonis jueus que resideixen a Espanya. Aquests ofereixen el seu testimoni sobre els temors i els prejudicis que pateixen:

- Esther Bendahan, directora de cultura del centro Sefarad-Israel a España

¹⁶⁸² Halat, Lior: “*Un duelo que nos une a todos*”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 22/03/2012 p.30

¹⁶⁸³ Mirar reportatge : “*Ser judío en España*” publicat al suplement del diari *La Razón*: “*La Razón del Domingo*”, el 25/03/2012

- Guido Ruda, empresari que ha viscut des del 1979 a Espanya. És d'origen jueu ashkenazi
- Isaac Chocrón, estudiant de 13 anys resident a Espanya que ha patit algunes discriminacions a l'escola pel seu origen jueu.

En general, aquest reportatge ofereix un accent religiós, cultural i sobretot molt humà. La funció que hi predomina és la narrativa i és escrit en un estil força personal. Sobretot destaca els problemes de convivència dels jueus residents a Espanya, les seves tradicions i, també aborda el problema de l'antisemitisme. El reportatge recull moltes dades respecte del nombre de jueus que resideixen a l'Estat espanyol. Aquest reportatge s'insereix dintre el *frame* principal de l'antisemitisme, molt present en les primeres informacions de la mostra. La variació que es detecta, sobretot en aquest episodi, és una valoració positiva de la comunitat jueva d'Espanya i d'accent pro-israelià.

Lèxic i recursos retòrics

Vegem algun exemple de les expressions del lèxic que corresponen al dintre el *frame* de l'antisemitisme:

“Se les respetan los mismos derechos que los demás ciudadanos, pero en Europa se mantienen estereotipos culpables del delito de convertir a quienes lo padecen en antisemitas”¹⁶⁸⁴

Alguna metàfora clau dintre d'aquest *frame*:

“Los terribles asesinatos de Toulouse han bastado para que una nueva ola de terror contra la integridad judía recorra el mundo(...)”¹⁶⁸⁵

Altres paraules clau:

“(...) eleve el nivel de protección a colegios hebraicos y sinagogas” o “El antisemitismo de finales del s.XIX, denunciando por Zola en su famoso “Yo acuso”, no ha sido del todo superado”¹⁶⁸⁶

Algunes citacions en estil directe, que subratllen més el *frame*, atribuïdes a les fonts com al estudiant Isaac Chocrón:

“(...) o cuando en un partido de fútbol contra otro colegio los alumnos se asomaron a la ventana enseñándonos libros relacionados con el Holocausto y nos tildaron de “judíos asquerosos”¹⁶⁸⁷

¹⁶⁸⁴ Mirar reportatge : “Ser judío en España” publicat al suplement del diari *La Razón*: “*La Razón del Domingo*”, el 25 de marzo de 2012 p.3

¹⁶⁸⁵ Mirar reportatge : “Ser judío en España” publicat al suplement del diari *La Razón*: “*La Razón del Domingo*”, el 25 de marzo de 2012 p.3

¹⁶⁸⁶ Mirar portada: “*El demonio de Toulouse preparó en España su ingreso en Al Qaeda*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 pp.2-3

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

El *frame dimension*¹⁶⁸⁸ més present és el simbòlic, ja que ofereix molts arguments de tipus religiós que fan referència a la identitat jueva. Dins el *frame* de l'antisemitisme, el marc valoratiu o *value frame* és positiu respecte a la presència de la comunitat jueva al país; i negatiu respecte de l'antisemitisme. Un dels exemples dintre aquest marc de dimensió simbòlic és que introdueix informació referent a les principals festes del calendari jueu que actuen com a reforçadors de *frame*:

“Bar Mitzvah: momento en que un varón a los 13 años – o una mujer a los 12 (Bat Mitzvah)-pasa a ser miembro de la comunidad asumiendo su responsabilidad de adulto”¹⁶⁸⁹

Hi trobem algunes citacions directes dels actors del reportatge, que expliquen alguns rituals jueus:

“Si es varón es circuncidado y se le da el nombre a los ocho días, de llama Brith Milá – “el pacto de la palabra”- entre Abraham y Dios (Génesis 17:1-14)”, “Las bodas se realizan bajo palio nupcial y con la presencia de testigos bajo las leyes de Moisés y el pueblo de Israel (...)”¹⁶⁹⁰

Marc interpretatiu o *frame* principal de l'islamisme radical

A partir del dia 22/03/12 el discurs en els mitjans de la mostra va canviar, en descobrir-se que l'autor estava vinculat a les xarxes islamistes i amb el terrorisme gihadista. *La Razón*, també, és clar. El moment en què l'afer de l'atemptat va ocupar bona part de l'agenda de mitjans va ser l'endemà del dia que es produí. Aleshores hi va un nombre elevat de peces publicades. És molt significatiu que, en el moment que es va descobrir que l'autor dels fets era un gihadista declarat, el diari *La Razón* continua publicant un nombre rellevant d'articles. El clímax informatiu va continuar en alça i es va mantenir fins a set dies després de l'atemptat, mantenint el “cicle de vida” de la notícia.

La portada del dia 22/03/12 destaca com a tema principal el cas de l'atemptat de Toulouse. L'única fotografia que hi surt és d'aquest atemptat, concretament s'hi veu la cara de l'autor dels fets, Mohamed Merah, amb actitud provocadora. Es tracta d'un fotograma d'un vídeo emès pel canal de TV France 2, que tots els diaris van publicar

¹⁶⁸⁷ Mirar portada: “El demonio de Toulouse preparó en España su ingreso en Al Qaeda” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.2

¹⁶⁸⁸ A partir de la proposta conceptual de Castelló i Capdevila: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹⁶⁸⁹ Mirar reportatge : “Ser judío en España” publicat al suplement del diari *La Razón*: “*La Razón del Domingo*”, el 25/03/2012 p.2

¹⁶⁹⁰ Mirar reportatge : “Ser judío en España” publicat al suplement del diari *La Razón*: “*La Razón del Domingo*”, el 25/03/2012 p.2

donant-li més o menys protagonisme. El titular de la portada era: “*El demonio de Toulouse preparó en España su ingreso en Al-Qaeda*”. I el subtítol: “Mohamed Merah confiesa su vinculación con la red islamista y sólo se arrepiente de “no causar más víctimas.”¹⁶⁹¹A partir d’aquí el marc interpretatiu o *frame* principal serà el de l’islamista-gihadisme.

Editorial

La Razón va atorgar una rellevància destacada a aquest tema, en dedicar un dels editorials a la qüestió, dintre la secció “Opinió”. El titular era: “*El islamismo radical se cuela en las urnas galas*”. Aquest breu editorial destaca, sobretot, que les alarmes polítiques van saltar entre la classe política francesa. Es refereix també al canvi de discurs dels candidats, que han aparcat les propostes partidistes per anar units, juntament amb Sarkozy, i evitar una cosa que va anunciar el terrorista: “se ponga de rodillas a la República”.¹⁶⁹² L’editorial acaba sentenciant que “l’efecte Toulouse” incidirà directament en la balança electoral francesa.

La resta d’informacions publicades el 22/03/12 presenten un llenguatge bastant agressiu i mordaç. La narrativa és criminalista en el conjunt de les informacions de la mostra analitzada al diari *La Razón*. De les informacions de les pàgines interiors destaca una crònica dintre la secció “Internacional”. Quant a la superfície que el diari li va atorgar cal dir que és rellevant, ja que ocupa una plana i mitja, un espai de sis columnes.¹⁶⁹³ La crònica es pot classificar en els gèneres interpretatius, en presentar més característiques explicatives des del punt de vista de l’estil. És escrita pel corresponsal del diari. A més a més hi apareixen abundants elements interpretatius i té un enfocament més personal. En el titular, molt destacat, hi apareix una metàfora molt contundent: “*Sed de venganza*”.¹⁶⁹⁴ En els subtítols hi podem llegir: “La policía localiza a Mohamed Merah de 24 años y de origen argelino, que se atrincheró armado en su piso” o “Confiesa su vinculación a la red de Al-Qaeda y únicamente se arrepiente de “no haber asesinado a más gente.” El marc interpretatiu o *frame* principal i genèric és el l’islamisme-gihadisme molt determinat en aquestes informacions.

Imatge

Atenent als mecanismes de marc o *frame devices* en què es realitza el procés d’emmarcat, s’ha d’observar la imatge del text, un fotograma d’un vídeo emès pel canal de TV France 2 on es veu el terrorista Mohamed Merah en actitud de provocació i derrapant dalt d’un cotxe. És una imatge que van fer servir tots els rotatius de la

¹⁶⁹¹ Mirar portada: “*El demonio de Toulouse preparó en España su ingreso en Al Qaeda*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012

¹⁶⁹² Mirar editorial: “*El islamismo radical se cuela en las urnas galas*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.3

¹⁶⁹³ En premsa escrita és la manera com es divideix l’espai de les pàgines que conformen un diari.

¹⁶⁹⁴ Mirar: “*Sed de venganza*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 pp.26-27

mostra d'estudi. La resta d'elements gràfics que acompanyen la informació són una infografia, que ocupa una mitja pàgina, i una cronologia.

Infografia

La infografia¹⁶⁹⁵ presenta la informació i els detalls de l'operació policial per detenir el terrorista amb abundants elements gràfics. Hi veiem, en aquest sentit, la representació gràfica del bloc de pisos on vivia Merah. La informació es dona de forma cronològica. S'hi explica com un equip del RAID va intentar entrar a la casa i negociar amb ell i que, per contra, el terrorista els va rebre amb trets i es va declarar membre d'Al-Qaeda. La infografia mostra de manera gràfica totes les armes utilitzades per la policia d'elit francesa RAID i la pistola Colt 45 emprada pel terrorista. Les il·lustracions, molt concretes, mostren un dels agents del RAID.

Cronologia

Al costat d'aquesta infografia hi apareix una cronologia gràfica detallada amb les hores concretes i la seqüència dels fets quan es va produir l'assalt. La cronologia, titulada "La angustia, minuto a minuto" deixa entreveure unes connotacions bèl·liques a través de cada fet detallat: "empieza el asalto", "nuevos disparos" o "detenidos" o "Merah, armado". Tant el discurs com el conjunt lèxic i les expressions més freqüents tenen el denominador comú de respondre a un alt voltatge.

Per exemple, la metàfora del titular, "Sed de venganza", o "Durante días ha tenido en jaque a las Fuerzas de Seguridad francesas y ha sembrado el pánico con una brutal serie de asesinatos."¹⁶⁹⁶

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

La dimensió de marc o *frame* més determinada és la pragmàtica, en oferir més arguments de tipus material en relació a les armes emprades pel grup d'operacions de la policia francesa i en relació al terrorista, Mohamed Merah. El relat presenta moltes dosis criminalistes i bel·ligerants en abordar el tema de la captura del terrorista. Per tant, el marc interpretatiu o *frame* és el de tema criminalista. Alguns exemples: "el sospechoso que había planificado más atentados", "presunto autor", "era por fin ayer identificado y localizado", "un criminal", "por un amplio historial de casi una veintena de delitos" o "armas que el presunto asesino (...)". Alguns dels verbs més destacats en aquest *frame* són: "pusieron los agentes sobre la pista", "que actúa con sangre fría y el rostro cubierto", o bé, "entregar una pistola del mismo modelo que el arma homicida." L'argument més preponderant en aquest *frame* és el de l'historial delictiu del delinqüent. A part d'aquest tipus d'expressions, ens trobem amb un conjunt lèxic que té moltes connotacions bèl·liques. Per exemple: "atrincherado", "un pequeño arsenal entre un subfusil de asalto tipo Kalashnikov, una pequeña metralleta y varias granadas (...)", "tres militares del 17º Regimiento de paracaidistas de Montauban" i els verbs

¹⁶⁹⁵ Infografia: La información se ofrece e interpreta de modo visual amb elaboracions gràfiques i de text. Segons classificació de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁶⁹⁶ Mirar: "Sed de venganza" publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.26

“hiriendo a varios agentes”, “el objetivo: capturar-lo con vida” i “que no pudo ser evacuado hasta el mediodía.”

Lèxic i expressions islamisme radical

Per últim, d'aquest llenguatge més agressiu destaquen un conjunt lèxic i unes expressions que pertanyen a l'àmbit de l'islamisme radical: “las gestiones realizadas en un concesionario de motos por su hermano mayor, Abdelkader Merah, de convicciones igualmente extremistas”, “Mohamed Merah reivindicó su pertenencia a Al-Qaeda”, “su paso por los campos de entrenamiento entre L'Afghanistan y Pakistan, así como sus posibles conexiones con movimientos salafistas y yihadistas” i a més, “(...) y castigar a Francia por la presencia de Ejército en L'Afghanistan y la ley que prohíbe el uso del “burka”, també, “había planificado más atentados.” Per defensar més àmpliament el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radicalitzat, *La Razón* fa servir algunes declaracions, en estil directe, de Mohamed Merah:

“Elijo las víctimas al azar cualquiera que apoyara a Sarkozy o la guerra afgana.”¹⁶⁹⁷

Entrevista

A la part inferior de la segona pàgina publica una entrevista que aporta més elements de valoració que no pas d'anàlisi. Tracta i analitza la irrupció d'Al-Qaida durant la campanya presidencial del 2012. L'entrevistat és Pierre Rousselin, director adjunt de *Le Figaro*, diari de centre-dreta francès. L'entrevista combina elements de valoració i anàlisi amb antecedents i dades de context respecte a la campanya presidencial. L'entrevistat denuncia la ràpida vinculació amb un atac antisemita, per “una supuesta radicalización del discurso de derechas en Francia deberán rectificar.”¹⁶⁹⁸ A més a més, argumenta que la vinculació entre l'atemptat i Al-Qaida canvia l'impacte dels fets en la política francesa. En el decurs de l'entrevista, el director adjunt de *Le Figaro* opina que el terrorisme islàmic sempre ha estat una amenaça per França i que, si no ha actuat, ha estat gràcies als serveis d'espionatge francès:

“El terrorismo islámico siempre ha sido una amenaza para Francia. Si no han actuado en este tiempo ha sido gracias al trabajo de las fuerzas de seguridad y de los servicios de inteligencia, que han conseguido anticiparse”¹⁶⁹⁹

Acaba parlant de la figura de Nicolas Sarkozy. Valora positivament que Sarkozy en surti reforçat i subratlla la seva especialitat com a expert davant de les crisis

¹⁶⁹⁷ Mirar: “*Sed de venganza*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.27

¹⁶⁹⁸ Mirar entrevista a Pierre Rousselin: “¿Qué implica la irrupción de Al Qaeda?” publicada dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.27

¹⁶⁹⁹ Mirar entrevista a Pierre Rousselin: “¿Qué implica la irrupción de Al Qaeda?” publicada dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.27

terroristes. En aquest sentit, reforça molt el marc interpretatiu o *frame* valoratiu a favor de la política de Sarkozy.

Actors

En relació als *actors* més rellevants i involucrats en la informació cal esmentar el terrorista Mohamed Merah, principal actor-protagonista de la història. És presentat com un delinqüent amb un ampli historial delictiu i vinculat amb l'islamisme radical. Els altres actors més involucrats són Abdelkader Merah, germà de l'autor de la matança i presumpte col·laborador del seu germà; Claude Guéant, aleshores ministre de l'Interior, que informava a la premsa sobre la hipotètica rendició de Merah; i també François Molins, que explicava els nous plans de Mohamed Merah per atemptar.

Actants i fonts informatives

Els dos últims actors tenen un paper més institucional, de representants polítics i els podem classificar com a actants.¹⁷⁰⁰ En relació a les fonts informatives emprades, val a dir que no són gaire visibles, ja que apareixien moltes citacions atribuïdes a diversos actors, però no es poden determinar com a fonts informatives amb claredat. Les fonts informatives més visibles en aquesta crònica discursiva, "De delincuente a yihadista", són els veïns que residien en el mateix barri que el terrorista Mohamed Merah.

Un altre reportatge publicat el mateix 22/03/12, que recollia declaracions i que per les seves característiques pot classificar-se com a reportatge, incideix en el perfil psicològic i biogràfic del terrorista Mohamed Merah, dintre la secció "Internacional". L'article, que porta per títol: "De delincuente a yihadista"¹⁷⁰¹ també subratlla el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical. Indaga sobre el seu perfil psicològic i sobre el seu caràcter amb l'objectiu d'oferir més dades dels antecedents que expliquen la seva relació amb la delinqüència. La superfície de l'article ocupa mitja pàgina, amb un espai de quatre columnes, cosa que significa una notorietat destacada. També a la pàgina següent, del mateix dia 22/03/12, *La Razón* va publicar dos articles més que posaven de relleu la connexió entre Mohamed Merah amb el gihadisme. Aquest article en concret pertany al marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical, ja que fa servir un conjunt lèxic que fa referència a aquest problema. La narrativa té un accent social i humà, en exposar l'entorn social i el caràcter de Mohamed Merah. En acostar-nos al text des del punt de vista de l'anàlisi discursiu i de l'estructura argumentativa, trobem alguns recursos retòrics que designen el context. La crònica discursiva del 22/03/12 comença amb una citació directa dels veïns de Merah, que és ben bé una paradoxa:

¹⁷⁰⁰ A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁷⁰¹ Mirar: "De delincuente a yihadista" publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

“Mohamed era un chico normal y agradable en el trato”. Un frase tristemente ritual en este tipo de tragedias y aplicable, paradójicamente, a muchos asesinos en sèrie.”¹⁷⁰²

Es tracta d’una “crònica discursiva”¹⁷⁰³, construïda a partir d’un conjunt de declaracions de testimonis veïnals, i també del seu advocat, tots els quals defineixen les actituds del terrorista. L’advocat insisteix molt en passat delictiu del terrorista: “(...) señalaba el abogado encargado de defender en estos últimos años un historial repleto de actos de delincuencia y agresiones con violencia que le han valido varios meses de cárcel entre 2007 y 2009.”¹⁷⁰⁴ Per les declaracions dels veïns del seu barri sabem que era “un barbudo discreto”. Un veí jove (que no identifica) qualifica Merah així: “basura” y “un vago.” Per emfatitzar més el seu caràcter fanàtic, cruel i de determinació a cometre atemptats destaca unes declaracions del fiscal de París François Molins:

“Sólo lamenta no haber podido cometer más crímenes. Al contrario se ufana de haber puesto de rodillas a Francia”, relataba ayer el fiscal de París”¹⁷⁰⁵

La transcripció de les declaracions del fiscal de París, en citació directa, explica l’actitud del redactor en relació a la veracitat que conté el missatge que reproduïx. Busca la justificació d’una opinió pròpia mitjançant una opinió externa, que utilitza en sentit interpretatiu.¹⁷⁰⁶ L’ús de les cometes en paraules aïllades es fa servir per a remarcar expressions que avaluen i amb les quals el periodista es distancia. Són citacions que comporten una valoració més implícita.¹⁷⁰⁷ Pel que fa al *frame* de l’islamisme radical detectat, el text introdueix diversos conceptes que fan referència a l’islamisme i al context on va viure el terrorista:

“Allí donde se cree que Mohamed Merah de 24 años, habría caído en los tentáculos del islamismo radical”¹⁷⁰⁸

Fixem-nos en aquesta expressió popular:

“Un caldo de cultivo alimentado por la falta de referentes familiares y una educación labrada en las calles de un deprimido barrio de Toulouse”¹⁷⁰⁹

¹⁷⁰² Mirar: “De delincuente a yihadista” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

¹⁷⁰³ Segons la classificació de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁷⁰⁴ Mirar: “De delincuente a yihadista” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

¹⁷⁰⁵ Mirar: “De delincuente a yihadista” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

¹⁷⁰⁶ Segons la classificació de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275-278

¹⁷⁰⁷ Segons la classificació de: Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

¹⁷⁰⁸ Mirar: “De delincuente a yihadista” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

¹⁷⁰⁹ Mirar: “De delincuente a yihadista” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

Convé també de tenir present la declaració destacada del fiscal de París, François Molins:

“el suyo es un perfil de “autoradicalización atípico. (...) Alguien que dice no tener “alma suicida” ni vocación de “mártir” y que prefiere matar pero seguir vivo.” También, en destaca: “La trayectoria clara de un “lobo solitario”, según los expertos, seducido por el adoctrinamiento yihadista”, “(...) declaró pertenecer a Al-Qaeda” o “autoproclamado “muyahidín”, en 2010 y 2011 planifica dos viajes a los campos de entrenamiento de Kandahar”, “bastión de los talibanes en las regiones tribales entre L’Afghanistan y Pakistan”¹⁷¹⁰

En aquesta crònica discursiva, el títol de la qual és: “*De delincuente a yihadista*,”¹⁷¹¹ el llenguatge en general se situa en un àmbit simbòlic, en utilitzar arguments que esbossen el perfil psicològic i social del terrorista. Hi ha una *dimensió de frame* més simbòlica, en aquesta crònica. El marc valoratiu és negatiu dins d’aquest *frame*.

Hem de parlar encara de dues publicacions, que van aparèixer el mateix dia 22/03/12. Una és una notícia que ocupa una superfície més breu, tan sols una columna: “La huella en internet que precipitó la detención”,¹⁷¹² i l’altra, mitja plana. Totes dues es van publicar a la secció “Internacional.” La primera refereix la qüestió que el paracaigudista mort per Merah va caure en una trampa. El militar va ofertar una moto seva per internet i Mohamed Merah va clicar a l’enllaç per tenir una cita amb ell. Aleshores Mohamed Merah el va assassinar. La narració de la notícia considera aquests fets com a antecedents.

Explica també com la policia va arribar fins a Mohamed Merah, intervenint el seu telèfon i a través d’una trucada del propietari d’un concessionari de motos. Quant a l’anàlisi discursiu, el llenguatge té moltes connotacions sobre la criminalitat. I el relat és igual que el d’una crònica de successos:

“Al sargento paracaidista Imad Ibn Ziaten, (...) le habían conducido a una trampa”, “los IP sospechosos fueron revisados por la brigada Antiterrorista”, “la pista de los Merah recobró fuerza (...)”, “la Policía obtuvo una docena de perfiles sospechosos: tipos fichados”, “sin más pruebas, a ambos se les intervino el teléfono”¹⁷¹³

També parla de la vinculació amb l’islamisme radical:

“(…) pertenecía a la madre de un tal Abdelkader Merah, vinculado a los salafistas” i “Tenía un hermano, Mohamed, antiguo delincuente juvenil que había viajado en 2007 a Pakistan”¹⁷¹⁴

¹⁷¹⁰ Mirar: “*De delincuente a yihadista*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

¹⁷¹¹ Mirar: “*De delincuente a yihadista*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.28

¹⁷¹² Mirar: “*La huella en internet que precipitó la detención*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

¹⁷¹³ Mirar: “*La huella en internet que precipitó la detención*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

Al costat d'aquesta columna hi ha publicada una altra notícia, que pertany als gèneres informatius, ja que segueix les característiques de la notícia: presentar una novetat sense oferir gaires elements interpretatius. És redactada en estil impersonal i la informació rellevant es troba a la part superior. El titular és: “*Merah visitó España antes de adiestrarse en Afganistán*”.¹⁷¹⁵ Aquesta informació se centra sobretot en la visita que Merah va fer a l'Estat Espanyol, l'any 2007. El motiu del viatge era entrevistar-se amb grups salafistes. El salafisme és un moviment que pretén retornar als fonaments de l'Islam.

Imatge

Una de les variables de determinació del *frame*, la imatge, acompanyava aquesta informació. Es tracta d'una fotografia en què veiem uns entrenaments de terroristes a l'Afganistan. Alguns porten armes, cosa que confereix bel·ligèrncia al tema.

Lèxic i expressions islamisme radical

Altres variables, en aquest cas lingüístiques, com el lèxic i les expressions, entren dintre del marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical: “el pistolero yihadista que las Fuerzas de Seguridad galas han logrado localizar en tiempo récord (...)”, “con el fin de recibir entrenamiento de Al-Qaeda a través del Movimiento de los talibanes”, “el presunto terrorista”, “miembros de una célula salafista para que le facilitara contactos en Afganistán”.

En relació al viatge que va fer a Catalunya exposava aquesta dada: “En Cataluña se asientan desde hace muchos años organizaciones de carácter salafista (...)”¹⁷¹⁶

I exposa la hipòtesi:

“(...) todo hace suponer que su viaje a territorio español se debió a la necesidad de buscar contactos en aquél país (Afganistán)”¹⁷¹⁷

Alguns dels verbs més preponderants tenen un caràcter criminalista. Fan referència, per exemple, a entrenaments i instruccions per part dels talibans. I que estan correlació amb el principal *frame*, el de l'islamisme:

“(...) han sido numerosas las operaciones”, “han sido detenidos”, “se dedicaban a mandar dinero a organizaciones de Al-Qaeda en L'Afganistany Pakistan”, “le

¹⁷¹⁴ Mirar: “*La huella en internet que precipitó la detención*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

¹⁷¹⁵ Mirar: “*Merah visitó España antes de adiestrarse en Afganistán*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

¹⁷¹⁶ Mirar: “*Merah visitó España antes de adiestrarse en Afganistán*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

¹⁷¹⁷ Mirar: “*Merah visitó España antes de adiestrarse en Afganistán*” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

impartieron los instructores talibanes”, o bé, “Al haberse trasladado después del control en la frontera francesa, a Afganistán.”¹⁷¹⁸

L'article acaba subratllant la tesi defensada de la vinculació de Mohamed Merah amb els camps d'entrenament i d'instrucció que estan a càrrec dels talibans a l'Afganistan. Ens hem de referir encara a una breu entrevista a un analista de l'American Enterprise Institute, Michael Rubin, que aborda alguns aspectes com el tipus d'actuació del terrorista, el finançament de les cèl·lules islamistes a Europa i els fonaments del *Gihad*. L'entrevistat relaciona dades precises respecte al fenomen gihadista, partint d'un *background*, és a dir aportant elements d'anàlisi. La inclusió de l'entrevista subratllava més el *frame* estable de l'islamisme radical. El *frame dimension* detectat en aquestes dues últimes informacions és pragmàtic, en presentar arguments d'investigacions policials i les pistes que encerclaven Mohamed Merah, a més a més de dades precises que ofereixen informació d'operacions policials i la preparació combativa en camps d'entrenament policial.

Actors

En relació a la variable actors, cal dir que l'actor més involucrat és Mohamed Merah, en aquestes dues últimes informacions. També trobem alguns agents antiterroristes que estaven investigant els moviments que havia fet Merah per contactar amb altres grups salafistes.

Actant

Un altre actor que té un paper rellevant és Michael Rubin, un analista i expert que aporta el coneixement com a element d'anàlisi per a explicar com actuen aquests terroristes i els fonaments d'Al-Qaeda. És l'expert que podem classificar com a actant.¹⁷¹⁹

Fonts informatives

La majoria de fonts són els mateixos protagonistes de la investigació policial, però no estan identificades. Són presentades sota una denominació genèrica, probablement amb la intenció de preservar la seva seguretat: “fuentes antiterroristas” o “fuentes de las fuerzas de seguridad españolas consultadas(...)”. En aquest sentit, doncs, el grau de transparència és menor en el conjunt de la informació. La font informativa més visible és la de l'entrevistat, Michael Rubin, un analista de American Enterprise Institute que, com a expert, ofereix una informació amb dades més verificades.

Les publicacions aparegudes al cap de quatre dies de l'atemptat se situen dintre del mateix *frame* de l'islamisme radical. L'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* va continuar ocupant una presència notòria als mitjans. *La Razón* hi va dedicar un espai a la portada del 23/03/12. No era el tema principal, però la superfície que el diari va

¹⁷¹⁸ Mirar: “Merah visitó España antes de adiestrarse en Afganistán” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.29

¹⁷¹⁹ A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

dedicar a l'ítem¹⁷²⁰ del cas ocupa un espai rellevant. La fotografia principal de la portada fa referència al cas de l'atemptat de Toulouse.

Imatge

En la imatge es veu un policia de les forces especial "RIAD" que surt de la finestra de l'habitatge de Merah. El titular de la fotografia és contundent: "300 disparos en 10 minutos".¹⁷²¹ I un destacat que comenta: "Mohamed Merah, que pertenecía al nuevo grupo de Al Qaeda "Los soldados del Califato" fue abatido de un disparo en la cabeza. Europa teme que haya más "lobos solitarios" a la espera de una orden."¹⁷²²

Editorial

Aquell dia el diari *La Razón* va dedicar un dels editorials a aquest tema. La postura del diari era molt crítica amb l'islamisme radical. En aquest editorial el diari denuncia el silenci, generalitzat, de la comunitat musulmana respecte de l'atemptat. L'editorial, intitulat "Silencio musulmán ante la matanza"¹⁷²³ es publicà dintre la secció "Opinión", on el diari publica un editorial destacat i uns altres més curts, que presenta amb el títol "Puntazos".

Aquest editorial exposa aquesta preocupació i alerta de l'increment dels extremismes que aprofiten el silenci de la comunitat musulmana:

"La falta de una firme y pública condena del asesinato, y del repudio de quien, en nombre del Islam, ha sido capaz de perpetrar tal barbarie, bien puede dar alas a los extremistas y la ocasión de aprovechar el silencio como excusa o justificación para su visión de la Yihad"¹⁷²⁴

Article d'opinió de fons

En un altre article d'opinió de fons, "*¿Quiénes son los bárbaros?*",¹⁷²⁵ publicat el mateix dia 23/03/12 i signat per l'escriptor Joaquín Marco, l'autor vincula l'atemptat de Toulouse amb la nova immigració, molt activa al continent Europeu. A més a més, parla dels signes d'exclusió social existents a la nostra societat. La seva posició denuncia que en el nostre món globalitzat apareixen nous i vells fantasmes del passat. I ho exposa al final de l'article per reforçar la seva tesi inicial:

¹⁷²⁰ Com estableix Contreras, Diego (2004): S'utilitza l'expressió "ítem", perquè el que es publica no és, parlant amb propietat, un text, sinó el començament d'un text, un títol, una línia de sumari i una foto amb peu, etc.

¹⁷²¹ Mirar portada: "300 disparos en 10 minutos" publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012

¹⁷²² Mirar portada: "300 disparos en 10 minutos" publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012

¹⁷²³ Mirar editorial: "Silencio musulmán ante la matanza" publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.3

¹⁷²⁴ Mirar editorial: "Silencio musulmán ante la matanza" publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.3

¹⁷²⁵ Marco, Joaquín: "*¿Quiénes son los bárbaros?*", article d'opinió de fons dins el diari *La Razón*, publicat el 22/03/2012 p.22

“Aquí en un mundo globalizado y sin un euro, emergen viejos y nuevos fantasmas. Son otros los que nos sojuzgan y se apropian de nuestra creatividad”¹⁷²⁶

L'autor indaga per diagnosticar qui són els bàrbars de diferent naturalesa que resideixen a la nostra societat globalitzada. En aquest sentit, tracta la qüestió de la immigració, la de l'exclusió social i la de les fractures de la societat. També elogia molt l'actuació de la policia francesa i en fa una crítica positiva per la rapidesa en què es produeix la detenció. L'article subratlla molt la radicalització islamista i la connexió del terrorista amb el gihadisme, a partir de l'argument dels seus viatges a Pakistan i Afganistan i la seva autoproclamada pertinença a Al-Qaeda:

“Aún antes de dar con él, se detectaron sus dos viajes a L'Afghanistan y Pakistan, su posible paso, aunque desmentido por la cárcel de Kandahar, su entrenamiento militar y varias detenciones por pequeños robos allí y en Toulouse.(...) Se admite su radicalización yihadista y salafista y él mismo parece declararse miembro de una dispersa Al-Qaeda que sigue infundiendo razonable temor.”¹⁷²⁷

Aquest és l'únic article que es refereix a la problemàtica de l'exclusió social i de fractura social en la convivència, cosa que ens adverteix de la presència d'altres “bàrbars”. Segons l'escriptor Joaquín Marco, aquesta desigualtat és el detonant dels grups extremistes. Es desmarca així de la postura general del diari:

“Hoy advertimos la presencia de otros “bárbaros” con los que convivimos. Hay quienes entienden todavía que hombres y mujeres no son iguales, que los seres humanos se diferencian según su lugar de nacimiento, vocación de pertenecer a una determinada religión, raza o nación, exista ésta o no en el mapa.(...) Porque somos uno a uno, los mejores, aunque no acabemos de diagnosticar lo que sucede: caldo de cultivo para terroristas organizados o fanáticos solitarios”¹⁷²⁸

Les cròniques publicades el 23/03/12 fan referència a la successió dels fets durant l'emboscada a Mohamed Merah. El llenguatge és altament bel·ligerant i hi sovinteja el lèxic criminalista. El discurs discorre en un àmbit d'alt voltatge. La crònica és construïda a partir d'intervencions i de declaracions del terrorista, del president Nicolas Sarkozy, del ministre de l'Interior, Claude Guéant, i del fiscal de París. El titular

¹⁷²⁶ Marco, Joaquín: “¿Quiénes son los bárbaros?”, article d'opinió de fons dins el diari *La Razón*, publicat el 22/03/2012 p.22

¹⁷²⁷ Marco, Joaquín: “¿Quiénes son los bárbaros?”, article d'opinió de fons dins el diari *La Razón*, publicat el 22/03/2012 p.22

¹⁷²⁸ Marco, Joaquín: “¿Quiénes son los bárbaros?”, article d'opinió de fons dins el diari *La Razón*, publicat el 22/03/2012 p.22

és: “*Morir matando*”¹⁷²⁹ i els subtítols subratllen molt aquesta criminalitat. El titular és una figura retòrica, una hipèrbole. *La Razón* va dedicar una plana i mitja a aquesta crònica que relata l'intent de detenció de Mohamed Merah i l'assalt policial al seu habitatge. L'espai que el diari li atorga a la crònica: “*Morir matando*” són cinc columnes de text i també una infografia que descriu la informació de manera gràfica. L'article és una crònica que pertany als gèneres interpretatius. Les seves característiques la situen en un gènere híbrid que comparteix informació i opinió.¹⁷³⁰ El text ofereix un mínim de *background*, per tant dades de context de l'esdeveniment i també alguns elements de valoració implícits per part de l'informador. Hi trobem alhora una breu anàlisi que revela els valors implícits del redactor.¹⁷³¹

Totes les informacions publicades a partir del 23/03/12 se situen dintre del marc interpretatiu o *frame* estable de l'islamisme radical - gihadisme. El diari va dedicar-hi 8 articles, entre gèneres informatius i d'opinió, al tema del *gihadisme*. Un altre dels *frames* detectats és un *issue-specific frame*¹⁷³² criminalista, és a dir que està centrat en un relat de criminalitat genèric.

Lèxic i expressions de criminalitat

Els exemples del lèxic i de les expressions dintre d'aquest *frame* de criminalitat tenen moltes connotacions bèl·liques i policials: “a los negociadores”, “la estrategia de presión y desgaste”, “sucesión de explosiones”, “policia”, “una emboscada”, “el tiroteo”, “el asalto se pone en marcha pasadas las diez de la mañana” o “no obtienen reacción alguna del sospechoso”. Alguns dels verbs més exponencials són: “se puso en marcha a fin de erosionar la determinación del asesino de Toulouse”, “renunciar”, “entregarse” o “los investigadores tratan de averiguar si Merah contaba con algún cómplice”. Exemples d'expressions bèl·liques que trobem dintre d'aquest *frame*: “la policia se dejó 300 balas, cinco agentes resultaron heridos”, “tras el enfrentamiento”, o bé, “(...)un pequeño arsenal: armas de guerra automáticas, un bote lleno de munición de distinto calibre y una bolsa que contenía más material” .

La narrativa corresponent a aquest *frame* conté moltes connotacions de criminalitat, cosa que ofereix més dramatisme al text. Per emfatitzar-ho destaca algunes citacions en estil directe del ministre de l'interior, Claude Guéant: “Ráfagas de una extrema violencia”, señala Guéant”.¹⁷³³ També introdueix unes declaracions del fiscal de París,

¹⁷²⁹ Mirar: “*Morir matando*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.24-25

¹⁷³⁰ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 35

¹⁷³¹ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 36

¹⁷³² De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): “*Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data*”, *Communications* 3(4):363

¹⁷³³ Mirar: “*Morir matando*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.24

François Molins: “(...) empuñaba una Colt 45, descargó una treintena de balas y murió tras ser alcanzado en la cabeza por la respuesta armada de los agentes(...)”¹⁷³⁴

El final de la crònica exposa aquest dramatisme emfatitzant la criminalitat del terrorista en gravar les imatges dels atemptats:

“Macabras imágenes en las que, según el fiscal de París, se aprecia la secuencia completa de su criminal periplo en el que en ocho días acabó con la vida de siete personas”¹⁷³⁵

El marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme és evident si tenim en compte les declaracions de Merah: “Quiero morir como un muyahidin, con las armas en las manos.”¹⁷³⁶ També algun terme, com ara *gihadista*, evidencia aquest marc: “La sucesión de explosiones intimidatorias por parte de la Policía, que ha dejado al yihadista sin agua, luz, ni gas (...)”.¹⁷³⁷

Una notícia breu, que apareixia publicada a la pàgina següent, ens parla del fonamentalisme del germà de Mohamed Merah, Abdelkader Merah. El titular manté la hipòtesi que el germà de Mohamed Merah era el cervell de l'operació: “Los secretos del hermano ideólogo de Mohamed”.¹⁷³⁸

En aquesta breu informació es presentava com a ideòleg i col·laborador del germà per cometre els atemptats. Una notícia breu que presenta una dicotomia pragmàtico-simbòlica, en relació a la dimensió de marc. És pragmàtica quan apel·la a arguments més de tipus policial i material; i és simbòlica en fer referència a aspectes de la religió musulmana i a alguns corrents integristes de l'Islam. Sobretot destaca la relació de la família de Merah amb l'islamisme radical.

Imatge

La informació va acompanyada d'una fotografia, en què es veu la mare dels germans Merah custodiada per la policia. El marc o *frame* principal d'aquesta notícia és l'islamisme radical. Ho corroboren moltes de les variables de determinació de marc com, per exemple, el conjunt lèxic.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En relació a alguns aspectes discursius, com el lèxic i les expressions, d'una banda s'han distingir algunes expressions que formen part de l'àmbit pragmàtic. Per exemple: “El primogénito seguía ayer bajo custodia policial, junto a su madre y su novia. Como Mohamed estaba fichado por los servicios de contraespionaje (DCRI) por su pertenencia al salafismo (...)”, “Según algunos medios Mohamed visitó en 2008 a

¹⁷³⁴ Mirar: “Morir matando” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.24

¹⁷³⁵ Mirar: “Morir matando” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.24

¹⁷³⁶ Mirar: “Morir matando” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012a p.24

¹⁷³⁷ Mirar: “Morir matando” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.24

¹⁷³⁸ Mirar: “Los secretos del hermano ideólogo de Mohamed” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.25

uno de los yihadistas condenado y encarcelado por “asociación de malhechores con fines terroristas”¹⁷³⁹. D'altra banda, hi trobem unes expressions, amb un marcat caràcter simbòlic, que parlen dels fonaments religiosos del germà de Merah: Su apariencia, espesa barba y túnica tradicional, le delatan tanto como su comportamiento: un adepto de la oración a cuya mujer cubre con un velo de los pies a la cabeza y con una casa que, según los investigadores, era una “biblioteca coránica”¹⁷⁴⁰

Article d'opinió breu

A la part inferior hi ha un article d'opinió breu, escrit per un expert en islamisme radical, George Chaya, autor del llibre “*Yihad Global*”. “La Guerra Santa” és el títol d'aquest article de George Chaya, el qual hi exposa els fonaments ideològics d'Al-Qaeda i el gihadisme. En l'article sobretot subratlla que les persones que es troben dintre del nucli d'Al-Qaeda defensen la unitat de pensament a l'Islam, cosa que suposa fer una interpretació maximalista de la religió. A més a més hi exposa les seves tesis fonamentals: la lluita pel poder en el món àrab fins a la instauració d'un ordre totalitari i teocràtic, defensant la violència com a mètode necessari per a la revolució islamista. Per aconseguir els seus objectius exposen una imatge de l'Islam oposada a Israel i als EUA. Finalment qüestiona la tesi que una minoria de musulmans establerts a Occident doni suport al *gihad* i a Al-Qaeda. Reclama una reflexió i, per això, convida Europa a adoptar mesures que identifiquin i persegueixin el *gihad* global. L'article d'opinió subratlla més el marc interpretatiu o *frame* principal de l'islamisme radical-gihadisme molt determinat en aquestes informacions.

Infografia

La infografia¹⁷⁴¹ publicada ocupa la part superior de les dues pàgines. Repassa la cronologia de l'assalt policial a la casa del terrorista, des que els agents especials de la policia francesa van tallar l'abastament elèctric i de gas, passant per les operacions policials i fins que el terrorista va ser abatut per la policia. La informació combinava textos i il·lustracions com si es tractés d'un còmic. Les il·lustracions són molt realistes. Hi veiem la policia en acció, disparant a Merah fins al moment que va morir. També podem veure-hi les armes del terrorista i les explosions.

Imatge

La fotografia central, que acompanya la crònica central, mostra un grup d'agents del cos d'elit de la policia francesa en un pla general, un grup de membres del RAID. Amb la inclusió d'aquestes imatges s'emfatitza més el caràcter bel·ligerant i combatiu, que subratllava molt tots els recursos gràfics de *La Razón*.

Actors

¹⁷³⁹ Mirar: “*Los secretos del hermano ideólogo de Mohamed*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.25

¹⁷⁴⁰ Mirar: “*Los secretos del hermano ideólogo de Mohamed*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.25

¹⁷⁴¹ Infografia: “La información se ofrece e interpreta de modo visual, con elaboraciones.” Definició segons la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

Mohamed Merah és un dels principals protagonistes actors, però com a delinqüent, com a persona que té un historial delictiu i un gran fanatisme religiós, igual que el seu germà, Abdelkader Merah, un dels principals inspiradors de la matança. La resta d'actors més actius són els agents de la policia d'elit francesa (RAID) que s'encarreguen de l'assalt i intenten detenir en vida el terrorista. Aquest diari els presenta gairebé com a herois per la seva actuació.

Actants

La resta d'actors es podrien classificar com a actants¹⁷⁴² en aparèixer com a representants polítics que actuen amb contundència. Per exemple, com en les anteriors informacions analitzades, hi tenim Claude Guéant, ministre de l'Interior; Nicolas Sarkozy, com a home que lidera tota l'operació i que va fer el possible per detenir en vida al terrorista; i també el fiscal de París, François Molins, que informa sobre la detenció i ratifica el bon paper policial.

Fonts Informatives

Les fonts informatives no són gaire visibles i algunes no estan ben definides. En la crònica de "Morir Matando" s'hi cita un mitjà de comunicació, el setmanari francès *Le Point*. Aquest mitjà actua com una font més. La resta de fonts provenen de citacions de persones vinculades al món governamental, que no actuen com a fonts informatives, sinó com a fonts més oficials. El nostre estudi s'interessa per les fonts mencionades del text, que no necessàriament són les emprades en l'elaboració de la informació. És útil distingir entre fonts informatives i citacions, cosa que a vegades no és gens fàcil.¹⁷⁴³ El marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical-gihadisme va continuar essent determinant en les noves informacions que publicava *La Razón*. Aquest diari va ser el que va dedicar més articles, espais al gihadisme i al problema del *gihad global* i, en conseqüència, al terrorisme d'arrel islamista.

Les noves informacions que apareixen a partir del 23/03/12 donen moltes informacions referents a la família del gihadista Mohamed Merah i al discurs de l'islamisme radical com a amenaça global. L'article publicat el 23/03/12 es podria classificar com a *News Analysis* o informe¹⁷⁴⁴, dels gèneres interpretatius, ja que aporta més elements analítics i explicatius. A més a més introdueix *background* i projecció de futur del tema sobre un grup vinculat a Al-Qaeda. Estava publicat a l'apartat "d'Internacional." L'article ocupa la superfície d'una plana sencera a quatre columnes. És, doncs, el centre d'impacte visual de la pàgina. *La Razón* va ser l'únic diari que va donar informació sobre un grup vinculat a Al-Qaeda anomenat "Los soldados del califato." L'interès de l'article és explicar que Mohamed Merah pertany a una banda anomenada "Los Soldados del Califato", vinculada a Al-Qaeda. La informació se centra a explicar el *modus operandi* de la banda, repartida per tot el món, i a com ho afronten

¹⁷⁴² A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁷⁴³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

¹⁷⁴⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

els serveis d'espionatge. El titular és: “*Un nuevo tentáculo de Al-Qaeda llega a Europa.*”¹⁷⁴⁵ I el subtítol deixa anar un missatge d'amenaça molt preocupant: “Los Soldados del Califato reivindican los atentados de Francia y traen las tácticas de los talibanes.”

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Des del punt de vista discursiu, la dimensió del llenguatge presenta una dicotomia entre l'àmbit pragmàtic i el simbòlic. La dimensió de marc o *frame dimension*¹⁷⁴⁶ es basa en arguments de tipus identitari religiosa en els de l'ideari de la banda:

“El gran objetivo de Al-Qaeda es imponer un “califato” mundial en el que todos los seres humanos tendrán que abrazar la religión musulmana, en su expresión más radical (la sharía). (...) A los que profesan la religión de Cristo, según dicho manual, se les dará una oportunidad para pasarse al islam y, en caso de negativa, serán reos de muerte”¹⁷⁴⁷

En una part de l'article s'hi reproduïen alguns fragments del comunicat difós a través d'internet pel grup “*Los Soldados del Califato*”. Aquests fragments també es poden adscriure dintre d'un *frame dimension* simbòlic. Aquestes citacions del comunicat, en estil directe, ajuden a reforçar la dimensió de marc simbòlica i el *frame* principal de l'islamisme radical-gihadisme. També cal dir que el to d'amenaça i el to bel·ligerant són molt presents en tot el discurs:

“(...) se congratulan de los ataques perpetrados por Merah, que han llenado “de miedo los corazones de los enemigos de Dios”, y pedían al Gobierno francés que “revise sus políticas hacia los musulmanes”¹⁷⁴⁸

Vegem un altre fragment amb connotacions molt bel·ligerants, que dirigeix una amenaça als “enemics” de l'Islam:

“Uno de los caballeros del islam, nuestro hermano Yusuf al Faransi (como identifican a Mohamed Merah), ha lanzado una operación que ha sacudido los pilares del sionismo y los cruzados en todo el mundo”¹⁷⁴⁹

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En relació al *frame dimension* pragmàtic trobem arguments que apel·len a la forma d'actuar dels serveis antiterroristes: “coordinación antiterrorista” o “no se descarta

¹⁷⁴⁵ Mirar: “*Un nuevo tentáculo de Al-Qaeda llega a Europa*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.26

¹⁷⁴⁶ A partir de la proposta conceptual de Castelló i Capdevila: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹⁷⁴⁷ Mirar: “*Un nuevo tentáculo de Al-Qaeda llega a Europa*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.26

¹⁷⁴⁸ Mirar: “*Un nuevo tentáculo de Al-Qaeda llega a Europa*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.26

¹⁷⁴⁹ Mirar: “*Un nuevo tentáculo de Al-Qaeda llega a Europa*” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.26

que los servicios de información occidentales coordinen una estrategia común para afrontar dicha amenaza.”¹⁷⁵⁰ L'estil del discurs és molt directe, clar i concís. No fa servir ni gaires recursos retòrics ni gaires recursos expressius. Reforça molt els arguments antioccidentals com a pilars ideològics del grups gihadistes. En *verba dicendi*, aquells que descriuen l'acte de parla,¹⁷⁵¹ contenen un significat molt bèl·lic i fan una valoració negativa: “los Soldados del Califato reivindican los atentados(...)”, “para afrontar dicha amenaza” o “Aseguran que los “muyahidín” (guerreros) van a vengar (...)”.

Imatge

Una variable com la imatge que acompanya la informació mostra un grup d'insurgents i de terroristes, vinculats al “Gihad islàmica”, en una imatge d'un vídeo de propaganda a l'Afganistan. Hi veiem un grup de terroristes armats i amb una bandera negra, escrita en àrab, on es pot llegir el nom del grup.

Infografia

La infografia, que acompanya la informació, fa referència als atemptats d'arrel islamista dels darrers deu anys a Europa. Una entrevista a un expert en terrorisme gihadista, Óscar P. Ventura, dona més dades de context i *background* al tema dels grups vinculats a Al-Qaeda i a la seva manera d'actuar. Aquestes variables i articles determinen més el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical.

Les informacions publicades posteriorment no oferien gaires novetats informatives, sinó que continuen centrant-se en el discurs del terrorisme islamista i la *gihad* com una amenaça per a França i per a Europa. També fan referència a la complicitat dels germans Mohamed i Abdelkader Merah per a dur a terme les accions. Un *News Analysis o Informe* d'una pàgina sencera a cinc columnes, publicat el 24/03/12 i intitulat: “El enemigo en casa”¹⁷⁵² corrobora la posició de les últimes informacions analitzades.

En aquest del dia 24/03/2012 defineix el perfil habitual dels denominats “lobos solitarios.”¹⁷⁵³ Parla de la seva radicalització, de l'entorn social on han crescut, normalment en barris marginals. Aquests “lobos solitarios” són persones d'origen estranger, però que van créixer a Europa i que la seva gran preocupació és la recerca d'una identitat. Per això intenten trobar sentit a la seva vida en ideologies com l'islamisme radical o en moviments fonamentalistes. Alguns fan viatges a països com l'Afganistan per adoctrinar-se. Aquests moviments són difícils de controlar per part de les forces de seguretat. Aquest article és molt analític i explicatiu. El llenguatge és molt pragmàtic en fer referència a les mesures de vigilància en relació a individus sospitosos

¹⁷⁵⁰ Mirar: “Un nuevo tentáculo de Al-Qaeda llega a Europa” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.26

¹⁷⁵¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.281

¹⁷⁵² Mirar: “El enemigo en casa” publicat adins el diari *La Razón*, el 24/03/2012 p.26

¹⁷⁵³ “Lobo solitario”: Així es com definia els individus que cometen qualsevol acte terrorista de forma solitària i sense provocar sospites.

de ser terroristes. Per sustentar més aquest discurs l'article introdueix, en un destacat, el nombre de terroristes detinguts: "1.473 terroristas han sido investigados en Francia desde 2007. En la actualidad hay 273 detenidos."¹⁷⁵⁴

Imatge

La fotografia que acompanya l'article no té correlació directa amb el tema. La imatge, en un pla general, és d'una manifestació de ciutadans al centre de Toulouse en memòria de les víctimes. Hi veiem els manifestants i una bandera francesa a primer pla. Segurament volia potenciar la unitat nacional que mantenia França després de la tragèdia.

La resta d'informacions publicades focalitzen l'interès en els perfils dels terroristes, en la seva radicalització ideològica, que els fa actuar de manera imprevisible. I també es preocupen de la investigació sobre la influència que Abdelkader Merah va exercir sobre el seu germà. A aquesta qüestió, el diari *La Razón* va dedicar-hi molt d'espai i molts articles. El dia 25/03/12 va publicar una crònica amb el titular "El misterio de los hermanos Merah".¹⁷⁵⁵ Els subtítols, que amplien la informació, són: "La investigación se estrecha sobre Abdelkader mientras Sarkozy asume la responsabilidad del asalto que acabó con un "monstruo". El llenguatge d'aquesta crònica situa la qüestió en un àmbit pragmàtic, fonamentat a partir d'arguments de tipus judicial i policial, i també, a partir d'arguments pràctics. La crònica prioritza, quant a informació, l'interrogatori al germà de Mohamed Merah, Abdelkader Merah, com a principal col·laborador en els atemptats.

Per fonamentar el discurs de la possible complicitat de Abdelkader Merah es basa en les declaracions que va fer quan va ser detingut per agents antiterroristes. El diari *La Razón* destaca entre cometes una d'aquestes declaracions, que fan pensar en la possible implicació que hi va tenir, en els atemptats:

"Aunque asegura que no conocía los planes asesinos de su hermano, por el que dijo sentirse "muy orgulloso", ni haberle ayudado a perpetrarlos, sí confesó estar presente junto a él durante el robo de la moto Yamaha T-MAX en la que se desplazó y huyó en cada uno de los crímenes entre el 11 y el 19 de marzo"¹⁷⁵⁶

D'una banda, el terme "muy orgulloso" entre cometes és un recurs retòric emprat pel periodista. És una expressió avaluativa que permet, al periodista, distanciar-se del que està dient. Es tracta d'una citació amb valoració implícita.¹⁷⁵⁷ D'altra banda, per defensar la implicació que suposa que Abdelkader va tenir en el cas, posa de relleu les conviccions salafistes que tenia:

"La investigación también habría descubierto que Abdelkader, de 29 años, adepto salafista, no estaba lejos la mañana del pasado lunes mientras

¹⁷⁵⁴ Mirar: "El enemigo en casa" publicat dins el diari *La Razón*, el 24/03/2012 p.26

¹⁷⁵⁵ Mirar: "El misterio de los hermanos Merah" publicat dins el diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.36

¹⁷⁵⁶ Mirar: "El misterio de los hermanos Merah" publicat al diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.36

¹⁷⁵⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

Mohamed asesinaba fríamente a tres niños y un adulto en un colegio judío.
Además según otras fuentes, la víspera habrían cenado juntos (...)"¹⁷⁵⁸

Fonts informatives

En termes generals el discurs d'aquesta crònica té moltes connotacions hipotètiques i especulatives, ja que de l'actitud del redactor, sempre implícita, i de la manera com l'autor atribueix les informacions a les fonts podem deduir que hi ha un grau de transparència baix,¹⁷⁵⁹ imprecís, perquè no identifica les fonts, sinó que les cita, en algun cas, de forma genèrica: "Además según otras fuentes, la víspera habrían cenado (...)"¹⁷⁶⁰ Tant sols identifica com a font informativa explícita el diari *Le Monde*, utilitzat com un canal informatiu, és a dir que se serveix les fonts a què ha recorregut aquest diari.

Imatges

Les imatges publicades en aquesta informació mostren un dels agents de policia francesa, amb el rostre tapat, que duïen detingut, en el cotxe, el germà de Merah. Aquesta imatge reforça més el misteri i els interrogants que envolten la implicació del germà de Mohamed Merah. Dues altres fotografies, amb un pla de detall, mostren la casa del terrorista després de l'assalt policial, amb les parets foradades per les bales, després del tiroteig entre Mohamed Merah i la policia. Aquestes imatges focalitzen més la brutalitat del terrorisme d'arrel gihadista i la seva amenaça, un enfocament molt desenvolupat a *La Razón*. Aquesta informació també se situa dintre del marc interpretatiu o *frame* principal de l'islamisme radical-gihadisme.

Una altra peça destacada que subratllava més el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical és un reportatge, publicat el mateix dia 25/03/12, titulat: "*La transformación del gihadista*."¹⁷⁶¹ Es tracta d'un reportatge ampli que indaga sobre el nou perfil de terrorista que han nascut a Europa, provinent del nord d'Àfrica o del centre d'Àsia. També considera el terrorisme islamista com una amenaça per Europa. El llenguatge del discurs es manté molt bel·ligerant en tot el reportatge. Des del punt de vista de la superfície, el reportatge ocupa una pàgina sencera, repartit en cinc columnes. Això significava que el grau de rellevància que li va concedir el diari és prou notori. Era el tema principal. A partir d'aquesta dada s'infereix que el diari *La Razón* va atorgar al tema del gihadisme-terrorisme islàmic, que considera una greu amenaça, una importància prioritària en relació a altres rotatius analitzats. El marc interpretatiu principal o *frame*, en aquesta informació, és el de l'islamisme radical-gihadisme. Tanmateix, dintre d'aquest *frame* es determina un *frame* més temàtic d'amenaça gihadista.

¹⁷⁵⁸ Mirar: "El misterio de los hermanos Merah" publicat dins el diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.36

¹⁷⁵⁹ Assumexo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

¹⁷⁶⁰ Mirar: "El misterio de los hermanos Merah" publicat dins el diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.36

¹⁷⁶¹ Mirar: "La transformación del yihadista" publicat dins el diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.38

Lèxic i expressions bel·ligerants

El conjunt lèxic detectat dintre del *frame* de l'islamisme radical té un rerefons bèl·lic: "las células islamistas desmanteladas desde los atentados del 11-S y la desactivación de una media de dos complotos por año así lo aprueban", "afiliado", "una gran organización terrorista como Al-Qaeda", "alguna facción o grupúsculo", "campos de Pakistan", "guerra santa" o "armas de fuego". Alguns dels verbs a destacar dintre d'aquest conjunt són: "manejar", "fabricar explosivos", "radicalizarse", "morir matando", "donde adquieren la habilidad necesaria" o "adiestrarse en el extranjero".

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Sense moure'ns d'aquest marc, també hem de fer referència a un enfocament més religiós, en unir la radicalització terrorista amb alguns discursos de líders religiosos musulmans. Es determina un marc de dimensió simbòlic en apel·lar a arguments amb connotacions religioses: "(...) las autoridades han prestado especial atención a los discursos de los oradores en mezquitas y universidades de la comunidad islámica."¹⁷⁶² A part d'aquest *frame* principal hi ha un altre *frame* més temàtic d'amenaça global, és a dir que dona a la informació un enfocament d'amenaça global, mitjançant alguns termes o expressions que defineixen el perfil social: "un perfil que en algunos casos roza la marginalidad, en ruptura con la sociedad", "conversión extremista", "la amenaza de Europa", "el terrorismo de corte islamista sigue amenazando a Europa pero ha sufrido alguna transformación", "nuevos terroristas priorizan las armas de fuego frente a la fabricación de bombas", "discreción y descentralización del nuevo terrorismo islamista hace la amenaza mucho más insidiosa", o "una amenaza persistente que los franceses juzgan elevada." Alguns dels verbs més destacats són: "los convencieron" o "hace mucho más difícil detectarlos y prevenir sus acciones criminales."

Recursos retòrics: metàfores

Algunes metàfores: "las prisiones són un caldo de cultivo para radicalizar a jóvenes musulmanes" o "dicha atomización"¹⁷⁶³, en relació a la dispersió d'individus terroristes disposats a atemptar.

Infografia

En aquest *frame* trobem una infografia titulada "La radiografía del terror", on es relacionen les xifres dels atemptats a Europa Occidental. També s'hi repassa l'adoctrinament en centres, mesquites i presons, el nombre d'extremistes, segons *La Razón*, que s'entrenen a Pakistan i el percentatge de francesos que veu el terrorisme com una amenaça, un 53%.¹⁷⁶⁴

En general, el marc de dimensió o *frame dimension* majoritari detectat és pragmàtic, en centrar-se en molts arguments materials, com l'ús de les armes, el *modus operandi*

¹⁷⁶² Mirar: "La transformación del yihadista" publicat dins el diari *La Razón*, el 25 de marzo de 2012 p.38

¹⁷⁶³ Mirar: "La transformación del yihadista" publicat dins el diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.38

¹⁷⁶⁴ A partir de dades del 2012

basat en la dispersió, a més dels percentatges del nombre d'atemptats i la percepció de l'amenaça terrorista a França.

Imatge

Un altre recurs gràfic important és la fotografia que acompanya el reportatge, on podem veure uns individus, en un pla mitjà, vestits de guerrillers en un camp d'entrenament del Pakistan. Aquesta mena de camps freqüenten molts joves europeus radicalitzats. Les persones de la imatge duen armes. Aquesta fotografia reforça l'enfocament defensat pel diari d'amenaça terrorista i se situa dintre del *frame* principal de l'islamisme radical.

Actors

En relació als actors del reportatge, cal dir que la gran majoria són experts en terrorisme islamista o responsables d'ex-espionatge. El perfil dels actors més destacats és el d'experts i els podem classificar com a actants¹⁷⁶⁵, a partir de la classificació de (Castelló, Enric:2004). En relació a les fonts informatives que són més visibles en l'elaboració de la informació, la gran majoria provenen d'experts en terrorisme islamista que ofereixen dades, en un sentit de *background*, i que aporten elements d'anàlisi. La tipologia de font és, doncs, la font informativa d'expert:

- Javier Jordan, expert en terrorisme islamista. Se cita un fragment d'un article seu, "El caso de Mohamed Merah", que recull les característiques del perfil comú de terrorista: el seu entrenament en camps del Pakistan i de l'Afganistan, l'edat, l'origen i perfil social proper a la marginalitat.
- Louis Caprioli, ex-responsable de contraespionatge francès. Se'l cita com expert i representant governamental. Segons ell, hi ha un increment de francesos que tornen d'un viatge després d'adoctrinar-se. Dona la seva opinió sobre la manera d'operar del terrorisme i considera que els terroristes solitaris són més difícils de detectar que no pas les cèl·lules terroristes.
- Per la confecció del reportatge, el redactor va emprar diferents informes d'organismes d'espionatge, que també podem considerar que són una font informativa d'expert.¹⁷⁶⁶ Per exemple: "Un reciente informe de Europol", un informe, emès pel Royal United Services Institute, sobre la radicalització dels musulmans al Regne Unit.

Les diverses variables de definició de marc interpretatiu o *frame* reforcen el *frame* principal de l'islamisme radical-gihadisme, oferint-li un enfocament d'amenaça global en el conjunt del continent europeu. A més les dades d'enquestes a França sobre la percepció d'amenaça terrorista dels francesos i els antecedents d'atemptats a Europa

¹⁷⁶⁵ A partir de la proposta conceptual de: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁷⁶⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

com el de Londres el 2005 emfatitzaven més aquest enfocament d'amenaça. Per exemple:

“Una amenaza persistente que los franceses juzgan “elevada” en un 53% de los casos,(...)” o “En Londres los atentados del 7 y el 21 de junio de 2005 revelaron un nuevo perfil de terrorista”¹⁷⁶⁷

Una de les últimes informacions publicades a *La Razón* vincula l'atemptat de Toulouse amb els atemptats de l'11-M. Unes informacions que també trobem dintre del *frame* de l'islamisme radical. *La Razón* li va atorgar una especial rellevància en posar aquest tema en una de les columnes de la portada, com a tema secundari, el dia 28/03/12. El titular de la portada és: “Los terroristas de Toulouse son los que reivindicaron el 11-M”.¹⁷⁶⁸ En els subtítols es posa molt d'èmfasi a destacar les coincidències de l'atemptat de Toulouse i el de l'11-M:

“La misma fecha: Mohamed Merah asesinó al primer militar en el aniversario de los atentados de Atocha, cuya autoría se atribuyeron en un principio las brigadas de Abu Hafs al-Masri” o “Detenido en Valencia: “el “bibliotecario de Al-Qaeda” que tenía en su ordenador loas al yihadista francés.”¹⁷⁶⁹

A les pàgines interiors la informació ocupa l'espai d'una plana i mitja a sis columnes. Al costat d'aquesta informació hi ha una notícia sobre la detenció a València d'un membre d'Al-Qaeda que es dedicava a captar nous gihadistes des d'internet. La superfície que dedica a aquestes dues informacions ocupa dues planes senceres. Això vol dir que el diari li va atorgar una rellevància notòria. Aquestes informacions apareixien publicades a la secció “*Primera Plana*”, on el diari recull les notícies més destacades del dia. El titular: “El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo”.¹⁷⁷⁰ El marc interpretatiu o *frame* determinant és el de l'islamisme radical, encara que s'infereixi un marc més deductiu sobre l'11-M. En les últimes informacions es posa molt d'èmfasi en els grups islamistes que estaven vinculats amb Mohamed Merah, el terrorista de Toulouse, o que el podien haver ajudat. El diari *La Razón* va ser l'únic rotatiu que va subratllar la possible vinculació amb el grup relacionat amb l'11-M.

Imatge i recursos gràfics

¹⁷⁶⁷ Mirar: “*La transformación del yihadista*” publicat dins el diari *La Razón*, el 25/03/2012 p.38

¹⁷⁶⁸ Mirar la portada: “*Los terroristas de Toulouse son los que reivindicaron el 11-M*” publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012

¹⁷⁶⁹ Mirar la portada: “*Los terroristas de Toulouse son los que reivindicaron el 11-M*” publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012

¹⁷⁷⁰ Mirar: “*El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo*” publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 pp.10-11

En relació als *frame devices*¹⁷⁷¹ o mecanismes de marc d'aquest *frame* islamista, trobem la fotografia principal on es veu Mohamed Merah derrapant dalt d'un cotxe i amb una actitud provocadora. És una imatge que va aparèixer en altres mitjans de la mostra i que va ser difosa per la TV France 2. A més d'aquesta fotografia ens podem fixar en un mapa del nord d'Àfrica i del pròxim Orient on hi ha marcats els llocs en què hi ha més presència d'Al-Qaeda. Les imatges reforcen més el *frame* principal de l'islamisme radical. Part del lèxic i de les expressions fan referència al gihadisme i al terrorisme, sobretot en el *frame* més deductiu, que vincula l'11-M amb l'atemptat de Toulouse, un marc o *frame* temàtic, ja que ofereix un relat específic sobre la vinculació entre aquests dos atemptats: "las brigadas Abu Hafs al-Masri", "la matanza del 11-M de Madrid" o "comunicado publicado en páginas yihadistas, los atentados perpetrados por Mohamed Merah en Toulouse". Cal tenir en compte també, en aquest sentit, les expressions del començament de l'article:

"La similitud de los atentados en cuanto a las fechas y que se produzcan en períodos electorales, hace reflexionar a los expertos sobre el alcance de estas acciones criminales, la finalidad última es la desestabilización de los estados en los que se perpetran"¹⁷⁷²

Es refereix a aquesta coincidència amb aquestes dades:

"Se da la circunstancia de que el primero de estos crímenes, en la persona de un paracaidista, se produjo el pasado 11 de Marzo y también como ocurrió en la capital de España con las bombas en los trenes en período electoral"¹⁷⁷³

També ho emfatitza amb expressions com "son los mismos" o amb d'altres com aquestes:

"En cualquier caso, según los expertos, se trata de la misma facción del "batallón secreto" del que, supuestamente, formaba parte Mohamed Merah (el Tariq Bin Ziyad)" que ha pertenecido siempre a las mencionadas "Brigadas" i "Parece complicado, pero es sencillo. Como dice el refrán español: "los mismos perros, con distinto collar". Todos se mueven dentro de la "sopa de siglas y de nombres" que integran Al-Qaeda"¹⁷⁷⁴

¹⁷⁷¹ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁷⁷² Mirar: "El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo" publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.10

¹⁷⁷³ Mirar: "El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo" publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.10

¹⁷⁷⁴ Mirar: "El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo" publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.10

Lèxic i expressions islamisme radical

La resta del conjunt lèxic i d'expressions que determinen el marc interpretatiu o *frame* principal de l'islamisme radical estan relacionades amb els moviments gihadistes. Es tracta d'un lèxic més de tipus bèl·lic: "terrorismo islamista", "las Brigadas Abu Hafs al Masri al-Muhajer publicaron el comunicado el pasado día 22", "pàgina yihadista", "otro grupo de Al-Qaeda, Jund al-Khilafa Brigades (Los soldados del Califa)", "Al-Qaida para el Magreb Islámico (AQMI) que operan en el Sahel". En el discurs destacava molt el fanatisme d'aquests grups: "En ambos comunicados, el de las "Brigadas" y el de los "Soldados", se aprecia el estilo fanático de Al-Qaeda(...)", "batallón secreto", "los atentados". Els verbs clau són: "reivindicaron", "asumieron" o "costaron la vida".

Dimensió de marc pragmàtic i simbòlic

Pel que fa a la dimensió de marc, dintre del *frame* principal de l'islamisme radical, s'hi constata una doble dimensió. Per una banda, un *frame dimension* pragmàtic quan apel·la a arguments de tipus més material i als comunicats que publica de pàgines gihadistes. Per altra banda, una dimensió de marc més simbòlica en fer referència a arguments històrics i a termes d'identitat religiosa o a les revolucions àrabs iniciades l'any 2011. Aquesta dimensió de marc simbòlica comprèn bona part de la informació. Per exemple, la coincidència del nom d'un grup islamista amb el nom d'un cabdill musulmà del s.VIII:

"(...) se indicava que Mohamed Merah pertenecía al "Batallón Secreto Tarik Bin Ziyab", el nombre del caudillo bereber que dirigió la invasión de la península espanyola en el s.VIII" o "El odio a occidente, a los cristianos y en especial, a los judíos, está siempre presente", també "Mohamed Merah es el símbolo de las "legítimas" revoluciones islámicas del gobierno de Dios en la tierra y del yihad"¹⁷⁷⁵

La Razón va posar molt d'èmfasi en dos comunicats que van aparèixer en una pàgina web gihadista. Un d'aquests comunicats, el de "Las Brigadas Abu Hafs al-Masri", vinculat a l'11-M. L'altre, el de "*Los Soldados del Califa*", vinculat suposadament a Mohamed Merah. Destaca alguns fragments que subratllen els sentiments d'odi i venjança dels gihadistes i les seves accions violentes. Els comunicats emfatitzen molt el tema de les revolucions àrabs, l'odi a Israel, i presenten Mohamed Merah com un autèntic "combatent" per la causa islamista. Des del punt de vista de la transparència informativa, no cita clarament les fonts informatives. Hi ha algunes expressions difuses, on no se citen clarament les webs, en l'atribució de fonts:

"asumieron como propios, en un comunicado publicado en páginas yihadistas", o "Según informaciones recogidas en páginas webs (...)" o "En el comunicado que se dio por "Bueno" (ambos lo son), el de "Los soldados del Califa(...)." ¹⁷⁷⁶

¹⁷⁷⁵ Mirar: "El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo" publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.10

¹⁷⁷⁶ Mirar: "El 11-M y las matanzas de Merah, asumidos por el mismo grupo" publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.10

Algunes expressions poden considerar-se com a recursos propis del redactor per a atribuir les fonts informatives:

“según informaciones recogidas (...)” o “asumieron como propios en un comunicado”. Estem davant d’un tipus d’estratègia d’atribució que ofereix interpretacions més que no pas proporcionar dades objectives. El que busca el periodista és la prerrogativa per fer valoracions.”¹⁷⁷⁷

Especejament o destacat¹⁷⁷⁸

Per subratllar més la vinculació de l’atemptat de Toulouse amb l’11-M el diari publica un especejament o destacat al costat de la mateixa informació i amb un titular molt bèl·lic: “El jefe bereber que invadió España”. Destaca un comunicat d’un nou 11-M per la participació en l’atemptat dels descendents de Tarik Bin Ziyad, un líder bereber que va dirigir, al s.VIII, la invasió a Espanya. Aquest comunicat era en una pàgina web titulada: “Desafío islámico.”

El diari *La Razón* també va publicar la notícia en relació a la detenció d’un home a València acusat de pertànyer a Al-Qaeda. Es tracta d’una notícia que es pot classificar dintre els gèneres informatius, ja que és redactada en un estil més impersonal que l’anterior informació. És a la pàgina del costat de la informació anterior. No té relació directa amb el cas de l’atemptat de Toulouse.

El titular és: “*Detenido en Valencia un miembro de Al-Qaeda.*”¹⁷⁷⁹ I el subtítol: “Alababa al asesino de Toulouse en el foro de una web.” La superfície d’aquesta notícia ocupa tres columnes, un espai inferior respecte de l’anterior informació i amb meys visibilitat.

Actors i fonts informatives

L’actor més actiu és el detingut, que és citat amb les sigles M.H.A. L’altre actor important és l’aleshores ministre de l’Interior, Jorge Fernández Díaz, com a portaveu polític. Les fonts informatives a què es fa referència són de tipus oficial: “Fuentes de la Guardia Civil aseguraron a *La Razón* (...)”, una denominació genèrica i sense identificar. Una altra font “en palabras del ministro del Interior, Jorge Fernández Díaz (...)”, com a exemple de font més governamental. Podem parlar d’altres actors, com els veïns, que residien a la zona del detingut. Tenen, però, un paper més irrellevant. No s’hi inclou cap declaració dels veïns, sinó que tan sols se’n una descripció indirecta.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs se situa en un àmbit pragmàtic. Fa servir un llenguatge impersonal i amb moltes connotacions judicials. Exemples de lèxic clau: “el detenido”, “la detención del presunto miembro (...)”, “(...) fueron apresadas siete personas” o “en el ordenador del sujeto”. La notícia, situada en el marc interpretatiu o *frame* estable de l’islamisme radical, fa sovint referència agrup Al-Qaeda: “Al-Qaeda”, “Al-Qaeda a la Península

¹⁷⁷⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.276-278

¹⁷⁷⁸ Especejament: En argot periodístic és un un article breu, de mida petita, que acompanyava l’article principal. Tots dos tractaven el mateix tema. Però el l’especejament indaga un aspecte del mateix tema en profunditat.

¹⁷⁷⁹ Mirar: “*Detenido en Valencia un miembro de Al-Qaeda*” publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.11

Arábiga”, “Al-Qaeda en el Magreb Islámico (AQMI)”, “presunto miembro de Al-Qaeda”, “presunto islamista” o “actos terroristas”. Cal remarcar que fa referència també a l’adoctrinament islamista: “era el responsable de gestionar un foro en la red”, “estaba dedicado a tiempo completo a difundir las doctrinas de la yihad” o “captación y entrenamiento de islamistas radicales e incluso llegaba a realizar (...)”. També combina aquest tipus de conceptes amb un lèxic amb moltes connotacions judicials com “detenido” o “presunto”, que li conferien un marc de dimensió més pragmàtic. En relació al detingut destaca algunes de seves frases que se li atribueixen i que donen suport al terrorista de Toulouse Mohamed Merah. Per exemple:

“Da la a los mujaidines por tu causa en todas partes. Hazle alcanzar sus objetivos”, o “Acaba con el enemiga – sionista- cruzado y hazles a us aliados gobernantes apóstatas y sus soldados morir por nuestra ira”¹⁷⁸⁰

Les últimes informacions publicades a *La Razón* també s’insereixen dintre el *frame* principal de l’islamisme radical i subratlen un *frame* més temàtic de criminalitat i amb connotacions molt policials, a partir del relat bel·ligerant i criminalista. Per exemple, la crònica publicada el mateix dia 28/03/12, que es titula: “*Tras la pista de un “tercer hombre”*”, sobretot subratllava la implicació d’una tercera persona en l’atemptat de Toulouse, teoria elaborada a partir de l’argument que algú va enviar per correu les gravacions dels atemptats quan Mohamed Merah era a casa seva.

L’última informació publicada el 30/03/12 i a què *La Razón* va donar especial rellevància ja que ocupa una pàgina sencera a cinc columnes, es refereix a l’enterrament del gihadista Mohamed Merah. El llenguatge emprat forma part d’un àmbit més simbòlic que el de les anteriors informacions. El titular principal és: “*El incómodo funeral del asesino de Toulouse.*”¹⁷⁸¹ el subtítol: “Tanto Argelia como Francia querían evitar que su tumba se convirtiera en un lugar de peregrinación.” El llenguatge té moltes connotacions religioses i també bel·ligerants, cosa que situa aquesta informació dintre el *frame* principal de l’islamisme radical. Paraules clau com “fanáticos islamistas”, per exemple:

“Para evitar que su entierro en suelo francés pudiera dar lugar a las más acérrimas y radicales manifestaciones”, “Tanto de odio de quienes quieran vengar la muerte de siete personas inocentes como de simpatía, entre fanáticos islamistas.”¹⁷⁸²

En el marc de dimensió simbòlic, els conceptes clau apel·len a arguments religiosos que fan referència a la metàfora de la tomba de Mohamed Merah com a lloc de pelegrinatge:

¹⁷⁸⁰ Mirar: “*Detenido en Valencia un miembro de Al-Qaeda*” publicat dins el diari *La Razón*, el 28/03/2012 p.11

¹⁷⁸¹ Mirar: “*El incómodo funeral del asesino de Toulouse*” publicat dins el diari *La Razón*, el 30/03/2012 p.42

¹⁷⁸² Mirar: “*El incómodo funeral del asesino de Toulouse*” publicat dins el diari *La Razón*, el 30/03/2012 p.42

“Un anonimato imprescindible para impedir en la medida de lo posible que sea saqueada y profanada a modo de represalia o bien, que su emplazamiento exacto se transforme en un lugar de culto o peregrinación de otros yihadistas (...)” o “que su tumba se convirtiera en un lugar de peregrinación”¹⁷⁸³

Imatge

En relació a la variable de la imatge, la fotografia que acompanya la informació ens ofereix una imatge de quan caven la tomba de Mohamed Merah. Hi ha també una petita fotografia del terrorista, al costat. Aquestes imatges reforcen més el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radical.

Es dedueix que hi un *frame* més secundari de conflictivitat en presentar l'enterrament com a motiu de conflicte, si tenim en compte el paper que hi fan l'alcalde de Toulouse i el president Nicolas Sarkozy:

“(...) el alcalde de la ciudad, Pierre Cohen, que solicitó la intercesión del Estado para resolver el conflicto” o “Un acuerdo concluido previsiblemente después de que el presidente francés, en campaña electoral en el sur de Francia mediara para zanjar la controversia”¹⁷⁸⁴

El tema de l'enterrament de Mohamed Merah es barreja amb la campanya electoral i amb les disputes polítiques. Els actors polítics que van tenir més protagonisme van ser Sarkozy i Marine Le Pen. El president Sarkozy es presentava com un dels protagonistes principals, molt racional. Va liderar la crisi de l'atemptat i actuà com a mediador per solucionar el problema de l'enterrament del terrorista:

“Un acuerdo concluido previsiblemente después de que el presidente francés, en campaña electoral en el sur de Francia mediara para zanjar la controversia. “Era francés, que sea enterrado y que se acaben las polémicas”, dijo Nicolas Sarkozy (...)”¹⁷⁸⁵

Marine Le Pen en subratllava el seu discurs xenòfob i nacionalista francès:

“(...) Marine Le Pen censuró la decisión de enterrar al llamado “asesino de la moto” en suelo francés responsabilizando al presidente Sarkozy de haber “capitulado indignamente ante las autoridades argelinas” i també, “Su lugar está en Argelia y no en Francia”, justificó la candidata frontista para quien Merah “no tenía ningún apego a la República francesa”¹⁷⁸⁶

¹⁷⁸³ Mirar: “El incómodo funeral del asesino de Toulouse” publicat dins el diari *La Razón*, el 30/03/2012 p.42

¹⁷⁸⁴ Mirar: “El incómodo funeral del asesino de Toulouse” publicat dins el diari *La Razón*, el 30/03/2012 p.42

¹⁷⁸⁵ Mirar: “El incómodo funeral del asesino de Toulouse” publicat dins el diari *La Razón*, el 30/03/ 2012 p.42

¹⁷⁸⁶ Mirar: “El incómodo funeral del asesino de Toulouse” publicat dins el diari *La Razón*, el 30/03/ 2012 p.42

Actors

Entre els actors involucrats en la informació, tenim els institucionals, els representants polítics. Per exemple, Pierre Cohen, alcalde de Toulouse; el president francès Nicolas Sarkozy, presentat com màxim garant de la gestió de la crisi; Marine Le Pen, presentada com a membre de l'ultradreta i molt crítica amb la política de Sarkozy. I en un paper més secundari, Abdallah Zekri, representant del rector de la Gran Mesquita de París, que va organitzar l'enterrament de l'autor dels atemptats de Toulouse, Mohamed Merah. Subratlla algunes expressions de Sarkozy i de Le Pen entre cometes, amb algunes paraules aïllades. Es tracta d'un recurs retòric emprat pel redactor amb la finalitat de distanciar-se d'aquestes expressions, que el diari pren com a pròpies. A més a més, la introducció de la intervenció de Marine Le Pen enfront a la de Sarkozy, es pot entendre com una estratègia del diari per reforçar el marc interpretatiu, que a *La Razón* és molt pro-Sarkozy. És una estratègia de reforçament del marc interpretatiu defensat.¹⁷⁸⁷

Marc interpretatiu o *frame* electoralista Pro-Sarkozy/Seguretat

El cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse es va produir durant la campanya electoral francesa del 2012. Els mitjans també van fer-se ressò d'aquest esdeveniment. Totes les informacions relacionades amb la campanya electoral giren al voltant de la figura de Nicolas Sarkozy, el president francès que era el principal protagonista. Això identifica un marc interpretatiu o *frame* genèric electoralista - pro-Sarkozy. El discurs dels articles informatius-interpretatius i d'opinió, en termes generals, es focalitzaven en Sarkozy. Aquest hi és presentat com un dels actors principals sempre reforçant el seu discurs sobre la unitat nacional i sobre la seva experiència en el tema de la seguretat. També s'observa un discurs crític respecte a la figura del candidat socialista Hollande. En aquest marc electoralista també es focalitza el discurs de la disputa entre els candidats electorals. Un dels episodis publicats el 21/03/12 era una crònica titulada: "La bronca política rompe la tregua electoral en Francia."¹⁷⁸⁸ Ocupa mitja plana a tres columnes.

Imatge

En la imatge que acompanya la informació hi veiem el president francès Nicolas Sarkozy envoltat de joves, en un acte d'homenatge a les víctimes de Toulouse en un col·legi francès de París.

Recursos retòrics: metàfores

El tema de la crònica és la disputa política entre els candidats. La narrativa fa referència a la unitat electoral. Sobresurten metàfores com:

¹⁷⁸⁷ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.152

¹⁷⁸⁸ Mirar: "La bronca política rompe la tregua electoral en Francia" publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.26

“era una fràgil tregua electoral y por eso, no ha tardado en fisurarse” o “la “unidad” a la que prácticamente todos los candidatos a la presidencia de Francia llamaban el lunes a raíz del crimen de Toulouse, apenas ha durado veinticuatro horas”¹⁷⁸⁹

Els actors principals són Sarkozy, que ofereix un discurs d’accent humà a favor de les víctimes jueves i molt contundent amb l’atemptat. Vegem aquestes declaracions: “Ha pasado en Toulouse, en una escuela confesional, con niños de familias judías. Pero eso podía haber ocurrido aquí” o “el asesino se ha ensañado con una niña pequeña. Hay que reflexionar sobre ello”¹⁷⁹⁰

Actors i actants

Els altres actors són els altres candidats a les presidencials franceses del 2012, com la socialista Dominique Bertinotti, alcaldessa del districte de Toulouse; Cécile Duflot, secretària general dels Verds; el candidat centrista François Bayrou; el ministre d’Exteriors, Alain Juppé; i el representant del Front d’Esquerres, Jean-Luc Mélenchon. El seu paper a la crònica és el de representants polítics. Per tant, es podrien classificar com a actants¹⁷⁹¹, segons classificació (Castelló, Enric:2012).

La resta de candidats apareixien enfrontats amb Sarkozy. Fan servir un discurs crític amb la seva política i amb gestió de la crisi de l’atemptat. També critiquen el partit socialista francès:

“Des del Partido Socialista las críticas no se hicieron esperar acusando al jefe del Estado de querer instrumentalizar el drama de Toulouse y de volver a enfundar su traje de candidato para convertir lo que habría de ser un homenaje, en un “traumatismo”¹⁷⁹²

La resta d’actors polítics critiquen el discurs de Sarkozy en l’acte d’homenatge a les víctimes. Hi ha una combinació d’arguments en contra de Nicolas Sarkozy i d’arguments més favorables a la gestió que fa. La candidata del partit dels Verds, Cécile Duflot, critica alguna de les intervencions de Sarkozy:

“Así no se habla a unos niños. El deber de los adultos es proteger, no angustiar”, exclamó en una red social la secretaria general de Los Verdes, Cécile Duflot”¹⁷⁹³

¹⁷⁸⁹ Mirar: “La bronca política rompe la tregua electoral en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.26

¹⁷⁹⁰ Mirar: “La bronca política rompe la tregua electoral en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.26

¹⁷⁹¹ A partir de la proposta conceptual d’Enric Castelló dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁷⁹² Mirar: “La bronca política rompe la tregua electoral en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.26

¹⁷⁹³ Mirar: “La bronca política rompe la tregua electoral en Francia” publicat dins el diari *La Razón*, el 21/03/2012 p.26

El candidat del partit centrista d'aleshores, François Bayrou, era presentat com un dels actors que va atiar el trencament de la treva política de la campanya. Ens serveix per exemplificar com el redactor utilitza les fonts d'informació. En presentar aquest candidat, el redactor en fa una valoració explícitament negativa: *"el primero en hacer temblar dicha tregua fue el candidato centrista(...)"*. Es veu com és l'autor del text informatiu qui sosté l'opinió negativa en relació al candidat. I això influeix en la interpretació que en pugui fer el lector.¹⁷⁹⁴ Per exemple:

"Sin embargo, el primero en hacer temblar dicha tregua fue el candidato centrista, François Bayrou, al explicar que la matanza de Toulouse hunde sus raíces en una sociedad "enferma por las divisiones" avivadas por algunos responsables políticos que "señalan con el dedo en función de los orígenes" y "atizan las pasiones."¹⁷⁹⁵

La confrontació era evident. Unes declaracions atribuïdes al ministre d'Afers Exteriors, Alain Juppé, que contraresten la citació de François Bayrou:

"No añadamos lo inmundo a lo horrible", en un intento de desacreditar al líder centrista que a diferencia de sus principales adversarios no ha cancelado los actos de su campaña"¹⁷⁹⁶

Com ja hem dit més d'una vegada en fer aquesta anàlisi d'una mostra de notícies, la presència de les versions de cadascuna de les parts en conflicte no s'hi inclouen per una qüestió de pluralitat informativa, sinó per defensar la posició del diari i per reforçar el marc interpretatiu propi del diari.¹⁷⁹⁷ La resta d'informacions que fan referència al marc interpretatiu electoralista - pro-Sarkozy, d'una banda, són molt favorables a l'aleshores president francès Sarkozy, i d'altra banda, en reforcen el lideratge. Del dia 22/03/12 analitzem una crònica que emfatitza el lideratge de Nicolas Sarkozy. El títol: *"Sarkozy, fuerte ante la crisi"*. Tant aquest titular com el subtítol subratllen el protagonisme de Sarkozy davant la gestió de l'atemptat, i a més a més reforcen el marc interpretatiu o *frame* electoralista-Pro-Sarkozy. Des del punt de vista de la superfície ocupa una pàgina sencera a cinc columnes. Això denota que el diari li atorga una rellevància important. És publicada a la secció *"Internacional"* del diari *La Razón*. Aquesta crònica cal classificar-la en els gèneres interpretatius, tenint en compte l'enfocament personal que té. Més concretament, es tracta d'una crònica discursiva, en combinar diferents intervencions de Nicolas Sarkozy.

¹⁷⁹⁴ Assumexo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.280-281

¹⁷⁹⁵ Mirar: *"La bronca política rompe la tregua electoral en Francia"* publicat dins el diari *La Razón*, el 2/03/2012 p.26

¹⁷⁹⁶ Mirar: *"La bronca política rompe la tregua electoral en Francia"* publicat dins el diari *La Razón*, el 2/03/2012 p.26

¹⁷⁹⁷ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

El discurs d'aquest episodi posa molt d'accent en la batalla electoral, amb una narrativa molt bel·ligerant i amb un discurs pròxim a la unitat i a la fortalesa política. En conseqüència, el candidat Nicolas Sarkozy en sortia molt reforçat com a candidat. El conjunt lèxic i les metàfores o recursos retòrics s'adiuen a la proclama de Sarkozy, subratllant el discurs de fortalesa. Sarkozy és l'actor polític fort, en detriment de la resta de candidats que són presentats com a instrumentalitzadors de la gestió política de l'atemptat. François Hollande, per exemple, és presentat com a antagonista, és a dir, com el candidat electoral dèbil respecte del programa de Sarkozy. La crònica publicada el dia 22/03/12¹⁷⁹⁸ és un episodi exemplar dins aquest *frame* pro-Sarkozy. Les variables inspirades en l'estructura d'anàlisi de (Van Gorp, 2005 i 2007) constitueixen els *frames devices* o *mecanismes de marc*¹⁷⁹⁹, que determinen el marc.

El conjunt lèxic correspon al *frame* electoralista - pro-Sarkozy, sobretot a partir de declaracions en estil directe atribuïdes a Sarkozy i d'algunes valoracions del mateix redactor, com aquesta metàfora:

“Una sombra perseguía ayer a Nicolas Sarkozy. Y no era la suya. Más que nunca, su principal rival, François Hollande, anduvo pisándole los talones”¹⁸⁰⁰

En altres expressions es pot observar el paper de l'autor del text en la valoració de les dades que ofereix, unes valoració que, a vegades, manifesta obertament. D'aquesta manera força al lector a fer una interpretació negativa en relació a Hollande:

“Precisamente, la calidad en la que el socialista, que no ocupa ningún puesto de responsabilidad en el partido, se pronunció ayer en cada una de sus intervenciones –casi simultáneas a las de Sarkozy–” i “Como si se viera ya como el futuro jefe del Estado”¹⁸⁰¹

En canvi, destaca fragments del discurs de Sarkozy, que enalteixen la seva fermesa i el discurs sobre la unitat nacional:

“En un tono solemne, Nicolas Sarkozy llamó ayer a la “unidad nacional” tras conocerse la identidad del presunto asesino de Toulouse”, “(...) lo que ha hecho es asesinar ante todo, dijo el mandatario, “a franceses.” “(...) Añadió también que presidió esa ceremonia “para expresar a los familiares y a los amigos (de las víctimas) el apoyo y el homenaje a la nación” (...). También otras citas de Nicolas Sarkozy: “La muerte, para la que los soldados estaban preparados, no era ésta.

¹⁷⁹⁸ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

¹⁷⁹⁹ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁸⁰⁰ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

¹⁸⁰¹ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/ 2012 p.32

Han sido víctimas de una ejecución terrorista”, declaró en la ceremonia felicitándose por la imagen de “dignidad” que “una Francia unida” ha dado estos días”¹⁸⁰²

Actor destacat per l'acció

Un altre actor important en la informació i en aquest marc interpretatiu Pro-Sarkozy, és la delegada del partit de Sarkozy, l'UMP, Valérie Rosso-Debord, el qual, amb les seves declaracions subscriu els arguments sobre la unitat i la seguretat defensats per Nicolas Sarkozy:

“Un reproche que también hizo al candidato socialista, según quien, esta tragedia pondría de manifiesto que los franceses “piden más seguridad y protección.” “Y yo me pregunto, qué ha hecho el partido de François Hollande durante estos cinco años (...) sino votar en contra de todas nuestras leyes”¹⁸⁰³

El marc interpretatiu o *frame* pro-Sarkozy es basteix a partir dels arguments de la “unitat nacional” i sobre l'argument de “la seguretat i protecció”, sobretot enaltits amb les intervencions de Nicolas Sarkozy i de la delegada general del seu partit UMP, Valérie Rosso. Les citacions en estil directe atribuïdes a Sarkozy i a la representant del seu partit responen a la posició del diari i al marc interpretatiu o *frame* genèric pro-Sarkozy. Hi ha un altre *frame*, però, deductiu i de valoració negativa (*value frame*) en relació a François Hollande. En un altre episodi publicat el 23/03/12 es va publicar una petita crònica, que es trobava dintre el marc interpretatiu o *frame* pro-Sarkozy titulada: “Ofensiva contra el extremismo”.¹⁸⁰⁴ L'actor protagonista és Nicolas Sarkozy, que anunciava una reforma del codi penal per castigar les persones que consultessin webs de gihadistes.

Imatge

A la fotografia hi veiem Sarkozy en un míting, darrere d'un atri on hi ha un cartell en què es pot llegir: “La France Forte”. Al costat, una bandera francesa per donar una imatge de fortalesa, reforçar *frame* pro-Sarkozy i també el marc valoratiu positiu respecte a la seva actuació:

Un *frame* sustentat a partir d'un discurs força pragmàtic que apel·lava a arguments sobre la reforma del codi penal per perseguir les persones que visitessin pàgines web terroristes. Per fomentar aquest argument, el redactor introdueix algunes citacions, en estil directe, de Sarkozy:

“Finalizado el asalto en el que murió el asesino de Toulouse, Nicolas Sarkozy desgranó una serie de medidas destinadas a prevenir en el futuro actos de terrorismo. “La República debe ser implacable en la defensa de sus valores. No tolerará ni la captación ni el condicionamiento ideológico sobre su propio

¹⁸⁰² Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

¹⁸⁰³ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

¹⁸⁰⁴ Mirar: “Ofensiva contra el extremismo” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.27

suelo”, dijo antes de anunciar la creación de nuevos delitos en el Código Penal”¹⁸⁰⁵

Actors

En relació a la variable dels actors, Nicolas Sarkozy agafa més protagonisme que no pas els altres candidats. A més a més, el seu discurs és presentat amb una valoració implícita positiva. Els altres candidats tan sols apareixen citats, però no es fa constar cap declaració d’ells. S’especifica que els candidats a la presidència de la República que van assistir als funerals de les víctimes foren la líder ultradretana Marine Le Pen, el centrista François Bayrou i l’ecologista Eva Joly. Hollande és presentat com el candidat socialista debilitat i que no presentava cap alternativa. De Marine Le Pen destaca el seu discurs, molt crític en relació amb la política del govern de Sarkozy perquè subestima el risc del fonamentalisme.

Crida força l’atenció una de les seves declaracions:

“Marine Le Pen acusó al Gobierno de haber subestimado el riesgo fundamentalista. “Ahora hay que librar una guerra contra los grupos político-religiosos extremistas que se desarrollan ante un cierto laxismo”, aseguró la candidata del Frente Nacional, que ve así reforzadas sus tesis contra el islamismo y la inmigración (...)”¹⁸⁰⁶

Actants

Excepte Sarkozy, la delegada general del seu partit, Valérie Rosso-Debord, i Marine Le Pen, que tenen un protagonisme més rellevant, la resta de candidats es podrien classificar com a actants en presentar-se com a representants polítics. Uns altres personatges són els responsables de les comunitats religioses jueva i musulmana: el gran rabí Gilles Bernheim i el rector de la Gran Mesquita de París, Dalil Boubakeur. Seguint la classificació emprada en aquest treball, aquests es podrien classificar com a actants, en exercir de representants d’una confessió religiosa. Tots dos manifestaven la seva indignació per l’atemptat. El rector de la Gran Mesquita de París demanava a les autoritats que duguessin a terme accions preventives: “Este último pidió ayer a las autoridades que lleven a cabo “acciones preventivas”¹⁸⁰⁷

Fonts informatives

Les fonts informatives no es poden comprovar clarament en el text informatiu. No hi ha constància de qui va informar el periodista perquè pogués elaborar la informació. Tan sols comptem amb citacions en estil directe atribuïdes als actors involucrats en l’esdeveniment. Deduïm que la majoria de fonts que el redactor va fer servir són fonts oficials.

¹⁸⁰⁵ Mirar: “Ofensiva contra el extremismo” publicat dins el diari *La Razón*, el 23/03/2012 p.27

¹⁸⁰⁶ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

¹⁸⁰⁷ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

Imatges i infografia¹⁸⁰⁸

Les fotografies i la infografia són els recursos gràfics que complementen el marc interpretatiu o *frame* favorable a Sarkozy. En aquesta crònica¹⁸⁰⁹ hi ha tres fotografies. En la més gran hi surt Nicolas Sarkozy acomiandant-se dels familiars de les víctimes. Aquesta imatge respon a la importància del seu lideratge perquè es presenta com un home d'Estat que es posa al costat de les víctimes. En la segona imatge veiem Hollande en un primer, tot sol. Això subratllava més el seu aïllament com a candidat.

Al costat de la fotografia de François Hollande hi ha un epígraf que remarca el seu paper més secundari: “*Tras los pasos de Sarkozy. A lo largo de todo el día Hollande realizó el mismo recorrido que el presidente francés.*” La tercera imatge, més petita, és un pla mitjà dels candidats a la presidència, també reflectits en una posició més secundària. La infografia, que és a la part superior, es titula: “*Dardos envenenados*”. És una cronologia de declaracions dels candidats a les eleccions presidencials franceses. Estan ordenades cronològicament i evidenciaven les seves discrepàncies. Destaca la declaració de François Hollande, que denunciava l'actitud del partit governamental, pels seus errors. De Nicolas Sarkozy destaca les felicitacions que adreça a la Policia per les investigacions i per la mobilització que va desplegar en produir-se els atemptats. Aquesta infografia determina més el *frame* genèric pro-Sarkozy i el *frame* més deductiu crític amb François Hollande.

Dimensió de marc pragmàtic i simbòlic

Respecte al *frame* dimension¹⁸¹⁰ o marc de dimensió detectat, ens trobem amb una dicotomia, un marc pragmàtic i un marc simbòlic. Simbòlic perquè se serveix d'arguments sobre la unitat nacional i es refereix a temes religiosos, especialment a les comunitats religioses i a la religió musulmana. Pragmàtic perquè es refereix a arguments de tipus més material com “la seguretat, la protecció nacional i mesures penals.”

Article d'opinió

Per reforçar més el marc interpretatiu o *frame* pro-Sarkozy va aparèixer publicat un article d'opinió a l'apartat “Opinió” del diari *La Razón* el diumenge 25/03/12 titulat: “Sarkozy”.¹⁸¹¹ El llenguatge se situa en un àmbit pragmàtic en recórrer a molts raonaments de tipus material, com els tipus de discurs crític a Sarkozy per part de l'esquerra espanyola, o la contundència de la política de Sarkozy, basada en la llei i el sentit comú dels ciutadans. Aquest article fa una dura crítica a l'esquerra espanyola i

¹⁸⁰⁸ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d'un altre gènere periodístic, que actua com a model, on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

¹⁸⁰⁹ Mirar: “Sarkozy, fuerte ante la crisis” publicat dins el diari *La Razón*, el 22/03/2012 p.32

¹⁸¹⁰ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁸¹¹ Lomana, Gloria: “Sarkozy”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 25/03/2012 p.4

als seus mitjans més afins responsabilitzant-los de llençar discursos més incendiaris. El llenguatge és agressiu:

“Desde periódicos, radios y televisiones españoles, se han lanzado discursos incendiarios responsabilizando a la derecha francesa de instigar los terribles crímenes. Tremenda barbaridad.” (...)“Y por eso, frente a la determinación contra el terrorismo de Sarkozy, las críticas desde nuestra izquierda han sido tan cicateras”¹⁸¹²

L'article també elogia amb zel la gestió de Nicolas Sarkozy. Fa servir paraules clau com “contundencia”, “golpe al terrorismo”. Elogia igualment la seva forma contundent d'aplicar la llei.

“(...) no lo es menos que el presidente francés cuando tiene que asestar un golpe al terrorismo, sea del signo que sea, lo hace con contundencia, como hemos visto, primero abatiendo al asesino y luego anunciando la puesta en marcha quienes propaguen “ideas extremistas” e incluso contra quienes consulten en internet páginas que “hagan apología del terrorismo”¹⁸¹³

L'última part de l'article reafirma l'argument principal d'elogi a la gestió de Sarkozy i sobretot, el seu programa polític, fonamentat en la integració de les segones generacions d'àrabs a França i en l'aplicació de la força de la llei:

“El resultado un ascenso del presidente Sarkozy en las encuestas electorales. Nada sorprendente. En general, los ciudadanos suelen practicar el sentido común: inmigración sí, integración máxima, pero la Ley es la Ley”¹⁸¹⁴

50.

51. 9.3.4.3 El País

El diari *El País* va dedicar un total de 37 articles al cas de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse. És el diari que va dedicar un menor nombre d'articles al cas de l'atemptat. Com els altres rotatius de la mostra, *El País* va destinar una part de la portada a l'atemptat a Toulouse, l'endemà dels fets. Aquest representava el dia “D”, és a dir l'endemà de l'atemptat. L'anàlisi dels articles de *El País* la fem amb la mateixa metodologia amb què hem analitzat els altres diaris. Els gèneres periodístics més emprats van ser els informatius-interpretatius. El tema va estar present en portada fins a 4 ocasions.

El cas de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* va aparèixer en una part de la portada de *El País* el 20/03/12, l'endemà de l'atemptat. És un dels temes principals de

¹⁸¹² Lomana, Gloria: “Sarkozy”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 25/03/2012 p.4

¹⁸¹³ Lomana, Gloria: “Sarkozy”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 25/03/2012 p.4

¹⁸¹⁴ Lomana, Gloria: “Sarkozy”, article d'opinió dins el diari *La Razón*, publicat el 25/03/2012 p.4

la portada. L'espai que ocupa és el centre d'impacte visual o tema principal. L'ítem és situat a l'angle superior dret (lloc a què teories com la del "triangle de Haas" concedeixen una major rellevància). L'espai que ocupa dins la portada, la mida del titular i la presència d'una fotografia fan que sigui el centre "d'impacte visual" o tema principal.¹⁸¹⁵ Un dels temes que ocupa un espai més discret a la portada, a la part inferior i com a tema secundari és la celebració dels 200 anys de la Constitució de Cadis de 1812.

Imatge

Hi veiem la fotografia d'un home que acompanya un alumne del col·legi jueu de Toulouse. La fotografia és de l'agència AFP (France Presse), la mateixa que apareix publicada en els altres diaris de la mostra d'anàlisi. El nen de la fotografia porta una *qipà*, un dels símbols del judaisme, la qual cosa reforça l'estereotip d'aquesta confessió.

A la part inferior hi ha el següent titular: "*Alerta màxima en Francia por el ataque a un colegio judío*".¹⁸¹⁶ Els subtítols més complementaris afirmen: "Un hombre mata a tres niños y un rabino en Toulouse" i "Con la misma pistola fueron abatidos tres militares." La tipologia del titular té un caràcter més informatiu que no pas expressiu o provocatiu. El marc interpretatiu o *frame* principal és el de l'antisemitisme-racista en les primeres informacions publicades del cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. En termes generals el diari *El País* no fa servir gaires imatges ni fotografies en el tractament informatiu del cas de l'atemptat. El tractament de la informació és menys visual en relació als diaris anteriors i el llenguatge, en general, no té una càrrega de violència gaire extrema, però el discurs transmet unes connotacions criminalistes evidents en tractar-se d'un fet criminal. El relat és l'habitual en la crònica de successos.

El primer episodi publicat el 20/03/12 ocupa un espai d'una pàgina i mitja, i la superfície en conjunt ocupa un espai de 6 columnes. La pàgina del costat, tota sencera i a quatre columnes és dedicada al cas de l'atemptat. Tot plegat vol dir que aquest diari va considerar que l'atemptat tenia una rellevància destacada dins la crònica internacional com a notícia d'imminent actualitat en produir-se durant les eleccions franceses. Quant a gènere periodístic, per les seves característiques, l'hem de situar entre el gènere informatiu i l'interpretatiu. Tot i que presenta característiques dels dos gèneres, segueix força l'estructura de piràmide invertida, pròpia de la notícia. I no conté gaires elements interpretatius. D'acord amb la metodologia emprada en aquest treball de recerca, basada en el model d'anàlisi de Van Gorp (2005) i (2007) per a la detecció del *frame* en les primeres informacions del cas de l'atemptat, vam identificar el *frame* racista-neonazi i també el *frame* antisemitisme, però en un pla més secundari. I encara un altre tipus de marc interpretatiu o *frame* de tipus criminalista.

Recursos retòrics: metàfores

¹⁸¹⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

¹⁸¹⁶ Mirar portada: "*Alerta máxima en Francia por el ataque a un colegio judío*" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012

En relació a les variables de determinació de marc trobem metàfores i un lèxic més criminalista i de terror. Metàfores com: “Este lugar idílico se convirtió ayer por la mañana en el escenario de un crimen repulsivo que dejará una huella profunda en Francia”, “abrió fuego de forma indiscriminada” o la metàfora del titular: “El crimen de Toulouse sacude a Francia.”¹⁸¹⁷

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El diari *El País* no fa servir un llenguatge d'alt grau d'agressivitat, ni una forta càrrega de violència que l'acosti al sensacionalisme. El relat és l'habitual en la crònica de successos. De tota manera, en el discurs s'observen uns apunts criminalistes en correlació amb la temàtica criminal. Per exemple, alguns conceptes com: “el atacante”, “alerta policial”, i els verbs “fueron asesinados”, “dispara”, “para asesinar”; i la metàfora: “lanzó la máxima alerta policial en plena campaña (...)”. Vegem exemples d'un altre conjunt lèxic, en aquest cas de tipus criminalista: “disparos”, “murió camino del hospital”, “desolación y barbarie”, “la tesis del perturbado casual quedó superada muy poco después del suceso”, “otros dos asesinatos”, “un soldado francés fue asesinado a tiros”, “los tres militares fallecidos”, “la policía informó de que el arma utilizada en los tres ataques fue la misma”, “la moto utilizada por el agresor”, “presunto autor de los tiroteos” o “el perfil del asesino como la forma de actuar son idénticos.” I exemples d'un tipus de llenguatge més judicial: “la fiscalía antiterrorista de París” i “agrupar tres investigaciones.”

El marc de dimensió més determinant és el pragmàtic, determinat per un llenguatge de tipus material: “la policía encontró casquillos de bala de una pistola de calibre 45 (el mismo utilizado en las acciones anteriores)”, “la moto empleada en el atentado de ayer, una Yamaha T-Max”.

En el marc interpretatiu o *frame* estable neonazi-racista trobem aquest tipus de lèxic “la policía investiga a tres exmilitares franceses de tendencia neonazi”. La descripció del perfil de l'agressor també la podem encabir en aquest marc neonazi: “musculoso, tatuado y vestido de negro”.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

L'altre *frame* detectat, el de l'antisemitisme ens ofereix un lèxic simbòlic: “en la sinagoga de la céntrica calle Riquet, cientos de vecinos y numerosos miembros de la comunidad judía de Toulouse celebraron un solemne homenaje a las víctimas.” En aquesta línia destaca la intervenció del pare d'un alumne de l'escola jueva, que es referia a la persecució històrica a la qual ha estat sotmès el poble jueu durant la història. Reforça el marc o *frame* antisemitisme:

“Los judíos estamos marcados, llevamos miles de años haciendo solamente el bien y siendo perseguidos. Esto nos recuerda que tenemos que seguir sufriendo”¹⁸¹⁸

¹⁸¹⁷ Mirar: “El crimen de Toulouse sacude a Francia” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p.2-3

¹⁸¹⁸ Mirar: “El crimen de Toulouse sacude a Francia” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 de p. 3

Imatge

En la imatge que acompanya aquesta notícia principal¹⁸¹⁹ hi podem veure agents de la policia i algunes de les víctimes, tapades amb un mantell blanc i custodiades per la policia francesa. La imatge és un pla general i està enfocada des d'un segon pla per salvaguardar la integritat de les persones. La fotografia reforça més el *frame* criminalista. A la mateixa pàgina, en un destacat publicat a la part superior, hi tenim la imatge d'una protesta després dels atemptats, una marxa de la Unió dels Estudiants Jueus a París. Aquesta fotografia reforça més el marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme.

Al final de la pàgina hi ha un breu, que podem classificar com a gènere informatiu. Recull unes declaracions de Benjamin Netanyahu. El breu es titula: "*Netanyahu: 'Vergüenza' para la ONU*". La informació, molt escassa i breu, tan sols subratlla la irritació del primer ministre d'Israel amb la ONU per acollir un diputat de Hamás. A través d'un esdeveniment reafirma el caràcter antisemita de l'atemptat:

"Es demasiado pronto para decir cuál ha sido el motivo de este asesinato pero creo que no podemos descartar que haya una fuerte motivación antisemita"¹⁸²⁰

Des del punt de vista de l'anàlisi discursiu, notem que en el titular hi ha una paraula entre cometes "Vergüenza", que el periodista ha utilitzat d'acord amb el context i, per tant, des d'una interpretació pragmàtica. Amb l'ús de les cometes el periodista dóna a entendre que vol distanciar-se d'aquesta expressió i en vol fer una expressió avaluativa, en aquest l'avaluació negativa realitzada per Netanyahu.¹⁸²¹

Aquest breu es fixa molt en la indignació de Benjamín Netanyahu en relació al Consell de Drets Humans de la ONU que ha intentat reunir-se amb un diputat de Hamás. Així ho declarava:

"Todavía no he escuchado ninguna condena por parte de ningún organismo de la ONU, pero sí he escuchado que (...) han invitado a un alto cargo de Hamás. Así, que solo tengo una cosa que decir al Consejo de Derechos Humanos de la ONU: ¿Qué tenéis que ver con los derechos humanos? Deberíais avergonzaros de vosotros mismos,"indicó¹⁸²²

El diari *El País* no va dedicar gaire espai a aquesta informació de les declaracions de Netanyahu, tant sols un breu. En els altres diaris analitzats dins la categoria premsa editada a Madrid, se li va oferir més espai i més informació detallada. En aquest sentit, les declaracions del primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu, van tenir un paper secundari en aquesta informació. La crònica discursiva intitolada: "*Los líderes políticos*

¹⁸¹⁹ Mirar: "*El crimen de Toulouse sacude a Francia*" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸²⁰ Mirar: "*Netanyahu: 'Vergüenza' para la ONU*" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 2

¹⁸²¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

¹⁸²² Mirar: "*Netanyahu: 'Vergüenza' para la ONU*" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 2

interrumpen la campaña electoral en señal de luto”,¹⁸²³ publicada al costat de la primera notícia gran, recull un conjunt de declaracions entrelaçades, presentades de forma dramatitzada, com si es tractés d’una successió temporal i amb molts elements interpretatius. El conjunt de la informació se situa dintre del marc interpretatiu o *frame* de l’antisemitisme-racisme. La superfície que ocupa és de gairebé una pàgina a quatre columnes. Això significava que el diari va concedir força rellevància a la reacció política dels atemptats. Per les característiques del text, quant a estil i estructura, la informació es pot classificar dintre dels gèneres interpretatius i es pot definir com a crònica discursiva.¹⁸²⁴

El titular de la crònica emfatitza molt l’aspecte electoral: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto”. I el subtítol destaca una declaració de Nicolas Sarkozy, que corrobora el seu discurs de fermesa: “La República es más fuerte que el odio”, dice el presidente Sarkozy.”¹⁸²⁵ En aquesta crònica en concret, el marc interpretatiu o *frame* genèric de l’antisemitisme és el principal, mentre que el *frame* del racisme queda en un pla més secundari. S’infereix un marc valoratiu o *value frame* negatiu al discurs racista de Sarkozy. En l’estudi del *frame* antisemitisme hi trobem tot un conjunt lèxic que fa referència al rerefons de l’atemptat.

Sobretot destaquen citacions en estil directe del president Nicolas Sarkozy, que donen suport a la comunitat jueva:

“Quiero expresar a los líderes de la comunidad judía cuán cerca nos sentimos de ellos. Toda Francia está a su lado”, dijo Sarkozy en su discurso público”¹⁸²⁶

Tancava el seu discurs reforçant aspectes com la fortalesa i la fermesa per buscar l’assassí i mantenir la unitat de la nació:

“Este asesinato no afecta solo a la comunidad judía. Toda la comunidad nacional está conmocionada”. Al caer la noche, se dirigió a la nación por televisión y subrayó que ahora lo importante es “hacer todo lo posible para que el asesino sea detenido”¹⁸²⁷

Per determinar més el *frame* de l’antisemitisme repassa l’ascendència jueva de Nicolas Sarkozy:

¹⁸²³ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

¹⁸²⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.152

¹⁸²⁵ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

¹⁸²⁶ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸²⁷ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

“Es una tragedia nacional”, afirmó el presidente-candidato, que tiene antepasados judíos”, i també d’alguns dirigents del seu partit la UMP: “El partido de Sarkozy, la UMP, algunos de cuyos dirigentes también son judíos,(...)”¹⁸²⁸

Altres candidats també defineixen aquest atemptat com un crim antisemita. Per exemple, llegim algunes declaracions de Hollande que se situen en aquesta línia:

“El primer líder que definió el atentado como un “crimen antisemita” fue François Hollande, el candidato socialista a las presidenciales, que también se adelantó en la iniciativa de suspender los actos electorales (todos los demás se sumaron más tarde, incluida la ultraderechista, Marine Le Pen)”¹⁸²⁹

François Hollande, en una intervenció, manifesta la solidaritat amb la comunitat jueva i amb la unitat del país, com Nicolas Sarkozy:

“Hollande expresó su solidaridad a las familias y a los judíos franceses, y llamó a la unidad del país: “Hay que hacer todo lo posible para que las acciones antisemitas y el racismo lleven a una respuesta común y firme de toda la República”, dijo”¹⁸³⁰

Finalment ens podem fixar en unes afirmacions de Hollande, molt contundents, en relació al problema de l’antisemitisme i del racisme, en què fa una crida a una resposta ferma i unitària de tota la República. Reforça el seu paper d’actor actiu en relació a la gestió del cas de l’atemptat:

“El socialista subrayó que “este acto, cuya naturaleza antisemita es obvia y despreciable, golpea a lo más querido de las familias, los hijos y sume la nación entera en el luto.” (...) “Hay que hacer todo lo posible para que las acciones antisemitas y el racismo lleven una respuesta común y firme de toda la República”, dijo”¹⁸³¹

En la selecció de les intervencions d’Hollande, el diari *El País* subratlla molt el rerefons antisemita de l’atemptat. Això determina més el marc interpretatiu o *frame* genèric antisemita. El final d’aquesta crònica introdueix dades sobre els anteriors atemptats produïts a França contra la comunitat jueva:

¹⁸²⁸ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

¹⁸²⁹ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

¹⁸³⁰ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

¹⁸³¹ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/ 2012 p. 3

“Los crímenes de ayer son los más graves sucedidos en Francia contra la comunidad judía en 30 años.(...) En 1980, un grupo terrorista lanzó una bomba contra la sinagoga de la calle Copernic, con cuatro muertos y 40 heridos”¹⁸³²

En aquest sentit, el redactor aporta elements d’anàlisi, una anàlisi fonamentada en una lògica de dades explicatives (anàlisi) després de partir d’un determinat *background*, conjunt de dades d’antecedents i de context. Afegint aquests antecedents el redactor ofereix una valoració objectiva en el conjunt de la informació i una interpretació més descriptiva.¹⁸³³ A la part superior de la notícia gran titulada: “*El crimen de Toulouse sacude a Francia*”¹⁸³⁴ hi trobem una cronologia que repassa els últims crims que es van produir anteriorment, justament abans de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse. Aquestes dades són inserides com a elements de context.

A més del *frame* de l’antisemitisme n’hi ha d’altres de més secundaris, com el *frame* racista o xenòfob, molt genèric en les primeres informacions del cas de l’atemptat de Toulouse, dintre d’un marc interpretatiu o *frame* temàtic electoralista, que entrava en contacte amb els altres marcs.

El conjunt lèxic i semàntic se situa dintre del marc o *frame* xenòfob, sustentat a partir d’arguments que eren crítics amb Sarkozy:

“(...) quizá Sarkozy se reprochara a sí mismo algunas frases xenófobas pronunciadas últimamente en sus mítines.” (...) “Las desafortunadas proclamas que lanzó en el exasperado acte de Villepinte hace solo dos semanas – “defenderemos sobre todo el derecho de los cristianos a vivir en paz,” afirmaron resonaban ayer como un macabro sarcasmo”¹⁸³⁵

Algunes expressions implícites, per part del redactor, ofereixen valoracions avalutatives a partir de frases com: “frases xenófobas pronunciadas últimamente” o com la metàfora: “resonaban ayer como un macabro sarcasmo”, un marc valoratiu negatiu en relació a la figura política de Nicolas Sarkozy dintre el marc interpretatiu o *frame* racista-xenòfob.

Imatge

La imatge d’aquesta crònica és la d’un grup de persones que assisteixen a una cerimònia de la comunitat jueva en una sinagoga de París, en què també assisteixen Nicolas Sarkozy i la seva esposa, Carla Bruni. El president Sarkozy és al centre, d’esquena, entremig de les persones de la comunitat jueva. En aquesta imatge el

¹⁸³² Mirar: “*Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto*” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸³³ Assumixo síntesi de: González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 34-35

¹⁸³⁴ Mirar: “*El crimen de Toulouse sacude a Francia*” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸³⁵ Mirar: “*El crimen de Toulouse sacude a Francia*” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

lideratge del president de la República queda en un segon pla, perquè destaca més la presència dels membres de la comunitat jueva.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En relació a la dimensió del marc o *frame dimension*¹⁸³⁶ cal parlar d'una doble classificació. Per una banda, en la primera notícia gran, titulada: "El crimen de Toulouse sacude a Francia" es constata majoritàriament una dimensió del *frame* més pragmàtica, ja que ofereix moltes dades de tipus material quan parla de les armes i dels materials emprats per l'assassí. Alguns conceptes claus d'aquesta dimensió:

"la policia informó que el arma utilizada en los tres ataques fue la misma", "la moto utilizada por el agresor también coincide", "la policía encontró casquillos de bala de una pistola de calibre 45 (el mismo utilizado en las acciones anteriores)", "la moto empleada en el atentado de ayer, una Yamaha T-Max (...)"¹⁸³⁷

També afegeix la descripció física del presumpte assassí:

"(...) se asemeja a la descripción que los testigos hicieron del presunto autor de los tiroteos en Toulouse y Montauban: musculoso, tatuado y vestido de negro"¹⁸³⁸

I introdueix més dades de context en fer una descripció de la comunitat jueva de Toulouse i en destacar la notorietat històrica que té:

"Toulouse, la ciudad roja y abierta, que mantiene desde hace siglos una activa y bien integrada comunidad judía que hoy agrupa a unas 12.000 personas, está conmocionada por la desolación y la barbarie"¹⁸³⁹

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

La segona crònica discursiva publicada a la pàgina següent constata una dimensió de marc més simbòlica. El discurs se situa en un àmbit més simbòlic, en general, ja que apel·la a arguments molt simbòlics que es refereixen a la identitat jueva, a l'antisemitisme i als seus antecedents històrics, i encara a la unitat nacional. En l'entradeta de la crònica es fa referència als antecedents històrics de l'antisemitisme: "De repente, los viejos fantasmas de los años treinta el racismo, el antisemitismo, la violencia más irracional irrumpieron brutalmente en la campaña electoral (...)"¹⁸⁴⁰

¹⁸³⁶ Segons la classificació de (Castelló i Capdevila) dintre: "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹⁸³⁷ Mirar: "El crimen de Toulouse sacude a Francia" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 2

¹⁸³⁸ Mirar: "El crimen de Toulouse sacude a Francia" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸³⁹ Mirar: "El crimen de Toulouse sacude a Francia" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 2

¹⁸⁴⁰ Mirar: "El crimen de Toulouse sacude a Francia" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

Altres conceptes detectats apel·len al discurs de la xenofòbia. Notem alguns elements valoratius negatius, per part del redactor, cap a Sarkozy:

“Rodeado de dolor y lágrimas, quizá Sarkozy se reprochara a sí mismo algunas frases xenófobas pronunciadas últimamente en sus mítines”¹⁸⁴¹

Altres conceptes que fan referència al judaisme dels membres del partit de Sarkozy:

“El partido de Sarkozy, la UMP, algunos de cuyos dirigentes también son judíos, anunció que el candidato suspendía la campaña “por lo menos hasta el miércoles(…)”¹⁸⁴²

I algunes citacions que responen a la fortalesa de la República i a la fermesa del Govern de Sarkozy:

“(…) afirmar que “la República es más fuerte que el odio” y prometer que los culpables serán detenidos y llevados ante la justicia”¹⁸⁴³

A aquesta dimensió més simbòlica s’han d’afegir algunes citacions d’Hollande, que se solidaritza amb la comunitat jueva i fa una crida a tenir en compte elements simbòlics, com la unitat del país: “Hollande expresó su solidaridad a las familias y a los judíos franceses, y llamó a la unidad del país(…)”.¹⁸⁴⁴

Recorda també els antecedents dels atacs dels últims anys contra la comunitat jueva a França:

“Los crímenes de ayer son los más graves sucedidos en Francia contra la comunidad judía en 30 años” o “En 1980, un grupo terrorista lanzó una bomba contra la sinagoga de la calle Copernic(…)”¹⁸⁴⁵

Actors

Els actors principals de les primeres informacions, els quals van fer un paper més actiu i rellevant, van ser especialment testimonis que tenien relació amb l’escola jueva *Ozar Hatorah* i també, en un pla més secundari, alguns representants d’institucions jueves i alguns representants del Govern de Nicolas Sarkozy. Trobem citats, sense que els identifiqui, alguns testimonis que van ser presents en el moment de l’atemptat a l’Escola. Per exemple: “un joven de 17 años”, que comenta la tragèdia que va observar.

¹⁸⁴¹ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁴² Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁴³ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁴⁴ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁴⁵ Mirar: “Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto” publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

També compten com a testimonials les declaracions d'un nen d'11 anys, Julien Thormiere, veí del barri on hi havia l'escola, que expressa la seva indignació, referia el perfil d'assassí i menciona el pare d'un alumne "Josef, desolado padre de dos alumnos de la escuela," a qui atribueix una citació directa que fa referència a la persecució històrica que han patit els jueus:

"Los judíos estamos marcados, llevamos miles de años haciendo solamente el bien y siendo perseguidos. Esto nos recuerda que tenemos que seguir sufriendo"¹⁸⁴⁶

Uns altres actors que menciona com a protagonistes de la història, tot i que ocupen un espai molt secundari, són el rabí Jonathan Sandler, assassinat a l'escola jueva, i els nens assassinats durant l'atemptat, dels quals no diu els noms.

Actants

Altres actors, que tenen un paper més institucional i que són citats en la notícia principal, són Nicole Yardeni, presidenta del "Consejo de las Instituciones Judías de Francia" a Toulouse i el ministre de l'Interior, Claude Guéant. Aquests actors, seguint la classificació de (Castelló, Enric:2012) es poden considerar com a actants¹⁸⁴⁷, ja que desenvolupaven el paper de representants polítics i institucionals.

La crònica publicada al costat intitolada: "Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto"¹⁸⁴⁸, recull les declaracions de diferents dirigents polítics francesos, que fan valoracions sobre l'atemptat. L'actor principal de la informació és el president Nicolas Sarkozy, que repassa el passat jueu. El president Sarkozy apareix en actitud de ferma. En les citacions atribuïdes a ell es reforçava el seu discurs a favor de la unitat de la nació.

Actants

Els altres actors involucrats a la informació, que es podrien definir com a actants,¹⁸⁴⁹ són el candidat socialista François Hollande, que amb el seu discurs subratlla el caràcter antisemita de l'atemptat, a més de solidaritzar-se amb les famílies i de manifestar el seu discurs a favor de la unitat de la nació. El redactor introdueix algunes citacions en estil directe atribuïdes a François Hollande. Fa també referència, d'una manera més secundària, a altres candidats, que també van suspendre la seva

¹⁸⁴⁶ Mirar: "El crimen de Toulouse sacude a Francia" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁴⁷ Segons classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁸⁴⁸ Mirar: "Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁴⁹ Segons classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

campanya per raó de l'atemptat. Fa una menció especial per a Marine Le Pen i en subratlla la dimensió d'ultradretana.

Fonts Informatives

Les fonts informatives més visibles en aquestes dues primeres informacions les podem incloure en la tipologia d'oficials i de testimonis.¹⁸⁵⁰ Altres fonts mencionades en les informacions són de tipologia de mitjans de comunicació. Les fonts informatives analitzades que valorem més en aquest treball són les fonts mencionades en el text, que no coincideixen amb les veritablement utilitzades. Un dels objectius que pretenem en introduir aquesta perspectiva d'anàlisi és comprovar a qui deixa parlar el redactor per a elaborar la seva informació.

D'una banda, algunes de les fonts identificades són les de tipus testimoni, sobretot intervencions de veïns del barri, com "Julien Thormiere de 11 años vecino del barrio de la Roseraie" o d'altres veïns que no són identificats, com "Ha sido terrible", decía un joven de 17 años sin levantar la vista del suelo."¹⁸⁵¹ Altres actors que actuen com a font d'informació són de tipus oficial, com Nicole Yardeni, presidenta del Consejo de las Instituciones Judías; el ministro de l'Interior, Claude Guéant, que era el que dirigia l'operació de recerca del criminal. D'altra banda, tenim algunes altres fonts mencionades, del tipus mitjans de comunicació. *Le Parisien* i la revista *Le Point*, mitjans citats, actuen com a fonts d'informació en la notícia principal, el títol de la qual és "El crimen de Toulouse sacude a Francia."

En la crònica del costat, titulada "Los líderes políticos interrumpen la campaña electoral en señal de luto", no se citen les fonts d'informació de manera explícita. És difícil, doncs, de saber quines han estat les fonts emprades per a elaborar la informació.

La portada del dia 21/03/12 dedica un espai a l'atemptat de Toulouse. No el presenta ni el tracta com a tema principal, sinó que el considera com a un dels secundaris. El titular és a la part inferior de la portada, concretament al faldó¹⁸⁵² inferior. El titular fa servir una metàfora amb connotacions bèl·liques: "*Francia se lanza a la caza de un terrorista frío e implacable*"¹⁸⁵³, igual que el subtítol: "La fiscalía teme nuevos atentados del "asesino de la moto."

Imatge

¹⁸⁵⁰ Seguint la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

¹⁸⁵¹ Mirar: "*El crimen de Toulouse sacude a Francia*" publicat dins el diari *El País*, el 20/03/2012 p. 3

¹⁸⁵² "Faldó": En l'argot periodístic es tracta d'una peça que ocupa la totalitat de la part inferior de la pàgina, en una proporció horitzontal, amb més amplada que alçada. Pot contenir notícies, imatges, gràfics. Ocupa titular i entradeta. Normalment se situa a la part de publicitat, que comparteix espai amb la resta de les informacions.

¹⁸⁵³ Mirar portada: "*Francia se lanza a la caza de un terrorista frío e implacable*" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/ 2012

La fotografia principal de portada és dedicada a l'atemptat de Toulouse. S'hi veuen alguns membres de l'exèrcit francès fent guàrdia a l'estació de metro de Toulouse després de l'atemptat.

Lèxic bel·ligerant i de criminalitat

El llenguatge té moltes connotacions d'alt voltatge i de criminalitat i també connotacions bèl·liques, com es pot comprovar en el titular i en l'entradeta de la portada. De tota manera, el diari *El País*, en general, no fa servir, en el seu discurs, un enfocament explícit d'agressivitat i de terror, ni en els titulars ni en el text, a diferència d'altres diaris de la categoria premsa editada a Madrid. En l'entradeta de la portada trobem una figura retòrica, que es pregunta qui s'amaga darrere de l'assassí:

“¿Quién es ese monstruo extremadamente decidido, cruel y sin miedo a morir, capaz de asesinar con premeditación y a sangre fría a cuatro adultos y tres niños? ¿Cómo la docta Francia ha podido engendrar un personaje que, según el fiscal, “elije a sus víctimas por su oficio, origen racial y religión”, dispara a la cabeza de sus víctimas desde muy cerca y circula a gran velocidad en una moto de alta cilindrada?”¹⁸⁵⁴

La presència d'aquestes preguntes retòriques respon a la interpretació en funció del context. Hi tenen a veure també els aspectes estilístics i retòrics que el redactor selecciona, tenint en compte el mitjà per al qual treballa. El text de l'entradeta o “lead”¹⁸⁵⁵ de la portada comença amb una pregunta retòrica per definir una situació complexa, com ho és la recerca de l'autor de l'atemptat, a través de conceptes més bàsics. Confereix un sentit d'intriga en el relat. Aquestes preguntes retòriques de l'entradeta es combinen amb alguna metàfora com: “la nueva pesadilla de Francia”, o altres dades que proporcionen més elements de context a la tragèdia. Per exemple: “250 policías buscan al terrorista frío e implacable que, según el fiscal jefe de París, puede actuar de nuevo.”¹⁸⁵⁶

El dia 21/03/12 *El País* va dedicar a la qüestió de l'atemptat al col·legi jueu *Ozar Hatorah* de Toulouse dues pàgines senceres dintre la secció “Internacional”, com pràcticament tots els diaris de la mostra. En el titular de la informació principal, segueix la mateixa línia discursiva de la portada: “*A la caza de un criminal implacable.*”¹⁸⁵⁷ Les primeres informacions publicades, que corresponen als dos dies següents de l'atemptat, el marc interpretatiu o *frame* genèric del racisme-xenòfob és el més present, especialment en les cròniques. El marc interpretatiu o *frame* de

¹⁸⁵⁴ Mirar portada: “*Francia se lanza a la caza de un terrorista frío e implacable*” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012

¹⁸⁵⁵ Lead: Es tracta de l'entradeta entre el titular i el cos de la notícia que respon a les sis preguntes o 6 W essencials del periodisme.

¹⁸⁵⁶ Mirar portada: “*Francia se lanza a la caza de un terrorista frío e implacable*” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012

¹⁸⁵⁷ Mirar: “*A la caza de un criminal implacable*” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 pp.2-3

l'antisemitisme el trobem tant en articles informatius com en articles d'opinió o cròniques. L'article principal publicat a les pàgines interiors ocupa una superfície d'una pàgina i mitja a sis columnes. Per les seves característiques d'estil i de forma, l'article pertany als gèneres interpretatius i es tracta d'una crònica. És redactada per l'enviat especial del diari. L'enfocament és més personal i menys rígid que la notícia.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El discurs, en general, se situa en un àmbit molt criminalista apel·lant a molts conceptes amb connotacions policials i judicials. El conjunt lèxic és força bel·ligerant, però no transmet un to agressiu ni d'alt voltatge. La dimensió de marc majoritària és la pragmàtica, en oferir molts arguments de caràcter material. El tipus de relat determinava un *frame* temàtic criminalista. En aquest marc interpretatiu o criminalista els conceptes clau són: "la grabación de las cámaras se considera crucial para identificar al asesino (...)", "según los testigos", "indicio", "lo que dijo un testigo, que el asaltante", "el fiscal Molins" o "los agentes no descartan las hipótesis." "Las pesquisas(...)", "(...)los investigadores", "la frialdad del asesino", "los testimonios y las autopsias(...)", "los forenses han hallado pólvora" o "su primera víctima". Els verbs més destacats són: "solo han podido localizar", "registraron dos detalles que revelan", "antes de disparar", "dispara" o "un paracaidista que abatió de un tiro a la cabeza (...)." Per ratificar més la narrativitat dramàtica, criminalista o visceral afegeix una citació atribuïda a una font policial no identificada que parla del perfil de l'agressor:

"El perfil que se busca es el de un profesional, un hombre que no tiene miedo a morir ni a matar. Un tipo implacable que sabe usar muy bien la pistola y que tiene la sangre fría de sacar una segunda arma cuando la otra le falla(...)"¹⁸⁵⁸

Per fer més dramàtica la narració acabava la crònica amb unes connotacions de suspens i utilitzant una figura retòrica: "Solo el tiempo dirá si la solución a este macabro enigma está o no dentro de los muros de este cuartel." ¹⁸⁵⁹

El diari *El País*, escapant-se d'una narració especulativa, afegeix dades concretes que aporten més elements de context, elements interpretatius en el conjunt de la informació. L'aportació d'aquestes dades respon a una qüestió d'estil, pròpia del diari *El País*. D'aquesta estratègia se'n diu "retòrica de l'exactitud"¹⁸⁶⁰, segons (Contreras,Diego:2004), que parteix d'exemples de xifres, de dades, de noms més complementaris que s'afegeixen al text. Per exemple:

"El fiscal Molins, que compareció ante los periodistas visiblemente nervioso, explicó que la policía ha visionado 7.800h. de grabaciones de las cámaras de ahorros de Montauban donde fueron asesinados el 15 de marzo dos paracaidistas (...)" "(...) que decidió enviar ayer a dos jueces antiterroristas y más de 200 agentes especializados para estrechar el cerco sobre el asesino en

¹⁸⁵⁸ Mirar: "A la caza de un criminal implacable" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.2

¹⁸⁵⁹ Mirar: "A la caza de un criminal implacable" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.3

¹⁸⁶⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

serie de Toulouse y Montauban (...)", "Tras vaciar entero el Colt 45 y antes de huir, se detuvo un momento para intentar recoger el cargador(...)" ¹⁸⁶¹

Des del punt de vista del discurs, hi predomina un llenguatge de tipus bèl·lic. Fixem-nos, per exemple, en aquestes expressions: "calificó los ataques como "actos racistas y terroristas", "más de 200 agentes especializados", "estrechar el cerco sobre el asesino" o "de sacar una segunda arma." En termes generals, la dimensió de *frame* majoritària en aquest article és pragmàtica, ja que recorre a temes més materials i que fan referència a dades concretes de la investigació.

Imatge

La imatge no té una correlació directa amb el contingut de la crònica, ja que mostra d'esquena un grup d'estudiants jueus i de professors d'una escola jueva de París mentre guarden un minut de silenci per les víctimes de Toulouse. ¹⁸⁶²

Marc interpretatiu o *frame* electoralista

Com la resta de diaris dins la categoria premsa editada a Madrid, *El País* també es va fer ressò de la campanya electoral a les presidencials franceses del 2012. La crònica publicada al costat de l'anterior abordava aquesta qüestió. La crònica la titula una paradoxa: "Unidad en la calle, división política". ¹⁸⁶³ L'espai que ocupa és més reduït que l'anterior: quatre columnes i gairebé una pàgina sencera. Això vol dir que el diari li va atorgar una rellevància mitjana. En aquesta informació hi surt un altre marc interpretatiu o *frame* genèric, l'electoralista, a més a més del *frame* racista.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

En aquesta crònica, que podem qualificar de crònica discursiva, ja que introdueix una sèrie d'intervencions, el relat és més dramàtic. En relació a la dimensió de marc o *frame dimension* ¹⁸⁶⁴ s'hi observa un dimensió simbòlica i una de més pragmàtica. Adopta una perspectiva simbòlica quan es fixa en els sentiments dels vilatans de Toulouse i en la unitat de la República. Aleshores el llenguatge i el lèxic són més metafòrics:

"Los asesinatos del pistolero de la Yamaha T-Max han unido en el dolor, el respeto y el miedo a los ciudadanos franceses." (...) "Pero ese miedo, en una zona del país muy poco acostumbrada a vivir actos de violencia tan extrema, no

¹⁸⁶¹ Mirar: "A la caza de un criminal implacable" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 pp.2-3

¹⁸⁶² Mirar: "A la caza de un criminal implacable" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.2

¹⁸⁶³ Mirar: "Unidad en la calle, división política" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.3

¹⁸⁶⁴ Seguint la classificació de Castelló i Capdevila a CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

ha impedido que miles de personas hayan participado en los actos de homenaje a las víctimas”¹⁸⁶⁵

Algunes declaracions de l'alcalde de Toulouse, Pierre Cohen, aborden el tema de la unitat de la nació i, també, el dels símbols religiosos:

“Cohen condenó “estos actos racistas dirigidos contra los musulmanes y judíos”, y llamó a la población “a ser prudente y permanecer vigilante. (...) la vida de la República debe continuar. Hay que demostrar que no tenemos miedo, un criminal no puede debilitar a la República” (...) “y explicó que la máxima alerta antiterrorista el nivel escarlata, permitirá vigilar mejor las instituciones locales y símbolos laicos y religiosos”¹⁸⁶⁶

Lèxic de dimensió de marc pragmàtica

La perspectiva pragmàtica se situa en un segon terme. Es refereix a arguments de disputes polítiques entre els candidats. Fa servir algunes metàfores més bel·ligerants per designar la situació controvertida com: “romper filas” o bé “estallaban las primeras disputas”:

“Mientras tanto, en París la clase política empezaba a romper filas y toda la unidad mostrada en las horas posteriores al día del atentado contra la escuela judía”, o bé, “(...) estallaban las primeras disputas sobre la campaña electoral y la explotación política de la tragedia”¹⁸⁶⁷

Una altra de les variables o mecanismes de marc (*frame devices*)¹⁸⁶⁸ de detecció de marc interpretatiu criminalista la representen els elements visuals d'aquesta peça.

Infografia

Ens trobem amb una infografia¹⁸⁶⁹ que reproduïx una cronologia dels fets produïts pel terrorista (no identificat) i un mapa del sud de França, on clarament són senyalats els indrets on va actuar l'assassí. Aquest element gràfic ajuda a contextualitzar la informació i a situar el lector. Aquesta variable també s'insereix dintre de la dimensió de marc pragmàtica.

Imatge

¹⁸⁶⁵ Mirar: “Unidad en la calle, división política” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.3

¹⁸⁶⁶ Mirar: “Unidad en la calle, división política” publicat dins el diari *El País*, el 2/03/2012 p.3

¹⁸⁶⁷ Mirar: “Unidad en la calle, división política” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.3

¹⁸⁶⁸ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁸⁶⁹ Infografia: La informació és presentada de manera visual. Un element que representa un codi o llenguatge més, present en el periodisme escrit. Es tracta d'un altre gènere periodístic, que actua com a model, on el periodista plasma la informació a partir de les idees que vol exposar. Segons classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

A la fotografia principal hi veiem el pati d'una escola de París, al centre del qual hi ha Nicolas Sarkozy fent un minut de silenci juntament amb un grup d'alumnes. La imatge reforçava el *frame* electoralista i destaca el lideratge del president de la República.

Un altre dels marcs detectats és el marc interpretatiu o *frame* del racisme-xenòfob, però no és el marc predominant. El detectem al final de la crònica, on es fan servir alguns termes com "asesino racista". També cal tenir en compte les declaracions d'un veí de Toulouse:

"Y ninguno parecía tener claro si este asesino despiadado que ha acabado con la paz y la calma de esta zona agrícola que vive de la fruta y la verdura y donde casi nunca pasa nada es un loco o un asesino racista. "Solo mata a negros, judíos y a árabes", decía Gerard¹⁸⁷⁰

Actors

La variable actors, pel que fa a persones més involucrades en les dues últimes cròniques, respon a la categoria d'actors institucionals. En la crònica principal¹⁸⁷¹ hi tenim el fiscal en cap de París, François Molins. De fet, és l'actor central de la informació, el màxim responsable de la investigació. Actua prudentment a l'hora d'oferir la informació i ho fa de manera molt precisa a l'hora de definir el perfil d'agressor i de dir qui és l'assassí. La resta d'actors, més secundaris, són alguns investigadors o agents policials, que no identifica.

Actants

Entre els protagonistes principals de la segona informació sobresurten l'alcalde de Toulouse, Pierre Cohen, que condemna els atemptats i pronuncia un discurs sobre la unitat de La República; Nicolas Sarkozy, que va generar una polèmica en pronunciar un discurs molt contundent sobre l'atemptat en un col·legi; i encara Cécile Duflot, secretària general del Grupo Ecologiste - Els Verds, que va replicar Sarkozy pel que va dir davant dels nens. La representant ecologista actuà d'una manera més positiva que no pas Nicolas Sarkozy. Aquests actors es poden classificar com a actants, ja que exerceixen de representants polítics. Els altres actors més secundaris són alguns veïns de Toulouse que fan de testimonis.

Fonts informatives

Algunes de les fonts informatives mencionades són de tipus institucional. Les faciliten representants institucionals com el fiscal de París, François Molins; i també representants polítics com Nicolas Sarkozy i l'alcalde de Toulouse, Pierre Cohen. Tanmateix aquests actors apareixen citats i, per tant, és difícil distingir entre el que són citacions i el que són veritablement fonts informatives que ha utilitzat el redactor. Els mitjans de comunicació són un altre tipus de canal informatiu a tenir en compte, ja que s'utilitzen les fonts que publica un altre mitjà. En aquest cas es tracta de *Le*

¹⁸⁷⁰ Mirar: "Unidad en la calle, división política" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.3

¹⁸⁷¹ Mirar: "A la caza de un criminal implacable" publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.2

Monde, que cita fonts que asseguruen que la pista de l'autoria dels tres militars amb tendències neonazis ha estat descartada per la policia. Uns altres mitjans que apareixen com a font citats pel diari *El País* són els diaris *La Dépeche du Midi* i *Le Canard enchainé*, els quals, l'any 2008, van publicar la foto dels tres militars amb tendències neonazis. També destaca una altra font informativa com Twitter. La representant del partit Ecologistes-Els Verds va fer un tweet criticant l'actitud de Sarkozy en parlar de l'atemptat davant dels alumnes d'una escola.

Un altre dels *frames* genèrics detectats és l'antisemitisme que apareix en aquestes primeres informacions com a causa principal de l'atemptat. L'enfocament del diari *El País* davant d'aquesta qüestió és més objectiva i està tractada amb rigor, ja que aporta moltes dades d'anàlisi i context. La narrativa utilitzada no té connotacions d'emotivitat. *El País* no va donar gaire importància a la qüestió de l'antisemitisme. Tampoc no divulgà fotografies ni gràfics sobre la comunitat jueva.

Article d'opinió

Un dels articles més rellevants és un article d'opinió de fons força ampli. Es titula: "*Todos contra el antisemitismo*" i el signa Bernard-Henri Lévy. S'hi tracta el tema de l'antisemitisme com un problema endèmic i persistent. L'article exposa que la situació dels jueus és gairebé igual ara que als anys vuitanta, quan es van produir a França uns greus atemptats contra la comunitat jueva. L'argument que fa servir el *frame* antisemitisme és aquest "*el problema vigent de l'antisemitisme a França.*" Ho expressa així:

"Pero, al mismo tiempo, esas palabras ponen los pelos de punta. Uno se estremece de ira y de vergüenza al pensar que aún estamos así, de nuevo así, como tras los atentados de las calles Copernic y Des Rosiers, en París, como tras el estallido de actos antisemitas de comienzos de la década de 2000: (...)"¹⁸⁷²

També es refereix a un argument més simbòlic, el de la identitat jueva dels nens assassinats a l'escola jueva:

"(...) el hecho sigue siendo y es monstruoso, que unos niños franceses, judíos y franceses o si se prefiere, soberamente franceses, pero culpables de haber nacido judíos, han sido abatidos fríamente, a plena luz del día, en el territorio de la República"¹⁸⁷³

L'article d'opinió fa referència a l'argument de la "*unitat nacional*", des d'un punt de vista més simbòlic i fins i tot amb connotacions religioses, per fer front a atacs de violència i d'antisemitisme com els de Toulouse:

¹⁸⁷² Hénri Lévy, Bernar: "*Todos contra el antisemitismo*", article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 21/03/2012 p.4

¹⁸⁷³ Hénri Lévy, Bernar: "*Todos contra el antisemitismo*", article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 21/03/2012 p.4

“Pero también una respuesta común ¿Qué digo ? un acto de comunión que animaría a todos los candidatos republicanos, digo bien: republicanos, a olvidar por un instante lo que los opone y a gritar al unísono, y si es posible, sin segundas intenciones políticas su rechazo categórico al antisemitismo y sus consecuencias, siempre criminales.”¹⁸⁷⁴

En aquest sentit, demana que aquesta unitat traspassi fronteres i identitats davant d'aquests actes inhumans. I denunciava la identitat nacional tancada i uniforme:

“(…) que es toda Francia la que está siendo atacada y la que debe dar una respuesta cuando sus hijos cualesquiera de ellos y cualesquiera que sean, lo repito, el perfil o las razones del asesino, son asesinados así. Aviso para los locos de la defensa de la “identidad nacional” percibida como una entidad cerrada, timorata, alimentada de odio y resentimiento: en una matanza de estas características, lo que se asesina es el contrato social; cuando se desencadena una locura semejante, la base misma de nuestra convivencia vacila y se tambalea”¹⁸⁷⁵

Imatge

A banda d'oferir aquests arguments, les fotografies emprades mostren moltes persones de la comunitat jueva. La imatge de major dimensió presenta una escena protagonitzada per alumnes de l'escola jueva *Ozar Hatorah*, que reflecteixen el seu dolor, agafats i custodiats per un mestre de l'escola jueva que duia el peculiar barret jueu dels ultraortodoxos i barba. La fotografia és de l'agència de notícies internacional AFP. A la imatge inferior hi veiem els representants de la comunitat jueva a Espanya, a la sinagoga de Madrid, en un acte en memòria de les víctimes de Toulouse.

L'article publicat el 21/03/12 pertany als gèneres interpretatius i es presenta en un format híbrid entre la crònica i el reportatge. El títol és una citació: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” fent referència al dolor de la comunitat.

Aquest article és construït a partir d'un recull d'informacions facilitades per testimonis i per representants de la comunitat jueva francesa i també per experts en investigació de Relacions Internacionals. Per les seves característiques formals es tracta d'una “crònica discursiva”,¹⁸⁷⁶ en construir-se a partir d'un conjunt de declaracions dels implicats. D'altra banda, fa referència a un tema d'imminent actualitat. La crònica: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos”¹⁸⁷⁷ es troba dintre del marc interpretatiu o *frame* antisemita-racista principalment.

¹⁸⁷⁴ Hénri Lévy, Bernar: “Todos contra el antisemitismo”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 21/03/2012 p.4

¹⁸⁷⁵ Hénri Lévy, Bernar: “Todos contra el antisemitismo”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 21/03/2012 p.4

¹⁸⁷⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁸⁷⁷ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

El llenguatge, en general, se situa en un àmbit simbòlic, ja que emprà arguments de tipus històric, més simbòlic i cultural, que fan referència a les ideologies. A part, l'article introdueix algunes dades d'antecedents que aporten dades de context al conjunt de la informació, amb la intenció de situar el lector davant la problemàtica social de l'antisemitisme. S'hi determina igualment una dimensió de marc o *frame dimension* més simbòlica, fonamentada a partir dels següents arguments:

“El atentado de Toulouse contra una escuela judía ha conmocionado a toda Francia y en particular a la comunidad hebrea, la más importante de Europa occidental y la tercera del continente por detrás de Rusia y Ucrania”¹⁸⁷⁸

Afegeix una descripció del perfil cultural i socioeconòmic de la comunitat jueva francesa:

“Pertenece en su gran mayoría a la clase media de trabajadores asalariados.”
“En política tradicionalmente se han situado a la izquierda hasta las elecciones de 2007. La llegada del presidente Nicolas Sarkozy, con orígenes judíos y un discurso más proisraelí y proamericano, ha provocado un giro hacia la derecha”¹⁸⁷⁹

El discurs se situa en un àmbit simbòlic des del punt de vista dels sentiments dolorosos de la comunitat jueva, tal com manifesta el director del Consell de Representants de les Institucions jueves a França, Haim Musican:

“Estamos extremadamente conmocionados, es una locura que en el año 2012 se pueda matar a unos niños por el hecho de que sean judíos y que eso esté pasando en Francia”, lamenta Haim Musican (...)”¹⁸⁸⁰

Imatge

El recurs gràfic que acompanya aquesta crònica mostra la imatge d'una noia jueva plorant al costat d'alumnes de l'escola jueva que expressen el seu dolor per les víctimes. Reforça més la vessant de victimisme de la comunitat jueva.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El *frame* genèric antisemitisme es fa patent mitjançant altres conceptes més pragmàtics, com “atentados”, “agresiones” o “antisemitismo estructural”. Per sustentar aquest *frame* ofereix elements d'anàlisi basats en moltes dades tipus *background*, com antecedents d'atacs a interessos jueus a França:

¹⁸⁷⁸ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

¹⁸⁷⁹ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

¹⁸⁸⁰ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

“Más allá del trauma de la Shoah, dos antecedentes de ataques antisemitas marcan la memoria colectiva. El 3 de octubre de 1980, una bomba cerca de la entrada de la sinagoga de la calle copernic de París, mató a 4 personas e hirió a unas 50.” (...) “Desde 2000 y el principio de la segunda Intifada en Palestina, los expertos alertan de un recrudecimiento de los actos antisemitas (...)”, “con una media de entre 400 y 500 agresiones al año”¹⁸⁸¹

Per reforçar l'aspecte de la violència constant que sofreixen els jueus francesos apareixen les intervencions d'alguns experts, sobretot d'investigadors com Jean-Yves Camus, investigador en el Instituto de Relaciones Estratégicas Internacionales. Aporta elements d'anàlisi i explica el context des de la vessant ideològica:

“Hay menos ideología, son grupos menos estructurados, pero el nivel de violencia es superior”¹⁸⁸²

Actors

La majoria d'actors involucrats en la informació són experts o representants d'òrgans institucionals, d'una banda, com el Consejo Representativo de las Instituciones Judías, mitjançant el seu director Haim Musican. D'altra banda, Jean Yves Camus, com a investigador del Instituto de Relaciones Internacionales y Estratégicas, especialitzat en antisemitisme i en extrema dreta. Les seves intervencions aporten més elements d'anàlisi, partint d'un determinat coneixement de fets observables. Aquestes intervencions s'afegeixen a la informació basada en antecedents, és a dir sobre els anteriors atacs contra interessos jueus i també sobre el nombre de jueus que resideixen a França. La informació *background* és majoritària en aquesta crònica discursiva. Per tant, aporta exactitud i rigor en el conjunt del text. Vegem-ne algun exemple:

“En Francia no existen cifras oficiales, pero se estima que la comunidad judía engloba a algo más de medio millón de personas. Son entre 500.000 y 700.000, en gran parte procedentes del norte de África, que llegaron con la descolonización de los años sesenta.” “(...) los expertos alertan de un recrudecimiento de los actos antisemitas, con una media de entre 400 y 500 agresiones al año. El pico se alcanzó en 2004, con más de 900 incidentes”¹⁸⁸³

Aquestes dades més quantitatives, unides a les dades de perfil social de la comunitat jueva, determinen una dimensió de marc o *frame dimension* més pragmàtica en conjunt. L'últim article que podem classificar dintre del marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme va ser publicat el 22/03/12 i es titula: “Israel despide a las víctimas.”¹⁸⁸⁴ És una notícia i pertany als gèneres informatius, en respondre a l'estructura de piràmide invertida. La informació s'organitza seguint el criteri de major

¹⁸⁸¹ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

¹⁸⁸² Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

¹⁸⁸³ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

¹⁸⁸⁴ Mirar: “Israel despide a las víctimas” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.5

a menor importància. Des del punt de vista de la superfície, el diari no li va atorgar gaire espai, al tema de l'enterrament de les víctimes de l'atemptat. La informació ocupa mitja pàgina dividida en cinc columnes. És redactada en estil impersonal. No obstant això, l'ús d'alguns recursos estilístics i retòrics en el conjunt de l'article responen a l'avaluació del redactor. Per exemple, a algunes metàfores que es refereixen a generalitzacions¹⁸⁸⁵, és a dir a imatges estereotipades de la comunitat jueva:

“(...) esperaban para despedir al rabino y a los tres niños una marea negra, de miles de judíos ortodoxos,(...)”¹⁸⁸⁶

Imatge

La imatge que acompanya aquest article respon als estereotips propis de la comunitat jueva. Hi veiem familiars i amics de les víctimes de l'atemptat de Toulouse transportant els cossos durant el funeral a Jerusalem. La majoria de persones duen *quipà* i els barrets dels ultraortodoxos jueus. Això reforça més una imatge generalista sobre la comunitat jueva.

En relació a l'aspecte retòric, el text no és gaire persuasiu ni conté gaires elements interpretatius per part del redactor. Totes les declaracions s'adjudiquen a les fonts informatives. El text és redactat de forma concisa i no se centra en aspectes emotius dels familiars de les víctimes o ni en la crueltat de l'atemptat a Toulouse.

Actors

La majoria d'actors són representants de la comunitat jueva, però no tenen una relació directa amb les víctimes de Toulouse. Els actors són Shlomo Amar, un rabí sefardí que va pronunciar un discurs en l'enterrament; un jove jueu que es trobava a Jerusalem. També cal tenir en compte actors més institucionals, com el ministre d'Exteriors francès, Alain Juppé. Altres polítics d'Israel tan sols apareixien citats i en un segon pla i no es destaca cap intervenció.¹⁸⁸⁷ El marc interpretatiu o *frame* antisemita és ben comprovable si es tenen en compte els arguments del sentit unitari de la comunitat jueva i de la unió amb els valors francesos, d'acord amb les citacions atribuïdes a Alain Juppé, ministre d'Exteriors francès:

“Alain Juppé, ministro de Exteriores francés recién aterrizado , aseguró que “el antisemitismo atenta contra todos los valores de Francia”¹⁸⁸⁸

Fixem-nos en les declaracions en estil directe atribuïdes a un jove jueu espanyol, però que no identifica:

“Hacía tiempo que no ocurría un acto de antisemitismo de esta magnitud. He venido porque esto es algo que nos afecta a todos los judíos del mundo”,

¹⁸⁸⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.271

¹⁸⁸⁶ Mirar: “El crimen nos trae recuerdos dolorosos” publicat dins el diari *El País*, el 21/03/2012 p.5

¹⁸⁸⁷ Mirar: “Israel despide a las víctimas” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.5

¹⁸⁸⁸ Mirar: “Israel despide a las víctimas” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/ 2012 p.5

sostiene un joven judío madrileño, con un libro de oraciones en la mano, que ahora estudia en Jerusalén”¹⁸⁸⁹

Marc interpretatiu o *frame* genèric de l’islamisme radical

En tots els mitjans de la mostra analitzada el discurs va canviar un cop es va descobrir que l’autor material de l’atemptat a l’escola jueva *Ozar Hatorah* va ser un *gihadista*. El diari *El País* no en va ser una excepció i també va transformar el seu discurs en relació a la causa de l’autoria, canviant el recursos lingüístics i el contingut en general. A partir d’aleshores, el marc interpretatiu o *frame* estable detectat fou el gihadista.

La portada del 22/03/12 destaca com a tema principal el tema de l’atemptat de Toulouse de l’escola jueva *Ozar Hatorah*. La fotografia més gran mostra un primer pla dels amics i familiars, amb rostres de dolor, acomiadant-se de les víctimes del col·legi jueu a Jerusalem. El titular de portada és molt informatiu: “*El yihadista de Toulouse es un francés entrenado en Afganistán.*”¹⁸⁹⁰ I els subtítols afegeixen informació addicional i de context: “*Merah, de 24 años y origen argelino, preparaba otro atentado*” i “*El terrorista hirió a tres agentes al verse acorralado en su casa.*”

En la portada de *El País* del 22/03/12 hi ha una entradeta o *lead* amb una petita notícia de la informació. El gènere periodístic al qual pertany és l’interpretatiu i, per les seves característiques, es tracta d’una crònica, el gènere més utilitzat en tota la mostra d’anàlisi. De tota manera, val a dir que es dona una “hibridació” entre el gènere informatiu propi de la notícia i la crònica. La informació es presenta de major a menor importància, com en una notícia. També respon a les característiques formals de la crònica en estar escrita pel corresponsal del diari, amb un estil personal i afegint-hi elements interpretatius.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Des del punt de vista del discurs, el llenguatge és pragmàtic. Ofereix molts elements materials, com les pistes que va utilitzar la policia per a detenir el terrorista i els fets més precisos de la detenció. La narrativa en general, en aquestes primeres informacions, és criminalista. Les primeres frases del *lead*¹⁸⁹¹ del text de la portada eren:

“Una dirección IP, el número por el que se puede identificar un ordenador, y un concesionario de motos fueron las pistas que llevaron a la policía hasta el criminal que mantenía en vilo a Francia: Mohamed Merah de 24 años origen argelino y entrenado en Afganistan”¹⁸⁹²

¹⁸⁸⁹ Mirar: “*Israel despide a las víctimas*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.5

¹⁸⁹⁰ Mirar portada: “*El yihadista de Toulouse es un francés entrenado en Afganistán*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012

¹⁸⁹¹ Lead: Es tracta de l’entradeta entre el titular i el cos de la notícia que respon a les sis preguntes o 6 W essencials del periodisme.

¹⁸⁹² Mirar portada: “*El yihadista de Toulouse es un francés entrenado en Afganistán*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012

El conjunt lèxic de la portada presenta unes connotacions força criminalistes. Això determina un *frame* més temàtic de tipus criminalista, encara que no sigui el principal. El tipus de lèxic té força connotacions judicials o criminals. Vegem-ho:

“acorralado desde la madrugada del miércoles en su piso de un barrio (...)”,
“(...) había sido procesado 15 veces por actos violentos y tenía lazos con
islamistas radicales (...)” o bé, a través de la metàfora: “este joven se
encontraba en el radar de la seguridad francesa”¹⁸⁹³

El País va concedir a les informacions sobre la causa islamista de l'atemptat dues pàgines senceres, dintre la secció “*Internacional*”. Respecte a la superfície, *El País* li atorga una rellevància i notorietat significativa. El primer article ocupa un espai de sis columnes i més d'una pàgina sencera. L'article següent, a la pàgina següent, ocupa gairebé tota una pàgina. El text principal, a les pàgines interiors, pertany als gèneres interpretatius. Concretament és una crònica. El titular és clarament informatiu, sense connotacions expressives: “El asesino de Toulouse es un yihadista.”¹⁸⁹⁴ Es limita a presentar la novetat i la identitat de l'autor dels fets.

Dimensió de marc simbòlic i pragmàtic

Respecte l'àmbit discursiu, el text és ple de referències materials, com ara les armes utilitzades pel terrorista i les dades del seu perfil social. La narrativa és pròpia de l'àmbit de successos. La dimensió de marc o *frame dimension*¹⁸⁹⁵ és majoritàriament pragmàtica, però s'hi detecta també un *frame dimension* simbòlic en fer referència a temes sobre la identitat i la integració. D'aquesta última dimensió de marc simbòlica se'n pot destacar la metàfora amb la qual inicia la crònica: “El naufragio de la integración incuba monstruos”.¹⁸⁹⁶

Informa del context, és a dir de la situació en què es troba França com a conseqüència del fenomen migratori. Es determina un *frame* genèric més secundari dintre de la dimensió de marc simbòlica, doncs: el de la immigració i la integració. El marc valoratiu és negatiu en relació aquest tema. Aquest *frame* s'emfatitza amb la descripció del perfil social del terrorista:

“El joven que acabó en un segundo, lo que dura un estúpido balazo, con la vida de cuatro adultos y 3 niños tan franceses como él, y seguramente igual de religiosos que él, confesó los siete crímenes a la policía a través de la puerta del pequeño apartamento de Toulouse donde fue localizado”¹⁸⁹⁷

¹⁸⁹³ Mirar portada: “*El yihadista de Toulouse es un francés entrenado en Afganistán*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 de marzo de 2012

¹⁸⁹⁴ Mirar: “*El asesino de Toulouse es un yihadista*” publicat dins el diari *El País*, el 22/06/2012 pp.2-3

¹⁸⁹⁵ A partir de la proposta conceptual de Castelló i Capdevila: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

¹⁸⁹⁶ Mirar: “*El asesino de Toulouse es un yihadista*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁸⁹⁷ Mirar: “*El asesino de Toulouse es un yihadista*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En general, la narrativa és molt criminalista i policial, cosa que defineix un marc de dimensió més pragmàtic. Vegem alguns exemples d'aquest conjunt lèxic o d'expressions d'àmbit criminalista: "La casa de Mohamed Merah fue sitiada por las fuerzas de élite de la policia, la RAID (...)", "la intervención de las fuerzas de seguridad", "cuando los investigadores", "reunieron las pruebas e indicios suficientes (...)", "antecedentes penales", "servicios secretos"; també introduïa alguna frase feta: "El enemigo público número 1"¹⁸⁹⁸

A més a més, introduïa algunes connotacions més bèl·liques com: "más de 20 horas después de que empezara el cerco" o "hicieron pensar en un asalto." Els verbs més emprats són: "había sido procesado", "reunieron las pruebas", "empezó a negociar su rendición con la policia" o "matar". Des d'un punt de vista semàntic i del lèxic, hem de parlar d'un marc interpretatiu o *frame* genèric i temàtic criminalista en oferir un relat i un tipus de lèxic d'àmbit criminalista i policial.¹⁸⁹⁹ Aquest tipus de narrativa el trobem reflectit en aquestes expressions:

"Merah era realmente un peligro público, un asesino frío, implacable y experto", i la metàfora: "Una màquina de matar muy profesional despojada de toda compasión"¹⁹⁰⁰

Pel que fa als aspectes estilístics i retòrics d'aquestes informacions, observem que són versemblants, però depenen del context. *El País* ofereix moltes dades objectives i materials en relació a l'arsenal d'armes que tenia Merah i també sobre tot el procés de l'intent dels agents especials del RAID per detenir Mohamed Merah.

Recursos retòrics

Empra el recurs retòric de la "*retòrica de l'exactitud*", segons (Contreras, Diego:2004),¹⁹⁰¹ a partir de dades materials que transmeten la sensació de fiabilitat. Ho podem comprovar en el text: "Los investigadores ignoraban cuántas armas tenían en casa pero dijeron que guardaba un pequeño arsenal en dos coches alquilados. Un revólver, un fusil y municiones fueron hallados en un Renault Mégane, y otras armas sin especificar en un Clio. La moto Yamaha T-Max de 500 centímetros cúbicos fue encontrada con dos cascos distintos usados en los ataques, según confirmó también el fiscal"¹⁹⁰²

¹⁸⁹⁸ Mirar: "El asesino de Toulouse es un yihadista" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁸⁹⁹ De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): "Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data", *Communications* 3(4):363

¹⁹⁰⁰ Mirar: "El asesino de Toulouse es un yihadista" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁹⁰¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

¹⁹⁰² Mirar: "El asesino de Toulouse es un yihadista" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.3

Un altre recurs retòric emprat és el de la descripció argumentativa (argumentar descrivint). L'elecció de les característiques que es destaquen no és arbitrària. En la descripció hi ha latent una valoració implícita:¹⁹⁰³

“(…) Merah replicó disparando varias ráfagas de fuego con un subfusil AK-47 que causaron heridas leves a tres de los agentes. Cuando se calmó, el enemigo público número uno empezó a negociar su rendición con la policía”, o bé, “Hablando desde el otro lado de la puerta de la casa, el asesino fue narrando con locuacidad digna del mejor causa de la historia de su vida y de sus crímenes”¹⁹⁰⁴

Les expressions “Cuando se calmó, el enemigo público (...)” o “ fue narrando con locuacidad digna (...)” evidencien una valoració implícita per part del redactor i, a més a més, reforcen el marc interpretatiu o *frame* més criminalista i atroç del terrorista.

Infografia

Un dels recursos gràfics emprats és una infografia¹⁹⁰⁵, titulada: “Cercó al sospechoso”, que mostra un mapa de la zona de Toulouse i una cronologia que descriu amb precisió l'assalt al pis de Mohamed Merah. La descripció és objectiva. No conté cap element interpretatiu. Aquest recurs ofereix elements de context i d'anàlisi al lector.

Imatge

En termes generals, la majoria d'imatges publicades a *El País*, mostren persones de les forces especials d'intervenció de la policia francesa (RAID), després dels operatius de Toulouse. Aquest és el cas de la imatge que il·lustra la primera crònica. S'hi veu un dels agents amb el rostre tapat, en un pla mitjà.¹⁹⁰⁶ La imatge de la notícia de la pàgina del costat, titulada: “La dirección de un ordenador y un negocio de motos llevaron al asesino”¹⁹⁰⁷ mostra un primer pla de Mohamed Merah. Es tracta del *frame* d'un vídeo difós per la cadena France 2. S'hi veu Merah dalt d'un cotxe, derrapant i amb actitud provocadora.

Lèxic i expressions dimensió de marc pragmàtic

Quant al llenguatge, la línia és discursiva amb moltes connotacions policials. Per tant, determina una dimensió de marc pragmàtica a partir de conceptes clau com: “las dos pistas clave”, “los nexos que llevaron a la policia francesa” o “el sospechoso.” Els verbs més presents són verbs d'acció com: “identificar y después localizar” o “los investigadores identificaron.”

¹⁹⁰³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.269

¹⁹⁰⁴ Mirar: “El asesino de Toulouse es un yihadista” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁹⁰⁵ Infografia: “La información se ofrece e interpreta de modo visual, con elaboraciones.” Definició segons la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

¹⁹⁰⁶ Mirar: “El asesino de Toulouse es un yihadista” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁹⁰⁷ Mirar: “La dirección de un ordenador y un negocio de motos llevaron al asesino” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.3

Figures retòriques:metàfores

Algunes de les figures retòriques més emprades són metàfores que se situen en la mateixa dimensió de marc pragmàtic i de *frame* temàtic criminalista. Per exemple: “El hilo que llevó a los más de 200 policías desplegados hasta la vivienda del lobo solitario (...), i “Todo estaba listo para cerrar la trampa sobre el principal sospechoso”¹⁹⁰⁸

A banda del relat propi de la crònica de successos, hi sovinteja un conjunt lèxic amb moltes referències materials i amb molts detalls respecte a l'operació. No es focalitza en els aspectes psicosocials, ni identitaris, ni ideològics del terrorista. La notícia s'inicia amb una descripció de les pistes per a trobar el terrorista. Algunes de les expressions més rellevants són:

“Una dirección IP, el número por el que se puede saber desde dónde ha accedido a Internet un determinado equipo. Y un concesionario de motos al que el sospechoso acudió para pedir que le desconectaran el mecanismo (...), “(...) elogió el fiscal a sus más de 200 colaboradores, que consistió en cruzar siete millones de datos telefónicos, 700 conexiones de Internet (...)”, “había preguntado a un empleado cómo desconectar el tracker, un dispositivo electrónico instalado (...)” i també, “A las 23:00h del martes, más de 300 policías cercaron la vivienda de Mohamed Merah”¹⁹⁰⁹

Actors

Altres variables de determinació del *frame* gihadista/islamista són els actors. Com a persones més involucrades en aquestes informacions tenim Mohamed Merah, el principal protagonista. És presentat com un jove descendent d'una família argelina i educat en un dels barris marginals de Toulouse. I alhora com un jove radicalitzat que va perpetrar un dels atemptats que van sacsejar França. Un altre actor que té un paper molt predominant és el fiscal de París, François Molins, que aporta la informació oficial sobre el cas. I encara cal esmentar la periodista Ebba Kalondo, periodista de France 24, a qui Merah va comunicar per telèfon els motius dels seus actes. Com a actors amb un pes secundari hi ha Abdelkader Merah, presentat com a presumpte col·laborador del seu germà en l'atemptat i com a personatge vinculat a xarxes salafistes i gihadistes. També hem d'incloure-hi, el camp dels actors secundaris, Ghulam Faruq, director de presons de Kandahar, el qual informa de la presència de Mohamed Merah a la presó de Kandahar, d'on va fugir juntament amb 400 presos talibans. Aquest testimoni determina encara més el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadista. Faruq denuncia també la culpabilitat de Merah en l'atemptat de Toulouse. En aquesta mateixa línia se situa el testimoni d'Adao Barbosa, que vivia a prop dels apartaments del terrorista, el qual explica que la descripció feta per la policia coincideix amb l'aspecte físic del seu veí. La seva intervenció reforça encara més el relat de criminalitat

¹⁹⁰⁸ Mirar: “La dirección de un ordenador y un negocio de motos llevaron a asesino” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.3

¹⁹⁰⁹ Mirar: “La dirección de un ordenador y un negocio de motos llevaron a asesino” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.3

i gihadista present en aquestes primeres informacions. La crònica destaca: “El asesino de Toulouse es un yihadista.”¹⁹¹⁰

Actants

Els representants polítics hi tenen poca presència. Tan sols es parla del ministre de l'interior, Claude Guéant, responsable de la investigació, el qual aporta noves dades; i del president Sarkozy, el qual reitera el seu discurs de culpabilitat en relació a Mohamed Merah i a la unitat de la República Francesa. També s'ha de destacar la presència dels investigadors, esmentats de forma genèrica i sense identificar-los. Des del punt de vista de la classificació de (Castelló, Enric:2012)¹⁹¹¹ són actants i fan el paper de representació política.

Fonts informatives

Les fonts informatives mencionades en aquests dos episodis analitzats, són de tipus mitjans de comunicació clarament identificats. Alguns d'aquests mitjans actuen com a fonts principals.¹⁹¹² Per exemple: “(...) los servicios secretos sabían que en 2007 viajó a Afganistan para ser entrenado en la zona talibán de Kandahar, donde según reveló la BBC (...)”¹⁹¹³

O, fent referència a una font informativa citada en un altre mitjà de comunicació:

“Ghulam Faruq, director de prisiones de Kandahar, aseguró a Reuters que Merah logró escapar de la prisión (...)” i “decidió llamar (Mohamed Merah) por teléfono a la cadena France 24 para reivindicar sus ataques. La redactora jefe Ebba Kalondo, que atendió su llamada (...)”¹⁹¹⁴

Aquí, Ebba Kalondo actua com una font informativa citada a un altre mitjà. La resta de fonts informatives que el redactor deu utilitzar per a elaborar la informació són fonts policials. Vegem-ho: “según fuentes policiales francesas” o “los investigadores ignoraban cuantas armas tenían en casa pero dijeron que guardaba (...)” i els serveis “inteligencia interior franceses”.¹⁹¹⁵ La majoria són citades de forma genèrica i sense concretar-ne el nom. La resta de fonts informatives són fonts governamentals. Per exemple: “fuentes del Ministerio del Interior aseguraron (...)”. I encara podem parlar d'altres fonts que hem de classificar en la categoria de testimonis, com la d'Adao

¹⁹¹⁰ Mirar: “El asesino de Toulouse es un yihadista” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁹¹¹ Segons classificació CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁹¹² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

¹⁹¹³ Mirar: “El asesino de Toulouse es un yihadista” publicat dins diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁹¹⁴ Mirar: “El asesino de Toulouse es un yihadista” publicat dins diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

¹⁹¹⁵ Mirar: “El asesino de Toulouse es un yihadista” publicat dins diari *El País*, el 22/03/2012 p.2

Barbosa, un veí que residia al barri de l'autor de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. El seu testimoni ofereix una informació més versemblant i hi aporta més autenticitat. Seguint la classificació de (Contreras, Diego:2004) hem de parlar d'un tipus de font catalogada com a "opinió del poble"¹⁹¹⁶, és a dir que es tracta de declaracions de gent del carrer que confereixen una certa dramatització al relat. A part de totes aquestes categories de fonts, cal tenir en compte les citacions en estil directe, atribuïdes al president Nicolas Sarkozy; al ministre de l'Interior, Claude Guéant i al fiscal de París, François Molins, responsable de la investigació. Aquestes citacions són importants, però no les poden catalogar com a fonts informatives, ja que no es pot comprovar si les dades que aporten són fiables, perquè no s'hi fa constar l'origen.¹⁹¹⁷

Els posteriors episodis determinen majoritàriament el marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme-gihadista. La majoria d'articles pertanyen als gèneres interpretatius: un total de 8 articles i 3 articles d'opinió. Un dels més exponencials es titula: "*El muyahidín que mata solo*". Per les seves característiques és un *news analysis* o informe¹⁹¹⁸, en què predomina l'aspecte explicatiu. Aporta un major *background*, és a dir més dades de context que no pas aporta una crònica. S'hi observa una projecció futur en relació a la problemàtica del *gihadisme*. L'article ocupa mitja pàgina. Vol dir que el diari no li va atorgar gaire rellevància. Igual que la resta d'episodis anteriors, el llenguatge és altament bel·ligerant, però sense apunts sensacionalistes i amb moltes connotacions de conflictivitat.

En aquest sentit, cal parlar d'una dimensió de marc pragmàtica, en emprar arguments més de tipus policial, d'accions terroristes, a més a més d'introduir antics episodis de violència perpetrats per Al-Qaida a Europa, com l'11-M a Madrid el 2004 i el 2005 a Londres.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic dintre el *frame* gihadisme

Les variables de determinació de marc o els mecanismes de marc (*frame devices*),¹⁹¹⁹ com ara el lèxic majoritari, fan referència a conceptes relacionats amb l'islamisme i el gihad: "Los servicios de inteligencia e información de toda Europa llevan años anunciando un ataque espectacular de células salafistas de Al-Qaeda en Francia (...)", "el muyahidín que mata solo", "movimiento yihadista", "refugio afgano y paquistaní", "no había una célula", "la franquicia mundial creada en los años noventa por Osama Bin Laden (...)" i "muyahidín solitario, así se ha definido con un rifle, una motocicleta y la experiencia de su paso por los campos y cárceles afganas."¹⁹²⁰

¹⁹¹⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

¹⁹¹⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.194

¹⁹¹⁸ Seguint classificació Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

¹⁹¹⁹ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

¹⁹²⁰ Mirar: "El muyahidín que mata solo" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

Vegem exemples de metàfores, en aquest mateix sentit :

“Francia se ha convertido en una obsesión para el monstruo de mil cabezas que Bin Laden, Ayman Al Zawahiri y sus acólitos han logrado extender por varios continentes(...)” o “Europa un territorio seguro y acomodado en el que la yihad ha cosechado alguno de sus éxitos más crueles y sanguinarios”¹⁹²¹

Altres metàfores fan referència als reptes de futur de la policia davant el gihadisme:
“La reaparición en el corazón de Europa del yihadista solitario determinado a matar sin compañía y a no confiar sus proyectos a nadie supone un reto (...) para las fuerzas de seguridad”¹⁹²²

Una altra categoria de lèxic molt habitual és el de tipus bèl·lic, que fa referència a atemptats de tendència islamista, produïts anteriorment. Emfatitza més el *frame* gihadisme: “estallaron artefactos en papeleras en el centro de París”, “hubo varios intentos de volar la Embajada de EUA en la capital”, “se planificaron ataques en estadios de fútbol, pero todos fracasaron y sus cabecillas fueron detenidos”, “faltaba golpear en Francia”, o bé, “Desde la ejecución de Bin Laden en su refugio de Pakistan, sus principales jefes militares han sido detenidos y la mayoría de sus acciones abortadas”¹⁹²³

Per emfatitzar aquest *frame* principal de l'islamisme empra una figura retòrica, la paradoxa: “La yihad amenazaba Francia, pero el país seguía virgen hasta que apareció este lobo dispuesto a irrumpir en un colegio.”¹⁹²⁴

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

També es detecta una dimensió de marc molt simbòlica dintre el *frame* islamista-gihadista. Es tracta d'una dimensió de marc que al·ludeix al salafisme com a moviment polític i religiós, fins i tot emprant algunes metàfores amb connotacions religioses, com “rebautizado”: “(...) habían logrado escapar hasta ahora de los numerosos intentos de atentados elucubrados por las células locales de los salafistas”, “refugio natural de centenares de argelinos miembros del Grupo Islámico Armado (GIA)”, i també, “reconvertido luego en el Grupo Salafista para la predicación y el combate y más tarde rebautizado como Al-Qaeda en el Magreb Islámico”¹⁹²⁵

¹⁹²¹ Mirar: “El muyahidín que mata solo” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

¹⁹²² Mirar: “El muyahidín que mata solo” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

¹⁹²³ Mirar: “El muyahidín que mata solo” publicat al diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

¹⁹²⁴ Mirar: “El muyahidín que mata solo” publicat al diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

¹⁹²⁵ Mirar: “El muyahidín que mata solo” publicat al diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

L'article acaba emfatitzant l'aspecte de la debilitat d'Al-Qaida, sobretot subratllant que, després de la mort de Bin Laden, aquesta organització va entrar en crisi. Així ho deixa palès en l'article:

“Es una muestra palmaria de la crisis por la que atraviesa el movimiento yihadista global”, i també, “los asesinatos de Mohamed Merah son una muestra más de la debilidad por la que atraviesa el movimiento yihadista en su refugio afgano y pakistaní y en especial de las células locales en Europa (...)”¹⁹²⁶

Article d'opinió

A la part inferior de la pàgina hi trobem un article d'opinió de Fernando Reinares, investigador de Terrorisme Internacional del Real Instituto Elcano i catedràtic de Ciència Política, titulat amb una pregunta retòrica: “¿Un lobo solitario?”¹⁹²⁷ En l'article es qüestiona si el terrorista, tot i que va actuar en solitari, era un “llop solitari”, o bé si no va actuar en connexió amb altres organitzacions gihadistes. Apunta a la hipòtesi de la seva vinculació amb entitats gihadistes amb connexions internacionals. Ho relaciona amb una reflexió sobre la diversitat en la naturalesa de l'amenaça terrorista:

“Remite a una reflexión sobre la variada naturaleza con que la amenaza transnacional del terrorismo yihadista va a seguir manifestándose en Europa occidental”¹⁹²⁸

Aquest article d'opinió se situa dintre el *frame* genèric gihadista-islamista, tenint en compte els conceptes del gihadisme i de l'amenaça. La majoria d'arguments emprats són materials i les seves característiques sociodemogràfiques són comunes a les del terrorisme gihadista. Es fa present una dimensió de marc pragmàtica dins un marc valoratiu o *frame value* negatiu. Els arguments bàsics d'aquesta dimensió de marc pragmàtica són “la complexitat d'una amenaça interna com externa” i “la individualització dels actes responen a l'actuació d'autoradicalitzats”. Segons l'autor de l'article, la radicalització sorgeix de comunitats musulmanes salafistes. Així ho constata l'article:

“Así pues, los actos individuales de terrorismo yihadista pueden obedecer a la actuación de extremistas aislados y hasta autoradicalizados (...). En este supuesto, cabe interpretarlos como resultado de la dinámica generada en el seno de círculos yihadistas establecidos dentro de las comunidades musulmanas, a menudo mimetizados en congregaciones salafistas”¹⁹²⁹

Amb aquests arguments introdueix algunes dades referents a atemptats o a intents d'atemptats comesos per l'organització descentralitzada d'Al-Qaida per tot el món.

¹⁹²⁶ Mirar: “El muyahidín que mata solo” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.6

¹⁹²⁷ Reinares, Fernando: “¿Un lobo solitario?”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/03/2012 p.6

¹⁹²⁸ Reinares, Fernando: “¿Un lobo solitario?”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/03/2012 p.6

¹⁹²⁹ Reinares, Fernando: “¿Un lobo solitario?”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/03/2012 p.6

Finalment reafirma la seva tesi inicial sobre l'evolució i l'amenaça que continua suposant per a Occident. L'autor la qualifica de polimorfisme:

“En suma, los atentados individuales se inscriben en el marco del polimorfismo propio del actual terrorismo global y de la evolución observable en la amenaza que dicho fenómeno yihadista continúa suponiendo para las sociedades occidentales”¹⁹³⁰

En el marc interpretatiu o *frame* islamisme-gihadista defensat pel *El País* es detecta una variació. Aquesta variació minimitza l'amenaça del gihadisme i de l'islamisme radical a Europa. Per exemple, ho comprovem en l'editorial de *El País* publicat el 22/03/12 i intitulat: “*Terrorismo en Toulouse*”¹⁹³¹, publicat a la secció “OPINIÓN”.

Editorial

La presència del cas de l'atemptat de Toulouse en un editorial fa palès que el diari atorga una rellevància destacada a aquesta problemàtica. La qüestió bàsica se centra en l'argument de la reducció de la presència d'Al-Qaida, tot i que afirma que era un problema latent a Europa:

“La organización terrorista no está muerta en Occidente pese a la caída de su fundador, Osama Bin Laden, sino que puede haberse convertido en una banda más ecurridiza, con activistas sueltos, como parece ser el caso de Toulouse”¹⁹³²

L'editorial aborda altres qüestions, com el discurs xenòfob per part d'alguns partits polítics, especialment el del Front Nacional de Marine Le Pen. També es refereix al canvi de discurs respecte a la comunitat musulmana per part de la dreta de francesa, liderada aleshores per Nicolas Sarkozy. El problema radica en els atemptats que es produeixen en plena campanya electoral francesa i en el fet que l'autor dels atemptats és d'origen àrab. Això subratlla el discurs antimusulmà. Aquí es determina un marc valoratiu negatiu respecte al possible canvi de discurs antimusulmà:

“Sería preocupante que el hecho de que el supuesto asesino sea de origen árabe reforzara el discurso antimusulmán que se ha ahondado en los últimos años y en especial en esta campaña, de la mano de la dirigente del Frente Nacional, Marine Le Pen”¹⁹³³

I s'hi detecta el *frame* electoralista-crític amb la política de Sarkozy. Aquest *frame* és presentat com a problemàtic. La recomanació que fa l'editorial és que els dirigents polítics han de mantenir el sentit comú davant d'aquestes tragèdies:

“El presidente Sarkozy que siempre ha mantenido un discurso duro respecto a la seguridad y el orden público, se ha radicalizado en los últimos tiempos con

¹⁹³⁰ Reinares, Fernando: “¿Un lobo solitario?”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 22/03/2012 p.6

¹⁹³¹ Mirar editorial: “*Terrorismo en Toulouse*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.30

¹⁹³² Mirar editorial: “*Terrorismo en Toulouse*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.30

¹⁹³³ Mirar editorial: “*Terrorismo en Toulouse*” publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.30

un mensaje que bordea el rechazo al extranjero, con el que quiere atraer a la parte del electorado del Frente Nacional, (...)"¹⁹³⁴

El marc valoratiu detectat en aquest *frame* crític amb la política de Nicolas Sarkozy és negatiu en relació al seu discurs sobre la immigració. En relació al tema de la unitat política i de la convivència per a fer front a aquests atemptats, es determina un marc valoratiu més positiu:

"En situaciones como estas, el deber de los dirigentes políticos es no contribuir a reacciones destempladas, sino a calmar la tensión que inevitablemente genera el terrorismo. La Francia Republicana debe recuperar su sentido de convivencia, como hizo la sociedad española tras los atentados del 11-M de 2004 al evitar la tentación de la xenofòbia"¹⁹³⁵

En menor proporció se subratlla el marc interpretatiu o *frame* antisemitisme genèric en les primeres informacions del cas:

"(...) tras la matanza de un rabino y 3 niños judíos en un colegio de Toulouse, de un indudable y odioso relente antisemita, que ha conmovido no solo la sociedad francesa sino también la israelí"¹⁹³⁶

Les següents informacions respecte al cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse estan centrades en l'operació policial contra el terrorista Mohamed Merah. El marc interpretatiu o *frame* genèric és el del gihadisme-islamisme. Però hi ha una variació: la informació considera que l'actuació dels agents especials de la policia francesa per capturar en vida Mohamed Merah fou un fracàs. Un d'aquests episodis exponencials és el que es publicà el 23/03/12. La portada presenta aquest titular: "La policia mata al yihadista de Toulouse de un tiro en la cabeza"¹⁹³⁷, amb els següents subtítols: "El enorme operativo fracasó en su intento de capturar con vida al terrorista" i "Merah logró grabar y colgar sus atentados en Internet."

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

En termes generals, el llenguatge és altament pragmàtic, en fer referència a arguments amb base material, com aspectes judicials, operatius policials i aspectes bèl·lics. El gènere de les primeres informacions és interpretatiu, tenint en compte les seves característiques: escrit pel corresponsal del diari, introducció d'un enfocament més personal en general. En l'entradeta o *lead*¹⁹³⁸ de la breu crònica de la portada s'hi fa servir un conjunt lèxic molt bel·ligerant:

¹⁹³⁴ Mirar editorial: "Terrorismo en Toulouse" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.30

¹⁹³⁵ Mirar editorial: "Terrorismo en Toulouse" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.30

¹⁹³⁶ Mirar editorial: "Terrorismo en Toulouse" publicat dins el diari *El País*, el 22/03/2012 p.30

¹⁹³⁷ Mirar portada: "La policia mata al yihadista de Toulouse de un tiro en la cabeza", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012

¹⁹³⁸ Lead: En argot periodístic es tracta de l'entradeta que segueix al titular i que conté els elements més rellevants de la notícia i ha de contenir la resposta a les 6 (W) preguntes d'un fet.

“Merah murió disparando su Colt 45 contra los agentes de la RAID, las fuerzas de élite de la policía francesa, que asaltaron su escondite en la que los expertos definieron como una acción de guerra”¹⁹³⁹

Imatge

La imatge de la portada mostra un pla general on veiem membres de la policia especial francesa RAID després de l'assalt a l'habitatge del terrorista a Toulouse. A les pàgines interiors, els recursos gràfics segueixen el mateix àmbit temàtic, en mostrar membres del cos de l'exèrcit i membres de les forces d'unitat policial del RAID. Totes les imatges provenien d'agències internacionals de notícies com France Press. En termes generals, les imatges no transmeten un enfocament d'agressivitat ni tampoc d'acció.

Lèxic bel·ligerant

En la crònica publicada a les pàgines interiors de la secció “Internacional”, que ocupa 6 columnes, el conjunt lèxic té moltes connotacions bèl·liques, cosa que determina un marc interpretatiu o *frame* temàtic genèric bèl·lic. Vegem-ho amb algun exemple: “Las fuerzas especiales preparaban el asalto a la casa”, “para aumentar la presión psicológica sobre Mohamed Merah, que llevaba atrincherado en el piso (...)”, “sobre las 10:30 de la mañana, en las calles aledañas al edificio de seis pisos se oyeron tres fuertes detonaciones: eran granadas de mano que los RAID usaron para romper la puerta y las ventanas”, “los policías abrieron fuego, y durante un minuto eterno se oyó un intensísimo tiroteo con largas ráfagas de lo que parecían metralletas y armas automáticas”, “Mohamed Merah había grabado todos sus ataques”, “lobo solitario” o “cómplices”¹⁹⁴⁰

Recursos retòrics: Metàfores

En aquest *frame* temàtic es detecten altres metàfores amb connotacions de conflictivitat i bèl·liques: “Acabada la pesadilla”, “el drama ha disparado las alarmas” o “el muyahidín figuraba en la *lista negra*.” Des del punt de vista de l'estil, *El País* fa servir moltes dades concretes per a elaborar el seu discurs, un recurs retòric denominat “*retòrica de l'exactitud*.”¹⁹⁴¹ Consisteix a fer descripcions molt precises i és un recurs molt emprat en aquest rotatiu:

“Los policías abrieron fuego y durante un minuto eterno se oyó un intensísimo tiroteo, con largas ráfagas de lo que parecían metralletas y armas automáticas. (...) El fiscal Molins confirmó además que Mohamed Merah había grabado todos sus ataques con una cámara de vídeo y que colgó las imágenes en Internet”¹⁹⁴²

¹⁹³⁹ Mirar portada: “La policía mata al yihadista de Toulouse de un tiro en la cabeza”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012

¹⁹⁴⁰ Mirar: “La policía abate al yihadista de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 pp.2-3

¹⁹⁴¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

¹⁹⁴² Mirar: “La policía abate al yihadista de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 de marzo pp.2-3

Marc interpretatiu o frame electoralista – crític política Sarkozy

Un altre *frame* detectat en aquesta informació és l'electoralista-crític amb la política de Sarkozy respecte del terrorisme. Es tracta d'un *frame* detectat a partir de fragments del discurs de Sarkozy a favor de les seves mesures contra els usuaris que consultin webs terroristes, en estil indirecte i en estil directe. Són presents en la informació més que en clau de pluralitat informativa, en clau de reacció, és a dir que la seva presència reforça el marc interpretatiu i la posició defensada pel diari. Per tant, la utilització d'arguments de la part contrària no és per a expressar la complexitat del cas, sinó per a reforçar el marc interpretatiu defensat.¹⁹⁴³ Algunes intervencions en estil directe:

“El presidente Nicolas Sarkozy afirmó que la justicia investiga ya si el yihadista contó con otra ayuda, y durante un breve discurso a la nación anunció cambios urgentes en el Código Penal para perseguir conductas que no están penadas y que contribuyeron a la conversión al fanatismo del poco beato Mohamed Merah”¹⁹⁴⁴

Les intervencions destacades en estil directe de Nicolas Sarkozy reforcen el discurs contundent contra l'extremisme:

“Sarkozy dijo que las personas que consulten de forma habitual páginas de Internet que hagan apología del “odio y del extremismo” serán castigadas penalmente, así como aquellos que viajen al extranjero “para recibir adoctrinamiento”¹⁹⁴⁵

També introdueix un altre recurs que consisteix en la valoració explícita del redactor del diari a partir d'algunes valoracions com: “En realidad se trata de una mera oferta electoral, porque el Parlamento no tendrá tiempo de aprobarlo (...)”¹⁹⁴⁶ En l'article es fa referència a la mort del gihadista durant l'intent de la detenció. Criden l'atenció unes declaracions del president Sarkozy, que defensa la seva actuació i argumenta que es va fer tot el possible per a entregar-lo viu:

“(...) el presidente afirmó que se ha hecho “todo lo posible para llevarlo ante la justicia” pero no quiso “arriesgar ni una sola vida más”. “Ha habido ya demasiados muertos”, dijo, (...)”¹⁹⁴⁷

¹⁹⁴³ CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.152

¹⁹⁴⁴ Mirar: “La policía abate al yihadista de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.2

¹⁹⁴⁵ Mirar: “La policía abate al yihadista de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.2

¹⁹⁴⁶ Mirar: “La policía abate al yihadista de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.2

¹⁹⁴⁷ Mirar: “La policía abate al yihadista de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 de marzo p.2

Aquesta selecció de citacions respon a una estratègia d'atribució, on s'observa que es tracta d'una citació seleccionada que proporciona una interpretació pejorativa de l'actuació policial i, a més a més, una crítica implícita a la política del president Sarkozy. Com a conclusió, al final de la crònica fa una crítica referent a les mesures de Sarkozy per a penalitzar les consultes a pàgines webs terroristes: "Parece claro que algo muy gordo falla en el sistema, y que cambiar un par de artículos de una ley puede ser una tirita, pero no una cura."¹⁹⁴⁸ En el tractament del cas de l'atemptat es va abordar la problemàtica de les *banlieues*, és a dir dels suburbis marginals de les grans ciutats on milers de joves immigrants no tenen futur. El diari *El País* va donar força rellevància a aquesta qüestió, en considerar-la com una de les causes de la islamització d'aquests joves que estan disposats a atemptar. Al final de la crònica principal es fa referència a aquesta controvèrsia i la de l'islamisme radical. Al costat hi ha un breu article que amplia la informació respecte del perfil social i cultural del terrorista Mohamed Merah. El breu article es titula: "*Las mil caras de la "banlieue"*" i tracta el perfil, sobretot psicològic i biogràfic de Mohamed Merah. L'article breu pertany als gèneres interpretatius i ocupa un espai de mitja pàgina a quatre columnes.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge és molt pragmàtic, ja que incideix en els aspectes la seva situació laboral i econòmica i en els aspectes socioculturals de la seva família. També té en compte els aspectes del conflicte social als barris perifèrics de França. L'article comença fent una descripció del context:

"Hijo de padres argelinos, fue un chico de la periferia pobre, el muchacho de la casa de al lado, uno más entre un millón de jóvenes parecidos: sin estudios, sin trabajo, completaba la ayuda social de 400 euros al mes dando pequeños palos por la calle, robando móviles o relojes para venderlos"¹⁹⁴⁹

També fa una descripció dels trets psicològics de Mohamed Merah, tenint en compte les intervencions d'amics del barri i de testimonis propers a ell, que van conèixer Merah. Aquestes descripcions aporten dades interpretatives partint d'un determinat *background*: "Según cuentan sus colegas de las "banlieueus" (los barrios periféricos) de Bellefontaine y Les Izards donde se crió era un muchacho normal, modesto, más bien parado, educado y cortés." (...) "Su abogado, Christian Etelin lo recuerda como un joven de voz dulce, (...), y todavía no se explica cómo pudo sufrir esa transformación que le llevó de su pasión por la mecánica y la velocidad a adorar a Terminator(...)"¹⁹⁵⁰

Per emfasitzar la marginalitat i la radicalitat del terrorista Mohamed Merah, el diari se serveix de declaracions d'alguns dels seus amics, sense identificar-los:

¹⁹⁴⁸ Mirar: "*La policía abate al yihadista de Toulouse*", publicat al diari *El País*, 23/03/2012 p.3

¹⁹⁴⁹ Mirar: "*Las mil caras de la "banlieue"*", publicat dins diari *El País*, 23/03/2012 p.3

¹⁹⁵⁰ Mirar: "*Las mil caras de la "banlieue"*", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.3

“Creyente sí era, pero muy poco practicante ; todo lo más hacía el Ramadán y ya está”, ha contado uno de sus amigos.”¹⁹⁵¹

Recursos retòrics: frases fetes

Aquestes declaracions s'entrellacen amb altres frases fetes que, des del punt de vista de l'anàlisi discursiva, es presten a interpretacions:

“Según los fiscales y los servicios secretos interiores, que no fueron capaces de echarle el guante a tiempo, el asesino de la Yamaha fue de joven un pequeño delincuente de perfil muy violento, sufrió numerosos problemas mentales,(...)”¹⁹⁵²

El marc interpretatiu o *frame* de l'islamista-gihadisme es debat entre una dicotomia de dimensió simbòlica-pragmàtica. És simbòlica quan es refereix a la identitat i als sentiments religiosos:

“(…)tomó consciencia islamista y se radicalizó hasta virar en extremista, en un “salafista atípico que podía pasar horas viendo vídeos de decapitaciones”, como ha dicho el fiscal de República, François Molins,(...)” “Les dijo que estaba orgulloso de poner a Francia “de rodillas”¹⁹⁵³

Altres arguments de tipus pragmàtic són els que fan referència als seus viatges a altres països per a entrenar-se, o bé a aspectes físics i de caràcter agressiu del terrorista:

- “(…) antes de viajar al menos dos veces a L’Afaganistany a Pakistan para ser adiestrado y combatir con los talibanes en la guerra contra Occidente”¹⁹⁵⁴
- “(…) Mohamed Merah replicó disparando varias ráfagas que causaron heridas leves a tres policías. Cuando se calmó, empezó a hablar desde el otro lado de la puerta y fue narrando con locuacidad digna de mejor causa la historia de su vida y de sus crímenes.” (...) “Un vecino que vive en el mismo inmueble que el presunto asesino lo describe como un “barbudo discreto”, que no había hecho nada llamativo hasta ahora”¹⁹⁵⁵

Hi predomina un conjunt lèxic amb connotacions bèl·liques i sobre els aspectes físics de Mohamed Merah. També fa referència a la seva identitat religiosa. Tot plegat fa que el situem, en conjunt, en el marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme-gihadista.

¹⁹⁵¹ Mirar: “Las mil caras de la “banlieue”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.3

¹⁹⁵² Segons (Contreras, Diego:2004) darrere d'algunes expressions com “según los expertos” o “según los fiscales y los servicios” s'entreveu el redactor que utilitza aquestes expressions per justificar els seus comentaris.

¹⁹⁵³ Mirar: “Las mil caras de la “banlieue”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.3

¹⁹⁵⁴ Mirar: “Las mil caras de la “banlieue”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.3

¹⁹⁵⁵ Mirar: “Las mil caras de la “banlieue”, publicat al diari *El País*, 23/03/2012 p.3

Imatges

Els recursos gràfics més utilitzats en aquestes informacions es fixen molt en el desplegament policial que es va dur a terme quan la policia va trobar el gihadista Mohamed Merah. En la fotografies de la primera crònica¹⁹⁵⁶ veiem un pla general dels membres de la unitat d'elit de la policia francesa (RAID) i un altre pla general dels veïns del barri parlant amb la policia. En la segona crònica¹⁹⁵⁷ s'hi veu un primer pla de l'autor de l'atemptat a l'escola jueva, Mohamed Merah. Hi ha també una imatge de pla general que ensenya l'apartament de Mohamed Merah amb les parets marcades pels trets de les bales. Totes les imatges són d'agències de notícies internacionals, com France Press i Associated Press.

Infografia

En general, el diari *El País* no prioritza el protagonisme de Mohamed Merah en les imatges utilitzades, sinó que es preocupa més de divulgar els aspectes de l'operació antiterrorista. Un exemple d'aquest propòsit és la infografia¹⁹⁵⁸, on es veu el barri residencial Cote Pavée de Toulouse en un mapa ampliat de Toulouse. Al costat també veiem un mapa, més reduït, de França. A la infografia s'hi adjunta una cronologia de les accions terroristes de Merah fins que va ser localitzat i assaltat per la policia. Hi consta també el nombre de víctimes en els tres atemptats. La infografia és informativa. No ofereix cap il·lustració de la policia. Tan sol focalitzava el lloc dels fets i ofereix dades molt precises de com es produí l'assalt de la policia als apartaments de Mohamed Merah i de com tingueren lloc els atemptats. Tot plegat aporta més *background* i context al conjunt de la informació.

Actors

L'actor més destacat en aquestes dues informacions en concret és Mohamed Merah. És, sens dubte, l'actor més involucrat en la informació i el principal autor dels atemptats comesos a Montauban i a Toulouse. Com que es va residir quan la policia el volia detenir, fou abatut. El seu perfil era el d'un jove educat en els barris marginals de Toulouse, dedicat a la delinqüència i que va adherir a les tesis de l'islamisme radical a la presó. Un altre dels actors involucrats és la mare de Mohamed Merah, que no s'hi identifica; i també el germà de Mohamed, Abdelkader. Tant l'un com l'altre van ser detinguts. El seu germà Abdelkader Merah i la seva mare són citats en les informacions, però no feren cap afirmació sobre la seva complicitat directa amb els atemptats de Toulouse. Tan sols se'n diu que van ser detinguts per la policia. En aquest sentit, afegeixen una dada rellevant respecte a la vinculació amb l'atemptat del grup *Los Soldados del Califato*, els quals van reivindicar l'atac amb un comunicat no confirmat pels experts:

¹⁹⁵⁶ Mirar: "La policia abate al yihadista de Toulouse", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.2

¹⁹⁵⁷ Mirar: "Las mil caras de la "banlieue", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.3

¹⁹⁵⁸ Infografia: La informació s'ofereix i s'interpreta de manera visual, a partir d'elaboracions gràfiques i, a més a més, aportant dades informatives sobre el tema o informació: antecedents i dades que ajuden a entendre la nova informació del text. Uneix diversos llenguatges: imatge i informació.

“(…) reivindicó los siete crímenes con un comunicado que los expertos consideraron poco creíble”¹⁹⁵⁹

Malgrat que es considera la probable complicitat d’aquest grup en l’atemptat, no s’arriba a parlar d’una implicació directa. Per això no podem dir que aquesta consideració afegeixi valoracions implícites, per part del redactor, a la hipotètica implicació del grup *Los Soldados del Califato* en l’atemptat. De fet, aquesta informació la desmenteix el mateix redactor “un comunicado que los expertos consideraron poco creíble”. Altres actors involucrats són la periodista Ebba Kalondo, que en una seva intervenció explica que Mohamed Merah va trucar a la redacció de la cadena France 24 per reivindicar els atemptats. Ebba Kalondo remarca la contundència verbal que va fer servir el terrorista. Els veïns, que vivien en una zona pròxima a Mohamed Merah, fan el paper de testimonis i fan més autèntic el relat.

Actants

De l’àmbit institucional també podem esmentar a Nicolas Sarkozy, president de la República, el qual, amb un discurs molt contundent, anuncia mesures coercitives contra les persones que consultin webs terroristes. També s’ha de subratllar la presència de François Molins, fiscal de la República, que actua com a màxim responsable de la investigació. La seva intervenció aporta dades sobre la detenció. Explica que la voluntat de la policia era la de detenir Merah en vida, però que els agents van disparar-li en legítima defensa. Un altre dels actors institucionals és Claude Guéant, aleshores ministre de l’Interior. En les seves intervencions en estil directe destaca l’agressivitat amb què el terrorista va disparar els agents. Aquests actors fan el paper de representació política i institucional. I, seguint els principis de classificació de (Castelló, Enric:2012), els podem classificar com a actants¹⁹⁶⁰ en un sentit més abstracte o de representació, en contraposició als actors involucrats en la informació.

Reportatge¹⁹⁶¹

Parlarem encara d’un altre reportatge, que classifiquem en el gènere interpretatiu, publicat a “Internacional” de *El País* el 24/03/12. Aquest ocupa l’espai d’una pàgina sencera a cinc columnes. Té, doncs, una importància rellevant per al diari *El País*. Se situa clarament en el marc interpretatiu o *frame* estable del gihadisme-islamisme. D’acord amb el tipus de relat que presenta i, en conjunt, hem de parlar d’un tipus de *frame* temàtic d’amenaça i de perillositat, en referir-se a la presència de joves amb el perfil de Mohamed Merah. El titular destaca la inseguretat i la perillositat: “*Nadie se atreve a venir aquí*”.¹⁹⁶² És un treball de documentació ampliada, que parla de la vida dels suburbis/“banlieue” on va créixer el terrorista de Toulouse. El reportatge presenta

¹⁹⁵⁹ Mirar: “*La policía abate al yihadista de Toulouse*”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 de marzo p.2

¹⁹⁶⁰ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁹⁶¹ Mirar: “*Nadie se atreve a venir aquí*”, publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁶² Mirar: “*Nadie se atreve a venir aquí*”, publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

moltes connotacions socials, amb accent humà. És força extens i utilitza dades d'anàlisi i intervencions de testimonis. Té un alt interès humà, perquè relaciona uns quants elements de context amb la intenció de donar a conèixer l'entorn on va néixer i viure el terrorista. La informació reflecteix una situació humana, narrada mitjançant la unió d'una cadena d'episodis que tenen una finalitat unitària.¹⁹⁶³

Imatges

Pel que fa a les fotografies, n'hi ha una d'un grup d'agents especials de la policia francesa al voltant de l'edifici de Merah, cosa que reforça més el *frame* d'amenaça terrorista. I una altra, una manifestació contra els atacs terroristes a Toulouse. Les dues imatges són de l'agència de notícies France Press. A banda dels recursos gràfics, podem esmentar alguns conceptes que emfatitzaven el *frame* d'amenaça: "el amago de Intifada", "el miedo a la policía ha impuesto la ley del silencio en Les Izards" o "el malestar y la desafección que el muyahidín mostrava (...)"¹⁹⁶⁴

Lèxic i expressions de dimensió de marc pragmàtic

La dimensió de marc és pragmàtica, ja que recorre a molts arguments de tipus material sobre la política d'integració a França. Per exemple, els subsidis que reben els immigrants i els actes de delinqüència atribuïts als residents al barri dels "Izards" a Toulouse. Alguns dels exemples més significatius són expressats en forma de metàfora. Aquestes metàfores emfatitzen la crítica del model polític d'integració francesa: "quizá porque la "banlieue" no vota (...)", o bé, "égalité, fraternité y liberté se resume en un subsidio social de 400 euros para los jóvenes sin empleo (...)"¹⁹⁶⁵

Figures retòriques

Per explicar la delinqüència existent en el barri "Les Izards" de Toulouse, on es va educar Mohamed Merah, es fa servir una figura retòrica, concretament una hipèrbole:

"Les Izards" es hoy un hipermercado de la droga una fábrica al aire libre de fracaso escolar, paro, delincuencia, cárcel y radicalismo."¹⁹⁶⁶

També s'apela a les polítiques d'integració dutes a terme per Sarkozy en la seva legislatura. Aquesta crítica negativa s'exposa amb metàfores que situen la qüestió en una dimensió de marc simbòlica:

"La paradoja de los libros sin lectores es una metáfora más del naufragio de las políticas de integración en los suburbios y de la brutal distancia social y cultural que separa todavía a los hijos de los inmigrantes de las excolonias (...)"¹⁹⁶⁷

¹⁹⁶³ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 40

¹⁹⁶⁴ Mirar: "Nadie se atreve a venir aquí", publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁶⁵ Mirar: "Nadie se atreve a venir aquí", publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁶⁶ Mirar: "Nadie se atreve a venir aquí", publicat al diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁶⁷ Mirar: "Nadie se atreve a venir aquí", publicat al diari *El País*, 24/03/2012 p.4

Des del punt de vista discursiu, cal dir que hi ha moltes connotacions bel·ligerants i gihadistes, expressades metafòricament: “(...) el suburbio de Toulouse donde vivió los últimos siete años de su vida el “soldado” francés de Al-Qaeda Mohamed Merah, están francamente agitados”, “la policia busca cómplices de su difunto vecino, el joven de 23 años que en solo siete años pasó de pequeño delincuente a aprendiz de chapista y cruel soldado islamista, y en solo ocho días de locura (...)” o “en el barrio dicen que Abdelkader el hermano mayor le lavó el cerebro”¹⁹⁶⁸

Actors

Els actors involucrats en la informació són testimonis, gent del barri dels *Izards*. El text és redactat en un estil més personal, en què s'introdueixen molts elements interpretatius. Destaca sobretot l'interès humà i social en tot el reportatge. Les intervencions d'aquests actors són les fonts informatives més visibles, tot i que no representen la totalitat de fonts a partir de les quals s'ha elaborat la informació. Es tracta de declaracions de gent del carrer, les quals donen més autenticitat al conjunt del relat i estan identificades de forma genèrica, per preservar-ne la identitat:

“Los jóvenes vendedores de droga de Rue Van Dyck(...)”, “para hablar con una joven vecina que no se arruga”, “los amigos de Merah (...)”, “la joven valiente matiza esa impresión” o bé, “el taxista conoce al dueño(...)”¹⁹⁶⁹

La majoria d'aquestes declaracions són en estil directe. Responen a una dramatització retòrica i es refereixen a la radicalització de Mohamed Merah i a la perillositat del barri “*Les Izards*” de Toulouse. És el cas, per exemple, de la intervenció de l'amo del taller on va treballar Merah: “Luego más relajado admite: “Se confundió y equivocó el camino. Mohamed fue siempre demasiado deprisa”¹⁹⁷⁰

La resta de publicacions, que determinen el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme, apareixen en format de crònica o en petits reportatges que corresponen als gèneres interpretatius. També hem de parlar d'algun article en format de notícia que cal situar dins els gèneres informatius. El marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadista respon a les argumentacions més recurrents que es movien en els àmbits dels serveis de vigilància i en les llistes de delinqüents del FBI, en les qual hi havia el gihadista Mohamed Merah. També hi tenen molt a veure algunes aspectes tècnics sobre les actuacions policials quan el criminal es resistia a ser detingut.

Un dels episodis més representatius és una notícia publicada el 23/03/12 a la secció “Internacional” titulada: “*Merah figuraba en la “lista negra” para volar a EE.UU*”¹⁹⁷¹. Des del punt de vista de la superfície ocupa set columnes a la zona inferior de la

¹⁹⁶⁸ Mirar: “*Nadie se atreve a venir aquí*”, publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁶⁹ Mirar: “*Nadie se atreve a venir aquí*”, publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁷⁰ Mirar: “*Nadie se atreve a venir aquí*”, publicat dins el diari *El País*, 24/03/2012 p.4

¹⁹⁷¹ Mirar: “*Merah figuraba en la “lista negra” para volar a EE.UU*”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

pàgina. Concretament ocupa un faldó.¹⁹⁷² Atenent a aquesta superfície, l'impacte visual és menor perquè es tracta del tema secundari, que té una rellevància mitjana. En relació al gènere, l'article pertany als gèneres informatius. Per les seves característiques és una notícia, ja que és escrit en estil més impersonal. Segueix l'estructura de piràmide invertida i les fonts informatives són identificades.

Imatge

La imatge que acompanyava la notícia té una vessant molt humana, ja que s'hi veuen familiars dels paracaigudistes musulmans en el seu enterrament. Les persones que apareixien són dones amb vel, que manifesten el seu dolor. Això reforça una imatge estereotipada de l'Islam. La fotografia és de l'agència de notícies internacional France Press.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

Respecte a l'àmbit discursiu, el lèxic i les expressions se situen en un àmbit pragmàtic que fa valoracions molt bel·ligerants. Per exemple:“(…)el centro de lucha antiterrorista del FBI”, “Merah, que murió de un tiro en la cabeza después de un asalto de las fuerzas de élite RAID de la policía francesa (...)”, “bajo custodia”, “fuerzas armadas de EE.UU.”¹⁹⁷³ Hi ha uns quants verbs que marquen l'acció i manifesten la intenció interpretativa del redactor. A més a més estan molt vinculats amb l'àmbit bèl·lic:

“le deportaron”, “no revelaron ayer si había compartido información con sus homólogos franceses”, “Las autoridades locales le detuvieron y le entregaron” o bé, “(...) no considera que Merah estuviera conectado con los mandos de Al-Qaeda”¹⁹⁷⁴

En aquesta notícia també hi apareixien molts conceptes que determinen el *frame* genèric de l'islamisme-gihadisme. Sobretot es parla dels viatges de Mohamed Merah a l'Afganistan i al Pakistan per anar en camps d'entrenament d'Al-Qaida:

“En un control policial en Kandahar, bastión de la insurgencia talibán, las autoridades locales le detuvieron y les entregaron”, “Merah había asistido a campos de entrenamiento de Al-Qaeda en la provincia de Waziristán de Pakistan próxima a la frontera afgana”, “el FBI seguía la pista al asesino yihadista por sus viajes a Afganistán”, “el terrorista regresó a Afganistan en 2011, pero tuvo que marcharse antes de culminar ningún entrenamiento(...)” o “Abdulmutallab había sido adoctrinado en 2009 por Anwar al Awlaki, uno de los máximos dirigentes de Al-Qaeda (...)”¹⁹⁷⁵

El País fa servir freqüentment un recurs retòric en la informació que consisteix a donar dades concretes i moltes xifres en relació a la llista de vigilància de terroristes. Seguint la classificació de (Contreras, Diego:2004), aquest recurs és conegut com a “*retòrica de*

¹⁹⁷² “Faldó”: En l'argot periodístic es tracta d'una peça que ocupava la totalitat de la part inferior d'una pàgina, en proporció horitzontal, amb més amplada que no pas alçada. S'hi solen encabir notícies, imatges, gràfics. Ocupa titular i entradeta. Normalment es posa al lloc de la part de publicitat de la pàgina i comparteix espai amb la resta de les informacions.

¹⁹⁷³ Mirar: “Merah figuraba en la “lista negra” para volar a EE.UU”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

¹⁹⁷⁴ Mirar: “Merah figuraba en la “lista negra” para volar a EE.UU”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

¹⁹⁷⁵ Mirar: “Merah figuraba en la “lista negra” para volar a EE.UU”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

l'exactitud" i es basa en l'ús de xifres, percentatges, noms propis, etc, amb l'objectiu de garantir la fiabilitat de les dades sobre les quals informa, les quals tothom pot comprovar. Un exemple extret de l'article:

"De las múltiples listas de control de terroristas de las que dispone EE.UU, la del FBI es la más restrictiva. La llamada Lista de vigilancia de terroristas, que es distinta y no impide el vuelo, tiene más de 400.000 nombres"¹⁹⁷⁶

Fonts informatives

La majoria de fonts informatives que empra el redactor no són identificades específicament, sinó que són mencionades d'una manera molt genèrica i institucionals, per exemple: "según fuentes del departamento de Justicia", "fuentes de inteligencia del Pentágono (...)", "según confirman fuentes del Pentágono", o bé, "los servicios de inteligencia norteamericanos no revelaron." Per tant, s'infereix que el redactor va recórrer a una tipologia de font més oficial, a una tipologia de fonts que parla en nom de l'organització. Les fonts es mencionen de forma genèrica, sense identificar el càrrec, probablement per tal de preservar la identitat de la font, en tractar-se d'una temàtica conflictiva. En aquest article en concret hi trobem més afirmacions atribuïdes a fonts informatives en estil indirecte en contraposició a la informació que ofereix el redactor com a *background*¹⁹⁷⁷, és a dir partint d'una sèrie d'antecedents que conviden a l'anàlisi.

Últims articles del *frame* de l'islamisme/gihadisme

Els articles publicats passat ja el dia de l'atemptat, dia que, en aquest treball, denominem dia "D"¹⁹⁷⁸, tenen una relació indirecta amb l'atemptat. Són articles híbrids, entre la crònica i el reportatge, i formen part del gènere interpretatiu. Els dos últims episodis publicats el 23/03/12 tracten el tema dels assalts a presumptes terroristes i el de les operacions dutes a terme per la policia especial davant de desafiaments com el de Toulouse. Els dos articles ocupen una pàgina sencera, a cinc columnes. Això vol dir que el diari li va dedicar una importància destacada, a través de les variables o *frame devices* que determinen el marc interpretatiu genèric de l'islamisme/gihadisme, amb la variació de l'explicació des de la vessant policial.

Dimensió de marc pragmàtica genèrica

Els seus arguments se situen en un *frame dimension* pragmàtic.¹⁹⁷⁹ Són arguments d'àmbit tècnic sobre les estratègies d'assalt per part de la policia especial del RAID i d'altres representants d'unitats policials espanyoles que van participar en operacions

¹⁹⁷⁶ Mirar: "Merah figuraba en la "lista negra" para volar a EE.UU", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

¹⁹⁷⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193-194

¹⁹⁷⁸ El dia "D" representa l'endemà de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse, quan el conflicte va ocupar la major part de l'agenda dels mitjans. És el moment a partir del qual va començar l'anàlisi de notícies.

¹⁹⁷⁹ Seguint la classificació de Castelló i Capdevila a CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

policials com les de Toulouse, per exemple durant l'11-M. El primer article du com a titular una citació d'un policia espanyol expert en terrorisme: "Estos fanáticos rompen cualquier lógica de actuación policial".¹⁹⁸⁰ El conjunt del text interposa moltes declaracions, en estil directe, d'experts policials que van actuar durant l'11-M. Ajuden a entendre actuacions policials com les de Toulouse.

En aquesta crònica discursiva s'hi combinen les citacions atribuïdes a fonts d'experts amb la informació provinent de dades concretes i d'antecedents com a *background*, cosa que contribueix a entendre la informació i a aportar elements d'anàlisi. Els arguments més tècnics estan vinculats amb les estratègies per a encerclar els delinqüents en operacions policials. Vegem alguns exemples en expressions i conceptes d'aquest tipus de recurs retòric: "esas estratagemas suelen dar resultado con delincuentes comunes, pero no con fanáticos – terroristas", "comandos especiales es el intento de entrar en el piso derribando la puerta con un ariete", "usar explosivos para demoler la puerta y las paredes", "un agente de los GEO españoles", "provocar una voladura también entranya graves riesgos", "no estaba dispuesto a rendirse, los agentes tuvieron que hacer "un asalto progresivo", una técnica que consiste en tomar habitación a habitación", "el delincuente probablemente habría optado por refugiarse". A banda d'aquests termes de tipus policial i bèl·lic, podem esmentar una metàfora que va en aquesta mateixa línia: "un hipotético polvorín en poder del terrorista."¹⁹⁸¹

Imatge

En la fotografia que acompanya la informació veiem l'edifici de Leganés destruït pels terroristes de l'11-M. Reforça el *frame* temàtic més criminalista. La imatge que acompanyava l'article mostra l'explosió en l'edifici de Leganés on van morir els terroristes de l'11-M.

El segon reportatge respon al títol: "*Lo importante es ganar tiempo*."¹⁹⁸² És una citació d'un especialista de la policia espanyola que treballa en operatius especials per a detenir a criminals. Des del punt de vista narratiu, segueix la línia de l'article anterior, amb un discurs d'àmbit més pragmàtic que amplia la informació a partir del testimoni d'agents policials i de dades sobre atemptats anteriors similars. S'hi fa una breu descripció de com es mou tot el procés i de les tècniques de detenció que utilitza la policia especial espanyola, mitjançant una selecció de citacions en estil directe d'aquests especialistes. L'objectiu és aconseguir un efecte de dramatització retòrica.¹⁹⁸³

Comprovem-ho:

¹⁹⁸⁰ Mirar: "Estos fanáticos rompen cualquier lógica de actuación policial", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 2012 p.6

¹⁹⁸¹ Mirar: "Estos fanáticos rompen cualquier lógica de actuación policial", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 2012 p.6

¹⁹⁸² Mirar: "*Lo importante es ganar tiempo*", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.6

¹⁹⁸³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

“Desde quitarle la luz y el gas a ponerle a sus familiares al habla para que se derrumbara”, concreta un especialista del Cuerpo Nacional de Policía” (...)“Otra técnica es dilatar mucho las conversaciones y retrasar las negociaciones: “Si duran cuatro o cinco días, mejor que mejor. Además, el terrorista no va a poder ni lavarse ni dormir ni comunicarse con el exterior. Eso le va a poner cada vez más nervioso”¹⁹⁸⁴

A banda d'aquests arguments, on queda palès l'abundant llenguatge tècnic, n'hi ha de tipus simbòlic, els quals fan referència a qüestions religioses i culturals, en correlació amb el gihadisme i l'islamisme. Es determina el marc interpretatiu o *frame* genèric del gihadisme-islamisme a partir de termes més religiosos:

“El hecho de que fuera un terrorista islamista (...)”, “los yihadistas se caracterizan por su adhesión cerrada a una ideología religiosa, dogmática y monoteísta”, “unida a una interpretación radical del Islam”¹⁹⁸⁵

A banda d'aquests termes religiosos, aquest *frame* gihadista-islamista també queda determinat per algunes declaracions d'un professor de Sociologia de la UNED, Julio Bordas. Descriu també el perfil psicològic dels terroristes islamistes. Així ho reflectia: “Muestran un gran egocentrismo y justifican sus acciones terroristas, en las que muchas veces se suicidan, para luchar contra una sociedad que siempre les ha rechazado”¹⁹⁸⁶

Imatge

A totes aquestes variables de determinació del marc interpretatiu s'hi hauria d'afegir la variable de la imatge, que mostra un grup dels membres d'elit RAID francès a l'entorn de l'habitatge de Mohamed Merah, autor de l'atemptat. Es tracta d'una fotografia de l'agència France Press. La fotografia reforça la vessant més pragmàtica del treball operatiu dels agents especials davant d'aquest tipus de casos.

Fonts informatives

La detecció de les fonts emprades per a elaborar la informació sempre presenta una certa opacitat. No obstant això, en les que s'esmenten en aquests dos articles, sabem a qui ha anat a cercar, el redactor, per a elaborar la informació. La majoria són fonts informatives del tipus d'experts, però sense identificar, en tractar-se d'un treball de documentació d'un relat similar, és a dir d'atemptats que es van dur a terme anteriorment. Les fonts mencionades provenen de policies experts, alguns espanyols, que havien treballat en la detenció de criminals en situacions límit. Per preservar-ne la identitat se'n parla d'una manera genèrica: “un experto terrorista del Cuerpo Nacional de Policía”, “un agente de los GEO españoles”, “un especialista del Cuerpo Nacional” o “explica otro negociador”. Tan sols excepcionalment apareix el nom d'algun

¹⁹⁸⁴ Mirar: “Lo importante es ganar tiempo”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.6

¹⁹⁸⁵ Mirar: “Lo importante es ganar tiempo”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.6

¹⁹⁸⁶ Mirar: “Lo importante es ganar tiempo”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.6

representant policial com el d'Amaury de Hautecloque, cap dels agents del RAID francès.

Actants

Altres tipus d'actors que entren en la tipologia d'experts sí que estan identificats. Per exemple, el professor de Sociologia de la UNED Julio Bordas, el qual dona una explicació més àmplia sobre el *modus operandi* dels terroristes. Aquestes són, doncs, les fonts informatives més evidents i que representen els actors principals de la informació com a experts. A partir de la classificació de (Castelló, Enric:2012) són actants¹⁹⁸⁷ i fan un paper més secundari. El marc valoratiu o *value frame* detectat és positiu respecte al tema de l'acció duta a terme pels operatius policials davant assalts *in extremis* contra terroristes. I és persistentment negatiu respecte del *frame* del gihadisme-islamisme.

Reportatge

Un dels últims treballs documentals sobre el cas de l'atemptat de Toulouse és un reportatge publicat el 26/03/12 i titulat: "*El nuevo terrorismo que sufre Europa*",¹⁹⁸⁸ que paregué a la secció "Internacional". El discurs té un caràcter descriptiu i informatiu.¹⁹⁸⁹ L'hem de classificar en els gèneres interpretatius en el format de reportatge. L'estil del reportatge és informatiu i conté elements propis del gènere de la notícia combinats amb diverses intervencions d'experts sobre terrorisme internacional. A més a més, afegeix dades publicades en treballs d'investigadors sobre les causes i mètodes emprats en aquesta mena d'atacs. En aquest episodi es fa servir el mètode anàlisi a partir de la presentació d'antecedents i d'elements de context. Això garanteix un coneixement a fons i una ampliació del tema de cara al lector, partint d'un *background*.

Des del punt de vista de l'estructura, segueix les pautes d'un reportatge interpretatiu i, per tant, d'un relat del gènere interpretatiu:

- 1) Tesi i punt de vista o judici de valor com a punt de partida del reportatge
- 2) Acumulació lògica de dades que justifiquen la tesi inicial
- 3) Conclusió que reforça el plantejament de la tesi¹⁹⁹⁰

Imatge

¹⁹⁸⁷ CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁹⁸⁸ Mirar: "*El nuevo terrorismo que sufre Europa*", publicat dins el diari *El País*, 26/03/2012 p.6

¹⁹⁸⁹ Grijelmo, Álex (2014): *El estilo del periodista*. Madrid: Ediciones Taurus, 18ª edició p.64

¹⁹⁹⁰ Classificació a partir de la cita de Martínez Albertos, J.L.(1983): *Curso General de Redacción Periodística*, Barcelona, Ed. Mitre, dintre de González, Norberto (1997): *Op. Cit* p. 35

En la imatge que acompanya aquest reportatge hi surten els quatre cossos de les víctimes de la matança al col·legi jueu *Ozar Hatorah* de Toulouse, que eren preparats per un home a Jerusalem al lloc on van ser enterrats.

Discurs de dimensió de marc pragmàtic

La dimensió del *frame* és també una dimensió de marc molt pragmàtica en apel·lar a arguments més de caire material quan es refereixen a la metodologia utilitzada pels terroristes a l'hora d'atemptar. Les xifres sobre l'increment d'atacs terroristes individuals i el mode de prevenció d'atacs que se saben gràcies a les dades aportades per les intervencions, en estil directe, d'alguns experts, donen més versemblança a la informació i corroboren aquesta dimensió de marc que hem descrit: "Una buena parte de los estudios sobre el *"lone wolf terrorisme"* (terrorismo del lobo solitario, en inglés) proviene de Holanda, el país europeo con más sucesos de este tipo. Los datos avalan la preocupación que suscitan sucesos como el de Toulouse" (...) "Entre los años setenta y la década del 2000, el número de ataques creció un 45% en EE.UU, mientras en Europa lo hizo un 500%.(...) En realidad no existen cifras oficiales. Las anteriores figuran en el libro *Understanding lone wolf terrorism: Global patterns, motivations and prevention*, de Ramon Spaaij, otro de los expertos internacionales en la materia. Spaaij, investigador en la Universidad australiana de La Trobe y en la de Ámsterdam, refleja que entre 2000 y 2010 hubo 40 episodios en 12 países europeos, frente a los 19 que se registraron la década anterior"¹⁹⁹¹

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Els arguments de tipus més material predominen més que no pas els arguments de caràcter simbòlic, que apel·len a la causa ideològica o cultural dels atacs. Per tant, la dimensió de marc simbòlica és reduïda. Els exemples més significatius són els arguments de François Sant'Angelo de la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància: "(...) Con la crisis económica, se pone a unas comunidades contra otras y eso puede llevar a actos de violencia. Hay que repetir la historia a las nuevas generaciones para que sean conscientes de que existen comportamientos que no están muy lejanos", recomienda Sant'Angelo en referencia al caràcter judío de la escuela de Toulouse"¹⁹⁹²

Aquest reportatge el podem situar en el marc interpretatiu o *frame* estable de l'islamisme-gihadisme, sense oblidar que també correspon a les característiques del *frame* temàtic d'amenaça terrorista, que no és gaire determinant en *El País*.

Actors

Els actors més destacats en aquesta informació són els experts en terrorisme i els investigadors. Més concretament, investigadors del gihadisme i experts en gihadisme. Aquests experts i investigadors tenen un paper protagonista en el relat i els podríem

¹⁹⁹¹ Mirar: "El nuevo terrorismo que sufre Europa", publicat dins el diari *El País*, 26/03/2012 p.6

¹⁹⁹² Mirar: "El nuevo terrorismo que sufre Europa", publicat dins el diari *El País*, el 26/03/2012 p.6

classificar com a actants.¹⁹⁹³ El recurs de donar més veus als experts és molt comú al diari *El País* en elaborar les seves informacions i en oferir informacions del cas de l'atemptat a Toulouse de més extensió. La majoria d'aquestes informacions pertanyen al gènere interpretatiu i aporten informacions més ampliades, gràcies a la introducció d'elements valoratius. El reportatge: "El nuevo terrorismo que sufre Europa"¹⁹⁹⁴ ocupa gairebé una plana sencera a quatre columnes i n'és el tema principal.

Fonts informatives

Molt breument, hem d'indicar que les fonts que apareixen visibles en el reportatge pertanyen a la tipologia de font d'expert,¹⁹⁹⁵ en tractar-se d'informacions procedents d'especialistes en terrorisme islamista, com ara professors d'universitat o representants de centres d'investigació. Els esmentem:

- Beatrice de Graaf, professora holandesa de la Universitat de Leiden i experta internacional en aquest tipus de terrorisme
- Ramon Spaaij, expert investigador internacional de la Universitat australiana de La Trobe i la Universitat d'Amsterdam
- Edwin Bakker, investigador del fenomen gihadista de la Universitat holandesa de Leiden
- François Sant'Angelo, representant de la Comissió Europea contra el racisme i la intolerància

En aquesta categoria també cal incloure, com a fonts, publicacions de recerca. Per exemple, *Understanding lone wolf terrorism: Global patterns, motivations and prevention* o bé un estudi de la UE: "Un estudio de la Agencia de la UE para los Derechos Fundamentales muestra que los ataques a los judíos han aumentado en el continente en los últimos años."¹⁹⁹⁶

Les declaracions atribuïdes a les fonts informatives anteriorment citades aporten informació d'anàlisi i informació valorativa al conjunt del reportatge, però no incideixen en la causa religioso-política per explicar la motivació d'aquests tipus de terroristes. Ara bé, aquests experts defensen altres arguments com les tècniques utilitzades per aquest tipus d'atacs. Aquestes declaracions, en estil directe, utilitzant un recurs de dramatització retòrica aporten *background* a partir de dades i també un

¹⁹⁹³ Seguint classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

¹⁹⁹⁴ Mirar: "El nuevo terrorismo que sufre Europa", publicat dins el diari *El País*, el 26/03/2012 p.6

¹⁹⁹⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

¹⁹⁹⁶ Mirar: "Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse", publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

punt de vista particular al relat.¹⁹⁹⁷ En aquest sentit, el *frame* genèric de l'islamisme-gihadista compta amb una variació respecte a l'argument polític-religiós.

Dues últimes notícies *frame* gihadisme-islamisme

En relació al marc interpretatiu o *frame* del gihadisme-islamisme, les dues últimes informacions que se situen en aquest marc no presenten, de forma genèrica, aquest *frame*. Les notícies aborden, per una banda, el tema que Al-Yazira decideix no emetre els vídeos dels assassinats de Toulouse; i, per altra banda, una informació que fa referència a la detenció, a València, d'un presumpte gihadista vinculat a Al-Qaeda. A la primera notícia "Al-Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse",¹⁹⁹⁸ *El País* li va atorgar una rellevància notòria. La superfície que ocupa la pàgina és un espai distribuït en cinc columnes.

Actors

La informació és força completa i la presència dels actors en la informació són presentats d'una manera més compensada. Els més rellevants són el redactor en cap de la redacció parisenca de Al-Yazira, que va oferir els detalls tècnics del vídeo i explicà per què no s'emetrien les imatges a la televisió; Nicolas Sarkozy, president francès candidat a la reelecció i que va demanar amb contundència que aquestes imatges no fossin emeses per TV Al-Yazira; i François Hollande, que demanava a la cadena de TV que no enviés imatges. La resta d'actors són els familiars de les víctimes: la mare d'un dels soldats magrebis morts per Merah, Latifa Ibn Ziaten; la família del rabí Jonathan Sandler, que resultà mort en l'atemptat a l'escola jueva. Tant l'una com els altres demanaren amb insistència que no s'emetés el vídeo del crim. Amb la intervenció dels familiars se subratllava l'aspecte més humà d'aquesta informació, tot i que sigui una intervenció secundària.

Fonts informatives

La presència d'algunes fonts informatives es pot deduir a través de les citacions, Els mitjans de comunicació també compten com a fonts d'informació. Són les més visibles. Recullen les referències que altres mitjans, en qualitat de canals informatius exclusius, difonen. Per exemple: "Según fuentes policiales citadas por *Le Figaro*(...)", "El diario *Le Parisien* confirma que el paquete fue enviado".¹⁹⁹⁹

La resta de fonts són identificades mitjançant citacions directes. Normalment es tracta de fonts oficials. Es té en compte, sobretot, la de Nicolas Sarkozy com a representant governamental i també, encara que amb no tant de protagonisme, la de François Hollande, com a candidat del partit socialista. La resta de fonts són del tipus que podem classificar com de testimonis o de protagonistes, els quals parlen en nom de les víctimes.

¹⁹⁹⁷ Assumeixo cita de Martínez Albertos, J.L.(1983): *Curso General de Redacción Periodística*, Barcelona, Ed. Mitre, dintre de González, Norberto (1997): *Op. Cit* p. 35

¹⁹⁹⁸ Mirar: "Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse", publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

¹⁹⁹⁹ Mirar: "Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse", publicat al diari *El País*, 28 de marzo de 2012 p.3

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

La majoria del lèxic emprat és de caràcter tècnic, ja que es descriu el muntatge i el contingut del vídeo enregistrat, a part d'un lèxic amb connotacions judicials. Per tant, el llenguatge, en general, es remet a un àmbit pragmàtic, i se circumscriu a una dimensió de marc pragmàtica. Tot això queda reflectit en aquestes expressions: “las imágenes duran 25 minutos y muestran los siete asesinatos por orden cronológico”, “el vídeo iba acompañado por una reivindicación de los crímenes escrita a mano, supuestamente por el propio Merah”, “filmó sus tres atentados (...) con una pequeña cámara que llevaba atada al pecho con unas correas”²⁰⁰⁰ Igualment podem tenir en compte algunes declaracions del redactor d'Al Yazira a París:

“fueron montados sobre una mezcla de cantos religiosos, de lecturas y rezos de versos coránicos. Al mostrar los disparos en el momento de los asesinatos, se oye la voz de esta persona y los gritos de las víctimas”²⁰⁰¹

Tot plegat ens situa en el marc interpretatiu o *frame* del gihadisme-islamisme. En l'àmbit pragmàtic es troba un lèxic propi del camp judicial:

“La fiscalia de París ordenó controlar hora a hora todas las emisiones de Al Yazira para impedir la difusión del vídeo en nombre de la defensa del orden público y de la protección de las víctimas”, o “recurso del fiscal”²⁰⁰²

Les intervencions destacades de Nicolas Sarkozy també reforçaven aquest discurs a través d'arguments més materials: “(...) lo que haga falta para evitar la difusión de la señal”, “por televisiones pertenecientes o próximas a organizaciones que propagan ideas terroristas”²⁰⁰³

El diari *El País* no va emfatitzar tant la qüestió del tercer còmplice com ho feren altres rotatius de la mostra. En el seu discurs desmunta la tesi de la implicació directa de Merah amb grups terroristes com Al-Qaeda i que fos un “llop solitari” unit a Al-Qaeda. En un destacat o especejament²⁰⁰⁴ indaga sobre el tema del tercer còmplice. No obstant això, per l'espai que el diari va atorgar al tema deduïm que no considerà que

²⁰⁰⁰ Mirar: “Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

²⁰⁰¹ Mirar: “Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

²⁰⁰² Mirar: “Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

²⁰⁰³ Mirar: “Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

²⁰⁰⁴ Especejament: En argot periodístic representa un article breu, de mida petita, que complementa l'article principal. Tant l'un com l'altre tracten el mateix tema. Però el l'especejament indaga el tema amb més profunditat.

fos gaire rellevant. Els arguments emprats pel diari desvinculen la relació del germà de Mohamed, Abdelkader Merah, amb el tercer còmplice. Per això fa servir dades provinents de mitjans que actuaven com a font informativa, *Le Figaro* i *Le Parisien*, per demostrar la implicació d'una tercera persona. Amb la informació d'aquests dos diaris francesos es demostrava que hi havia presumptament implicada una tercera persona. I es dona per fet que el dia que es va enviar el paquet amb el vídeo coincidia amb l'assalt a casa del terrorista. Així ho constata el destacat o especejament, que se serveix d'arguments molt materials, els quals determinen una dimensió de marc pragmàtica:

“El diario Le Figaro subraya que ni Mohamed Merah, sitiado desde el miércoles pasado, ni su hermano Abdelkader, detenido el martes, pudieron haber enviado el vídeo”(…)“El diario Le Parisien confirma que el paquete fue enviado el miércoles pasado, el día en que la policía inició el asedio frente al escondite de Merah. Las autoridades hallaron en la casa una copia de las imágenes y la cámara con que grabó los crímenes”²⁰⁰⁵

Imatge

En la imatge que acompanya aquesta informació hi veiem el pare de Mohamed Merah, el qual que es tapa la cara. La imatge havia aparegut en un diari àrab, *Echourouk*, a Argèlia. És una imatge difosa per l'agència internacional de notícies France Press. L'actitud del pare evidencia la pena per la culpabilitat de Mohamed Merah. La fotografia, però, no té una correlació directa amb la informació. El marc valoratiu que s'infereix era positiu en relació al tema de la no-emissió d'imatges.

L'última informació publicada té una relació indirecta amb el cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. Va ser publicat quan el tema de l'atemptat de Toulouse ja no ocupava l'agenda de mitjans. La qüestió que tracta és la detenció d'un presumpte *gihadista* a València. El detingut va exaltar la figura del terrorista de Toulouse, Mohamed Merah, per internet. Se situava dintre del marc interpretatiu o *frame* estable del gihadisme-terrorisme d'arrel islamista. El titular subratlla una frase del detingut a València, en què exalta les accions de Mohamed Merah: “*Merah es uno solo, pero es un león que ha resistido 30 horas*”²⁰⁰⁶. Sortí publicada a la secció “Espanya”, per tant a la secció nacional de *El País*. En el subtítol queda patent el *frame* principal: “El detenido en Valencia como presunto promotor de foros yihadistas exaltaba la actuación del asesino de Toulouse.”

Com en les anteriors informacions, la dimensió de marc o *frame dimension* és pragmàtica en apel·lar a molts arguments de tipus policial i d'investigació. Les variables del lèxic i de la imatge fan referència al *frame* policial i al del gihadisme/islamisme. Vegem exemples de l'abundant lèxic policial:

²⁰⁰⁵ Mirar especejament dintre: “*Al Yazira decide no emitir los vídeos de los asesinatos de Toulouse*”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.3

²⁰⁰⁶ Mirar: “*Merah es uno solo, pero es un león que ha resistido 30 horas*”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.17

“un presunto islamista”, “detención”, “el arrestado”, “según fuentes de la lucha antiterrorista”, “la investigación de la Guardia Civil”, “a través del material del que se incautaron” o “ el juez de la Audiencia Nacional Pablo Ruz”²⁰⁰⁷

També és notable la quantitat de lèxic de tipus islamista que hi ha: “miembro activo (...) importantes redes globales de apología de la yihad”, “Ansar al-Mujahiddeen”, “Shumukh al-Islam”, “Al-Fida al-Islamiyyah”, “estrategia de Al-Qaeda para conseguir expandir sus ideas”²⁰⁰⁸ Alguns dels verbs més destacats són: “han sido alentados a cometer acciones terroristas”, “actúen de forma independiente, como “lobos solitarios”, “promotor foros yihadistas” o “exaltaba la actuación asesino de Toulouse”. La variació dintre d’aquest *frame* la representen les afirmacions violentes del detingut: “los investigadores le atribuyen la autoría de otras frases violentas en la red.” També destaca una frase atribuïda al detingut, frase que apel·lava a l’antisemitisme:

“Acaba con el enemigo sionista y con sus aliados gobernantes apóstatas y sus soldados. ¡Morid por vuestra ira!”, “Da la victoria a los muyahidín, por tu causa, en todas partes”²⁰⁰⁹

Actors

L’actor principal és el detingut, un presumpte gihadista, la identitat del qual s’amaga darrere les sigles M.H.A, per preservar el grau de confidencialitat. En destaca les accions d’enaltiment del terrorisme que duia a terme el terrorista per internet. Altres actors són persones que vivien a prop del barri de València identificat amb el nom de Marcelino Díaz. Es destaca que el detingut no tenia una vida pública al barri.

Actant

Un altre actor, que podem classificar com a actant²⁰¹⁰, en el sentit que actuava d’acord amb la seva responsabilitat política, és l’aleshores ministre de l’Interior, Jorge Fernández Díaz, que oferia els resultats de la investigació afirmant que el detingut era conegut com el “bibliotecari d’Al-Qaeda” i que era membre actiu d’algunes xarxes que feien apologia de la *gihad*. Tenint en compte el paper d’aquests actors deduïm que la majoria de fonts informatives són oficials, però que la intervenció dels veïns del barri on residia el detingut aporten més autenticitat i més transparència al relat.

²⁰⁰⁷ Mirar: “*Merah es uno solo, pero es un león que ha resistido 30 horas*”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.17

²⁰⁰⁸ Mirar: “*Merah es uno solo, pero es un león que ha resistido 30 horas*”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.17

²⁰⁰⁹ Mirar: “*Merah es uno solo, pero es un león que ha resistido 30 horas*”, publicat dins el diari *El País*, el 28/03/2012 p.17

²⁰¹⁰ A partir de la proposta conceptual d’Enric Castelló dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

El marc interpretatiu o *frame* estable del gihadisme-islamisme radical queda determinat per les variables esmentades anteriorment i delimitat per una dimensió de marc pragmàtica. El marc valoratiu o *frame value* és negatiu dintre d'aquest *frame* principal.

Frame electoralista/crític amb Nicolas Sarkozy i frame pro-Hollande

El diari *El País* va situar la qüestió electoral en un marc interpretatiu crític amb la política de Nicolas Sarkozy i amb un enfocament que posicionava Hollande d'una manera favorable. Un dels episodis que ens pot servir d'exemple per a la mostra que analitzem és una crònica publicada el 22/03/12.²⁰¹¹ Ocupa cinc columnes. Vol dir que *El País* li concedí una rellevància mitjana. Al titular principal hi ha una metàfora: "Las dos caras de un presidente que es candidato"²⁰¹², cosa que transmet unes clares connotacions de crítica en relació a Sarkozy. Segons la informació aquest es presenta davant la crisi com a candidat electoral i com a president. El llenguatge se situa en una dimensió pragmàtica, ja que ofereix arguments de gestió política, però també hi trobem alguns arguments simbòlics que fan referència a les llibertats i a les actituds populistes de Sarkozy. En aquesta informació hi ha una dicotomia pragmàtico-simbòlica. Bona part del lèxic qualifica l'opotonisme i la demagògia de Sarkozy. Vegem alguns exemples:

"(...) una gran oportunidad de sacar réditos a su doble condición ante las elecciones del 22 de abril y el 6 de mayo", " los electores deberán decidir si permiten al candidato rentabilizar electoralmente la operación policial contra Mohamed Merah(...)" o "Lo cierto es que las crisis y las emergencias con factor humano han sido siempre una gran especialidad de Sarkozy desde los tiempos en que era alcalde de Neuilly, en 1993, cuando participó en la negociación con los secuestradores de unas jóvenes de su distrito codo a codo con las fuerzas de élite de la policía (...)."2013

Aquest tipus de lèxic determinava una dimensió de marc pragmàtica segons la classificació d'aquesta recerca.

Lèxic de dimensió de marc simbòlic

Ens podem fixar igualment en altres conceptes sobre l'actitud de Sarkozy i el seu populisme, que cal inserir en una dimensió de marc simbòlica: "el candidato sin programa, vulgar y demagogo que era Sarkozy hace solo cinco días, ha dado paso al presidente protector, unitario, perfectamente sensato y eficaz" o "la actitud de Sarkozy fue aún menos comprensible durante su campaña electoral previa" i "alentó los peores instintos populistas y usó una dialéctica extremista y maniquea, nada acorde con los valores de la República para dividir a los franceses en buenos y malos(...)"2014

²⁰¹¹ Mirar: "Las dos caras de un presidente que es candidato", publicat dins el diari *El País*, 22/03/2012 p.4

²⁰¹² Mirar: "Las dos caras de un presidente que es candidato", publicat dins el diari *El País*, 22/03/2012 p.4

²⁰¹³ Mirar: "Las dos caras de un presidente que es candidato", publicat dins el diari *El País*, 22/03/2012 p.4

²⁰¹⁴ Mirar: "Las dos caras de un presidente que es candidato", publicat dins el diari *El País*, 22/03/2012 p.4

En aquest conjunt de conceptes es determina explícitament un marc interpretatiu o *frame* crític amb la política electoral de Sarkozy, a partir del seu discurs de divisió. El text, però, no destaca intervencions de Sarkozy. És escrit en estil indirecte, i es refereix a discursos amb rerefons xenòfobs de Sarkozy. El *frame* que és favorable a l'actitud d'Hollande el trobem a l'últim paràgraf, en què es parla de la seva alçada política, a través d'algunes metàfores: "un político de talla"; i de la seva elegància: "por su elegancia al no instrumentalizar las dos caras de Sarkozy."²⁰¹⁵

Un altre episodi que exemplifica també aquest marc interpretatiu o *frame* crític de Sarkozy és una *crònica discursiva* publicada el 23/03/12 titulada: "*Le Pen: "El Gobierno tiene miedo de los islamistas"*"²⁰¹⁶, que ocupa una superfície mitjana, un espai de set columnes. Recull un conjunt de declaracions dels principals candidats polítics a la presidència francesa del 2012. Aquesta crònica està elaborada a partir d'un conjunt de declaracions enllaçades de diferents líders dels partits polítics francesos, en plena campanya de les presidencials. La majoria de declaracions són dures crítiques sobre l'actuació policial i sobre la manca de prevenció en la vigilància del terrorista. També s'hi subratlla l'escassa unitat política mostrada per part dels candidats, ja que deriva en polèmica. En aquesta crònica es reforça el marc interpretatiu o *frame* favorable al candidat socialista François Hollande, sobretot sustentat a partir de l'argument de "la seva discrecionalitat i saber actuar davant una situació de crisi." Es consta un marc valoratiu positiu en relació aquest *frame*. Vegem-ho:

"(...) el socialista se ha plegado al difícil ejercicio de mantenerse en un sobrio segundo plano mientras que el presidente asumía su papel de jefe de Estado al mando del país en situación de crisis" i " (...) una vez finalizado el asalto, Hollande realizó una declaración solemne con tono muy presidencialista en la que felicitó a las fuerzas de seguridad"²⁰¹⁷

D'altra banda, ofereix molts arguments que subratllen la duresa de Marine Le Pen contra el govern de Sarkozy, la qual denuncia la cautela i la por d'aquell govern a l'hora de detenir el terrorista. Aquests arguments són exposats partint de les declaracions, en estil directe, de Marine Le Pen. La introducció d'aquestes citacions respon a la tècnica d'introduir el discurs extern en el discurs propi. Hi compta la interpretació que el redactor fa dels textos externs que selecciona.²⁰¹⁸

Fixem-nos en algunes de les intervencions de Marine Le Pen que fan referència a la por del govern a l'hora de detenir el terrorista:

"Me parece que estamos tomando todo un lujo de precauciones absolutamente increíbles para un hombre atrincherado solo, sin rehenes, en un

²⁰¹⁵ Mirar: "*Las dos caras de un presidente que es candidato*", publicat dins el diari *El País*, 22/03/2012 p.4

²⁰¹⁶ Mirar: "*Le Pen: "El Gobierno tiene miedo de los islamistas"*", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

²⁰¹⁷ Mirar: "*Le Pen: "El Gobierno tiene miedo de los islamistas"*", publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

²⁰¹⁸ Assumixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275

edifici”, comentó la líder del Frente Nacional en la radio France Info (...)” o bé: “y aventuró que en su opinión “el Gobierno tiene miedo”²⁰¹⁹

Un altre declaració de Le Pen que reforça el seu discurs crític amb l’islamisme i la amb la immigració: “Por supuesto que hay que estigmatizar al fundamentalismo islámico. ¡Incluso hay que combatirlo!”²⁰²⁰ Les intervencions de la resta de representants polítics com la de Jean-Luc Mélenchon, del Front d’Esquerra, o la de representants del partit de François Hollande són més esporàdiques. En canvi, les intervencions de la candidata del Front Nacional, Marine Le Pen, hi tenen molta més presència.

A la qüestió de l’anunci de Sarkozy de perseguir penalment qui consultés pàgines webs amb contingut terrorista, *El País* hi va destinar un espai reduït. Concretament una notícia intitulada: “Castigar la consulta de webs roza los límites legales europeos”,²⁰²¹ i que ocupa un quart de pàgina, a tres columnes, a l’extrem dret de la secció “Internacional” del dia 23/03/12. Ho hi tingué, doncs, una especial rellevància. La notícia se situa dintre el *frame* crític amb la política de Sarkozy.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge és pragmàtic i se situa en una narrativa crítica amb Nicolas Sarkozy i més analítica. En aquesta notícia²⁰²² interessa observar com l’autor atribueix les diferents informacions a les fonts d’on provenen. Les fonts principals són experts en matèria de Dret Constitucional i experts en terrorisme, els quals qüestionaven l’eficàcia de la decisió de Sarkozy de castigar penalment qui consultés pàgines webs que fomentessin al terrorisme. Comença la notícia apuntant que la mesura del president era qüestionable: “El anuncio de Nicolas Sarkozy de “castigar penalmente” la consulta de webs terroristas suscita numerosos interrogantes, el primero de ellos su posible inconstitucionalidad.”²⁰²³

Fonts informatives

D’una banda, un dels experts consultats en la informació i una de les fonts principals consultades és Antonio Torres del Moral, professor de Dret Constitucional a la Universitat Nacional d’Educació a Distància, el qual es referia a les contradiccions de la mesura de Sarkozy:

²⁰¹⁹ Mirar: “Le Pen: “El Gobierno tiene miedo de los islamistas”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

²⁰²⁰ Mirar: “Le Pen: “El Gobierno tiene miedo de los islamistas”, publicat dins el diari *El País*, 23/03/2012 p.4

²⁰²¹ Mirar: “Castigar la consulta de webs roza los límites legales europeos”, publicat dins el diari *El País*, el 23/03/2012 p.5

²⁰²² Mirar: “Castigar la consulta de webs roza los límites legales europeos”, publicat dins el diari *El País*, el 23/03/2012 p.5

²⁰²³ Mirar: “Castigar la consulta de webs roza los límites legales europeos”, publicat dins el diari *El País*, el 23/03/2012 p.5

“Los juristas franceses deberán hilar muy fino al respecto, porque la propuesta de Sarkozy hay contradicciones”, o bé “(...) pero castigar la consulta de algo me parece un poco fuerte, pues en principio vulnera la libre circulación de las ideas y la libertad personal”²⁰²⁴

D'altra banda, un altre expert consultat és Fernando Reinares, expert en terrorisme internacional, el qual opina que la mesura de Sarkozy no aporta cap novetat:

“(...) no ve nada nuevo en el anuncio, Sarkozy ha introducido cuestiones que están en la agenda europea y que deberían estar ya en el ordenamiento legal”²⁰²⁵

Article d'opinió de fons

L'article de fons de l'intel·lectual Sami Naïr, titulat: “*Ley del embudo en Francia*”, publicat a la secció “*Internacional*” de *El País*, és un article d'opinió que pertany al *frame* electoralista-crític amb Sarkozy.²⁰²⁶ Repassa les mancances polítiques de Sarkozy respecte a la gestió de la crisi de l'atemptat de Toulouse i la detenció dels sospitosos de terroristes. Aquest article no defineix clarament un marc interpretatiu estable islamista-gihadista, sinó que es refereix més al tema de la integració entre comunitats religioses i al de l'estigmatització per part del Govern de Sarkozy, el qual critica contundentment. Sami Naïr qüestiona el gran desplegament policial després de la mort dels nens de l'escola jueva. Sami Naïr considera que el govern de Sarkozy evidencia un tractament desigual per als ciutadans musulmans en relació a la resta de societat francesa:

“Desde las presidenciales de 2007, este último no ha dejado de estigmatizar al islam y, de manera indirecta, a los musulmanes en la vida diaria. Su último acto en este sentido ha sido el ataque en contra de los usos alimenticios (la carne halal) y la utilización de la frase en adelante de la famosa del ministro del Interior sobre la jerarquía de las civilizaciones. Se moviliza en cambio, cuando se trata de encontrar al culpable de la matanza de los niños judíos. ¡Menos mal!”²⁰²⁷

La crítica a Sarkozy també es fonamenta en l'argument pragmàtic sobre les mesures penals per perseguir els qui visitin webs terroristes i en l'argument simbòlic de la radicalització del discurs nacionalista.

²⁰²⁴ Mirar: “*Castigar la consulta de webs roza los límites legales europeos*”, publicat dins el diari *El País*, el 23/03/2012 p.5

²⁰²⁵ Mirar: “*Castigar la consulta de webs roza los límites legales europeos*”, publicat dins el diari *El País*, el 23/03/2012 p.5

²⁰²⁶ Naïr, Sami: “*Ley del embudo en Francia*”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 24/03/2012 p.9

²⁰²⁷ Naïr, Sami: “*Ley del embudo en Francia*”, article d'opinió dins el diari *El País*, publicat el 24/03/2012 p.9

En el *frame* crític amb Nicolas Sarkozy hi trobem un abundant llenguatge amb connotacions bèl·liques en conceptes com “ofensiva” o “campo del odio”. El marc valoratiu és negatiu dintre aquest *frame*. En aquest fragment n’hi ha un exemple:

“(…) Nicolas Sarkozy ha pasado a la ofensiva proponiendo medidas muy drásticas en contra de la propaganda del yihadismo en Internet y radicalizando su discurso nacionalista, pisa cada vez más en el campo del odio cultivado por Marine Le Pen”²⁰²⁸

Podem encara parlar d’una argumentació simbòlica que fa referència al tema de l’estigmatització entre minories religioses del Govern i que reforça la valoració negativa respecte a la política de Sarkozy:

“Probablemente por este motivo hemos podido ver, otra vez, que en la estrategia del Gobierno las víctimas no tienen el mismo peso según sean musulmanas, negras, cristianas o judías, a pesar de que unos y otros sean profundamente solidarios en la tragedia”²⁰²⁹

El marc valoratiu o *frame value*²⁰³⁰ és negatiu dintre del tema electoralista, sobretot en relació a les mesures i la política adoptades per Sarkozy. Tanmateix es detecta un marc valoratiu positiu en relació a l’actitud d’Hollande en relació a la crisi de l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse. La presència d’arguments oposats sobre Nicolas Sarkozy i Hollande es pot analitzar en clau de reacció. Respon a les característiques d’un marc interpretatiu propi i a una estratègia per defensar una posició pròpia. No es fa servir en clau de pluralitat informativa, sinó com un mecanisme utilitzat pels mitjans de comunicació per reforçar el marc interpretatiu defensat.²⁰³¹

52.

53. 9.3.4.4 El Mundo

L’últim diari que analitzem en aquesta mostra és el diari *El Mundo* dins la categoria de premsa editada a Madrid. *El Mundo* va dedicar un total de 41 articles al cas de l’atemptat a l’escola jueva Ozar Hatorah de Toulouse. El nombre d’articles publicats s’acosta al dels diaris ABC o *La Razón*. Com els altres rotatius de la mostra, *El Mundo* va dedicar una part de la portada a l’atemptat de Toulouse, l’endemà dels fets, el dia “D”, tal com l’hem qualificat nosaltres. L’anàlisi que fem d’aquests articles de *El Mundo*

²⁰²⁸ Naïr, Sami: “Ley del embudo en Francia”, article d’opinió dins el diari *El País*, publicat el 24/03/2012 p.9

²⁰²⁹ Naïr, Sami: “Ley del embudo en Francia”, article d’opinió dins el diari *El País*, publicat el 24/03/2012 p.9

²⁰³⁰ Segons classificació de (De Vreese, 1993) citat dintre CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²⁰³¹ Segons CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

correspon al moment en què el conflicte ocupa la major part de l'agenda dels mitjans de comunicació. Després d'aquest dia el nombre de peces publicades anà disminuint i la qüestió va ocupar menys espai en els mitjans de comunicació. Els gèneres periodístics més emprats van ser els informatius-interpretatius. El tema de l'atemptat a Toulouse va ocupar, tres vegades, espai a la portada.

El cas de l'atemptat a l'escola jueva Ozar Hatorah va aparèixer a la portada de *El Mundo* el 20/03/12, l'endemà de l'atemptat. És un dels temes principals de la portada, un dels ítems²⁰³² que atrau principalment l'atenció del lector, perquè ocupa l'espai central, el de més impacte visual. No apareix a l'angle superior dret (lloc en què algunes teories, com la del "triangle de Haas", consideren que té més rellevància), però ocupa un ampli espai de la portada. El titular és de mida considerable i hi ha una fotografia, en primer pla, d'un nen jueu consolat per un professor de l'escola. És una fotografia recurrent, emprada en gairebé totes les portades de la mostra. Aquest diari va considerar més rellevant el tema de la celebració dels 200 anys de la Constitució de Cadis de 1812, al qual destina l'angle superior dret de la portada.

El titular principal és: "*Francia busca al asesino racista tras su ataque al colegio judío*".²⁰³³ Els subtítols afirmen: "La Policía atribuye los crímenes de 3 niños y un profesor al mismo psicópata que mató a 3 militares magrebíes." El contingut del titular i el subtítol transmeten un caràcter més expressiu i bel·ligerant en general, fins i tot un to criminalista. El marc interpretatiu o *frame* principal és racista en les primeres informacions publicades sobre el cas de l'atemptat a l'escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse.

Imatges i elements gràfics

Tots els mitjans utilitzen els elements gràfics per informar sobre el cas de l'atemptat a l'escola jueva. *El Mundo* publica una important quantitat de fotografies i altres elements visuals d'una manera força notòria, però sense tanta presència com els diaris *ABC* i *La Razón*. En relació al diari *El País*, en *El Mundo* hi ha més presència notòria dels elements gràfics: 33 elements gràfics entre fotografies i il·lustracions.

El llenguatge de *El Mundo* presenta una càrrega de violència i criminalitat força alta, cosa molt habitual en la crònica de successos. La informació sobre aquest atemptat va ocupar majoritàriament l'agenda dels mitjans de comunicació, l'endemà de l'atemptat, el 20/03/12. La de *El Mundo*, també. El marc interpretatiu o *frame* dominant és el racista-neonazi. A més a més hi coexisteix un altre marc interpretatiu o *frame*, el de l'antisemitisme. En les primeres informacions no se sabia qui era l'autor de l'atemptat. La primera informació corresponent al marc interpretatiu o *frame* principal, el racista-antisemitisme és l'episodi publicat el 20/03/12 dintre la secció "Mundo". Duu per titular: "*Se busca lobo solitario y racista*".²⁰³⁴ Ocupa un espai preeminent a la portada.

²⁰³² S'utilitza l'expressió "ítem", perquè a vegades el que es publica no és, parlant en propietat, un text, sinó l'inici d'un text, un titular o una foto de peu de pàgina., etc.

²⁰³³ Mirar portada: "*Francia busca al asesino racista tras su ataque al colegio judío*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012

²⁰³⁴ Mirar: "*Se busca Lobo Solitario y racista*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 pp. 26-27

A les pàgines interiors, la crònica d'aquest fet ocupa una pàgina sencera i una part d'una altra. En total, cinc columnes²⁰³⁵, entre el titular, la fotografia i el text. Tot plegat respon a la rellevància que *El Mundo* va donar a aquest tema. Pertany al gènere interpretatiu i es tracta d'una crònica escrita per l'enviat especial del diari, el qual dóna compte del que succeix i alhora transmet abundants elements interpretatius. Per tant, l'enfocament és força personal. A més de la informació aportada pel redactor, hi trobem un conjunt de declaracions que fan que puguem qualificar aquesta com a discursiva. Les declaracions s'expressen amb una successió temporal que confereix dinamisme al conjunt de la informació.²⁰³⁶

D'acord amb una anàlisi més discursiva i qualitativa, *El Mundo* fa servir un llenguatge d'alt voltatge, que emfatitza la causa racista de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse i fa referència a connotacions de violència. En conjunt, el relat és molt propi de la crònica de successos. Hi ha molts conceptes i termes criminalistes, però sobretot n'hi ha de racistes. Alguns d'aquests conceptes: "lobo solitario", "crímenes", "pruebas balísticas" o "tintes evidentemente racistas."

Editorial

Alguns d'aquests conceptes són molt visibles al *lead* o *entradeta*²⁰³⁷ de la informació del cas de l'atemptat, present a la portada del dia 20/03/12.²⁰³⁸ *El Mundo* hi va dedicar un editorial, atenent la dimensió de tragèdia que comportà. L'editorial porta per títol: "Atentados racistas que conmocionan a Francia".²⁰³⁹ Hi destaca el marc interpretatiu racista en subratllar-lo com a principal causa de l'atemptat a l'escola *Ozar Hatorah*. Es refereix també a l'estat de shock en què es troba la població de Toulouse, ja que sospiten que l'autor del crim pot ser el mateix que uns dies endarrere va atacar a uns soldats francesos d'origen magrebí. L'editorial també apunta que els fets poden tenir relació amb unes pintades aparegudes en diverses sinagogues franceses i amb tres militars de tendències neonazis que van ser expulsats pel seu comportament. Així ho constata:

"De momento todo son especulaciones, aunque se baraja la hipótesis de que éstas y otras acciones – como las pintadas aparecidas en varias sinagogas –

²⁰³⁵ L'espai d'una pàgina de diari es distribueix a partir de diverses columnes, on es disposa el text. L'espai de text i publicitat d'un diari es divideix en unitats, denominades mòduls.

²⁰³⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

²⁰³⁷ El *lead* o *entradeta* és el primer paràgraf de la informació, on es destaquen les dades més rellevants de la notícia o informació. El *lead* o *entradeta* respon a les 6 preguntes bàsiques o 6 W's en periodisme: "Què, Qui, Quan, On, Com i Per què?". En alguns gèneres periodístics, com la crònica o el reportatge, no té funció informativa, sinó que busca atraure l'atenció del lector.

²⁰³⁸ Mirar portada: "Francia busca al asesino racista tras su ataque al colegio judío" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012

²⁰³⁹ Mirar editorial: "Atentados racistas que conmocionan a Francia" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 3

sean una estrategia planificada o por un solo hombre o por un grupo racista”²⁰⁴⁰

Finalment destaca l'increment de la ultradreta, la col·laboració de França amb el règim nazi durant la Segona Guerra Mundial en la deportació de jueus i també l'augment de la xenofòbia, latent en diverses capes socials. Ho expressa així:

“(…) este ataque judío es un gran mazazo para la población gala, tan orgullosa de sus ideales igualitarios, pero ve cómo las encuestas no dejan de registrar un preocupante aumento de la xenofobia en algunas capas sociales”²⁰⁴¹

És evident, doncs, el *frame* racista, determinat a partir d'arguments simbòlics que tenen relació amb la religió, amb la identitat jueva i també amb la xenofòbia. En una línia semblant destaca l'article d'anàlisi publicat el mateix dia, situat a la part inferior de la crònica i titulat: “*El síndrome de Dreyfus*”²⁰⁴², signat per un articulista de *El Mundo*, Rubén Amón. Recorre als arguments de la xenofòbia a partir del discurs emprat per Marine Le Pen. En la primera crònica publicada el 20/03/12 es notava més el *frame* racista, sobretot emfatitzat en el titular: “Se busca lobo solitario y racista”.²⁰⁴³

El titular transmet el contundent context d'alerta que es vivia a Toulouse, a més de la recerca per capturar l'autor de l'atemptat. També intensifica el *frame* racista emprant el terme “lobo solitario y racista.” En el titular s'intueix que els agents de policia són uns dels actors principals i que, en conseqüència, tenen un paper transcendental en tot el text. Atenent als aspectes més estilístics i retòrics, ens adonem que el que comunica el text (efecte il·locutiú) depèn totalment de la interpretació pragmàtica segons el context.²⁰⁴⁴ La narrativa se situa en una posició més criminalista, pròpia de la crònica de successos i de novel·la policíaca, ja que el relat transcorre com una successió temporal. S'hi detecta un marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista, que es manté en els primers episodis del cas analitzat. La posició que adopta *El Mundo* remarca molt l'accent social de la crònica i el tema criminalista i policial. Fixem-nos en alguns exemples de lèxic en aquest sentit: “un psicòpata mata a tres niños”, “el mismo asesino” o “dos ataques” i algunes expressions com: “Los habitantes de Toulouse se hallan absolutamente conmocionados.”²⁰⁴⁵

L'estil, molt descriptiu en general, precisa els detalls dels fets i de la matança, a través d'una cronologia de fets: “(…) el asesino llegó a la puerta a eso de las 8:00 de la

²⁰⁴⁰ Mirar editorial: “Atentados racistas que conmocionan a Francia” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 3

²⁰⁴¹ Mirar editorial: “Atentados racistas que conmocionan a Francia” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 3

²⁰⁴² Amón, Rubén: “*El síndrome de Dreyfus*”, article d'anàlisi dins el diari *El Mundo*, publicat el 20/03/2012 p.26

²⁰⁴³ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁴⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.260

²⁰⁴⁵ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

mañana, en una motocicleta Yamaha igual a la que había empleado en los anteriores ataques contra los militares.” (...) “Contra ellos dirigió sus primeros disparos abatiendo mortalmente a un profesor de religión de 30 años y a sus 2 hijos de tres y seis años respectivamente”²⁰⁴⁶

En el relat dels fets introdueix moltes dades respecte a l'edat de les víctimes i la tipologia d'armes emprades, tot amb el propòsit de la precisió. D'aquest recurs retòric se'n diu “*retórica de l'exactitud*” i el fan servir alguns mitjans per garantir la fiabilitat del text.²⁰⁴⁷ En les dues primeres cròniques, aquesta precisió de vocabulari en la descripció dels fets transmet unes connotacions que s'acosten a un relat escabros i morbós:

“En el patio, alcanzó a una niña de nueve años , la cogió por el pelo y le disparó a bocajarro. Era la hija del director. También hirió a un adolescente de 17 años, que sigue hospitalizado, aunque fuera de peligro”²⁰⁴⁸

Altres detalls presents a la crònica subratllen la barbàrie de l'atemptat:

“A la derecha de la puerta exterior del centro, sobre la valla metálica blanca, se pueden ver cinco impactos de bala que afortunadamente no alcanzaron a nadie”²⁰⁴⁹

També posa molt d'èmfasi en el *modus operandi* del criminal en descriure la manera com mata les víctimes:

“Dentro del recinto , al agresor se le encasquilló la pistola, del calibre 9 milímetros, con la que había empezado a disparar y tuvo que sacar otra del calibre 11:43, que ha resultado ser la automática usada en Toulouse y Montauban para matar a tres paracaidistas la semana anterior”²⁰⁵⁰

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

La majoria del lèxic emprat en aquest episodi se situa en un àmbit criminalista i policial: “la puesta en marcha del plan antiterrorista *Vigipirate* en nivel escarlata”, “para coordinar la investigación”, “los mejores especialistas del país”, “los testimonios”, “*modus operandi*”, “ las pruebas balísticas”, “al tribunal antiterrorista de París”, “la principal hipótesis que baraja la fiscalía antiterrorista de París”, “sobre la autoría” o l'expressió “no es la única posibilidad que barajan los investigadores, que no descartan un ataque terrorista de factura yihadista.” En aquesta mateixa línia conceptual trobem la pregunta retòrica: “¿Estamos ante un psicópata con móviles racistas?”²⁰⁵¹ Com

²⁰⁴⁶ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁴⁷ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

²⁰⁴⁸ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁴⁹ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁵⁰ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁵¹ Mirar: “*Se busca Lobo Solitario y racista*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

s'observa en aquests termes, que són els més preponderants en aquest episodi, la dimensió de marc o *frame dimension*²⁰⁵² dominant és la pragmàtica. Aquest lèxic fa referència a arguments materials, d'investigació policial i impliquen la seguretat dels ciutadans. La crònica publicada al costat fa una funció més complementària i tracta la qüestió de l'atemptat en clau electoral. El títol és: "*La barbarie enmudece la campaña electoral.*"²⁰⁵³ També se situa, per les seves característiques d'estil, dintre dels gèneres interpretatius i ocupa gairebé una pàgina sencera a quatre columnes.

Lèxic i expressions de dimensió de marc simbòlic

El discurs se situa en un àmbit simbòlic en fer referència al problema de l'antisemitisme i a la presència de la comunitat jueva a França. Subratlla l'aspecte d'amenaça dins la comunitat jueva, centrada en aspectes simbòlics com la religió i la nació:

"(...) Claude Guéant, advertía de los peligros del antisemitismo en su discurso de clausura del primer congreso de comunidades judías: "Cuando uno de sus miembros es víctima de la violencia, no es una parte de este colectivo la que sufre, sino la nación entera." (...) "Según Libération, dos sinagogas de París ha recibido sendas cartas de amenaza (...) "Sois el pueblo de Satán y el infierno os espera," dicen las misivas"²⁰⁵⁴

Lèxic i expressions dimensió de marc pragmàtic

Pel que fa als arguments sobre l'antisemitisme com un dels mòbils de l'atemptat trobem alguns arguments que fan referència a xifres del nombre de jueus a França. Determinen un marc de dimensió més pragmàtic: "(...) Toulouse, una de las ciudades francesas con más presencia de personas de esta religión, con cerca de 25.000." "Desde el año 2005 Francia, que cuenta en su territorio con entre 530.000 y 550.000 judíos, había reforzado la seguridad en colegios, sinagogas y centros de esta religión (...)"²⁰⁵⁵

Aquestes variables, denominades *frame devices* o mecanismes de marc²⁰⁵⁶ determinen el *frame* genèric racista-antisemitisme que es troba en totes les primeres informacions de la mostra. Cal dir, tot amb tot, que el *frame* de l'antisemitisme es determinaria en un segon pla. El marc antisemitisme se sustenta a partir de les intervencions del primer ministre Claude Guéant i per les dades i xifres de la presència de la comunitat jueva a França. El marc valoratiu o *frame value* que defineix aquest marc estable és negatiu.

Marc interpretatiu o *frame* electoralista

²⁰⁵² Seguint la classificació de Castelló i Capdevila a CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²⁰⁵³ Mirar: "*La barbarie enmudece la campaña electoral*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁵⁴ Mirar: "*La barbarie enmudece la campaña electoral*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁵⁵ Mirar: "*La barbarie enmudece la campaña electoral*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁵⁶ VAN GORP, Baldwin. "The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In" *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.64

Un altre *frame* detectat en la mostra d'anàlisi és l'electoralista. En el cas del diari *El Mundo* presenta valoracions positives en relació a la política de Sarkozy. En aquesta crònica queda palès a través d'alguns arguments d'àmbit pragmàtic vinculats a la campanya electoral:

“A pocos importó que ayer se publicara oficialmente la lista de los 10 candidatos que han conseguido el aval de 500 alcaldes para presentarse a los comicios. El anuncio de la lista de aspirantes, un acto que habitualmente marca el comienzo de la carrera presidencial, pasó inadvertido”²⁰⁵⁷

Dins d'aquest *frame* electoralista hi ha arguments de tipus més simbòlic, que fan referència al discurs de la unitat. Determinen una dimensió de marc simbòlica:

“François Bayrou, candidato del Modem, pidió “gestos de unidad nacional”, igual que Marine Le Pen desde el Frente Nacional: “En estos momentos no hay política, ni campanya ni de derecha ni izquierda”²⁰⁵⁸

Actors

Els actors més presents en els primers episodis són de la tipologia testimoni. Altres actors hi tenen un paper institucional. I també hi trobem representants dels organismes policials. Tots aquests actors, dintre les variables de detecció del *frame*, reforcen els marcs interpretatius definits, com el criminalista i el racista-antisemitista. En la crònica principal²⁰⁵⁹ hi destaca la presència dels testimonis dels pares d'alumnes i dels alumnes de l'escola jueva *Ozar Hatorah*. Amb la seves intervencions reforcen l'aspecte criminal de l'autor dels fets i afegeixen molt d'accent humà a la narració. Comprovem-ho:

- Odène, una estudiant de l'escola manifestava: “Todos lloraban y había sangre en el suelo”.
- “Otra colegial, Alexia , explicó al escuchar los disparos, la consejera principal de Educación llamó a la policía y reunió a los alumnos: “Nos dijo que nos sentáramos nos dieron agua y nos pusimos a rezar.”²⁰⁶⁰
- També destaca la intervenció d'un metge i pare d'un alumne, Charles Bensemhoun. En les seves declaracions en estil directe es refereix a la causa antisemita de l'atemptat. Per exemple: “En mi opinión el criminal no ha elegido sus víctimas al azar. Ésta es una escuela judía, la única de toda la región”, añadió el afectado.”²⁰⁶¹

²⁰⁵⁷ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁵⁸ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁵⁹ Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 de p. 26

²⁰⁶⁰ Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁶¹ Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

La resta dels actors i les seves intervencions subratllen la manera d'actuar del terrorista, el seu perfil més criminal i l'arma utilitzada. De tots aquests actors destaca la intervenció del fiscal de Toulouse, Michel Valet, que explica la manera d'actuar del terrorista i es refereix també a les proves de la investigació:

“el motorista llegó disparando contra todo lo que se movía y luego persiguió a los niños hasta el interior de la escuela” o “Tenemos algunos testigos y muchos elementos que investigar: vídeos grabados por las cámaras de vigilancia del centro comercial de Montauban, casquillos de bala (...)”²⁰⁶²

Les altres intervencions dins el marc criminalista són les de Claude Guéant, el qual subratlla l'actuació criminal i brutal de l'assassí, que coincideix amb els crims de tres militars francesos comesos uns quants dies abans:

“el modus operandi de los tres crímenes y el hecho de que la pistola automática usada en el colegio Ozar Hatorah fuera la misma que se empleó contra los paracaidistas hace suponer que es la misma persona”²⁰⁶³

Podem esmentar encara algun altre actor més secundari com Christian Lothion, director central de la policia judicial, que actua com a coordinador de la investigació.

Actant

La presència de Nicolas Sarkozy a la crònica principal subratlla el seu paper de president de la República com a garant de la seguretat nacional. La seva intervenció com a representant polític es pot classificar com a actant,²⁰⁶⁴ tenint en compte el seu rol més abstracte. En les seves intervencions fa servir un discurs fort de cara a garantir la seguretat ciutadana i a potenciar la captura de l'autor de l'atemptat: “Que el responsable sepa que todo, absolutamente todo, ha sido puesto en marcha para identificarle y que rinda cuentas ante la Justicia”²⁰⁶⁵

Actors segona crònica²⁰⁶⁶

Els actors de la segona crònica, “La barbarie enmudece la campaña electoral”,²⁰⁶⁷ són els candidats a les presidencials de la campanya francesa. Un dels que té un protagonisme més rellevant és Claude Guéant, aleshores ministre de l'Interior, el qual, mitjançant una declaració anterior a la massacre adverteix l'antisemitisme a França és un perill latent:

²⁰⁶² Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁶³ Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁶⁴ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²⁰⁶⁵ Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁶⁶ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁶⁷ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

“Cuando uno de sus miembros es víctima de la violencia, no es una parte de este colectivo la que sufre , sino la nación entera”²⁰⁶⁸

Fonts informatives

Les fonts informatives més visibles en l’elaboració de la informació són les fonts oficials i polítiques de Nicolas Sarkozy i de Claude Guéant. Tant les declaracions de l’un com de l’altre van tenir un protagonisme destacat. Nicolas Sarkozy fa declaracions de tipus institucional, apel·lant a la fortalesa de la República i a la contundència de la policia francesa per a capturar l’autor de l’atemptat. Les declaracions atribuïdes a Guéant, en estil directe, també són de tipus institucional i oficial. Subratllen, d’una banda, la manera d’actuar del terrorista en l’atemptat i, d’altra banda, destaquen l’amenaça latent dels atacs contra la comunitat jueva i alerten del perill de l’antisemitisme contra tota la nació francesa. Aquestes intervencions de reacció entren dintre el *frame* de l’antisemitisme. Aquests tipus de fonts són institucionals i representen organismes oficials. A part d’aquestes fonts informatives més oficials, en trobem d’altres que pertanyen a l’àmbit judicial: “según una fuente policial” i “una fuente del servicio regional de la Policía Judicial (SRPJ) de Toulouse.”²⁰⁶⁹ Aquestes fonts no són fonts identificades, perquè tan sols són mencionades des d’un punt de vista genèric i amb la intenció de preservar-ne la identitat. Unes altres fonts informatives detectades són les de tipus mitjans de comunicació, que actuen com una font informativa més. Per exemple: “había reforzado la seguridad en colegios , sinagogas y centros de esta religión, según Le Monde.” D’altra banda, en la mateixa crònica trobem citat el diari Libération: “Según Libération, dos sinagogas de París han recibido sendas cartas de amenaza (...).”²⁰⁷⁰ Aquestes cites es situen dintre del marc interpretatiu o *frame* genèric antisemitisme.

Altres fonts més polítiques, que adopten una alta rellevància, les representen alguns candidats a la campanya de les presidencials franceses del 2012, especialment François Hollande, que apareixia en actes commemoratius de les víctimes, a més del candidat centrista, François Bayrou, i de la representant del Front Nacional, Marine Le Pen. Les intervencions d’aquests candidats les trobem majoritàriament a la segona crònica.²⁰⁷¹

Altres fonts destacades són les intervencions per part d’alumnes i pares d’alumnes de l’escola jueva *Ozar Hatorah*, que hem de classificar com a fonts tipus testimonials. S’identifiquen amb el seu nom. Per exemple, el nom de dos estudiants del col·legi, Odène i Alexia, els quals descriuen la brutalitat dels fets. Una altra intervenció d’un

²⁰⁶⁸ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁶⁹ Mirar: “Se busca Lobo Solitario y racista” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁷⁰ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁷¹ Mirar: “La barbarie enmudece la campaña electoral” publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 d p. 27

testimoni és la de Charles Bensenhoun, pare d'un dels alumnes, el qual, en la seva intervenció, fa referència al pretext antisemita de l'atemptat i considera que les víctimes no han estat escollides a l'atzar. Es tracta d'una intervenció que reforça més el *frame* antisemitisme.

Imatges

La presència dels marcs interpretatius o *frames* dominants anteriorment es reflecteix també en les imatges. La primera fotografia mostra un pla general dels alumnes de l'escola jueva amb el rostre trist i abatut. Sortí publicada dins la crònica principal²⁰⁷² i reforça l'accent social del tema. En la crònica complementària veiem una fotografia amb un primer pla, que es focalitzava en la figura de Sarkozy i la seva dona.²⁰⁷³ Són en una sinagoga de París, en un acte d'homentatge a les víctimes. Estan envoltats de membres de la comunitat jueva que duen quipà.²⁰⁷⁴ La imatge reforça un estereotip del judaisme i el marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme. Les dues fotografies procedien d'agències de notícies internacionals. La primera, de Reuters. I la segona, de France Press (AFP).

La crònica publicada el 21/03/12 continua tenint una línia discursiva semblant a la de les anteriors informacions. El relat es focalitza en l'assassí de Toulouse, en la seva manera d'actuar i en les víctimes. El titular reflecteix aquest discurs criminalista i d'alerta a través de la metàfora: "*El "asesino de la moto" desata la psicosis*".²⁰⁷⁵ El llenguatge en general se situa en un àmbit pragmàtic. La narrativa, molt criminalista i amb connotacions bel·ligerants, és pròpia de la crònica de successos. El marc interpretatiu o *frame* dominant és el temàtic criminalista. El discurs destaca els aspectes psicològics del criminal com a aspectes més morbosos: la sang freda i l'agressivitat. Els arguments a partir dels quals sosté el marc interpretatiu són les pistes i les investigacions respecte de l'autor dels fets. La posició general adoptada pel diari *El Mundo* reforça molt l'aspecte humà i la psicosis general pel temor d'un altre atemptat a Toulouse, un enfocament que queda palès en l'abundant lèxic criminalista.

Lèxic i expressions criminalistes

Els aspectes estilístics i retòrics, és a dir l'elecció dels termes i de les figures retòriques per part del redactor determinen un *frame* criminalista, molt determinant en aquest diari. La pregunta retòrica que inicia la crònica n'és un bon exemple: "*¿Cuál será el próximo crimen del asesino de la moto?*".²⁰⁷⁶

²⁰⁷² Mirar: "*Se busca Lobo Solitario y racista*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 26

²⁰⁷³ Mirar: "*La barbarie enmudece la campaña electoral*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 20/03/2012 p. 27

²⁰⁷⁴ "Quipà": és una petita gorra ritual emprada per cobrir parcialment el cap, usada tradicionalment pels homes jueus, i darrerament acceptada també pels corrents no ortodoxos per a ús femení.

²⁰⁷⁵ Mirar: "*El "asesino de la moto" desata la psicosis*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁷⁶ Mirar: "*El "asesino de la moto" desata la psicosis*" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

Vegem ara exemples del lèxic predominant: “la captura del asesino de “scooter” se ha convertido en una prioridad nacional”, “homicida”, “se ha cobrado ya siete vidas inocentes”, “para meter miedo a la población”, “testigos del ataque”, “el terrorista”. El relat, molt propi d’una novel·la policíaca i criminalista, és expressat mitjançant un llenguatge metafòric que descriu l’ambient de temor que es vivia a Toulouse: “Sólo escuchar el sonido de una moto en la calle estremece”, “el día después de la tragedia, Toulouse parecía una ciudad sonàmbula e inquietante”, “el silencio incómodo de sus habitantes (...)” i una altra metàfora representativa: “el silencio incómodo de sus habitantes se rompía con el helicóptero de la gendarmería que sobrevuela día y noche el centro urbano”²⁰⁷⁷

Recursos retòrics: metàfores

Fixem-nos encara en altres expressions de tipus metafòric que situen la qüestió dintre del marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista: “por si estas declaraciones no bastaran para meter miedo a la población (...)”, “lo cual situa a nuestro personaje en la categoría de un asesino que se siente impune y disfruta visionando sus acciones sangrientas.” Aquestes expressions més metafòriques, que transmeten el context d’incertesa de Toulouse, determinen una dimensió de marc pragmàtica.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

També dintre d’aquesta dimensió més pragmàtica trobarem les dades concretes de tipus policial i judicial, que fan referència a aspectes més materials: “para identificarle, se han desplegado 120 investigadores”, “la policia judicial colabora con la inteligencia militar y un destacamento del RAID, (...) estudiando cada testimonio y cada prueba”, “el revólver calibre 11.43 milímetros y la scooter Yamaha que ha usado en todas las ocasiones (...)”, “las miles de horas de vídeo del centro comercial de Montauban y del colegio de Toulouse.” N’hi ha alguna que retrata el perfil físic per destacar l’agressivitat: “el presunto arnés con cámara, el tatuaje o marca en la cara e incluso esos ex paracaidistas expulsados en 2008 por sus tendencias neonazis (...)”²⁰⁷⁸

El discurs introdueix hipòtesis que permeten graduar el marc interpretatiu més genèric d’aquest episodi, el marc criminalista. Introdueix aspectes més pragmàtics, com ara la manera d’atemptar de l’autor en un interval de quatre dies, a part d’uns arguments més hipotètics: “El próximo día 23 sería la siguiente fecha señalada en un hipotético calendario del criminal”, o per mitjà de preguntes retòriques: “¿a quién le toca este viernes?”²⁰⁷⁹

Juntament amb aquests elements interpretatius, que se situen en un camp més hipotètic i deductiu, hi afegeix el perfil de les víctimes i el nombre de víctimes. Llegim aquesta descripció :

“Se estrenó el domingo 11 con la muerte del sargento del sargento mayor del primer regimiento paracaidista de Franczal Imad Ibn Ziaten, (...)” , “Repitió el

²⁰⁷⁷ Mirar: “El “asesino de la moto” desata la psicosis” publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁷⁸ Mirar: “El “asesino de la moto” desata la psicosis” publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁷⁹ Mirar: “El “asesino de la moto” desata la psicosis” publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

jueves 15, disparando contra tres miembros del 17º regimiento de paracaidistas de Montauban(...)", "Y continuó el lunes 19 tiroteando el colegio judío Ozar Hatorah de Toulouse, dando muerte al profesor de religión Jonathan Sandler sus hijos Arie y Gabriel, así como la hija del director Myriam Monsonego(...)"²⁰⁸⁰

En exposar aquest seguit de noms de víctimes, l'argumentació pren forma de relat, una altra estratègia retòrica i estilística denominada narració argumentativa²⁰⁸¹ i que segueix una estructura més dramàtica, que ofereix vivacitat al text. Implícitament, aquesta argumentació reforça més el relat criminalista de l'episodi. En una línia semblant, que subratllava aquesta narrativa pro-criminalista, al costat de la primera crònica publica un espejament o destacat²⁰⁸² amb una cronologia dels fets que va des del seu assassinat contra un sergent de l'exèrcit francès, passant pel dels dos soldats que va abatre al cap de quatre dies i, finalment, pel de les quatre víctimes al col·legi jueu *Ozar Hatorah* el 19 de març.

Encara indica, amb termes més hipotètics, que l'autor del crim és susceptible de tornar a actuar, ja que els crims s'han produït en un interval de quatre dies. Els termes emprats donen fe de la psicosis que es vivia a Toulouse. A més a més adverteix que hi pot haver vinculació amb la religió musulmana més extremista:

"alerta el viernes", "el autor de la matanza ha golpeado tres veces en intervalos de cuatro días" o bé, "La psicosis se extiende en Francia de cara al próximo viernes, día de rezo en la religión musulmana, dado que al extremista se le atribuyen tendencias racistas"²⁰⁸³

La inclusió d'aquestes dades és un recurs molt emprat en els mitjans de comunicació. Des d'un punt de vista estilístic transmet una sensació de fiabilitat a la informació. Segons l'autor que seguim en aquest estudi (Contreras, Diego:2004) d'aques recurs se'n diu "*retórica de la exactitud*."²⁰⁸⁴ Aquests arguments són introduïts per aportar més elements d'anàlisi i de context, en un sentit de *background*. En el nostre estudi de detecció dels *frames*, aquestes dades determinen i reforcen el marc interpretatiu criminalista defensat i la posició del mitjà. En la construcció del marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista s'hi han d'incloure les declaracions i intervencions en estil directe que subratllen encara més la brutalitat de l'atacant.

Actors

²⁰⁸⁰ Mirar: "El "asesino de la moto" desata la psicosis" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁸¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.269

²⁰⁸² Espejament: En argot periodístic és un article breu, de mida petita, que acompanyava l'article principal. Tots dos tractaven el mateix tema. Però el l'espejament indaga un aspecte del mateix tema en profunditat.

²⁰⁸³ Mirar: "El "asesino de la moto" desata la psicosis" publicat dins el diari *El Mudo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁸⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

Els actors, tenint en compte les citacions atribuïdes, són el fiscal en cap de París, François Molins, i altres experts en criminologia, que no s'identifiquen. Moltes d'aquestes intervencions destaquen pel pragmatisme. Fixem-nos en unes declaracions del fiscal en cap de París, François Molins: "Se trata de un hombre extremadamente determinado que emplea siempre el mismo "modus operandi", mata con premeditación y escoge a sus víctimas en función de la raza o la religión."²⁰⁸⁵

De les intervencions més rellevants podem destacar la de l'alcalde de Toulouse, Pierre Cohen, que apel·la a la precaució dels ciutadans:

"Hay que extremar las precauciones. No se queden parados demasiado tiempo en lugares públicos. Y no olviden que este desalmado está aún entre nosotros."

2086

Les declaracions d'experts en criminologia que no s'identifiquen són citades d'una manera molt genèrica i poc precisa. En plural i amb expressions generalitzades com:

"(...) vaticinan los expertos en criminología consultados. En su opinión al asesino de la moto tiene el perfil psicológico de un criminal en serie al que "se le asignó una misión y debido a esta lógica de combate sus asesinatos con total insensibilidad"²⁰⁸⁷

En aquesta citació interessa observar com l'autor atribueix a aquestes fonts les seves informacions, les quals serveixen sobretot per detectar l'actitud del redactor en relació a la veracitat del missatge que reproduïx. És una manera d'introduir el discurs extern en el discurs propi, és a dir una manera d'exposar la interpretació que fa, el redactor, dels textos que selecciona. Aquesta estratègia atributiva genera una interpretació que va més enllà de les dades.²⁰⁸⁸ Aquesta intervenció subratlla més el *frame* criminalista latent en aquest episodi i, per tant, la posició defensada per aquest mitjà de comunicació. Altres intervencions que segueixen aquesta línia interpretativa són les atribuïdes a representants de la comunitat jueva, les quals aporten arguments de tipus més simbòlic per justificar la crueltat de l'autor de la matança a Toulouse.

Lèxic i expressions de dimensió de marc simbòlic

Aquests arguments aporten una dimensió de marc o *frame dimension* simbòlic²⁰⁸⁹, que reforça la brutalitat de l'autor dels atemptats. D'altra banda, determina el marc interpretatiu o *frame* genèric antisemita, molt notable en les primeres informacions

²⁰⁸⁵ Mirar: "El "asesino de la moto" desata la psicosis" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁸⁶ Mirar: "El "asesino de la moto" desata la psicosis" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁸⁷ Mirar: "El "asesino de la moto" desata la psicosis" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁸⁸ Assumixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275-276

²⁰⁸⁹ Proposta conceptual de Castelló i Capdevila dintre: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

del cas. Hi llegim conceptes com: “Los cuerpos de las cuatro víctimas del atentado antisemita(…)” O aquesta informació: “Nicola Yardeni, presidenta regional de la asociación hebrea CRIF ha revisado la cinta de la matanza del colegio Ozar Hatorah y confesado que nadie debería ver esas imágenes. Es una pesadilla. No se puede mirar sin pensar en otros niños. Parece una ficción, pero es real. Actúa como si matar fuera para él como practicar un deporte, como ejecutar a animales.”²⁰⁹⁰

Una altra declaració, en estil directe, associada a una font informativa religiosa, és la del president de la comunitat jueva, Ariel Bensemhoun. Les connotacions més religioses responen al *frame* antisemita-racista:

“Se han ido tres ángeles y un joven rabino que había escogido enseñar el amor al prójimo. Ahora estamos de luto, pero mañana exigiremos cuentas”²⁰⁹¹

Fonts informatives

En general, és difícil de discernir les veritables fonts informatives les quals el periodista ha acudit per cercar la informació perquè no s'esmenten gens clarament en les citacions seleccionades. A grans trets s'infereix que la majoria són de tipus testimonial o de “gent del carrer”, és a dir que prenen la paraula, com a testimonis, pares d'alumnes del col·legi de Toulouse, els quals manifestaven el seu temor. Aquests testimonis donen més autenticitat al relat.²⁰⁹² Altres fonts les podem classificar en la tipologia d'experts en criminologia, malgrat que no es poden identificar explícitament perquè tan sols estan descrites de forma genèrica: “(...) *vaticinan los expertos en criminología consultados.*”²⁰⁹³ Aquesta denominació genèrica genera un grau de transparència informativa menor que el del conjunt de l'episodi. La resta d'intervencions destacades, en estil directe, no són susceptibles de categoritzar com a fonts informatives. Trobem citacions, en estil directe, atribuïdes al ministre de l'interior, Claude Guéant, el qual fa un discurs contundent per cercar l'autor de l'atemptat. Altres intervencions destacables són les del fiscal en cap de París, François Moulins, el qual es refereix a la brutalitat del *modus operandi* efectuat pel terrorista. També convé destacar les declaracions atribuïdes a representants de la comunitat jueva, les quals es classificarien com a fonts més institucionals.

Actors i actants

Les persones més actives que intervenen en aquest episodi mantenen una línia semblant a les anteriors cròniques. Per una banda, tenim actors institucionals com a representants de la comunitat jueva; i representants polítics, és a dir actors que ostenten un càrrec públic, com l'alcalde de Toulouse, Pierre Cohen, i el ministre de

²⁰⁹⁰ Mirar: “El “asesino de la moto” desata la psicosis” publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁹¹ Mirar: “El “asesino de la moto” desata la psicosis” publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁹² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

²⁰⁹³ Mirar: “El “asesino de la moto” desata la psicosis” publicat dins diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

l'Interior, Claude Guéant. D'acord amb la classificació establerta en aquest treball, són actants,²⁰⁹⁴ en un sentit abstracte i com a representants polítics. La resta d'actors involucrats són persones que tenen una vinculació amb l'escola: pares d'alumnes de l'escola i alguns experts en criminologia consultats pel diari.

Imatges

Les fotografies que acompanyen aquesta crònica²⁰⁹⁵ també reforcen els marcs interpretatius més predominants, que són l'antisemita i el criminalista. D'una banda, la primera imatge mostra un pla general d'uns alumnes de l'escola jueva Ozar Hatorah acompanyats per un rabí de l'escola, amb barba llarga i un barret d'ultraortodox. Expressen la seva ràbia i tristesa davant del cotxe fúnebre de les víctimes de la tragèdia. És una imatge que se situa dintre del *frame* antisemita. La resta d'imatges mostren els rostres dels tres soldats de Montauban, en un primer pla, morts per l'autor dels fets. Aquestes imatges surten en un espejament²⁰⁹⁶ que també introdueix el següent titular: "Un pistolero sin rostro". I que en descriu les característiques físiques: "cicatriz bajo el ojo"; i la seva personalitat: "sangre fría" y "buena orientación". En mostrar el rostre dels tres soldats de Montauban morts, es reforça més el marc interpretatiu criminalista.

L'últim episodi que se situa en el marc interpretatiu o *frame* dominant de l'antisemitisme ocupa una superfície de mitja plana i duu un titular extret d'una citació, que és una pregunta retòrica: "¿Hasta cuando nos van a golpear?".²⁰⁹⁷ Igual que la resta de publicacions de la mostra analitzada en aquest rotatiu, aquest episodi apareix publicat dintre la secció "MUNDO". Les variables com les imatges, els actors i el conjunt lèxic, que determinen el marc interpretatiu, reforcen els aspectes simbòlics que apel·len a la causa històrica de la persecució dels jueus. Quant a gènere periodístic, per les seves característiques formals i pel relat, que no és impersonal, es tracta d'una crònica escrita per un enviat especial del diari *El Mundo*. Se serveix d'un testimoni i ho especifica just al començament: "Testigo directo", Sal Emergui, especial para *El Mundo*.²⁰⁹⁸ El corresponal, com a testimoni directe dels fets, construeix el relat a partir d'elements interpretatius, com les valoracions implícites que fa l'autor, l'ús de les fonts i l'atribució concreta d'aquestes a l'hora d'elaborar les informacions. Les observacions del periodista no són valoracions subjectives, en no tractar-se d'un gènere d'opinió, però la interpretació que en fa construeix un relat que fa sentir el dolor jueu.

²⁰⁹⁴ A partir de la proposta conceptual d'Enric Castelló dintre: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²⁰⁹⁵ Mirar: "El "asesino de la moto" desata la psicosis" publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p. 26

²⁰⁹⁶ Espejament: En argot periodístic, es tracta d'un article breu, de mida petita, que acompanyava l'article principal. Els dos tracten el mateix tema. Però l'espejament indaga amb profunditat un aspecte del mateix tema.

²⁰⁹⁷ Mirar: "¿Hasta cuándo nos van a golpear?" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²⁰⁹⁸ Mirar: "¿Hasta cuándo nos van a golpear?" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

Imatge

La imatge central transmet una gran càrrega simbòlica. S'hi veu el fèretre de la nena jueva assassinada durant l'atemptat, tapada amb un mantell on hi ha l'estrella de *David*. Diversos membres de la comunitat jueva, amb el barret ultraortodox jueu i amb quipà, símbols del judaisme, traslladen el cos de la nena.

La càrrega simbòlica que transmet aquesta imatge reforça el *frame dimension*²⁰⁹⁹ simbòlic, molt present dintre del marc interpretatiu o *frame* dominant de l'antisemitisme.

Lèxic i expressions de dimensió de marc simbòlic

El discurs és simbòlic, apel·la als aspectes històrics de la religió jueva i reforça la unitat religiosa jueva de les víctimes. Inicia el relat amb una descripció i situació de la ciutat de Jerusalem:

“La ciudad que ha padecido guerras, cruzadas, rebeliones bombardeos y atentados no pudo contener ayer las lágrimas ante los cadáveres de un hombre y tres niños procedentes de Francia. Las cuatro víctimas del atentado de Toulouse compartían la misma religión, lengua, escuela y pasión por Jerusalén”²¹⁰⁰

El discurs en conjunt ofereix un relat ple de referències amb molt d'accent humà, referències que reflecteixen els sentiments d'aflicció a causa de les víctimes jueves. Les declaracions de la viuda del professor rabí mort, Eva Sandle, en acomiadar-se del seu marit, ens poden servir d'exemple:

“Ya no tengo fuerzas pero rezad por favor, rezad por sus almas”, pedía con la voz quebrada Eva antes de despedirse por última vez de su marido Jonathan y de sus dos pequeños hijos”²¹⁰¹

També reproduïx declaracions de companys del difunt Jonathan Sandler, com les d'Abraham, ex-company seu en un *yeshivà* de Jerusalem. Hi inseria moltes referències religioses. I com en la intervenció de la viuda, la dimensió de marc era simbòlica:

“Jonathan quería ir a enseñar la Torá en la escuela donde estudió de niño. Allí empezó y allí acabó”, lamenta a *EL MUNDO*, Abraham, su ex compañero en un Yeshiva de Jerusalén”²¹⁰²

²⁰⁹⁹ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric i Capdevila, Arantxa) dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²¹⁰⁰ Mirar: “¿Hasta cuándo nos van a golpear?” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²¹⁰¹ Mirar: “¿Hasta cuándo nos van a golpear?” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²¹⁰² Mirar: “¿Hasta cuándo nos van a golpear?” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

Cal destacar algunes declaracions d'Avishai, germà de la Myriam, la nena morta. Aquestes declaracions són fetes a través d'una pregunta retòrica, que expressa el temor dels jueus per la persecució jueva. D'altra banda, emfatitza la crueltat exercida pel terrorista quan va matar a la nena:

“¿Hasta cuándo el enemigo nos seguirá golpeando? Dios ¡basta!”, gritaba Avishai hermano de la pequeña Myriam, a la que el terrorista agarró por los pelos y remató con sangre fría”²¹⁰³

A banda dels arguments amb més referència simbòlica i religiosa dintre del marc interpretatiu o *frame* dominant de l'antisemitisme s'han de destacar les intervencions de representants governamentals. Els termes fan referència a aspectes pragmàtics i subratllen la persecució del poble jueu a tot el món. Un dels exemples és la intervenció del president del parlament israelí, Reuven Rivlin:

“El presidente del Parlamento, Reuven Rivlin exclamó: “En Toulouse y Jerusalén, en Buenos Aires y Nueva York, en Itamar y Sderot, el pueblo judío se enfrenta a animales salvajes movidos por el fanatismo. No les dejaremos triunfar”²¹⁰⁴

En una línia similar se situen les intervencions del ministre francès d'Exteriors, Alain Juppé, el qual fa referència a la lluita contra l'antisemitisme i al compromís del govern en aquesta lluita:

“Juppé prometió seguir luchando con determinación contra el antisemitismo. Vuestro dolor es nuestro dolor. El ataque contra un judío en Francia es el ataque contra toda la nación”²¹⁰⁵

Dintre del *frame* de l'antisemitisme podem subratllar un article d'opinió de David Gistau, titulat: “La “Yihad” esteparia”,²¹⁰⁶ que reforça l'argument de la culpabilitat que arrossegava França, en relació als jueus, durant la Segona Guerra Mundial. Aquests arguments entren dintre d'una dimensió simbòlica. Repassem alguns dels fragments més exponencials d'aquest article i que reforcen aquest enfocament:

“Pero casi nada me contaron del colaboracionismo y, sobre todo, del antisemitismo. (...) Del Vel d'Hiv y otras deportaciones hacía los campos de exterminio a los que Francia apenas hizo amago de enfrentarse durante el juicio a Maurice Papon (1998), (...). La balacera de Toulouse, antes de aclararse, removió ciertos sentimientos de culpa que se agazapan en alguna profundidad de la conciencia francesa”²¹⁰⁷

²¹⁰³ Mirar: “¿Hasta cuándo nos van a golpear?” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²¹⁰⁴ Mirar: “¿Hasta cuándo nos van a golpear?” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²¹⁰⁵ Mirar: “¿Hasta cuándo nos van a golpear?” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²¹⁰⁶ Gistau, David: “La “Yihad” esteparia”, article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²¹⁰⁷ Gistau, David: “La “Yihad” esteparia”, article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

Actors i Fonts informatives

Els actors i les fonts informatives d'aquest episodi²¹⁰⁸ en concret coincideixen en tractar-se d'una crònica basada en una recopilació de declaracions. Tots els actors representats en aquesta crònica reforcen, en el seu conjunt, el *frame* de l'antisemitisme.

Actants

Per una banda, tenim als actors més governamentals, que fan una acció més passiva, com el ministre d'Exteriors francès, Alain Juppé, el qual acompanyava els cossos de les víctimes per rebre el funeral d'Estat. D'una altra banda, tenim representants del govern israelí, com el seu vice-ministre d'Exteriors, Danny Ayalon, que explicava l'enterrament i com eren les caixes dels cossos dels nens morts; i el president del govern d'Israel, Reuven Rivlin, que en el seu discurs subratllava que la lluita antisemita és present a tot el món. I, encara, la presència i la intervenció del ministre de Palestina, Salam Fayad, el qual condemnava que l'acció s'hagués dut a terme en defensa del poble palestí. Amb les seves afirmacions volia desmarcar-se de la connexió de la causa palestina amb l'atemptat. Aquest tipus de fonts informatives les podem classificar com a institucionals, en representar els seus respectius governs. Seguint la classificació establerta en aquest treball, els classificarem com a actants,²¹⁰⁹ en desenvolupar un paper més representatiu.

Actors

La resta d'actors, com a persones involucrades en la informació, són els representants de les famílies de les víctimes: Eva Sandler, vídua de Jonathan Sandler; Avishai, germà de la petita Myriam, morta pel terrorista; i Abraham, ex-company de Sandler a la *yeshivà* de Jerusalem, una escola de Sagrada Escripura. El testimoniatge de tots tres aporta una informació amb molt d'accent humà, que se situa en un àmbit simbòlic. Aquests actors representen fonts informatives que són fonts testimonials o de gent del carrer.²¹¹⁰

Marc interpretatiu o *frame* genèric islamisme radical

Un cop es va descobrir la identitat de l'autor dels atemptats a l'escola jueva *Ozar Hatorah* de Toulouse i de l'assassinat d'uns soldats de l'exèrcit francès uns quants dies abans, el marc interpretatiu dominant va canviar. A partir d'aquí el marc interpretatiu o *frame* genèric va ser el del gihadisme-islamisme radical.

La portada del dia 22/03/12 destaca com un dels temes principals, en la columna de sortida de la portada, l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. És el tema principal en la

²¹⁰⁸ Mirar: "¿Hasta cuándo nos van a golpear?" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p. 33

²¹⁰⁹ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²¹¹⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

portada. La superfície que ocupa, la mida del titular i la fotografia són l'ítem que atreu prioritàriament l'atenció del lector.

Imatge

És l'única fotografia de la portada. S'hi veu, en un pla mitjà, un agent de policia davant de la casa de l'assassí de Toulouse. La fotografia pertany a l'agència Reuters.

El titular de portada expressa l'agressivitat del terrorista: *"El yihadista solitario quería "poner a Francia de rodillas"*. Igual que els subtítols: *"El fiscal de París revela que el asesino sólo se "arrepiente de no haber matado más", "Se atrincheró en su casa con un arsenal"*.²¹¹¹ En la mateixa portada hi ha una entradeta o *lead*²¹¹² que reproduïx unes declaracions contundents del gihadista, les quals evidencien la seva brutalitat i el seu fanatisme. El llenguatge té un to criminalista:

*"Soy un muyahidin. Soy un luchador de Al-Qaeda. Me enorgullezco de haber puesto a Francia de rodillas y sólo me arrepiento de no haber matado a más gente", i també, "así se las gasta el "asesino de la moto", de nombre real Mohamed Merah. Un desalmado aprendiz de matarife (...)"*²¹¹³

Aquest episodi en concret cal classificar-lo en els gèneres interpretatius i, per les característiques estilístiques, hem de parlar d'una crònica. Alhora, però, s'hi nota una hibridació amb el gènere informatiu de la notícia, per l'estructura de major a menor importància. Les característiques principals, tot amb tot, són les pròpies de la crònica, perquè és escrita per un corresponsal del diari, amb un estil personal, en què predominen els elements interpretatius. Aquell dia el diari *El Mundo* va dedicar cinc peces periodístiques al cas de l'atemptat de Toulouse. Aborden l'encerclament policial contra Merah i la seva trajectòria. L'ampli espai dedicat al tema dóna a entendre que aquesta qüestió ocupa un lloc principal en l'agenda de mitjans de comunicació.

La crònica principal d'aquell dia, publicada a la secció "MUNDO", ocupa una plana i mitja. La informació queda repartida en vuit columnes i hi ha una fotografia central que comparteixen les dues pàgines. L'espai que ocupa i l'impacte visual que persegueix manifesten la rellevància que *El Mundo* va donar al tema.

D'una banda, el titular principal exposa amb contundència la criminalitat de l'autor: *"Cercado y arrepentido... de no matar a más gente"*²¹¹⁴; per altra banda, els titulars responen a una línia de connotacions més bel·ligerants: *"El asesino de la moto resiste*

²¹¹¹ Mirar portada: *"El yihadista solitario quería "poner a Francia de rodillas"* publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012

²¹¹² El lead o entradeta: És el primer paràgraf de la informació, on es destaquen les dades més rellevants de la notícia o informació. El lead o entradeta respon a les 6 preguntes bàsiques o 6 W's en periodisme: *"Què, Qui, Quan, On, Com i Per què?"* En altres gèneres, com la crònica o el reportatge, no té caràcter informatiu, sinó que busca atraure l'atenció del lector.

²¹¹³ Mirar portada: *"El yihadista solitario quería "poner a Francia de rodillas"* publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012

²¹¹⁴ Mirar: *"Cercado y arrepentido... de no matar a más gente"* publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 pp.30-31

más de 24 horas el cerco policial atrincherado con un arsenal”, “El fiscal revela que Mohamed Merah es un yihadista solitario que rechazó una misión suicida de Al-Qaeda.”²¹¹⁵

Imatge

La imatge que acompanya aquesta informació mostra un pla general contrapicat. S’hi veu l’edifici on estava encerclat Mohamed Merah. En un extrem de la fotografia hi ha tres agents de la policia francesa que observaven permanentment l’edifici. Cal esmentar un altre recurs gràfic, una infografia,²¹¹⁶ és a dir una composició que combina imatge i text per il·lustrar amb més precisió la successió de fets que van conduir la policia cap al terrorista.

Un destacat o especejament²¹¹⁷ enmig d’aquest episodi, que respon al titular “La conexión española”,²¹¹⁸ mostra un primeríssim pla del terrorista Mohamed Merah, acusat de perpetrar els set assassinats a Toulouse. Potencia el valor expressiu i fanàtic d’aquest terrorista. En aquest destacat hi trobem una informació relacionada amb el possible viatge de Merah a territori espanyol per mantenir unes reunions amb grups salafistes. Però el diari *El Mundo* ho desmenteix:

“Sin embargo, tanto la Guardia Civil como la Policía Nacional desmintieron a EL MUNDO tal extremo y negaron tener nada respecto al autor (...)”²¹¹⁹

En aquest destacat s’hi afirma que consta que, l’any 2007, Mohamed Merah va creuar la frontera per Girona cap a França. El discret espai dedicat a aquesta informació denota l’escassa rellevància que va concedir el diari a aquest supòsit.

Pel que fa a l’estudi qualitatiu i discursiu del marc interpretatiu, fonamentat en el conjunt lèxic i la semàntica, hi determinem un *frame* temàtic dominant, el criminalista i bel·ligerant, perquè es fa una descripció molt acurada de l’operació duta a terme pels agents de policia i de la reacció del terrorista. Pel que fa a l’estil, és directe i concís. No s’hi fan servir gaires termes ambivalents, sinó que hi destaca la presència de moltes expressions populars. El llenguatge presenta moltes connotacions bel·ligerants i directes, un estil molt novel·lesc, que és habitual en la crònica de successos. En general, l’estil s’adiu força amb el de la premsa sensacionalista.

²¹¹⁵ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 pp.30-31

²¹¹⁶ Infografia: La informació s’ofereix i interpreta de manera visual, amb elaboracions gràfiques. És una altra mostra de la mescla de llenguatges en el periodisme escrit. Assumeixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

²¹¹⁷ Especejament: En argot periodístic es tracta d’un article breu, de mida petita, que acompanyava l’article principal. Els dos tracten el mateix tema. Però l’especejament indaga un aspecte del mateix tema en profunditat.

²¹¹⁸ Mirar destacat o especejament: “La conexión española” dintre la crònica: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹¹⁹ Mirar destacat o especejament: “La conexión española” dintre de la crònica: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

Lèxic criminalista de dimensió de marc pragmàtic

Ens fixem ara en alguna variable de marc interpretatiu, com ara el conjunt lèxic general dintre del *frame* criminalista. En algun cas descriu el perfil i els antecedents criminals del terrorista. Aquest marc interpretatiu ve determinat per un llenguatge que se situa en una dimensió pragmàtica perquè feia referència als arguments sobre l'assalt policial i a qüestions sobre l'enfrontament entre la policia i el terrorista, expressades amb termes bèl·lics. Per exemple:

“El enemigo público número uno ha resultado ser un joven oficial de chapa y pintura en paro, con antecedentes penales como delincuente juvenil y formado en el terrorismo por los talibán en las provincias tribales de Afganistán”²¹²⁰

Fa servir un abundant lèxic bel·ligerant que es refereix al *modus operandi* de la policia francesa per a arrestar el terrorista:

“(...) un equipo del RAID, el cuerpo de elite de las fuerzas de seguridad galas, trató de sorprenderle mientras dormía en su domicilio de la rue du Sergent Vigné”, “el criminal los recibió con ráfagas Kalashnikov (...)”, “tres detonaciones que han abierto huecos en la casa”, “hipotético asalto”, “un enfrentamiento que degenera en tiroteo o en el suicidio (...)”, “Mohamed Merah permanece atrincherado y solo acorralado por los mejores tiradores del Hexágono, en la planta baja de un edificio de apartamentos feo y gris” o “el porqué de esta siniestra campaña de atentados lo explicó repetidas veces el propio pistolero”²¹²¹

D'altra banda, aquesta dimensió de marc pragmàtica, que es troba dintre del *frame* criminalista, també es determina a partir de les pistes que assenyalen el terrorista. Per exemple:

“más que 570 direcciones de IP, así como siete millones de llamadas de teléfono, tuvieron que revisar los 200 detectives de la policía judicial que han intervenido en el caso,(...)”²¹²²

Encara en aquest marc criminalista trobem algunes expressions que fan referència a l'antisemitisme. Per exemple: “la matanza, de innegables tintes antisemitas, no sólo sembró el pánico entre la comunidad hebrea (...)”²¹²³ Altres conceptes referents a aspectes judicials, molt presents en tot l'episodi, també se situen en aquest marc criminalista: “los tres son sospechosos de haber sido sus cómplices.”

²¹²⁰ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹²¹ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹²² Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹²³ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

Alguns dels verbs més representatius tenen a veure amb la interpretació que el redactor fa de la realitat i de l'objecte que tracta, una interpretació que pot ser negativa o positiva.²¹²⁴ Els verbs més exponencials són “intimidarle”, “agotarle y provocar su rendición”, “la Policía judicial no se decidió a evacuar” o “acorralado”. De fet, es nota una negativitat i una agressivitat general en tot el discurs. Aquesta presència emfatitza encara més el *frame* temàtic criminalista. Altres exemples de conjunt lèxic i expressions que determinarien aquest marc interpretatiu serien els termes que farien referència a termes bel·ligerants i combatius:

“(…) al constatar que el autor era un asesino en serie metódico y cruel, con la técnica de combate y la puntería de comando militar y una frialdad estremecedora” o “en sus ataques anteriores”²¹²⁵

Un altre dels marcs interpretatius o *frames* detectats és el genèric de l'islamisme-gihadisme, situat dintre del *frame* temàtic o *issue-specific frame*²¹²⁶ criminalista. La construcció del *frame* de l'islamisme-gihadisme, que és dominant, es determina amb la presència de molts arguments de tipus pragmàtic respecte a la investigació i a l'armament del terrorista:

“(…) el primogénito estaba fichado como miembro de una célula de captación de yihadistas y en su coche se han descubierto parafina, pólvora y acaso algún arma” o “los hermanos Merah ya estaban fichados por la Dirección Central de Información Interior (DCRI), servicio de contraespionaje que se ocupa de controlar a los islamistas radicales que operan en el Hexágono(…)”²¹²⁷

Finalment ofereix arguments de tipus religiós, a través d'intervencions, en estil directe, d'alguns testimonis de veïns, que també se situen en el *frame* de l'islamisme radical. Per exemple:

“Nunca ha sido practicante y si él lo dice miente”, nos contó su amigo Hotman, que recuerda cómo el domingo estuvieron juntos “hablando de tonterías.”(…) “Al parecer, la radicalización religiosa del asesino de la moto le sobrevino en los últimos años, a modo de redención de sus pecados juveniles y terminó degenerando en un baño de sangre”²¹²⁸

En el *frame* de l'islamisme radical-gihadisme s'observa una variació de criminalitat que subratlla l'agressivitat del terrorista amb abundants expressions, com aquestes: “Nadie podía creer que aquel chico discreto era un terrorista sanguinario. Ni un

²¹²⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.282

²¹²⁵ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹²⁶ De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): “Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data”, *Communications* 3(4):363

²¹²⁷ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹²⁸ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

fundamentalista.”²¹²⁹En aquesta línia discursiva trobem alguns elements interpretatius per part del redactor, els quals incideixen en l’agressivitat i en fanatisme religiós. Per exemple:

“Un plan de acción horripilante, que el matarife veinteañero, con orgullo de psicópata obcecado por una misión divina, se ufana en haber realizado sin ayuda de nadie.”²¹³⁰

Actors

En relació als actors de la crònica principal hem de destacar el paper que va jugar el mateix protagonista, Mohamed Merah, en aquesta crònica i en tot el relat. És presentat, en aquesta crònica, com un jove radical i delinqüent, que havia rebut entrenament *gihadista* a l’Afganistan, respecte a les forces d’elit franceses que van assaltar el seu apartament per detenir-lo. En la crònica principal, publicada el 22/03/12,²¹³¹ apareix com un dels protagonistes principals i com el principal responsable de l’atemptat a Toulouse. El seu germà, Abdelkader Merah, i la seva mare són presentats com els principals còmplices de l’atemptat de Toulouse. La informació sobre aquests dos familiars diu que són persones que procedeixen d’ambients marginals i remarca sobretot la seva condició de pertànyer a la classe social baixa. Comprovem-ho:

“(…) la Policía Judicial arrestó ayer en el marco de esta misma operación antiterrorista, en el barrio inmigrante de Mirail, a su madre, a su hermano mayor Abdelkader –de 27 años que trabaja en la construcción-y su novia” ²¹³²

Posa molt d’èmfasi en la vinculació de Mohamed Merah amb Al-Qaeda i amb les cèl·lules gihadistes:

“(…) se sabe que el primogénito estaba fichado como miembro de una célula de captación de yihadistas(…)”²¹³³

La mare és presentada com una persona despreocupada del seu fill. Destaca una declaració d’ella: “En cuanto a la madre, que se quejaba de que “su hijo hace mucho que no la escucha” (...).”²¹³⁴ Considera que hi estava implicada indirectament perquè es va trobar el nom de la mare de Merah en una llista de correus. Vegem-ho: “(…) fue el nombre de su madre inscrito en la lista de emails que el paracaidista había recibido interesándose por una moto que vendía en la web: “Le bon coin.” ²¹³⁵

²¹²⁹ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹³⁰ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³¹ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³² Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³³ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³⁴ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³⁵ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

En relació a la resta d'actors s'ha de subratllar l'especial protagonisme de les persones que tenien responsabilitats en el govern francès. Aquests, tot i estar involucrats en la informació, actuaven com a representants polítics. Són, doncs, actants,²¹³⁶ si tenim en compte la seva representativitat. Hem de parlar, d'una banda, de la intervenció del ministre de l'interior, Claude Guéant, que dirigia l'operació contra el terrorista. I, d'altra, de la intervenció de l'aleshores president de la República, Nicolas Sarkozy, el qual advertia de les noves intencions del terrorista, que tenia previst tornar atacar. Així ho subratlla amb una cita en estil directe: "*El asesino pensaba matar hoy a un militar a la salida de su casa(...)*".²¹³⁷ Una declaració que reforça més la criminalitat del terrorista.

I encara hi ha altres actors involucrats en la informació i que són els responsables de la investigació: el fiscal antiterrorista de París, François Molins, i el fiscal de Toulouse, Michel Valet. Aquests dos expliquen com es desenvolupa la investigació i donen molts arguments de tipus pragmàtic, que es refereixen a raonaments de tipus pràctic i material, com ara el *modus operandi* utilitzat i els indicis emprats per la policia per arribar fins a l'assassí. La intervenció destacada, en estil directe, de Michel Valet al·ludeix a l'agressivitat de Mohamed: "Se trata de un hombre muy determinado (...)" i "escoge a sus víctimas en función de la raza o la religión."²¹³⁸

Les intervencions de François Molins, destaquen les pistes que van portar a la detenció de Mohamed Merah. Així ho constata:

"Recorrimos todos los concesionarios de la marca en la región y Christian D nos contó que uno de los hermanos Merah había pasado por allí preguntando cómo se podía inutilizar el sensor oculto que permite localizar vehículos a través del GPS.(...) el estudio del vídeo de la matanza nos permitió corroborar el perfil psicológico", resume Molins²¹³⁹

Un altre perfil d'actor que apareix en aquesta crònica és el testimonial, però val a dir que és molt esporàdic. Se circumscriu a la intervenció d'un amic de Merah, Hotman, el qual desmentia radicalització religiosa de Merah. Deia això: "*Nunca ha sido practicante y si él lo dice miente*", nos contó su amigo Hotman (...).²¹⁴⁰

Per contrarstar aquesta declaració, el redactor de *El Mundo* va afegir informació de *background*,²¹⁴¹ que confirma la radicalització religiosa de Merah:

²¹³⁶ Seguint la classificació de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²¹³⁷ Mirar: "Cercado y arrepentido... de no matar a más gente" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³⁸ Mirar: "Cercado y arrepentido... de no matar a más gente" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹³⁹ Mirar: "Cercado y arrepentido... de no matar a más gente" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹⁴⁰ Mirar: "Cercado y arrepentido... de no matar a más gente" publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹⁴¹ *Background*: En argot periodístic es refereix al conjunt de dades que fan referencia als antecedents i al context d'un esdeveniment en concret.

“(…) la radicalización religiosa del asesino de la moto le sobrevino en los últimos años, a modo de redención de sus pecados juveniles y terminó degenerando en un baño de sangre”²¹⁴²

Dimensió de marc simbòlica i pragmàtica

D’una banda, aquestes intervencions de tipus pragmàtic reforcen el marc interpretatiu o *frame temàtic* criminalista i, a més a més, corroboren la dimensió de marc més pragmàtica en el conjunt de la informació. Aquest *frame* criminalista es manté constant i es va adaptant en tot el relat del cas de l’atemptat de l’escola jueva de Toulouse a *El Mundo*. D’altra banda, la presència dels arguments que fan referència a la religió determina un *frame dimension* simbòlic;²¹⁴³ i els arguments sobre la radicalització de Merah reforcen el *frame* de l’islamisme-gihadisme radical. L’un i l’altre reforcen els marcs interpretatius dominants i suposen una estratègia per a defensar la posició del mitjà. L’ús d’arguments contraposats no responen a un sentit de pluralitat informativa per veure la complexitat del cas, sinó que suposen un reforçament del marc interpretatiu defensat.²¹⁴⁴

Fonts informatives

Les fonts informatives no s’esmenten explícitament. Tan sols comptem amb citacions en estil directe atribuïdes a persones de l’àmbit institucional, com les dels representants del Govern Nicolas Sarkozy i Claude Guéant i sobretot amb les dels

²¹⁴² Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30 conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²¹⁴² Seguint la definició de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

²¹⁴² Seguint la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

²¹⁴² Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

²¹⁴² Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹⁴² González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 33

²¹⁴² Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁴³ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric i Capdevila, Arantxa) dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²¹⁴⁴ Seguint la definició de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.151-152

representants de la investigació policial, els fiscals François Molins i Michel Valet. Aquests els podem classificar dintre de la tipologia de fonts d'experts²¹⁴⁵ en actuar com a investigadors del cas de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. Com que tan sols tenim les declaracions, és difícil de saber quines han estat les fonts informatives que les han proporcionades i a les quals ha acudit el redactor per a elaborar la informació. Sovint, doncs, resulta complicat distingir les fonts veritablement utilitzades de les citacions.²¹⁴⁶ Una font informativa mencionada que es pot identificar és la d'un amic del mateix terrorista, perquè el redactor la identificava de manera explícita:

“Nunca ha sido practicante y si él lo dice miente”, nos contó su amigo Hotman, que recuerda cómo el domingo estuvieron juntos “hablando de tonterías”²¹⁴⁷

El segon episodi publicat el mateix 22/03/12 és un article complementari, que dona molta informació de *background*, és a dir que refereix un conjunt de dades d'antecedents i de context sobre l'esdeveniment.²¹⁴⁸ L'article d'anàlisi consisteix en una explicació objectiva fonamentada en dades, una explicació que al mateix temps conté una valoració implícita. És tracta d'un article amb un missatge interpretatiu basat en antecedents per tal d'oferir una comprensió més acurada dels esdeveniments. El títol conté una expressió sarcàstica: “El “becario” francés de la guerrilla talibán”²¹⁴⁹ Igual que el subtítol: “El “serial killer” de Toulouse se curtió en ataques contra la OTAN en Afganistán”. Les cometes dels mots “becario” i “serial killer” responen a un recurs retòric que fa servir el redactor per distanciar-se d'aquesta expressió.²¹⁵⁰ No ocupa gaire espai. Tan sols dues columnes i no conté cap fotografia. Pel que fa al classificació de gèneres periodístics, segons (Contreras, Diego: 2004:154) el podem situar entre el reportatge i el *News Analysis o Informe*. Per les característiques formals s'acosta més al petit reportatge contextual, amb molts elements de *background*. Subratlla molt l'aspecte humà i hi predomina l'estil narratiu.

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge és molt bel·ligerant, perquè fa referència a les operacions militars i d'armament que se situen en un àmbit pragmàtic. La variable de dimensió de marc és pragmàtica en articular-se en base d'arguments més materials, que es refereien a l'armament i a les operacions militars:

²¹⁴⁵ Seguint la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

²¹⁴⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.190

²¹⁴⁷ Mirar: “Cercado y arrepentido... de no matar a más gente” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.30

²¹⁴⁸ González, Norberto (1997): *La interpretación y la narración periodísticas. Un estudio y tres casos: Croacia, drogas, mujer*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA). p. 33

²¹⁴⁹ Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

“Junio 2008. Los talibán lanzan uno de sus golpes más espectaculares en Kandahar. Un camión cargado de explosivos vuela por los aires las puertas de la prisión de sarposa.”²¹⁵¹

El marc interpretatiu o *frame* genèric és el del gihadisme-islamisme radical, determinat a partir de variables com el lèxic i les metàfores més utilitzades. La majoria del discurs se situa en un àmbit molt bèl·lic. Vegem-ho amb alguns exemples: “se apiñan cabecillas islamistas, terroristas extranjeros”, “becario de los talibán paquistaníes, *Le Monde* asegura que se entrenó en la frontera con Afganistán, montañosa jungla de 1.360 km en la que no impera más ley que la insurgente”²¹⁵²

Recursos retòrics: metàfores

Des del punt de vista de l'estil descriu amb plasticitat els antecedents de Mohamed Merah en el seu pas per l'Afganistán, emprant algunes metàfores amb un to més sensacionalista fa al·lusió a la matança a l'escola jueva i a l'estreta vinculació que té amb el terrorisme:

“En medio de aquellos reos que hace cuatro años huían campo a través en la cuna insurgente desatando la psicosis entre la población y las fuerzas afganas(…)”²¹⁵³ “Lo que sí parece clara es que el autor de la carnicería en la escuela judía de Toulouse había hecho sus pinitos en el terrorismo de la mano de los mejores maestros.”²¹⁵⁴

Algun terme emprat en el reportatge, com “carnicería”, fa al·lusió a la matança, cosa que ens situa en el mateix marc interpretatiu criminalista. En la mateixa línia tenim altres conceptes, com “serial killer” o “el asesino de la moto.” Aquesta selecció de paraules ens acosta a un llenguatge sensacionalista, molt present en tota la mostra de *El Mundo*. La metàfora: “había hecho sus pinitos en el terrorismo” i una altra que es refereix a la barbàrie que duu a terme Mohamed Merah durant el seu pas per Kandahar (Afganistán):

“el asesino de la moto fue capturado el 19 de diciembre de ese año y condenado a tres años de prisión por sembrar de explosivos al paso de los soldados de la OTAN desplegados en Kandahar 3.600 de ellos enviados en nombre de Francia para combatir a la guerrilla que tiene a Kabul en jaque”²¹⁵⁵

Aquesta ens defineix un àmbit pragmàtic i reforça clarament el marc interpretatiu o *frame* del gihadisme-islamisme radical. També dintre d'aquest *frame* trobem arguments de tipus més simbòlic, tot i que no pas en la mateixa proporció, que fan referència a la causa religiosa que va induir el terrorista a perpetrar els atemptats:

²¹⁵¹ Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵² Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵³ Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵⁴ Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵⁵ Mirar: “El “becario” francés de la guerrilla talibán” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

“Tres de sus víctimas vestían de uniforme, y a su juicio ejercían de verdugos de otros musulmanes en nombre del imperialismo occidental”²¹⁵⁶

Finalment fa referència al problema del terrorisme global i aporta una visió de futur en relació a la problemàtica del terrorisme gihadista global:

“De hecho, el perfil de serial killer de Toulouse se corresponde con el de varios cientos de franceses de segunda y tercera generación atraídos recientemente por el yihadismo”²¹⁵⁷

Actors

En aquest episodi “*El “becario” francès de la guerrilla talibán*”²¹⁵⁸ el protagonisme principal el té Mohamed Merah, ja que és el subjecte més involucrat. La informació parla principalment del seu pas per l’Afganistan i de la seva acció criminal en aquest país. La resta de persones involucrades formaven part d’organimes oficials. Per exemple, el representant de la presó de Sarposa a l’Afganistan, Ghulam Faruq, que era el director i algun representant afganès d’unitats d’intel·ligència, la identitat dels quals no s’esmenta. Aquests intervenen més discretament i són citats indirectament, a través d’agències de notícies com Reuters. Les seves intervencions en estil indirecte serveixen per confirmar la presència de Mohamed Merah a la presó afganesa de Sarposa:

“En medio de estos reos que hace cuatro años huían campo a través en la cuna insurgente, desatando la psicosis entre la población y las fuerzas afganas, estuvo Mohamed Merah, de darse crédito a las declaraciones que ayer hizo el director de la prisión, Ghulam Faruq, a Reuters”²¹⁵⁹

Hi ha, però, altres intervencions que desmenteixen el seu pas per la presó afganesa. No se sap qui fa aquesta intervenció, perquè la referència és molt genèrica: “Las autoridades de Kandahar negaban, en cambio, haber detenido a ningún ciudadano francés (...)”²¹⁶⁰

En tot cas contradiu la intervenció del director de la presó de Sarposa, Ghulam Faruq: “Según la versión de este, el asesino de la moto fue capturado el 19 de diciembre de ese año y condenado a tres años de prisión (...)”²¹⁶¹

²¹⁵⁶ Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵⁷ Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵⁸ Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁵⁹ Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁶⁰ Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁶¹ Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

Aquesta contraposició d'arguments són fruit d'una imprecisió informativa per part del diari *El Mundo* i també de les dificultats per reconèixer les fonts informatives utilitzades.

Fonts informatives

Les fonts informatives mencionades corresponen a la tipologia mitjans de comunicació. *El Mundo* fa servir les referències que publiquen altres mitjans, els quals actuen, doncs, en aquest cas, com una font informativa més. Per exemple, utilitza com a font el mitjà francès *Le Monde*. Comprovem-ho:

“Le Monde asegura que se entrenó en la frontera en Afganistan (...)”. “(...) de darse crédito a las declaraciones que ayer hizo el director de la prisión, Ghulam Faruq, a Reuters”²¹⁶²

Val a dir que també se serveix d'una font més testimonial, però denominada de forma genèrica: “las autoridades de Kandahar negaban, (...)”. Es tracta d'una citació anònima i, per tant, poc transparent.

Article d'opinió

L'article d'opinió de David Gistau, “*La “Yihad” esteparia*”,²¹⁶³ aborda la problemàtica de la identitat musulmana, subratllant sobretot que el terrorista era combatent islàmic i *muyahidín*. Al final l'articulista es refereix al fet que, segons ell, la mateixa societat francesa ha generat aquests “monstres”:

“Tan sólo inquieta de verdad, y esto es un ejercicio de narcisismo, que la sociedad a la que uno pertenece engendre semejantes monstruos. Y esa preocupación ha sido evacuada con la identidad del tirador, que ser francés por muyahidín, por tanto muyahidín antes que francés y entonces decimos: “Ah! Bueno, menos mal!” (...)” “Occidente se odia lo suficiente como para creer desde el 11-S y también en el 11-M, que merece los castigos del buen salvaje yihadista.”²¹⁶⁴

El marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme radical presenta un punt de contacte amb el *frame* electoralista-pro-Sarkozy. Un exemple és la informació publicada el 23/03/12, que ocupa l'espai central de la portada de *El Mundo*, a la fotografia central de la qual veiem Nicolas Sarkozy en un míting a Estrasburg. El titular principal era: “Sarkozy convierte en delito visitar páginas yihadistas”.²¹⁶⁵

²¹⁶² Mirar: “*El “becario” francés de la guerrilla talibán*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.31

²¹⁶³ Gistau, David: “*La “Yihad” esteparia*”, article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²¹⁶⁴ Gistau, David: “*La “Yihad” esteparia*”, article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²¹⁶⁵ Mirar portada: “*Sarkozy convierte en delito visitar páginas yihadistas*” publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012

Imatge

La fotografia reproduïx un pla americà del líder francès en un míting. Es pot llegir clarament l'eslògan de campanya del partit de Sarkozy "*La France Forte*", que reforça implícitament el seu lideratge. Ocupava l'angle superior dret, el lloc més rellevant, segons la teoria del "triangle de Haas",²¹⁶⁶ perquè la informació representa el centre d'impacte visual a partir d'elements com el titular, la fotografia i l'entradeta.

El marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme-gihadisme radical es manté adaptant-se a altres arguments i també manté punts de contacte amb el *frame* electoralista-pro-Sarkozy. La confluència ve donada per l'argument principal: Sarkozy va anunciar un enduriment del Codi Penal contra qui consultés pàgines webs que fessin apologia del terrorisme. Això queda palès en el subtítol: "Relanza su campaña con el endurecimiento del Código Penal tras la muerte del asesino de Toulouse en el asalto a su casa"²¹⁶⁷, i també en el *lead* o entradeta de la notícia, on conflueixen el marc electoralista i el del gihadisme:

"La masacre de Toulouse ha cambiado las prioridades de los franceses. Si antes era el bosillo la inquietud máxima, ahora la amenaza se ha convertido en enemigo número uno"²¹⁶⁸

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge emprat se situa en una dimensió pragmàtica, a partir d'uns arguments que fan referència a les mesures legals adoptades per Sarkozy, considerades positivament. Per tant, el marc valoratiu o *frame value* és positiu en relació a la qüestió d'aquestes lleis. En aquest cas conflueixen el *frame* electoralista i el *frame* de l'islamisme radical:

"Entre las iniciativas propuestas está la de castigar con la cárcel a aquellos que visiten habitualmente páginas que hagan apología del terrorismo o viajen al extranjero con fines de adoctrinamiento."²¹⁶⁹

Editorial

L'editorial principal del dia 23/03/12 del diari *El Mundo* és dedicat al cas de l'atemptat i sobretot a les mesures adoptades per Sarkozy, que hi tenen molt de protagonisme. El titular era molt contundent: "Sarkozy aplica transparencia y mano dura."²¹⁷⁰ L'editorial parla de la transparència i del rigor amb què Sarkozy va saber gestionar la crisi de l'atemptat a França.

²¹⁶⁶ Teoria extreta de Zorrilla, Jesús (1997): *Introducción al diseño periodístico*, Pamplona, Ed. EUNSA citada dintre de l'obra de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.86

²¹⁶⁷ Mirar portada: "Sarkozy convierte en delito visitar páginas yihadistas" publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012

²¹⁶⁸ Mirar portada: "Sarkozy convierte en delito visitar páginas yihadistas" publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012

²¹⁶⁹ Mirar portada: "Sarkozy convierte en delito visitar páginas yihadistas" publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012

²¹⁷⁰ Mirar editorial: "Sarkozy aplica transparencia y mano dura" publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.3

Arran d'això la seva popularitat va augmentar en les enquestes electorals. En general tot l'editorial era un elogi a la seva gestió. La majoria d'arguments entren dintre d'una dimensió de marc o *frame dimension* pragmàtica que fa referència a la gestió política i a les mesures legals, és a dir a qüestions pràctiques:

“La transparencia y el rigor con los que Francia ha gestionado el caso del gihadista que asesinó a siete personas antes de ser abatido ayer en su domicilio, son dignos de encomio” (...) “La decisión de Sarkozy de endurecer el Código Penal para perseguir a quienes acudan a cursos de adiestramiento terrorista –como fue el caso de Merah-, así como su propósito de aplicar mayores medidas de vigilancia en las cárceles, donde los extremistas reclutan a algunos de sus yihadistas, son pasos acertados”²¹⁷¹

Presenta un altre argument en comparar l'atemptat de Toulouse amb l'atemptat de l'11-M a Espanya i qüestiona la mesura de Sarkozy de castigar la consulta a aquestes webs, pel grau de censura que suposa. La primera intervenció argumenta:

“En comparación con lo ocurrido en España en el 11-M, se advierten dos diferencias notables. El Gobierno francés no aventuró ninguna tesis sobre la autoría de los asesinatos racistas, ni siquiera cuando algunos medios apuntaron como probables sospechos a tres ex militares de ideología neonazi.” (...) “Más polémico se antoja su propósito de limitar el acceso a páginas de internet que hagan apología del odio o la violencia, pues no deja de ser un tipo de censura(...)”²¹⁷²

L'editorial acaba reforçant el marc interpretatiu pro-Sarkozy, molt defensat pel diari. I destaca la rapidesa amb què va actuar el Govern francès i Sarkozy:

Ahora bien, de lo que no se puede acusar a las autoridades francesas es de falta de reflejos. (...) Esa prontitud en reaccionar y la seriedad con la que ha gestionado la tragedia han permitido a Sarkozy recuperar fuelle. Francia ha estado a la altura²¹⁷³

Com en els anteriors episodis de la mostra seleccionada, la notícia publicada el 23/03/12 pertany al gènere informatiu, en presentar una estructura on la informació més rellevant va al principi i la més irrellevant al final. El títol d'aquesta notícia és una metàfora sobre la radicalitat del gihadista: “Francia entierra al “monstruo” de Toulouse.”²¹⁷⁴ També en els subtítols s'hi subratlla l'agressivitat: “El yihadista había advertido de que no se rendiría y combatió a los RAID para morir matando.” Aquesta notícia surt a la secció “Mundo”, que correspon a la secció d'internacional del diari. Ocupava una pàgina i mitja i la informació es distribueix en sis columnes. L'espai destinat a aquesta informació denota que el rotatiu va concedir una rellevància

²¹⁷¹ Mirar editorial: “Sarkozy aplica transparencia y mano dura” publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.3

²¹⁷² Mirar editorial: “Sarkozy aplica transparencia y mano dura” publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.3

²¹⁷³ Mirar editorial: “Sarkozy aplica transparencia y mano dura” publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.3

²¹⁷⁴ Mirar: “Francia entierra al “monstruo” de Toulouse”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 de pp.34-35

destacable a la qüestió de l'assalt al pis de Mohamed Merah per part d'agents especials de la policia francesa, els RAID.

Lèxic criminalista de dimensió de marc pragmàtic

Des de d'un punt de vista de l'anàlisi discursiu presenta una línia similar amb les anteriors publicacions. El llenguatge es situava en un àmbit més pragmàtic, en general. S'observen dos marcs interpretatius clarament delimitats, el marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista i el de l'islamisme-gihadisme radicalitzat. De fet, tota la notícia presenta un relat criminalista, que és molt comú en la crònica de successos. S'hi fa una descripció molt acurada de com es va desenvolupar la detenció. El conjunt lèxic conté moltes connotacions bel·ligerants i de temor. Vegem-ne alguns exemples: "La pesadilla ha terminado para los habitantes de Toulouse", "Mohamed Merah murió ayer a las 11:30 horas de un disparo en la cabeza", "oponer una durísima resistencia a los agentes de policía (...)".²¹⁷⁵

En aquest mateix lèxic corresponent al *frame* temàtic criminalista/policial s'hi concreten dos subconjunts, un de més criminalista: "tras 32 horas de asedio, el homicida confeso (...)", "el primer asalto fallido a su domicilio del comando policial (...) le había privado de ejecutar su cuarto atentado", que també exemplifiquen algunes metàfores com: "todavía tenía más ansia de sangre" i "(...) i el pistolero solitario jugó al despiste con los efectivos del RAID no se sabe si para ganar tiempo (...)" i alguna paradoxa: "El asesino hubiera puesto fin a sus días para quitarle a sus enemigos el placer de detenerlo. No era así."²¹⁷⁶ I un altre subconjunt lèxic que es dedica a fer una descripció molt acurada del desenvolupament de l'operació policial: "Según una fuente cercana al caso, un último intento de mediación, con ayuda de uno de los allegados de Merah, fracasó el miércoles al anochecer", "para presionarle", "a balazo limpio", "decidieron intervenir", "volando la entrada con una nueva deflagración controlada" o bé, "pertrechados con cascos, escudos, chalecos antibalas y armamento." Subratlla molt els detalls de l'operació i de l'assalt a l'apartament de Merah:

"(...) el RAID había desplazado a Toulouse a 60 de sus integrantes para que pudieran hacer turnos en previsión de un asedio prolongado", "se introdujeron en el piso precedidos por un equipo de vídeo y fueron registrando cuarto por cuarto, avanzando "paso a paso" en prevención de eventuales bombas – trampa", "el tiroteo duró cinco largos minutos durante los cuales fueron disparadas más de 300 balas sumando las de ambos bandos"²¹⁷⁷

Recursos expressius: hipèrbole

Per emfatitzar l'alt grau de violència en què es produeix l'operació i la crueltat del terrorista utilitza algun recurs retòric com la hipèrbole: "En su huida desesperada,

²¹⁷⁵ Mirar: "Francia entierra al "monstruo" de Toulouse", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.34

²¹⁷⁶ Mirar: "Francia entierra al "monstruo" de Toulouse", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.34

²¹⁷⁷ Mirar: "Francia entierra al "monstruo" de Toulouse", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 pp.34-35

digna de un videojuego de ultraviolencia Mohamed hirió a dos agentes (...) uno de los cuales hubo de ser posteriormente hospitalizado”, o bé, “informó de que el pistolero había grabado en vídeo todos sus homicidios, como se sospechaba, (...)”²¹⁷⁸

L’altre marc interpretatiu o *frame* genèric que es pot delimitar, com he dit, és el de l’islamisme-gihadisme radicalitzat, tenint en compte tot un conjunt lèxic que fa referència a aquest àmbit que sobretot subratlla els principals referents del terrorisme d’arrel islamista.

Expressions *frame* islamisme-gihadisme radicalitzat

La resta d’expressions que pertanyen al *frame* genèric de l’islamisme-gihadisme radicalitzat són intervencions atribuïdes a Mohamed Merah, les quals, a més a més de les dades que proporcionen, ofereixen més elements interpretatius, i per tant, reforcen aquest *frame*. Fixem-nos en algunes de les citacions, en estil directe, atribuïdes a ell:

“se escucha cómo antes de asesinarle le dice al sargento paracaidista Imad Ibn Ziaten: “tú matas a mis hermanos, yo te mato a ti”, “(...) para tener una tribuna desde la cual difundir su odioso mensaje de radicalismo islámico: “Soy un muyahidín . Soy un luchador de Al-Qaeda. Me enorgullezco de haber puesto a Francia de rodillas y sólo me arrepiento de no haber hecho más muertos”²¹⁷⁹

Aquestes intervencions atribuïdes al terrorista emfatitzen més el seu radicalisme i reforcen el marc interpretatiu de l’islamisme radical defensat per *El Mundo*. És interessant observar com es manifesta el paper de l’autor del text, en la valoració de les dades que ofereix, mitjançant el discurs d’una persona externa. Una de les funcions de la citació és justificar una opinió o una posició pròpia unint-la a una altra d’externa.²¹⁸⁰ Un altre aspecte important en les atribucions de citacions és observar l’ús dels *verba dicendi*, és a dir dels verbs que descriuen l’acte de parla que es duu a terme a través d’unes declaracions.²¹⁸¹ En el verb utilitzat anteriorment, *difundir* hi ha implícit un significat intencional que reforça l’intent de proselitisme del terrorista Merah. D’altra banda es detecten altres termes i expressions que actuen com a *background* dintre d’aquest *frame* com:

“(…) los actos terroristas de Mohamed fueron reivindicados a través de la web Shamik por Jund al-Khilafah (Soldados del Califato), una organización armada fundamentalista próxima a Al-Qaeda en el Magreb Islámico (AQMI)(...)”²¹⁸²

²¹⁷⁸ Mirar: “Francia entierra al “monstruo” de Toulouse”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 pp.34-35

²¹⁷⁹ Mirar: “Francia entierra al “monstruo” de Toulouse”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.34

²¹⁸⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.278

²¹⁸¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.280

²¹⁸² Mirar: “Francia entierra al “monstruo” de Toulouse”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

Altres *frame devices* o mecanismes de marc (Van Gorp, 2007),²¹⁸³ com el lèxic en general i les expressions, a partir dels quals es realitzava el procés d'emmarcat, fan referència a grups terroristes i a l'islamisme radical. Per tant, reforçen el marc interpretatiu defensat pel diari.

Des d'un punt de vista narratiu ho expressa amb un llenguatge de terror:

“Muerto el demonio que tenía aterrizada a Francia, muchos se preguntan por qué si figuraba en los archivos de la Dirección Central de Información Interior (DCRI) que se ocupa de controlar a los islamistas radicales, no estaba más controlado”, “(...) según el Wall Street Journal, figuraba en la lista negra del FBI que le impedía volar a este país por estar clasificado como presunto terrorista”²¹⁸⁴

Aquest marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme radicalitzat queda en un segon terme en detectar-se un altre *frame* temàtic, el criminalista. Un marc criminalista que presenta una variació de terror i criminalitat a través d'algunes expressions com: “Conmoción en Francia/ Fin de la pesadilla” o “la pesadilla ha terminado para los habitantes de Toulouse.”

Imatge

En la imatge central que acompanya la crònica veiem un pla general d'un grup de membres del cos del RAID. En reforça així l'aspecte policial i criminalista de tot el relat de la crònica.

La dimensió de marc o *frame dimension*²¹⁸⁵ es pot classificar dintre d'una dimensió de marc pragmàtic en general, en fer referència a aspectes materials, com l'operació policial per la detenció. El marc valoratiu que proposa el *frame* criminalista és negatiu en relació al fenomen del gihadisme-islamisme.

Actors

Els actors protagonistes d'aquest episodi entren dintre la categoria d'institucionals. Són, per exemple, els agents d'elit de la policia francesa, el RAID, o bé representants d'organitzacions institucionals. Els actors més involucrats en la informació i categoritzats com a protagonistes són, doncs, Mohamed Merah, el terrorista, i els agents especials del RAID. Mohamed Merah és presentat com un terrorista sense escrúpols, radicalitzat, que vol morir com un màrtir islamista. Pel que fa als agents del

²¹⁸³ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.7

²¹⁸⁴ Mirar: “Francia entierra al “monstruo” de Toulouse”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁸⁵ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric i Capdevila, Arantxa) dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

RAID, tenen un protagonisme especial en ser presentats com a autèntics herois que poden combatre el terrorisme i que van poder abatre el terrorista durant l'assalt.

Actants

La resta d'actors són més secundaris, desenvolupen un paper més institucional i aporten una informació més oficial. Les seves intervencions corroboren l'aspecte més combatiu del terrorista. En desenvolupar un paper de representants polítics o d'experts, es classificarien dintre la categoria d'actants:²¹⁸⁶

- Didier Durant, secretari del sindicat policial Synergie Officiers, aporta dades sobre l'operació i sobre l'actitud combativa del terrorista Mohamed Merah.
- Amaury de Hautecloque, dirigent de la unitat del RAID, també aporta dades oficials sobre l'operació.
- François Molins, fiscal antiterrorista de París, aporta informació més detallada de l'actitud del terrorista Mohamed Merah.
- Claude Guéant, ministre de l'interior, també dóna detalls de l'operació i destaca que el terrorista no es va entregar i que va fer el possible per resistir-se davant la policia.

Fonts informatives

Les fonts més visibles on el redactor ha anat a buscar la informació les podem classificar en dues categories: les fonts oficials, és a dir les dels mitjans de comunicació, i les fonts anònimes. Les primeres pertanyen a la categoria de fonts institucionals. Algunes són descrites d'una manera genèrica i, per tant, no en sabem totes les dades. Alguns exemples:

- "Le había dicho al negociador del RAID." Es refereix a les últimes paraules de Mohamed Merah que es resistia a entregar-se
- Fonts anònimes com: "Según una fuente cercana al caso, un último intento de mediación (...)"²¹⁸⁷ La citació indirecta recorre més a la interpretació del discurs extern. Es tracta d'una font que proporciona dades més que no pas interpretacions. L'expressió "según una fuente", de fet, és un recurs retòric que adjudica a altres les seves pròpies observacions. Per tant, reforça el marc interpretatiu defensat pel diari.

En alguna altra font, mencionada i identificada, se sap clarament d'on procedeix la informació:

²¹⁸⁶ Seguint la definició de CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²¹⁸⁷ Mirar: "Francia entierra al "monstruo" de Toulouse", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.34

- Didier Durand apareix identificat com a secretari del sindicat policial Synergie Officiers i exposa algunes dades referents a l'assalt a casa de Merah. Destaca la voluntat de no rendir-se de Merah, a més de la voluntat de combatre fins al final.
- Una altra font visible la podem classificar en la categoria de mitjans de comunicació, perquè el mitjà actua com un font informativa més: "Según el *Wall Street Journal*, (Merah) figuraba en una lista negra del FBI que le impedía volar a este país por estar clasificado(...)". En utilitzar un mitjà com a font d'informació, aquesta perd el caràcter d'imprecisió i guanya en autoritat.

La resta d'intervencions que fan constar l'origen són citacions en estil directe. Per tant, no es poden classificar amb precisió com a fonts informatives. És el cas d'Amaury de Hautecloque, que dirigia la unitat d'intervenció del RAID; el cas de François Molins, fiscal antiterrorista de París; i els cas de Nicolas Sarkozy, president de la República Francesa. Les seves intervencions corroboren el caràcter fanàtic i l'aspecte més combatiu de Mohamed Merah. En segon terme figuren les intervencions de Claude Guéant, ministre de l'Interior, que posen de relleu la dura persecució al pis del terrorista i el propòsit de no rendir-se. La gran majoria d'aportacions que trobem en aquest episodi són redactades en estil directe i busquen l'efecte de dramatització retòrica.²¹⁸⁸

El segon episodi publicat el mateix dia 23/03/12 representa una línia de continuïtat respecte de la informació anterior. Tenint en compte la classificació en gèneres periodístics, hem de parlar de crònica discursiva, segons la categorització (Contreras, Diego:2004). En aquest episodi s'entrellacen una sèrie de declaracions de persones que formen part de l'escola amb les dels familiars d'algunes víctimes. Duia com a titular una citació directa, que reflecteix el sentiment de temor i de preocupació que es vivia al barri. Es tracta d'una crònica amb accent humà i social, que recull el testimoni colpidor de les experiències que van viure aquestes persones arran dels atemptats. Recull en primera persona la por i els sentiments de les persones que van viure de prop l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. Vegem exemples de citacions en estil directe d'alguns residents al barri de Mohamed:

"Estoy contenta de que todo haya acabado. Teníamos miedo de que el asesino volviera algún día al colegio para seguir matando", comenta Jennifer de 12 años, alumna de la escuela judía Ozar Hatorah (...)" (...)"Para otra víctima colateral, el padre del cabo Albert Chenouf – asesinado el jueves 15- en un centro comercial de Montauban-, fue "un alivio saber que había sido identificado y cercado"²¹⁸⁹

Fonts informatives

²¹⁸⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

²¹⁸⁹ Mirar: "Ya no tendremos miedo al oír el ruido de una moto", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

La majoria de fonts informatives pertanyen a la categoria d'opinió del poble o de la gent del carrer", que aporten més autenticitat al relat.²¹⁹⁰ Per exemple, el testimoni de familiars o el d'estudiants que vivien a prop de la residència del terrorista, tots els quals manifestaven tenir por. Llegim alguns exemples: "Elisa, estudiante de 17 años, confesaba que al escuchar los tiros iniciales a las 3.00 de la madrugada, corrió a refugiarse al piso de unos amigos y todos se metieron en el cuarto de baño(...)", "Para Annie y Virgine, de 16 años, alumnas del colegio Saint Joseph que está al lado de la residencia del homicida, "han sido jornadas de angustia."²¹⁹¹

Cal tenir també en compte una intervenció de l'alcalde de Toulouse, Pierre Cohen, no tan significativa:

"El alcalde Pierre Cohen, se confesó el jueves "orgullosa de sus conciudadanos", que han superado unos días muy difíciles que nadie podrá olvidar jamás." "Toulouse se ha comportado haciendo honor a siglos de convivencia entre las razas"²¹⁹²

Les variables que determinen el marc interpretatiu o *frame* mostren un conjunt lèxic que fa referència a l'operació policial i a la criminalitat: "la operación final", "contra Merah se hubiera saldado con pocos policías heridos y alababa la paciencia de los vecinos del barrio de la Côte Pavée(...)", o "tiroteo del primer asalto al piso del homicida (...)"²¹⁹³

Imatge

La imatge mostra l'estat en què quedà l'edifici on es trobava el terrorista després de l'operació policial. S'hi veia un policia. El pla és tancat, cosa que li confereix una visió de criminalitat i de suspens. S'hi determina un *frame* genèric i dominant és el criminalista, però també subratlla l'aspecte de la seguretat. En aquests dos episodis analitzats el marc valoratiu o *value frame* és positiu en relació a l'actuació policial dels agents del RAID.

Columna d'opinió

En una línia similar a la dels dos articles anteriors se situa la columna d'opinió firmada per Álvaro Vargas Llosa, el títol de la qual és: "*Merah entra en campaña*."²¹⁹⁴ Aquesta columna d'opinió tracta el tema del gir en què es troba immersa la campanya de les presidencials franceses. L'atemptat a l'escola jueva de Toulouse és la conseqüència d'aquest gir. Segons Álvaro Vargas Llosa, la candidata xenòfoba del Front Nacional, Marine Le Pen, agafa més importància i incideix en el canvi de votació. Aquesta

²¹⁹⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

²¹⁹¹ Mirar: "Ya no tendremos miedo al oír el ruido de una moto", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹² Mirar: "Ya no tendremos miedo al oír el ruido de una moto", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹³ Mirar: "Ya no tendremos miedo al oír el ruido de una moto", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹⁴ Vargas Llosa, Álvaro: "*Merah entra en campaña*", columna d'opinió publicada dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

incidència es veu també reflectida en la transformació del discurs, que és més contundent en relació a l'augment de l'islamisme radical. Pero Merah ya se ha encargado de volver a poner en valor a Marine Le Pen y por tanto recordar que son los votos del Frente Nacional los que decidirán quién será el próximo presidente de Francia pues sin ellos Sarkozy no podrá ganar la segunda vuelta²¹⁹⁵

El fonamentalisme islàmic i el discurs crític de Marine Le Pen en relació en aquesta problemàtica és evident:

“Marine Le Pen ya se ha encargado de recordar que el laxismo, léase la permisividad del Gobierno francés y del establishment político en general con el fundamentalismo islámico presente entre algunos inmigrantes y sus hijos es culpable de que Merah haya podido operar sin ser detenido”²¹⁹⁶

També subratlla l'aspecte de seguretat que, segons l'autor d'aquesta columna d'opinió, és un dels punts més defensats per Sarkozy, en unir dos organismes d'espionatge i intel·ligència i crear la unificada Direcció Central d'Informació Interior (DCRI). L'articulista elogia Sarkozy: “*otros argumentos de Sarkozy sonarán más razonables como que gracias a él se fusionaron en 2008 la DST (contraespionaje) y la RG (inteligencia general) (...)*”.²¹⁹⁷ Aquest elogi el podem situar dintre del marc interpretatiu pro-Sarkozy, molt destacat en el diari *El Mundo*. L'articulista admet que els serveis d'intel·ligència francesos tenien fitxat Merah, però que no n'hi va haver prou amb això per a detenir-lo. En aquest sentit, afirma que l'èxit de l'operació ha estat generar tranquil·litat a la població en demostrar que els gihadistes estan vigilats. Finalment qüestiona l'efecte que tindrà aquest episodi de terrorisme en els votants, perquè la seguretat en resulti el tema determinant:

“(…) si el efecto de este sangriento episodio durará lo suficiente en la conciencia de los votantes como para que la seguridad resulte el tema determinante de las presidenciales”²¹⁹⁸

Article de perfil del terrorista

En el mateix marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme i en el *frame* criminalista temàtic dominant trobem un article que repassa el perfil psicològic i social del terrorista, la personalitat i el comportament. Es titula: “El asesino de las mil caras que puso en jaque Francia”²¹⁹⁹ i és publicat a la secció “MUNDO” dins la crònica

²¹⁹⁵ Vargas Llosa, Álvaro: “*Merah entra en campaña*”, columna d'opinió publicada dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹⁶ Vargas Llosa, Álvaro: “*Merah entra en campaña*”, columna d'opinió publicada dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹⁷ Vargas Llosa, Álvaro: “*Merah entra en campaña*”, columna d'opinió publicada dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹⁸ Vargas Llosa, Álvaro: “*Merah entra en campaña*”, columna d'opinió publicada dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.35

²¹⁹⁹ Mirar: “*El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

internacional del diari. Quant a gènere periodístic el podríem classificar com un article de perfil²²⁰⁰, seguint la classificació establerta per (Contreras, Diego:2004).

Aquesta informació ocupa una pàgina sencera, distribuïda en cinc columnes, la qual cosa denota la rellevància que li atorga el diari al perfil del terrorista. A banda d'aquest article, a la part inferior de la pàgina hi ha una crònica discursiva,²²⁰¹ construïda a partir de les declaracions d'un expert en criminologia, Jean Pierre Bouchard, que amb la seva anàlisi focalitza més profundament el perfil d'actuació de Mohamed Merah.

En el discurs hi predomina la funció descriptiva. Sobretot es refereix als trets de la personalitat de Merah, marcada per la frustració, i a la seva radicalització progressiva. En relació al conjunt lèxic, la radicalitat hi és molt present, de vegades servint-se d'expressions populars: "Más que el asesino de la moto, Mohamed Merah era el asesino de las mil caras", i també d'alguna paradoxa: "para algunos era un joven "encantado", para otros, sin embargo, alguien frío y violento."²²⁰²

Repassa també els seus antecedents familiars, amb l'objectiu d'oferir una informació de context i d'anàlisi, tipus "background":

"Criado en un barrio humilde y conflictivo en el seno de una familia desestructurada de cinco hermanos sus padres terminaron por separarse y los hijos quedaron al cuidado de la madre" (...) "Comenzó entonces a frecuentar malas compañías y a cometer pequeños robos y otros delitos de poco calado"²²⁰³

El llenguatge se situa en un àmbit molt pragmàtic. Per justificar la personalitat violenta del terrorista relaciona les seves aficions i els seus gustos:

"Aficionado a los videojuegos violentos y a las películas de Terminator, según *Le Monde*, Merah se pasaba horas muertas delante del televisor", "(...) mostrarse cada vez más violento con quienes se atrevían a llevarle la contraria"²²⁰⁴

Imatge

Una altra variable que determina el *frame* temàtic criminalista és la fotografia. La imatge que acompanya la informació mostra un pla mitjà de Mohamed Merah dalt d'un cotxe, amb actitud provocadora i derrapant. Es tracta d'una imatge difosa per la cadena de televisió francesa France 2 i distribuïda per l'agència internacional Reuters.

²²⁰⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.155

²²⁰¹ Segons la definició de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

²²⁰² Mirar: "El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²⁰³ Mirar: "El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²⁰⁴ Mirar: "El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

Aquesta fotografia reforça la criminalitat i la radicalització del terrorista Mohamed Merah, subratllant la posició defensada pel diari.

Recursos expressius

El text és ple de figures retòriques, característica pròpia de l'estil de *El Mundo*. A més de servir per a contextualitzar, aquest recurs retòric ajuda a comprendre situacions complexes a partir de termes més senzills.²²⁰⁵ Aquestes figures retòriques també són presents en el *frame* criminalista i reforcen aquesta posició del diari.

Un exemple:

“¿Cómo se explica entonces que Merah fuera capaz tan sólo unos años más tarde de cometer siete crímenes y no mostrar ningún signo de arrepentimiento? Para el letrado la respuesta hay que buscarla en los orígenes de su frustración”²²⁰⁶

Dimensió de marc pragmàtica i simbòlica

El marc interpretatiu o *frame* del gihadisme-islamisme radicalitzat subratlla el seu pas pel Pakistan i per l'Afganistan. En relació a la dimensió del marc o *frame dimension* es detecta una dicotomia entre el marc pragmàtic i el marc simbòlic. Des de la vessant més pragmàtica subratlla el seu viatge a l'Afganistan i al Pakistan: “Resentido, Merah emprendió en 2010 un viaje al Afganistan y Pakistan. Quería luchar, y si Francia lo rechazaba pensaba hacerlo junto a aquellos que parecían estar dispuestos a apreciar su heroicidad.” “Él ya había empezado a coquetear con el yihadismo, aunque no tanto como su hermano mayor”²²⁰⁷

A més d'aquests argument pragmàtics hi trobem un lèxic amb connotacions religioses referents a la religió del terrorista i que se situen en una dimensió de marc simbòlica:

“Dejó el piso humilde donde vivía con su familia y se instaló en un barrio de clase media. Sus conocidos lo describen como “un chico serio, agradable y nada religioso”, salvo durante el mes de Ramadán. Convencido de su misión tras un nuevo viaje a Pakistan en 2011, Merah comenzó a captar adeptos para su causa (...)”²²⁰⁸

Tanmateix el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme radicalitzat no és ni el principal ni el més dominant en aquesta informació. L'article posa molt d'èmfasi en l'accent humà, sobretot en la personalitat i en els sentiments de frustració del terrorista. Amb un llenguatge molt directe i a partir dels antecedents del terrorista, és

²²⁰⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.263

²²⁰⁶ Mirar: “El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²⁰⁷ Mirar: “El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²⁰⁸ Mirar: “El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

a dir amb informació de *background* s'expliquen els canvis en el seu comportament, canvis que el van portar a radicalitzar-se:

“Su comportamiento, sin embargo, no era el de un fanático islamista al uso. No vestía con una túnica salafista –prefería la ropa de la marca Lacoste-, ni evitaba bares de copas y disfrutaba de ir en coche a gran velocidad” (...) “ Para él, ya no quedaba ninguna duda de que Francia no lo quería. Su frustración comenzó a cobrar forma de venganza. Pondría a Francia de rodillas”²²⁰⁹

En aquest sentit s'ha de tenir en compte una metàfora que reforça l'aspecte humà de l'article:

“El chico, al que su abogado describió como un joven con “cara de ángel”, comenzaba a mostrar otro rostro: el de un asesino sin escrúpulos. Zoulika, su madre, ya no lo reconocía.”²²¹⁰

Finalment utilitza una figura retòrica, una paradoxa, per reforçar la radicalització i la brutalitat amb què actuava Mohamed Merah:

“Ahora ya no podrá cumplir sus planes de futuro ni seguir aterrizando a un país que pudo haberlo tenido entre sus filas.”²²¹¹

La crònica discursiva de la part inferior, “*No era un fanático sino un amateur*”,²²¹² recull les intervencions d'un expert en criminologia que corroboren l'enfocament defensat pel diari *El Mundo*, a més del marc o *frame* criminalista. Les declaracions d'aquest actor i font informativa dins l'article subratllen la criminalitat vulgar del terrorista. Mitjançant les declaracions de l'expert en criminologia, Jean Pierre Bouchard, també es posa en qüestió la seva religiositat, el seu fanatisme religiós. Per tant, no subratlla la vessant islamista. En les intervencions en estil directe atribuïdes a l'expert en criminologia, es veu clarament la interpretació que en fa el redactor, del text extern que selecciona. La introducció de les seves declaracions es llegeix en clau interpretativa.²²¹³ Ho destaca així:

“No era un fanático religioso clásico. Su perfil no responde a este tipo de asesinos con convicciones. Era lo que solemos llamar un amateur religioso”²²¹⁴

²²⁰⁹ Mirar: “*El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹⁰ Mirar: “*El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹¹ Mirar: “*El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹² Mirar: “*No era un fanático sino un amateur*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹³ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275-276

²²¹⁴ Mirar: “*No era un fanático sino un amateur*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

En el llenguatge hi ha moltes variables comunes dintre del *frame* criminalista: “criminal corriente”, “enemigo del sistema”, “incapaz de sentir empatía”, “odiaba a Francia y lo que ella representa.” Les intervencions del criminòleg es basen en la desvinculació de la religió de la causa de l’atemptat:

“La religión era sólo un pretexto. A través de las personas atacaba los símbolos. Pero no tenía ideología personal”, dice el experto”²²¹⁵

La presència del *frame* temàtic criminalista és present en tota la crònica i subratlla la radicalització de Merah i la barbaritat que això suposa: “Sí había desarrollado a su juicio, una capacidad excepcional para matar. Merah se acercaba a las víctimas, las miraba cara a cara antes de darles el tiro de gracia.”²²¹⁶

Al mateix temps destaca la seva poca astúcia i la vulgaritat a l’hora d’actuar com un delinqüent comú:

“No era una genio del crimen. Desde el principio ha cometido errores de los más tontos. Sus decisiones y su comportamiento no han sido muy inteligentes, lo que demuestra que era más un delincuente sin luces, vulgar, que una mente astuta”²²¹⁷

La vulgaritat criminal del terrorista que tant destaca el diari, l’exposa amb expressions populars com: “lo inteligente hubiera sido huir”, “como un niño con una rabieta” o “son una muestra más de su vulgaridad criminal.”²²¹⁸ En aquest article, en conjunt, l’argument religiós i la dimensió simbòlica no són gaire notables.

Actors

L’actor més involucrat en la informació és el mateix terrorista Mohamed Merah, presentat amb totes les seves contradiccions, com un vulgar criminal, violent i radicalitzat, víctima de frustracions personals. La resta d’actors de l’article de perfil, publicat el 23/03/12²²¹⁹ són més secundaris i amb les seves intervencions ajuden a corroborar la radicalitat de Mohamed Merah. La intervenció de la mare de Merah, Zoulika, per exemple, que manifestava l’escassa capacitat d’influència que tenia sobre el seu fill. Un altre actor és el seu advocat, Christian Etelin, que va acompanyar Mohamed Merah durant els processos judicials quan va començar a delinquir. L’advocat explica els trets de la personalitat de Merah, que desmenteixen el seu fanatisme, però admeten que la causa del seu comportament era la frustració. Un altre actor és el criminòleg, autor de la crònica complementària publicada el mateix dia en

²²¹⁵ Mirar: “No era un fanático sino un amateur”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹⁶ Mirar: “No era un fanático sino un amateur”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹⁷ Mirar: “No era un fanático sino un amateur”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹⁸ Mirar: “No era un fanático sino un amateur”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²¹⁹ Mirar: “No era un fanático sino un amateur”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

el faldó²²²⁰ de la pàgina, en què fa una anàlisi d'expert en relació a la personalitat del criminal. Corroborà el *frame* temàtic criminalista en el conjunt del relat, més que l'enfocament de l'islamisme radical.

Fonts informatives

Les principals fonts mencionades en aquest text són fonts tipus mitjans de comunicació. S'hi citen mitjans francesos com *Le Monde* i *Le Point*. També cal tenir en compte la font informativa d'expert, la del criminòleg, que aporta la seva visió científica com a expert. Vegem les referències als dos mitjans de comunicació que actuen com a fonts informatives:

“aficionado a los videojuegos violentos y a las películas de Terminator, según Le Monde”, “según Le Point, a finales de 2008, intentó suicidarse por lo que tuvo que ser internado en un psiquiátrico hasta enero de 2009”²²²¹

La presència d'aquestes fonts informatives posa en relleu les característiques del comportament radical de Merah i la de les seves aficions violentes.

Reportatge

En una línia similar als anteriors episodis ens podem referir a un reportatge publicat al suplement “Crónica” de *El Mundo* el 25/03/12. Un reportatge que se situa en el *frame* temàtic criminalista i en el *frame* genèric de l'islamisme radical. És un reportatge extens que ocupa dues pàgines senceres del suplement “Crónica”. Amplia la informació des del punt de vista de la radicalització islamista del jove Mohamed Merah i de les relacions personals amb el seu germà Abdelkader Merah. L'ampli reportatge indaga sobre la personalitat de Mohamed Merah i exposa molts antecedents de la biografia del terrorista. Es tracta d'una informació de *background*²²²² que ofereix més elements d'interpretació al relat. En la categorització de gèneres, cal classificar-lo dins dels gèneres interpretatius. El títol del reportatge: “*Merah, el hermano golfo del barbudo*”²²²³ ratifica aquest marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme radicalitzat més dominant. El començament del reportatge es podria classificar d'inici humà o d'interès humà, segons la categorització de (Grijelmo, Àlex: 2014:65-68).²²²⁴ En aquest inici subratlla els aspectes biogràfics i els orígens de Merah, i també remarca la seva radicalitat com a combatent *gihadista*.

Imatges

²²²⁰ Nota d'aclariment: El faldó és la zona inferior d'una pàgina de diari. El terme s'utilitza per referir-se a un anunci o a una notícia que ocupa aquest espai.

²²²¹ Mirar: “*El asesino de las mil caras que puso en jaque a Francia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 23/03/2012 p.36

²²²² González, Norberto (1997): *Op. Cit* p. 33

²²²³ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “*Merah, el hermano golfo del barbudo*”, publicat el 2/03/2012 pp.4-5

²²²⁴ Grijelmo, Àlex (2014): *El estilo del periodista. Consejos lingüísticos, profesionales y éticos para escribir en los medios*. Madrid, Editorial Taurus 18ª edición. p.65-68

La variable de la imatge expressa la radicalitat amb un pla mitjà del jove terrorista Merah derrapant amb un cotxe i amb actitud agressiva. Es tracta d'una imatge que distribuï la cadena de TV France 2 i que sortí en tots els mitjans de la mostra analitzada. Emfatitzava el *frame* criminalista-delinquència. A més de la fotografia central, veiem unes imatges de les execucions dutes a terme per Mohamed Merah, és a dir els tres atemptats a Toulouse i Montauban: tres militars morts, un professor tres nens jueus a Toulouse.

Recursos gràfics

El diari va mostrar la successió d'aquests assassinats representada mitjançant les vinyetes d'un còmic. Les il·lustracions confereixen unes connotacions de *thriller*, ben representatives del *frame* temàtic criminalista que és molt present en tot el relat i en la mostra d'anàlisi de *El Mundo*.

El llenguatge és altament voltaic, amb expressions molt combatives. Val a dir, però, que el relat, en conjunt, transmet sobretot molt accent humà. A més a més introdueix aspectes dramàtics en incloure alguns episodis de la infantesa de Mohamed Merah. Els *frame devices* o mecanismes de marc²²²⁵ ens ajuden a delimitar els *frames* més recurrents: el criminalista i el gihadista. En l'anàlisi d'aquest episodi es comprova que no s'adscriu en un únic marc interpretatiu o *frame*, sinó que els dos marcs més representatius conflueixen. En el marc interpretatiu o *frame* genèric del gihadisme-islamisme radical trobem interpretacions del *frame* criminalista i de delinquència, com la presència dels mecanismes de marc o les variables de recursos lèxics i d'expressions que delimiten el *frame* criminalista:

“lo cierto es que Mohamed Merah vivió hasta los 20 años como un delincuente juvenil cínico y agresivo y un pelín esquizofrénico”, “por sus antecedentes penales. Luego la justicia fue muy dura con él cuando le condenaron a dos años de cárcel tras el robo de un bolso con violencia” o “después empieza coleccionar denuncias y detenciones”²²²⁶

Per emfatitzar més la radicalització utilitza alguns adjectius, com “monstruo” o “la siniestra trayectoria de Merah.” Respecte a la infantesa de Merah subratlla la seva vida en barris marginals:

“Zoulika A. Crió prácticamente sola sus vástagos, siempre en suburbios de emigrantes.(...) Zonas con 80% de familias del Magreb o el África subsahariana y alto índice de paro y fracaso escolar.”²²²⁷

²²²⁵ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.64

²²²⁶ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4-5

²²²⁷ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4

Lèxic i expressions de dimensió de marc pragmàtic

Algunes expressions delimiten més el *frame* temàtic de criminalitat a través d'aquestes definicions que presenten el terrorista com un vulgar delinqüent immigrant de França. La majoria d'arguments d'aquest *frame* pertanyen a una dimensió de marc pragmàtica en fer referència a dades d'alguns barris perifèrics de Toulouse, a la quantitat de robatoris efectuats per Mohamed Merah o als anys que va estar-se a la presó. Aquest marc interpretatiu o *frame* temàtic es va perpetuant en tot el reportatge amb més arguments de tipus pragmàtic que fan referència al seu passat criminalista i que aporten informació de *background*,²²²⁸ a partir d'antecedents proporcionats per l'autor, en un sentit de context i d'anàlisi:

“Pero la verdad es que realiza pequeños atracos con los que se va comprando un arsenal de armas y un Renault Clio y la Yamaha Tmax 530 negra con la que acometió sus crímenes”²²²⁹

D'aquest àmbit pragmàtic s'han de subratllar algunes intervencions de l'advocat de Mohamed Merah, Christian Etelin, el qual es refereix a l'adolescència del terrorista, una etapa en què ja es dedicava a la delinqüència. Repassa amb concreció el temps que va estar-se a la presó: “Nada más cumplir los 18, le arrestaron por un tirón de bolso. El juez le condenó a 18 meses (...)”, “Así que al final sumó 24 meses de los que cumplió 21 en la cárcel Seyses”.²²³⁰

Des del punt de vista de l'anàlisi retòrica i estilística, la presència d'aquestes dades són un reflex de la interpretació pragmàtica, basada en el context. En aquesta interpretació també fan incidència els aspectes retòrics. L'aportació de dades concretes i de xifres exactes en relació a la vida de Mohamed Merah no és cap altra cosa que servir-se del recurs de la *retòrica de l'exactitud*.²²³¹ Les variables que delimiten el marc interpretatiu o *frame* del gihadisme-islamisme radical les detectem a partir d'alguns termes sobre el fonamentalisme islàmic i també a partir d'algunes intervencions de Merah que expressen el seu odi envers França. Vegem-ne alguns exemples:

“(...) balazos para acabar con su patética vida de matarife yihadista”, “y luego quiso redimirse a través del islamismo radical para convertirse en un héroe de la Guerra Santa fundamentalista”, “(...) Merah se hizo yihadista por despecho hacia un país que no sentía como suyo”, “Al-Qaeda o los talibanes”²²³²

²²²⁸ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

²²²⁹ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.5

²²³⁰ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4

²²³¹ A partir de la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

²²³² Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4

Lèxic i expressions de dimensió de marc simbòlic

El *frame* de l'islamisme-gihadisme radical és general en tot aquest reportatge en fer present diferents arguments de tipus més simbòlic, que es basen en aspectes religiosos i en altres termes amb connotacions bel·ligerants. Aquestes variables discursives es reflecteixen mitjançant algunes declaracions en estil directe de Mohamed Merah.

Unes declaracions que evidencien el seu odi envers França i la seva venjança per algunes lleis franceses que ataquen símbols de l'Islam:

“Lo he hecho para denunciar el asesinato de niños inocentes en Palestina, denunciar la presencia de tropas francesas en Afganistan y protestar contra la prohibición del velo integral en los espacios públicos”, añadió²²³³

Però també hi ha altres aspectes que reflecteixen alguns aspectes més agressius a través d'unes intervencions del gihadista: “Soy un muyahidín. Soy un luchador de Al-Qaeda. Me enorgullezco de haber puesto a Francia de rodillas y sólo me arrepiento de no haber hecho más muertos”, (...)”²²³⁴ Aquests conceptes sobre el gihadisme són complementats amb arguments més simbòlics que fan referència a un fonamentalisme religiós:

“Allí fue donde Mohamed contactó con algunos presos fundamentalistas y se puso a leer el Corán”, “entre 2007 y 2009, se abrió una profunda metamorfosis en el chico introvertido”²²³⁵

Mohamed Merah considera que el zel religiós del seu germà Abdelkader és un model a seguir:

“De vuelta al entorno familiar, Mohamed se contagia de la radicalización de su admirado Abdelkader(...)” i també “Pronto los hijos se le suben a las barbas a la madre y le insisten en que debe llevar velo.”²²³⁶

El mateix *frame* de l'islamisme-gihadisme es fonamenta en altres arguments d'àmbit pragmàtic i que fan referència a qüestions més bel·ligerants i als seus viatges per rebre entrenament al Pakistan i a l'Afganistan. Fins i tot emprava una pregunta retòrica, un recurs estilístic molt propi del reportatge:

“El pequeño de los Merah desaparece del mapa y viaja a Oriente Medio: Turquía, Siria, Líbano, Jordania, Israel...¿Qué buscaba en este viaje iniciático?”

²²³³ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4

²²³⁴ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4

²²³⁵ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.4

²²³⁶ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.5

“En otoño de 2011, Mohamed vuelve a su particular tierra de promisión. En la zona paquistaní de Waziristán controlada por los talibán, recibe un entrenamiento de combate durante 2 meses”²²³⁷

Per reforçar més aquest *frame* del gihadisme-islamisme radical, al final del reportatge comenta el seu pas per una reunió salafista a prop de Girona. Són dades tipus *background*²²³⁸ que serveixen per subratllar la radicalització del terrorista:

“Algunos medios lo han situado en 2007 participando en una cumbre salafista en Cataluña.[Guardia Civil y Policía sólo confirman que cruzó la frontera por Gerona]. A la reunión habían acudido muchos lobos solitarios: terroristas durmientes entrenados por Al-Qaeda para perpetrar golpes aislados”²²³⁹

Els arguments presentats fins ara determinen que el marc interpretatiu o *frame* genèric del gihadisme-islamisme radical conté una dicotomia entre la dimensió de marc pragmàtica i la simbòlica.²²⁴⁰ Podem parlar de dimensió de marc pragmàtica quan fa referència a arguments sobre els seus viatges a països on feia entrenament gihadista, als materials i a les armes utilitzades per atemptar, i a un tipus de personalitat agressiva. La dimensió de marc simbòlica, en canvi, es detecta quan fa referència al seu fanatisme religiós, que obté una valoració negativa.

Abans d'aquest reportatge, *El Mundo* va publicar una crònica, el dia 25/03/12, que per les seves característiques d'estil es pot classificar com a crònica discursiva,²²⁴¹ construïda a partir d'un conjunt de declaracions enllaçades i que es presenten com una successió temporal. Aquestes declaracions aportaven un efecte de dramatisme. El reportatge anteriorment analitzat al suplement *Crónica* del diari és una ampliació d'aquesta crònica discursiva. Respecte a la superfície, la crònica ocupa gairebé una pàgina sencera a cinc columnes i és el tema principal. Per això ocupa un espai rellevant. El titular és una metàfora que resumeix molt bé la complicitat d'ambdós germans Merah: “*Cómplices de sangre*”.²²⁴² La narrativa té un deix personal. Hi trobem molts elements interpretatius i és escrita pel corresponsal del diari. El llenguatge es sensacionalista, un llenguatge més propi de novel·la negra. Els subtítols en donen fe:

²²³⁷ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “*Merah, el hermano golfo del barbudo*”, publicat el 25/03/2012 p.5

²²³⁸ *Background*: En argot periodístic es refereix al conjunt de dades que fan referència als antecedents i al context d'un esdeveniment en concret.

²²³⁹ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “*Merah, el hermano golfo del barbudo*”, publicat el 25/03/2012 p.5

²²⁴⁰ Seguint la proposta conceptual de Castelló i Capdevila a CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

²²⁴¹ A partir de la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.154

²²⁴² Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

“Siguen la pista del hermano de Mohamed Merah para averiguar si contó con ayuda de su entorno para cometer los crímenes.”²²⁴³

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

L'abundant lèxic policial i criminalista situa la informació en una dimensió de marc o *frame dimension* pragmàtica. El conjunt de la informació es construeix a partir de declaracions de fonts policials no identificades: l'advocat del detingut, Christian Etelin, i persones pròximes a Mohamed Merah. També hi tenen un paper predominant les intervencions d'Abdelkader Merah. La resta d'informació aporta molt de *background* a partir de dades que ajuden a entendre la informació.

Els marcs interpretatius/*frames* més determinants en aquest episodi són, per una banda, el *frame* temàtic criminalista, que tracta el tema del terrorisme del gihadisme mitjançant un relat criminalista. I, d'altra banda, el marc interpretatiu o *frame* genèric més dominant, el del gihadisme-islamisme radical. Des del punt de vista lèxic i semàntic cal que ens referim a un conjunt d'expressions que determinen el *frame* temàtic criminalista, el qual alhora a la vegada determina una dimensió més pragmàtica. Vegem-ne alguns exemples: “cometió sus crímenes –(...)-, sino que, según desveló Le Parisien” (...), “día del tiroteo”, “agentes de la subdirección antiterrorista”, “arrestados”, “termina el plazo de 4 días de detención preventiva”, “imputados”, “el propio asesino” o “los agentes han encontrado pistolas automáticas”. Alguns dels verbs més exponencials serien: “así lo declaró” o “estipula la ley”²²⁴⁴

Imatge

Dintre del *frame* temàtic criminalista podem incloure les imatges que acompanyen la crònica, les quals mostren l'estat de l'apartament de Mohamed Merah després de l'assalt de la policia. Les tres imatges mostren el pis molt destruït després dels trets intercanviats entre la policia i Mohamed Merah. En els peus de foto podem llegir: “piso agujereado”, “agujeros de bala, paredes destrozadas y muebles desordenados tras el asalto de policia” o “la autopsia reveló que el asesino recibió una veintena de balazos”. Tot plegat reforça el marc de criminalitat i referma que va ser una operació d'alt voltatge. També fa referència a unes paraules de Sarkozy a favor de l'actuació policial.

Dimensió de marc pragmàtica i simbòlica

El conjunt lèxic més determinant dintre del marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme radical presenta una dicotomia entre uns arguments més de tipus pragmàtic i uns altres arguments de tipus més simbòlic. Els arguments més materials, com els viatges o el cost dels viatges determinen un *frame dimension* pragmàtic: “La policía se pregunta cómo el delincuente de barrio que vivía gracias a las ayudas del Estado podía pagar el alquiler de su piso financiar sus viajes a Afganistan, Pakistan o Irak (...)”, “igual

²²⁴³ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁴⁴ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

que Abdelkader, el mayor de la saga también realizó desplazamientos sospechosos y, en julio de 2010, viajó a Egipto (...)”²²⁴⁵

Altres arguments donen per feta la vinculació del germà de Mohamed Merah en una xarxa de gihadistes: “(...) Abdelkader Merah estuvo implicado en una red de reclutamiento de yihadistas en Irak, que fue desmantelada en 2007” o “(...) las pistas apuntan a que también pudo estar al tanto de lo que planeaba Mohamed”²²⁴⁶

Els arguments emprats a *El Mundo* reforcen l'estreta vinculació dels germans Merah amb el gihadisme radical, mitjançant arguments pragmàtics. L'un i l'altre són presentats com a actors que van mantenir una complicitat en l'atemptat a causa del seu radicalisme.

El marc interpretatiu o *frame* genèric de l'islamisme-gihadisme es perpetua al llarg d'aquesta crònica i en les últimes informacions publicades per *El Mundo*, a través d'arguments sobre el fonamentalisme religiós. Aleshores adopta una perspectiva més simbòlica:

“(...) lo que tienen claro los investigadores es que su entorno y sobre todo su hermano mayor, alentaron el radicalismo del pequeño”, “era un lobo solitario, pero bajo influencia de Abdelkader se convierte “en un fundamentalista religioso convencido”²²⁴⁷

Al final de la crònica, per emfatitzar l'estreta adhesió de Merah a la comunitat musulmana, es parla d'una manifestació de dones musulmanes en suport a la família Merah: “(...) ayer una cincuentena de mujeres, algunas cubiertas con el velo islámico se manifestaron delante de su residencia.”²²⁴⁸ Trobem altres exemples de lèxic religiós que fan referència a elements bíblics i emfatitzen la complicitat entre ambdós germans: “Mohamed y Abdelkader eran los hermanos Caín del Corán”.²²⁴⁹ Això subratllava més el marc de dimensió simbòlic dintre del *frame* del gihadisme-antisemitisme radical, a més a més d'oferir una perpetuació del *frame* i una flexibilitat que provoca que aquest *frame* sigui molt ampli. El marc valoratiu és molt negatiu en relació a la implicació de la família en els atemptats comesos a l'escola jueva i a Toulouse, i també en relació a la comunitat musulmana que dona suport a la família Merah.

Imatge

²²⁴⁵ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁴⁶ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁴⁷ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁴⁸ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁴⁹ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

La imatge que acompanya aquest reportatge publicat el 25/03/12²²⁵⁰ mostra un gran pla mitjà de Mohamed Merah dalt d'un cotxe, derrapant i mostrant una actitud agressiva. Posava èmfasi en el protagonisme de Mohamed Merah, sobretot quan es va descobrir la seva autoria en l'atemptat a Toulouse.

Actors

Als actors, el diari *El Mundo* els concedeix un protagonisme similar al que els concedeix la resta de diaris de la mostra. El protagonisme principal és per al terrorista Mohamed Merah, que és presentat de forma negativa, és a dir com a víctima dels barris marginals i perifèrics de Toulouse. Relaciona les accions criminals i furtives de Mohamed Merah i la corresponent radicalització en el *gihadisme*. Una radicalització esperonada pel seu germà Abdelkader, el qual, el diari *El Mundo* senyala com el principal impulsor de les accions del seu germà petit. El protagonisme d'ambdós germans queda reflectit tant en aquest reportatge com en la crònica: "Cómplices de sangre"²²⁵¹, també publicada el 25/03/12. Els dos tindrien una valoració negativa pel que fa a la seva actuació.

Actants

La resta d'actors més preponderants d'aquest episodi són experts de l'àmbit jurídic i psicològics. I encara ens hem de referir a altres persones que responen a la categoria de testimonis o de persones del carrer. Quant a la categoria dels experts, els advocats de Merah que van acompanyar-lo en la primera etapa com a delinqüent tenen un notable protagonisme, però n'hi ha altres que també tenen protagonisme:

- Axelle Chorier, advocada de Merah quan era adolescent i començava a delinquir.
- Christian Etelin, advocat de Merah. També el va conèixer durant la seva etapa de delinqüent i en el canvi cap a la radicalització. La intervenció d'aquest advocat se centra a explicar el ressentiment que va contraure Merah després del pas per la presó, en no ser admès en el seu treball de mecànic.
- Alain Etelin era el psicòleg que va examinar el comportament de Mohamed Merah a la presó i que va suggerir que, en sortir, havia d'estar vigilat, donada la personalitat múltiple que li havia diagnosticat: "Cuando quede en libertad, debería ser vigilado y enfocado hacia alguna profesión."²²⁵²
- El fiscal François Molins, en aquest episodi, té un paper menys rellevant i la seva intervenció, en estil directe, es limita a repassar l'historial delictiu de

²²⁵⁰ Mirar reportatge suplement "Crónica" del diari *El Mundo*: "Merah, el hermano golfo del barbudo", publicat el 25/03/2012 pp.4-5

²²⁵¹ Mirar: "Cómplices de sangre", publicat dns el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁵² Mirar reportatge suplement "Crónica" del diari *El Mundo*: "Merah, el hermano golfo del barbudo", publicat el 25/03/2012 p. 5

Mohamed Merah, a partir de dades objectives: “18 delitos y 15 condenas que mientras fue menor de edad, quedaban en suspenso.”²²⁵³

- La presència de Nicolas Sarkozy en el reportatge és força secundària. En la seva intervenció subratlla el fanatisme de Mohamed Merah: “No son los crímenes de un loco, sino de un fanático y un monstruo.”²²⁵⁴
- Bernard Squarcini, director de la Direcció Central d'Informació Interior (DCRI) francesa, com a cap de servei d'espionatge afirma que tenen controlat el terrorista, però que: “No teníamos nada de qué acusarle” i també diu que “No podíamos hacer más que convocarle de vez en cuando para tenerle localizado. (...)”.²²⁵⁵
- Ange Mancini, coordinador nacional dels serveis d'informació. Fa referència a l'armament que es va trobar a casa del terrorista durant l'assalt, cosa que emfatitza el caràcter vandàlic del terrorista Mohamed Merah.

L'acció d'aquests personatges en la informació respon a la d'un un rol actiu com experts en l'àmbit jurídic i policial. Seguint la classificació d'aquest treball, els classificarem com a actants,²²⁵⁶ ja que fan el paper d'experts. Nicolas Sarkozy també és un actant en desenvolupar un paper de representant polític.

Actors testimonials

La segona categoria d'actors són gent del carrer o testimonis, és a dir persones que vivien a prop de l'entorn de Mohamed Merah. Aquesta tipologia d'actors té una presència destacada en el conjunt d'aquest episodi. Aporta un protagonisme especial i un accent humà al conjunt de la informació. Les intervencions en estil directe que subratlla el redactor són de joves residents al barri. Alguns no volien parlar amb els mitjans per temor a represàlies:

“Lo que ha ocurrido no es bueno para el barrio y no queremos que esto se llene de periodistas”, explica uno²²⁵⁷

La resta d'intervencions d'aquesta categoria emfatitzen el caràcter violent i insegur del barri. Les seves intervencions ho proven:

²²⁵³ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 5

²²⁵⁴ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 5

²²⁵⁵ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25 de marzo de 2012 p. 5

²²⁵⁶ Segons la classificació establert per Enric Castelló dintre de CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²²⁵⁷ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25 de marzo de 2012 p. 4

“El pequeño Merah era bastante majo, aunque tenía arrebatos violentos. Hace poco tuvo un incidente con una familia que le denunció porque enseñó vídeos *yihadistas* (...); i també: “Este es un barrio de los que dicen sensibles”, explica Michel el taxista.”²²⁵⁸

En aquest apartat d'actors s'ha de tenir en compte la mare dels germans Merah, Zoulika Aziri, que es presenta com una persona que no va poder intercedir en els seus fills. Intervé en la *crònica* “*Cómplices de Sangre.*”

D'altra banda, mots com “vídeos yihadistas” són variables que delimiten el marc interpretatiu o *frame* del gihadisme-islamisme radical.

Fonts informatives

La majoria d'informacions que va publicar *El Mundo* foren generades per l'enviat especial del diari i per algun altre corresponsal de l'esmentat rotatiu a França. La resta d'informacions no provenien d'agències de notícies, enteses com a font informativa. Les fonts informatives mencionades i detectades en aquest reportatge corresponen a la categoria d'experts, de mitjans de comunicació i de testimonis o gent del carrer. En aquest reportatge, els mitjans de comunicació actuen també com a font informativa. És el cas del diari francès *Le Figaro*, que manifesta la deriva radicalitzada del terrorista:

“Para el diario Le Figaro , la historia de Mohamed es “la deriva incomprendible de un golfillo que multiplicó sus delitos antes de radicalizarse en prisión y terminar hundiéndose en la locura homicida.”²²⁵⁹

Un altre mitjà de comunicació citat com a canal informatiu exclusiu és *Le Monde*:

“que viaja frecuentemente a Egipto para tratar con los Hermanos Musulmanes”, cuenta una vecina a Le Monde”²²⁶⁰

Aquestes dues fonts d'informació se situen tant dintre del marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista com en el del gihadisme-islamisme radical. Pel que fa a la resta de fonts informatives, cal dir que corresponen a la categoria de testimonis o gent del carrer. En el reportatge titulat “Merah, el hermano golfo del barbudo”, el redactor ha acudit a altres fonts més explícites, com ara les d'opinió de la gent del carrer, gent que ahora fan el paper de testimonis.²²⁶¹

²²⁵⁸ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25 de marzo de 2012 p. 4

²²⁵⁹ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 4

²²⁶⁰ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 5

²²⁶¹ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

La seva intervenció ofereix més autenticitat al relat i delimita més els *frames* detectats en aquest diari: el del gihadisme radical i el de criminalitat. El grau de transparència no és gaire considerable perquè la majoria de fonts no apareixien identificades. Tan sols se'n fa una descripció genèrica, ja que, tractant-se d'informacions de tipus criminal, s'estimen més de mantenir l'anonimat. A més a més, es deixa constància de les dificultats del redactor per parlar amb els residents del barri de Toulouse, on vivia Merah:

“El bar-estanco de la esquina, sin embargo, está rebotante de jóvenes que miran con desconfianza a los forasteros.”²²⁶²

Altres intervencions de gent del carrer que donen la seva opinió i en què la denominació de la font és mencionada genèricament:

“¿Sois periodistas? ¿No quieren hablar con vosotros? A mí no me importa, no tengo miedo”, nos dice una chica muy bien vestida. “El pequeño de los Merah era bastante majo, aunque tenía arrebatos violentos. Hace poco tuvo un incidente con una familia que le denunció porque enseñó vídeos yihadistas (...)”²²⁶³

En aquesta categoria també s'ha de subratllar la presència d'un taxista i la de l'antic cap del taller de cotxes en el qual va treballar Mohamed Merah. Les seves declaracions subratllen el caràcter violent del barri i la radicalització de Merah: “Este es un barrio de los que dicen sensibles”, explica Michel el taxista. Allí se puede comprar Kalashnikov por 1.000 euros.”²²⁶⁴ El cap del taller mecànic on va treballar el terrorista, Nase, afirmava: “Sólo diré que este chico se ha equivocado de camino y ha querido ir demasiado rápido.”²²⁶⁵

La resta d'intervencions que apareixen en el conjunt de la informació són atribuïdes a un tipus de font de la categoria d'expert.²²⁶⁶ Per exemple, les dels advocats Axelle Chorier i Christian Etelin, o les del psicòleg Alain Penin, tots els quals van tractar amb Mohamed Merah durant la seva etapa com a delinqüent. La seva intervenció aporta informació jurídica i psicològica, més elements d'anàlisi, doncs, per al conjunt del relat. Altres tipus de fonts que apareixen mencionades són les atribuïdes al fiscal de París, François Molins, que portava el cas, i al director del (DCRI)²²⁶⁷, Bernard Squarcini,

²²⁶² Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 4

²²⁶³ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 4

²²⁶⁴ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p. 4

²²⁶⁵ Mirar reportatge suplement “Crónica” del diari *El Mundo*: “Merah, el hermano golfo del barbudo”, publicat el 25/03/2012 p.5

²²⁶⁶ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.191

²²⁶⁷ Sigla que feia referència a la Direcció Central d'Informació Interior (DCRI) francesa.

que explica el seguiment feien a Merah. Aquests aporten una informació de tipus institucional.

Les fonts informatives emprades en les últimes informacions analitzades se situen en les mateixes categories que hem esmentat. A la crònica “Cómplices de Sangre”²²⁶⁸ les fonts informatives més visibles pertanyen a la categoria mitjans de comunicació, a la de fonts d’experts, a la de fonts institucionals i a la de fonts identificades genèricament.

Pel que fa a la categoria de fonts de mitjans de comunicació cita el diari *Le Parisien*:

“No sólo estuvo presente en el robo de la moto con la que éste cometió sus crímenes (...) sino que, según desveló *Le Parisien* su móvil se encontraba cerca de la escuela judía de Ozar Hatorah (...)”²²⁶⁹

D’altra banda, també apareixien els mitjans de comunicació com a fonts emprades com a canal informatiu, és a dir que fan servir les fonts publicades en un altre mitjà:

“O cometió actos de vandalismo que le reportaron grandes sumas o recibía dinero de alguna organización radical que desconocemos”, añade otro comisario implicado en el caso al periódico *Libération*”²²⁷⁰

En aquesta categoria cal fer referència a una altra font, que va ser citada a la televisió BFMTV:

“Según explicó ayer el coordinador nacional de los servicios de información, Ange Mancini, a la televisión BFMTV(...)”²²⁷¹

Fonts no identificades

Les altres fonts visibles són identificades genèricament: “*declararon fuentes policiales a los medios franceses*”.²²⁷² No es poden identificar perquè no ofereixen totes les dades completes, per una qüestió de protecció personal, en tractar-se d’un cas terrorista. La resta de persones a qui es dóna veu per a la informació no es consideren com a fonts informatives, sinó que són les veus de les citacions. Ens referim a la intervenció de l’advocat de Mohamed Merah, Christian Etelin, i a la del mateix germà del terrorista, Abdelkader Merah. La resta de dades formen part d’una categoria de fonts

²²⁶⁸ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁶⁹ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁷⁰ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁷¹ Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

²²⁷² Mirar: “*Cómplices de sangre*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 25/03/2012 p.42

més implícita,²²⁷³ entesa com a informació de *background*, la qual repassa els antecedents del germà Abdelkader, implicat en una xarxa de gihadistes l'any 2007, i els viatges de Mohamed Merah al Pakistan o a l'Afganistan. Aporten informació de context al relat. També hi ha dades concretes respecte a la quantitat d'armament trobat a casa del terrorista. La introducció d'aquestes dades transmet una sensació de fiabilitat pel que fa a la informació (Contreras, Diego:2004).²²⁷⁴

Amb aquestes intervencions entra en joc l'ús de les fonts i la manera com l'autor introdueix el discurs extern dintre del propi mitjançant l'estil directe de les declaracions. És el que coneixem com a estratègies d'atribució, les quals, a més a més de dades, aporten elements interpretatius.²²⁷⁵ La informació és pragmàtica quan apel·la a arguments materials; i és simbòlica quan els arguments fan referència a la relació dels germans. Uns arguments i altres reforcen el marc interpretatiu de l'islamisme-gihadisme radical i el *frame* temàtic de la criminalitat, molt defensat pel diari.

Altres informacions dintre del *frame* de l'islamisme-gihadisme radical

El Mundo subratlla amb força èmfasi l'estreta connivència entre Mohamed Merah i el seu germà Abdelkader. Seguint amb els arguments anteriors, introduïts en el reportatge publicat el 25/03/12²²⁷⁶, el 24/03/12 es publicava una notícia breu: "*El hermano orgulloso de Merah*"²²⁷⁷, en què es destaca aquesta complicitat. La notícia parla inicialment de la detenció preventiva d'Abdelkader Merah. Segueix la mateixa línia discursiva dels anteriors episodis, destacant l'aspecte més criminalista i funest. Vegem-ho:

"El primero y más significado ha sido el de su propio hermano mayor, Abdelkader Merah, cuyo arresto preventivo ha sido prorrogado por el tribunal antiterrorista de París así como el de su compañera y su madre.", "Sospechosos, todos ellos, de haber sido cómplices en los tres atentados (...)", "al hallarse en régimen de aislamiento carcelario no han podido hablar con ningún medio", "investigación judicial abierta para esclarecer las matanzas." També en el titular destacava la complicitat: "El hermano orgulloso de Merah" ²²⁷⁸

Per emfatitzar més la cooperació entre els dos germans, el diari emprà un recurs retòric, el d'escriure entre cometes alguns termes. En aquesta informació es destaca l'orgull que sentia Abdelkader pel seu germà:

²²⁷³ Seguint la classificació de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.193

²²⁷⁴ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.267

²²⁷⁵ Assumixo síntesi de Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.275-276

²²⁷⁶ Mirar reportatge suplement "Crónica" del diari *El Mundo*: "*Merah, el hermano golfo del barbudo*", publicat el 25/03/2012 p.5

²²⁷⁷ Mirar: "*El hermano orgulloso de Merah*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁷⁸ Mirar: "*El hermano orgulloso de Merah*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

“(…) France 2 afirma, citando a uno de los investigadores del caso, que el primogénito –a quien se incautaron diversos explosivos en el registro de coche- ha declarado “orgullosa” de lo que hizo su hermano y cómo murió.”²²⁷⁹

La introducció d’aquests arguments pragmàtics sobre la cooperació entre els dos germans perpetua el *frame* de l’islamisme-gihadisme radical. Això es veu traduït en l’estil de la notícia i en l’ús de les cometes que avaluen certes expressions en relació amb altres.²²⁸⁰ És el cas del terme “orgullosa”, destacat pel diari i que fa referència a la satisfacció d’Abdelkader en relació a l’acció terrorista de Mohamed Merah.

La inclusió d’aquest argument de tipus qualitatiu, fins i tot amb connotacions de simbolisme religiós i de fanatisme, ajuda a desplegar més el *frame* de l’islamisme radical i és una variable més en la construcció d’aquest marc.

Marc interpretatiu o *frame* antisemitisme. Notícia 24/03/12

En aquesta notícia en concret es detecta un altre *frame* molt present en les primeres informacions sobre l’atemptat a l’escola jueva de Toulouse. Es tracta del *frame* de l’antisemitisme, que en aquí té punts de contacte amb el *frame* de l’islamisme radical, en relacionar unes accions violentes antisemites amb l’atemptat. La notícia les descriu amb arguments pragmàtics quan fa referència a les accions de vandalisme; i amb arguments religiosos quan fa referència al caràcter antisemita dels atacs. Els exemples més significatius del lèxic d’àmbit simbòlic, que té relació amb el caràcter religiós, i d’alguns elements pragmàtics solen fer referència a les pintades antisemites:

“¡Viva Merah!, ¡Venganza!, ¡Muerte a los judíos!”, eran algunas de las pintadas que aparecieron ayer por la mañana(…), “aparecieron profanadas 36 tumbas en el cementerio judío del Este de Niza, con todas las estrellas de David que decoran las tumbas (...)”.²²⁸¹

Actors

Els actors presents en aquesta notícia reforcen aquest *frame* de l’antisemitisme a través de les seves intervencions. Les dues primeres intervencions tenen un caràcter simbòlic. La primera, atribuïda al president del Consell Representatiu de les Institucions Jueves a Niça, Alain Belhassen, conclou: “no hay duda del caràcter antisemita de dicha acción”²²⁸² L’altra intervenció és la del rabí de Niça, que no apareix identificat: “es muy posible que esta profanación sea una consecuencia de los acontecimientos de Toulouse.”²²⁸³

²²⁷⁹ Mirar: “El hermano orgulloso de Merah”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁸⁰ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

²²⁸¹ Mirar: “El hermano orgulloso de Merah”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁸² Mirar: “El hermano orgulloso de Merah”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁸³ Mirar: “El hermano orgulloso de Merah”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

L'última intervenció és la de l'equip del candidat socialista François Hollande, que tan sols remarca el caràcter negatiu dels últims atacs de vandalisme contra interessos jueus: "Observamos con inquietud el recrudecimiento de estos actos bárbaros."²²⁸⁴ Aquesta última declaració té un caràcter més pragmàtic en apel·lar a arguments sobre els atacs. Segons la classificació d'aquest treball, aquests actors reben la denominació d'actants,²²⁸⁵ ja que, en un sentit abstracte, són polítics o representants de les institucions.

Aquesta notícia breu complementa l'article més ampli, que és un informe o *news analysis*, titulat: "*Un asesino muerto y cinco cabos sueltos*."²²⁸⁶ Aquest article planteja diverses qüestions al voltant de la detenció de Merah: si es podia prevenir o no l'atac i si l'operació policial va ser eficaç per evitar la mort del terrorista. Ocupa una pàgina sencera en cinc columnes. Aquest informe més ampli fa servir, en general, un llenguatge molt pragmàtic que fa referència a arguments materials, com la investigació i les pistes per cercar el terrorista. Aquest lèxic conté moltes connotacions criminalistes. La majoria d'actors que hi intervien són experts en terrorisme i policies. Vegem uns quants exemples d'aquest lèxic de criminalitat: "el lobo solitario burló i engañó a los investigadores" o "dejó un reguero de pistas, pero se le capturó 10 días después de su primer crimen." Els termes sobre l'islamisme no són tan freqüents i els arguments descarten la vinculació islamista de Merah:

"no se le relacionó con la amenaza islamista hasta el martes. "No tenía un perfil de fanático religioso clásico, ni una verdadera ideología (...)"²²⁸⁷

Aquesta desvinculació es basa en les intervencions d'un expert en terrorisme, Laurent Montet, una de les fonts consultades pel diari *El Mundo*. En aquest sentit, el *frame* de l'islamisme és secundari, ja que el *frame* criminalista és el dominant.

Imatge

La imatge que acompanya aquesta informació no té una correlació directa amb el contingut de la informació. Reprodueix una fotografia, firmada per l'agència France Press, d'una manifestació en record de les víctimes, que va tenir lloc a Toulouse poc després dels atemptats. El peu de fotografia destaca el lema de la portada, que té algun paral·lelisme amb el lema de la Revolució Francesa: "Igualdad, pluralidad, dignidad". Subratlla la idea de "convivència" en diverses llengües. Recorre, doncs, a arguments qualitius relacionats amb qüestions culturals, religioses i de classe social:

²²⁸⁴ Mirar: "*El hermano orgulloso de Merah*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁸⁵ A partir de la proposta conceptual de Castelló, Enric dintre: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²²⁸⁶ Mirar: "*Un asesino muerto y cinco cabos sueltos*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁸⁷ Mirar: "*Un asesino muerto y cinco cabos sueltos*", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

“El hecho de que Merah perteneciese a una familia desestructurada y que entre sus víctimas hubiera personas de origen magrebí y de religión judía ha desatado la preocupación en Francia por posibles tensiones entre diferentes comunidades étnicas y distintas clases sociales.”²²⁸⁸

Aquests arguments apel·len a l'amenaça social gihadista latent a França, que repercuteix en diferents comunitats. Els arguments de caràcter simbòlic apel·len a la cultura jueva i musulmana, cosa que remarca el *frame* del gihadisme-islamisme radical dintre del nou marc d'amenaça i de tensió que es vivia a França. El marc valoratiu o *value frame* és negatiu respecte d'aquest tema de l'amenaça.

L'última informació de la mostra d'anàlisi sobre l'atemptat és una notícia sobre la detenció d'un gihadista, a València, l'any 2012. No té correlació directa amb la informació, però sí que la té indirectament, si tenim en compte les paraules de suport que va dir el detingut sobre l'actuació de Mohamed Merah. El titular és: “*Capturan al “bibliotecario” de Al Qaeda en València*”.²²⁸⁹ Aquest titular destaca la vinculació amb Al-Qaeda i l'adhesió moral amb l'actuació de Merah. Això també ho reflecteix el subtítol: “Tenía escritos alabando la actuación de Merah en Francia.”²²⁹⁰ Respecte a la classificació dels gèneres periodístics, l'article pertany al grup de gèneres informatius i, per qüestions d'estil i d'estructura, es tracta d'una notícia. La superfície de la notícia és de mida mitjana, en ocupar un espai de mitja plana. La informació es reparteix en cinc columnes. És el tema principal de la pàgina i, per tant, vol dir que el diari *El Mundo* li va concedir una rellevància considerable. Es publica a la secció “España” de *El Mundo*, és a dir en la secció d'informació nacional del rotatiu.

Imatges

Les imatges que acompanyen la informació mostren, per una banda, un pla americà del detingut amb el rostre cobert, acompanyat per dos guàrdies civils. L'altra fotografia és un primer pla del detingut. El peu de la fotografia subratlla que van trobar-li vídeos amb imatges d'accions a l'Afganistan.

Frame gihadisme-islamisme radical

El marc interpretatiu o *frame* genèric d'aquest episodi²²⁹¹ se situa clarament dintre del gihadisme-islamisme radical. Gran part de les variables per a l'estudi del marc interpretatiu es trobaven dintre de l'islamisme radical. Aquest *frame* adverteix que hi ha perill que s'encomani l'amenaça islamista per Europa, especialment a Espanya.

²²⁸⁸ Mirar peu de fotografia: “*Un asesino muerto y cinco cabos sueltos*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.26

²²⁸⁹ Mirar: “*Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹⁰ Mirar: “*Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹¹ Mirar: “*Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

Lèxic i expressions de dimensió de marc pragmàtic

El conjunt lèxic i les expressions més abundants pertanyen a una perspectiva pragmàtica. Per això, bona part de l'article se situa en una dimensió de marc pragmàtica. El conjunt del relat determina un *frame* temàtic criminalista més secundari. En l'anàlisi discursiva s'observa una narrativa d'alt voltatge, que emfatitza l'aspecte més bel·ligerant de la qüestió amb un estil narratiu molt sensacionalista. Alguns exemples mostren la tensió que es respirava a Europa: "Las alarmas estaban encendidas en media Europa después de los graves acontecimientos sucedidos en Francia. La presión policial en las denominadas "zonas calientes" creció casi hasta su máximo nivel."²²⁹² A través d'aquesta metàfora: "El temor a que hubiera un efecto contagio en España era grande"²²⁹³

Conjunt lèxic *frame* islamisme-gihadisme

Vegem alguns exemples del lèxic dintre del marc interpretatiu o *frame* islamisme-gihadisme: "el detenido ayer en Valencia(...) de nacionalidad saudí, pero nacido en Jordania era conocido como "bibliotecario" de Al-Qaeda", "una pieza clave de la campaña de propaganda y de captación de terroristas de esta organización en internet", "el *yihadista*, identificado como M.H.A", "el detenido estaba dedicado a tiempo completo a difundir la yihad en Internet" o bé, "trabajaba en su casa entre 8 y 16 h. diarias en la captación y adoctrinamiento de islamistas radicales". Els conceptes clau són: "captación", "adoctrinamiento", "yihadista", "foros yihadistas", "célula de apoyo logístico y financiero Al-Qaeda" o "la detención". Els verbs més comuns en relació aquesta temàtica són "difundir" i "alentar la realización de actos terroristas." A més d'aquests conceptes anteriorment destacats, un peu de fotografia on es veu el terrorista destaca: "Entre el material videográfico más abundante que tenía el detenido había imágenes de acciones en Afganistán."²²⁹⁴ Són els conceptes i els arguments més dominants, que reforcen una dimensió de marc pragmàtica²²⁹⁵ i que sobretot es basen en arguments materials sobre la formació i l'adoctrinament de terroristes i també sobre les operacions policials.

Aquesta dimensió de marc o *frame dimension* pragmàtica es basa en l'argument de formació i d'adoctrinament gihadista, com els que seguí el detingut a València. La declaració de l'aleshores ministre de l'interior espanyol, Jorge Fernández Díaz, també fa referència a la formació gihadista i indirectament la vincula amb Mohamed Merah:

²²⁹² Mirar: "Capturan al "bibliotecario" de Al-Qaeda en Valencia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹³ Mirar: "Capturan al "bibliotecario" de Al-Qaeda en Valencia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹⁴ Mirar: "Capturan al "bibliotecario" de Al-Qaeda en Valencia", publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹⁵ A partir de la proposta conceptual de (Castelló, Enric i Capdevila, Arantxa) dintre: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.139

“Fernández Díaz destacó que la formación terrorista del asesino de Toulouse, Mohamed Merah, se realizó en “yihadistas” como el que administraba el detenido de Valencia, aunque dejó claro que una y otra operación no guardan relación alguna.”²²⁹⁶

Aquest *frame* de l'islamisme-gihadisme radical, molt general en tota la informació, també l'evidencien alguns fragments escrits pel detingut a València, M.H.A.:

“Es una sola persona pero es un león que ha resistido más de 30 horas frente a un ejército de fuerzas especiales que temblaba por ese asalto”; “a los que quieran el mal para para los muyahidines, devuélveselo”, aseguraba en sus textos el ahora detenido”²²⁹⁷

En aquests fragments, el detingut feia referència a arguments simbòlics sobre la religió, menys habituals en aquesta informació, però que s'inclouen en el *frame* de l'islamisme-gihadisme: “(...) y continuó disparando a los que estaban fuera, a través de la ventana, con el arma en su mano dispuesto contra los enemigos de la religión.”²²⁹⁸

Els aspectes pragmàtics són permanents dintre del *frame* genèric de l'islamisme-gihadisme i ofereixen, doncs, una presència més continuada en aquest marc. A més d'aquestes intervencions, hi trobem informació de *background*²²⁹⁹ que fa referència, des d'una perspectiva pragmàtica, a anteriors detencions de cèl·lules islamistes radicalitzades a l'Estat Espanyol:

“Esta detención es la primera de un presunto islamista en España en lo que va de año, ya que las últimas se produjeron en 2011 (...)”, “La última actuación se produjo el 27 de septiembre de 2011, cuando la Guardia Civil detuvo en Euskadi y Navarra a cinco argelinos por su presunta relación con un célula de apoyo logístico y financiero de Al-Qaeda en el Magreb Islámico (AQMI)” o “la preocupación en España sobre las bolsas islamistas radicalizados asentadas en España es muy importante”²³⁰⁰

En aquest sentit, parla de diverses comunitats autònomes on s'havien produït accions policials envers aquests tipus de cèl·lules islamistes. Entre aquestes comunitats, la que presenta una major presència d'islamistes radicals era Catalunya, segons *El Mundo*:

²²⁹⁶ Mirar: “Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹⁷ Mirar: “Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹⁸ Mirar: “Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²²⁹⁹ *Background*: En argot periodístic es refereix al conjunt de dades que fan referència als antecedents i al context d'un esdeveniment en concret.

²³⁰⁰ Mirar: “Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

“Esta última comunidad cuenta con una colonia de ciudadanos islamistas muy importante. De hecho, durante los últimos años ha sido en Cataluña donde con más profusión han tenido que actuar contra células que, básicamente, se dedican a la captación.”²³⁰¹

Actors

Es tracta d'una notícia que fou publicada quan la presència de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse als mitjans de comunicació no ocupava el màxim clímax informatiu. Per això, els actors són diferents. La presència de Mohamed Merah és secundària i indirecta. El principal protagonista, en aquest episodi, és el presumpte captador de terroristes, un *gihadista* conegut amb les sigles M.H.A que estava acusat de difondre propaganda gihadista i de captar terroristes a València. Aquest gihadista es presenta com a molt actiu i s'explica que dona suport al terrorista de Toulouse, Mohamed Merah, en les seves accions a favor de la lluita *gihadista*.

Actant²³⁰²

Un altre actor, que es podria denominar actant en aparèixer en clau abstracte com a representant polític, és el ministre de l'interior, Jorge Fernández Díaz. La seva presència té un paper molt actiu i ofereix informació oficial sobre la detenció. En les seves declaracions destaca que el detingut a València treballa per Al-Qaeda administrant fòrums gihadistes i que presenta una complicitat moral respecte a Mohamed Merah. La resta d'actors involucrats en la informació són els agents de la Guàrdia Civil que tenen un paper actiu en realitzar la detenció a la casa del detingut. La seva presència és, però, més secundària. En termes generals, la presència d'aquests actors en aquest episodi, a través de les seves intervencions, destaca la radicalitat islamista i l'amenaça que representa el gihadisme a Europa. Des del punt de vista lèxic i semàntic, els conceptes que fan servir reforcen el marc interpretatiu o *frame* més general de l'islamisme-gihadisme radical de la tota la mostra analitzada. D'aquesta manera, es reafirma el marc valoratiu negatiu genèric detectat dintre d'aquest *frame*, i també el marc valoratiu positiu respecte a l'actuació de les forces de seguretat.

Informacions dintre del *frame* electoralista-pro-Sarkozy

En l'anàlisi d'aquesta mostra d'informacions de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse es va detectar un tercer marc interpretatiu genèric, l'electoralista-pro-Sarkozy, molt present en tota la mostra de notícies. La majoria d'informacions d'aquest marc transmeten un enfocament positiu respecte a Sarkozy. En anteriors informacions analitzades, aquest *frame* sobresortia respecte dels altres dos *frames* dominants: el de l'antisemitisme i el del gihadisme-islamisme. El marc interpretatiu o *frame* *electoralista-pro-Sarkozy* està determinat per un conjunt de variables fonamentades en aspectes discursius i també en aspectes més gràfics. Un dels episodis on aquest *frame* és clarament dominant és el que es publicà el 21/03/12, titulat: “Una tragedia

²³⁰¹ Mirar: “Capturan al “bibliotecario” de Al-Qaeda en Valencia”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 28/03/2012 p.10

²³⁰² A partir de la classificació de Enric Castelló dintre: CASTELLÓ, Enric. “Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario”. A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

con rentabilidad electoral".²³⁰³ Per les seves característiques estilístiques pertany al gènere periodístic de la crònica, amb una gran presència d'elements interpretatius.

Imatge

Respecte als recursos gràfics, tenim dues fotografies. En una hi apareix Hollande, somrient i participant, en una escola, en un acte d'homenatge a les víctimes. La fotografia del costat mostra Sarkozy també en un acte d'homenatge en una escola. És un pla americà i Sarkozy fa un posat seriós, la qual cosa reforça el seu lideratge.

La crònica ocupa una superfície mitjana i la informació es reparteix en quatre columnes. Es tracta d'una peça més secundària en acompanyar la crònica principal, focalitzada en la captura de l'autor de l'atemptat. La qüestió principal de la crònica se centra en la desunió política mostrada pels candidats a les eleccions franceses del 2012. Aquesta qüestió es manifesta a través d'algunes paradoxes:

"En el atril predicán la unidad y presumen de tolerancia, mientras que la trastienda hacen sus cálculos para ver en qué medida el tiroteo de Toulouse puede ayudarles o, por el contrario restarles papeletas en las urnas", o bé, "Burlada la falsa tregua política y en medio de mensajes de llamada a la unidad (...)"²³⁰⁴

També en aquest sentit de manifestar la desunió trobem una metàfora:

"El luto político ha durado poco y los candidatos a presidir el Elíseo rompieron ayer la tregua que se habían dado y volvieron a la batalla, al acusarse mutuamente de no haber respetado el alto al fuego electoral."²³⁰⁵

Lèxic de dimensió de marc pragmàtic

El llenguatge se situa en un àmbit molt pragmàtic en fer referència, en el lèxic i en la majoria d'arguments, a propostes sobre la política immigratòria i a l'activitat a favor de les víctimes per part de Nicolas Sarkozy. Així ho constata la crònica: "Es sobretudo Nicolas Sarkozy el que desde el lunes mide sus palabras. En las últimas semanas ha endurecido sus propuestas, y su discurso sobre la inmigración y la delincuencia (...)", i també, "(...) al presidente le inquietan las repercusiones que una mala gestión de la tragedia de Toulouse puedan tener en las urnas, (...)"²³⁰⁶

En relació a l'activitat de Nicolas Sarkozy fa referència al seu suport incondicional als representants musulmans i jueus:

²³⁰³ Mirar: "Una tragedia con rentabilidad electoral", publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 de marzo p.27

²³⁰⁴ Mirar: "Una tragedia con rentabilidad electoral", publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³⁰⁵ Mirar: "Una tragedia con rentabilidad electoral", publicat dins el diari *El Mundo*, el 2/03/2012 p.27

²³⁰⁶ Mirar: "Una tragedia con rentabilidad electoral", publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

“Aunque el dirigente había suspendido sus actos de campaña hasta hoy, ayer se reunió con representantes musulmanes y judíos y participó en varios actos de homenaje a las víctimas.”²³⁰⁷

En aquest *frame* es detecta una positivitat respecte a la gestió de Sarkozy. En canvi, respecte al paper de l'oposició el *frame* és més crític i també més escàs. Per a expressar-ho utilitza aquesta metàfora: “(...) ha ayudado, según la oposición, avivar el fuego de la intolerancia.”²³⁰⁸

Seguint amb aquesta línia discursiva, un altre episodi on es remarca aquest lideratge de Sarkozy és un article publicat el 22/03/12. El titular fa servir una metàfora sobre el lideratge de Sarkozy: “Sarkozy resucita como un salvador.”²³⁰⁹ Fou publicat a la secció “Mundo”. El subtítol reitera la idea del títol: “La firmeza del presidente galo en la gestión de la crisis da un giro a la campaña”.

El principal protagonisme en aquest episodi és per a Nicolas Sarkozy, ja que és present en tota la informació. Aquesta crònica ocupa un espai de mitja pàgina i la informació es basa majoritàriament en les intervencions de Sarkozy. A partir dels models de classificació de gèneres periodístics seguits en aquest estudi, aquest article cal classificar-lo com a “crònica discursiva”. S'estructura a partir d'un conjunt de declaracions de cada candidat. Les declaracions del president Nicolas Sarkozy ocupen més lloc en relació amb les de la resta de candidats. El marc interpretatiu o *frame* electoralista-pro-Sarkozy és positiu.

Les variables o *frames devices*²³¹⁰ són recursos discursius i gràfics, a partir dels quals el missatge es situa dins el marc interpretatiu electoralista-pro-Sarkozy. Les expressions més representatives són:

“En apenas unas horas se ha cambiado la chaqueta de presidente a candidato y de aspirante otra vez a capitán al mando del timón de una crisis nacional.”²³¹¹

El marc interpretatiu electoralista queda delimitat pels arguments sobre la disputa electoral, amb metàfores amb connotacions bel·ligerants: “batalla electoral”:

“La operación policial de ayer en Toulouse ha marcado un antes y un después en la batalla electoral y en el nuevo escenario, cada candidato trata de adecuarse a la nueva situación.”²³¹²

²³⁰⁷ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³⁰⁸ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.27

²³⁰⁹ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³¹⁰ VAN GORP, Baldwin. “The constructionist approach to Framing: Bridging Culture Back In” *Journal of Communication*. Núm. 51 (1) (2007), p.64

²³¹¹ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³¹² Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

En aquest marc o *frame* electoralista es detecta una variació que, en el cas del diari *El Mundo*, es tradueix en una avaluació moral que valora molt positivament l'actuació del president per la seva imatge de fermesa. Hi apareix un *frame* més secundari pro-Sarkozy: "La prensa considera que Sarkozy puede salir reforzado de esta crisis gracias a la imagen de firmeza que ha mostrado."²³¹³ A banda, introdueix elements tipus *background*,²³¹⁴ com antecedents i elements de context que també se situen en aquest *frame* pro-Sarkozy i venen a reforçar i a valorar positivament la tasca de Sarkozy. En tractar-se d'un gènere interpretatiu, la crònica presenta una hibridació entre la informació i els elements valoratius que contenen subjectivitat.²³¹⁵ Alguns dels antecedents reforcen la posició i el *frame* del diari, totalment favorables a la personalitat de Sarkozy:

"En 1993, cuando participó en la negociación tras la toma de rehenes en una escuela de Neuilly sur seine, ya sabía lo que hacía"²³¹⁶

Lèxic i arguments de dimensió de marc pragmàtic

Sobretot els arguments que destaquen se situen en una dimensió de marc pragmàtic i expliquen l'esforç de Sarkozy en la negociació amb un segrestador, l'any 1993. Aquests arguments reforcen la seva capacitat de lideratge:

"(...) Sarkozy que era alcalde de la localidad además de ministro de presupuesto entró en el colegio para convencer al captor de que liberara a la veintena de niños que tenía retenidos. Aunque no consiguió convencerle, sí logró y salió con uno de los menores en brazos."²³¹⁷

També empra alguna metàfora com a recurs retòric per a il·lustrar aquest enfocament:

"ayer la estampa de líder que se crece ante la adversidad se repitió, primero en el Elíseo, después en la ceremonia en homenaje a los soldados asesinados" o "había suspendido su campaña electoral, pero como presidente multiplicó sus actos"²³¹⁸

Lèxic i arguments de dimensió de marc simbòlic

La capacitat adaptativa del marc electoralista - pro-Sarkozy s'observa a partir dels arguments simbòlics que ofereix i que fan referència a temes com la identitat, la religió i la unitat, uns arguments que responen a la dimensió de marc simbòlica i que reforcen més la posició del diari a favor del lideratge de Sarkozy:

²³¹³ Mirar: "Sarkozy resucita como un salvador", publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³¹⁴ *Background*: En argot periodístic és el conjunt de dades d'antecedents i de context de l'esdeveniment.

²³¹⁵ Assumexo síntesi González, Norberto (1997): *Op. Cit* p. 34-35

²³¹⁶ Mirar: "Sarkozy resucita como un salvador", publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³¹⁷ Mirar: "Sarkozy resucita como un salvador", publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³¹⁸ Mirar: "Sarkozy resucita como un salvador", publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

“Omnipresente se reunió con representantes de las comunidades judía y musulmana en el Elíseo(...)”, “Estos días el presidente quiere transmitir un mensaje de calma y evitar cualquier enfrentamiento y discriminación”, aseguraba uno de sus colaboradores a *Le Monde*” o bé, “(...) no cesó de repetir su mensaje de unidad”²³¹⁹

Per corroborar aquests arguments fa servir algunes citacions directes de Sarkozy que reforcen el *frame* pro-Sarkozy i que mantenen un correlació amb la posició defensada per *El Mundo*:

“no cederá a la venganza” o “Ante la frialdad del asesino, la República ha dado imagen de dignidad”, señaló Sarkozy en el homenaje nacional a los militares (...)”²³²⁰

A més del marc valoratiu positiu pro-Sarkozy s’infereix, en aquest *frame*, un marc valoratiu negatiu sobre l’escassa unitat política:

“Tras el falso paréntesis electoral(...)” o “(...) en el nuevo escenario cada candidato trata de adecuarse a la nueva situación”²³²¹

Especejament o destacat

Aquesta imatge de fermesa que palesa en una altra crònica publicada el 24/03/12, on en un *especejament*²³²² o destacat ressalta, a partir de dades extrems d’una enquesta, la bona gestió de l’atemptat per part Sarkozy:

“el presidente da la talla”, “Según un sondeo de TNS Sofres Mediaprism publicado ayer el 71% de los franceses considera que Sarkozy ha gestionado bien la crisis(...)”.²³²³ En relació a Hollande destaca: “La gestión del candidato socialista, Hollande, sólo recibe el visto bueno del 56% de ciudadanos”²³²⁴

Fa servir el recurs estilístic de *la retórica de l’exactitud* amb el qual, mitjançant dades precises ofereix més versemblança a la informació. Aquesta crònica, distribuïda en cinc columnes i que ocupa mitja plana, està completament centrada en les intervencions de Sarkozy. La resta de l’espai és dedicat a les intervencions dels altres candidats a la presidència. En les respectives intervencions es fa evident la desunió política de cadascun. La superfície dedicada aquests candidats era molt menor en relació a la superfície dedicada a Nicolas Sarkozy. Les declaracions en estil directe de cada candidat subratllen el seu discurs polític i la seva posició. Tots els candidats

²³¹⁹ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²⁰ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²¹ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²² Especejament: En argot periodístic es tracta d’un article breu, de mida petita, que acompanya l’article principal. Els dos tracten el mateix tema, Però l’especejament indaga un aspecte del mateix tema en profunditat.

²³²³ Mirar: “Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

²³²⁴ Mirar: “Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

coincideixen a criticar la política migratòria de Nicolas Sarkozy. Per una banda, François Hollande fa un discurs a favor de la unitat respecte a la República:

“Debemos unirnos ante la agresión”, “quería estar aquí porque hoy toda la República tiene que estar unida, y porque cuando hay una agresión que se perpetra contra la nación, tenemos que estar juntos”²³²⁵

Per altra banda, apareixien declaracions de membres de la campanya que denunciaven les polítiques de Sarkozy:

“Su equipo de campaña denunció los “patinazos indignos” del partido de Nicolas Sarkozy” i “instrumentalizar los asesinatos en su beneficio”²³²⁶

Les intervencions de Marine Le Pen, del partit d'ultradreta del Front Nacional, responen a un discurs contra l'amenaça de l'islamisme radical, amb un llenguatge que transmet connotacions bel·ligerants: “yo advertí sobre los islamistas”, “la candidata del Frente Nacional volvió al campo de batalla para asegurar que Francia “ha subestimado el peligro del islamismo radical.”²³²⁷

Per últim denuncia, en el seu discurs, els riscos dels grups religiosos fonamentalistes:

“Hace años que se me cuestiona por decir que el antisemitismo está ligado al fundamentalismo islámico. Los hechos demuestran que yo tenía razón.”²³²⁸

El candidat centrista François Bayrou, en el seu discurs, alerta del clima d'intolerància que fomenta el racisme i la violència en la societat francesa. Ho expressa amb aquesta metàfora: “existen gérmenes explosivos en la sociedad francesa.”²³²⁹

L'última candidata a intervenir és la representant del partit ecologista, Eva Joly, que amb el seu discurs afavoreix l'enfrontació política. Això reforça el marc interpretatiu electoralista amb la variant de desunió política que reforça el marc valoratiu negatiu respecte a aquest tema:

“(…) Eva Joly, se unió ayer a las críticas vertidas por su oponente François Bayrou al denunciar el clima de intolerancia que ha vivido en las últimas semanas durante la campaña” i “la política acusó a Nicolas Sarkozy y a su ministro del Interior, Claude Guéant, de pronunciar discursos “discriminantes y estigmatizantes”²³³⁰

²³²⁵ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²⁶ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²⁷ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²⁸ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³²⁹ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³³⁰ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

Finalment es detecten altres arguments, pronunciats per Marine Le Pen, que subratllen l'enfrontament entre els candidats:

“La candidata (Le Pen) emitió un comunicado dirigido a Bayrou y al izquierdista Jean – Luc Melenchon para exigirles que se disculpen por “haber creído poder instrumentalizar miserablemente la tragedia de Toulouse (...)”²³³¹

Binomi dimensió de marc pragmàtic i simbòlic

En relació al marc de dimensió o *frame dimension* presenta una dicotomia entre pragmàtica i simbòlica. És pragmàtica quan apel·la a arguments referents a la instrumentalització política i a les mesures legals contra els qui visitin pàgines webs terroristes; i és simbòlica quan fa referència arguments sobre la unitat de la nació i a temes religiosos, com l'antisemitisme i l'islamisme radical. En conjunt, dintre d'aquest marc electoralista, es determina un marc valoratiu positiu en relació al lideratge de Sarkozy davant la gestió de la tragèdia, però al mateix temps hi ha un marc valoratiu negatiu en relació a la desunió política entre els candidats i també en relació a les mesures d'endurir el codi penal per als qui visitin pàgines webs que facin apologia del terrorisme islamista.

En aquesta línia, el diari *El Mundo* qüestiona indirectament les mesures legals que pretenia impulsar Sarkozy. Això s'observa en una crònica publicada el 24/03/12, intitulada: “*Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo*”.

Els arguments que qüestionen la seva mesura legal són defensats per alguns experts en criminologia, com Laurent Montet, consultats pel diari. Mitjançant un lèxic molt pragmàtic qüestiona negativament la mesura de Sarkozy:

“(...)los expertos dudan de la viabilidad de la puesta en práctica de las medidas y advierten que supone una invasión de las libertades”, “Los expertos en derecho coinciden en la dificultad de su aplicación, dado que para condenar a alguien se necesitan pruebas que acrediten el delito”²³³²

També afegeix algunes declaracions directes de Laurent Montet, responsable del Instituto de Altos cargos en Criminología:

“No se puede vigilar a todos aquellos que se metan en un página web, ni a los que cruzan nuestras fronteras” i a través d'una pregunta retòrica: “¿Dónde acaba la libertad de consultar por Internet o de viajar y dónde empieza el delito?”, se pregunta Montet.”²³³³

Article d'opinió de fons

En una línia discursiva crítica amb les mesures de Sarkozy cal situar l'article de fons d'Arcadi Espada, col·laborador habitual de *El Mundo*, titulat: “*Pederastas y terroristas*”

²³³¹ Mirar: “*Sarkozy resucita como un salvador*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³³² Mirar: “*Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

²³³³ Mirar: “*Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo*”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

web²³³⁴ i publicat a la secció d'opinió "Otras Voces" del diari. Arcadi Espada estableix una vinculació entre les accepcions de la paraula *llibertat* i els fets de Toulouse. Amb alguns dels seus arguments afegeix una dimensió més simbòlica als arguments de tipus pragmàtic utilitzats en altres articles de *El Mundo*. L'article d'opinió d'Arcadi Espada reforça el marc valoratiu negatiu sobre les mesures legals de Sarkozy. Segons l'autor, aquestes mesures afecten de ple a la paraula *llibertat*:

"La reacción política del presidente Sarkozy después de los sucesos de Toulouse afecta de lleno al uso de la palabra Libertad y a los compromisos que asumimos respecto a nuestros valores" (...) "La iniciativa de Sarkozy supone un cambio importante respecto de la legislación vigente contra la apología del terrorismo. Hasta ayer, el delito era el del apólogo escritor: a partir de ahora, será también el del lector aficionado y reincidente"²³³⁵

Vegem alguns dels arguments més exponencials d'aquest marc valoratiu negatiu:

"No tengo claro lo que tú piensas , pero ya te adelanto que a mí me parece un grave error los planes del presidente" (...) "Sin embargo, lo más interesante del asunto es que el presidente Sarkozy se ha limitado a aplicar al terrorismo el criterio que ya se aplica a las páginas pedófilas"²³³⁶

Finalment compara el mal de la pedofília amb el terrorisme en la societat. Des del seu punt de vista, aquests problemes són un mal social, perquè poden ser considerats mals mentals. En aquest sentit, explica com s'ha banalitzat el crim polític que suposa el terrorisme en relació a la pederàstia:

"Pederastas y terroristas están en la cúspide del rechazo y el temor de nuestra época. Son el mal." (...) "Pero la comparación ilumina sobre todo, la sorprendente benevolencia social y el indiscutible prestigio que sigue inspirando el crimen político."²³³⁷

Actors

Els protagonistes principals d'aquests episodis analitzats en el marc interpretatiu electoralista-pro-Sarkozy pertanyen, en bona part, a l'àmbit institucional, polític o d'experts. No obstant això, el protagonisme principal és per a Nicolas Sarkozy, tant des d'un punt de vista quantitatiu com qualitatiu. En la majoria de fotografies hi surt

²³³⁴ Espada, Arcadi: "Pederastas y terroristas web", article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.20

²³³⁵ Espada, Arcadi: "Pederastas y terroristas web", article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.20

²³³⁶ Espada, Arcadi: "Pederastas y terroristas web", article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.20

²³³⁷ Espada, Arcadi: "Pederastas y terroristas web", article d'opinió publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.20

Nicolas Sarkozy i gran part de la superfície de les informacions d'aquest *frame* és reservada per al president de la República Francesa. Gairebé totes les intervencions de Nicolas Sarkozy són un discurs al voltant de la fortalesa i de la unitat de la República, cosa que reforça la seva gestió de fermesa davant l'atemptat de Toulouse. Des d'un punt de vista qualitatiu, les seves intervencions giren al voltant d'argument simbòlics, com la unitat de la nació i la fermesa de la República davant l'amenaça terrorista. Respecte al discurs de Sarkozy habitualment crític amb la immigració, *El Mundo* emfatitza com Sarkozy redueix el discurs bel·ligerant respecte a la immigració durant la campanya electoral. En destaca l'impuls per endurir el codi penal respecte a tots els qui visitin pàgines webs terroristes o viatgin a països com l'Afganistan o el Pakistan. També presenta un Sarkozy que fa un veritable esforç per mostrar la màxima transparència davant la gestió de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse. A més a més, destaca que està inquiet per les repercussions negatives que una mala gestió tindria en els resultats electorals. Ho compara amb els atemptats de l'11-M a Madrid:

“(...) le inquietan las repercusiones que una mala gestión de la tragedia de Toulouse puedan tener en las urnas, como ocurrió en España tras los atentados del 11-M. Según ha confesado su entorno al diario Le Monde (...)”²³³⁸

La resta de candidats apareixen en un segon pla, tant en l'àmbit quantitatiu com en el qualitatiu. Els candidats Hollande, Le Pen, Bayrou, Eva Joly i Jean-Luc Melenchon evidencien la seva confrontació política i s'acusen mútuament d'instrumentalitzar la tragèdia. François Hollande apareix en un segon pla. El diari comenta que a les enquestes és molt poc valorat: “sólo recibe el visto bueno del 56% de ciudadanos.”²³³⁹ Destaca el seu discurs a favor de la unitat política. De Marine Le Pen, del Front Nacional, en subratlla el discurs contundent que fa contra l'islamisme radical i la seva vinculació contra l'antisemitisme:

“Hace años que se me cuestiona por decir que el antisemitismo está ligado al fundamentalismo islámico.”²³⁴⁰

Els altres candidats secundaris, com el líder del partit centrista, François Bayrou, i l'ecologista Eva Joly, coincideixen a emetre crítiques a la gestió immigratòria de Sarkozy i l'acusen d'enfortir el racisme i la intolerància en la societat francesa. També en aquest sentit Eva Joly acusa Sarkozy i el seu ministre de l'Interior, Claude Guéant, de pronunciar discursos “discriminantes i estigmatitzantes.”²³⁴¹ El líder centrista Bayrou és presentat com una persona crítica amb la política de Sarkozy. En la primera crònica assegura que l'atemptat és resultat del convuls ambient social:

²³³⁸ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³³⁹ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³⁴⁰ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

²³⁴¹ Mirar: “Sarkozy resucita como un salvador”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

“(…) François Bayrou, aseguró que la masacre “tiene sus raíces en el estado de una sociedad enferma”²³⁴²

Els altres actors polítics tenen un paper més secundari, però les seves intervencions corroboren els marcs interpretatius detectats, especialment el marc valoratiu o *value frame*²³⁴³ positiu respecte a la gestió de Sarkozy. Les intervencions d'aquests, tot i ser secundaris, subratllen la inherent positivitat respecte al president de la República i, per contra, una negativitat respecte a Hollande. Fixem-nos encara en unes declaracions del ministre d'extersiors, Alain Juppé, que tenen unes connotacions simbòliques en relació a l'actitud del candidat Bayrou per unes declaracions oposades a Sarkozy:

“Burlada la tregua política, y en medio de mensajes de llamada a la unidad, el ministro de Exteriores criticó a François Bayrou por haber acusado al Gobierno de alentar la intolerancia. “No hay que añadir lo innoble a lo horrible”, dijo Juppe²³⁴⁴

La intervenció del diputat Lionnel Luca, de la UMP, partit de Nicolas Sarkozy, critica una aparició del candidat socialista Hollande a la televisió. El terme atribuït a aquest diputat és “indecente”. Això fa evident la crítica i el marc valoratiu negatiu en relació a François Hollande. Des d'un punt de vista retòric, l'ús de les cometes en el terme “indecente” marca una expressió avaluativa que implícitament reforcen l'opinió i la posició ideològica del diari. L'ús de cometes remarca un distanciament, una acceptació ideològica per part del periodista.²³⁴⁵

Actants

La resta d'actors que trobem en les informacions de marc interpretatiu o *frame* electoralista formen part de la categoria d'experts en ciència política o en criminologia. En el primer episodi²³⁴⁶ tenim la intervenció d'alguns experts en ciències polítiques, com el politòleg Dominique Reynié, el qual comenta un inici de campanya conflictiu, a més de l'actitud que el president Sarkozy agafa davant la crisi de l'atemptat:

“Ahora se ha convertido otra vez en presidente, cuando desde hace semanas trata de dar una imagen de candidato en movimiento”, explica Reynié²³⁴⁷

Un altre expert politòleg a qui el diari concedeix un espai ampli és Olivier Mazzerolle, el qual té interès a exposar les divergències internes entre els candidats a les eleccions presidencials i la repercussió de les seves declaracions. En aquest marc interpretatiu

²³⁴² Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³⁴³ De Vreese, C. H. y Hajo G. Boomgaarden (2003): “Valenced News Frames and Public Support for the EU: Linking Content Analysis and Experimental Data”, *Communications* 3(4):363

²³⁴⁴ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³⁴⁵ Contreras, Diego (2004): Op. Cit p.265

²³⁴⁶ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

²³⁴⁷ Mirar: “Una tragedia con rentabilidad electoral”, publicat dins el diari *El Mundo*, el 21/03/2012 p.27

electoralista-pro-Sarkozy apareix una altra categoria d'experts, la dels criminòlegs, com és el cas de Laurent Montet, responsable del Instituto de Altos cargos en Criminología, que intervé prioritàriament en l'últim episodi²³⁴⁸ del *frame* electoralista-pro-Sarkozy. La seva intervenció consisteix en una crítica contundent a les mesures adoptades per Nicolas Sarkozy, sobretot la de castigar les persones que visitin pàgines webs d'apologia al terrorisme: "No se puede vigilar a todos aquellos que se metan a una página web(...)." ²³⁴⁹

Altres actors, dintre la categoria d'experts, aporten els seus arguments més materials en un àmbit més pragmàtic que qüestiona les mesures de Sarkozy. Són Lucie Morillon, responsable de Reporteros Sin Fronteras, i l'experta en Dret, Marie Blanche Regnier, que qüestiona l'aplicació de la llei: "(...)para obtenerlas es necesario una vigilancia previa y aquí es difícil no entrar en el terreno privado." ²³⁵⁰

La seva presència se situa en un marc valoratiu negatiu respecte al projecte de llei de Sarkozy, una valoració negativa contraposada a la imatge positiva de "salvador de la pàtria francesa" davant la crisi. En resum, bona part dels actors més representatius en aquest marc interpretatiu són actors polítics, però també experts en matèries com política i criminologia. Aquests actors, seguint la classificació utilitzada en aquest treball són actants²³⁵¹, en tenir un paper més abstracte i en aparèixer com a experts.

Fonts informatives

Bona part de les fonts informatives utilitzades pel redactor per a la confecció de les informacions del *frame* electoralista-pro-Sarkozy pertanyen a la categoria mitjans de comunicació francesos. La seva presència indica que el redactor ha utilitzat fonts més secundàries per una qüestió de pragmatisme professional i de consulta ràpida a mitjans que són referents a França. Alguns dels més representatius són els diaris *Libération*, *Le Monde*, *el canal de TV BFMTV* i també *Le Figaro*. Aquests mitjans són utilitzats com a canals informatius i, per tant, són fonts informatives per a *El Mundo*. El diari francès *Le Figaro* és emprat com una font informativa més:

"¿El drama ha dado un giro en la campaña?, preguntaba ayer a sus lectores *Le Figaro*" ²³⁵²

Tanmateix en algunes informacions s'observa que el redactor ha anat a cercar la informació en les veus d'experts o bé en altres tipus de fonts informatives on es veu l'origen de la informació de forma més diàfana. És el cas, per exemple, de la informació

²³⁴⁸ Mirar: "Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

²³⁴⁹ Mirar: "Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

²³⁵⁰ Mirar: "Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

²³⁵¹ A partir de la classificació de Enric Castelló dintre: CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.145

²³⁵² Mirar: "Sarkozy resucita como un salvador", publicat dins el diari *El Mundo*, el 22/03/2012 p.32

servida per experts en criminologia, com Laurent Montet, o bé pel responsable de Reporteros sin Fronteras, Lucie Morillon, els quals qüestionen la mesura de Sarkozy contra la consulta a webs terroristes per eradicar el radicalisme a França. Qüestionen aquesta mesura apel·lant als arguments d'àmbit pragmàtic, com la dificultat per a aplicar-la, ja que fent-ho es podria entrar en el terreny privat de les persones que consultin webs amb altres finalitats. També emprà altres fonts de la categoria d'experts, com la consulta de sondejos d'opinió com TNS Sofres,²³⁵³ segons la qual un 71% dels francesos valora positivament que Sarkozy gestionés bé la crisi de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse.

La presència d'arguments pragmàtics i simbòlics, els actors i les fonts informatives visibles, que apareixen oposats entre si, reforcen el marc interpretatiu o *frame* general pro-Sarkozy defensat pel diari *El Mundo*, tot i que apareixen alguns marcs contraris que qüestionen la mesura de limitar la consulta a webs terroristes, però que no són introduïts per una qüestió de pluralitat informativa. Es tracta d'una estratègia emprada per alguns mitjans que més radicalment defensen un marc interpretatiu i que utilitzen arguments de la part contrària, tal com defensa (Castelló, Enric:2012:152).²³⁵⁴

9.4 MODEL D'ANÀLISI DE ROBERT ENTMANN, APLICAT ALS CASOS D'ESTUDI A PARTIR DE LES VARIABLES DE DEFINICIÓ DE MARC O *FRAME*: CATEGORIA PREMSA EDITADA A MADRID

9.4.1 El cas Vatileaks

Diari ABC

Aplicació de les quatre variables de definició de marc a partir d'una adaptació del model anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁵⁵ El marc interpretatiu o *frame* principal al diari ABC és de traïció i culpabilitat majordom:

- **Definició del problema:** El majordom de Benet XVI va ser acusat de robar documents confidencials al Papa. Aquest hauria passat documents que revelarien suposades intrigues vaticanes i després serien publicades en el llibre "Sua Santità" del periodista Gianluigi Nuzzi.

²³⁵³ Mirar: "Sarkozy aplaza su plan contra el yihadismo", publicat dins el diari *El Mundo*, el 24/03/2012 p.27

²³⁵⁴ Seguint la posició defensada per CASTELLÓ, Enric. "Legajos de la memoria y bienes sacros. Cuando el patrimonio se convierte en objeto simbólico de un conflicto identitario". A: CASTELLÓ, E. eds. *La mediatización del conflicto político. Discursos y narrativas en el contexto español*. Barcelona: Laertes, 2012, p.152

²³⁵⁵ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. *Journal of Communication*, 43 (4), p.51-58

- **Interpretació causal:** El principal culpable és el majordom que ha traït la confiança del Papa Benet XVI i la família pontifícia. Els cardenals i els bisbes no serien dintre la trama contra el Papa, les persones que formen part de la campanya són externs a la cúria.
- **Avaluació moral:** Existeix un complot contra Benet XVI. L'embolic de la filtració de documents i conjura contra el cardenal Bertone és un "*lio a la italiana*". Es tracta d'una campanya d'alguns mitjans de comunicació per desacreditar la Santa Seu. Valoració negativa del majordom com el principal traïdor de la confiança del Papa.
- **Proposta de resolució o solució:** Trobar el principal culpable de la trama de la filtració de documents, sobretot investigant el principal acusat, el majordom Paolo Gabriele, presentat com a culpable. El Papa el perdona aplicant la misericòrdia de l'Església.

La Razón

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁵⁶ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* principal al diari *La Razón* és de traïció i culpabilitat majordom:

- **Definició del problema:** El majordom de Benet XVI va ser acusat de robar documents confidencials al Papa. Aquest hauria passat documents que revelarien suposades intrigues vaticanes i després serien publicades en el llibre "*Sua Santità*" del periodista Gianluigi Nuzzi.
- **Interpretació causal:** El majordom Paolo Gabriele i els seus col·laboradors van ser els filtradors dels documents i els culpables confessos principals. Existeix una divisió dintre la cúria vaticana sobre el funcionament de la Santa Seu, però són resultat de discrepàncies ideològiques. La premsa sensacionalista és la principal causant de magnificar els fets.
- **Avaluació moral:** Valoració negativa en general de l'actuació del majordom, presentatn com el principal culpable. L'actuació del majordom és una violació de la intimitat pontifícia i una traïció. Les intrigues vaticanes no són més que discrepàncies entre les visions de la cúria vaticana, no existeix escàndol ni divisions. Cohesió entre Benet XVI i els membres de la cúria. Valoració positiva de la cúria vaticana.
- **Proposta de resolució o solució:** Investigar a fons qui pot haver causat la filtració de documents i sobretot, investigar a Paolo Gabriele com el principal confés de la filtració. El Papa perdona el majordom com exemple de misericòrdia.

²³⁵⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

El País

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁵⁷ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* principal del diari *El País* és de guerres internes i de falta de transparència al Vaticà:

- **Definició del problema:** El majordom de Benet XVI va ser acusat de robar i filtrar documents confidencials del Papa a la premsa per denunciar la corrupció intern del Vaticà. Els documents serien publicats en el llibre "Sua Santità" del periodista Gianluigi Nuzzi.
- **Interpretació causal:** El majordom, Paolo Gabriele, és el principal autor confés de la sustracció de documents, tanmateix no va actuar sol. La seva actuació respon a lluites de poder internes de la cúria. Aquesta hauria instigat al majordom a actuar. Demostra les guerres internes al Vaticà entre el cardenal Bertone i altres membres opositors.
- **Avaluació moral:** Valoració negativa en general de la cúria vaticana a causa de les lluites de poder internes al Vaticà. El cas *Vatileaks* estava envoltat de misteri i intriga per la tradicional falta de transparència de gestió a la Santa Seu. El majordom només és un còmplice.
- **Proposta de resolució o solució:** El cas està obert i s'ha de continuar investigant per esclarir els fets del cas *Vatileaks* per descobrir qui de la cúria està al darrere del cas. Encara hi ha preguntes. Una de les solucions és més transparència al Vaticà. Paolo Gabriele és el "cap de turc" de tota l'operació, que la cúria vol fer passar com el principal responsable.

El Mundo

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁵⁸ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* principal del diari *El Mundo* és de guerres internes, intriga i falta de transparència al Vaticà:

- **Definició del problema:** El majordom de Benet XVI va ser acusat de robar documents confidencials al Papa. Aquest hauria passat documents que revelarien les intrigues vaticanes i després serien publicades en el llibre "Sua Santità" del periodista Gianluigi Nuzzi. El Vaticà va iniciar una investigació interna.

²³⁵⁷ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁵⁸ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Interpretació causal:** La causa principal del robatori i la filtració de documents era per les lluites internes de la Santa Seu. Una altra de les causes és la crisi de govern que passa Benet XVI que va fer actuar al majordom i altres còmplices. El majordom, Paolo Gabriele actuava amb un grup reduït que busca reduir les lluites internes pel poder.
- **Avaluació moral:** Valoració negativa en general de la cúria vaticana per les lluites de poder i per la mala gestió de les finances vaticanes. El *cas Vatileaks* ha fet aflorar totes les històries de misteri i de corrupció dintre del Vaticà i, per tant, el cas és una conseqüència d'aquestes. Valoració negativa de la falta de transparència vaticana.
- **Proposta de resolució o solució:** Continuar investigant sobre les causes que han conduït al *cas Vatileaks* i solucionar les discrepàncies internes al Vaticà. Millorar la transparència i la gestió de la Santa Seu.

9.4.2 Festa Ramadà

Diari ABC

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁵⁹ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* principal del diari ABC és no crític amb la política de l'alcalde Albiol i negatiu respecte la pregària al carrer dels musulmans:

- **Definició del problema:** La problemàtica que presenta aquest marc interpretatiu o *frame* és que la prohibició per part de l'alcalde de Barcelona de la pregària dels musulmans al carrer és perquè no s'adequava a la imatge de la tercera ciutat de Catalunya i perquè molestava els veïns.
- **Interpretació causal:** En relació a la responsabilitat dels actors trobem que la responsabilitat recau en el gran nombre de gent que prega a l'espai públic, causant molèsties als veïns.
- **Avaluació moral:** El judici moral que determina aquest marc interpretatiu és que, com que provoquen molèsties veïnals i donen mala imatge, la pregària musulmana no pot continuar al carrer.
- **Proposta de resolució o solució:** La solució presentada en aquest marc és que l'ajuntament va llogar per a la comunitat musulmana el pati d'un antic Institut de la ciutat per no molestar.

²³⁵⁹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

La Razón

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁶⁰ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* principal del diari *La Razón* és no crític amb la política de l'alcalde Albiol i negatiu respecte la pregària al carrer dels musulmans:

- **Definició del problema:** La problemàtica que presenta aquest marc interpretatiu o *frame* és que la prohibició per part de l'alcalde de Barcelona de la pregària dels musulmans al carrer és perquè no s'adequava a la imatge de la tercera ciutat de Catalunya i perquè molestava els veïns.
- **Interpretació causal:** En relació a la responsabilitat dels actors trobem que la responsabilitat recau en el gran nombre de gent que prega a l'espai públic, causant molèsties als veïns.
- **Avaluació moral:** El judici moral que determina aquest marc interpretatiu és que, com que provoquen molèsties veïnals i donen mala imatge, la pregària musulmana no pot continuar al carrer.
- **Proposta de resolució o solució:** La solució presentada en aquest marc és que l'ajuntament va llogar per a la comunitat musulmana el pati d'un antic Institut de la ciutat per no molestar.

Aplicació del model d'anàlisi de marc interpretatiu a partir de la proposta de Robert Entman (1993)²³⁶¹ amb les quatre variables de definició de marc aplicada als tres rotatius dintre la categoria premsa editada a Madrid: *La Razón*, *ABC* i *El País* presenten el mateix marc interpretatiu o *frame* de conflicte o d'instabilitat durant **la Festa final del Ramadà (Eid al Fitr)**:

- **Definició del problema:** La problemàtica que planteja aquest marc és la Festa final del Ramadà (Eid al Fitr) que queda marcada pel conflicte bèl·lic a Síria. Només ho celebra amb normalitat el president Bachar Al – Assad i el seu equip de govern que viu amb instabilitat política i amb enfrontaments constants entre rebels i l'exèrcit.
- **Interpretació causal:** Els principals causants de la situació de no poder celebrar bé el Ramadà són els constants enfrontaments entre l'exèrcit del règim i els

²³⁶⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁶¹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

rebels amb el suport de les potències internacionals. Una altra de les causes és la ineficàcia de les forces diplomàtiques de l'ONU d'aturar les hostilitats.

- **Avaluació moral:** L'avaluació moral que trobem en aquest marc és la irresponsabilitat política de Al-Assad davant els enfrontaments i la Guerra a Síria. Es veu sotmès a ocultar-se per motius de seguretat. La seva reaparició en una mesquita a la festa final del Ramadà transmet una imatge de normalitat. No obstant, la població civil no pot celebrar de manera normal la seva festa familiar del Ramadà a causa dels enfrontaments. La ONU no ha estat capaç de posar fi a la violència i trobar una solució política. Representa un fracàs per part d'Occident.
- **Proposta de resolució o solució:** La proposta de solució seria acabar la violència constant a Síria, demanar responsabilitats polítiques a Al-Assad i canalitzar un procés democràtic amb l'ajuda d'Occident per acabar el conflicte.

El Mundo

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁶² a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. El marc interpretatiu o *frame* principal del diari *El Mundo* és conflictiu no crític, i fins i tot, crític amb la política de l'alcalde Xavier Garcia Albiol:

- **Definició del problema:** La problemàtica és que Albiol prohibeix la pregària dels musulmans al carrer del Barri de Sant Roc, a no ser que entreguin un aval a l'Ajuntament fins al final del Ramadà. El Barri de Sant Roc es troba en un dels indrets més marginats i amb falta de convivència per un conflicte entre la comunitat gitana i els musulmans.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat dels actors recau en l'alcalde Albiol de prohibir la pregària al carrer, sinó firmen un lloguer d'un recinte, això condueix a la protesta dels musulmans en un dels barris més conflictius de la ciutat.
- **Avaluació moral:** L'avaluació moral és que al Barri de Sant Roc hi ha un conflicte latent entre musulmans i gitanos i que la solució passa per les mesures d'Albiol de prohibir la pregària als musulmans.
- **Proposta de resolució o solució:** La solució dintre d'aquest marc és que han de buscar un local i una alternativa per la pregària dels divendres i durant el Ramadà i evitar així la conflictivitat en aquest barri de Badalona.

²³⁶² Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

Aplicació del model d'anàlisi de marc interpretatiu a partir de la proposta de Robert Entman (1993)²³⁶³ amb les quatre variables de definició de marc. El marc interpretatiu o *frame* estable del diari *El Mundo*, durant **la Festa final del Ramadà (Eid al Fitr)**, és diferent a la resta de rotatius dins la categoria premsa editada a Madrid. Aquest marc interpretatiu o *frame* era el de conflicte i problemàtica de la immigració.

- **Definició del problema:** La problemàtica general dintre aquest *frame* és l'arribada constant d'immigrants a les costes de Ceuta i Melilla, que salten les valles de les fronteres entre el Marroc i Espanya. Aquest "assalt" d'immigrants va coincidir amb la festa final del Ramadà a Ceuta i Melilla.
- **Interpretació causal:** La causa principal de l'arribada massiva d'immigrants és per obtenir una vida millor a Europa. Els països europeus intenten impedir l'arribada massiva, ja que es considera un problema.
- **Avaluació moral:** Per una banda, es base en l'obligació moral d'expulsar els immigrants sense papers per la llei d'Estrangeria. Per altra banda, l'obligació moral d'atendre'ls per part de les ONG's i les associacions assistencials.
- **Proposta de resolució o solució:** La resolució residiria en obrir un expedient a tots aquells que siguin irregulars, a més d'internar-los temporalment en un centre intern d'immigrants.

9.4.3 Publicació Caricatures de Mahoma

ABC

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁶⁴ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. A partir del model d'anàlisi de Entman s'observa que el marc interpretatiu o *frame* principal al diari ABC és de conflicte-provocació:

- **Definició del Problema:** Una revista satírica francesa aprofita el context de crisi de la pel·lícula de Mahoma i publica caricatures ridiculitzant el profeta. Ho realitza com una provocació cap als islamistes radicals.
- **Reponsabilitat dels actors:** Irresponsabilitat per part dels dibuixants del setmanari "Charlie Hebdo", per no tenir en compte el context. Les protestes per part dels musulmans (en alguns països) és excessiva, però no recolzada per la majoria, enmig hi ha un reforç i suport dels islamistes radicals.

²³⁶³ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁶⁴ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Judici Moral:** Els dibuixants han estat irresponsables en veure en un context tan convuls de publicar les caricatures. Hi hagut, per part d'alguns països àrabs, una resposta de protesta desmesurada, amb atacs i morts. Unes protestes aprofitades pels defensors del islamisme radical per demostrar el seu odi a Occident.
- **Proposta de resolució:** No provocar més, a través de publicacions de caricatures, ja que el context en el món musulmà és turbulent. La majoria de les forces i representants de la religió musulmana no han de donar suport a l'auge del islamisme radical.

La Razón

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁶⁵ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. A partir del model d'anàlisi de Entman s'observa que el marc interpretatiu o *frame* principal i genèric al diari *La Razón* és de provocació-conflicte:

- **Definició del problema:** Una revista satírica francesa, *Charlie Hebdo*, en plena crisi pel vídeo de Mahoma, publica unes caricatures del profeta Mahoma, la qual cosa provocà una multitud de protestes arreu dels països musulmans contra els interessos occidentals.
- **Responsabilitat dels actors:** Els dibuixants del *Charlie Hebdo* van aprofitar el moment de crisi del vídeo que ridiculitzava Mahoma per a augmentar les vendes de la seva revista.
- **Judici moral o avaluació moral:** Irresponsabilitat i provocació per part dels dibuixants, malgrat seva repercussió violenta. Ara bé, s'ha de defensar la llibertat d'expressió com a dret fonamental de la democràcia.
- **Proposta o vies de resolució:** S'ha de preservar la llibertat d'expressió, però amb responsabilitat i sense caure en provocacions. No s'ha de donar suport al fanatisme dintre de l'Islam en països àrabs. Els Estats han de saber donar resposta.

²³⁶⁵ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

El País

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁶⁶ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. A partir del model d'anàlisi de Entman s'observa que el marc interpretatiu o *frame* principal al diari *El País* és favorable a la llibertat d'expressió:

- **Definició del problema:** França i els països occidentals es veuen obligats a reforçar la seva seguretat en diferents ambaixades davant la indignació dels integristes musulmans. Aquest reforçament es deu a la polèmica sorgida a França per la publicació de les caricatures de Mahoma al *Charlie Hebdo* i per la difusió de la pel·lícula *La Innocència dels musulmans*.
- **Responsabilitat dels actors o causants:** El grup de redactors del *Charlie Hebdo* han provocat la indignació al món musulmà, com també l'ha provocada el director de la pel·lícula esmentada, Sam Bacile. Els periodistes del *Charlie Hebdo* compleixen amb el deure i l'obligació de fer sàtira de l'actualitat. S'ha de preservar la llibertat d'expressió.
- **Judici moral o avaluació moral:** La llibertat d'expressió és un dret fonamental en l'Estat de Dret i en les democràcies. No es pot cedir ni un pas davant els fanàtics i els totalitarismes. S'ha de defensar encara que hi hagi provocadors que exaltin el discurs de l'odi. Es pot criticar la religió sense provocar. La pel·lícula no s'ha vist en alguns països i és una producció molt banal.
- **Proposta de resolució-solució:** Preservar la llibertat d'expressió com a dret fonamental i davant de qualsevol amenaça fanàtica, sense provocacions. Emprar els mecanismes de justícia amb què compta l'Estat de Dret, en el cas que la llibertat d'expressió traspassi els seus límits.

El Mundo

Aplicació del model d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁶⁷ a partir de les seves quatre variables de detecció del marc/*frame*. A partir del model d'anàlisi de Entman s'observa que el marc interpretatiu o *frame* principal al diari *El Mundo* és de conflicte - provocació:

- **Definició del problema:** La revista francesa *Charlie Hebdo* va publicar unes caricatures que calumniaven el profeta Mahoma, enmig de la crisi als països musulmans per la difusió des dels EUA d'un vídeo que denigrava Mahoma. Aquestes publicacions van causar molta indignació entre la comunitat musulmana de tot el món, en especial en els països musulmans.

²³⁶⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁶⁷ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Responsabilitat dels actors o interpretació causal:** La irresponsabilitat dels redactors del setmanari, que van generar més indignació al món musulmà, enmig d'un context de crisi. La publicació de les caricatures va causar una reacció més violenta per part dels integristes musulmans contra interessos occidentals.
- **Judici moral o avaluació moral:** Es va produir una provocació d'ofensa al profeta sagrat de l'islam per part d'una revista occidental. L'integrisme islàmic va aprofitar la provocació per a mostrar el seu odi a Occident. En aquest context convuls, Occident ha de ser cautelós amb les creences religioses davant del perill que representa la reacció dels fonamentalismes.
- **Proposta de Solució o Resolució:** Des del món occidental s'han de respectar les creences religioses, tenint en compte el perill de la reacció dels fonamentalismes, i evitar les provocacions. S'ha de preservar la llibertat d'expressió amb responsabilitat. La llei contra la blasfèmia no és una solució adient.

9.4.4 Atemptat escola jueva

ABC

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁶⁸ Dintre del marc interpretatiu o *frame* d'antisemitisme:

- **Definició del problema:** Un atemptat a una escola jueva de Toulouse perpetrat per un pistoler que va matar, a sang freda, tres nens i un professor jueu. Sembla una atemptat adreçat directament a una minoria concreta. La comunitat jueva ha patit històricament atacs a Europa.
- **Responsabilitat dels actors o interpretació causal:** Hi havia la convicció que la causa principal d'acció terrorista era produïda per un grup de militars simpatitzants del moviment neonazi. La causa principal és el mòbil neonazi.
- **Judici Moral:** Valoració negativa. L'atac a l'escola és conseqüència d'un problema latent i present a Europa, un problema força arrelat des de fa uns quants anys.
- **Proposta de Solució o Resolució:** Rebuig unànime de la violència per part de les autoritats franceses, que el criminal no senti comprensió en cap sector social. Reforçar al màxim la seguretat entre països per atrapar els autors dels atemptats i evitar aquestes matances.

²³⁶⁸ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

Aplicació de les quatre variables de definició/detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁶⁹ Dintre el marc interpretatiu o *frame* de l'islamisme-gihadisme radicalitzat :

- **Definició del problema:** L'autor de la matança a l'escola jueva de Toulouse va ser un noi jove, d'ascendència argelina, que va es va radicalitzar a l'Àfeganistan al Pakistan. La seva família estava desestructurada.
- **Responsabilitat dels actors o interpretació causal:** L'autor de la matança va declarar haver comès l'acte per la causa palestina i per la prohibició del vel islàmic a França.
- **Judici o Avaluació Moral:** Els líders de les comunitats musulmanes haurien de ser els primers a condemnar els crims comesos per Mohamed Merah en nom de l'Islam. En aquest sentit s'han de defensar els valors de la societat democràtica. En nom de la seguretat no es va poder fer res per salvar la vida a Merah durant l'operació policial. Valoració negativa de l'islamisme radical.
- **Proposta de Solució o Resolució:** Posar en valor i rellevància els valors democràtics que han d'estar per damunt de tot i que ajuden a garantir, sobretot, la seguretat davant de grups extremistes minoritaris. Frenar el fanatisme musulmà a França. La mort del terrorista Mohamed Merah es va produir per causa de la seva resistència davant les forces de seguretat en no voler rendir-se.

Aplicació de les quatre variables de definició/detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁰ Dintre el marc interpretatiu o *frame* electoralista-pro-Sarkozy :

- **Definició del problema:** La matança a l'escola jueva de Toulouse es va produir durant la campanya presidencial francesa del 2012. Això va provocar l'enfrontament entre els candidats a la presidència davant la gestió d'una situació complexa i greu. Tots buscaven el mateix missatge d'unitat nacional però amb diferents matisos.
- **Responsabilitat dels actors o Interpretació causal:** La causa de la disputa política i la treva de la campanya van ser els diferents punts de vista respecte a la gestió de la crisi de l'atemptat. Aquesta disputa es troba en la qüestió de la seguretat. Segons Sarkozy s'ha d'augmentar la seguretat de manera ferma i s'han de perseguir les visites a pàgines web que facin apologia al terrorisme.

²³⁶⁹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁷⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Avaluació Moral:** El president Sarkozy actua correctament amb la voluntat de garantir la seguretat com a màxim responsable del govern. Les decisions que pren quant a seguretat són positives i sòlides, enfront de les decisions d'Hollande. La decisió de criminalitzar pàgines webs que exaltin el terrorisme és molt positiva en general.
- **Proposta de Solució o Resolució:** Extrepar les precaucions en l'àmbit d'Internet, on hi ha webs d'exaltació al terrorisme. L'experiència en política interior i la determinació de Sarkozy garanteixen la seguretat.

La Razón

Aplicació de les quatre variables de definició/detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷¹ Dintre del marc interpretatiu o *frame* de l'antisemitisme-pro-Israel:

- **Definició del problema:** Una persona va assassinar tres nens i un professor a l'escola jueva Ozar Hatorah de Toulouse, el març del 2012 en plena campanya de les eleccions presidencials franceses. El problema de l'antisemitisme continua vigent a Europa, 70 anys després de l'Holocaust.
- **Interpretació causal:** En un primer moment es va creure que la persona que va dur a terme l'atemptat era un neonazi i que va actuar per motius xenòfobs i antisemites.
- **Avaluació moral:** L'antisemitisme encara és un problema present a Europa i al món. Es continua demonitzant l'Estat d'Israel. Problemàtica existent amb grups extremistes. Valoració negativa en general.
- **Proposta de solució:** S'ha de vèncer l'odi xenòfob i l'antisemitisme mitjançant mesures educatives i jurídiques. També cal exigir a les autoritats que adoptin mesures per vetllar per la seguretat de les minories i que es garanteixi el compliment de la llei.

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷² El marc interpretatiu o *frame* gènic de l'islamisme radical - gihad-guerra santa:

²³⁷¹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁷² Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Definició del problema:** L'assassinat a l'escola jueva de Toulouse va ser produït per un terrorista vinculat a Al-Qaeda, Mohamed Merah. Era d'origen argelí i provenia d'una família desestructurada que residia en un barri dels suburbis de Toulouse. Merah estava involucrat amb el salafisme radical. Es va radicalitzar quan era a la presó i en camps d'entrenament al Pakistan i a l'Afganistán.
- **Interpretació causal:** Hi ha una presència destacada de musulmans radicals a França, que es radicalitzen i que marxen a entrenar-se a l'Afganistan i al Pakistan per atemptar a Europa. L'amenaça de la Guerra Santa és global i afecta molts països, especialment països d'Occident. El terrorista Mohamed Merah tenia relació amb el grup terrorista que va perpetrar els atemptats de l'11-M l'any 2004.
- **Avaluació Moral:** La comunitat musulmana hauria de pronunciar-se més contundentment davant d'aquests atemptats. Les autoritats han de ser convincents i perseguir els terroristes radicals. Valoració negativa. Gran gestió de Nicolas Sarkozy en l'actuació policial de perseguir penalment els usuaris que visitin pàgines webs terroristes. Valoració positiva de la resposta contundent de Sarkozy.
- **Proposta de solució:** Perseguir amb més contundència tots els grups radicals, mitjançant el pes de les lleis i l'actuació policial. També adoptar polítiques d'integració respecte les minories religioses i els nousvinguts.

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷³ Un dels marcs interpretatius o *frame* temàtic és electoralista pro-seguretat i política de Sarkozy.

- **Definició del problema:** Davant la crisi dels atemptats a Montauban i Tolouse, l'aleshores president Nicolas Sarkozy es presentava a les eleccions com a garant de la unitat nacional i com a polític que sap actuar amb contundència davant d'atacs com el de Toulouse. Els altres partits estaven embolicats en la campanya electoral i actuen com a instrumentalitzadors de la tragèdia. François Hollande es mostrà feble davant d'aquesta crisi.
- **Interpretació causal:** Nicolas Sarkozy controlava la situació amb fortalesa i presentant un discurs que garantia de la unitat nacional i apostant per reforçar la seguretat. Els altres representants polítics, com François Hollande (socialista) o François Bayrou (partit de centre), retreien a Sarkozy que fomentava un discurs de discriminació i d'odi entre les minories religioses.
- **Avaluació Moral:** Valoració positiva en general en relació a la política adoptada per Nicolas Sarkozy, sobre la gestió de la crisi de l'atemptat. La resposta d'unitat nacional i de reforçar la seguretat a internet és el camí per combatre el terrorisme. François Hollande manté una actitud dèbil en relació a Sarkozy. No

²³⁷³ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

va donar suport a les polítiques del govern de Sarkozy en el tema de la seguretat. Marine Le Pen, d'extrema dreta, va aprofitar l'ocasió per a fer una valoració negativa de la gestió política de Sarkozy perquè considerava que subestimava l'amenaça gihadista.

- **Proposta de Solució:** Seguir amb l'actitud del president (aleshores) Nicolas Sarkozy, que va controlar molt bé la gestió del desenllaç de la tragèdia. Evitar equivocacions i errors dels serveis d'Intel·ligència per aturar els terroristes o possibles radicalitzats que es moguin i viatgin lliurement a l'exterior de França.

El País

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁴ El marc interpretatiu o *frame* genèric i dominant és l'antisemita-racista:

- **Definició del problema:** Una persona radicalitzada. No se'n sap ni la identitat ni el mòbil que el va portar a atemptar contra un col·legi de confessió jueva on va matar tres nens i un rabí de l'escola, tots d'origen jueu. Uns dies abans van ser assassinats tres soldats d'origen magrebí i antillà en una base militar a prop de Toulouse.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat recau en una persona que mata per motius racials i d'odi xenòfob o bé per motius o causes neonazis.
- **Avaluació Moral:** Es tracta d'un atac contra interessos jueus per motius racistes i antisemites evidents, un greuge que la comunitat jueva pateix des de fa molts anys a França. Un greuge amb un rerefons racista greu i molta sang freda. La valoració és negativa en general.
- **Recomanació o Proposta de solució:** Donar una resposta comuna i forta per combatre el racisme. Buscar el culpable per totes bandes i condemnar accions racistes i antisemites. Afavorir la convivència entre diverses identitats.

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁵ Un altre dels marcs interpretatius o *frame* genèrics és el de terrorisme islamista-gihadista:

²³⁷⁴ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁷⁵ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Definició del problema:** Un jove argelí de 24 anys, de família argelina que es va declarar autor confés dels atemptats a l'escola jueva. Va afirmar que era afí a Al-Qaeda i al terrorisme islamista, que va rebre entrenament a l'Afganistan i a Pakistan. Va cometre els atemptats de forma radical.
- **Interpretació causal:** La radicalització progressiva de Mohamed Merah amb el pas dels anys. Unes polítiques d'integració que van resultar ser un fracàs en barris com la "banlieue", on va créixer Mohamed Merah. El baix nivell, per part dels serveis de seguretat, a tenir controlats els moviments del terrorista.
- **Avaluació moral:** Conseqüència de la guerra global, en què es troba immers Occident amb la "factoria" terrorista creada per Bin Laden i el nou terrorisme a Europa. Una guerra de civilitzacions que encara és ben activa, el radicalisme de la qual provoca accions terroristes a sang freda i sembra el terror. Valoració negativa.
- **Recomanació o Proposta solució:** Reforçar la seguretat en el lloc on viuen aquestes persones radicalitzades i detectar-les a temps. Alertar d'un discurs públic que pot animar persones amb desequilibris a provocar aquests atacs. Més unitat política en general.

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁶ Un dels marcs interpretatius o *frame* temàtic és l'electoralista-crític amb Sarkozy-pro Hollande:

- **Definició del problema:** L'atemptat es va produir en plena campanya electoral a les presidencials a França del 2012. Els candidats van decretar una treva electoral després de l'atemptat a l'escola jueva de Toulouse, però les discussions polítiques van tornar després de la mort del terrorista.
- **Interpretació causal:** Sarkozy va adoptar el paper de líder-candidat i va demostrar que gestionava la crisi amb fermesa. El discurs més populista de Sarkozy era molt crític amb els immigrants, abans dels atemptats, per aconseguir rèdit electoral. Discurs desprestigiador de Sarkozy us. Hollande. Hollande no va instrumentalitzar políticament la crisi i seguia el passos del president.
- **Avaluació moral:** Desajustar-se en el discurs per obtenir rèdits electorals és fatal per a la ciutadania. Sarkozy va adoptar un discurs molt criminalista/populista amb els immigrants. Valoració negativa. El discurs de Sarkozy era prepotent respecte a Hollande. Hollande no va instrumentalitzar els atemptats. Va tenir un paper més ponderat. Valoració positiva del paper d'Hollande.

²³⁷⁶ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Recomanació o Proposta de solució:** Defensar la unitat política davant d'aquests actes, recuperar el sentit de convivència i evitar la xenofòbia. No instrumentalitzar els atemptats per aconseguir rèdits electorals. El president Sarkozy hauria hagut d'abandonar el discurs crític i radical contra els immigrants.

El Mundo

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁷ El marc interpretatiu o *frame* genèric i dominant és l'antisemitisme-racista:

- **Definició del problema:** Una persona radicalitzada i un presumpte racista, del qual no es coneix la identitat, però que, segons la policia, és el mateix autor de la mort de tres militars magrebís uns quants dies abans. Va atemptar contra un col·legi de confessió jueva, on van resultar morts tres nens i un professor i rabí jueu.
- **Interpretació causal:** La responsabilitat va recaure en una persona que actuava amb molta frivolitat per motius clarament racials i sobretot d'acord amb una estratègia planificada contra interessos jueus. En un primer moment es creia que la causa principal era un atac planificat d'un grup o d'un sol home.
- **Avaluació Moral:** Un atac amb connotacions racistes i antisemites. Aquest atac recupera el malestar francès per la seva col·laboració amb el règim nazi i amb la deportació de jueus en camps de concentració. Es tracta d'un greuge amb rerefons xenòfob. Valoració negativa. Els atacs contra els jueus són atacs a la nació.
- **Recomanació o solució:** Buscar l'assassí el més ràpid possible, a través de tots els mitjans. Aturar l'augment de la xenofòbia, molt estesa al país.

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁸ Un altre dels marcs interpretatius o *frame* genèrics és el del gihadisme-islamisme radical:

²³⁷⁷ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

²³⁷⁸ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

- **Definició del problema:** Un jove argelí és declarat autor confés dels atemptats a l'escola jueva de Toulouse. Aquest jove és "muyahidín", persona que fa la *gihad* i membre actiu d'Al-Qaeda i que se sent "orgullós de posar a França de genolls." L'autor de l'atac a l'escola jueva és un jove radicalitzat.
- **Interpretació causal:** Es tracta de l'atac d'una persona moguda pel seu fanatisme ideològic i totalitari. La seva radicalització gihadista es va forjar en diferents camps d'entrenament al Pakistan i a l'Afganistan. La causa principal era l'assassinat de nens a Palestina i la presència de soldats francesos a l'Afganistan.
- **Avaluació moral:** La radicalització en què estava immers Merah, després de passar per l'Afganistan i pel Pakistan el conduí a fer aquestes accions. Valoració negativa en general. Des de la perspectiva de Mohamed Merah, aquestes accions representen una venjança a França i a Occident per haver-lo apartat de l'entrada a l'exèrcit francès.
- **Proposta de solució o recomanació:** Controlar molts nois que viuen en les perifèries de les ciutats franceses, els quals poden sentir-se atrets per aquesta ideologia fanàtica. Oferir més seguretat als ciutadans, a través dels serveis d'espionatge.

Aplicació de les quatre variables de definició i detecció de marc a partir d'una adaptació del model d'anàlisi de Robert Entman (1993).²³⁷⁹ Un dels marcs interpretatius o *frame* temàtic és l'electoralista-pro-Sarkozy.

- **Definició del problema:** La crisi de l'atac de Toulouse es va produir durant la campanya electoral a les presidencials franceses del 2012. Una campanya que, segons els rivals de Sarkozy i segons l'opinió pública, es duia a terme en un clima d'intolerància i d'estigmatització amb la immigració.
- **Interpretació causal:** A causa de l'atac, Sarkozy va reforçar el seu lideratge fent-se present en tots els actes a favor de les víctimes. Sarkozy va adoptar mesures penals contra qui consultés pàgines webs terroristes. Va adoptar el paper de president de la República més que no pas el de candidat.
- **Avaluació moral:** La massacre de Toulouse va obligar a reforçar la seguretat fins i tot en la consulta en webs que fessin apologia del terrorisme. El president Sarkozy era l'únic capaç de liderar la crisi de l'atac i de solucionar-la. Es va veure obligat a canviar d'estratègia. Valoració positiva del seu lideratge. Hollande va quedar en un segon pla.
- **Proposta de solució o recomanació:** Nicolas Sarkozy es presentava com l'home fort i líder per a solucionar la crisi i millorar la seguretat. Les seves mesures contra la consulta a webs podien ser millorables.

²³⁷⁹ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

Model d'aplicació d'anàlisi de Robert Entmann (1993)²³⁸⁰ a partir de les quatre variables de detecció del marc interpretatiu o *frame* temàtic criminalista (menys present).

- **Definició del problema:** Mohamed Merah va viure i créixer en barris perifèrics de Toulouse, on va formar-se en un entorn marginal i va començar a delinquir i a convertir-se en un petit criminal.
- **Interpretació causal:** A causa d'aquesta criminalització va acabar a la presó. En aquesta etapa es va radicalitzar i va adoptar els principis dels fonamentalistes islàmics. El seu pas per la presó va afavorir el contacte amb el fonamentalisme islàmic i el gihadisme. Va patir un ressentiment en ser rebutjat.
- **Avaluació moral:** Mohamed Merah es va equivocar de camí. Induït per l'entorn i pel seu germà Abdelkader es va acostar més al fonamentalisme. Valoració negativa.
- **Proposta de solució o recomanació:** Tenir aquests tipus de perfils, denominats "llops solitaris", controlats per la policia.

²³⁸⁰ Entman, R.M. (1993): *Framing: Towards clarification of a fractured paradigm*. Journal of Communication, 43 (4), p.52

9.5 APUNTS DE DRET ECLESIASTIC DE L'ESTAT I LAÏCITAT

9.5.1 Concepte i objecte del Dret Eclesiàstic de l'Estat

En aquest treball en què el principal objecte d'estudi fonamental es troba en l'anàlisi de les notícies de fet religiós en l'àmbit de la premsa d'Espanya i Catalunya. Aquestes informacions tenen lloc en un context històric i social situat en el que alguns autors denominen una societat plural, multicultural, postmoderna, relativista i marcada per una Globalització tant a nivell cultural, econòmic i social. Dintre aquest context el vell concepte d'Estat-nació està immers en l'anomenada societat Xarxa i en la Globalització. Tot i aquest marc de societat plural des del punt de vista de les cosmovisions existeix un principi de llibertat religiosa regulada per la Constitució de l'Estat Espanyol.

El principi de llibertat religiosa està desenvolupat dintre el marc del Dret Eclesiàstic de l'Estat, com una branca de l'ordenament jurídic, i que compleix una sèrie de funcions en l'àmbit de la Constitució. Abans d'incloure els principals punts de la llibertat religiosa cal que entenguem el concepte de Dret Eclesiàstic de l'Estat. Segons ens introdueix els manuals bàsics de Dret Eclesiàstic de l'Estat:

“aquest seria la branca de l'ordenament jurídic estatal que a partir de la Constitució de 1978, té per objecte garantir i propiciar el grau màxim de protecció de la llibertat de l'individu perquè adopti – si així ho decideix- una decisió sobre el fi de la seva presència en la història; que naturalment, implica la necessitat de protegir la llibertat de religió o d'ideologia i l'actuació conforme a aquesta decisió personal que marca la història vital del subjecte”.²³⁸¹

Aquest ordenament que s'inclou dintre la Constitució Espanyola de 1978 que va estar desenvolupada durant l'anomenada Transició Espanyola en la qual es va constituir el canvi d'un règim dictatorial a un règim democràtic. Aquest canvi a una democràcia, per tant la nova forma de l'Estat, queda reflectida en l'article 1.1. de la Constitució en el qual es recull l'acceptació àmplia de la llibertat com a valor superior del nostre ordenament jurídic:

²³⁸¹ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo (2008): *Dret Eclesiàstic de l'Estat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), p.7

“Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític”.²³⁸²

En general les característiques de la nostra Constitució en matèria religiosa són reformistes, innovadores i transformadores, però no rupturistes. En el cas de la nostra Constitució no existeix cap referència històrica aplicable, ni prèstecs constitucionals anteriors que siguin vàlids. Segons ens afirmen els manuals de Dret Eclesiàstic de l'Estat les disposicions d'aquest Dret van passar d'un extrem a l'altre: des d'un confessionalisme d'arrel cristià-catòlic, que en certes etapes històriques va mostrar la seva intolerància amb la diversitat religiosa, fins a derivar a un laïcisme bel·ligerant. Tots els constituents van establir el consens com a principi hermenèutic.

El nou model de Dret en matèria religiosa va néixer com a conseqüència de llargues tensions històriques i va esdevenir un model propi, construït en base als valors superiors de l'ordenament jurídic: llibertat, igualtat, justícia i el pluralisme, a banda, de la dignitat humana. El 1978 dintre el marc d'una transició democràtica es va produir una “desconfessionalització” de l'Estat en contraposició al franquisme equivalent a un règim politicomilitar. Com indica (Seglers, Àlex: 2008)²³⁸³ aquest nou model que s'establí en una nova democràcia va adoptar com a fonts jurídiques “les experiències jurídico constitucionals italianes i alemanyes, que combinen la llibertat religiosa, la laïcitat i la cooperació descentralitzada amb les esglésies (...)”. Totes aquestes disposicions en la Constitució són plenament compatibles amb els acords subscrits entre l'Estat i la Santa Seu el 1976 i 1979. La naturalesa jurídica d'aquests acords és que materialment són preconstitucionals, però formalment són constitucionals, a causa de l'entrada en vigor posterior. Finalment, podem esmentar com a conclusió que el Dret Eclesiàstic de l'Estat té com a finalitat la “projecció civil” de tot allò que és religiós i la seva protecció en l'esfera social, i sobretot, la llibertat de religió. El Dret Eclesiàstic no té per objecte el fet religiós en si mateix.

Com hem dit el Dret Eclesiàstic ha d'estudiar el fet social i religiós, tot subratllant la seva dimensió pública. Segons ens indiquen alguns manuals de la “doctrina eclesiàstica” a l'Estat Espanyol, tot i que la Religió i el Dret són conceptes autònoms, en el moment que la relació entre Déu i l'home no és estrictament privada sinó que té un factor social, l'Estat no pot ignorar-ho. Això significa que els Estats es van veure obligats a regular el fenomen religiós com a resultat d'un dilatat procés històric per fomentar i tolerar la llibertat religiosa.

Per tant què entenem per fet social religiós i per conseqüent matèria socioreligiosa? Sobre aquesta qüestió la doctrina eclesiàstica d'Espanya i Catalunya obre dos fronts sobre el que entenen per aquest àmbit d'ordenament jurídic:

²³⁸²Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo (2008): *Dret Eclesiàstic de l'Estat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), p.48

²³⁸³ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo (2008): *Dret Eclesiàstic de l'Estat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), p.7

1. Per alguns autors es considera que la competència que només forma part del Dret Eclesiàstic són les activitats estrictament religioses.
2. Per altres autors o acadèmics de l'àmbit consideren que Dret Eclesiàstic és tot allò que afecta jurídicament els grups religiosos o les persones quan exerceixen els seus drets i obligacions en matèria religiosa –encara que sigui de manera indirecta o immediata- pot ser competència del Dret Eclesiàstic.

Seguint amb la definició del concepte de Dret Eclesiàstic de l'Estat s'inclouran altres concepcions dissenyades per altres estudiosos i que Rosa M. Satorras Fioretti²³⁸⁴ inclou en el seu manual de *Lecciones de Derecho Eclesiástico del Estado*. En primer lloc, tenim la definició de Lombardia que considera que el Dret Eclesiàstic de l'Estat és “el conjunt de normes de l'ordenament jurídic de l'Estat que regulen la dimensió social del fet religiós.” Una conceptualització ampliada, el qual ens recorda que la dimensió social del fet religiós ha de contemplar-se tant des de la perspectiva:

- Institucional (règim de les confessions religioses)
- Individual (llibertat personal de l'individu)

Una apreciació que motivarà algunes de les dos grans divisions el qual s'han doblat les presents lliçons entre dret de grups i dret individual. Segons Hervada defensa que el Dret Eclesiàstic no es pot considerar exclusivament com una “*legislatio libertatis*”, és a dir, entesa com una mera regulació de la llibertat religiosa. Segons Rosa M. Satorras Fioretti si tant sols s'acotés amb el pur sentit de llibertat religiosa, i abandonar tota la temàtica patrimonial o cultural de les confessions religioses. Segons l'autora cal distingir entre el concepte de Dret Eclesiàstic de l'Estat amb la llibertat religiosa. A l'hora de determinar si es tracta d'una exigència jurídica o bé, si només té un valor polític un o l'altre concepte. Des del punt de vista de l'autora la llibertat religiosa es tractaria d'una exigència política, però no es cenyeix al terme jurídic del Dret Eclesiàstic de l'Estat.

Arran de totes les concepcions que hem indicat en relació a l'objecte d'Estudi del Dret Eclesiàstic de l'Estat Espanyol caldrà afegir que és la legislació estatal sobre el factor religiós, tant de manera interna com concordatària. El seu principal bloc de la disciplina és la llibertat religiosa i les seves manifestacions, així es projecta socialment, a més el Dret Eclesiàstic analitzarà la projecció civil d'aquesta matèria religiosa. En comparació amb el Dret Canònic que estudia la regulació en sí mateixa de l'àmbit religiós, però focalitzant-se en el punt de vista de l'Església Catòlica. Continuant sobre el mateix punt ens centrem en el paper de les fonts. En aquest sentit, contemplem totes les normes que tracten sobre confessions religioses o llibertat religiosa sobre qualsevol àmbit que repercuteixi en el nostra matèria: ensenyament, patrimoni artístic, seguretat social del clergat, etc. El Dret eclesiàstic de l'Estat, tot i l'evolució històrica en el temps, ha esdevingut essencialment *legislatio libertatis (l'objecte del qual seria la llibertat religiosa i la de consciència)* així s'haurà d'analitzar la transcendència individual,

²³⁸⁴ Satorras Fioretti, Rosa Maria (2002) : *Lecciones de Derecho Eclesiástico del Estado*. Barcelona, J.M. Bosch Editor. Segona Edició, pp. 20-21

apel·lant al dret de l'individu com Dret Humà i Fonamental. A més de la transcendència social, per tant, el dret de la confessió religiosa quant a persona social.

El Dret Eclesiàstic ha d'estudiar el fet social i religiós, per exposar millor aquesta idea, es poden observar algunes de les manifestacions socials del fet religiós,²³⁸⁵ en el qual identifiquem en l'anàlisi de notícies. Els mitjans de comunicació, en general, i la premsa, objecte d'aquest estudi en particular, no són tampoc indiferents al fenomen religiós ni a l'article 16 de la Constitució en el qual recull el dret a la llibertat ideològica, religiosa i de culte d'individus i comunitats. Una de les primeres manifestacions que trobem és la moral que comporta tota creença i la seva projecció en la societat com s'afirma en la següent disposició:

“És més, tot creient sent la necessitat i la tendència innata a convertir la seva moral en moral social, és a dir, en informadora de la vida política i social de la comunitat, en inspiradora de les normes jurídiques que la regeixen i de les institucions que la representen, i el dret no pot ignorar un valor social tan significatiu.”²³⁸⁶

La segona manifestació més exemplar seria la tendència a manifestar-se als altres, a una vivència comuna, comporta un afany proselitista innat i, en conseqüència, determina la constitució de grups o comunitats per a una satisfacció més eficaç d'interessos de tipus religiós. Una altra de les seves exterioritzacions públiques es troba en el patrimoni definidor de moltes civilitzacions, sobretot, en el món de les lletres, les ciències, les arts i el dret exigeixen una comprensió de l'especificitat del fet religiós per a qualsevol intent seriós d'acostament a la seva significació històrica i actual.

Una altra de les grans aportacions que trobem en la nostra societat en relació al fet religiós són els valors a la nostra civilització. Les religions com el cristianisme, hinduisme, budisme o Islam, així com també l'ateisme mateix que representa la negació radical del fet religiós, fenomen tutelat per la llibertat religiosa, en conjunt aporten les seves visions i valors humans i socials a la humanitat. La indubtable dimensió social del fet religiós explica que l'Estat en determini certs aspectes amb el seu dret. És cert que l'home i la civilització actuals han superat moltes alienacions passades. Per tant l'ordenament jurídic preveu certs aspectes referits a les pràctiques religioses només per garantir l'exercici respectuosament. Per tant, i com indiquen certs autors si l'estat desconeixés aquest factor social, significaria mantenir-se al marge del marc constitucional.

A mode de conclusió i després d'incloure diverses definicions del Dret Eclesiàstic, certs autors com Ricardo García García, Marta Gámiz i Alex Seglers posen en relleu que el Dret Eclesiàstic de l'Estat constitueix:

²³⁸⁵ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. *Dret Eclesiàstic de l'Estat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2008, pp. 7-8.

²³⁸⁶ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p.8

“En conseqüència, el Dret Eclesiàstic és el conjunt de disposicions normatives integrades en l’ordenament jurídic de l’Estat que regulen les manifestacions externes. Per tant, és la branca del Dret que té per objecte la regulació del factor social religiós, amb normes d’origen unilateral o bilateral, mitjançant la promoció i protecció dels drets de llibertat religiosa i de consciència d’una manera igualitària per a totes les persones i confessions.”²³⁸⁷

9.5.2. L’autonomia científica del Dret Eclesiàstic

Per concebre un tractament autònom del Dret Eclesiàstic cal que l’Estat tingui en compte jurídicament el fenomen religiós. Per tant, el règim del factor religiós és una peça més dins del conjunt constitucional. El règim jurídic i els seus principis del factor religiós queden inserits plenament dintre del marc constitucional, per tant els criteris que inspiren aquest règim jurídic emanen de la Constitució no dels punts doctrinals de cap confessió religiosa. L’autonomia científica del Dret Eclesiàstic o del Dret a la llibertat religiosa es constitueix mitjançant diverses consideracions:

1. Pel que fa a les relacions previstes per aquestes normes i en consideració quantitativa, el contingut d’aquesta branca jurídica està integrat per una pluralitat de relacions i instituts jurídics, ja que participa d’altres branques del Dret en els seus principis generals en les seves institucions específiques o en la mateixa essència de les normes. En aquest punt gira un complex molt apreciable de normes. És una mica comú a tota disciplina jurídica com a conseqüència del principi d’unitat del Dret.
2. Des del punt de vista qualitatiu cal considerar que l’ordre estatal pren consciència del fenomen religiosos i la seva incidència social. L’ordenament estatal atorga una consideració específica en quant a elaborar les normes. Així l’àmbit religiós cobra una significació pròpia en relació a la resta de les matèries socials jurídicament disciplinades, per exemple, el factor treball, el polític, el mercantil, el civil, etc.
3. És indispensable que la dimensió social del fet religiós sigui objecte de regulació per part de l’Estat. La regulació no es pot realitzar per part d’una ciència jurídica unitària realitzada per aquest efecte. Així el Dret Eclesiàstic constitueix un híbrid amb una diversitat heterogènia de conceptes, elements, instituts, etc, pertanyents, en realitat al Dret Públic o Privat. Per exemple el que s’ocupa de les relacions entre l’Església i l’Estat o entre l’Estat i les confessions religioses s’inclou dins l’àmbit del dret constitucional; el relatiu al reconeixement i control dels ens eclesiàstics, etc. correspondria al Dret Administratiu. Finalment, allò relacionat amb la propietat eclesiàstica, al matrimoni, etc., pertany al Dret privat.

²³⁸⁷ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 9.

Els principals arguments per defensar l'autonomia del Dret Eclesiàstic es fonamenten a partir de raons històriques: té la suficient entitat tant en el pla operatiu com en el pla de l'estudi acadèmic, segons alguns autors són les úniques raons que permeten consolidar una especialitat jurídica. A nivell cognoscitiu del Dret han de produir-se aquests dos factors perquè estiguem davant d'una branca autònoma del Dret. El primer factor és l'operatiu, que existeixi una normativa i una jurisprudència dirigides a l'ordenament de les relacions humanes regides pel factor religiós, pel qual pugui estar valorada pel Dret. El segon pressupòsit es refereix al fet que la tradició acadèmica d'un país hagi aconseguit delimitar aquest conjunt d'actuacions del Dret com una disciplina jurídica autònoma.

Altres característiques fonamentals per defensar l'autonomia científica del Dret Eclesiàstic són les mateixes que les que parlen a favor de l'autonomia de les diferents branques que sorgeixen de la matriu comuna del *ius commune*, una conseqüència del procés d'especialització progressiva resultat de l'avenç tècnic dels estudis jurídics. Rosa Mª Satorras Fioretti en la seva obra, seguida en aquest treball, cita a Gismondi indica: "l'autonomia científica d'una ciència jurídica pot trobar-se sempre que un conjunt de normes arribi a un desenvolupament tal que destaquï i es desviï de l'ordenament originari, donant vida a un sistema complet, destinat a regular una especial categoria de relacions que es concreti precisament en un dret especial".²³⁸⁸

Àlex Seglers, Marta Gámiz i Ricardo García com Satorras Fioretti ens indiquen que en el Dret Eclesiàstic existeixen un conjunt de normes, identificables amb la seva matèria i els seus acords unilaterals o bilaterals. En el Dret Eclesiàstic les normes no es troben recopilades en un codi, en un cos legal unitari, sistematitzat i organitzat, ja que estant disperses en altres branques de l'ordenament jurídic. No es pot parlar d'autonomia legal, però sí d'autonomia científica. Com ens indica Àlex Seglers en el seu manual²³⁸⁹, l'autonomia científica del Dret Eclesiàstic queda minvada per la inexistència d'un codi a l'ús que consisteix en un cos legal unitari que sistematitza els preceptes referents a la matèria en qüestió. Des d'aquesta perspectiva no és dona l'autonomia del Dret Eclesiàstic Espanyol, ja que els diversos preceptes es troben disseminats en les disposicions estatals més diverses.

L'autonomia d'una ciència jurídica es dona sempre que el conjunt de normes arribi a un desenvolupament desviat de l'ordenament originari. Per tant, que sorgeixi un sistema complet que reguli una categoria especial de relacions i en conseqüència, es derivi un Dret Especial. El Dret Eclesiàstic implica "un sistema complet que regula una especial categoria de relacions", per tant es tracta d'un dret especial que ordena el fenomen religiós de manera pròpia i específica. En aquest cas, tal i com indica (Satorras: 2002) ens trobem davant d'un bloc normatiu amb els seus principis informadors propis, però extrets de la Constitució. En conclusió, la independència d'una branca del Dret significa una separació d'aquesta branca respecte a les altres, i

²³⁸⁸ Satorras Fioretti, Rosa Maria. *Lecciones de Derecho Eclesiástico del Estado*, J.M. Bosch Editor, Barcelona, 2002 (2^a), p. 21.

²³⁸⁹ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 12.

això s'aconsegueix amb el tractament jurídic autònom d'un element que en aquest cas és el fet religiós. El caràcter d'especialitat basat en les relacions jurídiques del fet religiós i la seva projecció civil és el que fonamenta l'autonomia científica del Dret Eclesiàstic i en fa necessària l'estudi com una branca jurídica unitària i a nivell acadèmic.

La denominació de Dret Eclesiàstic, per alguns acadèmics com Rosa M. Satorras Fioretti en base a la seva obra *Lecciones de Derecho Eclesiástico del Estado*²³⁹⁰ afirma que el terme "Dret Eclesiàstic de l'Estat" no és el més idoni per diversos motius. Per un costat, és des del punt de vista etimològic incorrecte, doncs "eclesiàstic" pot fer referència a les esglésies, el qual pot incidir a interpretar-ho des de l'òptica cristiana. Aquesta denominació pot esdevenir una paradoxa, ja que es tracta d'un dret que es refereix en l'actualitat a la llibertat religiosa. Per un altre costat "trobem un problema de fonts", al incloure "Estat" sembla que ens referim només a la normativa interna excloent els pactes entre ambdues esferes: el poder polític i el poder religiós. El nom actual acceptat ha evolucionat al llarg de l'evolució històrica de la matèria. Primer des d'una equiparació a Roma amb el Dret Canònic passant per un efecte dissuassori d'un dret que prové de l'Església, passant per la reforma protestant fins a la configuració del dret de la llibertat religiosa des d'una perspectiva de l'Estat.

9.5.3 Claus hermenèutiques del Dret Eclesiàstic de l'Estat

- 9.5.3.1 El principi de llibertat religiosa a l'Estat Espanyol dintre la societat multicultural

El principi de llibertat religiosa està garantit en l'article 16.1 de la Constitució. Aquest article regula la llibertat religiosa i de culte als individus i a les diverses comunitats. Un principi que es relaciona amb l'accepció de la llibertat com a valor superior del nostre ordenament jurídic segons el títol preliminar de la Constitució en l'article 1.1.:

"Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític."

La clau hermenèutica principal per entendre el concepte de llibertat religiosa recau precisament en el concepte de la llibertat. L'etimologia del terme llibertat i la seva orientació en el seu sentit seran les orientacions bàsiques per comprendre hermenèutiques del Dret Eclesiàstic. Des d'un punt de vista filosòfic hi ha dos formes bàsiques d'entendre-la. Primer trobem el concepte de llibertat com un mitjà per assolir el Bé, la *Virtut*. Aquesta llibertat ens remet a la del ciutadà-creient que no està

²³⁹⁰ Satorras Fioretti, Rosa Maria. Op. Cit., p. 19.

separada de Déu, aquesta li permet arribar a una vida d'excel·lència. La segona interpretació consisteix en concebre la llibertat com a facultat neutral i autònoma d'elecció, com un valor que resideix en la voluntat individual independentment de les intencions de la persona. En el nostre tema hem d'abordar el terme llibertat com una clau hermenèutica i interpretativa cal afegir-hi el terme religiosa. També en la llibertat religiosa trobem dues interpretacions. A Nord-amèrica, la religió és un fet important, doncs no aparta el seu discurs de l'esfera pública, sobre els fonaments del Bé, així la religió es presenta com a transformadora de la societat. La interpretació canvia a Europa on s'ha anat forjant un concepte negatiu de la religió. Les raons d'aquesta indiferència es troben en la intolerància religiosa, les guerres de religió del s.XVI, la Il·lustració del s.XVIII i el procés actual de la secularització postmoderna.

La qüestió sobre la projecció pública i la seva aportació social quant als seus valors, tradicions i rituals en l'esfera pública està abordada per la laïcitat, una política que adopten els Estats respecte a les diferents confessions religioses, preservant el respecte mutu, la protecció de l'exercici de la pràctica religiosa de qualsevol dels ciutadans i el principi de cooperació entre Estat-confessió. Per copsar millor l'aportació a la societat de la llibertat religiosa i per tant, el principi de laïcitat caldrà que ens aturem a esbossar les funcions de la llibertat religiosa, per després analitzar-ne el seu significat dintre el marc de la Constitució. Tal i com mostra el manual de *Dret Eclesiàstic de l'Estat*, de Seglers, Gàmiz i Ricardo Garcia, les principals funcions de la llibertat religiosa es poden desglossar en quatre punts:

Les funcions de la llibertat religiosa²³⁹¹:

- En primer lloc, la llibertat religiosa compleix la funció de garantia de protecció i d'immunitat davant el totalitarisme estatal. La història demostra que de vegades, el poder polític sent la temptació d'usurpar el lloc de Déu, de imposar la seva veritat mentre nega les veritats en què els ciutadans creuen.
- En segon terme la llibertat religiosa facilita la construcció i la realització de la identitat personal i comunitària de la persona. En tractar aspectes centrals de l'existència humana (el Bé, el Mal, la Moral) i el sentit de la vida, connecta l'home amb l'origen, el destí, les intuïcions i conviccions més profundes. Sense la possibilitat d'exercir aquesta llibertat, l'ésser humà estaria perdut en una crisi de sentit, perquè la llibertat de religió dóna resposta a aquesta crisi.
- En tercer lloc, significa una afirmació al servei de la veritat sobre el Bé de l'home i la seva autorealització. La perspectiva positiva–creient ajusta la llibertat religiosa al servei de la Veritat i la Virtut. El món és lloc de trobada amb Déu més enllà de la clausura de la consciència. Per això és possible construir, sota aquest pressupòsit, una societat lliure i virtuosa.
- Per finalitzar, la llibertat religiosa es veu com una resposta al malestar generat per la postmodernitat: la llibertat de religió no solament com a realització

²³⁹¹ Cfr. Seglers, Àlex (coord.), Gàmiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 49.

personal, sinó com a projecte creatiu de vida social davant l'individualisme, la solitud o la pèrdua de la intervenció activa en la gestió dels assumptes públics.

Així doncs aquestes funcions de la llibertat religiosa, llibertat de culte i els seus respectius drets es troben units amb la dignitat humana. Uns drets protegits per la Constitució Espanyola i com més tard va reconèixer el mateix Tribunal Constitucional. L'article 10 de la Constitució afirma: "la dignitat de la persona, els drets inviolables, desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i els drets dels altres són fonament de l'ordre polític i de la pau social", és a dir, es tracten de normes relatives als drets fonamentals i llibertats que s'interpreten en correlació amb els Drets Humans i Tractats Internacionals. Per tractar-se de drets fonamentals, conformen l'expressió jurídica d'un sistema de valors, que tal com recull l'article 10.1 de la Constitució són el "fonament de l'ordre jurídic i de la pau social." La dignitat humana i els drets de llibertat religiosa que hauran de tenir presents els professionals dels mitjans de comunicació en el tractament de la informació religiosa i així garantir la funció social d'aquests. El Tribunal Constitucional va garantir aquests drets de la llibertat religiosa unida amb la dignitat humana en aquesta disposició:

"Al costat del valor de la vida humana i substancialment relacionat amb la dimensió moral d'aquesta, la nostra Constitució ha elevat també a valor jurídic fonamental la dignitat de la persona, que sense perjudici dels drets que li són inherents, es troba íntimament vinculada al desenvolupament de la personalitat (art.10) i els drets a la integritat física i moral (art. 15), a la llibertat d'idees i creences (art.16), a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge (art.18.1). Del sentit d'aquests preceptes, es pot deduir que la dignitat és un valor espiritual i moral inherent a la persona, que es manifesta singularment en l'autodeterminació conscient i responsable de la pròpia vida i que comporta la pretensió del respecte per part dels altres." (STC 53/1985, d'11 d'abril).²³⁹²

En general les finalitats bàsiques d'aquests drets dins l'ordre constitucional no es limiten a l'exercici de les seves pretensions, sinó que són assumides per l'Estat. D'aquí no es dedueix la obligació de l'Estat de no tergiversar l'esfera individual o institucional protegida pels drets fonamentals, sinó la contribució que ha de realitzar l'Estat per validar i protegir aquests drets, a més dels valors que representen. Tot deixant de banda la pretensió subjectiva per part del ciutadà.

En conclusió poden sorgir tres aspectes o idees que sintetitzen la llibertat religiosa. La primera és que la llibertat religiosa es troba intrínseca a la dignitat humana. La segona és que aquesta llibertat es configura com un component estructural (no circumstancial) de l'ordenament jurídic, ja que expressa un sistema de valors que neix a l'Occident judeocristià. En relació a la tercera idea es refereix al paper de l'Estat: si en la seva dimensió negativa el poder polític no ha d'interferir en l'acte de fe del ciutadà, en la dimensió positiva ha de promoure que la ciutadania professi les seves creences en llibertat de consciència.

²³⁹² Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 49.

El Tribunal Constitucional ha definit el principi de llibertat religiosa amb la següent disposició:

“Com a llibertat de consciència (...) es concreta en la possibilitat jurídicament garantida d'acomodar el subjecte, la seva conducta religiosa i la seva forma de vida a les seves pròpies conviccions excloent qualsevol intervenció per part de l'Estat, qui, d'altra banda, assumeix la protecció de l'exercici de l'esmentada llibertat davant altres persones o grups socials.” ²³⁹³

9.5.4 El principi d'igualtat i no discriminació religiosa.

Com la llibertat, la igualtat es configura com un altre dels valors superiors de l'ordenament jurídic. S'ha de recordar que en l'article 14 de la Constitució s'assenyala que els espanyols són iguals davant la llei.

Amb el principi d'igualtat religiosa es denota que la titularitat de l'exercici de la llibertat religiosa en igualtat i tracte davant de la llei forma part del patrimoni jurídic comú de la persona. La concordança d'aquesta premissa és la no discriminació per raó de fe, religió o creences, incloent les seculars. Per tant, la Constitució disposa d'una objecció, en què els privilegis o restriccions deteriorin la igualtat de titularitat i d'exercici de la llibertat religiosa, tant en el pla individual com en el pla col·lectiu. En aquesta línia s'ha d'esmentar que el nostre sistema no permet discriminar unes confessions respecte a altres, el principi d'igualtat haurà de modular el principi de cooperació amb les confessions. En resum el Tribunal Constitucional defineix el principi d'igualtat en la seva jurisprudència en tant que distingeix la uniformitat de la vertadera igualtat. En base a aquest fonament el Tribunal Constitucional pronuncia algunes de les seves sentències, com la del STC 214/1994 del 14 de Juliol,²³⁹⁴ en la que va plantejar els següents arguments:

- “No tota desigualtat de tracte (religiós) en la llei implica una infracció de l'article 14 de la Constitució, sinó que la diferenciació esmentada només la produeix la desigualtat religiosa que introdueix una diferència entre situacions que es poden considerar iguals i que manca d'una justificació objectiva i raonable (no arbitrària ni mancada de fonament racional).
- El principi d'igualtat exigeix que a iguals supòsits de fet s'apliquin iguals conseqüències jurídiques (...).
- El principi d'igualtat no prohibeix al legislador qualsevol desigualtat de tracte, sinó solament les desigualtats que resultin artificioses o injustificades perquè no estan fundades en criteris objectius i prou raonables d'acord amb criteris o judicis de valor generalment acceptats.

²³⁹³ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 50.

²³⁹⁴ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 51.

- (...) Les conseqüències jurídiques que resulten de tal distinció (han de ser) adequades i proporcionades a la finalitat esmentada, de manera que la relació entre la mesura adoptada, el resultat que es produeix i la finalitat que cerca el legislador superin un judici de proporcionalitat en seu constitucional, i s'evitin resultats especialment costosos o desmesurats.”

Continuant amb el principi d'igualtat existeix la necessitat de distingir entre la discriminació directa i la indirecta. La **discriminació directa** queda prohibida en l'article 14 de la Constitució Espanyola que empara la igualtat davant la llei. Implica una diferència de tracte jurídic intencionada. En canvi, la **discriminació indirecta** és molt més subtil: consisteix en una diferència no intencionada de tracte jurídic basada en una norma aparentment neutral i que conté un propòsit secular. Així mateix comprovem que la jurisprudència constitucional hi ha dos tipus de discriminació o de lesió en el principi d'igualtat: primer, la patent, directa o intencionada; i, d'una altra, l'encoberta, indirecta o no intencionada. Respecte l'estudi de les discriminacions el Tribunal Constitucional va oferir el següent plantejament en la sentència 13/2001 de 29 de gener:

“En l'estudi de les discriminacions fundades en raons prohibides expressament (...) hem de partir del fet que la prohibició de discriminació consagrada en l'article 14 de la Constitució Espanyola (CE) no solament comprèn la discriminació patent, és a dir, el tractament jurídic manifestament i injustificadament diferenciat i desfavorable d'unes persones respecte a altres, sinó també l'encoberta, és a dir, el tractament formal o aparentment neutre o no discriminatori del qual es deriva, per les diverses circumstàncies de fet concurrents en el cas, un impacte advers sobre la persona objecte de la pràctica o conducta constitucionalment censurable perquè la mesura que produeix l'efecte advers manca de justificació (no es fonamenta en una exigència objectiva i indispensable per a la consecució d'un objectiu legítim) o no resulta idònia per a assolir tal objectiu.”

Aquesta discriminació encoberta o patent es denota en alguns continguts informatius o d'altres gèneres d'opinió que són susceptibles d'atacar als sentiments religiosos en els mitjans de comunicació. Tot i així, dins la normativa que empara la Constitució en l'article 16.1 que protegeix la llibertat religiosa i de culte d'individus i comunitats, a més de l'article 14 en el qual estableix que els ciutadans de l'Estat Espanyol són iguals davant la llei sense discriminació de sexe, raça o religió. Una normativa que des d'un punt de vista extern és neutral i està uniformement imposat. Segons alguns acadèmics de l'àmbit de la llibertat religiosa davant d'aquestes legislacions neutrals superimposades uniformement, l'alternativa factible no és cap altra que intentar col·locar raonablement les particularitats (no solament religioses sinó també ètniques, culturals, d'edat, de discapacitat, etc.) de determinats col·lectius o persones que pateixen un efecte advers en situar-los en un particular desavantatge unes persones respecte a les altres.

Respecte a la protecció de la discriminació religiosa en els mitjans de comunicació es denota la garantia dels textos legals, és a dir, que els treballadors d'informació intenten protegir les creences o sentiments amb respecte, no des d'una perspectiva

externa, sinó en reconèixer el valor que els creients concedeixen a les seves creences, i així reconèixer un cert privilegi des de la perspectiva interna. Hi ha una ambivalència respecte a que els sentiments religiosos són béns que han de ser protegits pels mitjans, no obstant el que podem comprovar és que les religions i els seus sentiments són respectats pels mitjans de comunicació sense adoptar una postura crítica amb la religió, es presenten sense pre-jutjar-ne el contingut. Se'ls considera fenòmens socialment arrelats i tradicionals. Com bé hem comentat anteriorment els mitjans de comunicació adopten les disposicions marcades per la Constitució i els seus codis ètics, en el cas de Catalunya l'article 52 de l'Estatut respecte als mitjans de comunicació social s'observa que:

*"1. Correspon als poders públics de promoure les condicions per a garantir el dret a la informació i a rebre dels mitjans de comunicació (...) uns continguts que respectin la dignitat de les persones i el pluralisme polític, social, cultural i religiós. En el cas dels mitjans de comunicació de titularitat pública la informació també ha d'ésser neutral."*²³⁹⁵

D'aquest text legal es percep que la religió es valora com una expressió humana més. Tot i així cal tenir present que l'objecte no és la religió com a tal, sinó el fet que siguin moltes les religions en la societat, és a dir, la diversitat social per motius religiosos, culturals, socials o polítics. La clau és la diversitat, una visió pluralista i la seva protecció amb la finalitat de no vulnerar les llibertats socials. Com hem indicat anteriorment el nostre model de Dret Eclesiàstic es basa en un respecte a la igualtat religiosa i ampara als individus contra les discriminacions per motius religiosos. Per una banda el descrit anteriorment manté una protecció individual. Per altra banda, la protecció a la categoria de grups religiosos la igualtat religiosa està regida pel principi de cooperació. Des de 1992 i fruit d'un pacte entre Estat i les confessions s'ha creat un estatus jurídic que ha permès que les minories religioses jueva, protestant i islàmica equiparar-se a l'Església Catòlica.

9.5.5. La laïcitat o aconfessionalitat a Espanya i Catalunya

- 9.5.5.1. Etimologia de la paraula laïcitat

Encara que el terme laïcitat ha adquirit una presència considerable en l'esfera pública sobretot en els últims anys, en què els mitjans de comunicació han difós aquest valor de manera parcial, i al mateix temps, de manera distorsionada. Aquesta ràpida transmissió des de diverses línies editorials mediàtiques, i per tant, amb diverses descodificacions per part de l'audiència pot comportar la confusió del terme. En contraposició pot perdre el seu significat històric i original conduint a les passions aferrissades al fet religiós, o bé, cap a una actitud hostil.

²³⁹⁵ Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, Estatut d'Autonomia de Catalunya (BOE núm 172, 20.07.2006) (DOGC núm. 4680, 20.07.2006)

Si ens endisem en la seva etimologia de la paraula laïcitat. El terme “laic” prové de la paraula grega “laos”, que significa “poble”. En el Nou Testament “laic” designa la comunitat cristiana o Poble de Déu, mentre que l’adjectiu **laicós** (amb el sufix *-icós*), indica el membre d’aquest poble.²³⁹⁶ Continuant amb l’arrel de la paraula “laic” aporta algunes connotacions profanes que contrasten amb clergue, que és el membre de l’Església Catòlica que rep els ordres sagrats. Per alguns canonistes l’origen del vocable “laic” fa referència a la necessitat de l’Església de donar un nom a una determinada categoria de fidels. Cal que ens remuntem al s. I d.C. per trobar el primer escriptor que va utilitzar el terme “laic”. El sentit del terme “laic” era, doncs, eminentment sociològic: “en l’àmbit de la comunitat cristiana es referia als fidels que no eren clergues.”²³⁹⁷ Així doncs, el terme “laic” sorgeix de l’àmbit cristià per definir a una determinada classe dins del poble de Déu que no pertanyia al clergat.

Seguint amb la ressenya històrica hem de mencionar que els “laics” es dedicaven als *negotia saecularia* mentre que els clergues ho feien als *negotia ecclesiastica*. A partir del s.VI l’ús del terme “laic” canviarà. En aquesta època no s’empra per atribuir que una persona pertany al poble de Déu, en canvi, l’ús de *laic* indicarà que aquesta persona és mundana o secular, perquè la seva funció dintre la vida és diferent de la que duu el clergue. Per tant, el vocable “laic” designava una categoria dins de l’Església, ja que es tractava d’un concepte que designava un segment social que comprenia la condició de batejat. Abans de descobrir el significat actual de “laïcitat”, la qual cosa expressa la relació jurídica i política que adopten els Estats en relació al fet religiós, s’explicarà l’evolució històrica de la relació que ha tingut el poder temporal amb el poder religiós. A mesura que s’avança en els segles, la originària comunitat cristiana es va transformar en la cristiandat, entesa com una unitat políticoreligiosa formada per dos estaments socials: l’eclesiàtic i el secular. Aquests dos al llarg dels anys mantindran disputes pel poder fins a esdevenir independents en l’evolució dels segles.

En una dissertació sobre “Laïcitat i Diversitat Religiosa”, Montserrat Coll²³⁹⁸ assenyala que també, l’adjectiu “laic o laica” pot significar no-religiós/a o aconfessional. Un significat que s’aplica a l’àmbit institucional: com l’escola, Administració, Govern, associacions, etc. Com indica l’autora, en aquest sentit “laic o laica” no vol dir antireligiós o contra la religió, sinó simplement que no pertany o no professa o no s’identifica amb cap religió. Segons el *Diccionari de la llengua catalana* de l’Institut d’Estudis Catalans²³⁹⁹, la laïcitat és **“el sistema que exclou les esglésies de l’exercici**

²³⁹⁶ Seglers, Àlex. *La Laïcitat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2009, (1ª Ed.), p. 9.

²³⁹⁷ Seglers, Àlex. *La Laïcitat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2009, (1ª Ed.), p. 9.

²³⁹⁸ Coll, Montserrat: “Laïcitat i Llibertat Religiosa” dintre *Divèrsia*, Revista de la càtedra diversitat social de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), Barcelona, Desembre de 2012, p. 4.

²³⁹⁹ I.E.C: *Diccionari de la llengua catalana* de l’Institut d’Estudis Catalans. Barcelona, Edicions 62 i Enciclopèdia Catalana, 1995.

del poder polític". Citant a Foulquié²⁴⁰⁰ veiem que laïcitat és el caràcter de tot allò que és "laic", que vol dir "independent de tota església o confessió religiosa". Segons Coll es tracta d'una definició neutra de laïcitat i que pot servir d'orientació. La distinció entre laïcitat i laïcisme deriva de la laïcització de la vida pública. Una de les definicions més completes de "laïcitzar" es troba al *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana, en què es defineix com "excloure els elements religiosos d'una institució, i laïcisme és la doctrina que defensa la independència de l'home, de la societat i, més particularment de l'Estat, de tota influència eclesiàstica o religiosa". Citat anteriorment dintre el *Diccionario del lenguaje filosófico* de Foulquié, laïcisme representaria la "doctrina o política que preconitza la laïcització de tota la vida pública".

Segons esmenta Montserrat Coll²⁴⁰¹ el laïcisme seria la teoria que defensa la laïcitat. Amb l'evolució històrica de la laïcització s'ha generat un abús antireligiós per part del laïcistes, excloent els símbols religiosos de l'esfera pública. En conseqüència s'ha desenvolupat una idea de laïcitat antítesis a la religió:

"(...) a certs laïcistes del nostre país, que entenen la laïcitat com a contraposició a la religió, ens han obligat a distingir entre la laïcitat i el laïcisme bel·ligerant contra les religions."²⁴⁰²

Continuant amb l'arrel etimològica de la paraula laïcitat, el seu significat en sentit neutre manté uns avantatges que veurem més endavant dins una societat democràtica i el qual s'hauria de manifestar en la premsa generalista i els mitjans de comunicació. En el següent apartat fem referència a l'evolució de la laïcitat al llarg de la història, en què la laïcitat resulta de processos històrics diferents, per tant parlem de laïcitats resultat de contextos diferents. La laïcitat s'aplica en diferents països del món, la qual presenta unes característiques comunes que defineixen el conjunt de la laïcitat. A *grosso modo*, el terme laïcitat remet a un sistema i un principi de separació entre les institucions polítiques i les confessions religioses. En aquest cas l'Estat no s'identifica amb cap confessió religiosa ni en cap creença ni cap opció de pensament. Com veurem més endavant en la nostra investigació, la laïcitat és la política ideal que s'ha d'adoptar davant el fet religiós en un sistema democràtic, i que crea l'espai idoni perquè totes les opcions religioses puguin coexistir en l'esfera pública. En el cas d'aquesta investigació, en l'apartat d'anàlisi de mitjans, estem atents a si aquest principi de laïcitat "neutre", amb connotacions positives, es reflecteix en la premsa de tipus generalista i com són representades les confessions religioses i els seus grups socials.

²⁴⁰⁰ Extret *Diccionario del lenguaje filosófico* de Foulquié citat a: Coll, Montserrat. "Laïcitat i Llibertat Religiosa" dintre *DivÈrsia*, Revista de la càtedra diversitat social de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Barcelona, Desembre, 2012.

²⁴⁰¹ Coll, Montserrat: "Laïcitat i Llibertat Religiosa" dintre *DivÈrsia*, Revista de la càtedra diversitat social de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Barcelona, Desembre, 2012, p.5.

²⁴⁰² Coll, Montserrat: "Laïcitat i Llibertat Religiosa" dintre *DivÈrsia*, Revista de la càtedra diversitat social de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Barcelona, Desembre, 2012. p.5.

9.5.6 Evolució Històrica de la laïcitat, des de la Cristiandat fins a la llibertat religiosa actual.

En primer lloc, cal situar-nos en l'època precristiana en la qual no existia distinció entre l'esfera religiosa i l'esfera política. Les religions precristianes mantenien les mateixes característiques, com a sistemes de creences; ritus i supersticions sobre les divinitats estaven immerses en l'esfera política. A grans trets l'organització religiosa i l'organització política constituïen dues dimensions de la mateixa classe social, adreçada al benestar de la col·lectivitat. Per alguns acadèmics com Àlex Seglers²⁴⁰³ era un sistema d'organització semblant en el qual es confonia el fet religiós i el fet polític i que rep el nom de monisme. Els exponents d'aquest monisme polític-religiós són els règims faraònics, els imperis precolombins, el politeisme micènic, el judaisme i el paganisme mitològic de Grècia i Roma. Els líders polítics tenien un caràcter sagrat.

Amb l'arribada de Jesús de Natzaret i el Regne de Crist es van marcar les bases precursors del que avui entenem per "laïcitat" i del dualisme entre el fet religiós i l'àmbit polític. Pel cristianisme la salvació no passava per una alliberació de l'Imperi Romà, sinó per l'acompliment de la nova mentalitat dels ensenyaments de Jesucrist. Per alguns investigadors, és Crist qui inaugura el dualisme polític-religiós precursor de la cosmovisió característica d'Occident en les relacions Església-Estat. El relat de l'Evangeli que recull aquesta nova perspectiva és l'episodi del denari (Mt 22, 18-21), en què es tractava de descobrir si era lícit pagar tributs al Cèsar que eren sinònims d'aportació fiscal i d'unitat político-religiosa amb Roma, i en el qual uns Fariseus preguntaren a Jesús si s'havia de pagar o no tributs al Cèsar.

Com va respondre Jesús? Doncs amb la següent qüestió: "per què em tempteu, hipòcrites?, ensenyeu-me la moneda del tribut". Jesús va continuar: "De qui és aquesta imatge i aquesta inscripció?, i li van respondre "del Cèsar". "Doncs doneu al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu el que és de Déu", (Mt 22, 18-21).²⁴⁰⁴ L'actitud de Jesús supera les limitades respostes que volien els seus temptadors. Trenca amb el monisme teocràtic i polític, tal i com he comentat anteriorment, desfà la confusió del fet religiós amb el fet polític. Cal destacar que Jesús va distingir dos regnes diferents, cada un amb el seu propi sistema i amb les seves normes i obligacions. Per una banda, la societat política només té una realitat, la definida dintre de l'espai-temporal, mentre que la societat religiosa té un caràcter transcendent i es situa per damunt l'espai i el temps. Tal i com ens indica Àlex Seglers en la seva obra "*La Laïcitat*", el cristià serà ciutadà de tots dos regnes i haurà de complir els seus deures envers les dues societats. Encara que com ens demostra la història, en alguns moments la neutralitat política dels cristians va ser inviable.²⁴⁰⁵

²⁴⁰³ Seglers, Àlex: *La Laïcitat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2009 (1ª Ed.), p. 14.

²⁴⁰⁴ *Evangeli segons Sant Mateu*, (Mt 22, 18-21)

²⁴⁰⁵ Seglers, Àlex. Op. Cit., p.16.

Un dels personatges històrics que va acceptar el cristianisme des del punt de vista institucional, va ser l'emperador Constantí, que es va batejar i es va convertir al cristianisme, ja que era un bon coneixedor de l'expansió social d'aquesta nova religió. Dues efemèrides que s'atribueixen a la intervenció de Constantí són, per una banda, la publicació de l'Edicte de Milà (313), en el qual s'establia la política religiosa de l'Imperi; l'altre esdeveniment clau va ser el concili de Nicea (325), convocat pel Papa Silvestre, i en el qual es va condemnar l'heretgia arriana que negava la divinitat de Jesucrist. L'edicte es pot considerar un dels precursors de la llibertat religiosa, en el que es reconeix el dret de professió cristiana a tots els súbdits de l'Imperi Romà i s'ordena la restitució de les propietats manllevades per aquesta causa. Durant el període que comprèn des del final de l'Imperi Romà fins a ben entrada l'Edat Mitjana trobem tres doctrines polítiques que van configurar les disputes entre la realitat religiosa i política.

- Cesaropapisme
- Dualisme novament
- Hierocràcia

La primera el **Cesaropapisme** va estar establerta per Constantí. L'emperador esdevé el vicari destinat a realitzar el seu regne a la Terra. Era considerat un elegit de Déu que participa de les seves virtuts, per això adquireix una significació sacra. El cesaropapisme va declinar el poder real a favor de l'emperador totalment, la qual cosa va comportar l'anul·lació del poder papal. L'establiment d'aquesta doctrina política va arribar sota el govern de Teodosi. De 379 a 395 va convertir el cristianisme en religió oficial de l'Imperi Romà, la qual cosa va comportar la concessió d'una sèrie de prerrogatives. A més, l'Imperi trobaria així una justificació a la seva existència, mitjançant la defensa de l'Església.

En segon lloc, va aparèixer novament el **dualisme** entre l'esfera religiosa i la temporal. El papa Gelasi I va ser qui va alçar-se en defensa de l'Església, tot recordant que existien dos poders: la sagrada autoritat dels papes i el poder reial. L'emperador s'ha de sotmetre als designis de l'autoritat eclesiàstica. Com a exemple, amb el dualisme de Gelasi I, l'Església va ser obedient a les lleis seculares en assumptes materials, però en canvi, va exigir que tant l'emperador com el seu govern es sotmetessin a les normes que procedien de la divinitat. A mesura que l'Imperi Romà patia la seva decadència, la concepció doctrinal entre les dues realitats entre poder polític i religiós va ser delimitat per Sant Agustí amb la seva obra: "*La ciutat de Déu*" (426 d.C.). Per a Sant Agustí el monarca ideal es qui desenvolupa les virtuts cristianes i s'integra en l'Església. La proposta política per les relacions entre fet religiós i la temporalitat mundana es concebia en el pensament de Sant Agustí amb el seu *Civitas Dei* i els ensenyaments de l'Antic Testament, que van perdurar des de la caiguda de l'Imperi Romà fins a l'Imperi de Carlemany, emperador d'Occident.

Després de l'Imperi Carolingi, transformat en el Sacre Imperi Romà Germànic entitat política europea que va perdurar fins l'arribada de Napoleó I, al 1804. Posteriorment a l'etapa de Carlemany (Imperi Carolingi), i amb l'impuls de l'Església, es va consolidar una doctrina teologicopolítica basada en la concepció cristocèntrica de la monarquia.

Aquesta nova doctrina s'anomenava **Hierocràcia**, en la qual es basava en la concentració dels poders espirituals del Papa, i de la qual es derivaven totes les prerrogatives jurídiques de justícia. La competència del Papa comprenia la següent potestat: depositar emperadors, excomunicar-los i deslliurar els súbdits del jurament de fidelitat als reis. Amb aquesta hierocràcia va tornar a emergir la superioritat d'una realitat respecte a una altra, en aquest cas es va donar la superioritat del poder eclesial. Per exemple, en el marc del papat de Bonifaci VIII (1294-1303) es va publicar la butlla *Unam Papam* (1302). Segons l'esmentada butlla, pertanyen a l'Església les dues espases: l'espiritual i la temporal i, per tant, l'autoritat temporal hauria d'estar subordinada a l'espiritual.

9.5.7. El dificultós camí cap a la llibertat religiosa: La Reforma protestant.

Amb la reforma protestant impulsada per Martí Luter el s. XVI la hierocràcia medieval, en què el poder temporal estava subordinat a la potestat divina, es va veure demolit. El reforçament de les monarquies a Europa van debilitar el poder papal juntament amb el naixent protestantisme. A *grosso modo* desapareixerien les esglésies jeràrquiques, el protestantisme va erradicar el dualisme de les relacions Estat-Església. Pels seguidors de la Reforma Protestant la font de coneixement i el mètode per conèixer la voluntat de Déu i dur a terme el lliure examen de consciència serà la Sagrada Escripura (la Bíblia).

En aquest context històric es va edificar el principi *cuius regio eius religio*, el qual permetia a cada monarca imposar la pròpia religió en les fronteres del seu regne. Entre el segle XVI-XVII van tenir lloc les guerres de religió a Europa, adoptant una dimensió continental que perduraria fins al tractat de la Pau de Westfàlia (1648). Altres episodis significatius dintre d'aquest context es van produir a França, que al 1561 comptava amb unes sis-centes comunitats calvinistes, les quals van entrar en disputa amb el monarca francès per la seva política d'unificació monàrquica catòlica. A França és famosa la sagnant "Nit de Sant Bartomeu" de 1572, en el qual es va dur a terme una massacre de cristians calvinistes. Si més no, la creixent tensió política-religiosa va propiciar una guerra civil, que va acabar amb l'Edicte de Nantes a finals del s.XVI d'Enric IV que va establir com a religió oficial de França la religió catòlica. Aquests dos fets van incidir en la futura tolerància religiosa. Per una banda en el context germànic sota el principi *cuius regio eius religio*, la imposició religiosa va fer augmentar la petició de tolerància. Una tolerància que es va concebre des del punt de vista jurídic per tal de protegir els súbdits protestants en monarquies catòliques, i per contra els catòlics en les monarquies protestants.

En alguns països com França es va adoptar la mesura de donar plena potestat al poder reial, atès que tots els homes independentment del seu credo estaven obligats a jurar lleialtat al rei, condició indispensable per aconseguir més endavant "una república ben ordenada". La tesi de Bodin: "*Els sis llibres de la República*" (1576) defensaven aquesta unificació de poder en mans del rei, el qual el va elevar com a centre de la unitat nacional i com a font del Dret. Aquesta obra pot ser un antecedent a la tolerància

religiosa, en entreveure la possibilitat de tolerar diverses religions en un mateix Estat. Aquestes publicacions, com les de Bodin a França i Hobbes a Anglaterra, van sorgir com a conseqüència de la pau civil després de les guerres de religió, que va elevar la tolerància religiosa com a principi polític a Anglaterra. Hobbes va escriure "**El Leviatà: la matèria forma i poder d'un estat eclesiàstic i civil,**" en què defensava la unitat política secular, amb preeminència del poder civil per sobre de l'eclesiàstic.²⁴⁰⁶ Hobbes desautoritza al poder religiós donat que, des del seu punt de vista, el monarca havia de reunir l'autoritat de justícia del clergat i l'espasa de l'autoritat civil i militar. Així reservava a l'autoritat eclesial la missió de mantenir al poble en la fe. En aquesta obra va separar clarament el poder temporal i l'espiritual. Seguint amb Àlex Seglers aquesta evolució de la llibertat religiosa, dins d'aquest marc històric, apareixerà una nova doctrina político-religiosa anomenada **regalisme** basada en el dret diví dels reis. Ens situem a l'època de l'absolutisme, un període històric comprès entre el s.XVII-XVIII, en què els defensors de la legitimitat divina del rei sostenien que Déu havia atorgat el poder directament al sobirà. El monarca tenia plens poders per incidir en els assumptes interns de les esglésies. Un poder polític que s'intrometia en el poder eclesiàstic i que continuava amb el desequilibri d'ambdós poders, civil i religiós, que s'havia produït amb el pas dels segles.

54.

- 9.5.7.1 De la tolerància a la llibertat religiosa en l'actualitat.

El concepte actual de llibertat religiosa incloent l'autonomia de les esglésies davant les interferències del poder polític, encara estava lluny de la claredat actual. En relació a la idea de tolerància va propiciar-se a Occident com a conseqüència de l'escissió religiosa produïda per la Reforma Protestant, en aquest context es va traslladar el problema religiós des d'un pla teològic al pla de la realitat política. Per alguns autors com Àlex Seglers, la tolerància es concebrà com un expedient per a restaurar l'harmonia ciutadana, trencada per les disputes religioses.²⁴⁰⁷ La tolerància religiosa va esdevenir una expressió de manca de poder polític fins a convertir-se en una virtut: el dogma de la tolerància és en la mateixa estructura del cristianisme juntament amb la bondat i la caritat. La tolerància per tant, forma part dels valors del cristianisme. En la virtut de la tolerància es buscava erradicar qualsevol disputa de poder en les dues esferes civil o eclesiàstica i harmonitzar la vida ciutadana més enllà de les creences o pensaments de cadascú. Els monarques ja no s'havien d'ocupar d'imposar la "veritable" religió, perquè l'àmbit de les consciències era una competència pròpia de les esglésies. El magistrat civil, el rei, ja no s'havia d'introduir en el govern dels esperits.²⁴⁰⁸

²⁴⁰⁶ Seglers, Àlex. Op. Cit., p. 24.

²⁴⁰⁷ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. *Dret Eclesiàstic de l'Estat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2008, p. 35.

²⁴⁰⁸ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p.35.

Dintre aquest context trobem l'autor **John Locke** (1632-1704) com un dels precursors de la tolerància religiosa i la futura llibertat religiosa. Amb la seva obra *Carta per la tolerància* (1690) aquesta carta va ser determinant en l'experiència política dels Estats Units, sobretot quan aquest país va adoptar una política de separació entre l'Estat i les confessions. Alguns punts importants que conformen el seu pensament es poden sintetitzar així: per Locke ni Estat ni Església “no tenen justos títols per envair els drets civils i les propietats mundanes dels altres amb el pretext de la religió”. També especificava que el monarca “no té poder per imposar per mitjà de les seves lleis l'ús de ritus i cerimònies a cap església.” Pel que fa al dualisme entre el poder civil i el religiós Locke ho resumeix amb la següent afirmació: “ni les esglésies tenen cap jurisdicció en els assumptes mundans, *ni són el foc i l'espasa, els instruments propis per a convèncer els homes del seu error i ensenyar-los la veritat* (...) El poder civil és igual a tot arreu. (...) l'Església per ella mateixa és una cosa absolutament diferent i separada de l'Estat.”²⁴⁰⁹

Locke va avançar respecte els principis sobre la tolerància i els seus límits però encara quedava lluny en el dret a la llibertat religiosa, tal i com el comprenem en l'actualitat. En base a la concepció de Locke els límits de la tolerància religiosa eren excloents. En aquest sentit menystenien els ateu i l'ateisme respecte a la tolerància religiosa. En relació a la llibertat religiosa i les seves bases s'anirien consolidant gradualment gràcies a l'impuls de les declaracions dels Drets Humans tal i com es mostren actualment.

Les tres declaracions que han establert els fonaments de la llibertat religiosa i es troben en les bases dels Drets Humans són:

- **Declaració de Drets de Virgínia (1776), article 16:** “Que la religió, o el deure que tenim envers el nostre Creador, i la manera de complir-lo, només es pugui regir per la raó i la convicció, no per la força o la violència; i per tant tots els homes tenen el mateix dret al lliure exercici de la religió, d'acord amb els dictats de la seva consciència; i que és deure recíproc de tots practicar la benevolència cristiana, l'amor i la caritat envers els altres.”
- **Bill of Rights dels Estats Units d'Amèrica del Nord (1791):** La primera esmena assenyalava que “el Congrés no s'elaborarà cap llei que estableixi un religió o en prohibeixi l'exercici”. S'estableixen les bases de les dues clàusules que regeixen avui dia: la de no establiment d'una o diverses esglésies oficials i la del lliure exercici de la religió.
- **Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà (1789), aprovada a França. Article 10:** “Ningú no ha de ser inquietat per les seves opinions, fins i tot religioses sempre que la seva manifestació no alteri l'ordre públic establert per la llei”.²⁴¹⁰

²⁴⁰⁹ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p.35.

²⁴¹⁰ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 36-37.

En síntesi la llibertat religiosa requereix la possibilitat que cada persona persegueixi lliurement els seus fins espirituals, la qual cosa es regeix per quatre elements:

1. El reconeixement de l'autonomia individual per a l'elecció.
2. L'autonomia del grup religiós per a la realització dels seus fins.
3. La igualtat dels grups esmentats davant de l'autoritat política.
4. La llibertat religiosa i de consciència, enteses com a llibertats humanes i com un Dret Humà, només són concebibles en un determinat estadi de l'evolució del pensament perquè implica haver transcendit el dogmatisme religiós incompatible amb aquestes llibertats.²⁴¹¹

Finalment, cal recordar que progressivament tant a Amèrica del Nord, Europa i gran part de la majoria d'Estats van rebre la influència d'aquestes declaracions. En el cas de l'Estat Espanyol aquesta incidència en la llibertat religiosa i en la política de la laïcitat s'adoptarà més endavant.

9.5.8 Evolució històrica de la Laïcitat a Espanya des del s. XIX fins a la Constitució de 1978.

Com hem vist anteriorment, la paraula "laic" designava una categoria de fidels dins l'Església. Durant el s.XIX el terme "laic" va ser vulgaritzat i comprès com a sinònim d'anticlerical, com succeí en diverses etapes històriques d'Espanya, sobretot durant el període de la Segona República de 1931. A vegades el terme laïcitat positiva o cooperativa s'ha confòs per laïcisme polític que vol preservar els individus i la societat de qualsevol influència religiosa. Encara que com comprovarem posteriorment i seguint amb la proposta teòrica d'Àlex Seglers, en sentit estricte no s'ha de confondre la laïcitat amb el laïcisme o l'anticlericalisme.²⁴¹²

Com a concepte, la laïcitat no va aparèixer a l'Estat Espanyol fins a la Constitució de la II República de 1931. En la seva praxis política es va caracteritzar per la seva bel·ligerància anticlerical i va derivar en laïcisme. La deriva reaccionària va ser conseqüència del confessionalisme estatal que va perdurar durant tants anys, sobretot al llarg del s.XIX. En nombroses Constitucions espanyoles es comprova que des de la Constitució de Baiona el 1808, la de Cadis de 1812, com les Constitucions de 1837 i la de 1845 proclamaven la religió catòlica, apostòlica i romana com a religió oficial de l'Estat. Aquestes dues últimes no prohibien els altres cultes però afirmaven que l'Estat havia de preservar la religió catòlica. Amb un altre to més rigorós es mostrà el

²⁴¹¹ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo. Op. Cit., p. 36-37.

²⁴¹² Seglers, Àlex. *La Laïcitat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2009 (1ª Ed.), p. 11.

Concordat del 16 de març de 1851 entre Isabel II i la Santa Seu, en l'article primer establia que la religió catòlica continuava sent l'única de l'Estat Espanyol, gaudint de tots els Drets i prerrogatives que estableix la llei de Déu, exclouent qualsevol altre culte.

A partir de la Primera República amb la Constitució de 1868 va ressorgir la idea de tolerància religiosa. Així ho recull l'article 21: "La nació s'obliga a mantenir el culte i els ministres de la religió catòlica. L'exercici públic o privat de qualsevol altre culte resta garantit a tots els estrangers residents a Espanya, sense més limitació que les regles universals de la moral i el Dret (...)." Amb la Restauració Borbònica i la seva Constitució de 1876 la tolerància religiosa va patir un retrocés. En el seu article 11 continuava propugnant que la religió oficial de l'Estat era la catòlica, apostòlica, romana i que l'Estat estava obligat a mantenir el culte i els seus ministres. Tot i que afirmava que ningú seria molestat a Espanya per les seves opinions religioses, ni per l'exercici del seu culte respectivament²⁴¹³, encara que havien de mantenir el respecte a la moral cristiana. A més va quedar derogada qualsevol manifestació pública que no fos la de la religió catòlica. Amb aquestes disposicions quedava palès que l'Estat Espanyol era clarament confessional. Amb el resultat de les eleccions municipals de l'abril de 1931 la Restauració Borbònica va quedar derogada, en conseqüència l'Estat Espanyol es convertiria novament en una República. En la Constitució de la Segona República de 1931 va aparèixer el concepte laïcitat, tot i que va derivar en laïcisme i amb algunes formes d'anticlericalisme. Àlex Seglers²⁴¹⁴ explica que la Constitució Republicana va significar una ruptura respecte a les anteriors. En matèria religiosa l'Estat no va mostrar la garantia de la llibertat religiosa, la religió no es va valorar com un bé social, la posició que va adoptar la Segona República va ser d'un laïcisme avançat per l'època. En alguns articles d'aquesta Constitució quedava palès aquesta separació estricta entre el poder civil i el poder religiós, per exemple: en l'article 3 afirmava que "l'Estat Espanyol no té religió oficial." En l'article 26 assenyalava que totes les confessions serien considerades com associacions sotmeses a una llei especial. L'Estat i qualsevol regió i les províncies no havien de mantenir econòmicament a les esglésies, institucions o associacions religioses. A més una llei especial regularia l'extinció total del pressupost del clergat. Per altra banda, el Títol I, dedicat a l'organització nacional, assenyalava en el seu article 14 que és "d'exclusiva competència de l'Estat espanyol la legislació i l'execució directa en les matèries següents: (...) 2ª. Relació entre les esglésies i l'Estat i el règim de cultes."²⁴¹⁵

L'època del nacionalcatolicisme es va iniciar després de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) amb l'arribada al poder del General Franco. Aquest nou règim, va representar gairebé quaranta anys de dictadura, a més de trencar dràsticament amb la República. D'aquesta època cal destacar el caràcter oficial que va adquirir la religió catòlica, per exemple en el Concordat de 1953 reuneix dos punts que subratllen aquesta confessionalitat de l'Estat. En un d'ells afirma que: "la religió catòlica, apostòlica, romana continua sent l'única de la nació espanyola i gaudirà dels drets i de

²⁴¹³ Seglers, Àlex. Op. Cit., p. 31.

²⁴¹⁴ Seglers, Àlex. Op. Cit., p. 32.

²⁴¹⁵ Seglers, Àlex. Op. Cit., p. 33-34.

les prerrogatives que li corresponguin de conformitat amb la llei divina i el Dret Canònic.”²⁴¹⁶ Al mateix temps a l’apartat 1 de l’article II estableix que: “l’Estat espanyol reconeix a l’Església Catòlica el caràcter de societat perfecta i li garanteix el lliure i ple exercici del seu poder espiritual i de la seva jurisdicció, com també el lliure i públic exercici del culte.”²⁴¹⁷ En aquest període històric les lleis civils o *Leyes de principios del Movimiento* havien d’ajustar-se a la moral catòlica i l’Estat podia imposar la moral de l’Església. Amb la celebració del Concili Vaticà II i la publicació dels seus documents al 1965, el franquisme i les seves lleis es van veure obligades a modificar-se per adaptar-se a un sistema de llibertat religiosa.

A partir del Concili Vaticà II (1958-1965) Europa ha avançat en la protecció i la garantia de les llibertats i drets fonamentals, a més de la necessitat de fer compatible en societats plurals i multiculturals, els valors religiosos i democràtics. Per alguns autors de Dret Eclesiàstic la influència del Concili Vaticà II va ser decisiva per a que l’Estat Espanyol integrés la resta de llibertats, en matèria religiosa, en les seves lleis per a protegir la llibertat religiosa. Un dels dos documents més importants d’aquest tema va ser la Declaració *Dignitatis Humanae* (1965). Entre els punts més importants de la Declaració Conciliar recollia els següents punts:

- “Aquest concili declara que la persona humana té dret a la llibertat religiosa. Aquesta llibertat consisteix en que tots els homes han de ser immunes a la coacció, tant per part de persones particulars com de grups socials i de qualsevol potestat humana, i això de tal manera que, en matèria religiosa, ni s’obligui ningú a obrar contra la seva consciència, ni se li impedeixi actuar conforme a aquesta en privat i en públic, sol o associat amb d’altres, dins dels límits establerts.”
- “Aquest dret de la persona humana a la llibertat religiosa ha de ser reconegut en l’ordenament jurídic de la societat, de manera que arribi a convertir-se en un Dret Civil.”
- “La protecció i promoció dels drets inviolables de l’home és un deure essencial de tota autoritat civil. Per tant, la potestat civil ha de prendre eficaçment a càrrec seu la tutela de llibertat religiosa de tots els ciutadans per mitjà de lleis justes.”
- “Si en consideració a les peculiars circumstàncies dels pobles, una comunitat religiosa és especialment reconeguda en l’ordenament jurídic de la societat, és necessari que alhora es reconegui i respecti el dret a la llibertat religiosa de tots els ciutadans i comunitats religioses.”
- “Per a que s’estableixin i consolidin les relacions pacífiques i la concòrdia en el gènere humà, es requereix que arreu del món la llibertat religiosa sigui protegida per una tutela jurídica eficaç i que es respectin els deures i els drets

²⁴¹⁶ Seglers, Àlex. Op. Cit., p. 33-34.

²⁴¹⁷ Seglers, Àlex. Op. Cit., p. 33-34.

suprem dels homes per a desenvolupar lliurement la vida religiosa dins de la societat.”²⁴¹⁸

El segon document conciliar va ser el *Gaudium et Spes* el qual tractava les relacions entre l'Església i la comunitat política. En un dels seus apartats proclamava que és de summa importància, sobretot on hi ha una societat pluralista, tenir un concepte ben ajustat de les relacions entre la comunitat política i l'Església, i també, per una banda, distingir entre l'acció que els cristians, aïllada o associadament, duguin a terme a títol personal, com a ciutadans d'acord amb la seva consciència cristiana; i per altra banda, l'acció que realitzen en nom de l'Església en comunió amb els seus pastors. Aquesta distinció entre els dos àmbits de la realitat política i l'Església segons el document exhorta a un servei d'ambdues esferes pel bé de tota la societat i a una cooperació entre les dues. Segons la concepció cristiana l'ésser humà manté la seva vocació eterna. Per tant, tal i com recull el *Gaudium et Spes*, la missió que ha de dur a terme l'Església és la predicació de la fe i mostrar la doctrina social entre els homes, efectuar el seu judici moral sempre que ho exigeixin els drets fonamentals de la persona humana. Aquesta demostració pública i missió ha de dur-la a terme a través dels mitjans que estiguin d'acord amb l'Evangelí i el bé de tots, sense cap mena de privilegi per part del poder civil, i en correlació amb la diversitat de temps i situacions. D'acord amb aquestes línies s'expressa el cardenal Angelo Scola en la seva obra: *“Una nueva laicidad”*. Per l'autor el significat de “Laïcitat de l'Estat” consisteix en la no identificació amb cap de les parts implicades, per tant, amb els interessos i les identitats culturals siguin religioses o laiques. Tot i que no pot convertir-se en un Estat indiferent a les identitats i a les seves cultures. Respecte a la definició de l'Estat democràtic i a la Laïcitat Angelo Scola afirma:

“ Un Estat democràtic no pot ser indiferent als grans valors que estant a la base de la mateixa convivència democràtica , com les llibertats civils i polítiques, la convivència dialogant, el respecte als procediments pel consens, etc. (...) Per tant, l'Estat Democràtic és laic per la seva no identificació amb cap “visió del món”, però no és en absolut “neutral” en relació amb els seus valors fonamentals.”²⁴¹⁹

La Laïcitat de l'Estat ha de fomentar en totes les seves institucions la promoció i tutela recíproques del dret i la valoració positiva de tots els subjectes en qüestió, mitjançant el reconeixement de totes les identitats i així, s'aparta l'integrisme que condueix a exclusions conflictives. A partir d'aquest punt la societat postsecular i postmoderna ha de plantejar-se una segona qüestió com indica Scola:

²⁴¹⁸ Seglers, Àlex (coord.), Gámiz Sanfeliu, Marta, García García, Ricardo: *Dret Eclesiàstic de l'Estat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2008, p. 37-38.

²⁴¹⁹ (Cardenal) Scola, Angelo. *Una Nueva Laicidad. Temas para una sociedad plural*. Ed. Ediciones Encuentro-CEU Ediciones, Universidad San Pablo CEU, Madrid, 2007, p. 21.

“La constitució de l’Estat liberal és capaç de proveir de manera autosuficient *la seva necessitat de legitimació*, sense tenir que recórrer a premisses unificadores de tipus metafísic, religiós o ètic.”²⁴²⁰

Seguint amb aquest plantejament ens sorgeix la hipòtesi sobre com es converteix la pràctica de la *Laïcitat* respectuosa en la relació entre la identitat i la convivència diària entre diverses cosmovisions religioses i agnòstiques de diferent grau. Aquesta bona pràctica de la laïcitat en el que en l’espai públic i, sobretot, en els mitjans de comunicació ha de predominar en les nostres societats més plurals. L’exercici de la laïcitat va en correlació amb la Teoria de l’Acció Comunicativa de Habermas. Aquest binomi entre la convivència de la identitat-diferència comporta que l’Estat creï un marc que permeti a un creient actuar amb la convicció que Déu regeix en definitiva la història, tal i com també ho defineix el punt esmentat anteriorment del document *Gaudium et Spes*. Tot aportant, a partir de les seves conviccions religioses, un servei a la societat, a més de reconèixer el mateixos drets i deures als que neguen aquesta hipòtesi religiosa. Les condicions per assolir en la societat una laïcitat plena han de constituir-se mitjançant un diàleg. Per assolir aquest actitud dialògica cal promoure individus socials atents al reconeixement mutu i compartir els béns comuns materials i espirituals. Prèviament a assolir aquest estat idíl·lic de convivència i seguint a Angelo Scola, el qual proposa que les institucions fomentin “el valor pràctic del mateix estar en societat” el qual no requereix cap acord previ sobre el fonament últim d’aquest valor. Així tots podran viure el diàleg en relació amb els seus valors particulars. Com proclama Scola:

“Això es dur a terme a través d’una confrontació sempre oberta entre hermenèutiques diferents”.²⁴²¹

9.5.9 La política de la Laïcitat a la Constitució Espanyola de 1978.

Amb la mort de Franco es va obrir el camí cap a la transició democràtica. La democràcia a Espanya va obrir una transformació en l’àmbit de les relacions entre comunitat política i Església. Un canvi provocat per la regeneració en la societat espanyola i també, pels debats interns i les modificacions que va viure l’Església, a partir del Concili Vaticà II. Els principis d’aquest Concili manifestats en els documents esmentats anteriorment com la *Dignitatis Humanae* i la *Gaudium et Spes* van influir en la configuració de la Constitució Espanyola de 1978 en aquesta matèria; especialment en la Llei 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa. Aquesta incidència de l’esperit del Concili es va veure reflectida en la independència entre l’àmbit religiós i l’àmbit del poder civil, així les lleis civils ja no es basarien en la moral catòlica. A més, es concebien les bases per una llibertat religiosa respectant la professió de culte de la resta de confessions, amb la conseqüent cooperació entre l’Estat i aquestes. Per tant, el Concili Vaticà II va permetre entendre la religiositat en un clima de tolerància i llibertat.

²⁴²⁰ (Cardenal) Scola, Angelo. Op. Cit., p. 21.

²⁴²¹ (Cardenal) Scola, Angelo. Op. Cit., p. 22.

- 9.5.9.1 La Constitució Espanyola de 1978

Durant l'establiment de la Constitució de 1978 es va abordar el reconeixement constitucional de l'Església Catòlica, el qual s'havia de consensuar, i no combatre el fet religiós com en el passat, en conjunt per a tota confessió. La solució política per als afers religiosos es va promoure en l'article 16 de la Carta Magna, que va suprimir la doble intransigència integrista i laïcista. A diferència de les anteriors constitucions, en les qual s'establia un Estat Confessional que atorgava totes les prerrogatives a l'Església Catòlica, la Constitució del 1978 va establir les bases per la tolerància i la llibertat religiosa garantint les relacions de cooperació amb l'Església Catòlica i la resta de confessions. Com ens hem referit anteriorment la referència comuna per a la solució en els afers religiosos es va traduir en l'article 16 de la Constitució. Els diferents apartats de l'article 16 advoquen a una clara protecció de la llibertat religiosa. L'article 16 es va desenvolupar per virtut de la Llei Orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa. Per exemple, l'article 16.1 garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte de les persones i les comunitats, només amb les limitacions necessàries per mantenir l'ordre públic. L'apartat 2 proclama que "ningú podrà ser obligat a declarar sobre la seva ideologia, religió o creences". Com ampliarem més endavant, l'apartat 3 de l'article 16 configurava la laïcitat i la cooperació amb les confessions. Per tant, expressava que "els poders públics tindran en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantindran les consegüents relacions de cooperació amb l'Església catòlica i les altres confessions." La Constitució de 1978 va significar el canvi de paradigma quant a les relacions Església-Estat, eliminant la perllongada confessionalitat de l'Estat. Es van reconèixer els drets de llibertat religiosa, la no discriminació per motius religiosos, la laïcitat o aconfessionalitat i la cooperació dels poders públics amb les confessions.

L'article 16 es va desenvolupar a partir de la Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa. En aquesta llei s'estableix els drets de les confessions a exercir en plena igualtat les seves creences religioses o ideològiques amb la màxima igualtat. En l'anàlisi comunicatiu del tractament religiós a la premsa d'àmbit Estatal i autonòmic s'ha d'observar aquesta protecció jurídica al dret a practicar la religió i a tenir en compte les relacions de cooperació amb l'Església Catòlica, per una qüestió de majoria social, sense menystenir a la resta de confessions, de mode que quedi reflectit tant en l'àmbit quantitatiu com qualitatiu en les informacions de tipus religiós.

Aquesta llei orgànica de 1980 parteix del principi d'aconfessionalitat de l'Estat, a diferència de les anteriors que es basaven amb els Concordats amb la Santa Seu i l'Estat i tenien una base confessional-catòlica. Una llei creada durant el context dels acords amb la Santa Seu i el desenvolupament de la Constitució del 78. És una llei orgànica que desenvolupa els drets fonamentals reconeguts en l'article central de llibertat religiosa, 16, que reconeix la llibertat religiosa, l'aconfessionalitat i la cooperació. Com ens indica la professora Rosa Mª Satorras, els següents paràmetres inclouen²⁴²²:

²⁴²² Cfr. Satorras Fioretti, Rosa Maria. *Lecciones de Derecho Eclesiástico del Estado*. Barcelona, J.M. Bosch Ed., 2002 (2^a. Ed.), p.56-57.

- a) **El Contingut:** Consta de 8 articles, dos disposicions transitòries, una disposició derogativa i una disposició final. Els articles estableixen el següent:
- Art.1: Reiteració dels principis constitucionals sobre la qüestió.
 - Art.2: Contingut del dret a la llibertat religiosa: Com per exemple professar les creences religioses o no professar-ne cap, manifestar lliurement les conviccions religioses o la seva absència, practicar els actes de culte i rebre assistència religiosa; celebrar ritus matrimonials, impartir ensenyament religiós (...) associar-se o manifestar-se públicament amb finalitat religioses. Comprèn també el dret de les esglésies a establir llocs de culte, divulgar i propagar el credo i mantenir relacions amb les altres confessions religioses, sigui en territori nacional o a l'estranger.²⁴²³
 - Art.3: Límits del dret de llibertat religiosa.
 - Art.4: Tutela del dret de llibertat religiosa.
 - Art 5: Personalitat jurídica de les Esglésies, confessions i comunitats religioses.
 - Art.6: Normes reguladores de les confessions i creació i foment d'Associacions, Fundacions e Institucions.
 - Art.7: Possibilitat d'acords o convenis entre l'Estat i les confessions.
 - Art.8: Creació de la Comissió Assessora de Llibertat Religiosa.
 - Disposició Final: Preveu reglaments sobre l'organització i funcionament del Registre d'Entitats Religioses i la Comissió Assessora.

Pel que fa al règim jurídic de l'Església Catòlica està regulat en els Acords amb la Santa Seu del 79, mentre que la resta de confessions religioses es troba en la Llei Orgànica de Llibertat Religiosa 7/1980, de 5 de juliol, mitjançant els acords amb tres d'aquestes confessions: islam, judaisme i protestantisme. Un altre dels punts bàsics que estableix la llei:

- b) **El Contingut del dret a la llibertat :** En primer lloc s'ha de diferenciar entre el dret de llibertat religiosa i el dret de llibertat ideològica o de pensament. L'article 3.2. de la Llei orgànica de llibertat religiosa (LOLR) afirma: "Queden fora de l'àmbit de protecció de la present llei, les activitats, finalitats i entitats relacionades amb l'estudi i experimentació dels fenòmens psíquics o parapsicològics o la difusió dels valors humanístics o espiritualistes o altres fins semblants aliens als religiosos". Aquesta llei només s'ocupa de la llibertat estrictament religiosa, que comprèn:

²⁴²³ Seglers, Àlex. *La Laïcitat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC). 2009, (1ª Ed.), pp. 39-40.

1. Professar la religió lliurement escollida o no professar-ne cap, canviar o abandonar la que es tenia, manifestar les pròpies creences o abstenir-se de declarar sobre elles.
 2. Practicar el culte i rebre assistència religiosa de la pròpia confessió, commemorar festivitats, celebrar ritus matrimonials, rebre sepultura digna.
 3. Rebre i impartir ensenyaments i informació religiosa i decidir l'educació religiosa i moral (dintre i fora de l'àmbit escolar) que es prefereixi, per a sí mateix i per als menors no emancipats que es tinguin a càrrec.
 4. Reunir-se o manifestar-se públicament amb fins religiosos i associar-se per desenvolupar comunitàriament les seves activitats.
- c) **Els subjectes de la llibertat religiosa:** La llei empara des del punt de vista actiu, els subjectes del dret de llibertat religiosa, tant als individus com a les confessions religioses. Els individus i comunitats religioses poden exigir que es respecti el seu dret a la llibertat religiosa a l'Estat, que està obligat a promoure'l perquè sigui real i efectiu. El dret a la llibertat religiosa és ostentada pels individus i les confessions religioses, amb independència de què la confessió en qüestió tingui o no personalitat jurídica (que només obtindrà després del reconeixement per part de l'Estat).
- d) **Els límits de la llibertat religiosa:** L'article 3.1. LOLR, sosté que "l'exercici dels drets de la llibertat religiosa i de culte té com únic límit la protecció del dret dels altres a l'exercici de les seves llibertats públiques i els drets fonamentals, així com la salvaguarda de la seguretat, de la salut, i de la moralitat pública, elements constitutius de l'ordre públic protegit per la llei en l'àmbit d'una societat democràtica." (...) Els únics límits que es poden interposar al dret de la llibertat religiosa, són els que provinguin de la protecció dels drets dels altres, així com el manteniment de l'ordre públic.
- e) **La tutela de la llibertat religiosa:** L'article 4 LORL diu: "Els drets reconeguts en aquesta llei, exercitats dintre dels límits que la mateixa indica, seran tutelats mitjançant protecció judicial davant els tribunals ordinaris i protecció constitucional davant el Tribunal Constitucional en els termes establerts per la seva Llei Orgànica." ²⁴²⁴

Per completar aquesta Llei Orgànica, la unitat normativa de la llibertat religiosa comprèn els acords internacionals de l'Estat, el Concordat amb la Santa Seu del 3 de gener de 1979. Els acords amb les confessions religioses és una font de gran tradició en relació als Concordats firmats per la Santa Seu i els diferents Estats. En aquest camp de la llibertat religiosa la tradició del pacte normatiu entre Estat i confessions prové dels Concordats amb l'Església, encara que al llarg de la història hi han diferents acords dels Estats amb confessions religioses diferents a la Catòlica. Tal i com s'ha citat anteriorment l'establiment del principi de cooperació en l'article 16.3 amb les

²⁴²⁴ Satorras Fioretti, Rosa Maria. Op. Cit., p.58.

confessions religioses que no pertanyen a l'Església Catòlica impulsa a la Constitució Espanyola a mantenir acords amb les confessions religioses.

Els concordats vigents a l'Estat Espanyol són per una banda, l'acord de 28 de juliol de 1976 sobre la renúncia a la presentació de Bisbes i al privilegi dels furs de l'etapa del Franquisme. Per altra banda, existeixen quatre acords de l'Estat amb data de 3 de gener de 1979, sobre assumptes jurídics com la regulació d'aspectes com l'eficàcia civil del matrimoni canònic, sobre l'Ensenyament i els Assumptes Culturals, l'assistència religiosa en els centres públics i les Forces Armades, el finançament, indirecte a través de l'assignació tributària de caràcter voluntari.

Com hem assenyalat anteriorment l'article 16.3 de la Constitució representa la fonamentació del principi de cooperació entre l'Estat i les Confessions religioses. Un dels referents de l'article es troba en l'article 7 de la LOLR (Llei Orgànica de Llibertat Religiosa), que afirma: "L'Estat, tenint en compte les creences religioses existents en la societat espanyola, establirà en el seu cas acords o convenis de cooperació amb l'Església, les confessions i les comunitats religioses". En l'article indiquen que els requisits com per exemple la inscripció en el Registre d'Entitats Religioses (R.E.R) i la seva formalització, és a dir, l'Acord aprovat a Corts Generals per llei.

1. **Acords firmats per l'Estat Espanyol:** Són tres i daten del 28 d'abril de 1992, en el qual van donar lloc a les Lleis 24,25,26/1992 de 10 de novembre de 1992:
 - a) Acord de cooperació de l'Estat Espanyol amb la Federació de Comunitats Israelites d'Espanya (FCI).
 - b) Acord de cooperació de l'Estat Espanyol amb la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya (FEREDE).
 - c) Acord de cooperació de l'Estat Espanyol amb la Comissió Islàmica d'Espanya (CIE).²⁴²⁵

La condició prèvia per subscriure aquests acords es concreten en disposar en dos interlocutors bàsics, per un costat, l'Estat com a competència del Govern per negociar les lleis, i per l'altre la confessió o comunitat religiosa. Un altre de les condicions prèvies, inscrites en la Llei Orgànica de 1980, és que per subscriure aquests pactes, les confessions han d'estar inscrites en el Registre i pel seu àmbit i nombre de creients han d'haver assolit un notori arrelament a Espanya. Per exemple, la Federació de Comunitats Israelites, la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya i l'òrgan representatiu de l'Islam a l'Estat, és a dir, la Comissió Islàmica d'Espanya com a comunitats que estan inscrites en el Registre d'Entitats Religioses. Aquests pactes amb les diverses federacions concreten alguns drets com l'estatus del personal religiós (pastors, rabins, imams), llocs de culte (esglésies, sinagogues, mesquites) i els productes *kosher* i *halal*.

²⁴²⁵ Satorras Fioretti, Rosa Maria. Op. cit., p.54.

En el contingut d'aquests acords amb l'Estat es denota implícitament la naturalesa del Dret Eclesiàstic de l'Estat de protegir la llibertat religiosa des de tots els seus angles. Els seus principals continguts intenten comprendre diferents principis com el de la llibertat religiosa, el principi d'igualtat religiosa, la laïcitat o aconfessionalitat de l'Estat i el de cooperació. Els pactes intenten comprendre aquests continguts en els diferents camps d'acció:

1. Personalitat Jurídica de les entitats associatives (Inscripció en el Registre d'Entitats Religioses, R.E.R.)
2. Funcions religioses i les seves prescripcions, festivitats i normes alimentàries.
3. Llocs i ministres de culte, el servei militar i la seva seguretat social.
4. Els efectes civils del seu matrimoni.
5. Assistència religiosa a militars i en centres públics.
6. Ensenyament.
7. Règim econòmic i fiscal.
8. Patrimoni històric-artístic.²⁴²⁶

Tenint en compte la multiplicitat dels acords i les seves funcions es pot considerar el bé social de les religions. Respecte al Concordat firmat entre l'Església Catòlica i l'Estat, aquest acord manté una diferenciació en relació als acords amb la resta de confessions. No obstant, l'ordenament jurídic estatal deriva a la "tendència" d'equiparar al màxim l'Església Catòlica amb la resta de confessions. En l'anàlisi de la informació religiosa en premsa aquest compromís i presència social queda més apartat dels mitjans. Per tant, els professionals de la informació haurien de tenir en compte el contingut dels acords de cooperació.

9.5.10. La Laïcitat "positiva" enmig d'una societat plural.

Tornant a la proposta del Cardenal de Milà, Angelo Scola, sobre com traçar un marc de laïcitat, emmarcada dintre del que alguns autors anomenen "laïcitat positiva". Una denominació de laïcitat que ha sorgit en l'actualitat, entesa com a resposta a l'oposició de la presència de la religió a l'esfera pública. Aquesta "nova laïcitat" consisteix en no ésser compresa com a neutral, sinó com alguns autors defensen una praxis adequada, en la qual totes les religions poden transmetre les pròpies visions axiològiques i la seva moral religiosa en l'esfera pública. La Constitució Espanyola respecte a com articular la qüestió religiosa en el seu marc normatiu i d'acord amb ambdues parts interessades, es va inclinar per adoptar una política cooperativa i aconfessional, per apostar per una laïcitat positiva. La laïcitat cooperativa, tal i com està establerta en la nostra Constitució, ha de mantenir la independència entre els valors o interessos religiosos

²⁴²⁶ Satorras Fioretti, Rosa Maria. Op. cit., p.56.

respecte als interessos del poder civil. A més, també, s'ha de mantenir la independència per tal que els interessos religiosos no estableixin els criteris per a mesurar la legitimitat de les fonts jurídiques i les actuacions del poder públic. Si més no, els diferents representants de l'àmbit legislatiu poden defensar lleis coincidents amb els valors de les diferents confessions religioses. Cadascun dels diputats pot mantenir i defensar les seves cosmovisions filosòfiques o religioses quan elaboren les lleis. Així mateix, les confessions religioses en un marc de laïcitat positiva poden defensar la seva moral i expressar-la lliurement en l'àmbit públic, equiparant-se a la resta de partits polítics, sindicats i altres organitzacions socials i cíviques. Al Parlament i als Jutges són a qui els hi pertoca mesurar la legitimitat democràtica o la justícia de les normes. Encara que a vegades les polítiques públiques coincideixen amb els objectius ètics i morals promoguts per les confessions religioses. Davant d'aquesta possibilitat d'influència, l'Estat per la seva política de laïcitat no permet cap confusió entre les funcions religioses i les estatals. L'Estat no pot erigir-se com a subjecte d'actes amb signe religiós, interferint en els afers interns de cada confessió.

La proposta d'Angelo Scola en relació a establir un marc adequat de laïcitat es concep amb actitud dialògica, l'Estat ha de promoure i tutelar a tots els subjectes que tinguin el mateix dret a desenvolupar-se amb les seves cosmovisions, garantir la seva identitat i promoure persones amb actitud de diàleg amb altres cultures. Per tant, dintre d'un mateix espai els individus implicats han d'assolir un reconeixement mitjançant la mateixa actitud de diàleg. Com assenyala Scola, aquesta acció es concreta amb "una confrontació oberta entre hermenèutiques diverses." Per comprovar com es pot aprendre del diàleg sobre el bé comú, Angelo Scola introdueix el següent exemple sobre el testimoni cristià:

"Per qui considera decisiu reconèixer Jesucrist com la veritat per tal de referir els criteris per viure afectes i el treball, aquesta confrontació significarà que la seva visió d'aquests i altres factors de la vida civil haurà de ser sempre i únicament proposada a la llibertat de l'altre, en el respecte rigorós als drets de tots i en la convicció de que ell mateix, en el diàleg, podrà aprendre millor el que és el bé comú." ²⁴²⁷

Angelo Scola exhorta en tota la seva obra la proposta de l'humanisme cristià com a resposta a les qüestions fonamentals de l'ésser humà quant al sentit de la seva existència. Com exemple ens advoca que des del punt de vista cristià, la Veritat ha de ser testimoniada. Per tant, aquest testimoni de la Veritat no té connotacions pejoratives ni significa un dany per altres persones que tinguin altres opinions. El paradigma de família concebut per un home i una dona, fonamentant la vida que defensa l'Església ha d'estar ben acceptada en l'esfera pública, al mateix temps els cristians han de confrontar-se amb altres visions de família, tot respectant els drets de tots. Per a Angelo Scola, cada testimoni com aquest contribueix al diàleg en la societat civil.

²⁴²⁷ (Cardenal) Scola, Angelo. Op. Cit., p. 22.

Existeix una tendència generalitzada en la societat a concebre la laïcitat de l'Estat com a neutral i no com a aconfessional, tal i com pretèn la Constitució Espanyola. La definició de la naturalesa de l'Estat com a laic, neutral o aconfessional poden ser interpretades confusament i poden tenir diferent conceptualització en funció de l'autor que defineixi el terme. Per exemple, des de la perspectiva del cardenal Scola i com a representant de la confessió cristiana en l'Església Catòlica, que defensa la seva moral en l'àmbit públic, afirma que existeix una tendència actual a interpretar la laïcitat de l'Estat com a quelcom contrària a un legislació familiar que inclogui els valors de l'humanisme cristià. Scola denuncia la idea extesa de que si l'Estat és laic també la seva legislació, des del punt de vista axiològic, és neutral. Per això s'ha acusat a l'Església de no respectar altres models de família. Per tant argumenta:

“Si l'Estat és laic – s'argumenta- també la seva legislació ha de ser laica, és a dir axiològicament neutral. D'aquí el criteri polític de *prohibit prohibir*: “El catòlic no respecta la laïcitat de l'Estat si proposa com institució jurídica un model que respongui a la seva hermenèutica de la família, perquè d'aquesta manera exclou altres i confessionalitza l'Estat.”²⁴²⁸

Segons el punt de vista de Scola l'argument de la legislació laica no conté un fonament en sí mateix, per dos raons. La primera denota que la legislació inspirada en criteris diferents de l'humanisme d'inspiració religiosa és neutral, però per Scola en el fons s'inspira en valors heterogenis. D'altra banda, existeix una interpretació errònia de la laïcitat de l'Estat perquè es confon la “no confessionalitat” de l'Estat amb la seva neutralitat respecte als subjectes civils i a la seva identitat cultural. No obstant, les diverses identitats es converteixen en notòries per a l'Estat en la seva expressió democràtica. L'Estat es veu obligat a defensar el debat lliure de les idees i propostes legislatives i no és indiferent al resultat de la confrontació democràtica entre les parts. L'Estat igual que els mitjans de comunicació ha d'assumir aquest debat i aquesta “batalla ideològica”. L'Estat tant sols ha de garantir els drets de promoció i expressió de tots els ciutadans amb les seves concepcions laiques, religioses o filosòfiques no li correspondria discernir quant a l'essència i als valors per legislar. Al que li correspon discernir és al poble a través de la seva història o a través dels seus representants, sempre amb el respecte dels drets i els deures establerts en la Constitució de cada país. En conclusió, per Scola això ha d'impulsar la recerca de salvar els drets de totes les minories, encara que per assolir la convivència civil és necessari algun sacrifici per part d'una identitat minoritària, per tant, al prevaldre una legislació d'interès general ha de limitar els interessos d'una part. Així, és com es pot edificar una laïcitat positiva, en el qual el debat axiològic de valors sigui plenament lliure de coerció.

Els manuals sobre laïcitat d'Àlex Seglers segueixen el mateix model proposat per Scola, per tant una “laïcitat positiva” en el qual la contribució de les esglésies i confessions religioses puguin servir al bé comú. L'article 16.3 de la Constitució Espanyola constitueix l'article que posa els fonaments de la laïcitat i la cooperació amb les

²⁴²⁸ (Cardenal) Scola, Angelo. Op. Cit., p. 23.

diverses confessions religioses. Aquest article, que ja hem mencionat anteriorment, per explicitar la voluntat de cooperació del poder públic amb les tradicions religioses en diversos camps i, per tant, subratllar la seva aportació al bé comú, a més d'expressar la neutralitat del poder públic davant de les religions. Des d'aquesta vessant considera el component religiós inherent i arrelat a la societat de l'Estat Espanyol i ordena als poders públics mantenir les relacions de cooperació consegüents amb l'Església Catòlica i les altres confessions, així introdueix la idea d'aconfessionalitat o de laïcitat positiva²⁴²⁹. D'aquí s'infereix que la llibertat religiosa es concep de forma objectiva a partir de dos principis: la laïcitat i el de cooperació. Seguint amb Seglers trobem que denomina a l'Estat com a laic i neutral, tot i que hem vist anteriorment en l'obra de Scola, que la millor definició és aconfessional, i per tant, en la laïcitat positiva no s'ha d'aturar a valorar els continguts ètics o morals dels ciutadans. El problema es troba en el concepte "neutral", que en concebre's així, l'Estat pot apartar la contribució de les confessions al bé comú, per exemple en les legislacions, en què la tendència generalitzada les concep amb indiferència respecte a la tradició religiosa. Àlex Seglers ho resumeix de la següent forma:

"Si l'Estat fos proselitista – en versió religiosa o ideocràtica- , no seria neutral amb les diferents cosmovisions dels ciutadans. En el nostre model constitucional, quan es tracta de l'expressió laïcitat "positiva" no s'està apostant per una laïcitat convertida en instrument d'un Estat que , així, legitima unes determinades creences (siguin cristianes islàmiques, budistes, marxistes, etc) en detriment de les altres." ²⁴³⁰

I continua:

"Allò que un Estat laic o aconfessional ha de valorar no són els dogmes religiosos o ideològics, sinó la contribució de les esglésies, les confessions i les associacions civils al bé comú. És a dir, allò que importa són els fruits socials que es deriven de les conviccions o creences de la ciutadania. Per això les ha de tenir en compte, com estableix la Constitució. Però tenir-les en compte no significa valorar-les com ho faria un Estat religiós o ideocràtic mitjançant una laïcitat positiva mal entesa (...)"²⁴³¹

Com hem dit anteriorment la laïcitat inclou la cooperació amb la resta de confessions, per garantir els drets de llibertat religiosa als fidels com a ciutadans. Per exemple, les presons han de permetre l'entrada de personal religiós sinó els interns no podrien practicar el seu culte. Un altre exemple de laïcitat fa referència als ajuts econòmics, que han de ser voluntaris, per tal que les confessions disposin, com a partits o sindicats, de recursos suficients per desenvolupar el servei als ciutadans.

²⁴²⁹ Seglers, Àlex. *La Laïcitat*. Barcelona, Ed. Universitat Oberta de Catalunya (UOC). 2009, (1ª Ed.), p. 43.

²⁴³⁰ Seglers, Àlex. *Op. cit.*, p. 43.

²⁴³¹ Seglers, Àlex. *Op. cit.*, pp. 43-44.

Amb aquesta independència institucional entre Estat i confessions religioses s'assegura que els ciutadans puguin exercir plenament els seus drets de llibertat religiosa. Tant Angelo Scola com Àlex Seglers apel·len a què un Estat social, democràtic i de dret com a Espanya i Catalunya han de garantir totes les llibertats, fins i tot, la religiosa. Com indica Seglers les llibertats humanes no exclouen dimensions prestacionals, per tant obligacions per part de les lleis civils, a través de pactes amb les confessions. En el cas de Catalunya s'han subscrit diversos convenis de col·laboració amb l'Església Catòlica i altres entitats religioses com el Consell Islàmic, la Comunitat Israelita, la Comunitat Bahà'í i, fins i tot, la Lliga per la Laïcitat. Els següents pactes es duen a terme des de la mútua independència entre Estat i les tradicions religioses, la qual cosa impedeix la confessionalització o ideologització dels poders públics, a més de l'estatalització de les esglésies, confessions i entitats laiques. L'Estat cal recordar, no pot oficiar actes de culte. Aquests principis de laïcitat i cooperació s'han posat a debat tant per mitjà d'experts en temes eclesiàstics com pels ciutadans. Per part d'alguns autors la cooperació ha de situar-se en el mateix nivell que la llibertat, la igualtat i la laïcitat; altres prefereixen subordinar la cooperació als principis constitucionals.²⁴³² Com hem dit anteriorment la tasca de fonamentar la cooperació entre confessions i poders públics s'ha de basar en valorar l'exercici dels drets de la llibertat religiosa i de culte de la ciutadania. A l'Estat Espanyol i a Catalunya, en particular, aquesta consideració es troba en la defensa de la tradició religiosa més extesa, en l'àmbit demogràfic, basada en el seu pes social i històric que és l'Església Catòlica. Per això, aquest tracte favorable concedint privilegis i donant-li un tret diferencial respecte a la resta de grups religiosos, s'ha criticat per part d'alguns sectors, perquè pot vulnerar la igualtat. Des dels principis constitucionals aquesta laïcitat cooperativa està emparada per l'article 9.2. de la Constitució, el qual obliga als poders públics a promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups, en els quals s'integra siguin efectives, com d'aixecar els obstacles que n'impedeixin o dificultin la plenitud. En conclusió, el propòsit final de la laïcitat positiva no és fomentar "la" o "les" religions, sinó facilitar l'exercici, en condicions d'igualtat, dels drets de llibertat religiosa mitjançant l'activitat promocional dels poders públics.²⁴³³

Per últim, respecte a les relacions de l'acció política i del poder de l'Estat, seguint a Scola veiem que els límits són precisos. En una de les seves premisses recorda que el poder polític i el de l'Estat no és sagrat i en conseqüència no és omnipotent. L'afirmació de Crist: "*Doneu al Cèsar el que és del Cèsar, i a Déu al que és de Déu*" (Mt 22,21)²⁴³⁴ representaria la desmitificació del poder polític.

La concepció de fe cristiana senyala el límit al poder estatal: cap poder polític pot satisfer el desig de l'home plenament, aquest està fonamentat en la seva capacitat de transcendència. Tot això apel·lant a una laïcitat i a una cooperació que garanteixi el dret de les persones a manifestar les seves creences religioses o no, de la mateixa manera que ho duen a terme altres entitats de la societat civil com sindicats o partits

²⁴³² Seglers, Àlex. *Op. cit.*, p. 45.

²⁴³³ Seglers, Àlex. *Op. cit.*, p. 46.

²⁴³⁴ Evangeli segons Sant Mateu (Mt 22,21)

polítics. Per Angelo Scola aquesta llibertat religiosa s'ha de construir sense cap objecció per ambdues parts tant la civil com la religiosa, per tal de què les seves creences i identitats culturals o religioses puguin prendre part en el debat dintre l'àmbit públic. Per això, el cardenal Scola es fonamenta en la promesa del compliment escatològic del regne de Déu, en què el cristianisme aporta a la cultura el compromís d'una societat perfecta. En aquest sentit afirma des la visió cristiana de testimoniar la fe en el món:

“On la fe es veu amb l'impediment per exercir la seva funció de consciència crítica de la política existeix el perill de què s'insinuï més fàcilment una visió utòpica de l'home i la societat, com ho ha mostrat tràgicament la nostra història contemporània.”²⁴³⁵

En aquest sentit es denota que l'Església vol col·laborar amb la política recordant la capacitat de transcendència de l'ésser humà i subratllant les limitacions de la llibertat de les persones. Segons el cardenal Scola, per una part l'Església reconeix el paper insubstituïble i la dignitat indiscutible de la política, per l'altra, identifica les seves limitacions insuperables, a vegades marcades per les vel·leïtats de les persones. Així, l'Església col·labora amb la política mitjançant aquesta laïcitat marcada pels Estats, però no la pot substituir. Reiterant la cooperació de l'Església en el camp polític, el cardenal Scola ho recorda amb una cita de la primera encíclica de Benet XVI, (*Deus caritas est*, 28):

“Per això en la seva primera encíclica, Benet XVI recordava que la fe viscuda en la comunitat eclesial s'ofereix a l'home com a camí i força de purificació de la raó, sobre la que es base “l'ordre just de la societat i l'Estat”, “tasca principal de la política”.²⁴³⁶

9.6 APUNTS DE MULTICULTURALISME, IDENTITATS I GLOBALITZACIÓ

9.6.1. Ciutadania Multicultural

Després de realitzar una síntesi al voltant de l'evolució històrica de la llibertat religiosa a l'Estat Espanyol i la política de laïcitat, que emana de la Constitució espanyola de 1978, ens centrarem en aquest apartat en reflexions sobre multiculturalisme, drets humans i identitats. En aquest apartat sobre multiculturalitat s'observaran les diferents propostes sobre drets humans i les diferents visions sobre qüestions d'identitat que han influït en el context actual. Les propostes presentades pertanyen a

²⁴³⁵ (Cardenal) Scola, Angelo. Op. Cit., p. 28.

²⁴³⁶ (Cardenal) Scola, Angelo. Op. Cit., p. 28.

reflexions teòriques de diferents antropòlegs i teòrics socials com Gerd Baumann (2001) o Will Kymlicka (2001).

Gerd Baumann exposa en la seva obra *El enigma multicultural. Un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas* el cas de les manifestacions pels Drets civils i en contra la discriminació racial de Martin Luter King als EUA. Una de les primeres transformacions notòries, arran de la recerca dels drets dels afroamericans com a col·lectiu, va ser la de traduir els drets civils en drets dels ciutadans amb independència del seu color, la seva religió o cultura. Ell moviment Black Power havia lluitat per assolir els drets dels afroamericans com a comunitat. Un altra reivindicació havia estat convertir els drets ètnics en drets propis d'una comunitat religiosa, recorrent a diferents recursos simbòlics.

Els Estats Units han estat el cas paradigmàtic de la lluita pels drets civils, assolint la màxima igualtat sense distinció entre els ciutadans. Existeixen tres tipologies de drets pels quals els multiculturalistes poden lluitar, però no tenen els mateixos tipus de drets per igual. Les seves diferències configuren el centre de l'enigma multicultural en gairebé totes les parts del planeta. Aquestes diferències es troben en accions com la discriminació o l'assimilació forçosa o natural, en relació a la qual Baumann assenjala el següent:

- "La discriminació, així com l'assimilació forçosa o natural, es pot combatre des de tres plataformes, però cadascuna d'elles defineix als seus diferents aliats i adversaris, així com els seus membres i als seus intrusos."
- "Es pot combatre la discriminació des de la plataforma dels drets civils perquè implica desigualtat entre els ciutadans."²⁴³⁷
- "Igualment es pot combatre perquè, i en la mesura en què implica desigualtat entre grups ètnics i entre grups religiosos."²⁴³⁸

A més afegeix:

"Els moviments pels drets civils exclouen als dels estrangers, els moviments pels drets ètnics exclouen als anomenats no ètnics o semi-ètnics i els moviments pels drets religiosos exclouen als no creients."²⁴³⁹

²⁴³⁷ Baumann, Gerd. *El enigma multicultural. Un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas*. Barcelona. Ed. Paidós (trad. al Castellano por Carlos OssésTorrón), 2001, p.16.

²⁴³⁸ Baumann, Gerd. Op. Cit, p.16.

²⁴³⁹ Baumann, Gerd. Op. Cit, p.16.

Davant aquesta heterogeneïtat dels drets civils particulars adreçats a la protecció de diverses identitats i grups, trobem que existeix una recerca superior dels drets que es coneix mundialment com els drets humans. A *grosso modo*, Gerd Baumann indica que els Drets Humans serveixen com un àmbit compartible on poder convergir els defensors dels drets civils, ètnics i religiosos, tot i advertint que els Drets Humans no poden ser considerats purament com una ideologia, ja que aquest terme transmet les connotacions de pensament propi i uns ideals particulars. Gerd Baumann no eludeix la crítica als Drets Humans, que esgrimeix que aquests són una creació de l'Imperialisme Cultural d'Occident, implicant implícitament una interferència estrangera en els assumptes interns d'altres Estats de cultures diferents. Aquesta acció es produeix quan els Estats anomenats democràtics castiguen de manera bel·ligerant o no a Estats que suposadament transgredeixen els Drets Humans. Baumann denuncia aquest argument com un producte de les elits diplomàtiques i no de les pròpies víctimes dels Drets Humans. A més les declaracions de Drets Humans, propi de les Nacions Unides, suposen que les elits Estatsals tenen el privilegi d'ometre'ls en funció de les seves necessitats. Per a dur a terme una crítica més avançada l'autor cita a Thomas Paine, un dels inspiradors de la Constitució Nord-americana que apel·lava a la següent reflexió, en la seva obra *Els Drets de l'Home* (1791) des d'un punt de vista plenament multicultural, afirmant que la història i la tradició de l'home convergeix en un punt: la unitat de l'home, la qual es basa en què tots els homes han nascut iguals i amb el mateix dret natural. Per això Baumann sentència:

“Davant de tantes dificultats per defensar o fins i tot, per parlar de Drets Humans, hem d'admirar la saviesa de la Constitució Nord-americana, recollida en el discurs de King, en el qual simplement denomina a la igualtat com una “veritat patent.”²⁴⁴⁰

Citant a una antropòloga i advocada especialitzada en Dret Internacional **Marie-Benedicte Dembour**, la qual indica que:

“Com advocada ha d'admetre que “els drets humans són el primer i el principal objectiu. (...) L'eficàcia dels drets humans a nivell mundial depèn que la persona pertanyi a l'Estat Nacional “adequat” (i fins i tot aleshores) la seva posada en pràctica exclou a col·lectius sencers.”²⁴⁴¹

Malgrat la universalitat i la igualtat que emana dels Drets Humans existeix un impediment en relació a les lleis dels Estats-Nació. En aquesta línia assenyala Dembour que els Drets Humans es regeixen dintre d'uns límits imposats en el marc de l'Estat-Nació. Uns límits que impedeixen el progrés dels Drets Humans en contraposició als Drets Civils, actuen com a fre per això el resultat és negatiu. El cas que cada Estat-Nació és lliure d'interpretar si un immigrant es classifica en dues categoritzacions:

²⁴⁴⁰ Gerd Baumann, Gerd. Op. Cit, p.18.

²⁴⁴¹ Baumann, Gerd. Op. Cit, pp.18-19.

“immigrant econòmic” o “refugiad polític” és l'exemple de com les lleis nacionals priven el desenvolupament ple dels Drets Humans.

Segons Baumann, un dels punts febles dels Drets Humans és que, malgrat ser una Declaració de les Nacions Unides, no és “vinculant per llei”. Un dels pocs tractats vinculants es troba en la Convenció Europea dels Drets Humans de 1950. Ni Gerd Baumann ni Dembour discrepen del contingut moral del concepte dels Drets Humans. Ben al contrari, tant Gerd Baumann, Dembour i altres autors citats com Donnelly pretenen traspassar fronteres sobre el concepte de Drets Humans definint una “dignitat humana” amb la finalitat de trobar un camp universal, comú i culturalment neutral. Els autors citats denuncien que la lògica suprema dels Drets Humans es redueix a una ideologia com a resultat d'estar subjectes a les elits dels Estats-Nació. Al anar més enllà i tenir un component d'universalitat, els drets humans no poden traduir-se en la mateixa mesura en drets civils, ètnics i religiosos.

9.6.2. La Gènesi dels Drets Civils i els drets comunitaris (Baumann/Kymlicka)

Segons Gerd Baumann, en general, els Drets Civils es basen en drets individualistes i es ceneixen a les reclamacions d'un ciutadà amb passaport i estatus nacional concret, no d'una persona des del punt de vista de l'ésser, és a dir, des d'una interpretació ontològica. Amb el pas del temps i amb la influència de pensadors com John Locke, Montesquieu i Rousseau es va generar la idea d'un pacte social entre individus i Estat. Aquest pacte es fonamentaria en què les persones naturals s'unirien a l'Estat i, a canvi, renunciarien a drets naturals; per contra les persones naturals es convertirien en ciutadans obtenint una sèrie de Drets Civils, com la propietat pública o privada. El plantejament d'aquests pensadors era disminuir el poder de l'Estat per transformar-lo en servidor del bé comú i assimilar-lo a soci de contracte social. Aquests Drets Civils pretenien proporcionar un tractament igualitari a tots els ciutadans davant les lleis i els legisladors. Tot i que com afirma Gerd Baumann els Drets Civils per sí sols no poden assolir la plena igualtat per tots. Un exemple paradigmàtic en els Estats Europeus es troba en l'establiment de dues categories: els immigrants il·legals i els denominats no nacionals legals. En alguns Estats europeus trobem molts immigrants il·legals i legals. Estats occidentals, en què se'ls hi impedeix l'obtenció dels Drets Civils en relació als seus veïns.

Progressivament als Estats Units i Europa la insatisfacció dels ciutadans va provocar la creació dels drets comunitaris. Aquests drets comunitaris en contraposició als drets civils no es limiten a un dret de ciutadania nacional, ara la lluita es focalitza en la identitat de cada grup. Una identitat basada en dos criteris: l'ètnia i la religió. A priori no sembla que l'origen ètnic i la religió puguin configurar una igualtat civil. Si més no, com ens assenyala Baumann, el compliment dels Drets Civils sembla exigir “una acció afirmativa”, un terme nascut als Estats Units i que a Europa s'ha traduït com “discriminació inversa”, “discriminació positiva” o “política antiracista”.²⁴⁴²

²⁴⁴² Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 22.

La “acció afirmativa” es tradueix en una fe de les comunitats ètniques i religioses en el dret a determinar el seu propi destí. Cada grup religiós està organitzat i és considerat com una entitat social amb els seus propis drets particulars. L’acció afirmativa manifesta els drets civils que s’han d’assolir, per un costat els límits entre comunitats ètniques i religioses, per l’altre costat reforçar el sentit d’identitat interior del grup. Per tant drets civils i drets comunitaris apel·len a dos arguments diferents.

Algunes mesures adoptades en molts països de la Unió Europea, com a solució a les desigualtats, han consistit en considerar a les persones no nacionals com a minories ètniques i religioses, en lloc de categoritzar-los com a ciutadans de ple Dret; ha induït als Estats-Nació a crear acords per tal de tractar tots els seus membres de forma igualitària, independentment de l’Estat membre d’on procedeixin. Uns acords que afecten directament a minories que procedeixen de l’Europa de l’Est, dels Balcans, del Nord d’Àfrica, Turquia i el Sud d’Àsia. Des de fa una dècada i en l’actualitat encara es pot constatar una certa xenofòbia i discriminació en la convivència de les societats europees multiculturals. En la majoria de països europeus existeix un mosaic de minories desfavorides que no disposen de la ciutadania nacional, ni tenen garantida la plena igualtat de drets. Baumann dona l’exemple d’Holanda, que durant segles, sobretot des del s. XVII, ha adoptat una política de drets cívics i socials d’acord amb les comunitats religioses dels membres de la societat. Entre el s.XVII i XIX els holandesos van créixer habituats a la idea de que es relacionaven amb les ciutats i participaven completament del sistema i de l’Estat segons la seves identitats religioses. Baumann denomina aquest canvi d’una política civil a una “pilarització” religiosa, però a partir dels anys 60 del s. XX va anar perdent influència. Tot i això, ha mantingut els fonaments ideològics sobre la política de multiculturalisme actual a Holanda. A aquest país, en aquesta última dècada, una majoria de la població considera un “problema” multicultural a l’Islam, plantejant-se com es podria integrar a “la comunitat musulmana”.

En canvi, el Regne Unit fins ara ha mostrat una singularitat en comparació a la resta d’Occident, totes les minories de ciutadans posseeixen l’estatus de nacionals i per tant, gaudeixen de ple dels drets civils de manera igualitària. Baumann considera paradigma dintre la gestió multicultural al Regne Unit, com un Estat que ha arribat més lluny en apropar-se a un model universal de drets civils. D’ aquesta dissertació sobre els fonaments d’un model de Drets Civils s’observa que, al llarg de les últimes dècades, cada país ha creat el seu propi model de multiculturalisme nacional.

Els drets de les comunitats ètniques o religioses no són nous en els Estats Moderns, no obstant es distingeixen dels drets civils. En el plantejament multiculturalista les diferències són bàsiques, no s’han de menystenir, i per tant, evitar una cultura uniformitzada basada en el valors civils unificats.

Un dels objectius de Baumann és traçar un projecte multicultural basat en les identitats religioses, de forma que sigui un reflex del context i la problemàtica actual sobre aquest tema. En primer terme apel·la a la creació d’una **cultura civil comuna** com a **solució a l’enigma multicultural**, la qual representi una cultura nacional. Aquesta cultura hauria de superar les barreres de color, religió, la identitat ètnica i cultural, en què la societat compartís aquestes diferències en un mateix espai. En

general, la confiança ha d'anar dirigida a uns drets comunitaris, que implica que l'Estat no disposi d'una cultura civil unificada, així doncs, cal identificar els tres pols de poder dintre el projecte multicultural.

La dicotomia entre drets civils i comunitaris també es abordada per Will Kymlicka, que ampra l'expressió "drets col·lectius" per a designar les diverses formes de ciutadania diferenciada en funció del grup. Tot i això Kymlicka en contraposició a Gerd Baumann considera que no té utilitat. Com ens recorda Kymlicka:

"En realitat, els individus exerceixen moltes formes de ciutadania diferenciada en funció del grup. I els drets diferenciats per grup poden atorgar-se als membres individuals d'un grup, o al grup en conjunt, o a un estat o a una província federals dins els quals el grup forma la majoria." ²⁴⁴³

Will Kymlicka es centra en el cas del dret dels francòfons del Canadà a utilitzar el francès en l'educació, i en els tribunals federals, un dret atorgat als individus i exercit per aquests. En canvi els drets especials de pesca i de caça dels pobles indígenes són exercits per la tribu o el grup. El consell d'una tribu o d'un grup d'indis és el qui determinarà la caça que es durà a terme. Kymlicka menciona també el cas dels drets dels quebequesos a conservar i promoure la seva cultura dintre l'estatus de província del Quebec, en la qual conviuen ciutadans quebequesos i al mateix temps persones no francòfones. Dels tres tipus de drets n'hi ha que s'atorguen als individus, d'altres al grup, uns altres a un determinat territori, i finalment, altres on el nombre de persones ho justifica.

Kymlicka es focalitza en els drets lingüístics de les minories, exercits per individus en certes ocasions, fet que ha comportat que s'obrin debats respecte a si els drets són realment "drets col·lectius" o no. Segons explica l'autor, debatre si els drets lingüístics són col·lectius o no ho són, no té a priori una rellevància significativa. La qüestió rellevant en relació a l'avaluació d'aquests drets és per la seva especificitat en funció del grup. Un exemple són els drets dels francòfons que poden reivindicar emprar la seva llengua materna en l'ensenyament i en altres àmbits; mentre que altres col·lectius d'immigrants no poden realitzar-ho. En el cas del Canadà es troben grups d'immigrants que no tenen l'estatus de minories nacionals, i per tant, no poden gaudir de drets lingüístics semblants. Per tant, els canadencs francòfons constitueixen una minoria nacional amb els conseqüents drets i jurisdiccions en diverses matèries. Es tracten d'uns drets diferenciats i específics en funció del grup, basats sempre en el reconeixement d'un grup de persones com a minoria nacional. Kymlicka afegeix:

"El que és important és perquè certs drets són diferenciats en funció del grup, és a dir, com és que els membres de determinats grups tenen drets pel que fa al territori, la llengua, la representació, entre d'altres, que els membres d'altres grups no tenen." ²⁴⁴⁴

²⁴⁴³ Kymlicka, Will. *Ciutadania multicultural. Una teoria liberal dels drets de les minories*, Barcelona: Ed.UOC i Proa (Traducció catalana: M. Lluïsa Parés Carpio), 1999, p.65.

²⁴⁴⁴ Kymlicka, Will. Op. cit, p. 67.

La mateixa denominació “drets col·lectius” o “drets de grup o comunitaris” condueixen a confusions, i a més impliquen una contradicció amb els drets individuals. Segons explica Gerd Baumann l’heterogeneïtat de l’interior del grup cultural és un dels factors de divisió que impedeix la igualtat en exercir plenament el dret dels diversos membres. Parlar de “drets comunitaris” pot esdevenir sinònim d’homogeneïtzació del grup cultural. Per la seva banda, Kymlicka puntualitza, per mitjà de Iris Young, que els grups ètnics i els nacionals no són “comunitats”, si això significa un grup de persones unides per un conjunt de valors i creences comunes. També els grups ètnics i nacionals poden estar profundament dividits, quant als seus compromisos polítics i religiosos, o fins i tot en la seva manera de viure. Aquest **debat sobre la ciutadania diferenciada en funció del grup** es concep com la relació entre els individualistes i els comunitaristes. Per un costat, els individualistes afirmen que l’individu és previ a la comunitat. La comunitat té una rellevància quan contribueix al benestar dels individus que la componen. En general, els individualistes rebutgen la idea que els grups ètnics i els nacionals tinguin cap mena de dret col·lectiu. Per un altre costat, els comunitaristes no redueixen els interessos d’una comunitat als interessos dels seus membres, aquests col·loquen al mateix nivell els drets col·lectius i els individuals. Kymlicka aproxima aquest contrast de la següent forma:

“De la mateixa manera que determinats drets individuals emanen de l’interès de cada individu en la seva llibertat personal, certs drets col·lectius sorgeixen de l’interès de cada comunitat a autoconservar-se. Així doncs, aquests drets col·lectius s’han de contraposar als drets dels individus que constitueixen la comunitat.”²⁴⁴⁵

Un altre dels punts de fricció és la no coincidència entre individualistes i comunitaris de tenir drets o interessos amb independència dels seus membres individuals. El debat de prevaldre l’individu per sobre de la comunitat o viceversa no té una incidència directa en avaluar els drets diferenciats segons el grup a les democràcies occidentals. Aquests drets es fonamenten en la idea que per assolir la justícia igualitària entre grups s’exigeix que membres de grups diferents se’ls atorguin diversos drets distintius. Kymlicka, a diferència de Gerd Baumann, defensa que per la justícia entre els membres de grups diferents demana una justícia diferenciada en funció del grup, i per tant una diversitat de drets que protegeixin l’especificitat de certs membres d’un grup per garantir la seva llibertat i igualtat. Es tracta de defensar els interessos d’una comunitat i mantenir les seves pràctiques culturals, com per exemple els drets lingüístics dels francòfons al Canadà o la pràctica de la pesca de certs grups indis al Canadà.

En relació als problemes per les desigualtats i l’enigma multicultural s’ha d’abordar el tema de les diferències a l’interior del grup. Existeix una heterogeneïtat de drets civils, ètnics i religiosos, la qual cosa impedeix que un tipus de dret sigui igual que els altres drets. Com indica Baumann:

²⁴⁴⁵ Kymlicka, Will. Op. cit, p. 67.

“No hi ha forma de resoldre l’enigma multicultural si eludim la qüestió de les diferències i tractem a un tipus de drets com si fos “bàsicament el mateix” que els altres dos.”²⁴⁴⁶

En relació als drets de comunitats religioses els seus portaveus recorren a la fe dels seus creients, els portaveus pels drets ètnics converteixen el seu missatge en drets religiosos i els que parlen de drets civils demanen que siguin el camí per arribar als drets de les comunitats ètniques i religioses. Des del punt de vista d’establir una política entre minories i majories s’ha d’oscil·lar entre els diversos drets i arguments. La realitat ha demostrat que els Estats Europeus no han estat capaços de resoldre aquesta problemàtica per centrar-se en l’afiançament dels drets civils. A Europa la majoria de les seves minories ètniques i religioses estant formades per emigrants, els quals no són ciutadans que gaudeixin del dret civil amb plenitud.

9.6.3. El Triangle Multicultural de Gerd Baumann.

Baumann ens proposa tres pilars per tal de definir una política multicultural que englobi a tots els drets bàsics per a cada grup o comunitat. Es tracta de la cultura ètnica, nacional i la cultura basada en la religió. El **primer pilar**, es situa en l’**Estat-Nació modern**. Impulsat per les necessitats econòmiques i geopolítiques de l’Europa Moderna, nascuda a partir de l’expansió cap al continent americà fins al Tractat de Pau de Westfàlia de 1648, l’Estat-Nació passaria a ser la forma més elevada de govern. Les dues filosofies que el defineixen són el racionalisme, entès com la recerca d’un propòsit i eficàcia racional, i el romanticisme que reclama la rellevància dels sentiments com a fonament de tota acció. La configuració històrica de l’Estat-Nació modern comprèn entre, aproximadament, el 1400 d. C., època de la colonització dels Estats Europeus a ultramar, i les lluites entre potències a la Primera Guerra Mundial i a la Segona Guerra Mundial per dominar el món. Posteriorment a la Segona Guerra Mundial els nord-americans desmantellaren els vells imperis europeus entre el 1945-1960, instal·lant un nou imperialisme basat en el liberalisme econòmic o en paraules de Baumann: “*la Globalització de la Coca-Cola*”.²⁴⁴⁷

Les bases de la creació de l’Estat es fonamenten en dos principis. Per un costat, la doctrina de la sobirania com a mite de la fundació de cada Estat fins a l’actualitat. Segons aquest la sobirania de cada Estat-Nació va unida a la doctrina d’expansió econòmica, a través de l’establiment d’un monopoli territorial basat en l’ús legítim de les forces de seguretat. L’Estat controla els mecanismes de força, per tal d’expandir, protegir, controlar l’activitat econòmica, aquest funcionament respondria al propòsit de racionalitat per garantir el benestar públic. D’altra banda, l’altre component que ha impulsat la creació de l’Estat modern consisteix en la visió romàntica de l’ètnia com a

²⁴⁴⁶ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 23.

²⁴⁴⁷ Baumann, Gerd. Op. Cit, pp. 32-33.

font de les nacions del modern a Occident. Aquesta arrel que neix amb el romanticisme, es remunta al s. XVIII.

Per a Kymlicka, les diverses nacions històriques que existeixen al món estan formades per grups ètnics i culturals majoritaris i altres cultures, que conformen minories nacionals. Serien de fet, el que ell anomena “Estats Multinacionals”, fórmula que representaria el millor model per tal de preservar el pluralisme cultural, basant-se amb una teoria liberal dels drets de les minories. En canvi Baumann defensa com una solució al problema del pluralisme cultural la creació d’una cultura civil comuna, es a dir l’elevació del grup ètnic i cultural a l’estatus de llibertat d’una nació, sota l’aixopluc d’una unitat cultural que constitueixi la creació d’un Estat.

El **segon pilar** del multiculturalisme es troba en el concepte de **etnicitat** que equivaldria a identitat cultural. Respecte a ella ningú necessita un pensament abstracte per descobrir el seu significat, connota unes arrels, característiques referides als avantpassats biològics, la procedència d’un mateix llinatge i per tant, d’una descendència compartida. En definitiva l’etnicitat implica una identitat, una idiosincràsia natural. Baumann adverteix que posar-la com l’eix central que defineixi una política multicultural pot ser perniciosos degut a que fa derivar les identitats actuals dels avantpassats, cosa que des de la seva perspectiva pot resultar interessant per a la “criança de gossos, però no es pot aplicar éssers humans”²⁴⁴⁸. D’acord amb ell l’absolutisme ètnic no és políticament útil i tampoc sostenible, donat que suposaria que el nostre comportament està determinat per la genètica. El llinatge fa referència als trets de les persones determinats pels seus avantpassats, és un acte de memòria present, oposat en l’acció de comprovació genealògica. La genètica pot determinar el nostre aspecte, però el nostre comportament es transforma a través de les decisions individuals i de l’experiència vital. Així doncs, la genètica no determina el comportament ni tampoc les diferències culturals. Com emfatitza Baumann, el que decideix la vida de cadascú són els actes i les actituds que pren davant la cultura o les cultures del món, una qüestió de percepció i voluntat mediatitzada per la cultura. Ni els biòlegs més racistes, han estat capaços d’establir cap vincle entre raça, etnicitat i comportament. Baumann remarca les derivacions insignificants constatables entre genètica i cultura:

“Fins i tot, encara que el comportament humà estigués determinat per la genètica, cosa que no és certa, les diferències genètiques entre els éssers humans són massa petites com per justificar les diferències culturals que tots coneixem.”²⁴⁴⁹

D’acord amb el codi científic social s’ha de parlar d’etnicitat contextual o d’identitat canviant. De fet, conclou Baumann, l’etnicitat no és una identitat que provingui de la naturalesa, sinó una identificació que es crea a través de l’acció social.

²⁴⁴⁸ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 34.

²⁴⁴⁹ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 35.

El **tercer pilar** del projecte multicultural es troba en la **religió**. Per un costat, la religió pot tenir connotacions de fonamentalisme, presentar-se com una irracionalitat absoluta, i també, com un plantejament absolut que no admet ser qüestionat, però també, d'altra banda, pot funcionar com focus de translació de totes les formes percebudes de conflicte del grup. En paraules de Baumann:

“La religió pot sonar absoluta, és a dir, pot semblar com si determinés objectius i diferències immutables entre les persones. A aquestes a vegades se les considera fonamentals i estancades per un sèrie de poders que estan per damunt de la voluntat de l'home i de la història humana.”²⁴⁵⁰

Després de tot les religions s'ocupen dels assumptes aparentment absoluts de la vida i la mort, del bé i del mal, dels èxits i dels fracassos... En altres paraules, del significat i de les qüestions morals sobre la vida, la qual cosa remet a la llibertat de consciència o autonomia de la persona per exercir la seva llibertat. La filòsofa Victòria Camps en una intervenció dintre el “*Seminari sobre Mitjans de Comunicació i Pluralisme Religios*” celebrat a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) el març de 2009²⁴⁵¹ va subratllar la dicotomia entre la moral religiosa i la moral laica. L'enfrontament es troba en el principi del fonament de la moral. Per això en parlar de religió és necessari referir-se als valors més pregonos com el valor de la vida, la justícia, la dignitat de l'ésser humà i dels éssers vius i la dimensió ontològica de la persona. La professora de filosofia se centra en el tema de la sacralitat de la vida, per donar respostes a totes aquestes qüestions:

“La resposta religiosa a aquesta pregunta és senzilla i categòrica: estem fets a imatge de Déu, per això la nostra vida és sagrada. És més, la creació divina de la vida humana la converteix en alguna cosa indisponible per a qui la posseeix, que és cada persona. Només Déu té poder per donar i treure la vida, ja que aquesta vida depèn només de la seva voluntat.”²⁴⁵²

Des del punt de vista **no religios**:

“El pensament no religios, per la seva banda, fonamenta la sacralitat de la vida humana en què també creu (tot i que evita el terme sacralitat i el substitueix per dignitat) en la condició moral de l'ésser humà.”²⁴⁵³

L' exposició de Victòria Camps, i aquestes cites en particular, enllaçen amb la reflexió de Gerd Baumann sobre la religió. La religió motiva als creients a realitzar els actes

²⁴⁵⁰ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 35.

²⁴⁵¹ “Mitjans de Comunicació i Pluralisme Religios”. Seminari organitzat pel Consell Audiovisual de Catalunya. Ed. C.A.C i Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), Barcelona, 2010.

²⁴⁵² “Mitjans de Comunicació i Pluralisme Religios”, Op. Cit., Barcelona, 2010.

²⁴⁵³ “Mitjans de Comunicació i Pluralisme Religios”, Op. Cit., Barcelona, 2010.

amb la voluntat de ser compresos per la resta de membres de la societat. Per Talal Asad, expert en cristianisme i islam, per a definir el terme “religió” és necessari adoptar una perspectiva externa sense realitzar una definició universal de religió, la definició es construeix a partir d’un resultat històric de processos discursius. Processos que tenen relació amb els conflictes de distribució de poder, l’autoritat i la legitimitat entre el poder temporal i el poder espiritual. Aquestes disputes ens remetent novament a la llibertat religiosa i en l’ambigua divisió entre l’àmbit laic i el religiós, i a l’actual política de laïcitat establerta en tots els Estats Democràtics. A través d’una cita de Talal Asad en la qual sintetitza l’origen d’aquesta norma entre separació de religió i poder:

“Aquest esforç per definir la religió coincideix amb l’exigència liberal de la nostra època de què s’ha de mantenir completament separada de la política, la llei i la ciència (*espais* en els que la varietat de poder i la raó articulen de manera molt particular la nostra forma de vida). Aquesta definició forma, en principi, part d’una estratègia (pels liberals seculars) de l’aïllament i (pel liberals cristians) de la defensa de la religió. No obstant, aquesta separació entre la religió i el poder és una norma occidental moderna, el producte d’una història singular sorgida de la Reforma.”²⁴⁵⁴

Cal tenir present que qualsevol teoria del multiculturalisme ha d’aprendre que la religió no és diferent que la resta de fets socials. Els límits entre religió i la resta del món són confusos i responen a una sèrie d’interessos polítics, ideològics, i fins i tot, acadèmics. Un altre dels factors que per Gerd Baumann emanen de la religió consisteix en la perspectiva de línies divisòries absolutes, què la majoria de les persones donen per vàlides durant tota la seva vida. Així la religió pot denotar una segona paradoxa en el triangle multicultural, perquè la religió sona tant absoluta i maximalista que es pot traduir en altres formes de conflicte més relatives. En situacions difícils de conflicte social s’observa que les identitats ètniques, nacionals o migratòries s’han transformat en causes religioses. Denominar o transformar un esdeveniment en un “conflicte religiós” és sempre un bon recurs per justificar les diferents confrontacions en què es troben els pobles. Hi ha diversos exemples històrics de pobles que converteixen un conflicte entre interessos nacionals i ètnics en les anomenades guerres de religió, des de la conquesta d’Amèrica a les anomenades “guerres de religió” dels primers anys de la moderna Europa.

9.6.4. L’Estat – Nació com a “religió civil” i l’aportació al projecte multicultural.

El enigma multicultural. Un replanteamiento de las identidades nacionales étnicas y religiosas, posa especial accent en la relació de la religió i l’Estat-Nació, en l’antiga discussió al voltant de la seva difícil relació, influència i subordinació de poder per part de l’una o de l’altra al llarg de la història dels Estats. Baumann cita a un sociòleg nord-

²⁴⁵⁴ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 37. Extret del llibre: Asad, Talal (1993) “Antropological Conceptions of Religion: Reflections on Geertz”, T. Asad (comp.) *Genealogies of Religion*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1993^a p.28

americà Robert Bellah que va establir el concepte de **religió civil**. Amb aquest concepte pretenia mostrar com els Estats-Nació es vesteixen d'una disfressa religiosa per tal de defensar posicions com el nacionalisme. Per això es fixa en els discursos dels polítics, especialment als Estats Units, en els quals la cultura civil està plena de referències gairebé sempre religioses. En primer lloc, les referències religioses de la seva constitució com per exemple el “deure davant de Déu”, per a assegurar que “els drets de l’home procedeixen de les mans de Déu”. A més del revestiment sagrat d’algunes de les festes nacionals com el Dia de la Independència, el Dia d’Acció de gràcies i el Memorial Day, rememorant els que van donar les seves vides per la Nació. I així múltiples exemples de la creació d’una “mística religiosa” per part de l’Estat. L’Estat-Nació tendeix a ser secularitzat, però no és de cap manera secular. Situa a les institucions religioses com les esglésies i el culte en l’àmbit privat, però el buit de retòrica mística i de ritual s’omple de referències religioses creades per l’Estat. Baumann defineix d’aquesta manera el concepte d’Estat-Nació:

“La nació de cada Estat es construeix com una comunitat imaginària, com si fos una enorme súper etnia supremament moral, i l’Estat-nació depèn d’una xarxa de valors, llocs i èpoques simbòliques que no són més que una espècie de religió.”²⁴⁵⁵

- 9.6.4.1 ¿Què aporta al projecte multicultural?

En primer lloc, Baumann afirma que pel futur multicultural, l’Estat s’ha d’observar com un escenari neutral. En el supòsit de que l’Estat-nació s’entengués com ètnica o religiosament neutral, ens remet a altres termes alternatius que substitueixen el concepte “religió civil” com “cultura civil” o “societat civil”, per distingir-se de la religiositat que envolta les diferents consciències nacionals. Les societats civils intenten resoldre la clau de volta o l’enigma cultural amb el que s’enfronten tots els Estats-nació occidentals: com ajustar la lliure competència amb els límits restrictius.²⁴⁵⁶ En general, en les societats occidentals es troba tot el que és un intercanvi lliure i racional de poder que es duu a terme en un context de mercat i a on les seves tradicions i plantejaments s’intercanvien en el pla cultural, com ara en els *mitjans de comunicació* o en el món de l’art.

Cadascun dels Estats-Nació més representatius com ara els nord-americans, els britànics, francesos o alemanys han generat la seva pròpia cultura civil i la seva “religió civil”. Aquesta cultura civil o societat civil manté dos models diferenciats entre Europa i els Estats Units. Pel que fa a la societat civil nord-americana exhorta a les llibertats individuals, establint-se la característica competència entre individus, competència a la que, en canvi, es posen barreres als Estats Europeus. La diferència es posa de manifest a través del model de Benestar Social, més propi d’Europa que dels Estats Units on augmenten els marginats. Europa presentaria una cultura civil més comunitària a

²⁴⁵⁵ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 63.

²⁴⁵⁶ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 63.

diferència dels Estats Units, on es manté una cultura més individualista. En el cas del Regne Unit la idea de llibertat en la qüestió multicultural no s'entén com a igualtat per a tots, sinó que s'assoleix un consens perquè cada comunitat mantingui la seva identitat, prima el multiculturalisme. L'exemple que ens mostra Baumann pertany al Regne Unit:

Per exemple: "Els motoristes han de portar casc, però els motoristes sikhs poden portar els seus tradicionals turbants. Els estudiants han de portar l'uniforme, però les musulmanes que assisteixen a l'escola poden portar els mocadors al cap, sempre que s'ajustin als colors de l'uniforme."²⁴⁵⁷

Continuant amb la complexitat sobre com encabir els drets de diversos grups minoritaris amb especificitats polítiques, ètniques, religioses o culturals dintre l'Estat-nació, és necessari mencionar la creació artificial d'una cultura en base a la moralitat i l'ètica. Aquesta cultura ètica, segons Baumann, hauria de fomentar un sentit de responsabilitat respecte al bé comú i buscar el bé millor per a tots. En alguns Estats com Alemanya s'ha creat una cultura cívica fonamentada en l'ètica personal per transmetre una imatge de civilització de cara a l'exterior, també, com una acreditació de cultura democràtica que no es cenyeix a l'individualisme tipus USA. En canvi a França es defensa un model de cultura civil fonamentada en la competència universal regulada per l'absoluta igualtat de les normes estatals. A diferència del model del Regne Unit en la qual cada minoria lluita per mantenir el seu estatus particular, a França "totes les minories han de compartir una fe comuna en el culte centralista en base a una racionalitat metarreligiosa."²⁴⁵⁸ Es tracta d'una religió civil si ens cenyim al terme desenvolupat pel sociòleg Robert Bellah, convertida en raó per tots. França dóna un valor absolut a la ciutadania i aparta en certa manera, les diferències ètniques i religioses al llarg dels temps. El concepte de cultura civil a França es remet a una aplicació estricta de la laïcitat, per tant en la separació estricta entre Estat i Religió. L'Estat Francès adopta un model en base a un projecte secular. Amb això hem pogut constatar la multiplicitat de referències gairebé religioses que té cada Estat-nació per fer front al problema de l'enigma multicultural.

Sobre la confecció d'una societat civil a Llatinoamèrica manté un seguit de problemes a causa dels històrics enfrontaments de tota la diversitat multiètnica dels seus ciutadans. En el cas de Mèxic es va aconseguir fusionar en una sola identitat dintre l'Estat-nació, després de concebre una identitat múltiple, que integra dos factors: un nou concepte de ciutadà mestís a nivell biològic i a nivell cultural, i un art que exalta el passat de multiplicitat ètnica, a través d'imatges de sacerdots *maies*, monuments amb adornaments de piràmides asteques i gravats de rostres hispans o mestissos. A través d'aquest simbolisme i l'exaltació del mestissatge, Mèxic ha assolit una igualtat a nivell de ciutadania, aplegant-se sota un mateix Estat-nació.

²⁴⁵⁷ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 63.

²⁴⁵⁸ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 67.

Tornant al **triangle multicultural** definit per Baumann com una integració de tres relacions problemàtiques: l'Estat-nació davant l'etnicitat, l'Estat-nació davant la religió i l'etnicitat davant a la religió, remarcuem que en primer lloc trobem l'esfera Estat-nació i etnicitat com un binomi perillós a causa de l'herència romàntica del concepte nació. Una herència que defineix les ètnies com si fossin identitats biològiques identificades com a cultures completes. En efecte, una identitat ètnica pot convertir-se en el pilar d'una nació creadora d'un Estat, revestint-se d'un mitològic passat i traduït en una herència cultural o *ethos*, que ha comportat, en ocasions, la seva pròpia destrucció.

Respecte a la relació entre Estat-nació i religió, també es constaten assonàncies a causa de l'herència racionalista de l'Estat. El procés secularitzador, pot derivar en laïcisme i separar a la religió de la vida pública, inserint-la en l'esfera privada de cada ciutadà i traient-li tota rellevància política. Val a dir que, no obstant, alguns estats moderns presenten formes de laïcitat cooperativa i per tant de reconeixement. Per fer front a la identitat religiosa, l'Estat genera un sentiment de possessió d'identitat moral dintre la Nació. Uns valors compartits que el conjunt de la ciutadania ha de considerar com a propis. Per tant, l'Estat crea una mena de religió laica, en el qual la identitat moral i la comunitat moral són considerats la mateixa cosa. Es tracta del tradicional enfrontament entre moralitat religiosa i moralitat cívica. Els estats moderns i democràtics es veuen obligats a negociar amb els ciutadans creients de qualsevol religió, font d'ètica i moral sagrada que orienta les seves vides. La identitat religiosa s'enfronta amb la identitat laica i s'enfronta amb els drets civils de l'Estat-Nació. No es pot considerar cap vèrtex del **triangle multicultural** sense tenir en compte tant la identitat cultural com la religiosa. Tot i mantenir sempre aquest model triangular d'elements diferenciadors, Baumann adverteix que les diferències ètniques i religioses s'interrelacionen i es reforcen mútuament. De vegades, les diferències ètniques i religioses es poden veure problematitzades per a assolir la igualtat ciutadana, com va passar en el cas de l'etapa històrica en l'Alemanya Nazi, en la qual el poble jueu es va veure perseguit degut a les seves peculiaritats.

9.6.5 Models de Multiculturalisme: una crítica a l'essencialisme i un concepte de multiculturalitat més relacional (Baumann- Kymlicka- Taylor)

Ens remetem bàsicament a Gerd Baumann (2001), Will Kymlicka (2001) i Charles Taylor (2001), com autors sobradament reconeguts a l'hora d'abordar la multiculturalitat (Gerd Baumann, com ja hem vist, des d'una vessant no tant estrictament liberal com la del canadenc Will Kymlicka). Aquests científics socials exploren la problemàtica i les seves característiques per crear una ciutadania multicultural, més interrelacional i igualitària. En l'apartat anterior s'ha analitzat la relació de l'Estat amb les diferents identitats la nacional, l'ètnica i la religiosa, una línia treballada per l'obra de Baumann: *"El enigma multicultural. Un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas."* En síntesi, al llarg de la seva proposta Baumann sosté que el nucli d'un replantejament més reeixit de la qüestió multicultural consisteix en redescobrir el concepte de cultura com element intrínsec als tres factors. Els que miren la cultura des de la identitat nacional unificada, els que basen la seva cultura en la identitat

ètnica i els que viuen la religió com a cultura. El paper d'aquests tres grups ha de ser replantejat en la societat moderna per tal de concebre un nou plantejament multicultural.

Cadascuna de les categories del "triangle multicultural" és analitzada i qüestionada per Baumann, primer des d'un punt de vista més essencialista i tradicional, fins arribar a un replantejament que permeti el sorgiment d'un tipus de cultura més interrelacional i interactiva. En afrontar la categoria d'etnicitat s'estableix el paral·lelisme amb el terme etiqueta ètnica, com un recurs per denominar a una categoria d'identitats en les quals se'ls imposa un nom, en ocasions amb referències cromàtiques com "blanc o negre". És observada socialment com una propietat personal adquirida per naixement. Una classificació d'etnicitat basada amb la descendència biològica i que s'exterioritza per les aparences físiques de les persones. Les mostres més freqüents serien parlar de negre o blanc, exemples sistemàtics de la plasticitat social en relació a les etiquetes ètniques, acostumen a procedir de fora de les nacions occidentals a causa d'un context històric fruit del món de la colonització anterior als anys 60 del s.XX.

Aquestes etiquetes eren fruit de la vinculació entre el component tribal i el "component cultural" que els grups ètnics compartien. Així ens ho indica en l'obra de Fredrik Barth:

*"En intentar extirpar el component cultural del lligam tribal: "Per tant, l'element que feia que una ètnia fos "ètnica" hauria de cercar-lo en els processos socials d'establiment de límits que els mateixos individus reconeixen com a ètnics."*²⁴⁵⁹

Per copsar millor aquest concepte d'etnicitat no dinàmic i estàtic s'ha d'enllaçar amb una afirmació de Gerd Baumann:

*"No obstant, aquest coneixement s'ha estès més enllà dels confins de les classes de la ciència social massa lentament i la forma lògica de veure l'etnicitat com una propietat personal adquirida per naixement, segueix essent incontestable en el debat públic des de temps immemorials"*²⁴⁶⁰

El debat de la multiculturalitat s'ha de portar més enllà d'un punt de vista restrictiu de l'etnicitat. En aquest sentit, per tal d'assolir una ciutadania igualitària s'haurà d'entendre l'etnicitat com una construcció socialment flexible i més interrelacional, dependent més d'un context i d'una situació entre diferents grups "ètnics". En un entorn en el qual l'etnicitat sigui vista com una propietat inherent a la persona des de naixement, mantindrà una problemàtica social entre els diferents grups culturals. Per Gerd Baumann es tracten d'uns límits que mostren menys elasticitat i flexibilitat a Occident per una percepció tribal i biològica de l'etnicitat. Una lògica que denuncia de la següent manera:

²⁴⁵⁹ Barth Fredrik (1969) *Ethnic and Boundaries*, citat per Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 79.

²⁴⁶⁰ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 80.

“De hecho estamos rodeados por un apartheid de etnicidad, como si algún dios hubiera creado distintos colores cada uno con su propia cultura, en diferentes días de la Creación. Para un multiculturalista, esto es un punto de partida negativo y filosóficamente insostenible. Sin embargo, con mucha frecuencia nosotros mismos basamos nuestros razonamientos en esa idea.”²⁴⁶¹

Un altre autor que ha investigat el terme etnicitat és Joseph Rothschild²⁴⁶², historiador d'origen alemany que va crear el terme “etnopolítica”. Aquest nou concepte descriu un procés que va agafar forma a partir dels anys seixanta i defineix l'etnicitat com un procés que es mou des d'un marc psicològic, cultural o social fins a un nivell polític. “L'etnopolítica” accentua, ratifica, modifica i recrea les herències culturals suposadament característiques i úniques dels grups ètnics. Una de les característiques de “l'etnopolítica” és que polititza les diferències de caràcter gairebé tribal en els Estats-Nació. Dintre d'aquests s'esperava que superessin les divisions ètniques a través de la ciutadania igualitària.

“L'etnopolítica” subratlla les diferències ètniques per herència cultural i les diverses aparences marquen una manera de pensar diferent que poden generar discriminacions, tot reforçant una idea d'etnicitat esbiaixada fruit d'una propietat adquirida per naixement. Uns arguments que reforcen la desigualtat entre col·lectius culturals, tant per part dels racistes, que objectiven aquestes diferències ètniques, com per part dels antiracistes, que reforcen la creença que les diferències ètniques són absolutes.

En polititzar les diferències d'etnicitat des d'un punt de vista tribal, l'etnopolítica presenta un error cognitiu, ja que ha reforçat els prejudicis sobre l'etnicitat en les diferents polítiques dels Estats, ja sigui per part del nacionalisme més excloent, les polítiques d'apartheid, etc. Seguint en el mateix punt sobre les dues tendències: etnicitat o política no han pogut reformar la nostra societat, ja que han estat víctimes d'un error cognitiu de reificació o reforçament. Baumann aporta una nova visió al concepte etnicitat tot emfatitzant la idea d'identitat d'un poble i etnicitat com a resultat de les accions i les relacions entre diversos grups. Intenta així apartar l'etnicitat del determinisme propi associat a un mer resultat d'ascendència biològica. L'autor proposa apropar-nos a l'etnicitat com si de producció de vi es tractés. El pensament es resumeix amb aquesta premissa “ètnia és més vi que sang”. En el paral·lelisme entre vi i etnicitat s'accentua la noció de procés de fermentació, que traduït en l'àmbit de l'etnicitat representarien tots els “ingredients” socials, polítics i econòmics que generen la identitat en la vida quotidiana. Això significa que l'etnicitat sempre és producte de les situacions i contextos socials. Baumann ho il·lustra amb la següent comparació:

- “El vi necessita tenir les condicions necessàries perquè maduri.

²⁴⁶¹ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 81.

²⁴⁶² Joseph Rothschild, citat per Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 79.

- L'etnicitat necessita unes condicions socials específiques per adquirir significat entre aquells que pensen que les comparteixen.
- Finalment, un vi desenvoluparà diferents sabors davant diferents temperatures i en alguns casos deixarà de ser vi per convertir-se en vinagre o aigua.
- L'etnicitat, igualment, adquireix diferents connotacions i significats, segons sigui el clima social amb el que s'expressi.
- En conclusió "les identitats ètniques poden intensificar-se o atenuar-se, gaudir o patir, imposar-se o fins i tot negar-se, depenen sempre de la situació i el context."²⁴⁶³

Baumann aporta l'exemple de dos casos sobre "etnopolítica", en els quals l'etiqueta de puresa ètnica reforça i emfatitza els moviments ètnics. En primer lloc el moviment ètnic bretó, el qual sosté que els habitants de la península bretona del nord-est de França no són francesos sinó que formen part d'una nació celta. Aquest nou moviment busca el reconeixement d'una llengua bretona que forma la principal exigència dels activistes etnopolítics, i així evitar les influències d'altres llengües com el francès o l'anglès. Aquesta reafirmació de identitat ètnica es recolzaria en la invocació d'unes reminiscències biològiques i pel desenvolupament d'una nova "identitat ètnica", per activistes allunyats de la realitat social.

L'altre cas és el dels habitants del Quebec. Des de l'administració en aquesta regió del Canadà s'han impulsat drets pel col·lectiu francòfon front a ingerències estrangeres, que consideren que el seu idioma no té un valor cultural. Des del Quebec sempre s'ha apostat per la integració de la minories per tal que aquestes es mantinguin dintre els límits del territori. Una resposta emprada pels defensors de "l'etnopolítica" davant dels perills de perdre una part de la identitat cultural es definida així per Baumann:

"L'etnicitat i l'etnopolítica utilitzen una retòrica que traça diferències culturals agafant com a base diferències biològiques. Tracten de purificar i canonitzar les essències culturals que han reforçat i els que les promocionen demostren poca intenció de deixar de promocionar la seva política d'unitat cultural"²⁴⁶⁴

Baumann critica la severitat i el nivell estricte que assoleix una política basada en l'ètnia o l'idioma com en el cas de l'exigida al Quebec i conclou que l'etnicitat, per sí mateixa, no és garant dels drets individuals, de la igualtat social dintre de qualsevol grup o fins i tot, del dret a la llibertat de consciència. Per l'autor, només es justifica aquesta mobilització ètnica quan a un grup de ciutadans se'ls hi nega els seus drets civils essencials.

Pel que fa a Will Kymlicka, tenint present la complexa diversitat que s'ha de gestionar al món, per exemple en qüestions com drets lingüístics, autonomies regionals, representació política, plans d'estudis, reivindicacions territorials, política d'immigració

²⁴⁶³ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 85.

²⁴⁶⁴ Baumann, Gerd. Op. Cit, p. 88.

i fins i tot, els símbols nacionals, proposa els principis d'un nou concepte liberaldemocràtic respecte a la qüestió dels drets de les minories. A més, també aborda al llarg d'una de les seves publicacions com: "*Ciudadania multicultural: Una teoria liberal dels drets de les minories*"²⁴⁶⁵ l'encaix dels grups dintre dels Estats democràtics sempre defensant els drets individuals. Kymlicka es cenyeix en un dels apartats al context de la postguerra de la Segona Guerra Mundial, quan estadistes com John Stuart Mill es centraven més en la pau internacional que en els drets de les cultures minoritàries, però també proposa com exemple els esdeveniments de l'antiga Iugoslàvia, on els diferents moviments alliberadors de les minories nacionals van suposar una amenaça per la pau. Es tracta d'una situació en la que una minoria pertany per coacció o per voluntat a un "país mare" que s'autoproclama protector legítim d'una minoria, com és també el cas del govern d'Hongria, que va declarar-se protector de les persones d'ètnia hongaresa residents a Eslovàquia i Romania. Kymlicka alerta del perill, en aquest context, sobre la relació de l'Estat amb el grup minoritari:

"En aquestes circumstàncies la protecció dels drets d'una minoria nacional pot servir a l'Estat que se n'ha proclamat el protector com un pretext per a emprendre l'agressió territorial. Això palesa la necessitat de crear mecanismes pròpiament internacionals a fi de protegir les minories nacionals que no compten amb l'amenaça desestabilitzadora d'intervenció per part dels seus estats afins."²⁴⁶⁶

En general, aquests casos en què l'Estat s'erigeix com a protector de les minories s'ha produït més als estats Europeus que no pas a l'Amèrica del Nord. Una de les denúncies que realitza Kymlicka, en relació als drets de les minories, és un corrent de pensadors liberals que van vincular aquests drets dels pobles amb la desagregació racial. És el cas dels Estats Units, el cas *Brown contra Board of Education* impulsat pel moviment pro drets civils, que va revocar els centres d'ensenyament segregats per negres i blancs als estats del Sud. Un nou model de justícia racial equivalent al de les "lleis daltonianes", unes lleis lliures de prejudicis racials i ètnics, en aquest nou paradigma "el tracte separat però igual" que s'aplicava en els centres, ara es considera el model de la injustícia racial. Des d'aquesta òptica el sistema dut a terme en les relacions racials, establia un principi aplicable a les dels grups ètnics i nacionals, així doncs la legislació per les minories culturals no era molt diferent a la segregació dels negres. En conseqüència se suprimia la condició jurídica específica pels grups de cultures minoritàries i promovia la seva participació igualitària en la societat dominant. Com indica Kymlicka la derivació d'això va repercutir en diferents àmbits:

"La fórmula del cas Brown a favor de la justícia racial també s'ha invocat en el dret internacional en detriment dels drets dels indis nord americans, els hawaïans nadius i els drets de les minories nacionals."²⁴⁶⁷

²⁴⁶⁵ Kymlicka, Will. *Ciudadania multicultural. Una teoria liberal dels drets de les minories*, Barcelona: Ed.UOC i Proa (Traducció catalana: M. Lluïsa Parés Carpio), 1999.

²⁴⁶⁶ Kymlicka, Will. Op. cit, p. 80.

²⁴⁶⁷ Kymlicka, Will. Op. cit, p. 81.

L'aplicació d'aquesta fórmula del *cas Brown*, segons denuncia Kymlicka, perjudica a les minories nacionals, els grups nacionals són tractats com a "minories racials", i per tant, les seves institucions autònomes queden anul·lades i són considerades formes de "segregació" o "discriminació racial". Si més no, Kymlicka adverteix que la sentència no afirma que els drets nacionals són incompatibles amb la igualtat liberal. Citant a Michael Gross, Kymlicka assenyalava la situació dels indis nord-americans:

"Així com els negres han estat forçosament "exclusos" (segregats) de la societat blanca a través de la llei, els indis -pobles indígenes amb les seves pròpies cultures, llengües, religions i territoris- han estat forçosament "inclosos" (integrats) dins aquesta societat per la llei. Això és el que s'entén per assimilació coercitiva: la pràctica d'obligar mitjançant la immersió, una minoria ètnica, cultural i lingüística a desprendre's de la seva especificitat i identitat i a mesclar-se amb la resta de la societat."²⁴⁶⁸

Kymlicka denuncia aquestes lleis de justícia racial ja que l'ensenyament d'integració pels indis representa un "senyal d'inferioritat", ja que no ajuda a reconèixer la validesa de la comunitat índia. Per tant, es tracta d'una integració dels indis, que sota l'òptica de Kymlicka, té els mateixos efectes negatius que la segregació racial i, per tant, és perniciososa. Es tracta d'un altre tipus d'exclusió i un cas de racisme contra els indis, ja que l'aplicació d'aquest cas *Brown*, provoca que els blancs es neguen a admetre que els indis són pobles diferents amb la seva cultura pròpia. Segons Kymlicka les circumstàncies dels afronord-americans són úniques al món, conseqüència de les injustícies racials a les que van estar sotmeses, però no significa que les seves polítiques hagin de ser aplicades per a les minories nacionals. Tot i que la història de l'esclavitud ha marcat molt els temps moderns, la justícia racial no s'ha d'assolir envers els pobles indígenes.

Un altre dels eixos del triangle multicultural que s'ha esmentat anteriorment consisteix en la Religió. Respecte a ella Baumann planteja la següent pregunta: *¿religió: equipatge o sextant?* De la mateixa manera que l'etnicitat es tracta d'un element immutable o bé, és fruit d'un context social. Igual que l'etnicitat, la religió manté una qualitat reforçadora i essencial com si fos immutable. És més, l'element de puresa de la religió es mantingut, segons aquest autor, al servei de les elits religioses per tal d'adoptar una actitud combativa davant els canvis socials; o bé, esgrimit pels creients que consideren la seva religió com una orientació inalterable enmig d'un entorn de globalització, la immigració, el repte multicultural i la "vida líquida" (Zygmunt Bauman). Com indica Zygmunt Bauman en aquest entorn canviant les identitats són versàtils i per tant, es veuen afectades per l'entorn relativista i individualista actual, sobretot a Occident:

"Un s'adona que la "pertinença" i la "identitat" no són coses inamovibles, que no tenen la seguretat d'una garantia de per vida, que són més aviat negociables

²⁴⁶⁸ Gross, M.: "Indian Control for Quality Indian Education", *North Dakota Law Review*, 49/2, 1973:237-265. Citat per Kymlicka, Will. Op. cit, p. 82.

i revocables; (...). Dit d'una altra manera, la idea de "tenir una identitat" no se li acut a la gent mentre la "pertinença" sigui un destí, una condició sense alternativa."²⁴⁶⁹

I afegeix:

"Al nostre temps de Modernitat Líquida, el món que ens envolta està dividit en fragments pobrament coordinats mentre que les nostres vides individuals estan tallades en una successió d'episodis mal connectats."²⁴⁷⁰

El nucli religiós pot semblar immutable però es transforma i és versàtil sota diferents contextos i, citant a Aziz-Al Azmeh,²⁴⁷¹ mostra que hi ha tants "islams" com contextos diferents que els mantenen. La pretesa homogeneïtat seria conseqüència d'un etiquetat ètnic dirigit a les minories religioses, creat pels mitjans de comunicació i les elits polítiques. En el cas particular de l'Islam, aquest és estigmatitzat com un problema per a Occident. Els defensors i els representants dels musulmans que parlen en nom de tota la comunitat per tal de reforçar la seva integritat en front de la societat en general. Per Al-Azmeh aquest discurs és conseqüència d'una vinculació entre la "visió cultural de la religió" unida amb "una visió tribal de la cultura". El resultat de tot això són els conflictes religiosos que pateixen els musulmans de fora d'Occident com en el cas del subcontinent indi.

En el cas d'aquests països on ha aparegut el conflicte s'havia caricaturitzat "els valors hindús i musulmans com a sistemes reforçats". Respecte a l'enfrontament entre civilitzacions, existeixen uns mecanismes distorsionadors que, com assenyala Baumann, es resumeixen en tres característiques:

- El fals discurs que elaboren els mitjans de comunicació, els polítics i els portaveus per imposar-se a la opinió pública.
- Els conflictes d'interès que s'amaguen al darrere.
- La idea d'un islam imaginari, resultat de la teoria que Al-Azmeh va estudiar, és a dir, una combinació d'una "visió cultural de la religió" i d'una "visió tribal de la cultura".

Citant Shiffauer²⁴⁷² mostra els canvis concrets en la religiositat de les persones que es troben en un nou país respecte a les del seu país d'origen. L'antropòleg alemany, subratlla la diferència que hi ha entre un Estat-nació secularitzat i una utopia religiosa. Se centra en els canvis que experimenten els creients d'una determinada religió,

²⁴⁶⁹ Bauman, Zygmunt. *Identitat. Converses amb Benedetto Vecchi*, València: Publicacions de la Universitat de València, 2005, p.24.

²⁴⁷⁰ Bauman, Zygmunt. Op. cit, p. 25.

²⁴⁷¹ Al-Azmeh, Aziz (1993) "Prologue: Muslim Culture" and the European Tribe" en *Islam and Modernities*, Londres, Verso, pp.1-17, citat a Baumann. Op. cit, p. 94.

²⁴⁷² "Migrations to Religiousness" a T. Gerholm i Y. Lithman (Comps.) *The new Islamic presence in Western Europe*, Londres, Mansell, 1988, pp. 146-158, citat per Baumann, Gerd. Op. cit, p. 98.

comparant els costums d'una ciutat turca en relació als seus parents emigrats a Alemanya. Entre alguna de les diferències que es constataven entre ambdós grups subratlla que:

“Otro cambio: En el plano de las preferencias religiosas, los habitantes de Subay estaban unánimemente de acuerdo en la existencia de una sèrie de reglas que todos debían seguir, mientras que sus parientes emigrantes se embarcaron en una búsqueda más individual de la verdad, debatiendo con ardor todas sus alegaciones ante los movimientos musulmanes.”²⁴⁷³

“En el plano ritual, la práctica de los habitantes de Subay acentuaba el antiguo carácter comunal de que todas las familias participaban en las mismas ceremonias durante toda la vida. En las ciudades alemanas, los rituales se convertían en afirmaciones conscientes de un orden religioso, frente al orden secular en el que ahora se encontraban.”²⁴⁷⁴

En síntesi, Shiffauer dibuixa els canvis apareguts en base a dos factors: la mateixa religió musulmana basada en la comunitat i la migració dels musulmans cap a una societat estrangera, plural, relativista i secular. Gerd Baumann posa l'accent en aquest apartat sobre la variació de la religió i la seva flexibilitat en relació al context social. També es pot considerar el dinamisme dels diferents moviments dintre de l'Islam afroamericà produint varietat doctrinal. Són realitats socials que corregeixen la visió genèrica social de la religió com estàtica i immutable.

Concloïem aquest apartat recollint l'advertiment de Baumann sobre l'essenciàcilisme i els paranys que el potencien, com ara la integritat o la puresa racial, amb conseqüències històricament conegudes.

9.7 BASE DOUMENTAL DE L'ESTUDI DE CAMP (PERSPECTIVA DEL MISSATGE): RECALL DE NOTICIES EDITADES A LA PREMSA, EN RELACIÓ ALS CASOS SELECCIONATS, DURANT L'ANY 2012 (Veure el CD adjunt).

²⁴⁷³ “Migrations to Religiousness” a T. Gerholm i Y. Lithman (Comps.) *The new Islamic presence in Western Europe*, Londres, Mansell, 1988, pp. 146-158, citat per Baumann. Op. cit, p. 98.

²⁴⁷⁴ “Migrations to Religiousness” a T. Gerholm i Y. Lithman (Comps.) *The new Islamic presence in Western Europe*, Londres, Mansell, 1988, pp. 146-158, citat per Baumann. Op. cit, p. 98.

